

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Wit 5787.

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

900000105291

cobæa.

ISSIMISSIMI.

HISTORIAE FRANCORVM SCRIPTORES,

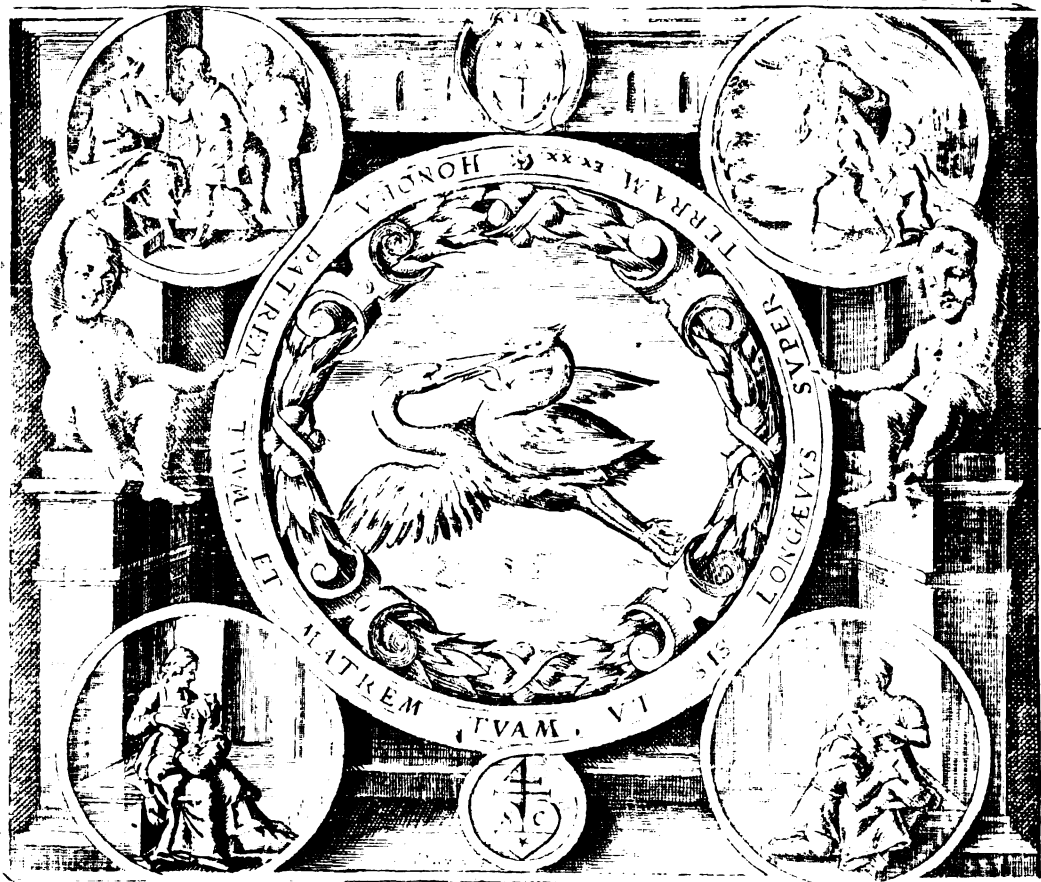
A PIPINO CAROLI M. IMP. PATRE
VSQVE AD HVGONEM CAPETVM REGEM.

Quorum plurimi nunc primùm ex variis Codicibus MSS. in lucem
prodeunt: alij verò auctiores & emendatiores.

*CVM EPISTOLIS REGVM, PONTIFICVM, DVCVM,
Abbatum, & aliis veteribus rerum Francicarum monumentis.*

OPERA AC STUDIO ANDREAE DV CHESNE GEOGRAPHI REGII.
bibliothecæ b. Maris de Gandolo. 1650.

TOMVS II.

LVTETIÆ PARISIORVM.

Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY Typographi Regij, viâ Jacobæâ.

M. DC. XXXVI.

CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

BIBL. UNIV.
GENT

Digitized by Google

ARMANDO-IOANNI
EMINENTISSIMO
CARDINALI DVCI
DE RICHELIEV

DECCARENT in te
veteres hi FRANCORVM
HISTORIÆ Auctores,
EMINENTISSIME CARDI-
NALIS, si LVDOVICI Pii, Iusti, Felicis
Maieſtatem venerati, Celsitudinem
exinde tuam ſupplices non adirent :
quem omnes huius ævi Scriptores ve-
lut à Rege ſecundum. intuentur, co-
lunt, prædicant. Certè priuſquam re-
rum publicarum adminiſtrationem ſuſ-

EPISTOLA

ciperes, languere videbantur ubique
 Scientia, bonarum Litterarum studia
 passim iacebant, Artes ac Disciplina
 meliores contemnebantur. Tu vel hoc
 maximè immortalem Nomini tuo
 parasti memoriam, quòd languentes
 fomento multiplici recreasti, iacenti-
 bus auxiliares manus adhibuisti, con-
 temptis pristinum decus auctoritate
 qua polles restituiisti. Fortissimum vi-
 rorum Iulium Cæsarem, qui primus
 Orbem prudentia & rei militaris vi-
 ribus acquisisse legitur, à Musis auo-
 cavit cura Terrarum. At tu, qui
 cum illis à pueritia alacriter conuer-
 satus es, postquam tibi Francisci Im-
 perii curam Rex Christianissimus
 commisit, tam familiariter easdem
 in sacrarium admisisti, ut hoc studio-

Ioan.
 Sarisb. in
 Polycrat.

rum temperamento accepti Gubernaculi grauitatem sepiſſimè leuaueris. Mecenas Octauiani Augusti Conſiliarius, quamuis ingenio præſtans aliorum & ipſe ingeniis, maxime Poetarum, impenſè faueret, dum tamen bella ciuilia uiguerunt, Domino ſuo adherere ſatis habuit: de Literis autem & Literatis ne cogitauit quidem, niſi parta pace. Tu, qui omni doctrinarum genere ceteros antecellis, non ſolum egregios quoſque Poetas & Oratores, ſed Theologos præcipuè (quod magnifica illa tua Sorbona æternùm teſtabitur) Philoſophos, Mathematicos, aliòſque omnes, qui quocumque Literarum nomine cenſentur, hoc etiam bellorum tempore tanto ſtudio complecteris, ut uniuerſæ Artes ac Scientiæ ex toto propemo-

dum Orbe ad tuam Eminentiam accessisse videantur, in eaque praesidium suum collocasse.

HISTORIA VERO, potissimam Francica, quantum praere reliquis Disciplinis tibi debeat, EMINENTISSIME CARDINALIS, vel in posterum adhuc debitura sit, illos solos nescire fatendum est, qui rerum in Administratione tua strenue gestarum magnitudinem ignorant. Etenim quam antea pauci tantum, idque perfunctorie legebant, ex quo tot ardua non minus sapienter tentasti, quam animose fortiterque exequutus es, illam omnes omnium ordinum homines avidè amplecti, diligenter evolvere, utiliter discutere coeperunt. Alii precedentium Ministrorum consilia cum clarissima ingenii tui luce compa-

rare. Alii maximorum factorum tuorum exempla quærere: sed nulla omnino, aut rarissima reperire. Stupenda scilicet, & priscis inaudita seculis, altissima illius tuæ Prudentiæ opera, nouum posteritati exemplum sunt relictura. Ego interim, licet infimus, non ultimus tamen inter eos, qui præclarissimas animi tui dotes mirantur, omnes tam excusos, quàm manu exaratos Auctores, qui de FRANCORVM HISTORIA & REBUS FRANCICIS Latine scripserunt, magno labore sumptuque pridem conquisiui. Quos per integra decem secula & amplius, non modò de Regum antecedentium, sed & de Regni Ducum gestis, multò plura retulisse comperi, quàm quæ vulgaribus Scriptoribus hætenus nota fuerunt. Verùm illi

EPISTOLA

*nulla prorsus, aut pauca memoria man-
 dauere, quæ florentem undequaque
 Lauream adæquare possint, quam vel
 unius decennii spatio REX inuictissi-
 mus, te Regiorum arcanorum Admi-
 nistro, reportauit. Quod ut palam sit
 omnibus, illos ipsos Auctores, cum
 Epistolis Regum, Pontificum, Du-
 cum, Abbatum, & aliis eiusmodi ve-
 teribus Historia Francica monumen-
 tis, ordine temporum & rerum digessi,
 tandemque de eorum editione seriò cogi-
 tare cœpi. Cui meo instituto si Eminen-
 tia tuæ auspicia fauerint, habebit pro-
 fectò Gens inclyta Francorum Opus,
 quo iure optimo gloriari possit, vel cum
 æmulatorum sui tuique nominis inuidia.*

*ADEUNT itaque velut in anteces-
 sum tuam Celsitudinem, DVX MVNIE*

EPISTOLA.

FICENTISSIME, duo primi horum Scrip-
torum Tomi, missionem abs te depo-
scentes. Quorum stylus quamuis ubi-
que ferè rudis sit & incultus, ut illo-
rum temporum consuetudo ferebat, si
tamen eos vel in transitu libaueris;
verendum profectò non est, ut tibi suis
rugis displiceant. Historia enim, sicut
verè sensit Plinius, quoquo modo
scripta delectat. Sed hæc eò præcipuè
maiores à te gratiam inire sperat,
quòd multos officio quidem ac digni-
tate representatura sit tibi proximos,
virtute autem & gloria pares nullos.
Quid loquar Arnulphos, Audoe-
nos, Pipinos, Leodegarios? quid Ful-
rados, Adalardos, Hilduinos, Lu-
douicos commemorem? quid denique
quotquot summorum Regum, quos

hæc duo Volumina nunc exhibent, negotiis assidue præfuerunt? Illi nimirum te sola temporum antecesserunt auctoritate, tu illos cum eximiis animi dotibus, tum rerum gestarum magnitudine superemines. Instar omnium erunt Sigeberti, Childerici, atque Pipini Regum & Administrum, quorum præstantissima quæque facinora non adæquasti modo, verumetiam longè superasti. Leodegarius quippe Augustidunensis Episcopus, acceptis rerum habenis, id permultis gravissimisque bellis vix præstitit, ut Franciæ Regnum factionibus distractum in unius Childerici obsequium revocaretur. Tu unius Rupellæ expugnatione Francos omnes in tantam redelegisti concordiam, ut nullis posthac dissensionum turbi-

EPISTOLA

nibus labefactari posse videatur. Fulradi Abbatis consiliis atque laboribus, PIPINVS Italia partem aduersus Langobardorum infestationes defendit. Te verò auctore, te feliciter promouente, LVDOVICVS uniuersam ab imminente illarum iugo, qui Langobardorum sedes nunc occupant, fortissimè vindicauit. Postremò cum Dux Pipinus SIGEBERTI Regnum administrandum suscepisset, Austrasij terminos suos contra barbaros strenuè defenderunt, quorum creberrimis incurribus eatenus impugnari solebant. Nos Austrasie partem nobilissimam, ab Imperio Francorum iampridem auulsam, tuis curis ac vigiliis in Iustissimi Regis ditionem tandem redactam, innumerabilèsq; etiam hostium copias

Scriptor
Vita b. Pi-
pini Ducis
Tom. I.
huius Hist.
p. 595.

EPISTOLA

ex eius finibus depulsas ac dissipatas videmus.

*FRANCIAM omnem, GENEROSIS-
SIME DVX, eo tempore quo Francicæ
res maximè floruerunt, in tres partes
diuisam fuisse constat: in Antiquam
scilicet, Mediam, & Nouam. An-
tiquam longis bellorum ciuilium mo-
tibus penè concussam; sapientissimo
tuo ductu LVDOVICVS noster in pristi-
num statum gloriosè reduxit. Me-
diam, quæ & Lotharii Regnum dice-
batur, à Germania Regibus quondam
simulato beneficiarii iuris obsequio
surreptam, ut in his veteribus Histo-
ricis legere est, Regno Francorum ex
parte restituit. Fausto denique nomi-
nis huius omine spes nostra ulterius
adhuc in Nouam porriguntur. Adeò*

Tom. II.
pag. 626.
627. &
797.

verum

*verum est Consilii Regii principatum
 tibi mercedem Virtutis incomparabilis
 datum, te cum Virtutis operibus etiam
 Fortunam attraxisse. Beati Audoe-
 ni Rothomagensis Antistitis exemplo,
 qui dum in Palatio DAGOBERTI re-
 rum summam gereret, ipsum assidue
 hortabatur, inquit Vita illius Scri-
 ptor, ut fines Imperij sui ab hostium
 incurfibus strenue defenderet, imo
 vero ob abundantiozem Ecclesie
 Christi pacem eosdem fines etiam
 proferre, ac dilatare contenderet.
 Rex vero Dagobertus aurem Viro
 Dei libenter in omnibus, quæ hor-
 tabatur, accommodando, eius con-
 filiis, ceu diuinis oraculis, parebat.
 Atque eam ob rem & cunctis ho-
 stibus fuit fortior, & omnibus Fran-*

Tom. I.
pag. 631.

corum Regibus, qui ante ipsum re-
 gnauerant, feliciores. *Quare Historici*
eadem, antiquorum Scriptorum aucto-
ritatem sequuti, qui Octauiano Au-
gusto rerum potienti certatim sua O-
pera tradebant, nullo fine in eius hono-
rem multa condentes, ut ait Theodo-
sus Imp. in Epistola ad Ausonium
Poetam, Scripta sua tua nunc oblata
Eminentiae eò illi acceptiora fore con-
fidunt, quòd & ad rei publicae utilita-
tem, & ad Francisci tuique nominis
gloriam magno cum labore collecta fue-
runt. Nec dubitare iam debent, quin,
si ea tam aequis oculis adspexeris, quam
in illis te posteritas adspiciet, aliquibus
saltem beneuolentiae tuae notis insigniri
mereantur. Atque ut olim Faronis
Meldensis Episcopi nomen, ob eximia

EPISTOLA.

*eius merita in Carmine publico, quod
de celebri Francorum aduersus Saxo-
nes victoria conditum reperitur, CHLO-
TARII Regis nomini coniunctum est:
ita te ab iis secundum LUDOVICVM
Regem Christianissimum nunc appel-
lari, tuaque Celsitudinis nomen huic
Operi, quod eius Maiestati consecra-
tum est, etiam inscribi nemo inuidebit.*

*Autor
Vita S.
Faronis
Tom. I.
huius Hi-
stor. pag.
570.*

ANDREAS DV CHESNE

FRANCORVM REGES ET IMPERATORES CAROLINGI, QVORVM RES GESTÆ TOMO II. CONTINENTVR.

688. PIPPINVS filius ANCHISI seu ANSEGISILI Ducis, Maior Domus annis xxvii.
715. CAROLVS Martellus Dux seu Princeps Francorum, natus ex Alpaide secunda coniuge. Obiit an. DCCXLI. Childebrandus Dux. Grimoaldus Maior Domus, ex Plectrude prima vxore. Drogo Dux Campaniz. Nibelungus Comes. Theudoaldus Maior Domus. Arnoldus.
742. PIPPINVS Princeps in Neustria, postea Rex Fracorum an. DCCCLII. Carlomannus Princeps in Austrasia, post Mortuachus. obiit an. DCCCLV. Gripho Dux Austrasiorum. Bernardus Comes. Hieronymus ex cocubina. Fulradus Abbas S. Dionys. Remedius seu Remigius Archiepiscopus Rothomagensis. Hiltrudis vxor Odilonis Ducis Baioariorum. Tassilo Dux Baioariorum.
768. CAROLVS MAGNVS Rex Franc. postea Imp. Italiam, Saxoniam, Baioariam, aliasque Provincias Frac. Regno adiecit. Obiit an. DCCCXIV. Carlomannus Rex, post trienniū mortuus. Pippinus natus anno DCCCLXX. Adalardus Abbas Corbeienfis. VVala seu VValach post Abbas. Bernarius Monachus.
814. LVDOVICVS PIVS, Aquitaniz Rex viuentis patris, postea Imp. & Rex Francorum. Obiit an. DCCCXLI. Carolus primogenitus ante patrem mortuus anno DCCCXI. Pippinus Rex Italiae, Carlomannus ante baptismum dictus. Bernardus Rex Italiae, ex concubina. Drogo Episcopus Mentensis, ex cocubina. Hugo Abbas ex cocubina. Theodoricus conc. Pippinus Monachus.
840. CAROLVS II. CALVVS dictus Rex Francie Occidentalis, postea Imp. an. DCCCLXXV. Ex Iudith secunda coniuge natus. Lotharius Imp. Rex Italiae, Austrasie, & Burgundie superioris, natus ex Irmingarda prima vxore. Ludouicus Rex Germanie, Baioariz, & Prouinciarum Transrhenensium. Pippinus, viuentis patris Rex Aquitanie, ante eum mortuus anno DCCCXXXVIII.
877. LVDOVICVS II. Balbus dictus, Rex Frac. solus patri superstes. Carolus Lotharius Abbas. Carlomannus Clericus. Pippinus in Monasterium coniectus sub Carolo patruo. Carolus Maguntiz Archiepiscopus.
879. LVDOVICVS III. & CARLOMANNVS, ex Ansgarde geniti. CAROLVS III. SIMPLEX dictus, ex Adelaide natus, cum Odone primū, deinde illo mortuo ann. DCCCXC. VIII. solus regnavit. Postremo Lotharij etiam regnum adeptus est anno DCCCC. XII. Ludouicus II. Rex Italiae, obiit anno DCCCLXXV. Lotharius Proregiz, obiit uinciz, & Ermengardis vxor Bosonis Comitis, qui postea Rex Prouincie confectus est an. DCCCLXXIX. VValdrada genitus. Carlomannus Rex Baioariz, Pannonie & Carentanie. Arnulfus Rex, & Imp. Ludouicus Rex Francie Orientalis, Saxoniae, &c. Hugo. Bernardus. Carolus Crassus Rex Alamannie, post Imp. 880. & Rex Gal. 885.
885. Carolus Crassus Imp. ann. II. DCCCXC. VIII. solus regnavit. Postremo Lotharij etiam regnum adeptus est anno DCCCC. XII. Ludouicus Rex vltimus stirpis Francie in Germania, obiit an. 912. Zuendeboldus Rex Lotharingie, natus ex concubina. Ratoldus, ex concubina.
888. Odo ann. x. Ludouicus Orbus dictus, Rex Prouincie an. DCCCLXXXIX. Imperator an. DCCCC.
923. Robertus Odonis frater an. I. Ludouicus Orbus dictus, Rex Prouincie an. DCCCLXXXIX. Imperator an. DCCCC.
929. Rodolphus Dux Burgundiz ann. XIII. Ludouicus Orbus dictus, Rex Prouincie an. DCCCLXXXIX. Imperator an. DCCCC.
936. LVDOVICVS IIII. Rex Francie, TRANSMANNVS dictus. Lotharij regnum ab Henrico Rege Germanie occupatum recuperavit. Gisa vxor Rollo nis Ducis Normanniz.
954. LOTHARIVS Rex Francie. Lotharij quoque regnum ab Othone I. Regis Henrici filio iterum vsurpatum conquisiuit, illudque tandem Othoni II. in beneficium, siue sub clientela Regni Francie tenendum, dedit. Carolus Dux in regno Lotharij. Mathildis vxor Conradi Regis Burgundiz.
985. LVDOVICVS V. stirpis Carolingice Rex vltimus, obiit absque liberis anno DCCC. LXXXVII. RODVLPHVS Rex Burgundiz.

INDEXEORVM

QVÆ IN TOMO II.

HISTORIAE FRANCICAE

CONTINENTVR.

DE Maioribus Domus Regræ, Libellus vetusti Scriptoris. *Ex editione Cl. Viri Petri Pithæi, quæ cum Ms. Codice antiquissimo collata est, & ex eo nonnulla, quæ deerant, restituta,* pag. i.

Annales Francici breues ab anno Christi DCCVII. vsque ad annum DCCXC. *In Monasterio sancti Nazarij iuxta Rhenum scripti, & à Marquardo Frehero Consilio rio Palatino primùm publicati,* 3.

Annales alij Francorum ab anno DCCVIII. vsque ad annum DCCC. *Ex duobus peruetustis Codd. Ms. quorum vnus fuit viri clariss. memoriæ Ioannis Tiliij, alter seruatur in Bibliotheca viri æquè clariss. Alexandri Petauij Senatoris Parisiensis,* 6.

Annales Francorum auctiores, ab anno Christi DCCVIII. ad annum vsque DCCCVIII. quo Auctori se vixisse testatur. *Ex antiquo Cod. Ms. Ioannis Tiliij,* 11.

Fragmentum Annalium, ab anno DCCCLXIX. vsque ad annum DCCCVI. *Quod in veteri Ms. Cod. Alex. Petauij Chronico Nibelunzi Comitibus subiicitur,* 21.

Annales Rerum Francorum, quæ à PIPPINO & CAROLO MAGNO Regibus gestæ sunt, ab anno post Christum natum DCCXII. vsque ad annum DCCCXIV. *Ex vetusto Exemplari Ms. Antonij Loiselij, quod nunc in Biblioth. illustris Viri Francisci Thuani Iacobi-Augusti filij seruatur,* 24.

KAROLI MAGNI Regis Francorum & Imperatoris Vita. Ex Annalibus illis plebeiis, qui præcedunt, ab incerto quidem Scriptori, sed coætaneo, vt videtur, composita. *Nunc verò primùm ex veteri Cod. Ms. Bibliotheca Thuana edita,* 50.

Karoli Magni Vita alia, descripta, vt videtur, magna ex parte à Monacho Cœnobij Egolismensis S. Eparchij, ex Vita & Annalibus superioribus, nonnullis tamen interpolatis, quibusdam etiam additis: & à Petro Pithæo primùm in lucem emissa. *Nunc verò recognita, ac variis in locis emendata ad fidem vetustissimi Ms. Codicis, qui est in Bibliotheca Thuana,* 68.

Carta diuisionis Imperij Francorum, quam KAROLVS MAGNVS fecit pro pace inter filios suos conseruanda, 88.

De Eginhardo CAROLI M. Notario, & eius scriptis, 91. 232.

Vita & Conuersatio gloriosissimi Imperatoris KAROLI Regis Ma-

Tom. II.

é iij

I N D E X

- gni, atque inuictissimi Augusti. Edita ab EGILHARDO sui temporis impensè doctissimo, necnon liberalium experientissimo Artium viro, educato à præfato Principe propagatore & defensore Religionis Christianæ. *Nunc demum post varias editiones cum vetustissimis quinque Mss. Codicibus è Bibliothecis Francisci Thuari, Alexandri Petauij, ac aliorum, diligentissime comparata,* 93.
- De Gestis CAROLI MAGNI Regis Francorum & Imperatoris Libri duo, ad Carolum Crassum Imp. eiusdem Caroli pronepotem. Scripti à quodam sancti Galli Monacho, quem nonnulli NOTKERVM BALBVLVM fuisse putant. Ex relationibus Werinberti Sacerdotis, & Adalberti militis patris eius. *Editio Henrici Canisij collata cum Exemplari vetusti Codicis Moisiacensis, quod Vir Cl. Innocentius Ciron Canonicus & Cancellarius Ecclesie ac Vniuersitatis Tolosana describi curauit, & ex illius fide plerisque in locis emendata,* 107.
- Annalium de Gestis CAROLI M. Imperatoris Libri v. Opus Auctoris quidem incerti, sed Saxonis, & Historici, ac Poëtæ antiquissimi, id est Arnulfo Imperatori æqualis. *Reinerus Reineccius Steinhemius ex VVolfsebutel. Bibliotheca primus euulgauit, cuius etiam sunt Notæ, quæ marginibus adscribuntur,* 136.
- Fragmenta veterum Scriptorum de Pippino & Carolo Magno Francorum Regibus. Et primò de Rebus PIPPINI Regis in Aquitania. *Ex Passione Ms. sanctorum Bertharij & Athaleni,* 185.
- Capitula Caroli Magni Imp. anno II. 186.
- Versus de Carolo Magno Rege Francorum. *Ex libro Euangeliorum, quem iussa ipsius Caroli scripsit Godescalcus anno DCCCLXXXVIII. ad opus Ecclesie sancti Saturnini Tolos.* 186.
- Epistola Caroli Magni Regis ad Fastradam coniugem, de victoria Auarica anni DCCXCI. *Ex editione Iacobi Sirmondi Tomo II. Concil. Gallie,* 187.
- De Carolo Magno Versus domini Magistri in Aula. *Ex vetusto Cod. Ms. Philippi Loyauté in suprema Francia Curia Aduocati,* 645.
- Versus alij de Carolo Magno, & eius liberis. *Ex Poëmate Ms. Theodulphi Aurelianensis Episcopi,* 647.
- Versus eiusdem Theodulphi Episc. de Fulrado Abbate S. Quintini, 648.
- Epitaphia Fastradæ Reginae Caroli M. coniugis. *Ex Lib. VII. Antiquitatum Treuerensium Christophori Brouveri,* 648.
- Versus de Geroldo Comite fratre Hildigardis Reginae Caroli Magni coniugis, qui in certamine contra Hunos cæsus est anno DCCXCIX. *Ex Poëmate VValafridi Strabi Abbatis Augiensis ad Grimaldum Capellanum,* 649.
- Epitaphium eiusdem Geroldi Comitis. *Auctore eodem VValafrido, ibid.*
- Versus de Legibus seu Capitulis institutis à Pippino, Carolo M. & aliis Francorum Regibus. *Ex Prefatione Benedicti Leuitæ in Libros III. posteriorum Capitulorum eorumdem Regum,* 653.
- De Carolo Magno Rege, & Leonis Papæ ad eundem aduentu, Poëma. Quod videtur esse maioris Operis Fragmentum, & forsitan ipsius Caroli M. Vitæ, quam ab Alcuino scriptam nonnulli veterum adnotarunt. *Ex editione Henrici Canisij,* 188.
- De rebus Caroli M. cum Imperatore Constantinopolitano. *Ex Chro-*

S C R I P T O R V M.

- nographia Theophanis quam vsque ad annum DCCCVI. perduxit, 198.
 Versus de Carolo Magno Imperat. Ex Constantini Manassis Chronica
 Synopsi ad Irenem Andronici Sebastocratoris coniugem, 199.
 Fragmentum de Carolo Magni Regis Maioribus, ac eiusdem liberis. Ex
 Libro Pauli VVarnefridi Langobardi filij, Diaconi Foroiulienensis, de Episcopis
 Metensis Ecclesia, 201.
 Epitaphia filiarum Pippini & Caroli M. necnon Hildegardis Reginae,
 202. 203.
 De rebus PIPPINI & CAROLI M. in Italia. Ex Lib. VI. Historiae
 Langobardorum eiusdem Pauli Diaconi. Cum Appendice ab anno DCC.
 LXXVI. ad annum vsque DCCCXXV. 205. 206.
 Fragmenta alia de rebus Pippini & Caroli M. in Italia. Ex Historia Pon-
 tificia Anastasij Bibliothecarij, 208.
 De rebus Caroli M. Regis cum Hunis & Slavis, seu Boiariis, Fragmentum.
 Ex Historia Conuersionis Boiorum & Carentanorum ad fidem Christiana-
 nam, quae circa annum DCCCLVIII. scripta est, 220.
 De rebus Caroli Magni Imp. cum Anglorum Regibus. Ex Vita Ael-
 fredii Anglorum-Saxonum Regis, quam Asser Meneuensis scripsit, & Lib. I. de
 Gestis Regum Anglorum VVillemi Malmesburienensis Monachi, 221. 222.
 Chronici Noualiciensis Excerptum, de expeditione Caroli Magni ad-
 uersus Langobardos, & de aliis eiusdem in Italia gestis. Ex vetustissimo Cod.
 Ms. Canonij Noualiciensis in Valle Segusina, quem eruditus vir Petrus Monot
 Societ. Iesu communicauit, 223.
 De statura Caroli Magni Imp. ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Marquardi Froheri, 230.
 Annales Regum Francorum PIPPINI, CAROLI MAGNI, LUDO-
 VICI PII. Ab anno Christi DCCXLI. ad annum vsque DCCCXXIX.
 Auctore EGINHARDO ipsius Caroli M. Notario, postea Abbate. Ex
 editione Hermanni Comitis Nuenary, quae multis in locis emendata est ope Exem-
 plaris Ms. quod ex Bibliotheca illustrissimi Georgij Cardinalis de Armaniaco,
 quondam Episcopi Ruthenensis, depromptum, & à clarissimo viro Nicolao Fabri-
 cio Peirescio, Regio in Suprema Aquensi Curia Senatore, Lutetiam nuper trans-
 missum est. Emendationes extant in fine huius Tomi II. 233.
 Fragmentum de Ludouico Pio Imp. & EINARDO Abbate. Ex Nar-
 ratione Ms. Odilonis Monachi ad Ingrannum S. Medardi Suesion. Abbatem,
 de aduentu & susceptione corporum SS. Martyrum Tiburtij, Marcellini, Petri,
 & aliorum, 650.
 Fragmenta alia ex Libris de translatione SS. Martyrum Marcellini &
 Petri in Franciam. Auctore eodem EINHARDO Abbate, 651.
 Opus Thegani Chorepiscopi Treuirensis, de Gestis LVDEVVICI PII
 Imp. Cum Praefatione Walafri Strabonis Abbatis Augiensis, 274.
 Vita & Actus HELDORVICI PII Imp. Karoli Magni F. incerto Au-
 ctore, sed qui se professione Astronomum, & in Palatio ipsius Imp. ver-
 satum declarat. Editio P. Pithei nunc recognita, ac variis in locis emendata, ad
 fidem duorum Mss. Codicum, quorum vnum antiquissimum subministravit Biblio-
 theca Thuana, alter paulò recentior extat in Bibl. Alex. Petauij Senat. Paris. 286.
 Epitaphium Lodouuici Regis & Imp. filij Karoli Magni, 320.
 Epitaphium Drogonis Episcopi Metensis filij eiusdem Karoli, ibid.

I N D E X

- Cartæ Priuilegiorum à Ludouico Pio Imp. concessorum Hispanis, qui ad ipsum Sarracenorum metu confugerant. *Ex Archiuis metropolitanae Narbonensis Ecclesie,* 321.
- Constitutum de Monasteriis Regni Francorum, quæ Regi militiam, dona, vel solas orationes debent, à LUDOUICO PIO Imp. sancitum anno DCCCXVII. *Ex veteri Codice Monasterij S. Egidij apud Septimanos,* 323.
- Fragmentum de expeditione Ludouici Pij in Britanniam, & de foundatione Monasterij Rothonensis. *Ex antiquo Cod. Ms. eiusdem Monasterij,* 324.
- Fragmentum aliud, de Missis à Ludouico Imp. per Episcopatus & Comitatus Regni sui ordinatis. *Ex Lib. II. Capitul. Karoli M. & Ludouici Pij,* 325.
- De translatione diuinorum Librorum in Theudiscam linguam, iussu Ludouici Pij facta, 326.
- Versus THEODULPHI Episcopi Aurelian. de Ludouico Pio Imp. *ibid.*
- Præceptum Ludouici Imp. de diuisione Regni sui inter filios, 327.
- De diuisione Imperij Francorum inter heredes Ludouici Imp. AGOBARDI Archiepiscopi Lugdunensis flebilis Epistola, 329.
- Acta impiæ ac nefandæ Exaucturationis Ludouici Pij, 331.
- Deuotio & munificentia, quam Ludouicus Pius erga S. Sebastianum Martyrem exhibuit, cum in Monasterio S. Medardi Sueffionensis à Lothario filio suo detineretur. *Ex Libro Translationis ac Miraculorum eiusdem Sancti, quorum Ms. Codex extat in Bibl. D. Michaëlis Subleti Abbatis Vindocinensis. Auct. re incerto S. Medardi Monacho, sed contemporaneo,* 334.
- Conquestio domni Hludouici Imp. & Augusti piissimi, de crudelitate & defectione, & fidei ruptione Militum suorum, & horrendo scelere filiorum suorum, in sui deiectione & depositione patrato. *Ex eodem Codice Miraculorum S. Sebastiani,* 336.
- Versus Walafridi Strabonis Abbatis Augiensis, de exilio Iudith Imperatoris Ludouici Pij coniugis, ad Ruadbernum laicum, 338.
- Narratio Clericorum Remensium, qualiter Ebbo Remorum Archiepiscopus, quod in Ludouicum Pium Imp. conspirauerat, ab Episcopis depositus anno DCCCXXV. & post ipsius Ludouici mortem Sedi suæ restitutus, ac deinde iterum deiectus est. *Ex Ms. Codice Atrebatensi Claudij Doremieux,* 340.
- De constructione Monasterij nouæ Corbeix in Saxonia, quæ cum imperio ac voluntate Ludouici Pij Imp. facta est: & de translatione S. Viti ad idem Monasterium, Libellus antiqui Scriptoris. *Ex editione Henrici Meibomij Lemgouensis,* 344.
- Versus antiqui de Translatione S. Viti in Saxoniam per Warinum Abbatem Corbeiensem, 350.
- De Adelhardo Abbate Corbeiensi, & de eius fratribus ac sororibus Caroli M. propinquis. *Ex Vita eiusdem Adelhardi auctore Paschasio Radberto,* 652.
- De NITHARDO Caroli Magni nepote, ac tota eiusdem Nithardi prosapia, breue Syntagma è Pauli Petauij in Franc. Curia Consiliarij bimestri Rerum prolatarum otio, 351.
- NITHARDI Angilberti filij, Caroli Magni Imp. ex Bertha filia nepotis, de Dissensionibus filiorum Lodhuuici Pij, ad annum vsque DCCCXLIII. Libri quatuor ad Carolum Caluum Francorum Regem. *Recens à*

S C R I P T O R V M.

mendis & corruptionibus innumeris expurgati, partim ope vetusti Ms. Codicis, qui extat in Biblioth. Alex. Petauij Senat. Paris. partim coniecturis à sensu Historiæ desumptis, 359.

Formulæ fœderis L V D O V I C I Germaniæ & K A R O L I Galliæ Regum, Pij filiorum, Magni nepp. quod apud Argentoratum an. D C C C X L I I. percussum est. *Vtriusque linguæ monumentum, ut vnum omnium, quæ hodie supersunt, ætate antiquissimum, ita obscurissimum hætenus habitum: nunc verò demum ex archetypis restitutum, & Ἐπιτομή Notis expositum studio Marq. Freheri. Accedit elegans Quæstio, Quâ potissimum linguâ Francorum Reges vsi,* 381. 385.

Fragmentum de Bello Britannico inter Rainaldum C A R O L I CALVI Ducem, ac Lambertum Comitem: & de direptione vrbis Namneticæ per Normannos. *Ex veteri Registro Monasterij S. Sergij Andegauensis,* 386.

Fragmentum de Normannorum Gestis circa Parisiacam urbem, & de diuina in eos vltione tempore Caroli Calui Regis. *Ex Libris Miraculorum S. Germani Episcopi Paris. quæ tunc scriptis mandauit H A I M O N V S siue A I M O I N V S. Cænobij S. Germani de Pratis Monachus,* 655.

Fragmentum Chronici Fontanellensis, siue S. Wandregisili, ab anno Christi D C C C X L I. vsque ad annum D C C C L V I. *Ex duobus Mss. Codd. quorum vnus extat in Bibliotheca Rubæ vallis apud Bruxellas, alter est in Collegio Tornacensi Societatis Iesu,* 387.

Excerpta Libri Reuelationum, quas Audradus Modicus scripsit anno Christi D C C C L I I I. *Ex Cod. Ms. Iacobi Sirmondi Societ. Iesu,* 390.

Fragmenta de rebus L O T H A R I I & L V D O V I C I I I. Imp. in Italia. *Ex Historia Pontificia Anastasij Bibliothecarij,* 394.

Epitaphia Lotharij Imp. & Irmingardis Augustæ. Auctore Rhabano Mauro. *Ex editione Christophori Brouneri Societ. Iesu,* 398.

Epitaphium Hludouici II. Lotharij Imp. F. Hludouici Imp. N. quod in Ecclesia S. Ambrosij Mediolani extare dicitur, 399.

Fragmentum de factionibus Wilhelmi M. & Comitum Sancij Sancionis aduersus Carolum Caluum. *Ex Epistola Eulogij Presbyteri Cordubensis, quam ad Vviliesindum Pampilonensis sedis Episcopum scripsit Æra D C C C L X X X I X.* 399.

Fragmentum aliud de incurso Normannorum in Wasconiam, & de Prouinciæ eiusdem Ducibus tempore Caroli Calui. *Ex Libello Ms. Miraculorum, quæ in translatione reliquiarum sanctæ Faustæ à territorio Fidenciaco ad Solemniacense Monasterium contigerunt,* 400.

Qualiter Normanni ciuitatem Andegauensem ceperunt, & ab ea per Carolum Caluum expulsi sunt. *Ex Chronico Monasterij S. Sergij Andegauensis,* ibid.

Fragmentum Historiæ Francicæ, à morte Ludouici Pij vsque ad Regem L V D O V I C V M I I. Caroli Calui filium. *Ex Ms. Cod. Biblioth. Thuane,* 401.

C A R O L I CALVI Francorum Regis & Imp. Capitula, in diuersis Synodis ac Placitis generalibus edita. Non omnia quidem, nec integra, sed ea dumtaxat, quæ ad eiusdem Regis Historiam pertinere visa sunt: aliquibus etiam aliundè adiectis. *Ex Capitulorum Caroli Calui Volumine, quod Iacobus Sirmondus in lucem emisit,* 406.

Quomodo Nomenius Tyrannus Brittonum de quatuor Episcopati-

I N D E X

- bus fecit septem tempore Karoli Calui Regis Francorum, 407.
- Consilium HINC MARI Archiepiscopi Remensis, de pœnitentiâ PIPPINI iunioris, olim Regis Aquitaniæ, 414.
- Coronatio Iudith Caroli filia, cum Regi Anglorû desponsata est, 423.
- Libellus proclamationis domni Caroli Regis aduersus Wenilonem Archiepiscopum Senonensem, in Synodo Tullensi apud Saponarias, 436.
- Epistola Synodalis ad Wenilonem Archiepiscopum, 437.
- Epistola Synodi eiusdem ad Episcopos Brittonum, qui à Metropolitanano suo desciuerant, & cum excommunicatis communicabant. Ut se atque alios ab his excessibus reuocent, & Salomonem de subditis capitibus commoneant, 439.
- Consecratio Hermintrudis Reginae Caroli Calui coniugis, 446.
- Consecratio Caroli Calui Regis, quando in Regno Lotharij coronatus est, 449.
- Diuisio Regni Lotharij facta anno DCCCLXX. inter gloriosos Reges Karolum & Hludouicum fratres, 453.
- Excerptum Epistolæ HINC MARI Archiepiscopi Remensis, ad Diocesis Remensis Episcopos, & Regni Primores. Qua, cum Carolus Caluus Rex Francorum in Italiam Coronæ Imperialis obtinendæ causâ concessisset, & LVDOVICVS Rex Germaniæ frater eius tentaret, eo absente, Regnû Franciæ inuadere, quid in tanto discrimine factò opus esset rescribit, 456.
- Electio CAROLI CALVI Imperatoris ab Italiçi Regni Episcopis, & ceteris Optimatibus confirmata, 458.
- Exactio Normannis constituta tempore Caroli Regis, ut ab ipsius Regno recederent, 460.
- Gesta qualiter electio Caroli Calui Imp. confirmata fuit Romæ mense Februario anno Christi DCCCLXXVII. 467.
- Herici Monachi S. Germani Autissiodorensis, ad Carolum Caluum Imp. Epistola. Qua præcipuè multiplex eiusdem Caroli erga quæquæ optimarum artium ac disciplinarum studia, tum beneficiorum, tum auctoritatis fomentum commendat. *Ex Vita S. Germani Autissiod. Episcopi, quam Hericus ipse Carmine descripsit,* 470.
- Inscriptiones de Carolo Caluo Imp. *Ex veteri Codice Euangeliorum Monasterij S. Dionysij, apud Ioan. Auentinum Lib. I v. Annalium Bœiorum,* 659.
- Epitaphium Caroli Calui Regis Franc. & Imp. quod in Nantuacési Monasterio illi positum fuit. *Ex Nomenclatura Abbatiarum Gall. Cl. Roberti,* 660.
- Epitaphium aliud eidem Carolo Caluo positum in Ecclesiâ S. Dionysij Martyris, 472.
- Consecratio LVDOVICI II. Francorum Regis Caroli Calui F. quando Compendij coronatus est, 473.
- HINC MARI Remorum Archiepiscopi Epistola ad Ludouicum II. Francorum Regem dictum Balbum. Quâ suum illi de aduendâ pacificâ Regni administratione consilium suppeditat, 475.
- Conuentio, quæ inter gloriosos Reges Hludouicum filium Caroli Calui Imp. itémque Hludouicum filium Hludouici Regis Germaniæ, in loco qui vocatur Furonis, ipsis & communibus fidelibus ipsorum fauentibus & consentientibus, facta est anno DCCCLXXIX. 478.

S C R I P T O R V M.

Conuentus Mantalensis, in quo Regis nomen **Bosoni** ab Arelatensis Regni Episcopis Proceribusque delatum est anno Christi **DCCCLXXIX.** Ludouici & Carlomanni Regum anno I. *Ex Annalibus Burgundiae Guillelmi Paradini, & Tomo III. Conciliorum Galliae,* 480.

Fragmentum de rebus **LVDOVICI III. & CARLOMANNI** Regum. *Ex sermone de tumulatione SS. Martyrum Quinsini & Victorici, & S. Castiani Confessoris, quem Claudius de la Fons celebris apud S. Quinsinum Aduocatus è veteribus Ecclesie S. Quinsini Libris transcribi curauit,* 483.

HINC MARI Remensis Archiepiscopi ad **CAROLVM III. Crassum** Imp. Epistola. Quà illi inter alia commendat, vt Ecclesiam Gallicanam penè collapsam restituat, Regni dissidia tollat, ac Ludouici Balbi liberis e Regni primoribus idoneos institutores & Consiliarios attribuat, 484.

Eiusdem **Hincmari** ad Episcopos quosdam Franciæ Epistola, quam pro reecta noui ac iuuenis Regis Carlomanni institutione scripsit; & ex Adalhardi Abbatis Corbeiensis, Caroli Magni propinqui, Libello accuratè exposuit, quis ordo & modus non in Palatio solum Regio, sed totò etiam Regno pacificè administrando, deberet obseruari, 487.

De Regno **CAROLI CRASSI** Imp. in Francia, & de diuisione Imperij Francici post eius obitum, Fragmentum. *Ex Vita Ælfredi Anglorum Regis, quam Asser Meneuensis scripsit,* 497.

Abbonis Monachi S. Germani Parisiensis Libri duo, de Bellis Parisiacæ Urbis, & **ODONIS** Comitis, post Regis, aduersus Nortmannos urbem ipsam obsidentes sub Carolo Crasso Imp. ac Rege Francorum, 499.

Chronicon de Gestis Normannorum in Franciâ, ab anno Christi **DCCC.** **XXXIII.** vsque ad annum **DCCCXCVI.** *Ex antiquo Exemplari Carthusie Montis Dei,* 524.

Conuentus Valentinus, in quo Regis nomen **LVDVICO** Bosonis Regis filio ab Arelatensis Regni Episcopis & Proceribus delatum est anno Christi **DCCCXC.** **ODONIS** Regis anno III. *Ex Annalibus Burgundiae Guillelmi Paradini, & Conciliis Gallie,* 530.

Annales Francorum Fuldenses, ab anno Incarnationis Domini **DCC.** **XIV.** ad annum **DCCCC.** In Cœnobio Fuldensi sub ditione **LVDOVICI** fratris **CAROLI CALVI** Regis incepti, & vsque ad excessum **ARNVLPHI** Imperatoris continuati: ab incertis, sed illius æui Auctoribus. *Editio P. Pithæi cum Germanica Marq. Freheri collata, & plerisque in locis altior reddita,* 531.

Epitaphia **Arnulphi** & **Ludouici III.** Impp. quæ extant Ratisponæ in Choro Ecclesie S. Emmeramni, 585.

Excommunicatio hominum **Balduini** Comitis Flandriæ, propter occisionem **Fulconis** Remensis Archiepiscopi ab illis perpetratam. *Ex veteri Cod. Ms. Nicolai Camusatii Canonici Trecentis,* ibid.

Fragmentum Gallici Scriptoris, de Rege **CAROLO** dicto **SIMPLICI.** *Ex Conrado Abbate Vrspergensis,* 586.

Pactum **Karoli** & **Henrici** Regum. *Ex Lib. Capitul. Caroli Calui,* 587.

Pœnitentia iniuncta his, qui bello **Suessionico** inter **Karolum** & **Robertum** Reges interfuerunt. *Ex Cod. Ms. Nicolai Camusatii,* 588.

Fragmentum Historicum, de destructionibus Ecclesie **Corbeiensis.**

INDEX SCRIPTORVM.

- Ex Ms. Membrana.* 588.
- FRODOARDI Presbyteri Ecclesiæ Remensis Chronicon ab anno DCCCXCIX. ad annum DCCCCLXVI. cum Appendice aliquot annorum. Editio P. Pithæi collata cum vetustissimo Cod. Ms. qui est in Biblioth. Thuana. 590.
- Somnia siue Visiones Flotildæ, 624.
- Continuatio ex alio Chronico, quod Willelmi Nangij Monachi S. Dionysij videtur. A Pithæo post Frodoardum adiecta, 626.
- Epitaphia LOTHARII Francorum Regis, Gerbergæ Reginae matris eius, & aliquot aliorum, 628. 629.
- Fragmentum Historiæ Francorum, à LVDOVICO II. Caroli Calui filio usque ad HUGONEM cognomento CAPETVM. Ex antiqua membrana Floriacensis Cœnobij, 630.
- Aquitanicæ Historiæ Fragmentum. Recens emendatum, ac plerisque in locis auctam ex veterum Codicum fide, 632.
- ODORANNI Monachi S. Petri Viui Senonensis Chronicon, quod ille iam sexagenarius cum aliis Opusculis suis in vnum Corpus collegit anno MXLV. Ex Bibliotheca Alex. Petauj Senatoris Paris. 636.
- Genealogia beati ARNVLPHI Metensis Episcopi, quæ ex Regibus Francorum sumpsit initium; & post ipsum in tantum creuit, vt ex ipso genere Imperatores Romani crearentur. necnon Principes, Duces, Comites, Marchiones, & multi alij Barones dicuntur ex ipsius consanguinitate ferè per totum Imperium Christianorum processisse. Ex vetusta Membrana inter Metensis quondam Scholæ reliquias reperta, 642.

APPENDIX AD TOMVM II.

- Continens Epistolas, quæ ad Historiam secundæ Stirpis Regiæ pertinent.*
- BONIFACII Archiepiscopi Maguntin. Epistolæ Historicæ, 651. 854. Epistolæ III. ad PIPINVM & CAROLVM M. Reges. Nunc primum in lucem edita ex Bibliotheca Thuana, 664.
- ALBINI FLACCI ALCWINI Abbatis Epistolæ Historicæ, 668.
- EIVSDEM Alcuini Epitaphia Fulradi & Maginarij Abbatum S. Dionysij, ac alij Versus Historici, 690. 691.
- Epistola Caroli M. ad PIPINVM filium in Italiâ regnantem, 694.
- EGINHARDI Abbatis Epistolæ. Ex vetusto Codice Ms. Laudunensi nunc primum edita, 695.
- FROTHARII Episcopi Tullensis Epistolæ. Ex antiquis membranis Carnotensibus recens in lucem emissa, 712.
- LVPI Abbatis Ferrariensis Epistolæ. Ex editione Papyrij Massoni, quæ cum vetusto Cod. Ms. collata est, & plerisque in locis emendata, 726.
- GERBERTI Remorum primò, deinde Rauennatum Archiepiscopi, & tandem Romani Pontificis SILVESTRI II. Epistolæ. Ope Ms. Cod. à mendis quamplurimis, quibus scatebant, repurgata, 789.
- GERBERTI eiusdem Epistolæ aliæ. Nunc primum ex Ms. Exemplari Iacobi Sirmondi Societatis Iesu in lucem edita, 828.

DE

A

D E

MAIORIBVS DOMVS REGIÆ,

B

Libellus vetusti Scriptoris.

Ex editione Cl. Viri Petri Pithæi, qua cum MS. Codice antiquissimo collata est, & ex eo nonnulla qua deerant restituta.

X genere P R I A M I fuit Meroueus, qui genuit Childericum. Childericus genuit Clodoucum, quem baptizauit S. Remigius. C L O D O V E V S genuit Clotharium. Clotharius genuit Chilpericum. Chilpericus genuit Clotharium patrem Dagoberti excellentissimi Regis. Clotharius genuit Dagobertum famosissimum ac dulcissimum Regem. Dagobertus genuit Clodoucum. Clodoucus autem Rex genuit tres filios ex Balilde Regina sua sancta, Clotharium, Childericum, atque Theodericum. Theodericus genuit Childebertum. Childebertus genuit Dagobertum. Dagobertus genuit Theodericum. Theodericus ge-

nuit Clotharium. Clotharius Childericum. Et post transmigrationem generationis, ex filia Clotharij Regis A N S B E R T V S genuit Arnoldum. Arnoldus genuit sanctissimum Arnulfum post Mertensem Episcopum. Arnulfus quoque sanctus genuit Anchisem. Anchises genuit Pippinum Maiorem Domus. Pippinus genuit Carolum Martellum. Carolus vero genuit P I P P I N V M postea Regem effectum.

D E N I Q V E à temporibus Clodouci, qui fuit filius Dagoberti inclyti Regis, pater vero Theoderici, Regnum Francorum decidens per Maiores Domus cepit ordinari. Quorum primus apud Austrasiam P I P P I N V S reliquit filium Grimoldum, qui filium Sigeberti nomine Dagobertum Dodoni Pictauesi Episcopo detonsus sub custodia direxit. Quapropter idem Grimoldus sub custodia Parisius diu excruciatu finiuit vitam. Post Grimoldum, Herginoldus * Maior * Erche-
Domus efficitur. Quo defuncto Hebroinus succedit, VVlfoaldo apud Austra- noldus
siam Ducis officio fungente. Quo decedente, Martinus, & Pippinus junior filius Ansegisili, qui & alio nomine Anchises dictus est, in Austria Maiores Domus fuerunt. Qui etiam moro praelio, contra Theodericum Regem atque Hebroinum acies dirigunt. Sed Martinus fugâ lapsus, dolo Hebroini apud Laudunum Clauatum interficitur. Pippinus vero in Austrasiam redit: ad quem Hermenfridus Francus occiso Hebroino fugiens euasit.

F V E R V N T autem Maiores Domus, ex quibus generatio Regalis processit, primus quidem Ansbertus Senator, qui ex Blichid * filia secundi Clotharij genuit

* al. Balilde seu Bialilde

A

Arnoldum patrem sancti Arnulfi tandem Mettensis Episcopi, qui genuit Anchi-
sem patrem Pippini. Franci denuò pro Hebroino VVarathonem Maiorem Do-
mus efficiunt. Cuius filius Gislemarus contradicente patre suo VVarathone cum
Pippino ciuiliabella habuit. Iterum Pippinus cum Theoderico & Berthario bel-
lum iniit, vicit, cepit, arque thesauris acceptis Nordebertum quemdam de suis
Maiorem Domus constituit: ipse autem in Austrasiam remcauit. Cuius filij fue-
runt Drogus*, & Grimoldus. Sed Drogus Ducatum accepit in Campania. Mor-
tuo Theoderico, Clotharius filius eius Regnum puer obtinuit. Quo defuncto,
Childebertus frater eius successit. Nordeberto quoque mortuo, Grimoldus Pip-
pini filius Maior Domus effectus est. Childebertus verò Rex mox vt migravit ad
Dominum, Regnum eius suscepit Dagobertus filius eius adhuc puer. Quo tem-
pore Maior Domus Grimoldus Theudisindam filiam Ratbodi* Ducis in coniu-
gem duxit, qui à Rangario Frisoire in Basilica sancti Lamberti peremptus est. Pro
quo pater eius Pippinus Teudoaldum filium ipsius, quem ex alia coniuge habue-
rat, in honore patris constituit. Ipse quoque Pippinus eodem anno, qui est In-
carnationis Dominicæ DCCXV. medio Decembri obiit, postquam obtinuit Prin-
cipatum sub nominatis Regibus annis XXVII*.

PLECTRVDIS Pippini quondam vxor CAROLVM ex vxore alia Pippini
filium captum tenuit, sed Deo auxiliante viuus euasit. Hic enim post mortem
Dagoberti iunioris, qui quinque annos regnavit, multa prælia commisit contra
Ratbodum Frizonum Ducem, contraque Raganfredum, qui pro Teudoaldo
Grimoldi iusti & modesti filio, Maior Domus efficitur. Tunc Franci Danielem
quendam Clericum post abiectioem tonsuræ in Regno stabiliunt, atque Chil-
pericum nuncupant. Contra quem Carolus pugnam iniit, atque eum in fugam
victor compulit. Deinde Coloniam veniens, & thesauros patris sui à Plectrude
recipiens, Regem sibi Clotharium statuit, qui eo anno mortuus est. Tandem
Chilpericus Rex & Raganfredus Eudonem Ducem in adiutorium expetunt:
quorum Chilpericus cum thesauris regalibus in Aquitaniam fugit, quem post-
modum Eudo cum multis muneribus Carolo reddidit. Quo non plus v. annis
regnante, Franci Theodericum Dagoberti iunioris filium Regem super se sta-
tuunt. Quo tempore Carolus Maior Domus & Austrasiorum Princeps multa
bella contra Ratbodum, & contra Lanfridum*, contra Eudonem, & Baioarios,
contraque Sarracenos impari manu iniit, & semper, Dei gratiâ, victor exiit.
Hic res Ecclesiarum propter assiduitatem bellorum laicis tradidit, atque anno
Dominicæ Incarnationis DCCXLI. Dux defunctus est, & in Monasterio S. Diony-
sij humatus, Principatum obtinentibus filiis eius, Karlomanno & Pippino fra-
tribus. Quorum alter, hoc est KARLOMANNVS, contra Hunaldum Ducem
Aquitanorum, ac deinde contra Odilonem Baioariorum Ducem conflictum ha-
buit: ad vltimum in Serapte monte Monachus effectus, postmodum in Mon-
te Cassino religiosam duxit vitam. Porro in Franciam ad fratrem PIPPINVM
Legatus Stephani Papæ rediit, vnde Italiam repetendo, apud Viennam Gallie
urbem obiit. His temporibus Hildricus* in Regno Francorum substituitur. De
quo Pippinus Dux Legatos ad Zachariam Papam dirigit, interrogans eum si ita
manere deberent Reges Francorum, cum penè nullius essent potestatis, solo
Regio nomine contenti. Quibus Legatis Romanus Pontifex respondit, illum
debere Regem vocari, qui Rempublicam regeret. Deponso igitur Hildrico, &
in Monasterio detruso, mox Franci PIPPINVM sibi Regem constituunt. Hic
enim rebellantes sibi omnes subegerat, Griphonem videlicet fratrem suum, Tas-
filonem quoque ex sorore nepotem: quorum alterum Austrasiorum, alterum
Baioariorum Ducem instituit. Denique Zacharia Pontifice defuncto, Stepha-
nus succedit, qui in Franciam ad Pippinum, urgente necessitate, venit, eumque
ac duos filios eius KAROLVM & KARLOMANNVM pariter suæ benedictio-
nis oleo perunxit.

ANNALES FRANCICI BREVES.

Ab anno Christi DCCVII. vsque ad annum DCCXC.

*In Monasterio sancti Nazarij iuxta Rhenum scripti, & à Marquardo
Frehero Consiliario Palatino primum publicati.*

B

ANNO DCCVII. PIPPINVS senior regnare cœpit.

AN. DCCVIII. Drogo mortuus.

DCCIX. Durus & deficiens fructus. Et Gothofridus mortuus est.

DCCX. Pippinus perrexit in Alamaniam.

DCCXI. Aquæ inundauerunt valde. Et mors Hildeberti.

DCCXII. Mors Heriberti Regis Langobardorum.

DCCXIII. Mors Alifidæ & Halidulfi Regis.

DCCXIV. Pippinus defunctus est.

DCCXV. Pugna Francorum, & mors Dagoberti Regis.

DCCXVI. Pugnavit CAROLVS contra Ratboth.

DCCXVII. Pugnavit Carolus contra Ragenfredum in Vinciaco, in Dominica die.

DCCXVIII. Vastavit Karlus Saxonia plagâ magna.

DCCXIX. Occiso Francorum ad Suesionis ciuitatem, & mors Ratbothi.

DCCXX. Pugnavit Karlus contra Saxones.

DCCXXI. Eiecit Heudo Sarcinos de Equitania.

DCCXXII. Magna fertilitas, & bella contra Aquilonem.

DCCXXIII. Duo filij Drogonis ligati, Arnoldus, & vnus mortuus, & Karlus infirmatus.

DCCXXIV. Leuauit contra Karlo, & Karlus perrexit Andegauis.

DCCXXV. Hrothrudis mortua, Betto mortuus. Sarcini venerunt primitus.

DCCXXVI.

DCCXXVII.

C

DCCXXVIII.

DCCXXIX.

DCCXXX. Lantfridus mortuus.

DCCXXXI. Karlus vastavit duas vices vltra Ligere. Et Ragenfridus mortuus. Et Beda Presbyter Anglorum obiit.

DCCXXXII. Karlus pugnavit contra Sarcinos die Sabbato ad Pectauis.

DCCXXXIII. Hiltratus mortuus.

DCCXXXIV. Karlus perrexit in Frisiam, & inde vsque ad inter*.

DCCXXXV. Karlus inuasit V Vasconiam.

DCCXXXVI. Hatto ligatus est.

DCCXXXVII. Karlus pugnavit contra Sarcinos in Gutia*, in Dominico die.

DCCXXXVIII. Karlus intrauit in Saxonia.

DCCXXXIX. Karlus intrauit in Prouincia vsque Massilia.

DCCXL. Sine hostilitate vlla.

DCCXLI. Karlus mortuus est. Et Theodaldus interfectus est.

DCCXLII. Franci in exercitu in Aquitania, & postea in Beuueria vsque Lech.

DCCXLIII. PIPPINVS quieuit. Et KARLOMANNVS in Saxonia cum exercitu.

PIPINVS
SENIOR.

CAROLVS
MARTELLVS.

CAROLVS
MARTEL-
LV.S.

DCCXLIV. Franci in Beuueria, quando ille VValus fuit. Et Romanus egres-
sus est de Alamania. A

DCCXLV. Karlomannus & Pippinus cum exercitu in Saxonia. Et Theotbal-
dus in Alfatiam.

DCCXLVI. Karlomannus in Alamaniam, & postea in Aquitaniam.

DCCXLVII. Karlomannus iuit Romam. Et Eberhardus defunctus est.

DCCXLVIII. Orbertus interfectus est. Et Grifo in Saxonia elapsus.

DCCXLIX. Franci in Saxonia cum magno exercitu. Et Grifo in Beuueria.

DCCCL. Franci in Beuueria. Et Grifo reuersus est ad propria.

PIPPINVS
R. IX.

DCCCLI. PIPPINVS Rex eleuatus est. Res Ecclesiarum descriptas, quæ &
deuisas. Baldeberrus Episcopus. Benedictus. Zacharias Papa defunctus. Ste-
phanus electus, in die percussus. Alter Stephanus electus, atque consecratus.
Et Lantfridus mortuus.

DCCCLII. Pippinus in Saxonia cum exercitu. Grifo Franciam ingressus, qui
& interfectus.

DCCCLIII. Papa in Franciam venit, commotóque exercitu Francorum, cæ-
de facta in Langobardos, receptas res Sancti Petri, reuersus est ad sedem suam.
Et Karlomannus rediit, qui & detentus est, & obiit. Dominus Bonifacius E-
piscopus in prædicatio in Frigiam* perrexit, vitam temporalem in martyrio
finiuit.

* Frigiam.

DCCCLIV. Venit Dessilo ad Martis campum. Francique absq. bello quieuerunt. B

DCCCLV. Franci iterum in Langobardia cum exercitu. Et domnus Romanus
transiuit. Et Heistolus mortuus est.

DCCCLVI. Papa Stephanus defunctus. Franci quieuerunt, excepto custodes
directos ad Arbonam.

DCCCLVII. Venit organa in Franciam.

DCCCLVIII. Rex Pippinus fuit in Saxonia.

DCCCLIX. Mutauit Rex Pippinus nomen suum in filium suum.

DCCCLX. Rex Pippinus erat cum exercitu Francorum in Aquitania.

DCCCLXI. Pippinus Rex fuit in VVasconia cum exercitu vsque ad Limo-
diam ciuitatem.

DCCCLXII. Rex Pippinus cum Francis fuit in Aquitania. Bituricam conqui-
sierunt. Baldeberrus obiit. Haribertus Abba ordinatus est.

DCCCLXIII. Franci absque bello.

DCCCLXIV. Hiems grandis & durus. Habuit Rex Pippinus conuentum ma-
gnum cum Francis ad Charisago.

DCCCLXV. Franci quieuerunt.

DCCCLXVI. Rex Pippinus erat cum Francis in VVasconia, & conquisiuit Li-
modiam ciuitatem, & alias ciuitates.

DCCCLXVII. Paulus Papa obiit. Heribertus Abba Roma transmissus. Pip- C
pinus Tolosa perrexit.

DCCCLXVIII. Rex Pippinus obiit VII. Kalend. Octobris. Et VVaferius
antea occisus est.

DCCCLXIX.

DCCCLXX. BERTA duxit filiam Desiderij Regis Langobardorum in Franciã.

DCCCLXXI. KARLOMANNVS obiit II. Non. Decembris.

DCCCLXXII. Franci in Saxonia cum KAROLO Rege eorum.

CAROLVS
MAGNVS.

* Genuam.

DCCCLXXIII. Mai campus ad Genua*. Et Karolus Rex cum exercitu Fran-
corum in Langobardiam.

DCCCLXXIV. Paueia ciuitas conquisita est. Et Desiderius Rex & Ansa vxor e-
ius exiliati sunt in Franciam. Et Carolus Rex reuersus est in Franciam. Hariber-
tus Abba obiit, & Amicho Abba ordinatus est.

DCCCLXXV. Mai campus ad Dura. Et Carolus Rex cum exercitu Francorum
in Saxoniam.

* Rada-
guiso.

DCCCLXXVI. Carolus Rex perrexit in Langobardiam, interfecto Rotgau-
zo*. Postea Mai campus ad VVormacia. Et Carolus Rex cum Francis in Saxo-
nia, iam sine bello.

DCCCLXXVII. Mai campus in Saxonia ad Pedebruna.

A DCCCLXXVIII. Carolus Rex cum exercitu Francorum perrexit in Spaniam. Et Saxones in Franciam. CAROLVS
MAGNVS.

DCCCLXXIX. Mai campus ad Dura. Et Franci cum Carolo Rege eorum in Saxoniam, iam absque bello.

DCCCLXXX. Franci in Saxonia. Deinde Carolus Rex ad Romam perrexit.

DCCCLXXXI. Carolus Rex reuersus est de Roma, & Mai campum ad ciuitatem VVagionum* habuit.

DCCCLXXXII. Rex Carolus cum Francis ad Lippia absque bello. Et postea Saxones mentiti sunt, & quosdam de Francis occisis. Et iterum Rex cum exercitu Francorum super Saxones. *Vangio-
num.

DCCCLXXXIII. Rex Carolus cum agmine Francorum super Saxones caede facta, terram deuastauit. HILDEGARDVS Regina obiit pridie Kalend. Maias.

DCCCLXXXIV. Carolus Rex ad Lippaham transiuit vnà cum Francis Rhenum flumen, & deuastauit Saxones.

DCCCLXXXV. Rex Carolus in Heresburc super hiemem residebat, & Saxones in pace conquisiuit.

DCCCLXXXVI. Thuringi autem consilium fecerunt, vt Carolum Regem Francorum dolo tenerent, & occiderent. Si ergo hoc scelus atque nefandissimum crimen perpetrare non praeualuissent, saltim hoc cupiebant constituere, vt non ei obedissent, neque obtemperassent iussis eius. Quod nequam consilium Regi multa tempora latere nequaquam potuit. Ille enim, eò quòd erat prudens ac mitis valde, patientissimè hoc deportabat. Igitur transactis aliquis temporibus, transmisit iam praefatus Rex Legatum suum ad aliquem de illis Thuringis propter filiam suam, sponsam scilicet vnus Franci, quam secundum Legem Francorum sponsatam habuisse cognoscebatur, vt tempore statuto ei reddidisset sponsam suam. Ille enim parui pensans iussa Regis, non tantum spondit se illam reddere, sed etiam insuper congregauit penè vniuersos Thuringos, proximósque suos, & voluerunt se defendere de Rege Francorum. Rex namque hæc audiens iratus est valde, atque indignans hoc, missis ex satellitibus suis contra eos qui sagaciter atque fiducialiter contra eos perrexerunt, praedia possessionésque eorum deuastantes. Thuringi namque timore perterriti, ad corpus beati Bonifacij Martyris confugerunt, vt per merita venerationémque ipsius Sancti Rex relaxaretur illis noxam, dolum, insidiásque, quæ praeparare conati fuerant. Porro Pater Monasterij illius consolabatur eos verbis pacificis, dulcísque sermonibus, per nunciúmque suum intimauit hæc omnia Regi. Rex ergo destinauit ad eos Legatum suum, vt ad se cum pace venirent. Qui mox ad eum profecti sunt, steteruntque coram Rege. Rex nempe sciscitabatur ab eis, si verum, an falsum fuisset, quod ei intimatum

C fuerat de illis, scilicet vt de morte eius cogitarent, & si constituere nisi fuissent, vt parui pendissent mandata illius? Illi enim nullo modo poterant, neque condignauerunt hoc negare. Fertur namque vnum ex illis dixisse ad Regem: *Si collega sociisque mei mihi consentire comprobarentur, tu numquam postmodum citra Rhenum fluuium transire viuus cognoscebaris.* Rex verò, quia erat mitissimus atque sapientissimus super omnes Reges, qui fuerant ante eum in Francia, moderantissimè illud deportauit. Transactis igitur quibusdam diebus, transmisit Rex ipsos Thuringos vnà cum Missis suis aliquos in Italiam, & ad Sanctum Petrum, quosdam verò in Neustriam atque in Aquitaniam, per corpora Sanctorum, scilicet vt iurarent fidelitatem Regi liberisque eius. quod & ita actum esse comprobatur. Qui exindè reuertentes, nonnulli ex illis detenti sunt in via, & euulsi esse noscuntur oculi eorum: aliqui verò peruenerunt ad ciuitatem VVagionum*, & ibidem comprehensi sunt, & exindè exiliarij, & illuc euulsi esse cognoscuntur oculi eorum. Possessiones verò vel agros eorum omnes infiscati esse noscuntur. Rex verò inlaxus atque incolumis permanens, optimè regens Regnum Francorum, atque Langobardorum, Romanorúmque, eò quòd cælorum Rex protector eius esse comprobatur. Etiam praefatus Rex ad Romam perrexit. *Vangio-
num.

DCCCLXXXVII. Carolus Rex Francorum de Roma reuertens, ad Paueia ciuitatem Langobardos congregauit, & exindè fraudulentissimos eorum in Fran-

CAROLVS
MAGNVS.
* Tassilo.

ciam exiliauit. Ipseque venit in Franciam, & ad VVormaciam resedit. Postea autem commoto exercitu Francorum, perrexit in fines Alemannorum & Bejuueriorum, ad flumen quod appellatur Lech. Illucque veniens Dessilo * Dux Bejuueriorum ad eum, & reddidit ei cum baculo ipsam patriam, in cuius capite similitudo hominis erat. Et effectus est vassus eius, & Theodonem filium suum dedit ei obsidem.

* Ingelheim.

DCCCLXXXVIII. Dessilo autem Dux Bejuueriorum venit in Franciam ad Regem Francorum Carolum, ad villam quæ appellatur Ingolumheim*. Post hæc ergo transmisit iam præfatus Rex Legatos suos in Bejuueriam post vxorem ac liberos iam præfati Ducis. Qui studiosè atque efficaciter iussionem Regis implentes, adduxerunt hæc omnia, vnà cum thesauris, ac familia eorum copiosa valde, ad iam dictum Regem. Cùmque hæc ita agerentur, comprehensus est iam præfatus Dux à Francis, & ablatis armis eius ductus est ante Regem. Igitur cùmque simul fermocinarentur, interrogauit eum de insidiis atque dolosis consiliis, quod cum multis gentibus iam olim ei præparare conatus fuerat. Quod cùm ille negare nequaquam præualere videbatur, inuitus iussus est comam capitis sui deponere. Ille autem magnis precibus postulabat Regem, vt non ibidem in Palatio tonderetur, propter confusionem videlicet, atque opprobrium quod à Francis habere videbatur. Rex enim precibus eius adquiescens, ad Sanctum Gannarium*, qui iuxta Rheno flumine in corpore requiescere cognoscitur, eum transmisit: & ibidem Clericus effectus est, & inde exiliatus est ad Cœnobium quod appellatur Gemedium*. Duo quoque filij eius his nominibus, Theoto, & Theotbertus, vtrique tonsurati atque exiliati sunt. Nam & vxor iam præfati Ducis nomine Lintburga exiliata esse comprobatur. Hæc ergo omnia ad gloriam & honorem domino Regi, ad confusionem verò & opprobrium fiebant inimicis suis: eò quod rerum Creator omnium fecit eum semper esse triumphatorem.

* leg. Nazarium.

* Gemeticum.

DCCCLXXXIX. Carolus autem Rex vnà cum Francis, seu ceteris gentibus, in patriam VVilciorum hostiliter perrexit, ipsamque patriam conquisiuit, & Regem eorum nomine Dragoidus adprehendit. Et iterum ipsi iam præfato Regi illam patriam commendauit, & reuersus est cum pace in Franciam.

DCCXC. Franci quieuerunt.

Hactenus Cod. MS. Sancti Nazarij.

ANNALES ALII FRANCORVM.

Ab anno DCCVIII. vsque ad annum DCCC.

Ex duobus peruetustis Codicibus MSS. quorum vnus fuit Cl. mem. Ioannis Tilij, alter asseruatur in Bibliotheca Viri æquè Cl. Alexandri Petauij Senatoris Parisiensis, Pauli filij.

PIPINVS
SENIOR.

ANNO DCCVIII. Quando Drogo mortuus fuit tempore vernis.

DCCIX. Quando domnus PIPINVS perrexit in Suauis contra VVilarium.

DCCX. Item Pipinus in Suauis contra VVilarium.

Cod. Per.
* Hildebertus.

DCCXI. Tunc aquæ inundauerunt valde, & Childebertus * mortuus est. & exercitus Francorum in Suauis.

DCCXII. Item exercitus Francorum in Suauis contra VVilarium. & Heribertus Rex Longobardorum mortuus est.

DCCXIII. Mors Agledulfi Regis, & depositio Suitberthi Episcopi.

* Grimoaldus.

DCCXIV. Domnus Pipinus mortuus est in mense Decembr. & Grimoaldus * similiter defunctus est.

DCCXV. DAGOBERTVS Rex mortuus est. & Saxones deuastrauerunt terram Hattuariorum*.

* Hazzoariorum.

- A** **DCCXVI.** Quando Ratbodus venit Coloniam in mense Mart. Tunc pugna-
uit KAROLVS contra eum.
- DCCXVII.** Quando bellum fuit Vinciago inter Karolum & Ragenfridum
in die Dominico*, die xv. ante Pascha.
- DCCXVIII.** Fuit autem tunc prius Karolus in Saxonia, & vastauit eam pla-
ga magna vsque Viseram.
- DCCXIX.** Ratbodus mortuus est.
- DCCXX.** Quando bellum habuit Karolus contra Saxones.
- DCCXXI.** Expugnauit Eodo* Saracenos de terra sua.
- DCCXXII.** Fuit fertilitas magna, & bella contra Aquilonem.
- DCCXXIII.** Duo filij Drogonis* ligati, & vnus mortuus. & Karolus infir-
matur.
- DCCXXIV.** Karolus migravit ad Andegauos, qui rebellabant aduersus eum.
- DCCXXV.** Quando Karolus primum fuit in Bauuarios*. & Chrotrudis mo-
ritur. & Saraceni* venerunt.
- DCCXXVI.** Martinus mortuus est.
- DCCXXVII.** Danihel in Ariniaco mortuus est.
- DCCXXVIII.** Item Karolus fuit in Saxonia, & Hidulphus* Episcopus* Hadulfus
mortuus est.
- B** **DCCXXIX.** Quando Karolus voluit pergere in Saxonia.
- DCCXXX.** Quando Karolus perrexit Suauis contra Lanfridum.
- DCCXXXI.** Quando Karolus fuit VVasconia contra Eodonem*. & Ragen-
fridus mortuus est.
- DCCXXXII.** Karolus habuit bellum contra Saracenos in mense Octobri die
Sabbato.
- DCCXXXIII.** Quando venit com VVestri exercitum in VVestrigon*.
- DCCXXXIV.** Karolus perrexit in Frisiam vsque interneccionem.
- DCCXXXV.** Quando Karolus inuasit VVasconiam.
- DCCXXXVI.** Audoinus Episcopus mortuus est. & Karolus dimicabat con-
tra filios Eodonis.
- DCCXXXVII.** Quando Karolus bellum habuit cōtra Saracenos in Gozia*.
- DCCXXXVIII.** Karolus intrauit in Saxoniam.
- DCCXXXIX.** Karolus intrauit in Prouinciam vsque Massiliam.
- DCCXL.** Sine hoste fuit hic annus.
- DCCXLI.** Karolus mortuus est Idib. Octobr. & Theodoaldus* interfe-
ctus est.
- DCCXLII.** CAROLOMANNVS perrexit in VVasconiam.
- DCCXLIII.** Vastauit KAROLVS* Alamanniam.
- C** **DCCXLIV.** Pax inter Karolomannum & Odilonem*. & hostes in Saxonia.
- DCCXLV.** Karolomannus & Pipinus abierunt in Saxoniam.
- DCCXLVI.** Karolomannus intrauit Alamanniam.
- DCCXLVII.** Karolomannus migravit Romam. & ipso anno fuit natus KA-
ROLVS Rex.
- DCCXLVIII.** Grippo fugit* in Saxoniam.
- DCCXLIX.** Quando Grippo reuerfus est de exilio.
- DCCCL.** Sine hoste fuit.
- DCCCLI.** Lanfridus mortuus fuit. & fuit natus KAROLOMANNVS Rex.
- DCCCLII.** Domnus PIPINVS eleuatus est ad Regem in Sueffionis ciuitate.
- DCCCLIII.** Pipinus Rex in Saxonia. & Childegarius* Episcopus defunctus
est. & Papa Stephanus venit ab vrbe Roma in Franciam, & Karolomannus post
eum, & filij eius tonsi sunt. & Grippo occisus est.
- DCCCLIV.** Bonifacius martyrium suscepit. & Chiltrudis* mortua est. & Ka-
rolomannus obiit. & Rex Pipinus abiit in Longobardiam. & Papa Stephanus
reuerfus est Romam.
- DCCCLV.** Venit Thafilo ad Martis campo, & mutauerunt Martis campum in
mense Maio. In hoc anno domnus Remedius adeptus est sedem Ecclesie Roto-
magenfis. Et Pipinus superauit Longobardos, cum magno munere reuerfus est
in regnum suum.

CAROLVS
MART & L-
LVS.* in domā
Dei.

* Eudo.

* Drocone

* Bagea-
rios.
* Sarachin.

* Hadulfus

* Eudonē.

* Vestigon.

* Zolhia,
leg. Go-
thia.* Teudal-
dus.* Karolo-
mannus.* Modilo-
num.

* fugiuit.

PIPINVS
REX.* Hildega-
rius.

* Hiltrudis

PIPINVS **REX.** **D C C L V I.** Rex Pipinus perrexit iterum in Longobardiam. & superauit Sa- A
xones. & Haistulfus mortuus est.

D C C L V I I. In eodem anno moritur Stephanus Papa. & natiuitas Gislanae. ipso venit organa in Franciam.

D C C L V I I I. Rex Pipinus venit Saxonia.

D C C L I X. Rex Pipinus mutauit nomen suum in filio suo.

D C C L X. Quando dominus Pipinus Rex fuit in VVasconia contra VVaifarium.

D C C L X I. Iterum Pipinus fuit in VVasconia vna cum Karolomanno. captoque omni pago Aluernico, Burboni castro & Claromonte igne cremauit.

D C C L X I I. Iterum dominus Pipinus cum dilectis filiis suis Karolo & Karolomanno perrexit in VVasconiam, & adquisiuit ciuitatem Bituricas.

D C C L X I I I. Quando dominus Pipinus placitum habuit VVormacia. deditque Comitatus dilectis filiis suis.

D C C L X I V. Habuit dominus Pipinus Rex conuentum magnum cum Francis Carisiaco. Eodem anno gelus magnus fuit xix. Kal. Ian. vsque xvii. Kal.

* xix. April. *

Kal. Ian. tenuit vsque in vii. Kal. April.

D C C L X V. Veneruntque corpora Sanctorum ab vrbe Roma in Franciam, Gorgonij, Naboris, Nazarij. & habuit placitum dominus Pipinus in Attiniaco.

D C C L X V I. Quando Pipinus fuit in VVasconia. & eodem anno dominus Frotgandus * Episcopus obiit.

* Frotgandus.

D C C L X V I I. Iterum dominus Pipinus fuit in VVasconia in mense Martio, & conquisiuit Lemouicas * ciuitatem. & domina BERT A Regina erat Bituricas ciuitatem.

* Lemouicas.

* viii.

D C C L X V I I I. In isto anno dominus Pipinus Rex defunctus est ix. * Kal. Octobr. & filij eius KAROLVS & KAROLOMANNVS vncti fuerunt in Reges

CAROLVS **MAGNVS.**

V I I. Idus Octobris. & VVaifarius interfectus est.

D C C L X I X. Eodem anno dominus Karolus Rex prima vice postquam coepit regnare fuit in VVasconia vltra flumen Garonnam. & corpus S. Gorgonij positum fuit Gorzia Monasterio.

D C C L X X. Natiuitas PIPINI filij Karolomanni, & hoc anno domina Berta fuit in Italia propter filiam Desiderij Regis. & redditae sunt ciuitates plurimae S. Petri.

D C C L X X I. Bonae memoriae dominus Rex Karolomannus obiit prid. Non. Decembris.

D C C L X X I I. Dominus Rex Karolus perrexit in Saxoniam, & conquisiuit Erisburgo, & peruenit ad locum qui dicitur Ermenful, & succendit ea loca.

D C C L X X I I I. Dominus Rex Karolus perrexit in Italiam, & concitato bello fugiuit Desiderius Rex Longobardorum, retrusus est Papia, dominus Karolus obsedit eam, dominansque Italia.

D C C L X X I V. Hoc anno reddita est ciuitas Papia * Francis. & Desiderius Rex directus est in Franciam. & dominus Rex Karolus missis Comitibus per omnem Italiam laetus S. Petro reddidit ciuitates quas debuit, dispositisque omnibus alacer venit in Franciam. & eodem anno bellum habuit contra Saxones in loco qui dicitur Herisburgo.

* Papigia.

D C C L X X V. Dominus Rex Karolus perrexit in Saxoniam, & conquisiuit Sineburgum *, & interfecta multa milia paganorum victor remeauit in Franciam.

* Sineburgus.

D C C L X X V I. Perrexit dominus Rex Karolus in Italiam, & occiso Hrotgardo, qui illi rebello extiterat, obsideruntque Stabilinum socerum suum Taruiffo ciuitate. Eo capto, dispositisque omnibus, prosper redit cum suis in Franciam: & audiuit quod Saxones rebellassent contra Francos. motoque exercitu pergens obuiam illis, cum vidissent pagani quod non poterant Francis resistere, timore percussi, veneruntque maiores natu ad dominum Regem Karolum postulantes pacem, & baptizata multa turba populi aedificauerunt Franci in finibus Saxanorum ciuitatem quae vocatur Vrbs Karoli.

D C C L X X V I I. Eodem anno gloriosus Rex Karolus venit in Saxoniam loco cognominato Patresbrunna. habuitque ibi magnum placitum. & ibi conueniunt Saxones ad baptismum Catholicum. & baptizata multa milia populorum

A gentilium. & ædificauerunt ibi Ecclesiam Franci. vnde in postmodum Karolus CAROLVS MAGNVS. Rex merito gaudet cum Iohanne Baptista, qui & baptizauit prædicans baptis-
mum in remissionem omnium peccatorum.

D C C L X X V I I I. Eodem anno domnus Rex Karolus cum magno exercitu venit in terram Galliciam. & adquisiuit ciuitatem Pampalona. deinde accepit obsides in Hispania de ciuitatibus Abitauri atque Ebilarbij, quorum vocabulum est Osca & Barzelona*, necnon & Gerunda. Et ipsum Ebilarbium vin-
ctum duxit in Franciam. Interim Saxones rebellantes, moueruntque exerci-
tum anne Rene properantes, incenderuntque oppida, & igne cremauerunt ci-
uitatem quæ Franci construxerunt infra flumen Lipiam. * Barcello-
na.

D C C L X X I X. Hoc anno Rex inclytus Karolus commoto magno exercitu ve-
nit in Saxoniam. iterum vastantes & incendentes omnia vsque flumen Viseram,
& tunc obsides multitudine acceptis, redieruntque in Franciam.

D C C L X X X. Eodem anno iterum pulcherrimus Rex Karolus cum Franco-
rum exercitu venit in Saxoniam vsque fluuium Aluea. adquisiuit vniuersam ter-
ram illam sub forti brachio. Ipso quoque anno Saxones derelinquentes idola
Deum verum adorauerunt, & eius crediderunt opera. Eodem quoque tempo-
re ædificaueruntque Ecclesias, & venerunt ad domnum Regem multa milia gen-
tilium V Vinethorum hominum. ipse autem adquisiuit vnà cum Dei auxilio.

D C C L X X X I. Sine hoste fuit hic annus. Nisi tantum V Vrmacia ciuitate vene-
B runt Franci ad placitum. & ibi fuit Taxilo* Dux de Bauuaria, magnaque mu-
nera præsentauit domno Regi, & per suum Comigatum rediit ad patriam. * Dasilo.

D C C L X X X I I. Hoc anno domnus & religiosus Rex Karolus habuit magnum
placitum in Saxonia super flumen Lippia. & ibi venerunt legationes V norum ad
præsentiam Principis. * Id ipsum annum Saxones rebellantes, & reducti ad * Ex Cod.
Pet.
priore tramite, Deum abnegantes, & fidem quam promiserant. Tunc cum ma-
gno exercitu hostes in Saxonia, & cæderunt Franci de Saxones multitudo homi-
num, & multos victos Saxones adduxerunt in Franciam.

D C C L X X X I I I. Eo verò anno domnus Rex Karolus commoto exercitu per-
rexit in Saxoniam, & concitauerunt prælium circa flumen Visera, & secus flu-
uium Assa*. & Karolus quippe victor cum suis hominibus remeavit in Fran-
ciam. Et in ipso anno bonæ memoriæ Berta matrona obiit. & Hildegardis Re-
gina defuncta est prid. Kal. Maij. * Hasla.

D C C L X X X I V. Iterum domnus Rex Karolus venit in Saxoniam terram il-
lam vastantes, & destruentes omnia. Et eodem anno verni temporis obsedit
domnus Rex Karolus Herisburgo, & Franci federunt in gyrum per borders.

D C C L X X X V. Tunc domnus Rex Karolus commoto exercitu de ipsis tento-
riis, venitque Derfia, & igne combussit ea loca. venit ultra flumen Visera. & eo-
dem anno destruxit Saxonorum ratibus, siue eorum firmitatibus. & tunc acqui-
C siuit Saxones cum Dei auxilio.

D C C L X X X V I. Hic annus fuit sine hoste, nisi tantum in vernis temporis per-
rexit domnus Rex Karolus in Italiam cum suo exercitu, & venit Romam. De-
inde adquisiuit terram Beneuentanam per Dei auxilium. & illo anno fuit missum
signum de cælo à Deo in terra, terròrque magnus.

D C C L X X X V I I. Isto anno domnus Rex Karolus venit cum suo exercitu Bau-
goarios, & accepit ibi obsides, victor remeavit in Franciam.

D C C L X X X V I I I. Eodem quippe anno fuit placitum Angulifamo, & idem
anno pugnavit omnipotens Deus pro domno Rege Karolo, sicut fecit pro Moy-
se & filios Israël, quando demersus fuit rubro mari. sic Deus potens præliator si-
ne bello & absque vlla altercatione tradidit regnum Bauuarium* in manu Ka-
roli magni Regis. & Taxilo* Dux tonsus est, retrususque Gemitico Monasterio. * Baucoa-
riorum.

D C C L X X X I X. Eodem anno fuit domnus Rex Karolus in V Vinnetes, per-
uenitque in V Vluea*. & adquisiuit ibi Draoscionem Regem, & alios quamplu-
rimos. & acceptis obsides plures, atque omni terra illa obsessa siue subiugata,
victor rediit in Franciam. * Thafilo.
* Viulcua.

D C C X C. Hic annus absque hoste fuit, nisi tantum ad V Vangionem, quod di-
riuatum vocabulum dicitur V Vrmacia. ibique habuit inclytus Rex Karolus ma-
gnum conuentum vel placitum Deo propitiante vnà cum Francis.

CAROLVS MAGNVS. DCCXCI. Hoc anno dominus Rex Karolus commoto magno exercitu perrexit in Hunia, ibique habuit conflictum magnum cum Hunis, & vastauit Hunia plaga magna vsque flumen Raha, cum præda magna Deo protegente victor reuertit in Franciam. A

* Raggensburgo. DCCXCII. Hoc anno Rex Karolus cum suis fidelibus refedit in Bauuarios, & habuit magnum placitum in Rainesburgo* ciuitate. Eodem anno Saxones mentiti sunt fidem quam polliciti fuerunt, iamdudum domino Regi Karolo errauerunt, deuiauerunt, adeptique sunt tenebris sicut scriptum est, *Zelus adprehendit populum eruditum*. Et eodem anno patefactum est consilium iniquum quam consiliauerunt cum Pipino filio Karoli iniqui consiliatores. vnde reprobi apparuerunt, & receperunt suorum meritum.

* omnia. DCCXCIII. Gloriosus Rex Karolus iterum refedit Bauuarios, missisque exercitibus suis, vastauitque Hunia*, victorque refedit Bauuarios.

DCCXCIV. Hoc anno dominus Rex Karolus commoto exercitu venit in Saxoniam, & Saxones polliciti sunt emendari, fœdusque pepigerunt domino Regi Karolo vnà cum suis sodalibus. deinde dominus Rex Karolus cum suis optimatibus in Franciam.

* circuiuit. * VVigmodinga. DCCXCV. Eodem anno dominus Rex Karolus commoto magno exercitu iterum venit in Saxoniam. omnemque terram illam vastauit*, venitque in VVithmotingad*. deinde Bardinc pago. vastauitque & subiugauit has regiones, acceptis obsides sospes & alacer remeauit in Francia. Eodem anno interfectus fuit à Saxones VVitlidus Dux in VVinedis. B

* Thracina * VVigmodinga. DCCXCVI. Iterum dominus Rex Karolus commoto exercitu suo venit in Saxoniam. Tunc cum magna prouidentia & decertatione vastauit Saxoniam, & præda magna obsides acceptis in Thracia*. feceruntque Franci pontem super amne VVisera, in loco cuius vocabulum est Alifni. Exinde perrexit VVigmodinga*. Deinde vastauit regiones illas, cum suis hominibus, prosperis & incolumes reduxit* ad propria.

* reuertit. * Hariſtallo. DCCXCVII. Dominus Rex Karolus moto exercitu iterum venit in Saxoniam vsque VVigmodinga secus mare. & sequenti tempore verni refedit Saxones, fecitque ædificia magna super fluuium VVisera, in loco qui vocatur Hariſtallo*.

DCCXCVIII. Sediti domino Karolo in solio regni sui anno xxx. regni eius cum magno exercitu venit iterum in Saxoniam, vniuersa terra illa succendit & deuastauit, acceptis obsides multitudine victor iterum remeauit Franciam.

DCCXCIX. In hoc anno dominus Rex Karolus collecto exercitu venit in Saxoniam in loco qui dicitur Patresbrunnas. ibi castrametatus, inde etiam mittens Karolum filium suum trans fluuium VViseram, vt quotquot hisdem partibus de infidelibus suis inuenissent suæ seruituti subiugaret. Quod & idem gloriosus C subiugatis his omnibus cum triumpho rediens perpetravit. Ibi etiam ad dominum Regem Papa Romanus Leo nomine venit ob inuidiam à sede Apostolatus pulsusque, armipotens Karolus & ibi venerabiliter suscepit. Et cum summa gloria ad pristinam sedem suos ad concordiam reuocatos remisit.

DCCC.

**ANNALES FRANCORVM
AVCTIORES.**

Ab anno Christi DCCVIII. ad annum vsque DCCCVIII. quo
Auctor se vixisse testatur.

Ex antiquo Codice MS. Ioannis Tiliij.

ANNO DCCVIII. Quando Drogo mortuus est.

DCCIX. PIPPINVS pugnauit in Suauis.

DCCX. Vndè supra.

DCCXI. VValaricus duxit exercitum Francorum in Suauis.

DCCXII. Anepus duxit exercitum Francorum in Suauis con-
tra VVillecharium.

B

DCCXIII.

DCCXIV. Depositio Grimoldi, & depositio Pippini in medio Decembrio.

DCCXV. Saxones deuastauerunt terram Haruariorum.

DCCXVI. Ratbodus venit ad Coloniam.

DCCXVII. Bellum fuit inter CAROLVM & Ragimfridum in mense Martio.

DCCXVIII. Karolus primùm pugnauit in Saxonia.

DCCXIX. Quando mortuus fuit Ratbodus.

DCCXX. Karolus bellum habuit contra Saxones.

DCCXXI.

DCCXXII.

DCCXXIII.

DCCXXIV.

DCCXXV. Karolus primùm pugnauit in Baioaria.

DCCXXVI.

DCCXXVII.

DCCXXVIII. Karolus secunda vice pugnauit in Baioaria.

DCCXXIX. Voluit Karolus pergere in Saxonia.

DCCXXX. Karolus pugnauit contra Lantfridum.

DCCXXXI. Karolus pugnauit in Vasconia contra Eodonem.

DCCXXXII. Karolus habuit bellum contra Sarecinos.

DCCXXXIII. Karolus cum exercitu venit in VVistragon.

DCCXXXIV. Karolus cum exercitu pugnauit in VVasconia.

DCCXXXV. Karolus dimicabat contra filios Eodonum.

DCCXXXVI. Karolus iterum bellum habuit contra Sarecinos.

DCCXXXVII.

DCCXXXVIII.

DCCXXXIX.

DCCXL.

DCCXLI. Karolus Maiordomus defunctus est.

DCCXLII. CARLOMANNVS & PIPPINVS Maiordomus duxerunt exer- PIPPINVS,
citus contra Hunoldum Ducem Aquitanorum. & ceperunt castrum quod voca-
tur Luccas. Et in ipso itinere diuiserunt Regnum Francorum inter se in loco qui
dicitur Verus-Pictauis. Eodemque anno Carlomannus Alamaniam vastauit.

DCCXLIII. Tunc Carlomannus & Pippinus contra Idolonem Ducem Bajoa-
riam inierunt pugnam, & Carlomannus per se in Saxoniam ambulauit in eodem
anno, & cepit castrum quod dicitur Saohseburg per placitum, & Teodericum
Saxonem placitando conquestiuit.

DCCXLIV. Iterum Carlomannus & Pippinus perrexerunt in Saxoniam, &
captus est Teodericus Saxo alia vice.

PIPINVS **REX.** **DCCXLV.** Tunc Carlomannus confessus est Pippino germano suo, quod **A**
 voluisset seculum relinquere. & eodem anno nullum fecerunt exercitum. sed
 apparauerunt se vterque, Carlomannus ad iter suum, & Pippinus quomodo ger-
 manum suum honorificè direxisset cum muneribus.

DCCXLVI. Tunc Carlomannus Romam perrexit, ibique se totondit, & in
 Sarepte monte Monasterium ædificauit in honore S. Siluestri. ibique aliquod
 tempus moram faciens, indè ad S. Benedictum peruenit, & ibi Monachus fuit.

DCCXLVII. Grifo fugit in Saxoniam, & Pippinus per Toringiam perrexit in
 Saxoniam.

DCCXLVIII. Pippinus perrexit in Baioariam, Grifonem & Lantfridum indè
 adduxit, & Tassiloni Ducatum dedit. & Grifo in VVasconia fugit ad VVaiferum.

DCCXLIX. Zacharias Papa per Fulradum mandauit, vt Pippinus ad Regem
 leuaretur.

DCCCL. **PIPINVS** secundum morem Francorum electus ad Regem, & vn-
 ctus per manus sanctæ memoriæ Bonifacij Episcopi, eleuatus à Francis in Regno
 Suessionis ciuitate. Hildericus verò, qui falsè Rex vocabatur, tonsoratus est, &
 in Monasterium missus.

DCCCLI.

DCCCLII.

DCCCLIII. Pippinus Rex in Saxoniam iter fecit. & Hildegarius Episcopus **B**
 occisus est. & tamen Pippinus Rex victor extitit, & peruenit ad locum qui dici-
 tur Rimix. & dum reuersus est de ipso itinere, nunciatum est ei quod Grifo, qui
 de VVasconiam fugiuit, germanus eius occisus fuisset. Eodem anno Stephanus
 Papa venit in Franciam, adiutorium & solatium quærendo pro iniustitiis S. Pe-
 tri. Similiter Carlomannus Monachus per iussionem Abbatis sui Franciam ve-
 nit, quasi ad conturbandum petitionem Apostolicam.

DCCCLIV. Supradictus Apostolicus Stephanus confirmauit Pippinum vnctio-
 ne sancta in Regem. & cum eo vnxit duos filios eius, Carlum & Carlomannum
 in Regibus. & dominus Bonifacius Episcopus in Frisia nuncians verbum Domini
 Martyr Christi effectus est.

DCCCLV. Pippinus Rex per Apostolicam invitationem in Italia pergens, iusti-
 tiam S. Petri quærendo. Haistulfus Rex iustitiam vetando Clusis Langobardo-
 rum petit, obuiam Pippinus & Francis venit, & inierunt bellum. Pippinus vi-
 ctor extitit. Eodem anno Stephanus Papa reductus est ad sedem suam. Incluso
 verò Haistulfo in Papiæ ciuitate, iustitiam S. Petri pollicitus est facere. Vnde
 Rex Pippinus obsides XL. receptos, & cum sacramenta firmata reuersus est in
 Franciam. Carlomannus autem obiit.

DCCCLVI. Dum prospexisset Pippinus Rex ab Haistulfo ea non esse vera, quæ **C**
 antea promiserat de iustitia S. Petri, iterum iter agens in Italiam Papiam obsedit.
 Haistulfum inclusit magis, magisque de iustitiis S. Petri confirmauit. & insuper
 Rauennam ciuitatem cum Pentapoli conquistuit, & S. Petro tradidit. Et dum
 reuersus est Pippinus Rex, cupiebat Haistulfus mentire quæ antea pollicitus
 fuerat, & sacramenta inrumperere. Quodam die venationem faciens percussus est
 Dei iudicio, vitam finiuit. quomodo & qualiter missus est Desiderius Rex in Re-
 gno, postea dicamus.

DCCCLVII. Misit Constantinus Imperator Regi Pippino cum aliis donis or-
 ganum, qui in Francia vsque peruenit. & tenuit Rex placitum ad Compendium.
 Ibiq; Dasilo venit, in vassatico se commendans sacramenta multa inrauit, & fi-
 delitatem promisit Pippino & filios eius super S. Germanum & S. Martinum.

DCCCLVIII. Pippinus in Saxonia iuit, & cepit ciuitates eorum, & polliciti
 sunt ei dare equos CCC. per singulos annos.

DCCCLIX. Natus est Pippino filius, cui imposuit nomen suum. vixit annos .i. i.
 celebravit Natale Domini in Longrate, & Pascha in Iopilo.

DCCCLX. Tunc Rex pergit in Aquitaniam vsque ad locum qui dicitur Tedoad.
 cum vidisset VVaiferus dedit obsides. celebravit Natale Domini & Pascha in
 Carisiaco.

DCCCLXI. Rex Synodum tenuit ad Durjam, & nunciatum est ei quod VVai-
 ferus in omnibus mentitus esset. Illuc pergens cum exercitu & filius eius. Caro-
 lus

Alus cum co multa castella cepit per pugna, quorum ista sunt nomina. Burbonnes, Cantela, & Clarmont. & peruenit vsque Lemouecas. Celebrauit Natale Domini & Pascha in Carisiaco. PIPPINVS
R. R.

DCCCLXII. Tertia vice in Aquitania pergens cepit Bituricas & Toarchis. celebrauit Natale Domini & Pascha in Gentiliaco.

DCCCLXIII. Tunc Rex habuit placitum suum in Niuernis. & quartum iter faciens in Aquitaniam. ibique Dasilo sacramenta postposuit, & omnia mentitus est. Baiouariam petiit, & nusquam faciem Regis videre voluit. Rex vsque ad Cadurciam venit, Aquitaniam vastando. per Lemouecas in Franciam reuersus est. & fortè hiems valida erat. Celebrauit Natale Domini & Pascha in Longlar.

DCCCLXIV. Tunc Pippinus habuit placitum suum ad VVrmaciam, & nullum iter faciens celebrauit Natale Domini & Pascha in Carisiaco.

DCCCLXV. Tunc Pippinus Rex habuit placitum ad Lattiniacum, & nullum iter faciens celebrauit Natale Domini & Pascha ad Aquis.

DCCCLXVI. Rex iterum iter faciens in Aquitaniam habuit placitum ad Aurelianis ciuitatem, & restaurauit Argentomo, ibique Francos dereliquit. Similiter & in Bituricas fecit. Celebrauit Natale Domini in Salmonceco, & Pascha in Gentiliaco.

DCCCLXVII. Tunc habuit Rex in supradicta villa Synodum magnum inter Romanos & Græcos de sancta Trinitate, & de Sanctorum imaginibus, & iter faciens partibus Aquitaniz per Narbonam Tolosam cepit, & sanus reuersus est in patriam. & celebrauit Pascha in ciuitate Vienna. Et in eodem anno in mense Augusto iterum perrexit partibus Aquitaniz. Bituricas vsque venit. ibi Synodum fecit in campo, & vsque Garonam peruenit. multas roccas & speluncas contiquit, & reuersus est Bituricas. ibique nunciatum est ei de obitu Pauli Papæ. Celebrauit ibi Natale Domini.

DCCCLXVIII. Domnus Rex iter faciens in Aquitania Remstagnum cepit. Ad Sanctones ciuitatem vsque venit, & ibi captam matrem VVaiferi, & sororem, & nepres eius vsque Garonam perrexit in loco qui dicitur Montis. & sanus reuersus est. Celebrauit Pascha in castro qui dicitur Sels. Iterum adsumens cum domna Bertane Regina ad Sanctones peruenit. ibique eam dimisit, & filiam suam, & partibus Petrocorico perrexit. & interempto VVaifario ad Sanctones reuersus est, ibique ægrotare cepit. Ad S. Dionysium venit, ibique diem obiens finiuit. Domnus Karolus & Carlomannus eleuati sunt in regnum. Domnus Karolus in Nouiomo ciuitate v. i. Idus Octobris, & celebrauit Natale Domini ad Aquis, & Pascha in Rodomo ciuitate.

HIC INCIPIT GESTA KAROLI IMPERATORIS.

DCCCLXIX. Domnus itaque Rex KAROLVS iter agens partibus Aquitaniz, eo quod Hunoldus voluit rebellare totam VVasconiam & Aquitaniam cum paucis Francis. auxiliante Domino dissipata iniqua consilia supradicti Hunoldi. in ipso itinere iungens se supradictus Rex cum germano suo Carlomanno in loco qui dicitur Duasdiues. Inde Carlomannus se reuertendo Franciam iter arripiens, Karolus Rex iuit ad Ecolasiam ciuitatem. & inde sumpsit plures Francos cum omni vtensilia, & præparamenta eorum. & iuit super flumen Dordonia, & ædificauit ibi castrum qui dicitur Fronciacus. Inde Missos suos mittens post Hunoldum & uxorem suam ad Lupenem VVasconem. Et dum ibi moram fecisset vna cum Francis, adductus est Hunoldus & vxor sua, & castro præparato, & Hunoldo recepto reuersus est in Francia. & celebrauit Natale Domini ad Duriam, & Pascha in Leodia. CAROLVS
MAGNVS.

DCCCLXX. Tunc domnus Rex habuit Synodum ad VVrmaciam. & Carlomannus & Berta Regina iungentes se ad Salossa. & in eodem anno perrexit domna Berta Regina per Baiotiam partibus Italiz. & domnus Karolus Rex celebrauit Natale Domini ad Megoniam, & Pascha in Aristalio.

DCCCLXXI. Domnus Rex Synodum habuit ad Valentianas. & in eodem anno Carlomannus Rex defunctus est in Salmonciaco, prid. Non. Decembr. Karolus venit ad Corbonacum. ibique veniens VVilharius Archiepiscopus, & Fol-

CAROLVS **M**AGNVS. Radus Capellanus, VVarinus & Adhaldus Comites cum alijs Primatibus, qui fuerunt Carlomanni. vxor verò Carlomanni perrexit partibus Italiz. dominus Rex celebravit Natale Domini ad Attiniacum, & Pascha in Aristalio.

DCCCLXXII. Dominus Rex Synodum habuit ad VVrmatiam, & inde perrexit partibus Saxoniz prima vice. Hadrianus Pontificatum suscepit. Presburg castrum Rex suscepit, & Ermenful vsque peruenit, & ipsum sanum destruxit. & fuit ibi magna siccitas, ita vt aqua deficerent in supradicto loco. Largiente itaque Domino medio die cuncto exercitu quiescente, in quodam torrente omnibus hominibus ignorantibusque largissima effusa sunt. Rex reuersus est in Franciam, & celebravit Natale Domini & Pascha in Haristalio.

DCCCLXXIII. Tunc dominus Rex perrexit ad hiemandum ad Theodonuilla. ibique veniens Missus Hadriani Apostolici nomen Petrus per mare vsque Massilia, & inde terrene ad dominum Regem inuicando pro iustitia S. Petri super Desiderium Regem. Et ideo maritime venit, quia via clausa fuerunt. Tunc dominus Rex sumpto consilio, vt sicut Missus domino Hadriano postulauerat, ira fieret. Rex autem Synodum tenuit ad Genua. ibique exercitum diuidens, perrexit per Montem Cinsum, & misit Bernehardum per Montem Iouam, & conuenientes ad Clusas, Desiderius verò obuiam venit. Tunc Rex castrametatus est ad eundem Clusas. & mittens scaram per montanis, hoc sentiens Desiderius clusas reliquit. Rex verò sine lectione clusas pertrans Italiam introiit, & Papiam vsque peruenit. ibique Natale Domini celebravit, & Pascha in Roma. **B**

DCCCLXXIV. Reuertente eo eodem anno dimissa Marca contra Saxones ipsi Saxones exierunt cum magno exercitu super confinia Francorum vsque Buariburg. ipsi confinales castello sunt ingressi, & ipsi Saxones venerunt ad quandam Basilicam, qui dicitur Frigidar, quam S. Bonifacius consecrauit, atque per spiritum prophetiz prædixit quod numquam incendio cremaretur. Cope- runt autem ipsi Saxones cum nimia intentione aduersus ipsam Basilicam, quom- admodum tam per quolibet ingenium cremare potuissent. Et dum hæc age- rentur, apparuerunt quibusdam Christianis qui erant in castello, similiter & qui- busdam paganis, qui in ipso loco aderant, duo iuvenes in albis vestibus, qui ipsam Basilicam protegerunt, & non fuit concremata. sed cura Domini in fugam ver- si sunt nemine persequente.

DCCCLXXV. Dominus Rex ad Papiam venit, & ipsam cepit, & Desiderium Regem, & vxorem, & filiam suam. Adalghisus filius Desiderij Regis fugâ elapsus mare introiit, & Constantinopolim perrexit. Tunc Rex Italiâ subiugata custodes Francorum in Papiâ dimisit. Franciam reuersus peruenit ad Ingel- gam, mittens quatuor scaras in Saxoniam. Tres pugnam habuerunt, & victores extiterunt. Quarta verò non habuit pugnam, sed cum præda multa rerum reuer- si sunt ad propria. Celebravit Natale Domini & Pascha ad Carisiaco.

DCCCLXXVI. Tunc Rex habuit Synodum ad Duriam, & inde pergens in Sa- xoniam, Sigeburgum cepit, & Eresburgum rexdificare super fluum VViseram. Venit in loco qui dicitur Bruniberg, & Saxones volentes ripam fluminis defen- dere Franci ambas ripas obtinuerunt, & victores exierunt, & Rex reuersus est in patriam. Tunc audiens quod Rotgaudus Langobardus fidem suam fraudauit, & omnia sacramenta rumpens, dominus Rex illis partibus pergens, celebravit Natale Domini in villa Scladistat.

DCCCLXXVII. Tunc dominus Rex Italiam ingressus partibus Foreiuliensium, Hrotgaudus occisus, & dominus Rex in Tarviliis Pascha celebravit, & Fran- cos ibidem dimissos reuersus est. Venit nuncijs nuncijs Saxones rebelles esse, & destruxerunt Eresburg. Similiter Sigeburg voluerunt facere, sed non potue- runt. Auxiliante Domino Francis repugnantibus, Saxones fugam arripientes vs- que ad Lippiam cum victoria reuersi sunt in Franciam, & peruenit dominus Rex ad VVrmatiam, & hæc audiens conuocavit Synodum ad eandem ciuitatem, & ibi placitum tenuit. Et consilio facto in Saxoniam ingressus vsque ad Lippiam. Sa- xones reddiderunt per vudium, & sponderunt se esse Christianos, & rexdifi- cavit Eresburg, & aliud castrum. Ibi que venientes Saxones cum vxoribus ba- ptizati sunt, & obfides dederunt. & Rex reuersus est in patriam suam. Celebra- uit Natale Domini in Haristalio, & Pascha in Niomaga.

A D C C L X X V I I I. Tunc dominus Rex habuit placitum ad Patresbrunna prima vice. Ibi que venientes Franci & Saxones, excepto V Vitigingo, qui partibus Normaniæ confugit. Ad eundem placitum venientes Saraceni de partibus Spaniæ. Hij sunt Ibinalarabi & filius Deuzesi, qui & Latine Ioseph nominantur. Multitudo Saxonorum baptizati sunt. Celebravit Natale Domini in Dociacum, & Pascha in Aquitania in villa Casinogilo.

D C C L X X I X. Tunc dominus Imperator agens partibus Hispaniæ per duas vias, vna per Pampaloniã, per quam ipse perrexit vsque Cæsar-Augustam. ibi obsides receptos de Ibinalarabi & de Abusauro, Pampalonia destructa; Hispanos V Vascones subiugatos reuersus est in Franciam. Cum vidissent Saxones quod Rex & Franci tam longe fuissent, persuasione V Vitigingi iterum rebellauerunt. Nunciatum est Regi ad Autisiodorum ciuitatem; & mittens scaram ad resistendos Saxones. Sed illi rebelles ad Renum vsque Duitiam peruenerunt. Tunc præcedentes focus Renum, & multa mala facientes, reuersi sunt per Longuehi partibus Saxonæ. & Franci consecuti sunt eos super fluuio Adarna in loco qui dicitur Lihesi. & pugna facta, Franci victores extiterunt. Celebravit Natale Domini & Pascha in Haristalio.

D C C L X X X. Dominus Rex veniens Compendio, reuertendo partibus Austrasiæ, obrulit se Hildebrandus Spolitanus cum multa munera in præsentia Regis ad Virciniacum. & fuit Synodus ad Duriã. & inde per actus partibus Saxonæ ad Lippeham. & Saxones voluerunt resistere in loco que dicitur Bothsloz, & non potuerunt. sed fugientes reliquerunt omnes ciuitates eorum. & Franci apertã viã introeuntes in V Vestfaelos, conquiesierunt omnes. Et venit Rex ad locum qui dicitur Mediosulli, ibi dederunt obsides. Celebravit Natale Domini & Pascha ad V Vrmaciam.

D C C L X X X I. Tunc dominus Rex ad Heresburg veniens, & inde vbi Lippia confurgit, ibi Synodum tenuit. Inde iter agens partibus Albiæ, in ipso itinere omnes Bargengauenses, & multi de Nortlendi baptizati sunt, & reuersus est in Francia. Tunc sumpto consilio vt iter faceret partibus Romæ cum Hildegarde, celebravit Natale Domini in Papiam.

D C C L X X X I I. Et supradictum iter peragens celebravit Pascha in Roma, & ibi baptizatus est filius eius P I P P I N V S ab Hadriano Papa, qui & ipse eum de sacro fonte suscepit. & duo filij Regis vncti sunt in Reges à supradicto Pontifice, Pippinus & Hludouicus. P I P P I N V S in Italiam. H L V D O V I C V S in Aquitaniã. Et inde reuersus est, Mediolanij ciuitate peruenit. & ibi baptizata est filia eius G H I S L A ab Archiepiscopo nomine Thoma, qui & ipse eam de sacro fonte suscepit. Et inde reuersus in Franciam. Tunc missi sunt duo Missi Apostolici vnã cum Missis domni Regis ad commonendum Dasilonem, vt reminisceret sacramenta. & consensit Dasilo, & sumptos obsides venit ad eum ad V Vrmaciam, & renouauit sacramenta, & X I I. obsides dedit. Celebravit Natale Domini & Pascha ad Carisiaco.

D C C L X X X I I I. Tunc Rex iter in Saxoniam peragens, & Renum transiens ad Coloniam, Synodum tenuit vbi Lippia confurgit. Ibi Saxones conuenientes, excepto V Vitigingo, & illuc conuenerunt Nortmanni, etiam & missi Cagano & Vigurro. & reuersus est in Franciam. Et iterum Saxones rebellantes: Hoc audiens Rex misit Missos suos Adalghisum cum reliquis, vt pergerent contra Sclauos. At illi audientes in via quod Saxones rebelles fuissent, inuentes super Saxones sine iussione Regis multos ex eis occiderunt, & victores extiterunt. Hoc audiens Rex sub omni celeritate peruenit illuc, & cum victoria facta reuersus est in Francia. Celebravit Natale Domini & Pascha ad Teodonuilla.

D C C L X X X I V. Tunc obiit H I L D E G A R D I S prid, Kal. Mai. & Rex iter agens partibus Saxonæ peruenit ad Teotmala, & inde ad Patrisbrunne. Et Saxones congregantes se ad Hafam. ibi iterum pugna inita. Auxiliante Domino victor extitit, & transiit V Viferam fluuium, ad Albiã peruenit. Et in eodem anno mortua est B E R T A, cum ad V Vrmaciam vsque peruenit. Sociavit ibi F A S T R A D A N B Regina. & celebravit Natale Domini & Pascha in Aristalio.

CAROLVS
MAGNVS.

DCCCLXXXV. Tunc rebellat sunt Saxones, & pars aliqua Frixionum. & **A** dominus Rex transit ad Lippiam, & ingressus est Saxoniam. & misit filium suum contra Vestfalos. Vestfali vero voluerunt se congregare ad Lippiam. Hoc audiens Karolus puer, bellum inuit contra eos, & victor exitit, & remeavit ad genitorem suum ad VVrmaticam civitatem. Ibiq; inito consilio, ut iterum in Saxoniam perrexisset. quod & factum est. Celebravit Natale Domini iuxta Scidinburg in pago VVitzgaugi.

DCCCLXXXVI. Tunc dominus Rex supradictum iter peragens venit ad VViter-
fera, & propter nimiam aquarum magnitudinem reuersus Hereßburg, uxorem
suam cum filiabus suis ad se venire præcepit. Ibi tota hieme resedit. Pascha ibi
celebrauit, & Synodum tenuit ad Patrisbrunnæ. & vias apertas per totam Saxo-
niam, venit ad Bardingaugi, & VVidogingus ibi ad eum venit. & reuersus in
Franciam venit ad Atiniacum. Ibi VVicikingus baptizatus est. Celebravit ibi
Natale Domini & Pascha.

DCCCLXXXVII. Misit exercitum suum Rex partibus Britanniarum, vna cum
Missis suis Audulfo Siniscallo. & ibi multos Brittones conquisierunt vna cum
multis castellis, & firmitates eorum in locis palustribus. Et prævaluerunt Fran-
ci, & cum victoria reuersi sunt, & Capitaneos eorum ad Synodum præsentave-
runt domino Regi ad VVrmaticam. Tunc dominus Rex perspicuens se ex omni
parte Deo largiente pacem habere, sumpsit consilium orationis causa ad limi-
na beatorum Apostolorum iter peragendi, & causas Italicas disponendi, & **B**
cum Missis Imperatoris placitum habendi de conuenientiis eorum. Quod ita
factum est. Tunc supradictus Rex Natale Domini celebrauit in Florentia ci-
uitate.

DCCCLXXXVIII. Tunc gloriosus Rex Romam vsque peruenit, & ab Ha-
driano Apostolico receptus est. Et Arigis Dux Beneuentanus misit filium suum
Romaldum cum muneribus, postulans ut ipse Rex Beneuentano non introisset;
& omnes voluntates Regis facere voluisset. Ille autem hoc non credens, parti-
bus Beneuenti perrexit. Et dum Capuam venisset, Arigis Dux reliquit Bene-
uenti, & in Salernam se reclusit. Et timore perterritus mittens Missos suos cum
alio filio suo nomine Grimoldo, offerens munera multa & obsides. Tunc Rex
considerans ut terra illa non deleteretur, elegit x i t. obsides & Grimoldum, &
reuersus Romam celebrauit ibi Pascha. Ibiq; Missi Dasiloni petierunt pa-
cem. Quod Rex Apostolico postulante facere non denegauit. Sed ipsi Missi
non fuerunt ausi vllam firmitatem ex parte Dasilone facere. Apostolicus hoc
audiens anathema posuit super eum, si ipsa sacramenta non adimpletset. Et
Rex reuersus est ad VVrmaticam, & ibi Synodum congregauit, & misit nuncios
ad Dasilonem, qui venire contempsit. Tunc Rex coepit pergere partibus Baioa-
riarum, & cum exercitu venit ad Leclec, & circumdedit Dasilonem ex omni par-
te. At ille videns se vndique constrictum, venit per semetipsum tradens se ma-
nibus Regis in vasatico, renouans sacramenta: & dedit obsides x i t. & filium **C**
suum Teodonem. Rex reuersus est in Franciam. Celebravit Natale Domini &
Pascha in Ingelinhaim.

DCCCLXXXIX. Tunc Rex congregans Synodum ad supradictam villam.
ibiq; veniens Dasilo sicut ceteri fideles eius, & Baioarij coeperunt dicere quod
Dasilo non haberet fidem suam saluam. suadente vxore sua Leutbergane. & ip-
sa Synodus iuxta linguam suam Harisiz iudicauerunt eum ad mortem. Sed piis-
simus Rex motus misericordia interrogauit ipsum Dasilonem, quid agere vo-
luisset. & ille respondit, quod se consurare voluisset. quod & factum est. Eo-
dem anno commissum est bellum inter Græcos & Longobardorum Duce Spo-
letano nomen Hildebrando, seu Duce Grimoldo, quem domus Rex posuit
Ducem super Beneuentanos. Et fuit missus VVinighis cum paucis Francis om-
nia prouidere. auxiliante Domino victoria facta est cum Francis. Alia pugna
facta est inter Auaros & Francos, qui in Italia commanere videbantur, auxi-
liante Domino Franci victores extiterunt. Quarta pugna fuit commissa ab Aua-
ris, qui voluerunt vindictam exercere contra Baioarios. & ibidem fuerunt Missi
Regis, & victores extiterunt. Et Rex reuersus est ad Ragnisburg, inde ad Aquis.
& celebrauit Natale Domini & Pascha.

DCCXC. Inde permotus partibus Sclauinæ, quorum vocabulum est *VVilze*, Domino adiuuante vsque ad Albiam peruenit, ibique duos pontes construxit. Et inde inantea permotus ipsos Sclauos sub suo dominio conlocauit, & obsides accepit. Inde reuersus celebrauit Natale Domini & Pascha ad *VVrmariam*.

CAROLVS
MAGNVS.

DCCXCI. In sequenti verò anno nullum iter faciens, sed ibi dicta ciuitate iterum Natale Domini & Pascha celebrauit.

DCCXCII. Inde autem itinere permoto partibus *Babarizæ*, peruenit ad *Ragnisburg*. & inde promouens venit ad *Anisam*. inde ad *Comisberg*. *Auari* enim cum vidissent timore perterriti loca munita dereliquerunt, in fugam lapsi. Rex cum exercitu ipsos fines ingressus, vsque ad fluum *Raba* peruenit. Inde reuersus ad *Ragnisburg* celebrauit Natale Domini & Pascha.

DCCXCIII. Natale Domini & Pascha ibidem celebrata, hæresis *Feliciana* ibi condemnata est. Eodem anno nullum iter agens. pons super nauigium fluum factus est. & ibi Natale Domini & Pascha celebrauit.

DCCXCIV. Autumni tempore de *Ragnisburg* iter nauigio faciens vsque ad magnum fossatum inter *Alemana* & *Radentia* peruenit. Ibi *Missi* Apostolici cum magnis muneribus præsentati sunt. Et *Missi* venientes nunciauerunt *Saxones* iterum esse mentitos. Inde reuersus celebrauit Natale Domini ad *S. Cilianum*.

DCCXCV. Pascha celebratum est in *Franconifort*. Ibi congregata est *Synodus* magna *Episcoporum* ante *Missos* domni Apostolici *Hadriani Theofilac* & *Stephanum*. Ibi tertio condemnata est hæresis *Feliciana*. Ibi obiit *Fastrada*. *Pseudosynodus Græcorum*, quam falsò septimam vocabant, pro adorandis imaginibus fecerant, reiecta est à Pontificibus. Inde motus est exercitus magnus per duas turmas. In vna fuit domnus Rex, in alia misit filium suum per *Coloniam*. *Saxones* congregantes se in campo qui dicitur *Sinisfelt*, præparantes se quasi pugnam. Cum verò audissent se ex duabus partibus esse circumdatos, dissipauit Deus consilia eorum, quamuis fraudolenter & Christianos se & fideles domno Regi promiserunt fore. Rex ad *Palatium Aquis* rediit, ibique Natale Domini & Pascha celebrauit.

DCCXCVI. Venit Rex ad locum qui dicitur *Cufftagnum*, & tenuit ibi placitum suum. Audiens quòd *Saxones* more solito mentiri fuissent, *Saxoniam* ingressus est, & vsque ad fluum *Albiam* peruenit, ad locum qui dicitur *Hluini*. Ibi etiam venerunt *Missi Thudun*, qui in gente & regno *Auarorum* magnam potestatem habebat. Qui dixerunt, quòd ibi *Thudun* cum terra & populo suo se Regi tradere vellet, & Christianam fidem suscipere. Rex verò adfectis *Saxonibus*, acceptisque obsidibus ad *Aquis* rediit, ibique Natale Domini & Pascha celebrauit.

DCCXCVII. *Hadrianus* Papa obiit, & *Leo* in loco eius successit. Misit Legatos cum muneribus ad Regem. *Claves* etiam confessionis *S. Petri*, & vexillum *Romanæ* vrbis eidem direxit. Sed & *Ericus* Dux *Foroiulienis* missis hominibus suis cum *VVonomiro* Sclauo in *Pannonias*, *Hringum* gentis *Auarorum* longis retrò temporibus quietum ciuile bellum spoliavit. *Chagan* siue *Vigurro* intestina clade addictis, & à suis occisis, thesaurum præcorum Regum multa seculorum prolixitate collectum domno Regi ad *Aquis* *Palatium* misit. Quo accepto, domnus Rex magnam partem ad limina Apostolorum misit. reliquam partem *Optimatibus* suis tradidit. In eodem anno *Thudun* secundum pollicitationem suam cum magna parte *Auarorum* ad Regem venit, se cum populo suo & patria tradidit. Ipse prius baptizatus est, & honorificè muneribus donati redierunt. Rex collectis exercitibus *Saxoniam* ingressus est. Filium suum *PIPPINVM* Regem *Italiæ* in *Pannonias* cum exercitu misit. cuius legationes ad eum in *Saxonia* venerunt. Vna quæ dixit occurrisse *Chagan* cum ceteris *Optimatibus*, quem sibi *Auares* post interfectionem priorem constituerunt. Altera quæ dixit *Pippinum* cum exercitu suo in *Hringo* sedisse. Et domnus Rex peragrata *Saxonia* cum integro exercitu in *Gallias* se recepit, & in *Aquis* *Palatio* filium suum è *Pannonia* redeuntem, & partem thesauri quæ remansit adducentem, lætus adspexit. atque ibidem Natale Domini & Pascha celebrauit.

DCCXCVIII. *Barcilona* ciuitas *Hispaniæ*, quæ iam pridem à nobis descicerat,

Tom. II.

B iij

CAROLVS
MAGNVS.

per Zatum Præfectum ipsius nobis est reddita. Nam ipse ad Palatium veniens domno Regi semetipsum cum ciuitate commendauit. Expeditio facta in Saxoniam, & vsque ad Oceanum. trans omnes paludes & inuia loca transitum est. & Rex de Hadulla regressus (hoc enim loco nomen vbi Oceanus Saxoniam alluit,) tota Saxonum gente in deditionem per obsides accepta. Trans Rhenum in Gallias reuersus est, & in Aquæ Palatio Adabdellam Saracenum filium Ibinmauge Regis, qui à fratre Regno pulsus in Mauritania exulabat, ipso semetipsum comendante suscepit. Illuc & Legatus Nicetæ, qui tunc Siciliam regebat, nomē Theodistus, venit, Imperatoris epistolam portans. quem magnificè suscipiens absoluit. & Nouembrio mense mediante ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intrauit. positisque castris ad VViferam fluum, locum castrorum Heristeh vocari iussit. Illuc Legati gentis Auarum cum muneribus magnis venerunt. Inde Adabdellam Saracenum cum filio suo HLV DVICO in Hispania reuerti fecit, & filium suum Pippinum ad Italiam misit. Ipse ad disponendum Saxoniam totum hiemis tempus impendens, ibique Natale Domini & Pascha celebrauit.

DCCXCIX. Venit etiam & Legatus Hadesonsi Regis Gallaciæ & Asturiæ nomen Frola, papilionem miræ pulchritudinis præsentans. Sed in ipso Paschæ tempore Nordludi trans Albim sedentes seditione commota Legatos rēgios, qui tunc ad iustitias faciendas apud eos conuersabantur, comprehendunt. quosdam ex eis statim trucidantes, ceteros ad redimendum reseruant. Ex quibus aliqui effugerunt, ceteri redempti sunt. Rex collecto exercitu de Heristelli ad locum qui Minda dicitur perrexit, & inuito consilio indè in desertores arma corripuit, & totam inter Albim & VViferam Saxoniam populando peragravit. Nortliudi contra Suchonem Ducem Abodritorum, & Eburisum Legatum nostrum, commisso prælio acie victi sunt. Cæsa sunt ex eis in loco prælij i v. milia, & Rex acceptis obsidibus in Franciam reuersus est. & Aquisgrani Palatij pergens, legationem Græcorum à Constantinopoli missam suscepit. Erant enim Legati Michaël Patricius & Theophilus Presbyter, epistolam Irenæ Imperatricis ferentes. Nam filius eius Constantinus Imperator anno superiore à suis comprehensus & excæcatus est. Hæc legatio de pace fuit. Quos cum absoluisset Rex, absoluit etiam & cum eis Sisinnum fratrem Tarasij Constantinopolitani Episcopi iam dudum in Italia captum. Hoc anno sidus qui dicitur Martis à superioris anni Iulio vsque ad huius anni Iulium nusquam in toto cælo videri potuit. Hadesonsus Rex Galliciæ & Asturiæ prædata Olisipona vltima Hispaniæ ciuitate, insignia vitorix suæ loricas, mulos, captiuosque Mauros domno Regi per Legatos suos hiemis tempore misit. sicque in hoc Palatio Natale Domini & Pascha celebrauit.

DCCC. Romani Leonem Papam Letania maiore captum excæcauerunt, ac linguâ detruncauerunt. Qui in custodia missus noctu per murum euasit, & apud Legatos domni Imperatoris Spoletem est deductus. Domnus Rex in Saxonia profectus ad Patrisbrunnam confidet. & inde diuiso exercitu Karolum filium suum cum medietate ad conloquium Sclauorum, & ad recipiendos qui de Nortliudis venerant, Saxones in Bardingaudi direxit. ipsa altera medietate secum retenta. In eodem loco Leonem Pontificem cum honore suscepit. ibique reditum filij sui expectans Leonem Pontificem dimisit, & Aquis Palatij reuersus. Eodem anno gens Auarorum à fide quam promiserat defecit. & Ericus Dux ab insidiis oppressus est, & Gaeroldus Comes occisus est. Eodem anno Monachus quidam de Hierusalem veniens, benedictionem & reliquias de Sepulcro Domini detulit. Azam Præfectus ciuitatis quæ dicitur Osca clausas ciuitatis cum muneribus transmisit. Celebrauit Natale Domini in eodem Palatio.

DCCC I. Rex absolutum Hierosolymitanum Monachum misit Zachariam Presbyterum cum eo. Ipse verò Aquis Palatij degrediens littus Oceani perlustrauit. Pascha in Centulo apud S. Richarium celebrauit. Inde ad Turonis orationis causâ venit. Ibi LIVDGARDIS defuncta est. & pridie Non. Iul. aspera pruina insolito more erat, & i v. Idus Iulij similiter. quæ tamen nihil incommoditatis fructibus adtulit. Inde Aquis reuersus. & mense Augusto inchoante iter in Italiam condixit. Atque indè profectus cum exercitu Rauennam venit. & exercitum cum Pippino filio suo in Beneuentanorum terram prædatum ire iussit. Romam verò cum venisset, occurrit ei Leo Papa ad Nomentum. prandensque cum

A illo in illo loco, statim eum ad urbem præcessit. Post septem dies Rex concione vocata indicavit cur Romam venisset, inchoans de discutiendis quæ Pontifici obiecta sunt criminibus. qui tamen postquam nullus probator criminum voluisse *, ipse Pontifex coram omni populo in B. Petri Basilica Euangeliû portans ambonem conscendit. Inuocatôque sanctæ Trinitatis nomine, iureiurando ab obiectis se criminibus purgavit. Eadem die Zacharias cum duobus Monachis de Oriente Romam venit. claves Sepulcri Domini, claves etiam ciuitatis & montis cum vexillo detulerunt. Celebravit Natale Domini in Roma.

DCCCII. Ipsa die sacratissimi Natalis Domini, cum Rex ad Missam ante confessionem B. Petri Apostoli ab oratione surgeret, Leo Papa coronam capiti eius imposuit, & à cuncto Romanorum populo adclamatum est, KAROLO AVGVSTO A DEO CORONATO MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORVM VITA ET VICTORIA. Et post laudes ab Apostolico more antiquorum Principum adotatus est, atque ablato Patricij nomine Imperator & Augustus est appellatus. Post paucos autem dies iussit eos, qui Pontificem anno superiore deposuerant, exhiberi. & habita de eis quæstione secundum legem Romanam, vt maiestatis rei capitis damnati sunt. pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit. Nam & vita & membra integritas eis concessa est. Ceterum pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Missaque iterum in Beneuento expeditione cum filio suo Pippino, ipse post Pascha vii. Kal. Maij Româ profectus Spoletum venit. Ibi dum esset hora noctis secunda, terræmotus maximus factus est, quo tota Italia grauiter concussa, quo motu tetum Basilicæ B. Pauli Apostoli magna ex parte cum suis trabibus decidit. & in quibusdam locis vrbes, & montes ruerunt. Eodem anno loca quædam circa Rhenum fluuium & in Gallia & in Germania tremuerunt. Imperator de Spoletto Raennam veniens, aliquot dies ibi moratus Papiam perrexit. Ibi nunciatum ei Legatos Aaron Amiralumminin Regis Persarum portû Pisas intrasse. Quibus obuiam mittens, inter Vercellis & Eporegiam sibi fecit præsentari. Vnus erat de Persa Legatus Regis Persarum, alter de Africa Saracenus. Tunc ille misit Erchembaldum ad classem parandam, qua elifans & ea quæ deferebantur subueherentur. Ipse Rex celebravit diem S. Iohannis Baptistæ, reuersus est in Galliam. Ipsa ciuitate rapta est Barcinona in Hispania biennio obsessa. Zaton Præfectus eius & alij plures Saraceni comprehensi, & in Italia Teata ciuitas similiter capta incensa est. Zaton & Roselmus vna die ad præsentiam Imperatoris deducti exilio damnati sunt. Celebravit Natale Domini ad Aquis.

DCCCIII. Herena Imperatrix de Constantinopoli misit Legatum Leonem nomine Spatarium de pace confirmanda inter Francos & Græcos, & Imperator vicissim propter ipsum absoluto illo, misit Iesse Episcopum & Helingaudum Comitem, vt pacem cum ea statuerent. Celebravit Pascha ad Aquis. Ipsius anni mense Iulio venit Isaac cum elifanto, & nomen elifanti est Abulabaz. Ipso anno Grimoldus V Vinighisum accepit, captumque honorificè habuit. Imperator Aquisgrani Natale Domini celebravit.

DCCCIV. Eodem anno V Vinighisus redditus est ad Grimaldo, & missi ad domnum Imperatorem de Constantinopoli, & venerunt cum eis Legati Nicephori Imperatoris, qui tunc Rempublicam regebat. Nam Herenam post aduentum legationis Franciæ deposuerunt quorum hæc sunt nomina. Michael Episcopus, Petrus Abba, & Cælestus Candidatus. qui venerunt ad Imperatorem in Germania super Sala, in loco qui dicitur Salz. & pactum faciendo pacis in scripto susceperunt. & inde missi cum epistola Imperatore, Romam regressi Constantinopolim reuersi sunt. Imperator autem in Bauariam profectus, dispositis Pannoniarum causis Aquisgrani reuersus, celebravit ibi Natale Domini.

DCCCv. Imperator Aquis hiemauit. æstate autem in Saxoniam deducto exercitu, omnes qui trans Albiam & V Vicmodi habitabant Saxones cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam. Eodem tempore Godefridus Rex Danorum venit cum classe sua, necnon & omni equitatu regni sui ad locum qui dicitur *Schiessthorp* in confinio regni sui & Saxonie. Promisit enim se conloquium habere cum Imperatore. sed consilio suorum territus propius non accessit, sed quicquid voluit per Legatos mandauit. Nam Imperator super Albiam

CAROLVS
MAGNVS.

fluuium sedebat, & missa ad Godefridum legatione pro perfugis reddendis, medio Sept. Coloniam venit. inde Aquis. deinde medio Nouembrio allatum est ei Leonem Papam Natale Domini cum eo celebrare velle vbicunque hoc contingere potuisset. Quem statim misso ad S. Mauricium KAROLO filio suo honorifice suscipere eum iussit. Ipse obuiam illi Remorum ciuitate profectus est. Ibi que susceptum primò Carisiaco villam, vbi Natale Domini celebrauit; deinde Aquis perduxit. & donatum magnis muneribus per Bauariam ire volentem deduci fecit vsque Rauennam. Causa aduentus eius hæc erat. Perlatum est ad Imperatorem inquireret, quia accepta occasione exeundi primitus in Langobardiam quasi pro inquisitione prædicta profectus est. Indè que arrepto itinere subito ad Imperatorem vsque peruenit; mansitque apud illum dies octo, & sicut dictum est Romam repedauit.

DCCCVI. Non multum post Caganus Princeps Hunorum propter necessitatem populi sui Imperatorem adiit, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariam & Carnontum. qui propter infestationem Sclauorum in pristinis sedibus esse non poterat. Quem Imperator benignè suscepit. Erat enim Caganus Christianus, nomen Theodorus. & precibus eius annuens, muneribus donatum ire permisit. Qui rediens ad populum suum, pauco tempore transacto diem obiit. Et misit Caganus vnum de Optimatibus suis, petens sibi honorem antiquum, quem Caganus apud Hunos habere solebat. Cuius precibus Imperator ad sensum præbuit, & summa totius regni iuxta priscum eorum ritum Caganum habere præcepit. Eodem anno misit exercitum suum cum filio suo Karolo in terram Sclauorum, qui vocabantur Cinu. Qui omnem illorum patriam depopulatus, Ducem illorum nomine Lechonem occidit, & inde reuersus in VVosega silua ad Imperatorem venit in loco qui dicitur Camp. Nam Imperator Iulio mense de Aquis profectus Theodonis, atque per Mettis transiens, VVosegam petiit. Ibi que venationi operam dans, post reuersionem exercitus ad Rumerici castellum profectus. Ibi que aliquantum temporis moratus ad hiemandum ad Teodonuillam Palatio suo confedit. Celebrauit Natale Domini.

DCCCVII. Statim post Natale Domini venerunt VVileri & Beatus Dux Venetiarum, necnon & Paulus Dux Iaderæ, atque Donatus eiusdem ciuitatis Episcopus, Legati Dalmatiæ, ad præsentiam Imperatoris cum magnis donis. Et facta est ibi ordinatio ab Imperatore de Ducibus & populis tam Venetiæ quàm Dalmatiæ. Illisque absolutis conuentum habuit Imperator cum primoribus & Optimatibus Francorum de pace custodienda & conseruanda inter filios suos, & diuisione regni facienda in tres partes: vt sciret vnusquisque illorum quam partem tueri & regere debuisset, si superstes illi eueniret. De hac partitione & testamentum factum, & iureiurando ab Optimatibus Francorum confirmatum, & constitutiones pacis conseruandæ causa factæ. Atque hæc omnia litteris mandata sunt, & Leoni Papæ vt his sua manu subscriberet per Eiardum*. Quibus Pontifex le-

* deesse vid. transmissa, vol quid similo.

Etis & ad sensum præbuit, & propria manu subscripsit. Imperator dimisso utroque filio regno sibi deputato, Pippino scilicet & Hludoico, de villæ Teodonis Palatio per Mosellam Nouiomagum nauigauit. ibi que sanctum Quadragesimale ieiunium & sacratissimam Paschæ festiuitatem celebrauit. Et inde post non multos dies Aquigrani veniens, Karolum filium suum in terram Sclauorum qui dicitur Sorabi, qui sedent super Albin fluuium, cum exercitu misit. In qua expeditione Ludoch Dux interfectus est, duoque castella ab exercitu ædificata: vnum super ripam fluminis Sale, alterum iuxta fluuium Albin. Sclauisque pacatis, Karolus cum exercitu regressus in loco qui dicitur Silu super ripam Mosæ fluminis ad Imperatorem venit. Missa est & manus de Baioaria & Almania atque Burgundia sicut anno superiore in terram Behem. Vastatæ que terræ non minima portione, absque villo graui incommodo regressa. Eodem anno in Corsicam Insulam contra Mauros, qui eam vastabant, classis de Italia à Pippino missa est. Cuius aduentum Mauri non expectantes abcesserunt. vnus tamen nostrorum Hadumarus Comes ciuitatis Genuæ imprudenter contra eos dimicans occisus est. In Hispania verò Nauari & Pampilonenses, qui superioribus annis ad Saracenos defecerant, in fidem recepti sunt. Classis à Niciforo Imperatore, cui Niceta Patricius præerat, ad recuperandam Dalmatiam mittitur. & Legati, qui

A dudum ante quatuor ferè annos ad Regem Persarum missi sunt, per ipsas CAROLVS
MAGNVS. Græcarum nauium stationes transuecti, ad Tarquiani portus receptaculum nullo aduersariorum sapiente regressi sunt. Celebravit Natale Domini ad Aquis.

DCCVIII. Anno superiore **IV. Non. Sept.** fuit eclipsis Lunæ. Tunc stabat Sol in **XVI.** parte Virginis. Luna autem stetit in **VI.** Piscium. Hoc autem anno prid. Kal. Febr. fuit Luna **XVII.** quando stella Iouis quasi per eam transire visa est. & **III.** Idus Februarij fuit eclipsis Solis media die, stante utroque sydere in **XXV.** parte Aquarij. Iterum **IV. Kal. Martij** fuit eclipsis Lunæ, & apparuerunt acies eadem nocte miræ magnitudinis, & Sol stetit in **XI.** parte Piscium, & Luna in **XI.** parte Virginis. Nam & stella Mercurij **XVI. Kal. Aprilis** visa est in Sole quasi parua macula nigra. Tamen paulò superiùs medio centro eiusdem syderis, quæ à nobis octo dies conspicitur. Sed quando priuim intrauit vel exiit, nubibus impediens minime adnotare potuimus. Iterum mense Augusto **XI. Kal. Septemb.** eclipsis Lunæ facta hora noctis tertia, Sole posito in **VI.** parte Virginis, & Luna in **IV.** Piscium. Sicque ab anni superioris Septembrio usque ad anni præsentis Septembrium, tæ Luna obscurata est, & Sol semel. Ratbertus Missus Imperatoris, qui de Oriente reuertebatur, defunctus est. & Legatus Regis Persarum nomine Abdella, cum Monachis de Hierusalem, qui legatione Thomæ Patriarchæ fungebantur, quorum nomina fuere, Georgius Abba, & Felix. **Hic Georgius est Abba in monte Oliueti, & cui Germania patria est. Papilionem & tentoria attulit varij colore facta miræ magnitudinis & pulcritudinis. Erant enim omnia byssina. tam tentoria quàm & funes eorum diuersis tincta coloribus fuerunt.**

FRAGMENTVM ANNALIVM.

Ab anno **DCCCLXIX.** usque ad annum **DCCCVI.**

*Quod in veteri M. S. Codice Alexandri Petauij Chronico Nibelungi
Comitis subiicitur.*

ANNO DCCCLXVIII. positum est corpus Sancti Gorgonij in Basilica, quæ est constructa in Gorzia Monasterio. & obiit Droegangus Abba.

AN. DCCCLXX. fuit **BERTA** Regina in Longobardia ad placitum contra Desiderium Regem, & redditz sunt ciuitates plurimæ ad partem Sancti Petri. & Berta eduxit filiam Desiderij in Francia.

AN. DCCCLXXI. **CARLOMANNVS** Rex transit.

C AN. DCCCLXXII. fuit Rex **CARLVS** hostiliter in Saxonia, & destruxit fanum eorum quod vocatur Hyrminsuul.

AN. DCCCLXXIII. fuit Rex **Carlus** in Italia prouincia.

AN. DCCCLXXIV. Capta est Ticini ciuitas à Francis, & adduxerunt Regem captiuum Desiderium secum in Francia. & conquisiuit Rex **Carlus** regnum Langobardorum, & perrexit ad Romam. & regnauerunt Langobardi, vt ipsi autumant, annos **CCXIII.**

AN. DCCCLXXV. fuit Rex **Carlus** hostiliter in Saxonia, & vastauit eam, fecitque ibidem stragem magnam, & conquisiuit castella quæ dicuntur Aeresburg, Sigiburg, & posuit ibidem custodias.

AN. DCCCLXXVI. Perrexit Rex **Carlus** iterum in Italia, & illa castella quæ residua erant recepit, & **Hrotgarz** interfectus est. Inde reuertens conquisiuit maximam partem Saxoniz, & conuersi sunt Saxones ad fidem Christi, & baptizata est eorum multitudo innumera.

AN. DCCCLXXVII. Habuit **Carlus** conuentum Francorum, id est Magis campum in Saxonia ad Padresburnon, & ibi paganorum Saxonum multitudo maxima baptizata est.

AN. DCCCLXXVIII. Fuit Rex **Carlus** in Spania cum exercitu, & conquisiuit ciuitatem Papalonam, & Abiturus Saracenorum Rex venit ad eum, & tradi-

CAROLVS MAGNVS dit ciuitates quas habuit, & dedit ei obsides fratrem suum & filium. Et inde perrexit **CAROLVS MAGNVS** Carlus Rex vsque ad Sarisaugusta. Et ibi venit ad eum Abinlarbi alter Rex Sacerenorum, quem & fecit adducere in Francia. Et interim quod Carlus Rex illis partibus fuit, Saxones gens perfida mentientes fidem, egressi de finibus suis venerunt ostiliter vsque ad Renum fluium. succendendo omnia, & vastando, nihil penitus relinquentes. Et inde regredientes, persecuti sunt eos Franci vsque ad fluium Aderna. Et ibi inuicem belligerantes Saxones in fugam versi sunt, & plurimi ex ipsis ceciderunt. Franci vero victores per Dei auxilium extiterunt.

An. **DCCCLXXIX**. Carlus Rex iterum in Saxonia vsque ad fluium **VV**iseraha, & Saxones pacificati dextras & obsides dederunt. famis vero magna & mortalitas in Francia. Carlus Rex in **VV**armatia sedebat.

An. **DCCCLXXX**. Carlus Rex perrexit iterum in Saxonia cum exercitu, & peruenit vsque ad fluium magnum Heilba. & Saxones omnes tradiderunt se illi, & omnium accepit obsides tam ingenuos quam etidos. Dimisitque ipsam patriam inter Presbyteros & Episcopos, seu & Abbates, vt in ea baptizarent, & prædicarent. Et inde reuertens abiit in Italiam, & dereliquit filios suos in **VV**armatia, **PIPPINVM & CARLV M**.

An. **DCCCLXXXI**. Perrexit Carlus Rex Romam, & baptizatus est ibi filius eius, qui vocabatur ei **CARLOMANNVS**, quem Adrianus Papa mutato nomine vocauit **PIPPINVM**, & vnxit in Regem super Italiam, & fratrem eius **HLVDVICVM** super Aquitaniam. Et ibi desponsata est **ROTRVD** filia Regis **Constantino** Imperatori.

Anno **DCCCLXXXII**. Habuit Carlus Rex conuentum magnum exercitus sui in Saxonia ad Lippuibrunnen, & constituit super eam ex nobilissimis Saxones genere Comites. Et cum eos iterum cognouisset a fide dilapsos, & cum **VViduchindo** ad rebellandum esse adunatos, rursus abiit in Saxoniam, & vastauit eam, & ingentem Saxonum turbam atroci confudit gladio.

Anno **DCCCLXXXIII**. Obiit **HILDIGARDA** Regina, & **BERTRADA**. Et Carlus Rex perrexit in Saxoniam cum exercitu magno, & rebellantibus illis commissum est bellum, & ceciderunt ex parte Saxonum multa milia. Et sociauit sibi in coniugio **FASTRADAM**, atque eam Reginam constituit. Et fuit ætus tam vehementer calidus, ita vt plurimi homines de ipsa calore expirarent.

An. **DCCCLXXXIV**. Iterum Rex perrexit in Saxoniam cum exercitu per duas vices. & **Helmericus** Abba, & **Folradus** Abba, & **Albricus** Episcopus obierunt. nec non & inundatio aquarum valida fuit.

An. **DCCCLXXXV**. Rex Carlus demoratus est in Saxonia ad **Heresburg** de Natale Domini vsque in mense Iunio. & reedificauit ipsum castellum, & Basilicam ibidem construxit. placitumque habuit ad **Padresbrunnon** cum Francis & Saxonibus. Et tunc demum perrexit fluium **VV**iseraha, & peruenit vsque in **Bardungae**. Cumque Saxones se illi dedissent, Christianitatem quam pridem respue-
rant iterum recipiunt pace patrata. Nulloque rebellante postquam Rex rediit domum suam, **VViduchint** tot malorum actor, ac perfidiae incensor, venit cum sequacibus suis ad **Attiniaco** Palatio, & ibidem baptizatus est, & Carlus Rex suscepit eum ac donis magnificis honorauit.

An. **DCCCLXXXVI**. Rebellari conati sunt quidam Comites, nonnulli etiam Nobilium in partibus **Austriæ**, & coniurantes inuicem quos poterant coegerunt, vt contra Carlum Regem insurgerent. Quod factum multos exterruit. Cumque prospicerent quoddam opus nefandum implere non possent, neque opportunum tempus adesset, subito exterriti, latebras vndique quæsiuere. Quo comperto, Carlus Rex solita clementia omnia consilio regens, iussit eos ad se venire. Procedente autem tempore in mense Augusto apud **VVormatiam** Synodum Episcoporum ac conuentum magnificum coire fecit. Vbi decernens quoddam hi, qui potissime in hac coniuratione deuiati sunt, honore simul ac luminibus priuarentur, atque exilio damnarentur. Eos vero, qui innoxij in hac coniuratione seducti sunt, clementer absoluit. Inde proficiscens Carlus Rex perrexit in Italiam. Multa etiam referuntur signa apparuisse eodem anno, signum enim Crucis in vestimentis hominum apparuit, ac sanguinem de terra ac de cælo profluere. Nec non & alia multa signa apparuerunt, vnde paupor ingens ac timor in populo salubriter inruit,

A ita vt se multi corrigerent. Et sic dies ante Natale Domini tonitrua & fulgura immensa apparuerunt, ita vt Ecclesias concussit in Vaidi*, & perire per totam Præbendam videtur fuis, & multi homines interfecti fuerunt, etiam aues cæli ab ipso tonitruo occisi sunt. & arcus cœli in nubibus apparuit per noctem. & postea verò mortalitas magna fuit, & Lullus Archiepiscopus migravit de hac luce. Carolus perrexit ad Romanam, & inde vsque ad Beneuentum, & filio Aregiso inde in ospitatum recepit, & inde reuersus est ad Romanam.

CAROLVS
MAGNVS.

An. DCCCLXXXVI. Carolus reuersus est in Franciam, & inde multos Langobardos nobiles adduxit. Et Aregisus Dux de Beneuentum mortuus est, & filius eius mortuus est. & inde Carolus Rex perrexit in partibus Bagoarij. V. Non. Octobris. Hic Dux ad Regem venit, & ei tradidit regnum Bagoariorum, & semetipso Carlo Rege in manu tradidit, & regnum Bagoariorum.

An. DCCCLXXXVII. Habuit Rex Carlus Conuentum seu Synodum in Inghilinhaim, & ibidem Dasilo venit, & vxor sua cum filiabus duabus. Et ipse Dasilo ad sanctum Goare pridie Nonas Iulias transfertus est, & filius eius Teudo ad beatum Maximinum comam capitis sui deposuit, & ipsius vxor velamen sibi imposuit. & filias eius vnã ex illis transmisit ad Cala Monasterio, & aliam ad Lauduno Monasterio. Tunc Carolus Rex in Bagoariam perrexit, & omnes fines Bagoariorum in sua propria ditione recepit. Ipsoque tempore Benemaugius Rex Spanorum mortuus est.

An. DCCCLXXXIX. Fuit Rex Carlus in Sclauania, & venerunt ad eum Reges Sclauanorum Dragitus & filius eius, & alij Reges Vuitfan*, & Drago cum reliquis Reges Vuinidorum. & fuit vsque ad Panã fluum, & subdidit has nationes in sua ditione. & reuersus est in Franciam.

An. DCCC. Habuit Rex Carlus suum Conuentum in Vuarmatiam, & venit ibidem Legatio Hunorum, & transmisit maximam partem de exercitu suo in Bagoariam contra ipsam nefandam gentem Hunorum.

An. DCCCXI. Indo autem itinere peruenit partibus Bagoariæ perrexit, ad Rogansburg peruenit, ibi exercitum suum coniunxit. Ibiq; consilio peracto Francorum, Saxonum, Frisonum, disposuerunt, propter nimiam malitiam & insolentiam, quam fecerunt Auari contra sanctam Ecclesiam, vel populum Christianum, unde iustitias per Millos impetrare non valuerunt, iter peragendi cum Dei adiutorio partibus iamdudum Auarorum perrexerunt. Ad Auisam fluum properantes, ibi constituerunt Letanias faciendi per triduo.

Hic immu-
tari videtur
stylus.

Reliqua hanc annis, & aliorum vsque ad annum DCCCVI. iisdem verbis referuntur in subsequentijs Annalibus: unde & ea desumpta fuisse manifestum est. Desinit autem præfens Fragmentum in illis verbis anni DCCCVI, in loco qui dicitur Silli supra ripam. . . . . Quæ interrupta periodus ab amanuensi integrum Librum non fuisse transcriptum ostendit.

C

ANNALS
RERVM FRANCICARVM
QVÆ A PIPINO ET CAROLO MAGNO
REGIBVS GESTÆ SVNT.

Ab anno post Christum natum DCCXLI. vsque ad
annum DCCCXIV.

Ex vetusto Exemplari MS. Antonij Loiselij, quod nunc in Bibliotheca illustris
Viri Francisci Thibani Jacobi-Augusti filij conservatur.

*Annales hi proculdubio sunt idem ipsi, quas plebeio & rustico sermone composuit Rhe-
gino Prumiensis Abbas ad annum DCCCXIV. secutum se ait. hęc ex parte ad La-
tinam regulam correxisse, ut ante alias adnotavit doctissimus P. Pithagor. Qui au-
tem illorum Auctor fuerit, haud aequè certè potest asserti: omnium MSS. Codices nul-
lum praefert, nec Rhegino ipse, qui si usus est, fecerit. Quaeplures Theodisphi
Aurelianensis Episcopi nomine laudaverunt, sed falsè. Ipsis enim, ut idem Pithagor
animaduertit, in Exemplari, quod saltem viderunt, praefixi versus ex praefatione Timo-
dulphi ad Carolum Regem de processione Spiritus sancti, ansem eius erroris facile perstru-
erant. Nonnulli ab Heingaldo seu Helingando Comite primùm aulico, postea Abbate, cuius
in hisdem Annalibus mentio fit ad annum DCCCII. scriptis fuisse, indicis vestigio quibus
suspensio sunt. Quicquid sit, liquet Scripturam, fortè etiam non unquam, ex praecedenti-
bus illis Annalibus, qui in anno DCCCVIII. desinunt, multa, & in eisdem sepe verbis
desumpsisse. Istorum porro Fragmentum ab anno DCCXLI. ad DCCCXIII. Henricum
Canisium ex autographo Banarica Bibliotheca primus in lucem dedit: quod tamen in
quinque postremis annis à Codice Ant. Loiselij, quem sicutus sum, omnino differre,
in alijs verò multis etiam contractione esse, comparatio utriusque facta docuit. Ex-
tat & aliud eorundem Fragmentum MS. ab anno DCCXXVIII. ad DCCCXIV.
in Bibliotheca Alexandri Patavij, ex cuius quoque collatione diuersas aliquas lectio-
nes collegi, quas marginibus una cum editionis Canisij varietate, visum est ad-
scribere.*

Tom. III.
Antiqu.
Lectio

741.
CAP. I.
742.
II.
PIPINVS.

DCCXLI.
CARLVS Maior Domus defunctus est.

DCCXLII.
Quando CARLOMANNVS & PIPINVS Maiores Domus duxe-
runt exercitum contra Hunaldum Ducem Aquitaniorum, &
ceperunt castrum quod vocatur Lucas. Et in ipso tempore di-
uiserunt inter se Regnum Francorum in loco qui dicitur Vetus-Pictavis. Eo-
dèmq; anno Carlomannus Alamanniam vastavit.

743.
III.
Canisii edit.
*Hochfer-
burg.

DCCXLIII.
Tunc Carlomannus & Pipinus contra Odilonem Ducem Baioariorum inie-
runt pugnam. Et Carlomannus per se in Saxoniam ambulabat. In eodem anno
cepit & castrum quod dicitur Odiferburg* per placitum, & Theodericum Sa-
xonem placitando conquisiuit.

744.
IV.

DCCXLIV.
Iterum Carlomannus & Pipinus perrexerunt in Saxoniam, & captus est Theo-
dericus Saxo alia vice.

DCCXLV.

A

DCCXLV.

Tunc Carlomannus confessus est Pipino fratri suo, quod voluisset seculum relinquere. Et in eodem anno nullum fecerunt exercitum, sed pręparauerunt se vterq. Carlomannus ad iter suum, & Pipinus quomodo germanum suum honorifice direxisset cum muneribus.

DCCXLVI.

Tunc Carlomannus Romam perrexit, ibique se torundit, & in Serapte monte Monasterium ædificauit in honore sancti Siluestri. Ibique aliquod tempus moram faciens, & inde ad sanctum Benedictum in Cassinum vsque peruenit, & ibi Monachus effectus est.

DCCXLVII.

GRIFO fugit in Saxoniam, & Pipinus iter faciens per Toringuam in Saxoniam introiuit, vsque ad fluitium Missaha, in loco qui dicitur Schahaningi*. Et Grifo collectam fecit vnā cum Saxonibus supra fluuium Obacro*, in loco qui dicitur Orhaim.

DCCXLVIII.

Grifo de Saxoniam iter peragens, fugiendo in Baugauriam* vsque peruenit, ipsum Ducatum sibi subiugauit. HILTRVDEM cum Tassilone conquisiuit. Suuidger* ad eum venit in solatio supradicti Grifonis. Hęc audiens Pipinus, iter illuc arripens cum exercitu suo, supranominatos totos sibi subiugauit, Grifonem secum abduxit, Lantfridum similiter. Tassilonem verò in Ducatu Baioariorum conlocauit per suum beneficium. Grifonem verò partibus Niustrię misit, & dedit ei XII. Comitatus. Inde iterum Grifo fugiens VVasconiam petiit, & ad VVaffarium Ducem Aquitaniorum peruenit.

DCCXLIX.

Burgardus VVirzeburgensis Episcopus & Folradus Capellanus missi fuerunt ad Zachariam Papam, interrogando de Regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes Regalem potestatem, si bene fuisset, an non. Et Zacharias Papa mandauit Pipino, vt melius esset illum Regem vocari qui potestatem haberet, quam illum qui sine Regali potestate manebat, vt non conturbaretur ordo. Per auctoritatem ergo Apostolicam iussit P I P I N V M Regem fieri.

DCCL.

P I P I N V S secundum morem Francorum electus est ad Regem, & vnctus per manum sanctę memorię Bonifacij Archiepiscopi, & eleuatus a Francis in Regno suo in Sueffionis ciuitate. H I L D E R I C V S verò, qui falsè Rex vocabatur, tonsoratus est, & in Monasterium missus.

DCCLI.

DCCLII.

DCCLIII.

C Pipinus Rex in Saxoniam iter fecit, & Hildegarius Episcopus* occisus est a Saxonibus in castro quod dicitur Viberg. Et tamen Pipinus Rex victor exiit, & peruenit vsque ad locum qui dicitur Rime. Et dum reuersus est de ipso itinere, nunciatum est ei quod Grifo, qui in VVasconiam fugit, germanus eius occisus fuisset. Eodemque anno Stephanus Papa venit in Franciam, adiutorium & solatium quærendo pro iustitiis sancti Petri. Similiter & Carlomannus Monachus, & germanus supradicti Pipini Regis, per iussionem Abbatis sui in Franciam venit, quasi ad conturbandam petitionem Apostolicam.

DCCLIV.

Supradictus Apostolicus Stephanus confirmauit P I P I N V M vnctione sancta in Regem, & cum eo inunxit duos filios eius, domnum C A R O L V M, & C A R L O M A N N V M in Regibus. Et domnus Bonifacius Archiepiscopus in Frisiā nunciatus verbum Domini, & prædicando Martyr Christi effectus est.

DCCLV.

Pipinus Rex per Apostolicam inuitationem in Italiam iter peragens, iustitiam b. Petri Apostoli quærendo. Haistolfus Langobardorum Rex supradictam iustitiā verando, Clusas Langobardorum petiit, obuiam Pipino Regi & Francis venit, Et inierunt bellum, & Domino auxiliante, beatoque Petro Apost. intercedente, Pipinus Rex cum Francis victor exiit. Eodemq. anno Stephanus Papa reductus est ad sanctam Sedem per Missos domni Regis Pipini, Folradum, & reliquos, qui cum eo erant. Incluso verò Haistolfo Rege in Papia ciuitate, iustitiā S. Petri pollicitus est faciēdi. Vnde Rex Pipinus obsides XL. receptos, & cum sacramēta firmata habe-

Tom. II.

P I P I N V S

R E X .

745.

V.

746.

VI.

747.

VII.

* Canif.

* Scahanigi.

* C. Obodoro.

748.

VIII.

* C. Baio-

riam.

* C. Lant-

fridus.

749.

IX.

750.

X.

753.

XIII.

* C. Episco-

pus Colo-

nienfis.

754.

XIV.

755.

XV.

PIPINVS rex, reuersus est in Franciã. **Carlomãnus** autẽ Monachus **Viennã** ciuitate remãsit **A**
RIX. vnã cũ **Bertradane** Regina infirmus, sãguebãtq. dies multos, & sic obiit in pace.

756.

DCCLVI.

XVI.

Dum prospexisset **Pipinus** Rex ab **Haistolfo** Langobardorũ Rege ea non esse vera, quã antea promiserat de iustitiis **S. Petri**, iterum iter peragens in Italiam, **Papiam** obsedit, **Haistolfum** inclusit, magis magisque de iustitiis **S. Petri** confirmauit, vt stabiles permanerent. quod antea semper promiserat. Et insuper **Ra-uennam**, cum **Pentapoli**, & omni **Exarchatu** conquisiuit, & **S. Petro** tradidit. Et dum reuersus esset **Pipinus** Rex, cupiebat supradictus **Haistolfus** nefandus Rex mentiri quã antea pollicitus fuerat, obsides dulgere*, sacramenta irrumpere. Quodam die venationem fecit, & percussus **Dei** iudicio vitam finiuit. Et quomodo & qualiter missus est **Desiderius** Rex in Regno, postea dicemus.

* Inter li-
neam scripsi
relinquere.
Canis. habet
denegare.

757.

DCCLVII.

XVII.

Misit **Constantinus** Imperator Regi **Pipino** cum aliis donis organum, quod in **Franciam** vsque peruenit. Et Rex **Pipinus** tenuit **Placitum** suum in **Compendio** cum **Francis**. **Ibique** **Tassilo** venit **Dux** **Bajoariorum**, in **vassatico** se commendans per manus: sacramenta iurauit multa & innumerabilia, reliquit **Sanctorum** **Martyrum** manus imponens: & fidelitatem promisit Regi **Pipino** & supradictis filiis eius **domno** **Carolo** & **Carlomanno**, sicut **vassus** recta mente & firma deuotione per iustitiam **vassus** domino suo esse deberet. Sic confirmauit supradictus **Tassilo** supra corpus **sanctorum** **Dionysij**, **Rustici**, & **Eleutherij**, necnon & **S. Ger-** **B**
mani, seu **sancti** **Martini**: vt omnibus diebus vitæ suæ sic conseruaret, sicut sacramentis constrictus promiserat. Sic & eius homines maiores natu, qui erant cum eo, firmauerunt, sicut dictum est, in locis superius nominatis, & in aliis multis.

758.

DCCLVIII.

XVIII.

* C. Siuna.

* C. præ-
standum.

Pipinus Rex in **Saxoniam** ibat, & firmitates **Saxonum** per virtutem introiuit, in loco qui dicitur **Sirunna***, & multæ strages factæ sunt in populo **Saxonum**. Et tunc polliciti sunt contra **Pipinum**, omnes voluntates eius faciendum, & honores in **Placito** suo præsentandum*, vsque in equos trecentos per singulos annos. Et immutauit se numerus annorum in

759.

DCCLIX.

XIX.

Natus est **Pipino** Regi filius, cui supradictus Rex nomen suum imposuit, vt **PIPINVS** vocaretur, sicut & pater eius. Qui vixit annos duos, & defunctus est in tertio. Eodem anno celebrauit **Natalem Domini** in **Longlare**, & **Pascha** in **Iopila**. Et immutauit se numerus annorum in

760.

DCCLX.

XX.

* C. Dot-
bertum.* C. Car-
siago.

Tunc **Pipinus** Rex cernens **VVaffarium** **Ducem** **Aquitaniarum** minimè consentire **iustitiis** **Ecclesiarum** partibus quæ erant in **Francia**, consilium fecit cum **Francis**, vt iter ageret supradictas **iustitias** quærendo in **Aquitania**. Et peruenit vsque in locum, qui dicitur **Theodoad**. Et cum hæc vidisset **VVaffarius**, misit **C**
Missos suos, **Adobertum***, & **Dadinum**: & dedit obsides **Adalgarium**, & **Aite-**
rium, Regi **Pipino**, vt omnia redderet, & quicquid supradictus Rex quærebat in **caussis** **Ecclesiasticis**. Et celebrauit **Natalem Domini** in **Carisiaco***, & **Pascha**. Et immutatus est numerus annorum in

761.

DCCLXI.

XXI.

* C. Calual-
donum.

VVaffarius **Dux** **Aquitaniarum** minimè cogitans de obsidibus, vel de sacramẽtis suis, quasi in **vindictam** super **Pipinum** Regẽ exercitum misit, qui ad **Cabilo-**
num* ciuitatem venerunt. Dum & supra nominatus Rex **Synodum** suam tene-
ret in villa, quæ dicitur **Dura**, nunciatum est ei, quod **VVaffarius** in omnibus mẽ-
titus est. Tunc iterum Rex **Pipinus** illuc cum exercitu iter peragens, & eius filius
primogenitus nomine **CAROLVS** cum eo, multa castella cepit, quorum nomina
sunt **Burbonnis**, **Cantela**, **Clarmontis**. Ista per pugnam cepit. Et in **Aluerno** mul-
ta alia castella cepit per placitum, quæ se subdiderunt in eius dominio. Et perue-
nit vsque **Lemouicas**, vastando & destruendo supradictam **Prouinciam** propter
neglegentias **Vvaffarij** **Ducis**. Et celebrauit **Natalem Domini** in **Carisiaco** villa,
& **Pascha** similiter. Et immutauit se numerus annorum in

762.

DCCLXII.

XXII.

Tertiò in **Aquitaniã** **Pipinus** Rex iter faciens, cepit ciuitatem **Bituricã**, &

CAROLVS naldi. Et in ipso itinere iungens se supradictus magnus Rex cum germano suo **A**
MAGNVS. Carlomanno, in loco qui dicitur Duasdiues*. Inde Carlomannus se reuertendo,
 * C. Du- in Franciam iter arripuit. Dominusque Carolus benignissimus Rex iuit ad Equo-
 cischiis. lesimam ciuitatem, [* iter procedens ad Petrogoricum. Cuius partibus constituit
 * sequen- Basilicam iuxta fluuium nomine Dronam in honore B. Petri Apostolorum Prin-
 tia in mar- cipis. In qua post non multum temporis unum de Innocentibus collocauit da-
 gine erant tum patri suo à domno Papa Romano: cuius meritis & auxiliis dicebat se victorem
 manu pan- bello fuisse multoties. Locus autem, quo Basilica fundata est, Brantolmis dicitur.
 lo recentia- Postea de Petrogorico & Engolesima, aliisque locis,] sumens plures Francos,
 rescripta. cum omnibus utensilibus, & præparamenta eorum, iuit super fluuium Dordoniam,
 & edificauit ibi castrum quod dicitur Fronciacus. Et inde Missos suos mittens
 post Hunaldum, & uxorem eius, ad Luponem Vvasconem: dum & ibi moram
 fecisset vnà cum Francis, adductus est supradictus Hunaldus vnà cum vxore sua.
 Et castro preparato, & Hunaldo recepto, reuersus est in Franciam. Et celebra-
 uit Natalem Domini in villa quæ dicitur Duria, & Pascha in Leodico * vico pu-
 blico. Et immutauit se numerus annorum in

D C C L X X.

770.
 XXX. Tunc domnus Carolus Rex habuit Synodum suam in Vvarmatiam ciuitatem.
 Et Carlomannus & Berta Regina iungentes se ad Salossa*. Et in eodem anno **B**
 * C. Salof- perrexit domna Berta Regina per Baiouariam partibus Italiae. Et domnus Caro-
 lem. lus Rex celebrauit Natalem Domini in Mogunciam ciuitatem, & Pascha in Ha-
 restallio. Et immutauit se numerus annorum in

D C C L X X I.

771.
 XXXI. Tunc domnus Carolus Rex Synodum habuit ad Valentianas. Et eodem anno
 Carlomannus Rex defunctus est in villa quæ dicitur Salmonciacus, prid. Non. Dec.
 * C. Vvil- Carolus verò Rex venit ad Corbonacum villam. Ibiq; venientes Vvlcarius* Ar-
 charius. chiepiscopus, & Fulradus Capellanus, cum aliis Episcopis & Sacerdotibus, Vva-
 rinus & Adalardus Comites, cum aliis Primatibus qui fuerunt Carlomanni. Vxor
 verò Carlomanni cum aliquibus paucis Francis partibus Italiae perrexit. Et præ-
 clarus ac gloriosus Carolus Rex celebrauit Natalem Domini in villa quæ dicitur
 Attiniacus, & Pascha in Heristallio villa. Et immutauit se numerus annorum in

D C C L X X I I.

772.
 XXXII. Tunc domnus Carolus mitissimus Rex Synodum tenuit ad Vvarmatiam, &
 inde perrexit partibus Saxoniae. prima vice Heresburgum castrum cepit, ad Er-
 mensul vsque peruenit, & ipsum fanum destruxit, & aurum vel argentum, quod
 ibi repperit, abstulit. Et fuit siccatas magna, itavt aqua deficeret in supradicto loco,
 vbi Ermensul stabat. Et dum voluit ibi duos aut tres prædictus gloriosus Rex
 stare dies, fanum ipsum ad per destruendum, & aquam non haberent: tunc subi-
 to diuina largiente gratia, media die cuncto exercitu quiescente, in quodam tor-
 rente omnibus hominibus ignorantibus aquae effusae sunt largissimae, ita vt cunctus **C**
 exercitus sufficienter haberet. Tunc super Vviforam fluuium venit suprascriptus
 magnus Rex, & ibi cum Saxonibus placitum habuit: & recepit obsides, & reuer-
 sus est in Franciam. Et celebrauit Natalem Domini in Heristallio, & Pascha si-
 militet. Et immutauit se numerus annorum in

D C C L X X I I I.

773.
 XXXIII. Tunc domnus Carolus mitissimus Rex perrexit ad hiemandum in villa quæ
 dicitur Theodone-villa. Ibiq; veniens Missus domni Adriani Apostolici nomi-
 ne Petrus per mare vsque Massiliam, & inde terreno ad domnum Carolum vsque
 periuuens, inuitando scilicet supranominatum gloriosum Regem vnà cum
 Francis pro Dei seruiio, & iustitia sancti Petri, seu solatio Ecclesie sue per De-
 siderium Regem, & Langobardos. Et ideo maritimè venit, quia viae clausae fue-
 runt Romanis à Langobardis. Tunc domnus ac præcellens Carolus Rex consilia-
 uit * vnà cum Francis, quid perageret. Et sumpto consilio iussit, vt sicut Missus
 * C. confi- Apostolici per verbum domni Adriani Papae postulauit, ita fieret. Tunc Syno-
 lium inuit cum. dum suprascriptus Rex gloriosus tenuit generaliter cum Francis apud Ienuam ci-
 uitatem, ibique exercitum diuidens perrexit ipse per Montem Cenisium, &
 misit Bernardum auunculum suum per Montem Iouis, cum aliis suis fidelibus.
 Et tunc ambo exercitus ad Clusas se coniungentes, Desiderius ipse obuiam dom-

Ano Carolo Regi venit. Tunc dominus Carolus Rex vnà cum Francis castra metatus est ad eandem Clufas, mittens scaram suam per montes. Hoc sentiens Desiderius Rex Clufas reliquit. Supradictus verò dominus Carolus Rex vnà cum Francis, auxiliante Domino, & intercedente beato Petro Apostolo, sine læsione vel aliquo conturbio Clufas apertas, Italiam introiuit ipse, & omnes fideles sui, & Papiam ciuitatem vsque peruenit, & Desiderio incluso ipsam ciuitatem obsedit. Ibiq; dominus Carolus in castris suis Natalem Domini celebrauit, & Pascha in Roma. Et immutauit se numerus annorum in

D C C L X X I V.

[* Et dum propter defensionem sanctæ Dei Romanæ Ecclesiæ eodem anno incitante summo Pontifice perrexisset, dimissâ Marcâ contra Saxones, nulla omnino fœderatione suscepta, ipsi Saxones exierunt cum magno exercitu super confinia Francorum, & peruenerunt vsque ad castrum quod nominatur Burjaburg. Attamen ipsi confinales de hac causa solliciti, cum hoc cererent, castellum sunt ingressi. Dum igitur ipsa Saxonum gens cœpisset sæuiens domus forinsecus incendio cremare, venerunt ad quandam Basilicam in loco qui dicitur Fridislar, quam sanctæ memoriæ Bonifacius nouissimus Martyr consecrauit, atque per spiritum prophetiæ prædixit, quòd numquam incendio cremaretur. Cœperunt autem iidem præfati Saxones cum nimia intentione aduersus eandem certare Basilicam, quemadmodum eam per quodlibet ingenium igne cremare potuissent.

B Dum hæc igitur agerentur, apparuerunt quibusdam Christianis qui erant in castello, similiter & quibusdam paganis qui in ipso aderant exercitu, duo iuuenes in albis, qui ipsam Basilicam ab igne protegebant. Propterea ibidem non potuerunt neque interiùs neque exteriùs ignem accendere, nec aliquod damnum eidem inferre Basilicæ. sed nutu diuinæ maiestatis pauore perterriti, in fugam cõuersi sunt nemine persequente. Inuentus est autem postea vnus ex eisdem Saxonibus mortuus iuxta ipsam Basilicam, genibus curuis, adclinis super pedes, habens ignem & ligna in manibus, velut ore flando eandem Basilicam igni tradere voluisset.] Reuertens verò dominus Carolus Rex à Roma, iterum ad Papiam peruenit, & ipsam ciuitatem cepit, & Desiderium Regem cum vxore & filia, & cum omni thesauro Palatii eius. Ibiq; venientes omnes Langobardi de cunctis ciuitatibus Italiz, subdiderunt se in dominio domni gloriosi Caroli Regis & Francorum. Adalgisus* verò filius Desiderij Regis fugâ lapsus mare introiuit, & Constantinopolim perrexit. Tunc gloriosus dominus Carolus Rex ipsâ Italiâ sibi subiugatâ, & ordinatâ, custodiam Francorum in Papiâ ciuitate dimittens, cum vxore & reliquis Francis, Deo adiuuante, cum magno triumpho Franciam reuersus est. Et cum peruenisset in loco qui dicitur Ingelheim, misit quatuor scaras in Saxoniam, quarum tres pugnam cum Saxonibus inierunt, & auxiliante Domino victores extiterunt. quarta verò scara non habuit pugnam, sed cum præda magna illæsi iterum reuersi sunt ad propria. Et celebrauit præfatus gloriosus Rex Natalem Domini in villa, quæ dicitur Carisiacum, similiter & Pascha. Et immutauit se numerus annorum in

D C C L X X V.

Tunc pius atq; præclarus dominus Carolus Rex habuit Synodû in villa, quæ dicitur Duria. Et indè iter peragens partibus Saxoniz, Sigisburgum castrum cepit, Hereburgum reedificauit, super VVisoram fluum veniit, in loco qui dicitur Brunisberg. Et ibi præparabant Saxones bellum, volentes ripam supradicti fluminis defendere. Auxiliante Domino, & Francis decertantibus, fugientibus Saxonibus, Franci ambas ripas obtinuerunt, & multi Saxones ibi occisi sunt. Tunc dominus Carolus Rex diuidens exercitum suum, sumpsit secum quos voluit, & perrexit vsque Obacrum fluum. Ibi omnes Austreleudi Saxoniam venientes cum Hassione, dederunt obsides iuxta quod placuit, & iurauerunt sacramenta, se fideles esse partibus supradicti domni Caroli Regis. Similiter indè reuertente iam dicto mitissimo domno Rege, venerunt Angrarij in pago qui dicitur Buki*, vnà cum Brunone & reliquis Optimatibus eorum, & dederunt obsides ibi sicut Austrasij. Et indè reuertente præfato Rege, inuenit aliam partem de suo exercitu super fluum VVisora, continentes ripam quam iussi fuerant. Saxones cum ipsis pugnam fecerunt in loco, qui dicitur Lidbad*, & Franci Deo volente victoriam habuerunt, & plures Saxones occiderunt. Hoc audiente domno Carolo Rege, ipse

Tom. II.

C liij

CAROLVS
MAGNVS.774.
XXXIY.
* Sequentia
non sunt in
editione Ca-
nisi.* C. Adal-
gulfus.775.
XXXV.

* C. Buckhi.

* C. Lid-
had.

CAROLVS rum super Saxones cum exercitu, non minorem stragem ex ipsis fecit, & prædam **A**
MAGNVS. multam conquisiuit super VVestfalaos, & obsides dederunt, sicut & illi alij Saxo-
 nes. Et tunc obsidibus receptis, & præda multa sumpta, & pariter strage Saxonum
 facta, supradictus domnus Carolus Rex ad propria reuersus est auxiliante Domino
 in Franciã. Tunc audiens quòd Rotgaudus Langobardus fraudauit fidem suam,
 & omnia sacramenta rumpens & voluit Italiam rebellare. Tunc illis in partibus
 cum aliquibus Francicis domnus Carolus Rex iter peragens, & celebrauit Natalem
 Domini in villa, quæ dicitur Scladistat. Et immutauit se numerus annorum in

776.

DCCLXXVI.

XXXVI.

Tunc domnus Carolus Rex Italiam ingressus est, partibus Forojuulensium
 pergens. Rotgaudus occisus est, & supradictus domnus Carolus Rex apud Ta-
 rauisium ciuitatem Pascha celebrauit, & captas ciuitates Forojuulensem, & Ta-
 rauisium, cum reliquis ciuitatibus quæ rebellatæ fuerant: & disposuit eas om-
 nes per Francos, & iterum cum prosperitate & victoria reuersus est in Franciam.
 Tunc nuncius veniens dixit, Saxones rebellantès, & omnes obsides suos dulgtos,
 & sacramenta rupta, & Herezburgum castrum per mala ingenia & iniqua placita,
 Francos exinde suadentes exiundo. Sic Hereburgo à Francis derelicto, muros &
 opera Saxones destruxerunt. [* Dum enim per placita eos, qui infra ipsum castrum
 custodes erant, includere non potuissent, sicut fecerunt alios qui in aliud castellum
 fuerant, cœperunt pugnas & machinas præparare, qualiter per virtutem potuissent
 illum capere. Et Deo volente petrarías quas præparauerunt plus illis damnum fe- **B**
 cerunt, quàm illis qui infra castrum residebant. Cùm enim vidissent quòd eis
 non proficeret, præparauerunt etiam clidos ad debellandum per virtutem ip-
 sum castellum. Sed Dei virtus, sicut iustum est, superauit illorum virtutem. Et
 quadam die cùm bellum præparassent aduersus Christianos qui in ipso castro re-
 sidebant, apparuit manifestè gloria Dei supra domum Ecclesiæ, quæ est infra ip-
 sum castrum: videntibus multis tam a foris, quàm etiam & deintus, ex quibus
 multi manent vsque adhuc. Et dicunt vidisse se instar duorum scutorum colore
 rubeo flamantes & agitantes supra ipsam Ecclesiam. Et cùm hoc signum vidis-
 sent pagani qui a foris erant, statim confusi sunt, & magno timore perterriti cœ-
 perunt fugere ad castra. Et omnis multitudo eorum in pauore concussi, fugam
 arripientes, alij ab aliis se ab inuicem interficiebant. Qui enim retrò propter pa-
 uorem aliquem respiciebant, infigebant se lanceis eorum, qui ante illos fugie-
 bant, & in humeris portabant. Et alij diuersis ictibus inter se sunt perpeffi, & di-
 uina ultione iudicati. Et quantum Dei virtus propter salutem Christianorum
 super eos operata est, nullus narrare potest. Attamen quantum illi plus pauore
 perterriti fuerunt, tantò magis Christiani confortati omnipotentem Deum lau-
 dauerunt, qui dignatus est suam manifestare potentiam super seruos suos.]
 Et pergentes voluerunt de Sigisburgo similiter facere. Auxiliante Domi-
 no, Francis viriliter repugnantibus, nihil præualuerunt. Et indè fugam ar- **C**
 ripientes Saxones, persecuti sunt eos Franci, interficientes illos vsque ad flu-
 uium Lippiam: & castro saluato, cum victoria reuersi sunt Franci. Et cùm per-
 uenisset domnus Carolus Rex V Varmatiam, omnes istas causas audiens, con-
 iunxit Synodum ad eandem ciuitatem: & ibi Placitum publicum tenens, consi-
 lio facto cum Dei adiutorio sub celeritate & nimia festinatione, Saxonum casas
 seu firmitates subito introiuit. Tunc Saxones perterriti, omnes ad locum, vbi
 Lippia confurgit, venientes ex omni parte, reddiderunt patriam per vadium
 omnibus manibus eorum, & sponderunt se esse Christianos, & se sub ditone
 domni Caroli Regis & Francorum subdiderunt. Et tunc domnus Carolus Rex
 vnà cum Francis reædificauit Herezburgum castrum denuò, & aliud castrum su-
 per Lippiam. Ibi que venientes Saxones vnà cum vxoribus & infantibus, in-
 numerabilis multitudo baptizati sunt, & obsides, quantos iamdictus domnus Rex
 ab eis quæsiuit dederunt. Et perfectis supradictis castellis, & dispositis per Francos
 scaris residentibus, & ipsas custodientibus, reuersus est domnus Carolus Rex in
 Franciam. Et celebrauit Natalem Domini in Haristallio, & Pascha in villa quæ
 dicitur Neumaga. Et immutauit se numerus annorum in

777.

DCCLXXVII.

XXXVII.

Tunc domnus Carolus Rex Synodum publicam habuit ad Paderbrunnen pri-

A ma vice, ibique conuenientes omnes Franci, & ex omni parte Saxoniz vndique Saxones conuenerunt: excepto quodd VVitochindis rebellis exitit cum paucis aliis, & in partibus Normanniz confugium fecit vnà cum sociis suis. Etiam ad idem Placitum venerunt Sarraceni de partibus Hispaniz, hi sunt, Ibinalarabi, & filius Dejuzeſi, qui & Latine Ioseph nominatur, similiter & gener eius. Ibique multitudo Saxonum baptizati sunt, & secundum morem illorum omnem ingenuitatem & alodum manibus dultum* fecerunt, si amplius mutassent, secundum malam consuetudinem eorum, nisi conseruassent in omnibus Christianitatem, vel fidelitatem domni Caroli Regis, & filiorum eius, vel Francorum. Et celebravit Rex Natalem Domini in villa quæ dicitur Dorciacum*, & Pascha in Aquitania in villa Cassinogilo*. Et immutauit se numerus annorum in

CAROLVS
MAGNVS.

*C. dulgiu.

*C. Dorciacum.
*C. Cassinogila.

D C C L X X V I I I .

778.

Tunc domnus Carolus Rex iter peragens partibus Hispaniz per duas vias: vnã per Pampilonam, per quam ipse supradictus magnus Rex perrexit vsque Cæsaraugustam. Ibique venientes de partibus Burgundiz, & Austriaz, vel Barioariz, seu Prouinciz, & Septimanz, & pars Langobardorum, coniungentes se ad supradictam ciuitatem, ex vtraque parte exercitus ibi obsides receptos de Ibinalarabi & de Aburauro, & de multis Sarracenis, Pampilona destructa, Hispanos & Vascones subiugatos, etiam & Nauarros, reuersus est in partibus Franciz. Et cum audissent Saxones, quod domnus Carolus Rex & Franci tam longè fuissent partibus Hispaniz, per suasionem supradicti VVitochindi*, & sociorum eius, secundum consuetudinem malam iterum rebellati sunt. Et nunciatum est hoc domno Regi Carolo ad Autisiodorum ciuitatem. Tunc prædictus domnus Rex mittens scaram Franciscam*, vt sub velocitate festinaret ad resistendos supradictos Saxones. sed illi rebelles ad Rhenum vsque Dureciam* peruenierunt. Tunc prædantes fecus Rhenum, & multas malitias facientes, Ecclesias Dei incendentes, in Sanctemonialibus grassati, & quod fastidium generat enumerandi. Tum subito audientes de reuersione domni Caroli Regis, & de scara eius, quam misit obuiam illis, Saxones dimisso Rheno reuersi sunt per Longenhi partibus Saxoniz. Et scara Francorum non occurrerunt obuiam eis, sed vestigium eorum obseruantes, consecuti sunt eos super fluuium, cuius vocabulum est Adarnia*, in loco qui dicitur Lihesi. Ibi pugna incæpta, & valde bene finita, auxiliante Domino Franci victores extiterunt, & multitudo Saxonum ibi occisi sunt, & reliqui fugientes cum magno contumelio reuersi sunt Saxoniam. Et celebravit clementissimus Rex Natalem Domini in villa quæ dicitur Haristallio, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

xxxviii
Hic incipit
Codex Al.
Petau.*Cod. Pet.
VVidoxin-
gi.*C. Francorum
velociter &
festinanter.
*P. Diuicia,
C. Diucam.

*C. Adarna

D C C L X X I X .

779.

Tunc domnus Rex Carolus iter peragens partibus Neustriaz, peruenit vsque in villa quæ dicitur Compendio. Et tunc iterum reuertendo partibus Austriaz, obrulit se Hildebrandus Dux Spolitanus cum multis muneribus in præsentia supradicti magni Regis, in villa quæ vocatur VVirciniacum*, & fuit Synodus in yilla nuncupante Duria. Et iter peractus est partibus Saxoniz ad Lippaham. Transitur Rhenus fluuius, & Saxones voluerunt resistere in loco, qui dicitur Bohhot*. Auxiliante Domino, non præualuerunt, sed abindè fugientes reliquerunt omnes firmitates eorum, & Francis aperta est via. Et introeuntes in VVestfalaos, conquisierunt eos omnes. Reliquis, qui vltra VViforam fuerunt, cum se iunxisset domnus Carolus Rex ad locum qui dicitur Medofulli*, ibi dederunt obsides: & sacramenta firmantes, denuò reuersus est suprascriptus gloriosus Rex in Franciam. Et celebravit Natalem Domini in VVarmaciam ciuitatem, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

xxxix.

*C. Vir-
ciniacum.*C. Buo-
holz.*C. Medo-
fuldi.

D C C L X X X .

780.

Tunc domnus Carolus Rex iter peragens ad disponendam Saxoniam, ad Heresburgum peruenit, & indè ad locum vbi Lippia confurgit. Ibique Synodum tenens, indè iter peragens partibus Albiz fluuij, & in ipso itinere omnes Bardongauenses, & multi de Nordleudi* baptizati sunt in loco qui dicitur Orahim vltra Obacro fluuio. Et peruenit vsque ad supradictum fluuium, vbi Obacrum* fuit in Albia. Ibique omnia disponens, tam Saxoniam quàm & Sclauos,

x l.

*C. Nord-
leudis.
*C. Ora-
confuit.

C iij

CAROLVS MAGNVS. reuersus est supradictus præclarus Rex in Franciam. Tunc sumpto consilio, vt iter perageret orationis causâ partibus Romæ, vnâ cum vxore sua domna Hildegarde Regina. Et celebrauit Natalem Domini in Papiam ciuitatem. Et immutauit se numerus annorum in

781.

DCCLXXXI.

XLI.

Et Rex Carolus supradictum iter peragens, celebrauit Pascha in Roma. Et ibi baptizatus est domnus **P I P I N V S** filius supradicti domni Caroli magni Regis ab Adriano Papa, qui & ipse eum de sacro fonte suscepit. Et duo filij domni Caroli Regis inuncti sunt in Reges à supradicto Pontifice. Hi sunt, domnus **P I P I N V S**, & domnus **H L V D O V V I C V S** Reges: domnus Pipinus Rex in Italiam, & domnus Hludouicus Rex in Aquitaniam. Et indè reuertente domno Carolo Rege, Mediolanis ciuitate peruenit. Et ibi baptizata est filia eius domna **G R I S O L A** ab Archiepiscopo nomine Thoma, qui & ipse eam à sacro fonte manibus suscepit. Et abindè reuersus est in Franciam. Et tunc missi sunt duo Missi ab Apostolico supradicto, hi sunt Formosus & Damasus Episcopi, ad Tassilonem Ducem vnâ cum Missis domni Regis Caroli his nominibus, Riculsum Diacconem, & Eberaldum * Magistrum Pincernarum, ad commonendum & contestandum, vt reminisceret prischorum sacramentorum suorum; & vt non aliter faceret, nisi sicut iureiurando iam dudum promiserat ad partem domni Pipini Regis, & domni Caroli Magni Regis Francorum. Et consensit Tassilo Dux Bajoariorum, vt sumptos obsides à domno Rege Carolo, tunc veniret ad eius præsentiam. quod & domnus præfatus Rex non reuit. Et coniungens se supradictus Dux in præsentiam piissimi Regis ad VVarmaciam ciuitatem, ibi renouans sacramenta, & dans **X I I.** obsides electos, vt omnia conseruaret, quicquid domno Pipino Regi iureiurando promiserat in caussa supradicti domni Caroli Regis, vel fidelium suorum. Qui & ipsi obsides recepti sunt in Carisiacum villa de manu Ingberti * Episcopi. Sed non diu præfatus Dux Tassilo promissiones quas fecerat conseruauit. Et celebrauit domnus prædictus gloriosus Rex Natalem Domini in supradictam villam Carisiacum, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

782.

DCCLXXXII.

XLII.

Tunc domnus Carolus Rex iter peragens, Rhenum transiens ad Coloniam, Synodum tenuit vbi Lippia confurgit. Ibique omnes Saxones venientes, excepto rebellis **V Vindochindus** *. Etiam illuc conuenerunt **Nordmanni** missi Sigifredi Regis, id est **Haltoni** *, cum sociis suis. Similiter & **Auari** illuc conuenerunt missi à **Cagano** & **Vigurro** *. Ibi peracto Placito, reuersus est domnus Carolus Rex in Franciam. Et cum reuersus fuisset, statim iterum Saxones solito more rebellati sunt, suadente **V Vindochindo**, & ignorante hoc domno Carolo Rege. misit Missos suos **Adhalsifum** & **V Vailonem** * atque **V Voradum**, vt mouerent exercitum Francorum & Saxonum super Sclauos paucos qui rebelles fuerant. Et supranominati Missi in via audientes quòd Saxones rebellati fuissent, coniungentes supradictam scaram, inruerunt super Saxones, & nullum mandatum exindè fecerunt domno Carolo Regi. Et commiserunt bellum cum Saxonibus, & fortiter pugnantes, & multos Saxones interementes, victores extiterunt Franci. Et ceciderunt ibi duo ex ipsis Missis, **Adhalsifus** & **Gailo**, in monte qui dicitur **Suntal**. Hoc audiens domnus Carolus Rex, vnâ cum Francis, quos sub celeritate coniungere potuit, illuc perrexit, & peruenit vsque ad locum vbi **Alara** confluit in **V Visora**. Tunc omnes Saxones iterum conuenientes, subdiderunt se sub potestate supradicti domni Regis, & reddiderunt omnes malefactores illos, qui ipsum rebellium maximè terminauerunt, ad occidendum **I I I. M. D.** quod ita & factum est. excepto **V Vindochindo**, qui fugâ elapsus est partibus **Nortmanniz**. Hæc omnia peracta, reuersus est præfatus domnus Rex in Francia. Et celebrauit Natalem Domini in villa quæ dicitur **Theodone-villa**, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

783.

DCCLXXXIII.

XLIII.

Tunc obiit domna ac benè merita **H I L D E G A R D I S** Regina pridie Kal. Maij, quod euenit in die tunc in tempore vigilia Ascensionis Domini. Et domnus Rex Carolus iter fecit partibus **Saxoniz**, eo quòd Saxones iterum rebelles fuissent,

A & cum patris Francis ad Theotmallim * peruenit. Ibi Saxones preparauerunt pugnam in campo. Quouiciliter dominus Carolus Rex & Franci solito more sa- per eos inruentes, & Saxones terga vertentes, Domino auxiliante Franci victo- res extiterunt. Et cecidit ibi maxima multitudo Saxonum, ita vt patris fugam euadissent. Et inde cum victoria venit supradictus gloriosus Rex ad Paderbrunnen, ibi coniungens exercitum suum. Et petroxit vbi iterum Saxones se coniu- xerunt ad fluuium, cuius vocabulum est Hala. Ibi iterum pugna inita, non mi- nor numeris Saxonum cecidit, & auxiliante Domino Franci victores extiterunt. Et iter peragens iamdictus dominus Rex, Vvisoram fluuium transit, ad Albiam fluuium vsque peruenit, & inde reuersus praefatus magnus Rex in Franciam. Et in eodem anno obiit bonae memoriae domina BRITA Regina. Idus Iulij. Et cum Vvarmaciam peruenisset dominus Rex Carolus, sociavit sibi in matrimonium dominam F. A. S. T. R. A. D. A. N. E. M. Reginam. Et celebravit Natalem Domini in villa quae dicitur Haristallo, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus an- norum in

CAROLVS
MAGNVS
* C. The-
otvvaldi.

DCCLXXXIV.

784.

Et tunc rebellati sunt iterum Saxones solito more, & cum eis pars aliqua Frisonum. Tunc deinde dominus Carolus Rex iter peragens, Rhenum transtulit ad Lippiam, & ingressus est Saxoniam circueundo & vastando, vsquequo perue- nit ad Huculin*. Ibi consilio inito, eo quod nimium inundationes aquarum fuif- sent, vt per Thoringiam de Orientale parte introisset super Ostfalaos, & filium suum dominum Carolum dimisisset vnà cum scara contra Vvestfalaos, quod ita fa- ctum est. Dominus Rex Carolus petroxit per Thoringiam vsque ad fluuium Al- biam, & inde ad Stangfurd, & inde ad Scaingi*. Ibi que conuentione facta, reuersus est in Franciam supradictus gloriosus Rex. Vvestfalai verò voluerunt se congregare ad Lippiam. Quo audito, supradictus filius domni Caroli Regis ob- tiam eis accessit, vnà cum scara quae cum eo dimissa fuit in pago, qui dicitur Dra- gini*, & inierunt bellum. Auxiliante Domino, dominus Carolus filius magni Regis Caroli victor extitit, vnà cum Francis, multis Saxonibus interfectis. Vo- lente Deo in laesus temeravit ad genitorem suum in Vvarmaciam ciuitatem. Ibi que inito consilio cum Francis, vt iterum hiemis tempore iter faceret supradictus dominus Rex in Saxoniam, quod ita & factum est. Et celebravit Natalem Do- mini iuxta Skidrioburg in pago Vvauzannaga*, super fluuium Ambra, in villa Luidi*. Et immutauit se numerus annorum in

XLIV.

* P. Hu-
cului.
C. Hucu-
lum.

* P. Scha-
hingi.
C. Scha-
lingi.

* C. O-
ragmi.

* P. vvaiz-
zagauui.
C. Vvaz-
zaganni.

DCCLXXXV.

Tunc dominus Rex Carolus supradictum iter peragens, vsque ad Rimee per- uenit super fluuium Vvisoram, vbi confluit Vvaharna*. Et propter nimiam in- undationem aquarum indè reuersus est Heresburgum: vxorem suam dominam Faltradanem Reginam vnà cum filiis & filiabus suis ad se venire iussit. Ibi tota hieme resedens, ibidem Pascha iamfatus excellentissimus Rex celebravit. Et dum ibi resideret, multotiens scaras misit, & per semetipsum iter peregit. Saxo- nes, qui rebelles fuerunt, deprædauit, & castra cepit, & loca eorum munita in- teruenit, & vias mundauit*. Dum tempus congruum venisset, Synodum publi- cum celebravit apud Paderbrunnen. Et indè iter peragens, vias apertas faciens, nemine contradicente per totam Saxoniam, quocumque voluit. Et tunc in Bar- dengauui venit. Ibi que mittens post Vvindochindum & Abbionem, vtròsque ad se conduxit & firmavit, vt non se subtraxissent, nisi in Francia ad eum perue- nissent: petentibus illis, vt credentias haberent quod in laesi fuissent. sicut & fa- ctum est. Tunc dominus Carolus Rex reuersus est in Franciam, & mittens ad supradictos Vvindochindum & Abbionem obsides per Missum suum Amaluuio- nem*. Qui cum recepissent obsides illos, secum deducentes, coniunxerunt se ad Attiniacum villam ad dominum Regem Carolum. Et ibi baptizati sunt supra- nominati Vvindochindus & Abbio, vnà cum sociis eorum. Et tunc tota Saxoniam subiugata est. Et in eadem villa celebravit praedictus gloriosus Rex Natalem Domini, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

* P. Liu-
dih.

785.

XIV.

* C. Vin-
harna.

* C. Inun-
dauit.

* C. Ama-
luuinum.

DCCLXXXVI.

786.

XLVI.

Tunc dominus Carolus Rex misit exercitum suum partibus Britanniae vnà cum Misso suo Audulfo Sinescalco, & ibi multos Brittones conquieserunt, vnà cum

CAROLVS castellis & firmitatibus eorum, locis palustribus, seu & incensis. Et sicut supra di- **A**
MAENVS ximus, in multis firmitatibus Brittonum præualuerunt. Franci, & cum victoria Do-
 mino volente reuersi sunt. Et Capitaneos eorum ad Synodum representabant
 supradicto domno Regi Carolo in Vvarmatiam. Tunc dominus Rex Carolus pro-
 spiciens se ex omni parte, Deo largiente, pacem habere, sumpsit consilium de-
 uotionis causa ad limina beatorum Apostolorum iter peragendi, & causas Italicas
 disponendi, & cum Missis Imperatoris Placitum habendi de conuenientiis eorum,
 quod ita factum est. Tunc suprascriptus dominus Rex Natalem Domini cele-
 brauit in Florentia ciuitate. Et immutauit se numerus annorum in

787.

DCCCLXXXVII.

XLVII.

Tunc dominus Rex Carolus supradicto itinere iter peragens Romam venit,
 & valde honorificè à domno Apostolico Hadriano receptus est: & aliquot dies
 ibi moratus est cum domno Apostolico. Et Arigis * Dux Beneuentanus misit
 Rumaldum filium suum cum magnis muneribus postulare de aduentu iamdicti
 domni Regis, vt in Beneuento non introisset, & omnes voluntates præfati dom-
 ni Regis adimplere cupiebat. Sed hoc Apostolicus minimè credebat, neque
 Optimates Francorum. Et consilium fecerunt cum supranominato domno Ca-
 rolo Rege, vt partibus Beneuentanis causas firmando aduenisset, quod ita factum
 est. Et dum Capuan venisset, Areghisus * Dux reliquit Beneuentum ciuitatem,
 & in Salernum se reclusit: & timore perterritus non fuit ausus per semetipsum
 faciem domni Caroli Regis videre. Sed mittens Missos, & ambos filios suos
 proferens, id est Rumaldum, quem dominus Carolus Rex secum habebat, & Gri-
 moaldum, quem supradictus Areghis secum retinebat: & offerens multa mune- **B**
 ra, & alios obsides, vt petitioni eius obtinuerasset. Tunc dominus ac gloriosus
 Rex Carolus prospexit vnà cum sacerdotibus vel cæteris Optimatibus suis, vt
 non terra deleteretur illa, & Episcopia vel Monasteria non desertarentur. Elegit
 xii. obsides, ac decimum tertium filium supradicti Ducis nomine Grimoaldum.
 Et accepta munera, iurauerunt omnes Beneuentani, tam supradictus Dux,
 quam & Rumaldus. Et reuersus est sæpè nominatus Rex, & celebrauit Pascha
 cum domno Apostolico in Roma. Ibique venientes Missi Tassilonis Ducis, hij
 sunt, Arnus Episcopus, & Hunricus Abba, petierunt Apostolicum, vt pacem
 terminaret inter domnum Carolum Regem, & Tassilonem Ducem. Vnde &
 dominus Apostolicus multum se interponens, postulando iamdicto domno Regi.
 Et ipse dominus Rex respondit Apostolico, hoc se voluisse, & per multa tempo-
 ra quæsisse, & minimè inuenire potuisse, & proferebat statim fieri. Et voluit
 supradictus dominus Rex in præsentia domni Apostolici cum ipsis Missis pacem
 firmare: & reuentibus supradictis Missis, dicendo quia non ausi fuissent de eo-
 rum parte vllam firmitatem facere. Apostolicus verò cum cognouisset de insta-
 bilitate vel mendacio eorum, statim supra dictum Ducem eorum vel suis consen-
 taneis anathema posuit: si ipsa sacramenta, quæ promiserat domno Pipino Re-
 gi, & domno Carolo item Regi, non adimpleisset. Et obtestans supradictos Mis- **C**
 sos, vt contestarent Tassilonem, vt non aliter fecisset, nisi in omnibus obediens
 fuisset domno Regi Carolo, & filiis eius, & genti Francorum: vt ne fortè san-
 guinis profusio proueniret, vel læsio terræ illius. Et si per se Dux obdurato cor-
 de verbis supradicti Apostolici minimè obedire voluisset, tunc dominus Carolus
 Rex, & suus exercitus, cum absoluti fuissent ab omni periculo peccati, & quic-
 quid in ipsa terra factum eueniret in incendiis, aut in homicidiis, vel in quale-
 cumque malitia, vt hoc super Tassilone, & eius consentaneis euenisset: & dom-
 nus Rex Carolus, ac Franci, innoxij ab omni culpa exindè permansissent. Hæc
 verba expleta, Missi Tassilonis absoluti sunt. Et tunc in inuicem sibi dominus
 Apostolicus atque dominus gloriosus Carolus Rex valedicentes, benedictione as-
 sumpta, oratione peracta, Franciam iamdictus præcellentissimus Rex reuersus
 est. Et peruenit idem mitissimus Rex ad coniugem suam domnam Falstradanem
 Reginam in ciuitate Vvarmatia: & ibi ad inuicem gaudentes & lætificantes, ac
 Dei misericordiam conlaudantes. Synodum namque congregauit suprascriptus
 dominus Rex ad eandem ciuitatem. Et Sacerdotibus suis, & aliis Optimatibus
 nunciavit, qualiter omnia in itinere suo peragebantur. Et cum venisset ad hunc
 locum, quod omnia explanasset de parte Tassilonis, sicut actum erat: tunc per-

A spiciens idem Rex vt Missos mitteret, mandarétque Tassiloni, vt omnia adimplere festinaret secundum iussionem Apostolici, vel sicut iustitia erat: eo quòd sub iureiurando promissum habebat, vt in omnibus obediens & fidelis fuisset domno Regi Carolo, & filiis eius, vel Francis, & veniret ad eius presentiam. quod renuit, & venire contempsit. Tunc domnus Rex Carolus vnà cum Francis videns iustitiam suam, iter cepit peragere partibus Baioariæ cum exercitu suo, & per semetipsum venit in loco, qui Lecfel vocatur, super ciuitatem Augustam. Et iussit alium exercitum fieri, id est Francorum, Aufrasiarum, Thoringorum, & Saxonum, & coniungere super Danubium fluuium, in loco qui dicitur Faringa. Et tertium exercitum iussit fieri partibus Italiæ, vt domnus Pipinus Rex venisset vsque ad Triantum cum exercitu suo, & ipse ibi maneret, & exercitum suum pleniter in antè mitteret vsque ad Bauzarum*. Tunc prospiciens se Tassilo ex omni parte esse circumdatum, & videns quòd omnes Bajoarij plus essent fideles domno Regi Carolo, quàm ei, & cognouissent iustitiam iamdicti domni Regis, vt magis voluissent iustitiam consentire, quàm contrarij esse: vndique contristatus Tassilo venit per semetipsum, tradens se manibus domni Regis Caroli in vassaticum, & reddens Ducatum sibi commissum à domno Pipino Rege, & cognouit se peccasse in omnibus, & malè egisse. Tunc denuò renouans sacramenta, & dedit obsides electos xii. & decimum tertium filium suum Theodonem. Receptis obsidibus, & præstitis sacramentis, tunc reuersus est præfatus gloriosus Rex in Franciam. Et celebrauit Natalem Domini in villa quæ dicitur Ingilenhaim*, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

CAROLVS
MAGNVS.

*C. Banzanum.

*C. Ingilenhaim.

788.

D C C L X X X V I I I .

XLVIII.

Tunc domnus Rex Carolus congregans Synodum ad iamdictam villam Ingilenhaim, ibique veniens Tassilo ex iussione domni Regis, sicut & cæteri eius vassifi*. Et cœperunt fideles Baioarij dicere, quòd Tassilo fidem suam saluam non haberet, sed postea fraudolans appareret, postquam filium suum dedit cum alijs obsidibus, & sacramenta fefellit suadente vxore sua Liutbergane*. Quod & Tassilo denegare non potuit, sed confessus est postea ad Auaros transmisisse, vassifos supradicti domni Regis ad se adhortasse, & in vitam eorum conciliasse: & homines suos, quando iurabant, iubebar vt aliter in mente retinerent, & sub dolo iurarent: & quod magis confessus est, se dixisse, etiamsi decem filios haberet, omnes voluisset perdere, antequàm placita sic manerent, vel stabile permitteret sicut iurauit*. Et etiam dixit, melius se moriturum esse, quàm iraviuere. Et de his omnibus comprobatus*, Franci, & Baioarij, Langobardi, & Saxones, vel omnes ex alijs Prouincijs, qui ad eandem Synodum congregati fuerunt, remissis priorum malorum eius, & quomodo domnum Pipinum Regem in exercitu derelinquens, & ibi quod Theodisca linguâ Harissit* dicitur, visi sunt iudicasse se eundem Tassilonem ad mortem. Sed dum omnes vna voce acclamarent, capitali eum ferire sententiâ, iamdictus domnus Carolus piissimus Rex motus misericordiâ ob amorem Dei, & quia consanguineus eius erat, contenuit ab ipsis Dei ac suis fidelibus, vt non moriretur. Et interrogatus à iamfato clementissimo domno Rege prædictus Tassilo, quid agere voluisset; ille verò postulauit, vt licentiam haberet sibi tonsorandi, & in Monasterio introcundi, & pro tantis peccatis pœnitentiam agendi, & vt suam saluaret animam. Similiter & filius eius Theodo diiudicatus est, & tonsoratus, & in Monasterio missus. Et pauci Baioarij, qui in aduersitate domni Caroli Regis perdurare volebant, missi sunt in exilio. Eodem quoque anno commissum est bellum inter Græcos & Langobardos, id est Duce Spolitano nomine Hildebrando, seu Duce Grimaldo, quem domnus Rex Carolus posuit Ducem super Beneuentanos. Et fuit missus Vinechisus* cum paucis Francis, vt præuiderent eorum omnia quæ gessissent. Et auxiliante Domino, victoria est facta à Francis seu supranominatis Langobardis. Similiter & alia pugna commissa est inter Auaros in loco cui vocabulum est ..... & Francos, qui Italiam commanere videntur. Opitulante autem Domino victoriam obtinuerunt Franci, & Auari cum contumelia reuersi sunt, fugâ lapsi sine victoria. Tertia pugna commissa est inter Baioarios & Auaros in campo Hibose. Et fuerunt ibi Missi domni Regis Caroli Grahamannus & Audacrus, cum aliquibus Francis. Domino auxiliante, victoria fuit Francorum,

*C. vassalli

*C. Liutburge.

*P. iuratiū habuit.

*C. coniugatus.

*P. Haristalliz.

*C. Vinechisus.

CAROLVS seu Baioariorum. Et ista omnia supradictus Dux Tassilo, seu maliuola vxor **CAROLVS** **MAGNVS**. ius Liutberga Deo odibilis per fraudem consiliauerunt, & peregerunt. Quarta pugna fuit commissa ab Auaris, qui voluerunt vindictam peragere contra Baioarios. Ibi similiter fuerunt Missi domni Caroli Regis, & Domino protegente victoria Christianorum aderat. Auari fugam incipientes, multa strages ^{* C. stragia.} ibidem facta est occidendo, & alij in Danubio fluuio vitam necando emiserunt. [^{* Canisij e} Post hæc omnia domnus Carolus Rex per semetipsum ad Reganesburg peruenit, & ibi fines vel marcas Baioariorum disposuit, quomodo salutem Domino protegente contra iamdictos Auaros esse potuissent. Indè verò reuersus, celebravit Natalem Domini in Aquis Palatio, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

789. **DCCCLXXXIX.** *Codex MS.*
XLIX. Indè iter per motum partibus Sclauoniae, cui vocabulum est **VVilze**, Domino adiuuante. & vnà cum consilio Francorum & Saxonum perrexit Rhenum. Ad Coloniam transiens, per Saxoniam vsque ad Albiam fluuium venit, ibique duos pontes construxit. Quorum vno ex vtroque capite castellum ex ligno & terra ædificauit. Exindè promotus in antè, Domino largiente, supradictos Sclauos sub suo dominio conlocauit. Et fuerunt cum eo in eodem exercitu Franci & Saxones. Frisiones autem nauigio per Labola fluuium cum quibusdam Francis ad eum coniunxerunt. Fuerunt etiam Sclauum cum eo, quorum vocabula sunt hæc, Suburbi, necnon & Abotriti, quorum Princeps fuit **VVizzan**. Ibi que obsides receptos, & sacramenta quamplurima, Domino perducente, Franciam peruenit. Et celebravit Natalem Domini in **VVarmatiam**, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

DCCCLXXXIX. Editio Canisij.
Tunc domnus Carolus Rex peruenit Saxoniam, & perrexit vsque ad Sclauos, qui dicuntur VVilzi, & venerunt Reges via illius cum Rege eorum Tragonito ei obuiam, pacem petentes, tradiderunt vniuersas Terras illas sub dominatione Caroli Regis Francorum, & dederunt obsides. Quibus peractis, Rex reuersus est in Franciam.

790. **DCCXC.**
L. In sequenti verò anno nullum fecit iter. Sed ibi in iamdicta ciuitate iterum Natalem Domini celebravit, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

DCCXC.
Tunc Rex Conuentum habuit in VVormatia, & ipse annus transiit sine hoste. Et celebravit Carolus Rex Pascha in VVormatia.

791. **DCCXCI.**
LI. Indè autem itinere per motu partibus Baioariæ, perrexit ad Reganesburg. Ibi exercitum suum coniunxit. Ibi que consilio peracto Francorum, Saxonum, Frisonum, disposuerunt propter nimiam malitiam & intolerabilem, quam fecerunt Auari contra sanctam Ecclesiam, ut populum Christianum, vnde iustitias per Missos impetrare non valuerunt, iter fuit consilium peragendi, cum Dei adiutorio, partibus iamdictis Auarorum. Et perrexerunt ad Anisam fluuium properantes. Ibi constituerunt Letanias faciendi per triduo, Missarumque sollempnia celebrando, Dei sola-

DCCXCI.
Et currente anno DCCXCI. eo tempore quo solent Reges ad bellum procedere, mouit exercitum suum innumerabilem multitudinem contra pessimam gentem Auarorum. Diuisitque exercitum suum in tres partes, & sic intrauit ipse per partes iam in fines Hunnorum, ex meridiana parte Danaum. Sed & de alia parte Danaum alius exercitus Ripuariorum, & Frisonum, & Saxonum, cum Thuringis. Sed & naualem hostis per Danubium, ut ex vtraque ripa Rex potestatem habere potuisset cum exercitu suo. Et sic intrauit terram illam istinc & illinc. In medio autem erat exercitus naualis. Et terruit eos Dominus in conspectu eius, ita

A ut nullus ei resistere ausus esset. Sed ubicumque aut fossas, aut aliquam firmitatem, siue montes, seu ad flumina, vel silvas confugerent. Tamen statim ipse aut exercitus eius aduenit, copitino partim traditi, partim occisi, partim fugâ elapsi sunt. Sed & ille tertius exercitus, quem Pipinus filius eius de Italia transmisit, introiit in Illyricum, & inde in Pannoniam, & fecerunt ibi similiter, vastantes & incendentes terram illam, sicut Rex fecisset cum exercitu suo, ubi ipse erat. Cum autem vidisset Rex Carolus, quod nullus ei de parte Auarorum resistere ausus esset, aut suis, tunc circumiit Terram illam, per dies quinquaginta duos incendendo & vastando cum praeda sine mensura & numero, & captiuos & mulieres & paruulos innumerabilis inde multitudo ducebat. Et in ipso itinere obiit bona memoria Angilrannus Archiepiscopus Mediomatricis Ecclesia. Et Sympertus Episcopus ibi defunctus est. Et Rex Carolus rediit in Baioariam, & ibi hiemauit.

tium postulauerunt pro salute exercitus, & adiutorio Domini nostri Iesu Christi, & pro victoria & vindicta super Auaros. Supradictus verò Princeps de Australi parte Danubij iter peragens, Saxones autem cum quibusdam Francis, & maximè plurima * Frixorum de Aquilone parte Danubij similiter iter peragentes, ubi ad locum peruenerunt, ubi iamdicti Auari firmitates habuerunt præparatas. De Australi verò parte Danubij ad Cummeoberg, de alia verò ripa in loco qui dicitur Camp, quia sic nominatur fluuius ille, qui ibi confluit in Danubio. Auari enim cum vidissent vtrasque ripas exercitum continentes, [* & nauigia per medium fluuium venientes, à Domino eis terror peruenit; dereliquerunt eorum loca munita, quæ supra nominata sunt, firmitatésque eorum, vel machinationes dimiserunt, fugâ lapsi, Christo perducente populo suo, utrosque exercitus sine læsione introduxit supradictus Rex.] Sicque iter peregerunt vsque ad fluuium, cuius vocabulum est Raba. Et exinde vterque exercitus de ambabus ripis ad propria reuersi sunt, magnificantes Deum de tanta victoria. Et celebrauit domnus Rex Carolus Natalem Domini in Reganesburg, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

CAROLVS
MAGNVS.

* Frixorum

* Sequentia
addita sunt
ex Cod. Per.

DCCXCII.

Tunc sequenti anno resedit Rex in Baioaria, & apud Reganesburg celebrauit Pascha. Sed appropinquante estate, Saxones existimantes, quod Auarorum gens se vindicare de Christianis debuisset, hoc quod in corde eorum dudum iam antea latebat, manifestissimè ostendebant, quasi canis qui reuertitur ad vomitum suum, & ad paganissimum, quem pridie respuerunt, iterum relinquentes Christianitatem, mentientes tam Deo quam domno Regi, qui eis multa beneficia prestitit, coniungentes se cum paganis gentibus, qua in circuitu eorum erant. Sed & Missos suos ad Auaros transmittentes, conati sunt imprimis rebellare contra Deum Dominum, contra Regem, Christianos. Omnes Ecclesias, qua in finibus eorum erant, cum destructione & incendio vastabant, reiciuentes Episcopos & Presbyteros, qui super eos erant: & aliquos comprehenderunt, nec non alios occiderunt, & plenissimè se ad culturam idolorum conuerterunt. Et in ipso anno inuentum est consilium passionum, quod Pipinus filius Regis ex concubina Hilmedraade nomine genitus, contra Regem

Tom. II.

DCCXCII.

[* Coniuratio contra Regem à filio eius PIPINO facta, detecta & compressa est.] Heresis Felicianiana primitus audita, & in Reganesburg primò condemnata est. Quem Angilbertus ad præsentiam Adriani Apostolici adduxit, & confessione facta, suam heresim iterum abdicauit. Eodem anno nullum iter exercitale factum est. Pons super nauigia flumina transeuntia factus est, anchoris & funibus ita cohærens, vt iungi & dissolui possit. Ibi Natalem Domini & Pascha celebrauit Carolus Rex. Et immutauit se numerus annorum in

792.

LII.

* Addit.
ex Cod. Per.

* leg. Regis

D

CAROLVS
MAGNVS.

vitam, seu filiorum eius, qui ex legitimo A
matrimonio nati sunt, qui voluerunt Re-
gem & ipsos occidere, & ipse pro eo quasi
Abimelech in diebus Iudicum Israel regna-
ret, qui occidit fratres suos, septuaginta vi-
ros super petram unam, & regnavit pro
Gedeone patre suo, cum malitia tamen, &
non diu. Rex Carolus cum cognouisset con-
siliium Pipini, & consentaneorum suorum,
coadiuuu aduentum Francorum, & alio-
rum fidelium suorum ad Reganesburg. Vbi
uniuersus populus Christianus, qui cum Re-
ge aderant, iudicauit Pipinum & consen-
taneos suos in ipso nefando consilio, vt he-
reditate & vita priuarentur, & ita de ali-
quibus impletum est. Nam de Pipino filio
suo, quia voluit Rex vt occideretur, iudi-
cauerunt Franci vt ad seruitutem ei incli-
nare debuisset. Et ita factum est, & misit
iam Clericum in Monasterium. Et iterum
ibidem moratus est Rex. B

793.
LIII.

DCCXCIII.

Rex Autumnali tempore de Ragen-
niburg iter nauigio faciens, vsque ad
fossatum magnum inter Alcmannum
& Radantia peruenit. Ibi que Missi Apo-
stolici cum magnis muneribus præ-
sentati sunt. Ibi nuncius nunciauit, Sa-
xones iterum fidem suam fefellisse. In-
dè per Radantia in Mochin nauale iter
peragens, Natalem Domini celebrauit
ad Sanctum Chilianum in VVirsin-
burg. Et immutatus est numerus anno-
rum in

DCCXCIII.

Ipsa hyeme fecit iterum Rex Carolus a-
pud Reganesburg Conuentum. Et cum con-
uenissent, fideles Episcopos, Abbates, &
cunctos qui cum ipso erant, & reliquum po-
pulum fidelem, qui cum Pipino in consilio
pessimo erant, nos multipliciter honorauit.
Et in ipsa hyeme transiit Rex cum filiis suis
Pipino & Ludouico contra hostes. Et facta
est ibi fames validissima super populum qui
ibi erat, & super exercitum qui ibi aduene-
rat: ita vt in ipsa Quadragesima aliquando
à carnibus non abstinerent. Sed & in Bur-
gundia & Francia perualida fuit. Et cum
domnus Pipinus Rex indè pergeret, Sarra-
ceni, qui in Hispania erant, existimantes
quod Auari contra Regem dimicassent, e-
gressi de finibus suis in aliquam Indie par-
tem, coniungentes se inuicem ad partem C
nostram, multi ibidem ceciderunt de utra-
que parte. * * *

Huc vsque Codex Bauaricus, quem
Canisius sequutus est.

794.

DCCXCIII.

LIV.

Pascha celebratum est in Francnofurt, ibique congregata est Synodus magna
Episcoporum Galliarum, Germanorum, Italarum, in præsentia iam fati Princi-
pis, & Missorum domni Apostolici Adriani, quorum nomina hæc sunt: Theofi-
lactus & Stephanus Episcopi. Ibi tertio condemnata est hæresis Felicianæ. Quam
damnationem per auctoritatem sanctorum Patrum in Libro conscripserunt, quæ
Librum omnes sacerdotes manibus propriis subscripserunt. Ibi obiit Fastradane
Regina, & in sancto Albano honorificè sepulta est. Pseudosynodus Græcorum, quæ
falso septimam vocabant, & pro adorandis imaginibus fecerunt, reiecta est à Pon-
tificibus. Indè motus est exercitus partibus Saxonie per duas turmas. In vnam
fuit ipse domnus Carolus gloriosissimus Rex, in aliam misit domnum Carolum
nobilissimum filium suum per Coloniam. Saxones autem congregantes se in cam-

*Sequentia
vsque ad fi-
nem Libelli
stilo differunt
à præceden-
tibus. Quare
ab alio
Authore de-
scripta, vel
saltem in
multis corre-
ctasuisse su-
spicio est.*

Apo, qui dicitur Sinaisfelt, præparantes se quasi ad pugnam. Cùm verò audissent se ex duabus partibus esse circumdatos, dissipauit Deus consilia eorum. & quamuis fraudulenter, Christianos se & fideles domno Regi fore promiserunt. Rex ad Palatium, quod Aquisgrani vocatur, rediit, ibique Natalem Domini celebrauit, & Pascha. Et immutauit se numerus annorum in

CAROLVS
MAGNVS.

DCCXCV.

795.
LV.

In quo etiam Rex venit ad locum qui dicitur Cuffinstang, in suburbio Moguntiacensis vrbs, & tenuit ibi Placitum suum. Audiens verò quòd Saxones more solito promissionem suam, quam de habenda Christianitate & fide Regi renenda fecerant, irritam fecissent, cum exercitu in Saxoniam ingressus est, & vsque ad fluuium Albim peruenit, ad locum qui dicitur Lunis, in quo tunc VVizin Abodritorum Rex à Saxonibus occisus est. Ibi etiam venerunt Missi Tudun, qui in gente & regno Auarorum magnam potestatem habebat, qui dixerunt quòd isdem Tudun cum terra & populo suo se Regi dedere vellet, & eius ordinatione Christianam fidem suscipere. Rex verò afflictis magna ex parte Saxonibus, eorùmque terra vastata, acceptisque obsidibus, in Gallias rediit, & in Palatio qui vocatur Aquisgrani Natalem Domini celebrauit, & Pascha similiter. Et immutauit se numerus annorum in

DCCXCVI.

796.
LVI.

Hadrianus Papa obiit, & Leo mox vt in locum eius successit, misit Legatos cum muneribus ad Regem, clauis etiam confessionis sancti Petri, & vexillum Romanæ vrbs eidem direxit. Sed & Heiricus Dux Furiulensis missis hominibus suis cum V Vonomiro Sclauo in Pannonias, Hrigun gentis Auarorum longis retro temporibus quietum ciuili bello fatigatis inter se Principibus spoliavit: Chagan siue Viguro intestina clade addictis, & à suis occisis, thesaurum priscorum Regum multa seculorum prolixitate collectum domno Regi Carolo ad Aquis Palatium misit. Quo accepto, peractis Deo largitori omnium bonorum gratiarum actionibus, idem vir prudentissimus atque largissimus, & Dei dispensator, magnam inde parrem Romam ad limina Apostolorum misit per Angilbertum dilectum Abbatem suum. porrò reliquam parrem Optimatibus clericis siue laicis, ceterisque fidelibus suis largitus est. In eodem anno Tudun secundum pollicitationem suam cum magna parte Auarorum ad Regem venit, se cum populo suo & patria Regi dedit. Ipsèque & populus bapuzatus est, & honorificè muneribus donati redierunt. Rex collectis exercitibus suis Saxoniam ingressus est, filium suum Pipinum Regem Italiæ in Pannonias cum exercitu misit. Cuius Legationes ad eum in eadem Saxonia venerunt. Vna quæ dixit occurrisse ei Cagan cum ceteris Optimatibus, quem sibi Auares post interfectionem priorum constituerunt. Altera, quæ dixit Pipino cum exercitu suo in Ringo federe. Et domnus Rex peragrata Saxonia, cum integro exercitu in Gallias se recepit, & in Aquis Palatio filium suum Pipinum à Pannonia redeuntem, & partem thesauri quæ remanserat adducentem, lætus aspexit, atque ibidem Natalem Domini ac Pascha celebrauit. Et immutauit se numerus annorum in

DCCXCVII.

797.
LVII.

Barzinona ciuitas Hispaniæ, quæ iam pridem à nobis descuerat, per Zatum Præfectum ipsius nobis est reddita. Nam ipse ad Palatium veniens, domno Regi semetipsum cum ciuitate commendauit. Expeditione facta in Saxoniam, & vsque ad Oceanum, trans omnes paludes & inuia loca transitum est. Et Rex de Hadulobar regressus, (hoc enim loco nomen, vbi Oceanus Saxoniam adluit) tota Saxonum gente in deditioem per obsides accepta, trans Renum in Gallias reuersus est. Et in Aquis Palatio Abdellam Sarracenum filium Ibimaugæ* Regis, * P. Ibin: qui à fratre regno pulsus in Mauritania exulabat, ipso semetipsum commendante, suscepit. Illuc & Legatus Nicetæ, qui tunc Siciliam regebat, nomine Theotistus, venit, Imperatoris epistolam portans. Quem magnificè suscipiens, post paucos dies absoluit. & Nouombrio mense mediante ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intrauit. positisque castris apud VViferam fluuium, locum castrorum Heristelli vocari iussit. Illuc Legati gentis Auarorum cum muneribus magnis venerunt. Indè Abdellam Sarracenum cum filio suo Hludouico in Hispanias reuerti fecit, & filium suum Pipinum ad Italiam misit. Ipse ad disponendam Saxo-

CAROLVS niam totum hiemis tempus impendens, ibi Natalem Domini celebravit, & Pascha. Et immutavit se numerus annorum in

798.

DCCXCVIII.

LVI. Venit etiam & Legatus Hadesonsi Regis Galliciae & Asturiae nomine Froia* pampilionem mirae pulchritudinis praesentans. In ipso tempore Paschae Nurliudi* trans Albim sedentes, seditione commota Legatos regios, qui tunc ad iustitias faciendas apud Regem conuersabantur, comprehendunt, & quosdam ex eis statim trucidantes, ceteros ad redimendum referunt. Ex quibus aliqui effugerunt, ceteri vero redempti sunt. At Rex collecto exercitu, de Heristallo ad locum qui Minda dicitur perrexit, & facto consilio inde in desertores arma corripuit, & totam inter Albim & VVisoram Saxoniam populandam peragravit. Nortliudi autem contra Trasucōnem Ducem Abodritorum, & Eborisum Legatum nostrum commisso praelio, acie victi sunt. Caesa sunt ex eis in loco praelii quatuor milia, ceteri qui fugerunt & euaserunt, quanquam multi & ex illis cecidissent, de pacis conditione tractauerunt. Et Rex acceptis obsidibus, etiam & his, quos perfidissimos primores Saxonum consignabant, in Franciam reuersus est, & Aquisgrani Palatium pergens, Legationem Graecorum à Constantinopoli missam suscepit. Erant enim Legati Michael Patricius quondam Phrigiae, & Theophris Presbyter, epistolam Herenae Imperatricis ferentes. Nam filius eius Constantinus Imperator anno superiori à suis comprehensus & excæcatus est. Hæc tamen Legatio tantum de pace fuit. Quos cum absoluisset, absoluit etiam cum eis & Sisinnium* fratrem Tarasij Constantinopolitani Episcopi iamdudum in Italia praelio captum. Hoc anno sydus quod dicitur Martis à superioris anni Iulio usque ad huius anni Iulium nusquam in toto caelo videri potuit. Insulae Baleares à Mauris & Sarracenis deprædatae sunt. Hadesonsus Rex Galliciae & Asturiae prædata Olysiptona vltima Hispaniae ciuitate, insignia victoriae suae loricas, mulos, captiuosque Mauros, domno Regi Carolo per Legatos suos Froiam & Basiliscum hiemis tempore misit. Sicque in hoc Palatio Natale Domini & Pascha similiter à domno Rege celebrata sunt. Et immutavit se numerus annorum in

799.

DCCXCIX.

LIX.

Romani Leonem Papam Letania maiore captum excæcauerunt, ac linguam eiusdem truncauerunt. Qui in custodia missus noctu per murum euasit, & ad Legatos domni Regis, qui tunc apud Basilicam S. Petri erant, VVirundum scilicet Abbatem, & VVinichisum Spolitanum Ducem, veniens, Spoleum est deductus. Domnus Rex ad Saxoniam profectus, Rhenum ad Lippeam transiit, & in loco qui vocatur Padabrunno positus castris confedit. Et inde diuiso exercitu, Carlum filium suum cum medietate ad conloquium Sclauorum, & ad recipiendos qui de Nortliudis venerunt Saxones in Bardingauni* direxit. Ipse altera medietate secum retenta, eodem in loco Leonem Pontificem summo cum honore suscepit. Ibi que reditum filij sui Carli expectans, Leonem Pontificem simili quo susceptus est honore dimisit. qui statim Romam profectus est, & Rex Aquasgrani Palatium suum reuersus est. In eadem expeditione Legatus Michaelis Siciliae Praefecti nomine Danihel ad domnum Regem venit, atque inde iterum cum magno honore dimissus est. Eodem anno gens Auarorum à fide quam promiserat defecit, & Heiricus Dux Foroiulienensis post tot prosperè gestas res iuxta Tarfaticam Liburniae ciuitatem insidiis oppidanorum oppressus est. & Geraldus Comes Baioariae Praefectus commisso contra Auares praelio cecidit. Insulae Baleares, quae à Mauris & Sarracenis anno priore deprædatae sunt, postulatō atque accepto à nostris auxilio, nobis se dederunt, & cum Dei auxilio à nostris à praedonum incursione defensi sunt. Signa quoque Maurorum in pugna sublata, & domno Regi praesentata sunt. VVido Comes, qui in marca Britanniae praesidebat, vnà cum sociis Comitibus Britanniam ingressus, totamque perlustrans, in deditioem accepit: & Regi de Saxonia reuerso arma Ducum, qui se dederant, inscriptis singulorum nominibus praesentauit. Nam his se & terram & populum vniuscuiusque illorum tradidit, & tota Britanniorum prouincia, quod numquam antea à Francis fuerat, à Francis subiugata est. Eodem anno Monachus quidam de Hierosolymis veniens, benedictionem & reliquias de sepulcro Domini, quos Patriarcha Hierosolymitanus domno Regi miserat, detulit.

Azan Præfectus ciuitatis quæ dicitur Ofca, clauis vr̄bis per Legatum suum cum muneribus transmisit. Celebratusque est dies Natalis Domini in eodem Palatio. Et immutauit se numerus annorum in

CAROLVS
MAGNVS.

DCCC.

800.

LX.

Rex absolutum Hierosolymitanum Monachum reuerti fecit, mittens cum eo Zachariam Presbyterum de Palatio suo, qui donaria eius per illa sancta loca deferret. Ipse medio Martio mense Aquisgrani Palatio digrediens, litus Oceani Gallici perlustrauit, in ipso mari, quod tunc piratis infestum erat, classem instituit, præsidia disposuit, Pascha in Cenrulo apud sanctum Richarium celebrauit. Indèque iterum per litus Oceani Ratumagum ciuitatem profectus est, Ibique Sequana amne transmissa, Turonis ad sanctum Martinum orationis causâ peruenit, moratus ibi dies aliquot propter aduersam domnæ Ljutgardæ coniugis validitudinem, quæ ibidem & defuncta, & humata est. Obiit autem die pridie Non. Jun. Inde per Aurelianos ac Parisios regressus, Aquisgrani reuersus est. Et pridie Non. Iul. insolito more aspera pruina erat, & v. i. Id. Iul. similiter. Quæ tamen nihil incommoditatis fructibus attulit. Et mense Augusto inchoante Mongunciacum veniens, iter in Italiam conduxit, atque indè profectus, cum exercitu Rauennam venit. Ibique ordinata in Bencuentanos expeditione, post v. i. dierum inducias Romam iter conuertit, & exercitum cum Pipino filio in Bencuentanorum terras prædatum ire iussit, Romam verò cum venisset, occurrit ei pridie Leo Papa, & Romani cum eo apud Nomentum, duodecimo ab vr̄be lapide, & summa eum humilitate summoque honore suscepit. Prandensque cum eo in loco prædicto, statim cum ad vr̄bem præcessit, & in crastinum in gradibus Basilicæ beati Petri Apostoli stans, missis obuiam Romanæ vr̄bis vexillis, ordinatis etiam atque dispositis per congrua loca tam peregrinorum quàm ciuium turmis, qui venienti laudes dicerent, ipse cum Clero & Episcopis equo descendente, gradusque ascendente suscepit. Datâque oratione in Basilica beati Petri Apostoli, psallentibus cunctis introduxit. Facta sunt autem sub die v. i. i. Kal. Decembris. Post septem verò dies Rex cõtionem vocata, cur Romam venisset omnibus patefecit, & exindè cotidie ad quæ venerat facienda operam dedit. Inter quæ vel maximum, vel difficillimum erat, quod primum inchoatum est, de discutendis quæ Pontifici obiecta sunt criminibus. Qui tamen postquam nullus probator criminum esse voluit, coram omni populo in Basilica beati Petri Apostoli Euangelium portans ambonem conscendit. Inuocatõque sanctæ Trinitatis nomine, iureiurando se ab obiectis criminibus purgauit. Eadem die Zacharias cum duobus Monachis, vno de monte Oliueti, altero de sancto Saba, de Oriente reuersus Romam venit. quos Patriarcha Hierosolymitanus cum Zacharia ad Regem misit. Qui benedictionis causâ clauis sepulcri Dominici, ac loci Caluariz, clauis etiam ciuitatis & montis, cum vexillo detulerunt. Quos Rex benignè suscipiens, aliquot dies secum detinuit, & Aprili mense remuneratos absoluit. Celebrauitque Natalem Domini Romæ. Et immutatus est numerus annorum in

DCCCI.

801.

LXI:

Ipse die sacratissima Natalis Domini cum Rex ad Missam ante confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret, Leo Papa coronam capiti eius imposuit, & à cuncto Romanorum populo adclamatum est, KAROLO AVGVSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORVM VITA ET VICTORIA. Et post Laudes ab Apostolico more antiquorum Principum adoratus est, atque ablato Patricij nomine Imperator & Augustus appellatus est. Post paucos autem dies iussit eos, qui Pontificem anno superiore deposuerunt, exhiberi. & habita de eis quæstione secundum legem Romanorum, vt Majestatis rei capite damnati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit. Nam & vita & membrorum integritas eis concessa est. Ceterum pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Huius factionis fuere principes Paschalis nomine Dator, & Campulus Sacellarius, & multi alij Romanæ vr̄bis habitatores nobiles, qui simul omnes eadem sententia damnati sunt. Ordinatis deinde Romanæ vr̄bis, & Apostolici, totiusque Italiz, non tantum publicis, sed etiam Ecclesiasticis & priuatis rebus. nam tota hyemæ

Tom. II.

D ilj

CAROLVS MAGNVS. non aliud fecit Imperator. missaque iterum in Beneuentanos expeditione cum **A**
P I P I N O filio suo, ipse post Pascha v i i. Kal. Maij Romã profectus Spoletium
 venit. Ibi dum esset, i i. Kal. Maij horã noctis secundã terræ motus maximus fa-
 ctus est, quo tota Italia grauius concussa est. Quo motu tectum Basilicæ beati
 Pauli Apostoli magna ex parte cum suis trabibus decidit. & in quibusdam locis
 vrbes, montes ruerunt. eo vt anno loca quædam circa Renum fluuium & in Gal-
 lia & in Germania tremuerunt. Pestilentia propter mollitiem hiberni temporis
 facta est. Imperator de Spoletio Rauennam veniens, aliquot dies ibi moratus Pa-
 piam perrexit. Ibi nunciatur ei Legatos Aaron Ammiralimumuni Regis Persa-
 rum portum in Pisas intrasse. quibus obuiam mittens inter Vercellis & Eporciã,
 eos ibi fecit præsentari. Vnus enim ex eis erat Persa de Oriente, Legatus Regis
 Persarum. nam duo fuerant. Alter Sarracenus de Africa, Legatus Amirati A-
 braham, qui in confinio Africæ in Fossato præsidebat. Qui Isaac Iudeum, quem
 Imperator ante quadriennium ad Regem Persarum cum Lantfrido & Sigimund-
 o miserat, reuersum cum magnis muneribus nuntiauerunt. Nam Lantfridus
 ac Sigimundus ambo defuncti erant. Tum ille misit Ercanbaldum Notarium in
 Liguriam ad classem parandam, qua elefants & ea quæ cum eo deferebantur, sub-
 ueherentur. Ipse verò, celebrato Natali sancti Iohannis Baptista apud Eporciã,
 Alpes transgressus in Galliam reuersus est. Ipsa æstate capta est Barcinona ciui-
 tas Hispaniæ iam biennio obsessa. Zarum Præfectus eius, & alij complures Sâr-
 raceni comprehensi. Et in Italia Teate ciuitas similiter capta & incensa est. eius **B**
 Præfectus Roselmus comprehensus est. Castella, quæ ad ipsam ciuitatem perti-
 nebant, in deditionem accepta sunt. Zarum & Roselmus vna die ad præsentiam
 Imperatoris perducti, & exilio damnati sunt. Ipsius anni mense Octobrio Isaac
 Iudeus de Africa cum elefanto regressus portum Veneris intrauit. & quia pro-
 pter niues Alpes transire non potuit, in Vercellis hiemauit. Imperator Aquisgra-
 ni Palatio Natale Domini celebrauit. Et immutauit se numerus annorum in

802.

DCCCII.

L X I I. **HERENA** Imperatrix de Constantinopoli misit Legatum nomine Leonem
 Spatarium, de pace confirmanda inter Francos & Græcos. Et Imperator vicissim
 propter ipsum, absoluto illo, misit Iesse Episcopum Ambianensem, & Heingal-
 dum* Comitem Constantinopolim, vt pacem cum ea statuerent. Celebratum
 est Pascha Aquisgrani Palatio. Ipsius anni mense Iulio x i i. Kal. Augusti venit
 Isaac cum elefanto, & ceteris muneribus quæ à Rege Persarum missa sunt. &
 Aquisgrani omnia Imperatori detulit. Nomen elefanti erat Abulabat. Ortona
 ciuitas in Italiam in deditionem accepta. Lucerna quoque frequenti obsidione
 itagata, & ipsa in deditionem venit. præsidiumque nostrorum in ea positum. Im-
 perator æstatis tempore in Arduennã venatibus operam dedit. & misso Saxonum
 exercitu, trans-Albianos Saxones vastabat. Grimoaldus Beneuentorum Dux in
 Lucerna V Vinigisum Comitem Spoletij, qui præsidio præerat, aduersa valitu- **C**
 dine fatigatum obsedit, & in deditionem accepit, captumque honorificè habuit.
 Imperator Aquisgrani Natalem Domini celebrauit. Et immutauit se numerus
 annorum in

803.

DCCCIII.

L X I I I. Hoc hieme circa ipsum Palatium & finitimas regiones terræ motus factus, &
 mortalitas subsecuta est. V Vinigisus à Grimoaldo redditus est. & Missi domni
 Imperatoris de Constantinopoli reuersi sunt, & venerunt cum cis Legati Nici-
 fori Imperatoris, qui tunc rempublicam regebat. Nam Herenam post aduen-
 tum Legationis Franciæ deposuerunt. quorum nomina fuerunt, Michael Epi-
 scopus, Petrus Abbas, & Calistus Candidatus. Qui venerunt ad Imperatorem
 in Germania super fluuium Sala, in loco qui dicitur Saltus, & pactum faciendæ
 pacis in scripto susceperunt. Et hîc dimissi, cum epistola Imperatoris Romam
 regressi, Constantinopolim reuersi sunt. Imperator autem in Baiouariam profe-
 ctus, dispositis Pannoniarum causis, Decembrio mense Aquisgrani reuersus est.
 Ibique Natale Domini celebrauit. Et immutatus est numerus annorum in

804.

DCCCIV.

L X I V. Imperator Aquisgrani hiemauit. Æstate autem in Saxoniam ducto exercitu,
 omnes qui trans Albiam & in V Vimuadi habitabant Saxones cum mulieribus &

A infantibus transfudit in Franciam. & pagos trans-Albianos Abodritis dedit. Eodem tempore **GODOFREDVS** Rex Danorum venit cum classe sua, necnon & omni equitatu Regni sui ad locum qui dicitur Liesthorp, in confinio Regni sui & Saxonix. Promisit enim se ad conloquium Imperatoris venturum. sed consilio suorum territus, propius non accessit, sed quicquid voluit per Legatos mandauit. Nam Imperator super Albiam fluuium sedebat in loco qui dicitur Hodumsteri. & missa ad Godofredum Legatione pro perfugis reddendis, mense Septembrio Coloniam venit. Dimissoque exercitu, primo Aquisgrani, deinde Arduennam perit, & venationibus indulgens Aquisgrani reuersus est. Medio Nouembrio adlatum est ei, Leonem Papam Natalem Domini cum eo celebrare vellet, vbicunque hoc contingere potuisset. Quem statim, misso ad Sanctum Mauricium **CARLO** filio suo, honorifice suscipere iussit. Ipse obuiam illi Remorum ciuitatem profectus est, ibique susceptum primo Carisiacum villam, vbi Natalem Domini celebrauit, inde Aquisgrani perduxit, & donatum magnis muneribus per Baioariam ire volentem deduci fecit vsque Rauennam. Causa aduentus eius hæc erat. Perlatum est ad Imperatorem, æstate præterita Christi sanguinem in Mantua ciuitate repertum fuisse. Propter hoc misit ad Papam, petens vt huius famæ veritatem inquireret. Qui accepta occasione exeundi, primo in Longobardiam quasi pro inquisitione prædicta profectus est. indeque arrepto itinere, subito ad Imperatorem vsque peruenit. Mansitque apud illum dies **VIII.** & sicut dictum est Romam repedauit. [* Rigbodo Treuerum Episcopus obiit Kal. Octobris.] Et immutauit se numerus annorum in

DCCC V.

Non multo post Cappanus* Princeps Vnorum propter necessitatem populi sui Imperatorem adiit, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariam & Carnontum, quia propter infestationem Sclauorum in pristinis sedibus esse non poterat. Quem Imperator benignè suscepit. Erat enim Cappanus Christianus, nomine Theodorus. Et precibus eius annuens, muneribus donatum redire permisit. Qui rediens ad populum suum, paucis temporibus transacto diem obiit. Et misit Caganus vnum de Optimatibus suis, petens sibi honorem antiquum, quem Caganus apud Vnos habere solebat. Cuius precibus Imperator ad sensum præbuit, & summam totius Regni iuxta priscum eorum ritum Caganum habere præcepit. Eodem anno misit exercitum suum cum filio suo Carlo in terram Sclauorum qui vocatur Behehuni. Qui omnia illorum, & patriam depopulatus, Ducem eorum nomine Lechonem occidit. Et inde regressus, in Vosogo silua ad Imperatorem venit in loco qui dicitur Camp. Nam Imperator Iulio mense de Aquisgrani profectus, Theodonis villa atque per Mertis transiens Vosagum peruenit. Ibi venationi operam dans, post reuersionem exercitus ad Rumorici castellum profectus. ibique aliquantum temporis moratus, ad hiemandum in Theodonis villa Palatio suo confedit. Ibi ad eum ambo filij sui **PIPINVS** & **LVDOVICVS** venerunt. Celebrauitque ibi Natalem Domini. Et immutauit se numerus annorum in

DCCC VI.

Statim post Natalem Domini venerunt **V Villeri** & **Beatus Dux Venetix**, necnon & **Paulus Dux Ioderæ**, atque **Donatus** eiusdem ciuitatis Episcopus, Legati Dalmatarum, ad præsentiam Imperatoris cum magnis donis. Et facta est ibi ordinatio ab Imperatore de Ducibus & populis tam Venetix quam Dalmatix. Illisque absolutis, conuentum habuit Imperator cum primoribus & Optimatibus Francorum de pace constituenda inter filios suos, & diuisione Regni facienda in tres partes: vt sciret vnusquisque illorum quam partem tueri & regere debuisset, si superstes illi eueniret. De hac partitione est Testamentum factum, & iureiurando ab Optimatibus Francorum confirmatum, & constitutiones pacis conseruandæ causa factæ. Atque hæc omnia litteris mandata sunt, & **Leoni Papæ**, vt his sua manu subscriberet, per **EINHARDVM** missa. Quibus Pontifex lectis, & ad sensum præbuit, & propria manu subscripsit. Imperator dimisso vtroque filio in Regnum sibi deputatum, **Pipino** scilicet & **Ludouico**, de villa Theodonis Palatio per Mosellam & Renum secunda aqua Nouiomagum nauigauit. ibique sanctum Quadragesimale Ieiunium, & sacratissimam Paschæ festi-

D iij

CAROLVS
MAGNVS.* Additum
ex Cod. Per.

805.

LXV.
* infra Caganus.

806.

LXVI.

CAROLVS MAGNVS. uitatem celebravit. Et inde post non multos dies Aquisgrani veniens, **CARLVMA** filium suum in terram Sclauorum qui dicuntur Sorabi, qui sedent super Albim fluuium, cum exercitu misit. In qua expeditione Miliduocho Sclauorum Dux interfectus est, duoque castella ab exercitu ædificata: vnum super ripam fluminis Salæ, alterum iuxta fluuium Albim. Sclauisque pacatis, Carlus cum exercitu regressus, in loco qui dicitur Silli super ripam Mosæ fluminis ad Imperatorem venit. Missa est & manus de Baioaria & Alamannia atque Burgundia, sicut anno superiore, in terram Beeheim. vastataque terræ non minima portione, absque villo graui incommodo regressa. Eodem anno in Corsicam insulam contra Mauros, qui eam vastabant, classis de Italia à Pipino missa est. Cuius aduentum Mauri non expectantes, abscesserunt. Vnus tamen nostrorum Hadumarus Comes ciuitatis Genuæ imprudenter contra eos occisus est dimicans. In Hispania verò Nauarri & Pampilonenses, qui superioribus annis à Sarracenis defecerant, in fidem recepti sunt. Classis à Niciforo Imperatore, cui Nicera Patricius præerat, ad recuperandam Dalmatiam mittitur. Et Legati, qui dudum ante 15. ferè annos ad Regem Persarum missi sunt, per ipsas Græcarum nauium stationes transfrecti, ad Tarauisiani portus receptaculum, nullo aduersariorum sentiente, regressi sunt. Imperator celebravit Natalem Domini Aquisgrani, Et mutatus est numerus annorum in

807.

DCCCVII.

LXVII. Anno superiore 15. Nonas Septembris fuit eclypsis Lunæ. tunc stabat Sol in **B** parte Virginis. Luna autem stetit in parte Piscium. Hoc autem anno pridie Kal. Febroarias fuit Luna xvii. quando stella Iouis quasi per eam transire visa est. Et 11. Id. Febroarias fuit eclypsis Solis media die, stante utroque sidere in xv. parte Aquarij. Iterum 15. Kal. Martias fuit eclypsis Lunæ. & apparuerunt acies eadem nocte miræ magnitudinis, & Sol stetit in xv. parte Piscium, & Luna in xi. parte Virginis. Nam & stella Mercurij xv. Kal. Aprilis visa est in Sole quasi parua macula nigra. Tamen paululum superius medio centro eiusdem sideris, quæ à nobis vii. dies conspicitur. sed quando primam intravit, vel exiuit, nubibus impredientibus minimè adnotare potuimus. Iterum mense Augusto xi. Kal. Septembris eclypsis Lunæ facta est horâ noctis tertiâ, Sole posito in v. parte Virginis, & Luna in v. parte Piscium. Sicque ab anni superioris Septembrio, vsque ad anni præsentis Septembrium, ter Luna obscurata est, & Sol semel. Ratbertus Missus Imperatoris, qui de Oriente reuertebatur, defunctus est. & Legatus Regis Persarum nomine Abdella, cum Monachis de Hierusalem qui Legatione Thomæ Patriarchæ fungebantur, quorum nomina fuere, Georgius & Felix. (Hic Georgius est Abba in monte Oliueti, & cui patria Germania est. qui etiam proprio vocatur nomine Engelbaldus.) ad Imperatorem peruenierunt, munera deferentes quæ prædictus Rex Imperatori miserat. id est papilionem, & tentoria atrij vario colore facta, miræ magnitudinis & pulcritudinis. erant enim omnia bisulina, tam tentoria quàm & funes eorum diuersis tincta coloribus. Præterea munera præfati Regis pallia sirica multa & preciosa, & odores atque vnguenta, & balsamum: necnon & horologium ex aurichalco arte mechanica mirificè compositum. In quo xii. horarum cursus ad clepsidram vertebatur. cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo subiectum sibi cymbalum tinnire faciebant. Additis in eodem eiusdem numeri equitibus, qui per xii. fenestras completis horis exiebant, & impulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant. Nec non & alia multa erant in ipso horologio, quæ nunc enumerare longum est. Fuerunt præterea inter prædicta munera candelabra duo ex aurichalco miræ magnitudinis & proceritatis. Quæ omnia Aquis Palatio ad Imperatorem delata sunt. Imperator Legatum & Monachos per aliquantum tempus secum retinens, in Italiam direxit, atque ibi eos tempus nauigationis expectare iussit. Eodemque anno Burchardum Comitem Strabuli sui cum classe misit in Corsicam: vt eam à Mauris, qui superioribus annis illuc prædatum venire consueuerant, defenderet. Qui iuxta consuetudinem suam de Hispania egressi, primò Sardiniam adpulsi sunt. Ibiq; cum Sardis prælio commisso, & multis suorum amissis, (nam tria milia ibi cecidisse perhibentur) in Corsicam recto cursu peruenierunt. Ibi

*Huc vsque
Annales Ni-
belūgi Chro-
nico subiecti,
quorum Fra-
gmentum su-
pra edictum
est pag. 23.*

*Annus hic
est DCCC-
viii in
Annalibus
præcedenti-
bus, qui eo-
dem anno
DCCCviii.
terminatur.*

A iterum in quodam portu eiusdem Insulæ cum classe, cui Burcardus præerat, prælio decertauerunt. victique ac fugati sunt; amissis **XIIII.** nauibus, & plurimis suorum interfectis. Adeo illo anno in omnibus locis aduersa fortunâ fatigati sunt, ut ipsi sibi hoc accidisse testati sint, eo quod anno superiore contra omnem iustitiam de Patalaria insula sexaginta Monachos asportatos in Hispaniam venderant. Quorum aliqui per libertatem Imperatoris iterum in sua loca reuersi sunt. Niceta Patricius, qui cum classe Constantinopolitana sedebat, in Venetia pace facta cum **PIPINO** Rege, & induciis vsque ad mensem Augustum constitutis, statione soluta Constantinopolim regressus est. Hoc anno Imperator Pascha Aquis celebravit, necnon & Natale Domini. Et mutatus est numerus annorum in

CAROLVS
MAGNVS.

DCCCVIII.

808.

LXVIII.

Hiems mollissima ac pestilens fuit in illo tempore. verèque inchoante Imperator Nouiomagum profectus, transacto ibi Quadragesimali Ieiunio, celebrato etiam sancto Pascha, iterum Aquis regressus est. Et quia nunciabatur Godofredum Regem Danorum in Abodritos cum exercitu traiecisse, **CARLV**M filium suum ad Albiam cum valida Francorum & Saxonum manu misit, iubens vesano Regi resistere, si Saxoniarum terminos adgredi temptaret. Sed ille statius per aliquot dies in littore habitis, expugnatis etiam & manu captis aliquot Sclauorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimento reuersus est. Nam licet Dracconem Ducem Abodritorum popularium fidei diffidentem loco pepulisset, Godelaibum alium Ducem dolo captum patibulo suspendisset, Abodritorum duas partes sibi vectigales fecisset: optimos tamen militum suorum & manu promptissimos amisit, & cum eis filium fratris sui nomine Reginoldum; qui in obpugnatione cuiusdam oppidi cum plurimis Danorum primoribus interfectus est. Filius autem Imperatoris domnus Carlus Albiam ponte iunxit, & exercitum cui præerat in Linones & Smeldingos, qui & ipsi ad Godofredum Regem defecerant, quanta potuit celeritate transposuit. Popularisque circumquaque eorum agris; transito iterum flumine, cum incolomi exercitu in Saxoniam se recepit: Erant cum Godofredo in expeditione prædicta Sclau, qui dicuntur Vuilzi. Qui propter antiquas inimicitias, quas cum Abodritis habere solebant, sponte se copiis eius coniunxerunt. ipsoque in Regnum suum reuertente, cum præda quam in Abodritis capere potuerunt, & ipsi domum regressi sunt. Godofridus verò priusquam reuerteretur, destructo emporio, quod in Oceani littore constitutum linguâ Danorum *Reric* dicebatur, & magnam Regno illius commoditatem vectigalium persolutione præstabat, translatisque inde negociatoribus, soluta classe ad portum qui *Scieftrop* dicitur, cum vniuerso exercitu venit. Ibi per aliquot dies moratus, limitem Regni sui, qui Saxoniam respicit, vallo munire constituit: eo modo, ut ab Orientali maris sinu, quem illi *Estarfalt* dicunt, vsque ad Occidentalem Oceanum, totam Egidoræ fluminis Aquilonalem ripam munimentum valli prætexeret. vna tamen porta dimissa, per quam carra & equites emitti & recipi potuissent. Diuiso itaque opere inter Duces copiatum, domum reuersus est. Interea Rex Nordanhumborum de Britannia insula nomine Eardulfus Regno & patriâ pulsus, ad Imperatorem, dum adhuc Nouiomagi moraretur, venit, & patefacto aduentus sui negotio Romam proficiscitur. Romaque rediens, per Legatos Romani Pontificis & domini Imperatoris, in Regnum suum reducit. Præerat tunc temporis Ecclesiæ Romanæ Leo tertius, cuius Legatus ad Britanniam directus est Addulfus Diaconus de ipsa Britannia natione Saxo, & cum eo ab Imperatore missi Abbates duo, Hruotfridus Notarius, & Nantarius de Sancto Otmáro. Imperator verò ædificatis per Legatos suos super Albim fluuium duobus castellis, præsidioque in eis contra Sclauorum incursiones disposito, Aquisgrani hiemavit. Natalem Domini, & sanctum Pascha ibidem celebravit.

DCCCIX.

809.

Classis de Constantinopoli missa primò Dalmatiam, deinde Venetiam appulit. cumque ibi hiemaret, pars eius Comiacum insulam accessit. Commissioque prælio contra præsidium, quod in ea dispositum erat, victa atque fugata Venetiam recessit. Dux autem, qui classi præerat, nomine Paulus; cum de pace

LXIX.

CAROLVS
MAGNVS.

inter Francos & Græcos constituenda, quasi sibi hoc esset iniunctum, apud domnum P I P I N V M Italiae Regem agere moliretur, V Vilhareno & Beato Venetiae A Ducibus omnes inchoatus eius impediens, atque ipsi etiam insidias parantibus, cognita illorum fraude discessit. At in Occiduis partibus domnus L V D O V I C V S Rex cum exercitu Hispaniam ingressus Dertosam ciuitatem in ripa Hiberi fluminis sitam obsedit. Consumptoque in expugnatione illius aliquanto tempore, postquam eam tam citò capi non posse vidit, dimissa obsidione cum incolomi exercitu in Aquitaniam se recepit. Postquam Ardufus Rex Nordanhumborum reductus est in Regnum suum, & Legati Imperatoris atque Pontificis reuersi sunt, vnus ex eis Addulfus Diaconus à piratis captus est, ceteris sine periculo traicientibus, ductusque ab eis in Britanniam, à quodam Cœnulfis Regis homine redemptus est, Romamque reuersus. In Tuscia Populonium ciuitas maritima à Græcis, qui Orobiotæ vocantur, deprædata est. Mauri quoque de Hispania Corsicam ingressi, in ipso sancto Paschali Sabbato ciuitatem quandam diripuerunt, & præter Episcopum ac paucos senes atque infirmos nihil in ea reliquerunt. Interea Godofridus Rex Danorum per negociatores quosdam mandauit se audisse, quòd Imperator ei fuisset iratus, eo quòd in Abodritos anno superiore duxit exercitum, & suas vltus est iniurias. Ad eos velle se purgare ab eo quod ei obiciebatur, fœderis irruptionem ab illo primis fuisse inchoatam. Petebat etiam vt conuentus Comitum Imperatoris atque suorum iuxta terminos Regni sui trans Albim fieret. In quo res inuicem gestæ proferri, & emendatione B digna inter partes enumerari potuissent. Non abnuuit Imperator, colloquiumque trans Albiam habitum cum primoribus Danorum in loco qui dicitur *Melac*. multisque hinc & inde prolatis atque enumeratis rebus, negotio penitus infecto discessum est. Trasco verò Dux Abodritorum, postquam filium suum postulanti Godofrido obsidem dederat, collecta popularium manu, & auxilio à Saxonibus accepto, vicinos suos VVlzos adgressus, agros eorum ferro & igni vastat. Regressusque domum cum ingenti præda, accepto iterum à Saxonibus validiori auxilio, Smeldingorum maximam ciuitatem expugnat. Atque his successibus omnes qui ab eo defecerant ad suam societatem reuerti coegit. His ita gestis, Imperator de Arduenna Aquas reuersus mense Nouembrio Concilium habuit de processione Spiritus sancti. Quam quæstionem Iohannes quidam Monachus Hierosolymis primò commouit. Cuius definiendæ causâ Bernarius Episcopus Cormaricensis, & Adalhardus Abbas Monasterij Corbeiz Romam ad Leonem Papam missi sunt. Agitatum est etiam in eodem Concilio de statu Ecclesiarum, & conuersatione eorum qui in eis Deo seruire dicuntur. Nec aliquid tamen diffinitum est, propter rerum vt videbatur magnitudinem. Imperator autem cum ei multa de iactantia & superbia Regis Danorum nunciarentur, statuit trans Albiam fluium ciuitatem ædificare, Francorumque in ea ponere præsidium. Cùmque ad hoc per Galliam atque Germaniam homines congregasset, C armisque ac ceteris ad vsum necessariis rebus instructis, per Frisiam ad locum destinatum ducere iussisset: Trasco Dux Abodritorum in emporio Reric ab hominibus Godofridi per dolum interfectus est. Sed Imperator, postquam locus ciuitati constituendæ fuerat exploratus, Egbertum Comitem huic negotio exequendo præficiens, Albim traicere, & locum iussit occupare. Est autem locus super ripam Sturiz fluminis vocabulo *Esselselt*, & occupatus est ab Egberto & Comitibus Saxonibus circa Idus Martias, & muniri cœptus. Aureolus Comes, qui in commercio Hispaniz atque Galliz trans Pirineum contra Oscam & Cæsaraugustam residebat, defunctus est. Et Amoroz Præfectus Cæsaraugustæ atque Oscæ ministerium eius inuasit, & in castellis illius præsidia disposuit. Missaque ad Imperatorem Legatione, sese cum omnibus quæ habebat in deditionem illi venire velle promisit. Eclipsis Lunæ contigit v i i. Kal. Ianuar.

810.

DCCCX.

LXX.

Amoroz Cæsaraugustæ Præfectus, postquam Imperatoris Legati ad eum peruenerunt, petiit vt colloquium fieret inter ipsum & Hispanici limitis Custodes, promittens se in eo colloquio cum suis omnibus Imperatoris in deditionem essenturum. Quod licet Imperator vt fieret annuisset, multis interuenientibus causis remansit infectum. Mauri de tota Hispania maxima classe comparata pri-

A mō Sardiniam, deinde Corficam appulerunt. nullōque in ea inuento præsidio, insulam penè totam subiecerunt. Interea PIPINVS Rex perfidiā Ducum Veneticorum incitatus, Venetiam bello terraque marique iussit appetere. subiectaque Venetiā, ac Ducibus eius in deditiōem acceptis, eandem classem ad Dalmatiæ littora vastanda misit. Sed cū Paulus Celafamæ Præfectus cum Orientali classe ad auxilium Dalmatis ferendum aduentaret, Regia classis ad propria regreditur. HRVDTRVDFILIA Imperatoris, quæ natu maior erat, VII. Idus Iun. diem obiit. Imperator verò Aquisgrani adhuc agens, & contra Godofredum Regem expeditionem meditans, nuncium accepit classem c. c. nauium de Nortmannia Frisiā appulisse, totasque Frisiaco litori adiacentes insulas esse vastatas. Iamque exercitum illum in continenti esse, ternaque prælia cum Frisionibus commissa, Danosque victores tributum victis imposuisse, & vectigalis nomine c. libras argenti Frisionibus iam esse solutas. Regem verò Godofridum domi esse. & reuera ita erat. Qui nuncius adeo Imperatorem concitauit, vt missis in omnes circumquaque regiones ad congregandum exercitum nunciis, ipse sine mora Palatio exiens, primò quidem classi occurrere, deinde transmissio Rheno flumine in loco qui Lippeam vocatur, copias quæ nondum conuenerant statuit operiri. Vbi dum aliquot dies moraretur, elefans ille, quem ei Aaron Rex Sarracenorum miserat, subita morte periit. Congregatis tandem copiis, quantà potuit celeritate ad Alaram fluuium contendit, castrisque iuxta confluentem eius, quo VVisoræ flumini coniungitur, positis, minarum Godofridi Regis præstolatur euentum. Nam Rex ille vanissima spe victoriæ inflatus, acie se cum Imperatore congredi velle iactabat. Sed dum Imperator memorato loco statiuā haberet, diuersarum rerum nunciij ad eum deferunt. Nam & classem, quæ Frisiā vastabat, domum regressam. & Godofridum Regem à quodam suo satellite interfectum. castellum vocabulo Hohbuoki Albiæ flumini adpositum, in quo Odo Legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat præsidium, à VVilzis captum, & PIPINVM filium eius Regem Italiæ VII. Id. Iul. de corpore migrasse. Duasque Legationes de diuersis Terrarum partibus, vnā de Constantinopoli, alteram de Corduba, pacis faciendæ causā aduentare narratur. Quibus ille acceptis, dispositā pro temporis conditione Saxoniā, domum reuertitur. Tanta fuit in ea expeditione bouum pestilentia, vt penè nullus tanto exercitui superesset, quin omnes vsque ad vnum perirent. Et non solum ibi, sed etiam per omnes Imperij subiectas Prouincias illius generis animalium mortalitas immanissimè grassata est. Imperator Aquasgrani veniens mense Octobris, memoratas Legationes audiuit, pacemque cum Niciforo Imperatore, & eum Abulaz Rege Hispaniæ fecit. Nam Niciforo Venetiam reddidit, & Adimricum Comitem olim à Sarracenis captum, Abulaz remittente, recepit. Eo anno Sol & Luna defecerunt, Sol VII. Id. Iun. & pridie Kal. Decembris, Luna XI. Kal. Iul. & VII. Kal. Ianuarij. Corsica insula iterum à Mauris vastata est. Amoro ab Adiraman filio Abulaz de Cæsaraugusta repulsus, & Ocam intrare compulsus est. Godofrido Danorum Rege mortuo, Hemmingus filius fratris eius in Regnum successit, ac pacem cum Imperatore fecit.

DCCCXI.

Absoluto atque dimisso Arfasio Spataro, (hoc erat nomen Legato Nicifori Imperatoris) eiusdem pacis confirmandæ gratiā Legati Constantinopolim ab Imperatore mittuntur, Haido Episcopus Basensis, & Hug Comes Turonicus, & Aio Langobardus de Foro-Iulij. & cum eis Leo quidam Spatharius natione Siculus, & VVilleri Dux Veneticorum. Quorum alter ante annos x. Romæ ad Imperatorem, cū ibi esset, de Sicilia profugit, & redire volens patriam remittitur. Alter propter perfidiam honore spoliatus, Constantinopolim ad Dominum suum duci iubetur. Condicta inter Imperatorem & Hemmingum Danorum Regem pax propter hiemis asperitatem, quæ inter partes commeandi viam claudebat, in armis tantum iurata seruatur. donec redeunte veris tempore, & apertis viis, quæ immanitate frigoris clausæ fuerant, congregentibus ex vtraque parte vtriusque gentis, Francorum scilicet & Danorum, XI. primoribus super fluuium Egidoram, in loco qui vocatur ..... datis vicissim secundum ritum ac morem suum sacramentis pax confirmatur. Primores autem

811.

LXXI.

de parte Francorum hi fuere, VVala Comes filius BERNARDI, Burchardus
 CAROLVS MAGNVS. Comes, Vnrocus Comes, Vodo Comes, [* Meginhardus Comes,] Bernardus **A**
 * Additus Comes, Egbertus Comes, Theodericus Comes, Abò Comes, Osdag Comes,
 ex Cod. Pet. VVignan* Comes. De parte verò Danorum inprimis fratres Emmingi, Hanc-
 * P. VVig- man. vvin, & Angandeo. Deinde ceteri honorabiles inter suos viri, Osfrid cognomen-
 to Turdimulo, & VVarfein, & Suomi, & Vrim, & alius Osfrid filius Heiligen,
 & Osfrid de Sconaouue, & Hebbi, & Aouuin. Imperator verò pace cum Em-
 mingo firmata, & placito generali secundùm consuetudinem Aquis habito, in
 tres partes Regni sui totidem exercitus misit. Vnum trans Albiam in Linones,
 * P. Hoh- buok. qui & ipsos vastauit, & castellum Hobuoxi* superiori anno à VVilzis destructum
 in ripa Albiæ fluminis restaurauit. Alterum in Pannonias, ad controuersias Hu-
 norum & Sclauorum finiendas. Tertium in Brittones, ad eorum perfidiam pu-
 niendam. Qui omnes rebus prosperè gestis, incolomes regressi sunt. Ipse autem
 in terra propter classem, quam anno superiore fieri imperauit, videndam, ad Bo-
 noniam ciuitatem maritimam, vbi eadem naues congregatæ erant, accessit. Fa-
 rumque ibi ad nauigantium cursus dirigendos antiquitus constitutam restaura-
 uit, & in summitate eius nocturnum ignem accendit. Inde ad Scaldim fluuium
 veniens, in loco qui Gand vocatur, naues ad eandem classem ædificatas aspexit.
 Et circa medium Nouembrium Aquas venit. Obuiarunt ei venienti Legati
 Hemmingi Regis, Arouuin & Hebbi, munera Regis, & verba pacifica deferen-
 tes. Fuerunt etiam Aquis aduentum eius expectantes, qui de Pannonia vene- **B**
 runt, Canizauci Principes Auarum, & Tudun, & alij primores ac Duces Scla-
 uorum circa Danubium habitantium: qui à Ducibus copiarum, quæ in Panno-
 niam missæ fuerant, ad præsentiam Principis iussi venerunt. Interea CARLV'S
 filius domni Imperatoris, qui maior natu erat, 11. Non. Decembris diem obiit.
 Et Imperator Aquis hiemaui.

812.

DCCCXII.

812. Nec multò post Hemmingus Danorum Rex defunctus nunciatur. Cui cum
 Sigifridus nepos Godofridi Regis, & Anulo nepos Herioldi & ipsius Regis, suc-
 cedere voluissent, neque inter eos vter regnare deberet conuenire potuisset:
 comparatis copiis, & commisso prælio, ambo moriuntur. Pars tamen Anulo-
 nis adepta victoriam, fratres eius Herioldum & Reginfredum Reges sibi consti-
 tuit. quam necessariò pars victa secuta, eosdem sibi regnare non abnuit. In eo
 prælio x. millia DCCCXL. viri narrantur cecidisse. Niciforus Imperator post
 multas & insignes victorias in Mesia prouincia, commisso cum Burgaris prælio
 moritur. Et Michael gener eius Imperator factus, Legatos domni Imperatoris
 KAROLI, qui ad Niciforum missi fuerunt, in Constantinopolim suscepit, &
 absoluit. Cum quibus & suos Legatos direxit, Michaellem scilicet Episcopum,
 & Arsaphium atque Theognostum Protospatharios. & per eos pacem à Niciforo
 inceptam confirmauit. Nam Aquisgrani, vbi ad Imperatorem venerunt, scri- **C**
 ptum pacti ab eo in Ecclesia suscipientes, more suo, id est Græca linguâ, laudes
 ei dixerunt, Imperatorem eum & Basileum appellantes. Et reuertendo Romam
 venientes, in Basilica sancti Petri Apostoli eundem pacti seu fœderis libellum à
 Leone Papa denuò susceperunt. Quibus dimissis, Imperator generali Conuen-
 tu Aquis solenniter habito, BERNARDVM filium Pipini nepotem suum in Ita-
 liam misit. & propter famam classis, quæ de Africa & de Hispania ad vastandam
 Italiam ventura dicebatur, VValanem filium Bernardi patruelis sui cum illo esse
 iussit, quoad vsque rerum euentus securitatem nostris adferret. Hæc classis par-
 tim in Corsicam, partim in Sardiniam venit. Et ea quidem pars, quæ ad Sardi-
 niam est delata, penè tota deleta est. Classis etiam Nortmannorum Hiberniam
 Scotorum insulam adgressa, commissioque cum Scotis prælio, parte non modi-
 ca Nortmannorum interfecta, turpiter fugiendo domum reuersa est. Pax cum
 Abulaz Rege Sarracenorum facta. item cum Duce Beneuentanorum Grimoal-
 do, & tributi nomine xxxv. milia solidorum auri à Beneuentanis soluta. Expe-
 ditio facta ad VVilzos, & ab eis obsides accepti. Harioldus & Reginfridus Re-
 ges Danorum, missa ad Imperatorem Legatione pacem petunt, & fratrem suum
 Hemmingum sibi remitti rogant. Hoc anno Id. Maij post meridiem Solis eclip-
 sis fuit.

DCCCXIII.

A Imperator Aquisgrani hiemauit. & incipiente verni tempore Amalharium Treuerensem Episcopum, & Petrum Abbatem Monasterij Nonantulas, propter pacem cum Michaele Imperatore confirmandam Constantinopolim misit. Ac deinde habito generali Conuentu, euocarum ad se apud Aquasgrani filium suum L V D O H I C V M Aquitaniz Regem, coronam illi imposuit, & Imperialis nominis sibi consortem fecit. Bernardumque nepotem suum, filium Pipini filij sui Italiae praefecit, & Regem appellari iussit. Concilia quoque iussu eius super statum Ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt. Quorum vnum Mogunziaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillone, quintum Arelati congregatum est, & Constitutionum quae in singulis factae sunt collatio coram Imperatore in illo Conuentu habita. Quas qui nosse voluerit, in supradictis quinque ciuitatibus inuenire poterit. quanquam & in archiuo Palatij exemplaria illarum habeantur. Missi sunt de hoc Conuentu quidam Francorum & Saxonum primores trans Albim fluium ad confinia Nordmannorum, qui pacem cum eis secundum petitionem Regum illorum facerent, & fratrem eorum redderent. Quibus cum pari numero (nam sex erant) de primatibus Danorum in loco deputato occurrissent, iuramentis vtriusque factis pax confirmata, & Regnum, & frater eis redditus est. qui tamen eo tempore domi non erant, sed ad V Vestarfoldam cum exercitu profecti. Quae regio vltima Regni eorum inter Septentrionem & Occidentem sita, contra Aquilonalem Britanniae summitatem respicit. Cuius Principes ac populus eis subici recusabant. Quibus perdomitis cum reuertissent, & fratrem ab Imperatore missum recepissent, filij Godofridi Regis, & ex primoribus Danorum non pauci, qui iam dudum relicta patria apud Sueones exulabant, comparatis vndecumque copiis bellum eis intulerunt, & confluentibus ad se passim ex omni Danorum terra popularium turmis, commisso cum eis praelio, etiam Regno non multo eos labore pepulerunt. Mauris de Corsica ad Hispaniam cum multa praeda redeuntibus, Herminguarius Comes Emporitani in Majorica insidias posuit, & v i i i. naues eorum cepit. In quibus quingentos & eo amplius Corsos captiuos inuenit. Hoc Mauri vindicare volentes, Centumcellas Tusciae ciuitatem, & Niceam Prouinciae Narbonensis vastauerunt. Sardiniam quoque adgressi, commissoque cum Sardis praelio, pulsi ac victi, & multis suorum amissis recesserunt.

Huc vsque Codex MS.

KAROLI MAGNI REGIS FRANCORVM ET IMPERATORIS VITA,

Ex Annalibus illis plebeiis, qui præcedunt, ab incerto quidem
Scriptore, sed cœtaneo, vt videtur, composita.

Nunc verò primùm ex veteri Codice MS. Bibliotheca Thuana edita.

768.

IPPINVS igitur Rex KAROLI MAGNI pater, Gaifero interempto, cum triumpho Sanctonas reuersus est. Ibique moram faciens per aliquot dies, ægrotare cœpit. Indèque ad partes Turonorum reuertendo perrexit, orationem ad sanctum Martinum fecit. ad sanctum Dionysium vsque peruenit, ibique diem obiens finiuit. Et domnus KAROLVS & KARLOMANNVS eleuati sunt in Regnum: domnus Karolus in Nouiomo ciuitate, Karlomannus in vrbe SueSSIONIS. Et celebrauit prædictus gloriosus domnus Rex Karolus Natalem Domini in villa quæ dicitur Aquis, & Pascha in Rothomago ciuitate.

769.

DEINDE domnus Karolus Rex iter peregrinavit in partibus Aquitaniz, eo quod Hunoldus ad rebellandum sollicitaret totam Aquitaniam & VVasconiam. Sed cum paucis Francis auxiliante Domino dissipata sunt iniqua Hunoldi supradicti consilia. In ipso autem itinere iunxit se idem Rex Karolus cum germano suo Karlomanno in loco qui dicitur Duasdiues. Vnde Karlomannus reuertendo in Franciam iter arripuit, & domnus Karolus iuit ad Equolesinam ciuitatem. sumpsitque inde plures Francos cum omnis generis apparatu. & ibat super flumen Dordonam. & ædificauit ibi castrum, quod dicitur Fronciacus. mittens inde Nuncios suos post Hunoldum & vxorem eius ad Luponem

770.

VVasconem. Vbi dum moram faceret vnâ cum Francis, adductus est Hunoldus cum vxore sua. & castro præparato, Hunoldoque recepto, Rex in Franciam reuersus est. & celebrauit Natalem Domini in villa quæ dicitur Duria, & Pascha in Leodio vico-publico.

771.

TUNC domnus Karolus habuit Synodum in VVarmacia ciuitate, & Karlomannus & BERTA Regina iunxerunt se ad Salossa. In eodem anno perrexit Berta Regina per Baioariam in partes Italiz. & domnus Karolus celebrauit Natalem Domini in Magoncia ciuitate, & Pascha in Haristallio. TUNC domnus Karolus Rex Synodum habuit ad Valentianas. & defunctus est eodem anno Karlomannus in villa quæ dicitur Salmonciacus. Deinde Rex Karolus venit ad Carbonacum villam. ibique venientes VVilharius Archiepiscopus, & Fulradus Capellanus, cum aliis Episcopis ac Sacerdotibus, VVarinus & Adelardus Comites, cum aliis primatibus qui fuerunt Karlomanni, cum aliquantibus Francis in partes Italiz perrexerunt. Et gloriosus Rex Karolus celebrauit Natalem Domini in villa quæ dicitur Artiniacus, & Pascha in Haristallio.

772.

DEINDE Karolus Rex Synodum tenuit ad VVarmaciam, & inde profectus est in partes Saxoniz. & primò quidem Eresburgum castrum cepit. deinde ad Hermensul vsque peruenit, & ipsum fanum destruens, aurum & argentum quod ibi repertum est abstulit. Et fuit siccitas magna, ita vt aqua deficeret in supradicto

A loco vbi Hermensul stabat. Et cum duos aut tres ibi dies Rex gloriosus persistere vellet ad fanum ipsum per destruendum, & aquam non haberent: subito largiente Domini gratia, die media cuncto exercitu quiescente, in quodam torrente omnibus quiescentibus aquæ effusæ sunt, ita vt cunctus exercitus aquas sufficienter haberet. Tunc super VVisaram venit sæpedictus gloriosus Rex. & ibi cum Saxonibus placitum habuit, & recepit obsides duodecim, & reuersus est in Franciam. & celebrauit Natalem Domini in Haristallo, & Pascha similiter. Tunc Rex Karolus perrexit ad hiemandum in loco qui dicitur Theodone-villa. ibique venit Missus domni ADRIANI Apostolici nomine Petrus per mare ad Massiliam, & inde itinere terreno ad vsque Karolum: inuitando scilicet gloriosum Regem vnà cum Francis pro Dei seruicio & iusticia sancti Petri, seu solatio Ecclesiæ, contra Desiderium Regem & Langobardos. Et ideò maritimè venit, quia viæ clausæ erant à Langobardis. Et tunc Rex præcelsus Karolus consilium habuit vnà cum Francis quid ageret. sumptoque consilio, vt sicut Nuncius Apostolici per verbum domni Adriani Apostolici postulauerat, ita fieret: Synodum generalem tenuit in Ianuensi ciuitate. ibique exercitum diuidens, perrexit ipse Rex per montem Cinisium. & misit BERNARDVM auunculum suum per montem Iouis cum aliis fidelibus suis. & tunc ambo exercitus ad clusas se coniunxerunt. ipseque Desiderius, domno Regi Karolo obuiam venit. Tunc Rex Karolus vnà cum Francis castra metatus est ad easdem clusas, mittens cohortem per montana. Quod sentiens Desiderius, clusas reliquit. sicque domnus Rex Karolus auxiliante Deo, & beato Apostolo Petro intercedente, sine læsione aliqua vel damno suorum per clusas apertas Italiam introiuit, & Papiam vsque peruenit. Et cum propter defensionem Romanæ Ecclesiæ orante summo Pontifice profectus fuisset, dimissa marca Saxonum nulla fœderatione suscepta, ipsi Saxones exstantes cum magno exercitu, & Francorum confinia depopulantes, vsque ad castrum peruenierunt quod nominatur Buriaburg. Quod cum cernerent confines, de hac causa solliciti, castellum sunt ingressi. Dum igitur ipsa gens Saxonum cœpisset sæuiens domos forinsecus incendio concremare, venerunt ad quendam locum qui dicitur Friedislar. quem sanctus Bonifacius Martyr consecrauit, atque per spiritum prophetiæ prædixit, quod nunquam incendio cremaretur. Cœperunt autem iidem præfati Saxones cum nimia intentione aduersus eandem certare Basilicam, quemadmodum eam qualibet arte incendere potuissent. Dum hæc igitur agerentur, apparuerunt quibusdam Christianis qui erant in castello, similiter & quibusdam paganis qui erant in ipso exercitu, duo iuuenes in albis qui ipsam Basilicam ab igne protegebant. & propterea ibidem non potuerunt neque interiùs neque exteriùs ignem accendere, nec aliud quod damnum eidem inferre Basilicæ. Sed nutu diuinæ maiestatis pauore perterriti, in fugam versi sunt nemine persequente. Inuentus est autem postea vnus ex iisdem Saxonibus mortuus iuxta ipsam Basilicam, genibus curuis innixus, habens ignem & ligna in manibus, velut ore flando eandem Basilicam igni tradere voluisset. Et Desiderio apud Papiam incluso, domnus Rex Karolus ipsam ciuitatem obsedit. ibique Natalem Domini intra sua castra, & Pascha Romæ celebrauit. Et reuertente domno Karolo Rege ab vrbe Roma, iterum Papiam peruenit. ipsam ciuitatem cepit, Regemque Desiderium cum vxore & filia, & cum omni thesauro Palatij eius. ibique venientes omnes Langobardi de cunctis ciuitatibus Italiæ, subdiderunt se dominio gloriosi Regis Karoli & Francorum. Adalgisus filius Desiderij Regis fugâ lapsus mare introuit, & Constantinopolim perrexit. Tunc gloriosus Rex Karolus Italia subiugata, & ordinata custodia Francorum in Papia ciuitate, cum vxore & reliquis Francis Deo adiuuante cum magno triumpho in Franciam reuersus est. Et cum peruenisset in locum qui dicitur Ingilinhaim, misit quatuor scaras in Saxoniam, quæ cum Saxonibus tres pugnas inierunt, & auxiliante Domino victores extiterunt. Quarta verò scarâ non inuenit pugnam, sed cum præda magna illæsi ad propria sunt reuersi. Et celebrauit Rex Karolus Natalem Domini in villa quæ dicitur Carisiacus, similiter & Pascha. DEINDE Rex Synodum habuit in villa quæ dicitur Duria. & inde pergens in partes Saxoniz Sigisburgum castrum cepit, Eresburgum rexdificauit super VVisaram fluum. Et cum venisset ad locum qui dicitur Brunisburg, ibi

773.

774.

775.

CAROLVS MAGNVS. parabant Saxones bellum, volentes ripam defendere prædicti fluminis. Sed auxiliante Deo, & Francis decertantibus, fugatis Saxonibus Franci ambas ripas obtinuerunt. Tunc Karolus diuidens exercitum suum, sumpsit secum quos voluit, & perrexit vsque Obacrum fluuium. ibique omnes Austreledi Saxonum venientes cum Hassion, dederunt obsides iuxta quod Regi placuit. & iurauerunt se fideles fore partibus domni Regis Karoli. Similiter inde reuertente piissimo Rege, venerunt Angrarij in pago qui dicitur Bachim, vnà cum Brunone & reliquis Optimatibus eorum. & dederunt ibi obsides sicut Austrasij. Et inde reuertente præfato Rege, aliam partem exercitus sui inuenit super fluuium V Visaram, continentes ripam quam iussi fuerant. Saxonésque cum ipsis pugnam fecerant in loco qui dicitur Lidbah. Sed Franci Deo volente victoriam habuerunt, & plures ex ipsis Saxones occiderunt. Hoc audiens Karolus, iterum super Saxones cum exercitu suo irruens, non minimam ex eis stragem dedit, & prædam multam conquisiuit super V Vestfalaos. & obsides dederunt sicut & alij Saxones. Itaque obsidibus receptis, & prædâ assumpta, domnus Karolus Rex reuersus est in Franciam. Postea audiens quòd Rodgaudus Langobardus ruptis sacramentis fidem violasset, & quia voluisset Italia rebellare, versus Italiam cum Francis profectus est. & celebrauit Natale Domini in villa quæ dicitur Scladdestad. **776.** Tunc domnus Karolus Rex Italiam ingressus, cum partes Foro-Julien-sium peragrasset, Hrodgaudus occisus est. & ipse domnus Karolus ad Tharuisum ciuitatem Pascha celebrauit. & captas ciuitates Foro-Julium & Tharuisum, B cum reliquis ciuitatibus quæ rebellauerant, disposuit. & iterum cum prosperitate & victoria reuersus est in Franciam. Deinde nunciatum est domno Regi Karolo Saxones rebellasse, & sacramenta rupisse; & quia Eresburgum castrum dolose suadendo cepissent, & Francos exinde exire fecissent, murusque eius destruxissent. quòdque de Sigisburgo similiter facere cogitarent. Cumque fraudulenter custodes castri non potuissent illudere, sicut alios qui in alio castello fuerant, cœpisse eos machinas præparare, vt viribus castrum caperent. Sed Deo volente machinæ quas præparauerant plus illis damni contulerunt, quàm his qui intra castrum residebant. Deinde cum quadam die bellum instaurassent aduersus oppidanos, apparuit gloria Domini manifestè super Ecclesiam quæ erat intra castrum. Videntibus cunctis tam à foris quàm de intrus, ex quibus multi manent vsque hodie, & dicunt vidisse se instar duorum scutorum colore rubeo flammantium agitari supra ipsam Ecclesiam. Et cum hoc signum vidissent pagani qui à foris erant, statim confusi sunt. & magno timore perterriti cœperunt fugere in castra sua. atque in fugiendo se inuicem interficiebant. Itaque Deo auxiliante Francis viriliter resistentibus, hostes nihil præualuerunt. quos in fugam versos Franci persecuti sunt, interficientes eos vsque ad flumen Lippiam. & castro saluato, cum victoria reuersi sunt Franci. Et cum peruenisset domnus Karolus V Varmaciam, & audisset hæc omnia, congregauit Synodum ad eandem ciuitatem. & ibi placitum tenens publicum, in totum consilio, sub celeritate Saxonum terras seu firmitates intrauit. Vnde perterriti Saxones vniuersi, ex omni parte venientes ad locum vbi Lippia fluuius oritur, sese tetràmque suam Regi tradiderunt. spondentes Christianos se futuros. Et tunc domnus Rex Karolus vnà cum Francis reædificauit Eresburgum castrum denuò, & aliud castrum super Lippiam. ibique venientes Saxones cum vxoribus & liberis, innumerabilis multitudine baptizati sunt, & obsides quantos ab eis Rex exigere voluit dederunt. Itaque constructis supradictis castellis, atque ad eorum præsidium Francis aliquot relictis, reuersus est Rex in Franciam. & celebrauit Natalem Domini in Haristallo, & Pascha in Niumaga. **777.** Tunc domnus Karolus Synodum habuit, & Concilium publicum ad Paderburnen. vbi Franci omnes, & ex omni parte Saxones conuenerunt. excepto quòd V Vidochindis rebellis extitit, & in partibus Nordmanniæ confugium fecit, vnà cum sociis suis. Ad idem etiam Concilium venerunt Sarra-ceni de partibus Hispaniæ. ibique multitudo Saxonum baptizati sunt, & secundum morem illorum omni modo se obligauerunt quòd amplius non immutarentur: sed Christianitatem in omnibus conseruarent, & domno Regi Karolo vel filiis eius fidelitatem. Et celebrauit Rex Natalem Domini in villa quæ dicitur **778.** Donciacus, & Pascha in Aquitania in villa Cassinogilo. Post hæc Karolus iter

Agens in partibus Hispaniæ, per duas vias direxit exercitum. vna per Pampilonam, per quam ipse Rex perrexit vsque Cæsaraugustam. Ibi que venientes de partibus Burgundiæ & Austriæ, vel Baioariæ, seu Prouinciæ, & Septimaniæ, & pars Langobardorum, coniunxerunt se apud prædictam ciuitatem, & ex vtraque parte exercitus. Vbi tunc obsidibus acceptis de Ibinalarabi, & Abutauro, multisque aliis Sarracenis, Panpilone destructa, Hispanis, Guasconibus subiugatis, & Nauarris, Rex in Franciam est reuersus. Cùmque Saxones audissent quòd Karolus ac Franci in partibus Hispaniæ tam longè abessent, persuasione prædicti VVidochindi, & sociorum eius, secundum consuetudinem malam iterum rebellauerunt. Tunc domnus Rex misit scaram Francicam, vt sub velocitate festinaret ad resistendum prædictis Saxonibus, sed illi rebelles ad Rhenum, indèque ad Duiam peruenerunt. Qui prædantes secus Rhenum, Ecclesias Dei cum Sanctimonialibus incendebant, aliàque multa mala, quæ fastidium generent enarranti. Sed cùm subito audissent de reuerfione Karoli, & de exercitu quem obuiam illis misisset, dimisso Rheno per Logene reuersi sunt in partes Saxoniæ. Vnde contigit vt scaræ Francorum non occurrerent illis. sed vestigium eorum obseruantes, consecuti sunt eos super fluuium Adarna, in loco qui dicitur Lihesi. vbi cœpta pugna, & benè finita, auxiliante Deo Franci victores extiterunt, & ibi occisa est Saxonum multitudo. Reliqui fugientes cum magna contumelia in Saxoniam reuersi sunt. **E**o anno celebrauit Rex Natalem Domini in Haristallio, & Pascha similiter. Tunc domnus Rex Karolus iter agens in partibus Neustriæ, peruenit ad villam quæ dicitur Cõpendium. Et iterum reuertenti indè in partibus Austriæ obtulit se Hildebrandus Dux Spolitanus cum multis muneribus in villa quæ dicitur Vertiniacus. & habita est Synodus in villa nuncupata Duria. Indèque profectus est in partes Saxoniæ ad Lippiam transito Rheno flumine. volueruntque Saxones resistere in loco qui dicitur Bolhoz, sed auxiliante Domino non præualuerunt. Nam indè fugientes reliquerunt omnes munitiones suas. sicque Francis aperta est via. Qui introeuntes ad V Vestfalaos, omnes sibi subiugauerunt, præter paucos qui vltra V Visaram fugerunt. Vbi cùm occurrisset Rex Karolus ad locum qui dicitur Medofolli, ibi dederunt qui rebellauerant obsides, sacramenta firmantes. Hinc reuersus est gloriosus Rex in Franciam, & celebrauit Natalem Domini in V Varmacia ciuitate, & Pascha similiter. **D**EINDE domnus Karolus iter aggressus ad disponendam Saxoniam, ad Eresburgum peruenit, & indè ad locum vbi Lippia fluuius oritur. ibique Synodum tenuit. Indè profectus est iuxta Albiam fluuium, & in ipso itinere omnes Bardogauenses & multi de Nordleudis baptizati sunt in loco qui dicitur Orhram vltra Obacrum fluuium. & peruenit vsque vbi Obacrus fluit in Albiam. Ibi que disponens tam Saxoniam quàm & Sclaus, reuersus est in Franciam. inique consilium vt orationis causâ Romam pergeret vnâ cum vxore sua **H**ILDEGARDE Regina, & celebrauit Natalem Domini in Papiâ ciuitate. **I**NDE profectus celebrauit Pascha in vrbe Roma. & ibi baptizatus est domnus **P**IPPINVS filius domni Regis Karoli ab Adriano Papa, & duo eiusdem filij vncti sunt in Reges à supradicto Pontifice, **P**IPPINVS scilicet, & **L**YDOVICVS. Præfecitque eos pater, Pippinum Italiæ, & Ludouicum Aquitaniæ. Reuersus indè domnus Rex Karolus Mediolanum peruenit. vbi filia eius baptizata est domna **G**ISLA ab Archiepiscopo nomine Thoma. indèque Rex reuersus est in Franciam. Et tunc missi sunt duo Nuncij à præfato Apostolico, Formosus scilicet, & Damasus Episcopus, ad Tassilonem Ducem, vnâ cum Nunciis domni Karoli Regis, Riculfo Diacone, & Eberardo Principe Pincernarum. ad commoendum & contestandum vt reminisceretur priscorû sacramentorum: ne aliter faceret quàm promiserat parti domni Pippini Regis, & domni Karoli Magni Regis Francorum. Tunc consensus Tassilo Dux Baioariorum, vt sumptis obsidibus à Rege, ad eius veniret præsentiam. Quod & domnus Karolus Rex non renuit. venitque præfatus Dux in præsentiam piissimi Regis apud V Varmaciam. ibique renouans sacramenta dedit duodecim obsides electos, vt omnia conseruaret quæ dudû domno Pipino Regi promiserat, in causa domni Karoli Regis vel fidelium suorum. Qui videlicet obsides recepti sunt in Carisiaco villa, de manu Simberti Episcopi. Sed idem Dux non diu cõseruauit promissiones quas fecerat. At domnus Rex Karolus celebrauit Natâlè Domini in prædicta villa Carisiaco, & Pascha similiter.

779.

780.

781.

CAROLVS MAGNVS. **782.** Tunc Karolus Rhenum apud Coloniam transit, & Synodum tenuit vbi Lippia **A**
 oritur. ibique omnes Saxones venerunt, excepto rebelle VVidochindo. Illuc
 etiam couenerunt Nordmanni nuncij Sigiffredi Regis, id est Halpdan cum focis
 suis. Auarique similiter, missi à Cagano & Vigirro. Peractoque ibi placito, re-
 uersus est dominus Karolus Rex in Franciam. Et cum reuersus fuisset, statim ite-
 rum Saxones solito more rebellarunt, suadente VVidochindo. Quod ignorans
 Karolus misit Nuncios Adalgisum & Gailonem atque VVoradum, vt mouerent
 exercitum Francorum & Saxonum super Sclauos paucos qui rebelles fuerant.
 Porro supradicti Nuncij in via audientes quod Saxones rebellassent, congrega-
 to exercitu irruerunt super Saxones rebelles. licet hoc Regi prius intimassent.
 Et commiserunt bellum Franci cum Saxonibus. & fortiter pugnantes, multis Sa-
 xonum interemptis, victores extiterunt. Duo tamen ex ipsis Missis ceciderunt,
 Adalgisus & Gailo, in monte qui dicitur Suntedal. Hoc audiens dominus Karo-
 lus, vnà cum Francis, quos sub celeritate coniungere potuit, illuc perrexit. &
 peruenit vsque ad locum vbi Alara confluit in VVisaram. Tunc omnes Saxones
 iterum conuenientes subdiderunt se potestati domni Regis Karoli, & tradide-
 runt omnes rebelles illos. excepto VVidochindo, qui fugâ lapsus est in Nordman-
 niam. His omnibus peractis, reuersus est Rex in Franciam. & celebrauit Nata-
 lem Domini in loco qui dicitur Theodone-villa, & Pascha similiter. Tunc obiit **B**
 donna Hildegardis Regina, in vigilia Ascensionis Domini. Et dominus Rex Ka-
 rolus iter fecit in partes Saxoniz, eo quod Saxones iterum rebelles fuissent. &
 cum paucis Francis ad Theotmaldi peruenit, vbi Saxones parabant se ad pu-
 gnam. Itaque dominus Karolus Rex & Franci solito more super eos viriliter ir-
 ruentes, Saxones terga vertere compulerunt, Deoque adiuuante victores exti-
 terunt. & cecidit ibi maxima Saxonum multitudo, ita vt pauci fugâ euaderent.
 Inde cum victoria venit gloriosus Rex ad Paderburnen. ibique iunxit exercitum.
 Iterum congregati sunt Saxones ad fluuium, cuius vocabulum est Hafa. vbi pu-
 gna inita, non minor numerus Saxonum cecidit, Francique victores extite-
 runt. Inde reuersus est Rex Magnus in Franciam. & eodem anno obiit bonæ
 memoriz domina **BERTA** Regina. Et cum VVarmaciam peruenisset dominus
 Karolus, sociauit sibi in matrimonium **FASTRADAM** Reginam. & celebra-
 uit Natalem Domini in Haristallio, & Pascha similiter. **ET** rebellauerunt
 iterum Saxones solito more, & cum eis pars aliqua Frisonum. Deinde Rex
 Rhenum transit, & ingressus est Saxoniam, circueundo, & vastando vsque-
 quo peruenit ad Hulcului. ibique consilium iniit, eo quod nimiz aquarum inun-
 dationes essent, vt per Thoringiam ab Orientali parte introiret VVestfalaos.
 quod & factum est. & filium suum **KAROLVM** misit cum scara ad VVest-
 falaos. Et dominus Rex Karolus perrexit per Thoringiam vsque ad fluuium Al-
 biam, & inde ad Stanford, & inde ad Scahiningi. ibique conuentione facta,
 reuersus est Rex Karolus in Franciam. VVestfalai verò iterum voluerunt instau-
 rare bellum ad Lippiam. Quo audito, supradictus Regis filius Karolus occurrit **C**
 eis cum scara quæ ei dimissa fuerat, in pago qui dicitur Dragini. & inito prælio,
 Karolus domni Karoli filius Dei auxilio victoriam cum Francis obtinuit, & mul-
 tis Saxonibus interfectis illæsus rediit ad genitorem suum in VVarmaciam. Ibi-
 que iniit dominus Rex consilium, vt hiemali tempore iret in Saxoniam. quod &
 factum est. Et celebrauit Rex Natalem Domini iuxta Ridrioburg in pago qui di-
 citur VVaizagauui, super fluuium Ambra, in villa Lihidi. Tunc dominus Rex
 Karolus supradictum iter aggressus, vsque ad Rimie peruenit super fluuium
 VVisaram, vbi confluit VVaharna. Et propter nimias inundationes aquarum
 inde reuersus est Eresburgum. vxorem suam Fastradam Reginam cum filiis suis
 & filiabus ad se venire iussit. vbi tota hyeme residens, ibidem Pascha celebrauit.
 Vbi dum resideret, multotiens scaras misit, & per semetipsum aliquotiens Saxo-
 nes rebelles deprædatus est, & castra cepit, viasque mundauit. Concilium verò
 publicum tenuit apud Paderbrunnen. indeque profectus, vias apertas inuenit,
 per totam Saxoniam nemine resistente ambulans quocumque volebat. Et tunc
 in Bardangauui venit. vnde mittens post VVidochindum & Abbionem, vtrosque
 ad se conduxit. Qui firmiter ei pacti sunt quod se non subtraherent, quin ad eum
 in Franciam venirent. petentibus illis securitatem, vt illæsi redirent. sicut & fa-

782.

783.

784.

785.

A ctum est. Deinde reuersus in Franciam, misit VVidochindo & Abbioni obsides, per Missum suum Amaluinum. Qui receptis obsidibus secum illos deducentes, occurrerunt domno Regi Karolo apud Attiniacum villam. & ibi baptizati sunt cum focis eorum. Sicque tota Saxonia subiugata est. In eadem villa celebrauit Rex Natalem Domini, & Pascha similiter. T V N C domnus Rex Karolus misit exercitum suum in partes Britannia, vnà cum Nuncio suo Audulfo Senescalco. & ibi multos Britones subiugauerunt, cum castellis & munitiombus eorum, locis palustribus, & incis. & cum victoria Domino volente reuersi sunt, & Capitaneos eorum ad Synodum praesentauerunt domno Regi apud VVarmaciam. Itaque perspicuus Karolus ex omni parte se pacem habere, iniit consilium vt orandi gratia ad limina beatorum Apostolorum Romam pergeret, & res disponendi Italicas: & vt placitum haberet cum Nunciis Imperatoris, de conuentionibus eorum. quod & factum est. Tunc celebrauit Rex Natalem Domini in ciuitate Florentia. D E I N D E iter agens Romam peruenit, & valde honorifice à domno Apostolico susceptus est. Porro Aregisus Dux Beneuentanus misit Grimaldum filium suum cum magnis muneribus, postulans Regem vt Beneuentum non intraret: eo quod omnem Regis voluntatem adimplere cuperet. Quibus verbis Apostolicus minimè credidit, neque Obtimates Francorum. sed consilium Regi Karolo dederunt, vt partibus Beneuentanis ob res firmandas se praesentaret. quod & factum est. Et cum venisset Capuam, Aregisus Dux reliquit Beneuentum, & Salernum confugit. nec fuit ausus per semetipsum faciem Regis videre, timore perterritus. Sed mittens Nuncios, & ambos filios suos, Grimoldum quem Rex Karolus secum habebat, & Grimoaldum quem Aregisus ipse secum retinuerat, obtulit multa munera Regi, vt eius petitioni obtineretur. Tunc domnus Rex Karolus consilium habuit cum Sacerdotibus vel ceteris Obtimatibus suis, ne terra illa destrueretur, neve Episcopia vel Monasteria in solitudinem redigerentur. Elegit igitur duodecim obsides, & tertiumdecimum praedicti Ducis filium nomine Grimoaldum. & acceptis muneribus, iurare fecit Beneuentanos, quod sibi & Francis fide seruarent. Inde reuersus Rex Karolus, celebrauit Pascha cum domno Apostolico in vrbe Roma. Ibi que venientes Nuncij Tassilonis Ducis, rogaue-
runt Apostolicum vt terminaret pacem inter domnum Regem Karolum & Tassilonem Ducem. Vnde & domnus Apostolicus multum se interponens, postulabat à Rege pacem fieri. Responditque Rex Apostolico, hoc se velle, & multo tempore quæsisse, sed minimè inuenire potuisse. voluitque statim Rex praesente Apostolico pacem cum ipsis firmare Nunciis. Sed illis renuentibus, & fingentibus quia ausi non essent per se ullam pacem facere, domnus Apostolicus cum cognouisset eorum instabilitatem & fraudem, statim supra Ducem eiusque fautores anathema protulit, si ipse sacramenta quæ Pippino Regi promiserat, itemque domno Karolo, non seruaret. Et obtestatus est Apostolicus ipsum Tassilonem per eosdem Nuncios, ne aliter ageret, sed per omnia Regi Karolo obediret, ne forte sanguinis inde effusio proueniret, & terræ illius desolatio. Quod si ipse Dux obdurato corde iussis domni Apostolici non obediret, tunc domnus Rex Karolus suisque absoluerentur ab omni periculo peccati. & quicquid in illa terra delinqueretur, siue in incendijs, seu homicidijs, vel quibuscumque modis, totum ipsi Tassiloni eiusque consentaneis imputaretur: & domnus Karolus ac sui innoxij, & omnis culpæ immunes existerent. His ita gestis, & Nunciis absolutis, sibi inuicem domnus Apostolicus & gloriosus Rex vale dixerunt, & Rex oratione completa, & petita benedictione, reuersus est in Franciam. & venit ad coniugem suam domnam Fastradam in VVarmaciam. vbi ad inuicem congratulati, Dei misericordiam collaudauerunt. Deinde congregata Synodo ad eandem ciuitatem, domnus Rex Sacerdotibus suis & alijs Obtimatibus enarrauit, qualiter in itinere suo omnia perfecisset, & de Tassilone sicut actum erat. Tunc idem misit Nuncios suos ad Tassilonem, vt omnia ad impleret secundum iussionem Apostolici, vel sicut iusticia exigebat. eò quod sub iureiurando promissionem fecisset, quod in omnibus Regi Karolo obediret, & fidelis esset, & veniret ad eius praesentiam. quod renuit, & venire contempsit. Vnde Rex videns iusticiam suam, cum Francis profectus est in partes Baioaria, & venit in locum qui Lethfeld vocatur, super ciuitatem Augustam. Et iussit alium exercitum congregari, id est Francos, Austrasios,

CAROLVS
MAGNVS.

786.

787.

E iij

CAROLVS
MAGNVS.

Thoringos, Saxones: & coniungi super Danubium fluuium, in loco qui dicitur **A**
Faringa. Et tertium iussit coire exercitum in partibus Italiae, vt domnus Pippinus
Rex veniret ad vsque Triantum, ibique ipse maneret, & exercitum suum ante se
mitteret vsque ad Bauzanum. Tunc intelligens se Tassilo ex omni parte circum-
datum, vidensque quod omnes Baioarij plus fauerent Regi Karolo quam sibi, eo
quod Regis iusticiam cognoscerent manifestam, admodum contristatus accessit
per seipsum ad Regem: tradens se manibus eius in vassaticum, & reddens Du-
catum à Rege Pippino sibi commissum. & confessus est se in omnibus errasse, &
malè egisse. Itaque denuò renouans sacramenta, obsides dedit duodecim, & de-
cimūtertium Theodonem filium suum. Sicque Rex obsidibus receptis, reuer-
sus est in Franciam, & celebravit Natalem Domini in villa quae dicitur Inge-
lenhaim, & Pascha similiter. **788.** Tunc domnus Rex Karolus congregauit Syno-
dum ad iam dictam villam Ingelenhaim, ad quam venit Tassilo ex iussione domni
Regis, sicut & ceteri eius vassi. Et coeperunt fideles Baioarij dicere, quia Tassilo
fidem suam violasset, & sacramenta rupisset, suadente vxore sua Liuthbergane.
quod & Tassilo negare non potuit. sed confessus est quia homines suos, quando
iurabant, iussisset vt aliter in mente haberent, & sub dolo iurarent. Confessus est
etiam se dixisse, quia x. filios si haberet, omnes prius perderet, quam placita quae
Regi iurauerat stabilia manere permetteret, magisque se mori velle quam ita vi-
uere. & de his omnibus conuictus est. Tunc Franci, & Baioarij, Langobardi, &
Saxones, vel qui ex omnibus Prouincijs ad praedictam Synodum confluxerant, **B**
reminiscentes priorum malorum eius, & quomodo Pippinum Regem in exerci-
tu reliquisset, visi sunt iudicasse eum ad mortem. Et cum omnes vna voce con-
clamarent, Tassilonem capitali dignum sententiâ, iam dictus Rex piissimus Ka-
rolus motus misericordiâ, ob amorem Dei, & quia eius consanguineus erat, con-
tinuit se ab eo vt non moreretur. Et interrogatus à clementissimo Rege praefatus
Tassilo, quid agere voluisset, ille postulauit vt sibi liceret tonsorari, & in Mona-
sterium introire, & pro tantis sceleribus poenitentiam agere, & animam suam
saluare. Et tonsoratus est, & in Monasterium missus. filiusque eius Theodo si-
militer iudicatus est. Pauci quoque Baioarij, qui contra Regem perdurare vo-
lebant, missi sunt in exilium. Eodem anno commissum est praelium inter Græcos
& Langobardos, Duce Spoletano nomine Hildebrando, siue Duce Grimaldo,
quem Rex Karolus posuit Ducem super Britannos*. & missus est VVinegisus
cum paucis Francis, vt videret qualiter res gererentur. & auxiliante Domino
data est victoria Francis & Langobardis. Item alia pugna commissa est inter Aua-
ros & Francos qui in Italia commanere videntur. & opitulante Domino cessit
victoria Francis. reuersique sunt Auari cum contumelia, fugâ lapsi sine victoria.
Tertia pugna commissa est inter Baioarios & Auaros in campo Ybose. & fue-
runt ibi Missi domni Regis Karoli Grahamannus & Audacrus, cum aliquibus
Francis. & Deo iuuante victoria fuit Francorum seu Baioariorum. Hæc autem **C**
omnia supradictus Dux Tassilo, seu nequissima vxor eius Liuthberga Deo odi-
bilis, fraudulenter concinnauerunt. Quartapugna commissa est contra Auaros,
qui se vlcisci quærebant de Baioariis. ibique similiter affuerunt Missi domni Re-
gis Karoli. & Domino auxiliante victoria fuit Christianorum, Auaris fugienti-
bus. multaque strages ex eis facta est. quidam etiam in Danubio merfi sunt, &
extincti. Post hæc omnia domnus Rex Karolus per semetipsum ad Raganæburg
aduenit, & ibi fines Baioariorum disposuit, qualiter tutæ ab eisdem Auaris esse
potuissent. Indè verò reuersus, celebravit Natalem Domini in Aquisgrani Pala-
tio, & Pascha similiter. **789.** INDEQUE Rex profectus est in partes Sclauorum, qui
vocantur VVlzi, & ad Coloniam Rhenum transiit. sicque per Saxoniam vsque
ad Albiam fluuium peruenit. ibique duos pontes construxit, & in alterius vtro-
que capite castellum ex ligno & terra ædificauit. Exindè Domino largiente vltè-
rius pergens, praedictos Sclauos suo dominio subiugauit. & fuerunt cum eo in
eodem exercitu Franci & Saxones. Frisones autem per Albolam fluuium cum
quibusdam Francis ad eum conuenerunt. Fuerunt etiam Sclaui cum eo qui vo-
cantur Suurbi: nec non & Abotrij, quorum Princeps fuit VVizan. Itaque Rex
obsidibus receptis, & sacramentis quamplurimis, Domino perducente Fran-
ciam peruenit. & celebravit Natalem Domini in VVarmaçia, & Pascha similiter.

* Leg. Be-
neuentos,
vt in Ann.
sup. p. 35.

- A** I N sequenti anno nusquam profectus est. sed in eadem ciuitate Natalem Domini celebravit, & Pascha. I N D E verò profectus in partes Baioriæ, ad Renesburg peruenit. ibique exercitum coniunxit. Hæbitoque consilio cum Francis, Saxonibus, & Frisonibus, disposuit contra Auaros præliari propter intolerabilia mala quæ fecerant contra Ecclesiam Dei, vel populum Christianum, vnde per Nuncios non valuerant iustitiam impetrare. Ad Anisam igitur fluuium properantes Franci, ibi constituerunt Letanias triduo fieri. & Missarum sollempnia celebrantes, à Deo auxilium post ulauerunt pro salute exercitus, & pro victoria contra Auaros. Supradictus Princeps Karolus à parte australi Danubij iter agebat. Saxones autem cum quibus Francis, & Frisonum parte plurima, ab aquilonali parte Danubij ad loca peruenerunt, vbi iamdicti Auari munitiones construxerant. Auari igitur cum vidissent exercitum vtrasque ripas continentem, & nauigia per medium fluuium venire, irruit super eos terror. & deserentes loca munita, quæ superius nominata sunt, fugæ præsidium adierunt. Christoque ducente populum suum, cum ad fluuium peruissent, cuius vocabulum est Rabah, exinde vterque exercitus de ambabus ripis ad propria reuersi sunt. magnificantes Deum pro tanta victoria. Et celebravit dominus Rex Karolus Natalem Domini in Raganesburg, & Pascha similiter. HÆRESIS Felicianæ primò ibi condemnata est. quem Eingelbertus in præsentiam Adriani Apostolici adduxit. & facta examinatione, hæresim suam iterum abdicauit. Eodem anno nullum iter expeditionis factum est. Pons super nauigia flumen transeuntia factus est, anchoris & funibus ita cohærens, vt iungi & dissolui posset. Ibi Natalis Domini, ibi Pascha celebratum est. R E X autumnali tempore de Raganesburg iter nauigio faciens, vsque ad fossatum magnum inter Alamanniam & Rædantiam peruenit. ibique Missi Apostolici cum magnis muneribus Regi se præsentauerunt. ibique nuntiatum est ei Saxones iterum rebellasse. Inde per Rædantiam in Mohin nauali itinere perueniens, Natalem Domini celebravit ad Sanctum Chilianum in VVirziburg. & Pascha celebratum est in Franchonofurth. I B I Q U E congregata est tunc Synodus magna Episcoporum Gallorum, Germanorum, & Italarum, in præsentia domni Regis Karoli, & Legatorum domni Apostolici Adriani, quorum nomina hæc sunt. Theophilactus, & Stephanus, Episcopi. Ibi tertio condemnata est hæresis Felicianæ. quam damnationem per auctoritatem Sanctorum Patrum in Libro conscripserunt, cui omnes Sacerdotes manibus propriis subscripserunt. Ibi obiit F A S T R A D A Regina, & apud Sanctum Albanum honorificè sepulta est. Pseudosynodus Græcorum pro adorandis imaginibus facta, quam falsò septimam vocabant, reiecta est à Pontificibus. Indè motus est exercitus in partes Saxonie per duas turmas. fuitque in vna gloriosus Rex Karolus. in alia misit domnum Karolum filium suum per Coloniam. Saxones autem congregati in campo, qui dicitur Sinitfelt, præparauerunt se quasi ad pugnam.
- C** U M verò audissent se ex duabus partibus circumdatos, dissipata sunt consilia eorum. & quamuis dolosè, Christianos se & infideles domino Regi fore promiserunt. Rex ad Palatium quod Aquis vocatur rediit. ibique Natalem Domini celebravit, & Pascha. I P S O anno venit Rex ad locum qui dicitur Cuffinstan in suburbio Magunciaensis vrbs. & tenuit ibi Placitum suum. Audiens verò quòd Saxones more solito promissionem suam, quam de Christianitate seruanda, & fide Regi tenenda fecerant, irritam fecissent: cum exercitu Saxoniam ingressus est, & vsque ad fluuium Albim peruenit, ad locum qui dicitur Lihni. in quo tunc VVizin Aborditorum Rex à Saxonibus occisus est. Ibi etiam venerunt Missi Tudun, qui in gente & Regno Auarorum magnam potestatem habebat. qui dixerunt, quòd ibidem Tudun cum terra & populo suo se Regi dedere vellet. Rex verò afflictis magna ex parte Saxonibus, & eorum terra vastata, acceptisque obsidibus, in Gallias rediit. & Aquilgrani Natalem Domini celebravit, & Pascha similiter. A D R I A N U S Papa eo anno obiit. Cui L E O succedens, mox Legatos ad Regem misit, cum muneribus. cum quibus clauis quoque Confessionis Sancti Petri, & vexillum Romanæ vrbs eidem direxit. Sed & Heiricus Dux Foroiulienfis, missis hominibus suis cum VVonomirro Sclauo in Pannonias, Hringum gentis Auarorum longis retro temporibus quietum, ciuili bello fatigatis inter se Principibus, spoliauit. Cagam, siue Iugurro*, intestina clade * Vigurro.

CAROLVS
MAGNVS.

790.

791.

792.

793.

794.

795.

796.

CAROLVS à suis occisis, thesaurum priscorum Regum, longa seculorum prolixitate colle- **A**
MAGNVS. ctum, domno Regi Karolo Aquisgrani misit. Quo accepto, peracta Deo largi-
 tori omnium gratiarum actione, idem prudentissimus Dei dispensator magnam
 indè partem Romam ad limina Apostolorum misit per Angelbertum dilectum
 sibi Abbatem. Porrò reliquam partem Optimatibus, clericis suis vel laicis, ce-
 terisque fidelibus suis largitus est. Eodem anno Tudun secundum pollicitatio-
 nem suam cum magna parte Auarorum ad Regem venit. seque cum populo suo
 & patria Regi dedens, ipse cum suis baptizatus est: & honorificè muneribus do-
 nati redierunt. Rex collectis exercitibus Saxoniam ingressus est, & filium suum
PIPPINVM Regem Italix in Pannonias misit cum exercitu. cuius Legationes ad
 eum in Saxonia venerunt. quarum vna nunciauit ei occurrisse Cagan cum ce-
 teris Optimatibus. quem sibi Auares post interfectionem priorum constituerant.
 Altera dixit Pippinum cum exercitu suo in rhingo sedere. Et domnus Rex, pera-
 grata Saxonia, cum integro exercitu in Gallias se recepit. & Aquis Palatio Pip-
 pinum filium suum è Pannonia redeuntem, & partem thesauri quæ remanserat
 adducentem lætus aspexit. & ibidem Natalem Domini ac Pascha celebravit.

797. **BARCINONA** ciuitas Hispaniæ, quæ iam pridem à nobis descuerat, per Zatum
 Præfectum illius nobis est reddita. Nam ipse ad Palatium veniens, Regi Karolo
 se cum ciuitate tradidit. Deindè expeditio facta est in Saxoniam, & vsque ad
 Oceanum. trans omnes paludes & loca inuia transitum est. Et Rex de Hadu- **B**
 loha regressus (hoc enim nomen loco, vbi Oceanus Saxoniam alluit) tota Saxo-
 num gente in deditioem per obsides accepta, trans Rhenum in Gallias reuer-
 sus est. & in Aquis Palatio Abdellam Sarracenum filium Ibimaugæ Regis, qui à
 fratre Regno pulsus in Mauritania exulabat, suscepit. Illuc & Legatus Nicetæ,
 qui tunc Siciliam regebat, nomine Theoctistus venit, Imperatoris epistolam
 portans. quem magnificè suscipiens, post paucos dies absoluit. & Nouembrio
 mensè mediante, ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intrauit. Positisque
 castris apud **VVisaram** fluium, locum castrorum Heristal vocari iussit. Illuc
 Legati gentis Auarorum cum magnis muneribus venerunt. Inde Abdellam Sar-
 racenum cum filio suo **HLVDVICO** in Hispanias reuertere fecit, & filium suum
 Pippinum ad Italiam misit. ipseque ad disponendam Saxoniam totum hiemis
 tempus impendens, ibi Natalem Domini & Pascha celebravit. **VENIT** etiam
 Legatus **HADERVNSI** Regis Galliciæ & Asturiæ nomine Froia, papilionem
 miræ pulcritudinis præsentans. Sed in ipso pacis tempore Nordliudi trans Al-
 biam sedentes, seditione commota, Legatos regios, qui tunc ad iusticiam fa-
 ciendam apud eos conuersabantur, comprehendunt. quosdam ex eis statim tru-
 cidantes, ceteros ad redimendum reseruantes. è quibus aliqui fugerunt, ceteri
 redempti sunt. Rex collecto exercitu, de Haristallo ad locum qui Munda dicitur
 peruenit. & consilio habito in desertores arma corripuit, & totam inter Al- **C**
 bim & **VVisaram** Saxoniam populando peragravit. Nordliudi contra Thrasico-
 nem Ducem Aborditorum, & Eburisum Legatum Regis, commisso prælio,
 acie victi sunt. cæsaque sunt in loco prælij quatuor milia. Ceteri qui fugâ euase-
 runt, quanquam multi ex illis cecidissent, de pacis conditione tractauerunt. Et
 Rex acceptis obsidibus, etiam his quos perfidissimos Saxones primores assigna-
 bant, in Franciam reuersus est. & Aquis Palatio Legationem Græcorum à Con-
 stantinopoli missam suscepit. Erant enim Legati Michael Patricius quondam
 Frigiæ, & Theophilus Presbyter, epistolam Hirenæ Imperatricis ferentes. Nam
 filius eius Constantinus Imperator anno superiore à suis comprehensus & exor-
 catus est. Hæc tamen Legatio de pace tantum fuit. Quos cum Rex absoluisset,
 absoluit etiam cum eis & Sisinium fratrem Tarasij, Constantinopolitani Episco-
 pi, iam dudum in Italico prælio captum. Hoc anno sidus, quod dicitur Martis, à
 superioris anni Iulio vsque ad huius anni Iulium nunquam apparuit. Insulæ Ba-
 leares à Mauris & Sarracenis deprædatæ sunt. A defuncto Rex Galliciæ, præda-
 ta Olisepona vltima Hispaniæ ciuitate, insignia victoriæ suæ, loricas, mulos,
 captiuosque Mauros, domno Regi Karolo per Legatos suos Froiam & Basiliscum
 hiemis tempore misit. sicque in hoc Palatio & Natalem Domini celebravit, &
 799. Pascha. **ROMANI** Leonem Papam Letaniâ maiore captum excæcauerunt, lin-
 guamque ei amputauerunt. Qui in custodiam missus, noctu per murum euasit,

A & ad Legatos domni Regis, qui tunc ad Basilicam sancti Petri erant, **V**Virum CAROLVS MAGNVS **C**AROLVM filium suum cum medietate ad colloquium Sclauorum, & ad recipiendos qui de Nordliudis venerunt Saxones in Bardengauui direxit. Ipse altera medietate secum retenta, eodem in loco Leonem Pontificem summo cum honore suscepit. ibique reditum filij sui Karoli expectans, Leonem Papam eo quo susceptus est honore dimisit. qui statim Romam profectus est, & Rex Aquisgrani reuersus est. In eadem expeditione Legatus Michaelis Siciliae Praefecti, nomine Daniel, ad domnum Regem venit, atque inde iterum cum magno honore dimissus est. Eodem anno gens Auarorum a fide quam promiserat defecit. Et Henricus Dux Foroiuliensis, post tot prosperè gestas res, iuxta Tharsiticam Liburniae ciuitatem insidiis oppidanorum oppressus est. Et Geroldus Comes Baioariae Praefectus, commisso contra Auaros praelio, cecidit. Insulae Baleares, quae a Mauris anno priore deprædaturae sunt, postulato atque accepto a nostris auxilio, nobis se dederunt: & cum Dei auxilio per nostros a praedonum incursione defensi sunt. Signa quoque Maurorum in pugna sublata, & domno Regi praesentata sunt. Guido Comes, qui in maream Britanniae praesidebat, una cum sociis ingressus Britanniam, totamque perlustrans, in deditionem accepit. &

B Regi de Saxonia reuerso arma Ducum qui se dederant, inscriptis nominibus singulorum, praesentauit. Nam his se & terram suam ac populum vnusquisque illorum tradidit. & tota Britannorum Prouincia, quod nunquam antea, a Francis subiugata est. Eodem anno Monachus quidam de Iherosolymis veniens, benedictionem & reliquias de Sepulcro Domini, quas Patriarcha Hierosolymitanus domno Regi miserat, detulit. Azan Praefectus ciuitatis, quae dicitur Osca, clauis vrbs per Legatum suum cum muneribus direxit. Celebratusque est dies Natalis Domini in eodem Palatio. Rex absolutum Iherosolymitanum Monachum reuertenti fecit. mittens cum eo Zachariam Presbyterum de Palatio suo, qui donaria eius per loca sancta deferret. Ipse mediante Marrio Aquisgrani Palatio digrediens, litus Oceani Gallici perlustrauit. in ipso mari, quod a pyratis infestabatur, classem instituit, praesidia disposuit, Pascha in Centulo apud sanctum Richarium celebrauit. Indeque iterum per litus Oceani Rothomagum peruenit. ibique Sequanae amne transmissa, Turonis ad sanctum Martinum orandi causam perrexit. moratus ibi dies aliquot propter aduersam domnae **LIVD** **GARDIS** conjugis valitudinem, quae ibidem & defuncta & humata est. Inde per Aurelianis & Parisius regressus, Aquisgrani rediit. Quo in tempore pruina solitè fuit asperior. quae tamen nihil incommoditatis fructibus attulit. Rex inchoante Augusto Maguntiacum veniens, iter in Italiam edixit, atque inde profectus Rauennam peruenit. vbi ordinata in Beneuentanos expeditione, post septem dies iter Romam conuertit, & exercitum cum Pippino filio suo in Beneuentanorum terras ire praedatum iussit. Romam venienti occurrit Leo Papa cum Romanis apud Nomentum, duodecimo ab vrbe lapide, & summo eum cum honore suscepit. prandensque cum eo in praedicto loco, statim eum ad urbem praecessit. Et in crastinum stans in gradibus Basilicæ beati Petri, missis obuiam Romanae vrbs vexillis, ordinatis etiam atque dispositis per congrua loca tam peregrinorum quam ciuium turmis, qui venienti laudes dicerent, ipse cum Clero & Episcopis equo descendente, gradusque ascendente excepit. & post orationem data benedictione, in Basilicam beati Petri cunctis psallentibus introduxit. Post septem verò dies Rex concione vocata, cur Romam venisset omnibus patefecit. & exinde cotidie ad quae venerat facienda operam dedit. Inter quae vel maximum, vel difficillimum erat, de discutiendis quae Pontifici obiecta sunt criminibus. Qui, postquam nullus probator criminum apparuit, coram omni populo in Basilica beati Petri ambonem cum Euangelio conscendit. inuocatque sanctae Trinitatis nomine, iureiurando ab obiectis se purgavit criminibus. Eodem die Zacharias cum duobus Monachis, vno de Monte Oliueti, altero de sancto Saba, de Oriente reuersus Romam venit. quos Patriarcha Iherosolimitanus ad Regem cum Zacharia mittebat. Qui benedictionis causa Sepulcri Dominici cla-

800:

CAROLVS ues, ac loci Caluarie, clauis etiam ciuitatis, & montis, cum vexillo detulerunt. **A**
MAGNVS. Quos Rex benignè suscipiens, aliquot diebus secum detinuit, & mense Aprili

801. remuneratos absoluit. celebravitque Natalem Domini Romæ. Ipsa die sacratissima Natalis Domini, cum Rex ad Missam ante Confessionem beati Petri ab oratione surgeret, Leo Papa coronam capiti eius imposuit. & à cuncto Romanorum populo acclamatum est: **KAROLO AVGVSTO, A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO, IMPERATORI ROMANORVM, VITA ET VICTORIA.** Et post Laudes, ab Apostolico antiquorum more Principum adoratus est, atque ablato Patricij nomine Imperator & Augustus appellatus est. Post paucos autem dies iussit eos, qui Pontificem anno superiore deposuerant, exhiberi. & habita quæstione de illis, secundum Legem Romanam ut rei Maiestatis capite damnati sunt. pro quibus Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit. Nam & vita eis, & membrorum integritas concessa est. ceterum, pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Cuius factionis fuere principes, Paschalis Nomenclator, & Campolus Sacellarius, & multi alij vrbis nobiles. qui simul omnes eadem sententiâ dampnati sunt. Ordinatis deindè Romanæ vrbis, & Apostolici, totiusque Italie, non tantum publicis, sed & Ecclesiasticis rebus ac priuatis, misisse iterum in Beneuentanos expeditione cum Pippino filio suo, ipse post Pascha Romæ profectus Spoletum venit. Vbi, dum esset hora noctis secunda, terremotus maximus factus est, quo tota Italia grauiter concussa est, Quo motu rectum Basilicæ beati Pauli magna ex parte cum suis trabibus decidit. & in quibusdam locis vrbes montesque ruerunt. Eodem anno loca quædam circa Rhenum fluuium, & in Gallia ac Germania tremuerunt. & pestilentia propter mollietatem hiberni temporis facta est. Imperator de Spoletto Rauennam veniens, aliquot diebus ibi moratus, Papiam perrexit. vbi nunciatum est ei, Legatos Aaron Regis Persarum Pisis portum intrasse. quibus obuiam mittens, inter Vercellis & Eboreiam eos sibi fecit presentari. Vnus ex illis erat Perfa de Oriente, Legatus Regis Persarum. alter Sarracenus de Affrica, Legatus Amirati Abraham, qui in confinio Affricæ in Fossato præsidebat. qui Isaac Iudeum, quem Imperator ante quadriennium ad Regem Persarum cum Lantfrido & Sigismundo miserat, reuersum cum magnis muneribus nunciauerunt. Nam Lantfridus & Sigismundus ambo defuncti erant. Misit igitur Rex Erchenbaldum Notarium in Liguriam, ad classem parandam, qua elephas, & ea quæ cum eo deferebantur, subueherentur. Ipse vero celebrato die natali sancti Iohannis Baptistæ apud Eboreiam, Alpes transgressus, in Galliam reuersus est. Ipsa æstate capta est Barcinona ciuitas iam biennio obsessa. Zaton Præfectus eius, & alij complures Sarraceni comprehensi sunt. Et in Italia Reate ciuitas capta & incensa est, eiusque Præfectus Roselmus comprehensus. castella, quæ ad ipsam ciuitatem pertinebant, in deditio-nem accepta sunt. Zaton & Roselmus in præsentiam Imperatoris deducti, & exilio dampnati sunt. Ipsius anni mense Octobri Isaac Iudeus de Affrica cum elefante reuersus, portum Veneris intrauit. & quia propter niues Alpium transire non potuit, Vercellis hiemauit. Imperator Aquisgrani Palatio Natalem Domini celebravit. **802.** **HYRENE** Imperatrix de Constantinopoli misit Legatum nomine Leonem Spatarium, de pace confirmanda inter Francos & Græcos. Et Imperator vicissim absoluto illo, misit vicissim Iesse Episcopum Ambianensem & Helgaudum Comitem Constantinopolim, ut pacem cum ea statuerent. Celebratum est Pascha Aquisgrani Palatio. Cuius anni mense Iulio venit Isaac cum elefanto, & ceteris muneribus quæ à Rege Persarum missa sunt. & Aquisgrani omnia Imperatori detulit. Nomen elefanti erat Abulabaz. Chortona Italie ciuitas in deditio-nem accepta. Luceria quoque frequenti obsidione fatigata, & ipsa in deditio-nem venit. præsidiumque nostrorum in ea positum. Imperator æstatis tempore in Ardena venatibus operam dedit. & misso Saxonum exercitu, trans-Albianos Saxones vastauit. Grimoaldus Beneuentanus Dux in Luceria V Vinigisum Comitem Spoleti, qui in præsidio erat, aduersa valitudine fatigatum obsedit, & in deditio-nem accepit, captumque honorificè habuit. Imperator Aquisgrani Natalem Domini celebravit. **803.** In qua hieme circa ipsum Palatium & finitimas regiones terræmotus factus, & mortalitas subsecuta est. V Vinigisus à Grimoaldo redditus est. & Missi domni Imperatoris de Constantinopoli reuersi sunt.

A sunt. & venerunt cum eis Legati Nicephori Imperatoris, qui tunc rem publicam regebat. Nam Hyrenem post aduentum Legationis Franciæ deposuerunt. Nomina Legatorum hæc fuerunt, Michaël Episcopus, Petrus Abbas, & Calistus Candidatus. Qui venerunt ad Imperatorem in Germania super fluuium Salah, in loco qui dicitur Salz. & pactum pacis faciendæ in scripto susceperunt. Et inde cum epistola Imperatoris dimissi, Romamque regressi, Constantinopolim reuersi sunt. Imperator verò in Baioariam profectus, dispositis Pannoniarum causis, mense Decembri Aquisgrani reuersus est. ibique Natalem Domini celebravit. IMPERATOR Aquisgrani hiemauit. æstate autem in Saxoniam ducto exercitu, omnes qui trans Albiam habitabant Saxones cum mulieribus & infantibus transfudit in Franciam: & pagos trans-Albianos Abroditis dedit. Eodem tempore Godefridus Rex Danorum venit cum classe sua, nec non & omni equitatu Regni sui, ad locum qui dicitur Sliestorph, in confinio Regni sui & Saxonix. Promisit enim se ad colloquium Imperatoris venturum. sed consilio suorum territus, propius non accessit. sed quicquid voluit per Legatos mandauit. Nam Imperator super Albiam fluuium sedebat, in loco qui dicitur Holdunsteti. & missa ad Godefridum Legatione pro perfugis reddendis, medio Septembri Coloniam venit. Dimissoque exercitu, primò Aquisgrani, deinde Ardennam petiit. & venationibus indulgens, Aquisgrani reuersus est. Medio Nouembri allatum est ei, Leonem Papam Natalem Domini cum eo celebrare velle, vbicumque hoc contingere posset. Quem, statim misso ad Sanctum Mauricum filio suo Karolo, honorifice suscipi iussit. ipseque illi obuiam Remis profectus est. Ibique susceptum primò Carisiacum, vbi Natalem Domini celebravit: deinde Aquisgrani perduxit. & donatum magnis muneribus, per Baioariam ire volentem deduci fecit vsque Rauennam. Causa aduentus eius hæc erat. Perlatum fuerat ad Imperatorem, æstate præterita Christi sanguinem in Mantua ciuitate fuisse repertum. Propter hoc misit ad Papam, petens vt huius famæ veritatem inquireret. Qui accepta occasione exeundi, primò in Langobardiam quasi pro prædicta inquisitione profectus est. indeque arrepto itinere, subitò ad Imperatorem venit, mansitque apud illum dies octo. & sicut dictum est Romam repedauit. Non multò post Cakanus Princeps Hunorum propter necessitatem populi sui Imperatorem adiit, postulans locum sibi dari ad habitandum inter Sabariam & Carnuntum: quia propter infestationem Sclauorum in pristinis sedibus esse non poterant. Quem Imperator benignè suscipiens, eò quòd Cakanus Christianus esset nomine Theodorus, & precibus eius annuens, muneribus donatum redire permisit. Qui rediens ad populum suum, paruo tempore transacto diem obiit. Et misit Cakanus vnum de Optimatibus suis, petens sibi honorem antiquum, quem Cakanus apud Hunos habere solebat. Cuius precibus Imperator assensum præbuit, & summam totius Regni iuxta priscum eorum ritum Cakanum habere præcepit.

C Eodem anno misit exercitum cum filio Karolo in terram Sclauorum, qui vocantur Beheimi. qui omnem illorum patriam depopulatus, Ducem eorum nomine Lechonem occidit. & inde regressus, in Vosago sylua ad patrem venit, in loco qui dicitur Campus. Nam Imperator Iulio mense de Aquisgrani profectus, per Mettis transiens Vosagum petiit. ibique venationi operam dās, post reuersionem exercitus ad Rumerici castellum profectus, ibique aliquantulum tēporis moratus ad hiemandum, in Théodonis-villa Palatio suo sedit. celebravitque ibi Natalem Domini. vbi ad eum ambo filij sui Pippinus & Hludouicus venerunt. STATIM post Natalem Domini venerunt VVilcerius & Beatus Duces Venetiæ, nec non & Paulus Dux Iaderæ, atque Donatus eiusdem ciuitatis Episcopus, Legati Dalmatarum ad præsentiam Imperatoris cum magnis donis. Et facta est ibi ordinatio ab Imperatore de Ducibus & populis tam Venetiæ quàm Dalmatiæ. illisque absolutis, Conuentum habuit Imperator cum primoribus Francorum de pace constituenda inter filios suos, & diuisione Regni facienda in tres partes: vt sciret vnusquisque illorum quam partem tueri & regere debuisset. De hac partitione & Testamentum est factum, & iureiurando ab Optimatibus Francorum confirmatum. & constitutiones pacis conseruandæ causa factæ. atque hæc omnia per EINARDVM Leoni Papæ mandata litteris sunt, vt his sua manu subscriberet. Quibus Pontifex lectis, & assensum præbuit, & propria manu subscripsit. Im-

CAROLVS
MAGNVS.

804.

805.

806.

CAROLVS MAGNVS. perator dimisso vtroque filio, Pippino scilicet & Hludouico, de villa Theodo-
 nis per Mosellam & Rhenum nauigauit Nouiomagum, ibique Quadragesimale
 Ieiunium & Pascha celebrauit. Et inde post non multos dies Aquilgrani veniens,
 Karolum filium suum in terram Sclauorum, qui dicuntur Sorbi, cum exercitu
 misit. in qua expeditione Miliduch Sclauorum Dux interfectus est. duo castel-
 la ab exercitu ædificata, vnum super ripam fluminis Salæ, alterum iuxta fluuium
 Albin. Sclauisque pacatis, Karolus cum exercitu regressus, in loco qui dicitur
 Sillih super ripam Mosæ fluminis ad Imperatorem venit. Missa est & manus de
 Batoaria, & Alamannia, atque Burgundia, sicut anno superiore, in terram Be-
 heim: vastatæque terræ non minima portione, absque vilo graui incommodo
 regressa. Eodem anno in Corsicam insulam contra Mauros, qui eam vastabant,
 classis de Italia à Pippino missa est. cuius aduentum Mauri non exspectantes
 abscesserunt. Vnus tantum nostrorum Hadumarus Comes ciuitatis Genuæ im-
 prudenter contra eos dimicans occisus est. In Hispania verò Nauarri & Pampi-
 lones, qui superioribus annis ad Sarracenos defecerant, in fidem recepti sunt.
 Classis à Niceforo Imperatore, cui Niceta Patricius præerat, ad Dalmatiam re-
 cipiendam mittitur. & Legati, qui dudum ante quatuor ferè annos ad Regem
 Persarum missi sunt, per ipsas Græcarum nauium stationes transuecti, ad Tarui-
 siam portus receptaculum nullo aduersariorum sentiente regressi sunt. Impera-
 tor celebrauit Natalem Domini Aquilgrani. ANNO superiore, III. Non. Se-
 ptembris fuit eclypsis Lunæ, Sole existente in xvi. parte Virginis, Lunâ autem B
 in xvi. parte Piscium. Ipso anno II. Kal. Februarij fuit Luna xvii. quando
 stella Iouis quasi per eam transire visa est. & III. Idus Februarij fuit eclypsis So-
 lis media die, stante vtroque sydere in parte xxv. Aquarij. Iterum IV. Kal. Mar-
 tij fuit eclypsis Lunæ. & apparuerunt acies in eadem nocte miræ magnitudinis.
 & Sol sterit in xi. parte Piscium, Lunâque in xi. parte Virginis. Sed & stella
 Mercurij xv. Kal. Aprilis visa est in Sole quasi parua macula, nigra tamen pau-
 lulum superius medio centro eiusdem syderis. quæ à nobis viii. dies conspecta
 est. Quæ quando primùm intrauerit, vel exierit, nubibus impredientibus mini-
 mè notare potuimus. Iterum mense Augusto xi. Kal. Septembris eclypsis Lunæ
 facta est horâ noctis tertia, Sole posito in v. parte Virginis, & Luna in v. gradu
 Piscium. Sicque ab anni superioris Septembri vsque ad Septembrem ter Luna
 obscurata est, & Sol semel. Radbertus Missus Imperatoris, qui de Oriente re-
 uertebatur, defunctus est. & Legatus Regis Persarum nomine Abdella cum
 Monachis de Iherusalem, qui Legatione Patriarchæ Thomæ fungebantur, quo-
 rum nomina sunt Georgius & Felix, venerunt ad Imperatorem munera deferen-
 tes, quæ prædictus Rex Imperatori miserat. id est papilionem & tentoria atrij
 facta colore vario, miræ magnitudinis & pulcritudinis. Erant autem omnia bissi-
 na, tam tentoria quàm & funes eorum, diuersis tincta coloribus. Fuerunt præ-
 terea munera præfati Regis pallia serica multa & preciosa, odorisque & vnguen- C
 ta ac balsamum. nec non & horologium ex auricalco arte machanica mirificè
 compositum, in quo duodecim horarum cursus ad clepsedram vertebatur: cum
 totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo
 subiectum sibi cimbalum tinnire faciebant. additis in eodem eiusdem numeri
 equitibus, qui per xii. fenestras completis horis exhibant, & in pulsu egressio-
 nis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant. Erant & alia
 multa in horologio, quæ enumerare longum est. Fuerunt præterea inter prædi-
 cta munera duo candelabra ex auricalco miræ magnitudinis & proceritatis. quæ
 omnia Aquis Palatio Imperatori præsentata sunt. Imperator Legatum & Mo-
 nachos aliquanto tempore secum retinens, in Italiam eos direxit, ibique tem-
 pus nauigationis expectare iussit. Eodem anno Burcardum Comitem Stabuli
 sui cum classe misit in Corsicam, vt eam à Mauris, qui prædatum illuc venire
 consueuerant, defenderet. Qui iuxta consuetudinem suam de Hispania egres-
 si, primò Sardiniam appulsi sunt. ibique cum Sardis prælio commisso, tribus-
 que milibus suorum amissis, in Corsicam recto cursu peruenerunt. Ibi iterum in
 quodam portu eiusdem insulæ cum classe cui Burcardus præerat, prælio decer-
 tauerunt. victique ac fugati sunt, tredecim nauibus amissis, & plurimis suorum
 interfectis. Ad eò illo anno in omnibus locis aduersa fortunâ fatigati sunt, vt ipsi

A sibi hoc accidisse testati sint, eo quod anno superiore contra omnem iusticiam CAROLVS MAGNVS. de Parularia insula LX. Monachos asportatos in Hispania vendiderunt. Qui per liberalitatem domni Imperatoris iterum ad loca sua reuersi sunt. Niceta Patrius, qui cum classe Constantinopolitana sedebat in Venetia, pace facta cum Pippino Rege, & induciis vsque ad mensem Augustum constitutis, statione soluta, Constantinopolim regressus est. Hoc anno Imperator Aquis Pascha celebravit, nec non & Natalem Domini. 808. HEMs mollissima ac pestilens fuit in illo tempore. verèque inchoante Imperator Nouiomagum profectus, transacto Quadragesimali Ieiunio, & Pascha celebrato, iterum Aquis regressus est. Et quia nunciabatur Godefridum Regem Danorum in Abroditos cum exercitu traiecisse, Karolum filium suum ad Albiam cum valida Francorum atque Saxonum manu misit. iubens vesano Regi resistere, Saxoniarum terminos aggredi temptanti. Sed ille statuis per aliquot dies in littore habitis, expugnatis etiam & captis aliquot Sclauorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimento reuersus est. Nam licet Drafoconem Ducem Abroditorum fidei popularium diffidentem loco pepulisset, Godelaibum alium Ducem dolo captum patibulo suspendisset, Abroditorum duas partes sibi vestigales fecisset: optimos tamen militum suorum, & manu promptissimos amisit, & cum eis filium fratris sui nomine Reginaldum. qui in oppugnatione cuiusdam castri cum plurimis Danorum primoribus interfectus est. Filius autem Imperatoris domnus Karolus Albiam ponte iunxit, & exercitum cui præerat in Linones & Smeldingos, qui ad Godefridum Regem defecerant, quanta potuit celeritate transposuit. Populatisque circumquaque eorum agris, transito iterum flumine, cum exercitu incolumi in Saxoniam se recepit. Erant cum Godefrido in expeditione prædicta Sclavi, qui dicuntur VVilzi. qui propter antiquas inimicitias, quas cum Abroditis habere solebant, spontè se copiis eius coniunxerant. Ipsòque in Regnum suum reuertente cum præda, quam in Abroditis capere potuerunt, & ipsi domum regressi sunt. Godefridus verò priusquam reuerteretur, destructo emporio, quod in Oceani litore constitutum linguâ Danorum Reric dicebatur, & magnam Regno illius commoditatem vestigalium persolutione præstabat: translatisque inde negociatoribus, soluta classe, ad portum qui Liestrop dicitur, cum vniuerso exercitu venit, vbi per aliquot dies moratus limitem Regni sui, qui Saxoniam respicit, vallo muniens constituit: eo modo vt ab Orientali maris sinu, quem illi Ostarfalz dicunt, vsque ad Occidentalem Oceanum, totam Egidoræ fluminis Aquilonalem ripam munimento valli prætexeret. vna tantum portâ dimissa, per quam carra & equites emitti & recipi potuissent. Diuiso itaque opere inter Duces copiarum, domum reuersus est. Interea Rex Nordanimbrorum de Britannia Insula nomine Eadulf Regno & patriâ pulsus, ad Imperatorem dum adhuc Nouiomago moraretur venit. & patefacto aduentus sui negotio Romam proficiscitur: Romaque rediens, per Legatos Romani Pontificis & domni Imperatoris in Regnum suum reducit. Præerat tunc temporis Ecclesiæ Romanæ Leo tertius, cuius Legatus ad Britanniam directus est Aldulfus Diaconus de ipsa Britannia, natione Saxo. & cum eo ab Imperatore missi duo Abbates, Rothfridus Notarius, & Nantharius de Sancto Odmaro. Imperator verò ædificatis per Legatos suos super Albin fluuium duobus castellis, præsidioque in eis contra Sclauorum incursiones disposito, Aquisgrani hiemavit. Natalemque Domini celebravit ibidem, & sanctum Pascha. 809. CLASSIS à Constantinopoli missa primò Dalmatiam, deindè Venetiam appulit. & pars eius, dum ibidem hiemarent, Comiacum insulam accessit. commissioque prælio contra præsidium quod erat in ea dispositum, victa atque fugata Venetiam recessit. Dux autem qui classi præerat nomine Paulus, cum de pace inter Francos & Græcos constituenda, quasi hoc sibi esset iniunctum, apud Pippinum Italix Regem agere moliretur, VVillareno & Beato Venetix Ducibus omnes conatus eius impredientibus, atque ipsi etiam insidiantibus, cognita illorum fraude discessit. At in Occiduis partibus domnus Hludouicus Rex cum exercitu Hispaniam ingressus, Dertofam ciuitatem in ripa Hiberi fluminis sitam obsedit. Consumptioque in expugnatione illius aliquanto tempore, postquam eam ram citò capi non posse vidit, dimissa obsidione cum incolumi exercitu se rece-

CAROLVS
MAGNVS.

pit. Postquam Eadulfus Rex Nordanimbrorum reductus est in Regnum suum, & Legati Imperatoris atque Pontificis reuersi sunt: vnus ex eis nomine Aldulfus Diaconus à piratis captus est, ceteris sine periculo traicientibus. ductusque ab eis in Britanniam, à quodam Cenulfi Regis homine redemptus est, Romamque reuersus. In Tuscia Populonium ciuitas maritima à Græcis, qui Orobizæ vocantur, deprædata est. Mauri quoque de Hispania Corsicam ingressi, in ipso sancto Paschali Sabbato ciuitatem quandam diripuerunt. & præter Episcopum ac paucos senes atque infirmos, nihil in ea reliquerunt. Interea Godefridus Rex Danorum per quosdam negociatores mandauit se audisse, quòd Imperatoris incurrisset iram, eo quòd in Abroditos anno superiore duxisset exercitum, & suas vltus esset iniurias. addens velle se purgare ab eo quod sibi obieebatur, fœderis ruptionem ab illo priùs fuisse inchoatam. Petebat etiam, vt conuentus Comitum Imperatoris atque suorum iuxta terminos Regni sui trans Albin fieret: in quo res inuicem gestæ proferri, & emendatione digna inter partes enumerari potuissent. Non abnuit Imperator. colloquiumque trans Albin habitum est cum primoribus Danorum. multisque hinc & inde prolatis atque enumeratis rebus, negotio penitus infecto discessum est. Trascho verò Dux Abroditorum postquam filium suum postulanti Godefrido obsidem dederat, collecta popularium manu, & auxilio à Saxonibus accepto, vicinos V Vilzos aggressus, agros eorum ferro & igni vastauit. Regressusque domum cum ingenti præda, accepto iterum à Saxonibus validiore auxilio, Smeldingorum maximam ciuitatem vastauit. atque his successibus omnes, qui ab eo defecerant, ad suam societatem reuerti cœgit. His ita gestis, Imperator de Ardenna Aquis reuersus mense Nouembri Concilium habuit de processione Spiritus Sancti. quam quæstionem Iohannes quidam Monachus Iherosolimis primò commouit. Cuius diffiniendæ causâ Bernharius Episcopus*, Arrius Episcopus V Varmaciensis, & Adalardus Abbas Monasterij Corbeiz, Romam ad Leonem Papam missi sunt. Agitatum est etiam in eodem Concilio de statu Ecclesiarum, & conuersatione eorum, qui in eis Deo seruire videntur. nec tamen aliquid definitum est propter rerum magnitudinem. Imperator autem cum ei multa de iactantia atque superbia Regis Danorum nunciarentur, statuit trans Albiam fluiuium ciuitatem ædificare, Francorumque in ea ponere præsidium. Cumque ad hoc per Galliam atque Germaniam homines congregasset, armisque ac ceteris ad vsum necessariis rebus instructos, per Frisiam ad locum destinatum duci iussisset, Trascho Dux Abroditorum in emporio Reric ab hominibus Godefridi per dolum interfectus est. Sed Imperator, postquam locus ciuitati constituendæ fuerat exploratus, Egbertum Comitem huic negotio exequendo præficiens, Albin traicere, & locum occupare præcepit. Est autem locus super ripam Sturizæ fluminis vocabulo Essefelt. & occupatus est ab Egberto & Comitibus Saxonibus, & muniti cœptus circa Idus Martias. Aureolus Comes, qui in commercio Hispaniæ atque Galliæ trans Pirineum contra Oscam & Cæsaraugustam residebat, defunctus est. Et Amoroz Præfectus Cæsaraugustæ atque Oscæ officium eius inuasit, & in castellis eius præsidia disposuit. missaque ad Imperatorem Legatione, sese cum omnibus quæ habebat in deditionem illi venire velle promisit. Eclipsis Lunæ eo tempore contigit. Amoroz Cæsaraugustæ Præfectus, postquam Imperatoris Legati ad eum peruenerunt, petiit vt colloquium fieret inter ipsum & Hispanici limitis custodes, quod licet Imperator vt fieret annuisset, multis interuenientibus causis remansit infectum. Mauri de tota Hispania maxima classe comperta, primò Sardiniam, deinde Corsicam appulerunt. nullòque in ea inuento præsidio, insulam penè totam subegerunt. Interea PIPPINVS Rex perfidiâ Veneticorum incitatus, Venetiam bello terrâ marique iussit appetere. subiugataque Venetiâ, ac Ducibus eius in deditionem acceptis, eandem classem ad Dalmatiæ littora vastanda misit. Sed cum Paulus Cephalanæ Præfectus cum Orientali classe ad auxilium Dalmatis ferendum aduentaret, Regia classis ad propria reuertitur. ROTRVDIS filia Imperatoris, quæ natu maior erat, VII. Idus Iunij diem obiit. Imperator verò Aquisgrani adhuc agens, & contra Godefridum Regem expeditionem medians, nuncium accepit classem ducentarum nauium de Nordmannia Frisiam apulisse, omnèque Frisiaco littori adiacentes Insulas esse vastatas. Iamque exer-

* Supra pag. 46. Bernarius Episcopus Cornacensis, corruptè pro Colonien-
sis: omittiturque ibidem Arrius seu Alius.

810.

A citum illum in continenti esse, ternaque prælia cum Frisonibus commisisse; Danosque victores tributum victis imposuisse, & vectigalis nomine centum libras argenti à Frisonibus esse solutas, Regem verò Godefridum domi esse. & re vera ita erat. Qui nuncius Imperatorem aded concitavit, ut missis in omnes circumquaque regiones ad congregandum exercitum nunciis, ipse sine mora Palatio exiens, primò quidem classi occurrere, deinde transmissis Rheno flumine, in loco qui Lipea vocatur, copias quæ nondum conuenerant statuerit operiri. Vbi dum aliquot dies moraretur, elephas ille, quem ei Aaron Rex Perfarum miserat, subita morte periit. Congregatis tandem copiis, quanta potuit celeritate ad Alaram fluuium contendit. castrisque iuxta confluentem eius, quo VVifara fluuius coniungitur, positis, minarum Godefridi Regis præstolatur euentum. Nam Rex ille vanissima spe victoriâ inflatus, acie se cum Imperatore congredi velle iactabat. Sed dum Imperator memorato loco stativa haberet, diuersarum rerum nuncij ad eum venerunt. Nam & classem, quæ Frisiam vastabat, domum regressam. & Godefridum Regem à quodam satellite suo interfectum. castellumque vocabulo Hochboki Albix flumini appositum, in quo Odo Legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat præsidium, à VVilzis captum. & Pippinum filium eius Regem Italix VII. Idus Iulij de corpore migrasse. duasque Legationes de diuersis terrarum partibus, vnam de Constantinopoli, alteram ab Corduba, pacis faciendæ causâ aduentare refertur. Quibus ille acceptis, disposita pro temporis conditione Saxoniam, domum reuertitur. Tanta fuit in ea expeditione bouum pestilentia, ut vix in tanto exercitu vllus superesset. & non solum ibi, sed etiam per omnes Imperatori subiectas Prouincias, illius generis animalium mortalitas immanissimè grassata est. Imperator itaque Aquilgrani veniens, mense Octobri memoratas Legationes audiuit. pacemque cum Niceforo Imperatore, & cum Abulaz Rege Hispaniæ fecit. Nam Niceforo Venetiam reddidit. & Hainricum Comitem olim à Sarracenis captum, Abulaz remittente, recepit. Eo anno Sol & Luna bis defecerunt. Sol VII. Idus Iunij, & pridie Kal. Decembris. Luna XI. Kal. Iulij, & XVII. Kal. Ianuar. Corsica insula à Mauris vastata est. Amoroz ab Abdiraman filio Abulaz de Cæsaraugusta expulsus, & Oscan intrare compulsus est. Godefrido Danorum Rege mortuo, Hemmingus filius fratris eius in Regnum successit, atque pacem cum Imperatore fecit. ABSOLVTO atque dimisso Arfasio Spatario, (hoc enim erat nomen Legato Nicefori Imperatoris) eiusdem pacis confirmandæ gratiâ Legati Constantinopolim ab Imperatore mittuntur, Haido Episcopus Baslensis, & Hugo Comes Turonicus, & Aio Langobardus Foroiuliensis, & cum eis Leo quidam Spatarius natione Siculus, & VVilleri Dux Veneticorum. quorum alter ante annos X. Romam ad Imperatorem, cum ibi esset, de Sicilia profugit, & redire volens in patriam remittitur. alter propter perfidiam honore spoliatus, Constantinopolim ad dominum suum duci iubetur. Condita inter Imperatorem & Hemmingum Danorum Regem pax, propter hiemis asperitatem, quæ inter partes comendi viam claudebat, in armis tantum seruata iureiurando est: donec redeunte veris temperie, apertis viis quæ immanitate frigoris clausæ erant, congregientibus ex vtraque parte, Francorum scilicet & Danorum, XII. primoribus super fluuium Egidoram, datis vicissim secundum ritum ac morem suum sacramentis pax confirmatur. Primores autem de parte Francorum hi fuerunt. VValach Comes, Vnrocius Comes, Vodo Comes, Meginardus Comes, Egbertus Comes, Theodericus Comes, Abbo Comes, Osdag Comes, VVicman Comes. De parte verò Danorum, in primis Fratres Hemmingi Hançuuin, & Gandeo. deinde ceteri honorabiles inter suos viri, Offrid cognomento Turdimulo, & VVarstain, & Suomithurm, & alius Offrid filius Heiligen, & Offrid de Sco-naue, & Hebbi, & Aouuin. Imperator verò pace cum Hemmingo firmata, & placito generali secundum consuetudinem Aquis habito, in tres partes Regni sui totidem misit exercitus. Vnum trans Albiam in Linones, qui & ipsos vastauit, & castellum Hochboki superiori anno à VVilzis destructum in ripa Albix fluminis restaurauit. Alterum in Pannonias ad controuersias Hunorum finiendas. Tertium in Britones, propter eorum perfidiam puniendam. Qui omnes, rebus prosperè gestis, incolumes regressi sunt. Ipse interea ad videndam classem, quam

811.

CAROLVS
MAGNVS.

anno superiori mandauit fieri, Bononiam maritimam ciuitatem, vbi eadem A
 naues congregatæ erant, accessit. pharumque ibi ad nauigantium dirigendos
 cursus antiquitus constitutam restaurauit, & in summitate eius ignem noctur-
 num accendit. & inde ad Scaldim fluumiu veniens, in loco qui vocatur Gant,
 naues ad eandem classem ædificatas aspexit. & circa medium Nouembrem Aquis
 venit. Cui obuiauerunt venienti Regis Hemmingi Legati Aouuin & Hebbi,
 mûnera Regis & verba pacifica deferentes. Fuerunt etiam Aquis aduentum eius
 expectantes, qui de Pannonia venerunt, Canizauci Principes Auarum, & Tu-
 din, & alij primores ac Duces Sclauorum circa Danubium habitantium, qui à
 Ducibus copiarum, quæ in Pannoniam missæ fuerant, ad præsentiam Principis
 iussi venerunt. Interea KAROLVS domni Imperatoris filius, qui natu maior
 erat, 11. Non. Decembris diem obiit. & Imperator Aquis hiemauit. Non multò
 § 12. post Hemmingus Danorum Rex defunctus nunciatur. Cui cum Sigisfridus ne-
 pos Godefridi Regis, & Anolo nepos Herioldi & ipsius Regis, succedere voluis-
 sent, neque inter eos, vter regnare deberet, conuenire potuisset: comparatis
 copiis, & commisso prælio, ambo moriuntur. Pars tamen Anolonis, adeptâ vi-
 ctoriâ, fratres eius Herioldum & Reginfridum Reges sibi constituit. quam ne-
 cessariò pars victa secuta, eosdem sibi regnare non abnuit. In eo prælio x. milia
 DCCCC. XL. viri cecidisse narrantur. Niceforus Imperator post multas & insignes
 victorias in Mesia Prouincia commisso cum Bulgaris prælio moritur. & Michaël
 gener eius Imperator factus, Legatos domni Imperatoris Karoli, qui ad Nicefo- B
 rum missi fuerant, in Constantinopoli suscepit & absoluit. Cum quibus & Le-
 gatos suos direxit, Michaëlem Episcopum, & Arsaphium atque Thegnostum
 Prothospatarios. & per eos pacem à Niceforo cœptam confirmauit. Nam Aquis-
 grani, vbi ad Imperatorem venerunt, scriptum pacti ab eo in Ecclesia suscipien-
 tes, more suo, id est Græca linguâ, laudes ei dixerunt: Imperatorem eum & Ba-
 fileum appellantes. & in reuertendo Romam venientes, in Basilica beati Petri
 eundem pacti seu fœderis libellum à Leone Papa denuò susceperunt. Quibus di-
 missis, Imperator generali Conuentu Aquis sollempniter habito, filium Pippini
 nepotem suum BERNARDVM misit in Italiam. & propter famam classis, quæ de
 Affrica & Hispania ad vastandam Italiam ventura dicebatur, VVALONEM fi-
 lium Bernardi patruelis sui cum illo esse iussit, quoadusque rerum euentus se-
 curitatem nostris afferret. Hæc classis partim in Corsicam, partim in Sardiniam
 venit. & ea quidem pars, quæ ad Sardiniam est delata, tota penè deleta est. Clas-
 sis etiam Nordmannica Hiberniam Scotorum insulam aggressa, commissoque
 cum Scotis prælio, parte non modica Nordmannorum interfecta, turpiter fu-
 giendo domum reuersa est. Pax cum Abulaz Rege Sarracenorum facta. itémque
 cum Duce Beneuentano Grimoaldo, & tributi nomine xxv. milia solidorum auri
 à Beneuentanis soluta. factaque expeditio ad VVilzos, & ab eis obsides accepti.
 Harioldus & Raginfredus Reges Danorum missa ad Imperatorem Legatione C
 petunt pacem, & fratrem suum Hemmingum sibi remitti rogant. Hoc anno Idus
 § 13. Maij post meridiem Solis eclypsis fuit. IMPERATOR Aquisgrani hiemauit. &
 incipiente verno tempore Amalarium Treuerensem Episcopum, & Petrum Ab-
 batem Monasterij Nonantulas, propter pacem cum Michaële Imperatore con-
 firmandam Constantinopolim misit, ac deinde habito generali Conuentu, euo-
 carum ad se Aquisgrani filium suum Hludouicum Aquitanix Regem, Imperia-
 lis nominis sibi consortem fecit, coronamque illi imposuit. ac Bernardum ne-
 potem suum filium Pippini filij sui Italix præfecit, & Regem appellari iussit. Con-
 cilia quoque iussu eius super statu Ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab
 Episcopis celebrata sunt. quorum vnum Mogunciaci, alterum Remis, tertium
 Turonis, quartum Cabilonis, quintum Arelati congregatum est. Et Constitu-
 tionum, quæ in singulis factæ sunt, collatio coram Imperatore in Conuentu ha-
 bita, quos qui nosse voluerit, in supradictis quinque ciuitatibus inuenire poterit,
 quanquam & in archiuo Palatij illarum habeantur exemplaria. Missi sunt de hoc
 Conuentu quidam Francorum & Saxonum primores trans Albim fluumiu ad
 confinia Nordmannorum. qui pacem cum eis secundum petitionem Regum illo-
 rum facerent, & fratrem eorum redderent. Quibus cum pari numero (nam xvi.
 erant) de primatibus Danorû in loco deputato occurrissent, iuramentis vtriusque

A factis pax confirmata, & Regum frater eis redditus est. Qui tamen eo tempore domi non erant, sed ad V Vestarfoldam cum exercitu profecti. quæ regio vltima CAROLVS MAGNVS Regni eorum inter Septentrionem & Occidentem sita, contra Aquilonem Britannia summam respicit. cuius Principes ac populus eis subici recusabant. Quibus perdomitis cum reuertissent, & fratrem ab Imperatore missum recepissent, filij Godefridi Regis, & ex primoribus Danorum non pauci, qui iamdudum relicta patria apud Sucones exulabant, comparatis vndecumque copiis bellum eis intulerunt. & confluentibus ad se passim ex omni Danorum terra popularium turmis, commisso prælio, etiam Regno eos non multo labore pepulerunt, Mauris de Corsica ad Hispaniam cum multa præda redeuntibus, Hirmingarius Comes Emporitani in Maiorica insidias posuit, & VIII. naues eorum cepit. in quibus quingentos & eò amplius Corfos captiuos inuenit. Hoc Mauri vlcisci volentes, Centumcellas Tusciae ciuitatem, & Niceam Prouinciæ Narbonensis vastauerunt. Sardiniam quoque aggressi, commissioque cum Sardis prælio, pulsati ac victi, & multis suorum amissis, recesserunt. At Michaël Imperator Bulgaros bello appetens, haud prosperis successibus vtitur. ac proinde domum reuersus, deposito diademate Monachus efficitur. Cuius in locum Leo Bardæ Patricij filius Imperator constituitur. Crumas Rex Bulgarorum, qui Niceforum Imperatorem ante duos annos interfecit, & Michaëlem de Mesia fugauit, secundis rebus elatus, cum exercitu vsque ad ipsam Constantinopolim accessit, & iuxta portam ciuitatis castra posuit. Quem mœnibus vrbs obequitantem Leo Imperator eruptione facta incautum excepit, & grauius vulneratum fugiendo sibi consulere, atque in patriam turpiter redire coegit, 814. Dominus **KAROLVS** Imperator, dum Aquisgrani hiemaret, anno ætatis circiter **LXXI.** regni autem **XLVII.** subactæque Italiae **XLIII.** ex quo verò Imperator & Augustus appellatus est anno **XIII.** v. Kal. Februarij rebus humanis excessit.

KAROLI MAGNI FRANCORVM REGIS ET IMPERATORIS VITA ALIA,

Descripta, vt videtur, magna ex parte à Monacho Cœnobij Egolismensis S. Eparchij, ex Vita & Annalibus superioribus, nonnullis tamen interpolatis, quibusdam etiam additis: & à P. Pithæo primùm in lucem emissâ.

Nunc verò recognita, ac variis in locis emendata ad fidem vetustissimi MS. Codicis, qui est in Bibliotheca Thuana.

PRIMO Rege Francorum Faramundo dicemus profapiam domni præcellsi Regis magni CAROLI, quem Deus amauit & exaltauit, & magnum Principem & amabilem cuncto populo Christiano per vniuersum mundum fecit. Igitur tempore Valentiniani Imp. qui septimus Augustus fuit à Constantino magno diuo Augusto, quem sanctus Papa Siluester baptizauit, sub quo tempore sanctus Hieronymus claruit, Franci adhuc pagani primùm Reges habere cœperunt de semetipsis. Primus itaq. Rex Francorum fuit nomine FARAMUNDVS filius Marcomiris eiusdem gentis illustri viri. Post Faramundum regnauit Clodio filius eius. Post Clodionem regnauit Meroueus filius eius. Post Meroueam regnauit Childericus filius eius. Quo tempore exortus est beatus Eparchius ex ciuitate Petrocoria*, patre Felice Aureolo Comite eiusdem ciuitatis. Post Childericum regnauit Clodoueus filius eius, qui primus de Regibus Frâcorum credidit in Christum, & baptizatus est à sancto Remigio Episcopo cum omni exercitu suo, & vniuerso populo Francorum. Post Clodoueam regnauit Childebertus filius eius cum tribus fratribus suis, Theoderico, Clodomero*, & Clotario. Quo tempore sanctus Eparchius in Egolisma virtutibus claruit, & ipso Childeberto regnante, post septuagesimum annum ætatis suæ in pace ad Dominum migrauit. Quo tempore Anastasius Imperator Augustus Imperij infulas tenebat. Quo tempore regnauit cum Childeberto Theodebertus nepos eius filius Theoderici. Quo tempore claruerunt sanctus Gregorius Papa primus, & Gregorius Episcopus Turonensis, & sanctus Aredius Abbas, & Nicetius Episcopus Lugdunensis. Post Childebertum regnauit Clotharius frater eius, qui sanctam Radegundem in matrimonio habuit. Post Clotharium regnauit Chilpericus filius eius cū tribus fratribus suis, Cariberto, Guntranno, & Sigeberto, qui habuit Brunichildem in matrimonio. Post Chilpericum regnauit Clotarius filius eius. Clotarius iste genuit Dagobertum, & filiam nomine Blitildem*, de qua Blitilde fuit generatio domni Caroli. Nam ista Blitildis soror Dagoberti Regis habuit virum in coniugio nobilem inter Francos nomine ANSBERTVM, de quo genuit filium nomine Arnaldum. Arnaldus genuit Arnulfum, qui postea derelicto seculo factus est Episcopus Metis ciuitatis. Arnulfus antequam esset clericus habuit vxorem nomine Beggam, filiam Pippini Maioris domus, & genuit ex ea Ansegisilum*. Ansegisilus genuit Pippinum vetulum breuem, qui fuit abauus domni Caroli Regis. Pippinus vetulus Dux Francorum genuit Carolum seniore & Ducem cognomēto Martellum. Carolus Martellus genuit PIPPINVM Pium, qui de illa linea generationis eleuatus est primus à Francis in Regē, euacua- ta omnino linea de genere Faramundi. Pippinus Pius genuit domnum Regem Augustū Imperatorē CAROLVM. Domnus Carolus genuit domnum Ludouicū Imp. Ludouicus genuit Carolum Caluum ex Iudith Regina. Sed reuertar ad ordinum Regum. Post Clotarium regnauit Dagobertus filius eius, quo tēpore sanctus Eligius Episcopus claruit. Cui Dagoberto fuit Pippinus Maior domus vir egregius,

* Petrocoria.

* Clodomiro.

* Blitildem.

* ad. Ansegisilum, vel, Ansegisilum.

A cuius Pippini filiam nomine Beggam accepit in vxorem Arnulfus vir nobilissimus pater Ansegisli. Post Dagobertum regnavit Clodoueus filius eius, qui habuit sanctam Baltildem in matrimonio. Quo tempore sancti Benedicti corpus translatum est de Beneuento in Franciam, in villa Floriaco. Post Clodoucum regnavit Clotarius filius eius. Post Clotarium regnavit Theodericus frater eius, cui Ebroinus fuit Maior domus: & Leodegarius sanctus Episcopus claruit, quem interemit ipse Ebroinus. Quo tempore Pippinus vetulus fuit Maior domus in Austrasiis cum Regibus Childerico & Childeberto iuniore. Qui Pippinus consensit nobilibus Francis interficere Ebroinum. Et ipse Pippinus breuis propter Childericum Regem Austrasiorum à Francis occisum, prælium fecit cum Theuderico Rege Francorum, & deuicit eum, & cum eo postea cõcordans, Maior domus extitit in Francia, & bella multa contra Sueuos & alias gentes fortiter fecit. Et ipse Pippinus breuis de vxore sua Calpiade * genuit Carolum Martellũ. Post Theudericum vero Regem regnavit Clodoueus filius eius. Post Clodoucum regnavit Childebertus iunior frater eius. Post Childebertum iuniorem regnavit Dagobertus iunior filius eius. Post Dagobertum defecit genus regale à prudentia, & regnavit post ipsum Dagobertum Daniel clericus insensatus frater eius, quem Franci, mutato nomine, vocauerunt Chilpericum. Chilpericus iste ineptus mouit exercitum contra Carolum Martellum, qui tunc iuuenis erar in Austrasiis Maior domus & Dux cum Clotario Rege: & victus est in bello Chilpericus, & victor extitit Carolus Martellus. Tunc Eudo Dux Aquitanorum in auxilium Chilperici insensati mouit exercitum contra Carolum Martellum, & victus est ab eo in prælio, cepitque Carolus Martellus inimicum suum Chilpericum Regem insensatum: sed immemor malitiæ suæ reddidit ei Regnum suum. Post Chilpericum Regem insensatum regnavit solo nomine Theodericus insensatus consanguineus eius. Post Theudericum regnavit solo nomine Childericus insensatus frater eius, & defecit totum genus regale. Childerico insensato deposito de solio, & facto clerico in Monasterio, Franci cum consilio domni Papæ Zachariæ & nobilium Romanorum, Deo volente, vno consensu & vna voluntate eleuauerunt sibi in Regem P I P P I N V M Pium filium Caroli Martelli. Hic Pippinus Pius fuit pater domni Caroli Imperatoris Magni. Itaque post Pippinum Pium regnavit domnus Carolus filius eius, quem postea Romani elegerunt sibi Aduocatam sancti Petri contra Reges Langobardorum. Deinde ipsum domnum Carolum elegerunt sibi in Patricium Romanorum. Deinde eleuauerunt in Imperatorem & Augustum. Tenuitque domnus Carolus, Deo largiente, in potestate sua omnem terram de monte Gargano vsque in Cordubam ciuitatem Hispaniæ. Pippinus vero Pius pater domni Caroli postquam eleuatus est in Regem, regnavit septem annos, & obiit septingentesimo sexagesimo octauo anno ab Incarnatione Domini. Et ipso anno omnes Franci magno gaudio exultantes eleuauerunt sibi in Regem domnum Carolum Magnum anno ab Incarnatione Domini DCCLXVII. Sic enim computantur anni ab origine mundi vsque ad Incarnationem Domini secundum Septuaginta Interpretes. Ab Adam vsque ad diluuium fuerunt anni duo milia ducenti XLII. A diluuiio vsque ad Abraham anni nongenti XLII. Ab Abraham vsque ad Moïsem anni quingenti quinque. A Moïse vsque ad Salomonem anni quadringenti LXXXVIII. A Salomone vsque ad restaurationem templi sub Dario Rege Persarum, anni quingenti XII. * A restauratione templi vsque ad Aduentum Domini, anni quingenti XLVIII. Et ab initio mundi vsque ad Incarnationem Domini secundum Septuaginta Interpretes sunt anni quinque milia CC. Secundum veritatem Hebraicam ita computantur. Ab Adam vsque ad Noe fuit prima ætas, & habuit annos mille & sexcentos & LVI. Secunda ætas à Noe vsque ad Abraham habuit annos ducentos XCII. Tertia ætas de Abraham vsque ad Dauid habuit annos DCCCXLI. Et simul iuncti anni trium ætatum sunt, duo millia octingenti vndecim. Quarta ætas à Dauid vsque ad captiuitatem in Babilone, habuit annos quadringentos LXXIII. * Quinta ætas à destructione templi vsque ad Aduentum Domini habuit annos quingentos LXXX. Et fiunt simul ab Adam vsque ad Christum Dominum anni tria mil. nongenti LII. A Natiuitate Domini vsque ad transitum sancti Martini sunt anni quadringenti XLV. A transitu sancti Martini vsque ad transitum Clodouei Regis Francorum, qui primus fuit Christianus de Regibus Francorum, sunt anni CXXI. A

CAROLVS
MAGNVS.

* Alpaide.

768.

* XLII.

* LXIII.

CAROLVS MAGNVS. transitu sancti Martini vsque ad transitum sancti Eparchij Egolismensis patroni **A** sunt anni centum viginti. Natus est enim sanctus Eparchius tempore Merouei Francorum Regis pagani, qui fuit auus Clodouei Regis Francorum primi Christiani, & in tempore Theodosij iunioris diui Augusti Imperatoris. Vixit per tempora Theodosij, Martiani, Leonis, Zenonis, Anastasij, & Iustiniani Imperatorum, & per tempora Regum Francorum, Merouei, Childerici, Clodouei, & Childeberti. Obiit tempore Iustiniani Imperatoris, & Childeberti Regis Francorum, octogesimo anno ætatis suæ. A Natiuitate Christi vsque ad primum annum regni domni Caroli sunt anni septingenti sexaginta octo.

CAP. I.
768. ANNO igitur ab Incarnatione Domini **DCCLXVIII.** ipso anno quo Rex Pippinus Pius obiit, duo filij eius domnus **CAROLVS & CARLOMANNVS** eleuati sunt in Regnum vno die simul, id est **VII.** Idus Octobris: domnus quidem Carolus in Nouiomo, Carlomannus Sueffionis ciuitate. Et celebrauit eo anno gloriosus domnus Rex Carolus Natale Domini in Aquis villa, & Pascha in Rodomo ciuitate. **769.** Tunc domnus Carolus gloriosus Rex perrexit in Aquitaniam. Vnaldus voluit rebellare per totam **VValconiam & Aquitaniam**, & cum paucis Francis dissipatum est iniquum consilium eius. Et in ipso itinere iunxit se magnus Rex Carolus germano suo Carlomanno in loco qui dicitur Duasdiues. Inde Carlomannus reuersus est in Franciam, & domnus Carolus benignissimus Rex iuit ad Egolismam * ciuitatem; & inde sumpsit plures Francos qui ciuitatem ei ipsam aspiciabant cum omnibus vtensilibus & præparamentis eorum, simulque Launum Episcopum eiusdem ciuitatis, qui fuerat Capellanus domni Pippini Regis patris sui, quem ipse Rex Pippinus Episcopum fecerat de ipsa ciuitate. Et abiit super flumen Dornoniam, & ædificauit ibi castrum quod dicitur Fronciacus. Et inde misit exercitum suum qui persequerentur Vnaldum Ducem. Et duxit eos Lupus VVasco Princeps, sicut sciebat locos: captusque est Vnaldus & vxor eius, & adductus est ad domnum Carolum. Domnus Carolus recepto Vnaldo, & præparato castro Fronciaco rediit ad Egolismam, vbi postulante Launo Episcopo fecit in Monasterio sancti Eparchij auctoritatem Præcepti de terris quæ ibi sine contentione erant, id est super fluuium Tolueram, Magnacum, Iuuenacum *, Vafnacum, Monterionem, Visacum, Roliacum super fluuium Notram, Baudidanem villam, Camilon, Cauannacum, Vlciacum, Roliacum minorem, Torciacum, Sertis, Tomolatam super fluuium Dornoniam, Montem villam, Baciacum *, Triacum, Marleuam. Quod Præceptum Bartholomeus Cancellarius eius scripsit, & ipse domnus Rex manu sua firmavit, & de anulo suo sigillauit. Erat eo tempore in ipso Monasterio sancti Eparchij Canonialis habitus. Inde gloriosus Rex Carolus reuersus est in Franciam, & celebrauit Natale Domini in villa quæ dicitur Duria, & Pascha in Leodico vico publico. Deinde habuit Synodum in **VVarma-** **770.** *** Salassa.** **ciam** ciuitatem, & Carlomannus & Berta Regina iunxerunt se in loco Polassa *. Et Berta Regina perrexit per Baioariam in partes Italiae. & celebrauit domnus **C** Carolus Natale & Pascha in **VVarmatia.**

II.
771. Tunc domnus Carolus Rex Synodum habuit ad Valentianas, & ipso anno Carlomannus Rex frater eius defunctus est in villa Salmontiaco. Et domnus Rex Carolus venit ad Carbonacum villam, ibique venerunt ad eum **VVailerius** Archiepiscopus, & **Folradus** Capellanus, cum aliis Episcopis ac Sacerdotibus: **VVarinus** & **Adalardus** Comites, cum aliis primatibus Carlomanni. Vxor verò Carlomanni cum paucis Francis in partes Italiae perrexit, & præclarus ac gloriosus Rex Carolus celebrauit Natale Domini in villa Attiniaco, & Pascha in Aristalio villa. Deinde Synodum tenuit ad **VVarmatiam**, & inde perrexit Saxoniam, & **Eresburgum** castrum cepit, peruenitque vsque ad Ermenful, & ipsum fanum destruxit; & aurum & argentum quod ibi reperit abstulit. Fuitque siccitas magna, ita vt aqua deficeret in supradicto loco vbi Ermenful stabat. Et dum vellet ibi stare tres dies gloriosus Rex ad destruendum fanum ipsum, & valde homines & iumenta sitirent, fabita Christi gratiâ, media die cuncto exercitu quiescente, apparuit eis torrens ebulliens salubres aquas, & cunctus exercitus & iumenta eorum sufficienter recreati sunt: & tandiu ebullit aqua viua, donec fanum destructum est. Tunc magnus Rex Carolus super fluuium **VVisoram** veniens; ibi habuit placitum cum Saxonibus; & receptis obsidibus **XII.** reuersus est in Franciam, &

A celebravit Pascha & Natale domni in Aristallio. Inde perrexit ad hiemandum in Theodonis-villa. Ibi venit ad eum Missus domni Apostolici Adriani Petrus per mare vsque Arelatum, & inde per terram, & inuitavit gloriosum Regem & Francos eius pro diuino seruitio & iustitia sancti Petri contra Desiderium Regem & Longobardos. Et ideo maritimè venit, quod Romanis clausæ fuerant viæ à Longobardis. Et præcellus Rex Carolus sumpto consilio vna cum Francis quid ageret, promisit se auxilium Romanis præbiturum. Tenuitque cum Francis generaliter Synodum in Genua * ciuitate: ibique exercitum diuidens, perrexit ipse per montem Cesium *, misitque Bernardum auunculum suum per montem Iouem cum aliis eius fidelibus. & tunc ambo exercitus ad clusas se coniunxerunt. At Desiderius Rex obuiam venit domno Carolo Regi. Domnus verò Carolus vna cum Francis castrametatus est ad easdem clusas, misitque scaram suam per montana. Hoc sentiens Desiderius clusas reliquit, & domnus Rex Carolus vna cum Francis, auxiliante Domino, & intercedente beato Petro, sine læsione vel aliqua conturbatione clusis apertis Italiam intrauit, & Papiam vsque peruenit. Et dum pro defensione sanctæ Romanæ Ecclesiæ ibi intenderet, dimissa Marca, & contra Saxones nulla fœderatione suscepta, ipsi Saxones cum magno exercitu exierunt super confinia Francorum, perueneruntque ad castrum quod dicitur Buriaburg. Confiniales verò de hac causa solliciti, castellum ingrediuntur & defendunt. Gens autem Saxonum cum sæuiret de foris, & incendio cuncta cremarent, venerunt ad quandam Basilicam in loco qui dicitur Friedislar, quam sanctæ memoriæ * Bonifacius Martyr consecrauerat, & per spiritum prophetiæ prædixerat, quod nunquam incendio cremaretur. Et cœperunt Saxones cum nimia intentione aduersus eandem certare Basilicam, quemadmodum eam quolibet ingenio igne cremare potuissent. Dum hæc agerentur, apparuerunt quibusdam Christianis qui erant in castello, similiter & quibusdam paganis qui in ipso aderant exercitu, duo iuuenes in albis, qui ipsam Basilicam ab igne protegebant. Et propterea ibidem non potuerunt neque interiùs neque exteriùs ignem accendere, nec aliquod damnum inferre Basilicæ: sed nutu diuinæ maiestatis pauore perterriti, in fugam conuersi sunt, nemine persequente. Inuentus est autem postea vnus ex iisdem Saxonibus mortuus iuxta ipsam Basilicam genibus curuis ad clius supra pedes, habens ignem & ligna in manibus, velut ore flando eandem Basilicam igni tradere voluisset. Domnus verò Carolus Rex obfessa Papiâ Desiderium Regem ibi inclusit, & ibi Natale Domini celebravit, & Pascha Romæ.

CAROLVS
MAGNVS,
773.

* Genua.
* Cesium.

* sancta
Marie.

REVERSVS verò domnus Carolus Rex à Roma iterum Papiam obsedit, & fortiter cepit, & Desiderium Regem cum vxore & filia, & cum omnibus thesauris Palatij eius accepit. Veneruntque ibi omnes Longobardi de cunctis ciuitatibus Italiae, & subdiderunt se dominio domni gloriosi Regis Caroli. Adalgisus verò filius Desiderij Regis fugâ lapsus, mare introiuit, & Constantinopolim perrexit. Gloriosus itaque domnus Rex Carolus Italia subiugata, custodia Francorum in Papia relicta *, cum magno triumpho, Deo adiuuante, cum vxore sua & reliquis Francis reuersus est in Franciam. Perueniensque in locum qui dicitur Ingilheim *, misit quatuor scaras in Saxoniam. Quæ inierunt tres pugnas cum Saxonibus, & auxiliante Domino, victores extiterunt, & cum præda magna illæsi iterum reuertuntur ad propria. Et celebravit gloriosus Rex Carolus Natale & Pascha in villa Carisiaco. Tunc habuit Synodum in villa Duria, & inde abiens ad partes Saxonie, Sigiburgum cepit castrum, & Eresburgum reedificauit super VVisoram fluuium. Venitque ad locum qui dicitur Brunisburgo *: & ibi præparabant Saxones bellum, volentes defendere ripam supradieti fluminis. Francis verò præliantibus, auxiliante Domino, Saxones fugiunt, & Franci ambas ripas obtinent. Et domnus Rex Carolus diuiso exercitu suo sumpsit secum quos voluit, & perrexit vsque Obacrum fluuium, ibique omnes Austreledi Saxonum cum Assione Duce venientes dederunt obsides iuxta quod placuit, & iurauerunt sacramenta, se fideles esse partibus domni Regis Caroli. Inde reuertente domno mitissimo Rege Carolo, venerunt Angarij in pago Bocenssi, vna cum Brunone & reliquis Optimatibus eorum, & dederunt ei obsides. Inde reuertens inuenit aliam partem de suo exercitu super fluuium VVisoram;

III.
774.

* ordinata.
* Ingilheim.

775.

* Brunis-
berg.

CAROLVS
MAGNVS.

continentem ripam quam iussi fuerant. Saxones verò cum eis pugnam fecerant in A loco qui dicitur Litca, & Franci, Deo volente, habuerunt victoriam, & plures de Saxonibus occiderunt. Quo audito, domnus Rex Carolus iterum irruit super Saxones, & magnam stragem ex eis fecit, & prædam multam conquisiuit super V Vestfalos: & obsides ei dederunt sicut & alij Saxones. Et obsidibus receptis, & multa præda atquisita, & tertio facta strage Saxonum, domnus Rex Carolus ad propria reuersus est. Rotgaudus verò Dux Langobardorum fraudauit fidem suam, & omnia sacramenta rumpens, volebat Italiam rebellare. Abiens verò domnus Rex Carolus in Italiam, celebrauit Natale Domini in villa Scaldistad, & Italiam ingressus venit in partes Foroiulensium, & Rotgaudum Ducem occidit, & in Taruisium ciuitatem Pascha celebrauit. Et Foroiulio & Taruiso captis, cum reliquis ciuitatibus quæ rebellauerant, misit in eis Francos, & cum prosperitate reuersus est Franciam.

776.

I V.
* dulcis.

SAXONES iterum rebellauerunt ruptis sacramentis, & obsidibus dultgtis * mentitis, & Eresburgum castrum per mala ingenia & iniqua placita capientes Francos expulerunt, & castrum destruxerunt. Similiter voluerunt facere de Sigisburgo castello. Sed dum per placita Francos qui intus erant non potuissent illudere, sicut fecerant alios de Eresburgo, præparauerunt pugnas & machinas vt castrum vi caperent. Deoque volente petriarias, quas parauerunt, in suo plus damno senserunt quàm illi de castello. Item præparauerunt clitas ad debellandum per virtutem castrum, sed Dei virtus superauit illorum virtutem. Quadam B autem die cum bellum præpararent aduersum Francos, qui ipsum castrum custodiebant, apparuit manifestè gladius supra Ecclesiam quæ est infra ipsum castrum, videntibus cunctis tam à foris quàm etiam deintus. Ex quibus multi manent adhuc, qui dicunt vidisse se instar duorum scutorum colore rubeo flammantium & agitantium supra ipsam Ecclesiam. Cum hoc signum vidissent pagani qui a foris erant, statim confusi sunt: & magno timore perterriti fugere cœperunt ad castra. Et omnis multitudo eorum fugam arripientes, alij ab alijs inuicem interficiebantur. Et qui retrò respiciebant propter pauorem, ab antecedentibus lanceis confodiebantur: & diuersos ictus inter se perpeffi sunt omnes, & diuina vltione iudicati. Et quantum super eos Dei virtus propter salutem Christianorum operata est, nullus narrare potest. Et quantò plus illi pauore perterriti sunt, tantò magis Christiani confortati omnipotentem Deum laudabant, qui dignatus est ostendere potentiam suam super seruos suos. Ita Francis viriliter resistentibus, Saxones nihil præualuerunt, & Franci persecuti eos interfecerunt vsque ad flumen Lippiam, & cum victoria reuersi sunt. Cum autem in V Varmatia domnus Rex Carolus hæc audisset, tenuit ibi Synodum & publicum placitum: & consilio habito, introiuit cum summa festinatione, Deo adiuuante, in Saxoniam. Et perterriti Saxones omnes, ad locum vbi Lippia confurgit venerunt ex omni parte, & domno Regi Carolo per vadium manibus suis reddiderunt patriam, & sponderunt se esse Christianos, & iterum subditi sunt ditio- C ni domni Regis Caroli. Domnus autem Rex Carolus reedificauit Eresburgum castrum, & fecerunt aliud castrum super Lippiam, vbi venientes Saxones vna cum vxoribus & infantibus, innumerabilis multitudo, baptizati sunt in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, & obsides dederunt domno Regi Carolo sicut voluit. Disponensque domnus Rex Francos per castella Saxoniz, reuersus est in Franciam, & celebrauit Natale Domini in Aristallio, & Pascha in Niumaga.

V.
777.* durum
fecerunt.

* Dorciaco.

778.

ANNO sequenti domnus Rex Carolus publicam Synodum habuit ad Paderbrunnen. Ibi conuenerunt omnes Franci & omnes Saxones, excepto quòd V Vidochindus rebellis extitit; & cum paucis alijs fociis suis in Normandiam confugit. Ad idem placitum venerunt Sarraceni de Hispania tres Reges, Ibnalarabi, & filius Deuizefi qui Latine Ioseph nominatur, & gener eius Alaruiz. Ibi que multitudo Saxonum baptizata est, & secundum morem illorum omnem ingenuitatem illorum, & alodem manibus gurpierrez *, si amplius immutassent secundum malam consuetudinem illorum, sed semper essent in fidelitate domni Regis Caroli. Celebrauit idem domnus Rex Carolus Natale in villa Dotciaco *, & Pascha in Aquitania in villa Cassinogilo. Inde abiit partes Hispaniz per duas vias, vnam per Pampilonam, per quam ipse magnus Rex perrexit vsque

Casar-

A Cæsaraugustam. Ibiq̄ue venerunt de Burgundia & Austria & Baioariâ & Provincia & Septimania, & Langobardorum pars magna, & ad ipsam ciuitatem coniunxerunt se exercitus ex vtraque parte. Ibiq̄ue recepit obsides de Ibnalâ-rabi & de Abutauro Regibus, & de multis Sarracenis. Et Pampilona destructa, Hispaniam & VValconiam sibi subiugauit, atque Nauarram, & reuersus est in Franciam. Et audientes Saxones quòd domnus Rex Carolus tam longè esset in partibus Hispaniæ, persuasione supradicti VVidochindi vel sociorum eius secundum consuetudinem malam rebellati sunt. Quod domnus Rex Carolus audiens in Autissiodoro ciuitate, mox misit scaram Franciscam in Saxoniam ad resistendum Saxonibus. Illi verò rebelles peruenerunt vsque Durtiam*, prædantes secus Rhenum, & multas malitias facientes, Ecclesias Dei incendentes, & in Sanctimonialibus exercentes quod dictu nefas est. Cùmque audissent de reuersione domni Regis Caroli, & de scara eius quam misit obuiam illis, mox reuersi sunt per Longene in partes Saxonie: & scaræ Francorum non occurrerunt obuiam eis, sed vestigia eorum obseruantes consecuti sunt eos super fluuium Adarnia*, in loco qui dicitur Liesi, vbi pugna incepta & valde benè finita, auxiliante Domino, Franci victores extiterunt, & multitudo Saxonum ibi cæsa est, & fugientes alij cum magna contumelia reuersi sunt Saxoniam. Et celebrauit eo anno clementissimus Rex Carolus Natale Domini & Pascha in villa Aristallio. Deinde iter agens ad partes Neustriæ, peruenit in villa quæ dicitur Compendio. Et dum reuerteretur ad partes Austriæ, Hildebrandus Dux Spolitanus cum multis muneribus obtulit se in præsentia magni Regis Caroli in villa Virciniaco. habuitque Rex Synodum in villa Duria, & transit in Saxoniam ad Lippia. Saxones verò moliti sunt rebellare in loco Bo-tolz*: sed non præualentes fugerunt, & Francis aperta est via. Qui introeuntes in VVestfalaos, conquisierunt eos omnes. Cùmque domnus Rex Carolus ad locum qui dicitur Mediosfalli coniunxisset, ibi Saxones venientes dederunt ei obsides, & sacramenta iterum firmauerunt. Reuersusque est gloriosus Rex Carolus in Franciam, & celebrauit Natale & Pascha in VVarmatia ciuitate. Iterum iter peregit ad disponendam Saxoniam, & peruenit ad Eresburgum; & inde ad locum vbi Lippia confurgit, ibique Synodum tenuit. Indè iter egit ad partes Albiæ fluuij, & ipso itinere, in præsentia domni Regis Caroli, omnes Bardongauenses, & multi de Nordleudis baptizati sunt in loco Orain vltra Obacrum fluuium. Ibi omnia disposuit, tam Saxoniam quàm & Sclauos, reuersusque est in Franciam. Tunc ipse præclarus Rex Carolus iniiit consilium vt pergeret Romam orationis causa; vna cum vxore sua domna Aldeardi* Regina, & celebrauit Natale in Papia ciuitate. Et supradictum peragens iter celebrauit Pascha Romæ, & ibi Pippinus filius eius baptizatus est ab Adriano Papa, qui & ipse eum de sacro fonte suscepit. Et duos filios domni Regis Caroli Pippinum & Ludouicum ipse Papa vnxit in Reges: Pippinum in Italia, Ludouicum in Aquitania. Et domnus Rex Carolus Mediolanis ciuitatem peruenit, & ibi baptizata est filia eius Gisla* ab Archiepiscopo Thoma, qui & ipse eam à sacro baptismo manibus suscepit. Indè Rex clementissimus Carolus reuersus est in Franciam. Tunc misit Papa Adrianus Formosum & Damasum Episcopos ad Tassilonem Ducem Baioariorum vna cum Missis domni Regis Caroli, Riculfo Diacono, & Eberardo Magistro Pincernarum, ad commonendum & contestandum, vt reminisceretur priscorum sacramentorum suorum, & vt non aliter faceret nisi sicut iureiurando iam dudum promiserat ad partem domni Pippini Regis & domni Caroli Regis filij eius vel Francorum. Consensitque Tassilo Dux Baioariorum, vt sumptis obsidibus à domno Rege Carolo ad eius veniret præsentiam. Quod non renuit domnus Rex Carolus. Et coniunxit se Tassilo Dux Baioariorum in præsentia domni Regis Caroli ad VVarmatiam ciuitatem. Ibi renouauit sacramenta, deditque XII. obsides electos, vt omnia conseruaret quæ Pippino Regi iureiurando promiserat in causa clementissimi Regis domni Caroli: & obsides recepti sunt in Carisiaco villa de manu Simberti* Episcopi. Sed non diu præfatus Dux promissiones quas fecerat conseruauit. & celebrauit domnus gloriosus Rex Natale Domini & Pascha in supradicta Carisiaco villa.

CAROLVS
MAGNVS.

*Durtiam?

* Adarnia.

779.

* Bohhor,
sive Bozolz.

780.

*Hildegard.
de.

781.

* Gisla.

* Ingberti

CAROLVS MAGNVS. SEQVENTI anno domnus Rex Carolus Rhenum transit, & in Colonia *
 VI. Synodum tenuit. Ibi omnes Saxones venerunt excepto rebelle VVidochindo: & **A**
 782. illuc conuenerunt Normandi nuntij Regis Sigefridi. Similiter Auari contine-
 * al. vbi Lip-
 pia oritur.
 * Iugurro.
 Rex Carolus in Franciam. Et cum reuersus fuisset, iterum Saxones statim, soli-
 to more, rebellati sunt suadente VVidochindo. Et ignorante hoc domno Rege
 Carolo, Ludouicus filius eius misit Missos suos Adalgifum & Geilonem atque
 VVoradam Comites, vt mouerent exercitum Francorum & Saxonum super
 Sclauos qui rebelles fuerant. Et supra nominati Missi in via audientes quod Saxo-
 nes rebellati fuissent, coniungentes ad scaram Francorum irruerunt super Sa-
 xones, & commiserunt bellum. Et fortiter pugnantes multos Saxones intereme-
 runt, & victores extiterunt, cecideruntque Adalgifus & Geilo. Hoc audiens
 domnus Rex Carolus sub celeritate illuc coniunxit, & peruenit vsque ad locum
 vbi Arola confluit in VVisoram. Iterum omnes Saxones conuenientes subdide-
 runt se potestati domni Caroli, & reddiderunt omnes malefactores illos qui
 ipsum * rebellium maximè terminauerunt. In eo autem prælio occisi sunt de Sa-
 xonibus quatuor millia quingenti. VVidochindus autem fugâ lapsus est in par-
 tes Normandiæ. His peractis, domnus Rex Carolus reuersus est in Franciam,
 & celebravit Natale & Pascha in villa quæ dicitur Teudone-villa. Tunc obiit
 Regina benemerita domna Aldeardis * pridie Cal. Maij in vigilia Ascensionis
 Domini. Iterum rebellant Saxones, & domnus Rex Carolus super eos ad Teot-
 malli venit. Ibi Saxones præparauerunt se ad pugnam in campo. Sed viriliter
 domno rege Carolo pugnante, Saxones terga vertunt, & Franci victores exi-
 stunt: ceciditque ibi multitudo Saxonum ita vt pauci fuga euaserint. Inde victor
 gloriosus Rex Carolus venit ad Paderbrunnem. ibi iterum coniunxit exercitum
 suum, & super Saxones pergit ad fluuium qui dicitur Hafa. Vbi, bello inito,
 plusquam sex milia Saxonum ceciderunt, & Franci victores extiterunt. Inde
 domnus Rex transit ad Albiam fluuium, reuersusque est in Franciam. & in eo-
 dem anno obiit bonæ memoriæ domna Berta Regina. Cùmque Rex Carolus
 VVarmatiam peruenisset, sociavit sibi in matrimonium domnam Fastradam Re-
 ginam, & celebravit Natale & Pascha in Aristallio villa.

VII. SAXONES iterum rebellant solito more, & cum eis aliqua pars Fresonum.
 784. Domnus fortis Rex Carolus super Saxones Renum transit ad Lippiam *, & va-
 * Lipihaam
 * Hulcului,
 seu, Hu-
 culoin.
 stando Saxoniam peruenit vsque ad Huculin *. Ibi consilium inuit, quia nimia
 inundatio aquarum erat, vt per Thoringam de Orientali parte intraret super
 Ostfalaos, & filium suum Carolum misit cum scara, qui perrexit per Thoringam
 vsque ad fluuium Albiam, & inde ad Stangfurd, & inde ad Scainingi. Ibi prælio
 facto victor existens, cum gloria reuersus est Franciam, dimisso in Saxonia Ca-
 rolo filio suo. VVestfalai verò congregauerunt se ad Lippiam. Quo audito filius
 domni Caroli obuiam eis accessit cum scara sua. Et inito bello, victor exitit Ca-
 rolus filius domni Regis Caroli: cecideruntque in eo prælio de Saxonibus plus-
 quam septem milia hominum. Carolus verò illæsus remeauit ad genitorem suum
 in VVarmatia ciuitate. Ibi domnus Rex Carolus inuit consilium, vt hiemis tem-
 pore iter ageret in Saxoniam, quod & factum est. Et celebravit Natale in Cidrio-
 burgi * super fluuium Ambra. Inde abiens in Saxoniam peruenit vsque ad Ri-
 * skidnof-
 burg.
 785.
 * Rimeæ.
 * VVahar-
 na.
 mia * super fluuium VVisora vbi confluit VVarana *, & propter nimias inunda-
 tiones aquarum, reuersus est Eræsburgum, & vxorem suam domnam Fastradam
 Reginam vna cum filiis & filiabus suis ad se venire iussit. Ibi tota hieme re-
 sedit, & Pascha celebravit. Et ibi residens multoties scaras misit super Saxo-
 nes, & ipse super eos insurrexit, & deprædauit eos, & castra eorum cepit, &
 loca eorum munita abstulit, & vias mundauit. Synodum autem * suam tenuit
 ad Paderbrunnem. Inde iter peragens viis apertis nemine contradicente, per
 totam Saxoniam quocumque voluit ambulauit, venitque in Bardingauin *. Et
 * Conci-
 lium verò
 * Barda-
 gauin.
 misit post VVidochindum & Abbionem, & utrosque ad se conduxit, & firma-
 uit vt non se subtraxissent nisi in Franciam ad eum venissent, petentibus illis
 * credentias
 quod inlazi
 fuissent
 * Amalui-
 num.
 securitatem * si venissent. quod & factum est. Inde reuersus in Franciam misit il-
 lis obsides per Missum suum Amaluuonem *. Quos cum recepissent, cum ipsis
 adiunxerunt se ad domnum Regem Carolum ad villam Attiniacum. Ibi bap-
 ti-

A zati sunt VVidochindus & Abio vna cum focis eorum, & tunc tota Saxonia subiu- gata est. CAROLVS MAGNVS. 786. Eo anno in ipsa villa celebravit Natale & Pascha. Deinde misit exercitum in Britanniam vna cum Misso suo Audulfo Senescalco, & ibi multa castella conquieserunt & loca firma, & multa palustria & incæsa, & Capitaneos Brittonum repræsentauerunt in Synodo domni Regis Caroli in VVar- miam. Tunc prospiciens se ex omni parte pacem habere, consilium sumit vt orationis causa Romam pergeret, & ad limina beatorum Apostolorum iter pergen- di, & causas Italicas disponendi, & cum Missis Imperatoris placitum habendi de conuenientiis eorum. quod & factum est, & celebravit Natale Domini in Florentia ciuitate.

I G I T V R gloriosus Rex Carolus veniens Romam, receptus est honorificè à domno Apostolico Adriano, & aliquot dies ibi moratus est. Argifus Dux Bene- uenti misit filium suum Romaldum domno Regi Carolo cum multis muneribus, postulans vt non intraret Beneuentum, & faceret omnes voluntates domni Regis Caroli. Sed hoc Apostolicus minimè credebat, neque Optimates Fran- corum. Et consilium fecit cum domno Rege Carolo & cum Optimatibus Fran- corum, vt Beneuentum intraret ad causas firmandas. Et ita factum est. Et dum Capuam venisset, reliquit Argifus dux Beneuentum, & in Salerno se reclusit. Et timore perterritus, non fuit ausus videre faciem domni Regis Caroli, sed **B** misit ei ambos filios suos Romaldum & Grimaldum cum multis muneribus & obsidibus, vt obtemperaret petitioni eius. Domnus verò gloriosus Rex Caro- lus vna cum Sacerdotibus & Optimatibus suis prospexit vt non deleretur illa terra, nec desertarentur Episcopia & Monasteria, elegitque XII. obsides & ter- tium decimum filium Ducis Grimaldum. Et acceptis muneribus, iurauerunt omnes Beneuentani domno Regi Carolo. Et reuersus est Rex piissimus Caro- lus, & celebravit Romæ Pascha cum domno Apostolico. Ecce orta est con- tentio per dies festos Paschæ inter Cantores Romanorum & Gallorum. Dice- bant se Galli meliùs cantare & pulchriùs quàm Romani. Dicebant se Romani doctissimè cantilenas Ecclesiasticas proferre, sicut docti fuerant à sancto Gre- gorio Papa: Gallos corruptè cantare, & cantilenam sanam destruendo dilacera- re. Quæ contentio ante domnum Regem Carolum peruenit Galli verò propter securitatem domni Regis Caroli valde exprobrabant Cantoribus Romanis. Ro- mani verò propter auctoritatem magnæ doctrinæ, eos stultos, rusticos & indo- ctos, velut bruta animalia, affirmabant, & doctrinam sancti Gregorij præfere- bant rusticitati eorum. Et cum altercatio de neutra parte finiret, ait domnus piissimus Rex Carolus ad suos Cantores: Dicite palam, quis purior est, & quis melior, aut fons viuus, aut riuuli eius longè decurrentes? Responderunt omnes **C** vna voce, Fontem, velut caput & originem, puriorem esse: riuulos autem eius, quantò longiùs à fonte recesserint, tantò turbulentos & sordibus ac immundi- tiis corruptos. Et ait domnus Rex Carolus: Reuertimini vos ad fontem sancti Gregorij, quia manifestè corrupistis cantilenam Ecclesiasticam. Mox petiit domnus Rex Carolus ab Adriano Papa Cantores, qui Franciam corrigerent de cantu. At ille dedit ei Theodorum & Benedictum Romanæ Ecclesiæ doctissimos Cantores, qui à sancto Gregorio eruditi fuerant: tribuitque Antiphonarios san- cti Gregorij, quos ipse notauerat notâ Romana. Domnus verò Rex Carolus re- uertens in Franciam, misit vnum Cantorem in Metis ciuitate, alterum in Sueffio- nis ciuitate: præcipiens de omnibus ciuitatibus Franciæ Magistros Scholæ An- tiphonarios eis ad corrigendum tradere, & ab eis discere cantare: Correcti sunt ergo Antiphonarij Francorum, quos vnusquisque pro arbitrio suo vitiauerat, ad- dens vel minuens, & omnes Franciæ Cantores didicerunt notam Romanam, quam nunc vocant notam Franciscam: excepto quòd tremulas vel vinnulas*, * vinnulas. siue collisibiles vel secabiles voces in cantu non poterat perfectè exprimere Fran- ci naturali voce barbarica, frangentes in gutture voces potius quàm exprimen- tes. Maius autem Magisterium cantandi in Metis ciuitate remansit. Quantum- que Magisterium Romanum superat Metense in arte cantilenæ, tantò superat Metensis cantilena ceteras Scholâs Gallorum. Similiter erudierunt Romani Can- tores supradicti Cantores Francorum in arte organandi. Et domnus Rex Carolus iterum à Româ artis Grammaticæ & Computatoriz Magistros secum adduxit

CAROLVS
MAGNVS.

* Annus.
* Vnicus.

in Franciam, & vbique Studium literarum expandere iussit. Ante ipsum enim **A**
domnum Regem Carolum, in Gallia nullum Studium fuerat liberalium ar-
tium. Per ipsos dies Paschæ venerunt Romam ad domnum piissimum Regem
Carolus Missi Tassilonis Ducis, Episcopus Isarnus*, & Abbas Henricus*,
petieruntque Apostolicum vt pacem faceret inter domnum Regem Carolum &
Tassilonem Ducem Baioariorum. Et domnus Apostolicus multum se interpo-
suit, postulando piissimum Regem. Cui ipse respondit, hoc se voluisse, & per
multa tempora quæsisse, & minimè inuenire potuisse: & proferebat statim fie-
ri. Voluitque mox in præsentia Papæ cum ipsis Missis pacem firmare. Et re-
nuentibus Missis, quia non ausi fuissent de eius parte vllam firmitatem facere,
cùm cognouisset Apostolicus instabilitatem & mendacium eorum, anathema
posuit supra Ducem eorum & suos consentaneos, si ipse Dux sacramenta, quæ
promiserat Pippino & domno Carolo Regi, non adimpletset. Et obtestatus est
supradictos Missos, vt contestarentur Tassilonem, vt non aliter faceret, nisi in
omnibus obediret domno Regi Carolo, & filiis eius, ac genti Francorum, ne
sanguinis effusio proueniret, vel læsio terræ ipsius. Et si ipse Dux obdurato cor-
de verbis Apostolici minimè obediret, tunc domnus Rex Carolus & suus exer-
citus absoluti essent ab omni periculo peccati, & quicquid in terra de incen-
diis eueniret, vel de qualicunque malicia, hoc super Tassilonem & eius consen-
taneos eueniret, & domnus Rex Carolus ac Franci innoxij ab omni culpa exindè
permansissent. His verbis expletis, Missi Tassilonis absoluti sunt. Tunc in inui-
cem sibi domnus Apostolicus, & domnus Rex gloriosus Carolus vale dicentes, **B**
benedictione assumpta & oratione peracta in Franciam cum gloria reuersus est,
adducens secum Cantores Romanorum, & Grammaticos peritissimos, & Calcu-
latores. Peruenitque idem mirissimus Rex Carolus ad coniugem suam domnam
Fastradam Reginam in ciuitate VVarmatia, & ibi ad inuicem grauisi sunt læti-
ficantes ac Dei misericordiam conlaudantes. Vbi Synodum congregauit, & de-
inde misit ad Tassilonem vt omnia adimpleret secundum iussionem Apostolici,
vel sicut iustitia erat: eò quòd sub iureiurando promissum habebat, vt in omni-
bus obediens & fidelis esset ei & filiis eius & Francis, & ad eius præsentiam veni-
ret. Quod renuit, & venire contempsit. Tunc domnus Rex Carolus sentiens
iustitiam suam, pergit Baioariam, venitque in loco qui dicitur Lecfeld* su-
per ciuitatem Augustam. Et iussit fieri alium exercitum de Austrasiis & Torin-
gis & Saxonibus, & coniunxerunt super Danubium fluuium in loco qui dicitur
Faringa. Et tertium exercitum iussit fieri de Italicis, vt filius eius Pippinus Rex
veniret vsque ad Triantum, & ipse ibi maneret, & exercitum suum plener in-
ante mitteret vsque ad Bauzarum. Tassilo videns se circundatum ex omni parte,
vidensque quòd omnes Baioarij plus essent fideles domno Regi Carolo quàm si-
bi, & cognouissent iustitiam domni Regis, & magis vellent iustitiam consen-
tire, quàm contrarij esse, contristatus vndique tradidit seipsum domno Regi **C**
Carolo manibus in manibus in vassaticum, & reddidit ei Ducatum sibi com-
missum à domno Pippino Rege, & confessus est se in omnibus peccasse, & malè
egisse. Et denuo renouans sacramenta dedit XII. electos obsides, & tertiumde-
cimum filium suum Theudonem. Receptisque obsidibus & sacramentis, reuer-
sus est domnus gloriosus Rex Carolus in Franciam, & celebravit Natale & Pas-
cham in villa quæ dicitur Ingilenhaim.

* Lecfeld

IX.
788.

DOMNVS igitur Rex Carolus habuit Synodum ad iam dictam villam In-
gilenhaim, ibique venit Tassilo ex iussione eius, sicut & ceteri vassi, dixerunt-
que fideles Baioarij quòd Tassilo fidem suam saluam non haberet, sed postea
fraudulentus apparuit suadente vxore sua Liutberga. Quod & Tassilo denega-
re non potuit, sed confessus est postea se transmisisse ad Auaros vt sibi consenti-
rent contra domnum Regem: & homines suos, quando iurabant, iubebat vt ali-
ter in mente retinerent, & sub dolo iurarent: & quia dixerat, si decem filios habe-
ret, antè voluisset omnes amittere quàm placita sic manerent sicut iurauerat: &
quia dixerat, melius se esse mori quàm ita viuere. Et dum incriminaretur eum de
multis aliis infidelitatibus Franci, & Baioarij, & Langobardi, & Saxones, & quia
in exercitu dereliquerat domnum Pippinum Regem, & omnes acclamauerunt
eum esse reum mortis, & vt capitali sententia damnaretur: domnus piissimus

A Rex Carolus motus misericordiâ, ob amorem Dei, & quia consanguineus eius erat, continuit vt non moreretur. Et interrogauit Tassilonem, quid agere vellet. Ille verò postulauit licentiam sibi tonsorandi, & in Monasterium introcundi, & pro tantis peccatis pœnitentiam agendi: vt suam saluaret animam. Similiter filius eius Theodo iudicatus est: & Monachi ambo facti sunt in Olto Monasterio vbi, sanctus Bonifacius requiescit. Pauci verò Baioarij, qui in aduersitate domni Regis Caroli perdurare volebant, missi sunt in exilium. Eodem anno commissum est bellum inter Græcos & Langobardos, id est à Ducibus Spolitanijs, Hildebrando, & Grimaldo quem posuerat domnus Rex Ducem super Beneuentum. fuitque V Vinigisus Francus Missus domni Regis Caroli cum paucis Francis ex parte Langobardorum, & victoriâ habuit. Auari quoque bellum inierunt cum Francis qui erant in Italia, & victi cum confusione fugati sunt, & victoriâ Franci habuerunt. Tertia pugna commissa est inter Auaros & Baioarios in campo Hibose, & Missi domni Regis Caroli Garamandus* & Audærus* cum paucis Francis fuerunt ex parte Baioariorum, & Auari victi sunt. Et hæc omnia Dux Tassilo & vxor eius Deo odibilis Liutberga consiliati fuerant. Quarta fuit pugna cum Auaris & Baioarijs. ibique fuerunt Missi domni Regis Caroli, & victoria fuit Christianorum, Deo protegente. De Auaris occisi sunt ad decem milia, & alij in Danubium fluuium submersi sunt dum gladium fugiunt. Post hæc domnus Rex Carolus ad Reganesburg peruenit, & ibi fines vel marcas Baioariorum disposuit, quomodo salutæ contra Auaros esse potuissent. Inde reuersus celebrauit Natale & Pascha in Aquis Palatio.

* Grahmannus.

B INDE iter egit in Sclauaniam, & ad locum V Vilze peruenit, & vna cum consilio Francorum & Saxonum transit Renum, & venit ad Albiam fluuium, ibique duos pontes construxit, & ad vnum fecit castellum ex ligno & terra ex vtraque parte. Inde pergens vltra, Sclauos sub suo dominio conquisiuit. Fuerunt in exercitu eius Franci & Saxones & Fresones, qui nauigio per Labola fluuium cum quibusdam Francis ad eum coniunxerunt. fuerunt etiam Sclaui cum eo Suurbi*, & Abotri, quorum Dux fuit V Vitzan. Ibi obsidibus & sacramentis ab eis receptis, Domino ducente, in Franciam reuertitur, & celebrauit Natale & Pascha in V Varmatia. In anno sequenti nullum fecit iter, sed in eadem ciuitate celebrauit Natale & Pascha. Inde in itinere ad Baioariam Renesburgum* peruenit. Ibi exercitu coniuncto cum consilio Francorum, Saxonum, & Fresonum, destinauit iter, cum Dei adiutorio, in partes Auarorum propter nimiam maliciam quam fecerant contra sanctam Ecclesiam & populum Christianum, vnde iustitias per Missos impetrare non valuerunt. Et properans ad Anisam* fluuium, ibi constituerunt Letanias facere per triduum, & Missarum so-

X.
789.

* Suburbine non Aboliti.

790.

791.

* Reganesburg.

* Nisam.

* victoria.

C lemnia celebrare pro salute exercitus, & victoria & adiutorio Domini nostri Iesu Christi, & vindicta* super Auaros. Domnus verò Rex Carolus de Australi parte Danubij iter egit cum Francis. Saxones autem cum quibusdam Francis & plurima turba Frisonum de Aquilonali parte Danubij abierunt, & venerunt omnes ad Auarorum firmitates. Domnus verò Rex Carolus ad Cummoberg. Alij verò in ripa quæ dicitur Campus, quia sic vocatur ille fluuius qui confluit in Danubium. Et cum Auari viderent vtrasque ripas exercitum continere, & nauigia per medium fluuium venire, terrore à Deo perterriti dereliquerunt loca firmissima & fugerunt. Et, Christo ducente populum suum, vterque exercitus peruenit ad fluuium Raba, prostraueruntque Auarorum innumerabilem multitudinem, & reuersi sunt ex vtraque ripa ad propria, magnificentes Deum pro tanta victoria. Et celebrauit domnus Rex Carolus Natale & Pascha in Ragenesburg. Ibi tenuit Synodum, vbi primò condemnata est hæresis Felicianæ cum auctoritate Adriani Papæ. Quem Angilbertus ad præsentiam Adriani Apostolici adduxit, & confessione facta suam hæresim iterum abdicauit. Eodem anno nullum iter exercitale factum est, sed fecit pontem super nauigia flumina transeuntem, anchoris & funibus ita cohærentem vt iungi & dissolui posset. Ibi Natale & Pascha celebrauit ipso anno.

792.

A NNO sequenti domnus Rex Carolus de Ragenesburg iter fecit nauigio vique ad fossatum magnum inter Alamanniam & Radantiam*. Ibi cum muneribus magnis Missi Apostolici præsentati sunt, & nunciatum est ei Saxones iterum

XI.

793.

* Radamantiam.

rebelle. Inde per Radantiam * nauali itinere abiit in Mochin, & Natale celebrauit ad Sanctum Chilianum in VVirzinburg, & Pascha in Franconofurt. Et **A**
CAROLVS
MAGNVS. ibi congregata est Synodus magna Episcoporum Galliarum, Germanorum, Italorum, in præsentia eius. Ibi fuerunt Missi domni Apostolici Adriani, Theophilactus & Stephanus Episcopi: & ibi tertio damnauerunt hæresim Felicianam. Quam damnationem per auctoritatem sanctorum Patrum in libro conscripserunt, quem librum omnes sacerdotes propriis manibus subscribendo confirmarunt. Ibi obiit Fastrada Regina, & ad sanctum Albanum sepulta est. Pseudosynodus Græcorum, quam falso septimam vocabant, pro imaginibus reiecta, est à Pontificibus. Indè motus est exercitus in Saxoniam per duas turmas. In vna fuit dominus gloriosissimus Rex Carolus, in altera misit Carolum filium suum per Coloniam. Saxones autem congregati præparauerunt se ad bellum in campo **B**
* Sinasfelt. Sinisfelt *. Sed cum audissent se ex duabus partibus esse circumdatos, timore pleni promiserunt se esse Christianos & fideles domno Regi Carolo. Et Rex ad Palatium Aquis rediit, ibique Natale & Pascha celebrauit. Habuitque placitum suum ad locum Cuffistain * in suburbio Maguntiaë vrbs. Saxones verò fecerunt irritum placitum suum de habenda Christianitate, & fide Regis tenenda, & dominus Rex Carolus in Saxoniam intrans, peruenit ad fluuium Albin in locum Luini *: vbi factò prælio VVinutzin * Abodritorum Rex à Saxonibus occisus est. Ibi venerunt Missi Tuduin, qui in gente Auarorum magnam potestatem habebat, qui dixerunt quòd idem Tuduin cum terra & populo suo se **B**
* Liuns.
* VVinutzin. Regi dedere vellet. Rex verò afflictis Saxonibus valde, & cæsis gladio triginta milibus pugnantium ex eis, terra vastata, & acceptis obsidibus, rediit Aquis, & ibi Natale & Pascha celebrauit.

XII. ALIO anno Adrianus Papa obiit, & Leo mox vt in locum eius successit, misit Legatos cum muneribus ad Regem. Clauis etiam confessionis sancti Petri, & vexillum vrbs Romæ, ei direxit. Emericus * autem Dux Furiuliensis missus in Pannoniam VVonomirro Sclauo Principe suo, Ringum * Ducem Auarorum interficere fecit, & Gaganum & Iugurram * spoliare fecit, & thesaurorum multitudinem **B**
* Sed &
* Heiricus.
* Hrigun.
* Vigurum. multa prolixitate seculorum à Regibus Auarorum collectam domno Regi Carolo Aquis Palatio misit. Quo thesauro accepto, gratiarum actiones Deo largitori omnium bonorum peregit, & indè magnam partem ad limina Apostolorum misit per Angilbertum dilectum suum Abbatem, & reliquam partem Optimatibus suis & Clericis & Monachis largitus est. Ipso anno Tuduin secundum sollicitationem suam cum multitudine Auarorum ad Regem venit, & se ei dedit cum populo & patria sua, & ipse & populus eius Christiani facti baptizati sunt, & honorificè muneribus ditati redierunt. Rex collectis exercitibus Saxoniam ingressus, Pippinum filium suum Regem Italiaë in Pannoniam misit. Qui Pippinus commisso bello cum Auaris victor extitit, & diu resedit in Ringo villa, & cum multis thesauris rediit ad domnum Regem Carolum patrem suum in Aquis Palatium. Et celebrauit ibi dominus Rex Carolus Natale & Pascha. Tunc **C**
797.
* ab eo de-
fecerat. Barcinona ciuitas Hispaniaë, quæ iam pridem à nobis descuerat *, per Zatum Præfectum ipsius reddita est ei. Nam ipse ad Palatium veniens, domno Regi semetipsum cum ciuitate commendauit. Deinde gloriosus Rex facta expeditione in Saxoniam trans omnes paludes & inuia loca vsque ad Haduloba (hoc enim loco nomen vbi Oceanus Saxoniam adluit) transiit. Et tota Saxonum gente in ditionem per obsides accepta, reuersus est Aquis Palatio. Ibi Abdella Sarracenus filius Ibimage Regis, à fratre Regno pulsus, in Mauritania exulans, ei se manibus commendauit. Ibi venit Theoctistus filius * Nicetæ, qui tunc Siciliam regebat, portans Imperatoris epistolam. quem magnificè suscipiens post paucos dies absoluit. Et Nouembrio mense mediante, ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intrauit: positisque castris apud VVisoram fluuium, locum castrorum Heristelli vocari iussit. Illuc venerunt Legati Auarorum cum muneribus multis. Inde Abdellam Sarracenum cum filio suo Ludouico in Hispania reuerti fecit, & filium suum Pippinum ad Italiaë misit. Ipse ad disponendam Saxoniam totum hiemis tempus impendit, & ibi Natale Domini & Pascha celebrauit.

XIII. VENIT autem ad eum Legatus Adefonsi * Regis Galliciaë & Asturiaë nomine **B**
* Hadefosi. Froia, præfonsans papilionem miræ pulchritudinis. In ipso quoque Paschæ tem-

A pore Nortliudi trans Albiam sedentes seditione commota, Legatos eius, qui ad iustitias faciendas apud eos conuersabantur, quosdam occiderunt, quosdam ad redimendum reseruauerunt: ex quibus aliqui fugerunt, ceteri redempti sunt. Rex Carolus collecto exercitu de Heristelli ad locum qui dicitur Minda perrexit, & contra desertores inter Albim & VVisoram peragrauit totam Saxoniam. Nortliudi cum Trasicone Duce Abodritorum & Eburiso Legato domni Regis commisso prælio victi sunt, & cæsi ex eis quatuor milia. Ceteri qui euaserunt de pacis conditione tractauerunt. Et Rex acceptis obsidibus, reuersus est in Aquisgrani Palatium. Ibi Legationem à Constantinopoli suscepit, eratque Legatus Michaël Patricius Frigiæ, & Theophilus Presbyter, epistolam Herenæ Imperatricis deferentes, quia filius eius Constantinus Imperator anno superiore à suis comprehensus excæcatus est. Hæc tamen Legatio tantum de pace fuit. Quos cum absoluisset, absoluit etiam cum eis & Sisinnium fratrem Tarasij Constantinopolitani Episcopi, iamdudum in Italia prælio captum. Hoc anno, id est ab Incarnatione Domini DCCXCVIII*. sydus Martis à superioris anni Iulio usque ad huius anni Iulium nusquam in toto cælo videri potuit. Tunc insulæ Baleares à Sarracenis & Mauris deprædatæ sunt. Adefonsus Rex Galliciae & Asturiæ prædata Olisippona vltima Hispaniæ ciuitate, insignia victoriæ suæ ^{βόϊσσαι *}, *lonicas, mulos, captiuosque Mauros domno regi Carolo per Legatos suos Froiam & Basiliscum hiemis tempore misit, & in ipso Palatio domnus Rex celebrauit Natale & Pascha.

CAROLVS
MAGNVS.

*DCCXCVIII.
VIII.

*lonicas.

B ROMANI verò Leonem Papam Letania maiore excæcauerunt, & linguam ei amputauerunt. Qui in custodiam missus, noctu ab Angelo solutus, & oculis & lingua restitutus, euasit per murum, & ad Legatos domni Regis, qui tunc erant in Basilica sancti Petri, VVirundum scilicet Abbatem & VVinigifum Spoletanum Ducem, venit, & Spoletum deductus est. Domnus Rex profectus in Saxoniam transiit Hrenum ad Lippiam, & in Padabrano * positis castris, inde Carolum filium suum cum medietate exercitus direxit ad Sclauorum colloquium, & vt reciperet Saxones qui de Nortliudis in Bardengauium venerant. Ibi Leonem Papam cum summo honore suscepit, & reuerso prosperè filio suo, Leonem Papam cum honore dimisit Romam, & ipse reuersus est Aquisgrani Palatium. Ibi venit ad eum Daniel Legatus Michaëlis Præfecti Siciliæ, & cum magno honore dimissus est. Eodem anno gens Auarorum à fide quam promiserat defecit*, & Hericus Dux Foroiulienensis post tot res prosperè gestas iuxta Taraticam Liburniæ ciuitatem insidiis oppidanorum occisus est, & Geraldus Comes Baioariæ præfectus, commisso prælio cum Auaris, cecidit. Insulæ Baleares, quæ anno priore deprædatæ sunt à Mauris & Sarracenis, postulato & accepto à domno Rege auxilio, tradiderunt se illi, & defensæ sunt à prædonibus. Nam prælio facto Franci Mauros & Sarracenos prostrauerunt, & signa sublata domno Regi repræsentauerunt. VVido Comes, qui in Marca Britanniae præsidebat, vna cum fociis suis Comitibus Brittanniam ingressus, totam eam recepit in deditiōnem, & domno Regi Carolo de Saxonia reuerso arma Ducum qui se dederant, inscriptis singulorum nominibus, præsentauit. & sic tota Brittannia Francis subdita fuit. Tunc Monachus quidam de Hierosolimis veniens, benedictionem de reliquiis Sepulchri Domini, quam Patriarcha miserat domno Regi Carolo detulit. Azán Præfectus ciuitatis quæ dicitur Osca, clauis vrbs per Legatum suum cum muneribus misit. Celebrauit domnus Rex Natale Domini in eodem Palatio, & absolutum Hierosolimitanum Monachum reuerti fecit, mittens cum eo Zachariam Presbyterum de Palatio suo, qui donaria eius per illa loca sancta deferret. Et medio Martio mense Aquisgrani Palatio digrediens, litus Oceani Gallici perlustrauit, & in ipso mari, quod tunc piratis infestum erat, classem instituit, & præsidia disposuit. Pascha in Centulo apud Sanctum Richarium celebrauit. Inde iterum per litus Oceani Rotomagum ciuitatem profectus est, ibique Sequana amne transmissio, Turonis ad sanctum Martinum orationis causa peruenit. Moratus est ibi dies aliquot propter aduersam domnæ Liutgardæ coniugis valetudinem, quæ ibidem defuncta & humata est. Inde per Aurelianos & Parisios mense Iulio regressus Aquasgrani reuersus est. & pridie Nonas & VII. Id. Iulias insolito more aspera pruina fuit, sed nil incommoditatis fructi-

XIV.

799.

*Paderbrūne cōfedit.

*defecit.

809.

CAROLVS
MAGNVS.

bus attulit. Mense Augusto Magontiam veniens, iter in Italiam condixit, & A
Rauennam peruenit. Ibi ordinata in Beneuentanos expeditione, post septem
dierum inducias Romæ iter conuertit, & exercitum cum Pippino filio suo in Be-
neuentanorum terras prædatum ire iussit. Romam verò venienti occurrit pridie
Leo Papa & Romani cum eo apud Nomentum duodecimo ab vrbe lapide, &
summa cum humilitate summoque honore suscepit. Prandensque cum eo in lo-
co prædicto, statim eum ad urbem præcessit, & crastino in gradibus Basilicæ bea-
ti Petri Apostoli stans, missis obuiam Romanæ vrbs vexillis, ordinatis etiam
atque dispositis per congrua loca tam peregrinorum quàm ciuium turmis, qui
venienti laudes dicerent, ipse cum Clero & Episcopis equo descendente, gra-
dusque ascendente suscepit: datæque oratione, in Basilicam beati Petri psal-
lentibus cunctis introduxit. Facta sunt hæc sub die viii. Kal. Decemb. Post vii.
verò dies Rex concione vocata*, cur venisset Romam omnibus patefecit, & ex-
inde cotidie ad ea quæ erant facienda operam dedit. Inter quæ vel maximum &
difficillimum erat, de discutiendis Papæ obiectis criminibus. Et dum nullus pro-
bator criminum esse potuit, domnus Papa coram omni populo in Basilica beati
Petri Euangelium portans, ambonem conscendit, & inuocato sanctæ Trinita-
tis nomine, iureiurando ab obiectis criminibus se purgauit. Eadem die Zacha-
rias cum duobus Monachis, vno de monte Oliueti, altero de Sancto Saba, de
Oriente reuersus Romam venit, quos Patriarcha ad Regem misit. Qui benedi-
ctionis causâ clauis Sepulchri Dominici ac loci Caluarie, clauis etiam ciuita- B
tis & montis Oliueti cum vexillo detulerunt. Quos Rex benignè suscipiens, ali-
quot dies secum detinuit, & Aprili mense remuneratos absoluit. celebravitque
§ o i. Natale Domini Romæ. Ipsa autem die sacratissima Natalis Domini cum Rex
ad Missam ante Confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret, domnus
Leo Papa coronam capiti eius imposuit, & à cuncto Romanorum populo accla-
matum est: CAROLO AVGVSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET
PACIFICO IMPERATORI ROMANORVM, VITA ET VICTORIA.
Antea enim domnus Carolus vocabatur ab omnibus, Rex Francorum & Patri-
cius Romanorum: sed post laudes à domno Apostolico more antiquorum Prin-
cipum adoratus est, atque ablato Patricij nomine, Imperator & Augustus est
appellatus. Post paucos autem dies iussit eos qui Papam anno superiori dehone-
stauerant exhiberi, & habita de eis quæstione secundum Legem Romanam, vt
maiestatis rei, capite damnati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud
Imperatorem intercessit, & vita & membra eis concessa sunt: sed pro facinoris
magnitudine exilio deportati sunt. Huius factionis principes fuere Paschalis
Nomenclator, & Campulus Sacellarius, & multi alij Romanæ vrbs nobiles.
Ordinatis deinde Romanæ vrbs & Apostolici, totiúsque Italie non tantum pu-
blicis, sed etiam Ecclesiasticis & priuatis rebus (nam tota hieme non aliud fecit
Imperator) misit iterum in Beneuentanos expeditionem cum Pippino filio suo. G
Ipsè post Pascha vii. Cal. Maij Româ profectus, Spoletum venit. Et dum esset
ibi, ii. Cal. Maij hora noctis secunda terræ motus maximus factus est, quo tota
Italia grauiter concussa est. Quo motu tectum Basilicæ beati Pauli Apostoli ma-
gna ex parte cum suis trabibus decidit, & in quibusdam locis vrbes montesque
ruerunt. Tremuerunt eodem anno quædam loca circa Renum fluuium, & in
Gallia & Germania, & facta est pestilentia propter mollitiem hiberni temporis.
Imperator de Spoletto Rauennam veniens, aliquot dies ibi moratus Papiam per-
rexit. Ibi nunciatur ei Legatos Aaron Ammiraliummini Regis Persarum Pisas
intraffe. Quibus obuiam mittens, inter Vercellis & Eporeiam eos sibi fecit præ-
sentari. Vnus enim ex eis erat Persa de Oriente Legatus Regis Persarum: alter
Sarracenus de Africa Legatus Ammirati Abraham, qui in confinio Africæ in
Fossato præsidebat. Qui Isaac Iudæum, quem Imperator ante quadriennium ad
Regem Persarum cum Lanfredo & Sigimundo miserat, reuersum cum magnis
muneribus nuntiauerunt. Nam Lanfredus ac Sigimundus ambo defuncti erant.
Tunc ille misit Arcambaldum Notarium in Liguriam, ad classem parandam, qua
elefans, & quæ cum eo deferebantur, subueherentur. Ipsè verò celebrato Natali
sancti Ioannis Baptistæ apud Eporeiam, Alpes transgressus in Galliam reuersus
est. Ipsa æstate capta est à Christianis Barcinona ciuitas Hispaniæ iam biennio

* conuen-
tione facta.

* Pridie.

A obfessa, & Zarus * Præfectus eius, & alij complures Sarraceni comprehenfi. Et in Italia Teate ciuitas à Francis capta & incensa est, eiusque Præfectus Roselmus comprehensus. Castella, quæ ad ipsam ciuitatem pertinebant, in deditiõnem accepta sunt. Zarus & Roselmus vna die ad præsentiam Imperatoris deducti exilio damnati sunt. Mense Octobrio Isaac Iudæus de Africa cum elefante reuersus portum Veneris intrauit. Et quia propter niues non potuit transire Alpes, Vercellis hiemauit. Et Imperator Aquisgrani Palatio Natale Domini celebrauit.

HELENA * igitur Imperatrix misit de Constantinopoli Legatum Spatarium nomine Leonem, de pace confirmanda inter Francos & Græcos. Timebant enim Græci ne piissimus Imperator Carolus super eos irrueret. & Imperator vicissim propter ipsum absoluto illo, misit Iesse Episcopum Ambianensem & Elingaudum * Comitem in Constantinopoli, vt pacem cum Græcis constituerent. Celebratum est Pascha Aquisgrani Palatio. Mense autem Iulio venit Isaac cum elefante & ceteris muneribus, quæ à Rege Persarum missa sunt, & Aquisgrani omnia Imperatori detulit. Nomen elefantis erat Abulabaz *. Ortona ciuitas Italiae in deditiõnem accepta est. Luceria * quoque frequenti obsidione fatigata, & ipsa in deditiõnem venit, præsidiumque Francorum in ea positum est. Imperator æstatis tempore in Ardena venatibus operam dedit, & misso Saxonum exercitu trans-Albianos Saxones vastauit. Tunc Grimoaldus Beneuentanorum Dux in Luceria V Vinigisum Comitem Spoleti, qui præsidio præerat, aduersa valetudine fatigatum obsedit, & in deditiõnem accepit, captumque honorificè habuit, & Imperator Aquisgrani Natale Domini celebrauit. Ipsa hieme circa ipsum Palatium & finitimas regiones terræ motus factus est, & mortalitas subsecuta est. V Vinigisus à Grimoaldo redditus est, & Missi domni Imperatoris de Constantinopoli reuersi sunt. Et venerunt cum eis Legati Nikifori Imperatoris, qui tunc rempublicam regebat (nam Herenam post aduentum Legationis Franciæ deposuerunt) quorum nomina fuerunt, Michaël Episcopus, Petrus Abbas, Calistus Abbas, Candidatus Abbas. Qui venerunt ad Imperatorem in Germaniam super fluuium Sala, in loco qui dicitur Salts, & pactum faciendæ pacis in scripto susceperunt. Et inde dimissi cum epistola Imperatoris Romam regressi, & Constantinopoli reuersi sunt. Imperator autem in Baioariam profectus, dispositis Pannoniarum causis, Decembrio mense Aquisgrani reuersus est, & ibi celebrauit Natale Domini, & hiemauit.

Æ'S T A T E autem in Saxoniam ducto exercitu, omnes qui trans Albiam & in V Vimuadi * habitabant Saxones, cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam, & pagos trans-Albianos Abodritis dedit. Eodem anno Godofridus Rex Danorum venit cum classe sua, nec non & omni equitatu Regni sui ad locum qui dicitur Slietorp *, in confinio Regni sui & Saxoniarum. Promisit * enim se ad colloquium Imperatoris venturum, sed consilio suorum territus propius non accessit, sed quicquid voluit per Legatos mandauit. Nam Imperator super Albiam fluuium sedebat in loco qui dicitur Ondulsterin *, & missa ad Godofridum Legatione pro perfugis reddendis, medio Septembrio Coloniam venit. Dimissoque exercitu primò Aquisgrani, dein Ardennam petit: & venationibus indulgens, Aquisgrani reuersus est. Medio Nouembrio allatum est ei Leonem Papam Natale Domini cum eo celebrare velle, vbi cunque hoc contingere potuisset. Quem statim misso ad Sanctum Mauritium Carolo filio suo, honorificè suscipere iussit. Ipse obuiam illi ad Remorum ciuitatem profectus est, ibique susceptum, primò Carisiacum villam, vbi Natale Domini celebrauit, deinde Aquisgrani perduxit. Et donatum magnis muneribus per Baioariam ire volentem reduci fecit vsque Rauennam. Causa aduentus eius hæc erat. Perlatum est ad Imperatorem æstate præterita Christi sanguinem in Mantua ciuitate fuisse repperitum. Propter hoc misit ad Papam, petens vt huius famæ veritatem inquireret. Qui accepta occasione exeundi, primò in Langobardiam quasi pro inquisitione ista profectus est, inde ad Imperatorem veniens mansit cum eo dies VIII. reuersusque est Romam.

NON multò post Princeps Hunorum Capcanus * propter necessitatem populi sui Imperatorem adiit, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sab-

CAROLVS
M. A. G. N. V. S.
* Lanum.

XV.
802.
* Herena.

* Heingaldum.

* Ambulabat.
* Lucerna.

803.

XVI.
804.
* VVino-hudi.
* Liesthorp.
* Finxit.

* Hódun-
steci.

XVII.

805.
* Cappanus.

riam & Carnuntum, quia propter infestationem Sclauorum in pristinis sedibus **A**
 esse non poterat. Quem Imperator benignè suscepit (erat enim Capcanus Chri-
 stianus in baptismo nomine Theodorus) & precibus eius annuens, muneribus
 donatum redire permisit. Qui rediens ad populum suum, pauco tempore trans-
 * Caganus. 28to diem obiit. Misitque Capcanus * vnum de Optimatibus suis, petens sibi
 honorem antiquum, quem Capcanus apud Hunos habere solebat. Cuius preci-
 bus Imperator assensum præbuit, & summam totius Regni iuxta priscum eorum
 ritum Capcanum habere præcepit. Eodem anno misit filium suum Carolum in
 * Beheimi. Sclauaniam ad illos qui vocantur Beheimi *, qui omnem patriam illorum depopu-
 * Leönem, *
 seu Leconē. pulatus, Ducem eorum nomine Lechoneogo * occidit. Inde regressus, in silua
 Vosegum venit ad Imperatorem, in loco qui dicitur Camp. Nam Imperator men-
 se Iulio de Aquisgrani profectus Theodonis-villam, & per Metis transiens Vo-
 segum petiit. Ibi venationi operam dans, post reuersionem filij castellum profe-
 * ad Rume- ctus Aadrumerici *, ibi aliquantum temporis moratus ad hiemandum in Theo-
 rici. donis-villa Palatio suo secedit. Ibi ad eum ambo filij sui Pippinus & Ludouicus
 806. venerunt, & ibi celebrauit Natale Domini. Statim post Natale venerunt Duces
 * de Iadera. Venetiarum VVilericus & Beatus, & Paulus Dux Ioderæ *, & Donatus eiusdem ci-
 uitatis Episcopus, Legati Dalmatiarum cum magnis donis. Et facta est ibi ordi-
 natio ab Imperatore de Ducibus & populis tam Venetiæ quàm Dalmatiæ. Illis-
 que absolutis cōuentum habuit Imperator cum primoribus & optimatibus Fran-
 corum de pace constituenda & conseruanda inter filios suos, & diuisione Regni **B**
 facienda in tres partes, vt sciret vnusquisque illorum quam partem tueri & rege-
 re debuisset si superstes ei viueret. De hac partitione Testamentum factum est, &
 iureiurando à Francis confirmatum, & constitutiones pacis conseruandæ causa
 factæ. Atque hæc omnia literis mandata sunt, & Leoni Papæ, vt his sua manu
 subscriberet, per EINHARDVM missa. Quibus Pontifex lætis & assensum præ-
 buit, & propria manu subscripsit. Imperator verò dimisso vtroque filio in Re-
 gnum sibi deputatum, ipse per Mosellam & Renum Nouiomagum nauigauit,
 & ibi sanctum Quadragesimale Ieiunium, & sanctum Pascha celebrauit. Inde
 * terram Aquisgrani veniens, misit Carolum filium suum in Sclauaniam * qui dicuntur
 Sclauorum. Sorabi super Albiam fluuium. In qua expeditione Miliduohc * Sclauorum Dux *
 * Milio- interfectus est. Dubque castella Carolus tunc ibi fecit, vnum super ripam flumi-
 * duch. nis Salæ, alterum iuxta fluuium Albin. Sclauisque pacatis, Carolus regressus in
 loco qui dicitur Silli super ripam Mosæ fluminis venit ad patrem. Iterum in Be-
 heim Sclauaniam misit Carolum filium cum Baioariis & Alamannis & Burgun-
 dionibus sicut anno superiore, vastataque terra Sclauorum cum gaudio regressi
 sunt. Eodem anno Pippinus de Italia misit classem in Corsicam insulam contra
 Mauros, qui eam vastabant. cuius aduentum Mauri non expectantes, fugerunt.
 * Haduma- Vnus tamen de Francis Ademarum * Comes ciuitatis Genuæ, imprudenter con-
 rus. tra eos dimicans, occisus est. In Hispania verò Nauarri & Pampilonenses, qui **C**
 superioribus annis ad Sarracenos defecerant, in fidem reuersi sunt domni Impe-
 ratoris. Tunc classis à Nicephoro Imperatore, cui Niceta Patricius præerat, mit-
 titur ad recuperandam Dalmatiam, & Legati qui dudum ante quatuor ferè an-
 nos ad Regem Persarum missi sunt, per ipsas Græcarum nauium stationes trans-
 uecti ad Taruisianum portum nullo aduersariorum sentiente regressi sunt, & Im-
 perator in Aquisgrani celebrauit Natale Domini.
 * VIII. ANNO superiore IIII. Non. Septemb. fuit eclipsis Lunæ, & stabat Sol in sex-
 807. ta decima parte Virginis, Luna autem in sexta decima parte Piscium. Hoc au-
 tem anno id est ab Incarnatione Domini DCCCVII. prid. Kal. Febr. fuit Luna
 xvii. quando stella Iouis quasi per eam transire visa est. & III. Id. Febr. fuit
 eclipsis Solis media die stante vtroque sidere in vicesima quinta parte Aquarij.
 Iterum IIII. Kal. Mart. fuit eclipsis Lunæ, & apparuerunt acies eadem nocte
 miræ magnitudinis, & Sol stetit in vndecima parte Piscium, & Luna in vndeci-
 ma parte Virginis. Et stella Mercurij xvi. Kal. April. visa est in Sole quasi parua
 macula nigra: tamen paululum superius medio centro eiusdem sideris, quæ octo
 * in Fracia. dies à Francis * conspecta est. Sed quando primam intrauit vel exiit, nubibus
 impredientibus minimè potuit adnotari. Iterum mense Augusto xi. Kal. Sept.
 eclipsis Lunæ facta est hora noctis tertia, Sole posito in quinta parte Virginis; &

A Luna in quinta parte Piscium. Sicque ab anni superioris Septembrio vsque ad anni presentis Septembrium ter obscurata est Luna, & Sol semel. Tunc Rbertus Missus Imperatoris, qui de Oriente reuertebatur, defunctus est, & Legatus Regis Persarum nomine Abdella, cum Monachis de Hierusalem, qui Legati erant Thomæ Patriarchæ, id est Georgius & Felix (quorum Georgius Abbas de monte Oliueti, patriâ Germanus, proprio nomine Engelbaldus dicebatur) peruenerunt ad Imperatorem munera deferentes, quæ Rex Persarum miserat Imperatori Karolo, papilionem & tentoria atrij vario colore facta, miræ magnitudinis & pulchritudinis, omnia ex bisso cum funibus. Præterea pallia serica preciosissima, odores, aromata & balsama, & horologium ex auricalco arte mechanica mirificè compositum, in quo XII. horarum cursus ad clēpsidram vertebatur, cum totidem æreis pillulis quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo subiectum sibi cimbalum tinnire faciebant. Erantque in ipso XII. Caballarij*, qui per XII. fenestras completis horis exibant, & impetu egressionis suæ XII. fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant. & alia multa erant in ipso horologio, quæ nunc enumerare longum est. Præterea candelabra duo ex auricalco miræ magnitudinis & proceritatis. Quæ omnia Aquis Palatio ad Imperatorem delata sunt. Imperator Legatum & Monachos per aliquantum tempus secum retinens, in Italiam direxit, atque ibi eos tempus nauigationis expectare iussit. Eodem anno Burchardum Comitem Stabuli sui cum classe misit in Corsicam, vt eam à Mauris, qui superioribus annis illuc prædatum venire consueuerant, defenderet. Mauri autem, solito more, de Hispania egressi, primò Sardiniam appulsi sunt, ibique cum Sardis prælio inito victi sunt, & occisi quinque* milia Maurorum. Inde in Corsicam peruenerunt. Ibi cum Burchardo præliantes, victi & fugati sunt, amissis tredecim nauibus. Illo anno Mauri in omnibus locis aduersa fortuna periclitati sunt, sicut ipsi testabantur, eo quòd anno superiore contra omnem iustitiam de Datalaria* insula sexaginta Monachos* asportatos in Hispania vendiderunt, quorum aliqui per liberalitatem domni Imperatoris Caroli iterum in sua loca reuersi sunt. Niceta verò Patricius, qui cum classe Constantinopolitana sedebat in Venetia, pace facta cum Pippino Rege, & indutijs vsque ad mensem Augustum constitutis, statione soluta Constantinopolim regressus est. Et domnus Imperator celebrauit Aquis Natale & Pascha.

CAROLVS
MAGNVS.

* equites

* tria

* Patalaria

XI.
808.

C I P S O tempore hiems mollissima ac pestilens fuit, & vere inchoante Imperator Nouiomagum profectus est, vbi Quadragesimale Ieiunium & Pascha celebrauit, & regressus est Aquis. Et quia nuntiabatur Godofridum Regem Danorum in Abodritos cum exercitu traiecisse, Carolum filium suum ad Albiam cum valida Francorum & Saxonum manu misit, iubens vesano Regi resistere, si Saxonix terminos aggredi tentaret. Sed Rex Danorum statuis per aliquot dies in littore habitis, & expugnatis aliquot Sclauorum castellis & captis, audito aduentu Francorum cum damno reuersus est. Draconem Ducem Abodritorum iam pepulerat à loco, & Godelaibum alium Ducem dolo captum patibulo suspenderat, & duas partes Abodritorum sibi vestigales fecerat: sed optimos militum suorum & manu promptissimos amisit, & filium fratris sui* nomine Reginoldum, qui in oppugnatione cuiusdam oppidi cum plurimis Danorum primoribus interfectus est. Filius autem Imperatoris domnus Carolus Albiam ponte iunxit, & ad Linones & Smeldingos, qui & ipsi ad Godofredum* defecerant, celeriter venit, & populatis illis circumquaque, transito iterum flumine cum incolumi exercitu in Saxoniam se recepit. Erant cum Godofrido in expeditione Sclaui qui dicuntur V Vilzi, qui propter antiquas inimicitias, quas cum Abodritis habere solebant, sponte se copiis eius coniunxerant: qui similiter ad propria fugerunt. Gotefridus verò destructo emporio quod in Oceani littore constitutum lingua Danorum Reric dicitur, & magnam Regno illius commoditatem vestigalium persolutione præstabat, translatis inde negotiatoribus ad portum Liestrop* veniens, vallum ibi constituit ab Orientali maris sinu, quem illi Oestarfalt vocant, vsque ad Occidentalem Oceanum totam Egidoræ fluminis Aquilonalem ripam munimento pretexens, dimissa vna tantum porta per quam carri & equites emitti & recipi possent. Interea Rex Nordanimbrorum, id est de Irlanda* multa

* nepotem
suum Reginoldum.

* qui ad Danos defecerant.

* Sciethrop

* de Britannia.

CAROLVS
MAGNVS.

Brittanniæ, nomine Eardulfus Regno & patria pulsus ad Imperatorem venit, A
dum adhuc Nouiomago moraretur. Et p̄fecto aduentus sui negotio Romam
proficiscitur, Romaque rediens per Legatos Leonis Papæ & domni Imperatoris
in Regnum suum deductus honorificè receptus est. Legatus Papæ fuit Aldulfus
Diaconus de ipsa Brittanniæ natione Saxo, & Missi Imperatoris fuerunt duo
* Rucfredus.
Abbat. Hruotfridus * Notarius, & Nantarius de Sancto Ormaro. Imperator
verò ædificatis per Legatos suos duobus castellis ad Albin fluium, & præsidio
in eis contra Sclauorum incursiones disposito, Aquisgrami hiemauit, & ibi cele-
brauit Natale Domini & sanctum Pascha.

XX.
809.
* contra
præsidium.

Tunc classis de Constantinopoli missa primò Dalmatiam, dein Venetiam ap-
polit. Inde ad insulam Comiadum accessit, & commisso prælio cum castellanis *
Francorum victa & fugata Venetiam rediit. Paulus autem Dux qui classi præerat,
cum de pace inter Francos & Græcos constituenda, quasi hoc sibi esset iniun-
ctum, apud domnum Pippinum Regem Italiæ moliretur agere, V Vilarenius &
Beatus Dux Venetiæ insidias ei parabant, & ille eorum fraude cognita disces-
sit. At in Occiduis partibus domnus Ludouicus Rex Hispaniam intrans, Derto-
sam ciuitatem in ripa Hiberi fluminis obsedit: & post mensis vnus circulum, cum
eam videret non posse citò capi, & omnis Hispania de Sarracenis contra eum
congregaretur, dimissa obsidione cum incolumi exercitu in Aquitaniam se recep-
pit. Missis verò Papæ & Imperatoris de Irlanda reuertentibus, Aldulfus Diaco-
nus vnus ex eis captus est à piratis, & ductus in Brittanniam, & à quodam Regis B
Cœnulfii * homine redemptus Romam reuersus est. Ceteri sani in Franciam re-
uersi sunt. Tunc deprædata est à Græcis, qui Orobiotæ vocantur, Populonium
ciuitas Tusciæ. Mauri quoque de Hispania Corsicam ingressi in Sabbato sancto
Paschæ ciuitatem quandam diripuerunt, & præter Episcopum & paucos senes
& infirmos nihil in ea reliquerunt: Interea Gotefridus Rex Danorum per nego-
ciatores quosdam mandauit se audisse, quòd Imperator esset ei iratus propter
exercitum in Abodritos anno superiore seductum vt suas vlceretur iniurias:
& quia obiciebatur ei fœderis irruptio, petiit vt conuentus Comitum Franco-
rum & suorum iuxta terminos Regni sui trans Albiam fieret, professus se emen-
dare velle domno Imperatori si quid contra eum egisset. Timebat enim ne
domnus Imperator Carolus exercitum Francorum mitteret super Danos. Non
refutauit Imperator, colloquiumque trans Albiam habitum cum primoribus
Danorum in loco qui dicitur Melac. sed non bene finito placito discessum est.
Trasco verò Dux Abodritorum petiit auxilium ab Imperatore, postquam filium
suum postulanti Gotefredo obsidem dederat, qui misit cum eo Saxones super
VVilzos, & agros eorum igni, & gentem ferro deuastauerunt, & cum magna præ-
da reuersi sunt. Iterum Franci cum Saxonibus Smeldingorum maximam ciuita-
tem expugnant. & his successibus omnes qui ab Imperatore defecerant, ad suam
ditionem reuertuntur.

XXI.
* Colonia,
vide supra
pag. 64.
* Dco

His ita gestis Imperator de Ardenna Aquis reuersus mense Nouembri, Con-
cilium habuit de Spiritu sancto procedente à Patre & Filio. Quam quæstionem
Iohannes quidam Monachus Hierosolymis primò commouit. Cuius definiendæ
causa Bernarius Episcopus Cormaricensis *, & Alius Episcopus VVarmatiæ, &
Adalardus Abbas Monasterij Corbeix missi sunt Romam ad Leonem Papam.
Agitatum est & in eodem Concilio de statu Ecclesiarum, & conuersione eorum
qui in eis Domino * seruiunt. Nec aliquid tamen definitum est propter rerum, vt
videbatur, magnitudinem. Imperator autem cum ei multa de iactantia & super-
bia Regis Danorum nunciarentur, statuit trans Albiam fluium ciuitatem ædi-
ficare, Francorumque in ea ponere præsidium. Cùmque ad hoc per Galliam at-
que Germaniam exercitum congregasset, armisque ac ceteris ad vsum necessa-
riis rebus instructos per Fresiam ad locum destinatum ducere iussisset, Trasco
Dux Abodritorum in emporio Reric ab hominibus Godefridi per dolum inter-
fectus est. Sed Imperator postquam locus ciuitati constituendæ fuerat explora-
tus, Egbertum Comitem huic negotio exequendo præficiens, Albiam traicere
& locum iussit occupare. Est autem locus super ripam Sturix fluminis vocabulo
Essefelt, & occupatus ab Egberto & Comitibus Saxonis circa Idus Martias, &
muri cœptus est, & ædificata est fortissima ciuitas Essefelt. Ipso tempore
Aureolus

A Aureolus Comes de genere Felicis Aureoli Petragoricensis Comitatus exortus, qui in commercio Hispaniæ atque Galliæ trans Pyreneum contra Oſcam & Cæſaraugustam reſidebat, defunctus est, & Amoroſ Præfectus Cæſaraugustæ & Oſcæ ministerium eius inuaſit, & in caſtellis illius præſidia diſpoſuit: miſſaque ad Imperatorem Legatione, ſeſe cum omnibus quæ habebat in deditiõem illi venire velle promiſit. Tunc eclipſis Lunæ v i i. Kal. Ian. contigit. Et Amoroſ Cæſaraugustæ Præfectus, poſtquam Imperatoris Legati ad eum peruenerunt, petiit vt colloquium fieret inter ipſum & Hispanici limitis cuſtodes, promittens ſe in eo colloquio cum ſuis omnibus in Imperatoris ditionem eſſe venturum. Imperator autem hoc annuit, ſed multis interuenientibus cauſis, remanſit imperfectum. Mauri verò de tota Hispania cum maxima claſſe primò Sardiniam, deinde Corſicam appulerunt, & nullo in ea inuento præſidio, inſulam pene totam ſubege-
runt. Interea Pippinus Rex perfidiã Ducum Veneticorum incitatus, Venetiam bello terra marique iuſſit appetere. Subiectaque Venetia, ac Ducibus eius in deditiõem acceptis, eandem claſſem ad Dalmatiæ littora vaſtanda miſit. Et cum Paulus Cefalanæ Præfectus cum Orientali claſſe ad auxilium Dalmatis ferendum aduentaret, regia claſſis ad propria regreditur. & Rotrudis * filia Imperatoris, quæ natu maior erat, v i i. Id. Iun. obiit. Imperator verò Aquifgrani ad-
huc agens, & contra Goteſfridum Regem expeditionem meditans, nuntium accepit claſſem ducentarum nauium de Nortmannia Friſiam appuliſſe, totaque inſulas Friſiaco litori adiacentes eſſe vaſtatas, & iam exercitum illum * in continenti eſſe, ternaque prælia cum Freſonibus commiſſa, & Danos victores tributum victis impoſuiſſe, & vectigalis nomine * centum libras argenti à Freſonibus iam eſſe ſolutas, Regem verò Goteſfredum domum eſſe reuerſum. quod reuera ita erat. Imperator valde concitatus congregauit exercitum de omnibus regionibus imperij ſui, & ipſe ſine mora à Palatio exiit volens primitus claſſi occurrere: deinde tranſmiſſo Reno in loco qui dicitur Lippia, copias quæ nondum conuenerant expectabat. Vbi dum aliquot dies moraretur, elephas ille, quem ei Rex Sarracenorum Aaron miſerat, morte ſubita moritur. Congregato exercitu, celeriter ad Alaram fluuium contendit, & caſtra poſuit iuxta fluuium Corug qui in VViſoræ fluuio coniungitur, & Goteſfredi Regis * præſtolatur aduentum. Nam ille Rex Daniſcus inflatus vana ſpe victoriæ, iactabat ſe cõgredi velle in acie cum domno Imperatore. Dum Imperator per dies x v. ibi eum expectaret, veniunt ad eum nuntij qui dixerunt, quòd claſſis quæ Freſones vaſtabat reſſa eſt, & Goteſfredus Rex à ſuo ſatellite interfectus eſt: & quia caſtrum Obuoki * Albiæ flumini appoſitum, in quo erat Odo Legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum præſidium, captum eſt à VVilzis: & quòd Pippinus Rex filius eius obierat. Duæ quoque aliæ Legationes venerunt ei, vna de Conſtantinopoli, altera de Corduba, pacem facere cum eo. Quibus ille acceptis, & diſpoſita pro temporis conditione Saxonia, reuerſus eſt in Franciam. Tanta fuit in ea expeditione bouum peſtilentia, vt pene nullus tanto exercitui ſuper-eſſet. Et non ſolum ibi, ſed etiã per omnes Imperatori ſubiectas Prouincias mortalitas bouum valde graſſata eſt. Imperator Aquifgrani veniens, menſe Octobri memoratas Legationes audiuit, & pacem fecit cum Niceforo Imperatore, & cum Ambulaz Rege Hispaniæ. Nam Niceforo Venetiam reddidit, & Adimricum Comitem olim à Sarracenis captum, Ambulaz remittente, recepit. Eo anno Sol & Luna biſ defecerunt. Sol viii *. Id. Iunij, & pridie Kal. Decembris: Luna xi. Cal. Iulij, & viii *. Cal. Ianuar. Corſica verò inſula iterum à Mauris capta eſt, & Amoroſ ab Ambulaz filio Abdirraman de Cæſaraugusta expulſus, & Oſcam intrare compulſus eſt. Goteſfredo Danorum Rege mortuo, Hemmingus filius fratris eius in Regnum ſucceſſit, & pacem cum domno Carolo Imperatore fecit.

810.

* Hrud-
trud

* & quia
iam exerci-
tus in pro-
ximo erat,
& quia ter
commiſerat
prælium cū
Freſonibus.
* cauſa tri-
bu

* Goteſfri-
dum Regē
præſtolatur
ad bellum.

* Hohbuo-
ki

* VII.
* XVIII.

XXII.
811.
* Hugo
* Aio Lan-
gobardus
* Venetiæ

ABSOLVTO itaque & dimiſſo Arſafio Sparario Legato Nicifoti Imperatoris, eiſdem pacis confirmandæ gratiã Legati ab Imperatore Conſtantinopolim mittuntur, Haido Epicoſopus Baſſenſis, & Hug * Comes Turonicus, & Aigo * Comes de Foro-Iulij, & Leo quidam Spararius natione Siculus, & VVilericus Dux Veneticorum *: quorum alter ante annos x. Romæ ad Imperatorem, cum ibi eſſet de Sicilia profugiit, & redire volens in patriam remittitur: alter propter perfidiã honore ſpoliatus, Conſtantinopolim ad dominum ſuum duci iubetur.

CAROLVS
MAGNVS.

Condicta inter Imperatorem & Hemmingum Regem Danorum pax propter A
hiemis asperitatem, qua inter partes commeandi via claudebatur, in armis tantum iurata feruatur, donec redeunte veris temperie, apertis viis, congregati sunt ex vtraque parte Francorum & Danorum duodecim primores: ex vtraque parte super fluuium Egidoram in loco qui vocatur †, datis vicissim secundum ritum ac morem suum sacramentis, pacem firmauerunt. Primores de parte Francorum hij fuere: VVala Comes filius Bernardi, Burchardus Comes, Vnrocus Comes, Vodo Comes, Bernardus Comes, Egbertus Comes, Theodericus Comes, Abo Comes, Osdag Comes, VVignan Comes. Imperator pace confirmata cum Hemmingo, placitum suum habuit Aquis, & in tres partes Regni sui totidem exercitus dimisit, vnum trans Albiam in Linones quos vastauit, & castellum Heobuoxi superiori anno à VVilzis destructum in ripa Albiæ fluminis restaurauit: alterum in Pannonias ad controuersias Hunorum & Sclauorum finiendas: tertium in Britones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes rebus prosperè gestis, incolumes regressi sunt ad Imperatorem. Ipse autem propter classem, quam anno superiore fieri imperauit, videndam, ad Bononiam ciuitatem maritimam accessit: farumque ibi ad nauigantium cursus dirigendos antiquitus constitutam restaurauit, & in summitate eius nocturnum ignem accendit. Et inde ad Scaldim veniens fluuium in loco qui dicitur Gant, naues ad eandem classem ædificatas aspexit, & medio Nouembrio Aquas rediit. Et obuiauerunt ei Legati Hemmingi Regis Aiouim & Hebbi, cum muneribus & pacificis verbis. Venerunt etiam B
Aguas de Pannonia * duo principes Auarum & Tudun, & alij Canzauci & primores Sclauorum circa Danubium habitantium cum muneribus. Carolus verò filius domni Imperatoris, qui maior natu erat, obiit 11. Non. Decembris. Imperator Aquis hiemauit.

* qui de Pannonia venerunt Principes & Duces, & primores Sclauorum

XXI.

812.

* Burgaris

NON multo post Hemmingus Danorum Rex defunctus est. Cui cum succedere voluissent in Regno Sigefredus nepos Gotefredi Regis, & Anulo nepos Herioldi, & ipsius Regis, commisso inter se prælio ambo moriuntur. Pars tamen Anulonis adepta victoria, fratres eius Herioldum & Raginfredum Reges sibi constituit, & omnes in eis consenserunt. Ceciderunt in eo prælio ex vtraque parte decem millia nongenti quadraginta. Niciforus Imperator post multas & insignes victorias in Moesia prouincia commisso cum Bolgris * prælio moritur, & Michaël gener eius Imperator factus est. Qui Legatos domni Imperatoris Caroli, qui ad Niceforum missi fuerant, Constantinopoli suscepit & absoluit. Cum quibus & Legatos suos direxit, Michaëlem Episcopum, & Arsaphium & Theognostum Protospatarios, & per eos pacem à Niceforo inceptam confirmauit. Nam Aquisgrani venientes ad Imperatorem, scriptum pacis ab eo in Ecclesia susceptum, & Græca linguâ laudes ei dixerunt, Basileum eum appellantes. Et reuertentes Romam, in Basilica sancti Petri eiusdem fœderis libellum à Leone Papa denuò susceperunt. Tunc Imperator generali conuentu Aquis solemniter habito, Bernardum filium Pippini nepotem suum in Italiam misit, & propter famam classis, quæ de Africa & Hispania ad vastandam Italiam ventura dicebatur, VValanem filium Bernardi patruelis sui cum illo esse iussit, quoadusque rerum euentus securitatem nostris adferret. Hæc classis partim in Corsicam, partim in Sardiniam venit: & ea quæ ad Sardiniam est delata, tota deleta est. Tunc classis Normannorum Hiberniam Scotorum insulam aggressa, commisso prælio cum Scotis, innumerabilis multitudo Normannorum extincta est, & turpiter fugiendo reuersi sunt. Pax facta est cum Ambulaz Rege Sarracenorum, & cum Duce Beneuentanorum Grimoaldo, & tributi nomine xxv. milia solidorum auri à Beneuentanis soluta. Tunc expeditionem fecit ad VVilzos, & ab eis obsides accepit. Eroidus * autem & Reginfredus Reges Danorum missa ad Imperatorem legatione, pacem petunt, & fratrem suum Hemmingum sibi remitti rogant. Hoc anno Idibus Maij post Meridiem eclipsis Solis fuit, & Imperator Aquisgrani hiemauit. Incipiente quoque verno Amalharium Treuerensem Episcopum & Petrum Abbatem Monasterij Nonantulas, propter pacem confirmandam cum Michaële Imperatore Constantinopolim misit. Deinde habito Aquisgrani generali conuentu, filio suo Ludouico Regi Aquitanie coronam imposuit, & Imperialis nominis sibi consortem fecit: & Bernardum nepotem suum filium Pippi-

* Harioldus.

A ni filij sui Italiae præfecit, & Regem appellari iussit. Concilia quoque iussu domni Caroli Imperatoris super statum Ecclesiarum corrigendum, per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt. Quorum vnum Moguntiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillone, quintum Arelati congregatum est. Constitutiones * quæ in singulis factæ sunt, coram Imperatore perlectæ sunt, quas qui nosse voluerit, in ipsis ciuitatibus inuenire poterit. quamquam & in Archiuo Palatij exemplaria illorum habeantur. De hoc conuentu Imperator misit primores Francorum & Saxonum trans Albiam fluuium ad confinia Nordmannorum, qui pacem cum eis facerent secundum petitionem Regum illorum, & fratrem eorum redderent. Occurrerunt ipsis sedecim de primatibus * Danorum, & iuramentis factis ex vtraque parte, pax confirmata, & Regum frater eis redditus est. Dani verò euntes ad V Vestarfoldam, quæ regio vltima Regni eorum inter Septentrionem & Occidentem sita, contra Aquilonem Britannia summitatem respicit, perdomuerunt ipsam regionem. Cùmque reuerterentur, alij Dani cum filiis Gotefredi Regis insidias eis parantes congressi sunt cum eis, & eos de Regno expulerunt. Mauris præterea de Corsica ad Hispaniam cum præda multa redeuntibus, Ermengarius Comes Emporitani in Maiorica insidias posuit, & octo naves eorum cepit, in quibus quingentos & eo amplius captiuos Christianos inuenit. Hoc Mauri vindicare volentes, Centumcellas Tusciae ciuitatem, & Prouinciam Narbonensem vastant. Inde Sardiniam aggressi, commisso cum Christianis prælio victi sunt, & multis suorum amissis, fugâ reuersi sunt. At Michaël Imperator Bulgaros bello appetens victus est, & domum reuersus deposito diademate Monachus efficitur, dicens se esse indignum Imperio quia victus fuerat. In cuius locum Leo Imperator constituitur filius Pardi Patricij. Crumas verò Rex Bulgarorum, qui Niceforum Imperatorem ante duos annos interfecerat, & Michaëlem de Moesia fugauerat, secundis rebus elatus, cum magno exercitu Constantinopolim obsedit, & iuxta portam ciuitatis castra posuit. Quem ante mœnia vrbs equitantes Leo Imperator, eruptione solus facta super eum irruens, grauitervulneratum fugere compulit, & in patriam turpiter redire, vbi de ipso vulnere post tres dies mortuus est.

D O M N V S verò piissimus & gloriosissimus Imperator Carolus dum Aquigrani hiemaret, anno LXXI. ætatis suæ, Regni autem XLVII. subactæ autem Italiae XLIII. ex quo verò Imperator & Augustus appellatus est anno XIII. quintodecimo Cal. Feb. rebus humanis excessit, sepultus Aquis in Basilica sanctæ Dei genitricis quam ipse construxerat. Corpus eius aromatizatum est, & in sede aurea sedens positum est, in curuatura sepulchri, ense aureo accinctus, Euangelium aureum tenens in manibus & genibus reclinatis humeris in cathedra, & capite honestè erecto ligato aurea cathena ad diadema. Et in diademate lignum sanctæ Crucis positum est. Et repleuerunt sepulchrum eius aromatibus, pigmentis, & balsamo, & musco, & thesauris multis in auro. Vestitum est corpus eius vestimentis Imperialibus, & sudario sub diademate facies eius operta est. Cilicium ad carnem eius positum est, quod secreto semper induebatur, & super vestimentis Imperialibus pera peregrinalis aurea posita est, quam Romam portare solitus erat. Sceptrum aureum, & scutum aureum quod Leo Papa consecrauerat, ante eum posita sunt dependentia. & clausum & sigillatum est sepulchrum eius. Nemo autem referre potest quantus planctus & luctus pro eo fuerit per vniuersam terram. etiam inter paganos plangebatur quasi pater orbis. Maximus verò planctus inter Christianos fuit, & præcipuè per vniuersum Regnum eius. Oleo autem sancto inunctus ab Episcopis, & viatico sumpto, & omnibus suis dispositis, commendans Domino spiritum suum, obiit in pace anno DCCCXIII. ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi. Et regnavit gloriosissimus Ludouicus filius eius pro eo, regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

CAROLVS
MAGNVS.

* Constitutio
collatio coram
Imperatore in
illo conuen-
tu habita,
quas qui

* primori-
bus.

XXIV.
814.

CHARTA DIVISIONIS IMPERII^A FRANCORVM,

Quam Karolus Magnus fecit pro pace inter filios suos conseruanda.

Huius Di-
uisionis seu
Testamenti
mentio fit
suprà pag.
20. 43. 61.
82.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. IMPERATOR Cæsar KAROLVS REX Francorum inuictissimus & Romani Rector Imperij, pius, felix, ac triumphator semper Augustus. Omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & cuncto populo Catholico præsentis & futuro gentium ac nationum quæ sub eius Imperio & regimine constitutæ sunt.

Sicut omnibus vobis notum esse & neminem vestrûm latere credimus, quomodo nos diuina clementia, cuius nutu ad occasum tendentia sæcula per successiones generationû reparantur, tres nobis dâdo filios magno miserationis ac benedictionis suæ ditauit munere, quia per eos, secundum vota nostra, & spem nostram de Regno confirmauit, & curam obliuioni obnoxix posteritatis leuiorem fecit: Ita & hoc vobis notum fieri volumus, quòd eosdem per Dei gratiam filios nostros Regni à Deo nobis concessi, donec in corpore sumus, & post nostrum ab hac mortalitate discessum, huius à Deo conseruandi Regni vel Imperij nostri heredes relinquere, si sic diuina maiestas annuerit, optamus: non vt confuse atque inordinatè, aut sub **B** totius Regni dominatione iurgij cõtrouersia eis relinquamus, sed trina partitione totû Regni corpus diuidètes, quam quisquis illorû tueri vel regere debeat portionem, distribuere & designare volumus. eo videlicet modo, vt sua quisque portione cõtentus, iuxta ordinationè nostrâ, & fines Regni sui quæ ad alienigenas extèduntur, cû Dei adiutorio nitatur defendere, & pacè atq. charitatè cû fratre custodire.

Diuisiones verò à Deo conseruati & conseruandi Imperij vel Regni nostri tales facere placuit, vt Aquitaniam totam & V Vasconiam, excepto pago Turonico, & quicquid inde ad Occidentem atque Hispaniam respicit, & de ciuitate Niuernis quæ est sita super fluuium Ligerem cum ipso pago Niuernense, pagum Aualensem atque Alsensem, Cabillionensem, Matisconensem, Lugdunensem, Saboiam, Moriennam, Tarentasiam, Montem Ciniisium, Vallem Segusianâ vsque ad clusas, & inde per terminos Italicorum montium vsque ad mare, hos pagos cum suis ciuitatibus, & quicquid ab eis contra Meridiem & Occidentem vsque ad mare vel vsque ad Hispanias continetur, hoc est illam portionem Burgundiæ, & Prouinciam, ac Septimaniâ vel Gothiam, LUDOUICO dilecto filio nostro consignauimus,

Italiâ verò, quæ & Langobardia dicitur, & Baioariam sicut Tassilo tenuit, exceptis duabus villis, quarum nomina sunt Ingoldestat & Lutrahahof, quas nos quondam Tassiloni beneficiauimus, & pertinet ad pagum qui dicitur Northgouue, & de Alamannia partem quæ in Australi ripa Danubij fluminis est, & de ipso **O** flumine Danubij currente limite vsque ad Renum fluuium in confinio pagorum Chletgouue & Hegouue in locum qui dicitur Enge, & inde per Renum fluuium sursum versus vsque ad Alpes, quicquid inter hos terminos fuerit, & ad Meridiem vel Orientem respicit, vnâ cum Ducatu Curienti & pago Durgouue, PIPPINO dilecto filio nostro.

Quicquid autem de Regno nostro extra hos terminos fuerit, id est Franciam & Burgundiam, excepta illa parte quam Ludouico dedimus, atque Alamanniam, excepta portione quam Pippino ascripsimus, Austriam, Nuistriam, Turingiam, Saxoniam, Frisiâ, & partem Baioariæ quæ dicitur Northgovv, dilecto filio nostro KAROLO cõtessimus: ita vt Karolus & Lodouicus viam habere possint in Italiâ ad auxilium ferendum fratri suo si ita necessitas extiterit, Karolus per vallem Augustanam quæ ad Regnum eius pertinet, & Lodeuicus per vallem Segusianam, Pippinus verò & exitum & ingressum per Alpes Noricas atque Cariam.

Hæc autem tali ordine disponimus, vt si Karolus, qui maior natu est, priusquam ceteri fratres diem obierit, pars Regni quam habebat, diuidatur inter Pippinum & Lodeuicum, sicut quondam diuisum est inter nos & fratrem nostrum Karlomannum. eo modo, vt Pippinus illam portionem habeat quam frater noster Karlomannus habuit, Lodeuicus verò illam partem quam nos in illa parti-

A tione suscepimus. Si vero Karolo & Lodeuico viuentibus, Pippinus debitum humanæ fortis compleuerit, Karolus & Ludeuicus diuidant inter se Regnum quod ille habuit, & hæc diuisio tali modo fiat, vt ab ingressu Italiæ per Augustam ciuitatem accipiat Karolus Eboream, Vercellas, Papiam, & inde per Padum fluuium termino currente vsque ad fines Regensium, & ipsam Regium, & Ciuitatem nouam, atque Mutinam vsque ad terminos sancti Petri. Has ciuitates cum suburbanis & territoriis suis atque Comitatus quæ ad ipsas pertinent, & quicquid inde Romam pergeni ad læuam respicit, de Regno quod Pippinus habuit vna cum Ducatu Spoletano, hanc portionem, sicut prædiximus, accipiat Karolus. Quicquid autem à prædictis ciuitatibus vel Comitatus Romam eunti ad dextram iacet, de prædicto Regno, id est portionem quæ remansit de regione Transpadana vna cum Ducatu Tuscano vsque ad mare Australe & vsque ad Prouinciam, Ludeuicus ad augmentum sui Regni sortiatur. Quod si ceteris superstitibus Ludeuicus fuerit defunctus, eam partem Burgundiæ quam Regno eius adiunximus, cum Prouincia & Septimania, siue Gothia vsque ad Hispaniam, Pippinus accipiat, Karolus verò Aquitaniam atque Vasconiam.

CAROLVS
MAGNVS.

Quod si talis filius cuiuslibet istorum trium fratrum natus fuerit, quem populus eligere velit vt patri suo succedat in Regni hereditate, volumus vt hoc consentiant patri ipsius pueri, & regnare permittant filium fratris sui in portione regni quam pater eius eorum frater habuit.

B 1. Post hanc nostræ auctoritaris dispositionem, placuit inter prædictos filios nostros statuere atque præcipere propter pacem, quam inter eos perpetuò permanere desideramus, vt nullus eorum fratris sui terminos vel Regni limites inuadere præsumat, neque fraudulenter ingredi ad conturbandum Regnum eius vel marcas minuendas, sed adiuuet vnusquisque illorum fratrem suum, & auxilium ei ferat contra inimicos eius iuxta rationem & possibilitatem, siue infra patriam, siue contra exterarum nationes.

11. Neque aliquis illorum hominem fratris sui pro quibuslibet causis siue culpis ad se confugientem suscipiat, ad intercessionem pro eo faciendam, quia volumus vt quilibet homo peccans, & intercessione indigens, intra Regnum domini sui vel ad loca sancta vel ad honoratos homines confugiat, & inde iustam intercessionem mereatur.

111. Similiter præcipimus, vt quemlibet liberum hominem, qui dominum suum contra voluntatem eius dimiserit, & de vno Regno in aliud profectus fuerit, neque ipse Rex suscipiat, neque hominibus suis consentiat vt talem hominem recipiant, vel iniuste retinere præsumant. Hoc non solum de liberis, sed etiam de seruis fugitiuis statuimus ordinandum, vt nulla discordiis relinquatur occasio.

C 1111. Quapropter præcipiendum nobis videtur, vt post nostrum ab hac mortalitate discessum homines vnus cuiusque eorum accipiant beneficia vnusquisque in Regno domini sui, & non in alterius, ne fortè per hoc si aliter fuerit, scandalum aliquod accidere possit. Hereditatem autem suam habeat vnusquisque illorum hominum absque contradictione, in quocumque Regno hoc eum legitime habere contigerit.

v. Et vnusquisque liber homo post mortem domini sui licentiam habeat se commendandi inter hæc tria Regna ad quodcumque voluerit, similiter & ille qui nondum alicui est commendatus.

vi. De traditionibus atque venditionibus quæ inter partes fieri solent: Præcipimus vt nullus ex his tribus fratribus suscipiat de Regno alterius à quolibet homine traditionem vel venditionem rerum immobilium, hoc est terrarum, vinearum atque siluarum, seruorumque qui iam casati sunt, siue ceterarum quæ hæreditatis nomine censentur, auro, argento, & gemmis, armis ac vestibus, nec non & mancipiis non casatis, & his speciebus quæ proprie ad negotiatores pertinere noscuntur. Ceteris verò liberis hominibus hoc minimè interdendum iudicauimus.

vii. Si quæ autem feminæ, sicut fieri solet, inter partes & Regna fuerint ad coniugium postulatæ, non denegentur iuste poscentibus, sed liceat eas vicissim dare & accipere, & affinitatibus populos inter se sociari. Ipsæ verò feminæ pote-

statem habeant rerum suarum in Regno vnde exierant, quanquam in alio pro-
pter mariti societatem habitare debeant. A

VIII. De obsidibus autem qui propter credentias dati sunt, & à nobis per di-
uersa loca ad custodiendum destinati sunt, volumus vt ille Rex, in cuius Regno
sunt, absque voluntate fratris sui, de cuius Regno sublati sunt, in patriam eos
redire non permittat: sed potius in futurum in suscipiendis obsidibus alter alteri
mutuum ferat auxilium, si frater fratrem hoc facere rationabiliter postulauerit.
Idem iubemus & de his qui pro suis facinoribus in exilium missi vel mittendi sunt.

IX. Si causa vel intentio controuersæ talis inter partes propter terminos
aut confinia Regnorum orta fuerit, quæ hominum testimonio declarari vel defi-
niri non possit, tunc volumus vt ad declarationem rei dubiæ, iudicio crucis, Dei
voluntas & rerum veritas inquiratur, nec vnquam pro tali causa cuiuslibet gene-
ris pugna vel campus ad examinationem iudicetur. Si verò quilibet homo de vno
Regno hominem de altero Regno de infidelitate contra fratrem domini sui apud
dominum suum accusauerit, mittat eum dominus suus ad fratrem suum, vt ibi
comprobet quod de homine illius dixit.

X. Super omnia autem iubemus, vt ipsi tres fratres curam & defensionem Ec-
clesiæ sancti Petri simul suscipiant, sicut quondam ab auo nostro Karolo, & bea-
tæ memoriæ genitore Pippino Rege, & à nobis postea suscepta est: vt eam cum
Dei adiutorio ab hostibus defendere nitantur, & iustitiam suam quantum ad
ipfos pertinet & ratio postulauerit, habere faciant. Similiter & de ceteris Eccle-
siis quæ sub illorum fuerint potestate præcipimus, vt iustitiam suam & honorem B
habeant, & pastores atque rectores venerabilium locorum habeat potestatem re-
rum quæ ad ipsa loca pia pertinent, in quocumque de his tribus Regnis illarum
Ecclesiarum possessiones fuerint.

XI. Quòd si de his statutis atque conuenientiis aliquid casu quolibet vel igno-
rantia (quod non optamus) fuerit irruptum, præcipimus vt quam citissime secun-
dum iustitiam emendare studeant, ne fortè propter dilationem maius damnum
possit accrescere.

XII. De filiabus autem nostris, sororibus scilicet prædictorum filiorum no-
strorum, iubemus vt post nostrum ab hoc corpore discessum licentiam habeat
vnaquæque eligendi sub cuius fratris tutela & defensione se conferre velit. Et
qualiscunque ex illis Monasticam vitam elegerit, liceat ei honorificè viuere sub
defensione fratris sui in cuius Regno degere voluerit. Quæ autem iustè & ratio-
nabiliter à condigno viro ad coniugium quæsita fuerit, & ei coniugalis vita pla-
cuerit, non ei denegetur à fratribus suis, si & viri postulantis & feminae consen-
tientiis honesta & rationabilis fuerit voluntas.

XIII. De nepotibus verò nostris, scilicet filiis prædictorum filiorum nostro-
rum, qui eis vel iam nati sunt vel adhuc nascituri sunt, placuit nobis præcipere
vt nullus eorum per quaslibet occasiones quemlibet ex illis apud se accusatum C
sine iusta discussione atque examinatione aut occidere, aut membris mancare,
aut excæcare, aut inuitum tondere faciat: sed volumus vt honorati sint apud
patres vel patruos suos, & obediens sint cum omni subiectione quam decet in
tali consanguinitate esse.

XIII. Hoc postremò statuendum nobis videtur, vt quicquid adhuc de rebus
& constitutionibus, quæ ad profectum & vtilitatem eorum pertinent, his nostris
decretis atque præceptis addere voluerimus, sic à prædictis dilectis filiis nostris
obseruetur atque custodiat, sicut ea quæ in his iam statuta & descripta sunt cu-
stodire & obseruare præcipimus.

XV. Hæc autem omnia ita disposuimus, atque ex ordine firmare decreuimus, vt
quam diu diuinæ maiestati placuerit nos hanc corporalem agere vitam, potestas
nostra sit super à Deo conseruatum Regnum atque Imperium istud, sicut hacten-
us fuit in regimine atque ordinatione & omni dominatu Regali atque Impe-
riali: & vt obediens habeamus prædictos dilectos filios nostros, atque Deo
amabilem populum nostrum, cum omni subiectione quæ patri à filiis, & Impe-
ratori ac Regi à suis populis exhibetur.

A

DE EGINHARDO CAROLI M. NOTARIO, ET ABBATE.

LIBRI sequentis de Vita & Conuersatione CAROLI MAGNI, *verus Auctor fuit EGINHARDVS, ut ex sui seculi Scriptoribus, ac vetustis Codicibus manuscriptis constat, qui tamen eum diuerso modo nuncupant. A quibusdam enim ENARDVS vel AINARDVS dicitur, alij eum AGENARDVM & HEINARDVM vocant, ceteri rectius EINHARDVM, ac EGINHARDVM. Ex Orientali Francia oriundus, circa nemus Ottonicum, à Principe CAROLO Regia in Aulâ enutritus est. Apud quem Notarij officio diu functus, licet corpore parvus admodum esset, ingenio tamen ac doctrina, rerumque usu, tam magnum euasit, ut inde MAGNI cognomen promeruerit, quod illi à VValafrido Strabone Abbate Augiensi tribuitur. Anonymus quoque S. Medardi Suesſion. Monachus, qui tunc floruit, ipsum SAPIENTEM cognominat. Chronici Fontanellensis Scriptor, virum vndeque doctissimum, Auctor Vita Ludouici Pij, virorum sui temporis prudentissimum appellat. Neque verò solummodò Palatij Regali Notarius exiit, sed & Regalium operum ac structurarum, in Aquisgrani praesertim Palatio, summam curam habuit, ut ex huius Strabonis versibus colligitur, quos DE EINHARTO MAGNO inscripsit:*

Nec minor est Magni reuerentia Patris habenda,
Beſeleel fabrè primùm qui percipit omne
Artificum præcitus opus. sic denique summus
Ipse legens infirma Deus, sic fortia temnit.
Magnorum quis enim maiora receperat vnquam,
Quam radiare breui nimium miramur homullo?

B

Hoc idem Fontanellense Chronicum testatur in gestis Anſegisi Abbatis. Dum Flauicum, inquit, iure precatij ac beneficij teneret, etiam exactor operum Regalium in Aquisgrani Palatio Regio sub EINHARDO Abbate, viro vnde. umque doctissimo, à domno Rege constitutus est. Quo in officio Einhardus ipse postea successorem accepit Gerunardum Palatij Bibliothecarium: illum, ut opinor, cuius Epigramma de hoc Vita Caroli M. Opusculo ad eius calcem ex Cod. Moissiacensi appositum est. Porro EINHARDVM eundem primò fuisse coniugatum, ac uxorem natalibus & virtute claram nomine IMMAM habuisse, docet Ludouici Pij Diploma, quo illis villas Michlenſtat & Mullenheim dictas, anno Imperij sui primo concessit. Vindicauitque ab amoris improbi lenitate castum ipsorum coniugium Caesar Baronius Annalium Tomo IX. ad annum DCCCXXVI. aduersus Chronici Laureſhamensis male fictum de Eginhardo & Caroli M. filia commentum. Simul autem conuersabantur adhuc anno VI. Imperij eiusdem Ludouici, quo locum suum vocabulo Michlenſtat situm in Germania silua, qua dicitur Odannald, super fluum Mimilingum, Monasterio S. Nazarij tradiderant. Sed qui ad hoc vsque tempus coniuges, postea frater & soror inuicem sibi fuerunt. Thorii enim vsu deliberatione mutua reiecto, EINHARDVS ocium multimoda cogitatione meditari cepit, ac in alio suo pradio nomine Mullenheim non solum domos & habitacula ad manendum, verum etiam Basilicam diuinis officiis congruentem adificauit. Quam & in honorem Sanctorum Marcellini & Petri fecit dedicari, postquam sancte deuotionis ardore incitatus illorum corpora sumptibus proprijs è Roma in Franciam annuente Papa Eugenio transferri curauit, eaque in loco ipso recondidit. Translata autem fuerunt anno DCCCXXVII. quo licet secularibus Palatij negocijs adhuc occuparetur, iam tamen Fontanella Abbatiam ab Imp. Ludouico regendam susceperat, quam per septem tenuit annos. Sed eam demum, & Palatium ipsum dereliquit, atque in Cœnobium suum Mullenheim, quod postea mutato nomine Selingestadiense dictum est, se recepit. Cuius etiam primum Abbatem eum extitisse adnotauit Triuhemius. Rexit præterea sub Carolo Caluo Fossatense Monasterium ad Lutetiam, quod nunc Sancti Mauri appellatur, Blandiniense in Gandano, & alia nonnulla. Superuixit quoque anno DCCCXLVIII. quo secunda Synodo à Rhabano Archiepiscopo Moguntiacensi celebrata interfuit vnâ cum ceteris prouincie Abbatibus. Sed supremus vita eius annus adhuc incompertus est. Tumulum accepit in Basilica sua Selingestadiensi, cum sequenti Epitaphio, quod illi Rhabanus ipse posuit.

Vide infra
pag. 106
& 651.

Chronicū
Lauresha-
mense.

Infrâ pag:
651.

Chronicū
Fontanel.

C

Te peto, qui hoc Templum ingrederis, ne noscere spernas
Quid locus hic habeat, quidque tenens moneat.
Conditus ecce iacet tumulo vir nobilis isto,
EINHARDVS nomen cui genitor dederat.
Ingenio hic prudens, probus actus, atque ore facundus
Extitit, ac multis arte fuit utilis.
Quem CAROLVS Princeps propria nutriuit in Aula,
Per quem & confecit multa satis opera.
Nam horum Sanctorum*, condigno functus honore,
Exquirens Romæ corpora, duxit & huc.
Vt multis profint precibus, curaque medelæ,
Ipsiusque animæ regna poli tribuant.
Christe Deus hominum saluator, rector, & auctor,
Æternam huic requiem da super astra pius.

* Marcellini & Petri

Adeundem extant aliquot Epistole Frotharij Episc. Tullensis, & Lupi Ferrariensis Abbatis, que in sua huius Tomi reperientur. Quod autem ad eius Scripta pertinet, potissimum Historica, præter CAROLI MAGNI Vitam scripsit Annales Francorum ab anno DCCXLI. ad annum vsque DCCCXXIX. qui hactenus Adelmi seu Ademari Benedictini Monachi nomine perperam editi fuerunt, ut infra smoloso docebitur. Gesta quoque Saxonum, sicut notat Adam Bremensis Cap. xxx. Lib. I. Historia Ecclesiastica, ubi &

Tom. II.

H. iiii

CAROLVS
MAGNVS:

ipforum aliqua fragmenta refert Capp. IV. V. VI. & VII. Sed opere hoc amisso non modicam antiquitatis Saxonica inſeram fecit. Scripſit præterea Epistolæ ad diuerſos, quæ in hoc Volumine nunc primùm euulgabuntur. Necnon Libros IV. de Translatione & Miraculis SS. Marcellini & Petri Martyrum, quos apud Laurentium Surium integros legere est. Denique Lothario Imperatori Monita Gabrielis Archangeli duodecim Capitulis comprehensa obtulit, ut in Annalibus Fuldensibus habetur sub anno DECCCLXXIV. Hac omnia ab eo scripta sunt, qui Caroli Magni res gestas literis mandauit, quò nullus fidelior, nec existebat sententiâ etiam Lupi docti viri; hoc tempore luculentior. Porro Vitam ipsam Caroli, quæ sequitur, primus emisit in lucem Hermannus illustris Comes à Neuenare anno M. D. LXXI. Postea Iustus Reuberus I. C. in veterum Scriptorum Tomum congeſit, qui Casarum ac Imp. res per aliquot secula gestas memoria consignauit. Nonissimè autem & Marquardus Freherus Consiliarius Palatinus eandem inseruit Corpori Historiæ Francicæ veteris ac sinceræ, quod anno M. DCXIII. publicauit. Vbi quia non contemnendam de EGINARDO ipso notationem adiecit, illam quoque hic operâ præcium visum est apponere.

DE EINHARDO, siue EGINARDO, Scriptore Vitæ KAROLI MAGNI Regis Francorum & Imperatoris, nihil aut perparum haberemus dicere, si non memoriæ viri nobis conseruasset Chronicon Lauridensis Cœnobij, vbi illum familiariter versatum colligimus. Cuius tamen fide esse verum Heri sui IMMÀ nomine furtim conseruauerit; & ab ea per niuem deportatus, ab insomni Principe fortuitò deprehensus, veniâ clementer concessa portatricem suam vxorem ac ceperit, non absque munibus in latifundiis, etiam à LVDOVICO PRO Imp. postea auctis & cumulatis: quorum postea partem Cœnobio Saligenſtatenſi eos contulisse Diplomata ibidem edita loquuntur. Quæ narratiuncula vt vt apud nonnullos fidem repererit, mihi quidem eodem loco habenda videtur, quo gemina planè seu historiola, seu fabella, quam de Henrico III. Imp. eiusque sorore Moniali Vincentius Beluacensis lib. xxv. Speculi Historialis Cap. x. in literas retulit. Et quid mirum de Notario Imp. Caroli fabellam illud ænum fingere ausum, cum de ipso Carolo non dubitauerit? Vt tamen res habeat, & forsitan vera mixta falsis videantur, hoc constat, Einhardum in summa apud Carolum gratiâ fuisse, neque alium magis in grauissimis negotiis expediendis ab eo adhibitum: quod præter Annales, etiam testatur alicubi V Valafrius Strabus, & Ermoldus Nigellus in Panegyrico Ludouici Pij Caroli F.

*Tunc Heinardus erat Caroli dilectus amore,
Ingenioque sagax, & bonitate vigens.*

Sed & feminam eximie virtutis, clarâque natalibus, Einhardum in matrimonio habuisse: quam postea (imploratis nequiequam Martyrum intercessionibus) fato sibi præreptam grauissimè luxerit, & domesticum vulnus impatientissimè tulerit: vt ex eius ad Lupum Ferratiæ Abbatem familiarem suum Epistola tunc scripta apparet, cuius amicis & repetitis consolatorijs vix tandem ad æquanimitatem reduci potuerit. Ab eo casu, perterritus seculi, animoque prostratus, & ætate declinante, ad asceticam vitam se contulit: condito & fundato Cœnobio Saligenſtate (quod adhuc eo nomine superest) ad Mœnum Franciæ oræ fluuium: in quo reliquum ætatis exegisse credibile est. Trithemius scribit eius Collegij primum Abbatem ipsum fuisse. Libellos quos scripserit, idem aliquos recenset: quibus ex Aimoino & Chronico Laurishamensi addendus est, *De translatione & miraculis Sanctorum Marcellini & Petri Martyrum*: & ex Fuldensibus Annalibus sub anno DECCCLXXIV. *Monita Gabrielis Archangeli*, XII. Capitulis comprehensa. Vitam quidem Karoli M. quæ aliquando in MSS. sine Auctoris nomine inuenitur, ibidemque à Frisingensi & aliis quandoque laudatur, & à quibusdam Alcuino perperam tribuitur, Einhardi nostri genuinum esse factum liquidò nobis constat. Nam & ab Einhardo descriptam eius Principis Vitam Sigebertus, Marianus Scotus, alique testantur, idemque ille Lupus Epistolâ I. qua Einhardi ipsius amicitiam ambit, & ex illo ipso, qui extat, Libello loca quædam sub EINHARDI nomine ab aliis afferuntur: vt nominatim à Poëta Padebornensi anonymo, qui aliquam multis postea annis sub Arnulpho Imp. Caroli M. gesta ex Adelmi Benedictini Annalibus carmine expressit, editus à Rineccio.

*De vita CAROLI scriptum legat ipse Libellum,
Quem summo prudens EINHARDVS nomine scripsit.*

Denique non alio sub nomine edidit, qui primus edidit, diligentissimus & felicissimus Germanicæ antiquitatis indagator, illustris Hermannus Comes Neuenarius, fide vtiq; Codicis vetusti: quem vtinam toto etiam contextu edendo sequi maluisset, nec sibi permisisset illius xui qualemcunque phrasin floridiore passim permutare, quam omnes sequentes editiones postea retinuerunt. Et in Chronico Suarzachensi membranato optimæ notæ, ante CCC. & VV varnefridi ferè integri inseruntur; vbi ad Francos ventum est, Einhardi istud Opusculum cum hac præfatione insertum extat: *De cuius nascitate, atque infantia vel pueritia, dicitur Aetnum eius scriptor EGINHARDVS, ab eodem Principe educatus, quòd neque scriptis unquam aliquid declaratum sit, neque quisquam suo tempore inuentus sit, quò horum notitiam se habere dixerit. De actibus vero & moribus, ceterisque vita illius partibus ita explicuit.* Vt autem ipse in hac Caroli Vita texenda Suetonium (quod acutè eruditissimus Casaubonus obseruauit) sibi imitandum proposuit: ita ab illo quotquot postea eiusdem Principis gesta condiderunt, subindè quædam mutuati sunt, vt in Adelmi Annalibus, Poëta illo anonymo, aliisque non ægrè deprehenditur.

Lips. in Moniis Polit. lib. I. c. 12. Apud Petrarham lib. I. epist. 3.

Epist. 2. 3. 4.

VITA ET CONVERSATIO GLORIOSISSIMI IMPERATORIS KAROLI REGIS MAGNI ATQVE INVICTISSIMI AVGVSTI.

Edita ab EGINARDO sui temporis impensè doctissimo, nec non liberalium experientissimo Artium viro, educato à præfato Principe propagatore & defensore Religionis Christianæ.

B *Nunc tandem post varias editiones cum vetustissimis quinque MSS. Codicibus è Bibliothecis Franc. Thuani, Alex. Petavij, ac aliorum, qui & præcedentem inscriptionem ferè omnes habent, diligentissimè comparata. Vt iam in posterum nemini superesse possit ullus conquerendi locus, quòd Hermannus Comes à Nuenare, qui Vitam ipsam primus emisit in lucem, illius æui qualemcumque phrasin floridiore passim mutare sibi permisit.*

INCIPIIT PROLOGVS.

 ITAM & conuersationem, & ex parte non modica res gestas*, domni & nutritoris mei KAROLI, excellentissimi & meritò famosissimi Regis, postquam scribere animus tulit, quanta potui breuitate complexus sum: operam impendens, vt de his, quæ ad meam notitiam peruenire potuerunt, nihil ommitterem, neque prolixitate narrandi noua quæque fastidientium animos offenderem. Si tamen vllò modo vitari potest, vt noua scriptione non offendantur, qui vetera, & à viris doctissimis atque disertissimis confecta monumenta fastidiunt. Et quamuis plures esse non ambigam, qui otio ac literis dediti, statum æui præsentis non arbitrentur ita negligendum, vt omnia penitus quæ nunc fiunt, velut nulla memoria digna, silentio atque obliuioni tradantur: potiùsque velint, amore diuturnitatis inlecti, aliorum præclara facta qualibuscunque scriptis inserere, quàm sui nominis famam posteritatis memoriæ nihil scribendo subtrahere. Tamen ab huiuscemodi descriptione non existimaui temperandum, quando mihi conscius eram, nullum ea veracius quàm me scribere posse, quibus ipse interfui, quæque præsens oculata, vt dicunt, fide cognoui, & vtrum ab alio scriberentur necne, liquidò scire non potui. Satiùsque iudicaui eadem cum aliis velut communiter literis mandata memoriæ posterorum tradere, quàm Regis excellentissimi, & omnium sua ætate maximi, clarissimam vitam, & egregios, atque moderni temporis hominibus vix imitabiles actus, pati obliuionis tenebris aboleri. Suberat & alia non irrationabilis, vt opinor, causa, quæ vel sola sufficere posset, vt me ad hæc scribenda compelleret: nu-

CAROLVS
MAGNVS.

trimentum videlicet in me impensum, & perpetua, postquam in Aula A
eius conuersari cœpi, cum ipso ac liberis eius amicitia, qua me ita sibi
deuinxit, debitorémque tam viuo quàm mortuo constituit; vt meritò
ingratus videri & iudicari possem, si tot beneficiorum in me collatorum
immemor, clarissima & illustrissima hominis optimè de me meriti gesta
silentio præterirem: paterérque vitam eius quasi qui nunquam vixerit,
sine literis ac debita laude manere. Cui scribendæ atque explicandæ non
meum ingeniolum, quod exile & paruum, imò nullum penè est, sed Tul-
lianam par erat desudare facundiam. En tibi Librum præclarissimi &
maximi viri memoriam continentem, in quo præter illius facta, non est
quòd admireris, nisi fortè quòd homo barbarus, & in Romana locutio-
ne perparum exercitatus, aliquid me decenter aut commodè Latinè scri-
bere posse putauerim, atque in tantam impudentiam proruperim, vt il-
lud Ciceronis putarem contemnendum, quod in primo Tusculanarum
Libro, cum de Latinis Scriptoribus loqueretur, ita dixisse legitur: *Man-
dare quenquam, inquit, literis cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec illustra-
re possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperanter abuten-
tis & otio & literis.* Poterat quidem hæc Oratoris egregij sententia me à
scribendo deterrere, nisi animo præmeditatum haberem, hominum iu-
dicia potiùs experiri, & in scribendo ingenioli mei periculum facere,
quàm tanti viri memoriam, mihi parcendo, præterire.

EXPLICIT PROLOGVS.

ACTVS PRÆFATI IMPERATORIS
FELICITER INCIPIVNT.

* Hildrici
* Sithin
GENS Merouingorum, de qua Franci Reges sibi creare soliti erant, vsque
in Childericum * Regem, qui iussu Stephani Romani Pontificis depositus
ac deponus, atque in Monasterium * trusus est, durasse putatur: quæ licet in il-
lo finita possit videri, tamen iamdudum nullius vigoris erat, nec quicquam in se
clarum, præter inane Regis vocabulum, præferbat. Nam & opes & potentia Re-
gni penes Palatij Præfectos, qui Maiòres domus dicebantur, & ad quos summa
imperij pertinebat, tenebantur: néque Regi aliud relinquebatur, quàm vt Re-
gio tantum nomine contentus, crine profuso, barbâ submissâ, folio resideret,
ac speciem dominantis effingeret; Legatos vndecunque venientes audiret, eis-
que abeuntibus responsa, quæ erat edoctus, vel etiam iussus, ex sua vel pote-
state redderet: cum præter inutile Regis nomen, & precarium vitæ stipendium,
quod ei Præfectus Aulæ, prout videbatur, exhibebat: nihil aliud proprij possi-
deret, quàm vnam & eam perparui reditus villam, in qua domum, ex qua famu-
los sibi necessaria ministrantes, atque obsequium exhibentes, paucæ numero-
sitas habebat. Quocunque eundum erat, carpento ibat, quod bubus iunctis, &
bubulco rustico more agente trahebatur. Sic ad Palatium, sic ad publicum po-
puli sui Conuentum, qui annuatim ob Regni vtilitatem celebrabatur, ire, sic
domum redire solebat. At Regni administrationem, & omnia quæ vel domi vel
foris agenda ac disponenda erant, Præfectus Aulæ procurabat. Quo officio tum
* Hildricus.
cum Childericus * deponeretur, Pippinus pater KAROLI Regis iam velut he-
reditario iure fungebatur. Nam pater eius KAROLVS, qui tyrannos per totam
Franciam dominatum sibi vindicantes oppressit, & Sarracenos Galliam occupa-
re tentantes, duobus magnis præliis, vno in Aquitania apud Pictauium ciuita-
tem, altero iuxta Narbonam apud Byrram fluium ita deuicit, vt in Hispaniam
eos redire compelleret, eundem magistrarum à patre Pippino sibi dimissum egre-

A giè administravit. Qui honor non aliis à populo dari consueverat, quàm his, qui & claritate generis, & opum amplitudine ceteris eminebant. CAROLVS
MAGNVS.

H V N C cum Pippinus pater K A R O L I Regis ab auo & patre sibi & fratri Kar-
lomanno relictum, summa cum eo concordia diuisum, aliquot annis velut sub
Rege memorato tenuisset, frater eius Karlomannus, incertum quibus de causis,
tamen videtur quòd amore conuersationis contemplatiuæ succensus, operosa
temporalis Regni administratione relicta, Romam se in otium contulit, ibique
habitu permutato Monachus factus, in monte Soracte apud Ecclesiam beati Sil-
uestri constructo Monasterio cum Fratribus secum ad hoc venientibus, per ali-
quot annos optata quiete perfruitur. Sed cum ex Francia multi nobilium ob vo-
ta soluenda Romam solenniter commearent, & eum velut dominum quondam
suum præterire nollent, otium quo maximè delectabatur crebra salutatione
interrumpentes locum mutare compellunt. Nam huiuscemodi frequentiam cum
suo proposito officere vidisset, relicto monte, in Samnium prouinciam ad Mo-
nasterium S. Benedicti situm in atce Cassina secessit, & ibi quod reliquum erat
temporalis vitæ, religiosè conuersando compleuit. Pippinus autem per auctori-
tatem Romani Pontificis ex Præfecto Palatij Rex constitutus, cum per annos
xv. aut eo amplius solus imperaret Francis, finito Aquitanico bello, quod con-
tra V Vaifarum * Ducem Aquitanix ab eo susceptum per continuos ix. annos * Gaiferi u
gerebatur, apud Parisius morbo aquæ intercutis diem obiit: superstitibus liberis
B K A R O L O, & Karlomanno, ad quos successio Regni diuino nutu peruenerat.
Franci siquidem facto solenniter generali conuentu, ambos sibi Reges consti-
tuunt, ea conditione præmissa vt totum Regni corpus ex æquo partirentur: &
K A R O L V S eam partem, quam pater eorum Pippinus tenuerat, Karlomannus
verò eam cui patruus eorum Karlomannus præerat, regendi gratia susciperet.
Susceptæ sunt utrinq; conditiones, & pars Regni diuisi iuxta modum sibi pro-
positum ab utròque recepta est. Mansitque ista quamuis cum summa difficultate
concordia, multis ex parte Karlomanni societatem separare molientibus, adeò
vt quidam eos etiam bello committere sint meditati. Sed in hoc plus suspicionis
quàm periculi fuisse ipse rerum exitus approbavit, cum defuncto Karlomanno
uxor eius & filij, cum quibusdam qui ex Optimatum eius numero primores erant,
Italiam fuga petiit: & nullis existentibus causis spreto mariti fratre, sub Deside-
rij Regis Langobardorum patrocinium se cum liberis suis contulit. Et Karloman-
nus quidem post administratum communiter biennio Regnum morbo decessit.
K A R O L V S autem, fratre defuncto, consensu omnium Francorum Rex consti-
tuitur. De cuius natiuitate atque infantia, vel etiam pueritia, quia neque scri-
ptis, vñquam aliquid declaratum est, nec quisquam modò superesse inueni-
C tur, qui horum se dicat habere notitiam, scribere ineptum iudicans, ad actus &
mores, ceterasque vitæ illius partes explicandas ac demonstrandas, omissis in-
cognitis, transire disposui. Ita tamen vt primò res gestas & domi & foris, deinde
mores & studia eius, tum de Regni administratione & sine narrando, nihil de iis
quæ cognitu vel digna vel necessaria sunt, prætermittam.

O M N I V M bellorum quæ gessit primò Aquitanicum à patre inchoatum, sed
nondum finitum, quia citò peragi posse parabatur, fratre adhuc viuo, etiam &
auxilium ferre rogato, suscepit. Et licet eum frater promisso frustraſſet auxilio,
susceptam tamen expeditionem strenuissimè executus, non prius incepto desi-
ſtere, aut semel suscepto labori cedere voluit, quàm hoc, quod efficere molie-
batur, perseuerantia quadam ac iugitate perfecto sine concluderet. Nam & Hu-
noldum *, qui post V Vaifarij mortem Aquitaniam occupare, bellinque iam * Vnaldum
penè peractum reparare tentauerat, Aquitaniam relinquere, & V Vasconiam
petere coëgit. Quem tamen ibi consistere non sustinens, transmissis ante Ga-
romna, & ædificato castro Frontiaco, Lupo V Vasconum Duci per Legatos man-
dat, vt perfugam reddat, quod nisi festinatò faciat, bello secum exposulatu-
rum. Sed Lupus saniori vsus consilio, non solum Hunoldum reddidit, sed etiam
seipsum cum Prouincia, cui præerat, eius potestati permisit.

C O M P O S I T I S in Aquitania rebus, eoque bello finito, Regni quoque socio-
iam rebus humanis exempto, rogatu & precibus Adriani Romanæ urbis Episcopi
exoratus, bellum contra Langobardos suscepit. Quod prius quidem & à patre

CAROLVS
MAGNVS.

eius, Stephano Papa supplicante, cum magna difficultate susceptum est: quia quidam de primoribus Francorum, cum quibus consultare solebat, ad eum voluntate renisi sunt, ut se Regem deserturos, domumque redituros libera voce proclamarent. Susceptum tamen bellum est tunc contra Haistulfum Regem, & celerrime completum. Sed licet sibi & patri belli suscipiendi similis, ac potius eadem causa subesse videretur, haud simili tamen & labore certatum, & sine constare esse completum. Pippinus siquidem Haistulfum Regem paucorum dierum obsidione apud Ticinum compulit & obsides dare, & erepta Romanis oppida atque castella restituere, atque ut reddita non repeterentur, sacramento fidem dare. KAROLVS vero post inchoatum à se bellum non prius destitit, quam & Desiderium Regem, quem longa obsidione fatigauerat, in deditorem susciperet, & filium eius Adalgisum, in quem spes omnium inclinata videbatur, non solum Regno, sed etiam Italia excedere compelleret, omnia Romanis erepta restitueret, Ruodgaudum* Foroiulij Ducatus praefectum res novas molientem opprimeret, totamque Italiam suae ditioni subiugaret, subactaque filium suum Pippinum Regem imponeret. Italiam intranti, quam difficilis Alpium transitus fuerit, quantoque Francorum labore inuia montium iuga, & eminentes in caelum scopuli, atque asperae cautes superatae sint, hoc loco describerem, nisi vitae illius modum, potius quam bellorum, quae gessit, euentus memoriae mandare, praesenti opere animo esset propositum. Finis tamen huius belli fuit subacta Italia, & rex Desiderius perpetuo exilio deportatus, & filius eius Adalgisus Italiâ B pulsus, & res à Langobardorum Regibus ereptae Adriano Romanae Ecclesiae Redori restituae.

* Hruod-
gaudum

POST eius finem Saxonicum, quod quasi intermissum videbatur, repetitum est, quo nullum neque prolixius neque atrocius, Francorumque populo laboriosius susceptum est: quia Saxones, sicut omnes ferè Germaniam incolentes Nationes, & natura feroces, & cultui daemonum dediti, nostraeque Religioni contrarij, neque diuina neque humana iura vel polluere, vel transgredi, inhonestum arbitrabantur. Suberant & causae, quae quotidie pacem conturbare poterant, termini videlicet Francorum & illorum penè vbique in plano contigui, praeter pauca loca, in quibus vel sylvae maiores, vel montium iuga interiecta, utrorumque agros certo limite determinant: in quibus caedes & rapinae & incendia vicissim fieri non cessabant. Quibus ad eum Franci sunt irritati, ut non iam vicissitudinem reddere, sed apertum contra eos bellum suscipere dignum iudicarent. Susceptum est ergo aduersus eos bellum, quod magna utrinque animositate, tamen maiori Saxonum quam Francorum damno, per continuos triginta tres annos gerebatur. Poterat siquidem citius finire, si Saxonum hoc perfidia pateretur. Difficile dictum est, quoties superati, ac supplices Regi se dediderunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absque dilatione dederunt, Legatos qui mittebantur susceperunt. Aliquoties ita domiti & emol- C liti, ut etiam cultum daemonum dimittere, & Christianae Religioni se subdere velle promitterent. Sed sicut ad haec facienda aliquoties proni, sic ad eadem peruertenda semper fuere praecipites: ut satis non sit aestimare, ad utrum horum faciliores verius dici possint. Quippe cum post inchoatum cum eis bellum, vix annus vnus exactus sit, quo non ab eis huiusmodi facta sit permutatio. Sed magnanimitas Regis, ac perpetua tam in aduersis quam prosperis mentis constantia, nulla eorum mutabilitate vel vinci poterat, vel ab his quae agere coeperat defatigari. Nam nunquam eos huiusmodi aliquid perpetrantes impune ferre passus est, quin aut ipse per se ducto, aut per Comites suos misso exercitu, perfidiam vlcisceretur, & dignam ab eis poenam exigeret: usque dum omnibus qui resistere solebant profligatis, & in suam potestatem redactis, decem hominum milia ex his qui utraque ripas Albi fluminis incolebant, cum vxoribus & paruulis sublatos transtulit, & huc atque illuc per Galliam & Germaniam multimoda diuisione distribuit. Eaque conditione à Rege proposita, & ab illis suscepta, tractum per tot annos bellum constat esse finitum, ut abiecto daemonum cultu, & relictis patriis ceremoniis, Christianae fidei atque Religionis sacramenta susciperent: & Francis adunati, vnus cum eis populus efficerentur. Hoc bellum licet per multum temporis spacium traheretur, ipse non amplius cum hoste quam bis acie

A acie confixit: semel iuxta montem qui *Ofnëggi* * dicitur, in loco *Theotmelli* nominato: & iterum apud *Hafam* * fluuium, & hoc vno mense, paucis quoque interpositis diebus. His duobus praeliis hostes adeo profligati ac deuicti sunt, vt ulterius Regem neque prouocare, neque venienti resistere, nisi aliqua loci munitione defensi, auderent. Plures tamen eo bello tam ex nobilitate Francorum, quam Saxonum, & sancti summis honoribus viri, consumpti sunt: tandemque anno tricesimo tertio finitum est. Cum interim tot ac tanta in diuersis terrarum partibus bella contra Francos & exorta sint, & solertia Regis administrata, vt merito intuentibus in dubium venire possit, vtrum in eo aut laborem patientiam, aut felicitatem potius mirari conueniat. Nam biennio ante Italicum hoc bellum sumpsit exordium: & cum sine intermissione gereretur, nihil tamen ex his quæ alicubi erant gerenda dimissum, aut vlla in parte ab æquæ operoso certamine cessatum est. Nam Rex omnium, qui sua ætate gentibus dominabantur, & prudentia maximus, & animi magnitudine præstantissimus, nihil in his, quæ vel suscipienda erant, vel exequenda, aut propter laborem detrectauit, aut propter periculum exhorruit.

CAROLVS
MAGNVS.
* Neggi
* Basam

B VERVM vnumquodque secundum suam qualitatem & subire & ferre doctus, nec in aduersis cedere, nec in prosperis falso blandienti fortunæ assentiri solebat. Cum enim assiduo ac penè continuo cum Saxonibus bello certaretur, dispositis per congrua confiniorum loca præsiidiis, Hispaniam quam maximo poterat belli apparatu adgreditur: saltuque Pyrenæi superato, omnibus quæ adierat oppidis atque castellis in deditioem susceptis, saluo & incolumi exercitu reuertitur. Præter quod in ipso Pyrenæi iugo VVasconum perfidiam parumper in redeundo contigit experiri. Nam cum agmine longo, vt loci & angustiarum situs permittebat, porrectus iret exercitus, VVascones in summi montis vertice positus insidiis (est enim locus ex opacitate sylvarum, quarum maxima est ibi copia, insidiis ponendis opportunus) extremam impedimentorum partem, & eos, qui nouissimo agmine incedentes, subsidio præcedentes tuebantur, desuper incurfantes, in subiectam vallem deiciunt: confertoque cum eis prælio, vsque ad vnum omnes interficiunt, ac direptis impedimentis, noctis beneficio, quæ iam instabat, protecti, summa cum celeritate in diuersa disperguntur. Adiuebat in hoc facto VVascones & leuitas armorum, & loci in quo res gerebatur situs. Contra Francos & armorum grauitas, & loci iniquitas per omnia VVasconibus reddidit imparæ. In quo prælio *Eghartus* * Regiæ mensæ Præpositus. *Anshelmus* Comes Palatii, & *Rolandus* * Britanni limitis Præfectus, cum aliis compluribus interficiuntur. Neque hoc factum ad præsens vindicare poterat: quia hostis re perpetrata ita dispersus est, vt ne fama quidem remaneret, vbi nam gentium quæri potuisset.

* Agibardus, sive Eghibardus
* Hrodlandus Brit. lictoris

C DOMVIT & Brittones, qui ad Occidentem in extrema quadam parte Galliarum super littus Oceani residentes, dicto audientes non erant: missa in eos expeditione, qua & obsides dare, & quæ imperarentur se facturos polliceri coacti sunt. Ipse postea cum exercitu Italiam ingressus, ac per Romam iter agens, Capuam Campaniæ urbem accessit: atque ibi positus castris, bellum Beneuentanis, ni sese dederent, comminatus est. Præuenit hoc Dux gentis Aragisus: filios suos *Romaldum* * & *Grimaldum* cum magna pecunia obuiam Regi misit, & rogat vt filios obsides suscipiat, seque cum gente imperata facturum polliceretur: præter hoc solum, si ipse ad conspectum venire non cogeretur. Rex utilitate * gentis magis quam animi eius obstinatione considerata, & oblatos sibi obsides suscepit, eique vt ad conspectum venire non cogeretur, pro magno munere concessit. Vnoque ex filiis, qui minor natu erat, obsidatus gratiâ retento, maiorem patri remisit: Legatisque ob sacramenta fidelitatis à Beneuentanis exigenda atque suscipienda cum Aragiso dimissis, Romam redit. Consumptisque ibi in sanctorum veneratione locorum aliquot diebus, in Galliam reuertitur.

* Rumoldus & Grimoldus
* fortitudine

BAIOARICVM deinde bellum & repente ortum, & celeri fine completum est: quod superbia simul & socordia *Tassilonis* Ducis excitauit. Qui hortatu uxoris, quæ filia *Desiderij* Regis erat, ac patris exilium per maritum vlcisci posse putabat, iuncto fœdere cum Hunis, qui Baioariis sunt ab Oriente contermini, non solum imperata non facere, sed bello Regem prouocare tentabat. Cuius contu-

maciam, quia nimia videbatur, animositas Regis ferre nequiebat. Ac proinde **CAROLVS** **MAGNVS.** *** Lechum** copias vndique contractis, Baiariam petiturus ipse ad Lechnum * amnem cum maximo venit exercitu. Is fluuius Baiarios ab Alamannis diuidit. Cuius in ripa castris collocatis, prius quam Prouinciam intraret, animum Ducis per Legatos statuit experiri. Sed nec ille pertinaciter agere, vel sibi vel genti utile ratus, supplex se Regi permisit: obsides qui imperabantur dedit, inter quos & filium suum Theodonem; data insuper fide cum iuramento, quod ab illius potestate ac defensione nemini defectionem suadenti assentiri deberet. Sicque bello, quod quasi maximum futurum videbatur; celerrimus est finis impositus. Tassilo tamen postmodum ad Regem auocatus, neque redire permixsus, neque Prouincia, quam tenebat vltimus Duci, sed Comitibus ad regendum commissa est.

* VVelatabi His moribus ita compositis, Sclauis, qui nostra consuetudine VVilsi, proprie vero, hoc est sua locutione VVelezabi * dicuntur, bellum inlarum est: in quo & Saxones velut auxiliares inter ceteras nationes, quæ Regis signa iussæ sequebantur, quanquam ficta & minus deuota obedientia militabant. Causa belli erat, quod Abodritos, qui cum Francis olim foederati fuerant, assidua incurfione laceffebant, nec iussionibus coërceri poterant. Sinus quidam ab Occidentali Oceano Orientem versus porrigitur, longitudinis quidem incomperæ, latitudinis vero quæ nusquam centum millia passuum excedat, cum in multis locis contractior inueniatur. Hunc multæ circumsedent nationes, Dani siquidem ac Sueones, quos Nordmannos vocamus, & Septentrionale litus, & omnes in eo **B** insulas tenent. Ad litus Australe Sclauis & Aisti, & alix diuersæ incolunt nationes. Inter quos vel præcipui sunt, quibus tunc à Rege bellum inferebatur, VVelezabi. Quos ille vna tantum, & quam per se gesserat, expeditione ita contudit ac domuit, vt vltimus imperata facere minimè renuendum iudicaret.

M A X I M V M omnium quæ ab illo gesta sunt bellorum, præter Saxonicum, huic bello successit, illud videlicet, quod contra Auares siue Hunos susceptum est: quod ille & animosius quàm cetera, & longè maiori apparatu administrauit. Vnam tamen per se in Pannoniam (nam hanc Prouinciam ea gens tum incolebat,) expeditionem fecit. ceteras filio suo Pippino ac Præfectis Prouinciarum, Comitibus etiam atque Legatis perficiendas commisit. Quod cum ab his strenuissimè fuisset administratum, octauo tandem anno completum est. Quot prælia in eo gesta, quantum sanguinis effusum sit, restat vacua omni habitatore Pannonia, & locus, in quo Regia Cagani erat, ita desertus, vt ne vestigium quidem in eo humanæ habitationis appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas periit, tota glòria decidit: omnis pecunia, & congesti ex longo tempore thesauri direpti sunt. Neque vllum bellum contra Francos exortum humana potest memoriâ recordari, quo illi magis dirati & opibus aucti sint. Quippe cum vsque in id temporis penè pauperes viderentur: tantum auri & argenti in Regia repertum, **C** tot spolia preciosa in præliis sublata, vt meritò credi posset, hoc Francos Hunis iuste eripuisse, quod Huni prius aliis gentibus iniuste eripuerunt. Duo tantum *** rament** *** Hericus** ex proceribus Francorum eo bello perierunt, Ericus * Dux Foroiulij, in Liburnia iuxta Tarfaticam maritimam ciuitatem insidiis opidanorum intercepit: & *** Geraldus** *** Baioarix** Præfectus, dum in Pannonia contra Hunos præliaturus aciem strueret, incertum à quo, cum duobus tantum, qui eum obequitantem ac singulos hortantem comitabantur, interfectus est. Ceterum incruentum penè Francis hoc bellum fuit, & prosperrimum exitum habuit, tametsi diutius sui magnitudine traheretur. Post quod & Saxonicum suæ prolixitati conuenientem finem accepit. Boëmanicum quoque & Hilinonicum *, quæ postea exorta sunt, diu durare non potuerunt. Quorum vtrumque ductu **K A R O L I** iunioris celeri fine completum est.

* Linonicum

V L T I M V M quoque contra Nordmannos, qui Dani vocantur, primò piraticam exercentes, deinde maiori classe littora Gallix atque Germanix vastantes, bellum susceptum est. Quorum Rex Godefridus adèd vana spe inflatus erat, vt totius sibi Germanix promitteret potestatem. Frisiam quoque & Saxoniam haud aliter atque suas Prouincias æstimabat. Iam Abodritos vicinos suos in suam redegerat ditionem, iam eos sibi vestigales fecerat. Iactabat etiam se breui

A Aquasgrani, vbi Regis comitatus erat, cum maximis copiis aduenturum. Nec dictis eius quamuis vanissimis omninò fides abnuebarur, quin potiùs putaretur tale aliquid inchoaturus, nisi festinata morte fuisset præuentus. Nam à proprio satellite interfectus, & suæ vitæ, & belli à se inchoati finem accelerauit.

CAROLVS
MAGNVS.

Hæc sunt bella quæ Rex potentissimus per annos XLVII. (tot enim annis regnauerat,) in diuersis terrarum partibus summa prudentia atque felicitate gessit. Quibus Regnum Francorum, quod post patrem Pippinum magnum quidem & forte susceperat, ita nobiliter ampliauit, vt penè duplum illi adiecerit. Nam cum priùs non ampliùs quàm ea pars Galliæ, quæ inter Hrenum & Ligerim, Oceanumque ac mare Balearicum iacet, & pars Germaniæ quæ inter Saxoniam & Danubium, Hrenumque & Salam fluuium, qui Toringos & Sorabos diuidit, postea à Francis qui Orientales dicuntur, incolitur: & præter hæc Alamanni atque Baiuarij ad Regni Francorum potestatem pertinerent: Ipse per bella memorata primò Aquitaniam & Vasconiam, totumque Pyrenæi montis iugum, & vsque ad Hiberum amnem, qui apud Nauarros ortus, & fertilissimos Hispaniæ agros secans, sub Dertusæ* ciuitatis mœnia Balearico mari miscetur.* Tortosa

B Deinde Italiam totam, quæ ab Augusta Prætoria vsque in Calabriam inferiorem, in qua Græcorum ac Beneuentanorum constat esse confinia, decies centum & eo ampliùs passuum milibus longitudine porrigitur. Tum Saxoniam, quæ quidem Germaniæ pars non modica est, & eius quæ à Francis incolitur duplum in lato habere putatur, cum ei longitudine possit esse consimilis. Postquam vtramque Pannoniam, & appositam in altera Danubij ripa Daciam, Histriam quoque, & Liburniam atque Dalmatiam, exceptis maritimis ciuitatibus, quas ob amicitiam & iunctum cum eo fœdus, Constantinopolitanum Imperatorem habere permisit. Deinde omnes barbaras ac feras Nationes, quæ inter Hrenum ac Vistulam* fluuios, Oceanumque ac Danubium positæ, linguâ quidem penè similes,* Visulam moribus verò atque habitu valdè dissimiles, Germaniam incolunt, ita perdomuit, vt eas tributarias efficeret. Inter quas ferè præcipui sunt Velatabi, Sorabi, Abodriti, Boëmani. Cum his namque bello conflixit, ceteras quarum multò maior est numerus, in deditionem suscepit.

AVXIT etiam gloriam Regni sui, quibusdam Regibus & gentibus per amicitiam sibi conciliatis. Ad eò namque Adefonsum Galliciæ atque Asturiciæ Regem sibi societate diuinxit, vt is cum ad eum vel literas vel Legatos mitteret, non aliter se apud illum quàm proprium suum appellari iuberet. Scotorum quoque Reges sic habuit ad suam voluntatem per suam munificentiam inclinatos, vt eum nunquam aliter quàm dominum, seque subditos ac seruos eius pronunciarent. Extant epistolæ ab eis ad illum missæ, quibus huiusmodi affectus eorum erga illum indicatur. Cum Aaron Rege Persarum, qui, excepta India, totum penè tenebat Orientem, talem habuit in amicitia concordiam, vt is gratiam eius omnium qui in toto orbe terrarum erant Regum ac Principum amicitia præponeret, solumque illum honore ac munificentia sibi colendum iudicaret. Ac proinde, cum Legati eius, quos cum donariis ad sacratissimum Domini ac Saluatoris mundi Sepulchrum locumque Resurrectionis miserat, ad eum venissent, & ei domini sui voluntatem indicassent, non solum quæ petebantur fieri permisit, sed etiam sacrum illum & salutarem locum, vt illius potestati adscriberetur, concessit. Et reuertentibus Legatis suos adiungens, inter vestes & aromata, & ceteras Orientalium terrarum opes, ingentia illi dona transmisit*, cum ei ante paucos annos* direxit eum, quem tunc solum habebat, roganti mitteret clephantem. Imperatores etiam Constantinopolitani, Nicephorus, Michaël, & Leo, vtrò amicitiam & societatem eius expetentes, complures ad eum misere Legatos. Cum quibus tamen propter susceptum à se Imperatoris nomen, & ob hoc ei quasi qui Imperium eis præripere vellet, valdè suspectum, fœdus firmissimum statuit, vt nulla inter partes cuiuslibet scandali remaneret occasio. Erat enim semper Romanis & Græcis Francorum suspecta potentia. Vnde & illud Græcum extat prouerbium, Τὸν Φραγκὸν φίλον ἔχεις γείτονα οὐκ ἔχεις.

* direxit

QUI cum tantus* in ampliando Regno & subigendis exteris nationibus existeret, & in eiusmodi occupationibus assidue versaretur, opera tamen plurima ad Regni decorem & commoditatem pertinentia, diuersis in locis inchoauit; quæ-

* strenuus

CAROLVS
MAGNVS.

dam etiam consummauit. Inter quæ præcipua non immeritò videri possunt, Basilica sanctæ Dei Genitricis Aquisgrani opere mirabili constructa, & pons apud Maguntiacum in Hreno quingentorum passuum longitudinis. nam tanta est ibi fluminis latitudo. Qui vno tamen antequàm decederet anno, incendio conflauit, nec refici potuit propter festinatum eius decessum: quanquàm in ea meditatione esset, vt pro ligneo lapideum restitueret. Inchoauit & Palatia operis egregij, vnum haud longè à Moguntiaco, iuxta villam cui nomen est Ingelheim: alterum Nouiomagi suber VVahalem fluuium, qui Batauorum insulam à parte Meridiana præterfluit. Præcipuè tamen Ædes sacras vbicunque in toto Regno suo vetustate collapsas comperit, Pontificibus & Patribus, ad quorum curam pertinebant, vt restaurarentur, imperauit: adhibens curam, vt imperata perficerent. Molitus est & classem contra Nordmannos, ædificatis ad hoc nauibus iuxta flumina, quæ & de Gallia & Germania Septentrionalem influunt Oceanum. Et quia Nordmanni Gallicum littus atque Germanicum assidua infestatione vastabant, per omnes portus & ostia fluminum, qua naues recipi posse videbantur, stationibus & excubiis dispositis, ne quâ hostis exire potuisset, tali munitione prohibuit. Fecit idem à parte Meridiana in littore Prouinciæ Narbonensis ac Septimaniæ, toto etiam Italiæ littore vsque Romam, contra Mauros nuper piraticam exercere aggressos. Ac per hoc nullo graui damno vel à Mauris Italia, vel Gallia atque Germania à Nordmannis, diebus suis affecta est: præter quòd Centumcellæ ciuitas Hetruriæ per prodicionem à Mauris capta atque vastata est. Et in Frisia quædam insulæ Germanico littori contiguæ, à Nordmannis deprædatæ sunt. Talem cum in tuendo & ampliando, simulque ornando Regno fuisse constat. Cuius animi dotes, & summam in qualicunque, & prospero & aduerso euentu, constantiam, ceteraque ad interiorem atque domesticam vitam pertinentia, hinc dicere exordiar.

POST mortem patris cum fratre Regnum partitus, tanta patientiâ simultates & inuidiam eius tulit, vt omnibus mirum videretur, quòd ne ad iracundiam quidem ab eo prouocari potuisset. Deindè cum matris hortatu filiam Desiderij Regis Langobardorum duxisset vxorem, incertum qua de causa post annum repudiavit, & Hildegardim de gente Sueuorum præcipuæ nobilitatis feminam, in matrimonium accepit: de qua tres filios, KAROLVM videlicet, Pippinum, & Hludouicum, totidèmq; filias, Rotrudim*, Bertam, & Gislam genuit. Habuit & alias tres filias, Thedradam*, Hildrudim & Rothaidem. Duas de Fastrada vxore, quæ de Orientalium Francorum, Germanorum videlicet gente erat: tertiam de concubina quadam, cuius nomen modò memoriæ non occurrit. Defuncta Fastrada, Luidgardim* Alamannam duxit, de qua nihil liberorum tulit. Post cuius mortem quatuor habuit concubinas: Mathalgardim* scilicet, quæ peperit ei filiam nomine Rothildim: Gersuindam* Saxonici generis, de qua ei filia nomine Adeldrudis* nata est: & Reginam, quæ ei Drogonem & Hugonem genuit: & Adelluidam*, ex qua Thedericum procreauit. Mater quoque eius Bertrada in magno apud eum honore consenuit. Colebat enim eam cum summa reuerentia, ita vt nulla vnquam iuicem sit exorta discordia, præter in diuortio filie Desiderij Regis, quam illa suadente acceperat. Decessit tandem post mortem Hildegardæ, cum iam tres nepotes suos, totidèmq; neptes in filij domo vidisset. Quam ille in eadem Basilica, qua pater situs est, apud Sanctum Dionysium cum magno honore fecit humari. Erat ei vnica soror nomine Gisla à puellaribus annis religiosæ conuersationi mancipata, quam similiter vt matrem magna coluit pietate: quæ etiam paucis ante obitum illius annis in eo quo conuersata est Monasterio decessit.

LIBEROS suos ita censuit instituendos, vt tam filij quàm nepotes primò liberalibus studiis, quibus & ipse operam dabat, erudirentur. Tum filios quàm primùm ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac venationibus exerceri fecit. Filias verò lanificio assuescere, colóque ac fuso, ne per otium torperent, operam impendere, atque ad omnem honestatem erudiri iussit. Ex iis omnibus duos tantùm filios & vnã filiam priùs quàm móreretur amisit. KAROLVM, qui maior natus erat, & Pippinum, quem Regem Italiæ præfecerat, & Rotrudim*, quæ filiarum eius primogenita, & Constantino Græcorum Im-

* Hruothrudem
* Theoderadam, & Hiltrudem, & Hruodhaidem
* Leorghardam
* Madelgardam
* Gersuindam
* Adaltrudem
* Adallindam

* Hrothrudem

A peratori desponsata erat. Quorum Pippinus vnum filium suum Bernardum, filias autem quinque, Adelhaidem, Atalam*, Gundradam, Bertraidem, ac Theodradam* superstites reliquit. In quibus Rex pietatis suæ præcipuum documentum ostendit, cum filio defuncto nepotem patri succedere, & neptes inter filias suas educari fecisset. Mortes filiorum ac filiarum pro magnanimitate, qua exellebat, minus patienter tulit, pietate videlicet, qua non minus insignis erat, compulsus ad lacrymas. Nunciato etiam sibi Adriani Pontificis obitu, quem amicum præcipuum habebat, sic fleuit, ac si fratrem aut charissimum filium amisisset. Erat enim in amicitiiis optimè temperatus, vt eas & facile admitteret, & constantissimè retineret: colebatque sanctissimè quoscunque hac affinitate sibi coniunxerat. Filiorum & filiarum tantam in educando curam habuit, vt nunquam domi positus sine ipsis cœnaret, nunquam iter sine illis faceret. Adequitabant ei filij, filiarum verò ponè sequebantur: quarum agmen extremum ex satellitum numero ad hoc ordinati tuebantur. Quæ cum pulcherrimæ essent, & ab eo plurimum diligerentur, mirum quòd nullam earum cuiquam aut suorum, aut exterorum nuptum dare voluit. Sed omnes secum vsque ad obitum suum in domo sua retinuit, dicens se earum contubernio carere non posse. Ac propter hoc licet aliàs felix, aduersæ fortunæ malignitatem expertus est. Quod tamen ira dissimulauit, ac si de eis nunquam alicuius probri suspicio orta vel dispersa fuisset.

CAROLVS
MAGNVS.
* Atulam,
* Teodradam

B ERAT ei filius nomine Pippinus, ex concubina editus, cuius inter ceteros mentionem facere distuli, facie quidem pulcher, sed gibbo deformis. Is cum pater bello contra Hunos suscepto in Baioaria hyemaret, ægritudine simulata, cum quibusdam è primoribus Francorum, qui sibi noua promissione Regni illuserant, aduersus patrem coniurauit. Quem post fraudem detectam, & damnationem coniuratorum, detonsus in cœnobio Prumia religiosæ vitæ iamque volentem vacare permisit. Facta est & alia prius contra eum in Germania valida coniuratio: cuius auctores partim luminibus orbati, partim membris incolumes, omnes tamen in exilium acti sunt: neque vllus ex eis interfectus est, nisi tres tantum, qui cum se ne comprehenderentur strictis gladiis defendèrent, aliquos etiam occidissent, quia aliter coerceri non poterant, interempti sunt. Harum tamen coniurationum Fastradæ Reginæ crudelitas causa & origo exitisse creditur. Et idcirco in ambabus contra Regem conspiratum est, quia vxoris crudelitati consentiens, à suæ naturæ benignitate ac solita mansuetudine immaniter exorbitasse videbatur. Ceterum per omne vitæ suæ tempus ita cum summo omnium amore atque fauore & domi & foris conuersatus est, vt nunquam ei vel minima iniustæ crudelitatis nota à quoquam fuisset obiecta. Amabat peregrinos, & eorum suscipiendorum magnam habebat curam: aded. vt eorum multitudo non solum Palatio, verum etiam Regno non immeritò videretur onerosa. Ipse tamen præ magnitudine animi huiuscemodi pondere minimè grauabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis, ac bonæ famæ mercede compensaret.

C ORPORE fuit amplo atque robusto, statura eminenti, quæ tamen iustum non excederet modum. Nam septem suorum pedum proceritatem eius constat habuisse mensuram. Apicè capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naso paululum mediocritatem excedente, canicie pulchra, facie læta & hilari. Vnde formæ auctoritas ac dignitas tam stanti quàm sedenti plurima acquirebatur. Quamquam ceruix obesa & breuior, ventérque projectior videretur, tamen hæc ceterorum membrorum celabat æqualitas. Incessu firmo, totaque corporis habitudine virili. Voce clara quidem, sed quæ minus corporis formæ conueniret. Valitudine prospera, præter quod antequam decederet, per quatuor annos crebrò febribus corripiebatur, ad extremum vno etiam pede claudicaret. Et tunc quidem plurà arbitrato suo quàm medicorum consilio faciebat: quos penè exosos habebat, quòd ei in cibus assa, quibus assuetus erat, dimittere, & elixis adsuescere suadebant. Assiduè exercebatur equitando ac venando, quod illi gentilitium erat. Quia vix vlla in terris natio inuenitur, quæ in hac arte Francis possit æquari. Delectabatur etiam vaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu corpus exercens, cuius aded peritus fuit, vt nullus ei iustè valeat anteferri.

CAROLVS
MAGNVS.

Ob hoc etiam Aquisgrani Regiam extruxit, ibique extremis vitæ annis vsque ad obitum perpetim habitauit. Et non solum filios ad balneum, verum etiam optimates & amicos aliquando, satellitumque & custodum corporis turbam inuitauit, ita vt nonnunquam centum vel eo amplius homines vnà lauarentur. Vestitu patrio, id est Francisco, utebatur: ad corpus camisiam lineam, & fœminalibus lineis induebatur. Deinde tunicam, quæ limbo serico ambebatur, & tibialia: tum fasciis crura, & pedes calciamenti constringebat. Et ex pellibus lutrinis thorace confectis humeros ac pectus hyemè muniebat. Sago Veneto amictus, & gladio semper accinctus, cuius capulus ac baltheus aut aureus, aut argenteus erat. Aliquotiens & gemmato ense utebatur: quod tamen non nisi in præcipuis festiuitatibus, vel si quando exterarum gentium Legati adessent faciebat. Peregrina verò indumenta quamuis pulcherrima respuebat, nec vnquam eis indui patiebatur: excepto quod Romæ semel Adriano Pontifice petente, & iterum Leone successore eius supplicante, longa tunica & chlamide accinctus * calceis quoque Romano more formatis, induebatur. In festiuitatibus veste auro texta, & calciamenti gemmatis, & fibula aurea sagum astringente, diademate quoque ex auro & gemmis ornatus, incedebat. Aliis autem diebus habitus eius parum à communi ac plebeio discrepabat. In cibo & potu temperans, sed in potu temperantior: quippe qui ebrietatem in qualicumque homine, nedum in se ac suis plurimè abominabatur. Cibo enim non adeò abstinere poterat, vt sæpè quereretur noxia esse suo corpori ieiunia. Conuiuabatur rarissimè, & hoc præcipuis tantum festiuitatibus, & tunc tamen cum magno hominum numero. Cœna quotidiana quaternis tantum ferculis præbebat, præter assam, quam venatores verubus inferre solebant, qua ille libentius quàm vllò alio cibo vesceretur. Inter cœnandum aliquod acroama, aut lectorem audiebat. Legebantur ei Historiæ, & antiquorum Regum gesta. Delectabatur & libris sancti Augustini, præcipuèque his qui de Ciuitate DEI prætitulati sunt. Vini & omnis potus adeò parcus in bibendo erat, vt super cœnam rarè plus quàm ter biberet. Æstate post cibum meridianum pomorum aliquid sumens, ac semel bibens, depositis vestibus ac calciamenti, velut noctu solitus erat, duabus aut tribus horis quiescebat. Noctibus sic dormiebat, vt somnum quater aut quinquies, non solum expergiscendo, sed etiam surgendo interrumpere. Cum calciaretur & amiciretur, non tantum amicos admittebat, verum etiam si Comes Palatii litem aliquam esse diceret, quæ sine eius iussu definiri non posset, statim litigantes introducere iubeat, & velut pro tribunali sederet, lite cognitâ sententiam dicebat. Nec hoc tantum eo tempore, sed etiam quicquid ea die cuiuslibet officij agendum, aut cuiquam ministrorum iniungendum erat, expediebat.

ERAT eloquentiâ copiosus & exuberans, poteratque quicquid vellet aperitissimè exprimere. Nec patrio tantum sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam impendit. In quibus Latinam ita didicit, vt æquè illa ac patria linguâ orare esset solitus. Græcam verò meliùs intelligere quàm pronunciare poterat. Adeò certè facundus erat, vt etiam didascalus * appareret. Artes liberales studiosissimè coluit, earumque doctores plurimè veneratus, magnis afficiebat * honoribus. In discenda Grammatica Petrum Pisanum Diaconum senem audiuit, in ceteris disciplinis Albinum cognomento Alcuinum, item Diaconum, de Brittannia, Saxonici generis hominem, virum vndecunque doctissimum præceptorem habuit. Apud quem & Rhetoricæ & Dialecticæ, præcipuè tamen Astronomiæ ediscendæ plurimum & temporis & laboris impertiuit. Discebat & artem computandi, & intentione sagaci syderum cursum curiosissimè rimabatur. Tentabat & scribere, tabulasque & codicillos ad hoc in lectulo sub ceruicalibus circumferre solebat, vt cum vacuum tempus esset, manum effigiendis literis assuefaceret. Sed parum prosperè successit labor præposterus, ac serò inchoatus.

RELIGIONEM Christianam, quæ ab infantia fuerat imbutus, sanctissimè, & cum summa pietate ac veneratione coluit. Ac propter hoc plurimæ pulchritudinis Basilicam Aquisgrani extruxit, auròque & argento & luminariis, atque ex ære solido cancellis & ianuis adornauit. Ad cuius structuram cum columnas & marmora aliundè habere non posset, à Roma & Rauenna deuehenda curauit,

* amictus

* abhorrebat.

* didascalus

* sublimabat.

A Ecclesiam manè & vespere, item nocturnis horis & sacrificij tempore, quoad eum valetudo permiserat, impigrè frequentabat. Curabatque magnopere, vt omnia quæ in ea gerebantur, cum maximâ fierent honestate: A dituos creberrimè com-
monens, ne quid indecens aut sordidum aut inferri aut in ea remanere permitte-
rent. Sacrorum vasorum ex auro & argento, vestimentorumque sacerdotium
tantam in ea copiam procurauit, vt in sacrificijs celebrandis ne ianitoribus qui-
dem, qui vltimi Ecclesiastici Ordinis sunt, priuato habitu ministrare necesse fuis-
set. Legendi atque psallendi disciplinam diligentissimè emendauit. Erat enim
vtriusque admodum eruditus: quanquam ipse nec publicè legeret, nec nisi sum-
missim & in commune cantaret. Circa pauperes sustentandos, & gratuitam libe-
ralitatem, quam Græci elemosynam vocant, deuotissimus, vt qui non in patria
sua solùm & in suo Regno eam facere curauerit, verùm trans maria in Syriam &
Ægyptum atque Africam, Ierosolymis, Alexandriæ atque Carthagini, vbi
Christianos in paupertate viuere compererat, penuriæ illorum compatiens, pec-
uniam mittere solebat. Ob hoc maximè transmarinorum Regum amicitias ex-
petens, vt Christianis sub eorum dominatu degentibus refrigerium aliquod ac
releuatio proueniret. Colebat præ ceteris sacris & venerabilibus locis apud Ro-
mam Ecclesiam beati Petri Apostoli, in cuius donaria magna vis pecuniæ tam
in auro quàm in argento, nec non & gemmis ab illo congesta est: multa & innu-
mera Pontificibus munera missa. Nec ille toto Regni sui tempore quicquam
B duxit antiquius, quàm vt vrbs Roma sua opera suoque labore veteri polleret au-
ctoritate: & Ecclesia sancti Petri non solùm per illum tuta ac defensa, sed etiam
suis opibus præ omnibus Ecclesijs esset ornata atque ditata. Quam cum tantè
penderet, tamen intra XLVII. annorum quibus regnauerat spacium, quater
tantùm illò votorum soluendorum ac supplicandi causa profectus est. Vltimi ad-
uentus sui non solùm hæc fuerunt causæ, verùm etiam quòd Romani Leonem
Papam multis affectum iniurijs, erutis videlicet oculis, linguæque amputata, fi-
dem Regis implorare compulerunt. Idcirco Romam veniens, propter reparan-
dum qui nimis conturbatus erat Ecclesiæ statum, ibi totum hyemis tempus pro-
traxit. Quo tempore & Imperatoris & Augusti nomen accepit: quod primò in
tantum auersatus est, vt affirmaret se eo die, quamuis præcipua festiuitas esset,
Ecclesiam non intraturum fuisse, si Pontificis consilium præscire potuisset. Con-
stantinopolitanis tamen Imperatoribus super hoc indignantibus, magna tulit
patientia, vicitque eorum inuidiam * magnanimitate, qua eis proculdubid longè
præstantior erat, mittendo ad eos crebras Legationes, & in epistolis fratres
eos appellando.

* contumaciam

C P O S T susceptum Imperiale nomen, cum aduerteret multa Legibus populi
sui deesse (nam Franci duas habent Leges, plurimis in locis valde diuersas) cogitauit
quæ deerant addere, & discrepantia vnire, praua quoque ac perperam
prolata corrigere. Sed in iis nihil aliud ab eo factum est, quàm quòd pauca capi-
tula & ea imperfecta Legibus addidit. Omnium tamen Nationum, quæ sub eius
dominatu erant, iura, quæ scripta non erant, describere, ac literis mandari fe-
cit. Item barbara & antiquissima carmina, quibus veterum Regum actus ac bel-
la canebantur, scripsit, memoriæque mandauit. Inchoauit & Grammaticam pa-
trij sermonis. Mensibus etiam iuxta patriam linguam nomina imposuit: cum an-
te id tempus apud Francos partim Latinis, partim barbaris nominibus appella-
rentur. Item ventos duodecim proprijs appellationibus insigniuit, cum prius non
amplius quàm vix quatuor ventorum vocabula possent inueniri. Et de mensibus
quidem Ianuarium *VVintermanoht*, Februarium *Hormanc* *, Martium *Lenzin-* * *Orminhg*
manoht, Aptilem *Ostfermanoht*, Maium *VVinymanoht*, Iunium *Prahmanoht* *, Iulium * *Brachma-*
Heuimanoht *, Augustum *Aranmanoht*, Septembrem *VVintmanoht*, Octobrem * *Vainma-*
VVindaimmemanoht; Nouembrem *Herbistmanoht*; Decembrem *Helmanoht* * appel-
lauit. Ventis verò hoc modo nomina imposuit, vt Subsolanum vocaret *Ostro-* * *Heilag-*
niuin *, Eurum *Ostfudroni*, Euroaustrum *Sundostroni*, Austrum *Sundroni*, Au-
stroafricum *Sunduuestroni*, Africum *VVestfudroni*, Zephyrum *VVestroni*, Coruin * *Ostroi-*
VVestnordroni, Circium *Norduuestroni*, Septentrionem *Nordroni*, Aquilonem *Nor-*
dostroni, Vulturum *Ostnordroni*.

E X T R E M O vitæ tempore cum iam & morbo & senectute premeretur, euo-

CAROLVS
MAGNVS.

catum ad se **LVDOVVICVM** filium Aquitaniz Regem, qui solus filiorum **A**
Hildegardis supererat, congregatis solemniter de toto Regno Francorum pri-
moribus, cunctorum consilio consortem sibi totius Regni, & Imperialis nominis
heredem constituit: impositoque capiti eius diademate, Imperatorem & Augu-
stum iussit appellari. Susceptum est hoc eius consilium ab omnibus qui aderant
magno cum favore: nam diuinitus ei propter Regni vtilitatem videbatur inspira-
tum. Auxitque maiestatem eius hoc factum, & exteris nationibus non minimum
terroris incussit. Dimisso deinde in Aquitaniam filio, ipse more solito quanquam
senectute confectus, non longè à Regia Aquensi venatum proficiscitur. Exacto-
que in huiuscemodi negotio quod reliquum erat: Autumni, circa Cal. Nouem-
bres Aquasgrani reuertitur. Cùmque ibi hyemaret, mense Ianuario febre valida
correptus, decubuit. Qui statim, vt in febribus solebat, cibi sibi abstinentiam in-
dixit, arbitratus hac continentiam morbum posse depelli, vel certè mitigari. Sed
accedente ad febrem lateris dolore, quem Græci pleuresim vocant, illoque ad-
huc inediam retinente, neque corpus aliter quàm rarissimo potu sustentante,
septimo postquam decubuit die, sacra communione percepta, decessit, anno æta-
tis suæ **LXXII.** & ex quo regnare cœperat **XLVII.** v. Cal. Febr. hora diei tertia.
* planctu Corpus more solenni lotum & curatum, & maximo totius populi luctu * Eccle-
siæ illarum atque humatum est. Dubitatum est primò vbi reponi deberet, eo
quod ipse viuus de hoc nihil præcepisset. Tandem omnium animis sedit, nus-
quam eum honestis tumulari posse, quàm in ea Basilica, quam ipse propter amo- **B**
rem **DEI** Domini nostri **IESV CHRISTI,** & ob honorem sanctæ & æternæ
Virginis genitricis eius proprio sumptu in eodem vico construxit. In hac sepultus
est eadem qua defunctus die, arcusque super tumulum deauratus cùm imagine &
titulo extructus, & titulus ille hoc modo descriptus est: **SUB HOC CONDI-**
TORIO SITVM EST! CORPVS KAROLI, MAGNI ATQVE OR-
THODOXI IMPERATORIS, QVI REGNVM FRANCORVM NOBI-
LITER AMPLIAVIT, ET PER ANNOS XLVII. FELICITER RE-
XIT. DECESSIT SEPTVAGENARIVS, ANNO AB INCARNATIO-
NE DOMINI DCCCXIV. INDICIONE VII. V. CALEND. FE-
BRVARIAS.

APPROPINQVANTIS finis complura fuere præfagia, vt non solum alij,
sed & ipse hoc minitari sentiret. Per tres continuos vitæque termino proximos
annos & Solis & Lunæ creberrima defectio, ac in Sole macula quædam atti co-
loris septem dierum spacio visa. Porticus, quam inter Basilicam & Regiam ope-
rosa mole construxerat, die Ascensionis Domini subita ruina vsque ad funda-
menta conlapsa. Item pons Rheni apud Moguntiacum, quem ipse per decem
annos ingenti labore, & opere mirabili è ligno ita construxit, vt perenniter du-
rare posse videretur; ita tribus horis fortuitu incendio conflagrauit, vt præter
quod aqua tegebatur, ne vna quidem hastula ex eo remaneret. Ipse quoque cùm **C**
ultimam in Saxoniam expeditionem contra Godefridum Regem Danorum
ageret, quadam die cùm ante exortum Solis castra egressus iter agere cœpisset,
vidit repentè delapsam cœlitus cum ingenti lumine facem à dextra in sinistram
per serenum aëra transcurrere. Cunctisque hoc signum quid portenderet admi-
rantibus, subito equus cui insidebat capite deorsum merso decidit, eumque tam
grauiter ad terram elisit, vt fibula sagi rupta, balteoque gladij dissipato, à festi-
nantibus qui aderant ministris exarmatus sine adminiculo leuaretur. Iaculum
etiam, quod tunc fortè manu tenebat, ita elapsum est, vt viginti vel eo ampliùs
pedum spacio procul iaceret. Accessit ad hoc creber Aquensis Palatij tremor,
& in domibus vbi conuersabatur assiduus laqueariorum crepitus. Tacta etiam de
cœlo in qua postea sepultus est Basilica, malumque aureum, quo recti culmen
erat ornatum, ictu fulminis dissipatum, & supra domum Pontificis quæ Basilicæ
contigua erat proiectum est. Erat in eadem Basilica in margine coronæ, quæ in-
ter superiores & inferiores arcus interiorem Ædis partem ambiebat, epigramma
synopide scriptum, continens quis auctor esset eiusdem templi, cuius in extremo
versu legebatur **KAROLVS** Princeps. Notatum est à quibusdam; eodem quo
decessit anno paucis ante mortem mensibus, eas quæ Princeps exprimebant li-
teras ita esse deletas, vt penitus non apparerent. Sed superiora omnia sic aut dis-

A simulavit aut spreuit, ac si nihil horum ad res suas quolibet modo pertineret. Testamenta facere instituit, quibus filias, & ex concubinis liberos ex aliqua parte sibi heredes faceret: sed tardè inchoata perfici non poterant. Diuisionem tamen thesaurorum, & pecuniæ, ac vestium, aliæque supellectilis coram amicis & ministris suis, annis tribus antequam decederet fecit: contestatus eos, vt post obitum suum à se facta distributio per illorum suffragium rata permaneret. Quidque ex iis quæ diuiserat fieri vellet, breuiario comprehendit, cuius ratio ac textus talis est.

B IN nomine Domini Dei omnipotentis, Patris, Filij, & Spiritus sancti. Incipit descriptio atque diuisio quæ facta est à gloriosissimo atque piissimo domno KAROLO Imperatore Augusto, anno ab Incarnatione Domini nostri IESU CHRISTI DCCCXI. anni verò Regni eius in Francia XLIII. & in Italia XXXVI. Imperij autem XI. Indictione IV. quam pia & prudenti consideratione facere decreuit, & Domino annuente perfecit, de thesauris suis, atque pecunia, quæ in illa die in camera eius inuenta est. In qua illud præcipuè præcauere voluit, vt non solum eleemosynarum largitio, quæ solemniter apud Christianos de possessionibus eorum agitur, pro se quoque de sua pecunia ordine atque ratione perficeretur: sed etiam vt heredes sui omni ambiguitate remota, quid ad se pertinere deberet liquidò cognoscerent, & sine lite atque contentione sua inter se competenti partitione diuidere possent. Hac igitur intentione atque proposito omnem supellectilem atque substantiam suam tam in auro quàm in argento, gemmisque & ornatu Regio, quæ vt dictum est illa die in camera eius inueniri poterat, primò quidem trina diuisione partitus est. Deinde easdem partes subdividendo, de duabus partibus xx. & vnam partes fecit, & tertiam integram referuauit. Et duarum quidem partium in xx. & vnam partes facta diuisio tali ratione consistit, vt quia in Regno illius Metropolitanæ ciuitates xx. & vna esse noscuntur, vnaquæque illarum partium ad vnamquamque Metropolim per manus heredum & amicorum suorum eleemosynæ nomine perueniat, & Archiepiscopus qui tunc illius Ecclesiæ rector extiterit, partem quæ ad suam Ecclesiam data est suscipiens, cum suis Suffraganeis partiatur: eo scilicet modo, vt pars tertia suæ Ecclesiæ sit, duæ verò partes inter Suffraganeos diuidantur. Harum diuisionum, quæ ex duabus primis partibus factæ sunt, & iuxta Metropolitanarum ciuitatum numerum xx. & vna esse noscuntur, vnaquæque ab altera sequestrata, semotim in suo reposito cum superscriptione ciuitatis ad quam perferenda est, recondita iacet. Nomina verò Metropolitanarum ciuitatum, ad quas eadem eleemosyna vel largitio data est, hæc sunt. Roma, Rauenna, Mediolanum, Forumiulij, Gradus, Colonia, Maguntiacum, Iuuauum quæ & Salzburg, Treueris, Senones, Vercoruntium, Lugdunum, Rotomagus, Remis, Arelas, Vienna, Darantasia, Ebrodunum, Burdigala, Turones, Bituriges. Vnius autem partis, quam integram referuari voluit, talis est ratio, vt illis duabus in supradictas diuisiones distributis & sub sigillo reconditis, hæc tertia in vsu quotidiano versaretur, velut res quam nulla voti obligatione à dominio possidentis alienatam esse constaret: & hoc tam diu, quoad vsque vel ipse superstes esset, vel vsus eius sibi necessarium iudicaret. Post obitum verò suum, aut voluntariam secularium rerum abdicationem, eadem pars quatuor subdivisionibus secaretur. Et vna quidem earum suprà dicti xx. & vni partibus adderetur. Altera à filiis ac filiabus, nepotibusque ac neptibus suis assumpta, iusta ac rationabili inter eos partitione diuideretur. Tertia verò consueto Christianitatis more, in vsus pauperum erogaretur. Quarta simili modo nomine eleemosynæ in seruorum & ancillarum vsibus Palatij famulantium sustentationem distributa veniret. Ad hanc tertiam totius summæ portionem, quæ similiter vt ceteræ ex auro & argento constat, adiungi voluit omnia ex ære & ferro, aliisque metallis, vasa atque utensilia, cum armis & vestibus, aliisque precioso aut vili ad varios vsus facto supellectili, vt sunt cortinæ, stragula, tapetia, fulcra, coria, sagmata, & quicquid in camera atque vestiario eius eodie fuisset inuentum, vt ex hoc maiores illius partis diuisiones fierent, & erogatio eleemosynæ ad plures peruenire potuisset. Capella, id est Ecclesiasticum ministerium, tam id quod ipse fecit atque congregauit, quàm quod ad eum ex paterna hereditate peruenit, vt integrum esset, neque vlla diuisione scinderetur,

*ici ex hereditate patris peruenit

CAROLVS
MAGNVS.

ordinavit. Si qua autem inuenirentur aut vasa aut libri, aut alia ornamenta, quæ liquidò constaret eidem Capelle ab eo collata non fuisse, hæc qui habere vellet, dato iustæ æstimationis precio, emeret & haberet. Similiter & de libris, quorum magnam in Bibliotheca sua copiam congregavit, statuit vt ab iis qui eos habere vellet, iusto precio fuissent redempti, præciùmque in pauperes erogatum. Inter ceteros thesauros atque pecuniam tres mensas argenteas, & auream vnam præcipuè magnitudinis & ponderis esse constat. De quibus statuit atque decreuit, vt vna ex iis, quæ formâ quadrangula descriptionem vrbs Constantinopolitanæ continet, inter cetera donaria, quæ ad hoc deputata sunt, Romam ad Basilicam beati Petri Apostoli deferatur: & altera, quæ formâ rotunda, Romanæ vrbs effigie insignita est, Episcopo Rauennatis Ecclesiæ conferatur. Tertiam, quæ ceteris & operis pulchritudine & ponderis grauitate multum excellit, quæ ex tribus orbibus connexa, totius mundi descriptionem subtili ac minuta figuracione complectitur: & auream illam, quæ quarta esse dicta est, in tertie illius, & inter heredes suos atque in eleemosynam diuidendæ partis augmentum esse constituit. Hanc constitutionem atque ordinationem coram Episcopis, Abbatibus, Comitibusque, qui tunc præsentibus esse potuerunt, quorumque hæc nomina scripta sunt, fecit atque constituit. Episcopi, Hildebaldus, Riculfus*, Arnulfus, VVlfarius, Bernuinus, Laidradus, Ioannes, Theodulfus, Iesse, Hatto*, VValdgaudus. Abbates, Fridugifus, Adalungus, Engilbertus, Hirmino. Comites, VValach, Meginherius, Odulfus*, Stephanus, VVnrochus, Burchardus, Meginhardus, Hatto, Richuinus, Eddo, Erchengarius, Geraldus*, Bero, Hildigarius, Riculfus.

* Richulfus,
* Hatto,
seu Heito,
* Onulfus,
seu Othulfus,
* Geroldus.

Hæc omnia filius eius **HLVDVVICVS**, qui diuina ei iussione successit, inspecto eodem Breuiario, quàm celerrimè poterat, post eius obitum summa deuotione adimplere curauit.

EXPLICIT.

In vno Bibl. Thuana Codice adduntur sequentia, quæ tamen Eginardi non sunt. Sed ex iis liquet Alchuinum etiam Karoli M. Vitam seu soluta seu stricta oratione composuisse, quæ tamen adhuc incognita latet, vel seculorum iniuriâ deperit.

Reliqua Actuum eius gesta, seu & quæ in carminibus vulgo canuntur de eo, non hæc pleniter descripta. sed require in vita, quam **ALCHVVINVS** de eo scribit.

Subiiciuntur & sequentes Versus in Codice Monasterij Moysiænsis, qui anno MCXXVII. descriptus est.

Hos tibi Versiculos ad laudem, maxime Princeps,
Edidit, æternam memoriàmque tuam,
Geruardus supplex famulus, qui mente benigna
Egregium extollit nomen ad astra tuum.
Hanc prudens Gestam noris tu scribere, Lector,
EINARDVM Magni magnificum CAROLI.

D E

GESTIS CAROLI MAGNI REGIS FRANC. ET IMP. LIBRI DVO.

AD CAROLVM CRASSVM IMP. EIVSDEM
CAROLI PRONEPOTEM.

Scripti à quodam Cœnobij sancti Galli Monacho, ex relationibus Adalberti militis, qui Hunico Saxonicoque & Slauico Caroli bello interfuit, cuiusque filij VVerinberti Sacerdotis.

Henricus Canisius hos Libros primus edidit anno M. DCI. ex Codice Bibliotheca Bauarica. Nunc vero iidem cum alio Cœnobij Moisiacensis Cod. diligenter collati sunt, cuius Exemplar Vir Cl. Innocentius Ciron Canonicus & Cancellarius Ecclesia ac Vniuersitatis Tolosana Lutetiam transmisit, & ex illius fide plerisque in locis emendati. Sequens porro iudicium de ipsorum Librorum Auctore, (quem fuisse Norckerum Balbulum S. Galli Monachum, Goldastus postea nescio quibus argumentis ductus prodidit) & de tempore quo scripti fuerunt, est eiusdem Canisij.

Ex augustissima illa Monacensi Bibliotheca Serenissimi Principis Bauariæ habui Codicem MS. in quo Libri quatuor Gestorum Caroli Magni, nullius Auctoris nomine apposito. Primus purus putus Eginhardus est. Secundus, Annales, (nec tamen integri) qui cum aliis editi, tum à Iusto Reubero, sub titulo cuiusdam Astronomi Ludouici Regis domestici. Reliqui duo postremi, quod mihi constet, lucem adhuc non aspexere, neque satis constituo an ea digni: etsi in eam partem inclino, & mecum nobilis & amplissimus VVelferus, ut existimemus. Auctor antiquus certè est, Monachus Sancti Galli, uti quibusdam locis ipse ostendit, Lib. I. Cap. xxxii. & xxxvi. Scripsit ipsius Caroli iussu ad Carolum Crassum Imp. filium Ludouici Regis Germaniæ, nepotem Ludouici Pij, pronepote Caroli Magni: quod ex Lib. I. Cap. xx. xxxii. Lib. II. Cap. xiv. xv. xxv. xxvi. xxviii. colligo. Eodemque xv. Cap. Abbatis olim Hartmuti meminit, tunc temporis inclusi. Stumpfius Lib. v. Cap. v. Hartmutum anno 882. siue 883. siue sequenti resignasse scribit. Stilus licet humilis & abiectus, & Historia ipsa nonnunquam fabulis aspersa sit, tamen ea insunt, quæ memoriæ omnis posteritatis merentur. Pithoeus quidem dignum censuit, ex quo fragmentum Legibus Karolinis inter omnia sub finem afflueret: idemque illustrissimus Baronius & doctissimus Iacobus Gesnerus Tom. I. Lib. II. de Cruce Cap. III. citaret. Lib. I. Cap. viii. Auctor S. Gallum vocat Dominum suum. Cap. xi. & xxxvi. se Teutonicum esse ostendit. Et Lib. II. Cap. xxvi. promittit se plura de Carolo M. scripturum: quod an præstiterit, nobis incompertum est. Lib. II. Cap. xxi. testatur se iam senio grauem & edentulum hos Libros scripsisse.

PRÆFATIO LIBRI I. DEEST.

INCIPIIT LIBER PRIMVS.

De Religiositate & Ecclesiastica domni Caroli cura.

OMNIPOTENS Regum * dispositor, ordinatorque Regnorum CAP. I. & temporum, cum illius admirandæ statuæ pedes ferreos vel terrecos comminisset in Romanis: alterius non minus admirabilis statuæ caput aureum per illustrem CAROLVM erexit in Francis. Qui cum in Occiduis mundi partibus solus regnare cœpisset, & studia literarum vbique propemodum essent in obliuione; contigit duos Scotos de Hibernia cum mercatoribus Britannis ad littus Galliarum deuenire, viros & in secularibus & in sacris Scripturis incomparabiliter eru-

Tom. II.

I vj

CAROLVS
MAGNVS.

ditos. Qui cotidie cùm nihil ostenderent venale, ad conuenientes emendi gratiâ turbas clamare solebant: *Si quis sapientiæ cupidus est, veniat ad nos, & accipiat eam. non venalis est apud nos.* Quam tamen idcirco venalem se habere professi sunt, quia populum non gratuita, sed venalia mercari viderunt: vt sic vel sapientiæ, sicut ceteris rebus coemendis, eos incitarent; vel (sicut sequentia comprobant) per tale præconium in admirationem verteret & stuporem. Denique tamdiu conclamata sunt ista, donec ab admirantibus, vel insanos illos putantibus, ad Caroli Regis semper amatoris & cupidissimi sapientiæ perlata fuissent. Qui sub omni celeritate ad suam eos præsentiam euocatos interrogauit, si verè, vt ipsa famâ comperit, sapientiã secum haberent. Qui dixerunt, *Et habemus eam, & in nomine Domini dignè querentibus dare parati sumus.* Qui cùm inquisisset ab illis quid pro ipsa peterent, responderunt: *Loca tantùm opportuna, & animas ingeniosas, & siue quibus ipsa peregrinatio transigi non potest, alimenta, & quibus tegamur.* Quo ille percepto, ingenti gaudio repletus, primùm quidem apud se vtrumque paruo tempore tenuit. Postea verò cùm ad expeditiones bellicas vrgeretur, vnum eorum nomine CLEMENTEM in Gallia residere præcepit*, cui & pueros nobilissimos, mediocres, & infimos satis multos commendauit, & eis prout necessarium habuerunt, victualia ministrari præcepit, habitaculis oportunitatis ad habitandum* deputatis. Alterum verò in Italiam direxit, cui & Monasterium Sancti Augustini iuxta Ticinensem urbem delegauit, vt qui illuc ad eum voluissent, ad discendum congregari potuissent.

* fecit

* medi-
tandum

II.

* quàm
* omnibus
Scripturis

AVDITO autem ALBINVS de natione Anglorum, quòd* gratanter sapientes viros religiosissimos Regum CAROLVS susciperet, concensã nauì venit ad eum. Qui erat in omni* latitudine Scripturarum supra ceteros modernorum temporum exercitatus, vtpotè discipulus doctissimi Bedæ, peritissimi post Sanctum Gregorium tractatoris. Quem vsque ad finem vitæ iugiter secum retinuit, nisi quando ad ingruentia bella processit: adeò vt se discipulum eius, & ipsum Magistrum suum appellari voluisset. Dedit autem illi Abbatiam Sancti Martini iuxta Turonicam ciuitatem, vt quando ipse absens esset, illic requiescere, & ad se confluentes docere deberet. Cuius in tantum doctrina fructificauit, vt moderni Galli siue Franci antiquis Romanis vel Atheniensibus æquarentur.

III.

* flãmante

* solito sibi
iuramẽto,

CVMQVE victoriosissimus CAROLVS post longum tempus in Galliam reuerteretur, præcepit ad se venire pueros quos Clementi commendauerat, & offerre sibi epistolas & carmina sua. Mediocres igitur & infimi præter spem omnibus Sapientiæ condimentis dulcoratas obrulerunt: nobiles verò omni fatuitate tepentes præsentarunt. Tunc sapientissimus Carolus, æterni Iudicis iusticiam imitatus, benè operatos ad dextram segregatos his verbis allocutus est: *Multas gratias habete filij, quia iusionem meam & vilitatem vestram iuxta possibilitatem exequi fuistis intenti. Nunc ergo ad perfectum attingere studete, & dabo vobis Episcopia & Monasteria permagnifica, & semper honorabiles eritis in oculis meis.* Deinde ad sinistros cum magna animaduersione vultum contorquens, & flammato* intuitu conscientias eorum concutiens, ironicè hæc terribilia verba intonando potiùs quàm loquendo iaculatus est in illos: *Vos nobiles, vos primorum filij, vos delicati & formosuli, in natales vestros & possessiones confisi, mandatum meum & glorificationem vestram postponentes, literarum studiis neglectis, luxuriæ, ludo, & inertie, vel inanibus exercitiis indulgistis.* Et his præmissis, solitum* sibi iuramentum, Augustum caput & inuictam dexteram ad cælum conuertens, fulminauit: *Per Regem cælorum, non ego magnipendo nobilitatem & pulchritudinem vestram, licet alij vos admirentur. Et hoc proculdubio scitote, quia nisi citò priorem negligentiam vigilantis studio recuperaueritis, apud Carolum nihil vnquam boni acquiretis.*

IV.

* prorupit,

DE pauperibus ergo supradietis quendam optimum dictatorem & scriptorem in Capellam suam assumpsit, quo nomine Francorum Reges propter Cappam Sancti Martini, quam secum ob sui tuitionem & hostium oppressionem iugiter ad bella portabant, Sancta sua appellare solebant. Qui puer, cùm prudentissimo CAROLO quidam Episcopus defunctus nunciaretur, & ille interrogaret vtrum de rebus vel laboribus suis ante se præmitteret aliqua; Legatúsque responderet, *Domine, non ampliùs quàm duas libras de argento:* suspirans ergo puer ille, & vaporem mentis intra pectus continere non valens, audiente Rege, in hanc vocem inuictus erupit*, dicens: *Paruum viaticum ad iter longum & diuini.* Cùmque modera-

A moderatissimus hominum Carolus parum deliberasset, dixit ad eum: *Putasne quia* CAROLVS MAONV.
si Episcopatum illam tu acceperis, plura ad longum illud iter dirigere curabis? Ille con-
 festim hæc pendencia verba, quasi præmaturas vvas in os hiantis decedentes, de-
 uorans, cecidit ad pedes eius, & dixit ei: *Domine, hoc in Dei nutu & potestate vestra*
fitum est. Et dixit Rex: *Sta post cortinam, qua pendet ad dorsum meum; & ausculta*
quantos adiutores honoris istius habeas. Audientes itaque Palatini recessum Episco-
 pi, semper casibus aut certè moribus aliorum insidiantes, per familiares Impera-
 tori personas vnusquisque morarum impatiens, & alter alteri * inuidentes, sibi * alterutrū
 met acquirere satagebant. Sed ille in consilij sui immutabilitate * persistens de- * immobili-
 negavit omnibus, dicens se iuuenulo illi nolle mentiri. Tandem HILDIGARDA
 Regina misit Proceres Regni primùm, postea verò per seipsam accessit ad Re-
 gem, vt impetraret Episcopium illud Clerico suo. Cumque ille petitionem eius
 iocundissimè susceperet, dicens nihil ei velle aut posse denegare, nisi quòd Cle-
 ricum illum fallere dedignaretur, vt est omnium consuetudo feminarum, vt con-
 silium suum & votum virorum decretis præponderare velint, dissimulata iracun-
 diâ mente concepta, grossa voce in exilem conuersa, gestibusque languidulis
 inconuulsos Imperatoris animos emollire temptata, dixit ad eum: *Domine mi Rex,*
quid puero illi Episcopatum ad perdendum? sed obsecro Domine dulcissime, gloria mea,
& refugium meum, vt detis illum fidei famulo vestro, Clerico meo. Tunc adole-
 scens ille, quem post cortinam, iuxta quam Rex confederat, stare præce-
 pit, vt audiret quomodo singuli supplicarent, cum ipsa cortina eum circum-
 plexus, in hos questus erupit: *Domine Rex, tene fortitudinem tuam, ne pote-*
statem à Deo tibi collatam de manibus tuis quisquam extorqueat. Tunc vocauit eum
 in palam fortissimus veritatis amator, & dixit ei: *Habeas Episcopium illam * & pro-*
uide diligenter, vt maiores expensas & viaticum ad longum iter illud & irreuocabile ante
me premitas & te. * illud Epi-
scopium

E R A T quidam Clericus in comitatu Regis vilis & abiectus, & scientiâ litera-
 rum non satis instructus, quem piissimus C A R O L V S paupertati eius compassus,
 licèt omnes eum odio haberent, & expellere niterentur, nunquam tamen per-
 suaderi poterat, vt ipse illum abiiceret, vel à conspectu suo remoueret. Accidit
 autem vt in vigilia sancti Martini quidam Episcopus Imperatori nunciaretur de-
 fundus, qui vocauit ad se vnum de Clericis suis nobilitate & doctrinâ non me-
 diocriter præditum, & dedit illi Episcopatum ipsum. Qui lætitiâ resolutus, con-
 uocauit ad mansionem suam multos de Palatinis, plurimos etiam de parrochia
 illa: & venientes ad se cum grandi fastu suscepit, & cunctis permagnificum fecit
 parari conuiuium. Dapibus igitur prægrauatus, mero ingurgitatus, vinòque se-
 pultus, nocte illa sanctissima ad nocturnas Vigilias venire neglexit. Fuit autem
C consuetudo vt Magister Scolæ designaret pridie singulis quod Responsorium can-
 tare deberent in nocte. Huic autem, qui Episcopatum iam quasi in manu retine-
 bat, Responsorium: *Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, erat iniunctum.* Cum
 ergo defuisset ille, & post Lektionem diuturnum silentium transiret, & ad suble-
 uandum Responsorium se alterutrum cohortarentur, & alius atque alius se suum
 Responsorium debere cantare diceret, Tandem aliquando, dixit Imperator, *cantet*
aliquis. Tunc abiectus ille numine diuino confortatus, & tali auctoritate roborat-
 us, Responsorium imposuit. Mox clementissimus Rex non putans quia totum
 canere nosset, iussit eum adiuuare. Cumque alij cantarent, & miserabilis ille à
 nullo Versum perdiscere potuisset, cantato Responsorio cœpit Orationem Do-
 minicam modulantissimè psallere. Omnibus autem illum impedire volentibus,
 probare volens sapientissimus Carolus, ad quem finem ille perueniret, prohibuit
 ne quis ei molestus esset, Quo Versum in hæc verba concludente, *Adueniat Re-*
gnum tuum, ceteri vellent nolent respondere coacti sunt, Fiat voluntas tua. Fini-
 tis autem Laudibus matutinis, cum Rex ad Palatium, vel caminatam dormito-
 riam, calefaciendi & ornandi se gratiâ tantæ * festiuitatis honore, rediret, præ- * propter
 cepit ad se vocari veterem illum famulum, sed nouum cantatorem, & ait illi: instantem
festiuitatis
honorem.
Quis te iussit Responsorium illud cantare? Pauefactus ille respondit: *Domine, vos*
præcepistis, Cantet aliquis. Et dixit Rex, quod nomen imperij veteribus in vsu fuit,
Benè. atque addidit: *Quis demonstrauit tibi Versum illum?* Tunc ille verba, quibus
 eo tempore superiores ab inferioribus honorari, demulcerique, vel adulari sole-

CAROLVS bant, instinctu Dei, vt creditur, animatus, hoc modo libavit: *Lete vir, Domi-*
ne, Letifice Rex, cum à nullo Versum alium inquirere potuissem, cogitavi in mente mea,
si aliquem incongruum arripuissem, offensam vestra damnationis incurrerem: idcirco eum
cantare disposui, cuius finis iuxta consuetudinem penultimi Responsorij conueniret: Tunc
 moderatissimus Imperator sensim arridens illi, pronunciauit coram Principibus
 suis: *Superbus ille, qui nec Deum, nec precipuum illius amicum timuit vel honorauit,*
ut se vel ad vnam noctem à luxuria refraneret, quatenus Responsorium, quod, sicut au-
dis, cantare debuit, saltem intipere occurrisset, domino & meo iudicio careas Episcopatu:
& in illum Deus donante, & me concedente, iuxta Canonicam & Apostolicam auctorita-
tem regere curato.

VI. DE PVNCTO quoque alio Pontifico, quendam iuuenem in loco eius substituit
 Imperator. Qui cum lætus ad abeundum exiret, & ministri eius iuxta grauitatem
 Episcopalem caballum ei ad ascensionem gradus adducerent, indignatus ille
 quod quasi pro infirmo eum habere voluissent, de plana terra ita super eum ascen-
 dit, vt vix se retineret in eo, quin in vltiorem partem decideret. Quod per can-
 cellos Palatii Rex prospiciens, citò illum ad se vocari præcepit, & sic eum adlo-
 cutus est: *Bone vir, celer es & agilis, pernix & præpes. Vtique ipse tu nosti, multis bello-*
rum turbibus undique serenitatem Imperij nostri turbari: idcirco opus habeo tali Cle-
rico in comitatu meo. Esto igitur interim socius laborum nostrorum, dum tam celeriter
ascendere potes caballum tuum.

VII. QVOD de ordinatione Lectionum oblitus sum dicere, cum de Responsorio-
 rum dispositione narrarem, hic paucis liceat absoluerè. Nullus in Basilica doctis-
 simi **CAROLI** Lectiones cuiquam recitandas iniunxit, nullus ad terminum vel
 ceram imposuit, vel saltem vnguibus quantulumcumque signum impressit:
 sed cuncti omnia quæ legenda erant ita sibi nota facere curauerunt, vt quando
 inopinatò legere iuberentur, irreprehensibiles apud eum inuenirentur*. Digito
 autem vel baculo protento, vel ex latere suo ad procul sedentes aliquo directo,
 demonstrauit quem legere oporteret vel voluisset. Finem verò Lectionis sono
 gutturis designauit, ad quem vniuersi ita intentè suspensi sunt, vt siue finita sen-
 tentiâ, seu in media distinctione, siue sub distinctione significaret, nullus sequens
 superius aut inferius inciperet, quantumcumque incongruum initium vel finis
 videretur. Et hoc modo factum est, vt etiamsi non intelligerent omnes, in eius
 Palatio Lectores optimi fuissent. Nullus alienus, nullus etiam notus, nisi legere
 sciens & cantare, chorum eius ausus est introire.

VIII. CVM autem itinerando venisset **CAROLVS** ad quandam grandem Basilicam,
 & quidam Clericus de circumcellionibus ignarus disciplinæ Caroli in chorum
 vltò intraret, & nihil omninò de talibus vquam didicisset, in medio cantan-
 tium mutus & amens extitit. Ad quem Paraphonista, leuato peniculo, ictum ei
 nisi cantaret minabatur. Tunc ille nesciens quid ageret, quòve se vertere posset,
 foras exire non ausus, ceruicem in modum circuli contorquens, & dissolutis ma-
 xillis* hians, cantandi qualitatem iuxta possibilitatem imitari conabatur. Cete-
 ris verò risum continere* non valentibus, fortissimus Imperator, qui ne ad ma-
 gnas quidem res à statu mentis suæ moueretur, quasi gestum coactionis* illius
 non aduerteret, ordinatissimè præstolabatur finem Missæ. Postea verò vocato
 ad se misero illo, miseratúsque labores & angustias illius, hoc modo consolatus
 est eum: *Multas gratias habeo, bone Clerice, pro cantu & laboribus tuis.* Et ad suble-
 uandam eius paupertatem, iussit ei dari vnâ librâ argenti. Ne verò obliuisci
 vel negligere videar, hoc verè de industria & meritis eius agnoui, quia de disci-
 pulis eius nullus remansit, qui non vel Abbas scientissimus, vel Ancistes exti-
 terit clarissimus. Apud quem & Dominus meus **GALLVS*** primò in Gallia,
 post verò in Italia liberalibus est disciplinis imbutus. Sed ne à scientibus rerum
 illarum atque mendacij, qui nullum exceperim, fuerunt in eius Schola duo moli-
 nariorum filij, de familia S. Columbani, quos quia non congruit ad Episcoporum
 vel Cœnobiolorum regimen subleuari, tamen per merita vt creditur Magistri sui
 Præposituram Bobiensis Monasterij vnus post vnum strenuissimè gubernauerunt.
 GLORIOSISSIMVS itaque **CAROLVS** per rotum Regnum sum studia
 litterarum florere conspiciens, sed ad maturitatem Patrum præcedentium non
 peruenire condolens, & plus quàm mortale laborans, in hanc tædiatus vocem

* haberen-
 tur.

* malis
 * tenere

* cantatio-
 nis

* nomen hoc
 nō est in Cod.
 Moissac.

A erupit: *O utinam haberem XII. Clericos ita doctos, omnique scientiâ sic perfectè instructos, ut fuerunt Hieronymus & Augustinus.* Ad quod doctissimus **CAROLVS** **MAGNVS** ex ipsorum comparatione meritò se indoctissimum iudicans, in quantum nullus mortalium in conspectu terribilissimi Caroli audere præsumeret, maxima indignatione concepta, sed parumper ostensa, respondit: *Creator celi & terra similes illis plures non habuit, & tu vis habere duodecim?*

REFRENDVM hoc in loco videtur, quod tamen à nostri temporis hominibus difficilè credatur, cum & ego ipse qui scribo propter nimiam dissimilitudinem nostræ & Romanorum cantilenæ non satis adhuc credam, nisi quia Patrum veritati plus credendum est, quàm modernæ ignaviæ falsitati. Igitur indefessus diuinæ seruitutis amator **CAROLVS** voti sui compotem, quantum fieri potuit, in litterarum scientiâ effectum se gratulans, sed adhuc omnes Prouincias, imò regiones vel ciuitates in laudibus diuinis, hoc est in cantilenæ modulationibus ab inuicem dissonare perdolens, à beatæ memoriæ Stephano Papa, qui deposito & decaluate ignauissimo Francorum Rege **CHILDERICO**, se ad Regni gubernacula antiquorum Patrum more perunxit, aliquos Carminum diuinorum peritissimos Clericos impetrare curauit. Qui bonæ illius voluntati & studiis diuinitus inspiratis assensum præbens, secundum numerum XII. Apostolorum de Sede Apostolica XII. Clericos doctissimos cantilenæ ad eum in Franciam direxit, (Franciam verò interdum cum nomino, omnes Cisalpinas Prouincias significo) quia sic scriptum est: *In die illa apprehendent decem viri ex omnibus linguis gentium simbriam viri Iudæi.* **Zachar. 8.**

In illo tempore propter excellentiam gloriosissimi **CAROLI**, Galli & Aquitani, Edui & Hispani, Alamanni & Baiuarij, non parum insignitos se gloriabantur, si vel nomine Francorum seruorum censerentur. Cum ergo supradicti Româ digrederentur, ut suprà semper omnes Græci & Romani inuidiâ Francorum gloriæ carpebantur, consiliati sunt inter se quomodo ita cantum variare potuissent, ut numquam vnitas & consonantia eius in Regno & Prouincia non sua lætarentur. Venientes autem ad Carolum honorificè suscepti, & ad præminentissima loca sunt dispersi, & singuli in locis singulis diuersissimè, & quàm corruptissimè poterant excogitare, & ipsi canere, & sic alios docere laborabant. Cum verò ingeniosissimus Carolus quodam anno festiuitates Natiuitatis & Apparitionis Domini apud Treuirensē vel Metense oppidum celebrasset, & vigilantissimè, imò acutissimè vim carminum deprehendisset, vel potius penetrasset, sequenti verò anno eadem festiuitates Parisiis vel Turonis ageret, & nihil illius soni audisset, quem priori anno in supradictis locis expertus fuerat: sed & illos, quos ad alia loca direxerat, cum tempore præcedenti ab inuicem discordare comperisset, sanctæ recordationis Leoni Papæ successori Stephani rem detulit, qui vocatos Romam vel exilio vel perpetuis damnauit ergastulis. Et dixit illustri Carolo, *si alios tibi præstitero, simili ut anteriores inuidentiâ cecati non prætermittent illudere tibi: sed hoc modo studiis tuis satisfacere curabo. Da mihi de latere tuo duos ingeniosissimos Clericos, ut non aduertant qui mecum sunt, quòd ad te pertineant: & perfectam scientiam, Deo volente, in hæc re, quam postulas, assequantur.* Factumque est ita. Et ecce post modicum tempus optimè instructos remisit ad Carolum, qui vnum secum retinuit, alterum verò petente filio suo **TROGONE** Metensi Episcopo ad ipsam direxit Ecclesiam: cuius industriâ non solum in eodem loco pollère, sed & per totam Franciam intantum cœpit propagari, ut nunc vsque apud eos, qui in his regionibus Latino sermone vtuntur, Ecclesiastica cantilena dicatur Metensis: apud nos verò qui Teutonice seu Teutisce linguâ loquimur *Metē*, vel secundum Græcam deriuationem vsitato vocabulo *Metisca* nominetur.

RELIGIOSISSIMVS & temperatissimus **CAROLVS** hanc consuetudinem habebat, ut in Quadragesimæ diebus octaua horâ diei Missarum celebritate pariter cum Vespertinis laudibus peracta cibum fumeret, nec tamen idcirco ieiunium violaret, cum secundum Domini præceptum ab hora ad horam comederet. Quod Episcopus quidam contra dictum sapientis viri multum iustus, & nimium stultus, improuidè reprehendit. Sapientissimus autem Carolus indignatione simulata admonitionem eius humiliter suscepit, dicens: *Bene admonuisti, late vir Episcope. Ego autem tibi præcipio, ut nihil degustes, antequam externi Offi-*

CAROLVS MAGNVS. *ciales qui sunt in Curte mea reficiantur.* Comedente autem Carolo, ministrabant **A** Duces & Tyranni vel Reges diuersarum Gentium. Post cuius conuiuium, cum illi comederent, fertiebant eis Comites & Præfetti, vel diuersarum dignitarum Proceres. Iphis quoque manducandi finem facientibus, militares viri vel scholares Aulae reficiebantur. Post hos omnimodorum officiorum Magistri, deinde ministri: ita ut vltimi ante noctis medium non manducarent. Cumque iam propè finita esset Quadragesima, & præfatus Episcopus in tali castigatione permanisset, dixit ad illum clementissimus Carolus: *Vt puto, probasti Episcope, quia non intemperasti, sed providentia gratiã ante vespertinam horam conuiuisti in Quadragesima.*

XIII. **A** Alio quoque Episcopo cum benedictionem peteret, & ille signato pane primùm sibi perciperet, deinde honestissimo **CAROLO** porrigere voluisset, dixit ei: *Habeas tibi totum panem illum.* Et sic eo confuso, benedictionem illius accipere noluit.

XIII. **P**ROVIDENTISSIMVS Carolus nulli Comitum, nisi his qui in confinio vel termino barbarorum constituti erant, plus quàm vnum Comitatum aliquando concessit. Nulli Episcoporum Abbatiam vel Ecclesias ad ius Regium pertinentes, nisi ex certissimis causis vñquam permisit. Cumque à Consiliariis suis siue à familiaribus interrogaretur, cur ita faceret, respondit: *Cum illo fisco vel curte illa in Abbatia vel Ecclesia, tam bonum, vel meliorem vassalum, quàm ille Comes est vel Episcopus, fidelem mihi acquirere vel facio.* Ex certis autem causis quibusdam plurima tribuit, ut pote **VDALRICO** fratri magnæ **HILDIGARDE** genitricis Regum **B** & Imperatorum, de quo cum post obitum ipsius Hildigardæ pro quodam commisso à Carolo viduaretur honoribus, quidam scurra in auribus misericordissimæ Caroli proclamauit: *Nunc habet Vdalricus honores perditos in Oriente & Occidente, defunctæ suæ sorore.* Ad quæ verba illacrimatus ille, pristinos honores statim fecit illi restitui. Ad sancta etiam loca dictante iustitia liberalissimas manus patenter aperuit, ut ex consequentibus apparebit.

XV. **E**RA T quoddam Episcopium intineranti **CAROLO** nimis obuium, vel magis inuitabile. Episcopus verò loci illius cupiens illi satisfacere, cuncta quæ habere potuit in eius officium profligauit.

XVI. **C**UM autem quodam tempore insperato veniret Imperator, tunc Episcopus ille conturbatus more hirundinis huc illucque discurrens, & non solum Basilicas vel domos, sed & curtes, ipsasque plateas verri faciens & purgari, valde lassus & indignatus obuiam illi processit. Quod cum piissimus aduerteret Carolus, oculos in diuersa iaciens, & singula quæque perlustrans, dixit ad Antistitem: *Semper hospes optime, bene ad nostrum introitum omnia facis emundari.* Ille quasi diuinitus conquiniscens*, & inuictam dexteram complexus & deosculans, indignatione quantum potuit occultata respondit: *Iustum est Domine, ut quocumque vos veneritis omnia expurgentur vsque ad fundum.* Tunc sapientissimus Regum, de aliis alia intelligens, dixit ad eum: *Si euacuare noui, & replere didici.* Et adiecit, *Habeas fiscum illum Episcopatus tuo proximum, & omnes successores tui vsque in seculum.*

XVII. **I**N eadem professione inopinatò venit ad quendam Episcopum in loco inuitabili constitutum. Cumque ipso die carnes quadrupedum aut volatilium comedere noluisset, quia sexta erat feria: Pontifex ille iuxta facultatem loci illius, cum repente pisces inuenire nequisset, optimum illi caseum, & ex pinguedine eorum, iussit apponi. Moderatissimus autem **CAROLVS** vbiq; & in omnibus institutus, verecundiæ Præfulis parcens, nihil aliud requisivit: sed assumpto cultello, abominabili, ut sibi videbatur, ærugine proiecta, albore casei vescebatur. Episcopus autem, qui more famulorum propè astabat, propius accedens dixit: *Cur ita facis Imperator? nam quod proiicis, illud optimum est.* Tunc ille, qui fallere nesciret, & à nullo se posse falli putasset, iuxta suadetam Episcopi æruginis illius partem in es proiecit, & sensim masticans in modum butyri deglutit: & Episcopi consiliam probans dixit, *Verum bone hospes dixisti.* Addiditque, *Omnibus annis duas xarratas talibus caseis plenas ad Aquasgrani mihi dirigere ne prætermittas.* Ad cuius impossibilitatem rei consternatus Episcopus, quasi in periculo status & ministerij sui constitutus ei suggessit: *Domine, caseos acquirere possum, sed nescio qui eis/modi*

* conquiniscens,

A sunt, qui verò aliter: & timeo, ne reprehensibilis inueniar apud vos. Tum Carolus, quem insueta atque incognita nequaquam fugere vel latere potuissent, dixit Episcopo in talibus enutrito, & adhuc earundem rerum nescio: *Incide omnes per medium, & quos tales perspexeris, acuminato ligno coniunge, & in cubam missos dirige mihi. Alios autem tibi ac Clero aut familia tua reserua.* Quod cum per duos annos factum fuisset, & Rex talia munera dissimulanter accipi iuberet, tertio iam anno Episcopus & per seipsum tanto labore & tam longè adducta repræsentare curauit. Tunc æquissimus Carolus curis & laboribus eius compassus, dedit ad eundem Episcopatum optimam curtem, vnde frumentum & vinum ad suas & suorum necessitates ipse & successores eius habere potuissent.

*Q*uia retulimus quomodo sapientissimus CAROLVS humiles exaltauerit, referamus etiam qualiter superbos humiliauerit. Fuit quidam Episcopus vanæ gloriæ & inanium rerum valde cupidus. Quod sagacissimus deprehendens Carolus, præcepit cuidam Iudæo mercatori, qui Terram repromissionis sæpius adire, & inde ad cismarinas Prouincias multa preciosa & incognita solitus erat afferre, vt eundem Episcopum quolibet modo deciperet, aut illuderet. Qui comprehendens vnum murem domesticum, diuersis aromatibus condiuit, & præfato Episcopo venalem adsportauit, dicens se de Iudæa illud preciosissimum animal, & antea non visum, attulisse. Ille ad rem tantam gaudio repletus, obtulit ei tres libras de argento, vt carissimum illud munus deberet accipere. Tunc dixit Iudæus, *Quam decorum precium pro tam caro munere! prius hoc in profundum maris præicio, quam quilibet hominum tam vili precio illud acquirat.* Ille qui multa haberet, & pauperibus nihil vmquam tribueret, promisit ei decem libras, vt incomparabilem illam rem posset accipere. Tunc astutus homo ille indignatione simulata profatus est: *Non velit Deus Abraham, vt ita perdam laborem meum, & subuectionem meam.* Tunc avarus ille Episcopus tam carum munus inhians, proposuit ei viginti libras. Iudæus ergo turbidus murem preciosissimo inuoluens serico, cœpit abire. Episcopus verò quasi deceptus, sed verè decipiendus, reuocauit eum, & dedit ei plenum modium de argento, vt preciosissimo illo mure potiri potuisset. Tandem igitur merçator ille multis precibus ambitus vix ægrè concessit, & acceptum argentum Imperatori pertulit, & omnia supra dicta memorauit. Post dies autem non multos conuocauit Rex omnes Episcopos & Proceres eiusdem Prouinciæ ad colloquium suum: & post multa necessaria pertractata, præcepit afferri totum illud argentum, & in medio poni Palatio. Tunc sic pronuncians ait: *Vos Patres & prouisores nostri Episcopi, pauperibus, imò Christo in ipsis debuistis ministrare, non inanibus rebus inhiare. Nunc autem in contrarium cuncta vertentes cupiditatis vel auaritia super omnes mortales intenditis.* Et adiecit, *Vnus ex vobis tantum argenti pro vno mure domestico pigmentis contemperato cuidam dedit Iudæo.* Ille autem, qui tanto flagitio deceptus erat, ad pedes eius corruens veniam pro commisso precabatur: quem ipse digna inuectione coercitum, confusum permisit abire.

*I*DEM quoque Episcopus, cum bellicosissimus CAROLVS in bello contra Hunos esset occupatus, ad custodiã gloriosissimæ HILDICARDÆ relictus est. Qui cum familiaritate illius animari cœpisset, in tantam progressus est proteruiam, vt virgam auream incomparabilis Caroli, quam ad statum suum fieri iussit, feriatis diebus vice baculi ferendam pro Episcopali ferula improuidus ambiret. Quæ illum callidè deludens, dixit: Non auderè se eam cuiuslibet hominum dare, sed tamen fidam se legationem eius causæ apud Regem fore. Veniente autem eo, suggessit illa ioculariter quæ amens postulauit Episcopus. Cuius petitioni iocundissimè Rex assensus, promisit se etiam plus facturum quàm ille peteret. Cum autem cuncta penè Europa ad triumphatorem tantæ gentis Carolum conuenisset, pronunciauit hæc in auribus maiorum & minorum: *Episcopi contemptores huius mundi esse debuerunt, & alios exemplo suo ad appetenda cælestia prouocare. Nunc verò præ ceteris mortalibus tanta ambitione corrupti sunt, vt quidam ex eis non contentus Episcopatu, quem in prima Germania sede retinet, sceptrum nostrum, quod pro significatione regiminis nostri aureum ferre solemus, pro pastorali baculo nobis ignorantibus sibi vendicare voluisset.* Reus reatum suum recognoscens, indulgentiã percepta recessit.

CAROLVS
MAGNVS. NIMIVM pertimesco, ò Domine Imperator CAROLE, ne dum iussionem
XX. vestram implere cupio, omnium professionum, & maximè summorum Sacerdo- A
tum offensionem incurram. Sed tamen de omnibus non grandis mihi cura est,
si tantum vestra defensione non destituar. Præcepit religiosissimus CARO-
LVS Imperator, vt omnes Episcopi per latissimum Regnum suum, aut ante præ-
finitum diem, quem iste constituerat, in Ecclesiasticæ Sedis Basilica prædicarent:
1. Tim. 3. aut quicumque non facerent, Episcopatus honore carerent. Sed quid dico ho-
nore? cum Apostolus protestetur: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.*
Sed verè vobis, serenissime Regum, occultè fateor, quia magnus honor in eo,
opus verò bonum nec minimum requiritur in illo. Supradictus igitur Episcopus
primò ad tale præceptum conterritus, cum nihil aliud sciret, nisi deliciis afflue-
re, & superbire: timens autem, ne, si Episcopio careret, luxuriâ sua pariter vi-
duaretur, vocavit duos de primoribus Palatinis ad diem festum, & post Euange-
lij lectionem ascendit ad gradus, quasi ad colloquendum populum. Cùmque ad
tam inopinatam rem omnes admirati concurrerent, excepto vno pauperculo
* callicula
* capite
valde rufo, gallicula * sua (quia pileum non habuit, & de colore suo nimium
erubuit) caput * induto: tunc dixit nominatus non reuera Episcopus, ad Ostia-
rium vel Scationem suum (cuius dignitatis aut ministerij viri apud antiquos Ro-
manos *Ædilitiorum* nomine censebantur:) *Voca ad me illum pileatum hominem,*
qui stat iuxta ostium Ecclesie: Festinans ille mandatum Domini sui complere, ap-
prehendens miserum, cœpit trahere illum ad Episcopum. Qui timens ne graui B
multaretur vindicta, quia tecto capite in domo Domini stare præsumpserit, tor-
*traheretur
tis viribus cœpit reniti, ne quasi ad tribunal seuerissimi Iudicis duceretur *. Tunc
Episcopus de eminentioribus prospiciens, & nunc vassallum suum alloquens,
nunc illum misellum increpitans, excelsa voce clamando prædicauit: *Attrabe*
illum huc, caue ne dimittas; velis nolis, huc debes venire. Cùm autem vi aut metu de-
uidtus appropinquaret, dixit Episcopus: *Accede huc propius, appropinqua etiam.* De-
inde apprehensum capitis tegumentum adtraxit, & ad plebem proclamauit: *Ecce*
videris, ò populi, rufus iste ignauus est. Et reuersus ad altare solemniter consecrauit,
vel consecrasse se simulauit. Talibus ergo Missis ad finem perductis, ingrediuntur
in Aulam variis tapetibus & omnis generis ornatam palleis: vbi opiparè illud
conuiuium auro vel argento, seu gemmeis vasis immixtum, fastidio vel nausèa la-
borantes in sui desiderium posset allicere. Sedebat autem ipse in mollissimis plu-
mis, preciosissimo serico vestitus, Imperatoria purpurâ indutus, ita vt nihil, nisi
sceptrum illi & nomen Regium deesset: ditissimorum militum cohortibus se-
ptus, in quorum comparatione illi Palatini, hoc est inuidiosissimi Caroli Proceres
vilissimi sibi metipsis viderentur. Qui cùm post admirabile illud & Regibus inusi-
tatum conuiuium licentiam abeundi peterent, ille vt eis magnificentiam suam
& gloriam manifestius ostenderet, iussit procedere peritissimos cantandi Magi-
* organis
* mulicorum
stros, cum omnibus musicis organis *: de quorum vocibus & sonitu fortissima Q
corda mollescerent, & liquidissima Rheni fluentia durescerent. Potuum verò
diuersissima genera variis pigmentis aut medicaminibus temperata, herbis &
floribus gemmarum vel auri fulgorem in se trahentibus, suumque ruborem illis
infundentibus coronata, restagnantibus iam stomachis tepebant in manibus.
Interea verò pistores, lanij, coci, & fartores, plenis ventribus omnimoda gulæ
irritamenta exquisitis artibus præparabant, quibus numquam cœna Magno
composita est Carolo. Manè autem factò, cùm aliquantisper ad sobrietatem re-
diret Episcopus, & luxum, quem pridie coram satellitibus Imperatoris expen-
derat, perhorrescere cœpisset, iussit eos adduci ad se, & regis muneribus ho-
*modesta
noratos adiurauit, vt de se bona & honesta * apud terribilem Carolum narrare
dignarentur: & quòd publicè in Ecclesia illis audientibus prædicaret. Quos cùm
reuersos Imperator interrogaret, cur eos Episcopus ille vocaret, procidentes ad
pedes eius dixerunt: *Domine, vt nos in vestro nomine supra mediocritatem nostram ho-*
noraret. Et adiecerunt, *Fidelissimus est vobis, & amantibus vestris optimus Episcopus ille,*
summòque Sacerdotio dignissimus. Nam si nostre vilitati credere dignemini, fatemur
sublimitati vestre, quia declamatoriè audiuimus illum prædicare. Cùmque Impera-
tor conscius imperitiæ illius certiùs de modo prædicationis inquireret, & illi
eum fallere non auderent, omnia per ordinem retexerunt. Tunc intelligens

A causa timoris sui aliquid illum loqui conatum, quia præceptum suum prætermittere non ausum audiuit, licet indignum, retinere permisit Episcopium. CAROLVS
MAGNVS.

Post tempus verò non longum, cum quidam iuuenis cognatus Regis optimè in quadam festiuitate caneret, *Alleluia*; dixit Imperator ad eundem Episcopum: *Benè cantauit modò ille noster Clericus*. Qui iuxta stultitiam suam ioculariter illa verba suscipiens, & illum Imperatoris cognatum esse nesciens, respondit: *Sic omnes perriparij possunt bubus agricolantibus vetrenere* *. Ad quod improbissimum responsum fulmineas in eum acies Imperator intorquens, attonitum terræ prostrauit. XXI.
veteretere

B FVIT alius Episcopus paruissimæ ciuitatule, qui se, dum adhuc in carne uiueret, non Apostolorum & Martyrum memoriam intercessorem ad Dòminum habere, sed ipse diuinis cultibus voluit honorari. Sed talem superbiam hoc modo studuit occultare, vt Sanctus Dei diceretur, ne omnibus abominabilis cum idolis gentium reputaretur. Hic habuit vnum vassallum non ignobilem ciuium suorum, valde strenuum & industrium: cui tamen ille, ne dicam beneficium aliquod, sed ne vllum quidem aliquando blandum sermonem impendit. Qui nesciens quid agere posset, vt immites eius animos placaret, excogitabat vt si aliquod signum in nomine eius se fecisse comprobare posset, ad gratiam ipsius peruenire valeret. Cum ergo de domo sua ad Episcopum venire disponeret, assumpsit duas caniculas in manu sua, quas Gallica lingua veltres nuncupant, agilitate sua vulpes & ceteras minores bestiolas facillimè capientes, quæ caras etiam & alia volatilia ascensu celeriore sæpè fallerent. Et dum in via vulpem muribus insidiantem videret, ex improviso canes illi tacitus immisit. Quæ volatu rapidissimo ruentes post illam, intra iactum sagittæ comprehenderunt. Ipse verò quoque præpeti cursu subsecutus, viuam & sanam dentibus canum, & vnguibus excussit. Canes autem vbi potuit abscondens, tripudians cum illo munere ad Dòminum suum introiuit, & suppliciter inquit: *Ecce Domine quale manus ego pauperculus acquirere potui*. Tunc Episcopus parum arridens interrogauit, quomodo illam tam sanam comprehenderet. At ille propius accedens, & per salutem ipsius Domini sui iurans, quòd veritatem ab eo non celaret, intulit: *Domine per campum istum cauallicans* *, & vulpem istam non longinquam aspiciens, laxis habenis post illam tendere cœpi. Porrò cum ipsa tam perniciousè aufugeret, vt vix caniam videre potuissem, eleuata manu adiuraui eam dicens: *In nomine Domini mei RECHONIS sta, & non mouearis vltra*. Et ecce quasi cathenis obligata stetit in loco fixa, donec eam quasi ouem derelictam tollerem. Tunc ille inani gestione perflatus dixit coram omnibus: *Hinc apparet sanctitas mea, nunc scio quis sim, nunc agnosco quid futurus sim*. Ex illo die exosum illum hominem super omnes familiares suos miro coluit amore. XXII.
caballiscans

C Hoc, quia se obtulit occasio, extrinsecus inferro, non abs re videtur etiam cetera, quæ iisdem temporibus memoriâ digna gesta sunt, styli officio religare. Erat quidam Episcopus in Francia Noua miræ sanctitatis & abstinentiæ, incomparabilis etiam liberalitatis & misericordiæ. Cuius bonitatis inuidus omnis iustitiæ hostis antiquus nimium exasperatus, tale illi desiderium edendæ carnis in diebus Quadragesimæ immisit, vt se absque recastinatione moriturum putaret, nisi eiusmodi recrearetur edulio. Consilio tandem multorum sanctorum & venerabilium Sacerdotum roboratus, vt carnes pro recuperatione sanitatis acciperet, & postea per totum annum more solito se maceraret; ne ipsis inobediens, & vitæ suæ proditor inueniretur, eorum cedens auctoritati, in vltima necessitate constrictus, parum quid de quadrupedantis carne misit in buccant. Quod cum masticare cœpisset, & gustum illius sensu palati tenuissimè percepisset, tanto tædio, fastidio, vel odio, non solum carni, seu ceterarum escarum, sed & lucis ipsius, & vitæ præsentis, cum salutis suæ desperatione correptus est, vt vltra nec manducare vellet nec bibere, aut spem suam in Salvatore perditorum ponere confideret. Cum autem hæc prima hebdomada Quadragesimæ gererentur, suggererant ei præfati Patres, vt quia diabolica se inlusione deceptum cognosceret, acrioribus ieiuniis, & contritione cordis, elemosynarumque largitate, momentaneum illud peccatum superducere, extenuare, vel abluere niteretur. Qui vt erat optimè instructus*, eorum consilio parens, vt diaboli malitiam confunde- XXIII.
institutas

ret, & apud innocentiae restitutorem commissi veniam impetraret, biduanis se
CAROLVS
MAGNVS. vel triduanis ieiuniis affligens, somni quietem fugiens, pauperibus & peregrinis
per seipsum quotidie ministrans, eorumque pedes abluens, vestesque & pecu-
nias iuxta facultatem illis offerens, & ultra etiam impendere volens, die sancto
Sabbati Paschalis plurima dolia de tota ciuitate postulauit, & calidas balneas de
mane vsque ad vesperam cunctis indigentibus exhibere curauit, & colla singulo-
* prurulen-
tias rum ipse manu sua rasit, purulentias * scabiésque per hirsutorum corporum ve-
pres vnguibus extraxit, & vnguentis delibutos candidis vestibus quasi modo re-
generatos induit. Cum autem Sol appropinquaret occasui, & nullus iam rema-
neret qui talibus indigeret obsequiis, intrauit ipse in balnea, & exiens mundata
conscientiâ mundissimis coopertus est lineis, vt iudicio sanctorum Episcoporum
solemnia populo celebraret. Cumque iam ad Ecclesiam procederet, callidus
aduersarius propositum illius violare cupiens, vt contra votum suum aliquem
pauperem non lotum Episcopus dimitteret, adsumpta specie foedissimi luridissi-
miqué leprosi, sanie fluidi, pannis tabo rigentibus amicti, gressu tremente nu-
tabundi, nimia raucedine miserandi, ante limen Ecclesiae se illi obuiam tulit.
Tunc sanctus Antistes instinctu diuino regressus, vt cognosceret quali nuper ini-
mico succumberet, extractis albis aquam sine mora calefieri, & ipsum miserrimum
in ipsam fecit imponi: adsumptaque nouacula turpissimum collum coepit
radere. Cumque ab aure vna vsque ad medias derasisset arterias, coepit ab alia
vt ad eundem locum rasuram perduceret. Illuc autem perueniens, setas lon-
B giores quam absciderat, mirum dictu! renatas inuenit. Et cum saepe hoc fieret,
& ille radere non cessaret, ecce inter manus radentis Episcopi, horresco refe-
rens, oculus mirae magnitudinis in arteriarum * medio coepit apparere. Tunc ille
pauefactus à tali monstro resiliuit, & se Christi nomine cum ingenti clamore con-
signauit. Ante cuius inuocationem fraudulentus hostis ultra fallaciam suam
abscondere non valens, ceu fumus euanuit, & abscedens dixit: *Iste oculus vigi-*
lanser intendit, quando carnem in Quadragesima comedisti.

XXIII. IN eadem quoque regione fuit alius Pontifex incomparabilis sanctitatis, qui
incauta securitate, iam quasi feminei sexus ignarus, Sanctimoniales iuenculas
non minus quam grandæuos Sacerdotes discendi gratiâ secum diuersari permi-
sit. Cum autem in ipsa festiuitate Paschali post Officium diuinum, quod supra
mediam noctem protraxit, Alafaciensi illo sigoltario * se licentiùs indulisset, &
* dapibus
se vinoque
licentiùs simul cum illo fortiori falerno cuiusdam venustissimæ feminæ vultus & meretricios
gestus, heu! nimis eneruiter in se pertraxisset, recedentibus ceteris, ad le-
ctum suum vocatam lugubriter constuprauit. Mane verò rutilante citus exur-
gens, & iuxta gentiles noctem flumine purgans, ante ineuitabiles veræ Deita-
* diuinæ
Majestatis tis * oculos maculata conscientiâ processit. Cumque præmissis melodis ipse iuxta
ministerium suum imponere debuisset Hymnum Angelicum, pauefactus obstu-
puit, ac sacri mysterij vestes super altare posuit, atque ad populum conuersus
creatum suum confessus est. Deinde ad crepidinem corruens altaris, inestimabili-
bus ablutus est lacrimarum fluentis. Populo verò instante vt exurgeret, & se
terribilibus sacramentis astringente, quod illa præcipua die non sibi ab alio quam
ab ipso suo Pastore Missarum sollempnia celebrari paterentur, & ille loco moueri
non posset, atque hæc concertatio per trium ferè horarum spacia transiret: tan-
dem diuina clementia vota supplicantis populi, & contritum cor Episcopi mise-
* respiciens
* certifica-
rum rata *, sic in pauimento iacentem reuestiuit, & de sua certioratum * indulgentia,
ad contractanda cælestibus metuenda mysteria in exemplum veræ poenitentiae
vel cautelam nusquam & nunquam in hoc seculo tutæ, sed semper & vbique
vanæ securitatis misericorditer animauit.

XXV. IN Francia quoque, quæ dicitur Antiqua, fuit alius Episcopus ultra omnem mo-
dum tenacitate constrictus. Cum autem sterilitas omnium terræ prouentuum quodã
anno insolita orbẽ vniuersum depopularetur, tunc auarus ille negociator omnium
mortalium, imò iam morientium, vltima necessitate gauisus, repositoria sua præ-
cepit aperiri, nimium carè venundanda. Tunc dæmon qui dicitur larua, cui curæ
est ludicris hominum vel illusionibus vacare, fecit consuetudinem ad cuiusdam
fabri ferrarij domum venire, & per noctes malleis & incudibus ludere. Cumque
pater ille familias signo salutiferæ crucis se suaque munire conaretur, respondit

A pilosus: *Mā compater, si non impedieris me in officina tua incari, appone hic potiunculam tuam, & quotidie plenam inuenies illam.* Tum miser ille plus penuriam metuens corporalem, quam æternam animæ perditionem, fecit iuxta suasionem aduersarij. Qui adsumpto prægrandi flascone, cellarium Bromij vel ditis illius irrum-pens, rapina perpetrata, reliqua in pauimenta fluere permisit. Cumque iam tali modo plurimæ cubæ exinanitæ fuissent, animaduertens Episcopus, quia dæmo-num fraude periissent, benedicta aquâ cellam aspersit, & inuesto crucis signa-culo tutauit. Nocte autem facta furis antiqui callidus sarelles cum vasculo suo venit, & cum vinaria vasa propter impressionem sanctæ Crucis non auderet at-tingere, nec tamen ei liceret exire, in humana specie repertus, & à custode do-mus alligatus pro fure ad publicum * productus, & ad palum cæsus, inter cæ-dendum hoc solum proclamauit; *Va mihi! va mihi! quia potiunculam compatri-s mei perdidit.* Hæc licet historia sit vera, idcirco protulerim, vt sciatur cui proue-niant abiurata, & in diebus necessitatis abstrusa, & quantum valeat diuini nomi-nis inuocatio etiam per non bonos adhibita.

CAROLVS
MAGNVS* ad suppli-
cium dedu-
tus,

C V M oculos meos ad Francorum Caput intendo, eiusque membra perlustro, reliquarum gentium summos & infimos post tergum reliqui. Sed iam ad vicinos nostros Italos vna tantummodo macheriâ, * diuitios veniendum est. Erat ibi qui-dam Episcopus, inaniam * rerum valdè cupidissimus. Quod dæabolus aduertens, **B** cuidam pauperculo, auaritia tamen non euacuato, in humana se obtulit specie, pollicitus non mediocriter illum esse ditandum, si societatis vinculo inperpetuum sibi delegisset adnecti. Quod cum miser profiteri non abnueret, dixit hostis callidus, *Conuerto me in mulum præstantissimum, tu vero ascende super me, & vade ad curtem Episcopi. Cum autem ille mulum istum cæperit inhiare, tu prætrabe, differ, ab-nue, pretium exaggera, indignationemque simulans recedere para. Tunc necesse est, vt ille mittat post te, & plurimam promittat. Tandem precibus exoratus, & infinita pecunia cumulatus, non quasi libenter, sed coactè, mulum illi trade, & concitus aufugiens lati-bulum ubicumque requiras.* Quod cum factum fuisset, Episcopus vsque ad sequen-tem diem expectare non sustinens, in ipso feruore meridiano sonipedem ascen-dens, per urbem superbiens equitabat, in campum volitaturus exhibat, & ad fluuium refrigerandi gratiâ properabat. In cuius fauorem omnis ætas sequeba-tur, ambulationem volubilissimam *, cursum rapidissimum, natatum delphinis * simillimum cernere gestientes. Et ecce antiquus hostis ille Belial velut chami, fre-nique non patiens, & veræ gehennæ ignibus æstuans, in profundum gurgitis sese demergere, & secum trahere cæpit Episcopum: ita vt vix militari manu, & in-dultria piscatorum, qui propè nauigabant, extraheretur.

XXVI.

* maceriâ
* imma-
niam* nobilissi-
mam

I N S I D I A R V M peritus aduersarius, in via, qua ambulamus, laqueos nobis abscondere solitus, alium quidem hoc, alium verò alio vitio supplantare non de-sistit. Cuidam Sacerdoti Episcopi, (nomen in tali re supprimendum est) forni-cationis crimen imponebatur. Cuique hoc iam ita in noticiam populorum de-uenisset, vt à referentibus etiam Episcoporum Episcopo religiosissimo CAROLO notissimum fieret, & ille sapientissimus * aliquandiu rem dissimulans friuolis ver-bis fidem accommodare noluisse: sed fama (malum quo non velocius vllum) de minima meisa * super aquilarum magnitudinem excresceret, vt nequaquam iam celari potuisset: districtissimus iustitiæ inquisitor CAROLVS misit duos de Palatinis, qui ad proximum ciuitati locum vesperè diuertentes, manè primo ad Sacerdotem inopinatè venirent, & ipsum sibi Missam celebrare postularent: & si nimis abnueret, illi eum ex suo nomine constringerent, quatenus per se ipsum sacrosancta mysteria celebraret. Qui nesciens quid ageret, quia & ante superni inspectoris oculos ipsa nocte peccauerat, & illos offendere non aude-ret; plus tamen homines quam Deum metuens, frigidissimo fonte æstuantia membra baptizans, ad offerenda terribilia sacramenta processit. Et ecce vel con-scientia cor quariente, vel aqua venas penetrante, tanto frigore correptus est, vt nullo medicorum adminiculo posset adiuuari: sed immanissima febrium valetu-dine perductus ad mortem, æterni Iudicis decreto animam reddere cogeretur.

XXVII.

* pruden-
tissimè* incisa,
foris mulca

S E D ceteris mortalibus his & huiusmodi fraudibus à diabolo, vel satellitibus eius inlusis, libet inquiri sententiam Domini, qua firmissimam S. Petri confel-sionem remunerans ait: *Quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam* **XXVIII.**

Marsh. 16.

CAROLVS
MAGNVS.

meam, & porta inferi non preualebunt aduersus eam; in his etiam periculosis, & nequissimis diebus inconcussam, immobilēque permanere concessit. Nam, ut inter æmulos semper inuidia debacchatur, solemne Romanis & consuetudinarium fuit, ut omnes alicuius momenti Apostolicis ad sedem Apostolicam tempora subrogatis iugiter essent infensi, vel potius infesti. Vnde contigit ut quidam illorum inuidiā cæcati sanctæ recordationis Leoni Papæ, cuius supra fecimus mentionem, mortiferum crimen imponentes, eum cæcare fuissent aggressi. Sed diuino nutu conterriti sunt, & retracti, ut nequaquam oculos eius eruerent, sed rasoriis per medios incederent. Quod cum clanculo per familiares suos Michaëli Imperatori Constantinopoleos indicari fecisset, & ille omne auxilium ab eo retraheret, dicens: *Ille Papa regnum habet per se, & nostro prestantius; ipse se per se ipsum vindicet de aduersariis suis.* Tunc sanctus ille diuinam constitutionem secutus, ut qui iam reipsa Rector & Imperator plurimarum erat nationum, nomen quoque Imperatoris, Cæsaris, & Augusti Apostolica auctoritate gloriosius assequeretur, inuidum CAROLVM Romam venire postulauit. Qui, ut semper in expeditione & procinctu bellico positus erat, statim cum apparitoribus & schola tyronum, causæ vocationis suæ penitus ignarus, Caput Orbis ad Caput quondam Orbis absque mora perrexit. Cumque perditissimi populi inopinatum illius comperissent aduentum, quasi passerēs à conspectu Domini sui (cognomine * nuhcupati solent celari) ita per diuersa latibula, criptas, & profugia sunt abstrusi. Sed cum industriam & sagacitatem eius sub cælo non possent euitare, ad Basilicam S. Petri capti & cathenati sunt perducti. Illic intemeratus Pater Leo assumens Euangelium Domini nostri Iesu Christi, posuit super caput suum, & in conspectu Caroli, eiusque militum, assistentibus etiam persecutoribus suis, in hæc verba iurauit: *Sic in die magni iudicij sim particeps Euangelij, sicut immunis sum criminis falso mihi ab istis obiecti.* Et mox terribilis Carolus dixit ad suos, *Cauete ne quis de illis euadat.* Omnes itaque comprehensos vel diuersis mortibus, vel irremediabilibus damnauit exiliis. Cum autem ibidem aliquot diebus reparandi exercitus gratiā moraretur, conuocauit Antistites Apostolicus de vicinis partibus quoscumque potuit, & coram positis illis, & inuincibilibus gloriosi Caroli Comitibus, nihil minùs suspicantem ipsum pronunciauit Imperatorem, Defensorēque Ecclesiæ Romanæ. Quod cum ille non potuisset abnuere, quia diuinitus sic procuratum crederet, non tamen gratanter suscepit, pro eo quod puniret Græcos maiore succensus inuidia aliquid incommodi Regno Francorum machinaturus, imò potiori cautelâ prouisuros, sicut tunc fama ferebat, ne Carolus insperatè veniens Regnum illorum suo subiugaret Imperio. Et maximè quia pridem magnanimus Carolus, cum Legati Regis Bizantini venirent ad se, & de Domino suo illi suggererent, quod fidelis ipsi amicus esse voluisset, & si viciniore essent, eum filij loco nutrire, & paupertatem illius releuare decreuisset, feruentissimo igne se intra pectus retinere nequeunte, in hæc verba prorupit: *O utinam non esset ille gurgiculus inter nos! forsitan diuitias Orientales aut partiremur, aut pariter participando communiter haberemus.* Quod ignari paupertatis Africanæ solent de Afrorum Rege narrare. Innocentiam verò beati Leonis Papæ ita donator & restitutor sanitatis approbauit, ut post illam pœnalem & crudelissimam incisionem, clariores, quàm antea fuerint, ei condonauerit oculos: excepto quòd in signum virtutis illius pulcherrima cicatrix in modum filij tenuissimi turturinas acies niueo candore decorabat.

XXIX. NE verò ab imperitis arguar imperitiæ, quòd mare, quod gurgiculus maximus appellauit Imperator, inter nos & Græcos ex eius ore situm retulerim, noverint qui volunt, adhuc Hunos, & VVlgares*, & plures alias immanissimas nationes intactas & integras iter ad Græciam terrestrē negare; quas tamen postea bellicosissimus Carolus vel terræ coæquauit, ut omne Sclauorum genus & VVlgarum, vel penitus eradicauit, vel ferreorum adamantinorumve progeniem, & non Humorū, de quibus mox docebo, si priùs de ædificiis, quæ Cæsar Augustus Carolus apud Aquisgrani, iuxta sapientissimi Salomonis exemplum, Deo, vel sibi, vel omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, & cunctis de toto orbe venientibus hospicibus mirificè construxit, iuxta pauca satis, & minima commemorem.

* quo nomine

A CVM strenuissimus Imperator Carolus aliquam requiem habere potuit, non otio torpente, sed diuinis seruitiis voluit insudare: adeo vt in genitāli solo Basilicam antiquis Romanorum operibus præstantiorem fabricare propria dispositione molitus, in breui compotem se voti sui gauderet. Ad cuius fabricam de omnibus cismatris regionibus magistros, & opifices omnium id genus artium aduocauit: super quos vnum Abbatem cunctorum peritissimum ad executionem operis (ignarus eius fraudium) constituit. Qui mox vt Augustus abcessit, pretio accepto quos volebat ad propria remisit, qui verò se redimere nequiverunt, vel à dominis suis absoluti non sunt, sicut quondam Ægyptij populum Dei iniquis operibus afflixerunt, ita immensis laboribus oppressit, vt nunquam eos aliquantulum requiescere pateretur. De tali ergo fraudulentia cum infinitum pondus auri & argenti, sericorumque palliorum congregasset, & viliora suspendens in camera, pretiosiora quæque in arcis, vel scriniis absconsa concluderet: ecce repente domus eius inflammata, à referentibus est illi nuntiata. Qui concitus accurrens, & per medios flammarum globos in conclaue, quo scrinia auro plena seruabantur, irrumpens, & cum vno tantum exire nolens, singula singulorum imposuit humeris, & exire cœpit. Interea trabes vna prægrandis ignibus euicta cecidit super eum, & corpus quidem materiali combussit incendio, animam * verò transmisit ad ignem, qui non succenditur. Ita diuinum iudicium pro religiosissimo Carolo vigilauit, vbi ipse Regni negotiis occupatus minùs intendit.

CAROLVS
MAGNVS.
XXX.

* anima vero ad inex-
tinguibilem transit
ignem.

XXXI.
* DANCØ

B ERAT ibidem alius opifex in omni opere æris & vitri cunctis excellentior. Cùmque TANCHO* Monachus sancti Galli campanum optimum conflaret, & eius sonitum Imperator non mediocriter miraretur, dixit ille præstantissimus in ære magister, *Domine Imperator, iube mihi cuprum multum adferri, & vt excoquam illud ad purum, & in vicem stanni mihi quantum opus est de argento dari, saltem centum libras, & fundo tibi tale campanum, vt istud in eius comparatione sit mutum.* Tum liberalissimus Regum, cui licet diuitiæ affluerent, ipse tamen cor illis non apponeret, facile iussit omnia quæ petebantur exhibere. Quæ miser ille adsumens lætus exiuit, & æs quidem conflans & emundans, in locum verò argenti purgatissimum stannum subiliciens, multò melius optimo illo de adulterato metallo campanum in breui tempore perfecit, probatumque Cæsari præsentauit. Quod ille propter incomparabilem conformationem satis admiratus, immisso ferro pulsatorio iussit in campanario suspendi. Quod cum sine mora factum fuisset, & custos Ecclesiæ, vel reliqui Capellani, nec non & tyrones alii succedentes illud ad sonitum perducere niterentur, & nihil efficere potuissent: tandem indignatus auctor operis & commentor inauditæ fraudis, adprehenso fune pertraxit æramentum, & ecce ferrum de medio elapsum in verticem ipsius cum iniquitate sua descendit, & per cadauer iam iamque defunctum pertransiens ad terram cum intestinis virilibus venit. Memoratum verò pondus argenti repertum præcepit iustissimus Carolus inter indigentes Palatinos dispergi*.

* distribui.

XXXII.

C VIT consuetudo in illis temporibus, vt vbiicumque aliquod opus ex Imperiali præcepto faciendum esset, siquidem pontes, vel naues, aut traiectiones, seu stramentum, vel impletio cœnosorum itinerum, ea Comites per Vicarios & Officiales suos exequerentur; in minoribus duntaxat laboribus: à maioribus autem, & maximè nouiter extruendis, nullus Ducum, vel Comitum, nullus Episcoporum, vel Abbatum excusaretur aliquo modo. Cuius rei testes adhuc sunt arcæ pontis Magontiacensis, quem tota Europa communi quidem, sed ordinatissimæ participationis opere perfecit. Fraudulentiam verò quorundam maleuolorum, & de nauium subuectione mercedes iniquissimas compilare volentium consumpsit. Si verò essent Ecclesiæ ad ius Regium propriè pertinentes, laquearibus; vel muralibus ordinandæ picturis, id à vicinis Episcopis aut Abbatibus curabatur. Quod si nouæ fuissent instituendæ, omnes Episcopi, Duces, & Comites, Abbates etiam, vel quicumque Regalibus Ecclesiis præsidentes, tum vniuersis, qui publica consecuti sunt beneficia, à fundamentis vsque ad culmen instantissimo labore perduxerunt. Sicut adhuc probat non solum Basilica diuina, sed & humana apud Aquisgrani, & mansiones omnium cuiusquam dignitatis hominum, quæ ita circa Palatium peritissimi Caroli eius dispositione constructæ sunt, vt ipse per cancellos solarij sui cuncta posset videre, quæcumque

CAROLVS MAGNVS. ab intrantibus, vel exeuntibus quasi latenter fierent. Sed & ita Procerum habi-
 tacula à terra erant in sublime suspensa, vt sub eis non solum militum milites, &
 eorum seruitores, sed omne genus hominum ab iniuriis imbrum vel niuium,
 vel gelu caninis possent defendi, & nequaquam tamen ab oculis acutissimi Ca-
 roli valerent abscondi. Cuius ædificij descriptionem ego Inclusus absolutis can-
 cellariis vestris relinquens, ad iudicium Dei, quod circa illud factum est, expli-
 candum reuertor.

XXXIII. **PROVIDENTISSIMVS** igitur Carolus quibuscumque primoribus in pro-
 ximo constitutis præcepit, vt opifices à se directos omni industriâ sustentare, &
 cuncta ad opus illud necessaria subministrare curarent. Qui verò ex longinquis
 partibus aduenissent, commendauit eos præposito domus suæ. **LUITFREDO**,
 vt eos de publicis rebus aleret, & vestiret: sed & cuncta, quæ ad constructionem
 illam pertinerent sedulus impendere semper curaret. Quod cum illo in eodem lo-
 co sedente aliquantulum faceret, recedente verò omnimodo cessaret, tantas
 pecunias idem Præpositus de miserorum illorum cruciatibus aggregauit, vt eas
 mammonas, Pluto siue Dis non aliter quàm vehiculo cameli posset ad inferna
 perducere. quod & ita mortalibus est compertum. Gloriosissimus Carolus ad
 nocturnas Laudes pendulo & profundissimo pallio (cuius iam vsus & nomen re-
 cessit) utebatur. Expletis verò Hymnis matutinalibus ad caminatam reuersus,
 Imperialibus vestimentis pro tempore ornabatur. Cuncti verò Clerici ita parati,
 ad antelucana veniebant Officia, vt vel in Ecclesia, vel in porticu, quæ tunc cur-
 ticula dicebatur, Imperatorem ad Missarum solennia processurum vigilantes
 expectarent; & quisquis opus habuisset in sinum compatris sui caput paululum
 reclinaret. Quidam ergo pauperculus ex iis, qui domum suprascripti **LUITFREDI**
 abluendarum seu resarciendarum (sicut exiguis opus est Palatinis) vestium, vel
 potius pannorum causa frequentare solebat, super genua socij sui dormiens vidit
 gigantem Antoniano illo aduersario proceriorem de Curte Regia super riuulum
 illum per traiectum ad domum illius properantem, & camelum immanissimum
 inæstimabili sarcina prægrauatum post se trahentem; & obstupefactus in somno,
 quæsiuit ab eo de qua regione veniret, aut quò tendere voluisset. Qui respondit,
*De domo Regis ad domum Luitfredi pergo, vt eum super hos fasces imponam, & pariter
 cum eis in infernum demergam.* Ad quam visionem expergefactus Clericus, & ma-
 iore metu conterritus, ne cum terribilis Carolus dormientem reperiret, mox
 caput eleuans, & ceteros ad vigilandum prouocans, in hæc verba prorupit: *Si
 vultis, audite somnium meum. Videbar mihi videre Polyphemum illum, qui in terra
 gradiens alta pulsat sycera, & in medio Ionio latera non cingit ardua, de hac Curte ad
 domum Luitfredi cum onerario properantem camelo. Cùmque causas eius itineris inqui-
 sissimè, dixit ille: Luitfridum super hæc onera ponere, & ad inferna deducere contendo.*
 Hac relatione nondum expleta venit puella de domo eius omnibus notissima, &
 ante pedes eorum procidit, implorans vt memoriam amici sui Luitfredi digna-
 rentur habere. Illis autem interrogantibus, quid causæ haberet, dixit illa: *Domini
 mei, sanus ad latrinam exiit, & cum ibi diutius moraretur, egredientes defunctum
 inuenimus illum.* Cuius cum subitanea mors Imperatori comperta fuisset, & ab
 opificibus, & reliqua familia tenacia vel avaritia illius non liberè proderetur, ius-
 sit thesauros eius perquiri. Qui cum inæstimabiles inuenirentur, scirètque Iudex
 post Deum iustissimus de qua iniquitate congregati fuissent, publicè pronuncia-
 uit: *Non potest aliquid ex his quæ iniuste fraudauit, ad miserationem * illius miseri
 proficere. Diuidantur itaque inter operarios huius ædificij, tenuiorésque Palatij nostri.*

* liberatio-
nem

XXXIV. **DVO** sunt adhuc referenda quæ in eodem contigerunt loco. Quidam Diaco-
 nus iuxta consuetudinem Cisalpinorum contra naturam pugnare solitus, balneas
 intrans, & caput suum pressissimè radi faciens, cutem expoliuit, vngues murca-
 uit, capillósque breuissimos quasi ad circinum tornando decurtauit, lineas &
 camisiam candidissimam induit: & quia deuitare non potuit, quin potius per hoc
 gloriosior appareret, sponte coram summo Deo, & sanctis Angelis, & in conspe-
 ctu seuerissimi Regis, & Procerum eius, Euangelium (vt ex consequentibus pa-
 ruit) polluta conscientia legere præsumpsit. Inter legendum verò aranea de la-
 queariis per fila subitò descendens caput eius percussit, & se celerrimè ad super-
 na retraxit. Quod cum districtissimus Carolus secundò ac tertio videre, & dissi-
 mulando

A mulando fieri permetteret, Clericus verò propter timorem illius se defendere non auderet, maximè cum non araneam se impetere, sed muscas inquietare putaret; Evangelica lectione perlecta, reliquum etiam complevit Officium. Egressus autem de Basilica mox intumuit, & infra vnius horæ spacium defecit. Religiosissimus verò Carolus pro eo quod vidit, & non prohibuit, quasi homicidij reum publica seipsum pœnitentia multauit.

CAROLVS
MAGNVS.

HABVIT gloriosissimus CAROLVS incomparabilem Clericum in omnibus, **XX XV.** de quo illud ferebatur, quod de nullo vniquam mortalium: quia videlicet & scientiâ literarum secularium atque diuinarum, cantilenæque Ecclesiasticæ vel iocularis, nouaque carminum compositione siue modulatione, insuper & vocis dulcissima plenitudine inæstimabilique delectatione cunctos præcelleret. Cùmque & ipse Legislator ex instructione diuina sapientissimus, de gracilitate * vocis Exod. 4. * garrulitate vel dispendio linguæ tardio rem se causetur: & discipulum ex auctoritate inhabitantis in se Dei clementiæ cœlestibus imperantem ad consulta mittat Eleazari: & Christus Dominus noster eum, quo inter natos mulierum maiorem non surrexisse testatur, nullum in corpore signum operari concesserit: & eum quem pater na reuelatione seipsum cognoscere voluit, clauibusque regni cœlorum donauit, Pauli sapientiam mirari voluerit; Discipulumque plus ceteris dilectum in tantam cadere trepidationem permiserit, vt in locum sepulcri eius ingredi non **B** præsumeret, cùm illud imbecilles mulierculæ sæpius frequentarent. sed illi, sicut scriptum est, *Omni habenti dabitur*, scientes à quo haberent, etiam quæ minus habuere consecuti sunt. Iste verò nesciens vnde haberet; vel sciens, auctori donorum dignas gratias non egit, cuncta pariter amisit. Nam cùm veluti familiarissimus Carolo iuxta gloriosissimum Cæsarem constitisset, subito non comparuit. Cùmque ad tam inauditam & incredibilem rem inuictissimus Imperator Carolus obstupefactus fuisset, & tandem respiscens se cruce Domini consignaret, inuenit in eodem loco, quo steterat ille, quasi carbonem teterrimum, & modò extinctum.

Exod. 4.
* garrulitate
Iosue 10.
Num. 27.
Matth. 11.
Matth. 16.

Gal. 2.

Ioan. 10.

Matth. 25.

NOCTVRNVM atque pendulum Augusti pallium adhuc nos à bellico procinctu retrahit. Erat antiquorum ornatus vel paratura Francorum, calcœamenta forinsecus aurata, corrigiis tricubitalibus insignita, fasciolæ crurales vermieu-latæ, & subtus eas tibialia vel coxalia linea, quamuis ex eodem colore, tamen opere preciosissimo variata. Super quæ & fasciolas in crucis modum intrinsecus * ante & retrò longissimè illæ corrigiæ tendebantur. Deinde camisia cilicina *. Post hæc baltheus spatæ colligatus, quæ spatâ primùm vagina *, secundo corio qualicumque, tertio linreamine candidissimo cerâ lucidissima corroborato ita cingebatur; vt per medium cruciculis eminentibus ad peremptionem gentiliū duraretur *. Vltimum habitus eorum erat pallium canum vel saphirinum quadrangulum, duplex, sic formatum, vt cùm imponeretur humeris, antè & retrò pedes tangeret: de lateribus verò vix genua contegeret. Tunc baculus de arbore **C**re Malo, nodis paribus admirabilis, rigidus & terribilis, cuspide manuali ex auro vel argento, cùm cœlaturis insignibus præfixo, portabatur in dextera. Quo habitu lentus ego, & testudine tardior, cùm in Franciam numquam venirem; vidi Caput Francorum in Monasterio Sancti Galli præfulgens, duosque flores auricomos ex eius femoribus progressos, quorum qui prior egressus est, proceritatem illius adæquabat: posterior autem paulatim excrescens verticem stipitis sui summâ gloriâ decorauit, & transcendendo contexit. Sed vt se mos humani habet ingenij, cùm inter Gallos Franci militantes virgatis eos sagulis lucere conspicerent, nouitate gaudentes antiquam consuetudinem dimiserunt, & eos imitari cœperunt. Quod interim rigidissimus Imperator idcirco non prohibuit; quia bellicis rebus aptior videretur ille habitus. Sed cùm Fresones hac licentiâ abutentes aduerteret, & breuissima illa palliola, sicut prius maxima, vendere comperisset, præcepit vt nullus ab eis nisi grandia latissimæque illa longissima pallia consuetudinario precio coemeret, adiciens: *Quid profunt illa putaciola? in lecto non possum eis cooperiri, cauallicans contra ventos & pluias nequeo defendi; ad necessaria natura secedens tiliarum congelatione deficio.*

* intrinsecus, & extrinsecus, antè & retrò longissimæ
* glezina
* vagina sacca,
* auraretur.

CAROLVS
MAGNVS.

PRAEFATIO LIBRI SECVNDI.

IN Praefatione huius Opusculi tres tantum Auctores me secuturum sponendi. Sed quia praecipuus eorum VERNBERTVS septimo die de hac luce recessit, & debemus hodie, id est III. die Kal. Iunij, commemorationem illius orbi filij discipulique agere: hoc fiat terminus Libelli istius, qui ex Sacerdotis eiusdem ore de *Religiositate & Ecclesiastica domni Caroli Curâ* processit. Sequens verò de *bellicis Rebus acerrimi Caroli* ex narratione ADALBERTI patris eiusdem VERNBERTI cudatur. Qui cum domino suo Kekardo, & Hunisco, & Saxonico, vel Sclauico bello interfuit. Et cum iam valde senior paruulum me nutrirer, renitentem, & saepius effugientem, vt tandem coactum de his instruere solebat.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

De Rebus bellicis Caroli Magni.

CAP. I. **E**X relatione secularis hominis, & in scripturis minùs eruditi, sermonem facturi, non abs re credimus si iuxta fidem Scriptorum pauca de superioribus ad memoriam reuocemus. Cùm Deo odibilis Iulianus in bello Persico cœlitus fuisset peremptus, & à Regno Romanorum non solum transmarinæ Provinciæ, sed & proxima Pannonia, Noricus, Retia vel Germania, Francique vel Galli defecissent: Ipsique Reges Gallorum vel Francorum propter interfectionem sancti Desiderij Viennensis Episcopi, & expulsionem sanctissimorum aduenarum, Columbani videlicet & Galli, retrò labi cœpissent: gens Hunorum* priùs per Franciam & Aquitaniam, vel Gallias vel Hispanias latrocinari solita, tota simul egressa, quasi latissimum incendium cuncta deuastans, reliquas gentes quæ remanserant ad tutissimas latebras* comportauit. Quæ latebræ huiusmodi fuerunt, sicut ADALBERTVS mihi narrare con-

* Huno-
rum* tutissima
latibula

II. **E**t cùm ego quoddam vimineos circulos diceret, putarem, dixi: * haganis

TERRA, inquiens, Hunorum nouem Circulis cingebatur. Et cùm ego alios circulos nisi vimineos cogitare nescius*, interrogarem, *Quid illud miraculi fuit Domine?* Respondit, Nouem hegin* muniebatur. Cùmque & illos alterius generis esse nescirem, nisi quales segetibus solent prætendi, inquisitus etiam de hoc dixit: Tam latus fuit vnus circulus, hoc est tantum intra se spacium comprehendit, quantum est spacium de castro Turonico ad Constantiam: ita stipitibus quercinis, faginis & abiegnis extructus, vt de margine ad marginem viginti pedes tenderentur in latum, & eotidem erigerentur in altum. Ciuitas autem vniuersa, aut durissimis lapidibus, aut cretâ tenacissima replebatur. Porro superficies vallorum eorundem integerrimis cespitibus tegebatur. Inter quorum confinia plantabantur arbusculæ, quæ, vt cernere solemus, abscissæ atque proiectæ comas caudicum foliorumque proferunt. Inter hos igitur aggeres ita vici & villæ erant locatæ, vt de aliis ad alias vox humana posset audiri. Contra eadem quoque ædificia, inter inexpugnabiles illos muros, portæ non satis latæ erant constitutæ, per quas latrocinandi gratiâ non solum exteriores, sed etiam interiores exire solebant. Item de secundo Circulo, qui similiter vt primus erat extructus, xx. miliaria Teutonica, quæ sunt xl. Italica, ad tertium vsque ten-

A debatur. Similiter usque ad nonum. Quamuis ipsi Circuli alius alio * multo contractiores fuerunt. De Circulo quoque ad Circulum sic erant possessiones & habitacula vndique versum ordinata, ut clangor tubarum inter singula posset cuiusque rei significatiuus aduerri *. Ad has ergo munitiones per ducentos & eo amplius annos, qualescumque omnium Occidentalium diuitias congregantes, cum & Gothi & V Vandali quietem mortalium perturbarent, orbem Occiduum penè vacuum dimiserunt. Quos tamen inuidiosissimus CAROLVS ita in annis octo perdomuit, ut de eis minimas quidem reliquias remanere permiserit. A V Vulgaribus * verò idèò manum retraxit, quia videlicet Hunis extinctis Regno Francorum nihil nocituri viderentur. Porro prædam in Pannonia repertam per Episcopia vel Monasteria liberalissima diuisione distribuit.

CAROLVS
MAGNVS
* alteri af-
fectis con-
tractiores
* audiri

* Bulgari-
bus

IN bello autem Saxonico cum per semetipsum aliquando fuisset occupatus, quidam priuati homines, quorum iam nomina designarem, nisi notam arrogantiae deuitarem, testudine facta muros firmissimæ ciuitatis vel aggeris acerrimè destruebant. Quod videns iustissimus CAROLVS, primum illorum cum consensu domini sui Keroldi Præfectum inter Rhenum & Alpes Italicas instituit.

III.

IBIDEM verò cum duorum Ducum filij ad tentorium Regis excubare deberent, & potibus ingurgitati iacerent ut mortui: porro ille iuxta consuetudinem suam sæpius euigilans, & castra circuiens, sensim & penè nullo cognoscante ad tabernaculum regressus est. Manè autem factò, conuocatis ad se cunctis Regni primoribus, interrogauit, qua poenâ dignus esset, qui Caput Francorum in manus hostium tradidisset. Tunc præfati Duces earundem rerum penitus ignari eiusmodi hominem condemnauerunt ad mortem: ipse verò durissimis verbis coercitos dimisit illæsos.

IIII.

ERANT quoque ibi duo nothi de genitio Columbrensi procreati. Qui dum fortissimè dimicarent, requisuit ab illis, qui & vnde nati essent. Quo comperito, meridiano tempore eos ad tabernacula sua vocatos sic allocutus est: *Boni iuuenes, volo ut mihi, non alij seruiatis.* Qui cum se ad hoc venisse testarentur, ut vel vltimi in eius essent obsequio, dixit ille: *Ad cameram meam seruire debetis.* Quod indignatione simulata libenter se facturos esse etiam dum faterentur, captato tempore * quo Imperator somno quiescere cœpisset, exierunt ad castra aduersariorum: & tumultu concitato, suo vel hostium sanguine seruitutis notam diluerunt.

V.

* capto cō-
silio, cum
Imp.

INTER huiusmodi tamen occupationes nullo modo magnanimus prætermisit Imperator, quin ad longissimarum partium Reges alios atque alios dirigeret literarum vel munerum portitores: à quibus illi omnium Prouinciarum sunt honores directi. Cum igitur de sede * Saxonici belli Legatos ad Regem Constantinopolitanum direxisset, interrogauit ille vtrum pacatum esset Regnum filij sui CAROLI, vel si à finitimis gentibus incursaretur. Cumque Missus * primus aliàs omnia pacata referret, nisi quod gens quædam, quæ Saxona vocitatur, creberrimis latrociniis Francorum fines inquietaret: dixit homo torpens otio, nec utilis belli negotio: *Hæc quare laborat filius meus contra hostes paucissimos nullius nominis, nulliusque virtutis? Habeas tu gentem illam, cum omnibus ad eam pertinentibus.* Quod cum reuersus bellicosissimo Carolo nunciaret, arridens ille dixit ei: *Multo melius tibi Rex ille consulisset, si unum femorale lineum ad tantum iter tibi tribuisset.*

VI.

* eade

* Missorum

NON videtur occultanda sapientia, quam sapienti Græciæ idem Missus aperuit *. Cum autumnali tempore ad urbem quandam regiam cum sociis venisset, aliis aliò diuisis, ipse cuidam Episcopo commendatus est. Qui cum ieiuniis & orationibus incessanter incumberet, Legatum illum penè continua mortificatione inedia. Vernali autem tempore iam aliquantulum arridente, præsentauit eum Regi. qui interrogauit eum, qualis sibi idem videretur Episcopus. At ille ex imis præcordiis alta suspiria trahens, *Sanctissimus est,* ait, *ille vester Episcopus, quantum sine Deo possibile est.* Ad quæ stupefactus Rex, *Quomodo,* inquit, *sine Deo aliquis sanctus esse potest?* Tum ille, *Scriptum est,* inquit, *Deus charitas est, qua iste vacuus est.* Tum Rex vocauit eum ad conuiuium suum, & inter medios Proceres collocauit: à quibus talis lex constituta erat, ut nullus in mensa Regis in-

VII.

* qua in
Græcia idè
Missus clā-
ruit.

CAROLVS MAGNVS. digena aliquod animal, vel corpus animalis in partem aliam conuerteret: sed **A** ita tantum vt impositum erat de superiore parte manducaret. Allatus est autem piscis fluuiialis, & pigmentis infusus in disco ponitur. Cumque hospes idem consuetudinis illius ignarus piscem illum in partem alteram giraret, exurgentes omnes dixerunt ad Regem: *Domine ita isto estis inhonorati die, sicut nunquam anteriores vestri. At ille ingemiscens dixit ad Legatum illum, Obstare non possum istis, quin morti continuo tradaris. Aliud pete quodcumque volueris, & complebo.* Tunc parumper deliberans, cunctis audientibus in hæc verba prorupit: *Obsecro Domine Imperator, vt secundum promissionem vestram concedatis mihi vnã petitionem paruulã.* Et Rex ait, *Postula quodcumque volueris, & impetrabis, præter vitam quam tibi contra legem Græcorum concedere non possum.* Tunc ille, *Hoc, inquit, vnum mariturus flagito, vt quicumque me piscem illum girare conspexit, oculorum lumine priuetur.* Obstupefactus Rex ad talem conditionem, iurauit per Christum, quod ipse hoc non videret, sed tantum narrantibus crederet. Deinde Regina ita se cœpit excusare, *Per latiscam Theotocon Sanctam Mariam, ego illud non aduertii.* Post reliqui Proceres, alius ante alium tali se periculo eruere fatagentes, hic per Clauigerum cœli, ille per Doctorem gentium, reliqui per virtutes Angelicas, Sanctorumque omnium turbas, ab hac se noxa terribilibus sacramentis absoluerè conabantur. Tum sapiens ille Francigena vanissima Hellade in suis ædibus exuperata*, victor & sanus in patriam suam reuersus est.

* nomine illum accusante,

VIII. Post annos autem aliquot direxit illuc indefessus **CAROLVS** quendam Episcopum præcellentissimum mente & corpore virum, adiuncto ei comite nobilissimo Duce, qui cum diutissime fuissent protracti, tandem ad præsentiam Regis perducti, & indignè habiti, per diuersissima sunt loca diuisi. Tandem verò aliquando dimissi cum magno nauis & rerum dispendio redierunt.

IX. Non post multum autem direxit idem Rex Legatarios suos ad gloriosissimum Carolum. Fortè verò contigit, vt tunc idem Episcopus cum Duce præfato apud Imperatorem fuissent. Nunciatis igitur Legatis venturis, dederunt consilium sapientissimo Carolo, vt circumducerentur per Alpes & inuia, donec attritis & consumptis omnibus ingenti penuria confecti ad eonspectum illius venire cogerentur. Cumque tandem venissent, fecit idem Episcopus, & socius eius, Comitem stabuli in medio subiectorum suorum sublimi throno considerare, vt nequaquam alius quàm Imperator credi potuisset. Quem vt Legati viderunt, corruentes in terra adorare voluerunt: sed à ministris repulsi, ad interiora progredi sunt compulsi. Quò cum venirent, Comitem Palatij videntes in medio Procerum concionantem, Imperatorem suspicati, terratenus sunt prostrati. Cumque & inde colaphis propellerentur, dicentibus qui aderant, *Non est hic Imperator*, in vltiora progressi inuenère Magistrum Mensæ Regiæ cum ministris ornatissimis: quem putantes Imperatorem, deuoluti sunt in humum. Indè que repulsi repererunt in Consistorio Cubicularios Imperatoris circa Magistrum **C** suum, de quo non vidretur dubium, quin ille Princeps posset esse mortaliū. Qui cum se quod non erat abnegaret, pollicebatur tamen, quòd cum Primoribus Palatij moliretur, quatenus si fieri potuisset, in præsentiam Imperatoris augustissimi peruenire deberent. Tunc ex latere Gæsaris directi sunt, qui eos honorificè introducerent. Stabat autem gloriosissimus Regum Carolus iuxta fenestram lucidissimam, radians sicut sol in ortu suo, gemmis & auro conspicuus, innixus super **H E T T O N E M.** hoc quippe erat nomen Episcopi ad Constantinopolim quondam destinati. In cuius vndique circuitu consistebant instar militiæ cœlestis, tres videlicet iuuenes filij eius, iam Regni participes effecti, filiarque cum matre non minùs sapientiã vel pulchritudine quàm monilibus ornatae. Pontifices formã & virtutibus incomparabiles, præstantissimi nobilitate simul & sanctitate Abbates. Duces verò tales, qualis quondam apparuit Iosue in castris Galgalæ. Exercitus verò talis, qualis de Samaria Syros cum Assyriis **psalm. 148.** effugauit, vt si Dauid medius esset, hæc non immeritò præcinuisset. *Reges terra & omnes populi, Principes & omnes Iudices terra. Iuuenes, & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini.* Tunc consternati Missi Græcorum, deficiente spiritu, & consilio prodito, muti & exanimes in pavementum deciderunt. Quos benignissimus Imperator eleuatos cõsolatoriis allocutionibus animare conatus est. Tandè

A itaque cum exosum quondam & abiectum à se Heronem in tali gloria vidissent, iterum paucifaci tamdiu volutabantur humi, donec eis Rex per Regem cœlorum iuraret, nihil se illis mali in nullo facturum. Qua sponsione roborati, aliquantulum fiducialius agere cœperunt. Patriamque reuersi, non sunt ulterius ad nostra progressi.

Hic replicandum videtur, quàm sapientissimos homines præclarissimus CAROLVS habuerit in omnibus. Cum igitur Græci post Matutinas laudes Imperatori celebratas, in octauâ die Theophaniæ secretò in sua linguâ Domino psallerent, & ille occultatus in proximo carminum dulcedine delectaretur, præcepit Clericis suis, vt nihil antè gustarent, quàm easdem Antiphonas in Latinum conuersas ipsi præsentarent. Inde est quòd omnes eiusdem sunt toni, & quòd in vna ipsarum pro *contruiuit* *, *conteruit*, positum iuuenitur. Adduxerunt etiam * per contrarium, *conteruit*, positum *conteruit*, quæ cuncta ab opificibus sagacissimi Caroli, quasi dissimulanter adspecta, accuratissimè sunt in opus conuersa: & præcipuè illud musicorum organum præstantissimum, quod doliis ex ære conflatis follibusque taurinis per fistulas æreas mirè perflantibus, rugitu quidem tonitruum boatum, garrulitatem verò lyræ vel cymbali dulcedine cœquabat. Quod vbi positum fuerit, quandiuque durauerit, & quomodo inter alia R. P. damna perierit, non est huius loci vel temporis enarrare.

B PER idem tempus etiam Legati Persarum ad eum directi sunt, qui situm Franciæ nescientes, pro magno duxerunt si littus Italiæ propter famositatem Romæ, cui tunc illum imperare cognouerant, apprehendere valuissent. Cùmque Episcopis Campaniæ vel Tusciæ, Æmiliæ vel Liguriæ, Burgundiæque, siue Galliæ, simul & Abbatibus, vel Comitibus, causam aduentus sui nunciassent, dissimulantèrque ab eisdem suscepti, vel expulsi fuissent; tandem post anni reuolutum circulum apud Aquisgrani famosissimum virtutibus Carolum defessi & nimio defecti circuitu repererunt. Venerunt autem illuc in maioris Quadragesimæ hebdomadâ maiore, nunciatique Imperatori, dilati sunt ab eius conspectu in vigiliam vsque Paschæ. Cùmque in festiuitate præcipuâ incomparabilis ille incomparabiliter adornatus fuisset, iussit introduci personas eius gentis, quæ cuncto quondam esset orbi terribilis. Quibus excellentissimus tamen Carolus ita terribilis videbatur præ omnibus, quasi nunquam Regem vel Imperatorem prius vidissent. Quos ille blandè susceptos hoc munere ditauit, vt quali vnus de filiis eius, vbicumque vellent, ambulandi, & singula quæque perspiciendi, & quæcumque rogandi vel interrogandi licentiam haberent. Quo tripudio gestientes ipsi adhærere, ipsum inspicere, ipsumque admirari, cunctis Orientalibus præposuere diuitiis. Ascendentésque in solarium, quod ambit ædem Basilicæ, & indè despectantes Clerum, vel exercitum, iterumque atque iterum ad Imperatorem regredientes, propterque lætitiæ magnitudinem risum tenere nequeutes,

C complotis manibus aiebant: *Prius terreos tantum homines vidimus, nunc autem aurescos.* Deinde ad singulos Procerum accedentes, nouitatèrque vestimentorum siue armorum admirati, ad admirabiliorem Augustum sunt regressi. Quod cum eadem nocte & sequente Dominica iugiter in Ecclesia facerent, in ipso sacrosancto die ad oppiparum conuiuium opulentissimi Caroli cum Franciæ Europæve Proceribus sunt inuitati: sed tamen rerum miraculo percussi, propemodum exurrexere ieiuni. Postera Phœbæa spargebat lampade terras Titoni croceum linquens Aurora cubile: cum ecce quietis & ocij impatientissimus Carolus ad venatum bisontium vel vrorum in nemus ire, & Persarum Nuncios secum parat educere. Qui cum ingentia illa viderent animalia, nimio pauore percussi in fugam conuersi sunt. At non territus heros Carolus, vt in equo sedebat acerrimo, appropinquans, vni eorum extractâ spatâ ceruicem eius abscindere conabatur. Sed frustrato ictu galliculam Regis & fasciolam ferus inmanissimus dirumpens, tibiàmque illius summo licèt cornu perstringens, paulò tardiotem reddidit, & in conuallem tutissimam ligneis & lapidibus asperatam, casso vulnere irritatus aufugit. Cùmque ad obsequium Domini cuncti hostias * suas vellent extrahere ille prohibuit, dicens: *Sic affectus ad Hildigardam venire debeo.* Consecutus autem feram ISAMBARDVS filius VVARINI persecutoris patroni vestri OTMARI, cum propius non fuisset ausus accedere, librata lancea inter armum & gut-

CAROLVS
MAGNVS.

tur cor eius penetravit, & Imperatori palpitantem consignavit. Quod cum ille A quasi non aduertisset, cadauere socii relicto, reuersus est domum: aduocatâque Reginâ, ostendit ocreas disrumpas, & dixit ei: *Quid dignus est, qui de hoste hac infligente me liberauit?* Illâque respondente, *Omni bono*: enarrauit Imperator cuncta per ordinem, & immanissimis cornibus in testimonium prolatis, ad lacrimas & suspiria pugnâque pectoris dominatricem coëgit. Quæ cum audisset, quod tunc odibilis & cunctis honoribus expoliatus Isambardus Imperatorem de tali aduersario vindicasset, eius pedibus aduoluta impetrauit ei omnia quæcunque fuerant illi ablata. sed & ipsa eidem est munera largita.

XII.

* mero

ATTULERUNT autem Persæ elephantum, & simias, opobalsamum, nardum, vnguentâque varia, pigmenta, odoramenta, vel medicamenta diuersissima: aded vt Orientem euacuasse & Occidentem viderentur implese. Cùmque multa apud Imperatorem familiaritate vti cœpissent, quadam die cum iam lætiores essent, & grecingario* fortiori incaluissent, ad CAROLVM serenitate sobrietatêque semper armatum ioculariter hæc prolocuti sunt: *Magna quidem est, ô Imperator, potentia vestra, sed multò minor rumore quo apud Orientalia Regna diffamatus polletis. Quo ille audito, & profundissima indignatione dissimulata, ioculariter inquisiuit ab eis, Cur ita, filij mei, dicitis? vel hoc unde videtur?* At illi repetentes à principio narrauerunt ei cuncta, quæ sibi in cismarinis partibus contigerunt, dicentes: *Nos Persæ vel Medi, Armenique vel Indi, & Elamite, omnesque Orientales, multò magis vos quàm dominatorem nostrum Aaron timemus. De Macedonibus autem vel Achiuis quid dicamus? qui iam iamque magnitudinem vestram plus se fluctibus Ioniis oppressuram pauitant? Insulari autem omnes, per quos iter habuimus, ad obsequium vestrum ita prompti sunt & intenti, quasi in Palatio vestro nutriti fuerint, beneficiis ingentibus honorati. Istarum autem partium primores, vt nobis videtur, non satis curant de vobis, nisi tantum in presentia vestra. Nam cum eis, vt potè peregrini, perindè suggereremus, vt aliquid nobis humanitatis vestri amore, quia vos quæreremus, exhibere dignarentur, inadiutos & vacuos dimiserunt. Tunc Imperator omnes Comites & Abbates, per quos iidem Misi profecti sunt, cunctis honoribus denudauit. Episcopos autem infinitâ pecuniâ multauit, vel damnauit. Legatos verò cum ingenti cautelâ & honore ad vsque proprios fines deduci præcepit.*

XIII.

VENERUNT quoque ad eum Legatarij Regis Afrorum, deferentes Leonem Marmaricum, Vrsūque Numidicum, cum ferrugine Hibera, Tyriôque murice, & ceteris earundem regionum insignibus. Cùm liberalissimus Carolus Lybicos iugi penuria confectos, Europæ diuitiis, videlicet frumento, vino, & oleo, non solum tunc, sed & omni tempore vitæ suæ remunerans, & larga manu sustentans, subiectos sibi atque fideles in perpetuum retentauit, & ab iis non vilia tributa suscepit.

XIV.

PORRO autem Imperator Regi Persarum direxit Nuncios, qui deferrent O equos & mulos Hispanos, palliâque Fresonica alba, cana, vermiculata, vel saphyrina, quæ in illis partibus rara & multum cara comperit. Canes quoque agilitate & ferocia singulares, quales ipse prius ad capiendos vel propellendos leones & tigrides postulauit. Qui ceteris muneribus quasi negligenter inspectis, requisitum à Misis, quas feras & bestias canes illi debellare solerent. Cùmque responsum acciperet, quia cuncta quibus immisi fuissent, absque mora discerperent: *Hoc, inquit, rei probabit euentus.* Et ecce crastinâ die factus est maximus pastorum clamor à facie Leonis fugientium. Quod cum in Aula Regis fuisset auditum, dixit ad Legatos, *O socij Franci, ascendite in equos vestros, & exite post me.* Qui statim quasi nihil vnquam laboris, aut lassitudinis passi, alacriter sunt Regem profecti. Cùm autem ad conspectum Leonis eminens licet ventum fuisset, dixit Satraparum Satrapa: *Instigate canes vestros in Leonem.* Qui iussa complentes, acerrimè aduolantes à Germanicis canibus Persicum Leonem comprehensum Hyperboreæ venæ gladiis in Saxonum duratis sanguine peremerunt. Quo viso, nominis sui fortissimus Heros Aaron ex rebus minimis fortiozem Carolum deprehendens, his verbis in eius fauorem prorupit: *Nunc autem cognosco quàm sint vera, quæ audini de fratre meo Carolo, qui scilicet assiduitate venandi, & insatigabili studio corpus & animum exercendi, cuncta quæ sub cælo sunt consuetudinem habet edo-*

A *mandi. Quid igitur ei possum condignum rependere, qui ita me curauit honorare? Si terram promissam Abrahæ & exhibitam Iosue dederò illi, propter longinquitatem locorum non potest eam defensare à barbaris: vel si iuxta magnanimitatem suam defensare à barbaris ceperit, timeo ne finitima Regno Francorum Prouincia discedant ab eius Imperio. Dabo illam quidem in eius potestatem, & ego Aduocatus eius ero super eam: ipse verò quandoque voluerit, vel ipsi opportunissimum visum fuerit, dirigat ad me Legatos suos, & fidelissimum me procuratorem eiusdem Prouincia reddituum * inueniret. Hoc ergo modo factum est, vt quod pro impossibili dixit Poëta,*

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,

propter industriam victoriosissimi Caroli, & itum vel reditum Legatorum eius, & protectionem vel reuersionem Missorum Aaron de Parthia in Germaniam, siue de Germania in Parthiam, iuuenibus, & senioribus ac pueris non solum possibile, sed & facillimum videretur omninò. Vtrumlibet Ararim accipere velint Grammatici, eum videlicet qui Rhenum, vel eum qui Rhodanum præcipitat: quia hoc locorum confuderunt ignari. Ad huius rei testimonium totam ciebo Germaniam, quæ temporibus gloriosissimi patris vestri **L V D V V I C I** de singulis bubus vel mansis possessionum regalium singulos denarios reddere compulsus est, qui darentur ad redemptionem Christianorum terram repromissionis incipientium, hoc pro antiqua dominatione atavi vestri Caroli, auique vestri Luduici, ab eo miserabiliter implorantium.

B **E T** quia ita se obtulit occasio, vt de indicibili patre vestro incideret honoranda mentio, libet commemorare præfagium, quod de illo sapientissimum constat protulisse Carolum. Nam cum natus & sex annis in domo patris cautissimè nutritus sexagenariis hominibus sapientior haud immeritò videretur, genitor indulgentissimus, qui hoc vix ægrè expectauit, vt ad conspectum aui eum perducere potuisset, assumens puerum à matre delicatissimè curatum cœpit instruere, quàm seriè vel quàm timoratè ante Imperatorem se ageret, aut fortè interrogatus ei responderet, nec non & sibi ferre deberet. & sic eum ad Palatium produxit. Cumque prima die vel secunda inter reliquos statores eum in præcuriosioribus oculis intueretur, dixit ad filium, *Cuius est ille puerulus?* Illo respondente, *Quia meus & vester, si dignarimi:* postulauit eum dicens, *Da mihi illum.* Quod cum factum fuisset, deosculatum serenissimus Augustus pusionem remisit ad stationem pristinam. Ille mox dignitatem suam cognoscens, & cuiquam post Imperatorem secundus manere despiciens, collectis animis, & membris compositissimè collocatis, æquato gradu stetit iuxta parrem suum. Quod prouidentissimus adspectans Carolus, vocato ad se filio præcepit, vt interrogaret cognominem suum, cur ita faceret, vel qua fiducia se patri ædæquare præsumeret. Ille verò ratione

C subnixum reddidit responsum. *Quando, inquit, vester eram vassallus, post vos vt oportuit inter commilitones meos steteram: nunc autem vester socius commilito non immerito me vobis coæquo.* Quod cum Luduicus Imperatori retulisset, ille huiusmodi sententiam promulgauit: *Si vixerit puerulus iste, aliquid magni erit.* Quæ verba ideò de Ambrosio mutuati sumus, quia Carolus quæ dixit non possunt examusim in Latinum conuerti. Nec immeritò prophetiam de sancto Ambrosio, Magno accommodauerim Luduico, qui exceptis eis rebus & negociis, quibus respublica terrena non subsistit, coniugio videlicet vsuque armorum, per omnia simillimus, imò etiam quantum quoque potentia Regni, tantum Religionis studio, si dici liceat, quodammodo maior extiterit Ambrosio. Fide scilicet Catholicus, Dei cultor eximius, seruorum Christi socius, tutor & defensor indefessus. Quod adèò verum est, vt cum fidelis eius, Abba noster Hartmutus, nunc autem vester Inclusus, ei retulerit, quòd reiculæ sancti Galli non ex regalibus donariis, sed ex priuatorum traditiunculis collectæ, nullum priuilegium aliorum Monasteriorum, vel communes cunctorum populorum leges haberet, & ideò neminem sui defensorem vel Aduocatum reperire potuissent: ipse cunctis aduersariis nostris se opponens, Aduocatum. se villitatis nostræ coram cunctis Principibus suis profiteri non erubuerit. Quo etiam tempore Epistolam ad vestram indolem direxit, vt per vestram auctoritatem iuramento coacto, quæcumque opus habuerimus, licenter quærere deberemus. Sed heu! quàm stultus ego, qui propter specialem bonitatem ab eo nobis præbitam, à generali &

L iij

Virgil.
Ecloga 1.

XV.

Paulinus in
vita S. Ambrosii.

ineffabili eius bonitate & magnitudine, vel magnanimitate, parùm consultè, **A**
CAROLVS priuato gaudio retrahente, digressus sum!
MAGNVS.

XVI.

ERAT itaque hilaris Rex vel Imperator totius Germaniæ, Retiarumque, & antiquæ Franciæ, nec non & Saxonæ, Turingiæ, Noricæ, Pannoniarum, atque omnium Septentrionalium nationum, staturâ optimus, formâ decorus, oculis astrorum more radiantibus, voce clara, & omninò virili, sapientiâ singularis, quam acutissimo fretus ingenio, Scripturarum assiduitate cumulatiorem reddere non cessabat. Ideoque ad anticipandas vel superandas omnes inimicorum infidias, & subicctorum litigia terminanda, fidelibus suis vniuersa commoda providenda, incomparabili viuacitate pollebat. Cunctis gentibus circumquaque versis anterioribus suis magis magisque terrificus subindè perseuerabat. Et merito: quippe qui nunquam linguam suam iudicio, aut manus suas effusione sanguinis Christiani commacularet, præter vltimam necessitatem. Quam prius enarrare non audeo, quàm aliquem paruulum Luduiculum vel Carolastrum vobis adstantem videro. Post quam tamen cædem credere nullo vnquam modo compelli * potuit, vt quempiam condemnaret ad mortem. Sed tamen hac distinctione infidelitatis vel insidiarum insimulatos coercere solebat, vt honoribus priuatos nulla vnquam occasione vel temporis longitudine mollitus ad pristinum gradum conscendere pateretur. Ad orationis studium, & deuotionem ieiuniorum, curamque seruitij diuini, suprâ omnes homines ita erat intentus, vt exemplo sancti Martini quicquid aliud ageret, semper quasi præsentis Domino supplicare videretur. Carne & cibis lautioribus diebus certis abstinuit. Tempore verò Letaniarum de Palatio discalceatis pedibus vsque ad Ecclesiam Pastoralem, vel ad sanctum HEMERAMNVM, si quidem esset Regenspurg *, Crucem sequi solitus erat. In aliis verò locis commanentium consuetudinem non abnuebat. Oratoria noua ad Frankenoford & Regenspurg admirabili opere construxit. Cùm propter magnitudinem fabricæ alij lapides non sufficerent, muros vrbs destrui fecit. In quorum cavitatibus tantùm auri circa antiquorum ossa reperit, vt non solùm Basilicam eandem eodem adornaret, sed & Libros integros exinde conscriptos thecis eiusdem materiei grossitudine prope digiti cooperiret. Nullus Clericus, nisi legere doctus aut canere, non solùm cum eo manere, sed ne in conspectum eius venire præsumpsit. Monachos verò voti sui præuaricatores ita despexit, vt obseruatore s omni affectu dilexit. Ita omni iocunditate ac dulcedine plenus semper extitit, vt si quis ad eum tristis adueniret, ex sola visione vel quantulacumque eius allocutione lætificatus abscederet. Quòd si quid fortè sinistrum aut ineptum in eius conspectu subitò fieret, vel cum aliunde comperisse contingeret, sola oculorum animaduersione sic omnia correxit, vt quod de æterno internòque iudice scriptum est: *Rex, qui sedet in solio regni sui, intuitu vultus sui dissipat omne malum, suprâ fas mortalibus concessum, in illo non ambigeretur inceptum.* Hæc breuiter per excessum dixerim: vita comite, propitiæque diuinitate votum habens plurima de eo scribere. Ad propositum iam redeundum est. **B**

* Regenspurg

XVII.

INTEREA cùm Imperator CAROLVS propter aduentantium frequentiam vel infestationem indomitissimorum Saxonum, vel latrocinia piraticamque Nordmannorum siue Maurorum, apud Aquisgrani paulo diutiùs confedisset: bellum autem contra Hunos à filio eius Pippino gereretur, exeuntes à Septentrione barbaræ nationes Noricum & Orientalem Franciam magna ex parte prædata sunt. Quod ille comperiens, per se ipsum ita omnes humiliavit, vt etiam pueros & infantes ad spatam metiri præciperet, & quicumque eandem mensuram excederet, capite plecteretur. De quo factò aliud multo magis & illustrius opus excreuit. Cùm enim sanctissimus auus Imperij vestri vitâ decederet, quidam Gigantes (quales propter iracundiam Dei per filios Seth de filiabus Cain narrat Scriptura procreatos) spiritu superbiæ inflati, eorum proculdubio supparet qui dixerunt: *Quæ nobis pars in David, aut quæ hereditas in filio Isai?* eius prolem habitudinis optimæ despicientes, singuli sibi Principatum Regni accipere, & diadema portare conati sunt. Tunc quibusdam de mediocribus, Dei instinctu, protestantibus, quòd inclytus Imperator Carolus hostes quondam Christianorum metiretur ad spatam, & idcirco quandiu de progenie illius aliquis

Genes. 6.

3. Reg. 12.

A spatæ longitudinis inueniri posset, ille Francis, imò Germaniæ deberet impere: factio illa diabolica quasi fulminis ictu percussa in diuersa dissecta est. CAROLVS
MAGNVS.

SED extraneorum victor CAROLVS, à propriis est mira quidem, sed cassa fraude circumuentus, Nam de Sclauis ad Regnum regressus, à filio per concubinam progenito, nomine gloriosissimi Pippini à matre ominaliter insignito, penè captus, & quantum in eo fuit, est morte damnatus. Quod hoc modo comperitum est. Cùm in Ecclesia sancti Petri Proceribus congregatis, de morte Imperatoris consiliatus fuisset, finito consilio omnia tuta timens, iussit explorare, si quis vsquam in angulis aut subter altaribus fuisset abscondus. Et ecce, vt timuerunt, inuenerunt vnum Clericum subtus altare celatum. Quem apprehendentes, ad iusiurandum compulerunt, ne proditor eorum molitionis fieret. Qui ne vitam perderet, vt dictauerunt, iurare non abnuit. Sed illis recedentibus, iuramentum illud sacrilegum paruipendens, ad Palatium properauit. Cùmque cum maxima difficultate per septem fores & ostia tandem ad cubiculum Imperatoris penetrasset, pulsato aditu vigilantissimum semper Carolum ad maximam perduxit admirationem, quis eo tempore cum præsumeret inquietare. Præcepit tamen feminis, quæ ad obsequium Reginæ vel filiarum cum comitari solebant, vt exirent videre quis esset ad ianuam, vel quid inquireret. Quæ exeuntes, cognoscentesque personam vilissimam, obseratis ostiis cum ingenti risu & cachinno se per angulos, vestibibus ora repressæ, conabantur abscondere. Sed sagacissimus Imperator, quem nihil sub cælo posset effugere, diligenter à mulieribus exquisiuit, Quid haberent, vel quis ostium pulsaret. Responsumque accipiens, quia quidam coccio, quidam derafus, insulsus, & infaniens, linea tantùm & femoralibus indurus, se absque morâ postularet alloqui: iussit eum intromittere. Qui statim corruens ad pedes illius, cuncta patefecit ex ordine. Nihil verò minus suspicantes, ante horam dici tertiam omnes illi coniuratores dignissima pœnâ vel exiliis deportati sunt, aut puniti. Ipse quoque nanus & gibbosus Pippinus immanissimè cæsus & detonsus, ad Cellam sancti Galli, quæ cunctis locis Imperij latissimi pauperior visa est & angustior, castigandi gratiâ ad tempus aliquantulum destinatus est.

NEC multò post quidam de primoribus Francorum in Regem manus mittere voluerunt. Quod cùm eum minimè lateret, & tamen non libenter eos perderet, (quia si benè voluissent, magnum Christiani populi munimen esse potuissent) direxit Legatos suos ad eundem Pippinum, sciscitans ab eo, quid de his fieri oporteret. Quem cùm in horto cum senioribus fratribus. (iunioribus ad maiora opera detentis) vrticas & noxia quæque tridente extrahentem reperissent, vt vsui proficua viuaciùs excrescere valerent, indicauerunt ei causam aduentus sui. At ille ex imis præcordiis suspiria trahens, vt omnes debiles animosiores sanis esse consueuerunt, in hæc verba respondit: *Si Carolus consilium meum dignaretur, non ad tantas me deponeret iniurias. Ego nihil illi demando à dicere ei quid me agentem inueneritis.* At illi timentes ne sine aliquo certo responso ad formidabilem reuertentur Imperatorem, iterum atque iterum requirebant ab eo, quid Domino renunciare deberent. Tunc ille stomachando, *Nihil, inquit, aliud ei demando, nisi quod facio, Inutilia recrementa extraho, vt olera necessaria liberiùs excrescere valeant.* Igitur illi tristes abscesserunt, quasi qui nihil rationabile reportarent. Venientes autem ad Imperatorem, & requisiti quid referrent, conquesti sunt, se tanto labore & itinere fatigatos ne in vno quidem sermone certiorari potuisse. Sagacissimo autem Rege per ordinem interrogante, vbi eum, vel quid agentem repererint, quidque illis responsi reddiderit, dixerunt: *In trieris rusticano sedentem eum inuenimus, & tridente areolam olerum nouellantem: causamque itineris nostri reuoluentes, hoc solum ab eo responsi magnis flagitationibus extorquere potuimus. Nihil aliud ei demando nisi quod facio. Inutilia recrementa extraho, vt olera necessaria liberiùs excrescere valeant.* His auditis, astu non carentis, & sapientiâ pollens Augustus, confrictis auribus, & inflatis naribus, dixit ad eos: *Rationabile responsum, optimi vassalli, reportastis.* Illis itaque de periculo vitæ metuentibus, ipse vim dictorum ad effectum perducens, cunctos illos insidiatores suos de medio vinentium auferens, fidelibus suis occupata ab infructuosis loca crescendi & se extendendi causâ concessit. Vnum verò aduersariorum, qui excelsissimum in Francia collem, vt quæcumque de eo prospicere posset, sibi in possessionem delegit, in eodem colle altissimè

CAROLVS
MAGNVS. trahi affixum iussit leuari. Pippinum verò nothum suum præcepit eligere sibi, quomodo vitam degere voluisset. Qui optione concessa, optauit locum in quodam Monasterio tunc nobilissimo, nunc autem non incertum de qua causa destructo: quam antea non soluam, quàm BERNARDVLM vestrum spata femur accinctum conspiciam.

XX. INDIGNATVS est autem magnanimus CAROLVS, quia ipse ad barbaras illas nationes sit exire prouocatus, cum quilibet Ducum suorum ad hoc videretur idoneus. Quod etiam ita esse, ex vnius comprouincialium meorum facto probabo. Erat quidam vir de Durgonum*, iuxta nomen suum magna pars terribilis exercitus, vocabulo Cishere, tantæ proceritatis, vt de Enachim stirpe procreatus credi potuisset, nisi tantum temporis ac locorum interesset. Qui quotiescúmque ad fluuium Duram Alpinis torrentibus tumefactum exundantemque venisset, nec caballum maximum in eius non dicam fluenta, sed nec liquentia posset impellere, habenis fluitantem post se traxit, inquiring: *Per dominum Gallum velis nolis me sequi debebis.* Is itaque cum in comitatu Cæsaris Behemanos*, V Vilzos, & Auaros in modum prati secaret, & in auicularum modum de hastili suspenderet, domum victor reuersus, & à torpentibus interrogatus, qualiter ei in regione V Vinidum complaceret; illos dedignatus, aiebat: *Quid mihi ranunculi illi? Septem, vel octo, vel cerè nouem de illis hasta mea perforatos, & nescio quid murmurantes, huc illucque portare solebam. Frustra aduersum tales vermiculos dominus Rex & nos fatigati sumus.*

XXI. EODEM itaque tempore cum Imperator Hunorum bello extremam manum imposuisset, & supradictas gentes in deditiōem suscepisset, exeuntes Nordmanni Gallis & Francis magnam inquietudinem fecerunt. Reuersus autem inuictissimus CAROLVS itinere terrestri, quamuis multum angusto & inuio, domi eos inuadere conatus est*. Sed vel Dei prouidentia prohibente, vel vt secundum Scripturam in his experiretur Israëlēm, vel peccatis nostris obfistentibus, cuncta illius tentamenta in irritum sunt deducta: in tantum vt ad incommoda totius exercitus comprobanda, de vnius Abbatis copiis in vna nocte quinquaginta boum paria repentina peste numerarentur extincta. Sapientissimus ergo virorum Carolus, ne Scripturæ inobediens, contra ietum fulminis conaretur, destitit ab incepto. Cum verò per non modicum tempus latissimum peragraret Imperium, Godefridus Rex Nordmannorum absentiam eius animatus fines Regni Francorum inuasit, Mosellanumque pagum in sedem sibi prælegit. Cum verò falconem suum de anera* vellet extrahere, consecutus est eum filius suus, cuius nuperrimè matrem reliquit, & alteram super eam duxit vxorem, & cum gladio per medium diuisit. Quo facto, sicut quondam Holoferne perempto, nullus in animis vel armis, sed in solo fugæ præsidio ausus est confidere. Et ita ne exemplo ingrati Israëlīs contra Deum gloriaretur, absque sua industria liberata est Francia. Inuictus autem nec vincendus vquam Carolus, de tali quidem iudicio Deum glorificans, plurimum conquestus est quòd propter absentiam suam aliquis de illis euaserit. *Heu! proh dolor! inquiring, quòd videre non merui, quomodo Christiana manus mea cum cynocephalis illis luserit.*

XXII. CONTIGIT quoque ad quandam maritimam Gallie Narbonensis urbem vagabundum CAROLVM inopinatè venire. Ad cuius portum eo prandente, sed ignorato, piratirium* exploratores Nordmannorum fecerunt. Cumque visis nauibus alij Iudæos, alij verò Africanos, alij Britannos mercatores esse dicerent, sapientissimus Carolus ex structione nauium vel agilitate non mercatores, sed hostes esse deprehendens, dixit ad suos: *Iste naues non confert. & mercimoniis, sed hostibus facta sunt acerrimis.* His auditis, alter alterum præuenire cupientes, festinè properabant ad naues. sed frustra. Nam comperto Nordmanni, quòd ibidem esset, vt ipsi cum nuncupare solebant, Martellus Carolus, ne omnis armatura sua in illo aut retunderetur, aut in minutissimas resoluta particulas disperiret, effugio satis incomparabili insequentium non solum gladios, sed & oculos euitarunt*. Religiosissimus autem Carolus, iustus & timoratus, exurgens de mensa ad fenestram Orientalem constitit, & inæstimabilibus lachrymis diutissimè perfusus, cum nullus eum compellere præsumeret, tandem aliquando ipse bellicosissimis Proceribus suis de tali gestu & lachrymatione sa-

* crederetur

* Durgué

* Bema-
naos, VVi-
nidos, &
Auares* molitus
est.

Iudic. 2.

Eccles. 4.

* atera

Iudith 15.

* quidam
piratarum* effuge-
runt.

A tisfaciens, Scitis, inquit, à fideles meos, quid tantopere plorauerim? Non hoc, ait, ti-
 meo, quod isti nugis mihi aliquid nocere præualeant: sed nimium contristor, quod me CAROLVS
 viuento nisi sunt litus istud attingere; & maximo dolore torqueor, quia præideo, quan- MAGNVS.
 ta mala posteris meis & eorum sint facturi subiectis. Quod ne adhuc fiat, Christi Do-
 mini nostri tutela prohibeat, & gladius vester in sanguine Nordmannorum dura-
 tus obsistat, adiuncto sibi mucrone CARLOMANNI patris vestri, tincto quidem
 in eorundem cruore, sed nunc non propter ignauiam, sed propter inopiam re-
 rum angustiamque terrarum fidelissimi vestri ARNOLDI ita in rubiginem ver-
 sus, vt tamen iussu & voluntate potentæ vestræ haud difficulter possit ad acu-
 men & splendorem perducere. Hic enim solus ramusculus cum tenuissima Ben-
 nolini * astula de fecundissimâ Ludouici radice sub singulari cacumine prote- * Bemlin
 ctionis vestræ pupulascit *. Etenim ergo de proatuo vestro Pippino in historiam * pullula-
 vestri cognominis aliquid inseratur, quod, concedente clementia diuinâ, mox scit.
 futurus Carolaster, aut Luduiculus vester imiteretur.

LONGOBARDIS vel ceteris hostibus Romanos infestantibus, miserunt Le- XXIII.
 gatos suos ad eundem PIPPINVM, vt propter amorem sancti Petri sibi quanto-
 ciùs in auxilium venire dignaretur. Qui absque morâ subiugatis hostibus, ora-
 tionis tantùm gratia Romam victor ingreditur, & à ciuibus hac laude suscipitur,
 Ciues Apostolorum, & domestici Dei aduenerunt hodie portantes pacem, & illuminan-
 tes patriam, dare pacem gentibus & liberare populum Domini. Cuius vim carminis &
 B originem quidam ignorantes *, hoc in natalitiis sanctorum Apostolorum canere
 consueuerunt. Ipse verò inuidiam Romanorum, imò, vt verius loquar, Con- * nescien-
 stantinopolitanorum declinans, mox in Franciam reuertitur. Comperto autem tes quidam
 quòd primates exercitus eum clanculò despicientes carpere solerent; præcepit
 adduci taurum magnitudine terribilem, & animis indomabilem, leonemque fe-
 rocissimum in illum dimitti. Qui impetu validissimo in eum irruens, apprehensa
 ceruice tauri proiecit in terram. Tunc Rex dixit ad circumstantes, Abstrahite
 leonem à tauro, vel occidite eum super illum. Qui spectantes ad alterutrum, con-
 gelatisque præcordiis pauefacti, vix hæc singultando musitare potuerunt: Do-
 mine, non est homo sub cælo qui hoc audeat attentare. Quo ille confidentior exurgens
 de throno, & extractâ spatâ per ceruicem leonis; ceruicem tauri diuisit ab ar-
 mis: & spatâ in vaginam remissa, consedit in folio. Videtur vobis, inquit,
 vtrum Dominus vester esse possimus? Non audistis quid fecerit paruus David ingenti
 illi Goliath, vel breuissimus Alexander procerissimis satellitibus suis? Tunc quasi
 tonitru percussi ceciderunt in terram, dicentes: Quis nisi insaniens dominationem
 vestram mortalibus imperare detrectatur?

NON solùm contra bestias & homines talis extitit, sed etiam contra spirita- XXIII.
 C les nequitas inauditum certamen exercuit. Nam cum Aquisgrani, thermis non-
 dum ædificatis, calidi saluberrimique fontes ebullirent, iussit Camerarium suum
 præuidere, si fontes purgati essent, & ne quis ignotus ibi dimitteretur. Quod
 cum factum fuisset, assumpto Rex gladio, in linea ex subralaribus properauit ad
 balneum. cum repente hostis antiquus eum quasi perempturus aggreditur. Rex
 autem crucis signo munitus, nudato gladio umbram in humana aduertens effi-
 gie, inuincibilem gladium ita terræ infixit, vt diutino luctamine vix eum reuoca-
 uerit. Quæ tamen umbra tantæ crassitudinis erat, vt cunctos illos fontes tabo &
 cruore, abominandâque pinguedine deturparet. Sed nec his motus insuperabilis
 Pippinus, dixit ad Cubicularium: Non sit tibi cura de talibus; fac effluere infectam
 illam aquam, vt in ea, quæ pura manauerit, sine morâ lauari debeam.

PROPOSVERAM quidem, Imperator Auguste, de solo proatuo vestro CA- XXV.
 ROLO, omnia vobis scientibus quæcumque fecit, breuem narratiunculam rete-
 xere. Sed cum ita se obtulerit occasio, vt necessariò memoria fiat gloriosissimi
 patris vestri LUDVICI, cognomento Illustris, & religiosissimi proatui ve-
 stri PIPPINI junioris, de quibus propter ignauiam modernorum grande si-
 lentium est, omnia infra præterire nefarium iudicium. Nam de maiore PIPPI-
 NO integrum penè librum doctissimus Beda in Ecclesiastica præcudit Historia.
 His itaque per excessum commemoratis, ad cognominalem vestrum illustrem
 Carolumolorinus iam redeat natus. Sed si bellicis rebus ab eo gestis aliquid
 non subtraxerimus, nunquam ad quotidianam eius conuersationem reuoluen-

dam reducimur. Quapropter quæ concurrunt in præfenti, quàm strictiffimè potuero memorabo. A

CAROLVS
MAGNVS.

XXVI.

* discedereat,

* vacationis

POST mortem victoriosissimi Pippini, cum iteratò Longobardi Romam iam inquietarent, inuictus CAROLVS quamuis in Cisalpinis partibus nimirum occupatus, iter in Italiam haud segniter arripuit, & incruento bello siue spontanea deditione humiliatos in seruitium accepit Longobardos: & in firmitatis gratiam, ne vnquam à Regno Francorum discernentur*, vel terminis sancti Petri aliquam irrogarent iniuriam, filiam DESIDERII Longobardorum Principis duxit uxorem. Qua non post multum temporis, quia esset clinica, & ad propagandam prolem inhabilis, iudicio sanctissimorum Sacerdotum relicta, velut mortua: iratus pater iuramento sibi Prouinciales astringens, ipseque in muris Ticinensibus se concludens, inuincibili Carolo rebellare disposuit. Quod ille pro certo comperiens, illuc iter accelerauit. Contigit autem ante aliquot annos, quendam de primis Principibus nomine OGGERVM offensam terribilissimi Imperatoris incurere, & ob id ad eundem Desiderium confugium facere. Audito autem aduentu metuendi Caroli, ascenderunt in turrim eminentissimam, vnde longè lateque prospicere venientem potuissent. Apparentibus verò impedimentis, quæ expeditiora Darij vel Iuhj fuissent expeditionibus, dixit Desiderius ad Oggerum: *Estne Carolus in tanto exercitu?* At ille respondit, *Non adhuc.* Videns vero exercitum popularium de latissimo Imperio congregatum, diffinitè pronunciauit ad Oggerum: *Verè in his copiis Carolus exultat.* Respondit Oggerus: *Sed non adhuc, neque adhuc.* Tunc æstuarè cœpit, & dicere: *Quid faciemus, si plures cum eo venerim?* Dixit Oggerus, *Videbis qualis ille veniat. De nobis autem nescio quid fiat.* Et ecce ista fermocinantibus, apparuit schola vocationis* semper ignara. Quam videns Desiderius, stupefactus, *Iste est,* inquit, *Carolus.* Et Oggerus, *Non, inquit, adhuc.* Post hanc cernuntur Episcopi, Abbatèsque, & Clerici Capellani cum Comitibus suis. Quibus aspectis, hæc vix ægrè iam lucis inimicus mortisque Desiderius singultando blaterauit: *Descendamus, & abscondamur in terrâ à facie furoris aduersarij tam immanis.* Ad quæ retulit extumescens Oggerus, rerum & apparatus incomparabilis Caroli quondam expertus, & in meliori tempore assuetissimus: *Quando videris, inquit, segetem campis inhorrescere, ferreum Padum & Ticinum marinis fluctibus ferro nigrantibus muros ciuitatis inundantes, tunc est spes Caroli venientis.* His necdum expletis, primùm ad Occasum Circino vel Borea cœpit apparere quasi nubes tenebrosa, quæ diem clarissimam horrentes conuertit in vmbra. Sed propiante paululum Imperatore, ex armorum splendore dies omni nocte tenebrosior oborta est inclusis. Tunc visus est ipse ferreus Carolus ferrea galea cristatus, ferreis manicis armillatus, ferreo thorace ferreum pectus humeròsque Platonicos tutatus, hasta ferrea in altum subreçtâ sinistrâ impletus. Nam dextera ad inuictum chalybem semper erat extentâ. Coxarum exteriora, quæ propter faciliorem ascensum in aliis solent lorica nudari, in eo ferreis ambiebantur bracteolis. De œcreis quid dicam? quæ & cuncto exercitui solebant ferreæ semper esse vsui. In clypeo nihil apparuit nisi ferrum. Caballus quoque illius animo & colore ferrum retinebat. Quem habitum cuncti præcedentes, vniuersi ex lateribus ambientes, omnèsque sequentes, & totus in commune apparatus, iuxta possibilitatem erat imitatus. Ferrum campos & plateas replebat; solis radij reuerberabantur acie ferri; frigidò ferro honor à frigidiori deferebatur populo. Splendidissimum ferrum horror expalluit cloacarum. *O ferrum! heu ferrum!* clamor confusus insonuit ciuium. Ferro contremuit firmitas murorum, & iuuenum consilium ferro deperit seniorum. His igitur, quæ ego balbus & edentulus, non vt debui, circuitu tardiore diutiùs explicare tentavi, veridicus speculator Oggerus celerrimo visu contuitus, dixit ad Desiderium: *Ecce habes quem tantopere perquisisti.* Et hæc dicens, penè exanimis cecidit. Sed quia ipso die vel propter amentiam, vel propter aliquam spem resistendi, ciues vrbici eum suscipere noluerunt, dixit artificiosissimus Carolus ad suos. *Faciamus hodie aliquid memorabile, ne diem istum otiosi transegisse vituperemur. Acceleremus efficere vnum Oratoriolum, in quo, si nobis citiùs apertum non fuerit, diuinis seruitiis insistere debeamus. Et hac voce emissa, alij aliò discurrentes, calcem & lapides, alij verò ligna vel alia pigmenta congregantes, artificibus semper eum comitantibus, attulerunt*

A lerunt. Qui à quarta diei hora ante duodecimam talem Basilicam muris & tectis, CAROLVS MAGNVS laquearibus & picturis, auxiliante tironum manu militumque construxerunt, vt nulli adhuc eam cernenti, nisi per annum integrum potuisse fieri credatur. Postera verò die, quanta facilitate, quibusdam ciuium sibi aperire volentibus, quibusdam licet frustra rebellare, vel vt veriùs dicam se includere volentibus, absque cruoris effusione, sola tantum industriâ, ciuitatem superauerit, ceperit, illis scribendum relinquo, qui non aliquo amore, sed questus tantum gratiâ vestram Celsitudinem comitantur.

EX IN ad vltiora progressus, venit religiosissimus Carolus ad urbem Furio-xxvii. lanam *, quam qui sibi scioli videntur Forum-Iulienſe nuncupant. Contigit autem, vt eodem tempore Episcopus ciuitatis illius, aut (vt modernorum loquar * Fufiolan consuetudine) Patriarcha, occasui vitæ propinquaret. Ad quem cum religiosissimus Carolus visitandi gratiâ properaret, vt successorem suum ex nomine designare deberet, ille religiosè admodum ex imis præcordiis suspiria trahens: *Domine, inquit, Episcopatum istum diu sine aliquâ utilitate vel profectu spiritali retentum, iudicio diuino & vestre dispositioni relinquo, ne ad cumulum peccatorum, quem viuens exaggeravi, etiam mortuus aliquid superiniecere apud inuitabilem & incorruptum iudicem deprehendam.* Quod sapientissimus Carolus ita cepit, vt eum antiquis Patribus non immeritò cœquandum iudicauerit. Cùm autem in eadem

B regione aliquantisper immoratus fuisset exercitatissimus inexercitatissimorum * * Verbum hoc in Cod. Moissiac. non est. Francorum Carolus, donec Episcopo decedente dignum ei successorem substitueret, quadam festiua die post Missarum celebrationem dixit ad suos: *Ne otio*

torpentes ad ignauiam perducamur, eamus venatum donec aliquid capiamus, & singuli in eodem habitu pergamus quo nunc induti sumus. Erat autem imbrifera dies & frigida. & ipse quidem Carolus habebat pellicium berbicum *, non multum amplioris precij quàm erat roccus ille S. Martini, quo pectus ambitus, nudis brachiis Deo sacrificium obtulisse astipulatione diuina comprobatur. Ceteri verò, vt pote feriatis diebus, & qui modò de Papia venissent, ad quam nuper Venetici de transmarinis partibus omnes Orientalium diuitias aduectassent, Phœnicum pellibus auium serico circumdatis, & pauonum collis cum tergo & clunis mox florescere incipientibus, tyria purpura, vel diacedrina litra decoratis, alij de lodicibus, quidam de gliribus circumamicti procedebant, saltusque peragrantes, ramis arborum, spinisque & tribulis lacerati, vel imbribus infusi, tum etiam sanguine ferarum pellicumque volutabro fœdati remeabant. Tunc astutissimus dixit Carolus, *Nullus nostrum pellicium suum extrahat, donec cubitum eamus, vt in nobis ipsis melius siccari possint.* Quo iusso, singuli corpora magis quàm indumenta curantes, vsquæquaque focos inquirere & caleſeri studebant: ac mox reuerſi &

C in ministerio eius vsque ad profundam noctem persistentes, ad mansiones remittebantur. Cùmque tenuissimas illas pelliculas *, vel tenuiores brandeas extrahere cœpissent, rugarum & contractionum rupturas quasi virgarum in ariditate * pelliculas fractarum procul audiri fecerunt: gementes & suspirantes, conquerentésque se tantum pecuniæ sub vna die perdidisse. Præceptum verò ab Imperatore susceperant; vt in eisdem pellibus crastina die se illi præsentarent. Quod cum factum fuisset, & omnes non in nouis resplenderent, sed potiùs pannis & decolori fœditate horrerent, dixit industriâ plenus Carolus ad Cubicularium suum: *Tere illud pellicium nostrum inter manus, & adfer in conspectum nostrum.* Quo integerrimo & candidissimo allato, assumens illud inter manus, & cunctis astantibus ostendens, hæc pronunciauit: *O solidissimi mortalium, quod pellicium modò pretiosius & utilius est? Istudne meum vno solido comparatum, an illa vestra non solum libris, sed & multis cœmpta talentis?* Tunc vultibus in terram declinatis terribilissimam eius animaduersionem sustinere nequibant. Quod exemplum religiosissimus pater vester non semel, sed per totam vitam suam ita imitatus est, vt nullus, qui eius agnitione & doctrinâ dignus videbatur, aliquid in exercitu contra hostem nisi tantum arma militiæ & lanæ vestimenta cum lineis portare præsumeret. Quòd si quisquam inferiorum disciplinæ illius ignarus, de serico, auro, vel argento circa se habens, eum fortè incurriſset, his verbis increpatus & melioratus, timò sapientior effectus abscessit: *O te bis aureum! ô te argenteum! ô te totum coccineum! miser & infelix, non tibi sufficit vt tu solus forte belli intereas? quin etiam res, quibus*

CAROLVS
MAGNVS.
anima tua redimi valeret, in manus hostium tradas, ut de eis simulacra gentium ador-
mentur. A

XXVIII. QVANTVM verò à prima ætate vsque ad septuagesimum annum ferro gau-
deret inuictissimus LV DV V I C V S, quantum ante Nordmannorum Legatos
spectaculum de ferro faceret, melius hoc vobis scientibus replicabo. Cùm Re-
ges Nordmannorum singuli pro deuotione sua aurum illi & argentum, & pro sem-
piterna subiectione vel deditioe gladios suos ipsi dirigerent: præcepit Rex, vt
pecunia quidem in pauimentum proiiceretur, & à nullo nisi indignanter adspi-
ceretur, sed potius ab omnibus velut lutum conculcicaretur. Gladios verò in subli-
mi folio residens sibi attentandos iussit adferri. Porrò Legati metuentes, ne
quid sinistrae suspicionis contra eos possent oriri, eo modo, quo solent ministri
dominis suis cultellos de summis oris præbere, ita spatas Imperatori cum sui pe-
riculo porrigebant. Quarum ille cùm vnã de capulo acceptam, & ab extremi-
tate vltima ad summum curuare niteretur, inter fortiores ferro manus disrupta
est. Tunc vnus de Missis suam de vagina protrahens, ministrantiùmque more ad
ipsum obsequelam protendens: *Domine, inquit, vt credo, & flexibilis & rigida inue-
nietur ista spatha ad votum victoriosissime dextera vestra.* Qua Cæsar accepta, & verè
Esai. 51. Cæsar, iuxta vaticinium Isaia; *Attendite ad petram vnde excisi estis,* de tota Ger-
manix populositate, singularis diuinitatis opificium, in antiquos hominum artus
& animos exurgens, ab ora vltima capulotenus in modum viminis contraxit, &
sensim ad statum pristinum redire permisit. Tum Legati semet adspectantes, & B
ad alterutrum obstupescentes: *O vitam, inquit, Principibus nostris tam vile vi-
deatur aurum, & ferrum tam pretiosum!* Et quia de Nordmannis mentio incidit,
quanti fidem habeant & Baptismum, de rebus in temporibus aui vestri Caroli
gestis paucis euoluam.

XXIX. VT post mortem bellicosissimi Dauid multo tempore finitimæ gentes manu
fortissima subiugatæ eius Imperio, filio Salomoni pacifico tributa dependerunt:
ita propter timorem & tributa Augustissimo Imperatori Carolo persoluta, filium
eius LV DO V I C V M gens immanissima Nordmannorum simili veneratione so-
lebat honorare. Quorum Legatos religiosissimus Imperator tandem aliquando
miseratus, interrogauit, si Christianam Religionem suscipere vellent. Et respon-
so accepto, quia semper & vbique & in omnibus essent obedire parati, iussit eos
in eius nomine baptizari, de quo doctissimus ait Augustinus: *Si non esset Trinitas,
non dixisset veritas, Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij,
& Spiritus sancti. Qui à primoribus Palatij quasi in adoptionem filiorum suscepti,
de Camera quidem Cæsarum candidatum, à patrinis verò suis habitum Franco-
rum in vestibus preciosis & armis ceterisque ornatis acceperunt. Quod cùm diu-
tiùs aditaretur, & non propter Christum, sed propter commoda terrena, ab
anno in annum multò plures iam, non vt Legati, sed vt deuotissimi vasalli ad
obsequium Imperatoris in Sabbato sancto Paschæ festinarent occurrere: conti- C
git, vt quodam tempore vsque ad Ludouicum venissent. Quos Imperator inter-
rogatos, si baptizari votum haberent, & confessos, iussit aqua sancta sine mora
perfundi. Cùmque tot linearum vestes non essent in promptu, iussit incidi camisia,
& in modum sepium consui, vel in modum vitium pastinari. Quarum cùm vna
cuidam Seniorum illorum repentinò fuisset imposita, & ille eam curiosioribus
oculis ex tempore contemplatus fuisset: iamque indignatione non modica men-
te concepta, dixit ad Imperatorem: *Iam vicies hic lotus sum, & opimis candidissi-
misque vestibus indutus. Et ecce talis saccus non milites, sed subulcos condecet: & nisi
nuditatem erubescerem, meis priuatus, nec à te datis contectus, amictum tuum cum Chri-
sto tuo tibi relinquerem.* Tanti pendunt hostes Christi, quod ait Apostolus Christi:
Gal. 3. *Omnes qui in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Et illud, *Quicumque bap-
Rom. 6. tizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.* Et quod maximè contrà
Hebr. 6. contemptores fidei, violatorèsque sacramentorum vigilat: *Rursum crucifigentes
sibi filium Dei, & ostentatui habentes.* Quod vtinam apud Gentiles tantum, & non
etiam inter eos, qui Christi nomine censentur, sæpius inueniretur.*

XXX. AD HVC referendum est de bonitate LV DO V I C I prioris, & sic ad Carolum
remeandum. Quietissimus Imperator Ludouicus à cunctis hostium incurfioni-
bus immunis, religiosus tantum operibus, orationibus scilicet, eleemosynis, cau-

Alisque audiendis, & iustissimè determinandis insudabat. In quo negotio tantùm ingenio & vsu exercitatus erat, vt cùm ei quidam in similitudine Achitofel, pro angelo habitus à cunctis, illudere tentauisset: huiusmodi responsum comi vultu, blandissimâque voce, sed mente aliquantulum commota rependeret: *O sapientissime Anshelme, si fas sineret, dicere audeam, quòd tramite non recto incedis.* Ex qua die idem Iuridicus ab vniuersis est pro nihilo deputatus.

ELEEMOSYNIS verò adedò intentus erat misericordissimus Ludouicus, vt **xxxxi**, eas non solùm in conspectu suo, sed & per se ipsum fieri maluisset. Insuper & vbi ipse absens fuisset, ita pauperum causas moderari decreuit, vt vni ex iis, qui ex omni parte debilis, sed animosior ceteris videbatur, ipsorum commissa, furtorum redditiones, iniuriarum vel læsionum rationes, in maioribus etiam commissis membrorum abscissiones, aut truncationes capitum, nec non & suspensiones corporum per eum fieri præciperet, Qui constitutis Ducibus, Tribunis, & Centurionibus, eorùmque Vicariis, rem sibi delegatam haud segniter impleuit. Ipse autem clementissimus Augustus, in cunctis illis Dominum Christum veneratus, eis alimenta, & quibus tegerentur, impendere nunquam destitit: & præcipuè in illa die, qua Christus mortali tunica exutus incorruptibilem resumere parabat. In qua etiam cunctis in Palatio ministrantibus, & in Curia Regiâ seruientibus, iuxta singulorum personas donatiua largitus est. Ita vt nobilioribus quibuscumque aut baltheos, aut fascilones, preciosissimâque vestimenta à latissimo Imperio perlata distribui iuberet. Inferioribus verò saga Fresonica omnimodi coloris darentur. Porro custodibus equorum, pictoribusque & coquis indumenta linea cum laneis, spatiiisque*, prout opus habebant, proiicerentur. Cùmque iam nullo indigente secundum actus & dicta Apostolica, esset in omnibus gratia magna, quando & pauperes pannosi iucundissimè dealbati *Kyrieleyson* Ludouico beato per latissimam curtem vel curtículas Aquarum grani, quas Latini vsitatiùs porticum nomine vocant, vsque ad cælum voces efferrent. Et qui poterant de militibus pedes Imperatoris amplectentibus, aliis verò eminus adorantibus, iam Cæsare ad Ecclesiam procedente, quidam de scurris ioculariter inquit: *O te beate Ludouice, qui tot homines vna die vestire potuisti! Per Christum, nullus in Europâ hodiè plures vestiuit, quam tu, præter ATTONEM.* Cùmque ab eo Imperator quæreret, quomodo ille plures vestire potuisset, mimus quasi gaudens, si Imperatorem in admirationem vertisset, cum cachinno intulit: *Hodiè, inquiens, ille noua indumenta largitus est plurima.* Quod dulcissimi gestus Imperator blandè pro ludo, & ineptus vt erat vultu percipiens, humili deuotione Ecclesiam intrauit, in qua ita timoratè se gessit, quasi ipsum Dominum Iesum Christum præ oculis corporalibus habere videretur. Qui etiam omni tempore non pro aliqua necessitate, sed pro largiendi occasione singulis Sabbatis balnari, & cuncta quæ deposuerat, præter gladium & baltheum, apparitoribus suis dare consueuerat. Quæ eius liberalitas vsque ad infimos etiam peruenit, adedò vt Stracholto vitreario seruo Sancti Galli totam vestituram suam tunc sibi seruienti præciperet dari. Quod cùm erronei militum vassalli cognouissent, ei iuxta viam insidias ponentes, spoliare moliti sunt. Quibus cùm idem diceret, *Quid facisis vitreario Cæsaris vim inferentes? responderunt: Officium quidem tuum habere te permittimus.* . . . . .

*fort. spatiiisque
Abbr. 4.

Videntur quadam deesse.

A

ANNALIVM
DE GESTIS CAROLI M.
IMPERATORIS
LIBRI V.

Opus Auctoris quidem incerti, sed Saxonis & Historici, ac Poëtae antiquissimi, id est Arnolfo Imperatori æqualis

*Reinerus Reineccius Stinheimus ex VVolfebuttel. Bibliotheca primus enulgavit, B
cuius etiam sunt notæ, quæ marginibus adscribuntur.*

LIBER PRIMVS.

ANNO DCCLXXI. INDICT. VIII.

ALVATOR mundi postquam de Virgine nasci
Dignatus, nostri se corporis induit artus,
Evoluit septingentos rota temporis annos,
Et decies septem: sed & vnus penè peractus
Insuper annus erat, cum iure Monarchia Regni
Francorum CAROLO diuinitus est data MAGNO.

Nam Carolomannus frater decesserat eius
Præsens iam supremis propè partibus anni.
Et Carolus villam, quæ Carbonata* vocatur,
Adueniens, summos Proceres, omnesque potentes
Fraternæ quondam partis susceperat illic,
Haud retractantes domino se subdere tali.
Exceptis tantùm paucis, quæ fortè prioris
Magnus amor domini cum coniuge fecerat eius
Et natis remanete, quibus comitata petiuit
Italiam, sperans se degere posse quietam
Sub Regis Desiderij munimine vitam.
Rex autem Carolus celebrauit in Attiniaco
Natalem Domini, necnon Paschalia festa.

* *al. Carbonatum*

DCCLXXII. INDICT. IX.

PAVLO Romanæ defuncto Præsule Sedis,
Suscepit post hunc Adrianus Pontificatum.
Et Rex VVormatiam Carolus collegit in urbem
Francorum Proceres ad Concilium generale.
Cum quibus vt bello Saxones aggrederetur,
Decreuit: quoniam Saxonum proxima Francis
Adiacet ad Boream tellus: vix limite certo
Diuisi gentis fines vtriusque cohærent.
Quæ tum vicinæ quo plus regione fuere,

A Tantò seiunctas animis discordia fecit.
 Finitimos sed enim per agros vtrinque solebant
 Assiduè fieri cædes, incendia, prædæ.
 Saxonum natura ferox, & pectora dura,
 Ferre iugum Christi necdum dignata suaue,
 Dæmonico nimium fuerant errore subacta.
 Christicolæ verò iam longo tempore Franci
 Catholicam tenuère fidem, multisque per orbem
 Iam dominabantur populis, quibus vndique fulsi
 Præcipuè virtute Dei, quem fitè colebant,
 Hanc vnam poterant nimirum vincere gentem.
 Quæ nec Rege fuit saltem sociata sub vno,
 Vt se militiæ pariter defenderet vsu:
 Sed variis diuisa modis plebs omnis, habebat
 Quot pagos tot penè Duces, velut vnus artus
 Corporis in diuersa forent hinc indè reuulsi.
 Sed generalis habet populos diuisio ternos,
 Insignita quibus Saxonia floruit olim.
 Nomina nunc remanent, virtus antiqua recessit.

B Denique VVestfalos vocitant in parte manentes
 Occidua, quorum non longè terminus anne
 A Rheno distat. Regionem Solis ad ortum
 Inhabitans Osterlingi, quos nomine quidam
 Ostualos alio vocitant, confinia quorum
 Infestant coniuncta suis gens perfida Sclavi.
 Inter prædictos media regione morantur
 Angarij, populus Saxonum tertius. Horum
 Patria Francorum terris sociatur ab Austro,
 Oceanoque eadem coniungitur ex Aquilone.
 Hanc igitur Carolus statuit sibi subdere gentem.
 Nec mora, cum totis Francorum viribus ipsam
 Aggressus, latè ferro vastauit & igni.
 Castellum naturali munimine forte
 Valde, manu quoque firmatum, quod barbara lingua
 Nominat Eresburg, valido cum robore cepit.
 Gens eadem coluit simulacrum, quod vocitabant
 Irminful, cuius factura simulque columna
 Non operis parui fuerat, pariterque decoris.
 Hoc Rex euertens, mansit tribus ipse diebus
 In castris iuxta positus, cum continuato
 Æstatis feruore diu, cæloque sereno,
 Ardebant agri, nec in ipsis fontibus humor
 Vllus erat, multo squallebant puluere riui.
 Iamque fatigabat grauitè Regalia castra
 Auicta calore sitis, sed vis dedit omnipotentis,
 Cui placuit fani subuersio iusta profani,
 Vt mediante die subitò per concaua sicci
 Cuiusdam torrentis*, erat qui proximus illis,
 Sufficiens exercitui prorumperet vnda.
 His gestis, cum Rex VVifuram* venisset ad amnem,
 Obsidibus bis sex ipsa de gente receptis,
 Ad patriam rediit magna cum prosperitate.

C

* Proculdubio cum
 torrentem innuit qui in
 agro Paderborn. hodie
 nominatur *der Bullerborn*.
 *populari lingua *VVeser*.
 Alij *VVifurgim* nominant.

DCCLXXIII. INDICT. X.

773.

MISSIS Legatis, Adrianus Papa sacratus
 Auxilium Caroli studuit deprecari Magni.
 Aduersus Longobardos, quorum fuit illo
 Tempore Rex Desiderius. nam valde premebat

Tom. II.

M iij

Improba Romanos huius violentia gentis.
 Et quia tunc illi pars maxima subdita Regni
 Italiæ totius erat, terrasque per illas,
 Scilicet hostiles, non quæquam mittere tutò
 Romanus Præful potuit, qui tramite recto
 Francorum terras peteret, conscendere nauem
 Fecit apud Romam Legatum nomine Petrum,
 Ut mare circuitu longo fluctusque pererrans
 Suspectum vitaret iter. Sic sæpè videtur
 Tutior Oceani feruor pelagique procella,
 Quàm mentes hominum, quas turbida commouet ira.
 Hic igitur Petrus Româ directus ab vrbe,
 Per mare Massiliam petiit, longumque deinde
 Præteriens iter, in villa Theodone vocata
 Insignis Caroli pietatem Regis adiuit,
 Orans deuotè fatis, vt defendere veller
 Ecclesiam Petri, summus qui clauiger aulæ
 Illi cælestis dare præmia maxima posset.
 Necnon Pontificis succurret anxietati,
 Romanique simul populi mala plurima passi,
 Cui libertatis iam spes vitæque tenendæ
 Vnica post Dominum tantum restaret in illo.
 Talibus auditis, causam Rex protinus omnem
 Sollicito voluens animo, fatis affore iustum
 Perpendit, gratumque Deo, defensor vt ipse
 Sedis Apostolicæ totis pro viribus esset.
 Atque suo statim Regno collegit ab omni
 Roboris immensi variis ex gentibus agmen.
 Quod secum ducens, Genuam* peruenit ad urbem,
 Quam rapido cursu Rhodanus præterfluit amnis.
 Tum gemino Longobardos inuadere bello
 Decreuit, populumque suum diuisit, & vnam
 Cum Duce Benhardo partem præceperat ire
 Per montem Iouis: id nomen vetus indidit error.
 At reliquam per Cinisium Rex duxerat ipse.
 Transcensis igitur horrendis Alpibus, instar
 Turbinis Ausoniæ duplex exercitus arua
 Irruerat, latè regnum vastans opulentum.
 Iamque metus cunctos Francorum perculit ingens.
 Nam Desiderium, primò qui bella parabat,
 Se frustra Carolo sperans obsistere posse,
 Congressu necdum factò, terrore fugauit.
 Et clausum Ticino, cui nunc est Papiæ nomen,
 Regius admotis exercitus vndique castris
 Obsedit, variisque modis per plurima tentans
 Temporis hiberni spacio molimina toto,
 Non vrbs poterat muros irrumpere ferro.

* Genuam, quæ An-
nalibus Francicis Bur-
gundiæ ciuitas.

774.

DCCLXXIII. INDICT. XI.

TALES Italicis dum res agerentur in oris,
 Saxones sibi contriguos inuadere fines
 Ausi, Francorum pagum, qui dicitur Hassi,
 Prædantur, flammisque simul populantur & armis.
 Quos animauit ad hoc longinqua profectio Regis,
 Credentes vlciscendi sibi tunc fore tempus
 Damna prius per eum quæ maxima sustinuere.
 Qui tamen vsque locum, qui Frideshlar vocitatur,
 Progressi, quandam cupierunt tradere flammis

Ecclesiam, quam sacrauit Bonifacius illic
 Martyr & Antistes Christo dilectus in ævum,
 Hoc frustra nisos facinus complere nefandum,
 Inuasit subito terror diuinitus ingens,
 Atque fugâ turpi trepidos repedare coëgit
 Ad patriam, quos non hostes, non arma fugarunt.
 At Rex dispositis legionibus ad Ticinensem
 Obsidione iugi populum belloque premendum,
 Orandi causâ Romæ loca sancta petiuit.
 Illic supplicibus votis ex corde peractis,
 Ad Ticinum rediit, quæ iam certamine longo
 Fessa repugnandi vires amiserat omnes.
 Dedita tum Francis hæc vrbs clarissima, cunctis
 Exemplo fuerat reliquis. nam protinus omnes
 Tradiderant Carolo sese concorditer vrbes
 Eiusdem Regni, quod iam sibi iure subactum
 Disposuit, quantum potuit pro tempore tali.
 Ad sedes etenim cupiens remeare paternas,
 Accelerabat iter, secum ducens memoratum
 Italiæ Regem, nouiter quem ceperat armis,
 Hic humanarum videas ludibria rerum,
 Quàm vario cursu vitæ rotâ voluitur huius?
 Hesterno Desiderius diademate Regni
 Floruit, en hodie est pauper, captiuus, & exul.
 Filius illius, cognomine dictus Adalgis,
 Cùm Longobardis in eo spes ampla maneret,
 Diffidens rebus patriæ, se contulit inde
 Ad Constantinum Græcorum sceptrâ regentem.
 A quo Parricius præclaro munere factus,
 Hoc in honore suæ permansit ad vltima vitæ,
 Rex autem Carolus veniens, dum cognitus eius
 Velox aduentus necdum Saxonibus esset,
 Fecerat vt triplex exercitus in regiones
 Illorum missus, multis affligeret ipsos
 Cædibus ac prædis, loca denique plurima vastans,
 Hinc est cum spoliis victor regressus opimis.

DCCLXXV. INDICT. XII.

775.

Rex hyemis tempus ducens in Carisiaco,
 Nomine quo quædam regalis villa vocatur,
 Illuc Francorum Proceres, totumque Senatum
 Conuocat, ac multum tractans de rebus agendis,
 Et variis, quibus indiguit Respublica, curis,
 Inprimis hoc consilium perhibetur inisse,
 Vt iugiter bellum Saxonibus ingereretur,
 Quos expertus erat fidei vel fœderis omnis
 Immemores, numquam sub pace quiescere velle.
 Hinc statuit, requies illis vt nulla daretur,
 Donec gentili ritu cultuque relicto,
 Christicolæ fierent, aut delerentur in ævum.
 O pietas benedicta Dei, quæ vult gens omne
 Humanum fieri saluum! quia nouerat huius
 Non aliter gentis molliri pectora posse,
 Disceret vt ceruix reflectere dura rigorem
 Ingenitum, mitique iugo se subdere Christi.
 Ob hoc doctorem talem, fideique magistrum,
 Scilicet insignem Carolum donauit eisdem,
 Qui bello premeret, quos non ratione domaret,

M iij

CAROLVS
MAGNVS.

* Forſan Duram dicit,
ditionis Iuliacenſis op-
pidum. Annales Franc.
Duriã villam nominaant.

* Annalib. Franc. eſt
Heſſo, Reginoni Haſſi-
no, quem e Crancio Sa-
xon. l. 1. c. 26. Garſulæ
Reginæ patrem ſuſpica-
ri poſſumus. Duxit enim
eam in matrimonium
Carolus Magnus, vt
Chronic. Saxon. p. 48.
Pomar. Crancius ibid.
* al. Buchi. Dubium
an ſit Bokel, vbi poſt
S. Neulfus Monafteriũ
conſtruxit, vt Crancius
Metropol. lib. 1. c. 16.
vel Buckenburg arx di-
tionis Schauenburg.
* al. Hudbeki,

* Legitur 2. Æncid.
apud Virgilium.

Sicque vel inuitos ſaluari cogeret ipſos.
Hoc inſpiratum cordi diuinitus eius
Vtile conſilium comitantur ſtrenua facta.
Quippe Duces, omniſque ſimul delecta iuuentus
Ad Duriam * vicum properant. Nam Rege iubente,
Illic conuentus populi generalis habetur.
Atque dehinc grandi tranſmiſſo flumine Rheno,
Saxonum Carolus fineſ hoſtiliter intrat.
Ac primò Sigeburg caſtellum cepit, & inde
Ereſburg petiit, quam captam diximus urbem.
Sed ne præſidio Francis fore poſſet, eandem
Indigenæ deſtruxerunt: hanc denique rurfus
Muniuit, poſuitque ſuas illic legiones.
Inde gradu celeri VViſuram peruenit ad amnem,
Cui iuxta montem, qui Brunſberg vocitatur,
Obuia magna fuit cupiens obſiſtere turba,
Ne fluuium tranſiret, & hoc conamine caſſo.
Fugit enim primo ſtatim certamine pulſa,
Innumeròſque die ferrum proſtrauerat illo.
Inde mouens Carolus regiones venit ad illas,
Quas Oſterlingi retinent, ſeditque locatis
Ad fluuium caſtris, qui nunc Ouacra vocatur.
Tunc illi quidam, qui de primoribus eius
Gentis erat, ſupplex occurrit nomine Heſſi*,
Partiſ & illius pariter plebs obuia tota
Venerat, obſidibùſque datis, quos iuſſerat ipſe,
Se ſeruare fidem Regi per maxima ſpondent
Iuramenta. Quibus cunctis hoc ordine geſtiſ,
In pagum rediit, quem dicunt nomine Bvkkri*.
Illic occurrere Duces ſimul Angariorum
Cum populo, ſimilique modo regalibus omnes
Dum parent iuſſiſ, iuramentisſque fideles
Se fore confirmant, reditum parat illicò victor.
Interea iuxta VViſuram dimiſſa manebat
Pars exercituum Regiſ, locus ipſe vocatur
Hlidbeki*, quo caſtris iudem ſedere locatiſ.
Sed malè ſecuros reſ proſpera fecerat illoſ,
Qua Rex uſus erat, cum cunctis hoſtibus eſſet
Terrori, iam tunc audente reſiſtere nullo.
Hinc erat in caſtris cautela remiſſior illiſ,
Vt poſſent nimia Saxonum fraude noceri.
Sol ſummo cœli pronuſ vergebat ab axe,
Et veſpertinaſ iam tendere cœpit ad horaſ.
Tunc vt equiſ quidam deferrent pabula longè,
De caſtris priùſ egreſſi pariter redierunt.
Hiſ ſe Saxonum quoddam permiscuit agmen,
Fingentum ſemet ſocioſ, animoque fideleſ.
Tum ſe quiſque nouo blandè ſociabat amico,
Hoſtiſ quo læuſ latuit ſub nomine tectiſ.
Adhibitumque fidem verbis fallacibuſ auget
Obſequium; cuncti ſimul in commune laborant.
Pars ſubuectat onuſ viridiſ ſimul vtraque ſœni.
Sic introgreſſi Francorum caſtra doleſi,
Quod vi non poterant, egerunt arte. Sed olim
Eſt dictum*, Doluſ an virtuſ quiſ in hoſte requirat?
Depreſſoſ ſomno Francoſ inſtanter adorti
Saxoneſ, cædem nimiam fecère, ferocēſ,
Donec diſcuſſo tandem torpore ſoporis,

A

B

C

A
 Quidam correptis obstare viriliter armis
 Cœperunt, pugnâque dehinc vtcunque remota,
 Scilicet ex pacto, quod tunc angustia talis
 Dictabat, hostes celeri rediêre recursu.
 His Rex auditis illuc properare fatēgit,
 Atque fatis velox fugientum terga securus,
 Prostravit multos auctores criminis huius.
 Hinc ad VVestualos venit, statimque receptis
 Obsidibus, quos tradiderant, abscesserat indè.
 Ac suscepit oûans redeuntem Francia Regem.

D C C L X X V I . I N D I C T . X I I I .

B
 C V M Q V E domum rediens Princeps iter acceleraret,
 Comperit Aufoniis in partibus esse Tyrannum,
 Nomine Hrodgaudum*, noua qui molimina tentans,
 Nec, quem Rex illi dederat, contentus honore,
 Italiae latum voluit sibi subdere Regnum.
 Quippe Ducem Comitēque Foroiulētibz ipsum
 Constituit Carolus, primo cū clara triumpho
 De Longobardis victor vexilla reuexit.
 Huic nimis ingratus dono malè sollicitabat
 Urbibus ex multis populos, ac fecit vt ad se
 Deficerent, iusto Caroli spreto dominatu.
 Hos vt comprimeret motus, nil ipse moratus,
 Strenua quàm celeri raptim vocat agmina iussu:
 Cum quibus Italiam properans, meritōque Tyrannum
 Interitu plectens, vrbes seruare receptas
 Francorum Comites, quos ipse locabat in illis,
 Iussit, & vt venit velox, sic inde recessit.

* Longobardum, vt
 Annales Franc.

C
 Vix Alpinarum niuium iuga proxima cœlo
 Illi transgresso tristis fuit obuia fama,
 Eresburg referens urbem, quam ceperat olim,
 Militibusque suis mandauerat ipse tuendam,
 Saxones expugnatam cepisse, suūque
 Expulsum fore præsidium violenter ab illis.
 Tum Sigeburg aliud multo conamine castrum
 Oppugnare quidem studuit, nec vincere quiuit
 Gens eadem, cupiens ab ea Regis legiones
 Pellere. Sed pugnae populus Saxonicus instans,
 A tergo circumuentus fuit atque fugatus,
 Internis positis simul erumpentibus, atque
 Incautos plaga facillè sternentibus ampla.
 Hic rumor Caroli cū primū venit ad aures,
 Conuentum Procerum fieri præcepit in vrbe
 VVormatia, statuitque moras innterere nullas,
 Quin lueret tanti sceleris gens perfida pœnas.
 Ergo suis exercitibus Rex vndique lectis,
 Conatus celer hostiles præuertitur omnes;
 Tentauère quibus primò defendere sese.
 Nam fontes adiens, vbi Lippia* nascitur amnis,
 Repperit ex ipsa numerosas gente cæteruas
 Illic collectas, humiles, veniamque precantes,
 Quod non seruassent anno promissa priori.
 Cū verò Carolus clemens ignosceret illis,
 Complures Domino se Christo credere velle
 Spondentes, simulacrorūque relinquere cultus,
 Purgari iussit sacri baptismatis vnda,
 Seruandæque iterum fidei promissa recepit,

* Lippia, nunc oppi-
 dum ditiois Pade-
 born. Idem arcem ha-
 bet, sub qua Lippia fon-
 tes conspiciuntur. Ac
 hodie quidem nominis
 huius prolatio vulgari
 linguæ vsu retinetur.
 Variant veteres. Nam
 Strabo Loupias, Taci-
 tus Lippia, scripserunt.

CAROLVS
MAGNVS.

Obsidibus firmata datis, quibus ipse volebat.
Eresburg iterum firmat munimine forti,
Et iuxta fluuium, quem Lippia diximus antè,
Castellum condens aliud, compleuit vtrumque
Milicibus lectis. Tum Gallica rursus ad arua
Regrediens, hyemis tempus transegit in aula,
Nomen Heristalli dederat cui barbara lingua.

A

777.

DCCLXXVII. INDICT. XIV.

ASPIRANTE noui placido cùm tempore veris
Horrida iam transisset hyems, Rex Nouiomagum
Adueniens, celebravit ibi solennia Paschæ.
Tum quia Saxones suspectos semper habebat,
Haud dubitans, illos pro libertate tenenda
Artibus acturos variis quodcùmque valerent,
Et nisi continui premerentur pondere belli,
Fœdera rupturos secum condita frequenter,
Rursus in illorum patriam fortissima ducit

* Hæc vox Annalibus
frequentissima, puta-
tur profecta de Ger-
manica *Plaiç*, reliquo
hodie eiusdem generis
composito *Musterplaiç*,
diribitoriam. Nam Cõ-
uentus more Francico
in campo agebantur.

Agmina: conuentum Placiti* generalis habere
Cum Ducibus se velle suis denunciat illic.
Tanto Concilio locus est electus agendo,
Quem Pathalbrun non vocitant, quo non habet ipsa
Gens alium naturali plus nobilitate
Insignem, qui præcipuè redimitus abundat
Fontibus & nitidis & pluribus, & trahit indè
Barbaricæ nomen linguæ sermone verustum.
Tunc ibi villa fuit tantùm, nunc Pontificalis
Ecclesiæ constructa nitet clarissima sedes.
Quò Carolus veniens, collectos reperit omnes
Penè Duces, populùmque simul, totùmque Senatùm
Saxonum, nisi quòd quidam VVidokindus abinde
Aufugit, Regem veritus. nam conscius idem
Audacis sibimet facti, multique reatus,
Sifridum petiit Danorum sceptrum regentem.
Porro Duces illic alij cum plebe gregata
Suppliciter cuncti veniam pacemque petentes,
Paruerant Regi tali sub conditione,
Vt cuncta scelerum dimissa mole priorum,
Si post auderent eius violare statuta,
Libertate simul prisca, patriæque carerent.
Quorum tum Christo se credere velle professa
Magna salutiferum suscepit turba lauacrum.
Sed simulata fides versuto prodiit ore,
Quod notum multis fecere sequentia gesta.
Tunc Sarracenus quidam peruenerat illuc,
Nomine qui patrio dictus fuit Ibinalarbi.
Hic cum non paucis sociis ac ciuibus, ipsum
Qui comitabantur, fines regionis Iberæ
Linquentem, Carolo se dedit, ac simul vrbes,
Rex Sarracenus quibus hunc præfecerat olim.
Ob hoc Saxonum tandem regione relicta,
Gallica regna petit. Post hæc Aquitania Regem
Insignem Carolum tenet ad Paschalia festa.

B

778.

DCCLXXVIII. INDICT. XV.

HORTATV Sarraceni cùm se memorati
Hispanas vrbes quasdam sibi subdere posse
Haud frustra speraret, eò sua maxima cœpit

C

A Agmina per Celsos VVasconum ducere montes.
 Qui cùm prima Pyrenæi fuga iam superasset,
 Ad Pompelonem, quod fertur nobile castrum
 Esse Nauarrorum, veniens, id ceperat armis.
 Traiciensque vado famosum flumen Iberum,
 Cæsaris Augusti quondam de nomine dictam
 Urbem præcipuam terris penetrauit in illis.
 Acceptis tamen obsidibus, quos Ibinalarbi
 iam dictus, pariterque sua de gente fideles,
 Illustrésque viri dederant, sic indè recessit.
 Ad Pompelonem rediens, deiecerat eius
 Ad terram muros, fieret ne fortè rebellis.
 Cùmque Pyrenæi regressus ad intima saltus,
 Milite cum lasso calles transcenderet arctos,
 Insidias ei summo sub * vertice montis
 Tendere VVascones ausi, noua prælia tentant.
 Denique postremos populi regalis adorti,
 Missilibus primò sternunt ex collibus altis.
 Et Francos, quamuis armis animisque priores,
 B Impar fecit & angustus locus inferiores.
 Rex iam præcessit, tardùmque remanserat agmen;
 Cura vehendarum quod rerum præpediebat.
 Fit paor hinc exercitibus, subitòque tumultu
 Turbantur, victrix latronum turba nefanda
 Ingentem rapuit prædam, plurésque necauit.
 Namque Palatini quidam cecidère ministri,
 Commendata quibus regalis copia gazæ
 Prædones illos spoliis ditauit opimis.
 His gestis, hostes vasti per deuia salrus
 Accelerant fugam, fuerant quibus ardua montis
 Abdita syluarum vallis loca nota profundè.
 Quos fuga dilapsos inuestigabilis, & nox
 Instans eripuit, sequeretur vt vltio nulla.
 Ac facinus tantum quoniam permansit inultum,
 Tristia regali subduxit nubila menti,
 Prospera quam fecèrè prius complura serenam.
 Aptum præterea se tēpus habere putantes
 Saxones vlciscendi quàm plurima damna
 A Francis illata sibi, quia Rex erat absens,
 C Infesto Rheni petierunt agmine litrus.
 Quem transire tamen nulla ratione valentes,
 Francorum terras in eadem parte iacentes,
 Quà venèrè nimis vastare ferociter ausi,
 A muris vrbs, quæ dicta Duitia * nunc est,
 Donec peruenias, vbi Rhenus confluit idem,
 Littoribusque ferens fontes Mosella Lyxi,
 Cunctas quas poterant villas inuadere flammis
 Tradiderant, ipsis etiam non ira pepercit
 Ecclesiis, nec erat hominum cædis modus vllus.
 Non aliquod sexus, ætatis, conditionis
 Vllius, furor immitis discrimen agebat:
 Omnia sed ferrum, vel edax consumpserat ignis.
 Hinc non prædandi studio, sed vt vltio quædam
 In Francos fieret, hoc eos gessisse probatur.
 Hoc Rex Hispanis didicit regressus ab oris.
 Tunc Orientales Francos, necnon Alamannos,
 Obuia ferre iubet statim Saxonibus arma.
 Quos cùm iam patriam redeuntes insequerentur,

* Tuitium è regione
 Coloniz Agrippinz, o-
 lim Diuicente muni-
 mentum, vt ait Bearus
 Rhenanus lib. 3.

CAROLVS
MAGNVS.

In Baddenfeldum (sic est locus ille vocatus)
Adernam iuxta fluvium constanter in ipsos
Irruerant, nutuque Dei, quem crimina tanta
In populo commissa suo damnare decebat,
Saxones tanta ceciderunt strage perempti,
Vt de prægrandi superessent agmine pauci.

779.

DCCLXXIX. INDICT. I.

VERE nouo Carolus causâ poscente peragrans
Gallorum quondam terras, ad Verciniacum
Accessit vicum, quò tunc occurrit eidem
Dux Spoletanus Hildibrandus vocitatus.
Qui preciosa ferens insigni munera Regi,
Ad sua cum magno satis dimissus honore.
At Rex intentè meditans inuadere terras
Saxonum, citiùs Rhenum traiecerat amnem.
Cui se spe vana gens ipsa resistere posse
Confidens, pariter sumptis occurrerat armis,
In quodam collecta loco Bocholt * vocitato.
Sed cum cœpissent acie configere, statim
Terga dedit, numero Francorum territa grandi.
Acceptit tunc VVestfalos in deditioem.
Progressusque dehinc VVifuram peruenit ad amnem,
Atque dies aliquot mansit statione locata.
Angarios sed & Ostfalos ad se venientes
Promissam firmare fidem, qua semet eidem
Subiectos fore spondebant, animoque fideles,
Obsidibusque datis sacramentisque coëgit.

* Quidam huius nomi-
nis oppidum ad Haslam
fluvium intelligunt. Sed
fortè alterum ad Aam
fluu. inter Meppam &
Hasclunam ditionis
Monaster. Id enim
Rheao vicinius.

780.

DCCLXXX. INDICT. II.

HIS gestis, Rex VVormatiam remeavit ad urbem.
Inde mouens opportuno sua tempore castra,
Saxonum rursus properauerat in regionem.
Eresburg primùm petiit, post hæc vbi fontes
Lippia flumen habet, per plurima dispositurus
In castris aliquot fertur mansisse diebus.
Hinc Orientis iter sumens ad flumen Ouacrum
Venit, & eiusdem gentis quàm maxima turba
Illuc præcepto parens occurrerat, atque
Credere se Christo simulans baptisma recepit.
Indèque festinus pergens, ibi castra locauit,
Albia qua grandis fluuius miscetur & Hora.
Nam res Saxonum voluit componere, necnon
Sclauorum, medius quos Albia diuidit amnis.
Citra Saxones degunt, in littore verò
Sclauorum pagana manet gens vltiori.
Dispositis sanè rebus pro tempore cunctis,
Ad sedes tandem studuit remeare paternas.
Tum quia præcipuo semper flagrabat amore
Petri, qui summè præclarus Apostolus extat,
Ipsus Romæ decreuit limina sacra
Quærere, vota precésque Deo persoluere curans.
Atque citus properans, assumpta coniuge secum,
Et natis, urbem peruenerat ad Ticinensem,
In qua Natalis Domini festum celebrauit.
Hic igitur statui primæ cum fine Decadis
Annorum Caroli, postquam Rex cœperat esse
Francorum solus; primum finire Libellum,
Viribus vt paruis requies solatia præster.

ANNA-

ANNALIVM
DE GESTIS CAROLI MAGNI
LIBER SECVNDVS.

DCCLXXXI. INDICT. III.

781.

OCTONIS decies septingentisque peractis
Annis, est genitus postquam de Virgine Christus,
Hic primus sequitur, Carolus quo Rex pius arces
Romanas adiit Domino ducente secundo.
Tunc Adrianus eum iamdudum commemoratus,
Præful Apostolicus, cum magno lætus honore
Suscepit, populûsque simul Romanus ad ipsum
Ut defensorem, libertatisque datorem,
Vnanimis concurrît ouans, gratesque rependens.
Illic cum præfens foret ad solennia Paschæ;
Fonte salutifero Pippinum nomine natum
Abluit ipsius Præful venerabilis idem,

DCCLXXXII. INDICT. LV.

782.

EXORIENS ætas vbi primùm gramine pulcro
Vestierat terras, poteratque exercitus aptè
Educi, quoniam molles animalibus herbæ
Dulcia præbuerant florentis pabula fœni;
Innumeris fultus populis, & milite claro,
Saxonum rursus Rex inclytus in regionem
Venit, & ad fontes fluuij, cui Lippia nomen,
Conuentum fieri Procerum iussit generalem.
Illic disponens complura negocia Regni,
Danorum Regis Sigfridi nomine Mislos,
Et quos Iugurgus, pariterque Caganus * ad ipsum
Hunorum misere Duces, pro pace petenda,
Audiit, absoluitque datis prudenter eisdem
Responsis. Post hæc Rhenum traiecerat amnem,
Gallica fœque dehinc Rex magnus in arua recepit.
Interæ patriæ quondam VVidokindus ab oris
Qui fuerat profugus, Normanorumque petiuit
Auxilium, rediens vana spe sollicitabar
Saxones, initum cum Francis rumpere fœdus
Ut conarentur, multosque vocauit in arma
E populo, fecitque nouum consurgere bellum.
Gens quoque Sclauorum Sorabi cognomine dicta,
Audaçter sumptis subito præruerat armis,
Vicinas sibi Saxonum terras populando,
Atque Thuringorum fœcundos frugibus agros.
Qui medias Sorabi terras camposque iacentes
Inhabitans inter fluuios: hinc voluitur amnis,
Qui Sala nomen habet, fluit Albia latior indè.
Ast vbi Sclauorum Carolo sunt cognita gesta,
Protinus illorum reprimendos censuit ausus,
Arcendosque sui Regni de finibus hostes.
Vnde Palatinis ad se tribus ipse vocatis
Principibus, quorum fuerat Camerarius vnus
Regis Adalgisus, Geilo Stabuli Comes alter,

Tom. II.

* Ioannes Leunclavius
Pandectæ Histor. Turc.
p. 198. nomen hoc non
discernit à Tartarico &
Turcico Chan, vel Ca-
han. Hoc certum, pro-
prium non fuisse, sed ei
Principi ab Hunis attri-
butum, qui summam to-
tius Regni obtineret.

N

CAROLVS
MAGNVS.

Ductores exercituum fore iussit eosdem.
 Quos Orientali Francorum de regione
 Collectos contra Sclauos præceperat ire,
 Necnon Saxones, sibi quos parere iubebat,
 Auxilio fieri Ducibus mandauerat ipsis.
 Sed cum Legati per eorum ducere terras
 Agmina cospissent (nam sic inuadere Sclauos
 Tramite debuerant recto) fit protinus ipsis
 Cognita iam dictæ grandis defectio gentis.
 Ob hoc iter cœptum flectunt, primò cupientes
 Saxonès, numero freti, prosternere bello.
 Quod nimis incautè cœptum, pariterque superbè
 Francorum fuerat misera cum clade peractum.
 Namque Duces ubi compererant, quòd se **VVidokindus**
 Ad pugnam multa stipatus plebe parasset,
 Et iuxta montem **Suntal*** sua castra locasset,
 Illuc infestis properarunt ilico signis,
 Ad prædam potius quam pugnam semet ituros
 Sperantes, ipsam patriam Rex ipse quotannis
 Cum prius impugnans vires exhauferat eius.
 Immemores morum gentis simul ingenique,
 Quod tanto varia plus nititur arte doloque,
 Quo premitur bellis, & victa quiescere nescit,
 Vindictæ redimua parans conamina semper.
 Ergo Palatinis Ducibus properantibus ad se
 Saxones, acie longo satis ordine structa,
 Pro castris occurrerunt. Ibi protinus atrox
 Conseritur fundens ingentem pugna cruorem,
 Francorumque truci Proceres sunt cæde necati,
 Regis Legati, & præclari quatuor illic
 Exincti Comites, cum viginti venerandis
 Nobilibusque viris aliis hac clade peremptis.
 At reliquus bello populus consumptus in illo
 Censeri numero nequit, altum denique montem,
 Qui vicinus erat, fugiens paucissima turma.
 Interfectus Adalgifus, pariter quoque Geilo
 Expetiit, syluisque latens euaserat hostem.
 Nuncius hæc tristis narrauerat omnia Regi.
 Ille suis exercitibus festinus in vnum
 Collectis, statim Saxonica venit arena.
 Quem cum primores eiusdem gentis adissent,
 Illud se certò non commississe probantes,
 Et Rex auctores facti perquireret, vnà
 Esse reum clamant **VVidokindum** criminis huius,
 Et quos hortatu proprio sibi confociauit.
 Nec potuit tradi, quia rursus contulerat se
 Ad Normannorum patriam post prælia gesta.
 Tradita sunt sanè reliquorum bis duo letho
 Millia, quingentique viri, qui tam graue bellum
 Illius contra Francos gessere suafu.
 Hòsque die cunctos Rex decollauerat vna
 Iuxta Alaram fluum, locus idem **Ferdi*** vocatur.
 Hac ibi vindictâ Regum clarissimus acta,
 Ad propriam rediit villam **Theodone** vocatam.

* Ad Munderam oppi-
 dum ditionis Brunſuig.

* *Ferda* hodie.

783.

* Locus est mutilus. Lo-
 quitamen Auctorem de
 Caroli & Saxonù Det-
 moldensî prælio, simul
 historis series, simul di-
 uini muneris mentio ar-
 guunt.

DCCLXXXIII. INDICT. V.

GLORIA* certabat sibi ne consueta periret.
 Alter iam nullam statuens sperare salutem,

A
In ferrum prisca pro libertate ruebat.
Sed tandem Carolus diuino munere victor,
Cæsis innumeris reliquos exinde fugauit.
Transierantque dies pauci cum rursus eodem
Comperit in populo repetitum surgere bellum.
Scilicet in VVestfalorum regione gregatis
Pluribus in ripa fluuij, Hafa* nomine, rursus
Audebant, animi plus quam virtutis* habentes.
Pergere Rex ad quos meditans, sociosque recensens,
Repperit in pugna plures cecidisse priori,
Ægros vulneribus multos ibi forte receptos.
Sed subito nouus ex Francis exercitus illi
Aduenit, cunctisque suis legionibus auctis,
Ad debellandos studuit properare rebelles.
Qua Dux egregie prudens dum cuncta parasset,
Virtutem, sicut solet, est fortuna secuta.
Saxones iterum cæsi, longæque fugati,
Abductus captiuorum numerus fuit ingens.
Inde plagas Orientales Rex victor adiuuit,
Omnia quam late ferro populatus & igni,
Donec ad fluuium, qui dicitur Albia, venit.
Post hæc ad patriam rediit. Tunc est sociata
Regali thalamo coniux Fastrada vocata,
Filia Radolphi Comitis, fata germine claro.
Hyernas in Heristalli tum duxerat horas,
Atque dies, quibus hunc nascens moriensque Redemptor
Saluauit mundum, voto celebrauerat almo.

* Alluit Osnabrugam
urbem
* id est fortunæ

DCCLXXXIV. INDICT. VI.

784.

C
RELIQUIAS belli tandem fortissimus Heros
Consummare volens, tanto quod tempore gestum
Saxonum cum gente fuit, numerosa virorum
Millia lectorum terris induxit eorum,
Ac primum Rheni transcendens fluminis vndam,
Vastabat pagos VVestualorum regionis.
Venit & ad VVifuram, locus est vbi dictus Vculbi.
Inde Thuringorum per agros iter egerat, atque
Saxonum campos, quos Albia vel Sala tangunt
Amnes vicini, lustrans villas ibi plures
Tradiderat flammis, donec peruenit ad illum,
Qui veteri locus est Schaningi nomine dictus.
Hinc in VVormatiam rediens se contulit urbem.
Filius interea Regis, qui par genitori
Indole mentis erat, tum nomine dictus eodem,
Cum patriis exercitibus, quos ipse regebat,
In VVestualorum pago cognomine Dreini,
Eiusdem populi turbas ad bella paratas
Ostendens, statim certamine vicit equestri,
Victor & ad patrem iamdicta venit in vrbe.
Qui valida comitante manu Saxonica statim
Arta petens, iuxta fluuium confederat Ambram*,
Est vbi castellum, quod Skideronburg* vocatur.
In castris ibidem votis solennibus ætis
Natalis Domini, processit ad ostia VVarnæ*,
Qua fluit in VVifuram. Nec iam fuit vlla facultas
Longius ad Boream, sicut cupiebat, cundi.
Temporis obstabat simul asperitas hyemalis,
Atque iugis pluuiæ cursus vehementer inundans,

* Hodie Emmer.
* Fort. Schier prædium
ditionis Lippicæ.
* al. Vaganz, vulgo
VVerns.

Tom. II.

N ij

Ob hoc in Eresburg residens se contulit urbem.

CAROLVS
MAGNVS.
785.

DCCCLXXXV. INDICT. VII.

CVM QVE dies reliquos brumalis frigoris illic
Ipse manere suum decreuisset comitatum,
Accersuit eò propriam cum coniuge prolem.
Cum quibus, vt decuit, fido firmoque relicto
Præsidio, iuuenes animis ac viribus acres
Assumpsit secum, latèque vagatus in omnes
Illius regionis agros, sed & oppida quæque,
Cuncta simul flamnis, spoliis, ac eæde feroci
Miscuerat, cupiens animos, quos sæpè rebelles
Expertus fuerat, tali prosternere clade.
Hæc lugubris hyems illi funestaque genti,
Cum tandem finita foret, vernalis & aura
Iucundum spirans ornaret floribus arua,
Publicus in Padarbrunnon conuentus habetur.
Quo Rex insignis solenni more peracto,
In pagum quendam, vocitat quem barbara lingua
Berdango, celeri studuit se tramite ferre.
Tunc vbi compererat VVidokindum iam memoratum,
Abbonemque simul, qui de maioribus eius
Gentis erant, memores scelerum latitare suorum
Finibus in patriis, quos sepserat ad Borealem
Albia lata plagam iuxta confinia terræ
Danorum, mittens propriis de ciuibus ipsis
Legatos, hortatur eos, quò flectere tandem
Colla sibi, fideique suæ se credere vellent,
Commissi veniam, necnon & præmia spondens.
Conscia sed magni dubitarunt corda reatus
His de promissis, donec firmata salutis
Spes est obsidibus missis, quos expetierunt.
Quos vt Amuluuinus quidam vernaculus aula
Eius adduxit, properarunt protinus ambo
Ad Regem, iam tunc fuerat qui fortè reuersus
Ad villam propriam, quæ dicitur Attiniacus.
Hic iidem Proceres sacri baptismatis ynda
Perfusi, tandem Regi mansere fideles,
Ipsaque gens aliquot * requieuerat inde per annos.
Interea quidam coniurauere maligni,
Vt dirum facinus scelerato corde patrarent,
Vel ferro Regem, vel qualibet arte necando.
Criminis incentor Hardradus tunc Comes huius
Extiterat. Sed vt indicio delata fideli
Factio sæua fuit, statim sedata quieuit,
Ingens valde foret licèt, & nimis acriter orta.
Auctores eius priuari lumine quosdam,
Exilio reliquos damnari iusserat ipse
Rex summè prudens, cuius clementia nulli
Reddiderat dignam tali pro crimine pœnam.

* Oço videlicet. Pri-
mum enim anno dcc.
xciii. Saxones ad ar-
ma rediisse, ipse Auctor
ibidem narrat.

786.

DCCCLXXXVI. INDICT. VIII.

MAGNI decreto Caroli, sacrique Senatus,
Missis in Occiduas exercitus exiit oras,
Subdere Brettones, gentem tunc fortè rebellem,
Insula cuius erat fœcunda Britania dudum
Patria. namque illic habitabat tempore multo.
Cumque nouas Angli sedes sibi quærere vellent,

A Saxonésque simul hanc intasere feroces,
Expulsi statim veteres cessere coloni.
Maxima pars quorum fugiens mare transit, atque
Gallia qua fines habet extremos, ibi tandem
Fluctibus Oceani quæ proxima viderat arua
Detinuit, quibus in terris * huc vsque moratur,
Indicium patriæ solò dans nomine priscae.
Hæc à Principibus Francorum gens superata,
Soluere vestigal quamuis inuita solebat.

* Vbi nunc Britannia
minor, seu Cismarina.

B Cùm tentaret eo Dominorum tempore iussa
Spernere, directus multis cum millibus illuc
Dux Ardulfus eam celeri virtute repressit,
Et satis edomuit populi fera corda rebellis.
Tum Regis Regum Christi pietate iuante,
Disposito Carolus Regno, placidâque per orbem
Vndique pace data, statuit Romam proficisci,
Necnon Italix reliquam sibi subdere partem,
Cuius erat victum caput, & pars maxima, capto
Iam Desiderio, Longobardisque subactis.

B Ducatus Beneuentanæ tantum regionis
Non illi subiectus erat, cui præfuit illò
Tempore Dux Aragifus. Eum tunc aggrediendi
Accensus studio, partésque profectus in illas,
Accelerabat iter, quem non tardare valebat
Vel glacialis hyems, solitis iam mensibus instans,
Vel via terribiles vsu scandenda per Alpes,
Montibus in summis, vbi rectæ nubibus atris,
Ac niue perpetua, rupes ad sidera surgunt.
Transcensis quibus, Italicis intrauerat vrbes.
Ex quibus est quædam Flørentia nomine dicta,
In qua virginæi partus flørem veneratus,
Christi sacrificum supplex celebrauerat ortum.
Indè cito Romam cursu penetrare fategit.
Quò cum suscepti tractans molimina belli
Paruum transigeret tempus, cupiens Aragifus
Hunc auro, quem non potuit depellere ferro,
Per natum * misit proprium quàm maximâ dona,
Suppliciter pacem rogitans. Sed Rex sibi longè
De rebus cœptis aliter ratus esse gerendum,
Qua præbet latos Campania fertilis agros,
Illuc progressus Capuâ confedit in vrbe,
Gesturus statim bellum, nisi Dux memoratus
Prudenti sibimet factò benè consulisset.
Nam primò firma se clausit in vrbe Salerno,
Tum natos vtrósque suos, quorum vocitatus
Rumoldus maior fuerat, Grimoldus & alter,
Missis Legatis Regi contradidit, ac se
Ipsius imperiis subiectum mente fideli
Mansurum, populùmque suum promiserat omnem.
Talibus oblati, Caroli requieuerat ardor,
Præcipuèque Deum metuens, ne Christicolarum
Sanguinis effusi posthæc reus ipse maneret,
Abstinent bellò, non iam curans latitantem
Expugnare Ducem, Necnon & filius ipsi
Concessus maior, minor est detentus, vt obses
Esset apud Regem. Beneuentanus quoque cunctus
Dedere se populus non distulit, obsidibusque
Vnden pro pace datis, hoc deditiois

* Rumoldum.

Confirmans fœdus, per sacramenta spondit,
Vt Francis rerum dominis seruiret in æuum.
Tunc Romam regressus ouans, ibi pectore læto
Maxima Paschalis celebravit gaudia festi.

A

787.

DCCCLXXXVII. INDICT. IX.

ADHVC Romulea dum Rex mansisset in vrbe,
Tassilo Legatos Adrianum misit ad alium
Pontificem, quorum fuit Arnus Episcopus vnus,
Abbas alter erat Hunricus nomine dictus,
Obnixè rogitans, idem mediator vt esset
Inter se & Carolum, pacis fideique sequester.
Hoc Antistes Apostolicus ratus esse decorum,
Vt Petri de Sede sacra concordia pacis
Restaurata daret Ducibus populisque quietem,
Instanter Regem petiit deponere cunctas
Corde simulates. Ad quæ cum mente benigna
Annueret, Ducis ab Missis inquirere cœpit,
Pactio quo præsens esset firmanda tenore.
Legati nihil iniunctum de re sibi tali,
Sed Domino responsa suo, quæ Rex daret, & quæ
Præsul Apostolicus, tantum referenda fatentur.
Quapropter tanquam fallacia, fraudèque plena,
Papa sacratu eos spreuit mandata ferentes.
Damnandos etiam statuens anathemate diro,
Promissæ dudum fidei si rumpere fœdus
Tentarent, quod cum Carolo pepigere volentes.
Sicque relinquentes infecta negocia pacis,
Ad patriam rediere suam. Rex his quoque gestis,
Francorum lætus remeauerat in regionem,
Conciliũque dehinc Procerum generale suorum
Intra VVormatiæ muros collegit, & illic
Decreuit, certo quo disceret experimento,
Vtrumnam sibimet memoratus Tassilo vellet
Iuratam seruare fidem, subiectus & esse.
Vnde suo regno populos perduxit ad omnes
Fortia castra nimis, ternis in partibus ipsa
Disponens, Baioarij quo tanta pauerent
Agmina. nam terrore magis quam sanguine fuso
Christicolæ voluit plebis superare tumorem.
Pippinus Regis natus cum milite multo
Italicis illuc fultus legionibus ibat,
Pérque Tridentinam sua duxerat agmina vallem.
Ast Orientalis quos hæc in prælia misit
Francia, Saxones etiam tum signa sequentes
Regia, sic iussi, quendam Pheringa vocatum
Armati petiere locum, propè littora magni
Danubij, prisco qui nomine dicitur Ister.
Ipse super Lecchum*, certus qui terminus amnis
Est inter Baioarios, necnon Alamannos,
Vrbis ad Augustæ confinia castra locauit.
Stipatusque manu valida, cum Norica regna,
Tassilo quæ tenuit, ferro prosternere vellet,
Vndique Dux idem circumfessum fore sese
Conspiciens, supplex adiit vestigia Regis,
Deuotis vitam precibus veniamque precatus.
Qui quia naturâ fuerat mitissimus, illi,
Quem penitus victum vidit, humilèmq; pepercit.

* Lecchus Romanis
Scriptoribus Licus,
Boiorum & Alemanno-
rum limes.

B

C

A
Fœdera prisca tamen rursus Baiouariorum
Firmantur, populo per sacramenta coacto
Perpetuam spondere fidem, seu subditiōem.
Præterea Regi duodenus traditur obses.
Regressusque dehinc, hyberno tempore toto
Mansit in Ingelenheim, sedes ubi Regia fulget.

DCCLXXXVIII. INDICT.

788.

CVM Rex in villa fieri iussisset eadem
Conuentum Procerum solenni more suorum,
Cum reliquis etiam fuit illic Tassilo præsens,
Quem proprius quondam populus, cui præfuit ipse
Criminibus magnis, maiestatisque reatu
Accusans, Regis merito commouerat iram,
Obiiciens primò, quòd fœdere deditiōis
Neglecto, quo subiectum seu pectore fidum
Se fore iurauit, donis crebroque rogatu
Instigans Hunos, Francis ita fœderat hostes,
Vt vellent sumptis vastare ferociter armis
Illorum fines, Carolumque laceffere bello,
Eius ut hoc faceret Leutberga suaserat vxor,
Quæ Desiderij fuerat quia filia Regis,
Post patris exilium Francis inimica manebat,
Femineique gerens odij sub pectore flammam,
Mittere iam populos in summa pericula prauo
Consilio studuit, non curans sanguine quanto
Humani generis fuso, quot vtrinque perirent
Millia, dum tantum Francis inferre labores
Bellorum satagens, necnon dispendia rerum,
Vlcisci patrem tali ratione valeret.

B
Præterea dictis seu factis pluribus illi
Obiectis, quibus indicio clarebat aperto,
Quòd violata fides esset, quòd fœdere spreto,
Tassilo molitus fuerit contraria Regi,
Ipse nihil horum vel cœperat inficiari,
Vel poterat; sed conuictus noxæ, capitali
Damnatur pœna. Merito sic euenit illi,
Consilium quisquis fuerit muliebri secutus.
C
At Regis pietas damnatum protinus illum
Absoluit, retrahens ipso de limine mortis,
Et factum Monachum seruare monasteriale
Propositum iussit. Iuuenis quoque natus ab illo,
Nomen habens Theodo, genitoris facta secutus,
Contemplatiuæ susceperat otia vitæ.

At verò Huni, studiis gens aspera belli,
Præfata promissa Duci complere studentes,
Instructis exercitibus cœpere duobus
Francorum Regni fines inuadere quosdam.
Italix partes vnum penetrauerat agmen,
Quaque Foro nomen dederas clarissime Iuli,
Vrbis ad eiusdem confinia venerat hostis.
Inuasit Baiouarios exercitus alter,
Sed frustra: totus quoniam conatus inanis
Is fuerat, victique loco cæduntur utroque.
His quoque temporibus Græcorum nobile rexit
Imperium Constantinus, qui splendidus ortu
Debitus Augustis patribus successerat hæres:
Qui iam præterito missis orauerat anno

CAROLVS
MAGNVS.

Legatis, vt se generum dignantis habere
 Susciperet natam Caroli sibi consociandam
 Fœdere coniugij: sed spes frustrata petentum
 More leues solito Græcos commouit in iram.
 Hinc dedit Augusto pariter sua Curia tale
 Consilium, penitus quo non pateretur inultum,
 Quod Rex contempsit Carolus præstare petitos
 Virginis amplexus illi, cui summa potestas
 Mortalem vix esse parem permetteret vllum.
 Ob hoc Præfecto, cui procurare Sicanas
 Officium fuerat regiones, nomine dicto
 Theodoro, iunctis Ducibus quoque pluribus illi,
 Hoc opus edicto mandauerat Imperiali,
 Vt sibi contiguas vastaret protinus oras
 Regni Francorum, sic incentiua moueri
 Disponens belli generalis suscipiendi.
 Sed cum primores Graj sibi iussa secuti,
 Hesperium littus forti cum classe petissent,
 Vt Beneuentanæ villas regionis & vrbes
 Depopularentur ferro flammæque voraci,
 Occurrere Duces Caroli, quibus illa tueri
 Cura fuit loca, præcipuè Grimoldus, in ipso
 Dux anno factus patre pro defuncto Aragiso.
 Nec non Spoleti Rector cum milite multo
 Hildibrandus, ad hoc bellum properabat agendum.
 Cùmque novos hostes, opibus numeroque potentes,
 Ignotos linguâ celebris iam fama referret
 Aduentasse, maris traicecto gurgite vasto,
 Urbibus Italicis ex pluribus arma suasit
 Obuia ferre viros coniunctis viribus omnes,
 Vt sibi consulerent prædonibus indè repulsis.
 Quo motu prorsus concussa Calabria tota,
 Vix vniquam fertur similes suspecta tumultus.
 In qua conferitur pugnae certamen vtrinque,
 Ingenti studio sumit pars iusta trophæum.
 Cedit Achiaua cohors, Danaûm dant terga phalanges,
 Græcorum quoniam semper gens strenua lingua,
 Pigra manu tantùm facilis solet esse mouendis,
 Sed benè tractandis haud extat idonea bellis.
 Victores igitur Caroli redière fideles,
 Hostibus innumeris cæsis; prædâ quoque multa,
 Et captiuorum turbâ sua castra replentes
 Absque graui damno magnum cœpère triumphum.
 Tum Baiouariam se contulit in regionem
 Rex Carolus, cunctisque suis cum finibus ipsam
 Disponens commendauit Rectoribus aptis.
 Et rediens in Aquisgrani, quam condidit ipse,
 Aulam magnificam, sibimet gratissima festa
 Natalis Domini, sanctum quoque Pascha peregit.

789.

DCCLXXXIX. INDICT. XI.

* Idem qui Germanica
 linguâ hodie *VVenden*.
 Nec discernendi ab iis
V Vinidæ apud *Iotnandem*.

GENS est Sclauorum *V Vilci* * cognomine dicta,
 Proxima littoribus quæ possidet arua supremis,
 Iungit vbi Oceano proprios Germania fines.
 Hæc Francis inimica nimis cum tempore multo
 Effet, eis vel subiectos, vel fœdere iunctos
 Sclauorum populos, sibimet regione propinquos,
 Infectans odiis, bello quoque sæpe premebat.

A Nec potuit tolerare diu hoc inclytus Archos,
Sed populis fecum variis, legioneque multa
Assumpta, gentem studuit penetrare procacem.
Cui per Saxonum terras iter istud agenti
Albia traiciendus erat latissimus amnis.
Illic immensum, positus in littore castris,
Est opus aggressus, celeri quod sine peregit.
Nam gemino stravit quàm maxima ponte fluenta,
Et caput ipsius vallo muniuit vtrumque,
Imponens & præsidium, ne fortè regresso
Quis prohibere viam super alto flumine stratam,
Lignorum rupra fragili compage valeret.
Exin multorum terras inuaserat amne
Transmisso, quas cum ferro vastaret & igni,
Barbaricum subito domuit terrore tumorem.
Denique Francorum multis vbi castra referta
Conspiciunt populis, VVilci, fortissima quamvis
Gens foret, & numero pollens, certamina belli
Omnimodis fugiens, se dedit ilico Regi.
B Inprimis Rex Dragauiti*, quem nobile clarum
Præ reliquis fecit genus & maturior ætas.
Namque propinquaret cum Rex illius ad urbem,
Obuius ipse suo pariter processerat omni
Cum populo, Caroli sese tradens ditioni.
Sic quoque cum Ducibus gens & primoribus illa
Cuncta suis seruiruram se mente fideli
Francorum Dominis, dans iuramenta spondit.
Tum Rex obsidibus, quos iusserat ipse, receptis,
Et simul hoc populo tali ratione subacto,
Tramite quo venit, memoratum rursus ad amnem
Felici cursu rediit, cunctisque reductis
Per pontem propriis legionibus, ipse reuersus,
VVormatia tempus hyemis transegit in vrbe.

* Acquiescendum hic
in Auctoris sententia.
Nam Franc. Annales
variant, & Regem hunc
VViltzan vocant, qui
infra Auctori est Rex
Obotritorum.

DCCXC. INDICT. XII.

790.

Hic modo Musa nouam Caroli deprome quietem.
Est hic primus enim postquam regnauerat annus,
Quò non cum propriis foret in longinqua profectus
C Militibus, seu diuersos vt sterneret hostes,
Aut aliis quoque pro causis ac rebus agendis.
Cui cum VVormatiæ tandem residere liceret,
Illic Hunorum Missos audiuit, ad illos
Ipse suos etiam misit. Nam maxima causa
Hos inter populos* litem commouit atrocem,
Dum quo Regnorum confinia, certa suorum
Esse loco veteri deberent iure statuta,
Ingenti studio disceptaretur vtrinque.
Hæc & origo fuit belli, quod posteriori
Tempore cum Hunis Franci gessisse probantur.
Sed Rex nec spacium torpere per otia paruum
Dignatus, semper sed strenuus, indole miris,
Est aggressus iter Mœnum nauale per amnem,
Ascenditque per hunc, donec propè mœnia venit
Magna Palatinæ sedis Salt* nomine dicta.
Nascenti vicina Salæ nam fluminis huius
Riuus adhuc modicus hæc ipsa Palatia cingit,
Vix raucum per saxa ciens resonantia murmur.
Dispositis ibi rebus, aqua redeundo secunda

* scilicet Francos & Hunos.

* al. Sale.

CAROLVS
MAGNVS.

Vormatiam petiit: qua cū per tempora brumæ
 Mansisset, subitò regales funditus ædes
 Illic constructas noctu consumpserat ignis.
 Ipse Redemptoris nati passiquē sacrata
 Festa gerens ibidem veri transegerat ortum,
 Expectans vestita foret dum gramine tellus,
 Fronderent sylvæ, possent & Sole sereno,
 Et cælo, de diuersis regionibus aptè
 Ad bellum gentes variæ, populique vocari.
 Nāmq̃ nouum rursus voluit certamen inire,
 Atque labore graui modicam mutare quietem.

A

ANNALIVM
 DE GESTIS CAROLI MAGNI
 LIBER TERTIVS.

DCCXCI. INDICT. XIII.

791.

* id est Castorem & Pol-
 lucem, qui Astronomis
 Gemini.

AVREASiderei transcendere cornua Tauri,
 Fulgentisque polo iam Sol intrare Laconas *
 Cœperat, & gelidis breuiatæ noctibus vmbrae,
 Auræque productæ spacio iucunda diei.
 Florenti studiis*, animoque vigenti,
 Dant gratum Carolo tempus, quo viribus vti
 Posset, & ad bellum proprias educere turmas.
 Qui post annorum centena volumina cursu
 Septeno transacta, decem quoque circiter annis
 Emensis nouies, postquam Deus est homo natus,
 Hoc fuit aggressus Hunos certamine primo.
 Nec sibi cunctandum ratus est, quin redderet illis
 Quam meruere vicem, veteres hoc denique causæ
 Poscebant odij. Nam gens, dum floruit illa,
 Innumeris dominans aliis, quas subdidit armis,
 Tum Francis inferre malum persæpè solebant.
 Sic veteres memorare solent, quod funditus olim
 Illorum terras immani cæde furentes
 Vastarint, dederintque voracibus omnia flammis
 Oppida, rura, domos, vrbes, cœnobia, villas.
 Nam furor hostilis voluit nec parcere sacris
 Ædibus, & Regno vix vna remansit in illo
 Mettenses intra muros constructa decenter
 Ecclesia Stephani, Martyr qui primus habetur.
 Denique continuis Francos compluribus annis
 Sic impugnabant Huni, Rex donec eorum
 Attila, multorum totiens victor populorum,
 Feminea periit dextrâ sub tartara trusus.
 Namque ferunt quod cum vino somnoque grauarum,
 Cū nox omnigenis animantibus alta quietem
 Suggesteret, cæptis crudelibus effera coniux,
 Ducens insomnes odiis stimulantibus vmbas,
 Horrendo Regem Regina peremerit ausu:
 Vltra necem proprij tamen hoc est crimine patris.
 Hoc res Hunorum tristi velut omine lapsa
 Post rediit retrò, nec prosperitate priori
 Sunt posthæc vsi. Prius oppressere profani

B

C

A
 Christicolas Francos antiqui temporis auro,
 Castigante Deo caros sibi more benigno.
 Ergo patrum cladis nota mansit iniusta nepotum
 Pectoribus, seruens iræ monumenta vetusta.
 Tum noua præterea de causis orta simultas
 Iam dictis, animum Caroli commouit, vt illos
 Francorum totis cum viribus aggredereetur.
 Protinus edicto producitur imperiali
 Ex cunctis ingens populis exercitus illi
 Subiectis, & cunctarum validissima rerum
 Copia, quas tanti belli instrumenta gerendi
 Poscebant, vigili curâ studioque paratur.
 Sed numerosa nimis quoniam produxerat ex hoc
 Agmina, per partes eadem sciunxerat, ac sic
 Pannoniam, gens Hunorum quam sua tenebat,
 Tramite distantem longo penetrare sategit.
 Tunc vnam populi partem Comiti Theodrico,
 Atque Magenfrido*, Ducibus hoc tempore primis,
 Committens, Aquilonares per fluminis oras
 Danubij præcepit eos iter accelerare.
 Ipse per Australis tendebat littoris agros,
 Millibus innumeris stipatus, & agmine forti.
 In medio fluuius cunctis alimenta volebat
 Agminibus, Regis speciosa elastic repletus,
 Quam Baioariis fuit ingens cura iuari.
 Ipsos in ratibus descendere quippe secunda
 Iussit aqua. Sic ad fluuium Rex venit Anselm*,
 Qui medius Baioarios scindit & lituos.
 Hunc iuxta positus per præta virentia castris,
 Communi voto ternis stagnere diebus
 Suppliciter celebrare preces, ac pectore toto
 Auxilium Regis Regum deposcere Christi,
 Vt cœptis pius annueret, quo cuncta darentur
 Prospera, tot populis in tam longinqua profectis,
 Muniris signo fidei, contraque nefandos
 Gentiles felix fieret certamen agendum.
 Atque dehinc motis memorata prælia castis
 Intulerat genti, cuius munimina statim
 Pulsis præidiis destruxerat, ex quibus vnum
 Non operis parui Cambus præterfuit ameis,
 Atque super montem Cumberg municio dictum
 Altera prægrandi fuerat circumdata vallo.
 Destructis vtrisque tamen cum robore forti,
 Æquatisque solo, ferro vastabat & igni
 Hostiles latè terras, ad ostia donec
 Perueniens Arrabonis*, qua fertur in vndas
 Danubij, lassus ibidem statione locata
 Militibus, paruum dederat requiescere tempus.
 Sic vbi Pannoniæ fuerat pars maxima, latè
 Diuitiis spoliata suis, ac tradita flammis,
 Incolumem victor populum Rex indè reduxit,
 Cui fuit hostilis hæc tota profectio planè
 Prospera, res in ea nec contigit vlla molestè,
 Excepto quòd tanta lues eius legionis
 Quam Rex duxit, equos morbo consumpsit atroci,
 Vt decimam partem vix de tot millibus huius
 Expertem cladis tradant potuisse reduci.
 Rex autem veniens Reginum, quam Reganeburg

* al. Meginfredo

* hodie Eno.

* Rab hodie, Turci &
Christiani Imperij li-
mci.

Nunc vocitant, ibidem Natalis gaudia Christi,
Cordéque sacratum celebrauit Pascha fideli.

A

792.

DCCXCII. INDICT. XIV.

CELSA Pyrenæi supra iuga condita montis
Vrbs est Orgellis, Præsul cui nomine Felix
Præfuit. Hic heresin molitus condere prauam,
Dogmata tradebat fidei contraria sanctæ,
Affirmans, Christus Dominus quia corpore sumpto
Est homo dignatus fieri, non proprius ex hoc,
Sed quòd adoptiuus sit filius Omnipotentis.
Responsumque Tolerano dedit hoc Helipando
Pontifici, de re tanta consultus ab ipso.
Atque suum scriptis defendere dogma libellis,
Omni quo potuit studio curauit & arte.
Hinc ad Catholici deductus Principis aulam
(Idem Regino nam tum hyemauit in vrbe.)
A multis ibi Præfulibus Synodóque frequenti
Est auditus, & errorem docuisse nefandum
Conuictus, posthæc Adriano mittitur almo,
Sedis Apostolicæ fuit hoc qui tempore Præful.
Quo præsentè, Petri correctus in æde beati,
Pontificum coram sancto celebrique Senatu
Damnauit Felix priùs infeliciter à se
Ortam perfidiæ sectam, meruitque reuerti
Ad propriæ rursus retinendum sedis honorem.
At Baioaricis æstiuum tempus in oris
Dum Rex duxisset, suprema pericula pendè
Incurrit, nisi quòd pietas diuina resistens
Ausibus humanis, sauas euerterat iras.
Horror inest animis tales recolentibus ausus,
Quod fuerat rutilum Francorum tam prope lumen
Extinctum, facinus vel concepisse malignos
Tantum mente viros. Carolum nam tradere morti
Omnimodis satagunt. hinc coniuratio fertur
Inter Francorum Procères crudeliter acta.
Præcipuè Regis materno * sanguine cretus,
Sed plus nequitiâ morum, quàm degener ortu,
Auctorem sceleris demens se præbuit huius.
Non tamen hoc odium Regem meruisse, vel ipse
Hostis iure queri poterat, Regina sed atrox,
Ac sæuum gestans animi Fastrada rumorem.
Insidiatores partim suspenderat illos
Informis lethi laqueus, natóque pepercit
Rex tantum proprio, tonsúmque monasteriali
Proposito purgare scelus iussit meditatam.
In Baioaria verò regione moratus,
Instabat Princeps naualem condere pontem,
Qui per Danubium bello prodesset agendo,
Quod contra sæuos olim susceperat Hunos.
Hinc & Natalem Domini celebrauerat illic,
Ipsius & merito clarissima festa triumpho,
Quo pariter vicit mortem, mortisque ministrum.

* Forfan legendum *ar-*
sivo. Intelligit enim Pi-
pinum naturalem Ca-
roli filium.

B

C

793.

DCCXCIII. INDICT. XV.

CVM Rex ad cœptum statuisset conficiendum
Belli certamen, Hunos inuadere rursus
Comperit extinctas Theodoricus Dux legiones,

Quas

A

Quas per Fresonum pagum Hriultri * vocitatum
Ducebat. Nam Saxonum periere dolosis
Insidiis, captæ VVifuræ propè littora pulchræ.
Diffimulans igitur tanti infortunia damni,
Intermisit iter, quo disponebat adite
Pannonias, & cum Hunis committere pugnam.
Interea suafere sibi, qui nota fetebant
Talia, quòd fluuios inter, Radantia quorundam
Vnus habet nomen, sed & Almona dicitur alter,
Si fieret tantus fossa tellure paratus,
Alucus, inductis ambos dum tangeret atines
Gurgitibus, posset puppes vt ferre natantes.
In Rhenum de Danubio celer efficeretur,
Et facilis cursus ratibus. Radantia namque
Illic se Mœno, hic Rheno miscere probatur.
Almona Danubij rabidis illabitur undis.
Consilium credens igitur sibi dantibus istud,
Ipse locum Princeps operi quom credidit aptum
Expetiit tanto, multis quoque milibus illuc
Conductis operatorum, simul omnia perire
Autumni studio consumpsit tempora casto.
Attamen in longum passus duo millia ducta
Fossa fuit, pedibus tercentum lata patebat.
Sed non perfectum poterat consistere prorsus
Hoc opus, assiduus quoniam nimis obfuit imber,
Et naturalis terram dissoluera humor.
Egestumque fuit quantum sudore diurno,
Rursus humi tantum rediit sub nocte relapsa.
Cumque lutum semper madidis increfceret aruis,
Alucus & firmo constaret lixtore nusquam,
Ima petens immensa palus per lubrica fluxit,
Ac densum scrobibus cœnum subsedit in altis.
Cum tamen in cœpto persisteret ipse labore,
Hunc tristi tandem fama reuocante reliquit.
Est totius enim subito defectio gentis
Saxonum, rursus bellum narrata mouentis.
Præterea Sarraceni permaxima damna
Intulerant, quædam Regni confinia ferro
Vastantes, Ducibus Francorum denique cæsis,
Cum spoliis, lætòque nimis redièrè trophæo.
Tum Rex aduersis commotus talibus, indè
Ad Francos rediit, Natalis gaudia Christi
Deuotè celebrans Mœni prope clara fluentia,
Quo locus insignis Kiliani * Martyris almi
Nomine seu meritis fulget. sanctum quoque Pascha
Est in Franconiofurt magno veneratus honore.

B

C

* VVirtzburgum hic
nominant Annales
Francici.

DCCXCIV. INDICT. I.

794

DIRA veneniferæ conatus femina seæ,
Quæ Felix infelici malè sparferat ausu,
Vellere de sacro Domini radicitus agro,
Catholicus Princeps, Synodum celebrare vocatos
Vndique Pontifices iamdictam fecit ad aulam.
Necnon affuerat Stephanus cum Theophylacto.
Nam fuit Antistes Sedis Legatus vterque
Romanæ, quos Papa sacer mittens Adrianus,
Ritè suam seruare vicem mandauerat illic.
Tunc igitur cuncti cum decreto generali

Tom. II.

CAROLVS
MAGNVS.

* *al. Irene.*

* *Carolus videlicet.*

* *al. Sintfeld. Hodie
Sende.*

Hanc condemnauerunt heresim, scriptusque Libellus
Est illam contra, quem confirmauerat ille
Pontificum cœtus, simul & subscripserat omnis.
Annis præterea Synodum non pluribus antè
Constantinopoli celebrari fecit in vrbe
Græcorum Princeps, qui Constantinus habebat
Nomen, & eiusdem genitrix Hirena* vocata.
Et condixerunt, vt septima seu generalis
Appellaretur. Sed eam non nomine tali
Dignam Concilium pariter cognouerat istud,
Vtque superuacuum spernendam censuit iste.*
Tunc ibi regalis Fastrada migrauerat vxor
Hac ex luce, diem tandem sortita supremum.
Cuius in Albani speciosa Martyris æde,
Iuncta Mogontiacæ fulget quæ mœnibus vrbis,
Cum magno fecit sepeliri corpus honore.
Atque dehinc Carolus cunctis hoc ordine gestis,
Fœdistragis rursus Saxonibus intulit arma.
Ac geminis exercitibus decreuerat ipsos
Instructis terrore simul ferroque domare,
Vt citò gens bellis succumberet vna duobus,
Ex quibus haud vnum penitus sufferre valeret.
Regis ab australi properabant agmina parte,
Saxonum miseris latè vastantia terras.
Filius ipsius Carolus traiecerat vndas
Rheni, quem comitabatur delecta iuuentus,
Inuadens ex occidua regione rebelles,
Quos statim terror merito peruaserat ingens.
Et magni quamuis campi per plana Sinothfeld*
Collecti, pugnaque forent certare parati,
Hoc animi cecidère metu, nec spes erat illis
Villa resistendi Francis, quos tot populorum
Agminibus fultos vinci non posse videbant.
Protinus omisso sese certamine belli
Subiiciunt Regi, iuramentis quoque firmant,
Obsidibusque datis, hæc fœdera deditiois.
Ipse regressus Aquasgrani (sic Regia sedes
Inclyta nomen habet, necnon vocitatur Aquensis)
Illic more suo celebrauit tempora sancta,
In quibus est vnita Deo substantia nostra,
Morsque Redemptoris mundum reparauerat omnem.

795.

DCCXCV. INDICT. II.

CVM nimium suspecta foret gens facta rebellis
Saxonum toriens, crebro quoque fœdere rupto,
Sub iusta Regis ditione quiescere nolens,
Haud vllum respirandi dare censuit illi
Atque rebellandi spacium fortissimus Archos.
Sed rursus terram populans hostiliter ipsam,
Eius in extremo tandem prope limite castris
Confedit positus, vicus qua nobilis extat,
Nomine Bardonvich* dictus, quos iusserat ad se
Pergere Sclauorum Proceres sibi fœdere iunctos.
Illic aduentum quorum dum forte maneret
Opperiens, ex his extinctum comperit vnum.
Rex Abodritorum* fuit is, cognomine VVitzan,
Iussus & vt fuerat, Regem dum vellet adire,
Incidit insidias, illi quas ante parârunt

* *Annales Francici lo-
cum Bardonvich à pa-
go Bardongauu distin-
guunt.*

* *Scribunt alij, Obotri-
torum, & VVitzan Si-
g eberto est VVitzan.*

A Saxones, quoniam Francis mouère fidelem.
Hinc iræ stimulis animo commotus amaris,
Eiusdem regionis agros, villasque feroci
Quàm latè ferro populari iussit & igni.
Tunc ex Hunorum quidam primoribus illuc,
Tudun habens nomen, venit per longa viarum,
Velle fatebatur Regi qui subdere sese,
Et Christo Domino deuota credere mente.
Hinc in Aquisgrani Carolus remeauerat aulam,
Ac memorata prius supplex ibi festa peregit.

DCCXCVI. INDICT. III.

796.

B S E D I S Apostolicæ sublimis culmine Præsul,
Hoc Adrianus ab hac vita decesserat anno.
Post quem sortitus summum Leo Pontificatum,
Confestim claues, quibus est confessio sancti
Conseruata Petri, vexillaque miserat vrbis
Romulæ Carolo, pariterque decencia dona.
Admonuitque piis precibus, quò mittere vellet
Ex propriis aliquos Primoribus, ac sibi plebem
Subdere Romanam, seruandæ fœdera cogens
Hanc fidei sacramentis promittere magnis.
Missus ad hoc Angilbertus, qui corpore sancti
Richarij clarè decoratam rexerat Abbas
Ecclesiam, pariter regalia detulit illuc,
Deuotè sancto misit quæ munera Petro.
Nam spoliata fuit Hunorum Regia, Hringum
Quam vocitant. Hanc Dux Erichus hoc ceperat an
Multimodos etiam Regi deuexerat indè
Thesaurus, æuo quos collegere vetusto,
Innumeris crebrò spoliatis gentibus Huni.
Ex quibus est Romam tunc maxima copia missa,
De reliquo summos Proceres Aulæque ministros
Multùm larga manus ditauit Principis omnes.
His gestis iterum Rex Saxonum regiones
Inuadens latè vastauerat, atque reuersus
Victor Aquisgrani brumali tempore mansit.
C At Dux Italiæ Pippinus, Regia proles,
Adiunctis Baioaricis legionibus illi
Hunis intulerat bellum, sic patre iubente.
Cum quibus euentu certamina prospera lato
Trans fluuium Tizan gessit, cunctisque fugatis
Hostibus, à Francis Hunorum Regia tota
Est æquata solo, quam Hringum diximus ante.
Cuius penè gazæ gentis tunc funditus omnes,
Magnus erat quarum numerus; cunctæque priorum
Diripiuntur opes Regum, quas depopulantes
Plures in variis sacras regionibus ædes,
Temporibus multis malè congeffisse feruntur.
Tunc quibus ablatis, tam clari iure triumphi
Ad patrem victor memorata venit in Aulâ
Pippinus, Regni cui thesauros spoliati
Attulit, exuuiasque Ducum, vexillaque capta.
Cum quo iam dictus Tudun quoque venerat illuc,
Promissisque fidem propriis adhibere fategit,
Cum toto comitum numero baptisma suorum
Percipiens, etiam per sacramenta spondit,
Se fore subiectum Francis, fidumque per æuum.

Tom. II.

CAROLVS
MAGNVS.

Sed postquàm rediit, mutans promissa fidemque,
Perfidia luerat paruo post tempore pœnas.
At Rex solenni voto celebrauerat illic
Tempora, quæ Christus nascens moriensque sacrauit.

797.

DCCXCVII. INDICT. IV.

*Romanis Scriptoribus
Barcino, hodie vulgo
Barcelona.

CVM pulcro renitens ortu claresceret ætas,
Ad Regem Sarracenus cognomine Zatus
Adueniens, à se peruasam reddidit urbem,
Barzinona* cui nomen. nam limite structa
Constat in Hispano, vario cogentéque casu
Nunc Sarracenis fuerat, nunc subdita Francis.
Pérque Ducem tandem memoratum reddita, qui se
Sponte sua pariter Carolo permisit & urbem.
Francorum subiecta fuit post hæc ditioni.
Inde suum gnatum Hludouicium nomine, Regem
Tunc Aquitanorum, direxit ad obsidionem
Oscæ, nomen habet sic vrbs Hispanica quædam.
Ipseque more suo rursus Saxonibus arma
Intulit, audent duras ne fortè leuare
Ceruices iterum, quorum vastauerat omnes
Extremos etiam fines, quos Albia claudit,
Et quæ diffuso miscent se gurgite falsis
Fluctibus Oceani VVisuræ præclara fluenta.
Cùmque rediret, Aquisgrani deuotus adiuit
Regis Abinmagæ Maurorum filius illum,
Abdellæ cui nomen erat, quem Rex ibi clemens
Cùm suscepisset, collegit inde Senatum,
Et quo conficeret tandem Saxonica bella,
Consilium prudens iniit, quò tempore toto
Instantis brumæ regione maneret in ipsa.
Ergo suo secum comitatu protinus omni
Assumpto, VVisuræ positus in lixtore castris,
Sedit, Heristellique locum iussit vocitari,
Hactenus hoc & habet nomen, terramque per ipsam
Adductos secum populos diuiserat, atque
Indigenas licet inuitos dare compulit ipsis
Hybernas sedes simul & stipendia cunctis.
Huc ex Italia venit Pippinus ad ipsum.
Hispanis etiam rediens Hludouicus ab oris.
Hunorum quoque Legati, necnon Hadesonfi
Asturiæ Regis, quàm maxima dona ferentes,
Ex tam longinquis Carolum terris adierunt.
Hinc est in Regnum proprium dimissus vterque
Regalis natus. misit quoque cum Hludouico
Abdellam, qui post patriam deductus, & illis
Est commissus, ad hoc quos tunc elegerat ipse,
Et quorum fidei se credere non dubitauit.
Rex autem residens in Saxonum regione,
Præfatóque loco, sanctissima festa peregit,
In quibus indurus processit corpore Christus,
Et posuit carnem moriens, sumpsitque resurgens.

798.

DCCXCVIII. INDICT. V.

VERIS in initio facinus commiserat atrox
Saxonum populus quidam, quos claudit ab austro
Albia seiunctum positos Aquilonis ad axem.
Hos Northalbingos patrio sermone vocamus.

A
 Nam pro iustitia legali more gerenda
 Cùm Rex Legatos illuc transmitteret, ipsos
 Impia fœdifragæ iugulauit factio gentis.
 Cùmque Godeschalcus Regis Legatus & ipse,
 Ante dies missus paucos ad Regna tenentem
 Danorum, Sigifridus erat cui nomen, in ipso
 Tempore regrediens foret interceptus ab illis,
 Auctores huius fuerant qui seditionis,
 Pertulerat mortem pariter pro crimine nullo.
 His Rex commotus VVisuram properauit ad amnem,
 Inque loco, quem Munda vocant, sua castra locauit.
 Atque necis Legatorum iustissimus ultor,
 In desertores iræ laxauit habenas,
 Vastari latè sparsis legionibus illam
 Præcipiens terram. Tum sæuus vbique furebat
 Miles, vbique cruor riuis madefecerat arua,
 Omnibus atque locis increuerat horrida clades,
 Vulnere, mors, luctus, clamor, fuga, flamma, rapinæ.
 Omnia complebant, donec compefcuit altis
 B
 Albia gurgitibus procedere longius arma.
 At Northalbingi missos impunè peremptos
 A se cernentes Caroli (nam regia castra
 Haud traiecerunt fluuium) superaddere magnos
 Disponunt ausus, Abodritos denique Francis
 Qui tunc subiecti fuerant, ac fœdere iuncti,
 Nisi ex totis cœpère laceffere bello.
 Ast illis Abodritorum Dux nomine Thasco,
 Comperço tali motu, tulit obuia signa,
 Consertaque loco pugna, quem Suemrana dicunt,
 Quatuor hostilis prostrauit millia cœtus,
 Ac victos fecit nimia cum clade reuertì.
 Cùmque regressus Aquisgrani Rex esset in aula,
 Constantinopoli missos suscepit ab vrbe
 Legatos, Augusta suis pro rebus ad ipsum
 Quos misit Hirena, preces ac dona ferentes.
 Nam Constantinus fuerat qui natus ab illa,
 Cùm foret immensa morum grauis improbitate,
 C
 A Græcis Regni deiectus culmine, magnas
 Nequitiz dederat priuarus lumine pœnas.
 Vnus erat missus Michael, & Presbyter alter
 Theophilus, quibus est tandem poscentibus actum,
 Vt magna Regis pietate Sisinnius, olim
 In bello captus, patriam dimissus abiret.
 Is germanus erat præfatæ Præfulis vrbis,
 Quæ caput Imperij Græcorum nobile fulget.
 His quoque dimissis, Hadesonsi Regis ab oris
 Hispanis venere viri, qui munera * Magno
 Attulerant Carolo, renouantes fœdus aurum,
 Semper amicitia Reges quod iunxerat ipsos,
 Magna quibus dederat susceptis dona benignè;
 Ac patriam tali lætos dimisit honore,
 Insulæ inuasæ Baleares esse feruntur
 Hoc anno, quarum Maiorica dicitur vna,
 Altera nomen habet sermone Minorica * prisco.
 Has etenim Mauri deuastauere piratæ:
 At Rex præfata tempus celebrauit in aula,
 Quo nasci voluit cœli terræque creator,
 Et quo mors mortis fuit, infernumque momordit;

Tom. II.

* Manobias nimirum de
Lybbona capta. Viden-
di Annales Francorum.* sed deprauato, de vo-
cibus Maior & Minor,
Hispanis hodie Majorica
& Minorica.

Reddidit & nobis vitam de morte resurgens.

A

DCCXCIX. INDICT. VI.

799.

O QUAM triste nefas mortalia pectora crebrò
 Concipiunt, quàm præcipiti submersa profundo
 Nequitix, dum non leges, non iura verentur,
 Horrificos nimum cæci labuntur in actus.
 Testis hic est annus, quo, res indigna relatu,
 Crimine Romuleam sæuo maculauerat urbem.
 Nam sacer Antistes, mundo venerabilis omni,
 Ciuibus à propriis pœnas Leo sumpsit atroces.
 Credidimus, tormenta quidem cessasse piorum,
 Iamdudum sæuis tortoribus igne gehennæ
 Damnatis, quos Imperij dum scepra tenentes
 Fecerat elatos immensa potentia secli.
 Martyribus cæsis implerunt sanguine Romam.
 Nunc in pacè noui sceleratis ausibus Orci
 Carnifices ibidem, longè licèt inferiores
 Iure potestatis, simili sed mente feroces,
 Temporibus tantum scelus admifere modernis,
 Indicto cum iustitio, se publica vota
 Cum precibus soluens plebs castigare fidelis
 Deberet, paritèrque suos purgare reatus.
 Tum celebrare volens Christi mysteria cunctis
 Pro sibi commissis, solenni more Sacerdos
 Vestus equo, Lateranensi processit ab aula,
 Ad tua Laurenti pergens sacra limina Martyr,
 Qua decus Ecclesiæ lectus modo ferreus auget,
 Virtutis monumenta tuæ clarissima præbens,
 Quòd super impositus prunis contempseris ignes,
 Corporis ardescens Christi magis intus amore.
 Sed neque tale tuum meritum sedare furores
 Hostiles potuit, quin ad tua dum properaret.
 Antistes summus suffragia sacra petenda,
 Insidias illi simul & tormenta pararent.
 Cùm celeraret iter, turbâ vallatus iniqua,
 Crudelèsque manus tolerans, amiserat ipsum.
 Effossis oculis lumen, linguam quoque tortor
 Præcidit, nudumque dehinc liquere iacentem
 Seminecémque foris, sædatum sanguine multo,
 Inque Monasterium post hæc deductus Erasmi
 Martyris (auctores facti sic nempe iubebant)
 Curandi specie fuerat seruatus in ipso.
 Donec cognoscens VVinigifus res ita gestas,
 Dux Spoletanus, Romam festinus adiuit,
 Noctèque sublato per murum Præsule sacro,
 In sua cum iustis deduxit honoribus ipsum.
 Qui miserante Deo transacto tempore pauco,
 Amissum recipit visum, paritèrque loquelam:
 Seu quia festinans tortor, trepidansque nefandis
 Dum concurrentes metuit non talia turbas
 Passuras, sed velle suum defendere Papam,
 Non quantum voluit crudelia facta peregit:
 Seu, quod credendum magis est, antiqua Redemptor
 Per meritum magni renouans miracula Petri,
 Sanari successorem donauerat eius.
 Hæc VVinigifus vt ad Caroli Dux detulit aures,
 Admonitus probitate viri, summæque colendo

B

C

A Ordine Sedis Apostolicæ, Rex iussit, vt ad se
 Glorifico Præful deductus honore veniret.
 Egit iter tamen ipse suum, decreuit vt antè,
 Saxonum terras adiens, ibidèmq; locatis
 Ad Paderbrunnon multo cum milite castris,
 Opperiebatur non paruo tempore summi
 Præfulis aduentum. Carolus quoque Regia proles,
 A patre missus ad eiusdem confinia gentis,
 Perrexit lato quâ profluit Albia cursu,
 Disponenda forent dum fortè negotia quædam
 Cum VVilcis & Abodritis, ac suscipiendi
 Saxones aliqui, qui se de partibus illis
 Iam delegerunt fidei committere Regis.
 Hæc satis egregiè peragens dum cuncta, moratus
 Iunior esset in his Carolus, spectatque* reuersum
 Dum videat natum patrio Rex magnus amore,
 Venit Apostolicus, terrarum penè supremas
 Iam penetrans oras. Illi via tanta peracta
 Visa breuis fuerat, quia compensauerat omnes
B Intuitu Caroli quos pertulit ante labores,
 A quo cunctorum solamina digna malorum
 Danda sibi meritò spe certa credidit olim;
 Namque propinquantem cum primùm nouerat, illi
 Obuius ipse loco de castrorum memorato
 Stipatus multis populorum millibus ibat.
 Pontificèmq; vicem Petri, cui claudere cælos
 Et referare licet verbo, sedèmq; tenentem,
 Suscepit cum magnifico reuerenter honore.
 Cùmque dies aliquot lætos ibi duceret, idem
 Insinuans Præful sua quæque negocia Regi,
 Illius facilem cognouit ad omnia mentem,
 Concedenda piè voluit quæcumque precari.
 Indè reducendum dignè primoribus illum
 Francorum commendauit, qui iussa replentes,
 Ingressi pariter Romam sua restituerunt
 Omnia Pontifici rursus, quo iura regendæ
 Sedis Apostolicæ, iustosque teneret honores.
 Et post discessum Papæ Rex duxit eodem
 Tempora pauca loco, subitò cum tristis ad illum
 Nuncius interitum Procerum, mortèmq; duorum
 Detulit, insignes quos fecit maxima virtus.
 Vnus erat Baioariæ Comes, isque vocatus
 Geroldus, qui cum populum defendere Christi
 Conatus, bello sæuis obsisteret Hunis,
 Finiuit vitam fragilem, sumpsitque perennem.
 Italici verò fuerat Dux limitis alter,
 Nomen habens Erichus, qui post benè plurima gesta
 Prælia, post crebrò sumptos ex hoste triumphos,
 Oppugnare Liburnorum contenderat urbem
 Tharsaticam, ciuèsque loci quem robore semper
 Inuictum nouère, dolis ac fraude necarunt.
 At Carolus, quantum tempus permiserat illud,
 Saxonum rebus certo moderamine cunctis
 Dispositis, in Aquisgrani se contulit aulam.
 Ad quem VVido Comes, cui Bretonum regiones
 Commissæ fuerant, gentis tam sæpè rebellis
 Detulit arma Ducum, proprio quæ nomine quisque
 Inscripto dederat: signum fore deditiois

* pro expectat.

CAROLVS
MAGNVS.

Hoc statuere suæ, Francis seruire coacti.
 Nam sociis Comes ille suis compluribus ipsam
 Hoc anno penitus terram lustrauerat omnem,
 Corda domans belli terrore ferocia grandi.
 Et iam perpetuè Bretones iure subacti
 Parerent Francis, si non promissa fidemque
 Perfida fallacis mutassent pectora plebis.
 Tunc quoque Sarracenus Azan cognomine dictus,
 Direxit Carolo clauis cui præfuit vrbis
 Oscæ (sic illam vocitauit barbara lingua.)
 Magnaque dona simul mittens hanc tradere sese
 Promisit, si tempus ad hoc contingeret aptum.
 Tunc Hierosolyma Monachus directus ab vrbe,
 Immenso nimium spacio terræque marisque
 Transcurso, Regi munus preciosius omni
 Auro detulerat, mittente pio Patriarcha
 Pignora sancta loci, Christus qui carne sepultus
 Morte resurrexit victa, quo gaudia mundo
 Angelus hæc cœli missus narrauit ab arce.
 Rex quoque Natalem Domini celebrauit in aula
 Iam dicta, Monachumque dehinc remeare volentem
 Absoluit, comitemque simul coniunxerat illi
 Zachariam, regalis erat qui Presbyter aula.
 Per quem magna locis misit donaria sanctis,
 Atque viris inopem vitam ducentibus illic,
 Et mala perpeffis mundi sub nomine Christi.

DCCC. INDICT. VII.

MARTIA cùm medios expleffent tempora cursus,
 Phœbus & initium mundi totius & anni
 Arietis ætherea gradiens in signa tonaret,
 Florigerum rediit hyemis ver aspera pellens,
 Frondibus exornans fyluas, & prata virenti
 Gramine, dans auibus voces, augmenta diebus.
 Tum decus egregium mundi, lux clara moderni
 Temporis, ex aula Carolus progressus Aquensi,
 Oceani littus, nomen cui Gallicus extat,
 Lustrabat, classẽmque mari perfecit in ipso,
 Infestum quod Northmanni fecere piratæ,
 Iam tunc Francorum nimium gens noxia Regno.
 Inque Monasterio, sancti quo membra quiescunt
 Richarij, celebrauit ouans solennia Paschæ.
 Tramite tum cœpto properans peruenit ad urbem
 Turonicam, Martine tuam sanctissime tumbam,
 Qui Confessor Apostolica virtute coruscus
 Estulges, adiit quærens suffragia supplex.
 Coniugis hîc illum tristis valetudo morari
 Compulit, extremas dum vitæ clauderet horas*,
 Moribus & vitæ merito laudabilis omni,
 Cui nomen Luidgardis erat. Tum funere dignè
 Illic curato, tumuliq̃ decore peracto,
 Ipse Moguntiacum rediit, primisque suorum
 Vndique collectis, ibi conuentum generalem
 Fecerat Augusti circa primordia mensis.
 Tunc & in Italiam multis iter aggrediendum
 Condixit populis, illuc quos pergere secum
 Decreuit, quod distulerat non tempore longo
 Agmine delecto, sed eo comitante profectus,

* Fuit hoc prid. Idus
 Iunias, vt Annal. Franc.
 habent.

A
Mœnia famosæ petiit præclara Rauennæ.
Cùmque dies esset septem non amplius illic,
Pippinum Regem gentis cum milite multo
In Beneuentanæ direxerat oppida terræ,
Ipseque Romanas ibat deuotus ad arces.
Obuius huic ad Numentum Leo Papa sacratus
Venerat, & gaudens multum, veneransque, recepit,
Quem defensore solum sibi senserat olim.
Dulcibus alloquiis ibi tunc epulisque peractis
Antistes summus Regem præcessit ad urbem.
Postera cùmque dies celebris, festiuâque præbens
Gaudia Romanis, qua suscipiendus ab illis
Rex tantus fuerat, Solis fulgesceret ortu,
Pontifices Clerumque suum collegerat omnem
Papa. Quibus secum sumptis, ad limina magnæ
Basilicæ Petri, qui summus Apostolus extat,
Venit, & in gradibus templi stipante sacro
Constitit ipse Choro. Carolum sic aduenientem
Suscepit, laudum modulamina dulcia cantans,
B
Arque Deo grates ex toto corde rependens,
Quod moderatorem defensorémque dedisset
Ecclesiæ talem, cui non ea nouerat ætas
Mortalem similem, vel sic virtute valentem,
Omne bonum vel deuota sic mente volentem.
Tantus honor, talis Francorum gloria, Regem
Magnaque Romanæ comitantur gaudia plebis,
Ecclesiam Petri puro cùm pectore magni
Intraret, fufis lacrymis, humilisque precatu
Implorans tanti suffragia sancta patroni.
Iam quoque Solstitij glacialis tempore crescens
Asperitas brumæ, tandem cogebat vt illic
Militibus hyberna quies optata daretur.

ANNA L I V M

DE GESTIS CAROLI MAGNI

LIBER Q V A R T V S.

DCCCI. INDICT. VIII.

801.

C
FESTA dies cœlis, eadem celeberrima terris,
Virginei partus Christique refulserat ortus,
Post octingentos ex quo processerat annos,
Totus seruilis Dominus velamine formæ.
Et iam Natalis tanti cumulauerat omnem
Lætitiam Romæ Caroli præsentia Regis.
Hic, cùm Missarum sacro solennia ritu
Incipienda forent, magnam processit in aulam,
Quæ corpus mundo venerandum continet omni
Petri, cui claues Christus dedit ipse polorum.
Eius & ante sacros artus cùm mente fideli,
Effusis precibus, sese Rex inde leuaret,
Ipsius imposuit capiti Leo Papa coronam.
Conclamat pariter populus, sacra personat ædes
Ingenti iubilo, vox fertur ad æthera plebis
Romanæ, sic contordi simul ore canentis,

Augusto Carolo Magno, pacemque ferenti,
 Imperij meritò Romani sceptrā tenenti,
 Gloria, prosperitas, Regnum, pax, vita, triumphus.
 Post laudes igitur dictas, & summus eundem
 Præful adoravit, sicut mos debitus olim
 Principibus fuit antiquis, ac nomine dempto
 Patricij, quo dictus erat priùs, inde vocari
 Augustus meruit pius, Imperij quoque Princeps.
 Tempore paucorum post hæc abeunte dierum,
 Ipse suum Carolus præceperat ante tribunal
 Duci, iudiciùmque viros legale subire,
 Per quos præterito fuerat tot cladibus anno
 Affectus facer Antistes, legemque secundum
 Romanam maiestatis cogente reatu,
 Damnauit pœnâ meritò cunctos capitali.
 Sed licet indignis, interueniente benigno
 Præfule, concessit vitam: tamen esset inultum
 Ne tantum scelus, exilio relegauerat omnes.
 Festaque transegit postquam Paschalia Romæ,
 Egressus Spoletanam perrexit in urbem.
 Augustus verò quò tempore manserat illic,
 Aprilis horam cum nox extrema secundam
 Obscuram nimium tenebris inuolueret ætris,
 Ingenti subito tellus exterrita motu
 Contremuit, sonitûsque graues nimis & metuendos
 Ediderat, stabilem cui sustulit ira quietem
 Cœlestis, grandi sub mole latentia mundi
 Intima concutiens impulsu viscera diro.
 Cùmque procellosus turbo, penetransque cauernas
 Occultas, ac venarum loca tecta sub alto
 Terrarum gremio, ne qua prorumperet inde
 Vis venti, patulos vsquam reperiret hiatus,
 Quassatis fluctus quosdam generauit in aruis.
 Iamque domi maior, quàm gurgite terror in vllò
 Naufragij fuerat, tremulo sua culmine quisque
 Dum fugeret subitam minitanti tecta ruinam,
 Mœnia cuncta simul retro sonuere tumulto,
 Pendula crispanti stridunt vt lintea flatu,
 Aut dum quæ tenui squallebant puluere vela,
 Exagitant famuli certatim discutientes.
 Haud aliter muros omnes tremuisse videres.
 Hic tamen Italiam terror specialiter omnem
 Perculerat, cuius plures subuerterat vrbes,
 Auulsosque ruit montes radicibus imis.
 Tum Romæ cecidère trabes venerabilis ædis,
 Pignoribus propriis quam Paulus Apostolus ornat.
 Gallia nec tantæ fuit aut Germania cladis
 Immunis, circa Rhenum loca denique motu
 Plurima terrifico nimium concussa fuerunt.
 Audiri quoque mugitus è montibus altis,
 Et tetri sonitus reddi, varique boatus,
 Morborumque lues fieri permaxima cœpit.
 At Spoletanis Carolus regressus ab oris,
 Ad Ticinum rediit, cui nunc est Papia nomen.
 Italiz relinquens fines Augustus, Aquensem
 Expetiit sedem, mansitque quietus hoc anno,
 Perque sui partes Regni direxerat omnes
 Legatos, æquo legum moderamine mandans.

A

B

C

A

Iusticias facere, & varias componere lites,
 Reddere ius ciuile bonis, terrere malignos.
 Diuinas mundi que pias ex ordine leges
 Tunc exerceri mandauerat, & renouari.

CAROLVS
MAGNVS.

DCCCII. INDICT. IX.

802.

Hoc de longinquis elephas regionibus anno
 Primitus adductus, mira spectacula Regno
 Francorum dederat. Persarum denique Princeps
 Hunc Aaron. Idem, fuerat cui subditus, Indis
 Exceptis, Oriens totus, curauerat vltro
 Eius amicitiae se foedere iungere firmo.
 Ac dignum duxit praecunctis Regibus ipsum
 Temporis illius solum, cui munera larga
 Praecipui causa transmittere vellet honoris.
 Nam gemmas, aurum, vestes, & aromata crebro,
 Ac reliquas Orientis opes direxerat illi.
 Ascribique locum sanctum Hierosolymorum
 Concessit propriae Caroli semper ditioni.

B

DCCCIII. INDICT. X.

803.

NOBILIS hic annus longi certamina belli
 Tandem, Saxones inter Francosque peracti,
 Firmo perpetuae conclusit foedere pacis.
 Augustus pius ad sedem Saltz * nomine dictam
 Venerat: huc omni Saxonum nobilitate
 Collecta, simul has pacis leges inierunt,
 Vt toto penitus cultu ritaeque relicto
 Gentili, quem daemónica prius arte colebant
 Decepti, post haec fidei se subdere vellent
 Catholicae, Christoque Deo seruire per auum.
 At verò censum Francorum Regibus vllum
 Soluere nec penitus deberent, atque tributum,
 Cunctorum pariter statuit sententia concors:
 Sed tantum decimas diuina lege statutas
 Offerrent, ac Praefulis parere studerent,
 Ipsorumque simul Clero, qui dogmata sacra,
 Quisque fidem Domino placitam vitamque doceret.
 Tum sub Iudicibus, quos Rex imponeret ipsis,
 Legatisque suis, permissi legibus vti
 Saxones patriis, & liberratis honore.
 Hoc sunt postremo sociati foedere Francis,
 Vt gens & populus fieret concorditer vnus,
 Ac semper Regi parens aequaliter vni.
 Si tamen hoc dubium cuiquam fortasse videtur,
 De vita scriptum Caroli legat ipse Libellum,
 Quem Francos inter clarus veraxque relator,
 A summo prudens EINHARDVS nomine scripsit.
 Hac igitur pacis sub conditione fideles
 Se Carolo, natisque suis, stirpique neporum
 Ipsius, iurauerunt per secula futuros.
 Quos per ter denos & tres tam duriter annos
 Linqere protracti penitus conamina belli
 Plus Regis pietas & munificencia fecit,
 Quam terror. Nam se quisquis commiserat eius
 Egregiae fidei, ritus spernendo profanos,
 Hunc opibus ditans ornabat honoribus amplis,
 Copia pauperibus Saxonibus agnita primum

* Suprà ad ann. dccxc.
Salt dixit.

C

CARDUS
MAGNUS

Tunc fuerat rerum, quas Gallia fert opulenta,
Prædia præstiterat cum Rex compluribus illic,
Ex quibus acciperent præciosæ tegmina vestis,
Argenti cumulos, dulcisque fluenta Lyæi.
His ubi primores donis illexerat, omnes
Subiectos sibimet reliquos obtulerat armis.
Et multis experta modis innotuit eius
Tam dulcis pietas, quam formidabilis ira,
Præfarum statuere fide seruare perenni
Fœdus, & ulterius non id mutasse probantur.

804.

DCCCIV. INDICT. XI.

PRÆSVL Apostolicus Roma perrexit ab vrbe,
Augusti Leo flagranti deductus amore,
Ecclesiæ quoque pro causis, quibus Imperiali
Esse videbat opus munimine, rursus adire
Francorum terras satagens per longa viarum.
Hic ubi terribiles primum transcenderat Alpes,
Aduentasse virum tantum rumore volucris
Indice compererat statim propè Gallia tota,
Protinus hoc etiam lætus cognouit, & illi
Obuius Augustus Remensem venit ad urbem.
Susceptumque satis digno veneratus honore
Duxerat ad sedem, cui nomen Carisiacus.
Natalis Domini festis ibi ritè peractis,
Sedis Aquensis abhinc petierunt mœnia pulcræ,
Glorificæque simul celebrato tempore sancto,
Quo stella monstrante Magi cognoscere veri
In terris nati meruerunt luminis ortum,
Colloquioque dehinc, pro quo Præsul venerandus
Venerat, expleto, Rex inclytus obtulit illi
Munera, digna simul danti seu suscipienti,
Hic cum Pontificum clarissimus, illéque Regum
Temporis illius, nullo dubitante, fuissent,
His gestis, propriam Præsul remeavit ad urbem,
Sèque viri seiunxerunt ibi corpore solo,
Mentis amore pio iuncti sine fine manentes.

805.

DCCCIV. INDICT. XII.

*In Francicis Annalib.
dicuntur Behemanni.

NATIO Sclauorum studio satis aspera belli,
Quos Behemos* vocitant, in se leuitatè procaci
Irritans Francos, Caroli commouerat iram.
Quos contra missus multis cum millibus eius
Natus & æquiucos, bellum virtutè sagaci
Commisit, celeri victor quod sine peregit.

806.

DCCCVI. INDICT. XIII.

CVM pius Augustus Domini munimine fultus,
Legitimo cunctos tanti moderamine fines
Imperij seruans, placidam daret vndique pacem,
Sollerti meditabatur depellere causas
Mente simultatum, populo quas posse fideli
Tempore dissidium vidit generare futuro.
Vnde suos inter natos ne gignere posset
Post aliquam litem patrij diuisio Regni,
Certas ipse dedit partes vt cuique volebat.
Italico Regi Baioariam simul omnem
Pippino addiderat: necnon Burgundia, quantum

Parto

A Parte sub extrema celsas interiacet Alpes,
 Cum paucis Alamannorum quoque finibus, illi
 Traditur. At Carolo reliquos donans Alamannos,
 Saxones ac Fresones subiecit eidem,
 Cui simul ex magna fertur data Gallia parte,
 Oceani donec vastis concluditur vndis.
 Hunc in Francorum sibimet succedere Regnum
 Disposuit, si non aliter Domino placuisset.
 Subiicitur verò sceptris Burgundia penè
 Tota pij Regis Ludouici, iure tenentis
 Post hæc Imperium. necnon Aquitania cuncta
 Quæ commissa prius fuerat, nunc traditur illi
 In Regnum proprium, stabili ditione regendum.
 Hinc omnes obtestatus, multumque precatus,
 Admonuit seruare fidem, nec spernere pacem,
 Ne proprio quisquam transgresso limite, causas
 Rixarum bellique daret, fusique cruoris
 Christicolæ plebis meritò reus esset in æuum,
 Sed facerent inter sese quo firma maneret
 Debita fraternas socians concordia mentes.
 Ipse dehinc Princeps in sede manebat Aqueusi,
 Nec post militiæ solitos exercuit vsus,
 Aut aliquos iuit bellum gesturus in hostes.
 Nam nec opus fuerat, nec eum permiserat ætas,
 Iam quibus exatiatus erat, renouare labores,
 Cui grauis irrepens, & per momenta senectus
 Singula succrescens, faceret decrescere vires.

DCCCVII. INDICT. XIV.

807.

* Loquitur iterum de
Aarone Galipha.

C REX Sarracenæ gentis * nimirum truculentæ,
 Atque grauis latè mundo terræque marique,
 Muneribus tamen Augustum veneratur opimis.
 Transmittens etiam quoddam mirabile donum
 Denique tunc, inter tentoria, qualibet arte
 Facta, dedit maius cunctis & pulcrius vnum.
 Fama solet veterum quicquam si dicere verum,
 Mirandum, collecta forent vbi carbasa tanta,
 Aut quibus orta seges lini tam fertilis agris,
 Materies operi quæ posset idonea tanto
 Affore. Non hominum tantam nisi millia molem
 Erigerent. Spacium campi concluserat amplum
 Textilis excelsis paries hærendo columnis.
 Nec summi culmen tecti superate volatū
 Viribus impulsæ magnis potuere sagittæ.
 Intus erant multi generis habitacula pulchra,
 Quilibet ingrediens vt non hæc esse putaret
 Vela mouenda loco, sed mœnia nobilis aulæ.
 Interea Northmannorum Dux, Alfdeni dictus,
 Augusto, magna sese comitante caterua,
 Subdidit, atque fidem studuit firmare perennem.

DCCCVIII. INDICT. XV.

808.

SUNT Sclaui quidam Lini * cognomine dicti.
 Hos contra genitore suo mittente profectus
 Iunior est Carolus, cuius non Albia lata
 Præpediebat iter, sed Francorum legiones,
 Fluminis eiusdem traiecto gurgite, lætis
 Auspiciis vsus, memoratos duxit in hostes,

Tom. II.

* Ado Lanones, Albert.
 Stad. Linsnes, Helmoldus
 Linges, Adamus Brem.
 Linges dixere. Longius
 variarunt Annales Francor.
 ad ann. DCCCVIII. & DCCCXI.
 vbi Hiliones legitur. Sic
 cuti Eginhardus bellum
 Hilionicum inde nuncupauit.

Signaque gaudenti retulit victricia patri.

DCCCIX. INDICT. I.

VNDIQVE præsentis pax lætificauerat anni
 Cunctos Imperij fines, sed tristia quædam
 Multis contigerant terris. nam sæuior omni
 Hoste nefanda lues pecudum genus omne peremit.
 Nam cum pastores agerent armenta gregesque
 Manè foras lætos in prata virentia, serò
 Ægra domum rediit vix pars paucissima, diræ
 Signa gerens pestis macie mortisque propinquæ.
 At maior numerus campi per plana iacebat,
 Qua dulces animas virides efflauit ad herbas.
 Iamque cadaueribus foetebant pascua stratis.
 Extractis etiam, præsepia quæque labore
 Purgari multo poterant, tum qui moriturum
 Cernentes animal, magis id prosternere ferro
 Eligerent, statim stillans è vulnere tabo
 Prodiderat toto concretum corpore virus.
 Noricus ista sinus fertur specialiter esse
 Perpeffus, cum vicinis regionibus illi.
 Præterea steriles hoc factæ tempore vites,
 Impenso sibimet nulla mercede labori
 Respondent, spes est auidi frustrata coloni,
 Dum vineta suo pubentia foetu
 Conspicit, & vanè syluescit inutilis arbor,
 Palmite diffuso nullas dum pampinus vuas
 Contegit, & fructu vacua stat vinea lata.
 Partibus in multis Regni sic omine tristi
 Bacchica non solito perierunt pocula damno.
 Tempore nimirum tanto licèt ante, per orbem,
 Augusto, luctum, terris abeunte, futurum
 Iam ostendebat casus tristissimus iste.

810.

DCCCX. INDICT. II.

PIPPINVS Rex Italiae *
 Francorum nitido lætum cum duceret æuum,
 Flore vicens simul ætatis, mentisque decore,
 Cui præclara fuit virtus, cui gloria summa,
 Omnia fallacis pariter cui prospera mundi
 Tunc aderant, morbo vitam finiuit acerbo.
 Immaturus huic obitus, iucundaque vita
 Exiit, vnde suo nimium de funere patri,
 Omnibus & Francis gemitum luctumque reliquit.

811.

DCCCXI. INDICT. III.

RVRVS vs vt omnipotens caros sibi sæpè flagellis
 Erudit, æternæ det vt illis gaudia vitæ,
 Augusto vis iudicij veneranda superni
 Omnem præteriti luctum geminauerat anni,
 Ipsiùs assumens alium de corpore natum,
 Mortalisque iubens vitæ finire tumultus.
 Hic patris æquiuocus * fuerat, nec nomine solo,
 Indole sed mentis clara, probitateque morum,
 Omnimodaque patrem virtutum dote referret,
 Si rectore frui meruisset Francia tali.
 Hoc quoque Bernharðo Regnum concesserat anno
 Italicum pius Augustus. nam filius idem

* Idem Carolus, mor-
 tous l. Non. Decēbris,

A Pipini meritò patri successerat hæres.

DCCCXII. INDICT. IV.

MAXIMA longinquis terrarum venit ab oris
Græcorum de Principibus Legatio missa.
A quibus Augustus pacem donare rogatus,
Iure piis precibus, multum quas nouit vtrique
Proficuas Regno, consenserat ilicò clemens,
Fœdus & inter se fidei pacisque tenendæ
Iurando partes firmarunt protinus ambæ.

DCCCXIII. INDICT. V.

B
C
IAM grauis Augusto morbus simul atque senectus,
Corpore, sustulerant solitum, marcentem, vigorem.
Curarumque, quibus Respublica tanta gerenda,
Ac seruanda fuit, non se sufferre valere
Immodicum pondus, placidæ sed sola quietis
Otia, supremo labentes tempore vitæ
Vidit amanda sibi, quo procurare migranti
Hinc animæ requiem propriæ veniamque studeret.
Vnde Duces ac primores solenniter omnes,
Atque Magistratus, ad Concilium generale
Vndique collegit, natòque suo Hludouico
Cunctorum cum consilio ius omne regendi
Tradidit Imperij, successorémque paterni,
Imposito designauit diademate, Regni,
Confortémque sui factum totius honoris
Augustum pariter vocitari iusserat ipsum.
Quod cum magnifico satis accepere fauore
Consilium cuncti, cum prorsus id vtile Regno
Multimodis intelligerent. Hinc aucta refulsit
Maiestas Caroli, concordia facta futuris
Hinc est temporibus, cum tot caput exitit vnum,
Vnanimi populis monstratum mente sequendum.
Hinc metus externis incussus gentibus ingens,
Nil sperare dedit Caroli de morte propinqua,
Quo minui posset status, & rectissimus ordo
Regni Francorum, cuius non antè reliquit
Tam clarus Princeps regimen, quàm sumpsit id alter,
Quem meritò patri similem virtute purarent.
A quo non dubium, quin armis Regna subacta
Cuncta simul miti regeret moderante sophia.
Vt quondam magnus pariter Rex atque Propheta,
Qui lyrico modulante mælo cœlestia doctus
Carmina diuino completus pangere flatu,
Nunc citharis David digitos fidibusque canoris,
Nunc capulis aptare manus armisque solebat,
Innumeras postquam gentes hostesque triumphis
Subdiderat propriis, meritis maturus & annis,
Se viuente, suus iussit quo filius omni
Hebræi Salomon Regni fruèretur honore.
Sic Carolus noster solitus tractare vicissim
Prælia, dæmonicos etiam subuertere cultus,
Catholicam firmare fidem, damnareque sectas
Peruersas, vt doctrinæ cœlestis vbique
Chordæ concordēs in Christi laude sonarent,
Magnificè bellis Regnum nimis amplificatum
Prudenti nato pacemque reliquit amanti,

Tom. II.

P ij

CAROLVS
MAGNVS.

812.

813.

Quique labore patris bosna conquifita quietus
 Sumeret, exercens diuini dogmata cultus.
 Hæc ita dum fierent, passim permixta videres
 Gaudia tristitiæ. Nam res ex ordine gesta,
 Et ratione pia, multis cura iure placeret,
 Amplius angebant cunctos tamen intus amari
 Mœstitiæ stimuli, quod carni debitus omni
 Ex oculis charum Carolum rapturus adesset
 Terminus. Id valetudo simul cogebat & ætas.
 Utque solet fieri, quoties a mittitur vlla
 Res bona, tunc melius cogit dolor ipse videri,
 Ipsius vtilitas qualis preciumque fuisset.
 Sic morum probitas, animi sic maxima virtus,
 Sic pietas Caroli cunctorum mentibus hærens,
 Tunc perspecta magis fuerat, cum principe tali
 Sese cernebant carituros esse per æuum.
 Multorumque graues sapientum pectora curæ
 Mordebant, in deterius iam iamque simentum
 Lapsuras res Francorum, multas quoque clades
 Post obitum tanti venturas Principis esse.
 Ut sub fine cadit cum longior vmbra diei,
 Et Sol Oceani properans se tingere fluætu
 Pergit in cubitum, tegit & ferrugine vultum
 Lucigenum, mixto maculis pallore nigellis,
 Signa procellosæ dat noctis abinde sequentis,
 Quamuis succedens, dum tramine fertur eodem,
 Orbe valet pleno sublustrem reddere Luna.
 Haud aliter tum prudentes sensere futuras
 Bellorum tempestates, meritoque gemendas
 Regni Francorum Carolo moriente ruinas.
 Soluitur interea populi conuentus, & inde
 Qui fuerant Proceres redituri tramite longo
 Ad sedes proprias, sibimet iam conuicentes,
 Cari conspectum Domini hunc esse supremum,
 Interni gemitus dederant, animique dolentis,
 Pallenti signum facie, mœroréque pressa.
 Composito plures vultu, dum fingere lætos
 Se cupiunt, quod suspectum reperiret in illis
 Nil nouus Augustus, tamen & ridere volentum
 Ora madent lacrymis falsa inter gaudia veris.
 Non Aulam tunc more suo complebat Aquensem
 Lætitie sonus, auditur vox musica nusquam,
 Alloquitur focium vix saltem murmure tristi
 Quisque suum, prædens tacitus quid pectore gesser,
 Cum dolor imponit gemebunda silentia multis.

ANNALIVM
 DE GESTIS CAROLI MAGNI
 LIBER QVINTVS.

De vita & obitu eiusdem.

814.

DCCXIV. INDICT. VI.

Mutat Carminis genus
 epicū in elegiacū, nimi-
 ram argumēto mutato.

PANGITE iam lacera carmen lugubre Camœnz,
 Dignus enim multis annis hic est lacrymis,

A Ecce quater denis ternisque prioribus annis,
 Quid nisi prosperitas dicta fuit Caroli?
 Annua cum variis ipsius gesta triumphis
 Tum placuit lato connumerare stylo.
 At modò lugentes, obitum, nos admonet ordo,
 Et tempus tanti commemorare viri.
 Hic veri plangunt Elegi, nil fingere mœstum
 Est opus, affectus res habet ipsa suos.
 Quis recolens, qualis fuerit modò defore terris,
 Tale decus nimium non gemat & delectat?
 Sed quia res consolatur hæc sola fideles,
 Carus forte suos mors quibus abstulerit,
 Pro iustis ut eos feliciter actibus esse
 Confidant Regni participes superi.
 Idcirco meritum, pro quo modò credimus illum
 Viuere cum Christo, iure libet canere.
 Materiam tantam nimis audax barbara lingua
 Ingenij tenuis viribus aggreditur.
 Sed me magnus amor, præsentis carminis auctor,
 Ignarum fandi non reticere sinit.
 B Denique sum Carolo semper flagrantis amoris,
 Sum quoque perpetui debitor obsequij.
 Is gentem nostram fidei cognoscere lucem
 Fecerat, abiectis perfidiaz tenebris.
 Quàm bellando diu, quàm multa pericula passus,
 Quàm sudore graui, quàm studio vigili?
 Penè recordantur populi hoc hætenus omnes
 Europæ, tanti participes operis.
 Nempe sui vires Regni collegerat omnes,
 Ut nos dæmonicis cultibus abstraheret.
 Denique barbariem quisnam molire ferocem
 Possset adhortantis dogmatis alloquio?
 Ob hoc per Carolum clemens Deus est operatus,
 Id quod tunc aliter non potuit fieri.
 Vfus enim gemina, Saxonum saxea corda,
 Arte, suadebat subdere se Domino,
 Nunc terrens bello, nunc donis alliciendo,
 Illic magnanimus, hic quoque munificus.
 C Nec prius abstiterat, Saxonia quàm simul omnis
 Idola proiiciens facta fidelis erat.
 Quas igitur grates illi modò possumus omnes,
 Vel quas quisque suo soluere pro modulo?
 Si qua meam scripturarum scintillula mentem
 Artis, & illustrat si qua scientiola,
 Nonne dabit iustè Carolo præconia laudum,
 Per quem nancisci tale bonum merui?
 Nostri non solum fidei documenta parentes,
 Sed penitus cunctos nescierant apices.
 Per Carolum nuper nobis est huius honestas,
 Ac pariter vitæ spes data perpetuæ.
 Ergo tibi primùm dignas nos dicere laudes
 Da Deus, omnimodi fons & origo boni.
 Muneris indè tui quamcumque rerexere partem
 Nos in eo, nostri dux animi, tribue,
 Quem, pie Christe, tuo multorum mœre saluti
 Prospiciens, talem præstiteras fieri.
 Nam nostræ miserans naturæ conditionem,
 Serpentis postquàm fraus vitiauit eam,
 Tom. II.

Contuleras hominum generi solatia crebra
 Per claros homines, atque tibi placitos,
 Efficiens fortes, per quos fragiles regerentur,
 Doctos, qui reliquos instruerent stolidos:
 Vt lux illorum tenebras depelleret horum,
 Errantes reuocans, restituensque viæ,
 Stantes erigerent lapsos, miserisque piorum
 Virtus exemplo esset & auxilio.
 Et tales semper dederas ab origine mundi,
 Apti saluandis qui fuerant alius.
 Inprimis Patriarcharum, sacre ordo deinde
 Legifer, & Varum missus ab hoc chorus est.
 Necnon in variis imitabile generibus olim
 Exemplar iusti, te quoque teste, dabant.
 Sed quis per seruos seruis te consuluisse,
 Miretur, donum sit licet eximium?
 Cum per te mundi Dominus plus egeris, immo
 Sis passus minimis maxima pro famulis.
 Pro quibus iniustus, pro fontibus insons,
 In mortem propriam tradideras animam.
 Tanta Redemptor erat nostræ tibi cura salutis,
 Perdita ne fieret profus imago tui.
 Vnde tibi laudes modulentur cuncta creata,
 Atque genu flectant inferus, arua, poli.
 Nam neque dum compleuit opus, tua gratia, tantum
 Cessauit, sine qua deperit omnis homo.
 Sed post hæc eadem lucrandis omnibus extat
 Cura per electos gentibus exhibita.
 Oris Apostolici terram sonus iuit in omnem,
 Verba per extremas intonuere plagas.
 Cui dedit, ætherea cœli demissus ab arcæ,
 Flammantes linguas, Spiritus omnipotens.
 O quàm multorum purgatas sorde reatus
 Mentis ardentes fecit amore tuo!
 Ordinis eiusdem necnon virtutis honore,
 Et studio, plures post fuerant similes.
 Qui simul exemplis animas, & dogmate sacro,
 Multas cœlesti reddiderant patriæ.
 Quid memorem quanti pro te tormenta necemque
 Passi, lucrati hinc alios fuerint?
 Hos animus constans, illos miracula visa,
 Credere hæc danti commonuere tibi.
 Mille modis tua magna, Deus, clementia gentes
 Saluat per sanctos egregiosque viros.
 Nec Reges facis expertes fore muneris huius,
 Dum per eos animas corrigis atque doces.
 Temporibus Carolus Rex, te donante, modernis
 Quàm multis summæ causæ salutis erat?
 Credendi pulchrè moderandis moribus aptus,
 Et mutare piè perfida corda potens.
 Cuius nunc insigne genus si pandere coner,
 Compellor Regum scribere catalogum.
 Sed non est opus, excelsum quia non genus illi,
 Sed summo generi addidit ipse decus.
 De claris genitus fulsit præclarior, atque
 Patribus inuidis fortior enituit.
 Est quoque iam norum, vulgaria carmina magnis
 Laudibus eius auos & proauos celebrant,

A

B

C

A

Pippinos, Carolos, Audouicos, & Theodricos,
 Et Carolomannos, Hlorariosque canunt.
 Atq̄amen hic quantò plus fecerit omnibus illis,
 Dicit præsentis sermo sequens operis.
 Vnum commemorem, tanto de germine patrem
 Quem sanctum Christi prædicat Ecclesia,
 Scilicet Arnulfum, Francorum qui fuit olim
 Princeps, ac Præful* post satis egregius.
 Ductus amore Dei qui spreuerat omnia mundi,
 Quæ mulcent oculos, quæque trahunt animos,
 Malens diuinas mundi quam tradere leges,
 Esse Dei famulus quam populi Dominus.
 Nunc ouat in cœlis, præbens miracula totis,
 Sublimis meriti signa decora sui.
 Indèque nostrorum totam seriem dominorum,
 Stirpem nempe suam, protegit atque fouet.
 Præ cunctis igitur tibi cura nepotibus vna,
 Quæsumus, ARNVLVS sit tuus homonymus.

CAROLVS
MAGNVS.Miscet Caroli decessores
cum eius maioribus.

* Metensis.

B

Fac vt regnanti Christus sit præuius auctor,
 Quo nimis ipsius indiget Ecclesia.
 Qui modò iustificus Rex est, defensor & vnus
 Inter tot clades nunc quibus atteritur.
 Ex illo nobis igitur tam Principe sancto
 Hactenus est dominans inclyta progenies.
 In quam descendit sancti benedictio Iacob,
 Quam Iudæ pandens ipse futura dedit.
 Vt non deficeret de germine sceptriger eius,
 Sed foret indè manens longa Ducum series.
 Sic electa Deo mansit iam tempore longo
 Hæc stirps in Regno, atque diu maneat.
 De qua non quisquam forte pietatèque plenum
 Miretur Regem progenitum Carolum.
 Cuius vt exterior virtus roburque parentes,
 Sic satis ornabat Religionis amor.
 Et quò maior eis prouenit gloria mundi,
 Mens humilis tantò plus fuit ante Deum.
 Sed huic naturæ quicquid benè præstitit ortus,
 Hoc exercitio auxerat assiduo,
 Intentus semper rebus constanter agendis,
 Et disponendis consilio stabili.
 Vnde nec in bellis quisquam felicior illo
 Tempore, nec pacis plus moderatus erat.
 Et quod suscepit florens & nobile Regnum,
 Reddiderat duplo latius & melius.
 Sicque suos, licet inuidtos, vicisse parentes
 Noscitur, hæc multò re magis egregius.
 Nam plures vnus terras populòsque subegit,
 Quàm totus Regum vicerit ordo prior.
 Regnabant inter Rhenum Ligerimque priores,
 Ad Boream fuerat terminus Oceanus.
 Australèmq̄ue dabant Balearica littora finem,
 Alpes & tectæ perpetuis niuibus,
 Et Francos Orientales, necnon Alamannos,
 Ac Baiuarios iam tenère prius.
 Fresones etiam, simul & rexere Thoringos,
 Et Regnum Caroli hoc habuere patres.
 Pippino patre defuncto, cum fratre regebat
 Id Carolomanno; sorte fruente sua.

Arnulfus Imperator
Auzeri contemporaneus.

P iij

CAROLVS
MAGNVS.

Atque simultates illum rixasque mouentem,
 Hic semper multum pertulerat patiens.
 Vt mirum multis fuerit, quod viderit ira
 Commotum causis nemo licet grauibus.
 Annis sic geminis decesserat ille peractis,
 Et Regnum soli iure datur Carolo.
 Quod primo victis Aquitanis, gentibus auxit,
 VVasconumque simul subiciens populum.
 Et iuga cuncta Pyrenæi superauit, Hiberum
 Donec ad fluium tenderet Imperium.
 Italicasque dehinc regiones subdidit omnes,
 Dicere quas certo quis valeat numero?
 In longum decies centenis millibus, atque
 Amplius, vt fertur, tenditur Italia.
 Tum, quibus est ex non modica Germania parte
 Subdita, Saxones addidit Imperio.
 Pannonias etiam victor subiecit vtrasque
 Is, cum vicinis vrbibus innumeris.
 Arua Liburnorum, vel quæ vocitantur ab Histro*,
 Necnon Dalmatiam subdidit & Daciam.
 Sclauorum populos censum sibi soluere fecit
 Plures quàm quisquam dinumerare queat.
 Gesserit ista quibus bellis, signanda priores
 Quatuor annales iam retulere Libri.
 Nunc studium, mores, vsusque domesticus, eius
 Corporis & habitus, quæ fuerint, referam.
 Quæ quicumque sciet, iam non mirabitur, illi
 Cur sic contigerint omnia læta foris.
 Nam quod scire decet homines, meminisseque cunctos,
 Hic quoque lectorem commoneam breuiter.
 Audiatur hoc omnis rector, vel præmia gestis
 Pro laudabilibus quisquis habere cupit.
 Interius radix opetum latet exteriorum,
 Mens morésque viri facta palam generant.
 Qui solet esse domi constans prudensque decenter,
 Perficit is crebro facta decora foris.
 Intra se vitiis dominans, rationeque pollens,
 Exteriora sibi nulla nocere sinit.
 Fortiter in cunctis facienti seu patienti
 Pro meritis animi gloria proueniet.
 At cui mens torpet, mores neque corrigit in se,
 Illum iure manet dedecus exterius.
 Sic Regnum terret cunctos extrinsecus hostes,
 In se quod pacem iustitiamque tenet.
 At contra si quod scelus & discordia fœdat,
 Raptores auidos clade sua faciet.
 Ergo domi Carolum, rationis iura secutum,
 Est comitata foris gloria magna fatis.
 Assuescens posuit virtutibus exuperare,
 Ferréque consilio cuncta pericla suo.
 Et quia iusticiam pacatum reddidit intus,
 Externis Regnum cladibus eripuit.
 Artibus ipse quidem cunctis instructus honestis,
 Harum doctores magnifice coluit.
 A sene Leuita quodam cognomine Petro
 Curauit primò discere Grammaticam.
 Artis Rhetoricæ, seu cui Dialectica nomen,
 Sumpsit ab ALEXVINI dogmate noticiam.

* Id est, Istriam.

Hic etiam Leuita gradu, multumque peritus,
 Ex Anglis veniens Saxo fuit genere.
 A quo præcipue studuit totam rationem,
 Et legem cursus noscere syderei.
 In causis iudex iustissimus, audiit ipsas
 Sæpius, & finem litibus imposuit.
 In sermone satis dulcis, facundus, abundans,
 Nec patrio tantum claruit eloquio,
 Sed solitus lingua sæpe est orare Latina,
 Nec Græcæ prorsus nescius extiterat.
 Intellexit eam melius quam proprietates
 Illius posset voce sonare sua.
 Legerat assidue scripturæ dicta sacratæ,
 Quosque Libros sancti composuere Patres.
 Quos Augustinus cæli de ciuibus * almas
 Scripsit, amanter eos crebris audierat.
 Scribere tentabat. nam circumferre solebat
 Secum cum paruis codicibus tabulas:
 Ac ponens ipsas ad ceruicalia lecti
 Regalis, nunquam fecit abesse sibi.
 Inter tot curas, tantique negocia Regni,
 Rex exercuerat his animum studiis.
 Cuius ut ingenium multum resplendit acre,
 Sic omnis motus optima temperies.
 Non vnquam animum lætus, non valde remissus,
 Non multum tristis atque seuerus erat.
 Non lenis hominum vitiis, non turbidus ira,
 Plectebat iusta cum ratione reos.
 Quod terrore magis fieri, quam morte volebat,
 Ni cum dira rei cogeret impietas.
 O qualis probitas, quam constantissimus ordo
 In cunctis eius moribus enituit:
 Fortis in aduersis rebus, causisque secundis,
 Perpetua tenuit sobrietatis iter.
 Tantum cum natos sibi, Pippinum Carolumque,
 Mors auferret ob hoc ipse nimis doluit.
 Necnon Rhuotrudis*, reliquis quæ filia natæ
 Maior erat, fleuit valde gemens obitum.
 Hanc & Græcorum luxerunt cæca Regna,
 Quod non hac tali digna forent domina.
 Sponsa fuit Constantini nam scepra regentis
 Illius semper nobilis Imperij.
 Inclyta Constantinopolis de germine nostri
 Oprabat Caroli nobilior fieri.
 Tantum contigerant hæc infortunia Regi,
 In his quæ genuit pignora clara satis.
 Tum concertabat constantia eum pietate,
 In Carolo virtus vtraque non modica.
 Hæc casus omnes iusto tolerare decenter,
 Illaque dilectæ commouit sobolis.
 Ista magnanimus fuit virtute, sed illa
 Non minus audebat piæ amore pio.
 Quocirca vicit pietas in morte suorum,
 Et Regem largas compulit ad lacrymas.
 Necnon Romani mortem sibi fleuit amici,
 Pontificis, nomen huic Adrianus erat.
 Nam velut in reliquis rebus, sic optimus eius
 Laudatur merito mos in amicis.

* id est, De Ciuitate
Dci.

* al. Roudrudis, mor-
tua 8. Idus Ian. ann.
866cx.

CAROLVS
MAGNVS.

* al. Adelfonfus.

Admittebat eas cautè, sed firmiter immò
 Ex se seruauit fœdere perpetuo.
 Vnde decus Regni factis & nomen amicis
 Auxerat externis Regibus & populis.
 Ex quibus vnus erat Hadefonfus * nomine dictus,
 Qui Rex Asturiæ Gallicięque fuit.
 Qui dum Legatos & munera mitteret illi,
 Mandabat dici se proprium Caroli.
 Scottorum Reges ipsum Dominum vocitabant,
 Ac se subiectos ipsius & famulos.
 Hoc apices ab eis missi testantur ad illum,
 Quorum claret amor maximus-alloquio.
 Persarum Princeps illi deuinctus amore
 Præcipuo fuerat, nomen habens Aaron.
 Gratia cui Caroli præ cunctis Regibus, atque
 Illo Principibus tempore cara fuit.
 Augustus cum Græcorum, poscentibus vltro,
 Dignatus pactum pacis inire fuit.
 Vnde suos ad eum Legatos mittere crebrò
 Curauere Leo, Nicephorus, Michaël.
 Transgredimur metas, dum designamus amicos,
 Monstrandus magis est ipse stylo Carolus.
 Hic se venatu, necnon equitando frequenter,
 Fecerat ignarum desidie penitus.
 Vix illi glacialis hyems auferre valebat
 Vfus castrenses, gestaue militie.
 Præterea solitus fuit exercere venatum,
 Qua tunc arte magis nemo peritus erat.
 Et naturali fontes seruore calentes
 Illi præstabant grata lauacra nimis.
 Vnde locum sedis sibimet delegit Aquensis,
 Plurima quo manat copia talis aquæ.
 Balnea qua multo condens iucunda decore,
 Annis extremis mansit ibi iugiter,
 Ac secum fecit natos proceresque lauari,
 Quòdque sui custos corporis agmen erat.
 Eiusdem nam commoditas speciosa lauacri
 Centenos homines plùsque valet capere.
 Corpore robusto fuit ipse decenter & amplo,
 Incessu firmus, vimdus atque agilis.
 Egregiè procerus, & hoc moderamine iusto,
 Septem namque suis longus erat pedibus.
 Ipse rotundus apex capitis, & obesa
 Naris plus paulò quàm mediocris erat.
 Latè fulgentes oculi, facies quoque læta,
 Et vox clara satis, pulcræque canities.
 Vfus vestitu patrio, semper peregrinum
 Respuerat, quamuis pulcher & ipse foret.
 Bis tantum Romæ, summis rogitantibus ipsum
 Præfulibus, longà vsus erat tunica.
 Tunc etiam chlamydis speciosæ sumpsit amictum,
 Morèque Romano tegmina facta pedum.
 Regalis habitus tantum gestabat honorem,
 Cum celebraretur valde sacra dies.
 Aut quoties aderant Missi mandata ferentes
 Ex longè positis gentibus & Ducibus.
 Tunc auro textam nectebat sibula vestem,
 Aurea comebat gemma pedes varia.

Caroli statura.

Valitudo.

A

Distinctum viridi gessit diadema smaragdo,
 Stellatus radiis Iaspidis ensis erat.
 Distabatque parum reliquis in veste diebus
 A solito procerum, vel populi habitu.
 Felici semper valetudine lætus ad annos
 Supremos vitæ penè suæ fuerat.
 Nam seruauit eam victu sumens moderato,
 Solùm quod sensit esse salubre sibi.
 Si tamen aduersum leuiter quicquam pateretur,
 Quod iam crescenti contigerat senio,
 Non admittebat medicos sibi nempe perosos,
 Plus arbitrato cuncta suo faciens.
 Cum reliquis intus specialiter oderat illud,
 Quo vertunt mentis pocula multa statum:
 Hinc vinum parcè potum quoque sumpserat omnem,
 Atque cibus paulò ægriùs abstinuit.
 Nam vix ferre suum poterat ieiunia corpus,
 Quæ sibi nonnumquam noxia questus erat.
 Cum numero solitus hominum conuiuia grandi,
 Sed tantùm festis præcipuis, agere.
 Porro quaterna iugem præbebant fercula cœnam,
 Præter venatum quæ labor attulerat,
 Assam qui verubus longis inferre solebant:
 Illi gratus erat plus aliis cibus hic.
 Cœnanti lector recitans non defuit vnquam,
 Përque vices aliquod audit acroama.
 Res antiquorum gestas, Regùmque priorum,
 Ipse legi sibimet fecerat assiduè.
 Indulgere parum somno permiserat illum
 Mens semper magnis dedita consiliis.
 Et res magnificas iugiter meditatio voluens,
 Reddiderat curis multimodis vigilem.
 Ob hoc nocte quater fertur vel sæpiùs, omni
 Somnò depulso, membra leuasse thoro.
 O quantum curis Respublica creuerat illis,
 Quàm conseruatum floruit Imperium!
 Nam benè præuidit, ne qua ratione pateret
 In Regnum variis hostibus introitus.
 Gallica præstruxit, necnon Germanica classe
 Littora, quæ fluuios fuscipit Oceanus.
 Atque quod Europam pelagus seiungit ab astris,
 Et dirimit terras gurgitibus medium,
 Quæ rapidos ex Gallorum regionibus amnes
 Aut capit ex magnæ partibus Italiz,
 Ostia seu portus, positis stationibus, omnes
 Fecit inaccessos hostibus omnimodis.
 Hinc nec eo Mauri quicquam viuente nocebant,
 Nec Northmannorum tunc metus vllus erat.
 Ni Centumcellæ (sic vrbs Hetrusca vocatur)
 Quòd tunc à Mauris depopulata fuit.
 Et quòd Northmannis vastantibus, insula quædam
 Paruula Fresonum damna tulit grauia.
 Væ tibi! væ tali modò defensore carenti
 Francia, quàm variis cladibus opprimeris?
 Gentibus ecce pates populantibus yndique sæuis,
 Et quondam felix, nunc nimis es misera.
 Quippe tuis hilares exultant fletibus hostes,
 Ditanturque tuis assiduè spoliis.

Valetudo.

B

*Temperantia.**Studium antiquitatis &
historiarum.**Vigilantia.**Prudentia in hostibus ar-
cendis.*

C

Afflictus Francia statui.

CAROLVS
MAGNVS.

Encomium Arnulfi Imperatoris.

Millia cæforum captiuâque turba tuorum
 Amplior est numero, quàm sit arena maris.
 Nam Carolo moriente, tuum decus & honor omnis
 Ex illo sensim fugit & interiit.
 Nunc tamen ARNULFO meritò sub Principe gaudes,
 Qui similis tanto moribus est abauo.
 Denique magnanimus, clemens, promptusque labore
 Peruigili lapsum corrigit Imperium.
 Francorumque mouet veteri virtute lacertos,
 Atque vocat residues rursus in arma viros.
 Sed moles immensa, diu quæ corruit ante,
 Non restaurari se subito patitur.
 Illi det vitam, qui virtutem dedit amplam,
 Et magnæ nobis causa salutis erit.
 Vos quæ de Carolo restant dicenda, Camœnæ,
 Strictim veloci carmine concinite.
 Cùm fuerit Regno tam clarus in amplificando,
 Intentus bellis continuus animo,
 Ornatus operum varios tamen, & decus ingens
 Fecerat, & visu mœnia pulcra nimis.
 Ex quibus inprimis meritò laudatur Aquensis
 Sedis mirificè condita Basilicæ.
 Quam pie Christe tibi, sanctæque tuæ Genitrici,
 Ad laudem studuit perpetuam facere.
 Ingelenhein dictus locus est, vbi condidit Aulam,
 Ætas cui vidit nostra parem minimè.
 Quorum multiplicem si quis describere laudem
 Curabit, longum texet opus nimium.
 Ad quæ marmoreas præstabat Roma columnas,
 Quasdam præcipuas pulcra Rauenna dedit.
 De tam longinqua potuit regione vetustas
 Illius ornatum Francia ferre tibi.
 Præterea Rheni construit ponte fluenta,
 Commoda dans vrbi tanta Mogontiacæ.
 Est ibidem latus quingentis passibus amnis,
 Vt pondus tanti scire queas operis.
 Quòdque magis stupeas, firmauerat ordine recto
 Colles ingentes fluctibus in mediis.
 Supposuit basibus hæc fundamenta locandis,
 Et suprâ celsam struxerat indè viam.
 Hoc opus extremis illius penè sub annis
 Consumpsit subito flamma vorax penitus.
 Quod reparare volens, fieret quo saxeus illic
 Pons, vbi constructus ligneus ante fuit,
 Prò dolor! est obitu præuentus, opusque remansit
 Hoc imperfectum, sic quoque semper erit.
 Virtutis monumenta manent tamen eius in æuum,
 In vastis stantes gurgitibus tumuli.
 Congestæ saxi etenim tellurèque moles
 Patent elatis fluminè verticibus:
 Aggeribusque pari spatio distantibus ordo
 Metitur lati terga decens pelagi.
 Condidit & Domino per plurima templa dicanda,
 Exornans eadem sumptibus ex propriis.
 Neglectu dilapsa priùs, vel tempore longo,
 In Regno reparans cuncta suo nouiter.
 Religionis enim sanctæ studiosus amator,
 Sectatorque fuit Catholicæ fidei.

Religiosa pietas.

Tempore

A. Tempore namque suo hereses extinxerat ortas,
 Quod iam præmissis diximus antè Libris,
 Ecclesiam certis intrauerat impiger horis,
 Fundens deuotas nocte dièque preces.
 Eius & omne ministerium cum vestibus, atque
 Vasis, ornatu composuit nimio.
 Verus quippe Dei cultor, præponere sancto
 Eius nil vnquam seruitio voluit.
 Nam Regnum terrestre tenens, cœlestis amore
 Plus multò flagrans extitit & cupidus.
 Quod sibi, præ cunctis clemens, & largus egenis,
 Curauit donis assiduis emere.
 Nemo peregrinos illo plus fertur amasse,
 Nemo pari cura suscipiebat eos.
 In quo penè modum pietas excefferat eius,
 Si quid in hoc nimium quisque potest facere.
 Cùm non regali solùm foret aduena turba,
 Aulæ, sed toto iam grauis Imperio,
 Ipse pius compensabat dispendia rerum,
 Mercedis læto perpetis interitu.
 B. Hac inuitati famâ cum partibus orbis
 De cunctis ad eum confluerent inopes,
 Non tamen in proprio satis exercere putabat
 Regno gratuitæ largitionis opus:
 Sed per Legatos mittebat ad extera Regna
 Christicolis crebrò munera pauperibus.
 Quos Ægyptus, Alexandrique ex nomine dicta
 Vrbs, inopes habuit, iuuit eos opibus.
 Africa munificum, Carthagóque senserat illum,
 Est experta satis largifluum Syria.
 Ad Hierosolymam, seu cetera quæ loca Christi
 Gestis corporeis sanctificata manent.
 Sæpiùs indignis donanda fidelibus auri
 Misit & argenti pondera non modica.
 Trans mare gentiles positos solùm sibi Reges
 Ad hoc firmata iunxit amicitia.
 Quatenus illorum, qui sub ditione fideles
 Essent, perciperent indè refrigerium.
 Præque locis sanctis aliis, specialiter eius
 C. Menti Romanæ sedis inhæsit amor.
 Nam sanctum venerans Petrum, qui clauiger extat
 Cœli, quique chori primus Apostolici,
 Eius ad Ecclesiam donaria maxima sæpè
 Mittens; thesauros contulit innumeros.
 Atque sui magis in toto nil tempore Regni
 Curauit, maius non habuit studium,
 Quàm Sedes Romana suo munimine fulta,
 Vt veteri pollens nobilitate foret.
 Et tamen ipse quater tantùm peruenerat illò,
 Vota precésque pia soluere mente volens.
 Vltimus aduentus hac causa contigit eius,
 Quodd turbatus erat tunc status Ecclesiæ,
 Scilicet eiecto, simul & tormenta Leone
 Præsule perpeffo ciuibus à propriis
 Hoc quasi naufragio suprema pericula passum,
 Vexatumque loci seditione statum,
 Ad portum placidæ statuit reuocare quietis,
 Illic per totam penè manens hyemem.

Temp. II.

Bonignitas in egenos.

Amor erga Sedem Romanam.

CAROLVS
MAGNVS.

*Dignitas Imperatoria
inuito obtrusa.*

Tunc ibidem culmen susceperat Imperiale,
Ordine quo quarto diximus ante Libro.
Quod tamen inuitus, Papa cogente, recepit,
Et multis populi Romulei precibus.
Qui si consilium præscisset Præfulis ante,
Tunc se subtraheret prorsus ab Ecclesia.
Denique sic multis coram iurauerat ipse,
Quamuis illa dies valde foret celebris.
Videris hoc illi tantùm cur displicuisset,
Quod mos est aliis Regibus appetere.
Ipse decem post hæc & ternos circiter annos
Augusto lætus vixit in Imperio.

*Cum Legum & prisco-
rum monumentorum.*

In quibus antiquas leges correxit, in ipsis
Vniri mandans dissona quæ fuerant.
Addidit his etiam nouiter quæ congrua duxit,
Pauca quidem numero, valde sed vtilia.
Cunctorumque sui Regni leges populorum
Collegit, plures indè libros faciens.
Necnon quæ veterum deponunt prælia Regum,
Barbara mandauit carmina litterulis.

Grammatica peritia.

Cœpit & ingenij totis cum viribus acris
In linguam propriam vertere Grammaticam.
Ardua Philosophis etiam res hæc foret, artem
Adhanc sermonem cogere barbaricum.
Talibus à studiis non Regni maxima cura,
Non ætas grauior tum reuocauit eum.
Computus annalis fuerat notissimus illi,
Quem rimabatur mente satis vigili.

*Peritia doctrina Astro-
nomica.*

Sydereos ortus, cursus, obitusque notabat,
Nullus eum punctus Zodiaci latuit.
Et ventis bis sex, totidem quoque mensibus ipse
Francorum linguâ nomina composuit.
Illi namque prius menses dixere, Latinis,
Et partim linguæ nominibus propriæ.
Ventorum verò proferre vocabula tantùm
Nôrant eloquio quatuor antè suo.
Nónne vides, quantum sudarit in artibus istis,
Prælia vix ab eo quæ liber acta putes?
Rursus si numeres eiusdem bella, triumphos,
Armis tot Regna subdita, tot populos:
Otia mireris, quando vel parua legendi,
Vel quod discendi contigerit spacium.
Cur operis differs huius finire laborem,
Dum Caroli trepidas dicere, mens, obitum?
Sit licet hoc nobis mœstum, sit triste, sed ordo
Exigit, idque nihil nos reticere iuuat.

Caroli senectus.

Quin potiùs dulces lacrymæ lugentibus esse,
Atque sui gemitus ipsa querela solet.
Ipsius vt Regni Hludouicus filius hæres,
Et consors factus, patre iubente, fuit.
(Námque hunc Augustum sumpto diademate dici,
Vt regeret secum, iusserat Imperium)
Ipse dehinc morbo pariter defessus & æuo
Alterius vitæ tendit ad introitum.
Venatum tamen ex Aula perrexit Aquensi,
Autumni lapso tempore iam medio.
Hinc in prædictam rediens se contulit Aulam,
Disponens in eo tunc hiemare loco.

A

B

C

*Morbi.*CAROLVS
MAGNVS.*Mors.**Sepultura.**Prodigia.*** Saxoniam dicit.*

A At mensis veniens Iani de nomine dictus,
 Acribus hunc subito febris implicuit.
 Abstulitque cibus, statim sic pellere morbos,
 Vel saltem leuius ferre suos solitus.
 Sed dolor accedens lateris, iam tempus adesse
 Eius decessus fecerat haud dubium.
 Cumque dies senos decumberet, inde secutus
 Septimus hinc vitæ ultimus extiterat.
 In quo percepto venerando corpore Christi,
 Adiungi meruit ciuibus æthereis.
 In templo situs est ibidem, quod condidit ipse,
 Quali cum luctu nemo referre valet.
 Post octingentos Christi nascentis ab ortu
 Hic annus quartus extitit & decimus.
 Ipse die quinta decesserat ante Calendas
 Mensis, quo Numa Rex Februa instituit.
 Multa propinquantis fuerant præfagia finis,
 Atque rei tantæ congrua prodigia.

B Denique defectus solis Lunæque frequenter
 Annis continuis contigit antè tribus.
 Septenis autem color est in sole diebus
 Visus, lucigenam commaculans faciem.
 Porticus immensæ molis collapsa, repente
 Aulæ iam dictæ omne decus minuit.
 Quémque decem Rheni pontem construxerat annis,
 Horis consumpsit flamma tribus penitus.
 Nam nisi quæ labens fluuius subtraxerat igni,
 Hastula nec saltem parua superfuerat.
 Ipseque Danorum contra Regem Godefridum
 Ultima disponens bellâ senex agere,
 Ibat per patriam* multo cum milite nostram,
 Exiit & castris exorientè die.

Nam tum pallenti spargebat luce ferenum
 Aëra sol superis partibus appropians.
 Cernitur à cunctis subito delapsa ruisse
 De cælo species syderis igniuomi,
 Vibratamque facem longo traxisse volatu,
 Donec in læuam decidit ipsa plagam.
 Hoc admirantem sonipes, quo vectus abibat,
 Elisit casu præcipiti grauitè.

C Denique regalis chlamydis hinc fibula rupta,
 Disruptusque simul balthæus est gladij,
 Excussumque manu telum, quod fortè gerebat,
 Inuitus longum iecerat in spacium,
 Præterea tremor hoc aulæ prædixit Aquensis,
 Terrificans cunctos motibus insolitis.
 Idque domus Regis crepitu laquearia crebro,
 Tactaque signabat fulmine Basilicâ,
 In qua per gyrum lucens epigramma canebat,
 Ædem quis tantam condiderit Domino.
 Idcirco Carolus Princeps ibi commemoratus
 Extremi versus in serie fuerat.
 Sed quibus est scriptum, Princeps, mirabile dictu,
 Sponte sua penitus dispereunt apices,
 Deletique sui vestigia nulla relinquunt,
 Mensibus haud multis ipsius ante obitum.
 Quod quia vis quædam cunctis incognita fecit,
 Tristitiam multis omen hoc intulerat.

Tom. II.

Q ij

CAROLVS
MAGNVS.

Carolus omnibus aetatum
omnium Regibus & Du-
cibus præfertur.

Iure mori doluit signis exterritus orbis
Hunc, cui post similem non habiturus erat.
Sed nec in antiquis Ducibus, seu Regibus, illo
Omnimodis quisquam clarior enituit.
Romani multis Ducibus, multisque sub annis,
Italix populos vix sibi subdiderant.
Vnus hic in spacio perpauca temporis omnem
Subiecit victor, disposuit Dominus.
Adde tot Europæ populos, quos ipse subegit,
Quorum Romani nomina nescierant.
Ob hoc mirificos Caroli qui legeris actus,
Desine mirari historias veterum.
Non Decij, non Scipiadae, non ipse Camillus,
Non Cato, non Cæsar maior eo fuerat.
Non Pompeius huic meritò, vel gens Fabiorum
Præfertur, pariter mortua pro patria.
Terrea forsan iis fuerit par gloria, sed nunc
Cælestis Carolus culmen honoris habet.
Illic Dauidicæ pollet virtutis honore,
Cum Constantino atque Theodosio.
Illic antiquum gaudet quòd vicerit hostem,
Eripiens multos ipsius à laqueis.
Illic congaudent, illic saluata per ipsum
Munere Christe tuo millia spirituum.
Quis numeret, quantas animas, dum credere fecit
Saxonum populos, reddiderit Domino?
Quot nunc Ecclesiarum fulgent, ubi fana colebant
Antiqui, quot sunt structa Monasteria:
Quot laudes in eis, vel quot tibi vota fideles
Reddunt, tot Carolo præmia, Christe, dabis.
Iudicisque dies cum venerit vltima magni,
Qua reddes omni quod meruit homini:
O quam lætus erit, sibimet commissa talenta
Præsentans grandi multiplicata lucro!
Nullus Apostolicis tunc iure propinquior illo,
Ut res ipsa docet, cœtibus esse valet.
Nam cum Iudaico præcesserat agmine Petrus
Stipatus, cuius dogmate crediderat:
Paulus totius, licet si dicere, mundi
Gentes saluatas duxerit ore suo:
Andreas populos post se producet Achiuos,
Ioannes Asiæ proferet Ecclesias:
Matheus Ethiopes niueos baptismate factos,
Indorum Thomas ducet ad astra greges:
Tum Carolum gaudens Saxonum turma sequetur,
Illi perpetuæ gloria lætitiæ.
O vtinam vel cunctorum sequar vltimus horum,
Qui nostri salui de populo fuerint!
O si Christe velis hæc dum transferre sinistrum,
Me pius vt dextris consocias ouibus:
Quòd non mortalis psallam tibi carminis odas,
Sed laudem valeam dicere perpetuam. Amen.

EXPLICIT.

**FRAGMENTA
VETERVM SCRIPTORVM,
DE PIPPINO ET CAROLO MAGNO
FRANCORVM REGIBVS.**

**DE REBVS PIPPINI REGIS
IN AQUITANIA,
FRAGMENTVM**

Ex Passione MS. Sanctorum Bertharij & Athaleni.

N diebus PIPPINI gloriosissimi Francorum Regis, qui bello triumphali tyrannidem Haistulphi Langobardorum Principis semel & secundò contribuit, bisque Papam Romanum Stephanum ab eius oppressione violenta liberavit, claruit quidam laudabilis vitæ Sacerdos nomine BERTHARIUS stirpis origine ex utroque parente Aquitanus. Hic cuius meriti & sanctitatis fuerit, probat conuersatio sancta, qua bonus inter malos emicuit.

Sic vixit in VVAIFARII Ducis Aquitanorum nefanda domo, tanquam nouus Loth in Sodomorum medio.

G Paucis notificandum videtur quis fuerit iste VVAIFARIUS, ut huius Sancti patientiam plenius admiremur. Erupit enim malignus de malignis, peior de pessimis, filius HYNALDI Ducis, illius videlicet qui crebrò cõtra dominũ suum prædictum PIPPINVM Regem rebellavit, crebròque defectu ad sui desperationem adductus, hoc modo malitiæ suæ congruo ordine effectus est Monachus. Cùm filium suum VVaifarium vidisset excrescere corporis enormitate, & viriũ valetudine, consiliorumque subtilium acumine paternas artes ad quæque peruertenda transcendere, mala quidem de se contra Regem rememorans, peiora verò de successore filio lætus existimans, (ad comparationem quippe astutiæ & fortitudinis filij sua pro nihilo ducens conamina,) elegit illi facultatis liberè laxare frena: ut ipse Monasterio lateret ociosus, & ille Regem impugnaret bellicosus. Vnde voluit eum ita sibi Ducaminis heredem substituere, ut nullus ob propinquitatem illi posset contrariare. Idcirco germanum suum HATTONEM ad se callidè conuocans, oculos ei euulsit, atque his suffultus meritis Monasterium intrauit. VVAIFARIUS autem circa triennium paterna potestate simul & malitiâ potitus, contra Regem dominum suum PIPPINVM casto conamine multa molitus, in primis vigore Australdi & Gelemanni Comitum Pippini perditis copiis destitutus, capta etiam matre cum duabus sororibus suis, & in potestatem regiam redactis, ipse perimitur anno DCCLVII. ab Incarnatione Domini. Quod HYNALDVS genitor eius

Tom. II.

Q. iij

CAROLVS
MAGNVS.

audiens, Monasterium ilicò relinquens, atque ad vomitum vt canis rediens, re-
sumptis armis, & recepta coniuge, statuit vt quondam contra Regem rebellare
non iam vt pridem contra Pippinum, sed contra filium eius KAROLVM. nam
ille iam obierat. sed viribus cassatis versus in fugam, atque ab insequentibus ca-
ptus, & vt fugitiuus reductus ante Regis præsentiam, ibi omni potestate priua-
tus, amisit pertinaciam coactus & inuitus.

770.

CAPITVLA CAROLI MAGNI IMP. ANNO II.

Ex Cod.
MS. Jac.
Sirmondi.

IN primis de Aurelianense ciuitate ad Segonnam quomodo rectum est. Dein-
de ad Treca cum Tricassino toto. Inde ad Lingones. De Lingonis ad Biffan-
cion villam partis Burgundiæ. Inde verò ad Augustidunum. postea ad Ligerem
vsque ad Aurelianis, sunt Missi Magnus Archiepiscopus & Gedefridus Comes.

In Parisiaco, Melciano, Melidunensi, Prouinensi, Stampinsi, Carnotensi,
Pinciacensi, Fardulfus & Stephanus. In Cenomanico, Hoxonensi, Liuino, Baio-
cassino, Constantino, Abrincatino, Ebrecino & Madricensi, & de illa parte Se-
quanz Rodomansi, Magenardus Episcopus & Madelgaudus.

SACRAMENTVM.

Sacramentale qualiter promitto ego quòd ab isto die in antea fidelis sum
domno KAROLO piissimo Imperatori, filio Pippini & Berthanz Reginz, pura
mente absque fraude & malo ingenio de mea parte ad suam partem, & ad hono-
rem Regni sui, sicut per dictum debet esse homo domino suo. Si me adiuuet Deus
& ista Sanctorum patrocina, quæ in loco sunt, quia diebus vitæ meæ per meam
voluntatem in quantum mihi Deus intellectum dederit, sic attendam & con-
sentiam.

ITEM ALIVD.

Sacramentale qualiter repromitto ego domno KAROLO piissimo Imperato-
ri filio Pippini Regis & Berthanz fidelis sum, sicut homo per dictum debet esse
domino suo, ad suum Regnum & ad suum rectum. & illud sacramentum quod
iuratum habeo custodiam & custodire volo in quantum ego scio & intellego ab
isto die in antea. Si me adiuuet Deus, qui cælum & terram creauit, & ista San-
ctorum patrocina.

VERSVS DE CAROLO MAGNO REGE FRANCORVM.

*Ex Libro Euangeliorum, quem iussu ipsius Caroli scripsit Godescalcus anno
DCCLXXXVIII. ad opus Ecclesie S. Saturnini Tolos.*

788.
Guil. Castell.
edidit in
MS. Hist.
Comitum
Tolos.
Lib. II.

ORBE bonus toto passim laudabilis Heros
Inclytus, in Regno fretus cœlestibus armis,
Laude triumphator, dudum supra æthera notus,
Iure patrum solio feliciter inditus heres,
Pacificus Rector, potens dominator & æquus,
Præclarus multis, humili pietate superbus,
Prouidus ac sapiens, studiosus in arte Librorum,
Iustitiæ custos rectus, verusque fatelles,
Pauperibus largus, miseris solatia præstans,
Plenus amore Dei, & Christi compulsus amore,
Septenis dum aperit felix bis fascibus annum,
Hoc Opus eximium Francorum scribere KARLV S
Rex pius, egregia HILDEGAR cum coniuge iussit:
Quorum saluifico tueatur nomine vitas

A Rex Regum, Dominus cœlorum gloria Christus.
 Vltimus hoc famulus studuit complere Godescal,
 Tempore vernali transcens Alpibus ipse
 Urbem Romuleam voluit quo visere Consul,
 Vt Petrum sedemque Petri Rex cerneret, atque
 Plurima celsithrono deferret munera Christo.
 Multa peregrinis concessit dona misellis,
 Annua tunc ibidem celebrans solennia Paschæ.
 Præfulis officio tunc ADRIANVS functus in aruis
 Culmen Apostolicum Romana rexit in vrbe.
 Principis hic CAROLI claris natalibus auctam
 KARLINAM sobolem mutato nomine PIPPIN
 Fonte renascentem & sacro baptisate lotum
 Extulit oblatum sacratis compater vndis.
 Septies expletus fuerat centesimus annus,
 Octies vndecimo Sol cùmque currebat astro,
 Ex quo Christus Iesus secla beauerat ortu,
 Exuerat totum & tetra caligine mundum.

B
 EPISTOLA CAROLI MAGNI REGIS
 AD FASTRADAM REGINAM,

De victoria Auarica anni DCCXCI.

791.

KAROLVS gratiâ Dei Rex Francorum & Langobardorum, ac Patricius Romanorum, dilectæ nobis & valde amabili coniugi nostræ FASTRADÆ Reginæ. Salutem amabilem tibi in Domino per hos apices mittere studuimus, & per te dulcissimis filiabus nostris, vel ceteris fidelibus nostris tecum manentibus. Scientem te enim facimus, quia gratias Deo sani & salui sumus. Missus quidem dilecti filij nostri PIPPINI, nomine ill. nobis nunciauit de eius sanitate, ac domni Apostolici, vel de saluatione confinium nostrorum illis partibus positorum: vnde valde lætificati extitimus. Et insuper retulit nobis, qualiter illæ scaræ, quas prius de Italia iussimus pergere partibus Auariæ, in ill. confinia residendum, perrexerunt infra fines ipsorum x. Kalendas Septembris, & inierunt pugnam cum eis. Et dedit eis Deus omnipotens pro sua misericordia victoriam, & multitudinem de ipsis Auaris interfecerunt, in tantum, vt dicunt, quòd in multis diebus maior strages de ipsis Auaris facta non fuit. Et exspoliauerunt ipsum vallum, & sederunt ibidem ipsa nocte, vel in crastina, vsque hora diei tertia. Et acceptis spoliis reuersi sunt in pace. & centum quinquaginta de ipsis Auaris viuos comprehenderunt, quos reseruauerunt, vt nostra fiat iussio qualiter exinde agere debeant. Fideles Dei ac nostri, qui hoc egerunt, fuerunt ille Episcopus, ille Dux, ille & ille Comes. Ille Dux de Histria, vt dictum est nobis, ibidem benè fecit cùm suis hominibus. Vassi verò nostri fuerunt illi. Nos autem Domino adiuuante tribus diebus Litaniam fecimus, id est Nonis Septembris, quod fuit Lunis die, incipientes, & Martis, & Mercuris, Dei misericordiam deprecantes, vt nobis pacem & sanitatem, atque victoriam, & prosperum iter tribuere dignetur, & vt in sua misericordia & pietate nobis adiutor & consiliator, atque defensor in omnibus angustiis nostris existat. Et à vino & carne ordinauerunt Sacerdotes nostri, qui propter infirmitatem, aut senectudinem, aut iuuentudinem abstinere poterant, vt abstinuissent. & qui redimere voluisset, quòd vinum licentiam habuisset bibendi ipsa tribus diebus, ditiores & potentiores homines in vnaquaque die solidum vnum dedissent: minus potentes iuxta possibilitatem ipsorum: & qui amplius dare non poterat, & vinum bibere volebat, saltem vel vnum denarium donasset. Eleemosynam verò vnusquisque secundum propriam atque bonam voluntatem, vel iuxta possibilitatem fecisset. Et Sacerdos vnusquisque Missam specialem fecisset, nisi infirmitas impedisset. Et Clerici, qui Psalmos sciebant, vnusquisque quinquaginta

Q iij

CAROLVS
MAGNVS.

ginta cantasset. Et interim quod ipsas Litanias faciebant, discalceati ambulassent. Sic considerauerunt Sacerdotes nostri, & nos omnes ita artificauimus, & Domino adiuuante compleuimus. Vnde volumus, vt tu cum ill. & ill. vel ceteris fidelibus nostris considerare debeas, qualiter ipsæ Litanix ibidem factæ fiant. Tu autem, iuxta quod tua infirmitas permittit, in tuo committimus arbitrio. Et mirum nobis fuit, quia vester Missus, nec Epistola, postquam de Ragenisburgo, ad nos non venit. Vnde volumus, vt sæpius nobis de tua sanitate, vel de aliud quod placuerit significare debeas. Iterumque salutamus te multum in Domino.

DE CAROLO MAGNO REGE, ET LEONIS PAPÆ AD EVNDEM ADVENTV, P O E M A.

Vide supra
pag. 106.

Quod videtur esse maioris Operis Fragmentum, & forsitan ipsius Caroli M. Vitæ, quam ab ALCVINO scriptam nonnulli veterum adnotarunt.

Henricus Canisius hoc Poema primus ex Codice Monasterij sancti Galli publicauit, nec illius Auctorem alium etiam fuisse existimauit quam ALCVINVM ipsum. Tum quia constat, (inquit in Præfatione sua,) Alcuinum de rebus gestis Caroli Magni scripsisse: tum quia stylus & genus orationis, non abludivit à vena Alcuini, vt notum illis quibus Alcuini Carmina nota. Quid quod aliquoties vocat Carolum Dauidem? Que appellatio Alcuino tam familiaris fuit, vt scribens ad Carolum Caroli nomen sæpius omitteret, Dauidemque Regem nuncuparet. Nec ratio temporum repugnat. Venit enim Leo III. Pontifex ad Carolum anno Christi DCCXCIX. quo adhuc vivebat Alcuinus, quippe qui tantum anno DCCCIII. obierit. Et ipse initio significat se iam fessum ad scribendum accedere, & sæpius fortunam expertum esse: hic tamen occasione tam præclari argumenti denuo scriptoris aleam subeundam fuisse. Et certè tam piè & religiosè aduentum Pontificis ad Carolum & Francos describit, ac tam enucleatè honores Pontifici habitos percenset, vt vel ob hoc indicium ex religiosissima Alcuini officina Poema hoc profectum non improbabiler credi queat. Accedit demùm, quòd Auctor huius Poematis omnia quæ scribit præfens spectasse videtur.

799.

RVRSVS in ambiguos grauis admonet anchora calles
Vela dare, incertis classem concredere ventis,
Languida quæ geminas superarunt membra procellas,
Ad noua bella iubet lassos reparare lacertos,
Victricemque manum grauidis confurgere remis,
Quo vocat aura leuis placidis superare profundum,
Flatibus æquoreas tentando classibus vndas,
Tendere ad ignotas celerique per æquora terras
Cursu, & præcipites scopulos pulsare natatu.
Vela mouet placidus tremulis cita flatibus Eurus,
Cogens me rapido nunc tendere in ardua gressu,
Europæ quo celsa pharus cum luce coruscat.
Spargit ad astra suum CAROLVS Rex nomen opimum,
Sol nitet ecce suis radiis, sic denique Dauid
Illustrat magno pietatis numine terras.
Res tamen vna duos variando separat istos,
Et vice disiuncti mutata sæpe feruntur.
Illum aliquando tegunt nimbofo nubila tractu,
Hunc villæ nunquam possunt variare procellæ.
Ille caret proprio bisseis lumine horis,
Iste suam æterno conseruat sidere lucem.
Pace nitet læta, pariter pietate redundans
Nescit habere pio lapsurum lumine casum.
Vultu hilari, ore nitet, semper quoque fronte serenâ

A Fulget, ab æterno pietatis lumine Phœbum
 Vincit, ab Occasu dispergens nomen in Ortum
 Armipotens Carolus, victor pius, atque triumphans.
 Rex cunctos superat Reges bonitate per orbem,
 Iustior est cunctis, cunctisque potentior extat.
 Ille Duces magno & Comites illustrat amore.
 Blandus adest iustis, hilarem se præbet ad omnes.
 Iustitiæ cultor cultores diligit omnes.
 Iustus in exemplum cunctis se donat habendum.
 Ingreditur prior ipse, sequi quò se cupit omnes.
 Tentat iter facile cuncti quo iure sequantur.
 Iniustos merito Ducis constringit habentis,
 Atque iugum imponit grauidum ceruice superbis.
 Discere iustitiam diuinis admonet actis.
 Impia colla premit rigidis constricta carenis,
 Et docet altithroni præcepta implere Tonantis.
 Quod mens leua vetat suadendo animusque sinister;
 Hoc saltem cupiant implere timore coacti.
 B Quod non sponte prius miseri fecere rebelles,
 Exercere student auidè instimulante timore.
 Qui prius esse fero iam dudum more repugnat,
 Fitque timore pio pius impius ille coactus.
 Erigit hinc humiles, humilesque extollit in altum.
 Prona colit releuans ad celsa cacumina colla.
 Ora trahit summissa gradus Rex iustus ad altos.
 Colla suprema premit, subdens excelsa potentes.
 Et quantum miseri conatur surgere ad altum,
 Rursus ad ima facit merito descendere tantum.
 Strenuus ingenia Carolus, sapiensque, modestus,
 Insignis studio, resplendens mente sagaci,
 Nomen & hoc merito Carolus sortitur in orbe.
 Hæc cara est populis lux, & sapientia terris.
 Omne decus pariter famulis, ornatus & omnis
 Extat, honor populi, & plebis spes, gloria summa
 Nominis. Hunc olim terris promisit origo.
 Tam clarum ingenio, meritis quàm clarus opimis
 Fulget in orbe potens, prudens, gnarusque, modestus,
 Inluster, facilis, doctus, bonus, aptus, honestus,
 Mitis, præcipuus, iustus, pius, inclyrus, Heros.
 C Rex; rector, venerandus apex, Augustus, opimus,
 Arbitrator insignis, Iudex, miserator egenum,
 Pacificus, largus, solers, hilarisque, venustus,
 Grammaticæ doctor constat præluceus artis.
 Nullo vnquam fuerat tam clarus tempore lector,
 Rhetoricæ insignis vegetat præceptor in arte.
 Summus apex Regum, summus quoque in orbe Sophista,
 Extat & Orator facundo fame pollens.
 Inclyrta nam superat præclari dicta Caronis,
 Vincit & eloquij magnum dulcedine Marcum,
 Atque suis dictis facundus cedit Homerus,
 Et priscos superat Dialectica in arte Magistròs.
 Quatuor ast alias artes, quæ iure sequuntur,
 Discernit simili rerum ratione magistra,
 Doctus in his etiàmque modo Rex sbrret eodem.
 Solus iter meruit doctrinæ adipiscier omne,
 Occultas penetrare vias, mysteria cuncta
 Nosse, Deo feriem reuelante ab origine rerum.
 Omnem quippe viam doctrinæ inuenit, & omnem

CAROLVS
MAGNVS.

* Artis opacum

A
 Arosopacum * aditum, secretaque clancula verba
 Omnia. solus enim meruit pius ille talenta
 Suscipere, & cunctis præfertur in arte Magistris.
 Scilicet Imperij vt quantum Rex culmine Reges
 Excellit, tantum cunctis præponitur arte.
 Quis poterit tanti præconia promere Regis?
 Quisve putat sermone rudi se Principis acta
 Posse referre? senes cum vincant omnia vates,
 Exsuperatque meum ingenium iustissimus actis
 Rex Carolus, caput orbis, amor populique decusque,
 Europæ venerandus apex, pater optimus, Heros
 Augustus, sed & vrbe potens, vbi Roma secunda
 Flore nouo ingenti magna confurgit ad alta
 Mole tholis muro præcellis sidera tangens.
 Stat pius arce procul Carolus loca singula signans,
 Altaque disponens venturæ mœnia Romæ.
 Hic iubet esse forum, sanctum quoque iure Senatum,
 Ius populi & leges, vbi sacræque iussa capebant.
 Insistitque operosa cohors, pars alta columnis
 Saxa secant rigidis, arcem molitur in altum.
 B
 Ast alij rupes manibus subuoluere certant,
 Effodiunt portus, statuuntque profunda theatri
 Fundamenta, tholis includunt atria celsis.
 Hic alij thermas calidas reperire laborant,
 Balnea sponte sua feruentia mole recludunt,
 Marmoreis gradibus speciosa sedilia pangunt.
 Fons nimio bullentis aquæ feruere calore
 Non cessat, partes riuos deducit in omnes
 Urbis, & æterni hic alij benè Regis amœnum
 Construere ingenti templum molimine certant.
 Scandit ad astra domus muris sacrata politis,
 Pars super in summis populi procul arcibus ardens
 Saxa locat solido coniungens marmora nexu.
 Altera stat gradibus portantium sorte receptans,
 Pars onera atque auidis manibus prædura ministrat.
 Saxa alij subeunt, voluunt ad sidera rupes,
 Ingentes passim fascès ceruice reflexa
 Deponunt humeris valido sub pondere fessi,
 Plaustraque dant sonitum, vastus fragor æthera pulsat.
 C
 Fit strepitus, magna confurgit stridor in vrbe.
 Itque reditque operosa cohors diffusa per urbem,
 Materiam Romæ certatim congregat altæ.
 Hic alij arma parant, acuentes vtile ferrum,
 Marmora quo possunt sculpi, & quo saxa secari.
 Feruet opus velutique solent æstate futuræ
 Pulchra hyemis non immemores alimenta ciborum
 * for. Conficere
 Cum facere * ore legunt carpentes floscula, apesque
 Per latices, per thyma volant stridentibus alis,
 Floribus insidunt aliæ, prædaque redire
 Accepta student, redolentia castra reuisant:
 Aut foetus aliæ certant educere adultos,
 Aut cum nectareas componunt ordine cellas,
 Roscida stipantes sinuoso poplite mella.
 Haud aliter lata Franci spantur in vrbe.
 Non procul excelsa nemus est & amœna virecta,
 Lucus ab vrbe virens, & prata recentia riuus
 Obtinet in medio multis circumscita muris.
 Hic annem circumuolitat genus omne volucrum,

A

In ripis resident rimantes pascua rostris.
 Non procul in medio summergeunt flumine sese,
 Nunc quoque præcipiti properant ad littora cursu,
 Hósque toros iuxta ceruorum pascitur agmen
 Riparum in longa per amœnâque pascua valle.
 Huc illuc timido discurrit damula gressu,
 Fronte resecta vacat, passim genus omne ferarum
 His latet in syluis. Etenim nemora inter opaca
 Hic pater assiduè Carolus venerabilis Heros
 Exercere solet gratos per gramina ludos,
 Atque agitare feras canibus, tremulisque sagittis
 Sternere cornigeram nigrâque sub arbore turbam.
 Exoritur radius cum primùm Phœbus honestis,
 Et iubar ignicomo perlustrat lumine montes,
 Præcipientes scopulos & summa cacumina tangens,
 Sylvarum thalamo properat dilecta iuuentus.
 Regali parte ex omni collecta resistit

B

Nobilium manus, expectans in limine primo,
 Fit strepitus, clamor consurgit vastus in vrbe,
 Desuper ex alto respondent culmine recta,
 Aerea, præcipuus confidit stridor in auras,
 Hinnit equusque ad equum, conclamat turba pedestris,
 Inque vicem proprio reuocatur pignore quisque
 Ad dominum famulusque suum, sequiturque vocantem.
 Hic phaleratus equus grauidis auróque metallis
 Terga recepturus Regem in sua gaudet opimum,
 Stans mouet acre caput, montes cupit ire per altos.
 Egreditur tandem circum stipante caterua
 Europæ veneranda pharus, se prodit ad auram,
 Enitet eximio vultu, faciêque coruscat.
 Nobile namque caput precioso amplectitur auro
 Rex Carolus, cunctos humeris supereminet altis.
 Lata ferunt iuuenes ferro venabula acuto
 Retia, quadruplici iniunctâque linea limbo,
 Atque canes avidos ducunt per colla reuictos
 Ad prædam faciles furiosóque ore Molossos.
 Iam pater excelsi Carolus sacra limina templi
 Deseruit, mox castra Ducum Comitêsque priores
 Mouere, altæ vrbs panduntur classica portæ.

C

Cornua concrepitant, fragor ingens atria complet,
 Præcipitique ruunt iuuenes ad littora cursu.
 Hinc thalamo cunctata diu Regina superbo
 Procedit multa circum comitante cateruâ,
 LVITGARDIS Caroli pulcherrima nomine coniux:
 Fulgida colla nitent roseo simulata colore,
 Cedit opimum etenim redimitis crinibus ostrum,
 Candida purpureis cinguntur tempora vittis,
 Aurea fila ligant chlamidem, capitique byrillus
 Inferitur, radians claro diadema metallo-
 Enitet, & vestis biscocco purpura bysso,
 Ornantur variis radiantia colla lapillis.
 Agmina seiungit pulchris stipata puellis
 Magnanimos inter Proceres Regina, superbo
 Gaudet equo, & iuuenum circum magna emicat ardens:
 Cetera regalem pubes pulcherrima prolem
 Expectat foribus. Turmis comitatus opimis
 More patri & vultu similis procedere tandem
 Tentat item CAROLVS genitoris nomine pollens,

Terga ferocis equi solito de more fatigat.
 Hinc PIPPINVS aui sequitur de nomine dictus,
 Restaurat proprij qui publica gesta parentis,
 Bellipotens animosus heros, fortissimus armis,
 Séque suos inter famulos fert ductor opimum,
 Cœtibus innumeris circumdatus eniter alto
 Vectus equo eximio, vultu faciêque coruscans,
 Tempora cui rutilo cinguntur pulchra metallo.
 Circumfusa ruit comitantum turba rotatu.
 Per parulas portas certatim exire Senatus
 Conatur. Magno cum murmuris inde tumultu
 Cornua rauca sonant, auido latratibus auras
 Complent ore canes, fragor ignea sidera pulsat.
 Inde puellarum sequitur mox ordo coruscus.
 RHODRVD ante alias, rapidôque inuecta puellas
 Fulget equo, & placidum prior occupat ordine gressum.
 Immixta est niueis amethystina vitta capillis,
 Ordinibus variis gemmarum luce coruscans.
 Namque corona caput preciosis aurea gemmis
 Implicat, & pulchrum subnectit fibula amictum.
 Virgineos intêrque choros, turbâmque sequentem
 Proxima BERTA inter multis sociata puellis
 Voce virile, animo, habitu, vultuque corusco
 Os, mores, oculos imitantia pectora patris
 Fert, caput aurato diademate cingitur alnum.
 Aurea se niueis commiscent fila capillis.
 Lactea quippe ferunt preciosam colla murinam,
 Ornatur vestis variis preciosa lapillis,
 Ordine gemmarum numerosa luce coruscat.
 Bratea chrysolitis ornantur tegmina gemmis.
 GISALA post istas sequitur candore coruscans,
 Virgineo comitata choro, micat aurea proles.
 Tecta melocineo fulgescit femina amictu.
 Mollia purpureis rutilant velamina filis.
 Vox, facies, crines radianti luce coruscant.
 Splendida colla nitent roseo inflammata rubore.
 Argento stat facta manus, frons aurea fulget,
 Et magnum vincunt oculorum lumina Phœbum.
 Læta super rapidum conscendit virgo caballum,
 Frena superbus equus spumantia dente volutat.
 Hinc comitata viris, illinc stipata puellis
 Innumeris circum circumstrexerit agmen equorum.
 His cumulata bonis præcelsa solaria linquens,
 Virgo pudica pij sequitur vestigia Regis.
 RHODHAID inde micat multis ornata metallis.
 Agmen ouans rapido præcedit femina gressu.
 Pectora, colla, comæ, lucent variata lapillis:
 Serica & ex humeris dependent pallia pulchris.
 Inferitur capiti nitido gemmata corona.
 Stringit acus chlamydem gemmatis aurea bullis.
 Pulchra vehetur equo Rhodhaidis virgo superbo,
 Quò latitare solent hirsuto tergore cerui.
 Intereà ingreditur vultu THEODRADA corusco,
 Fronte venusta nitens, & cedit crinibus aurum.
 Pulchra peregrinis conlucent colla smaragdus.
 Res, manus, ora, genæ, ceruix radiata nitescit.
 Clara serenatis fulgescunt lumina flammis.
 Pallia permixtis lucent hyacinthina talpis,

A

B

G

Clara

A Clara Sophocleóque ornatur virgo cothurno.
 Turba puellarum circumstrepit agmine denso,
 Atque venusta cohors Procerum nitet agmine longo,
 Et fedet in niueo pulcherrima virgo caballo,
 Acri fertur equo Caroli pia filia Regis.
 In nemus ire parat, sacrata Palatia línquens.
 Agminis extremam partem sibi vendicat HILDRVD,
 Illi sorte datur, dehinc vltimus ordo Senatum*.
 Ipsa autem medio fulgescit in agmine virgo,
 Temperat expositum spatij moderamine gressum,
 Litorei iuxta ora soli pleni inclyta rendit
 Venandi studio, Regique exercitus omnis
 Iam sociatur, adest. Mox ferrea vincta rapacum
 Cuncta cadunt resoluta canum, iustra alta ferarum
 Nare sagace petunt, quærentes nitè rapinam,
 Et lustrant, auidi condensa fructecta molossi.
 Diffusi errantes in opacis saltibus omnes,
 Sanguineam siluis prædam reperire laborant.
 Cingit eques saltum, fugitiuis obuia turbis
 B Turba paratur, aper fulius fit valle repertus.
 Mox nemus insiliunt equites, & voce sequuntur.
 Prædam agiles certant fugitiuam, agitare molossi,
 Et sparsi currunt per opaca silentia siluæ.
 Iste tacendo volat celèrem post ritè rapinam,
 Ille autem vacuas complet latratibus auras.
 Errat hic vmbrosis delusus odore fructectis,
 Alter in alterius hinc saltibus, inde rotatur.
 Ille videt, hic prædam sentit odore fugacem.
 Fit strepitus, siluis confurgit stridor in imis,
 Et tuba magnanimos incendit ad acra* molossos
 Prælia, dirus aper quò se fert dente minaci,
 Arbóribusque excussa cadunt folia vndique in altis.
 Per loca vasta fugit, rapidoque per inuia cursu
 Tendit iter frendens, terit alta cacumina montis,
 Cursibus exhaustus, lasso pede constat anhelus.
 Iam parat arma necis canibus, turbamque sequacem
 Sternit, & horrendo rapidos rotat ore molossos.
 Mox CAROLVS pater ipse volat, mediúmque per agmen
 C Ocior aligeris auibus forat ense ferinum
 Pectus, & intinguens gelidum in præcordia ferrum.
 Corruit ille vomens vitam cum sanguine mixto,
 In flaua moriens seseque volutat arena.
 Regalis monte hæc proles speculatur ab alto.
 Mox aliam Carolus prædam iubet indè mouere,
 Et socios verbis claris ita fatur amicis:
 Hanc fortuna diem nobis deducere lætam
 Annuit, auguriis & nostra incœpta secundat,
 Ergo fauete omnes istum exercendo laborem
 Venandi studio, curamque adhibete benignam.
 Vix hæc dixit Heros, subito fremit agmen ab alto
 Monte, nemus repetunt Proceres hinc indè ruentes
 Præceleres agitare feras, pater inclitus ipse
 Ante volans Carolus manibus fert missile ferrum,
 Sternit & innumeras porcorum strage cateruas.
 Corpora multa cadunt passim prostrata ferarum.
 Tunc Carolus prædam Proceres partitur in omnes,
 Et spoliis onerat grauidis sociosque sequaces.
 Inde reflectit iter, campum repetensque priorem,
 Tom. II.

* fort. Sena-
tus.

* pro acris.

R

CAROLVS
MAGNVS.

Frondosum lucum patulis fontésque recentes
 Ramis prætextos, & opacam frigoris vmbra.
 Aurea hic terris passim tentoria fixa
 Stant pomposa Ducum hinc inde & castra nitescunt.
 Læta parat Carolus fociis conuiuia, lætus
 Conuocat huc omnes longæuos ordine Patres,
 Maturum populum natum melioribus annis,
 Impubem pariter plebem, castâsque puellas
 Conlbat. indè iubet mensis donare falerna.
 Sol fugit interea, lucem nox occupat vmbriis,
 Membra sed exoptant placidum defessa soporem.
 Portentum Rex triste videt, monstrumque nefandum
 In somnis, summum Romanæ astare Leonem
 Urbis Pontificem, mæstosque effundere fletus,
 Squalentes oculos, maculatum sanguine vultum,
 Truncatam linguam, horrendaque multa gerentem
 Vulnera. Solicitos gelidus pauor occupat artus,
 Augusti. Rapidos Romana ad mœnia Missos
 Tres iubet ire, foret si sanus Pastor optimus,
 Explorare gregis, quid tristia somnia signent,
 Miraturque piam curam, gerit ille fidelem.
 Festinant rapidis Legati passibus, ipse
 Saxoniam repetit cum multis milibus Heros.
 Agmina conueniunt diuersis partibus orbis,
 Cognatæque acies properant super ardua Rheni
 Littora, Saxonum populum domitare rebellem,
 Et sæuam gelido gentem rescindere ferro.
 Culmina iam cernunt urbis procul ardua Romæ,
 Optatique vident Legati à monte theatrum.
 Tristior occurrit, vulgatæque fama repente
 Lumen Apostolicum crudeli funere plagis
 Occubuisse feris. Nam serpens sæuus & atrox,
 Qui solet vnanimis bello committere fratres,
 Semina pestiferi iactare nocenda veneni
 Suasit in innocuum, cæcatis mentibus omnes
 Sæuire, & famulos dominum trucidare potentem.
 Dira animis inlapsa lues, & sensibus hæsit.
 Virus pestiferum concepit pectus anhelum.
 Insidias posuere viro, mortemque parabant
 In fonti, tristemque necem. Plebs impia telis
 Pastorem in proprium seseque armavit iniquis.
 Dum solitum transisset iter Leo Papa benignus,
 Et sacra Laurenti peteret pede limina sancti,
 Plebs demens, populûsque veçors, malefana iuuentus,
 Fustibus & gladiis nudatis ensibus omnis
 Inruit in summum Pastorem turba, tumultu
 Cæca furens, subito diris commota procellis,
 Sacra Sacerdotis torquebat membra flagellis.
 Vnius in casum multorum sæuit hiatus.
 Carnifices geminas traxerunt fronte fenestras,
 Et celerem abscindunt lacerato corpore linguam.
 Pontificem tantum sese extinxisse putabat
 Plebs pietate carens, atrisque infecta venenis.
 Sed manus alma Patris oculis medicamina ademptis
 Obtulit, atque nouo reparauit lumine vultum.
 Ora peregrinos stupuerunt pallida visus,
 Explicat & celerem truncatæque lingua loquelam.
 Cum fociis magnus paucis fugit indè Sacerdos,

A

B

C

A Clam petere auxilium Spolitinam tendit ad urbem,
A Duce cum magno fit hic susceptus honore
 VVinigiso, & multis cumulatus in ordine donis.
 Audit in Italiam Missos venisse fideles
 Francorum, & solitam Romanis ferre salutem
 Non voluisse, suum quoniam sine culpa potentem
 Suppliciis Dominum cruciassent. Mox manifestos
 Ille venire viros ad se iubet, atque ita fari
 Incipit, & truncata breui infra lingua palatum
 Cursu errat, placidam depromens voce loquelam.
 Vos ego per caram Caroli coniuro salutem
 Regis, vt eiectum me defendatis in armis,
 Finibus à propriis & sedis honore repulsum.
 Me quoque vobiscum ad vestrum ducetis opimum
 Regem, & præcipui liceat mihi Principis ora
 Cernere, quo iusto nostros examinet actus
 Iudicio, & vindex sæuissima verbera nostra
 Vindicet, insignis luctus gemitumque metumque
 Alleuet, addendo nostræ solatia vitæ.
B Ergo agite, & vestra si nunc mihi gratia certa est,
 Eripite his terris, **DAVID** me obtutibus almis
 Præsentate viri, iam nos mora nulla tenendo
 Impediat, gelidas superemus cursibus Alpes.
 Hæc Leo Papa, cohors Francorum mixta Latinis
 Obstupuit, Domino grates laudésque rependens,
 Qui noua Pontifici reddebat lumina summo,
 Et desperatam condebat in ore loquelam.
 At Germar contrà breuiter sic vocibus vsus:
 Lux, decus egregium populorum, lumen amœnum,
 Pastor Apostolicus, venerandus in orbe Sacerdos,
 Te mandare decet quidcumque in corde volutas:
 Nos parere tuis fas est, Pater optime, iussis.
 Inde iter incipiunt læti, rapidisque metiri
 Passibus. Augusti iuuat ire ad limina magni,
 Difficiles temptare vias, callémque seuerum
 Vincere. certatim diuersa per oppida pergunt.
 Innumeræ occurrunt passim ad spectacula turbæ,
 Pontificis sacras gaudentes lambere plantas:
 Multaque præterea cumulantes munera portant.
C Et capite in veteri visus cernendo nouellos
 Obstupent, linguamque loqui mirantur ademptam
 Iamdudum, & celerem recreantem voce loquelam.
 Rex pius interea gelidum transfauigat amnem,
 David spumosi superans vaga cærule Rheni,
 Armatas acies inter primosque coruscat
 Arduus arma tenens, equitatus vertice toto
 Exsuperat comites. Fulgentes ære cateruæ,
 Vndique collectæ properant, atque agmina iungunt
 Cum fremitu vario, se se & stupet inscia tellus
 Loricas, enses, galeas, tot scuta virorum,
 Ac concussa tremit sub tanto pondere ferri.
 Vastus ad astra frequens conscendit clamor, & echo
 Rupibus è gelidis saxoso à monte resultat.
 Est locus insignis quo Patra & Lippa fluentant,
 Altus, & int nudo campo iacet vndique largo
 Vestitus spatio. celfo de colle videri
 Namque potest legio omnis & hinc exercitus omnis,
 Castra Ducum & Comitum radiantiaque arma virorum.

Huc Carolus multis stipatus milibus Heros
 Aduenit, & tandem iuuat hic succedere reſtis.
 Miſſus Apoſtolici regalem tendit ad Aulam,
 Interea & ſummum manifeſtat quippe venire
 Pontificem expulſum Romana à ſede Leonem
 Ciuibus à propriis, & tot toleraſſe recenſet
 Verbera, commemorans extinctum lumine vultum,
 Narrat & abſciſſam liquido de gutture linguam.
 Nunc medicante Deo ſanatum, & ab omnibus iſtis
 Eſſe malis animis, ſtupet ipſe exercitus omnis
 Audita, & Carolus recolendo ſomnia retrò
 Præteriti indicio agnoſcens veſtigia viſus,
 Hoc fore non dubitat quod tristes fundere ſletus
 Pontificem in ſomnis iamdudum vidit eundem.
 Hinc iubet extemplo Pippinum occurrere magno
 Paſtori, pacem & placidam portare ſalutem.
 Obuius ire parat genitoris iuſſa faceſſens
 Pippinus, centum lætus cum milibus ibat.
 Ipſe ſedet folio Carolus Rex iuſtus ab alto
 Dans leges patriis, & Regni ſœdera firmat.
 Vtque videt patulo aduerſum ſe tendere campo
 Paſtor Apoſtolicus centum cum milibus altum
 Pippinum, geminas extendit ad æthera palmas,
 Pro populòque preces effundens pectore largas.
 Ante Sacerdotem ter ſummum exercitus omnis
 Sternitur, & ſupplex vulgus ter fuſus adorat.
 Mox Leo Papa ſolo Pippinum more benigno
 Excipit, & ſacris circumdans colla lacertis
 Hæret in amplexùque diu placida oſcula libans,
 It comes, & ſuprà ſe confert vertice toto
 Pippinus. Varias miſcent ſermone loquelas
 Inque vicem diuerſa leuant pro.....
 Rex pius interea ſolium conſcendit, & omnem
 Alloquitur populum Carolus venerabilis Heros:
 Ergo agite, ô Proceres, inquit, quibus induite arma
 Irè iſtis ſoliti ad bellum Martémque ſeuerum
 Temptare, & crudo voſmet confidere pugno,
 Pontifici celeri curſu occurremus opimo.
 Vix hæc dixit Heros, fremit vndique turba tumultu,
 Tela manus glomerat, mox loricáſque trilices,
 Et latos clypeos, galeáſque & ſpicula peltæ
 Æratæ reſonant, acies hinc indè videntur
 Ire equitum. Sparſo nigreſcunt puluere nubes,
 Et tuba lugubri medio ſtrepit agmine voce.
 Clafſica ſigna ſonant, campi denſantur aperti,
 Agmine criſtatus fulgétque exercitus omnis.
 Tela micant, pariter vexilla leuata coruſcant.
 Armati incedunt iuuenes, & freta iuuentus
 Gaudet equis, ſiccus ferueſcit in oſſibus ardor
 Audendi, ac Carolus medio micat agmine lætus.
 Aurea criſta regit frontem, & conſpectus in armis
 Fulget, equo ingenti portatur ductor opimus.
 Ante Sacerdotum porro caſtra agmina ternis
 Stant diuiſa choris, in longis veſtibus almæ
 Sacra crucis vexilla leuant, & Præfulis omnis
 Aduentum expectat, clerúſque & candida plebes.
 Iam pater in campo Carolus videt agmina aperto,
 Pippinum, & ſummum Paſtorem tendere contra

A Constat, & inque modum populum expectare coronæ
 Præcipit, atque aciem hinc diuidit vrbis ad instar.
 Ipse autem medio consistere in orbe beatus
 Præfulis aduentum expectans, & vertice toto
 Altior est fociis, populum supereminet omnem.
 Iam Leo Papa subitque externo se agmine miscet.
 Quàm varias habitu linguas tam vestis & armis
 Miratur gentes diuersis partibus orbis.
 Extemplo properans Carolus veneranter adorat,
 Pontificem amplectens magnum, & placida oscula libat.
 Inque vicem dextras iungunt pariterque feruntur
 Gressibus, & multo miscentes verba fauore.
 Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
 Sternitur, & supplex vulgus ter fusus adorat,
 Pro populoque preces ter fundit pectore Præful.
 Rex pater Europæ, & summus Leo Pastor in orbe,
 Congressi, inque vicem vario sermone fruuntur.
 Exquirat Carolus casus auditque laborum
 Diuersos, sceleris populi impia facta stupefcit.
B Miratur geminas iamdudum luce fenestras
 Exinctas, & nunc reparatum lumine vultum,
 Truncatamque loqui mirantur forcipe linguam.
 Alter in alterius configunt lumina vultus,
 Et parili sedes tendunt ad culmina gressu.
 Ante Sacerdotes sacri stant ostia templi
 Alternis vicibus modulantes carmina laudum,
 Atque Creatori grates laudisque frequentant,
 Qui noua Pontifici reddebat lumina summo,
 Et desperatam condebat in ore loquelam.
 Exoritur clamor, vox ardua pulsat Olympum.
 Intrat Apostolicus Carolo ducente beato,
 Tempia Creatoris solito solemnia more
 Concelebrare pio Missarum sacra fauore.
 Exhinc officiis diuinis ritè peractis
 Inuitat Carolus celsa intra tecta Leonem.
 Clara intus pictis conlucet vestibus aula.
 Auro ostro ornantur hinc inde sedilia multo,
 Ad mensas resident læti, variisque fruuntur
 Deliciis, medio celebrant conuiuia tecto.
C Aurea namque tument per mensas vasa falerno.
 Rex Carolus simul & summus Leo præful in orbe
 Vescitur, atque bibunt pateris spumantia vina
 Post lætas epulas, & dulcia pocula Bacchi.
 Multa pius magno Carolus dat dona Leoni.
 Hinc lætus repetens aulæ secreta reuifcat
 Rex, & Apostolicus repetit quoque castra suorum.
 Cum tali à Carolo Leo fit susceptus honore,
 Romanos fugiens propriis repulsus ab oris.

CAROLVS
MAGNVS.

A

DE REBVS CAROLI MAGNI CVM IMP. CONSTANTINOP.

Ex Chronographia Theophanis, quam vsque ad annum DCCCVI. perduxit.

Κόσμου ἔτη 580γ'. τῆς θείας Γρακώσεως ἔτη 40γ'.

Τούτω τῷ ἔτει Εἰρήνῃ ἡ θισσεβάτη ἀμα τῷ ἡῶ αὐτῆς Κωνσταντῖνῳ πατριάρχῳ
ἦλθεν τῷ βασιλεῖδι ἐλχεῖζεται μὲν Σεπτεμβρίῳ κ'. Ἰουλ. δ'.

Εἰρήνης ἔτ. 6'.

Cedrenus
p. 386.

Τούτω τῷ ἔτει ἀπέθανεν Εἰρήνῃ Κωνσταντῖνον σακελλάριον καὶ Μάμαλον τὸν ὑπὸ
μηκρόν πορτὸν Κάρουλον τὸν ῥῆγα τῆς Φραγκῶν, ὅπως τῷ αὐτῷ θυγατέρα Ερυθρο
λεγομένην νυμφώσῃ τε τῷ βασιλεῖ Κωνσταντῖνῳ τῷ ἡῶ αὐτῆς. καὶ ἡμορφῆς συμφω
νίας καὶ ὄρκου ἀναμείβεσθαι ἀλλήλων, κατέλιπον Ελισαῖον τὸν θισσεβάν καὶ νόταριον, πορτὸν
τὸ δαδάσαι αὐτῷ ἕτερον τῆς γυναικῶν γράμματα καὶ τῷ γλασάρῳ καὶ παιδοῦσαι αὐ
τῷ ἕτερον τῆς Ρωμαίων βασιλείας.

Εἰρήνης ἔτει 8'.

B

Cedrenus
p. 387.

Λύσασα δὲ ἡ βασίλισσα Εἰρήνῃ τῷ πορτὸν τοῖς Φραγκοῖς σιναλλαγῶν, ἀπέλυσε
Θεοφάνῳ τὸν πορτοπαπάριον, καὶ ἤγαγε κορίνθιον ἐκ τῆς Ἀρμενιάκιον ὀνόματι Μαρίῳ
ἀπὸ Ἀρμίας. καὶ ἐξέβλεπεν αὐτῷ Κωνσταντῖνῳ βασιλεῖ καὶ ἡῶ αὐτῆς. πολλά λυπουμένη
αὐτῇ, καὶ μὴ θέλοντος, ἀφ' οὗ πορτὸν τῷ Καρούλου θυγατέρα τῷ ῥῆγῳ τῆς Φραγκῶν
γένοντο ἡ πορτοπαπάριος. καὶ ἀπετέλεσθαι τοῖς γάμοις αὐτῶ μὲν Νοεμβρίῳ Ἰουλ.
16'. Αποτείλασα δὲ Εἰρήνῃ Ἰωάννῳ τὸν σακελλάριον καὶ λογοθέτην τῷ στρατιωτικῷ εἰς
Λογισταρχίαν, μὲν καὶ Θεοδῶρου πορτὸν ῥῆγῳ τῆς μεγάλης Λογισταρχίας, πορτὸν εἰς
διωκτικὴν ἐπιμενῶσθαι τὸν Κάρουλον, καὶ ἀποπαῖσαι ἑνάς ἐξ αὐτῶ. καὶ κατήλθον οὖν
σὺν Θεοδῶρῳ πατριάρχῳ Σικελίας. καὶ πολέμου κροτηθέντος, ἐκρετήθη ὑπὸ
τῆς Φραγκῶν ὁ αὐτὸς Ἰωάννης καὶ δένδως ἀνήρηθη.

Κόσμου ἔτη 580π'. τῆς θείας Γρακώσεως ἔτη 40π'. ῥωμαίων βασιλείως
Κωνσταντῖνου ἔτ. α'.

Κωνσταντῖνου ἔτει 9'. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ οἱ τῆς Ρώμης συγχρηστῶν τῷ μακαρίου πάπα
Αδριανοῦ συγκατήσαντες τὸν λαὸν ἐσασίασαν καὶ Λέοντος τῷ πάπα, καὶ κρατήσαντες ἐπύ
φλωσαν αὐτὸν. οὐ μόνον τὸν ἡδυνήσαντεν τελείως σβέσαι ὁ φῶς αὐτῷ. τῷ τυφλωσάντων
αὐτὸν φιλανθρωποῦσθαι ὄντων, καὶ φησὶ μὲν αὐτῶ. ὁ δὲ πορτοπαπάριος τῷ ῥῆγῳ τῆς Φραγκῶν
Καρούλου ἡμῶν τε τοῖς ἐχθροῖς πικρῶς, καὶ πάλιν ἀπεκράτησεν αὐτὸν εἰς τὸν ἴδρον ἡθ
ρον. ἡμορφῆς τῆς Ρώμης ἀπ' ἐκείνου κρησθῆναι τῷ ἄξιοιστῳ τῆς Φραγκῶν. ὁ δὲ τὸν
Κάρουλον ἀμειβόμενος, ἔτελεν αὐτὸν εἰς βασιλεῖαν ῥωμαίων ἐπιτελεῖν τῷ ἀγίου ἀπο
στόλου Πέτρου. χεῖρας ἐλάσας ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν. καὶ πειθαρχῶν βασιλικῶν ἐδάθητα
καὶ γέφυρα, μὲν Δεκεμβρίῳ κέ'. Ἰουλ. θ'.

Εἰρήνης 8 δεύτερον ἔτ. δ'.

Τούτω τῷ ἔτει μὲν Δεκεμβρίῳ κέ'. Ἰουλ. θ'. Κάρουλος ὁ τῆς Φραγκῶν ῥῆγῳ ἐπέφθη
ὑπὸ Λέοντος τῷ πάπα. καὶ βουλευτῆς καὶ Σικελίαν εὐλα πατριάρχῳ ἀξασθαι, μετεμνήθη
ἡθρῶν μακρὸν Εἰρήνῃ βουλευτῆς. πορτὸν εἰς τῷ πορτὸν τῶν τῶν ἡθρῶν Ἰουλ. ι'.

Εἰρήνης ἔτ. ε'.

Cedrenus
p. 389.

Εφθασθαι δὲ οἱ ἀποσταλέντες πατριάρχῳ Καρούλου ἀποκρισιάρχοι καὶ τῷ πάπα Λέοντος
πορτὸν τῷ Εἰρήνῃ, ἀγούμενοι ἡθρῶν αὐτῷ τῷ Καρούλου πορτὸν γάμοις, καὶ ἐνάσαι
ἡθρῶν ἐὰ καὶ ἡθρῶν ἐπέερα. ἡθρῶν ἡθρῶν αὐτῷ, εἰ μὴ Ἀέτιος εὐλα ὁ πορτὸν ῥῆγῳ ἐκώ
λυσε πατριάρχῳ ἀξασθαι, καὶ ὁ κρησθῆναι εἰς τὸν ἴδρον ἀδελφὸν σφετεριστήριος.

A

Versio Latina Anastasij Bibliothecarij.

CAROLVS
MAGNVS.

MVNDI ANNO VI. M. CCLXXVI. Dominice Incarnationis DCCLXXVI. * Heirene piissima vna cum filio suo Constantino gloriosè Imperium diuinitus accepit v. i. Idus Sept. Indict. i v. * In Græco, vtrobique LXXIII.

Anno Imperij Constantini & Heirene I. * Misit Heirene Constabin Sacellarium, & Mamalum Primicerium ad KAROLVM Regem Francorum, quo filiam suam * nuptum traderet Imperatori Constantino filio suo. Et facto placito ac iureiurando inter utrosque, reliquerunt Heliseum Eunuchum atque Notarium, ad docendam illam Græcorum literas, simul & linguam. sed & vt erudiret eam, vt secundum mores Romani Imperij se haberet. * Hist. Miscella habet II. Constantem * Rothrud.

B Anno Imperij sui ix. Heirene Imperatrix, pace soluta faciendi cum Francis nuptialis contractus, direxit Theophanem Protospatarium, & adduxit puellam ex Armeniacis nomine Mariam ab Amnia, & iunxit eam Constantino Imperatori & filio suo. cum ipse multum tristaretur, & nollet, propter affectum quo erga KAROLI filiam Francorum Regis flagrabat, quam scilicet antea desponsauerat. Et consummauerunt nuptias eius mense Nouembri Indictionis XII. Interea Heirene misit Iohannem Sacellarium & Logothetam in Longobardiam, vna cum Theodoro dudum * Rege maioris Longobardie, ad vltionem inferendam si posset in Karolum, & quosdam subducendos ab illo. Descenderunt ergo cum Theodoro Patricio & Prætoro Siciliæ. initoque bello tentus à Francis amare peremptus est. * In Hist. Miscella sit. vna cum Adalgiso dudum maioris Longobardie Rege, quem illi Theodatu dicebant, ad vltionem, &c. * In Græco LXXVII.

Mundi anno VI. M. CCLXXXII. * Dominice Incarnat. DCCLXXXII. anno vero Imperij Constantini primo. & infra.

Anno Imperij Constantini VII. Romæ beatæ memoriæ Adriani Papæ cognati commouentes populum tumultuati sunt contra Leonem Papam, & tenentes cæcauerunt eum. non tamen penitus lumen eius extinguere potuerunt. At ille confugit ad Karolum Francorum Regem, qui vltus est inimicos eius amare, & iterum restituit illum in Sedem suam. Ceterum vicem recompensans, Karolum coronauit Imperatorem in Templo sancti Petri Apostoli, perungens oleo à capite vsque ad pedes, & circumdans Imperatoriâ veste atque corona VIII. Kalend. Ianuar. Indictionis IX.

Anno Imperij Heirene IV. VIII. Kal. Ianuar. Indict. IX. Karolus Rex Francorum coronatus est à Leone Papa. Et cum voluisset contra Siciliam classibus præliari, se pœnituit, coniungi potius cum Heirene volens: Legatis ad hoc directis sequenti anno Indictione X.

C Peruenerunt autem Apocrisiarij à Karolo & Leone Papa directi ad Heirenem piissimam, postulantes vt iungeretur illi ad nuptias, & vniret * Eos & Hesperia. Quæ profectò obaudisset, nisi Aetius iste, qui sæpè dictus est, inhibuisset præualens, & Imperium in proprium, sicut prædictum est, fratrem vsurpans. * id est, vniret Orientalia cum Occidentibus.

VERSVS DE CAROLO MAGNO IMP.

Ex Constantini Manassis Chronica Synopsi ad Irenem Andronici Sebastocratoris coniugem Manuelis Imp. Constantinop. fratram.

Τὸτε καὶ Ρώμη τῇ λαμπρῇ τῇ μεγάλῃ Ρώμη,
Λόγου καὶ μνήμης ἄξιον ἔργον ἐπισημασθήσεται.
Ἡ ἀγαθὴ ἐν αὐτῇ τὰς ἱερὰς θυσίας,
τῶν ἄλλων τὸ προπάρχον ἱεροπέλειον Λέων.
Πάπας ὀνομάζεται τῇ τῷ Ρωμαίων γλώσσῃ.
Τούτω πικρῶς βασκάνοντες ἄνδρες πῆδες ἐν Ρώμῃ,
Οἱ προσημῆς Ἀδριακῆ τῶν προθεσμιῶν πάπῃ,
Καὶ γάστρας κλυδωνίον κυλαίαντες βαρῦθρον,

Tom. II.

R iij

Τοῦ θείου καὶ τῆς πόλεως ἐλευνοσι φυγάδα·
 Ο δὲ σημάδας ἐν γραφῇ ταῦτα τῇ βασιλίδι,
 Ἐπικυλίου τε τυχεῖν ἐκ παύτης ἰκετεύσας,
 Ὡς ἔγω πάντα μάλιστα τεχνώμενος καὶ ὡραίων,
 Καὶ γραφὴν ὅ λυγρόμενον ἔπιχαρῆν εἰς ὕδωρ,
 Καὶ πάλαι χόθεν ἀπογοῖς ὡροσφύγη τῷ Καρῦλλῳ.
 Ἦν δὲ τῷ Φραγκῶν φύλακτος ὁ Καρῦλλος ἐκείνος.
 Ρῆγας τοῖς σφῶν κατέρχοντες οἶδασι Φραγκοὶ λέγει.
 Καὶ δῖται τούτου τῆς χροῖς ὡς μεγαλοδωάμου.
 Ὡς ἐπὶ κείθεν αἰτῶν καὶ τῷ ἀδικιωτών.
 Καὶ δέχεται τῶν Καρῦλλος. ἡ γὰρ παπποπατρῶν
 Ἀπὸ Χεισοῦ καλούμενος, καὶ σέβει Χεισοῦ νόμοις
 Αἰδῖται λιπαζόμενος τὸν ἱεροθυτουῦτα.
 Δίδωσι τούτω σύμμαχον μεγαδοτιῆ παλάμιω.
 Καὶ πάλιν ἐκείνησι τῇ πόλῃ καὶ τῷ θείῳ.
 Ἐπὶ τῶν ἀμειβόμενος τὸν Καρῦλλον ὁ Λέων,
 Ἀναρρῶν καὶ τῆς παλατιέρας Ρώμης,
 Καὶ εἶπος ὡροπίθων ὡς οἱ Ρωμαίων νόμοι.
 Οὐ μὲν ἀλλὰ χρυσάμενος καὶ νόμοις Ἰουδαίων,
 Κακκεφαλῆς μέγερ ποδῶν ἐλαίῳ τῶν χροῖ.
 Οὐκ οἶδα τίσι λογισμοῖς ἢ ποίαις ἔπινοίαις.
 Οὕτως ὁ ὡροπύ σιῶδεσμος τῷ πόλεων ἐρράγη.
 Οὕτως μὲν καὶ θυγατρῶν μεσὸν ἐπέωτη ἀπάγη,
 Διχαζουσα καὶ τέμνουσα μὲν θυμῷ ῥομφαίας,
 Νεωρῖν τῷ ἀπορῶσπον τῷ νεοτέρῳ Ρώμῃ.
 Ἐκ τῆς ῥωσῆς καὶ παλαμῆς καὶ τειπεμπέλου Ρώμης.

B

Versio Latina Joannis Meursij.

C A P. GLXXIII **I**D temporis etiam illustrissimæ Romæ veteri quiddam accidit, dignum quod
 litterarum monumentis memorix prodatur. Erat in ea sacrorum Antistes Leo,
 reliquorum Sacerdotum primus, quem Romana linguâ Papam vocant. Huic
 quum acerbè Romani quidam, propinqui Adriani eius, qui non ita pridem Papa
 fuerat, inuiderent: seditio concitata non throno tantum hominem deiiciunt,
 sed etiam ab vrbe pulsum cogunt solum vertere. Tum ille re tota mox Constan-
 tinopoli nunciata, opem sibi ferri postulat. Vbi frustra se omnia moliri & agere
 animaduertit, & in aqua (ceu prouerbio dicitur) litteras exarare: re ab omni
 parte desperata, ad C A R V L V M confugit. Erat is Francorum nationis Princeps,
 quem linguâ sua Franci Regem nuncupare consueuerunt. Huius manum poten-
 tissimam implorat, vt auxilium sibi ferret aduersus eos, qui læferant. Carulus
 Leonem benignè accipit (vt qui ab auis & atauis vsque Christianus esset, Christi-
 que leges coleret) Sacerdotem supplicem reueretur, auxiliarem ei manum por-
 rigit, folio pariter & vrbi restituit. Tum verò viem Carulo referens Leo, Romæ
 veteris cum Imperatorem renūciat, neque tantum corona caput eius more Ro-
 mano cingit, verum etiam legibus Iudæorum vsus, à capite ad pedes oleo totum
 perungit. Quod sanè posterius quibus ex causis ac rationibus factum fuerit, equi-
 dem scire nequeo. Sic pristinum illud harum vrbium vinculum ruptum fuit, sic
 matrem à filia gladius diuisit ac rescuit: Romam dico recentiore, formosam
 illam iuuenulam, ab altera rugosa planèque vetusta.

Videndus Zonaras Tom. III. pag. 39. & 97. 98.

A

DE CAROLI MAGNI REGIS
MAIORIBVS AC EIVS LIBERIS,

FRAGMENTVM

*Ex Libro Pauli VVarnefridi Langobardi filij, Diaconi Foroiulienfis,
de Episcopis Metensis Ecclesie.*

VICESIMVS ac sextus AGIVLFVS, qui fertur patre ex nobili Senatorum Familiâ ortus, ex Chlodouci Regis Francorum filia procreatus.

Post istum exitit nepos ipsius nomine ARNOALDVS.

Quem sequutus est PAPPOLVS.

Post hos ad regimen Ecclesie beatissimus ARNVLFFVS ascitus est, vir per omnia lumine sanctitatis, & splendore generis clarus. Qui ex nobilissimo fortissimoque Francorum stemmate ortus, ita Dei Ecclesie præfuit, vt & Palatij moderator sub hõnore Maiordomatus existeret. Hic denique & in corpore permanens, simul & post vitæ exitum multa admiranda perpetravit, quæ si quis nosse desiderat, Libellum, qui de eius specialiter actibus conscriptus est, legat. Vnum tamen eius admirabile factum referam, quod satis miratus sum quò ordine præterierit is qui eius contexit vitam. Hic denique cùm pœnitentiam pro aliquibus excessibus ageret, contigit vt per Mosellæ fluminis pontem transfiret. Cùmque subter fluentium aquarum profundos nec visu penetrabiles gurgites cerneret, nondubiæ spei fiduciam mente gerens, extractum digito anulum in illam aquarum profunditatem proiecit: *Tunc*, inquit, *me putabo culparum nexibus absolutum, quando istum quem proiicio, recepero anulum.* Post aliquot verò annos cùm ad Episcopatus ascendisset officium, ei die quadam piscator quidam piscem attulit: quem ille sibi, quia carnibus abstinebat, ad refectioem vespertinam iussit præparari. Cùmque eum minister eius officij more solito exenterasset, eundem anulum intra ipsius piscis intestinum repperit. Ille factum admiratus, sed rem nesciens, beato Arnulpho detulit. Quem ille vt vidit, statim recognouit, ac Deo omnipotenti iam de remissione delictorum fidus gratias retulit: ac deinceps non remissiùs vitam duxit, sed maiori se potiùs abstinentiâ coarctauit. Nec dissimiliter Pater hic venerabilis quàm olim Gedeon ille signum à Domino poposcit. Ille etenim indicium per vellus in area positum capere voluit, vtrùm in bello victoriam de inimicis habere potuisset. Iste anulum in profundissimum fluminis gurgitem proiciens experiri cupit, vtrùm de inimicis iam victoriam cepisset. Fortes quidem erant, quos ille deuicerat: sed hi, quos iste superaue-
rat, fortiores. Hæc ego non à qualibet mediocri persona didici, sed ipso totius veritatis assertore præcelsò Rege KAROLO referente cognoui: qui de eiusdem beati Arnulfi descendens prosapia, & in generationis linea trinepos extabat. Nam venerandus iste vir (vt ad superiora redeam) iuuentutis suæ tempore ex legitimi matrimonij copula duos filios procreauit, id est, Anschisum, & Chlodulfum. Cuius Anschisi nomen ab Anschise patre Æneæ, qui à Troia in Italiam olim venerat, creditur esse deductum. Nam gens Francorum, sicut à veteribus est traditum, à Troiana prosapia trahit exordium. Cùm igitur hos duos, de quibus præmisimus, venerabilis Arnulfus filios haberet, quoniam erat misericors, & ad pietatis opera semper intentus, vtrisque filiis suis cœpit suadere, vt ei assensum præberent, quatenus omnes suas facultates ad vsus pauperum disperceret. Tunc maior filius, id est CHLODVLFVS, se hoc posse facere, id est, vt portionem sibi debitam pater largiretur, omnimodis denegauit. At verò minor filius, id est ANSCHISVS, fidens de Christi pietate sibi pluriora condonari, ad omnia quæ pater vellet se libenter obedire promittit. Agit venerandus pater gratias filio, & prædicat ei, pluriora eundem quàm reliquerat habiturum: insuper benedixit eum, eiusque cunctam progeniem nascituram in posterum. Factumque est. Nam & pluriores Anschisò, quàm reliquerat, diuitiæ acceperunt:

& ita in eo paterna est constabilita benedictio, vt de eius progenie tam strenui A
 CAROLVS
 MAGNVS. fortésque viri nascerentur, vt non immeritò ad eius profapiam Francorum transf-
 latum sit Regnum.

ET vt hoc agnoscere possis, paucis aduerte docebo. ANSCHISVS genuit Pippinum, quo nihil vnquam potuit esse audacius. PIPPINVS genuit KAROLVM viris omninò fortissimis conferendum, qui inter cetera & magna bella quæ gessit, ita præcipuè Sarracenos detruuit, vt vsque hodie gens illa truculenta & perfida Francorum arma formidet. Hic itaque genuit PIPPINVM, sapientiâ nihilominus & fortitudine satis clarum: qui inter reliqua quæ patrauit VVascones iamdudum Francorum ditioni rebelles cum VVaifario suo Principe facilitate mira debellauit & subdidit. Huius itaque filius Magnus Rex KAROLVS extitit, qui Francorum Regnum, sicut nunquam antè fuerat, dilatauit. Denique inter plura & miranda quæ gessit, Langobardorum gentem bis iam à patre deuictam, altero eorum Rege, cui Desiderius nomen erat, capto; alteroque, qui dicebatur Adalgisus, vt cum genitore regnante suo, Constantinopolim pulso, vniuersam sine graui prælio suæ subdidit ditioni. Et quod raro fieri adsolet, clementi moderatione victoriam temperauit. Romanos præterea, ipsamque urbem Romuleam, iam pridem eius præsentiam desiderantem, quæ aliquando Mundi totius Domina fuerat, & tunc à Langobardis depressa gemitabat, duris angustiis eximens suis addidit sceptris: cunctaque nihilominus Italia miti dominatione potitus est. De quo viro nescias, vtrum virtutem in eo bellicam, an sapientiæ claritatem, omniumque liberalium artium magis admireris peritiam. B

HIC EX HILDEGARD coniuge quatuor filios, & quinque filias procreauit. Habuit tamen ante legale connubium ex Himiltrude nobili puella filium nomine PIPPINVM. Natorum sanè eius, quos ei Hildegard peperit, ista sunt nomina. Primus dictus est KAROLVS, scilicet patris ac proauis vocabulo nuncupatus. Secundus item PIPPINVS, fratri atque auo æquiuocus. Tertius LODOVVICVS, qui cum HLOTHARIO, qui biennis occubuit, vno partu est genitus. Ex quibus iam, Deo fauente, minor Pippinus Regnum Italiae, Lodovvicus Aquitaniae tenet.

MORTVA autem Hildegard, Rex excellentissimus Karolus FASTRADAM duxit vxorem. Quæ Hildegard apud urbem Merensem in beati Arnulfi Oratorio requiescit. Pro eo denique quòd à beato Arnulfo iam fati Reges originem ducerent, suorum ibi carorum defuncta corpora posuere. Nam ibi humatæ sunt duæ Regis Pippini filia, quarum vna Rodthaid*, altera Adelaid* appellata est. Ibi quoque & iunioris Regis Karoli duæ nihilominus tumulatæ sunt natæ, scilicet Adelaid & Hildigard. Quæ Hildigard materno nuncupata nomine matrem morientem citius subsecuta est. Quarum omnium Epitaphia à nobis iussu gloriosi Regis Karoli composita, vt de eis liquidò lectori satisfaceret, subter annotare curavi. C

* Rothaidis, seu Rotrudis.

* Adelaidis.

Epitaphium ROTHALDIS filia PIPINI Regis.

* Rothaidis.

HIC ego qua iaceo ROTHALDITH* nomine dicor,
 Qua genus excelso nimium de germine duco.
 Nam mihi germanus gentes qui subdidit armis
 Ausonias, fretus KAROLVS virtute Tonantis,
 PIPPINVS pater est CAROLO de Principe cretus,
 Agarenum stravit magna qui cade* Tyrannum.
 PIPPINVS proauus, quo non audacior vllus.
 Ast abauus ANCHISE potens, qui ducit ab illo
 Troiano Anchisa longo post tempore nomen.
 Hunc genuit pater iste sacer Praesulque beatus,
 ARNULPHVS, miris gestis qui fulget ubique,
 Hic me spe cuius freti posuere parentes.

* elade.

Item Epitaphium alterius filia ADHELEIDIS.

Perpetualis amor capienda & causa salutis
 Pectore quem vigili huc properare facit.

A

*Nosse cupis cur busta sacer numerosa retinet
 Hic locus, astringeri qua patet aula poli?
 Iste sacer Domini qui post. seruanit ouile
 Legitimi fuerat germinis ante pater.
 Cuius posteritas atauo confisa patrono,
 Hoc cupit in sancto ponere membra loco.
 PIPINI hic proles ADHELEID pia virgo quiescit,
 Quam simul & reliquas sancte tuere Pater.*

CAROLVS
MAGNVS.

Epitaphium HILDEGARDIS Reginae.

*Aurea qua fuluis rutilant elementa figuris
 Quam clara extiterint membra sepulta docent.
 Hic Regina iacet Regi preclsa potenti
 HILDEGARD CAROLO qua bene nupta fuit.
 Qua tantum clara transcendit stirpis alamos,
 Quantum quo genita est Indica gemma solam.
 Huic tam clara fuit florentis gratia forma,
 Qua non Occiduo pulchrior vlla foret.*

Card. Baro-
nius Epita-
phium hoc
& alia duo
sequentia
Alcuino tri-
buit.

B

*Cuius hand tenerum possunt equare detorem
 Sardonix Pario, lilia mixta rosis.
 Attamen hanc speciem superabant lumina cordis,
 Simplicitasque animae, interiorque decor.
 Tu mitis, sapiens, sollers, iocunda fuisti,
 Dapsilis, & cunctis condecorata bonis.
 Sed quid plura feram, cum non sit grandior vlla
 Laus tibi, quam tanto complacuisse viro?
 Cumque vir armipotens sceptris iunxisset auibus
 Liniferumque Padum, Romuleumque Tibrim:
 Tu sola inuenta es, fueris qua digna tenere
 Multiplicis Regni aurea sceptrum manu.
 Alter ab undecimo rursus te sustulit annus,
 Heu genitrix Regum! heu decus, atque dolor!
 Te Francus, Sueuus, Germanus, & ipse Britannus,
 Cumque Getis duris plangit Hybera cohors.
 Accola te Ligeris, te deflet & Itala tellus,
 Ipsaque morte tua anxia Roma gemit.
 Mouisti ad fletus & fortia corda virorum:
 En lacrima clipeos inter & arma cadunt.
 Heu! quantis sapiens & firmum robore semper
 Vixisti flammis pectus herile viri!
 Solatur cunctos spes hac, sed certa, dolentes,
 Pro dignis factis quod sacra regna tenes.
 Participem fieri hanc, Pater alme, tuis.*

C

Epitaphium filiae KAROLI Magni ADHELEIDIS, quae nata de thalamo eius, quando isdem Italiam subegit.

*Hoc tumultata iacet pusilla puellula busto,
 ADELEID amne sacro qua vocitata fuit.
 Huic sator est KAROLVS gemino diademate pollens,
 Mobilis ingenio, fortis ad arma satis.
 Sumpserat hac ortum prope mœnia celsa Papia,
 Cum caperet genitor Itala Regna petens.
 Sed Rhodanum properans rapta de lumine vita,
 Ictaque sunt matris corda dolore procut.
 Excessit patrios non conspectura triumphos:
 Nunc Patris aterni regna beata tenet.*

Item Epitaphium HILDEGARDIS filiae eiusdem Karoli.

HILDEGARD rapuit subito te funus acerbum,
 Ceu raptat Boreas vere ligustra nouo.
 Expleuit necdum vita tibi circulus annum,
 Annua nec venit lux geminata tibi.
 Paruula non paruum linquis virguncula luctum,
 Confodiens iaculo regia corda patris.
 Matris habens nomen, renouas de morte dolorem
 Postquam vixisti vix quadraginta dies.
 Pectore nos maesto lacrymarum fundimus amnes,
 Tu nimium felix gaudia longa petis.

SED his quae praetereunda non erant, breuiter praelibatis, ad narrationis tramitem reuertamur. Post beatissimum denique Arnulfum Metensi Ecclesiae GOERICVS tricesimus, qui & ABBO vocitatus est, praefuit.

Deinde GODO primus atque tricesimus Episcopalis officij curam gessit.

Quo de mundo excedente, CHLODVLFVS, cuius supra mentionem fecimus, beati patris Arnulfi genitilis filius, Anschisi quoque, à quo semen propagatum est Regium, germanus, ad Episcopale culmen ob paternae sanctitatis gloriam tricesimus atque secundus ascendit. De quo nihil ad nos amplius, praeter quod à tali radice exoritur, fama perduxit.

Quo decedente, fidelem populum moderaturus tertius atque tricesimus ABBO ascitus est.

Post quem ARTATVS, deinde FELIX gregi feliciter Dominico Pastores extiterunt.

Dehinc SIGIBALDVS generosis ortus natalibus religioso coetui Antistes effectus est: vir per omnia vtilitatibus Ecclesiae deditus, sacrorum quoque culminum sollertissimus restitutor. Hic de animarum statu sollicitus duo Monasteria condidit: è quibus vnum Elanacum, vel etiam Noua-cella dicitur, alterum quoque Noua-villa vocitatur. Hunc dirus podagrae dolor vehementer afflixit: sed ille in aeternis gaudiis mentem figens, dolores corporeos patientissime tolerauit.

IAM hinc vir egregius, & omnibus praconiis efferendus, CHRODEGANVS Antistes eligitur, ex pago Hasbaniensi oriundus, patre SIGRAMMO, matre LANDRADA Francorum ex genere primae nobilitatis progenitus. Hic in Palatio maioris Karoli ab ipso enutritus, eiusdemque Referendarius extitit: ac demum Pippini Regis temporibus Pontificale decus promeruit. Fuit autem omnino clarissimus, omnique nobilitate coruscus, formae decorus, eloquio facundissimus, tam patrio quam etiam Latino sermone imbutus. Seruorum Dei nutritor, orfanorum viduarumque non solum altor, sed & clementissimus tutor. Cumque esset in omnibus locuples, à Pippino Rege omnique Francorum coetu singulariter electus Romam directus est: Stephanumque venerabilem Papam, ut cunctorum vota anhelabant, ad Gallias euocauit. Hic Clerum adunauit, & ad instar Coenobij intra claustrorum septa conuersari fecit, normamque eis instituit, qualiter in Ecclesia militare deberent: quibus annonae vitaeque subsidia sufficienter largitus est, ut perituris vacare negociis non indigentes, diuinis solummodo officiis excubarent. Ipsumque Clerum abundanter lege diuina Romanaque imbutum cantilena, morem atque ordinem Romanae Ecclesiae seruare praecipit. quod vsque ad id tempus in Metensi Ecclesia factum minimè fuit. Hic fabricare iussit, vna cum adiutorio Pippini Regis, Sedem sancti Stephani protomartyris, & altare ipsius atque cancellos, Presbyterium, arcusque per gyrum. Similiter & in Ecclesia beati Petri maiore Presbyterium fieri iussit. Construxit etiam ambonem auro argentoque decoratum, & arcus per gyrum throni ante ipsum altare. Aedificauit praeterea Monasterium in parochia beati Stephani in pago Mosellensi in honore beatissimi Petri Apostoli, & ditauit illud opibus magnis, Monachosque ibi constituit, atque sub Regula sancti Patris Benedicti in vna caritate coniunxit. Construxit etiam alterum Monasterium, quod Gorzia vocitatur, vbi pari modo non modicam multitu-

A multitudinem adunatit Monachorum. Expetiit denique à Paulo Romano Pontifice tria corpora sanctorum Martyrum, id est beati Gorgonij, quod in Gorzia requiescit; & beati Naboris, quod in Hilariaco Monasterio conditum est; & beati Nazarij, quod vltra fluuium Rhenum in Monasterio quod vocatur Lorishaim, ædificata in honorem ipsius Martyris miri decoris Basilicâ, collocauit. Hoc siquidem prædium Chillisuindis * quondam religiosa femina, & Cancro eius filius eidem Chrodegango Antistiti ad partem beati Stephani tradiderant. Fuit siquidem beatus iste vir in elemosynis largus, in caritate purissimus, susceptor hospitem atque peregrinorum. Sed quoniam longum est, bona, quæ gessit, ex ordine retexere, satis sit hæc pauca prælibasse de plurimis. Hic consecrauit Episcopos quamplurimos per diuersas ciuitates, Presbyteros nihilominus ac Diaconos, ceterosque Ecclesiasticos Ordines, sicut moris est Romanæ Ecclesiæ, in diebus Sabbatorum quaternis Temporibus anni. Rexit Ecclesiam Metensem annis viginti tribus, mensibus quinque, diebus quinque. Obiit pridie Nonas Martias in diebus Pippini Regis. Requiescit in Gorzia Monasterio, quod ipse à fundamentis extruxit.

CAROLVS
MAGNVS.* VVillif-
svinda.

Hic iam, Pater sanctissime Angilramne, narrationis serie vestram Beatitudinem locus expectat. Sed ego meæ tenuitatis non immemor, attentare minus idoneè non audeo, quæ de vestræ vitæ cursu laudabili maiori stylo promenda sunt.

DE REBUS PIPPINI ET CAROLI M:

IN ITALIA.

FRAGMENTVM

Ex Libro VI. Historiæ Langobardorum eiusdem Pauli Diaconi.

APVD Regnum Francorum tunc temporis PIPPINVS obtinebat Principatum. Fuit autem vir miræ audaciæ, qui hostes suos aggrediendo statim conterebat. Nam supra suum quendam aduersarium Rhenum transgressus, cum vno satellite suo irruit, eumque in suo cubiculo residentem cum suis trucidauit. Bella quoque multa cum Saxonibus, & maxime cum Ratbodo Frisonum Rege, fortiter gessit. Hic & alios filios habuit, sed ex hiis KAROLVS præcipuus extitit, qui ei post in Principatu successit.

CAP.

xxxvii.

Eo stupore gens Sarracenorum in loco, qui Septem dicitur, ex Africa transfretantes, vniuersam Hispaniam inuaserunt. Deinde post decem annos cum vxoribus & paruulis venientes, Aquitaniam Galliæ prouinciam, quasi habitaturi ingressi sunt. CAROLVS siquidem cum EVDONE Aquitaniz Principe tunc discordiam habebat. Qui tamen in vnum se coniungentes, contra eosdem Sarracenos pari consilio dimicarunt. Nam irruentes Franci super eos, trecenta septuaginta quinque millia Sarracenorum interemerunt: ex Francorum verò parte mille & quingenti tantum ibi ceciderunt, Eudo quoque cum suis super eorum castra irruens, pari modo multos interficiens, omnia deuastauit.

XLVI.

CIRCA hæc tempora CAROLVS Princeps Francorum PIPPINVM suum filium ad Luitprandum direxit, vt eius iuxta morem capillum fusciperet. Qui eius cæsariem incidens, ei pater effectus est, multisque eum ditatum muneribus genitori remisit.

LIII:

Post hunc verò (*Rachisum Regem*) Longobardi germanum eius AISTVLVVM ad Regni gubernacula leuauerunt. Is dum quasdam ciuitates ad iura beati Petri pertinentes, quas ipse inuaserat, reddere noluisset, ad hunc Stephanus Papa, vna cum Imperialibus & Francorum Missis, Papiam per se veniens, nullis ab eo precibus, vt iuri

LX.

CAROLVS MAGNVS. Romanę Ecclesię redderentur, valuit obtinere. Hinc cum ad Gallias peruenisset, A à PIPPINO Francorum Rege, & eius filiis CARLO & CARLOMANNO, utpote Vicarius beati Petri Apostoli, honorificè est susceptus. Qui præfatus Rex iterum ad eundem Aistulfum suos Missos dirigens, qui & ipsi nihil impertantes ad suum dominum sunt reuersi: ac per hoc cum validissima Francorum manu ad Italiam super eum veniens, in Papia per aliquot dies clausum obsedit. Et tunc quod sponte reddere noluit inuitus dimisit. Pippinus verò ad Gallias est reuersus: & Aistulfus post aliquot annorum curricula, dum in quodam loco venandi * operam daret, diuino ictu percussus interiit.

LXI. TUNC DESIDERIVS quidam Dux Langobardorum, qui ab eodem Aistulfo Tuscię in partes erat directus, audiens præfatum obisse Aistulfum, illicd aggregans ipsius Tuscię vniuersam exercitus multitudinem, Regni Langobardorum arripere nisus est fastigium. Huius personam despectui habens Ratchis dudum Rex, & postmodum Monachus, germanus præfati Aistulfi, sed & alij plures Langobardorum optimates, eundem Desiderium spernentes, plura trans-Alpium vel cetera Langobardorum exercituum multitudinem congregantes, ad dimicandum contra eum profecti sunt. Interea dum vniuersorum consensu Desiderij Regnum firmatum est, Ratchis Palatium gubernabat. Tunc suffragante Papa Stephano ita omnipotens Deus disposuit, vt sine vlla animarum periclitatione antefatus Desiderius per iamdicti coangelici iussu * eandem quam ambiebat regalem adsumeret dignitatem.

Hic verò confirmato Regno, cum iam per annos plures regnasset, imitator factus Aistulfi, abstulit ciuitatem Fauentinam, & Ducatum Ferrarię, seu Comarchium *, de Exarchato Rauennate. Ad quem Adrianus Papa sæpius suos Missos direxit, & obsecratorias litteras misit, deprecans eum vt à tantis malis resipisceret, & eas quas abstulerat, ad Sedem Apostolicam redderet ciuitates. Sed nequam eius cor lapideum potuit emolliri. Et dum in magna angustia ac tribulatione consisteret, necessitate compulsus direxit suos Missos marino itinere, cum Apostolicis litteris, ad CAROLVM Regem Francorum, deprecans eius Excellentiam, vt sicut genitor eius, ita & ipse sanctę Romanę Ecclesię subueniret. Quo confestim idem mitissimus Carolus Francorum Rex direxit eidem Desiderio suos Missos, deprecans vt easdem beato Petro Apostolo, quas abstulerat, pacificè redderet ciuitates, promittens insuper ei dare quatuordecim millia solidorum. Sed neque deprecationibus, neque muneribus eius ferocissimum cor flectere valuit. Sed magis cum omni apparatu Langobardorum ad resistendum ei armatus occurrit. At verò Carolus Alpes transiens, cum Italiam ingredi cœpisset, Langobardi cum Rege suo dimissis propriis tentoriis, fugam omnes generaliter, nemine eos persequente, arripiunt. Ipse verò Desiderius velociori cursu fugiens, Papiam se muniens clausit. Quem Carolus persecutus, eandem ciuitatem ex omni parte circumdans vallauit, positisque custodibus, ad persequendum ADELGISVM Desiderij filium Veronam venit. Qui tanti Regis aduentum metuens, post aliquos dies clam fugiens, in portu Pisano nauale iter arripiens, Constantinopolim non reuersurus migravit. Carolus igitur Papiam reuersus, cum iam per sex mensium spatia ibidem moraretur, relicta ibi exercitus multitudine ipse magnum habens desiderium orationis, voto Romam ad limina beati Petri Apostoli deuotissimus venit. Reuersusque Papiam, ipsamque obsidens, fortiterque debellans, eandem ciuitatem, simulque & Desiderium Langobardorum Regem, atque cunctos qui cum eo erant, comprehendit, suęque potestati subiugauit, dominans Italiam, anno Dominicę Incarnationis DCCLXXIII. Præfatum verò Desiderium & eius coniugem ad Franciam misit. Finitumque est Regnum Langobardorum, quod mansit per annos CCVI. postquam ipsi Italiam intrauerunt.

Huc vsque Paulus Diaconus filium Historię suę deduxit. Quę sequuntur incogniti Continuatoris in vetustissimo eiusdem Historię Codice reperta sunt, & à Marq. Frehero edita.

776. Anno DCCLXXVI. Rotchus Dux Foroiulienfis rebellis occiditur.

781. Anno DCCLXXXI. CAROLVS Rex Romam veniens. ibique baptizatus est, filius eius qui vocabatur CARLOMANNVS. Quem Adrianus Papa mutato

A nomine vocavit PIPPINUM, & vnxit Regem super Italiam, fratremque eius CAROLVS MAGNVS.
 LODOVVICVM super Aquitaniam.

Anno DCCLXXXVI. Hoc anno multa signa apparuisse dicitur. Signum 786.
 etiam Crucis in vestimentis hominum apparuit, & sanguinem è terra atque de
 cœlo profluere, multorum affirmatione innotuit.

Anno DCCLXXXVII. Carolus Rex Romam veniens, in terram Beneuenti 787.
 profectus est, & Monasterium sancti Benedicti adiit.

Anno DCCLXXXVIII. Idem Rex Tassilonem Baioariæ Ducem de Princi- 788.
 patu eiecit.

Anno DCCXCIV. In Galliis in loco qui Franconofurth dicitur, aduersus 794.
 Elifandum Hispaniarum Tolentanæ Sedis Episcopum, & Felicem eius socium,
 magna Synodus congregata est. Hi asserbant Dei filium adoptiuum, non
 proprium esse, quam heresim viri sanctissimi Paulinus Aquilegiensis Patriar-
 cha, & Petrus Mediolanensis Archiepiscopus, seu Alchuinus insulæ Britan-
 niæ Archidiaconus, cum ceteris Episcopis, diuinarum Scripturarum adsertio-
 nibus destruentes, proprium eum & non adoptiuum dici sanxerunt. Contra
 quam heresim Leo tertius Papa congregata Romæ Synodo, multis eam Euan-
 geliorum & sanctorum Patrum testimoniis in perpetuum damnauit. Nam &
 Paulinus vir miræ scientiæ Patriarcha aduersus hanc nefandissimam heresim
 tres Libros luculento sermone composuit.

B Anno DCCXCVI. Hunnorum gens, quæ erat vltra Danubium, per PIP- 796.
 PINVM Caroli Regis filium Francorum potestati subiecta deleta est.

Anno DCCXCIX. Leo Apostolicus cum more solito in Letania, quæ ma- 799.
 ior appellatur, procederet, Paschalis Primicerius cum Campolo Saccel-
 rio, & aliis Romanis, ferino more eum comprehendentes in terram pro-
 iecerunt, expoliantesque eum crudeliter eius oculos euellere, & ipsum pe-
 nitus cæcare conati sunt. Nam & lingua eius præcisa, & vt ipsi omnino tunc
 arbitrati sunt, cæcum eum & mutum in media platea dimiserunt. Qui postea
 cum ab ipsis carnificibus in Monasterium sancti Erasmi in custodiam mittere-
 tur, à fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ noctu per murum ciuitatis dimissus est. Et
 ad Legatos Caroli Magni Regis, qui tunc apud Ecclesiam beati Petri Apo-
 stoli erant, VVirundum scilicet Abbatem, & VVinigisum Spoletinum Ducem,
 veniens, primò Spoletium, deinde ad Franciam est deductus, atque à præfa-
 to Rege venerabiliter susceptus, & honorificè Romam remissus est.

Anno DCCC. Carolus sæpè nominatus Rex Romam veniens, & Leo Aposto- 800.
 licus in Ecclesia beati Petri Apostoli coram omnibus amplectens sancta Christi
 quatuor Euangelia, ascendens in ambonem, contra nefandâ crimina, quæ ei à
 Romanis obiecta fuerant, sub iureiurâdo clara voce dixit: *Quia de falsis criminibus*
istis, quibus super me imposuerunt Romani, scientiam non habeo, nec talia egisse me cognosco.

C Anno DCCCI. Idem Carolus Rex cum ipsa die Natalis ad Missam ante 801.
 Confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret, Leo Papa eoronom
 capiti eius imposuit, & à cuncto Romano populo acclamatum est: *Karolo Au-*
gusto, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria.

Anno DCCCXIV. Carolus Imperator moritur v. Kal. Febr. eodemque an- 814.
 no LODOVVICVS filius eius in eius loco Augustus est appellatus.

Anno DCCCXVIII. Lodouicus Augustus LOTHARIVM filium suum 818.
 consortem Regni fecit. BERNARDVS verò Rex Regis Pippini filius rebel-
 lis effectus, captus, ad Franciam ductus moritur.

Anno DCCCXXIII. Lotharius Imperator primò ad Italiam venit, & diem 823.
 sanctum Paschæ Romæ fecit. Paschalis quoque Apostolicus potestatem, quam
 prisca Imperatores habuerunt, ei super populum Romanam concessit.

Anno DCCCXXV. Lotharius Imperator iterum ad Italiam veniens, Mis- 825.
 sam sancti Martini Romæ celebrauit. Et hoc est iuramentum, quod Roma-
 no Clero & populo ipse & Eugenius Papa facere imperauit. *Prômisto ego ille per*
Deum omnipotentem, & per ista sacra quatuor Euangelia, & per hanc Crucem Domini no-
stri Iesu Christi, & per corpus beatissimi Petri Principis Apostolorum, quòd ab hac
die in futurum fidelis ero dominis nostris Imperatoribus HELDVICO & HLO-
THARIO, diebus vita mea, iuxta vires & intellectum meum, sine fraude atque

malo ingenio, salua fide quam repromisi Domino Apostolico : & quòd non consentiam ut aliter in hac Sede Romana fiat electio Pontificis, nisi canonicè & iustè, secundum vires & intellectum meum : & ille, qui electus fuerit, me consentiente consecratus Pontifex non fiat, priusquam tale sacramentum faciãt in presentia Missi domini Imperatoris & populi, cum iuramento, quãle dominus Eugenius Papa sponte pro conseruatione omnium factum habet perscriptum.

FRAGMENTA ALIA DE REBUS PIPPINI ET CAROLI M. IN ITALIA.

Ex Historia Pontificia Anastasij Bibliothecarij.

742.

In Vita Zachariae Papa.

HVIVS temporibus CAROLOMANNVS filius CARLI Francorum Regis B
præsentis vitæ relinquens gloriam, atque potestatem terrenam, ad beatum Petrum Apostolorum Principem deuotus cum aliquantibus suis aduenit fidelibus, seseque eidem Dei contulit Apostolo, atque in spiritali habitu se fore spondens permanurum, Clericatus iugum ab eodem sanctissimo suscepit Pontifice. Et inter alia multa dona obrulit beato Petro Apostolo ante confessionem arcum argenteum maiorem pensantem libras septuaginta. Et post aliquantum temporis ad beati Benedicti, quod in Aquinensium finibus situm est, profectus est Monasterium, in quo & suam finiri vitam iure professus est iurando.

752.

In Vita Stephani III.

* *Sequentia non sunt in editis.*

PIPPINVS
REX.

* [HVIVS temporibus aduenit HVNALDVS Dux Aquitanie ad limina Apostolorum, ibique se perseueraturum promisit. Qui postmodum diabolica versutiã fraude deceptus, vorum frangens, Langobardos exediens * maligna adhortans, sed sicut meruit lapidibus digna morte finiuit.]

Itaque dum isdem sanctissimus vir (Stephanus Pontifex) iam fatum pestiferum Langobardorum Regem immensis vicibus innumerabilia tribuere munera deprecaretur pro gregibus sibi à Deo commissis, & perditis ouibus, scilicet pro vniuerso Exarchatu Rauennæ, atque cuncto istius Italiae Prouinciæ populo, quos diabolica fraude ipse impius deceperat Rex, & possidebat. Et dum ab eo nihil hac de re obtineret, cernens præterea & ab Imperiali potentia nullum esse subueniendi auxilium: tunc quomodum prædecessores eius beatæ memoriæ domnus Gregorius, & Gregorius alius, & domnus Zacharias, beatissimi Pontifices, CAROLO excellentissimæ memoriæ Regi Francorum direxerunt, petentes sibi subueniri propter oppressiones ac inuasiones, quas & ipsi in hac Romanorum Prouincia à nefanda Langobardorum gente perpessi sunt: ita modò & ipse venerabilis Pater diuinæ gratiã inspirante clam per quendam peregrinum suas misit litteras PIPPINO Regi Francorum, nimio dolore huic Prouinciæ in hærente conscriptas. Adhuc etiam nec cessauit dirigens, vt suos hic Romam ipse Francorum Rex mitteret Missos, per quos ad se eum accersiri fecisset. Et dum validè ab eodem Langobardorum Rege ciuitates & Prouincia ista Romanorum opprimerentur, subito coniunxit Missus iamfati Regis Francorum nomine Rodigangus * Abba, per quem misit in responsis omnem voluntatem ac petitionem prædicti sanctissimi Papæ se adimplere. Et postmodum alios Missos familiares eius coniunxit, ea ipsa annuncians. Cùmque à Langobardis, vt præfatum est, antiqua Romana vrbs & castra vniuersa distringerentur, ita etiam vt Cicanense castellum, quod colonorum sanctæ Dei Ecclesiæ existerat, vsurparet, illicò à regia vrbe coniunxit Iohannes Imperialis Silentarius cum Missis ipsius sanctissimi Pontificis, deferens secum & quæ deportauerat iniqui Langobardorum Regis Missus, simul & iussionem Imperialem, in qua

* Droogangus.

A erat infertum, ad Langobardorum Regem eundem sanctissimum Papam esse properaturum ob recipiendam Rauennatum urbem, & ciuitates ei pertinentes. PIPPINVS
R. EX. Pro quo & de præfenti Stephanus Papa direxit ad eundem blasphemum Regem suum Missum, pro sua & qui cum eo ituri erant indemnitate. Ipsaque reuerso, extemplo & Missi iamfati Pipini Regis Francorum coniunxerunt. id est Rodigangus * Episcopus, & Autcharius Dux, quatenus prædictum sanctissimum Papam (iuxta quod petendo miserat) ad suum in Franciam Regem deducerent: quem etiam paratum inuenerant ad prædictum Langobardorum Regem properandum pro recolligendis vniuersis dominicis perditis ouibus. * Chrode-
gaugus.

Itaque vnus ex eisdem Francorum Missis, scilicet Autcharius Dux, quanto citius præcedens Ticino eum præstolatus est. Cum verò appropinquasset iamfatus beatissimus Papa ad ciuitatem Papiam, direxit ad eum sæpéfatus AISTVLVS nequissimus Rex Missos suos, obtestans eum nulla penitus ratione audere verbum illi dicere petendi Rauennaticam ciuitatem, & Exarchatum ei pertinentem, vel de reliquis Reipublicæ locis, quæ ipse vel eius prædecessores Langobardorum Reges inuaserant.

B Quintadecima die mensis Nouembris prædicta VII. Indictione à ciuitate Papiam mouens, suum in Franciam profectus est iter. Et post eius absolutionem adhuc nitèbatur supra scriptus malignus Langobardorum Rex à prædicto itinere eum deuiare. Quod minimè ipsum sanctissimum virum latuit. Vnde & cum nimia celeritate Deo præuio ad Francorum coniunxit clusas. Quas ingressus cum his, qui cum eo erant, confestim laudes omnipotentis Deo reddidit. Et cœptum gradiens iter, ad venerabile Monasterium sancti Christi Martyris Mauricij peruenit. In quo & constitutum erat pariter secum Francorum Regem conueniri. Annuente Domino sospes isdem beatissimus Pontifex cum omnibus qui cum eo erant aduenit. In quo & aliquantis demorantes diebus, ibi Ambrosius Primicerius febre correptus defunctus est. Coniunxerunt se in prædicto venerabili Monasterio Fulradus Abba & Rothardus Dux directi à sæpéfato PIPINO excellentissimo Francorum Rege, petentes eundem sanctissimum Pontificem ad suum progredi Regem. Quem cum magno honore cum omnibus, qui cum eo erant, ad eum deduxerunt. Audiens verò isdem Rex eiusdem beatissimi Pontificis aduentum, nimis festinanter in eius aduentum occursum, vnà cum coniuge, filiis etiam, & Primatibus. Pro quo & afferens centum millia, filium suum CAROLVM in occursum ipsius coangelici Papæ direxit cum aliquibus ex suis optimatibus. Ipseque in Palatio suo in loco qui vocatur Ponticone, ad ferè trium millium spaciū descendens de equo suo, cum magna humilitate terræ prostratus, vnà cum coniuge, filiis, & optimatibus eundem sanctissimum Papam suscepit. Cui & vice stratoris vsque in aliquantum locum iuxta eius sellarem properauit. Tunc prædictus almiscus vir cum omnibus suis extensa voce gloriam & incessabiles laudes omnipotentis Deo referens cum Hymnis & Canticis spiritalibus, vsque ad præfatum Palatium, pariter & cum Rege omnes profecti sunt, sexta Ianuarij mensis die, in Apparitionis Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi sacratissima solemnitate. Ibi que intus Oratorium pariter confedentes, mox isdem beatissimus Papa prædictum Christianissimum Regem lacrymabiliter deprecatus est, vt per pacis fœdera causam beati Petri & Reipublicæ Romanorum disponderet. Qui de præfenti iureiurando eidem beatissimo Papæ satisfecit, omnibus mandatis eius & ammonitionibus sese totis nisibus obaudire: & vt illi placitum fuerit, Exarchatum Rauennæ, & Reipublicæ iura seu loca reddere modis omnibus. Sed quia tempus imminebat hiemale, eundem sanctissimum Papam cum suis omnibus Parisius apud venerabile Monasterium beati Dionysij ad hiemandum pergere curauit. Quo peracto, & eo in eodem venerabili Monasterio cum iam fato Christianissimo PIPINO coniungente, Domino annuente, post aliquantos dies isdem Christianissimus Pipinus Rex ab eodem sanctissimo Papa Christi gratiâ cum duobus filiis suis Reges vncti sunt Francorum.

POSTEA verò beatissimus Papa præ nimio labore itineris, atque temporis inæqualitate fortiter infirmatus est, vt etiam omnes tam sui, quàmque etiam Francorum ibidem existentium homines eum desperarent. Sed Domini Dei

PIPPINVS
Rex.

nostri ineffabilis clementia, qui etiam non deserit sperantes in se, saluum cupiens Dominum Christianissimum, dum cum mane mortuum inuenire sperabant, subito alio die ad sanitatem reuersus est. PIPPINVS verò iamfatus Rex cum ammonitionis gratia, & oratione ipsius venerabilis Pontificis absolutus, ad locum qui Carisiacus appellatur pergens, ibique congregans cunctos Proceres regiae suae potestatis, & eos tanti Patris ammonitione imbuens, statuit eum eis, quae semel Christo fauente vnà cum eodem beatissimo Papa decreuerat, perficere.

INTEREA nefandissimus Aistulfus CAROLOMANNVM fratrem benignissimi Pipini Regis in Monasterio beati Benedicti, in quo deuotè per euolutum temporis spacium monachicè degebat, diabolicis eum suasionibus suadens, Franciae prouinciam ad obiciendum atque aduersandum causae redemptionis sanctae Dei Ecclesiae, & Reipublicae Romanorum, direxit. Dumque illuc coniunxisset, nitebatur omnino, & vehementius decertabat sanctae Dei Ecclesiae causas subuertere, iuxta quòd à praefato nec dicendo Aistulfo Tyranno fuerat directus. Sed propitiante Domino minimè valuit sui germani Christianissimi PIPINI Regis Francorum in hoc firmissimum cor inclinare. Potius autem comperita nequissimi Aistulfi versutià, tota se virtute idem excellentissimus Pipinus Francorum Rex professus est decertare pro causa sanctae Dei Ecclesiae, sicut pridem iamfato beatissimo sponderat Pontifici. Tunc pari consilio idem sanctissimus Papa, cum denominato Francorum Rege consilio inito, iuxta id quòd praefatus Carolomannus Deo se deuouerat monachicam degere vitam, in Monasterio eum illic * in Francia collocauerunt. Vbi & post aliquantos dies diuina vocatione de hac luce migravit.

RODOLPHO Christianissimus PIPPINVS Francorum Rex vt verè beati Petri fidelis, iam fati sanctissimi Pontificis salutiferis obtemperans monitis, direxit suos Missos Aistulfo-nequissimo Langobardorum Regi propter pacis foedera, & proprietatis sanctae Dei Ecclesiae, ac Reipublicae restituenda iura. Atque bis & tertio, iuxta saepesati beatissimi Papae admonitionem eum deprecatus est, & plura ei pollicitus est munera, vt tantummodò pacificè propria restitueret propriis. Sed ille, peccato imminente, obedire distulit. Ad hæc isdem excellentissimus Francorum Rex cernens, quòd atrocissimi Aistulfi nequaquam valeret quoquo modo saxum mollire cor, generalem contra eum decreuit facere motionem. Et dum iam ferè medium itineris spacium Francorum exercituum graderentur cunei, rursus ipse sanctissimus vir praefatum benignissimum deprecatus est Pipinum Regem, denuò sauisimo Aistulfo dirigi Langobardorum Regis, si quomodo potuisset vel serò tandem eius sedare sauitiam, & propria propriis saluberrimè suaderet reddere, absque humani effusione sanguinis. Et ita factum est. Atque denuò ipse benignissimus Francorum Rex suos eidem Aistulfo misit Missos. Sed & beatissimus isdem Papa, vt verè Pater, & bonus Pastor, ne sanguis effunderetur Christianorum, ammonitionis & obseruationis Apostolicas ei direxit litteras, per quas, & fortiter per omnia diuina mysteria, & futuri examinis diem coniurans atque obtestans, vt pacificè sine vlla sanguinis effusione, propria sanctae Dei Ecclesiae & Reipublicae Romanorum redderet iura. Sed iniquitate eius obsistente, nequaquam acquiescere voluit. Potius autem econtrario minas & indignationes praefato Pontifici, & excellentissimo Pipino Regi, vel cunctis Francis direxit.

TUNC filius in omnipotentis Dei misericordia antefatus PIPPINVS Francorum Rex, iter suum profectus est: praemittens ante suum occursum aliquos ex suis Proceribus, & cum eis exercitiales viros ad custodiendum proprias Francorum clusas. Ibiq; coniungentes remoti residebant, proprii Regis praestolantes aduentum. [* Audiens itaque suprafatus benignissimus Rex, vna cum eodem sanctissimo Papa, Maurienna in Ecclesia S. Iohannis Praecursoris Domini nostri Iesu Christi atque Baptistae, ibi deuotissimè Missas celebrandas, eundem Pontificem multis muneribus, sicut ante iamdudum fecerat, tam ipse quamque omnes Proceres sui, iterum adiens, magnificè honorauit. Munera verò, quae Aistulfo per Missos suos dare promiserat, Deo offerens per manus sanctissimi viri dispensanda, & in eius orationes seipsum commendans, praemiam-

* Addita
sunt sequen-
tia ex Cod.
Ms.

A dictos exercitales subsecurus est.] Audiens itaque protervus ille Aistulfus paruos fuisse Francos illos, qui ad custodiam propriarum aduenerant clusarum, fidens in sua ferocitate*, subitò aperiens clusas, super eos diluculò cum pluribus irruit exercitibus. Sed iustus Iudex Dominus Deus & Saluator noster Iesus Christus victoriam paucissimis illis tribuit Francis. Et multitudinem illam Langobardorum superantes trucidauerunt, ita vt ipse Aistulfus fugâ arreptus vix ab eorum euadere potuisset manibus, nisi vsque in Papiam ciuitatem absque armis fugam arripuisset. In qua & præ timore Francorum cum aliquantis se retrusit. Ipsi verò Franci introeuntes clusas, cunctum fossatum Langobardorum post peractam cædem abstulerunt, spolia multa auferentes. Coniungens verò Christianissimus Pipinus Francorum Rex, sequipes etiam eius & antefatus beatissimus Papa factus, vsque ad muros ciuitatis Papiæ vtrique peruenerunt. Quam & obsidentes, per aliquantos dies viriliter eam Francorum exercitus constrinxerunt. Tunc iamfatus beatissimus & coangelicus Papa Pipinum sæpefatum deprecatus est benignissimum Regem, vt iam amplius malum hoc non proueniret, neque sanguis effunderetur Christianorum: imminens salutifera prædicatione, vt pacificè causæ finirentur. Ad hæc* Christianissimus Pipinus Francorum Rex eiusdem beatissimi Patris & boni Pastoris audiens & adimplens monitionem, Deo dilectam pacem inientes, atque in scripto fœdera pactorum adfirmantes inter Romanos, Francos, & Langobardos, & obsides Langobardorum isdem Francorum Rex abstollens: sponndit ipse Aistulfus cum vniuersis Iudicibus suis sub terribili & fortissimo sacramento, atque in eodem pacti fœdere per scriptam paginam affirmavit, se illicò redditurum ciuitatem Raennatum, cum aliis diuersis ciuitatibus. Et post hoc facta pace inter Romanos, Francos, & Langobardos, Rex Pipinus obsides Langobardorum secum ducens, in finibus suis rediit. Cùmque ab inuicem essent segregati, solitum in periurij reatum infidelis ille Aistulfus Langobardorum Rex incidens, quod iureiurando promisit reddere distulit. [* Dirigenfque cum eo sæpefatus Christianissimus atque Deo amabilis Rex Francorum Missos suos, fratremque suum HIERONYMUM, atque alios Proceres suos, cum non paucis hominibus, qui vsque dum Româ reuerteretur, in obsequio eius essent. Dum enim sæpefatus sanctissimus Papa coniungeret Romam, in campum qui vocatur Neronis, ibi inueniens Sacerdotes cum crucibus psallentes, & immensas Domino gratias agentes, similiter & multitudinem promiscuam populorum, turbam tam viro- rum quàmque mulierum clamantium, & dicentium: *Venit Pastor noster, & post Deum salus nostra.*]

POST aliquanta temporum spacia furore vehementi repletus aduersarius ille, & suæ animæ inimicus Aistulfus, Deo sibi contrario, non solùm ea quæ promiserat minimè adimpleuit, sed etiam & generalem faciens commotionem, cum vniuerso Regni sui Langobardorum populo contra hanc Romanam aduenit urbem, quam per trium mensium spacia obsidens, atque ex omni circumdans parte, quotidie fortiter eam expugnabat, omnia quæ erant extra urbem ferro & igne deuastans, atque funditus demoliens consumpsit. Imminens vehementiùs isdem pestifer Aistulfus, vt hanc Romanam capere potuisset urbem. Nam & multa corpora Sanctorum effodiens, eorum sacra mysteria* ad magnum animæ suæ detrimentum abstulit. [* Castrum itaque illum Narniensem, quem pridem reddiderat Misso Francorum, à iure beati Petri abstulit.] Hæc itaque impiè ab eodem Aistulfo gesta quantò citiùs sæpediti Francorum insonuere Regis in auribus. Sed & beatissimus Pontifex per marinum iter suos ordinans, & ad eum Franciam dirigens Missos, vna cum quodam religioso viro VVarnario nomine, qui ab eodem Francorum Rege huc Romam directus fuerat, cuncta quæ gesta sunt, & quæ crudeliter Tyrannus ille peregit Aistulfus, subtili refertione suis Apostolicis relationibus sæpefato Christianissimo & Dei cultori PIPPINO Francorum intimauit Regi, adiurans eum fortiter firmiterque sub diuina diei iudicij obtestatione, cuncta quæ beato Petro pollicitus est ad implendum. Ad hæc verò Christianissimus Pipinus Rex Francorum feruore fidei motus, iterum cum Dei virtute generalem faciens motionem, in Langobardorum partes coniunxit: & clusas funditus eorundem euertit Lango-

PIPPINVS
R. EX.

* fortitudi-
dine.

* Ad hoc
Pipinus
Rex audiens
eos paci in-
hiantes, at-
que in scri-
pto fœdere
pacti prom-
mittentes,
dixit sum-
mo Ponti-
fici: *Fiat se-
cundum præ-
ceptum tuum,
beatissime
Pater.*
* Ex Cod.
Ms.

* similitudina,
fort. cymie-
lia.
* Ex Cod.
Ms.

PIPPINVS
Rex.

bardorum. Etenim cum ad prædictas Langobardorum clufas iamfatus Christianissimus Pipinus Francorum appropinquaret Rex, coniunxerunt in hac Romana vrbe Imperiales Miffi, Georgius scilicet Protoſecreta, & Ioannes Silentarius, directi ad prædictum Francorum Regem. Quos ſuſcipiens iamfatus beatiffimus Papa, eiſdem motionem præfati Francorum Regis nunciauit. Quod quidem illi dubium habuerunt credendi. Et adhærens eis Miſſus Apoſtolicæ Sedis, eos in Franciam ire abſoluit. Et pergentes marino itinere quantocius Maſſiliam aduenerunt. In quam ingredientiſ, didicerunt iam prædictum Francorum Regem Langobardorum fines fuiſſe ingreſſum, iuxta adhortationem antefati beatiffimi Papæ, & promiſſionem quam beato Petro iureiurando obtulerat. Et hæc cognofcentes ipſi Imperiales Miſſi, triſtes effecti nitebantur doſe Miſſum Apoſtolicæ Sedis detinere Maſſiliam, vt minimè ad prædictum properaret Regem, affligentes eum valde. Sed interueniente beato Petro Apoſtolorum Principe, eorum calida ad nihilum redacta eſt verſutia. Itaque vnus ex ipſis, Georgius videlicet Protoſecreta, præcedens Apoſtolicæ Sedis Miſſum, celeriter prænominatum Francorum aſſecutus eſt Chriſtianiſſimum Regem: quem & in finibus Langobardorum non procul à Papiæ reperiit ciuitate. Et nimis eum deprecans, atque plura ſpondens tribui Imperialia munera, vt Raennatum urbem, vel ceteras eiſdem Exarchatus ciuitates & caſtra Imperiali tribuens concederet ditioni. At nequaquam valuit firmiſſimum iamfati Chriſtianiſſimi atque benigniſſimi fidelis Dei, & amatoris beati Petri Apoſtoli, ſcilicet antefati Pipini Francorum Regis, inclinare cor, vt eaſdem ciuitates & loca Imperiali tribueret ditioni. Afferens iſdem Dei cultor, mitiſſimus Rex, nulla penitus ratione eaſdem ciuitates à poteſtate beati Petri, & iure Eccleſiæ Romanæ, vel Pontificis Apoſtolicæ Sedis quoquomodo alienari. Affirmans etiam ſub iuramento, quòd per nullius hominis fauorem ſeſe certamini ſæpius dediſſet, niſi pro amore beati Petri, & venia delictorum. Afferens & hoc, quòd nulla eum theſauri copia ſuadere valeret, vt quod ſemel beato Petro obtulit auferret. Et hæc prædicto Imperiali Miſſo reddens in reſponſis, continuò eum ad propria remeandum per aliam viam abſoluit. qui & ſine effectu Romam coniunxit.

DVM verò antefatus benigniſſimus Francorum Rex P I P I N V S Papiam obſidens conſtringeret ciuitatem, tunc Aſtulfus atrociffimus Rex Langobardorum, vt veniam illi tribueret, & ab obſidione ceſſaret, quas priùs contempſerat conſcriptas in pacti fœdere reddere ciuitates, ſe modis omnibus profeſſus eſt redditurum. Et denuò confirmato anteriore pacto, quod per elapſam octauam Indictionem inter partes prouenerat, reſtituit ipſas ciuitates prælatas, addens & caſtrum quod cognominatur Comiacum. De quibus omnibus receptis ciuitatibus donationem in ſcriptis beato Petro, atque ſanctæ Pomanæ Eccleſiæ, vel omnibus in perpetuum Pontificibus Apoſtolicæ Sedis emiſit poſſidendas: quæ & uſque hæctenus in archiuo ſanctæ noſtræ Eccleſiæ recondita tenentur. Ad recipiendas verò ipſas ciuitates miſit ipſe Chriſtianiſſimus Francorum Rex ſuum Conſiliarium, id eſt F V L R A D V M venerabilem Abbatem & Presbyterum. Et continuò ipſe * Rex feliciter cum ſuis exercitibus Franciam repedauit. Prænominatus autem Fulradus venerabilis Abba & Presbyter Raennatum partes cum Miſſis iamfati Aſtulfi Regis coniungens, & per ſingulas ingrediens ciuitates tam Pentapoleos quàm & Æmiliæ, eaſque recipiens, & obſides per vnamquamque auferens, atque Primates ſecum vnà cum clauibus portarum ciuitatum deferens, Romam coniunxit. Et ipſas claues tam Raennatum urbis, quàmque diuerſarum ciuitatum ipſius Raennatum Exarchatus, vnà cum ſupraſcripta donatione de eis à ſuo Rege emiſſa, in confeſſione beati Petri ponens, eidem beato Apoſtolo, & eius Vicario ſanctiſſimo Papæ, atque omnibus eiſ ſucceſſoribus Pontificibus, perenniter poſſidendas atque diſponendas tradidit. Id eſt Raennam, Ariminum, Piſaurum, Conca, Fanum, Ceſenas, Senogallias, Eſum, Forum-Pompilij, Forum-Liuij cum caſtro, Suſſubium, Montemfelitri, Acerragio, Montem-Lucati, Serram, Caſtellum ſancti Marini, Bobium, Vrbinum, Callium, Lucolos *, Eugubium, ſeu Comiacum, necnon & ciuitatem Narnienſem, quæ à Duce Spoletano partibus

* eius Eximietas.

* Luciolis.

A Romanorum per euoluta annorum spacia fuerat inuasa.

PIPPINVS
R. R. X.

DVM ergo hæc agerentur, ipse infelix Aistulfus quodam loco in venationem pergens, diuino ictu percussus, defunctus est. Tunc Desiderius quidam Dux Langobardorum, qui ab eodem nequissimo Aistulfo Tusciæ in partes erat directus, audiens præfatum obiisse Aistulfum, illic aggregans ipsius Tusciæ vniuersam exercitus multitudinem, Regni Langobardorum arripere nisus est fastigium. Cuius personam despectui habens Ratchis dudum Rex, & postmodum Monachus, germanus præfati Aistulfi, sed & alij plures Langobardorum Optimates, cum eo eundem Desiderium spernentes, plurimam trans-Alpium, vel ceteram Langobardorum exercituum multitudinem aggregantes, ad dimicandum contra eum profecti sunt. Ad hæc præfatus Desiderius obnixè præfatum beatissimum Pontificem deprecatus est, sibi auxilium ferre, quatenus ipsam Regalem valeret assumere dignitatem: spondens iureiurando omnem præfati beatissimi Pontificis adimplere voluntatem. Insuper & Reipublicæ se redditurum professus est ciuitates quæ remanserant, immò & copiosa daturum munera. Tunc isdem præcipuus Pater & bonus Pastor, inito consilio cum sæpèfato Fulrado venerabili Presbytero & Abbate, atque Consiliario Christianissimi Pipini Francorum Regis, misit suum germanum, Paulum scilicet Diaconem, atque Christophorum Consiliarium, vnà cum præfato Fulrado, in partes Tusciæ ad prædictum Desiderium. Cum quo loquentes, confestim per scriptam paginam terribili iuramento isdem Desiderius cunctam professus est superiùs annexam sponsonem adimplere. Post hæc verò peracta, statim suum Missum, id est Stephanum venerabilem Presbyterum, & Apostolicas exhortatorias litteras, præfato Ratchiso vel cunctæ genti Langobardorum direxit. Properans & prædictus Fulradus venerabilis cum aliquantis Francis in auxilium ipsius Desiderij: sed & plures exercitus Romanorum, si necessitas exigeret, in eius disposuit occurrere adiutorium. Et suffragantibus prædicti sanctissimi Pontificis Deo acceptis precibus, ita omnipotens Dominus disposuit, vt sine vlla animarum periculatione antefatus Desiderius per iamdicti coangelici Papæ concursum eandem, quam ambiebat, adsumeret Regalem dignitatem.

Qui (beatiff. Papa Stephanus) fecit ordinationem vnã per mensem Martium Presbyteros XI. Diaconos II. Episcopos per diuersa loca numero XX. [* Et dum in Francia esset positus, RODIGANGO sanctissimo viro Episcopo pallium tribuit, & Archiepiscopum ordinauit.]

* Ex Cod.
Ms.

In Vita Stephani IV.

768:

C ITAQUE in exordio ordinationis suæ, quo isdem sanctissimus Præsul Pontificatus apicem assumpsit, direxit Franciæ partibus ad excellentissimos viros PIPINVM, CAROLVM, & CAROLOMANNVM, Reges Francorum, & Patricios Romanorum, Sergium Secundicerium, Nomenclatorem illo in tempore existentem: deprecans atque adhortans eorum præcellentiam per suas Apostolicas litteras, vt aliquantos Episcopos gnaros, & in omnibus diuinis Scripturis atque sanctorum Canonum institutionibus eruditos, ac peritissimos dirigerent, ad faciendum in hac Romana vrbe Concilium pro impia noui erroris ac temeritatis præsumptione, quam Constantinus Apostolicæ Sedis peruasor ausus est perpetrare. Et properante antedicto Sergio ad Francorum regiones, iam inuenit de hac luce migrasse Christianissimum Pipinum Regem. Et cœptum gradiens iter, peruenit ad eius filios antedictos Carolum & Carolomannum germanos fratres, Reges Francorum, & Patricios Romanorum. Quibus Apostolicas tribuens litteras, benignè ab eis susceptus est: & dignam illi impendentes humanitatem, cuncta nihilominus, pro quibus missus est, ab eorum Excellentia impetrauit. Dirigentes scilicet ipsi Christianissimi Reges duodecim Episcopos ex eisdem Francorum regionibus multum diuinis Scripturis & sanctorum Canonum ceremoniis doctos, ac probatissimos viros, scilicet..... Eisque in hanc Romanam urbem coniungentibus mense Aprile, Indictione VII. protinus antedictus Stephanus sanctissimus Papa aggregans diuersos Episcopos Tusciæ atque Campaniæ, & aliquantos istius Italiæ Prouinciæ.

Quibus omnibus congregatis, Concilium peractum est in Basilica Saluatoris A
Domini nostri Iesu Christi iuxta Lateranense Palatium.

772.

In Vita Hadriani I.

IN ipsis verò diebus contigit vxorem & filios quondam CAROLOMANNI Regis Francorum ad eundem Regem Langobardorum fugam arripuisse cum Autchario. Et nitebatur ipse Desiderius, atque inhiante decertabat, quatenus ipsi filij eiusdem Carolomanni Regnum Francorum assumpsissent. Et ob hoc ipsum sanctissimum Præfulem (Hadrianum) ad se properandum seducere conabatur, vt ipsos antefati Carolomanni filios Reges vngeret: cupiens diuisionem in Regno Francorum immittere, ipsúmque beatissimum Pontificem à caritate & dilectione excellentissimi CAROLI Regis Francorum, & Patricij Romanorum separare: & Romanam vrbem, cunctámque Italiam sui Regni Langobardorum potestati subiugare. Sed fauente Deo, hoc nullo modo potuit impetrare: quoniam sicut lapis adamans ita firmus atque fortissimus in corde suo antefatus beatissimus Hadrianus exitit Pontifex.

Permanens in sua iniquitate (Desiderius Rex) multa ciuitatibus ac finibus Romanorum inferre faciebat ex omni parte mala, magnas comminationes dirigens eidem præcipuo Pontifici, se cum vniuersis Langobardorum exercitibus properaturum ad Romanam ciuitatem constringendam. Pro quo nimio fletu ipse sanctissimus Pontifex cum suo populo positus, portas ciuitatis Romanæ claudi iussit, & alias ex eis fabricari fecit. Et dum in magna angustia ac tribulatione consisteret, necessitate compulsus direxit suos Missos marino itinere cum Apostolicis literis ad excellentissimum CAROLVM à Deo protectum Regem Francorum, & Patricium Romanorum. Deprecans eius Excellentiam, vt sicut suus pater sanctæ memoriæ Pipinus, & ipse succurreret, atque subueniret sanctæ Dei Ecclesiæ, & afflictæ Romanorum seu Exarchatus Rauennatum prouinciæ, atque plenarias beati Petri iustitias, & abstultas ciuitates ab eodem Desiderio Rege exigeret. At verò dum per nullam occasionis versutiam potuisset isdem malignus Desiderius persuadere antefatum sanctissimum Pontificem ad se eum deducendum, vt antefati Carolomanni filios Reges vnxisset, & ipsum almiscum Pontificem à caritate & dilectione sæpèfati Christianissimi Caroli Magni Regis separare voluisset: tunc pertinacia & audacia egressus à suo Palatio cum Adalgiso proprio filio, & exercitu Langobardorum, deferens secum & vxorem & filios sæpèdicti quondam Carolomanni, necnon & Autcharium, qui ad eum, vt dictum est, fugam arripuerant, hic Romam properare nitebatur, sine scientia antedicti Pontificis, dirigens suos Missos, scilicet prænominatum Andream Referendarium, & alios duos ex suis Iudicibus, eius aduentum denunciantes. Quibus Romam coniungentibus, præsentatisque Apostolicis obtutibus, tale eis reddidit responsum: Quòd nisi, vt iam ille promissit, reddiderit beato Petro ciuitates illas, quas sub meo tempore abstulit, & plenariam parti nostræ fecerit iustitiam, nullo modo sit illi necesse fatigationem * sumendi, quia minimè fieri potest, me prius cum illo præsentari.

POST hæc coniunxerunt ad Sedem Apostolicam Missi sæpiùs dicti CAROLI excellentissimi Regis Francorum, & Patricij Romanorum, id est Georgius sanctissimus Episcopus, VVlfardus religiosus Abba & Consiliarius, seu Albinus deliciosus ipsius Regis: inquirentes, si præfatus Langobardorum Rex abstultas ciuitates & omnes iustitias beati Petri reddidisset, sicut falsò in Franciam dirigebat, asserens se omnia reddidisse. Et satisfacti sunt præsentialiter, nihil ab eo redditum fuisse. Quibus referens isdem præcipuus Pontifex cuncta quæ gesta erant, eos in Franciam absoluit remeandos: dirigens cum eo suos Missos ad præfatum excellentissimum Francorum Regem cum Apostolicis ammonitionum syllabis, Adiurans eum fortiter, vt ea quæ beato Petro cum suo genitore sanctæ memoriæ Pipino Rege pollicitus est adimpleret, & redemptionem sanctæ Dei Ecclesiæ perficeret, seu vniuersa quæ abstulta sunt à perfido Langobardorum Rege, tam ciuitates quàm reliquas iustitias sine certamine reddere beato Petro Principi Apostolorum fecisset. Ipsi itaque Francorum Missi properantes cum Apostolicæ Sedis Missis declinauerunt ad prænominatum Desi-

A derium. Qui & constanter eum deprecantes adhortati sunt, sicut illis à suo CAROLVS MAGNVS. Rege præceptum extitit, vt antefatas quas abstulerat ciuitates pacificè beato Petro redderet, & iustitias parti Romanorum faceret. Sed minimè quicquam horum apud eum obtinere valuerunt, asserens se minimè quicquam redditurum. Accepto itaque hoc responso, reuersi sunt ipsi antefati Missi Francorum in regionem suam. Properantes simul & Apostolicæ Sedis Missi. Qui subtiliùs cuncta referentes, & de maligno proposito prænominati Desiderij annunciantes antefato excellentissimo & à Deo protecto Carolo Magno Regi, confestim isdem mitissimus & re vera Christianissimus Carolus Francorum Rex direxit eidem Desiderio suos Missos, deprecans vt easdem quas abstulerat pacificè redderet ciuitates, & plenarias parti Romanorum faceret iustitias. Promittens insuper ei tribui quatuordecim millia auri solidorum, quantitatem in auro & argento. Sed neque deprecationibus, neque muneribus, eius ferocissimum cor flectere valuit. Nihil enim obtinentes ipsi Missi Francorum, ad præfatum suum Christianissimum regressi sunt Regem.

Tunc aggregans ipse à Deo protectus **CAROLVS** Magnus Rex vniuersam Regni sui Francorum exercituum multitudinem, atque ad occupandas clusas ex eodem suo exercitu dirigens, ipse quoque cum plurimis fortissimis bellatoribus Francis per montem Cinisium ad easdem adpropinquauit clusas, & remotus in finibus Francorum cum suis exercitibus resedit. Iamdictus verò Desiderius, & vniuersa Langobardorum exercituum multitudo ad resistendum fortiter in ipsis clusis assiscebant: quas fabricis, & diuersis maceris curiosè munire nisi sunt. At verò qua horâ prænominatus Christianissimus Francorum Rex ad easdem approximauit clusas, illicò denuò suos Missos ad præfatum direxit Desiderium: deprecans sicut pridem, vt quantitatem prædictorum solidorum susciperet Rex, & easdem pacificè redderet ciuitates. Sed nequaquam penitus acquiescere maluit. Et dum in tanta duritia proteruus ipse permaneret Desiderius Rex, cupiens antedictus Christianissimus Francorum Rex pacificè iustitias sancti Petri recipere, direxit eidem Langobardorum Regi, vt solummodo tres obsides Langobardorum Iudicum filios illi tradidisset pro ipsis restituendis ciuitatibus & continuò sine vlla inferta militia, aut commisso prælio, ad propria cum suis Francorum exercitibus reuerteretur. Sed neque sic valuit eius malignam mentem flectere. Vnde omnipotens Deus conspiciens ipsius maligni Desiderij iniquam perfidiam, atque intolerabilem proteruiam, dum velent Franci alio die ad propria reuerti, misit terrorem & validam trepidationem in cor eius, vel filij ipsius, Adalgisi scilicet, & vniuersorum Langobardorum: & eadem nocte dimissis propriis tentoriis, atque omne supellectile, fugam omnes generaliter nemine eos persequente arripuerunt. Quod cernentes exercitus Francorum, persecuti sunt eos, & plures ex eis interfecerunt. Ipse verò Desiderius quantociùs cum suis Iudicibus velociori cursu fugiens, atque Papiam coniungens, ibidem se cum suis Iudicibus & multitudine populi Langobardorum recludi studuit. Et muniens muros ipsius ciuitatis ad resistendum Francorum exercitibus, & propriam defendendum ciuitatem, cum suis Langobardis se præparauit. Adalgisus verò eius filius assumens secum Autcharium Francum, & vxorem atque filios sæpediti Carolomanni, in ciuitatem, quæ Verona nuncupatur, pro eo quòd fertissima præ omnibus ciuitatibus Langobardorum esse videretur, ingressus est.

AT verò sæpeditus Christianissimus **CAROLVS** Francorum Rex mouens cum suis generalibus exercitibus, atque Papiam coniungens ciuitatem, eam ex omni parte circundans vallauit, dirigensque continuò in Franciam, ibidem apud se Papiam adduci fecit suam coniugem excellentissimam **HILDIGARDAM** Reginam, & nobilissimos filios. Et dum agnouisset fugam arripuisse in Veronam prænominatum Adalgisum, relinquens plurimam partem ex suis exercitibus Papiæ, ipse quoque cum aliquantis fortissimis Francis in eandem Veronam properauit ciuitatem. Et dum illuc coniunxisset, protinus Autcharius, & vxor atque filij sæpiùs nominati Carolomanni propria voluntate eidem benignissimo Carolo Regi se tradiderunt. Eòsque recipiens, eius Excellentia denuò repedaui Papiam. Qui confestim dirigens cunctos exercituum bellatorum, comprehendit

CAROLVS
MAGNVS.

diuersas ciuitates Langobardorum vltra Padum constitutas, suæque redegit po- A
testati. Et dum per sex mensium spacium ipse Francorum Rex Papiæ demoraretur in obfessione ipsius ciuitatis, magnum desiderium habens ad limina Apostolorum properandi, considerans quòd & sacratissima Paschalis festiuitas appropinquasset; tunc abstollens secum diuersos Episcopos, Abbates etiam & Iudices, Duces nempe & Graphiones, cum pluribus exercitibus hîc Romam per Tusciæ partes properauit: ita festinanter adueniens, vt in ipso Sabbato sancto se liminibus præsentaret Apostolicis. Cuius aduentum audiens antedictus beatissimus Hadrianus Papa, quòd sic repente ipse Francorum aduenisset Rex, in magno stupore & extasi deductus, direxit in eius occursum vniuersos Iudices ad ferè triginta millia ab hac Romana vrbe in locum qui vocatur Nouas, vbi eum cum bandora susceperunt. Et dum adpropinquasset ferè vnius milliario à Romana vrbe, direxit vniuersas Scholas Militiæ, vna cum patronis, simulque & pueris qui ad discendas litteras pergebant, deportantes omnes ramos palmarum atque oliuarum, laudésque omnes canentes, cum acclamationum earumdem laudum vocibus ipsum Francorum susceperunt Regem. Obuiam illi eius Sanctitas dirigens venerandas cruces, id est signa, sicut mos est ad Exarchum aut Patricium suscipiendum, eum cum ingenti honore suscipi fecit. Ipse verò à Deo institutus benignissimus Carolus Magnus Francorum Rex, & Patricius B Romanorum, qua hora easdem sacratissimas cruces ac signa sibi obuiam aduenisse conspexit, descendens de eo quo sedebat equo, ita cum suis Iudicibus ad beatum Petrum pedestris properare studuit. Qui quidem almificus antedictus Pontifex diluculo surgens in eodem Sabbato sancto, cum vniuerso Clero, & populo Romano, ad beatum Petrum properauit, ad suscipiendum eundem Francorum Regem, & in gradibus ipsius Apostolicæ aulæ eum cum Clero suo præstolauit.

CONIUNGENTE verò eodem excellentissimo ac benignissimo CAROLO Rege, omnes gradus sigillatim eiusdem sacratissimæ beati Petri Ecclesiæ deosculatus est, & ita vsque ad prænominatum peruenit Pontificem. Vbi in atrio supra gradus iuxta fores Ecclesiæ adsissebat. Eoque suscepto, mutuò se amplectentes, tenuit isdem Christianissimus Carolus Rex dexteram manum antedicti Pontificis. Et ita in eandem venerandam Aulam beati Petri Principis Apostolorum ingressi sunt, laudem Deo, & eius Excellentiæ decantantes, vniuersus Clerus, & cuncti religiosi Dei famuli extensa voce adclamantes: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, &c. sicque cum eodem Pontifice ipse Francorum Rex, simulque & omnes Episcopi, Abbates, & Iudices, & vniuersi Franci, qui cum eo aduenerant, ad confessionem beati Petri adpropinquantes, seseque proni ibidem prosternentes, Deo nostro omnipotenti, & eidem Apostolorum Principi propria reddiderunt vota, glorificantes diuinam potentiam in eo, quòd C talem eis per interuentionum suffragia eiusdem Principis Apostolorum concedere iussit victoriam. Expleta verò eadem oratione, obnixè deprecatus est isdem Francorum Rex antedictum almificum Pontificem, illi licentiam tribui Romam ingrediendi, ad sua orationum vota per diuersas Dei Ecclesias persolunda. Et descendentes pariter ad corpus beati Petri, tam ipse sanctissimus Papa quamque antefatus excellentissimus Francorum Rex, cum Iudicibus Romanorum & Francorum, seseque mutuò per sacramentum munientes, ingressus est Romam continuò cum eodem Pontifice ipse Francorum Rex cum suis Iudicibus & populo in eodem Sabbato sancto. Et in Basilica Saluatoris iuxta Lateranis pariter ingressi ibidem ipse excellentissimus Rex cum omnibus suis, quousque sacrosancti baptismatis sacramentum antedictus ter beatissimus Pontifex celebrauit. Et ita postmodum ad beatum Petrum ipse benignissimus repedaui Rex.

ALIO verò die inlucescente Dominico sancto, in ipsa sacratissima Paschali festiuitate, direxit diluculo ipse sanctissimus Præsul cunctos Iudices, & vniuersa obsequia Militiæ ad eundem Regem: & cum magno honore eum suscipientes in Ecclesia sanctæ Dei Genitricis, ad Præsepe properauit cum omnibus qui cum eo aduenerant Franci. Et post Missarum solemnia celebrata, perrexit cum prænominato Pontifice in Lateranense Patriarchium, illicque ad mensam Apostolicam

A stolicam pariter epulati sunt. Alio verò die secunda feria simili modo in Ecclesia CAROLVS MAGNVS. beati Petri more solito ipse conspicuus Pater & egregius Pontifex Missarum solemniam celebrans, Deo omnipotenti, & præfato CAROLO excellentissimo Regi Francorum, & Patrio Romanorum, laudes reddere fecit. Tertia verò feria, iuxta ut mos est, in Ecclesia beati Pauli Apostoli Missas eidem Regi fecit. At verò quarta feria egressus prænominatus Pontifex cum suis Iudicibus, tam Cleri quàmque Militiæ, in Ecclesia beati Petri Apostoli, pariterque cum eodem Rege se ad loquendum coniungens, constanter eum deprecatus est, atque admonuit, & paterno affectu adhortari studuit, ut promissionem illam, quam eius sanctæ memoriæ genitor PIPINVS quondam Rex, & ipse præcellentissimus CAROLVS cum suo germano Carolomanno, atq; omnibus Iudicibus Francis, fecerant beato Petro, & eius Vicario sanctæ memoriæ domno Stephano iuniori Papæ, quâdo Franciam perrexit, pro concedendis diuersis ciuitatibus ac territoriis istius Italiæ prouinciæ, & contradendis beato Petro, eiusque omnibus Vicariis in perpetuum possidendis, adimpleret in omnibus. Cùmque ipsam promissionem, quæ in Francia, in loco qui vocatur Carisiacus, facta est, sibi relegi fecisset, complacuit illi, & eius Iudicibus omnia quæ ibidem erant adnexa, & propria voluntate, bono ac libentissimo aliam donationis promissionem ad instar anterioris, ipse antedictus præcellentissimus, & re vera Christianissimus Carolus Francorû Rex ascribi iussit per Etherium * religiosum ac prudentissimum Capellanum Notarium suum, vbi concessit easdem ciuitates & territoria beato Petro, easque præfato Pontifici contradi spondit per designationem confinium, sicut in eadem donatione contineri monstratur: id est à Lunis * cum insula Corsica, deinde in Suriano, deinde in monte Bardono, inde in Verceto, deinde in Parma, deinde in Regio, & exinde in Mantua, atque monte Silicis, simulque & vniuersum Exarchatum Rauennatum sicut antiquitus erat, atque prouincias Venetiæ, & Histriam, necnon & cunctum Ducatum Spoletanum, seu Beneuentanum. Factaque eadem donatione, & propria sua manu eam ipse Christianissimus Francorum Rex corroborans, vniuersos Episcopos, Abbates, Duces etiam & Graphiones in ea adscribi * fecit. Quam prius super altare beati Petri, & postmodum intus in sancta eius confessione ponentes, tam ipse Francorum Rex, quàmque eius Iudices, beato Petro, & eius Vicario sanctissimo Hadriano Papæ, sub terribili sacramento sese omnia conseruatos, quæ in eadem donatione continentur, promittentes, tradiderunt. Apparem verò ipsius donationis per eundem Etherium adscribi faciens ipse Christianissimus Rex Francorum, intus super corpus beati Petri subtus Euangelia, quæ ibidem osculantur, pro firmissima cautela, & æterna nominis sui ac Regni Francorum memoria, propriis suis manibus posuit. Aliaque eiusdem donationis exempla per Scriuarium huius sanctæ nostræ Ecclesiæ descripta eius Excellentia secum deportauit. Reuersusque cum suis exercitibus Ticinum ipse excellentissimus Francorum Rex, fortiterque debellans atque obsidens ciuitatem Papiam, dum ira Dei super omnes Langobardos, qui in eadem ciuitate erant, grassaretur atque sæuiret, & plures de languoribus seu mortalitatis clade defecissent, ita Dei nutu eandem ciuitatem, simulque & Desiderium Langobardorum Regem, atque cunctos qui cum eo erant, ipse excellentissimus Francorum Rex comprehendit, & suæ potestati cunctum Regnum Langobardorum subiugauit. Præfatum verò Desiderium Langobardorum Regem, & eius coniugem, secum in Franciam deportauit.

In Vita Leonis III.

DVM prædictus venerabilis Pontifex (Leo) à Patriarchio egressus fuisset, obuiam illi sine plancta iniquus nec dicendus Paschalis Primicerius occurrit, & in hypocrisi veniam ab illo petebat, dicens, quia *infirmus sum, & ideo sine plancta veni.* Tunc sanctissimus Præsul veniam illi dedit. Similiter & Campulus Sacellarius in ipsorum dolositate pariter in Pontificali obsequio pergentes, & dulcia verba quæ non habebant in pectore cum eo loquentes, maligni etiam & iniqui, ac peruersi, falsique Christiani; prorsus pagani, filij diaboli, in vnum se sathanicè colligentes, pleni iniqua cogitatione, in ipso itinere ante Monasterium sanctorum Stephani & Siluestri, quod domnus Paulus Papa fundauerat, clam armati adstiterunt: atque repente de loco insidiarum exilientes, ad ipsum

CAROLVS
MAGNVS.

(quod dictu nefas est) impiè trucidandum absque vlla reuerentia confluxerunt, A Paschale ad caput stante, & Campulo ad pedes, secundum iniquum eorum consilium. Quo facto, omnis qui circa eum erat populus, videlicet inermis, & in Dei officio præparans, timore armorum perterritus in fugam conuersus est. Ipsi verò insidiatores atque operatores malorum Iudaico more, sine vllò diuino vel humano honoris intuitu, ferino more comprehendentes, in terram eum proiecerunt, & absque vlla misericordia scindendo exspoliantes eum, crudeliter oculos ei euellere, & ipsum penitus cæcare conati sunt. Nam lingua eius præcisa est, & vt ipsi omnino tunc arbitrati sunt, cæcum eum & murum in mediâ platea dimiserunt. Verùm ipsi maligni Paschalis & Campulus, sicut veri pagani & impij, ad ipsius Monasterij Ecclesiam ante confessionem eum trahentes, ante ipsum venerabile altare iterum oculos & linguam ampliùs crudeliter eruerunt, & plagis eum diuersis & fustibus cædentes, laniauērunt, & semiuiuum in sanguine reuolutum ante ipsum altare dimiserunt. Postmodum verò sub custodia in ipso Monasterio dimiserunt.

Et vt ostenderet omnipotens Deus super suum famulum solitam misericordiam, & magnum miraculum, diuino nutu eius à cunctis fidelibus Christianis viris, videlicet per Albinum Cubicularium, cum aliis fidelibus Deum meruentibus, ex ipso eum claustrò occultè abstollentes, in Basilicam beati Petri Apostolorum Principis, vbi & eius sacratissimum corpus quiescit, deduxerunt, &c. Et verè à tenebris eum Dominus eripiens, lumen reddidit, & linguam ad loquendum restituit, & totis eum solidauit membris, & in omnibus operibus mirabiliter deducens confortauit. Et quantum gaudium habuerunt Christiani homines & fideles, tantum mœrore & tristitiâ angustiati illi nesciebant quid agerent, & in periculo se esse existimantes, quærebant semetipsos interficere. Et dum non inuenirent quod aliud agerent, domum Albini fidelis beati Petri Apostoli & eiusdem Pontificis deprædantes destruxerunt, & in ipsam beati Petri Apostoli aulam coniungente præfato Pontifice, confestim VVinichis gloriosus Dux Spoletanus cum suo exercitu obuiauit ei. Et cùm summum Pontificem videntem & loquentem conspexisset, venerabiliter eum recipiens, Spoletum deduxit, glorificans & laudans Deum, qui per talia mirabilia eum clarificauit. Quo audito, per diuersas ciuitates Romanorum fideles ad eum occurrerunt, & pariter cum aliquibus ex ipsis ciuitatibus Episcopis, Presbyteris, seu Clericis Romanis & Primatibus ciuitatum, ad excellentissimum dominum CAROLVM Regem Francorum & Langobardorum, atque Patricium Romanorum, profectus est. Ipse verò Christianissimus, & orthodoxus, atque præcipuus clementissimûsque Rex, ilicò vt audiuit, misit in obuiam eius Hildebaldum Archiepiscopum & Capellanum, & Ascharium Comitem. Et postmodum proprium filium suum PIPINVM excellentissimum Regem cum aliis Comitibus obuiam eius iterum, & vsque vbi ipse magnus Rex obuiauit, & sicut Vicarium beati Petri Apostoli venerabiliter & honorificè cum Hymnis & Canticis spiritalibus eum suscepit. & pariter se amplectentes cum lacrimis se osculati sunt. Et prædicto Pontifice, *Gloria in excelsis Deo*, inchoante, & cuncto Clero suscipiente, oratio super cuncto populo data est. Tunc benignissimus dominus CAROLVS Magnus Rex ante dictum Pontificem conspiciens gratias Deo retulit, qui tam magna mirabilia super famulum suum per suffragia Principum Apostolorum Petri ac Pauli operatus est, & ad nihilum prædictos iniquos viros deduxit.

Quum in magno honore apud se per aliquantum temporis eum ipse serenissimus Rex habuisset, hæc præfati iniqui & filij diaboli audientes, post dira & iniqua incendia, quæ in possessionibus seu rebus beati Petri Apostoli gesserunt, moliti sunt, Deo illis contrario, falsa aduersus sanctissimum Pontificem imponere crimina, & post eum ad prædictum mittere Regem. quod probare nequaquam potuissent. Quia per insidias & iniquitates eorum talia nec dicenda, sanctam Ecclesiam humiliare volentes, proferebant. Sed dum ad prædictum clementissimum magnum Regem præfatus Pontifex in magno & condecenti honore degeret, ex omni parte ibidem tam Archiepiscopis quam Episcopis, & ceteris Sacerdotibus venientibus, vna cum filio eiusdem piissimi magni Regis, omnibusque eximiiis Francis, Deo præuio Romam illum remeare in suam Apostolicam Sedem hono-

A *nti* cum nimio vt decuit emiserunt honore. Qui per vnamquamque ciuitatem tanquam ipsum suscipientes Apostolum, vsque Romam deduxerunt. Tunc Ro-
 mani præ nimio gaudio suum recipientes Pastorem, omnes generaliter in vigilia beati Andreæ Apostoli, tam proceres Clericorum cum omnibus Clericis, quamque Optimates, & Senatus, cunctaque militia, & vniuersus populus Romanus, cum Sanctimonialibus, & Diaconissis, & nobilissimis matronis, seu vniuersis feminis, simul etiam & cunctæ Scholæ peregrinorum, videlicet Fræcorum, Frisonum, Saxonum, atque Langobardorum, simul omnes connexi ad Pontem Miluium, cum signis, & bandis, & canticis spiritalibus susceperunt, & in Ecclesiam beati Petri Apostoli eum deduxerunt, vbi & Missarum solemnia celebravit. Et omnes communiter corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi fideliter participati sunt. Et alia die secundum olitanam consuetudinem Natale beati Andreæ Apostoli celebrantes, Romam intrans, cum multo gaudio & lætitia in Patriarchium Lateranense introiuit.

CAROLVS
MAGNVS.

E T post aliquantos dies fidelissimis Missis, qui cum eo venerunt in Pontificale obsequium, videlicet Hildebaldo & Arno reuerendissimis Archiepiscopis, & Cuniberto, Bernhardo, Attone, & Iesse, reuerendissimis & sanctissimis Episcopis, necnon & Flacco* electo Episcopo, verumetiam Helingoth, Rothegario*, & Germano, gloriosis Comitibus, residentibus in triclinio ipsius domni Leonis Pa-
 præ, & per vnam & amplius hebdomadam inquirentibus ipsos nefandissimos ma-
 B lesfactores, quam malitiam ad ipsum Pontificem habuissent, tam Paschalis quamque Campulus cum sequacibus eorum, nihil habuerunt aduersus eum quod dicerent. Tunc illos comprehendentes prædicti Missi magni Regis, emiserunt eos in Franciam. Qui post modicum tempus ipse magnus Rex dum in Basilica beati Petri Apostoli coniuuisset, & cum magno honore susceptus fuisset, fecit in eadem Ecclesia congregari Archiepiscopos, sed & Episcopos, Abbates, & omnem Nobilitatem Francorum, atque inclytos Romanorum. Et sedentes pariter tam magnus Rex, quam beatissimus Pontifex, fecerunt residere & sanctissimos Archiepiscopos, seu Episcopos & Abbates, stantibus reliquis Sacerdotibus & Optimatibus Francorum & Romanorum, vt crimina quæ aduersus alium Pontificem dicta fuerant delimarent. Qui vniuersi Archiepiscopi, & Episcopi, & Abbates, vnanimiter audientes, dixerunt: *Nos Sedem Apostolicam, quæ est caput omnium Dei Ecclesiarum, iudicare non audemus. Nam ab ipsa nos omnes & Vicario suo iudicamur, ipsa autem à nemine indicatur, quemadmodum & antiquitus mos fuit. Sed sicut ipse summus Pontifex censuerit, canonicè obediemus.* Venerabilis verò Præsul inquit: *Predecessorum meorum Pontificum vestigia sequor, & de talibus falsis criminationibus, quæ super me nequiter exarserunt, me purificare paratus sum.* Alia verò die in eadem Ecclesia beati Petri Apostoli cum omnes adessent generaliter Archiepiscopi, seu Episcopi, & Abbates, & omnes Franci, qui in seruiçio eiusdem magni Regis fuerunt, & cuncti Romani in eadem Ecclesia beati Petri Apostoli, in eorum præsentia amplectens præfatus venerabilis Pontifex sancta Christi quatuor Euangelia, coram omnibus ascendit in ambonem, & sub iureiurando clara voce dixit. *Quia de istis falsis criminibus, quæ super me imposuerunt Romani, qui iniquè me persecuti sunt, scientiam non habeo, nec talia egisse me cognosco.* Et hoc peracto, omnes Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates, & cuncti Clerici Leraniâ facta laudes dederunt Deo, atque Dèi genitrici, semperque Virgini Mariæ Dominæ nostræ, & beato Petro Apostolorum Principi, omnibusque Sanctis Dei.

* Erthaico
* Rotteca-
rio & Ger-
mario.

C P O S T hæc adueniente die Natali Domini nostri Iesu Christi, in iamdicta Basilica beati Petri Apostoli omnes iterum congregati sunt. Et tunc venerabilis & al-
 mificus Pontifex manibus suis propriis preciosissima coronâ coronauit CAROLVM MAGNUM. Tunc vniuersi fideles Romani videntes tantam defensionem, & dilectionem, quam erga sanctam Romanam Ecclesiam & eius Vicarium habuit, vnanimiter altisona voce, Dei nutu, atque beati Petri Clauigeri Regni cælorum exclamauerunt: CAROLO PISSIMO AVGVSTO A DEO CORONATO, MAGNO, PACIFICO IMPERATORI, VITA ET VICTORIA. Ante sacram confessionem beati Petri Apostoli plures Sanctos inuocantes, ter dictum est, & ab omnibus constitutus est Imperator Romanorum. Illic sanctissimus Antistes & Pontifex vnxit oleo sancto Carolum, & excellentissimum filium eius Re-

CAROLVS
MAGNVS.

gem in ipso die Natalis Domini nostri Iesu Christi. Et Missâ peracta, post cē-
lebrationem Missarum obtulit ipse serenissimus dominus Imperator mensam
argenteam cum pedibus suis pen. lib..... Sed & in confessione eiusdem Dei
Apostoli obtulit, vnâ cum præcellentissimo filio suo Rege & filiabus, diuersa vasa
ex auro purissimo in ministerio ipsius mensæ pen. lib..... Sed & coronam auream
cum gemmis maioribus, quæ pender super altare, pen. libras LV. Et patenam
auream maiorem cum gemmis diuersis pen. lib. xxx. Et calicem maiorem cum
gemmis, & ansis duabus, pen. lib. LVIII. Item calicem maiorem fundatum cum
scyphone pen. lib. xxxvii. Immo & alium calicem maiorem fundatum pen. lib.
xxxvi. Obtulit & super sacratissimum altare beati Petri Apostoli, immo & in Ba-
silyca beati Pauli Apostoli, mensam argenteam minorem cum pedibus suis pen.
lib. LV. cum diuersis vasis argenteis miræ magnitudinis, quæ ad vsum ipsius mensæ
pertinent. Item in Basilica Saluatoris Domini nostri Iesu, quam Constantinia-
nam vocant, obtulit crucem cum gemmis hyacinthinis, quam almificus Ponti-
fex in Letania præcedere constituit secundum petitionem ipsius piissimi Impe-
ratoris. Immo & altare cum columnis argenteis, & ciborio. Verumetiam &
Euangelium cum butuo ex auro mundissimo in gemmis ornatum, pen. lib.....
Item & in Basilica beatæ Dei genitricis Mariæ ad Præsepe obtulit sicla argentea
maiora pen. lib.....

POSTMODVM verò dum deducti fuissent iniquissimi illi malefactores, vide-
licet Paschalis cum Campulo, & sequaces eorum, in præsentia piissimi domni
Imperatoris, circumstantibus nobilissimis Francis & Romanis, & omnibus ex-
probrantibus de malis ipsorum consiliis & operationibus; increpabat Campulus
Paschalem, dicendo: *Mala hora faciem tuam vidi, eò quòd tu me misisti in istud pe-
riculum.* Et ceteri similiter vnus alterum condemnans manifestabant suos ipso-
rum reatus. Quos dum tam crudeles & iniquos piissimus Imperator cognouit,
in exilium in partibus Franciæ misit.

DE REBUS CAROLI M. REGIS CVM HVNIS ET SLAVIS SEV BOIARIIS, FRAGMENTVM

*Ex Historia de Conuersione Boiorum & Carentanorum ad fidem Christianam,
quæ circa annum DCCCLVIII. scripta est.*

IGITUR CAROLVS Imperator anno Natiuitatis Domini DCCXVI. ERICVM
Comitem destinavit, & cum eo immensam multitudinem, Hunnos exte-
minare. Qui minimè resistentes, reddiderunt se per præfatum Comitem Caro-
lo Imperatori. Eodem ergo anno misit Carolus PIPINVM filium suum in Hun-
niam cum exercitu multo. Qui perueniens vsque ad celebrem eorum locum,
qui dicitur Rinch, ibi iterum omnes eorum Principes se dederunt Pipino.
Qui indè reuertens, partem Pannoniæ circa locum Petessæ inferioris, ultra flu-
uium qui dicitur Rapa, & sic vsque ad Dranum * fluuium, & eò vsque vbi Dra-
nus fluit in Danubium, prout potestatem habuit, prænominauit eum doctrinâ
& Ecclesiastico officio procurare populum, qui remansit de Hunnis & Slavis in
illis partibus, Arnoni Iuuauensum Episcopo, vsque ad præsentiam genitoris
sui Caroli Imperatoris. Postmodum ergo anno DCCCIII. Carolus Imperator
Boariam intrauit, & in mense Octobri Salzpurgensem: & præfatam concessio-
nem filij sui cernens, potestatiuè multis astantibus fidelibus suis confirmavit,
& inconuulsam fieri concessit.

798. Iterum contigit anno Natiuitatis Domini DCCXCVIII. Arnonem iam Episco-
pum à Leone Papa accepto pallio, remeando de Roma venisse yltra Padum, ei-
que obuiaffe Missum Caroli cum epistola sua, mandans illi ipsi itinere in partes
Slauorum ire, & exquirere voluntatem populi illius, & prædicare ibi verbum
Dei. Sed quia hoc facere nequibat, antequam responsum referret suæ Legatio-
nis, festinè perrexit ad Imperatorem, & retulit ei quicquid per eum dominus

A Leo Papa mandauit: Post expletam Legationem Imperator praecepit Arnoni ^{CAROLVS} Archiepiscopo pergere in partes Sclauorum, & praeuidere omnem illam regio- ^{MAGNVS} nem: Ecclesiasticum officium more Episcopali colere, populósque in fide & Christianitate praedicando confortare. Sicut ille praecepit, fecit: illuc veniendo consecrauit Ecclesias, ordinauit Presbyteros, populúmque praedicando docuit, & inde rediens nunciauit Imperatori quòd magna utilitas ibi potuisset effici, si quis inde habuisset certamen. Tunc iussu Imperatoris ordinatus est Theodoricus Episcopus ab Arnone Episcopo Iuuauensium. Quem ipse Arnon & Geroldus Comes perducentes in Sclauoniam, dederunt in manus Principum, commendantes illi Episcopo regionem Carantanorum, & confines eorum Occidentali parte Drani fluminis, vsque dum Dranus fluit in anam Danubij, vt potestatiue populum regeret sua praedicatione, & Euangelica doctrinâ doceret seruire Deo.

POSTQVAM ergo CAROLVS Imperator Hunnis eiectis Episcopatus dignitatem Iuuauensis Ecclesiae Rectori commendaui, Arnoni videlicet Archiepiscopo & suis successoribus tenendi perpetualiter atque regendi perdonauit, coeperunt populi siue Slaui seu Boiarij inhabitare terram, vnde illi expulsi sunt Hunni, & multiplicari. Tunc primus ab Imperatore constitutus est confraij Comes Gonterannus, II. V. Verenharius, III. Albricus, IV. Gotefridus, V. Geroldus. Interim verò dum praedicti Comites Orientalem procurabant plagam, aliqui Duces habitauere in illis partibus ad iam dictam sedem pertinentibus. Qui Comitibus praefatis subditi fuere ad seruitium Imperatoris. Quorum nomina sunt, Prinnihlauuga, Ceincias, Hroymar, Etgar. Post illos verò Duces Boiarij coeperunt praedictam terram dato Regum habere in Comitatum, Hebriuuinus, Albgarius, & Palio. His ita peractis, Ratbodus suscepit defensionem termini, in cuius spacio temporis quidam Prinnina exulatus à Moymarò Duce Morauorum supra Danubiúm, venit ad Ratbodum. Qui statim praesentauit illum domino Regi nostro LVDOVICÒ, & suo iussu fide instructus baptizatus est in Ecclesia S. Martini, loco Treisina vocato, ante videlicet pertinenti ad Sedem Iuuauensium. Qui postea Ratbodo commissus, aliquod cum illo fuit tempus. Et non multò post de VVlgariis * Hecilo Ratimari Ducis adit regionem. Illòque ^{* Bulgaris} tempore LVDOVICVS Rex Boiariorum misit Ratbodum cum exercitu multo ad exterminandum Ratimarum Ducem. Qui diffusus se defendi posse, in fugam conuersus est cum suis, qui caedem euaserunt, & praedictus Prinninas substitit cum suis, pertransiuit fluuium Sauum, ibique susceptus à Salachone Comite pacificatus est cum Ratbodo. Aliqua verò occasione iterum percepta, rogantibus praedictis Regis fidelibus, praestitit Rex Prinninae aliquam inferioris Panoniae in beneficium partem circa fluuium qui dicitur Saua.

C

DE REBUS CAROLI MAGNI IMP. CVM ANGLORVM REGIBVS.

FRAGMENTVM

Ex Vita Ælfredi Anglorum-Saxonum Regis, quam Asserus Meneuensis descripsit.

FVIT in Mercia moderno tempore quidam strenuus, atque vniuersis circa se Regibus & regionibus finitimis formidolosus Rex, nomine OFFA: qui valium magnum inter Britanniam atque Merciam de mari vsque ad mare facere imperauit. Cuius filiam nomine EADBURGH Beorhtric Occidentalium Saxonum Rex sibi in coniugium accepit. Quae confestim accepta Regis amicitia, & totius penè Regni potestate, more paterno tyrannicè viuere incœpit, & omnem hominem execrari, quem Beorhtric diligeret, & omnia odibilia Deo & ho-

CAROLVS
MAGNVS.

minibus facere, & omnes quos posset ad Regem accusare, & ita aut vitâ, aut potestate per insidias priuare: & si à Rege illud impetrare non posset, veneno eos necabat. Sicut de adolescente quodam Regi dilectissimo hoc factum compertum habetur, quem cum ad Regem accusare non posset, veneno eum necauit. De quo veneno etiam præfatus ille Beorhtric Rex inscienter gustasse aliquid refertur. Neque enim illa venenum dare Regi proposuerat, sed puero: sed Rex præoccupauit. inde ambo periere. Defuncto igitur Beorhtrico Rege, cum illa inter Occidentales Saxones diutiùs ferri non posset, vltra mare nauigans, cum innumerabilibus thesauris KAROLVM illum Magnum & famosissimum Francorum Regem adiit. Ad quam, cum ante solarium multa Regi afferens dona staret, Karolus: *Elige Eadburgh, quem velis inter me & filium meum, qui mecum in solario isto stat.* At illa sine deliberatione stultè respondens, dicens ait: *Si mihi electio conceditur, filium tuum, in quantum te iunior est, eligo.* Cui Karolus respondens, & aridens ait: *Si me eligeres, haberes filium meum: sed quia filium meum elegisti, nec me nec illum habebis.* Dedit tamen illi vnum magnum Sanctimonialium Monasterium, in quo depositò seculari habitu, & Sanctimonialium indumento assumpto, perpaucis annis Abbatissæ fungebatur officio. Sicut enim irrationabiliter in propria vixisse refertur, ita multò irrationabiliùs in aliena gente viuere deprehenditur. Nam à quodam suæ propriæ gentis homine constuprata, demum palam deprehensa, de Monasterio imperio Karoli Regis deiecta, in paupertate & miseria letho tenus vituperabiliter vitam duxit: itavt ad vltimum vno seruulo comitata, sicut à multis videntibus eam audiuimus, quotidie mendicans in Pavia miserabiliter moreretur.

FRAGMENTVM ALIVD

Ex Libro I. de Gestis Regum Anglorum Willelmi Malmesburiensis Monachi, Cap. IV.

OFFA interea, ne sibi fraudi forent durè in Prouinciales admissa, vndique amicos Reges venans, pacemque concilians, Brithrico Regi V West-Saxonum filiam Ethelburgam nuptui dedit. CAROLVM Magnum Regem Francorum frequentibus Legationibus amicum parauit, quamuis non facilè quod suis artibus conduceret in Caroli animo inuenerit. Discordauerant antea, adeò vt magnis motibus vtrobique concurrentibus, etiam negociatorum commeatus prohiberentur. Est Epistola Albini huiusce rei index, cuius partem hinc apponam, documentum ingens magnanimitatis & fortitudinis Caroli, qui omnem ætatem triuerit in bellis contra Paganos Deo rebelles. *Antiqui, inquit, Saxones, & omnes Fresonum populi, instante Rege Carolo, alios premiis, & alios minis sollicitante, ad fidem Christi conuersi sunt. Sed & anno transacto idem Rex cum exercitu suo irruit super Sclauos, eosque subegit suæ ditioni. Auares quos nos Hunos dicimus, exarserunt in Italiam, & à Ducibus præfati Regis Christianissimi superati, domum cum opprobrio reuersi sunt. Similiter & super Baugariam irruerunt, qui & ipsi ab exercitu Christiano superati, & dispersi sunt. Etiam eiusdem Christianissimi Regis Duces & Tribuni multam partem Hispaniæ tulerunt à Saracenis, quasi trecenta millia in longum per maritima. Sed heu! proh dolor! quòd iidem maledicti Saraceni, qui & Agareni, tota dominantur Affrica & Asia maiori maxima ex parte. Nescio quid de nobis venturum sit. Aliquid enim diffusionis diabolico fomento inflammante, nuper inter Regem CAROLVM, & Regem OFFAM exortum est, ita vt vtrinque nauigatio interdicta negotiantibus esset. Sunt qui dicant nos pro pace in illas partes mittendos.*

IN his verbis, præter illa, quæ superiùs notauimus, poterit curiosus animaduertere, quantum iam annorum effluerit, ex quo Saraceni Africam & Asiam maiorem inuaserunt. Et profectò nisi Dei clementia ingenitum robur Francorum Imperatorum animasset, pridem Europam subiugassent. Adeò contemptis Imperatoribus Constantinopolitanis Siciliam, & Sardiniam, & Baleares Insulas, & penè omnes terras quæ pelago cinguntur, præter Cretam, & Rhodum, &

A Cyprum, occupauerunt. Sed nostris diebus per Northmannos Siciliam, per Pi-
 fanos Corficam & Sardiniam, per Francos & omnis generis Christianos ex Eu-
 ropa magnam partem Afrix, & ipsam Hierusalom relinquere coacti sunt. De qui-
 bus quia in consequentibus amplior erit declarandi locus, nunc ex verbis Caro-
 li fœdus firmum inter eum & Offam Regem Merciorum compactum subiuciam.

CAROLVS gratiâ Dei Rex Francorum & Longobardorum, & Patricius Romano-
 rum, Viro venerando & fratri carissimo OFFÆ Regi Merciorum salutem. Primò gra-
 tias omnipotenti Deo agimus de Catholice fidei sinceritate, quam in vestris laudabiliter
 paginis reperimus exaratam. De peregrinis vero, qui pro amore Dei & salute animarum
 suarum, beatorum Apostolorum limina desiderant adire, cum pace sine omni perturbatione
 vadant. Sed si aliqui non Religioni seruientes, sed lucrum sectantes, inter eos inuenian-
 tur, locis opportunis statuta soluant telonia. Negotiatores quoque volumus vt ex mandato
 nostro patrocinium habeant in Regno nostro legitime: & si in aliquo loco iniusta affli-
 gantur oppressione, reclamant se ad nos vel nostros Iudices, & plenam videbimus insti-
 tiam fieri. Cognoscat quoque dilectio vestra, quod aliquam benignitatem de dalmaticis no-
 stris vel palliis ad singulas Sedes Episcopales Regni vestri vel ETHELREDI direxi-
 mus in elemosynam domini Apostolici ADRIANI: deprecantes vt pro eo intercedi iu-
 beat, nullam habentes dubitationem beatam illius animam in requie esse: sed vt fidem &
 dilectionem ostendamus in amicum nostrum carissimum. Sed & de thesauro humanarum
 rerum, quem Dominus Iesus nobis gratuita pietate concessit, aliquid per metropolitanas ci-
 uitates direximus: vestre quoque dilectioni vnum baltheum & vnum gladium Huniscam,
 & duo pallia serica.

Hæc saltuatim verba Epistolæ decerpens, idcirco apposui, vt posteris eluce-
 scat amicitia Offæ & Caroli: cuius familiaritate frater, licet multorum impe-
 teretur odio, dulci tamen vitam consumpsit otio, & EGFRIVM filium ante
 mortem suam in Regem inunctum successorem dimisit.

CHRONICI NOVALICIENSIS EXCERPTVM,

De expeditione CAROLI MAGNI aduersus Langobardos, & aliis
 eiusdem in Italia gestis.

*Ex vetustissimo Codice Ms. Cænobij Noualiciensis, quod in Valle
 Segusiana situm est.*

C FVIT igitur circa hæc tempora apud regnum Francorum vir quidam incly-
 tus nomine MAGAFREDVS, qui & ipse Francigena extitit, scilicet tem-
 pore PIPPINI Ducis eiusdem prænominatæ gentis. Hic verò, vt nonnulli
 tradunt, lineam consanguinitatis ab ipsis Regibus Francorum priscis traxit tem-
 poribus. Fuit etiam diues in opibus, ac terrarum fultus ruribus. His quoque die-
 bus LVITPRANDVS Rex Langobardorum apud Italiam strenuè regnabat,
 qui tantæ longitudinis fertur pedes habuisse, vt ad cubitum humanum meti-
 rentur. Horum verò pedum mensura pro consuetudine inter Langobardos te-
 netur in metiendis aruis vsque in præsentem diem, ita vt pedes eius in pertica
 fune XII. fiat tabula. Erat enim pius in pupillis & viduis, misericors in iudiciis,
 largus in elemosynis pauperum, beneficus & rector Dei Ecclesiarum. Huius
 ergo temporibus apud Forouicum erat sanctus Bardelinus, & in Episcopo
 Astensi sanctus præerat Euastus Episcopus. Ad hunc verò prædictum Regem
 PIPPINVS suum paruulum filium nomine KAROLVM direxit, vt ei iuxta mo-
 rem ex capillis totunderet, & fieret ei pater spiritalis. quod & fecit. Nam remi-
 sit eum patri suo multis honoratum muneribus. Cùmque Pippinus ex hoc mun-
 do migrasset, regnante KAROLO filio eius, Sarraceni super eius arua irruentes
 deuastabant cuncta. Qui Karolus statim per legatos Luitprando mandans, vt

CAROLVS
MAGNVS.

cum Langobardis Galliam sibi in adiutorium veniret. Nam coniuncti Franci^A cum Langobardis, & cum excomprouincialibus, Sarracenos ab ipsa terra ignominiosè eiecerunt. Non multo ergo post tempore gloriosus Rex Luitprandus defungitur, & in loco eius Desiderius Rex exaltatur. Huic ergo fuit vxor nomine Anza. Ergo de his nobis dicta sufficiant succinctè, ad Historiam redeamus.

- II. **HABWIT** siquidem idem prænominatus vir inter ceteros filios vnum nomine **FRODOINVM**, qui magnæ auctoritatis & miræ sanctitatis apud Noualiciense oppidum legitur fuisse Pater. Siquidem cum esset paruulus puerulus, tradidit eum iamnominatus pater Abbati Noualiciensis Cœnobij, qui & ipse illis diebus maximis fulgebat in mundo virtutibus. Putatur enim tunc Pater eiusdem Monasterij fuisse sanctæ memoriæ **AZENARIVS** Abbas. Fuerat siquidem & ipse Francicus genere, ac nominatissimus inter Proceres Francorum. Dedit ergo pater multa terrarum prædia eidem filio suo, quem tradidit monastico ordini erudiendum.
- III. **NVTRITVS** verò idem puer ac eruditus in omni scientia litterarum, siue in cunctis, in quibus doceri eum oportuerat, factusque iuuenis, cœpit semetipsum in nonnullis bonorum operum exercitiis constringere, atque sapientioribus & sanctioribus senioribus ita obedientia & subiectione se humiliabat, vt nullus putaretur in Monasterio secundus. Sicque crescens de virtute in virtutibus, quotidie pollebat nonnullis bonis operibus.
- IV. **DEFVNCTVS** itaque est seculo almificus pater **AZENARIVS**. Cui successit protinus in Abbatiam vir valde laudabilis ad onus **VVITGARIVS** Episcopus. Qui cum obisset, successit post eum gloriosissimus pastor **FRODOINVS**. In huius quoque Abbatis electione postularum est à Domino quis ex ipsis omnibus dignus esset tanti honoris (onus) excipere. Quibus mox diuinitus ostensum est Frodoinum ad hoc esse dignum.
- V. **Eo** igitur tempore, quo fama istius viri sanctissimi per mundi partes micans resplendebat, Dominus omnipotens per visionem **KAROLO** Regi Francorum ostendere dignatus est, vt ad Italiam quantocius properaret suæ ditioni subiugandam. Qui protinus conuocans vicinas gentes, fecit exercitum copiosum cum manu valida Francorum. ad Italiam disposuit ilico cum suis properè venire.
- VII. **MOVENS** interea idem Rex ingentem exercitum suum, peruenit in montem Geminum, siue Ianuam regni Italiae. In quo olim templum ad honorem cuiusdam cacodei, scilicet Iouis, ex quadris lapidibus plumbo & ferro valde con nexis miræ pulchritudinis quondam constructum fuerat. In eo quoque monte duo confurgunt fontes, vnus ex vno latere montis, alter ex alio. Sicque in conuallibus suis descendentes, & paulatim crescentes, magna efficiuntur flumina. Vnus verò cui nomen Duria pergens per Italiam semper turbida, paucos ferens pisces, non obmittens suum nomen, donec demergitur in Heridanum maximum fluuium. Alter namque discurrit per Galliam prouinciam valde pisciferam & claram, vsque dum veniatur in Rhodanum fluuium. Cùmque de eodem monte Karolus descenderet, inuenit in descensu ipsius montis turrem quandam, sub qua carpebatur via, in qua manebat latro cum suis latronibus nomine **EBRARDO**. Qui multa mala ibi faciens cum suis, non permittebat aliquem in læsum transire. aut deprædabantur, aut vapulabantur, aut interficiebantur. Sicque sanguis ibi innoxius nimis effundebatur. Hunc ergo latronem oppugnans Karolus deuicit, cepit, & interfecit, turrèmque ipsam destruxit. Exindè verò mouens exercitum, peruenit ad Noualiciense Monasterium. ibi cum suis diutissimè moratus est.
- VIII. **CVMQVE** Rex cum suis totam vallem Sigusinam occupasset, peruenit ipse, vt supra diximus, ad Noualiciense famosissimum Cœnobium, vbi tamdiu stetit, donec omnem sumptum & escam Monachorum in cibum consumeret. Non enim ibi sine causa morabatur. Erat verò illis diebus hocce Cœnobium valde opulentissimum, & rebus ditissimum, & de sanctissimo Patre bene fuerat comptum.
- IX. **ANTE** ergo aduentum **KAROLI** audiens **DESIDERIVS** Rex Langobardorum, quòd super se venturus esset, misit ad vniuersos potentes & magnates Regni sui, sciscitat ab eis quid facturus esset. Qui respondentes dixerunt, non sibi posse cum modico exercitu occurrere, qui cum valida manu super se veniebat.

A Sed iube, aiunt, omnes valles & aditos Italiae, per quos de Gallia ad Italiam ^{CAROLVS} transiri potest, muro & calce de monte ad montem claudere, & sic per propugna- ^{MAGNVS.} cula & turre aditum ipsum prohibere. Qui ita fecit. Nam usque in praesentem diem murorum fundamenta apparent, quemadmodum faciunt de monte Porcario usque ad vicum Cabrium, ubi palatium illis diebus ad hoc spectaculum factum fuerat.

DVM autem haec à Desiderio facta fuissent, & Franci nullum transitum alibi reperire potuissent, veniebat pars exercitus Francorum per dies singulos plerumque milleni, aliquando dudum millia oppugnabant & obsidebant Langobardos, super eis per propugnacula obsistentibus. Erat enim Regi Desiderio filius nomine ALGISVS, à iuventute sua fortis viribus. Hic baculum ferreum equitando solitus erat ferre tempore hostili, & ab ipso fortiter inimicos percutiendo sternere. Cum autem hic iuuenis dies & noctes obseruaret, & Francos quiescere cerneret, subito super ipsos irruens percutiebat cum suis, à dextris & à sinistris maxima caede eos prosternebat. Cum verò haec per dies singulos ageretur, contigit ioculatorem ex Langobardorum gente ad Karolum venire, & cantiunculam à se compositam de eadem re rotando in conspectu suorum cantare. Erat enim sensus praedictae cantiulae huiusmodi. Quod dabitur viro praemium, qui Karolum perduxerit in Italiae regnum? Per quae quoque itinera nulla erit contra se hasta leuata. Neque clypeum repercussum, nec aliquod recipietur ex suis damnum. Cumque haec dicta ad aures Karoli peruenissent, accersuit illum ad se, & cuncta quae quaesuit dare illi post victoriam repromisit.

KAROLVS ergo mandans suos mox in crastinum paratissimos esse ad iterandum, ubi sanctissimus pater Frodoinus hoc comperit, protinus illi duos Monachos misit, mandans ut in crastinum ante profectioem escam capere dignaretur. Quibus Karolus respondit. Ergo iam plurimi evoluti sunt dies, quibus ego cuncta vestra bona cum meis in cibum consumpsi. At illi perseveranter instabant, ut iussa sancti viri facere dignaretur. Et ille, Faciam, inquit, quod iubet dominus meus. Illis verò recedentibus, praecipit suis tota nocte vigilare, & explorare fores Monasterij, ne de qualicumque parte ibi cibus vel potus introduceretur. Sciebat enim quod nihil cibi vel potus, siue aliquid ad edendum in Monasterio remansisset. Nouerat namque per omnia virum esse sanctum.

Ea verò nocte idem Pater beatissimus totam duxit peruigilem, rogauitque Dominum cum lacrymis, qui seruis suis in montibus & in desertis locis semper ferculis suis ministrare dignatus est, ut sibi misereri dignaretur, praebens alimenta Monachis. & qui in deserti regione quinque milia ex quinque panibus & duobus piscibus satiauit hominum, suis subuenire dignaretur hospitibus. Cumque his orationibus & aliis huiusmodi tota nocte perorasset, reperit summo mane tantam copiam vini & potus in Cellario, quanta aliquando ex labore proprio habere potuit. Erant enim omnia vascula vinaria vino optimo repleta, & horreum repletum ipsum. Facta autem die, sumens Rex cibus cum suis, sciscitatur qualiter vel unde illis ipsum aduenisset cibus. Cui cuncta per ordinem relata sunt. Admirans ergo Rex & clamans sanctitatem huius viri, laudans Deum & glorificans abiit.

PROMITTENS ergo interea Rex ante suum egressum ibi multa bona facere propter admirationem praedicti Abbaris, & venerationem eiusdem loci, coeque Fratrum inibi degentium, quia multi nobiles carne, & nobiliores fide, scilicet ex Francorum prosapia ibidem militabant. Si quis verò Episcopum vel Abbatem suo loco desiderasset, de Monachis ipsius loci, & de discipulis beati Frodoini, & de eius doctrina viri requirebantur. de quibus nonnulli mirae & perfectae sanctitatis in eodem loco exercebantur.

ICITUR tuba conuocatus omnis Regis exercitus, ipseque Rex Abbati & omnium Fratrum orationibus se commendans, deinde vale dicens, praecedente iam dicto ioculatore coepit abire. Qui ioculator relinquens omnia itinera, ducebat Regem cum suis per crepidinem cuiusdam montis, in quo usque in hodiernum diem via Francorum dicitur. Cumque de praedicto descendissent monte, detulerunt in planiciem vici cui nomen erat Gauensis, ibique se admanentes struebant aciem contra Desiderium. Desiderius verò sperans Karolum ante se ad

CAROLVS
MAGNVS.

bellum, Karolus autem ad dorſa ipſorum de monte deſcenſo feſtinabat. At vbi A
Deſiderius talia comperit, aſcenſo equo Papiam fugit. Franci enim diſſunden-
tes ſe huc illucque capiebant omnia, vaſtantes caſtella ſcilicet & vicos. Tunc
accedens iamdictus ioculator ad Regem, petiit vt ſibi promiſſum daretur, quod
antè illi pollicitus fuerat. Tunc ait illi Rex: Poſtula quod vis. Cui ille. Ergo
aſcendam in vnum ex his montium, & tubam fortiter perſonabo corneam, &
quantum longe audiri potuerit, dabis mihi in merito & munere cum viris & fe-
minis. Et Rex. Fiat tibi iuxta verba tua. Qui protinus adorans Regem abiit,
aſcendensque in vno monticulo, fecit ſicut dixerat. Deſcendensque illico, ibat
per viculos & aruam, & interrogans quos inueniebat, Audisti, inquit, ſonitum
tubæ? Cui ſi dixiſſet, etiam audiui, dabat illi mox colafum, dicens. Tu, inquit,
es meus ſeruus. Ita ergo dedit illi Karolus quantum ſonitum tubæ audiri potuit,
atque ita dum vixit tenuit, ſuique filij poſt eum. qui vſque in præſentem diem
ſerui ipſi tranſcornati vocantur. Karolus denique capiens Taurinensem ciuita-
tem, arque cunctas vrbes & caſtra vniuerſa. Cùmque ad Papiam veniſſet, erat
ibi eo tempore ſanctus THEODORVS Epifcopus, qui tunc ibi epifcopabat. Ob
cuius meritis prohibitum eſt Karolo de cælo, vt dum prædictus Epifcopus viue-
ret in corpore, non eſſet ab eo capta ipſa ciuitate. Nam ita diuinitus Karolo re-
uelatum fuerat. Diſcedente itaque Karolo ab ea, cœpit abire per circuitum eiuf-
dem ciuitatis, capiens vrbes vniuerſas, ſcil. Eporedienſem, Vercellis, Noua-
riam, Placentiam, Mediolanum, Parmam, Tertonam, atque eas quæ circa mare B
ſunt, cum ſuis caſtellis. Deinde non multò poſt deſungitur ille beatus Epifcopus.
Inſinatum eſt protinus Karolo quòd ille obiſſet. Qui congregans ſtatim vniuer-
ſum exercitum, tendit Papiam, circumdat eam atque obſedit. Ibi autem De-
ſiderius Rex fugiens manebat, cum Algifo filio ſuo & filia. Erat autem Deſide-
rius valde humilis & bonus. Tradunt verò nonnulli, quòd cùm iſdem Deſide-
rius cotidie media nocte ſurrexiſſet, & veniret ad Eccleſiam S. Michaëlis, vel
S. Syri, ſeu per ceteras alias, aperiebantur ſtatim regiæ diuinitus ante ſuo con-
ſpectu. Dum ergo Ticinenſis ciuitas diu obſideretur, contigit vt filia Deſiderij
compoſitam epistolam vltra Ticini fluuium per baliſtam Karolo tranſmiſit, di-
cens, vt ſi ſe in coniugium accipere dignaretur, traderet illi continuo ciuitatem
& cunctum theſaurum patris. Ad hæc Karolus ſcripſit talia verba puellæ, quòd
ad amorem ipſius magis in ſe incitaretur. Quæ ſtatim furando tulit clauis por-
tæ ciuitatis, quæ erant ad caput lectuli patris, atque mandans per baliſtam Ka-
rolo vt eadem nocte paratus eſſet cum ſuis, cùm ſignum ſibi oſtenderetur, in-
trare in ciuitate. Qui ita fecit. Nam cùm Karolus ipſa nocte portæ ciuitatis ap-
propinquans introiret, occurrit illi prædicta puella gaudio ex promiſſione ſub-
leuata. Quæ ſtatim inter pedes equorum conculcata atque interfecta eſt. erat
enim nox. Tunc in ipſo fremitu equorum per portam intrantium expergefactus
ALCIVS Regis filius euaginato enſe percutiebat omnes Francos intrantes per C
portam. Cui ſtatim pater interdixit ne faceret, quia voluntas Dei erat. Videns
autem Algifus quia non poterat tanto exercitui ſuſtinere, fugiens abiit. Karo-
lus verò capiens ciuitatem, aſcendit in Palatium. Vbi ad eum omnis ciuitas ve-
nit, receptaque ſacramenta fidelitatis abiit. Poſt modicum denique mandans
prædictus Rex Abbati Noualicienſi, ſcilicet Frodoino, vt ad ſe veniret. quod &
fecit.

XIV. POSTMODVM Ticino ciuitate capta, mandauit prædictus Rex Karolus Ab-
bati Noualicienſi, ſcilicet Frodoino, vt ad ſe veniret, quod & fecit. Nam dedit il-
li cortem magnam nomine Gabianam, vbi cum appendices ſuos erant manſa
mille, propter reuerentiam Abbatis, ad ipſum locum Noualicienſem. Dicunt
verò nonnulli, quòd Karolus Rex oculos eruiſſet Deſiderij Regis Langobat-
dorum in Ticinenſi ciuitate, vbi eum cepit.

XV. POST denique inuaſionem Italiae à Karolo factam, pergente eo in Romanæ
tellus, vbi & Imperium & Patriciati honorem promeruit, reuertente eo, VCO-
NEM filium ſuum puerulum adduci præcepit, quem beato viro Frodoino com-
mendans, rogauit vt in ſancta & monaſtica profeſſione illum nutrire. Qui beni-
gnè eum ſuſcipiens, aluit & nutriuit, vt filio tanti Imperatoris decuit. Ob cuius
amorem illo in loco, multa prædia terrarum, & theſaurum multum ibi largitus

est. Nam sanctos Cosmam & Damianum martyres ibi adducens donauit. Sanctum quoque Valericum similiter ibi largitus est, atque aliorum Sanctorum pignora.

Suo igitur tempore beatissimus Frodoinus thesaurum multum ibi faciens congregauit. Cum quo etiam thesauro fecit crucem in eodem loco auro argentoque necnon gemmis preciosissimis oppido operatam. In qua ferunt nonnulli gloriosissima pignora haberi, scilicet ex lacte beatissimæ Mariæ, & de capillis suis, & de Circumcisione Domini .....

Eo tempore beatus Frodoinus volens testamentum ipsius Ecclesiæ renouari, quod quondam Abbo Patricius de ipsa Ecclesia fecerat tempore Theoderici Gothorum Regis, misit duos Monachos, Agabertum scilicet & Gizlaramnum ad Karolum Magnum Imper. ut sibi suo Imperiali præcepto testamentum ipsud renouari concederet. Qui benignè illi annuens, cuncta quæ illi petiit, impetrare valuit.

Erat denique suo tempore villa nomine Otziatis de eodem Cœnobio, quam quidam homo nomine Dionysius cum quondam filio suo Hunone beato Petro Noualiciensis dedit, cum seruis & ancillis, pro animæ suæ mercedem. Hij quoque famuli post multos dies, & post mortem suorum dominorum, cœperunt contra Monachos & contra ministros ipsius Ecclesiæ insurgere, & litigare, dicentes: Nos neque nostri pertinentes non sumus de vestro Monasterio, pro eo quia auiones nostri vobis pertinentes non fuerunt. Post paucos verò dies, aduenerunt Legati Karoli Imperatoris in Italiam, causas ipsorum hominum & aliorum discutiendas, inter quos adfuerunt Raperio Comes, & Andreas Episcopus atque Capellanus domni Imperatoris. cum quibus etiam interfuerunt multi Iudices & Scauini cum sculdaxibus, quorum nomina dicere potuissemus, si ad alia gressu concito non tenderemus. & confederunt in ciuitate Ticinensi. Tunc pater Frodoinus misit duos ex suis, Adam scilicet & Dodone Monachos, cum Raimperto Aduocato de felecto ipsius Monasterij. Inter quos etiam adfuerunt homines de villa Oziatis, videlicet famulos ipsius Monasterij. Et facta reclamatione, examinataque causa, sic districta est. Post nonnullos verò annos, iterum cœperunt prædicti homines vexari, & eadem verba repetere ut prius, dicentes contra legem omninò fuissent pignorati, & seruitio additi humano. Tunc etiam misit Hludouicus Rex filius Karoli Boso Comes cum suis Iudicibus in Taurinensi ciuitate, inter quos adfuit Claudius Episcopus Taurinensis à parte Monasterij cum duobus Monachis, Agleranno scilicet & Richario Præpositis, cum suo Aduocato. Tunc præ manibus ostenderunt de prædicta villa iudicatos Dionysi, atque Hunnoni, pater & filius, in quibus continebatur qualiter ipsos homines cum villa sub ditione S. Petri Noualiciensis tradidissent. Erat enim tunc Pater Eldradus pastor ipsius Monasterij. Et conuicti sunt homines iam dicti iterum in conspectu illorum omnium Comitum, Iudicum, cunctaque conuocatio.

Vixit autem sanctissimus Pater Frodoinus in Abbatia XLIII. annis sine crimine. Quibus decursis migravit ex orbe, vi. Idus Maij plenus dierum: Ordinatus verò in Pastoralitate IIII. Idus Febr. Nam in testu quoque Euangeliorum, quod Attepertus ex præcepto illius sanctissimi Patris scripsit, in capite inuenimus versus inter alios conscriptos ita.

Quæstio si lector mouet quis hunc condere Librum

Carmina cumque illum saltim nomine nota.

Frodoinus qui pridem Pastor & inclytus eues.

Nam per decies quater stabuli custos ouiumque est.

His super adiectis ternis sine crimine mansit.

Verum Attepertus scripsit ob nomine Christi.

Erat enim isdem Attepertus Monachus & Sacerdos in iam sæpè dicto Monasterio, scilicet in temporibus almi Frodoini. Hic famulus fuit prædictæ Ecclesiæ, tam in scientia litterarum valde imbutus, quamque in recta conscriptione scriptor velocissimus. Siquidem ipse multos & varios ac permaximos Libros in eadem Ecclesia suis conscripsit temporibus. Ergo ubicumque sua manu antiquaria libros à se conscriptos inter alios inuenimus, ex templo recognoscimus.

CAROLVS
MAGNVS.
XXIII.

PERVENIT itaque ALGISVS filius Desiderij Regis ad matrem suam AN-
ZAM Reginam, quæ tunc in partibus illis aduenerat ob orationis causam, scilicet
in Brixienti ciuitate vbi Oratorium SS. Faustini & Iouitæ miro opere construxe-
rat, multaque rura largiens ditissimum fecit Monasterium. Nam ipsa nuperrimè
multo donato precio, sanctam Iuliam Virginem ibi à Corsica adduci fecit in-
sula.

XXIV. DEFUNCTO interea seculo beato Patre Frodoino, vt supra retulimus, dom-
nus & religiosus AMBLVLVS Monachus in regimine ipsius surrexit Ecclē-
siæ. Venerat ipse siquidem in Monasterio temporibus domni VVitgarij Episco-
pi atque Abbatis. Hic ex nobilibus ortus fuit parentibus, & ab pueritia sua tra-
ditum Deo & beato Petro Apostolo in Noualegiensi Cœnobio sub testimonio
bonorum hominum deuotus pater deuotissimè eum offerre curauit. Nam in il-
la quoque offerensione sic inuenimus continere. *DVM legaliter sanctitum antiqui-
tus teneatur & cautum, cum oblationibus Domino parentes suos tradere filios in templo fe-
liciter seruituros, proculdubio hoc de nostris filiis faciendum nobis salubriter præbetur exem-
plum. Aequum etenim iudico Creatori nostro de nobis reddere fructum. Idcirco ego VVI-
DILLO hunc filium nostrum AMBLVLVVM, cum oblatione in manu atque petitione al-
taris pallâ manu mea inuoluta, ad nomen S. Petri & S. Andrea, ceterorumve San-
ctorum, quorum reliquia hîc continentur, & tibi VVARNARI præfenti Decano, ad
vicem domni VVITGARI Episcopi, seu & Richary Præpositi, trado coram testibus re-
gulariter permanurum. Itavt ab hac die non liceat illi collam de sub iugo regula exscute-
re, sed magis eiusdem regula fideliter se cognoscat instituta seruare, & Domino gratanti
animo militare. Et vt hæc nostra traditio inconuulsa permaneat, promitto cum iureiuran-
do coram Deo & Angelis eius, quia nunquam per me, nunquam per suspectam personam,
nec quolibet modo per rerum mearum facultates aliquando egrediendi de Monasterio tri-
buam occasionem. Et vt hæc petitio firma permaneat, manu mea eam subter firmani.*

XXV. CVM autem hic sanctè & religiosè viuere in præfenti studuisset seculo, post
aliquantos annos farcinam carnis abiciens feliciter migravit ad Dominum. In
cuius loco protinus ad regendam Noualiciensem Ecclesiam domnum & fan-
ctum promouerunt fratres HVCONEM Karoli Magni filium. Ob istius quippe
Hugonis amorem, sicut supra in sua oblatione descripsimus, multa & carissima
Sanctorum corpora cum variis vasculis aureis argenteisve ibi pater eius Karolus
largitus est. Ibi quoque cortes in Italia seu in Regno Francorum atque Burgun-
dionum tradidit tam pro filio, quàmque pro amore almi sui Magistri videlicet
Frodoini, cuius certè vitam & exempla imitatus est.

XXVI. DOMINAVIT namque Abbatiam Noualiciensem suis temporibus felix ipse
feliciter atque prudenter. Hic ergo tales habuit adiutores & amatores, quales
fuerunt Reges Italiæ atque Franciæ, Karolum scilicet patrem suum, & Hlu-
douicum fratrem suum, atque Lotharium nepotem suum, ac alios per istos se-
quentes. Karolus ergo dedit in prædicto Cœnobio, scilicet in Mauriensi Episco-
pio duas cortes, Arua & Liana, & in Italia cortem Gabianam nomine. in qua
corte cum appendices suos mille mansas numerantur. Hludouicus namque
cum patre Karolo eidem auxit vallem Hardoniscam cum castro Bardino, de ca-
dem valle Abbati Ioseph præceptum faciens. Lotharius verò adcreuit Pagnum
quondam ditissimum & regale Monasterium, quod olim Aystulphus Rex ambi-
dexter condiderat. Horum ergo præcepta Regum ex his supradictis curtibus &
aliis in hodiernum vsque in eodem Monasterio conseruantur diem.

XXVII. Hoc siquidem tempore Karolus Rex Francorum atque Imperator & Patri-
cius Romanorum, postquam LXXVI. annis vitæ vixerat in seculo, migravit ex
orbe v. Kal. Februarij. Nam Regna tenens ipse dum vixit XL. & VI. annis felici-
ter, iam ab Incarnatione Domini anni euoluti octo centies & XIV. Sic enim in
suo Epitaphio legitur.

Ex hoc
Carmen in
calce Opé-
rum Ago-
bardi Lug-
dun. Ar-
chiepisco-
pi.

*Aurea cælorum postquam de Virgine Christus
Sumpserat apta sibi mundi pro crimine membra,
Iam decimus quartus post centies octo volabat
Annus fluctuagi meruit quo feruida seclî
Aetherei, Carolus Francorum gloria gentis.
Aequora transire & placidum comprehendere portum.*

Qui

*Qui deciesque quater per sex feliciter annos
Sceptra tenens Regni, & Regno Rex Regna reiuungens
Febro migravit quinto arj ex orbe Kalendas,
Septuaginta sex vitæ qui terminat annos.
Quapropter flagito precibus si flecteris ullis,
Quisque huius relegis versus epigrammata lector,
Astriferam Caroli teneat, dic, spiritus arcam.*

Ad huius ergo Caroli funtus affuisse dicuntur filij eius, HVG O scilicet Abba cum reliquis fratribus.

ERAT præterea in arua Francorum Monasterium quoddam ditissimum in honore S. Medardi Confessoris fundatum, quod nuper KAROLVS ob amorem filij sui HVGONIS, quem oppido videbat incrementis sanctæ Religionis & sanctitatis vbertim excrescere, & ad exemplum beati viri Frodoini magistri sui die in diem proficere, auxit vt dicunt ipsud Monasterium Noualicio vbi ipse præerat Pater. Cantantur denique Antiphonæ de prædicto Confessore benè compositæ per Abbatiam Noualiciensem, quæ per nulla alia Monasteria cantari videntur, maximè infra Regnum Italiz. Nam incomparabilem thesaurum & præcipuum honorem ab ipsis Regibus Francorum quondam prænominatæ Abbatiz audiuius & vidimus conlatum.

POST paucos verdè annos idem vit venerabilis HVG O, cum quadam die secundum morem Abbatiz suæ Cellas causâ prouidentiz & amonitionis circuiret, deuenit in Franciz tellus, vbi multæ Cellæ erant sub ditione Noualiciensis Cœnobij erectæ. Quas cum ex parte requisisset, confedit mox in præfato Monasterio, videlicet S. Medardi Confessoris. In quo cum aliquantis commoratus esset diebus, infirmitate corporis tactus ægrotare cœpit. De qua ægritudine ad necem vsque perductus obiit illic Idus Iuhij per omnia felicissimus. Ibiq; sacrum eius corpus honestificè quiescit humatum. Erat enim sapientiâ & scientiâ præcipuus, eleemosynis largus, pietate laudabilis, corpore castus, mente deuotus, animo vigil, pulcritudine corporis valde decoratus, sicut prolem tanti decebat Imperatoris. Post multos itaque annos retulit nobis Abbas ille de S. Medardo, quod præfatus HVG O Abbas apud ipsos multas virtutes & miracula per eum Dominus illo in loco operatus sit, & quanta veneratione ab incolis loci haberetur. Hoc quoque defuncto, excellentissimus Pater ELDRAVS in Abbatia præficitur. Huius itaque Patris vitam nostris temporibus quantumcunque ex suis miraculis atque virtutibus colligere potuimus, tam visis quàm auditis lectisve, quibus per eum Dominus operare dignatus est, deuotissimè in eius laudibus simul scribere curauimus.

POST multa itaque annorum curricula tertius OTTO Imp. veniens in regionem vbi Caroli caro iure tumulata quiescebat, declinavit utique ad locum sepulturæ ipsius, cum duobus Episcopis, & OTTONE Comite Laumellensi. ipse verdè Imperator fuit quartus. Narrabat autem idem Comes hoc modo, dicens. Intrauius ergo ad Karolum. non enim iacebat vt mos est aliorum defunctorum corpora. Sed in quandam cathedram quasi viuus residebat. Coronam auream erat coronatus, sceptrum cum Vvantonibus indutus tenens in manibus, à quibus iam ipsæ vngulæ perforando processerant. Erat autem supra se tugurium ex calce, & marmoribus valde compositum. Quod, vbi ad eum venimus, protinus in eum frangendo fecimus foramen. At vbi ad eum ingressi sumus, odorem permaximum sentiuius. Adorauimus ergo eum statim puplitibus flexis ac genua. Statimque Otto Imp. albis eum vestimentis induit, vngulâsque in eodem & omnia deficientia circa eum reparauit. Nil verdè ex artubus suis putrescendo adhuc defecerat, sed de summitate nasi sui parum minus erat. quam ex auro illic fecit restitui. Abstrahensque ab illius ore dentem vnum, reedificato tuguriolo abiit.

D E S T A T V R A
C A R O L I M A G N I I M P :
Φ Ι Α Ο Π Ο Ν Η Μ Α Μ Α Ρ Q V A R D I F R E H E R I .

I digna res speculatione & curâ habita Pythagoræ, summo Philosopho, longitudinem Herculanæ corporis è plantæ eius indicio indagare, vt Plutarchus & Gellius tradiderunt; cur non & de Celtico Hercule idem inquirere nobis precium operæ videatur? Ita enim vocare liceat illum omnis Germaniæ Galliæque dominum, & multarum ferocissimarum gentium non tam domitorem quàm pacatorem, emollitorem & institutorem: cui tertio à Pompeio & Constantino, MAGNI cognomen res gestæ pepererunt. vt quemadmodum veterum aliquis Herculem velut AFRICANVM quendam inter Deos habitum, eleganter ludit; ita nos Martem ipsum, velut CAROLVM quendam inter superos fuisse, dicere possumus. Et hunc quidem cum oris quadam eximia dignitate, & quam Euripides vocat *ἰσὸς ἀξίον τυρανίδος*, tum in primis non vulgari corporis staturâ & proceritate fuisse, non magis vulgò creditum, quàm etiam consensu à Scriptoribus traditum videmus: & cum omnia in eo magna fuerint, neque hoc ornamentum ei defuisse, satis credibile videtur. Non tamen vt prodigiosæ altitudinis longurionem aliquem nobis fingamus, ceu Goliathem Philistæum, aut Maximinum Thracem: sed vt heroicæ staturæ virum principem in bellace populo Francorum, qualis olim inter Danaum primos

----- *prestanti corpore Turnus*

Vertitur arma tenens, & toto vertice supra est:

1. Reg. 6. 9. vel potius qualis in populo sacro Rex & vnctus Domini, *ab humero & sursum eminentis super omnem* populum. Huic enim noster idem vnctus Carolus, aliàs suo æuo ab eruditis Dauidi assimilatus, hac quidem parte conferri poterit. Nominatim verò Eginhardus, qui non tantum *εὐσχορος*, sed insuper eius alumnus & domesticus Scriba fuit, & *ἑρμηνεύων* ei persoluit, vitam defuncti describendo immortalẽ reddens, testis vt *αὐτῶν* ita *ἀξίον* ita refert: *Corpore fuit amplo atque robusto, statura eminenti, quæ tamen iustam non excederet: nam septem suorum pedum proceritatem eius, constat habuisse figuram. Qui quidem summus est modus adolescendi humani corporis, secundum Varro- nem. Sed quia pedum suorum ait, non Romanorum aut Græcorum, nihil hinc certi confici potest. Hoc cogitemus interea, si publica lege in castris & delectu habendo, Romani iustam staturam legendi tyronis militisque tenuerunt quinque pedes cum septem uncis vsualibus; & hoc seruatum est in breuitate (vt Vegetius alibi loquitur) Romana: quid officina illa gentium,*

Et stupefacta suos inter Germania partus,

quid Gothia, quid Francia & Burgundia (cuius alumnos *Septipedes* Sidonius aliquoties facit) producere potuerit, quid de eis non credere debeamus, quid de Rege eorum, còque cognomento Magno? vtvt hoc æuo mirum nimiumque videri alicui possit, quo

Terra malos homines nunc educat atque pusillos.

Sed ad rem. Habuisse Carolum nostrum virgam auream, staturæ suæ certissimum modum, testis est Sangallensis quidam Monachus, æuo paulo posterior, sed qui sua è relatu Adalberti cuiusdam (qui Hunico Saxonicoque & Slauiço Caroli bello interfuerit) eiusque filij VVerenberti Sacerdotis, hauisse se profiteretur. Is inter alia refert, eo ambitionis primatium quendam Germaniæ Episcopum venisse, vt *virgam auream incomparabilis Caroli, quam AD STATVM SVVM fieri iussit, diebus feriatis vice baculi ferendam, ille pro Episcopali ferula improbus ambiret.* Quo loco ante omnia notari velim, ad statum suum nihil esse aliud, quàm ad staturam suam. Ita enim & alius scriptor Francicus duobus locis loquitur. Gregorius inquam Turonensis lib. 14. cap. 24. *Celsum virum procerum statu, in scapulis validum, lacerto robustum.* Et Fredegarius, siue quisquis est eius Continuator cap. 51. *Ille hæc audiens, ad Gundebergam secretius ait: Formam status mei laudare dignata es. Dixerat enim illa ibidem: Honestam staturam Adalulfum fuisse formatum. Quæ sufficiant.* Deinde obseruatu dignum fuerit, *αὐτῶν* Reges eius temporis non breuia velutique Comica (vt ita dicam) sceptris manibus verfasse; sed prælonga & sibi ipsis plerumque ferè paria, & hastis quàm sceptris aut scipionibus similia traxisse: qualem quirin Quirinus vibrasse legitur, qualis in manibus Antoninorum Caesarum aliorumque conspicitur, qualem Orthoni tertio Imp. gestatam in sigillo eius conspicio: qualem denique varia in nummis Numina, Diui Diuæque, pro diuinitatis signo, & ipse adeo Olympi rector, Stator Vindæque Diespiter ostentare solet. Talem igitur & Carolus auream festis diebus solemniter gestauit: quam ideo Episcopus ille pro Episcopali ferula, id est, pedo pastoralis, cambota, vt pote nihilo breuiorem neque minus sibi aptam, vsurpare absente Rege improbiusculè affectauit.

Apud Auo. Augustin. passim.

Sed quid hæc tam multa? quid ad nos, dices, quid ad rem? Audi, mi Lector, & crede non vana referenti. Superest enim inter alia quæ ex eius supellestile (verè ita dictâ, quia castrensẽ instrumentum, & sub pellibus vsurpatum fuisse ipso aspectu apparet: inter quæ & sella plicatilis fer-

A rea, opere Musiuo laborata, qualem & olim Caesaribus de suggestu ad milites allocutionem habenti- CAROLVS
bus, infessam in nummis obseruamus) supersunt, & in penitissimus cimeliartheis Palatinis religiose MAGNVS.
asseruatur talis siue baculus siue hasta, non ille quidem è rutilanti metallo, & quo paulò antè dictum;
sed de sequiori alio, at quod Marti magis amicum, siue cusus, siue fusus, mediocris digiti spissitudine,
litteras hasce argento puro nitidissime inscriptas habens, idque caractere omnino eius xui, qui eru-
ditis non est ignotus :

KARLVS IMPR. IVSSIT CVBITV ISTV FACERE IVXTA MEN-
SVRAM SVAM: Caractere (inquam) xui Francici & Carolini, qui quanto à Romanorum
veteri, elegantissimo degenerauit, tanto sequentium seculorum, quibus Monachi & Clerici soli scri-
bebant, barbarie & ineptiâ melior tolerabiliorque videtur. Cum quo & orthographia siue scribendi
ratio concurrat, in eius xui membranis & nummis obseruanda: KARLVS. item IMPR. & phrasis
illa FACERE IVSSIT, apud Sangallensem, *Fieri iussit*. Sed quid CVBITVM esse dicam? di-
uersum utique ab eo sensu, quo Plautus *cubitum longas litteras* dicit, quæ *cubitales* aliis. Quid nisi
verbo eius xui, vt malè proprio, mensuræ non tam genus quàm instrumentum, seu decempedam
aut perticam? Id quod me hætenus, nullo adhuc auctoris idonei loco deprehenso, solus docet Pa-
pias Lexico: *CVBITVS habet pedem & dimidium. Cubitus Geometricus, sex nostros habet cubitos.*
quod forent nouem pedes, artificiales nimirum. At Carolus septempedam (ita dicere liceat) suam,
staturæ suæ modum, *Cubitus* nihilominus hic vocari voluit. Quod sit eadem formâ, qua *Vltimo* * *Aulus*.
hodièque diuersis linguis dicimus, pro ipso bacillo & calamo mensurali, magis quàm genere mensu- *Elen.*
ræ, quæ multum pro locis variare solet, & aliquot vnciis plusve minusve continet.

Superest vt pedis ipsius Carolini modulum statuamus, haud paullo certiore ratiocinatione quàm
illa Pythagoræ. Ille enim ex Herculis pede corpus sibi imaginatus est: nos ex corporis certa men-
B sura, pedumque certo numero, vnum facile metiemur, cubito isto in septem æquales partes diuiso.
Quod fecimus accuratè, & id mensuræ delegimus, cui scripturam ipsam incideremus, quæ aliàs in
ipso cubito duos ferè eiusmodi pedes implet. Et hæc obseruatio non dubiis (vt videtur) argumentis
innixa, pudorem etiam imponet turpiculo fabulatori, qui Turpini Remensis Episcopi nomine cir-
cumfertur; qui velut id negocij sibi datum ratus, vt vel Antæum vel Typhonem aut Cycloppum ali-
quem nobis describeret, inter alia omnia portentosa neque in numero pedum neque quantitate mo-
dum tenere potuit: *Statura eius, inquit, erat in longitudine octo pedum suorum, scilicet qui erant De gest.*
longissimi. Ille enim Carolinus nihil adeo insolens, vatum, extraordinarium habet: sed omnino ei *Car. M.*
respondet, quem medium inter Romanum ordinarium & Barbaricum quendam maiorem, postre- *cap. 20.*
morum temporum (vt ait) creditum, nobis ob oculos posuit, qui hoc argumentum ex professo tra-
stauit vir eruditissimus Lucas Patrus I. C. Romanus: atque adeo ad vnguem conuenit cum pede Au- *fol. H. 58.*
gustano, quem ipsum Leonardus à Portis scripsit merè Romanum esse, cuiusque schema extat apud *29.*
Clareanum & VVelferum *. *De affe fol.*

Quæ res facit, vt neque de barba Caroli, palmi scilicet longitudine, eidem Turpino temerè si-
dem habendam putem: cum quidem Eginhardus, non paulò locupletior testis, qui corpus, statu- *Rorum*
ram, apicem capitis, oculos, nasum, caniciem, faciem, ceruicem, ventrem, pedes, incessum, vocem *Aug. Vind.*
Caroli accuratè describit, barbæ nullam mentionem faciat, non omittendæ, si qua vel laude vel no- *Lib. 4. f. 70.*
rà digna fuisset. Et hac etiam parte non possum dissentire à summo viro, neque solùm in Augustana
republica, sed in omni regno litterario summo & eminentissimo (quod elogium pro nomine esse
potest) qui de hac re ita ad me nuper scripsit: *Ego plurimorum praiudicia non veritus, in ea sum ha-*
resi, Carolum barbam non pauisse; saltem prolixam illam, qua plerunque exornatur, ad eum nihil perti-
neret. Certè Eginhardus eius non meminit: & est apud me moneta Carolina, vetus nisi fallor, cuius egypti-
pon misto, puro manto. Non nego fieri potuisse, vt interdum consoris negligentia mantum & labra pili
nonnihil inumbrarent: hac enim specie Roma in musiuo opere illius ætatis conspicitur. Sed prolixam &
squalidam barbam abominor.

DE AVCTORE SEQVENTIVM ANNALIVM,
noua Obseruatio.

QVI hos *Annales* primus in lucem dedit Hermannus Comes Nuenarius, de Auctoris illorum nomine certi nihil habuit: sed per quendam Benedictinae Religionis Monachum collectos fuisse, tantum suspicatus est. Cuius opinioni insistens Marquardus Freherus, eosdem postea ADELMO nescio cui Benedictino, vel secundum alios ADEMARO Monacho tribuit. Verum incertus alter illius esse Monachus, qui *Librum de Translatione & Miraculis S. Sebastiani* composuit, euidenter indicat ipsorum verum ac genuinum Scriptorem fuisse EGINHARDUM, siue ut vocat, AGENARDUM, de quo iam ad *Caroli M. Vitam* dictum est. In sua enim ad Ingrannum S. Medardi Suefionensis Abbatem Praefatione sic ait: AGENARDVS cognomine SAPIENS, ea qui tempestate habebatur insignis, huius reuerentissimi Cœlicolæ mentionem in Gestis Cæsarum CAROLI MAGNI, & filij ipsius HLDVVICI faciens, inter alia quæ annotino cursu dictabat, non inoperosum duxit mortalia acta immortalī astipulatione roborare, ita dicens: Dum hæc aguntur, Hilduinus Abba Monasterij S. Dionysij Romam mittens, annuente precibus eius Eugenio sanctæ Sedis Apostolicæ tunc Præfule, ossa beatissimi Martyris Christi Sebastiani accepit, & ea apud Suefionem ciuitatem in Basilica S. Medardi collocauit. Vbi dum inhumata in loculo, in quo allata fuerant, iuxta tumulum S. Medardi iacerent, tanta signorum ac prodigiorum multitudo claruit, tanta virtutum vis in omni genere sanitarum per diuinam gratiam in nomine eiusdem beatissimi Martyris enituit, ut à nullo mortaliū eorundem miraculorum aut numerus comprehendi, aut varietas verbis valeat explicari. Quorum quædam tanti stuporis esse narrantur, ut humanæ imbecillitatis fidem excederent: nisi certum esset Dominum nostrum Iesum Christum, pro quo idem beatissimus Martyr passus esse diuoscitur, omnia quæ vult per diuinam omnipotentiam facere posse, in qua illi omnis creatura in cœlo & in terra subiecta est. De his Agenardus ita. *Quæ narratio cum iisdem omnino verbis in Annalibus istis reperiatur sub finem anni DCCCXXVI. quo S. Sebastiani corpus Suefionas delatum est: inde facile reuincitur eosdem ab EGINHARDO ipso fuisse compositos, qui & Caroli M. Vitam descripsit. Huic sententiæ fauet Codex antiquus, in quo Hermannus à Nuenare utrumque Opus, velut vnus ac eiusdem Auctoris, coniunctim descriptum reperit, sicque emisit in lucem. Præterea Ioannes Trithemius inter Eginhardi Opera recenset Historiam temporum de gestis Germanorum & Francorum: quæ alia ab his Annalibus haberi non debet, in quibus res per Francos potissimum & Germanos gesta non minus eleganter quàm accuratè consignantur. Ex Libris quoque de Translatione & miraculis SS. Marcellini & Petri Martyrum, qui ab ipso Eginhardo scripti sunt, constat enim ocium meditantem circa annum DCCCXXIX. aut paulo post, è Palatio recessisse, in quo postius negociis, ut ait, secularibus occupabatur. Ad quem vsque annum solummodo præfati Annales perducti fuisse reperiuntur. Nam Appendix, quam his attexit Iustus Reuberus, non sine aliqua annorum perturbatione, è Vita Ludouici Pij tota desumpta est. Adde & translationem supradictorum Sanctorum in iisdem Annalibus tam breuiter ac succinctè perstringi sub anno DCCCXXVII. ut neminem alium hæc scripsisse suspicari liceat, quàm Eginhardum ipsum, qui humilitate ductus nomen suum reticere voluerit. Sanctæ enim deuotionis ardore incitatus, ut alter sibi coæuus adnotauit in Vita Ludouici Pij, Romam misit, & corpora SS. Marcellini & Petri, annuente Papa, in Franciam fecit transuehi, & valde decenter in proprio territorio, propriisque sumptibus recondidit. Denique stilus ipse Annalium cum stilo Vita Caroli M. tam genuinè conuenit, ut utrumque Librum ab vno & eodem Auctore, scilicet EGINHARDO, fuisse conscriptum, quibus possit agnoscere. Nec contrarium arguit, quòd Annalium Scriptor in fine anni DCCCLXXIV. Monasterium Lauresheym suum appellet, tanquam in eo Monachus vixerit: imò planissimè confirmat ipsum alterum non fuisse ab Eginhardo, qui, vel teste Chronico Lauresheymense, tot beneficia in Monasterium hoc contulit, ibique tam familiariter versatus est, ut optimo iure illud suum vocare potuerit.*

A
A N N A L E S
REGVM FRANCORVM
PIPPINI, CAROLI MAGNI,
LVDOVICI PII,

Ab anno Christi DCCXLI. ad annum vsque DCCCXXVIII.

Auctore EGINHARDO ipsius Caroli M. Notario, postea Abbate.

B

DCCXLI.

741.

OC anno KAROLVS Maiordomus diem obiit, tres filios heredes relinquens, KAROLOMANNVN scilicet, PIPINVM, atque Grifonem: quorum Grifo, qui ceteris minor natu erat, matrem habuit nomine Suanihildem, neptim Odilonis Ducis Baioariorum. Hæc illum ad spem totius Regni concitauit in tantum, vt sine dilatione Laudunum ciuitatem occuparet, ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu collecto Laudunum obsidentes, fratrem in deditionem accipiunt, atque ad ea quæ post mortem patris à Francorum societate desciuerant recipienda, animos intendunt. Et vt in externa profecturi omnia domi tuta dimitterent, Karolomannus Grifonem sumens, in No-uocastello, quod iuxta Arduennam situm est, custodiri fecit: in qua custodia vsque ad tempus, quo idem Karolomannus profectus est, dicitur permansisse.

PIPPINVS
RIZ.

DCCXLII.

742.

KAROLOMANNVS & PIPINVS Regno Francorum potiti, primò Aquitaniam recipere volentes, contra Hunoldum ipsius Prouinciæ Ducem cum exercitu eandem Aquitaniam ingrediuntur, & capto quodam castello, cui Lucas nomen est, priùs quàm ex Prouincia secederent, Regnum, quod communiter administrabant, in loco qui Verus Pistauium dicitur inter se diuiserunt. Eodémque anno postquàm domum regressi sunt, Karolomannus Alemanniam, quæ ipsa à Francorum societate defecerat, cum exercitu ingressus, ferro & igne vastauit.

C

DCCXLIII.

743.

KAROLOMANNVS & PIPINVS iunctis copiis contra Odilonem Ducem Baioariorum profecti sunt: prælioque cõmmissõ, exercitum eius fuderunt. Et postquam inde reuersi sunt, Karolomannus solus in Saxoniam profectus est: & castrum quod dicitur Hochsigburg, & in eo Thedericum Saxonem illius loci primarium in deditionem accepit.

DCCXLIV.

744.

IIDEM fratres Karolomannus & Pipinus iuncta manu Saxoniam ingressi sunt: prædictumque Thedericum in deditionem acceperunt.

DCCXLV.

745.

HOC anno Karolomannus id quòd dudum secum præmeditatus est patefecit fratri suo Pipino, secularem conuersationem se velle dimittere, & habitu monachico Deo seruire. Propter hoc dimisit expeditionem anni præsentis, ad vota Karolomanni perficienda, & iter illius disponendum. Nam Romam proficisci statuerat: & Pipinus vacabat, dans operam vt frater suus honorificè ac decenter illò quò desiderabat perueniret.

Tom. II.

V iij

PIPPINVS
REX.

DCCXLVI.

746.

KAROLOMANNVS Romam profectus, dimissa seculari gloria habitum mutauit, & in monte Soracte Monasterium in honorem sancti Siluestri ædificauit: vbi quondam tempore persecutionis, quæ sub Constantino facta est, sanctus Siluester latuisse fertur. Ibique aliquandiu commoratus, meliori consilio hoc loco dimisso, ad Monasterium S. Benedicti in Samnio prouincia iuxta Cassinam arcem constitutum Deo seruiturus venit, ibique monachicum habitum suscepit.

747.

DCCXLVII.

FRATER Karolomanni & Pipini nomine Grifo, Pipino fratri suo subiectus esse nolens, quanquam sub illo honorificè viueret, collecta manu in Saxoniam profugit: collectoque Saxonum exercitu, super fluuio Obacro in loco qui dicitur Horheim confedit. Pipinus autem cum exercitu Francorum per Turingiam profectus, contra fratris dolos Saxoniam ingressus est, confeditque super fluuium Missaham in loco qui vocatur Schaninge. Prælium tamen inter eos non est commissum, sed ex placito discesserunt.

748.

DCCXLVIII.

GRIFO Saxonum fidei diffidens, Baioariam petiit, & copias, quæ ad eum de Francia confluebant, ipsum Ducatum in suam redegit potestatem: Tassilonem & Hilttrudim in deditioem accepit, Svithgerum sibi in auxilium venientem suscepit. Hæc cum ad Pipinum perlata fuissent, cum maximo exercitu in Baioariam profectus est, fratremque suum Grifonem, cum omnibus qui cum eo vel ad ipsum eò venerant, cepit, Tassilonem in Ducatum restituit: domumque reuersus, Grifonem more Ducum XII. Comitatus donauit. Sed ille tali beneficio contentus non erat. nam eodem anno ad Vvaifarum Ducem Aquitanie profugit.

749.

DCCXLIX.

BVRCHARDVS VVirtzburgensis Episcopus, & Folradus Presbyter Capellanus, missi sunt Romam ad Zachariam Papam, vt consulerent Pontificem de causa Regum qui illo tempore fuerunt in Francia, qui nomen tantum Regis, sed nullam potestatem regiam habuerunt. Per quos prædictus Pontifex mandauit, melius esse illum Regem, apud quem summa potestatis consisteret: datæque auctoritate sua, iussit Pipinum Regem constitui.

750.

DCCCL.

Hoc anno secundum Romani Pontificis sanctionem Pipinus Rex Francorum appellatus est: & ad huius dignitatem honoris vnctus sacra vnctione manu sanctæ memoriæ Bonifacij Archiepiscopi & Martyris, & more Francorum eleuatus in solium Regni in ciuitate Suessiona. Hildericus verò, qui falsò Regis nomineungebatur, tonsò capite in Monasterium missus est.

751.

DCCCLI.

752.

DCCCLII.

753.

DCCCLIII.

Hoc anno Pipinus Rex cum exercitu magno Saxoniam ingressus est. Et quamuis Saxones ei obstinatissimè resisterent, pulsati tamen cesserunt: & ipse vsque ad locum qui dicitur Rimi, qui est super fluuium VViseram, accessit. In qua expeditione Hildigarius Archiepiscopus interfectus est, in monte qui dicitur Viburg. Reuertenti verò Regi de Saxonia, nuncium accepit de morte fratris sui Grifonis, & à quo vel qualiter fuisset interfectus. Eodem anno Stephanus Papa venit ad Pipinum Regem in villa quæ vocatur Carisiacus, suggerens ei vt se & Romanam Ecclesiam ab infestationibus Langobardorum defenderet. Venit & Karolomannus frater Regis iam Monachus factus, iussu Abbatis sui, vt apud fratrem precibus Romani Pontificis obstitet. Inuitus tamen hoc fecisse putatur, quia nec ille Abbatis sui iussa contemnere, nec Abbas illius præceptis Regis Langobardorum, qui ei hoc imperauerat, audebat resistere.

754.

DCCCLIV.

STEPHANVS Papapostquam à Rege Pipino Ecclesiæ Romanæ defensionis firmitatem accepit, ipsum sacra vnctione ad regie dignitatis honorem consecrauit, & cum eo duos filios eius, KAROLVM, & Karolomannum. mansitque hyberno tempore in Francia. Eodem anno Bonifacius Archiepiscopus Moguntia-

A cens in Frisia verbum Dei prædicans, à paganis interfectus, martyrio coronatus est.

PIPINVS
Rex.
755.

DCCCLV.

PIPINVS Rex inuitante atque suggerente prædicto Romano Pontifice, propter crepta Romanæ Ecclesiæ per Regem Langobardorum dominia, Italiam manu valida ingreditur. Resistentibus Langobardis, & claustra Italiæ tuentibus, ad ipsas montium angustias, quas Clusas vocant, acerrimè pugnatum est. Cedentibusque Langobardis, omnes copiarum Francorum viam quamuis difficilem non magno labore superarunt. Haistolfus verò Rex Langobardorum manum conferere non ausus, in ciuitate Papiæ à Rege Pipino obsessus est: qui antè obsidionem non soluit, quàm firmitatis causâ pro restituendis quæ Romanæ Ecclesiæ ablata fuerant, obsides XL. recepisset. Datis verò XL. obsidibus, promissisque iureiurando firmatis, ipse quidem in Regnum suum regressus est: & Stephanum Papam cum Folrado Presbytero Capellano, & non minima Francorum manu, Romam remisit. Karolomannus Monachus frater Regis, qui cum Bertrada Regina in Vienna ciuitate remansit, priusquàm Rex de Italia reuertetur, febre correptus diem obiit. Cuius corpus iussu Regis ad Monasterium S. Benedicti, in quo monachicum habitum susceperat, relatum est.

B

DCCCLVI.

756.

HAISTOLFVS Rex Langobardorum, quanquam anno superiore obsides dedisset, & ad reddendum ea quæ Romanæ Ecclesiæ abstulerat, tam se quàm optimares suos iureiurando obstrinxisset, nihil promissorum opere compleuit. Propter hoc Pipinus Rex iterum cum exercitu Italiam intrauit, & Haistolfum in Papiæ ciuitate se includentem obsedit, & obsidione ad impletionem promissorum suorum compulit. Redditamque sibi Rauennam & Pentapolim, & omnem Exarchatum ad Rauennam pertinentem, ad sanctum Petrum tradidit: atque iis peractis, in Galliam reuersus est. Haistolfus autem post abcessum eius cum meditaretur quomodo sua promissa non tam impleteret, quàm dolosè ea quæ impleta fuerant commutaret, in venatione de equo suo casu prolapsus est: atque ex hoc ægritudine contracta, intra paucos dies viuendi finem fecit. Cui Desiderius, qui Comes stabuli eius erat, successit in regnum.

DCCCLVII.

757.

CONSTANTINVS Imperator PIPINO regi multa misit munera, inter quæ & organa, quæ ad eum in Compendio villa peruenerunt, vbi tunc populi sui generalem Conuentum habuit. Illuc & Tassilo Dux Baioariorum cum primoribus gentis suæ venit, & more Francico in manus Regis in vassaticum manibus suis semetipsum commendauit: fidelitatemque tam ipso Regi Pipino, quàm filii eius KAROLO & Karolomanno iureiurando super corpus sancti Dionysij promisit. Sed non solum ibi, verùm etiam super corpus sancti Martini, & sancti Germani, simili sacramento fidem se prædictis dominis suis, diebus vitæ suæ seruaturos est pollicitus. Similiter omnes primores ac maiores natu Boioarij, qui cum eo in præsentiam Regis peruenerant, fidem se Regi & filiis eius seruaturos in prædictis venerabilibus locis promiserunt.

DCCCLVIII.

758.

PIPINVS Rex cum exercitu Saxoniam aggressus est: & quamuis Saxonibus validissimè resistantibus, & munitiones suas tuentibus, pulsus prælio propugnatoribus, per ipsum, quo patriam defendere conabantur vallum, intrauit. Commisitque passim prællis, plurimam ex ipsis multitudinem cæcidit, coëgitque vt promitterent se omnem voluntatem eius facturos: & singulis annis honoris causa ad generalem Conuentum equos ccc. pro munere daturus. His ita compositis, & more Saxonico vt rata esse deberent, confirmatis, in Galliam sese cum exercitu suo recepit.

DCCCLIX.

759.

NATVS est Pipino Regi filius, quem suo nomine Pipinum vocari voluit. Sed puer immatura morte præuentus, tertio post natiuitatem suam anno decessit. Hoc anno celebrauit Rex Natalem Domini in Longlarc, & Pascha in Iopila: neque extra Regni sui terminos aliquod iter fecit.

V iij

PIPPINVS
REX.

DCCLX.

760.

VVAIFARIVS Dux Aquitaniæ, cum res, quæ in sua potestate erant, & ad Ecclesias sub manu Pipini Regis constitutas pertinebant, rectoribus ipsorum venerabilium locorum reddere nolisset, ipsumque Regem de hisce per Legatos suos commemorantem audire contemneret, contumacia sua ad suscipiendum contra se bellum concitauit. Nam Rex contractis vndique copiis Aquitaniam ingressus, se res Ecclesiarum bello exacturum pronuntiauit. Cumque in loco, qui Thedoad vocatur, positis castris confedisset, VVaifarius bello certare non ausus, missa ad Regem Legatione, spondet se imperata facturum, Ecclesiis sua iura redditurum, obsides qui impetrarentur daturum. Dedit etiam duos de primoribus gentis, Adalgarium, & Itherium. Et hoc facto ita contra se commorum Regis animum mitigauit, ut statim bello desisteret. Nam acceptis obsidibus, qui ad finem promissionibus faciendam dari sunt, Rex bello abstinuit: domumque reuersus, dimisso exercitu, in villa Carisiaco hyemauit, in qua & Natalem Domini & Pascha celebrauit.

761.

DCCLXI.

VVAIFARIVS Dux quanquam obsides dedisset, sacramentaque iurasset, fatius tamen ratus de illato sibi anno superiore bello vltionem exigere, exercitum suum, qui Francorum possessiones popularetur, vsque ad Cabillonem ciuitatem fecit accedere. Quod cum Pipino Regi generalem Conuentum agenti in villa Duria fuisset nuntiatum, coactis vndique auxiliis, cum magno belli apparatu Aquitaniam ingressus, quædam oppida atque castella manu cepit: in quibus præcipua fuere, Burbonis, Cantilla, Clarmontis. Quædam se victori vltro dederunt: maximèque Auernorum castella, quæ tunc bello premebantur. Rex tamen cuncta, quæ extra munitiones inuenit, ferro & igne deuastans, postquam ad Limouicam oppidum venit, reuersus est, & in villa Carisiaco hybernis habitis, Natalem Domini ac Pascha celebrauit. In hac expeditione fuit cum Rege filius eius primogenitus KAROLVS, ad quem post patris obitum totius imperij summa peruenit.

762.

DCCLXII.

PIPPINVS Rex suscepto à se bello finem imponere cupiens, iterum Aquitanicam prouinciam cum magnis copiis intrat: captisque Biturica ciuitate, & castello Toarcis, reuertitur. Hyemauitque in villa Gentiliaco: atque in ea Natalem Domini, ac Paschalis festi solennitatem celebrauit.

763.

DCCLXIII.

REDEVNTE anni congruo tempore, Conuentu in Niuernis habito, & contractis vndique copiis, Rex Pipinus Aquitaniam repetit, & omnia quæ extra munitiones erant ferro & igne depopularus, vsque ad Cadurciam oppidum accessit. Inde cum exercitu integro in Franciam se recepturus, per Limouicam regreditur. De qua expeditione Tassilo Baloariz Dux ægritudine per dolum simulata, in patriam reuersus est: firmatòque ad defectionem animo, ad Regis aspectum se vltèrius venturum abiurauit. Rex dimisso exercitu in hyberna ad hyemandum, in villa Longlare confedit: atque ibi Natalem Domini ac Pascha celebrauit. Facta est autem hoc tempore tam valida atque aspera hyems, ut immanitate frigoris nulli præteritorum annorum hyemi videretur posse conferri.

764.

DCCLXIV.

REX PIPPINVS distracto in diuersa animo propter duo bella, Aquitanicum scilicet iam olim susceptum, & Baioaricum propter Tassilonis Ducis defectionem suscipiendum, populi sui generalem Conuentum habuit in VVormacia ciuitate. Dilatàque in futurum expeditione, illo anno domi se continuit. Hyemauitque in villa Carisiaco, atque in ea Natalem Domini & sanctum Pascha celebrauit. Eodem anno eclipsis Solis facta est primo die Non. Iun. hora vi.

765.

DCCLXV.

Hoc anno Rex Pipinus domi se continuit, neque propter Aquitanicum bellum, quamuis nondum finitum, Regni sui terminos egressus est: sed generalem populi sui Conuentum in Attiniaco villa, hyberna Aquisgrani habuit, vbi & Natalem Domini & Pascha celebrauit.

A

DCCLXVI.

PIPPINVS
R. X.
766.

PIPINVS Rex propter conficiendum Aquitanicum bellum Conuentu in Aurelianis habito, in Aquitaniam profectus, destructum à VVaifario Argentomagum castrum reparat: dispositoque & ibi & in Biturica ciuitate Francorum præsidio, regreditur. Natalemque Domini Salmoniaci, Pascha verò Gentiliaci celebrauit.

DCCLXVII.

767.

ORTA quæstione de sancta Trinitate, & de Sanctorum imaginibus, inter Orientalem & Occidentalem Ecclesiam, id est, Romanos & Græcos, Rex Pipinus Conuentu in Gentiliaco villa congregato, Synodum de ipsa quæstione habuit: eoque peracto, ad bellum prædictum conficiendum post Natalem Domini in Aquitaniam proficiscitur. Et per Narbonam iter agens, Tolosam aggressus cepit: Albiensem & Gauuldensem pagos in deditionem accepit. Et Vienne reuersus, postquam ibi & Paschalis festi sacra peregit, & exercitum à labore refecit, iam propè ætate confecta, mense Augusto ad reliquias belli profectus est: & Bituricam veniens, Conuentum more Francico in campo egit. Indèque ad Garonnam fluuium accedens, castella multa & petras atque speluncas, in quibus se hostium manus plurima defendebat, cepit. Inter quæ præcipua fuere Scoralia, Torinna, Petrocia. Reuersusque Bituricam, exercitum in hyberna dimisit: ipse ibi moratus Natalem Domini celebrauit. Eo anno Paulus Papa Romanus defunctus est: cuius rei nuncius ibi ad Regem peruenit.

DCCXLVIII.

768.

REX PIPINVS cum primùm ad bellum gerendum tempus congruum esse videret, euocato vndique exercitu, ad Santonicam ciuitatem contendit. Captoque in itinere Rimistaino, cum ad urbem prædictam venisset, mater & soror, neptisque VVaifarij Ducis ad conspectum eius adductæ sunt. Quas cum piè susceptas seruari iussisset, ad Garonnam fluuium proficiscitur: vbi ei Eberovicus cum alia prædicti Ducis sorore occurrit in loco qui Montes vocatur: seque & illam Regi tradidit. Rebus igitur aliquot prosperè gestis, Rex reuertitur, & in castello quod dicitur Sels Pascha celebrauit. Assumptaque secum vxore atque familia sua, iterum ad urbem Santonicam venit. Dimissaque ibi vxore ac familia, cum omnibus copiis ad persequendum VVaifarium Ducem animum intendit: neque prius destitit, quàm & caperet, & rebellantem quoque interficeret. Interfecto igitur VVaifario Duce in territorio Petragorico, confectoque vt sibi videbatur Aquitanico bello, Santonas reuersus est. Cùmque ibi aliquantum temporis moraretur, ægritudine decubuit. In ipsa tamen valitudine Turonas delatus, apud sancti Martini memoriam orauit. Inde cum ad Parisios venisset, VIII. Cal. Octob. diem obiit: cuius corpus in Basilica beati Dionysij Martyris humatum est. Filij verò eius KAROLVS & Karolomannus consensu omnium Francorum Reges creati: & KAROLVS in Nouiamago ciuitate, Karolomannus in Sueffiona insignia Regni susceperunt. KAROLVS Aquasgrani profectus, ibi Natalem Domini, & in Rotomago ciuitate Pascha celebrauit.

DCCXLIX.

769.

CAROLVS
MAGNVS.

POSTquam hij duo fratres patri succedentes Regnum inter se partiti sunt, Aquitania prouincia, quæ in sortem maioris natu KAROLI Regis cesserat, remanentibus in ea transacti belli reliquiis, conuiescere non potuit. Nam Hunholtus quidam Regnum affectans, Prouincialium animos ad noua molienda concitauit. Contra quem ipse, cui eadem Prouincia sorte obuenerat, Rex KAROLVS cum exercitu profectus est. Sed cum fratris auxilium habere non posset, qui Procerum suorum prauo consilio ne id faceret impediatur, colloquio tantum cum eo habito, in loco qui Duasdiues vocatur, fratre in Regnum suum remeante, ille Egolisenam Aquitanicæ ciuitatem proficiscitur: & inde vndique contractis copiis, fugientem Hunholtum prosequitur, paululumque abfuit quin caperet. Sed ille notitia locorum, in quibus Regis exercitum latere poterat, liberatus est: dimissaque Aquitania Vasconiam petiit, tutum se ibi fore arbitratus. Erat tunc Vasconum Dux Lupus nomine, cuius fidei se Hunholtus committere non dubitauit. Ad quem Rex missa ocius Legatione, iubet sibi perfugam reddi: idque ea conditione, vt nisi dicto obediens esset, sciret se bello Vasconiam

CAROLVS
MAGNVS.

ingressurum, neque inde prius digressurum quam illius inobedientiæ finem imponeret. Lupus minis Regis perterritus, Hunholtum & vxorem eius sine cunctatione reddidit, se quoque quæcumque imperarentur facturum spondit. At Rex, donec Legati quos miserat reuerterentur, castellum iuxta Dornoniam fluuium nomine Francicum ædificat. Reuersis igitur Legatis, reducto perfuga, ædificato castello, in Regnum suum regreditur: celebravitque Natalem Domini in villa Duria, & Pascha apud sanctum Lambertum in vico Leodico.

770.

DCCLXX.

DOMINVS KAROLVS Rex habuit populi sui generalem Conuentum in VVormacia ciuitate. Bertrada verò mater Regum cum Karolomanno minore filio apud Salusiam locuta pacis causa in Italiam proficiscitur, peractoque propter quod illò profecta erat negotio, adoratis etiam Romæ sanctorum Apostolorum liminibus, ad filios in Galliam reuertitur. KAROLVS autem Rex Natalem Domini in Moguntiaco, sanctumque Pascha in villa Haristallio celebravit.

771.

DCCLXXI.

PERACTO secundum morem generali Conuentu super fluuium Scaldam in villa Valentiana, Rex KAROLVS ad hyemandum proficiscitur. Cùmque ibi aliquandiu moraretur, Karolomannus frater eius Pridie Non. Decemb. decessit in villa Salmonciaco. Et Rex ad capiendum ex integro Regnum animum intendens, Carbonacum villam venit. Ibi V Vilharium Episcopum Sedunensem, & Folradum Presbyterum, & alios plures Sacerdotes, Comites etiam atque Primates fratris sui, inter quos vel præcipui fuere V Varinus & Adelhartus, ad se venientes suscepit. Nam vxor eius & filij cum parte optimatum in Italiam profecti sunt. Rex autem hanc eorum profectionem quasi superuacuum impatenter tulit. Celebravitque Natalem Domini in Artiniaco, & Pascha in Haristallio.

772.

DCCLXXII.

ROMÆ Stephano Papa defuncto, Adrianus in Pontificatum successit. Rex verò KAROLVS congregato apud VVormaciam generali Conuentu, Saxoniam bello aggredi statuit: eamque sine mora ingressus, ferro & igne cuncta depopulatus, Eresburgum castrum cepit, idolumque quod Irminful à Saxonibus vocabatur euertit. In cuius destructione cùm in eodem loco per triduum moraretur, contigit vt propter continuam cæli serenitatem exiccatis omnibus illius loci rinis ac fontibus, aqua ad bibendum inueniri non posset. Sed ne diutiùs siti confectus laboraret exercitus, diuinitus factum creditur, vt quadam die cùm iuxta morem tempore meridiano cuncti quiescerent, prope montem qui castris erat contiguus tanta vis aquarum in concauitate cuiusdam torrentis eruperit, vt exercitui cuncto sufficeret. Tunc Rex idolo destructo ad V Viferam fluuium accessit, ibique à Saxonibus XII. obsides accepit. Inde in Franciam reuersus, in villa Haristallio & Natalem Domini & sanctum Pascha celebravit.

773.

DCCLXXIII.

ADRIANVS Papa cùm insolentiam Desiderij Regis & Langobardorum ferre non posset, decreuit Legationem ad KAROLVM Regem Francorum mittere, eumque vt sibi atque Romanis aduersus Langobardos opem ferret rogare. Et quia id terreno itinere per Italiam fieri non poterat, eum quem miserat Legatum nomine Petrum, Romæ nauim conscendere, & Massiliam vsque per mare ire, atque inde terreno itinere in Franciam fecit peruenire. Qui cùm ad Regem in Theodonis-villa, vbi tunc hyemauerat, peruenisset, & ei Legationis suæ causam aperuisset, eadem qua venerat via Romam regressus est. Rex rebus quæ inter Romanos ac Langobardos gerebantur diligenti cura pertractatis, bellum sibi contra Langobardos pro defensione Romanorum suscipiendum ratus, cum toto Francorum exercitu Gebennam Burgundiæ ciuitatem iuxta Rhodanum sitam venit. Ibi de bello suscipiendo deliberans, copias quas secum adduxerat diuisit, & vnã partem cum Bernharto patruo suo per montem Iouis ire iussit: alteram ipse ducens, per montem Cinisum Italiam contendit. Superatque Alpium iugo, Desiderium Regem frustra sibi resistere conantem citra congressum fugauit, Ticinòque inclusum obsedit, & in oppugnatione ciuitatis, quia difficilis erat, totum hyberni temporis spacium multa moliendo consumpsit.

A

DCCLXXIV.

CAROLVS

MAGNVS.

774.

DVM hæc in Italia geruntur, Saxones velut opportunam de absentia Regis nacti occasionem, contiguos sibi Hassorum terminos ferro & igne populantur. Cùmque in eo loco, qui nunc Frideslar ab incolis nominatur, Basilicam à beato Bonifacio Martyre dedicatam incendere molirentur, atque hoc efficere casto labore conarentur, immisso sibi diuinitus pauore subitaneo, turpi trepidatione confusi domum fugiendo reuertuntur. At Rex dimisso ad obsidionem atque expugnationem Ticini exercitu, orandi gratiâ Romam proficiscitur. Et cum peractis votis indè ad exercitum fuisset reuersus, fatigatam longa obsidione ciuitatem in dedicationem compulit: quam ceteræ ciuitates secutæ, omnes se Regis Francorum potestati subdiderunt. At Rex subacta, & pro tempore ordinata Italia, in Franciam reuertitur, captiuum ducens Desiderium Regem. Nam Adalgisus filius eius, in quo Langobardi multum spei habere videbantur, desperatis patriæ rebus, relicta Italia in Græciam ad Constantinum Imperatorem se contulit: ibique in Patritiatu ordine atque honore consenuit. Rex autem domum regressus, priusquam eum Saxones venisse sentirent, tripartitum in eorum regiones misit exercitum: qui incendiis ac direptionibus cuncta deuastans, compluribus etiam Saxonum qui resistere conati sunt interfectis, cum ingenti præda regressus est.

B KAROLVS ab Italia regrediens, dedicationem Ecclesiæ sancti NAZARII Martyris, & translationem corporis ipsius in Monasterio nostro Lauresheym celebravit, anno Incarnationis Domini DCCLXXIV. Cal. Sept.

DCCLXXV.

775.

C CVM Rex in villa Carisiaco hyemaret, consilium iniit, vt perfidam ac fœdifragam Saxonum gentem bello aggrediretur, & eo vsque perseueraret, dum aut victi Christianæ Religioni subicerentur, aut omninò tollerentur. Habitòque apud Duriam villam generali Conuentu, Rheno quoque transmissò, cum totis Regni viribus Saxoniam petiit: & primo statim impetu Sigiburgum arcem, in qua Saxonum præsidium erat, pugnando cepit. Eresburgum aliud castrum à Saxonibus destructum muniuit, & in eo Francorum præsidium posuit. Inde ad VVifiram fluuium veniens, in eo loco qui Brunnesberg vocatur congregatam Saxonum multitudinem offendit, quæ eum à transitu fluminis arcere conabatur. sed frustra. Nam in prima congressione pulsi fugatique sunt, & magnus eorum numerus ibidem interfectus est. Et Rex anne traiecto cum parte exercitus ad Obacrum fluuium contendit, vbi ei Hesso vnus ex primoribus Saxonum, cum omnibus Ostfalis occurrens, & obsides quos Rex imperauerat dedit, & sacramentum fidelitatis iurauit. Inde reuersus, cùm in pagum qui Buchi vocatur peruenisset, Angrarij cum suis primoribus ei occurrerunt, & sicut Ostfali iuxta quod Rex imperauerat obsides dederunt, & sacramenta iurauerunt. Interea pars exercitus, quam ad VVifiram dimisit, in loco qui Hudbeki vocatur castris positus, incautè agens, Saxonum fraude circumuenta atque decepta est. Nam cum pabulatores Francorum circa nonam diei horam reuerterentur in castra, Saxones eis, quasi & ipsi socij essent eorum, sese miscuerunt, ac sic Francorum castra ingressi sunt: dormientesque aggressi, non modicam incautæ multitudinis cædem fecisse dicuntur. Sed vigilantium ac viriliter resistentium virtute compulsi, castris excesserunt, & ex pacto quod inter eos extali necessitate fieri poterat discesserunt. Quod cùm Regi fuisset allatum, quanta potuit celeritate accurrens, fugientium terga insecutus, magnam ex eis multitudinem prostravit: & tum demum VVestfalorum obsidibus acceptis, ad hyemandum in Franciam reuertitur.

DCCLXXVI.

776.

* Hruod-gaudum

REGI domum reuertenti nunciatur Rotgaudum * Langobardum, quem Feroiuliensibus Ducem dederat, in Italia res novas moliri, & iam complures ad eum ciuitates defecisse. Ad quos motus comprimendos cùm sibi festinandum iudicaret, strenuissimum quemque suorum secum ducens raptim in Italiam proficiscitur. Rotgaudòque * qui Regnum affectabat interfecto, ciuitatibus quoque quæ ad eum defecerant sine dilatione receptis, & in eis Francorum Comitibus constitutis, eadem qua venerat velocitate reuersus est. Cui vix Alpes transgresso, occurrerunt qui nunciarent Eresburgum arcem à Saxonibus expugnatam, ac præsidium Francorum quod in ea posuerat expulsam: Sigiburgum aliud castel-

* Hruod-gaudòque

Tom. II.

V yj

CAROLVS
MAGNVS.

lum oppugnatum quidem, sed non captum: eo quod ij qui in eo præsidij causa fuerant constituti, facta eruptione, incautos atque oppugnationi intentos Saxones à tergo inuaserunt: & plurimis interfectis, reliquos non solum oppugnationem dimittere, sed etiam fugere compulerunt, palantesque ac dispersos ad Lippiam vsque fluuium persecuti sunt. Hæc cum Regi nunciarentur, Conuentu apud VVormaciam habito, Saxoniam * petere statuit: contractisque copiis tanta celeritate ad destinatum à se in Saxonia locum peruenit, vt omnes hostium conatus, quibus ei resistere conabantur *, illa festinatione peruerteret. Nam ad fontem Lippiæ veniens, immensam illius perfidi populi multitudinem velut deuotam & supplicem, ac quasi erroris sui veniam poscentem inuenit. Cui cum & misericorditer ignouisset, & eos, qui se Christianos fieri velle affirmabant, baptizari fecisset, datis & acceptis pro fide seruanda fraudulentis eorundem promissionibus, obsidibus quoque quos imperauerat receptis, Eresburgo castro quod dirutum erat restaurato, aliòque castello super Lippiam constructo, & in vtroque non modico præsidio relicto, ipse in Galliam reuersus, in villa Haristallio hyemauit.

* sine mora
statuit
exercitu
esse peten-
dam: con-
tractisque
ingentibus
copiis
* parabant,

777.

DCCCLXXVII.

* In vet.
edit. Pader-
berna

* Facilliter

* Diciaco
* Cassinoi-
um

778.

Rex prima veris aspirante temperie, Nouiomagum profectus est, & post celebratam ibidem Paschalis festi solemnitatem, propter fraudulentam Saxonum promissiones, quibus fidem habere non poterat, ad locum qui Paderbrunna * vocatur, generalem populi sui Conuentum in eo habiturus, cum ingenti exercitu in Saxoniā profectus est. Eò cum venisset, totum perfidæ gentis Senatum ac populum, quem ad se venire iusserat, morigerum ac fallaciter * sibi deuotum inuenit. Nam cuncti ad eum venerunt, præter VVidixindum vnum è primoribus VVestfalorum, qui multorum sibi facinorum conscius, & ob id Regem veritus, ad Sigifridum Danorum Regem profugerat. Ceteri qui venerant ita se Regis potestati submittere, vt ea conditione tunc veniam accipere mererentur: si vltèrius sua statuta violarent, & patria & libertate priuarentur. Baptizata est ex eis ibidem maxima multitudo, quæ se quamuis falso Christianam fieri velle promiserat. Venit iisdem & loco & tempore ad Regis præsentiam de Hispania Saracenus quidam nomine Ibinalarabi, cum aliis Saracenis sociis suis, dedens se ac ciuitates, quibus eum Rex Saracenorum præfecerat. Idcirco Rex peracto memorato Conuentu in Franciam reuersus, Natalem Domini in Duciaco * villa, Pascha verò in Aquitania apud Cassinogilum * celebrauit.

DCCCLXXVIII.

* Abatur,

hyemare
constituerat.

Tunc Rex persuasione prædicti Saraceni spem capiendarum quarundam in Hispania ciuitatum haud frustra concipiens, congregato exercitu profectus est: superatòque in regione Vasconum Pyrehei iugo, primò Pompelonem Nauarrorum oppidum aggressus, in deditionem accepit. Inde Iberum amnem vado traiciens, Cæsaraugustam præcipuam illarum partium ciuitatem accessit: accepitque quos Ibinalarabi & Abithaur *, quosque alij quidam Saraceni obtulerunt, obsidibus, Pompelonem reuertitur. Cuius muros, ne rebellare posset, ad solum vsque destruxit: ac regredi statuens, Pyrehei saltum ingressus est. In cuius summitate Vascones insidiis collocatis, extremum agmen adorti, totum exercitum magno tumultu perturbant. Et licet Franci Vasconibus tam armis quam animis præstare viderentur, tamen & iniquitate locorum, & genere imparis pugnæ inferiores effecti sunt. In hoc certamine plerique Aulicorum, quos Rex copiis præfecerat, interfecti sunt: direpta impedimenta, & hostis propter notitiam locorum statim in diuersa dilapsus est. Cuius vulneris accepti recordatio magnam partem rerum feliciter in Hispania gestarum in corde Regis obnubilauit. Interea Saxones velut occasionem nacti, sumptis armis ad Rhenum vsque profecti sunt. Sed cum amnem traicere non possent, quicquid à Duicia ciuitate vsque ad fluuenta Mosellæ vicorum villarumque fuit, ferro & igne depopulati sunt. Pari modo sacra profanæque pessundata. Nullum ætatis aut sexus discrimen ira hostis fecerat: vt liquidò apparet, eos non prædandi, sed vltionem exercendi gratiâ Francorum terminos introisse. Cuius rei nuncium cum Rex apud Autisiodorum ciuitatem accepisset, extemplo Francos Orientales atque Alemannos ad propulsandum hostem festinare iussit. Ipse ceteris copiis dimissis, Haristallium villam in qua hyemaret * venit. At Franci atque Alemanni, qui

A qui contra Saxones missi erant, magnis itineribus ad eos ire contendunt, si forte in finibus suis eos inuenire possent. Sed illi iam re peracta reuertebantur ad sua. Quorum vestigia secuti qui à Rege missi fuerunt, in pago Hassiorum super fluuium Adernam iter agentes reppererunt: eosque statim in ipso fluminis yado adorti, tanta strage cæciderunt, vt ex ingenti multitudine ipsorum vix pauci domum fugiendo peruenisse dicantur.

CAROLVS
MAGNVS.

D C C L X X I X.

779.

A T Rex de Haristallio, vbi hyemauerat, & vbi Natalem Domini ac sanctum Pascha celebrauerat, prima veris temperie mouens, Compendium venit. Et cum inde peracto propter quod venerat negotio reuerteretur, occurrit ei Hildebrandus Dux Spoletanus cum magnis muneribus in villa VVirciniaco. Quem benignissimè recepit, & muneribus donatum in Ducatum suum remisit. Ipse animo ad Saxoniam expeditionem intento, Duriam venit: habitoque iuxta morem generali Conuentu, Rhenum traiecit, & vsque ad Lippiam cum exercitu peruenit. Cui cum Saxones in quodam loco, qui Bucholt vocatur, vana spe ducti, resistere tentarent, pulsifugatique sunt. Rex VVestfalorum regionem ingressus, omnes eos in deditionem accepit. Inde ad VViferam veniens, castris positus in loco nomine Medufulli, statiuam per aliquot dies habuit. Ibi Angeri & Ostfali venientes & obsides dederunt, & sacramenta iurauerunt. Quibus peractis, Rex trans Rhenum ad VVormaciam ciuitatem in hyberna se recepit.

B

D C C L X X X.

780.

I N D E cum primùm temporis opportunitas adesse visa est, iterum cum magno exercitu in Saxoniam profectus est: transiensque per arcem Eresburgum ad fontem Lippiæ venit, vbi castrametatus, per aliquot dies moratus est. Inde ad Orientem itinere conuerso, ad Obacrum fluuium accessit. Cui cum ibi omnium Orientalium partium Saxones vt iusserat occurrissent, maxima eorum multitudo in loco, qui Horheim appellatur, solita simulatione baptizata est. Profectus inde ad Albiam: castrisque in eo loco, vbi Hora & Albia confluunt, ad habenda statiuam collocatis, tam ad res Saxonum qui exteriorem, quàm & Sclauorum qui vltiorem fluminis ripam incolunt, componendas operam impendit. Quibus tunc pro tempore ordinatis atque dispositis, in Franciam reuersus est. Initioque consilio, orandi ac vota soluendi causa Romam statuit proficisci. Sumptisque secum vxore ac liberis, sine mora in Italiam profectus est. Celebravitque Natalem Domini Ticini, atque ibi residuum hyemis mansit.

D C C L X X X I.

781.

I N D E Romam veniens, honorificè ab Adriano Papa susceptus est. Et cum ibi sanctum Pascha celebraret, baptizauit idem Pontifex filium eius P I P I N V M, vnxitque in Regem. Vnxit etiam & L V D O V I C V M fratrem eius, quibus & coronam imposuit. Quorum maior, id est, Pipinus, in Langobardia: minor verò in Aquitania Rex constitutus est. Rege verò Roma digresso, ac Mediolanum veniente, Thomas eiusdem vrbs Episcopus baptizauit ibi filiam eius nomine G I S L A M, & de sacro fonte suscepit. Quibus gestis in Franciam reuersus est. Sed cum Romæ esset, conuenit inter ipsum atque Adrianum Pontificem, vt simul Legatos mitterent ad Tassilonem Ducem Baioariæ, qui eum commonerent de sacramento quod Pipino Regi & filiis eius ac Francis iurauerat: scilicet vt eis subiectus esset, ac obediens. Electi ac directi sunt in hanc Legationem de parte Pontificis Formosus ac Damasus Episcopi, & de parte Regis Richolfus Diaconus, atque Eberhardus Magister Pincernarum. Qui cum, vt iussi erant, commemorato Duci locuti fuissent, in tantum cor eius emollitum est, vt diceret se statim velle ad Regis properare præsentiam, si sibi tales dentur obsides, sub quibus de sua salute dubitare nulla sit necessitas. Quibus datis, sine cunctatione apud VVormaciam ad Regem venit, sacramentum quod iubebatur iurauit, obsides XII, qui imperabantur sine mora dedit: quos Suidbertus Reginensis episcopus de Baioaria in Carisiaco ad conspectum Regis adduxit. Sed idem Dux domum reuersus, non diu in ea quam promiserat fide permansit. Rex autem in eadem villa hyemem transiit, & Natalem Domini & Pascha celebrauit.

D C C L X X X I I.

782.

Æ S T A T I S initio, cum iam propter pabuli copiam exercitus duci poterat, in

Tom. II.

X

CAROLVS
MAGNVS.

Saxoniam eundem, & ibi, vt in Francia quotannis solebat, generalem Conuentum habendum censuit. Traiectoque apud Coloniam Rheni, cum omni Francorum exercitu ad fontem Lippiæ venit: & castris ibi positis, per dies non paucos ibidem moratus est. Vbi inter cetera negotia & Legatos Sigefridi Regis Danorum, & quos ad se Caganus & Iugurrus Principes Hunorum velut pacis causam miserunt, & audiuit & soluit. Cùmque Conuentu completo trans Rhenum in Galliam se recepisset, VVidikindus qui ad Nordmannos profugerat in patriam reuersus, vanis spebus animos Saxonum ad defectionem concitauit. Interea Regi allatum est, quòd Sorabi Sclavi, qui campos inter Albin & Salam interiacentes incolunt, in fines Euringorum ac Saxonum, qui eis erant contermini, prædandi causa fuissent ingressi, & direptionibus atque incendiis quædam loca vastassent. Qui statim accitis ad se tribus ministris suis, Adalgiso Cubiculario, Geilone Comite stabuli, & VVorado Comite Palatij, præcepit vt sumptis secum Orientalibus Francis atque Saxonibus, contumacium Sclauorum audaciam quàm celerrimè comprimerent. Qui cùm iussa facturi Saxoniam fines ingressi fuissent, compererunt Saxones ex consilio VVidikindi ad bellum Francis inferendum esse paratos. Omissoque itinere, quo ad Sclauos ituri erant, cum Orientalium Francorum copiis ad locum, in quo audierant Saxones congregatos, ire contendunt: quibus in ipsa Saxoniam obuiauit Thedericus Comes propinquus Regis, cum iis copiis quas audita Saxonum defectione raptim in Ripuaria congregare potuit. Is festinantibus Legatis consilium dedit, vt primò per exploratores vbi Saxones essent, vel quid apud eos ageretur, quanta possent celeritate cognoscerent: tum si loci qualitas pateretur, simul eos adorirentur. Cuius consilio collaudato, vnà cum illo vsque ad montem qui Sontal appellatur, in cuius Septentrionali latere Saxonum castra erant posita, peruenerunt. In quo loco cùm Thedericus castra posuisset, ipsi sicut cum eo conuenerant, quo facilius montem circumire possent, transgressi VVisiram, in ipsa fluminis ripa castra posuerunt. Habitòque inter se colloquio, veriti sunt ne ad nomen Thederici victoriæ fama transiret, si eum in eodem prælio secum haberent. Ideoque sine eo cum Saxonibus congregari decernunt: sumptisque armis, non quasi ad hostem in acie stantem, sed quasi ad fugientem contendunt. Terga insequi, spoliàque diripere, prout quemquam velocitas equi sui tulerat, qua Saxones in acie pro castris stabant, vnusquisque eorum summa festinatione adoriuntur. Quòd cùm esset peruentum, male etiam pugnatum est. Nam commisso prælio, circumuenti à Saxonibus, penè omnes interfecti sunt. Qui tamen euadere potuerunt, non in sua vnde profecti sunt, sed in Thederici castra, quæ trans montem erant, fugiendo peruenerunt. Sed maior Francis quàm pro numero iactura fuit: quia Legatorum duo, Adalgisus & Geilo, Comitum quatuor, aliorumque clarorum atque nobilium vsque ad xx. interfecti, præter ceteros qui hos secuti potius cum eis perire, quàm post eos viuere maluerunt. Cuius rei nuncium cùm Rex suscepisset, nihil sibi cunctandum arbitratus, collecto festinanter exercitu in Saxoniam proficiscitur. Accitisque ad se cunctis Saxonum primoribus, de auctoribus factæ defectionis inquisiuit. Et cùm omnes VVidikindum huius sceleris auctorem proclamarent, ipsum tamen tradere nequirent, eo quòd re perpetrata ad Nordmannos se contulerat, ceterorum qui persuasioni eius morem gerentes tantum facinus peregerunt, vsque ad MMMMD. traditi, & super Alaram fluuium, in loco qui Ferdi vocatur, iussu Regis omnes vna die decollati sunt. Huiusmodi vindicta perpetrata, Rex Theodonis villam in hyberna concessit: ibique & Natalem Domini & Pascha more solito celebravit.

783.

DCCLXXXIII.

ARRIDENTE veris temperie, cùm ad expeditionem Saxoniam se præparasset, (nam de omnimoda eorum defectione perlaturum fuerat) priusquam de memorata villa se moueret, HILDIGARDIS Regina vxor eius decessit pridie Cal. Maij. Cuius funeri cùm more solenni iusta persoluisset, in Saxoniam sicut disposuerat duxit exercitum. Cùmque Saxones in eo loco qui Thietmelle vocatur ad pugnam se præparare cognouisset, ad eos summa celeritate contendit: commissoque cum eis prælio, tanta eos cæde prostravit, vt de innumerabili eorum multitudine perpauci euasisse dicantur. Cùmque de loco prælij ad Padrabrunnam*

*Edit vetus
Paderbor-
nam.

A se cum exercitu recepisset, atque ibi castris positis partem exercitus, quæ adhuc de Francia venire debuerat, operiretur, audiuit Saxones in finibus VVestfalorum super fluuium Hafam ad hoc congregari, ut ibi cum eo si venisset acie confingerent. Quo nuncio commotus, adunatis quæ tùm ad se venerant, quasque ante secum habebat, Francorum copiis, ad locum vbi congregati erant sine dilatione profectus est: congressusque cum eis, eadem qua & priùs felicitate dimicauit. Cæsa est eorum infinita multitudo, spoliisque direpta: captiuorum quoque magnus abductus est numerus. Inde victor ad Orientem conuertit, primoque vsque ad VVisiram, deinde vsque ad Albim cuncta deuastando peragravit. Indè reuersus in Franciam, duxit vxorem filiam Radolfi Comitis, natione Francam, nomine **F A S T R A D A M**. Ex qua duas filias procreauit. Eodem anno defuncta est bonæ memoriæ mater Regis **B E R T H R A D A**, IIII. Id. Iul. Ipse in Haristallio villa ibidem hyematurus confedit, ibique Natalem Domini ac sanctum Pascha celebravit.

CAROLVS
MAONVS.

D E C L X X X I V .

784.

B CUM primùm opportunitas temporis aduenit, ad reliquias belli Saxonici cõficiendas Rex animo intento, cum exercitu in loco qui Lippeheim vocatur Rhenum traiecit, & vastatis VVestfalorum pagis, venit ad VVisiram. Cùmque in eo loco, qui Huculbi dicitur, castris super fluuium positis confedisset, vidit se in Aquilonares Saxoniz partes sicut statuerat, propter nimias aquarum inundationes, quæ tam subito ex iugitate pluuiarum acciderant, transire non posse. Idcirco iter in Turingiam conuertit, & filium suum **K A R O L V M** cum parte exercitus in VVestfalorum finibus subsistere iussit. Ipse per Turingiam iter faciens, venit in campestria Saxoniz quæ Albi atque Salzæ fluminibus adiacent: depopulatisque Orientalium Saxonum agris, ac villis incensis, de Schaninge in Franciam regressus est. **K A R O L V S** verò filius eius, cum ei iter agenti in pago **Draigni** iuxta **Lippiam** fluuium occurrisset exercitus, commisso cum eis equestri prælio, felici ac prospero dimicauit euentu. Nam magno eorum numero interfecto, exteris in diuersa fugatis, victor ad patrem **V V o r m a c i a m** reuersus est. Rex autem congregato iterum exercitu, in Saxoniam profectus est: celebratoque in castris Natalitio Domini die, super **Ambram** fluuium in pago **Huettage** *, iuxta castrum Saxonum, quod **Dexidroburg**, ad locum nomine **Rimi**, in qua **V V i s i r a** & **V a g a r n a** confluunt, populabundus accessit. Cùmque eum ulterius progredi, tam hyemalis temporis asperitas, quàm aquarum inundatio prohiberet, **Eresburgum** arcem in hyberna concessit.

* Huetta-
gogc

D E C L X X X V .

785.

C CUM ibi hyemate decreuisset, accitis atque adductis ad se vxore & liberis, reductoque cum eis in eadem arce satis fido ac firmo præsidio, ipse cum expedita manu ad Saxonum pagos vastandos, ac villas diripiendas egressus, inquietam satis hyemem vbique discurrendo, & cuncta cædibus atque incendiis permiscendo, tam per seipsum, quàm per Duces quos miserat Saxonibus, reddidit. Cùmque huiusmodi vastationibus per totum hyberni temporis spacium omnes ferè Saxonum regiones ingenti clade affecisset, transacta tandem hyeme, & aduectis ex Francia comitatibus, publicum populi sui Conuentum in loco qui **Padrabrunna** * vocatur more solenni habuit. Ac peractis iis quæ ad illius Conuentus rationem pertinebant, in pagum nomine **Bardengau** proficiscitur: ibique audiens **V V i d i k i n d u m** & **Albionem** esse in **Transalbina** Saxonum regione, primò eis per Saxones, ut omiſsa perfidiâ ad suam fidem venire non ambigerent, suadere cœpit. Cùmque ipsi facinorum suorum sibi conscij, Regis fidei se committere dubitarent, tandem accepta ab eo quam optabant impunitatis sponſione, atque impetratis quos sibi dari precabantur suæ salutis obsidibus, quos eis **Amaluuinus** vnus **Aulicorum** à Rege missus adduxerat, cum eodem ad eius præsentiam in **Attiniaco** villa venerunt, atque ibi baptisati sunt. Nam Rex postquam ad eos accersendos memoratum **Amaluuinum** direxit, in Franciam reuersus est: quieuitque illa Saxoniz perfidiz peruicacitas per annos aliquot. Ob hoc maxime, quoniam occasiones deficiendi ad rem pertinentes inuenire non potuerunt. Facta est eodem anno trans Rhenum apud Orientales Francos aduersus Regem immodica coniuratio, cuius auctorem **Hartradum** Comitem fuisse constabat.

* Padra-
borna

CAROLVS
MAGNVS.

Sed huius indicium citò ad Regem delatum est, eiusque solertiâ tam valida con-
spiratio citra vllum grande periculum in breui conqueuit: auctoribus eius par-
tim priuatione luminum, partim exilij pœnâ condemnatis.

786.

D C C L X X V I.

CVM & hyemis tempus expletum, & sanctum Pascha in Attiniaco villa fuis-
set à Rege celebratum, exercitum in Britanniam Cismarinam mittere constituit.
Nam cum ab Anglis ac Saxonibus Britannia insula fuisset inuasa, magna pars
incolarum eius mare traiciens, in vltimis Galliarum finibus Venetorum & Corio-
solitarum regiones occupauit. Is populus à Regibus Francorum subactus ac tri-
butarius factus, impositum sibi vectigal, licet inuitus, soluere solebat. Cùmque
eo tempore dicto audiens non esset, missus illuc regiarum mensarum Præpositus Au-
dulfus, perfidæ gentis contumaciam mira celeritate compressit: Regique apud
VVormaciam & obsides quos acceperat, & complures ex populi primoribus ad-
duxit. Rex pace vndique parta, statuit Romam proficisci, & partem Italiae, in
qua Beneuentum situm est, aggredi conueniens esse arbitratus, vt illius Regni
residuam portionem suæ potestati subiiceret, cuius caput capto Desiderio Re-
ge, maioremque partem in Langobardia iam subacta tenebat. Nec diu mora-
tus, sed contractis celeriter Francorum copiis, in ipsa hyemalis temporis aspe-
ritate Italiam ingreditur. Cùmque in Florentia Tuscorum ciuitate Natalem
Domini celebrasset, cum maxima celeritate Romam ire contendit. Quò cum
venisset, ac de profectioe sua in Beneuentum, tam cum Adriano Pontifice,
quàm cum suis optimatibus deliberasset: Aragisus Dux Beneuentanorum au-
dito eius aduentu, compertaque in terram suam intrandi voluntate, propositum
eius auertere conatus est. Misso enim Rumoaldo maiore filio suo cum muneribus
ad Regem, rogare cœpit, ne terram Beneuentanorum intraret. Sed ille longè
aliter de rebus inchoatis faciendum sibi iudicans, retento secum Rumoaldo,
cum omni exercitu suo Capuam ciuitatem Campaniarum accessit: inde bellum ag-
gressurus, ni memoratus Dux propositum Regis salubri consilio præuenisset.
Nam relicta Beneuento, quæ caput illius terræ habetur, in Salernum mariti-
mam ciuitatem velut munitiorem se cum suis contulit: missaque Legatione,
vtrosque filios suos Regi obtulit, promittens se ad omnia quæ imperarentur li-
benter obediturum. Cuius precibus Rex annuens, diuini etiam timoris respec-
tu, bello abstinuit: & minore Ducis filio nomine Grimoaldo obsidis loco susce-
pto, maiorem patri remisit. Accepit insuper à populo obsides vndecim: misit-
que Legatos, qui & ipsum Ducem & omnem Beneuentanum populum per sa-
cramenta obstringerent. Ipse post hæc cum Legatis Constantini Imperatoris,
qui ad petendam filiam suam ad se missi fuerant, locutus est: atque illis dimissis
Romam reuersus, sanctum Pascha magna cum hilaritate celebrauit.

787.

D C C L X X V I I.

CVM adhuc Rex Romæ esset, Tassilo Dux Baioariorum misit Legatos suos,
Arnham videlicet Episcopum, & Hunrichum Abbatem, ad Adrianum Papam,
petens vt inter Regem & illum mediator pacis fieri dignaretur. Nec Pontifex
precibus eius censuit abnuendum, sed sedula admodum instantiâ apud Regem
intercedere curauit, vt inter eos pax & concordia ex suæ Apostolicæ auctori-
tatis admonitione atque interuentione proueniret. Cui cum Rex idem se magno-
perè velle respondisset, simulque à Legatis memorati Ducis inquireret, quan-
do huius pacis firmitatem facere deberent, responderunt sibi de hac re nihil esse
commissum, nec se de hoc negotio aliud facturos, quàm vt responsa Regis atque
Pontificis domino suo reportarent. Quorum verbis Papa commotus, velut fal-
laces ac fraudulentos anathematis gladio statuit feriendos, si ab olim Regi pro-
missa fide discederent. atque ita infecto pacis negotio reuersi sunt. Rex autem
adoratis Sanctorum liminibus, votisque solutis, Apostolica benedictione per-
cepta, in Franciam reuersus est. Et cum vxorem suam Fastradam, filiosque ac fi-
llas, & omnem comitatum quem apud eos dimiserat, VVormaciæ inuenisset, ge-
neralem populi sui Conuentum ibi habere statuit. In qua cum omnia quæ in Ita-
lia gesserat coram optimatibus suis narrando commemorasset, & ad extremum
de Legatis Tassilonis qui ad se Romæ venerant mentio facta fuisset, inuit con-
siliium, vt experiretur quid Tassilo de promissa fide præstare vellet: congrega-

A tóque ingenti exercitu, atque in tres partes diuiso, Baioariam atque ipsum Tassilonem petere constituit. Cúmque Pipinum filium cum Italicis copiis in Tridentinam vallem venire iussisset, Orientales quoque Franci ac Saxones, vt iussi fuerant, ad Danubium, in loco qui Pferinga vocatur, accessissent, ipse cum exercitum quem secum duxerat super Lechum fluuium, qui Alemannos & Baioarios diuidit, in Augustæ ciuitatis suburbano confedit. Inde Baioariam cum tam valida manu procul dubio petiturus, nisi Tassilo sibi ac populo suo, ad Regem veniendo, confideret. Nam videns se vndique circumfessum, venit supplex, ac veniam de ante gestis sibi dari precatus est. Sed & Rex, sicut erat natura mitissimus, supplici ac deprecanti pepercit: acceptisque ab eo, præter filium eius Theodonem, aliis XII. obsidibus, & populo terræ per sacramenta firmato, in Franciam reuersus est. Et in suburbano Mogontiacensi, in villa quæ vocatur Ingelheim, quia ibi hyemauerat, & Natalem Domini & Pascha celebravit.

DCCLXXXVIII.

788.

CVM in eadem villa generalem populi sui Rex fieri decreuisset Conuentum, ac Tassilonem Ducem, sicut & ceteros vassos suos in eodem adesse iussisset, atque ille vt ei fuerat imperatum, ad Regis præsentiam peruenisset, crimine læsæ maiestatis à Baioariis accusatus est. Obiiciebant ei, quod postquam filium suum obfidem Regi dederat, suadente coniuge sua Luitburga, quæ filia Desiderij Regis Langobardorum fuit, & post patris exilium Francis inimicissima semper extitit, in aduersitatem Regis: & vt bellum contra Francos susciperent, Hunorum gentem doncitarer. Quod verum fuisse rerum in eodem anno gestarum probauit euentus. Obiiciebantur ei & alia complura & dicta & facta, quæ non nisi ab inimico & irato vel fieri vel proferri poterant, quorum ne vnum quidem inficiari cœpit. Sed noxæ conuictus, vno omnium assensu vt læsæ maiestatis reus, capitali sententiâ damnatus est. Sed clementia Regis, licet morti addictum, liberare curauit. Nam mutato habitu in Monasterium missus est: vbi tam religiosè vixit, quàm libens intrauit. Similiter & Theodo filius eius tonsus, & monasticæ conuersationi mancipatus est. Baioarij quoque, qui perfidiæ ac fraudis eorum conscij & consentanei fuisse perhibebantur, exilio per diuersa loca relegabantur. Huius verò, sicut Tassiloni promiserant, duobus exercitibus comparatis, vno marchiam Foroiulensem, altero Baioariam aggressi sunt. sed frustra. Nam in vtroque loco victi, fugatique sunt: & multis suorum amissis, cum magno damno ad loca sua se receperunt. Quam iniuriam velut vindicaturi, Baioariam iterum maioribus copiis petierunt: sed in primo congressu pulsi à Baioariis, & innumera multitudo eorum cæsa, multi etiam ex iis, qui per fugam euadere conati, Danubium tranare voluerunt, gurgitibus fluminis absorpti sunt. Interea Constantinus Imperator propter negatam sibi Regis filiam iratus, Theodorum Patritium Siciliæ Præfectum, cum aliis Ducibus suis, fines Beneuentanorum vastare iussit. Qui cum imperata exequerentur, Grimoaldus, qui eodem anno post mortem patris Dux Beneuentanis à Rege datus est, & Hildebrandus Dux Spoletanorum, cum copiis quas congregare potuerunt in Calabria eis occurrerunt: habentes secum Legatum Regis VVinigisum, qui postea in Ducatu Spoletano Hildebrando successit. Commissioque prælio, immodicam ex eis multitudinem cæciderunt, ac sine suo suorumque graui dispendio victores facti, magnum captiuorum ac spoliolorum numerum in sua castra retulerunt. Rex autem in Baioariam profectus, eandem prouinciam cum suis terminis ordinauit, atque disposuit: atque inde regressus, in Aquisgranò Palatio suo, vbi hyemauerat, & diem Domini Natalitium, sanctumque Pascha more solenni celebravit.

DCCLXXXIX.

789.

NATIO quædam Sclauonorum est in Germania, sedens super littus Oceani, qui propria linguâ VVelatabi, Francica autem VVilli vocantur. Ea Francis semper inimica, & vicinos suos, qui Francis vel subiecti, vel fœderati erant, odiis infectari, belloque premere ac laceffere solebat. Cuius insolentiam Rex longius sibi non ferendam ratus, bello eam aggredi statuit: comparatoque ingenti exercitu, Rhenum apud Coloniam traiecit. Inde per Saxoniam iter agens, cum ad Albiam peruenisset, castris in ripa positis annum duobus pontibus iunxit:

CAROLVS
MAGNVS.

quorum vnum ex vtroque capite vallo muniuit, & imposito præsidio firmavit. Ipse fluuio transito, quò constituerat exercitum duxit: ingressusque V Vilforum terram, cuncta ferro & igne vastari iussit. Sed gens illa quamuis bellicosa, in sua numerositate confidens, impetum exercitus regij diu sustinere non valuit: ac proinde cum primùm in ciuitatem Dragavviti ventum est, V Viltzan (nam is ceteris V Vilforum regulis & nobilitate generis, & auctoritate senectutis præminabat) extemplo cum omnibus suis ad Regem de ciuitate processit: obsides qui imperabantur dedit, fidem se Regi ac Francis seruaturum iureiurando promissit. Quem ceteri Sclauorum primores ac reguli secuti, omnes se Regis ditioni subdiderunt. Tum ille subacto illo populo, & obsidibus quos dare iusserat acceptis, eadem via qua venerat ad Albiam regressus est: & exercitu per pontem reducto, rebus quoque ad Saxones pertinentibus secundum tempus dispositis, in Franciam reuersus est. Et in V Vormacia ciuitate & Natalem Domini & Pascha celebrauit.

790.

DCCXC.

Hoc anno nulla expeditio à Rege facta est, sed in V Vormacia residens Legatos Hunorum & audiuit, & suos vicissim ad eorum Principes misit. Agebatur de confiniis inter eos Regnorum suorum, quibus in locis esse deberent. Hæc contentio atque altercatio, belli, quod postea cum Hunis gestum est, seminarium & origo fuit. Rex autem ne quasi per otium torpere ac tempus terere videretur, per Mœnum fluuium ad Salæ Palatium suum in Germania iuxta Salam fluuium constructum nauigauit: atque inde iterum per eundem amnem secunda aquâ in V Vormaciam reuersus est. Cumque ibi hyemaret, ipsum Palacium in quo conuersabatur casu accidente nocturno incendio concrematum est. Ibi tamen permanens, & Natalem Domini & sanctum Pascha celebrauit.

791.

DCCXCI.

TRANSACTO vere, circa æstatis initium Rex de V Vormacia mouens Baioariam profectus est, ea meditatione, vt Hunis factorum suorum vicem redderet, & eis quàm primùm posset bellum inferret. Comparatis igitur ad hoc ex omni Regno suo quàm validissimis copiis & com meatibus, bipartito exercitu iter agere cœpit. Cuius partem Thederico Comiti, & Meginfrido Cubiculario suo committens, eos per Aquilonarem Danubij ripam iter agere iussit. Ipse cum parte, quam secum retinuit, Australem eiusdem fluminis ripam Pannoniam petiturus occupauit: Baioariis cum com meatibus exercitus, qui nauibus deuehebantur, per Danubium secunda aqua descendere iussis. Ac sic inchoato itinere, prima castra super Anesum posita sunt. Nam is fluuius inter Baioariorum atque Hunorum terminos medius currens, certus duorum Regnorum limes habebatur. Ibi supplicatio per triduum facta, vt id bellum prosperos ac felices haberet euentus. Tum demum castra mota, & bellum genti Hunorum à Francis indictum est. Pulsis igitur Hunorum præsiidiis, ac destructis munitionibus, quarum vna super Cambum fluuium, altera iuxta Comagenos ciuitatem in montem Cumeberg, vallo firmissimo erat extructa, ferro & igne cuncta vastantur. Cumque Rex cum eo quem ducebat exercitu vsque ad Arrabonis fluentia venisset, transmissis eodem fluuio, per ripam eius vsque ad locum quo is Danubio miscetur accessit: ibique stauit per aliquot dies habitis, per Baioariam reuerti statuit. Alias verò copias, quibus Thedericum & Meginfridum præfecerat, per Bohemos Behemannos * via qua venerant reuerti præcepit. Sic peragrata ac deuastata magna parte Pannoniæ, cum incolumi exercitu Francorum in Baioariam se recepit. Saxones autem & Frisones cum Thederico & Meginfrido per Behemannos, vt iussum erat, domum regressi sunt. Facta est autem hæc expeditio sine omni rerum incommodo, præter quod in illo, quem Rex ducebat, exercitu tanta equorum lues exorra est, vt vix decima pars de tot millibus equorum remansisse dicatur. Ipse autem cum dimissis copiis Reginum ciuitatem, quæ nunc Reganesburg vocatur, venisset, & in ea hyematurus confedisset, ibi Natalem Domini & Pascha celebrauit.

* Bohemos

792.

DCCXCII.

ORSELLIS est ciuitas in Pyrenei montis iugo sita, cuius Episcopus nomine Felix, natione Hispanus, ab Elipando Toleti Episcopo per literas consultus,

A quid de humanitate Saluatoris Dei & Domini nostri IESV CHRISTI sentire deberet, vtrum secundum id quod homo est, proprius an adoptiuus Dei filius credendus esset ac dicendus: valde incaute atque inconsiderate, & contra antiquam Catholicæ Ecclesiæ doctrinam, adoptiuum non solum pronunciauit, sed etiam scriptis ad memoratum Episcopum Libris pertinacissime prauitatem opinionis suæ defendere curauit. Huius rei causa ductus ad Palatium Regis, qui tunc apud Reginum Baioriæ ciuitatem, in qua & hyemauerat, residebat. Vbi congregato Episcoporum Concilio auditus est, & errasse conuictus, ad præsentiam Adriani Pontificis Romam missus: vbi etiam coram ipso in Basilica beati Petri Apostoli heresim confessus est atque abdicauit. Quo facto, ad ciuitatem suam reuersus est. Rege verò ibidem ætatem agente, facta est contra eum coniuratio à filio suo maiore nomine PIPINO, & quibusdam Franciis, qui se crudelitatem Fastradæ Reginæ ferre non posse asseuerabant: atque idè in necem Regis conspirauerant. Quæ cum per Ardufum Langobardum detecta fuisset, ipse ob meritum fidei seruatz Monasterio S. Dionysij donatus est. Auctores verò coniurationis vt rei læsæ maiestatis partim gladio cæsi, partim patibulis suspensi, ob mediatum scelus tali morte multati sunt. Rex autem propter bellum cum Hunis susceptum in Baioria sedens, pontem naualem quo in Danubio ad id bellum vteretur ædificauit, ibique Natalem Domini & sanctum Pascha celebrauit.

DCCXCIII.

793.

CVM Rex bellum à se inchoatum conficere cuperet, & Pannoniam iterum petere decteuisset, nunciatum est copias, quas Thedericus Comes per Frisiam ducebat, in pago Rhiustri iuxta VVisiram à Saxonibus esse interceptas atque deletas. Cuius rei nuncio accepto, magnitudinem damni dissimulans, iter in Pannoniam intermisit. Persuasum tunc Regi erat, si inter Radantiam & Almonum fluuios fossa nauium capax duceretur, posse commodè è Danubio in Rhenum nauigari, quod alter Dahubio, alter Mœno miscetur. Confestim cum omni comitatu suo eò venit, congregataque hominum multitudine totum autumnum tempus in eo opere consumpsit. Ducta est fossa inter prædictos fluuios duum millium passuum longitudine, latitudine ccc. pedum: sed in cassum. Nam propter iuges pluuias, & terram quæ palustris erat nimio humore suapte natura imbutam, cœptum opus consistere non potuit. Sed quantum interdium terræ à fossoribus fuerat egestum, tantum noctibus humo iterum in locum suum relabente subsidebat. In hoc opere occupato duo valde displicentia de diuersis terrarum partibus allata sunt. Vnum erat Saxonum omnimoda defectio: alterum quod Saraceni Septimaniam ingressi, prælioque cum illius limitis Custodibus atque Comitibus conferto, multis Francorum interfectis, victores ad sua regressi sunt. Quibus rebus commotus, in Franciam reuersus est: celebrauitque Natalem Domini apud sanctum Kilianum in VVirtziburgo iuxta Mœnum fluuium: Paschalis verò festi solennitatem super eundem fluuium in villa Franconofurt, in qua & hyemauerat.

DCCXCIV.

794.

REX ad condemnandam heresim Felicianam ætatis initio, quando & generalem populi sui Conuentum habuit, Concilium Episcoporum ex omnibus Regni sui Prouinciis in eadem villa congregauit. Affuerunt etiam in eadem Synodo Legati Romani Pontificis, Theophilactus ac Stephanus Episcopi, vicem tenentes eius à quo missi fuerant Adriani Papæ. In quo Concilio & heresis memorata condemnata est, & Liber contra eam communi Episcoporum auctoritate compositus: in quo omnes subscripserunt. Synodus etiam, quæ ante paucos annos in Constantinopoli sub Irene & Constantino filio eius congregata, & ab ipsis non solum septima, verum etiam vniuersalis erat appellata, vt nec septima nec vniuersalis haberetur dicereturve, quasi superuacua in totum ab omnibus abdicata est. Mortua est ibi Fastrada Regina, & Moguntiaci apud sanctum Albanum sepulta. Quibus peractis, Rex bipertito exercitu Saxoniam petere statuit, eo videlicet modo, vt ipse cum dimidia parte copiarum ab Australi parte intraret, KAROLVS verò filius eius cum alia medietate Rhenum apud Coloniam traiceret, & in eandem regionem ab Occidente veniret. Quo facto, licet Saxones in

X iij

CAROLVS
MAGNVS.

campo, qui Sintfelt vocatur, quasi prælium cum Rege commissuri confedissent, A ibique aduentum eius operirentur, amissa victoriæ spe quam sibi paulò antè falso pollicebantur, ad deditionem omnes conuersi sunt: victique sine prælio Regis victoris potestati se subdiderunt. Dederunt igitur obsides, & iureiurando fidem se Regi velle seruare promiserunt. Sic omisso prælio & Saxones domum reuerfi sunt, & Rex transmissio Rheno in Galliam se recepit. Et cum Aquasgrani venisset, ibidem hybernis habitis, & Natalem Domini & Pascha celebrauit.

795.

DCCXCV.

QUANQVAM Saxones ætate præterita & obsides dedissent, & secundum quod iussi erant sacramenta iurassent: Rex tamen illorum perfidiæ non immemor, Conuentum generalem trans Rhenum in villa Cuffenstein, quæ super Mœnum contra Moguntiacum urbem sita est, more solempni habuit, atque inde cum exercitu Saxoniam ingressus, penè totam populando peragrauit. Cùmque in pagum Bardengau peruenisset, & iuxta locum qui Bardenvvig vocatur positis castris, Sclauorum quos ad se venire iusserat expectaret aduentum: subito ei nunciatum est, VViltzan Regem Abotritorum cum Albim traiceret, in dispositas à Saxonibus insidias in ipso flumine incidisse, & ab eis esse interfectum. Quod factum animo Regis ad Saxones citiùs debellandos velut quosdam stimulos addidit, & in odium perfidæ gentis ampliùs excitauit. Terra igitur magna parte vastata, & obsidibus quos dare iusserat acceptis, in Franciam reuersus est. In hac expeditione, dum castra super Albim haberet, venerunt ad eum Legati de Pannonia, vnus ex primoribus Hunorum, qui apud suos vocabatur Thudun. Is & suum aduentum, & se Christianum fieri velle promisit. Rex autem Aquasgrani veniens, sicut & anno priori, ibi temporibus suis & Natalem Domini & Pascha celebrauit.

796.

DCCXCVI.

ROMÆ Adriano defuncto, Leo Pontificatum suscepit. Et mox per Legatos suos clauis confessionis sancti Petri, ac vexillum Romanæ urbis cum aliis muneribus Regi misit: rogauitque vt aliquem de suis optimatibus Romam mitteret, qui populum Romanum ad suam fidem atque subiectionem per sacramenta firmaret. Missus est ad hoc Engilbertus Abbas Monasterij sancti Richarij. Per quem etiam tunc ad S. Petrum magnam partem thesauri, quem Ericus Dux Foroiuliensis spoliata Hunorum Regia, quæ Ringus vocabatur, eodem anno de Pannonia Regi detulerat, misit: reliquum verò inter optimates & aulicos, ceterosque in Palatio suo militantes, liberali manu distribuit. Atque iis expletis, ipse cum exercitu Francorum Saxoniam petiit. Pipinum verò filium suum cum Italicis ac Baioaricis copiis in Pannoniam ire iussit: & ipse quidem Saxonia magna ex parte vastata, ad hyemandum Aquasgrani Palatium reuertitur. Pipinus autem Hunis trans Tizam fluumium fugatis, eorumque regia, quæ vt dictum est Ringus, à Langobardis autem Campus vocatur, ex toto destructa, direptis penè omnibus Hunorum opibus, ad patrem Aquisgrani hyberna habentem venit, ac spolia Regni quæ secum detulit eidem præsentauit. Thudun etiam, de quo superiùs mentio facta est, fidem dictis suis adhibens, ibidem ad Regem venit: ibique cum omnibus, qui secum venerant, baptisatus ac remuneratus est. Post datum fidei seruandæ sacramentum domum rediit, sed in promissa fide diu manere noluit: nec multo post perfidæ suæ pœnas dedit. Rex, vt dictum est, Aquisgrani in hybernis confidens, ibi & Natalem Domini & Pascha celebrauit.

797.

DCCXCVII.

BARCINONA ciuitas in limite Hispanico sita, quæ alternante rerum euentu, nunc Francorum, nunc Saracenorum ditioni subiiciebatur, tandem per Zatum Saracenum, qui tunc eam inuaserat, Regi reddita est. Nam is ætatis initio Aquasgrani ad Regem venit, seque cum memorata ciuitate spontanea deditione illius potestati submitit. Qua recepta, Rex filium suum LVDVICVM ad obsidionem Oscæ cum exercitu in Hispaniam misit, & ipse more solito, ad contundendam perfidæ gentis contumaciam, Saxoniam vastaturus intrauit. Nec priùs destitit, quàm omnes terminos eius peragrasset. Nam vsque ad vltimos fines eius, qua inter Albim & VVisiram Oceano abluitur, accessit. Indè regressus, cum Aquasgrani venisset, ibique Abdellam Saracenum filium Ibinmauge *

* Aben-
mauge

A Regis de Mauritania ad se venientem suscepisset, Legatumque Nicetæ Patrîtij, qui tunc Siciliam procurabat, nomine Theoctistum, literas Imperatoris de Constantinopoli missas deferentem audisset: consilium inuit, vt ad conficiendum Saxonicum bellum, in ipsa regione hyemaret. Sumpto igitur comitatu suo, Saxoniam petiit, castrisque super VVisiram positus confedit, & locum castrorum Heristelli vocari iussit. Qui locus ab incolis vsque in præsens ita nominatur. Exercitum verò, quem secum adduxit, per totam Saxoniam in hyberna diuisit. Illuc Pipinum de Italica & Ludouicum de Hispanica expeditione regressos, ad se venire iussit. Ibi Legatos Hunorum cum magnis muneribus ad se missos audiuit, & absoluit. Ibi Legatum Adelfonsi Regis Asturicæ atque Galeticæ sibi dona deferentem suscepit. Inde iterum Pipinum ad Italiam, Ludouicum ad Aquitaniam misit: cum quo & Abdellam Saracenum ire iussit. Qui postea vt ipse voluit in Hispaniam ductus, & illorum fidei, quibus se credere non dubitauit, commissus est. Rex autem in Saxonia residens, ibi & Natalem Domini, & Pascha celebrauit.

DCCXCVIII.

798.

CVM iam ver accederet, nondum tamen propter pabuli inopiam exercitus de hybernis produci potuisset, Saxones Transalbiani occasionem nacti, Legatos Regis, qui ad eos ob iustitias faciendas missi erant, comprehensos interficiunt, paucis eorum quasi ad nunciandum reseruatis: trucidantes cum ceteris & Godeschalcum Regis Legatum, quem ille ante paucos dies ad Sigifridum Regem Danorum miserat. Is cum Legatione functus reuerteretur, ab huius seditionis auctoribus interceptus atque occisus est. Quibus acceptis, Rex grauius commotus, congregato exercitu in loco cui Munda nomen, super VVisiram castra posuit, atque in fœdifragos ac desertores arma corripuit, & vltor necis Legatorum suorum, quicquid Saxonie inter Albiam ac VVisiram interiacer, totum ferro & igne vastauit. Transalbiani autem, qui Nordmanni vocantur, superbia elati, eò quòd Legatos Regis impune occidere potuerunt, arreptis armis contra Abotritos proficiscuntur. Quorum Dux Thrasico, cognito Transalbianorum motu, eis cum omnibus copiis suis in loco, qui Suentana vocatur, occurrit: commissioque prælio, ingenti eos cæde prostrauit. Nam in prima congressione quatuor milia eorum cecidisse narrauit Legatus Regis Eberuvinus nomine, qui in eodem prælio fuit, & in Abotritorum acie dextrum cornu tenuit. Fusi igitur fugatique, & multis suorum amissis, cum magna calamitate ad loca sua reuersi sunt. At Rex in Franciam regressus, cum Aquasgrani venisset, primò Legatos Irenes Imperatricis ad se de Constantinopoli missos audiuit. Nani Constantinus filius eius propter morum insolentiam à suis comprehensus, & excæcatus est. Quibus petentibus Sisimium fratrem Tarasij Constantinopolitani Episcopi, olim in prælio captum, domum redire permisit. Legati fuere Michaël cognomento Ganglianos, & Theophilus Presbyter de Blachernis. Post quorum absolutionem venere de Hispania Legati Adelfonsi Regis, Basiliscus & Froia, munera deferentes, quæ ille de manubiis, quas victor apud Olisipponam ciuitatem à se expugnatam ceperat, Regi mittere curauit. Mauros videlicet septem, cum totidem mulis atque loriceis: quæ licet pro dono mitterentur, magis tamen insignia victoriæ videbantur. Quos & benigne suscepit, & remuneratos honorificè dimisit. Insulæ Baleares, quæ nunc ab incolis earum Maiorica & Minorica vocitantur, à Mauris piraticam exercentibus deprædatæ sunt. Rex verò Aquisgrani hyemauit, & ibi Natalem Domini & Pascha more solito celebrauit.

DCCXCIX.

799.

ROMÆ Leo Papa cum litaniam processurus de Lateranis ad Ecclesiam beati Laurentij, quæ ad Craticulam vocatur, equo sedens pergeret, in insidias à Romanis positas iuxta eandem Basilicam incidit. Vbi equo deiectus, & erutus oculis, vt aliquibus visum est, lingua quoque amputata, nudus ac semiuivus in platea relictus est. Deinde iussu eorum, qui huius facti auctores fuere, in Monasterium sancti Erasmi Martyris velut ad curandum missus, Albinus cuiusdam Cubicularij sui cura noctu per murum demissus, à VVinigiso Duce Spoletano, qui audito huiusmodi facinore Romam festinus aduenerat, susceptus, ac Spoletum

CAROLVS
MAGNVS.

deductus est. Cuius rei nuncium cum Rex accepisset, ipsum quidem ut Vicarium A sancti Petri, & Romanum Pontificem, cum summo honore ad se præcepit adduci. Iter tamen suum, quod in Saxoniam facere constituerat, non omisit. Habito itaque generali Conuentu super Rhenum, in loco qui Lippenheim vocatur, ibique eodem ane transmissio cum toto exercitu suo, ad Paderbunnam accessit: ibique in castris confidens, Pontificis ad se properantis præstolatur aduentum. Misit interea filium suum KAROLVM ad Albim cum parte exercitus, propter quædam negotia cum VVilsis & Abotritis disponenda, & quosdam Saxones de Nordluidis recipiendos. Cuius reuersionem cum expectat, venit Pontifex, & valde honorifice ab illo susceptus est: mansitque apud eum dies aliquot. Et cum ei cuncta propter quæ venerat intimasset, iterum Romam cum magno honore per Legatos Regis, qui cum eo missi sunt, reductus, atque in locum suum restitutus est. Quo dimisso, Rex paucos dies ibidem moratus, Legatum Michaëlis Patritij de Sicilia nomine Daniele, ad se missum absoluit. Accepit etiam triste nuncium de Gerholti & Erii interitu: quorum alter, Gerholtus videlicet Baiariæ Præfectus, commisso cum Hunis prælio cecidit. Alter verò, id est Ericus, post multa prælia & insignes victorias apud Tarfaticam Liburniæ ciuitatem insidiis oppidanorum interceptus atque interfectus est. Rebus itaque Saxonum pro rerum opportunitate dispositis, Rex in Franciam reuertitur. Et cum Aquilgrani hyemaret, VVido Comes ac Præfectus Britanici limitis, qui eodem anno cum sociis Comitibus totam Britonum Prouinciam perlustrauerat, arma Ducum qui se dederunt, inscriptis singulorum nominibus, detulit. Videbatur enim ea Prouincia tum ex toto subacta, fuissetque nisi perfidæ gentis instabilitas citò id aliorum more solito commutasset. Allata sunt & signa, quæ occisis in Maiorica Mauris prædonibus erepta fuerunt. Et Azan Saracenus Præfectus Oscæ clauis vrbs cum aliis donis Regi misit, promittens eam se traditurum si opportunitas eueniret. Sed & Monachus quidam de Hierosolymis veniens, benedictionem & reliquias de loco Resurrectionis Dominicæ, quæ Patriarcha Regi miserat, detulit. Et Rex Natalem Domini in eodem Palatio residens celebravit: ac Monachum reuerti volentem absoluens, Zachariam quendam Presbyterum de Palatio suo cum eodem ire iussit, cui & donaria sua ad illa veneranda loca deferenda commisit.

800.

DCCC.

REDEVENTE verna temperie, medio ferè Martio Rex Aquilgrani digressus, littus Oceani Gallici perlustravit: & in ipso mari, vbi tunc piraticam Nordmanni exercebant, classem instituit, præsidia disposuit, sanctum Pascha apud Sanctum Richarium celebravit. Inde iterum per littus maris agens, Rotomagum ciuitatem venit: ibique Sequana ane transmissio, Turonos ad Sanctum Martinum orationis causa profectus est. Moratus ibi dies aliquot propter aduersam Luitgardæ coniugis valetudinem, quæ ibidem & defuncta & humata est. Obiit autem prid. Non. Iun. Inde per Aurelianos ac Parisios Aquilgrani reuersus est. Et mense Augusto inchoante Moguntiacum veniens, generalem Conuentum ibidem habuit, & iter in Italiam indixit: atque inde profectus cum exercitu Rauennam venit, ibique septem non amplius dies moratus, Pipinum filium suum cum eodem exercitu in terram Beneuentanorum ire iussit, mouensque de Rauenta cum filio Anconam vsque peruenit, quo ibi dimisso Romam proficiscitur. Cui pridie quàm illò veniret Leo Papa apud Numentum occurrit, & cum magna veneratione ibidem susceptus est. Post cœnam qua simul refecti sunt, illo ibi manente, Pontifex ad urbem processit, posteròque die in gradibus Basilicæ beati Petri Apostoli cum Episcopis & vniuerso Clero consistens, aduentem Regem equòque descendente Deo laudes dicendo & gratias agendo suscepit, & cunctis psallentibus in Ecclesiam eiusdem beatissimi Apostoli Deum glorificans atque magnificans introduxit. Facta sunt hæc VIII. Cal. Decemb. Post septem verò dies Rex concione vocata cur Romam venisset omnibus patefecit, & exinde quotidie iis propter quæ venerat facienda operam impendit. In quibus ut maximum ita difficillimum erat, quod primò inchoatum est, de inuestigandis videlicet quæ Pontifici obiciebantur criminibus. Qui tamen postquam nullus eorundem criminum probator esse voluit, coram omni populo in Basilica beati Petri

A Apostoli Euangelium ferens, ambonem conscendit, inuocatque Trinitatis nomine, de obiectis se criminibus iureiurando purgavit. Eadem die Zacharias Presbyter, quem Rex Hierosolymam miserat, cum duobus Monachis, quos Patriarcha cum eo ad Regem misit, Romam venit. Ij benedictionis gratia claues Sepulchri Dominici ac loci Caluarie cum vexillo detulerunt. Quos Rex benignè susceptos per aliquot dies secum detinuit: & redire volentes, remuneratos absoluit.

CAROLVS
MAGNVS.

DCCCI.

801.

I P S E autem cum die sacratissima Natalis Domini ad Missarum solennia Basilicam beati Petri Apostoli fuisset ingressus, & coram altari ubi ad orationem se inclinauerat assisteret, Leo Papa coronam capiti eius imposuit, cuncto Romanorum populo acclamante, KAROLO AVGVSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORVM VITA ET VICTORIA. Post quas laudes, à Pontifice more antiquorum Principum adoratus est: ac deinde omisso Patritij nomine IMPERATOR & AVGVSTVS appellatus. Post paucos autem dies iubente ipso ij, qui eundem Pontificem anno superiore deposuerant, in iudicium adducti, & habita de eis quaestione, secundum legem Romanorum vt crimine læsæ maiestatis rei, capite damnati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit. nam & vita & membrorum integritas eis concessa est. Ceterum pro sui facinoris magnitudine exilio damnati sunt. Huius factionis fuere principes Paschalis Nomenclator, & Campulus Sacellarius, & multi alij Romanæ vrbis habitatores nobiles, qui simul omnes eadem sententia damnati sunt. Ordinatis deinde Romanæ vrbis, & Pontificis, totiusque Italiae, non tantum publicis, sed etiam Ecclesiasticis, & priuatis rebus (nam tota hyeme non aliud fecit Imperator) missaque in Beneuentanos iterum expeditione, cum Pipino filio suo post Pascha VII. Kalend. Maij Romam profectus Spoletum venit. Vbi dum esset prid. Kal. Maij hora noctis secundæ terræmotus maximus factus est, quo tota Italia grauiter concutiebatur. Nam & tectum Basilicæ diui Pauli Apostoli magna ex parte cum suis trabibus decidit, & in quibusdam locis vrbes montesque ruerunt. Eodem anno loca quædam circa Rhenum fluiuium, & in Gallia & in Germania tremuerunt. Pestilentia propter mollitiem hiberni temporis facta est. Imperator de Spoletto Rauennam venit, & aliquot dies ibi moratus, Papiam perrexit. Ibi nunciatum est ei Legatos Aaron Regis Persarum portum Pisas intrasse. Quibus obuiam mittens, inter Vercellas & Hipporhediam eos sibi fecit præsentari. Vnus eorum erat Persa de Oriente Legatus prædicti Regis (nam duo fuerant) alter Saracenus de Africa Legatus Amirati Abraham, qui in confinio Africæ in Fossato præsidebat. Hic Isaac Iudæum, quem Imperator ante quadriennium ad memoratum Regem Persarum cum Lanfrido & Sigimundo Legatis suis miserat, reuersum cum magnis muneribus nunciauerunt. nam Lanfridus & Sigimundus ambo in eodem itinere defuncti sunt. Tum ille misit Erchenbaldum Notarium in Liguriam, ad classem parandum, qua elephas & ea quæ cum eo afferebantur subuchi possent. Ipse autem celebrato die Natalis sancti Ioannis apud Hipporhediam, Alpes transgressus in Galliam reuersus est. Ipsa æstate capta est Barcinona ciuitas in Hispania iam biennio obsessa: Zatus Præfectus eius & alij complures Saraceni comprehensi. Et in Italia Reate ciuitas similiter capta & incensa est, eiusque Præfectus Roshelmus comprehensus, & castella quæ ad ipsam ciuitatem pertinebant in dedicationem accepta sunt. Zatus & Roshelmus vna die ad præsentiam Imperatoris deducti, & exilio damnati sunt. Ipsius anni mense Octobri Isaac Iudæus de Africa cum elephanto regressus, portum Veneris intrauit: & quia propter niues Alpinas illac transitum habere non poterat, in Vercellis hyemauit. Imperator Aquasgrani Palatio Natalem Domini celebrauit.

DCCII.

802.

I R E N E Imperatrix à Constantinopoli misit Legatum nomine Leonem Spatharium pacis confirmandæ gratia inter Francos & Græcos: & Imperator vicissim absoluto illo misit Iesse Episcopum Ambianensem & Helingaudum Comitem Constantinopolim, vt pacem cum ea statuerent. Celebratum est Pascha Aquasgrani. Huius anni mense Iul. XIII. Cal. Aug. venit Isaac cum elephante,

CAROLVS
MAGNVS.

& ceteris muneribus quæ à Rege Persarum missa fuerunt, & Aquisgrani omnia Imperatori detulit. nomen elephanti erat Abulabaz. Orthona ciuitas Italiæ in deditionem est accepta. Nuceria quoque frequenti obsidione fatigata, & ipsa in deditionem venit, præsidiumque nostrorum in ea est positum. Imperator æstatis tempore in Arduenna venationi indulgens, misso exercitu Transalbianos Saxones vastauit. Grimoaldus Beneuentanorum Dux in Nuceria V Vinigifum Comitem Spoleti, qui præsidio præerat, aduersa valetudine fatigatum obsedit, & in deditionem accepit, captumque honorificè habuit. Imperator Aquisgrani Natalem Domini celebravit.

803.

DCCCIII.

Hæc hyeme circa ipsum Palatium & finitimas regiones terræmotus factus, & pestilientia subsequuta est. V Vinigifus à Grimoaldo redditus est, & Legati Imperatoris de Constantinopoli reuersi sunt: & venerunt cum eis Legati Nicephori Imperatoris, qui tunc Rempublicam regebat, (nam Irenen post aduentum Legationis Francicæ deposuerant) quorum nomina fuerunt Michaël Episcopus, Petrus Abbas, Calistus Candidatus. Qui venerunt ad Imperatorem in Germania super fluuium Salam in loco qui dicitur Sels, & conditionem faciendæ pacis in scripto susceperunt: & inde dimissi cum epistola Imperatoris Romam regressi, atque Constantinopolim reuersi sunt. Imperator autem in Baioariam profectus, dispositis Pannoniarum causis, Decembri mense Aquasgrani reuersus est, ibique Natalem Domini celebravit.

804.

DCCCIV.

IMPERATOR Aquisgrani hyemavit, æstate autem in Saxoniam ducto exercitu, omnes qui trans Albim & in V Vihmuodi habitabant Saxones cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam, & pagos Transalbianos Abotritis dedit. Eodem tempore Godefridus Rex Danorum venit cum classe sua, nec non & omni equitatu Regni sui, ad locum qui dicitur Sliestorff, in confinio Regni sui & Saxonicæ. Promisit enim se ad colloquium Imperatoris venturum: sed consilio suorum inhibitus, propius non accessit. Imperator autem super Albim fluuium sedebat in loco qui dicitur Holdunsterin, & missa ad Godefridum Legatione pro perfugis reddendis, medio Septembri Coloniam venit. Dimissoque exercitu primò Aquasgrani, deinde Arduennam venit: & venationi cum indulgisset, Aquasgrani reuersus est. Medio Nouembri nunciatum est ei Leonem Papam Natalem Domini secum celebrare velle, vbiunque hoc contingere potuisset. Quem statim, misso ad sanctum Mauricium KAROLO filio suo, honorificè suscipere iussit, ipse ad Remorum ciuitatem obuiam illi profectus est: ibique susceptum, primò Carisiacum villam, vbi Natalem Domini celebravit, deinde Aquasgrani perduxit: & donatum magnis muneribus, per Baioariam ire volentem deduci fecit vsque Rauennam. Causa aduentus eius hæc erat. Perlarum fuerat ad Imperatorem æstate præterita, CHRISTI sanguinem in Mantua fuisse receptum. Propter hoc misit ad Papam, petens vt huius famæ veritatem inquireret. Qui accepta occasione exeundi, primò in Langobardiam quasi pro inquisitione prædicta profectus est, indeque arrepto itinere subito ad Imperatorem vsque peruenit, mansitque apud illum dies octo, & sicut dictum est, Romam repedavit.

805.

DCCCIV.

NON multò post Cakanus Princeps Hunorum propter calamitatem populi sui Imperatorem adiit, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariam & Carnuntum, quia propter infestationem Sclauorum qui Behemanni vocantur, in pristinis sedibus esse non poterant. Illi enim omnem terram Hunorum depopulantes, Lechonem tunc Ducem habuerunt. Hunc Imperator benignè (erat enim Cakanus Christianus, nomine Theodorus) suscepit, & precibus eius annuens, muneribus donatum redire permisit. Qui rediens ad populum suum, paucò tempore transacto diem suum obiit. Et misit Cakanus vnum de optimatibus suis, petens sibi honorem antiquum quem Cakanus apud Hunos habere solebat. Cuius precibus Imperator assensum præbuit, & summam totius Regni iuxta priscum eorum ritum habere præcepit. Eodem anno misit exercitum suum cum filio suo KAROLO in terram Sclauorum qui Behemanni vocantur, qui omnem

A omnem illorum patriam depopulatus, Ducem eorum nomine Lechonem occidit: & inde regressus in Vogesum sylvam ad patrem venit in loco qui dicitur Camp. Nam Imperator Iulio mense de Aquisgrani profectus, per Theodonis villam atque Metis transiens, Vogesum petiit, ibique venationi vacans, post reuersionem exercitus ad Rumerici castellum profectus, ibique aliquantum temporis moratus, ad hyemandum in Theodonis villa Palatio suo confedit. Ibi ambo ad eum filij sui Pipinus & Ludouicus venerunt. celebrauitque ibi Natalé Domini.

CAROLVS
MAGNVS.

DCCCVI.

806.

STATIM post Natalem Domini venerunt V Vilharius & Beatus Dux Venetiæ, nec non & Paulus Dux Iaderæ, atque Donatus eiusdem ciuitatis Episcopus, Legati Dalmatarum, ad præsentiam Imperatoris cum magnis donis. Et facta est ibi ordinatio ab Imperatore de Ducibus & populis tam Venetiæ quàm Dalmatiæ. Illisque absolutis, Conuentum habuit Imperator cum primoribus & optimatibus Francorum de pace constituenda & obseruanda inter filios suos, & diuisione Regni facienda in tres partes, vt sciret vnusquisque illorum quam partem regere deberet, si patre mortuo superstitem esse contingeret. De hac partitione est & testamentum factum, & iureiurando ab optimatibus Francorum confirmatum, & constitutiones pacis conseruandæ causa factæ: atque hæc omnia literis mandata sunt, & Leoni Papæ vt ipse sua manu subscriberet per EGINHARDUM missa. Quibus Pontifex lectis & assensum præbuit, & propria manu subscripsit. Imperator dimisso vtroque filio in Regnum sibi deputatum, Pippino scilicet & Ludouico, de villa Theodonis per Mosellam & Rhenum secunda aqua Nouiomagum nauigauit: ibique Quadragesimale Ieiunium & sacratissimam Paschæ solennitatem celebrauit. Et inde post non multos dies Aquasgrani veniens, KAROLVM filium suum in terram Sclauorum, qui dicuntur Sorabi, & sedent super Albim fluuium, cum exercitu misit. In qua expeditione Miliduch Sclauorum Dux interfectus est: duoque castella ab exercitu ædificata, vnum super ripam fluminis Salz, alterum iuxta fluuium Albim. Sclauisque pacatis, KAROLVS cum exercitu regressus, in loco qui dicitur Sili super ripam Mosæ fluminis ad Imperatorem venit. Missa est & manus de Baioaria & Alemania atque Burgundia sicut anno superiore, in terram Behemannorum, vastatæque terræ non minima portione, absque vlllo graui incommodo regressa est. Eodem anno in Corsicam Insulam contra Mauros, qui eam vastabant, classis de Italia à Pippino missa est. Cuius aduentum Mauri non expectantes, abscesserunt. Vnus tamen nostrorum Hadumarus Comes ciuitatis Genuæ, imprudenter contra eos dimicans, occisus est. In Hispania verò Nauarri & Pampilonenses, qui superioribus annis ad Saracenos defecerant, in fidem recepti sunt. Classis à Nicephoro Imperatore, cui Niceta Patritius præerat, ad recuperandam Dalmatiam mittitur. Et Legati, qui ante quatuor ferè annos ad Regem Persarum missi erant, per ipsas Græcarum nauium stationes transuecti, ad Taruisiani portus receptaculum nullo aduersariorum sæuiente regressi sunt. Imperator celebrauit Natalem Domini Aquisgrani.

DCCCVII.

807.

ANNO superiore IV. Non. Septemb. fuit eclypsis Lunæ. Tunc stabat Sol in XVI. parte Virginis, Luna in XVI. parte Piscium. Hoc autem I. Cal. Feb. fuit Luna XVII. quando stella Iouis quasi per eam transire visa est. Et III. Id. Feb. fuit eclypsis Solis media die, stante vtroque sydere in XXV. parte Aquarij. Iterum IV. Cal. Mart. fuit eclypsis Lunæ, & apparuerunt acies eadem nocte miræ magnitudinis, & Sol stetit in XI. parte Piscium, & Luna in XI. parte Virginis. Nam & stella Mercurij XVI. Cal. April. visa est in Sole quasi parua macula, nigra paululum superius medio centro eiusdem syderis: quæ à nobis octo dies conspicata est. sed quando primùm intrauit vel exiuit, nubibus impredientibus, minimè notare potuimus. Iterum mense Augusto XI. Cal. Sept. eclypsis Lunæ facta est, hora noctis III. Sole posito in V. parte Virginis, & Luna in V. parte Piscium. Sicque ab anni superioris Septembri vsque ad anni præsentis Septembrem ter Luna obscurata est, & Sol semel. Ratbertus Missus Imperatoris, qui de Oriente reuertebatur, defunctus est. Et Legatus Regis Persarum nomine Abdella, cum Monachis de Ierusalem, qui Legatione Thomæ Patriarchæungebantur, quorum nomina

Tom. II.

Y

CAROLVS
MAGNVS.

fuere Georgius & Felix, ad Imperatorem peruenerunt, munera deferentes, quæ A prædictus Rex Imperatori miserat: id est papilionem & tentoria atrij miræ & magnitudinis & pulchritudinis. Erant omnia bisfina, tam tentoria quam & funes eorum, diuersis tincta coloribus. Fuerunt præterea munera præfati Regis pallia serica multa & preciosa, & odores, & vnguenta, & balsamum, nec non & horologium ex aurichalco, arte mechanica mirificè compositum, in quo duodecim horarum cursus ad clepsydram vertebatur, cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo subiectum sibi cymbalum tinnire faciebant: additis in eodem eiusdem numeri equitibus, qui per XII. fenestras completis horis exhibant, & impulsu egressionis suæ totidem fenestras quæ prius erant apertæ claudebant. Nec non & alia multa erant in ipso horologio, quæ nunc enumerare longum est. Fuere præterea inter prædicta munera candelabra duo ex aurichalco miræ magnitudinis & proceritatis. Quæ omnia in Aquis Palatio ad Imperatorem delata sunt. Imperator autem Legatum & Monachos per aliquantum tempus secum retinens in Italiam direxit, atque ibi eos tempus nauigationis expectare iussit. Eodemque anno Burchardum Comitem stabuli sui cum classe misit Corsicam, ut eam à Mauris qui superioribus annis illuc venire constituerant defenderet. Hi iuxta consuetudinem suam de Hispania egressi primò Sardiniam appulsi sunt: ibique cum Sardis prælio commisso, & multis suorum cæsis (nam tria millia ibi cecidisse perhibentur) indè in Corsicam re- B cto cursu peruenerunt. Iterum ibi in quodam portu eiusdem Insulæ cum classe cui Burchardus præerat prælio decertauere, victique ac fugati sunt, amissis XIII. nauibus, & plurimis suorum interfectis. Ad eò illo anno in omnibus locis aduersa fortuna fatigati sunt, ut ipsi sibi hoc accidisse testarentur pro eo quòd anno superiore contra omnem iustitiam de Patellaria insula LX. Monachos asportatos in Hispania vendiderunt. Quorum aliqui per liberalitatem Imperatoris iterum ad sua loca reuersi sunt. Niceta Patritius, qui cum classe Constantinopolitana in Venetia se continebat, pace facta cum Pipino Rege, & induciis vsque ad mensem Augustum constitutis, statione soluta Constantinopolim regressus est. Hoc anno Imperator Pascha Aquis celebrauit, nec non & Natalem Domini.

808.

DCCCVIII.

HYEMS mollissima ac pestilens fuit illo tempore. Verèque inchoante Imperator Nouiomagum profectus, ibi Quadragesimali ieiunio celebrato, ac sancto Paschate, iterum Aquas regressus est. Et quia nunciabatur Godefridum Regem Danorum in Abotritos cum exercitu traiecisse, KAROLVM filium suum ad Albim cum valida Francorum & Saxonum manu misit, iubens ut vesano Regi resisterent, si Saxoniarum terminos aggredi tentaret. Sed ille statuis per aliquot dies in littore habitis, expugnatis etiam & captis aliquot Sclauorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimento reuersus est. Nam licet Thrasiconem C Ducem Abotritorum popularium fidei diffidentem loco pepulisset, Godolai- bium alium Ducem dolo captum patibulo suspendisset, Abotritorum duas partes vectigales sibi fecisset: optimos tamen militum suorum & manu promptissimos amisit, & cum eis filium fratris sui nomine Reginholdum, qui in oppugnatione cuiusdam oppidi cum plurimis Danorum primoribus interfectus est. Filius autem Imperatoris KAROLVS Albim ponte iunxit, & exercitum cui præerat in Hili- nones & Smeldingos, qui & ipsi ad Godefridum defecerant, celerrimè transpo- fuit: populatisque circumquaque eorum agris, transitoque iterum flumine, cum incolumi exercitu in Saxoniam se recepit. Erant cum Godefrido in expe- ditione prædicta Sclau qui dicuntur VVilsi, qui propter antiquas inimicitias quas cum Abotritis habere solebant sponte se copiis eius coniunxerunt: ipsò- que domum reuertente, cum præda quam in Abotritis capere potuerunt & ipsi domum regressi sunt. Godefridus verò prius quam domum reuerteretur, destructo emporio, quod in Oceani littore constitutum lingua Danorum Rerich dicebatur, & magnà Regno illius commoditatem vectigalium persolutione præ- stabat, translatisque inde negotiatoribus, soluta classe ad portum qui Slieborff dicitur cum vniuerso exercitu venit. Ibi per aliquot dies moratus, limitem Regni sui, qui Saxoniam respicit, vallo munire constituit, eo modo, ut ab

A Orientali maris sinu, quem illi Osterfalt dicunt, vsque ad Occidentalem Ocea- ^{CAROLVS}
num totam Egidoræ fluminis Aquilonarem ripam munimentum valli prætexe- ^{MAGNVS.}
ret: vna tantum porta dimissa, per quam carpenta & equites emitti & recipi po-
tuissent. Diuiso itaque opere inter duces copiarum, domum reuersus est. Inter-
ea Rex Nordhumbrorum de Britannia Insula nomine Ardulf, Regno & patria
pulsus, ad Imperatorem dum adhuc Nouiomagi moraretur venit, & patefacto
aduentus sui negotio Romam proficiscitur: Romaque rediens, per Legatos Ro-
mani Pontificis & domini Imperatoris in Regnum suum reducitur. Præerat ea
tempestate Ecclesiæ Rom. Leo III. cuius Legatus ad Britanniam directus est
Adolphus Diaconus de ipsa Britannia Saxo, & cum ipso ab Imperatore missi duo
Abbat, Rutfridus * Notarius, & Nantharius Abbas de sancto Othmaro. Im- * Hruot-
perator verò ædificatis per Legatos suos super Albim fluuium duobus castellis, fridus
præsidioque in eis contra Sclauorum incursionem disposito, Aquisgrani hyema-
uit, Natalémque Domini & Pascha celebrauit.

DCCCIX.

809.

CLASSIS de Constantinopoli missa, primò Dalmatiam, deinde Venetiam
appulit: cumque ibi hyemaret, pars eius Comiacum insulam accessit: commif-
sioque prælio contra præsidium, quod in ea dispositum erat, victa atque fugata
B Venetiam recessit. Dux autem qui classi præerat nomine Paulus, cum de pace
inter Francos & Græcos constituenda, quasi sibi hoc esset iniunctum, apud Pi-
pinum Italiæ Regem agere moliretur, V Vilhario & Beato Venetiæ Ducibus
omnes conatus eius impediens, atque ipsi etiam insidias parantibus, cogna-
ta illorum fraude discessit. At in Occiduis regionibus dominus Ludouicus Rex
cum exercitu Hispaniam ingressus, Dertusam ciuitatem in ripa Iberi fluminis
sitam obsedit: consumptoque in oppugnatione illius aliquanto tempore, vbi eam
tam citò capi non posse vidit, dimissa obsidione, cum incolumi exercitu in Aqi-
tanium se recepit. Postquam Ardulfus Rex Nordhumbrorum reductus est in
Regnum suum, & Legati Imperatoris atque Pontificis reuersi sunt: vnus ex eis,
Adolphus videlicet Diaconus, à piratis captus est, ceteris sine periculo traicien-
tibus, ductusque ab eis in Britanniam, à quodam Cœnulphi Regis homine re-
demprus est, Romamque reuersus. In Tuscia Populonium ciuitas magna à Græ-
cis qui *Opocianæ* vocantur, deprædata est. Mauri quoque de Hispania Corsicam
ingressi, in ipso sancto Paschali Sabbatho ciuitatem quandam diripuerunt, &
præter Episcopum ac paucos senes atque infirmos, nihil in ea reliquerunt. In-
terea Godefridus Rex Danorum per negotiatores quosdam significauit, se au-
disse Imperatorem sibi infensum, ob id quòd in Aborritos duxisset exercitum, &
suas vltus esset iniurias: addens, velle se purgare ab eo quod ei obieciatur, fœ-
deris irruptionem ab illis prius fuisse inchoatam. Petebat etiam, vt conuentus
C Comitum Imperatoris atque suorum iuxta terminos Regni sui trans Albim fie-
ret, in quo res inuicem gestæ proferri, & emendatione digna inter partes enume-
rari potuissent. Non abnuuit Imperator, colloquiũque trans Albim habitum
cum primoribus Danorum in loco qui dicitur Badenfliet, multisque hinc & inde
prolatis ac enumeratis rebus, negotio penitus infecto discessum est. Thrasico
verò Dux Aborritorum, postquam filium suum postulanti Godefrido obsidem
dederat, collecta popularium manu, & auxilio à Saxonibus accepto, vicinos suos
V Vilfos aggressus, agros eorum ferro & igne vastauit. Regressusque domum cum
ingenti præda, accepto iterum à Saxonibus validiori auxilio, Smeldingorum ma-
ximam ciuitatem expugnat: atque iis prosperis successibus omnes qui ab eo defe-
cerant ad suam societatem redire coëgit. His ita gestis, Imperator de Arduenna
Aguas reuersus, mense Nouembri Concilium habuit de processione Spiritus
sancti. Quam quæstionem Ioannes quidam Monachus Hierosolymis primò con-
citauit. Cuius definiendæ causa Bernhardus Episcopus V Vormaciensis, & Adel-
hardus Abbas Monasterij Corbeix, Romam ad Leonem Papam missi sunt. Agita-
tum est etiam in eodem Concilio de statu Ecclesiarum, & conuersione eorum
qui in eis Deo seruire dicuntur: nec aliquid tamen definitum est, propter rerum, vt
videbatur, magnitudinem. Imperator autem, cum ei multa de iactantia & super-
bia Regis Danorũ nunciarentur, statuit trans Albim ciuitatem ædificare, Fran-
corumque in ea ponere præsidium. Cumque ad hoc per Galliam atq; Germaniam

CAROLVS
MAGNVS. homines congregasset, armisque ac ceteris ad usum necessariis rebus instructos A
per Frisiam ad locum destinatum ducere iussisset, Thrasico Dux Abotritorum
in emporio Retich ab hominibus Godefridi per dolum interfectus est. Sed Im-
perator, postquam locus ciuitati construendæ fuerat exploratus, Egbertum Co-
mitem huic negotio exequendo præficiens, Albim traicere, & locum iussit oc-
cupare. Est autem locus super ripam Sturix fluminis nomine Ellesfelt, & oc-
cupatus est ab Egberto Comite & Saxonibus circa Id. Mart. & muniri cœptus.
Aureolus Comes, qui in confinio Hispaniæ atque Galliæ trans Pyreneum con-
tra Oscan & Cæsaraugustam residebat, defunctus est: & Amaro^{*} Præfectus
Cæsaraugustæ locum eius inuasit, & in castellis illius præsidia disposuit. Missã-
que ad Imperatorem legatione, se cum omnibus suis eius obsequio traditurum
promisit. Eclipsis Lunæ facta est VII. Cal. Ian.

* al. Amo-
roz

DCCCX.

310. AMAROS Cæsaraugustæ Præfectus, postquam Imperatoris Legati ad eum
venerunt, petiit vt colloquium fieret inter ipsum & Hispanici limitis Custodes:
promittens se in eodem colloquio cum omnibus in Imperatoris ditionem esse
uenturum. Quod licet Imperator vt fieret annuisset, multis interuenientibus
causis mansit infectum. Mauri de tota Hispania maxima classe comparata, pri-
mò Sardiniam, deinde Corsicam appulerunt, nullòque præsidio in ea inuento,
Insulam penè totam subegerunt. Interea Pipinus Rex perfidiã Ducum Vene-
torum incitatus, Venetiam bello terrã marique statuit appetere. Subactãque Ve-
netia, ac Ducibus eius in deditionem acceptis, eandem classem ad Dalmatiæ lit-
tora vastanda misit. Sed cum Paulus Cephalaniæ Præfectus cum Orientali clas-
se ad auxilium Dalmatis ferendum aduentaret, regia classis ad propria regredi-
tur. Rotrudis filia Imperatoris, quæ natu maior erat, VIII. Id. Iun. diem obiit.
Imperator verò Aquisgrani adhuc agens, & contra Godefridum Regem expe-
ditionem meditans, nuncium accepit, classem ducentarum nauium de Nord-
mannia Frisiam appulisse, cunctasque Frisiaco littori adiacentes Insulas esse va-
statas: iamque exercitum illum in continente esse; terrenaque prælia cum Fri-
sonibus commississe, Danosque victores tributum victis imposuisse, ac vestigalis
nomine centum libras argenti à Frisonibus iam esse solutas: Regem verò domi
esse. quod & reuera ita erat. Qui nuncius adeò Imperatorem concitauit, vt mis-
sis in omnes circumquaque regiones ad congregandum exercitum nunciis, ipse
sine mora Palatio exiens, primò classi occurrere, deinde transmisso Rheno in
loco qui Lippenheim vocatur, copias quæ nondum conuenerant statuit operi-
ri. Vbi dum aliquot dies morareretur, elephas ille, quem ei Aaron Rex Persarum
miserat, subita morte periiit. Congregatis tandem copiis, celerrimè ad Alaram
fluum contendit: castrisque iuxta confluentem eius quo VVifira flumine con-
iungitur positis, minarum Godefridi Regis præstolatur euentum. Nam Rex il-
le vanissima spe victoriæ inflatus, acie se cum Imperatore configere velle iacta-
bat. Sed dum Imperator in memorato loco statiuia haberet, diuersarum rerum
nuncij ad eum perferuntur. Nam & classem, quæ Frisiam vastabat, domum re-
gressam, & Godefridum Regem à quodam suo satellite interfectum: Castellum
nomine Hohbuchi Albi flumini contiguum, in quo Odo Legatus Imperatoris,
& Orientalium Saxonum erat præsidium, à VVillis captum: Et Pipinum Re-
gem Italiæ VIII. Id. Iul. de corpore migrasse: Duasque Legationes de diuersis
orbis partibus, vnam de Constantinopoli, alteram de Corduba, pacis faciendæ
causa aduentare nunciatur. Quibus ille acceptis, disposita pro temporis condi-
tione Saxonia, domum reuertitur. Tanta fuit in ea expeditione boum pestilen-
tia, vt penè nullus tanto exercitui superesset, quin omnes vsque ad vnum in-
tererent. Et non solum ibi, sed etiam per omnes Imperatori subiectas Prouin-
cias in illius generis animalia mortalitas immanissimè grassata est. Imperator
Aquisgrani veniens mense Octobri, memoratas Legationes audiuit, pacemque
cum Nicephoro Imperatore, & cum Abulaz Rege Saracenorum fecit. Nam
Nicephoro Venetiam reddidit, & Heimrichum Comitem olim à Saracenis ca-
ptum Abulaz remittente recepit. Eo anno Sol & Luna bis defecerunt: Sol VIII.
Id. Iul. & II. Cal. Decemb. Luna autem XI. Cal. Iul. & XVIII. Cal. Ian. Corsi-
ca Insula iterum à Mauris vastata est. Amaro^{*} ab Abdiraman filio Abulaz de

A Cæsar Augusta expulsus, & Oſcam intrare compulſus eſt. At Godefrido Dano-
rum Rege mortuo, Hemmingus filius fratris eius in Regnum ſucceſſit, ac pacem
cum Imperatore fecit. CAROLVS
MAGNVS.

DCCCXI.

811.

ABSOLVTO atque dimiſſo Arſaphio Spathario, (hoc erat nomen Legato Ni-
cephori Imperatoris,) eiſdem pacis confirmandæ gratia Legati Conſtantino-
polim ad Imperatorem mittuntur, Hatto Epiſcopus Baſilienſis, & Hugo Comes
Turonicus, & Aio Langobardus de Foroiulij, & cum eis Leo quidam Spatharius
natione Siculus, & VVilharius Dux Venetorum. Quorum alter ante annos de-
cem Romam ad Imperatorem; cum ibi eſſet, de Sicilia profugit, & redire vo-
lens ad patriam remittitur: alter propter perfidiam honore ſpoliatus, Conſtanti-
nopolim ad dominum ſuum duci iubetur. Indicta inter Imperatorem & Hem-
mingum Danorum Regem pax propter hyemis aſperitatem, quæ inter partes
commeandi viam claudebat, in armis tantum iurata ſeruatur, donec redeunte
veris temperie, & viis apertis, quæ immanitate frigoris clauſæ fuerunt, congre-
dientibus ex vtraque parte vtriuſque gentis, Francorum ſcilicet & Danorum,
XII. primoribus ſuper fluuium Egidoram, datis viciffim ſecundum ritum ac mo-
rem ſuum ſacramentis, pax firmatur. Primores autem de parte Francorum hi
fuere, VValach filius Bernhaldi, Burchardus, VVirochus, VVodo, Egbertus, The-
dericus, Abbo, Oſdach, VVigman, omnes Comites. De parte Danorum in pri-
mis fratres Hemmingi Hancvvin & Angandeo, deinde ceteri honorabiles in-
ter ſuos viri, Oſfred cognomento Turdimulo, & VVarſten, & Svomi, & Vrin,
& alius Oſfred filius Heiligon, Oſfred de Sconovve, & Hebbi, & Avvin. Im-
perator verò cum Hemmingo pace firmata, & placito generali ſecundum con-
ſuetudinem Aquis habito, in tres partes Regni totidem exercitus miſit: Vnum
trans Albim in Hilinones, qui & ipſos vaſtauit, & caſtellum Hohbuochi ſupe-
riore anno à VVilſis deſtructum in ripa Albiſ fluminis reſtauravit: Alterum in
Pannonias, ad controuerſias Hunorum & Sclauorum finiendas: Tertium in
Brittones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes rebus proſperè geſtis in-
columes regreſſi ſunt. Ipſe autem propter claſſem, quam anno ſuperiore fieri
imperauerat, videndam, ad Bononiam Gallicam, ciuitatem maritimam, vbi ex-
dem naues congregatæ erant, acceſſit: farumque ibi ad nauigantium curſus di-
rigendos antiquitus conſtitutum reſtauravit, & in ſummitate eiſ nocturnum
ignem accendit. Inde ad Scaldim fluuium veniens, in loco qui Ganda vocatur
naues ad eandem claſſem ædificatas aſpexit, & circa medium Nouembrem A-
quas venit. Obuiarunt ei venienti Legati Hemmingi Regis, Avvin & Hebbi,
munera Regis & verba pacifica deferentes. Fuere etiam Aquis aduentum eiſ
expectantes, qui de Pannonia venerunt, Cani, Zauci, Principes Auarum, &
Thudum, & alij primores Sclauorum circa Danubium habitantium, qui à Du-
cibus copiarum, quæ in Pannoniam miſſæ fuerunt, ad præſentiam Principis ve-
nire iuſſi erant. Interea KAROLVS filius Imperatoris, qui maior natu erat,
X. Non. Decemb. diem obiit. Imperator Aquis hycmauit.

DCCCXII.

812.

Nec multo poſt Hemmingus Danorum Rex deſunctus nunciatur. Cui cum
Sigifridus nepos Godefridi Regis; & Anilo nepos Herioldi quondam Regis
ſuccedere voluiſſent, neque vterque regnare potuiſſet: comparatis copiis, &
commiſſo prælio ambo moriuntur. Pars tamen Amilonis adepta victoria fra-
tres eiſ Heriholtum & Reginfridum Reges ſibi conſtituerunt: quam neceſſario
pars victa ſecuta, eoſdem ſibi regnare non abnuit. In eo prælio x. millia DCCCXL.
viri cecidiſſe narrantur. Nicephorus Imperator poſt multas & inſignes victorias,
in Mæſia prouincia commiſſo cum Bulgaris prælio moritur: & Michaël gener
eiſ Imperator factus, Legatos Imperatoris KAROLI, qui ad Nicephorum miſ-
ſi fuerunt, in Conſtantinopoli ſuſcepit, & abſoluit. Cum quibus & ſuos Legatos
direxit, Michaëlem Epiſcopum & Arſaphium atque Theogniſtum Protospatha-
rios, & per eoſ pacem à Nicephoro inceſſam confirmauit. Nam Aquisgrani,
vbi ad Imperatorem venerunt, ſcriptum pacti ab eo in epiſtola ſuſcipientes, mo-
re ſuo, id eſt Græca lingua, laudeſ eiſ dixerunt, Imperatorem & βασιλέα eum ap-
pellantes: & inde reuerſi Romam, in Baſilica ſancti Petri eundem pacti ſeu fæ-

CAROLVS
MAGNVS.

deris libellum à Leone Papa denuò susceperunt. Quibus dimissis, Imperator generali Conuentu Aquis solenniter habito, Bernhardum filium Pipini nepotem suum in Italiam misit propter famam classis, quæ de Africa & Hispania ad vastandam Italiam venit. Vallonem filium Bernhardi patruelis sui secum esse iussit, quousque rerum euentus securitatem nostris afferret. Hæc classis partim in Corsicam, partim in Sardiniam venit. Ea quidem pars, quæ in Sardiniam venerat, penè tota deleta est. Classis etiam Nordmannorum Hiberniam Scotorum Insulam aggressa, commissioque cum Scotis prælio, parte non modica Nordmannorum interfecta, turpiter fugiendo domum reuersa est. Pax cum Abulaz Rege Saracenorum facta. Item cum Duce Beneuentanorum Grimoaldo, & tributi nomine xxv. millia solidorum auri à Beneuentanis soluta. Expeditio facta in VVilos, & ab eis obsides accepti. Heriholtus & Reginfridus Reges Danorum, missa ad Imperatorem Legatione pacem petunt, & fratrem suum Hemmingum sibi remitti rogant. Hoc anno Id. Maij post meridiem Solis eclypsis fuit.

813.

DCCCXIII.

IMPERATOR Aquisgrani hyemauit, & incipiente verno tempore Amalharium Treuerensem Episcopum, & Petrum Abbatem Monasterij Nonantulz, propter pacem cum Michaële Imperatore confirmandam Constantinopolim misit. Pons apud Moguntiacum mense Maio incendio conflagrauit. Post quod Imperator, cum in Arduenna venaretur, pedum dolore decubuit, & conualescens Aquisgrani reuersus est: ac deinde habito generali Conuentu, euocatum ad se apud Aquasgrani filium suum LVDVICVM Aquitaniz Regem excipiens, coronam illi imposuit, & Imperialis nominis sibi consortem fecit: Bernhardumque nepotem suum ex Pipino filio, Italiae præfecit, & Regem appellari iussit. Concilia quoque iussu eius super statu Ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt: quorum vnum Moguntiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabilloni, quintum Arelati congregatum est. Et constitutionum, quæ in singulis factæ sunt, collatio coram Imperatore in illo Conuentu habita: quas qui nosse voluerit, in suprâ dictis ciuitatibus inuenire poterit. quanquam & in archiuo Palatij exemplaria illarum habeantur. Missi sunt de hoc Conuentu quidam Francorum & Saxonum primores trans Albim fluuium ad confinia Nordmannorum, qui pacem cum eis secundum petitionem Regum illorum facerent, & fratrem eis redderent. Qui cum pari numero, (nam xvi. erant) de primatibus Danorum occurrissent, iuramentis vtrinque factis pax confirmata, & Regum frater eis redditus est. Qui tamen eo tempore domi non erant, sed ad VVesterfœldam cum exercitu profecti. Quæ regio vltima Regni eorum inter Septentrionem & Occidentem sita, contra Aquilonarem Britanniz summitatem respicit: cuius Princeps, ac populus eius sublici recusabant. Quibus perdomitis cum reuertissent, & fratrem ab Imperatore missum recepissent, filij Godefridi Regis, & ex primoribus Danorum non pauci, qui iam dudum relicta patria apud Sueones exulabant, comparatis vndique copiis bellum eis intulerunt. Et confluentibus ad se passim ex omni Danorum terra popularium turbis, commisso cum eis prælio, etiam Regno non multo eos labore pepulerunt. Mauris de Corsica Hispaniam cum multa præda redeuntibus Irmingarius Comes Emporitanus in Maiorica insidias posuit, & octo naues eorum cepit: in quibus quingentos & eò ampliùs captiuos inuenit. Hoc Mauri vindicare volentes, Centumcellas Tusciae ciuitatem, & Niceam Prouinciæ Narbonensis vastauerunt. Sardiniam quoque aggressi, commissioque bello cum eis, pulsi ac victi, & multis suorum amissis recesserunt. At Michaël Imperator Bulgaros appetens bello, haud prosperis successibus vtitur: ac proinde domum reuersus, deposito diademate Monachus efficitur. In cuius locum Leo Papæ Patricij filius Imperator constituitur. Crumas Rex Bulgarorum, qui Nicephorum Imperatorem ante duos annos interfecerat, & Michaëlem de Mœsia fugauerat, secundis rebus elatus, cum exercitu vsque ad ipsam Constantinopolim accessit. Quem mœnibus vrbis obequitantem Leo Imperator eruptione facta incautum excepit, ac grauiter vulneratum fugiendo sibi consulere, ac in patriam turpiter redire coëgit.

A

DCCCXIV.

814.

DOMINVS KAROLVS Imperator dum Aquisgrani hyemaret, anno ætatis circiter LXXI. Regni autem XLVII. subactæque Italiæ XLIII. ex quo verò Imperator & Augustus appellatus est XIIII. v. Cal. Feb. rebus humanis excessit. Cuius rei nuncium cum LVDOVICVS filius eius in Aquitania apud Thedoadum vil-
 lam, vbi & ipse tunc hybernabat, plurimis deferentibus accepisset, tricesimo postquam id acciderat die Aquasgrani venit: summòque omnium Francorum consensu ac fauore patri successit. Et ad suscepti Regni administrationem cura conuersa, primò Legationes gentium, quæ ad patrem venerant, auditas absoluit. Alias simili modo ad patrem ante quidem missas, ad se verò venientes suscepit. Inter quas præcipua fuit Legatio de Constantinopoli missa. Nam Leo Imperator, qui Michaëli successerat, dimisso Amalharo Episcopo & Petro Abbate, qui ad Michaëlem quidem missi, ad se tamen venerant, Legatos suos Christophorum Spatharium, & Gregorium Diaconum, cum eis ad dominum KAROLVM, & per eos descriptionem ac confirmationem pacti ac fœderis misit. Quibus susceptis atque dimissis, dominus LVDOVICVS Legatos suos, Nordbertum Rhegiensem Episcopum, & Richvvinum Pictaensem Comitem, ad Leonem Imperatorem ob renouandam secum amicitiam, & prædictum pactum confirmandum misit. Habitòque Aquisgrani generali populi sui Conuentu, ad iustitias faciendas, & oppressiones popularium releuandas, Legatos in omnes Regni sui fines misit. Bernhardum Regem Italiæ nepotem suum ad se euocatum muneribus donauit, & in Regnum remisit. Cum Grimoaldo Beneuentanorum Duce pactum fecit atque firmavit, eo modo quo & pater, scilicet vt Beneuentani tributum annis singulis VII. millia solidorum darent. Tunc duos ex filiis suis, LOTHARIVM in Baiouariam, PIPINVM in Aquitaniam misit. Heriholtus & Reginfridus Reges Danorum, qui anno superiore à filiis Godefridi victi, & regno pulsi fuerunt, reparatis viribus iterum eis bellum intulerunt. In quo conflictu & Reginfridus, & vnus de filiis Godefridi qui maior natu erat interfectus est. Quo facto Heriholtus rebus suis diffidens ad Imperatorem venit, & se in manus illius commendauit. Quem ille susceptum in Saxoniam ire, & opportunum tempus expectare iussit, quo ei quemadmodum petierat auxilium ferre posset.

DCCCXV.

815.

IVSSVM est ab Imperatore vt Saxones & Abotritti ad hanc expeditionem præpararentur. Tentatumque est in illa hyeme duabus vicibus si Albiam transire possent. Sed mutatione subita aëris emolli, ac glacie fluminis resoluta, negotium remansit infectum: donec tandem hyeme transacta circa medium Maium mensem opportunum proficiscendi tempus arrisit. Tunc omnes Saxonici Comites, omnesque Abotrittorum copix, cum Legato Imperatoris Balderico, sicut iussum erat, ad auxilium Heriholto ferendum trans Egidoram fluuium in terram Nordmannorum in loco nomine Sinlendi perueniunt. Et inde profecti VII. tandem die in littore Oceani castra ponunt: ibique statiuis triduo habitis, cum filij Godefridi, contra eos magnis copiis, & ducentarum nauium classe comparata, in Insula quadam tribus millibus à continenti separata residerent, ipsique cum eis congregari non auderent, vastatis circumquaque vicinis pagis, & acceptis popularium obsidibus XLI. ad Imperatorem in Saxoniam reuersi sunt. ipse enim tunc temporis in loco qui dicitur Padrabrunna generalem populi sui Conuentum habebat. Ibi ad eum omnes Orientalium Sclauorum primores & Legati venerunt. Priusquam tamen illuc veniret, sed domi adhuc esset, allatum est ei quosdam de primoribus Romanorū ad interficiendum Leonem Papam in ipsa vrbe Roma conspirasse: ac deinde cum huius causæ indicium ad Pontificem esset delatum, omnes illius factionis auctores ipsius iussu fuisse trucidatos. Quod cum molestè ferret, ordinatis tunc Sclauorum & Heriholti rebus, ipsòque in Saxonia dimisso, cum ad Franconofurt Palatium venisset, Bernhardum Regem Italiæ nepotem suum, qui & ipse secum in Saxonia fuerat, ad cognoscendum quod nunciabatur Romam mittit. Is cum eò venisset, ægritudine decubuit. Res tamen quas compererat per Gerholdum Comitem, qui ad hoc ei Legatus fuerat datus, Imperatori nunciauit. Quem Legati Pontificis, Ioannes Episcopus Syluzcandidæ, Theodorus Nomenclator, & Sergius Dux subsecuti,

Y. iij

LVDOLPHVS
PIVS.

de iis quæ domino suo obiiciebantur per omnia Imperatori satisfecerunt. Legati Sardorum de Cafali ciuitate venerunt, dona ferentes. Pax, quæ cum Abulaz Rege Saracenorum facta est, & per triennium seruata, velut inutilis rupta, & contra eum iterum susceptum est bellum. Nordbertus Episcopus & Richvvinus Comes de Constantinopoli regressi, descriptionem pacti quam Leo Imperator eis dederat detulerunt. Qui inter cetera terræmotum grauissimum mense Augusto per continuos v. dies ibi contigisse retulerunt: quo & ipsius ædificia vrbis complura cecidisse, & aliarum ciuitatum populos ruinis oppressos esse testati sunt. Sed & in Gallia Santonis ciuitas Aquitanix mense Septembri dicitur tremuisse. Rhenus fluuius Alpinis imbribus auctus, vltra solitum exundauit. Cùm Romani Leonem Papam ægritudine decubuisse viderent, collecta manu omnia prædia, quæ in singularum ciuitatum ditionibus nouiter extruxerat, primò diripiunt, deinde immisso igne cremant. Tum Romam ire statuunt, & quæ sibi erepta querebantur violentè auferre. Quo comperto, Bernhardus Rex missa manu per VVinigisum Ducem Spoletanum & seditionem illam sedauit, & eos à cœpto desistere fecit: quæque erant gesta per Legatos Imperatori nunciauit.

816.

DCCCXVI.

HYEME transacta, Saxones & Orientales Franci expeditionem in Sorabos Sclauos, qui dicto audientes non erant, facere iussi, imperata strenuè compluerunt, & contumacium audaciam non magno labore compresserunt. Nam vna ciuitate expugnata, quicquid in ea gente rebelle videbatur, subiectione promissa, quicuit. V Vascones, qui trans Garonnam & circa Pyreneum habitant, propter sublatum Ducem suum nomine Sigvvinum, quem Imperator ob nimiam eius insolentiam ac morum prauitatem inde sustulerat, solita leuitate commoti, coniuratione facta omnimoda defectione descuerunt. Sed duabus expeditionibus ita sunt edomiti, vt tarda eis deditio & pacis impetratio videretur. Interca dominus Leo Papa anno Pontificatus sui XXI. circiter VIII. Cal. Iun. à seculo migravit. Stephanusque Diaconus in locum eius electus atque ordinatus est. Nondumque duobus post consecrationem suam exactis mensibus, quam maximis potuit itineribus ad Imperatorem venire contendit: missis interim duobus Legatis, qui quasi pro sua consecratione Imperatori suggererent. Quod vbi Imperator audiuit, Remis ei occurrere statuit, missis obuiam iis qui eum illò deducerent: & aduentum eius præueniens, magno eum honore suscepit. Qui statim Imperatori aduentus sui causam insinuans, celebratis ex more Missarum solenniis, eum diadematis impositione coronauit. Multis deinde inter eos muneribus datis & acceptis, conuiuisque opimè celebratis, & amicitia vicissim fortissimo robore constituta, aliisque vtilitatibus sanctæ Dei Ecclesiæ pro temporis opportunitate dispositis, Pontifex Romam, Imperator Compendium Palatium petiit. Ibi cùm moraretur, Legatos Abotritorum, & de Hispania Legatos Abdirachman filij Abulaz Regis ad se missos suscepit. Completisque ibi xx. vel cò amplius diebus, Aquasgrani ad hyemandum profectus est.

817.

DCCCXVII.

LEGATI Abdirachman filij Abulaz Regis Saracenorum de Cæsaraugusta missi, pacis perendæ gratiã venerunt, & Compendio ab Imperatore auditi, Aquasgrani eum præcedere iussi sunt. Quò cùm peruenisset, Legatum Leonis Imperatoris de Constantinopoli, pro Dalmatarum causa missum, Nicephorum nomine, suscepit. Quem etiam, quia Cadolach, ad quem illorum confinium cura pertinebat, non aderat, & tamen breui venturus putabatur, aduentum illius iussit operiri. Quo veniente, ratio inter eum & Legatum Imperatoris de quæstionibus quas idem detulit habita est. Et quia res ad plurimos & Romanos & Sclauos pertinebat, neque sine illorum præsentia finire posse videbatur, illò decernenda differtur. Missusque ad hoc cum Cadolach & prædicto Legato in Dalmatiam Albigarius Vnrochi nepos. Legati etiam Abdirachman cùm tribus mensibus detenti essent, & iam de reditu desperare cœpissent, remissi sunt. Filij quoque Godefridi Regis Danorum propter assiduam Heriholti infestationem missa ad Imperatorem Legatione, pacem petunt, eamque à se seruandam pollicentur. Sed cùm hæc simulata magis quàm veracia viderentur, velut inania neglecta sunt, & auxilium contra eos Heriholto datum. Luna Non. Feb. hora noctis 11.

A defecit: & cometes in signo Sagittarij apparuit. Interea Stephanus Papa tertio ^{LVDOVICVS PIVS.} postquam Romam venerat mense, sed nondum exacto, circiter VIII. Kal. Feb. diem obiit. Cui Paschalis successor electus, post completam solenniter ordinationem suam, & munera, & excusatoriam Imperatori misit epistolam: in qua sibi non solum nolenti, sed etiam plurimum renitenti, Pontificatus honorem velut impositum asseuerat. Missa tamen alia Legatione, pactum quod cum præcessoribus suis factum erat, etiam secum fieri ac firmari rogauit. Hanc Legationem Theodorus Nomenclator & derulit, & ea quæ petierat impetrauit. Feria quinta, qua Cœna Domini celebratur, cum Imperator ab Ecclesia peracto sacro officio remearet, lignea porticus, per quam incedebat, cum fragili materia esset ædificata, & iam marcida & putrefacta quæ contignationem & tabulatum sustinebant transtra pondus aliquod ferre non possent, incedentem desuper Imperatorem subita ruina cum xx. & eo amplius hominibus qui vnà ibant ad terram vsque depressit. Qui casus cum plerisque ex iis qui simul deciderant grauius affecisset, illi tamen nihil aliud læsionis intulit, quàm quod capulo gladij quo accinctus erat imi pectoris pars sinistra contusa est: & auris dextera in parte posteriore vulnerata, femur quoque dextrum cuiusdam ligni pondere iuxta inguina collisum. Sed opera medicorum, qui ei curam adhibebant, summa celeritate conualuit. Nam vicesimo postquam id acciderat die Nouiomagum profectus, venatu sese exercebat. Vnde reuersus generalem populi sui Conuentum **B** Aquisgrani more solito habuit: in quo filium suum primogenitum L O T H A R I V M coronauit, & nominis atque Imperij sui socium sibi constituit. Ceteros Reges appellatos, vnum Aquitanix, alterum Baioariæ præfecit. Conuentu vero peracto cum Vogesi saltum venandi gratiâ peteret, obuios habuit Legatos Leonis Imperatoris: quos cum in Ingelheim Palatio iuxta Moguntiacum ciuitatem audisset, ac Legationem eorum non aliam esse nisi quam Nicephorus eiusdem Imperatoris Legatus proximè artulerat comperisset, celeriter absolutos dimisit, & quò tendebat proficiscitur: Nunciataque defectione Abotritorum & Sclaomiri; Comitibus tantum qui iuxta Albim in præsidio residere solebant, vt terminos sibi commissos tuerentur, per Legatum mandauit. Causa defectionis erat, quod regiam potestatem, quam Sclaomir eatenus post mortem Thrasiconis solus super Abotritos tenebat, cum Ceadrago filio Thrasiconis partiri videbatur. Quæ res illum tam grauius exacerbauit, vt affirmaret se nunquam post hæc Albim fluuium transiurum, neque ad Palatium venturum. Statim missa trans mare Legatione, iunxit amicitiã cum filiis Godefridi, & vt exercitus trans Albim mitteretur imperauit. Nam & classis eorum per Albim vsque ad Ellesfeld castellum venit, quæ totam Sturix fluminis ripam deuastauit: & Ghuomi Nordmannici limitis Custos pedestres copias ducens, simul cum Abotritis terreno itinere ad ipsum castellum accessit. Quibus cum nostri fortiter restitissent, omiſsa castelli oppugnatione discesserunt. Interea dum Imperator venatione peracta de Vogeso Aquisgrani reuerteretur, nunciatum est ei Bernhardum nepotem suum Italix Regem quorundam prauorum hominum consilio tyrannidem meditarum, iam omnes aditus, id est Clusas, quibus in Italiam intratur, impositis firmasse præsidis, atque omnes Italix ciuitates in illius verba iurasse: quod ex parte verum, ex parte falsum erat. Ad quos motus comprimendos cum ex tota Gallia atque Germania congregato cum summa celeritate magno exercitu Imperator ad Italiam festinasset, Bernhardus rebus suis diffidens, maxime quod se à suis quotidie desereri videbat, armis depositis apud Cabillonem Imperatori se tradidit. Quem secuti sunt alij, & non solum armis depositis se dederunt, verum vltro & ad primam interrogationem omnia vt gesta erant aperuerunt. Huius coniurationis principes fuere Eggideo inter omnes amicos Regis primus, & Reginhardus Cubicularius eius, & Reginharius Meginharius Comitis filius, cuius maternus auus Hatdradus olim in Germania cum multis ex ea Prouincia nobilibus contra K A R O L V M Imperatorem coniurauit. Erant præterea alij multi præclari & nobiles viri, qui in eodem scelere deprehensi sunt. Inter quos & aliqui Episcopi, Anshelmus Mediolanensis, & VVolfoldus Cremonensis, & Theodolphus Aurelianensis fuere.

DCCCXVIII.

LVDOVICVS

PIVS.

818.

D E T E C T A fraude, & coniuratione patefacta, ac seditiosis omnibus in potestatem suam redactis, Imperator Aquasgrani reuertitur. Transactoque Quadragesimali Ieiunio, paucis post Pascha diebus, coniurationis auctores qui superius nominati sunt, & Bernhardum Regem, iudicio Francorum capitali sententia condemnatos, luminibus tantum iussit orbari: Episcopos synodali decreto depositos Monasteriis mancipari: ceteros, prout quisque vel nocentior vel innocentior apparebat, vel exilio proscribi, vel detondi atque in Monasteriis conuersari. Atque iis ita dispositis, ipse cum maximo exercitu Britanniam aggressus, generalem Conuentum Venedis habuit. Inde memoratam Prouinciam ingressus, captis rebellium munitionibus, breui totam in suam potestatem non magno labore redegit. Nam postquam Mormanus, qui in ea praeter solitum Britonibus morem regiam sibi vendicauerat potestatem, ab exercitu occisus esset, nullus Britto inueniebatur qui resisteret, aut qui imperata facere, aut qui obfides qui iuebantur dare renueret. Qua expeditione completa, cum Imperator dimisso exercitu Andegauos ciuitatem esset reuersus, IRMINGARDIS Regina coniux eius, quam proficiscens ibi aegrotantem dimiserat, duobus diebus postquam ipse ad eam venit, morbo inualecente v. Non. Octob. decessit. Eclipsis Solis contigit VIII. Id. Iul. Imperator per Rotomagum & per Ambianos & Cameracum Aquasgrani ad hybernandum reuersus, cum Haristallium venisset, obuios habuit Legatos Sigonis Ducis Beneuentanorum dona deferentes, eumque de nece Grimoaldi Ducis antecessoris sui accusantes. Erant ibi & aliarum nationum Legati, Abotritorum videlicet ac Bornæ Ducis Guduscanorum & Timotianorum, qui nuper à Bulgarorum societate descuerant, ad fines nostros se contulerant: simul & Liudeviti Ducis Pannoniæ inferioris, qui res nouas moliens, Cadolaum Comitem & Marcæ Foroiulienfis Præfectum crudelitatis & insolentiæ accusare conabatur. Quibus ibi auditis atque dimissis, Imperator Aquasgrani ad hyemandum profectus est.

819.

DCCCXIX.

S C L A O M I R Abotritorum Rex, ob cuius perfidiam vlciscendam exercitus Saxonum & Orientalium Francorum eodem anno trans Albim missus fuerat, per Præfectos Saxonici limitis, & Legatos Imperatoris qui exercitui præerant, Aquasgrani adductus est. Quem cum primores populi sui, qui simul iussi venerant, multis criminibus accusarent, & ille rationabili defensione obiecta sibi refellere non valeret, exilio condemnatus est, & Regnum Ceadrago Thrasiconis filio datum. Simili modo & Lupus Centulli VVasco, qui cum Berengario Tolosæ; & VVarino Auerni Comite eodem anno prælio confligit, in quo & fratrem Garuhandum * singularis amentia hominem perdidit: & ipse nisi fugiendo sibi consulisset, prope interitum fuit: cum in conspectum Imperatoris venisset, ac de perfidia, cuius à memoratis Comitibus accusabatur, se purgare non potuisset, & ipse est temporali exilio damnatus. Conuentus Aquasgrani post Natalem Domini habitus, in quo multa de statu Ecclesiarum & Monasteriorum tractata atque ordinata sunt. Legibus etiam capitula quædam necessaria, quia deerant, conscripta atque addita sunt. Quo peracto, Imperator inspectis plerisque nobilium filiabus, VVelpi Comitissæ filiam nomine IVDITH duxit uxorem. Iterumque Conuentus mense Iulio apud Ingelheim Palatium habitus, & exercitus de Italia in Pannoniam propter Liudeviti rebellionem missus: qui rebus parum prosperè gestis, infecto penè negotio regressus est. Liudevitus verò superbia elatus, Legatos quasi pacem petendo ad Imperatorem misit: conditiones quasdam proponens, ad quarum concessionem ea quæ iuberentur se facturum pollicebatur. Quas cum Imperator non reciperet, aliasque ei per suos Legatos proponeret, permanendum sibi in inchoata perfidia velut optimum iudicans, missis circumquaque Legatis, vicinas gentes ad bellum sollicitare curauit. Timotianorum quoque populum, qui dimissa Bulgarorum societate ad Imperatorem venire, ac ditioni eius se permittere gestiebat, ne hoc fieret ita interceptum, ac falsis persuasionibus illexit, ut omisso quod facere cogitabant, perfidie illius socius & adiutor existeret. Exercitu verò de Pannonia reuerso, Cadolach Dux Foroiulienfis febre correptus in ipsa Marchia decessit. Cui cum

* Garuhandū

A Baldricus esset subrogatus, & in Carantanorum regionem, quæ ad ipsius curam pertinebat, fuisset ingressus, obuium ibi habuit Liudeviti exercitum, quem iuxta Drauum fluvium iter agentem parua manu aggressus, pluribus interfectis & auertit, & de illa Prouincia fugauit. Borna verò Dux Dalmatiæ cum magnis copiis ad Colapium fluvium Liudevito ad se venienti occurrens, in prima congressione à Guduscans deseritur: auxilio tamen Prætorianorum suorum protectus euasit. Perit in eo prælio Dragomofus socer Liudeviti, qui in exordio defectionis relicto genero Bornæ se coniunxerat. Guduscans domum regressi, iterum à Borna subiguntur. At Liudevitus occasionem nactus cum valida manu mense Decembri Dalmatiam ingressus, ferro & igne cuncta deuastat. Cui cum Borna se penitus imparem respiceret, omnia sua castellis inclusit, & ipse cum delecta manu nunc à tergo, nunc à latere insistens, Liudeviti copias & noctu & interdum vbicunque poterat lacerauit, neque eum in sua Prouincia impunè versari permisit: ad extremum graui damno affectum, regione coëgit excedere, tribus hominum millibus de exercitu illius interfectis, & ccc. vel eo ampliùs caballis captis, præter sarcinas & spolia diuersi generis direpra. Quæ qualiter gesta fuerint, per Legatos suos Imperatori nunciare curauit. At in partibus Occiduis Pipinus Imperatoris filius iussu patris VVasconiam cum exercitu ingressus, sublati ex ea seditiosis, totam eam Prouinciam ita pacauit, vt nullus in ea rebellis aut inobediens remansisse videretur. Heriholtus quoque iussu Imperatoris ad naues suas per Abotritos reductus, in patriam quasi Regnum ibi accepturus nauigauit. Cui se duo ex filiis Godefridi, quasi vnà cum eo Regnum habituri, sociasse dicuntur, aliis duobus patria expulsis. Sed hoc dolo factum putatur. Imperator Conuentu dimisso, primò Cruciniacum, deinde Bingiam veniens, secunda aqua Confluentem vsque per Rhenum nauigauit. Inde Arduennam venandi gratia proficiscitur. Venatorio quoque exercitio more solenni ibidem exacto, Aquasgrani ad hyemandum reuertitur.

DCCCXX.

820.

MENSE Ianuario Conuentus ibidem est habitus, in quo de Liudeviti defectione deliberatum est, vt tres exercitus simul ex tribus partibus ad deuastandam eius regionem, atque ipsius audaciam coërcendam, mitterentur. Borna quoque primò per Legatos, deinde ipse veniens, quid sibi facto opus esse videretur suggestit. In eo Conuentu Bero Comes Barcinonæ, qui iam diu fraudis & infidelitatis à vicinis suis insimulabatur, cum accusatore suo equestri pugna configere conatus vincitur. Cumque vt reus maiestatis capitali sententia damnaretur, parsum est ei misericordià Imperatoris, & Rotomagum exilio proscriptus est. Transacta hyeme, vt primùm herba pabulum iumentis præbere potuit, tres illi exercitus contra Liudevitem mittuntur. Quorum vnus de Italia per Alpes Noricas, alter per Carantanorum prouinciam, tertius per Baiouariam & Pannoniam superiorem intrauit. Et duo quidem, id est dexter ac sinister, tardius ingressi sunt, eo quòd vnus Alpium tràsitu, hostium manu resistente prohibebatur: alter & longitudine itineris, & Drauo fluminis quod tràciendum erat impediabatur. Medius autem, qui per Carantanos intrabat, quanquam tribus in locis ei resisteretur, felice fortuna, ter hoste superato, Drauo etiam tràsmisso, celerius ad destinata loca peruenit. Contra hæc Liudevirus nihil molitus, munitione tantùm castelli, quod in arduo monte construxerat, se subsque continuit: & nec belli nec pacis, vel per semetipsum vel per Legatos, vllum fermone habuisse dicitur. Exercitus verò postquam in vnum conuenerunt, totam penè regionem ferro & igne vastantes, haud yllo graui damno accepto domum reuersi sunt. Is tamen, qui per Pannoniam superiorem iter fecerat, in tràsitu Draui fluminis ex locorum & aquarum insalubritate soluti ventris incommodo grauiter affectus est, & pars eius non modica hoc morbo consumpta est. Hi tres exercitus de Saxonia, & Orientali Francia, & Alamannia, Baioaria quoque atque Italia congregati sunt. Quibus domum reuersis, Carniolenses, qui Carcauam fluvium habitant, & Foroiuliensibus penè contigui sunt, Baldrico se dederunt. Idem & pars Carantanorum, quæ ad Liudeviti partes à nobis defecerat, facere curauit. Fœdus inter nos & Abulaz Regem Saracenorum constitutum: & neutræ parti satis proficuum, consule ruptum, bellumque aduersus eum

LYDOVICVS
PIVS.

susceptum est. In Italico mari octo naues negotiatorum de Sardinia ad Italiam A reuertentium à piratis captæ ac demersæ sunt. De Nordmannia verò XIIII. piraticæ naues egressæ, primò in Flandrensi littore prædari molientes, ab iis qui in præsidio erant repulsæ sunt. Vbi tamen ab eis propter custodum incuriam aliquot casæ viles incensæ, & paruus numerus pecoris est abactus. In ostio Sequanæ similia tentantes, resistentibus sibi littoris Custodibus, quinque suorum interfectis irritæ discesserunt. Tandem in Aquitanico littore prosperis vsæ successibus, vico quodam qui vocatur Bundium * ad integrum depopulato, cum ingenti præda ad propria reuersæ sunt. Hoc anno propter iuges pluuias & aërem humore nimio resolutum, magna incommoda contigerunt. Nam & hominum & bouum pestilentia tam immaniter longè latèque grassata est, vt vix vlla pars totius Regni Francorum ab hac peste immunis & intacta posset inueniri. Frumenta quoque & legumina imbrium assiduitate corrupta, vel colligi non poterant, vel collecta compurescebant. Vinum etiam, cuius paruus proventus eodem anno fuit, propter caloris inopiam acerbum & insuaue fiebat. In quibusdam verò locis ex inundatione fluminum aquis in plano stagnantibus autumnalis satio ita impedita est, vt penitus nil frugum ante vernum tempus seminaretur. Luna defecit VIIII. Cal. Decemb. hora noctis II. Imperator post actum Carisiaci Conuentum, autumnalemque venationem ex more completam, Aquas reuersus est.

821.

DCCCXXI.

CONVENTVS mense Febr. Aquisgrani habitus, & in eo de bello Liudev- B tico tractatum, ac tres exercitus ordmati, qui futura æstate perfidorum agros per vices vastarent. Simili modo de Marca Hispanica constitutum, & hoc illius limitis Præfectis imperatum est. Iterumque Conuentus mense Maio Nouiomagi habendus condictus est, Comitèsque qui illuc venirent deputati. Eo anno dominus Imperator post festi Paschalis expletionem per Mosam nauigauit, ibique constitutam annis superioribus atque conscriptam inter filios suos Regni partitionem recensuit, ac iuramentis optimatum qui tunc adesse potuerant confirmauit. Susceptisque ibidem Paschalis Romani Pontificis Legatis, Petro videlicet Centumcellensi Episcopo, & Leone Nomenclatore, eisdemque celeriter absolutis, Comitibus etiam qui aderant ad expeditionem Pannonicam destinatis, ipse paululum ibi remoratus, Aquasgrani reuersus est. Et post paucos dies per Arduënam iter faciens, Treueros ac Metis venit: indèque Rumerici castellum petens, reliquum æstiuæ caloris & autumnæ dimidium exercitatione venatoria in Vogeli saltu atque secretis exegit. Interea Borna Dux Dalmatiæ atque Lyburniæ defunctus est: & petente populo, atque Imperatore, consentiente, nepos illius nomine Ladasclaus successor ei constitutus est. Allatum est & de morte Leonis Constantinopolitani Imperatoris, quòd conspiratione quorundam optimatum suorum, & præcipuè Michaëlis Comitæ, domesticorum insidiis in ipso C Palatio sit interemptus. Qui suffragio ciuium, & Prætorianorum militum studio infulas Imperij suscepisse dicebatur. Fortunatus Patriarcha Gradensis, cum à quodam Presbytero suo nomine Tyberio apud Imperatorem fuisset accusatus, quòd Liudevvitum ad perseverandum in perfidia qua cœperat hortaretur, eumque ad castella sua munienda, artifices & murarios mittendo iuaret, & ob hoc ad Palatium ire iuberetur, primò velut iussionem impleturus in Histriam profectus est. Inde simulato reditu ad Gradum ciuitatem, nullo suorum, præter eos cum quibus hoc tractauerat, suspicante, nactus occasionem clam nauigauit: veniensque Iaderam Dalmatiæ ciuitatem, Ioanni Præfecto Prouinciæ illius fugæ suæ causas aperuit. Qui eum statim naui impositum Constantinopolim misit. Medio mense Octobri Conuentus generalis apud Theodonis villam magna populi Francorum frequentia celebratur: in quo Lotharius primogenitus Imperatoris Ludouici IRMINGARDIM Hugonis Comitæ filiam solenni more duxit vxorem. Illuc etiam Legati Romani Pontificis, Theodorus Primicerius ac Florus, cum magnis venère muneribus. Affuere & Comites in eodem Conuentu iam de Pannonia regressi, qui depopulata desertorum & Liudevuito adhærentium vniuersa regione, cum nullus eis ibidem copiam pugnandi fecisset, domum regressi sunt. Eminuit in hoc placito piissimi Imperatoris misericordia singularis, quam ostendit super eos, qui cum Bernhardo nepote suo in Italia contra caput ac

A ac Regnum suum coniurauerunt. Quibus sibi ad presentiam venire iussis, non solum vitam & membra concessit, verum etiam possessiones iudicio legis in fisco redactas magna liberalitate restituit. Adelhardum quoque de Aquitania ubi exulabat euocatum, Corbeie Monasterio, ut prius fuerat, Abbatem ac rectorem esse iussit: & Bernarium fratrem eius reconciliatum eidem Monasterio reddidit. Completisque iis quae ad Regni utilitatem inchoauerat, & sacramento quod apud Nouiomagum pars Optimatum iurauerat generaliter consummato, ipse Aquasgrani reuertitur. Filium autem Lotharium post nuptias ritu solenni celebratas, ad hyemandum Vormaciam misit. De parte Danorum omnia quae eo anno fuerunt, & Heriholtus a filiis Godefridi in societatem Regni receptus. quae res tranquillum inter eos huius temporis statum fecisse putatur. Sed quia Ceadragus Abotritorum Princeps perfidiae & cuiusdam cum filiis Godefridi factae societatis notabatur, Sclaomir aemulus eius in patriam remittitur. Qui cum in Saxoniam venisset, aegritudine decubuit: perceptoque baptismatis sacramento, defunctus est. Autumnalis satio iugitate pluuiarum in quibusdam locis impedita est. Cui hyems in tantum proluxa successit & aspera, ut non solum minores riui ac mediocres fluuij, verum ipsi maximi amnes, Rhenus videlicet, ac famosissimi Danubius, Albisque, ac Sequana, ceteraque per Galliam atque Germaniam Oceanum petentia flumina aded solidam glaciem stringerentur, ut xxx. vel eo amplius diebus plaustra huc atque illuc commeantia velut pontibus vincula sustinerent. Cuius resolutio non modicum villis iuxta Rheni fluentia constitutis damnum intulit.

B

DCCCXXII.

822.

In regione Thuringorum quodam in loco iuxta quendam fluuium cespis longitudine pedum L. latitudine XIII. altitudine sesquipedali, de terra sine manibus & praecisus & sublatus est, & ab eo loco in quo sumptus est xxv. pedum spacio distans inuentus est. Item in parte Orientali Saxoniae, quae Soraborum finibus contigua est, in quodam deserto loco, iuxta lacum qui dicitur Arnseo, in modum aggeris terra intumuit, & limitem vnus leuca longitudine porrectum, sub vnus noctis spacio absque humani operis molimine ad instar valli sustulit. V Vinigifus Dux Spoletanus iam senio confectus, habitu seculari deposito, monasticam se mancipauit conuersationi; ac non multo post tactus corporis infirmitate decessit. In cuius locum Suppo Brixiae Comes substitutus est. Dominus Imperator consilio cum Episcopis & Optimatibus suis habito, fratribus suis quos inuitos tonderi iussit reconciliatus est: & tam de hoc facto, quam & de iis quae erga Bernhardum filium fratris sui Pipini, nec non & iis quae circa Adelhardum Abbatem & fratrem eius Valachum gesta sunt, publicam confessionem fecit, & poenitentiam egit. Quod tamen in eo Conuentu, quem eodem anno mense Augusto Attiniaci habuit, in praesentia totius populi sui peregit. In quo quicquid similibus rerum vel a se vel a patre factum inuenire potuit, summa deuotione emendare curauit. Exercitus de Italia propter Liudeuiticum bellum conficiendum in Pannoniam missus est. Ad cuius aduentum Liudeuicus Sicilia ciuitate relicta ad Sorabos, quae natio magnam Dalmatiae partem obtinere dicitur, fugiendo se contulit, & vno ex Ducibus eorum, a quo receptus est, per dolum interfecto, ciuitatem eius in suam redegit ditionem. Missis tamen ad exercitum Imperatoris Legatis suis, ad eius praesentiam se velle venire promisit. Saxones interea iussu Imperatoris castellum quoddam trans Albim, in loco cui Delbende nomen, aedificant, depulsis ex eo Sclauis qui illum prius occupauerant, praesidiumque Saxonum in eo positum contra incursiones illorum Comites Marcae Hispanicae trans Sicoriam fluuium in Hispania profecti, vastatis agris, & incensis compluribus villis, & capta non modica praeda, regressi sunt. Simili modo post aequinoctium autumnale a Comitibus Marcae Britannicae in possessionem cuiusdam Britonis, qui rebellis tunc extiterat, nomine V Vihormachus, expeditione facta, omnia ferro & igne vastata sunt. Peracto Conuentu qui Attiniaci habebatur, Imperator venandi gratia Arduennam petiit, Lotharium vero filium suum in Italiam misit. Cum quo Valachum Monachum propinquum suum, fratrem videlicet Adelhardi Abbatis, & Gerungum Ostiariorum Magistrum vna misit: quorum consilio & in re familiari & in negotiis ad Regni commoda pertinentibus uteretur. Pipinum

Tom. II.

Z

LVDOVICVS
PIVS.
* 41. Theo-
deberti

autem in Aquitaniam ire præcepit. Eum tamen priùs filiam Thierberti * Comitis Matricensis in coniugium fecit accipere, & post nuptias celebratas ad occidentales regiones proficisci. Ipse verò peracta autumnali venatione trans Rhenum hyematum ad Franconofurt profectus est: ibique generali Conuentu congregato, necessaria quæque & ad vtilitatem Orientalium Regni sui finium pertinentia, more solèni cum Optimatibus, quos ad hoc euocari iusserat, tractare curauit. In quo Conuentu omnium Orientalium Sclauorum, hoc est Abotritorum, Soraborum, VVilforum, Behemannorum, Maruanorum, Predenecentorum, & in Pannonia residentium Auarum Legationes cum muneribus ad se missis excepit. Fuere in eodem Conuentu & Legationes de Nordmannia tam de parte Heriholti quàm filiorum Godefridi. Quibus omnibus auditis, atque dimissis, ipse in eodem loco constructis ad hoc necessariis ædificiis nouis, quemadmodum secum statuerat, hyemauit.

823.

DCCCXXIII.

MENSE Maio Conuentus ibidem habitus est, in quo non vniuersæ Franciæ primores, sed de Orientali Francia atque Saxonia, Baioaria, Alemannia, atque Alemanniæ contermina Burgundia, & regionibus Rheno adiacentibus adesse iussi sunt. In quo inter ceteras barbarorum Legationes, quæ vel iussæ, vel sua sponte venerunt, duo fratres Reges videlicet VVilforum controuersiam inter se de Regno habentes, ad Imperatoris præsentiam venerunt. Quorum nomina sunt Meligastus & Celedragus. Erant enim filij Liubi Regis VVilforum. Quilibet cum fratribus suis Regnum suum diuisum teneret, tamen propterea quòd natu maior erat ad eum totius Regni summa pertinebat. Qui vbi commissio cum Orientalibus Abotritis prælio cecidisset, VVilsi filium eius Meligastum qui maior erat Regem sibi constituunt. Sed cum is secundum ritum gentis commissum sibi Regnum parum dignè administraret, illo abiecto iuniori fratri regium honorem detulerunt. Quam ob causam ambo ad præsentiam Imperatoris venerunt. Quos cum audisset, & gentis voluntatem promiorem in iunioris fratris honorem agnouisset, statuit ut is delatam sibi à populo suo potestatem haberet. Ambos tamen muneribus donatos, & sacramento firmatos, in patriam remisit. Accusatus est in eodem Placito apud Imperatorem Celedragus Abotritorum Princeps, quòd se erga partem Francorum parum fideliter ageret, & ad Imperatoris præsentiam iam diu venire dissimulasset. Propter quod ad eum Legati directi sunt. Cum quibus ille iterum quosdam ex primoribus gentis suæ ad Imperatorem misit, perque illorum verba promisit se ad proximum hyemis tempus ad illius præsentiam esse venturum. Lotharius verò cum secundum patris iussionem in Italia iustitias faceret, & iam se ad reuertendum de Italia prepararet, rogante Paschale Papa Romam venit: & honorificè ab illo susceptus, in sancto Paschali die apud sanctum Petrum Regni coronam, & Imperatoris & Augusti nomen accepit. Inde Papiam regressus, mense Iunio ad Imperatorem venit. Qui cum Imperatori de iustitia in Italia à se partim facta partim inchoata fecisset indicium, missus est in Italiam Adalhardus Comes Palatij: iussumque est ut Mauringum Brixie Comitem secum assumeret, & inchoatas iustitias perficere curaret. Drogonem fratrem eius sub canonica vita degentem, Metensi Ecclesiæ, Clero eiusdem vrbs consentiente atque eligente, rectorem constituit, eumque ad Pontificatus gradum censuit promouendum. In eodem Conuentu locus & tempus alterius Conuentus habendi indicta sunt: Nouembris videlicet mensis, & Compendium Palatium. Peractò itaque Placito, & dimissis Proceribus, cum Imperator iam indè digredi statuisset, allarum est ei de interitu Liudeviti, quòd relictis Sorabis cum in Dalmatiam ad Liudemullum auunculum Bornæ Ducis peruenisset, & aliquantum temporis cum eo moratus fuisset, dolo ipsius esset interfectus. Nunciatum est etiam Theodorum Romanæ Ecclesiæ Primicerium & Leonem Nomenclatorem generum eius in Patriarchio Lateranensi primò excæcatos, ac deinde fuisse decollatos: & hoc idè eis contigisse, quòd se in omnibus fideliter erga partes Lotharij iuuenis Imperatoris agerent. Erant & qui dicerent, vel iussu vel consilio Paschalis Pontificis rem fuisse perpetratam. Ad quod explorandum ac diligenter inuestigandum missi sunt Adalungus Abbas Monasterii sancti Vedasti, & Hunfridus Comes Curienfis. Sed antequam illi fuissent profecti, venerunt Legati Paschalis, Ioannes Episcopus

A Syluæcandidæ, & Benedictus Archidiaconus sanctæ Sedis Apostolicæ, rogantes Imperatorem vt illam infamiam à Pontifice auferret, quæ ille in memoratorum hominum necem consensisse credebatur. Quibus cum ille iuxta quod ratio postulabat respondisset, eosque dimisisset, prædictos Legatos suos ad inuestigandam rei veritatem, sicut prius disposuit, Romam ire præcepit. Ipse reliquum ætatis tempus in pago V Vormaciensi, ac deinde in Arduenna transiens, peracta autumni venatione ad Cal. Nouemb. sicut condixerat, Compendium venit. Legati Romam venientes rei certitudinem assequi non potuerunt: quia Paschalis Pontifex se ab huius facti communione cum magno Episcoporum numero iureiurando purgavit: & interfectores prædictorum, quia de familia sancti Petri erant, summo opere defendens, mortuos velut maiestatis reos condemnabat, iurisque cæcos pronunciabat. Atque ob hoc cum prædictis qui ad eum missi fuerant Legatis, Ioannem Syluæcandidæ Episcopum, & Sergium Bibliothecarium, Quirinum quoque Subdiaconum, ac Leonem Magistrum militum ad Imperatorem misit. Qui cum tam per illos quam per suos Legatos de sacramento Pontificis & excusatione reorum comperisset, nihil ultra in hoc negotio sibi faciendum ratus, memoratum Ioannem Episcopum & socios eius ad Pontificem dato conuenienti responso remisit. Ceadragus Abotritorum Princeps pollicitationibus suis fidem adhibens, cum quibusdam primoribus populi sui Compendium venit: dilarique per tot annos aduentus sui rationem coram Imperatore non improbabiler reddidit. Qui licet in quibusdam causis culpabilis appareret, tamen propter merita parentum suorum non solum impunitus, verum muneribus donatus ad Regnum ire permissus est. Venerat & Heriholtus de Nordmannia, auxilium petens contra filios Godefridi, qui eum patria pellere minabantur. Ob cuius causam diligentius explorandam ad eosdem filios Godefridi Theotharius & Rodtmundus * Comites missi fuerunt. Qui causam filiorum Godefridi; & statum totius Regni Nordmannorum diligenter explorantes, aduentum Heriholti præcesserunt, & Imperatori omnia quæ in illis regionibus comperire potuerunt patefecerunt. Cum quibus Ebo Remorum Archiepiscopus, qui consilio Imperatoris, & Romani Pontificis auctoritate prædicandi gratiâ ad terminos Danorum accesserat, & ætate præterita multos ex eis ad fidem venientes baptisauerat, regressus est.

Ho c anno prodigia quædam extitisse narrantur, in quibus præcipua fuerunt, in Aquensi Palatio terræmotus, & in territorio Tullensi iuxta villam Commercium puella quædam annorum ferè XII. ab omni cibo per X. menses abstinens. Et in Saxonia in pago qui vocatur Frihsazi * XXI. villæ cælesti igne concremata: & fulgura sereno atque interdiu de cælo cadentia: & in multis regionibus fruges grandinis vastatione deletæ: atque in quibusdam locis simul cum ipsa grandine veri lapides, ique ingentis ponderis decidere visi. Domus quoque de cælo tactæ, hominesque ac cetera animalia passim fulminum ictu præter solitum crebro exanimata dicuntur. Secuta est ingens pestilentia, atque hominum mortalitas; quæ per totam Franciam immaniter vsquequaque grassata est, & innumeram hominum multitudinem diuersi sexus & ætatis grauissimè sciuciendo consumpsit.

DCCCXXIV.

824.

Rex Bulgarorum Omortag velut pacis faciendæ gratiâ Legatos cum literis ad Imperatorem misit. Quod ille cum audisset, ac literas quæ allatæ fuerant legisset, rei nouitate non immerito permotus, ad explorandum diligentius insolitæ & nunquam prius in Franciam venientis Legationis causam; Michelinum quemdam de Baioaria cum ipsis Legatis ad memoratum Regem Bulgarorum direxit. Interea hyems aspera valdeque prolixa est facta, quæ non solum cetera animalia, verum etiam homines quosdam immanitate frigoris extinxit. Luna defecit III. Nonas Mart. hora noctis secunda. Suppo Dux Spoletanus decessisse nunciatur. Legati Romani Pontificis Romam regressi, eundem valida infirmitate detentum & morti iam proximam inuenierunt: qui etiam paucis post aduentum eorum diebus vita decessit. In cuius locum cum duo per contentionem populi fuissent electi, Eugenius tum Archipresbyter tit. sanctæ Sabinz; vincente nobilitum parte subrogatus atque ordinatus est. Cuius rei nuncium eum Quirinus Subdiaconus, vnus ex his qui priori Legatione fungebantur;

Tom. II.

Z ij

LUDOVICVS PIVS. ad Imperatorem detulisset, Conuentu circiter VIII. Cal. Iul. pronunciato, atque **A** Compendij habito, ipse ad Britannicam expeditionem per se faciendam animo intento, Lotharium filium Imperij socium Romam mittere decreuit, vt vice sua functus ea quæ rerum necessitas flagitare videbatur cum nouo Pontifice atque Romano populo statueret ac firmaret. Ille ad hæc exequenda post medium Augustum in Italiam profectus est. Imperator verò iter, quod in Britanniam facere instituerat, propter famem, quæ adhuc præualida erat, vsque ad initium autumnus aggredi distulit. Tum demum adunatis vndique omnibus copiis, Redonas ciuitatem terminis Britannix contiguam venit. Et inde diuiso in tres partes exercitu, duabusque partibus filiis suis Pipino & Ludouico traditis, tertiaque secum retenta Britanniam ingressus, totam ferro & igne vastauit. Consumptisque in hac expeditione XL. vel eo amplius diebus, acceptis quos perfido Brittonum populo imperauerat obsidibus, Rotomagum ciuitatem, vbi coniugem se operiri iusserat, ad xv. Cal. Decemb. reuersus est. Nam & illuc Legatos Michaëlis Imperatoris sibi occurrere iussit: cum quibus & Fortunatus Patriarcha Gradensis regressus ad eius præsentiam venit. Sed Legati Imperatoris literas & munera deferentes, pacis confirmandæ causa se missos esse dicentes, pro Fortunato nihil locuti sunt. Inter cetera tamen ad Legationem suam pertinentia, quædam de imaginum veneratione protulerunt, propter quæ se Romam ire, atque Apostolicæ Sedis Præsulem consulere debere dixerunt. Quos cum Legatione eorum audita, ac responso reddito, absolueret, vt se velle dicebant Romam ducere iussit. Fortunatum etiam de causa fugæ ipsius percunctatus, Romam ire iussit, vt à Pontifice examinaretur. Ipse verò Aquisgrani, vbi hyemare statuerat, profectus est. Quò **B** cum venisset, & ibi Natalem Domini celebrasset, allatum est ei quòd Legati Bulgarorum Regis essent in Baioaria. Quibus obuiam mittens, ipsos vsque ad tempus congruum ibidem manere præcepit. Ceterum Legatos Abotritorum, qui vulgo Predenecenti vocantur, & contermini Bulgari Daciam Danubio adiacentem incolunt, qui & ipsi aduentare nunciabantur, illicò venire permisit. Qui cum à Bulgariis iniquè infestari se quererentur, & contra eos auxilium sibi fieri deposcerent, domum ire, atque iterum ad tempus Bulgarorum Legatis constitutum redire iussi sunt. Suppone apud Spoletum sicut dictum erat defuncto, eundem Ducatum Adelhardus Comes Palatij, qui minor vocabatur, accepit. Qui cum vix quinque menses eodem honore potiretur, correptus febre decessit. Cui cum Moringus Brixix Comes successor esset electus, nuncio honoris sibi deputari accepto decubuit, & paucis interpositis diebus vitam finiuit. Eblus & Asinarius Comites cum copiis Vasconum ad Pompelonem missi, cum peracto iam sibi iniuncto negotio reuerterentur, in ipso Pyreneo perfidia montanorum in insidias deducti ac circumuenti, capti sunt: & copix quas secum habuere penè vsque ad internecionem deletæ: & Eblus quidem Cordubam missus, Asinarius verò misericordia eorum qui eum ceperant, quasi consanguineus eorum esset, domum redire permissus est. Lotharius verò iuxta patris præceptum Romam profectus, **C** ab Eugenio Pontifice honorificè suscipitur. Cui eum iniuncta sibi patefaceret, statum populi Romani iamdudum quorundam Præsulum peruersitate deprauatum, memorati Pontificis beneuola assensione ita correxit, vt omnes, qui rerum suarum direptione grauiter fuerant desolati, de restitutione bonorum suorum, quæ per illius aduentum Deo donante prouenerat, magnificè essent consolati.

Hoc anno paucis ante solstitium æstiuale diebus in territorio Augustudunensi aëre in tempestatem subita mutatione conuerso, ingens fragmentum ex glacie simul cum grandine decidisse narratur: cuius longitudo xv. latitudo vii. crassitudo ii. pedes habuisse dicitur.

825.

DCCXXXV.

SACRO Paschali festo solenniter Aquisgrani celebrato, aridente iam verno tempore, Imperator venandi gratiâ Nouiomagum profectus, Legatos Bulgarorum circa medium Maium Aquisgrani venire præcepit. Nam tunc illò reuerti statuit, habiturus ibidem Conuentum, quem de Britannia regressus eo se tempore ibidem habiturum Oprimatibus indicauerat. Quò cum peracta venatione fuisset reuersus, Bulgamicam Legationem audiuit. Erat enim de terminis ac finibus inter

A Bulgaros ac Francos constituendis. Affuerunt in eo Conuentu penè omnes Britanniæ primores. Inter quos & V. Vihormachus, qui perfidia sua & totam Britanniam conturbauerat, & obstinatione stultissima ad memoratam expeditionem illam faciendam Imperatoris animum prouocauerat: tandem saniori vsus consilio, ad fidem Imperatoris, vt ipse dicebat, venire non dubitauit. Cui cum Imperator & ignosceret, & numeribus donatum cum ceteris gentis suæ primoribus domum remeare permetteret, promissam fidem vt prius confugerat gentilitia perfidia commutauit: vicinos suos incendiis & direptionibus in quantum potuit non cessans infestare, donec ab hominibus Lantberti Comitis in domo propria circumuentus atque interfectus est. Imperator verò audita Bulgarorum Legatione, per eosdem qui ad eum missi fuerant Legatos Regi eorum missis literis, prout videbatur respondit. Dimissoque Conuentu in Vogesum ad Rimerici arcem venandi gratia profectus, filium suum Lotharium ex Italia regressum, ibique ad se venientem suscepit: ac peracta venatione Aquasgrani rediens, generalem populi sui Conuentum more solenni mense Augusto habuit. In quo Conuentu inter ceteras Legationes, quæ de diuersis regionibus venerunt, etiam filiorum Godefridi de Nordmannia Legatos audiuit, ac pacem, quam iidem sibi petebant, cum eis in Marca eorum mense Octobri confirmari fecit. Completis itaque omnibus negotiis, quæ ad illius Conuentus rationem pertinere videbantur, Nouomagum cum filio maiore secessit: minorem verò Ludouicum in Baioariam direxit. Ipse autumnali venatione completa, circa hyemis initium Aquasgrani reuersus est.

IN territorio Tullensi iuxta Commercium villam puella quædam annorum circiter XII. post sacram communionem, quam in Paschate de sacerdotis manu Christiano more susceperat, primò pane, deinde aliis omnibus cibus & potibus abstinendo, intantum ieiunasse perhibetur, vt nulla penitus corporis alimenta percipiens, sine omni victus desiderio integrum triennium compleuerit. Cœpit autem ieiunare anno Incarnationis Dominicæ DCCCXXII. sicut in ipsius anni descriptione superius annotatum est: & hoc anno, id est DCCCXXV. circa Nouembri mensis initium peracto ieiunio escam sumere, ac more ceterorum mortalium manducando viuere cœpit.

DCCCXXVI.

826.

CVM Regi Bulgarorum Legati sui quidegissent renunciarent, iterum eum quem primò miserat ad Imperatorem cum literis remisit: rogans vt sine mora terminorum definitio fieret, vel si hoc non placeret, suos quisque terminos sine pacis fœdere tuerentur. Cui Imperator, quia fama erat Bulgarorum Regem à suo quodam Optimate aut Regno pulsum aut interfectum, respondere distulit. Illo verò expectare iussio, propter famæ certitudinem comperiendam, Bertricum Palatii Comitem ad Baldericum & Gerholtum Comites & Auarici limitis Custodes in Carantanorum Prouinciam misit. Qui cum reuersus nihil certi super iis quæ fama vulgauerat reportasset, Imperator Legatum ad se vocatum sine literis remeare fecit. Interea Pipinus Rex filius Imperatoris vt iussus erat cum suis Optimaribus & Hispanici limitis Custodibus circa Cal. Feb. Aquasgrani, (nam ibi tunc Imperator hyemauerat,) venit. Cum quibus vbi de tuendis contra Saracenos Occidentalium partium finibus esset tractatū & conclusum, Pipinus in Aquitaniam regressus, ibidem totam sequentem æstatem transegit. Imperator verò medio Maio Aquisgrano egressus, circa Cal. Iun. ad Ingelheim venit: habitòque ibi Conuentu non modico, multas & ex diuersis terrarum partibus missas Legationes & audiuit & absoluit. Inter quas præcipua ceterisque præminens erat Legatio Romani Pontificis, qua fungebantur Leo Centumcellensis Episcopus, & Theophilactus Nomenclator; & de regionibus transmarinis Dominicus Abbas de monte Oliueti. Legati quoque filiorum Godefridi Regis Danorū pacis ac fœderis causa missi: & de Sclauorū regionibus quidam Aborritorum principes Ceardragum Ducem suum accusantes. Accusabatur & Tunglo vnus de Soraborū primoribus, quòd & ipse dicto audiens non esset. Quorum vtrique denunciatum est, quòd si medio Octobri ad Imperatoris generalem Conuentum venire distulerint, condignas perfidiae suæ poenas esse daturos. Venerunt & ex Britonū primoribus, quos illius limitis Custodes adducere voluerunt. Eodem tempore Heriholtus

LIBOVICVS
PVS.

cum vxore & magna Danorum multitudine veniens, Mogunciaci apud sanctum Albanum cum iis quos secum adduxit baptisatus est: multisque muneribus ab Imperatore donatus, per Frisiam qua venerat via reuersus est. In qua Prouincia Comitatus qui Rhiussi vocatur, eidem datus est, vt in eum se cum rebus suis si necessitas exigeret recipere potuisset. Affuerunt & in eodem Conuentu Baldericus & Gerholtus Comes ac Pannonici limitis Praefecti, & adhuc de motu Bulgarorum aduersum nos nihil se sentire posse testati sunt. Venit cum Balderico Presbyter quidam de Venetia nomine Georgius, qui se organum posse facere afferbat. Quem Imperator Aquasgrani cum Thancolfo Sacellario misit, & vt ei omnia ad id instrumentum efficiendum necessaria praerentur imperauit. Condictoque ac pronunciatu ad medium Octobris generali Conuentu, ceteris omnibus more solenni absolutis, ipse trans Rhenum ad villam, quae Sels vocatur, cum comitatu suo profectus est. Ibi ad eum Legati Neapolitanorum venerunt, atque inde accepto responso ad sua regressi sunt. Ibi ad eius notitiam perlatum est de fuga ac perfidia Aizonis, quomodo fraudulenter Aufonam ingressus, & a populo illo quem dolo deceperat receptus, totam ciuitatem destruxisset: castella eiusdem regionis quae firmiora videbantur muniuisset: missoque ad Abdurachman Regem Saracenorum fratre suo, auxilium quod petebat contra nostros accepisset. Sed Imperator licet huius rei nuncium grauius ferret, nihil tamen inconsulte gerendum iudicans, Consiliariorum suorum aduentum statuit operiri. Transactaque autumnali venatione, circa Cal. Octob. per Moenum fluuium vsque ad Franconofurt secunda aqua nauigauit. Inde ad Ingelheim medio Octobri veniens, generalem ibi vt indictum erat populi sui Conuentum habuit: in quo & Ceadragum Abotritorum Ducem, nec non & Tunglonem, qui apud eum perfidia accusabantur, audiuit. Et Tunglonem quidem, accepto ab eo filio eius obfide, domum redire permisit: Ceadragum vero ceteris Abotritis dimissis secum retinuit, missisque ad populum Abotritorum Legatis, si eum sibi vulgus regnare vellet, perquirere iussit. Ipse autem Aquasgrani, vbi hyemare constituerat, profectus est. Cumque Legati, quos ad Abotritos miserat, reuersi nunciassent variam gentis illius super Rege suo recipiendo sententiam, optimos tamen ac praestantissimos quosque de illius receptione concordare, acceptis ab eo quos imperauerat obsidibus, in Regnum suum eum fecit restitui. Dum haec aguntur, Hilduinus Abbas S. Dionysij Martyris Romam mittens, annuente precibus eius Eugenio sanctae Sedis Apostolicae tunc Praesule, ossa beatissimi Martyris CHRISTI Sebastiani accepit, & ea apud Sueffioniam ciuitatem in Basilica sancti Medardi collocauit. Vbi dum adhuc inhumata in loculo, in quo allata fuerunt, iuxta tumulum sancti Medardi iacerent, tanta signorum ac prodigiorum multitudo claruit, tanta virtutum vis in omni genere sanitarum per diuinam gratiam in nomine eiusdem beatissimi Martyris emicuit, vt a nullo mortalium eorundem miraculorum aut numerus comprehendi, aut varietas verbis valeat enunciari. Quorum quaedam tanti stuporis esse narrantur, vt humanae imbecillitatis fidem excederent, nisi certum esset Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, pro quo idem passus est, omnia quae vult per diuinam potentiam facere posse, in qua illi omnis creatura in caelo & in terra subiecta est.

827.

DECCXXVII.

IMPERATOR Helisachar Presbyterum & Abbatem, & cum eo Hildebrandum atque Donatum Comites ad motus Hispanicae Marcae componendos misit. Antequam quorum aduentum Aizo Saracenorum auxilio fretus, multa eiusdem limitis Custodibus aduersa intulit, eosque assiduis incursionibus aded fatigauit, vt quidam illorum relictis quae tueri debebant castellis recederent. Defecit ad eum filius Beronis nomine V Villemundus, & alij complures nouarum rerum gentilitia leuitate cupidi, iunctique Saracenis Ceritaniam & Vallensem rapinis atque incendiis quotidie infestabant. Cumque ad sedandos ac mitigandos Gothorum atque Hispanorum in illis finibus habitantium animos, Helisachar Abbas cum aliis ab Imperatore missis multa & propria industria & sociorum consilio prudenter administraret, Bernhardus quoque Barcinonae Comes Aizonis insidiis, & eorum qui ad eum defecerant calliditati ac fraudulentis machinationibus pertinacissime resisteret, atque eorum temerarios conatus irritos efficeret, exercitus a

A Rege Saracenorum Abdirachman ad auxilium Aizoni ferendum missus, Cæsaraugustam venisse nunciatur. Super quem Abumaruan Regis propinquus Dux constitutus, ex persuasione Aizonis haud dubiam sibi victoriam pollicebatur. Contra quem Imperator filium suum Pipinum Aquitaniae Regem cum inmodicis Francorum copiis mittens, Regni sui terminos tueri præcepit. Quod ita factum esset, ni Ducum desidia, quos Francorum exercitui præfecerat, tardius quam rerum necessitas postulabat, is quem ducebant ad Marcam venisset exercitus. Quæ tarditas intantum noxia fuit, ut Abumaruan, vastatis Barcinonensium ac Gerundensium agris, villisque incensis, cunctis etiam quæ extra vrbes inuenerat direptis, cum incolumi exercitu Cæsaraugustam se reciperet; prius quam à nostro exercitu vel videri potuisset. Huius cladis præfagia credita sunt visæ multoties in cælo acies, & ille terribilis nocturnæ coruscationis in aère discursus. Imperator autem duobus Conuentibus habitis, vno apud Nouiontagum propter falsas Horici filij Godefridi Regis Danorum pollicitationes, quibus se illò ad Imperatoris præsentiam venturum promiserat: altero apud Compendium, in quo & annualia dona suscepit, & iis qui ad Marcam Hispanicam mittendi erant quid vel qualiter agere deberent imperauit. Ipse inter Compendium & Carisiacum, ceteraque iis vicina Palatia vsque ad hyberni temporis initium conuersatus est. Interea Reges Danorù, filij scilicet Godefridi, Heriholtum de consortio Regni eiicientes, Nordmannorum finibus excedere compulerunt. Bulgari quoque Sclauios in Pannonia sedentes misso per Drauum nauali exercitu, ferro & igne vastauerunt: & expulsis eorum Ducibus, Bulgaricos eis rectores constituerunt. Eugenius Papa mense Augusto decessit. In cuius locum Valentinus Diaconus à Romanis electus & ordinatus, vix mensem in Pontificatu compleuit. Quo defuncto, Gregorius Presbyter sancti Marci electus, sed non prius ordinatus est quam Legatus Imperatoris Romam veniret, & electionem populi examineret. Legati Imperatoris Michaëlis de Constantinopoli quasi propter foedus confirmandum missi Septembri mense Compendium venerunt. Quos Imperator benignè receptos ibi audiuit, & absoluit. Corpora beatissimorum Martyrum Marcellini & Petri de Roma sublata, & Octobri mense in Franciam translata, ibi multis signis atque virtutibus clarificata sunt.

DCCCXXVIII.

828.

CONVENTVS Aquisgrani mense Febr. factus est. In quo cum de multis aliis causis, tum præcipuè de iis quæ in Marca Hispanica contigerunt ratio esset habita, & Legati qui exercitui præerant culpabiles fuissent inuenti, iuxta merita honorum amissione multati sunt. Baldericus etiam Dux Foroiuliensis, cum propter eius ignauiam Bulgari fines Pannoniæ superioris impunè vastassent, honoribus priuatus, & Marca inter quatuor Comites diuisa est. Halidgatus Cameracensis Episcopus, & Ansfridus Abbas Monasterij Nonantulae, Constantinopolim missi, & à Michaële Imperatore honorificè suscepti sunt. Imperator Iunio mense ad Ingelheim venit, ibique per aliquot dies Placitum habuit. In quo cum de filiis suis Lothario & Pipino cum exercitu ad Marcam Hispanicam mittendis consilium inisset, & id quomodo fieret ordinasset, Legatos etiam Romani Pontificis Quirinum Primicerium ac Theophilactum Nomenclatorem, qui ad eum illò venerant, audita eorum Legatione dimisisset, ad villam Franconofurt profectus est. Ibique aliquamdiu moratus, Vormatiam venit, & indè Theodonis villam perrexit. De quo loco Lotharium filium cum magnis Francorum copiis ad Hispanicam Marcam direxit. Qui cum Lugdunum venisset, confedit; nuntium operiens, qui se de Saracenorum aduentu faceret certiolem. In qua expectatione cum Pipino fratre colloquitur. Et comperto quòd Saraceni ad Marcam venire aut timerent aut nollent, redeunte in Aquitaniam fratre, ipse ad patrem Aquisgrani reuertitur. Interea cum in confinibus Nordmannorum tam de foedere inter illos & Francos confirmando, quam de Heriholti rebus tractandum esset, & ad hoc penè totius Saxoniae Comites simul cum Marchionibus illò conuenissent, Heriholtus rerum gerendarum nimis cupidus, conditam & per obsides firmatam pacem rupit, incensis ac direptis aliquot Nordmannorum villis. Quod audientes filij Godefridi, contractis subito copiis ad Marcam veniunt, & nostros in ripa Egidoræ fluminis sedentes, ac nihil tale opinantes, transito flumine adorti, castris

Z. iij

LVDOVICVS
PIVS.

exuunt, eisque in fugam actis cuncta diripiunt, ac se cum omnibus copiis suis in sua castra recipiunt. Deinde inuito consilio ut ultionem huius facti præuenirent, missa Legatione ad Imperatorem, quam inuiti & quanta necessitate coacti id facerent exposuerunt: se tamen ad satisfactionem esse paratos, & hoc in Imperatoris esse arbitrio, quatenus ita fieret emendatum, ut de reliquo inter partes pax firma maneret. Bonifacius Comes, cui tutela Corsicæ Insulæ tunc erat commissa, assumpto secum fratre Berethario, & aliis quibusdam Comitibus, de Tuscia Corsicam atque Sardiniam parua classe circumuectus, cum nullum in mari piratam inuenisset, in Africam traiecit, & inter Vticam & Carthaginem egressus, innumeram incolarum multitudinem subito congregatam offendit. Cum qua & prælium conferuit, & quinque vel eò amplius fusam fugatamque profligauit. Magnaque Afrorum multitudine prostrata, aliquot etiam sociorum suorum per temeritatem amissis, in naues suas se recepit. Atque hoc facto, ingentem Afris timorem incussit. Luna Cal. Iun. primo diluculo in occasu sua defecit. Similiter & VIII. Cal. Ianuar. id est in Natali Domini media nocte obscurata est. Imperator circa solemnitatem S. Martini Aquasgrani ad hyemandum venit, ibique totum hyberni temporis spacium diuersis Conuentibus ob necessaria Regni negotia congregatis impendit.

829.

DCCCXXIX.

Post exactam hyemem, in ipso Quadragesimali Ieiunio paucis ante sanctum Pascha diebus Aquasgrani terræmotus noctu factus, ventusque tam vehemens coortus est, ut non solum humiliores domus, verum etiam ipsam sanctæ Dei Genitricis Basilicam, quam Capellam vocant, tegulis plumbeis tectam, ex parte non modica denudaret. Imperator diuersis occupationibus vsque ad Cal. Iul. Aquasgrani moratus, tandem ad generalem Conuentum Vormatiæ habendum cum comitatu suo mense Aug. statuit proficisci. Sed priusquam inde moueret, nuncium accepit Nordmannos velle Transalbinam Saxoniam regionem inuadere, atque exercitum qui hoc facturus esset nostris finibus appropinquare. Quo nuncio commotus, misit in omnes Franciæ regiones, & iussit ut summa festinatione tota populi sui multitudo in Saxoniam veniret, indicans simul velle se apud Nouesium medio Iulio Rhenum transire. Sed ubi vanam esse compererat quæ de Nordmannis fama dispersa erat, sicut constituerat medio Augusto Vormatiam venit. Ibique habito generali Conuentu, & oblata sibi annua dona suscepit, & Legationes plurimas, quæ tam de Roma & Beneuento, quam de aliis longinquis regionibus venerant, & audiuit & absoluit. Lotharium quoque filium finito Conuentu in Italiam misit, ac Bernhardum Comitem Barcinonæ, qui eatenus in Marca Hispaniæ præsidebat, Camerarium in Palatio suo constituit. Aliis etiam causis, quæ ad illius placiti completionem pertinere videbantur, congruo modo dispositis atque completis, populòque ad sua ire dimisso, ipse ad autumnale venationis exercitium ad Franconofurt villam profectus est. Qua transacta, ad hyemandum Aquasgrani reuersus, ibidem sancti Martini atque Andreæ Apostoli, nec non & ipsum sacrosanctum Dominicæ Natiuitatis diem cum magna lætitia & exultatione celebravit.

Huc vsque Eginhardus Ludouici Pij gesta stilo deduxit. Quæ enim in editione Iusti Reuberi subsequuntur, ex ipsius LVDOVICI Vita, quam infra producemus, descripta sunt.

A

DE THEGANO AVCTORE SEQUENTIS OPERIS.

Ex Lib. VIII. Annalium Treuerensium Christophori Broueri.

CETERVM, quia Amaltherio per publicæ legationis & alia Regno debita obsequia, non facile fuit assiduam Ecclesiæ sui facere copiam, adlegit in munitis sui consortium præter Adalmarum & Herilandum, rara vt in paucis doctrinæ & probitatis opinione virum, THEGANVM Chorepiscopum, qui nobili satus ortu Francorum, flagrantis sapientiæ studio, & acres ad virtutem stimulos per hoc tempus huic Ecclesiæ subiecit, & præclara scientiæ suæ ornamenta Treuirensi populo pro concione impertiit. In magno is honore apud Augiensis Monasterij Cœnobitas extitit, quorum prædicatione, & ingeniorum monumentis, ab obliuione certè vindicatus est. Et si Opusculum eius recens exitit, quo LVDOVICI PII res gestas, æqualis ipse descripsit: cuius elogium, vt ne rarescat, VValafridus Strabo familiaris ipsius, præfatione cauet. Nam quod in quibusdam sententiis videatur effusior & ardentior, id dolori adscribit, quem amor iustitiæ, & in optimum Principem affectus expresserit. Virum quippe nobilem & acris animi, vilium personarum iniurias nesciisse conquire. Addit VValafridus: *Nonimus & nos virum, multa lectione instructum, sed prædicationis & correctionis studiis occupatum.* Extat Poëma eiusdem VValafridi Strabi, quod oppido adolescens, vt apparet, Tattonis Magistræ sui iussu, quem in Augia Præceptorem habuit, in gratiam THEGANI lusit.

Tom. VI.
Antiq. Lect.
Henrici Ca-
nisi.

B

AD DEGAN CHOREPISCOPVM TREVIRENSEM, in persona Tattonis.

His tibi versculis Doctor sanctissime DEGAN,

Tatto humilis mittit verba salutis ouans.

Artor in ambiguis vario moderamine rebus,

Virum pauca loquat, an potius sileam.

Scribere cogit enim dilectio murna memet,

Sed vereor ne non dem tibi digna Pater.

Tullius inferno quamuis repedauerit imo,

Exerat aut magnus ora faceta Plato,

Linus aut Titus secum ferat ipse Catonem,

Vel linguam teretem Sapho loquax terabret:

Non poterant unquam laudum miranda tuarum

Dignè proferri, sunt quia multa satis.

Miramur merito sapientis munera mentis,

Doctrinam, mores, carmina, dicta, animam.

Nec minus exterius miramur sancta statura

Incrementa tua, membra, manus, faciem.

Nos paruos humiles, murem sibi forma subegit:

Vosque gygantem esse, gloria molis habet, &c.

C

O P V S

THEGANI CHOREPISCOPI TREVIRENSIS.

DE GESTIS LVDEVVICI PII IMP.

Cum Præfatione VValafridi Strabonis Abbatis Augiensis.

VVALAFRIDI STRABONIS PRÆFATIO.

Ex editione
P. Pitbani.

HOC Opusculum in morem Annalium, THEGAN natione Francus, Treuirensis Ecclesiæ Chorepiscopus, breuiter quidem & verè, potius quàm lepidè, composuit. In cuius quibusdam sententiis, quòd effusior & ardentior in loquendo videatur, vt vir nobilis & acris animi, quod de indignitate vilium personarum dolor suggestit, tacere non potuit. Præterea nimius amor iustitiæ & executoris eius Christianissimi Imperatoris, zeli naturalis exaggerauit dolorem. Vnde, quantum sit Opus eius pro bona voluntate, non fastidiendum pro quantulacumque rusticitate. Nouimus & nos virum multa lectione instructum, sed prædicationis & correctionis studiis occupatum. Huic opusculo ego STRABO quasdam Incisiones & Capitula inserui, quia sanctæ memoriæ LVDEVVICI Imperatoris gesta & laudes sæpius audire cupio vel proferre, vt facilius volentibus scire, singula pateant titulorum compendio.

- I. *Series Regij generis Francorum à beato Arnulfo vsque ad Karolum Magnum, & eius consecratio.*
- II. *De Hiltigarda, & filiis eius tribus.*
- III. *De Ludenuico iuniore, & de bonitate eius, cum exemplis antiquorum.*
- IV. *De Irmingarta Regina, & filiis ex ea natis.*
- V. *Mors Pippini & Karoli filiorum Imperatoris Karoli.*
- VI. *Qualiter Karolus Imperator Ludenuico cum consensu Francorum Regni summam commisit.*
- VII. *Quid circa vltima tempora idem Imperator fecerit, & mors ac sepultura eius.*
- VIII. *Ludenuicus patri succedens qualiter res paternas distribuit.*
- IX. *Legatos diuersos, & maxime Græcorum, suscepit, & absoluit.*
- X. *Quomodo decreta patrum suorum roborauerit.*
- XI. *Beneuentanorum Legatio censum professa.*
- XII. *Bernhardus Pippini filius patruo se subdidit.*
- XIII. *Quomodo Legatis in totum Regnū directis quæque emendanda didicit & correxit.*
- XIV. *Habito in Saxonia placito, Danorum Legatos & Bernardum suscepit & remisit.*
- XV. *Contra Sclauos exercitum misit, & vicit.*
- XVI. *Qualiter Stephanus Papa Leoni succedens in Franciā venit, & Remis Regi occurrit.*
- XVII. *Quomodo idem Papa eum Imperatorē consecrauit, & mutuis donis se honorarunt.*
- XVIII. *Mortuo Stephano Paschalis successit.*

- A XIX. De moribus Pij Imperatoris, & quotidiano usu & multiplici lauda eius.
 XX. De incongrua ignobilium ad Ecclesiasticas dignitates promotione & vitiis.
 XXI. Lotharium pater Imperatorem designavit.
 XXII. Coniuratio Bernhardi contra Imperatorem detecta atque denicta.
 XXIII. Pœnitudo Imperatoris pro morte Bernhardi.
 XXIV. Imperator fratres suos habitum mutare fecit.
 XXV. Murmanus Britto occiditur, & Irmingardis moritur.
 XXVI. Judith in Regnum assumpta.
 XXVII. Exercitus contra Liduit missus.
 XXVIII. Quando Lotharius Irmingardam accepit uxorem.
 XXIX. Lotharius in Italiam missus.
 XXX. Purgatio Paschalis Papa de obiectis coram Legatis Imperatoris: quo mortuo successit Eugenius Papa.
 XXXI. Imperator rursus Britanniam vastavit.
 XXXII. Legati Bulgarum suscepti & remissi.
 XXXIII. Herioldus Nortmannus cum suis Christianus effectus.
 XXXIV. Exercitus obviam Saracenis missus.
 XXXV. Imperator Karolo filio suo Alamanniam & Retiam dedit.
 B XXXVI. Quam vim Pippinus cum perfidis primoribus patri intulit, & de honestate Judith ac fratrum eius.
 XXXVII. Qua auctoritate Imperator inimicos denicit, & Regnam accepit.
 XXXVIII. Vbi se Bernhardus purgavit de obiectis.
 XXXIX. Prima eruptio Ludeuici contra patrem, que reconciliatione sancta est.
 XL. Lotharius ab huius eruptionis consilio se immunem voluit approbare.
 XLI. Quando Pippinus à patre iussus ire in Franciam fuga relapsus est.
 XLII. Qua gesta sunt apud Campum-mendacy.
 XLIII. Quam gravia sustinuit pissimus Imperator maxime apud Compendium.
 XLIV. Inuentionem Hebanem & semiles.
 XLV. Legati Ludeuici ad Lotharium pro patre mittuntur.
 XLVI. Collocutio eorum apud Moganciam.
 XLVII. Legati Ludeuici ad patrem veniunt.
 XLVIII. Qualiter liberatus est à Lothario Imperator & Hebo comprehensus.
 XLIX. De indulgentia Pij Imperatoris & patientia.
 L. De ignobilibus Consiliariis vitandis vel supprimendis.
 LI. Renocatio Judith Imperatricis de Italia.
 LII. Gesta apud civitatem Canallonum à Lothario.
 LIII. Ammonitio patris ad Lotharium per Legatos directa.
 LIV. Quomodo ad patrem Lotharius reverti consenserit.
 LV. Quibus pactis ab invicem discesserunt, & que pena perfidorum.
 C LVI. Hebo à gradu Episcopali deiectus.
 LVII. Mittuntur Legati Imperatoris à Lugduno ad Lotharium.
 LVIII. Mors Berengary, & conclusio Libelli.
 Explicunt Capitula.

INCIPIT OPVS THEGANI
 CHOREPISCOPI TREVIRENSIS,

DE GESTIS DOMNI LVDEVVICI PII IMPERATORIS.

REGNANTE Domino nostro Iesu Christo, anno Incarnationis eius octingentesimo tredecimo, qui est annus Regni gloriosi & orthodoxi Imperatoris KAROLI quadragesimus quintus, illius Karoli qui de prosapia sancti Arnulfi Pontificis Christi ortus est, sicut patet no relatu didicimus, & multa testantur historia: Sanctus Arnulfus cum esset in iuventute Dux genuit Ansgisum Ducem. Ansgisus Dux genuit

i.
813.

LVDOVICVS PIVS. Pippinum seniore & Ducem. Pippinus senior & Dux genuit Karolum seniore & Ducem. Karolus senior & Dux genuit Pippinum, quem Stephanus Pontifex consecrauit & vnxit in Regem. Pippinus Rex genuit Karolum, quem Leo Papa Romanus consecrauit & vnxit ad Imperatorem in Ecclesia vbi beatissimum corpus Principis Apostolorum Petri requiescit, die Natalis Domini nostri Iesu Christi.

I I. Qui cum in iuuentute erat, supradictus Imperator sibi iunxit nobilissimi generis Sueuorum puellam nomine **HILTEGARDAM**, quæ erat de cognatione Gothefridi Ducis Alamannorum. Gothefridus Dux genuit Houchingum, Houchingus genuit Nebi, Nebi autem genuit Immam, Imma verò peperit Hiltegardam beatissimam Reginam. Postquam eam supradictus Imperator in matrimonio assumpsit, genuit ex ea tres filios, quorum vnus vocabatur nomine patris sui Karolus, alter verò Pippinus qui erat Rex super Italiam: tertius verò vocabatur Ludeuicus, qui erat Rex super Aquitaniam. Dum viuebat pater eorum cum eis, feliciter & vtiliter instruebat eos liberalibus disciplinis & mundanis legibus.

III. Sed ille qui iunior natu erat, semper ab infantia sua timere Deum & amare didicerat, & quicquid super se habebat, propter nomen Domini pauperibus distribuebat. Erat enim optimus filiorum eius, sicut ab exordio mundi frequenter iunior frater seniore fratrem meritis præcedebat. In filiis primi parentis generis humani primò declaratum est, quòd Dominus in Euangelio suo Abel iustum nominauit. Abraham duos filios habuit, sed iunior melior seniore effectus est. Iesse multos filios habuit, sed nouissimus qui erat pastor ouium, ad Regni gubernacula super omnem Israël Domino iubente in Regem electus & vnctus est. De cuius semine olim Christus promissus incarnari dignatus est. Talia & similia enumerare prolixum est.

IV. **SVPRAFATVS** verò **LVDEVVICVS** postquam ad ætatem peruenit, desponsauit sibi filiam nobilissimi Ducis Ingorrammi, qui erat filius fratris Ruthgangi sancti Pontificis. Supradicta verò virgo **IRMINGARTA** vocabatur, quam consilio & consensu patris Reginam constituit, atque ex ea tres filios habuit adhuc patre viuente, quorum vnus vocabatur Lotharius, alter Pippinus, tertius æquiuocus eius Ludeuicus.

V. **IMPERATOR** autem magnus Karolus benè & vtiliter regebat & diligebat Regnum suum. Anno Regni eius quadragesimo secundo obiit Pippinus filius eius, anno ætatis suæ **XXXIII**. Sequenti verò anno Karolus primogenitus eius, & Regina supradicta Hiltegarda obiit. solus Ludeuicus ad Regni gubernacula remansit.

VI. **SVPRADICTVS** verò Imperator cum iam intellexisset appropinquare sibi diem obitus sui (senuerat enim valde) vocauit filium suum Ludeuicum ad se cum omni exercitu, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Loco-positis: habuit grande colloquium cum eis Aquisgrani Palatio, pacificè & honestè ammonens vt fidem erga filium suum ostenderent. Interrogans omnes à maximo vsque ad minimum, si eis placuisset vt nomen suum, id est Imperatoris, filio suo Ludeuico tradidisset. Illi omnes responderunt, Dei esse admonitionem illius rei. Quo facto, in prima die Dominica ornauit se cultu Regis, & coronam capiti suo imposuit, incedebatque clarè vestitus, & ornatus, sicut eum decuerat. Perrexit ad Ecclesiam, quam ipse à fundamentis construxerat, peruenitque ante altare in eminentiori loco constructum ceteris altaribus, & consecratum in honorem Domini nostri Iesu Christi: super quod coronam auream aliam quàm ipse gestabat in capite suo, iussit poni. Postquam diu orauerunt ipse & filius eius, locutus est ad filium suum coram omni multitudine Pontificum & Optimatum suorum, ammonens eum in primis omnipotentem Deum diligere & timere, eius præcepta seruare in omnibus, Ecclesias Dei gubernare & defendere à prauis hominibus. Sororibus suis & fratribus, qui erant natu iuniores, & nepotibus & omnibus propinquis suis indeficientem misericordiam semper ostendere præcepit. Deinde Sacerdotes honorare vt patres, populum diligere vt filios, superbos & nequissimos homines in viam salutis coactos dirigere, Cœnobiorum consolator & pauperum esse. Fideles ministros & Deum timentes constitueret, qui munera iniusta odio habe-

A haberent. Nullum ab honore suo sine causa discretionis eiceret, semetipsum ^{Lvdovicvs} ^{Pivs.} omni tempore coram Deo & omni populo irreprehensibilem demonstraret. Postquam hæc verba & alia multa coram multitudine filio suo ostenderat, interrogauit si obediens voluisset esse præceptis suis. At ille respondit: Libenter obedire, & cum Dei adiutorio omnia præcepta, quæ mandauerat ei pater, custodire. Tunc iussit eum pater, vt propriis manibus coronam quæ erat super altare eleuaret, & capiti suo imponeret ob recordationem omnium præceptorum quæ mandauerat ei pater. At ille iussionem patris impleuit. Quo facto, audientes Missarum solemnia ibant ad Palatium. Sustinuit enim filius patrem eundo & redeundo, quamdiu cum eo fuerat filius. Non post multos dies magnificis donis honorauit eum pater suus, & dimisit eum ire in Aquitaniam. Antequam diuisi essent, amplexantes se & osculantes propter gaudium amoris flere ceperunt. Ille perrexit in Aquitaniam, & dominus Imperator tenuit Regnum & nomen suum honorificè sicut dignum erat.

POST QUAM diuisi fuerant, dominus Imperator nihil aliud cepit agere nisi ^{VIR.} in orationibus & eleemosinis vacare, & Libros corrigere. Nam quatuor Evangelia Christi, quæ intitulantur nomine Matthei, Marci, Lucæ, & Iohannis, in ultimo ante obitus sui diem cum Græcis & Syris optimè correxerat. Sequenti verò anno, qui est annus regni eius XLVI. mense Ianuario accepit dominum Imperatorem febris post balneum. Cùmque per singulos dies laboribus ingruesceret, nihil comedens neque bibens, nisi modicum aquæ ad recreationem corporis, septimo die postquam laborare cepit, iussit familiarissimum Pontificem suum Hiltibaldum venire ad se, vt ei sacramenta Dominici corporis & sanguinis tribueret, vt exitum suum confirmaret. Quo facto, laborauit in infirmitate diem illum & noctem sequentem. In crastinum verò luce adueniente, sciens quod facturum erat, extensa manu dextera virtute qua poterat signum sanctæ crucis fronti imprimens, super pectus & omne corpus consignauit. Nouissimè autem colligens pedes suos, extendens brachia & manus super corpus, clausit oculos, psallens hunc versum leniter: *In manus tuas commendo spiritum meum.* Statim post hæc in senectute bona plenus dierum perrexit in pace, ipsòque die humatum est corpus eius in Ecclesia quam ipse construxerat Aquisgrani Palatio anno ætatis suæ LXXII. Indict. VII.

POST obitum gloriosissimi Imperatoris Karoli, perrexit ^{VIII.} LVDVVICVS de partibus Aquitanie, & venit Aquisgrani Palatium, & suscepit omnia Regna quæ Deus tradidit patri suo sine ulla contradictione. Qui est annus Incarnationis Domini octingentesimus decimus quartus, qui est primus annus regni eius. Post patrem sedit in supradicto Palatio, & in primis cum maxima festinatione iussit ostendere sibi omnes thesauros patris in auro, in argento, in gemmis preciosissimis, & in omni suppellectili. Dedit sororibus suis partem earum legalem, & quicquid remanserat dedit pro anima patris. Maximam partem thesauri misit Romani temporibus beati Leonis Papæ, & quicquid super hoc remanserat, sacerdotibus & pauperibus, aduenis, viduis, orphanisque omnia distribuit, nihil sibi reseruans præter vnâ mensam argenteam, quæ trifurcata est in medio quasi tres clipei in vnum coniuncti: ipsam sibi retinuit ob amorem patris, & tamen eam alio precio redemit quod pro patre tradidit.

HOC facto, Legati venerunt ad eum ex omnibus Regnis & Prouinciis, & ex ^{IX.} ceteris nationibus, & omnes qui sub ditione erant patris sui, nuntiantes pacem & fidem erga eum obseruare, & spontaneum obsequium non coacti obtulerunt. Inter eos venerunt Legati Græcorum cum Amalharo Treuirensi Episcopo, qui erat Legatus piæ memoriæ Karoli ad Principem Constantinopolitanum, cuius nomen modò non occurrit. Illi venientes, in folio patris collocatum dominum Ludeuicum inuenerunt, quia sic Deus ordinauit. Ille eos benignè suscipiens, & dona eorum cum gratiarum actione accipiens, & colloquium familiare interim quousque cum eo erant, habebat. Non post multos autem dies magnis honoribus decorauit eos, & dimisit ire ad propria, & ante eos misit Missos suos præparare eis quicquid desiderabant ad opus eorum, quousque forent in Regno.

EODEM anno iussit supradictus Princeps renouare omnia Præcepta, quæ sub ^{X.} temporibus patrum suorum gesta erant Ecclesiis Dei, & ipse manu propria ea cum subscriptione roborauit.

- LYDOVICVS PIVS.** **INTERIM** venerunt Legati Beneuentanorum, qui omnem terram Beneuenti suæ potestati tradiderunt, & multa milia aureorum per annos singulos ad censum tradere promiserunt. quod ita perfecerunt vsque in hodiernum diem. **A**
- XI.** **EODEM** tempore venit Bernhardus filius fratris sui Pippini, & tradidit se metipsum ei ad procerem, & fidelitatem ei cum iuramento promisit. Suscepit eum libenter dominus Ludeuicus, & magnis eum ac honorificis donis honorauit, & permisit iterum ire in Italiam.
- XII.** **EODEM** tempore supradictus Princeps misit Legatos suos supra omnia Regna sua inquirere & inuestigare si alicui aliqua iniustitia perpetrata esset, & si aliquem inuenissent qui hoc dicere vellet, & cum verissimis testibus hoc probare potuisset, statim cum eis in Prouinciam eius venire præcepit. Qui egressi inuenerunt innumeram multitudinem oppressorum aut ablatione patrimonij, aut exspoliatione libertatis. quod iniqui Ministri, Comites, & Loco-positi, per malum ingenium exercebant. Omnia supradictus Princeps destruere iussit acta, quæ impiè in diebus patris sui per iniquorum Ministrorum ingenia facta fuerant. Patrimonia oppressis reddidit, iniustè ad seruitium inclinatos absoluit, & omnibus Præcepta iussit facere, & manu propria cum subscriptione confirmauit. Fecit hoc diu tempore.
- XIII.** **ALIO** anno Regni sui habuit generale Placitum suum in partibus Saxoniz, & ibi multa bona constituit, & Legatio Danorum ad eum venit postulans pacem, & omnes qui in circuitu erant paganarum nationum ad eum venerunt, & supradictus Bernhardus ibi ad eum venit, quem dimisit ire iterum in Italiam. Dominus Ludeuicus, postquam confirmauit confinia Regni sui illis in partibus, rediit ad sedem suam Aquis, ibique hiemem transegit. **B**
- XIV.** **ANNO** sequenti misit exercitum suum contra Sclauos in Oriente positos, qui valde oppresserunt eos, & victores Deo donante extiterunt. Hoc facto vnusquisque rediit ad propria.
- XV.** **EODEM** anno Leo Papa Romanus obiit, & Stephanus post eum successit. Qui statim postquam Pontificatum suscepit, iussit omnem populum Romanum fidelitatem cum iuramento promittere Ludeuico: & dirigens Legatos suos ad supradictum Principem, nunciauit ei vt libenter eum videre voluisset in loco vbi-
cunque sibi placuisset. Quod audiens, magno triptudio repletus cœpit gaudere, & confestim iussit Missos suos obuam ire sancto Pontifici cum salutationibus maximis, & seruitia præparare. Perrexit post Missos dominus Ludeuicus obuam supradicto Pontifici, obuans ei in campo magno Remensium. Descendit vterque de equo suo, & Princeps se prosternens omni corpore in terram tribus vicibus ante pedes tanti Pontificis, & tertia vice erectus salutauit Pontificem istis verbis dicens: *Benedictus qui venit in nomine Domini Deus Dominus, & illuxit nobis.* Et respondit Pontifex: *Benedictus sit Dominus Deus noster, qui tribuit oculis nostris secundum David Regem videre.* Amplexantes enim se & osculantes, pacificè perrexerunt ad Ecclesiam. qui cum diu orauerunt, erexit se Pontifex, & excelsa voce cum Clero suo fecit ei laudes regales. **C**
- XVI.** **POSTEA** Pontifex honorauit eum magnis honoribus & multis, & Reginam Irmingardam, & omnes Optimates & Ministros eius. Et in proxima die Dominica in Ecclesia ante Missarum solemniam coram Clero & omni populo consecrauit eum, & vnxit ad Imperatorem, & coronam auream miræ pulchritudinis & preciosissimis gemmis ornatam, quam secum apportauerat, posuit supra caput eius. Et Irmingardam Reginam appellauit Augustam, & posuit coronam auream super caput eius. Quamdiu ibi erat beatissimus Papa, quotidie colloquium habebant de vtilitate sanctæ Dei Ecclesiæ. Post quod dominus Imperator eum honorauit magnis & innumeris donis tripliciter & amplius quàm suscepisset ab eo, sicut semper solebat agere, magis dare quàm accipere, dimisit eum ire Romam cum Legatis suis, quibus præcepit vbique in itinere suo honestum exhibere seruitium.
- XVII.** **POSTquam** Romam venit, non post multos dies supra modum claruit Dei manifestatione in nonnullis miraculis, quòd ipse verus erat viuens Dei cultor. Post eum successit Paschalis Papa.
- XVIII.** **INDE** reuertens dominus Imperator venit Aquisgrani Palatium ad sedem
- XIX.**

A suam. Pollebat enim de die in diem virtutibus sacris, quod prolixum est enume-
rare. Erat enim statura mediocri, oculis magnis & clavis, vultu lucido, naso lon-
go & recto, & labris non nimis densis nec nimis tenuibus, forti pectore, scapulis
latis, brachijs fortissimis, ita ut nullus ei in arcu vel lancea sagittando æquipara-
ri poterat: manibus longis, digitis rectis, tibijs longis & ad mensuram gracilibus,
pedibus longis, voce virili. Lingua Græca & Latina valde eruditus, sed Græcam
magis intelligere poterat quàm loqui, Latnam verò sicut naturalem æqualiter
loqui poterat. Sensum verò in omnibus scripturis spiritalem, & moralem, nec
non & anagogem optimè nouerat. Poëtica carmina gentilia, quæ in iuuentute
didicerat, respuit, nec legere nec audire nec docere voluit. Erat fortis in mem-
bris suis, agilis & impiger, tardus ad irascendum, facilis ad miserandum. Quo-
tiens manè in cotidianis diebus ad Ecclesiam perrexit causa orationis, flexis
genibus fronte terigit pavementum, humiliter diu orans, aliquando cum lachri-
mis: & omnibus moribus bonis semper ornatus. In tantum largus, ut antea nec
in antiquis Libris nec in modernis temporibus auditum est, ut villas regias, quæ
erant sui & aui & tritau, fidelibus suis tradidit eas in possessiones sempiternas
& Præcepta construxit, & annuli sui impressione cum subscriptione manu pro-
pria roborauit. Fecit enim hoc diu tempore. Erat in cibo potuque sobrius, & in-
dumentis suis moderabilis. Nunquam aureo resplenduit indumento, nisi tantum
in summis festiuitatibus, sicut patres eius solebant agere. Nihil illis diebus se in-
duit præter camisiam & feminalia nisi cum auro texta, lombo aureo, baltheo præ-
cinctus & ense auro fulgente, ocreas aureas & clamidem auro textam, & coro-
nam auream auro fulgentem in capite gestans, & baculum aureum in manu te-
nens. Numquam in risu exaltauit vocem suam, nec quando in festiuitatibus ad
lætitiã populi procedebant themelici, scurræ, & mimi cum coraulis & cithari-
stis ad mensam coram eo. tunc ad mensuram coram eo ridebat populus, ille num-
quam vel dentes candidos suos in risu ostendit. Quotidie ante cibum elemosina-
rum largitionem exhibuit, & ubicumque erat Xenodochia secum habebat. In
mense autem Augusto quando cerui pinguiissimi sunt, venationi vacabat vsque
dum aprorum tempus aduenerat.

OMNIA prudenter & cautè agens, nihil indiscretè faciebat, præterquàm
quòd Consiliariis suis magis credidit quàm opus esset: quod ei fecit psalmodiæ
occupatio & lectionum assiduitas, & aliud quod ille non incipiebat. Quia iamdu-
dum illa pessima consuetudo erat, ut ex vilissimis seruis summi Pontifices fierent,
& hoc non prohibuit, quod tamen maximum est malum in populo Christiano,
sicut testatur Regum historia de Ieroboam filio Nabath, qui erat seruus Regis
Salomonis, & post eum principatum habebat super decem tribus filiorum Israël.
Refert enim Scriptura de eo in hæc verba: *Non est reuersus Ieroboam de via sua pes-
sima, sed econtrario fecit de nouissimis populi Sacerdotes excelsum, & propter hanc cau-
sam peccauit domus Ieroboam, & euersa est, & deleta de superficie terra.* Postquam ta-
les culmen accipiunt, numquam sunt sicut antea tam mansueti & sic domestici,
ut non statim incipiant esse iracundi, rixosi, maliloqui, obstinati, iniuriosi, & mi-
nas omnibus subiectis promittentes, & per huiusmodi negotia cupiunt ab ho-
minibus timeri & laudari. Turpissimam cognitionem eorum à iugo debite ser-
uitutis nituntur eripere, & libertatem imponere. Tunc aliquos eorum liberali-
bus studiis instruunt, alios nobilibus feminis coniungunt, & propinquas eorum
filios nobilium cogunt accipere. Nullus cum eis æquamiter viuere potest, nisi hi
soli qui talem coniunctionem habent: ceteri verò cum maxima tristitia, gemen-
do, flendò, ducunt dies suos. Propinqui autem supradictorum postquam aliquid
intelligunt, senes nobiles derident atque despiciunt, sunt elati, instabiles, inue-
recundi. unicuique tamen paruum bonum remanet, postquam à se sanctam vere-
cundiam proicit. Domini eorum nolunt intelligere Scripturam canonicam, quod
Apostolorum concilium nominatur. ibi enim præcipit dicens: *Quòd si Episcopus
pauperes parentes habuerit, tribuatur eis quasi pauperibus, ut non res Ecclesiastica
pereat.* Librum sancti Gregorij, qui prætitulatur Pastoralis, nolunt audire. Nul-
lus enim credere potest quomodo se continent, nisi hi soli qui hoc malum
sine vlla intermissione patiuntur. Propinqui verò eorum postquam aliquid in-
telligunt, quod maximum periculum est dantibus & accipientibus, ad sacrum

LVDOVICVS **Peve.** Ordinem pertrahuntur. Et licet aliqui sint periti, tamen superat eorum doctrinam criminum multitudo: sic plerumque ut Pastor in Ecclesia aliquos negligentes floxios ausus non est canonica iustitia prouocare propter crimina propinquorum, & illud sacrum ministerium plerumque à nonnullis valde despicitur, propter quod à talibus exhibetur. Et ideo omnipotens Deus cum Regibus suis & Principibus hanc pessimam consuetudinem amodo & deinceps eradicare & suffocare dignetur, ut amplius non fiat in populo Christiano. Amen.

XXI. **SUPRADICTVS** verò Imperator denominauit filium suum **LOTHARIUM**, ut post obitum suum omnia Regna quæ ei tradidit Deus per manus patris sui, susciperet, atque haberet nomen & Imperium patris. & ob hoc ceteri filij indignati sunt.

XXII. **IPSO** eodemque anno Bernhardus filius Pippini, & ex concubina natus, per exhortationem malorum hominum extollens se aduersus patrum suum, voluit eum à Regno expellere, habebatque impios Consiliarios hinc inde. Quod audiens dominus Imperator, perrexit Aquisgrani Palatio, & peruenit Cauillonis, vbi obiit venit Bernhardus cum Consiliariis suis impiis, & commendati sunt. Imperator verò celebrauit ibidem Natalem Domini, & inde reuertens venit ad sedem suam Aquis, & post Pascha habuit magnum Conuentum populorum, & omnes inuestigauit infidelium nequissimas conspirationes huius rei. Inuenti sunt autem nonnulli in hac seductione esse lapsi ex vtraque parte Francorum atque Longobardorum, qui omnes iudicati sunt ad mortem, præter Episcopos qui postmodum depositi in confessione eorum facti sunt. Hoc fuit Anshelmus Mediolanensis, & VVoluodus Cremonensis, & Theodulfus Aurelianensis. Illud iudicium mortale, quod ceteris factum est, Imperator exercere noluit, sed Consiliarij Bernhardum luminibus priuarunt, similiter & exhortatores suos Egitteum, **Hardrati** Reinhardum, & Reginarium, qui erat filius filie Hardiati *, qui erat Dux Austriz infidelissimus, qui iam dudum insurgere in dominum Karolum voluit, & ei Regnum minuere, qui eodem supplicio deputatus est, sicut filie suæ filius sustinuit cum consentaneis suis.

XXIII. **TERTIO** die post amissionem luminum Bernhardus obiit. Quod audiens Imperator, magno eum dolore fleuit multo tempore, & confessionem dedit coram omnibus Episcopis suis, & iudicio eorum poenitentiam suscepit propter hoc tantum quia non prohibuit Consiliarios hanc crudelitatem agere. Ob hanc causam multa dedit pauperibus propter purgationem animæ suæ.

XXIV. **EODEM** tempore iussit fratres suos tonsurari, Drugonem, Hugonem, & Theodoricum, ad discordiam mitigandam, & liberalibus disciplinis iussit instrui: quos postmodum honorificè constituit. Drugoni Episcopatum dedit, & Hugoni Cœnobia Monasteria.

XXV. **TUNC** perrexit dominus Imperator in partes Britanniarum cum exercitu, & ibi Murmannus Dux eorum interfectus est, & omnem terram eorum suæ ditioni subegit. Inde regrediens inuenit Irmingardam Reginam febricitantem, quæ non post multos dies obiit in pace.

XXVI. **SEQUENTI** verò anno accepit filiam VVelfi Ducis, qui erat de nobilissima stirpe Bauarorum, & nomen virginis **IVDITH**, quæ erat ex parte matris nobilissimi generis Saxonici, eamque Reginam constituit. Erat enim pulchra valde. Eodem anno Ingulenheim villa Regia generale Placitum suum habuit.

XXVII. **SEQUENTI** anno exercitum suum misit aduersus Orientales Sclauos, quorum Dux nominabatur Liduit, quem in fugam verterunt, & terram illam vastauerunt. Inde regredientes venerunt domum.

XXVIII. **SEQUENTI** anno habuit Placitum suum generale *, & ibi Lotharius filius suus primogenitus ex Regina suscepit in coniugium filiam Hugonis Comitum, qui erat de stirpe cuiusdam Ducis nomine Edith, qui erat timidus super omnes homines. Sic enim cecinerunt ei domestici sui, ut aliquando pedem foris sepem ausus ponere non fuisset. Iam tunc imminabat ei infidelitas, quam per suggestionem supradicti soceri sui & aliorum iniquorum multorum ostendit in patre. Inde regrediens Lotharius venit VVormaciam cum vxore.

XXIX. **SEQUENTI** anno habuit generale placitum suum Attiniaco Palatio. Inde direxit suum Lotharium cum coniuge **IRMINGARDA** in Italiam. De-

A minus verò Imperator perrexit indè, & venit ad Franconofurt, ibique Natalem ^{LVDOVICVS} Domini celebrauit. ^{PIVS.}

POSTEA misit Legatos suos Adalungum venerabilem Abbatem & Presby-^{xxx.} terum, & Hunfridum qui erat Dux super Rethiam, in partibus Romæ, propter quandam insolentiam quam Romanorum populus super Romanum Pontificem Paschalem dixit, imputantes ei quòd nonnullorum homicida fuisset. Qui supradictus Pontifex cum iuramento purificauit se in Lateranensi Patriarchio coram supradictis Legatis, & populo Romano, cum Episcopis ^{xxxiiii.} & Presbyteris & Diaconibus quinque. Illis Missis abeuntibus, statim supradictus Papa obiit, cuius funus Romanus populus in Ecclesia beati Petri Apostoli humari noluit, antequam Eugenius Papa post eum successit, & ipse iussit sepelire corpus eius in loco quem ipse viuus construxerat.

ANNO sequenti Imperator perrexit alia vice in Britanniam, & omnem ter-^{xxxj.} ram illam plaga magna vastauit propter infidelitatem eorum.

ALIO anno erat Aquisgrani Palatio cum magno exercitu, & ibi venerunt Le-^{xxxiii.} gati Bulgarorum ferentes dona: quos benignè suscipiens dimisit ire ad propria.

SEQUENTI verò anno erat in Palatio Ingulenheim; & ibi ad eum venit ^{xxxiiii.} Eriolth de Danis, quem dominus Imperator eleuauit de fonte baptismatis, & vxorem eius eleuauit de fonte domina Iudith Augusta. Tunc dominus Imperator magnam partem Frisonum dedit ei, & donis honorificis ornauit eum, & cum Legatis suis dimisit eum ire in pace.

ALIO anno direxit exercitum obuiam Sarracenis. Sequenti verò anno perre-^{xxxv.} xit de Ingulenheim, & post generale placitum peruenit ad Commerciacum.

ALIO anno venit VVormaciam, vbi & Karolo filio suo, qui erat ex Iudith ^{xxxv.} Augusta natus, terram Alamannicam, & Rethicam, & partem aliquam Burgundia, coram filiis suis Lothario & æquiouoco suo Lodeuico tradidit, & inde illi indignati vna cum Pippino germano eorum.

ALIO verò anno perrexit Dominus Imperator de Aquisgrani Palatio, & per-^{xxxvi.} uenit ad Compendium, ibique venit ei obuiam Pippinus filius eius cum magnatibus primis patris sui, Hilduino Archicapellano, & Iesse Ambianensi Episcopo, Hugone, & Mathfrido, & multis aliis perfidis, & voluerunt dominum Imperatorem de Regno expellere. quod prohibuit dilectus æquiouocus filius eius. Supradicti impij obiiicientes ei multa contraria, dixerunt Iudith Reginam violatam esse à quodam Duce Bernharo, qui erat de stirpe regali, & domini Imperatoris ex sacro fonte baptismatis filius: mentientes omnia, suscipientes Reginam Iudith, eamque vi velantes, & in Monasterium mittentes, & fratres eius Conradum & Rudolfum rudentes, & in Monasterium mittentes, &c.

IPSO anno peruenit dominus Imperator ad Nouiomagum castrum, quod si-^{xxxvii.} tum est super fluuium quod dicitur * Valum, & multitudo hominum ex omni-^{* Vahalia.} bus Regnis suis venit ad eum, inter quos venerunt supradicti aduersarij eius, & superauit eos dominus Imperator, & dimisit eos atque commendauit. Et Lotharius filius eius cum iuramento fidelitatem promisit, vt posthac nunquam talia committere debuisset. Et ibi Iesse iusto iudicio Episcoporum depositus est. Ibi fuit æquiouocus filius eius, qui in omnibus laboribus patris adiutor eius extitit. Inde venit dominus Imperator Aquis ad sedem suam, & supradicta coniuu venit ibi obuiam ei, quam honorificè suscepit iubente Gregorio Romano Pontifice cum aliorum Episcoporum iusto iudicio.

SEQUENTI verò anno in Palatio Theodanis erat cum filiis suis Lothario & Lo-^{xxxviii.} deuico, & ibi supradictus Dux Bernhardus purificauit se de obiecto stupro, postquam nullus inuētus est qui ausus fuisset cum armis iam dictam rem ei imponere.

ALIO verò anno post Pascha auditum est, quòd æquiouocus filius eius cum ^{xxxix.} consilio Lotharij voluisset visitare patrem inhonestè, & venit vsque ad Monasterium sancti Nazarij, & modico tempore ibi residens vsque dum pater eius Mogonciam veniens, & coadunato exercitu secutus est eum. Filius verò eius supradictus reuertens domum expectauit aduentum patris, & voluit se defendere. Pater itaque veniens, iussit eum venire ad se: quem benignè suscipiens, habuerunt colloquium pacificum, & non post multos dies cum gaudio magno amore diuiserunt se. Filius domi sedebat, & pater reuersus est in Franciam.

LVDVICVS
PIVS.

XL.

CVM ergo venit ad Palatium Franconofurt, ibi obuiam ei venit Lotharius A filius eius, postulans patrem vt semetipsum purificare licuisset, quòd nec per voluntatem eius, nec per exhortationem frater eius vllas molestias patri fecisset. sed quod verum hoc sit, nonnullis est cognitum.

XLI.

INTERIM quo Rex ibi manebat, auditum est quòd Pippinus filius eius aliquam commotionem patri facere voluisset. Qui concitè perrexit Lemouicam ciuitatem obuiam ei, iussitque filium ire cum vxore & liberis in Franciam. In primis audiens imperium patris, incipiebat ire vsque ad Theotuuadum Palatium: indè reuertens perrexit in Aquitaniam, & Imperator rediens venit ad Aquis sedem suam, & fuit ibi non multum tempus. Inde digrediens venit V Vormatiam ante sanctum tempus Quadragesimale.

XLII.

POST Pascha audiuit quòd iterum filij sui ad eum venire voluissent non pacificè. qui congregauit exercitum, & perrexit obuiam eis vsque in campum magnum qui est inter Argentariam & Basileam, qui vsque hodie nominatur Campus mendacij, eò quòd ibi plurimorum fidelitas extincta sit. Filij autem eius perrexerunt ei obuiam cum Gregorio Romano Pontifice, & quicquid postulabant nihil erat eis pater consentiens. Non post multos dies venerunt ad colloquium Imperator & iam dictus Pontifex: qui non diu loquentes, honorauit eum Pontifex in primis magnis & innumeris donis. Postquam vterque rediit ad tabernaculum, misit Imperator dona regalia per Adalungum venerabilem Abbatem & Presbyterum suprascripto Pontifici. Tunc consiliati sunt nonnulli, vt Imperatorem derelinquerent, & ad filios eius peruenirent, in primis illi qui cum antea offenderant, ceteris sequentibus. Quadam nocte maxima pars dimisit eum, & tentoria eorum derelinquentes peruenerunt ad filios. In crastinum verò aliqui, qui remanserant, venerunt ad Imperatorem: quibus præcepit dicens: Ite ad filios meos. Nolo vt vllus propter me vitam aut membra dimittat. Illi infusi lachrymis recedebant ab eo. Iam tunc separatam ab eo habebant vxorem suam, cum iuramento cõfirmans vt nec ad mortem nec ad debilitatem eam habere desiderarent. Quam statim miserunt partibus Italiz in ciuitatem Dartonam, ibi eam habentes. Non multo tẽpore postea susceperunt patrẽ, & duxerunt eum cum illis. quo factò diuiserunt se ibi. Pippinus perrexit in Aquitaniam, Lodeuicus in Bauuariam.

XLIII.

LOTHARIVS verò duxit secum patrem ad Compendium Palatium, & ibi valde afflixit eum cum Episcopis & ceteris nonnullis. Iusserunt enim cum ire in Monasterium, & ibi esse omnibus diebus vitæ suæ. Quod ille renuens, non consentit voluntati eorum. Omnes enim Episcopi molesti fuerunt ei, & maximè hi quos ex seruiti conditione honoratos habebat, cum his qui ex barbaris nationibus ad hoc fastigium perducti sunt.

XLIV.

ELEGERVNT tunc vnum impudicum & crudelissimum, qui dicebatur Hebo Remensis Episcopus, qui erat ex originalium seruorum stirpe, vt eum immaniter afflixisset cum confinctionibus ceterorum. Inaudita locuti sunt, inaudita fecerunt, cottidie improperantes ei. Abstulerunt ei gladium de femore suo, iudicio seruorum suorum induentes eum cilicio. Tunc impletum est elogium Ieremiz Prophete dicentis: *Serui dominati sunt nostri. O qualem remunerationem reddidisti ei! Fecit te liberum, non nobilem, quod impossibile est post libertatem. Vestiuit te purpura & pallio, & tu eum induisti cilicio. Ille pertraxit te immeritum ad culmen Pontificale: tu eum falso iudicio voluisti expellere à folio patrum suorum. Crudelis, cur non intellexisti præcepta Domini, Non est seruus supra Dominum suum? Quamobrem contempsisti præcepta Apostolica illius qui ad tertium cœlum raptus erat, vt inter Angelos disceret quod hominibus ille sic præceperet? Omnibus potestatibus sublimioribus subiecti estote. Non est potestas nisi à Deo. Et iterum alius dicit, Deum timete, Regem honorificate. Serui subditi estote in omni timore non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis; hoc est enim gratia. Tu verò Deum non timuisti, nec Regem honorasti. Si vnusquisque gratiam Dei adipisci poterit talia faciendo, profectò iram Dei habebit talia contemnendo. Crudelis, quis Consiliarius tuus fuit, aut ductor tuus? Nonne ille, qui est Rex super omnes filios superbiz? qui dicebat Creatori suo; *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me?* O Domine Iesu, vbi erat Angelus tuus, qui omnia primogenita Egypti vna nocte deleuit: & ille qui in castris Affyriorum sub Sennacherib Rege*

A iniquo centum octoginta quinque milia perfidorum extinxit, restante Elia ^{Ludovici} Propheta? Aut ille qui Herodem iuuenem concionantem percussit, & statim scaterere cœpit vermibus? Et tu terra, quæ eum sustinuisti illo in tempore, quare non aperuisti os tuum, vt deuorares eum, sicut iam olim fecisti Dathan & Abiron? Tu non intellexisti triformem legem tuam quæ dicit, *Cibaria & virga & unus asinus, panis & disciplina & opus seruo?* Tibi vaticinavit Zacharias Propheta, *Non uiuus, quia mendacium locutus es in nomine Domini.* Deus manifestauit malitiam tuam, & conseruauit illi Regnum & gloriam suam. Crudelis, adhuc imperfectum est canonicum iudicium tuum. Necessè est enim vt perfectum fiat iudicium ad maiorem ignominiam tuam. Patres tui fuerunt pastores eaprarum, non Consiliarij Principum. Tu cum ceterorum iudicio Iesse à sacerdotio deposuisti. Nunc iterum reuocasti eum in gradum pristinum. Aut tunc, aut nunc falsum iudicium exhibuisti. Imitator eius fuisti, de quo Poëta in Libro VI. *Æneidos* canit:

*Infelix Theseus, Flegrasque miserrimus omnes
Admonet, & magna testatur voce per umbras,
Discite iustitiam moniti & non temperare Diuos.
Vendidit hic auro patriam, Dominumque potentem
Imposuit, fixit leges precio atque refixit.*

Quid possum tibi amplius dicere? Nam si linguam habuissem ferream, & labra ænea, omnes nequitias tuas explicare nec enumerare potuissem. Sed si aliquis **B** poëtico carmine facinora tua rimari uoluisset, forsitan Smyrneum vatem, vetustum Homerum, Mincianumque Maronem cum Onidrio superare potuisset. Sed temptatio piissimi Principis, quam perculit à nequissimis, nihil ob aliud creditur fuisse, nisi vt probaretur eius bonitas, sicut & patientia beati Iob. Sed magna discretio erat in persecutoribus vtriusque. Qui beato Iob insultabant, Reges fuisse leguntur in Libro beati Thobiz. Qui istam verò affligebant, legales serui eius erant ac patrum suorum.

D E Compendio postea duxerunt piissimum Principem ad Aquisgrani Palatium. **xlv.** Hoc audiens æquiuocus filius eius, recessit à Bauaria magno dolore compulsus ob iniuriam patris. Qui veniens ad Palatium Franconofurt, statim inde direxit Legatos suos Gozaldum Abbatem, & Morhardum Palatinum Comitem, postulans & imperans vt erga patrem humaniorem exhiberet sententiam, Quod frater eius Lotharius benigne non suscepit. Postquam illi Legati reuersi sunt, statim alios destinauit ad patrem, qui prohibiti sunt ne eum viderent.

P O S T E A perrexit Lotharius de Aquisgrani Palatio, & peruenit Mogontiam, **xlvj.** vbi obuiam venit ei frater, & colloquium inæquale habuerunt ibi propter hoc, quia omnes quos Lotharius habebat secum aduersarij erant patris sui iniuste: quos autem Lodeuicus habebat secum fideles erant patri suo ac sibi. Inde reuertens Lotharius venit Aquis Palatium, celebrauitque ibi Natalem Domini adhuc clauso patre.

C P O S T sanctum diem Epiphaniæ iterum Lodeuicus misit Legatos suos ad patrem, Grimoldum venerabilem Abbatem atque Præsbyterum, & Gebhardum nobilissimum atque fidelissimum Ducem. Qui venientes Aquis, consensit eis Lotharius vt viderent patrem cum insidiatoribus, quorum vnus vocabatur Otgarus Episcopus, alter verò Richardus perfidus. Venientes Legati ad conspectum Principis, & humiliter prosternentes se pedibus suis, salutauerunt eum ab æquiuoco filio suo. Secreta verò noluerunt ei indicare propter insidiatores præsentis, sed aliquo motu signorum fecerunt eum intelligere quod æquiuocus eius hoc consentire noluisset, scilicet supplicium patris.

I L L I S Missis abeuntibus, statim Lotharius compulit patrem, vt cum eo veniret ad Compendium. Qui consentiens filio perrexit cum eo. Hoc audiens Lodeuicus, coadunata multitudine secutus est eos. qui cum non longè abesset ab eis, Lotharius dimisit patrem, & recessit ab eo cum Consiliariis suis impijs. Lodeuicus verò filius eius peruenit ad eum, & honestè suscepit, & reduxit iterum ad Aquis sedem suam, & Deo iubente restituit eum in Regnum & locum suum. Et ibi simul sanctum Pascha Domini celebrarunt. Hoc audiens Hebo statim fugam iniiit, sed comprehensus coactus perductus est ad præsentiam Principis, qui commendauit eum ad custodiendum.

EVDONICVS
PRVS.

XLIX.

EODEM anno, qui est annus Regni eius XXI. omnibus indulgentiam præstitit, qui eum coacti reliquerunt. Et hoc non fuit ei onerosum vel graue, qui est piissimus Imperatorum, quod antea pepercit inimicis suis, implens Euangelicum præceptum quo dictum est: *Dimittite, & dimittetur vobis.* Præmium bonum & magnum præparat ei Deus, qui hoc præceptum implet. Quem enim diligit corripit, & flagellat omnem filium quem recipit: & qui sponte correptiones eius non suscipit, filius eius fieri non potest.

L. SED summopere cauendum est, ne amplius fiat vt serui sint Consiliarij sui: quia si possunt, hoc maximè construunt, vt nobiles opprimant, & eos cum vilissima propinquitate eorum exaltare studeant. Hoc non condecet sanctæ dignitati suæ, quoniam hoc rarè contigerat temporibus sanctæ memoriæ genitoris sui, vt aliquis de talibus ad honorem conscenderet: quin eum maxima cum disciplina regebat, ne superbire inciperet. Hoc exemplum nunc exercere opus est, quando in temptacione erat mitissimus Principum. Si tales tam molesti ei fuerunt, qui eis immeritis omnem benignitatem exhibuit, quid subiectis faciant, nulli interrogare opus est.

LI. POSTQVAM præualuit Imperator, misit fideles Legatos suos partibus Italiae, vt reducerent coniugem suam sæpè mendacijs afflictam. Qui venientes, susceperunt eam honorificè, & perduxerunt eam cum iocunditate & læticia ad præsentiam Principis, qui erat tunc temporis Aquisgrani Palatio.

LII. LOTHARIVS verò residens in ciuitate Cabullonum, vbi multa mala commiserat exspoliando Ecclesias Dei, fideles patris sui vbiicumque comprehendere potuerat, præter Legatos tantum, martyres exhibuit. Insuper & sanctimoniam feminam, quæ erat soror Ducis Bernhardi nomine Gerbirch, iussit in vase vinatico claudere, & proicere in flumen Ararim, de quo Poëta canit:

Aur Ararim Partus bibat, aut Germania Tigrim.

Ibi eam diu affligens extinxit iudicio impiorum Consiliariorum, implens psalmodicam prophetiam: *Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris.*

LIII. POST hoc misit Imperator Legatos suos ad Lotharium, Marcuardum venerabilem Abbatem, cum ceteris fidelibus suis, cum epistolis exhortatorijs, quibus admonuit eum imprimis vt recordaretur omnipotentis Dei & mandatorum eius, vt auerteret se à via sua praua, & intelligeret quàm districtum iudicium esset Deum contemnere in præceptis suis. Dicit enim Deus inter alia præcepta, *Honora patrem & matrem. & Qui maledicit patri vel matri, morte moriatur.* Hoc præceptum non per Prophetas mandauit, neque per Apostolos, sed ipse Deus scribendo obseruare præcepit, & quàm graue sit hoc prætermittere in Libro Deuteronomij postmodum ostendit dicens: *Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coactus obedire contempserit, apprehendent eum & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentque ad eos: Filius iste noster proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, & luxuria atque conuiuio: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur vt auferatur malum de medio vestri.*

LIV. POSTQVAM Lotharius locutus fuisset cum supradictis Missis, Legationem eorum grauius ac durè suscepit, & minas eis promisit. quod adhuc non est impletum, neque postmodum fiet. Illi redeuntes ab eo venerunt ad Imperatorem, nunciantes ei omnia quæ viderant & audierant. Indè pater eius ingemiscens congregauit multitudinem copiosam, & perrexit post eum vbi audierat eum esse. Venerunt eius filij obuam ei, Pippinus ab Occidente, & Lodeuicus ab Oriente, vterque cum magna multitudine ad obsequium patris. Cùmque appropinquarent ad Aurelianensem ciuitatem, vbi erat Lotharius prope cum seductorijs suis impijs, de quibus superius mentio facta est, acquiescere exhortationibus patris noluit, sed quadam nocte elongauit se ab eo quasi fugiendo: Tunc Imperator misit Legatos suos post eum, Baradadum Episcopum Saxonicum*, & Gebhardum nobilissimum Ducem, & Berengarium sapientem propinquum suum. Qui venientes ad eum, statim iam dictus Episcopus præcepit ei sub edicto omnipotentis Dei & Sanctorum eius, vt alienaret se à societate impiorum seductorum eius, vt licuisset fideles Imperatoris ostendere, si voluntas Dei esset, vt discordia eorum permaneret an non. Post Legationem Episcopi supradicti, Duces pro-

* Sueffio-
bicum

A tulerunt quod eis imperatum fuerat. Quos statim rogavit ad modicum tempus egredi foras, & statim reuocauit: deprecans eos vt ei consilium darent de omnibus actibus suis. At illi instruxerunt eum vt veniret ad presentiam patris cum ceteris seductoribus suis, promittentes pacem. Et ille cum illis promisit venire. Inde reuertentes Legati venerunt ad Principem, nuntiantes ei quicquid gestum erat.

POST QVAM venit Lotharius vbi erat Imperator pater eius sedens in papillone suo, qui erat extensus valde in altum in campo magno, vbi cum exercitus omnis contemplabatur, & filij eius fideles steterunt iuxta eum. Tunc veniens Lotharius cecidit ad pedes patris, & post eum socer eius Hugo timidus. Tunc Mathfridus, & ceteri omnes qui primi erant in facinore illo, postquam surrexerunt de terra, confessi sunt se valde deliquisse. Post hæc Lotharius iuravit patri suo fidelitatem, & vt omnibus imperiis suis obedire debuisset, & vt iret in Italiam, & ibi maneret, & inde non exiret nisi permissione patris. Tunc iurauerunt & ceteri. Post hæc piissimus Princeps indulgentiam dedit eis si hoc iuramentum conseruarent. Dimisit eos habere patrimonia, & omnia quæ habebant, præter quod ipse manu propria tradidit eis. Diuiserunt se ibi, & Lotharius perrexit in Italiam cum consentaneis suis, & statim Mathfridus, qui erat maximus in ceteris omnium illorum malorum, mortuus est, & ceteri nonnulli. Hi verò qui remanserant, febre correpti sunt.

IMPERATOR verò inde regrediens, venit ad Palatium Theodonis, & ibi totam hiemem peregit. Post Natalem Domini altero anno habuit Conuentum magnum populorum, & ibi Hebo turpissimus rusticus venit, quem alij Episcopi firmiter amouere non ausi sunt, timentes quòd eorum proditor existere debuisset. Et ideo suaserunt ei, vt sibi ostenderet ministerium sacerdotale minimè posse habere. quod ita fecit, & ideo sic planè dimissus est. Quod adhuc omnino emendare opus est, quia melius est iustum iudicium sanctorum Patrum exercere in eo, quàm falsam pietatem sub obtentu Religionis demonstrare.

IPso anno perrexit Imperator ad partes Lugdunensium, vbi obuiam ei viderunt filij sui Pippinus & Lodeuicus, qui natu iuniores erant. Ibi sedebat Imperator cum filiis suis, quoadusque Legati sui in Italiam venissent ad Lotharium. Inde reuersus est Imperator, & venit ad Aquis sedem suam, & Pippinus reuersus est in Aquitaniam, Lodeuicus perrexit ad partes Austriz.

EODEM anno in ipso itinere obiit Berengarius Dux fidelis & sapiens, quem Imperator cum filiis suis luxit multo tempore. Iste est annus xxiii. regni Domini Lodeuici piissimi Imperatoris, quem conseruare & protegere diu in hoc seculo feliciter commorantem, & post hæc discurrentia tempora perducere dignetur ad societatem omnium Sanctorum eius, ille qui est Deus benedictus in secula. Amen.

V I T A
 H L V D O V V I C I P I I I M P .
 K A R O L I M A G N I F .

Incerto Auctore, sed qui se professione Astronomum, & in Palatio ipsius
 Imperatoris versatum testatur.

*Qua scripsit hic Auctor usque ad tempora Imperij LVDOVICI, profitetur in Prologo se
 ADEMARI nobilissimi ac deuotissimi Monachi relatione didicisse, qui eidem LVDO-
 VICO coaevus & connutritus fuit. Posteriora autem, per seipsum vidisse atque comperisse
 significat, dum rebus interesset Palatinis. Ceterum editio ista nunc recognita, variisque in
 locis emendata est, ad fidem duorum Mss. Codd. quorum unum antiquissimum submini-
 stravit Bibliotheca Thuana, alter paulo recentior servatur in Bibl. Alex. Petauy.*

P R O L O G V S .

VVM gesta priscorum bona, malave, maximè Princi-
 pum, ad memoriam reducuntur, gemina in eis utilitas le-
 gentibus confertur. Alia enim eorum utilitati & ædifica-
 tioni profunt, alia cautelæ. Quia enim primi in sublimi
 veluti specula consistunt, & ideo latere nequeunt: eò fa-
 ma eorum latius propagatur, quò & diffusius cernitur; & tantò quique
 illorum bono plurimi alliciuntur, quantò prominentiores se imitari
 gloriantur. Hæc ita se habere maiorum produnt monumenta, qui re-
 latione sua posteritatem instruere studuerunt, quisque Principum quo
 calle mortalium iter triuerit. Quorum nos studium imitantes, nolumus
 esse vel præsentibus inofficiosi, vel futuris invidi, sed Actus Viramque
 Deo amabilis atque orthodoxi Imperatoris LVDOVICI, stilollicèt mi-
 nus docto, contradimus. Fateor enim, & absque fuce adulationis dico,
 quia succumbit cuiusque, non dico meum quod perexiguum est, sed ma-
 gnorum ingenium, materiæ tantæ. Etenim auctoritate diuina discimus,
 sanctam Sapientiam docere sobrietatem, sapientiam, & iustitiam, & vir-
 tutem, quibus nihil est dulcius in vita hominibus: quarum ille ita consti-
 tatus indiuisè adhæsit, ut nescires potius, quam in eo ammirari deberes.
 Quid enim eius sobrietate sobrius? quæ alio nomine frugalitas siue tem-
 perantia nominatur. Ita enim ea usus est, ut illud vetustissimum prouer-
 bium, & ad cælum vsque celebratum, ei fuerit familiarissimum, quo di-
 citur: *Ne quid nimis.* Sapientia verò delectabatur ea, quam scriptu-
 ræ auctoritate didicerat dicente: *Ecce timor Domini, ipsa est sapientia.* Iusti-
 tiam porro quanto coluerit affectu, testes sunt, qui eius nouere stu-
 dium quo flagrabat, ut quisque hominum ordo ordini suo iusta per-
 solueret, & Dominum super omnia, proximum verò tanquam se dilige-
 ret. Iam verò virtus ad eum coaluerat, ut tot ac tantis pulsatus malis, la-
 cessit tam priuatis, quàm externis iniuriis, nullo tamen, Deo custo-

A de, peccatus eius inuincibile potuit iniuriarum pondere frangi. Vni tantummodo ab æmulis ascribebatur culpæ subcubuisse, eo quòd nimis clemens esset. Nos autem cum Apostolo dicamus talibus: *Dimitte illi hanc iniuriam.* Sed hæc vtrum vera sint necne, perlegens quisque scire poterit. Porrò quæ scripsi vsque ad tempora Imperij, ADHEMARI nobilissimi & deuotissimi Monachi relatione didici, qui ei coæuus & connutritus est. Posteriora autem, quia ego interfui rebus Palatinis, quæ vidi & comperire potui, stilo contradidi.

LVDOVICVS
PIVS.

INCIPIT NARRATIO VITÆ.

FAMOSISSIMVS Regum, nullique suo tempore postponendus CAROLVS; quum post obitum paternum, fratrisque Carlomanni infaustum occubitum, populi Regnique Francorum suscepisset vnicum gubernaculum: inuincibile sibi arbitratus est affore salutis prosperitatisque suffragium, si Ecclesiæ paci concordiaque adminiculans, pacificos quidem sub vnione fraterna arctius vinciret, rebelles autem æqua seueritate percelleret, nec non & oppressis à paganis opem ferret: sed & ipsos Christiani nominis inimicos ad agnitionem confessionemque veritatis quoquo modo perduceret. His igitur conatibus Regni sui auspicia dedicans, & Christo tuenda & corroboranda committens, postquam res Franciæ, prout libuit & vtile iudicauit, Deo annuente, composuit, ad Aquitaniam transiit, recidua bella meditantem: & Hunoldo quodam tyranno auctore, iam iamque in arma ruentem, bello aggressus est. Eius ergo terrore coactus est idem Hunoldus & Aquitaniam linquere, & fugæ subsidio vitam delitescendo atque oberrando seruare. His peractis, & rebus tam publicis quàm priuatis pro opportunitate dispositis, reliquit Hildegardam nobilissimam piissimamque Reginam in villa regia, cuius vocabulum est Cassinogilus, gemina grauidam prole, & transiit Garonnam fluium Aquitanorum & Vasconum conterminum: quam regionem iamdudum in deditionem susceperat, Lupo Principe se & sua eius nutui dedente. Ibidem etiam quæ opportunitas vtilitasque dictauit expletis, statuit Pyrinæi montis superata difficultate ad Hispaniam pergere, laborantique Ecclesiæ sub Sarracenorum acerbissimo iugo Christo fauore suffragari. Qui mons cum altitudine cœlum penè contingat, asperitate cautiū horreat, opacitate sylvarum tenebrescat, angustia viæ vel potiùs semitæ commeatum non modò tanto exercitui, sed paucis admodum penè intercludat, Christo tamen fauente prospero emensus est itinere. Neque enim Regis animus Deo nobilitante generosissimus, vel impar Pompeio, vel segnior esse curabat Hannibale, qui cum magna sui suorūque fatigatione, & perditione, iniquitatem eius loci olim euincere curarunt. Sed hanc felicitatem transitus, si dici fas est, fœdauit infidus incertusque fortunæ ac vertibilis successus. Dum enim quæ agi potuerunt in Hispania peracta essent, & prospero itinere reditum esset, infortunio obuiante, extremi quidam in eodem monte regij cæsi sunt agminis. Quorum quia vulgata sunt nomina, dicere supersedi. Rediens ergo Rex, reperit coniugem Hildegardam binam edidisse prolem masculam. Quorum vnus immatura morte præreptus, antè penè mori, quàm sub luce viuere cœpit. Alter prospero euentu, materno fufus vterò, infantilibus nutriebatur impendiis. Nati sunt autem anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi septingentesimo septuagesimo octauo. 778.

Sed cum qui viuidam promittebat qualitatem, quum per baptismatis sacramentum renasci contigisset, LVDOVICVM vocitari patri placuit: eique Regnum, quod sibi nascendo dicauerat, contradidit. Sciens porro Rex sapientissimus atque perspicacissimus Carolus, Regnum esse veluti corpus quoddam, & nunc isto, nunc illo incommòdo iactari, nisi consilio & fortitudine, velut quibusdam medicis, sanitas accepta tutetur: Episcopos quidem modo quo decuit sibi deuinxit. Ordinauit autem per totam Aquitaniam Comites Abbatésque, nec non alios plurimos, quos vassos vulgò vocant, ex gente Francorum; quorum prudentiæ & fortitudini, nulla calliditate, nulla vi obuiare fuerit tutum: eisque som-

- LVDovicvs Pivs.** misit curam Regni, prout vtile iudicauit, finium tutamen, villarumque regiarum ruralem prouisionem. Et Biturigæ ciuitati primò Humbertum, paulò post Sturbium præfecit Comitem: porrò Pictauis Abbonem, Petragoricis autem VVidbaldum, sed & Aruernis Iterium, nec non VVallagiæ Bullum, sed & Tholofæ Chorsonem, Burdigalis Siguinum, Albigenſibus verò Aimonem, porrò Limouicis Rothgarium.
779. **QVI BVS** ritè peractis, Ligerim cum reliquis transmeauit copiis: & Lutecias, quæ alio nomine Parisius vocatur, sese recepit. Post non multum sane tempus incidit ei desiderium, dominam quondam Orbis videre Romam, principisque Apostolorum atque doctoris gentium adire limina, seque suamque prolem eis commendare: vt talibus nitès suffragatoribus, quibus cæli terræque potestas attributa est, ipse quoque subiectis cõsulere, perduellionumque, si emerſissent, proteruiam proterere posset. Ratus etiam non mediocre sibi subsidium conferri, si à Vicariis eorum, cum benedictione sacerdotali, tam ipse, quàm & filij eius, regalia sumerent insignia. Quæ res Deo prosperante pro voto cessit. Ibidem **LVDovicvs** eius filius, cunarum adhuc vtens gestatorio, benedictione regnatura congrua, & regali insignitus est diademate, per manus Adriani venerandi Antistitis. Peractis igitur omnibus quæ Romæ agenda visa sunt, Rex Carolus cum filiis & exercitu pacificè Franciam repetiit: filiumque suum Ludouicum Regem regnaturum in Aquitaniam misit, præponens illi baiulum Arnoldum, aliosque ministros ordinabiliter decenterque constituens tutelæ puerili congruos. Qui vsque Aurelianam ciuitatem cunali est euectus gestamine. Sed ibi congruentibus eius ætati armis accinctus, equo impositus, & in Aquitaniam est, Deo annuente, transpositus. Vbi dum non multis moratur annis, id est quatuor, gloriosus Rex Carolus assiduos duròsque Saxonibus inferebat referebatq; cõflictus. Inter quos cauens, ne aut Aquitanorum populus propter eius longũ abscellum insolesceret, aut filius in tenetioribus annis peregrinorum aliquid disceret morum, quibus difficulter expeditur ætas semel imbuta, misit & accersiuit filium iam benè equitatem, cum omni populo militari: relictis tantum Marchionibus, qui fines Regni tuentes, omnes, si fortè ingruerent, hostium arcerent incurſus. Cui filius Ludouicus pro sapere & posse obedienter parens, occurrit ad Parrisbrunam, habitu Vasconum cum coæuis sibi pueris indutus, amiculo scilicet rotundo, manicis camisiæ diffusis, cruralibus distentis, calcaribus caligulis insertis, missile manu ferens. hæc enim delectatio voluntasque ordinauerat paterna. Mansit ergo cum patre inde vsque ad Herisburg cum eo vadens, vsquequo sol ab alto declinans axe, ardorem æstiuum autumnali condescensione temperaret. Cuius extremo tempore licentia à patre accepta, hiematum in Aquitaniam rediit.
787. **E A** tempestate Chorſo Dux Tholosanus dolo cuiusdam Vasconis, Adelerici nomine, circumuentus est, & sacramentorum vinculis obstrictus: sicque demum ab eo absolutus. Sed huius nauis vlciſcendi gratia, Rex Ludouicus & proceres, quorum consilio respublica Aquitanici Regni administrabatur, Conuentum generalem constituerunt in loco Septimaniæ, cuius vocabulum est Mors-Gothorum. Accitus autem idem Vasco, conscius facti sui venire distulit, donec obsidum interpositione fretus, tandem occurrit. Sed eorundem obsidum periculo nihil passus, insuper mun.ribus donatus, nostros reddidit, suos recepit, & ita recessit. Æstate verò subsequente iussu patris Ludouicus Rex V Vormaciam simpliciter, non expeditionaliter venit: & cum eo in hibernis perſtitit. Vbi iam dictus Adelericus ante Reges dicere causam iussus, atque auditus, purgare obiecta volens, sed non valens, proscriptus, atque irreuocabili est exilio deportatus.
789. Chorſone porrò à Ducatu Tholosano submoto, ob cuius incuriam tantum dedecus Regi & Francis acciderat, VVilhelmus pro eo subrogatus est. Qui Vasconum nationem, vt sunt natura leues, propter euentum supradictum valde elatos, & propter multationem Adelerici nimis repperit efferatos. Quos tamen tam actum quam viribus breui subegit, illique pacem imposuit nationi. Rex verò Ludouicus eodem anno Tholofæ placitum generale habuit, ibique consistenti, Abutaurus Sarracenorum Dux, cum reliquis Regno Aquitanico conlimitantibus, ad eum Nuntios misit, pacem petens, & dona regia mittens. Quibus secundum voluntatem Regis acceptis, Nuntij ad propria sunt reuerſi.

INTEREA

A INTEREA anno hunc sequente, patri Regi Rex Ludovicus Ingelheim occurrit, inde Renesburg cum eo abiit. Ibiq; ense, iam appellens adolescentiæ tempora, accinctus est, ac deinde patrem in Auares exercitum ducentem vsque ad Chuneburg comitatus, iussus est reuerti, & vsque ad reuersionem paternam, cum Fastrada manere Regina. Itaque cum ea hiemem exegit imminentem, patre in expeditione cœpta permanente. At verò ipso ab expeditione Auarica remeante, accepit ab eo mandatum in Aquitania redire, & fratri Pipino suppetias, cum quantis posset copiis, in Italiam pergere. Cui obediens, Aquitaniam autumnii tempore rediit, omnibusque quæ ad tutamen Regni pertinent ordinatis, per montis Cinisij asperos & flexuosos anfractus in Italiam transfuehitur, atque Natale Domini Rauennæ celebras ad fratrem venit. Cui coniunctus, iunctis viribus Beneuentanam prouinciam ingrediuntur, cuncta obuia populantur, castro vno potiuntur. Hieme autem transacta, vnà ad patrem prosperè regrediuntur, vno tamen audito offuscante eorum plurimam alacritatem, eò quòd compererunt, fratrem suum naturalem Pipinum contra communem patrem rebellionem meditari, pluresque nobilium huius sceleris conscios atque irretitos & pessundatos. Concitè ergo pergentes ad patrem in Baioaria agentem, venerunt in locum cui est vocabulum Salz, & ab eo gratissimè sunt recepti. Quicquid autem superfuit æstatis, autumnii, & hiemis, cum patre Rege Rex Ludouicus exegit. Magnopere enim curabat Rex pater, ne Regem filium aut nutrimenta honesta laterent, aut externa inhærescentia in aliquo dehonestarent. Qui quum primo vere à patre dimitteretur, interrogatus est ab eo, cur Rex quum esset, tantæ tenuitatis esset, in re familiari, vt nec benedictionem quidem, nisi ex postulato sibi offerre posset, didicitque ab illo, quia priuatis studens quisque primorum, negligens autè publicorum peruersa vice, dum publica vertuntur in priuata, nomine tenus Dominus factus sit omnium penè indigus. Volens autem huic obuiare necessitati, sed cauens ne filij dilectio apud Optimates aliquam pateretur iacturam, si illis aliquid per prudentiam demeret, quod per inscientiam contulerat, misit illi Missos suos, V Villebertum scilicet, Rotomagensis postea vrbis Archiepiscopum, & Richardum Comitum, villarum suarum prouisorem, præcipiens, vt villæ quæ eatenus vsui seruierant regio, obsequio restituerentur publico. quod & factum est.

Q VIBVS receptis, Rex & prudentiæ suæ monstrauit continuò documentum, & misericordiæ, quæ illi genuina probatur, patefecit affectum. Nam ordinauit, qualiter in quatuor locis hiberna transigeret, vt tribus annis exactis, quarto demum anno hiematurum se quisque eorum susciperet locus, Tehotuadum scilicet Palatium, Cassinogilum, Andiacum, & Eurogilum. Quæ loca, quando quartum redibatur ad annum, sufficientem regio seruitio exhibebant expensam. Quibus prudētissimè ordinatis, inhibuit à plebeis vltèrius annonas militares, quas vulgo foderum vocant, dari. Et licèt hoc viri militares ægrè tulerint, tamen ille vir misericordiæ, considerans & præbentium penuriam, & exigentium crudelitatem, simul & vtrorumque perditionem, satius iudicauit de suo subministrare suis, quàm sic permittendo copiam rei frumentariæ, suos irretiri periculis. Quò tempore Albigenses tributo, quo in dando vino & annona grauabantur, sua liberalitate releuauit. Habebat autem tunc temporis Meginarium secum, missum sibi à patre, virum sapientem & strenuum, gnarumque vtilitatis & honestatis regiæ. Intantum autem Regi patri hæc placuisse dicuntur, vt hac imitatione stipendiariam in Francia interdiceret annonam militarem dari, & alia plurima corrigi iuberet, congratulans felicibus filij profectibus. Sequentè porro tempore Tolosam venit Rex, & Conuentum generalem ibidem habuit. A defonsi Galletiarum Principis Missos, quos pro amicitia firmanda miserat cum donis, suscepit, & pacificè remisit. Necnon & Bahaluc Sarracenorum Ducis, qui locis montuosis Aquitanix proximis principabatur, Missos pacem petentes, & dona ferentes suscepit, & remisit. Quo tempore verens, ne corporis natiuò superatus calore, in multimodos luxuriæ raperetur anfractus, cum consilio suorum, HERMENGARDAM futuram Reginam, claris ortam natalibus, vt pote filiam Ingrammi Comitum, sibi sociauit. Ordinauit autem illo tempore in finibus Aquitanorum, circumquaque firmissimam tutelam. Nam ciuitatem Aufonam, castrum Cardonam, Castanferram, & reliqua oppida olim deserta, muniuit, habitari fecit, & Burrello Comiti cum cõgruis auxiliis

LUDOUICVS autem apprehenderunt, necauerunt, & læti ad prædam quam reliquerant redierunt: ac tandem post dies viginti suæ digressionis, ad Regem alacres, paucissimis suorum amissis, redierunt. Rex autem Ludouicus suos lætanter recepit, & terra hostili vsquequaque vastata domum rediit.

SEQUENTI verò tempore iterum Rex Ludouicus expeditionem in Hispaniam parauit. Sed pater ne per semetipsum illuc pergeret, cum impediuit. Præceperat namque tunc temporis fabricari naues contra Nordomannicas incursiones, in omnibus fluminibus quæ mari influebant. Quam curam etiam filio iniunxit super Rodanum & Garonnam & Silidam. Attamen misit ei Missum suum Ingobertum, qui filij præsentiam præferret, & vice amborum contra hostes exercitum duceret. Rege autem in Aquitania remanente ob supradictam causam, exercitus eius itinere prospero Barcinonam venit, ibique habitato inter se consilio, quomodo hostibus clandestina possent superuenire irruptione, inuenerunt hunc modum: scilicet, vt naues transfectorias fabricantes, vnamquamque earum in quaternas partirentur partes, quatenus pars quaternæ cuiusque duobus equis vel mulis vehi posset, & præparatis clauis & marculis facillè coaptari valerent: pice verò & cera ac stupa præparatis, mox vt ad flumen veniretur, compagum iuncturæ obcludi possent. Sic itaque instructi, maxima pars eorum cum prædicto Misso Ingoberto Tortosam petierat. At verò ij, qui ad opus suprâ dictum sunt deputati, Hademarus scilicet, Bera, & reliqui, trium dierum emenso itinere (erant enim sine sagmatibus) cælo pro tecto vtentes, igni * ne fumo deprehenderentur renuntiantes, syluis se die occultentes, nocte, quantum posse dabatur, iter agentes, quarto die Hiberocompactis nauibus ipsi quidem sunt transpositi, equos autem natatui commiserunt. Quod factum magnum voto eorum pepererat effectum, nisi fuisset acerrimè deprehensum. Quum enim Abaidun Dux Tortosæ littora Hiberi obfideret fluminis, & illi quos suprâ diximus superiora illius modo prædicto transmitterent, Maurus quidam lauandi gratia flumen ingressus, simum à flumine vidit ferri equinum. Quo viso, sicut sunt nimis calliditatis, adnans, simumque comprehendens, & naribus admouens, exclamauit; Cernite, inquit, socij, moneo quàm cauete. Nam hoc stercus non onagri est, vel cuiuscunque animantis herbidis assueti partibus. Enimvero equina esse hæc egesta constat: quæ certum est fuisse hordeum, & ob hoc equorum vel mulorum pabula. ideoque cautiùs vigilate. Nam in superioribus fluminis huius, vt cerno, nobis parantur insidiz. Extemplo duos suorum conscensis equis specularum dirigunt. Qui nostris visis, quod verum erat, Abaiduno renuntiant. At illi timore coacti, omnibus, quæ castrensis habitatio habuit, posthabitis atque dimissis, fugæ se commiserunt: omniumque relictorum nostri potiti, in illorum papilionibus illa sunt nocte hospitati. Sed Abaidun collecta multa manu hostium, eis in crastinum præliaturus occurrit. Nostri tamen diuino freti auxilio, licet impares, multoque numero inferiores, tamen hostes fugere compulerunt, multaque eorum strage viam fugientium impleuerunt. Et eò vsque manus ab eorum cæde non continuerunt, donec solis dieique lumine recedente, & vmbra noctis terram occupante, lumina stellarum noctem solatura succederent. His gestis, Christo fauente, ad suos sese magno cum gaudio & opibus collegerunt. Diu etiam simul obsessæ vrbe domum repedarunt.

808. PORRO anno huic proximo Ludouicus Rex per semetipsum Tortosam repetere statuit, habens secum Heribertum, Liutardum, Isembardum, validumque Franciæ supplementum. Quò perueniens, ad eò illam arboribus, marginibus, vineis, & ceteris instrumentis laceßiuit & protriuit muralibus, vt ciues illius à spe deciderent, infractosque suos aduerso Marte cernentes, clauis ciuitatis traderent. Quas ille rediens cum multo fauore patri retulit. Quæ res magnum Sarracenis & Mauris pro talibus gestis incussit metum, verensibus, ne singulas ciuitates par fors inuolueret. Reuersus est igitur Rex à ciuitate post quadraginta dies inchoatæ obsidionis, & in proprium se contulit Regnum. At post anni instantis excursum, exercitum ordinauit, & Oscam cum Misso patris Heriberto mittere statuit. Quò peruenientes qui missi fuerant, ciuitatem obsederunt, obuios quosque aut viuos comprehenderunt, aut in fugam coactos compulerunt.

A Sed dum circa urbem sedentes, ignauiori se quàm decuit studio resoluunt, imprudentes ac leues aliqui iuuenum propius muros accedentes, verbis quidem eos qui propugnaculis præsidebant, primum laceffere, deinde missilibus incessere tentant. Oppidani porro contemnentes præsentium paucitatem, absentium mentientes seram occurrionem, apertis portis profiliunt. Pugnatum hinc inde est: cæsi sunt ab vtraque parte, & tandem illi sese in ciuitatem receperunt, isti autem ad castra mansuri redierunt. Protracta igitur obsidione, peracta vastatione, & quæcunque visa sunt contra inimicos agenda pro iræ satisfactione, ad Regem sunt reuersi, qui eo tempore in syluis venationum occupabatur studiis. Erat enim tempus autumnum perextremum. Receptis ergo suis ab expeditione præmissa redeuntibus, Rex hiemem sequentem, in suis consistens, pacificè exegit. At succedente æstate accito populi sui generali Conuentu, retulit eis sibi delatum rumorem, quòd quædam Vasconum pars iam pridem in deditiorem suscepta, nunc defectionem meditata, in rebellionem assurgeret, ad quorum reprimendam peruicaciam ire publica vtilitas postulare. Hanc Regis voluntatem omnes laudibus prosequuntur: nec talia in subditis contemnenda, sed potius seuerissimè rescedanda testantur. Moto igitur & disposito prout oportuit exercitu, Aquas villam peruenit, & vt ad se venirent, qui infidelitatis insimulabantur, iussit. Sed illis venire detractantibus, ad eorum vicinia deuenit, cunctaque eorum depopulari manu militari permisit. Ad vltimum cunctis, quæ ad eos pertinere videbantur, consumptis, ipsi supplices venerunt, & tandem veniam perditis omnibus magno pro munere meruerunt. Superato autem penè difficili Pyrinæarum transitu Alpium, Pampalonam descendit: & in illis quam diu visum est moratus locis, ea quæ vtilitati tam publicæ quàm priuatæ conducerent ordinauit. Sed quum per eiusdem montis remeandum foret angustias, Vascones natiuum assuetumque fallendi morem exercere conati, mox sunt prudenti astutia deprehensi, consilio cauti, atque cautela vitati. Vno enim eorum, qui ad prouocandum processerat, comprehenso atque adpenso, reliquis penè omnibus vxores aut filij sunt erepti, vsquequo eò nostri peruenirent, quòd fraus illorū nullam Regi vel exercitui posset inferre iacturam.

His gestis, in propria Rex populūque eius Deo propitio concessit. Et Regis quidem ab ineunte ætate, sed tunc quammaximè, circa diuinum cultum & sanctæ Ecclesiæ exaltationem piissimus incitabatur animus; ita vt non modò Regem, sed ipsius opera potius eum vociferarentur sacerdotem. Nam totius Aquitanix qui videbatur Clerus, antequam ei crederetur, vtpote sub tyrannis agens, magis equitationi, bellicæ exercitationi, missilium librationi, quàm diuino cultui operam dare nouerat. Regis autem studio vndecunque adductis magistris, tam legendi, quàm cantandi studium, nec non diuinarum & mundanarum intelligentia literarum, citius quàm credi poterat coaluit. Præcipuè tamen affectu illorum ducebatur, qui cuncta sua pro Domini amore relinquentes, speculatiuæ vitæ curabant fieri participes. Nam antequam Aquitania sub eo regeretur, collapsus erat in ea huiuscemodi ordo: at sub eo aded conualuit, vt etiam ipse fraternum aui Carlomanni imitari gestiens memorabile exemplum, ipse quoque theoricæ vitæ culmina niteretur comprehendere. Sed huius voti ne compos fieret, obicem se præbuit refragatio patris, vel potius diuinæ voluntatis nurus, qui tantæ pietatis virum noluit sub cura suæ solius salutis delitescere: sed potius per eum, & sub eo, multorum salutem adolefcere. Et quidem multa, vt dictum est, ab eo sunt in eius ditione reparata, imo à fundamentis ædificata Monasteria; sed præcipuè hæc: Monasterium sanctæ Mariæ & sancti Petri de Ferrariis, quod antiquitus Bethleem vocabatur, in cuius curia pater eius Pipinus occidit Leonem, & ipsemet à Stephano Papa Romano in Regem honorificè consecratus est in eadem Ecclesia: Monasterium sancti Filiberti, Monasterium sancti Florentij, Monasterium Carroffi, Monasterium Concas, Monasterium sancti Maxentij, Monasterium Menatæ, Monasterium Magniloci, Monasterium Musciacum, Monasterium sancti Sauini, Monasterium Masciacum, Monasterium Nouiliacum, Monasterium sancti Theotfridi, Monasterium sancti Pascentij, Monasterium Dosora, Monasterium Sollemniacum, Monasterium puellare sanctæ Mariæ, Monasterium puellare sanctæ Radegundis, Monasterium de Vera, Monasterium de Vtera in pago Tolosano, Monasterium Valada in

LVDVICVS
PIVS.
*Orubione

Septimania, Monasterium Anianæ, Monasterium Galunæ, Monasterium sancti A
Laurentij, Monasterium sanctæ Mariæ quod dicitur in Rubine, * Monasterium
Caunas, & cetera plurima: quibus veluti quibusdam lychnis totum decoratur
Aquitaniæ Regnum. Hoc eius exemplum non modò Episcopi multi, sed & Laici
quamplurimi æmulati, collapsa restaurabant, & noua Monasteria certabant in-
stituere, quod cernere oculis est. In tantam denique felicitatem respublica Aquit-
tanici Regni profecerat, vt proficiscente quolibet Rege, vel in Palatio residen-
te, vix aliquis reperiretur se conquerens aliquid ab iure perpeffum. Tribus enim
diebus Rex per singulas hebdomadas rei iudiciariæ intererat. Nam quadam tem-
pestate misso Archambaldo Commentariensi Imperij, dum ei quædam ferenda
filio referendaque commisisset, & ille ordinationem hanc, vt viderat, rediens pa-
tri retulisset: adeo exultasse dicitur, vt præ nimia alacritate lachrymis fluxerit, &
circumstantibus, O, inquit, *soçy, victos nos gratulemur ab huius iuuenis scili sagaci-
tate.* Vnde quia seruus fuit Domini fidelis in commisso, prudens in augmentan-
do sibi tradito talento, constitutus est potestatem habens in cuncta patrisfami-
lias domo.

813. PER idem autem tempus mortuo iam pridem Pipino Italiæ Rege, nuperrimè
autem Carolo itidem fratre res humanas relinquente, spes vniuersitatis potiundæ
in eum assurgebat. Misso enim pro quibusdam necessariis patrem consulendis
Gerrico Capis prælato, quum in Palatio moraretur, præstolans perlatorum re-
sponsum, monitus est tam à Francis, quàm à Germanis, vt ad patrem Rex veni-
ret, eique propter adfisteret: videri sibi, dicentes, quòd cum pater iam in seni-
lem vergeret ætatem, & acerbè ferret liberorum infortunatam defectionem, ci-
tam illius hæc portenderent corpoream solutionem. Quod Gerricus cum Regi,
Rex verò Consiliariis retulisset, quibusdam vel penè omnibus visum est salubre
suggestum. Sed Rex altiori consilio, ne fortè per hoc se patri suspectum redde-
ret, agere distulit. Hæc tamen diuinitas, pro cuius timore & amore facere noluit,
vt sibi moris est amatores sui sublimiùs quàm cogitari potest nobilitare, pruden-
tius ordinauit. Pacem porrò petentibus his, quos bello fatigare solitus erat, Rex
articulo duorum annorum præstituto, libenter indulgit. Interea Imperator CA-
ROLVS considerans suum in senectutem adclinem deuexum, & verens ne fortè
subtractus rebus humanis, confusum relinqueret Regnum, quod erat donante
Deo, nobiliter ordinatum: scilicet ne aut externis quateretur procellis, aut inte-
stinis vexaretur scissionibus, misit ad filium, eumque ab Aquitania euocauit.
Quem venientem clementer suscepit, tota ætate secum tenuit, de his quibus
eum indigere putauit instruxit: qualiter videlicet sibi viuendum, regnandum,
Regnum ordinandum, & ordinatum tenendum foret, monuit, & tandem impe-
riali eum diademate coronauit, & rerum summam penes eum futuram esse Chri-
sto fauente innotuit, & hoc peracto negotio reditum ad propria concessit. Qui C
mense Nouembri à patre regrediens, Aquitaniam repetiit. Pater verò veluti
morti propinquus, crebris & peregrinis incommodis vrgeri cœpit. Nam mors
veluti quibusdam nuntiis aduentum suum iam iamque futurum, talibus præ-
nunciabat indiciis. Tandem itaque vitiis passionum inter se compugnantibus,
& valentiam eius impugnantibus, naturæ imbecillitas cessit, & lecto decubuit:
& indies atque in horas propinquior morti, prout voluit suis scripto distributis,
diem vltimum clausit, Fræcorumque Regno penè ineluctabilem luctum reliquit.
At verò in eius successore veridica probata est Scriptura, quæ in talibus tribu-
lantium consolans animos dicit: *Mortuus est vir iustus, & quasi non est mortuus, si-
milem enim sibi reliquit filium heredem.* Obiit autem quinto Kalendas Februarias
idem piissimus Imperator Carolus, anno Incarnationis Domini nostri Iesu Chri-
sti octingentesimo decimo quarto. Quo in tempore Ludouicus Imperator Con-
cilium populo generale quasi quodam indixerat præfagio, in Purificatione sanctæ
814. Dei genitricis Mariæ, in loco cuius vocabulum est Tehotuadus.

DEFUNCTO autem patre piæ recordationis, missus est Ramo ad eum ab eis
qui sepulturam eius curarunt, liberis scilicet & Proceribus Palatinis, vt & mor-
tem eius maturè cognosceret, aduentumque suum nullo modo comperendina-
ret. Qui quum Aurelianam deuenisset ad urbem, Theodulfus eiusdem vrbs
Episcopus, vir vndecumque doctissimus, causam eius aduentus præsentit: &

A velocissimè missio perlatore Imperatori innotescere studuit, hoc tantummodò ei LVDOVICVS
PARVS. suggerendum iubens, vtrum præstolareretur venientem in urbem, an itinere aliquo ei occurreret venturo ad urbem. Quam causam ille protinus commentatus agnouit, & ipsum venire ad se iussit. Inde alium atque alium huiusce rei tristes suscipiens nuntios, post quintum diem ab eodem loco pedem mouit: & cum tanto, quantum passa est angustia temporis, populo iter arripuit. Timebatur enim quàm maximè VVala, summi apud Carolum Imperatorem habitus loci, ne forte aliquid sinistri contra Imperatorem moliretur. Qui tamen citissimè ad eum venit, & humillima subiectione se eius nutui, secundum consuetudinem Francorum, commendans subdidit. Post cuius ad Imperatorem aduentum, amulati eum omnes Francorum Proceres, certatim gregatimque ei obuiam ire certabant. Tandemque ad Haristallium prospero itinere peruenit, & die tricesimo, postquam ab Aquitania promouit, Palatio Aquisgrani pedem feliciter intulit. Mouerat autem eius animum iam dudum, quanquam natura mitissimum, illud quod à sororibus illius in contubernio exercebatur paterno: quo solo domus paterna inurebatur næuo. Cui incommodo mederi volens, simul & cauens, ne quod per Odilonem & Hiltrudem olim acciderat, reuiuisceret scandalum, misit VValam & VVarnarium, nec non & Lantbertum, sed & Ingobertum: qui Aquasgrani venientes talibus, ne accidere possent, cautela prospicerent, & quosdam stupri immanitate & superbix fastu reos maiestatis cautè ad aduentum vsque suum adseruarent. Nam aliqui eorum cum supplices veniam inter iter agendum poposcissent, emeruerunt. Simul & præcipiens, vt populus ibidem consistens absque metu semet ibidem opperiretur venturum. At verò VVarnarius Comes, in scio VVala & Ingoberto, accito nepote Lantberto, Hodoinum iam dicto obnoxium crimine, ad se venire mandauit quasi comprehendendum, & regix vindictæ obiectandum. Cuius ille insidias, vt pote admordente acriter conscientia, monitus præuidit, & quia declinare detrectauit, & ipse experiri meruit, & ipsi VVarnario vltimam cladem importauit. Nam ad eum, sicut ille mandauerat, veniens, & ipsum VVarnarium confecit, & Lantbertum cruris læsione non paruo tempore debilem reddidit; & ad vltimum ipse confossus gladio, interiit. Quæ quum nuntiata Imperatori fuissent, animum illius ad misericordiam exitium flexit amici, in tantum vt Tullius* quidam talium, qui penè iam Imperatoris clementia venia dignus videbatur, luminum amissione multaretur. Venit ergo Imperator Aquasgrani Palatium, & à propinquis, atque multis Francorum millibus, cum multo fauore est receptus, Imperatorque secundò declaratus. Quibus expletis, studiosis sepulturæ paternæ gratias egit, ac propinquis luctus acerbitate confectis, consolationis congruæ contulit leuamen. Sed & quod deerat inferiis genitoris, promptissimè suppleuit. Nam recitato paterno Testamento, nihil relictum est paternorum bonorum, quin secundum eius sectionem partiretur. Nihil enim ab eo intestatum est relictum. Sed quod Ecclesiis Metropolitanorum distribuendum censuit, subdiuisit superscriptione nominum, quarum partes fuere viginti & vna. Quod autem ornatui regio conducebat, posteriori reliquit arati. Statuit etiam quid, secundum morem Christianorum, filiis filiorumque filiis & filiabus, nec non & seruis ancillisque regalibus, sed & in commune omnibus pauperibus distribueretur. Quæ cuncta dominus Imperator LVDOVICVS, vt scripta relegit, executione operis compleuit. His peractis, Imperator omnem cæcum femineum, qui permaximus erat, Palatio excludi iudicauit præter paucissimas, quas famulatui regali congruas existimauit. Sororum autem quæque in sua, quæ à patre acceperat, concessit. Quæ autem nec dum vale quid consecutæ erant, ab Imperatore meruerunt, & ad imperata sese verterunt. Post hæc Imperator Legationes ad patrem destinatas, ad se autem venientes & susceptas diligenter audiuit, dapniliter curauit, sumptuosè muneratas remisit. Inter quas vel præcipua fuit Imperatoris Constantinopolitani, nomine Michaëlis, cui dominus Carolus Missos miserat Amallarium Treuerorum Episcopum, & Petrum Nonantulæ Abbatem, pacis confirmandæ gratia. Qui reuertentes Missos supra dicti Michaëlis secum adduxerunt Christophorum Protospatharium, & Gregorium Diaconem, ad Imperatorem Carolum directos, super omnibus quæ scripta fuerant respondentes. Quos quum Imperator remitteret, simul cum eis misit Missos

LVDVICVS suos Leoni substituto Imperatori, Nortbertum Regiensem Episcopum, & Ricoinum Pictaunum Comitem: petens amicitiarum societatem, & renouationem antiquarum, simul & pacti confirmationem. Eodem anno generalem Conuentum Aquisgrani habuit, & per vniuersas Regni sui partes fideles ac creditarios à latere suo misit: qui æqui iuris tenaces existentes peruersa corrigerent, omnibusque ius congruum æquo libramine penderent. Bernardum etiam nepotem suum iam dudum Regem Italiz ad se euocatum, & obedienter parentem, amplius muneribus donatum, ad proprium Regnum remisit. Beneuentanorum itidem Principem Grimoaldum non quidem venientem, sed Missos suos mittentem, pacto & sacramentis constrinxit: vt singulis annis septem millia solidorum auri arcæ publicæ inferret. Eodem etiam anno duorum suorum filiorum, **LOTHARIUM** in Baioariam, **PIPPINUM** in Aquitaniam misit, tertium verò **LVDVICUM** adhuc puerilibus consistentem in annis secum tenuit. Eodem etiam tempore Herioldus, ad quem summa Regni Danorum pertinere videbatur, & qui pridem à filiis Godefridi Regno pulsus fuerat, ad Imperatorem Ludouicum confugium fecit, & iuxta morem Francorum manibus illius se tradidit. Quem Rex susceptum in Saxoniam ire iussit, & tempus, quo ei auxilium ferre posset ad recuperationem sui Principatus, ibidem operiri. Quo etiam tempore Saxonibus atque Frisonibus ius paternæ hereditatis, quod sub patre ob perfidiam legaliter perdiderant, Imperatoria clementia restituit. Quod alij liberalitati, alij improuidentiz assignabant, eò quòd hæ gentes naturali feritati assuefactæ, talibus habentibus deberent coerceri, ne scilicet effrænes in perduellionis procacitatem ferrentur. Imperator autem eò sibi arctius eos vinciri ratus, quò eis beneficia largiretur, non est spe sua deceptus. Nam post hæc easdem gentes semper sibi deuotissimas habuit.

815. Hoc anno cursum vertente, perlatum est Imperatori, quòd Romanorum aliqui potentes contra Leonem Apostolicum prauas inierint coniurationes. Quos detractos atque conuictos, idem Apostolicus supplicio addixerit capitali, lege Romanorum in id conspirante. Imperator autem audiens ægrè hæc tulit, velut à primo orbis Sacerdote tam seuerè animaduersa. Ideòque Bernardum Italiz Regem illuc misit, vt ipse rescians quid verum quidve falsum de hac re rumor sparserit, per Geroldum sibi renuntiaret. Ipse autem Bernardus Rex Romam venit, quæ visa sunt per Missum supra dictum renuntiauit. Sed mox subsecuti Missi eiusdem Apostolici Leonis, Iohannes Episcopus Siluæcandidæ, & Theodorus Nomenclator, nec non Sergius Dux, Leonem Apostolicum criminibus obiectis purgauerunt. Iusserat porrò Imperator vt Herioldo suppeditarentur Saxonici Comites & Abotriti olim domino Carolo subiecti, quatenus Regno proprio restitueretur, misso in hoc ipsum Baldrico Legato. Qui cum Egidoram fluuium transissent, deueniunt in terram Nortmannorum, in locum cuius vocabulum est Sinlendi. Sed filiis Godefridi, licet magnis abundantibus copiis & nauibus ducentis, nolentibus cominus venire, & pugne se credere, ab inuicem secessum est: direptis incensisque omnibus, quæ occurrere potuerunt, insuper & obsidibus quadraginta ab eodem populo susceptis. His gestis ad Imperatorem in locum, qui dicitur Patrisbruna, redierunt: quò omnis populus ad eius generalem Conuentum coierat. Quo in loco Principes Sclauorum Orientalium omnes, primorésque venerunt. Eodem anno Abulat Sarracenorum Rex triennem ab Imperatore petiit pacem. Quæ quidem primùm impetrata est, sed postea tanquam inutilis reiecta, & bellum Sarracenis est indictum. Quo tempore Nortbertus Episcopus & Ricoinus Comes à Constantinopoli regressi sunt, fæderisque pactum inter ipsum & Francos detulere gratissimum. Eadem etiam tempestate Romani, quum Leo Apostolicus grauaretur aduerso incommodo, prædia omnia, quæ illi domocultas appellant, & nouiter ab eodem Apostolico instituta erant, sed & ea quæ sibi contra ius querebantur direpta, nullo Iudice expectato, diripere & sibi conati sunt restituere. Quorum cœptis restitit Bernardus Rex per V Vinigifum Ducem Spoleti, certumque rerum nuntium de his omnibus direxit ad Imperatorem.

816. Postquam Imperator hyemis inclementiam, serena valetudine, & tranquillo successu transegit, succedente æstiu temporis gratissima blanditie, missi sunt ab

A eo qui dicuntur Orientales Franci, sed & Saxonici generis Comites, contra Sora-
 rabos Sclauos, qui ab eius Imperio dicebantur defecisse. Quorum conatus quàm
 breuissimè ac facillimè, Christo donante, compressus est. Sed & Vasconum ci-
 timi, qui Pyrinæi iugi propinqua loca incolunt, eodem tempore iuxta genui-
 nam consuetudinem leuitatis, à nobis omninò desciuerunt. Causa autem rebel-
 lionis fuit, eo quòd Siguinum eorum Comitem propter morum prauorum casti-
 gationem, quibus penè erat importabilis, ab eorum remouit prælatione Impera-
 tor. Qui tamen adeo sunt duabus expeditionibus edomiti, vt serò penituerit
 eos incepti sui, deditiõnemque magno expeterent voto. Inter hæc domini Leo-
 nis Romani Antistitis dormitio nuntiatur Imperatori, quæ euenit octauo Calen-
 das Iunij, anno vicesimo primo Episcopatus sui: Stephanique Diaconi in locum
 eius subrogatio, qui post sui consecrationem ad dominum Imperatorem venire
 non distulit. Vix enim duobus exactis mensibus, summa cum festinatione ei oc-
 currere festinauit. Præmisit tamen Legationem, quæ super ordinatione eius Ith-
 peratori satisfacere. Imperator autem eius aduentum præcognito, Bernardo qui-
 dem nepoti eum comitari iussit. Sed & adpropinquanti alios Missos, qui eum
 cum debito honore perducerent, direxit. Ipse autem aduentum eius Remis
 sustinere statuit. Cui etiam obuiam Hildebaldum Archiepellanum sacri Pala-
 tij, Theodulphum Episcopum Aurelianensem, Iohannem Arelatensem, alio-
 rumque ministrorum Ecclesiæ copiam, procedere iussit, infulis indutos sacer-
 dotalibus. Ad vltimum Imperator miliario processit à Monasterio sancti Con-
 fessoris Remigij, & tanquam beati Petri Vicarium honestissimè suscepit, descen-
 dentem ex equo excepit, & Ecclesiam intrantem manu propria sustentauit: præ-
 cinentibus pro tanta exultatione variis Ecclesiæ ordinibus, *Te Deum laudamus*, &
 reliqua. Quo hymno finito, laudes Imperatori debitas Clerus Romanus conclamauit,
 quarum finem dominus Apostolicus oratione compleuit. His expletis, intra
 domus penetralia concessum est, expositisque causis sui aduentus, & bene-
 dictione panis ac vini simul participata, Imperator ad ciuitatem rediit, dominus
 Apostolicus ibidem remansit. Sed in crastinum dominus Imperator dominum
 Apostolicum euocauit, conuiuio opulentissimo procurauit, donisque maximis
 honorauit. Similitérque die tertio à domino Apostolico dominus inuitatur Im-
 perator, & multis variisque est donatus muneribus. Et in crastinum, quæ fuit
 dies Dominica, Imperator imperiali diademate coronatur, & benedictione inter
 Missarum celebrationes insignitur. Et tandem his completis, dominus Aposto-
 licus, cunctis, quæ poposcerat, impetratis, Romam rediit. Imperator vero ad
 Compendium secessit, ibique Missos Abbatem filij Abbat Regis suscepit &
 audiuit. Moratus autem ibidem viginti vel eo amplius diebus, Aquisgranum hie-
 matus petiit.

C I V S S E R A T sane Imperator Missos Sarracenorum Regis, semet præcedere
 illuc venturum. Quòd quum petuissent, ferme tribus detenti sunt mensibus.
 Post hæc autem, quum eos iam tæderet aduentus sui, permissu Imperatoris re-
 dierunt. In eo etiam commorans Palatio, ad se venientem Missum suscepit Leo-
 nis Constantinopolitani Imperatoris, nomine Nicephorum. Legatio autem, ex-
 cepta amicitia & societate, erat de finibus Dalmatarum, Romanorum, & Scla-
 uorum. Et quia nec hi presentes erant, nec Chadalo finium Prefectus, neque
 sine illis hæc dirimi poterant, missus est in Dalmatiam ad hæc pacificanda & com-
 ponenda Albigarius cum Chadalo earundem finium Principe. Ipso anno filij Go-
 defridi quondam Regis Nortmannorum, quum ab Herioldo premerentur, mi-
 serunt Legatos petentes ab Imperatore pacem. Quæ Legatio tamquam inutilis
 & simulata ab eo reiecta est, auxiliùmque Herioldo contra eos datum. Eo anno
 Luna Nonis Februarij defecit hora noctis secunda. Cometarum sidus portentuo-
 sum apparuit in signo Agitatoris. Stephanus Papa tertio mense postquam è Fran-
 ciâ Romam rediit, vltimum diem clausit: & Paschalis pro eo cathedram Roma-
 ni Pontificatus subiit. Qui post expletam consecrationem solemnem, Legatos
 cum epistola apologetica & maximis muneribus Imperatori misit: insinuans non
 se ambitione, nec voluntate, sed electione & populi acclamatione, huic succu-
 buisse potius quàm insuluisse dignitati. Huius Legationis baiulus fuit Theodo-
 rus Nomenclator, qui negotio peracto, & petitis impetratis, super confirma-

817.

LYDOVICVS quod Custodes limitis Hispanici Sicorim fluuium transierint, Hispaniæ interiora penetrauerint, & cum magna præda prosperè redierint, vastatis incensisque omnibus quæ obuiam se præbuerunt. Nec non & hi, qui fines tuebantur Britannicos, Britanniam ingressi vastarunt regionem tam ferro quàm igne, propter cuiusdam Britonis rebellionem, cuius nomen VViomarchus fuit. Quibus peractis, prosperè sunt regressi. Finito hoc Placito, Lotharium filium suum dominus Imperator in Italiam misit, & cum eo VValam affinem suum Monachum, *** Gerūcum sed & Geruntium * Ostiarium:** quorum consilio res Italici Regni componeret, erigeret, tueretur, tam publicas quàm priuatas. Pipinum autem filium quum in Aquitaniam mittere statuisset, prius illi coniugem filiam Theoberti Comitibus iunxit: & sic demum ad memoratas partes regendas direxit. Quibus dispositis, iuxta morem Francorum Regum autumnale tempus venationibus insumpsit, hiemandique gratia trans Renum, locum, cuius vocabulum est Franconoford, petiuit. Ibiq; Conuentum iussit fieri circumiacentium nationum, omnium scilicet qui trans Reni consistentes fluenti ditioni Francorum obediunt. Cum quibus de omnibus, quæ vtilitati conducere visa sunt, pertractans, singulorum rebus congruè prospiciebat. In eodem Conuentu Auarum Legatio munera afferens affuit. Missi Nortmannorum pacem renouantes & confirmantes non defuerunt. Quos auditos quum congruè remisisset, in eodem loco præparatis, vt dignum erat, & tempori congruebat, nouo opere ædificiis, hiemauit. In eadem villa, Franconoford scilicet, Imperator hieme exacta, Maio mense Conuentum habuit Australium Francorum, Saxonum, aliarumque gentium eis collimitantium. In quo duorum fratrum certamen, quod de Regno magna altercatione inter se vertebant, congruo fine diremit. Erant autem VVilzi genere filij Liubi quondam Regis. Nomina eorum fuere, Mileguastus & Celeadragus. Quorum pater Liubi dum Abodritis bellum indixisset, ab eis interemptus est, Regnumque primogenito contraditum. At quum nimis segniorem se, quàm res posceret, in regia administratione exhiberet: circa iunioris honorem fauor populi declinauit. In qua altercatione ante præsentiam Imperatoris venientes, requisita atque reperta voluntate populi, iunior quidem Princeps declaratur: ambos tamen Imperator muneribus amplis donatos, & sacramentis deuinctos, & inter se & sibi dimisit amicos. Interea Lotharius filius domini Imperatoris, quum sicut supra dictum est à patre in Italiam missus esset, & secundum virorum qui cum eo missi erant consilium oportunitates negotiorum ordinasset, & quibusdam perfectis, quibusdam adhuc infectis, de singulis respondere, & ad patrem de reditu cogitaret: rogatu Paschalis Papæ Romam, imminente sancta Paschæ solemnitate adiit, atque ab eodem Papa clarissima ambitione susceptus, ipso sancto die apud beatum Petrum diadema Imperiale cum nomine Augusti suscepit. Post hæc quum Papiam venisset, aliquantis per necessitatibus semet impediens, ibidem moratus est, & sic ad patrem mense Iunio peruenit, perfecta nuncians, de inchoatis interrogans. Ad supplenda autem quæ minus perfecta erant, missus est Adalhardus Comes Palatij, adhibito sibi socio Mauringo. Gundulfo porro Metensi Episcopo eodem tempore defuncto, Clerus omnis populisque eiusdem Ecclesiæ, veluti vno spiritu animati, Drogonem Imperatoris fratrem sub Canonico habitu nobilissimè viuentem, sibi poscunt dari Sacerdotem; mirumque in modum tam Imperatoris, quàm Procerum eius, sed & totius populi consensus, quasi quodam coagulo in vnum coniurauit, vt omnes id velle, nullus nolle reperiretur. Ideò Imperator cum summo gaudio petitioni Ecclesiæ annuit, eisque quem petebant Pontificem dedit. In eodem Conuentu mors nunciatur Liudeuiti tyranni, à quodam dolo interfecti. Imperator hoc Placitum soluit, & alium Conuentum Compendio tempore autumnali indixit. Sub hoc etiam tempore perlatum est Imperatori, Theodorum Primicerium sanctæ Ecclesiæ Romanæ & Leonem Nomenclatorem luminibus priuatos, ac deinde decollatos in domo Episcopali Lateranensi. Inuidia porrò interfectoibus innascebatur, eò quòd diceretur ob fidelitatem Lotharij, eos qui interfecti sunt, talia fuisse perpeffos. In qua re fama Pontificis quoque lædebat, dum eius consensui totum adscriberetur. Imperator autem dum ad hanc rem enucleatissimè in-

A uestigandam, Adalungum Abbatem Monasterij sancti Vedasti, & Hunfridum Comitem mittere curaret: Paschalis Papæ Missi superuenerunt, Iohannes Episcopus Siluacandidæ, & Benedictus Archidiaconus sanctæ Ecclesiæ Romanæ, accusationi opponentes excusationem, & super ista Imperatori examinationem offerentes. Quibus auditis, & cum congruo responso remissis, Missos destigatos, ut iussum fuerat, Romam ire præcepit, inuestigaturos de dubiis veritatem. Ipse autem, prout visum est, singulis in locis moratus, constituto tempore, id est Kalendis Nouembr. ad Compendium venit. In quo Placito Legati Romani missi redierunt, nunciantes quod Paschalis Papa ab intersectorum nece se cum plurimis Episcoporum sacramento purgauerit, interfectores autem nequaquam exhibere potuerit: sed & eos qui interfecti sunt, meritis exigentibus talia perpeffos asseuerauerit. Simulque secum præferabant Missos ab Apostolico directos, similia perferentes. Nomina Legatorum sunt, Iohannes Episcopus Siluacandidæ, Sergius Bibliothecarius, Quirinus Subdiaconus, & Leo Magister militum. Imperator ergo natura misericordissimus, occisorum vindictam vltro persequi non valens, quamquam multum volens, ab inquisitione huiusmodi cessandum existimauit: & cum responsis congruis Missos Romanos absoluit. Eodem tempore quædam prodigiola signa, apparentia animum Imperatoris sollicitabant, præcipuè terræ motus Palatii Aquensis, & sonitus inauditus nocturno tempore, & puellæ cuiusdam ieiunia duodecim mensibus, omni cibo penitus abstinentis, crebra & inusitata fulgura, lapidum cum grandine casus, pestilentia hominum & animalium. Propter quæ singula piissimus Imperator crebro fieri ieiunia, orationumque instantia, atque elemosynarum largitionibus, Diuinitatem per Sacerdotum officium monebat placandam: certissime dicens, per hæc portendi magnam humano generi futuram cladem. Quo etiam anno, mense Iunio, natus ei est filius ex Iudith Regina: quem tempore baptismi CAROLVM vocitare placuit. Eodem anno Eblus atque Aserarius Comites, trans Pyrenæi montis altitudinem iussi sunt ire. Qui quum magnis copiis, usque ad Pampilonamissent, & inde negotio peracto redirent, solitam loci perfidiam, habitatorumque genuinam fraudem experiri sunt. Circumuenti enim ab incolis illius loci, omnibus amissis copiis, in inimicorum manus deuenere. Qui Eblum quidem Cordubam Regi Sarracenorum miserunt: Aserario verò tamquam qui eos affinitate sanguinis tangeret, peperecere.

B INTEREA quum Lotharius, ut prædictum est, à patre missus Romam venisset, libentissime ab Eugenio Papa susceptus est. Cùmque de his quæ accesserant quereretur, quare scilicet hi qui Imperatori & Francis fideles fuerant iniqua nece perempti fuerint, & qui superuiverent ludibrio reliquis forent & haberentur: quare etiam tantæ querelæ aduersus Romanorum Pontifices iudicisque sonarent: repertum est, quod quorundam Pontificum vel ignorantia vel desidia, sed & iudicum cæca & inexplebili cupiditate, multorum prædia iniuste fuerint confiscata. Ideoque reddendo quæ iniuste erant sublata, Lotharius magnam populo Romano creauit læticiam. Statutum est etiam iuxta antiquum morem, ut ex latere Imperatoris mitterentur, qui iudiciariam exercentes potestatem, iustitiam omni populo facerent, & tempore quo visum foret Imperatori æqua lance penderent. Quæ quum rediens filius patri retulisset, tamquam amator æquitatis, & cultor veritatis, magno gaudio perfusus est, eò quod oppressis iniquè releuatio pietatis occurreret.

C TEMPORÈ subsequenti dominus Imperator Conuentum à populo suo celebrari iussit tempore Maij mensis Aquisgrani. Quo consistenti Legatio Bulgarum, qui diu in Baioaria, secundum præceptum eius, substiterant, ei adducta est audienda. Quæ maximè post pacis constitutionem de terminis fuit terrarum inter Bulgaros Francosque custodiendis. Affuerunt etiam Brittonum primores non pauci, subiectionem obedientiamque multis verbis prosequentes: inter quos, & V Vinemarchus*, qui ceteris auctoritate præstare videbatur, quæque insana temeritate atque stultissimis ausis in tantum processerat, ut etiam Imperatorem propter suam insolentiam comprimendam, ad expeditionem, in illas partes faciendam prouocauerit. Is ergo quum diceret poenitere se facti sui, & Imperatoris fidei se commisisset, ab eo iuxta morem suum, quæ clementia semper uti

824.

825.

* supra,
V Viomar-
chus.

Ludovicus Pius. consuevit, misericorditer susceptus, & cum ceteris ciuibus muneribus donatus, atque ad natium solum est permittus redire. Qui tamen postea consuetæ perfidiæ non immemor, dum cunctorum, quæ promiserat & quæ expertus fuerat, bonorum oblitus, vicinos suos domini Imperatoris fideles incurfare atque assiduis malis læessere non obmitteret, ad id peruenit, vt oppressus à Lanberti hominibus, in propria domo cum omnium in alorum sine terminum vitæ fortiteretur. Dimissis ergo tam Bulgarorum Missis quàm Britannis, Imperator exercitio venandi se commisit Vosagi secretis: iterum id agendum credens, vsque quo mense Augusto iuxta conditum generalem populis Aqualgrani reuersus est. Quo tempore pacem, quæ à Nortmannis petebatur, mense Octobri iussit confirmari: factisque omnibus quæ in eodem placito & peragi & definiti visa sunt, ipse quidem cum filio Lothario Nouiomagum concessit, minore Ludouico in Baiariam dimisso: factaque autumni temporis venatione in Aquense Palatium rediit. Ab hoc Conuentu regredientibus Bulgarorum Missis, literasque Imperatoris deferentibus, Rex eorum minus gratè quæ scripta sunt tulit, eo quiddam petira non impetrarit. Cum quadam ergo stomachatione eundem nuncium remittens mandauit, vt aut communis finium terminus statueretur, aut quacumque poterat virtute tueretur limites suorum finium. Sed quum fama rumorem sparsisset, Regem talia mandantem Regno caruisse, Imperator tandem Legatum tenuit, quousque misso Berrico Comite Palatij, falsa esse quæ iactabantur comperisset. Rescita autem veritate, Missum infecto negotio remisit.

826. Ipso anno, Kalendis Februarij, Pipinus filius Imperatoris, ad patrem Aquis hiemantem peruenit. Cui ab Imperatore cura commendata, vt paratus esset, si quid ex partibus Hispaniæ noui oriretur, qualiter obuiare posset, regressus est. Imperator verò Kalendis Iunij mensis ad Ingelheim venit, ibidemque illi Conuentus populi sui, secundum quod præceperat, occurrit. In eodem placito secundum morem suum multa quæ Ecclesiæ essent vtilia, admonuit, statuit ac definiuit, Legationesque tam à sancta Sede Romana, quàm à monte Oliueti, per Dominicum Abbatem perlatas suscepit, audiuit, absoluit. Nec non duos Duces, Ceadragum Abodritorum, & Tunglonem Soraborum, quum accusarentur, & probatio satis clara emineret, castigatos ad propria remisit. Nec non Herioldus à Nortmanniæ partibus cum vxore veniens, Danorumque non parua manu, Magontiaci apud sanctum Albanum, cum suis omnibus, sacri baptismatis vnda est perfusus, plurimisque muneribus ab Imperatore donatus. Verens autem piissimus Imperator, ne ob tale factum negaretur ei habitatio soli naturalis, dedit ei quendam Comitatum in Frisia, cuius vocabulum est Riustri: quò se suosque, si necessitas exigeret, tuto recipere posset. Interea quum Baldricus, & Geraldus, ceterique Pannoniarum Custodes finium aessent, adduxit Baldricus domino Imperatori Presbyterum quendam nomine Gregorium, bonæ vitæ hominem, qui diceret organum more Græcorum posse componere. Quem Imperator gratanter suscepit: & quia Deus illi quæ ante se inusitata erant in Regno Francorum attribuebat, gratiarum actiones reddidit, ac Tanculfo sacrorum Scriptorum prælato commendauit, publicisque stipendiis curare iussit: & ea quæ huic operi necessaria forent, præparare mandauit. Ipso interea anno medio Octobri cæctum populi Germanicum coite iussit trans Renum, in villa, cuius vocabulum est Salz. In qua consistenti, perfidia atque defectio Aizonis nunciata est, qui de Palatio domini Imperatoris fugiens, ad ciuitatem Aufonam venit, ibique receptus, Rodam subuertit: sed & resistere nitentibus non parum incommoditatis intulit. Castella quæ irrumpere potuit custodibus impositis fortiter communiuit. Sed & misso fratre suo ad Regem Sarracenorum Abdiraman nomine, validum contra nos exercitus robur accepit. Quæ quidem Imperatoris animum commouerunt. Nil tamen properè gerendum ratus, Consiliariorum suorum sententiam, quid tali facto opus esset, statuit operiri. Per idem tempus Hilduinus Abbas Monasterij beati Dionysij Romam Monachos petitionis suæ baiulos ad Eugenium sanctæ Romanæ Sedis Præsulem misit, flagitans ossa beati Sebastiani Martyris sibi transmitti. Huius desiderio dominus Apostolicus satisfaciens, per prædictos Missos sacratissimi militis Christi exuias misit. Quæ religiosissimè à prædicto

A viro suscepta, atque interim cum loculo vectatorio, vt allata sunt, iuxta corpus beati Medardi posita. Quibus ibi consistentibus, tantam Deus per presentiam aduentus eorum mortalibus attribuit virtutum copiam, vt multitudo numerum excedat. Porro qualitas fidem superet, nisi eis auribus credatur, quibus persuasum est nihil repugnare diuinæ iussioni, sed & omnia possibilis esse credenti.

827.

PRÆTEREA Aizone infestante eos qui in nostris finibus consistebant, & præcipue Ceritaniam Vallensemque regionem vsquequaque vastante: eo vsque immanitas illius processit, annitentibus Maurorum & Sarracenorum auxiliis, vt aliqui nostrorum castella & municipia quæ hactenus tenuerant relinquere cogentur, plurimique etiam à nobis deficerent, & eorum se societati conferrent. Inter quos V Villemundus Beræ filius, eorum perduellioni cum plurimis fœderatorum se iunxit. Ad quos motus comprimendos, nostrosque roborandos, dum Imperator exercitum illuc mittendum ordinat, præmisit Elisachar Abbatem, & Hildebrandum Comitem, nec non & Donatum. Qui præcedentes, iunctis sibi Gothorum Hispanorumque copiis, illorum protevia pertinaciter restiterunt, Bernardo quammaxime Barcinonæ Comite conatus eorum in irritum deducente. Quod cernens Aizo, exercitum à Sarracenis petiit abiit prætorianum. Quem impetratum cum Duce suo Abumarum * Cesaraugustam, & inde vsque ad Barcinonam perduxit. Porro Imperator Pippinum filium suum Aquitanix Regem contra eos misit, simulque Missos ex latere suo Hugonem & Matfridum Comites. Quibus meticolosius quam decuit occurrentibus, tamdiu moræ innexæ sunt moris, quousque illi vastata Barcinonæ atque Gerundæ regione, Cesaraugustam sese receperunt. Præcesserunt sanè hæc cladem terribiles illæ sub tempore nocturno acies, humano sanguine rutilantes, ignisque pallore flagrantes. Imperator * porro venationi in saltibus Compendio & Carisiaco contiguis institit. Eodem anno mense Augusto Eugenius Papa diem vltimum clausit. Valentinus Diaconus loco eius successit. Quo vix vno mense superstiti, loco illius Gregorius Presbyter tituli sancti Marci electus est, dilata consecratione eius vsque ad consultum Imperatoris. Quo annuente, & electionem Cleri & populi probante, ordinatus est in loco prioris. Legati Imperatoris Michaëlis eodem anno mense Septembrio Compendium venerunt, munera attulerunt: nobiliter suscepti, opulentissime curati, liberaliter munerati, & prospere sunt regressi. Ipso anno Heinardus * virorum sui temporis prudentissimus, sanctæ deuotionis ardore incitatus, Romanam misit, & corpora sanctorum Marcellini & Petri, annuente Papa, in Franciam fecit transuehi: & valde decenter in proprio territorio propriisque sumptibus recondidit. Quorum meritis hactenus ibi multa virtutum miracula operatur Dominus.

* Amaran

*Imperator porro Compendio annua suscipiens dona, his compertis, ad supra dictam Marcam tuenda auxilia destinauit, & vsque ad hiberna tempora venationi. &c.
* Einardus

C MENSE Februario sequentis hiemis Conuentus habitus publicus Aquisgranis, vbi quum in aliis, tum maxime feruebat res in Marca Hispanica nuper damnosè ignominiosèque peracta. Qua ventilata, & enucleatissime inuestigata, hi reperti sunt huius culpe auctores, qui ab Imperatore præfecti sunt Duces. Hos ergo solummodò honoribus ademptis luere iussit Imperator culpam huius ignauie. Itidemque Baldrico Duci Foroiuliensi dum obiceretur, & probatum esset eius ignauia & incuria vastatam à Bulgaris nostram regionem, pulsus est Ducatu, & inter quatuor Comites eiusdem potestas diuisa. Equidem Imperatoris animus natura misericordissimus semper peccantibus misericordiam prærogare studuit. At verò ij, quibus talia præstita sunt, quomodo clementia illius abusi sunt in crudelitatem, post pauca patebit, quum claruerit quomodo pro vitæ beneficio, summam ei, quantum in se fuit, importauerint cladem. Ipso tempore Halitarius Cameracensis Episcopus, & Aufridus * Nonantulæ Monasterij Abbas, à transmarinis partibus redeuntes, humanissime se susceptos à Michaële retulerunt. Imperator sanè ætate sequenti in Ingelheim Conuentum publicum habuit. Ibique Missos Papæ Romani, Quirinum Primicerium, & Theophylactum Nomenclatorem, cum magnis muneribus venientes, & suscepit & remisit. Et quum in Theonis villam deuenisset, famaque venturos in nostros fines Sarracenos peruulgasset, misit filium Lotharium ad eandem Marcam, adiunctis illi Francorum validis multisque copiis. Qui

828.

* Ansfridus

LVDVICVS quum præceptis paternis parens Lugdunum deuenisset, & nuntium præstola-
Pivs. retur partium Hispanicarum, Pipinus eius frater collocuturus aduenit. Ibi-
 demque illis morantibus, Missus rediit, dicens: mouisse quidem Saracenos Mau-
 rósque exercitum quam maximum, sed pedem continuisse, nec illo tempore
 longius in nostros fines processuros. Quibus auditis, Pipinus in Aquitaniam,
 Lotharius autem ad patrem prosperè rediit. Interea filij Godefridi Danorum
 quondam Regis, Herioldum Regno expulerant. Sed quum Imperator & He-
 rioldum iuuare vellet, & cum filijs Godefridi fœdus pacis inisset, missis in hoc
 ipsum cum ipso Herioldo Comitibus Saxonibus, præcepit, vt agerent cum præ-
 dictis, quatenus eum in societatem, vt pridem habuerant, fusciperent. Heriol-
 dus autem harum morarum impatiens, insciis nostris, aliquas villarum illorum
 igne iniecto concremauit, prædámque abduxit. At illi putantes hæc voluntate
 nostrorum gesta, improuisis & nihil tale suspicantibus nostris superueniunt,
 transitóque Egidora flumine, castris pellunt, in fugam compellunt, potitque
 omnium in castra propria se recipiunt. Sed his gestis, cognoscentes rei verita-
 tem, & verentes debitam vltionem, mittentes ad eos quibus talia intulerant pri-
 mùm, deinde ad Imperatorem, professi sunt errorem. Dehinc obtulerunt con-
 gruam vindictæ satisfactionem: modum autem satisfactionis conferentes in Im-
 peratoris voluntatem, dummodo firmitas pacis inconuulsa maneret. Quibus
 Imperator pro voto & petitione annuit. Bonifacius Comes ab Imperatore Corsi-
 cæ præfectus insulæ, cum fratre Beraldo aliisque adiunctis sibi conscensa parua
 classe, dum piratas peruagando maria requirit & non inuenit, Sardorum amico-
 rum sibi insulam appulit: indeque alios gnaros marini itineris sibi assumens, in
 Africam profectus est, & transuectus inter Vticam & Carthaginem. Contra quem
 multitudo Afrorum conueniens, quinquies confligit, inter quos & quosdam
 contigit oppetere nostrorum, quos aut multa alacritas, aut inconsulta leuitas ad
 nimis audendum impulit. Bonifacius tamen fociis receptis ad naues se collegit,
 patriam repetiuit, in expletumque atque inauditum metum prius Afris reliquit.
 Hoc anno bis deliquium Lunæ contigit in Kalendis Iulij, & nocte Natalis Do-
 mini. Sed & annona quædam Imperatori delata est à regione V Vasconia, bre-
 uior frumento, nec tamen teres vt pisa, quam dixerunt descendisse de cælo. Hi-
 berna Dominus Imperator Aquis exegit.

829. **H I E M E** transacta quum Quadragesimæ sacrati dies celebrarentur, & instaret
 Paschæ veneranda solennitas, intempesta nocte terræ motus adeo validus exti-
 tit, vt ædificiis cunctis ruinam minaretur. Porro venti violentia subsecuta, non
 modò minora, sed etiam ipsum Palatium Aquense, vehementia sui ita agitauit,
 vt etiam laterculis plumbeis, quibus recta erat Basilica sanctæ Dei genitricis Ma-
 riæ, maxima ex parte detegeret. Moratus est in eo Palatio plurimis cogentibus
 necessitatibus, & publicis vtilitatibus. Statuit Kalendis Iulij indidem proficisci,
 & V Vormaciam ad celebrandum generalem populi Conuentum properare. A
 qua dispositione eum mutare aliquantisper coëgit rumor, qui federat: Nord-
 mannos velle transgredi statuta pacti & proprios fines, & Transalbianam regio-
 nem populari. Sed his aliter se habentibus, Imperator secundum dispositionem
 loci & temporis aduenit, de his quæ visa sunt studiosè tractauit, annua dona
 suscepit, filiumque suum Lotharium in Italiam dimisit. In eo etiam Conuentu,
 comperiens clandestinas circa se eorum quos vitæ reseruauerat machinationes
 more cancri serpere, & multorum animos quasi per quosdam cuniculos sollicita-
 re; statuit sibi contra eos quoddam propugnaculum erigere. Nam Bernardum
 catenus Hispaniarum partium & limitum Comitem, Camera suæ præfecit. Que
 res non seminarium discordiæ extinxit, sed potius augmentum creauit. Sed quum
 necdum ij, qui tali peste tabescebant, vulnus suum detegere possent: vtpote qui-
 bus nulla copia ad peragendum quæ concupierant suppeteret, in aliud tempus
 hæc differre statuerunt. Imperator autem his, vt oportunitas dictabat, explicitis,
 Renum transit, Franconoford villam petiit, ibique quamdiu bonum visum est,
 & hieme propinquantia frigora siuerunt, venationi indulgit: ac deinde circa
 Missam sancti Martini, ad Aqualgrani se vertit, ibique & ipsam festiuitatem, &
 sancti Andree, nec non Natiuitatis Dominicæ, cum reliquis, vt decebat, pere-
 git celebriter.

A Circa tempus porro Quadragesimale, quum Imperator loca mari circumiacentia peragraret, factionis iniquæ principes ultra ferre non valentes occultatum diu vulnus detegunt. Nam primum inter se primores fœdere quodam coniurant, deinde minores sibi aggregant. Quorum pars mutationis semper cupida, more canum auiumque rapacium, quæ alienum detrimentum suum quærunt fieri supplementationis augmentum. Freti ergo multitudine & assensu plurimorum, filium Imperatoris Pipinum adeunt, prætendentes abiectionem sui, Bernardi insolentiam, & ceterorum despectionem: afferentes etiam eum, quod dictu nefas, thori paterni incestatorem: porro patrem adeo quibusdam præstigijs elusum, vt hæc non modo non vindicare, sed nec aduertere posset. Oportere ergo, dicebant, bonum filium indignè ferre dedecus paternum, ablatisque è medio restituere patrem & menti & dignitati; & hoc agentem non solum fama virtutis prosequeretur, sed etiam amplificatio Regni terrestris, hoc nomine prætexentes culpam. His ergo incitamentis allectus iuuenis, cum eis & multis copiis suorum per Aurelianensem urbem, sublato inde Odone; & restituto Matfrido, V Verimbriam vsque venerunt. At verò Imperator vt eorum conspirationem contra se & uxorem Bernardumque obstinatissimè comperit feraliter armatam, Bernardum quidem fugæ præsidio se committere permisit; uxorem autem Laudunensi, & in Monasterio sanctæ Mariæ consistere voluit. ipse autem Compendium petiit. Porro ij quicum

B Pipino V Verimbriam venerunt, misso V Verino* & Lambertto, aliisque quam plurimis, Iudith Reginam ex ciuitate Monasteriique Basilicæeductam, ad se perducere fecerunt. Quam vsque adeo intentata per diuersi generis poenas morte adegere, vt promitteret se, si sibi copia daretur cum Imperatore loquendi; persuasuram quatenus Imperator abiectis armis, comisque recisis, Monasterio sese conferret, se etiam imposito velo capiti itidem facturam. Quam rem quanto plus cupiebant, tanto facilius crediderunt. Missis enim cum ea aliquibus suorum, ad Imperatorem vsque deduxerunt. Cui cum ille secretiùs secum loquendi licentiam præstitisset, permittente illo vt mortem euadere posset, ipsa velum sibi capiti superposuit: de attonsiōe porro sua Imperator tempus deliberandi poposcit. Tanto enim Imperator, aliis benignè semper viuens, iniusto odio laborabat, vt tæderet eos vitæ ipsius: cuius beneficio nisi illi viuerent, iustè & legaliter vita caruissent. Redeunte ergo ad se Regina, aliis quidem malis temperarunt, adclamationi autem vulgi consentientes, exilio eam deportari, & in Monasterio sanctæ Radegundis retrudi iusserunt. Circa mensem Maium porro filius Imperatoris Lotharius ex Italia venit, eumque in Compendio repperit. Ad quem venientem se contulit tota illa factio inimica Imperatoris, ipse tamen nihil tunc temporis patri intulisse visus est dedecoris, probauit autem quæ gesta erant. Denique Heribertus Bernardi frater, luminum amissione multatus est contra votum Imperatoris, Odo consobrinus illius armis ablati exilio deportatus: tamquam eorum, quæ Bernardo & Reginæ adclamabantur, conscij & fautores. In talibus ergo consistens, solo nomine Imperator, ætatem transegit. Quum autem instaret autumnalis temperies, ij qui Imperatori contrariâ sentiebant alicubi in Francia Conuentum generalem fieri volebant. Imperator autem clanculo obnitebatur, diffidens Francis, magisque se credens Germanis. Obtinuit tamen sententia Imperatoris, vt Neomagum populus conueniret. Verens porro ne multitudo contrariorum superaret paucitatem suorum fidelium, iussit vt vnusquisque ad idem placitum veniens, simplici vteretur comœtu. Præcepit etiam Comitem Lambertum finium sibi deputatorum custodiam habere. Helisachar Abbatem iustitias facturum eò quoque direxit. Tandem ergo Niumagum ventum est, omnisque Germania eò confluxit, Imperatori auxilio futura. Imperator autem volens adhuc vires aduersariorum attenuare, Hilduinum Abbatem culpans, interrogauit: cur, quum simpliciter venire iussus sit, hostiliter aduenerit. Qui quum negare nequiret, continuò ex Palatio exire iussus est: & cum paucissimis hominibus iuxta Patrisbrunnam in expeditionali tabernaculo hiemare. V Valach Abbas iussus est ad Monasterium redire Corbeiz, ibique regulariter obuersari. Hæc quum ij, qui Imperatori aduersaturi conuenerant, prouiderent, ad desperationem vltimam infracti viribus sese verterunt. Denique per totam noctem coeuntes, atque ad habitaculum Lotharij Imperatoris filij conuenientes;

C c iij

LVDOVICVS
PIVS.

hortabantur aut bello confliendum, aut aliquo secedendum absque Imperatoris voluntate. In qua deliberatione quum totam expendissent noctem, mane Imperator filio mandat, ne inimicis communibus credat, sed ad se tamquam ad patrem filius veniat. Quibus ille auditis, licet dehortantibus qui circa illum erant, ad patrem venit. A quo non est aspera increpatione inuectus, sed modesta lenitate correctus. Ingresso autem illo intra penita regie domus, diaboli instigatione vulgus contra se cepit furere, processissetque furor vsque ad mutuam cædem, nisi Imperatoria prudentia prospexisset. Dum enim illi inter se tumultuantes, pene in vesanum furorem ruerent, Imperator ad cunctorum aspectum cum filio processit. Quo facto, omnis illa feralis commotio conquieuit. Imperatoria enim oratione audita, omnis popularis tumultus facessit. Post hæc Imperator omnes illorum huius impie conspirationis principes sub priuata custodia adseruari præcepit. Quos postea ad iudicium adductos, quum omnes iuris censores filique Imperatoris iudicio legali, tanquam reos maiestatis, decernerent capitali sententia ferri, nullum ex eis permisit occidi: sed vsus, vt multis visum est, leniori quam debuit pietate, sibi tamen consueto benignitatis & clementie more, laicos quidem præcepit locis opportunis adtonderi: Clericos verò in conuenientibus itidem Monasteriis custodiri.

831. His peractis ad hiemandum Imperator Aquasgrani secessit. Habuit autem per idem tempus secum semper Lotharium filium suum. Misit interea in Aquitaniam, coniugemque reuocauit, fratresque illius Conradum & Rodulfum iam dudum attonfos. Quam tamen coniugis honore non est dignatus, donec se legali præscripto modo ab obiectis purgaret. Quod postquam gestum est, in Purificatione sanctæ Marie, cunctis diiudicatis ad mortem vitam concessit. At Lotharium in Italiam, Pipinum in Aquitaniam, Ludouicum in Baioariam ire permisit: ipse verò Quadragesimale tempus Paschæque solemnitatem in eo loco celebravit. Paschalibus ergo peractis solemniis, ad Ingelheim Imperator perrexit. Ipso denique tempore consuetæ misericordie non immemor, quæ, sicut de se ait Iob, ab initiis creuit cum illo, & de vtero matris videtur cum ipso egressa: eos, quos dudum exigentibus meritis per diuersa loca deputauerat, euocatos, bonis propriis restituit, & si qui adtonsi fuerant, vtrum sic manere, an in habitum pristinum redire vellent, facultatem contribuit. Dehinc Imperator in partes Rumerici montis per Vosagum transit: ibique piscationi atque venationi, quamdiu libuit, indulgit, & filium Lotharium in Italiam direxit. Porro autumni tempore in Theodonis villam conuenire generaliter suum populum præcepit. In quo loco tres Legati Sarracenorum à transmarinis partibus venire (quorum duo Sarraceni, vnus fuit Christianus) afferentes grandia munera suæ patriæ, odorum scilicet diuersa genera & pannorum. Qui pace perita & accepta, remissi sunt. Affuit etiam Bernardus, qui modo prædicto, fugiendo se saluans, diu in finibus Hispaniæ exulauerat. Is ergo Imperatorem adiens, modum se purgandi ab eo quærebat, more Francis solito, scilicet crimen obiecti semet obicere volens, armisque impacta diluere. Sed quum accusator, licet quæsitus, deesset: cessantibus armis purgatio facta est iuramentis. Præceperat porro Imperator, vt huic placito filius eius Pipinus interesset. Sed ille Conuentui semet subtraxit, post placitum autem aduenit. Imperator autem volens & hanc inobedientiam, plurimamque in eo castigare morum insolentiam, secum eum morari iussit, & vsque Naralem Domini secum Aquis tenuit. Sed ille vltra suum se velle teneri grauatus, fugam capessit: & inscio patre in Aquitaniam concessit. Imperator verò in hibernis vt cæperat, Aquisgrani permansit.

832. H I E M I S sanè rigore transacto, & vernali successu reducto, nunciatum est Imperatori quosdam motus excitatos in Baioaria. Ad quorum compressionem festinus abiit, ad Ausburgum vsque peruenit, insurgentia sedauit, continuò rediit, Conuentumque publicum Aurelianis fieri iussit, ibique sibi Pipinum occurrere mandauit. qui licet inuitus occurrit. Sed considerans Imperator quorundam malorum hominum consilia, filij animum tam minis quam promissionibus ad deteriora festinantium peruertere: maximèque Bernardum verens, cuius consilio, vt tunc dicebatur, Pipinus (qui & ipse tunc in Aquitania morabatur) Ligeri transmeato, cum suo comœtu ad Iocundiacum Palatium venit, in territorio

A Lemouico situm. Quo ventilata vtriusque causa, Bernardus quidem quum infirmularetur infidelitatis, nec tamen vsque ad congressionem probator procedere vellet, honoribus priuatus est. Pipinum verò ob prauorum morum corruptionem, sub custodia priuata Treueros perducere iussit. Quò quum duceretur, & indulgentius haberetur, à suis custodiz noctu subducitur, & vsque ad Imperatoris reditum ab Aquitania, quaqua versum valuit & voluit, peruagatur. Et tunc quidem Imperator inter filios suos Lotharium atque Carolam, quandam diuisionem Regni constituit. Quæ tamen ingentibus impedimentis, quæ dicenda sunt, pro voto minimè cessit. Eo porro tempore visum est Imperatori ab Aquitania secedere, sed post paucum tempus idem ad Missam sancti Martini populum conuocauit: filiumque Pipinum fugientem ad se quoquo modo reuocare voluit. Sed illo id refugiente, asperissima hiemis incubuit inclementia, primò quidem pluuiarum plurimarum inundantia: deinde humectationem terræ glaciali rigore astringente: quæ adeo noxia fuit, vt subtritis pedibus equinis, rarus quisque foret, qui uestitione equorum vteretur. Fracto ergo exercitu multo laboris incommodo, & improuisos excursus Aquitanorum subinde & moleste ferente, statuit Imperator ad villam, cuius vocabulum est Restis, venire, ibique Ligeris amne transmeato, in Franciam hiematum redire. Quò & fecit, licet minus honestè quàm decuit.

B **H**UMANÒ porro generi pacique contrarius diabolus, nequaquam ab infestatione Imperatoris feriabatur: sed per satellitum suorum versutias filios sollicitabat, persuadens illis, quòd pater illos vitò perdere vellet. Non considerantes, quòd qui mitior hominibus externis esset, immanis non poterat effici suis. Sed quia corrumpunt bonos mores colloquia mala, & lapidum etiam duritiam mollis aquæ guttula sæpius illis atterere solet: tandem ad id ventum est, vt filios Imperatoris in vnum cum copiis quibus poterant coire facerent, Gregoriumque Papam aduocarent, sub ornatu quasi qui patri solus filios reconciliare deberet & posset. rei tamen veritas post claruit. Imperator porro è contrario mense Maio V Vormaciam venit cum valida manu, ibique quid agendum sibi foret diu deliberauit. Missisque destinatis, Bernardo scilicet Episcopo cum reliquis, filios hortabatur ad se veniendum & redeundum. Sed & Papam Romanæ Sedis conueniebat: vt si more prædecessorum suorum aderat, cur tantas neceret moras non sibi occurrendo. Quum verò rumor vsquequaque diffusus sereret de ceteris quòd verum erat, de Papa verò Romano, quòd idem adesset, vt tam Imperatorem quàm Episcopos excommunicationis vinculis irretire vellet, si qui inobedientes essent suæ filiorumque Imperatoris voluntati: parum quid subripuit Episcopis Imperatoris præsumptio audaciz, asserentibus nullo modo se velle eius voluntati succumbere. Sed si excommunicaturus adueniret, excommunicatus abiret: quum aliter se habeat antiquorum Canonum auctoritas. Tandem ergo conuentum est festiuitate sancti præcursoris Christi Iohannis in locum, qui ab eo quòd ibi gestum est, perpetua nominis ignominia notatus est, vt vocetur Campus-mentitus. Quia enim ij, qui fidem Imperatori promittebant, mentiti sunt, locus in quo id contigit testis nequitiz in suo nomine remansit. **C** Quum autem haud procul inde aciebus ordinatis consisterent, iam iamque ruendum in arma putaretur, nuntiatum est Imperatori aduenire Papam Romanorum. Quem venientem Imperator in ipsa acie consistens suscepit, licet indecentius quàm debuit: imputans ei quòd ipse sibi talem susceptionem præparauerit, qui inusitato modo ad se venerit. Ductus autem Papa in habitationem castrensem, multis assertionibus perdocuit, non se tantum iter ob aliud suscepisse, nisi quia dicebatur, quòd inexorabili discordia contra filios laboraret, ideòque pacem in vtramque partem serere vellet. Audita verò parte Imperatoris, mansit cum eo aliquot diebus. Remissus autem ab Imperatore ad filios, vt pacem mutuam neceret: quum pene omnis populus partim donis abstractus, partim promissis illectus, partim minis territus, ad eos populumque cum eis consistentem more torrentis deflueret, nequaquam vt fuerat iussus, est permissus redire. Tot ergo copiis inibi adductis, & Imperatori subductis, adeo defectio indies inualuit, vt in festiuitate sancti Pauli, plebeij contra Imperatorem, adulando filiis eius, irruptionem facere minarentur. Quibus viribus Imperator obniti non valens,

833.

Ludovicus
Pius.

filiis mandauit, ne se populari direptioni exponerent. Cui remandant, vt castris relictis ad se veniat: se autem maturrimè obuiam ipsi processuros, Quibus altitsecus sibi met occurrentibus, Imperator filios admonuit, equis desilientes, & sibi occurrentes, vt promissionis suæ memores, tam sibi quàm filio & vxori, illibata quæ olim promiserant conseruarent. Quos congruè respondentes psclatus, & ad castra illorum est profectus. Quò peruenienti vxor subducitur; & ad Ludouici tabernacula conuertitur. Ipsum verò Lotharius, ad sua cum Carolo admodum puero deduxit: & cum paucissimis in papilione ad hoc deputato consistere fecit. Post hæc autem iam populo iuramentis obstricto, Imperium inter fratres ternâ sectione partitur. Vxor patris à Ludouico Rege recepta, exilio iterum deportatur in ciuitatem Italiæ Tartonam. Gregorius Papa talia cernens, cum maximo mœrore Romam regreditur: & duorum fratrum Pipinus in Aquitaniam, Ludouicus in Baiariam reuertitur. Porro Lotharius patre assumpto, & seorsum cum deputatis equitante atque priuatim manente, Merlegium villam deuenit, ibique prout libuit commorans, & quæ visa sunt ordinans, ac populum absoluens, sed & Conuentum populo Compendij indicens, Vosagum per Mauri-Monasterium transit, & Mediomatricum, quæ altero nomine Metis vocatur, peruenit. Qua relictâ ciuitate, Viridunum appulit, & Suessionum urbem adiit. Ibi in Monasterio sancti Medardi patrem sub arcta custodia esse præcepit: & Carolo Pruniz commendato, nec tamen attonso, ipse venationi institit, donec autumnî tempore, id est Kalendis Octobris, sicut erat constitutum, patrem secum ducens, Compendium venit.

I B I Q V E consistenti Legatio Constantinopolitani Imperatoris, Marcus Archiepiscopus Ephesi, & Protospatharius Imperatoris, ad patrem missa, occurrit, munera sibi deputata obtulit, patri missa subtraxit. Quam ille, licet ad patrem missa, ad se tamen venientem suscepit, audiuit, tragediamque reportantem penè inauditam remisit. In eodem Conuentu quum multi insimularentur deuotionis in patrem, defectionis in filium: quidam verbis simplicibus, quidam iuramentis obiecta diluerunt. Miseratio tamen huiuscemodi rei, & talis rerum permutatio, exceptis auctoribus, omnes habebat. Vnde verentes sceleris conspiratores inauditi, ne versa vice retrólapsa ferrentur gesta quæ erant, callido, vt sibi visum est, cum aliquibus Episcoporum vtuntur argumento: vt pro his, de quibus iam pœnitentiam gesserat Imperator, iterum publica pœnitentia, armis depositis, irreuocabiliter quodammodo Ecclesiæ satisfacere iudicaretur: quum ne forenses quidem leges contra vnâ culpam semel commissam, bis inuehant vindictam: & nostra lex habeat non iudicare Deum bis in idipsum. Cui iudicio pauci contradixere, plures assensum præbuere, maxima pars, vt assolet in talibus, ne primores offenderent, verbo tenuis consensere. A diudicatum ergo eum absentem, & inauditum, nec consistentem, neque conuictum, ante corpus sancti Medardi Confessoris, & sancti Sebastiani Martyris, arma deponere, & ante altare ponere cogunt: pullaque indutum veste, adhibita magna custodia, sub lectum quoddam retrudunt. Expleto hoc negotio, Missâ sancti Martini, populus licentia acceptâ pro talibus gestis mœstus ad propria reuertitur. Lotharius autem patrem suum ducens, Aquisgrani hiematum regreditur. Intra huius hiemis durationem, gregatim populi tam Franciæ, quàm Burgundiæ, necnon Aquitanicæ, sed & Germanicæ coeuntes, calamitosi querelis de Imperatoris infortunio querebantur. Et quidem in Franciam Eggebardus Comes, & VVilhelmus Comes stabuli, quos poterant sibi in vnione voluntatis restituendi Imperatoris coadunabant. A Germania porro Hugo Abbas in Aquitaniam missus à Ludouico, & ab eis qui illuc confugerant, à Drogone scilicet Episcopo & reliquis, Pipinum in hoc ipsum instigabat. Porro Bernardus & VVarinus in Burgundia consistentem populum suasionibus accendebant, promissionibus alliciebant, iuramentis astringebant, & in vnum velle fœderabant.

834.

H I E M E autem exacta, & vere iam roseam faciem prætendente, Lotharius patre assumpto per pagum Halbaniensem iter arripuit, & Parisiorum urbem petiit, vbi obuiam sibi fore cunctos fideles præcepit. Cui Eggebardus Comes, & alij illius pagi Proceres cum magna coacta manu, obuiam pro liberatione Imperatoris pugnaturo processerunt: peruenissèque res ad effectum, nisi piissimus

A Imperator cauens & multorum periculum simul & proprium, ab hęc incepto ^{LVDOVICVS} ^{PIVS.} pꝛæcepto & obtestatione eos inhibuisset. Tandem ergo peruentum est ad Monasterium sancti Dionysij Martyris.

P I P I N V S verò ab Aquitania cum maxima manu exiens, & ad Sequanam vsque veniens, quum pontes dissipati, nauésque alto demersæ, transitum prohibuissent, substitit. Porro V Varinus & Bernardus Comites, plurimis sociorum ex Burgundiæ partibus coactis, & ad Matronam fluuium vsque peruenerunt, & ibi partim asperitate & intemperie aëris retardati, partim pro colligendis focis suspensi, in villa Bonogilo, & iis pꝛædiis quæ circumiacent, aliquot diebus confedere. Instabat sanè sanctæ Quadragesimæ tempus. Cuius hebdomada prima, feria quinta, missi sunt ab illis Legati, Rebalus Abbas & Gauselmus Comes, ad Lotharium filium Imperatoris, postulantes vt eis absolutus custodiæ vinculis Imperator redderetur. Quorum si pareret postulationi, ipsi quoque ei causa apud patrem salutis & honoris olim dispositi forent. Sin aliter, etiamsi necesse esset, cum sui periculo eum requisituri: & resistentibus sibi in hac re cum armis, Deo iudice, essent obuiaturi. Sanè huic mandato respondit Lotharius, nullum plus se vel compati paternæ calamitati, vel congaudere prosperitati: nec debere sibi imputari culpam Senioris sibi oblato, quum ipsi eum destituisent ac prodidissent: neque carceralis custodiæ næuum sibi iure inuri, quum constaret hoc actum iudicio Episcopali. Cum hac ergo satisfactione pꝛæmissi Legati remissi sunt ad eos qui se miserant. Commandati sunt Guerinus Comes, & Odo, nec non Fulco & Hugo Abbates, ad se venirent: quatenus cum eis deliberaretur, quomodo petitio eorum impleri posset. Pꝛæcepit etiam filius eiusdem Imperatoris Lotharius, vt Missi sibi in crastinum dirigerentur, qui tempus aduentus pꝛædictorum virorum ab eo cognoscerent: & sic ad condictum diem sibi occurrerent, de causa supradicta tractaturi. Etenim verò mutato consilio, cum his qui eius fauore ducebantur, relicto patre in Monasterio sancti Dionysij, ipse Burgundiam petiit, Viennam vsque peruenit, ibidemque statiuam facere delegit. At verò ij, qui cum Imperatore remanserant, eum ad recipiendas Imperatorias infulas hortabantur. Sed Imperator, quamquam modo quo pꝛædictum est Ecclesiæ eliminatus communione, nequaquam tamen pꝛæproperæ voluit acquiescere sententiæ: sed Dominica, quæ in crastinum aduenit, in Ecclesia sancti Dionysij, Episcopali ministerio voluit reconciliari: & per manus Episcoporum armis accingi consensit. In qua re tanta exultatio populi excreuit, vt etiam ipsa elementa viderentur iniuriam patienti compati, & releuato congratulari. Etenim vsque ad illud tempus tanta incubuerat procellarum vis, pluuiarumque vehementia, vt extra solitum aquarum superabundantia excresceret, statusque ventorum imperuabiles fluminum alueos redderet. Sed in illius absoluteione ita quodammodo visa sunt coniuirasse elementa, vt mox & venti sœuientes mitescerent, & cœli facies in antiquam, & multo tempore inuisam serenitatem rediret. Imperator ergo ab eo loco iter cœpit: sed nequaquam filium abeuntem persequi, licet multis hortantibus, voluit. Inde ergo Nantogilum, ac post venit Carisiacum villam regiam; vbi consistens operiebatur filium Pipinum, & eos qui trans Matronam residebant: sed & eos qui trans Renum ad Ludouicum filium eius confugium fecerant, sed & ipsum filium, qui ad eum veniebat, Ludouicum. Quo consistenti, medio Quadragesimæ tempore, arridente etiam lætitia ipsius diei, & officij exhortante cantilena Ecclesiastica, ac dicente: *Latere Hierusalem, & diem festum agite omnes, qui diligitis eam;* maxima multitudo fidelium suorum ibidem occurrit, congratulans communi lætitiæ. Quos Imperator benignè suscipiens, & pro fidei integritate gratias agens, Pipinum quidem filium in Aquitaniam cum lætitia dimisit: ceteros autem ad loca sibi congrua redire lætos permisit. Ipse autem Aquisgrani peruenit: ibique Iudith Augustam ab Italia reducentibus Rataldo Episcopo, & Bonifacio, sed & Pipinum filium recepit. Porro Carolum iam dudum secum habebat. Ibidemque Paschæ solemnitatem cum solita deuotione peregit. Post cuius celebritatem per Arduennam siluam venatione se exercuit: & post sanctæ Pentecostes festiuitatem, in partes Romerici montis, venationi atque piscationi operam dedit. Sanè recedente filio Imperatoris Lothario à patre, & in partes pꝛædictas abeunte, remanserant in Neustriæ partibus Lambertus

Ludovicus
Pius.

Comes, & Matfridus, ceterique quamplurimi, qui easdem partes propria vi retinere nitentur. Quam rem agrè ferens Odo Comes, & alij multi, Imperatoris partibus fauentes, contra eos arma corripunt, eosque pellere illis locis nitentur, aut certè cum eis congredi. Quæ res cum seignius quàm decuit administraretur, & minus cautè circumspiceretur, non minimam calamitatem eis intulit. Dum enim ex insperato illis hostes superuenerunt, illi autem minori quàm res postulabat cautela vterentur, insistentibus hostibus terga nudauerunt. Ibi que & ipse Odo cum fratre VVilhelmo interit, plurimisque aliis: ceteri salutem in fugæ subsidio posuerunt. Quo negotio peracto, ij qui victoria potiti sunt, quum neque ibi consistere posse satis tutum videretur, neque Lothario se iungere valerent, verentes ne aut ibi consistentibus Imperator superueniret, aut certè ad suos properantibus in itinere obuiaret; ad Lotharium quantocius mittunt, vt eis suppetias ferret, quos tanti discriminis metus circumuallaret. Qui audito eorum periculo, & rebus gestis, deliberauit eis succurrere. Qua tempestate VVarinus Comes cum plurimis sociis castrum Cabillonum vtcumque munivit; vt si aliquid ab aduersarum partium studiosis moliretur noui, sibi suisque foret receptaculo ac munitioni. Quod quum Lothario compertum foret, improuisus illuc aduenire disposuit, quod tamen facere nequiuit. Aduenit tamen, & oppidum circundedit, quæ in circuitu ciuitatis erant incendio conflagrans. Pugnatum est acriter diebus quinque; & tandem ad deditionem primum vrbs recepta est, post autem versa vice crudelium victorum more, primum quidem direptionibus Ecclesiæ vastatæ, thesauri deprædati, & communes copiarum direptæ: ad vltimum verò ciuitas voraci incendio depasta est, præter vnã parua Basilicam, quæ stupendo miraculo, quum hinc inde cincta fuerit sæuientibus & lambentibus flammis, tamen non potuit aduri. Fuit autem consecrata Deo in honorem beati Georgij Martyris. Nec tamen Lotharij voluntas fuit, vt ciuitas succenderetur. Adclámatione porrò militari post urbem captam, Gotselinus Comes, itémque Sanila Comes, nec non Madalelmus Vasallus Dominicus, capite plexi sunt. Sed & Gerberga filia quondam VVilhelmi Comitis, tamquam venefica, aquis præfocata est. Quæ dum geruntur, Imperator cum filio Ludouico Lingonum ciuitatem aduenit, in qua vrbe huiuscemodi suscepit nuncium, qui eum valde mœstum reddidit. Et Lotharius quidem eius filius à Cabillono iter suscepit ad Augustodunum, indeque Aurelianam urbem peruenit, deinde in pagum Cenomannicum, in villam cuius vocabulum est Matualis, deuenit. At Imperator cum suis maximis copiis, simul & Ludouico filio, eum sequitur. Quo audito, filius eius Lotharius, iamque suis receptis, non multo interuallo à patre castra fixit. ibique quatuor diebus Legatis intercurrentibus moratum est. Quarta sanè nocte Lotharius cum suis hominibus referre pedem ad posteriora cœpit. Contra quem pater compendioso itinere obambulabat, vsque quò peruentum est ad fluuium Ligerim prope castrum Blesense, quo Ciza fluuius Ligeri confluit. Positis hincinde castris, occurrit etiam patri Pipinus filius cum quanto potuit militari apparatu. Infractus ergo viribus Lotharius, supplex ad patrem venit. Quem ille coërcitum verbis, & obligatum tam ipsum, quàm Proceres eius, quibus voluit sacramentis, in Italiam remisit, oppilatis angustiis itinerum, quæ in Italiam transmittunt, ne quis transire posset nisi licentiã custodientium. Quibus peractis, Aurelianis vsque peruenit cum filio Ludouico, ibique tam filio quàm aliis reditu ad propria indulto Parisius ipse peruenit. Habuit autem eo tempore circa Missam sancti Martini Conuentum generalem in Attiniaco Palatio, vbi quum multa perperam inolita purgare decreuisset, tam in Ecclesiasticis quàm publicis rebus, tunc præcipuè fuerunt ista. Mandauit filio Pipino per Ermoldum Abbatem, res Ecclesiasticas, quæ in Regno eius erant, quas vel ipse suis attribuerat, vel ipsi sibi præriperant, absque cunctatione Ecclesiis restitui. Missos etiam per ciuitates & Monasteria transmisit, statumque Ecclesiasticum penè collapsum in antiquum statum erigi iussit. Itémque præcepit, vt Missi per singulos Comitatus irent, qui immanitatem prædonum atque latronum, quæ inaudita emerferant, cõhiberent, & vbi eorum maior vis incubuerat, etiam Comites vicinos & Episcoporum homines, ad tales euincendos & proterendos sibi adsciscerent, & de his singulis sibi in proximo Placito generali V Vormaciam

renun-

A renunciant, quod futurum transacta hieme & suadente vernali gratia in- LVDOVICVS
PIVS.
dixit.

TRANSEGIT ergo Imperator maximam partem hiberni temporis Aquis- 835.
grani. Indeque profectus est ad Theodonis villam ante Natalem Domini, vbi
etiam populus, cui præceptum fuerat, aduenit. Vbi consistens, contra quosdam
Episcopos de sui deiectione conquerebatur. Sed quum quidam in Italiam con-
fugissent, quidam vocati obedire noluisse; solus Ebo eorum, qui impeteban-
tur, affuit. Qui quum rationis reddendæ causa super talibus vrgeretur, causaba-
tur se solum relictis omnibus, in quorum præsentia hæc facta fuerant, vrgeri.
At verò ceteri Episcopi, quum obtenderent necessitatem præsentis, excusa-
rent autem voluntatem innocentis, idem Ebo tandem molestè ferens talibus
extædiari, consilio petito aliquorum Episcoporum, ipse in se quandam confes-
sionem prædicauit, confirmauitque se & indignum sacerdotio, & irreuocabili-
tèr eo abstinere iudicauit. quod & Episcopis, & per eos Imperatori contradidit.
Quo facto, Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus, qui euocatus ad satisfac-
tionem venire distulit, quum ter esset euocatus, ab Ecclesiæ Præfulatu semo-
tus est, ceteris vt diximus in Italiam fugientibus. Sequenti verò Dominica, quæ
sacræ Quadragesimæ initium præcedebat, in Meris ciuitatem dominus Impe-
rator, sed & Episcopi, & populus vniuersalis illius Conuentus venit: & inter Mis-
sarum celebrationem, septem Archiepiscopi septem reconciliationis Ecclesia-
sticæ orationes super eum cecinerunt. Atque omnes populi hoc viso, pro plena-
ria restitutione Imperatoris multas Deo gratias reddiderunt. Post quæ omnia,
B Theodonis villam tam dominus Imperator, quàm qui eius populus erant, re-
uersi sunt: & Dominico sacro Quadragesimæ tempore inchoante, vnumquem-
que ad propria redire præcepit. Ipse autem Quadragesimæ tempus ibidem exegit,
sed & Paschæ sollemnitatem Meris celebrauit. Post sollemnitatem porro Pascha-
lem, atque Pentecostes venerabilem diem, ciuitatem Vangionum, quæ nunc
VVormacia vocatur, secundum conditum ad celebrandum Conuentum gene-
ralem abiit. vbi ei etiam filius Pipinus occurrit, nec Ludouicus alter eius filius
defuit. More autem suo Imperator nequaquam Conuentum istum à publica vti-
litate vacare passus est. Diligenter namque in eo examinare studuit, quid quique
Missorum in diuersas partes directi egerint. Et quia aliqui Comitum in repres-
sione & exterminatione latronum segnes reperti sunt, diuersis sententiis eorum
segnitiem condigna inuentione castigauit: filiosque & populum admonuit, vt æ-
quitatem diligenter, raptoresque opprimerent, bonos quosque & eorum posses-
siones ab oppressione releuarent. interminatus etiam scueriorem in eos se libra-
turum sententiam, qui huic admonitioni non essent obtemperaturi. Quumque
ab hoc Placito populum dimitteret, & sequens in Theodonis villa post Pascha
constituisset, ad hiemandum Aquisgrani se contulit: filioque suo Lothario man-
dauit, vt nobiles quosque suorum ad eundem locum dirigeret, quatenus reconci-
liationis muræ inter se & illum ratio inuestigaretur. Augusta Iudith cum Consi-
liariis Imperatoris consilio inuito, eò quòd valentia, vt videbatur, Imperatoris cor-
pus mox destitueret, & mors ingrueret, & sibi & Carolo periculum immineret,
C nisi aliquem fratrum sibi asciscerent: coniectantesque nullum filiorum Impera-
toris tam conuenientem huic rei, sicut Lotharium: hortati sunt Imperatorè, vt ad
eum Missos pacificos mitteret, & ad hoc ipsum inuitaret. Qui, vt paci semper stu-
dens, semperque dilector pacis, atque amator firmitatis, quærebat non modò fi-
lios, sed & inimicos sibi charitate vniri, libenter assensus est. In condita porro vil-
la, & tempore præfinito, affuere Missi à filio, quos ipse præcepit, plurimi: inter quos
etiam VVala primus affuit. Causa autem prædicta ventilata, atque ad calcem
perducta, Imperator cum coniuge reconciliari voluit, primum ipsi VValæ; dimis-
sis, quæcunque in eos commiserat, delictis, multa alacritate & benignitate cor-
dis, mandauitque per eum & ceteros filio missos, vt quantocius veniret. Quod
si faceret, consultissimè sibi futurum sciret. Qui redierunt, & filio rem reru-
lerunt. Sed ne mandarum Imperatoris ad effectum perduceretur, morbus fe-
brisque intercessit, & VValam quidem rebus humanis abduxit, Lotharium ve-
rò lectulo deiiciens, maximo tempore languere fecit. Imperator verò clemen-
tissimus natura, vt filium aduersa valetudine correptum audiuit, per Missos

LYDOVICVS
PIVS.

fidelissimos, scilicet Hugonem fratrem suum, & Adalgarium Comitem, eum vi-
 sitauit, atque omnia eius incommoda rescire studuit: imitatus videlicet beatum A
 Dauid, qui multis insectationibus laceffitus à filio, mortem tamen eius ægerri-
 mè tulit. At verò postquam defæuiente languore conualuit, nunciatum est Im-
 peratori, eò quòd conditiones sacramentorum dudum promissas irrumperet, ma-
 ximèque Ecclesiam sancti Petri, quam tam auus eius Pipinus, quàm pater eius
 Carolus, nec non ipse in tutelam susceperant, homines eius crudelissima clade
 vexarent. Quæ res animum illius mitissimum adeo exasperauit, vt quodammodo
 extraordinariè, vt videbatur, Missos dirigeret, nullum penè ad tantum iter con-
 ficiendum spatium tribuens. Misit Legatos ad Lotharium, commonens ne ta-
 lia fieri permitteret: monens vt memor esset, quia quando ei Regnum Italiæ
 donauit, etiam curam sanctæ Romanæ Ecclesiæ simul commisit, & quam ab ad-
 uersariis defensandam susceperat, nequaquam à suis diripi permitteret. Commo-
 nens etiam sacramentorum nuper ab eo sibi promissorum, ne forte obliuiscens
 atque paruipendens ea Diuinitatem offenderet. Quod sibi impunè non futurum,
 non ignoraret. Simul etiam iubens parare sibi stipendiarias annonas, statiuas-
 que congruas per omne iter, quod Romam transmittit. Dicebat enim se limi-
 na beatorum Apostolorum inuisere velle. Quod ne fieret, irruptio Nordmanno-
 rum in Frisiam impediuit. Ad quorum insolentiam comprimendam pergens, mi-
 sit Missos ad Lotharium, Fulconem scilicet Abbatem, & Richardum Comitem, B
 nec non Adrebaldum Abbatem. Quorum Fulco & Richardus responsum sibi à
 Lothario referrent: Adrebaldus porrò Romam pergeret, Gregorium Papam de
 necessariis consulturus, & voluntatem Imperatoris, ceteraque sibi iniuncta per-
 taturus. Sed Lotharius de his conuentus, nec non de rebus quarundam Eccle-
 siarum ablatiis, quæ in Italia sunt, quibusdam annuit, quædam se non posse ser-
 uare respondit. Et Fulco quidem atque Richardus Imperatori à Frisia post fugam
 Nordmannorum reuertenti, talia nunciant in Franconoford Palatio: vbi ipse
 autumnalem exercens venationem, hiematum Aquasgrani sese conuertit. At
 verò Adrebaldus Romam, vt iussum sibi fuerat, peruenit, dominum Gregorium
 Papam ægrotantem repperit, & maximè fluxu sanguinis, qui licet sensim, conti-
 nue tamen ex naribus defluebat. Sed tanta alacritate & gaudio ad verba Impe-
 ratoris & compassionem eius recreatus est, vt profiteretur se penè incommodita-
 tis propriæ oblitum. Itaque & Missum ad se opulentissimè curauit apud se consi-
 stentem, & ditissimè munerauit recedentem: mittens cum eo duos Episcopos,
 Petrum Centumcellensis vrbis, & Georgium Regionarium Romanæ vrbis simul
 Episcopum. Lotharius porrò vt audiuit memoratorum Episcoporum ad domi-
 num Imperatorem aduentum, misit Leonem, qui tum apud illum magni loci ha-
 bebatur, Bononiam: qui magno intentato terrore, vltra progredi Episcopos pro-
 hibuit. Adrebaldus tamen Epistolam Imperatori destinatam, ab eis occultè sus- C
 cepit: & cuidam suorum sub obtentu mendici, quousque Alpes transirèt, feren-
 dam commisit, ac post Imperatori porrexit. Ea tempestate quanta lues mortalis
 populum, qui Lotharium securus est, inuaserit, miserabile est dictu. In breui
 enim, id est à Calendis Septembris vsque ad Missam sancti Martini, hi primores
 eius vita excefferunt: Iesse olim Ambianensis Episcopus, Helias Treassinæ vrbis
 Episcopus, VVala Corbeiensis Monasterij Abbas, Matfridus, Hugo, Lambertus,
 Godofridus, itémque filius eius Godofridus, Albertus Comes Pertensis, Burgare-
 tus quondam Præfectus venatoribus regalibus, sed & Richardus vix euasit. Non
 post multum & ipse moritur. Hi enim erant, quorum decessu dicebatur Francia
 nobilitate orbata, fortitudine quasi neruis succisis euirata, prudentia his obeun-
 tibus annullata. Sed his subrutis ostendit Deus, quàm salubre, quàm laudabile sit
 obseruare, quod ex ore eius probatur procedere: *Non gloriatur, inquit, sapiens
 in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitiis suis.* Sed & Imperatoris
 animum quis miretur dignè, quanta hunc temperantia diuina gubernauerit cle-
 mentia? Etenim hoc suscepto nuntio, nec in se exultauit, nec morti inimicorum
 insultauit; sed pugno pectore tunso, lachrymisque oculis opletis, Deum illis pro-
 pitium fieri cum ingenti gemitu precatus est. Hoc tempore Brittonum impetus
 emotus est, sed tam facile conqueuit, quàm Imperator in eum spem posuit: cui
 veracissimè dicitur: *Subest enim tibi Domine quum volueris, posse.*

A IN ipsis etiam diebus, in quibus Purificatio beatissimæ semper Virginis Mariæ celebratur, Conuentus quidem magnus, sed præcipuè Episcoporum, Aquisgrani conuenit. In quo quum de aliis vtilitatibus Ecclesiæ necessariis, tum præcipuè de his rebus questum est, quas Pipinus & sui multis Ecclesiis abstulerunt. Ob quam rem Imperialis auctoritas & communis concilij commoitorum ordinatur: quibus commoneretur Pipinus & sui, cum quanto periculo res Ecclesiasticas peruaserint. Quæ res prosperum suscepit exitum. Nam Pipinus monita pij patris sanctorumq; virorum libenter suscipiens, obedienter paruit: & omnia inuasa restituit, etiam per anuli sui impressionem constituit. Proximum huic Placito Conuentum Imperator in pago Lugdunensi habuit, tempore æstiuo, in loco qui vocatur Stramiacus, cum Pipino & Ludouico filiis. Nam quod Lotharius non affuit, inuolentia ægritudinis supra dictæ obfuit. In quo causam Ecclesiarum Lugdunensis atque Viennensis vacantium ventilari fecit, eo quod Episcopi dudum illarum, Agobardus quidem iussus ad rationem non venerit reddendam; Bernardus autem Viennensis affuerit quidem, sed rursus fugam inierit. Sed hæc quidem res imperfecta remansit, propter absentiam, vt prædictum est Episcoporum. Sed & causa Gothorum ibidem ventilata est, quorum alij partibus Bernardi fauebant: alij dicebantur fauore Beringarij Hunronici quondam Comitum filij. Sed Beringario immatura morte prærepto, apud Bernardum potestas Septimaniæ quam maxima remansit, Legatis illuc missis, qui ea quæ indigebant correctione in meliorem componerent statum. His peractis, & iam filiis populóque dimissis, Imperator autumnali venatione peracta, ad Missam sancti Martini Aquisgrani rediit, & hiemem ibidem exegit, Natalem quoque Domini, itémque Paschalem solemnitate, iuxta morem debitum & sibi semper familiarissimum, ibidem celebravit.

A T verò mediante festiuitate Paschali dirum semper ac triste portentum, id est cometæ sidus, in signo Virginis apparuit, in ea parte eiusdem signi qua penulam eius subtus, caudam verò serpentis simulque coruum constringit. Quod quum non more errantium septem siderum Orientem versus peteret: per viginti quinque dies, quod mirum est dictu, idem sidus & Leonis ac Canceri, nec non Geminorum transiens signa, in capite Tauri tandem sub Aurigæ pedes, igneum globum, iubarumque prolixitatem deposuit, quas vsque quaque porrexerat antea. Quam rem quum primùm Imperator talium studiosissimus conspexisset, constitit, & antequam quieti membra committeret, accitum quendam, itémque me, qui hæc scripsi, & qui huius rei scientiam habere credebar, percontari studuit, quid super hoc mihi videretur. A quo quum tempus peterem, quo faciem sideris considerarem, ac per hæc rei veritatem inuestigare, & cognitam in crastinum nuntiarem: Imperator ratus, quod erat verum, tempus me redire velle, ne cogerer triste aliquid respondere; Perge, inquit, in mœnia huic domui contigua, & nobis quæ perspexeris nuntia. Noui enim à me hanc stellam nequaquam præterita vespera visam, vel à te monstratam: sed scio hoc signum cometarium esse, de quo iam præteritis diebus locuti sumus. Quid autem portendere tibi videatur, edicito. Quumque aliqua dicerem, & aliqua tacuissem: Vnum est, inquit, quod adhuc silentio premis. Mutationem enim Regni, mortemque Principis hoc portento monstrari dicunt. Quumque ego testimonij Prophetæ in medium protulisset, quo dicitur, *A signis celi ne timueritis que paudent gentes*, ille solita vsus magnanimitate & prudentia, Non alium, inquit, timere debemus præter illum, qui nostri & huius sideris creator est. Sed eius clementiam non satis laudare & mirari possumus, qui nostram inertiam, quum simus peccatores & impœnitentes, talibus iudiciis dignatur admonere. Quia ergo & me & omnes communiter hoc ostentum tangit, omnes pro posse & sapere ad meliora festinemus, ne fortè misericordiam illo prærogante, & nostra impœnitentia impediante, nos illa inueniamur indigni. His dictis, & ipse paulisper mero indulserit, & omnibus id facere iussit, & vnumquemque ad sua se colligere præcepit. Noctemque illam, vt nobis perlatum est, peruigilem duxit, ac Dei laudibus & obsecrationibus onerata, luci superuenienti præsentavit. In cuius crepusculo ministros aulicos vocauit & eleemosynas quâ largissimè pauperibus ac seruis Dei, tam Monachis, quàm Canonicis porrigi iussit. Missarumque solemnitate per quoscunque potuit celebrari fecit: non tantum sibi metuens, quantum Ecclesiæ sibi credi-

LVDVICVS
PIVS.

tæ prospiciens. Quibus ritè dispositis vti ordinauerat, venatum in Arduennam A
perrexit. Quod vt dicebant, vltra solitum ei prosperrimè cessit: omniâque,
quæ illo tempore illi placere, prospero euentu cucurrerunt. Præterea insisten-
te Augusta, & Ministris Palatinis, quandam partem Imperij Imperator filio suo
dilectissimo Carolo Aquisgrani tradidit. sed quia inofficiosa remansit, à nobis
quoque silentio premitur. Quam rem auditam quum fratres eius ægrè tulissent,
mutuum iniere colloquium. Sed nil se contraire posse intuentes, & cæptum dis-
simulantes, motus patris, qui ex hoc accidisse videbantur, facillimè composue-
re. In his Imperator tota ætate consistens, indixit generalem Conuentum, au-
tumni tempore, id est Septembri mediante, in Carisiaco. In quo loco & tempore
filius eius Pipinus ab Aquitania ad eum venit, & ipsi Conuentuj interfuit. Vbi
dominus Imperator filium suum Carolum armis virilibus, id est ense cinxit, co-
rona regali caput insigniuit, partemque Regni quam homonymus eius Caro-
lus habuit, id est Neustriam, attribuit. Itaque dominus Imperator inter filios,
quantum sibi possibile fuit, coagulo beneuolentiæ firmato, Pipinum in Aquita-
niam, Carolum autem in portionem Regni ipsi attributam dimisit. Et præsentem
quidem Neustriæ prouinciæ Primores, Carolo manus dederunt, & fidelitatem
sacramento obstrinxerunt: absentium autem quisque postea itidem fecit. In
eodem loco & tempore penè omnes Septimaniæ nobiles affuerunt, conqueren-
tes aduersus Bernardum Ducem illarum partium, eò quòd illius satellites tam
rebus Ecclesiasticis quàm priuatis, absque vllò respectu diuino humanòque, pro-
libito abuterentur. Vnde petierunt, vt dominus Imperator sub suæ protectionis
munimine eos susciperet, & post hæc tales Missos in eandem terram dirigeret, B
qui & potestate & prudentia de ablatis æquo libramine penderent, & auitam
eis legem conseruarent. Ad quod peragendum missi sunt, secundum postu-
lationem eorum, & domini Imperatoris electionem, Bonifacius Comes, &
Donatus itidem Comes: sed & Adrealdus Flauiniacensis Monasterij Abbas.
His ritè peractis, Imperator ab eo loco diuertit, & venationi autumnali iux-
ta morem operam dedit, & ad tempora hiemalia exigenda se Aquisgrani col-
legit.

838. QV A hieme transacta, Kalendis Ianuarij sæuus cometæ ignis in signo Scorpio-
nis apparuit, non multò post Solis occubitum. Cuius minacem vultum non mul-
tò post excessus Pipini est subsecutus. Interea Iudith Augusta consilij, quod pri-
dem cum Consiliariis aulicis, ceterisque Regni Francorum nobilibus inierat, ne-
quaquam immemor, persuasit Imperatori, quatenus ad Lotharium filium suum
Missos mitteret, qui eum ad patrem inuitarent: ea conditione, vt si fratris sui CA-
ROLI dilector & adiutor, tutorque & protector esse vellet, veniret ad patrem, &
sciret se ab eo omnium perperam gestorum indulgentiam adepturum; simul &
medietatem Imperij, excepta Baiouaria, consecuturum. Quæ res tam Lothario
quàm suis per omnia utilis visa est. Venit ergo iuxta condictum ad VVorma-
ciam post Paschæ solemnitatem. Quem pater cum multa alacritate suscepit, C
& dapiliter suos curare præcepit, & sicut mandauerat vniuersa peregit, intan-
tum vt ei datis triduo induciis, vniuersum Imperium suum cum suis ipse diui-
deret, si ita liberet: ita tamen, vt partium electio penes Imperatorem & Ca-
rolum maneret. Sin aliter verò, partitionem Imperij Imperatori & Carolo fa-
ciendam magis censeret. Itaque Lotharius cum suis diuisionem Regni domino
Imperatori pro suo libitu committunt, affirmantes se hanc diuisionem nequa-
quam exequi posse propter ignorantiam locorum. Igitur Imperator cum suis, æ-
quo vt sibi suisque visum est libramine, omne suum diuisit Imperium: præter Ba-
ioariam, quam Ludouico reliquit, atque ideo in partem eorum nemini cessit. His
peractis, & filiis vniuersòque populo euocatis, data sibi optione, Lotharius à flu-
uio Mosâ Australem sibi partem tenendam delegit: Occiduam verò Carolo fra-
tri habendam reliquit, & vt haberet coram cuncto populo se velle verbo signa-
uit. Imperator verò lætabatur in his, & cunctus populus talibus factis applau-
dens, omnia sibi placere dicebat. At verò Ludouici animum non parum hæc
gesta læserunt. Imperator porrò pro his gestis Deo gratias agebat, filiosque
monebat vt vnanimis essent, & se alterutro tuerentur: & Lotharius quidem
iunioris fratris curam gereret, cuius se spiritualem esse patrem meminisse

A deberet: Carolus autem tanquam patri spiritali, & fratri seniori debitum honorem deferret. Quumque hoc tanquam veræ pacis amator peregisset, & inter fratres mutuam dilectionem, & inter vtriusque filij populum, quantum sibi posse datum est, alternum seuisset amorem, lætus Lotharium in Italiam lætum dimisit, multis muneribus ditatum, donatum benedictionibus paternis, & monitum ne obliuisceretur saltem nuper sibi promissorum. Egit ergo Natalis Domini atque Paschæ solemnitatem celeberrimè Aquis.

LVDovicvs verò audiens huiusmodi patris erga fratres suos voluntatē, & Regni 839. inter eos diuisionē, non tulit. Ideoque quicquid Regni trans Renum fuit, sibi adscribendū putauit, & vindicandum statuit. Quod quum Imperatori delatū esset, in transactam festiuitatem Paschalem differendū iudicauit. Qua peracta, nequaquam procrastinandum in talibus ratus, cum multis viribus Renum quidem apud Mogontiacum transiit & Triburas venit, ibique aliquamdiu ad colligendū exercitum confedit. Quo coacto, vsque * Bedonnam perrexit, ibique filius quamquam inuitus, supplex venit, & increparus ab eo, malè se egisse confessus, emendaturūque se perperam gesta professus est. At Imperator consueta & sibi semper amica vtens mansuetudine; & filio indulse, & eum verbis primum, vt dignum fuit, paululum asperis increpauit: post autem lenioribus demultum, in Regno reliquit. Atque in redeundo Renum in loco, qui Confluens dicitur, transmeauit, in Arduenna venationem solitam peracturus. In qua quum exerceretur, nuncij ad eum certissimi venerunt, affirmantes quod verum erat, aliquos Aquitanorum suam sententiam expectare, qualiter res Aquitanici Regni ordinaretur: aliquos item indignè ferre, quòd audierint Carolo à patre idem Regnum traditum. Nam Imperatore de talibus sollicito, Ebroinus nobilissimus Pictauiensis Episcopus Flateram aduenit, nuncians tam se quàm ceteros primores eiusdem Regni expectare Imperatoris voluntatem; & imperantis exequi velle iussionem. Erant enim in hac voluntate conspirantes maximi quippe Procerum: quorum eminentes erant, scilicet ipse Ebroinus venerabilis Episcopus, Reginardus Comes, Gerardus itidem Comes & gener quondam Pipini, nec non Hiratarius * similiter Comes Pipini gener, sed & alij quamplures horum sequentes voluntatem, nullo poterant pacto seiungi. At verò altera pars populi, quorum vel maximus fuit Emenus quidam, assumens filium quondam Pipini Regis, PIPINVM itidem nomine, quaquaueffum poterant, vagabantur, sicut moris talibus est, prædationibus atque tyrannidi operam dantes. Precabatur ergo præfatus Antistes Ebroinus Imperatorem, ne in longum differret hunc morbum serpere, sed maturè mederetur per suum aduentum tali incommodo, antequam tanta lues plurimos inficere posset. Imperator porro præfatum Episcopum in Aquitaniam cum multis gratiarum actionibus remisit, & quæ visa sunt suis fidelibus mandauit: & vt sibi autumnii tempore aliqui eorum in Cabillono occurrerent imperauit. Ibi enim generalem indixit Conuentum. Nullus porro succenseat Imperatori, quòd dictante crudelitate, nepotem suum Regno priuare voluerit: quum ipse morem gentis natiuum nouerit, utpote connutritus illis, & quia leuitati atque aliis studentes vitiis, grauitati atque stabilitati penitus renunciarunt; & vt talem Pipinum fratrem eius facere possent, penè omnes, qui ob custodelam ei missi erant, sicut sibi olim à patre Carolo dati fuerant, ab Aquitanix finibus eliminauerunt. Post quorum abscessum quanta & qualia emerferint malorum vitiorūque monstra & publica & priuata in eodem Regno, moderna quoque presentium studia repræsentant. Volebat piissimus Imperator piè & rationabiliter educari puerum, ne vitiis prostitutus nec sibi nec aliis præesse & prodesse postea posset: cogitans illud, quòd quidam, qui filiis in teneriori ætate adhuc positis tradere Regnum nollet, taliter se excusasse legitur: Ego enim non quòd inuideam ex me genitis, honorificè eos haberi veto, sed quia noui adolescentibus hæc studia ferocix nutrimenta suggerere. Itaque Imperator vti condixerat, tempore autumnali Cabillonensem urbem petiit, & tam Ecclesiastica quàm publica suo more disposuit. Deinde ad Regni Aquitanici ordinationem se conuertit. Nam cum Regina mouit ab eodem loco, & filio suo Carolo, & valida manu: & Ligeris amne transmissa, Aruernorum urbem petiit. Ibi que fideles suos sibi occurrentes benignè iuxta morem

LUDOVICVS
PIVS.

solitum suscepit, & suo filio Carolo cum solitis sacramentis commendari fecit. Quosdam, qui occursum debitum fidelitatemque sibi impendere denegarunt, sed insuper latrocinando exercitui obambulabant, & quasunque poterant prædas exercebant, comprehensos legali quæstioni iussit subdere.

840. HÆC eo agente, Natalis Domini festiuitas rediit, eandemque solemnitatem Pictauis cum debito & solito honore celebravit: ibidemque moranti, & quæ utilitas poscebat, disponenti, nuncius illi aduenit, dicens Ludouicum filium suum assumptis quibusdam Saxonibus atque Thoringis secum, Alamanniam inuasisse. Quæ res maximum incommodum ei peperit. Etenim quum iam senili ætate grauaretur, & phlegmatis abundantia, quæ hieme augmentatur, vltra solitum pulmo eius grauaretur, pectusque quateretur, accessit etiam hic tristis nuncius. Cuius relatu adeo affectus est amaritudine, quamuis esset pene vltra humanum modum natura mitissimus, fortitudine magnanimus, pietate cautissimus: vt in apostema pituita excrescens duresceret, & intra vitæ alia vlcus letale concreceret. Inuidus tamen illius animus, dum turbari tali peste Ecclesiam Dei, populumque Christianum vexari comperit, nec fastidio cessit, nec dolori fractus succubuit. Sed postquam sanctum Quadragesimale Ieiunium cum vxore & filio Carolo inchoauit, aduersus hanc tempestatem sedandam se obicem tulit. Et qui solitus erat hoc tempus Psalmorum decantatione, orationum instantia, Missarum celebratione, elemosynarum liberalitate, cum summa deuotione totum solempne reddere, ita vt vix vno aut duobus diebus propter exercitationem equitationi indulgeret: nunc propter discordiam fugandam, pacemque reuocandam, nullum diem habere feriatum voluit. Pastoris enim boni exemplum sequens, pro utilitate gregis sibi commissi non refugiebat etiam proprii corporis iacturam ferre. Vnde non ambigendum est ei redditum præmium, quod ita laborantibus se daturum promisit maximus Pater, princepsque Pastorum. Cum maxima igitur fatigatione impugnantibus valentiam illius præmissis calibus, peruenit imminente sacratissima Paschali solemnitate Aquasgrani, ibique eam cum solita deuotione celebravit. Quæ explicata, cœptum negotium acceleravit explere. Nam Reno transmeato, Toringiam continuato itinere penetravit: vbi Ludouicum morari per id tempus didicit. In qua quum cum conscientia morari non pateretur, vt pote iam patre propinquante, rebus etiam diffideret, salutem in fugæ subsidio posuit. Redempto enim itinere, per Sclauorum terram in propria rediit. Quò illo redeunte, Imperator generalem Conuentum in vrbe Vangionum, quæ nunc VVormatia dicitur, congregari præcepit. Et quia res Ludouici taliter se habebant, Carolus autem filius eius cum matre in Aquitania versabatur, Imperator ad filium suum Lotharium in Italiam misit, iubens vt eidem Placito interesset, quatenus cum eo & aliis de hac re deliberaret. Quo in tempore deliquium Solis contigit, tertia die Letaniæ maioris, insolito modo. In tantum enim lucis recessu tenebræ præualuerunt, vt nihil à noctis veritate differre videretur. Stellarum namque ratus ordo ita cernebatur, vt nullum sidus lucis solaris hebetudinem pateretur, quin potius Luna, quæ se ei aduersam præbuerat, paulatim Orientem petendo primùm corniculatim illi lumen à parte Occidentali restitueret, in morem sui, quando prima vel secunda cernitur, & sic per augmenta totam venustatem tota rota Solis reciperet. Quod prodigium licet naturæ adscribatur, tamen lamentabili exitu consummatum est. Portendebatur enim per hoc maximum illud lumen mortalium, quod in domo Dei supra candelabrum positum omnibus lucebat, piissimæ recordationis Imperatorem dico, maturrimè rebus humanis subtrahendum, mundumque eius decessu in tenebris tribulationum relinquendum. Cœpit ergo fastidio tabescere, & nauseanti stomacho ad cibum potumque intendere, crebris suspiriis vrgeri, singultibus quati, ac per hoc virtute destitui. Natura enim suis deserta comitibus, necesse est vt victa fatiscat. Quod cernens, iussit sibi parari habitacula æstiuæ atque expeditionalia, in insula quadam contigua Mogontiacæ ciuitati: ibique viribus desertus, lectulo sese committit.

PORRO quis explicet eius pro Ecclesiæ statu sollicitudinem, vel pro eius concussionem mœrorem? quis enarrare lachrymarum flumina, quas pro acceleratione diuinæ clementiæ fundebat? Non enim se recessurum dolebat, sed

A quod futurum nouerat gemebat, dicens se miserum, cuius extrema clauderentur talibus inferiis*. Aderant autem eius consolationi venerabiles Antistites, & alij serui Dei quamplurimi. Inter quos erant Hethi venerabilis Treuetorum Archiepiscopus, Olgarius Mogontia similiter Archiepiscopus; sed & Drogo frater domini Imperatoris Metensis Episcopus, nec non sacri Palatii Archicapellanus. Quem quanto sibi propinquiore nouerat, tanto ei familiarius sua omnia, & semet credebat. Per eundem quotidie confessionis suae munus, sacrificium spiritus contribulati, & cordis humiliati, quod Deus non despicit, offerebat. Cibus eius erat solummodo per dies quadraginta Dominicum corpus, laudante eo iustitiam Dei & dicente: Iustus es Domine, ut quia Quadragesimae tempus non ieiunans exegi, saltem coactus idem ieiunium tibi exsoluam. Iussit autem eidem venerabili fratri suo Drogoni, ut ministros Camerae suae ante se venire faceret, & rem familiarem, quae constabat in ornamentis regalibus, scilicet coronis, & armis, vasis, libris, sacerdotalibusque vestibus, per singula describi iuberet. Cui prout sibi visum fuit, quid Ecclesiis, quid pauperibus, postremo quid filiis elargiri deberet, edixerat, Lothario scilicet & Carolo. Et Lothario quidem coronam, enses, sceptrum auro gemmisque redimitum, eo tenore habendum misit, ut fidem Carolo & Iudith seruaret, & totam Regni portionem illi consentiret & tueretur, quam Deo teste, & Proceribus Palatii, ille secum & ante se largitus ei fuerat.

B His rite peractis, gratias Deo egit, quia nihil sibi superesse proprium cognouit. Inter haec tam venerabilis Antistes Drogo, quam ceteri Pontifices, dum in cunctis quae agebantur Deo grates persoluerent: ut pote qui videbant quod eum, quem chorus virtutum semper comitatus fuerat, nunc perseverantia subsequens, quasi cauda hostiae, totum eius vitae sacrificium Deo prorsus acceptum reddebat: vnum erat quo gaudium eorum obfuscabatur. Verebantur enim ne forte filio Ludouico implacabilis esse vellet, scientes quod vulnus frequenter incisum, aut cauterio adustum, acerbiolem dolorem sustinenti propagaret; filii tamen de eius inuicta patientia qua semper usus est, per Drogonem fratrem eius, cuius verba spernere volebat, animum illius leniter pulsant. Qui primum quidem amaritudinem sui animi demonstrat. At vero parumper deliberans, & viribus quantuliscunque collectis enumerare conabatur, quot & quantis incommodis ab eo afflatus sit, & quid contra naturam & Domini praecipuum talia agendo commeruerit. Sed quia ipse, inquit, ad me venire satisfactorius nequit, ego quod meum est ago, vobis testibus, & Deo, omnia quae in me peccauit illi remitto. Vestrum autem erit illum monere, ut si ego illi totiens perperam gesta indulsi, ille tamen sui non obliuiscatur, qui canos paternos deducit cum dolore ad mortem. & in talibus communis patris Dei praecipua minasque contempsit. His peractis & dictis, (erat enim vespere Sabbati) praecipit, ut ante se celebrarentur Vigiliae nocturnae, & ligno sanctae Crucis pectus suum muniretur: & quamdiu valebat, manu propria tam frontem, quam pectus eodem signaculo insignibat. Si quando lassabatur, per manus fratris sui Drogonis nutu id fieri poscebat. Mansit ergo tota illa nocte omnis virtutis corporeae inops, solius sobrietatis animi compos. In crastinum, quae erat Dominica, iussit ministerium altaris praeparari, & per officium Drogonis Missarum solemniter celebrari: nec non per manus eius, iuxta morem, communionem sacram sibi dari. & post haec cuiusdam potiunculae calidulae haustum praebere. Quo perpaululum praelibato, precatus est fratrem, & simul astantes, ut curandis corporibus operam darent, se tamdiu praestolaturum quamdiu illi refici possent. Instante autem migrationis eius articulo, iuncto pollice cum articulis (hoc enim facere consueuerat, si quando fratrem nutu vocabat) Drogonem accersit. Quo veniente, & reliquis Sacerdotibus, verbis quibus potuit & nutibus se commendans, benedici petiuit, & quae solent agi in egressu animae, fieri postulauit. Quibus id agentibus, sicut plures mihi retulerunt, conuersa acie in sinistram partem, indignando quodammodo, virtute quanta potuit dixit bis: *Hutz, Hutz.* quod significat, Foras, Foras. Vnde patet, quia malignum spiritum vidit, cuius societatem nec viuus nec moriens habere voluit. At vero eleuatis ad caelum oculis, * quanto huc minacius intuebatur, tanto illuc laetius intendebat: ita ut nihil a ridendo differre videretur. In talibus ergo vitae praesentis terminum fortitus, ad requiem feliciter, ut credimus, commigrauit:

* MS. Cod. Angelorum agmina ad se intuens conspexit venientia; illa laetius sic intendebat, &c.

D d iij

LVDOVICVS
PIVS.

quia, vt veraciter dictum est à veridico doctore: *Non potest malè mori qui benè vi-*
uerit. Decessit autem xii. Kalendas Iulij, anno vitæ suæ sexagesimo quarto. Et
Aquitaniæ quidem præfuit per annos triginta septem, imperauit verò viginti se-
ptem. Anima porro recedente, Drogo frater eius & Episcopus Mettensis, cum
aliis Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Vassis dominicis, plurimâque frequentia
tam Cleri quàm populi, sumptis Imperatoris reliquiis cum magno honore Metis
transportari fecit: & in Basilica sancti Arnulfi, quo & mater eius condita est, no-
bilitè sepeliuit.

*Finium Vita & Actus gloriosi Principis inuicti & orthodoxi Imperatoris
Hludouici Pij.*

**EPITAPHIUM LODOVICI REGIS ET IMPERATORIS,
filij Karoli Magni, qui iacet in Monasterio S. Arnulfi Metensis.**

*Imperij fulmen, Francorum nobile culmen,
Erutus à seculo conditur hoc tumulo.
Rex LODOVICVS pietatis tantus amicus,
Quod PIVS à populo dicitur & titulo.
Hildegard soboles, Karoli Magni pia proles,
In pacis metas colligit hunc pietas.
Rumelicum villam, quicquidve refertur ad illam,
Arnulfo sancto contulit, huicque loco.
Stirps à quo Procerum, Regumque, vel Imperatorum,
Quorum muneribus sistitur iste locus.*

**Epitaphium DROGONIS Archiepiscopi Metensis, filij Karoli Magni,
qui ibidem iacet.**

*Conditur hoc busto Praesul DROGO marmore sculpto,
Spiritus in requie letus onat Abraha.
Filius hic Magni KAROLI fuit Imperatoris,
Vir pius & prudens, vir probitate cluens,
Aula Regalis moderator, Pastor ouilis,
Metis & Ecclesia iure pater patria.
Hic Praesul, praeses, dominus, Primasque cis Alpes,
Eius iudicio paca fuit regio.
Iste Glodesindis sollemniter ossa lenauit,
Condignèque loco condidit eximio.*

A

CARTAE PRIVILEGIORVM

A LVDOVICO PIO IMP.

CONCESSORVM HISPANIS,

Qui ad ipsum Sarracenorum metu confugerant.

Ex Archivis Metropolitanae Narbonensis Ecclesiae.

Præceptum primum remissionis siue concessionis.

NOMINE DOMINI Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi. 815.
LUDOVICVS diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus. Omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris, præsentibus scilicet & futuris, in partibus Aquitanix, Septimaniæ, Pro-
uinciæ, & Hispaniæ consistentibus.

B SICUT nullius vestrum noticiam effugisse putamus, qualiter aliqui homines propter iniquam oppressionem & crudelissimum iugum, quod eorum ceruicibus inimicissima Christianitati gens Sarracenorum imposuit; relictis propriis habitationibus & facultatibus, quæ ad eos hereditario iure pertinebant, de partibus Hispaniæ ad nos confugerunt, & in Septimania, atque in ea portione Hispaniæ, quæ à nostris Marchionibus in solitudinem redacta fuit, sese ad habitandum contulerunt, & à Sarracenorum potestate se subtrahentes nostro dominio libera & prompta voluntate se subdiderunt: ita ad omnium hominum noticiam peruenire volumus, quod eosdem homines sub protectione & defensione nostra receptos in libertate conseruare decreuimus, eo videlicet modo, ut sicut ceteri liberi homines cum Comite suo in exercitum pergant, & in Marcha nostra iuxta rationabilem eiusdem Comitum ordinationem atque admonitionem, explorationes & excubias, quod vsitato vocabulo vvacas dicunt, facere non negligant, & Missis nostris aut filij nostri, quos pro rerum opportunitate illas in partes miserimus, aut Legatis, qui de partibus Hispaniæ ad nos transmissi fuerint, paratas faciant, & ad subuectionem eorum veredas donent. Alius verò census ab eis neque à Comite, neque à Iunioribus & Ministerialibus eius exigatur. Ipse verò, qui pro maioribus causis, sicut sunt homicidia, raptus, incendia, deprædationes, membrorum amputationes, furta, latrocinia, alienarum rerum inuasiones, & vndecunque à vicino sibi aut criminaliter aut ciuilitate fuerit accusatus, & ad Placitum venire iussus, ad Comitum sui mallum omnimodis venire non recuset. Ceteras verò minores causas more, sicut hactenus fecisse noscuntur, inter se mutuo definire non prohibeantur. Et si quispiam eorum in partem, quam ille ad habitandum sibi occupauerat, alios homines vndecunque venientes attraxerit, & secum in portione sua, quam ad portionem vocant, habitare fecerit, vtatur illorum seruitio absque alicuius contradictione vel impedimento, & liceat illi eos distringere ad iustitias faciendas, quales ipsi inter se definire possunt. Cetera verò iudicia, id est criminales actiones, ad examen Comitum referentur. Et si aliquis ex his hominibus, qui ab eorum aliquo attractus est, & in sua portione collocatus, locum reliquerit: locus tamen qui relictus est, à domino illius, qui cum prius tenebat, non recedat. Quod si illi propter lenitatem & mansuetudinem Comitum sui, eidem Comiti, honoris & obsequij gratia, quippiam de rebus suis exhibuerunt, non hoc eis pro tributo vel censu aliquo computetur: aut Comes ille vel successores eius hoc in consuetudinem præsumant, neque eos sibi vel hominibus suis aut mansionaticos parare, aut veredas dare, aut vllum censum, vel tributum, aut obsequium, præter id quod iam superius comprehensum est, præstare cogant. Sed liceat tam istis Hispanis, qui præsentem tempore in prædictis locis resident,

LVDVICVS
PIVS.

quàm his qui adhuc ad nostram fidem de iniquorum potestate fugiendo confluerint, & in desertis atque in incultis locis per nostram vel Comitum nostri licentiam confidentes ædificia fecerint, & agros incoluerint, iuxta supradictum modum sub nostra defensione atque protectione in libertate residere, & nobis ea quæ superius diximus tam cum Comite suo, quàm cum Missis eius, pro temporum opportunitate alacriter atque fideliter exhibere. Nouerint tamen iidem Hispani sibi licentiam à nobis esse concessam, vt se in vassaticum Comitibus nostris more solito commendent: & si beneficium aliquod quispiam eorum ab eo, cui se commendauit, fuerit consequurus, sciat se de illo tale obsequium seniori suo exhibere debere, quale nostrates homines de simili beneficio senioribus suis exhibere solent. Idcirco has nostræ auctoritatis Literas eis dare decreuimus, per quas decernimus atque iubemus, vt hæc nostræ liberalitatis & mansuetudinis Constitutio erga illos tenore perpetuo ab omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris inuiolabiliter conseruetur. Cuius Constitutionis in vnaquaque ciuitate vbi prædicti Hispani habitare noscuntur, tres descriptiones esse volumus. Vnam quam Episcopus ipsius ciuitatis habeat, & alteram quam Comes, & tertiam ipsi Hispani qui in eodem loco conuersantur. Exemplar verò earum in Archiuo Palatii nostri censuimus reponendum, vt ex illius inspectione, si quando, vt fieri solet, aut ipsi se reclamauerint, aut Comes vel quislibet alter contra eos causam habuerit, definitio litis fieri possit. Hanc quippe Constitutionem, vt per diuturna tempora à fidelibus sanctæ Ecclesiæ Dei & nostris & veriùs credatur & diligentius conseruetur, manu propria subscripsimus, & anuli nostri impressione signari iussimus.

SIGNVM domni LVDVICI serenissimi Imperatoris.

DVRANDVS Diaconus ad vicem Helisachar recognouit.

DATVM Kalend. Ianuarias anno Christo propicio II. Imperij domni Ludouici piissimi Augusti, Indiæ. VIII.

ACTVM Aquisgrani Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Aliud Præceptum concessionis.

816.

IN NOMINE DOMINI Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. LVDVICVS diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus. Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris tam præsentibus quàm & futuris, seu etiam successoribus nostris, quia postquam Hispani, qui de potestate Sarracenorum se subtraxerunt, & ad nostram seu genitoris nostri fidem se contulerunt, & Præceptum auctoritatis nostræ, qualiter in Regno nostro cum suis Comitibus conuersari, & nostrum seruitium peragere deberent, scribere & eis dare iussimus: querimoniam aliqui ex his Hispanis nostris auribus retulerunt duo capita continentem. Quorum vnum est, quòd quando iidem Hispani in nostrum Regnum venerunt, & locum desertum, quem ad habitandum occupauerunt, per Præceptum domini & genitoris nostri ad nostrum sibi ac successoribus suis ad possidendum adepti sunt, hi qui inter eos maiores & potentiores erant ad Palatium venientes, ipsi Præcepta regalia susceperunt. Quibus susceptis, eos qui inter illos minores & infirmiores erant, loca tamen sua benè excoluisse videbantur, per illorum Præceptorum auctoritatem aut penitus ab eisdem locis depellere, aut sibi ad seruiendum subiicere conati sunt. Alterum est, quòd simili modo de Hispania venientes, se ad Comites, siue Vassos nostros, vel etiam ad Vassos Comitum commendauerunt, & ad habitandum atque excolendum deserta loca acceperunt. Quæ vbi ab eis excolta sunt, ex quibuslibet occasionibus eos inde expellere, & ad opus proprium retinere, aut aliis propter præmium dare voluerunt. Quorum neutrum iustum aut rationale nobis esse videtur. Et idèd per hanc nostræ Præceptionis auctoritatem decernimus atque iubemus, vt hi qui vel nostrum, vel domini & genitoris nostri Præceptum accipere meruerunt, hoc quod ipsi cum suis hominibus de deserto excoluerunt, per nostram concessionem habeant. Ceteri verò, qui simul cum eis venerunt, & loca deserta occupauerunt, quicquid de incerto excoluerunt, absque vllius inquietudine possideant tam ipsi quàm illorum posteritas: ita dumtaxat vt seruitium nostrum cum illo, qui ipsum Præcep-

A prum accepit, pro modo possessionis quam tenet, facere debeat. Hi vero qui ^{LVDOVICVS PIVS.} postea venerunt, & si aut Comitibus, aut Vassis nostris, aut patibus suis se commendauerunt, & ab eis terras ad habitandum acceperunt, sub tali forma eas in futurum & ipsi possideant, & suæ posteritati derelinquant. Hoc nostræ auctoritatis Decretum non solum erga præteritos & præsentis, verum etiam erga futuros, qui adhuc ex illis partibus ad nostram fidem venturi sunt, conseruandum statui-
mus: ac de cõstitutione nostrâ septem Præcepta vno tenore conscribere iussimus. Quorum vnum in Narbona, alterum in Carcassona, tertium in Rosciliona, quar-
tum in Empuriis, quintum in Barchinona, sextum in Gerunda, septimum in Biter-
ris haberi præcepimus, & exemplar eorum in Archiuo Palatij nostri: vt prædicti Hispani ab illis septem exemplaria accipere & habere possint; & per exemplar quod in Palatio retinemus, si rursus querela nobis delata fuerit, facilius possit
definiri. Et vt hæc nostræ auctoritatis Constitutio firmiorem obtineat vigorem,
& à fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ plenius per tempora conseruetur, manu pro-
pria subterfirmauimus, & anuli nostri impressione signari iussimus.

DATA IV. Id. Februarij anno Christo propitio III. Imperij domni LVDO-
VICI piissimi Augusti, Indiæ. IX.

ACTVM Aquisgrani Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

ARNALDVS ad vicem Helisachar recognouit.

B CONSTITVTVM DE MONASTERIIS REGNI FRANCORVM,

Quæ Regi militiam, dona, vel solas orationes debent.

Ex Veteri Codice Monastrij sancti Egidij apud Septimanos.

ANNO Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCXVII. LVDOVICVS 817.
serenissimus Augustus diuina ordinante prouidentia Conuentum fecit apud
Aquis sedem regiam, Episcoporum, Abbatum, seu totius Senatus Francorum.
Vbi inter ceteras dispositiones Imperij statuit, atque Constitutum scribere fecit,
quæ Monasteria in Regno vel Imperio suo dona & militiam facere possunt, quæ
sola dona sine militia, quæ verò nec dona nec militiam, sed solas orationes pro
salute Imperatoris, vel filiorum eius, ac stabilitate Imperij.

*Hæc sunt quæ dona & militiam facere
debent, numero XIV.*

Monasterium sancti Benedicti.

Monasterium Ferrerias.

Monasterium Nigelli.

Monasterium sanctæ Crucis.

Monasterium Corbeia.

Monasterium sanctæ Mariæ Sueffionis.

Monasterium Stablaus.

Monasterium Fariniacum.

Monasterium sancti Eugendi.

Monasterium Noualicium.

VLTRA RHENVM.

Monasterium sancti Nazarij.

Monasterium Offunuularij.

IN BAVARIA.

Monasterium Manaufer †.

Monasterium Tegnauser.

*Hæc sunt quæ tantum dona dare debent
sine militia, numero XVI.*

Monasteriū S. Michaël. maresci † primi.

Monasterium Balma.

Monasterium sancti Sequani.

Monasterium Natuadis.

VLTRA RHENVM.

Monasterium Suarifaha.

Monasterium sancti Bonifacij.

Monasterium sancti VVigberti.

IN ALEMANNIA.

Monasterium Clehenuuanc.

Monasterium Fruelinuuanc.

Monasterium Nazarecda.

Monasterium Campita.

IN BAVARIA.

Monasterium Altemburc.

Monasterium Alcane.

Monasterium Creauza *.

Monasterium Mathasco.

Monasterium Buria.

*Hæc sunt quæ nec dona, nec militiam dare
debent, sed solas orationes pro salute*

Imperatoris vel filiorum eius, & sa-

†ol. Crenu-

21.

†Manuuser

† Manispe-
nigeli.

EXPEDITIO LVDOVICI PII

324

LVDOVICVS
PIVS.

bilitate Imperij, numero XVIII.

Monasterium Melaredum.
Monasterium Fossatus.
Monasterium Ludra.
Monasterium sancti Gregorij.
Monasterium Mauri.
Monasterium Eborreheim.
Monasterium Clinga.
Monasterium Sauiniciaco.
Monasterium Erudatis.
Monasterium Dufera.
Monasterium Loruuum.

VLTRA RHENVM.

Monasterium Sceuuane.
Monasterium Scultzurburna.

IN BAVARIA.

Monasterium Berch.
Monasterium Mechema.
Monasterium Scouenauua.
Monasterium Alofeburch.
Monasterium VVeizzenbrunico.

IN AQVITANIA.

† *al. Surizi-*
num.
† *al. Manh*
Ailli.

Monasterium sancti Philiberti.
Monasterium sancti Maxentij.
Monasterium Carroffinij.
Monasterium Brantofmuriij.*

* *al. Bran-*
sofmenfe.

Monasterium sancti Sauini.
Monasterium sanctæ Crucis puellarū.
Monasterium sanctæ Mariæ in Lemo-
uicas.
Monasterium Mastracurij.

Monasterium Menadiuij.
Monasterium Magnilocom.
Monasterium Conquas.
Monasterium sancti Antonij.
Monasterium Musciacum.

IN SEPTIMANIA.

Monasteriū S. Egidij in valle Flauiana.
Monasterium Pfsalmodium.
Monasterium Anianum.
Monasterium sancti Tiberij.
Monasterium Villa magna.
Monasterium S. Petri in Lunate.
Monasterium Caunas.

Monasterium Castelli-Malasci.
Monasterium S. Mariæ Capariensis.
Monasterium S. Mariæ ad Orubionem.
Monasterium sancti Laurentij.
Monasterium sanctæ Eugenæ.
Monasterium sancti Hilarij.
Monasterium Valle-Asperij.

IN TOLOSANO.

Monasterium sancti Papuli.
Monasterium Suricinium †.
Monasterium Afilo. †.

Monasterium Venetcha.

IN VVASCONIA.

Monasterium Cella Fraxilij.
Monasterium Cimorra.
Monasterium Piciano.
Monasterium Altum-fagirum.
Monasterium sancti Sauini.

His prædictis Monasteriis præfatus Imperator, sicut supra dictum est, Statutum scribi fecit, atque manu sua firmavit, & annulo suo Imperiali sigillare fecit.

DE EXPEDITIONE LVDOVICI PII IN BRITANNIAM,

Et de fundatione Monasterij Rothonensis.

FRAGMENTVM

Ex antiqua Membrana MS. eiusdem Monasterij.

818.

* vulgò,
Rhedon.

COVONVS ex Cambliciaco vico origine clara editus, ob facundiæ affluentiam, & castitatis prærogatiam Venetensis Diaconi arcem exhortante Ker-marico eiusdem vrbs Pontifice meruit conscendere. Decursis aliquot annorum spaciis, mundi gloriam fugiens, & veræ Philosophiæ operam gliscens, in Venetensi territorio solitudinis locum Rothonem * nuncupatum infra signum duorum milium situm petiit. Ipse verò locus adeo naturali positione insignis habetur, vt amœnitate sua ceteris Britannæ Gallicanæ locis præstet, & omnium deliciarum gratiam præferat gratissima tellus. Hunc ergo locum, paucis è Venetensi Clero secum assumptis Dei famulis, elegit expetendum. Venientes verò ad locum ab æterno vt domus orationis fieret à Deo destinatum, cum hæsitarent vbinam castra figerent, & Oratorium construerent, conscenso Bellimontis vertice, dum preces ad Dominum fudissent pro huiusmodi ostensione, erectis in cælum luminibus, circa

tertiam

A tertiam ferè horam visum est nostræ Redemptionis signum corusco splendens lumine descendere, vbi nunc Saluatoris veneratur altare. Signis multis & prodigiis compertis, NOMINOIUS armis & sensu potens Iudex Prouinciæ à LVDOVICO Pio & Imperatore Augusto Caroli Magni filio declaratus ad beatum tēdit virum. Cuius eloquio torrētis instar profluente delectatus, atq. instructus, probata ipsius vitæ puritate, multa munera ad releuandum Monasterij indigentiam sanctis Dei tribuit, seque eorum orationibus committens ad propria remeavit. Postea Britanni in terra more suo inardescētibz, & aduersus Imperatorē prædictum eleuato sibi in Regem quodam MARCONO Tyranno, conspirantibus, negociis cunctis augustis obmissis, ipse Ludouicus cum insuperabili armatorum agmine Britanniam properat. Et fugatis Britānis, atque petempro eorum pseudorege, patriam suis legibus subdit. Peracto igitur triumpho, in Venetia vrbe generale Principum atque Pontificum celebrat Concilium, vbi ordinatis Regni negociis, & causis discussis Ecclesiasticis, cum iam in Gallias redire disponderet, oraculo admonitus diuino, vt ad beatum virum in heremo degentem, & Angelicam vitam ducentem, conuerteret Couoium, atque in eius veneraretur imagine Christum. Ingentes vērò Deo referens gratias pro responso diuino, locum adiit, & cōsideratis Patris Monasterij & Monachorum Deo placita conuersatione, benigno eos amplexatur affectu. Cernens denique vir Dei deuotum erga se Principis animū, supplici eum deprecatur prece, vt illis pro æterna remuneratōne locum tribueret Rothonensem, sicut à fluminibus cingitur duobus, Dutulo scil. & Vndoennensi, & termino Spicucensi diuiditur fundum. Cū autem Nominioius, qui intimus secretorum erat regium, precibus instaret vt vir Dei exaudiretur, petitioni cedens Imperator, obtulit pro sua suorumque salute & æterna remuneratōne locum Rothonensem ab omni onere liberum & immunem, proprio confirmans donationem annulo, anno Imperij sui XXI. Incarnati verò Verbi DCCCXXXIII*. Postea se commendans orationibus Abbatis & Fratrum, per Andegauim Gallias petens, regressus est ad suos.

Rhegino expeditionem hanc Ludouici Imp. in annum DCCCXXXVI. reicit. Sed Auctor Vita eiusdem Ludouici refert ad annum DCCCXVIII.

DE MISSIS A LVDOVICO IMP. PER EPISCOPATVS & Comitatus Regni sui ordinatis,

FRAGMENTVM.

Ex Libro II. Capitulorum Karoli M. & Ludouici Pij, Cap. xxv.

IN Vefontio, quæ est Diocesis Bernoini Archiepiscopi, Heiminus Episcopus, & Monogoldus Comes.
 In Mogontia, quæ est Diocesis Heistulfi Archiepiscopi, idem Heistulfus Episcopus, & Rhuotbertus Comes.
 In Treueris, Hetti Archiepiscopus, & Adalbertus Comes.
 In Colonia, Hadaboldus Archiepiscopus, & Eemundus Comes.
 In Remis, Ebo Archiepiscopus quando potuerit, & quando ei non licuerit Rhuothadus Episcopus eius vice, & Rhuotfridus Comes, sint super sex videlicet Comitatus: id est Remos, Cathalaunem, Suesfionem, Siluanectem, Beluacum, & Laudunum. Super quatuor verò Episcopatus, qui ad eandem Diocesim pertinent, id est Nouiomacensem, Ambianensem, Teruanensem, & Cameracensem, Rangarius Episcopus, & Berengarius Comes.
 Super Senones, Hieremias Archiepiscopus, & Donatus Comes.
 Super Rothomagum, VVillebertus Archiepiscopus, & Ingobertus Comes.
 Super Turonem, Landrannus Archiepiscopus, & Rhuotbertus Comes.
 Super Lugdunum, Tarentasiam, & Viennam, Albericus Episcopus, & Richardus Comes.

Tom. II.

Ee

LVDVICVS
PIVS.DE TRANSLATIONE DIVINORVM LIBRORVM
in Theudiscam linguam, iussu LVDVICI PII facta.*Prefatio in Librum antiquum linguâ Saxonica scriptum.*

CVM plurimas Reipublicæ utilitates HLVDVICVS piissimus Augustus summo atque præclaro ingenio prudenter statuere atque ordinare contendat: maximè tamen quod ad sacrosanctam Religionem, æternamque animarum salubritatem attinet, studiosus ac devotus esse comprobatur. Hoc quotidie sollicitè tractans, vt populum sibi à Deo subiectum sapienter instruendo, ad potiora atque excellentiora semper accendat, & nociua quæque atque superstitiosa comprimendo compescat. In talibus ergo studiis suus iugiter beneuolus versatur animus, talibus delectamentis pascitur: vt meliora semper augendo multiplicet, & deteriora vetando extinguat. Verùm, sicut in aliis innumerabilibus infirmioribusque rebus eius comprobari potest affectus, ita quoque in hoc magno Opusculo sua non mediocriter commendabatur beneuolentia. Nam cum diuinorum Librorum solummodò litterati atque eruditi prius notitiam haberent, eius studio, atque Imperij tempore, sed Dei omnipotentiam atque inchoantia mirabiliter actum est nuper, vt cunctus populus suæ ditioni subditus, Theudisca loquens linguâ, eiusdem diuinæ sectæ nihilominus notionem acceperit. Præcepit namque cuidam vno de gente Saxonum, qui apud suos non ignobilis vates habebatur, vt vetus ac nouum Testamentum in Germanicam linguam poëtice transferre studeret: quatenus non solum litteratis, verùm etiam illiteratis sacra diuinorum præceptorum lectio penderetur. Qui iussis Imperialibus libenter obtemperans, nimirum eò facilius, quò desuper admonitus est prius, ad tam difficile tamque arduum se statim contulit opus: potius tamen confidens de adiutorio obtemperantiæ, quàm de suæ ingenio paruitatis. Igitur à mundi creatione initiù capiens, iuxta historiarum veritatè quæque excellentiora summatim decerpens, & interdum quædam, vbi commodum duxit, mystico sensu depingens, ad finè totius veteris ac noui Testamenti, interpretando more poëtico, satis facera eloquentia perduxit. Quod opus tam lucidè tamque eleganter iuxta idioma illius lingue cõposuit, vt audientibus ac intelligētibus non minimam sui decoris dulcedinem præstet. Iuxta morè verò illius Poëmatis, omne Opus per vitreas distinxit, quas nos lectiones vel sententias possumus appellare.

VERSVS THEODVLPHI EPISCOPI
AVRELIANENSIS,
DE LVDVICO PIO IMP.En Tom. vi.
Aniq. Lib.
Henrici Ca-
nis.

INCLITE Cesar aue LVDVICE serene, valèque,
Et tibi cunctipotens det bona cuncta pius.
Orbis te totus laudat, veneratur, amatque,
Et monitus paret sedulus vnde tuis.
Primus in orbe micas, nulli es virtute secundus,
Viribus armipotens te, scio, nemo præit.
Arma es Pontificum, venerandi culmina iuris
Tu vigil instanter ad meliora leuas.
Tu decus es Cleri, populi, seu norma salutis,
Iudicij callem arbiter æquus amas.
Hæc facis, & facienda doces, quæ ad sidera tollunt,
Quæ mergunt solers semper ad ima caues.
Es quoque pacificus sapiens Salomonis ad instar,
In specie es Ioseph, viribus inque David.
Est & scripturis patulus tibi sensus in almis,
Lectio te quarum pascit alitque frequens.
Corporeis epulis fatiaris corpore parcè,
Sed tua diuina mens alimenta sitit.
Nam cibus illatus fatiat tua viscera parcus,
Sed cibus æternus mentem animumque cibatur.

A Plus epulas animæ quàm carnis diligis ipse,
 Has capis ad tempus, has sine fine fitis.
 Es quoque tu multum proprio laudandus in actu,
 Quod caro vult parcè, mens quid & optat amas.
 Quæ mala sunt refugis, bona quæque amplecteris vltro:
 Inde Deus tecum, Rex benedicte, manet.
 Ecclesiæ sanctæ dilectus filius extas,
 Quam tibi commisit Vnicus ipse Patris.
 Hanc tu constanter doctrinis imbuis almis;
 Incolis, augmentas, instruis, ædificas.
 Nemo fide Christi nam te præstantior extat,
 Plus orthodoxus est tibi nemo super.
 Est tibi nemo super similis pietate vel actu,
 De te vera loqui me tua facta probant.
 Diuitias mundi cauto sectaris amore,
 Quæis tibi constanter regna beata paras.
 Non temer, mi Rex, lanbus * non aureus inflat;
 Non diadema micans mentis in arce sedet.
 B Regius hæc fastus tua non deuotio quærit,
 Cui semper dulcis gloria Christus inest.
 Moribus eximius, rutilus, bonitate coruscus;
 Semper adhærere est tibi velle Deo.
 Tæque tuas laudes liquidò depromere nulla
 Vox potis est, quas nunc nostra camœna tacet.

* lanbus

PRÆCEPTVM DOMINI LVDOVICI IMP.

De diuisione Regni sui inter filios.

IN nomine Domini Dei & Saluatoris nostri IESU Christi. LVDOVICVS diuina ordinante providentiâ Imperator Augustus. Omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, & cuncto Catholico populo, præsentis scilicet & futuro, gentium ac nationum quæ sub imperio ac regimine nostro constitutæ sunt. Notum fieri volumus omnium vestrum solertiæ, quòd inter dilectos filios nostros; PIPINVM, LVDOVICVM, KAROLVM, Regni nobis à Deo commissi talem diuisionem facere decreuimus, vt post nostrum ab hac mortalitate discessum vnusquisque illorum scire valeat, si eos diuina pietas nobis superstites esse voluerit, quæ portio sibi ad tenendum adque gubernandum à nobis assignata sit. Quam diuisionem eo modo describere ac designare volumus, vt singuli iuxta ordinationem nostram & fines
 C Regni sui, qui in alienigenas extenduntur, cum Dei adiutorio defendere studeant; & pacem ac fraternam caritatem inter se custodire valeant. Cuius diuisionis modum atque ordinationem talem nobis facere placuit.

I. HÆC autem tali ordinatione disposuimus, vt si post nostrum de hac luce discessum aliquis eorum, priusquam fratres sui, diem obierit, & talem filium reliquerit, quem populus ipsius eligere velit, vt patri suo succedat in Regni hereditate: volumus vt hoc consentiant patris ipsius pueri, & regnare permittant filium fratris sui in eo Regno, quod pater eius frater eorum habuit. Quòd si talem filium non habuerit, tunc volumus vt illa pars Regni, quam idem habebat, diuidatur æqualiter inter illos fratres qui superstites remanserunt.

II. PLACUIT etiam inter prædictos filios statuere atque præcipere propter pacem & concordiam, quam inter eos perpetuò permanere desideramus, vt nullus eorum fratris sui terminos vel Regni limites inuadere præsumat, neque fraudulenter ingredi ad conturbandum Regnum eius, vel Marcas minuendas: sed potiùs adiuuet vnusquisque illorum fratrem suum, prout temporis opportunitas permiserit, & auxilium ei ferat contra inimicos eius iuxta rationem & possibilitatem.

III. NEC aliquis vllum hominum fratris sui pro quibuslibet causis vel culpis ad se confugientem suscipiat ad intercessionem pro eo faciendam, quia volumus vt quilibet homo peccans, & intercessione indigens, intra Regnum domini sui, vel

LVDOVICVS
PIVS.

ad loca sancta, vel ad honoratos homines confugiat, & inde iustam intercessionem mereatur. A

IV. SIMILITER præcipimus, ut quemlibet liberum hominem, qui dominum suum contra voluntatem eius dimiserit, & de vno Regno in aliud profectus fuerit, neque ipse Rex suscipiat, neque hominibus suis consentiat ut talem hominem recipiant, vel iniuste retinere præsumant. Nec solum de illis, sed etiam de seruis fugitiuis statuimus obseruandum, ut nulla discordiis relinquatur occasio. Sed & hoc præcipimus, ut nullus ex his tribus fratribus nobis in corpore consistentibus, vel nostrum vel cuiuslibet alterius hominem sacramentum fidelitatis sibi promittere faciat, & per hoc eum vel à nobis vel ab altero domino suo per huiusmodi sacramentum auerrat, & ad se adtrahat.

V. QVIN etiam præcipiendum nobis videtur, ut post nostrum ex hac mortalitate discessum homines vniuscuiusque eorum accipiant beneficia, vnusquisque in Regno domini sui & non alterius: ne quando per hoc, si aliter fuerit, scandalum aliquod possit accidere, Hereditatem autem suam habeat vnusquisque hominum illorum absque contradictione in quocunque Regno hoc eum legitime habere cognouerit.

VI. ET vnusquisque liber homo post mortem domini sui licentiam habeat se commendandi inter hæc tria Regna ad quemcumque voluerit, similiter & ille qui nondum alicui commendatus est.

VII. DE traditionibus autem atque venditionibus, quæ inter partes fieri solent, præcipimus ut nullus ex his tribus fratribus suscipiat de Regno alterius à quolibet homine traditionem vel venditionem rei immobilis, hoc est terrarum, vinearum atque sylvarum, seruorumque qui iam casati sunt, siue ceterarum rerum quæ hereditatis nomine censentur: excepto auro, argento & gemmis, armis ac vestibus, nec non & mancipiis non casatis, & iis speciebus quæ proprie ad negotiatores pertinere noscuntur. Ceteris verò illis hominibus hoc minime interdendum iudicamus. B

VIII. SI autem femina, sicut fieri solet, inter partes & Regna legitime fuerint ad coniugium postulata, non denegentur iuste poscentibus: sed liceat eas vicissim dare & accipere, & ad finitibus populos inter se sociare. Ipsæ verò feminae potestatem habeant rerum suarum in Regno vnde exierint, quanquam in alio propter mariti societatem habitare debeant.

IX. DE obsidibus autem, qui propter credentias dati sunt, & à nobis per diuersa loca ad custodiendum destinati sunt, volumus ut ille Rex, in cuius Regno sunt, absque voluntate fratris sui, de cuius Regno sublati sunt, ad patriam eos redire permittat. Sed potius in futuro in suscipiendis obsidibus alter alteri mutuum ferat auxilium, si frater fratrem hoc facere rationabiliter postulauerit. Idem iubemus & de iis, qui ob sua facinora in exilium missi vel mittendi sunt.

X. SI causa vel intentio & controuersia talis inter partes propter terminos aut confinia Regnorum orta fuerit, quæ hominum testimonio declarari vel defini non possit, tunc volumus ut ad declarationem rei dubiæ vexillo crucis Dei voluntas & rerum veritas inquiratur: ne vnquam pro tali causa cuiuslibet generis pugna vel campus ad exterminationem iudicetur. Si verò quislibet homo de vno Regno hominem de altero Regno de infidelitate contra fratrem domini sui apud dominum suum accusauerit, mittat eum dominus eius ad fratrem suum, ut ibi comprobet quod de homine illius dixit. C

XI. SUPER omnia autem iubemus atque præcipimus, ut ipsi tres fratres curam & defensionem Ecclesiæ sancti Petri simul suscipiant, sicut quondam à proauo nostro Karolo, & auo nostro Pipino, & beatæ memoriæ genitore nostro Karolo Imperatore, & à nobis postea suscepta est: ut etiam cum Dei adiutorio ab hostibus defendere nitantur, & iustitiam suam, quantum ad ipsos pertinet, & ratio postulauerit, habere faciant. Similiter de ceteris Ecclesiis, quæ sub illorum fuerint potestate, præcipimus ut iustitiam suam & honorem habeant, & Pastores atque rectores venerabilium locorum habeant potestatem rerum, quæ ad ipsa pia loca pertinent, in quocunque de his tribus fratribus illarum Ecclesiarum possessiones fuerint.

XII. QVOD si de his statutis atque consentiis aliquid casu quolibet, vel igno-

A rancia, quod non optamus, inrutum fuerit, præcipimus vt quam citiffimè secundum iustitiam emendare studeant, ne quando propter dilationem maius damnum possit adcrefcere.

XIII. Hæc autem omnia ita disposuimus, atque eo ordine adfirmare decreuimus, vt quam diu diuinæ Maiestati placuerit hanc corporalem nos agere vitam, potestas nostra sit super à Deo conseruatam Regnum atque Imperium istud, sicut hætenus fuit, in regimine, atque ordinatione, & omni dominatione regali atque imperiali: & vt obedientes habeamus prædictos filios nostros, atque Deo amabilem populum nostrum, cum omni subiectione quæ patri à filiis, & Imperatori ac Regi à suis populis exhibetur. Et si aliquis ex his tribus filiis nostris per maiorem obedientiam ac bonam voluntatem imprimis Deo omnipotenti, ac postea nobis placere cupiens, morum probitate promeruerit vt ei maiorem honorem ac potestatem conferre delectet: & hoc volumus vt in nostra maneat potestate, vt illi de portione fratris sui, qui non placere curauerit, & Regnum & honorem ac potestatem augeamus, & illum talem efficiamus, qualiter ille propriis meritis dignus ostenderit.

XIV. Hoc postremò statuendum nobis videtur, vt quicquid adhuc de rebus & conuentionibus, quæ ad profectum & vtilitatem eorum pertineant, his nostris decretis atque præceptis addiderimus, volumus sic à prædictis dilectis filiis nostris obseruetur atque custodiatur, sicut ea quæ in his iam statuta & descripta sunt, B custodire & conseruare præcipimus.

Ad Aquitaniam totam inter Ligerim & Sequanam, & vltra Sequanam pagis xxviii. id est Catalonis, Melcianum, Ambiensis, & Pontium vsque in mare.

Ad Baiuariam totam Toringiam, Riburias, Atoarias, Saxoniz, Frisiz, Ardenna, Albania, Bragbento, Franderes, Menpifcon, Medenenti, Amau, Austerban, Adertensis, Teruanensis, Bolensis, Quentouico, Camalecensis, Virdomadensis.

Ad Alamaniam totam Burgundiam, excepto quod Pipino datum est, totam Prouinciam, & totam Gotiam: & de ista media Francia V Varenfis, Vngensis, Castrenfis, Portiano, Remegenfis, Laudunensis, Mosellis, Treueris. * * *

Hic vetustissima membrana deficit.

DE DIVISIONE IMPERII FRANCORVM inter heredes LVDOVICI Imperatoris,

AGOBARDI Archiepiscopi Lugdunensis flebilis Epistola.

DOMINO LVDOVICO gloriosissimo Imperatori. CVM vnusquisque fide-
lis omni fidei sinceritatem debeat, dubium non est quòd præcipuè fi-
deli Prælato, cui Respublica ad gubernandum commissa est, fides seruanda sit
ab omnibus qui diuinæ dispositioni fideliter subiecti sunt, sicut Apostolus docet:
Omnis, inquit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit. quanquam circa nul-
lum infideliter agendum sit. Propter quod & alius Apostolus dicit, Subditi estote
omni humanæ creaturæ propter Deum. Et docemur, orare pro omnibus hominibus, pro Regi-
bus, & his qui in sublimitate sunt: vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate.
Et in alio loco dicitur, Ideò necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed pro-
pter conscientiam. Cùm autem hæc ita sint, & omnes vobis fideles esse debeant;
quomodo quisquam fidelis vobis esse poterit, si videns aut intelligens vestrum pe-
riculum, non se ingerit quantum potest vt vobis indicet, & cognitum faciat: si
tamen locus aut facultas penitus illi non denegatur? Testor omnipotètem Deum,
qui scrutator est cordium & renum, quia nulla alia extat causa, pro qua hæc scri-
bere præsumo, nisi quia doleo, quantum dicere non possum, de periculis quæ
vobis imminere videntur, & maximè animæ. Nam quantò excellentior substan-
tia est anima corpore, tantò excellentiori sollicitudine curam animæ gerere de-
bemus quàm corporis, ita Domino docente in Euangelis, sicut ipse optimè no-
stis. Anno itaque præsentis, in attritione & commotione, agitatione & afflictionè

Tom. II,

Ec iij

LYDOVICVS
PIVS.

Terræ, & habitantium in ea, quanta mala increbruerint, nemo hominum est qui
 enumerare possit: nulla exigente causa, nulla compellente necessitate, ut ita fieri
 oporteret certamina, quæ tenemus. quia si voluissetis, tranquillam & quietam
 vitam ageretur cum filiis vestris, non minus quàm pater, & auus. Adsit omni-
 potens & misericors Deus, qui habitator est pectoris vestri, adsit etiam patientia
 vestra, qua ceteros homines præcellitis: ut hæc, quæ suggero, tranquillè audire,
 & perpendere dignemini. In illo tempore, quando filium vestrum participem no-
 minis vestri facere curastis, ita in publicum vestros interrogando hoc inchoastis,
 „ dicentes: Quod ad stabilimentum Regni pertinet, & ad robur regiminis, debet
 „ homo differre, an non? Cùmque omnes respondissent, quod utile & necessarium
 „ est non esse differendum, sed potiùs accelerandum: statim vos quod cum paucis-
 „ simis tractaueratis omnibus aperuistis, & dixistis vos velle propter fragilitatem
 „ vitæ, cui inserta est mors, ut dum valeretur nomen Imperatoris vni ex tribus filiis
 „ vestris imponeretur, in quò volùtatem Dei quoquomodo cognoscere potuissetis.
 „ Propter quam cognoscendam iniunxistis, ut facerent omnes ieiunium tridua-
 „ num, offerrent Sacerdotes sacrificia omnipotentì Deo, quò suavis, & mitis, &
 „ multæ misericordiæ est omnibus inuocantibus se: exiret quoque ab omnibus ele-
 „ mosyna per illud triduum solito largior, ut omnipotès Deus, qui summa benigni-
 „ tate regit corda in se sperantium, infunderet in corde vestro voluntatem suam, &
 „ non sineret super alium inclinari voluntatem vestram, nisi super eum qui sibi pla-
 „ cuisset. Itaque perfecistis omnia quæ in tali re facienda erant, tali fide & spe, ut
 „ hoc à Deo vobis infusum & inspiratum nemo dubitaret. Ceteris filiis vestris desi-
 „ gnastis partes Regni vestri, sed ut vnum Regnum esset, non tria, prætulistis eum
 „ illis, quem participem nominis vestri fecistis. Ac deinde gesta scribere mandastis,
 „ scripta signare & roborare, & consortem nominis vestri factum Romam misistis,
 „ à summo Pontifice gesta vestra probanda & firmanda. Ac deinde iurare omnes ius-
 „ sistis, ut talem electionem & diuisionem cuncti sequerentur ac seruarent. Quod
 „ iuramentum nemini visum est spernendum, aut superfluum, sed potiùs opportu-
 „ num atque legitimum: eò quòd ad pacem & concordiam pertinere videretur. In
 „ processu quoque temporis quotiescumque aut quocumque Imperiales Litteræ
 „ mitterentur, amborum Imperatorum nomina continebant. Postea verò mutata
 „ voluntate, conuulsa sunt statuta, & de Litteris nomen omissum est, & in omnibus
 „ contraria attentata sunt: cùm neque per seipsum Deus, neque per Angelum, ne-
 „ que per Prophetam vobis dixerit: *Panitet me ita constituisse.* Sicut de Saule dixit Sa-
 „ muèli, *Adhuc quoque nescitis qualiter in secretis Dei consiliis definitum sit.* Et ecce, sine
 „ vlla ratione & consilio, quem cùm Deo elegistis, sine Deo repudiatis: & cuius vo-
 „ luntatem in eligendo quæstistis, non expectato exitu voluntatis eius rem probatam
 „ reprobatis. Non ignorat prudentia vestra, quòd sequendus est Deus, non præce-
 „ dedus. Nam qui præcedere vult, tentat. quod non est ex fide, dicente ipso Domino,
 „ *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Oro, Domine mi, adsit benignissima pietas ve-
 „ stra, ne aspernanter ista accipiatis, sed potiùs ingredimini sacrarium mentis vestræ
 „ cum Deo, & loquimini cum eo mediante fidei pietate, & inuenietis vos dixisse
 „ Deo non verbis, sed rebus: Domine, rogauimus & deprecati sumus faciem res-
 „ ctus tui suppliciter, ut tua illuminatione & gubernatione eligeremus participem
 „ Imperij: sed quia tecum benè non fecimus, sine te melius consilium inuenimus.
 „ Absit, absit. Auertat Deus à vobis, ut inspirationem Dei repudietis, & volun-
 „ tes hominum carnalia tantùm sapientium statuatis, ut in errorem inducamini, &
 „ deducamini. Obsecro clementiam vestram, ut secundum à Deo vobis collatam
 „ prudentiam perpendatis, quomodo beatus Iacobus Apostolus reprehendat eos,
 „ qui propriis animorum motibus proponunt aliquas effecturas sine prospectu di-
 „ uinæ permissionis, dicens: *Ecce nunc qui dicitis, Hodie aut cras ibimus in illam ci-
 „ uitatem, & faciemus quidem ibi annum, & mercabimur, & lucrum faciemus: qui igno-
 „ ratis quid erit crastinum. Quæ enim est vita vestra? Vapor est ad modicum parens,
 „ deinceps exterminabitur.* Pro eo ut dicatis, Si Dominus voluerit, & si vixerimus,
 „ faciemus hoc aut illud. & Cauete ab hominibus qui sequuntur spiritum suum:
 „ quia non omnium est fides. Cognouit Dominus qui sunt eius, & quicumque
 „ eius sumus, quantulacumque veritatis luce fruimur, & veritate illuminante
 „ sinceriter vos amamus, fideliter vestram sempiternam felicitatem exoptamus.

Matth. c. 3.

Iacob. c. 4.

A Et idcirco tanta mala, tanta scelera isto anno ex hac occasione perpetrata dolemus, & timemus valdè ne in vos furor Dei conciteretur. Recordamur namque ardentissimæ religionis vestræ, quem cognouimus semper in assiduitate orationum, in Psalmis & Hymnis, & Canticis spiritalibus cantantem & psallentem Deo in corde puro, in contritione cordis, in compunctione placidæ mentis, in sollicitudine misericordiarum, & omnium bonorum strenuitate. Et ideò, vt dictum est, timendum nobis videtur ne tepescat, ne frigescat: oprandum verò vt feruescat, perseverando vsque in finem, vt salus sempiterna sequatur. Et quia superius de legitimo & opportuno iuramento mentio facta est, videtur mihi non celandum Excellentiæ vestræ, quòd multa murmuratio est nunc inter homines propter contraria & diuersa iuramenta: & non sola murmuratio, sed tristitia, & detractio aduersum vos. quod mihi vsquequaque displicet. Quorum murmuratio ad illud pertinere eis videtur, quòd beatus Hieronymus in expositione Hieremiæ dicit in illo loco, vbi Propheta ait: *Et iurabis, vivit Dominus, in veritate, & in iudicio & iustitia.* Ait ergo prædictus Doctor, simulque animaduertendum, quòd iusiurandum hos habeat comites, veritatem, iudicium, atque iustitiam. Si ista defuerint, nequaquam erit iuramentum, sed periurium.

LVDOVICVS
PIVS.

B
**ACTA IMPIAE AC NEFANDAE
EXAVCTORATIONIS LVDOVICI PII IMP.**

Quæ sequuntur gesta sunt apud Compendium palatium anno DCCCXXXIII. contra Christianissimum Imperatorem LVDOVICVM, postquam Regno ad tempus priuatus est. Acta sunt autem studio non imitandæ deiectionis eius ab Hebone auctore eiusdem mali, & ceteris Episcopis vel errore annitentibus, vel timore consentientibus. Non sunt autem hac vt salubris Concilij decreta amplectenda, sed vt exitialis commenti molimina respuenda.

OMNIBVS in Christiana Religione constitutis scire conuenit, quale sit ministerium Episcoporum, qualisque vigilantia atque sollicitudo eis circa salutem cunctorum adhibenda sit, quos constat esse vicarios Christi & clauigeros regni cœlorum: quibus à Christo tanta collata est potestas, vt quodcunque ligauerint super terram, sit ligatum & in cœlo, & quodcunque soluerint super terram, sit solutum & in cœlo. Et in quanto sint ipsi periculo constituti, si ouibus Christi pabulum vitæ ministrare neglexerint, & errantes ad viam veritatis arguendo obsecrando reducere pro viribus non studuerint, iuxta illud Propheticum, *Si non annuntiaueris, inquit, iniquo iniquitatem suam, & ipse in impietate sua mortuus fuerit, sanguinem eius de manu tua requiram.* & multa his similia ad magistrum pastorale pertinentia, quæ in diuinis sparsim continentur. Quapropter eisdem Pastoribus Christi summoperè studendum est, vt erga errata delinquentium moderationem discretissimam teneant, vt sint iuxta beati Gregorij doctrinam documentum benè agentibus per humilitatem socij, contra delinquentium verò vitia per zelum iustitiæ erecti: quatinus posthabito torpore, aut segnitie, vel humano fauore, aut mundiali timore, sic exerceant ministerium suum, vt & presentibus salubriter consulant, & futuris sint exemplum salutis. Verùm quia in agro Dei, qui est Ecclesia Christi, noxia quæque instinctu hostis antiqui pullulare non cessant, quæ necesse est vt adhibito furculo pastorali radicibus extirpentur, & propter maleuolos quosque, qui benè acta aut intelligere nolunt, aut maleuola intentione potius intelligere, quàm ipsam veritatem delectantur amplecti, oportet eosdem Pastores, vt quodcunque de generali vtilitate, vel publica coercitione quippiam in Conuentibus suis decreuerint, id iuxta morem Ecclesiasticum scriptis committant. videlicet vt posteris omnem ambiguitatem & occasionem iuste detrahendi vel reprehendendi penitus amputent. Proindè notum esse necessarium duximus omnibus filiis sanctæ Dei Ecclesiæ, presentibus scilicet & futuris, qualiter nos Episcopi super Imperio domini & gloriosissimi

833.

Ezech. 3. 18

Ec iiij

LUDOVICVS
PIVS.

LOTHARII Imperatoris constituti, anno Incarnationis Domini Iesu Christi A
 DCCCXXIII. Indictione XII. anno siquidem eiusdem Principis primo, in
 mense videlicet Octobri, apud Compendium Palatium generaliter conuenimus,
 & memoratum Principem humiliter audiuimus, & hoc quidem illi siue optima-
 tibus illius, seu omni generalitati populi quæ undique illuc confluerat, mani-
 festare iuxta iniunctum nobis ministerium curauimus: qualis sit vigor & pote-
 stas siue ministerium sacerdotale, & quali meretur damnari sententiâ, qui mo-
 nitis sacerdotalibus obedire noluerit. Deinde tam memorato Principi quàm
 cuncto eius populo denunciare studuimus, vt Domino deuotissimè placere stu-
 derent, & in quibus eum offenderant placare non differrent. Examinata quippe
 sunt multa, quæ per negligentiam in hoc Imperio contigerunt, quæ ad scanda-
 lum Ecclesiæ, & ruinam populi, vel Regni interitum manifestis indiciis perti-
 nebant: quæ necesse erat vt citò corrigerentur, & in futuro omnibus modis vi-
 tarentur. Inter cetera etiam commemoratum est à nobis, & omnibus ad memo-
 riam reductum, qualiter Deus Regnum istud per administrationem bonæ me-
 moriæ KAROLI præstantissimi Imperatoris, & per prædecessorum suorum la-
 borem, pacificum & vnitum atque nobiliter dilatatum fuerit, & domino L V-
 D E V V I C O Imperatori à Deo ad regendum sub magna pace commissum, Do-
 minoque protegente sub eadem pace, quandiu idem Princeps Deo studuit, &
 paternis exemplis vti, ac bonorum hominum consiliis acquiescere curauit, con-
 seruatum manserit. Et quomodo in processu temporis, sicut omnibus manife-
 stum erat, per eius inprovidentiam vel negligentiam, in tantam venerit ignomi-
 niam & vilitatem, vt non solum amicis in mœstitiam, sed etiam inimicis vene-
 rit in derisionem. Sed quia idem Princeps ministerium sibi commissum negligenter
 tractauerit, & multa quæ Deo & hominibus displicebant & fecerit & facere
 compulerit, vel fieri permiserit, & in multis nefandis consiliis Deum irritauerit,
 & sanctam Ecclesiam scandalizauerit: & vt cetera quæ innumera sunt omitta-
 mus, nouissimè omnem populum sibi subiectum ad generalem interitum contra-
 xerit, & ab eo diuino iustoque iudicio subitò Imperialis sit subtracta potestas.
 Nos tamen memores præceptorum Dei, ministeriique nostri, atque beneficio-
 rum eius, dignum duximus vt per licentiam memorati Principis Lotharij Lega-
 tionem ad illum ex auctoritate sacri Conuentus mitteremus, quæ eum de suis
 reatibus admoneat: quatenus certum consilium suæ salutis caperet, vt quia po-
 testate priuatus erat terrena, iuxta diuinum consilium & Ecclesiasticam auctori-
 tatem, ne suam animam perderet, elaborare in extremis positus totis viribus stu-
 deret. Quorum Legatorum consiliis & saluberrimis admonitionibus libenter as-
 sensum præbuit, spacium poposcit, diemque constituit, qua de salubribus eo-
 rum monitis certum eis responsum redderet. Cùm autem suprascriptus instaret
 dies, sacer idem Conuentus vnanimiter ad eundem venerabilem virum perre-
 xit, eumque diligenter de quibus Deum offenderat, & sanctam Ecclesiam scan-
 dalizauerat, ac populum sibi commissum perturbauerat, admonere, & cuncta illi
 ad memoriam reducere curauit. Ille verò eorum salutiferam admonitionem, &
 dignam congruamque exaggerationem libenter amplectens, promisit se in om-
 nibus illis acquieturum salutari consilio, & subituro remediale iudicium. Por-
 rò de tanta salubri admonitione hilaris ilicò dilectum filium suum Lotharium
 Augustum sibi festinato affuturum supplicauit, vt ille ruptis quibuslibet morulis
 cum suis Primatibus veniret: quatinus primùm inter eos mutua reconciliatio
 secundum Christianam doctrinam fieret, vt si quid in cordibus eorum nœui aut
 discordiæ inerat, pura humilisque postulatio veniæ expiaret, ac deinde coram
 omni multitudine iudicium sacerdotale more pœnitentis susciperet. quod &
 non multò post factum est. Veniens igitur idem dominus Lodeuicus in Basili-
 cam sanctæ Dei genitricis Mariæ, vbi Sanctorum corpora requiescunt, Medardi
 videlicet Confessoris Christi atque Pontificis, necnon Sebastiani præstantissimi
 Martyris, astantibus Presbyteris, Diaconibus, & non parua multitudine Cleri-
 corum, præfente etiam præfato domino Lothario filio eius, eiusque Proceribus,
 atque totius populi generalitate, quotquot videlicet intra sui septum eadem
 continere potuit Ecclesia: & prostratus in terram super cilicium ante sacrosan-
 ctum altare, confessus est coram omnibus ministerium sibi commissum satis

A indignè tractasse, & in eo multis modis Deum offendisse, & Ecclesiam Christi scandalizasse, populùmque per suam negligentiam multifariè in perturbationem induxisse. Et ideo ob tantorum reatum expiationem publicam & Ecclesiasticam se expetere velle dixit pœnitentiam, quo miserantè Domino per eorum ministerium & adiutorium percipere mereretur absolutionem tantorum criminum, quibus Deus ligandi ac soluendi intulerat potestatem. Quem etiam iudem Pontifices, utpote medici spirituales, salubriter admonuerunt, asserentes ei quoddam puram & simplicem sequeretur vera remissio peccatorum, ut apertè confiteretur errata sua in quibus maximè se Deum offendisse profitebatur, ne fortè interius aliquid tegeret, aut in conspectu Dei quippiam dolosè ageret, sicut iampridem in Compendio Palatio ab alio sacro Conuentu correptus coram omni Ecclesia eum fecisse omnibus notum erat, ne sicut tunc, ita & nunc per simulationem & calliditatem duplici ad Deum corde accedendo, ad iram potius quàm ad veniam suorum peccatorum prouocaret: quoniam, Scriptura testante, simulatores & callidi prouocant iram Dei. Verùm post huiusmodi admonitionem professus est se in omnibus iis præcipuè deliquisse, vnde à memoratis Sacerdotibus fuerat familiariter siue verbis siue scriptis admonitus, ut digna increpatione correptus, super quibus cartulam summam reatum suorum vnde illud specialiter redarguerent continentem ei dederunt, quam ille in manibus gestabat.

B **CAP. I.** Videlicet sicut in eadem cartula plenius continetur, reatum sacrilegij incurrendo & homicidij, eò quod paternam ammonitionem & terribilem contestationem sub diuina inuocatione ante sacrum altare in præsentia Sacerdotum & maxima populi multitudine sibi factam secundum suam promissionem non conseruauerit, eò quod fratribus & propinquis violentiam intulerit, & nepotem suum quem ipse liberare potuerat, interficere permiserit, & quoddam immemor voti sui signum sanctæ Religionis propter vindictam suæ indignationis fieri postea iusserit.

I I. Quoddam auctor scandali, & perturbator pacis, ac violator sacramentorum existendo, pactum quod propter pacem & vnanimitatem Imperij Ecclesizque tranquillitatem communi consilio & consensu cunctorum fidelium suorum fuerat inter filios suos factum, & per sacramentum confirmatum, super illicita potestate, corruerit, & in eo quod fideles suos in contrarietatem eiusdem primi pacti & iuramenti aliud sacramentum iurare compulerit, in periurij reatum præstatorum violatione sacramentorum incidit, & quantum hoc Deo displicuerit, liquidò claret, quia postea nec ipse nec populus sibi subiectus pacem habere meruit, sed omnes in perturbationem, pœnam peccati sustinendo, iusto Dei iudicio postea inducti sunt.

C **I I I.** Quia contra Christianam Religionem & contra votum suum sine vlla utilitate publica aut certa necessitate prauorum consilio delusus in diebus Quadragesimæ expeditionem generalem fieri iussit, & in extremis Imperij sui finibus in Cœna Domini, quando Paschalia sacramenta ab omnibus Christianis ritè sunt celebranda, Placitum generale se habiturum constituit. in qua expeditione quantum in ipso fuit, & populum in magnam murmurationem protraxit, & Sacerdotes Domini à suis officiis contra fas amouit, & pauperibus grauissimam oppressionem irrogauit.

I I I I. Quod nonnullis ex suis fidelibus, qui pro eius suorumque filiorum fidelitate & saluatione, Regni que nutantis recuperatione, humiliter eum adierant, & de insidiis inimicorum sibi præparatis certum reddiderant, violentiam intulerit, & quoddam contra omnem legem, diuinam videlicet & humanam, eos & rebus propriis priuauerit, & in exilio tradi iusserit, atque absentes morti adiudicari fecerit, & iudicantes proculdubio ad falsum iudicium induxerit, & Sacerdotibus Domini ac Monachis contra diuinam & canonicam auctoritatem præiudicium irrogauit, & absentes damnauit, & in hoc reatum homicidij incurrendo, diuinarum seu humanarum legum violator extitisset.

v. De diuersis sacramentis sibi que contrariis atque perniciosis à filiis, siue à populo eo præcipiente & compellente, irrationabiliter sæpè factis, pro quibus non modicam in populo sibi commisso peccati maculam induxit, reatum periurij nihilominus incurrisse, quoniam hæc proculdubio in auctorem, per quem facti

LVDovicvs
Pivs.

compulsa sunt, iure retorquentur. Sed in mulierum purgatione, in iniustis iudiciis, in falsis testimoniis atque periuriis, quæ eo permittente coram se perpetrata sunt, quantum Deum offenderit ipse nouit.

VI. De diuersis expeditionibus, quas in Regno sibi commisso non solum inutiliter, sed etiam noxiè sine consilio & vtilitate fecit, in quibus nimirum multa & innumerabilia sunt in populo Christiano flagitia perpetrata, in homicidiis & periuriis, in sacrilegiis, in adulteriis, in rapinis, in incendiis siue in Ecclesiis Dei siue in aliis diuersis locis factis, in direptionibus & oppressionibus pauperum miserabili & penè apud Christianos inaudito patratu: quæ omnia ad auctorem, sicut præmissum est, reflectuntur.

VII. In diuisionibus Imperij ab eo contra communem pacem & totius Imperij salutem ad libitum suum temerè factis, & in sacramento etiam quod iurare compulit omnem populum, vt contra filios suos sicut contra inimicos suos agerent, cum ipse eos paterna auctoritate consultuque fidelium suorum pacificare potuisset.

VIII. Quod non suffecerint ei tot mala & flagitia per suam negligentiam & improvidentiam in Regno sibi commisso perpetrata, quæ enumerari non possent, pro quibus & Regni periclitatio & Regis dehonestatio euidenter prouenerat: Sed insuper ad cumulum miseriarum nouissimè omnem populum suæ potestatis ad communem interitum traxerit, cum debuisset esse eidem populo dux salutis & pacis, cum diuina pietas inaudito & inuisibili modo, ac nostris seculis prædicando, populo suo misereri decreuisset.

Igitur pro his vel in his omnibus quæ supra memorata sunt, reum se coram Deo, & coram Sacerdotibus vel omni populo cum lachrymis confessus, & in cunctis se deliquisse protestatus est, & pœnitentiam publicam expetiit, quatinus Ecclesie, quam peccando scandalizauerat, pœnitendo satisfaceret, & sicut fuerat scandalum multa negligendo, ita nimirum se velle professus est esse exemplum dignam pœnitentiam subeundo. Post hanc verò confessionem, cartulam suorum reatum & confessionis ob futuram memoriam Sacerdotibus tradidit, quam ipsi super altare posuerunt, ac deinde cingulum militiæ deposuit, & super altare collocauit, & habitu seculi se exuens habitum pœnitentis per impositionem manuum Episcoporum suscepit: vt post tantam talémque pœnitentiam nemo ultra ad militiam secularem redeat. His itaque gestis, placuit vt vnusquisque Episcoporum, qualiter hæc res acta fuerit, in propriis cartulis insereret, eamque sua scriptione roboraret, & roboratam memorato Principi Lothario ob memoriam huius facti offerret. Ad extremum omnibus nobis, qui interfuimus, visum est, omnium cartularum, immò tanti negotij summam in vnum breuiter strictimque congerere, & congesta propriis manuum nostrarum subscriptionibus roborare, sicut sequentia factum esse demonstrant.

*

*

*

0

DEVOTIO ET MVNIFICENTIA

Quam LVDovicvs Pivs erga S. Sebastianum Martyrem exhibuit, cum in Monasterio S. Medardi Sueffionensis à Lothario filio suo detineretur.

Ex Libro Translationis ac Miraculorum eiusdem Sancti, quorum Ms. Codex extat in Bibl. D. Michaëlis Subleri Abbatis Vindocinensis.

Auctore incerto S. Medardi Monacho, sed tamen coætaneo.

CAP. XLIII. **P**RÆTEREA memorandi Cæsaris CHLVDovicI qualis quantave circa Sanctum deuotio fuerit, largissima operis patefecit executio. Comperto

A namque, diuini numinis presentiam per Martyrem Christi incircumscripta inibi Leborovce
P. 176. patari miracula, regali exutus purpura, calciamentisque tertio fere lapide reiectis, cum coniuge nudis ad Monasterium, quo iam locatus fuerat, processit plantis. Et quia aliquos flagitiosos audierat Imperatrix I V D I T H VI quadam inpræfocabili in Conuentu publico crimina sua detexisse, & odij liuore interius perustus, palam exterius metuendo nimis examine ignibus atrocibus concremari, pro eo quod prius quam loco deuenirent, suorum criminum appetitus dignis confessionum ac penitentiam remediis coercere neglexissent, anxietatis nimie procellis elisa, cum præcognouisset illuc Cæsarem iter disponere, nec se ab eo absque sui rubore dirimi posse, totam se ad propitiam Redemptoris contulit omnipotentiam. Agensque cum venerabilibus Sacerdotibus culparum suarum secreti mysterij munus, cum Psalmista orabat, vt ab occultis suis mundari, & ab alienis mereretur absolui. Elemosynarum interea impendiis, ceterorumque bonorum operum exhibitionibus, per spacium interiecti temporis, quod præscierat, incunctanter operam dedit. Sicque demum religiosæ Maiestati vota comess effecta, ad sancti Martyris limina præclaris meritis præcipua præparauit. Cùmque Abba reuerentissimus H I L D V I N V S, & Fratrum cohors tantæ Celsitudini assurgens, festiuo apparatu, vtriusque eorum præ foribus seruans aduentum, veniret, & tandem susceptos ad tumbam Martyris canoris vocibus concrepando deduceret: in humili quo erant habitu solo tenus cum multa nobilium falange, substratis comminus sibi palliis, antequam margines adtingerent altaris, extemplo in faciem ruentes, gemebundas, ac lacrymarum rore madidas preces, militis ipsius merita recolentes, piùmque intercessorem inuocantes, vniuersali Domino protractis suspiriis effudere. Indè ab oratione surgentes, versu congruo, omnium assistentium voto, eorum commendatur oratio. Igitur aulam tantæ sublimitati prouisam introgressi, Imperialia, & ea quæ tunc cultiora fuerant ornamenta reinduti, & diademate compti, Missarum sollempnia Cæsar consistorium scandens in honore Martyris fecit decantari. Qui, cùm ad Euangelium ventum est, calicem aureum cum patena patris sui Magni K A R O L I monogrammate insignita manibus propriis inter legendum ponderis ingentis tenuit, & cum oblatione sacrandam eidem dicauit. Post expletionem quoque celebrem ad vestigia eius cum coniuge accessit. Vbi cùm sese proluxa oratione Deo per Sanctum commendauissent, complexiua & omni æuo reminiscenda deuotione, singillatim à stemmate vsque subuculam cultu regali exuti, vterque Martyri inibi reposuere. Textum deinceps sacrorum Euangeliorum aureis characteribus exaratum, laminisque metalli eiusdem absque admixtione cuiusque materiei inclusum, timiamateriumque XL. & VIII. scylosum eiusdem speciei, & vastam olei amphoram ad luminaria concinnanda mente promptissima obtulit. Monetam **C** etiam publicam, cum incudibus, & trapezera perpetuo famulatu, sacris ipsius deseruitura subdidit. Abbatiam quoque prothomartyris Stephani Cauciacum, quæ septingentarum familiarum esse perhibetur, ad Templi fabricam spaciandam dedit, & Præcepto regis auctoritatis, ne à quolibet temerariè abriperetur, cum obtestatione, & anathematis innodatione, anuli sui impressione signato roborauit. Quod cùm sæpius Monasterium inuiseret, tanta deuotioni pristinae postmodum incrementa adiecit, vt cùm quadam die ad sanctæ Sophiæ Capellam, quæ Palatio inhærebat, oraturus procederet, ad limen substiterit, eamque à foris intuitus, optatum illud Dauidis, quo in construendo Domini tabernaculo anhelabat, baculo flauentis auri innixus, decantauerit, dicens: *Hæc requies mea in seculum seculi, hæc habitabo quoniam elegi eam.* Mirum dictu! veluti assistentis Martyris hæc essent auribus data, ipsius eiusdem Solis vesperi prodire magna triumphatoris egregij signorum trophea. Nam decem & octo sexus vtriusque sanitarum curationes, præsens sub eadem nocte, priusquam cubitum pergere disposuerit, cernere promeruit. Contuebatur itaque istorum glaucamina, fugatis tenebris iubare rutilantis luminis splendentia, aliorum vncas manus, & arentia brachia laxa, suras enerues, & vestigia retorta, vigore magis dato quam reddito, directius protensa. Quorumdam aures sanguine fluentes, quas surditas diutina damnauerat, nunc lenis & tenuis sonus approbat valdè perspicua. Pessimum in quodam, sed deuictum & exclusum potenter sinistrum spiritum,

LVDOVICVS
PIVS.

lepræ maculas abolitas, furentium insipientes ritè demutatas mentes. His ad votum fruitus Cæsar, nullo incredulitatis errore eius pectore mouente, amoris supremi & incomparabilis affectum erga Martyrem sanctum sollicitè in posterum, se deuouet conseruaturum. Inenarrabiles gemitus & suspiria fletuum nimbis resperfa multiplicans, cum, veluti carne præsentem cerneret, excolebat, venerabatur, deprecabatur. Et quia sine hæsitacione quòd exoptulabat donari ab eo sibi posse credidit, voti compos effectus id ipsum adeptus est salubriter. Quid autem fuerit, quod ita eum rogasse præmisimus, series subsequens, immò idem in serie, secretissimum suum enarrat sacramentum.

Inscriptio
hæc desumpta
est ex anti-
grapho, quod
eruit in
Bibl. D. Al.
Petanij.

CONQUESTIO DOMNI CHLVDOVVICI IMPERATORIS ET AVGVSTI PISSIMI,

De crudelitate & defectione, & fidei ruptione Militum suorum, & horrendo scelere filiorum suorum, in sui deiectione & depositione patrato.

Ex eodem Codice Miraculorum S. Sebastiani.

XLIIII. **F**RACTVS robusti olim brachij vires ego **CHLVDOVVICVS** Cæsar Imperator Augustus, Dei dispensante gratiâ Orbi Romano imperans, cum latè in populos iuris habenas immoderatiùs relaxauissem, indulgentiâ nostra quidam dissoluti, impugnando pietatem, in infidelitatem prorupère crudelitatem. Quod malum eò vsque incanduit, vt ipsos quoque prædulces natos meos in me scire compulerint, & secum de nece sui genitoris tractare fecerint. Ad locum sic fortè venit, qui ex euentu ruptæ fidei, pacis, & sacramentorum, Mentitus-Campus extunc appellatur. Hic me omnis penè meorum Militum manus deserens, eo vt retuli perduellio filios meos horrendum facinus inuoluit, & præfices sceleris esse delegit: infonti mihi multa morti obnoxia imputantes. A nunquam læsis multipliciter læsus & delusus, nefandorum actuum meorum non immemor, æquissimo Dei iudicio hæc me dignè perpeti comminiscens, casus æquanimiter ferebam. Sueffionis ciuitate deinde inimica cohorte vallatus, ad Sanctorum dominorum meorum Medardi & Sebastiani Cænobium perductus sum. Et quia sciebant me illum locum diligere plurimum, consiliabantur mihi me fortuito post desperationem spontè arma positurum. Quo cum me publica custodia arctauissent, quatenus quod callidè tractauerant opere consummarent, quosdam submiserunt qui vxorem meam in Monasterium Virginum Sanctimonialem factam, vel (quod verius) audissent mortuam, mihi nunciarent. Filium quoque meum paruulum & innocentem **KAROLVM**, bonæ indolis puerulum, quem nouerant præ omnibus mihi amantissimum, ad tonsuram, & Monachorum firmarent cœtui addictum. Quod ego audiens, & me continere non valens, (quippe qui Regni decore spoliatus, coniuge priuatus, filioque essem orbat) diebus non paucis eiulans, nullo consolatore fruitus: languoris violentissimi paulatim me persentiebam tristitiæ magnitudine æstibus aduri. Et quia præter Deum consolatorem neminem habere poteram, quoniam quidem aditus & colloquium negabatur omnibus, ad Ecclesiam verò tantum & ad Fratres rarè via, & ipsa cum summa prospectione custodum patebat; insedit animò illuc ire. Quò cum deuenissem, omnium vestigiis prouolutus, morbi quo afficiebar plagam medicis sapientibus retuli*. Quibus, vt aliquantum leuaminis apud propicios dominos obtinerent, supplicauit: & vt pro requie coniugis, quam exemptam vitâ arbitrabar, Missas celebrarent, & attentius orarent, venerabilem religiositatem eorum obnixè efflagitavi. Qui afflictionibus & miseriis meis prudenter compassi, per merita & interuentum Sanctorum, quibus deseruiebant, veluti futurorum præscij, proximam polliciti sunt ab omnipotente mihi ad futuram medelam, si tamen fidei sacramentis animum accommodarem. Sic ab eis benè confortatus, post orationem ab illis deductus, noctis ergastuliantris ita demum sum restitutus. Sequentem noctis

A noctis vmbra, cogitatu sedulo lucicomum desiderabam cernere sidus. Ingressus-
 que sanctæ Trinitatis vicinum carceris Oratorium, post matutinalem expletio-
 nem solus inibi pernoctans, cum per fenestram intuitum extrâ dirigerem, quen-
 dam custodum vltra vires, immeritò tamen, mihi infestum *, sub imbrice com-
 minus video iacentem: & ne vel per modicum maceriei foramen elaberer, ipso sta-
 tu seruare cupientem. Quem somno & mero sopitum deprehendens, inter alta
 cordis suspiria ridiculum mihi omen melius aspectans oboritur. Enimuerò cum
 ira diffusum solo tenus, & eius ensem frequenti ceruicalis, super quo fuerat expo-
 situs, repulso viderem penes fundamina Basilicæ impexum, scalam concitè, quæ
 ad accendendas faros angulo fuerat reposita, funiculum otio torpentem super à
 laquearibus solui. Comminusque hastas, quibus vexilla tempore Letaniarum fe-
 renda aptantur, conspiciens, vni earum funiculum cum laqueo subnexui, perque
 eandem fenestram ieci. Hac comprehensum arte mucronem sustuli, inque altas
 & squallentes feci iactari latrinas. Vocatoque eius nomine, aio ad eum: O custos:
 peruigil, tuorum spes fidissima, vigilasne? Ad hæc ille: Vigilo, & benè vigilo. Cui
 iterum ego: Et quid struis? Et ille: Quid de his, inquit, tibi? Rursus ego: Si tibi for-
 tè repentina necessitas occurreret, forsitan gladius manu abesset. Illo verò ad ca-
 put brachia conuertente, & eum hic illicque quæritante: Si me, dixi, sic custodif-
 ses, hodie nequaquam me hîc habuisses. Ille autem, Quicquid, inquit, sit, quod de
B mucrone actum est, satis superque te vt iussus sum seruari, & seruare curabo. At
 ego: Vade ergo, & pro munere fidelitatis huius, & vigiliarum tuarum, illo in loco,
 competenti sanè armamentario, quem turpiter amisisti recollige mucronem. Ea-
 dem ipsa die, quidam Fratrum explorantes totius causæ veritatis tenorem, per
 Harduinum, qui cotidiano ministerio ante me Missas psallere cõsueuerat, scripto
 miserunt. Cùmque de more ei oblationes Deo mactandas, maximè pro coniugis
 meæ absolutione, quam humanis exemptam rebus credebam, offerrem: ille meam
 cautiùs stringens manum, Secus altare est, dixit. Post consummatam hostiam, om-
 nes cum foras egressi fuissent, substiri solus, & sacello proiectam colligens rotu-
 lam, viuere vxorem, & nihil in filium meum sinistri operatum cognoui: & per plu-
 res iam pœniteri quòd taliter fidem ruperint, & à me discesserint, ferocibusque
 animis certatim restitutionem Regni moliri. Quod, Deo fauente, résque in melius
 per obtentum Sanctorum suorum transfundente *, ad perfectum deduxère. Ve-
 rum quanquam augustiùs Regni recuperato fastigio pristinae dignitatis perfrue-
 rer gloriâ, meorum attamen non immemor votorum, ac precationum, quibus ex-
 cellentissimum Martyrem Sebastianum rogaueram, & me incunctanter acceptu-
 rum credebam: insurgente rursus perduellio, cum passim Regni quietudo propu-
 gnaretur, & pacis tranquillitas confunderetur, pro his Sanctum supplicaturus ad
 prædictum accessi locum. Et quia sæpenumerò in huiuscemodi priuatis seu pu-
C blicis eius præpotens auxilium fueram expertus, super his quoque solitum quo
 impartiri dignaretur precabar enixiùs. Proxima ruente nocte, illud quod ante dies
 rogaueram nocturno visu accipio, euidentissimis indiciis ab eo cœlitus, vt reor,
 mihi condonatum. Et cum ingruentium cladum ruina nulla pateretur ratione
 optatas inibi duplicare moras, hinc digressus, discrimini me pro commissis à Deo
 populis temprabam impedere, & certamini si res exegisset viriliter exhibere. Hinc
 me proficiscetem Præpositus huius almi Collegij Teutherus nomine profecurus,
 nostri comes efficiebatur itineris. Cùmque penes me equitaret, & procul à sancto
 loco diuelleremur, caput retorquens, & in eundem, proh dolor! vltimum aspectû
 conuertens, in timidi cordis mœrore turbatus, superexcrecentes profundæ mœ-
 stitiæ fluctus inhibere vltra non valui. Tristis & mœrens amaras fundere lacrimas,
 lethaliter conclusus, quid agendum mihi potiùs foret, valde suspensus: vorum
 Sancto deuoueram, cuius operandi diem præfixum videbã. Vitæ ab eo finem per-
 ceperam, cuius me transgredi metas non licere sciebam. Deniq; commissum mi-
 hi regendi Christianum à Deo Imperium, haud ignorabam, cuiusque aded cum
 omnem labefactari Orbem considerarem, & vicinam desolationem quam præ-
 scieram formidarem, reum me super hoc inueniri, próque hoc æternis suppliciis
 damnari ab illo metuebam, qui vniuersorum auctor extaret, & Dominus Iudex-
 que venturus vnicuique secundum opera esset redditurus. Ille taliter me tristari
 conspiciens, diutiùs quidem consultum tenuit. Erat enim vir in omnibus fidelissi-

LVDOVICVS
 PIVS.

* infestum

* commu-
 tante,
 Huc vsquo
 D. Petanij
 Antigna-
 phum.

LVDOVICVS
PIVS.

mus. Et cum iam vberimū meorum fletuum imbrem ferre nequiret, ipse quoque
ex hoc permotus in lacrymas ruit. Quid, inquit, optime Cęsar, tibi & tuis grauer
» destitutis hæc prodesse poterunt? Per te consolabantur vniuersi. Hilaritas tua, si
» męstis parebat, dolorem omnem euacuabat. Noli, Domine & gloriosissime Impe-
» rator, noli hoc seruis tuis, lethalis tristitię vulnus, in te, cui summa semper iocūdi-
» tas, vultus serenissimi obrubilationem talem obstentare. Hoc tuorum Militorum
» corda brachięque dissoluentur; hostium vires robora concipiēt. Singulare id dun-
» taxat tuis debet esse secretum, quod ita tui pectoris turbare potuit lætissimū sem-
» perque quietissimum statum. His fortasse, si fideliter tibi compassi fuerint, dabi-
» tur, vt consolationis remedia valeant reperire. Et si fecus fieri nequibit, leuis de-
» inceps, cum huius rei plures cęperint effici participes, ferēs. Tum ego quę fide-
» noueram persuasione edita, consolatoris mei verba suscipiens, ei causam reddidi,
& quid lateret corde detexi protinus ore. Sanctum illum locum me amauisse plu-
» rimum dixi, quem me non vltra videre sancti Martyris agnoueram reuelatione.
Votum insuper vouisse, cuius effectum prohibuisset fluctuatio conlati Imperij. Et
» nisi formidini ab hostibus imputaretur, aut eius, quod supra modum perterritum
» erat, ab Omnipotente ruina exigeretur: arma, purpuram, & stermata quam-
» libentissimè ibidem deponere voluisse. Inde ab eo cum salubrius consilium expe-
» tij dari, tale percepi. Bonum, inquit, votum tuum, gloriosissime Cęsar: sed sicut
» docet beatus Gregorius, Deo nihil bona voluntate ditius. Magnum quidem est
» quod optas, renūciare seculo, & omnibus quę possides. Siquidē per hoc Christi
» imitator esse possēs. Verūm multorum salus à quibus perficitur, multiplici in sin-
» gulis præmia pollicetur. Illud tibi, istud omnibus consulit. Magnum illud, sed ma-
» ximum est istud. Hoc si non potest operari voluntas, in isto poterit remunerari.
» Denique in Deo id fuit mirabile magis, quod dignatus est mori pro seruis. Carita-
» tis augmentum maius idem ipse commendauit esse, si quis pro fratre non dubitaf-
» set animam ponere. Fecit quod docuit, pro nobis animam posuit. Pertulit Domi-
» nus mortem, vt seruis reciperet dignitatem: non necessitati succumbens, sed
» plasmati suo ineffabiliter subueniens. Quod sequamur exemplum in se se osten-
» dit, & danti operam palmam victorię promisit, & permanens præmium reposuit.
» Quia ergo gregem suum regimini vestro commisit, pro eo, si necesse sit, vsque ad
» mortem decertandum vobis insigne erit, atque laudabile. His luculenter à præ-
» dicto viro instructus, & fortiter in agendum animatus, me iterum iterumque san-
» ctitati illius & Fratrum attentius commendans, tamen non vt antè tristis, non
» tamen aded discedere hinc præualui lætus. Quippe qui quos dilexeram vnice, su-
» premum me sciebam transmittere vale.

XLV. IGITUR cum hæc Fratribus ætatis & religionis merito primoribus relata fuif-
sent, Martyrem sanctum vnanimitè exorandum constituerunt: quatinus eius
oracula, si quomodo fieri posset, eorum in salutem vertērentur in alia. Quod cum
sollicitè peractum sit, digni attamen nullatenus super hoc auditi fuere: quoniam
quidem hac prædestinationis nunquam immutandę constitit Dei. Nam eodem
itinere contra filium legitimum & omonymum ducens exercitum, in quadam in-
sula Rheni vitā corporali functus, perennem, vt remur, cum Sancto, quem in-
comparabili fuerat amore complexus, eius meritorum obtentu est adeptus. Cu-
ius exuuię Mettis in Basilica sancti Arnulphi, à quo genus duxerat, celebratę,
tam opum preciosarum, quàmque fisorum regalium ditatione sunt insignitet
commendatę. Et quoniam, vt eo manifestante cognouimus, votum explere re-
nuit, nec totiens præoptatum sepulturę locum in fundo Martyris habere pro-
meruit.

VERSVS VVALAFRIDI STRABONIS ABBATIS AVGIENSIS,

Ad Ruadbernum Laicum.

Ex Lib. vi.
Antiq. Lect.
Cansii.

EX quo fama tui celebrem mihi nominis auram
Attulit, & fides robur, rerumque tuarum

A Cognoui seriem, magno te pronus amore
 Amplectens, iugi mecum venerabar honore.
 Et quia quæsitum merui cognoscere tandem,
 Creuit auit, quanto propius pia notio creuit.
 Quis numerabit enim, quantos persæpè labores
 Sustuleris? quantisque tuam RODBERNE periculis
 Credideris vitam, dominorum damna gemendo?
 Dum fraus sæua pium premeret sibi noxia Regem,
 Reginamque humilem Ligurum clausisset in urbem,
 In manibus posuisti animam, nec grande putabas
 Exitium, casusque tui discrimina, si quem
 Moliri posses iuris pro parte vigorem.
 Quando horum cauta mecum sub mente recordor,
 Miror, & in lacrimas commoto pectore soluor:
 Et quantum accipio, Domini solatia vires
 Has tribuisse tibi certo pro munere credo.
 Heu! quibus insidiis artificiosa sepra viarum
 Alpibus in mediis sollers custodia cinxit?
 Quanta per ingentes fluuiorum angustia cursus
 Terruit, & quotiens trepidum tenuere latebræ?
 B Pauperies pressit, præsens motus, omnia dura.
 Nullum tempus erat securo munere plenum.
 Nox obscura diem, noctem lux ipsa timebat.
 Nulla domo campove quies, timor vndique pulsans.
 Sola fides rectique sibi mens conscia tantum
 Suasit opus, docuitque aliquam sperare salutem.
 Cetera sed nimio terrore pericla furenti
 Sæuitiæ cessere hominum; qua sæpe coactus
 Commutasti habitum, famulique vice apta per artem
 Seruitia explesti supplex, & mille gerebas
 Ingeniis quod præcipua virtute nequires.
 Sed mens plena fide, nullo defessa labore
 Non ante assumptum, quia vim formidinis vnus
 Deseruit, requiemve habuit, quam prima potentum
 Corda per Hesperiam scriptis verbóque coegit
 Sacrilegum genuisse nefas. His deinde peractum est
 Consiliis, vt fessa diu & compressa malorum
 Ponderibus Regina, feris educta tenebris,
 Non sine honore foret. Tandemque occultus, & arte
 C Vfus adumbrata, venisti, & dulcia coram
 Suscipiens mandata, pio celer ipse libensque
 Cæsari, & adiunctis portasti primus amicus.
 Nec minus illud iter recidiuo horrore molestum,
 Insidiisque dolisque tibi fuit vndique plenum,
 Cumanum quando arta lacum custodia nisa est
 Præclusisse tibi. Domini sed dextra secundos
 Immittens ventros inimico à littore vexit.
 Rursus in aëriis niuium vis Alpibus altas
 Fecit habere moras, requiei inamabile tempus.
 Has quoque decutiens studiis iniuncta benignis
 Nuntia sollicito retulisti ex ordine Regi.
 His tibi pro causis, & tam felicibus, inquam,
 Ausibus ille redux Rex, & Regina soluta,
 Et cuncti pariter plena pietate fideles,
 Altius ascribent laudes, & nomen honestum.
 Insuper Omnipotens, statuit qui iura fidemque,
 Qui dominos famulosque vna radice creatos
 Non æqua dititione facit, sed amore & honore

LUDOVICVS
PIVS.

Concordare sibi, reddet tibi præmia vera
 Haud dubiæ fidei, quæ non cum laude volantis
 Temporis intereant, sed in omnia secula redundant,
 Hæc ætate quidem inualida dum tempora nondum
 Pube sua teneris florere tincta sub annis,
 Æmula paupertas, dum grandia facta vetaret
 In probitate sua, temet potuisse volentem
 Miramur, quæ posse dedit Deus ordine certo.
 Ergo quis in reliquum de te dubitare sinetur,
 Quantum pro dominis, quantum pro iure fidæque,
 Si locus affuerit melior, maiórque facultas,
 Desudare velis? qui prima incommoda forti
 Sustinuisti animo, rebus non victus amaris.
 Spémque merúmque inter dubio discrimine pendens
 Ante oculos duro versabas pondere mortem.
 Ergo age, fer Domino grates, & munera laudum,
 Iustitiámque simul dominorum attende merentum,
 Tristia deserere, & rursus in læta redire.
 Nam quid erat mæsto tam desperabile Regno,
 Quàm sua depositis iterato posse venire
 Sceptra, statúmque illos adipisci posse priorem?
 Sed Deus occulti iudex, atque arbiter æquus,
 Hos illósque sua iuuit virtute fideles.
 Lætare, exulta mecum. Nam gaudeo tecum,
 Hoc quia compleri, & completum parte videmus,
 Ipse quod optavi, salrimque audire cupiui,
 Quódque per ingentem quæstisti ritè laborem.
 Felix participem qui se cognoscit honesti
 Et consortem operis, quantum sibi conscius ille
 Perfidia confusa globis per pectora tabet.
 Tantum, vel potius multò magis, omnia secum
 Lætitiæ fomenta habeant, qui fida reseruant
 Corda suis dominis, casúsque inuicta per omnes.
 Iam videor nimium fortasse loquacibus vsus
 Exametris, dum magna meos extendit amores
 Materies, breuitérque pudet dixisse quod alto
 Sit dignum ingenio, dignúmque poëmate longo.
 Dat decies denos vilis tibi denique versus
 Strabo, rogans solito vt tecum mediteris amore
 Iussa Dei, valeásque simul per secula cuncta.

A

B

O

NARRATIO CLERICORVM REMENSIVM,

Qualiter Ebbo Remorum Archiepiscopus, quòd in LVDOVICVM PIVM
 Imp. conspirauerat, ab Episcopis depositus anno DCCCXXXV. & post
 ipsius Ludouici mortem Sedi suæ restitutus, ac deinde
 iterum deiectus est.

Ex Ms. Codice Atrebatensi.

DESERENTE omni populo LVDOVICVM Imperatorem, & transeunte ad
 filium eius LOTHARIVM, EBBO etiam Episcopus inter eos ad eundem
 se contulit Lotharium. Qui scilicet Lotharius veniens per Imperialia Palatia,
 adduxit secum patrem suum vsque Sueffionis ad Monasterium S. Medardi. Ibi-
 que hortantibus & iubentibus ceteris Episcopis, seu Primoribus Regni, coactus
 est EBBO, quia in diocesi eius erat, illi imponere publicam pœnitentiam. Vnde
 nimiam & perpetuam eius incurrit offensam. Inde verò plurima pars Procerum

As populi verterunt se iterum ad iam dictum Imperatorem, deserentes eius filium Lotharium, & restituerunt eum in Imperium apud Monasterium S. Dionysij, Morabatur autem tunc temporis Ebbo Episcopus in Monasterio S. Basoli, infra parrochiam Remensem, claudus utroque pede, & nimia afflictus infirmitate. Timens verò quia nec cum Lothario exire poterat, nec animum Imperatoris aduersum se quicquam emollitum habebat, ne, sicut tali turbine furoris fieri solet, à leuibus & indisciplinatis hominibus, quasi pro fidelitate domni Imperatoris perderetur: iussit se deportari ad quendam fluuium nomine Matronam, qui propius erat, & mitti in nauim, atque Parisius ad quandam deduci Cellulam cuiusdam Reclusi, sperans ibi tutè posse manere, vsque dum aut animum Imperatoris quoquomodo placare potuisset, aut recepta sanitate ire post Lotharium valeret. Audiens verò domnus Imperator eum illuc transfugisse, misit, & iussit eum deduci sub custodia ad VOLDAM Monasterium S. Bonifacij, ibique seruari, & post biennium adduci ad Teotonis-villam in parrochia Mettensi, vbi erat Placitum Imperatoris publicum. Præsentatus autem Concilio Episcoporum, accusatus est ab Imperatore, atque diu nimis terroribus maceratus, iniquo tandem consilio cum ceteris Coepiscopis & fratribus suis, quia Episcopus nec Archiepiscopus suis omnibus bonis expoliatur, subque custodia tentus, & ab Ecclesia sua sequestratus, in Synodo Apostolica auctoritate non conuocata, neque eius Legatione roborata, damnari nullatenus iuxta decreta sanctorum Patrum potuisset, nec diutius in talibus torqueretur, & etiam sanus corpore iram maximi Principis quocumque modo declinaret, coactus scripsit libellum hunc: Ego EBBO indignus quondam Episcopus recognoscens fragilitatem meam & pondera peccatorum meorum, testes & confessores, Aulfum videlicet Archiepiscopum, & Bradaradum Episcopum, necnon & Modoinum Episcopum, constitui mihi Iudices delictorum meorum, & puram ipsis confessionem dedi, quærens remedium pœnitendi, & salutem animæ meæ, vt recederem ab officio & ministerio Pontificali, quo me recognosco esse indignum, & alienum me reddens, pro reatibus meis, in quibus me peccasse secretò illis confessus sum. eo scilicet modo, vt ipsi sunt testes alium succedendi & consecrandi subrogandique in loco meo, qui dignè præesse & prodesse possit Ecclesiæ, cui hætenus indignus præfui. & vt inde ultra nullam repetitionem aut interpellationem auctoritate canonica facere valeam, manu propria meâ subscribens firmaui. Quorum testium vel Confessorum testimonium in successione & in consecratione alterius nullus vnquam requisit, cum etiam vnus eorum, Badaradus scilicet, in restitutione Ebbonis fuerit.

FINITO autem Concilio, reductus est sub arcta custodia ad eundem, sancti scilicet Bonifacij, Monasterium. Post aliquantum verò temporis, commendatus est similiter ad custodiendum Freculfo Luxouienfi Episcopo, inde etiam Bosoni Abbati in Monasterium sancti Benedicti, sub cuius manu exulabat quando dominus Imperator viam totius ingressus est carnis. Defuncto autem Imperatore, reductus est à iamdicto Bosone Abbate ad Lotharium, & obiit ei apud Ingelheim. Vbi congregata Synodo auctoritate Apostolica & præceptione Lotharij Imperatoris, apud eam restitutus est ab his Episcopis, Drogone Episcopo, Hecti Archiepiscopo, Othgario Archiepiscopo, David Archiepiscopo, Amaluino Archiepiscopo, Ioseph Archiepiscopo, Andaux Archiepiscopo, Adalulpho Episcopo, Erminio Episcopo, Badarado Episcopo, Aganone Episcopo, Samuel Episcopo, Rodingo Episcopo, Frothario Episcopo, Gisleberto Episcopo, Adone Episcopo, Hramperro Episcopo, Ratulfo vocato Episcopo, Harcarrio vocato Episcopo, Amalrico vocato Episcopo, Bosone Abbate ex Monasterio S. Benedicti, cum aliis quampluribus Abbatibus, Presbyteris, atque Diaconibus. Remissus est autem à iamdicto Imperatore Lothario, seu à præfato Concilio, ad Sedem propriam, Remensem scilicet Ecclesiam. Ad quam veniens VIII. Idus Decembris, receptus est ab Episcopis suffraganeis suis, Rothado Episcopo, Simeone Episcopo, Lupo Episcopo, Erpuino Episcopo, vna cum Legatis omnium aliorum Episcoporum Remensis dioceseos, qui variis detenti infirmitatibus illuc corporali præsentia occurrere non valentes, suam tamen per Ecclesiasticos Legatos & excusatorias litteras illi exhibuerunt præsentiam. Insuper etiam à Canonis & Monachis, atque corregionalibus litteris totius diocesis, cum infinita multitudine

LUDOVICVS
PIVS.

utriusque sexus, qui omnes cum ramis palmarum & cereis ardentibus, laudésque A
Deo intimis ex cordibus & excellissimis vocibus proclamantes, longè ei ab Ec-
clesia obuiauerunt, & vsque ad Ecclesiam indefinenter psallentes eum perduxerunt. Tunc oratione completa, silentiòque imposito, ascendit Rothadus Episcopus ambonem, ducens secum Ingobertum Monachum, & primò adlocutus est gaudenti plebe de desiderabili reuersione proprii Pastoris, & qualiter restitutus à sancto Concilio, seu ab Imperatore Lothario, eis remittebatur. Et iussit Ingobertum Monachum alta voce ipsam eius restitutionem legere. Dederunt etiam præfente omni Ecclesia Legati Episcoporum vnusquisque assensum proprii sui Episcopi & plebis scriptum. qui omnes Ecclesiæ ab Ingoberto Monacho publicè relecti sunt. Ad vltimum dedit Iutaus * Corepiscopus & Vicarius Theoderici Episcopi assensum infra scriptum. Quem idcirco hinc præ ceteris inseruimus, quatinus in eo & res gesta licèt breuiter comprehensa liquidius cognosci possit, & consensus eorum qui præfentes adesse non valuerunt in restitutione eius, manifestius intelligi. Dum non haberetur incognitum, quod à pluribus videtur esse compertum, qualiter Ecclesia hæc maxima Galliarum sub regimine Francorum diuersis perturbationibus ac discordiis Principum indignatione violenta istis temporibus agitata vexatur. Vnde & plurimi Episcoporum à propriis Sedibus expulsi, aut timore derelictis gregibus diuersis in partibus exulantur. Inter quos etiam EBBO Archiepiscopus Remensis Ecclesiæ raptus à propria Sede, Principum indignatione violenta in exilio ductus est. Vnde & reductus sub custodia, vt periculum imminens euaderet, & furores persequentium mitigaret, redimendo tempus vt meliori se tempori reseruaret, cum consensu Episcoporum Pontificali secessit à ministerio, dum inter terrores & discordias ratio non fuit immolare victimas, dicente Domino: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum, & cetera.* Postquam verò Deus Ecclesiæ suæ tranquiliora tempora reddidit, placuit Principibus & Magistratibus Ecclesiasticis, vt isdem Pastor ad debitum ouile reuertetur, & oues quas, compulsus reliquerat, tuendas idem reciperet. Quibus & Ecclesiasticis debitis negociis, ego THEODERICVS Camaracensis Episcopus assensum Canonicis præbens, sicut prius de illius discessu compatiendo dolui, ita modo de ipsius reuersione congaudens, constitutiones has seniorum vel fratrum roborando subscripsi: quia talia sæpè contigisse & in aliis gestis Ecclesiasticis legi. His ita peractis, iterum reboantibus signis, & vociferante omni Ecclesia, *Te Deum laudamus*, ductus est iam sæpè dictus Ebbo Episcopus in vestiarius, & indutus Episcopalibus vestimentis, similiter etiam alij Episcopi, & processerunt cum eo ad celebrationem Missæ. Nam Rothadus Episcopus dextra manu eum sustentans, habuit suæ partis Lupum Catalaunensis Ecclesiæ Episcopum, & Hirminfredum Presbyterum, postea verò Beluacensis Ecclesiæ Episcopum. Sinistra autem manu sustinens eum Simeon Episcopus, similiter suæ partis Erpuinum Episcopum, & Vitaum * Camaracensis Ecclesiæ Corepiscopum. Et sic ad sanctum altare cum eo procedentes, ad propriam Sedem eum deduxerunt, atque cum eo cuncti sedentes, in omni Pontificali officio ipsa die ei communicauerunt. Fuerunt autem per longum spacium eius exularis ordinati Episcopi eo absente, Simeon Episcopus, Lupus Episcopus, Erpuinus Episcopus. quod omnimodis sanctissimis prohibetur Canonibus. Qui completa cum omni gaudio & lætitia consecratione & solemnitate sacrificij, præfente omni Ecclesia deprecati sunt eum, vt ipsius auctoritate eorum statueretur ac roboraretur ordinatio. Qui benignissimè eorum preces obaudiens, dedit eis publicè coram sacrosancto altari anulos & baculos suæ auctoritatis in confirmatione eorum ordinationis, & allocutus est de eis omni Ecclesiæ, vt scirent vniuersi se in caritate, quæ ex Deo est, eorum ordinationi consentire, absque subsistere.

* Iutaum

POSTEA verò accipiens auxilium & Legationem iam sæpè fati Lotharij Imperatoris, ad limina beatorum perrexit Apostolorum, non satis habens in restitutione sua sine Apostolicæ Sedis auctoritate, consensu tantorum Episcoporum, & aliorum bonorum hominum. Vbi à piissimo ac spiritali patre GREGORIO, domno videlicet Apostolico, benignissimè est receptus, & Apostolica auctoritate plenissimè restitutus, sicuti penes nos habemus. Postremum deniq; functos pacificè plus

A quàm biennio omnibus Episcopaliſibus officiis, vocavit nos iam ſæpè fata mater Remenſis Eccleſia ad gradus Eccleſiaſticos, ad quos, Deus novit, non impò-
 runè nos geſſimus, ſed electione miniſtrorum Eccleſiæ, Magiſtrorùmque no-
 ſtrorum acclamatione, etiam atque oblatione totius Eccleſiæ delati ſumus. Poſt
 hæc verò diuidentes inter ſe Regna paterna, L O T H A R I V S Imperator ac dom-
 nus noſter K A R O L V S glorioſiſſimus Rex, deuenit iam ſæpè dicta mater noſtra
 Remenſis Eccleſia in partem & ditionem glorioſiſſimi Regis Karoli, cum quo erat
 gratiſſimus ac potentiſſimus F V L C H O Abbas, qui ipſam Eccleſiam domni Lu-
 douici Imperatoris antea Preſbyter obtinuerat, & gratiã eiufdem Regis, cum
 quo erat, iterum adeptus eſt eam. Cuius impetum atque furorem metuens iam
 ſæpè dictus Ebbo Epicoſopus, quippe qui nedum cum eodem Rege pacificatus
 erat, cum Lothario, cui primitus ad hæſerat, remanendo, ſeceſſit, & cum eo mo-
 ratus, timens quia nullatenus ſuam adipiſci poſſet pacificè Sedem, Apoſtolica
 auctoritate & conſenſu Epicoſporum, dono etiam Ludouici Regis Germaniæ,
 adeptus eſt pro tempore ipſe vacans vacantem Sedem Hiltineſheim, adſpirans
 ſemper ad propriam Sedem. Quam ſiquidem à domno Karolo Rege, licèt valida
 pedù infirmitate grauaretur, repetiſſe multorum teſtimonio comprobatur. Vnde
 neceſſitate compulſus, ad prædictam Sedem Hiltineſheim reuertens, ſecundum
 B reſtitationem Apoſtolici Sedis Epicoſpali officio functus uſque in ſinem uiræ
 immutabiliter fuiſſe conuincitur. Vbi inter cetera multa bona, diuerſas etiam
 fecit ordinationes, quæ abſque vlla vniquam reprehentione ab omnibus Deo
 amabilibus gaudenter amplexantur.

I N T E R E A verò vnuiſque noſtrùm in ſuo ordine pacificè miniſtrauit, at-
 que cum omnibus ad eandem matrem Eccleſiam confluentibus, tam Epicoſpis
 quàm etiam Regibus, atque cunctis potentibus, communicauit: donec iam ſu-
 prædictus K A R O L V S Rex eandem Eccleſiam longo poſt tempore reuerendo
 viro H I N C M A R O gubernandam commiſit. Qui ſtatim poſt ordinationem ſuam
 nobis infeſtus miniſtrare prohibuit. Cui cum humiliter culpam noſtram abiectionis
 quærendo interrogafſemus, nullam nobis culpam obicere voluit, ſed tamen
 à propriis officiis ceſſare præcepit. Qui autem ab Eccleſia Remenſi ex nobis re-
 cedere pro hac eadem interdictione noluerunt, abſque vlla contradictione poſtea
 ſemper miniſtrauerunt. Vnde quanta iurgia & contentiones inter eum & noſtrum
 ordinatorem iam ſæpiſſimè dictum Ebbonem extiterint, longum eſt literis com-
 prehendere, quia quod expetierat conſequi nequiuit. Obtinuit enim tandem
 apud piſſimum L E O N E M Papam, vt daret ei Iudices ſuæ viciffitudinis, Dro-
 gonem Epicoſpum, Otgarium Archiepicoſpum, Heſti Archiepicoſpum, & Gun-
 baldum Archiepicoſpum. Vnde & literis iam dicto Hincmaro mittens præcep-
 pit, vt eis ſuam viciffitudinem habentibus ad cauſas reddendas contra Ebbonem
 ſe Treueris præſentaret. Quod minimè, variis interuenientibus occaſionibus, ad
 C effectum peruenit. Iſta quæ inter hæc duo ſigna habentur, ab ipſo Monacho &
 ab his qui interfuerunt audiuiſus. nos tamen ipſi non vidimus. † Similiter etiam
 vt fertur, ſicut audiuiſus quando pallium ab Apoſtolica auctoritate iſdem
 Hincmarus petiit, non antea impetrare potuit, quàm ab Ermenardo quodam
 Orbacenſi Monacho eidem ſanctæ Romanæ Sedi ſacramento firmatum eſt, Eb-
 bonem iam ſeculo deceſſiſſe; cum adhuc, licèt ſeneſtute & variis infirmitatibus
 grauatus, ſuperſtes tamen, ſedem Hiltineſheim pacificè regeret ac gubernaret.
 Sed tamen in ipſis Apoſtolici auctoritatis litteris, quibus eidem Hincmaro uſus
 pallij conſeſſus eſt, cautè, vt in ſcriniis ſanctæ matris Romanæ Eccleſiæ iuueniri
 poteſt, inſertum legitur: Concedimus tibi uſum pallij, ſalua tamen contentione,
 quæ inter te & Ebbonem habetur. † Ad quã contentionis litem finiendam, nul-
 lo Imperio, nulla vniquam auctoritatis præceptione iſdem Ebbo peruenire me-
 ruit. Illis autem ita contendentibus, nos ſemper humiliter & pacificè noſtram
 ſuſtinendo portauimus ignominioſam deiectionem.

D E F V N C T O autem iam dicto ordinatore noſtro menſe Martio, ſtatim obti-
 nuit dominus noſter Hincmarus apud Karolum Regem, vt conuocaret Synodum
 Sueſſionis apud Monafterium S. Medardi, & iuſſit nos ferè tunc temporis xlv.
 numero Preſbyteros & Diaconos illuc ire, promittens ſe de nobis miſericorditer
 tractaturum. Qui renuentes, & humiliter deprecantes, ne nos illuc ad maiorem

LVDOVICVS
PIVS.

nostram confusionem ire faceret & deiectionem, non audiuit, sed potius Magi-
stris nostris præcepit, vt omnimodis nos illuc ire facerent. quod & fecerunt. Ve-
nientes autem illuc, præcepit nobis dare libellum proclamationis. quod minimè
volebamus. Scientes iam ex parte, sicut & postea manifestius cognouimus, quid
de nobis tractabatur. Tamen licèt coacti, dedimus ceteri, excepto vno, qui,
priusquam Ebbo remoueretur, literis Canonicis traditus est Lutado Vincen-
sienfi Episcopo, & postea licentiâ & deprecatione ipsius nobiscum ordinatus. Ipse
enim erat cum Karolo Rege, & nullatenus ad Synodum venit. quippe cuius pro-
prius Episcopus ibi non erat. Sed nec ipse, sicuti & nos, ad Synodum canonicè
vocatus aduenerat. Ideoque suum nomen illuc scriptum non misit, licèt dicatur
scripsisse in libello à nobis volenti præceptione subscripto, & per Sigloardum, &
Leutonem, atque Isaac, illuc transmisisse. quod minimè fecit. Dato autem li-
bello, surgens dominus noster Hincmarus Archiepiscopus elegit sibi Iudices,
VVenilonem Archiepiscopum, Amalricum Archiepiscopum, Pardulum quo-
que Episcopum suum Suffraganeum, commendans ei etiam locum suum. Iussit
autem nos eligere, qui iam ab ipso solo, si fas est dicere, non canonicè excom-
municati eramus. Manentes autem in hac maxima tribulatione, timentes quòd
si non eligeremus, superbix & arrogantix deputeretur; si autem eligeremus, nul-
latenus nobis profuturum sciebamus, cum omnia violenter nobis extorqueban-
tur, quia scilicet nos proloqui nequaquam cedebat, vel condemnationis præiu-
dicium, vel euocatio non legalis ad Synodum. Iudices etiam, qui erant nobis
eligendi, quoniam non interposita temporis dilatione, verùm subitæ necessitu-
dinis interpellatione essent eligendi; cum secundum legum constituta per tem-
poris spacium eligi Iudices debeant, vt possint diligenter edoceri quibus de re-
bus sint iudicaturi.

DE CONSTRUCTIONE MONASTERII NOVÆ CORBEIÆ IN SAXONIA,

Quæ cum imperio ac voluntate LVDOVICI Pij Imp. facta est,

Libellus antiqui Scriptoris.

POST Saluatoris nostri Iesu Christi passionem & resurrectionem, post trium-
phos Apostolorum, ac memorias Martyrum, tandem ipse Rex Regum, &
Dominus virtutum, superatis pacis inimicis, pacem Ecclesiæ suæ restituit, adeo
vt ipsi Reges ad tumulos Martyrum prostrati adorent, & gloriosius in frontibus
suis crucem Christi, quàm diadema Regum portare se gaudeant, simulque pro
fide atque statu Ecclesiæ decertare contendant: honore quoque maximo eorum,
quos antecessores sui trucidarant, sepulchra ambiant. Quæ victoria Christi cum
primùm apud Romanos tripudiaret, Longobardorum gentem penetrauit, atque
in Francia gloriosius triumphare cœpit: Hispanos adiit, Britannos conclusit, An-
glorum gentem subegit: & licet compulsi, ipsi Saxones, qui Anglorum socij
fuerant, deuotâ mente colla submitunt. Laus igitur soli Christo, & gloria inenar-
rabilis, qui nomen suum vsque in terminibus vniuersæ terræ notum fieri voluit.
Qualiter denique Saxones ad fidem atque ad agnitionem veritatis conuerti po-
tuerint, breuiter in sequenti annexere huic Opusculo curauit.

Eo igitur tempore, quo gloriosus Rex Pipinus Francorum regebat Imperium,
fuit vir venerabilis FVLRADVS nomine, qui Monasterium beatissimi Martyris
Dionysij ad regendum sanctorum cœterum Monachorum suscepit. Hic cum ma-
gno desiderio æstuarer, qualiter beatissimis Martyribus honorem debitum im-
pendere potuisset, non est contentus eorum corpora sola amplecti, quibus sedu-
lum exhibebat officium: sed præfatum Principem adiit, petiuitque vt eum Ro-
mam ire permitteret, quatenus inde Sanctorum corpora ad præfatum Monaste-
rium aliqua, sicut cupidus erat, transferre potuisset. Quod Princeps piissimus
libenter accipiens, non solum licentiam dedit, sed & gratias pro tali desiderio

A retulit. At verò venerabilis Abba strenuos ac deuotos sibi adiutores & socios ad hoc opus peragendum quærebat. Erat interea vir laicus, sed deuotus, eiusdem Abbatis consanguineus, qui multam habens hereditatem ac familiam, filium non habebat. Vnde cogitare cœpit quomodo hereditatem suam Domino diceret. Audiens verò iam dicti Abbatis desiderium, petiuit ab eo, vt secum eum ire permittat. Cui cum præfatus vir omne desiderium suum aperuisset, diuina comitante gratiâ tale repererunt consilium, vt corpusculum beatissimi pueri ac sacratissimi Martyris Viti à loco, quo positum erat, tolleretur, atque in prædio suo diligentissimè poneretur: Ecclesiam quoque eius nomini fabricaret. quæ donante sibi Domino omnia compleuit. Quo in loco, diuina largiente clementiâ, per beati Viti Martyris merita multæ hætenus ostenduntur virtutes atque signa. Præfatus verò Abba transtulit corpora beatorum Martyrum Alexandri & Ipolyti. Post hæc cum viri deuotissimi, qui in præfato Monasterio degebant, beati Viti reliquias apud præfatum virum esse didicissent, & qualiter pro Christi nomine sanguinem fudisset, in eius passione perlegissent; totius viribus hoc agere decreuerunt, vt cum reliquorum Martyrum reliquiis in Basilica S. Dionysij poneretur. Sed ille, qui eas transtulerat, omnem hereditatem suam, seque cum ipsis reliquiis sancto Dionysio tradi promittens, tandem obtinuit vt in loco, quo posita erant, eas manere permitterent. Mansit autem in eodem loco corpus beatissimi Martyris vsque ad annum xxiii. piissimi Imperatoris LVDOVICI, & octingentesimum tricesimum sextum Incarnationis Dominicæ.

B SED priusquam ad hoc qualiter corpus sancti Martyris partibus Saxoniz translatum sit, & qualiter virtutes per eum Dominus in ipso itinere ostendere dignatus est, verba vertamus; dignum duximus, vt de eius Monasterij constructione, vbi ad præsens quiescere videretur, aliquid breuiter dicamus. Post obitum namque nobilissimi Regis Pippini, KAROLVS filius eius Regnum obtinuit Francorum vniuersum. Cui Dominus tantam contulit virtutem, atque potentiam, vt non solum Francorum Regnum strenuè gubernaret, sed etiam multas barbarorum gentes circumquaque subiugaret. Vnde factum est, vt gentem Saxonicam, quæ olim contra Francos rebellabat, non solum suo dominio subegisset, sed & mellifluo Christi nomini dicere meruisset. Nam & hunc ideo præ omnibus Christianis Regibus potentissimum in bellis fuisse credimus, quia quos suo dominio subiugabat, Christi nomini dedicabat. Quum autem requiem præstitisset ei Dominus à compluribus inimicis suis, conuocauit omnes qui sub ditione sua erant, maiores, Sacerdotes, & Principes: atque studiosissimè quæsiuit, quomodo veram fidem, veramque Religionem in vniuerso Regno suo firmaret. Quæsiuit etiam nihilominus Sacerdotes bonæ spei, quos in Saxoniam dirigeret, qui ipsos secundum Ecclesiasticam fidem docerent, domos Episcoporum atque Ecclesias constituerunt. Sed cum omnem Ordinem Ecclesiasticum in illa regione tradidisset, **C** qualiter ibidem Monasticam Religionem instituere potuisset, inuenire nequirit: in tantum quoddam illius gentis homines, quos obsides & captiuos tempore conflictionis adduxerat, per Monasteria Francorum distribuit, legem quoque sanctam atque monasticam institui præcepit. Denique, quia in Corbeio Monasterio laudabilis eo tempore Religio Monachorum habebatur, multos inibi eiusmodi viros fore constituit. Erat igitur eodem tempore in præfato Monasterio Abba, vir vitæ venerabilis, meritoque eximius, ADALHARDVS nomine, nobilis genere, sed nobilior fide, feruens in disciplina, plenus caritate, studiosus in lege diuina, & plenus discretione. Hic cum esset inter Primores Palatij, atque Consiliarius Regis, scilicet quia erat consanguineus eiusdem, voluntas supra dicti Regis ei abscondi minimè potuit. Sed quia non erat inferior illo deuotione, regressus ad Monasterium, ab eis, qui ibidem erant è gente Saxonica, sciscitari cœpit, si possit illa in patria inueniri locus vbi Monachorum Monasterium construi rationabiliter posset. E quibus vnus Theodradus nomine ait: Scio, inquit, in patris mei possessione esse locum, vbi ex vtraque parte fons viuus emanat, & multum aptus ad hoc opus mihi esse videtur. Cuius responsione delectatus venerabilis Pater, cum statim illas in partes direxit, vt diligenter rem prolâtam inuestigaret, & vtrum pater & reliqui consanguinei hoc consentire vellent, inquireret. Qui cum isset, patris, matrisque, auunculi atque patruelis voluntatem cognouisset;

LUDOVICVS PIVS. reuersus ad Monasterium, vt hoc fieret desiderare potius, quàm resistere velle **A**
nunciauit.

S E D iam dicto Abbati illo in tempore commissa erat cura maxima, videlicet vt Regnum Longobardorum gubernare deberet, donec filius Pippini **BERNHARDVS** nomine cresceret. Nam ipse Pippinus, Karoli Regis filius, ante triennij tempus obierat, & ided prædictus Abba non potuit perficere quod cupierat, & per sexennij tempus tardatum est opus. Factum est autem postquam præfatus puer creuit, accepit ei vxorem, & constituit secundum iussionem Principis super omne Regnum. His ita gestis, perrexit Romam, non solum orationis causâ, sed etiam, vt cum venerabili viro Leone Papa conferret de necessitate regia & plebis. Vbi cum moraretur, atque simul de profectu adolescentis gauderent, subito venit nuncius pennigero volatu, afferens epistolam luctuosam nimis de morte Karoli Imperatoris. Qua perlecta, mæstus nimis venerabilis Pater illo de loco abcessit, statimque ad Monasterium proprium perrexit. **LVDVICVS** autem, qui vsquequaque **V** Vasconum Regnum tenuit, super omne Francorum Regnum est sublimatus. Tunc accesserunt ad eum viri pestilentes, & accusauerunt venerabilem **Adhaldum**, & eiecerunt eum de honore suo absque culpa, & exiliauerunt sine causa. Interea verò **Luduicus** Imperator iussit, vt Corbeiensis Monachi alium de suis Abbatem sibi eligerent. Illi verò tandem post mæstitiam consolati, elegerunt sibi eiusdem nominis virum æquè sanctissimum. Hoc enim ita futurum **B** vtrisque quidam Eremita diu prædixerat, quando hi duo viri eiusdem nominis, eiusdemque propositi, anachoritæ fieri voluerunt, & seculi gloriam & occupationes terrenarum rerum fugientes Beneuentum vsque peruenerunt.

H I C itaque **ADHALARDVS** Monasterium ad gubernandum cum suscepisset, satis egit, vt omnia quæ prior **Adhaldus** secundum voluntatem Dei facere proposuerat, instanter impletet: scilicet quia eorum semper in bonum vna fuerat voluntas, & eosdem vt prior habebat in consilio adiutores, adiunctum sibi etiam venerabilem virum **VVALONEM**, qui frater erat prioris **Adhaldi**, & in diebus Karoli Imperatoris magnæ fuerat potestatis, omnibus, qui erant in Palatio, venerabiliores, & omni prouincia Saxonica prælatus. Sed vt præsciuit, quod cum quidam infestare vellent, vt accusarent, portum Monasterij petiit, ibique cum multo studio Domino seruire decreuit.

H V N C præfatus Abba familiarissimum habuit. Interea recordatus ipse Abba, qualem prior **Adhaldus** habuit voluntatem de constructione Monasterij in Saxoniz partibus, habuit consilium cum senioribus Fratribus, & cum his, qui ab illis partibus venerant, ad extremum cum omni congregatione, qualiter hoc ad perfectum adduceretur. Visumque est omnibus iustum esse, vt hanc rem indicaret Imperatori, vt cum eius fieret imperio & voluntate. Factum est autem eodem tempore, vt serenissimus Imperator **LVDVICVS** haberet Placitum in Saxonia, in loco qui dicitur **Patherbrunna**, in secundo anno regni sui, Incarnationis **§ 15.** verò Domini octingentesimo decimoquinto. Tunc accessit præfatus Abba ad eum, & locutus est ei, cum consilio, suadens, vt ad profectum Christianæ Religionis in eadem Prouincia Monasterium Monachorum construere iuberet. Quod cum piissimus Princeps benignè suscepisset, placuit accersere Episcopum nomine **Hathumarum**, ad cuius diœcesim pertinebat locus, vbi construendum erat Monasterium, vt cum eius fieret imperio & voluntate. Sicque factum est, vt ab ea die & deinceps, Religio Monachorum etiam in regione Saxonica succresceret atque proficeret. Eodem die remisit dominus Imperator eidem Abbati omne seruitium, quod ad se pertinebat, vt liberiùs sanctum opus implere quiuisset. Cœpit autem ædificare in loco qui dicitur **Hechi**, vbi cum per sex & eo amplius annos laborassent, nihil proficere potuerunt, nisi quod Religio sancta in loco deserto tradebatur. Nam locus ita aridus erat, vt nec victum, nec vestimentum ibidem inuenire possent: nisi quantum præfatus Abba à Monasterio proprio deferri faciebat. Augebatur tamen cotidie numerus Monachorum ex nobilissimo Saxonum genere: pueri quoque bonæ indolis nutriebantur optimè: & licet opibus essent pauperes, religione sancta pollebant.

E R A T eo tempore **Adalbertus** vir religiosus præfato in loco Præpositus, qui cum æstuarer angustia, eo quod non haberet ad opus Fratrum stipendia, cœpit

A de mutatione loci cogitare: sed ubi, vel qualiter, inuenire nequibat. Sed cum magna habitatoribus ingrueret necessitas, ad hoc ventum est, ut se in tres partes diuiderent, cum Prioribus singulis. Interim necessitas vertitur in voluntatem, omnes pariter de mutatione loci tradere coeperunt. Affuit interea etiam eis in tanta necessitate positus diuina clementia. Ascendit enim in cor Regis, ut reuocaret venerabilem virum Adhalarum senem, & restitueret ei omnem priorem honorem, & multo eum amplius, quam vnquam antea fuerat, sublimaret. Qui cum iam dictos Monachos in tanta cognouisset penuriam esse, cum omni festinatione misit dans precium, insitque ut sicubi inueniretur carra ornata, & tam annonam, quam boues compararent, & cum festinatione laborantibus subuenirent. Post hæc accessit ad Imperatorem, & rogauit ut daret licentiam quærere inter illa loca, quæ ad se pertinebant, si forte posset alicubi locum inuenire, ubi Monasterium rite fieri posset. Quod à pio Principe statim concessum est. Tum venerabilis Abba, accepta licentiâ, peruenit in partes Saxoniarum, vna cum V Valote fratre suo. Quò cum peruenissent, didicerunt à Fratribus, quia erat locus situs super flumen V Visera, in pago Anguensi, qui pertinebat ad villam, cui vocabulum est Huxere. quod & antea quidam audiuerant, & id ipsum Imperatori indicauerant. Ierunt ergo, & quidam ex Fratribus cum eis, & inuenierunt locum, quia erat optimus, & habitationi Monachorum congruus. Tunc inuicem consiliantur cum Episcopis & Comitibus, & cum nobilissimis viris eiusdem gentis, ut instanter eundem locum excolerent, & Monasterium ibidem collocarent.

VENERUNT ergo anno octingentesimo vicesimo secundo Dominice Incarnationis, sub die octauo Idus Augusti, regnante Ludouico serenissimo Augusto vndecimo anno, ad locum memoratum: circumspectoque ex omni parte, & vndique circuientes, prostrati in orationem decantauerunt Psalmos ad hoc officium pertinentes. Et postquam compleuerunt Letaniam & orationem, iactauerunt lineam, & infixerunt paxillos, & coeperunt mensurare, prius quidem Templum, inde habitationes Fratrum. Quod cum peregissent, constituentes qui quædam habitacula initiarent, ad propria sunt reuersi. Sed primum petierunt Episcopum, ut veniret, & sanctificaret locum, vexillumque sanctæ Crucis in loco altaris poneret, noménque, ut CORBEIA vocaretur, aptaret. Quod factum esse octauo Kalend. Septembris constat. Et eadem die coeperunt qui aderant ædificia erigere. erant tamen pauci numero, vsque ad diem sextam Kalend. Octobris. Septimo Kalend. namque eiusdem mensis surrexerunt à loco, quo vsque quaque habitauerant, cum omni suppellectili sua, senes & pueri, & alia die venerunt ad locum destinatum, & celebrauerunt Missarum solemniam cum omni gratiarum actione, laudantes Dominum, & benedicentes Domino. Sequenti autem anno venit iterum venerabilis Abba, & plures ex Fratribus cum eo, & conuocans omnem Congregationem, instruxit eos de omnibus quæ ad cultum diuinum & Religionem sanctam pertinebant: quomodo, & qualiter, qui scire voluerit, in Libello, qui de vita eius dictus est, plenius inuenire potest. Cum autem appropinquare cerneret diem mortis suæ, misit venerabilem virum V Valonem ad Palatium, ut talem libertatem & tuitionem ex parte Imperatoris loci illius habitatoribus impetraret, qualem cetera quoque sublimia Monasteria per Franciam habebant. Quod ille fideliter egit, & dominus Imperator benignè concessit. Quæ postquam gesta sunt, iterum coepit cogitare, quemadmodum loco patris Abbatem præferret, qui secundum voluntatem Domini regere posset Monachorum gregem, qui cotidie augebatur atque crescebat.

ERAT eodem tempore in Corbeienfi Monasterio quidam adolescens Monachus, qui ex nobilissimo Francorum atque Saxonum genere fuerat ortus, nomine V V A R I N V S. Hic à tanta perfectione coepit, ut cum esset iuuenis, atque magna potestate præditus, haberetque sibi desponsatam virginem pulchram atque nobilissimam, & iam iamque inter primos Palatij consisteret, elegit potius seruire Domino æterno, quam Regi mortali: relictisque omnibus, portum Monasterij petiit. Hunc venerabilis Pater in noua Corbeia iuuenem Abbatem facere cogitabat, confidens scilicet de Domini misericordia: ut qui à tanta perfectione coepisset, perfectius consummaret. Fratres autem agebant, ut venerabilem virum V Valonem sibi in Patrem eligerent. Interim cum iam iamque diem egressionis

LUDOVICVS
PIVS.

suz adesse sentiret, misit ut quem vellem eligent, accepta licentia Imperatoris. Interim dum electio protelatur, religiosus Abba diem finiuit extremum. Quo nuncio omnes mœre concussi. VValo, qui tunc ibi electionis gratiam morabatur, iussus pergit ad Palatium, inde ad proprium Monasterium, statimque ibi ab omnibus eligitur ad Abbatem. At verò hi, qui in Saxonia habitabant, Monachi, de electione Abbatis sui beatæ memoriæ meriti Adhaldi confisi, eligunt sibi Abbatem iam dictum virum venerabilem VVarinum: quique proficiebat cotidie, & acceptus erat tam Deo quàm hominibus. His verò gestis, post aliquod temporis spacium accidit quædam disceptatio inter Luduicum Imperatorem & Principes, qui erant in Regno. Pro qua re in tantum indignatio Principis excreuit, ut & VValo, quem olim antè omnes dilexerat, in exilium mitteretur, & Hilduvinum virum æquè deuotissimum in Saxoniz partibus, scilicet in Monasterio Corbeia, tanquam in exilium collocaret. Interim venerabilis Abba VVarinus maiori honore apud Imperatorem habebatur.

At verò memor, quod sibi commissum erat, scilicet ut inter barbarorum gentes Monasterium ædificaret, petiit, ut de corporibus Sanctorum, quorum pluri mi habebantur in Francia, sibi aliquod transferre in proprium licuisset Monasterium; statimque Imperator ut fieret iussit. Qui cum multum eodem anno laborasset, ut S. Victorium de Ambianis ciuitate transferret, hoc implere nequirit, quia incolæ terræ illius hoc grauitè ferebant. Tunc reuersus est ad propria, multorum tamen Sanctorum reliquias secum adferens. Illo verò in tempore venerabilis Abba Hilduvinus, in eodem Monasterio iussu habitabat Imperatoris, eratque omnibus carus atque dilectissimus. Quis enim se continere posset ab amore eius, qui Dominum summo desiderio amabat, & in eiusdem cultu assiduus erat? Hic cum cognouisset desiderium præfati Abbatis & Fratrum, quia volebant ob augmentum Christiani cultus aliquem Sanctorum in Monasterium suum transferre; promisit, quòd si se Dominus in honorem pristinum collocaret, absque retractatione aliquem eorum, qui sub ditione sua erant, eis daret. Statimque post aliquot dies honori pristino restitutus est. Post hoc Imperator etiam venerabilem Abbatem VVarinum ampliavit honore, eique Monasterium Rasbaccis cognomento Hierusalem ad gubernandum tradidit. Tunc accessit ad venerabilem virum Hilduvinum, & rogauit eum ut memor esset promissionis suæ, & daret ei corpus beatissimi pueri & Martyris Viti. Qualiter autem, vel quo tempore, hoc corpus sancti Viti in Saxoniam translatum sit, & in Monasterio, quod Corbeia noua dicitur, collocatum, intimare curabimus. Anno Incarnationis

836.

Domini nostri Iesu Christi octingentesimo tricesimo sexto, Indictione quattadecima, anno autem Imperij sacratissimi Imperatoris Ludouici vicesimo tertio VVarinus Abba Monasterij Rasbaccis cognomento Hierusalem, sed & Corbeiensis noui, à cuius fundatione annus vertebaratur decimus quartus, consulens salutem patriæ, salutem etiam gentis suæ, & exaltationem loci ipsius ob causam fidei & Religionis, expetiuit à viro religioso & venerabili Abbate Hilduvinum Monasterij S. Dionysij, ut de sanctis Martyribus venerabilibus, quorum corpora in loco præfato humata quiescebant, aliquem ei ad confirmandam fidem gentis suæ tribueret, atque licentiam portandi concederet.

Quam petitionem Hilduvinus Abba cum voluntate & licentia piissimi Imperatoris Ludouici, consensu etiam Episcopi Paratiacæ vrbis, ceterorumque nobilium virorum, in supra dicta diocesi commorantium, libenter annuens, dedit ei, ut supra dictum est, corpus S. Viti pueri & Martyris Lucani, qui sub Valeriani & Diocletiani temporibus passus esse, & à quodam viro religioso regnante Pippino translatus ab Italia in Franciam, & in diocesi Parasiaca locatus narratur. Cuius merito in loco, vbi positum fuerat corpus ipsius, ut supra dictum est, multas Dominus virtutes operatus est. Fertur enim ab incolis loci illius, vbi beatissimus Martyr in corpore quieuit, quòd à tempore, quo ipso in loco positum fuerat, nunquam ibi tempestates aut fulgura nocuissent. Hoc corpus S. Viti magna cum veneratione & testificatione religionis, ab Hilduvinum venerabili Abbate, VVarino religioso Abbate, in Ecclesia S. Dionysij coram innumerabili multitudine populorum, tam Monachorum, quàm Canonicorum, virorum ac mulierum, post peracta die Dominico Missarum solemnia, decimo quarto Kalend.

Aprilium,

A Aprilium commēdatum ac traditum est. Suscipiens autem corpus S. Viti religio-
sus vir VVarinus Abba, habens secum turbam copiosam, tam suorum Monacho-
rum, quàm aliorum virorum, cum summa veneratione & ornatu, atque omni
decere Ecclesia exiit, tam ipse & sui, quàm Hilduvvinus Abba cum suis Mona-
chis, & omnis populus qui ad diem festum conuenerat, à Monasterio S. Diony-
sij iter tendens Monasterio Rashacensi cognomento Hierusalem. Vbi perue-
niens, cum suis omnibus & multa turba populi comitante, honorificè custodiuit
ipso in loco corpus S. Viti Martyris vsque in diem duodecimum Kalend. Iulij.
Virtutes denique & sanitates, quas Dominus meritis & precibus Martyris Viti,
antequam ad memoratum Monasterium peruenissent, operatus est, scire cupien-
tibus intimare dignum duximus.

LVDovicvs
Pivs.

I G I T V R factum est, cum egrederentur ex Monasterio S. Dionysij, die Do-
minico, cum ex diuersis locis plurimi conuenirent, & obuiam sancto Martyri
properarent, mulier quædam, Ermegardis nomine, iam annis duodecim cæca, in
itinere cum multis obuiam procedens visum recepit, & sine adminiculo alterius
vsque ad proximam mansionem, quæ fuit in villa vocabulo Mintriacus, prose-
cuta est. In crastinum autem cum iter agerent, plurimis occurrentibus, mulier
quædam Framildis nomine, cuius digiti manuum incurui mediis palmis affixi vi-
debantur, coram feretro curata est.

I N D E pergentes ad Monasterium Rasbais, ibi perstitērunt vsque in diem duo-
decimum Kalend. Iulij. Igitur egressi duodecimo Kalend. Iulij die Monaste-
rio Rasbais VVarinus Abba cum suis omnibus, recto tramite in partes Saxoniz
pergentes, fecerunt mansionem in villa, cuius nomen est Cella Gislefridi. Vbi in
crastinum post Missarum celebrationem mulier quædam Haravvillis nomine cæ-
ca iam annis quinque sanata est. Inde ad Cellam venerunt nomine Augia, vbi bi-
duo demorati sunt. Ibi duæ mulieres, quarum vna Baltrudis cæca annis quin-
que, altera Gerrrudis cæca mensibus tribus fuerat, sanitatem receperunt. Puer
etiam quidam nomine VVarithus ferè octennis, ex omni parte claudus, ibidem
mox ut accessit ad feretrum curatus est. Postera die iter agentibus mulier quæ-
dam occurrit ferens puerum quinquennem, iam à mensibus quinque claudum.
Quæ cum linteum super feretrum expandisset, eodem linteo tactus puer conua-
luit. Inde mouentes peruenerunt in villam, quæ dicitur Alnidus. Deinde transi-
to fluuio, cui vocabulum est Matriona, diuerterunt in villam cui nomen Salices,
post hoc in vicum Summaharna. Postea in vigilia Pentecostes in villa quæ dici-
tur ad S. Marulum. Inde per Aquasgrani vsque ad Regnum Saxonum. Post dies
aliquot in villam, quæ dicitur Sofet, siue Sofatum, vbi multam phalangem Saxo-
num obuiam habuerunt, adeo ut incredibilis videretur exercitus vtriusque se-
xus. Ab ea villa mouentes ad aliam venerunt nomine Brechal. In his mansionibus
singulariter dierum viginti spacio Domino per beatum Vitum operante virtutes
plurimas in vtroque sexu, præter eos quos supra memorauimus, duo viri cæci,
C vnus mutus, vnus claudus, adolescens vnus manum habens aridam, curati sunt.
Sed & mulieres quinque cæcæ, quinque debiles, paruula contracta, alia gibbosa
& incurua, alia brachium contractum, altera manum habens aridam, omnes sa-
natæ sunt. Tandem igitur Christo propitio finito cœpto itinere, Monasterium
quod Corbeia noua dicitur, multitudine populi vtriusque sexus de nobilissimo
Saxonum genere nobiscum comitante, peruenimus pridie ante Vigiliam S. Viti,
quod est Idus Iunias, vbi ipsum sanctissimum corpus in loco congruo, ut dignum
est, collocatum & positum est. Ibi summa & ineffabilis Trinitas ad confirmandam
& corroborandam fidem gentis ipsius, multas virtutes & sanitates operari digna-
ta est. Fit enim ipso in loco conuentus magnus, magna cum deuotione atque ala-
crite, adeo ut per miliarium & eo amplius in circuitu Monasterij tabernaculis
nobilium virorum ac mulierum replerentur campi atque agri, qui ex omni Re-
gno Saxonum propter religionem & reuerentiam beatissimi Martyris Viti, alio-
rumque Sanctorum Martyrum reliquias, in ipso loco habentium, conuenerant.
Inter ipsam denique multitudinem tam deuotissimè & humiliter concurrentem
nullum ibi turpe verbum auditur, nullus iocus aut scurrilitas inuenitur: sed die
noctūque Deo laudes & grates referuntur, sempérque in ore ipsorum Kyrielei-

LUDOVICVS PIVS. son habetur. Ab hac die & deinceps Dominus per beatorum Vitum in eodem Monasterio virtutes multas & sanitates operatus est.

EXPLICIT.

VERSUS ANTIQVI DE TRANSLATIONE
S. Viti in Saxoniam per VVarinum Abbatem Corbeiensem.

*Felix Saxonia, gaude per pignora cara
Viti ditata, qua dat tibi Francia grata.
Abbas VVarinus regali semine primus,
Francorum natus, Viti venerabile corpus
Transtulit è Francis Corbeiam, ceu patet istis.
Romano fructus Pius Imperio Luduvvicus
Hoc, Hilduvvine donat te patre fauente,
Quando Dionysij texisti limina claustris.
Quo tam praclaro gaudebas ante patrono.
Ex tunc translatum fuit à te Francia sacrum
Imperium, diuisi quo nunc gaudent Alamanni.
Chronica Martini dant hac, veteres quoque Libri.
Ex qua re sanctum veneremur carmine Vitum,
Octingentesimo dum vicenisque secundus
Annus erat Christi, claustro fundum dedit isti
Filius iste pius Magni Karoli Luduvvicus.
Quos septenne puer fouens sancta prece semper,
Et benefactores, omnesque tibi famulantes
Conserues, Vite, duc nos ad pabula vita.*

DE NITHARDO CAROLI MAGNI NEPOTE,
AC TOTA EIVSDEM NITHARDI PROSAPIA,
BREVE SYNTAGMA

E Pauli Petauij in Franc. Curia Consiliarij bimestri Rerum
Prolatarum otio.

NITHARDVS (quem nostratum aliqui Vitaldum, quidam Vithardum, alij Guithardum, nominarunt) Angilberto patre, matre verò Bertha Caroli Magni filia, natus est. Angilbertus autem ^agentis nobilitate illustris, ^a Autor vitæ domni Angilberti, M. S. animique industria ac probitate præcipuus, sub Pipino Rege Caroli Martelli filio, Palatinis atque Regalibus negotiis præfuit. Quod apto & aperto magis sermone dixit Alcuinus, ^b Primicerius fuit Palatij Pipini Regis. Nam ut illud Alcuini de Pipino Pio Francia, non de Pipino Italiae Rege, illius nepote, interpretarer, & præmissa & multa alia induxerunt. Nec quemquam ipsa series & connexio Epistolarum Alcuini moueat, quæ (ut aliorum pleraque) temerè congestæ, nec digestæ vnquam ^c fuerunt. Etsi autem summa illa esset Palatij dignitas, data tamen Angilberto in minori adhuc ætate agenti. Idque vult vitæ ipsius Angilberti auctor, ubi monuit, Carolum, & Carlomannum, ipso viuente Pipino, Angilbertum filij vel fratris loco habuisse. Quibus etiam aptari debent quæ postea Carolo Magno Regi rescripsit Adrianus Romanus Pontifex ^d: Directus, inquit, nobis est à vestra præcellsa regali potentia, fidelis familiaris vester, Angilbertus Abbas & Minister Capellæ, qui penè ab ipsis infantia rudimentis in Palatio vestro enutritus est, & in omnibus consiliis vestris receptus est. Ceterum ^e aui & proauis illius clarissimi, Francorum Regibus carissimi, primisque in dignitatibus, ac magnatum affines & propinqui, omnes fuere. Is certè, staturæ elegantia, vultusque venustate, cunctis gratus, cum liberalibus studiis adprimè eruditus esset, parentum ^f suasu, Principumque assensu, Clericatus titulo insignitus, magnum piæ conuersationis lumen Palatinis præbuit. Pipino mortuo, Carolus Angilbertum habuit & præ omnibus familiarissimum, omnium secretorum conscium, & Præmatem Capellanorum fecit; sibi quoque eundem Silentiarium statuit, ut eius consilio Regnum totum componeret, atque eidem Bertham filiam suam coniugem dedit; ad augmentum Palatini honoris, illi totius maritima terræ Ducatu commisso. Hincque Nithardus noster, & Harnidus, procreati. Post aliquod verò tempus, cum Angilbertus graui affectus infirmitate, Monastici Ordinis subeundi votum Deo nuncupasset, valetudini restitutus, primo Bertham coniugem, sacro velamine consecratam, loco congruenti intra Cenobium Centulense, vigiliis & ieiuniis vacaturam collocauit. Ibidemque mox ipse Monachi indumentum à Simphoriano ipsius loci Abbate suscepit: ac eodem Abbate intra breue tempus decedente, omnium suffragiis (Carolo Rege annuente) suffectus, Centulense illud Monasterium (quod in Pontiuo, Ambianensi diæcesi situm, Sanctoque Richario dicatum est) restaurare constituit, & ædificiis, rebus, Monachorumque numero ampliare. Verum cui anno adscriberem Symphoriani obitum, initium-

Tom. II.

Gg ij

^a Autor vitæ domni Angilberti, M. S.

^b Alcuini enim Epistola, quæ in excusis à Canisio est II. in M. S. vetò XIII. est ad Angilbertum Primicerium Palatij Pipini Regis.

^c Ac ne quidem in vnum corpus redactæ, ut è variis scriptis Libris obseruare est, & præmonuit Tithemius.

^d Edita est hæc Epistola Romæ inter Epistolas summorum Pontificum Tom. I. p. 714. Et in parte I. Tom. 3. Conciliorum anni 1606. p. 263.

^e E vitæ domni Angilberti. ^f Ab autore vitæ domni Angilberti; & ab Hariulfo in Historia Centulensis Monasterij lib. 2. cap. 2.

que ab Angilberto Abbatium illud officium, nondum sum assequutus. Constat certe anno DCCXCII. Felicem Vrgelitanum Episcopum, per Angilbertum^a Abbatem in presentia Adriani Apostolici deductum, heresim suam, facta confessione, damnasse. Et forte fuerit eiusdem anni, Epistola Alcuini^a XXVIII. ad Adrianum Pontificem Magnum, qua Alcuinus, (in scriptis libris,) ita Angilberti meminit: Quia electissimus domni mei Regis Miffus, filius equidem meus carissimus Angilbertus, ad beatissimam, summae autoritatis vestrae, dirigitur paternitatem, non esse necesse putavi, literis exarare, quod ille vir fidelis & prudens melius viua voce secundum mandatum domni Regis auribus Excellentiae vestrae poterit intimare, &c. Eundemque vocat Regia voluntatis Secretarium, ac omnibus amicis valde fidelem, asserit. Quamquam nescius non sim, quod & hac ipsa Alcuini Epistola in annum DCCXCIV. commodè reici possit, quo ipse Adrianus Papa Capitulare Caroli Magni aduersus Synodum, quam Graeci septimam vocari voluere, per Angilbertum transmissum sibi esse, literis ad Carolum ipsum Regem, monuit. Sed inest mihi hoc loco hic scrupulus, quod in scripto Codice (quo Elias Philiras, id est Ioannes Tilius, notissimus ille patrum etate Briocensis, dein Mellensis Episcopus, opus illud Caroli Magni, libris quatuor absolutum, aduersus Gracia Synodum de adorandis imaginibus, anno 1549. edidit) haec in calce habentur; Ingelrannus Abbas iussu Caroli Magni hunc librum scripsit, & ad Adrianum Papam tulit. Quomodo enim quadrare ista possint cum Adriani praedicta Epistola, non video. Nec certe hic Ingelrannus potest esse Metensis Archiepiscopus, qui sub Carolo Magno sanctae Capella Primicerius fuit. Obierat enim ille anno DCCXCI. At dum Engilramni memini, aliud, quod penè exciderat, memoria recurrit; quò fieri possit, ut cum Angilbertus sub Carolo Magno Archicapellanus fuerit (quod illius vita auctor, & iam laudata Epistola Adriani indicant) tam praecise tamen Adalhardus (maioris Corbeia Abbas, apud Hincmarum Epistola 3. *) sub Carolo Magno hosce tres tantum, Fulradum scilicet, Engelramnum, & Hildiboldum Apocrisarios fuisse asserat. Nec enim Archicapellanus alius ab Apocrisario. Nam & Apocrisarium nostrates, inquit ipse Adalhardus, Capellanum appellant. Inde etiam Alcuinus^c huncce Engilramnum, sanctum Capella Primicerium; Et Episcoporum Metensium Chronicum, eundem, Palatii Archicapellatum nuncupant. Verum de his alias. Ad Angilbertum redeo; Anno quippe DCCXCVI. cum Leo Papa post Adrianum ordinatus clauis confessionis Sancti Petri (sive, ut ait Poeta Saxo, Clauis quibus est confessio sancti Conseruata Petri) & vexillum Romanae vrbis ad Regem Carolum cum aliis muneribus misisset, & mitteret aliquem de optimatibus suis, ad confirmandum sibi per sacramentum Romanum populum, rogasset; missus est ad hanc rem Angilbertus Abbas Monasterii sancti Richarij, per quem etiam magnam partem thesauri, quem Henricus Dux Foroiuliensis, spoliata Hunorum Regia, quae Hringus vocatur, eodem anno Regi de Pannonia attulerat, misit, &c. Tum verò detulit Angilbertus & Alcuini litteras ad Leonem III. & Paulinum Aquileiensem Patriarcham.

^a Annales enim Mo-guntini (quos primuni P. Pithæo debemus, quòsque denuo Marq. Freherus Patrinus Con-siliarius cum continuato-re, Fuldenfi Monacho edidit) Angilbertum Abbatem vocat. ^b Sæctus enim Ioannes Baptista dicitur Elias alter; & filius Tilia arbor, nostris vocata Tillet ^c Annales Frænci (apud Canisium Tom. 3.) p. 215. ubi tamen corruptè Angiltraus nominatur, scilicet vitio. ^d Ab Anastasio in Leone III. Hildualdus vocatur. ^e Epistola 21. apud Canisium, quæ in scripto libro est 79. ^f Infimilima verba exhibeo Godefridi Monachi S. Panchaleonis ad Coloniæ M. S. quæ desumptæ ipse ab autore Annalium Regum Pipini, Caroli Magni, & Ludouici, quos Hermanno Nuenatio debemus: quòsque Poeta Saxo, de Gestis Caroli Magni, studio Reineccij editus, metricè vertit.

^g Hæ sunt in exculis 27. & 59. At in optimæ nota MS. 72. & 73.

INTEREA surgunt praedicti sancti Richarij, siue Centulensis Monasterij, adificia, & tres tandem illic erectæ Ecclesiae à XII. venerabilibus Episcopis dedicatæ sunt, Meginhardo scilicet Rothomagensi Episcopo, Georgio, Absalo-

A
* Cor-
rupiè
edidit li-
bri A-
donis
Vien-
nensis
Aure-
lianum.
vocant
* in MS.
est 62.
* tam
harum
memi-
nimus
sup.
B
* Cuius
Codex
scripsit
non aliud
quàm
Angil-
bertum
scripsit
* p. 27.
* Ha-
buere
quatuor
* A-
pocrisarios
* Presides
ac Prae-
sides
* Id est
Carolo
Magno
Videtur
* 107. Tho-
mas
ad ann.
816. p.
109. Et
Auenti-
ni lib.
4. Ab-
nal. B.
* 107.
* 107.
* 107.

ne, Gerfrido, Pleone, Hildigardo, Teodoino, Ydelmaro, Benedicto, Kellano, Ioanne præterea & Passivo sancta Romana Ecclesie Legatis. Quod contigit paulo ante adeptum à Carolo Magno Imperium. Quem & huic dedicationi interfuisse quis fortè coniceret, ex his quæ Nibelungus, Annales editi, Regino, ^b Ademarum in vita Caroli Magni, Poëta Saxo, & alij annotarunt, Carolum anno Domini DCCC Sanctum Pascha apud Sanctum ^a Richarium celebrasse. Sed stare id non potest, cum apud Centulam Kal. Ianuariis istius dedicationis * Ecclesie solemnitas fiat. Quo verò ornatu, quibusque Sanctorum pignoribus Ecclesiam ille suam ditauerit, in breviculum hoc nec potuit, nec debuit congeri; Vti aliquot illius versus, sparsim & varie collectos, addere, eadem mente, non visum. Eundem porro Carolum mox futurum Imperatorem, Angilbertus quoque Romam comitatus est, & à domno Leone III. privilegio ^b obtinuit, ut totius Centulae villa curam Ecclesiasticam solus haberet Abbas, nec quidquam Episcopus Ambianica Sedis de Ecclesiis aut Clericis eiusdem loci constituere posset. Idque suggestione (prædicti privilegij verba ista sunt) fratris & coepiscopi nostri Ambianensium Antistitis Iesse, simulque Angilberti Abbatis, quamquidem in præsentia gloriosi atque excellentissimi filij nostri Caroli (quem autore Deo in defensionem & prouectum sanctæ vniuersalis Ecclesie in Augustum hodie sacrauimus) nobis intimarunt, &c. Fitque ibidem mentio Centulensis Monasterij nuper, inquit, restaurati & in nobilem statum redacti. ^c Libellum verò de Vita Sancti Richarij rudi sermone digestum, euocato ad se Alcuino Magistro, compitius atque lucidius componi & transcribi * curauit Angilbertus. Hymnosque nocturnos & diurnos ac Antiphonas, super vita ipsius, idem Alcuinus composuit. Tandem restanti Carolo adfuit Angilbertus, Eginardo teste: Eodemque penè tempore decessit quo & Carolus Magnus, nempe XII. Kalend. Martij, anni DCCCXIV. cum dies v. ante Kalend. Februar. eiusdem anni, ipsius Caroli vita ultimus fuisset. ^d Angilbertus autem corpus suum sepeliri voluit ante portam Sancti Saluatoris, ac Sancti Richarij Ecclesie. Cuius loci septum, ideo graue fortè non fuerit, si ab illius vita autore (qui illud ipsum ab Angilberti testamento mutuatum se dicit) addidero. Ipsa, inquit, mœnia, quæ vocantur * Paradisus, turrita mole surgentia, tribus altariis, consecrata sunt: videlicet in porta occidentali Altare sancti Michaelis: In porta australi Altare sancti * Gabrielis, quæ venerabilis Hildiuardus Episcopus consecrauit. In porta autem Septemtrionali Altare sancti Raphaëlis dedicauit religiosus Ambianorum Episcopus Iesse, II. Non. Septemb. &c. Eo verò è loco * xxviii. post decessum anno Nonis Nouembris ^e Angilbertus leuatus, corpore absque aromatibus indissoluto repertus est, & à Ribbodone Abbate intra Ecclesiam translatus, inque ingressu Chori à parte occidentali eiusdem maioris Ecclesie collocatus. Cum Abbas Ribbodo diutius ferre nolisset tanti viri reliquias ingredientium Ecclesiam pedibus calcari. Mox enim pluribus claruit miraculis, Sanctorumque confors factus, Letaniam auxit ^f Gallicam. Cuius miracula aliquot, tribus centena Libris, eiusdem Cœnobij Abbas Anscherus ^g Radulfo Remorum Archiepiscopo, longos post annos, transmisit. Frustra tamen Angilbertum queras, ^h id est ut & innumeros tutelares nostros Sanctos, inter moderna Sanctorum syntagma. Hæcque de Nithardi patre dicta sint.

^a Corruptè hodie in Chronico Reginonis legitur, Apud sanctum Richardum.
^b Quod Zacharias Diaconus Regionarius, & sanctæ atque Apostolicæ Romanæ Ecclesie Bibliothecarius VIII. Kalend. Ianuar. Indict. ix. scripsit, & cognouit, &c. subscripsit.
^c Autor Vitæ domni Angilberti.
^d Autor Harulfus, qui Pontinarius, historiam Centulensis Monasterij sui, à domno Saxouallo ante plures annos inchoatam, anno 1088. quatuor libris absoluit. Is & est qui Aldenburghensis tertius Abba fuit, cuiusque Aub. Miræus in Originibus Cœnob Belg. adscribit vitam sancti Arnulphi Sueff. Ep. quæ Lisiardo tribuitur apud Suriium Tom. 4. p. 174.
^e Nithardus lib. 4. p. 372.
^f & Harulfus.
^g Erant enim tum Letaniz diuisæ, erat Gallica, erat Italica, erat & Romana, quarum veteres nostri Scriptores separatim meminere.
^h Sedem Remensem obtinuit Radulfus anno 1107. & Catalogo M. S. Archi. Remens. vel ut vulgo creditur 1114.

* Editio Tom. 2. Suriy p. 981.
 * Le Paruy.
 * Oratorij sancti Gabrielis dedicatio facta est 1111. Kal. Aprilis: Capella vero sancti Michaelis 1111. Kal. Octob. & obseruata altare, Oratorium & Capellam. id est offe.
 * Id est ut Anno 492.

MATER Bertha fuit, filiaque illa Caroli Magni & Hildegarda. De Carolo verò, hoc vnum minus notum puto, quod illi etiam David nomen fuit; Quo nomine sapius Alcuinus in Epistolis, alique illius aui illum interpellant; propriumque hoc ei fuisse nomen, non adscititium, comprobant

^a In Epistola quæ incipit, Domino in Domino Dominorum dilectissimo David Regi. Flaccus fidelis orator. Reuerenti me de Vicus, &c. Ea est in vno codice 12. In alio 13. necdum edita est.

^b Legit, Francus, pro, ci, Geruasius Tilleberienfis, libro, cui nomen Otia Imperialia. cap. de Regno Francorum & eius ortu.

^c Eginardus. ^d E Munstero lib. 3. Cosmograp. p. 562. sed patrem illius Gasp. Bruschius de Monaster. German. p. 25. Hildebrandum: Vasseburgius Vitundensis Hist. lib. 3. f. 143. Godesfridum nominant.

^e Sancti Galli Monachus de Gestis Caroli Magni apud Canisium Tom. 1 p. 371. quem doctissimus Franc. Pithæus Clementem Scotum nominare subdubitat.

^f Quæ circa annum 682. Blanziacum Monasterium construxit, quod hodie Boloniensis Galliarum dicitur esse. ^g Nithardus lib. 1. p. 31. ^h Nithardus lib. 4. p. 360.

ista ad illum eiusdem Alcuini verba. ^a Clarissimis (inquit) vestrae nobilitatis filiis benedictio copiosa per vestra benefacta ad crescat, sicut per solius homonymi tui David Deo dilectissimi Regis sanctitatem, omnibus (ut legitur) nepotibus suis; regalis throni potestas conseruata fuit, &c. Nec enim David homonymum vocaret, si ab illius similitudine tantum & imitatione, mens Alcuini fuisset Carolum hoc nomine donare. Et forte immutatum illi nomen, cum vel baptisatus, vel in Regem unctus est. Nam de Pipino Italia Rege, illius filio, hoc idem ^a factitatum. Mirorque è tot autoribus, qui gesta Caroli Magni scripsere, tam paucos id obseruasse. Nibelungo etenim, Childebrandi Comitis, Pipini Francorum Regis auunculi, filio, & Geruasio Tilleberienfi, Regni Arelatensis Marefcallo, Othonis IV. propinquo, hoc debemus. Nibelungi certe ad annum DCCLXXXI. hæc verba sunt; Perrexit Carolus Rex Romam, & baptisatus est ibi filius eius, qui vocabatur ^b ei Carlomannus, quem ^a Adrianus Papa, mutato nomine, vocauit Pipinum, & vnxit in Regem super Italiam, & fratrem eius Hludouicum super Aquitaniam. & ibi desponsata est ^a Rotarud filia Regis, Constantino Imperatori. Hæc ille. Necquid amplius de Carolo addam.

CVIVS vxor Hildegarda, seu Hildegardis, Bertha mater, Sueuorum præcipua nobilitatis femina, parentes habuit ^a Esnerium dominum Campidonensem, & Regardam natione Bauaram; fratrem verò ^a Vdalricum. Fundatrixque ipsamet fuit Cænobij Campidonensis (Germanis hodie Kemptem) quod adhuc vnum est è quatuor Romani Imperij Monasteriis, illicque anno DCCLXXXIII. sepultam quidam volunt; cum tamen autor Chronici Episcoporum Metensium, in Ecclesia Sancti Ioannis Euangelista Metis: at verius Vita Ludouici Pij, in Basilica Sancti Arnulfi, cum Ludouico Imperatore, filio suo, & Drogone Archiepiscopo, quiescere eam asserant. Ceterum, matri Nithardi Berthæ inditum nomen, ab auia sua, matre scilicet Caroli Magni, que etsi alienigena, habuit tamen nomen longè antè vsurpatum Francis, imò notatione planè Francicum, si Vita ^e Sanctæ Berthæ vetusto autori fides. Berthæ, inquit, Francicum nomen, quod Latino eloquio, fulgida seu splendida, sonat.

HIS ergo de Nithardi natalibus præmissis, Quid & ubi ille egerit, bellorum inter Lotharium, Ludouicum, & Carolum fratres, sciente turbine, ab illius Historia lectione elicere facile est. Ea certè ad Carolum directa, iussu etiam illius conscripta est. Sub Carolo etenim Nithardus militauit, ut pote Ducatus siue Comitatus Francia maritima, à patre heres. Cumque bona alia, quæ illi hereditario iure contigerant, vltra & cis Mosam haberentur (qui ^b limes erat Regnorum Lotharij & Caroli) etsi longi radio belli otium vndequaque quæreret, nullibi haberi posse credidit, cum illum (ut ait ipse initio Lib. 4.) de vniuersis rebus, hinc inde fortuna iunxisset. Ceterum, etsi ex illis fuerit, quibus anno DCCCXLII. cum Lotharius à Regno fugisse putaretur, Regni illius ^h inter Ludouicum & Carolum partitio commissa & mandata

^a Sic b
Leoni
III. ex
baptif
mo Co
non no
mè suu.
Hist. B
Misc.
lib. 21.
^a Ma
à Ger
naso
dicitur
Vrb
nus.
^a Alia
dicitur
Ruod
trudis.

C

est; Pacis tamen inter fratres componenda avidus semper fuit. At fraternis odiis nusquam desumescentibus, mens tandem illi fuit omnimodo à Republica secedere (quod & ipse libri 4. initio profiteretur.) Itaque cum à scribenda historia destitit, agebatur annus domini DCCCXLIV. & tum, ex nupera translatione Sancti Angilberti per Ribbodonem Abbatem, secessus, & solitaria vita, maius innatum illi desiderium est. Obierat vero eo ipso anno apud Centulam

Abbas Ribbodo. Ribbodoni mortuo successit Hludonicus, vir (ut ait autor Vitae sancti Angilberti) Regiae stirpis; quique dicitur ab alio eiusdem loci Monacho^a (cuius nobis adhuc ignotum nomen) Regali semine natus. Isque ipse est, quem Lupus Abbas Ferrariensis, in ipso Cænobio Ferrariensi mansisse, & haud procul ab eo^b educatum fuisse, dein^c Epistolare in Palatio Caroli Calvi gessisse officium, notat: Quique postremò ab eo, Abbatum^d summus & clarissimus appellatur. Hunc & Carolus Rex, diplomate^e suo apud Compendium Palatium regium v. Kalend. Octob. anno regni v. Indict. VII. vocat venerabilem & dilectum propinquum suum.

^a Scripsit metricè ante annos DL. libros tres de Miraculis sancti Richarii, & quartum de relatione eiusdem per Hugonem Capet rùm Francorum Ducem.
^b In Monasterio scilicet, sancti Petri Viui Senonensis, vti mihi multa persuasere, sed & inibi eundem etià sepultum.
^c Marcuardus illi nomè, nò Marcuardus, Abbasque ille fuit Prumiensis anno 829. Obiit 853 Regino.
^d Huius loci mentio fit aliquot locis apud Hincmarum Remensem, contra Hincmarum Laudunensem Episcop. & alibi. Forre, Saulnoy, Abbatia Lugduno Cluato proxima.
^e (pres. Leon) Monachus fuit primò Ferrariensis, dein Prumiensis (non etiam sancti Petri Viui Senonensis) postea Marcuardo apud Prumià successit anno 813. Dein à Carolo Caluo Flaviniensis Abbas constitutus, tandem Senonum Archiepiscopus

* Epist. 25.
* Epist. 82.
* Epist. 92.
* Epist. 113.
114.
* Extat apud Hariulfum, lib. 3. c. 7.

NITHARDVS ergo, & eo ipso tempore relicto seculo, Deo sese mancipavit. At quo se Monasterio primum contulerit haud ita certò asserere valeo. Centulum enim abiisse, & Sancti Angilberti eius parentis memoria, & Hludouici Abbatis affinitas, facile persuaserint. Sed dubium me & ancipitem agunt, quæ legi apud Lupum Ferrariensem, ad Marcuardum^c Prumiensem Abbatem (tertium) Epistol. 55. Nithardi (inquit) aduentus ad^d Siluacum, quo me Monasterij necessitas traxerat, vehementer lætificauit: cuius præsentia factum est, ut hæ litteræ vestræ paternitati redderentur, cum vos esse sospites, & communem filium^e Egilem ex validissima infirmitate, opitulante fauore diuino, reualuisse ostendit, &c. Et præterea quæ idem Marcuardus Prumiensis Abbas ad Didonem^f Abbatem, Medicum peritissimum, scripsit, Epistol. 72. Artis vestræ (ita enim lego) singularis peritia multorum oratione peruulgata; fratris Nithardi potissimum relatione nobis innotuit: quo etiam referente comperimus passim vos accessum indigentibus aperire, &c. Ista enim Prumiensem potiùs Monachum, quàm Centulensem, Nithardum fuisse relinquunt. Vt ve sit, ab Hariulfo & aliundè certum est, Centulam illum Abbatem habuisse. Sed fefellit Hariulfum, Centulensis Historiæ scriptorem, memoriola, cum patri suffectum dixit; ve & vita domni Angilberti autor malè post Ribbodonem Abbatem constituit. Etenim Angilberto, Hericus; huic, & Helysachar; ei, Ribbodo; illi, Hludonicus successit; tum, Nithardus; dein Hruodulfus auunculus Caroli Calui, frater scilicet Iudith Imperatricis, &c. Idque monuit me notatiuncula hæc, margini codicis Hariulfi ab antiquo adscripta. Post dominum, inquit, Hludouicum præfectus dicitur dominus Nithardus: Et quoniam tum persequutio grauis insistebat pagnanorum, etiam maritimæ (terræ) Comitatum suscepit. Fuit igitur post Hludouicum Nithardus Abbas & Comes, vti & eius pater Angilbertus fuerat; mansitque eadem

C

factus, in Monasterio sancti Petri Viui quiescit. Lupus variis locis, Regino, Iac. Tauellus (vix in historia & sagax & peritus) in Archiepisc. Senonensium Gestis.
^f Scripta est hæc Marcuardi Epistola anno 848. Tum enim Dido Abbas sancti Petri Viui Senonensis, cui, paucis annis præfuit. Autor Gaufridus in Historia istius Monasterij sui.
^g Aduertere Helysacharem Centulensem fuisse Abbatem iuuabit, si Agobardum legeris. illius enim meminit, p. 94. 160 & alibi. Et eum quoque ferunt Gemmeici Monasterij fuisse rectorem. Hariulfus lib. 3. cap. 4.

^a Hariulfus
lib. 3. Hist.
Centul. cap.
10.

^b Incipit ; sa-
penamre po-
stulanti vi
Ambazien-
sum Domini-
um, &c.

^c Quorum
autor Mona-
chus Maioris
Monasterij,
eaque sic in-
cipiunt ; Hi-
storiae suae
gesta Andega-
worum Consu-
lum, &c.

^d Hariulfus
lib. 3. cap. 5. &
lib. 2. cap. 17.
eadem de re
agens, Paucis,
inquit, diebus
in regimine
expletis, Ni-
thardus praelio
interemptus
est.

^e Verba sunt
Chronici
Monasterij
sanctorum
Sergij & Ba-
chi ad Ande-
gavim urbem
atque etiam
Historiae Im-
peratorum,
Regum Fran-
corum, & Co-
mitum Ande-
gau. quae inci-
pit, *Adā, &c.*
& in Ludovi-
co Grosso de-
finit.

^f Lib. 4. c. 32.
^g Obiit Ger-
uinus iste V.
Non. Mart.
anno Dom.
1074. autor
Hariulf.

^h Hic olim
fuit Monaste-
rij sancti Ma-
glorij Pari-
sienfis, & qui-
dem (si bene
conicio, Hu-
gonis Magni,
patris Hugo-
nis Capet
Francorum
Regis benefi-
cio. Qui pri-
mus illud
construxit.

ⁱ Duo extant
planè dissimi-
les : Huius de
quo hic ser-
mo, autor est
Hariulfus.

^k Huius pra-
fationis ini-
tium, est : Cum

animadvertorem quamplurimos & ferè omnes homines de gestis Regum Francorum dubitare, &c. At liber primus sic incipit : In ist
anno : illos quibus Hebraeorum populus, &c.

dignitas successoribus aliquot eiusdem Cœnobij^a Archimandritis. At cum Co-
mitatus iste maritima Franciæ, ab Hariulfo, & ab illius qui authoribus, pro-
miscuè etiam Ducatus nominetur, hoc obiter inseram : Haud magni apud me
ponderis fuisse, quod & in Ambazien^b Dominorum Historia, & in An-
degavorum^c Consulium Gestis, aliquando legi : Hugonem Ducem Burgundia,
Carolo Simplici, adhuc puerulo, tutorem datum, accepta potestate, qua tum
Abbascomitatus dicebatur, & à successoribus, in arrogantius vocabulum, quod
est Ducamen, mutata est. Verùm Nithardus paucissimis^d diebus Centulensi
Monasterio praefuit, bello ipse peremptus, anno, ut è multis conicio, DCCCLIII.
cum Dani,^e Suevique, quos Theotisci Nortman, id est Aquilonares, appel-
lant, suae habitationis finibus egressi, iam per viginti annos omnem oram mari-
timam incendiis, rapinis, omnique crudelitatis genere afficerent. Atque eodem
in loco, quo primùm quieverat Angilbertus, sepultus ipse est ; in aditu nempe,
seu porticu maioris Ecclesiæ, qua Sancto Salvatore, Sanctoque Richario dicata
erat. Quod Hariulfus^f his, & prolixioribus etiam verbis, enarravit. Tempo-
re, inquit, Geruini, & huius nominis primi, Centulensis Abbatis, domni
ac Sancti Angilberti tumulus ignorabatur, nec vlllo, ob hoc, terreno
honore potiebatur, quamvis eius celeberrima memoria in ore vni-
versorum Franciscorum, vel Pontiuorum, atque aspectu egregij Tem-
pli, quondam ab eo fundati, resplenderet. Cum itaque aliquando
venerabilis Geruinus Cœnobium Gorziam, quod est situm in confi-
nio Metensis ciuitatis, iuisset, inuentum ibi codicem, (vbi de eius-
dem sancti viri, aliorumque nostratum Abbatum gestis, quædam
continebantur) ab illius loci fratribus mutuatum, Centulam detu-
lit : in quo repertum est, quòd Sanctus Abbas Angilbertus XII. Kal.
Martij transisset ad gloriam. Et inde Centulenses Monachi, quoniam
ab eo tempore, quo sub Guaramundo pagano combustum fuerat Mo-
nasterium, vsque ad hæc tempora, eos dies transitus eius latuerat,
plurimum exhilarati fuere. Igitur Geruinus (qui vir desideriorum me-
ritò dici potest) ad fores Ecclesiæ, quo compererat illum primò tu-
mulatum, perquirere cœpit : nec illius quidem corpus ibi inuenit,
sed in eodem, quo quondam pausauerat, sarcofago, inuenit lecti-
cam ligneam coriatam, domni Nithardi filij eius Abbatis & Comi-
tis corpus continentem, sale perfusum ; in cuius capite videbatur il-
la percussura, qua euentu prælij fuit occisus. Recludens itaque eun-
dem tumulum, aliorsùs sanctam corporis Angilberti glebam quærere
proposuit, &c. *Nec enim te, Lector, pluribus morabor, & properante cala-
mo irrepsere multa, quæ intertexere initio non erat animus. Hoc vnum de Ni-
thardi libri titulo addam : Etiam si in scripto^h libro, è quo, seculi sui honor
P. Pithæus illum in publicum dedit, nulla habeatur & libri & autoris in-
scriptio : Et è Centulensis Historiaⁱ codice, Chronicum seu Gestæ Franco-
rum dici debere videatur ; non abs re tamen esse, quòd ab illo, Opus istud,
Historia de discordia, seu dissensionibus filiorum Ludouici Pij, appel-
letur. Huic etenim Nithardi Opusculo, hunc fuisse titulum, planum erit ab
autore^k incogniti nominis, qui anno 1214. Latine tribus libris, Francorum scri-*

A *psit Historiam: quamquidem post L. annos, alius Equitania oriundus, Gallicam fecit, & Alfonso Pictavi & Tolosa Comiti Sancti Ludovici Regis fratri, dicavit. E cuius prefatione qua subsunt, exscripsimus. Sumpta, inquit, sunt hæc à gestis Sanctorum Remigij, Lupi, * Indicelli; à vita etiam Sancti Lamberti, quæ sic incipit, Gloriosus vir Lambertus æterno Regi martyr acceptus, &c. à Chronicis Hugonis * Floriacensis, Roberti ^a Autifiodorensis; quædam autem à libro Isidori, qui Etymologiarum dicitur: à Chronicis ^b Sancti Petri Viui Senonensis; ab historia Longobardorum: à libro Guertini, qui se alumnum Caroli Magni fateatur: à quadam historia, quæ nomine Turpini intitulatur: à quodam libello, qui de gestis Regum Francorum loquitur, qui apud Sanctum Germanum de Pratis iuxta Parisius reperitur: à libro etiam Nithardi, qui de discordia filiorum Ludouici Pij agit; à Chronicis de Caritate: ab historia Hierosolymitana; quædam autem de Operibus Ludouici Pij, & Philippi, qui modò regnat, &c. Hæc ille Totum autem hoc hîc adscripsi, ut historia Francicæ plures necdum vulgati scriptores tibi, Lector, innotescerent. Utque Gallia nostræ (cui Catholici Reges omnes & Principes hoc debent, quòd Christiani sunt) illustranda, desiderium aliquod aut iniicerem, aut quod mauelim, aliquatenus augerem.*

* al-
Vin.

* Flo-
riacus,
villæ ad
Ligerim
cenobio
sancti
Benedi-
cti cele-
bris. Mi-
tòrque
veterem
Gallicæ
Inter-
pretem
in la-
tuisse.

^a Is est sancti
Mariani Mo-
nachus, eius
Chronicum
anno 1608.
edi voluit
Nic. Camusat
Trecass. Ca-
nonicus. liti-
tato cuique
abundè notus.
^b Eius aucto-
r Gaufridus
de Collono:
eiusdem loci
Monachus, &
desinunt in
anno 1294.

ADDITIO.

Pag. 4. v. 12. ad illud, Silentiarium statuit: ut eius consilio Regnum totum componeret. in interiori margine addita hæc erant. Ipsissima verba veteris vita Sancti Angilberti enarratoris hæc sunt: Sibi Karolus eundem Silentiarium statuit; ut in quo compererat prudentiæ altitudinem, eius consilio componeret totius Regni vtilitatem. Quibus addo. Ideo me verba ipsa veteris Scriptoris subiicere, ut, si fortè in huius Silentiarij officium inquirere velis, non sit quod arguas, verborum à me immutatum quidquam. Mihi certè in facili non est, quæ munia illius essent, certò constituere. Nec adducar, ut credam, fuisse vnum è schola Silentiariorum, de quibus est Tit. 16. Libri 12. Cod. Iustinian. Hi siquidem, ad sacri Consistorij limina excubias agentes, non nisi quietem, & silentium imperabant. Rectèque Zonaras, huic Collegio adscribens, quod legerat Anastasium Dicorum ante adeptum Imperium Silentiarium fuisse, addit χαμηλῶν τῶν ἐν ἀξιωματικῶν (inter minores dignitates esse.) Nam opera ista seruilis fuit. Et fuere inter seruos Silentiarij. Ac scitè Saluianus, lib. 4. de Providentia (dum ostendere vult, heris peiora multò imputari posse quàm seruis.) Ad fugam, inquit, seruos non miseriæ tantùm, sed & supplicia compellunt: pauent quippè actores, pauent silentarios, pauent procuratores: propè ut, inter illos omnes, nullorum minus serui sint, quàm dominorum suorum, &c. Hinc fit, ut non nisi inuitus, ad illos quoque referam, quod de Anastasio dictum (quòdque è Cedreno (p. 291.) Suida, aliisque constat) ante delatum illi Imperium Silentiarium fuisse: vti & quod lib. 4. de Ædific. Iustiniani monuit Procopius; Theodorum Iustiniani Silentiarium fuisse. Ego enim Silentiarium Principis, ab his, qui è Silentiariorum fuere schola, seiungo. Idque produnt hæc, huiusce auctoris veteris de Karolo verba: Sibi Silentiarium statuit. Deinde, cum ei

C

totius Regni utilitas cura sit, & Angilberto summis iam honoribus perfun- A
cto, addita illa sit dignitas, paulò antequam Bertham, Regis filiam, coniu-
gem acciperet; longè ab excubitore, Regis Silentiarium abesse, nemo inficias
iuerit. Fortè verò Silentarius is fuerit, qui Silentio praeerat. Dicitur enim illa
aetate Silentium, Paucorum congregatio, qui, seorsim à populo, de grauioribus
negotiis inuicem disceptarent. Inter quos Imperator in ambone, seu tribunali,
sublimis sedebat; Cuius erat, oratione persequi, quae in concilio agitanda es-
sent. Idque fortè, Imperatoris vice, peragebat Silentarius. Nam & Ἀλέξιος
ista, σελέντιον vocabatur, testibus Zonara Tom. 3. Niceta & aliis. At ipsum
quoque conuentum, ἢ πῶς οὐσίκλητον βουλήν (ut verbis Zonarae utar) Silentium
dici, Historia Miscella autor docuit. Qui lib. 21. Impius Leo (inquit) Si-
lentium contra sanctas & venerabiles celebrauit iconas (in tribunali de-
cem & nouem cubituum) aduocato quoque Germano Patriarcha, &c.
Nec enim eo loci aliud vult, quàm quod lib. 22. de Constantino Copronymo,
istius Leonis III. filio, retulit. Impius (inquit) Constantinus contra san-
ctas & venerabiles imagines Concilium iniquum triginta octo Epi-
scoporum congregauit. Et i. Qui cùm in Blachernas conuenissent,
ascendit Constantinus Imp. in ambonem, tenens Constantinum Sylei B
Episcopum. Et cùm orasset, voce magna pronuntiauit, dicens: Con-
stantino vniuersali Patriarchæ multos annos, &c. Hac verò, neutiquam
à me pro veris plenè asserta noueris, Lector. Quinimò, si hanc literaturam cal-
les (quae in forensi quidem palaestra desudantibus perutilis, at in republica ver-
santibus planè necessaria est) tibi que, quid melius istis, occurrerit; me erudicio-
nis tuae praconem, cuique sequacem inuenisti. Fruere interea, & viuere.

Sapienti, pauca sufficiunt.

NITHARDI ANGILBERTI
 FILII, CAROLI MAGNI IMP.
 EX BERTHA FILIA NEPOTIS,

De Dissensionibus filiorum Lodhuvici Pij ad annum
 vsque DCCCXLIII.

LIBRI QVATVOR,

AD CAROLVM CALVVM FRANCORVM REGEM.

*Recens à mendis & corruptionibus innumeris expurgati, partim ope vetustissimi
 Ms. Codicis, qui extat in Bibl. D. Alexandri Petauj S. P. partim conie-
 cturis à sensu historiae desumptis.*

PRÆFATIO LIBRI I.

AVM, vt optimè, mi Domine, nosti, iam penè annis duo-
 bus illatam à fratre vestro persecutionem vos vestrique
 haud quaquam meriti pateremini, antequam Cadhellenicam
 introissemus ciuitatem, præcepistis, vt res vestris
 temporibus gestas stili officio memoriæ traderem. Opor-
 tuna quidem placidaque res, fateor, fuerat præcepta, si otium tanti ne-
 gotij vt dignè exsequeretur, fuisset concessum. Nunc autem si quid mi-
 nus, vel incultius quàm oportuerit, pro rerum magnitudine huic Ope-
 ri inueneritis insertum, tantò facilius venia à vobis vestrisque mihi de-
 betur, quantò me nostis eodem turbine quo & vos, dum hoc Opus pere-
 gerim, esse agitatum. Præterire autem ea quæ temporibus pij patris ve-
 stri gesta sunt, disposueram, sed facilius cuilibet legenti altercationum
B vestrarum veritas patebit, si quædam, quæ suo in tempore contigisse
 nouimus, summo tenus prælibaero. Aui quoque insuper vestri vene-
 randam memoriam per omnia obmittere ratum minimè videtur. Ac
 per hoc textus hinc sumat exordium.

INCIPIT LIBER I.

KAROLVS bonæ memoriæ, & meritò Magnus, Imperator ab vniuersis na-
 tionibus vocatus, hora videlicet plus minus dici tertia, in senectute bona
 decedens, omnem Europam omni bonitate repletam reliquit. Vir quippe omni
 sapientia & omni virtute humanum genus suo in tempore adeo præcellens, vt
 omnibus Orbem inhabitantibus terribilis, amabilis pariterque & admirabilis
 videretur: ac per hoc omne Imperium omnibus modis, vt cunctis manifestè cla-
 ruit, honestum & vtile effecit. Nam super omne quod ammirabile fateor fore,
 Francorum Barbarorumque ferocia ac ferrea corda, quæ nec Romana potentia
 domare valuit, hic solus moderato terrore ita repressit, vt nihil in Imperio moliri

LVDovicvs præter quod publicæ vtilitati congruebat, manifestè auferent. Regnavit feliciter per annos duos & triginta. Imperiique gubernacula nihilominus cum omni felicitate per annos quatuordecim possedit. A

- HERES** autem tantæ sublimitatis **LODHUVICVS** filiorum eius iusto matrimonio susceptorum nouissimus, ceteris decedentibus, successit. Qui vt pro certo
815. patrem obiisse comperit, Aquas ab Aquitania protinus venit: quò vndique ad se venientem populum, absque quolibet impedimento suæ ditioni addixit; de ceteris, qui sibi creduli videbantur, deliberaturus. Initio quidem Imperij suscepti pecuniam ingenti numero à patre relictam trifariam diuidere iussit, & vnâ partem in causam funeris expendit, duas verò inter se & sorores suas à patre iusto matrimonio susceptas diuisit, quas & instanter à Palatio ad sua Monasteria abire præcepit. Fratres quoque adhuc tenera ætate, Drogonem, Hugonem, & Theodericum, participes mensæ effecit, quos & in Palatio vnâ secum nutrirî præcepit: & Bernardo nepoti suo filio Pippini Regnum Italix concessit. Qui quoniam ab eo paulò post defecit, capitur, & à Bertmundo Lugdunensis prouinciæ Præfecto luminibus pariter & vita priuatur. Hinc autem metuens ne post dicti fratres
818. populo sollicitato eadem facerent, ad Conuentum publicum eos venire præcepit, totondit, ac per Monasteria sub libera custodia commendauit. Quo peracto, filios suos iusto matrimonio iunxit, & vniuersum Imperium inter eos ita diuisit,
819. vt Pippinus quidem Aquitaniam, Lodhuvvicus autem Baioariam, Lodharius verò post discessum eius vniuersum Imperium haberet. cui & vnâ secum Imperatoris nomen habere concessit. Interea Irmengardis Regina matèrque illorum de-
823. cessit, ac paulò post Lodhuvvicus Imperator Iudith in matrimonium sumpsit, ex qua Karolus creatur.

- KAROLO** quidem nato, quoniam omne Imperium inter reliquos filios pater diuiserat, quid huic faceret, ignorabat. Cùmque anxius pater pro filio filios rogaret, tandem Lodharius consensus, ac sacramento testatus est, vt portionem Regni, quam vellet, eidem pater daret, tutorémque ac defensorem illius se fore contra omnes inimicos eius in futuro, iurando firmavit. Instigante autem Hugone, cuius filiam in matrimonium Lodharius duxerat, ac Mathfrido, ceterisque, serò se hoc fecisse pœnituit, & quemadmodum illud quod fecerat annullare posset, quærebat. Quod patrem matrémque minimè latuit. ac per hoc, hinc inde quod pater statuerat, Lodharius diruere, etsi non manifestè, occultè studebat.
829. Ad quod Bernardum quendam Ducem Septimaniæ pater in supplementum sibi sumens, Camerarium constituit, Karolùmque eidem commendauit, ac secundum à se in Imperio præfecit. Qui dum inconsultè Republica abuteretur, quam solidare debuit, penitus euertit. Per idem tempus Karolo Alamannia per edictum traditur. Tum tandem Lodharius, quasi iusta querimonia reperta, tam fratres quàm & vniuersam plebem veluti ad restaurandum Reipublicæ starum animabat. Quamobrem pariter cum omni populo patri ad Compendium superueniunt.
830. Reginam velauerunt, fratres eius Cunradum & Rodulfum totonderunt, atque in Aquitaniam seruandos Pippino commiserunt. Bernardus quoque fuga lapsus in Septimaniam se recepit. Eribertus frater eius captus, ac luminibus priuatus, in
831. Italiam custodiendus traditur. Et Lodharius quidem eo tenore Republica adæpta, patrem & Karolum sub libera custodia seruabat: cum quo Monachos, qui eidem vitam monasticam traderent, & eandem vitam illum assumere suaderent, esse præceperat. Res autem publica, quoniam quisque cupiditate illectus sua quærebat, coridie deterius ibat. Quamobrem tam Monachi, quos suprâ memorauimus, quàm & ceteri, qui quod factum fuerat dolebant, illum percuntari cœperunt, si Respublica eidem restitueretur, an eam pro viribus erigere ac fouere vellet, maximèque cultum diuinum, quo omnis ordo tuetur ac regitur. Quod quia facile confessum, in restauratione eius ociùs consensus est: assumptoque Guntbaldo quodam Monacho, sub specie religionis in hoc negotio ad Pippinum Ludouicumque filios eius occultè direxit: promittens, si in sua restitutione vnâ cum his, qui hoc cupiebant, adesse voluissent, Regnum vtrisque se ampliare vellet. Ac per hoc perfacile cupidèque paruere, Conuenrùque condicito, Regina & fratres eius eidem restituntur, ac plebs vniuersa ditioni eius se subdidit. Hinc hi, qui cum Lodhario senserunt, in concilium deducti, & ab ipso Lodhario ad mortem

A mortem diiudicati, aut, vita donata, in exilium retrusi sunt. Lodharium quoque ^{Lybovicus} solâ Italia contentum, ea pactione abire permisit, vt extra patris voluntatem nihil ^{Pivs.} deinceps moliri in Regno temptaret. Cumque se hæc ita haberent, & Respublica paululum respirare videretur, confestim Guntbaldus Monachus, quem supra memorauimus, quia multum in restitutione eius laborauerat, secundus in Imperio esse volebat. Quod quoniam Bernardus, vt præmissum est, olim fuerat, summa industria iterum esse certabat. Pippinus quoque & Lodhuvvicus, quanquam eis Regna, sicut promissum fuerat, aucta fuissent, tamen vt in Imperio post patrem primi essent, vterque laborabat. At illi, per quos tunc Respublica tractabatur, voluntati eorum obstitabant.

PER idem tempus Aquitania Pippino dempta Katolo datur, & in eius obsequio primatus populi, qui cum patre sentiebat, iurat. Quod quidem hi, quos supra ^{833.} retulimus, grauitè feretes, vt Respublica inutiliter tractaretur, diuulgant, populùmque quasi ad iustum regimen sollicitant. V Valanam, Elifachar, Mathfridum, ceterosque, qui in exilium retrusi fuerant, custodiâ emittunt: Lodharium, vt Rempublicam inuadat, compellunt. Insuper autem & Gregorium Romanæ summæ Sedis Pontificæ, vt sua auctoritate liberius quod cupiebant perficere possent, sub eadem specie magnis precibus in supplementum suæ voluntatis assumunt. Quamobrem Imperator, vna cum omni quod habebat Imperio, tres Reges, filii- que eius, aduersus eum cum ingenti exercitu, insuper Papa Gregorius cum omni ^{834.} comitatu Romano, Elisatam confluunt, iuxtaque montem Sigualdi castra ponunt, ac variis affectionibus populum vt à patre deficeret, filij compellunt. Nouissimè, quibusdam fugâ lapsis, cum perpauca pater capitur. Vxor ab eo dempta in Langobardiam exilio mittitur, ac Karolus vna cum patre sub magna custodia seruatur. Gregorius siquidem Papa itineris pœnitudo correptus, tardiùs quàm vellet Romam reuertitur. Et Lodharius quidem iterum eo tenore Imperium adeptû, quod iniuste tam facile iteratò obtinuit, iteratò faciliùs iuste amisit. Nam Pippinus & Lodhuvvicus videntes, quòd Lodharius vniuersum Imperium sibi vindicare, illòsque deteriores efficere vellet, grauitè ferebant. Insuper autè dum huc Lambertus atque Mathfridus, quis illorum secundus post Lodharium in Imperio haberetur, ambigerent, dissidere cœperunt. Et quoniam quisque eorum propria quærebat, Rempublicam penitus negligebant. Quod quidem populus cernens, molestus erat. Occurrebat insuper etiam filiis verecundia & pœnitudo, quod patrem bis honore priuauerant; vniuersæ plebi, quòd bis Imperatorem dimiserant. ac per hoc hinc inde in restitutione eius consentiunt, & vndique ad sanctum Dionysium, vbi tunc Lodharius patrem & Karolum seruabat, affluere contendunt. Cernens Lodharius prædictam animositatem vires suas excedere, antequam conueniant, arma sumit: patrem ac Karolum dimittit, itinerèque arrepto Viennam petit. Plebs autem non modica, quæ præsens aderat, etiam etiãmq; Lodhario pro patre vim inferre volebat. Rege recepto, Basilicâ sancti Dionysij vna cum Episcopis & omni Clero confluunt, laudes Deo deuotè referunt, coronam & arma Regi suo imponunt, & ad cetera deliberaturi contendunt. Lodharium pater persequi distulit, sed Legatos, qui eum citra Alpes festinare iuberent, post illum direxit. Pippinum ad se venientem benignè excepit, gratias in eo, quòd pro sua restitutione laborauerat, egit: ac reuerti eum in Aquitaniam, vti petiuerat, permisit. Hinc indè fideles, qui euaserant, & Remplicâ regere consueuerant, confluunt: cum quibus itinere arrepto, Aquis hiematum petit, tandèmq; Lodhuvvicum venientem gratanter excepit: quem & vna secum causâ præsidij esse præcepit. Interea hi, qui Iudith in Italia seruabant, audientes quòd Lodharius fugam inierat, & pater Imperium regebat, arrepta Iudith fugam incunt, Aquis prospere perueniunt, gratum munus Imperatori deferunt. Verumtamen haud est thoro regio recepta, donec se criminibus obiectis innoxiam, quia criminator de- erat, sacramento vna cum propinquis coram plebe effecit.

PER idem tempus Mathfridus & Lambertus, ceterique à parte Lodharij, penes Marcam Britannicam morabantur. Ad quos pellendos missus est Vodo, & omnes inter Sequanam & Ligerim degentes. Qui manu valida collecta, hinc atq; indè conuenerunt. Et hos quidem paucitas, ac per hoc summa necessitas, vna- nimes effecit. Vodonem autem & suos maxima multitudo securos, discordes, &

LYDOWICVS inordinatos reddidit. Quapropter prælio commisso, fugerunt. Cecidit Vodo, & **A**
Pivs. Odo, Viuianus, Fulbertus, ac plebis innumera multitudo. Quod quidem ci-
tato cursu victores Lodhario notantes, mandant vt quantocius posset illis cum
exercitu occurrat. Qui libenter paruit, & Cauillonum collecta manu valida ve-
nit, ciuitatem obsidione cinxit: præliando triduum obsedit, & tandem urbem
captam vna cum Ecclesiis incendit. Gerbergam more maleficorum in Ararim
* Gauzeli-
num & Sa-
nilam. mergi præcepit. Gozhelmum & Senilam * capite puniuit. VVarino autem vi-
tam donauit, & vt se deinceps pro viribus iuaret, iureiurando constrinxit. Hinc
autem Lodharius & sui duobus præliis feliciter gestis magnanimes effecti, vniuer-
sum Imperium perfacile inuadere sperantes, ad cetera deliberaturi Aurelianen-
sem urbem perunt. Quod pater audiens, è Francia manu valida collecta, insuper
Lodhuvvico filio suo, cum vniuersis, qui trans Renum morabantur, in auxilium
sibi assumpto, tantum facinus à filio in Imperium commissum vindicaturus per-
rexit. Lodharius quoque eadem spe, qua Francos abducere consueuerat, anima-
rus, ire obuius raturum duxit. Ac per hoc hinc inde confluunt, supraque fluuium,
iuxta villam quæ Caluiacus dicitur castra ponunt. Sed Franci, eò quòd Impe-
ratorem bis reliquerant, pœnitudine correpti, & vt deinde tale quid commit-
terent turpe iudicantes, ad defectionem impelli dedignati sunt. Quamobrem
cùm nec fugæ, nec prælij locum videret, ea pactione nouissimè prælium diremit,
vt infra dies statutos Alpibus excederet, ac deinceps, sine patris iussione, fines
Franciæ ingredi non præsumeret, & extra patris voluntatem in eius Imperio de-
inceps nihil moliri temptaret. Quod & ita se & suos seruaturus, tam is quàm & **B**
sui sacramento firmauerunt.

838. His ita compositis, pater, vti & cum quibus consueuerat, Imperium regebat.
Videns autem quòd populus nullo modo diebus vitæ suæ illum relinquere, vti
consueuerat, vellet, Conuentu Aquis hieme indicto, portionem Regni his termi-
nis notatam Karolo dedit: id est à mari per fines Saxoniz vsque ad fines Ribua-
riorum, totam Frisiam, & per fines Ribuariorum Comitatus Moilla, Halt, Tra-
hammolant, Masagobbi *. Deinde verò quicquid inter Mosam & Sequanam vs-
* Mafa-
gouui que Burgundiam vna cum Viridunensi consistit: & de Burgundia, Tullensem,
Odornensem, Bedensem, Blesensem, Parthensem, vtrosque Barrenses, Brionen-
sem, Tricasinum, Autisioderensem, Senonicum, V Vastinensem, Milidunensem,
Stampensem, Castrensem, Parisiacum: & deinde per Sequanam vsque in mare
Oceanum, & per ipsum mare vsque in Frisiam. omnes videlicet Episcopatus, Ab-
barias, Comitatus, Fiscos, & omnia infra prædictos fines consistentia, cum omni-
bus ad se pertinentibus, in quacumque regione consistebant, & sui iuris esse vide-
bantur: vna cum auctoritate diuina atque paterna, præfato filio suo Karolo dedit,
firmumque vt permaneret Dei omnipotentis clementiam exorauit. Hilduinus
autem Abbas Ecclesiæ sancti Dionysij, & Gerardus Comes Parisius ciuitatis, ce-
terique omnes prædictos fines inhabitantes conuenerunt, fidemque sacramento **C**
Karolo firmauerunt. Quod quidem Lodharius & Lodhuvvicus audientes, graui-
ter ferebant. vnde & colloquium indixerunt. Ad quod venientes, cùm nihil ex
his indignari se posse viderent, callidè dissimulantes quippiam se contra patris vo-
luntatem moliri velle, discesserunt. Veruntamen ob id colloquium commotio
non modica exorta est, sed facile quieuit. Hinc autem Carisiacum mediante Se-
prembrio venit, seditionemque quandam similiter perfacile sedauit, ac præfato
Karolo arma & coronam, necnon & quandam portionem Regni inter Sequa-
nam & Ligerem dedit, Pippinum ac Karolum, vt videbatur, vnanimis effecit:
ac deinde Pippinum in Aquitaniam abire cum gratia permisit: Karolum verò in
partem Regni, quam ei dederat, direxit. Quò veniens, omnes hos fines inhabi-
tantes ad illum venerunt, & fidem sacramento commendati eidem firmauerunt.
Eodem tempore nuntiatum quòd Lodhuvvicus à patre suo desciuisset, & quic-
quid trans Renum Regni continebatur, sibi vindicare vellet. Quod pater eius
audiens, indicto Conuentu, Magontiam conuenit, ac traiecto exercitu fugere
illum in Baioariam compulit. Post Aquis exultans rediit, quoniam, quocumque
se verterat, nutu diuino victor erat. Veruntamen ingruente senili ætate, & pro-
pter varias afflictiones penè decrepita imminente, mater ac primores populi,
qui in voluntate patris pro Karolo laborauerant, metuentes, si infectis rebus

A decederet, odia fratrum vsque ad internecionem sibi insurgere, ratum duxerunt ^{L. DOVICVS} vt quemlibet è filiis pater in supplementum sibi assumeret: & si post discessum ^{P. IVS.} eius ceteri concordēs esse nollent; saltem hi duo vnanimēs effecti, valerent resistere inuidorum factioni. Cùmque necessitate instante, ac per hoc assiduis meditationibus in hac electione versarentur, vniuersorum sententia consensit, si Lodharius certum se in hoc negotio præbere vellet, cum eo fœdus iniri debere. Nam, vt præmissum est, idem olim patri matrique ac Karolo iurauerat, vt partem Regni quam vellet pater, eidem daret, & eandem se consentire & protegere illi contra omnes inimicos omnibus diebus vitæ suæ deberet. Quamobrem Missos delingunt, & in Italiam ad Lodharium mittunt: promittentes, si patris voluntatem deinceps erga Karolum conseruare vellet, omnia quæ in illum hætenus deliquerat, remitti, & omne Regnum, absque Baioaria, inter illum & Karolum diuidendum. Quæ quoniam Lodhario & suis rata videbantur, vtraque ex parte sic velle, ac sic se perficere, iurauerunt.

E R G O ad urbem Vangionum Conuentu indicto conuenerunt, in quo Lodharius humillimè ad pedes patris coram cunctis procidit, dicens: Noui me coram Deo & te, Domine pater, deliquisse. Non Regnum, sed indulgentiam, & vt gratiam tuam merear, quæso. Idem autem, vt pius ac clemens pater, & delicta postulanti indulset, & gratiam roganti concessit: eo scilicet pacto, vt deinceps nihil quolibet modo contra suam voluntatem nec in Karolum, nec in Regnum alicubi egisset. Dein benignè illum excepit, ac deosculans, gratias Deo pro filio quem auersum reconciliauerat, egit. Ad prandium deinde conuersi sunt, in crastinum de ceteris, quæ sui iurauerant, deliberaturi. Die autem altera concilium ineunt. Hinc pater, vt sui iurauerant, perficere cupiens: Ecce, fili, vt promiseram, Regnum omne coram te est: diuide illud prout libuerit. Quod si tu diuideris, partium electio Caroli erit. Si autè nos illud diuiderimus, similiter partium electio tua erit. Quod idem cùm per triduum diuidere vellet, sed minimè posset, Iosippū atque Richardum ad patrem direxit, deprecans vt ille & sui Regnum diuiderent, partiumque electio sibi concederetur. Insuper verò, in ea fide, quæ illis iurauerant, testati sunt, quodd pro nulla re alia, nisi sola ignorantia regionum, id peragere differret. Quamobrem pater, vt æquius valuit, Regnum omne absque Baioaria cum suis diuisit: & à Mosa partem Australem Lodharius cum suis elegit: quinimmò & accepit. Occiduum verò, vt Carolo conferretur, consensit, & vnà cum patre coram omni populo ita se velle annuntiauit. Hinc autem pater fratres, prout valuit, vnanimēs effecit: rogans ac deprecans vt inuicem se diligerent, & vt alter ab altero protegeretur adhortans, exorat, & quod fieri desiderat, optat. Quibus peractis, benignè & pacificè Lodharium in Italiam ditatum remissionis gratia, ac Regni muneribus, remittens, sacramenta quæ sepè iurauerat, quotiens in illum deliquerat, quotiens delicta eidem donauerat, in memoriam reducens, ac piis visceribus monens, contestabatur ne saltem id quod tunc nouissimè peregerant, coramque cunctis ita se velle confirmauerat, frustrari quolibet modo permittat.

E O D E M tempore, vt Pippinus decessisset, pater nuntium acceperat, & pars quædam populi, quid auus de Regno vel nepotibus iuberet, præstolabatur: pars autem, arrepto filio eius Pippino, quia natu maximus erat, tyrannidem exercebat. Quapropter his ita, vt præfatum est, cum Lodhario perfectis, collecta manu valida, per Cauillonem, Clarummontem vnà cum Carolo ac matre pater petit, ac partem populi, quæ illum præstolabatur inibi, benignè recepit. Et quoniam olim Regnum Aquitanix Carolo donauerat, vt illi se commendarent, hortando suasset, iussit. Qui omnes commendati, eidem sacramento fidem firmauerunt. Post quod quomodo tyrannos compesceret, contendit. Per idem tempus Ludhouvicus à Baioaria solito more egressus, Alamanniam inuasit, cum quibusdam Toringis & Saxonibus sollicitatis. Quamobrem pater eius ab Aquitania reuocatus, dimisso videlicet Carolo vnà cum matre eius Pictaui: ipse verò sanctum Pascha Aquis celebrauit, & sic vno eodèmq; itinere Toringam petiit. A qua Lodhuvvico filio eius pulso, per Sclauos itinere redempto, eum in Baioariam fugere compulit. Quo peracto, Kal. Iulij ad Vangionum urbem Conuentum indixit, ad quod Lodharium filium suum ab Italia venire præcepit: cum eo, ceterisque sibi credulis de Lodhuvvico deliberaturus. Cùmque se hæc ita haberent, &

CAROLVS CALVVS. 840. **Lodharius** in Italia, Lodhuvvicus trans Renum, & Karolus in Aquitania essent, A
Lodhuvvicus Imperator, patérque illorum, in insula quadam iuxta Magoncia-
 cum XII. Kal. Iulij obiit. Quem Drogo frater, & Episcopus, atque Archicapella-
 nus eius, Metis ciuitate sua apud sanctum Arnulfum, vna cum Episcopis, Abbatibus,
 Comitibusque congruo honore sepulturæ tradidit. Vixit per annos IIII. &
 LX. Rexit Aquitaniam per annos VII. & xxx. Imperiale verò nomen per annos VII.
 & xx. & per menses sex obtinuit.

EXPLICIT LIBER PRIMVS.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO.

EXPLICITIS pro tempore ac viribus dissensionum vestra-
 rum initiis, è quibus quique Lector scire cupiens quamobrem
 post obitum patris vestri, Lodharius vos fratremque perse-
 qui statuerit, decernat, colligat, & si iustè egerit, cognoscat:
 hinc iam qua virrute ac industriâ hoc exsequutus sit, prout memoria vi-
 resque suppleuerint, notare curabo. Vos verò difficultates, quæ ex ea-
 dem molestia paruitati meæ obstiterint, inspicere depono. Et si quid
 in hoc Opere neglexero, vt ignoscatis quæso.

AVDIENS Lodharius patrem suum obisse, confestim nuntios vbique, præ-
 sertim per totam Franciam, mittit, qui se venturum in Imperium, quod
 olim fuerat illi datum, affirmant: promittens vnicuique honores à patre conces-
 sos se concedere, & eosdem augere velle. Dubios quoque fide, sacramento fir-
 mari præcepit. Insuper autem iussit, vt quantotius possent, obuiam illi proce-
 derent. Nolentibus verò, capitale supplicium vt prædicceretur, indixit. Ipse
 autem pederemptim, quò se res verteret, antequam Alpes excederet, scire vo-
 lens. * Ergo cupiditate terroréque illecti vndique ad illum confluunt, & hoc cer-
 nens spe viribusque magnanimus effectus, quibus artibus vniuersum Imperium
 liberiùs inuadere posset, deliberare cœpit. Lodhuvvicum quoque, quem itineri
 suo contiguum esse prospexit, vt primum in illum manum mitteret, ratum du-
 xit; & vt eundem viribus annullaret, operam omni virtute adiecit. Interea ad
 Karolum in Aquitaniam Legatos callidè dirigens, mandat se erga illum, sicut
 pater statuerat, & sicut erga filiolum ex baptismo oportebat, beniuolum esse.
 Verumtamen, vt nepoti suo filio Pippini, donec cum eo loqueretur, parceret, de-
 precatus est. Et his ita compositis, ad urbem Vangionum iter direxit. Eodem
 tempore Lodhuvvicus partem exercitus inibi causâ custodiæ reliquerat, & Sa-
 xonibus sollicitatis obuiam illis perrexerat. Quamobrem Lodharius paruo con-
 flitu custodes fugere compulit. Renum cum vniuerso exercitu transiens, Fran-
 conofurth iter direxit, quo insperato hinc Lodharius, inde Lodhuvvicus con-
 fluunt: pacèque sub nocte composita, alter inibi, alter verò quo Moin in Renum
 confluit, castra haud fraterno amore componunt. Cùmque Lodhuvvicus virili-
 ter resisteret, & Lodharius illum absque prælio sibi subigere diffideret, sperans
 Karolum faciliùs superari posse, ea pactione prælium diremit, vt III. Idus No-
 uemb. eodem loco rursus conueniant, & ni concordia statutis interueniat, quid
 cuique debeat, armis decernant. Et his ita omissis, Karolum sibi subigere con-
 tendit.

PER idem tempus Karolus Bituricas ad Placitum, quò Pippinum sui iurauerant
 venturum, venerat. Qui quidem ex omnibus nuntio recepto, Missos, videlicet
 Nitardum & Adelgarium, delegit, & vti ociùs valuit, ad Lodharium direxit:
 mandans ac deprecans, vt memor sit sacramentorum quæ inter se iurauerant,

A & seruet quæ inter illos pater statuerat. Insuper etiam fraternæ, filioliq̄e condi- CAROLVS
CALVVS
8401
tionis meminerit. haberet sua sibi, & quod illi pater suo consensu concesserat, absque conflictu illum habere permittat. Promittens si hoc faceret, fidelem se illi & subiectum fore velle, ita vt primogenito fratri esse oporteret. Insuper etiam quicquid hætenus in illum deliquerat, pollicitus est se ex corde remittere, deprecatus ne amplius suos sollicitet, nec Regnum sibi à Deo commissum perturbet. Cederent vndique paci atque concordæ, & hoc se sua suorumque ex parte ratum videre, ac per hoc conseruare velle, mandauit. Quod, etsi alter hoc ita esse non crederet, quocunque vellet modo, ex his illum certum se efficere promisit. Quæ quidem Lodharius simulans se benignè suscipere, Legatos tantum salutationis causâ redire permisit, ac per suos se responsurum de ceteris esse, respondit. Insuper etiam, quoniam ad ipsum se vertere frustrata fide noluerunt, honoribus, quos pater illis dederat, priuauit. Ita quid fratri facere cogitaret, nolens indicium dabat. Interea omnes inter Mosam & Sequanam degentes ad Karolum miserunt, mandantes, vt antequam à Lodhario præoccuparentur, veniret: aduentum eius se præstolatu- ros promittentes. Quamobrem cum perpauca Karolus hoc iter accelerans, ab Aquitania Carisiacum venit, & à Carbonariis & infra ad se venientes benignè suscepit. Extra verò Herenfridus, Gislebertus, Bouo, ac ceteri ab Odulfo decepti, firmatam fidem negligentes defecerunt.

B E O D E M tempore Missus ab Aquitania venit, nuntians quòd Pippinus cum his, qui parti suæ fauebant, super matrem Karoli irruere vellet: ac per hoc Karolus Francos inibi omittens, mandat, si illos frater suus donec reuerteretur opprimere vellet, obuiam sibi procederent. Insuper ad Lodharium, Hugonem, Adelhardum, Gerhardum, & Hegilonem direxit, cuncta quæ tunc nuper illi mandauerat replicans: nec non & pro Deo deprecatus est, ne suos sibi subtrahens, Regnum, quod Deus, patèrque suo consensu illi dederat, ampliùs dissipet. Et his ita compositis, in Aquitaniam festinus perrexit, superque Pippinum & suos irruens, fuga illos abire compulit. Per idem tempus, cum Lodharius à Lodhuvico reuerteretur, & omnes citra Carbonarias ad illum venirent, Mosam traiecta, raturum duxit vt Sequanam vsque procederet. Quò dum tenderet, Hilduinus Abbas sancti Dionysij, & Gerardus Comes Parisij ciuitatis, à Karolo deficientes, fide frustrata ad illum venerunt. Quòd quidem Pippinus filius Bernardi Regis Langobardorum, ceterique cernentes, elegerunt potiùs more seruorum fidem omittere, iuramèta contemnere, quàm ad modicum tempus facultates relinquere. Ac per hoc, fide relicta, quos suprâ memorauimus secuti, eidem se dederunt. Hinc quoque Lodharius magnanimus effectus Sequanam excessit, præmittens more solito qui ad defectionem inter Sequanam & Ligerim degentes, partim minis, partim blanditiis subducerent. Ipse quoque vt consueuerat lento itinere subsecutus, Carentenam ciuitatem tendebat. Cùmque Theodericum, Ericum & hos, qui illum sequi deliberauerant, ad se venturos didicisset, spe multitudinis suæ fretus, Ligerim vsque vt produceret, deliberauit. Karolus quoque à fuga, qua Pippinum & suos disperferat, reuersus, & quoniam matrem vbi tutò relinqueret non habebat, pariter ad Franciæ partes properabat.

C A V D I E N S autem Karolus interea, quòd hi omnes, quos suprâ memorauimus, ab eo defecissent, & Lodharius cum ingenti exercitu persequi illum vsque ad internitionem statuisset, hinc autem Pippinus, & hinc Brittones infesti erant, quid facerent, concilium conuocant, ineunt, deque his omnibus facilè deliberaturi, facile consilium perfacilè inuentum est. Et quoniam nihil præter vitam & corpora reliquum habebant, elegerunt potiùs nobiliter mori, quàm Regem proditum derelinquere. Quamobrem obuiam Lodhario pergunt, atque Aurelianensem urbem hinc indè petunt, castra ponunt, distantes ab inuicem plus minus leu- uas vi. Legatos inuicem dirigunt. Et Karolus quidem sola iustitia pacem petebat: Lodharius verò, quo astu absque prælio illum decipere ac superare posset, operam dabat. Quòd cum peragere, strenuè resistantibus, diffideret, sperans vires suas, vt cœperant, cotidie accrescere, quàm cum Karolo decreuissent, faciliùs illum subiugari posse arbitratur. Hac autem spe deceptus, ea pactione prælium diremit, vt cederet Karolo Aquitania, Septimania, Prouincia, & decem Comitatus inter Ligerim & Sequanam: eo videlicet modo, vt his contentus interim

CAROLVS CALVVS.
84 I. inibi esset, donec Attiniacum VIII. Id. Maias conueniant: qua siquidem com- **A**
muni consensu vtrorumque vtilitatem præuidere ac statuere velle promisit. Pri-
mores quoque partium Karoli cernentes negotium vires suas excedere, maxi-
méque timebant, ne fortè prælio commisso in tanta paucitate Regem suum sal-
uare difficilè possent. Erat enim spes cunctis non modica indolis eius. Quam-
obrem statutis eo tenore consentiunt, vt deinceps Lodharius Karolo ita fidus
amicus sit, sicut frater per iustitiam fratri esse debet; & Regna, quæ illi depu-
tabat, quæta habere faceret; ac interim super Lodhuvvicum hostiliter ire de-
didisset: aliter autem, iure quod iurauerant absoluti esse deberent. Qua quidem
arte & Regem suum à periculis subtrahunt, & se mox à sacramento absoluunt.
Nam antequam iidem, qui hæc iurauerant, domo egrederentur, aliquos ex his
qui aderant subducere ab illo temptauit, & in crastinum quosdam suorum re-
cepit. Insuper & in Regna, quæ illi deputauerat, statim direxit, & in quantum
potuit, ne illi se subderent, perturbauit: & vt è Prouincia ad se venientes exci-
peret, perrexit, & quemadmodum Lodhuvvicum dolo an vi superare posset, in-
tendit.

INTEREA Karolus Aurelianensem urbem veniens, Teotbaldum & VVarin-
num cum quibusdam è Burgundia ad se venientes gratanter ac benignè excepit.
Hinc autem obuiam Bernardo, sicut mandauerat, Niuernensem urbem perit.
Sed Bernardus, more solito, ad illum venire distulit, dicens se cum Pippino suis-
que sacramento firmasse, vt neuter absque alterius consensu cum quolibet quod-
cunque pactum inire deberet. Quamobrem restatus est, ad illos se ire velle, & si **B**
efficere posset vt vna secum sui deuenirent, benè; sin aliter, soluto iuramento, in-
fra dies quindecim ad illum reuersurum, suæque ditioni se commissurum esse
promisit. Quamobrem Karolus Bituricas iterum obuiam illi venit. Quò Bernar-
dus veniens, cum neutrum fecisset, grauitè Karolus ferens seductiones, quas pa-
tri fecerat, & hætenus illi faciebat, timens ne aliter illum comprehendere posset,
subitò in illum irruere statuit. Sed hoc Bernardus, quanquam tardè, præsensit, fu-
gam iniit, ac vix euasit. Karolus autem quosdam è suis strauit, quosdam saucios
ac semiuuos reliquit: quosdam verò in læsos cepit, ac more captiuorum custodi-
ri præcepit: supellectilem autem vniuersam diripere permisit. Hinc quoque Ber-
nardus humilior effectus, paulò post supplex ad Karolum venit, dicens, & fidelem
se illi fuisse, & tunc, si liceret, esse voluisse; & deinceps, quanquam hac contu-
melia affectus esset, in futurum fore minimè diffideret. Quod, etsi quilibet aliter
dicere vellet, armis se obpropulsurum promittit. Quibus Karolus credulus effe-
ctus, ditatum muneribus & gratiâ in societatem amicitiae suscepit: & vt Pippinum
ac suos, vti promiserat, subditos sibi efficere temptaret, direxit. Et his ita compo-
sitis, Cenomannicam urbem adiit, Lambertum, Ericumque, vna cum ceteris
recepturus. Cùmque ille illos inibi perhumanè reciperet, protinus ad Nomen-
noium Ducem Britannorum mittit, scire cupiens si suæ se ditioni subdere vel-
let. Qui adquiescens consiliis plurimorum, Karolo munera mittit, ac sacramen- **C**
to fidem deinceps seruandam illi firmavit. Quibus peractis, quoniam tempus Pla-
citi, quod Attiniacum condixerant, appropinquare videbatur, quid consultè ac
solida fide sibi suisque agere oporteret, Karolus anxius erat. Ergo participes secre-
torum conuocat, rem omnibus notam replicat, ac quemadmodum à tanta cala-
mitate congruentius se suosque ex sui posse exiltimarent, vt aperiretur, deposcit,
seque in omnibus publicæ vtilitati parere velle: insuper etiam, si oporteret pro
ea mortem subire, minimè differre fatetur. Quibus cum vndique vires creuisse
viderentur, reminiscens insidiarum, quas Lodharius temporibus patris sui pa-
tri & Karolo inferre studuerat, quas etiam post obitum patris fratribus suis abs-
que remedio struebat. Occurrebant insuper sacramenta, quæ tunc nuper fefel-
lerat. Aiebant se omnem iustitiam ab eo libenter consequi velle, sed his indiciis
nil boni sperare posse. Idcirco sibi vndique consultum videri, quocumque modo
posset, ad conditum Placitum venire minimè differret. Quòd si frater suus, vt
promiserat, communem vtilitatem quærere ac statuere vellet, hoc omnibus no-
tis placere, & vt gratanter reciperetur, congruum esse. Sin aliter, fretus iusticia,
ac per hoc auxilio diuino, suorumque fidelium, & quicquid Regni pater suus am-
borumque fidelium consensu illi dederat, obtinere omni virtute non negligat.

ERGO omnes Aquitanos qui suæ parti fauebant, vna cum matre post se venire præcepit: insuper quicumque è Burgundia, nec non & inter Ligerim & Sequanam sui iuris esse vellent, similiter fecit. Idem autem ipse vna cum his, qui per præsens aderant, quamquam difficilè videretur, præfatum iter arripuit. Cùmque ad Sequanam venisset, repperit Guntboldum, VVarnarium, Arnulfum, Gerardum, necnon & omnes à Carbonariis & infra, Comites, Abbates, Episcopos, ob hoc videlicet à Lodhario inibi relictos, vt si absque suo consensu transire vellet, minimè posset. Accedebat insuper, quòd amnis inundans vada vbique denegauerat. Custodes autem fluminis omnes naues aut contriuerant, aut certè submerferant. Gerardus quoque pontes quoscunque repperit, destruxit. Igitur supra modum transitus difficilis effectus, non modicam transire cupientibus importabat moiestiam. Cùm autem tot difficultatibus animi multimodis agitentur, consiliis tandem mercatorum, naues ab ostio, quo Sequana mare influit, feruenti æstu abductæ, proptérque Rotomacensem urbem expositæ nunciantur. Quòd veniens, harum duas minùs de triginta Karolus armato milite complet, idèmq; ingressus præmittit qui se venturum prænuntient, vnicuique volenti delicta cedens: nolentibus autem, vt abeant, Regnumque à Deo sibi datum illi relinquunt. Quæ dum spreuissent, classisque appropinquare videretur, crucem, in qua iurauerant, & Karolum, vt cognouerunt, relicto litore protinus fugerunt. Quos, quoniam, quòd in traiciendo equi moram fecerant, consequi nequibat, ad Sanctum Dionysium laudis obsecrationisque causa iter direxit. Quòd veniens, comperit quòd hi, quos fuga disperferat, in vnum vna cum Arnulfo & Gerardo ceterisque coissent, & super Teutbaldum, VVarinum, Otbertum, ceterosque, qui, vti mandatum fuerat, ad Karolum veniebant, irruere vellent. Quamobrem ad Sanctum Germanum causa orationis perrexit, ac per totam noctem iter faciens, aurora dilucescente, vbi Luua Sequanæ confluit, VVarinum cum sociis saluum recepit: ac sic vno eodèmq; itinere Senonicam adiit urbem. Hinc noctu consurgit, per Vtram iter faciens, speransque, vti nuntiatum illi fuerat, quos supra memorauimus in eodem saltu consistere. Disposuerat enim vbicumque & qualitercumque posset, supra illos irruere. Quod & vtique fecisset, nisi sollicitis vitæ mors imminens pro foribus nunciaretur. Quamobrem penè cuncti supra modum exterriti, quòd quisque valuit, fugam iniit. Quos quoniam Karolus consequi non potuit, sociis equisque fessis, post Cœnam Domini quieti indulget, ac Tricasinorum ciuitatem in crastinum adiit.

EODEM tempore dum hæc, quæ præmisimus, à Karolo exsequerentur, Lodharius, vti præfatum est, dolo an vi Lodhuvvicum aut subdere, aut, quod mauult, perdere posset, tora mente tractabat. In quo negotio congruè Otgarium Magontæ sedis Episcopum, & Adhelbertum Metensium Comitem conuocat. Habebat enim vterque Loduvvicum ad mortem vsque exosum. Iam enim Adhelbertus ex infirmitate, qua penè per annum detentus fuerat, velut in supplementum fratricidij respirauerat. Erat enim eo in tempore ita prudens consilio, vt sententiam ab eo prolatam non quilibet mutare vellet. Cuius instinctu Lodharius collectam hinc indè infiniram multitudinum Renum traiecit, præmittens more solito, qui minis blanditiisque pendulam plebem subducere temptarent. Timens autem populus, qui cum Lodhuvvico erat, ne tantum exercitum ferre valeret, partim defeati ad Lodharium transeunt, partim fugam ineunt, ac Lodhuvvicum desolatam relinquunt. Qui, quoniam omne suffragium aliud vndique deerat, cum perpauca abiit, & in Baioariam se recepit. Quod quoniam Lodhuvvico contigit, minimè deinceps Lodharius aliquid illum præualere putauit. Igitur Adhelbertum Ducem, quem supra modò memorauimus, ob hoc inibi reliquit, vt & populum sacramentis sibi firmaret, & si Lodhuvvicus ad Karolum ire vellet, nullomodo posset. Ipse verò, quoniam Karolum Sequanam transire reppererat, obuiam ire parabat. Velociter quidem præmittit, rei veritatem, vbi & cum quibus esset, scire cupiens, Aquis Pascha celebraturus.

MIRA sanè ac meritò notanda res Karolo in eodem sancto Sabbato contigit. Nam neque ipse, neque quilibet in suo comitatu quicquam, absque quod corpore gerebant, & absque armis & equis, habebant. Cùmque de balneo quidem egrederetur, & eadem vestimenta, quæ exuerat, induere pararet, repentè ab

CAROLVS Aquitania missi pro foribus adstiterant, qui coronam & omnem ornatum tam **A**
CALVVS. regium, quàm & quicquid ad cultum diuinum pertinebat, ferebant. Quis non
 842. miretur paucos & penè ignotos viros, tot terrarum spatia, dum vbique omnes
 rapinæ insisterent, tot talenta auri gemmarumque infinitam multitudinem fer-
 re in lafos valuisse? &, quod maximè mirandum fateor fore, qualiter ad defini-
 tum locum, vel certè ad statutam diem & horam venire poterant: cùm nec idem
 Karolus, vbi se suosque oporteret, sciebat? Quem quidem euentum haud ali-
 ter quàm munere ac nuru diuino visum est euenire potuisse. Ac per hoc commi-
 litionibus stuporem iniecit, omnesque maximam ad spem salutis erexit. Hinc
 verò Karolus, cunctaque cohors exultans, ad festa celebranda sese conuertit.
 Expleto autem quod cœperat, Missos Lodharij benignè excipiens, conuiuari
 vna secum præcepit. Quibus & vt in crastinum redirent, iniunxit, per suos se
 responsurum de eo, quod frater suus illi mandauerat, promittens. In Legatione
 verò Lodharij querebatur, cur absque suo consensu terminos, quos illi statuerat,
 excederet: & quia fecerat, saltem vbique illum reperirent, mandat vt interim
 eo loco quiescat, donec illi mandaretur, si ad statutum locum, an aliò, vbi con-
 gruentius illi videretur, venire deberet. Karolus per suos è contra se ob hoc sta-
 tutos terminos excessisse respondit, quoniam de omnibus bonis sua ex parte illis
 promissis ac iureiurando firmatis nihil stabile esse permisit. Nam suorum homi-
 num, vltra quod firmatum fuerat, sollicitatos quosdam suo iuri adiecit, quos-
 dam verò vita priuauit. Insuper Regna, quæ subiecta illi efficere debuit, in quan- **B**
 tum valuit, perturbauit, &, quod maximum est, in fratrem hostiliter irruit: nec
 non & suffragium à paganis illum quærere compulit. Veruntamen, quamquam
 se hæc ita haberent, in Conuentum, quod communi consensu statuerant, ve-
 nire se velle mandauit: vbi si communem vtilitatem, vti promiserat, quærere
 ac statuere vellent, sibi placere: sin aliter, de Regno, quod Deus patérque suus
 suorum consensu illi dederat, consiliis suorum fidelium in omnibus, secundum
 Dei voluntatem, parere se innotuit. Et his ita compositis, idem iter arripuit, at-
 que ad præfatum locum pridie quàm venerat, præuenit. Quò quidem Lodharius,
 veluti ex consulto, venire distulit. Veruntamen Missos variis querimoniis re-
 fertos frequenter mittebat, & ne fortè ex improviso Karolus supra illum irrue-
 re posset, cauebat.

INTEREA Legati à Lodhuvvico venerant, nunciantes, quòd si sciret quo-
 modo fieri posset, in illius adiutorium venire vellet. Quo se Karolus & indigere
 respondit, gratias congruæ voluntati egit, & vt hoc accelerare studerent, proti-
 nus præfatos Missos remisit. Cùmque quatuor vel eò ampliùs dies inibi aduen-
 tum Lodharij præstolaretur, & ille venire differret, concionem aduocat, conci-
 lium iniiit, quidnam consultius deinceps illi agendum videretur, deliberaturus.
 Quidam autem aiebant, quoniam mater sua vna cum Aquitanis veniebat, obu-
 iam illi ire debere. Sed maxima pars aut obuiam Lodhario iter arripere suade-
 bant, aut certè, vbicunque vellet, aduentum illius præstolari debere dicebant: **C**
 ob hoc quidem maximè, quoniam si quomodo aliorum iter flectere cœpisset,
 cuncti fugam illum iniisse iactarent. & hinc Lodharium & suos audentiores fieri
 debere. Atque hi, qui adhuc causa timoris neutri sese copulauerant, ad illum
 affluere vndique sperabant. quod & euenit. Quanquam difficile, præualuit ta-
 men sententia priorum. Quamobrem Cadhellonicam Karolus adiit urbem, ibi-
 que matre vna cum Aquitanis recepta, repente nunciatur quòd Lodhuvvicus
 cum Adelberto Duce Austrasiorum prælio commisso vicisset, Renóque traiecto
 ob illius adiutorium, quantociùs posset, veniret. Quod cùm ociùs vniuersis ca-
 stris omnibus notum fieret, cuncti alacri animo vt illi obuiam irent, suadebant.
 Lodharius quoque hæc ita se habere vt deprehendit, circumfusæ plebi Karolum
 fugam inisse, persequique illum quantociùs posset, velle denuntiat. Quo qui-
 dem nuncio fidos sibi alacriores reddidit, dubiis autem quibusque & affluendi au-
 daciam iniecit, & firmiores suæ parti reddidit. Cùmque Karolus à Lodhario per-
 sequi se didicisset, quoniam in difficili loco aquis paludibusque circumfusis castra
 posuerant, vt absque qualibet difficultate, si Lodharius vellet, congregari possent,
 protinus obuiam illi perrexit. Quæ quidem Lodhario vt nunciata sunt, castra
 posuit, ac veluti fessis equis biduo requiem dedit. Iteratò itaque cùm hæc eadem

A fecissent, Missosque inuicem frequenter mitterent, sed nihil proficui deliberare possent, tandem appropinquantes Lodhuvvicus & Karolus conueniunt, deque his omnibus in eodem Conuentu quæ Lodharius absque quolibet moderamine erga se suosque sæuiebat, dolendo conferunt: quid verò deinceps agendum oportunius videretur, in crastinum deliberaturi. Aurora si quidem delucescente conueniunt, concilium ineunt, in quo multum de tanta calamitate conqueruntur*. Cùmque alteruter quæ, quantæ & qualia passi à fratre fuerant, referre desiissent, vniuersis visum vnanimiter parique consensu, tam ex sacrosancto ordine Episcoporum, quàm & laieorum, viros nobiles, prudentes, beniuolos deligant, per quos, quæ pater inter illos statuerat, & quæ post obitum patris ab illo passi sint, mandent: insuper obsecrent, vt memor sit Dei omnipotentis, & concedat pacem fratribus suis vniuersæque Ecclesiæ Dei: cederet cuique, quod patris fratrumque consensu iustè debebatur. Insuper etiam, vt iustis precibus acquiesceret, offerant illi quicquid absque equis & armis in vniuerso exercitu habere videbantur. Et si his monitis obsecrationibusque acquiescere vellet, placere: sin aliter, aiebant se diuino ex munere suffragium absque dubio sperare posse, si omne quod iustum est, vellent, & hoc fratri offerre humiliter studerent. Quæ quoniam meritò rata videbantur, protinus expleta sunt.

S E D hæc veluti pro nihilo ducta Lodharius spreuit: per suos, se nihil absque prælio velle, mandauit. Confestimque obuiam Pippino, qui ab Aquitania ad illum veniebat, iter arripuit. Quod cùm ociùs didicissent Lodhuvvicus & sui, supra modum rem grauitè ferentes (erant enim vndique grauitè tam itineris longitudine, quàm & præliis, variisque difficultatibus, & maximè equorum inopia attriti) veruntamen quamquam se hæc ita haberent, timentes ne fortè si ab auxilio fratris frater deficeret, posteris suis indignam memoriam reliquissent. Quod quidem ne facerent, elegerunt omni penuriæ, etiam si oporteret, morti potius subire, quàm nomen inuictum amittere. Quamobrem ex eadem magnanimitate mœstitia oppressa, inuicem se adhortantes, gaudentes velocitèrque vt Lodharium citò consequi possent, ibant. Cùmque insperatè propter urbem Alciodorensis vterque exercitus alter ab altero videretur, confestim Lodharius verens, ne fortè fratres sui absque dilatione supra se irruere vellent, armatus castra aliquantulum excessit. Quod quoniam fratres sui facere illum cognouerunt, quosdam castrametantes relinquunt, quosdam secum armatos assumunt, & absque dilatione obuiam procedunt. Missos inuicem mittunt, pacemque sub nocte componunt. Castra autem ab inuicem distabant plus minus leuvas tres, & intererat paucula palus saltusque: ac per hoc erat vtrique ad alterum difficilis accessus. Quapropter aurora delucescente, Lodhuvvicus & Karolus ad Lodharium mittunt: mandant sibi valde displicere, quòd illis pacem absque prælio denegauerat. Quod etiam, quoniam vellet, & absque qualibet fraude, si fieri deberet, esset. Et primum quidem ieiuniis ac votis Deum inuocent. Deinde si ille transire ad illos voluisset, locum transeundi se daturos promittunt: vt omni impedimento sua suorumque ex parte ablato, absque qualibet occulta deceptione ingredi possent. Quæ & si vellet, sacramento firmare præceperunt. At si nollet, vt eadem illis concederet atque firmaret, rogant & petunt. Is autem more solito per suos se responsurum promisit, & vt Legati regressi sunt, protinus obuiam iter arripuit, ac locum quo castra poneret, Fontaneum petit. Eadem autem die fratres sui post Lodharium iter accelerantes, antecesserunt illum, & propter vicum, qui Tauriacus dicitur, castra posuerunt. Crastina die exercitus præparati ad prælium, castra aliquantulum excesserunt. Præmittentes Lodhuvvicus ac Karolus Lodhario mandauerunt, vt memor esset fraternæ conditionis, sineret Ecclesiam Dei & vniuersum populum Christianum pacem habere, concederet illis Regna à patre suo consensu concessa, haberet sua sibi, non merito, sed sola misericordia à patre illi relicta. Et in munere offerebant illi quicquid in vniuerso exercitu absque armis & equis habere videbantur. At si id nollet, cedebant illi vterque portionem Regni, alter vsque Carbonarias, alter verò vsque Renum. Quod & si renueret, vniuersam Franciam æqua lance diuiderent, & quicquid horum vellet, suæ ditioris esset. Ad quod Lodharius, more solito, per suos se quicquid placeret notare respondit, mittensque per præsens Drogonem, Hugonem, &

CAROLVS
CALVVS.
842.

Hegibertum, mandat, non illos aliquid tale antea illi mandasse: ad quod confi-
derandum, spatium habere se velle aiebat. Re autem vera Pippinus non venerat. A
illum hac dilatione expectare volebat. Verumtamen Ricuinum, Hirmenaldum,
& Fredericum sacramento firmare præcepit, quòd pro nulla re alia has inducias
peteret, præter quàm quòd commune profectum tam illorum quàm & vniuersæ
plebis, sicut iustitiam inter fratres & populum Christi oportebat, quærere vole-
bat. Quo quidem sacramento Lodhuvvicus & Karolus creduli effecti, eadem die,
& in crastinum, insuper etiam vsque in horam secundam diei tertiæ, quod eue-
nit VII. Kalend. Iulij; pace vtrorumque ex parte iureiurando firmata, ad castra
redeunt, Missam verò sancti Ioannis in crastinum celebraturi. Pippino quoque
eadem die Lodharius in supplementum recepto, mandat fratribus suis, quoniam
scirent illi Imperatoris nomen magna auctoritate fuisse impositum: vt confide-
rent quatenus eiusdem nominis magnificum posset explere officium. Insuper
autem haud se libenter vtrorumque quærere profectum. Interrogati autem, si
quiddam horum quæ mandauerant recipere vellet, vel si quamlibet finitiuam
sententiam illis mandasset, nihil sibi horum fuisse iniunctum responderunt.
Quamobrem cum omnis spes iustitiæ ac pacis sua ex parte ablata videretur, man-
dant illi, si melius non inuenisset, aut reciperet vnum horum quæ illi mandau-
erant, aut nosset illos in crastinum (quod contigit, sicut præfatum est, VII. Ka-
lend. Iulij. hora videlicet diei secunda,) ad omnipotentis Dei iudicium, quòd
illis absque illorum voluntate mandauerat, esse venturos. Quæ quidem Lodha-
rius solito more insolenter spreuit, & visuros se quid agere deberet, respondit. B
Dum hæc super Ligerim iuxta sanctum Fludualdum consistens scriberem, eclip-
sis solis hora prima, prima feria, xv. Kal. Nouembris in Scorpione contigit. His
ita omissis, diluculo Lodhuvvicus & Karolus confurgunt, verticem montis ca-
stris Lodharij contigui cum tertia, vt videtur, exercitus parte occupant: aduen-
tūque eius, & horam secundam, vt sui iurauerant, expectant. Cūque vtrum-
que adesset; prælium super Riudam * Burgundionum magno certamine com-
mittunt. Et Lodhuvvicus quidem ac Lodharius in loco, qui Brittas dicitur, stre-
nuè confligunt. Quo superatus Lodharius, terga vertit. Pars autem exercitus,
quam Karolus in loco, qui Fagit vulgò dicitur, excepit, protinus fugit. Pars ve-
rò, quæ in Solennat Adhelardum, ceterosque, quibus haud modicum supple-
mentum, Domino auxiliante, præbui, appetiit. strenue conflixit. Quo & vtri-
que vicerunt. Sed nouissimè omnes à parte Lodharij fugerunt. Quo finem primi
certaminis dedit Lodharius, terminetur Liber secundus.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS.

INCIPIIT LIBER TERTIVS. C

PRÆFATIO.

VONIAM sinistrum quiddam me ex genere nostro vt au-
diam, pudet, referre præsertim quàm maximè piget. Quam-
obrem imperio haud quaquam maliuolè contempto, vt fi-
nis optatus Libri secundi affuit, per omnia finire hoc Opus
animus decreuit. Sed ne fortè quilibet quocunque modo deceptus, res
nostro in tempore gestas, præter quàm exactæ sunt, narrare præsumat,
ex his quibus interfui, tertium Libellum vt adderem, acquieui.

PRÆLIO quidem, vt præfatum est, strenuè peracto, quid de palantibus
peragere deberetur, Ludhuvvicus & Karolus in eodem campo deliberare
cœperunt. Et quidam ita correpti, persequi hostes suadebant: quidam autem, &
maximè Reges, miserantes fratris plebisque, & vt iudicio Dei, & hac plaga re-

A preſſi, ab iniqua cupiditate reſiſcerent, & Deo donante, deinceps vnanimés in CAROLVS
CALVS: vera iuſtitia deuenirent, pijs viſceribus, ſolito more, optabant. In quo negotio Dei omnipotentis miſericordia vt præſtolaretur, ſuadebant. Quibus cetera multitudo aſſentientes, à prælio & præda diſceſſerunt, & ferè mediante die ad caſtra redeunt: quid deinceps conſultius acturum videretur, deliberaturi. Fuit quidem ingens numerus prædæ, & ingens cædes: inſuper admirabilis, immò & merito notabilis miſericordia, tam Regum quàm & vniuerſorum. Nam diuerſis pro rebus diem Dominicum inibi acturos ſe deliberarunt. In quo, Miſſa peracta, amicos & inimicos, fideles & infideles pariter ſepultura tradebant: plaga correptos, ac ſemiuiuos, eodem modo pro viribus ex animo reſouebant. Poſt hos, qui fuga euaserant, miſerunt offerentes, ſi reuerti ſana fide vellent, omnia delicta remitti. Poſt hæc Reges, populique, ſuper fratre populòque Chriſtiano dolentes, percontari Episcopos cœperunt, quid agere ſuper hoc negotio deberent. Quamobrem vnanimés ad concilium omnes Episcopos confluunt, inuentumque in Conuentu publico eſt, quòd pro ſola iuſtitia & æquitate decertauerint, & hoc Dei iudicio manifeſtum effectum ſit: ac per hoc immunis omnis Dei miniſter in hoc negotio haberi, tam ſuaſor quàm & effector, deberet. At quicumque conſcius ſibi aut ira, aut odio, aut vana gloria, aut certè quolibet vitio quiddam in hac expeditione ſuaſit, vel geſſit, eſſet verè conſeſſus ſecretè, ſecreti delicti, & ſecundum modum culpæ diiudicaretur. Veruntamen in veneratione ac laude tantæ declarationis iuſtitie, pro remiſſione, delictis mortuorum fratrum ſuorum **B** (in eo quòd imperfecti peccatis interuenientibus ſe nouerant, vt in multis volentes nolentique delinquebant) vt ſuo adiutorio ab his exuti liberarentur. Inſuper autem, vt haſtenus in iuſtitia adiutor & protector illis Deus extitit, ita & deinceps vbique exiſteret. Proque his omnibus triduanum ieiunium iniunctum, immòque libenter ac celebre celebratum eſt.

His ita rebus peractis, Lodhuvvicus vt Renum peteret, decreuit: Karolus autem diuerſis pro rebus, & maximè propter Pippinum, vt illum ſibi ſubdere ſtuderet, in Aquitaniam vt profiſceretur, ratum duxit. Nam Bernardus Dux Septimanie, quamquam à loco prædicti prælij plus minus leuvas tres deſuerit, neutri in hoc negotio ſupplementum fuit. Victoriã autem vt Karoli eſſe didicit, filium ſuum VVilhelmum ad illum direxit. Et ſi honores, quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellent, vt ſe illi commendaret, præcepit. Inſuper iactabat ſe poſſe, nec non & aiebat, quòd Pippinum vna cum ſuis Karolo fœdere quo valeret ſubdere vellent. Quam Legationem benignè excepit, & ſicut poſtulauerat per omnia conſeſſit: monens vt de Pippino & ſuis, quòd promiſerant, in quantum poſſet, vt perficeretur, operam daret. Cùmque aduerſa vndique propulſa viderentur, ac ſpes proſperitatis cuique hinc inde faueret, Lodhuvvicus cum ſuis Renum petiit, Karolus verò vna cum matre Ligerim adiit. Res autem publica incoſultius quàm oporteret omiſſa, quòd quemque voluntas rapuit, per facile omiſſus abſceſſit. Quòd quidem Pippinus audiens, paulò antè deſideratum cum illo fœdus inire diſtulit. Bernardus quidem ad illum venit, ſed vt illi ſe commendaret, minimè acquieuit. Quidam tamen à Pippino deſciuerunt: & hoc tantùm præfata expeditio Karolo profuit, quòd illos ſibi fœderatos recepit. Interea Adhelardus, ceterique, quos Karolus ad Francos direxerat, ſcire cupiens ſi ad illum reuerti vellent, Carifiacum venientes, quòd illi vt Miſſos dirigeret mandauerant, per paucos obuiam habuerunt: qui hoc dicebant, ſi idem Karolus ad præſens eſſet, ad illum venire minimè differrent. Aliter autem neſcire aiebant, vtrum viueret an non. Iactauerant enim hi, qui parti Lodharij aſſentiebant, in prælio Karolum cecidiſſe, Lodhuvvicum vulneratum, & fugâ lapſum abiſſe. Quapropter incoſultum aiebant, in incertis rebus aliquod fœdus cum quolibet inite debere. At Guntboldus, ceterique coadunati, ſupra præfatos Karoli Miſſos irruere ſe ſimulabant: & vtique feciſſent, ſi auſi eſſent. Quapropter ad Karolum Adhelardus & ceteri miſerunt, mandantes, vt quantocius poſſet, venire ſatageret, quatinus & illis adiutorium præberet: & ſi Franci, vt aiebant, ad illum venire vellent, ſcire poſſet. Ipsi verò Pariſiacam ciuitatem adeunt, aduentum Karoli præſtolaturi. Quòd cùm Karolo nunciaretur, protinus his in partibus iter direxit. Ad Sequanam autem vt peruenit, Adhelardum vnà cum ceteris in Spe-

CAROLVS
CALVVS.
842.

donna obuiam habuit. Et quamquam propter Conuentum, quod cum fratre in A
Lingonicam urbem Kal. Sept. condixerat, quoniam imminebat, anxius esset:
raturum duxit, vt saltem citato cursu per urbem Beluacensem, ac deinde per Com-
pendium & Sueffiones, hinc per Remensem & Cadelonensem, Lingonicam pe-
teret urbem: quatinus eo tenore id, quod cum fratre statuerat, obseruare stude-
ret, & si quilibet è Francis ad illum venire veller, posset. Franci verò eandem
paucitatem, quam & Aquitani spreuerant, spernentes, variis fictionibus illi se
per præsens subdere distulerunt. Quod vt Karolus cognouit, præfatum iter ac-
celerare cœpit. Cùmque Sueffonicam peteret urbem, Monachi de sancto Me-
dardo occurrerunt illi, deprecantes vt corpora sanctorum Medardi, Sebastiani,
Gregorij, Tiburcij, Petri & Marcellini, Marij, Marthæ, Audifax & Abacuc,
Honestimi, Meresinæ & Leocadiæ, Mariani, Pelagij, & Mauri, Floriani cum sex
fratribus suis, Gildardi, Sereni, & domni Remigij Rotomagorum Archiepisco-
pi, in Basilicam, vbi nunc quiescunt, & iam tunc maxima ex parte ædificata erat,
transferret. Quibus acquiescens, inibi remansit, & vt postulauerant, Beatorum
corpora propriis humeris cum omni veneratione transtulit. Insuper & villam,
quæ Bernacha dicitur, rebus eiusdem Ecclesiæ per edictum addidit. His ita per-
actis, Remensem urbem petiit. Quò cùm venisset, nuncium recepit, quòd
Lodhuvvicus ad Conuentum, quod in Lingonicam urbem condixerant, venire
non posset, eò quòd Lodharius in Regnum illius hostili manu irruere veller.
Mandauerant etiam huc auunculus eius, nec non & Gislebertus Comes Mansua-
riorum *, si in illis partibus iisset, ad illum se vna cum ceteris esse venturos. B

* Mansua-
riorum,

ERGO tam pro fratris adiutorio, quàm & vt hos, si ad illum venire vellent, re-
cipere posset, ad Sanctum Quintinum iter direxit. Quò quidem Hugonem, sicut
mandauerat, obuiam habuit: & inde in partes Traiecti iter direxit. Lodharius
autem vt hæc audiuit, omisso Lodhuvvico, quem paulò antè persequi statuerat,
à VVarmacia ad Conuentum, quod ad Teotonis villam indixerat, iter arripuit:
& qualiter super Karolum irrueret, intendit. Quod cùm Karolus in VVasiticum
didicisset, Hugonem, & Adhelardum, & Gislebertum, vna cum ceteris, vt eum
fœdere quo valerent sibi adnecterent, direxit. Rabanonem etiam ad Lodhuvvi-
cum dirigens, mandat qualiter pro suo adiutorio illis in partibus iisset. Quod
Lodharius audiens, illo omisso, supra se cùm omnibus copiis ire pararet, ad Pi-
pinum dirigit: monétque ac deprecatur, vt quantociùs posset, solito more adiu-
torium illi præbere studeret. Insuper autem Karolus Exemenonem venerabilem
Episcopum ad Lodharium direxit: solito more humiliter præcepit, vt roget, vt
obsecret, meminerit quòd frater filiolusque eius sit. Meminerit quæ pater inter
illos statuerat, quæ tam is quàm & sui inter illos iurauerant. Meminerit quòd
nouissimè iudicio Dei inter illos voluntas eius declarata sit. Et si horum omnium
recordari nolit, cesset à persecutione sanctæ Dei Ecclesiæ: misereatur pauperum,
viduarum, orfanorumque: & Regnum à patre suo consensu sibi datum vt in-
grediatur, omittat, ne fortè iterato populum Christianum ad cædem mutuam
confluere compellat. Et his ita compositis, idem ipse Parisiacam urbem adiit, tam C
fratris sui Lodhuvvici aduentum, quàm & ceteros fideles suos, quos vndique
conuocauerat, præstolaturus. Quod cùm Lodharius didicisset, ad eandem vr-
bem iter direxit. Habebat enim tam Saxonum quàm & Aufrasiarum, nec non &
de Alamannis partem haud modicam secum: horumque auxilio præmaximè con-
fusus, ad Sanctum Dionysium venit. Repererat autem inibi naues plus minus xx.
Insuper quoque Sequana, vti mense Septembrio solet, exigua erat, transitum-
que perfacilem præstabat. Quamobrem iactabant se sui facillè transire posse: &
hoc vtique simulabant se maximè velle. Ergo Karolus quosdam Parisium & Mili-
donem custodire præcepit: quosdam verò vbiicumque vada vel nauigia esse no-
uerat, residere fecit: ipse verò è regione Sancti Dionysij iuxta Sanctum Fludual-
dum castra in meditullio posuit: vt & Lodhario, si ita oporteret, transitum pro-
hibere, aut si alicubi super suos irruere veller, illis succurrere posset. Et vt perfa-
cillè dignosceretur, quo in loco adiutorium præberi deberet, more maritimo signa
in locis congruis atque custodias deputauit. Insuper autem Sequana, mirabile
dictu! dum nos nusquam eo in tempore infra duos menses pluuias esse nouimus,
repentè aère sereno tumescere cœpit, ac sponte his in locis vada vbiique prohi-
buit.

A buit. Cùmque hæc ita haberent, cernens Lodharius transitum inibi vndique sibi prohibitum, eo tenore cum Karolo pacem inire se velle mandauit, vt fœdus, quod Karolus cum fratre suo Lodhuvvico sacramentis firmauerat, omisisset. Et ille econtra fœdus, quod cum Pipino nepote suo similiter sacramentis firmauerat, omitteret: & haberet Karolus à Sequana partem Occiduam absque Prouincia & Septimania, essentque quali pace perpetua fœderati. Re autem vera sic se vtrosque facilius decipere posse putabat, omnèque Imperium hac arte inuadere sperabat. At Karolus respondit, se fœdus, quod cum fratre suo necessitate coactus inierat, minimè violare velle. Insuper vt à Mosa vsque Sequanam Regnum, quod pater illi dederat, nequaquam congruum videretur vt illi omitteret: præsertim cùm tanta Nobilitas illum secuta de his regionibus esset, quos in sua fide deceptos esse minimè oporteret. Quamobrem quoniam hiems aderat, haberet quique honores quos pater illis dederat, si vellet, mandauit, donec veris tempore vel cum paucis, vel etiam cum omni comitatu, omnes conueniant: & ni statutis aut statuendis concordia concurrat, quid cuique debeat, armis decernant. Quæ quidem Lodharius more solito spreuit, & à Sancto Dionysio obuiam Pipino, qui ab Aquitania ad illum veniebat, Senones iter direxit. Karolus autem econtra, qualiter Lodhuvvicum in adiutorium suum recipere posset, intendit.

B INTEREA nunciatum est Karolo, quòd soror sua Hildigardis Adelgarium quendam ex suis captum haberet, & in vrbe Laudunensi vnà secum custodiri fecisset. Qua pro re expeditos ad hoc opus Karolus sibi delegit, ac protinus decedente iam die, his in partibus festinus perrexit. Distabat enim vrbs eadem plus minus leuvas xxx. Per totam siquidem noctem iter faciens, impediante gelu præualido, hora ferè diei tertia, insperatè subitò sorori & ciuibus cum infinita multitudine nunciatur Karolus adesse, omnisque vrbs militibus circumdata fore. Quo quidem nuncio exterriti, quoniam nec euadendi, nec aderat spes mœnia tuendi, pacem sub vna eademque nocte petunt: Adelgarium confestim reddunt, & vt se vrbemque absque conflictu in crastinum dedant, cùm omni subiectione promittunt. Dum hæc agerentur, milites moram huius rei grauitè ferentes, insuper laboris tædio præteritæ noctis, quod passi fuerant, permoti, in excidium vrbs ruere vndique cœperunt. Essetque proculdubio protinus flammis rapinisque tradita, ni idem Karolus misericordiâ insuper Ecclesiarum Dei sororisque, nec non & populi Christiani permotus, minis atque blanditiis horum animos maximo labore compescere studuisset. Quos cùm abscedere fecisset, vt soror postulauerat, concessit, & Salmonciacum ab vrbe discessit. Crastina quoque die Hildigardis ad fidem suam, sicut sponderat, venit, vrbemque inlaxam & absque conflictu suo iuri restituit. Sororem suam siquidem Karolus benignè excepit, & omnia quæ hactenus erga illum deliquerat, illi donauit. Multisq; verbis blandè illam allocutus, omnem benignitatem, quam frater sorori debet, si deinde beniuola erga illum esse vellet, ei perhumanè promisit, ac quòd voluit illam abire concessit. Vrbi sua iura statuit, & ad suos, quos circa Parisium omiserat, his ita peractis rediit. Senones autem Lodharius Pipino recepto, quid agere deberet, anxius erat. Nam Karolus partem exercitus Sequanam traiecit, & in saltum, qui Pertica vulgò dicitur, direxit. Quos quoniam Lodharius vel se, vel suos, impedire timuit, primùm insectari statuit. Qua quidem re sperabat se & hos facilè dedere, & hoc terrore sibi residuos subiugare, maximèque Nomenoium Britannorum Ducem suo subdere dominatui posse. Sed frustra hæc omnia expleturus adiit, dum nihil horum ad effectum perduxit. Nam exercitus Karoli omnis ab eo saluus euasit, insuper ex suis neminem recepit: & Nomenoius omnia, quæ illi mandauerat, insolenter spreuit. His ita se habentibus, repente nuntium accepit, quòd Lodhuvvicus & Karolus vna cum ingenti exercitu alter alteri studeret. Cùmque se vndique rebus aduersis circumseptum videret, maximo ambitu inaniter expleto, à Turonis redire cœpit, & fatigato exercitu tandem fessus Franciam peruenit. Pipinus autem, quòd se illi sociauerat, penitèdine correptus, Aquitaniam se recepit. Interea audiens Karolus, quòd Organus Maguntia sedis Episcopus, vna cum ceteris, Lodhuvvico fratri suo transi-

CAROLVS CALVVS. 842. * Elizatam
tum ad se prohibuisset, iter per Tullensem urbem accelerans, Elifazam *, ad A
Zabarnam introiit. Quod cum Orgarius didicisset, vna cum ceteris litore reli-
cto abiit, & quò quisque valuit ocius se abdidit.

ERGO XVI. Kalend. Marcij Lodhuvvicus & Karolus in ciuitate, quæ olim
Argentaria vocabatur, nunc autem Strazburg vulgò dicitur, conuenerunt, &
sacramenta quæ subter notata sunt Lodhuvvicus Romana, Karolus verò Teu-
disca lingua iurauerunt. Ac sic ante sacramenta circumfusam plebem alter Teu-
disca, alter Romana lingua alloquuti sunt. Lodhuvvicus autem, quia maior natu
» tu, prior exorsus sic cœpit. Quotiens Lodharius me & hunc fratrem meum post
» obitum patris nostri infectando vsque ad internecionem delere conatus sit, no-
» stis. Cùm autem nec fraternitas, nec Christianitas, nec quodlibet ingenium,
» salua iusticia, vt pax inter nos esset, adiuuare posset: tandem coacti rem ad iudi-
» cium omnipotentis Dei detulimus, vt suo nutu, quid cuique deberetur, con-
» tenti essemus. In quo nos, sicut nostis, per misericordiam Dei victores extiti-
» mus. Is autem victus, vna cum suis, quò valuit, secessit. Hinc verò fraterno
» amore correpti, nec non & super populum Christianum compassi, persequi at-
» que delere illos nolimus: sed hætenus, sicut & antea, vt saltem deinde cuique
» sua iusticia cederetur, mandauimus. At ille post hac non contentus iudicio di-
» uino, sed hostili manu iterum & me & hunc fratrem meum persequi non cessat.
» Insuper & populum nostrum incendiis, rapinis, cædibusque deuastat. Quam-
» obrem nunc necessitate coacti conuenimus. Et quoniam vos de nostra stabili fide
» ac firma fraternitate dubitare credimus, hoc sacramentum inter nos in conspe- B
» ctu vestro iurare decreuimus. Non qualibet iniqua cupiditate illecti hoc agimus,
» sed vt certiores, si Deus nobis vestro adiutorio quietem dederit, de communi
» profectu simus. Si autem, quod absit, sacramentum quod fratri meo iurauero
» violare præsumpsero, ab subditione mea, necnon & à iuramento, quod mihi iu-
» rastis, vnumquemque vestrùm absoluo. Cùmque Karolus hæc eadem verba Ro-
mana linguâ perorasset, Lodhuvvicus, quoniam maior natu erat, prior hæc dein-
de se seruaturum testatus est. *Pro Deo amur, & pro Christian poblo, & nostro com-
mun saluamento dist di in auant, in quant Deus sauir & podir me dunat, si saluar cio
cist meon fradre Karlo, & in adiudha, & in cadhuna cosa, si cum om per dreit son fradre
saluar dist, in o quid il mi altre si fazet. Et ablu dher nul plaid numquam prindrai, qui meon
vol cist meon fradre Karle, in damno sit.* Quod cum Lodhuvvicus expleisset, Karolus
* indintbes Teudisca lingua sic hæc eadem verba testatus est. *In Godes minna induithes * Chri-
* iusi stianes folches ind unser bedhero gealt nisi * son thesenioda ge frammor desso fram so mir
Got geuuz ei indi madh furgibit so hald ihtes an minan bruodher so so manmit rehtu sinan
bruber scal iuthi utha zermig so son maduo. in dimit luheren in nothe in uir hinc nege gan-
go zheminau uillon imo ces cadhen uerhen.* Sacramentum autem quod vtrorum-
que populus quique propria lingua testatus est, Romana lingua sic se habet: *Si
Lodhuuigs sagrament que son fradre Karlo iurat, conseruat, & Karlus meos sendra de suo
part non lo stanit, si io returnar non lint pois, ne io ne veulscui eo returnar int pois in
nulla aiudha contra Lodhuuwig nun li iuer.* Teudisca autem lingua: *Oba Karl theu eid
then er sine no bruodher Ludhuuvice gesuor gele istit, ind Ludhuuwig min herro then er
imo gesuor forbrih chit. obi hina nes iou ven denns mag, noh ih, noh there, noh hein the-
nibes iruunden mag vuidhar Karle imo ce folus tine vuir dhit.* Quibus peractis. Lodhu-
vvicus Reno tenus per Spiram, & Karolus iuxta VVafagum per Vuizzumburg,
VVarmaciam iter direxit. Æstas autem, in qua præfatum exactum est prælium,
fuit frigida nimis, & omnes fruges perserò collectæ sunt. Autumnus verò & hiems
naturalem ordinem peregerunt. Ac eadem die, qua prædicti fratres, necnon &
primores populi, præfatum pepigerunt pactum, subsequente gelu nix multa ceci-
dit. Stella cometis mense Decembrio & Ianuario, nec non & Febuario, vsque
prælatum Conuentum apparuit. Per Pisces centrum ascendit, & inter signum,
quod à quibusdam Lyra, à quibusdam verò Andromeda vocatur, & Arcturum
obscuriorem, hoc concilio expleto defecit. His paucis de temporum siderisque
serie delibatis, ad historiæ tramitem reuertamur. Cùmque VVarmatiam ve-
* Saxoniam nissent, Missos deligunt, quos protinus ad Lodharium, & in Aquitaniam * mit-
tunt: & horum, necnon & Karlemanni aduentum, inter VVarmatiam & Magon-
ciam cum præstolaretur, statuunt.

A Hic quoque haud quaquam ab re, quoniam iocunda ac meritò notanda videntur de qualitate horum Regum, & vnanimitate qua interea de-
 guerint, pauca referre libet. Erat quidem vtrisque forma mediocris, cum omni
 decore pulchra, & omni exercitio apta. Erat vterque audax, largus, prudens pa-
 riter & eloquens, omnemque præmissam Nobilitatem excedebat fratrum sancta
 ac veneranda concordia. Nam conuiuia erant illis penè assidua, & quodcunque
 precium habebant, hoc alter alteri perhumanè dabat. Vna domus erat illis con-
 uiuij, & vna somni. Tractabant tam pari consensu communia, quàm & priuata.
 Non quicquam aliud quilibet horum ab altero petebat, nisi quod vtile ac con-
 gruum illi esse censebat. Ludos etiam hoc ordine sæpè causa exercitij frequenta-
 bant. Conueniebant autem quocumque congruum spectaculo videbatur: &
 subsistente hinc inde omni multitudine, primum pari numero Saxonorum, VVa-
 sconorum, Austrasiarum, Brittannorum, ex vtraque parte, veluti inuicem ad-
 uersari sibi vellent, alter in alterum veloci cursu ruebat. Hinc pars terga versa
 protecti vmbonibus, ad socios insectantes euadere se velle simulabant. At versa
 vice, iterum illos, quos fugiebant, persequi studebant: donec nouissimè vtrique
 Reges cum omni iuuentute ingenti clamore, equis emissis hastilia crispantes exi-
 liunt, & nunc his, nunc illis terga dantibus insistant. Erátque res digna pro tanta
 Nobilitate, nec & moderatione, spectaculo. Non enim quispiam in tanta mul-
 titudine ac diuersitate generis, vti sæpè inter paucissimos & notos contingere
B solet, alicui aut læsionis aut vituperij quippiam inferre audebat.

Hic ita se habentibus, Karlemannus cum ingenti exercitu Baioariorum &
 Alamannorum ad patrem suum Mogontiam venit. Bardo verò, qui in Saxo-
 niam missus fuerat, similiter fecit, nuntians quòd Saxones mandata Lodharij
 spreuissent, & quicquid Lodhuvvicus & Karolus illis præciperent, libenter
 id facere vellent. Lodharius quoque Missos, qui ad se directi fuerant, incon-
 sultè audire distulit. Quod tam Lodhuvvicus quàm & Karolus, nec non & vni-
 uersus exercitus, ægrè tulerunt: & qualiter iidem ipsi ad illum peruenire pos-
 sent, intendunt. Ergo xvi. Kalend. Aprilis illis in partibus viam dirigunt, &
 Karolus quidem per VVasagum iter difficile ingressus, Lodhuvvicus verò ter-
 ra Renòque per Bingam, Karlemannus autem per Einrichi ad Conflentum in
 crastinum hora ferè diei sexta venerunt, protinúsque ad Sanctum Castorem
 orationis causâ pergunt. Missam audiunt, ac deinde iidem Reges armati naues
 conscendunt, & Mosellam ociùs traiciunt. Quod cum Otgarius Mogontia
 sedis Episcopus, Hatto Comes, Herioldus, ceterique viderunt, quos Lodha-
 rius ob hoc inibi reliquerat, vt illis transitum prohibuissent, timore perterriti,
 litore relicto fugerunt. Lodharius quoque vt fratres suos Mosellam transisse
 in Sinciaco didicit, confestim & ipse abire & Regno & sede non destitit, do-
C nec se super ripam Rodani cum paucis, qui se sequi deliberauerunt, ceteris
 omissis, excepit. Qua finem secundi certaminis dedit Lodharius, terminetur
 Liber tertius.

EXPLICIT LIBER TERTIVS.

INCIPIT LIBER QVARTVS.

P R Æ F A T I O.

NON solùm me, vti præfatum est, ab hoc Opere narrationis
 quiescere delectat, verùm etiam quo ab vniuersa Republica
 totus secedam, mens variis quærimoniis referta, assiduis me-
 ditationibus anxia versat. Sed quoniam me de rebus vniuer-
 sis fortuna hinc inde iunxit, validisque procellis mœrentem vehit, qua

CAROLVS
CALVVS.
843.

* assistam

portum ferar, immò verò penitus ignoro. Interim autem si aliquod A
tempus otiosum reperero, quid oberit, si vti iussum est, facta Princi-
pum Procerumque nostrorum stili officio memoriæ mandare curabo?
Ergo huic rerum Operi quarto insistam *, & si in ceteris rebus futuris
prodesse nequiuero, saltem in his erroris nubeculam proprio labore
posteris detergam.

VSQVE Lodhuvvicus & Karolus Lodharium à Regno suo abiisse certis in-
diciis cognouere, Aquis Palatium, quod tunc sedes prima Franciæ erat,
petentes, sequenti verò die quid consultius de populo ac Regno à fratre re-
lictò agendum videretur, deliberaturi. Et primùm quidem visum est, vt rem
ad Episcopos Sacerdotisque, quorum aderat pars maxima, conferrent: vt il-
lorum consultu, veluti numine diuino, harum rerum exordium atque aucto-
ritas proderetur. Et hoc illis, quoniam meritò ratum videbatur, commissum
est. Quibus ab initio gesta Lodharij considerantibus, quomodo patrem suum
Regno pepulerit, quoties populum Christianum periurum sua cupiditas effe-
cerit: quoties idem ipse hoc, quod patri fratribusque iurauerat, frustraerit:
quoties post patris obitum fratres suos exhereditare atque delere temptasset:
quanta homicidia, adulteria, incendia, omnigenaque facinora vniuersalis Ec-
clesia, sua nefandissima cupiditate perpeffa sit: Insuper autem neque scien- B
tiam gubernandi Rempubicam illum habere, nec quoddam vestigium bonæ
voluntatis in sua gubernatione quemlibet inuenire posse, ferebant. Quibus
ex causis non inmeritò, sed iusto Dei omnipotentis iudicio, primùm à præ-
lio, & secundò à proprio Regno fugam illum inisse aiebant. Ergo omnibus
vnanimiter visum est, atque consentiunt, quòd ob suam nequitiam vindicta
Dei illum eiecerit, Regnumque fratribus suis melioribus se iustè ad regen-
dum tradiderit. Verumtamen haudquaquam illis hanc licentiam dedere, do-
nec palam illos percontati sunt, vtrum illud per vestigia fratris eiectionis, an se-
cundum Dei voluntatem regere voluisset. Respondentibus autem, in quan-
tum nosse ac posse Deus illis concederet, secundum suam voluntatem se &
» suos gubernare & regere velle, aiunt: Et auctoritate diuina vt illud suscipia-
» ris, & secundum Dei voluntatem illud regatis, monemus, hortamur, atque
» præcipimus. Hinc autem vterque illorum duodecim è suis ad hoc opus elegit,
quorum vnus extiti, & sicut illis congruum, vt inter illos hoc Regnum di-
uideretur, visum est, contenti sunt. In qua diuisione non tantum fertilitas
aut æqua portio Regni, quantum affinitas & congruentia cuiusque aptata est.
Euenitque Lodhuvvico omnis Frisia, * * *

Sic vet. ex. quod nuper admodum quidam sic supplere tentauit.

Et Orientalia Regna cesserunt, omnis scilicet Germania vsque ad Reni fluuientia, & aliquæ ciuitates trans Renum cum
adiacentibus pagis. D

Karolo verò * * * *

Sic vet. quod & idem nuper sic supplere conatus est.

Karolus verò accepit Occidentalia Regna à Britannico Oceano vsque ad Mosam fluuium, in qua parte ex tunc
& modò nomen Franciæ remansit.

QUIBUS peractis, quique illorum è populo, qui se sequutus est, suscepit,
ac sibi, vt deinceps fidelis esset, sacramento firmavit. Et Karolus quidem Mosam
Regnum suum ordinaturus traiecit: Lodhuvvicus verò, Saxonorum causa Co-
loniam petiit. Quorum casus quoniam maximos esse perspicio, prætereundos
minimè puto. Saxones quidem, sicut vniuersis per Europam degentibus patet,
Karolus, Magnus Imperator ab vniuersis nationibus non inmeritò vocatus, ab
idolorum varia cultura multo ac diuerso labore ad veram Dei Christianamque
Religionem conuertit. Qui ab initio tam nobiles, quàm & ad bella promptissimi,
multis indiciis persæpè claruerunt. Quæ gens omnis in tribus ordinibus diuisa
consistit. Sunt enim inter illos qui Edhilingi, sunt qui Frilingi, sunt qui Lazzi
illorum linguâ dicuntur. Latina verò lingua hoc sunt, Nobiles, Ingenuiles, at-
que Seruiles. Sed pars illorum, quæ nobilis inter illos habetur, in duabus partibus

A In diffensione Lodharij ac fratrum suorum diuisa, vnâque eorum Lodharium, altera verò Lodhuvvicum secuta est. His ita se habentibus, cernens Lodharius quòd post victoriam fratrum, populus qui cum illo fuerat deficere veller, variis necessitatibus astrictus, quocumque & quomodocumque poterat, subsidium quærebat. Hinc rem publicam in propriis vsibus tribuebat, hinc quibusdam libertatem dabat, quibusdam autem post victoriam se daturum promittebat. Hinc etiam in Saxoniam misit, Frilingis Lazzibusque, quorum infinita multitudo est, promittens, si secum sentirent, vt legem, quam antecessores sui tempore quo idolorum cultores erant, habuerant, eandem illis deinceps habendam concederet. Qua supra modum cupidi, nomen nouum sibi, id est Stellingua imposuerunt: & in vnum conglobati, dominis è Regno penè pulsus, more antiquo, quæ quisque volebat lege viuerebat. Insuper autem Lodharius Nortmannos causa subsidij introduxerat, partemque Christianorum illis subdiderat: quibus etiam, vt ceteros Christianos deprædarent, licentiam dabat. Igitur metuens Lodhuvvicus, ne iidem Nortmanni, necnon & Sclauis, propter affinitatem Saxonibus, qui se Stellinga nominauerant, coniungerent, Regnumque sibi vindicaturi inuaderent, & Christianam Religionem his in partibus annullarent. Quamobrem, vt prætulimus, præmaximè * * adit, & in quantum valuit simul & cetera Re-^{*Coloniam}gni sui scandala, ne hoc nefandissimum malum sanctæ Dei Ecclesiæ deueniret; præcauit. Quibus expletis, Viridunensium ciuitatem Lodhuvvicus per Teotonis villam, Karolus autem per Remensem urbem adeunt: quid deinceps agendum videretur, deliberaturi.

PER idem tempus Nortmanni Cotuig deprædati sunt, inibique mari traiecto, Hamuig & Nodhunnug similiter depopulati sunt. Lodharius autem vt se supra ripam Rodani recepit, nauigio eiusdem fluminis fretus inibi resedit, quòd vndique quos valuit sibi in subsidium adtraxit. Veruntamen Legatum ad fratres suos dirigens mandat, si sciret, qua fieri posset, primores suos ad illos dirigere veller de pace deliberaturos. Responsum est, Mitteret quos veller: facile quemlibet scire posse, qua illis deueniret esse. Ipsi verò vno eodemque itinere per Tricasinensium, Cadhellonensem aduunt urbem. Cùmque Miliciacum venissent, Iosippus, Eberhardus, Egbertus, vnâ cum ceteris à parte Lodharij, ad illos venerunt, dicentes, quòd Lodharius cognouisset se in Deum & illos deliquisse, nollétque amplius vt altercatio inter illos & Christianum populum esset. Si vellent, aliquid illi supra tertiam partem Regni propter nomen Imperatoris, quòd illi pater illorum concesserat, & propter dignitatem Imperij, quam auus Regno Francorum adiecerat, augere facerent. Sin aliter, tertiam tantummodo partem totius absque Langobardia, Baioaria, & Aquitania, illi concederent: regetéque quisque illorum, Deo fauente, portionem Regni sui prout melius posset.

C Frueretur alter alterius subsidio ac beneuolentia, concederent pacem & leges inuicem sibi subiectas, essétque inter illos, Deo auctore, pax pacta perpes. Quòd cùm Lodhuvvicus & Karolus audissent, & illis plebique vniuersæ perplacitum esset, in vnum vnâ cum primoribus coeunt, ac quid de talibus acturi essent, granti animo conferunt. Aiebant se hoc in exordio diffensionis voluisse, & quamquam peccatis interuenientibus proficuum esse non posset, sæpè hoc illi mandatum fuisse. In eo tamen omnipotenti Deo gratias referebant, cuius tandem ope adiuti hoc promeruerant, vt frater illorum, qui semper pacem atque concordiam spreuerat, Deo largiente tunc illam petebat. Veruntamen solito more ad Episcopos Sacerdotesque rem referunt, vt quocumque diuina auctoritas id vertere veller, nutu ipsius libenti animo præstò adessent. Quibus cùm vndique vt pax inter illos fieret melius videretur, consentiunt, Legatos conuocant, postulata concedunt. Cùmque in diuisione Regni quatuor dies vel eo amplius morarentur, tandem visum est vt inter Renum & Mosam vsque ad exortum Mosæ, ac deinde ad exortum Saugonnæ, & sic per Saugonnam vsque ad Confluentum Rodani, & sic deinde per Rodanum vsque in Mare Tyrrenum omnes videlicet Episcopatus, Abbatias, Comitatus, fisca cis Alpibus consistentia, absque * * illi in parte Regni tercia offerrent. Et si hanc recipere renuat, quid cuique debeat, armis decernant. Quòd quidem quamquam vltra quòd iustum ac congruum, vt quibusdam videbatur, inuentum fuerit, per Conradum,

CAROLVS
CALVVS.
843.
* Cobbo-
nem,

Abbonem*, Adelhardum, & ceteros mandatum est. Ipsi verò interim, donec **A** qui missi fuerant reuerterentur, in eodem loco esse se decernunt, responsum Lodharij præstolaturi. Qui cum ad Lodharium venissent, reppererunt illum paululum minus solito more animatum. Aiebat enim se non esse contentum in eo, quod fratres sui illi mandauerant, quia æqua portio non esset: querebaturque insuper suorum, qui se sequuti sunt, causam, quòd in præfata parte, quæ illi offerebatur, non haberet unde illis ea quæ amittebant restituere posset. Quamobrem, ignoro qua fraude decepti, hi qui missi fuerant, augent illi supra definitam partem usque in Carbonarias. Insuper si hoc usque ad tempus, quod illis pariter conueniret, reciperet, iurant illi, quòd tunc fratres sui iureiurando, prout æquius possent, Regnum omne absque Langobardia, Baioaria, & Aquitania, in tribus partibus diuiderent, essetque super his sua electio, vt quam vellet harum acciperet, ac diebus vitæ suæ eandem illi concederent, in eo, quod ille illis similiter faceret. Et hæc omnia si aliter non crederet, sacramento sic se facturos promitterent. Iurat etiam Lodharius sic se velle, ac sua ex parte sic perficere, in eo quod fratres sui, vt Missi illorum tunc illi iurauerant, adimplessent.

I G I T V R mediante Iunio, feria videlicet quinta propter ciuitatem Madasconis, in insula quæ Anfila dicitur, cum æquo numero priorum Lodharius, Lodhuvvicus, & Karolus conueniunt, & hoc sacramentum mutuo sibi iurauerunt. Videlicet vt ab ea die & deinceps inuicem sibi pacem conseruare deberent, & ad Placitum, quod fideles illorum inibi statuisent, Regnum omne absque Langobardia, Baioaria, & Aquitania, cum sacramento, prout æquius possent, in tribus partibus sui diuiderent, electioque partium eiusdem Regni esset Lodharij: **B** & quique illorum partem, quam quisque acciperet, cuique deinde omnibus diebus vitæ suæ conseruare deberet, in eo, si aduersus fratrem & suos frater suus similiter faceret. Quo expleto, adhibitisque verbis pacificis, pacificè discedunt, ad castra redeunt, in crastinum de ceteris deliberaturi. Quamquam & ægrè, vix tamen effectum est, vt usque ad Conuentum, quod in Kalend. Octobris condixerant, pacificè quisque in sua portione, quam vellet, esset. Et Lodhuvvicus quidem Saxoniam, Karolus verò Aquitaniam ordinaturi, adeunt. Lodharius autem iam, vt sibi videbatur, de electione Regni partium securus, Arduenam venatu petit, omnesque primores suæ portionis populi, qui à se, dum à Regno abiret, necessitate coacti descuerant, honoribus priuauit. Lodhuvvicus etenim in Saxonia seditiosos, qui se, vt præfatum est, Stellinga nominauerant, nobiliter, legali tamen cæde, compescuit. Karolus verò in Aquitaniam Pippinum fugauit. Quo latitante, nihil aliud notabile efficere valuit, præter quòd VVarinum quendam Ducem, ceterosque, qui sibi fidi videbantur, ob custodiam eiusdem patriæ inibi reliquit. Insuper Egfridus Comes Tolosæ è Pippini sociis, qui ad se perdendum missi fuerant, quosdam in insidiis cepit, quosdam strauit. Idemque Karolus ad Placitum, quod cum Lodhuvvico fratre suo VVarmatiam condixerat, iter direxit. Cumque Metis pridie Kal. Octobris venisset, Lodharium in **C** villa Theotonis reperit, quòd ante conditum Placitum venerat, ac aliter quàm statuerat, residebat. Quamobrem his, qui à parte Lodhuvvici, necnon & Karoli, propter diuisionem Regni Metis residere debuerant, rutum minimè videbatur, vt dum seniores sui in VVarmatia, & Lodharius in Theotonis villa essent, illi Metis Regnum diuiderent. Distat enim VVarmatia à Metis leuvas plus minus lxx. Teotonis autem villa plus minus octo. Occurrebat etiam, quòd Lodharius in fratrum deceptione sæpè perfacilis promptusque extiterat. Idcoque suam salutem illi credere haudquaquam, absque qualibet securitate, audebant. Ergo Karolus horum salutem consulens, ad Lodharium dirigit: mandat, quoniam aliter quàm conuenisset, venerat, & erat, si vellet vt Missi fratris sui, necnon & sui, inibi vna cum suis remanerent, daret illi obsides, vt de salute illorum fidus esset. Sin aliter, mitteret ille Missos suos VVarmatiam ad illos, & illi quos vellet obsides illi darent: sin aliter, recederent à Metis pari spatio. Sin etiam & hoc nollet, in meditullio qua vellet, Missi eorum conuenissent. Non enim se tot nobilium viro- rum salutem neglegere debere, dicebat. Erant quidem octoginta electi ex omni multitudine, omni nobilitate præstantes, quorum interitus ni præcaueretur, maximam sibi fratrique suo posse inferre iacturam aiebat. Tum tandem pro

A commoditate omnium hinc inde visum est, vt Confluentum Missi illorum, Centum decem videlicet, absque obsidibus conuenirent, inibique Regnum, prout æquius possent, diuiderent.

QVO scilicet XIII. Kal. Nouembris conuenientes, ne fortè quoddam scandalum inter homines illorum qualibet ex causa oriretur, pars illorum, quæ à Lodhuvvico, nec non & Karolo venerat, Orientalem ripam Reni metantes, quæ autem à Lodhario, Occiduum, cotidièque ob commune colloquium Sanctum Castorem petierunt. Cùmque ad Regni diuisionem, hi qui à Lodhuvvico & Karolo missi fuerant, variis querimoniis accessissent, quæsitum est, si quis illorum totius Imperij noticiam ad liquidum haberet. Cùm nullus reperiretur, quæsitum est, cur Missi illorum illud in transacto spatio non circumiissent, & illorum industria inbreuiatum esset. Cùm & hoc vt fieret, Lodharium nolle reperissent, aiebant impossibile esse ignorantibus quiddam æqualiter diuidere posse. Nouissimè autem quæsitum est, quoniam sacramento illud, prout æquius ac melius possent, nõsferentque, diuidere deberent, si hoc sincerè iurare possent, dum scirent quòd nemo ignoranter id facere valeret. Et hoc quoque ad conferendum Episcopis commissum. Qui hinc inde in Basilicam sancti Castoris conuenientes, à parte Lodharij aiebant, si in sacramento quilibet deliquisset, hoc expiare posse, ac per hoc melius esset vt hoc facerent, quàm diutiùs tot rapinæ, incendia, homicidia, adulteria Ecclesia Dei pateretur. At contra hi, qui à parte Lodhuvvici, nec non & Karoli erant, aiebant, dum neutrum necesse esset, cur in Deum peccare deberent: melius esse vt firmaretur pax inter illos, mitterentque pariter per vniuersum Imperium, & inbreuiaretur, ac tum tandem iurare quod certum est absque periculo, æqualiterque diuidere posse censebant. Sic quoque periuria, ceteraque facinora deuitare, ni cæca cupiditas impediret, posse firmabant. Ac per hoc nec se lædere in sacramento velle, nec cuiquam vt faceret licentiam dare, testabantur. Qua dissentientes, quique quæ venerat, ad suos secesserunt. Hinc omnes in eadem domo conuenerunt, à parte Lodharij dicentes, quòd parati ad sacramentum & ad diuisionem, vti iuratum fuerat, essent. At contra à parte Lodhuvvici & Karoli similiter se velle, si possent, aiebant. Nouissimè autem, quoniam neuter quod alter volebat, absque seniorum suorum auctoritate, assentire audebat, statuunt vt pax inter illos esset, donec scire possent quid seniores sui horum recipere vellent. Et hoc fieri posse in Non. Nouemb. visum est, vsquequo pacis termino constituto discedunt. Qua quidem die terræ motus magnus per omnem penè hanc Galliam factus est. Eademque die Angilbertus vir memorabilis Centulo translatus, & anno post decessum eius xxviii *, corpore * xxviii. absque aromatibus indissoluto repertus est. Fuit hic vir ortus eo in tempore haud ignotæ familiæ. Madhelgaudus autem, Richardus, & hic, ex vna progenie fuerunt: & apud Magnum Karolum merito magni habebantur. Qui ex eiusdem Magni Regis filia nomine Berchta Harnidum fratrem meum, & me Nithardum genuit. Centulo opus mirificum in honore omnipotentis Dei sanctique Ricarij construxit: Familiam sibi commissam mirificè rexit. Hinc vitâ cum omni felicitate defuncta Centulo, in pace quieuit. His paucis de origine mea delibatis, ad historię seriem redire libet.

CVM autem, vt præfatum est, reuersi quique Regi suo quæ inuenerant nunciassent, hinc inopia, hinc hieme instante, hinc etiam quod primores populi degustato semel periculo iterum prælium nolebant, ac per hoc vt pax inter illos vsque in vigesimo die post Missam sancti Iohannis firmaretur, assentiunt. Ad quam statuendam hinc inde primates populi Teotonis villam confluunt. Iurant, vt ipsi Reges inter se interim mutuam pacem seruare deberent. Et vt nequam quolibet modo omitteretur, ni in eodem Conuentu, vt æquius possent, omne Regnum diuiderent, essetque Lodharij, vti iuratum fuerat, partium electio eiusdem Regni. Hinc quique, qua libuit, discessit: & Lodharius Aquis hiematum petiit, Lodhuvvicus Baiariam. Karolus autem vxorem ducturus Carisiacum venit. Eodem tempore Mauri à Sigenulfo fratre Sigihardi sibi causa subfidij inducti Beneuentum inuadunt. Eodem etiam tempore Stellinga in Saxonia contra dominos suos iterum rebellarunt: sed prælio commisso, nimia cæde prostrati sunt. Ac sic auctoritate interiit, quod sine auctoritate surgere præsum-

CAROLVS psit. Accepit quidem Karolus, vti præfatum est, in coniugio Hirmentrudem Vo- **A**
CALVVS donis & Ingeltrudis filiam, & neptem Adelhardi. Dillexerat autem pater eius suo
 843. in tempore hunc Adelhardum aded, vt quod idem vellet in vniuerso Imperio,
 hoc pater faceret. Qui vtilitati publicæ minus prospiciens, placere cuique in-
 tendit. Hinc libertates, hinc publica in propriis vsibus distribuere suasit: ac dum
 quod quique petebat vt fieret, effecit, Rempublicam penitus annullauit. Quo
 quidem modo effectum est, vt in hac tempestate populum, qua vellet, facile diuer-
 tere posset. Et hac de re Karolus præfatas nuptias maximè iniit, quia cum eo ma-
 ximam partem plebis sibi vindicare posse putauit. Nuptiis quidem xviii. Kal.
 Ianuarij expletis, Natâlem Domini ad Sanctum Quintinum celebre peregit. Va-
 lentianas quoque, qui de fidelibus suis inter Mosam Sequanâmq; causâ custo-
 diz remanere deberent, ordinauit. Idem verò partibus Aquitaniz vna cum con-
 iuge anno dcccxl. Incarnationis Domini in hieme iter direxit. Fuit autem
 eadem hiems præfrigida nimis ac diurna. Langoribus insuper abundans, nec
 non & agriculturæ, pecorique, apibusque satis incongrua.

Hic quique colligat, qua dementia vtilitatem publicam negligat, priuatif-
 que ac propriis voluntatibus insaniat, dum ex vtrisque Creatorem aded offen-
 dat, vt etiam omnia elementa eius vesaniæ contraria reddat: quòdque huiusce-
 modi exemplis penè adhuc omnibus notis perfacile probaturus accedam. Nam **B**
 temporibus bonæ recordationis Magni Karoli, qui euoluto iam penè anno xxx.
 decessit, quoniam hic populus vnam eandemque rectam, ac per hoc viam Domi-
 ni publicam incedebat, pax illis atque concordia vbique erat. At nunc è con-
 tra, quoniam quique semitam, quam cupit, incedit, vbique dissensiones & ri-
 xæ sunt manifestæ. Tunc vbique abundantia atque læticia, nunc vbique penuria
 atque mœsticia. Ipsa elementa tunc cuique Regi congrua, nunc autem omnibus
 vbique contraria, vti Scriptura diuino munere prolata testatur: *Et pugnabit orbis*
terrarum contra insensatos. Per idem tempus eclypsis Lunæ xiiii *. Kal. Aprilis
 contigit. Nix insuper multa eadem nocte cecidit, mœrorémque omnibus, vti
 præfatum est, iusto Dei iudicio incussit. Id propterea, inquam, quia hinc indè
 vbique rapinæ & omnigena mala sese inferebant, illinc aëris intemperies spem
 omnium bonorum eripiebat. * * *

Sap. 9.

* al. xv.

EXPLICIT LIB. IIII.

FORMVLÆ FOEDERIS
LVDOVICI GERMANIÆ
ET KAROLI GALLIÆ REGVM,
PII FILIORVM, MAGNI NEP.

Quod apud Argentoratum anno DCCCXLII. percussum est.

Vtriusque linguae monumentum, ut unum omnium, quæ hodie supersunt, ætate antiquissimum, ita obscurissimum hætenus habitum: nunc verò demùm ex archetypis restitutum, & Ἐπιπέλωσ Notis expositum,

STVDIO MARQ. FREHERI.

B

Accedit elegans Quæstio,

Quâ propriè linguâ Francorum Reges vsi.

N. V.

IACOBO BONGARSIO REGIO
CONSILIARIO S. P. D.

DIVIDIÆ mihi esse solet, deploratum aliquem locum offendere, in quo cùm alios operam lusisse doleam, me quoque nec curâ nec ingenio quidquam assequi ringar. Quod mihi dudum peracerbum accidit in isto vernaculæ vtriusque nostrum linguæ fragmento, horridæ fanè vetustatis, & quo nihil retrosius ad hoc æuum peruenerit; sed vel eo magis æstimandi, & curiosiorem nostram operam efflagitantis. Complures fanè pro memorabili casæ illius simplicitatis, & desiti sermonis monumento scriptis suis inseruerunt, Bodinus, Massonus, Falcerus, Pascasius, Lipsius, Vulcanius, Taubmanus: sed sincerum representare nullus potuit, primum Nithardi editorem, ut ille Codicis sui fidem, sequi contenti. Et quidem næuos labesque iam dudum notare, quàm medicinam asferre, faciliùs potui. Tu perplexum extricasti, quum meo rogatu archetypum ipsum penes Ampliff. V. Paulum Petauium Consil. Reg. intenta luminum acie consuluisti, omnes ordine litterulas aduagum exegisti, de que tota re ad me oculata fide retulisti: non magis hoc facto de me, quàm de Nithardo, imo ipsis Regibus, atque adeo vtriusque gente benè meritis. Cuius officij gratiam à me quidem accipe, Notas hæc breues & leues, perfunctoriè chartis illitas, dum altius pleraque indagare omitto, & mea mihi præripere caueo. Nosti enim, quid super vtraque lingua dudum laboratæ Mineræ in promptu habeam; non fratribus Gallorum magis quàm ipsis studia mea inseruire affectans. Ad cuius editionem quæso stimulos satagenti admouere, isto ceu præcidaneo quodam specimine delinitus, parce: & dum communibus votis satisfacio, interim hancce regij fraternique apud Argentinam antiquitùs idæi foederis exegefin, tu Regio nomine inter coniunctissimas gentes fide felixque interpres, tu laudatissimæ eius vrbis grate nec noue hospes, tu antiquitatis omnis non minùs peritissime quàm studiosissime, sed magis antiquæ virtutis & fidei cultor perpetue, tu denique nostræ fœdus amicitiz pro insigni humanitate hætenus non aspernate, boni rogo consule. Heidelbergæ Kalend. Ian. MDCXI.

MARQVARDVS FREHERVS.

NITHARDVS HISTORIÆ LIB. III.
SVB ANNO DCCCXLII.

ERGO XVI. Kal. Martij Hloduicus & Karolus in ciuitate, qua olim Argentaria vocabatur, nunc autem Strazburg vulgò dicitur, conuenerunt, & sacramento quæ subter notata sunt, Hloduicus Romanâ, Karolus verò Teudiscâ linguâ iurauerunt. Ac sic ante sacramenta circumfusam plebem alter Teudiscâ, alter Romanâ allocuti sunt. Hloduicus autem quia maior natu, prior exorsus sic cœpit: Quoties Lotharius me & hunc fratrem meum post obitum patris nostri insectando, &c. Cùmque Karolus hæc eadem verba Romanâ linguâ perorasset, Hloduicus quoniam maior natu erat, prior hæc deinde se seruaturum testatus est: Pro Don amur, & pro Christian poblo, &c. Quod cùm Hloduicus expleisset, Karolus Teudiscâ linguâ sic hæc eadem verba testatus est: In Gotes minna, induiches Christianes folches, &c. Sacramentum autem, quod utrorumque populus, quique propria lingua testatus est, Romanâ linguâ sic se habet: Si Lothvigs sacrament que son fradre Karlo iurat, &c. Teudiscâ autem linguâ: Oba Karl then eid, den er sinemo bruodher, &c.

Hoc loco illud primùm obseruatu suaue est, fratres vt in ordine loquendi & testandi primogenituræ rationem habere, ita vtrumque eorum suos quidem homines sua lingua affatum, in dando alteri iureiurando autem non sua, sed alterius lingua vsum. quare? nisi quia in fide danda fratri potissimum atque adeo eius exercitui circumfuso satisfaciendum erat, à quo vt rectè perciperetur, & omnia sincerè germanèque gesta viderentur, eius sermone quàm suo vernaculo exaudiri maluit. Ex quo simul & illud colligere licet, vtrumque sermonem vtrique fratrum peræquè notum & familiarem fuisse. Fraternas verè linguas, quæ Regibus fratribus inter se vsurpatæ. Quod si vnquam Gallorum fratres haberi Germani potuerunt, tunc cum fratribus germanis vtrique paruerunt, & fraterna fide coniunctissimis.

Vt autem ad formulas ipsas exponendas accedam, quandoquidem in vtraque eadem omnino verba, diuerso idiomate expressa, contineri Nithardus testatur, commodissimum factu videtur, vtramque integram verbis ferè singulis *μεγαλας* inter se respondentibus, sic oculis exhibere, vt vna alteri apti fidiue interpretis vicem elle possit. Tu Lector attende.

FOEDVS REGVM.

KAR. Pro Don amur, & pro Christian poblo & nostro
LVD. In Godes minna, ind durh res Xristianes folches ind vnser
commun saluament, dist di en auant, in quant Deus
bedhero gehaltenissi, son thesemo dage frammordes, so framsomir Got
saur & potir me dunat, si saluarai eo cest meon fradra
gevvizei indi mabd furgibit, so hald ih tesan minan bruodher
Karlo, & in adjudha & in cadhuna cosa, si cum hom per dreit son
. . . . . sofo man mit rehtu sinan
fradra saluar dist, ino quid il imi altre si faret, & ab Ludher
bruoder scal, inthi u thazer mig sofo ma duo, indi mit Lutherem
nul plaid nunquam prindrai, qui meon vol cist meon fradre
inno theinni thing ne gegango, zhe minan vvillon imo
Karle in damno sit.
ce scadhen vverhen.

Hæc quidem fratres Reges, sermonem inter se (vt dixi) certo piòque consilio alternantes, non itidem populus & militia vtriusque, cui satis fuit propriâ & natiuâ linguâ (& quis in legionariis alienæ linguæ peritiam exigeret?) testari, Domino suo fidem frangente non se perfidiz participes futuros, neque ei in fratrem opem laturos: à qua necessitate ipsi eos vtrinque Domini liberaissent. Id

A enim volunt horum in allocutione verba: *Si autem (quod absit) sacramentum, quod fratri meo iuravi, violare presumpsero, à subditiōe mea, nec non & à iuramento, quod mihi iurastis, unumquemque vestrum absoluo.*

SACRAMENTVM POPVLI.

Si Lodhvvigs sacrament, que son fradre Karlo iurat,
 Oba Karl then eid, then er sinemo bruodher Ludhuvvige gesuor,
 conferuat, & Karlus meo fendra de suo part non los tanit,
 geleistit, inde Ludhuvvig min herro then er imo gesuor, forbrichchit,
 si io returnar non lint pois, ne io, ne neuls cui eo returnar nit
 ob ih ina nes arvvenden nemag, nob ih, nob thero thein hes irrvvenden
 pois, in nulla adjudha contra Lodhuvvig nun li iuer.
 mag, imo ce follusti vvidhar Karle ne vvirdhit.

TAM enixa fratrum & populorum coniunctioni nos & hoc dabimus, vt non seorsim vnus & alterius linguæ formulam excutiamus, sed coniunctim & permixtè vtramque. Atque vtinam vel sic omnia assequi, & nobis ipsis satisfacere possemus. Verùm sit aliquid prodire tenus. Et fortè cum tempore meliora & perfectiora sperabimus. Et vt sit à *Joue principium*----

B Pro DON amur] Per Domini Dei amorem, inquirunt. quod est in veteri formula, *Jra me Deus amet*. Grandis & solemnis obtestatio, graue votum, quo nullum sanctius Nemesis audit & agnoscit. Itaque de hoc ipso fœdere capiendus est locus in Fuldensi Annali DCCCXLVIII. *Hludomicus verò memor pacti, quod cum Karlo dudum cum adtestatione Diuini nominis inierat*. Hæc nimirum est illa religiosa attestatio, *Per Dei amorem*: qua & in petendo aut iubendo nulla impetrabilior visa: vt hodièque, *Pour l'amour de Dieu*. Ermoldus Nigellus lib. III. de gestis Ludouici Pij, in expeditione Brittonica.

*Sed pius induperans custodes ponit opimos.
 Omnibus & mandat hac in amore Dei:
 Ecclesias seruate viri, nec testa sacrata
 Tangite, & Ecclesiis pax sit amore Dei.*

In Godes minna] Notgerus in paraphrasi Psal. LXXXVI. verbis *amator Dei*, interlineariter superscriptum habet: *Cotis minnare*. Et omnino Teutonibus *Minna* est amor, affectus, charitas; *Minnen*, amare: *Vnminna*, discordia, dissidium: *Minnelich*, amabilis, lepidus: *Minnohaft*, amans; *Minnalust*, & *Minnasami*, dilectio. Et quod nobis superioribus Germanis iam inter verba nupta relatum, Belgis intemeratum manet *Beminte*, *VVolbeminte*, dilecta, præcara. Neque aliunde nata Gallica, *Mignon*, *Mignonne*, *Mignard*, *Mignarde*, *Mignardise*. Ipsa Dea amoris olim nostris *MINNA*; & alicubi lego, *Mérminne*, Siren, quasi quædam Venerilla marina. Plura quid attinget?

Ind durh] Mirare nostrum. Et per omnes ordine vocales variatum. Saxonibus enim est *And*, & Anglis hodiernis: Belgis *Ende*: Francis veteribus *Ind*, & *Jnde*, & *Inthi*, tot modis vel hoc vno loco scriptum videmus: Teutonibus & Alemanis hodie *Und*, quod & *Ond* quidam efferunt.

C Nostro saluament] Ita & in fœdere Confluentino horum Principum cum Lothario nepote anno DCCCLX. *Ad Dei voluntatem, & S. Ecclesia statum & honorem atque defensionem, & ad nostram communem salutem & honorem, & ad populi Christiani nobis commissi saluamentum & pacem, & ad legis ac iustitie & recte rationis conseruationem, &c.*

Gehaltmissi.] Conseruationem, *Halten* est tenere, seruare, custodire. Vnde Notgerus Christuna Seruatorem semper vertit *Haltare*, & *Haltende*, quod est *seruare*. Atque ita mox quod sequitur in fœdere, *si saluarai eo*, redditur, *so hald ih*.

dist di] de isto die. Hodie diceretur, *De ce iour*.

en auant] In antea, pro eius xui stylo: vnde natum & Italicum. *Inanzi*. In Sacramento generali fidelium, apud eundem Pithæum: *Promitto, quia de isto die in antea isti Seniori meo, quamdiu vixero, fidelis & obediens, &c.*

Frammordes] Keto Glossis: *De cetero, Frammert. Reliqua, Frammert*. Subinde legas idem & apud Otfridum. Pro eo hodie dicimus, *Forthin, & Hinfort*.

So fram so mir] Ita in veteri Confessione, ab eodem hoc xuo, præposita Otfrido: *So bim ih es Gote almabrigen bigehrig, inti thir Gotes manne: inti gerno buoz ziu framort, so fram so mir Got almabrigo mahri inti giuivizzi forgibit*.

Sauir & potir] In eisdem formulis: *Ego ille ab ista die in ante fidelis ero secundum meum saurum*, quod in aliis est: *Quantum sciero & potuero, Domino adiuvante, &c.*

& in adiudha] Hæc in Theotisco desiderantur.

cadhuna] manet vocula in Italico & Hispanico hodierno, Gallis *chascune*, inuersè ex *Vn aquaque*.

Cosa] *Causam pro Re dixerunt Franci, capitulo 208. lib. II. Si quis causam alterius tulerit de loco suo.*

Per dreit] Hodie scriberetur, *Par dreit*. In formulis iisdem: *sicut homo Francus per recte esse debet. in aliis, per rectum.* Legas etiam alibi *per dreitum*. E directo factum apparet: sicut eius contrarium è torto, *Tort*, iniuriam, nefas notat. Gallis frequens, *A tort & à trauers*. Apud Turonensem bis lego: *Desistite ab hac intentione, verbum enim directum non habemus.* quod hodie diceretur: *car nous n'auons point de dreit*. Inde etiam est *Droiture*, recti cura, & *Droiturier*, iusti rectique colonus Tertulliano.

Vra Zermig sofo] Hic aqua hæret, nec quidquam expedio. Et qui possim, in loco manifestè corrupto?

Et ab Luther] Bodinus, qui has formulas primus edidit lib. v. de Repub. cap. vi. non animaduertens nomen Lotharij, malè reddidit: *Et à luy n'anray querelle, que mon vouloir soit, si mon frere Charles ne me fait tort.* Neque aliter illum secutus Faulchetus & alij. Notari etiam hîc velim orthographiam nominis Lotharij, quem hodiè que non aliter efferimus quàm *Luther*. De quo infra in Ludouico.

Plaid] à Placito est, à quo Placitare, *plaidier*: quod à *πλακίσις* suauiter deducit Perionius. Hoc in Teutonico hîc est *Thing*: vt in Glossis antiquis: *Placitum, Plait vel gedinge. Plasitare, Dengen. tehein*] nullum, quod & *dehein* scribitur. Vnde nescio quomodo hodiernum *kein* proculum.

Gegango] ita est in manuscript. Malim autem equidem *gefango*, vt respondeat Gallico *prindray*.

In damno sit.] Quo verbo omne genus incommodi & nociui excluditur, ne damnum detur in corpore, honore, bonis. Id quod in formula Fidelitatis sequentibus temporibus latius & expressius cautum videmus, quæ legitur apud Fulbertum Carnotensem Episcopum Epistola ct. vnde id postea in libros Feudorum relatum, & nescio cui Philiberto adscriptum.

DE NIQVE hanc promissionem verè Germana fide seruauit postea Ludouicus, cum in colloquio apud Confluentem castellum habito, Lotharius maximè moliretur, vt posthabita Karoli amicitia, sibi germanitatis iure sociaretur: ille autem memor huius pacti cum attestatione diuini nominis initi, suasoria machinamenta declinans, colloquium abrumperet. Verba sunt optimorum illorum Annalium à Pithæo primo editorum, in anno DCCCXLVIII.

SACRAMENTVM POPVLI.

Lodvighs] In Theotisco scribitur *Ludhuwig*, & rectius. Ex illo hodiernum Gallorum *Louys & Clouys* natum; hoc apud nos mansit, *Ludvwig* inquam. Atque ita etiam scripsit Otfridus in Odario, eoque Acrostichide, huic ipsi *Ludouico Orientalium Regnorum Regi* inscripto: *Ludouic ther snello*, &c. Neque aliter vetustissimi Francorum ipsum Chlodoueam scripserunt quàm *Ludouicum*, vt in testamento B. Remigij obseruamus. Et de recenti victoria Alamanica illi gratulans Theodericus Italix Rex, *Ludouico Regi Francorum* (pro quo minus benè *Ludvvin* quædam exemplaria habent) scribit apud Cassiodorum. Nominis etymologias vt alij alias comminiscuntur, ita nobis satis sit hoc loco omnium antiquissimam indicare, quam ipsi Ludouico Pio, huius nostri patri, adscribit an asingit Panegyristes eius, Hermoldus Nigellus lib. I.

Prodigium fuerat sic hunc vocitasse parentes,

Quod foret insignis Marte, potensque pius.

Nam Hludovicus enim Ludi de nomine dictus,

Ludere subiectos pacificando monet.

Seu quis Franciscam mauult reserare loquelam,

Nominis vt possit noscere noticiam;

Nempe sonat HLVT O præclarum, VVICGM quoque Mars est.

Vnde suum nomen composuisse patet.

ATQVE sic Ludouicus (qui fortè Litauicus apud Iulium Cæs.) idem foret Francis, quod Stratocles vel Cleostratus Græcis. Neque aliunde igitur petenda etiam Lotharij originitio: qui cum utroque loco hic *Luther* scribatur, quomodo hodiè que pronunciat, quid nisi clarum, inclitum, gloriosum sonare videtur? Sed de his alibi plura.

Sagrament] Inde contractum *Serment*. Quod video & Car. Bouillo obseruatum.

Gesnor] firmatit, stabiliuit, sanciuit. Id enim antiquitus est *Sueren*, quod nos iam *ser* *is* *is* *is* pro sola firmitate iurisiurandi (quæ & compositè *Aidsuunor*) usurpamus. Lege Baiouaria cap. xx. Tit. III. De Firmatione: *Si firmare promiserit emptori, id est Suuiron, & non potuerit.* Et cap. xxiii. §. 2. *In iustè territorium meum alteri firmasti, id est Farsuuirotos.* Et apud veterem interpretem legis Mosai-cæ, *Hingeschruvoren* est virgo desponsata, fiduciata, *ein Junfravv einem Man geschruvoren*. Et in patria mea, *ein Hinschruveren*, sponsalia, connubiale pactum: quod est *Firmata fabula* in lege Lombarda.

Geleisti] Conseruat. *Folleistida cuotis vverchis*, perseverantia boni operis, lego apud Norgerum in Psal. ciiii.

Meo sendra] Senior meus, quod Dominum eo xuo sonabat. Nithardus noster lib. iiii. *Quoniam neuter quod alter volebat, absque seniorum suorum auctoritate assentire audebat, statuerunt, vt pax inter illos esset, donec scire possem, quid seniores suis horum recipere vellent.*

returnar] Diuertere, reflectere, *Erurvenden* est in Theotisco. Mirare verbum infeliciter translatum à torno, & omnino malè tornatum: quo tamen hodie vitur Gallia & Italia. Neque enim Perionio assentior, qui à Latino *reuertor* ductum esse non dubium putat: cum significet non tantum reuerti, sed

A sed etiam inuertere, circumagere, veluti trocho aut torno. Vnde & *Tour, retour, Faire son tour, Retourno*. Hinc Tornatrices, sunt saltatrices, mimæ, in cap. 35. Dist. 5. de consecrat. *qui font des tours*. Et nescio an non & Torneamentum inde ductum, *Tournoy*. In Mauritij Imp. Strategicis inter voces, quibus Duces ad milites in acie vterentur, etiam hæc occurrit: *Seque, cade, TORNA, mena deponere*---

Nemag] Indiuisè scribendum, vt supra: *Negeango, vel negefango*. vt apud Notgerum Psalmo 11 *Qui non abiit, &c. Ter in dero argon rat negegieng*. ita perpetuo ille, & Villeramus, æmuli & hac parte Latini vsus, *Nequeo, nescio, &c.*

nob thero, nob] Neque hæc satis liquent.

adiudha] Contractius hodie Gallis, *ayde*. Quod heic Theotiscè redditur, *follusti*. Vbiis & Belgis hodie magis quam nobis in vsu, *zu follest vnd steur*, id est, ad opem, iuuamen, supplementum. Glossæ veteres à CL. V. Paulo Petauio aliàs nobis commodatæ: *Solarnen, subsidia, Follazuth*. Eadem: *Suffragia, Follazuchida, Parrocina sue auxilia, Helpha*. Quod vltimum Chilperico Regi (quem nos Hilfrichum aut Richulfum dixissemus) nomen dedit Fortunatus.

CHILPERICE potens, si interpres barbarus extet,
Adiutor fortis hoc quoque nomen habes.

QVA PROPRIE LINGVA PRISCI FRANCORVM
REGES VSI.

QVVM notatum sit superius, utrumque sermonem utriusque fratrum peregrinè notum & familiarem fuisse; non abs re subit querere, Quis igitur Francorum Regum Gallia potentium proprius & naturalis sermo fuerit? Nam præter Latinum (quem & ipsos, non minus quam nos hodie, arduo labori addiscere conueniebat) peculiare patrium & natium idioma eos habuisse, dubitare nos non sinit vel vnus Fortunati de Chariberto Rege locus:

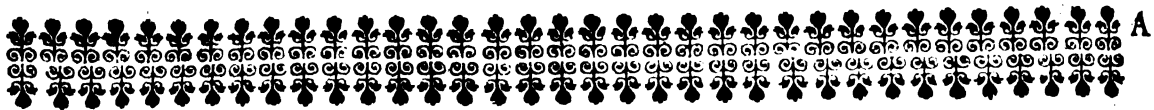
Cùm sis progenitus clara de gente Sicamber,
Floret in eloquio lingua Latina tuo.

Qualis es in propria docto sermone loquela?

Qui nos Romanos vincis in eloquio.

Et Theganus de Ludouico Pio scribens: Lingua Græca & Latina valdè eruditus: sed Græcam magis intelligere poterat quam loqui, Latinam verò sicut naturalem æqualiter loqui poterat. *Iam verò præter veram illam puram puramque Ausoniam linguam, tunc temporis vnà cum Imperio inclinatam, suborta etiam erat provincialis quedam multo inquinatior Latina, vel potius Gallo-Latina lingua: quam iam tum Sidonius squamam Latini sermonis, & alibi rubiginem triuialium barbarismorum, iocundus appellat. Franci ipsi non nisi Rusticam Latinam dixerunt: ea ferè quam Nithardus hoc loco Romanæ nomine dignatur, quia nimirum in Romanis provinciis vulgo vtrunque terebatur, quas Romaniam Franci vocabant, eodem Fortunato teste ad Chilpericum: Hinc tibi Barbaries, illuc Romaniam plaudit: & à provincialibus, qui Francis victoribus intermixti Romani in veteribus legibus subinde dicuntur, usurpabatur. Reges verò ipsos, origine nimirum Sicambros, vt vt in subacta Gallia sermonis Latini illa reliquia superessent, patria & originaria sua lingua è Sicambria sine Francia à maioribus allata, potius quam populari illa & rusticana semilatina, denique victrice sua (vt credibile est) potius quam captiua subditorum lingua vsos, eamque diu constanter retinuisse, dum genus Merouingiorum & Carolingorum vigeat; cùm infinitis argumentis possem, iuuat illustrioribus tantum quibusdam ipsorum vtriusque prosapie Regum effatis confirmare.*

DE Chlodoneo igitur, qui primus per baptismi gratiam à B. Remigio accepit fidem salutarem, in eius testamento locus extat: cum duabus villis, quas mihi Dominus illustrisque memoriæ Ludouicus Rex piissimè Princeps, à me sacro baptismatis fonte susceptus, amore nominis mei PISCOPESHEIM suâ linguâ vocatas, mihi tradidit. Quo nomine per mediam Germaniam complures ville occurrunt, Bifchofsheim dicta: eadem forma qua B. Nicetij castellum supra Mosellam extructum, & Fortunati versibus nobilitatum, Bifchofstein hodièque vocatur. Porro apud Turonensem quatuor locis legimus Gundobaldum quendam è Græcia profectum Clotharij Regis se filium mentientem, à Gunthramno Rege per indignationem an contemptum BALLOMEREM vocatum, conuicio (sine dubio) acerbo & graui, sed heic modo fusius non explicando. Sufficiat scire Pseudo-regem significare, vt Balmond falsum & improbum tutorem. Ad Carolos venio, de quorum primo continuator Turonensis cap. 103. Igitur præfatus Pippinus aliam duxit vxorem nobilem & elegantem, nomine Alpheidam, ex qua genuit filium, vocauitque nomen eius lingua propria CAROLVM. quod quidem nomen nihil omnino cum Caro aut Carino commune habere, sed merissimè Germanum esse, certo certius probarem in continenti, nisi Onomatotheram meum (id nomen singulari De Germanis nominibus propriis libro indidimus) vel leuiter deflorare mihi cautio esset. Quis etiam nescit, qua Mensibus, Ventisque nomina ipse Magnus imposuerit? Filius eius & successor Ludouicus Pius, quum in agone mortis obuersantes malignos spiritus virtute fidei repelleret. H v z H v z, ingeminasse (quod nobis significet Foras, Foras) Scriptor vitæ eius testatur. Claudam insigni loco Frodoardi, de Synodo apud Fingelheim anno DCCCCXLIX. habita: Post quarum litterarum recitationem, & earum propter Reges iuxta Teotiscam linguam interpretationem, &c. Quo quis quid clarius requirat? Quapropter rectè faciunt cordatiores Gallorum, qui linguam Teutonicam (quam vulgus insulsam ceu barbaram & inconditam contumeliosè Barragouin, voce plusquam barbarâ vocat) quum suis maioribus, ipsisque adeo primis & laudatissimis Regibus gentilem & vernaculam fuisse agnoscant, si non ipsi addiscunt, & libenter usurpant. certè ob antiquitatem, copiam & maiestatem admirantur; ipsamque Germaniam in ea, qua olim Romani flum, veneratione habent.

DE BELLO BRITANNICO INTER RAINALDVM
CAROLI REGIS DVCEM, AC LAMBERTVM COMITEM,
& de direptione vrbis Nanneticæ per
Normannos.

FRAGMENTVM

Ex veteri Registro Monasterij S. Sergij Andegauensis.

843.
Bertr. Ar-
genstrans
Lib. 3. Hist.
Britannica,
cap. xi.

NNO ab Incarnatione Saluatoris DCCCXLIII. ab vrbe verò condita
DXCV*. qui est annus CAROLI Trierarchæ III. RAINALDVSEXIMIUS
Caroli Dux, genere Aquitanus, Nannetis vrbis Comes, contra
Britones multa amicorum & propinquorum manu collecta, super
fluuium Vicenoniam, in loco qui dicitur Meciacus, dimicat. Et
primò quidem congressu Britones fortiter pressi terga vertunt, demum LAM-
BERTO suppetias ferente adedè persequentibus acriter resistunt, vt ante quos
priùs fugiebant fugere compellerent: tantaque in eos cæde bacchantur, vt in-
genti multitudine cum Duce prostrata, copiosas domum manubias reportarint,
non modica ob commercium turba seruata. Præfuit autem Britannorum bello
HERISPOGIVS, patre NOMENGIO graui languore detento, habens secum
prædictum Lambertum transfugam: qui in Nanneticæ vrbis Comitatum in-
hians, stragis huius ductor & incensor exitit. Quibus patrat, Lambertus ex-
oprato doni potitur voto, non diu. Nam exortis vtriusque simultatibus, idem
mox vrbe ac regione pellitur. Triginta tribus autem post hæc elapsis diebus, men-
se Iunio, Normannorum ferox natio numerosa classe aduecti, Ligerim fluuium,
qui inter nouam Britanniam & vltimos Aquitanix fines in Occiduum mergitur
Oceanum, ingrediuntur. Demum dato classibus zephiro ad urbem Nanneti-
cam, impiissimo Lamberto crebro exploratore præcognitam, celeri carbasorum
volatu, pariter remorum impulsu contendunt. Quam mox nauibus egressi vn-
dique vallant, & sine mora nullo propugnatore capiunt, vastant, diripiunt. Alij
quippe scalis murum subeunt, alij oppilatum olim aditum offendentes infringunt
& penetrant. Porrò ciuitatis Episcopus vocabulo Guihardus, vir innocens, &
omni pietate repletus, Clerus omnis cum Monachis, qui ex vicino Cœnobio, cu-
ius vocabulum est Antrum, quod antefati annis icterifero gurgite vndique cingi-
tur, ad urbem copiosum Ecclesiæ thesaurum habentes confugerant; cumque re-
liqua vulgi multitudine, quos vel metus hostis incluserat, vel Præcursoris quæ
inerat Natiuitas, non solum ex vicinis regionibus & vicis, sed etiam ex procul po-
sitis vrbibus attraxerat: cernentes intra mœnia hostem, certatim cuncti ad Tem-
plum Apostolorum Petri & Pauli, quod in vrbe nobilior & pulchrior erat, vt po-
te ignari certaminis, concurrerunt, obseratisque ostiis Ædis, solum quod su-
pererat cœlitus auxilium anxie flagitabant. At gentiles effractis ostiis, fenestris-
que propulsis, Templum feraliter irrumpunt, imbellem pariter & inermem mul-
titudinem gladio feriunt, tantaque crudelitate in Christi sæuiunt gregem,
vt præter quos siue captiuandi siue distrahendi gratiâ in naues transfulerunt,
omnem multitudinem Sacerdotum, Clericorum, atque laicorum, cum præ-
dicto Antistite intra Ecclesiam gladio sternerent. Monachorum verò quosdam
extra, alios intra Ecclesiam, plerosque autem super ipsam Templi aram in-
star hostiæ trucidant: reliquos verò noctis crepusculo secum abducunt, clas-
sique imponunt. Quis, proh dolor! illius dici dolorem explicare, quis expli-
cando à lacrimis valeat temperare? quando mortuarum matrum cruorem pro
lacte suggestentes pendebant ad vbera nati: quando sanctorum sanguine hosti-
li mucrone fuso Templi pavimenta madent, altaria sacra innocentium cruore
oblita fluunt. Post hæc erasis omnibus opibus, cum gregibus captiuorum vtrius-

A que ordinis & ætatis ad naues remeant. Ad quorum postmodum redemptionem plurimum à eladis supersticibus collatum est. Quibus peractis, Cœnobium Insularum, de quibus supra meminimus, natalitio Apostolorum Petri & Pauli, scaphis adeunt, vastant, incendunt. Quos extrunc, præter intestinos, vsque in præsentem antedicti Regis annum, nullo propugnatore, vt pote studiis in diuersa, imò peruersa tendentibus, terra marique externos hostes assidue patimur. **

FRAGMENTVM CHRONICI FONTANELLENSIS,
SIVE SANCTI VVANDREGISILI.

Ab anno Christi DCCCXLI. vsque ad annum DCCCLVI.

Ex duobus Mss: Cod. quorum vnus extat in Bibliotheca Rubea-Vallis apud Bruxellas, alter est in Collegio Tornacensi Societatis Iesu.

A NNO Dominicæ Incarnationis DCCCXLI. Indictione iv. quatto Idus Maij 841.
venerunt Nortmanni, Oscheri quoque Dux. Pridie Idus Maij incensa est ab eis vrbs Rothomagus. xvii. Kal. Iunij regressi sunt à Rothomago. ix. Kal. Iunij Gemmeticum Monasterium igne cremarunt. viii. Kal. Iunij redemptum est Fontinellense Cœnobium libris vi. v. Kal. Iunij venerunt Monachi de sancto Dionysio, redemeruntque captiuos sexaginta octo libris viginti sex. Pridie Kal. Iunij Pagani mare petierunt. Obuiusque illis factus est VVLFARDVS Regis homo cum populo. sed pagani minimè ad pugnam se præparauerunt.

EODEM anno pridie Kal. Aprilis feria sexta CAROLVS Rex in Sequanam transit, ad locum hunc accessit. Pridie Nonas Aprilis cum fratribus locutus est. Ipso anno vii. Kal. Iulij bellum plus quàm ciuile gestum fuit in territorio Autisiodorèsi.

EODEM anno, regēte huius Cœnobij IOSEPH Archiepiscopo, iv. Kal. Martij huc Domino miserante accessi. Deinde post annorum curricula expleta decem & nouem propitio Christo Diaconatus ordinē suscepi per manus venerabilis Archiepiscopi VV-NILONI, anno Verbi Incarnati DCCCLXI. Indictione ix. xii. Kal. Octobris Sabbato. Nec multò post obiit in Domino idem Pontifex. Cui succedit venerandus ADELARDVS in Pontificatu, per cuius manus sacrum gradum Presbyteratus suscepi anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXII. Indictione v. octauo Idus Martij sabbato.

C ANNO Dominicæ Incarnationis DCCCXLI. Indictione v. apparuit in cœlo stella 842.
cometa à plaga Occidentali, à septimo Idus Ianuarij vsque die Idus Februarij
dies xxxvii. Kalendis Martij apparuerunt acies in cœlo prima horâ noctis feria
iv. Tertio Idus Martij feria secunda iterum apparuerunt, acies in cœlo horâ noctis
secunda horribiles à parte Orientis in modum albi coloris nigri & rubei siue
viridis. Erant autem aliæ maiores, aliæ minores, ac sine intermissione aut occide-
bant, aut oriebantur. Inter Orientem verò & Occidentem clatras erat summa.
Sed hæ acies maximè totam plagam Aquilonarem repleuerunt. Inter Occiden-
tem verò & Aquilonem apparuit in medium * via latissimæ claritas quædam vs- * modum
que prope medium cœli centrum ad meridiem quasi tendens. Perdurauit autem
vsque mediam noctem. Et cum esset Luna vigesima, tam mira claritas erat, vt in-
tuentibus miraculo esset.

TERTIO Kalend. Aprilis ipso die Cœnæ Domini antequam Aurora finem daret, Luna defectionem passa est, à summo incipiens.

CLOTHARIVS de Aquis exiit. Guntbaldus, hic erat decimus-septimus. Kalend. Maij acies iterum in cœlo isto visæ sunt.

IPSO anno ix. Kalend. Nouembris feria tertia, hora noctis prima, terræ motus validus extitit, & perseuerauit huius sonus per septem dies. Dabat autem mugitum aut hora diei prima aut nona, aut noctis mediæ, aut initio auroræ. Secuta est ruffis validissima, de qua multi mortui sunt.

ANNO DCCCXLIII. iterum terræmotus magnus, aurora surgente, viii. Idus Se- 843.
ptembris. Item media nocte similiter. vii. Idus Septembris horâ diei prima simi-

CAROLVS CAEVS. liter. Ipso die hora secunda similiter. Eodem anno Nannetes urbem depopulati sunt, & Guntbardum Episcopum martyrizauerunt.

EODEM ANNO REGINOLDVS Dux occisus fuit à Brittonibus.

844. ANNO DCCCXLIV. Quentavich portum miserabili clade deuastauerunt Nortmanni.

845. ANNO DCCCXLV. Indictione VIII. Ragneri Dux Nortmannorum venit cum classe sua, & vsque Parisius accessit, ac in vigilia sancti Paschæ, id est xv. Kalend. Aprilis, eandem urbem intrauit.

846. ANNO DCCCXLVI. Franci Britanniam ingressi, propter difficultatem locorum, & loca palustria x. Kal. Decembris commisso cum Brittonibus prælio, Brittones superiores effecti sunt.

847. ANNO DCCCXLVII. ad Bacinum * Palatium perreximus pro quibusdam prædiis. Ibi Missi ad dominum Regem venerunt, interitum MANGILI Brittonis & sociorum eius nunciantes, qui à GAIRFRIDO Comite interfecti sunt. Ipso anno perreximus Bonolium pro prædiis recipiendis. Ipso anno obiit dominus ADELARDVS Archiepiscopus *.

* Hæc non commisit.

848. ANNO DCCCXLVIII. CAROLVS Rex cum Francis Aquitaniam ingressus, super fluuium Dordonia nouem naues Danorum cepit, interfectis pyratibus earum, in diebus Quadragesimæ. Eodem anno Nortmanni Burdegalim urbem ceperunt, & Ducem eiusdem GVILHELMVM noctu. Ipso anno dominus Rex CAROLVS iterum Aquitaniam ingressus est contra PIPINVM qui tyrannidem meditabatur. Eodem anno acies visæ in cælo, v. Kalend. Decembris media nocte. Ipso anno vi. Kalend. Ianuar. iterum acies terribiles visæ sunt igneæ inter Aquilonem & Orientem, & in media plaga Orientali visuntur. Aurora..... Gundebaldus Episcopus obiit Nonis Ianuarij.

849. ANNO DCCCXLIX. Paulus ordinatur Episcopus in vrbe Rothomago VIII. Idus Ianuarij. Iphis diebus gelu magno fluuius Sequana glacierumque densitate superueniente tegebatur: ita vt per eam quasi super pontem populus transfret. Eodem anno mense Ianuario CLOTARIVS & dominus CAROLVS Rex ad Peronam Palatium accedunt, ibique iure amicitia sese constringentes, datis inuicem muneribus, vnusquisque in proprium sibi Regnum ingressus est. Isto anno mense Martio cepit VIVIANVS Comes CAROLVM fratrem Pipini, qui ad auxilium fratri ferendum Aquitaniam destinabat, aliosque complices eius.

ISTO ANNO VVILHELMVS filius BERNARDI Ducis Barcinonam urbem Hispaniæ munitissimam cepit per dolum, expulso ALEDRANNO custode illius urbis & limitis Hispanici. Ipso namque tempore Placitum habuit Rex CAROLVS generale cum Francis in vrbe Carnotensi. In quo loco Carolus prædicti Pipini frater tonsoratur, & in Monasterio Corbeia continuò dirigitur. Indè disposito itinere Ligere alueo transmissio ad Lemouicam urbem accedit, occurrētibus sibi obuiam Principibus Aquitanorum, & cum summo fauore suscipientibus. Inde recto itinere Tolosam rebellem aggreditur urbem, præmissis ante se quibusdam primoribus populi sui, qui eandem obsiderent urbem. In qua obsidione commissa est porta, quæ vocatur Narbonensis, venerabili viro HERIBERTO Abbati Fontinellensis Monasterij, simulque ODONI viro illustri, ad custodiendum. Homines quoque Heriberti Abbatis, iniecto igne, prædictam portam igni cremauerunt maxima ex parte. Quo metu custos eiusdem urbis FRIDOLO nomine in crastino in ditionem venit. Datique sacramentis, post Rege urbem ingresso, reddita est illi ciuitas ad custodiendum. Inde dominus Rex Carolus ad Bituricas ciuitatem mense Decembri venit.

EPISCOPI in Parisio Synodum generalem tenuerunt. Autumnale tēpus imbribus inundantissimum fuit. Tertio Nonas Ianuar. fulgura & tonitrua extiterunt. Pluuiæ quoque largissimæ in mense Febr. Domnus Rex CAROLVS de Aquitania regressus est. Et Aquitanici promissam fidem scellerunt, & iterum PIPINO se coniunxerunt. NOMENOCVS * Tyrannus Brittonum ad Andegauis urbem accessit, & LAMBERTO Comiti reddita est Marka. ISEBARDVS filius VVARINI & ALEDRANVS per dolum pacis fictæ capti sunt à VVILHELMO inuasore urbis Barcinonæ. Sed non multo post isdem VVilhelmus bellum contra nostros instaurans iactus * est, amissa infidelium copiâ: fugaque arrepta, dum Barcino-

* NOMENOCVS

* victus

A nã se recipi posse confideret, factione Aledranni & quorundam Gothorum capitalem subiit pœnam. Sicque filius iniquitatis periit. CAROLVS CALVVS.

A NNO DCCCL. CAROLVS Placitum in Vermeria Palatio tenuit in mense Iunio. Ibi ad eum Legati venerunt INDVONIS & MITIONIS * Ducum Nauierrorum, dona afferentes. Pacẽque ..... & impetrata, reuersi sunt. LAMBERTVS Comes & VVARNARIVS frater eius tyrannidem meditates, à fide defecerunt, & NOMENIO Tyranno Brittonum se coniunxerunt. Sed non multò post VVarnerius à Gausberto Comite captus est, Regique præsentatus. Rex Carolus cum exercitu vsque ad Redonas oppidum peruenit, ibique custodiam disposuit. Sed eo ab vrbe recedente, Nomenio & Lambertus cum fidelium copia eandem urbem oppugnare moliti sunt. Quo metu territi custodes nostri in deditionem venerunt, in Britanniamque exiliati sunt. Dum hæc in Britannicis finibus geruntur, classis Danorum in Regnum CLOTHARII appulit, Ducibus Rorico & Godefrido. Nec mora de VValo fluuio recedentes absque vlla præda, Flandrensem adorsæ regionem, variis deprædationibus populati sunt. Ipsi diebus AMALRICVS Comes, & alij plures, à Nomenio Duce Brittonum, & Lambertò Tyranno, in Nannetis vrbe capiuntur. Indèque ad Cinomannis cum indicibili furia perueniunt, Lambertò Tyranno proditore ..... hæc cooperante. Seniores verò capti in Britanniam directi sunt, reliquis populis inermibus reuersis. 850. * NVTIO-NIS

B A NNO DCCCLI. Indictione XIV. NOMENIOVS Dux Brittonum diuino iudicio malæ intentioni fidem * dedit. sicque in finibus Francorum mortuus est. Sed nec sic Lambertus ad fidem flexus est, sed propriam gentem, in qua natus est, Brittones cohortans insegurus est infeliciter, non tamen sine suorum hominum ac Brittonum damno. 851. * finem

Isto anno Placitum magnum & generale factum est à tribus gloriosissimis fratribus, CLOTHARIO, CAROLO, & LVDOVICO, magnis Regibus, in loco quodam iuxta flumen Mosam. Indè cum pace reuersus Rex Carolus, placitum suum in Rauziaco tenuit, & dona annua suscepit. Inde in Britanniam iter suum indixit. Commissioque cum Brittonibus bello, fugaci more suorum plurimi Franci perierunt: Nobiles, Comites, & Duces, seu reliqua manus. Inter quos GAUSBERTVS iuuenis, necnon & HILMERADVS Comes Palatij, & alij quamplures: multique capti Britanniam perducti sunt. Pacẽque cum RESOGIO filio NOMENIO Tyranno Brittonum asscurata, ad proprias Regni sedes Carolus Rex reuersus est.

C EODEM tempore classis Nortmannorum fluuium Sequanam ingressa est ipso die tertio Idus Octobris, Duce Hoseri, qui aliquot ante annos Rothomagum urbem depopularat, ac incendio cremarat, id est anno Dominicæ Incarnationis DCCCXLI. & per annos vndecim multas regiones latrocinando occuparat. Inter quas & urbem Burdegalim munitissimam, caput regionis Nouempopulanæ, de qua tunc progressus fuerat, historiam in te meorumque infelicitatis ..... primitus Fontinellam Monasterium aggressi, cuncta eius depopularunt. Ad extremum etiam post dies ingressus sui Sequanam LXXXIX. ipso die v. Idus Ianuarij ad solum vsque cremauerunt, cum steteret à primo ædificationis suæ die ducentis octodecim annis, mense vno, & dies tredecim. Belloacus interea urbem cremarunt, & Flauiacum Monasterium. De qua cum reuerterentur, in loco nuncupato VVardera à Francis excepti, plurimi interfecti sunt. reliqui siluis se occuluerunt. Sicque noctu aliqui ad naues reuersi sunt. Fuerunt autem in Sequana à tertio Idus Octobris vsque Nonis Iunij dies ducentos octoginta septem. Sicque onustis nauibus ad Burdegalim reuersi sunt. Testantur regiones Sequanæ adiacentes, quia ex quo gentes esse cœperunt, nunquam tale exterminium in his territoriis auditum est. Tanta enim egerunt, quanta nemo prudentium Chronographorum enarrare sufficeret. Idcirco multa reliqui, quia sub breuitate narrare disposui.

Ipsò tempore LANTBERTVS à GAUSBERTO iuenculo interimitur, & frater eius VVARNARIVS iussu Regis capitalem excepit pœnam.

A NNO DCCCLII. Classis Sydroc & Godefridi Ducum Danorum VII. Idus Octobris Sequanam ingreditur, & vsque Augustudunas accedit. Contra quos CLOTHARIVS & CAROLVS Reges gloriosi obsidiones ponunt. Sed Nortmanni aqua freti deputatam sibi hiemem exegerunt in loco qui vocatur Ghioldi fossa, & in mense Iunio recedunt, mare petentes. 852.

CAROLVS CALVVS. 855. * *for. Petromantulum Itiner. Antonini.* ANNO DCCCLV. Indictione III. ipso die xv. Kalend. Augusti, maxima classis A Danorum fluuium Sequanę occupat, Duce item Sydroc. & vsque Pistis castrum, quod olim Petremamulum * vocabatur, venire contendunt. Deinde post dies xxxiii. id est xiv. Kalend. Septembris, Berno Nortmannus cum valida classe ingressus est. Deinde iunctis viribus, vsque Particum saltum plurimam stragem ac depopulationem fecerunt. Quo in loco Carolus Rex eis cum exercitu occurrens, 856. maxima eos strage percussit. Sequenti anno Sydroc egreditur de fluuio. Berno in quadam insula castrum ædificat, vbi à Carolo Rege nauali obsidione obsessus est anno DCCCLIX. sed factione LVDOVICI fratris & quorundam seditiosorum ab eo repellitur.

841. ANNO Incarnationis Dominicę DCCXLI. obiit VVENILO Archiepiscopus Rothomagensis. Cui successit ADELARDVS. *Qua equitur sunt in solo Cap. Tornacensi, & abbatia, ut videtur ex superioribus.*

ANNO DCCCXLII. apparuit Cometa à plaga Occidentali. IP SO anno ix. Kalend. Nouembris hora noctis prima terrę motus validus extitit, & perseverauit hic sonus per dies septem. Dabat autem mugitum. Secura est tussis validissima, de qua multi mortui sunt.

842. ANNO DCCCXLIII. extitit iterum terrę motus magnus, aurorã ascendente.

843. EODEM anno Namnetem urbem depopulati sunt Nortmanni, & Guntbardum Episcopum interfecerunt. EODEM anno Raginoldus Dux occisus fuit à Brittonibus. B

844. ANNO DCCCXLIV. Quentavich portum miserabili clade deuastauerunt Nortmanni.

845. ANNO DCCCXLV. Indictione VIII. Ragnerus Dux Nortmannorum venit cum classe sua, & vsque Parisius accessit, & in vigilia Paschę v. Kalend. Aprilis eandem urbem intrauit.

846. ANNO DCCCXLVI. Franci Britanniam ingressi propter difficultatem locorum & paludes x. Kalend. Decembris commisso cum Brittonibus prelio, Britones superiores inuenti sunt.

848. ANNO DCCCXLVIII. Carolus Rex cum Francis Aquitaniam ingressus, super fluuium Dordonia nouem naues Danorum cepit, interfectis pyratibus earum, in diebus Quadragesimę. EODEM anno Nortmanni Burdegalim urbem ceperunt, & Ducem eiusdem urbis VVILLELMVM. IP SO anno dominus Rex Carolus iterum Aquitaniam ingressus est contra PIPINVM, qui tyrannidem meditabatur.

EXCERPTA LIBRI REVELATIONVM, C

Quas AVDRADVS MODICVS scripsit anno Christi DCCCLIII.

Ex Ms. Cod. eruditiss. Viri Jacobi Sirmondi.

CAP. VIII. **E**T ecce descendens Dominus, & cum eo omnes Sancti. Et sedit in confinio Ætheris & aëris. Tunc Sol obscuratus est tribus continuis diebus, & Luna tribus eisdem noctibus, & nullum radium in hoc spacio fuderunt in terram, cum nulla nube tegerentur. Iussitque Dominus ante se venire omnes Principes Ecclesiarum. Qui mox adfuerunt, & adorauerunt. Cumque benedixisset eos, dixit: Cuius culpę est, fratres amantissimi, quod sic atteritur & vexatur hereditas mea, quam redemit Pater sanguine meo? At quidam eorum dixerunt: Domine, culpa Regum est. Dixit igitur Deus: Qui sunt hi Reges? Non cognoui, non constitui. Responderunt, & dixerunt ei: LVDOVICVS pater eorum. Dixitque Deus: Vbi est ille? Et adduxerunt eum, & dixerunt: Ecce adest. Et dixit Dominus ad eum: Quare posuisti inter filios tuos tantam discordiam, ut ob hoc tam acriter fideles mei vexentur? Respondit ille, & dixit: Domine, ego putans quod

A filius meus maior **HLOTARIUS** tibi vellet obedire, & secundum tuam voluntatem Ecclesiam tuam regere, constitui illum loco meo ad regendum populum tuum. Sed postea videns eum in superbia contra te erectum, & nolle adquietare ut secundum te gubernaret plebem tuam, submouit eum, & paruulum quem dedisti mihi nomine **KAROLVM** videns humilem & obedientem, intellexi dona misericordiae tuae in eo esse, & ideo constitui eum loco maioris: ut humilis semper & obediens secundum tuam voluntatem seruiret tibi in ministerio gubernationis populi tui. Respondit Dominus, & adstantibus sibi dixit: Certè verum dicit, maiorem propter superbiam à regno remouere voluit, minorem propter humilitatem & obedientiam regnare constituit. Vbi sunt? inquit. Qui protinus adducti sunt ante eum. Erant Dominus: **Hlotharius** quia dixit, ego sum, deiiciatur. **Karolus** propter obedientiam & humilitatem stabiliatur. Quid, inquam, de tertio? Et dixerunt quidam de adstantibus: Domine, arma mouit in patrem. Cùmque grauis sententia de illo iam immineret, alij de adstantibus dixerunt: Domine, opus bonum inuentum est in eo. Nam licet multi eius causa de tuo sint absumpti seruitio, tamen ille studet ut de alienigenis loco eorum tibi alios acquirens subroget. Et ait ad hæc Dominus **Hl.** Quia opus bonum inuentum est in eo, stabiliatur & ipse.

VENIANT igitur ante me, & inibo fœdus cum eis, quod non liceat violari. **CAP. IX.**
Tunc iussu Dei adductus est & **HLVDVICVS** Italarum Rex filius **Hlotharij**, & **statuti** sunt hi tres ante Deum. Et dixit Dominus **Karolo**. Tu puer meus, si humilis & obediens fueris, & permanseris coram me, & Ecclesias meas restitueris in statum suum quo ordinavi eas, & vnique ordini congruum suae religionis restitueris caput, & ordini vnique propriam legem tenere feceris, & à rapinis & deprædationibus, & Ecclesiarum violationibus omnem populum qui tibi committitur cessare feceris, & vnique homini iustitiam seruaueris, & corde bono & optimo voluntatem meam semper sequutus fueris, ecce do tibi sceptrum Regni & coronam: & ut inter te & fratrem tuum **HLVDVICVM** Germanorum Regem pax sit perpetua. & ipsa, qua partitum est Regnum inter vos cùm fugarem ante faciem vestram **HLOTARIVM**, erit diuisio Regnorum vestrorum, nec tuus in partem **HL.** nec eius in partem tuam processus. Et tu **HLVDVICE** in sermonibus istis eundem habeas mecum pactum firmatum. Similiter & tu alter **HLVDVICE** Italarum Rex. Et inter vos tres pax perpetua in his verbis & in hoc pacto maneat. Et ob hoc quod mihi in hunc modum serueritis, do tibi **KAROLE**, ut Hispanias duce beato Martino Principe liberes ab infidelibus, & tuo Regno ad honorem nominis mei secundum libertatem fidelium meorum consocias. Nec gens Scytarum, quæ Regnum tuum immodicè affligit, contra te tuumque Regnum præualeat, & falsi fratres ac rebelliones tui Regni ante faciem tuam velut fumus ante faciem venti deficiant. Tibique tui filij & nepotes, si hoc pactum seruerint, succedendo feliciter, donec in eo coram me steterint, in Regnum succedant. Veruntamen quia Ecclesias de suo statu submouere non timuisti, & propter te tantum malum affligit Ecclesiam meam, scias te sequenti anno in hoc ipso mense qui nunc est, **BRITANNIAM** venturum, ibique ita ab inimicis tuis deonestandum, ut viuus euadas. Ibique morietur perfidus & nefandus **VIVIANVS**, qui non extimuit conculcare nobilitatem Ecclesiarum mearum, Abbatem se glorians Monasterij beati Martini, & ceterorum. Deorabunt enim idcirco carnes eius feræ sylvarum. Similiter & ceteri multi corruent, & tu ut dixi difficulter euades. Si quidem noli tunc desperare de recuperanda salute, sed quascumque Ecclesias eo bello deliberauero, restitue in statum suum, & ego tibi omnes alias, quæ sunt in Regno tuo deordinatæ, consequenter deliberabo. Vide tu omnimodis, ut neque pro aliqua ambitione, aut pristina temeritate, iterum à suo ordine vel statu eas amplius remoueas, si pactum meum quod hodierna die tecum pepigi vis inuiolabile permanere. Quod si hoc tu non serueris, nec verba pacti mei tibi se conseruabunt. Et tu **HLVDVICE** Germanorum Rex, accipe sceptrum Regni & coronam hanc in firmamento pacti huius. Quod si conseruaueris, duce beato Paulo Principe erit in gentes, quæ sunt adhuc infideles apud Germanias, felicissima dilatio tua. Si autem tu hoc non conseruaueris, nec pactum meum quod ego tecum pepigi stabile manebit. Tu autem **HLVDVICE**
KE iij

CAROLVS Italorum Rex, accipe sceptrum Regni & coronam hanc in firmamento pacti **A**
CAP. VVS. huius. Quod si seruaueris, duce beato Petro Principe erit contra gentes, quæ
 opprimunt Regnum tuum, felicissima extensio tua. Sin autem, mutabitur &
 istud. Hi enim tres Principes, quos Duces & adiutores cum exercitibus suæ so-
 cietatis vobis dedi, ab imminente damnatione mundum suis inæstimabilibus præ-
 cibus modò eripuerunt. Sine quorum vt ordinavi ducatu & protectione, nulla
 vestris congressibus cedit prosperitas. Seruantibus quoque vobis, vt dixi, pactum
 hoc, quod hodie solenniter vobiscum pepigi: tunc hi duces & coram me vestram
 vestrorumque Regnorum causam semper peragent, & quocunque siue ad bel-
 lum siue ad pacem processeritis, vestri vestrorumque duces optatissimi & inuicti
 protectores erunt. Hæc complens Dominus ordinavit in omnibus Ecclesiis Prin-
 cipes siue Pastores suæ bonæ voluntatis, dans finem his qui falso vocabulo cen-
 sentur pastores. Similiter capita plebium vniuersorum Christianorum. Et be-
 nedixit mundum dicens: Quia pro iniquitatibus hominum modo quasi iam dam-
 natus omnibus elementis appares, nunc accipe benedictionem meam & esto fe-
 cundissimus hoc anno sequenti, vt nulli dubium maneat, quin ego his tribus die-
 bus, quibus Solis & Lunæ radij se absconderunt, visitauerim Ecclesiam meam,
 eiusque causam disposuerim. Factumque est. Et hæc percomplens Dominus,
 ascendit super omnes cælos in dextera patris. Venit quoque anniuersarij dies, &
 sermo Domini completus est in **KAROLVM** & exercitum eius. Namque **VIVIA- B**
NVM ab hostibus interfectum deuorauerunt feræ sylvarum, & multæ Ecclesiæ ab
 oppressoribus suis, vt Dominus prædixerat, eo bello sunt deliberatæ. Manda-
 uerat hoc Legatus Ecclesiarum Karolo Regi per **ROTHBERNUM** quendam Cubi-
 cularium Regis, & omnem textum narrationis exposuerat. quod Rex obedire
 neglexit, sed inhonestissimè à Britannia reuersus non restituit Ecclesias in ordi-
 ne suo. Quamobrem adduxit **NORMANNOS** in Gallias Deus, qui eas terra mari-
 que vastarent, & immanitas omnium malignantium velut ira Dei cœpit vndique
 in partem horum Regum efferuescere. Tunc Legatus Ecclesiarum tribus diebus
 & noctibus continuis tertio sine cibo & potu coram Deo permansit, orans vt mi-
 sereretur populo suo, & non subtraheret inducias datas. Qui iterum flexus ad pie-
 tatem misertus est, & vtrumque ex parte mitigauit iram furoris sui, sustinens
 adhuc induciarum spacium.

CAP. **ET** factum est anno **DCCCLIII.** hoc est Induciarum IX. tertio mense, iterum
XV. euocauit me Rex **KAROLVS** ad se. Et cum Principibus Ecclesiarum, testibus
853. **VVanilone, Hincmaro, Amalrico, Leopardulo, venerabilibus Archiepiscopis,**
 præsentem Christianissima Regina **ERMENTRVDÉ**, cœpit percontari de his omni-
 bus, vel si in aliquo potuissem deprehendi mendacio sciscitari. At ego in sermone
 Domini iterum illi vt suprâ scripta sunt omnia enarraui. Qui cœpit iterum atque
 iterum promittere, quòd infra duos menses sancti Martini Ecclesiam, seu ceteras **C**
 quæ videbantur apertæ, in suo ordine restituisset. quòd non adimpleuit. Sed
 ad prouocandam adhuc iram Omnipotentis, accersiuit quendam Diaconum no-
 mine **BURCHARDVM**, qui erat partibus **HLOTHARII** Regis. Et commendauit
 illi Ecclesiam Carnutensium, vt esset in ea Pontifex. Ac si nullum in Regno di-
 gnioris nominis Clericum inuenire potuisset. Et dixit **VVeniloni** Senonum Ar-
 chiepiscopo, vt eum ordinaret Episcopum. Vocauit autem me idem Archiepisco-
 pus, & dixit. Scio ad iram Dei prouocandam Regem nostrum **KAROLVM** egisse,
 vt Burchardū à partibus Hlotharij euocaret, & Pastorem Ecclesiæ constitueret.
 Nam de eo per vniuersas Regni huius Ecclesias ... fama & dictu horribilis diuul-
 gata est. Sed si esse posset, vt Dei iracundia non prouocaretur, quia apud seculi
 causam strenuus esse dinoscitur; rogo te omnimodis vt ores Deum, quatenus
 dignetur tibi ostendere, si esse possit vllò modo vt secundum eius voluntatem
 idem Burchardus fieri mereatur Episcopus. Nam ego, si esse posset, satis hoc vel-
 lem. Est enim mihi consanguineus. Ago ergo vt moneo, & si aliquid indè digna-
 tus fuerit ostendere tibi Deus, non abscondas à me illud, in fide Dei te obtestor.
 Cùmque orarem solitò pro fratrum salute, etiam & pro suprâdicto negotio, ecce
 Dominus dignatus est me audire, & descendens de cælo lumine suo circumfulsit
 me in loco quo eram orans, & dixit: Maledicta dies qua erit Burchardus Episco-
 pus. Et hæc dicens, in cælum rediit. Vnus autem ex Angelis, qui cum eo vene-

CAROLUS
CALVUS

A rant, ad dexteram mihi remansit, & ait: Nosti quid dixerit Dominus? Et aio: Domine apertius scire vellem. At ille dixit: Omnibus diebus, quibus fuerit Burchardus Episcopus, stillabit ira Dei super omnes Ecclesias vsque ad ruinam illarum. Idcirco excommunicando prohibet ordinatorem eius Altrissimus, ne imponat illi manus in benedictione Episcopali. Et hæc dicens, Dominum Aquilum est. Ego autem adorans & gratias agens, retuli vniuersa Archiepiscopo meo, qui mox scriptum misit oraculum istud Regi KAROLO. Et ego Conuentui Episcoporum, qui ob hoc Senonas conuenerunt, memento sancto Archiepiscopo retuli illud. Qui primo quidem noluerunt ordinare Episcopum eundem Burchardum, tam euidentis Dei oraculum pauescerent. Sed Imperium Regis postea, & multorum Episcoporum ac Principum Regni consensus præualuit, & mense quarto anni Induciarum noni ordinatus est Episcopus. Cuius ordinatione postea ira Dei mox sequuta est, & sequenti mense per totum mundum vento uento percussæ sunt vineæ, tempestates & tonitrua & pericula cœlitis uento huiusmodi possit emissa. Eodemque anno NORTMANI per Liguriam alundam ascendentes, Monasterium sancti Martini Turonense, & Basilicam eius toto orbe venerabilem nullo obstante mense XI incendunt. Corpus autem beati domini Martini Clerici eius inde fugientes secum portauerunt in Monasterium Monachorum, quod dicitur CORMARICVS, eidem Sancto subiectum. Tunc pactum quod pepigerat Christus cum Regibus irritum factum est, quia non ad emendationem se

B vllomodo, sed apertissime ad prouocandam super se magis iram Dei omnipotentis conuerterunt. Idcirco & omnis pax rupta est, & omne malum iterum ceu reuiuiscens super omnes Ecclesias velut intolerabilis maris procella, superinundauit, vt nulli dubium esse posset fideli aut infideli iræ Dei exitus Ecclesias omnes & totum mundum vndique & vbique conquassari. Tunc maxima pars Legationis meæ irrita facta est, & omnis confusio & maledictio cœpit superinundare.

† 2

2123

AVDI me frater. Hic est fons, de quo multo labore & studio edidisti venerabilem Librum, quem benè titulasti de Fonte vitæ. Et dixit mihi doctor: Recognosce scyphum istum. de eo quidem carmina clara in memorato Libro vitæ fontis composuisti.

CAP.

XVIII.

CAP.

XXIV.

Et tunc cœpit (Deus Pater scil.) à principio vniuersa dolendo repetere, dicens: In die, Fili, qua secundum tuam humanitatem resurrexisti à mortuis, postulasti à me omnipotente Patre tuo, omnipotens Fili mihi per omnia cœqualis, & consubstantialis, & dedi tibi gentes in hereditatem. Et nunc vides quomodo quos redemisti te deserunt, & contra te, qui te cognouerunt & adorare didicerunt, arma tyrannica cum sacramento militari partis aduersæ sumere non sunt veriti. Ego quidem, Fili, multas inducias te volente, vt ab hac nequitia pœnitendo resipiscerent, pro eis me æque & te, ac Spiritum nostrum à te meque æque procedentem, nobisque per omnia cœquum & consubstantialem, exorantibus Sanctis tuis illis concessi. quas neglexerunt, & in superbia omnia hæc pro nihilo duxerunt. Auxeruntque potius sibi opera nequitiae, & absque vlla pœnitentia in eis perdurant. Cùmque in hoc crebro ab illis dispectus afficerer tædio, euaginaui gladium meum vt interficerem eos, & quantæ infelicitatis essent, ac quantæ apud me deiectionis, ostendens, diem sanctissimum & celeberrimum Paschæ ritu pagano in medio eorum apud urbem Parisiacam maculari permisi. vt vel sic experirentur mortem sibi instare viciniùs, qui Pascha sacrum in celeberrimis suorum locorum Basilicis digni celebrare minimè viderentur. Sed illi mente superba in suis sceleribus obstinatissime obduruerunt, & ego exsurrexi in ira vt delerem eos omnes. Sed tu continuisti me, & has decennes inducias voluisti illis mecum inseparabilis voluntas ad pœnitentiam adhuc dare, &c.

C

FRAGMENTA

DE REBUS LOTHARII ET LVDOVICI II. IMPP.

IN ITALIA.

Ex Historia Pontificia Anastasij Bibliothecarij.

844.

In Vita Sergij I. Papa.

HIVVS sacratissimæ consecrationis (Sergij scil. Pontif.) cum ad aures inuicissimi Augusti LOTHARII rumor peruenisset Imperatoris, Drogonem videlicet Metensis Ecclesiæ Archiepiscopum, cum excellentissimo HLVDVVICQ filio suo, magnoque cum Francorum exercitu Romam direxit: Cum quibus etiam Archiepiscopos, pluresque Episcopos, Abbates, & Comites proficisci præcepit. Ipse verò, à quo in oras Bononiæ ciuitatis cum belligeris * suis exercitibus summissi, tantas cædes tantasque strages in populo peregerunt; ut qui per vrbes & agros erant tyrannica crudelitate perterriti, relictis propriis rebus & locis, per loca abdita & latebras se absconderent. Cum verò hæc per omnem locum, singulasque per vrbes, atque vicos & agros, sæua operarentur nequitia, ad pontem * peruenerunt Capellæ. Tantaque erat tunc cœli serenitas, ut toto in aère nubes aut pluuiæ signum quisquam videre non potuisset. Subito verò arrarum non modica densitas nubium facta est, nimborisque procellis & coruscationibus circumdati, quidam de primatibus Drogonis Consiliarij fulminis ictu percussi, ac interempti sunt. Hoc videntes horribile signum, nimio omnes timore Franci correpti sunt. Sed nullatenus mentis ferocitatem deponentes, atroci voluntate ad urbem velociter properabant.

QUORVM aduentum antedictus beatissimus Papa Sergius fieri propius cum cognouisset, in eius excellentissimi HLVDVVICI Regis occursum vniuersos Iudices ad ferè nouem milliaria ab hac Romana vrbe direxit. Quem cum signis, & magnis resonantibus laudibus susceperunt. Et dum vrbi penè vnius milliarij spatium appropinquasset, vniuersas Militiæ Scholas vnà cum patronis direxit. Dignas nobilissimo Regi laudes omnes canentes, aliosque militiæ doctissimos Græcos Imperatorias laudes decantantes, cum dulcisonis earundem laudum vocibus ipsum Regem gloriosè susceperunt. Obuiam illi eius Sanctitas dirigens venerandas cruces, item signa, sicut mos est Imperatorem aut Regem suscipere, ita eum cum ingenti honore suscipi fecit. Ipse verò Hludovicus Rex qua hora sibi sacratissimas cruces ac signa obuiam aduenisse conspexit, alacris factus valde lætatus est. Tunc suo vniuerso cum populo, omnibus Romanis Iudicibus & Scholis antecedentibus, ad beatum Petrum studuit properare. Quem antedictus almificus Pontifex in gradibus ipsius Apostolicæ Aulæ eundem Regem in ipso die Dominico post Pentecostem suo cum Clero expectauit. Coniungente verò eodem Rege, vniuersosque gradus eiusdem sacratissimæ beati Petri Ecclesiæ ascendente, ad prænominatum propinquauit Pontificem, vbi in atrio super gradus iuxta fores Ecclesiæ cum vniuerso Clero & populo Romano assistebat.

TUNC mutuò se amplectentes, tenuit idem HLVDVVICVS Rex dexteram antedicti Pontificis, & in interius ingressi atrium, ad portas peruenerunt argenteas. In quo atrio vnus de exercitibus à dæmonio arreptus in conspectu Francorum omnium, valde vexatus est. Tunc almificus Præsul claudi faciens omnes ianuas beati Petri, atque serari præcepit, & Regi, sancto Spiritu admonente, sic dixit: Si pura mente, & sincera voluntate, & pro salute Reipublicæ, ac totius vrbis, huiusque Ecclesiæ, huc aduenisti, has mea ingredi ianuas iussione: sin aliter, nec per me, nec per meam concessionem istæ tibi portæ aperientur. Statim Rex ille respondens, dixit, quòd nullo maligno animo, aut aliqua prauitate vel malo ingenio aduenisset. Tunc eodem Præsule præcipiente, appositis manibus prædictas ianuas patefecerunt. Et ita in eandem venerandam Aulam beati Petri ingressi sunt, laudem Deo, & eiusdem Excellentiæ decantantes vniuersus Cle-

A rus, & cuncti religiosi Dei famuli, extensaque voce adclamantes: *Benedictus qui venit in nomine Domini, &c.* Sicque cum eodem Pontifice ipse Rex, simulque omnes Episcopi, Abbates, & Iudices, & vniuersi Franci, qui cum eo aduenerant, ad concessionem beati Petri appropinquantes, seseque pronos ibidem prosternentes, Deo nostro omnipotenti, & eidem Apostolorum Principi gratias reddiderunt. Et data à prædicto almo Pontifice super populum oratione, ab Ecclesia pariter omnes egressi sunt. Postea verò continuis diebus sequentibus omnia suburbana pestifera deuastatione compresserunt, agròsque & segetes, atque prata quasi fulmineus impetus decerpserunt. Dum hæc gerebantur, ipse verò à Deo protectus Pontifex à quibusdam audierat, quòd in famosissimam vrberem hospitalitatis causâ introire voluissent. sed munitis clausisque portis, vt fieret, minimè concessit.

DOMINICO verò die sequente, in eadem Principis Apostolorum Basilica omnes Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates, omnesque qui cum eo venerant Franci sunt congregati, omnesque pariter Romanorum nobiles & præclari. Tunc almificus Pontifex manibus suis ipsum HLUDOVVICVM Lotharij Imperatoris filium oleo sancto perungens, Regali ac preciosissima coronauit coronâ, Regemque Longobardis præfecit. Cui regalem tribuens gladium, illum subcingere iussit. Deinde Missarum celebratione finita, ab Ecclesia omnes cum Rege lætantes regressi sunt. Deinceps verò per dies singulos conflictum summi certaminis cum sanctissimo Præsule, omnibusque Episcopis, & Optimatibus nostris atque Proceribus, ipse Drogo Archiepiscopus Metensis Ecclesiæ, de quo superius memoriam fecimus, commouebat, tam ipse, quàm omnes Archiepiscopi & Episcopi, qui cum eo contra hanc vniuersalem & caput cunctarum Ecclesiarum Dei, sine Metropolitanæ concessione atque vocatione conuenerant. Id est Gregorius * Georgius Archiepiscopus Ecclesiæ Rauennensis, & Angelbertus Archiepiscopus Ecclesiæ Mediolanensis, Ioseph Episcopus Ecclesiæ Eporediensis, Aginus Episcopus Ecclesiæ Veronensis *, Almaricus Ecclesiæ Cumenis Episcopus, Nortchaudus Episcopus Ecclesiæ Vercellensis, Sigifridus Episcopus Ecclesiæ Regiensis, Toringarius Episcopus Ecclesiæ Concordiensis, Odeluertus Episcopus Ecclesiæ Aquensis, Ambrosius Episcopus Ecclesiæ Lucensis, Ioannes Episcopus Ecclesiæ Pifensis, Petrus Episcopus Ecclesiæ Vollaterrensis, Gausprandus Episcopus Ecclesiæ Pistoriensis, Cantio Episcopus Ecclesiæ Senensis, Lupus Episcopus Ecclesiæ Textinæ, Sisimundus Episcopus Ecclesiæ Aprutiensis, Pico Episcopus Ecclesiæ Scolanensis, Fratellus Episcopus Ecclesiæ Camerinensis, Gifus Episcopus Ecclesiæ Firmanæ, Racipertus Episcopus Ecclesiæ Nucerinensis, Amadeus Episcopus Ecclesiæ Pinnenis, Donatus Episcopus Ecclesiæ Fefolanæ, & ceteri. Cum quibus etiam Boso Comes, Adalgifus Comes, Ioannes Comes, Vuldo * Comes, * Vuido Bernardus Comes, Vuifridus Comes, atque Maurinus Comes, & ceteri pariter contendebant. Sed diuina gratiâ inspirante, nec sermones ipsius almi Pontificis, neque prudentiam superare valuerunt. Tantâque ei superna aderat virtus, vt nullus sermone eum concludere, vel constringere potuisset. Et ab eodem superati pudore, & operi confusione discesserunt. Quod videntes omnes, iram atque ferocitatem, quam mentibus obseruabant, omni modo deposuerunt.

HI s igitur peractis, à prædicto postulauerunt Pontifice, vt omnes Primates Romani fidelitatem ipsi Hludouico Regi per sacramentum promitterent. Quod prudentissimus Pontifex fieri nequaquam concessit, sed sic orsus est illis: Quia si vultis, domno LOTHARIO magno Imperatori hoc sacramentum vt faciant, solummodò consentio, atque permitto. Non Hludouico eius filio vt hoc peragatur, nec ego, nec omnis Romanorum Nobilitas consentit. Tunc demum in eadem Ecclesia sedentes pariter, tam beatissimus Pontifex, quàm magnus Rex, & omnes Archiepiscopi atque Episcopi, stantibus reliquis Sacerdotibus, & Romanorum ac Francorum Optimatibus, fidelitatem Lothario magno Imperatori semper Augusto promiserunt. Post hæc verò Ebbo quidam & Bartholomeus Archiepiscopi, qui pro criminibus suis priuato honore ab Ecclesia fuerant expulsi, à sanctissimo Pontifice postulabant, vt eos reconciliare, ac pallium eis tribuere dignaretur. Quos etiam idem Præsul nec communionem inter Clerum * dignos * Clericos esse suscipere dicebat, sed inter communem populum communicandi licentiam tantummodo haberent.

LOTHARIUS
IMP.
* Siconul-
fus.

PER idem tempus cum Rex ipse HLVDVVICVS Romæ degeret, Siginolfus * A Beneuentanorum Princeps magno cum exercitu Romam venit. Quem cum prædictus Rex honorificè suscepisset, omnia, pro quibus venerat, ipsi indicauit. Cui Rex gratanti animo quicquid quaesierat tribuit, atque concessit. Et cum simul Franci, Longobardi, ac Beneuentani congregati fuissent, facta est ingens populi multitudo, ita ut ex omni parte Roma circumdata videretur. quorum multitudine omnia fata delera sunt. Ipse verò Siginolfus ardenti pectore præcipuum desiderabat videre Pontificem, & ab eo benedictionem recipere. Quem Præsul cum suscepisset, solo prostratus, preciosos ipsius pedes humiliter osculatus est: & ab eo benedictione suscepta, ab eius conspectu alacriter Deo gratias referens regressus est. His omnibus finitis, ipse excellentissimus Rex Hludouicus ampla cum lætitia Papiam reuersus est, vbi ab exordio Principatus sui culmen regebat.

847.

In Vita Leonis III.

QUAMOBREM dum vniuersa Romanorum nobilitas, pro illa, quam iamdudum deprædationem nefandi ac maleuoli Saraceni intulerant, in nimia lamentatione consisteret, ne deinceps (nisi Ecclesia beati Petri Apostoli muris vndique munita citius foret) peiora valuissent committere, isdem amabilis Pontifex magnam pro Romanis omnibus cœpit habere angustiam: & quo modo vel ordine ab eorum cordibus tantum potuisset rancorem siue timorem auferre, anxius cogitare. Cùmque in his diurnis crebro laboribus desudaret, Deo reuelante, huiusmodi protinus consilium sumpsit, ut hoc ipsum suo dilecto ac speciali filio B domno LOTHARIO luce clariùs indicaret Augusto, quatenus per illius, Domino annuente, adiutorium atque consilium, ciuitatem illam, quam prædecessor eius Leo Papa III. erga Ecclesiam prænominati Apostoli ædificare cœperat, & cuius multis iam in locis fundamenta posuerat, (licet post suum transitum à quibusdã ablata fuissent hominibus, ita ut nec aditus appareret, vbi priùs inchoationem præfatus habuerat murus) si vita cõmes adesset, desideratum opus Christo solaciante ad effectum posset perducere. Hoc denique piissimus ac serenissimus Cæsar agnoscens, magna est illico lætitia & exultatione repletus: rogansque iam factum summoperè Præfulem, Patrẽmque per omnia spiritalẽ, ut quantociùs tanti operis fabricam sedulo labore perficeret. Ad quam ipse cum suis fratribus non modicas argenti libras direxit, ut, sicut dictum est, tam proficuum opus indeliberatum minimè remaneret. Ex quo nuncio præoptato Præsul præcipuus ultra modum hilaris est effectus.

855.

In Vita Benedicti III.

HIS itaque peractis, Clerus & cuncti Proceres decretum (electionis Benedicti) componentes, propriis manibus roborauerunt, & consuetudo prisca ut poscit, inuictissimis LOTHARIO ac HLVDVVICO destinauerunt Augustis. Ipsum autem qui deducebant Legati decretum, fuerunt hi: Nicolaus videlicet Anagninæ Antistes Ecclesiæ, & Mercurius Magister Militum. Arsenio Eugubino C Episcopo obuiantes, ad inuicem confabulari cœperunt. Qui callidis eos sermonibus liniens, corda eorum mollire cœpit, beati que fidelitatem iam fati declinauerunt Electi. Cum quibus etiam consilium studuit confirmare, ut depositum anathematizatũque Anastasium (quod diuina nullatenus permittebat clementia) Pontificatus infulã perornarent. Euntes itaque HLVDVVICO decretum benignissimo Cæsari dantes, duplici quam mentibus gerebant intentione Romam reuersi sunt, aduentũque Missorum nunciantes Imperialium, Epistolas eidem insigni obtulerunt Electo, quibus Augusti continebantur responsa. Post aliquot quoque dies ipsi, quos prænunciauerunt, Missi Hortam, quæ quadragesimo milliario à Roma distat, properauerunt. Ex quibus in eam Adelbertus Bernardusque ingressi Comites, &c.

858.

In Vita Nicolai I.

LVDOV. II.
IMP.

Eo autem tempore (scil. cum Benedictus III. obiit) inuictissimus Romã HLVDVVICVS Cæsar discesserat. Qui eius cum transitum cognouisset, condolens, & concitus ad eam reuersus est. Romani quippe, tanto Pastore amisso, mœstif-

A mœstissimo gemitu lacrimas suffundebant. Cùmque Clerus & Proceres, & Opti-
 matum genus congregarentur, vnanimes Nicolaum Apostolicæ Sedis Præfulem LUDOVICVS
II. IMP.
 esse sanxerunt. Postmodum verò à nobilissimorum cœtibus, eunetòque etiam
 populo, in Basilicam beati Petri deductus Apostoli, præfente Cæsare consecra-
 tus est, Apostolicâque sublimatus in Sede factus est Pontifex.

TERTIO igitur consecrationis eius die Augusto conuescens, ophistico * fa-
 mine resplendebat, claritatèque plenus epulabatur in Christo. Finitòque con-
 uuij apparatu confurgit, Cæsaremque specialem & veluti carissimum deoscu-
 lans filium, immenso circumdedit amore. His itaque gestis, serenissimus Im-
 perator indè discessit, sedemque in loco, qui Quintus dicitur, conlocauit. Bea-
 tissimus autem Præful hoc audiens, dilectionis eius compulsus plenitudine at-
 que amoris, ad eundem cum Proceribus & Optimatibus Romani nominis locum
 properauit. Excellentissimus quem cùm vidisset Augustus, obuius in aduentum
 eius occurrit, frenumque Cæsar equi Pontificis suis manibus adprehendens pe-
 destri more, quantum sagittæ ietus extenditur traxit. Imperiali cum quo ingres-
 sus tentorio, salubribus ab inuicem fruebantur eloquiis. Mensisque epulis peror-
 natis, pariter cibum speciali sumpserunt alacritate, satiati scilicet. Mensisque
 remotis, plura serenissimus Cæsar beato Præfule contulit dona. Quibus susceptis,
 equum conscendens, vnde discesserat conabatur reuerti Augustus. Cuius amore
 frenum Imperialis equi superscandens cathedram ob antiquam eò incedebant
 animi * voluntate. ad quendam quidem cùm peruenissent spatiosissimum itineris
B locum, Imperator equo descendit, equumque Pontificis iterum, vt meminimus
 suprâ, traxit, dulcissimisque osculis ad inuicem perornantes lucifluè gratulati
 sunt. Cæsar verò ad tentorium remeans, cœptum arripuit iter. Præful autem no-
 bilissimorum cœtibus, quibus profectus fuerat, septus, Romam ingressus, almi-
 ficâque est conuersatione magnificatus, &c.

HLOTHARIUS Rex relicta Theutberga Regina, & V Valdrada concubina
 in matrimonium sumpta, licèt carnaliter super his Romanam Sedem, eundem-
 que pium consuluisse Pontificem, in putredine luxuriæ carnisque petulantia
 voluebatur. Cùmque hoc summus Pontifex malum qualiter ab Ecclesia Dei
 pelleret, ne alios huius morbi peste Rex ille pollueret, intra se cogitaret, diuici-
 simè cœpit affligi: & intimo corde dolens, valde super istis gemebat erroribus.
 Præsertim cùm Theutgaudum Treuerensem, & Guntherum Agrippinz Colo-
 niæ Archiepiscopos, cum Haganone Bergomeni, & ceteris Episcopis, talem
 eidem Regi auctoritatem dedisse audierit, vt Theutbergam liberius posset reiicere,
 & V Valdradam concubinam in matrimonium legitimè copulare. Et quos
 debuerat ante Dominum adiutores habere atque ductores, ipsos habere, Præful
 beatissimus compererat, hanc dando pro auctoritate perpetuo igni, traditores.
 Vnde sine mora continuò Missos suos in Franciam destinauit, præcipiens & mo-
 nens, vt in Metensium vrbe aggregato Synodali Conuentu, requirerent, cur
C idem Rex Theutbergam reiceret, aut V Valdradam sibi in coniugium copularet?
 Quo requisito, & inuento, legitimum finem imponerent.

SED peruenientes illuc Sedis Apostolicæ Legati, scrutari cœperunt huiusce-
 modi causam. & id ab **LOTHARIO** inter cetera audierunt: Quicquid ego feci, "
 istorum Episcoporum consilio vsus feci. Erant autem ibi præcipui, prædicti "
 Theutgaudus & Guntherius Archiepiscopi, quos auctores in tanto scelere san-
 ctus iam Papa compererat, astruentes, & dicentes legitimum illud fuisse conu-
 bium, quod de V Valdrada concubina Rex construxit Lotharius. Et quæ dice-
 bant, coram domino eximio Papa venientes se defendere posse spondebant.
 Cùmque Legati Apostolicæ Sedis, licèt in multis seducti, Romam iter regre-
 diendo reflecterent, quæ à Rege, ac à Theutgaudo & Gunthario Archiepiscopis
 audierant, ac cognouerant, summo retulerunt Pontifici. Piissimus autem Præful
 aduentum Archiepiscoporum dum præstolaretur illorum, ecce superna dirigente
 clementiâ iidem Theutgaudus & Guntharius Archiepiscopi Romanam vrberem
 adeuntes, vestigiis huius Præfulis se sacris præsentari petierunt. Quibus benignè
 Præfule à præstantissimo susceptis, Libellum ei obtulerunt, dicentes, se nihil
 plus vel minus egisse, nisi sicut Libellus ipse cantabat. Quo diligentissimè scruta-
 to, non pauca in eo reperta sunt, prophani & multis inauditi sermonis surpitudinè

LEODOVIGVS
IMP.

habentia, quæ Episcopalem excedentes Ordinem ipsos sicut phreneticos ligauerunt Archiepiscopos. Denique conuocata Synodo in Lateranensi post hæc Palatio sub Apostolis, inuenti sunt iidem, vt dictum est, Archiepiscopi, vndè damnationis notam incurrerent. Præcipuè, quia auctores se tanti diuortij fuisse clamabant, & sententiam, (quam in Ingiltrudim vxorem Bosonius Papa tulerat, quæ eundem virum suum Bosonem per septenne tempus reliquerat, atque excommunicata etiam, & à summæ Sedis pio Papa ligata, & anathematizata extiterat, & ad eum reuerti * curauerat, communicantes, ac conuersantes cum ea, imò loquentes) dissoluisse se non negabant, sed altisonè publicabant, & Epistolam pij Pontificis, sicut in illis malè compositis gestis in scrinio huius Sedis repositis declaratur, ad libitum falsauerant. Tunc iudicante & eodem sancto Præsule cum Synodo decernente sacerdotali honore priuati sunt, & depositionis censuram meritò incurrerunt. In hac quidem Synodo benignus Præsul Metensem Synodum, vbi gesta illa contra voluntatem Dei & suam digesta fuerant, illicò cassauit, & quædam necessaria in sancta Ecclesia Capitula promulgauit, &c.

* deesse videtur, non

Interea CAROLVS Rex sancto Apostolo obtulit ex purissimo auro & gemmis constructam vestem, habentem gemmas prasinas, hyacinthinas, & albas.

EPITAPHIA LOTHARII IMP. ET IRMINGARDIS

AVGVSTÆ,

Auctore Rhabano Mauro.

Epitaphium Lotharij Imperatoris.

CONTINET hic tumulus memorandi Casaris ossa
LOTHARII magni Principis, atque pij.
Qui Francis, Italis, Romanis præsuit ipsis,
Omnia sed spreuit, pauper & hinc abiit.
Nam bis tricenos Monachus sic attigit annos,
Et se mutauit, ac bene post obiit. 11. Cal. Octob.

Epitaphium Irmingardis.

INGREDIENS quisquis hanc Aedem ritè reuisas,
Noscere se libeat quid tumulo hoc lateat.
Femina hic pausat Augusta, & nobilis ortu,
IRMINGARDA cui nomen erat deditum.
Quæ hoc opus incipiens, hic Aulam condere iussit,
Ad Christi laudem, atque sui requiem.
Nam pia Reliquias Sanctorum ex vrbe receptans
Romana, huc vexit, hincque locauit eas.
Ipsorum caperet meritis vt gaudia vita,
Delicti ac veniam perciperet precibus.
Castè conuersans, mundana hac gaudia spreuit,
Pauperibus larga, & omnibus apta bonis.
Nobiliter vixit, aliis exempla reliquit
Virtutum, sibimet premia leta parans.
Hæc quoque dum expleret iuuenile hæc tempus, & annos
Matura ætatis inciperet, iam obiit.
Linquens Regna soli, penetravit regna polorum,
Cum Christo & Sanctis gaudia vera tenens.
Hanc rogo tu lector commenda ritè Tonanti
Assiduis precibus, Christus eam vt habeat.
Cum quo congaudens viuat feliciter ipsa,
Angelicis semper mixta beata choris.

A

*Hæc ego Rhabanus confeci versibus odæ,
Ex obitu mæstum, ex requie & gratulans.*
Obiit autem Irmingarda Imperatrix anno Dominicæ Incarnationis DCCCII. Indictione
XIV. XIII. Cal. Aprilis in die Parasceue hora quasi sexta, & requieuit in pace.

EPITAPHIVM HLVDVVICI II. LOTHARII IMP. F.
HLVDVVICI IMP. N.

Quod in Ecclesia S. Ambrosij Mediolani extare dicitur.

D.

P.

M.

HIC cubat æterni HLVDVVICVS Cæsar honoris,
Aequiparat cuius nulla Thalia decus.

Nam ne prima dies Regno solioque vacaret,

Hesperia genito Sceptra reliquit auus.

Quam sic pacifico, sic forti pectore rexist,

Vt pueri breuitas vinceret æta senum.

B

Ingenium miræne, fidem, cultusque sacrorum,

Ambigo, virtutis, an pietatis opus.

Huic, ubi firma virum mundo produxerat atas,

Imperij nomen subdita Roma dedit:

Et Saracorum crebras perpeffa secures,

Libera tranquillam vexit ut ante togam.

Cæsar erat cælo, populus non Cæsare dignus.

Composuere breui stamine fata dies.

Nunc obitum luges infelix Roma patroni,

Omne simul Latium, Gallia tota dehinc.

Parcite. nam vivus meruit hæc premia. gaudet

Spiritus in cælis, corporis extat honos,

EXCERPTVM EX EPISTOLA EVLOGII
PRESBYTERI CORDVBENSIS,

*Quam ad VViliefindum Pampilonensis Sedis Episcopum scripsit XVII. Kalend.
Decembr. Æra DCCCLXXXIX.*

OLIM, beatissime Papa, cum dira seculi fortuna, quæ fratres meos Alua-
rum & Isidorum à gentili solo abducens, penè in vteriores Togata Gallie partes apud HLVDVVICVM Regem Baioariæ exulare fecit: cum me etiam propter eos diuersas adire regiones, & ignota atque laboriosa itinera subire compelleret (quoniam stipata prædonibus via, & funeroso quondam VVILHELMI tota Gothia perturbata erat incurfu, qui aduersum CAROLVM Regem Francorum eo tempore, auxilio fretus Haddarraghmanis Regis Arabum, tyrannidem agens, inuia & inadibilia cuncta reddiderat) ad partes Pampilonenses deuersus, putaueram me indè citò migraturum. Sed ipsa iterum, quæ Pampilonem & Seburicos limitat, Gallia Comata, in excidium prædicti Caroli contumaciores ceruices factionibus Comitum SANCII SANCIONIS erigens, contra ius præfati Principis veniens, totum illud obsidens iter, immane periculum commitantibus ingerebat. Eo tempore magnam mihi consolationem Beatitudo tua in ipsa peregrinatione exhibuit * *.

CAROLVS
CALVVS.

EXCERPTVM ALIVD EX LIBELLO MIRACVLORVM,

Quæ in Translatione reliquiarum Sanctæ Faustæ V. & M. à territorio Fidenciaco ad Solemniacense Monasterium contigerunt.

Ex MS. Cod. Ecclesia Lemouicensis.

864. **T**EMPORE quo post Domini nostri Iesu Christi Incarnationem DCCCLXIV. annus impletus est, obtinente Regnum Francorum CAROLO Rege filio LUDOVICI magni Imperatoris, grassata ingens persecutio in Ecclesia Christi in regionibus Aquitaniz seu Gasconiz. Siquidem Paganorum barbaries, quos vsitato sermone Danos seu Normannos appellant, à suis sedibus cum innumerabili ex-cuntes nauali gestamine, ad Sanctonicam siue Burdegalensem vrbes sunt adue-cti. Indèque passim in præfatis discurrentes Prouinciis, depopulando Monaste-ria, Ecclesias, necnon & cunctas hominum ædes igne cremantes, non paruas ho-minum strages occidendo dederunt.

Eo tempore apud Gascones, quibus montes Pyrenzi vicini sunt, Ducatus apicem ARNALDVS vir illuster obtinebat. Hic etenim filius cuiusdam Comitis Petragoricensis vocabulo YMONIS fuerat, & auunculo suo SANCTIONI, qui eiusdem Gentis Dux fuerat, in Principatum successerat. Denique idem Arnal-B dus sæpius cum præfatis barbaris ob defensionem sanctæ Ecclesiæ præliando cer-tauerat, & multos ex terra illa atque spurcissima Natione interficiens, maxi-mam ad vltimum sui nobilissimi exercitus partem amiserat.

ERAT autem tunc in pago Lemouicino à præfatis paganis incensum Mona-sterium, quod Solempniacum more antiquo vocant, vbi memoratus ARNALDVS maxima caritatis deuotione erat astrictus, ob hoc videlicet, quia nouerat cum à sancto Eligio Nouiomagensi Episcopo in honore sancti Petri Apostoli nobi-liter fuisse constructum, & maximam habitatorum illius Cœnobij fuisse Regulæ sanctæ obseruationem. Tantam etenim erga ipsum Architemum habebat deu-otionem, vt spondens voueret se in eodem pro Christi amore comam capitis sui depositurum, & monasticis semetipsum subdendum disciplinis. Postea verò adimpletset, nisi inopinata morte præuentus fuisset.

Hic verò dum incolumis adhuc in suo statu persisteret, curam ferens me-morati Cœnobij, admonebat sæpius Monachos eiusdem loci, vt partes Gasco-niz, quas regebat, pro adipiscendis sanctorum Martyrum reliquiis penetrarent. Ipsèque illis hoc spondebat prouisurum, ne inanem paterentur itineris laborem. Visum est autem Abbati eiusdem Monasterij, & omni ipsius Congregationi, vt aliquem ex Fratribus pro prælibato negocio illò mittere deberent. Miserunt au-tem quendam Monachum, religiosum scilicet Sacerdotem, nomine Aldarium, cum nepote eiusdem Ducis Arnaldi nomine GOTAFRIDVM, qui in illis partibus C tunc iter carpebat . . . . .

QUALITER NORMANNI CIVITATEM ANDEGAVENSEM ceperunt, & ab ea per CAROLVM CALVVM Regem expulsi sunt,

FRAGMENTVM

Ex Chronico Monasterij S. Sergij Andegauensis.

872. **A**NNO Dominicæ Incarnationis DCCCLXXII. Rex CAROLVS CALVVS Andegauensem obsedit urbem. Namque Normanni postquam Robertum Andegauorum Comitem, Ranulphum Pictauorum Comitem, & alios multos generosæ stirpis viros, qui patriæ terminos armis tuebantur, Deo habitatoribus Terræ aduersante, occiderunt, cum nemo inueniretur, qui eorum violentiæ

Argentrans
Lib. 3. Hist.
Brit. Cap.
XXVII.

A resisteret, sollicitati paucarum ciuitatum vel regionum direptione, ex præda singularum quantæ essent opes vniuersarum animo prospicientes, Andegauicæ ciuitatem, ciuibus fugâ dilapsis, vacuam reperientes ingrediuntur. Quam cum munitissimam, & situ loci inexpugnabilem esse vidissent, in lætitiâ effusi, hanc suis suorûmque copiis tutissimum receptaculum aduersus laceffitâ bello gentes decernunt. Protinus nauibus per Meduanam fluuium deductis, cum mulieribus & paruulis suis, veluti in ea habitaturi intrant, diruta reparant, fossas vallôsque renouant, & ex ea exilientes repentinis incursum circumiacentes regiones deuastant. Quod cum CAROLO tam pernicioza pestis in visceribus Regni inclusa nunciata esset, illicò ex omnibus Regnis, quæ suæ ditioni parebant, veluti ad commune incendium extinguendum exercitum colligit, atque castris in circuitu positâ ciuitatem obsidione cinxit, & qua Meduana fluuius à partibus Britanniæ murum alluebat, SALOMONI Britonum Regi mandat, vt contractis auxiliis citiùs aduentaret, vt communem hostem communibus viribus expugnarent. Qui assumptis secum multis Britonum millibus, super Meduanæ fluuii ripas tentoria fixit. Igitur ex omnibus partibus vrbs obsidione circumdata, multis diebus vndique summa virtute dimicatur, noua & exquisita machinamentorum genera applicantur. Sed conatus Regis prosperitatis effectum non obtinuit, quia & loci facies non facilem præbebat assensum, & Paganorum valida manus, quia

B pro vita eis res erat, summo conamine resistebat. Exercitus autem immensæ multitudinis cum longo obsidionis tædio & graui pestilentia morbo attereretur, cernentes Britones vrbs inexpugnabilem esse, conati sunt fluuium à suo alueo deuiare: vt exsiccato naturali meatu naues Normannorum inuadere possent. Cœperunt itaque fossam miræ magnitudinis ac latitudinis aperire. Quæ res tantæ formidinis metum Normannis iniecit, vt absque dilatione ingentem pecuniam CAROLO pollicerentur, si soluta obsidione ex suo Regno liberum præberet egressum. Rex turpi cupiditate superatus pecuniam recepit, & ab obsidione recedens hostibus viam fecit. Illi conscensis nauibus in Ligerim conuertuntur, & nequaquam sicut sponderant ex Regno eius recesserunt: sed in eodem loco manentes, multò peiora & immaniora quàm antea perpetrarunt. Eodem anno inæstimabilis locustarum multitudo totam penè Galliam peruastrauit.

FRAGMENTVM HISTORIÆ FRANCICÆ.

Amorte LVDOVICI PII vsque ad LVDOVICVM II. dictum BALBVM.

Ex MS. Codice Bibliotheca Thuanæ.

C **LOTHARIVS** Imperator filius piissimi LVDOVICI Imperatoris annis xv. Fragmentum hoc ex Adonis Chronico, Hist. Aimois, & quibusdã aliis, est consarcinatum. regnauit. Huic pater Imperium post mortem suam decreuerat, sed sinistris Consiliariis isdem vsus, animum patris non parum lædens, pro integritate vix partem Regni obtinere meruit. Siquidem inter filios iterum pius pater memor inflati vulneris, Imperium diuidens, iuniori KAROLO maiorem partem, primoribus sacramento firmatis, disposuit. Lotharius itaque post humationem gloriosi patris, sequenti anno ab Italia egressus, totum Imperium arripere molitur. Ob id aduersus fratres, in prælium Fontaneticum eos concitat. Iuncti duo aduersus vnum. Heu! omnibus Christianis lamentabile bellum, & sociale, ac ciuile, conferunt. Non armis dissimiles, non habitu gentis distincti. Solùm castris obuersi. Francorum innumerus populus acie gladij feritur, & olim gentibus ceteris formidabilis, in vulnere suo bacchatur. Cruenta victoria. duobus tamen fratribus inscribitur. Tertius elabitur, atque Aquisgrani in Regia tandem se recepit. Gloriosus denique Rex, atque inclytus iuuenis Karolus, non longè post impigre vnâ cum fratre Ludouico rem cœpti accelerat, atque Lotharium fratrem Imperatorem ab Aquisgrani terrent. Qui nimia celeritate vnâ cum vxore ac filiis vsque Lugdunum ac Viennam progreditur. Ibi receptis copiis, aliquantulum substitit, & discurrentibus Legatis, ad colloquium tres fratres in insula quadam Sequanæ conueniunt. ibi sub quodam pacto Imperium inter se diuidere

LOTHARIUS
IMP.

statuunt. Sic Lotharius Imperator in superiori Francia reuertitur. Diuiso postmodum Imperio, vnusquisque eorum ad partem suam regendam & disponendam progreditur. Non multò post Lotharius filium suum **LVDOVICVM**, quem in Italia Regem fecerat, vt Imperij nomen fortiretur, per Drogonem patrum Romam misit. Cui Sergius iam tunc Pontifex coronam imponens, acclamante vniuerso populo, vt Imperator & Augustus est salutatus. Lotharius Imperator infirmari se conspiciens, Regnum inter filios diuidit. **KAROLO** minori Prouinciam & partem Burgundiæ, **LOTHARIO** medio filio sedem suam, **LVDOVICO** Imperatori Italiam consignari iubet. Ipse verò Promixæ Monasterium, Regno temporis se exuens, ingreditur. Tonforatus, ac Monachus effectus, aliquibus diebus intepositis defungitur, anno ab Incarnatione Domini **DCCCLV**. Imperij verò **xxx**. atque ibi in Basilica sancti Saluatoris à Fratribus reuenter humatur. Huius Imperatoris tempore ossa beatissimi Andeoli Martyris, ipso reuelante, reperta in loco, qui antiquitus Gentibus dicitur, in Viuariensi parochia sito. Bernardus Viennensis Episcopus sub huius Imperio moritur. Et Agilmarus Viennensem suscepit Episcopatum. Amulo quoque Lugdunensis Episcopus efficitur. Et Pontifex Romanus Gregorius moritur, atque eius loco Sergius ordinatur. Illo defuncto Leo succedit. Quo obeunte, Benedictus in Sede Apostolica substituitur, iam tamen defuncto Lothario Imperatore. Sub huius Imperatoris tempore Segart Beneuentanorum Dux à suis interficitur, & ab interfecto Sarraceni à Beneuentanis euocati intra ciuitatem Beneuentum recipiuntur. B

LVDOVICVS
II. IMP.

LVDOVICVS Imperator in Italia. Hic post obitum patris **viii**. anno, mortuo fratre suo **KAROLO** minore, & Lugduni sepulto, in Monasterio sancti Petri, in Ecclesia sanctæ Mariæ semper Virginis, cum fratre **LOTHARIO** Regnum fratris mortui partitur. Accepit autem partem Transiurensis Burgundiæ, simul & Prouinciarum. Reliquam partem Lotharius Rex sibi retinuit. Anno Incarnationis Domini **DCCCL**. iubente patre **LVDOVICVS** Imperator in Ducatum Beneuentanorum contra præsidia Sarracenorum exercitum mouet. Et interfecto Duce Sarracenorum, Beneuentum recepit. At Lotharius Rex frater eius, à prauis Consiliariis deceptus, diu de duarum feminarum connubio vacillando, penè totam Ecclesiam contra se concitauit. Ob id duo metropolitanæ Episcopi, Treuericus & Colonicus, Teutgaudus & Guntharius, sententiâ Apostolica damnati sunt. Cæterus Synodales subinde euocati. Patruus eius præclarissimus in Regibus **CAROLVS**, cum ei saniori consilio semper consulere vellet, nihilominus iuuenilis animus ad voluptatem præceps resisteret, tandem vincere volens, extra consilium Italiam ingressus, ad fratrem Imperatorem ire Beneuentum aggredditur. Piissimus Rex Carolus in hoc itinere eius assensit, si fortè vel consilio Pontificis Romani superatus, tandem à re illicita quiesceret: plurimis tamen Episcopis Gallorum contradicentibus, qui Spiritu Dei tacti periculum generale in Ecclesia Dei oriri timebant, ne Pontifex Romanus fauoribus inclinatus, ab ædificationibus pietatis exorbitando, Romanæ Ecclesiæ vulnus erroris infligeret. Perrexit secundum libitum suum, egit apud Ecclesiam Romanam quod ei pro tempore iustum visum. Sed cum rediret, falsis spebus incitatus, diuino iudicio infirmatus, vsque Placentiam ciuitatem peruenit: ibique defunctus, in Ecclesia sancti Antonini Martyris sepelitur anno **DCCCLXII**. Regnum eius gloriosi patris eius inter se diuidunt. At Ludouicus Imperator ingressus Beneuentum anno Incarnationis Domini **DCCCLXVIII**. penè omnia castella & oppida Beneuentanorum, quæ à Francis recesserant, Sarracenisque se iunxerant, sub ditione sua recepit, & loca Sanctorum, quæ impij Sarraceni ac perfidi Christiani contaminauerant, Deo adiutore instaurando & restaurando purgauit. Nicolaus Papa, vir religione præcipuus, moritur, ac in atrio ante portas beati Petri, non longè à membris Benedicti prædecessoris sui sepelitur. Huius temporibus apud Constantinopolim, præsentibus Romanæ Ecclesiæ Legatis, sancta octaua Synodus celebrata est. Huic Adrianus in Episcopali ordine successit. Qui, secundum quod Nicolaus decessor eius disposuerat, Missos suos, Donatum scilicet Ostiensem Episcopum, & Stephanum Nepesinum Episcopum, & Marinum Diaconum **S. Romanæ Ecclesiæ**, ad Basilium Imp. & ad filios eius Constantinum C

862.

A & Leonem Augustos, Constantinopolim direxit. Cum quibus & Anastasius Bibliothecarius Sedis Romanæ, vtriusque linguæ, scilicet Græcæ & Latinæ, peritus perrexit. Et Synodo congregata, quam octauam vniuersalem Synodum illuc conuenientes appellauerunt, exortum scisma de Ignatij depositione, & Focij ordinatione, sedauerunt: Focium anathematizantes, & Ignacium restituentes. In qua Synodo de imaginibus adorandis aliter quàm orthodoxi Doctores antè diffinierant, & quædam pro fauore Romani Pontificis, qui eorum votis de imaginibus adorandis annuit, & quædam contra antiquos canones, sed & ipsam contra suam Synodum constituerunt: sicut qui eandem Synodum legerit patenter inueniet.

PIVS verò & inclytus Rex CAROLVS aliquot annos aduersus Danos atque Northmannos variis euentibus dimicans, pontem miræ firmitatis aduersum impetum eorum super fluuium Sequanam fieri constituit: positus in vtriusque capitibus castellis artificiosissimè fundatis, in quibus ad custodiam Regni præsidia disposuit. Huius pij Regis studium penè in disponendis causis Ecclesiasticis hætenus viguit. Hic ex Regina ERMENTRVDE quatuor filios suscepit, Ludouicum, Carolum, Carlomannum, & Lotharium. Ex his Deo in Clericali habitu duos obtulit, Carlomannum, & Lotharium. Sed Lotharius, puer bonæ indolis, immatura morte præreptus est. CAROLVS quoque vir satis honestæ formæ iuuenis, Rex Aquitanis iam constitutus, aduersa primùm molestatus & deonestatus iniuriâ, moritur. Anno itaque Incarnationis Dominicæ DCCCLXVI. regnante eodem Carolo Ludouici filio, duo filij eius, vt dictum est, moriuntur, Lotharius Abbas, & Carolus Rex Aquitanorum. Auunculus quoque eius Rodolphus Consiliarius, primusque Palatij, hominem exit. Necnon & Rodolphus Archiepiscopus Aquitanorum. Et duo Principes Aquitanici, Landricus & Imino, inter se dimicantes, semet interimunt. ROBERTVS quoque, atque Ranulphus, viri miræ potentiz, armisque strenui, & inter primos ipsi priores, Northmannorum gladio necantur.

DENIQUE LOTHARIVS ante obitum patris sui LVDOVICI Imperatoris XVIII. anno vnctus ad Imperatorem, tres filios ex ERMENGARDE Hugonis filia habuit. Qui diuidens Regnum patris cum fratribus suis, accepit Regnum Romanorum, & totam Italiam, & partem Franciæ Orientalem, totamque Prouinciam. LVDOVICVS verò præter Noricam, quam habebat, tenuit Regna quæ pater suus illi dederat, id est Alamanniam, Thoringiam, Austrasiam, Saxoniam, & Auarorum, id est Hunorum, Regnum. CAROLVS quoque medietatem Franciæ ab Occidente, & totam Neustriam, Britanniam, & maximam partem Burgundiæ, Gotiam, VVasconiam, Aquitaniam, submoto indè PIPPINO filio Pipini, & in Monasterio sancti Medardi attonso. Qui postea indè per fugam elapsus, in Aquitaniam regressus, multo tempore fugiendo latuit. Iterumque à RANVLPHO præfato per fidem deceptus est, & ad Carolum adductus, Siluanensium perpetuo est exilio detrusus. Ludouicus autem Rex Noricorum, id est Barioariorum, Ludouici Imperatoris filius anno Incarnationis Domini DCCCLXXVI. Regnum inter filios suos diuisit, Carlomannum videlicet, Ludouicum, & Carolum. Ipse tamen super filios principatum tenens, anno Incarnationis Domini DCCCLXXVIII. ex hac vita decessit, & mortuo iam filio eius Carolo, reliqui filij Regnum eius sequenti anno inter se apud Ambianensem urbem * æqua sorte partiuuntur. Quorum alter Ludouicus post tres annos moritur.

Eo tempore, postquam defuncti sunt cuncti nepotes KAROLI Regis, conuenerunt ad eum de diuersis Prouinciis, afferentes ei coronas singulorum Regnorum, quæ obtinuerant nepotes eius. Vnde Hymarus Remorum Archiepiscopus dixit, Quia pater Karoli Regis dominus Ludouicus Pius Imperator à Stephano Papa ante sanctæ Dei genitricis & semper Virginis Mariæ altare Remis in Imperatorem est coronatus, & demum factione quorundam terrenò Imperio destitutus, in prædictam Regni partem vnanimitate Episcoporum & fidelis populi ante sepulcrum sancti Dionysij eximij Martyris Ecclesiæ sanctæ est redditus. & in hac domo, ante hoc altare Prothomartyris Stephani, cuius nomen interpretatum resonat coronatus, per Domini Sacerdotes acclamore fidelis populi, sicut vidimus qui affuimus, coronâ Regni est Imperio restitutus. Et quia, vt in Historiis

CAROLVS
CALVVS.

866.

876.

* Confundit
hic parti-
tionem fa-
ctionem inter
filios Ludouici
Germaniæ
Regis,
cum ea quæ
Ambianis
fecerunt filij
Ludouici II.
Regis Fran-
ciæ filij Ca-
rolus Calui.

CAROLVS CALVVS. sacris legimus, Reges quando Regna obtinuerunt, singulorum Regnorum sibi A
 diademata imposuerunt: non incongruum videtur istis venerabilibus Episcopis,
 " si vestrae vnanimitati placet, vt in obtentu Regni, vnde vos ad illum sponte con-
 " uenistis, & vos ei commendastis, sacerdotali ministerio ante altare hoc corone-
 " tur, & sacra vnctione consecratur. Quod si vobis placet, propriis vocibus con-
 " sonate. Et in hoc conclamantibus omnibus, dixit idem Episcopus: Agamus er-
 " go Domino vnanimiter gratias, decantantes *Te Deum laudamus*. Et post hæc ab
 " Episcopis cum benedictione sacerdotali est idem Rex coronatus.

ITEM KAROLVS certo nuncio comperto, obisse Ermentrudem vxorem suam, sororem Bosonis nomine RICHILDEM mox sibi adduci fecit, & in concubinam accepit. Qua de re eidem Bosoni Abbatiam sancti Mauricij cum aliis honoribus dedit. Item, in die festiuitatis Septuagesimæ prædictam concubinam suam Richildem desponsatam atque dotatam in coniugem duxit.

VNDECIMO Kal. Iulij, Indiæ. ix. Episcopis & ceteris quibusque Clericis vestibus Ecclesiasticis, indutis, & domo ac sedilibus palliis protensis, atque in gremio Synodi, & prospectu Imperialis Sedis, lecto superpositis sacrosanctis Euangelij apud Ponticonem, venit dominus Imperator Karolus in vestitu deaurato habitu Francico, cum Legatis Apostolicæ Sedis, in Synodum. Et Cantoribus Antiphonam, *Exaudi nos Domine*, cum Versibus & *Gloria*, cantantibus, post *Kyrie eleyson* data oratione à Ioanne Tusculanensi Episcopo, resedit dominus Imperator in Synodo. & legit Iohannes Tusculanensis Episcopus Epistolas à domno Apostolico missas. Cum quibus & legit Epistolam de Primatu Ansegisi Senonensis Episcopi, vt quoriam vtilitas Ecclesiastica dictauerit, siue in euocanda Synodo, siue in aliis negociis exercendis, per Gallias & Germanias Apostolica vice fruatur, & decreta Sedis Apostolicæ per ipsum Episcopis manifesta efficiantur: & rursus quæ gesta fuerint, eius relatione, si necesse fuerit, Apostolicæ Sedi pandantur, & maiora negocia ac difficiliora quæque suggestionem ipsius à Sede Apostolica disponenda & enucleanda quærantur. Tunc Imperator responsum quæsiuit ab Episcopis, quid de his Missis Apostolici responderent. Quorum responsum talis fuit, vt seruato singulis Metropolitanis iure priuilegij, secundum sacros canones, & iuxta decreta Sedis Romanæ Pontificum ex eisdem sacris Canonibus promulgata, domni Iohannis Papæ Apostolicis iussionibus obedirent. Et cum Imperator & Legati Apostolici satis egerint, vt absolute Archiepiscopi responderent se obedituros, de Primatu Ansegisi sicut Apostolicus scripsit aliud responsum ab eis extorquere non potuerunt. Tunc iussit Imperator sellam poni plectilem ante omnes Episcopos Cisalpini Regni sui, iuxta Ioannem Tusculanensem, qui ad dexteram eius sedebat. Et præcepit Ansegiso, vt supergrederetur omnes ante se ordinatos, & federet in eadem sella: Remensi Archiepiscopo reclamante, audientibus omnibus, hoc factum sacris Regulis obuiare.

ITEM, pridie Idus Iulij lecta est iterum Epistola, iubente Imperatore, pro Primatu Ansegisi, & quæ sita ab Episcopis denuò inde responsio. Et respondentibus singulis Archiepiscopis, quoniam veluti eorum antecessores illius antecessoribus obedierunt regulariter, ita eius decretis vellent obedire. Item, iubentibus Legatis Apostolici, vt xvii. Kal. Augusti conuenirent Episcopi manè, & circa horam nonam, venit Imperator Græcico more paratus, & coronatus, deducens eum Apostolicæ Sedis Legatis more Romano vestitis, ad Episcopos Ecclesiasticis vestimentis indutos. Et ceteris, secundum modum primæ horæ diei, quando inchoata est Synodus, præparatis: & vt prius cantata Antiphona *Exaudi nos Deus*, cum Versibus & *Gloria*, post *Kyrie eleyson* data oratione à Leone Episcopo, resederunt omnes. Et legit Iohannes Aretinus quandam scedulam ratione & auctoritate carentem. Post quem legit Odo Beluagorum Episcopus quædam capitula à Missis Apostolici, & ab Ansegiso, & ab eodè Odone sine conscientia *
 *sensu. con-
 sensu. Synodi dictata, inter se dissona, & nullam vtilitatem habentia, verum & ratione & auctoritate carentia. & iccirco hinc non habentur subiuncta. Iterum mora est interrogatio de Primatu Ansegisi, & tantum in nouissima, quantum & in prima die Synodi Ansegisus obtinuit.

ITEM, nunciauit Adalgarius Episcopus Imperatori Karolo, quoniam Iohannes Papa obuiam illi Papiam veniret. quem tamen obuium habuit apud Ver-
 cel-

A lum. Et perrexerunt simul vsque Papiam, vbi eis nunciatum est **KARLOMAN-**
NVM Ludouici filium cum maxima multitudine bellatorum super eos venisse. **CAROLVS**
CAEVS Quapropter relinquentes Papiam, venerunt ad Tardunam, & consecrata Ri-
 childi à Papa Iohanne in Imperatricem, mox retrorsum fugam arripuit.

ITEM, KARLOMANVS Regis Karoli filius, & plurimorum Monasterio-
 rum Abbas reputatus, quoniam inuidias erga patrem suum infideliter moliretur,
 Abbatibus priuatus, in ciuitate Siluaneis est custodiis mancipatus. Item, quia
 multi erant in Regno Karoli, qui expectabant vt per Karlomannum filium eius
 rediuiua mala remergerent, Karolus apud Siluaneis Episcopos conuocauit:
 quatinus secundum Canones, à quibus nulla, vt Leo dicit, aut negligentia, aut
 præsumptione licet eis discedere, Episcopale ministerium de illo extirperetur.
 Quod & fecerunt, deponentes illum ab omni gradu Ecclesiastico. Post quod fa-
 ctum diabolus excitauit illum, quasi liberius ad nomen & potestatem Regiam
 conscendere posset, quia Ordinem Ecclesiasticum non haberet. Vnde compli-
 ces eius cœperunt se iterum reconiungere, & alios de alijs Regnis adducere: qua-
 tenus illum de custodia educerent, & sibi Regem constituerent. Quapropter ne-
 cesse fuit, secundum sacrarum Legum decreta, iudicio mortis addictum, mi-
 nori sententiâ luminibus acclamatione eunctorum orbari.

PORRÒ, frater Ludouici **KAROLVS**, Ludouici Imperatoris filius, anno ab
 Incarnatione Domini **DCCCLXXVII.** moriens, reliquit filium **LVDOVICVM**, **LVDOVICVS**
II. qui eodem anno Regnum suscepit paternum. Quo tempore Iohannes Papa in
B Gallias venit, & apud ciuitatem Treas diu moratus est. Habuitque Synodum
 Episcoporum, in qua Hymarus Lauduni Clauati Episcopus post auulsionem oculo-
 rum suo Episcopatu est donatus. Lecti sunt autem in Synodo apud Treas co-
 ram Iohanne Papa Canones Sardicensis Concilij, & decretum Papæ Leonis, de
 Episcopis sedes suas mutantibus. Sed & Affricani Canones, vt non fiant Episco-
 porum translationes, sicut nec rebaptizationes, vel reordinationes. pro Fro-
 tario Burdegalensi Episcopo, qui de Burdegala Pictauis, & inde ad Bituricensem
 urbem exiluisse dicebatur. Post coronatus Ludouicus à Iohanne Papa VII. Idus
 Septembris, inuitauit eundem Papam in domum suam: & opipare pascens, ho-
 norauit eum multis donis ipse & vxor sua. Item, Frotarius & Adalgatus Episco-
 pi attulerunt in Conuentu Episcoporum Papæ Iohanni Præceptum, per quod
 pater suus Ludouico Regnum tradiderat: petentes ex ipsius parte, vt priuilegio
 suo ipsum Præceptum confirmaret. Tunc Papa Iohannes protulit exemplar qua-
 si facti Præcepti à Karolo Imperatore de Abbatia sancti Dionysij Romanæ Ec-
 clesiæ. Quod compilatum consilio præfatorum Episcoporum, & aliorum Consti-
 liariorum Ludouici Regis, à plurimis credebatur: vt à Gosseno ipsam Abbatiam
 velut ex ratione tollere, & sibi habere posset. Et dicente Papa Iohanne, vt si vel-
 let Rex Ludouicus, vt super illius Præceptum priuilegium faceret, suo Præcep-
 to illud patris sui Præceptum firmaret. Quod argumentum, sicut factio, &
C non ratio, imperfectum remansit.

*Sequentia vsque ad annum MCIX. desumpta sunt ex Chronico Hugonis Floriacensis
 Monachi, quod suo loco dabitur.*

***** A

**CAROLI CALVI FRANCORVM
REGIS ET IMPERATORIS**

CAPITVLA,

**IN DIVERSIS SYNODIS, AC PLACITIS
GENERALIBVS EDITA.**

Non omnia quidem, nec integra, sed ea dumtaxat, quæ ad eiusdem
Regis Historiam pertinere visa sunt: aliquibus etiam
aliundè adiectis.

Ex Capitulorum Caroli Calvi Volumine, quod Iac. Sirmondus in lucem emisit.

CONVENTVS IN VILLA COLONIA.

844. **CAPITVLA** quæ acta sunt anno IV. regni domni Karoli gloriosi Regis, domni Hludouici Imperatoris filij, in Conuentu habito in villa quæ dicitur Colonia. quæ etiam subscriptione eiusdem Principis & Episcoporum, ac ceterorum fidelium Dei confirmata fuere, consensu VVarini, & aliorum Optimatum, Indictione VI.

Synodi ad Teudonis villam.

845. **CAPITVLA** quæ acta sunt in Synodo secus Teudonis villam habita, in loco qui dicitur Iudicium, quando tres fratres gloriosi Principes, Hlotharius videlicet, Hludouicus, & Carolus, simul conuenerunt anno V. regni Caroli. cui Synodo Drogo Mettensis Episcopus presedit consensu eorundem Regum. quæ & ipsi Principes ante se, fidelisque eorum relecta Capitula adprobauerunt, & se eadem seruaturus auxiliante Domino promiserunt, mense Octobr. Indictione VII.

Concilij in Verno Palatio.

- CANONES** Concilij in Verno Palatio habiti, ubi presedit Ebroinus Pictanorum Episcopus, & VVenilo Senonum Archiepiscopus, necnon & Hludouicus sancti Dionysij Abbas, & Hincmarus post Remorum Episcopus, anno V. regni Domini nostri Karoli filij Hludouici Imperatoris, mense Decembrio, Indictione VII. C

RATI A omnipotenti Deo referimus, inlyte Rex Carole, nos Episcopi & ceteri fideles, qui ex diuersis partibus ad Vernum euocati sumus, quod deposita discordia, vnde tot mala processerunt, quæ & enumerare longum est, & declinare adhuc impossibile, redistis ad pacem cum fratribus vestris, quam & natura vobis & religione debetis. In qua vt semper maneatis, per Christum, qui pax nostra est obsecramus. vt qui maximas res vestras discordiâ penè dilapsas videtis, concordia & fido adiutorio releuatas citò aspiciatis, &c.

Synodi Beluacensis.

- HÆC** Capitula quæ sequuntur facta sunt in Synodo habita apud Beluacum civitatem anno DCCCXLV. mense Aprilio, anno VI. Regni domni Karoli, Indictione VII. Quæ collata sunt inter eundem Principem domnum Karolum, & Episcopos Regni sui. & eadem isdem Princeps gloriosus Deo teste sub fidei sua adstipulatione se seruaturum promissit erga

A omnes Ecclesias & Episcopos regni sui. quæ ad vicem omnium Episcoporum sui principatus qui erant, quique futuri erant, de manu horum Episcoporum conseruanda suscepit. CAROLVS
CALVS
id est Venilonis, Erchanradi, Immonis, Rothadi, Symeonis, Lupi, Ragenarij, Helie, Erpoini, Aij, Hincmari Presbyteri & vocati Archiepiscopi.

Apud Tolosam ciuitatem.

SEQUENTIA capitula acta sunt apud Tolosam ciuitatem anno 14. regni domni Karoli, Indictione VI. mense Iunio, antequam illa quæ præcedunt, facta fuerint secus Teudonis villam, & in Verno Palatio, & in Beluaco ciuitate. sed ideo ante illa posita sunt, quia & dignitate generalitatis, & Synodali præminent auctoritate.

**QUOMODO NOMENIOVS TYRANNVS BRITTONVM
DE QUATVOR EPISCOPATIBVS FECIT SEPTEM,
tempore Karoli Calui Regis Francorum.**

NOMENIOVS valde superbus urbem Namneticam, Redonicam, ac etiam Andegauenſe territorium, & Cenomannenſe vsque Meduanam inuaſit. His autem urbibus & territoriis nominatis in ſua ditione aſſumptis, ſuperbior exiit & potentior. Contemptoque omnino iure Francorum regio, Regem ſe fieri poſſe exiſtimauit. multisque artibus, vt dolofus & fraudulentus, perquirens quibus id modis aſſequeretur, reperit vt Episcopos totius ſuæ regionis aliqua ſeductione expelleret, & alios conſeſſione ſua conſtitutos in locis illorum ſubrogaret: ſicque facile conceptam tyrannidem poſſe perficere excogitauit. Aſtuante verò Principe, & plurima cuiſcerata facie ſecum animo reuoluenſe, quomodo conceptum ſcelus perpetrare poſſet, tandem inuenit vnum ex complicibus ſuis, qui ſe circumuenire poſſe Episcopos, & abſque vlla examinatione & purgatione aliqua infamari & damnari fateretur. Quod audiens Tyrannus, lætus efficitur, multa ei ſpondens, ſi dictis facta compenſaret. Miniſter itaque doſi conuocans Britannos Episcopos: Scitote, inquit, Domini Sacerdotes, vnum me vobis cauſa ſalutis veſtræ pandere myſterium, quòd audivim à ſecretis Principis, quia niſi Episcopi ſe reos ex eis quæ eis obiicerentur eſſe, audientè Conuentu Præſulum, quos aliunde à diſcuſſione reatus ipſorum Dux inuitauerat, profiterentur, nec eos lateret ſine dilatione capite plectendos fore. Quo audito, Episcopi conſternati animo, præter Dei & Eccleſiæ leges omnia ſe profiteri quæ malignus perſuadebat, antequam morte multarentur, promiſerunt. In craſtinum autem euocans Princeps in Monasterio S. Saluatoris Synodum Episcoporum atque Procerum, adhibuit teſtes falſiſſimos pretio conductos aduerſus Subſannum Venetenſem, Salaconem Aletenſem, Felicem Coriopitenſem, Liberalem Oximenſem, Episcopos, qui dicerent eos pretio in Eccleſia intruſos muneribus ſæpe factos Ordines fuiſſe largitos, & omnibus criminibus obnoxios fore. Cumque reticerent Episcopi repentino mortis metu percuſſi, requiſiti ſunt à Conuentu, vtrum vera eſſent quæ opponebantur. qui ita ſe habere profeſſi ſunt, depoſitiſque in Concilio virgis & anulis Pontificalibus, Gallias petierunt ad KAROLVM ſe conferentes. Nomenioſus verò patrato ſcelere, pseudoepiscopos conſtituit loco ipſorum. Cogitans autem Episcopos, quos elegerat, à Metropolitanò Turonenſi benedictionem minimè poſſe conſequi, nec acceſſum ad eum metu Regis habere, ex quatuor Episcopatibus ſeptem composuit. Quorum apud Dolum Monasterium vnum conſtituit, quem Archiepiscopum fieri decreuit. Monasterium verò S. Brioci Sedem conſtituit Episcopalem. Similiter etiam S. Rabutuali. Hos tres uſurpatitios Episcopos inſtituit, ceteris quatuor in antiquis urbibus dereliſtis. Prouincia itaque Turonenſi ita recifa, Nomenioſus Dolo Monasterio Episcopos ſuos congregans ſe in Regem vngere fecit.

In villa Sparnaco.

HÆC quæ ſequuntur Capitula excerpta ſunt à domno Rege Karolo, & Principibus eius, ex his Capitulis quæ anno DCCCLVI. ediderunt Episcopi in Synodis. *Venilſi ſcilicet cum*

CAROLVS
CALVVS.

*suffraganeis suis, Gunboldus cum suffraganeis suis, Vrsmarus cum suffraganeis suis, A
Hincmarus cum suffraganeis suis, Amulo cum suffraganeis suis. & oblata sunt eidem
Principi, sicut ipse iusserat, collecta ad relegendum in Sparnaco villa Remensis Ecclesia.
Et quia factione quorundam motus est animus ipsius Regis contra Episcopos, dissiden-
tibus primoribus Regni sui ab eorundem Episcoporum ammonitione, & remotis ab eodem
consilio Episcopis, ex omnibus illis Capitulis hec tantum observanda & complacenda si-
bi collegerunt, & Episcopis scripto tradiderunt, dicentes non amplius de eorum Capitu-
lis accepisse, quam ista, & ista se velle cum Principe observare.*

CONVENTVS APVD MARSNAM I.

Hac qua sequuntur Capitula acta sunt quando tres Reges fratres, Hlotharius scilicet, Hludouicus, & Karolus, simul conuenerunt secus municipium Treiectum, in loco qui dicitur Marsna, anno Incarnationis Dominica DCCCXLVII. per mensem Februarium. qua etiam Capitula singulorum adnunciationes sequuntur.

CAP. I.

847. **D**E pace & concordia atque vnanimitate trium fratrum & Regum inter se, & quod verissimo & non ficto caritatis vinculo sint vniti, & vt nullus deinceps scandalorum inter eos occasiones ferere possit. B

I I.

V T ipsi mutuo sibi auxilientur, & contra Dei sanctæque Ecclesiæ ac suos inimicos secundum opportunitatem temporis inuicem adiuuent.

I I I.

V T nemo per quamlibet cupiditatem leges pacis in cuiuslibet eorum Regno conuellere præsumat. quod si facere præsumperit, communem ab eis vltionem incurrat.

I V.

V T Ecclesiæ Christi per omne eorum regnum pristinam dignitatem honoremque retineant: & quicquid superstite domno Hludouico Imperatore iure legitimo possederunt, absque vlla deminutione recipiant.

V.

V T singulis eorum fidelibus talis lex conseruetur, qualem temporibus priorum Regum, & præcipuè aui patrisque eorum habuisse noscuntur: si tamen & ipsi pristinam fidem erga ipsos conseruent.

V I.

V T rapinæ & deprædationes, quæ quasi iure legitimo hætenus factæ sunt, penitus interdicanter, & nemo se impunè post hæc eas præsumere posse confidat.

V I I.

V T singulis partibus Regni Missi idonei constituantur, qui querelas pauperum & oppressiones, siue quorumcumque causas examinare, & secundum legis æquitatem valeant definire. Et si ab vno in aliud Regnum huiusmodi præsumptores confugerint, ibi similiter opprimantur.

V I I I.

V T nullus in omni eorum Regno deinceps raptum facere præsumat, aut si fecerit, legaliter puniatur.

I X.

V T Regum filij legitimam hereditatem regni secundum definitas præsentis tempore portiones post eos retineant, & hoc quicumque ex his fratribus superstes fratribus fuerit, consentiat, si tamen ipsi nepotes patris obediens esse consenserint.

X.

V T Legati ad Ducem Brittonum mittantur, qui de communi erga eos obseruatione pacis eum commoneant.

X I.

V T similiter ad Regem Nordmannorum Legati mittantur, qui eum contendentur

A stentur, quòd aut pacem seruare studebit, aut communitè eos infensib; ha- CAROLVS
bebit. CALVS.

ADVNNTIATIO DOMNI HLOTHARII.

NOBIS & fratribus nostris visum fuit, vt ad Dei voluntatem querendam qua-
litr sancta Ecclesia recuperata esse possit, & pacem & hōs ac vos & iste populus
Christianus habere possimus, Nos simul coniungeremus, sicut nunc fecimus, &
sic simus inter nos, sicut fratres per rectum esse debent. Et pro certo illud sciatis,
quia gratias Deo sic sumus, & sic permanere adiuuante Deo in ante volumus, &
in consilio & in auxilio vnusquisque erga alterum parati sumus adiutorium ferre,
sicut fratres in Dei voluntate & communi profectu facere debent, in quibuscum-
que potuerimus.

ADVNNTIATIO DOMNI HLVDÓVVICI.

I. SCIATIS, quia fratres nostri & nos nostros Missos ad communem nepotem
nostrum in Aquitaniam mittimus, & ei tales Comitatus designatos mandamus, in
quibus ipse cum suis interim sufficienter esse possit, & fideles dilecti fratris nostri
Karoli de illo Regno pacem habere possint, vsque dum idem nepos noster ad com-
mune Placitum nostrum veniat, ad quod cum tali securitate à nobis accepta eum
venire mandamus, vt sanus venire, & sanus stare, & sanus reuerti, quantum il-
lum Deus saluare voluerit, possit. Et si tunc nostrum consilium audire voluerit,
volumus cum Dei adiutorio & vestro consilio considerare, quomodo melius se-
cundum communem profectum & vtilitatem in ante esse possit, & si nostrum con-
siliū audire non voluerit, tunc sicut melius cum Dei adiutorio & vestro consi-
lio inuenire potuerimus, exinde agere volumus.

II. SCIATIS etiā, quia similiter Missos nostros ad Brittones mittimus, &
illos ad communem profectum, & pacem hortamur. Qui si audierint, aut non au-
dierint, cum Dei adiutorio & vestro consilio exinde etiā facere volumus.

III. Sciatis, quia communiter Missos nostros ad Nordmannos pro pace acci-
pienda mittimus.

IV. SCIATIS etiā, quia dilectus frater noster Hlotharius Missos suos ad
vos homines transmittit, qui vsque modo in contrarietatem dilecti fratris nostri
Karoli fuerunt, & illis mandat, vt per nullum ingenium in ante, sicut de Dei &
sua gratia gaudere volunt, in illius & fidelium eius contrarietatem aliquid faciant.

V. ET sciatis, quia volumus vt res Ecclesiarum, in cuiuscumque Regno caput
fuerit, tam de Episcopatibus, quā de Abbatibus, sine vlla contradictione rectores
ipsarum Ecclesiarum, sicut tempore domni ac genitoris nostri fecerunt, illas pos-
sident.

VI. Similiter & de Episcopatibus & Monasteriis, vbicumque in nostro com-
muni Regno aliter est modò quā debeat, volumus vnā cum Dei adiutorio illud
emendare, vt Ecclesia Dei suum honorem debitum habere possit, & populus
suam legem & iustitiam habeat.

ADVNNTIATIO KAROLI.

I. SCIATIS, quia dilecti fratres nostri & nos communiter nostrum Placitum
ad Missam sancti Ioannis apud Parisium condictum habemus, vbi de istis quæ illi
modo dixerunt, & ceteris, quæ ad Dei voluntatem, & nostrum ac vestrum com-
munem profectum inuenire potuerimus consideremus, & vnā cum Dei adiuto-
rio ad effectum perducamus. & volumus vt ab hinc in ante, vbicumque vnusquis-
que fuerit, cum pace consistat, & ad illud placitum cum pace vnusquisque ve-
niat. quia in istis miseriis & rapinis vsque modo multum Deum offendimus. vnde
nobis Dei misericordiam deprecari satis necessarium esse cognoscimus.

II. VOLVMVS etiā, vt vnusquisque liber homo in nostro Regno seniore
qualem voluerit in nobis & in nostris fidelibus accipiat.

III. MANDAMVS etiā, vt nullus homo seniore suum sine iusta ratione di-
mittat, nec aliquis eum recipiat, nisi sicut tempore antecessorum nostrorum
consuetudo fuit.

IV. ET volumus vt sciatis, quia nos fidelibus nostris rectum consentire volumus,
& contra rationem eis facere non volumus. & similiter vos ac ceteros fideles no-

CAROLVS stros admonemus, vt vos vestris hominibus rectum consentiatis, & contra ratio-
 CALVVS. nem illis non faciatis.

v. Et volumus vt cuiuscumque nostrum homo, in cuiuscumque Regno sit, cum seniore suo in hostem, vel aliis suis utilitatibus pergat, nisi talis Regni inuasio quam *Lantoueri* dicunt, quod absit, acciderit, vt omnis populus illius Regni ad eam repellendam communiter pergat.

CONVENTVS APVD MARSNAM II.

HÆC que sequuntur Capitula acta sunt anno DCCCLI. Incarnationis Dominice, quando tres fratres Reges, Hlotharius scilicet, Hludouicus, & Karolus, secus municipium Treiectum, penes locum qui dicitur Marsna, iterum conuenerunt, & consultu Episcoporum, & ceterorum fidelium, eadem Capitula subscripserunt manibus propriis, & inter se ac inter fideles suos perpetuo se conseruatuos promiserunt. que Capitula singulorum in populo Adnuntiationes sequuntur.

CAP. I.

851. **V**T omnium præteritorum malorum & contrarietatum, & supplantationum **B**
 ac malarum machinationum, atque molitionum seu nocumentorum inuicem actorum abolitio ita inter nos & apud nos fiat, & à nostris cordibus penitus auellatur cum omni malitia & rancore, vt nec in memoriam, ad retributionem duntaxat mali vel contrarietatis, atque exprobrationis seu improperij, de cetero exinde quiddam veniat.

II.

VT tanta Domino cooperante inter nos veræ caritatis benignitas abhinc in ante maneat de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, sine dolo & simulatione, vt nemo suo pari suum Regnum, aut suos fideles, vel quod ad salutem, siue prosperitatem, ac honorem regium pertinet, discupiat, aut forsconliet, aut per occultos susurriones libenter composita mendacia seu detractiones acceptet.

III.

VT vnusquisque fideliter suum parem, vbicumque necessitas illi fuerit, & ipse potuerit, aut per se, aut per filium, aut per fideles suos, & consilio & auxilio adiuuet, vt Regnum fidele prosperitatem atq; honorem regium debite valeat obtinere. & veraciter vnusquisque erga alterum certatim demonstrat, quia in fratris sui aduersitate, si euenerit, fraterno modo contristatur, & in prosperitate illius lætatur. **C**
 & talem fidem, sicut inter nos modo ab hinc in ante conseruatuos confirmatum habemus, sic vnusquisque infantibus fratris sui, si obierit, qui superfuerit conseruabit.

IV.

ET quia per vagos & tyrānica consuetudine inreuerentes homines pax & quies Regni perturbari solet, volumus vt ad quemcumque nostrum talis venerit, vt de his quæ egit rationem & iustitiam subterfugere possit, nemo ex nobis illum ad aliud recipiat vel retineat, nisi vt ad rectam rationem & debitam emendationem perducatur. & si rationem rectam subterfugerit, omnes in commune, in cuius Regnum venerit, illum perfequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de Regno deleatur.

V.

SIMILITER & de eo agendum est, qui pro aliquo capitali & publico crimine à quolibet Episcopo corripitur vel excommunicatur, aut ante excommunicationem crimen faciens Regnum & Regis regimen mutat, ne debitam pœnitentiam suscipiat, aut susceptam legitime peragat. Interdum etiam incestam propinquam suam, aut sanctimoniam, vel raptam, siue adulteram, quam illicci non licebat habere, fugiens secum ducit. Hic talis, cum Episcopus, ad cuius curam pertinebit, nobis notum fecerit, diligenter perquiratur; ne morandi vel laten-

A di locum in Regno alicuius nostrum inueniat, & Dei ac nostros fideles suo mor- CAROLVS
CALVS.
bo inficiat: sed à nobis vel per ministros reipublicæ constringatur, & vt simul cum diabólica præda, quam secum duxit, ad Episcopum suum redeat, & de quocumque crimine publico debitam pœnitentiam suscipiat, aut susceptam vt legitime peragat, compellatur.

V I.

V t nostri fideles, vnusquisque in suo ordine & statu, veraciter sint de nobis secuti, quia nullum ab hinc in antè contra legem & iustitiam, vel auctoritatem ac iustam rationem; aut damnabimus; aut dehonorem, aut opprimemus, vel indebitis machinationibus affligemus: & illorum scilicet veraciter nobis fidelium communi consilio, secundum Dei voluntatem, & commune saluamentum, ad restitutionem sanctæ Dei Ecclesiæ, & statum Regni, & ad honorem regum atque pacem populi commissi nobis pertinenti ad sensum præbebimus. in hoc vt illi non solum non sint nobis contradicentes & resistentes ad ista exsequenda: verum etiam sic sint nobis fideles & obedientes, ac veri adiutores atque cooperatores vero consilio & sincero auxilio ad ista peragenda quæ præmisimus, sicut per rectum vnusquisque in suo ordine & statu suo Principi & suo Seniori esse debet.

V I I.

B **V** t sic simul coniuncti & nos fratres ad inuicem, & nos cum fidelibus nostris, & fideles nostri nobiscum, & omnes simul cum Deo nos reconiungamus, & vt nobis sit propitius illi pro deuoto munere offeramus, vt vnusquisque omnium nostrum absque sua propria excusatione vel iustificatione recognoscamus, in quibus aut singillatim, aut communiter contra illius mandata & decreta suorum sanctorum fecimus, aut consensimus, in ordine Ecclesiastico & statu Regni, & per singula in medium illa producamus, & nemo nostrum suo aut amico, aut propinquo, vel confœderato, immò nec sibi ipsi seculariter parcat, vt spiritualiter & salubriter parcere possit. **Q**uoniam, sicut præmisimus in præcedenti Capitulo, vero consilio & sincero auxilio illa in commune certatim emendare totis viribus procuremus, quamcitiùs rationabiliter poterimus.

V I I I.

E t si aliquis de subditis in quocumque ordine & statu de hac conuenientia exierit, aut se retraxerit, vel huic communi decreto contradixerit, seniores cum veraciter fidelibus suis hæc secundum Dei voluntatem & legem ac iustam rationem, velit aut nolit ille, qui diuino consilio & decreto & huic conuenientia resistens & contradicens fuerit, exsequantur. Et si aliquis de senioribus de hac conuenientia exierit, aut se retraxerit, vel huic communi decreto, quod absit, contradixerit, cum plures seniorum nostrorum fideles & Regnorum primores in vnum conuenerint, eorum qui hæc obseruauerint, seniorum consilio, & Episcoporum iudicio ac communi consensu, qualiter de eo qui debite admonitus incorrigibilis perseuerauerit, agendum sit, fauente Domino decerneretur. Et vt obnixiùs supra scripta Capitula à nobis auxiliante Domino inuiolabiliter obseruentur, & nos illa obseruaturos certiùs credatur, manibus propriis eadem subter firmauimus.

ADVENTIATIO HLOTHARII.

V oluimus vt vos sapiatis, quid noster aduentus hic fuerit. Venimus hic, vt simul adiuuante Deo cum fidelibus nostris de Dei voluntate, & statu sanctæ Ecclesiæ ac Regni, & communi nostro ac vestro profectu considerarem, sicut & fecimus. &, gratias Deo, sumus indè sic adunati, & nos ad inuicem, & cum fidelibus nostris, sicut nos recognoscimus quia & infra Regnum & extra Regnum per Marcas nostras nobis est necessarium.

ADVENTIATIO HLYDOVICI.

S ic vt meus frater vobis dicit, magna necessitas est nobis, & isti populo Christiano, qui nobis est à Deo commissus, vt nos ad inuicem sic concordem & vniti simus, quomodo Dei voluntas est, & veræ fraternitati conuenit. Quod vsque modo, postquam Deus istud Regnum in manus nostras post patrem nostrum misit, per omnia, sicut necessitas fuerat, non fuimus: & ideo tanta Deo contraria, & nobis ac vobis impedimentosa acciderunt. Et quia modo, Domino adiu-

uante, sic sumus vnanimis, sicut per rectum esse debemus: sciatis quia vnusquisque nostrum paratus est vt suum fratrem, vbicumque necessitas fuerit, & infra patriam, & foris patriam, aut per seipsum, aut per infantem, vel fideles suos, & consilio & auxilio sic adiuuet, sicut frater fratri per rectum facere debet.

ADVNNTIATIO KAROLI.

SCIATIS, quia & nos & fideles nostri veraciter recognoscimus, quia partim necessitate, partim indebita voluntate, sicut meus frater Hludouicus vobis dixit, multa acciderunt in isto Regno, quæ nobis necesse non fuerat. Et sciatis, quia nunc gratias Deo adunati sumus, & nos ad inuicem, & cum fidelibus nostris, vt vnâ cum Dei adiutorio, quanto melius & citius rationabiliter possumus, procureremus qualiter quæ neglecta sunt, emendata fiant, vt & Deus sit nobis propitius, & Ecclesiasticus ordo debitum honorem habeat, & Regni nobis commissi prosperitas proueniat, & iste populus Christianus pacem habeat, & vobis lex & iusticia conseruetur, & vos nobis, sicut antecessores vestri nostris antecessoribus fecerunt, debitum honorem & auxilium exhibeatis. & qualiter hoc consideratum & veraciter confirmatum manibus propriis habeamus, hîc vobis relegendum.

Et relecta sunt in conspectu totius populi suprascripta Capitula.

SYNODI SVESSEONENSIS.

Ista Capitula constituta sunt à domno Karolo in Synodo apud Suesseonis ciuitatem, in Monasterio S. Medardi, anno Incarnationis Domini DCCCLIII. in mense Aprili.

853.

REGNANTE in sempiternum Domino Deo vniuersorum, anno Incarnationis eiusdem Domini Dei nostri Iesu Christi DCCCLIII. anno verò regni gloriosi Karoli filij Hludouici religiosissimi Augusti tertio decimo, Indictione prima, Episcopis iuxta instituta canonum Synodum celebrare volentibus annuit idem Rex Karolus, eosque apud urbem Suesseonum in Monasterio S. Medardi, & S. Sebastiani, x. Kalend. Maias conuenire præcepit. Vbi posthabitis secularibus curis, ipse quoque Rex adesse dignatus est, vt non solum deuotione Ecclesie se filium esse ostenderet, verum etiam sicubi opus esset protectorem regia potestate monstraret.

ACTIO I.

CVM itaque Præsules diuersarum Ecclesiarum, pio Rege multa humiliter & prudenter proponente, tractassent potius quædam quàm definissent, vi. Kalend. Maias Synodo præsentibus Hincmaro Remorum, Guenilone Senonum, Amalrico Turonum Metropolitanis Episcopis, idem Remorum Metropolitanus Episcopus venerabilis Hincmarus ostendit non paucos à decessore suo Ebone, postquam canonicè depositus fuisset, nec verò canonicè restitutus, inrationabiliter ordinatos. Iam Rex absque vlla ambitione Synodum solus ingressus simpliciter cum Episcopis residebat. Serie igitur depositionis memorati Ebonis plenissimè prolata, multis Metropolitanis, pluribusque aliis Episcopis, qui auctores fuerunt, recitatis: restitutionis autem illius non canonicæ, immò nec verisimilis, paucis admodum & aliarum regionum præsulibus nominatim expressis: claruit præfatum Ebonem Episcopale officium illicitè repetisse, quosque gradibus Ecclesiasticis æstimatus fuerit promouisse, damnationi potius obnoxios effecisse. Hincmarum autem successorem eius, canonicis sanctionibus cautè ac subtiliter obseruatis, ad Sedem accessisse, & præter decreta maiorum in hac parte nihil omninò moliri, sicut in gestis Synodalibus exinde ab Episcopis eiusdem Concilij more canonico confirmatis plenius edocetur.

II.

POSTMODVM venerabilis Venilonis Senonicæ urbis Metropolitanæ Episcopi suffraganeus Neuernensis Ecclesie, nomine Herimannus, pro suis excessibus,

A quos corporali molestia sæpè dicebatur admittere, à sanctis Præsulibus modeste & acriter increpitus est, quòd prius frequenter correptus ordini sacratissimo perseuerantia leuitatum adhuc iniuriam faceret, & in præsentia Principis, infirmitatem Pastoris nequaquam fastidientis, iniunctum est Metropolitano eius, vt adiunctis secum aliquot Episcopis ad oppidum Niuernense accederet, & omnia ibi negotia Ecclesiastica sapienter componeret. Ipsum verò Coepiscopum suum Herimannum apud urbem Senonum secum haberet, donec æstiuum tempus, quod valdè contrarium infirmitati illius referebatur, pertransiret: & sic Domino annuente abstinentia competenti assuetum, Episcopali grauitate instructum, Apostolicis moribus informatum, Clerus & populus eum ad Sedem propriam vtiliter fauente Dei gratia reuocaret.

I I I.

B DE Burchardo etiam, qui Carnutum Ecclesiam tenebat, statutum est, vt aut se idoneum ad sumendum Episcopalem gradum admonitu Guenilonis Metropolitanani Episcopi ostenderet, aut certè pronam in se clementiam Principis cognoscens cederet, in vtroque Dei iudicium experturus. Igitur sequenti die causa illius ad medium deducta, venerabiles Episcopi, Remorum Metropolitanus Hincmarus, Lugdunensium Pardulus, Aurelianorum Agius, seorsim eum admonere præcepti sunt, vt si absque discrimine valeret, officium se posse aggredi fateretur; aut si non posset, propter Dei timorem, impossibilitatem ingenuè confiteretur. Parte Cleri, quæ præsens erat, ac laicorum bonum ei testimonium perhibente, memoratis Præsulibus suadentibus, ad Concilium intromissus, tanto quidem gradu se dignum esse profiteri arrogantia asseruit esse, non veritatis. Si quis verò crimen aliquod sibi vellet obicere, ad id purgandum se paratum esse firmavit. Nullo qui id conareret existente, decreuit sancta Synodus, ne diu Carnutum Sedes vacaret: sed directis illuc secundum voluntatem Metropolitanani Episcopi venerabilis Guenilonis, qui electionem præfati Burchardi recognoscerent, & ipsi referrent, optantibus canonicè ordinaretur Episcopus.

I V.

PRÆTEREA Cénomannicæ vrbis Aldricus Episcopus paralyti dissolutus epistolam direxit, causam suæ absentia insinuans, petensque vt maximè sibi adhuc viuenti, & quodcumque defuncto, sacris precibus opitularentur. quod exuberantes caritate se facturos promiserunt, & Metropolitano illius, Turonicæ vrbis venerabili Episcopo Amalrico, vt ad eandem urbem accederet iniunxerunt, & quæcumque essent eidem Ecclesiæ proficua vt strenuè exequeretur, vnanimiter præceperunt.

V.

C ANTE hoc tempus venerandi Concilij, obtinente Pippino, Pippini Regis filij Hludouici piissimi Augusti filio, Aquitaniam, etiam consentiente auunculo eius glorioso Rege Karolo, cui eadem Prouincia in partem obtigerat, Ecclesiastica disciplina & militari soluta, eadem regio à suis indigenis valde vastata est, & multi illic impunè illicita perpetrarunt. Tandem aliquando respiciente Deo populum suum, idem Pippinus à suis contemptus & desertus, atque in potestatem auunculi sui Karoli redactus, consilio reuerentissimorum Pontificum & Procerum attonsus, & in habitu monachico ad Monasterium sancti Medardi custodiendus & docendus deductus est. Ibi duo quidam Monachi habitu, sui propositi vix credibiliter transgressores, ardentes in modica cupiditate, eundem Pippinum abducere conati sunt, & pacem Christiani populi dissipare. quos præsentibus diuersorum Cœnobiorum religiosi Abbatibus, & causam subtiliter iuxta Regulam beati Benedicti examinantibus, concors congregatio sancti Medardi à sua vnanimitate præcidit, attestata se ab horum crimine longè abstinere, quod vtitas culpas iam inde ab initio huius religionis Monachorum omnium, præter duntaxat Eutythis & aliorum hereticorum, facile superaret. Eiectos iussu venerabilis Rothadi Sueffionum Episcopi ad Synodi audientiam Archidiaconus deduxit, & partim confessi, partim conuicti conspirationis malum perpetrasse; canonum seueritate depositi sunt, (Presbyteri quippe erant) & separatim in Monasteria sui Ordinis longè distantia relegati, vt deinceps nemo talis quid committere aude-
ret, nisi qui similia perpeti non timeret.

POST hæc gloriosissimus dominus rex Karolus coram sacra Synodo quendam Diaconum Remensis Ecclesiæ, nomine Ragamfridum, impetiit, quòd Præcepta falsa regio nomine compilasset, sicut ad eum quorundam suggestionibus & verisimilibus iudiciis esset perlatum. Vnde quia putatum est quibusdam significationibus, vt purgationem sui isdem Diaconus subterfugere voluisset, aliis aliter dicentibus, visum est omnibus in eodem sacro Conuentu degentibus, vt ab omni Concilio illi interdiceretur, ne à parochia Remensi quoquo modo præsumpset abscedere, donec se ab illis quæ ei impingebantur idoneum redderet, vel competenter satisfacere procuraret. quod & omnibus singillatim Episcopis illi auctoritate Episcopali præcipientibus ex diuino mandato est interdictum.

CONSILIVM HINC MARI ARCHIEPISCOPI REMENSIS,
DE POENITENTIA PIPPINI IUNIORIS, OLIM
Regis Aquitanix.

SANCTVS Papa Gregorius in Decretis ad Felicem Siciliensem Episcopum: *Progeniem suam unumquemque, vsque ad septimam obseruare decernimus generationem, &c. Item in Decreto Synodali ante B. Petri corpus: Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit uxorem, anathema sit, &c.*

S. SIRICIVS Papa in Decretis suis de apostatis Monachis: *Has, inquit, impudicas, detestabilisque personas à Monasteriorum cætu Ecclesiarumque conuentibus eliminandas esse mandamus, &c.*

IN hoc Capitulo stat modo PIPPINVS, & in alio Capitulo quod de apostatis idem Siricius decreuit. Quia verò nunc dicit se pœnitere de præteritis malis, quia habitum & professionem suam deseruit, & sacramentum quo se constrinxit grauer violauit; & quia cum paganis se iunxit: & profiteretur se ad suam professionem & habitum velle redire. quoniam illius causa Synodali diffinitione atque iudicio decreta fuit, si tempus & locus permitteret, Synodali iudicio immutari debuerat. Nunt autem quia hinc iudicium, & hinc nos circumstat misericordia, pro iudicio Synodali nobis sequenda sunt quæ à Sede Apostolica, & per Synodalia iudicia sunt diffinita. dicente B. Leone, quia *in dispensandis Dei donis non debemus esse difficiles, nec accusantium se gemitus lacrymasque negligere, cum ipsam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam, dicente Apostolo: Ne fortè det illis Deus pœnitentiam, vt resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius voluntatem. Et item idem in Decretis suis dicit: Propositum Monachi proprio arbitrio aut voluntate susceptum deserui non potest absque peccato. Quod enim quis vouit Deo debet ei reddere. Vnde qui relicta singularitatis professione ad militiam vel ad nuptias deuolutus est, publica pœnitentia satisfactione purgandus est. quia etsi innocens militia, & honestum potest esse coniugium, electionem meliorum deseruisse transgressio est. Et sequendum est de eo Leonis Capitulum, quo dicit: Si conuiuio solo gentiliū & escis immolatiuitatis vsi sunt, possunt ieiuniis & manus impositione purgari, vt deinceps ab idolothytis abstinentes sacramentorum Christi possint esse participes. Si autem idola adorauerunt, aut homicidiis vel fornicationibus contaminati sunt, ad communionem eos nisi per pœnitentiam publicam non oportet admitti. Et Nicæni canones de his qui præter necessitatem preuaricati sunt qualiter pœniteant dicunt. Quia verò, vt audiui, paralyti solet Pippinus percuti, sequenda est de illo sententia magni Leonis, quæ dicit: *His qui in tempore necessitatis, & in periculum urgentis instantia presidium pœnitentia, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicens est; nec reconciliatio deneganda: quia misericordie Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora diffinire, apud quem nullus patitur venire moras vera confessio, dicente Dei spiritu per Prophetam: Cum ingemueris, tunc saluus eris: & alibi: Dic tu iniquitates tuas prior vt iustificeris. & iterum, quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Et Innocentius dixit: De pœnitentibus, qui siue ex grauioribus, siue ex leuioribus pœnitentiam ceperunt, si nulla interueniat aegritudo, quinta feria ante Pascha et remittendum Romana Ecclesia consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere æstimando delictorum sacerdotis est iudi-**

Epist. 89. ad Theodorū.

1. Tim. 2.

C. 16.

C. 30.

C. 11.

Ep. 89.

C. 7.

A care, vt adtendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas corrigent eis: ac tum iubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem. Sanè si quis in aegritudinem incidit, atque vsque ad desperationem deuenerit, ei est ante tempus Paschæ relaxandum, ne de saeculo absque communione discedat. Plura sunt alia, quæ hinc possumus colligere, nisi ista crederemus posse sufficere. Vnde quantum mihi videtur, non præiudicans Synodali sententiæ de Pippino decretæ, sed confusus de Dei misericordia, qui per Apostolum suum dicit, vt superexaltet misericordia iudicium, & de charitate confratrum nostrorum, & de auctoritate factorum canonum, & Pontificum Romanorum, exhortandus est P I P P I N V S, vt puram confessionem de omnibus peccatis suis, quæ ab ineunte ætate perpetravit, secretè faciat: quia fortè talia fecit, quæ turpe est etiam in publicum dicere. & de hoc quod suum habitum dimisit, & se periuravit, & quia cum paganis se iunxit, (de qua sua coniunctione multa mala sunt perpetrata) coram Ecclesia inter publicè pœnitentes se lacrymabiliter accuset, & pœnitentiam & reconciliationem humiliter perat: & de omnibus quæ vel secretè confessus fuerit, vel publicè se accusauerit, per manus impositionem Episcopalis auctoritatis publicè reconcilietur, & reconciliatus tonsurâ clericalem accipiat, & habitum monasticum recipiat, & profiteatur se de cetero seruare quæ expetit & expedit, & sic communionem sacri altaris recipiat. Reconciliatus autem benignè tractetur, vt tali loco sub libera custodia misericorditer custodiatur, & custodes Monachos ac bonos Canonicos, qui eum exhortentur, & quorum doctrina & exemplo benè de cetero viuere, & præterita peccata plangere discat. & quorum prouidentia, & loci conuenientia ita custodiatur, vt ad pristinum vomitum redire nequeat, etiam si Diabolo suadente voluerit: & rediuium scandalum per eum in sancta Ecclesia & in ista Christianitate oriri non possit. Accipe, frater & fili, istam rotulam. sed & illam de cognatione non coniungenda, & porta illas domno Regi, & relege coram illo. & de ista fac secundum illius consilium & commendationem. & de illa cognatione non coniungenda, per eius consilium & auxilium sequere sacras auctoritates tibi directas. Prouidentia de Pippino non est negligenda, & vt certi ac fideles custodes illi adhibeantur satis est procurandum: nec obliuiscendum quod de eo in Monasterio S. Medardi accidit, & quod de Karlomanno in Corbeia euenit. Nam quod factum est, adhuc fieri potest.

SYNODI APVD VERMERIAM.

Haec qua sequuntur diffinitiones in Synodo apud Vermeriam Palatium habita acta sunt anno supra scripto, in mense Augusto, Indictione præfata.

C OMNIBVS sanctæ dilectionis fratribus, ad quorum hæc poterunt peruenire notitiam, V Venilo Senonum, Hincmarus Remorum, Paulus Rotomagensium, Amalricus Turonum Archiepiscopi: Teutboldus Lingonum, Pardulus Lugdunensium, Hucbertus Meldensium, Ansegaudus Abrincatum, Hrothadus Sueffonum, Immo Nouiomagensium, Hilméradius Ambianensium, Yrminfridus Beluacensium, Erpoinus Siluanectensium, Baltfridus Baiocacensium, Guntbertus Ebrocensium, Eirardus Lixouiensium, Erlouinus Constantiæ, Hildebrannus Sagorum, Godelsadus Cabillonensium, Ionas Æduorum, Braidungus Matriconensium, Agius Aurelianensium, Episcopi apud Vermeriam Palatium iussu gloriosi Principis Karoli anno ab Incarnatione Domini DCCCLIII. Indictione prima, vi. Kal. Septembr. in nomine eiusdem Domini nostri Iesu Christi synodaliter congregati, salutem. **N** O T V M fraternitati vestræ fieri volumus, quia nuper instanti anno per præsentem primam Indictionem, apud urbem Sueffonum x. Kalend. Maias ad Synodum conuenientes, cui sacro Comuentui domus gloriosus Rex suam esse dignatus exhibere præsentiam: inter cetera Ecclesiastica negotia, de venerabili fratre nostro Herimanno Niuernensis urbis Episcopo questionalis est ratio nobis oblata. Videlicet quia infirmitate præoccupatus seu præpeditus corporea, sæpè ineptire, & quædam quæ ad naufragium rerum & facultatum Ecclesiasticarum per-

CAROLVS
CALVVS.

tinere, atque ad saluationem ac debitam seu rationabilem dispensationem impedire poterant, nisi celeri remedio subuentum foret, agere indiscretè soleret. Cuius suggestionis certa experimentorum documenta euidentius perquirentes, aliquanta inuenimus, quæ nobis fidem fecerunt aliis quæ audieramus sensum accommodare. Vnde secundum quod in decretalibus Epistolis beati Gregorij exemplo reperimus, statuimus illi œconomum persuadere, qui ei suffragium & Ecclesiæ sibi commissæ custodiam debitam & canonicam exhiberet, donec annuente Domino isdem frater venerabilis à sua infirmitate optabiliter conualesceret. Sed quoniam intimatum est nobis, in sua Ecclesia neminem posse reperiri, qui interim eundem venerabilem, partim indebita forte pietate, partim reuerentia seniorali, secundum modum à nobis constitutum custodire aut velleret aut posset, consultu illum hortati sumus, vt cum domno VVenilone, prænominato scilicet reuerentissimo confratre nostro, & Archiepiscopo suo maneret, illéque ei conueniens studium impertiri curaret, & Ecclesiæ Niuernensi ea quibus indigeret visitatorio officio impenderet, & ordinaret, quousque æstiuum tempus, quod huiusmodi infirmitati, qua impediri dicebatur, valdè contrarium est, pertransiret, & sæpefatus dilectissimus ac venerabilis frater noster, vt prædiximus, à sua infirmitate melioraretur, & suæ potestati, suæque ipsius custodiæ, suæve Ecclesiæ dispositioni, vt est debitum, restitueretur. Quæ quoniam, gratias Deo, ad votum iuxta diuinam ordinationem, vt fuerant disposita, sunt quoque perducta, & canonica iubet auctoritas, vt ab vno quilibet reiectus Episcopo, non dicamus à tantis pro tempore & ad tempus remotus secundum quendam modum Episcopis, non recipiatur sine testimonij aut litterarum euidentissimo documento: per hos nostræ humanitatis apices plerumque dictum venerabilem fratrem nostrum suæ ditioni & potestati, atque Episcopali custodiæ, suæque Ecclesiæ gubernationi debitè restituimus, & nos eum non morum vitii, aut peccatis publicis, quæ censura damnat Ecclesiastica, à sua illam Ecclesia aliquantulum remouisse, quod sine aperta conuictione, vel manifesta confessione fieri non licet, qua de re & non libet, sed corporeæ suæ infirmitati, & Ecclesiæ sibi commissæ necessitati, pietatiue consuluisse manifestissimè demonstramus, quod vt præsentibus scilicet & futuris temporibus enucleatius cognoscatur, his gestis manibus propriis subterfirmare decreuimus.

II.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Episcopi qui iussu gloriosi Principis domni nostri Karoli ad Synodum in Vermeriam Palatium conuenimus, id est VVenilo Archiepiscopus, Paulus Archiepiscopus, Amalricus Archiepiscopus, Hincmarus Archiepiscopus, Teutboldus Episcopus, Ansegaudus Episcopus, Pardulus Episcopus, Hrothadus Episcopus, Immo Episcopus, Yrminfridus Episcopus, Erpoinus Episcopus, Hilmeradus Episcopus, Agius Episcopus, Erlouinus Episcopus, Baltfridus Episcopus, Gunþbertus Episcopus, Eirardus Episcopus, Hildebrannus Episcopus, Ionas Episcopus, Godelsadus Episcopus, Braidingus Episcopus, CHVONRADO inlyto & nobilissimo viro præsentem & æternam optamus in omnium saluatore salutem. CVM inter cetera Ecclesiastica negotia de ordinabili dispositione Monasterij sancti Dionysij disponeremus, venerunt Monachi ipsius sacri Cœnobij in præsentia venerandæ Synodi, deferentes auctoritates, videlicet testamentum, quod sanctæ recordationis Abba Fulradus de Monasterio Lebraha, vbi sanctus Alexander Martyr quiescit humatus, & de Cella quæ ad sanctum Hippolytum nominatur, seu de rebus aliis, quas per idem testamentum isdem venerabilis Abbas sancto Dionysio contulerat, necnon & priuilegium, quod exinde sancta Sedes Apostolica per beatum Stephanum Papam eidem Monasterio super præfato testamento fecerat: dicentes quoddam venerabilis Abbas illorum domnus Hludouvicus ex præcepto gloriosi Regis domni nostri Karoli eos consulisset, ac consensum eorum quæsisset, quatenus præscriptum Monasterium vobis in præcariam acceptis rebus vestra traditione ad eandem causam Dei delegandis concessisset, quod consentire sine consultu sui Episcopi atque Archiepiscopi, immò sacre Synodi non auderent. Quam causam subtiliter inuestigantes, & ad liquidum cognoscentes, diffiniuimus iuxta sacram

A & diuinam auctoritatem, atque secundum testamentum præfati piæ recordationis Fulradi, necnon & secundum decretum Apostolicæ Sedis, nullo vnquam tempore iam dictum Monasterium sancti Alexandri, cum rebus sibi pertinentibus, à maiore Monasterio sancti Dionysij quocunque ingenio diuellendum, nec beneficiario neque precario iure distrahendum. Subiunxerunt etiam iidem Monachi, quòd vestra commendatione ac iussione, immò etiam actione, idem Monasterium cum rebus sibi subditis in vestram ditionem redactum & assumptum, quin etiam vsurpatum habuissetis. Quod quàm absurdum & contra legem atque iustitiam sit, si tamen ita se res habet, ipsi etiam peruidetis. Vnde vestram, pater-
na & caritatiua seu auctoritatiua cum interpositione diuini nominis & Episcopalis auctoritatis, nobilitatem hortamur & obtestamur, vt hoc nullatenus agere vltèriùs attenteris. sed & si molitum est, ab huiusmodi molitione vel actione vos vestrosque compescatis: quia & contra Deum & contra omnem auctoritatem, contraque vestram salutem esse dinoscitur. Sciatis etiam quia domnum & senio-
rem nostrum Regem gloriosissimum Karolum & humili suggestione & diuina auctoritate obsecrauimus, præfatòque venerabili Abbati & Monachis suis præcepimus, vt in hoc nulli ad sensum præbeant, quoniam nec vobis nec cuiquam fidelium expedit talia postulare. Valeto, vir nobilissime, & admodum nobis in Christo carissime.

CAROLVS
CALVVS.

B

APVD VALENTIANAS.

De his Capitulis quæ subsequuntur, adnuntiauerant populo domni Reges Hlotharius & Karolus, quando in ipso anno Incarnationis Domini conuenerunt ad Valentianas per mensem Nouembrium.

ADNUNTIATIO DOMNI HLOTHARII.

- I. **D**E Missis directis per Regnum, vt populus pacem & iustitiam habeat. De raptoribus, de prædatoribus, de latronibus, & aliis malefactoribus, & de omnibus iustitiis. 853.
- II. Vt vbi missatici simul venerint, Missi simul veniant: & si de vno Regno in aliud, aut de vno missatico in aliud fugerint, simul eos constringant.
- III. Vt vbicumque fugerint, illuc indiculus transmittatur, vt Comes illos distringat, aut cum alode, aut per quodcumque potest, vt illuc reueniat, & emendet vbi malum fecit.
- IV. Vt Missis commenderetur vt faciant iustitias, & si non fecerint, quòd ipsi pergere debeatis.
- V. Vt si necessitas alicui fuerit, omnes sint parati quomodo inuicem vos adiuuetis.

ADNUNTIATIO KAROLI GLORIOSI REGIS.

- I. De adnuntiatione Episcopali, & de honore Sacerdotum.
- II. De reedificatione Ecclesiarum, & de nonis ac decimis.
- III. De obseruatione Capitulorum domni Karoli, & domni Hludovvici, de Ecclesiis.
- IV. De obseruatione pacis, & cauenda rapacitate & oppressione rerum Ecclesiasticarum, ac pauperum.
- V. Quòd nos cum consilio fidelium nostrorum ordinare volumus, qualiter honestè & sine indigentia in Curte nostra, sicut antecessores nostri fecerunt, viuere possimus. & Comites ac ceteros fideles nostros admonemus, vt ipsi sic suum esse & viuere ordinent, qualiter propter illorum necessitatem vicini eorum ac pauperes non opprimantur.
- VI. De concordia & mutuo adiutorio Episcopi & Comitum ad iustitias faciendas, & diuinum ministerium exequendum.
- VII. De iustitiis per Episcopos & Missos ac Comites nostros in Regno nostro studendis.

CAROLVS
CALVVS.

VIII. De raptis, & coniunctione sanctimonialium atque propin quarum, seu A
sponſarum aliorum, vt quod in præterito actum est, ſecundum conſilium & iudi-
cium Epiſcoporum corrigatur, & de cetero omnimodis caueatur.

IX. Quòd ſi aliquid per neceſſitatem in Eccleſiis Dei, aut contra aliquem
fidelium noſtrorum fecimus, hoc quàm citiùs potuerimus libentiſſimè emenda-
bimus. & de cetero ſi aliquis apud nos parem ſuum nocere voluerit, hoc ſecun-
dum conſuetudinem antecellorum noſtrorum diffinire volumus.

X. De placito noſtro, & de communi adiutorio contra Nortmannos, & de
conlocutione noſtra fraterna.

APVD SILVACVM.

* Siluaco

*Sequuntur Capitula qua in ipſo anno, & ipſo menſe Nouembrio, domnus Karolus conſul-
tu fidelium ſuorum in Siluatico* edidit, & per Regnum ſuum à Miſſis ſuis adnun-
tiari & obſeruari præcepit, ſed & Miſſos ſuos ſicut ſubſequitur per Regnum ſuum ordinauit.*

853.

IN nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratia Dei Rex dilectis & fi-
delibus Miſſis per Regnum noſtrum conſtitutis ſalutem. Sicut vobis notum eſſe
credimus, cum dilectiſſimo fratre noſtro Hlothario apud Valentianas locuti fui-
mus, & communi conſilio cum fidelibus noſtris communibus conſiderauimus, vt
inter cetera ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtri Principatus ac Regni nobis à Deo com-
miſſi negotia neceſſaria, de his quæ ſubſequuntur vos ſpecialiter ammoneremus. **B**
Vt ſicut hîc deſcripta habentur, vna cum Dei adiutorio, prout melius potuerit-
tis, ſtrenuè exſequi procuretis, & hoc præſentaliter neceſſarium opus, ſine ali-
qua dilatione vel excuſatione, ſicut in miſſaticis coniuncti & deputati eſtis, ſimul
conueniatis, & hoc ad perficiendum quantociùs inchoetis, & quantum vel qua-
liter inde factum habueritis, vnusquiſque veſtrùm ſicut in miſſaticis conſtituti
eſtis, de vnoquoque miſſatico nobis ad conloquium, quod in proximo cum fra-
tribus habebimus, renuntiare procuret. Et ſi contigerit, vt aliquis veſtrùm no-
ſtro ſeruitio, vel infirmitate, aut quacumque occasione detentus fuerit, pro hoc
alij non dimittant, vt commendata exſequi non ſtudeant, etiam ſi vnus vacau-
erit à prædictis occaſionibus, ipſe quantum Deus dederit iuſſa perficere ſtudeat.

Iſta denuntianda ſunt populo à Miſſis noſtris.

CAP. I.

NOſTRI Seniores, ſicut auditiſtis, parabolauerunt ſimul, & conſiderauerunt
cum communibus illorum fidelibus de Dei ſeruitio, & ſanctæ Eccleſiæ ac Regni
ſtatu, & qualiter vos qui in Regno conſiſtitis pacem & iuſtitiam habere poſſitis.
& ordinauerunt Miſſos per Regnum illorum, qui in hoc decertent, quantum
Deus adiutorium dederit.

II.

INTER omnes iuſtitias, quas ordinauerunt vt vnusquiſque habeat, primò
conſiderauerunt de honore Eccleſiarum Dei, & orphanorum ac viduarum cau-
ſis, & de regalibus iuſtitiis. Tum maximè de raptoribus puellarum, & viduarum
cauſis, & ſanctimonialium, & de his qui Presbyteros flagellare præſumunt, &
qui Presbyteros de Eccleſiis ſine Epiſcoporum conſenſu eiicere, vel recipere,
aut cenſum de manſo, vel ex his quæ domnus & genitor noſter in ſuis Capitula-
ribus Eccleſiis in immunitate conceſſit, exigere non timent, & qui cenſum de
rebus Eccleſiaſticis ad Eccleſias perſoluere detrectant, vt firmiter inquirantur,
& acriter diſtringantur, & plena iuſtitia inde fiat, ſecundum quod in Capitula-
ribus aui & patris illorum ſtaturum habetur. & ipſi per certos fideiuſſores ad præ-
ſentiam illius, in cuius Regno tales inuenti fuerint, perducantur, vt inde ipſe
commendet quid de tali homine fiat, qui nec Deum timet, nec contra ſanctos
canones facere, nec legem & præceptum regium infringere pertimeſcit, ſalua
cenſura Eccleſiaſtica, & Epiſcopalis pœnitentiæ vindicta.

III.

SIMILITER de collectis, quas Theudiſca lingua *Heriſzuph* appellat, & de

A his qui immunitates infringunt, & qui incendia & voluntaria homicidia, & ad-
falituras in domos faciunt.

De latronibus autem commendauerunt, vt Missi omnibus denuntient in illa
fidelitate, quam Deo & Regi vnusquisque debet, & promissam habet, & in
illa Christianitate qua pacem proximo vnusquisque seruare debet, vt sine excep-
tione alterius personæ, nec pro amicitia, vel propinquitate, aut amore vel ti-
more, vllus latronem celet, sed illum Missis illorum manifestet, & ad accipien-
dum illum adiutorium quantum potuerit quisque præstet, & per sacramentum
hoc Missi illorum firmare faciant, sicut tempore antecessorum illorum consue-
tudo fuit. & si aliquis Missos illorum non obaudierit, si Regis homo fuerit, per
fideiussores ad illius præsentiam perducatur: si autem alterius homo fuerit, se-
nior, cuius homo fuerit, illum Regi præsentet.

COMMENDAVERVNT etiam, vt si alicui denuntiatum fuerit, vt ad acci-
piendum latronem adiutorium præstet, aut aliquis sonum inde audierit, vt ad
latronem accipiendum concurratur, & se inde retraxerit vt ad hoc adiutorium
non præstet, si liber homo fuerit, bannum dominicum componat, & si colonus
fuerit LX. ictus accipiat. & si latro ibi occisus fuerit, qui eum occiderit leudem
inde non soluât, & nullus illi inde saram portare præsumat. quod si quis facere
B præsumperit, per certos fideiussores ad Regis præsentiam perducatur.

VI.

QVICVMQVE autem abhinc in ante latronem receperit, maxime autem il-
lum qui forbannitus fuerit, vt qui illos quos Missi nostri forbannierunt recepit,
postquam forbanniti ab eisdem Missis nostris fuerunt, secundum quod consti-
tutum est in Capitularibus aui & patris nostri, in libro III. cap. XXIII. si Fran-
cus est, cum duodecim similibus Francis iuret quod ipse latronem eum fuisse
non scisset, licet pater eius sit, aut frater, vel propinquus. si hoc iurare non po-
tuerit, & ab alio conuictus fuerit quod latronem in hospicio suscepisset, quasi
latro & infidelis iudicetur: quia latro infidelis est noster, & Francorum, & qui il-
lum suscepit, similis est illi. Si autem audiuit quod latro fuisset, & tamen non scit
pro firmiter, aut iuret solus quod nunquam eum audisset, nec per veritatem, nec
per mendacium, latronem: aut sit paratus, si ille de latrocinio euictus fuerit, vt
similiter damnetur.

VII.

VT quando Missi nostri latronem forbannierint, hoc & Missis aliis, & Comi-
tibus scire faciant. & si de vno missatico in alium fugerit, si in viciniam venerit,
pro hoc Missus qui eum forbanniuit non dimittat, vt eum non persequatur &
Ccomprehendat. & si longius fuerit Missus, in cuius missaticum fugerit, si alodem
habuerit, illi rollat, & illum constringat, vt velit nolit reueniat, & ibi malum
emendet vbi illud perpetravit. & si in alicuius villam fugerit, & ipsa villa eum
contenderit, secundum quod in Capitularibus aui & patris nostri scriptum ha-
betur inde fiat. & si necesse fuerit, vt iustitia non proteletur, Aduocato denun-
cietur vt ipsum latronem reddat, & eos qui eum contenderint præsentet, vt de-
bitam disciplinam inde sustineant, & emendationem inde congruam faciant.
quod si facere neglexerit vsque ad secundam vicem, bannum dominicum inde
componat. & sic per fideiussores ad præsentiam eorum deducatur, vt & de illo,
& de contradictoribus, & de ipso latrone secundum quod causa coniacuerit sic
decernatur, vt ceteri metum habeant.

VIII.

HOC etiam commendauerunt seniores nostri, vt si huiusmodi malefactores,
sicut prædiximus, de vno Regno in aliud fugerint, similiter Missi illius, de cuius
Regno fugerit, ad alios Missos in illo Regno, vbi fugerit, hoc notum faciant, &
illi Missi eos constringant, vt ad illud Regnum, & ad illos Missos reueniant, vt
ibi distringi possint vbi malum fecerunt.

IX.

DE aduenis, qui oppressionem Nortmannorum in partes istorum Regnorum
confugerunt, statuerunt seniores nostri, vt à nullo reipublicæ ministro quam-

CAROLVS
CALVVS

cumque violentiam vel oppressionem aut exactationem patiantur, sed licet eis conductum suum querere & habere, donec aut ipsi redeant ad loca sua, aut seniores illorum eos recipiant. quod qui inuentus fuerit ex reipublicæ ministris, aut aliis quibuslibet, contra hoc pietatis præceptum facere, aut fecisse, bannum dominicum exinde componat.

VT omnibus denuntietur, qualiter cuncti sint preparati ad quamcunque necessitatem imminentem, vt secundum consuetudinem, prout necessitas euenerit, ad Dei seruitium & illorum, atque ad defendendam sanctam Dei Ecclesiam, & Regnum omnes sint preparati.

CAPITULA autem aui & patris nostri, quæ in præscriptis commemorauimus, qui ex Missis nostris non habuerint, & eis indiguerint, vt commissa per illa corrigere possint, sicut in eisdem Capitulis iubetur, de scrinio nostro, vel à Cancellario nostro accipiant, vt rationabiliter & legaliter cuncta corrigant & disponant.

VT vnusquisque Missus in suo missatico provisionem habeat, vt si aliquis de nostris fidelibus per missaticum suum transierit, aut ibi consistens vel commanens rapinas vel deprædationes, aut talia illicita fecerit, de quibus Deus offendi solet, & populus pro oppressionem gemit, quatenus hoc subtiliter & veraciter inuestiget, & nobis renuntiet, qualiter inde nos sic ordinemus, vt nec ipsum, nec alium hoc agere delectet.

VT Missi in illorum missaticis curam habeant, ne homines nostri, aut alij quilibet, vicinos suos maiores vel minores tempore æstatis, quando ad herbam suos caballos mittunt, vel tempore hiemis, quando marascalcos illorum ad fodrum dirigunt, vicinos maiores vel minores deprædentur, & si egerint, hoc etiam vt prædiximus, veraciter Missi nostri inuestigent, & nobis renuntient, vt in seniore hoc sic emendemus, quatenus homines suos in potestate habeat, & contenti sint debitis, & indebita iniuste non appetant.

Istud sacramentum iurabunt Franci homines.

Ego ill. ad salituram, illud malum quod scach vocant, vel tesceiam non faciam, nec vt alius faciat consentiam: & si sapuero, qui hoc faciat non celabo. & quem scio, qui nunc latro aut scachcator est, vobis Missis dominicis non celabo, vt non manifestem. si me Deus adiuuet, & istæ reliquæ.

Istud iurabunt Centenary.

Ego ill. ad salituram, illud malum quod scach vocant, vel tesceiam non faciam, nec vt alius faciat, consentiam: & si sapuero, qui hoc faciat, non celabo. & quem scio qui nunc latro aut scachcator est, vobis Missis dominicis non celabo, vt non manifestem. & de Francis hominibus in isto Comitatu, & in meo ministerio commanentibus nullum recelabo, quantum recordari potuero, vt per breuem vobis Missis dominicis non manifestem. si me Deus adiuuet, & istæ reliquæ.

Missi autem, & Pagi per missaticos qualiter fuerunt tunc ordinati.

I. HINC MARVS Episcopus, Ricuinus, Engiscalcus, Missi in Remtiano, Vonzifo, Stadiniso, Pertiso, Barriso, Camizifo, Catalaunio, Virtudiso, Baganoniso, Tardaniso.

II. PARDVLVS Episcopus, Altmarus, Teodacrus, Missi in Lauduniso, Portiano, Sueffonico, Vrciso, & Vadiso.

III. IMMO Episcopus, Adalardus Abba, VValtcaudus, Odelricus, Missi in Nouiomiso, Vermendiso, Adertiso, Curtricio, Flandra, Comitibus Engilramni, & in Comitibus VValtcaudi.

IV. FOLCOINVS Episcopus, Adalgarius, Engiscalcus, & Berengarius, Missi in Comitatu Berengarij, Engiscalchi, Gerardi, & in Comitibus Reginarij.

v. Hlv-

A V. HVLDOVICVS Abba, Yrminfridus Episcopus, Ingiluinus, Gotfel-
mus, Missi in Parisiaco, Melciano, Siluanectensi, Vircasino, Beluacensi, &
Vindoiliso.

VI. PAVLVVS Episcopus, Hilmeradus Episcopus, Herloinus, Hungarius,
Missi in Rotmense, Tellau, Vitnau, Pontiu, Ambianense.

VII. EIRARDVS Episcopus, Theodericus Abba, Herloinus, Hardoinus,
Missi in Aprincato, Constantino, Bagifino, Coriliso, Orlingua Saxonia, & Har-
duini, Oxmiso, & in Lifuino.

VIII. DODO Episcopus, Hrotbertus, & Osbertus, Missi in Cinomannico,
Andegauenfi, atque Turonico, Corboniso, & Sagiso.

IX. BURCARDVS Episcopus, & Hrodulfus, & Heinricus Abba, Missi in
Blesiso, Aurelianensi, Vindusniso, Carentino, Durcasino, Duniso, Ebricino,
Stampiso, Castriso, Pincisiso, Madreciso.

X. VVENILO Episcopus, Odo, & Donatus, Missi in pago Senonico, Tre-
casino, VVasteniso, Miliduniso, Moruiso, Prouiniso, & in tribus Arcifisis, & in
duobus Brionisis.

XI. TEVTBOLDVS Episcopus, Ionas Episcopus, Isembardus, & Abbo
Abba, Daddo, Missi in Comitatibus Milonis, & in Comitatibus Isembardi, Au-
gustuduno scilicet, Matifconensi, Diuionensi, Cabillono, Hatuariis, & in
B Tornedriso, & in Belniso, & in Dufmiso Comitatu Attelæ, & in Comitatu Ro-
moldi.

XII. HVGCO, Gozso, Niuilungus, Missi in Niuerniso, Alciodrifo, Aualiso.

APVD ATTINIACVM.

*HÆC memorialia Capitula, quæ sequuntur, dedit Missis suis dominus Karolus anno DCCCLIV.
in mense Iunio, quando apud Attiniacum cum fratre suo Hlothario fuit locutus, ut
illa unusquisque Missus in suo missatate per Regnum illius exsequi procuret.*

C A P. I.

DE Missis pro latronibus, scilicet ut addantur, & suppleantur Missi, qui illa 854.
peragant, quæ in Capitulis continentur, quæ supra in Siluaco illum edi-
disse præscripsimus.

II. DE maritima custodia, ut secundum consuetudinē vigilanter disponeretur.

III. DE viis per aquas, videlicet ut vbi nouiter clausæ erant aperirentur, sicut
antiquitus fuerunt apertæ.

IV. DE pontibus restaurandis, videlicet ut secundum Capitularia aui & pa-
C tris suis vbi antiquitus fuerunt reficiantur ab his qui honores illos tenent, de qui-
bus ante pontes facti vel restaurati fuerunt.

V. DE nauibus quæ vadunt sub pontibus, videlicet ut inde teloneum non
exigatur.

VI. DE aduenis quos affligunt ministri Reipublicæ, scilicet ut qui ab illis,
quos Nortmanni vel Brittones adfixerunt, & ideo mendicando in istud Re-
gnum venerunt, vel qui propter afflictionem Aquitanicam huc venerunt, cen-
sum vel operationes exegerunt, hoc cum sua lege illis emendet: & qui deinceps
hoc facere præsumperit, simul cum emendatione dominicum bannum cõponat.

VII. DE larronibus, qui nunc nihil, mali faciunt, & quod iamdiu fecerunt,
emendatum habent, & nullus modo super eos clamat, videlicet ut propter hoc
modò non puniantur.

VIII. DE hominibus qui in banno & in pœnitentia missi sunt, & peius sem-
per faciunt, scilicet ut à Missis capiantur & constringantur.

IX. DE monetis, & falsariis fabris, videlicet ut diligenter inquirentur &
emendantur.

X. DE rebus Ecclesiarum in alodem datis, videlicet ut à Missis inquiren-
tur, & describantur, & Regi renunciatur.

XI. DE Monasteriis circumeundis, id est, ut sicut ordinatum fuit, ita Missi
exsequi procurent.

CAROLVS
CALVVS.

XII. DE hominibus qui iterum à nouo raptos faciunt, vt à Missis compre- A
hendantur, & constringantur, & ad Regis præsentiam deducantur.

XIII. DE fidelitate Regi promittenda, id est, omnes per Regnum illius
Franci fidelitatem illi promittant, & qui dicunt se illam promississe, aut certis te-
stibus hoc adprobent, aut iurent se illam antè iurasse, aut illam ipsam fidelitatem
promittant.

Sacramentum autem fidelitatis tale est.

Ego ill. Karolo Hludovvici & Iudith filio ab ista die in antè fidelis ero se-
cundum meum saurum, sicut Francus homo per rectum esse debet suo Regi. si
me Deus adiuuet, & istæ reliquiæ.

ANNO Incarnationis Domini DCCCLIV. v. Nonas Iulias in mallo Remis, isti iuraue-
runt quòd iuratam habuissent fidelitatem.

ISTI IURAVERVNT ANTIQVITVS.

TEVDACRVS. Amalricus. Rotboldus. Amalbertus. Dodo. VVingboldus.
Berulfus. VVala. Herilo. Heibertus. Airardus. Gotlandus. Hilpricus. Gerle-
gius. Amalgifus. Heico. Amalricus maior de Buxido. B

ISTI IURAVERVNT FIDELITATEM.

GODERAMNVS. Dodilo. Sigebertus. Fidentius. Ermenulfus. Teutgrimi-
nus. VVicboldus. Ermengaudus. Rotmundus. Gislulfus. Haimiricus. Teutbal-
dus. Drogo. Teodericus. Ebroinus. Rodoinus. Gislinus. VVlfridus. Haimui-
nus. VVandrebertus. Berécarius. Angelinus. Ado. Meinardus. Ottradus Deca-
nus. Guntbertus Decanus. Hervvingus Decanus. Ozias. Ailus. Teudaldus.
Teodoldus Decanus. Bertricus. Rothaus. Ingobertus. Amblinus Decanus.
Gozfelmus Decanus. VVlfarius. Flodoinus. Anglebertus. Einmenulfus. Sic-
berrus Decanus. Hecto. Isaac. Gislardus. Alaricus. Gerardus. Madergaudus
Decanus.

APVD LEVDICAM.

*Hæ sunt Adnuntiationes, quas Hlotharius & Karolus apud Leudicam adnuntiauerunt
anno DCCCLIV.*

HLOTHARIVS SERENISS. IMPERATOR.

854. SCIRE volumus vestram omnium fidelitatem, quia frequenter præsentì anno C
sdilectissimum fratrem nostrum Hludovvicum inuitauimus, vt commune col-
loquium cum fidelibus nostris haberemus, atque cum illis de Domini voluntate,
quantum ipse inspirare vellet, ac de sanctæ Dei Ecclesiæ vtilitate, nostròque ac
nostrorum communi profectu, honore, & necessitate tractaremus, & ordinare-
mus. Sed quia prædictus frater noster hætenus, sicut optaueramus, quibusdam
impedientibus causis, venire distulit: nos illud omittere nolimus, quin vtiliter
nos coniungeremus.

II.

NUNC volumus vos certos reddere de nostra coniunctione, quia Christo pro-
pitiò secundum Deum ad salutem sanctæ Dei Ecclesiæ, nostramque ac vestram
communem vtilitatem & necessitatem, indissolubiliter corde & opere coniunge-
re nos volumus, vt vnum simus in Christo, & vos vnum sitis nobiscum.

III.

SAPIATIS quia legem, qualem antecessores nostri, hoc est pater & auus
noster, vestris antecessoribus concesserunt & seruauerunt, nos similiter vobis
perdonamus, & inuiolabiliter atque incorruptè & præsentibus, & futuris tem-
poribus per omnia volumus obseruare.

KAROLVS GLORIOSISSIMVS REX.

HANC siquidem coniunctionem facere idcirco vsque nunc distulimus, quia

A voluimus vt supradictus frater noster nobiscum conueniens in eadem coniun- CAROLVS
CALVVS.
ctiōne se nobis associaret. Sed quia ille aliquibus impedimentis præpeditus ve-
nire omisit, nos audita perturbatione, quam filius eius facere conatur, consocia-
re nos voluimus. Sciatis ergo, quoniam & in prosperis, & in aduersis simul eri-
mus: nec poterit nos, Deo adiuuante, vllum offendiculum ab ea caritate sepa-
rare, qua fraternis vinculis adstricti sumus. Sed vbicumque alterno solatio &
adiutorio indigerimus, quantum Dominus permiserit, in inuicem supportari
& sustentari cupimus, atque contra omnem terrenum inimicum auxilium in
alterutrum ferre volumus.

I I.

SI autem isdem frater noster, sicut optamus & ei mandamus, hoc agere distu-
lerit, nos ita coniuncti sumus, vt vnus alteri tale præbeat solatium & adiutorium,
quatenus vbicumque necesse fuerit, amodo & deinceps, sicut præmisimus, vnus-
quisque Regnum sibi diuinitus commissum quietè obtinere possit. & si aliquis
pari suo superstes extiterit, ipse qui remanserit, nepotes suos vna cum Regno
patris sub tuitione & defensione habeat: vt contra aduersantium machinationes
auxiliante Deo ita muniti existant, qualiter quieto ordine Regnum patris obti-
nere valeant.

I I I.

CERTISSIME igitur deuotionem vestram scite cupimus, quia veraciter nos
B recognoscimus in multis Deum offendisse, animosque vestros negligenter mole-
stasse. Quæ videlicet cuncta ita fauente Christo pro viribus emendare voti habem-
us, vt & Deum placare, & vestræ deuotioni satisfacere possimus. De quibus
omnibus certiores vos reddere curabimus, cum pluriore nostri fideles conuen-
rint, aut cum præfatus frater noster, vt ei mandauimus, venerit, si tamen venire
voluerit, quomodocumque vobis amabilius erit: ita vt veraciter cognoscatis, pro-
missionem nostram omnimodis attendere, & plenissimè nos obseruare velle.

I V.

ILLVD præterea in commune vestra & omnium comperiat sollertia, quia ideo
vobis in hoc sacro loco hæc sollicitè denuntiare voluimus, vt noueritis cuncta
quæ dicimus, Domino fauente, Sanctisque eius suffragantibus, in quorum præ-
sentia denuntiantur, inuiolabiliter obseruatos nos esse.

Hoc est sacramentum, quod sibi mutuo iurauerunt.

A B hodierna die, & deinceps, si Hludovvicus frater noster illud sacramen-
tum, quod contra nos iuratum habet, infregerit vel infringit, aut filij eius, ad ta-
lem partem Regni, quam tu contra eum acceptam habes, in quantum Dominus
posse dederit, & contra ipsum, & contra filios eius, ac omnes qui eam tibi aufer-
re voluerint absque iusta & rationabili occasione, si tu expetieris, adiutorium tibi
defensionis præstabo. Si autem ego te superuixero, filiis tuis talem partem Regni,
C quam tu contra me & meum fratrem acceptam habes, non auferam, sed con-
sentiam: & si ipsi, vel fideles illorum, expetierint defensionis adiutorium contra
ipsum fratrem nostrum & filios eius, ac omnes, vt eam tenere possint, adiutorium
in quantum potero præstabo, si tu aut filij tui idipsum adiutorium mihi præsta-
ueritis, & à nobis vos non dissociaueritis.

CORONATIO IVDITH CAROLI FILIÆ, CVM REGI Anglorum desponsata est.

Benedictio super Reginam, quam Edelulfus Rex accepit in uxorem.

NV B A S in Christo obnupta nube cælesti, & refrigerata gratia spiritali, ac
protecta ab omni illicita concupiscentia pangas fœdus cum oculis tuis, vt
non videas alienum virum ad concupiscendum eum, & non mœcheris in corpore
vel corde tuo, & auertas oculos tuos, ne videant vanitatem: quatenus in via Do-
mini viuificeris, vt possis dicere cum Propheta, *Ad te leuavi oculos meos qui habi-*
tas in celis. &, *Leuavi oculos meos in montes, unde veniat auxilium mihi.* Per con- Psalms. 123.
& 124.
ditorem, & redemptorem, ac Dominum nostrum **I E S V M** Christum, qui cum
Patre & Spiritu sancto viuuit & regnat in secula seculorum.

Tom. I I.

N a ij

CAROLVS
CALVVS.

BENEDIC, Domine, has dotes, & accipientes tua benedictione dotare digneris: vt coniugij fidem & thorum immaculatum seruantes, sanctorum Patriarcharum adscisci mereantur consortio. Per Dominum. A

ACCIPERE anulum, fidei & dilectionis signum, atque coniugalis coniunctionis vinculum, vt non separet homo quos coniungit Deus. Qui viuut & regnat in omnia secula seculorum.

RESPONDEO tē vni viro virginem castam, atque pudicam futuram coniugem, vt sanctæ mulieres fuere viris suis, Sarra, Rebecca, Rachel, Hester, Iudith, Anna, Noëmi, fauente auctore & sanctificatore nuptiarum, **IESV** Christo Domino nostro, qui viuut & regnat in secula seculorum.

DEVS, qui in mundi crescentis exordio multiplicandæ proli benedixisti, propitiare supplicationibus nostris, & huic famulo tuo, & huic famulæ tuæ, opem tuæ benedictionis infunde: vt in coniugali consortio secundum beneplacitum tuum, affectu compari, mente consimili, sanctitate mutua copulentur. Dita eos fructibus sanctis, & operibus benedictis. Fac illos talem sobolem generare, quæ ad tui paradisi pertineat hereditatem. Aperi, Domine, ianuas cæli, & visita eos in pace. Inriga terram eorum, vt germinet fructum spiritalem. sanctifica eos, qui datus es nobis ex virgine: & præsta eis tempora salutis, quæ ante tuum aduentum prædixit sanctus Propheta Ioannes, vt hinc fideliter credant, & beatè viuentes vitam & regnum consequantur æternum, gratia tua, Christe Saluator noster, qui cum Deo Patre, in vnitae Spiritus sancti, viuus & regnas Deus, per omnia. B

BENEDICTIO REGINÆ.

TE inuocamus, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, vt hanc famulam tuam, quam tuæ diuinæ dispensationis prouidentia in præsentem diem iuuenali flore lætantem crescere concessisti, tuæ pietatis dono ditatam, plenam veritatis de die in diem coram te & hominibus ad meliora semper proficere facias: vt in regimine suo gratiæ supernæ largitatem congaudens suscipiat, & misericordiæ tuæ muro aduersitate vndique munita, cum pace propitiationis viuere mereatur. Per Dominum.

SURSVM CORDA.

DOMINE sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, electorum fortitudo, & humilium celsitudo, qui in primordio per effusionem diluuij crimina mundi purgari voluisti, & per columbam ramum oliuæ portantem pacem terris reddidam demonstrasti. iterum Aaron famulum tuum per vntionem olei sacerdotem vnixisti: & postea per huius vnguenti infusionem, ad regendum populum Israëliticum, Sacerdotes, Reges, & Prophetas perfecisti, vultumque Ecclesiæ in oleo exhilarandum Prophetica famuli tui voce Dauid esse prædixisti. qui hoc etiam vnguento famulæ tuæ Iudith ad liberationem seruorum tuorum, & confusionem inimicorum, vultum exhilarasti, & ancillæ tuæ Hester faciem hac spiritali misericordiæ tuæ vntione adeo lucifluam reddidisti, vt efferatum cor Regis ad misericordiam, & saluationem in te credentium, ipsius precibus inclinaret. Te quæsumus, omnipotens Deus, vt per huius creaturæ pinguedinem, columbæ pace, simplicitate, ac pudicitia decoram efficias. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui venturus est iudicare. C

CORONATIO.

GLORIA & honore coronet te Dominus, & ponat super caput tuum coronam de spiritali lapide pretioso: vt quicquid in fulgore auri, & in vario nitore gemmarum significatur, hoc in tuis moribus, hoc in actibus semper refulgeat. Quod ipse præstare dignetur, cui est honor & gloria in secula seculorum.

BENEDICTIONES.

BENEDIC, Domine, hanc famulam tuam, qui Regna Regum à seculo moderatis. Amen.

OPERA manuum illius suscipe, & benedictione tua terra eius de pomis fructuum cæli, & rore atque abyssu subiacente repleatur. Amen.

A DE vertice antiquorum montium & collium æternorum, de frugibus terræ, & plenitudine eius tua benedictione lætetur. Amen.

BENEDICTIO illius, qui apparuit in rubo, veniat super caput eius. Da ei de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti, & vini: vt seruiant illi ac semini eius populi, & in honore tuo tribus illam & semen eius adorent. Amen.

REPLE eam benedictionibus vberum & vultus. benedictiones patrum antiquorum confortatæ sint super eam, & super semen eius, sicut promisisti seruo tuo Abraham, & semini eius in secula. Amen.

CONCEDE quæsumus, omnipotens & misericors Deus, vt hæc dona tua, quæ fideles tui acceperunt de manu tua, dantibus, accipientibus, & dispensantibus ad præsentis vitæ subsidium, ac redemptionem animarum, atque ad vitam capeffendam proficiant sempiternam. Per Dominum.

AD FRANCOS ET AQTITANOS, MISSA DE CARISIACO.

Hæc quæ sequuntur Capitula misit dominus Rex Karolus ad Francos & Aquitanos, qui ab eo discernerant, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLVI. Nonis Iuly, de Palatio Carisiaco, per fideles Missos suos Adalardum Abbatem, Rodulfum, Richuinum, Adalgarium, & Berengarium.

B

C A P. I.

MANDAT vobis noster Senior, quia suus auunculus Rhuodulfus illi de vestra fidelitate nuntiauit, & quod vos illum precastis, vt ad vos suos denominatos fideles in sua mercede transmitteret, & vos illi per illos vestram necessitatem & voluntatem mandare volebatis: & si aliquid factum habebatis, quod necessitas fuisset emendare, voluntariè per illorum consilium emendabatis, & quod vobis consilium donauerint ad nostri Senioris fidelitatem, & vestram saluationem, voluntariè faceretis.

856.

II.

ET mandat vobis noster Senior, quia placet ei quod illi suus auunculus de vestra fidelitate & bona voluntate nuntiauit: & secundum vestram deprecationem transmittit nos sicut precastis ad vos. & mandat vobis, quia si aliquis de vobis se reclamat quod iniuste alicui de vobis fecit, & ad rectam rationem & iustum iudicium venire non potuit, aut per insidias aliquas, aut ipse Senior noster, aut aliquis ad illum, aliquem de vobis comprehendere voluit, & propter hoc ad tempus aliquis de vobis ab illius præsentia & ab illius seruitio se subtraxit: quia omnis quicumque de vobis ad rectam rationem, ad illum & ante suos fideles venire voluerit, hoc ei concedit. & si iuste & rationabiliter inuentum fuerit, quod rectam rationem contra eum aliquis de vobis habuerit, cum consilio fidelium suorum hoc voluntariè emendabit. & si inuentum fuerit, quod illam causam, vnde aliquis de vobis conquirere voluerit, per rationem fecerit, volet vt sicut per rationem fecit, ita facta per rationem permaneat.

III.

MANDAT vobis, vt si aliquis de vobis rectam rationem ad illum & ante suos fideles precauerit, & inde in rectam rationem venerit, & iuste & rationabiliter inuentum fuerit quod rectam rationem aliquis de vobis non habeat, & ipsa recta ratio illum cõuicerit, quia si se concrediderit & humiliauerit, & emendare voluerit, & in ipsa emedatione permanere voluerit, quia sicut cum suis fidelibus rationabiliter inuenerit vt rationabilè misericordiã faciat, voluntariè paratus est facere.

IV.

MANDAT vobis, quia si aliquis est de vobis, qui non se confidit in sua conscientia, vt rectam rationem precare aut non valeat, aut non audeat, & se recognoscit & pœnitet, & misericordiam illius & indulgentiam petierit: quia illum, tantum vt in antè sicut debet se caueat, voluntariè vnicuique, qui sic se recognoscit, misericordiam & indulgentiam donat.

V.

MANDAT vobis, vt ne aliquis de illo in antè dubitet, quia ipsam rectam ratio-

nem qui illam quærit, semper illi vult conseruare, & illam misericordiam quam modo illi concedit, similiter illam semper vult conseruare, si ille aliam iterum talem causam non commiserit, pro qua per rectam rationem iustum iudicium debeat sustinere.

VI.

MANDAT vobis, quia si aliquis de vobis talis est, qui dicat, quia pro paupertate & necessitate, quia multos dies in illius seruitio misit, & omnia quæ habuit dispendit, ad talem coniunctionem, vt aliquid impetraret quod per seruitium impetrare non potuit, se coniunxit: quia si hoc nostro Seniori ante suos fideles demonstrare potuerit, & hoc si verum inuentum fuerit, quod Senioris nostri culpa fuerit quod per necessitatem aliquis de vobis rationabiliter de seruitio illius se tali modo subtraxerit, quia Senior noster hoc voluntariè recognoscit, & cum consilio de suis fidelibus hoc quàm citius & rationabilius potuerit, emendabit.

VII.

MANDAT vobis, quia si aliquis de vobis dixerit, quod hoc quod fecit non pro sua infidelitate, neque pro sua desinonorantia fecit, & timeret aliquis de vobis, quod noster Senior alicui de vobis reputare in antè debeat hoc factum, aut pro sua infidelitate, aut pro sua desinonorantia, & propter hoc iam vltra ad illum non debeat consilium acaptare: quia qualiscumque de vobis tali modo in isto facto commiscularus est, si in antè illic fidelis & obediens, & adiutor ad suum Regnum, & debitum honorem continendum fuerit, sicut per rectum homo suo Regi & suo Seniori esse debet: quia nulli de ista causa volet reputare, sed totum B ex corde dimittere, quod in illius persona in ista causa commisit, & suum seruitium, quod illi & antè fecit, & adhuc Deo iuuante faciet, debitè & rationabiliter vult illi merere. Si autem aliquis illi aut alicui iniuste abstulit, lex hoc, sicut consuetudo & rectum est, pacificabit.

VIII.

ET sciatis, quia Senior noster, sicut subinde voluit, Deo gratias, nunc ad bonum effectum perduxit, & rogauit fideles suos, vt sine vlla mala suspitione de illius iracundia aut animi commotione communiter quærant, & inueniant, atque describant hoc quod ille secundum suum ministerium facere debet, & quæ facere illum non condeceant. & vbicumque inuentum fuerit, quod fecit, quod facere non debuit, paratus est vt cum Dei adiutorio & fidelium suorum consilio hoc quàm citius cum ratione & possibilitate emendare potuerit emendet, & in antè corrigat, & correctæ custodiat: & quod facere debuit, quod ad salutè & honestatè illius pertinet, & aliquid minus fecit, hoc cum Dei adiutorio, & fidelium suorum consilio & auxilio facere, quàm citius cum ratione & possibilitate potuerit, faciat.

IX.

ET similiter vult, vt nos quæramus, & inueniamus, & describamus quid & qualiter nobis fidelibus suis in vnoquoque ordine contra illum conueniat facere, & quid non conueniat facere: vt illa quæ conueniunt faciamus, & illa quæ non conueniunt, caueamus. & vbicumque in retro aliqua à nobis suis fidelibus in quocumque ordine facta sunt quæ non condeceant, cum Dei & illius auxilio, & nostro communi consilio, quàm citius cum ratione & possibilitate emendare potuerimus, emendemus, & in antè corrigamus, & correctæ custodiamus.

X.

ET sciatis, quia sic est adunatus cum omnibus suis fidelibus in omni ordine & statu, & nos omnes sui fideles, vt si ille iuxta humanam fragilitatem aliquid contra tale pactum fecerit, illum honestè & cum reuerentia, sicut Seniore de- cer, admonemus, vt ille hoc corrigat & emendet, & vnicuique in suo ordine debitam legem conseruet. Et si aliquis de nobis in quocumque ordine contra istum pactum in contra illum fecerit, si talis est, vt ille inde eum ammonere voleat vt emendet, faciat: & si talis est causa, vt inde illum familiariter non debeat ammonere, & ante suos pares illum in rectam rationem mittat, & ille qui debitum pactum, & rectam legem, & debitam Seniori reuerentiam non vult exhibere & obseruare, iustum iustitiz iudicium sustineat: & si sustinere non voluerit, & contumax & rebellis extiterit, & conuerti non potuerit, à nostra omnium societate & Regno ab omnibus expellatur. Et si Senior noster legem vnicuique debi-

A tam, & à se, & à suis antecessoribus perdonatam, per rectam rationem, vel misericordiam competentem vnicuique in suo ordine conseruare non voluerit, & ammonitus à suis fidelibus suam intentionem non voluerit: sciatis, quia sic est ille nobiscum, & nos cum illo adunati, & sic sumus omnes per illius voluntatem & consensum confirmati Episcopi atque Abbates cum laicis, & laici cum viris Ecclesiasticis, vt nullus suum parem dimittat, vt contra suam legem, & rectam rationem, & iustum iudicium, etiamsi voluerit, quod absit, Rex noster alicui facere non possit.

X I.

E t sciatis, quia ad hoc querendum & inueniendum & statuendum atque confirmandum, cum nostro & ceterorum fidelium suorum consensu, habet noster Senior constitutum locum Vermeriam Palatium, & tempus ac diem xiv. Kalend. Augusti. & habet ex nomine descriptos fideles suos, per quorum tractatum ista causa Deo adiuuante ad perfectionem perueniat. & habet vii. Kalendas Augusti ad ipsum Palatium Vermeriam generaliter omnes fideles suos conuocatos, vt omnibus suam voluntatem & perdonationem, & nostram, qui fideles illius sumus, deuotionem accognitet. vt ista conuenientia, quam teste Deo confirmabimus, in antè diebus vitæ suæ, & diebus vitæ nostræ conseruetur, & ipse suis successoribus contra successores nostros, & nos nostris successoribus suis successoribus conseruandam in Dei nomine relinquamus.

X I I.

B E t sciatis, quia vult Senior noster, & nos ac ceteri fideles illius, vt si vos, quæ illius fideles & consiliarij esse debetis, volueritis, sicut vobis diximus, ad illius presentiam & fidelitatem atque seruitium venire, & nobiscum in ista societate esse: quia & ipse, & nos quæ voluntariè volumus, vt cum nobis hoc & quarratis, & inueniatis, & statuatis, & confirmetis, & nos cum vobis similiter. & vobis aliis omnibus, sicut & nobis, debiram legem & rectam rationem dehinc in antè, sicut rectum est, vult conseruare, sicut sui antecessores, qui hoc melius & rationabilius fecerunt, nostris & vestris antecessoribus in omni ordine conseruauerunt.

X I I I.

E t mandat vobis noster Senior, quia si aliquis de vobis talis est, cui suus Senioratus non placet, & illi simulat vt ad alium Seniore[m] melius quàm ad illum acaptare possit, veniat ad illum, & ipse tranquillo & pacifico animo donat illi comitatum. tantum vt ipsi & in suo Regno, vel suis fidelibus aliquod damnum, aut aliquam marritionem non faciat. & quod Deus illi cupierit, & ad adiuta Seniore[m] acaptare potuerit, pacificè habeat.

X I V.

C E t si aliquis fuerit de vobis, qui voleat dicere, quia non credit Senioris nostri fidem, & suspectus sit de sua perditione, & propter hoc non audeat ambulare ad illum: nos vobis damus Dei & nostri Senioris Karoli fidem, & de suis Episcopis & fidelibus Clericis fidem. quia quantum Deus vos saluauerit, & vos vos ipsos saluaueritis, sani ambuletis, & sani cum illo sitis, & sanus sit vobiscum ille sicut debet, non cum venerit retornetis. tantum vt pacificè, & sine seditione ambuletis, & suos fideles non sollicitetis.

X V.

E t si adhuc dubitatis, & aliam firmitatem queritis, tantum vt contra rationem non queratis. Si ad illum, sicut diximus, ambulare vultis, etiam & ad hoc parati sumus vt faciamus. quia certi sumus, quia omnia cum securitate facere possumus.

Ad eosdem Missa de Basiu.

Ista Capitula misit Rex de Basiu per Hadabrunnam & Beetonem.

APVD S. QVINTINVM.

Adnuntiatio Karoli, & nepotis sui Hlotharij, apud Sanctum Quintinum, Kal. Mart. anno DCCCLVII. Incarnationis Dominicæ.

ADNUNTIATIO KAROLI.

1. **V**OLVMVS vos scire, quod fuit insimul noster Conuentus. Postquam Deus nostrum Seniore[m] vocauit de hoc seculo, semper inueni rale con-

N n iij

CAROLVS
CALVVS:

filium in meo dilecto fratre Hludouuico, sicut mihi necesse fuit, & ego in illo quæsiui, & illum ostendere decuit. & illius adhortatione, & interuentione deuenit, Deo gratias, talis vnanimitas inter me, & bonæ memoriæ fratrem meum Hlotharium, sicut inter fratres esse debebat. Et propter tales causas, quæ sicut inter nos coniacuerant, inuenimus cum omnibus fidelibus nostris, quia necesse erat vt inter nos firmitas facta fuisset secundum Dei voluntatem, de nostro communi profectu & adiutorio, & de filiorum ac Regni, & fidelium nostrorum saluamento, sicut tunc ad cognitauius nostris communibus fidelibus qui adfuerunt. Et ille in sua vita contra nos conseruauit, & Deo gratias, nos contra illum conseruauimus, & contra illius filios nepotes nostros, adiuuante Deo, quantum scimus, & possumus, & illi ad nos quæsierint, conseruare volumus.

II. POST obitum verò illius, ex parte pro mea sicut audistis infirmitate, ex parte pro paganorum superuentione, & pro aliis occupationibus, quæ in Regno nostro acciderunt, vsque modo non fuit opportunus locus, vt ego & iste meus carissimus nepos insimul parabolare potuissemus, & inuicem nobis præsentibus nostras voluntates demonstrarem, quas in corde vnusquisque contra alterum retinebamus.

III. EVENIT autem locus congruus, quia iste meus carissimus nepos cum dilectissimo fratre meo Hludouuico parabolauit, & tale receptum & consilium inuenit, sicut & isti necesse fuit, & illum demonstrare decuit. quod mihi satis complacuit. Et nunc quando mecum parabolauit, dixit mihi, quòd in illa firmitate, quam ego cum patre suo bonæ memoriæ fratre meo feci, & illum suscepi, in ipsa susceptione vellet perseuerare, & illam firmitatem quam suus pater meus frater contra me fecerat, vellet, adiuuante Domino, per omnia obseruare.

IV. ET inuenimus cum communibus fidelibus nostris, vt pro talibus necessitatibus, sicut scitis & videtis in isto Regno euenire, nos inuicem confirmarem, sicut & fecimus, vt ad honorem sanctæ Dei Ecclesiæ, & communem profectum, & fidelium nostrorum saluamentum, & Regnum nostrum contra quoscumque nobis necesse fuerit continendum, inuicem nos saluemus & adiuuemus, sicut auunculus nepotem, & nepos auunculum per rectum saluare & adiuuare debet.

V. ET nostri fideles, qui præsentibus fuerunt, & hoc consilium nobis dederunt, dixerunt nobis quòd parati sunt nos, auxiliante Domino, in omnibus adiuuare, vt istam firmitatem possimus adiuicem obseruare. Et propterea volumus à vobis vestram consensum & voluntatem audire, si & hoc vobis benè videtur, & nobis inde auxilium vultis præstare, vt hoc possimus cum Dei adiutorio & vestro obseruare.

ADVNNTIATIO LOTHARII.

SICVT meus auunculus vobis dicit, quantum Deus mihi scire & posse donauit, & in illa firmitate cum Seniore meo facta, in qua me suscepit, & quam Senior meus contra illum fecit, volo perseuerare, & illam quam contra eum feci cum Dei adiutorio, volo firmiter obseruare.

ITEM ADVNNTIATIO KAROLI REGIS.

VOLUMVS vos scire, quia propter istas rapinas & deprædationes, quæ in Regno nostro increuerunt, ex parte quia pagani nobis superuenerunt, ex parte pro talibus occasionibus, quæ in Regno nostro acciderunt, Synodum Episcoporum, & aliquantos de nostris fidelibus pro opportunitate temporis conuocauimus, & considerauius cum ipsis, vt per omne Regnum nostrum Episcopi, & Missi nostri ac Comites in singulis Parrochiis ac Comitibus placita teneant, & illa placita omnis homo qui placitum custodire debet, & in illis Comitibus commanet, sine exceptione & excusatione custodiat. & Episcopi omnibus demonstrent, quàm graue hoc peccatum sit, & qualem pœnitentiam quærit, & qualem damnationem, nisi pœnitentia succurrerit, adquirat. Et Missi nostri capitula legis, & antecessorum nostrorum, de hoc omnibus ostendant, & tantam miseriam interdican. & sciant omnes quia quis cumque abinde talia facere præsumperit, & canonicam & regalem vindictam suscipiet, sicut tunc omnibus, & Episcopi, & Missi nostri plenius aduunciabunt.

ITEM ADVNTIATIO LOTHARII.

I. SCIATIS etiam quia considerauimus, vt quicumque malefactor de vno Regno nostro in alterum venerit, Episcopus, vel Missus, siue Comes, de quorum ministerio effugerit, vt iustitiam non reddat, aut dignam vindictam non sustineat, illis Missis, in quorum missatico in alio Regno fugerit, notum faciant: & ipsi illum taliter constringant, vt aut ad compositionem, aut ad vindictam illuc reueniat, vbi malum perpetravit.

II. ET sciatis quia sicut Deus per suam misericordiam, & per meos auunculos bonitatem, & per mei Senioris, ac meos fideles adiutorium, meo Seniori in Regno successi, ita & in omni bonitate, & in obseruatione de illis Capitulis, quos meus Senior cum suis fratribus meis auunculis ad Marsnam de Dei voluntate & sanctæ Ecclesiæ honore, & Regni stabilitate, & sanctæ Ecclesiæ ac Regni fidelium saluamento considerauit & confirmauit, cum Dei adiutorio, & meis auunculis, consilio & auxilio, & vestro adiutorio permanere volo.

TERTIA ADVNTIATIO KAROLI.

B DEVS omnipotens nobis donet, vt vestram fidelitatem & vestrum adiutorium, quæ semper contra nos cum omni barnatu demonstrastis, vobis sic merere possimus, sicut antecessores nostri vestris antecessoribus in benè meruerunt, & nos vobis cum omni bonitate volumus commerere.

SACRAMENTA APVD CARISIACVM.

ACTA sunt hæc sequentia apud Carisiacum Palatium anno Incarnationis Dominicæ DCCCLVIII. Regni autem domni Karoli, XVIII. Indictione VI. XII. Kal. Aprilis in Dei nomine feliciter.

SACRAMENTVM FIDELIVM.

Q VANTVM sciero & potuero, Domino adiuuante, absque vlla dolositate aut seductione, & consilio & auxilio, secundum meum ministerium, & secundum meam personam, fidelis vobis adiutor ero, vt illam potestatem, quam in regio nomine, & Regno vobis Deus concessit, ad ipsius voluntatem, & ad vestram ac fidelium vestrorum saluationem, cum debito & honore & vigore tenere & gubernare possitis. & pro villo homine non me inde retraham, quantum Deus mihi intellectum & possibilitatem donauerit.

SACRAMENTVM REGIS.

ET ego quantum sciero & rationabiliter potuero, Domino adiuuante, vnumquemque vestrum secundum suum ordinem & personam honorabo & saluabo, & honoratum ac saluatum absque villo dolo, ac damnatione, vel deceptione conseruabo, & vnicuique competentem legem & iustitiam conseruabo. Et qui illam necesse habuerit, & rationabiliter petierit, rationabilem misericordiam exhibebo, sicut fidelis Rex suos fideles per rectum honorare & saluare, & vnicuique competentem legem & iustitiam in vnoquoque ordine conseruare, & indigentibus, & rationabiliter petentibus rationabilem misericordiam debet impendere. Et pro nullo homine ab hoc, quantum dimittit humana fragilitas, per studium aut maliuolentiam, vel alicuius indebitum hortamentum deuiabo. quantum mihi Deus intellectum, & possibilitatem donauerit. Et si per fragilitatem contra hoc mihi subreptum fuerit, cum hoc recognouero, voluntariè illud emendare curabo.

HINC MARVS Archiepiscopus, Immo Episcopus, Yrminfridus Episcopus, Hincmarus Episcopus, Hilduinus Abba.

HUNGARIVS, Engilramnus, Isembardus, Odo, Osbertus, Ratbodus, Hunfridus, Odalricus, Rhodulfus, Engischalcus, Herluinus, Hitto.

HÆC qua sequuntur Capitula, miserunt Episcopi Prouinciarnm Remensis, & Rotomagensis à Carisiaco Palatio, quò conuenerant, per V Venilonem Rotomagensem Archiepiscopum, & Erchanraam Catalaunensem Episcopum, Hludouico Regi in Attiniaco Palatio consistenti, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLVIII. in mense Nouembrio.

SYNODI METENSIS, DE INDVLGENTIA
LVDOVICI REGIS.

HÆC Capitula tractata & confirmata sunt ab Episcopis in Synodo habita apud Mettis ciuitatem, de indulgentia Hludouici Regis pro seditione & excessibus in Regno fratris sui Karoli perpetratis.

859. **D**ILECTIS in Christo fratribus & consacerdotibus nostris, Legatis videlicet diuinæ pacis ac nostræ vnauinitatis, Hincmaro, Gunthario, V Veniloni Archiepiscopis, & venerabilibus Coëpiscopis nostris, Herluino, Hildegario, Aduentio, Abboni, Hincmaro, Erchanrao, Episcopi quorum nomina subter habentur adscripta. qui fauente Domino, & annuentibus gloriosis Principibus nostris Karolo & Hlothario, in Mediomatricum ciuitatem anno Incarnationis Dominicæ DCCCLIX. Indictione VII. v. Kal. Iunias Synodali decreto conuenimus.

C A P. I.

NO T A, & pro dolor! nimis est nota discordia atque calamitatis perniciēs, quæ factione quorundam seditiosorum hominum nuper inter fratres Reges nostros Hludouicum & Karolum accidit. Vnde tanta ac talia in Ecclesia nobis ad regendum diuina dignatione commissa, & in hoc Regno perperè sunt admissa, vt ipso etiam auditu horribilia cognoscantur. & si hæc discordiæ pestilentia diutiùs, operante humani generis antiquo hoste, durauerit, quàm exitiabilis & mortifera existat meliùs ipsi scitis. Qua de re memores quid veritas missis Prædicatoribus iusserit, vt diuinus Paulus dicit, legatione pro Christo fungentes vos, fratres carissimi, legatos Deo amatæ pacis, quoniam exinde iam gloriosos Principes nostros Karolum & Hlotharium Episcopali auctoritate monuimus, ad domnum Hludouicum Regem gloriosum mediante Domino ordinamus, sicut Saluator dicit, *In quamcumque*, inquit, *domum intraueritis, primum dicite, Pax huic domui. & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autem, ad vos reuertetur.* quia aut erit quisque prædestinatus ad vitam, & cæleste verbum sequetur quod audiet: aut si nullus audire voluerit, ipse Prædicator sine fructu non fuerit, quoniam ei à Domino pro labore sui operis merces recompensabitur.

I I.

PO S T prædicatam verò & postulatam pacem, Legatio vestræ fraternitatis huiusmodi erit conditionis, vt isdem Rex nobis, & vtinam Deo, semper amabilis admissorum indulgentiam consequatur.

I I I.

VI D E L I C E T si de omnibus, quæ per eum malitiosorum hominum persuasione atque seductione in parrochiis nostris, fratrumque nostrorum perpetrata sunt, veraciter recognouerit, sicut scriptum est, *Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde,* & *Sacrificium Deo est spiritus contribulatus,* quoniam cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Et sicut hi qui fidè Deum quærent, inuenire nunquam merentur, ita prope est Dominus omnibus inuocantibus se in veritate.

I V.

ET S I post veram recognitionem puriter confessus fuerit, quia iterum dicit *Scriptura; Qui abscondit scelera sua non dirigitur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. & Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.*

A **P**ost puram autem confessionem, si promiserit quæ malè gesta sunt per dignos pœnitentiæ fructus, præuocante, adiuuante, & subsequente diuinâ gratiâ, se pro viribus emendaturum. quia scriptum est, *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* & tantò maiora quærat bonorum operum quisque lucra per pœnitentiam, quanto grauiora sibi intulit damna per culpam. Quoniam & illi beati, quorum tecta bonis operibus sunt peccata. & vt scriptum est, quia peccauit, & populum peccare fecit, tanta sint bona, quæ tanta operiant mala.

V I.

DEINDE si sponderit ad pacem & concordiam præsentialiter in corde & ore: & quantocius rationabiliter, & possibiliter, atque conuenienter ex communi sensu fieri poterit, etiam præsentia corporis ad pacem & concordiam cum fratre suo Karolo se rediturum, & in pace ac caritate Deo placita cum præfatis Principibus nostris Karolo atque Hlothario, si ipsi eandem pacem & concordiam erga eum seruauerint, permansurum, & in se peccantibus debita dimiserit, sicut sua à Deo debita sibi cupit dimitti. Quia itidem Scriptura dicit, *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum.* Et cum mala cuncta bonis sequentibus diluantur, tantum est discordiæ malum, quæ nisi extincta funditus fuerit, bonum nullatenus sequi Euangelio teste permittat. & caritas est, quæ operit multitudinem peccatorum, sine qua etiam si quis corpus suum tradat ad ignem, nihil ei nisi damnationis iudicium proderit. Et Dominus dicit, *Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester celestis dimittet vobis peccata vestra.*

V I I.

Post hæc si promiserit, quòd iam vlteriùs tale vel simile schisma in hac sancta Dei Ecclesia, atque in ista Christianitate non reiteret. Vnde scriptum est, *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius?* Baptizatur quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato. sed post baptisma mortuum tangit, qui culpas post lacrymas repetit. Et iterum scriptum est, *Canis reuersus ad vomitum suum, & sus lota in volutabro luti.* quia qui peccatum post pœnitentiam repetit, quasi in lutosa aqua semetipsum voluit. quia dum fletibus suis vitæ munditiam subtrahit, ipsas etiam lacrymas ante Dei oculos sordidas facit.

V I I I.

Tunc demum promittat se ab illorum perditorum hominum tuitione atque fauore, per quos tam grauer Deum offendit, disiungere. & qui quasi ad eius fidem, sed potiùs infideliter ad eum venerint, ad rectam rationem in proximo Placito ante fratrem suum Karolum, & nepotem suum Hlotharium, sicut Deo teste iam apud Marfnam propria manu firmauerat, venire si potuerit, faciat. Et quemcumque illorum recta ratio dignificauerit, digno honore suo fruatur. & qui per rectam rationem erga seniore suum iustificari non potuerit, & rationabilem misericordiam pro eo expetierit, eandem rationabilem misericordiam illi obtineat. De illo verò, quem recta ratio & iustum iudicium condemnauerit, vt Rex Christianus cum Rege Regum Christo concordet, & alienæ perditioni se non commisculet. quia, vt Paulus dicit, *Non solum qui faciunt, sed etiam qui mala facientibus consentiunt, digni sunt morte.* Vnde sanctus Innocentius dicit, quia non multum interest inter committentis animum, & consentientis fauorem. Adde amplius, plerumque dediscit errare, cui nemo consentit. Et iterum S. Paulus cum talibus hominibus nec cibum sumere permittit. Et S. Dauid dum totum se ad fœdera pacis internæ constringeret, testatur quòd cum malis concordiam non teneret, dicens: *Nonne qui oderunt te, Deus, oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi.* Inimicos etiam Dei perfecto odio odisse est, ad quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare: mores prauorum premere, vitæ prodesse. Hinc Finees peccantium ciuium gratiâ coeuntes cum Madianitis perculit, & iram Dei iratus placauit. Et Iosaphat, qui tot de antea vita præconiis attollitur, de Achab Regis amicitiiis penè periturus increpatur. cui à Domino per Prophetam dicitur, *Impio prebes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitiam iungeris. Et idcirco iram quidem Domini merebaris; sed bona opera inuenta sunt in te.* Hinc sacri Canones sancto promulgati Spiritu dicunt, vt hi, qui post excommunicationem ad interdictum cum excommunicatis

CAROLVS
CALVVS.3. Reg. 20.
42.

communicauerint, condemnati anathema habeantur. Et sanctus Cyprianus Regis ministerium esse dicit impios de terra perdere, homicidas, periuros, adulteros, veneficos, sacrilegos non sinere viuere. Et in libro Regum scriptum est, dicente Domino per Prophetam, *Quia dimisisti virum morte dignum, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius.* Et quàm noxia sit indebita erga iniquos misericordia, monstratur in opere Saul ac Samuelis. quoniam cui Saul pepercit offendens Dominum, Samuel Propheta in frustra concidit. Nam sicut quisque in se peccantibus debet propter Deum dimittere; ita in Deum peccantes, & Ecclesiam conculcantes, & Regni peruasores, & in Christianitatis depopulatores, & in pacis perturbatores, & in patriæ proditores debet minister Domini Rex debitam vindictam propter Deum exercere. Quapropter sciat Rex nobis amabilis, quia sicut infirmus sanari non potest qui à medico coquitur, quandiu ferrum ignitum in illius tenetur corpore; ita & nemo sanari potest à peccato, quandiu in peccato manserit, vel quandiu in peccato manenti scienter & libenter communicauerit.

I X.

TANDEM si se promiserit adiutorem & cooperatorem Dei pro viribus de cetero & rationabiliter futurum, qualiter Ecclesia Dei, quæ in suo Regno, ac Regnis nostrorum Principum vna est, sicut & vnum sacerdotium, secundum qualitatem periculosi temporis in vnoquoque ordine restituatur; & sacerdotes Dei debita priuilegia, & Ecclesiasticum vigorem obtineant, & populus iustitiam & pacem habeat. congregatis vobis & nostro, immò diuino spiritu, qui est remissio omnium peccatorum, per Ecclesiasticam Apostolicæ auctoritatis potestatem illi peccata in nostris parrochiis per illum & ab illo commissa Ecclesiastica pietate & canonico more dimittite, eique indulgentiam postulanti donate, arque illum sacræ communioni, qua ipse se priuauerat excommunicatis communicans, restituite.

X.

ET licet multorum annorum, secundum præfixos à sacris Canonibus gradus, pœnitentiâ hæc perpetrata facinora indigerent, tamen confisi de Dei misericordia, apud quem non sic acceptatur mensura temporis vt doloris, nec abstinentia ciborum sicut mortificatio vitiorum, non præiudicantes Partum sententias, quæ de huiusmodi decreuerunt, sed potius eorum sequentes humaniorem diffinitionem, hæc scribimus. Ait sancta Synodus Africana: Pœnitentibus secundum differentiam peccatorum Episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora discernantur. Et S. Leo Apostolicæ Sedis Pontifex: His, inquit, qui in tempore necessitatis, & in periculi vrgentis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicens est, nec reconciliatio deneganda, quia misericordie Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera confessio, dicente Dei spiritu per Prophetam: *Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris.* & alibi, *Dic iniquitates tuas prior, vt iustificeris.* & item, *Quia apud Dominum misericordia est, & copiosa apud eum redemptio.* In dispensandis itaque donis non debemus esse difficiles, nec se accusantium gemitus lacrymasque neglegere, cum ipsam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam. dicente Apostolo, *Ne forte det illis Deus pœnitentiam, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.* Et S. Gregorius in Euangelij homilia dicit, Veniat foras mortuus, id est culpam confiteatur peccator. venientem verò foras soluant discipuli, vt pastores Ecclesiæ ei pœnam debeant amouere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit.

X I.

HIS perpensis, fratres carissimi, si, vt diximus, iam dictum Regem à nobis amabilem ita contemperatum diuinæ voluntati & sacræ auctoritati inueneritis, secundum ministerium vobis à Deo traditum cum vestra vnanimitate absoluite. Sin aliàs, vos villo modo cum eo, quem absolueri non poteritis, ligare nolite: quoniam nec coram Deo, nec in Synodo nos inde auctores habebitis, si agere aliter,

A aliter, quod absit, præsumpseritis. vósque in Synodo & coram Deo pro facto ir-
rito dabitur rationes. CAROLVS
CALVVS.

X I I.

Et si ipse, quod Deus longè faciat, ea quæ egit, vnde illum nunc commone-
re vos mittimus, reiterauerit; omnia & ante diuinos oculos, & ad Ecclesiastica
iudicia, rediuiuo vulnere curanda vel amputanda nouerit reuenire. Si quid quo-
que contra sanctam auctoritatem præsumptum, vel subreptum, siue extortum
fuerit, non solùm in diuinis examinationibus, verùm nec in diuinis legibus quip-
piam præualebit. Et non sit de cetero immemor idem Rex gloriosus, quod dicit
S. Gregorius: Sciendum est, inquiens, quia quisquis illicita nulla commisit,
huic iure conceditur vt licitis vtatur: sicque pietatis opera faciat, vt tamen si
noluerit ea quæ mundi sunt non relinquat. Quilibet verò tanto à se licita debet
abscidere, quanto se meminit & illicita perpetrasse. Neque enim par fructus
esse boni operis debet eius qui minus, & eius qui amplius deliquit, aut eius qui
in nullis, & eius qui in quibuslibet facinoribus cecidit. Sed tanto quisque ma-
iora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto grauiora sibi in-
tulit damna per culpam. Vnde à vobis nostra, quin potius Dei voce commo-
neatur, vt sic studeat præteritorum pœnitens, & imminetia atque futura ca-
uens, Deo militare in Regno terreno, quatenus mereatur conregnare Christo
in Regno cœlesti.

B

Hæc quæ sequuntur peracta legatione renuntiarunt Episcopi.

DE indulgentia sua nobis Hludouicus Rex prid. Nonas Iunias in VVorma-
tia dixit: Volo vos precari, vt si in aliquo vestros animos offendi, vt hoc mihi
perdonetis, vt inantea securus vobiscum loqui possimus. Ad hæc Hincmarus,
qui primus in ordine ex sinistra parte illius stetit, respondit dicens: Ista causa ci-
tò ad effectum peruenire potest, quia quod nos offerimus, hoc vos petitis. Et
monente Grimoldo, ac Theodorico Episcopo, iterum ipse Hincmarus dixit:
Nihil contra me fecistis, vnde noxium rancorem in mente contra vos teneam.
quia si facerem, ad altare vt Domino sacrificarem, accedere non auderem. Ite-
rum monentibus eisdem Grimoldo, & Theodorico, ac Solomone, dicente ipso
Theodorico hæc verba, Facite sicut Senior noster precatur, parcite illi. respon-
dit ipse Hincmarus hæc eadem verba: Quod in me, id est in mea persona, offen-
distis, & peperi, & parco. de hoc autem, quod in Ecclesia mihi commissa, & in
populo male est factum, voluntariè vobis dono consilium, & secundum Deum
præsto auxilium, vt inde salui sitis, si vobis placet. Et præfati viri responderunt:
C Certè benè dicit. & ceteri fratres nostri in hæc verba & senserunt & profecuti
sunt. Tanta & talis indulgentia illi largita fuit, & non altera, neque amplius.
De scripto autem, quod confirmatum nobis est traditum, nec ipse à nobis quid-
dam quæsiuit, nec nos illi aliquid diximus: quoniam necdum cum illo ex huius-
modi in ratione eramus. Ipse autem post hæc & alia dixit, nos egisse quod non
egimus. ex hoc materiam sumens, quod Guntharius illi familiariter, vt eum in-
strueret, & ad satisfactionem prouocaret, scriptum relegit, ita inquiens: Vos mi-
hi transmisistis vestram epistolam cum capitulis. vos venistis cum causa facta. Nos
non sumus hîc nisi duo vel tres, qui sine aliis huc exiliuimus. in illas causas intra-
re non possum, antequam cum nostris Episcopis inde tractemus: quia, Deo gra-
tias, nihil sine illorum consilio feci. & postea inde respondeam. Nos autem expe-
ctabamus, vt consilium à nobis de sua salute oblatum ipse quæreret, & tunc ei
secundum illud scriptum donarem consilium. Ipse autem de suo gradu respon-
dit, quod in illud scriptum non intraret, antequam cum suis Episcopis confi-
deraret. Et sic quicquid in generali causa Ecclesie & populi egit, penes illum
remanfit.

SYNODI TVLLENSIS APVD SAPONARIAS.

Hæc ventilata, definita, atque obtenta sunt in Synodo duodecim Prouinciarum, que habita est anno Incarnationis Dominicæ DCCCLIX. Indictione VII. in territorio Tullesis, sub Principibus Karolo, Hlothario, & item Karolo.

CAP. I.

859. **V**T caritas fraterna & concordia pacis reformetur inter fratres, Principes scilicet ac gloriosos Reges nostros, Hludouicū ac Karolum; qualiter schisma, quod ortum est nuper in Ecclesia, ad vnitatem benignitatis valeat redintegrari, status Ecclesiæ penè collapsus restitui, & pax ac iustitia in populo Christiano valeat procurari; & qui à fidelitate debita defecerunt, iudicio & iustitia per rectam rationem, & rationabilem misericordiam possint saluari, & à peruerso conamine ad salubriora conuerti.

I I.

EPISCOPUS namque, secundum illorum ministerium, ac sacram auctoritatem, vniti sint, & mutuo consilio atque auxilio Reges, Regnorum Primores, atque populum sibi commissum in Domino regant, & corrigant. & nemo se solario mutuo subtrahat, sed Synodales Conuentus secundum iussionem canonicam frequentare procurent. quatenus ordo Ecclesiasticus, qui quasi obliteratus iam fuerat, quoniam Synodi propter discordiam Regum frequentari non poterant, Episcopali collatione ad necessarium ac debitum statum reduci præualeat. Vnde etiam consensum apud Reges expetitum obtinuerunt.

I I I.

REGES nihilominus ac Principes nostri, Karolus, Hlotharius, atque item Karolus, ad Dei voluntatem, atque sanctæ Ecclesiæ statum, suamque salutem, & populi subleuationem, gratias Deo, vniti, & in eadem salutari vnitatem firmati sunt.

I V.

PERVENTVM est ante Conuentum Episcoporum, quendam Diaconum, cui Tortoldus nomen est, Episcopalem potestatem in vrbe Baiocensium occupasse, & pollicitationibus ac minis sollicitare multos ac perturbare. Vnde definiuit sancta Synodus, vt V Venilo Senonum Archiepiscopus, cuius Diaconus fuit, adiunctis secum tribus aliis, memoratum Diaconum euocatum audiant, & secundum auctoritatem canonicam de eo definiant. Si autem refugerit eorum cognitionem, annitente principali potestate venire ad audientiam compellatur. Quod si hanc quoque declinauerit, anathemate feriatur.

V.

DE quodam etiam Subdiacono Anscario, qui viuo & incolumi Episcopo ciuitatis Lingonum sedem peruasit, simili est sententia definitum. Sed interuenientibus legatis eiusdem Subdiaconi, humanior est prolata sententia. videlicet, vt sacramento confirmet, se nunquam talia huiusmodi præsumptione facturum.

„ Cuius sacramenti tenorem huic Capitulo subnectere dignū existimauius. Ego
 „ ANSCARIVS Subdiaconus confiteor coram Domino, & sanctis Angelis eius, reue-
 „ rentiæ sanctæ paternitatis vestræ, contra Dei voluntatem, & contra Canonica sta-
 „ tuta temerè me fecisse in Isaac venerabilem Pontificem, vsurpando sedem Eccle-
 „ siæ sanctæ sibi commissæ Lingonicæ, & sollicitando Clericos & vassallos eius, om-
 „ nēmq; familiam. Atque ideo pro tantæ præsumptionis excessu, per sacri ministerij
 „ vestri vobis largitam à Domino potestatem veniam mihi pœnitenti largiri suppli-
 „ citer deprecor. Deinceps verò, nec in eundem Antistitem, nec in alium quemli-
 „ bet, nec in illa, nec in alia Ecclesia, huiusmodi præsumptionem facere tentabo. &
 „ neque illi, aut alicui suorum Clericorum, aut laicorum, in aliqua re impedimētum
 „ faciam pro hac causa: quia me grauitè deliquisse confiteor. Nēque insidias eis
 „ vllius inquietudinis parabo, neque per me, neque per aliquem meorum propin-
 „ quorum, nec per quemcumque hominem: sed adiutor pro viribus & intelligentia

A ipsi, suisque ero, prout sibi placuerit. Et qui sibi pro hoc ipso inimici sunt, quos ipse voluerit, si potuero, conligare eidem procurabo. Sic me Deus adiuuet, & istæ sanctæ Sanctorum reliquæ.

V I.

STATVIT etiam sancta Synodus, vt nunquam ad eandem Lingonensem Ecclesiam, siue ad Ianuacensem, quam iam pridem pari modo adfluxerat, debeat adspirare. Et si ita, vt præmissimus, iussis Episcopalibus obedire refugerit, sententiam superius Diacono datam incurrat.

V I I.

DEINDE gloriosus Rex domnus Karolus sacre Synodo libellum appellationis, electorumque iudicium inter se & Venilonem Senonum Archiepiscopum, qui ab eo defecerat, & proclamationis diploma porrexerat. Vnde secundum sacram auctoritatem, & induciæ, ac dierum prolatio per Episcopos, & Synodicas litteras, præfato Archiepiscopo est intimata, atque concessa secundum regulas diuinitus promulgatas.

V I I I.

MO T A est etiam questio de Attone Viridunensium Episcopo, quod oblatione regulari (vnde petitio ibidem est præsentata) in Monasterio S. Germani Autisiodorensium adstiterit, & contra regulas Ecclesiasticas inde discedens, minus prouise quam sacra auctoritas doceat, ad ordinem Episcopalem peruenerit. Vnde etiam definitum est, dari sibi comitatum veniendi ad aliam Synodum, sicut sacra sanxit auctoritas.

I X.

AD Episcopos siquidem Brittonum, qui se contra auctoritatem à Metropoli sua moliuntur discindere, Synodus Litteras secundum auctoritatem sacram direxit, quatenus ad suam Metropolim redeant, eique debito iure se subdant, nec à canonica & Episcopali communiōne se segregent. Excommunicatis etiam, sicut sacre decernunt regulæ, Brittones communicantes ipsi se sacra communiōne non priuent.

X.

AD memoratos quoque excommunicatos sancta Synodus Litteras direxit, eisque vsque ad futuram proximam Synodum corrigendi spatium tribuit, monens Ecclesiastica pietate vt conuertantur & viuant, quia nisi se correxerint, ad futuram Synodum generali vnanimitate anathemate terribili ferientur.

X I.

RELECTA sunt denique in eadem Synodo quædam Capitula, super quibus quorundam fratrum sensus dissentire probantur. Vnde conuenit inter Episcopos, vt Deo fauente pace ac tranquillitate recuperata simul conueniant, & prolatis sanctarum Scripturarum atque Catholicorum Doctorum sententiis, quæ saniora sunt concordia vnanimitate sequantur.

X I I.

C T E R A N D E M postulauit humiliter Synodus generalis, se ad terram vsque prosternens ante Karolum Regem, & Rodulfum Biturigum Archiepiscopum, obsecrans & adiurans per crucem & Christi sanguinem, vt priuilegium Monasterij S. Benedicti, quod annuente Rege præfato firmauerat, quodque idem Rodulfus subscripserat, ratum & inconuulsum seruare studerent. Quod si Abbas negligens, & sacris regulis inconueniens per directos Missos inuentus fuerit, ab eadem paternitate remoueatur, & alius, qui dignus repertus fuerit, substituatur, & priuilegij regularis auctoritas in eodem Monasterio quacumque occasione non destituatur.

X I I I.

HÆC de præcipuis in eadem sacra Synodo fuere statuta. Ceterum specialia de quibusque parrochiis, prout visum fuit, secundum Ecclesiasticam auctoritatem definita, & Episcopis in propriis parrochiis sunt ad exequendum commissa.

LIBELLVS PROCLAMATIONIS DOMNI CAROLI REGIS A
aduersus VVenilonem Archiepiscopum Senonum.

Electis Iudicibus Remigio Lugdunensium, Herardo Turonorum, VVeniloni Rothomagensium, & Rodulpho Biturigum Archiepiscopis, in sancta Synodo XII. Prouinciarum apud Tullensem parrochiam in suburbano eiusdem urbis, quod dicitur Saponarias, propria ipsius manu porrectus, anno Incarnat. Domini DCCCLIX. Indiis. VII. XVIII. Kal. Iul.

C A P. I.

859. **Q**UIA, sicut dicit sanctus Gregorius, & ex consuetudine olitana cognoscitis, in Francorum Regno Reges ex genere prodeunt, mihi à domino & genitore meo pia memorie Ludouico Augusto, pars Regni inter fratres meos Reges diuina dispositione est tradita. In qua parte Regni vacabat tunc Pastore Metropolis Senonũ, quam, iuxta consuetudinem prædecessorum meorum Regum, VVeniloni tunc Clerico meo in Capella mea mihi seruienti, qui more liberi Clerici se mihi commendauerat, & fidelitatem sacramento promiserat, consensu sacrorum Episcoporum ipsius Metropolis, ad gubernandum commisi, & apud Episcopos, quantum ex me fuit, vt eum ibidem Archiepiscopum ordinarent, obtinui.

I. **P**OST hanc de diuisione Regni inter me & fratres meos ratio est exorta nobilissima, vnde partem diuisionis cum mutuis, nostris scilicet, nostrorumque fidelium sacramentis, sicut etiam Primotes Regni totius inuenerant, tenendam & gubernandam suscepi. Quam diuisionem inter me & fratres meos de cetero à me substantialiter tenendam, sicut & alij qui ibi adfuerunt Episcopi, VVenilo mihi fratribusque meis propria manu iurauit: pacem etiam & mutuum adiutorium inter me & præfatum fratrem Ludouicum VVenilo sacramento firmavit.

II. **S**ED & post hoc, electione sua, aliorumque Episcoporum, ac ceterorum fidelium Regni nostri voluntate, consensu, & acclamatione, cum aliis Archiepiscopis & Episcopis, VVenilo in diocesi sua, apud Aurelianis ciuitatem, in Basilica sanctæ Crucis, me, secundum traditionem Ecclesiasticam, Regem consecrauit, & in Regni regimine chrismate sacro perunxit, & diademate atque Regni sceptro in Regni solio sublimauit. A qua consecratione vel Regni sublimitate supplantari vel profici à nullo debueram, saltem sine audientia & iudicio Episcoporum, quorum ministerio in Regem sum consecratus, & qui throni Dei sunt dicti, in quibus Deus sedet, & per quos sua decernit iudicia: quorum paternis correptionibus, & castigatoriis iudiciis me subdere fui paratus, & in presenti sum subditus.

III. **D**ENIQUE cum seditiones in Regno nostro per homines irreuerentes ceperunt crebrescere, consensu Episcoporum, ac ceterorum fidelium nostrorum, Chirographum inuicem conscripsimus, qualiter ego erga eos cooperante Domino agere vellem, & qualiter mihi consilio & auxilio eisdem fideles nostri ab inde postmodum solatium ferre debuissent. Cui scripto VVenilo apud Baiernam villam propria manu subscripsit, sicut in presenti videre potestis.

IV. **D**UMQUE, cum contra Paganos ad Insulam loci, qui Oscellus dicitur, cum fidelibus nostris & terreno itinere, & nauigio, sicut scitis, perrexerim, quidam à nobis deficientes fugâ lapsi sunt. VVenilo autem se pro infirmitate sua illuc ire non posse dibens, ad sedem suam reuersus est. Dum autem in procinctu eo nos infirmi degeremus, frater noster Ludouicus, sicut scitis, cum manu hostili & seditionis hominibus ex Regno suo Regnum nostrum irrupit. Ad cuius colloquium, sine mea voluntate atque licentia, VVenilo venit, quem supplantatorem meum esse cognoui, quod nemo Episcoporum ex Regno nostro alius fecit.

V. **D**E cetero, cum contra prædictum fratrem meum, & inimicos meos, ac vastatores Ecclesiæ, & depopulatores Regni qui cum illo erant, cum fidelibus Dei ac nostris perrexerim, nec per seipsum, nec per debitum solatium, quod antecessores mei Reges, & ego ipse ex Ecclesia illi commissa habere solitus eram, aliquid adiutorij præbui, præsertim cum hoc deuote ab illo petierim.

VI. **C**UM autem ratio & necessitas mihi accidit, de villa Breona vt à prædicto fratre meo secederem, & ipse frater meus Ludouicus ad hoc rediit in partem Regni mei, vt mihi meum nepotem subriperet, & homines meos mihi subtraheret, ac fideles meos vastâter imprimeret: VVenilo, cum quo potuit solatio, ad præ-

A dictum fratrem meum Ludouicum in meam contrarietatem venit. Cum quo erant excommunicati istius Regni, & seditiosi, de quorum excommunicatione Coepiscoporum suorum litteras accepit, & Missas publicas fratri meo, cum quo ipsi seditiosi erant, in Palatio meo Artiniaco, & parrochia & prouincia alterius Archiepiscopi fidelis nostri, sine sua licentia, ac Coepiscoporum consensu, VVenilo excommunicatis vel excommunicatorum participibus celebrauit. Et in eo Concilio atque consilio fuit, quo nepos meus Lotharius per mendacia, quantum ex seductoribus suis, subriperetur, & debitum ac sacramento promissum solatium, atque adiutorium ex illo mihi subtraheret.

VIII. PREDICTI nihilominus fratris mei Consiliariis, & publicis ac secretis tractatibus, VVenilo cum specialibus familiaribus, & inter priores eius familiariter cum Episcopali iudicio, vt diximus, excommunicatis, & iudicio Regni diiudicatis interfuit: quatenus partem Regni, quam idem frater meus & VVenilo mihi iurauerant, & in qua VVenilo me Regem sacrauerat, saepesatus frater meus obtineret, & ego illam perderem.

IX. VVENILO in eo consilio & tractatu fuit, vt Episcopi, qui mihi fidei promissae debitores erant, & consilium atque auxilium manu propria confirmatum ferre debuerant, deficerent, & ad fratris mei Ludouici obsequium & subditionem se verterent.

X. DE Abbatia Sanctae Columbae, & rebus vel honoribus Regni mei apud Ludouicum fratrem meum Preceptum obtinuit, & Litteras ad Missos, quod eandem Abbatiam reuocarent, Echardum & Theodoricum, impetrauit. Sed in eisdem Litteris ad praefatos Missos, iussionem fratris mei Ludouici VVenilo obtinuit, vt de muro castelli Meloduni, quod ius Regiae est potestatis, petras haberent licentiam prehendere. Vnde constat, quod in plebe istius Regni mihi à Deo colari eum studebat colere, & satagebat tenere.

XI. VVENILO in eo consilio & tractatu cum praefatis excommunicatis fuit, vbi consideratum est, quatenus illi homines, qui mihi fideles erant, & mihi sacramento fidelitatem promiserant, siue nolentes, siue volentes, fratri meo Ludouico iurarent, vt ei adiutorium ferrent qualiter Regnum meum contra me obtinere potuissent. & non solum consilio VVenilo interfuit, sed & ipse hoc idem consilium fratri meo Ludouico contra meam fidelitatem, quam mihi promissum sacramento, donauit.

XII. VVENILO per se & per familiares suos, supradictos scilicet excommunicatos, apud fratrem meum Ludouicum obtinuit, vt vacans Episcopatus, Baiocacensis scilicet ciuitatis, propinquo suo Clerico meo nomine Tortoldo, qui mihi se commendauit, & fidelitatem sacramento promissit, donaretur, qui eundem Episcopatum in mea infidelitate & contra fidelitatem mihi promissam consensu Ludouici fratris mei accepit.

XIII. TANDEM postquam mihi Deus vires recuperandi mei, per solatium fidelium meorum, contra fratrem meum donauit, perrexi prope de ciuitate VVenilonis, qui me contra fratrem meum ad recuperandum Regnum meum pergere sciuit, & nullum adiutorium vel per se, promisso ac subscripto consilio, vel per militiam, quae ex Ecclesia sibi commissa solet exire, adiutorium aliquod praestitit.

EPISTOLA SYNODALIS AD VVENILONEM

Archiepiscopum

DILECTO & venerabili VVENILONI Senonum Metropolitano, Remigius Lugdunensium Metropolitanus Episcopus, Rodulfus Biturigum Metropolitanus Episcopus, Guntarius Agrippinensium Metropolitanus Episcopus, Hincmarus Remorum Metropolitanus Episcopus, Arduicus Vesontionum Metropolitanus Episcopus, Teutgaudus Treuerorum Metropolitanus Episcopus, VVenilo Rotomagensium Metropolitanus Episcopus, Herardus Turonum Metropolitanus Episcopus, Immo Nouiomagorum Episcopus, Ionas Aduorum Episcopus, Vngerus Traiectensis Episcopus, Ebbo Gratianopolitanus Episcopus, Fredebertus Basiliensis Episcopus, Arnulfus Tullensis Episcopus, Rothadus Sueffionum Episcopus, Ermenfridus Bellouacensis Episcopus, Aduentius Metensis Episcopus, Atto Viridunensis Episcopus, Abbo Autisiodorensis Episco-

CAROLVS CALVVS. pus, Æneas Parisij Episcopus, Rataldus Argentariensis Episcopus, Erpuinus
 Siluaneſenſium Episcopus, Gislebertus Carnotensis Episcopus, Guntbertus
 Ebrocensis Episcopus, Ratbertus Valentinenſis Episcopus, Franco Tungren-
 ſis Episcopus, Agius Aurelianorum Episcopus, Hildegarius Meldensis Episco-
 pus, Hincmarus Laudunenſis Episcopus, Erchanraus Catalaunenſis Episcopus,
 Rotbertus Cenomannenſis Episcopus, Erloinus Constantiæ Episcopus, Ab-
 bo Maurogenſis Episcopus, Hildebrandus Sagenſis Episcopus, Airardus Le-
 xouiensis Episcopus, VValtbertus Abrincarenſis Episcopus, Godelfadus Ca-
 bilonenſis Episcopus, Isaac Lingonenſis Episcopus, Erchambertus Baiocensis
 Episcopus, Hilmeradus Ambianenſis Episcopus, & multi alij Episcopi, qui ad
 vniuerſale Concilium in suburbano Tullenſi conuenerunt, in Domino ſalu-
 tem. DE instauratione pacis totiùſque ſtatus Eccleſiaſtici redintegratione con-
 ferentibus nobis, glorioſus Rex domnus noſter KAROLVS XVIII. Kal. Iulias
 ſubmiſſè vnanimitatem noſtram aduè implorans, vt quæ à vobis vehementer
 indebitè paſſus eſſet cognoſceremus, & maculam noſtri Ordinis iuſto iudicio
 tergeremus. Imputat, quòd cùm iureiurando fidei à vobis accepto Senonum
 Præſulatum vobis largitus ſit, & in diuiſione Regni iuramentum cum aliis fe-
 ceritis pacis & alterni adiutorij inter ſe & fratrem HILVDOVVICVM, perpe-
 tuitate ſacramento priùs à vobis firmata: cùmque veſtra electione, & aliorum
 Episcoporum, ceterorùmque fidelium conſenſu, in Regem à vobis ſit diuinâ
 gratiâ conſecratus, ac chirographo, quòd veſtræ fidei qualitatem & immobi-
 litatem erga ſe continet, illius verò in vos firmam benevolentiam, ad omnes
 ſiniſtras ſuſpiciones vtrimque abolendas compoſito, ſubſcripſeritis. quòd om-
 nes abſque recuſatione fecerunt duntaxat fideles. Poſt repetita toties ſacramen-
 ta, in procinctu contra Paganos veſtro eum veſtorùmque deſtitueritis auxilio,
 & Hludouico fratri impuſſu ſeditioſorum Regnum inuadenti, ſoli omnium
 Episcoporum ſponte accedentes, eius iniuſſu fueritis conlocuti. Se verò contra
 eundem fratrem & vaſtatores patriæ proficiſcentem, conſuetâ Eccleſiæ veſtræ pri-
 uaueritis militiâ, quam ſupplex ipſe à vobis popoſcerat. & poſt diſceſſum à Breo-
 na, ad fratrem, cum quo erant excommunicati, in eius damnum acceſſeritis,
 & in eo Concilio fueritis, quo LOTHARIVS Rex nepos conſictis mendacijs
 eius auxilio ſubtrahebatur: & familiariter interfuertis Hludouici fratris con-
 ſilijs publicis & priuatis, quibus ei partem Regni parabat ſubripere, pro qua
 obtinenda vterque veſtrùm ei iurauerat. Ei quoque, in quo tractabatur, vt
 Episcopi à ſe deſicerent, & ad dominationem Hludouici tranſirent. Imputat
 præterea, quòd Monasterium Sanctæ Columbæ à Hludouico impetraueritis,
 & de aſſignatione eius Litteras ad Miſſos Echaricum & Theodoricum. Saxa quo-
 que muri Meledunenſis caſtelli à Hludouico popoſceritis. vnde ſatis clarue-
 rit, eum potiùs Principem, quàm ſe illo vos tempore adprobaffe atque duxiſſe.
 Quòd id etiam conſilium dederitis, vt fideles eius ſacramento conſtringeren-
 tur, qui occupatum Regnum Hludouico contra ſe tueretur: & quòd vacan-
 tem Sedem Baiocacenſium Tortoldo propinquo veſtro à Hludouico obtinueri-
 tis. & poſtquam ſe virtus diuina annuſu fidelium in Regnum reſtituerit, & id ad-
 uerſus fratrem ſibi cœperit vindicare, nullum eſſe per vos, aut milites Eccle-
 ſiæ veſtræ præſtiteritis ſuffragium. Hæc plenius in Libello comprehenſa glorio-
 ſus Rex nobis obtulit, quæ ſtrictim vobis fide integra expreſſimus, ne ex impro-
 uiſo obiecta ampliùs perturbarent. Elegit autem terminandæ querelæ Iudices
 me Remigium, & VVenilonem Rotomagenſium, & Herardum Turonum, &
 Rodulſum Birurigum Episcopos, ceteris noſtrum Iudicium ſuo conſenſu ad-
 probaturis. Proindè, frater cariſſime, à tempore quo Litteras has acceperis,
 poſt diem xxx. quocumque euocatus fueris, ita canonicè inſtructus occurre,
 vt deſenſionis tempore ac loco accepto, ſi conſcientiæ, quòd plurimùm opta-
 mus, conſidis, ſuffragante veritate probabiliter obiecta diſſoluas: ſin autem in
 deſenſione deſeceris, Sententias à maioribus inſtitutas excipias.

A EPISTOLA SYNODI AD EPISCOPOS BRITONVM, CAROLVS
CALVVS.
qui à Metropolitano suo desciuerant, & cum excommunicatis
communicabant.

Vt se atque alios ab his excessibus reuocent, & Salomonem de subditis capitibus commoncant.

SYNODVS vniuersalis collecta ex Gallia & Germania in suburbio Tullensi, villa Saponarias, Remigius Lugdunensium, Venilo Rotomagensium, Erardus Turonum, Rodolphus Biturigum, Hincmarus Remorum, Guntharus Agripinensium, Arduicus Vesontionis Metropolitanæ Episcopi, cum multis aliis Episcopis, Fastario, Vernario, Garurbrio, Felici, in Domino salutem. Quo plura emergunt in populo Dei noxia, & Episcopali diligentia recidenda, ad hoc plures & frequentius necesse est conuenire Pontifices, ne ministerij Sacerdotalis nomen frustra comprobentur gestare. Hac intentione confluximus ad memoratum locum, vt fida colloquutione quid nobis in tantis periculis & tribulationibus agendum sit, sollicitè quæreremus, & sancto Spiritu demonstrante inueniremus. Ad hanc conlocutionem vos, præsertim euocatos, non cucurrisse molestius tulimus. Decuerat enim, vt quorum est vnum officium, per studium probaretur. Sacris instituti Canonibus non ignoramus, Metropolitano vestro carissimo fratri nostro Erardo competentem reuerentiam vos debere, ita vt præter eius præsentiam aut consensum nullus in regione vestra canonicè possit ordinari Episcopus, nec vos generale aliquid sine eius consensu posse sancire. De qua reuerentia salubriter à vobis & à gente vestra Metropolitano impendenda, tempore Nomenoij Ducis, & reuerentissimi Papæ Leonis, & successoris eius Benedicti, scripta docuerunt, & refragantibus Apostolicæ auctoritati dignam excommunicationis protulerunt sententiam. Mouet etiam nos, quòd his, quos vester Metropolitanus cum aliis Episcopis, propter diuersa crimina excommunicauit, indifferenter vos communicare comperit. In Canonibus autem diuinitus institutis socij excommunicatorum, eorundem sententia feriuntur. Proinde monemus sanctam nobisque amabilem fraternitatem vestram, vt ab his excessibus vltèrius temperetis, & vestra instantia, opitulante Dei gratia, gentem vestram ad olim traditæ disciplinæ, ac totius Ecclesiasticæ religionis obseruantiam inuiteris, & vnanimiter & constanter absque dilatione reducat. Si quidem etiam illis obseruandum est, ne damnatorum illicita societate certam sententiam damnationis incurrant. Quæ autem à nobis diligentiore tractatu reperta sunt atque deæta, venerabilis Coepiscopi Erardi relatione discetis. Verùm si, quod non optamus, ab eiusdem Metropolitanæ sollicitudine vltèrius resilieris, & nostris ex caritate manantibus exhortationibus vos constiterit reluctari, ministerij necessitate canonicam in vos cogemur proferre sententiam. Bene valeat, & orate pro nobis.

Indiculus, quibus de rebus Salomonem commonere debeant.

VT vniuersali Concilio, vt Salomonis, qui Britannorum tenet regionem, geratis, vt quæ pro eius salute mandamus, obedienter audiat, si Deum habere propitium, & nostræ vnanimittatis tenere consortium. Vt permittat, vt Britanniæ Episcopus debitam reuerentiam Metropolitano inferre. Vt facultates Ecclesiasticas nec ipse Deo auferat, nec aliis auferre permittat. Vt consideret quanto animæ suæ periculo Britannorum dominationem inuasit, cum domino nostro Regi Carolo fidelitatem prius iurauerit. Vt recordetur, gentem Britannorum Franci ab initio fuisse subiectam, & statutum dependisse tributum, ac per hoc non dedigneretur ad nuper omissam reuerti consuetudinem. Vt proprietates à parentibus relictas, vel quolibet modo rationabiliter adquisitas, iustos possessores habere permittat. Nisi enim se ab hac audacia & impietate retraxerit, & diuina pœnitidine deleuerit quod deliquit, nostræ auctoritatis affectu nobis admonentibus, citò ei Deus vsurpatam auferet potestatem, & debitam inferet ultionem. Vt pro diuersis criminibus canonicè excommunicatos ne recipiat, suadete; ostendentes diuino iudicio, si id præsumperit, pari cum vincta constringi.

IN BASILICA S. CASTORIS APVD CONFLVENTES.

Adnuntiatio Domini Karoli.

860.

Vos scitis, quomodo aliquanti homines, minus quàm necesse fuerat Deum
nimentes, nostrum fratrem Hludovvicum quasi sub bona intentione hoc
anno sollicitauerunt, vt in Regnum nostrum taliter veniret, sicut ipsi scitis. Vn-
de nos Deus, & vestra fidelitas sic adiuuauit, sicut & benè cognoscitis. Post hoc
laborauit, adiuuante Domino, iste carissimus nepos noster, vt inter nos pax fie-
ret, sicut per rectum esse debet: vt monentibus Episcopis ad illam caritatem &
fraternam concordiam rediret, sine qua nullus Christianus saluus esse non po-
test. Propterea transmisit ad nos suos Missos, & mandauit nobis primum tale
missaticum, quod nobis impossibile visum fuit. Deinde quia illud missaticum
non suscepimus, aliud missaticum nobis sui Missi dixerunt. quod quia & secun-
dum Deum salubre, & secundum seculum vtile nobis videtur, volumus vobis
illud dicere. & si vobis, ita sicut & nobis videtur, cum vestro consilio volumus il-
lud recipere, & quod Deus concesserit, ad necessarium effectum perducere.

*Hæc sunt nomina Episcoporum, qui anno Incarnat. Dominice DCCCLX. Non. Iuniis
in Secretario Basilicæ S. Castoris considerauerunt cum nobilibus laicis firmitatem, quam
gloriosi Reges nostri Hludovvicus, & Karolus, atque Hlotharius inter se fecerunt B
v. II. Idus Iunias, in eodem Monasterio, & qui hæc Capitula ab omnibus conser-
uanda acceptauerunt.*

HINC MARVS, Guntharius, Alfridus, Salomon, Aduentius, Atto, Fran-
co, Teudericus, Luitbertus, Gebhardus, Christianus, VVlfadus Abba, VVit-
garius Abba.

Hæc nomina laicorum.

CHVONRADVS, Eurardus, Adalardus, Arnustus, VVarnarius, Liutfri-
dus, Hruodulfus, Erkingarius, Gislebertus, Ratbodus, Arnulfus, Hugo, item
Chuonradus, Liutharius, Beringarius, Matfridus, Boso, Sigeri, Hartmannus,
Liuthardus, Richuinus, VVigricus, Hunfridus, Bernoldus, Atto, Adalber-
tus, Burchardus, Christianus, Leutulfus, Hessi, Herimannus, item Hruo-
dulfus, Sigewardus.

SACRAMENTVM FIRMITATIS HLVDOVVICI REGIS.

AMODO & quandiu vixero, istum fratrem meum Karolum, & nepotes meos
Hludovvicum, Hlotharium, atque Karolum, ad Dei voluntatem, & sanctæ
eius Ecclesiæ statum, & honorem atque defensionem, & ad nostram communem
salutem & honorem, & ad populi Christiani nobis commissi saluamentum & pa-
cem, & ad legis ac iustitiæ, atque rectæ rationis conseruationem, quantum mi-
hi Deus scire & posse donauerit, & ipsi me obaudierint, & à me ipsi quæsierint,
vero consilio, & secundum vt mihi rationabiliter & salubriter possibile fuerit,
sincero auxilio adiutor ero ad Regnum illorum continendum, & nec in vita, nec
in membris, neque in Regno illorum eos forconsiliabo. In hoc vt ipsi erga me
similem promissionem faciant & conseruent. Si me Deus adiuuet, & istæ san-
ctæ reliquiæ. * *

ADNUNTIATIO DOMNI HLVDOVVICI REGIS APVD
Confluentes lingua Theodisca.

CAP. I. Vos scitis quid in isto Regno deuenit. & idè huc conuenimus, vt
de Dei voluntate & sanctæ Ecclesiæ statu, & de nostra communi salute atque
honore, & de pace populi Christiani, cum Dei adiutorio & fidelium nostrorum
consilio tractaremus.

II. ET misimus hoc super Episcopos, & ceteros fideles nostros, vt illi hoc
inuenirent, qualiter nos ad hæc, quæ diximus, exequenda adunaremus. Et vo-
lumus vt sciatis, quia sicut illi inuenerunt, & scripto nobis ostenderunt, ad in-
uicem adunati sumus, sicut fratres per rectum esse debent, & nos simul cum ipso

A nepote nostro, & ille nobiscum. Et etiam suos fratres nepotes nostros in hac adu- nationis firmitate nobiscum recepimus. ita tamen, si & ipsi hanc firmitatem erga nos fecerint & obseruauerint.

III. **ET** sciatis, quia non volumus, vt vllus inter nos abhinc in antea alia verba portet, nisi talia, quæ Deo sint placita, & quæ ad nostram comunem salutem, & nostrum honorem pertinent: vt sic simus, sicut fratres in inuicem, & patru cum nepotibus, & nepotes cum patruis esse debent. Et si aliquis fuerit, qui hoc facere tentauerit, producat in medium ad rationem, & taliter inde castigetur, vt nemo aliàs similia agere tentet.

IV. **ET** volumus, vt Ecclesie & casæ Dei, homines, Clerici & Monachi, & Nonnæ, talem mundeburden & honorem habeant, sicut tempore antecessorum nostrorum habuerunt.

V. **ET** volumus, vt vos, & ceteri homines fideles nostri, talem legem & re- ctitudinem, & tale saluamentum in Regnis nostris habeatis, sicut antecessores vestri tempore antecessorum nostrorum habuerunt: & nos talem honorem & re- ctam potestatem in nostro Regio nomine apud vos habeamus, sicut nostri ante- cessores apud vestros antecessores habuerunt. & iusticia & lex omnibus conserue- tur: & pauperes homines talem defensionem habeant, sicut tempore antecesso- rum nostrorum lex & consuetudo fuit. & sicut hîc fideles nostri communiter consenserunt, & scripto nobis demonstraerunt, & nos cum illorum consilio
B consentimus, & obseruari communiter volumus. Et si aliquis hoc perturbare vo- luerit, à nullo nostrum recipiatur, nisi vt aut ad rectam rationem, aut ad rationa- bilem indulgentie concessionem deducatur.

VI. **SED** & de istis rapinis & deprædationibus, quas iam quasi pro lege multi per consuetudinem tenent, ab hoc die, & deinceps, de Dei banno, & de nostro verbo bannimus, vt nemo hoc amplius præsumat, Sed vnusquisque infra patriam cum pace, & sine oppressione pauperum & circummanentium consistat, & in hostem, vel ad Placitum, siue ad Curtem veniens, de suo sic vvarnitus, & de do- mo sua moueat, vt cum pace venire, & nobiscum stare, & ad domum suam re- dire possit. Et qui hoc transgressus fuerit, sicut tempore antecessorum nostro- rum consuetudo fuit, & in illorum Capitulis continetur, volumus, vt hoc in illis transgressoribus emendetur.

VII. **SIMILITER** & de conspirationibus, & de raptis feminarum, tam vi- duarum quàm & puellarum, atque Nonnarum, bannimus ex Dei & nostro verbo, vt nullus hoc in Regnis nostris agere præsumat, & si quis hoc præsumpserit, se- cundum legem, & sicut in Capitularibus progenitorum nostrorum continetur, sic hoc emendare cogatur.

HÆC eadem dominus Karolus Romana lingua adnuntiauit, & ex maxima parte
C lingua Theodisca recapitulauit.

POST hæc, dominus Hludouicus ad dominum Karolum fratrem suum lingua Roma- na dixit: Nunc, si vobis placet, vestrum verbum habere volo de illis hominibus, qui ad meam fidem venerunt.

ET dominus Karolus excelsori voce lingua Romana dixit. Illis hominibus, qui contra me sic fecerunt sicut scitis, & ad meum fratrem venerunt, propter Deum, & propter illius amorem, & pro illius gratia, totum perdonò, quod contra me misfecerunt: & illorum alodes de hæreditate & de conquisitu, & quod de dona- tione nostri Senioris habuerunt, excepto illo quod de mea donatione venit, illis concedo: si mihi firmitatem fecerint, quòd in Regno meo pacifici sint, & sic ibi viuant, sicut Christiani in Christiano Regno viuere debent. In hoc si frater meus meis fidelibus, qui contra illum nihil misfecerunt, & me quando mihi opus fuit adiuuauerunt, similiter illorum alodes, quos in Regno illius habent, concesserit. Sed & de illis alodibus, quos de mea donatione habuerunt, & etiam de ho- noribus, sicut cum illo melius considerabo, illis qui ad me se reconuabunt vo- luntariè faciam.

ET dominus Hlathbarius lingua Theodisca in supra adnuntiatas Capitulis se consentire dixit, & se obseruaturum illa promissit.

ET tunc dominus Karolus iterum lingua Romana de pace commonuit, & vs cum Dei gra- tia sani & saluarent, & vt eos sanos reuiderent orauit, & adnuntiationibus finem imposuit.

Synodi Pistensis.

*In nomine sancte & indiuidue Trinitatis, Karolus gratiâ Dei Rex, & Episcopi, Abba-
tes quoque, & Comites, ac ceteri in Christo renati fideles, qui ex diuersis Prouinciis su-
per fluum Sequanam, in locum qui Pistis dicitur, ubi exigentibus peccatis nostris
aliquandiu sedes fuit Nortmannorum, conuenimus, anno Incarnationis Dominice
DCCCLXII. anno uero XXIII. Regni domni nostri Karoli Regis gloriosi, Indictione x.*

QUANDO HLOTHARIVS AD OSCVLVM RECEPTVS EST.

*Anno Incarnationis Dominice DCCCLXII. quando Hludouicus Karolo mandauit, ut
cum eo simul, & Hlotharium reciperet ad osculum atque conloquium, misit Karolus per
eum, & per Alfridum, atque per Salomonem, & per Aduentium, & per Hattonem
Episcopos, Hlothario hac quæ sequuntur Capitula, dicens quia pro his causis ei non
auderet communicare, nisi ita perficeretur, sicut ibidem scriptum est. Renuntiantibus
autem ex parte Hlothary Hludouico, & prefatis Episcopis, Karolo, & Hincmaro,
itemque Hincmaro, & Hodoni, atque Christiano Episcopis, quod ita se uelle, & se
facturum esse fuerat professus Hlotharius, sub hac conuenientia receperunt eum ad oscu-
lum atque conloquium Karolus, atque Episcopi, qui cum eo fuerunt.*

CAP. I.

B

861. **P**OSTEA QUAM proximè apud Confluentes nos inuicem mutua indulgen-
tia, annuente Deo, communi fidelium nostrorum consilio reconciliauimus,
& sacramento de obseruanda inter nos pace, & de præstando alterutrum adiuto-
rio, nos confirmauimus, & Capitula à communibus fidelibus nostris dictata, & no-
bis relecta nos obseruatos promissimus, & publicè communibus fidelibus nostris
adnuntiauius: uobis, vnice & carissime fratres, reputare non uolo, ut illa quæ
inuicem nobis promissimus, hætenus erga me obseruata non habeatis. nec spero
ut vos, aut aliquis alius mihi reputare possit aut velit, ut similiter erga uos obser-
uata non habeam. Quod si quis fecerit, paratus sum inde uobis certam reddere
rationem, & dignam facere satisfactionem. Et si aliquis mihi reputare uoluerit,
quod quantum ex me est, illa quæ debeo nepoti nostro Hlothario obseruata non
habeam, similiter paratus sum certam reddere rationem, & congruam facere
satisfactionem. Qualiter autem ea quæ mihi promissus, ille erga me obseruata ha-
beat, non solum ego, sed & plures alij sciunt.

II.

SED & sicut nobis tunc ibi conuenit, ut tempore statuto ad locum conditum
cum Primoribus Regnorum nostrorum conueniremus, ut ibi quæque in Regnis
nostris emendatione digna & necessaria erant, & in sancta Dei Ecclesia, & in no-
stro ac populi saluamento, tractaremus; & nos erga fideles nostros, & fideles no-
stri erga nos emendaremus, & obseruanda de cetero statueremus: & semel, &
secundò ad hæc exequenda paratus fui, & ad hoc etiã nunc conueni, sicut sæpè
mihi per communes fideles nostros mandastis.

PRO quibus autem causis cum præfato nepote nostro antea loqui non uolui,
quàm uobiscum inde acciperem consilium, quædam uolo hic designare; quædam
uero postea congruo loco & conuenienti modo uobis innotescere.

QUANDO altera uice pro his quæ dixi tractandis ad Tusiacum ueni, adporta-
uit mihi, & Episcopis Regni nostri, Boso ex parte domni Apostolici Epistolæ:
quædam nepoti nostro & Episcopis Regni sui mittendas, quas illi secundum
mandatum domni Papæ transmisiimus: quædam autem nobis legendas & obser-
uandas, quarum & hic textum habemus. In quibus inuenimus nos increpatos,
cur fornicarios in Regno nostro immorari permitteremus. & non solum ipsam
feminam, sed & omnes fauentes facinori eius, à corpore & sanguine Domini
excommunicatos, usque dum ipsa mulier ad uirum suum rediret. Et scimus, si-

Acut sanctus dicit Gregorius, quoniam qui refecanda, si potest, non corrigit, ipse illa committit. Nos autem audiuitis prædictam feminam in Regno nepotis nostri commorari, & hanc sententiam postea non audiuitis immutatam. Et qui grauamur nostris, timemus alienis etiam communicate peccatis; communicando excommunicatis.

v.

FILIAM nostram Iudith viduam, secundum leges diuinas & mundanas sub tuitione Ecclesiastica & Regio mundeburdo constitutam, Balduinus sibi furatus est in vxorem. quem post legale iudicium Episcopi Regni nostri excommunicauerunt, secundum sacros Canones, & diffinitionem sancti Gregorij Papæ, qui dicit: Si quis viduam furatus fuerit in vxorem, & consentientes ei, anathema sint. Quæ & verbis, & literis, nos & Episcopi Regni nostri nepoti nostro Hlothario innotuimus. Nos etiam, sicut scitis, consilio & consensu fidelium nostrorum communiter confirmauimus, vt nemo nostrum huiusmodi hominem in Regno suo recipiat, neque immorari permittat: sed ad rectam rationem reddendam, & ad pœnitentiam agendam, sicut statutum est, illum redire cogat. Qualiter autem nos noster Hlotharius non solum erga nos, & consanguinitatem nostram, verum & contra Deum, & sacram auctoritatem, & communem Christianitatem inde egerit, spero quia vos non laet, quod est plurimis cognitum. Et sanctus Paulus, per quem locutus est Christus, dicit, *Non solum qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.*

vi.

NOTA est vobis causa de vxore nepotis nostri Hlotharij, vnde & à nobis, & ab Episcopis Regni nostri, sed & ab alijs Episcopis præsentibus nobis consilium quæsiuit & audiuit: sed secundum illud consilium exinde non fecit. Scimus etiam, quia & ad domnum Apostolicum pro hoc transmisit, & ab illo Epistolas exinde recepit. Negare quoque non volumus, nos scire quid dominus Apostolicus & illi, & quibusdam Episcopis inde mandauit: & scimus, quod negare non possumus, nec volumus, quoniam non debemus, quia domni Apostolici commendatio ab Euangelica veritate, & ab Apostolica atque canonica auctoritate in nullo discordat: & secundum mandatum illius de hoc facto executum non audiuitis, nec videmus. Illa etiam sancta, & prima in toto orbe terrarum Sedes, per diuinum Paulum, cœlestem scilicet tubam, qui ad tertium cœlum, & ad paradysum raptus hoc ab ipso Domino didicit, nobis & omnibus Christianis semper in omni mundo clamat, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et per beatum Ioannem Apostolum, qui de æterno & viuo Christi pectoris fonte in cœna, quando sacramenta Redemptionis nostræ sunt celebrata & tradita, super eo recumbens hausit, quod redemptis omnibus propinauit, manifestissime Sedes Apostolica interdicit, huiusmodi hominem non debere quenquam in domum suam recipere, nec aue ei dicere: quia qui dicit ei aue, communicat operibus eius malignis. Et per beatum Gregorium Papam in homelijs Ezechielis dicit, quia sicut ille qui fide à Deo recedit, apostata est: ita & ille, qui à Deo recedit opere, sine dubio apostata est. Quoniam, sicut dicit Apostolus, *Fides sine operibus mortua est.* Et item, sicut alius dicit Apostolus; *Sunt qui consentunt se nosse Deum, factis autem negant.* Et ipse Dominus dicit de semel, & secundò, ac tertio legaliter communito, & non correcto, vt sit nobis sicut gentilis, & publicis criminibus implicatus. cum quo & Apostolica & Canonica auctoritas nec cibum sumere, vt præmissimus, nobis concedit.

vii.

PROPTEREA, vnice & frater carissime, & vobismetipsis consilium accipite, & mihi consilium date: & ipsi nepoti nostro suæ salutis & honoris date consilium, & præstate auxilium. quia & ego ad hoc, quantum mihi Dominus scire & posse donauerit, sum paratus simul vobiscum agere, si voluerit ipse recipere.

viii.

QVOD autem consilium ego, cum Episcopis, & ceteris fidelibus nostris, sollicitus & pro nostra communi, vestra scilicet & mea; sed & pro ipsius nepotis nostri salute & honore, & pro communi omnium fidelium nostrorum indemnitate & saluatione, nunc proximè, & in Synodo, & in Placito nostro accepi, vo-

CAROLVS CALVVS. **A** biscum nullum bonum negare, sed omne bonum meum paratus sum participare. dico si placet, & si ita vobis bene visum fuerit, accipiamus communiter. Et si melius nobis, per rationem, & auctoritatem diuinam, & humanam nostræ saluationi & Christianitati congruentem, ostenderitis, paratus sum illud cum omni deuotione accipere, & vobiscum, Deo cooperante, & communium fidelium nostrorum consilio & auxilio adminiculante, libentissimè sequi & exequi.

IX.

QUIA scriptum est dicente bono Rege, qui tamen deliquit vt homo, & recognouit se vt felix, *ex voluntate mea confitebor illi*: profiteatur idem nepos noster coram vobis, & coram Episcopis, quia vult secundum domni Apostolici, & Episcopale, immò diuinum consilium, ad Placitum conuenire cum Episcopis, & fidelibus atque amicis Dei, & nostris ac suis, quoniam hæc causa generalis est omnibus Christianis: & aut ostendere, quia secundum legem diuinam & humanam Christianis congruam hoc factum de vxore sua habeat executum: aut secundum Dei consilium, & legem Christiano Regi conuenientem, hoc, & illa duo quæ præmisimus, emendare velit & debeat. Et paratus sum cum tali caritate & honorabilitate illum recipere, sicut Christianus Rex Christianum Regem, & sicut diligens patruus dilectum nepotem debet recipere, & in illius amicitia ad illius saluationem & honorem, si ita fecerit, permanere. Et constituatur tempus congruum, & locus opportunus, quando simul pacificè conueniamus, & hanc causam, sicut de nobis ipsis, quia sicut Scriptura dicit, os nostrum & caro nostra est, ad communem nostram, & fidelium nostrorum saluationem & honorem diffiniamus. ne qui fidelibus nostris, & omnibus Christianis in bono exemplum esse debemus, caput malorum, quod absit, fiamus. Sed & ea quæ, vt suprà diximus, apud Confluentes promissimus nos tractaturos, & obseruanda constituturos, tractemus & statuamus. vt qui indignè propter peccata nostra, & malum discordiæ, quod in Regnis nostris manet, percutimur, placato Deo misericordiæ illius solatium consequi mereamur. Et non sit nepoti nostro hoc agere in mente sua durum, quia scriptum est: *Qui mentis est dura, corruet in malum.* sed timeat Deum, & compescat istud scandalum, quod tam grande in ista Christianitate sine vlla necessitate est generatum & propagatum: cum per rationem & auctoritatem potuisset ad debitum effectum perducere, quod multis hominibus videtur sine plena ratione & auctoritate debita executum. Et quia scriptum est: *Beatus homo qui semper est pauidus.* & Dominus dicit: *Diligentes me diligo*, pro amore & timore Dei honoret se, & suam Christianitatem, & suum nomen Regium, & exuat se, & nos omnes ab ista calumnia quæ illum sequitur, & per illum, ac propter illum, nos propinquos illius: & honoret inde Deum, sciens Dominum dicere, *Honorantes me honorabo, & qui temnunt me erunt ignobiles.*

X.

ET si ita noluerit, faciat quod iudicauerit faciendum. ego in vestra amicitia & debita fraternitate persistere, & omni debito obsequio illam promereri cupiens, qui non quæro quæ sunt illius, sed illum, si eum salubriter habere non possum, me Deo pro illius amicitia tollere nolo. Nec ad malum alicui præstare auxilium volo, quia legimus in Scriptura, Dominum dixisse cuidam Regi, *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt me amicitia iungeris: idcirco iram Domini merebaris quidem*, & sicut ibidem in reliquo scriptum est. Et item legimus, quia de quacumque impietate impius conuersus fuerit, & ex corde se conuerti velle dixerit, iam non inter impios computatur, & à piis piè recipi debet, & salubriter potest, dicente Scriptura, *Verte impios, & non erunt*: non quia non erunt in essentia, sed non erunt in impietatis culpa. Hæc autem diximus, non vt nepotem nostrum in numero impiorum computari cupiamus, quem piorum numero sociari à Domino cooptamus.

Sequuntur Adnuntiationes, quas tres Reges apud Sablonarias adnuntiare debuerunt.

ADNUNTATIO DOMNI HLVDOVICI.

CAP. I. SICVT scitis, qui ibi adfuitis, quando proximè apud Confluentes nos, adiuuante Domino, coniunximus, & Capitula à nobis, & à fidelibus nostris

A nostris obseruanda statuimus, conuenit nobis, vt congruo tempore, & opportuno loco, iterum simul conueniremus, & cum Dei adiutorio, & fidelium nostrorum consilio, quæ in statu sanctæ Ecclesiæ, & in nobis, & in Regnis nostris, atque in nostris fidelibus emendanda erant, emendaremus, & vt emendata de cetero obseruanda statueremus. Et ad hæc agenda iam per tres vices & tempus & locum condiximus: sed aut mihi, aut fratri meo, aut communi nepoti nostro tales causæ acciderunt, pro quibus hoc quod condiximus, implere non potuimus.

II. INTEREA peruenit ad me, quia meus frater, & communis nepos noster, ita inter se non erant, sicut tunc fuerunt, quando nos simul coniunximus. Et ideo ad hoc veni, vt inter eos priuatus mediator existerem, & ipsi sic inter se sint, sicut per rectum esse debent. Vnde frater noster per me, & per Episcopos nostros, ac per Episcopos nepotis nostri, & scripto & verbo tales causas nepoti nostro mandauit, pro quibus illi sic priuatus non erat, sicut antea fuerat. quas si ille emendare veller, sicut ei mandabat, voluntariè illi erat sicut diligens patruus dilecto nepoti, & Christianus Rex Christiano Regi esse per rectum debet. De quibus causis nos, & Episcopi qui nobiscum fuerunt ex parte nepotis nostri, fratri nostro, & Episcopis qui cum eo erant, tale responsum reddidimus: quia illas causas, quas ei reputabar, paratus erat aut emendare, aut de illis certam reddere rationem, & dignam facere satisfactionem. Quod responsum & frater noster, & Episcopi libenter receperunt: & Deo gratias, sunt ita modò frater & nepos noster, sicut per rectum esse debent.

III. ET volumus, vt sicut nobis conuenit, inter nos fideles Missi discurrant, & quæ in vniuscuiusque nostrum Regno emendanda sunt, & alter alteri innotuerit, emendentur: & Casæ Dei, & Sacerdotes, ac serui Dei legem & honorem debitum habeant: & vnusquisque fidelium nostrorum in Regnis nostris, cuiuscumque nostrum sit homo, legem & iustitiam, & in se, & in suis proprietatibus, & in suis honoribus habeat, sicut tempore antecessorum nostrorum habuerunt, & sicut inter nos iam conuenit, & in illis capitulis est constitutum, quæ antecessores nostri Reges constituerunt, & sicut nos apud Marsnam firmauimus, & sicut nunc proximè apud Confluentes statuimus. donec, adiuuante Deo, congruo & opportuno loco iterum similiter conueniamus, & vnâ cum communi fidelium nostrorum consilio, quæ perfecta non fuerint, pacificè tractemus atque perficiamus: & ita nos ad inuicem adiuuemus, vt cum Dei adiutorio nos & fideles nostros saluemus, & oppressoribus sanctæ Ecclesiæ resistamus. Et hanc ad cognitionem ideo scribi communi consensu fecimus, vt vnusquisque nostrum illam habeat, & certius sciat, quid & qualiter exinde obseruare expressiùs debeat. quia non decet vt Rex à sua cognitione deuiet, sicut non conuenit vt Episcopus à sua recta prædicatione discordet.

ADVNITIATIO KAROLI.

CAP. I. HOC quod dilectus frater noster dixit nos proximè apud Confluentes constituisse, quantum fuit ex me, hæcenus obseruavi, & obseruare cupio; si & erga me ita fuerit obseruatum. & ei reputare non volo, vt ipse similiter erga me illa obseruata non habeat. Credo etiam, quia nec ille velit, nec aliquis alius mihi reputare possit, vt erga eum illa obseruata non habeam. Quod si aliquis fecerit, paratus sum, aut illa quæ emendanda sunt emendare, aut de hoc quod mihi reputatum fuerit, certam reddere rationem.

II. ET si sic communis nepos noster fecerit, sicut frater noster, & Episcopi, qui cum eo inter nos mediatores fuerunt, mihi & Episcopis qui mecum erant, ex parte illius nuntiauerunt, & frater noster nunc dixit; & ita mihi familiaris & amicus atque adiutor secundum rationabilem possibilitatem extiterit, sicut nepos patruo, & Christianus Rex Christiano Regi esse per rectum debet: sic ei priuatus & amicus atque adiutor secundum rationabilem possibilitatem esse volo, sicut diligens patruus dilecto nepoti, & sicut Christianus Rex Christiano Regi per rectum esse debet.

III. DE fidelibus autem Missis inter nos discurrendis, & de his quæ in Regnis nostris emendanda sunt emendandis, & de statu atque honore Ecclesiarum, & Sacerdotum ac seruorum Dei, & de lege ac iustitia conseruanda vnusquisque

CAROLVS CALVVS. fidelium nostrorum in Regno nostro, cuiuscumque nostrum sit homo, & in illo, & in suis proprietatibus, & in suis honoribus, & de capitulis obseruandis, sicut frater noster nunc dixit, ita & ego per omnia cupio obseruare. **A**

ADNVTIATIO HLOTHARII.

CAP. I. POSTQVAM iste patruus meus Hludouicus me in sua bonitate in filij loco suscepit, sic erga me semper in sua mercede fecit, sicut & illum de-
cuit, & mihi necesse fuit. Vnde paratus sum illi debitum obsequium exhibere, sicut per rectum debeo facere.

II. ET de his quæ patruus meus Karolus proximè nunc, quando primùm simul conuenimus, mihi mandauit, sic obseruare cupio, sicut patruus meus Hludouicus, & Episcopi, qui cum eo inter me & patruum meum Karolum mediatores fuerunt, ex mea parte illi, & Episcopis, qui cum eo erant, nuntiauere. Et si ipse mihi ita priuatus & amicus atque adiutor secundum rationabilem possibilitatem extiterit, sicut patruus nepoti, & Christianus Rex Christiano Regi esse per rectum debet: ita & illi & familiaris, & amicus atque adiutor secundum rationabilem possibilitatem esse volo, sicut diligens nepos dilecto patruo, & Christianus Rex Christiano Regi esse per rectum debet.

III. DE fidelibus autem Missis inter nos discurrendis, & de his quæ in Regnis nostris emendanda sunt, & de statu atque honore Ecclesiarum, & Sacerdotum ac seruorum Dei, & de lege ac iustitia conseruanda unicuique fidelium nostrorum in Regno nostro, cuiuscumque nostrum sit homo, & in illo, & in suis proprietatibus, & in suis honoribus, & de capitulis obseruandis, sicut isti mei patruus nunc dixerunt, ita & ego per omnia cupio obseruare. **B**

Quoniam istas, quæ præcedunt, Adnuntiationes Hludouicus, & Hlotharius, cum illorum sequacibus, postquam coram omnibus, qui adfuerunt, trium Regum Consiliariis ferè ducentis, tam Episcopis, quàm Abbatibus, & laicis, relectas penitus reiecerunt, ne populo legerentur, ut causa Hlothary penitus taceretur: hanc quæ sequitur Adnuntiationem, dominus Karolus, istis ipsis verbis iam vespere adnuntiauit, apud Sablonarias, anno Incarnationis Dominice DCCCLXII. Indiçt. XI. III. Nonas Nouembris, in ipsa casa, ubi relectæ sunt præcedentes Adnuntiationes, in quam pauci alij intrauerunt, quàm qui antea fuerunt, quoniam ferè plena de ipsis erat.

ADNVTIATIO KAROLI.

SICVT ego verbis & scriptis per fratrem meum, & per Episcopos nepoti meo mandauit, & illi de sua parte mihi renuntiauere, sic illi amicus esse, & illum saluare volo, sicut auunculus per rectum nepotem saluare debet: si ille, sicut nepos per rectum auunculum saluare debet, me & meos saluauerit. **C**

Apud Tusiacum.

Hæc quæ sequuntur Capitula misit dominus Rex Karolus in Burgundiam, exequenda per Gauflenum & Falconem, & per VValtarium & Lantuinum, de Tusiaco, anno Incarnationis Dominice DCCCLXV.

865.

CONSECRATIO HERMINTRVDIS REGINÆ,
Caroli Calui coniugis.

Adlocutio duorum Episcoporum in Ecclesia S. Medardi, quando Hermintrudis fuit consecrata in Reginam.

VOLVMVS vos scire, fratres, quia dominus & Senior noster, Karolus Rex gloriosus, nostræ humilitatis petiit deuotionem, ut auctoritate ministerij nobis a Deo conlari, sicut ipse in Regem est vnctus & consecratus, Episcopali auctoritate, vnctione sacra & benedictione, veluti in Scripturis legimus Dominum præcepisse ut Reges vngerentur & sacrentur in Regiam potestatem: ita vxo-

A rem suam dominam nostram in nomine Reginae benedicamus, sicut & à Sede Apostolica, & à nostris decessoribus antea de aliis factum comperimus. Et ut non vobis sit mirum quare hoc petat, fraternitati vestrae rationem reddere maturamus. videlicet quia, sicut multis est cognitum, Deus omnipotens sua gratia istud Regnum in manus suorum antecessorum mirabiliter adunavit: quod ipsi decessores sui nobiliter gubernauerunt, & per successiones sua progenies usque ad hæc tempora rexit. Et isti nostro Seniori Deus filios, sicut vobis notum est, dedit: in quorum nobilitate ad sanctam Ecclesiam & Regnum, quod Deus illi ad regendum commisit, fideles illius spem maximam se habere sunt gratulati. De quibus ipse aliquos Deo obtulit, ut etiam de fructu ventris sui oblationem Deo offerret. aliquos Deus adhuc ætate immatura sua gratia de hoc seculo rapuit, ne ut scriptum est, malitia mutaret corda eorum. aliquibus autem, quod vos non latet, suo iudicio talem passionem permisit incurrere, sicut fideles illius agnoscuntur dolere. Propterea petit benedictionem Episcopalem super uxorem suam venire, ut talem sobolem ei Dominus de illa dignetur donare, vnde sancta Ecclesia solatium, & Regnum necessariam defensionem, & fideles illius desiderabile adiutorium, & ista Christianitas optabilem tranquillitatem, & legem atque iustitiam, cum illis quos adhuc habet, annuente & cooperante Domino, possit habere. Et de hoc in sanctis Scripturis habemus auctoritatem. quia sicut Dominus ad Abraham dixit, *In semine tuo benedicentur omnes gentes*, cui iam centenariò de

Gen. 22. 18.

B nonagenaria uxore Isaac filium dedit: ita & ipsum Isaac uxorem sterilem accipere fecit, ut & in hoc, sicut in multis solet facere, misericordiae suae largitatem ostenderet. Et inde dicit Scriptura, quia *deprecatus est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quòd esset sterilis, & concepit.* Et non sit vobis mirum, cur antea hoc non fecit: quia sicut sacra Scriptura dicit, in primordio coniunctionis masculi & feminae dixit Dominus ad Euam, *Ad virum tuum erit conuersio tua, & ipse dominabitur tui.* Et cum iam essent moribus in legitima coniunctione maturi, & prouectæ ætatis, Abraham & Sarra, & ut S. Petrus dicit, *Sarra obediat Abrahe, dominum cum vocans:* dixit Dominus ad Abraham, quod antea nec ipsi, nec alio homini legimus illum dixisse: *Omnia quæ dixerit tibi Sarra, audi vocem eius.* Iam enim & Abraham presbyter meritò vocabatur, & defecerant muliebria, id est omnis lasciuia, Sarra: & tunc acceperunt benedictionem seminis benedicti à Domino, in quo benedicuntur omnes gentes. Amen. His ergo fulti auctoritatibus, in dispensandis Dei donis, qui ab illo ministri eius sumus ad hoc constituti, ut Leo dicit, non debemus esse difficiles, nec deuorum petitiones negligere: maximè si ipsas petitiones euidentibus indiciis ex Dei viderimus miseratione conceptas. Quia multiplex misericordia Dei ita saluti humanæ subuenire decreuit, ut præcipuè Sacerdotum supplicationibus ipsa salus debeat obtineri. Cui operi, ut in sacris literis legimus, ipse Saluator interuenit: nec vnquam ab his abest, quæ ministris suis exequenda commisit dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus.* Et si quid per

Gen. 25. 21.

Gen. 3. 16.

1. Pet. 3. 6.

Gen. 21. 12.

Matt. 28. 20.

C seruitutem nostram bono ordine, & gratulando implemus affectu, ut Leo dicit, non ambigamus per Spiritum sanctum nobis fuisse donatum. Et ideo, fratres, quoniam ita est, & nostra pro vobis ministratio, & vestra erga nos coniuncta deuotio, ut vna fiat apud Dominum supplicatio, sicut legimus, quia ad hoc constituti sunt Sacerdotes, ut prius pro suis, deinde pro populi orent peccatis: & oratio fiebat sine intermissione ad Deum pro Petro, id est pro omni Episcoporum choro: orantibus nobis pro communi nostra, immo pro totius Ecclesiae ac populi necessitate atque salute, commune votum etiam vestra communis prosequatur oratio, apud eum qui facit vnanimes habitare in domo, & viuere, & regnare in secula seculorum. Amen.

ORATIO.

DOMINE sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui potestate virtutis tuæ de nihilo cuncta fecisti, & dispositis vniuersitatis exordiis, homini ad imaginem tuam facto inseparabile mulieris adiutorium condidisti, ac femineo corpori de virili dedisti carne principium: docens quia quod ex vno placuit tibi institui, non liceat ab homine separari. Respice propitius super hanc famulam tuam maritali iunctam consortio, quæ tuæ se expetit protectione muniri. Sit in ea

CAROLVS CALVVS. iugum dilectionis & pacis. fidelis & casta nubat in Christo, imitatrixque sanctorum permaneat feminarum. Sit amabilis vt Rachel viro, sapiens vt Rebecca, longæ & fidelis vt Sarra. Nihil in ea ex actibus suis auctor præuaricationis vsurpet. nexa fidei mandatis permaneat, vni thoro iuncta contactus illicitos fugiat. munit infirmitatem suam robore disciplinæ. Sit verecundia grauis, pudore venerabilis, doctrinis cælestibus erudita. Sit sæcunda in tibi placita sobole, sit probata & innocens. Percipiat per hanc sacram misericordiæ, lætitiæ, & exultationis olei vnctionem, sanitatem mentis, incolumitatem corporis, tutelam salutis, securitatem spei, corroborationem fidei, plenitudinem caritatis. Corona eam, Domine, corona iustitiæ: corona eam fructibus sanctis, & operibus benedictis. Sit meritis & nomine atque virtute Regina, adstans in hoc seculo fide recta & operibus bonis, & in futuro honore & gloria coronata à dextris Regis, in vestitu bonorum operum, circumdata virtutum varietate. Fac illam talem sobolem generare, quæ ad paradisi tui pertineat hereditatem. Præsta, Domine, huic famulæ tuæ tantum caritatis affectum, & misericordiæ studium, atque religionis augmentum, vt tuum iugiter promereatur auxilium. Callidi serpentis ab ea venena repelle, & lorica fidei indutam scuto salutis eam defende, actus eius corrippe, vitam emenda, mores compone, & eam in senectute bona ad cælestia Regna digneris perducere. Per eundem Dominum nostrum.

CORONET te Dominus gloria & honore, & sempiterna protectione. Qui viuit & regnat.

Gen. 2. 25. **DEVS** omnipotens, qui benedixit Adam & Euam dicens: *Crescite & multiplicamini*, & Patriarcharum benedixit coniugia: quique cum Tobia misit Raphaël Angelum suum, cuius ministerio dæmonium effugauit à Sarra vxore ipsius. benedicat te, & Ill. futuram vxorem tuam, vt secundum præceptum Domini effecti duo in carne vna, quod Deus iungit, homo non separet. & det vobis benedictionem de rore cæli, & de pinguedine terræ. Benedicimus enim vobis in nomine Domini: qui mittat Angelos suos bonos, vt vos custodiant semper: & omnem phantasiam, & nequitiam, atque versutiam omnium malignorum spirituum & hominum à vobis depellant, & ab omni inquinamento omnis adulterij, omnibusque insidiis humanis & diabolicis protegant, muniant, & defendant. Gratia Domini nostri **IESV** Christi, qui amorem & timorem suum iugiter cordibus vestris infundat. vt consenescatis pariter in senectute bona, & videatis filios filiorum vestrorum florentes in voluntate Domini: & pax vobiscum permaneat. atque in fide recta, ac bonis operibus, & concordia bona, & amore coniugali sincero, necnon & in confessione sanctæ Trinitatis, & Ecclesiæ Catholicæ communionem perseuerantes, ad vitam perueniatis æternam. Quod ipse præstare dignetur, cuius regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum. Amen.

APVD S. ARNVLVVM.

Anno Incarnationis Dominice DCCCLXVIII. Indictione prima, Metis ciuitate, apud S. Arnulfum, he pactio inter Hludouicum & Karolum gloriosos Reges facta sunt, his presentibus; Hincmaro Archiepiscopo, Luitberto Archiepiscopo, Alfrido Episcopo, item Hincmaro Episcopo, Vitarario Episcopo, Odone Episcopo, regni Karoli gloriosi Regis XXIX.

863. **A** MODO & deinceps, ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ restorationem & honorem atque defensionem, & ad nostrum communem honorem & saluamentum atque profectum, & ad saluationem ac pacem Christiani populi nobis commissi, isti fratri meo Karolo & consilio & auxilio in vera fraternitate, quantum Deus mihi scire & posse dederit, fidelis adiutor ero. Et si Deus nobis amplius adhuc de Regnis neporum nostrorum donauerit: & in acquirendo, ac in diuidendo, sicuti plus æqualiter, ad nos, aut nostri communes fideles inuenierint, quos communi consensu elegerimus, & in ipsa diuisione consentiendo, & in habendo, & in conseruando atque defendendo, tam istud quod habemus, quam & quod nobis de præfatis Regnis Dominus concessit, absque

dolositate, aut deceptione, vel superabreptione, illi sincerus auxiliator & cooperator ero, sicut verus frater vero fratri per rectum esse debet: in hoc ut ipse similiter erga me conseruet. Mundeburde autem, & defensionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ pariter conseruabimus: in hoc ut Romani Pontifices nobis debitum honorem conseruent, sicut eorum antecessores nostris antecessoribus conseruauerunt. Si me Deus adiuuet, & isti sancti.

Similiter & Karolus Hludounico promisit.

Apud Pistas.

Hac que sequuntur Capitula constituta sunt à domno nostro Karolo Rege glorioso, cum consilio & consensu Episcoporum, ac ceterorum Dei & suorum fidelium, qui adfuerunt in loco qui dicitur Pistis, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXIX. anno autem Regni sui XXX. Indictione II. & ab eo denunciata sunt à se, & ab omnibus fidelibus suis, secundum vniuersiusque ordinem & personam, inuolabiliter conseruanda.

CONSECRATIO CAROLI CALVI REGIS,

Quando in Regno Lotharij coronatus est.

B Ordo qualiter Karolus Rex fuit coronatus in Mettis ciuitate, anno DCCCLXIX. in mense Septembr. v. Idus Septembr. qua euenit die Veneris, cum istis Episcopis. videlicet Hincmaro Archiepiscopo, Aduentio, Hattone, Arnulfo, Francone, Hincmaro, & Odone. quando quondam Rex Hlotharius, filius Hlotharij Imperatoris, fuit mortuus in Placentia ciuitate.

ADVNNTIATIO ADVENTII EPISCOPI ANTE INITIUM MISSÆ,
in Ecclesia S. Stephani, coram Rege, & Episcopis, & aliis quamplurimis.

CAP. I.

869.

VOS scitis, & multis in plurimis Regnis est cognitum, quātos & quales euentus tempore Senioris nostri, quem hæcenus habuimus, pro causis notissimis communiter sustinuimus, & quanto dolore, quantaque angustia de illius infauita morte nuper cordibus perculsi sumus. Vnde vnicum refugium, & singulariter salubre consilium, Rege & Principe nostro destituti ac desolati, nobis omnibus esse considerauimus, ut ieiunijs & orationibus ad eum nos conuerteremus, qui est adiutor in opportunitatibus in tribulatione, & cuius est consilium, ac cuius est Regnum, & ut scriptum est, cui voluerit dabit illud. & in cuius manu corda sunt Regum, & facit vnanimis habitare in domo, soluens medium parietem, & faciens vtraque vnum: deprecantes ipsius misericordiam, ut daret nobis Regem ac Principem secundum cor suum, qui in iudicio & iustitia nos in omni ordine ac professione regeret, saluaret, atque defenderet iuxta voluntatem eius, & corda omnium nostrorum vnanimiter in eum inclinaret atque vniret. quem ipse ad salutem & profectum nostrum præscitum & electum atque prædestinatum habeat secundum misericordiam suam.

QUIA denique voluntatem Dei, qui voluntatem timentium se facit, & deprecationes eorum exaudit, in concordii vnanimitate nostra videmus hunc Regni huius heredem esse legitimum, cui nos sponte commisimus, domnum videlicet præsentem Regem ac Principem nostrum KAROLVM, ut nobis præsit & proficiat: videtur nobis, si vobis placet, ut sicut post illius verba vobis manifestabimus, signo certissimo demonstremus, quia illum à Deo electum & nobis datum Principem credimus, & eidem largitori Deo ex suis beneficiis non simus ingrati; sed gratiarum actiones illi referentes, oremus quatenus & cum nobis ad salutem & defensionem sanctæ suæ Ecclesiæ, & ad auxilium atque profectum omnium nostrum cum salute ac pace & tranquillitate nobis conseruet diutius; & nos fidei deuotione illi obsequentes, atque optata saluatione fruentes sub illius administratione in suo gubernare seruiuo.

Tom. II.

Pp iij

ET si illi placet, dignum ipsi, & necessarium nobis esse videtur, vt ex eius ore **A**
audiamus, quod à Christianissimo Rege, fidei & vnanimi in seruitio illius po-
pulo, vnicuique in suo ordine, conuenit audire, ac deuota mente suscipere.

*Post hac Rex Karolus hac qua sequuntur per se in eadem Ecclesia cunctis
qui affuerunt denuntiavit.*

QVIA, sicut isti venerabiles Episcopi vnus ex ipsis voce dixerunt, & certis
iudiciis ex vestra vnanimitate monstrauerunt, & vos acclamastis, me Dei ele-
ctione ad vestram saluationem & profectum, atque regimen & gubernationem
huc aduenisse: sciatis me honorem & cultum Dei atque sanctarum Ecclesiarum,
Domino adiuuante, conseruare, & vnumquemque vestrum, secundum sui
ordinis dignitatem & personam, iuxta meum scire & posse honorare & saluare,
& honoratum ac saluatum tenere velle, & vnicuique in suo ordine, secundum
sibi competentes leges tam Ecclesiasticas quàm mundanas, legem & iustitiam
conseruare. in hoc, vt honor Regius & potestas, ac debita obedientia, atque
adiutorium ad Regnum mihi à Deo datum continendum & defensandum, ab
vnoquoque vestrum secundum suum ordinem & dignitatem atque possibilita-
tem mihi exhibeatur, sicut vestri antecessores fideliter, iuste, & rationabiliter
meis antecessoribus exhibuerunt.

ET posthac Hincmarus Remorum Episcopus hac qua sequuntur Capitula, iubente ac **B**
postulante Aduentio ipsius ciuitatis Episcopo, ac ceteris Episcopis Trevirorum Pro-
uincia, Attone scilicet Ecclesie Viridunensis Episcopo, & Arnulfo Tullensis ciui-
tatis Episcopo, Francone Tungrensis ciuitatis Episcopo, conhibentibus Prouincia Re-
morum Episcopis, coram Episcopis & Rege, cunctisque qui adfuerunt, in eadem
Ecclesia publicè denuntiavit.

C A P. I.

NE alicui fortè videatur, incongruè ac præsumptiosè me, ac Prouinciæ nostræ
venerabiles Coëpiscopos facere, quoniam de altera Prouincia ordinationi & cau-
sis huius Prouinciæ nos immiscemus: sciat nos contra Canones sacros non agere,
quoniam Remensis & Treuerensis Ecclesie in hac regione Belgica commissis
Ecclesiis sorores & comprouinciales habentur, sicut auctoritas Ecclesiastica, &
antiquissima demonstrat consuetudo. Ac per hoc vnanimi consensu & Synodalia
iudicia exercere, & quæ à sanctis Patribus constituta sunt debent concorditer
custodire: hac priuilegij conditione seruata, vt qui prior de Remensi & Treue-
rensi Episcopis fuit ordinatus, prior etiam habeatur.

II.

ET lex diuinitus inspirata præcipit dicens: *Si transferis per messem amici tui col-
ligens spicas, manu confricabis ad manducandum, falcem autem non mittas, vel falce **C**
non metas.* Messis est populus, vt Dominus monstrat in Euangelio dicens: *Messis
quidem est multa, operarij autem pauci; rogate dominum messis, ut mistat operarios in
messem suam.* quia vos pro nobis Episcopis debetis orare, vt vobis digna possimus
loqui. Messis autem amici, est populus in Prouincia alteri Metropolitanò com-
missa. Vnde vos hortando, quasi manu operis confricando, ad Dei voluntatem
& vestram salutem in corpus vnitatis Ecclesie valemus & debemus traicere. In
parrochianos autem Prouinciarum alijs Metropolitanis commissarum falcem iu-
dicii non mittimus: quia nec est vnde, nec nostrum esse consideramus.

III.

EST & alia causa, quia isti venerabiles Domini & confratres nostri Prouin-
ciæ istius Episcopi, non habentes Metropolitanum Episcopum, exiguitatem
nostram sic in suis, sicut & in specialibus nostris causis, nos fraterna caritate
iubent & commonent agere. Est ita, Domini fratres? Et responderunt ipsi
Episcopi; Ita est.

IV.

PRÆTEREA, quæ dominus Episcopus & frater noster Aduentius vobis ex
sua & ceterorum suorum ac nostrorum fratrum & venerabilium Episcoporum

A voce dixit, in hoc etiam animaduertere potestis voluntatem Dei esse, vt præfens domnus & Rex noster, qui in parte Regni, quam hætenus tenet & tenuit, & nobis, ac Ecclesiis nostris, & populo sibi commisso vtiliter præest ac præfuit, & salubriter prodest & profuit, inde ad hunc locum Domino ducente peruenit. Quò etiam vos eius inspiratione confluxistis, & ipsi vos sponte commendastis, cuius instinctu animantia omnia in arcam Noë, significantem Ecclesiæ vnitatem, nullo cogente conuenerunt. quia sanctæ memorię pater suus, domnus Hludouicus Pius Imperator Augustus, ex progenie Hludouici Regis Francorum incliti, per B. Remigij Francorum Apostoli Catholicam prædicationem cum integra gente conuersi, & cum tribus Francorum millibus, exceptis paruulis & mulieribus, vigilia sancti Paschæ in Remensi metropoli baptizati, & cœlitus sumpto chrismate, vnde adhuc habemus, peruncti, & in Regem sacriati, exortus per beatum Arnulfum, cuius carne idem Hludouicus Pius Augustus originem duxit carnis, & à Stephano Papa Romano, ante sanctæ Dei genitricis & semper Virginis Mariæ altare, Remis in Imperatorem est coronatus: & demum factione quorundam terreno Imperio destitutus, in prædictam Regni partem, vnanimitate Episcoporum & fidelis populi, ante sepulchrum S. Dionysij eximij Martyris Ecclesiæ sanctæ est redditus, & in hac domo, ante hoc altare protomartyris Stephani, cuius nomen interpretatum resonat coronatus, per Domini Sacerdotes, acclamatione fidelis populi, sicut vidimus qui adfuius, coronam Regni est Imperio restitutus. Et quia, vt in historiis sacris legimus, Reges quando Regna obtinuerunt, singulorum Regnorum sibi diademata imposuerunt, non incongruum videtur istis venerabilibus Episcopis, si vestræ vnanimitati placet, vt in obedientia Regni, vnde vos ad illum sponte conuenistis, & vos ei commendastis, sacerdotali ministerio ante altare hoc coronetur, & sacra vnctione Deo consecretur. Quod si vobis placet, propriis vocibus consonate. Et in hoc conclamantibus omnibus, dixit idem Episcopus: Agamus ergo vnanimiter Deo gratias, decantantes Te Deum laudamus.

Benedictiones super Regem Karolum ante Missam, & altare S. Stephani.

ADVENTIVS EPISC. METENSIS.

DEVS, qui populis tuis indulgentia consulis, & amore dominaris, da huic famulo tuo spiritum sapientiæ, cui dedisti regimen disciplinæ: vt tibi toto corde deuotus, & in Regni regimine maneat semper idoneus, & in bonis operibus perseverans, ad æternum Regnum te duce valeat peruenire. Per Dominum, &c.

HATTO VIRDYNENSIS.

GRATIÆ tuæ quæsumus, Domine, huic famulo tuo tribue largitatem: vt mandata tua te operante sectando, consolationem præsentis vitæ percipiat, & futuræ. Per Dominum, &c.

ARNULFVS TYLLENSIS.

NOSTRIS quæsumus, Domine, in regimine istius famuli tui propitiare temporibus: vt tuo munere dirigatur & nostra securitas, & deuotio Christiana. Per Dominum.

FRANCO TVNGRENSIS.

DA quæsumus, Domine, huic famulo tuo salutem mentis & corporis: vt bonis operibus inherendo, tua semper mereatur virtute defendi. Per Dominum.

HINCMARVS LAVDVENSIS.

BENEDICTIONEM tuam, Domine, hic famulus tuus accipiat: qua corpore saluatus & mente, & gratam tibi semper exhibeat seruitutem, & propitiacionis tuæ beneficia semper inueniat. Per Dominum.

ODO BELLOVACENSIS.

CONSERVA quæsumus, Domine, hunc famulum tuum, & benedictionum
Pp iij

tuarum propitius vbertate purifica, vt eruditionibus tuis semper multiplicetur, & A donis. Per Dominum.

BENEDICTIO HINCARI ARCHIEPISCOPI.

EXTENDAT omnipotens Dominus dexteram suæ benedictionis, & effundat super te donum suæ propitiationis, & circumdet te felici muro custodiæ suæ protectionis, sanctæ Mariæ, & omnium Sanctorum intercedentibus meritis. Amen.

INDVLGEAT tibi mala omnia quæ gessisti, & tribuat tibi gratiam & misericordiam, quam humiliter ab eo deposcis: liberetque te ab aduersitatibus cunctis, & ab omnibus visibilibus & inuisibilibus inimicorum insidiis. Amen.

ANGELOS suos bonos semper & vbique, qui te præcedant, comitentur, & subsequantur, ad custodiam tui ponat: & à peccato, seu gladio, & ab omnium periculorum discrimine te sua potentia liberet. Amen.

INIMICOS tuos ad pacis caritatisque benignitatem conuertat, & apud odientes te gratiosum & amabilem faciat. pertinaces quoque in tui insectatione & odio confusione salutari induat: super te autem sanctificatio sempiterna effloreat. Amen.

Ad ista verba, Coronet te Dominus, inunxit eum Hincmarus Archiepiscopus de chrismate ad dextram auriculam, & in fronte vsque ad sinistram auriculam, & in capite.

CORONET te Dominus corona gloriæ in misericordia & miserationibus suis, & ungat te in Regni regimine oleo gratiæ Spiritus sancti sui, vnde vnxit Sacerdotes, Reges, Prophetas, & Martyres, qui per fidem vicerunt Regna, & operati sunt iustitiam, atque adepti sunt promissiones: eisdemque promissionibus gratia Dei dignus efficiaris, quatenus eorum consortio in cælesti Regno perfrui merearis. Amen.

VICTORIOSVM te atque triumphatorem de visibilibus atque inuisibilibus hostibus semper efficiat: & sancti nominis sui timorem pariter, & amorem continuè cordi tuo infundat: & in fide recta, ac bonis operibus perseuerabilem reddat, & pace in diebus tuis concessa, cum palma victoriæ te ad perpetuum Regnum perducatur. Amen.

ET qui te voluit super populum suum constituere Regem, & in presenti seculo felicem, & æternæ felicitatis tribuat esse consortem. Amen.

CIERVM ac populum, quem sua voluit opitulatione tuæ subdere ditioni, sua dispensatione, & tua administratione, per diuturna tempora te faciat feliciter gubernare: quo diuinis monitis parentes, aduersitatibus omnibus carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo ministerio fideli amore obsequentes, & in presenti seculo pacis tranquillitate fruantur, & tecum æternorum ciuium consortio potiri mereantur. Amen. Quod ipse præstare dignetur.

Ad ista verba, Coronet te Dominus, miserunt illi Episcopi coronam in capite.

CORONET te Dominus coronâ gloriæ atque iustitiæ: vt cum fide recta, & multiplici bonorum operum fructu, ad coronam peruenias Regni perpetui, ipso largiente, cuius est Regnum, & imperium in secula seculorum.

Ad ista verba, Det tibi Dominus velle, dederunt illi palmam & sceptrum.

DET tibi Dominus velle & posse quæ præcipit, & in Regni regimine secundum voluntatem suam proficiens, cum palma perseuerantis victoriæ ad palmam peruenias gloriæ sempiternæ. Gratia Domini nostri IESU CHRISTI, qui viuus.

ORATIONES IN MISSA. I

DA nobis, omnipotens Deus, vt B. Gorgonij Martyris tui veneranda solemnitas & deuotionem nobis augeat & salutem. Per Dominum.

QUÆSUMVS, omnipotens, vt famulus tuus, qui tua miseratione suscepit Regni gubernacula, à te virtutum etiam percipiat incrementa: quibus decenter ornatus, & vitiorum monstra vitare, & ad te, qui via, Veritas, & vita es, gratiosus valeat peruenire. Qui viuus & regnas cum Deo.

A

SUPER OBLATA.

CAROLVS
CALVM

RESPICE, Domine, munera populi tui Sanctorum festiuitate votiuā, & tuā
testificatio veritatis nobis proficiat ad salutem. Per Dominum.

MVNERA, quesumus, Domine, oblata sanctifica: vt & nobis vnigeniti tui cor-
pus & sanguis fiant, & Karolo Regi nostro ad obtinendam animæ corporisque sa-
lutem, te largiente, vsquequaque proficiant. Per eundem.

POST COMMVN.

SACRAMENTORVM tuorum, Domine, communiō sumpta nos saluet, & in
tuā veritatis luce confirmet. Per Dominum.

HÆC, Domine, communiō salutaris famulum tuum ab omnibus tueatur ad-
uersis: quatenus & Ecclesiasticæ pacis obtineat tranquillitatem, & post istius
temporis decursum ad æternam perueniat hereditatem. Per Dominum.

PACTIO AQUISGRANENSIS.

ANNO Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCLXX. Indictione III. pridie Nonas
Martij, anno XXXII. Karoli gloriosi Regis, Aquisgrani Palatio hæc pactiones insert
ipsum & Hludouicum Regem fratrem ipsius factæ sunt.

B

INGELRAMNVS COMES EX PARTE KAROLI REGIS.

SIC promitto ex parte Senioris mei, quod Senior meus Karolus Rex fratri suo
Hludouico Regi talem portionem de Regno Hlotharij Regis consentit ha- 870.
bere, qualem aut ipsi iustiorē, & plus æqualiorem, aut communes fideles eo-
rum inter se inuenerint. Nec eum in ipsa portione, vel in Regno quod antea te-
nuit, per aliquam fraudem vel subreptionem decipiet, aut forconsiliabit, si fra-
ter suus Hludouicus eandem firmitatem & fidelitatem, quam ex parte Senioris
mei illi habeo promissam, iste frater suus Hludouicus Seniori meo ex parte sua,
quamdiu vixerit, inuolabiliter seruauerit.

ITEM LEUTFRIDVS COMES EX PARTE HLVDOVVICI REGIS.

SIC promitto ego ex parte Senioris mei, quod Senior meus Hludouicus Rex
fratri suo Karolo Regi talem portionem de Regno Hlotharij Regis consentit ha-
bere, qualem aut ipsi iustiorē, aut plus æqualiorem, aut communes fideles
eorum inter se inuenerint. Nec eum in ipsa portione, vel in Regno quod antea
tenuit, per aliquam fraudem vel subreptionem decipiet, aut forconsiliabit: si fra-
ter suus Karolus eandem firmitatem & fidelitatem, quam ex parte Senioris mei
habeo promissam, iste frater suus Karolus Seniori meo ex parte sua, quamdiu vi-
xerit, inuolabiliter seruauerit.

C

HÆC eadem tertius Theodericus Comes ex parte gloriosi Regis Karoli, &
quartus Radulfus Comes ex parte Hludouici profectum sunt. Isti presentes fue-
runt; Eutbertus Archiepiscopus, Alfridus Episcopus, Odo Episcopus, Ada-
lelmus Comes, Ingelramnus Comes, Luitfridus Comes, Theodericus Comes,
item Adalelmus Comes.

DIVISIO REGNI LOTHARII.

ANNO Incarnationis Dominice DCCCLXX. regni Karoli XXXIII. Indictione III. VI.
Idus Augusti, inter gloriosos Reges Karolum & Hludouicum fuit hac diuisio Regni fa-
cta, in Procaſpide super flauium Mosam.

ET HÆC EST PORTIO QUAM SIBI HLVDOVVICVS ACCEPIT.

COLONIAM.
Treueris.
Vtrech.

Statsburch.
Basulam.
Abbatiam Suestre.

i

CAROLVS
CALVVS.

Berch.
Niu Monasterium.
Castellum.
Indam.
S. Maximini.
Epternacum.
Horream.
S. Gangulfi.
Fauerniacum.
Polemiacum.
Luxouium.
Luteram.
Balmam.
Offonis villam.
Megeni Monasterium.
S. Deodati.
Bodonis Monasterium.
Stiuagium.
Romerici montem.
Morbach.
S. Gregorij.
Mauri Monasterium.
Eboresheim.
Homovva.
Masonis Monasterium.
Homburc.
S. Stephani Straßburch.
Erenstein.
S. Vrsi in Salodoro.
Grandi-vallem.
Altam petram.
Iustinam.
Vallem clusæ.
Castellum Carnones.

Heribodesheim.
Abbatiam de Aquis.
Hoenchirche.
Augustchirche.
Comitatum Testrebant.
Batua.
Hattuarias.
Masau subterior de ista parte.
Item Masau superior, quod de ista parte est.
Liugas quod de ista parte est.
Districtum Aquense.
Districtum Trectis.
In Ribuaris Comitatus v.
Megenensium.
Bedagovva.
Nitachovva.
Sarachovva subterior.
Blesitchovva.
Selme.
Albechovva.
Suentisium.
Calmontis.
Sarachovva superior.
Odornense, quod Bernardus habuit.
Solocense.
Bafiniacum.
Elischovve.
VVarasch.
Scudingum.
Emaus.
Basalchovva.
In Elisatio Comitatus II.
De Frisia duas partes.

DE Regno quod Hlotharius habuit, super istam diuisionem, propter pacis & caritatis custodiam, superaddidimus istam adiectionem.

CIVITATEM Mettis, cum Abbatia S. Petri, & S. Martini, & Comitatu Moslensi, cum omnibus villis in eo consistentibus, tam dominicatis, quàm & vassallorum. De Arduenna, sicut flumen Vrtæ surgit inter Bislanc & Tumbas, ac decurrit in Mosam: & sicut recta via pergit in Bedensi, secundum quod communes fideles nostri rectius inuenerint, excepto quod de Condustro est ad partem Orientis trans Vrtam. Et Abbatias Prumiam & Stabolau, cum omnibus villis dominicatis & vassallorum.

ET HÆC EST PORTIO QUAM KAROLVS DE EODEM Regno sibi accepit.

Lugdunum.
Vesontium.
Viennam.
Tungris.
Tullum.
Viridunum.
Cameracum.
Viuaris.
Vcetia.
Montem Falconis.

S. Michaëlis.
Culdini Monasterium.
S. Mariæ in Bisinciono.
S. Martini in eodem loco.
S. Agentij.
S. Marcelli.
S. Laurentij.
Leudensi.
Sennonem.
Abbatiam Mellam.

A Melbarium.
 Laubias.
 S. Gaugerici.
 S. Saluij.
 Crispinno.
 Fossas Marilias.
 Hunulcurt.
 S. Geruasij.
 Maalinas.
 Ledi.
 Sumniacum.
 Antonium.
 Condarum.
 Merrebecchi.
 Tichuinni.
 Luitosa.
 Calmontis.
 S. Maria in Deonant.
 Echa.
B Andana.
 VVasloi.
 Altum montem.
 Comitatum Texandrum.
 In Brachanto Comitatus IV.
 Cameracensium.
 Hanoium.
 Lomensum.
 In Hasbanio Comitatus IV.
 Masau superior de ista parte Mosæ.

Masau subterior, quantum de ista parte est.
 Liugas quod de ista parte Mosæ est, & pertinet ad Velsarum.
 Scarponinse.
 Viriduninse.
 Dulminse.
 Arlon.
 Vaurense Comitatus II.
 Mosminse.
 Castricum.
 Condrust.
 De Arduenna, sicut flumen Vra surgit inter Bislanc & Tumbas, ac decurrit ex hac parte in Mosam: & sicut recta via ex hac parte occidentis pergat in Bedensi, secundum quod Missi nostri rectius inuenerint.
 Tullense.
 Aliud Odornense, quod Tetmarus habuit.
 Barrense.
 Portense.
 Salmoringum.
 Lugdunense.
 Viennense.
 Viuaras.
 Vcetiam.
 De Frisia tertiam partem.

APVD GVNDVLFIVILLAM.

ANNO Incarnationis Dominica DCCCLXXIII. Indictione V. quinto Idus Septembris, in Placito generali apud Gundulfi villam, cum Hludouicus sacramenta superius scripta disrupisset, & equiuoco suo itidem Hludouico Imperatori se coniunxisset, & sacramenta qua superius scripta sunt fieri iussisset, Ingilberga Regina, & Legatis Sedis Apostolica, Formoso scilicet & Haderico, presentibus, hac tempestate urgente, Episcopi omnes ex Regno gloriosi Regis Karoli hanc professionem infra scriptam fecerunt, & omnes laici hoc sacramentum similiter infra scriptum iurauerunt.

PROFESSIO EPISCOPORVM.

QUANTVM sciero & potuero, adiuuante Domino, consilio & auxilio secundum meum ministerium fidelis vobis adiutor ero, vt Regnum, quod vobis Deus donauit vel donauerit, ad ipsius voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ ac debitum Regium honorem vestrum, & vestram fideliumque vestrorum saluationem, habere & obtinere possitis. 873.

SACRAMENTVM LAICORVM.

QUANTVM sciero & potuero, adiuuante Domino, consilio & auxilio fidelis vobis adiutor ero, vt Regnum quod habetis, ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ & vestrum honorem, atque ad vestram saluationem continere possitis; & quod Deus adhuc vobis concesserit, acquirere, & contra omnes homines defendere valeatis.

GENERALE OMNIUM FIDELIUM.

Sic promitto ego, quia de isto die inantea isti Seniori meo quandiu vixero

CAROLVS
CALVVS.

fidelis & obediens & adiutor quantumcumque plus & melius sciero & potuero, & consilio & auxilio secundum meum ministerium in omnibus ero absque fraude & malo ingenio, & absque vlla doloitate vel seductione seu deceptione, & absque respectu alicuius personæ: Et neque per me, neque per Missum, neque per Literas, sed neque per emissam seu intromissam personam, vel quocumque modo ac significatione contra suum honorem, & suam, ac Ecclesiæ atque Regni illi commissi quietem & tranquillitatem atque soliditatem machinabo vel machinanti consentiam, neque vnquam aliquod scandalum mouebo, quod illius præsentis vel futuræ saluti contrarium vel nocium esse possit. Sic me Deus adiuuet, & ista sancta patrocinia.

Apud Carisiacum.

ANNO Incarnationis Dominica DCCCLXXIII. regni vero domni Karoli XXXIII. Indictione v. hæc Capitula, quæ sequuntur, ab eodem Rege statuta sunt in Placito generali apud Carisiacum, omnium cum voluntate & consensu, & à præfato Rege, & ab omnibus qui præfentes fuerunt confirmata.

EXCERPTVM EPISTOLÆ HINC MARI
ARCHIEPISCOPI REMENSIS,

Ad Diocesis Remensis Episcopos, & Regni, Primores.

Qua, cum CAROLVS CALVVS Rex Francorum in Italiam coronæ Imperialis obtinenda causa concessisset, & LVDOVICVS Rex Germaniæ eius frater tentaret eo absente Regnum Franciæ inuadere, quid in tanto discrimine factò opus esset, rescribis.

IGITVR dicamus liberè, domini Sacerdotes, quæ dicuntur notabilia & reprehensibilia de Rege nostro, & quæ dicuntur laudabilia promissa de fratre eius domno Rege HLVDOVVICO, qui venturus asseueratur in hoc Regnum fratris sui, vt quæ frater eius in eo perperam egit, ipse corrigat; & quod per negligentiam frater eius admisit, ipse per diligentiam emendare procuret: quatenus si Rex noster ea legerit, quæ de illo dicuntur, si vera sunt, illa corrigat: si autem vera non sunt, de cetero admittere caueat. Si autem & frater eius domnus Hludovicus ea legerit, quæ de fratre illius dicuntur notabilia, caueat, & quæ de illo laudabilia promittuntur exequi studeat. Nos autem Episcopi, & Regni Primores, secundum ordines nostros in maiorum doctrina, seu exemplis, quid nobis sequendum, quidve cauendum sit, conspiciamus.

ET prætermisissis aliis vicissitudinibus altercationum de Regno inter Principes nostros temporibus nostris habitis ante hos XVI. annos, quando Rex noster domnus KAROLVS, & domnus HLVDOVVICVS, cominus præparatis vtrimque armatorum cuneis, & erectis vexillis secus locum, qui Breona dicitur, conuenerunt, populus, qui cum domno Karolo erat, ex parte maxima illum reliquit. Sicque eundem Regem Karolum pridie Idus Nouembris indè abire coegit. Tertio autem mense Karolo reuertente, qui cum domno Hludovico erant, ab eo separati, & solitario penè relicto, insequente illum Karolo de pago Laudunensi ad propria redire destitutione sua fecerunt. Nunc autem, quia domnus Karolus nos, & Regnum istud spontè reliquit, & in Italiam perrexit, domnus noster Hludovicus multorum oribus accipere Regnum istud hostiliter venturus asseueratur: & domnus Karolus bellatorum acies, quas vulgari sermone *scaras* vocamus, dispositas, & eisdem aciebus Primores deputatos ad resistendum fratri suo, ne Regnum illius occupare valeat, habere dicitur, qui iussione vxoris suæ cum filio suo HLVDOVVICO Regnum suum ab omnibus, tam Christianis, quàm Paganis hostibus, cum consilio & auxilio Episcoporum, ac ceterorum Consiliariorum suorum defendant, donec ipse adeptò Regno, ad quò accipiendum iuit, auxiliante Domino reuertatur in pacem.

QVA

A QVA de re nobis Episcopis satis agendum est, ne in consilio, quod à nobis Reipublicæ ministri secundum domni Regis mandatum petierint, à nostro ministerio excidamus, & ne de auxilio, quantum Deus vnicique nostrum posse dederit, abscedamus, sequentes sententiam Domini dicentis: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* In auxilio igitur, præbeamus arma diuina, ieiunia, orationes, lacrimas, implorationes ad Sanctorum suffragia, & auxilia diuina per nos nostrasque parrochias, vt non effundatur sanguis Christianus seditionali certamine inter fratres & cognatos, atque propinquos, sicut iam fuisse factum in Fontanido dolemus. Et de omnibus hostibus tam Christianis, quàm Paganis, per Sanctorum merita & intercessionem det Dominus propicius pacem in diebus nostris, vt ope misericordix suæ adiuti, & à peccato simus semper liberi, & ab omni perturbatione securi.

Luc. 20.

EXHIBEAMVS etiam vnusquisque nostrum pro viribus contra omnes hostes sanctæ Ecclesiæ, & Principis nostri, milites de Ecclesiis nostris, qui cum Primoribus ad hoc deputatis dimicent, prout Dominus auxilium dederit, & cooperari dignatus fuerit. Vnde sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat. Consilium autem in huiusmodi congressione, si à nobis requisierint Primores acierum, quia scriptum est, *Domini dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum Consilium autem Domini in æternum manet:* quod salubrius illis consilium dare possimus, quàm quod Dominus in Euangelio monstrat, inuenire nequimus.

Psal. 124.

B Quis, inquit, Rex iturus committere bellum aduersus alium Regem, nonne sedens prius computat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt.

Luc. 14.

QVIA longè ante nos de his, qui anxietatibus & ingentibus malis premuntur, etiam apud nationes tritum vulgi sermone prouerbium, *inter malleum sunt & incudem*, legimus, & nos de frequentibus Paganorum infestationibus, & ceteris anxietatibus, quibus diutiùs premimur, verbis taceamus, & gemitibus ac suspiriis exclamemus. Inter duos Reges carne fratres, de hoc Regno, in quo degimus, satagentibus, velut inter malleum & incudem, Episcopi sumus. Si enim, quia secessit longiùs in Regnum aliud Rex noster, in aduentu superuenturi Regis Ecclesias nostras quaquauesum nemine persequente, vel præiudicium, vt dicitur, inferre moliente, fugientes discesserimus, & nos ad superuenturi tutelam Regis non contulerimus: præfertim, cum superuenturus Rex, vt fertur, dicat, se non venire ad Regnum inuadendum, sed ad destitutum restituendum, & defendendum, & pacem ac iustitiam in eo procurandam, & sanctæ Ecclesiæ, ac eius Sacerdotibus debitum honorem ac defensionem exhibendam, & nos & oues nobis commissæ periclitari videbimur. Nos quidem, quia non Pastores, sed mercenarij & apud Deum & apud homines iudicabimur. Oues autem nobis commissæ, quia sine pastore errabunt vel dispergentur, & facultates Ecclesiasticæ, quibus sustentari debent, velut relictæ sine custodibus diripientur ac vastabuntur, si defuerit virtus Principis, cuius potestate defendantur, vel custodes, qui pro ouibus, & earum alimonijs Principi & defensori ac tutori Ecclesiæ suggerant.

C SI autem Rex noster reuersus fuerit, infidelitatis nos arguet, sicut quosdam fecit, quando à Breona pergens, & nos desolatos relinquens, post aliquod tempus reuersus fuit: licet causa nostra à causa illorum, quos tunc redarguit, satis habeatur dissimilis. Nam nos quacumque ducti cupiditate, vel turpi lucro inlecti, Regem alium in Regnum istud, sicut illi fecerunt, non inuitauimus, neque Regem nostrum reliquimus, & alteri nos absque necessitate contulimus. Sed à Rege nostro relictus, & alterius potestati expositus, nos iudicio Regis Regum expectantes commisimus. Sed inter hæc & vndique nos circumstant angustix. Si enim relictus à Rege nostro superuenturi Regis potestati nos contulerimus, mors nobis est: si autem non egerimus, Ecclesiarum nostrarum & quorum nobis commissarum custodiæ inuigilare nequibimus, & aut nunc in manum superuenturi Regis, aut, si Rex noster reuersus fuerit, in manus illius incidemus.

NUNC autem qualiter Regnum istud vndique à Paganis & falsis Christianis, scilicet Britonibus, sit circumscriptum, & vt ita dicamus, viscerali commotione de his, qui aliquandiu in eo fideles ac vtilis visi fuerant extitisse, sit perturbatum: & quæ conditio de Regnis nepotum suorum inter illum & fratrem eius sit sacra-

CAROLVS CALVVS. mento firmata. Vtinam aut ignoraretur, aut inter eos ipsa conditio seruaretur, & neque discordia Ecclesiarum Presules, & serui ac ancillæ Domini inquietarentur, & Christianus populus affligeretur, ac inter Regni primores viscerale bellum insurgeret, & rapinæ ac depreðationes rerum Ecclesiasticarum, atque diuitum, seu pauperum, conflagrarent. At si pro his dictis, quæ non pro infidelitate Principum nostrorum ad suggillationem eorum, sed pro periculo eorum cum dolore ac gemitu dicimus, nobis Sacerdotibus vis aliqua à quocumque fuerit inlata, sicut quidam Sapiens dixit, feramus æquo animo, & vtamur foro, donec inuicta felicitas finem malis imponat.

Si denique Rex noster fuerit, annuente Deo, reuersus, recipiamus eum cum gaudio & de sibi ac Ecclesiæ atque Regni necessariis, in postmodum procurare Episcopaliter illum commoneamus, & prosperitati suæ congaudeamus. Si verò, quod non opramus, aliter iudicio Dei contigerit, deuotionem ac fidem debitam erga illum sinceriter custodientes, sicut scriptum est, dicamus corde, dicamus & ore Domino: *Exultauerunt filia Iuda, id est, confessionis humillimæ, in omnibus iudiciis tuis Domine.*

SYNODVS APVD TICINVM ACTA PALATIVM
anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVI. Indictione IX. mense
Februario, confirmata in Synodo apud Pontigonem, cum Missis
domni Apostolici Ioannis, aliisque multarum Prouinciarum Epi-
scopis, eodem anno & Indictione, mense Iunio.

ELECTIO KAROLI IMPERATORIS, AB ITALICI
Regni Episcopis & ceteris Optimatibus confirmata.

876. GLORIOSISSIMO, & à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori, dom-
no nostro Karolo perpetuo Augusto, nos quidem omnes Episcopi, Abbates,
Comites, ac reliqui, qui nobiscum cõuenerunt, Italici Regni Optimates, quorum
nomina generaliter subter habentur inserta, perpetuam optant prosperitatem &
pacem. Iam quia diuina pietas vos, beatorum Principum Apostolorum Petri &
Pauli interuentione, per Vicarium ipsorum, domnum videlicet Ioannem sum-
mum Pontificem, & vniuersalem Papam, spiritalémque Patrem vestrum, ad pro-
fectum sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque omnium inuitauit, & ad Imperiale
culmen sancti Spiritus iudicio prouexit: Nos vnanimiter vos protectorem, do-
minum, ac defensorem omnium nostrum eligimus. cui & gaudentes toto cordis
affectu subdi gaudemus, & omnia quæ ad profectum totius sanctæ Dei Ecclesiæ,
nostrorumque omnium salutem decernitis & sancitis, totis viribus annuente
Christo, concordi mente & prompta voluntate obseruare promittimus.

Et subscripserunt illi, qui in Italia adfuerunt.

Anspertus sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus subscripsi.

Ioannes sanctæ Aretinæ Ecclesiæ humilis Episcopus subscripsi.

Ioannes Episcopus sanctæ Ticinensis Ecclesiæ subscripsi.

Benedictus Cremonensis Episcopus subscripsi.

Teudulfus Dertonensis Episcopus subscripsi.

Adalgaudus Vercellensis Episcopus subscripsi.

Azo Eorediensis Episcopus subscripsi.

Gerardus exiguus in exigua Laudensi Ecclesia Episcopus subscripsi.

Hilduinus Astensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

Ratbornus Sedis Augustanæ Episcopus subscripsi.

Leodoinus Mutinensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

Hilradus Albensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

Bodo humilis sanctæ Aquensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

Sabbatinus Ienuensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

Eilbertus Comensis Episcopus subscripsi.

Adelardus seruus seruorum Dei Veronensis Episcopus subscripsi.

Ego Paulus sanctæ Ecclesiæ Placentiæ Episcopus subscripsi.

- A** Ego Andreas sanctæ Florentinæ Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Reginerius Abbas subscripsi.
 Signum Bosonis inelyti Ducis, & facti Palatij Archiministri, atque Imperialis Missi.
 Signum Richardi Comititis.
 Signum VValfridi Comititis.
 Signum Liutfridi Comititis.
 Signum Alberici Comititis.
 Signum Supponis Comititis.
 Signum Hadingi Comititis.
 Signum Bodradi Comititis Palatij.
 Signum Cuniberti Comititis.
 Signum Bernardi Comititis.
 Signum Airboldi Comititis.

ACTA sunt hæc in Palatio Ticinensi anno Domini DCCCLXXVI. regni domni Imperatoris Karoli, Hludouuici Aug. pie memoria filij, in Francia XXXVII. Imperij primo, Indictione IX.

CONFIRMATIO CISALPINORVM, APVD PONTIGONEM.

- B** SICVT domnus Ioannes Apostolicus, & vniuersalis Papa, primò Romæ elegit, atque sacra vnctione constituit: omnesque Italici Regni Episcopi, Abbates, Comites, & reliqui omnes, qui cum illis conuenerunt, domnum nostrum gloriosum Imperatorem Karolum Augustum vnanimi deuotione elegerunt sibi protectorem ac defensorem esse. ita & nos, qui de Francia, Burgundia, Aquitania, Septimania, Neustria, ac Prouincia, pridie Kalendas Iulij, in loco qui dicitur Pontigonis, anno XXXVII. in Francia, ac Imperij primo, iussu eiusdem domni & gloriosi Augusti cõuenimus, pari consensu ac cõcordi deuotione eligimus & cõfirmamus.

S V B S C R I P T I O N E S.

IOANNES Tuscanensis Episcopus, Legatus sanctæ Sedis Apostolicæ, & domni Ioannis summi Pontificis, & vniuersalis Papæ, in his quæ supra scripta sunt interfui, consensi, & subscripsi.

Ansegisus Senonum Metropolis Episcopus, sanctæ & Apostolicæ Sedis per domnum Ioannem summum Pontificem Papam Vicarius, interfui, consensi, & subscripsi.

Ioannes Aretinus Episcopus, sanctæ Sedis Apostolicæ Legatus, interfui, consensi, & subscripsi.

- C** Hincmarus Remorum Archiepiscopus subscripsi.
 Aurelianus Lugdunensis Ecclesiæ Episcopus in Christi nomine roborauit.
 Frotarius Archiepiscopus consensi, & subscripsi.
 Ottramnus Viennensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Ioannes Rotomagensis Ecclesiæ Archiepiscopus subscripsi.
 Bertmundus Ebredunensis Ecclesiæ Archiepiscopus subscripsi.
 Ragenelmus Tornacensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 VValterus humilis Aurelianensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Gerboldus Cabillonensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Gislebertus Carnotensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Hildeboldus Suessionensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Rostagnus sanctæ Arelatensis Ecclesiæ humilis Episcopus subscripsi.
 Isaac Lingonensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Lambertus Matiscensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Ingelvvinus sanctæ Parisiacensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Geroldus Ambianensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Abbo Neuernensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Ioannes Cameracensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
 Hadebertus Siluaneæ Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

Tom. II.

Q q ij

Odo Belgiacorum Episcopus in Christi nomine subscripsi. A
 Ratbertus Valentinx Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Bernarius Gratianopolitanx Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Agenulfus Gabalitanensis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Birico VVapincensis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Alduinus Auenionensis Ecclesie Episcopus subscripsi.
 VVido Vellauenfis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Hildebrannus Sagensis Episcopus subscripsi.
 VVillebertus humilis Catalaunorum Episcopus subscripsi.
 Ragenfridus Meldensis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Heirardus Lixouiensis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Sigenandus Constantiensis Ecclesie Episcopus subscripsi.
 Ætherius Viuariensis Episcopus subscripsi.
 Erchambertus Baiocensis Ecclesie Episcopus subscripsi.
 Hedenulfus Laudunensis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Agilmarus Aruernensis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Anselmus Lemouicensis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Adalbertus Morinensis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 VVillelmus Cadurcorum Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Lupus Albienfis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Ottulfus sanctæ Treassinæ Ecclesix humilis Episcopus subscripsi. B
 Berardus Virdunensis Ecclesie Episcopus subscripsi.
 Arnaldus Leucorum Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Franco Tungrenfis Ecclesie Episcopus subscripsi.
 Theodoricus Vefontionum Ecclesix Archiepiscopus subscripsi.
 VVala Autisiodorensis Episcopus subscripsi.
 Adalgarius Augustidunensis Episcopus subscripsi.
 Hemico Dienfis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Aymarus Ruthenensium Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Theotarius Gerundensis Ecclesix Episcopus subscripsi.
 Hugo Abba.
 Albustus Abbas ex Monasterio quod vocatur Bethleem, siue Ferrarias.
 Hilduinus Abbas, & Bibliothecarius.
 VVifardus Abba scripsit, & subscripsit.
 Gauzlenus Abba, & Archieancellarius.

EXACTIO NORTMANNIS CONSTITVTA.

HÆC exactio à Nortmannis, qui erant in Sequana tempore Karoli Regis, de suo Regno fuit facta, ut ab ipsius Regno recederent. C

VNVSQVVSQVE Episcopus qui habet Abbatiam, aut Abbas qui similiter habet Abbatiam, aut Comes qui æquè habet Abbatiam, de suo manso indominito, similiterque & de vassallorum, accipiat de manso indominito denarios XII. de manso ingenuili quatuor denarios de censu dominicato, & quatuor de sua facultate. de seruili verò, duos denarios de censu, & de sua facultate II. De omnibus verò Ecclesiis, vnusquisque Episcopus, vel Abba, de sua solummodo potestate accipiant, de Presbyteris à quocumque plurimum solidos V. & de vnoquoque iuxta quod possibile fuerit. ita vt à quo plurimum, V. solidos, à quo minimum, quatuor denarios. De Ecclesiis verò, quas Comites & vassalli dominici habent, seu de illis, qui cum Seniore nostro pergere debent, siue qui remanserint, Episcopus, in cuius parrochia consistunt, secundum prætaxatum modum accipere procurabit. De Ecclesiis verò Imperatricis Episcopus similiter accipiet prætaxato modo.

ANNO Incarnationis Dominice DCCCLXXVII. Nonis Maij, in Compendio Palatio, de aliqua, sed non de tota parte Regni, quod dominus Imperator Karolus habuit antequam iunior Hlotharius defunctus fuisset, hac constituta est exactio Nortmannis, qui erant in Sequana, tribuenda, ut à Regno eius recederent.

A EPISCOPI, Abbates, Comites, ac vassi dominici ex suis honoribus de vnoquoque manso indomnicato donent denarios XII. de manso ingenuili, quatuor denarios de censu dominicato, & quatuor de facultate mansuarij. de seruili vero manso, duos denarios de censu indomnicato, & duos de facultate mansuarij. De omnibus vero Ecclesiis, vnusquisque Episcopus de suo Episcopatu, vel Abbas de sua solummodo Abbatia, in cuiuscumque Episcopi sint parrochia, accipiant cum Missa Episcopi, in cuius parrochia sunt, de Presbyteris secundum possibilitatem, v. solidos, vel quatuor, vel tres, vel duos, vel vnum solidum. A quo plurimum, v. solidos, à quo minimum, quatuor denarios. De Ecclesiis vero Imperatoris & Imperatricis, & Comitum ac vassallorum Imperialium, tam de illis, qui cum Imperatore pergunt, quàm & illis, qui remanserint, Episcopus, in cuius parrochia consistunt, secundum prædictum modum coniectum accipiat. De negotiatoribus autem, vel qui in ciuitatibus commanent, iuxta possibilitatem, secundum quod habuerint de facultatibus, coniectus exigatur.

KAROLI IMPERATORIS APVD CARISIACVM.

B *Hæc Capitula constituta sunt à domno Karolo glorioso Imperatore, cum consensu fidelium suorum apud Carisiacum, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVII. regni vero ipsius XXXVII. Imperij autem II. XVIII. Kalendas Iulias, Indictione X. De quibus quædam ipse definiuit, & de quibusdam à suis fidelibus responderi iussit.*

C A P. I.

DE honore & cultu Dei, atque sanctarum Ecclesiarum, quæ auctore Deo 877. sub ditione & tuitione regiminis nostri consistunt, Domino mediante, discernimus, vt sicut tempore beatæ recordationis domni & genitoris nostri exultatæ & honoratæ, atque rebus ampliatae fuerunt, & quæ à nostra liberalitate honoratæ atque ditatæ sunt, de cetero sub integritate sui seruentur: & Sacerdotes, ac serui Dei vigorem Ecclesiasticum, & debita priuilegia, iuxta reuerendam auctoritatem obtineant: & eisdem principalis potestas, & inlustrium virorum strenuitas, seu Reipublicæ administratores, vt suum ministerium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter & iuste concurrant. & filius noster hæc superscripta similiter Deo iuuante conseruet.

RP. Primum Capitulum, sicut Deo inspirante decreuistis, omnes conlaudamus & conseruare volumus.

I I.

C Vt Monasterium à nobis Compendio in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ constructum, à filio nostro & fidelibus nostris eo tenore quo cœpimus honoretur. & priuilegium à domno Papa & ab omnibus Episcopis confirmatum, Imperiale etiam decretum, ab omnibus fidelibus pro Dei & nostro amore benignissimè atque inuiolabiliter conseruetur, & à filio nostro firmetur.

RP. De secundo similiter respondemus.

I I I.

Vt tales à vobis eligantur, exceptis illis quibus commendatum habemus, quorum speciali consilio & adiutorio in præsentis itinere vtamur.

RP. De tertio vos, sicut melius Deo inspirante vidistis, Regni vestri defensionem atque tuitionem, & filij vestri custodiam, per fideles vestros, tam per Episcopos, quàm Abbates & Comites, dispositum habetis, & necessarium esse cognoscimus. Ipsam dispositionem nos disordinare non possumus, nec debemus; & qualiter illam melius disponere possimus, non sapimus.

I V.

Quomodo securi esse possimus, quousque Deo donante huc reuertamur, à nullo Regnum nostrum inquietari posse, quantum Deus vos adiutare voluerit, & vestrum posse extiterit. & quomodo nos de filio nostro, & de vobis securi esse possimus, & vos de filio nostro securi esse possitis, & ipse de vobis, & vt vos ad inuicem credere possitis.

CAROLVS
CAEVVS.

RP. De quarto, in quo scriptum est, quomodo vos de filio vestro securi esse possitis, respondemus quia, Deo gratias, vos eundem filium vestrum & generastis, & nutritis, & sub nutrimento vestro Deus ad hanc ætatem illum perduxit: & nemo nostrum illum amplius saluare potest, vel debet, aut sapit, quam vos. & in vestro consilio & auxilio, ac dispositione, illius saluatio & honor post Deum & Sanctos eius consistit. & qualiter ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ & Regni vestri vtilitatem securi de illo esse possitis, in vestra dispositione manet. Et de hoc quod ibi scriptum est, quomodo de nobis securi esse possitis, qualiter vsquedum Deo donante huc reuertamini, vt à nullo Regnum vestrum inquietari possit, quantum Deus nos iuuare voluerit, & nostrum posse extiterit: Respondemus, quia sunt sacramenta, quæ vobis fecimus, & est professio quam vobis & Clerici & laici in Carisiaco fecimus, & subscripsimus: & est perdonatio, quam dominatio vestra nobis fidelibus vestris & perdonauit & subscripsit: & est professio & sacramentum, quæ in Gundulfi villa, pro nonis causis emergentibus ex morte Hlotharij, & missatico domni Apostolici Hadriani, & missatico Hludovvici nepotis vestri, vobis fecimus. Est etiam professio, quam Remis, & de vestra fidelitate, & de vestri Regni dispositione ac defensione, & de vxore vestra, & de filio vestro quem habetis, & si Deus adhuc etiam alterum dederit, professi fuimus. Quæ omnia hætenus conseruauimus, & conseruamus, & adiuuante Deo vsque ad finem vitæ nostræ conseruare volumus. vnde pro certo nos veraciter credere potestis. Si autem aliquis à præfatis sacramentis vel professionibus deuiauit, hoc secundum rationem & auctoritatem atque consuetudinem emendet, & de cetero conseruet. Si autem talis est de vestris fidelibus, qui has professiones non fecit, si necesse fuerit faciat, & de cetero conseruet. Fideles etiam vestri post mortem fratris vestri ad vos venerunt. quale sacramentum vobis fecerunt vos scitis. Qui autem de illis illud sacramentum hætenus conseruauit, de cetero conseruet: & si aliquis ab illo sacramento deuiauit, secundum rationem & auctoritatem atque consuetudinem hoc emendet, & deinceps conseruet. De hoc quod ibidem scriptum est, qualiter nos securi de filio vestro esse possimus: respondemus, quia de filio vestro, quem per Dei gratiam, & vestram dispositionem, futurum Seniore post vos habere volumus, nullam firmitatem aliam quærimus, nisi hoc quod vos in Capitulari vestro statuistis & decreuistis, nobis vnique in suo ordine & persona conseruet. De hoc quod ibidem scriptum est, qualiter ipse de nobis securus esse possit, respondemus, quod & Remis respondimus, quia si Deus & vos illum in Regni regimine sublimaueritis, & in parte denominata illum designaueritis, sic ei fideles esse cupimus, sicut per rectum esse Seniori debemus. De hoc quod ibi scriptum est, & nobis verbis dixistis, vt ad inuicem nos credere possimus: verbis fideliter nos confirmauimus, vt ad Dei voluntatem, & vestram fidelitatem & honorem, & sanctæ Ecclesiæ ac Regni vestri vtilitatem, ac fidelium vestrorum saluamentum, Deo mediante adunati sumus, quantum vnusquisque nostrum in suo ordine & persona per Dei gratiam scire & posse habuerit, vt ad inuicem nos credamus, & mutuo adiuuemus.

v.

Vt ea quæ per largitatis nostræ præcepta dilectæ coniugi nostræ in proprium habere concessimus, filius noster ante nos confirmet: & ex omnibus, quæ illi iure beneficiario concessimus, siue concesserimus, si obitus noster euenierit, & illa nos superuixerit, quomodo securi sumus, quatinus illam & sua omnia filius noster, & fideles nostri condigno honore studeant conseruare.

RP. De quinto Capitulo, in quo scriptum est de dilectæ coniugis vestræ dominæ nostræ honore & saluamento, & de conseruatione earum rerum quas illi dedistis, vel dederitis, & de confirmatione à filio vestro exinde facienda: & filius vester ad hoc paratus est, sicut iubetis, & nos, quantum scierimus & potuerimus, ad hoc parati erimus.

v i.

De filiabus nostris, cum quo honore secundum Dei voluntatem, & quali saluamento aut adiutorio consistere debeant. Quod etiam paruulæ nostræ filiarum habemus, aut deinceps dederimus, cum quali securitate tenere possit. Et si Deus eam ad perfectam ætatem venire donauerit, in matris suæ sit potestate, &

A à nullo contra ipsius voluntatem vel marito tribuatur, vel sacrum ei velamen imponatur.

RP. SIMILITER & de filiabus vestris, & etiam de paruula filia vestra sicut in Capitulo vestro continetur, & filius vester paratus est conseruare, & ad hoc conseruandum, quantum scierimus & potuerimus, adiutorium præstabimus.

VII.

DE ordinandis scaris, & si nepotes nostri, sui patris imitantes vestigia, contra nos aut in itinere, aut postquam ad dispositum locum Deo duce venerimus, aliquid nobis mali aut Regno nostro machinari voluerint, quomodo illis, Deo iuuante, plenissimè resistatur.

RP. DE scaris ordinandis, & de adiutorio, si aliquis de nepotibus vestris, aut inter vias, aut in Italia vobis aliquod impedimentum facere voluerit, in vestra dispositione erit, qui in isto Regno remaneant, vel qui post vos in vestrum adiutorium pergant.

VIII.

SI antequàm redeamus, aliqui honores interim aperti fuerint, considerandum quid exinde agatur.

B RP. SI antequàm iuuante Domino reuertamini, aliquis Archiepiscopus defunctus fuerit, vicinus Episcopus ipsius diocesos cum Comite ipsam Sedem præuideat, vsque dum obitus ipsius Archiepiscopi ad vestram notitiam perueniat. Si aliquis Episcopus interim obierit, Archiepiscopus ipsi Sedi visitatorem secundum sacros canones deputet, qui vnà cum Comite ipsam Ecclesiam ne prædetur custodiat, vsque dum ipsius Episcopi obitus ad vestram notitiam perueniat. Si Abbas, vel Abbatisa obierit, Episcopus, in cuius parrochia Monasterium illud est, vnà cum Comite illud Monasterium custodiat, vsque dum vestra iussio inde fiat.

IX.

C SI Comes obierit, cuius filius nobiscum sit, filius noster cum ceteris fidelibus nostris ordinet, de his qui illi plus familiares & propinquiores fuerint, qui cum ministerialibus ipsius Comitatus, & Episcopo, ipsum Comitatum præuideat, vsque dum nobis renunietur. Si autem filium paruulum habuerit, isdem cum ministerialibus ipsius Comitatus, & Episcopo, in cuius parrochia consistit, eundem Comitatum præuideat, donec ad nostram notitiam perueniat. Si verò filium non habuerit, filius noster cum ceteris fidelibus nostris ordinet, qui cum ministerialibus ipsius Comitatus, & Episcopo, ipsum Comitatum præuideat, donec iussio nostra inde fiat. Et pro hoc nullus irascatur, si eundem Comitatum alteri cui nobis placuerit dederimus, quàm illi qui eum hætenus præuidit. Similiter & de vassallis nostris faciendum est. Et volumus, atque expressè iubemus, vt tam Episcopi, quàm Abbates, & Comites, seu etiam ceteri fideles nostri, hominibus suis similiter conseruare studeant: & tam de Episcopatibus, quàm & de Abbatibus, vicinus Episcopus & Comes præuideant, ne aliquis res Ecclesiasticas vel facultates diripiat, & nullus ad eorum eleemosynam faciendam impediat. Quòd si præsumpserit, & secundum leges humanas hoc componat, & secundum leges Ecclesiasticas inde Ecclesie quam læsit satisfaciat, & nostram harmiscaram secundum modum culpæ, & vt nobis placuerit, sustineat.

RP. CETERA Capitula responsione non egent, quoniam à vestra sapientia sunt disposita & diffinita.

X.

SI aliquis ex fidelibus nostris post obitum nostrum, Dei & nostro amore compunctus, seculo renuntiare voluerit, & filium, vel talem propinquum habuerit, qui Reipublicæ prodesse valeat, suos honores prout melius voluerit ei valeat placitare. Et si in alode suo quietè viuere voluerit, nullus ei aliquod impedimentum facere præsumat, neque aliud aliquid ab eo requiratur, nisi solummodo vt ad patriæ defensionem pergat.

XI.

SI aliqua occasione filio nostro, aut fidelibus nostris, de nostro obitu nuntiatum fuerit, non facilè credatur: sed conueniant simul fideles nostri, & rationaliter secundum Dei voluntatem omnia à nobis ordinata disponant.

Qq iij

CAROLVS
CALVVS.

XII.

SI nos in Dei, Sanctorumque ipsius seruitio mors preoccupauerit, Eleemosynarij nostri, secundum quod illis commendatum habemus, de eleemosyna nostra decertent. & libri nostri, qui in thesauro nostro sunt, ab illis, sicut dispositum habemus, inter S. Dionysium, & S. Mariam in Compendio, & filium nostrum disperiantur. Id est Hincmarus venerabilis Archiepiscopus, Odo Episcopus, Gauzlinus Abba, Arnulfus Comes, Bernardus Comes, Chuonradus Comes, Adalelmus Comes. Similiter de his quæ ad eleemosynam coniugis nostræ pertinent, si ipsa obierit, faciant. Quæ verò superfuerint, ab ipsis saluentur vsque ad nostram, Deo dante, interrogationem.

XIII.

INVBNIBNDVM qualem partem Imperij, si obitus noster euenerit, sibi decernendam sperare filius noster debeat: & si Deus alterum filium nobis interim donare voluerit, quam ipse habeat. Et si aliquis ex nepotibus nostris ad hoc se dignum exhibuerit, vel si non fecerit, secundum quod nobis tunc, & cui placuerit, censeatur.

XIV.

VT filius noster talem se & taliter præparet, quatenus, cum, Deo iuuante, reuersi fuerimus, Romam ire valeat, & ibi Dei & sanctorum Apostolorum quandiu necesse fuerit seruitium agere, & ibi, Deo adminiculante, in Regem possit coronari.

XV.

QUALITER & quo ordine filius noster in hoc Regno remaneat, & qui debeant esse, quorum auxilio vtatur, & vicissitudine cum eo sint. Videlicet ex Episcopis assidue sint cum illo aut Ingiluuinus, aut Reinelmus, siue Odo, seu Hildeboldus. Ex Abbatibus, si alia necessitas non euenerit, assidue sint cum eo, VVelfho, Gauzlinus, & Folco. Ex Comitibus verò, aut Teudericus, aut Balduinus, siue Chuonradus, seu Adalelmus, alternatim cum illo consistent: & quanto sæpius pro nostra vtilitate potuerint, Boso & Bernardus. Si versus Mosam perrexerit, sint cum eo Franco Episcopus, Ioannes Episcopus, Arnulfus Comes, Gislebertus, Letardus, Matfridus, VVidricus, Gotbertus, Adalbertus, Ingelgerus, Rainerus, vnà cum prædictis. Si ultra Sequanam perrexerit, Hugo Abba, VValtherus Episcopus, VVala Episcopus, Gislebertus Episcopus, & ceteri nostri fideles illius partis, vnà cum prædictis. Sed & de alijs fidelibus nostris, secundum quod in vnaquaque parte Regni necesse fuerit.

XVI.

SI subito euenerit in aliqua parte Regni necessitas, videtur nobis, vt quia Deo gratias filius noster iuuenis est, non omnes fideles nostros æqualiter faciat laborare. Sed sicut nos iam, Deo iuuante, sæpissimè fecimus, acceptis secum strenuis viris ex fidelibus nostris, inimicis nostris insperatè superueniat, & eos viriliter perterreat, & qui cum eo ire non potuerint, mittant cum eo electos viros, prout necessitas fuerit.

XVII.

ADALARDVS Comes Palatij remaneat cum eo cum Sigillo. & si ipse pro aliqua necessitate defuerit, Gerardus, siue Fredricus, vel vnus eorum qui cum eo scariti sunt, causas teneat. & vel vna die in septimana ipse causas teneat, & vbi-cumque fuerint, de pace præuideant.

XVIII.

COMITES quoque per suos Comitatus de raptoribus & malis hominibus præuideant, qualiter pax fiat, & malla teneant, & omnibus qui hostem debent, denuntient vt parati sint, quatinus si necessitas fuerit, in Dei & nostrum seruitium pergere valeant. Et Missi nostri, qui per omne Regnum nostrum constituti sunt, missaticum nostrum, prout eis opportunum fuerit, agere non negligant.

XIX.

SI vverra in Regno surrexerit, quam Comes per se comprimere non possit, filius noster cum fidelibus nostris eam quantocius comprimere studeat, antequam malum in Regno nostro accrescere possit.

A

XX.

V T filius noster cum fidelibus nostris in illa parte Regni moretur, vbi maior necessitas fuerit. & nemo in villis nostris, vel in villis vxoris nostræ mansionaticum accipiat. & nullus homines nostros siue alios deprædari audeat. & eorum qui nobiscum vadunt beneficia, & villæ sub emmunitate manent. Quòd si aliquis præsumpserit, in triplo componat, sicut ille qui in truste dominico committit. Et qui in villas Episcoporum, Abbatum, vel aliorum fidelium nostrorum, deprædationes fecerint, sicut in Capitularibus antecessorum nostrorum, & in nostro continetur, emendent.

XXI.

V T nemo despiciat literas nostra auctoritate, aut filij nostri nomine signatas, vel eorum quos in hoc Regno cum illo dimittimus: neque inobediens sit quæ sibi mandata fuerint. Quòd si præsumpserit, ita mulctetur, sicut in Capitulari aui, & domni ac genitoris nostri continetur.

XXII.

M O N E N D V M quoque, & hortandum, vt fidelium nostrorum, qui cum filio nostro remanserint, nullus in consilio tardus appareat: sed vnusquisque, vt sibi melius visum fuerit; loquatur, & post omnium locutiones, quod melius visum fuerit eligant.

B

XXIII.

Q V A L I T E R Regnum, quod necessitate Brittonibus quondam iuramento confirmatum fuerat, quia de illis, quibus firmatum est, nullus superstes est, à fidelibus nostris recipiatur.

XXIV.

D E Regno Aquitanico.

XXV.

V T post nos, cum his quæ nobis ferenda sunt pergat, primum V Villebertus Episcopus, deinde Arnoldus Episcopus, & deinde V Vala Episcopus. Et vt filius noster, & alij nostri fideles ad hoc studeant, vt nihil noui aut mali in hoc Regno surgat, quod aut per equites, aut per cursores pedites non sciamus, quia de vestra prosperitate, sicut de nostra, semper solliciti erimus. Et si nepotes nostri, filij fratris nostri, sui patris imitantes exempla, post nos pergere, & contra nos insurgere voluerint, non expectetur, vt commendemus fidelibus nostris, vt nobis occurrant: sed prout plenius potuerint, statim vt hoc cognoscere potuerint, nobis in adiutorium, prout citius potuerint, veniant, & ad hoc omnes semper vvarniti sint.

XXVI.

V T castellum de Compendio à nobis cœptum, pro nostro amore, & vestro honore, perficiatur in testimonium dilectionis vestræ erga nostram benignitatem.

C

XXVII.

D E ciuitate Parisius, & de castellis super Sequanam, & super Ligerim, & vtraque parte, qualiter & à quibus instaurentur, specialiter etiam de castello S. Dionysij.

XXVIII.

D E V V lframno, & Gatzmaro, & Hadeberto aurifce, sicuti statuimus, ita permaneant.

XXIX.

D E monetis.

XXX.

Q V A L I T E R hoc perficiatur, & ad effectum perueniat, quod Nortmannis dari debet de coniecto.

XXXI.

D E honoribus Bosonis, Bernardi, & V Vidonis, & aliorum illarum partium, & de cappis, & aliis negotiatoribus, videlicet vt Iudæi dent decimam, & negotiatores Christiani vndecimam.

XXXII.

I N quibus ex nostris Palatiis filius noster, si necessitas non fuerit, morari, vel in quibus forestibus venationem exercere non debeat. Carisiacus penitus cum forestibus excipitur. Siluacus cum toto Laudunensi similiter. Compendium cum

CAROLVS
GALVVS.

Causia similiter. Salmonciacus similiter. In Odra villa porcos non accipiat: & non ibi cacet nisi in transeundo. In Attiniaco parum cacet. In Verno porcos accipiat tantum. Arduenna penitus excipitur, nisi in transeundo. & villæ ad seruitium nostrum similiter. In Ligurio porcos & feramina accipiat. Aristallium cum foreste penitus excipitur. In Lens, & Vvara, & Astenido, & feramina, & porcos capere potest. In Rugitusit, in Scadebolt, in Launif, tantummodo in transitu, & sicut minus potest. In Crisiaco similiter. In Lisga porcos tantum accipiat.

XXXIII.

VT Adelelmus de forestibus diligenter sciat, quot porci & feramina in vnaquaque à filio nostro caciata fuerint.

XVI. Kalend. predicti mensis, postquam dominus Imperator Karolus adnuntiavit generaliter in populum de suo itinere Romam; & quia ordinatum habebat, qualiter filius suus in Regno isto consistat, & quorum in specialibus & generalibus causis utatur consilio, & adiunetur auxilio: & quia ordinatum habebat, quomodo Nortmanni de isto Regno expellantur, & postea defendantur: & si verra de quacumque parte in isto Regno surrexerit, comprimatur, vel defendatur. & quia de generalibus & specialibus causis generalia & specialia Capitula habebat disposita, quæ filio suo & fidelibus suis, qui in isto Regno remanebant, data habebat, & secum portabat: dixit, quia de ipsis Capitulis quedam Capitula excerpta habebat, quæ in illorum omnium notitiam recitari volebat. Et tunc iussit Gauzlenum Cancellarium, ut hæc sequentia Capitula in populum recitaret.

CAP. I.

DE honore & cultu Dei, atque sanctarum Ecclesiarum, quæ auctore Deo sub ditione & tuitione regiminis nostri consistunt, Domino mediante, decernimus, vt sicut tempore beatæ recordationis domni & genitoris nostri exultæ & honoratæ, atque rebus ampliata fuerunt, & quæ à nostra liberalitate honoratæ atque ditatæ sunt, de cetero sub integritate sui seruentur: & Sacerdotes atque serui Dei vigorem Ecclesiasticum, & debita priuilegia, iuxta reuerendam auctoritatem obtineant: & eisdem principalis potestas, & illustrium virorum strenuitas, seu Reipublicæ administratores, vt suum ministerium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter, & iustè concurrant. Et filius noster hæc supradicta simul, Deo iuuante, conseruet.

II.

VT omnes nostri fideles veraciter sint de nobis securi, quia quantum potuerimus, & iustè, & rationabiliter scierimus, vnumquemque secundum sui ordinis dignitatem & personam honorare & saluare, & honoratum ac saluatum conseruare volumus. Et vnicuique eorum in suo ordine, secundum sibi competentes leges, tam Ecclesiasticas quàm mundanas, rectam rationem & iustitiam conseruabimus: & nullum fidelium nostrorum contra legem vel iustitiam, aut auctoritatem & iustam rationem, aut damnabimus, aut dehonorabimus, aut opprimemus, vel indebitis machinationibus affligemus: & legem, vt prædiximus, vnicuique competentem, sicut antecessores sui tempore antecessorum nostrorum habuerunt, in omni dignitate & ordine nos, adiuuante Domino, seruatuos perdonamus. illis videlicet, qui nobis fideles & obedientes, atque adiutores & cooperatores, iuxta suum ministerium & personam, consilio & auxilio, secundum suum scire & posse, & secundum Deum, ac secundum seculum fuerint, sicut per rectum vnusquisque in suo ordine & statu Imperatori suo, & suo Seniori esse debet. Et Capitula, quæ auus, & pater noster, pro statu & munimine sanctæ Dei Ecclesiæ, & ministrorum eius, & pro pace ac iustitia populi, ac quiete Regni constituerunt, & quæ nos cum fratribus nostris Regibus, & nostris & eorum fidelibus communiter constituimus: sed & quæ nos consilio & consensu Episcoporum, ac ceterorum Dei & nostrorum fidelium, pro suprascriptis causis in diuersis Placitis nostris conseruanda statuimus, & manere inconuulsa decernimus, similiter & à filio nostro inconuulsa conseruari volumus & mandamus.

III.

SI Comes de isto Regno obierit, cuius filius nobiscum sit, filius noster cum

A ceteris fidelibus nostris ordinet, de his qui eidem Comiti plus familiares propinquiores fuerunt, qui cum ministerialibus ipsius Comitatus, & cum Episcopo, in cuius parrochia fuerit ipse Comitatus, ipsum Comitatum præuideant, vsque dum nobis renuntietur, vt filium illius qui nobiscum erit, de honoribus illius honoremus. Si autem filium paruulum habuerit, isdem filius eius, cum ministerialibus ipsius Comitatus, & cum Episcopo, in cuius parrochia consistit, eundem Comitatum præuideant, donèc obitus præfati Comitis ad notitiam nostram perueniat, & ipse filius eius per nostram concessionem de illius honoribus honoretur. Si verò filium non habuerit, filius noster cum ceteris fidelibus nostris ordinet, qui cum ministerialibus ipsius Comitatus, & cum Episcopo proprio, ipsum Comitatum præuideat, donec iussio nostra inde fiat. Et pro hoc ille non irascatur, qui illum Comitatum præuiderit, si eundem Comitatum alteri cui nobis placuerit dederimus, quàm illi qui eum eatenus præuidit. Similiter & de vassallis nostris faciendum est. Et volumus atque præcipimus, vt tam Episcopi quàm Abbates, & Comites, seu etiam ceteri fideles nostri, hoc erga homines suos studeant conseruare.

CAROLVS
CALVS.

I V.

B **V**OLVMVS etiam, & expressè præcipimus, quòd si aliquis Episcopus, vel Abbas, Abbatissa, vel Comes, aut vassallus noster obierit, nullus res Ecclesiasticas aut facultates diripiat, vel Comitis, aut vassalli nostri, aut alicuius defuncti res aut facultates inuadere, vel vsurpare præsumat, vel vxoribus defunctorum laicorum, ac filiis quamcumque violentiam inferat, & nullus ad illorum eleemosynam faciendam, eleemosynarios eorum impediatur. Quòd si aliquis præsumpserit, & secundum leges mundanas hoc cum banno nostro componat, & secundum leges Ecclesiasticas inde Ecclesiæ, quam læsit, satisfaciat. Insuper nostram harmiscaram, secundum modum culpæ, & vt nobis placuerit, sustineat.

Post hæc lecta Capitula, dedit omnibus licentiam cum Dei gratia & sua redeundi ad propria, exceptis his quos specialiter pro specialibus causis considerandis, vel pro dona liberanda secum aliquantis diebus manere præcepit.

GESTA QUALITER ELEGITIO CAROLI CALVI Imperatoris confirmata fuit Romæ, mense Februario, Indictione x. anno Christi DCCCLXXVII.

Sermo Domini Apostolici Ioannis in Synodo Episcoporum.

C **O**MNIBVS generationibus, immo cunctis mortalibus liquet, qualiter omnipotens & creator vniuersorum Deus in Ecclesiæ suæ parte, quæ gemebunda peregrinatur in terris, per generationes & generationes electos suos velut in cœlorum ambitu sydera noua produxerit, vt quodammodo in eiusdè Ecclesiæ cœlo fixa, diuino lumine radiantia mœrentium animos illustrarent, depulsis tetæ mœstitiæ tenebris, & diuersarum angustiarum dissipata caligine. Inter quas, tanquam clarissimum sidus, diebus nostris ecce nobis **CAROLVM** Christianissimum Principem superna prouidentia præscitum à se & præelectum ante mundi constitutionem, & prædestinatum, non nisi copiosissima miseratione circa nostram salutem mota, secundum placitum suum, iuxta quod congruum erat in isto periculoso tempore, tribuit, nepotem videlicet illius quondam Magni **CAROLI**, qui Rempub. præliis auxit, victoriis dilatauit, sapientiâ decorauit. Qui cum omnes Ecclesias sublimasset, semper hoc ei erat in voto, semper in desiderio, sicut in gestis, quæ de eo scripta sunt, legitur, vt sanctam Romanam Ecclesiam in antiquum statum & ordinem reformaret. Vnde & hanc multis honoribus extulit, multis munificentis & liberalitatibus ampliauit, adeò vt amissas olim vrbes ei restituisset, & ex Regni quoque sui parte alias non modicas contulisset. Sed pauca dicta sunt, nisi quæ circa Religionis incrementum gessit magna & sublimia, memorentur. Religionis quippe statum inter diuersorum errorum & prauitatum vepres, incultum inuentum sacris litteris erudiuit, diuina pariter & humana scientia perornauit, er-

CAROLVS
CALVVS.

roribus expurgauit, ratis dogmatibus saginavit, atque intra breuissimum tempus ita industrio pietatis studio egit, vt nouus quodammodo videretur mundus, magnis luminaribus venustatus, & variis vernantibus floribus adornatus. Cuius filius, diuæ scilicet recordationis HILVDVICVS maximus Imperator, pater huius à Deo electi Principis Caroli semper Augusti, patrium solium adeò religione imitatus, pietate laudabiliter æmulatus est, vt & paterna diuini cultus vota, & erga prælatam principalem Ecclesiam liberalitatis insignia pius natus æquiperaret & roboraret: sed & vberioribus beneficiis, & dapnibus munificentis, vt heres gratissimus, ampliaret. Verùm, iste huius præfulgidus filius, Carolus videlicet, de quo nobis sermo est, serenissimus & tranquillissimus Imperator, qui nobis, vt prætulimus, in quos fines seculorum deuenerunt, quique caligosi temporis ex quadam parte tetras ærumnas & miseras sustinebamus, tanquam splendidissimum astrum ab arce polorum illuxit, non solùm monumenta progenitorum, bonitatem electæ radice ferens in ramo, alacriter æquiperauit; verumetiam omne prorsus auitum studium vicit, & vniuersum paternum certamen in causa religionis atque iustitiæ superauit: Ecclesias videlicet Domini diuersis opibus ditans, Sacerdotes eius honorans, hos ad vtramque Philosophiam informans, illos ad virtutes sectandas adhortans; viros peritos amplectens, religiosos venerans, inopes recreans, & ad omne bonum penitus subsecutus, & omne malum medullitus detestatus. Quapropter & nos, carissimi Fratres, tot ac tantarum dilectionum eius atque virtutum audientes insignia, & laudabilium longè latèque diffusa morum eius intuentes indicia, pietatis illius affectus experti frequentissimè ac multifariè viscera, non immerito intelleximus istum esse proculdubid, qui à Deo constitutus esset Saluator mundi, multo profectò præstantiùs ac decentiùs ita vocatus, quàm Ioseph, qui penè solam terram saluauit Ægypti. Vnde ab vniuersa sancta Romana plebe voce ælimæ illius Annæ sanctæ personam gestantis Ecclesiæ, sterilis & fœcundæ, prophetico quodammodo spiritu temulentæ, cotidie clamabatur, *Dominus dabit Imperium Regi suo, & sublimabit cornu Christi sui*: & iterum cum David orat, Rege pariter ac Propheta, *Da, inquit, potestatem siue Imperium puero tuo, & saluum fac filium ancille tue*, sanctæ videlicet Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ. Vnde nos, tantis iudiciis diuinitus incumbentibus luce clariùs agnitis, superni secreti consilium manifestè cognouimus. Et quia pridem Apostolicæ memoriæ decessori nostro Papæ Nicolao idipsum iam inspiratione cœlesti reuelatum fuisse comperimus, elegimus hunc merited, & approbauimus, vnà cum annisu & voto omnium Fratrum & Coepiscoporum nostrorum, atque aliorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ministrorum, amplique Senatus, totiùsque Romani populi, gentisque togatæ, & secundum priscam consuetudinem, solemniter ad Imperij Romani scepra proueximus, & Augustali nomine decorauimus: vngentes eum oleo extrinsecus, vt interioris quoque Spiritus sancti vntionis monstrarem virtutem, qua vnxit eum Dominus Deus suus præ consortibus suis, Christum hunc oleo lætitiæ delibutum extrinsecus faciens, & Principem populi sui constituens: ad imitationem scilicet veri Regis Christi filij sui Domini nostri, ita vt quod ipse possidet per naturam, iste consequeretur per gratiam. Deinde non hic perpetuus Augustus ad tanta fastigia se velut improbus intulit, non tanquam importunus fraude aliqua vel praua machinatione, aut inhianti ambitione ad Imperialem apicem aspirauit. Absit. Neque enim sibi honorem præsumptuosè adsumpsit vt Imperator fieret, sed tanquam desideratus, opratus, postularus à nobis, & à Deo vocatus & honorificatus, ad defendendam Religionem, & Christi vtique seruos tuendos, humiliter atque obedienter accessit, operaturus & roboraturus in Imperio summam pacem & tranquillitatem, & in Ecclesia Dei iustitiam & exaltationem. Nisi enim nos talem eius cognouissemus intentionem, nunquam animus fieret noster tam promptus ad ipsius promotionem. Et hoc per Sacerdotum Dei manus, & ministrorum eius officium, sicut David & Salomon, & nonnulli alij Christi Domini, quos nimirum non esse tangendos Spiritus sanctus per Psalmorum Cantica protestatur. Quapropter, Fratres carissimi, vnanimes idipsum sentientes, benedicamus Domino, & totis cordis ac corporis vocibus collaudemus, qui, secundum quod pollicitus est, spernentes spreuit, & glorificantem se glorificauit: quique

1. Reg. 2. 10.

2. Sal. 85. 16.

Psal. 104. 35

1. Reg. 2. 30.

A quique hunc tantum nobis talémque contulit, per quem inœtentium consolatio, & Paganorum contritio, & Christianorum proculdubio speretur cita redemptio. Summámque maiestatem eius & pietatem votis continuis obsecremus, vt confirmet hoc in eo, imò & in nobis per eum, quod operatus est in eo à templo sancto suo, quod est in superna Hierusalem. Nosque, quod iam in Romana Ecclesia, quæ est magistra, mater, & caput Ecclesiarum, auctore Deo famulatus nostri ministerio gessimus, preces benedictionis fundentes, & coronam imponentes sceptri, & diadema Imperij, etiam hic in sancta ac generali fraternitatis nostræ Synodo, ad quam Deo duce pro innumeris necessitatibus & vtilitatibus sanctæ Dei Ecclesiæ conuenisse dinoscimur, iteratò cordis affectibus, & oris vocibus, & manus subscriptionibus roboremus. nec sint, quod absit, in nobis schismata, quæ Apostolus medullitus execratur, nec animorum alicuius diuisionis & diuersitatis dissensio. CAROLVS
CALVS:
1. Cor. 1. 10.

Responsio Episcoporum.

ECCĒ, beatissime & Apostolice domine Papa Iohannes, clariùs videmus mentem apicis vestri gratia sancti Spiritus illustratam, qui profectò quos repleuerit, ardentem pariter & loquentem facit. Nisi enim ipse cor vestrum irradians tetigisset, nec ad tantæ dilectionis erga nos flagrantiam accenderet, nec ad tot mellifluos & salubres affectus, quibus nos proculdubio piè & assidue instruitis, proculdubio moueretur. Spiritalem autem filium vestrum dominum Imperatorem **CAROLVM**, Christianissimum & mansuetissimum Principem, tantò iure cupimus & desideramus Augustalia Romani sceptri gubernacula inconcussa & immutilata, imò augmentata & ampliata sine temeritate retinere, quantò liquidius non per hominem, neque ab homine sublimarum, & ad tantum culmen potestatis euectum, superna gratia reuelante, cognouimus. qui nimirum cordi sacratissimo Apostolatus vestri interiùs inspirauit, vt non vos prius eligeret, sed contra vos eum & eligeretis, & diligeretis. Sed & nos, ô domine & coangelice Papa vestigia vestra sectantes, & salubria monita recipientes, quem amatis amamus, quem dilexistis diligimus, quem elegistis elegimus, & quod in eo auctore omnium bonorum Deo, siue diuina benedictione, siue sacra vntione, siue coronæ Imperialis impositione gessistis, viscerabili affectu sequimur, & celebri laude prosequimur, & digna honorificentia veneramur, atque totius sensus nostri nisibus ita permanere atque pollere semper optamus. Sed & si necessitas fortassis exegerit, totis officij nostri conatibus aduersus aliter sentientium molimina resistere satagemus. Cùm enim, secundum Apostolum, non sit potestas nisi à Deo, Rom. 13. 1. & hæc præcipuè quæ tam pio collata est, haud dubium quin Dei ordinationi resistat, qui isti ordinationi, quæ nobis ministrantibus cœlitus facta est, obstinata mente resistit. Apostolico quippe culmini, docente sancto Bonifacio Papa, nemo vnquam obices manus intulit, nisi qui de se voluit iudicari. Durum est autem **C** contra stimulum calcitrare, vel aduersus imperus fluminis conari.

Item Summus Pontifex.

QUIA igitur, Fratres charissimi, inspiratio diuina omnium nostrum corda in vnum sensum, & in vnum eundemque deliberationis finem direxit, vt scilicet vnum sentiamus, & vnum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata, quæ in præfato piissimo & tranquillissimo Imperatore spiritali filio nostro Carolo, auctore Deo, siue preces benedictionis super caput eius infundendo, siue sacre vntionis oleo celsum ipsius verticem contingendo, siue coronam Imperij conferendo gessimus, sententiæ prolatione, si vnanimi generalitati vestræ videtur, & per manuum subscriptionem etiam in præfenti ac venerabili Synodo, sicut iam hortati sumus, iteratò promulgemus & roboremus.

Sancta Synodus respondit.

PLACET, & valde placet, in omnibus vestra serenissima sectari vestigia, neque fas est vt à culmine Apostolatus vestri in aliquo dissentiamus, quem videlicet ipse Christus Dominus noster omnium nostrum, ad vicem suam, in terris esse voluit caput.

Tunc surgens Summus Pontifex sententiam protulit, dicens:

PIISSIMI & serenissimi spiritalis filij nostri Caroli magni & pacifici Imperatoris ad Imperialia scepra electionem & promotionem ante mundi quidem

CAROLVS CALVVS. ordinem diuinitus ordinatam, nuper autem, id est præterita nona Indictione, per ministerium nostræ mediocritatis exhibitam, annuente Deo ex tunc & nunc & in perpetuum, firmam & stabilem decernimus permanfuram. A

Responderunt omnes, PLACET, PLACET.

Item, Si quis tantæ rei diuinitus actæ proculdubio institutionem superbiâ aut auaritiâ, vel certè aliquo pessimæ ambitionis instinctu perturbare aut violare temptauerit, cuiuscunque sit ordinis, dignitatis, aut professionis, tanquam Dei inimicus, & ordinationi eius tyrannide sæua resistens, & Ecclesiæ Dei hostis, totiusque pacis & Christianitatis dissipator, anathemate, vsque ad satisfactio- nem, teneatur omni tempore annexus.

Responderunt, FIAT, FIAT.

Item Summus Pontifex.

PATRATORES & incitatores pessimi huius consilij, qui profecto, cum ministri sint diaboli, sua querunt, non quæ Iesu Christi, & in Imperium subintroducere simulates & discordiam moliantur, ac fraudulentum immittere schisma, ad confundendam Ecclesiæ vnitatem, Regni que congruum statum & ordinem, rei que publicæ vtilitatem & tranquillitatem conantur, si deinceps in talibus iuuenti fuerint, si quidem Ecclesiastici viri extiterint, tanquam viri schismatici, & à capite dissidentes, omnimodis deponantur: Laici verò & Monachi perpetuo anathemate feriantur.

Et responderunt omnes tertio, FIAT, FIAT, FIAT.

Subscripsit ergo dominus Papa, & cum eo Episcopi qui adfuerunt. B

HERICI MONACHI S. GERMANI AVTISSIODORENSIS, AD CAROLVM CALVVM IMP.

EPISTOLA.

Qua præcipuè multiplex eiusdem CAROLI erga quæque optimarum artium ac disciplinarum studia, tum beneficiorum, tum aucto- ritatis fomentum commendat.

Desumpta ex Vita S. Germani Autissiodorensis Episcopi, quam Hericus ipse carmine descripsit.

IMMORTALIBVS Sceptris prædestinato, Regumque omnium præcellen- tissimo CAROLO perpetuo triumphatori, ac semper Augusto, HERICVS Cœnobitarum extimus, instantem ac perpetuam in Domino felicitatem. Quo- ties memoriâ replico Altitudinem vestram sceptrâ paterna non modo virtute, consilio, prudentiâque regere, verum etiam non minore studio ex intimis sa- pientiz speculis veræ pulcritudinis colores ducere, hisque tempora perditis fœ- data moribus informare: subindè in spes optimas erigor, eiusque sæpenuerò, quæ ante nos dicta est, sententiæ veritate repungor*, Felicem fore Rempubli- cam, si vel philosopharentur Reges, vel Philosophi regnarent. Quanquam non insciens sim, eam, quæ nunc Respublica dicitur, vsque aded vitiorum omnium proluvie obsoleuisse, vt de eius salute meritò desperetur à pluribus: quod nec virtute subigi, nec sapientia patitur moderari. Multa sunt vestræ monumenta clementiæ, multa symbola pietatis. Illud vel maximè vobis æternam parat me- moriam, quod famatissimi* aui vestri CAROLI studium erga immortales disci- plinas non modo ex æquo representatis, verumetiam incomparabili feruore transcenditis: dum quod ille sopitis eduxit cineribus, vos fomento multiplici tum beneficiorum, tum aucto- ritatis, vsquequaque prouehitis: immò, vt subli- mibus sublimia conferam, ad sydera perurgetis. Ita vestra tempestate ingenia hominum duplici nituntur adminiculo, dum ad sapientiæ abdita persequenda omnes quidem exemplo allicitis, quosdam verò etiam præmiis inuitatis. Huc ac- cedit illud veritatis inexpugnabile argumentum, quo se vestra singularis pruden-

* MS. Cod. Laudunen. hab. repu- gnos,

* famosissi- mi

A tia contra emergentes fortè querimonias circumspecta satis ratione ruerur. Ne enim nostra inertia, quæ suam sponte amplectitur cæcitatem, velum sibi excusationis de ignorantia obduceret, neue de præceptorum inopia meritò causaretur: id vobis singulare studium effecistis, vt sicubi terrarum Magistri florent artium, quarum principalem operam Philosophia pollicetur, hos ad publicam eruditionem vndecumque vestra Celsitudo conduceret, comitas attraheret, dapnitas prouocaret. Luger hoc Græcia, nouis inuidiæ aculeis lacescita, quam sui quondam incolæ iamdudum cum Asianis opibus aspernantur: vestra potius magnanimitate delectati, studiis allekti, liberalitate confisi. Dolet, inquam, se olim singulariter mirabilem, ac mirabiliter singularem, à suis destitui. Dolet certè sua illa priuilegia, quod numquam hætenus verita est, ad climata nostra transferri. Quid Hiberniam memorem, contempto pelagi discrimine, pene totam cum grege Philosophorum ad littora nostra migrantem? Quorum quisquis peritior est, vltro sibi indicit exilium, vt Salomoni sapientissimo famuletur ad votum. Itaque, Cæsar inuidissime, penè est, vt vniuersus Orbis nouas in te struat controuersias, nouis aduersum te declamationibus inuehatur: qui dum te, tuosque ornamentis sapientiæ illustrare contendis, cunctorum ferè gentium scholas & studia sustulisti. Sublatis enim præceptoribus, confine & consequens est, facile omnium ingenia orio congelasse. Ita namque sprete ceteris, in eam mundi partem, quam vestra potestas complectitur, vniuersa optimarum artium studia confluerunt: vt verisimile habeam, iamdudum eas humanæ perosas inertix terris penitus excessisse, nisi vestræ integritatis amplitudine tenerentur, in qua etiam vnicum suæ professionis culmen ac fastigium, vt palam eminet, mirabiliter collocarunt. Hinc est, quod cum sit perantiqua sententia, Silent Leges inter arma, hæ tamen tam belli quàm pacis tempore apud vos plurimum semper obtinent dignitatis. Ita vt meritò vocitetur Schola Palatium, cuius apex non minus scholaribus quàm militaribus consuecit quotidie disciplinis. Quicquid igitur Litteræ possunt, quicquid assequuntur ingenia, vobis debent. Vobis inquam, qui natus ad agendum semper aliquid dignum viro, cum virtute præcellitis, tum etiam sapientiâ refulgetis. Quorsum ista prætulerim? Illud in causa est, diuæ memoriæ H L O T H A R I V M vestræ filium Maiestatis, annis puerum, mente Philosophum, ingenuè confiteor, animi indole, & solertiæ opibus, vt vobis vni concedam, præ ceteris sui æui mortalibus extitisse pretiosum. Is, quod vestra dispositione & Deo deuotus, & beato Germano ad educandum fuerat commendatus, tantum deuotionis in Sanctum, tantum ardoris in locum conceperat, vt vitam illius mors liuida nobis meritò inuidisse putetur. Cùmque esset diuini puer ingenij, atque erga rerum notitiam summè studiosus, contigit eum in vna dierum Libri cuiusdam abdita perscrutantem, geminas Epistolas offendisse. In altera earum sanctissimus A V N A R I V S sextus post beatum Germanum Antifioderi Episcopus, Stephanum Africanum Presbyterum, vt vitam eiusdem sanctissimi Patris nostri Germani metrica ratione digereret, precibus ambiebat. In altera idem Stephanus præfato se pariturum Pontifici, ex rescripto significabat. * *

H I S sollicita lectione decursis, tandèmq; relatu assistentium huiusmodi Opus penes nos nunquam & nusquam paruissè comperiens, multa animositate correptus, quod tantum Opus frustra hominum notitiæ deperisset, per dies aliquot internis animi angoribus carpebatur. Tandèmq; me, qui tum recens scholis emerferam, conuocato, dolorem aperit intestinum: vtque ei, si qua possem ratione mederer, importuniùs contestatur. Scilicet, vt quod elaboratum quondam in præfatis Epistolis legerat, iterarem: actusque Germani præcellentissimos à prosa in metrum desiderijs illius satisfactorius transfunderem. Expauit, fateor, negocium: & supra vires esse reputans quod imponebatur, quoad potui colla subduxi. Obiectu tandem regularis capituli addictus, quod etiam impossibilia præcepta Abbatis minimè refugienda præscribit, suscepi quidem, vt par erat, iubentis imperium: quanquam nulla virium conscientia, verùm vt institutio præmonet regularis, de caritate confidens, & de adiutorio Dei obediens. Vix primas Operis partes attigeram, & heu! misera humanæ conditio sortis! Abbas ille meus propediem futurus in Orbe terrarum mirabilis, teneros excedens artus, intempestiua seculum morte deseruit. Hic casus tam lugubris, tam acerbus,

CAROLVS omnia mihi studia, omnes curas excusserat: nisi probabilis illa sententia animo **A**
CALVVS. subuenisset, dolorem tempore minui: quódque diuturnitas allatura esset, quæ
maximos luctus vetustate tollit, id nos anteferre consilio prudentiâque debere.
Hac cogitatione animum impulsi, vt viuo morigeratus fueram, etiam mortuò
obsequi, inque defuncti gratiam cœpto Operi perfectionis pertinaciam admo-
uere. Institi vt potui, & non inuita Minerua, voluntati bonæ laxas permittens
habenas, conceptos interdum luctus, Musarum colludio, tanquam noti cuius-
dam medicaminis arte, leuabam. Confectum sanè Opus in publicum edere dis-
plicebat, quoddam cui illud destinarem, specialiter non satis animo deliberaueram.
Diu cunctanti vos, Cæsar præcellentissime, Vos, inquam, intestatæ prolis heres
proximus occurristis, eius bona ad vos lege redierunt. His animo subductis, au-
sum cepi hoc Literarum ad vestram Maiestatem præmittere, quæ sequentis Ope-
ris continentiam præstricto rationis ordine commendarent. Habe igitur post fu-
nus dilectissimi filij hereditarium pignus, quo & defuncti memoriam suauiter re-
fricare, & integrè fidelis famuli deuotionem aduertere valeas: qui te nullo mo-
do passus sum extremi saltem muneris vtilitate fraudari. Confeci præterea ex mi-
raculis præcellentissimi Germani Opusculum aliud geminis distinctum Libris, in
quo quia vestri tum nominis, tum temporis mentio frequentius agitur, vestræ
nihilominus illud malui Celsitudini dedicandum. Accipe & hoc, eúmque erga
Germani reuerentiam animum concipe, qui Regiam sanè deceat Maiestatem. **B**
Et quanquam astuti sit, omnia ad suam vtilitatem referre, in hoc tamen, & pro
hoc, quantus quantus est, labore, beati potiùs Germani laudem, quàm personæ
propriæ requiro fauorem. Quem quanti faciam facilè pernosse potestis, si nostri
tenorem Carminis ordine percurratis. Longi itaque sudoris vsuram eam captare
percipio, vt glorificetur Deus in miraculis, qui voluit esse admirandus in San-
ctis. Vt sanctissimo Germano in terris veneratio crescat & gloria, qui hanc in cœ-
lestibus obtinuit per bonorum operum incrementa; vt acquiratur ædificatio le-
gentibus, pax credentibus, salus imitantibus, immortalitas in fide perseueran-
tibus. Qua vt perpetuò polleas & optamus, & indefessè oramus, Regum maxi-
me, triumphator pæpetue, ac semper Auguste.

EPIGRAPHVM CAROLI CALVI REGIS FRANC, ET IMP.

Quod extat in Ecclesia Sancti Dionysij Martyris.

IMPERIO CAROLVS CALVVS *Regnóque potitus*
Gallorum, iacet hic sub breuitate situs.
Plurima cum villis, cum Clauo, cùmque Corona,
Ecclesie, viuus, huic dedit ille bona.
Multis ablati nobis fuit hic reparator,
Sequanij fluuij, Ruolique dator. **C**

CONSECRATIO LVDOVICI II.
FRANCORVM REGIS,
CAROLI CALVI F.

Quando Compendij coronatus est.

ORDO QUALITER HLVDOVVICVS REX
anno Incarnationis Dominica DCCCLXXVII. VI. Idus Decembris, ab Hinc-
maro Archiepiscopo fuit coronatus in Compendio Palatio. quando & haec, quae
sequuntur, ab Episcopis petita sunt apud Regem, & ab eo promissa Episcopis.

PETITIO EPISCOPORVM.

B. VOBIS perdonari nobis petimus, vt vnicuique de nobis, & Eccle-
siis nobis commissis secundum primum Capitulum, quod nouissimè 877.
in Carisiaco domnus Imperator pater vester à se & à vobis serua-
turum, consentientibus fidelibus illius ac vestris, atque Apostolicæ
Sedis Legatis, legente Gauzleno denuntiauit, canonicum priui-
legium, & debitam legem atque iustitiam conseruetis, & defensionem exhibea-
tis, sicut Rex in suo Regno vnicuique Episcopo, & Ecclesiae sibi commissæ per
rectum exhibere debet.

PROMISSIO REGIS.

PROMITTO & per dono vobis, quia vnicuique de vobis, & Ecclesiis vobis
commissis, secundum primum Capitulum, quod nouissimè in Carisiaco domnus
Imperator pater meus à se, & à me seruatorum, consentientibus fidelibus illius ac
nostris, atque Apostolicæ Sedis Legatis, legente Gauzleno denuntiauit, cano-
nicum priuilegium, & debitam legem atque iustitiam conseruabo, & defensio-
nem, quantum potuero, adiuuante Domino exhibebo, sicut Rex vnicuique
Episcopo & Ecclesiae sibi commissæ per rectum exhibere debet.

Benedictiones super Hludouicum Regem factæ.

G. DEVS qui populis tuis virtute consulis, & amore dominaris, da huic famu-
lo tuo spiritum sapientiae cum regimine disciplinae, vt tibi toto corde deuotus,
in Regni regimine maneat semper idoneus, tuoque munere ipsius temporibus
securitas Ecclesiae dirigatur, & in tranquillitate deuotio Christiana permaneat.
Per Dominum.

SACRI OLEI INFUSIO.

OMNIPOTENS sempiternus Deus, creator & gubernator caeli & terræ, con-
ditor & dispositor Angelorum & hominum, qui Abraham famulum tuum de
hostibus triumphare fecisti, Moyse & Iosue populo tuo praelatis multiplicem vi-
ctoriam tribuisti: humilem quoque Dauid puerum tuum Regni fastigio sublima-
sti, eumque de ore leonis, & de manu bestiae, atque Goliath, sed & de gladio ma-
ligno Saul, & omnium inimicorum eius liberaisti, & Salomonem sapientiae, pa-
cisque ineffabili munere dirasti: respice quæsumus ad preces humilitatis nostræ,
& hunc famulum tuum virtutibus, quibus praefatos fideles tuos decorasti, mul-
tiplici honoris benedictione condecora, & in Regni regimine sublimiter collo-
ca, & oleo gratiae Spiritus sancti tui perunge, vnde vnixisti Sacerdotes, Reges,
Prophetas, & Martyres, qui per fidem vicerunt Regna, & operati sunt iustitiam,
atque adepti sunt promissiones. Cuius sacratissima vnctio super caput eius de-
fluat, atque ad interiora eius descendat, & cordis illius intima penetret, & pro-
missionibus, quas adepti sunt victoriosissimi Reges, gratia tua dignus efficiatur,

LVDovicvs
II.

quatenus & in præsenti seculo feliciter regnet, & ad eorum confortium in cœle- A
sti Regno perueniat. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui
vnctus est oleo lætitiæ præ confortibus suis, & virtute crucis potestates aërias de-
bellauit, tartara destruxit, Regnumque diaboli superauit, & ad cœlos victor as-
cendit. In cuius manu victoria, omnis gloria, & potestas consistunt, & tecum
viuit & regnat Deus, in vnitæte eiusdem Spiritus sancti, per omnia secula secu-
lorum. Amen.

IMPOSITIO CORONÆ.

CORONET te Dominus corona gloriæ, atque iustitiæ honore, & opere for-
titudinis: vt per officium nostræ benedictionis, cum fide recta, & multiplici bo-
norum operum fructu, ad coronam peruenias Regni perpetui, ipso largiente, cuius
Regnum & Imperium permanet in secula seculorum. Amen.

SCEPTRI TRADITIO.

ACCIPERE sceptrum, Regiæ potestatis insigne, virgam scilicet rectam Regni,
virgam virtutis: qua te ipsum benè regas, sanctam Ecclesiam, populum videli-
cet Christianum tibi à Deo commissum, Regia virtute ab improbis defendas,
prauos corrigas, rectos vt viam rectam tenere possint tuo iuuamine dirigas: qua-
tenus de temporali Regno ad æternum Regnum peruenias, ipso adiuuante, cuius
regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum. Amen.

BENEDICTIONES.

Nam. 6. 23.

DOMINVS Deus omnipotens, qui dixit ad Moysem seruum suum, Loque- B
re ad Aaron fratrem tuum, & ad filios eius dicens; sic benedicetis populo meo,
& ego benedicam ei, benedicat tibi, & custodiat te. Amen.

ILLUMINET faciem suam super te, & misereatur tui. Amen.

CONVERTAT vultum suum ad te, & donet tibi pacem. Amen.

EXTENDAT dexteram suæ benedictionis, & effundat super te donum suæ
propitiationis, & circumdet te felici muro custodiæ suæ protectionis, sanctæ
Mariæ, & omnium Sanctorum intercedentibus meritis. Amen. Indulgeat tibi
mala omnia quæ gessisti, & tribuat tibi gratiam & misericordiam, quam humili-
ter ab eo deposcis: liberetque te ab aduersitatibus cunctis, & ab omnibus visibi-
lium & inuisibilium inimicorum insidiis. Amen.

MULTIPLICET in te copiam suæ benedictionis, & confirmet in spe Regni
cœlestis. Amen.

ACTVS tuos corrigat, vitam emendet, mores componat, & te ad cœlestis
paradisi hæreditatem perducatur. Amen.

TALIQUÆ intentione repleti valeas, quæ ei in perpetuum placeat. Amen.

ANGELOS suos bonos semper & vbique, qui te præcedant, comitentur, &
subsequantur, ad custodiam tui ponat: & à peccato, seu gladio, & ab omnium
periculorum discrimine te sua potentia liberet. Amen. G

INIMICOS tuos ad pacis, caritatisque benignitatem conuertat, & odienti-
bus te gratiosum & amabilem faciat. pertinaces quoque in tui insectatione & odio
cōfusione saluari induat: super te autē sanctificatio sempiterna effloreat. Amen.

VICTORIOSVM te, atque triumphatorem de visibilibus atque inuisibilibus
hostibus Dominus semper efficiat: & sancti nominis sui timorem pariter & amo-
rem continuè cordi tuo infundat: & in fide recta ac bonis operibus perseuerabi-
lem reddat: & pace in diebus tuis concessa, cum corona victoriæ ad perpetuum
te regnum perducatur. Amen.

ET qui te voluit super populum suum constituere Regem, & in præsenti secu-
lo felicem, & æternæ felicitatis tribuat esse consortem. Amen.

CLERVM ac populum, quem sua voluit opitulatione tuæ subdere ditioni, sua
dispensatione, & tua administratione per diuturna tempora te faciat feliciter gu-
bernare: quo diuinis monitis parentes, aduersitatibus cunctis carentes, bonis
omnibus exuberantes, tuo ministerio fideli amore obsequentes, & in præsenti
seculo pacis tranquillitate fruantur, & tecum æternorum ciuium consortio poti-
ri mereantur. Amen. Quod ipse præstare dignetur.

A
**HINC MARI REMORVM ARCHIEPISCOPI
 AD LVDOVICVM II. FRANCORVM REGEM
 dictum Balbum.**

E P I S T O L A.

Qua suum illi de adeunda pacifica Regni administratione
 consilium suppeditat.

DOMINO HLODOVVICO REGI GLORIOSO
fit semper salus & vita.

C A P V T I.

DOMINATIO vestra mihi mandauit, vt ad vos festinarem venire, quia mecum de vestris, & sanctæ Ecclesiæ, ac Regni vtilitatibus tractare velletis. Vnde vobis humili ac certa responsione satisfactionem exhibeo. Sanctus Apostolus dicit, *Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.* Legimus in antiquis historiis, quia sæpè, quando Reges constituti sunt, inter Regni Primores discordia orta est, quoniam aliqui sine aliorum consilio eius constitutionem vindicare sibi voluerunt. Quæ discordia non sine impedimento fuit pacificata. Legimus, quia boni Reges constituti bonos sibi Consiliarios adhibuerunt, & per bonos Reges, & bonos Consiliarios, Regnorum populi multa bona habuerunt: & per malos Reges, & malos Consiliarios, Regnorum populi multa mala sustinuerunt.

I I.

Vt de recentioribus historiis vobis proponam exempla: Quando PIPPINVS abauus vester ægrotauit, in infirmitate, de qua & mortuus est, apud Monasterium Sancti Dionysij Regni sui Primores conuocauit, & eorum consilio disposuit, qualiter post eum filij sui Carlomannus & Carolus, qui cum eo erant, Regnum eius pacificè gubernarent. Mortuo autem illo, & cum magna deuotione sepulto, CARLOMANNVS ad Suessiones, & CAROLVS ad Nouiomum venerunt, & decimoquinto die post illius obitum consilio & auxilio Regni Primorum in Reges leuati sunt, & vnusquisque de Regni Primoribus sine vlla contentione ad Regem suum conuenit. Post tres circiter annos mortuo Carlomanno in Salmontiacò venit Carolus ad Corbennacum, & Regni Primores, qui cum Carlomanno fuerunt, illuc ad eum conuenerunt: exceptis paucis, de quibus non est modo necessarium dicere.

I I I.

MORTVO autem CAROLO Imperatore, & sepulto in Aquis Palatio, Regni Primores, qui cum eo erant, miserunt ad HLDVVICVM auum vestrum, qui erat in Teutuado; qui trigesimo die post mortem patris sui venit Aquis, & cum Regni Primorum consilio pacificè Regnum disposuit, donec causa emergente, quam non oportet nunc dicere, inter illum & filios eius est orta discordia, pro qua magna pars de Regni Primoribus cum Hlothario perrexit in Langobardiam.

I V.

MORTVO Hlodovico Imperatore auo vestro, quidam de istius Regni Primoribus euocauerunt Hlotharium, & Primores qui cum illo erant, de Langobardia in istud Regnum. Et quidam de Regni Primoribus fuerunt cum Carolo patre vestro, & quidam cum Hlodovico patruo vestro. Interea cœperunt Regni Primores, qui cum tribus fratribus erant, singillatim certare de honoribus, quique illorum, vnde maiores & plures possent obtinere: & parui pendentes sacramenta de diuisione Regni facta, & plus certantes de illorum cupiditate, quàm de Seniorum suorum, & de sua salute, & de sanctæ Ecclesiæ ac populi pace, qui cum HLOTHARIO erant, immiserunt illum in hoc, vt fratres

R r iij

LVDOVICVS II.

suos exheredaret, & Regni Primores, qui cum illis erant, adnullaret: quoniam ipse primogenitus, & in nomine Imperatoris erat. Illi autem, qui erant cum Carolo & Hludovvico, dicebant quia Seniores illorum Hlutarij fratres erant, & per sacramenta Regnum inter eos diuisum fuerat: & illi nec genere, nec potestate inferiores erant, quàm illi, qui cum Hlothario erant, & idèd non se contrà illos concrederent. Vnde mala multa & maxima increuerunt in terra, vsque dum inter carne propinquos & Christianos tantum malum, & tam grande periculum in Fontanido deuenit, quantum inter Christianos non accidit, ex eo tempore, quo primùm CAROLVS cum Raganfredo in Vinciaco pugnavit: sed non pro illa occisione, quæ facta fuit in Fontanido, pax in Regno prouenit, sed tamdiu illa miseria inter Christianum populum, & carnis propinquos mansit, donec, vellent nollent, & Seniores & Regni Primores in tres partes Regnum diuiserunt, & per sacramenta ipsam diuisionem stabilem esse debere confirmauerunt.

V.

MORTVO Hlothario, filij eius Regnum illius inter se diuiserunt. Vnde adhuc illis viuentibus facta est firmitas per sacramentum inter patrem vestrum & patruum vestrum H L V D O V V I C V M. Mortuo autem Hlothario filio Hlotharij post multas controuersias facta est diuisio inter patrem vestrum & patruum vestrum Hludovvicum, de parte Regni Hlotharij. Mortuo autem Hludovvico fratre Hlotharij in Langobardia, requisita est patri vestro à fratre suo, & à filiis eius, pars de Regno illius. Vnde adhuc viuentem Hludovvico, sed & anno præterito tales deueniunt miseriæ, sicut vobis sunt notæ: & hoc anno talis prouenit Lugenda infelicitas, quæ per vniuersum penè mundum, & per futura tempora meritò erit in opprobrium.

VI.

PROPTEREA videtur exiguitati meæ vestrum esse consilium, vt de antiquis Historiis, quantum potestis, attendatis, nè in exordio Regni vestri inter Primores Regni de vestro regimine oriatur discordia, quæ non sine impedimento possit esse sedata; & Regni Primores, qui vobiscum sunt, sic seipsos & suas voluntates contemperent, ne alios istius Regni Primores ad scandalum per suam cupiditatem, aut negligentiam prouocent. Præsertim cum non habeatis fratrem, ad quem populus debeat se diuidere, sicut nec diuisus est Carolo Imperatore mortuo, sed se vniuit cum Hludovvico illius vnico filio. Nam si illi boni Barones post mortem Pippini cum duobus fratribus sic sano consilio egerunt, vt pax inter fratres Reges, & inter Regni Primores ac populum esset, multò faciliùs, nisi se inuidia & cupiditas intermiserint, vobiscum Deo adiuuante se ad Dei voluntatem & suam salutem vnire valebunt: attendentes, quanta miseria accidit de discordia, quæ facta est inter tres fratres post mortem Hludovvici Imperatoris.

VII.

Vos scitis, quia pater vester priùs Remis de constitutione vestra post illum in regimine Regni cum Primoribus Regni sui disposuit: vbi quantum recorder, maximè omnes Regni Primores fuerunt, excepto venerabili Abbate Hugone, & Bernardo Comite Aruernense, & omnes secundum dispositionem patris vestri in vestra regia constitutione consenserunt. Et quando proximè in Carisiaco indè disposuit, & nomina vobis descripta dedit, quorum consilio & auxilio Regni negotia disponere deberetis, (inter quos & Boso adscriptus est) omnes præsentés adfuerunt, excepto ipso Bosone, & Hugone Abbate, & Bernardo Comite Aruernico: & omnes, qui adfuerunt, in regia vestra constitutione consenserunt, sed & illi, qui cum patre vestro perrexerunt. Propterea sub celeritate mittite ad Hugonem & Gozelum Abbates, & ad Bosonem, & Conradum, & Bernardum, itémque Bernardum, Comites: & petite, vt talem locum, sicut eis commodius visum fuerit, vobis & eis, qui in istis partibus sunt, sed & ipsis, qui in illis partibus sunt, conuenire, prouideant, & vobis mandent, vt illuc veniatis cum Primoribus qui in istis partibus sunt. Et taliter quique conueniant, vt Regnum non deprædetur, nec deuasterur, vt communi consilio de communi necessitate & utilitate tractetis, qualiter illa Capitula, quæ pater vester proximè in Carisiaco adnuntiavit, ad effectum peruenire possint. quæ interim relegite, & vos, & illi qui vobiscum sunt, & mente recondite.

A

VIII.

CREDO etiam, quia pater vester, postquam sciuit se de sua infirmitate non posse conualescere, non dimisit, vt vobis de Regni dispositione, quæ ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ statum, & vestrum honorem, ac Primorum Regni, & populi necessitatem & vtilitatem sciuit, quædam specialiter non mandauerit. Propterea necesse est, & bonum videtur, vt illi etiam intersint qui cum illo fuerunt, & omnes communiter de communi necessitate & vtilitate tractent. Ego etiam, licet minimus illorum, & debilis ac infirmus, in Dei & vestrum seruitium, & illorum obsequium Domino annuente libenter conueniam, & si aliquid vtilitatis valero conferre, voluntariè faciam, quia necesse est vt cum Dei & vestris fidelibus tractetis & disponatis.

IX.

PRIMO, qualiter vos in regimine Regni cum honore & saluamento ac supplemento de his, quæ necessaria sunt, cum Regno ac domo vestra possitis consistere. Secundò, vt præfatum Capitulum à patre vestro nuper in Carisiaco denuntiatum, de honore sanctæ Ecclesiæ & sacerdotum ac seruatorum Dei, debito priuilegio ad effectum perduci possit: & vt Ecclesiæ in isto Regno per occasionabiles circadas, & per indebitas consuetudinarias exactiones, quæ tempore Pippini, Caroli, & Hludovici, non fuerunt, ante annos viginti impositas, non affligantur. Tertio, qualiter Regni Primores cum debita securitate ac honore erga vos consistere possint, & ceteri nobiles homines in Regno securitatem habeant, ne per diuersa ingenia à suis opibus, quas habere potuerint, despolientur: quia postquam radix omnium malorum cupiditas in isto Regno exarsit, vt nullus, aut penè nullus honorem, aut aliquod bonum sine precio posset acquirere, aut tenere, aut securitatem habere, pax, & consilium, & iustitia, atque iudicium, sicut necesse fuerat, locum in isto Regno non habuerunt. Quarto, vt inueniatis cum Dei & vestris fidelibus, qualiter istæ rapinæ, & deprædationes in isto Regno cessent, & miser iste populus, qui iam per plures annos, per deprædationes diuersas & continuas, & per exactiones ad Nortmannos repellendos affligitur, aliquod remedium habeat, & iustitia & iudicium, quæ quasi emortua apud nos sunt, reuiuifcant, vt virtutem nobis Deus reddat contra paganos, quia vsque modò iam ante plures annos locum in isto Regno defensio non habuit, sed redemptio, & tributum, & non solùm pauperes homines, sed & Ecclesias quondam diuites iam euacuas habent. Quintò, vt concordiam, quæ secundum Deum est, qua nuper in Carisiaco pater vester mentionem habuit, inter fideles Dei & vestros haberi & vigere, quantum potueritis, satagatis, & vos talem erga eos præparetis, vt verum consilium vobis dare possint & audeant. Quia, sicut per multos audiui, multum deperit de vtilitate in isto Regno, pro eo, quia Consiliarij, quod sciebant bonum & vtile, dicere non audebant, nec vt dicerent locum habebant. Nullus enim homo est sic sapiens, vt alterius non indigeat consilio, sicut scriptum est. *Audiens sapiens sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit, & qui confidit cogitationibus suis, impiè ager.* Sextò, vt inueniatis cum Dei & vestris fidelibus, qualiter pacem & amicitiam, secundum Deum cum vestris sobrinis patruj vestri filiis habeatis, & mutuuum adiutorium vobis ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ ac vestrum honorem atque communium fidelium vestrorum saluationem exhibeatis.

X.

CETERVM, qualiter hæc ad effectum perueniant, & cetera necessaria inueniantur, & assequantur, Deus est exorandus, qui vnicuique deuoto promittit. *Si quis indiget sapientiâ, postulet à Deo, & dabitur illi.* Et item dicit: *Indicabo tibi homo, quid sit bonum, & quid Deus requirat à te, id est facere iudicium & iustitiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.* Facienda est iustitia, non pro vllò terreno lucro, sed pro eo ipso, quia iustitia est, sicut scriptum est: *Iuste quod iustum est exequeris.* Faciendum est iudicium pro iniquorum correctione, & pro iniuriam sustinentium directione, non pro malevolentiz vltione, nec pro iustam causam habentium oppressione. Nam qui iniuste iudicant, non iudicant iudicium, id est iure ac legaliter dictum, sed præiudicium. Vnde sicut Dominus dicit: *Qui iniuste iudicant, iuste iudicati condemnabuntur.* Sollicitè vnicuique ambulandum est cum Deo suo, & Regi

LVDVICVS præcipuè, qui sub tantis erit pœnis in futuro seculo, si malus fuerit, super A
 II. quantos fuit in isto seculo, in quo se à malitia non correxit, & non fecit iudicium & iustitiam, & non ambulauit sollicitè cum Deo suo. Sicut enim homo subiectus vadit sollicitè cum seniore suo, vt ea faciat, quæ illi placeant secundum Deum ad salutem, & secundum seculum ad honorem & profectum. Et si in aliquo fecerit, quod seniori suo displiceat, hoc statim emendare festinat, vt ad gratiam illius reueniat: sic vobis necesse est, vt sollicitè ambuletis cum seniore vestro Rege Regum, vt de præteritis, quæ contra illius voluntatem fecistis, illi per confessionem & cordis contritionem, & per opera bona satisfaciatis, & ab illius mandatis de cetero non declinetis. Et si per fragilitatem in aliquo lapsi fueritis, sicut ille qui lubricat de vno pede, de altero pede vel manu sibi subuenit vt restitatur: sic iterum per deuotionem & bonam operationem certate, vt ad gratiam senioris vestri Domini Dei reueniatis. quia peccantes & non pœnitentes Dominus diu vt conuertantur tolerat, sed non conuersos durius daminat. Sicut etiam in vestra ætate audire & videre potestis, & de vobis, ne similia vobis eueniant, timere & cauere debetis. Et talem vos erga cultum diuinum, & sanctam Ecclesiam, ac Sacerdotes & seruos Dei, ceterosque fideles vestros in omni statu manentes, & erga populum vobis à Deo commissum exhibete: vt vos diligant, & eos delectet tam in spiritali seruitio, quàm in temporali adiutorio, vbicumque vobis necesse fuerit, debitum obsequium exhibere, & plus vos delectet Christiana Religio, & cordis humilitas, quàm vanæ pompæ & voluptates carnis: quoniam quantilibet molibus argenti & auri circumderur, quibuslibet preciosis vestibus induatur, caro quid est aliud quàm caro? id est putredo, & filius hominis vermis, & puluis ac cinis? Non vos tantum delectet per venationes insequi bestias siluestres, quantum pugnare contra carnis voluptates, & Dei ac sanctæ ipsius Ecclesiæ inimicos tam corporales quàm spirituales: quia sicut dicit Dominus per Apostolum: *Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.* Et, *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus spirituales nequitas.* Non vos delectent tantum diuitiarum possessionum auri & argenti atque gemmarum, vt inter eos computemini qui idola adorant, quoniam sicut dicit Apostolus: *Auaritia idolorum seruitus est,* quantum fides, spes, & charitas, iustitia, veritas, & iustum iudicium, quæ perducunt hominem in eis perseuerantem ad æternum regnum, & Angelorum consortium.

x.

QVÆ nunc verbis Dominationi vestræ dicerem, si corpore præsens adessem, hæc Litteris suggero: quia de generalibus Ecclesiæ ac Regni negotiis sine generali Primorum Regni negotio & consensu speciale dare consilium nescio, & consensum deliberare non valeo, nec præsumo. Propterea mihi iam & ætate & infirmitate ac debilitate attrito, non necesse est à Dominatione vestrâ imponi, vt sine causa laborem, antequam ad Placitum vestrum Dei & vestri fideles conueniant: & ego, qualitercumque potuero, fauente Domino, sicut prædixi, in Dei & vestrum seruitium, & illorum obsequium veniam. Si autem, quod Deus auertat, interim alicuius perturbationis causa euenerit, & mihi notum facere Dominationi vestræ placuerit, pro scire & posse, & consilio & auxilio in vestro obsequio fideliter laborabo.

CONVENTVS FVRONENSIS.

Conuentio qua inter gloriosos Reges, Hludouicum filium Karoli Imperatoris, itémque Hludouicum filium Hludouici Regis, in loco qui vocatur Furonis, Kal. Nouembris, ipsis & communibus fidelibus ipsorum fauentibus & consentientibus, facta est anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXIX. Indictione XII.

879. **S**I OVI intor patrem meum Karolum, & patrem vestrum Hludouicum, Regni Hlotharij diuisio fuit, volumus vt ita consistat. & si aliquis nostrorum fidelium de Regno paris sui ex hoc aliquid purpurisum habet, iussu nostro illud dimittat.

A DE Regno vetò, quod Hludovicus Imperator Italiz habuit, quia necdum ^{LVDOVICVS} ex illo aliqua diuisio facta est, quicumque modò illud tenet, ita teneat: donec ^{II.} Domino volente simul venientes cum communibus fidelibus nostris, inueniamus & definiamus quod ex hoc melius & iustius visum fuerit.

DE Regno Italiz, quia modò nulla ratio esse potest, omnes sciant quia partem nostram de illo Regno & requisuimus & requirimus, & Domino auxiliante requiremus.

ISTA SEQVENTI DIE STATVTA SVNT.

CAPVT I.

V T quia firmitas amicitiz & coniunctionis nostræ modò, quibusdam præpeditibus causis, esse non potuit, vsque ad illud Placitum, quo simul vt conueniamus statutum habemus, talis amicitia inter nos maneat, Domino auxiliante, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, vt nemo suo pari vitam, Regnum, aut fideles suos, vel aliquid quod ad salutem siue prosperitatem ac honorem Regni pertinet, discipiat aut forconsiliat.

II.

B **V** T si in cuiuscumque nostrum Regno pagani seu pseudochristiani insurrexerint, vnusquisque veraciter suum parem, vbicumque necessitas illi fuerit, & ipse rationabiliter potuerit, aut per semetipsum, aut per suos fideles, & consilio & auxilio, prout melius potuerit, adiuuet.

III.

V T si ego vobis superstes fuero, filium vestrum Hludouicum adhuc paruulum, & alios filios vestros, quos vobis Dominus donauerit, vt Regnum paternum hereditario iure quietè tenere possint, & consilio & auxilio, prout melius potuerit, adiuuabo. Si autem vos mihi superstites fueritis, filios meos Hludouicum & Karlomannum, & alios quos diuina pietas mihi donare voluerit, vt Regnum paternum quietè tenere possint, similiter & consilio & auxilio, prout melius potueritis, adiuuetis.

IV.

V T si aliqui susurriones & detractores, & qui paci nostræ inuident, & quietum Regnum esse non patiuntur, inter nos lites & contentiones, & discordias seminare voluerint, nullus nostrum hoc recipiat, aut libenter acceptet. Nisi fortè hoc ad rationem coram nobis vtrisque, & communibus fidelibus nostris perducere voluerit. Si verò hoc noluerit, cum nullo nostrum aliquam societatem habeat: sed omnes illum, sicut mendacem & falsarium, & inter fratres volentem seminare discordias, communiter à nobis abiciamus: ne de cetero quisque talia mendacia auribus nostris inferre audeat.

V.

C **V** T communiter, prout citius potuerimus, Missos nostros ad Carlomannum & Karolum gloriosos Reges dirigamus, qui eos ad Placitum, quod VIII. Idus Februarij statutum habemus, inuitent, & vt nullatenus venire differant, obsecrent. Et si secundum quod optamus venire voluerint, communiter nos ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ saluationem, ac communem honorem nostrum, & profectum ac saluamentum totius populi Christiani nobis commissi, Domino cooperante, ita coniungamus, vt de cetero in eo, qui vnus est, vnum simus, & vnum velimus, & id ipsum dicamus, secundum Apostolum, & faciamus omnes, & non sint in nobis vlla schismata.

VI.

S I autem illi obsecratione nostra vocati & inuitati, aut Missi eorum, ad præfatum Placitum venire distulerint, nos secundum quod statutum habemus, illuc omninò venire, & nos secundum Dei voluntatem coniungere omnimodis non omittamus. nisi fortè talis ineuitabilis necessitas euenerit, pro qua id fieri nullatenus possit. Et si hoc acciderit, ad tempus vtræque parti suo hoc rescire faciat. & propterea amicitia nostra nec minuatur, nec immutetur, donec, Domino volente, congruo tempore perfectè confirmetur.

LUDOVICVS
III. ET
CARLO-
MANNVS.

VII.

VT res Ecclesiarum, in cuiuscumque Regno caput fuerit, tam de Episcopatibus, quàm de Abbatibus, sine vlla contradictione rectores ipsarum Ecclesiarum illas possideant. Et si aliquid ibi misfactum à quoquam est, in cuiuscumque Regno illæ res consistunt, legaliter exinde iustitiam reddere faciat.

VIII.

ET quia per vagos, & in tyrannica consuetudine inreuerentes homines, pax & quies Regni perturbari solet: volumus, vt ad quemcumque nostrum talis venerit, vt de his quæ egerit rationem & iustitiam subterfugere possit: nemo ex nobis ad aliud recipiat, vel retineat, nisi vt ad rectam rationem & debitam emendationem perducatur. Et si rationem rectam subterfugerit, omnes in commune, in cuius Regnum venerit, illum persequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de Regno expellatur, vel deiiciatur.

IX.

VOLUMVS vt his, qui meritò proprietatem illorum in nostro Regno perderunt, ita iudicetur, sicut temporibus antecessorum nostrorum inuentum fuit. Qui verò dicunt se iniuste proprietatem illorum perdidisse, veniant in nostram præsentiam, & sicut iustum est, ita illis iudicetur, & sua recipiant.

CONVENTVS MANTALENSIS,

IN QVO REGIS NOMEN BOSONI AB ARELATENSIS
Regni Episcopis Proceribusque delatum est Idibus Octobris anno
Christi DCCCLXXIX. Ludouici & Carlomanni
Regum anno I.

Ex annalibus Burgundia Guillelmi Paradini, & Tom. II. Conciliorum Gallie.

ELECTIO BOSONIS REGIS.

879.

VM conuenissent sancti Patres in nomine Domini Saluatoris nostri, Conuentum celebraturi apud Mantalam territorij Viennensis, de multis Ecclesie negociis tractaturi, & sanctæ sollicitudinis secretarium penetraturi, multis emergentibus, & sui-
met consideratione cogentibus, Sacerdotalis affectus ex anti-
quo Patrum cordibus infusus euidenter dictauit ei personæ curam gerere, cuius adminiculo tam in veteri Testamento, quàm & in nouo, consuevit populo condignum regimen exhiberi. Et quoniam iam olim eiusdem personæ præsidis tam ipsi Patres, quos gratia diuina Episcopos vocari concessit, quàm Principes, & totum vulgus, carentes, nullis compatiens fulciebantur vel iuuabantur auxiliis, præsertim cum Rege communi morte recepto, nullus in eos sua viscera per caritatis largitatem extenderit, anxiani plurimum compulsi sunt, quia non solum in internis per inuisibilem inimicum, sed etiam in apertis per visibiles inimicos, etiam ex his, quos ipsa Christi peperit sancta mater Ecclesia, pessundari funditus videbantur. Itaque dum mentis aciem vsquequaque verterent, & simul cum nobilioribus ad hanc necessitatem submouendam, idoneas personas considerarent, non inuenientes qui sui consultationi respondere vellent, vtpote negligentibus cunctis tantum laborem ob honorem Dei & Sanctorum eius, & matris Ecclesie sumere, omnes inflammati Deum omnium Principem pro hac angustia medullitus exorauerunt, vt is qui curam singularem habet mortalium, & cuius dispositio curricula vergit omnium seculorum, & rectum daret consilium, & euidentis consilij promeret indicium. Denique cui patet omne cor, & omnis voluntas loquitur, fatigatos maiorum & minorum inspiciens animos, quoddam clarescere fecit solatium, & quodammodo præsentauit suffragium. Sanè omnibus vnum sapientibus, & per diuinam visitationem idem indiuisibiliter ambientibus,
cordi

A cordi fuit exhibitus homo, iamdudum in Principatu domni **CAROLI** defensor **LVDOVICVS** & adiutor necessarius: cuius post se filius eiusdem Imperatoris, cernens eius infirmam prudentiam, amplificare delegerat domnus Rex **LVDOVICVS**. Ipse etiam **III. ET CARLO-MANNVS.** non tantum in Galliis, sed & in Italia cunctis enituit, ut domnus Apostolicus Ioannes Romensis, instar filij complexus, eiusdem sinceritatem multis præconiis extulerit, & ad suam tutelam reuertens, ad Sedem propriam delegerit. Ergo nutu Dei, per suffragia Sanctorum, ob instantem necessitatem, & eam, quam in eo compererunt, expetibilem utilitatem, & prudentissimam atque providentissimam sagacitatem, communi animo, parique voto, & vno consensu, clarissimum Principem dominum **BOSONEM**, Christo præduce, ad hoc Regale negocium petierunt, & unanimitè elegerunt. Qui etsi consideratione tanti laboris renuerit, & abdidit, oppositis his quæ Dei sunt, & eius Ecclesiæ, tandem obedienter colla promittendo submitit. Electus autem Deo statuitur, preces funduntur, Domini nostri Iesu Christi gratia, quæ præcessit in velle, in certo perfecto satis efficax postulatur. Et ut hæc electio præsentibus & futuris certius innotescat, omnium Episcoporum subscriptio luce clariùs indicat. Actum apud Mantalam publicè, anno Incarnationis Dominicæ **DCCCLXXXIX.** Idibus Octobris. Et subscripserunt Episcopi,

B Ottramnus Archiepiscopus Viennensis,
 Aurelianus Archiepiscopus Lugdunensis,
 Teutrannus Archiepiscopus Tarantasiensis,
 Rotbertus Archiepiscopus Aquensis,
 Radbertus Episcopus Valentia,
 Bernarius Episcopus Gratianopolitanus,
 Helias Episcopus Vasionensis,
 Hemico Episcopus Diensis,
 Adalbertus Episcopus Mauriennæ,
 Biraco Episcopus VVapicensis,
 Eustorgius Episcopus Tolonenis,
 Girbaldus Episcopus Cabilonensis,
 Hieronymus Episcopus Lausanensis,
 Richardus Episcopus Agathensis,
 Guntardus Episcopus Matisconensis,
 Rostagnus Archiepiscopus Arelatensis,
 Theodericus Archiepiscopus Vefontionensis,
 Ætherius Episcopus Viuariensis,
 Leodoicius Episcopus Massiliensis,
 Germardus Episcopus Arausicensis,
 Ratfridus Episcopus Auenionensis,
C VValefridus Episcopus Vceticensis,
 Edoldus Episcopus Regiensis.

SYNODI AD BOSONEM REGEM DESIGNATVM LEGATIO.

SACRA Synodus Mantalensis, territorij Viennensis, in nomine Domini nostri congregata, simul cum Primoribus, inspirante diuinitate summæ Maiestatis, sincera deuotione vestram prudentiam, clarissime Princeps, adit, petens ad discere vestra certissima responsione, qualem vos velitis in Principatu, quo vos sublimari per diuinam misericordiam optamus, omnibus ostendere. Si videlicet honorem Dei omnipotentis, & dilectionem in fide Catholica veraciter quæsituri estis, & Ecclesiã illius pro viribus exaltaturi. Si vultis omnibus sicut boni Principes, qui vos præcesserunt, & quorum formam literis & famâ nostris, legem, iustitiam, & rectum concedere & seruare: tenentes humilitatem, quæ est fundamentum virtutum, cum patientia, & animo sereno, humillimo, ad damnandum incondito, sed in omnibus iustè promissis stabili, & certo, benè per Dei gratiam præparato & ornato, sobrietate competenti venusto. Qui sitis accessibiles omnibus rectè suggerentibus, & pro aliis intercedentibus, quærentes magis prodesse, quam præesse, sequentes vestigia sanctorum Principum, calcantes iram, sæuitiam, duritiam, auaritiam, cupiditatem, indignationem, & superbiam. Iustus Patricius vestris ma-

LEODVICVS III. ET CARLO-MANNVS. ioribus & minoribus apparentes, veritatem ore & opere præferentes, salubre con-
 filium libenter audientes, monstra vitiorum declinantes & persequentes, virtutes
 amantes, defensionem & mamburgium singulis exhibentes. Vt neque eadem san-
 cta Synodus, & Primates vestri cum ea sentientes, nunc de vobis in bonitate ma-
 ledicantur, vel detrahantur in futuro, neque sacro vestro Principatui, nobis, vt
 credimus, profuturo iuste derogetur: sed sit pax & veritas Sanctorum suffragiis,
 per diuinam gratiam, prælatis & subditis, Sacerdotibus & illis commissis Prima-
 tibus, dum eis auctoritatem Euangelicam & Apostolicam cum iusta lege huma-
 na consenseritis & obseruaueritis, vt per omnia & in omnibus benedicatur Deus.
 Precatur etiam sacerdotalis & laicalis fidelitas, vt faciat vestra prudentia vnum-
 quemque in vestra domo suum vas possidere in sanctificatione & honore.

BOSONIS REGIS ELECTI AD SYNODVM RESPONSIÓ.

SACRATISSIMÆ Synodo, & cunctis Primoribus nostris fidelibus, humilis
 Christi vernaculus Boso. Primū vestræ sincerissimæ deuotioni gratiarum actio-
 nes corde & ore rependo, quòd licet immeritò, sola vestrâ beneuolentiâ, per in-
 commutabilem Dei gratiam, amplecti me visceribus vestris ad liquidum compe-
 rio. Pariter quoque, quòd feruor vestræ caritatis ad id officium me promoueri di-
 uinitus optat, vt mea paruitas matris meæ, quæ Ecclesia Dei viui est, ob immor-
 talem remunerationem decertare valeat. Ego autem, conscius meæ conditionis
 & figmenti fragilis, imparem me iudicans tanto negotio, omnimodis abnuissem,
 nisi per Dei nutum vobis cor vnum datum, & animam vnā in vnum consensum
 aduertissem. Obediendum itaque pro certo cognoscens inspiratis à Deo tam Sa-
 cerdotibus, quàm nostris amicis & fidelibus, non reluctor, nec audeo, vestris ius-
 sionibus. Quòd verò requisistis qualem me præbere vellem in committendo per
 Dei misericordiam in regimine futuro, & simul ostendistis normam, & instruxi-
 stis dogmate sacro, libentissimè suscipio. Amplector Catholicam fidem, in qua &
 nutritus sum, quam purissimo corde teneo, ore veracissimo pronuncio, pro qua
 paratus sum impendi & superimpendi, si sic placuerit Domino Deo nostro. Ec-
 clesiarum priuilegia, iuuante Domino nostro Iesu Christo, restaurare & conser-
 uare, & iustitiam per vestrum commune consilium curabo. Omnibus, vt monui-
 stis, legem, iustitiam, & rectum mamburgium, auxiliante Deo, conseruabo, & im-
 pendere curabo: quòd sequens præcedentium bonorum Principum vestigia, tam
 sacris ordinibus, quàm vobis nostris fidelibus, consulere certem, æquitatem ser-
 uando. De moribus meis, licet me peccatorem præ omnibus sciam, voluntatem
 meam hanc esse veraciter assero, vt per omnia morigerum bonorum, & in nullo
 malorum ostendam. Si autem, quoniam homo sum, contra quemlibet animo ex-
 cessero, secundum vestrum consilium corrigere curabo. In quo precor reuerenter,
 vt quòd iustius & rationabilius inueneritis, mihi congruè pro tempore & loco sug-
 gerentes, vos ipsos in me honoretis: quoniam & ego, si quis vestrum in me delique-
 rit, emendationem rationabiliter accessibilis factus expectabo. Euangelicam &
 Apostolicam auctoritatem cum iusta lege sequar humana, vt ipso præduce & co-
 mite, per omnia & in omnibus benedicatur Deus. De domo nostra, sicut memo-
 nuistis, quia Deus in Sanctis habitat, sollicitudinem adhibebo, & vt decenter
 quisque incedat, studiosissimè procurabo. Igitur, domini mei, sacrosancti Pon-
 tifices, Ecclesiæ summi Dei nostri Præsules, & vos omnes nostri fideles, Primates
 & subprimates, confisus de Dei gratia & auxilio, per Sanctorum eius suffragia,
 quia vestris iussionibus faueo, precor vos & obsecro, vt per ipsum & cum ipso, tam
 piis ad ipsum interuentibus, in tanto subeundo labore meam necessitatem & hu-
 militatem iuuetis, quàm etiam humanis adminiculis & auxiliis pro posse suffraga-
 ri mihi certetis. Quòd si cui displicet, & aliter animo tenet, quæso patenter edi-
 cat, & se nobiscum in nullo decipiat. Simulque precor per caritatem, qua ferue-
 tis, vt cõmuni fauentes utilitati, triduanis solemniter precibus Dominum Deum
 nostrum cum plebibus vobis commissis exoretis, vt propter peccata mea, vel leui-
 tatem meam, vos, aut me, ad deceptionem populi sui nequaquam errare permit-
 tat, sed suam ex hoc voluntatem misericorditer ostendat.

FRAGMENTVM DE REBVS LVDOVICI III.
ET CARLOMANNI REGVM, LVDOVICI II. FILIORVM,

Ex Sermone de tumulatione SS. Martyrum Quintini & Victorici, & sancti
Cassiani Confessoris,

*Quem Claudius de la Fons apud Sanctum Quintinum Aduocatus, è veteribus
Ecclesia S. Quintini Libris transcribi curauit.*

VM superni Regis iustitia pro nostrorum peccaminum negligencia nos castigare vellet, Paganorum feroci sauitia inelyti testis Quintini monumenta, & preciosi Confessoris Cassiani membra, à propriis sunt tumulis eleuata, & ad Lauduni Clauari moenia, prout timor cogebat, noctu delata.

B ANNO siquidem DCCCLXXXI. à Dominica Incarnatione, Kalendis Ianuarij, 881.
Normannorum metu cogente, à bustis prius emota suis, ad praefatum montem prius delata sunt. Nam priori anno Karolides LVDOVICVS nimia infirmitate grauatus in parasceuz die spiritum vitae exhalauit. Quapropter eius filij, alter LVDOVICVS, alter CARLOMANNVS, dicti, Reges sunt constituti. Eodem quoque anno multa Paganorum multitudo à Transrhenanis veniens partibus, Gandum Monasterium occupauere, & cuncta in circuitu crudeliter vastauerunt. Ipso etiam anno Rex Transrhenanus LVDOVICVS Franciam venit, partemque Regni Lotharij à suis nepotibus extorsit, & bellum contra Normannos in fisco Tinnon exercuit. Magnam quippe caedem eis intulit, & Deo fauente victor exiit. Perditoque filio, tristis ad propria remeauit. Tandem verò nostri Ludouicus & Carlomannus Ambianis adierunt, ibique Principum consilio Regnum certis limitibus inter se diuiserunt. Hinc Burgundiam vnà petierunt, ac Bosonem à Regia dignitate depresserunt, & vno ibi penè anno manserunt.

C ITERVM Pagani Curtraium inuadentes, & Franciam sine Rege & Principibus vacuum reperientes, vsque Peronam Scotorum venerunt, eamque igni succenderunt. Quod audiens iuuenis Rex LVDOVICVS, animi dolore permorus, fratrem in Burgundia reliquit, & in Franciam remeauit. At Pagani successibus sibi prosperis acriores effecti, nullum sibi resistere posse consili, cum exercitu impio & terribili de Curtraio sunt egressi, & per quinquaginta sex amplius millia diffusi, vsque ad interuersionem vniuersa sunt depopulari. Quod cum praefatus Rex pro certo comperisset, vallatus Francorum multitudine, suffultus Dei solamine, super eos venit insperatè. Tantam denique eorum multitudinem dicitur peremisse in villa Seulcort, quantam in Francia aliàs nunquam credimus cecidisse. Qua de causa & illi qui euaserunt, & reliqui qui Curtraio remanserant, terrore nimio perculsi fugerunt, & Batuam petentes cuncta circa Mosam loca atrociter vastauerunt.

ANNO autem sequenti corpora Sanctorum Quintini & Cassiani Kalend. Februarij à Lauduno descendencia, cum ingenti populorum caterua, & laudum hymnorumque melodia, in die Purificationis sanctae Mariae in propriam relata sunt Basilicam. Ipso siquidem tempore, cum praefatus Rex Andegauis disponeret ire, pactumque cum Alstenio facere, in infirmitatem decidit. Indeque ad Sanctum Dionysium rediit, ibique, proh dolor! spiritum vitae exhalauit. Post cuius obitum Franci Regem constituerunt CARLOMANNVM. Quod vt Pagani audierunt, Scaldum nauibus introierunt, & vsque Condatum peruenerunt. Quapropter praedictorum corpora Sanctorum secundo ad montem Laudunum delata sunt. Postea Normanni ad hunc locum peruenientes, plures gladio inter-

LVDOVICVS III. ET CARLO-MANNVS. fecerunt: multos etiam captiuos duxerunt. Sicque est Ecclesia beati Quintini Martyris crudeliter incensa, quæ habebat à perfectione sui annos LIX. Ita penè omni loco deuorato, pagani hac & illac progredientes, ad alia sunt profecti. Exinde variis casibus afflictis vndique omnibus, Christo fauente, anno v. dominus Comes, & Abbas **T E V T R I C V S**, prudenti consilio vsi, muros istius loci cœperunt ædificare XII. Kal. Maij: quos acutissimo freti ingenio, prout necessitas cogebat, fecerunt accrescere citò. Vnde pretiosa Sanctorum corpora, Quintini videlicet & Cassiani innumera stipata caterua III. Kal. Nouembris ad propria sunt iterum relata, & intra muros succensæ domus locata.

N V N C verò ad beati Victorici iura veniamus, vt iuxta rationes temporum procedat sententia verborum. Præfatus igitur Martyr Christi Victoricus comes Senioris nostri dilectissimus, Tarouuanensi populo vnà cum beato prædicauit Fusciano, qui

*Præconis plures Christo sanxere vacantes,
Optatum infirmis robur cedendo cateruis,*

* *al. Mort-* Cùmque à Muriginensium* partibus rediissent, *nenfium.*

*Atque Dei cuperent Quintino numina fari:
Vinclis Præfecti vexantur Rictiouari.*

Denique multis

*Addicti pænis, oculorum luce priuati,
Verticibus scælis palmam meruere triumphi.*

Quorum corpora cum beati Gentiani carpento sepulta, per multorum curricula temporum Ambianensis seruauit patria: donec disponente Deo à quodam venerabilis vitæ pridem eiusdem loci Canonico, tunc autem Ambianensis Ecclesiæ Episcopo, nomine **O T C E R O**, sollicitè quæsitæ, & sagaciter sunt inuenta. Is ergo Episcopus pro amore diuino, & suæ benignæ deuotionis studio membra prædicti Martyris Victorici huc cum magno honore deuexit, & iuxta gloriosi testis Christi pignora collocauit. Anno quippe à Domini Incarnatione **DCCCXCIII. III. Kal. Nouembris**, & transacto decem annorum spatio, postquam à paganis succensa beati Quintini Ecclesia, Regis quidem **O D O N I S V.** & à murorum constructione anno **VII.** Cùm verò Dei clementia nostri voluisset misereri, ac sui solaminis suffragia largiri, incendiorum sedauit discrimina, paganorum depressit sæuitiam, pacem & concordiam tribuit, fructum etiam terræ abundanter contulit. Quocirca à fidelibus huius loci tractatum est salubriter, quatenus eorum corpora Sanctorum suis in mausoleis reponerentur decenter. Adueniens namque venerabilis Antistes Nouiomensis Ecclesiæ Raubertus nomine, prudenti freris simplicitate, ac simplici decoratus mansuetudine, cum ceteris Fratribus ibi Deo famulantibus, sæpeditorum carpenta trium Sanctorum, suis in criptis hodierna die suppliciter tumulauerunt.

HINC MARI REMENSIS ARCHIEPISCOPI

AD CAROLVM III. CRASSVM IMPERATOREM,

EPISTOLA.

Qua illi inter alia commendat, vt Ecclesiam Gallicanam penè collapsam restituat, Regni dissidia tollat, ac **LVDOVICI BALBI** liberis & Regni Primoribus idoneos institutores & Consiliarios attribuat.

DOMINO CAROLO IMPERATORI GLORIOSO,

*Hincmarus Episcopus, ac plebis Dei famulus, presentem & futuram
optat prosperitatem & gloriam.*

AVDIENS laudabilis fidei vestræ benignitatem erga filios sobrini vestri **HLVDOVICI**, quondam Senioris nostri, gratias Deo retuli, petens,

A vt, qui dedit vobis velle, donet quæ cœpistis perficere pro bona voluntate: & hoc tam per me quàm per familiares & subiectos mihi Domini misericordiam oro, vt vestra potestas atque prosperitas in sua voluntate corrobotetur, & vt in fide recta & operibus bonis perseuerantem de temporali Regno quandoque ad æternum perducatur.

LVDVICVS
III. ET
CARLO-
MANNVS.

CAPVT I.

PRECAMVR, Domine carissime, vt respectu Dei adiutoris & protectoris vestri regiminis, Regni huius Ecclesiam, quam Christus acquisiuit sanguine suo, sicut & per vniuersum orbem diffusam, apud nos in multis conlapsam vestro sapienti consilio & potestatis auxilio releuetis, & Regni diuisionem consolidetis, ac Primores ipsius compagnetis: & quæ in hoc Regno propter dissentiones perperam aguntur, euelli faciatis, & istos iuuenes, Reges nostros, propinquos vestros, & pupillos sine patre, loco filiorum teneatis, & eis Regnum ab antecessoribus filiorum successione dimissum, per suggestionem Primorum Regni huius disponatis, & qui de Primoribus, cuique illorum conuenient, ordinetis. Et si fortè fuerint ex nostratibus, qui potius quæ suæ voluntatis sunt, quàm quæ ad honorem & defensionem sanctæ Ecclesiæ ac ministrorum eius, & ad Regum ac Regni pacem & tranquillitatem pertineant, facere velint, sapientia & potestate vestra eos reuocare, vel si fuerit necesse comprimite, atque exteros aduersantes istis vestris filiis & nobis omnibus vestræ Dominationi fidelibus defensionem solatij exhibere, quatenus & apud Deum debitam inde remunerationem, & apud seculum nomen celebre habeatis.

II.

ET quia legimus de Alexandro Magno, cuius pædagogus Leonides nomine fuit, quod citatos mores & inhonestum incessum habens in pueritia, idem Alexander ex præfato pædago suo eadem accepit viria, quæ adultus in seipso corrigere voluit, & cum omnia Regna vicerit, seipsum in hoc vincere non potuit, quoniam vt quidam sapiens scripsit,

*Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
Testa diu.-----*

Horat. lib. 1.
Ep. 2.

ET de filio Salomonis Regis legimus, quia relicto senum, & iuuenum vsu consilio, magnam partem Regni perdidit, & non suo, sed aui sui David merito paruam partem Regni ei Dominus reseruauit: istis iuuenibus fidelibus filiis vestris Regibus nostris, maturos ac prudentes, atque sobrios baiulos singulis constituite, qui oderint auaritiam, & eos verbo & exemplo iusticiam diligere doceant, secundum Scripturam dicentem: *Diligite iusticiam qui iudicatis terram, quoniam, qui diligit iniquitatem, odit animam suam.*

Sap. 1.
Psal. 10.

III.

DOCEANT eos verbo & exemplo sanctam Ecclesiam & ministros eius honorare, dicente Scriptura: *Presbyteris humilia animam tuam, & magnatis inclina caput tuum.* Quibus Dominus dicit, *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit me spernit.* Et, *Honorantes me honorificabo, & qui contemnunt me erunt ignobiles.* Doceant eos verbo & exemplo, Ecclesiæ sanctæ rectoribus atque ministris debita priuilegia Spiritu Dei condita, & totius mundi reuerentia consecrata, seruare, Scriptura docente, *Lex Domini irreprehensibilis, conuertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis.* Et in Euangelio Dominus, *Qui diligit me, mandata mea custodit.* Et, *Si diligitis me, mandata mea seruate.* Et Apostolus, *Qui dicit quia diligo Deum, & mandata eius non custodit, mendax est.* Et item Dominus in Euangelio contemptoribus mandatorum suorum. *Qui est, inquit, ex Deo, verba Dei audit, propterea vos non auditis quia ex Deo non estis.*

Luc. 10.

1. Reg. 2.

Psal. 10.

Ioan. 14.

1. Ioan. 4.

Ioan. 8.

IV.

DOCEANT eos verbo & exemplo Regni Primoribus, & ceteris Regni fidelibus, atque sanctæ Ecclesiæ defensoribus, vnicuique in suo ordine competentem legem & iusticiam conseruare, dicente Scriptura: *Iustitia Regis exaltabit solium eius, & veritate solidantur gubernacula populorum.* Custodiant, & doceant eos castè ac sobriè & piè viuere, quia sicut dicit Scriptura, *Spiritus sanctus disciplina effu-*

Tom. II.

Sf iij

LYDOVICVS giet factum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & non habitabit in A
 III. ET corpore subdito peccatis. V.
 CARLO-
 MANNVS. PR O P O N A N T eis frequenter verba S. Cypriani, qui Regis ministerium in
 Cyp. de 12. nouo gradu abusionum apertè ostendit, Regem, inquit, non iniquum, sed cor-
 abus. seculi rectorem iniquorum esse oportet. Vnde in semetipso nominis sui dignitatem
 c. 9. „ custodire debet. Nomen enim Regis intellectualiter hoc retinet, vt subiectis
 „ omnibus Rectoris officium procuret. Sed qualiter alios corrigere poterit, qui
 „ proprios mores ne iniqui sint, non corrigit? Iustitia verò Regis est, neminem
 „ iniuste per potentiam opprimere, sine acceptione personarum inter virum &
 „ proximum suum iudicare, aduenis & pupillis & viduis defensorem esse, furra
 „ cohibere, adulteria punire, iniquos non exaltare, impudicos & histriones non
 „ nutrire, impios de terra perdere, parridas & periurantes viuere non sinere. Ec-
 „ clesias defendere, pauperes eleemosynis alere, iustos super Regni negotia con-
 „ stituere, senes & sapientes & sobrios Consiliarios habere. Magorum & ariolorum
 „ pythonissarumque superstitionibus non intendere, iracundiam differre, patriam
 „ fortiter & iuste contra aduersarios defendere, per omnia in Deo viuere, prospe-
 „ ritatibus animum non eleuare, cuncta aduersa patienter ferre, fidem Catholicam
 „ in Deum habere, filios suos non sinere impiè agere, certis horis orationibus in-
 „ sistere, ante horas congruas cibum non gustare. Væ enim terræ, cuius Rex puer
 „ est, & cuius Principes manè comedunt. Hæc Regni prosperitatem in præsentibus
 „ faciunt, & Regem ad regna celestia meliora perducunt. Qui verò secundum
 „ hanc legem Regnum non dispensat, multas nimirum aduersitates Imperij tole- B
 „ rabit. Et si Rex his, quæ præscripta sunt, contraria senserit, vel egerit, & in his
 „ contrariis perseverauerit, sicut in throno hominum primus constitutus est, sic om-
 „ nes quoscumque peccatores sub se in præsentibus habuit, supra se modo implacabili
 „ in illa futura pœna habebit. Et non solum Regi, sed & omni, qui in dominatio-
 „ nis est potestate, tria necessariò habere oportet, terrorem scilicet, ordinationem,
 „ & amorem. Nisi enim ametur Dominus, & metuetur, ordinatio illius constare mi-
 „ nimè poterit. Per beneficia ergo, & affabilitatem, procuret vt diligatur, & per iu-
 „ stam vindictam non propriæ iniuriæ, sed Legis Dei, studeat vt metuetur. Et in
 „ his & aliis omnibus Princeps semper Deum cogitet, & illi adhæreat, quia nisi con-
 „ ditori suo pertinaciter adhæserit, & ipse, & omnes qui ei consentiunt citò depe-
 „ rient. Omnis igitur, qui præest, hoc primitus tota animi intentione procuret, vt
 „ per omnia de Dei adiutorio omninò non dubitet. Si namque cœperit in actibus
 „ suis auxiliatorem suum habere Dominum, nullus hominum contemptui habe-
 „ re poterit eius dominatum. Non est enim potestas nisi à Deo, ipse eleuat de ster-
 „ core egenum, & sedere facit cum Principibus populi sui. Deponit potentes de
 „ sede, & exaltat humiles.

V I.

I P S I autem baiuli magnopere prouidere debent, ne super socios suos se ex-
 Eccles. 3. tollant, sed iuxta Scripturam dicentem: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus,*
 4. Reg. 12. & coram Deo inuenies gratiam. Et, sicut de Ioiada legimus, quia Ioas Regem pue-
 2. Paral. 23. rum eleuauit & vnxit in Regem, imponens ei diadema, & dans legem in manu
 24. eius, vt secundum illam viueret, & populum regeret, & docuit ipsum iuuenem
 Regem vsque ad ætatem adultam. De quo scriptum est, quia benè regnauit ipse
 Ioas, quandiu docuit eum Ioiadas. Et S. Gregorius admonet nutritores filiorum
 Imperatoris Græcorum, vt ea illis loquantur, quæ eorum mentes in caritate cir-
 „ ca se inuicem & erga subiectos in mansuetudine coniungant: ne, si quid odij in-
 „ ter se pueri conceperint, in aperto postea erumpat. Verba, inquit, nutrientium
 „ aut lac erunt, si bona sunt; aut venenum, si mala. Talia ergo in pueritia eis sug-
 „ gerant, quæ postmodum ostendant, quàm bona fuerint, quæ à nutritorum suo-
 „ rum ore suxerunt.

V I I.

D E B E N T etiam prouidere, ne tales illis in familiaritate iungantur, per quo-
 rum suggestiones ad iniqua opera, vel ad discordias inter se & illorum subiectos
 2. Cor. 15. corda illorum pertrahantur, quia scriptum est: *Corrumpunt mores bonos colloquia*
 Gal. 5. *mala.* Debent autem illis baiuli eorum persuadere, vt non sint inuicem inuiden-
 „ tes, inuicem prouocantes, sed mutua dilectione coniuncti, & ad inuicem se ad-

A iuuare parati. quia vt scriptum est, *Frater fratrem adiuuet, & ambo consolantur.* Si enim, domine mi Rex, huius Regni Ecclesia, & ministri eius, ac populus, hæc per vos obtinuerint, quantam mercedem & remunerationem inde apud Deum, & bonum nomen apud seculum habebitis, ex verbis Apostoli pensare potestis, qui dicit: *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viae suae, saluabit animam eius a morte, & operiet multitudinem peccatorum suorum.* Si ergo Apostolus Spiritu Dei plenus de vno peccatore conuerso tantam remunerationem præmittit, colligat sapientia vestra, quantam de tantorum salute ac profectu remunerationem apud Deum habebitis.

LVDOVICVS III.
ET CARLO-
MANNVS.

PROV. 18.
Eccles. 21.

JACOB. 1.

HINC MARI REMORVM ARCHIEPISCOPI AD EPISCOPOS QVOSDAM FRANCIAE, EPISTOLA.

B Quam pro recta noui ac iuuenis Regis institutione scripsit, & ex Adalhardi Abbatis Corbeiensis, Caroli Magni propinqui, Libello, accurate exposuit, quis Ordo & modus non in Palatio solùm Regio, sed toto etiam Regno pacificè administrando, deberet obseruari.

HINC MARVS EPISCOPVS, AC PLEBIS DEI
famulus.

C A P. I.

PRO ætatis & sacri Ordinis antiquitate, posteriores tempore, boni & sapientes viri rogatis exiguitatem meam, vt qui negotiis Ecclesiasticis & Palatinis, quando in amplitudine & vnitæ Regni prosperè agebantur, interfui, & consilia doctrinamque illorum, qui sanctam Ecclesiam in sanctitate & iustitia rexerunt, sed & eorum, qui soliditatem Regni tempore superiore prosperiùs disposuerunt, audiui, quorum magisterio traditionem maiorum suorum didici: post obitum etiam Domini H LVDOVICI Imperatoris in eorum obsequio, qui pro filiorum eius tunc temporis Regum nostrorum concordia fategerunt, pro modulo meo frequentibus itineribus, verbis, & Scriptis laboraui, ad institutionem illius iuuenis & moderni Regis nostri, & ad recreationem honoris & pacis Ecclesie, ac Regni ordinem Ecclesiasticum & dispositionem Domus Regie in sacro Palatio, sicut audiui & vidi, demonstrarem, quatenus in nouitate sua ea doctrina imbuatur, vt in regimine Regni Deo placere, & in hoc seculo feliciter regnare, & de præsentis Regno ad æternum valeat peruenire. Experimento quippe cognoscimus, quia vas nouum, quo prius sapore & odore imbutum fuerit, illud in posterum diu retinebit, sicut & quidam sapiens dicit,

*Quo semel est imbuta recens seruaabit odorem
Testa diu. -----*

Horat. lib. 1.
Epist. 1.

Et legimus quomodo Alexander in pueritia sua habuit baiulum nomine Leonidem citatis moribus, & incomposito incessu notabilem, quæ puer quasi lac adulterinum sugens, ab eo sumpsit. Vnde in adulta ætate sapiens & Rex fortis se ipsum reprehendebat, & vitare volebat: sed vt legitur, cum omnia Regna vicerit, in hoc seipsum vincere non potuit.

I I.

INTELLIGAT igitur dominus Rex, ad quod officium est prouectus, & obaudiat commonitionem atque comminationem Regis Regum dicentis ei cum aliis Regibus: *Et nunc Reges, inquit, intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* Sicut multos hanc commonitionem & comminationem neglegentes periisse legimus, audiuius, & etiam nostro tempore scimus. Obaudiat etiam sanctam Scripturam sibi præcipientem: *Diligite iustitiam qui indi-*

sq. 1.
§ f. iij

LADOVICVS III. ET CARLO-MANNVS. *catis terram, sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis querite illum, quia in maliuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.*

I I I.

E C C O autem, & pro imposito ministerio, & pro bona & rationabili vestra iussione, aggrediar exequi quod rogatis: non meo sensu, neque verbis meis, sed, vt præmissi, maiorum traditione: attendens dicentem Dominum ad Prophetam, *Tu autem audiens nuntiabis eis ex me, Ex me, inquit, & non ex te, quia sicut ipse dicit, Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam querit.* Sancta Scriptura in omni ordine & professione unicuique administratori præcipit, vt intelligat cuncta, quæ ait. Quoniam si intelligit, administratio, quam gerit, vnde exordium cepit, sollicitius satagit, vt de administrationis talento sibi credito rationem redditurus. *Omnes enim adstabimus ante tribunal Christi, vt referat unusquisque quæ per corpus gessit siue bonum, siue malum.* Non audiatur à iusto iudice, quod Dominus in Euangelio seruo malo & pigro responsurum se fateretur, sed audire mereatur: *Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui.*

I V.

L E G I M V S in sancta Scriptura veteris Testamenti, quia David Rex simul & Propheta, præfigurans Dominum nostrum Iesum Christum, qui solus Rex simul & Sacerdos fieri potuit, duos in Sacerdotibus ordines constituit: in summis, videlicet, Pontificibus, & in minoris ordinis Sacerdotibus, qui nunc Presbyteratus funguntur officio: ea videlicet prouisione, vt dum quilibet Pontificum vitâ decederet, quicumque Sacerdotum optimus putaretur ei in Pontificatum succederet. Et in nouo Testamento Dominus noster Iesus Christus de multitudine discipulorum suorum, sicut in Euangelio legimus, duodecim elegit, quos & Apostolos nominauit. Horum in Ecclesia locum tenent Episcopi, sicut sacra Scriptura, & Catholici Doctores ostendunt. Designauit etiam & alios LXXII. qui sub duodecim Apostolis figuram Presbyterorum, id est, secundi ordinis Sacerdotum, præmonstrauerunt: vt decedentibus Episcopis, de his secundi & inferioris ordinis Sacerdotibus secundum sacros Canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, ad summi Sacerdotij apicem loco decessorum Episcoporum prouehantur, sicut sacra Scriptura Actuum Apostolorum patenter ostendit, dicente Petro ad confratres suos, quando Judas, qui connumeratus fuerat in ordine Apostolorum, & sortitus sortem ministerij Apostolatus abiit in locum suum: Oportet, inquit, ex his viris, qui nobiscum congregati sunt, in omni tempore, quo intrauit & exiit inter nos Dominus Iesus, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis. Et venit electio diuina super Mathiam, qui annumeratus est cum vndecim Apostolis.

V.

E T in sacra Regum historia legimus, quia Principes Sacerdotum, quando sacra vnctione Reges in Regnum sacrabant, coronam significantem victoriamponentes super capita eorum, legem in manum eius dabant, vt scirent, qualiter seipos regere, & prauos corrigere, & bonos in viam rectam deberent dirigere. Vnde sicut Papa Gelasius ad Anastasium Imperatorem ex sacris Scripturis demonstrat: & in his, quæ nuper apud Martyrium sanctæ Macræ in Synodo gesta sunt, continetur, duo sunt, quibus principaliter, vna cum specialiter cuiusque curæ subiectis, mundus hic regitur: auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas: in quibus personis, sicut ordinum sunt diuisa vocabula, ita sunt & diuisa in vnoquoque ordine ac professione ordinationum officia. Diligenter igitur quisque debet in ordine & professione sua, quo nomine censetur, attendere, & magnopere prouidere, ne à nomine discordet officio. Primùm namque, vt beatus Cyprianus dicit, ab Episcopo quid sui nominis dignitas teneat, inquiratur: quoniam Episcopus, cum Græcum nomen sit, speculator interpretatur. Quare verò speculator ponitur, & quid à speculatore requiratur, Dominus ipse denudat, cum sub Ezechielis Prophetæ persona Episcopo officij sui rationem denunciat, ita inquit: Speculatorem dedi te domui Ifrahel. Speculatoris officium est, vt commisso sibi populo, exemplo & verbo qualiter viuere debeat, incessanter annuntiet, sicut de Christo, qui sequi se, id est imitari præcipit, scriptum est:

A *Quæ capit Iosm facere & docere, & sic vitam ac mores sibi commissorum speculetur, attendere, & postquam attenderit, sermone si poterit & actu corrigere: & si non poterit, iuxta Euangelicam Regulam scelerum operarios debet declinare.*

CARLO-
MANNVS.

VI.

ET Rex in semetipso nominis sui dignitatem custodire debet. Nomen enim Regis intellectualiter hoc retinet, vt subiectis omnibus rectoris officium procuret. Sed qualiter alios corrigere poterit, qui proprios mores, ne iniqui sint, non corrigit? quoniam iusticiâ Regis exaltatur solium, & veritate solidantur gubernacula populorum. Quæ verò sit iusticia Regis, idem beatus Cyprianus in nono abusionis gradu sufficientissimè monstrat.

Prom. 1. 6.
16.Cyp. de
Abus. c. 9.

VII.

HABET quippe ordo Sacerdotalis leges diuinitus promulgatas, qualiter quisque ad culmen regiminis, videlicet Episcopatus, venire debeat: atque ad hoc rectè perueniens, qualiter viuat, & benè viuens qualiter doceat, & rectè docens infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat: qualiter etiam ministros sibi suppositos regere debeat, quàm pura etiam intentione sacros Ecclesiasticos ordines dispensare, & qua discretione ligare vel soluere subditos debeat. De quibus legibus in eisdem scriptum est ita: Nulli Sacerdoti suos liceat canones ignorare, nec quicquam facere, quod Patrum possit regulis obuiare. Quia non minus in sanctarum traditionum delinquitur sanctiones, quàm in ipsius Domini iniuriam proflitur. Quod tale est, quia vt sacra monstrat auctoritas, cognata sunt schisma & heresis, ac si aliis verbis dicatur: Non minus schismaticus delinquit, cum præuaricatione sanctarum regularum per contemptum se ab unitate sanctæ Ecclesiæ, quæ corpus Christi est, diuidit, quàm hereticus, qui de Deo, capite videlicet ipsius Ecclesiæ, malè sentit.

VIII.

ET sicut dictum est de legibus Ecclesiasticis, quòd nulli Sacerdoti suos liceat canones ignorare, nec quicquam facere quòd Patrum possit regulis obuiare: ita legibus sacris decretum est, vt leges nescire nulli liceat, aut quæ sunt statuta contemnere. Cum enim dicitur, nulli liceat leges nescire, vel quæ sunt statuta contemnere, nulla persona in quocumque ordine mundano excipitur, quæ hac sententia non constringatur. Habent enim Reges & Reipublicæ ministri leges, quibus in quacumque Prouincia degentes regere debent. Habent Capitula Christianorum Regum ac progenitorum suorum, quæ generali consensu fidelium suorum tenere legaliter promulgauerunt. De quibus beatus Augustinus dicit, quia licet homines de his iudicent cum eas instituunt, tamen cum fuerint institutæ atque firmatæ, non licebit iudicibus de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.

Aug. lib. de
vera Relig.
c. 31.

IX.

MVLTO minus autem Regi vel cuilibet in quocumque ordine contra leges diuinas licet agere per contemptum. Vnde Principi terræ magtioperè prouidendum atque cauendum est, ne in his Deus offendatur, per quos Religio Christiana consistere debet, & ceteri ab offensione saluari. Et idè, quia res Ecclesiasticas diuino iudicio tuendas & defensandas suscepit consensu erus, electione Cleri ac plebis, & approbatione Episcoporum Prouinciæ, quisque ad Ecclesiasticum regimen absque vlla venalitate prouehi debet: quia, sicut Dominus in Euangelio dicit, *Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Ecclesiasticis regulis sine difficultate omnimodis debet fauere, si non vult Regem regum offendere. Et sicut Episcopi ac Rex prouidere debent, vt nullius rei intuitu eligatur Episcopus, nisi Dei solius, id est, non pro aliquo munere dationis, nec pro aliquo obsequio humano, vel propinquitate consanguinitatis, seu amicitia, vel seruitio temporali, aut aliqua occasione, quæ contraria esse possit veritati, aut diuinæ auctoritati: ita Rex custodire debet, sicut S. Augustinus demonstrat, ne muneribus vel blanditiis cuiusquam scelerati pelliciat, & adulationibus decipiatur: nec quibuscumque propinquitatis necessitudinibus coniunctis contra Deum, sanctamque Ecclesiam atque Rempublicam, peruersè agentibus affectu carnali parcat, dicente Dei Spiritu per David Prophetam: *Nonne eos qui oderunt te, Deus, oderam, & super inimicos tuos tabescebam? perfecto odio oderam illas, inimici facti sunt mihi.* Inimicos enim Dei perfecto odio odisse

Ioan. 10.

Aug. l. 1. de
Cinis. c. 24.

Psalm. 109.

CARLO-
MANNVS. est, ad quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare, mores prauorum præ- A
mere, vitæ prodesse.

X.

Cypr. de
abus. c. 6.
Luc. 10.

TALES etiam Comites, & sub se Iudices constituere debet, qui auaritiã
oderint, & iustitiã diligant, & sub hac conditione suam administrationem
peragant, & sub se huiusmodi ministeriales substituunt. Et quicumque in omni
ordine & professione in dominatione constituuntur, & Domini appellantur, sicut
S. Cyprianus in sexto abusionis gradu demonstrat, dominationis virtutẽ auctore
& cooperatore Domino teneant, quia nihil proficit dominãdi habere potestatem,
” si Dominus ipse non habeat & virtutis rigorem. Sed hic virtutis rigor non tam ex-
” teriori fortitudine, quæ in ipsa secularibus Dominis necessaria est, indiget, quàm
” animi interiori fortitudine, bonis moribus exerceri debet. Sæpè enim dominandi
” per animi neglegentiam perditur fortitudo. Tria ergo necessaria hos qui dominan-
” tur habere oportet, terrorem scilicet, & ordinationem, & amorem. Nisi enim a-
” metur Dominus pariter & metuatur, ordinatio minimè constare illius potest. Per
” beneficia ergo & affabilitatem procuret vt diligatur, & per iustas vindictas, non
” propriæ iniuriæ, sed legis Dei, studeat vt metuatur. Propterea quoque dum multi
” pendunt in eo, ipse Deo adhærere debet, qui illum in ducatum constituit, qui ad
” portanda multorum onera ipsum veluti fortiorem solidauit. Paxillus enim nisi
” benè fortè firmetur, & alicui fortiiori adhæreat, omne quod in eo pendet citò
” labitur, & ipse solutus à rigore suæ firmitatis cum oneribus ad terram delabitur.
” Sic & Princeps, nisi suo conditori pertinaciter adhæserit, & ipse, & omne quod B
” continet, citò deperit. Et sciat, quòd sicut in Principatu hominum primus con-
” stitutus est, ita quoscumque peccatores sub se in præsentem habuit, nisi se & illos
” correxerit, supra se modo implacabili in illa futura pœna habebit.

XI.

Luc. 10.

IN memoratis namque gestis apud Martyrium sanctæ Macræ, & de his quæ
ad sanctæ Ecclesiæ, ac rectorum ipsius honorem & vigorem, & de his quæ ad Re-
gis & Regni soliditatem, atque curam pertinent, nec non & de domus Regiæ
dispositione, ex Catholicorum, secundum sanctarum Scripturarum tramitem,
promulgationibus, atque ex Christianorum Regum constitutionibus per Capi-
tula breuiter ac salubriter, si teneantur, & exequantur, collecta continentur.
Verumtamen quia Samaritanus, verus videlicet custos humani generis, stabula-
rio, id est, Pontificali ordini, cuius curæ vulneratum quemque commiserat ad
sanandum, dans duos denarios, vetus scilicet ac nouum Testamentum, dixit:
Quod supererogaueris, ego cum rediero reddam tibi, eisdem gestis velut ex super-
erogatione, quæ præmissa sunt in hoc Opusculo, & quæ sequentur, adicere
studeo.

XII.

ADALHARDVM senem & sapientem domni CAROLI Magni Imperato-
ris propinquum, & Monasterij Corbeiz Abbatem, inter primos Consiliarios C
primùm in adolescentia mea vidi. Cuius Libellum de Ordine Palatij legi & scrip-
psi, in quo inter cetera continetur: duabus principaliter diuisionibus totius Re-
gni statum constare, anteposito semper & vbique omnipotentis Dei iudicio. Pri-
mam videlicet diuisionem esse dicens, qua assiduè & indeficienter Regis Pala-
tium regebatur, & ordinabatur. Alteram verò, qua totius Regni status secun-
dum suam qualitatem studiosissimè prouidendo seruabatur.

XIII.

IN prima igitur dispositione, Regis Palatium in ornamento totius Palatij ita
ordinatum erat. Anteposito ergo Rege & Regina cum nobilissima prole sua, tam
in spiritualibus, quàm & in secularibus, atque corporalibus rebus, per hos mini-
stros omnitempore gubernabatur. Videlicet per Apocrisiarium, id est Respon-
salem negotiorum Ecclesiasticorum, cuius ministerium ex eo tempore sumpsit
exordium, quando CONSTANTINVS Magnus Imperator Christianus effectus,
propter amorem & honorem sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, quorum
doctrina ac ministerio ad Christi gratiam baptismatis sacramenti peruenit, locum
& sedem suam, urbem scilicet Romanam, Papæ Syluestro edicto priuilegij tra-
didit, & sedem suam in ciuitate sua, quæ antea Byzantium vocabatur, nominis

A sui ciuitatem ampliando ædificauit, & sic Responsales tam Romanæ Sedis quàm aliarum præcipuarum Sedium in Palatio pro Ecclesiasticis negotiis excubabant. CARLO-MANNVS

XIV.

ALIQUANDO per Episcopos, aliquando verò per Diaconos, Apostolica Sedes hoc officio fungebatur. Quo officio B. Gregorius in Diaconi ordine functus fuit, & ex aliis præcipuis Sedibus per Diaconos id officium exequabatur, sicut sacri canones iubent. Et in his Cisalpinis regionibus postquam HLVDOVICVS prædicatione B. Remigij ad Christum conuersus, & ab ipso cum tribus millibus Francorum in vigilia sancti Paschæ baptizatus extitit, per successiones Regum sancti Episcopi ex suis Sedibus, & tempore competenti Palatium visitantes, vicissim hanc administrationem disposuerunt. A tempore verò PIPPINI & CAROLI interdum per Presbyteros, interdum per Episcopos, Regia voluntate atque Episcopali consensu, per Diaconos vel Presbyteros magis, quàm per Episcopos, hoc officium executum extitit: quia Episcopi continuas vigiliis supra gregem suum debent assiduè exemplo & verbo vigilare, & non diutiùs secundum sacros canones à suis abesse parrochiis.

XV.

NEQVE iuxta decreta ex sacris Canonibus promulgata B. Gregorij Prætoria, quæ nunc Regia, & vsitatiùs Palatia nominantur, debent inutiliter obseruari, ne incurrant iudicium, vt contra placita Canonum sibi in ordinatione sua tradita facientes ipsi sibi honore priuent Ecclesiastico. Et, vt de licitis exempla ponamus, & de illicitis vsurpatis non taceamus: tempore PIPPINI & CAROLI hoc ministerium consensu Episcoporum per Fulradum Presbyterum: tempore etiam CAROLI per Engelramnum & Hildiboldum Episcopos: tempore demique HLVDOVICI per Hilduinum Presbyterum, & post eum per Fulconem item Presbyterum, deinde per Drogonem Episcopum, extitit hoc ministerium executum.

XVI.

APOCRISIARIVS autem, quem nostrates Capellanum, vel Palatij Custodem appellant, omnem Clerum Palatij sub cura & dispositione sua regebat. Cui sociabatur summus Cancellarius, qui à Secretis olim appellabatur. Erantque illi subiecti prudentes, & intelligentes ac fideles viri, qui Præcepta Regia absque immoderata cupiditatis venalitate scriberent, & secreta illis fideliter custodirent. Post eos verò sacrum Palatium per hos ministros disponebatur, per Camerarium videlicet, & Comitem Palatij, Senescalum, Buticularium, & Comitem stabuli, Mansionarium, Venatores principales quatuor, Falconarium vnum.

XVII.

ET quamuis sub ipsis, aut ex latere eorum alij ministeriales fuissent, vt Ostiarius, Sacellarius, dispensator scapoardus, & quorumcumque ex iis iuniores, aut Decani fuissent, vel etiam alij ex latere, sicut bersarij, voltrarij, beuerarij, vel si qui adhuc supererant: verùtamen, quamuis & ipsi singuli iuxta suam qualitatem ad hoc interuissent, non tamen ad eos, sicut ad ceteros principaliter, vt subter insertum est, totius Regni confœderatio in maioribus, vel minoribus, singulis quibusque quotidianis necessitatibus occurrentibus, cum Palatio conglutinabantur: sed nec ipsi superiores omnes æqualiter propter ministeriorum diuersitatem, qualitatem, vel conuenientiam, prodesse poterant: cum tamen nullus se propter fidei seruandam veritatem Regis & Regni, vt prædictum est, subtrahere potuisset, vel etiam voluisset. De quorum personis vel ministeriis, quanquam plura sint quæ dicantur, hæc tamen præcipuè habebantur.

XVIII.

IMPRIMIS, vt iuxta cuiuscumque ministerij qualitatem vel quantitatem, minister nobili corde & corpore constans, rationabilis, discretus, & sobrius eligeretur: sed nec illa sollicitudo deerat, vt, si fieri potuisset, sicut hoc Regnum, Deo auctore, ex pluribus regionibus constat, ex diuersis etiam eisdem regionibus, aut in primo, aut in secundo, aut etiam in quolibet loco eisdem ministri eligerentur, qualiter familiarius quæque regiones Palatium adire possent, dum suæ genealogiæ vel regionis confortes in Palatio locum tenere cognoscerent.

His ita breuiter de eligendis & constituendis ministris prædictis, nunc ad eorumdem ministrorum & ministracionum ordinem qualiter currebant veniendum est. Nam quamuis præfati ministri, vnusquisque de suo ministerio, non sub alio, vel per alium, nisi per se ipsum, solum Regem, vel quantum ad Reginam, vel gloriosam prolem Regis respiciebant, caput ponerent: non tamen omnes æqualiter de ceteris rebus, vel ceterorum necessitatibus Regem adibant, sed mensura sua quisque contentus erat, & vbi vel vbi ratio poscebat, solatium alterius requirebat. E quibus præcipue duo, id est Apocrisiarius, qui vocatur apud nos Capellanus, vel Palatii Custos, de omnibus negotiis Ecclesiasticis vel ministris Ecclesiæ, & Comes Palatii, de omnibus secularibus causis vel iudiciis suscipiendi curam instanter habebant: vt nec Ecclesiastici nec seculares prius dominum Regem absque eorum consultu inquietare necesse haberent, quousque illi præuiderent, si necessitas esset, vt causa ante Regem merito venire deberet. Si verò secreta esset causa, quam prius congrueret Regi, quam cuiquam alteri, dicere, eundem dicendi locum eidem ipsi præpararent, introducto prius Rege, vt hoc iuxta modum personæ vel honorabiliter, vel patienter, vel etiam misericorditer susciperet.

XX.

APOCRISIARIUS quidem de omni Ecclesiastica Religione vel Ordine, nec non etiam de Canonicæ, vel Monasticæ altercatione, seu quæcumque Palatium adibant, pro Ecclesiasticis necessitatibus sollicitudinem haberet: & ea tantummodò de externis Regem adirent, quæ sine illo plenius definiti non potuissent. Ceterum, vt non solum de his, quæ ad eos specialiter de omni ornamento vel officio Ecclesiastico infra Palatium agenda pertinebant, verum quodque & omnem consolationem spiritalem, siue consilium totius Palatii quicumque quæreret, apud eum vt necesse erat, fideliter inueniret: & qui non quæreret, & tamen ipse apud aliquem necessarium esse sentiret, iuxta personæ qualitatem, & à peruerso sensu vel opere retrahere, & ad viam salutis conuertere studeret, & cetera spiritualia, quæcumque Palatio, tam ab assidue conuersantibus, quamque & à superuenientibus, siue secundum Deum, siue secundum seculum, vt prouiderentur, & præuiderentur, erant necessaria, quæ enumerare longum est, ad eius specialiter curam pertinebant. Non ita, vt aliter vllus, siue Palatinus, siue externus superueniens, sapientiâ & vera deuotione per Dei gratiam illuminatus, tale aliquid minimè ageret: sed maximè consuetudo erat, vt aut cum eodem Apocrisario pariter, aut certè per eius consilium quod erat agendum ageret, ne fortè quid minus vtile aut indignum Regi subriperet.

XXI.

COMITIIS autem Palatii, inter cetera penè innumerabilia, in hoc maximè sollicitudo erat, vt omnes contentiones legales, quæ alibi ortæ propter æquitatis iudicium Palatium aggrediebantur, iuste ac rationabiliter determinaret, seu peruersè iudicata ad æquitatis tramitem reduceret, vt & coram Deo propter iustitiam, & coram hominibus propter legum obseruationem cunctis placeret. Si quid verò tale esset, quod leges mundanæ hoc in suis diffinitionibus statutum non haberent, aut secundum gentilium consuetudinem crudeliùs sancitum esset, quàm Christianitatis rectitudo, vel sancta auctoritas merito non consentiret, hoc ad Regis moderationem perduceretur, vt ipse cum his, qui vtramque legem nossent, & Dei magis, quàm humanarum legum statuta metuerent, ita decerneret, ita statueret, vt vbi vtrumque seruari posset, vtrumque seruaretur. Sin autem, lex seculi merito comprimeretur, iustitia Dei conseruaretur.

XXII.

De honestate verò Palatii, seu specialiter ornamento Regali, nec non & de donis annuis militum, absque cibo & potu, vel equis ad Reginam præcipue, & sub ipsa ad Camerarium pertinebat: & secundum cuiusque rei qualitatem ipsorum sollicitudo erat, vt tempore congruo semper futura prospicerent, ne quid, dum opus esset, vllatenus opportuno tempore defuisset. De donis verò diuersarum Legationum ad Camerarium adspiciebat, nisi fortè iubente Rege tale aliquid esset, quod Regina ad tractandum cum ipso congrueret. Hæc autem omnia, & his

A & his similia, eò intendebant, vt ab omni sollicitudine domestica, vel Palatina, in quantum rationabiliter & honestè esse poterat, domnus Rex omnipotenti Deo spem suam indefinenter commitens, ad totius Regni statum ordinandum, vel conseruandum, animum semper suum promptum haberet.

XXIII.

B Ad tres autem ministeriales, Senescalcum, Buticularium, & Comitem Stabuli, secundum vniuscuiusque ministerij qualitatem vel quantitatem pertinebat, vt cum communi consensu de suo quisque ministerio admonendi non essent segnes, vt quantò eius esse potuisset, omnes actores Regis præscirent, vbi vel vbi Rex illo vel illo tempore, tanto vel tanto spatio manere debuisset, propter adductionem, vel præparationem: ne fortè tardè scientes, dum inopportuno tempore, vel cum nimia festinatione exigeretur, familia regalis per negligentiam sine necessitate opprimeretur. Quæ videlicet cura, quanquam ad Buticularium, vel ad Comitem Stabuli pertineret, maxima tamen cura ad Senescalcum respiciebat, eo quòd omnia cetera, præter potus vel victus caballorum, ad eundem Senescalcum respicerent. Inter quos etiam & Mansionarius intererat, super cuius ministerium incumberebat, sicut & nomen eius indicat, vt in hoc maximè sollicitudo eius intenta esset, vt tam supradicti actores, quàmque & susceptores, quo tempore ad eos illo vel illo in loco Rex venturus esset, propter mansionum præparationem, vt opportuno tempore præscire potuissent, ne aut indè tardè scientes, propter afflictionem familiæ importuno tempore peccatum, aut hi propter non condignam susceptionem, ac si benè nolissent, cum certè non volendo, sed non valendo offensionem incurrerent.

XXIV.

SIMILITER quoque quatuor Venatores, & quintus Falconarius, cum eadem vnanimitate secundum temporis qualitatem admonere studebant, qualiter ea quæ ad singulorum ministeriorum curam pertinebant, & opportuno tempore, & non tardè consideraretur, quando tanti vel quando tanti, quando toti & quando nulli, aut in Palatio retinerentur, aut more solito foris nutriendi vsque ad tempus mitterentur, aut tempore congruo per denominata loca venandi causâ pariter & nutriendi disponderentur. Sed & hoc & illud, id est & intra & extra Palatium ita semper cum mensura & ratione ordinaretur, vt quantum prodesset, esset, & quantum non prodesset, non esset, quia in ipsis ministeriis non sic facilè certus numerus aut hominum, aut canum, aut auium diffiniri potest, ideo in ipsorum arbitrio manebat, quanti & quales essent. Sensus autem in his omnibus talis erat, vt nunquam Palatio tales vel tanti deessent ministri, propter has præcipuè inter ceteras necessitates, vel honestates.

XXV.

C **PRIMO**, vt, siue generaliter maioribus, siue specialiter vel singulariter quibusque minoribus recedentibus omni tempore, & multitudine congrua, sine qua rationabiliter & honestè esse non posset, semper esset ornatum Palatium, & Consiliariis condignis nunquam destitutum fuisset. Et, vt qualiscumque Legatio siue speculandi, siue etiam subdendi gratia veniret, qualiter omnes quidem honestè suscipi potuissent. Deinde primus consilij rectitudinem, secundus misericordiæ & benignitatis consolationem, tertius verò versutiæ seu temeritatis sermo referret medicinam. Et, vt ex quacumque parte totius Regni, quicumque desolatus, orbatus, alieno ære oppressus, iniuste calumnia cuiusque suffocatus, seu cetera his similia, quæ nunc enumerare perlongum est, maximè tamen de viduis, & orphanis, tam seniorum quàmque & mediocrium, vniuscuiusque secundum suam indigentiam, vel qualitatem, Dominorum verò misericordiam & pietatem, semper ad manum haberet, per quem singuli ad pias aures Principis perferre potuissent.

XXVI.

SIMILITER qui propter diutinum seruitium digni erant vt remunerari debuissent, & locus talis occurrebat, vbi ex prædictis indigentibus nemo sine mensura destitueretur, similiter secundum eorum qualitatem ad memoriam Principum reuocarentur, non tam ipsis vrgentibus, quàm eorum, de quibus supra dictum est, fidem & debitum exigentibus, vt in eis id fieret. **PRIMO**, pro-

CARLO-
MANNYS.

pter quod cum iustitia & misericordia Deo placeret. Deinde in militia remanentibus certissimam fideliter seruandi fidem & constantiam ministrarent. Deinde vt etiam longè positus per totius Regni ambitum lætitiā & gaudium demonstrarent. Et si aliquis ex ministerialibus vel Consiliariis decedebat, loco eius congruus & vtilis restituebatur.

XXVII.

ET vt illa multitudo, quæ in Palatio semper esse debet, indeficienter persistere possit, his tribus ordinibus fouebatur. vno videlicet, vt absque ministeriis expediri milites anteposita Dominorum benignitate, & sollicitudine, qua nunc victu, nunc vestitu, nunc auro, nunc argento, modò equis, vel ceteris ornamentis, interdum specialiter, aliquando prout tempus, ratio, & ordo condignam potestatem administrabat, sæpiùs porrectis: in eo tamen indeficientem consolationem, nec non ad regale obsequium inflammatum animum ardentius semper habebant: quod illos præfati Capitanei ministeriales cœrtatim de die in diem, nunc istos, nunc illos ad mansiones suas vocabant, & non tam gulæ voracitate, quàm veræ familiaritatis, seu dilectionis amore, prout cuique possibile erat, impendere studebant. Sicque fiebat, vt rarus quisque infra hebdomadam remaneret, qui non ab aliquo pro huiusmodi studio conuocaretur.

XXVIII.

ALTER ordo per singula ministeria discipulis congruebat, qui magistro suo singuli adhærentes, & honorificabant, & honorificabantur, locisque singuli suis, prout opportunitas occurrebat, vt à Domino videndo vel alloquendo consolarentur. Tertius ordo item erat, tam maiorum, quàm minorum, in pueris, vel vassallis, quos vnusquisque prout gubernare & sustentare absque peccato, rapina videlicet, vel furto, poterat, studiosè habere procurabant. In quibus scilicet denominatis ordinibus, absque his qui semper eundo & redeundo Palatium frequentabant, erat delectabile, quòd interdum & necessitati, si repenti ingrueret, semper sufficerent: & tamen semper, vt dictum est, maior pars illius propter superius commemoratas benignitates, cum iucunditate & hilaritate prompta, & alacri mente persisterent.

XXIX.

SECUNDA diuisio est, qua totius Regni status, anteposito, sicuti semper & vbicumque, omnipotentis Dei iudicio, quantum ad humanam rationem pertinebat, conseruari videbatur, hæc est. Consuetudo autem tunc temporis talis erat, vt non sæpiùs, sed bis in anno, Placita duo tenerentur. Vnum, quando ordinabatur status totius Regni ad anni vertentis spatium, quod ordinatum nullus euentus rerum, nisi summa necessitas, quæ similiter toto Regno incumbebat, mutabatur. In quo Placito generalitas vniuersorum maiorum, tam Clericorum quàm Laicorum, conueniebat. Seniores, propter consilium ordinandum: minores, propter idem consilium suscipiendum, & interdum pariter tractandum, & non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu vel sententia confirmandum.

XXX.

CETERVM autem propter dona generaliter danda, aliud Placitum cum Senioribus tantùm & præcipuis Consiliariis habebatur: in quo iam futuri anni status tractari incipiebatur, si fortè talia aliqua se præmonstrabant, pro quibus necesse erat præmeditando ordinare, si quid mox transacto anno priore incumberet, pro quo anticipando aliquid statuere aut prouidere necessitas esset. Verbi gratiâ, si inter Marchifos in qualibet Regni parte ad aliud tempus dextræ datæ fuissent, quid mox post dextras exactas agendum esset, vtrum renouandæ, an finiendæ essent. Iuxta, ceterarum partium imminentibus rixa & pace, vt secundùm id, quod tunc temporis ratio poscebat (si ex vna parte hinc aut inde vel faciendæ vel toleranda inquietudo necessariò incumbebat) ex aliis partibus tranquillitas ordinaretur. Et cum ita per eorundem Seniorum consilium, quid futuri temporis actio vel ordo agendi posceret, à longè considerarent: & cum inuentum esset, sub silentio idem inuentum consilium, ita funditus ab omnibus alienis in-

A cognitum vsque ad aliud iterum secundum generale Placitum, ac si inuentum, vel à nullo tractatum esset, maneret: vt si fortè tale aliquid aut infra, aut extra Regnum ordinandum esset, quod præscientia quorundam aut destruere, aut certè inutile reddere, aut per aliquam diuersam astutiam laboriosius faciendum conuertere voluisset, hoc nullatenus facere potuisset. In ipso autem Placito, si quid ira exigeret, vel propter satisfactionem ceterorum Seniorum, vel propter non solum mitigandum, verum etiam accendendum, animum populorum, ac si ita prius exinde præcogitatum nihil fuisset, si ita nunc à nouo consilio & consensu illorum & inueniretur, & cum magnanimis ordo Domino duce perficeretur. Ita autem anno priore terminato, præfato modo ordinaretur & de secundo.

B CONSILIARII autem, quantum possibile erat, tam Clerici quam Laici, tales eligebantur, qui primò secundum suam quisque qualitatem vel ministerium Deum timerent, deinde talem fidem haberent, vt excepta vita æterna nihil Regi & Regno præponerent: non amicos, non inimicos, non parentes, non munera dantes, non blandientes, non exasperantes, non sophisticè vel versutè, aut secundum sapientiam solummodò huius seculi, quæ inimica est Deo, sapientes, sed illam sapientiam & intelligentiam scientes, qua illos, qui in supradicta humana astucia fiduciam suam habuissent, pleniter per iustam & rectam sapientiam non solum reprimere, sed funditus opprimere potuissent. Electi autem Consiliarij vnà cum Rege hoc inter se principaliter constitutum habebant, vt quicquid inter se familiariter locuti fuissent, tam de statu Regni, quamque & de speciali cuiuslibet persona, nullus sine consensu ipsorum cuiuslibet domestico suo, vel cuicumque alteri prodere debuisset, secundum hoc quod res eadem siue die, siue duobus, siue amplius, seu annum, vel etiam in perpetuo celeri vel sub silentio manere necesse fuisset. Quia sæpè in tali tractatu de qualibet persona talis interdum propter communem vtilitatem agendam vel cauendam sermo procedit, qui ab eo cognitus aut valdè turbat, aut quod magis est in desperationem trahit, vel, quod grauissimum est, in infidelitatem conuertit, & ab omni profectu, quem fortasse multipliciter exercere potuit, inutilem reddit: cum tamen nihil ei obesset, si eundem sermonem minime sciret. Quare de homine vno, tale de duobus, tale de centum, tale de maiori numero, vel etiam de progenie vna, vel tota qualibet simul prouincia, si magna cautela non fuerit, fieri poterit.

XXXI.

C APOCRISIARIUS autem, id est Capellanus, vel Palatii Custos, & Camerarius, semper intererant. Et idcirco cum summo studio tales eligebantur, aut electi instruebantur, qui meritò interesse potuissent. Sed & de ceteris ministerialibus, qui talem se ostendebat, vt ad hoc vel præfens, vel futurus, nunc discendo, postmodum verò consiliando, loco eorundem honorificè substitui potuisset, cum summa intentione mentis, intendendo singulis quæ agebantur, interesse iubebatur, saluans credita, discens incognita, retinens ordinata & constituta: vt si fortè tale aliquid extra aut infra Regnum oriretur, aut imperatum, & idèò præmeditatum nunciaretur, rariùs tamen necesse esset vt consilium altius tractaretur, & tamen tempus aptum non esset, in quo præfati Consiliarij conuocarentur, ipsi Palatini per misericordiam Dei ex eorum assidua familiaritate tam in publicis consiliis, quamque ex domestica in hac parte allocutione, responsione, & consultatione, studium haberent, prout tunc rei vel temporis qualitas exigebat, aut consilium pleniter dare, quid fieret, aut certè quomodo ad præfinita tempora cum consilio & absque villo detrimento res eadem expectari vel sustentari potuisset. Hæc de maioribus.

XXXII.

DE minoribus verò, vel propriè Palatinis, ita vt diximus, non generaliter ad Regnum pertinentibus, sed specialiter ad personas quasque respicientibus, quæ

CARLO-
MANNYS.

specialiter Palatio imminebant, cum eis dominus rerum ita inconfusè ordinare potuisset, ut exinde non solum detrimentum vllum oriretur, verum etiam ortum aut imminens vtiliter aut mitigari, aut funditus extinguì, aut etiam euelli potuisset. Si verò talis esset causa, ut velocitati immineret, & tamen aliquatenus vsque ad generale Placitum quoquo pacto sustentari, vel sine peccato, aut sine contumelia potuisset, ipsi modum eiusdem sustentationis ex prædicto maiori vsu consilium dandi scirent, & sapientiam priorum imitari placitè Deo & vtiliter Regno interim dare potuissent. Præfatorum autem Consiliatorum intentio, quando ad Palatium conuocabantur, in hoc præcipuè vigeat, ut non speciales, vel singulares quascumque vel quorumcumque causas, sed nec etiam illorum, qui pro contentionibus rerum aut legum veniebant, ordinarent; quousque illa, quæ generaliter ad salutem vel statum Regis & Regni pertinebant, domino miserante ordinata habuissent. Et tunc demum si fortè tale aliquid domino Rege præcipiente reseruandum erat, quod sine eorum certa consideratione determinari à Comite Palatii, vel à ceteris, quibus congruebant, non potuisset.

XXXIV.

PROCERES verò prædicti, siue in hoc, siue in illo præfato Placito, quin & primi Senatores Regni, ne quasi sine causa conuocari viderentur, mox auctoritate regia per denominata & ordinata Capitula, quæ vel ab ipso per inspirationem Dei inuenta, vel vndique sibi nuntiata post eorum abcessum præcipuè fuerant, eis ad conferendum, vel ad considerandum patefacta sunt. Quibus susceptis, interdum die vno, interdum biduo, interdum etiam triduo, vel amplius, prout rerum pondus expetebat, accepto, ex prædictis domesticis Palatii Missis intercurrentibus, quæque sibi videbantur interrogantes, responsumque recipientes, tam diu ita nullo extraneo appropinquante, donec res singulæ ad effectum perductæ gloriosi Principis auditui in sacris eius obrutibus exponerentur, & quicquid data à Deo sapientia eius eligeret, omnes sequerentur. Ecce sicut de vno, ita de duobus, vel quotquot essent, Capitulis agebatur, quousque omnia Deo miserante illius temporis necessaria expolirentur.

XXXV.

INTERIM verò, quo hæc in Regis absentia agebantur, ipse Princeps reliquæ multitudini in suscipiendis muneribus, salutandis Proceribus, confabulando rariùs visis, compatiendo senioribus, congaudendo junioribus, & cetera his similia tam in spiritalibus quàmque & in secularibus occupatus erat. Ita tamen, ut quotiescumque segregatorum voluntas esset, ad eos veniret, similiter quoque quanto spatio voluissent cum eis consisteret: & cum omni familiaritate, qualiter singula reperta habuissent, referebant, quantaque murua hinc & inde altercatione vel disputatione, seu amica contentione decertassent, apertius recitabant. Sed nec illud prætermittendum, quomodo si tempus serenum erat, extra, sin autem, intra diuersa loca distincta erant, vbi & hi abundantes segregati semotim, & cetera multitudo separatim residere potuissent, prius tamen ceteræ inferiores personæ interesse minimè potuissent. Quæ vtraque tamen seniorum suscepraacula sic in duobus diuisa erant, ut primò omnes Episcopi, Abbates, vel huiusmodi honorificentiores Clerici, absque vlla Laicorum commixtione congregarentur. Similiter Comites, vel huiusmodi Principes sibimet honorificabiliter à cetera multitudine primo mane segregarentur, quousque tempus siue præsentis siue absente Rege occurrerent: & tunc prædicti Seniores more solito, Clerici ad suam, Laici verò ad suam constitutam Curiam, subselliis similiter honorificabiliter preparatis, conuocarentur. Qui cum separati à ceteris essent, in eorum manebat potestate, quando simul, vel quando separati residerent, prout eos tractandæ causæ qualitas docebat, siue de spiritalibus, siue de secularibus, seu etiam commixtis. Similiter si propter quamlibet vscendi vel inuestigandi causam quemcumque conuocare voluissent, & re comperta discederet, in eorum voluntate manebat. Hæc interim de his, quæ eis à Rege ad tractandum proponebantur.

XXXVI.

SECUNDA autè ratio Regis erat, interrogatio, quid vnusquisq; ex illa parte Regni

A qua veniebat, digna relatu, vel retractatu secum afferret: quia & hoc eis non solùm permiffum, verùm etiam arctiùs commissum erat. vt hoc vnusquisque studiosissimè, vsque dum reuerteretur, tam infrà quàm extra Regnum perquireret, si quid tale non solùm à propriis vel extraneis, verùm etiam sicut ab amicis, ita & ab inimicis inuestigaret, intermissa interim, nec magnopere vnde sciret inuestigata persona. Si populus in qualibet Regni parte, regione, seu angulo turbatus, quæ causa turbationis esset, si murmur populi obstreperet, vel tale aliquid inæquale resonaret, vnde generale consilium tractare aliquid necessarium esset, & cetera his similia. Extrà verò, si aliqua gens subdita rebellare, vel rebellata subdere, sic necdum tacta insidias Regni moliri, vel tale aliquid oriri voluisset. In his verò omnibus quæcumque cuiuslibet periculo imminerent, illud præcipuè quærebatur, cuius rei occasione talia vel talia orientur.

XXXVII.

POST illa, quæ in Synodo apud Martyrium Sanctæ Macræ de maiorum constitutionibus collecta, & Regi H L V D O V V I C O nuper defuncto fuere directa, hæc de Ordine Palatii, & dispositione Regni vobis ad institutionem istius Regis nostri, ac ministrorum eius Regni, quæ prouisorum sicut scriptis, & verbis Seniorum didici, & ipse adhuc in adolescentia mea vidi, deuotè iussioni vestræ obediens obtuli. Personas autem hominum, & mores ac qualitates illorum, per quos si aliqua sunt collapsa restituantur, vestra solertia prouidebit, quoniam de his quos tempore domni H L V D O V V I C I Imperatoris vidi Palatii procuratores & Regni Præfectos, neminem scio esse superstitem. Scio tamen de illorum nobilitate natos pro patribus filios, licèt illorum mores ac qualitates ignorem. Ipsi verò procurent, vt non sint moribus ac virtute, atque pro ætatis quantitate, vel temporis qualitate, sapientiâ & studiis bonis degeneres: quatenus meritò patrum loca & officia suppleant, & se in ipsa supplerione cautè custodiant: ne, vt sanctus Gregorius dicit, in culmine honoris positi vsu gloriæ permutentur, sicut Saül, qui priùs in electione honoris extitit humilis, postea reprobari meruit propter elationem tumoris.

DE REGNO CAROLI CRASSI IMP. IN FRANCIA,

Et dediuisione Imperij Francici post eius obitum,

FRAGMENTVM

Ex Vita Ælfredi Anglorum Regis, quam Asser Meneuensis scripsit.

C ANNO Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXIV. CAROLOMANNVM Francorum Occidentalium Regem, aprorum venationem agentem, singulari con- 884. gressione horrendo dente aper dilacerans, miserabili funere percussit. Cuius frater HLOTHVICVS superiori anno defunctus est, qui & ipse erat etiam Francorum Rex. Ipsi etenim ambo filij Hlothvici Regis Francorum erant. Qui etiam Hlothvicius suprâ memorato anno, quo eclipfis Solis facta est, defunctus est. Ipse quoque Hlothvicius filius Caroli Francorum Regis erat. cuius filiam Iuthittam Æthelvvlfus Occidentalium Saxonum Rex ad Reginam sibi parerna voluntate suscepit.

EODEM quoque anno FARLVS Almannorum Rex Occidentalium Franco- 885. rum Regnum, & omnia Regna, quæ sunt inter mare terrenum, & illum marinum sinum, qui inter antiquos Saxones & Gallos adiacet, voluntario omnium consensu accepit: absque Armorico (id est minori Britannia) Regno. Qui Farlus filius Hlothvici Regis fuit. Ipse verò Hlothvicius germanus Caroli Regis Francorum, patris videlicet Iuthittæ Reginæ prædictæ, erat. Qui etiam duo germani fuerunt filij Hlothvici. Hlothvicius verò ille filius Karoli Magni, & antiqui atque sapientissimi: qui etiam fuit, filius Pipini.

ANNO Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXVI. natiuitatis autem Ælfredi 886. XXXV. exercitus Paganorum regionem fugiens, iterum in Occidentalium

Tom. II.

Te iij

CAROLVS
CRASSVS.
* Sequana
sive Sigona

Francorum regionem venit : naues suas dirigens in flumen, quod *Signe* * dicitur. A
Sursum contra longè nauigans, Parisiam ciuitatem adiit, & ibi hiemauit, & ca-
stra metatus est. Intra quam, partem fluminis prope ad pontem, vt transitum
pontis ciuibus prohiberet : quia illa ciuitas in medio fluminis sita est, in insula
parua. Obsedit illam ciuitatem anno illo integro. sed Deo misericorditer fauen-
te, & ciuibus viriliter se defendentibus, munitionem irrumpere non potuit.

887.

* Matriona
sem Matriona

ANNO Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXVII. natiuitatis autem Ælfredi
Regis XXXVI. memoratus Paganorum exercitus Parisiam derelinquens incolu-
mem, eò quòd aliter proficere sibi met non poterat, classem suam sub illo ponte
sursum contra *Signe* longè remigando tamdiu direxit, donec ad ostium fluminis,
quod *Materre* * nominatur, peruenisset : tunc Sigonam deserentes, in ostium
Materræ diuertunt. Contra quod diu ac longè nauigantes, demum non sine la-
bore vsque ad locum, qui dicitur *Caziet*, id est Villa Regia, perueniunt. In quo
loco hiemauerunt integro anno. Sequenti anno in ostium fluminis, quod dicitur
Iona, intrauerunt, non sine magno regionis damno. & illic remorati sunt anno
vno.

EODEM anno FARLV S Francorum Rex viam vniuersitatis adiit. Sed EAR-
NVLF filius fratris sui, sexta antequam defunctus esset hebdomada, illum Re-
gno expulerat. Quo statim defuncto, quinque Reges ordinati sunt, & Regnum
in quinque partibus conscissum est. Sed tamen principalis Sedes Regni ad Ear-
nulf iustè & meritò prouenit, nisi solummodò quòd in patrum suum indignè
peccauit. Ceteri quoque quatuor Reges fidelitatem & obedientiam Earnulfo, B
sicut dignum erat, promiserunt. Nullus enim illorum quatuor Regum heredita-
rius illius Regni erat in paterna parte, nisi Earnulf solus. Quinque itaque Reges
confestim Farlo moriente ordinati sunt. Sed Imperium penes Earnulf remansit.
Talis ergo illius Regni diuisio fuit. Nam EARNVLF Orientales regiones Hreni
fluminis, HROTHHVLF * quoque internam partem Regni accepit : ODA *
etiam Occidentale Regnum, BEORNGAR * & VVITHA Langobardiam,
necnon & illas regiones, quæ in illa parte Montis sùnt. Nec tamen tanta & talia
Regna inter se pacificè seruauerunt. Nam bis pleno prælio inter se belligerauère,
& illa Regna persæpè deuastauerunt inuicem. & vnusquisque alterum expulit de
Regno.

* Rodulfus
* Odo
* Berenga-
rius & VVi-
do

**ABBONIS MONACHI
S. GERMANI PARISIENSIS.
DE BELLIS PARISIACÆ VRBIS, ET ODONIS
COMITIS, POST REGIS,**

Aduersus Northmannos urbem ipsam obsidentes, sub CAROLO
CRASSO Imp. ac Rege Francorum,

LIBRI DVO.

B

OPERIS huius Scriptor non fuit Abbo ille Floriacensis Abbas, ad quem est Aimoini Monachi Prefatio in Historiam Francorum Libris IV. scriptam: sed alius eiusdem nominis, qui se Neustrium, id est, ut cum P. Pithæo existimo, Parisum, & Ecclesia sancti Germani Parisiensis scriuisse significat, sub Odone Comite, post Rege, cuius tempora Floriacensis illius mortem annis plus minus centum præcesserunt. Nam passim hic beatum Germanum Paris. Praesulem Dominum & Patrem suum nuncupans, seque de eius bonis vestigiis profertens Libro II. satis ostendit se Monachum illius Cœnobij fuisse, quod vulgo Sancti Germani de Pratis dicitur. Obsidio autem urbis Parisiaca, quam duobus Libris describit, à Northmannis facta est anno DCCCLXXXVI. & soluta anno DCCCLXXXVII. ut ex Fragmento præcedenti Asseri eiusdem ferè seculi Scriptoris liquido patet. Cui obsidioni Abbo ipse interfuisse se testatur Libro I. Unde & sibi fidem historiae eò maiorem vendicat, quod non audita tantum, sed etiam visa refert. Denique & Libros suos inscripsisse, De Bellis Parisiacæ Urbis, & Odonis Principis, ac de Miraculis sancti Germani, ex sequenti eiusdem ad Gozlinum Prefatione colligitur.

**SCIDVLA SINGVLARIS CERNVI ABBONIS
dilecto Fratri Gozolino.**

C

VICTORVM Dei plasmatum extimus & conleuita indignus ABBO, sinceræ omnemque terrigenam superantis igne dilectionis amplexando Fratri Gozolino quidquid in Christo vtriusque vitæ manet iocunditatis. Tuæ admodum mihi met acceptissimæ germanitatis affectio sibi met dudum destinari crebro poposcit, ut bellorum Parisiacæ polis, præcellentissimi quoque Principis ab examine * regni hucusque ODONIS, nostro genitum labore Codicellum didicit, tam contigui * studiosa ingenioli, quam fraterni insuper non immemor flagri. Eandem itaque ob gratiam faustissime noveris Germane, tibi hancce dirigi pagellam, cum tam rara ne vnquam penes me frustretur petitio, tum solamine omnium apud lectorem amicissimi, ut cara sine tenus vice illam mittentis fungatur: quin etiam à deuiis prudenti dextera releuetur. Nunquam enim otio reficiendi ob

T t iij

Scholarum pluralitatem, cuius commoditati vbique locorum vacauerim. Verùm quî primùm fuerit prolata, constat adhuc sequens pagina membranâ semel tantùm mutatis, post quoque ceu quopiam Phœbo, tuo sagaci lustretur arbitrio. Denique huius eliminata directionis causa, æquum autumatur depromi geminas etiam Opusculi inchoationes. Quarum siquidem prima fuerit causa exercitationis. (Tunc etenim adhuc litteratoriæ tyrunculus disciplinæ, Maronis proscindebam Eglogas.) Altera verò mansuri aliarum tutoribus vrbium exempli. Ceterùm tam tuæ, quàm reliquorum quidem lectorum almæ charitati non istud metricè complecti volumen quòd Vates taxer*, notum fore molior. Nullatenus quippe hîc quæ penes summos reperiuntur figmenta Poëtas. Atqui Faunos ferâsve nunquam tripudio carminis in ludum more Sileni conglomerauerim, neu rigidas motare cacumina quercus coegerim; tum verò sylvæ auêsque, mœnia quoque nunquam nostris sunt comitata vestigiis, præ dulcedine cantionis: nec quouis modulamine Orpheo aliisve manibus animas tartarea eripuerim caligine ritu Orphei. Planè etiam si quando affuerit velle, nusquam tamen his actibus fauit posse. Ergo nec Positor* quidem nuncupor, nec figmenta hîc habentur. Sed nostræ facultatis adsint præsidia. Porro Triadi nostros credidi biblos visu & auditu modo decussatos. Quorum duo quidem tam præliis Parisiæ vrbis, Odonis quoque Regis, quàm profectò almi ac Herois præsertim mei Germani eiusdem Sedis olim egregij Præsulis effulgent Miraculis, aliàs tamen quibuslibet inauditis. Qui autem supplet Trinitatem tertius*, horumce ignarus constat. Nam cleronomos tametsi angustum maneat situm, decentissimè ornat, tum scholasticis ambientibus glosas suis in commentis obnixè complacet, allegoria verò aliquantisper, cui eius indago libuerit, renitet, cui per semet quoniam mutis* inhæret verbis, propria manu linguas* superieci. Pedes autem in omnibus Opusculi versibus adeo delegerim, quo perrarissimos fortè ignorantia potiùsve obliuione liquerim claudos: qui tamen periergia* quæso industriâque legentis debitæ virtuti restituantur. Pentemimeris nempe seu cum catatrion trocheon eptemimeris rata similitudine per omnia currunt cæsura, quamquam bucolice promen perpauca. Communibus præterea bannitæ* modis cum diæresi & episynepha non densè vsus extiti. Igitur largiente diuino munere, suggestit hæccine mihi factus. Quid plura? Catalecticus cunctus existit versus. Tum multa prorsus alia lectori seria parebunt indita. Nec tamen putetur hoc ob aliud factum nisi materiam vel à tua, dulcissime Frater, prudentia hauriendam, seu cuiuspiam alterius diserti, cum ad manus venerit, metrici. Dactilici quidem versiculi trimetri præpositi causam enucleant sui, sed minime exauditi. Verùm quod haud apud Magistrum, saltem mercantur nancisci penes Germanum.

* nominet

Virgil. Egl. 6.

* Poëta

* Tertius
 hic Liber ob-
 missus est,
 quia nihil
 ad historiam
 faciebat.
 * obscuris
 * glosas

* solertia

* syllabæ

*Gaudia quot radij Phæbo, tibi sint & honores,
 Cum sine in finem, clam quoque sine Deo.*

EXPLICIT PRÆFATIO.

VERSICVLI AD MAGISTRVM DACTILICI.

O Pedagoge sacer meritis
 Aymoine pius radians,
 Dignéque sydere decore:
 Perrogitat matites * liniens
 Ore pedes digitosque tuos,
 Cernuus ABBO tuus iugiter.
 Sume botros, tibi quas tua fert
 Vitis adhuc virides; rubeant
 Imbre tuo, radiisque tuis.
 Continuo feris * atque fodis
 Tu, celebrande, putas & eam,
 Nuncque cupis niteat pluuia
 Alterius, iurare alterius,
 Dulce cui tribuas rogo mel.
 Nam tibi palmes & uua manet.
 Floruit has mihi Parisius
 Nobilis vrbs, veneranda nimis
 Bella precans sua ferre tibi.
 Agnita cuius ut orbe vago
 Sepiat athera palma volans,
 Doxaque regnet ubique micans,
 Ore tuo gradiente super.

* discipulus

* doces atque
que corrigis

B

DE BELLIS PARISIACAE VRBIS,
ET ODONIS COMITIS.

LIBER I.

Dic alacris saluata Deo Lutetia summo,
 Sic dudum vocitata geris modò nomen ab vrbe
 Isia *, Danaum late media regionis,
 Quæ portu fulget cunctis venerabiliori.
 Hanc Argiua sitis celebrat perauara gazarum,
 Quod nothum species metaplasmis modo nomen
 O collega, tibi, Lutetia, pingit honeste
 Nomine, Parisiusque nouo taxaris ab orbe,
 Isia quasi par merito pollet tibi consors.
 Nam medio Sequanzæ recubans, culti quoque Regni
 Francigenum, temet statuis percella, canendo.
 Sum polis ut Regina micans omnes super vrbes,
 Quæ statione nites cunctis venerabiliori.
 Quisque cupiscit opes Francorum, te veneratur,
 Insula te gaudet, fluuius sua fert tibi giro
 Brachia complexo muros, mulcentia circum

* gl. Nam
Parisius dicitur.

CAROLVS,
CRASSVS,
* turres, seu
castella

886,

* duces

* Carolus

* Crassus

* die

Karolus de
Bagnerra
filius de Bo-
nora, qui est
Crassus, Rex
Franc.

Dextra tui pontes habitant tentoria lymphae
Læuaque claudentes: horum hinc inde tutrices
Cis urbem speculari falas, citra quoque flumen.
Dic igitur, præpulchra polis, quod Danae munus
Libavit tibi met soboles Plutonis amica,
Tempore quo præsul Domini & dulcissimus heros
Gozlinus temet pastorque benignus alebat?
Hæc inquit, miror, narrare potest aliquisne?
Nonne tuis idem vidisti oculis: Refer ergo.
Vidi equidem, iussisque tuis parebo libenter.

Hæc tibi nempe litauerunt libamina sæui
Septies aërias centum præter iuniores
Quamplures numero nauces * numerante carentes,
Extat eas moris vulgo barcas nominare;
Queis adeo fartus Sequanzæ gurgis fuit altus,
Vsq̄ue duas modicumque super leugas fugiendo,
Vt mirareris, fluuius cui se daret antro;
Nil parens, abies quoniam velauerat illum,
Ac quercus vlmique simul, madidæ sed & alni.

Urbem quo tetigere quidem Titane * secundo,
Egregij Sigefredus adit Pastoris ad aulam
Solo Rex verbo, sociis tamen imperitabat,
Vertice flexo ad Pontificem sic inchoat ore:
O Gozline, tibi gregibusque tuis miserere,
Ne pereas, nostris fauceas dictis rogitamus.
Indulge siquidem tantum transire queamus
Hanc urbem; tangemus eam nunquam, sed honores
Conseruare tuos conemur, Odonis & omnes
(Hic Consul venerabatur, Rex atque futurus
Urbis erat tutor, Regni venturus & altor.)

Hæc contra Domini præsul fidissima iecit:
Urbs mandata fuit KAROLO nobis Basileo,
Imperio cuius regitur totus prope cosmos
Post Dominum, Regem dominatorumque potentum;
Excidium per eam Regnum non quod patiatur,
Sed quod saluetur per eam sedeatque serenum:

Vt nobis si fortè tibi commissa fuissent
Mœnia, quodque peregisses iustum tibi narras,
Quid fore sancires? Sigefredus, Caput, inquit,
Ensis honore meum, canibus demum quoque dignum:
Toxica, ni tamen his precibus cedas, tibi tela
Nostra ministrabunt castella die veniente
Decedente famis pestem, hoc peragentque quotannis.

Hæc ait, atque dehinc abiit sociosque coëgit.
Sic caput Aurora rapuit, perdente duellum;
Nempe ruunt omnes ratibus, turri properantes,
Quam feriunt fundis acriter complentque sagittis.
Urbs resonat, ciues trepidant, pontesque vacillant.
Concurrunt omnes, turrique iuuamen adaugent.
Hic Comites, Odo, fratèrque suus radiabant
Robertus, pariterque Comes Ragenarius, illic
Pontificisque nepos Ebolus fortissimus Abba.
Hic modicum Præsul iaculo palparus acuto.
Hic eius iuuenis miles simili Fredericus
Est istus gladio, miles periit, seniorque
Conualuit, sese medicante Dei medicina.
Hic vitæ multis extrema dedere; sed acres
Pluribus insigunt plagas, tandemque recedunt,

A
 Exanimis Danos secum multos referentes.
 Iam occidui medium vergebat ad vltima Tyle
 Clymatis australis quoque Apollo securus Olympo,
 Nil prorsus species turtis renitens erat adhuc
 Perfectæ, fundamentis tantum bene structis,
 Ac modicum ductis sursum factisque fenestris
 Gaudebat, belli sed eadem nocte peracti
 Altius hæc circumductis creuit tabulatis.
 Lignea fescuplæ siquidem superadditur arci.
 Sol igitur Danique simul turrim resalutant,
 Prælia deuotis iaciunt immania valde:
 Pila volant hinc inde, caditque per aëra sanguis,
 Commiscentur eis fundæ laceræque balistæ.
 Nil terras intèrque polos aliud volitabat.
 At turtis nocturna gemit dardis terebrata;
 Nox fuit eius enim genitrix, cecini quoque suprâ.
 Vrbs pauet, ac ciues strepitant, & classica damnant.
 Absque mora tremulæ cunctos succurrere turri
 Christicolæ pugnant, belloque resistere curant,
 Belligeros inter cunctos gemini radiabant
 Plus aliis fortes, alter Comes, alter & Abba;
 Alter Odo victor, bellis inuictus ab vllis,
 Confortando fatigatis vires reuocabat,
 Lustrabat iugiter speculam perimens inimicos.
 Qui verò cupiunt murum succidere musclis,
 Addit eis oleum, ceramque picemque ministrans,
 Mixta simul liquefacta foco feruentia valde,
 Quæ Danis ceruice comas vruntque trahuntque.
 Occidunt autem quosdam, quosdamque suadent
 Amnis adire vada. Hoc vnà nostri resonabant:
 Ambusti Sequanz ad pelagos concurrite, vobis
 Quò reparent alias reddendo iubas mage comptas.
 Fortis Odo innumeros tutudit. Sed quis fuit alter?
 Alter Ebolus huic socius fuit æquiperansque.
 Septenos vna potuit terebrare sagitta,
 Quos ludens alios iussit præbere coquinz.
 Hisce prior mediufve fuit, circumve nec vllus.
 Fortiter ast alij sprete nece belligerabant.
 Verùm stilla quid est simplex ad caumata mille?
 P * geminum fidos rarò quamuis vegetabat,
 Mque * truces posthac chile seranta chile id extat,
 Hicce recenter eunt vicibus túrrim: iuge fœdi
 Ingeminant bellum, clamor fremitusque fit altus,
 Ingentésque replent voces hinc inde ruentes
 Æthera, saxa fremunt parmas quatientia pictas,
 Scuta gemunt, galex strident traiecta sagittis.
 Huc præda redeunt equites, certamina stipant,
 Incolumes adeunt speculam, saturique ciborum,
 Anteque durcones multi repetunt morientes,
 Quàm lapides iaciant, illámque grauent lapidando:
 Dulce quibus flumen Danæ spirantibus, aiunt
 Quæque suo lacerans crines lachrymansque marito:
 Vnde venis? fornace fugis? scio nate diabli
 Hanc nullus poterit vestri superare triumphus?
 Non tibi nunc Cererem, vel apros, Bacchúmque litauis?
 Tàmque citò quare repedas ad tegmina stratus?
 Hæc iterum gestisne tibi poni? redeuntne
 Helluo sic alij? Similem mereantur honorem

* P Gracū si fuerit geminatum 200. significat.
 * M similiter geminatum 40. significat.
 chile mille. Tot enim erant Normanni, id est 40. milia.

CAROLVS
CRASSVS.
* Turrim
vocabant
furnum.
* dedit

* galcaros

* quorum

Clibanus* ob humile quantum speculæ sinuatus
Sæua per ora dicit* quamuis ignobile nomen.
Ima dehinc ardent eius discindere scisci:
En immane foramen, hians, maius quoque dictu.
Apparent penitus Proceres iam nomine citi,
Cristatosque* vident cunctos, quibus atque videntur,
Conspiciuntque viritim omnes non introeuntes.
Horror enim vetuit quod non audacia fumpsit.
Orbita mox à turre teres iaculatur in illos,
Bis ternas arcens animas direxit Auerno,
Pérque pedes tracti numerum complent morientum.
Tum foribus posuere Larem Vulcania cura.
Hinc multare viros, rentes & perdere turrim.
Fit rogos horribilis, fumusque teterrimus inde
Nubila militibus miscet, succedit & vmbri
Scilicet arx piceis, hora veluti diuturna.
Nam tulit hæc minimè sufferre diu sibi notos.
Sed nostri Dominus miserescens vertere iussit
In sortem cæcam populi nebulam generantis.
Fortius ille furens Mauors regnare fatigit.
Signifer en geminus concurrat ab vrbe benigna,
Lancea bina gerens speculam conscendit, amictum
Auribus immodica croceum formido Danorum;
Tunc centena quium* pepulit cum sanguine vitam
Centeno catapulta nimis de corpore pernix.
Hospitiûmque comas ducti lintrésque reuisunt.
Lemnius hic moritur claudus, magno superante
Neptuno; humectant latices incendia fusi.
Pestiferæ gentis miles percussus acerbo
Rotbertus felix iaculo spirauit ibidem,
Atque Deo pauci vulgo periere iuuante.
Erubuere tamen posthac veluti lupus audax
Nil rapiens prædæ, repetitque quidem nemus altum,
Subtilémque nimis secum rerulere fugellam.
Tercentum exanimos flentes Charone receptos
Nox comitans turris studuit vulnus medicari.
Hæc duo bella sui residens in limite currus
Ante Nouember adest, gelidus supplere December,
Solibus is caudam ternis quàm cederet anni.
Sole suos fuluo radios fundente sub æthre
Sorte Dionysij lustrant equidem recubantes
Macharij, Sequanæ ripas & castra beatum
Germanum circa teretem componere vallis
Commixto lapidum cumulo glebisque laborant.
Post montes & agros, saltus camposque patentes,
Ac villas equites peragrant, peditésque cruenti
Infantes, pueros, istruenes, canámque senectam
Atque patres natósque necant, nec non genitrices.
Coniugis ante oculos strages gustat mulierem,
Coniugis ante oculos cædem tribuere marito,
Ante patrum faciem soboles, nec non genitricum.
Efficitur seruus liber, liber quoque seruus,
Vernaque fit dominus, contra dominus quoque verna.
Vinitor, agricolæque simul cum vitibus omnes
Ac tellure ferunt crudeles mortis habenas.
Francia iam dominisque dolet, famulisque relicta
Heroe gaudebat nullo, lachrymisque rigatur.
Nulla domus stabilis viuo regitur dominante.

Ah! tellus

A

Ab ! tellus opulenta gazis nudatur opimis,
Sanguiuomis, laceris, aeris, edacibus æquo
Vulneribus, prædis, necibus, flammis, laniatu,
Prosternunt, spoliant, perimunt, vrunt, populantur
Dira cohors, funesta phalanx, cœtusque seuerus.
Posse faebat eis actutum velle quod ipsum
Omnia se visum gestabant ante cruentum,
Valles * diffugiunt humiles, tumidi prius Alpes
Arma simul diamant * lucos cum corde fugaci.
Nemo patet, fugiunt omnes, heu ! nemo resistit.
Sic decus à Regni pro posse rulare venusti,
Sic celebris specimen cymbis portant regionis.
Terribiles inter acies tamen astitit æsta.
Parisius ridens media imperterrita tale.

* Viles,
pauperes
* valde
amant

* Carrivl.
totis ix.
hominum
capaces.

B

Ergo bis octonis * faciunt mirabile visu
Monstra rotis ignara modi compacta Triadi
Roboris ingentis super argete quodque cubante
Domate sublimi cooperto. Nam capiebant
Claustra sinus archana vteri penetralia ventris
Sexaginta viros, vt adest rumor, galeatos.
Vnius obtinuere modum formæ fatis amplæ.
Completis autem geminis, ternum peragendo
Mittitur arte fala vexare falarica binos
Artifices, neruis iaculata vno quoque plectro.
Sic nobis lethum primi metuere paratum.
Mox monade necata obiit sæuissima dias.

Mille struunt etiam cellis tentoria rebus
Tergoribus collo demptis tergóque iuuençum.
Bis binos tressifue viros clypeare valebant :
Quæ pluteos calamus vocitat cratesve Latinus.
Nox nullam recipit requiem, nullumque soporem.
Veloces acuunt, reparant, cuduntque sagittas,
Expediunt clypeos, veteresque noui efficiuntur.
Cumque senis Phœbi fulgor iam scandit in almas
Quadrigas agilis, noctemque repellit opacam,
Atque suos oriens oculos demittit in urbem ;
En proles Satanæ subitò castris furibundi
Erumpunt trepidis nimirum telis onerata :
Ad turrin properant, tenues vt apes sua regna
Distentis adeunt humeris cassaque thymóque,
Arboreisque simul vel amœni floribus agri :
Haud secus infœlix populus contendit ad arcem,
Pressis fornicibus * humeris ferróque tremente,
Ensis arua tegunt, Sequanam clypeis, & in urbem
Plumbea mille volant fusa densissime mala,
Atque serunt pontis validis speculas carapultis.
Mars hinc inde furit surgens, regnatque superbus :
Totius Ecclesiæ conuexa boando metalla *
Flebilibus vacuas suppleunt clamoribus auras.
Arx nurat, ciues trepidant, ingensque tubarum
Vox resonat, cunctosque pauor cum turribus intrat.
Hic Proceres multi fortesque viri renitebant :
Antistes Gozlinus erat primas super omnes,
Huic erat Ebolusque nepos Mauortius Abba,
Hic Robertus, Odo, Regenarius, Vtto, Erilangus :
Hi comites cuncti, sed nobilior fuit Odo,
Qui totidem Danos perimit, quot spicula mittit.

* arcibus

* i. campa-
na

Dimicat infœlix populus, pugnátque benignus :

Tom. II.

V u

CAROLVS
CRASSVS.

* nauigio

201 V *
221 2141
obliu*

* dardos

201 183 *
221 2141
obliu*

* brachiis

* cõtegete

* i. trinum

* naues

* posuere

* sagittas

Tres armavit atrox cuneos, quibus obtulit arcus,
 Maiorem, picto ponti geminosque parone*,
 Hanc sat opinati superare hunc si potuissent.
 Hæc multum patitur, multò maiora sed ille.
 Hæc depicta gemit vario sub vulnere rubra,
 Ille virum luget vires obitusque fluentes.
 Sanguine nulla via urbis adest intacta virorum,
 Prospiciens turrisque nihil sub se nisi picta
 Scuta videt, tellus ab eis oblecta latebat.
 Inde super cernens lapides conspexit acerbos,
 Ac diras ut apes dense transire cæcias*,
 Inter sese aliud turrimque nihil metit æther.
 Vox immensa, metus maior, strepitusque fit altus.
 Hi bellant, isti pugnant, resonantibus armis
 Prælia Normanni exacuunt crudelia sanè.
 Nullus habet terræ totidem qui viuere natus
 Indutos gladiis pedites spectaret in vnum,
 Et tanta miraretur testudine picta,
 Hac sibi confecere polum vitam nutrientem
 Quem nullum superare caput cupiebat eorum.
 At infra capiunt terræ necis arma frequenter.
 Mille dabant pugnam pariter stantes in agone,
 Mille simul turrim, quoniam contingere cuncti
 Haud vnà poterant, turmis certare studebant.
 Arx speculans nudis quoniam chelis* inimicus
 Ingeminat populus certamen, & oro patenti
 Erectas taxos arcus conuertit in vncos.
 Vnius hinc iaculum transmittitur os in apertum,
 Quem subito conans alius clypeare* migrantem,
 Nempe cibum gustat primus quem repererat ore.
 Adueniens autem numerum qui clauderet alnum,*
 Hos nitens geminos auferre latenter, & ipse
 Percussus pharetra turri veniam quoque poscit.
 Sub clypeis illos alij conduntque trahuntque:
 Vnde furore nimis pingues bellum renouarunt.
 Scuta cient planctus saxi ferientibus ipsa,
 Sanguineasque vomunt voces galeæ subeuntes
 Æthera, crudeli lorica mucrone foratur.
 Respiciensque suas & quos fundauerat artus
 Omnipotens fabricas modicum Danis superari,
 Exhibuit nostris vires animosque valentes,
 Impertitus eis sensus equidem tremebundos.
 Tum pereunt miseri, pluresque vehuntur ad altos
 Ponentes animas torquentibus arma fæselos*.
 Iam Titan celeres missos præmittere curat
 Oceano pompare thoros, otium quibus abdat,
 Toruaque plebs quæ iam cecini tentoria turri
 Texta tulit syluis flenti cæsisque iuuenis,
 Queis noctem quidam bello, quidamque sopore
 Præteriere, quibus circumtriuere* meatus.
 Penniuolas* acies vibrari felle madentes,
 Militibus noctu eximiam cernentibus arcem,
 Mane quidam flagrante nouant certamina plenis
 Arma trucum terris fixa testudine giro.
 Certabant plures alij fossata studere
 Quæ circa resident illam, sulcosque replere.
 Hinc glebas specubus, frondisque dabant nemorosas,
 Atque suo segetes etiam fœtu viduatas,

A

B

C

A Prata simul, virgulta quoque & vites sine gemmis,
Hincque senes tauros, pulchrasque boues, vitulosque
Postremumque necant, elegos, heu! quos retinebant
Captiuos, sulcisque cauis hæc cuncta ferebant.
Idque die tota stantes agitant in agone.

Hocce pius cernens Præful, clara lachrymando
Voce vocat Domini Saluatorisque parentem:
Alma redemptoris genitrix mundique salutis,
Stella maris fulgens, cunctis præclarior astris,
Cede tuas precibus clemens aures rogitantis,
Si tibi me libeat Missas vnquam celebrare,
Impius atque ferox, sæuus, crudelis & atrox,
Captiuos perimens laqueo necis irretiat.
Arce repente volans telum deferre sategit
Antistes Gozlinus huic quod flendo precatur,
Qui vinctos vinctus mortis demisit habenis,
Atque miser sociis tendit clypeumque pedemque.
Os soluit, virtute ruit, sulcosque repleuit
Mensurans terram, spirans animam malè natam,
Captiuos iuxta tritos gladio nimis eius.
B Vrbs in honore micat celsæ sacrata Marix,
Auxilio cuius fruimur vita modò tuti:
Hinc indicibiles illi, si forte valemus,
Reddamus grates, placidas roboemus & odas,
Vox excelsa tonet, laudesque sonet, quia dignum.
Pulchra parens salue Domini, Regina polorum,
Nostra nites altrix, orbis constas dominatrix,
Quæ sæuis manibus Danum gladioque minace
Soluere Lutetix plebem dignata fuisti,
Lutetixque satis poteras conferre salutem,
Quæ lubrico Saluatorem cosmo genuisti.
Cælicoli cœtus, virtutes ac dominatus,
Primatusque, potestatesque, thronique polorum.
O genitrix sobolis summi Regis celebranda,
Te gaudent, recolunt, laudant, venerantur, adorant.
O sælix vteri thalamo quæ claudere mater
Quem cœli nequeunt, tellus, vastum mare, quisti,
Atque tuam delecta patrem nobis peperisti.
Luna micans Solem multo plus te renitentem
Fudisti terris, & eas quo plena manebas
Inradiando genus nostri lapsum reparasti.
Ergo cui, Regina poli, componere quibo?
Sanctior es cunctis, sexu felicior omni.
Cultorum miserere tui iam nata potentis:
Gloria, laus & honor, radiansque decus tibi semper.
Sit benedicta Dei mater sceptris in Iesu.
Phœbus abit, noctisque redit caligo serenæ,
Excubiisque nequam* turris sæpitur opimis.
Aurora girante polos girantur & arces.
Mortiferis siquidem telis quatientibus illas
Arrietes constant, vnumque locant ab Eoo
In turrim; contemplatur Septentrio celsa
In portas alium. tenuit contra latus eius
Ocque cidens ternum. Magno cum pondere nostri
Tigna parant, quorum calibus dens summa peragrat,
Machina quo citius Danum quisset terebrari:
Conficiunt longis æquè lignis geminatis
Mangana quæ proprio vulgi libitu vocitantur,

Tom. II.

Vu ij

* Nottmā-
nerum.

ABBONIS MONACHI,

CAROLVS
GRASSVS.

* scuta.

* naues

* funibus

Saxa quibus iaciunt ingentia, seu iaculando
 Allidunt humiles scænas gentis truculentæ.
 Sæpe quidem cerebrum ceruice trahunt eleanorum,
 Vah! multosque terunt Danos, plures quoque peltas*.
 Immunis clypeus fractu nullus fuit ictus,
 Quem talis terigit, non vllus morte misellus.
 Ast infelices foueas supplerè phalanges
 Nequicquam tendunt, potuere replere nec vllam.
 Nitebantur enim arietibus pessundare turrim:
 Quos quoniam nequeunt æquis deducere campis,
 Corripiunt ternas rabidi kimbas* satis altas
 Frondiugis equidem syluis grauidare flagrantes,
 Postremum Vulcanus eis imponitur ardens.
 Flammiuomas oriens dimittit eas pedentim,
 Anguinisque* trahebantur ripes secus ipsæ
 Ad pontem, seu conspicuam comburere turrim.
 Sylua vomit flammæ, arenæ latices pelagique,
 Terra gemit, virides herbæ moriuntur ab igni,
 Lemnius atque potens Neptuno stat pede trito.
 Regna poli furuus penetrat, nubésque peragrat.
 Hinc tellus & ager lymphæ cœlique cremantur.
 Vrbs luget, speculæque timent, & mœnia desflent.
 Heu! quàm magna oculis manant lachrymosa beatis
 Flumina. Dant pulchri iuuenes, sed & alba senectus,
 Mœrentes gemitus, matrésque iubas laniando
 Terga dabant sicca, crinésque per arua reuoluunt.
 Hæ colaphis nudata suis iam pectora tundunt,
 At secuere genas aliæ lachrymis madefactas.
 Tum trepidant ciues, cunctique vocant celebrandum
 Germanum. Miserere ruis, Germane, misellis
 (Parisius Præsul fuerat sanctissimus olim,
 Illustrabat eam cuius venerabile corpus)
 Mœnia Germani nomen recinunt: & in omni
 Exclamat miles specula, primique virorum,
 O famulis, Germane, tuis succurrere disce.
 Littora seu liquidi laticis pelagus ciet altum,
 Sydereosque thronos quibus emicat, vt iubar almus,
 Verberat, innumerus Echo comitante boatus.
 Germanum respondet & vrbs vocitantibus ipsum.
 Concurrunt matres pariter iuuenésque puellæ
 Ad Sancti tumulum suffragia poscere grata.
 Infœlix & ob hoc populus subiit nimis alta
 Gaudia, subsannans ciues Dominique cateruam.
 Scuta dabant alapis reprobo rifu saturatis,
 Argutóque tument horum distenta boatu
 Gutturæ, & vrbæ plangentibus, aera magno
 Implentur sonitu, clamore minus nihil amplo.
 Vox auditur in excelis, & hictus in æthris.
 At Deus omnipotens omnis fabricæ reparator
 Orbis, adest precibus Sancti rogitatus, & ipse
 O, Germane, venis humili succurrere plebi,
 Auxilio lapidumque salire struem super altam
 Flammiuomas puppes, pontem ne læderet vlla
 Ipse coegisti: pontem sustentat is agger.
 Continuo Domini populus descendit ad ignes,
 Quos mergens in aquas, naues cepit sibi victor.
 Hicque Dei sumpsit fœlix gaudere caterua,
 Vnde prius sumpsit gemitus magnosque dolores.

A

B

C

CAROLVS
GRASSVS.
* ineptis,
sultis

A Sic nostris geritur bellumque, diésque recedit,
Nóxque falam gurdís * mandat custodibus ipsam.
Sole suas nondum claras subeunte quadrigas,
Sub lucem, reuehunt crates sua ad oppida furtim,
Arrietes carcarnufas vulgo resonatos
Dimifere duos, pallos vetuit remouere
Quos nostri capiunt gaudenter depeculantes,
Rexque Danos retulit Sigefredus super omnes,
Quem turris metuit proprios sibi vellere ocellos.
Sicque iuuante Deo, durus Mauors requieuit.
Ianuarij suprema dies statuit triduana,
Hæc finire sequens studuit certamina mensis.

B Tertia lux huius fuerat belli recolendæ
Sancta genitricis tunc Purificatio Christi,
Quæ nostræ tribuit plebi gaudere triumpho.
Præterea conscendit equos auibus ociores
Infortuna cohors, repetens partes Orientis,
Francia quas nondum populas tristes alebat,
Cuncta prius dimissa necans magalia poscit
Quæ Rotberto aderant pharetrato agnomine claro,
Cuius erat miles tantum obsequio modo solus.

Austria sine
Francia
Orientalis
Robertus
Trossi

Vna domus retinebat eos. Miles seniori,
Normannos contemtor, ait, cursum venientes.
Rotbertusque suum cupiens admittere scutum,
Nil vidit, quoniam populus suus abstulit illud:
Quem Danicos iussit cuneos idem speculari.
Ense forum nudo petiit tamen obuius illis,
E quibus occidit geminos, & tertius ipse
Incubuit morti, nullo sibi subueniente.
Vnde nepos eius nimium tristans Adalelmus
Consulis intererat populo, cui talia dixit:
Eia viri fortes clypeos sumatis & arma,
Vlciscique meum raptim, properemus auunculum.

Adalelmus
nepos ex so-
rore Odonis.

Hæc inquit, villam petiit, congressus acerbis
Ilicet hos vicitque trucidauitque nefandos:
Normanno villam victor moriente repleuit.
Nil reliqui prohibente fuga retulere paroni *.
Hæc eadem Rotbertus erat nitens operari.

* nauigio

C Post æquor residens almi niueam secus aulam
Scandere Germani tentant crebrius vocitati
Eius, qua speciem constat lucere sepulchri.
Hic iacuit suimet iugiter venerabile corpus,
Nobiliusque Monasterium cunctis fuit illud
Neustria quæ refouere sinu discebat in amplo.
Hinc propriis fuerit famulis gestatus in urbem.
Ipse Danos quicumque dabant vestigia prato,
Militibus speculam cernentibus vrbis in eius
Rure sitam, fugiente mora tradit capiendos.
Ecclesiam cuius penetrans lacerare fenestras
Lætibus arboreis vnus vitreas lanionum:
Continuè amenti rabie confunditur atrox
Curribus Eumenidum piceis artatus ab almo *;
Morsque sequens miserum perdit, pietate remota,
Hisque fatigatus causis inferna petiuit.

* S. Ger-
mano,

Mi Germane sacer, cura ne spiritus olim
Illa meus subeat cuius miracula canto.
Hæc & quæ supplere queam faucas precor alme;
Summa patris summi, natique, rogato. Columba

CAROLVS
CRASSVS.

* columba,
qua Spiritum sanctum
intelligit.

* futurus
Rex

4

* f. beati.

XII. turris
custodes

* stulti

Ore meo sedeat, mentem repleat pie domne,
Actibus atque sacris virtutum floribus ornet,
Expulsis sestrice sacra * vitiis procul atris.

Toriculi scandens alius sublime cacumen
Mutat iter per quod subiit, gressus quoque voluit
Ardua præcelsi nimium per culmina templi,
Ossa cui fregere sacri fastigia tecti,
Germani meritis vrgentibus. Hoc super vrbis
Pergama stans venturus * Odo Rex prodidit omni
Stipanti semet plebi, digito manifestans.
Ipse Danum semet retulit vidisse cadentem.

Tertius adueniens oculos direxit in amplum
Mausoleum Sancti, nolens quos liquit ibidem.
Quod subiens quartus superis est demptus ab auris,
Obticitque sub occidua mox sorte sopitus.

Fortunate tui quintus, Germane, parentis
Accelerat referare thorum, primo sed adempto
Percutit hinc saxo proprium pectus, patientem
A cathedra cogens animam decedere pestis,
Quæ nolens baratri tetigit cœnacula tetri.
Illustrem sobolis sanctæ seruat genitorem
Dextera; læua sacram prolis retinet genitricem.
Est Eleuterius pater, est Eusebia mater.

Proh dolor! en medius cecidit pons nocte silenti,
Obsitus alluuiis tumida bacchantibus ira.
Nam sparsum Sequana circumfudit sua regna,
Exuuiisque suis obtexerat æquora campum.
Australis gestabat cum vertex, sed & arcem
Quæ tellure manet sancti fundata boari*.
Vrbis inhærebant dextris, alter sed & altri.
Mane quidem surgente Dani surgunt simul acres,
Atque rates subeunt, armis onerant clypeisque,
Transque natant Sequanam, turrim cinguntque miscellam.
Multa dabant illi densis certamina telis.

Vrbs tremuit, lituique boant, lachrymisque rigantur
Mœnia, rusque gemit, totum pelagusque remugit,
Aëra circumeunt lapides & spicula mixtim.
Exclamant nostri, clamantque Dani simul omnes.
Terra tremit, nostri lugent, lætantur & illi.

Dumque volunt, cuius nequeunt succurrere turri,
Atque viris bello deferre iuuamen anhelis,
Quos validè numero bellantes sub duodeno
Rumfea vel formido Danum non terruit vnquam.
Difficile est dictu bellum, sed nomina subsunt,
Ermenfredus, Eriueus, Erilandus, Odaucer,
Eruic, Arnoldus, Solius, Gosbertus, Vuido,
Ardradus, pariterque Eimardus, Gozsuinúsque.
Sèque neci plures sociarunt ex inimicis.

Hi quoniam nequeunt animis curuarier atris,
Æstibus accingunt carpentum arentibus arcis
Ante fores gurgi * miserandæ gramine plenum.
Fulmineisque velut Phœbo sub rura procellis
Nox vacua cæli specie confunditur alta,
Fas nullis ardente suum contemnere doma:
Haud secus, occuluit fumus speculam catapultis
Immersis aliquantisper feruore tonante.
Quisque rogi proprios status ne clade perirent
Accipitres loris permisit abire solutis;

A

B

C

A

Quem dum iam cupiunt omnes extinguere, defunt
 Vasa quibus possent latices haurire fluentes.
 Namque Danum formidabant ausum fore nullum
 Æquora iam Confessoris contingere gressu,
 Pansa prius propter meritis miracula Sancti.
 Haud modicam retinent solum nisi quippe lagenam,
 Quæ claram iaciendo focos Sequanam super altos
 Seruantum fugit digitis dilapsa sub illos.
 Vulcano periit claudo Neptunus inermis.
 Larque supér turrim salit, contriuit & omnem.
 Robora congeminant gemitus oppressa sub igni
 Plus bello dominante rogo. Dimittitur illa
 Militibus, pontis subeunt extrema relicta.
 Prælia constituunt illic noua, sæuaque sæuis,
 Donec ad alta caput flexit Phœbus vada ponti.
 Pila dabat rupeſque simul celereſque cateias *
 Plebs inimica Deo, pransura Plutonis in vrna.
 Sed quia conflictus talis superare nequibat *,
 Militibus clamare, fidem, cœpit, sed inanem
 Ad nostram properate viri, nolite timere.

* dardos

* duodecim
qui erant in
turte

B

Proh dolor! alloquiis sese credunt male finctis,
 Sperantes pretio redimi potuisse sub amplo.
 Non alias verè caperentur luce sub illa.
 Heu! nudi gladium subeunt gentis truculentæ,
 Et cœlo mittunt animas liuore fluente.
 Martyrij palmam sumunt, caramque coronam.

Mox reliquis vt visus adest gentilibus Erueus,
 Rex q uoniam facie splendens formæque venustus
 Creditur, atque sui donis grassante ruetur,
 Protinus intuitu fuso cernendo sodales
 Dilectos plecti *, tanquam leo sanguine viso
 Ipse furit, conansque manus vitare tenentum,
 Vndique vi voluit semet ceu nexus, vt arma
 Sumeret, vlcisci proprios, socialèquè vulnus
 Obtentûque carens ipso, sic insuperata
 Lymphantes * potuit qua voce tonauit in aures:

* decollati

* dementes

C

Cædite me tensa ceruice, pecunia prorsus
 Nulla meam tractet vitam. Morientibus istis
 Viuere quid finitis? frustratur vestra cupido:
 Quæ lux haud eius micuit, sed craftina flatu.
 Quæ voces, quæ lingua, quod os edicere possunt
 Bella tot his prato egregij commissa relati?
 Quotque necauerunt Normannos hic? quot & vrbi
 Duxerunt secum viuos? Iam nullus eorum
 Tunc audebat agrum Sancti * conscendere latum,
 Quorum præ terrore virum certamina promo.
 Corpora crudeles Sequanz tradunt sine vita,
 Laus quorum iugiter nomenque per ora virorum,
 Insignesque simul mortes & bella volabunt,
 Sol radiis donec noctis pompare * tenebras,
 Luna diem, stellæ pariter componere discant.
 Prosternunt dehinc speculam de morte dolentem
 Custodum. Cecidit telo quariante Danorum
 Signifer. hic artus misit flatumque Charoni.
 Nemo meis super hoc dictis insurgere bello
 Decertet: siquidem nemo nil verius vllus
 Expediet, quoniam propriis obrutibus hausi:
 Sic etiam nobis retulit qui interfuit ipse,

* Germani

* ornare
s. discat

Vu iij

CAROLVS
CRASSVS.

Atque natando truces gladios euadere quiuit.

Tum Sequanam saliant, Ligerimque petunt patriamque.

Has inter geminas peragrant prædam capientes,

Quam regio ipsa meo pandet iussu dominante.

Interea sperans Ebolus fortissimus Abba

Gentiles quod in hanc issent cuncti, prope solus

Arce ruit, dardúmque ferens castella petiuit

Illorum, hastámque vibrans proiecit in ipsa,

Non sonipes retulit nobis hunc, nec tulit illuc.

Confestim socium nixus munimine, sæua

* ignis

Castra petit, murósque ferit, quo lemnius * adsit,

Ipse iubet, pugnant nostri, constantius illi.

Argutus nimium fremitus iam fumat ab illis,

Exiliúntque foras, vulgúsque fugant sine tactu,

Extiterant plures quoniam nobis: tamen illis

Obuius hic Ebolus sociique simul stetit heros.

Haud illum fuerant audentes tangere ferro

Quingentis etiam si tunc subnixus adesset

Qualis & ipse fuit, castris sese daret vltro,

* de corpore
sicut

Ast animas propria de sede * repelleret omnes.

At quia militibus caruit, sic ludere cessat,

Neustria nobilior cunctis regionibus orbis,

Quæ vastè fueras Procerum genitrix dominantum,

Ne pigeat capta turri producere quæso

Quot vel quas hausere Dani palmas tibi; necnon

Vbera quot pecorum mulsero tuum peragrando

Distentum variis tractum gazis: tamen olim;

Mi soboles, aliquis censere potest: etiamsi

Affuerint cunctæ volucres, erumpere voces

Tot nequeunt hominum, quot equúm, pecudúmque bouúmque.

Sublegere mihi natos natásque suúmque:

Flumina balatu agnorum, mea gramine læta

Prata sonant denso mugitu tempe iuencúm,

Ceruorúmque nemus rauco clamore remugit,

Grunnitúsque mei sylvas scindebat aprorum.

Hæc mihi subduxere truces, si noscis & audis.

Hæc oculis equidem perij sistens super vrbis

Mænia, nec visu claudebantur neque ritmo:

At quoniam cingi nequeunt pratis, nec ab agris,

Efficitur bostar * Germani Antistitis aula,

Completur tauris, fuculis, simisque capellis.

Longa trahunt illic suspiria, túmque dehiscunt

Corpora, flant dulces ventos cruciante dolore.

Adueniunt stabulatores ea ferre coquinæ

Nitentes, cùm iam maneant epulæ innumeratis

Vermibus, Ecclesia quorum fœtore repleta

Exportant, Sequanæ referunt non nempe coquinæ,

Ecclesiámque piant bouibus, nec cæditur vltra.

Legisti prædas, etiam cognosce trophæa.

Restitit oppida quæque capi suprema voluntas.

Carnoteno * innumeros cõflictus applicuerunt

Allofli *: verùm liquere cadauera mille,

Hic quingenta simul, rubeo populante duello

Vna dies, istum voluit sic ludere ludum.

His ducibus, Godefredo, nec non & Odone,

Belligeri fuerant Vddonis Consulis ambo.

Idem Odo præterea opposuit se sæpius illis,

Et vicit iugiter victor. Heu ! liquerat illum

* stabulum

* Carnoto
* Nort-
manniGodefredus
& Odo mi-
lites Odonis
Comitis

A

B

C

DE BELLIS PARIS. VRBIS, LIB. II.

513

CAROLVS
CRASSVS.

A

Dextra manus bello quondam, cuius loca cinxit
Ferreā, pene vigore nihil infirmior ipsa.
Nec fatius quicquam fortiti apud hi Cinomannos:
Haud equidem reliquæ cesserunt suavius vrbes.
Iam quia Apollo *rogat, calamus requiem mereatur.

* Sol

Terminatur primus: Orditur II. Bellorum Parisiæ polis Codicellus.

SVRGITO Musa celer, lampas accendit Eoa *
Sclimata, luciferam propra præuerrere plantam.

* Orientem

Saxonia vir Ainricus fortisque potensque
Venit in auxilium Gothi Præfulis vrbs,

At tribuit victus illi totumque cruentis

Heu paucis: auxit vitam nostris, tulit amplam

His prædam. Sub nocte igitur quadam penetrauit

Castra Danum, multos & equos illi sibi cepit.

Agmen Ainrico cedente nimis Ianionum,

Efficitur celsus nimium clamor fremitusque:

Deferit vnde quies nostros, & mœnia vallant:

Immodicas voces flauere Dani morientes,

Immenso resonant ciues clangore pauentes

Vt solitum paterentur ab his ex more laborem.

Sic & Ainricus postremum castra reliquit,

Culpa tamen fugiente mora, defertur ad arcem.

Pila ministrabant acidas referendo salutes.

Ianua militibus reseratur; cominus acre

Vrgetur bellum, clypei labuntur & enses.

Vita meos adamat dextros oditque sinistros,

Infestos adamat mors, vita gubernat anticos.

Inde sopor repetit ciues, miserisque fugella.

Rege Sigemfedo, simul ast Odone loquentē

Protenus * à specula currentes agmine multo,

Ducere forte truces secum conantur Odonem.

Qui primum feriendo falx * fossata volatu

Transiit propeo, clypeum gestansque cateiam *.

More suo functus bello versus stetit heros.

Exiliere viri domino suffragia dantes,

Nobilibusque stupent eius super artibus omnes.

Conspiciens Sigemfredus nostros in agone

Esse feros, inquit fociis: Hanc linquite sedem,

Hic non stare diu nostrum matiet, hinc sed abire.

Ergo suas vt Ainricus secessit ad aulas,

Germani teretis contemnunt littora Sancti

Equiuocique legunt, cuius factis bene vescor,

Circumeunt castris æquor, sed & vndique vallo

Clauditur en dominusque meus quasi carcere latro

Ipsē nihil peccans, murus circumdedit eius

Ecclesiam nostro celsam cogente reatu.

Denique Rex dictus, denas capiens argenti

Sex libras nitidi à nobis causa redeundi,

Normannis sese cunctis comitantibus, optat

Mel dulcis fluij limphis conferre marinis,

Qualiter osque freti, caudam Sequanæ rapit albam,

Æquoreumque caput pennis quatitur Sequaninis

Ostentare, sed his autem nolentibus, infit:

Eia Dani, muros vrbs lustrate potentes,

* procul

* surris

* dardum

Præfulus S.
Gothicus.

ABBONIS MONACHI,

Pergama circumquaque viri vestite valentes,
 Et scapulas artu validisque onerate sagittis.
 Quisque ferat lapides, sed & vndique tela ministret.
 Hoc etiam bellum conabor & ipse videre.
 Quo sermone quiescenti, surgunt simul omnes,
 Inque sulas penetrant vrbis sedes quibus extat.
 Mœnia circumeunt trucibus gladiis onerati,
 Digressique foras nostri circumdare turrets.
 Occidunt Reges geminos, plurésque aliorum,
 Fallacésque fugam diamant*, verique triumphum.
 Amnis in auxilium nobis Sequanzæ fuit altus,
 Quos forbens penitus merfit, transmisit Auerno.
 Sigemfredus ouans, ridens morientibus, inquit:
 Nunc vallate viri pinnas, vrbem cupitote,
 Mensurate metris ædes quas hîc habitetis.
 Inde suis, Abeamus, ait: tempus venit, ecce,
 Quo gratum fuerit nobis istinc abiisse.
 Mox hilaris Sequanam liquit pro munere sumpto.
 Sic alij facerent eadem si tunc meruissent:
 Quis sentire potest patula quod subditur aure?
 Terra gemat, pontúsque, polum, latus quoque mundus.
 Gozlinus Domini Præsul mirissimus heros
 Astra petit, Domino migrans rutilans velut ipsa,
 Nostra manens turris, clypeus, nec non bis-acura
 Rumphea, fortis & arcus erat, fortisque sagitta.
 Heu! cunctis oculos fontes tenebrant lachrymarum,
 Atque pauore dolor contritis viscera scindit,
 Tempestate sub hac Hugo Princeps obit Abba.
 Eurardo Senones viduantur Præsule docto.
 Gaudia tunc hostes adipiscuntur sua læti;
 Qui vigiles madidæ per opaca silentia noctis
 Germanum nitida clarum vidisse figura
 Se perhibent, metásque sui lustrasse locelli,
 Lumine gestantem rutilanti sæpe laternam.
 Quo Sancti redolent artus forsan tumulari.
 Instabant eius festæ solemnia lucis
 Obiurgantur & hi Castellanis, quia sacra
 Non celebrant, alto inde ruunt cum mente cachinno.
 Mergitibus* plaustrum per rura mouent grauidatum,
 Cuspide terga bouum verso nimium stimulantés.
 Protinus his propriæ claudis sine crimine causæ.
 Connectunt alios plurésque dehinc aliósque
 Certabant elegi* scapulis cornúque iuenci.
 Iámque lauant proprias rubeo de sanguine costas,
 Nonque valent axem terris disiungere fixum,
 Attonitique stupent, domni miracula nostri*.
 Soluuntur tauri, stimulúsque ferox requieuit.
 Lux segetis recidiua rotas spoliis vacuauit,
 Atque suis dodum* reuocauit motibus axem.
 Effugiens horum* quidam iussus iugulari
 Templâ subintroiit Sancti, tenuit quoque bustum.
 Pellitur inde miser profuga pietate necandus.
 Væ miseris! multant elegum*, multantur & ipsi,
 Quod munus dederant socio, simili pietate
 Germani meritis natum cuncti meruerunt,
 Cœlitus afflicti nimium pro talibus ausis.
 Vnde Sacerdotes statuere locum venerantes,
 Qui Missas cursúsque* sacros illic celebrassent.

* valde
amant.Gozlinus
Episcopi
Paris. mort.

* Garbis

* miseri

* Germani

* clodum

* s. Nort-
mannorum

* miserum

* Horas
Canonicos

A

B

C

A Tunc omnes cuiquam prohibent hinc tollere quicquam;
 Quod violans vnus proprio deferre cubili
 Ecclesie tegmen studuit, sub quo manifestè
 Effigies eius repetita fuit puerilem
 Scilicet euentu nulli simillante minuta,
 Nota quibus fuerat pridem, nec noscitur vllò
 Oppido, miror vbi venæ neruque laterent,
 Ossaque fugerunt pariter fugiente medulla,
 Viscera speluncæ tenuis foueam petiere.
 Maior habebatur magnis (mirabile factum)
 Is qui nuncque minor pueris moriens patet esse,
 Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

Virus adest cuidam Domini sanctissimus idem
 Pectore carpenti requiem per nubila noctis
 Marcelli sancti precibus, nec non Clodoaldi,
 Accipiens liquidam manibus benedicere lympham.
 Vnde rigans urbem graditur per mœnia circum.
 Huicque viro proprium prompsit nomen, sed & vrbi
 Spem spondens, faciem liquit se conspicientem.

B Nobilis hac & in vrbe fuit vir caræ liquefcens,
 Deficiens etiam flatus metuebat obire,
 Castellumque capi Normannis, tempore in ipso
 Attulit huic ciues somnus se linquere velle.
 Vrbs armis quoniam cunctis deserta manebat.
 Clericus inde venustatis miræ astitit illi
 Ore loquens placido, rutilans vultuque sereno:
 Quid metuis? surgens tremulos deponere timores,
 Oblitaque fuga quamplures cerne paratos
 Ad bellum. Surgens alacer, muros videt omnes
 Vallatos cuneis iuuenum galeis oneratum,
 Voxque tonat, tutoribus his defenditur hæc vrbs.
 Ast ego sum Germanus, ait, huius quoque Præsul.
 Confortare, nihil formidabis, quoniam nunc
 Faucibus haud sceleratorum grassabitur hæc vrbs.
 Affatur Sanctus, redamatque virum caro flatus.
 Affatur scelix, fugitque virum mala pestis.
 Alloquitur sanctus, lecto surrexit egrotus.
 Almis faminibus sospes procedit egrotus.
 Explicuit visa noctis quod viderat ipse.

C Luce dehinc quadam, dum gestabatur & almi
 Militibus propriis corpus per mœnia circum,
 Urbanis septum sectantibus omnipotentem
 Pro rogitando Deum votis sub voce canora,
 Cæditur allofio* de portatoribus vnus
 Nomine Gozbertus calclo*: percussor in umbras
 Tartareas fugit moriens, icto patiente,
 Nil super hoc lapidis iactu Sancto auxiliante.
 Interea cædis validæ corrupta procellis
 Vrbs patitur gladium exterius, lethi quoque pestis
 Eheu! nobilium plebes penitus laniabat,
 Interius nec erat nobis tellus obeuntum,
 Quæ præbere sepulturam membris potuisset
 Cominus, vlla dies nec erat quæ non generasset
 Urbanos intèrque suburbanos truculentos
 Bella, nec vlla abiit prope quæ non interfectos
 Pestiferos secum duxisset ad antra gehennæ.

Rex igitur venturus* Odo transmittitur inde
 Francorum Karolo suprafato Basileo,

* pagano

* lapide

* futuro

Quatenus auxilio celeri succurreret vrbi.
 Post nullus Procerum remanet nisi Martius Abba,
 Sæpe supra cuius memoratio scripta relucet.
 Ipse equites ex more Danum vestire coëgit
 Sex solos redeunte die quadam, super arua
 Tránsque volant illi Sequanam, campósq; peragrant
 Et variis plenos armis sæuóque sopore,
 Nortmannósq; necant totidem fuerant quot & ipsi.
 Nascitur hinc strepitus castris: horum resonante
 Voce truces carpunt clypeos nostrique carinam.

Nostra Dionysij tondebant littora Sancti
 Pecora, quæ duxere sibi crebro speculata:
 Verùm illis Ebolus iugiter fuit obuius Abba,
 Qui quorum Comitem quadam strauit vice telo,
 Vnde Dani linguunt ripam referuntque cadauer.
 Mox Ebolus fenos equites dimisit ab arce.
 Quattuor hi ternósq; necant certamine duro.

Nocte quidem ciues crebrius pecorum sub opaca
 Custodes adeunt, quosdámque fugant, aliósq;e
 Attribuunt iugulis, hoc egeruntque frequenter,
 Indicióque rulare Danos vrbi sine flatu,
 Atque simul viuos vt sic credi potuissent.
 Inque sulam penetrant solito quadam vice ritu
 Mœnia quæ resident vrbis sæui trecenti:
 Protinus ense quiúm * bino strauere nouenos,
 Vulnera deposuere quibus triginta, nec extat
 Posse datum quarti lumen spectare diei.
 Congressi nostrum gemini, qui morte fruentes
 Egregia sanctos vexere pedes super astra.

Nam senior Sigebertus erat, iunior Segeuertus.

Forte deinde tribus cuneis cinctus galearum
 Armipotens Montis super Odo cacumina Martis
 Enituit, cuius clypeos nouus inradiauit
 Sol croceo Oceani thalamo vastipede spreto.
 Hunc prius Elios adamans quàm rura salutat:
 Quem visu capiunt ciues, & amore sub alto.
 Ast hostes prohibere fores turris cupientes
 Transiliunt Sequanam, vallantes littora circum.
 Reddidit Oddo tamen Castellanis equitando
 Se medios inter sæuos, Ebolo referante
 Hinc portas, cunctíque stupent hoc nobile factum.
 Hinc eius socios retro statim redeuntes
 Ferreus insequitur hostis post terga meando:
 Plus geminis etiam leugis interfuit illis
 Dicitur Adalelmus superis pridem Comes idem:
 Eia, suis inquit, satius pergamus in illos
 Quàm nos híc illi inueniant. Adalelmus hoc inquit.
 Pestiferi petiere fugam, nostrique trophæum.
 Scuta tonant, dardique volant, & corpora Danum
 Consulit arua tegunt, gladio regnante Adalelmi.
 Non dimisit eos donec repedare coëgit
 Ad fluuium, post hac & ouans victórque reuersus.

En & Ainricus superis crebro vocitatus
 Obsidione volens illos vallare, necatur,
 Inque suos nitens Sequanam transire, Danorum
 Rex Sinric, geminis ratibus spretis, penetrauit
 Cum focis ternam quinquagenis, patiturque
 Naufragium; medio fluuij fundum petiturus,

* quorum

Montmaris

Quo

A Quo fixit comitesque simul tentoria morti.
Hic sua castra prius Sequanae contingere fundum
Quo surgens oritur, dixit, quam linquere Regnum
Francorum, fecit Domino tribuente quod inquit.

Denique cum medius Titane incenditur Orbis,
Cumque sitit tellus, pecorique libet magis umbra,
Sibilat & gratus sylvas zephyrus peramoenas,
Pergama letiferis stipantur ab hostibus urbis
Quae passim patiebantur certamen, & vnum
Bellabant muri, speculae, pontes quoque cuncti;
Pugnabat pelagus contra tellus magis ampla.
Classica valde tonant, mensis discedere ciues
Eus, clamant litui, conuiuia temnite cuncti.
Vbs terrore simul ciues, inuaditur omnis
Nullus in vrbe locus fuerat qui bella lateret.
Pila falas*, laceraque tegunt nimium catapultae
Arua velut pluuiae, plumbi nec non onerosi
Poma dabant peltis gemitus & grandia saxa.
Haec nobis illi tribuebant praemia semper.
At contra lapides rapidos pariterque balistas
Direxere feris nostri, celerisque sagittas.
His aer feritur hinc inde volantibus amplum.
Non inter caelos aliud tranabat & arua.
Mars magis atque magis regnat tumidusque superbit.
Virgo Dei Genouefa caput defertur ad urbis,
Quo statim meritis eius nostri superarunt.
Inde fugauerunt etiam pinnis procul illos.
Robore qui multus fuerat, sed corpore parvus
Gesserit hoc miles quin comitatus ab armis*
Gerboldus, nusquam cuius petiit catapultae
Sanguinei rostrum siccam* sine fluminis vnda.
Partibus ex aliis longe surgunt acriora
Praelia, plangores clypei que cient galeaeque
Stridores. nostri bellant, sed fortius illi.
Defecere fatigati bello quoque dextri.
Proh dolor! alta nimis flentes lamenta trahebant.
Cana senecta gemit multum, florensque iuuenta.
Plorabant Monachi, lachrymatur Clericus omnis,
Aera voce tonant, luctus sed & aethra facessit.
Hi tristes animos urbem metuendo reuelant.
Hoste capi, caelo laxi torquere cachinnos
Moenia vociferos rentes lucrare feneri:
Foemineusque iubas sexus lugens lacerando
Verrebat terras proprio de crine soluto:
Eheu! nuda suis quatiebant pectora pugnibus
Vnque gulis facies secuerunt tristia & ora.
Voce rogant lachrymosa omnes: Germane beate,
Auxiliare tuis, alioquin nunc moriemur,
O pie, nunc succurre citus, succurre, perimus.
Germanum reboat tellus, nec non fluiusque,
Littora, & omne nemus pariter circum resonabat:
O Germane sacer nobis miserere, rogamus.
Temploꝝ campana boant moerentia clamant:
Vocibus his & humus tremuit, flumenque remugit.
Vrbs extrema verens instantis carpere lucis
Omnia lamentis lachrymas spargebat amaris.
Omnibus en Germanus adest recolendus in orbe
Corpore subsidiisque simul, nil vota moratus,

Tom. II.

Xx

CAROLVS
CRASSVS.

* longe ab
vrbe

* ficus

* serui, Cau-
si sunt age-
re?

Franci dc.

Franci ge-
mini Theo-
doricus &
Aledramnus
audacissimi

Quo maiora tenebantur certamina Martis,
Signiferósque Danum lucrari à morte coëgit.
Atque dehinc alios per plures protenus * vrbe,
Ponte simul pellens illos, quem maxima turtis
Ante suos domnum specularis congaudet ocellos.
Vnde fatigati vires reuocant sibi fortes,
Atque resistere decertant bellando proteruis,
Qui turrim repetunt, portem vel mœnia liquunt.
Mille simul speculæ stabant, omnes quia pugna
Multa non vna poterant numero prohibente.
Dilabuntur humi vario traiecta mucrone
Viscera, quo * pluuiæ cœlo ratibusque feruntur.

Iam capiente iubar migrans sub marmora Thetis
Oceano, foribus turtis submittitur altus
Valde focus: flammæ præcella cacumina turtis
Cingebant, armis pugnant ignique sinistri.
Linquntur arx dextris, valuasque iubent aperire
Optantes prorsus pretiosam scandere mortem
Plus, quàm fallacum fidei committere semet.
Nemo stetit supra speculam solus nisi sæpe
Iam Sancti famulus dicti, lignum crucis almæ
In flammam retinens, oculis hæc vidit, & inquit.
Densus enim fumus nimium velauerat illam.
Tum portis igitur referatis, aridus ense
Portu ni madido moritur Vulcanus incermis:
Subtilémque fugam petiere gadauera torui
Multa reportantes secum, Mauorsque quieuit.
Hæc virtute crucis sanctæ victoria nostris
Ceditur, & meritis Germani Antistitis almi,
Quem reuehunt ad Basilicam Stephani quoque testis
Gaudentes populi præcella voce boantes,
Voce Deum te laudamus Dominumque fatemur.

Vrbis erat Præsul clarus, tutamen & vrbis
Mœstitiam alterutrim noctæ sic lætitiámque.
Funditus his animo versus tanquam mare Coro,
Cernere, Francigenis inquit, properate sub vrbem
Sexcentis statum nostris suggestibus aptum.
Talia me coram fures * e Iussis opus addunt.
Dum tamen hos trames reuehit primaris ad aulam
Sectantur, glomerant cuneos post terga nefandi,
Committunt, superant, cedunt, fugiunt, moriuntur.
Templa fugax cœtus penetrat confinia muris
Victorum, gemini quandam (mirabile narro)
Ecclesiam irrumpunt, factam de morte relinquunt.
Post & equos saltu repetunt paribusque cohærent.
Sic ternis Sequanam Martisque cacumina, stratis
Sexcenti copulant ex milibus hinc remeantque.
Namque triumphantes fratrum promptis geminorum.
Fama fuisse Theodorici procerum ast Aledramini.

En Princeps, de quo canitur, circumdatus armis
Omnigenis cœlum veluti splendoribus astris
Induperator adest CAROLVS comitatus opimo
Diuersi populo labij tentoria figens,
Sub Martis pedibus montis speculamque secundam;
Redditur Ecclesieque diu Pastor viduata
Nobilis egregiusque sacre pompatus honore
Totius Anshericus virtutis germinis clarus.
Annuiturque feris licitum Senonis aduand

CAROLVS
CRASSVS.
DCC. argenti
libra Nor-
manni data

A

Septies argenti libris causa redeundi
Martis mense datis centum sua ad impia regna.
Tunc glaciabantur torpentis sæcla Nouembris.
Sic Karolus rediit moriturus sine propinquo.

Nomina tunc ensem quorum perpeffa fuisti
Nec vocitare prius, pigra ô Burgundia bello,
Neustria præcluibus thalamum nisi comeret altis
Iam tibi consilio facilis, verum modò iam scis.

Inde reuertentes prato sua castra reponunt
Iam dicto, Templum Sancti velut ante colentes.
Quattuor hic dominusque mei Germanus in vsum
Contractos nimium membris priscum reuocauit;
Motibus atque suis admouerat organa * fibris
Subducto genibus dudum pedibusque parato *
Iure suo, extinctisque fenestis * vnus orbi
Restituit radios Solis spectare micantes.

Pratum S.
Germani

* nervos
* reparato
* oculis

B

Bessino huc adiens inter sæuos comitatu
Læsa nihil quoddam meritis sed tuta beati
Femina post quædam meruit lumen quoque cæca.
Cuius adaccubirat puteus vestigia, cuius
Qui potabit aquas, extemplo febre laborans
Auxilio Sancti fidens capiet medicinam.
His panem cupiens quædam componere, iussit
Vi sibi * scotta Danum deferri. Namque Sacerdos
Templa tuens puteum vendebar egris pretio amplo.
Depositus flammæ panis, mox ipse figuram
Sanguinis accepit rubeam. Post altera * fortè
Scitur vi conans latices, hausisse cruorem.

Puteus Ca-
pella sancti
Germani

* Dana

Quis tanti peragrarè potest miracula Sancti?
Ora mihi si mille aderant, totidem quoque linguæ
Vocibus explentes aër cælumque boatu,
Gesta mei narrare patris numerumve nequissim.
Hic Germanus, hic est, qui passus adhuc retinere
Haud mundo cunctis nimiumque stupenda peregit.
Fundere signa prius didicit genitricis in altu,
Antèque virtutem celsam, quàm cernere lucem.
Talia quis, lector, Sanctorum gesserit vnquam?
Cedo, sacer forsàn, fodes, Baptista Iohannes.
Ergo meus similis Germanus huic habeatur.
Iste cadaueribus ternis vitam reuocauit
Restituens lapsis proprias sedes animabus.

Vrbs, age, Parisius, sub queis defensa fuisti
Principibus? Me quis poterat defendere, Primas
Hic nisi Germanus virtus & amor meus omnis?
Post Regem regum sanctamque eius genitricem,
Rex meus ipse fuit, Pastorque, Comes quoque fortis,
Hic ensis bifacutus adest meus, hic carapulta,
Is clypeusque, patens murus, velox sed & areus.
His quia fat sylux * resonant, philomela quiescat.

* populi
* miracu-
lorum

Plectra reuoluamus vocis post terga stuporùm *
Fœdere quo fragili fuerant infecta loquamur
Agmina Normannum Francis è finibus, antra
Ad sua nolentum descendere, sed Sequanina
Immo fluenta cupiscentum tua rursus adire,
Quæ argentum sibi retinendo noualia monstrent,
O Burgundia, non: simulata cupido latebat.
Quod sequitur cordi affuerat, sed hoc tamen ori.
Concipiunt igitur Tethis nitendo quadrigas

CAROLVS
GRASSVS.

* mensis

* horolo-
pio
* alucos

* muros
repleat

Munere clam gratum pontes transcendere iusto.
Ilicet Anscherici defertur Episcopi ad escas.
Ast Ebali ferclis* inerant Titane secante
Lucifluam cernente poli gnomone* figuram
Multiplici remo contundere pocula* lymphæ,
Scandere gentiles vndas conclamat Eoas
Parisius. Surgit securus vterque ciborum,
Arma ciunt: ripasque legunt, pinnasque* faceffunt.
Hic Ebalus raptat chordam vibratque sagittam;
Quam nauclerus in ascellam per naus hiatum
Præuius accepit, modicum terebróque foratum.
Sic auriga necis casus pelagique faselus.
Quin patitur, restant igitur cæduntque sub arcem
Acephali, quoniam Christum perdunt, caput ipsum.
At verò veniam deposcunt, obsidibusque
Iusiuranda parant, aliud non tangere littus
Ni Sequanz gressumque referre citò, velut ante.
Nam nobis dederant tranquillum Matrona flumen
Quicquid alit, solito securum quod vocitamus.
Hoc nostris violare Danos ingens erat horror,
Vnde forum fœdus pariter commune fiebat,
Vna domus, panis, potus, sedes, via, lectus.
Commixtum sibi met populum mirantur vtrumque.
Quod pactum Senones primum statuere migrando
Hactenus, & seruauerunt, quoad vsque secundo
Mœnibus inuitis superos latices adipisci
Has meruere, dato, barcas per flumina raptant
Eheu! Catholicos secum per littora vitæ
Bisdenos siquidem aut necibus lorisve plicarunt.
Mox adhibent propriis vitam sine mandere castris
Vallatam geminis mortem sine tegmine prunas,
Quæ nostri precibus sperarunt tuta tenere.
Securum frangunt, Senones temnunt, Matronamque
Æquoreo curru sulcant. Mandatur & vrbi.
Gutturæ millenis crepitant, planctu quoque bombis.
Pax communis* abit, fœdus pessum datur omne.
Continuo cuncti toruos disquirere ciues
Vrbe, foro, currunt aliqui si forro paterent.
Euax! inueniunt quingen, plagisque trucidant.
His micuit præstans Ebolus Mauortius Abba,
Ni cupidus, nimium lasciuus, & omnibus aptus.
Nam pulchrè nituit studiis, quæ gramma ministrat.
Fœderis Antistes causa permisit abire
Anschericus tentos, potius occidere debens.
Inde feri Meldis feriunt, urbem quoque vallant,
Interea KAROLVS Regno, vita quoque nudus,
Viscera Opis Diuæ complectitur abdita tristis.
Lætus ODO Regis nomen, Regni quodque numen,
Francorum populo gratante fauentēque multo,
Ilicet, atque manus sceptrum diademaque vertex.
Francia lætatur, quamuis is Neustricus esset.
Nam nullum similem sibi met genitum reperire*.
Nec quia Dux illi Burgundia defuit, eius
Neustria ad insignis nati concurret honorem.
Sic vno ternum congauet ouamine Regnum.
Præterea astutos petiit præceps Aquitanos,
Mox sibi subiectis, Francorum Regna reuifit,
Mœnia Meldis adhuc Danis stipantibus vrbis,

* quæ fuit
inter Chri-
stianos &
Norman-
nos.
Normanni
dc. Lutetia
occisi

ODO REX.
Mors Karo-
li Austrasii

Odo Neustri-
cus Rex.

* pro reperi-
ebat

Regni par-
tes, Neustria
sive Fræcia,
Burgundia,
Aquitania.

A
Cui Præful residens fuerat in ea Segemundus,
Præfulis Anscherici Tethertus belliger heros
Germanus Consul. Minimè Delius neque Phœbe
Apportabat ei spatium, iuge sed sibi bellum
Undique constat, eisque tamen per multa resistit.
Perdidit innumeros, quotiens ex agmine sæuo
Exiliens citra muros pessumdare tetros.
Flamina quot tulerat telis, orare nequibo.
Proh dolor! armipotens inter mortalia desit,
Arma ruens, nunquam sibi Principe subueniente.
Exitiumque polis post hac cum Præsule capto
Passa luit. Regi hinc fœlix micat omen Odoni.

Denique Lutetiæ reuolant ad culmina tutæ.
Conuocat huc omnes proprios per Regna morantes.
En, sine iam numero, numerum præstans Odo necit.
Francigeni appropierant alta cum fronte superbi.
Calliditate venis, acieque Aquitania linguæ,
Consilioque fugæ Burgun adiere diones.
Sessio fit non longa satis frustrata triumpho.

B
Nescio quæ socios luit, Danosque cecidit
Non paucos, modico quamuis, vt fama, popello.
Quo ventus veniens Ademarum nomine dictus,
Sclademarusque dehinc binos* iugulis dedit, isque
Deditus est idem primus primum duit* umbris.
Lutetiæ toruum postquam primo paſuere,
Principium gladij tenuit finemque recepit.
Hoc super infidos, illum corpus super eius.
Rotberti fuerat pugnax Comitum Sclademarus,
Dispulerat galeas terror, propriumque sub urbem
Lunatas stadiis libitum peltas trecentis.

Præterea quadringentis à mille remotis
Acephalos prostravit humi peditum Comitatus
Agmine tercentum pastor, certamine acerbo,
Nobilis Anschericus pollens ex Virginis ore:
Sic alacres spoliū reuehant ad mœnia multum
Urbani, præstante Deo qui regnat ab alto.

C
Expediamus ab hinc dignos Odone triumphos,
Falconem vocitant equitum quo milia vicit
Dena nouemque dehinc montem peditumque profana.

Hoc illi vicibus peperit natale trophæum
Lux præcursoris Domini catecastæ* Iohannis.
Quippe latus utrimque viris comptus clypeatis
Mille legebat iter, quando, tyronis ab ore
Venantis canibus lepores nemorosa per arua,
Panditur aduentare equites per millia sæuos.
Is scutumque simul recipit, colloque pependit,
Armaque cum sociis stringit, penetrans inopina
Prælia. Solamen caeleste petit, rapit atque
Viscera, deponunt alij clypeos, animasque:
Terga parant reliqui regalibus in quibus armis
Ex pueris libuit ternis requiescere Odonis,
Tunc dixit propriis, Istos fortasse sequuntur.
Ast alij idcirco pariter statum glomerate:
Si fuerit verbum super hoc, ne differat vllus,
Adiecit, subeam tumulum* speculariter ipse.
Si vos perculerit clangor, nullum mora vincat.
Cornu suum poscens, scopulum scandens, videt, ecce,
Armifonos lento pedites incedere gressu.

Molda car-
pit Ironia.

* C. Nor-
mannos
* dedit

Anschericus
Episcopus
sexcentos
Normannos
prostratis.

Victoria
Odonis
EXIV. lun.
in Monte
Falconis.

* singularis

* mentem

Odo Rex.

* sine modo

* equos
* s. Nortmannus* animam
xix. millia
Normannorum
casu ab
Odone.Aquitani
rebellant
contra Odonem.* Rex
Ademarus
Pictavis
Rotberto
Comiti ab
Odone Rege
donatos occupat.* Carolus
Ludovici
Balbi filius.

Tunc tuba cuius ab ore boans mox omnia late
Excitat, amfractusque per astra per arua volabant,
Omnibus atque modis, solido * fractoque ciebat.
Omne nemus responsa dabat voci famulando.
It tuba cum celeri bombo per cuncta elementa.
Nil mirum quoniam regale caput tonat, inquam.
Ergo sui infranant currus *, saltu quoque scandunt,
Allofilum in medium migrant, vnusque *, securis
Vibratu, pepulit vnum de vertice Regis
In humeros lapsum: Domini verum quia Christum
Tundere præsumpsit, ventum * de pectore iecit.
Hospite continuo iaculator Principis ense.
Pugna adolet, ponunt animas cum sanguine gurdi,
Infames traxere fugam, primasque trophæum
Milia tot Phœbo strauit spectante sub vno,
Perpete tum gladio, donec à finibus illos
Francorum sequitur, prohibet. Verùm nihil illud
Ad suimet requiem iuuit: quia mox Aquitanos
Linquere se numenque sui postponere nouit.

Appetit ergo furens illos, vastans populansque
Arua modo & vulgus; quamuis concludere nisus
Urbes aduersus, minimum tamen aucta facultas,
Forte sed insurrexit eis spreto ætheris arce
Sole sub vndiuga posito testudine ponti
Consul Ademarus, Regi copulatus eidem
Progenie, cuius memini. Proserpina dudum
Huic cessit, cuneos dum profligauit Odonis.
Vmbra fugat stellas, Ademarus ab agmine vitas.
Dormit Odo, consanguineus sua proterit arma,
Astra micant, Primas * vigilat, sed & auolat ipsa
Regia, mox consanguinitas de sanguine læta.
Talia cur siquidem recinam cum gesserit olim
Nam libuit Regi dare propugnacula fratri
Rotberto Pictauis, Ademaro tamen haud sic.
Nempe sibi cepit, plus se quia diligit illo.
Inde Limouicas adiens, Aruernieaque arua,
Præualidas VVillemi acies secum videt hostis,
Ni congressuras fluuius medio prohiberet.
Perdedit ergo suos illic VVilhelmus honores
Hugoni regnante datos, qui Bituricensis
Princeps extiterat Consul, quare fuit actum
Hos inter geminos Comites immane duellum.
Mille super centum defleuerat inclitus archos
Claromontinis VVilhelmus Hugone negatos:
Iste minus numero secum maiore remotum.
Hic Hugo dum tandem capitur mucrone VVillemi,
Supplicat vt pietas eius succurreret illi.
Olli tam sero per verba measse respondit,
Ocius & dicto trans pectora lancea transit.
Hugonis intererant cuneis Rotgarius atque
Valde viri Stefanus fortes, per plura VVillemi
Letha suis dantes, alter Comes Vgoniusque
Ipse nepos, alter miles Stephanus nimis audax.
Proh dolor! Hugo necem flecti, VVilleme trophæum.
Nuncius interea regalem concutit aurem,
Gallia quod mentita sibi sit, portat in ore,
Gnati pressa iugo KAROLI collum LODOVICI
Qui vocitatus vt à czelo, prænominè BALBUS.

A

B

C

A

Inde motens callem Germanica quis sibi Regna
 Nauiter acciperet, temerè disquirere vadit.
 Clarus Odo castella petit, vincitque duelles,
 Hincce fugat Karolum facie, cunctòsque sequaces,
 Delius vt pellit tenebras, vt Lucina athomos.
 Admittit humiles dudum ceruice superbos.
 Sermo quis effari poterit, quotiens fuga celsi
 Arnulphi Induperatoris genitum tulit ense.
 Odonis Cendebaldum post terga tonante
 Subsidium Caroli, virtus, spes hic in Odonem
 Cuius ad obtutus audacia non tamen vnquam
 Applicuit. Verùm nihil id requiei fuit illi.

En iterum misero gemitu loquor affore sæuos
 Allofilos*, terram vastant, populòsque trucidant.
 Circumeunt vrbes pedibus regnantis & ædes.
 Ruricolos prendunt, nexant, & trans mare mittunt.
 Rex audit nec curat Odo, per verba respondit:
 O quàm responsi facinus non ore dedisti
 Tale tuo! Dæmon certè proprium tibi fauit,
 Non tua mens procurat oues Christo tibi missas:
 Longius ille tuum forsan nec curet honorem.
 Hæc vbi fata* receperunt probitate neglecti,
 Exultant hilares, barcas agitantque per omnes
 Gallia queis amnes fruitur, terram pelagúsque
 In ditione tenent, totum tutore ferente.

B

Francia cur latitas? vires narra, peto, prisca,
 Te maiora triumphasti quibus atque iugasti
 Regna tibi, propter vitium tripléxque piaculum.
 Quippe supercilium, Veneris quoque foeda venustas,
 Ac vestis pretiosæ elatio te tibi tollunt.
 Aphrodite adeo saltem quo arcere parentes
 Haud valeas lecto, Monachas Domino neque sacras:
 Vel quid naturam, siquidem tibi sat mulieres
 Despicias, occurrant? Agitamus fāsque nefāsque,
 Aurea sublimem mordet tibi fibula vestem,
 Efficis & calidam tyria* carnem pretiosa.
 Non præter chlamydem auratam cupis induiari
 Tegmine, decussata* tuos gemmis nisi zona.
 Nulla fouet lumbos, aurique pedes nisi virgæ,
 Non habitus humilis, non te valet abdere vestis.
 Hæc facis, hæc aliæ faciunt gentes ita nullæ.
 Hæc tria ni linquas, vires Regnùmque paternum,
 Omne scelus super his Christi, cuius quoque vates
 Nasci restantur bibli. fuge Francia ab istis.

C

Pfallere non tædet, desit* tamen actus Odonis,
 Nobilis is quamquam mulcet superas adhuc oras.
 Flagito quo Positor* possim per amœna polorum
 Hoste canas lector gratarier atria victo.

ODO REX.

Odo Karo-
 lum pra-
 sentia sub-
 fugat.

Cendebal-
 dus Arnulfi
 Imperatoris
 filius ab O-
 done fugan-
 tus.

* paganos

* dura

Vitia tria
 Francorum,
 Superbia,
 Voluptas, &
 Vestium in-
 xus.

* purpura

* decorata

* desinit

* Poeta

Explicit secundus Parisiaca urbis Bellorum, Praesulisque Germani miraculorum,
 Libellus.

CHRONICON
DE GESTIS NORMANNORVM
IN FRANCIA,

Ab anno Christi DCCCXXXIII. vsque ad annum DCCCXCVI.

Ex antiquo Exemplari Carthusia Montis-Dei, in diocesi Remensi, cuius editio cum altero Exemplari Rubea-Vallis collata est, & plerisque in locis emendata.

LVDVICVS
PIVS.

ORTHMANNI procedentes de Scanzia insula, quæ Northvegia dicitur, in qua habitant Gothi, & Huni, atque Daci, cum XIII. nauibus egressi, primò in Flandrensi littore molientes, ab his qui in præsidio erant repulsi sunt. Deinde in ostio Sequanæ similia tentantes, resistentibus sibi littoris custodibus, quinque suorum interfectis, recesserunt. Tandem in Aquitanico littore prosperis vsi successibus, vico Burnad depopulato, cum ingenti præda reuerfi sunt ad propria. Northmanni venientes in Frisiam, aliquam partem ex illa deuastauerunt, homines quosdam occiderunt, quosdam captiuos abduxerunt, partemque eius igni cremauerunt anno Domini DCCCXXXIII. regnante LVDVICO Augusto Karoli Magni filio.

833.

837.

ANNO Domini DCCCXXXVII. Northmanni in insula, quæ Vualacria dicitur, multos trucidauerunt, & aliquandiu inibi commorantes, censu exacto ad Dorastadum peruenerunt, & tributa similiter exegerunt. Quibus Ludouicus Imperator auditis, ad Nouiomagum castrum properare non distulit. Cuius aduentu Northmanni audito, continuò recesserunt.

840.

ANNO DCCCXL. Northmanni in quandam Frisiæ partem irruentes, non parum incommodi nostris finibus intulerunt.

CAROLVS
CALVVS.

841.

ANNO Domini DCCCXLI. Northmanni ab Oceano Euripo Rotumam irruentes, rapinis, ferro, ignique bacchantes, Monachos populùmque cædibus vel captiuitate deleuerunt: & omnia templa & loca flumini Sequanæ adhærentia depopulati sunt, & multis acceptis pecuniis recesserunt.

843.

ANNO Domini DCCCXLIII. Northmanni urbem Namnetum aggressi, interfectis Episcopo, & multos Clericorum atque laicorum, sexusque promiscui, deprædata ciuitate, inferioris Aquitanæ partes adoriuntur. Ac postremùm insulam quandam ingressi, hiemare decreuerunt.

844.

ANNO Domini DCCCXLIII. Northmanni in Britanniam insulam, quam Anglo-Saxones incolunt, impetentes, tridudò pugnando victores effecti, prædas, rapinas, necs facientes, terrâ pro libitu potiti sunt.

845.

ANNO Domini DCCCXLV. Northmannorum Rex Roricus sexcentas naues per Albim fluuium in Germaniam aduersus LVDVICVM dirigit. Quibus Saxones occurrentes, commisso prælio, Domini nostri Iesu Christi auxilio victores efficiuntur. Vnde digressi, Slauorum quandam impetunt & capiunt ciuitatem.

ANNO eodem Northmanni alueo Sequanæ remenso maria reperunt, cuncta maris loca finitima diripiunt, vastant, atque incendiis concremant. Demùm, cum à quodam Monasterio nomine Sichiù direpto, incensoque, oneratis nauibus repedarent; ita diuino iudicio vel tenebris cæcati, vel insania sunt perculsi, vt vix perpauci euaderent, qui Dei omnipotentis iram cæteris nunciarent. Vnde commotus animo Rex eorum Roricus, ad Ludouicum Regem Legatos pacis gratiâ destinauit, captiuitatem absolueret, thesaurisque paratus Prouinciæ restituere.

A ANNO Domini DCCCXLVI. Pyratæ Danorum Fresiam adeuntes, prouincias & Ecclesias vastauerunt, & populum in eis occiderunt. Quod audientes Flan- drenses, vicinarumque urbium Pontifices & Abbates, cum Sanctorum suorum reliquiis ad Sanctum venerunt Audomarum, quia muro valido & turribus atrium eius diuina prouidentia munitum erat. Isti sunt Sancti, qui propter persecutio- nem illam peruenerunt ad idem castrum. Sancti, Bauo, Vandregisilus, Ausber- tus, Vvlfirannus, Vvasulphus, Piatius, Bainus, Vvinnocus, & Austreberta vir- go. & quadraginta annis eorum aliqui ibi permanserunt.

CAROLVS
CALVVS.
846.

Eodem anno Northmanni Frisiam adeuntes, recepto pro libitu censu, pugnan- do quoque victores effecti, Prouincia potuerunt. Eodem etiam anno inferioris Gallie, quam Brittones incolunt, fines adeuntes, ter cum eisdem bellan- tes superant. Scotti à Northmannis per annos plurimos tributarij efficiuntur: Insulis circumquaque positis nullo resistente potiti immorantes.

ANNO Domini DCCCXLVIII. Northmanni Burdegalam Aquitaniae Iudæis prodentibus captam, depopulatamque incendunt. Deinde Metullum * vicum populantes, incendio tradunt. Scotti super Northmannos irruentes, auxilio

848.
ad Metallū

B Dei victores eos à suis finibus propellunt. Vnde Rex Scottorum ad KAROLVM pacis & amicitiae gratia Legatos cum muneribus mittit, viam sibi petendi Romam concedi deposcens. Eodem anno Northmanni Petrocorium Aquitaniae ciuitatem populantes incendunt, atque impunè ad naues remeant.

ANNO Domini DCCCL. Northmanni Fresiam & Barauos populantur, & in op- pido Gandauo venientes, Sancti Batoris Monasterium incendunt. Deinde Rorumum, & vsque Beluacum pedestri itinere peruenerunt. Qua incensa, cum redirent, intercepti à nostris, & aliqua ex parte profligati sunt.

850.

ANNO Domini DCCCLII. Northmanni CCLII. nauibus Frisiam adeunt, acce- ptisque multis, prout ipsi statuerunt, ad alia diuertunt.

852.

ANNO Domini DCCCLIII. Northmanni mense Iulio, relicta Sequana, Lige- rim adeuntes, Namnetim urbem, & Monasterium sancti Florentij, ac vicina lo- ca populantur. Deinde à Namnetibus superiora petentes, vi. Idus Nouembris urbem Turonicam adeunt, atque incendunt, cum Ecclesia sancti Martini, & ceteris adiacentibus locis. Sed quia euidenti certitudine hoc praescitum fuerat, corpus beati Martini ad Cormaricum Monasterium eius Ecclesiae, & inde ad ciui- tatem Aurelianorum trasportatum est. Eodem anno Northmanni inter se praelio dimicantes, ad eam certationem obstinatissima bacchati sunt, ut Oricho * Rege, & ceteris cum eo interfectis Regibus, penè omnis nobilitas interierit. Tunc Lige- re insistentes, denudè ciuitatem Andegavorum incendio concremant, deinde Bur- degalam.

853.

ANNO Domini DCCCLV. Northmanni Ligerim ingressi, relictis nauibus, pe- destri itinere urbem Pictauiorum adire moluntur. Sed occurrentibus Aquita- nis, ad eam afflicti sunt, ut ultra CCC. pauci euaserint.

855.

C Eodem anno XIV. Kal. Maij Northmanni ciuitatem Aurelianis adeunt, pra- dantur, & impunè reuertuntur. Et mediante Augusto Sequanam ingrediun- tur, & vastatis direptisque ex vtraque parte fluminis ciuitatibus atque villis, locum, qui dicitur Fossa-Gualdi, Sequanae contiguum, stationique congruum deligunt: vbi hiemem quieti transigunt.

ANNO Domini DCCCLVII. v. Kal. Ianuarij Northmanni Lutetiam Parisio- rum inuadunt, atque incendio tradunt: Basilicam sancti Petri & sanctae Geno- uefae incendunt, & ceteras omnes praeter domum sancti Stephani, & Ecclesiam sancti Vincentij & sancti Germani, praeterque Ecclesiam sancti Dionysij. pro quibus tantummodò, ne incenderentur, multa solidorum summa soluta est. LVDOVICVM Abbatem sancti Dionysij capiunt. Deinde Saxoniam aggrediun- tur, sed viriliter repelluntur.

857.

ANNO Domini DCCCLIX. Northmanni Scaldam fluium transeuntes, loca populantur vadique. At vulgus promiscuum inter Sequanam & Ligerim inter se coniurans, aduersus eos in Sequana consistentes fortiter resistit. Sed quia incaute * sumpta est eorum coniuratio, à potentioribus nostris facile inter- ficiuntur.

859.

EO anno Northmanni inter Hispaniam & Africam nauigantes, ingrediuntur

* ad. ineptè

CAROLVS CALVVS. Rodanum, depopulatisque ciuitatibus ac Monasteriis, in insula, quæ Camarias A dicitur, venerunt.

* *al. Samarobriam.* Anno etiam eodem Monasterium sancti Valerici, Samarobriam * Ambianorum ciuitatem, aliæque circumquaque loca rapinis & incendiis vastant. Postea insulam Reni Paratum simili furore inuadunt. Demum Nouiomum ciuitatem noctu ingressi, Immonem Episcopum cum alijs nobilibus tam Clericis quàm laicis capiunt: & ciuitate vastata secum abducunt, atque in itinere interficiunt.

860. ANNO Domini DCCCLX. Northmanni in Somma flumine consistentes, receptis obsidibus ad Anglos-Saxones nauigant. A quibus repulsi, alias partes petunt. Illi verò, qui morabantur in Rodano, vsque ad Valentiam ciuitatem, deuastando omnia, perueniunt. Qua deprædata, ad Insulam, in qua sedes posuerant, redeunt. Deindè Italiam petunt, & Pisas ciuitatem, aliàsque capiunt, atque deuastant.

861. ANNO Domini DCCCLXI. Northmanni Lutetiam Parisiorum, & Ecclesiam sancti Vincentij Martyris ac sancti Germani incendio tradunt. Negotiatores quoque per Sequanam nauigio fursum fugientes insequuntur, & capiunt. Alij quoque Northmannorum Teruanensem pagum adeunt, & vastant, de Anglia reuertentes. Deinde cum Duce eorum Velando, cum cc. nauibus per Sequanam ascendunt, & castellum in insula, quæ Ocellus dicitur, obsident. Ad quorum obsidentium videlicet locarium, quinque millia libras argenti, cum animalium atque annonæ summa non modica, de Regno suo, ne deprædaretur, exigi B Karolus præcepit.

864. ANNO Domini DCCCLXIII. Northmanni mense Ianuario per Renum versus Coloniam nauigio ascendunt, & Dorestato depopulato villa, ad quam Frisij confugerant, occisis multis Frisonum negociatoribus, & capta populi multitudine, vsque ad quandam Insulam secus castellum Nouesium perueniunt: sed consilio accepto, sicut accesserant recedunt.

865. ANNO Domini DCCCLXV. Northmanni residentes in Ligeri cum magno impetu, faciente diuino iudicio, vsque ad Monasterium sancti Benedicti, quod Floriacus dicitur, nauigant, & incendunt illud: & in reuertendo, Aurelianis ciuitatem & Ecclesias cremauerunt, præter Ecclesiam sanctæ Crucis, quam flamma, cum inibi multum laboratum à Northmannis fuerit, vorare non potuit. Sicque per amnis alucum descendentes, & vicina quæque depopulantes, ad stationem reuersi sunt. Deindè Pictauium ciuitatem incendunt, & ad naues redeunt.

869. ANNO Domini DCCCLXIX. Karolus cum Northmannis in quatuor millium libris argenti ad pensam eorum paciscitur: & indicta per Regnum suum collectione ad idem exsoluendum tributum, de vnoquoque manso ingenuili exiguntur sex denarij, & de seruili tres, & de accolis vnus, & de duobus hospitibus vnus, & decima de omnibus quæ negociatores videbantur habere. Sed & à Presbyteris secundum quod vnusquisque habuit, vectigal exigitur. & herbanni de omnibus Francis accipiuntur. Indè de vnoquoque manso tam ingenuili quàm & seruili vnus denarius sumitur. & demum per duas vices iuxta quod vnusquisque Regni Primorum de honoribus habuit, coniectum tam in argento quàm in vino ad pensum, quod ipsis Northmannis pactum fuerat, persoluendum contulit. Præterea quoque & mancipia à Northmannis prædata, quæ post pactum ab eis fugerant, aut reddita, aut secundum eorum placitum redempta fuerunt. Et si aliquis de Northmannis occisus fuit, quaesitum precium pro eo est exsolutum.

ANNO eodem, mense Iulio, Northmanni mare intrant, & pars quædam ex ipsis ad Italiam rediit. Northmanni verò commixti Brittonibus circiter cccc. de Ligeri cum caballis egressi, Cinomannis ciuitatem adeunt. Qua deprædata, in regressu suo vsque ad locum, qui dicitur Brieferta *, veniunt, vbi ROBERTVM & Ragnulphum, Godefridum quoque & Henricum Comites, cum valida manu armorum, si Deus cum eis esset, offendunt. Et conferto prælio, Robertus occiditur, Ragnulphus vulneratus postea mortuus est. Deinde Henrico fauoriato, & alijs quibusdam occisis, ceteri quiquæ ad sua discedunt. Et quoniam

A Ranulphus & Robertus de præcedentium se vindicta, qui contra suum ordinem, alter Abbatiam S. Hilarij, alter Abbatiam S. Martini præsumpserat, castigari noluerunt, in se ultionem sentire meruerunt.

CAROLVS
CALVVS.

ANNO Domini DCCCLXX. Hugo Abba & Gaufridus cum trans-Sequanis confilientes cum Northmannis in Ligeri residentibus, sexaginta inde interfecerunt, & captientes quendam apostatam Monachum, qui se Northmannis contulerat, & nimis Christianis infestus erat, decollari fecerunt. Tunc Northmanni multam summam argenti, frumenti quoque & vini, & animalium, ab incolis terræ ipsius quæsierunt, vt cum eis pacem facerent.

870.

ANNO Domini DCCCLXXIX. LVDVICVS frater Karolomanni contra Northmannos, qui Corbeiz Monasterium, & Ambianis ciuitatem, aliâque sancta loca occupauerant, obuiam perrexit: & castello firmato, apud Compendium Natiuitatem Domini, & sanctum Pascha celebrauit.

879.

LVDVICVS
III. ET
CARLO-
MANNVS.

B ANNO Domini DCCCLXXX. Northmanni incendiis & deuastationibus inhiantes, sanguinem humanum sicientes, ad interitum & perditionem Regni mense Nouembrio in Gandauo Monasterio sedem sibi ad hiemadum statuunt. Et mense Decëbrio corpus sancti Vedasti Vallis supra Summam in villa sua defertur. Northmanni deinde Tornacum ciuitatem, & omnia Monasteria supra Scaldis fluium ferro & igni deuastant, interfectis accolis terræ atque captiuatis. Deinde sedem sibi mutauerunt, & Corriaco castrum ad hiemandum construunt. Indeque Menapios & Suenos vsque ad internecionem deleuerunt, quia valde illis infesti erant, omnemque terram iuxta flumina consumpserunt.

880.

ANNO Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXI. VII. Kal. Ianuarij Northmanni Sithiu oppidum ingressi cum infinita multitudine, ipsum oppidum cum Ecclesiis igne cremauerunt, excepta Sancti Audomati Ecclesia, quæ Dei prouidentia bene erat munita. At Northmanni interfectis omnibus, quos inuenire poterant, omnem terram vsque ad Summam peruagati sunt, & capta præda infinita hominum & pecudum, recesserunt. Inde Cameracum ingressi, incendiis & occisionibus castrum destruunt: & Monasterium sancti Gaugerici vastantes, cum præda maxima ad castra reuersi sunt. Deinde circa Purificationem sanctæ Mariæ iterum mouentes, per Teruennam iter arripiunt, & vsque Centulam Monasterium sancti Richarij, & S. Vvalerici, & omnia loca circa mare, & Monasteria, & vicos, deinde Ambianis ciuitatem, atque Corbeiam peruagantes, multis onusti prædis sine impedimento ad sua repedauere castra. Postea circa sollemnitatem sancti Petri mense Februario Attrebatis venerunt, omnesque quos ibi inuenerant interfecerunt. Interim LVDVICVS Rex graui dolore contristatus, conuocato exercitu præparat se ad prælium. At Northmanni cum magno exercitu mense Iulio Summam fluium trãseunt, & vastando omnia vsque Beluagorum ciuitatem perueniunt. Quibus Rex obuius in pago Vvimaui*, in villa quæ Sathulcurtis dicitur, commissum est prælium. Mox Northmanni fugam inëunt, quos Rex infecutus, gloriosissimè de eis triumphauit. Tunc Northmanni per Gandauum redeunt, reparatis nauibus, terrâ marique iter facientes, Mosam ingressi sunt, & in Haslac sedem firmant ad hiemandum. Eo tempore Ludouicus Rex seniot obiit.

881.

*Vvimaus

ANNO Domini DCCCLXXXII. KAROLVS frater eius Romam perrexit, Imperiique dignitatem adeptus est. At Australes Franci congregant exercitum contra Northmannos: sed statim terga vertunt. ibique Vvalo Merensis Episcopus corruit. Quo finito, Northmanni famosissimum Aquisgrani Palatium igne cremant, & Monasteria, atque ciuitates, Treueris nobilissimam, & Coloniam Agrippinam. Palatia quoque Regum, & villas, cum habitatoribus terræ interfectis, igne cremauerunt. Contra quos Karolus Imperator exercitum congregans, eos in Haslac obsedit. Godefridus verò Rex Northmannorum ad eum exiit. Cui Imperator Regnum Frisonum, quod olim Roricus Rex Northmannorum tenuerat, dedit, coniugemque ei dedit GISLAM filiam Lotharij Regis, Northmannosque de Regno suo abire fecit.

882.

ANNO Domini DCCCLXXXIII. mense Octobrio Northmanni Regnum KARLOMANNI atrociter deuastantes, & per Terraciam iter agentes, Hisam transierunt. Quos Karolomannus infecutus, in Anabl. comprehendit, commissisque

883.

CARLO- praelio victor extitit. cecideruntque Northmanni circiter mille. Sed nil eos hæc **A**
MANNVS. pugna perdomuit, sed ad naues conuersi omne Regnum ferro & igne deuastant:
 & Ecclesiis diruptis, & accolis terræ deletis, Viromandis peruenerunt, & Ec-
 clesiam sancti Quintini incenderunt, & Ecclesiam sanctæ Mariæ in Arreba-
 **al. Lauctū* tis ciuitate. Et Octobrio mense finiente, Lauerum * cum equitibus & pediti-
 *Somnam bus, atque omni supellectili, veniunt. Naues quoque per Summam * fluuium
 ingressæ, Regem cunctumque exercitum eius fugere compulerunt, atque Hi-
 sam fluuium transire fecerunt. Tunc Ambianis ciuitate ad hiemandum sibi se-
 dem parauerunt. At Franci videntes Northmannorum res prosperè in omni-
 bus accrescere, quendam Danum Christianum nomine mittunt ad eos, qui
 cautè cum eis de redemptione Regni ageret. Ille verò Bellouagum venit, & ita
 **ad nego-* Ambianis perrexit ad exercendum sibi iniunctum officium *. Northmanni in-
 *ciuitatis terim non cessant captiuare atque interficere populum Christianum, atque Ec-
 clesias subuertere, destructis mœniis, & villis crematis *. Per omnes enim plateas
 iacebant cadauera clericorum & nobilium, ac mulierum, iuuenum & lactantium.
 Non erat via vel locus, quo non iacerent mortui. & erat tribulatio omnibus,
 *Heorici & dolor. Interim Francorum Principes inito consilio Danum Christianum, Re-
 gique fidelem, Hoerici * nepotem, ad Northmannos mittunt, vt tributum acci-
 perent, & de Regno abirent. At Northmanni ad vltimum duodecim millia pon-
 dera argenti imposuerunt Regi & Francis in tributum. & datis obsidibus, adin-
 uicem aliquatenus cœperunt securi esse. Deinde Northmanni trans Scaldum **B**
 venientes, prædas more solito capientes, cuncta deuastant. Ecclesias, ciuitates,
 vicos, habitatores vsque ad internecionem deleuerunt. Post sanctum itaque Pas-
 cha inchoatur tributum persolui. Spoliantur Ecclesiæ, & Ecclesiastica mancipia.
 Tandem soluto tributo, mense Octobrio finiente adunantur Franci, vt si North-
 manni vellent fidem immutare, eis resisterent. Northmanni sua castra incen-
 dunt. Rex vero & Franci, Hisa transito, lento eos insequuntur itinere. North-
 manni autem iter agentes, Bononiam veniunt. & pars illorum mare transit, &
 pars altera Luuanium in Regno quondam Lotharij, & castra ad hiemandum sta-
 tuunt. Karlomannus deinde venandi causa in Basui * silua veniens, dum aprum
 *Basui vellet percutere, quidam è suis Bertoldus nomine, cum eum vellet iuuare, ca-
 su Regem in tibia vulnerauit. Et accepto vulnere, septem diebus superuixit,
 atque in eodem loco defunctus est, anno ætatis suæ xvi i. & sepultus in Eccle-
 sia sancti Dionysij.

CAROLVS
GRASSVS.

KAROLVS Imperator, Karlomanno fratre * mortuo, venit vsque Pontio-
 num. Ibi Franci ad eum venientes, eius se subdiderunt imperio, & Karo-
 lus rediit in terram suam. Tunc Northmanni sœuire cœperunt incendiis, & oc-
 cisionibus sitientes, populum Christianum necant, Ecclesias prædantur & sub-
 ruunt. At Franci munitiones construunt, vt illis nauale iter interdican-
 *Castro strum statuunt super fluuium Hissam, in loco qui dicitur ad Pontem-Hissæ, **C**
 quod **ALTRANNO** ad custodiendum commitunt. Northmanni verò mense
 Nouembrio Hissam ingressi, prædictum castrum obsidione cingunt. Ii autem,
 qui in castro erant, pacem petunt, & viuos se abire postulant. Et datis ad inuicem
 obsidibus, Alefrannus cum suis Beluagum petiit. Northmanni verò castrum in-
 cenderunt, diripientes inibi reperta. Hac Northmanni patrata victoriâ Parisius
 adeunt, turrimq; aggressi valde impugnât. At Christiani viriliter eam defendunt.
 Et factum est prælium & mane vsque ad vesperam, nóxque diremit prælium. atque
 ita Northmanni accurrunt ad ipsam turrim, sitque grauis pugna vsque ad Solis
 occasum. Sed Northmanni multis suorum amissis ad naues redeunt, indèque
 sibi castrum statuunt aduersus ciuitatem, eamq; obsidione vallant. Deinde porta in
 ipsius turris adeunt, ignemque supponunt. Et hi, qui intra erant, fracti vulneri-
 bus incendio capiuntur, atque in opprobrium Christianorum diuersis interfi-
 ciuntur modis, atque in flumine præcipitantur, indèque ipsam turrim destruunt.
 Post hæc non cessant oppugnare ciuitatem. Gauzlinus verò Episcopus, dum po-
 pulum sibi commissum iuuare vellet, cum Sigefrido Northmannorum Rege ami-
 citiam firmavit, vt per hoc ciuitas ab obsidione liberaretur. Quo facto, Episco-
 pus diem clausit extremum. Episcopo verò defuncto, Northmanni non cessant
 oppugnare ciuitatem. Quod vt Imperatori nunciatum est, accepto consilio ve-
 nit

Anit Parisius cum manu valida. sed nil vtile gessit. fecit enim consilium nimis miserum. Nam vtrumque, & ciuitatis redemptio Northmannis promissa est, & data: & via sine impedimento attributa. Imperator autem via, qua venerat, regreditur. & Sigefridus Northmannorum Rex Hisam fluuium ingressus, terram & aqua iter faciens post eum cum suis, omnia ferro vastabat & igne. Quod cum Imperator cognouisset, festinè rediit in terram suam. Post hæc Sigefridus famosissimam Ecclesiam sancti Medardi igne cremauit, & Palatia Regia, interfectis & captiuatis terræ accolis. Northmanni verò, qui per Sequanam ascenderant à Parisius, cum omni exercitu, supellectili, & nauibus, Hionam fluuium ingressi, Senonas ciuitatem obsederunt. Sed Euuardus * Archiepiscopus ipsius ciuitatis statim cum eis de ereptione ipsius ciuitatis agere cœpit, & obtinuit quod voluit anno Domini **DCCCLXXXVI.**

* Euuardus.

ANO Domini **DCCCLXXXVII.** Sigefridus Rex Northmannorum verno finiente in Sequanam rediit, agens solita: & circa autumnum tempora Frisiam petiit, ibique interfectus est. Northmanni verò Parisius regressi propter tributum ab Imperatore promissum, receperunt illud. Post Maternam fluuium ingressi, Gauziaco * sibi castra statuunt. Franci verò Australes videntes Imperatoris vires ad regendum Imperium inualidas, eiecto eo de Regno, **ARNULFVM** filium Karlomani, qui eius erat nepos, in Regni solio ponunt. Tunc Northmanni omnia loca versus Mosam more solito, partemque Burgundiz deuastarunt, & igne concremarunt, anno Domini **DCCCLXXXVII.**

887.

* Caziaco

ANO Domini **DCCCLXXXVIII.** **ODO**NI Regi Francorum per Dei misericordiam inopinata contigit victoria. Nam die Natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ cum paruo exercitu Northmannorum exercitui obuiauit super fluuium Axonam. commissoque prælio, mox victor exitit. Quæ victoria non modicam illi gloriam contulit. Post, ab Arnulpho Imperatore conuocatur ad Placitum. Statuto itaque die, Odo Rex suorum fretus auxilio **V**Vormaciam venit, & honorificè ab Arnulpho Imperatore susceptus, facti sunt amici, & remisit eum cum honore in Regnum suum. Interim Northmanni Meldis ciuitatem obsidione vallant, machinis instruunt, aggerem comportant ad capiendam urbem. Cumque obsidione & fame attenuati, mortibus etiam suorum afflicti, cernerent ex nulla parte sibi affuturum auxilium, cum Northmannis egerunt, vt donata ciuitate viui finirentur abire. Referantur portæ, fit via Christianis vt egrederentur, delegatis his qui eos quò vellent ducerent. Cumque anem Maternam transissent, Northmanni eos insecuti, comprehenderunt Episcopum cum omni populo. Indèque reuersi, ciuitatem incenderunt, murosque quantum placuit destruxerunt, atque ibi morati sunt vsque mensem prope Nouembrem. Circa verò autumnum tempora **O**do Rex congregato exercitu venit Parisius, ibique castra metatus est prope ciuitatem, ne iterum obsideretur. Northmanni verò per Maternam in Sequanam regressi, idèque nauigantes, & iter per terram facientes, **I**unam * ingressi, circa eius littora sedem sibi statuerunt. Circa autumnum tempora Parisius regressi sunt. Contra quos **O**do Rex venit, & nunciis intercurrentibus, munerati ab eo, reuersi à Parisius, relicta Sequana, per mare nauale iter, atque pedestre & equestre agentes, in territorio Constanciz ciuitatis circa castra Sancti Laudi sedem sibi faciunt. ipsumque castrum impugnare non cessant, anno Domini **DCCCLXXXIX.**

888.

ODO REX.

* al. Iunam, & Luuiam.

ANO Domini **DCCCXC.** Laudi castrum, interfectis habitatoribus, funditus terræ coæquatum. Northmanni in festiuitate omnium Sanctorum Hisam ingressi, Nouiomagum petunt. **O**do verò Rex adunato exercitu super Hisæ littora resedit, ne Regnum liberè deuastarent. Northmanni verò, qui Nouiomo erant, mouentes exercitum vsque Mosam, omnem terram peruagati sunt, Scaldumque transeuntes Rex **O**do insecutus est. comprehenditque eos super Galtheram, sed non ita vt voluit. Nam dispersi per siluas euasere, atque ad sua castra reuersi sunt. Circa autem autumnum tempora, relicto Nouiomo, maritima petiere loca, ibique toto æstiuo tempore morati sunt. Indèque reuertentes, Mosam ingressi sunt. Quod audiens Arnulphus Rex velociter occurrit, eosque vsque trans Scaldum, & prope Attrebatum insecutus est. sed eos non comprehendit, indèque rediit in Regnum suum. Northmanni verò, qui Nouiomo hiemauerant, mense Nouembrio perunt iter, & Ambianis sedem sibi firmauerunt. Arnulphus autem Rex

890.

Odo Rex. adunato exercitu, venit aduersus Northmannos, & Deo protegente ipsum cepit A castrum, interfecta Northmannorum multitudine: atque hac potita victoria, rediit in Regnum suum. Northmanni verò, qui huc illucque dispersi erant, in eodem loco iterum castrum statuunt. Odo autem Rex congregato exercitu, Ambianis pergit. Sed nihil ibi prosperè egit. Verùm post hoc in pago Vermandense, ob neglectum custodum, superueniunt Northmanni, cumque fugere coegerunt.

891. ANNO Domini DCCCXCI. Northmanni à Luano* regressi, videntes omne Regnum fame atteri, relicta Francia tempore autumnii mare transferunt.

895. ANNO Domini DCCCXCV. Northmanni iterum cum Duce eorum, qui Rodo* dictus est nomine, rursus Sequanam ingressi, iam multiplicati, ante Natiuitatem Domini Hisam intrantes, Cauciaco sibi sedem nullo resistente firmauerunt, & in multitudine graui Regni Prouincias ferro & igne deuastantes, Aquitanie partibus inferuntur, atque Monasteria, castris euerfis, & interfectis habitatoribus, penitus deleuerunt. Post hæc autem Rex KAROLVS SIMPLEX cū exercitu paruo, Northmannis à præda reuertentibus, in pago Vvitmau, aliquibus suorum interfectis, plurimisque vulneratis, insegurus est. Northmanni verò timentes more solito, ad castra redierunt. Postea Karolus Simplex Rodoni Neustriâ tradidit, quam Northmanniam Northmanni vocauerunt, eò quod* de Nortvvegia egressi essent.

* eò quòd
de partibus
Aquilonis
reuerant.

EXPLICIT.

B

CONVENTVS VALENTINVS,

IN QVO REGIS NOMEN LVDOVICO BOSONIS
Regis filio ab Arlatensis Regni Episcopis Proceribusque delatum
est anno Christi DCCCXC. Odonis Regis anno III.

Ex Annalibus Burgundiæ Guillelmi Paradini.

890. ANNO Incarnationis Dominicæ DCCCXC. Indictione viii. religiosus atque satis venerabilis Bernoinus sacre Sedis Viennensis Archiepiscopus, pro quibusdam Ecclesie sue, siue generalibus totius Regni necessitatibus, Sedem adiens Apostolicam, consultu ipsius domni Apostolici, cui cura & sollicitudo instat omnium Ecclesiarum, digno quoque suo relatu, de perturbatione huius Regni retulit, quomodo post gloriosissimi CAROLI Imperatoris obitum, aliquamdiu sine Rege & Principe existens, valde vndique affligeretur, non modò à propriis incolis, quos nulla dominationis virga coercebat, sed etiam à Paganis: quoniam ex vna parte Northmanni cuncta penitus deuastantes insistebant, ex alia verò Sarraceni Prouinciam depopulantes, terram in solitudinem redigebant. His & aliis huiusmodi causis ab eo auditis, reuerendus dominus Stephanus Apostolicus, ad lacrimas vsque compunctus, tam verbis, quàm scriptis generaliter ad omnes Galliarum Cisalpinarum tam Archiepiscopos, quàm & reliquos venerabiles Antistites directis, suo sanctissimo commonuit hortatu, vt vnanimes atque concordés omnes in LVDOVICO, nepote quondam LVDOVICO gloriosissimi Imperatoris, consentientes, hunc super populum Dei Regem constituerent. Cùm igitur diligenter comperissemus, quòd assensus sanctæ Catholicæ & Apostolicæ matris nostræ huic faueret electioni, simul conuenimus in ciuitatem Valentiam, dominus scilicet Aurelianus Lugdunensis Sedis Archiepiscopus, necnon & dominus Rostagnus vrbs Arlatensis Archiepiscopus, venerabilis quoque Arnaldus Ebrodunensis Archiepiscopus, ipse quoque Bernoinus Viennensis Archiepiscopus, cuius relatu voluntatem domni Apostolici venerabiliter accepimus, cum aliis compluribus Coepiscopis, tractaturi, atque secundum Dei voluntatem quæsruri explorauimus, si hunc dignè & rationabiliter secundum monita domni Apostolici, cuius scripta præ manibus habebantur, super nos Regem constituere deberemus. Assensus itaq; in eo omnium fuit, vt nullus meliùs Rex fieri debuisset, quàm ille, qui ex prosapia Imperiali prodiens, bonæ puer indolis iam coalescebat. Cuius

A et si ætas idonea ad reprimendam barbarorum sæuitiam minus sufficere videtur, tamen nobilium Principum istius Regni, quorum non paruus est numerus; consilio & fortitudine, Deo iuuante, comprimerentur. Maximè inclyti RICHARDI Ducis, eximique Principis, fulta iuamine: Quinetiam dominæ HERMENEGARDIS gloriosissimæ Reginæ, vtilitas Regni insita sibi acutissima atque profundissima à Deo prudentia, adiuncto sibi supradictorum Episcopum digno hortatu, Procerumque totius Regni consilio, secundum Dei timorem decentissimè administrabitur. Denique freti, & tanta subleuati fiducia, per Dei, vt credimus, voluntatem, supradictum LUDOVICVM, excellentissimi BOSONIS Regis filium, elegimus, atque in Regem vngendum decreuimus: iudicantes illum ad hoc dignum, cui præstantissimus CAROLVS Imperator iam Regiam concesserat dignitatem, & ARNVLVS, qui successor eius extitit, per suum sceptrum, perque suos sagacissimos Legatos, Reoculsum videlicet Episcopum, & BERTALDVM Comitem, fautor Regni, auctorque in omnibus esse comprobatur. Hac tanta talique fulti auctoritatis licentiâ, communi omnes in iamdictam ciuitatem aduenientes consensu, hanc Regiam fieri decreuimus conscriptionem, manibusque insuper propriis ratam, perennibusque eam temporibus felicem vigere præstantes, roborauimus, singulique subscripsimus.

**ANNALES FRANCORVM
FULDENSES,
AB ANNO INCARNATIONIS DOMINI
DCCXIII. AD ANNUM DCCCC.**

In Cœnobio Fuldensi sub ditione LUDOVICI fratris CAROLI CALVI Regis incepti, & vsque ad excessum ARNVLPHI Imperatoris continuati: ab incertis, sed illius æui Auctioribus.

Editio P. Pithæi cum Germanica Marq. Freheri collata, & plerisque in locis auctior reddita.

DCCXIII.

C PIPPINVS filius Anchisi Dux Francorum post mortem V Volfaldi Ducis partem Austriæ regebat, obtinuitque Regnum Francorum per annos XXVII. cum Regibus Ludouico, Hildeberto & Dagoberto. Moritur anno secundo Anastasij Imperatoris, qui est ab Incarnatione Domini DCCXIII. in mense Decembri. Huius filius KARLVS ex Altheide*, quam posthabita priore coniuge V Valtrude duxit vxorem, sub honore Maiordomatus tenuit Regnum Francorum annis XXVII. Hoc eodem anno DCCXIII: Grimaldus similiter mortuus est.

CAROLVS
MARTEL-
LVS.
714.

* Altheida

DCCXV.

POST mortem Pippini Plestrudis* eius relicta vidua incomparabili odio contra Carlum succensa, custodia eum publica obseruari iubet. Vnde ille diuino auxilio liberatus, primo certamine contra Ratbodum Regem Frisonum, qui Coloniam vsque venerat, mense Martio pugnans, dum fortiter dimicat magnum exercitus sui damnus consequitur. Dagobertus Rex mortuus est, & Saxones de-
uastauerunt tertiam Bazzoarionum*.

715.
* Pliedthru-
dis.

* Bazzo-
uariorum.

DCCXVI.

RAGINFRIDVS Maiordomus, & Hilpricus cum exercitu fines Colonienſium & regiones Rheno contiguas vastant, acceptisque à Plestrude muneribus reuertuntur.

716.

Tom. II.

Yy ij

CAROLVS
MARTEL-
LVVS.

DCCXVII.

A

717. RAGINFRIDVS & Hilpricus Rex in Vinciaco, die Dominica ante Pascha, cum Carlo pugnantes terga verterunt, quos Carlus fugientes cædendo perfequitur vsque Parisios. His temporibus V Vinfridus, qui postea, cum Episcopus ordinaretur, Bonifacij nomen accepit, doctus Catholicus natione Anglus, primùm Romam, deinde cum auctoritate Gregorij Papæ in Franciam ad prædicandum verbum diuertit.

718.

DCCXVIII.

CARLVVS victor regrediens Coloniam venit, receptisque à Plestrude thesauris patris sui, Regem sibi constituit Hlotharium, nomine, non potestate. Hilpricus verò & Raginfridus auxilio Eudonis Ducis Aquitaniorum instaurata rursus acie, superati fugantur à Carlo.

719.

DCCXIX.

CARLVVS ad Eudonem mittit, & Hilpricum, qui ad eum confugerat, per Legatos recipit. Quo tempore Rex Hlotharius mortuus est. Bonifacius vir sanctissimus à Præsule Sedis Apostolicæ Gregorio Mogoniacæ ciuitati Metropoli Germaniæ Archiepiscopus ordinatur, & Legatus Germanicus Romanæ Ecclesiæ in Franciam mittitur. Qui prædicatione sua multos populos, Thuringorum videlicet, Hessiorum, & Austrasiorum, ad fidem rectam, à qua diu aberrauerant, conuertit. Monasteria quoque Monachorum & Virginum primus in partibus Germaniæ instituit.

720.

DCCXX.

MORTVO Hilprico, Carlus Teotricum in Sedem Regni constituit.

721.

DCCXXI.

CARLVVS Raginfridum perfequens, Andegauis urbem cepit. Postea Saxones vastando, victor redit.

722.

DCCXXII.

CARLVVS Alamannos & Baioarios armis subegit.

723.

DCCXXIII.

*Baioarij

ITERVM Alemanni & Norici * pacis iura temerare nituntur.

724.

DCCXXIV.

CARLVVS transito Ligere, Eudonem fugat, vastata & incensa regione eius.

725.

DCCXXV.

SARRACENI ab Eudone in auxilium suum vocati cum Rege suo Abdirama, Garonnam Burdigalémque perueniunt, cunctis locis vastatis, & Ecclesiis igne crematis. Basilicam quoque sancti Hylarij Pictauis incendunt.

726.

DCCXXVI.

CARLVVS Sarracenis cum manu valida occurrens, & auxilio Dei fretus, Regem eorum cum infinita multitudine prostrauit, deuictisque hostibus cum triumpho regreditur.

727.

DCCXXVII.

CARLVVS Burgundiam petens, Lugdunū & ciuitates reliquas suæ ditioni subegit.

728.

DCCXXVIII.

EUDO Dux moritur, & Carlus Aquitanix Prouinciam absque bello recepit.

729.

DCCXXVIII.

CARLVVS nauali euectione Regnū Fresonum ingreditur, interfectisque quàm plurimis, Popponem Ducem eorum interemit, subuersisque lucis, fanis, victor cum præda magna reuertitur.

730.

DCCXXX.

SARRACENI, collecto exercitu, Auennionem urbem capiunt, & circumquaque regiones deuastant.

731.

DCCXXXI.

CARLVVS assumptis armis urbem Auennionem obsidione vallat, instructisque machinis capiens, magnam Sarracenorum stragem efficit.

732.

DCCXXXII.

CARLVVS Gothorum fines penetrans, Narbonem obsidet, Rege Sarracenorum Athirua * intus incluso.

- A** **SARRACENI** de Hispania audientes urbem obsessam, armati superueniunt. **733.**
Contra quos **Carolus** dimicans, Regem cum populo vsque ad internecionem de-
leuit. **DCCXXXIII.**
- SARRACENI** à **Carlo** in bello superati: qui gladium effugere poterant, ascen- **734.**
sis nauibus, demersi sunt in mari. **DCCXXXIII.**
- FRANCI** **Carlo** duce Sarracenos proterunt, prædam magnam ducentes, & **735.**
captiuorum multitudinem. **DCCXXXV.**
- REGIONEM** Gothicam **Carolus** cum Francis ingrediens, vrbes famosissimas, **736.**
Nemaufum, **Agaten**, & reliqua castella capit, destructis muris & mœniis earum
vsque ad fundamenta. **DCCXXXVI.**
- CARLVS** Saxones tributarios fecit. **737.**
DCCXXXVII.
- CARLVS** regionem Prouinciam ingressus, **Maurontum** Ducem, qui dudum **738.**
Sarracenos per dolum inuitauerat, fugere compulit. **DCCXXXVIII.**
- CARLVS** Prouinciam totam, & cuncta eius maritima loca, suæ ditioni **739.**
subegit. **DCCXXXIX.**
- B** **PAX** & quies Regno Francorum per **Carlum** redditur ad tempus, Gothis fu- **740.**
peratis, Saxonibus & Fresonibus subactis, expulsis Sarracenis, Prouincialibus re-
ceptis. **DCCXL.**
- CARLVS** anno Ducatus sui **XXVIII.** moritur **Parisiis** *, & apud sanctum Dio- **741.**
nyfium sepelitur. Cuius filij **CARLMANNVS** & **PIPPINVS**, sub obtentu ^{* ad. Cassi-}
Maiordomatus, totius Franciæ Regnum suscipiunt, & inter se diuidunt. ^{fici.}
DCCXLI. **PIPPINVS.** **742.**
- CARLMANNVS** & **Pippinus** **Hunaldum** Aquitanix Ducem imperio suo **743.**
resistentem, bello superarum ad **Vvascones** fugere compellunt: simul & **Alaman-**
nos duce **Theobaldo** rebellare temptantes, mira celeritate comprimunt. **DCCXLII.**
- CARLMANNVS** & **Pippinus** **Odilonem** Ducem **Baioariorum** rebellare conan- **744.**
tem prælio superant. **DCCXLIII.**
- CARLMANNVS** cum **Odilone** Duce **Baioariorum** pacem fecit. His temporibus **745.**
fundari cœptum est **Fuldense Cœnobium** à **S. Bonifacio**, in solitudine **Boconia**. **DCCXLIV.**
- C** **CARLMANNVS** & **Pippinus** simul Saxonum perfidiam, vastata eorum re- **746.**
gione, vlciscuntur, & castrum **Ohsburg** capiunt. **DCCXLV.**
- CARLMANNVS** Alamannos iterum res novas molientes, nonnullis eorum **747.**
interfectis, compescuit. **Bonifacius** Archiepiscopus, cum auctoritate Sedis Apo-
stolicæ, annuente **Carlmanno**, duas Sedes Episcopales constituit: vnã in castro
Vvirziburg, vbi **Burghartum** collegam suum ordinauit, alteram in loco qui lo-
catur **Eihstâr**, cui **Vvillibaldus** Episcopus ordinatus. **DCCXLVI.**
- CARLMANNVS** relicta, quam tenebat, potestate **Romam** vadit, ibique **748.**
mutato habitu religiosè victurus, in **Cassinum** ad sanctum **Benedictum** secedit, &
Monachus efficitur. **DCCXLVII.**
- GRIPHO** frater **Carlmanni** & **Pippini** potestatem quandam affectans, ad Saxo- **748.**
nes se contulit. **Pippino** verò per **Thuringiã** ingresso **Saxoniam** super fluuium **Oba-**
cra, in loco qui dicitur **Horoheim** Saxones occurrunt, **Gryphonẽ** cum eo pacificare
cupientes. **Grypho** autem nec **Saxonibus**, nec **Francis** se credens, in **Baioariam** fugit. **DCCXLVIII.**

PIPPINVS.

DCCXLIX.

749. PIPINVS in Baioariam pergens, Tassilonem nepotem suum natum ex Hiltrude sorore sua, Ducem ibi constituit, Gryphone & Lantfrido inde educatis.

750.

DCCL.

PIPINVS Gryphoni in partibus Neustriæ xiii. Comitatus dedit. Sed ille nec ibi securum se esse ratus, ad Vvaifarium Ducem Aquitaniz secessit.

751.

DCCLI.

PIPINVS missa Romam Legatione, Zachariam Papam interrogat de Regibus Francorum ex antiqua Merouingorum stirpe descendentium, qui Reges quidem dicebantur, sed potestas Regni tota apud Maiorem domus habebatur, excepto quod Cartæ & Priuilegia Regis nomine scribebantur, & in Martis campum qui Rex dicebatur plaustrum bobus trahentibus vectus, atque in loco eminenti sedens, semel in anno populis visus, publica dona solemniter sibi oblata accipiebat, stante coram Maiore domus, & quæ deinceps eo anno agenda essent populis adnuntiante. Sicque Rege domum redeunte, cetera regni negotia Maior domus administrabat. Orat ergo sibi decerni, quis eorum iuste Rex debeat dici & esse, is qui securus domi sedeat, an ille qui curam totius Regni, & omnium negotiorum molestias sufferat.

752.

DCCLII.

ZACHARIAS Papa ex auctoritate sancti Petri Apostoli, mandat populo Francorum, ut PIPINVS, qui potestate regia utebatur, nominis quoque dignitate frueretur. Ita Hyldricus Rex, qui vltimus Merouingorum Francis imperauit, depositus, & in Monasterium missus est. Pipinus verò in ciuitate SueSSIONUM à sancto Bonifacio Archiepiscopo in Regem vnctus, Regni honore sublimatus est.

753.

DCCLIII.

PIPINVS iterum Saxonum perfidia prouocatus, regiones eorum deuastat. In qua expeditione Hildigarius Colonienſis Archiepiscopus à Saxonibus interimitur. Grypho frater Pipini, cum Italiam petere conaretur, in valle Maurienna à Comitibus fratris sui occisus est. Stephanus Papa Romanus auxilium contra Haistulphum Regem Langobardorum petens, ad Pipinum in Franciam venit: à quo honorifice exceptus, apud Parisios duos filios eius Carlmannum & CARLV M vnxit in Reges.

754.

DCCLIV.

BONIFACIVS Archiepiscopus Moguntinensis Ecclesie, euangelizans genti Fresonum verbum Dei, martyrio coronatur, anno Episcopatus sui xxxvi. die quarto mensis Iunij. Post quem Lullus in cathedra eius sedit annos xxxii. Carlmannus frater Pipini cum consilio Haistulfi Regis Langobardorum in Franciam veniens, ad persuadendum fratri ne exercitum in Italiam duceret, non post multos dies Lugduni vita decessit. Pipinus verò Italiam ingressus, Haistulphum superatum & Papiæ inclusum obsides dare, & res sancti Petri reddere sacramento constringit. Stephanus Papa duce Hieronymo fratre Pipini Romam reuertitur.

755.

DCCLV.

HAISTVLPHVVS sacramenta mentitus, collecto exercitu, Romam impugnando circumdat, omnia extra urbem ferro & igne vastans. Eius rei nuntium Pontifex, marino itinere missis Legatis, Pipino insinuat: deprecans & obtestans, ne inceptum opus, quod sancto Petro promiserat, imperfectum relinqueret.

756.

DCCLVI.

ITERVM Pipinus Italiam ingressus Haistulphum Papiæ inclusum obsider, Raucennam cum Pentapoli reddere compellit, & per Folradum Missum suum, sancto Petro Apostolo & Stephano Papæ Vicario eius tradit.

757.

DCCLVII.

HAISTVLPHVVS in venatione quadam equo lapsus Regnum cum vita perdidit. Constantinus Imperator Pipino Regi inter cetera munera, etiam organum mittit.

- A** **PIPINVS** Saxonibus tributum imposuit, vt trecentos equos singulis annis sibi soluerent. DCCLVIII. PIPINVS. 758.
- VVAIPHARIVS** Dux in Aquitania tyrannidem exercens, pressuras Ecclesiarum Dei mouit, depraedationes & iniustitias multas fecit. DCCLIX. 759.
- PIPINVS** VVaipharij Ducis stulticia permotus, ducto in Aquitaniam exercitu, iustitias Ecclesiarum Dei facere renuentem, rerum iniuste ablatarum restitutionem promittere sacramento coegit. DCCLX. 760.
- VVAIPHARIVS** iuramenta mentitus Pipino molestus efficitur, & ferro & igne cuncta vastando Cauillonem vsque peruenit, Pipinumque sibi cum suis occurrere compulit. DCCLXI. 761.
- PIPINVS** cum Carlo filio Burbonem, Cantelam, Clarmontem, aliasque ciuitates & castella pugnando cepit, aliisque quam plurimis eius dominatui subiectis, etiam Bituricam expugnat. DCCLXII. 762.
- TASSILO** nepos Pipini de exercitu Regis se subducens, ad Baioarios secessit. DCCLXIII. 763.
- B** Hoc anno contigit hiems valida, & praeter solitum prolixa. DCCLXIV. 764.
- HRVODGANGVS** Metensis vrbis Episcopus postulauit a Paulo Romanæ Sedis Apostolico corpora sanctorum Martyrum Gorgonij, Naboris, & Nazarij, & impetrauit: adduxitque cum honore ab vrbe Roma, & in Franciam transtulit. DCCLXV. 765.
- CORPVVS** S. Gorgonij condidit in Monasterio suo, quod ipse a nouo ædificauerat, cui vocabulum est Gorzia: Sanctum Naborem in Monasterio alio, quod dicitur Noua cella: Sanctum verò Nazarium in Monasterio Laureshaim, quod est in Germania. In quibus locis miraculis viuunt & gloria. DCCLXVI. 766.
- LEMOVICA** Aquitanix, Pipino expugnante, capta est. DCCLXVII. 767.
- PIPINVS** interfecto VVaiphario, & omni Aquitania subacta, rediens, apud Parisios VIII. Kalendas Octobris diem obiit, anno ætatis LIV. filiique eius **CARLVVS** & Carlmannus infulas Regni suscipiunt. DCCLXVIII. 768.
- CARLVVS** cum fratre Carlmanno Hunaldum in Aquitania rebellare, & imperio suo resistere conantem, bello superatum cepit. DCCLXIX. CAROLVS MAGNVS. 769.
- C** **BERTHA** Regina filiam Desiderij Regis Langobardorum Carlmanno * filio suo coniugio sociandam de Italia adduxit. DCCLXX. * leg. vid. Carlo 770.
- CARLMANNVS** Rex decessit II. Nonas Decembris in villa Salmuntiaci. sepelitur Remis. Vxor eius & filij in Italiam pergunt. Carlus habita Synodo in Valentianas, Corbanacum venit, vbi omnes Episcopi, Abbates, Comites & Duces, qui fuerunt fratris sui, ad se venientes suscepit, exceptis paucis qui cum vxore Carlmanni perrexerant. DCCLXXI. 771.
- CARLVVS** Saxoniam bello aggressus, Eresburgum castrum cepit, & idolum Saxonum, quod vocabatur Irminsul, destruit. Vbi, cum exercitus præ siccitate siti deficeret, subito in quodam torrente, media die diuinitus aquæ effusæ sunt largissimæ. Saxones iuxta Visurgim fluuium ad Regem venientes, datis obsidibus XII. cum eo pacificantur. Adrianus Romæ Pontificatum suscepit. DCCLXXII. 772.
- CARLVVS** ab Adriano Pontifice pro defensione rerum sancti Petri inuitatus cum exercitu ad Italiam vadit. Cui Desiderius oblistere nitens, cluis Alpium DCCLXXIII. 773.

CAROLVS MAGNVS. obferatis, occurrit. Franci clufis potiti, Defiderium fugientem & Papæ inclu-
sum obfident. Carlus orandi gratia Romam venit, & ab Adriano honorificè fuf-
ceptus fanctum diem Paschæ cum lætitia celebrat.

D C C L X X I V.

774.

LANGOBARDI obfidiōne pertæfi pariter cum Rege Defiderio egrediuntur ad Regem. Ille verò altera die cum hymnis & laudibus Dei urbem ingrediens thefauros Regum repertos exercitui distribuit, & cunctum Italiæ Regnum adeptus, in Franciam regreditur, ducens fecum Defiderium cum coniuge eius. Adalgifus filius eius Conftantinopolim fugit. Interea Saxones in Hefsis terminos Francorum vaftant. Erat autem ibi in loco, qui vocatur Friteflar, Bafilica, quam fanctus Bonifacius Martyr olim dedicans, prophetico fpiritu nunquam igne cremandam efle prædixit. Cui cum Pagani toto nifu ignem fupponere conarentur, diuino pauore perterriti, fugæ præfidium fumunt. Dúmque iuuenes in vestibus albis Bafilicam ab igne defendebant, quos & Christianis & barbaris quibusdam diuinitus videre concessum eft, vnus tamen ex hostibus iuxta Bafilicam flexis genibus additis lignis & igni incumbens, specie flantis repertus eft mortuus. His temporibus dedicata eft Bafilica S. Nazarij Martyris in Laureshaim, & translata funt offa eius.

D C C L X X V.

775.

CARLVVS Saxonum perfidiam vltus, omnes eorum regiones ferro & igni depopulatur. Sigisburgum castrum capit, Eresburgum reædificat. duobus præliis eos superat, vno iuxta Brunelsberg, ripas Visurgis fluminis defendere conantes: & altero in Lidbexi, maxima eorum multitudine interfecta. Ruodgaudus Langobardus Italiæ Regnum affectat.

D C C L X X V I.

776.

CARLVVS contra Ruodgaudum in Italiam profectus, eundem interficit. In Saxonia Eresburgum castrum Saxonibus redditum eft, Sigisburgum ab eis obfeffum, sed non expugnarum.

D C C L X X V I I.

777.

* al. Ibinarabi

SAXONES post multas cædes & varia bella afflicti, tandem Christiani effecti, Francorum ditioni subduntur: & Conuentus in Saxonia habitus, in loco qui vocatur Padrabrunno vbi Ainalarabi* Saracenus Præfectus Cæfaraugustæ venit ad Regem. Ibi Saxones baptizati, ingenuitatem & omnem proprietatem suam secundum morem gentis abdicantes, Regi tradiderunt, si à die illa & deinceps Christianitatem, & Regi ac filiis eius fidelitatem abnegassent.

D C C L X X V I I I.

778.

CARLVVS cum exercitu in Hispaniam vsque Cæfaraugustam venit. Pampilonem urbem destruit. De Ainalarabi & de Habitauro Præfectis Saracenorum obfides accepit. V Vasconibus & Nauarris subactis, reuertitur in Franciam. Interea Saxones, V Vindichindo tyranno annitente, Francorum terminos vsque ad Rhenum ferro & igne deuastant, sed non impunè reuertuntur. Nam ab exercitu Regis, quem contra eos miserat, in loco qui dicitur Liesi super fluuium Adarna, pars maxima eorum interfecta est. Eo tempore Monachi Fuldenfis Cœnobij propter timorem Saxonum assumptis fecum S. Bonifacij Martyris ossibus, fugerunt de Monasterio per millia passuum ferè xiv.

D C C L X X I X.

779.

CARLVVS more suo Saxonum perfidiam in loco, qui dicitur Hocholtz, per se vlciscitur, & omnes acceptis obfidibus firmat in loco qui vocatur Medofulli. Hildibrandus Dux Spoletanus ad Carlum venit. Sturm Abbatis Fuldenfis Cœnobij moritur, cui successit Bangolf eiusdem Monasterij Monachus.

D C C L X X X.

780.

CARLVVS habito Conuentu in Saxonia iterum eam subigit, dispositisque tam Saxonum quàm Sclauorum rebus orationis causa Romam vadit.

D C C L X X X I.

781.

PIPPINVS filius Carli Romæ baptizatur ab Adriano Papa, à quo ipse & frater eius Ludovicus vncti sunt in Reges. Tassilo Dux Baioariæ apud Vormatiam sacramento & obfidibus suæ subiectionis fidem fecit, honorificè remissus ad sua. Eo tempore multa signa apparuerunt, inter quæ signum Crucis in vestimentis hominum frequentissimè visum est.

DCCLXXXII.

A CARLVS habuit Conuentum in loco vbi Lippia oritur, cum omnibus primatibus Saxonum, excepto VVidichindo rebelle, & eis qui cum eo erant. Vbi ad eum venerunt Missi Godefridi * Regis Danorum, Halpdani scilicet cum sociis suis. Missi quoque Hunorum Cagani & Iugurri. Quibus auditis atque remissis, Rex quidem in Franciam reuersus est, Saxones verò, suadente VVidichindo, iterum rebelles effecti, Legatos Regis Adalgifum & Gailonem in Sclauos cum exercitu missos, conferto cum eis prælio in loco qui dicitur Sundtal, non sine grandi clade suorum occiderunt: quorum mors quatuor millium & quingentorum hominum decollatione vindicata est.

CAROLVS
MAGNVS.

782.

* Sigifridi

DCCLXXXIII.

HILDEGARDA Regina diem obiit II. Kal. Maij. Decessit & Berta Regis mater IV. Id. Iul. Carlus Saxones duobus præliis magnis vicit, vno in Thiorinelli, altero iuxta fluuium Basa, immensa eorum multitudine interfecta. Eodem anno Rex VVastradam duxit vxorem.

783.

DCCLXXXIV.

CARLVS iunior à patre cum exercitu in Saxoniam missus, VVestfalaos in prælio superauit, & domuit.

784.

DCCLXXXV.

B Vvittikind Saxo Attiniaci ad fidem Carli venit, & baptizatus est, & Saxoniam tota subacta. Coniuratio Orientalium Francorum contra Regem exorta, & citò compressa est.

785.

DCCLXXXVI.

CARLVS per Autulfum Senescalcum missis exercitu Britones domuit. Et ipse per Italiam rebus ordinatis orationis causâ Romam vadit. Lullo Mogontiacensi Episcopo defuncto, Richolf successit. Auctores conspiracy contra Regem partim morte, partim cæcitate & exilio damnantur.

786.

DCCLXXXVII.

ECLYPSIS Solis facta est xv. Kalen. Octob. Carlus cum exercitu Beneuentum ingressus, Capuam venit: Grimaldum filium Aragisi Ducis Beneuentanorum in obsidatum accepit. Hruodtrudis filia Regis à Constantino Imperatore desponsatur.

787.

DCCLXXXVIII.

TASSILO Dux Baioariorum ad Carlum in Palatio Ingilenhein veniens, multis periuriis & infidelitatibus conuictus deponitur. Græcorum exercitus à Francis, & Langobardis, & Beneuentanis prælio superatur. Similiter & Auares in Marcha Baioariæ atque Italiz à Regis exercitibus victi & fugati sunt.

788.

DCCLXXXIX.

C CARLVS per Saxones iter faciens, venit ad Albim fluuium, habens in exercitu suo Francos, Saxones, Sorabos, & Abodritos, quorum Princeps erat VVitzan. Fresones quoque per Abola * fluuium nauigio venientes, constructis duobus pontibus, quorum alterum ex vtraque parte castellis muniuit, transito flumine, Sclauorum, qui vocantur VVilzzi, terram ingressus, magnis eos præliis domuit, ac ditioni suæ subiugauit.

789.

DCCXC.

Hic annus à bellorum motibus quietus fuit, quem Rex apud VVormaciam transegit.

790.

DCCXCI.

PALATIVM VVormacense incendio consumptum est. Carlus propter multa mala, & prædationes ac cædes, quas Huni exercuerant in populo Dei, prouocatus, congregato exercitu in Baioaria iuxta Anisam fluuium, cum omni populo suo ieiuniis & obsecrationibus triduo celebratis, exercitum diuidit. Ipse cum Francis, Alamannis, & Baioariis ex Australi parte Danubij per Cummiberg *; Saxonibus & Thuringis cum parte Francorum per littus Septentrionale pergentibus; Frisonibus verò, & qui cum ipsis deputati sunt, nauali euectione per alueum euntibus, Pannoniam ingressi sunt: Hunis perterritis & fugientibus, omnes eorum regiones vsque ad Raba fluuium ferro & igne deuastat.

791.

Ms. Cumanum montem

CAROLVS
MAGNVS.

DCCXCII.

792.

HÆRESIS Felicianã, ipso auctore eam abnegante, apud Reganespurg primum damnata est, qui etiam per Engilberthum Abbatem in præsentia Adriani Apostolici adductus, denuò eam confessione facta damnauit. Coniuratio Pipini contra patrem facta in Baioaria, citò detecta & compressa est, auctoribus factio- nis partim morte, partim exilio & cæcitate damnatis. Pons naualis in Danu- bio factus est.

793.

DCCXCIII.

Fossa à Rege facta est inter Ardantiam & Alcomonam fluuios. Prælium fa- ctum est inter Sarracenos & Francos in Gothia, in quo Sarraceni superiores exti- terunt. Saxones more solito defecerunt.

794.

DCCXCIV.

SYNODVS habita in Franconofurt, in qua hæresis Felicianã coram Episcopis Germaniarum & Galliarum Italarumque, præsentate magno Principe Carlo, & Missis Adriani Apostolici Theophylacto & Stephano Episcopis, tertio damnata est, & rata stipulatione damnatio roborata. Fastrada Regina moritur, & Mogon- tiz apud sanctum Albanum honorificè sepulta est. Pseudosynodus Græcorum pro adorandis imaginibus habita, & falso septima vocata, ab Episcopis damna- tur. Saxones in Sinitfeldt congregati à Carlo subacti sunt, & tertius ex eis ho- mo translatus. His temporibus Alcuinus cognomento Albinus, sanctitate & do- ctrina clarus habetur.

795.

DCCXCV.

CARLVS cum exercitu Saxoniam ingenti populatione vastando, peruenit vs- que ad locum quem vocat Liuni, vbi Vvitzan Dux Obodritorum ad Regem per- gere volens, à Saxonibus occisus est. In eo loco Tudun, qui in gente Hunorum magnæ potestatis erat, per Legatos suos se & terram cum populo, cui præerat, Regi daturum, & Christianum futurum esse promisit. Rex verò afflictis Saxoni- bus, & obsidibus firmatis, in Franciam rediit.

796.

DCCXCVI.

ADRIANO Pontifice defuncto, Leo Papa successit. Cagan & Iugurro Prin- cipibus Hunorum ciuili bello & intestina clade à suis occisis, campus eorum, quem vocant Hringum, primo per Ehericum Ducem Foroiuliensem, deinde per Pi- pinum filium Regis, additus & captus est, & omnes Hunorum opes ac thesauri sublatis, & Carlo in Aquisgrani Palatio allati sunt. Tudun secundum pollicitatio- nem suam cum populo suo ad Regem veniens baptizatus, & honorificè remissus est. Saxonia iterum à Rege vastatur.

797.

DCCXCVII.

BARCINONA Hispaniæ ciuitas, quæ iam pridem à Francis defecerat, per Zatum Sarracenum Præfectum eius Carlo reddita est. Constantinus Imperator à Græcis excæcatus est. Carlus expeditione facta totam Saxoniam vsque ad Olo- ha*, quæ sita est in littore Oceani, peragravit, atque in deditionem per obsides ac- ceptam Aquisgrani reuertitur. Vbi Abdellam* Sarracenum filium Ibin Mauge Regis, qui à fratre Regno pulsus in Mauritania exulabat, ipso se commendante, suscepit. Illuc quoque Legatus Nicetæ Præfecti Siciliæ nomine Teodise venit cum epistola Imperatoris. quem Rex magnificè suscipiens post paucos dies absol- uit, & abire permisit.

798.

DCCXCVIII.

* Aldefon-
sus

CARLVS cum exercitu hiemauit in Haristallo Saxonico. Hadofuns* Rex Galliciæ & Hasturiæ per Floram Legatum suum papilionem miræ pulchritudi- nis Regi transmisit. Transalbiani Saxones seditione commota Legatos regios, qui ad iustitias faciendas apud eos versabantur, comprehendunt: quibusdam ad re- dimendum reseruatis, ex quibus aliqui effugerunt, ceteri redempti sunt. Quo audito, Rex in desertores arma corripuens, totam Saxoniam inter Albim & Vi- furgim populando peragravit. Transalbianos per Eburisum Legatum suum & Trasugonem Ducem Obodritorum in prælio vicit, cæsis in loco certaminis iv. millibus, ceteris pacem postulantibus. A quibus Rex acceptis obsidibus Aquis- grani reuersus, epistolam Herenæ Imperatricis, cuius filius Constantinus anno priore excæcatus est, à Constantinopoli per Michaëlẽ Patricium Frigiæ & Theo-

A philum Presbyterum pro pace missam suscepit. Quos cum remisisset, remisit etiam cum eis & Sifinnium fratrem Tarasij Constantinopolitani Episcopi iam dudum in Italia praelio captum. Hadofuns quoque supra dictus Rex, prædata Olyssippona Hispaniæ ciuitate, insignia victoriæ suæ, loricas, mulos, captiuosque Mauros per Froium & Basiliscum Legatos suos misit. Mauri piraticam exercere incipiunt.

CAROLVS
MAGNVS.

DCCXCIX.

799.

LEO Papa à Romanis in Letania maiore lingua detruncata excæcatus, & per VVirundum Abbatem & VVinigisum Ducem Spolitanum ereptus, ad Carlum in Saxonia ad Padraprunno deductus est. Ehericus Dux Foroiuliensis iuxta Tharsaticam Liburniæ ciuitatem insidiis oppidanorum occisus est: & Geroldus Baioariæ Præfectus cum Hunis dimicans interfectus est. Baleares insulæ postulato & accepto Carli auxilio, Mauris & Sarracenis, à quibus priore anno prædabantur, ereptæ sunt. Signa quoque Maurorum in pugna sublata, Regi sunt præsentata. Britannia cismarina per VVittonem Ducem tota subacta, & arma Ducum qui se dederant, inscriptis singulorum nominibus, Regi præsentata sunt. Nam hi se & terram & populum vnusquisque tradidit. Patriarcha Hierosolymitanus reliquias de Sepulchro Domini per Monachum quendam Regi transmisit. Eazan Præfectus ciuitatis quæ dicitur Osca, clauis vrbs per Legatum suum cum aliis muneribus misit.

DCCC.

800.

REX absolutum Hierosolymitanum Monachum reuerti fecit, misso cum eo Zacharia Presbytero de Palatio suo, qui eius donaria per illa loca sancta deferret. Ipse peragratis Oceani Gallici littoribus, quod piratis infestum erat, dispositisque præfidiis reuertens, Turonis ad sanctum Martinum orationis causâ peruenit. Vbi Hyldegardis coniunx eius defuncta est, & humata. Inde reuersus propter Leonis Papæ causam Romam proficiscitur, ibique hiemauit, & exercitum cum Pipino filio suo in Beneuentanorum terras prædatum ire iussit. Leo Papa postquam facta de eo quæstione, nullus probator criminum ei obiectorum esse voluit, in Basilica sancti Petri ambonem ascendit, posito super caput suum Euangelio, & coram omni populo inuocato sanctæ Trinitatis nomine, iureiurando ab obiectis se criminibus purgauit.

DCCCI.

801.

IN die Natalis Domini, ante confessionem beati Petri Apostoli, cum Rex ab oratione surgeret, Leo Papa coronam capiti eius imposuit, & à cuncto Romanorum populo acclamatum est, CARLO AVGVSTO A DOMINO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORVM, VITA ET VICTORIA. Et post laudes more antiquorum Principum adoratus est, atque ablato Patricij nomine Imperator & Augustus est appellatus. Post paucos autem dies iussit eos, qui Pontificem anno superiori deposuerant, exhiberi, & habita de eis quæstione, secundum legem Romanam, vt maiestatis rei capitis sententia damnati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit. Nam & vita & membrorum integritas eis concessa est. ceterum pro facinoris magnitudine deportati sunt. Terræ motus factus est 11. Kal. Maij per totam Italiam, tam vehemens, vt in quibusdam locis vrbes ruerent, & montes, & tectum Basilicæ beati Pauli Apostoli Romæ cum trabibus suis magna ex parte decideret. Circa Rhenum quoque & in Gallia & in Germania quædam loca tremuerunt. Barcinona ciuitas in Hispania, & in Italia Teate, captæ sunt: Præfectis earum, Zaton videlicet Barcinonæ, & Roselmo Teate comprehensis, Regi pariter præsentatis & exilio damnatis.

DCCCII.

802.

HERENA Imperatrix de Constantinopoli misit Legatum nomine Leonem Spararium de pace confirmanda inter Francos & Græcos, & Imperator vicissim absoluto illo misit Iesse Episcopum Ambianensem & Heingaudum Comitem Constantinopolim, vt pacem cum ea statuerent. Isaac Iudæus Elephantum, & alia munera, quæ Aaron Rex Persarum miserat, Aquisgrani Carlo detulit. Transalbiani Saxones à Francis vastantur. Ortona ciuitas in Italia in ditionem accepta, & Luceria similiter, positumque in ea præsidium Francorum. Et VVini-

CAROLVS ^{MAGNVS.} **gisus Dux Spolitanus**, qui præsidio præerat, à Grimaldo obsessus & captus est. A
 Eo anno **Baugulfus Abbas Fuldensis Cœnobij**, relicta quam habuit potestate,
Ratgarium successorem accepit. **Paulinus Patriarcha Foroiulensis** obiit.

803.

DCCCIII.

VVINGISVS à Grimaldo redditus, & Missi Imperatoris de Constantinopoli reuersi sunt. & venerunt cum eis Legati **Nicifori Imperatoris** tunc Rempubli-
 cam regentis. Nam post aduentum Legationis Franciæ, **Herenam** deposuerunt.
 Quos Imperator ad se venientes in loco, qui dicitur **Salz** super fluuium **Sala**, sus-
 cepit, & auditos cum epistola pactum faciendæ pacis continente remisit ad
 propria.

804.

DCCCIV.

CARLVVS Saxones **Transalbianos** cum mulieribus & natis transtulit in Fran-
 ciam, & pagos **Transalbianos Obodritis** dedit. **Leo Papa** ad Imperatorem **Cari-**
siaci venit, vbi **Natale Domini** cum eo celebrauit. donatusque magnis muneribus,
 per **Baioariam** reuersus est **Romam**. **Causa** aduentus eius hæc erat. **Perlatum**
 est ad Imperatorem ætate præterita, **Christi sanguinem** in **Mantua** ciuitate fuisse
 repertum: propter hoc misit ad **Papam**, petens vt huius famæ veritatem inquireret.
 Qua accepta occasione exeundi, primò in **Longobardiam**, quasi pro inquisitione prædicta,
 profectus est. Indè arrepto itinere ad Imperatorem vsque peruenit, vnde absolutus
Romam repedauit. **Rihoto Archiepiscopus Treuirensis** moritur. B

805.

DCCCv.

CARLVVS iunior in **Boëmanos Sclauos** cum exercitu à patre missus, depopu-
 lata prouincia, **Regem** eorum nomine **Lechonem** occidit. **Capcanus** Princeps
 Hunorum **Aquis** ad **Regem** venit, & vt postulauit, inter **Sabariam** & **Carnontum**
 habitandi locum accepit, eo quòd **Sclauis** infestantibus **pristinās sedes** habitare
 non potuit. Erat enim **Christianus** nomine **Theodorus**. quo ad suos reuerso, &
 non multo post morte præuento, **Cagano** per **Legatos** suos petenti ab Imperatore
 concessus est honor antiquus, quem **Caganus** apud **Hunos** iuxta **priscum** eorum
 ritum habere solebat.

806.

DCCCvi.

PARTITIO Regni Francorum ab Imperatore facta in villa **Theodonis** inter
 filios suos, vt sciret vnusquisque eorum, quam partem tueri & regere debuisset,
 si pater eum superstitem relinqueret. De hac partitione testamentum conscrip-
 tum, & ab **Optimatibus Francorum** confirmatum, & **Leonis Apostolici** sub-
 scriptione roboratum est. **Carlus** iunior cum exercitu à patre missus in **Sorabos**
 super **Albim fluuium** habitantes, depopulata **Sclauorum** terra, **Ducem** eorum
Miliduch interfecit. **Missa** est manus de **Baioaria** & **Alamannia** atque **Burgun-**
dia in **Boëmanos**, vastatâque **Prouinciæ** non minima portione, absque vllò graui
 incommodo regressa est. In **Corficam** quoque classis à **Pipino** contra **Mauros** mis-
 sa est, cuius aduentum **Mauri** non expectantes abscesserant. **Hadumar** tamen
 ciuitatis **Genuæ** Præfectus contra eos imprudenter dimicans occisus est. C

807.

DCCCvii.

AARON Rex **Perfarum** papilionem & tentoria atrij vario colore facta miræ
 pulchritudinis Imperatori misit. Erant enim bissina omnia, tam tentoria quàm
 funes eorum, diuersis tincta coloribus. **Pallia** quoque serica multa & pretiosa, &
 odores atque vnguenta, & **balsamum**, nec non & **horologium** ex **auricalco** arte
 mechanica mirificè compositum, in quo **xii. horarum** cursus ad **clepsidram** ver-
 tebatur, cum totidem **æreis pilulis**, quæ ad completionem horarum decidebant,
 & casu suo subiectum sibi **cimbalum** tinnire faciebant: additis in eodem eiusdem
 numeri **equitibus**, qui per **xii. fenestras** completis horis exhibant, & impulsu
 egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant. Eodem
 anno **Rex Burghardum** **Comitem** stabuli sui cum classe misit in **Corficam**, vt eam
 à **Mauris**, qui superioribus annis illuc prædatum venire consueuerant, defende-
 ret. A quo, cum venirent, & cum eo decertarent, victi ac fugati sunt, amissis **xii.**
 nauibus, & plurimis suorum interfectis.

808.

DCCCviii.

GODOFRIDVS Rex **Danorum** **Obodritos** bello aggressos quamuis multis
 afficeret

A. afficeret malis, cum magno tamen copiarum suarum detrimento rediit, Reginoldo filio fratris sui, & optimis militum suorum, & manu promptissimorum amissis. Carolus verò filius Imperatoris, qui ad resistendum ei, si Saxonum terminos aggredi tentaret, directus fuerat, Albiam ponte iunxit, & cum exercitu, cui præerat, in Linones & Smeldingos, qui & ipsi ad Godefridum defecerant, quanta potuit celeritate transposuit, populatisque circumquaque eorum agris, & transito iterum flumine, cum incolumi exercitu se in Saxoniam recepit. Eardulfus Nordanimbrorum Regno & patria pulsus, ad Imperatorem venit, & patefacto aduentus sui negotio Romam proficiscitur.

CAROLVS
MAGNVS.

bcccix.

809.

DERTOSA ciuitas Hispaniæ à Hludouico filio Imperatoris obsessa, sed non expugnata est. Eardulfus Rex Nordanimbrorum in Regnum reductus est per Legatos Imperatoris & Leonis Papæ. His temporibus Concilium habitum est de processione Spiritus sancti. Quam questionem Ioannes quidam Monachus Hierosolymis primò commouit, cuius definiendæ causa Bernharius Episcopus VVangionum, & Adalhardus Abbas Corbeix Monasterij, Romam ad Leonem Papam missi sunt. Imperator autem, cum ei multa de iactantia & superbia Regis Danorum nunciarentur, iussit castrum Esesfeld* trans Albiam ædificari. Interea Thra-
co Dux Obodritorum, postquam cum auxilio Saxonum V Vilzos & Smeldingos perdomuit, & omnes, qui à se defecerant, reuerti coëgit, in emporio Reric ab hominibus Godofridi per dolum interfectus est.

* al. Hese-
feld

DCCCX.

810.

Hrvordrvd Imperatoris filia, quæ natu maior erat, viii. Id. Iul. diem obiit. Imperator verò Aquisgrani adhuc agens, & contra Godofridum Regem expeditionem meditans, nuncium accepit classem ducentarum nauium de Nordmannia Frisiam appulisse, totasque Frisiaco littori adiacentes insulas esse vastatas, iamque exercitum illum in continenti esse, ternaque prælia cum Fresonibus commisisse, Danosque victores tributum victis imposuisse, & vectigalis nomine centum libras argenti à Frisonibus esse solutas, Regem verò Godofridum domi iam esse. & reuera ita erat. Qui nuncius ad eum Imperatorem concitauit, vt missis in omnes circumquaque regiones ad congregandum exercitum nunciis, ipse sine mora Palatio exiens, primò quidem classi occurreret: deinde verò transmissis Rheno flumine, in loco qui dicitur Lippeham, copias, quæ nondum conuenerant, statuit operiri. Vbi dum aliquot dies morareretur, Elephas ille, quem ei Aaron Rex Sarracenorum miserat, subita morte periit. Congregatisque tandem copiis, quanta potuit celeritate ad Alarum fluuium contendit, castrisque iuxta confluentem eius, quo VVifuræ flumine coniungitur, positis, minarum Godofridi Regis præstolatur euentum. Nam Rex ille vanissima spe victoriæ inflatus, acie se cum Imperatore congregi velle iactabat. Sed cum Imperator memorato loco statua haberet, diuersarum rerum nuncia ad eum deferuntur. Nam & classem, quæ Frisiam vastabat, domum regressam, & Godofridum Regem à quodam suo satellite interfectum, castellum vocabulo Hohbuochi Albiæ flumini adpositum, in quo Odo Legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat præsidium, à V Vilzis captum; & Pippinum filium eius Regem Italiæ viii. Id. Iul. de corpore migrasse; duasque Legationes de diuersis terrarum partibus, vnam de Constantinopoli, alteram de Corduba, pacis faciendæ causa, aduentasse narratur. Quibus ille acceptis, disposita pro temporis conditione Saxonia, domum reuertitur. Tanta fuit in ea expeditione bouum pestilentia, vt penè nullus tanto exercitui superesset, quin omnes usque ad vnum interirent. Et non solum ibi, sed etiam per omnes Imperatori subiectas prouincias, illius generis animalium mortalitas immanissimè grassata est. Imperator Aquisgrani veniens, mense Octobrio supradictas Legationes audiuit, pacemque cum Niciphoro Imperatore, & cum Abulaz Rege Hispaniæ fecit. Nam Niciphoro Venetiam reddidit, & Hainticum Comitem olim à Sarracenis captum, Abulaz remittente, recepit. Godofrido Danorum Rege mortuo, Hemmingus filius fratris eius in Regnum successit, ac pacem cum Imperatore fecit.

DCCCXI.

811.

IMPERATOR Legatos suos Constantinopolim misit, Haydonem * Basiliensem Episcopum, & Hug Comitem Turonicum, & Aio Langobardū de Aquileia,

* al. Hartonem

Tom. II.

Zz

CAROLVS MAGNVS. ad confirmandam cum Niciphoro pacem. Condita verò inter Imperatorem & A Hemmingum Danorum Regem pax, à duodecim primoribus vtriusque gentis, Francorum videlicet & Danorum, iuxta fluuium Egidoram, vicissim secundum ritum ac morem suum datis sacramentis, confirmatur: Tres quoque exercitus in totidem partes Regni Francorum missi: vnus in Linones, qui eorum terra vastata, Hohbuochi castellum priore anno destructum reparauit: alter in Pannonias, ad controuersias Hunorum & Sclauorum finiendas: tertius in Britones, ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes rebus prosperè gestis reuersi sunt incolumes. Interea Carlus, qui Imperatoris filius maior natu erat, 11. Non. Decemb.

812. obiit.

DCCCXII.

HEMMINGO Danorum Rege defuncto, Sigifridus nepos Godofridi Regis, & Anulonepos Herioldi succedere volentes, cum inter eos de Primatu conuenire non posset, commisso prælio ambo moriuntur. Pars tamen Anulonis adepta victoriam, Herioldum & Raginfridum fratres eius Reges sibi constituit. quod necessariò pars victa concessit. In eo prælio x. millia DCCCXL. viri cecidisse referuntur. Niciphorus Imperator Græcorum post multas victorias & res prosperè gestas, à Bulgaris occisus, Michaëlem successorem accepit. Qui Legatos Carli ad Niciphorum missos, Constantinopoli audiuit & absoluit. Cum quibus & suos Legatos direxit, & pacem à Niciphoro inceptam confirmauit. Qui etiam, vbi ad Imperatorem Aquisgrani venerunt, scriptum pacti ab eo in Ecclesia suscipientes, more suo, id est Græca lingua, laudes ei dixerunt, Imperatorem eum & Basileum appellantes. Cum Grimaldo Duce Beneuentanorum pax facta, & tributum nomine xxv. B millia solidorum auri à Beneuentanis accepta. Classis Danorum Hiberniam aggressa, à Scottis prælio superatur. Hoc anno post meridiem Solis eclipsis fuit.

813.

DCCCXIII.

IMPERATOR Amalharium Treuirensis Episcopum, & Petrum Abbatem Monasterij Nonatulas propter pacem cum Imperatore Michaële confirmandam Constantinopolim misit. Hludouicum filium suum coronauit, & sibi consortem Imperij fecit. Bernhardum quoque nepotem suum, filium Pipini filij sui, Italiz præfecit, & Regem appellari iussit. Concilia quoque super statu Ecclesiarum corrigendo ab Episcopis celebrari iussit, quorum vnum Mogonciaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillone, quintum Arelati congregatum est. Quorum gesta qui nosse voluerit, in prædictis quinque ciuitatibus inuenire poterit. Pons apud Mogontiacum incendio conflagrauit.

814.

DCCCXIV.

CARLVS Imperator dum Aquisgrani hiemaret, anno ætatis suæ circiter LXXI. regni autem XLVII. subactæque Italiz XLIII. ex quo verò Imperator & Augustus appellatus est anno xiv. v. Kal. Febr. rebus humanis excessit. Cui Hludovicus filius eius successit, & ad suscepti Regni administrationem cura conuersa, primò Legationes gentium, quæ ad patrem venerant, auditas absoluit: deinde simili modo ad patrem missas quidem ad se venientes suscepit, & absolutas remisit. Habitòque Aquisgrani generali Conuentu populi sui, ad iusticias faciendas, & oppressiones populares releuandas, Legatos in omnes Regni sui partes misit, & erepta per vim patrimonia multis restituit.

815.

DCCCXV.

EXERCITVS Francorum à Hludouico Imperatore ad auxilium Herioldo Danorum Regi ferendum contra filios Godofridi in Nordmanniam missus, cum aduersarij eis congregari non auderent, circumquaque vicinis pagis, & acceptis popularium obsidibus xl. reuersus est. Romæ quidam Primores in necem Leonis Papæ conspirantes interficiuntur.

816.

DCCCXVI.

SAXONES & Orientales Franci in Sorabos dicto inobedientes missi, contumaciam audacium non magno labore compresserunt. V Vascones gentilitia leuitate vsi defecerunt, sed duabus expeditionibus ita sunt edomati, vt tarda eis deditio & pacis impetratio videretur. Leo Papa decessit viii. Kal. Iul. & Stephanus Diaconus Pontifex factus, paucis post ordinationem suam diebus, ad Imperatorem venit, à quo apud Remorum ciuitatem honorificè susceptus est. Qui statim aduentus sui causas Principi insinuans, celebratis ex more Missarum solemnibus, eum

A diadematis impositione coronauit. Multis deinde inter eos muneribus & datis, <sup>LYNOVICI
P. 119.</sup> & acceptis, & amicitia vicissim firmiter roborata, Pontifex Romam, Imperator Compendium Palatium petit.

DCCCXVII.

ECLYPSIS Solis facta est Nonas Feb. Eadem nocte stella cometas gladio simili visa est. Stephanus Papa ix. Kal. Febr. diem obiit, cui Paschalis Presbyter successit. Hludouicus Imperator filium suum primogenitum HLOTHARIUM coronauit, & nominis atque Imperij sui sibi socium constituit. Ceteros Reges appellatos, vnum Aquitaniz, alterum Baiuariz prefecit. Sclaomir Dux Obodritorum, propterea quod regiam potestatem, quam post mortem Thrasconis solus super Obodritos tenebat, cum Ceadrogo filio Thrasconis partiri videbatur, iratus cum populo suo sibi subiecto defecit, & missa trans mare Legatione cum filijs Godofridi amicitias iunxit. Bernardus Rex Langobardorum consilio prauorum hominum tyrannidem meditatus, cum se à suis deserere vidisset, rebus propriis diffidens, apud Cauillonem armis depositis Imperatori se tradidit. Leonis Imperatoris Legati de Constantinopoli pro pace ad Imperatorem Hludouicum missi venerunt, quos ille apud Ingilenheim susceptos audiuit, ac dimisit. Rargarius Abbas Fuldenis Cœnobij accusatus à Fratribus, & conuictus, deponitur.

DCCCXVIII.

B BERNHARDVS Francorum iudicio exæcatus moritur: similiter & auctores coniurationis capitali sententia damnati, luminibus tantum orbantur. Episcopi synodali decreto depositi Monasteriis mancipantur, ceteri, prout quisque nocentior vel innocentior apparuit, vel exilio deportatus, vel confusus, & in Monasterium missus est. Imperator verò Britanniam cismarinam bello petens, captisque rebellionum munitionibus, breui totam in suam potestatem redegit. Nam Mormano, qui in ea tyrannidem exercuit, occiso, nullus præterea inueniebatur, qui resisteret, aut imperata facere renueret. Eclipsis Solis contigit viii. Id. Iul. Irmingardis Regina v. Non. Octob. decessit. Monasterio Fuldeni Eigil Abbas electus & ordinatus est.

DCCCXIX.

SCLAOMIR Dux Obodritorum à Primoribus sui populi multis criminibus accusatus, cum obiecta sibi rationabiliter refellere non posset, exilio condemnatus est, & Regnum Ceadrogo filio Thrasconis datum. Similiter & Lupus VVasco de perfidia conuictus, exilio deportatus est. Conuentus Aquisgrani habitus est, in quo multa de statu Ecclesiarum & Monasteriorum tractata atque ordinata sunt: legibus etiam capitula quædam pernecessaria, quia deerant, addita sunt. Imperator inspectis plerisque nobilium filiabus, Iudith filiam Huelpi Comitis duxit vxorem. Contra Liudeuicum quoque Sclauum in Pannonia rebellantem exercitus de Italia missus, rebus parum prosperè gestis, infecto penè negotio regressus est. Pipinus filius Imperatoris VVascones vicit, & subegit. Hoc anno Basilica sancti Bonifacij Martyris in Cœnobio Fuldeni ab Hestulfo Archiepiscopo dedicata est in honorem Domini Saluatoris, & omnium Sanctorum eius, translataque sunt ossa sancti Martyris Kal. Nouemb.

DCCCXX.

TRES exercitus contra Liudeuicum in Pannoniam miteuntur, quorum vnus de Italia per Alpes Noricas, alter de Saxonia per Carantanorum prouinciam, tertius Francorum per Baiouariam & Pannoniam superiorem ingressi, cum in vnum conuenerunt, totam penè regionem ferro & igni deuastantes, nullo graui damno accepto reuersi sunt. Is tamen, qui per Pannoniam superiorem iter fecerat, in transitu Draui fluminis ex locorum & aquarum insalubritate soluti ventris incommodo grauiter affectus est, & pars eius non modica hoc modo consumpta. Bera Comes Barcenonæ, infidelitatis à vicinis suis insimulatus, cum accusatore suo equestri pugna confligere conatus, vincitur, & vt reus Maiestatis capitali sententia damnatus, parcente ei Imperatore, exilio deportatur. Propter nimietatem pluuiarum aëre corrupto, hominum & bouum pestilentia longè lateque ita grassata est, vt vix vlla pars Regni Francorum ab hac peste immunis posset inueniri. Fruges quoque vel colligi non poterant, vel collectæ putruerunt. Vinum etiam propter caloris inopiam acerbum & insuaue fiebat.

Tom. II.

Zz ij

LVDOVICVS
PRVS IMP.
821.
* al. VVor-
march.

DCCCXXI.

H L V D O V V I C V S Imperator Nouiomagi* diuisionem Regni fecit inter filios suos, deinde in villa Theodonis omnes, qui suo tempore in exilium missi fuerunt, reuocauit, & singulos in statum pristinum restituit, possessiones quoque iudicio legis in fiscum redactas magna liberalitate restituit. Hlotharius filius eius vxorem duxit, & apud V Vormaticam hiemauit. Ceadrogo Princeps Obodritorum, quia perfidiae & cuiusdam cum filiis Godofridi factae societatis tenebatur, Sclaoimir æmulus eius in patriam remittitur. Qui cum in Saxoniam venisset, ægritudine decubuit, & percepto Baptismi sacramento defunctus est.

A

822.

DCCCXXII.

In regione Thuringorum quodam in loco iuxta fluuium nomine Cespis, cespes longitudine pedum quinquagenū, latitudine quatuor denum, altitudine sexquipedali, de terra sine manibus & præcisus & sublatus est; & ab eo loco, in quo sumptus est, xxv. pedum spatio distans inuentus est. Item in parte Orientalis Saxoniae, quae Soraborum finibus contigua est, in quodam deserto loco, iuxta lacum qui dicitur Arnseo, terra in modū aggeris intumuit, & limitem vnus leugæ spatio porrectum, sub vna nocte absque humani operis molimine ad instar valli subrexit, Hludouicus Imperator Sacerdotum vsus consilio, de omnibus, quae publicè perperam gessit, publicam pœnitentiam egit: & post hæc cuncta, quae in Regno suo corrigenda inuenire potuit, corrigere atque emendare curauit. Hlotharius in Italiam, Pipinus frater eius, & ipse vxore ducta in Aquitaniam missus est. Eigil Abbas Fuldensis Cœnobij defunctus, Hrabanum successorem accepit. Ebo Remorum Episcopus genti Nordmannorum euangelizauit verbum Dei.

B

823.

DCCCXXIII.

H L O T H A R I V S iuuenis rogante Paschale Papa Romam veniens, ab eodem coronatur, & à populo Romano Imperator Augustus appellatur. Liudeuicus, qui superiore anno propter exercitum contra se missum, relicta Siscia ciuitate ad Sorabos, qui magnam Dalmatiae partem obtinere dicuntur, fugiendo se contulit, & iterum cum in Dalmatas ad Emuhslum* auunculum Borrae Ducis peruenisset, dolo ipsius interfectus est. Hoc anno prodigia quaedam extitisse narrantur, in quibus præcipua fuerunt, in Aquense Palatio terræmotus, & in territorio Tullense iuxta villam Commarceium* puella quaedam annorum fere xii. ab omni cibo per x. menses abstinens; & in Saxonia in pago Frihsazi villæ xxiii. igne cœlesti concremata, & fulgura sereno atque interdiu de cœlo cadentia; & in territorio Cometenense Italicæ ciuitatis, in vico Gradabona, in Ecclesia sancti Iohannis Baptistæ, imago sanctæ Mariæ puerum Iesum gremio continentis, ac Magorum munera offerentium, in absida eiusdem Ecclesiæ depicta, & ob nimiam vetustatem obscurata, & penè abolita, tanta claritate per duorum dierum spatia effulsit, vt omnem splendorem nouæ picturæ, suæ venustatis pulchritudine, cernentibus penitus vincere videretur. Magorum tamen imagines, præter munera quæ offerebant, minimè claritas illa intradiauit. Et in multis regionibus segetes grandinis vastatione deletæ, atque in quibusdam locis simul cum ipsa grandine veri lapides, atque ingentis ponderis decidere visi. Domus quoque de cœlo tactæ, hominesque ac cetera animalia passim fulminum icu præter solitum crebrò exanimata dicuntur. Secuta est ingens pestilentia, atque hominum mortalitas magna.

* al. Liu-
demphslum

* Com-
merciacum

C

824.

DCCCXXIV.

R E X Bulgarorum Omortag pacis faciendæ gratia ad Imperatorem Legatos & litteras misit, quos Rex auditos remisit, & cum eis Maghelnium de Baioaria ad memoratum Regem direxit. Paschalis Papa defunctus, & Eugenius pro eo Pontifex constitutus est. Imperator Hlotharium filium suum ad iustitias faciendas Romam misit. Ipse cum exercitu Britanniam petit, diuisisque in tres partes copiis, totam ferro & igni deuastat; acceptisque à perfido Brittonum populo quos imperauerat obsidibus, reuersus est. Hoc anno hiems aspera, & valdè proluxa facta est, quæ non solum animalia, verumetiam homines quosdam immanitate frigoris extinxit. Ante solstitium quoque paucis diebus, in territorio Augustodunense, aère in tempestatem subita mutatione conuerso, ingens fragmentum ex glacie simul cum grandinae decidisse perhibetur, cuius longitudo quindenum, latitudo seprenum, crassitudo duorum pedum fuisse dicitur.

DCCCXXV.

LVDOVICVS
PIVS IMP.
825.

A ITERVM Rex Bulgarorum alios Legatos ad Imperatorem misit, de terminis videlicet ac finibus inter Francos & Bulgaros constituendis. Quibus Rex auditis, per eosdem qui ad se missi fuerant Legatos Regi eorum missis literis respondit, prout videbatur. V Vihomarcus Britto perfidus terminos Francorum incendiis & direptionibus infestare non cessauit, donec ab hominibus Lamberti Comitis in domo propria circumuentus & occisus est. Imperator cum filiis Godofridi pacem, quam ipsi petebant, cum eis in Marca eorum confirmare iussit. In territorio Tullense iuxta Commercium villam puella duodennis, post sacram communionem, quam in Pascha à sacerdote susceperat, primò pane, deinde aliis communibus cibis & potibus ita abstinuit, vt nulla penitus corporis alimenta percipiens, plenum triennium sine omni victus desiderio complevit. Cœpit autem ieiunare anno Incarnationis Dominicæ DCCCXXIII. sicut in ipsius anni descriptione superius adnotatum est, & in hoc anno, id est DCCCXXV. circa Nouembris mensis initium, escam sumere, ac more ceterorum mortalium manducando viuere cœpit.

DCCCXXVI.

826.

B CVM Regi Bulgarorum Legati sui quod egerant renuntiassent, iterum eum, quem primùm miserat, ad Imperatorem cum literis remisit: rogans, vt sine mora in dispositione terminorum diffinitio fieret; vel si hoc non placeret, suos quisque terminos sine pacis fœdere tueretur. Quem Imperator susceptum, & auditum, sine literis remeare fecit. Mense autem Maio apud Ingelenheim habito Conuentu, diuersarum gentium Legationes auditas absoluit. Quo tempore Herioldus cum vxore, & magna Danorum multitudine, apud Mogontiam baptizatus est. Georgius quidam Presbyter de Venetia, cum Baldrico Comite Foroiuulense veniens, organum hydraulicum Aquisgrani fecit. Postea verò cum Imperator in Salz villa regia Conuentum haberet, perlatumque esset ad eius noticiam, quomodo Aizo Gothus de Palatio fugiens, ad Sarracenos se contulisset, & inde auxilia contra nostros accepisset, grauitè accepit. Tamen ne quid inconsultè ageret, aduentum Consiliariorum suorum iudicauit opperiri. Dum hæc aguntur, Hilduinus Abbas Monasterij sancti Dionysij Romæ mittens, annuente precibus Eugenio Apostolicæ Sedis tunc Præsule, ossa beati Martyris Christi Sebastiani accepit, & ea apud Suessonam ciuitatem in Basilica sancti Medardi collocauit. Vbi, dum adhuc in loculo, sicut ablata erant, inhumata iacerent, tanta signorum ac prodigiorum multitudo claruit, tanta virtutum vis in omni genere sanitarum per diuinam gratiam enituit, vt à nullo mortalium eorumdem miraculorum aut numerus comprehendi, aut varietas valeat enarrari.

DCCCXXVII.

827.

C EXERCITVS à Rege Sarracenorum Abdiraman ad auxilium Aizoni ferendum, Duce Abumaruan Regis propinquo, Gerundam venit. Cui Pipinus filius Imperatoris cum exercitu missus resisteret, nisi desidiâ Ducum, quos copiis præfecerat, tardiùs quàm rerum necessitas postulabat, is quem ducebant ad marcam venisset exercitus. quæ tarditas in tantum noxia fuit, vt Abumaruan, vastaris Barcenonensium ac Gerundensium agris, villisque incensis, cum incolumi exercitu Cæsaraugustam se prius reciperet, quàm à Francorum exercitu potuisset vel videri. Huius cladis præfagia credita sunt visæ multoties in cœlo acies, & ille terribilis nocturnæ coruscationis in aère discursus. Interea Bulgari Sclauos in Pannonia sedentes, misso per Drauum nauali exercitu, ferro & igni vastauere, & expulsis eorum Ducibus, Bulgaricos super eos rectores constituerunt. Corpora beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri mense Nouembri in Franciam allata sunt. Eugenio post paucos dies mortuo, Gregorius Presbyter tituli sancti Marci * Pontificatum suscepit.

DCCCXXVIII.

* s. Marcellini
828.
* s. Marcellini

RELIQUIÆ sancti Marcelli * Martyris post Pascha ad Aquis Palatium delatæ, & per eas ibi multa signa facta sunt. Hlotharius cum exercitu ad marcam Hispanicam missus est; similiter & Hludouicus iuuenis contra Bulgaros. Fœdus cum Nordmannis factum, per negligentiam ruptum, & castra nostrorum à Nordmannis direpta sunt.

Tom. II.

Zz iij

LVDOVICVS
PIVS IMP.

DCCCXXIX.

829.

ANTE Pascha in Sabbato sancto terræ motus noctu Aquisgrani factus. Imperator generalem Conuentum mense Augusto V Vormaciæ habuit. Bulgari nauibus per Drauum fluuium venientes, quasdam villas nostrorum flumini vicinas incenderunt. Bernardus Comes Barcinonensis in Palatio Camerarius constitutus, & Hlotharius in Italiam profectus est.

830.

DCCCXXX.

COMMOTIO contra Imperatorem à Primoribus Francorum in Compendio exorta, propter Bernardum, quem in Palatio esse noluerunt. Quo inde depulso, atque fugato, in gratiam cum eo redierunt, sed ad breue temporis spatium.

831.

DCCCXXXI.

CONVENTV apud Nouiomagum habito, Imperator omnes, qui sibi contrarij fuerant, velut iuste exauctorauit; quosdam publicis, quosdam priuatis rebus exspolians, quosdam in exilium mittens. Quare multum contra se & Iudith vxorem suam non solum populi, sed etiam filiorum suorum animos concitauit.

832.

DCCCXXXII.

IMPERATOR mense Maio contra Hludouuicum filium ad Augustam Vindelicam cum exercitu venit. Inde reuersus in Aquitaniam, Pipinum filium Regno priuauit. Sed inde postquam vxorem abdicauit, cum magna difficultate ad Aquense Palatium regressus est. Sol defecit v. Non. Maij, & Luna XIII. Kal. Iunij.

833.

DCCCXXXIII.

IMPERATOR initio Quadragesimæ V Vormatiam venit, & ibi vxore reuocata, atque exercitu congregato, contra filios suos ad se venire volentes, in Alsariam profectus, atque ibi à suis desertus ac proditus, & in filiorum potestatem redactus est. Erat ibi cum filiis Gregorius Papa Romanus.

834.

DCCCXXXIV.

POST hæc iudicio Episcoporum arma deposuit, & ad agendam pœnitentiam inclusus est. Vxor in Italiam ducta, proximæque ætate ipse relaxatus arma resumpsit, vxorem recepit. Hlotharium ad Italiam, cum his qui eum sequi volebant, redire coëgit. Pugnatum est eodem anno cum Matfrido & Lamberto. in quo prelio perierunt Vodo Comes Aurilianensium, & Theodo Abbas sancti Martini Turonensis, & alij mulci.

835.

DCCCXXXV.

IMPERATOR cum filiis suis Pipino & Hludouuico Conuentum generalem habuit apud Lugdunum, dispositisque ibi illarum partium causis, ad Aquense Palatium reuersus est. Nordmanni Dorestadum vastauerunt.

836.

DCCCXXXVI.

IMPERATOR in Palatio Theodenhoue Conuentum habuit, ad quem Hlotharius venire non potuit, quia grauiter & vsque ad desperationem ægrotauit. Quo petacto, Imperator Francofurdum venit, inde ad sanctum Marcellinum & Petrum, & inde ad Ingilenheim, & inde Aquense Palatium rediit. Nordmanni * ad V. V. vid. Andverpam ciuitatem incendunt, similiter & V. Virtham * emporium iuxta ostium Mosæ fluminis, & à Frisionibus tributum acceperunt.

837.

DCCCXXXVII.

TICENVM in Italia III. Kal. Ianuar. octies noctu tremuisse perhibetur. Plures ex Primoribus Italix defuncti sunt. Inter quos præcipui fuerunt, Lambertus & Hugus. Stella cometes in signo Libræ apparuit III. Id. April. & per tres noctes visa est. Nordmanni tributum exactantes in V. Valchram insulam venerunt, ibique Eggihardum eiusdem loci Comitem, & Hemmingum Halpdani filium, cum aliis multis xv. Kal. Iul. occiderunt, & Dorestadum vastauerunt, acceptoque à Frisionibus tributo reuersi sunt. Imperator omisso itinere Italico Aquisgrani hiemauit.

838.

DCCCXXXVIII.

XV. Kal. Febr. vesperi terræ motus apud sanctum Nazarium, & in V. Vormacense, & Spirensis, & Lobadunense factus est. Naues contra Nordmannos ædificantur. Optima pars Regni Francorum CARLO iuueni data est, Hlotharius & Hludovicus in valle Tridentina colloquium habuerunt, ante mediam Quadragesimam. Imperator verò mense Iunio Nouiomagi Conuentu generali habito,

A consiliis quorundam ex Primoribus Francorum acquiescens, pacti conscriptione Hludouico filio suo Regnum Orientalium Francorum, quod prius cum fauore eius tenuit, interdixit. Ille autem intelligens ex inuidia consiliantium talem prodisse sententiam, edicto prius habito III. Kal. Decemb. ad Franconfurt cum suis venit. Contra quem Imperator quasi sibi aduersantem cum exercitu veniens, Mogontiaci Natalem Domini celebravit. Pippinus quoque filius eius Rex Aquitaniorum mense Nouemb. eiusdem anni defunctus est.

DCCCXXXIX.

839.

B IMPERATOR verò post peractam festiuitatem Natalis Domini & Theophaniae, VII. Ianuar. cum exercitu nauigio Rhenum transit, obuios habens Saxones, partim minis, partim suasionibus Adalberti Comitis abductos. Quo cognito, Hludouicus nefas esse sciens filium patri repugnare, cedendumque tempori iudicans, in Baioariam se recepit. Imperator autem in Franconofurt veniens, ibique manens, Ieiunium Quadragesimale inchoauit. Inde pergens in Alamanniam, iuxta lacum Briganticum Pascha celebravit. Post Pascha verò mense Maio V Vormatiam veniens, Hlothario filio suo de Italia in fidem eius venienti reconciliatus, Regnumque Francorum inter eum & Carlum filium suum minimum diuidit: Hlothario quidem, qui maior natu erat, nominis sui dignitatem & sedem Regni tribuens, Hludouico verò filio suo minori, pro eo quòd eum offenderat, Baioariorum provincia tantum concessa. Post Kal. autem Iul. Hlothario ad Italiam redeunte, Imperator assumpto secum Carlo, ad disponendas Aquitaniorum res, Occidentem proficiscitur. Eodem quoque anno stella cometes in signo arietis apparuit, & prodigia alia in caelo visa sunt. Nam & caelum noctu serenum rubuit, & per aliquot noctes igniculi plurimi instar stellarum per aërem discurrere videbantur.

DCCCXL.

840.

C HILDOVICVS filius Imperatoris partem Regni trans Rhenum, quasi iure sibi debitam affectans, per Alamanniam facto itinere venit ad Franconofurt, multorum ad se Orientalium Francorum animis prudenti consilio conuersis. Quo comperto, Imperator de Aquitania infecto negotio redire compulsus, Druogonem Archicapellanus, & Adalbertum Comitem, cum aliis multis, praemisit ad tuendum littus Orientale Rheni fluminis; ipse verò secutus in Aquisgrani Pascha celebravit. Hisce temporibus per aliquot noctes rubor aëris nimius apparuit, ita ut vnus rames ardens ab Euro, alter à Circio exoriens, in conum coirent, & quasi coagulati sanguinis speciem in summitate caeli monstrarent. Post Pascha autem Imperator collecto exercitu filium per Turingiam vsque ad terminos Barbarorum persequitur, exclusumque à finibus Regni per Sclauorum terram cum magno labore Baioariam redire compellit. Ipse verò rebus in partibus illis ordinatis, ad Salz villam reuersus, dies Letaniarum & Ascensionis Domini sollempnia celebravit. In ipsa autem vigilia Ascensionis Domini, hoc est III. Id. Maij, eclipsis Solis circa septimam & octauam horam diei facta est tam valida, ut etiam stellae propter obscuritatem solis visae sint, rebisque color in terris mutaretur. Imperator verò illis diebus morbo correptus aegrotare cepit, & per Mœnum fluuium nauigio ad Franconofurt, inde post dies paucos in insulam quandam Rheni fluminis prope Ingilenheim delatus, morbo inualecente XII. Kal. Iul. diem vltimum clausit, corpusque eius Merris ciuitatem perlatus, in Basilica sancti Arnulfi Confessoris honorificè sepultum est. HLOTHARIUM verò de Italia serò venientem Franciloco patris eius super se regnaturum suscipiunt. Hunc enim ferunt Imperatorem morientem designasse, ut post se Regni gubernacula susciperet, missis ei insignibus regalibus, hoc est scepro Imperij, & corona. Quod fratres eius non consentientes, contra eum insurgere parant, ac primùm ei in suburbanis Moguntiacis cum exercitu venienti, frater eius HILDOVICVS cum manu valida Orientalium Francorum partem Regni ab Oriente Rheni defensurus occurrit: initoque pacto, & dilato in aliud tempus Placito, Hlotharius contra CARLUM Occidentem proficiscitur, Hludouicus verò Orientales Francos, Alamannos, Saxones, & Turingios sibi fidelitatis iure confirmat.

DCCCXLI.

841.

INTEREA cum circa contigua Rheni praesidia poneret, & littus Orientale contra Occidentalium irruptionem defendere pararet, Hlotharius nuntij rumore

Zz iiij

LOTHARIVS IMP. permotus, omiffa Karli infecutione, reuerfus inchoante mense Aprili iuxta **A** VVormatiam cum exercitu clam tranfit Rhenū, & Hludouicum à quibusdam fuis proditum, ac penè circumuentum Baioariam redire coëgit. Poftitque cuftodibus partium illarum, quos fibi fideles effe arbitratus eft, denuò ad refiftendum Karlo, qui iam tunc vltra Mosam cafta ponere moliebatur, ftudia conuertit & vires. Igitur dum hæc agerentur, Hludouico per nuntios Karli ad auxilium vocato, & per Alamanniam iter facienti, Comites quos Hlotharius tutores partium fuarum dimiferat, in Renenfe * occurrunt cum exercitu. Ortòque prælio, Adalbertus Comes & incentor discordiarum occiditur, & cum eo innumeralis multitudo hominum profternitur, III. Id Maij. Itaque Hludouicus hac congreffione victor Rhenum tranfiens, Karlo fratri fuo auxilium laturus, in Gallias pergit. Vbi cum conueniffent tres fratres in regione Alcedronenfe * iuxta villam Fontinatam, & de partitione Regni concordare non poſſent, renuente Hlothario, qui fibi Monarchiam vindicabat, ferro decernendum, & Dei iudicio cauſam examinandam decreuerunt. Factumque eft inter eos VII. Kal. Iul. prælium ingens, & tanta cædes ex vtraque parte, vt nunquam ætas præſens tantam ſtragem in gente Francorum antea factam meminerit. Et Hlotharius quidem ipſa die ad Aquenſe Palatium reuertitur: Hludouicus verò & Carlus caſtris poſiti, collectis ac ſepultis eorum cadaueribus, qui ex ſua parte ceciderant, ab inuicem diſcedunt, & Carlo in Occidentalibus remanente, Hludouicus quaſi mediante mense Auguſto, venit ad villam regiam, quæ vocatur Salz. Hlotharius verò iterum ſuis vndique collectis Mogontiacum veniens, Saxones cum Hlothario filio **B** ſuo paruulo obuiam ſibi Nemeti venire præcepit. Ipſe autem Rhenum tranfiens, quaſi Hludouicum fratrem ſuum vſque ad exteras nationes fugaturus, infecto negotio redit VVormatiam. Vbi celebratis filix ſux nuptiis, rurfus contra Carlum in Gallias pergit: vbi toto hiberno tempore inani labore conſumpto, Aquigrani reuertitur. Cometes ſtella VIII. Kal. Ianuar. ſub ſigno Aquarij apparuit.

842.

DCCCXLII.

HLVDVVICVS verò videns Hlotharium in priſtina pertinacia perdurantem, nec adhuc velle deſiſtere victum, collecta Orientalium non modica manu, Rhenum tranſiit, ciuitates in Occidentali Rheni littorè poſitas, quæ partibus Hlotharij fauebant, in deditiõnem accepit, occurrítque ei Carlus apud Vrbem Argentoratum, quæ nunc Strazburgus vocatur. Vnde pari intentione pergentes, Hlotharium in villa Sentiaca morantem, & à ſuis deſertum, in quibus non parum confidebat, fugere compellunt, XVII. Kal. April. Putantes autem eum, vt fama vulgabat, rebus desperatis Italiam petere, partem Regni, quam habuit eatenus, inter ſe diſperitiunt. Hlotharius verò collecto fido ſatis exercitu, apud Madafconam Gallix vrbem conſedit. Quem conſecuti fratres ſui, cum iam vidiffent proniorem ad faciendam cum eis pacem, foedus inire maluerunt, quam diutius contentionibus deſeruire: ea tamen conditione, vt è partibus ſingulorum **XL. ex C** Primoribus electi in vnum conuenientes Regnum æqualiter deſcriberent, quo facilius poſtmodum inter eos pari ſorte diuideretur. Quibus geſtis, Hludouicus inde reuerfus mense Auguſto in villam, quæ vocatur Salz, habito generali Conuentu, in Saxoniam pergens, validiffimam conſpirationem libertorum legitimos dominos opprimere conantium, auctoribus factionis capitali ſententia damnatis, fortiter compeſcuit. Circa autumnum verò apud VVormatiam Karolo fratri occurrít, Hlothario in villa Thiotonis morante, cum Miſſi eorum in Confluyente caſtello conuenientes de partitione Regni concordare non poſſent, dilato in aliud tempus Placito, ſinguli ad ſua reuertuntur. Eodem anno eclypſis Lunæ facta eſt in Kal. April. v. feria ante Paſcha, decima hora noctis.

843.

DCCCXLIII.

DESCRIPTO Regno à Primoribus, & in tres partes diuiſo, apud Viridunum Gallix ciuitatem tres Reges mense Auguſto conuenientes, Regnum inter ſe diſperitiunt: & Hludouicus quidem Orientalem partem accepit, Carlus verò Occidentalem tenuit, Hlotharius, qui maior natu erat, mediam inter eos ſortitus eſt portionem. Factaque inter ſe pace, & iuramento confirmata, ſinguli ad diſponendas tuendaque Regni ſui partes reuertuntur. Carlus Aquitaniam, quaſi ad par-

A tem Regni sui iure pertinentem, affectans, Pippino nepoti suo molestus efficitur, eumque crebris incursionibus infestans, grande detrimentum proprii sæpe pertulit exercitus. Gregorius Papa obiit, in cuius locum subrogatus est Sergius. & Mauri Beneuentum occupauerunt.

DCCCLIII.

844.

KARLVS Bernhardum Barcenonensem Ducem incautum, & nihil ab eo mali suspicantem occidit. Pippini Duces Karli exercitum superant VII. Id. Iunij, in quo prælio ceciderunt Hugo Abbas patruus Karli, & Rihboto Abbas, Raban quoque signifer, cum aliis multis ex nobilibus. Hludouicus Obodritos defectionem molientes bello perdomuit, occiso Rege eorum Gozzomuil, terramque illorum & populum sibi diuinitus subiugatum per Duces ordinauit. Hrabanus quoque Sophista, & sui temporis Poëtarum nulli secundus, Librum, quæ de Laude sanctæ Crucis Christi figurarum varietate distinctum difficili & mirando poemate composuit, per Ascrihum & Hrüodbertum Monachos Monasterij Fuldensis, Sergio Papæ sancto Petro offerendum transmisit.

DCCCLV.

845.

B NORDMANNI Regnum Karli vastantes per Sequanam vsque Parisios nauigio venerunt, & tam ab ipso, quàm incolis terræ accepta pecunia copiosa, cum pace discesserunt. In Fresia quoque tribus præliis conflixerunt, in primo quidem victi, in secundis verò duobus superiores effecti, magnam hominum multitudinem prostrauerunt. Castellum etiam in Saxonia, quod vocatur Hammaburg, populati, nec inulti reuersi sunt. Karlus cum Brittonibus conflixit, & cum grandi damno exercitus sui, ipse cum paucis vix euasit. Hludouicus XIIII. ex Ducibus Boëmanorum cum hominibus suis Christianam Religionem desiderantes suscepit, & in octauis Theophaniæ baptizari iussit. Tempore verò autumni, in Saxonia apud Padraprunno generale Placitum habuit, vbi fratrum suorum, & Nordmannorum, Sclauorum quoque & Bulgarorum Legationes suscepit, audiuit, & absoluit. Hlotharius Folcratum Ducem Arclatensium, & reliquos Comites illarum partium rebellare molientes in deditioem accepit, & prout voluit, Prouinciam ordinauit.

DCCCLVI.

846.

* al. Gislebertus.

C GISALBERTVS VASSALLVS Karli filiam Hlotharij Imperatoris rapuit, & in Aquitaniam profectus, in coniugem accepit. Hludouicus Occidentem profectus mense Martio cum Karlo Placitum habuit, in quo vterque eorum publice contestatus est, suæ non fuisse voluntatis, quo Gisalbertus filiz Hlotharij iungeretur, vt his auditis, Hlotarius placari facilius potuisset. Inde reuersus iuxta lacum Briganticum II. Non. April. Pascha celebrauit. Postea, cum Hlothario locutus, volens eum cum Karlo pacificare, cum res non haberet effectum, circa medium mensem Augusti cum exercitu ad Sclauos Margenses defectionem molientes profectus est. Vbi ordinatis, & iuxta libitum suum compositis rebus, Ducem eis constituit Rasticem nepotem Moimari. Inde per Boëmanos cum grandi difficultate & magno damno exercitus sui reuersus est. His temporibus Mauri Romanam cum exercitu venientes, cum non possent urbem intrumpere, Ecclesiam sancti Petri vastauerunt.

DCCCLVII.

847.

Hic annus à bellis quieuit, quem Hlotharius & Hludouicus mutua familiaritate transegerunt. Nam vterque eorum ad domum alterius inuitatus, conuiuuiis & muneribus Regiis honoratus est. Hludouicus tamen Hlotharium & Karlum, ita vt voluit, pacificare non potuit, renuente Hlothario propter iniuriam sibi à Gisalberto vassallo Karli in raptu filiz suæ factam. Nordmanni Dorestarum incendentes vastauerunt. Olgarius Mogontiacensis Episcopus XI. Kal. Maij obiit, in cuius locum Hrabanus ordinatus est V. Kal. Iul. qui, in eodem anno, iubente Hludouico Rege, apud Mogontiacum Synodum habuit circa Kal. Oct. b.

PER idem tempus mulier quædam de Alamanniæ partibus, nomine Thiora, Pseudo-prophetissa Mogontiacum venit, quæ Salomonis Episcopi parochiam suis vaticiniis non minimè turbauerat. Nam certum consummationis seculi diem, aliæque perplura Dei solius noticiæ cognita, quasi diuinitus sibi reuelata, scire se fatebatur, & eodem anno vltimum diem mundo imminere prædicabat. Vnde

LOTHARIVS
IMP.

multi plebeij veriusquē sexus timore perculsi ad eam venientes munera illi ferebant, seque orationibus illius commendabant: & quod grauius est, sacri ordinis viri doctrinas Ecclesiasticas postponentes, illam quasi magistram cœlitus destinatam sequebantur. Hæc in præsentiam Episcoporum apud Sanctum Albanum deducta, & diligenter de suis assertionibus requisita, Presbyterum quendam sibi ea suggessisse, & se talia quæstus causa narrasse professa est. Quapropter synodali iudicio publicis cæsa flagellis, ministerium prædicationis, quod inrationabiliter arripuit, & sibi contra morem Ecclesiasticum vindicare præsumpsit, cum dedecore amisit, suisque vaticiniis tandem confusa finem imposuit.

848.

DCCCXLVIII.

HLOTHARIVS & Hludouuicus mense Februario colloquium habuerunt in Confluente castello, vbi pars Hlotharij illud quidem, sicut fama vulgabat, maximè moliebatur, vt Hludouuicus, posthabita Karli amicitia, sibi germanitatis iure sociaretur. Hludouuicus verò memor pacti, quod cum Karlo dudum cum adtestatione diuini nominis inierat, suasoria machinamenta ingeniosè declinans, finito colloquio, ad suos reuersus, eos expeditione contriuit, Legatosque pacis gratia mittere, & obsides dare coëgit. Circa Kal. autem Octob. generale Placitum habuit apud Mogontiacum, in quo Legatos fratrum suorum, & Nordmannorum Sclauorumque suscepit, audiuit, & absoluit. Homines etiam Hrabani Episcopi aduersus dominum suum conspirantes, publicè conuictos cum eo pacificauit. Legatos suos ad fratrem suum Hlotharium in Theotonis villa Placitum habentem pro Gisalberto, qui eodem anno ad fidem eius venerat, reconciliationis gratia direxit. Gotescalcus quoque quidam Presbyter de prædestinatione Dei prauè sentiens, & tam bonos ad vitam quàm malos ad mortem perpetuam ineuitabiliter à Deo prædestinatos esse adfirmans, in Conuentu Episcoporum rationabiliter, vt plurimis visum est, conuictus, & ad proprium Episcopum Ingumarum Remis transmissus est: prius tamen iuramento confirmans, ne in Regnum Hludouuici ultra rediret.

849.

DCCCXLIX.

* ad Arnulfus.

BOEMANI more solito fidem mentientes, contra Francos rebellare molliuntur. Ad quorum perfidos motus comprimendos Hernustus * Dux partium illarum, & inter amicos Regis primus, Comitèsque non pauci atque Abbates cum exercitu copioso mittuntur. Barbari verò pro pace & securitate sua obsides se duros, & imperata facturos, per Legatos ad Thaculfum directos promittunt, cui præ ceteris credebant, quasi scienti leges & consuetudines Sclauicæ gentis. Erat quippe Dux Sorabici limitis, sed in illa expeditione iam tunc grauius vulneratus. Nam pridie cum exercitus vallum hostium vi magna inrumperet, & resistentibus aduersariis ex vtraque parte multi sine discretionem sauciarentur, ipse in sinistro genu sagitta percussus est. Cum Legatis verò, qui missi fuerant, quo minus ab eis debilitas eius deprehenderetur, equo sedens simulata sanitate locutus est. Cùmque quibusdam ex Primatibus per Missos suos Legatorum verba nuntiasset, indignati sunt aliqui eorum aduersus eum, quasi ceteris præferri cupiens, summam rerum gerendarum in se vellet inclinare. Et citato imperu, inconsultis ceteris, bellum hostibus paci studentibus intulerunt, statimque experti sunt quid sine timore Dei propria discordium possit virtus & audacia. Hostes enim effecti superiores, cædendo persecuti sunt eos vsque in castra, occisorumque spolia in conspectu eorum securi detrahentes, tantis eos terroribus affecerunt, vt euadendi spe penitus priuarentur. Vnde coacti obsides dabant eis à quibus suscipere dedignati sunt, vt in læsi ab hostibus, & via tantùm publica pergentes, in patriam reuerti potuissent. Et vt maior confusio superbientibus, & de sua virtute præsumptibus fieret, contigit eodem anno post non multi temporis spatium in villa Hogstedi, quæ est in territorio Mogontiaci, spiritum nequam per os cuiusdam arreptij protestari, bello se Boemano præfuisse, sociosque suos spiritum superbix atque discordix fuisse, quorum dolosis machinationibus Franci Boemanis terga vertissent.

850.

DCCCL.

RORVC natione Nordmannus, qui temporibus Hludouuici Imperatoris cum fratre Harioldo vicum Dorestadum iure beneficij tenuit, post obitum Im-

Aperatoris defuncto fratre apud Hlotharium, qui patri successit in Regno, proditionis crimine falso, ut fama est, insimulatus, tentus, & in custodiam missus ^{Lotharius IMP.} est. Vnde fugâ lapsus in fidem Hludouici Regis Orientalium Francorum veniens, cum per annos aliquot ibi moraretur, & inter Saxones, qui confines Nordmannis sunt, mansiraret, collecta Danigenarum non modica manu, cœpit piraticam exercere, & loca Regni Lotharij Septentrionalis Oceani littoribus contigua vastare. Venitque per ostia Rheni fluminis Dorestadum, & occupauit eam atque possedit. Et cum à Lothario Principe sine periculo suorum non posset expelli, cum consilio Senatus Legatis mediantibus in fidem receptus est, ea conditione ut tributis ceterisque negotiis ad Regis ærarium pertinentibus fideliter inseruiret, & piraticis Danorum incursionibus obuiando resisteret. Nordmanni Godafrido Duce per Sequanam ascendentes, regnum Karli prædantur. Ad quorum expulsionem Lotharius in auxilium vocatus, cum sibi pugnandum esse cum hoste putaret, Karlus clam mutato consilio Godafridum cum suis in societatem Regni suscepit, & terram eis ad inhabitandum delegauit. Lotharius verò aduentum suum illò superuacuum videns, ad propria reuersus est.

Eodem anno grauissima fames Germaniæ populos oppressit, maximè circa Rhenum habitantes. Nam vnus modius de frumento Mogonciaci vendebatur decem siclis argenti. Morabatur autem eo tempore Hrabanus Archiepiscopus in quadam villa parochiæ suæ, cui vocabulum est V Vinzella, & pauperes de diuersis locis venientes suscipiens, quotidie plusquam trecentos alimento sustentabat, exceptis his qui in præsentia illius vescebantur assidue. Venit autem & **B** mulier quædam penè consumpta inedia cum puerulo paruulo, inter ceteros refocillari desiderans. Quæ prius quàm limen portæ transcenderet, præ nimia imbecillitate corruens spiritum exhalauit. Puer verò mamillam matris mortuæ quasi viuentis de sinu protrahens, & sugere tentans, multos intuentes gemere ac flere coëgit. Quidam etiam in illis diebus de Grabfeldon cum vxore sua & filio tenero in Turingiam proficiscens, ut malum inopiæ temperare posset, vxorem in itinere in quadam silua positus sic affatus est: Nonne, inquit, melius est ut puerum istum occidamus, & manducemus carnes eius, quàm omnes inedia consumamur? Illa verò contradicente, ne tantum scelus committeret, tandem vrgente fame filium de brachiis maternis per vim rapuit, & voluntatem opere complexerit, nisi Deus illū sua miseratione præuenisset. Nam, sicut idem postea in Thuringia positus plurimis retulit, cum euaginasset gladiū ut mactaret filium, & in ancipiti positus necem distulisset, vidit eminus duos lupos super vna cerua stantes, & lacerantes carnes eius, statimque parcens filio ad cadauer ceruæ cucurrit, & lupos inde abigens, tulit de carnibus prægustatis, & cum incolumi filio ad vxorem reuersus est. Prius enim, quando filium tulerat de manibus matris, paululum ab ea declinauerat, ne illa morientem puerum videret vel audiret. At illa, veniente marito, videns recentes carnes & cruore perfusas, putabat filium occisum, & cecidit retrorsum penè exanimis. Ille autem accedens consolatus est eam, & erigens illam, **C** ostendit ei puerum viuentem. Tunc illa resumpto spiritu Deo gratias egit, quia filium sanum recipere meruit: nec minus ille, quod eum Deus à liberi interfectione innocuum dignatus est conseruare. Ambo tamen de carnibus lege prohibitis necessitate coacti se recrearunt.

DCCCLI.

851.

SORABI Francorum fines crebris incursionibus atque incendiis infestant. Vnde Hludouicus Rex commotus cum exercitu per Turingiam iter faciens, terram eorum ingressus, graui eos obsidione fatigauit: perditisque frugibus, & omni spe adempta, magis eos fame quàm ferro perdomuit. Pipinus Rex Aquitanæ comprehensus à suis, Carlo Regi cum Regno traditur, effectusque Clericus Sueffioni in Monasterio sancti Medardi retruditur. Similiter & Carlus frater eius iunior, cum de Regno Hlotharij profectus, fratrem inuisere disposuisset, tentus est à Comitibus Carli Regis, & illo iubente tonsus in Corbeienfè Monasterio missus est in custodiam.

DCCCLII.

852.

HENALDVS Nordmannus, qui superioribus annis iram domini sui Horuc Danorum Regis fugiens, ad Regem Hludouicum se contulit, ab eo benignè sus-

LOTHARIUS ceptus, baptizatus, ac fidei Sacramentis imbutus est: cùm per plures annos hono-
IMP. rificè inter Francos haberetur, tandem Principibus Borealium partium, & custo-
 dibus Danici limitis, quasi lubricæ fidei & molimine proditoris cœpit esse suspe-
 ctus. Vnde & ab eis occisus est. Habita est autem & Synodus ex voluntate atque
 præcepto eiusdem serenissimi Principis in ciuitate Mogontia Metropoli Germa-
 niæ, præsidente Hrabano venerabili eiusdem vrbis Archiepiscopo, cum omnibus
 Episcopis atque Abbatibus Orientalis Franciæ, Baioariæ, & Saxoniar. Et illi qui-
 dem de absoluendis quæstionibus ecclesiasticè tractatum habebant, Rex verò cum
 Principibus & Præfectis Prouinciarum publicis causis litibusque componendis
 insistens, postquam Synodalia eorum decreta suo iudicio comprobauit, & Lega-
 tiones Bulgarorum Sclauorumque audiuit & absoluit, Baioariam reuersus est. Vbi
 ordinatis & dispositis quæ videbantur necessaria, sine mora rediens per alueum
 Rheni fluminis nauigio venit Coloniam. Vbi cum quibusdam ex Hlotharij fra-
 tris sui Principibus habita locutione, profectus est in Saxoniam ob eorum vel ma-
 ximè causas iudicandas, qui à prauis & subdolis Iudicibus neglecti, & multimo-
 dis, vt dicunt, legis suæ dilationibus decepti, graues atque diurnas patiebantur
 iniurias. Suberant etiam & aliæ causæ ad se ipsum specialiter aspicientes, possessiones
 videlicet ab auita vel paterna proprietate iure hereditario sibi derelictæ,
 quas oportuit ab iniquis peruasoribus iusta repetitione legitimo domino restitui.
 * *al. Mimi-* Igitur in loco qui appellatur Nimia *, super amnem, quem Cornelius Tacitus
da scriptor rerum à Romanis in ea gente gestarum, Visurgim, moderni verò V Visu-
 racha vocant, habito generali Conuentu, tam causas populi ad se perlatas iusto **B**
 absoluit examine, quàm ad se pertinentes possessiones iuridicorum gentis decre-
 to recepit. Inde transiens per Angros, Harudos, Suabos, & Holsingos *, & per
 * *al. Holi-* mansiones singulas, prout se præbuit opportunitas, causas populi iudicans Thu-
gingos ringiam ingreditur. Vbi apud Erpfesfurt habito Conuentu, decreuit inter alia,
 " Vt nullus Præfectus in sua præfectura, aut Quæstionarius infra quæsturam suam,
 " alicuius causam aduocati nomine susciperet agendam: in alienis verò Præfecturis,
 " vel Quæsturis, singuli pro sua voluntate, aliorum causis agendis haberent faculta-
 " tem. Inde profectus diem Natalis Domini in Reganesburg celebrauit.

DCCCLIII.

853.

NORDMANNI per Ligerem fluuium venientes Turonum Galliæ ciuita-
 tem prædantur, & inter alias ædes, Ecclesiam quoque sancti Martini Confesso-
 ris, nemine resistente, succendunt. Aquitanorum Legati Ludouicum Regem
 crebris supplicationibus sollicitant, vt aut ipse super eos Regnum susciperet, aut
 filium suum mitteret, qui eos à Karli Regis tyrannide liberaret: ne fortè ab extra-
 neis & inimicis fidei, cum periculo Christianitatis, quærere cogèrentur auxilia,
 quæ ab orthodoxis & legitimis dominis inuenire nequirent.

HEMMO Halberensis Episcopus v. Kal. April. defunctus est, in cuius locum
 Hildhigrim Episcopus est ordinatus. Reginhericor Episcopus vi. Kal. Septembr.
 de hoc mundo transiens Folchardum successorem reliquit. Hadauuart quoque
 Mimidensis Episcopus xiii. Kal. Octob. diem clausit vltimum, cathedràmque **C**
 suam Theotrico dimisit. In Kal. autem Septembr. Basilicam sancti Bonifacij
 Martyris noctu fures ingressi, partem de thesauro Ecclesiæ abstulerunt, & ita ha-
 ctenus res latet, vt neque auctores facti inuestigari, neque pecuniæ aliquod possit
 indicium reperiri.

854.

DCCCLIIII.

HLVDOVVICVS filius Hludouici Regis ad Aquitaniam pergat, volens ex-
 periri si vera essent, quæ patri suo per Legatos gentis promittebantur. Cùm
 ergo venisset, & non esset susceptus, nisi ab ea tantùm sola cognatione, quam
 Karlus maximè offendit propter interfectionem Gozberti eorum propinqui,
 quem iussit occidi; ceteris omnibus ad susceptionem eius dissimulantibus, ad-
 uentum suum illò superuacuum fuisse ratus, cum suis se circa tempus autumnii in
 Franciam recepit. Nordmanni, qui continuis xx. annis Regni Francorum fines
 per loca nauibus accessibilia cædibus & incendiis atque rapinis crudeliter vasta-
 bant, congregati de regionibus, per quas prædandi cupiditate dispersi fuerant,
 in patriam suam reuersi sunt. Ibi inter Horuc Regem Danorum, & Gudurm
 filium fratris eius, qui eatenus ab eo Regno pulsus piratico more vixit, orta con-
 tentione,

A tentione, ita se mutua cæde mactauerunt, vt vulgus quidem promiscuum innumerabile caderet, de stirpe verò regia nisi vnus puer nullus remaneret: Domino sanctorum virorum suorum iniurias vlciscente, & aduersarius digna factis retribuyente.

LOTHARIUS
IMP.

DCCCLV.

A P V D Mogontiacum * terra vicies tremuisse perhibetur. Aëris insolita commotio turbinibus ac tempestatibus, plagisque grandinum multis damnâ intulit. Fulminum ictibus ædes plurimæ crematæ sunt, inter quas Basilica S. Chilianii Martyris Nonis Iuniis, Clero laudes vespertinas celebrante, repentino ictu percussa & succensa est: & mirum in modum sub laquearibus domus ignis pendulus inlæsa materia tamdiu oberrabat, donec ossa sancti Martyris, & totius Ecclesiæ thesaurus efferretur inlæsus. Clericorum quoq; nonnulli fulmine tacti, inlæsis vestibus, per diuersa membrorum loca graues combusturas habuisse reperti sunt. Fertur etiam quendam in illis regionibus hominem ita cœlesti igne combustum, vt consumpto corpore vestis ab igne remaneret inlæsa. Sequentis verò mensis die octaua instante sollempnitate natalis eiusdem Martyris, muros Ecclesiæ, quos prius cœlestis non consumpsit ignis, subito terribilis exorta tempesta funditus euertit. Quam ruinam mors Episcopi Gozaldi subsequuta est, qui tertio de hinc mense, id est xii. Kal. Octob. præsentem vitam finiens, Harnum discipulum suum sibi successorem reliquit.

855.
* al. VVirtz
porch

B REX quoque Ludouicus in Sclauos Margenses contra Rasticen Ducem eorum sibi rebellantem parum prosperè ducto exercitu, sine victoria rediit, malens aduersarium firmissimo, vt fertur, vallo munitum, ad tempus dimittere, quàm militum suorum periculosè pugnando damna sustinere. Magnam tamen Prouinciæ partem prædis & incendiis vastauit exercitus, nec paruam multitudinem hostium castra Regis inuadere cupientium vsque ad internecionem deleuit, sed non impunè: quia post reditum Regis, Rastices cum suis insecutus plurima trans Danuuium finitimorum loca prædando vastauit.

M E N S E verò Octobr. xvi. Kal. Nouembr. per totam noctem igniculi instar spiculorum Occidentem versus per aërem densissimè ferebantur. Hlotharius Imperator renuncians omnibus quæ habuit, Prumiense Monasterium ingressus, effectusque ibi Monachus, vi. Kal. Octobr. mortalem hominem exiit, & ad vitam perrexit æternam. Principes autem & Optimates Regni, filium eius Hlotharium super se regnare cupientes, ad Ludouicum Regem Orientalium Francorum patrum eius in Franconofurt eum adducentes, cum consensu & fauore illius sibi regnare consentiunt.

DCCCLVI.

M E N S E Februario iiii. die mensis defunctus est Hrabanus Archiepiscopus Mogontiacensis Ecclesiæ, habens in Episcopatu annos vii. mensem vnum & dies quatuor. Cui successit Karlus magis ex voluntate Regis & Consiliariorum eius, quàm ex consensu & electione Cleri & populi. Decessit autem & Harro Abbas Fuldensis Cœnobij, pridie Id. Aprilis. In cuius locum per electionem Fratrum & auctoritatem regiam ordinatus est Thiotho vnus ex ipsis Monachis. Mense verò Augusto Ludouicus Rex collecto exercitu, per Sorabos iter faciens, Ducibus eorum sibi conunctis, Dalmatas prælio superat, acceptisque obsidibus tributarios fecit. Inde per Boëmanos transiens, nonnullos ex eorum Ducibus in ditionem accepit. In qua expeditione perierunt Comites Bardo & Erpf, cum aliis quàm pluribus.

856.
LUDOVICUS
II. IMP.

DCCCLVII.

857.

R E X Ludouicus mense Februario colloquium habuit in Confluente castello cum Hlothario nepote suo. Tempore verò Quadragesimæ Placitum habuit apud VVangionum ciuitatem. Ruoric Nordmannus, qui præerat Dorelado, cum consensu Domini sui Hlotharij Regis classem duxit in fines Danorum, & consentiente Horico Danorum Rege, partem Regni quæ est inter mare & Egidocam cum sociis suis possedit. Orgarius Episcopus & Hruodolfus Comes Palatii, & Hernustus filius Hernusti Ducis, cum hominibus suis & Boëmanis missi, ciuitatem VViztrachi Ducis ab annis multis rebellem occupauerunt, expulso ab ea Scala-Iugato * filio Ducis VViztrachi, qui tyrannidem tunc in ea exercebat. Quo per fugam lapsa, & ad Rasticen se conferente, frater eius, qui ab eo pa-

* al. Sclauis
tago

LVDOVICVS tria pulsus apud Czitziborum Sorabum exulabat, ad Regem fideliter veniens loco **A**
II. IMP. fratris Dux constituitur.

HABITA est autem & Synodus apud Mogontiacum circa Kal. Octobr
 præfidente Carolo Archiepiscopo; vbi inter alia quæ ventilata sunt de iure Ec-
 clesiastico, præsentata est epistola Guntharij Coloniensis Episcopi ad Altfridum
 Episcopum directa, in qua legebatur, contigisse Coloniae xvii. Kal. Octobr. terri-
 bilem valde tempestatem: populo cuncto præ nimio horrore in Basilicam sancti Pe-
 tri confugiente, & signis Ecclesiæ concrepantibus, vnanimiter Dei misericor-
 diam implorante, subito fulmen inorne ignei draconis instar Basilicam scidisse ac
 penetrasse, atque ex omni illa multitudine tres homines diuersis quidem locis,
 sed vno ictu in mortem deiecisse, Presbyterum scilicet iuxta altare sancti Petri,
 Diaconum verò ad altare sancti Dionysij, laicum autem ad altare sanctæ Mariæ:
 alios etiam numero sex eodem impetu ita prostrauisse, vt clati semiuiui vix con-
 ualescerent. Feruntur & alia prodigia his temporibus Treueri contigisse, quæ ideo
 858. scribere distuli, quia de eis certum nuncium non habui.

DCCCLVIII.

IN Kalendis Ianuariis terræmotus magnus factus est per ciuitates & regiones
 diuersas, maximus tamen apud Mogontiacum, vbi maceræ antiquæ scissæ sunt,
 & Ecclesia sancti Albani Martyris ita concussa est, vt murus de fastigio cadens,
 Oratorium sancti Michaelis ad Occidentem Basilicæ bicameratum cum tecto &
 laquearibus ruina sua confringens terræ cõquaret.

MENSE autem Februario Rex cum quibusdam Consiliariis suis in Forcheim **B**
 colloquium habuit. Inde condito Placito, & designatis ad hoc specialiter Comi-
 tibus, in villa Alamanniæ quæ vocatur Ulma, Notingum Episcopum & Eburhar-
 dum Comitem Missos Ludouici nepotis sui suscepit & audiuit. Post mediam
 autem Quadragesimam venit in Franconofurt, & ibi Pascha celebravit. Interea
 Missi, quos ad Hlotharium nepotem suum directos habuit, veniunt, eumque iuxta
 conditum in Confluente castello Regi occursum esse nuntiarunt. Rege
 autem promissionibus eius credente, & ante dies Letaniarum ad conditum
 diem & locum veniente; Hlotharius promissa mentitus, neque ipse venit, ne-
 que de suis aliquem mittere voluit. Fœdus enim cum Carlo contra Regem iniit,
 quod vterque eorum iuramento firmavit. Qui cum se vidisset inlusum esse, reuer-
 sus in Franconofurt cum multa de vtilitate Regni cum suis tractaret atque dispo-
 neret, tunc etiam decreuit tres exercitus in diuersos Regni sui terminos esse mit-
 tendos: vnum quidem per **KARLMANNVM** filium suum seniore in Sclauos
 Margenses contra Rasticen: alterum verò **LVDOVVICVM** filium suum mi-
 norem in Obodritos & Linones: tertium autem per Tracholfum in Sorabos dicto
 obedire nolentes, vt sedatis extrinsecus aduersariorum tumultibus, facilius intrin-
 secus Regni gubernacula disponderet.

MENSE autem Iulio collectis & ordinatis exercitibus, irèque profectis, re-
 pente die media subiit Regem curarum maxima moles. Legati enim ab Occi- **C**
 dente venerunt Adalhartus Abbas, & Oto Comes, postulantes eum, vt populo
 periclitanti, & in angustia posito, præsentia sua subueniret. Quod nisi celeri-
 ter fieret, & ex parte eius spe liberationis priuarentur, à Paganis cum periculo
 Christianitatis quærere deberent defensionem, quam à legitimis & orthodoxis
 dominis inuenire non possent. Tyrannidem enim Karoli se diutius ferre non
 posse testati sunt, quia quod ex eis Pagani extrinsecus, nemine resistente, aut
 scutum opponente, prædando, captiuando, occidendo, atque vendendo, reli-
 quissent, ille intrinsecus subdolè sæuiendo disperderet: nec quenquam esse in omni
 populo qui iam promissionibus aut iuramentis eius fidem adhiberet, cunctis de bo-
 nitate illius in desperationem cadentibus. Quibus auditis, Rex grauiter conturba-
 tus est. Duplici enim premebatur angustia, quoniam si populi votis acquiesceret,
 contra fratrem, quod impium esset, agere deberet: si autem fratri parceret, à
 periclitantis populi liberatione, quod æquè impium esset, cessare deberet. Ad
 hoc accessit etiam non modicus angustiarum cumulus, vulgi videlicet æ-
 stimatio, suspicantis totum quod actum fuerit in huiusmodi negotio, non
 voto fieri populo condolentis, sed sola intentione Regnum dilatare cupien-
 tis. Quod longè aliter esse quàm se vulgi fert opinio, cuncti consiliorum
 Regis conscij veraci sermone testantur. In ista igitur curarum molestia po-

A situs, tandem consilio sapientium acquiescens, simul & conscientiae suae puritate praeditus, maluit multorum utilitatibus consulere, quam vnus hominis pertinaciae consentire: precibusque Legatorum fauens, votis populi praesentiam eius desiderantis, cum diuino adiutorio se adfuturum promisit. Mediente autem mense Augusto VVangioni collecto comitatu per Alisatiam profectus, venit in Galliam ad villam regiam, in Regno Karoli, quae vocatur Ponticon, vbi occurrerunt ei ferè omnes Primates partium illarum, exceptis eis quos tunc Karlus secum in praesidio habuit, pugnans contra Nordmannos supra Ligerem fluuium. Qui vt audiuit Ludouicum esse intra terminos Regni sui, dimissa obsidione, cum exercitu occurrit in loco qui vocatur Briacus. Visaque multitudine Orientalium, simul & eorum qui è suis contra tyrannidem eius coniurauerant, cum se virtute cerneret imparem, nec posse sine grandi periculo suorum cum fratris copiis in acie congregari, deponendo tamen & quasi ad pugnandum milite ordinato, ipse quidem cum paucis latenter abscessit. Exercitus verò in loco cerraminis derelictus, cognito Ducis abscessu ad Ludouicum transiit. Ille verò sedato impetu populi Karlum persequi cupientis, ad disponenda Regni negotia, quasi libera vtens potestate, diligentiam curamque conuertit. Et primùm quidem nimis incauta ductus securitate, omne robur totius exercitus, quem ab Oriente secum adduxerat, remisit in patriam, frustra in desertores & proprii domini proditores spei suae fiduciam ponens. Quorum etiam consilio ibi decreuit hiemare, ignarus per omnia imminentis sibi periculi, quod ei parabatur ex parte Karli: cuius animus ad vltionem iniuriarum suarum crexerat filij Chuonradi Comitum, Ludouicum securum, & paucos esse qui cum eo ex suis remanserant, indicantes. Quos ille quidem quasi sibi fideles ad explorandos, sibi que renuntiandos actus Karli transmiserat. Illi verò fidem mentiti, & Karlo coniuncti, quomodo Ludouicus ex improviso cum multitudine exercitus obrueretur, tota intentione moliebantur. Interea nuntiatum est ei in Oriente Rempublicam Sorabici limitis esse turbatam, eo quòd Sorabi, Duce eius Cziztiboro nomine, sibi fidelissimo, insidiosè perempto, defectionem meditentur. Ac per hoc, ille quidem ad comprimendam seditionem exortam, in Regnum suum quanta potuit celeritate regressus est. Karlus verò post discessum eius sedem Regni sui, nullo aduersante, sine difficultate recepit.

VILLA quaedam haud procul ab vrbe Pinguia sita est, Caput montium vocata, eo quòd ibi montes per alueum fluminis Rheni tendentes, initium habent, quam vulgus corruptè Cammunzi nominare solet, vbi malignus spiritus eiusdem nequitiae suae ostendit indicium. Nam primùm quidem lapides iacendo, & parietes domorum quasi malleo pulsando, hominibus loci illius infestus efficitur; deinde verò manifestè loqui, & furim sublata quibusdam prodere, post hæc discordias inter habitatores eiusdem loci seminare; denique omnium animos contra vnum hominem concitauit, quasi peccatis illius exigentibus ceteri talia paterentur. Et vt maius odium aduersus eum excitaret, in quamcumque domum idem intrauit, statim malignus spiritus illam excussit. Igitur ex necessitate coactus cum vxore & filiis foris mansit in agris, omnibus propinquis suis sub tectum suum illum suscipere timentibus. Sed nec ibi tutus fuisse permissus est. Nam cum vniuersas fruges suas congregasset, & in acervos collegisset, spiritus nequam ex improviso veniens cunctas incendit. Vt autem animos vicinorum illum interficere cupientium placare potuisset, idem ipse, ferro feruente, de omnibus quae ei obiiciebantur criminibus se ostendit immunem. Missi sunt igitur ab vrbe Mogontia Presbyteri atque Diaconi cum reliquiis & crucibus, qui malignum spiritum ab eo loco expellerent. Sed illis in quadam domo, vbi maximè sauebat, Letanias agentibus, & aqua benedictam spargentibus, antiquus hostis nonnullos ex eadem villa illuc conuenientes iactando lapides cruentauit: tamen modicum temporis à sua infestatione quieuit. Postquam verò inde discesserunt qui missi fuerant, idem hostis multis audientibus lugubres edidit sermones. Nam primùm quendam nominatim exprimens, se sub cappa illius steterisse professus est ea hora, quando aqua benedicta aspergebatur in domo. Quibus se praetimore signantibus, idem hostis de eodem Presbytero, *Meus*, inquit, *proprius est seruus: à quo enim quis*

LVDOVICVS *superatur, huius & proprius est feruus, quia nuper, me suadente, cum filii procuratoris istius* **A**
II. IMP. *villa concubuit.* Quod factum nullus mortalium antè sciebat, exceptis his qui hoc
 crimen perpetraverant. Patet ergo quia, iuxta veritatis sententiam, nihil oper-
 tum est quod non reueletur. His & huiusmodi malis apostata spiritus in loco supra
 dicto per tria annorum curricula infestus non antè cessauit, donèc vniuersa penè
 ædificia succendio consumeret.

DCCCLIX.

859.

LVDOVVICVS Rex quasi inchoante verno tempore, de Galliis rediens
 VVormatiam venit. Cùm frequentibus Legatorum suorum discursibus fratris ac
 nepotis sui animos reconciliare studeret, eorùmque responsa per internuntios re-
 ciproca relatione susciperet, tandem condicto tempore, singuli cum æquo nume-
 ro Principum suorum ex aduersa parte nominatim expressorum, iuxta Anterna-
 cum castellum, in quadam insula Rheni fluminis nauigio veëtii conuenerunt, reli-
 quo singulorum comitatu super littus ex vtraque parte fluminis consistente. Vbi
 cùm diu varia & anceps actarum simul & agendarum rerum agitata esset disputa-
 tio, condicto Placito autumnis temporis iuxta Basalam communiter habendo, sin-
 guli cum suis ad propria reuersi sunt. Ludouicus tamen eis qui priore anno à Kar-
 lo deficientes sui effecti sunt, honores quos prius habuerant, impetrare non potuit.
 Dilata enim res est in futuro Placito finienda. Interea verò cum suis habita lo-
 cutione, Tiothonem Fuldenis Cœnobij Abbatem ad **LVDOVVICVM** Regem
 Italiae nepotem suum, & ad Nicholaum Apostolicum apologetica intentione Ro-
 mam misit, responsa eorum, si esset possibile, ad condictum regale Placitum perla-
 turum. A quibus honorificè susceptus, cùm de gestis præteriti anni Regem per
 omnia rationabiliter excusaret infamiae, Apostolica fultus epistola rediens, iux-
 ta lacum Briganticum ad Regem venit, de loco prædicto Placiti iam tunc reuer-
 sum, quia ad condictum diem vel locum Placiti neuter sibi Regum occurrerat.
 Qui cùm de Legatione sua Regi per omnia satisfecisset, accepta licentia ad pro-
 prium rediit Monasterium. Vrbs Mogontia cum locis sibi contiguis, per totum
 anni circulum immani terræmotu vexatur. Probus Presbyter religiosus, cuius ca-
 sta conuersatio & doctrinae sanctae studium Moguntinam illustrauit Ecclesiam,
 vii. Kal. Iulij diem obiit. Sed quoniam per omnia longum est texere qualiter in su-
 pra dicta Ecclesia sine fastidio die noctuque fructuoso labore defudauerit, vel quo-
 modo omnia omnibus factus fuerit vt cunctos lucrificeret Christo, saltim ali-
 qua virtutum illius duobus versiculis non pigeat memoriae commendare, vt ex
 his cetera diuinitus illi collata faciliùs valeant intelligi.

*Quam prudens, humilis, patiens, castusque fuisse,
 Littera vel lingua nulla referre potest.*

DCCCLX.

860.

HIBERNVM tempus asperum nimis & solito prolixius erat, frugibusque &
 arborum prouentibus pernoxium. Nix quoque sanguinolenta in plerisque locis
 cecidisse reperta est. Mare etiam Ionium glaciali rigore ita constrictum est, vt mer-
 catores, qui nunquam antea nisi veëtii nauigio, tunc in equis quoque & carpentis **O**
 mercimonia ferentes Venetiam frequentarent. Ludouicus Rex & Carlus frater
 eius, neposque eorum Hlotharius, cum Primatibus suis in Confluente castello
 conuenientes, pacem inter se & fidelitatem mutuam singuli iuramento firmauerunt,
 cuius sacramenti series huiusmodi fuit. *A modo & quamdiu vixero, istum fra-
 trem meum Karlum, & nepotes meos Ludouicum & Hlotharium atque Karlum ad Dei
 voluntatem, & sanctae Ecclesiae statum & honorem atque defensionem, & ad nostram com-
 munitatem salutem & honorem, & ad populi Christiani nobis commissi saluamentum & pacem,
 & ad legis ac iustitiae & rectae rationis conseruationem, quantum mihi Dominus scire &
 posse donauerit, & ipsi me obaudierint, & à me ipsi quaesierint, vero consilio, & secundum
 quod mihi rationabiliter & salubriter possibile fuerit, sincero auxilio adiutor ero ad
 Regnum illorum continendum, & nec in vita, nec in membris, neque in Re-
 gno illorum eos forsconsiliabo in hoc, vt ipsi erga me similem promissionem faciant &
 conseruent.*

DCCCLXI.

861.

LVDOVVICVS Rex Conuentum habuit in Reganesburg tertia septimana
 post sanctum Pascha, in quo Ernustum Summatem inter omnes optimates suos

A quasi infidelitatis reum publicis priuauit honoribus. Vtonem quoque & Berngarium fratrem eius atque Sigihardum Comites, VValdonemque Abbatem, cum aliis nonnullis, quasi cōplices infidelitatis eius, similiter exauctorauit. è quibus Vto & Berngarius cum VValdone fratre suo in Gallias ad Karlum Regem secesserunt, ceteris intra patriam in proprietate sua remanentibus: Carlemannus quoque filiorum Regis maximus, res nouas molitus est. Expulit enim Duces, quibus custodia commissa erat Pannonici limitis & Carantani, atque per suos Marcam ordinauit, Quod Regis animum rebellionem suspicantis non parum commouit.

Ludouicus
II. IMP.

DCCCLXII.

862.

CARLEMANNVS per sacramenta pacis & securitatis suæ Reganesburgum venit, & reddita ratione conuicit aduersarios; patrique suo reconciliatur: iuramento confirmans ne contra eius iustam potestatem quicquam deinceps mente maliciosa machinaretur. Et Carlemanus quidem ad sua cum pace reuertitur. Rex verò Mogontiam profectus, occurrentem sibi ad colloquium nepotem suum suscepit Hlotharium Regem. Eodem quoque anno Rex ducto in Obodritos exercitu, Ducem eorum Tabamuizilem rebellantem dicto obedire, & filium suum cum aliis obsidibus dare coëgit.

DCCCLXIII.

863.

CARLEMANNVS filius Regis, qui prælatus erat Carantanis, tam multis criminibus & tam magnis apud patrem absens accusatus est, vt meritò reus maiestatis haberi debuisset, si ea quæ in eum dicta sunt ab accusatoribus probari potuissent. Quod Regis animum ad eò commouit, vt per se ipsum coram frequentia **B** populi sui protestatus sit, Carlemannum filium suum ab eò tempore & deinceps donec ipse viueret & regnaret, sua voluntate publicis honoribus nunquam esse potiturum. Quo audito, Carlemannus ab itinere, quo ad Palatium ire cœperat, perterritus in Carinthiam se recepit, ibi tutari apud suos, quos sibi fideles arbitratus est, volens, donec patris ira quiesceret, & ipse per internuntios veraces sibi fallaciter obiecta purgaret. Interea Rex collecto exercitu, specie quidem quasi Rasticem Margensium Sclauorum Ducem cum auxilio Bulgarorum ab Oriente venientium, vt fama fuit, domaturus, re autem vera ad Carantanos filium expugnaturus accessit: qui reuera ad id temporis defenderet, nisi proditiōe Gundachari Comitissui deciperetur incautus, qui totum pene robur exercitus secum habens, quasi vadâ fluminis N. hostibus prohibiturus, cum omnibus copiis transiit ad Regem, & prælatus est Carantanis, sicut ei prius occultè promissum est, si Dominum suum fraude decepisset. Et hic quidè Præfecturæ dignitatem hoc modo promeruit. Carlemannus verò per iuramenta Principum venit ad patrem, & de obiectis sibi criminibus securus, quia innocens erat, & testimonio conscientie fretus, lætum se per omnia exhibebat atque iucundum.

EA tempestate Karlus Archiepiscopus Mogontiacensis Ecclesie 11. Non. Iunij defunctus est; Luitbertus eiusdem Sedis honore sublimatus 11. Kal. Decemb. In Regno quoque Hlotharij, pro eo quòd dimissa vxore legitima alteram duxit, Synodus in Mettis congregata est omnium Episcoporum eius, præter Hungarium Traiectensem, quem ægritudo detinuit. Aderant & Missi Nicholai Romani Pontificis, ob eandem causam diligenter inuestigandam directi. In quo negotio ventilato, Rex factum suum, propter quod arguebatur, consilio & auctoritate Episcoporum se fecisse testatus est. Quod illi non inficientes, quasdam assertiones rationum verisimilium, quibus gestæ rei qualitatem munire nisi sunt, opposuerunt, easque literis comprehensas, vt Legati Apostolici suggererunt, per Guntharium Agrippinæ Colonie, & Theotgaudû Treuerensem Gallie Belgicæ Archiepiscopos, Nicholai Apostolicæ Sedis Pōtifici probandas transmiserunt. Qui cōuocato Romanæ Sedis Episcoporum Concilio, & Mettensem anathematizauit Synodum, & ad se missos Episcopos deposuit, & communionem priuauit: iuste quidem & canonicè, vt scriptis suis ipse testatur, iniuste verò, sicut illi rescriptis & assertionibus firmare conantur. Propterea partis vtriusque scriptorum seriem his Annalibus inserendam esse iudicauit, discernendæ rei veritatem lectoris arbitrio relinquens. Et hæc quidem sunt Apostolicæ Sedis decreta Synodalia.

NICHOLAUS seruus seruorum Dei reuerentissimis & sanctissimis fratribus nostris Archiepiscopis in Regno Ludouici Regis Germani constitutis. Stelus, quod Hlotharium

Tom. 11:

AAA ij

LVDOVICVS
II. IMP.

Rex, si tamen Rex veraciter dici possit qui nullo salubri regimine corporis appetitus refrenat, sed lubrica emeruatione magis ipsius illicitis motibus cedit, in duabus feminis, Theutberga scilicet & VV aldrada comisit, omnibus manifestum est. Sed & dudum Episcopos Theutgaudum & Guntharium in tali facto eum habuisse tutores atque fautores, penè totus nobis orbis undique ad limina seu Sedem Apostolicam confluens referebat, absentibus quoque id scribentibus nostro Apostolatu. Quod nos tanto credere renuimus, quanto de Episcopis tale quid audire nullatenus sperabamus, donec ipsi Romam tempore Concilij venientes, coram nobis & sancta Synodo tales inuenti sunt, quales fuerant à multis sepe predicati: ita ut scriptura, quam suis stipulauerant manibus, quamque volebant ut nostro roborarem chirographo, caperentur, & dum muscipulam innocentibus opponere satagerent, insidiis suis illaqueati sunt ipsi. Sicque completum est, Deo auctore, quod in Prouerbiis legitur: Frustra iactatur rete ante oculos pennatorum. Siquidem ipsi obligati sunt & ceciderunt. Nos vero, qui in hoc flagitium falso cecidisse dicebamus, fauente Domino cum iustitia propugnatoribus resurreximus, & erecti sumus. Igitur decernente nobiscum sancta Synodo, in presentia depositi & ab officio sacerdotali excommunicati, atque à regimine Episcopatus alienati indubitanter existunt. Vnde vestra fraternitas canonum normam custodiens, & decretorum sanctiones obseruans cauèt, ne hos, quos nos abiicimus, recipere in Sacerdotum catalogo quis presumat. Depositionis autem sententia, quam in predictos Theutgaudum & Guntharium protulimus, cum ceteris Capitulis, qua sancto Concilio nobiscum sanciente promulgauimus, inferius annexa monstrabitur.

DE SYNODO IN METENSIVM VRBE A THEVTGAUDO ET GVNTHARIO ARCHIEPISCOPO CONGREGATA PENITVS ABOLENDA,

CAPITVLVM I. Synodum, qua nuper, id est piissimo Imperatore Ludouico per Indictionem XI. mense Iunio, in Metensium vrbe ab Episcopis, qui nostrum prauenerant iudicium, collecta est, quique Apostolica Sedis instituta temerè violauerunt, ex tunc, & nunc, & in aeternum iudicamus esse cassatam, & cum Ephesino latrocinio repudiatam Apostolica auctoritate in perpetuum esse sancimus damnandam, nec vocari Synodum, sed tanquam adulteris fauentem, prostibulum appellari decernimus. DEPOSITIO THEVTGAUDI ET GVNTHARII ARCHIEPISCOPORVM. CAP. II. Theutgaudum Treuerensem Primatem Belgicae Prouincia, & Guntharium Agrippinae Coloniae Episcopos, nunc coram nobis & sancta Synodo, sub gestorum insinuatione, qualiter causam Hlotharij Regis & duarum mulierum eius, Theutberga scilicet & VV aldrada, se recognouerint & iudicauerint, scriptum super hoc propriis roboratum manibus offerentes, nihilque se plus vel minus aut aliter egisse ore proprio multis coram positis affirmantes, & sententiam, quam à Sede Apostolica in Ingiltrudem uxorem Bosonis sanctissimus frater noster Mediolanensis Archiepiscopus Tado, & ceteri Coepiscopi nostri petierant emittendam, & nos diuino succensi zelo, sub anathematis obtestatione canonicè protuleramus, publicè viua voce se violasse confitentes, in quibus omnibus inuenimus eos Apostolicas atque Canonicas sanctiones in pluribus excessisse, & aequitatis normam nequiter temerasse, omni iudicamus sacerdotij officio permanere penitus alienos, Spiritus sancti iudicio, & beati Petri per nos auctoritate omni Episcopatus exutos regimine consistere definites. Quod si, iuxta praecedentem consuetudinem, tanquam Episcopi ausi fuerint aliquid de sacro ministerio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia Synodo, restitutionis spem aut locum habere satisfactionis: sed & communicantes eis omnes abiici de Ecclesia, & maxime si postea quàm didicerint aduersus memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentauerint.

DE CETERIS EPISCOPIBVS, CAP. III. Ceteri autem Episcopi, qui complices horum, Theutgaudi scilicet & Guntharij, vel sectatores esse feruntur, si cum his coniuncti seditionem, coniurationes vel conspirationes fecerint, vel si à capite, id est à Sede beati Petri, illis haerendo disenserint, pari cum eis damnatione teneantur astricti. Quod si cum Sede Apostolica, unde eos principium Episcopatus sumpsisse manifestum est, sapere de cetero per semetipsos vel missos ad nos Legatos cum scriptis suis professi extiterint, noverint sibi à nobis veniam non negandam, nec amissionem honorum suorum pro retroactis presumptionibus, aut subscriptionibus, quas pro insanis fecerunt gestis, per nos ullo modo formidandam. DE ENGILDRVDA, CAP. IIII. Engildrudam filiam quondam Maactifredi Comitis, qua Bosone proprio viro relicto, ecce iam per septem circiter annos hac atque illac vagabunda, nuper cum fautoribus suis regulariter anathematizauimus, sed propter contumaciam iteratò anathematis vinculis duximus innodandam. Sit igitur à Patre & Filio & Spiritu sancto, vno & vero Deo, ab omnibus sanctis Patribus, & ab uniuersa sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia, & à nobis

Apenitus anathema, cum omnibus complicibus, communicatoribus atque auxiliatoribus suis, LVDOVICVS
II. IMP.
ita ut, sicut iam decreuimus, si quis ei communicare vel fauere in aliquo præsumpserit, siquidem Clericus fuerit, in eodem vinculo constrictus, officium clericatus amittat: Monachi vero & Laici, si inobedientes decreto præsentis fuerint, similiter anathematizentur. Sanè si eadem mulier ad virum suum reuersa fuerit, vel Apostolicam beati Petri Sedem Romam properans, veniam ei post dignam satisfactionem proculdubio non negabimus. Veruntamen sub priori vinculo anathematis, quo illam prius & nunc obligauimus, interim constricta permaneant. Si quis autem eidem Engildruda Apostolicam beati Petri Sedem Romam specialiter properanti vel occurrenti nescius communicauerit, aut sciens opem in ueniendo præstiterit, nullo pro hoc vinculo teneatur innexus. **DE SENTENTIIS ATQUE INTERDICTIS SEDIS APOSTOLICÆ, CAP. V.** Si quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones vel decreta pro Catholica fide, pro Ecclesiastica disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione imminentium, vel futurorum malorum à Sedis Apostolica Præsule salubriter promulgata contempserit, anathema sit.

BEPISCOPI verò supradicti postquam damnati sunt, hæc rescripserunt. **CAP. I.** Nicholao Pontifici, Guntharius atque Theutgandus. Patres Episcopi & fratres Coepiscopi nostri ad te nos direxerunt, & nos spontè iuimus, consulere uidelicet, expleta generali Legatione, tuum magisterium super his specialiter, qua pariter, prout nobis visum fuit, & adiicientibus notum esse potuit, iudicauimus, auctoritates rationesque quas secuti fuimus scriptis ostendentes, ut tua sapientia, perscrutatis omnibus, quid inde sentires & quid velles, nobis paterno demonstrares affectu, nosque fraterna caritate procurares: & si melius illud tua sanctitas inueniret, ut nos instrueres & doceres, suppliciter obsecrauimus, parati, quicquid rectius & probabilius esset, libenter amplecti. **CAP. II.** Sed nos per tres hebdomadas tuum expectantes responsum, nihil certitudinis, nihilque doctrina nobis expressisti. tantum quodam die in publico dixisti, nos excusabiles apparere & innocentes iuxta assertiones nostri libelli. **CAP. III.** Ad ultimum autem nos euocati ad tuam præsentiam deducti sumus, nihil aduersitatis suspicantes: ibique obseratis ostiis, facta more latrociniali conspiratione, ex Clericis & Laicis turba collecta & permixta, nos violenter inter tantos opprimere studuisti, longa scilicet intercapedine à nostris & Clericis & Laicis separatos, atque sine Synodo & sine canonico examine, nullo accusante, nullo testificante, nullaque disputationis discretione dirimente, vel auctoritate ac probatione conuincente, absque nostri oris confessione, absentibus aliis Metropolitanis & diocesaneis Coepiscopis & confratribus nostris, extra omnium omnino consensum, tuo solius arbitrio & tyrannico furore nosmet damnare voluisti, subito quadam tibi cartula & improuisè porrecta lectoris officium assumens, assistente lateri tuo Anastasio olim Presbytero ambitus damnato, & deposito, & anathematizato, cuius scelerato magisterio tuus præcipitatur furor. **CAP. IV.** Ergo tuam prauam sententiam à zelo rectitudinis alienam, iniustam, & irrationabilem, Canonicis legibus contrariam, nequaquam recipimus, imò cum omni cætu fraterno, quasi nefas atque maledictum frustra prolatum contemnimus atque abiicimus, tibi que anathematizatorum & religionis sacræ abiectorum & contemptorum fautori & communicatori reuera communicare nolumus, contenti totius Ecclesiæ communionem & fraternam societate, quam tu arroganter te superexaltans despicias, teque ab ea elationis tumore indignum faciens segregas. **CAP. V.** Igitur ex tua leuitatis temeritate propria tibimet sententia anathematis plagam inflixisti, exclamans, Qui Apostolica præcepta non seruat anathema sit. Quæ multipliciter violare & violasse dignosceris, diuinas leges simul & sacros canones calcans, & quantum in te est, euacuans, prædecessorum tuorum Pontificum Romanorum vestigia sequi nolens. Nunc ergo, qui fraudulentiam & calliditatem experti sumus, indignationem quoque tumidumque potentatum agnoscimus, nihil tibi tueque superbia cedimus, qua nos ad vota nostrorum, quibus faues, inimicorum obruere festinabas, sciésque nos non tuos esse, ut te iactas & extollis, Clericos, quos ut fratres & Coepiscopos recognoscere, si elatio permetteret, debueras. Et hac tibi nostri ordinis non inscij, nimium tua improbitate compulsi respondemus, non quasi ad illatam nobis contumeliam provocati, sed contra tuam iniquitatem Ecclesiastico zelo accensi, nec nostra utilitatis personam attendentes, sed omnem nostri ordinis vniuersitatem, cui vim inferre conaris, præ oculis habentes.

DCCCLXIV.

864.

GUNTHARIUS Coloniz ciuitatis Episcopus pœnitentia ductus, quod contra domnum Apostolicum iniustæ rationis contentionem inchoauerat, reconciliationis suæ & emendationis gratiâ Romam profectus, in præsentiam Apostolici

Aaa iij

LVDOVICVS
II. IMP.

virī Nicholai venit : sed veniam minimè consecutus est. Hludouicus Rex in A
mense Augusto, vltra Danubium cum manu valida profectus, Rasticen in qua-
dam ciuitate, quæ lingua gentis illius Douuina, id est puella dicitur, obsedit. At
ille, cum Regis copiis congregari non auderet, atque loco sibi effugiendi denega-
ta cerneret, obsides quales & quantos Rex præcepit, necessitate coactus dedit; in-
super cum vniuersis Optimatibus suis, fidem se cunctis diebus Regi seruaturum
esse iuramento firmavit, licet illud minimè seruauerit.

H L V D O V V I C V S & Karolus Reges & fratres apud Duficam villam mensè Se-
ptembri conuenientes fœdus ineunt, & quidquid inter eos leuitate humana vel
suggestione militum perperam gestum fuerat, sibi mutuo dimitunt, cuncta re-
tro obliuioni tradenda censentes. Huius autem fœderis pactum inuolabiliter
omni tempore conseruandum, testes & admonitores idonei ex vtraque parte sta-
tuuntur. Nam Hludouicus ex parte Karoli Hincmarum Remensem Episco-
pum & Engilrammum Comitem: Karolus verò ex parte Hludouici Luitber-
tum Archiepiscopum & Altfridum Antistitem elegit, vt si fortè ab aliquo eius-
dem pacti iura læderentur, his admonentibus, & gesta priora ad memoriam re-
uocantibus, faciliùs in pristinum statum reformari possent. Guntharius Colo-
niæ ciuitatis Episcopus pœnitentia ductus, quòd ministerium sacerdotale ab Apo-
stolico sibi interdictum contingere præsumperat, Romam profectus est; sed re-
stitutionis vel satisfactionis locum minimè inuenit.

865.

DCCCLXV.

R V O D O L F V S Fuldensis Cœnobij Presbyter & Monachus, qui apud totius B
penè Germaniæ partes Doctor egregius & insignis floruit Historiographus &
Poëta, atque omnium artium nobilissimus auctor habebatur, viii. Id. Mart. diem
vltimum feliciter clausit. Decessit autem eodem anno Ernustus Comes.

A R S E N I V S Episcopus Nicholai Papæ Romanæ vrbis Legatus, ob pacem &
concordiam inter Hludouicum & Karolum fratrem eius, nec non Hlotharium
nepotem eorum, renouandam atque constituendam missus est in Franciam. Qui
apud villam regiam Franconofurt à Hludouico Rege honorificè susceptus, &
muneribus magnificis honoratus, conditòque inter eos Placito de supradicta
conuentione apud Agrippinam Colonam habituro, ad Karolum Regem in Gal-
liam pergit. Illic quoque mirificè à Rege susceptus, regalibusque donis sublima-
tus, propter conditum Placitum Agrippinam, vt diximus, Coloniam venit, ibi-
que obuiam ei duo fratres Hludouicus videlicet atque Karolus, absente Hlo-
thario nepote eorum, ad conditum Placitum conuenerunt, multisque ibidem
causis benè dispositis, cum pace reuertitur Romam.

866.

DCCCLXVI.

V V E R I N H A R I V S Comes vnus ex Primoribus Francorum apud Hludouici-
cum Regem accusatus, quasi Rastizen suis hortationibus aduersus eum incitaf-
set, publicis priuatus est honoribus. Arsenius Episcopus Nicholai Romani Pon-
tificis Legatus ob pacem & concordiam inter Hludouicum Regem, & nepotes C
eius, Hludouicum videlicet Italiæ Imperatorem, & Hlotharium fratrem eius,
missus est in Franciam. Qui mense Iunio veniens apud Franconofurt, ab Ludou-
uico Rege honorificè susceptus est, à quo absolutus in Galliam perrexit, & Theut-
pergam Reginam à Lothario dudum dimissam, sicut ei ab Apostolico iniunctum
fuerat, eidem restituens, VValdradam concubinam eius in Italiam duci præcep-
it: & vt Hlotharius Teutpergam quemadmodum Rex legitimè sibi coniunctam
deinceps tractaret Reginam, duodecim ex Optimatibus eiusdem Regis iuramen-
to firmare coëgit. Deinde in Regnum Karoli profectus, multisque ibi, quorum
gratia illuc venerat, benè dispositis, Romam reuersus est.

H L V D O V V I C V S Hludouici Regis filius, grauius ferens quòd Rex quæ-
dam beneficia illi subtrahens, Karlmanno fratri suo reddidit, patri molestus ef-
ficatur. Nam nuntiis per vniuersam Thuringiam & Saxoniam missis, quos poruit
ad se traxit, & contra Regem rebellare disposuit. VVerinharium quoque, Vro-
nem, & Berengarium, Comites à patre suo depositos, suis adhibens consiliis,
pristinam eis dignitatem se restitutum esse promisit. Sed & Heinricum Princi-
pem suæ militiæ ad Rastizen destinavit, obnixè postulans vt eiusdem conspira-
tionis fautor fieri non recusaret. Quo comperto, Rex Karlmannum ad tuitionem

A Baioaria derelinquens, concitus venit in Franciam, & à suis vndique confluentibus honorificè apud Franconofurt susceptus est, & conspirationem exortam facile extinxit. Tanta etenim multitudo fidelium suorum cum eo tunc aderat, vt pars aduersa, nisi timor filij eius adfuisset, ligari proculdubio potuisset. Interea Guntpoldus quidam de satellitibus Karlmanni contra Dominum suum volens dimicare, amisso exercitu vix viuus euasit. Hludouicus verò mediante Luitberto Archiepiscopo aliisque pacis amatoribus, mense Nouemb. apud VVormatiam patri suo reconciliatur.

LVDOVICVS
II. IMP.

E A tempestate apud Mogontiacum quidam de hominibus Luitberti Archiepiscopi, orta seditione, interfecti sunt, quorum mors grauius in auctores seditionis vindicata est. Quidam enim in ligno suspensi, alij manuum & pedum summitatibus amputatis, etiam lumine oculorum priuantur: nonnulli omnia sua relinquentes, & mortem euadere cupientes, exules effecti sunt. Legati Bulgarum Radesponam ad Regem venerunt, dicentes Regem illorum cum populo non modico ad Christum esse conuersum, simulque petentes vt Rex idoneos prædicatores Christianæ religionis ad eos mittere non differet.

DCCCLXVII.

867.

R E X Hludouicus Bulgarum petitionibus annuens, Ermenricum Episcopum cum Presbyteris & Diaconibus ad propagandam fidem Catholicam præfatæ genti destinauit. Sed cum illuc peruenissent, Episcopi à Pontifice Romano missi totam illam terram prædicando & baptizando iam tunc repleuerant. Quapropter isti accepta à Rege licentia redierunt in sua. Hlotharius Rex promissionem suam, quam super Theutperga Regina Legato pollicitus est Apostolico, irritam ducens, atque iuramentum Optimatum suorum flocci pendens, iterum VValdrada ab Italia reuocatæ se clanculo sociavit. Vnde Nicholaus Apostolicus diuino zelo commotus, per diuersas Christianæ religionis prouincias, Italix videlicet & Germanix, Neustrix atque Gallix, Regibus & Episcopis destinauit epistolas, in quibus eam cum vniuersis complicibus, & communicatoribus, fautoribusque suis, à consortio sanctæ Ecclesiæ vsque ad pœnitentiæ satisfactionem sequestrauit. Misit præterea epistolam filiis Hludouici Regis, de honore parentum seruando.

R V O D B E R T V S Karoli Regis Comes apud Ligerim fluuium contra Nordmannos fortiter dimicans occiditur, alter quodammodo nostris temporibus Machabæus: cuius prælia, quæ cum Brittonibus & Nordmannis gessit, si per omnia scripta fuissent, Machabæi gestis æquiparari potuissent. Terræmotus per plurima loca factus est VII. Id. Octob.

DCCCLXVIII.

868.

N I C H O L A V S Pontifex Romanus Episcopis Germanix duas destinauit epistolas, vnã quidem de factionibus Græcorum, alteram verò de Theutgandi & Guntharij Episcoporum depositione, in qua refert eos septem capitalia crimina commisisse, & ob hoc pristinx dignitatis restitutionem nequaquam eos in sempiternum recipere posse commemorat. Synodus apud VVormatiam mense Maio habita est præsentis Hludouico Rege, vbi Episcopi nonnulla capitula de utilitate Ecclesiastica conscribentes, Græcorum ineptiis congrua ediderunt responsa. Hlotharius Rex Romam profectus, summo studio nisus est VValdradam cum consensu & fauore Nicholai Pontificis sibi matrimonio coniungere. Sed eum iam defunctum reperiens, in Beneuentum ad fratrem suum Hludouicum perrexit, & huius copulæ fautorem illum fore postulauit apud Adrianum, qui Nicholao in Pontificatu successit. sed petitionis effectum minimè consecutus est.

E O D E M anno stella cometes per aliquot noctes apparuit, fontes quoque & flumina propter nimiam imbrium inundationem crescendo intumuerunt, & per diuersa loca in frugibus & ædificiis damnum fecerò non modicum. Hanc plagam fames etiam magna cum ingenti pernicie humani generis per totam Germaniam & Galliam secuta est.

DCCCLXIX.

869.

S C L A V I, qui vocantur Behemi, terminos Baioariorum crebris incurfionibus infestant, & quasdam villas incendio tradentes, mulieres inde duxere captiuas. Contra quos Hludouicus Rex tutores partium illarum interrim misit, donec

LYDOVICVS
II. IMP.

ipse opportuno tempore suorum vindicaturus iniurias, in desertores arma corripet. Karlmannus exercitibus Rastici bis numero congressus victor extitit, prædam inde capiens non modicam, sicut ipse litteris ad patrem suum destinatis retulit. Sorabi & Siuili, iunctis sibi Beheimis, & ceteris circum circa vicinis, antiquos terminos Thuringiorum transgredientes, plurima loca deuastant, & quosdam sibi incautè congregientes interficiunt.

CYNDACHAR vassallus Karlmanni, qui multis periuriis & dolosis machinationibus Hludouico Regi eiusque filiis sæpenumerò extitit infidelis, & proprium dominum derelinquens ad Rasticen defecerat, contra patriam more Catilino dimicare volens, occisus est. Hic Karlmanni Ducibus ad locum certaminis appropinquantibus, dixisse fertur ad eos, quibus à Rastiso erat prælatus; *Pugnate fortiter, vestram patriam tuentes. ego enim in hoc certamine vobis proficiuus non ero, quoniam sanctus Emmerammus, ceterique Sancti, in quorum reliquiis Hludouico Regi filiiisque illius fidem me seruaturum esse iuravi, meum clypeum & hastam tenentes mea brachia iisdem deprimunt, & me undique constrictum quasi loris ligatum retinent, ita ut nec manum quidem ad os mittere valeam.* Dum hæc infelix loqueretur, nostris superuenientibus occubuit, Domino illi infidelitatis suæ condignam mercedem retribuente. Quod cum Regi relatum fuisset, omnes in commune laudare Dominum, signis etiam cunctarum in Reganesburg Ecclesiarum concrepantibus, pro interitu hostis extincti præcepit. Hlotharius Rex infecto negotio propter quod Romam venerat, in Regnum suum redire volens, apud Placentiam Italiae urbem mense Iulio diem obiit, plurimique de Optimatibus illius in eodem itinere consumpti sunt.

MENSE verò Augusto Rex Hludouicus collectis copiis in tres partes dimisit exercitum. Æquiucum suum cum Thuringiis & Saxonibus ad comprimendam Sorabum audaciam destinavit: Baiuarios verò Karlmanno in adiutorium fore præcepit, contra Zuentibaldum nepotem Rastizi dimicare volentem: Ipse autem Francos & Alamannos secum retinuit aduersus Rastizen pugnaturus. Cùmque iam proficiscendum esset, ægrotare cœpit. Vnde necessitate compulsus, Karolum filiorum suorum vltimum eidem exercitui præficit, Domino exitum rei commendans. Qui dum cum exercitu sibi commisso in illam ineffabilem Rastici munitionem, & omnibus antiquissimis dissimilem venisset, diuino auxilio fretus, omnia mœnia regionis illius cremauit incendio, & abscondita quæque in siluis vel defossa in agris reperiens, cum suis diripuit, omnesque sibi congregientes fugere compulit vel interfecit. Nec minus Carlmannus Regnum Zuentibaldi nepotis Rastizi igne & gladio depopulatur: vastatæque omni regione Karolus & Karlmannus fratres conuenerunt, de victoria sibi cœlitus data gratulantes. Interea Hludouicus frater illorum cum Sorabis manum conferens, primò quidem quibusdam occisis, hostes terga vertere cœgit: deinde verò non modica ex eis multitudine prostrata, & Behemis, qui à Sorabis mercede conducti fuerant, partim occisis, partim turpiter ad sua redeuntibus, ceteros in dedicationem accepit.

DUM hæc in diuersis locis gerebantur, Hludouicus Rex apud Radaſbonam Baiariarum ciuitatem graui detinebatur infirmitate, ita ut medici illum sanitatem recuperare posse desperarent. Quapropter omne aurum & argentum, quod in thesauris illius inueniri potuit, per diuersa Monasteriorum loca distribuit, & pauperibus erogauit: vnde & à cœlesti medico, cui se suæque commendauit, curari promeruit. Karolus verò Rex comperta Hludouici fratris sui infirmitate, Regnum Hlotharij inuasit, & secundum libitum suum disposuit, atque ad se de eodem Regno venire nolentes publicis priuatisque rebus priuauit. Qui etiam prauorum vsus consilio, in vrbe Mettensi diadema capiti suo ab illius ciuitatis Episcopo imponi, & se Imperatorem & Augustum, quasi duo Regna possessurus, appellari præcepit. Omnes autem Hludouici Regis filij in diuersis locis rebus prosperè gestis, sine damno militum suorum, cum triumpho regressi sunt. Behemi dextras sibi à Karlmanno dari petunt, & accipiunt.

870.

DCCCLXX.

HLVDVVICVS Rex de infirmitate sua conualescens, mense Februario in Purificatione sanctæ Mariæ ad Franconofurt villam Regni sui peruenit, ibique

A plurimos de Optimatibus Hlotharij diu illum opperientes, in suum suscepit do-
minium, & beneficium illis à Karolo sublatum restituit. Nonnulli etiam, qui
priùs cum Karolo fuerant, eum deserentes, ad Hludouicum venerunt. Luit-
bertus Moguntinæ sedis Archiepiscopus cum quibusdam Suffraganeis suis pro-
fectus Coloniam, Villibertum Presbyterum iussu Hludouici Regis, & totius
Cleri & populi electione, etiam Karlo nolente, in locum Guntharij ordinauit
Episcopum.

L. DOVICVS
II. IMP.

ZVENTIBALD nepos Rastizi propriis vtilitatibus consulens, se Karlman-
no, vna cum Regno quod tenebat, tradidit. Vnde Rastiz vehementer iratus, ne-
poti occultè ponit insidias, & eum in conuiuio nihil mali suspicantem iugulare
disponit. sed gratia Dei à periculo mortis liberatus est. Nam antequam illi qui
eum necaturi erant domum intrarent, surrexit de loco conuiuij, annuente sibi
quodam eiusdem fraudis conscio, & quasi cum flaconibus * ludum exercens,
præparatas deuitauit insidias. Rastiz autem videns denudatum consilium suum,
nepotem cum militibus quasi comprehensurus insequitur: sed iusto iudicio Dei
captus est laqueo quem tetendit. Nam ab eodem nepote suo comprehenditur,
ligatur, & Karlmanno præsentatur: à quo sub militibus illum ne elaberetur ob-
seruantibus, in Baioariam missus, vsque ad præsentiam Regis seruandus in er-
gastulum retruditur. Karlmannus verò Regnum illius nullo resistente ingressus,
cunctas ciuitates & castella in deditionem accepit, & ordinato Regno atque per
suos disposito, ditatusque gaza regia reuertitur.

* al. falcoe
nibus

REX autem Hludouicus dies Letaniarum & Pentecostes in villa Bisestat
prope Vormacense celebrauit. Inde à Karolo ad colloquium inuitatus, mense
Iunio ad Occidentem profectus est: sed in itinere in quodam solario positus,
ruente ædificio, & ipse pariter corruit, grauem patiens membrorum collisionem.
Tamen simulata sanitate cum Karolo colloquium habuit, & diuiso inter se Hlo-
tharij Regno, Aquisgranum reuersus est, ibique per plures dies iacuit ægrotus.

APVD Mogontiacum per aliquot noctes aer totus rubore quasi sanguine per-
fusus enituit. alia etiam prodigia visa sunt in cælo. Nam nubes quædam ab Aqi-
lone quadam nocte ascendit, altera ab Oriente & Meridie è contra venit, spicu-
la ignea inuicem sine intermissione mittentes, tandèmq; in summitate cæli
coeuntes, & se quasi exercitus in prælio confundentes, non modicum timorem
simul & admirationem cernentibus ingerebant. omnes tamen rogabant in bo-
num monstra conuerti. Ipsa quoque ciuitas terræmotu bis concussa est. Non-
nulli etiam in pago Vormacensi messem colligentes, propter Solis calorem so-
lito grauiorem extincti referuntur. Plurimi quoque in Rheno flumine suffocati
perierunt. Sed & mulier quædam in festiuitate sancti Laurentij, ceteris ad Ec-
clesiam properantibus, panes coxit venales. Quæ à vicinis suis admonita, vt tan-
tæ diei honorem tribueret, & Ecclesiam peteret, noluit omittere quin opus que-
stus causa expleret. Sed cum reuerentiæ Sanctorum præposuisset lucrum terre-
num, & ex eadem massa farinæ, de qua priùs fecerat nitidos panes, postea for-
matus misisset in fornacem, subitò eosdem atramento repperit nigriores. Igitur
confusa foras cucurrit, & peccatum quod commisit in transgressione tantæ sol-
lemnitatis, & damnum quod de interitu panum perpessa est, palam omnibus qui
aderant indicauit. Boum quoque pestilentia in nonnullis Franciæ locis immanis-
simè grassando, multis inrecuperabile intulit damnum.

HABITA est autem & Synodus in ciuitate Colonia iussu Hludouici Regis
VI. die Kalend. Octob. præsidentibus Metropolitanis Episcopis Prouinciarum,
Luitberto Mogontiacensium, Berthulfo Treuerorum, Villiberto Agrippinen-
sium, cum ceteris Saxonæ Episcopis. Vbi cum plurima ad vtilitatem Ecclesiasti-
cam pertinentia ventilassent, etiam domum sancti Petri eatenus minimè conse-
cratam dedicauerunt. Feruntur etiam in eadem nocte, quando Basilica mane erat
consecranda, voces malignorum spirituum auditæ inter se loquentium, & valde
dolentium se ab obsessis diutissimè sedibus expelli debere. Morante autem Hlu-
douico Rege in Aquense Palatio, venerunt ad eum Legati Hludouici Impe-
ratoris de Italia, simulque Adriani Papæ, quos ille suscipiens absoluit. Et post
paululum inde transiens circa Kal. Nouemb. in Baioariam profectus est, ibique
cum suis colloquium habens, Rastizen graui catena ligatum sibi præsentari iussit;

eúmque Francorum iudicio, & Baioariorum, nec non Sclauorum, qui de diuersis Prouinciis Regi munera deferentes aderant, morte damnatum, luminibus tantum oculorum priuari præcepit.

871.

DCCCLXXI.

HLVDOVICVS & Karolus Hludouici Regis filij durè accipientes, quòd quandam partem Regni Francorum, quam Rex illis sub testamento post obitum suum habendam delegauerat, ab eis auferri & Karlmanno fratri illorum tradi fama volitante audierunt, congregata multitudine non modica, Spirenses pagum occupant, contra Regem rebellare disponentes. Quod cum Rex comperisset, de Baioaria profectus venit ad Franconofurt in Kal. Februar. missisque nuntiis, animos filiorum suorum sibi reconciliare nititur. Sed cum reciproci nuncij diu laborantes rem ad effectum perducere non potuissent, tandem condicto Placito, atque pace ex vtraque parte iuramento firmata, Rex quidem in Baioariam se recepit, filij verò illius in loca sibi delegata profecti sunt.

ZVENTIBALD nepos Rastizi apud Karlmannum infidelitatis crimine infimulatus, in custodiam missus est. Sclau autem Marahenses Ducem suum perisse putantes, quendam Presbyterum eius Ducis propinquum nomine Sclagamarum sibi in Principem constituunt, ei minantes interitum, nisi Ducatum super eos susciperet. Qui eisdem necessitate coactus assensum præbens, contra Engilscalcum & Villihelimum Duces Karlmanni prælia mouere, & eos ex obsessis ciuitatibus expellere nititur. Illi verò aduersus hostem pari intentione dimicantes, & nonnullos de exercitu eius prosternentes, eum fugere compulerunt.

REX Hludouicus mense Maio, iuxta conditum Placitum, venit ad villam Tribure, ibique filiorum suorum animos propter obcæcationem cuiusdam Saxonis, ad iracundiam prouocauit, ita vt ad eius colloquium nollent venire. Erat enim is, qui excæcatus fuerat, Heimrichi Comitis vassallus. Rex autem filios inde transeuntes in villa Gericheshheim profectus, vix ad suum inuitauit colloquium, & blandis sermonibus & beneficiorum pollicitationibus aliquo modo mitigauit. Deinde mense Iunio ad Occidentem profectus, loca ad se pertinentia peragravit. Interea Zuentibald, cum nullus crimina, quæ ei obiecta fuerant, probare potuisset, à Karlmanno dimissus, & muneribus regiis honoratus, in Regnum suum rediit, ducens secum Karlmanni exercitum, quasi Sclagamarum expugnaturus. Sic enim per dolum Karlmanno promiserat, si ei ad patriam reditus concederetur. Sed sicut solet incautos & de se præsumentes sequi ignominia, sic illi contigit exercitui. Nam Zuentibald ceteris castrametantibus, urbem antiquam Rastizi ingressus est, statimque Sclauisco more fidem mentitus, & iuramenti sui oblitus, non ad expugnandum Sclagamarum, sed ad vlciscendam contumeliam à Karlmanno sibi illatam vires studiumque conuertit. Denique Baioarios nihil mali suspicantes, & minus se obseruantes, cum exercitu in castris aggressus est, & multos ex eis viuos comprehendit, ceteris penè omnibus occisis, exceptis his qui prius se prudenter de castris subtraxerant, omnisque Noricorum lætitia de multis retro victoriis conuersa est in luctum & lamentationem. Quibus auditis, Karlmannus de exercitu sui interitu nimium consternatus est, & necessitate compulsus omnes obsides, qui in suo Regno erant, iussit colligi, & Zuentibaldo reddi, vixque vnum virum nomine Ratbodoniem inde seminecem recepit.

MENSE Augusto Hludouicus Rex cum Karolo fratre suo colloquium habuit prope Mafa fluuium, sed nec ibi filios suos secum pacificare potuit. Noluerunt enim ad eius colloquium venire, propter dilationem beneficiorum quæ eis promissa fuerant. Cum autem falsus rumor exisset, Hludouicum Italix Imperatorem ab Adalgiso Duce Beneuentano insidiosè peremptum fuisse, & Rex triftis de Aquense Palatio in Orientales partes Regni sui rediret, ilico filij eius obuiam ei venientes, & quibusdam beneficiis ab eo acceptis, sine vlla difficultate Regi reconciliantur. Rex autem mense Octob. cum suis colloquium habuit in Franconofurt. Indè in Baioariam profectus, contra Behemos irruptionem in Regnum suum molientes, tutores partium suarum misit, Arnun videlicet Episcopum, & Ruodoldum Comitem, aliósque cum eis. Aduersarij autem quendam locum vallo firmissimum circumdederunt, iter angustum in ipso aditu facientes,

ad

A ad insidias scilicet illorum qui terminos obseruabant, vt si fortè aliquis ex illis il-
 luc veniret, in ipso angusto itinere nusquam declinare valens occideretur. Inter-
 ea Sclaui Marahenses nuptias faciunt, ducentes cuiusdam Ducis filiam de Behe-
 mis. Quod cum supradicti viri, id est Arni & alij qui cum eo erant, comperissent,
 ilico armati aduersarios sequebantur. Illi autem fugientes, ad vallum memora-
 tum ignari venerunt, ibique propter loci angustiam, equis & armis derelictis, vix
 nudi euaserunt. Nostrates verò superuenientes DCXLIV. equos cum franis & fel-
 lis, atque eiusdem numeri scuta, quæ fugientes dimiserant, inuenerunt. & hæc
 nullo resistente tollentes, ad castra læti reuersi sunt.

LVDOVICVS
 II. IMP.

DCCCLXXII:

872.

MENSE Ianuario circa Epiphaniam Basilij Græcorum Imperatoris Legati cum
 muneribus & epistolis ad Hludouicum Regem Radasbonam venerunt, atque ei,
 inter cetera xenia, crystallum miræ magnitudinis, auro gemmisque pretiosis or-
 natum, cum parte non modica salutiferæ crucis obtulerunt. Qui honorificè susce-
 pti, & congrua responsione accepta, redierunt in sua. Rex verò mediante Qua-
 dragesima apud villam Foracheim generali Conuentu habito, filios suos de Regni
 partitione inter se dissidentes pacificauit, & quam quisque partem post obitum
 suum tueri deberet, liquidò designauit. Ibi etiã Hludouicus & Karolus filius eius
 in conspectu totius exercitus fidem se illi seruaturos esse omni tempore vitæ illo-
 rum, iuramento firmauerunt. Inde Rex in Baioariam reuersus, Pascha celebrauit.

B MENSE autem Maio misit Thuringos & Saxones contra Sclauos Marahenses,
 qui quoniam Regem secum non habebant, & inter se concordēs esse volebant, id-
 circo hostibus terga verterunt, & plurimis suorum amissis turpiter redierunt: ita
 vt quidam Comites in illa expeditione fugientes, à mulierculis illius regionis ver-
 berati, & de equis in terram fustibus deiecti referantur. Iterum quidam de Fran-
 cia mittuntur Karlmanno in auxilium contra Sclauos supra dictos, alij destinan-
 tur contra Behemos, qui Dei adiutorio freti Duces quinque, quorum ista sunt
 nomina, Zuuentiflan, V Vitiflan, Heriman, Spoitiman, Moyflan, cum maxima
 multitudine sibi rebellare nitentes, in fugam verterunt, & alios quidem occide-
 runt, alios verò in fluuio Fludaha* submerserunt. Qui autem euadere potuerunt,
 in ciuitate defecerunt. Deinde parte non modica illius Prouinciæ depopulata,
 incolumes reuersi sunt. In hac expeditione Luitbertus Archiepiscopus primatum
 tenuit. Hi verò qui Karlmanno missi sunt in auxilium, id est Aran Episcopus, &
 Sigahardus Abbas Fuldenfis Monasterij, quamuis fortiter hostes preme-
 gnassent, plurimis tamen suorum amissis cum magna difficultate regressi sunt.
 Sed cum Karlmannus cædes & incendia in Marahensibus exercuisset, Zuenti-
 bald misso clam exercitu copioso, Baioarios, qui ad tuendas naues in littore Hi-
 stri fluminis relictis fuerant, occupauit, & alios occidit, alios necauit in flumine,
 alios verò duxit captiuos: nullusque inde, nisi Embrico Radasbonæ ciuitatis
 Episcopus, cum paucis euasit.

* ad Fulda-
 ha

C OMNE tempus æstiuum grandinibus variisque tempestatibus peruarium ex-
 titit. Nam grando plurimis locis fruges deuastauit, horrenda etiam tonitrua &
 fulmina penè quotidie mortalibus interitum minabantur, quorum ictibus per-
 ualidis homines & iumenta in diuersis locis exanimata, & in cinerem redacta nar-
 rantur. Domus quoque sancti Petri apud V Vormatiam igne cœlesti consumpta
 est, & muri penitus euersi. Sed & terræ motus III. Non. Decemb. hora prima
 Magontinam consumpsit ciuitatem. Rex autem disposita Baioariorum regione,
 ad Franconofurt mense Decembr. venit, ibique Natale Domini celebrauit.

DCCCLXXIII.

873.

MENSE verò Ianuario cum suis vndique venientibus de statu Regni sui & vti-
 litate in loco supradicto Placitum habere disposuit: ibique, Domino fauente, eius
 bonitas magnificè demonstrata est, & quorundam malitia illi insidiantium denu-
 data. Nam cum VII. Kal. Feb. Curiam introisset, in præsentia illius & Optima-
 tum suorum, Episcoporum videlicet atque Comitum, malignus spiritus Karolum
 filium eius minimum inuasit, & grauitè vexauit, ita vt à sex viris fortissimis vix
 teneri potuisset. Et quidem satis iustè. Qui enim Regem à Deo electum & ordi-
 natum decipere voluit, ipse deceptus est: & qui patri suo insidiosè laqueos ten-
 dere consiliatus est, ipse in laqueos diaboli incidit: quatenus ex ipsa vexatione

Tom. II.

B B b

diabolica disceret, non esse consilium contra Deum. Rex autem, & omnes qui A cum illo erant, vehementer contristati lachrymas fuderunt. Cùmque duceretur ad Ecclesiam, vt Episcopi pro eius sanitate Domino supplicarent, nunc exili, nunc grandi voce clamitans, morsum se tenentibus aperto ore minabatur. Conuersus igitur Rex ad æquiuocum suum, ait: *Vidésne, ô fili, cuius dominio vos mancipatis, tuque fraterque tuus, quando aduersum me aliquid sinistri machinari cogitatis? Modo intelligere poteris, si antea noluissti, quòd, iuxta veritatis sententiam, nihil opertum est quod non reueletur. Confitere ergo peccata tua, & age pœnitentiam, & Deum humiliter postula vt te relaxet. Ego etiam, quantum in me est, indulgentiam tibi tribuo.* Idem verò Karolus post sedatam infestationem diaboli, viua voce, multis audientibus, retulit se toties aduersæ potestati traditum, quoties contra Regem conspirationem iniisset. Karolus Galliæ tyrannus, paterna miseratione deposita, Karlmannum filium suum in Diaconatus officio positum excæcari præcepit.

EXACTIS autem diebus Quadragesimæ, & hebdomada Paschali finita, Rex de Franconofurt transiens in villa Bisestat prope V Vormatiam Placitum habuit, filiosque suos, Hludouicum videlicet & Karolum, ad audiendum singulorû causas constituit, vt quicquid illi per se terminare non possent, patris iudicio reseruantur. Vnde accidit vt vndique conuenientium querimoniis legitime terminatis, vnusquisque cum gaudio rediret in sua. Venerunt quoque illuc Sigifridi Danorum Regis Legati pacis faciendæ gratia inter illos & Saxones, & vt negotiatores vtriusque Regni inuicem transeuntes & mercimonia deferentes emerent & venderent pacificè. Quæ omnia Rex ex sua parte rata fore permisit. Quidam etiam B de Alamannia nomine Berthrammus, qui superiori anno in Marahensibus Sclauis fuerat comprehensus, à Zuentibaldo dimissus, venit ad Regem, & Legationem sibi ab eodem Duce iniunctam retulit, sicut prius iuramento constrictus se facturum esse pollicitus est. Inde Rex circa Kalend. Maij Mogontiacum veniens, per alueum Rheni fluminis nauigio vectus Aquense Palatium petiit, ibique cum suis secretum habuit colloquium, & Rorichum per obsides ad se venientem in suum suscepit dominium. Deinde mense Augusto cùm apud urbem Mediomaticorum generalem Conuentum habuisset, Halbdeni frater Sigifridi Regis etiam suos ad eum nuntios misit, eadem postulans quæ frater suus postulauerat: videlicet vt Rex Legatos suos ad fluuium nomine Egidoram, qui illos & Saxones dirimit, mitteret, & illi eisdem occurrentes pacem ex vtraque parte omni tempore stabilem confirmarent. Obtulerunt quoque iidem nuntij gladium Regi pro munere, aureum habentem capulum: obnixè flagitantes, vt Rex dominos suos, suprascriptos scilicet Reges, in loco filiorum habere dignaretur, & illi eum quasi patrem venerari vellent cunctis diebus vitæ suæ. Iurabant etiam iuxta ritum gentis suæ per arma sua, quòd nullus deinceps de Regno dominorum suorum Regnum Regis inquietare, aut alicui in illo læsionem inferre deberet. Quæ omnia Rex grateranter accepit, & postulata se facturum spondit. Quibus in patriam reuersis, Rex per Alsatiam transiens, Argentoratum venit, ibique Rheno flumine C transito, in Baioariam profectus est.

EODEM anno facta est fames valida per vniuersam Italiam atque Germaniam, & multi inedia consumpti sunt. Tempore verò nouarum frugum, noui generis plaga & prima in gente Francorum visa, Germanicum populum, peccatis exigentibus, non mediocriter afflixit. Nam vermes quasi locustæ, quatuor pennis volantes, & sex pedes habentes, ab Oriente venerunt, & vniuersam superficiem terræ instar niuis operuerunt, cunctaque in agris & in pratis viridia deuastabant. Erant autem ore lato, & extenso intestino, duosque habebant dentes lapide duriores, quibus tenacissimas arborum tortices corrodere valebant. Longitudo & grossitudo illarum quasi pollex viri: tantæque erant multitudinis, vt vna hora dici centum iugera frugum propè urbem Mogontiam consumerent. Quando autem volabant, ita totum aërem per vnus miliarij spatium velabant, vt splendor solis infra positus vix appareret. Quarum nonnullæ in diuersis locis occisæ, spicas integras cum granis & aristas in se habuisse repertæ sunt. Quibusdam verò ad Occidentem profectis, superuenerunt aliæ, & per duorum mensium curricula penè quotidie suo volatu horribile cernentibus præbuere spectaculum. In Italia in pago Brixienti tribus diebus & tribus noctibus sanguis de cælo pluuisse narratur.

A MENSE Iunio Hruodulfus quidam Nordmannus de regio genere, qui Regnum Karoli prædis & incendiis sæpenumerò vastauerat, classem duxit in Regnum Hludouici Regis, in Comitatum videlicet Abdagi Regis, missisque nunciis præcepit habitatoribus loci illius tributa sibi soluere. Qui cum respondissent se non debere tributa pendere, nisi Hludouico Regi eiusque filiis, & se nequaquam in hoc negotio ei assensum esse præbituros; ille vehementer iratus, iurauit præsuperbia, se, cunctis maribus occisis, mulieres & paruulos cum omni substantia illorum, in captiuitatem esse ducturum, ignarus vindictæ quæ eum de cælo erat secutura. Statimque terram illorum ingressus, bellum aduersus eos instaurauit. Illi autem Dominum inuocantes, qui eos sapius ab hostibus liberauit, hosti infestissimo armati occurrerunt, confertoque prælio ipse Hruodulphus cecidit præmus, & cum eo octingenti viri. Ceteri verò cum ad naues effugere non potuissent, in quodam ædificio se tutati sunt, quod Frisiones obsidentes conferebant inter se quid de eis facere debuissent. Cùmque diuersi diuersa dixissent, vnus Nordmannus, qui Christianus effectus longo tempore cum eisdem Frisionibus conuersatus est, & eiusdem certaminis dux erat, ceteros hoc modo affatus est: *O boni commilitones, sufficit vobis huc vsque pugnasse, quia quod modo nos pauci contra plurimos præualuimus hostes, non nostris deputandum est viribus, sed Dei gratia. Scitis etiam quòd oppido lasi sumus, & plurimi nostrum grauiter vulnerati: isti autem qui hic intus latitant, in desperatione positi sunt. Si contra eos pugnare ceperimus, non eos sine cruenta obtinebimus victoria. Si autem illi fortiores exiterint, (varius enim euentus est prælij) forsitan nobis expugnatis securi discedent iterum nocituri. Consultius ergo mihi videtur, ut obsides ab eis accipiamus, & quosdam ex illis inlesos abire patiamur ad naues, & obsides interim retineamus, donec mittant vniuersam pecuniam quam in manibus retinent, prius tamen præstito sacramento, ne ultra in Regnum Hludouici Regis redeant.* Huius itaque consilio ceteri assenserunt, & obsidibus acceptis quosdam ad naues ire permiserunt. Illi autem miserunt pecuniam valde multam, & obsides quos dederant receperunt: prius autem, vt dixi, præstito sacramento, ne ultra in Regnum Hludouici Regis redirent. Ac deinde cum magna confusione ac suo detrimento etiam sine Duce, à finibus illis discesserunt.

MENSE Nouemb. Agathon Archiepiscopus Basilij Græcorum Imperatoris Legatus, ad renouandam pristinam amicitiam cum epistolis & muneribus ad Hludouicum Regem Radaſbonam venit. Quem Rex honorificè suscepit, & absoluit. Trachulfus Comes & Dux Sorabici limitis mense Augusto defunctus est.

DCCCLXXIV.

874.

HIEMS aspera nimis & solito prolixior, nix quoque immensa à Kal. Nouemb. vsque in æquinoctium vernale sine intermissione cadens, magnum hominibus fecit impedimentum siluas petere, lignaque colligere. Vnde accidit vt non solùm animalia, verumetiam homines plurimi frigore perirent. Sed & Rhenus & Mœnus glaciali frigore constricti, longo tempore se sub vestigiis incedentium calcabiles præbuerunt. Sorabi & Siuſli, eorumque vicini, Thaculfo defuncto defecerunt. Quorum audaciam Luitbertus Archiepiscopus & Ratolfus Thaculfi successor ultra Salam fluium mense Ianuario profecti, prædis & incendiis sine bello compresserunt, & eos sub pristinum seruitium redegerunt.

EODEM mense Hludouicus iunior apud sanctos Marcellinum & Petrum cum quibusdam patris sui Consiliariis secretum habuit colloquium, quod Regem de Baioaria traxit in Franciam. Venit enim circa Kal. Februar. ad Franconofurt, ibique de concordia & statu Regni cum fidelibus suis consiliatus est. Diebus autem Quadragesimæ, cùm negotiis secularium rerum dispositis, orationi vacaret, vidit quadam nocte in somnis genitorem suum Hludouicum Imperatorem in angustiis constitutum, qui eum hoc modo Latino affatus est sermone: *Adiuuro te per Dominum nostrum Iesum Christum, vt me eripias ab his tormentis in quibus detineor, vt tandem aliquando vitam possim habere æternam.* Hac ergo visione perterritus epistolas per cuncta Regni sui Monasteria destinauit, obnixè postulans vt animæ in tormentis positæ suis apud Dominum precibus interuenirent. Vnde datur intelligi, quòd quamuis memoratus Imperator multa laudabilia & Deo placita fecisset, plurima tamen legi Dei contraria in Regno suo fieri permisit. Si enim, vt cetera omittam, hæreli Nicolaitarum firmiter & viriliter restitisset,

Tom. II.

BBb ij

LVDOVICVS
II. IMP.

& monita Gabriellis Archangeli, quæ Einhardus Abbas duodecim Capitulis A
comprehensa ei obtulit legenda & facienda, obseruare curasset, forsitan talia
non pateretur. Sed quia, vt scriptum est, Deus nullum peccatum relinquit im-
punitum, & iuxta Apostolum, *Non solum qui id faciunt, sed qui consentiunt facien-
tibus, digni sunt morte*, meritò pœnas luere visus est, qui dum potuit, sibi com-
missorum errata vel admonitus corrigere noluit.

Rex autem Hludouicus in hebdomada Paschali Fuldense Monasterium pe-
git causa orationis, & inde reuersus generalem habuit Conuentum in villa Tri-
bure. Inde in Italiam per Alpes Noricas transiens, cum Hludouico nepote
suo, & Iohanne Romano Pontifice, haud procul ab vrbe Verona, colloquium
habuit. Indèque rediens cum Karlmanno & Hludouico filiis suis in villa Fo-
raheim locutus est: ibique legatos Zuentibaldi pacem petentes & fidelitatem
promittentes suscepit. Cuius Legationis princeps erat Ioannes Presbyter de
Venetiis, qui etiam vt ei Rex omni ambiguitate remota crederet, quicquid ver-
bis dicebat, sacramento firmabat, videlicet vt Zuentibald Regi fidelis perma-
neret cunctis diebus vitæ suæ, & censum à Rege constitutum per annos singulos
solueret, si ei tantummodo quietè & pacificè à Rege viuere concederetur. Be-
hemorum quoque nuntia Rex audiuit & absoluit, & post hæc in Baioariam ve-
nit ad Franconofurt: & inde post paululum transiens, apud villam Biburg con-
scensis nauibus ad Aquasgrani Palatium perrexit, exactoque ibi tempore non
modico, tandem mense Decembri cum fratre suo Karolo habita colloquutione
apud Sanctum Lambertum, rediit in Franciam, venitque Mogontiacum XIII. B
Kal. Ianuar. & inde ad Franconofurt, ibique Natalem Domini celebravit. Hoc
anno fame & pestilentia per vniuersam Galliam & Germaniam grassantibus, pe-
nè tertia pars humani generis consumpta est. Hemma quoque Regina morbo
paralyti correpta vsu loquendi amisit.

875.

DCCCLXXV.

Rex Hludouicus hiemauit in Franconofurt, & post Pascha perrexit in Baioa-
riam inuiserè Reginam. Inde rediens circa Kal. Iunij venit ad Tribure, ibique
generale Placitum habuit. Tunc inter Francos & Saxones seditio non modica
exorta est, & nisi Hludouicus iunior citiùs cum suis interuenisset, iam districtis
gladiis mutua se cæde truncassent. Stella cometes VIII. Id. Iunij, in Aquilonali
parte, prima hora noctis apparuit, plus solito scintillans, comasque spargens, rem
stupendam, immò lugendam, quæ citò secuta est, sua apparitione præmon-
strans: quamuis adhuc peccatis nostris exigentibus, grauiora significare timea-
tur. Nam villa quædam in pago Nitense Afsabrunno à fluminibus & torrenti-
bus longè remota, subitanea imbrium inundatione penè deleta est, & octuagin-
ta octo homines vtriusque sexus in ea deleti. Dum enim homines eiusdem loci
v. Non. Iul. dormitum issent, nihil mali suspicantes, tanta pluuia vno momen-
to cœlitus lapsa est, vt omnes vineas & arbores quas tangebatur in eadem villa ra-
dicitus extirparet, ædificia funditus euerteret, iumenta & animalia cum omni-
bus quæ in domibus erant perditioni traderet. Ecclesia quoque eiusdem villæ C
cum suo altari ita deleta est, vt modo cernentibus nullum suæ constructionis
præbeat indicium. Erat autem ibi videre misera. Nam cum femine liberis, & vi-
ri coniugibus manum porrigentes subuenire niterentur, impetu aquarum rapti,
vnà cum eis, quibus auxilio esse volebant, extincti sunt. Sed & cadauera longo
tempore tumulata, vi aquarum de sepulchris soluta, cum vasculis quibus incrant,
in terminis alterius villæ reperta sunt.

CAROLVS
II. IMP.

MENSE Augusto Rex Hludouicus, cum filiis & fidelibus suis colloquium
habuit in villa Tribure. Interea H L V D O V V I C V S Italix Imperator obiit: cu-
ius corpus translatum Mediolani, in Basilica sancti Ambrosij sepultum est. Quod
cum K A R O L V S Gallix tyrannus comperisset, ilico Regnum Italix inuasit, & om-
nes thesauros, quos inuenire potuit, vnca manu collegit. Vnde Hludouicus Rex
iratus, Carlmannum cum exercitu per Baioariam destinauit in Italiam: ipse verò,
iuncto sibi æquiuoco suo, cum manu valida Regnum Karoli ingressus est, vt cum
de Italia exire compelleret. Exercitus autem qui Regem sequebatur versus
ad prædam, cuncta quæ inuenit diripuit atque vastauit. Karolus verò audito
Carlmanni aduentu in Italiam, primò clausis Alpium se defendere nititur, sed

A nihil proficit. Carlmannus enim loca accessu difficilia cum suis præoccupauit. Ille autem dum negotium ferro decernendum timuisset, (est enim lepore timidior) ad calliditatem solitam conuertitur. Nam aurum & argentum, gemmasque preciosas infinitæ multitudinis Carlmanno obtulit, ut eum sibi placare, & à paterna fidelitate segregare potuisset: iurauitque se de Italia citò exiturum, & Hludouici fratris sui iudicio illud Regnum disponendum seruaturum, si Carlmannus inde discederet. Quo inde discedente, & promissionibus illius credente, ille, quæcunque pollicitus est, mentitur, & quanta potuit velocitate Romam profectus est, omnemque Senatum populi Romani more Iugurthino corripit; sibi que sociauit: ita ut etiam Iohannes Papa uocis eius annuens, corona capiti eius imposita, eum Imperatorem & Augustum appellare præcepisset. Qualiter autem Regnum illud postea cum suis disposuerit, qualiterve cum thesauris, quos tulerat, in Regnum suum redierit, quantasque cædes & incendia in itinere exercuerit, quia certum non habui latorem, scribere nolui. Melius est enim tacere, quam falsa loqui.

DECCCLXXVI.

HLVDOVICVS Rex misericordia motus, multorumque precibus exoratus, ne Galliarum regionem propter Karoli stultitiam perderet, in Regnum suum mense Ianuario rediit, venitque Magontiacum post Epiphaniam, & inde ad Franconofurt, ibique cum suis sequenti mense colloquium habuit. Similiter mediante Quadragesima fecit. Hemma Regina apud Radasbonâ Baiariarum ciuitatem obiit, sepultaque est in Ecclesia sancti Emmerammi Martyris. Frisiones, qui vocantur **B** Occidentales, cum Normannis dimicantes victores extiterunt, omnesque thesauros, quos Normanni plurima loca spoliando congregauerant, abstulerunt, atque inter se diuiserunt. Karolus Rex de Italia in Galliam rediens, nouos & insolitos habitus assumpsisse perhibetur. Nam talari dalmatica indutus, & baltheo desuper accinctus pendente usque ad pedes, nec non capite inuoluto serico velamine, ac diademate desuper imposito, Dominicis & festis diebus ad Ecclesiam procedere solebat. Omnem enim consuetudinem Regum Francorum contemnens, Græcas glorias optimas arbitrabatur. Et ut maiorem suæ mentis elationem ostenderet, ablato Regis nomine, se Imperatorem & Augustum omnium Regum cis mare consistentium appellari præcepit. Plurima etiam incredibilia se contra Hludouicum Regem & Regnum illius facturum esse minatus est. Denique inter cetera iactantiæ suæ uerba, dixisse fertur, tantam multitudinem de diuersis locis congregaturum, ut Rheno flumine ab equis illorum exhausto, ipse per aridum alueum eiusdem fluminis esset transiturus, totumque Hludouici Regnum vastaturus. Cuius minæ facillimè sedatæ sunt. Nam Hludouico suum exercitum congregante, ille timore perterritus Legatos misit, pacemque petiit. Cùmque nuntij ex utraque parte sapius directi eos pacificare studuissent, Hludouicus ægrotare cœpit, & crescente quotidie infirmitate, v. Kal. Septemb: in Palatio Franconofurt diem ultimum clausit.

C KAROLVS verò Hludouici morte comperta, Regnum illius cupiditate ductus inuasit, & suæ ditioni subiugare studuit: existimans se, ut fama vulgabat, non solum partem Regni Hlotharij, quam Hludouicus tenuit, & filiis suis utendam dereliquit, per tyrannidem posse obtinere, verum etiam cunctas ciuitates Regni Hludouici in Occidentali litore Rheni fluminis positas suo Regno addere, id est Mogontiam, Vormatiam, & Nemetum, filiosque fratris per potentiam opprimere, ita ut nullus ei resistere vel contradicere auderet. Primum igitur Aquæse Palatium petiit, & inde cum omni exercitu suo profectus in Colonia Agrippinensi cõsedit. Missis etiam prius Legatis ad Optimates Hludouici, ut proprium dominum desererent, & ad se venirent, venientibus quidem plurima beneficia ac dona promittens, aliter verò facientibus, rerum secularium priuationem, vel exterminium minitans, Cui HLVDOVICVS, qui patri in illis locis heres successerat, cùm paucis occurreret, & in Aquilonali ripa Rheni fluminis castra sua posuit, suorum operiens aduentum. Misit interea nuncios ad Karolum dicens, *Cur ascendisti ad bellandum contra me? quando quidem nec exteris gentibus bellum est antiquo populo penitus inferre præceptum, nisi pacem oblatam respuerint. Reuertere quæso pacificè in Regnum tuum, & esto contentus gloria tua, & noli Regnum nobis à genitore nostro iure hereditario derelictum, more tyrannico inuadere, &*

CAROLVS
II. IMP.

*iura propinquitatis, qua inter nos naturaliter existant, huiusmodi factionibus violare. Memento etiam sacramentorum tuorum, quae patri meo non semel neque bis praestitisti, si-
malque considera periculum Christianae plebis, si in hac pertinacia irrenocabiliter persistere
volueris. Esto, forsitan confidis in multitudine exercitus tui, quem de diuersis locis condu-
xisti, & ideo bella mouere te delectat. Quare ergo non cogitas, quia apud Deum impossi-
bile non est liberari in multis & in paucis? Refrena igitur animum tuum ab huiusmodi ap-
petitu, quoniam ea quae peragere arbitraris, qualis exitum habeant, penitus ignoras.*

SED cum ille his & aliis similibus rationabiliter conuentus, nullo modo assen-
sum praebere voluisset, stimulante auaritia, Hludouicus quadam nocte se sub-
traxit de castris, & Rheno flumine transito, in castello Anternaco cum suis con-
sedit, dispersusque est per diuersa loca omnis penè exercitus illius ad colligenda
equeorum pabula. Ille verò iterum nuncios ad Karolum destinauit, pro pace inter
eos componenda. At Karolus pacem simulans, & fraudem in corde meditans, se
paci consensurum, & Legatos ad Hludouicum missurum pro communi utilita-
te, subdola falsitate promisit. In eadem enim nocte cum omni exercitu suo pro-
perauit, vt Hludouicum ceteris extinctis comprehenderet, ac sedes luminum
illius euacuaret, postea Regnum illius, quasi nullo resistente, possessurus. V Vil-
libertus autem Coloniae Agrippinae ciuitatis Episcopus, Karoli fraudulenta con-
silia intelligens, ceteris trepidantibus eum constanter adiit, obnixè postulans ne
ita ferociter ac barbarè faceret erga nepotem ea quae pacis sunt sectantem. Sed
cum eum à praua voluntate reuocare non potuisset, quendam Presbyterum suum
nomine Hartuigum per compendiosam viam destinauit, & Hludouico praeparatas insidias,
& ipsius Karoli insinuauit aduentum. Qui statim lorica indutus,
& totam fiduciam suam in Domino ponens, cum paucis qui secum erant (disper-
sos enim congregare non poterat) Karolo viriliter occurrit, iussitque omnes ex
sua parte candidis vti vestibus, pro signo cognoscendae societatis. Saxones autem,
quoniam prima fronte contra hostes positi erant, primum iniere certamen: sed
multitudine aduersariorum territi, parumper terga verterunt. Franci autem O-
rientales ex vtraque parte fortiter repugnantes, ac signiferis Karoli occisis, ce-
teros fugere compulerunt. Quos Hludouicus persecutus, strages non paucas da-
bat. Plurimos etiam ex Optimatibus Karoli viuos comprehendit, quos propter
suam humanitatem seruari iussit incolumes. Karolus verò turpiter fugiens, reli-
ctis thesauris quos secum habebat, cum paucis penè nudus euasit. Hi autem, qui
cum Hludouico erant, reuersi ad caesorum spolia detrahenda, quantas ibidem
praedas in auro & argento, & vestibus, & armis, & loricis, & equis, variaque su-
pellestile tulissent, nullus valet edicere. In hoc certamine contra Karolum pro-
culdubio caelitus dimicatum est. Nam, sicut captiui inde adducti narrare sole-
bant, apparente Hludouico & his qui cum eo erant, tantus timor omnem Ka-
roli exercitum inuasit, vt prius se victos putarent, quam ad pugnam venirent. Et,
quod maioris est admirationis, equeorum latera, quibus insidebant, calcaribus
tundebant, & eruentabant: sed illi, quasi ad stipitem ligati immobiles permane-
bant. Armis quoque suis pugnabant, sed paucos vulnerabant. Acies enim ar-
morum, quasi retusae essent, neminem penitus laedebant. Haec in VI II. Id. Octob.
contra nouellum Sennacherib gesta sunt, vt qui prius propter mentis elationem
Deum cognoscere noluit, modo victus & confusus intelligat, quod non in mul-
titudine exercitus victoria belli, sed de caelo fortitudo est, & aliquando auariciae
& superbiae suae modum imponat. Hludouicus post fugam Karoli ad Palatium
Aquisgrani perrexit, & dispositis, prout voluit, his quae ad se pertinere videban-
tur, cum triumpho ad Franconofurt rediit.

SEQVENTI autem mense Karlmannus & Hludouicus atque Karolus Lu-
douici Regis filij in pago Reciensi conuenientes, paternum inter se Regnum
diuiserunt, & sibi inuicem fidelitatem seruatuos esse sacramento firmauerunt.
Cuius sacramenti textus Theutonica lingua conscriptus, in nonnullis locis ha-
betur.

877.

DCCCLXXVII.

HLVDOVICVS Rex mense Ianuario generali Conuentu habito apud Franco-
nofurt, quos de Regno Karoli tenuit captiuos remisit in Gallia. Sclau qui vocan-
tur Linones, & Siulli, eorumque vicini defectionem molientes, solitum dare censum

A restuunt. Quos Hludouuicus Rex, missis quibusdam fidelibus suis, circa mediam Quadragesimam sine bello compressit, acceptisque obsequiis nonnullis, & muneribus non paucis, eos sub pristinum redegit seruitium.

CAROLVS.
II. IMP.

KAROLVS Galliarum tyrannus, æstiuo tempore cum exercitu Italiam petiit, & Ticini residens magnoperè nisus est, qualiter Karlmanno illuc aduentanti aditum denegaret in illam prouinciam. Carlmannus vero cum manu valida Noniorum diuersorumque Sclauorum Italiam ingreditur, contra Carolum dimicare volens. Quod cum Carolus comperisset, illico, iuxta consuetudinem suam, fugam iniit. Omnibus enim diebus vitæ suæ vbicumque necesse erat aduersariis resistere, aut palam terga vertere, aut clam militibus suis effugere solebat; & in eodem itinere dysentericæ morbo correptus, cum magna perire tristitia. Cuius corpus cum sui satellites ad sepulturam, quam ipse sibi apud sanctum Dionysium parauerat, transferre voluissent, propter nimium fetorem putridi cadaveris, quo grauabatur exercitus, in Burgundia in quodam Monasterio sepelierunt.

KARLMANNVS Optimates Italicæ ad se venientes suscepit, & disposita, prout voluit, regione, reuersus est in Baiariam. Hludouuicus Rex partem Regni Hlotharij cum fratribus Karlmanno & Karlo æquialance diuidit. Hludouuicus Karoli regis filius timore perterritus propter iniurias à patre suo Regi illatas, Legatos ad eum dirigit, pacem postulat, & se de omnibus quæ contra eum genitor suus gesserat, excusare nititur. Cuius Legatos Rex audiuit, & absoluit. Post hæc Aquense Palatium petiit, ibique Natalem Domini celebravit.

B IN hoc anno febris Italica, dolorque oculorum Germanicum populùm grauius vexauit, maximè circa Rhenum habitantes. Pestilentia quoque ingens secuta est exercitum Carlmanni de Italia redeuntem, ita vt plurimi tussiendo spiritum exhalarent.

DCCCLXXVIII.

372.

MENSE Ianuario Rex de Aquis transiens venit ad Franconofurt, & ibi sequenti mense cum suis colloquium habuit. Karlmannus partem Regni Hlotharij, quam priori anno à fratribus sibi retinendam acceperat, Hludouuico tradidit. Hludouuicus Rex à diebus Quadragesimæ vsque ad mensem Maium moratus est in villa regia quæ vocatur Salz, & inde transiens apud Franconofurt generalem habuit Conuentum, missisque nunciis ad fratrem suum Carolum, partem Regni Hlotharij, quam à Karlmanno acceperat, cum eo diuidit.

C LANTBERTVS VVitonis filius, & Albertus Bonifacij filius, Romam cum manu valida ingressi sunt, & Iohãne Romano Pontifice sub custodia recerent, Optimates Romanorum fidelitatem Karlmanno sacramento firmare eoegerunt. Quibus inde discedentibus, idem Pontifex domum sancti Petri ingressus omnes thesauros, quos ibi repperit, ad Lateranis transtulit, & altare sancti Petri bilicio cooperuit, & cuncta ostia eiusdem Ecclesiæ clausit, nullumque ibi officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum est, & quod dictu nefas est, omnibus vndique illuc causa orationis venientibus negabatur introitus, erantque ibi omnia confusa. Memoratus autem Pontifex conscensis nauibus per mare Tyrrenum Regnum Caroli intrauit, ibique per totum pene moratus est annum. Tandem assumpto Bosone Comite, qui propria vxore veneno extincta filiam Hludouuici Imperatoris de Italia per vim rapuerat, cum magna ambitione in Italiam rediit, & cum eo machinari studuit, quo modo Regnum Italicum de potestate Carlmanni auferre, & ei tuendum committere potuisset. Rex Hludouuicus ad Aquas in mense Octobr. perrexit, & cum æquiuoco suo Caroli Regis filio haud procul inde colloquium habuit.

ECLYPSIS Lunæ facta est III. Id. eiusdem mensis, vltima hora noctis. Sol quoque in IIII. Kal. Nouemb. post horam nonam ita obscuratus est per dimidiam horam, vt stellæ in cælo apparerent, & omnes sibi noctem imminere putarent. Boum pestilentia in Germania immanissimè grassata est, maximè circa Rhenum. Quam cladem non mediocris hominum mortalitas secuta est. Villa quædam in VVormacense haud procul à Palatio Ingilêheim sita est, nomine VValahesheim, vbi res miranda contigit. Nam dum animalia mortua quotidie de domibus traherentur in agros, canes, qui in eadem villa erant, iuxta morem suum eadem cadavera lanando comedebant. Quadam verò die penè vniuersi in vnum lo-

BBb iij

CAROLVS III. IMP. cum congregati, inde discesserunt, ita vt nullus eorum postea neque viuens neque mortuus inueniri potuisset.

DCCCLXXIX.

879.

HLVDVVICVS Rex Natale Domini celebrauit in Forabheim, inde in Baioariam profectus est inuisere Karlmanhum, qui graui detinebatur infirmitate. Nam paralyfis morbo correptus, vsum loquendi amisit. Ibi que Optimates eiusdem regionis ad se venientes suscepit, ea videlicet ratione, vt post obitum Karlmanni, nullum alium super se Regem susciperent, vel regnare consentirent. Inde transficiens Pascha celebrauit in Franconofurt.

LVDVVICVS Caroli regis filius III. Idus April. apud Compendium obiit, ibique sepultus est. Quod cum Rex comperisset, cum magno exercitu in Galliam perrexit, venitque vsque Viridunum. Exercitus autem, qui eum sequebatur, quoniam a ciuibus illis sibi victus necessaria iusto pretio emere non potuisset, versus est ad praedam, & penè vniuersam depopulatus est ciuitatem. Rex verò missis quibusdam fidelibus suis vltra Mosam fluium ad Optimates regionis illius, reuersus est in Franciam, venitque Mogontiacum, & inde ad Franconofurt, ibique Erambertum. Comitem de Baioaria, aliósque nonnullos ad se venientes suscepit. Quos Arnolt propter quandam dissensionem inter Karlmannum patrem suum & eos factam, publicis priuauit honoribus, & de Regno expulit. Horum causa Rex in Baioariam profectus, dissidentes aliquo modo ad concordiam reuocauit, & eis pristinam restituit dignitatem. Quod quorundam offendit animos, quasi Rex iuramenti sui prauaricator existeret. Quod aliter intelligunt qui eiusdem iuramenti sunt conscij. Nam Karlmannus, qui prior natu erat, primus inter fratres se iuramento constrinxit, & omnia quae in illo continentur sacramento se seruaturum esse promisit. Deinde Hludouicus eodem tempore iurauit, ea tamen ratione, vt si Karlmannus ea quae promisit inuiolata seruaret, ipse eadem ex sua parte rata custodiret. Sed quoniam Karlmannus in diuisione Regni Longobardorum, iuramentum suum irritum duxit, Hludouicum proculdubio à suo iuramento reddidit immunem: & idcirco crimine periurij non tenetur obnoxius. Karlmannus autem tandem Hludouicum ad se accersiuit, & quoniam loqui non poterat, ei seipsum, & uxorem, & filium, vniuersumque Regnum scripto commendauit. Cui Rex Episcopatus & Abbatias & Comitatus ad seruitium delegauit, & disposita, prout voluit, regione, rediit in Franciam.

INTEREA Hugo Hlotharij ex VValdrada filius tyrannidem in Gallia exercebat. Contra quem Rex quosdam fideles suos destinauit, vt eum inde expellerent. Qui venientes nonnullos ex hominibus illius in quodam castello iuxta Viridunum obsederunt, & castello potiti alios qui occiderunt, alios verò in exilium miserunt, aliósque etiam capillis & cute detracta, cum magna confusione inde expulerunt, & castellum destruxerunt.

880.

DCCCLXXX.

HIVMS aspera & solito prolixior. Nam Rhenus & Mœnus fluij glaciali rigore constricti longo tempore se calcabiles praebuerunt. Rex Hludouicus Natale Domini celebrauit in Franconofurt, postea in Galliam profectus, filios Hludouici ad se venientes suscepit, totumque Regnum Hlotharij suae ditioni subiugauit. Inde ad expugnandos Nordmannos, qui in Scalta fluiuo longo tempore resederunt, conuertit exercitum, initoque certamine, plusquam v. milia ex eis prostrauit. In quo praelio Hugo filius Regis occubuit. In Saxonia cum Nordmannis infeliciter dimicatum est. Nam Nordmanni superiores existentes duos Episcopos, quorum ista sunt nomina, Thiotrih & Marcuart, & duodecim Comites his nominibus appellatos, Brun Ducem & fratrem Reginæ, VVigmannum, Bardonem, alcerum Bardonem, & tertium Bardonem, Thiotherium, Gericum, Liutolfum, Folcuuartum, Auan, Thiotricum, Liutharium, cum omnibus qui eos sequebantur, occiderunt. Praeterea xviii. satellites regios cum suis hominibus prostrauerunt, quorum ista sunt nomina: Aderam, Alfuuini, Addasta, Aida, Alcer, Aida, Dudo, Bodo, VVal, Adaluuini, VVeirnhart, Thiotrich, Ailuuart: exceptis innumerabilibus, quos in captiuitatem duxerunt.

Rex verò de Gallia rediens in Franciâ, Pascha celebrauit in Franconofurt. Sclauui qui vocantur Dalmatij, & Behemi, atque Sorabi, ceterique circum circa vicini,

Audientes stragem Saxonum à Nordmannis factam, pariter conglobati, Thuringos inuadere nituntur, & in Sclauis circa Salam fluium Thuringis fidelibus prædas & incendia exercent. Quibus Poppo Comes occurrit, & diuino auxilio fretus eos prostrauit. Karlmannus frater Hludouici & Karoli xi. Kal. April. obiit.

Hludouicus mediante mense Augusto apud VVormatiam cum suis colloquium habuit, & quosdam ex fidelibus suis obuam Legatis nepotum suorum ad villam Gundolfi transmisit, quosdam etiam contra Hugonem tyrannidem exercentem in Gallia destinauit. Henricus verò & Adalbertus, & ceteri qui cum eis erant, cum Thiorbaldo Principe militiae Hugonis, qui robur exercitus secum habebat, iniere certamen, & ceciderunt multi ex vtraque parte vulnerati. In quo conflictu Henricus cruentam obtinuit victoriam. Cumque illi, qui de villa Gundolfi, & illi qui de prælio reuersi fuerant, in vnum conuenissent, pari intentione cum filiis Hludouici contra Bosonem in Galliam pugnaturo perrexerunt, & Madasconam urbem expugnantes, Bernardum, qui in ea Principatum tenebat, in ditionem accipiunt. Boso verò fugiens ultra Rodanum fluium in vrbe Vienna se tutatus est. Nordmanni in Gallia prædas & incendia exercent, inter plurima loca & Monasteria quæ depopulati sunt, etiam Baiorzuna, vbi pars maxima Frisionum habitabat, incendio concremarunt, & inde reuertentes Nouiomagum vallo firmissimo & muris circundantes, hiemandi sibi locum in Palatio regis parauerunt. Quibus Rex Hludouicus cum manu valida occurrit, & propter hiemis asperitatem, & loci firmitatem, rebus parum prosperè gestis, reuersus est.

Hoc anno in VVormacense, & in Nitonse, & in plurimis locis Regni Hludouici sterilitas frugum & omnium rerum penuria Germanicum populum non mediocriter afflixit.

DCCCLXXXI.

HIBERNVM tempus valde prolixum fuit, & animalibus diuersi generis pernoxium. Nam tellus verno tempore glaciali rigore constricta, animalibus solita negauit pascua, & illa fame & frigore maxima ex parte perierunt, etiam propter sterilitatem anni prioris.

REX post Pascha in Galliam profectus, Hugonem Hlotharij ex VValdrada filium ad se venientem in suum suscepit dominium, & ei Abbatias & Comitatus in beneficium dedit, vt ei fidem seruaret. Sed ille prauorū vsus consilio, fidem mentitus Regi molestus efficitur. Quapropter Regis exercitus illum persecutus in Burgundiam fugere compulit. Rex cum suo nepote Hludouico apud villam Gundolfi congruum habuit colloquium. Inde transiens omne tempus æstiuum in Barioaria moratus est. Nepos verò illius cum Nordmannis dimicans, nobiliter triumphauit. Nam nouem millia equitum ex eis occidisse perhibetur. At illi instaurato exercitu, & amplificato numero equitum, plurima loca in regione Regis nostri vastauerunt, hoc est Cameracum, Traiectum, & pagum Hasbanicum, totamque Ripuariam, præcipua etiam in eis Monasteria, id est Prumiam, Indam, Stabulaus, Malmundarium, & Aquense Palatium, vbi in Capella Regis equis suis stabulum fecerunt. Præterea Agrippinā Coloniam & Bunnam ciuitates cum Ecclesiis & ædificiis incenderunt. Qui autem inde euadere potuerunt, siue Canonici siue Sanctimoniales, Mogunciacum fugerunt, thesauros Ecclesiarum, & Sanctorum corpora secum portantes.

REX apud Franconofurt graui infirmitate laborabat, & quia ipse non potuit, exercitum suum contra Nordmannos destinauit. iiii. Kal. Ianuarij ante galli cantum Mogonciæ terræ motus factus est magnus, ita vt ædificiis conuulsis, vasa fictilia, sicut compositores luti fatebantur, inuicem se conidentes frangerentur.

DCCCLXXXII.

STELLA cometes xv. Kal. Febr. prima hora noctis apparuit, comas suas supra modum spargens, & rem infaustam, quæ citò secuta est, sua apparitione præmonstrans. Nam Hludouicus inualecente morbo xiiii. Kal. Decembr. diem vltimum clausit, cuius corpus translatum, & in Monasterio sancti Nazarij, quod dicitur Laresham, iuxta patris sui tumulum sepultum est. Quod audiens exercitus, qui contra Nordmannos fuerat missus, ab expugnatione hostium desistens, infecto negotio rediit. Quorum Nordmanni inde transuentium vestigia secuti,

CAROLVS
III. IMP.

cetera, quæ prius dimiserant, incendio cremaverunt vsque ad Confluentem ca-
stellum, vbi Mosella Rhenum ingreditur. Murus Mogonciæ vrbs restaurari cœ-
ptus, & fossa murum ambiens extra urbem facta. Nordmanni de sua munitione
egressi, Treuerensem urbem inuaserunt, & habitatoribus vrbs partim expulsis,
partim occisis, totam in Non. April. Incenderunt. Quibus V Valah Mettensis
Episcopus incautè cum paucis occurrens, occisus est. Nordmanni ereptis quas po-
terant rebus omnibus, ac quàm pessimè & visui horribilior erat, quibusdam locis
& Ecclesiis dimissis, quibusdam concrematis, reuersi sunt in suam munitionem,
quæ circumsepta constabat secus lictus Mosæ fluminis, loco qui dicitur A selohâ,
de Rheno miliar. XIII.

KAROLVS quippe cùm audisset obitum fratris sui maioris, de Italia iam
Imperator factus, per Baioariam iter suum in Franciam direxit, Placitum gene-
rale ad VVormatiam tenuit, receptis Primoribus ex Regno fratris sui mensè
Malo. Post hæc præparatis copiis ex omni Regno suo, Langobardis, Alamannis,
Francisque secum assumptis, ille ex Occidentali parte contra Nordmannos, Baioa-
rij ex Orientali Rheni fluminis vsque ad Antrinacha, tandem se transmiserunt.
Ibi diuiso exercitu, Baioarij cum Principe eorum Arnulfo, Franci cum Heinricho,
missi manu cum valida ante Regem & exercitum, vt quasi incautos & inastiman-
tes quandam partem inimicorum extra munitionem inuenirent, & insidiis cape-
rent, secundum illum nobilissimi Poëtæ versum :

Nil refert armis contingat palma, dolisue.

Et ita factum foret, ni nostri muneribus corrupti, vt fama refert, de partè Fran-
corum proditores essent, & impedirent. Sed tamen paucis occisis, reuersi sunt ad
Regem. Redeuntibus illis, alio Rex arrepto itinere, cum omni exercitu fines &
munitione Nordmannorū ipsis cum eorum Regibus, id est Sigifrido & Godefrido,
Principibus VVrm, Hals intus inclusis, occupauit: castra exercitus in circuiu pro-
pe ciuitatem fieri præcepit, sicque per dies XII. obsessam constrinxit. Mira itaq; res
& stupenda obsidentibus & obsessis quadam die occurrit. Nam XI. Kal. Augusti
post medium diem tenebrosa subito caligo tota castra operuit, fulgure & tonitru
concrepante, & talis grando, vt nullus antea mortalium se tale quid vidisse pro-
fiteretur: non vt solitum est. lapides descendere plana & æquali superficie, sed
cornua & inæquali & aspera facie, omnibus cernentibus insolitum & magnum præ-
buit spectaculum. Mirabile & incredibile dictu, vt vix grossitudo eorum potuerit
pollice & medio circumdari. Nam & ita equi stupefacti fuerunt, vt effractis sudibus
& habenis, partim extra castra, partim in castris errore & stupore versarentur. Ci-
uitatis quoque, quam obsederant, propter imperum aëris, magna pars corruit, ita
vt vna cohors coaceruatim posset equitando ingredi, nisi vallo quod circumierat,
suspensa constaret. Igitur per tot dies obsidens tam magnus exercitus æstiuo in
tempore propter putredinem cadentium hominum ægritudine correptus ac per-
tæsus est. Nec minus inclusi simili molestia premebantur. Consultum est ex vtraque
parte, vt datis ex nostra parte obsidibus, Rex Sigifridus, qui manu validior erat,
veniret extra munitionem supra VI. miliaria ad Regem. Primum iuramento con-
testatus est, quod ex illa hora, & ultra vsque dum Karolus Imperator viueret, nulli-
quam in suum Regnum hostili prædatione esset iturus: dehinc Christianitatem
professus, ipsum Imperatorem patrem in baptisate acquisiuit. Duos ibi dies læti
versabantur, cum remissis nostris obsidibus de munitione, ipse e contrario cum
maximis muneribus remissus est ad sua. Munera autem talia erant. In auro & ar-
gento bis mille libræ & LXXX. vel paulò plus, quàm libram per XX. solidos compū-
tamus expletam. Ita compositis rebus regrediens, etiam Rex in Confluentem ca-
stello cuncto exercitui amabilem licentiam redeundi concessit. Ciuile bellum in-
ter Saxones & Thuringos exoritur, machinantibus Poppone fratre Heinrichi
& Eginone Comitibus. Magna post clade Poppo cum Thuringis inferior ex-
titit.

In illis diebus redeuntibus Baioariis domum, magna & immanis pestilentia
in tota Norica excreuit, vt sæpe duo cadauera in vnuni tumulum sepelirentur.
Rex autem morabatur in Germania, & ante Natalem Domini Placitum habuit
ad VVormatiam, vbi multiformis nuntiis Marauorum aliarumque gentium rece-

Aptis, & auditis compositisque rebus, remeavit in Alemanniam. Henricus quoque CAROLVS
III. IMP. missus contra Nordmānos, ibi prosperè, prout potuit, dispositis rebus reuersus est.

Haecenus vetus Exemplar P. Pithæi. Quae sequuntur alterius sunt Scriptoris; & hic adduntur ex editione, quam in Germania procurauit Marq. Freherus.

DCCCLXXXIII.

883.

CÆSAR in Alamannia Natalem Christi celebrauit. Indè paulatim iter suum ad Baiouariam dirigens, Pascha Domini honorificè Radaspona ciuitate mansit: ibique habito Conuentu, diuersis rebus ab Italia auditis, illuc reuersus est. Igitur Romæ Præsul Apostolicæ Sedis Ioannes, prius de propinquo suo veneno potatus, deinde cum ab illo simulque aliis suæ iniquitatis confortibus longiùs victurus putatus est, quàm eorum satisfactum esset cupiditati, qui tam thesaurum suum quàm culmen Episcopatus rapere anhelabant, malleolo, dum vsque in cerebro constabat, percussus, expirauit. Sed & etiam ipse constructor malæ factionis, concrepente turba, stupefactus, à nullo læsus, nec vulneratus, mortuus. Non mora apparuit, in cuius vice omni populo Romano vnanimiter confortante, Marinus, qui in id tempus Romana in vrbe Archidiaconus tenebatur, ordinari cõpactum est. Imperator obuiã Papæ perguit, & illú loco nuncupante Nonantula, prout meritò, honorificè suscepit. Ibi inter alia V Vito Comes Tuscianorum reus Maiestatis accusatur, quòd ille profugus euasit. Sed tamen illa fuga totam Italicam terram timore concussit: quia statim manu cum valida gentiliū de gente Mauritanorum fœdera firmiter pepigit. Perangarius verò consanguineus Imperatoris mittitur ad expoliandum Regnum V Vitonis. quod ille quadam parte peregit, & quadam peregisset, ni per corruptionem morbi ac infirmitatem exercitus sui reuerteret, & iam per totam Italiam humanum genus, ita inualefcente morbo, vt in Curtem, & inter militiam & ipsum Regem hæc miseria perueniret. Iterú inter Popponem & Eginonem discordia cum crudeli bello concrepat: quorum Poppo, prout antea solebat, inferior extitit. Henricus, frater Popponis scilicet, cum Nordmannorum manum validam Prumiam venire cognoscit, vsque eos, vt dicunt, nullo euadente, cum suis ad internecionem deleuit, & ille verò vulneratus euasit.

DCCCLXXXIIII.

884.

REVERSO ad Alamanniam Regi habitum est in villa, quæ dicitur Cholonpurum, generale Conuentum. Indè edictum est Baiouarios ad Italiam contra Vuitonem belligera manu proficisci. Quippe Pannonia magnum detrimentum patitur, cuius rei vnde exordium narratur assumpsisse, stilo enucleamus. Igitur cum duo fratres, Vuillihelmus & Engilscalchus terminum Regni Baiouariorum in Oriente à Rege (id est seniore Hludouico) concessum contra Marauonos tenuerunt, multaque pro patria tuenda conflitando sudasse feruntur. Tandem diem vltimum huius aëris in eadem voluntate finiuer permanentes. Cum verò non esset honor illorum filiis redditus, Arbo in Comitatum domno Rege concedente successit. Quod prædictorum virorum pueruli, illorumque propinqui in contrarium accipientes & vertentes, dixerunt alterutrum fieri, & Arbonem Comitatem si non recederet de Comitatu parentorum suorum, & seipfos ante faciem gladij morituros. Hoc experimento Arbo concussus, amicitiam iniit cum Zuentibaldo Duce Marauorum gentis, firmatoque inter illos fœdere, filium suum obfidem fieri non tardauit. Nec minus ipsi prædicti pueri consulunt quosdam Primores Baiouaricæ gentis, collatisque propinquis, ac vndique copiis, fortior manus in id tempus illis adstabitur. Comitatem à Rege constitutum inhonorificè expellebant, Comitatumque illis in vsum vsurpauerunt. Hoc ergo factum est post obitum Hludouici Regis, natorumque eius Carlmanni & Hludouici: quorum successor frater illorum minimus in Regno extitit. Qui mox, prout antea tenuit, Arboni prædictum Comitatum reddidit, sed tamen ex hac re contexta, vt prædiximus, detrimentum Pannoniam sentire IIII. versiculis prosæ intertextis ad suauitatem legentis, quonam modo hoc fieret, pandemus.

*Omne dicit Iesus fieri non stabile Regnum
In se diuiduum, & nil dissociabile firmum.*

*Hinc dolus, anxietas, tibi formosissima tellus,
Hinc labor exoritur, quondam Pannonia felix.*

A

Igitur eodem anno, quo illi pueri prædictum Comitem Arbonem à Rege commendatorum exortem fieri honorum impetrauerunt, Zventibaldus Dux Maurauorum, plenum doli & astuciæ cerebrum, non immemor vtriusque, quanta ab antecessoribus istorum puerorum cum gente sua, vsque dum ad illos terminum Baiouvariorum prætenderunt, passus sit mala; insuper etiam amicitia ac iuramenti, quæ cum Arbone iniit pepigitque, ad hoc vindicare proficiscitur, & perfecit. Nam de Septentrionali parte Histri fluminis apprehenso VVerinhario de pueris Engilscalchi, qui tres habuit mediocri*. Vezzilloni quoque Comiti, qui illorum propinquus erat, dextram manum cum lingua, & (monstri simile) verenda & genitalia, vt nec signaculo desistente, absciderunt. Homines verò illorum quosdam sine dextra leuâque reuersi sunt. Exercitus scilicet iussu Ducis igne deuastat omnia. insuper vltra Danubium missis speculatoribus, vbicumque proprietas & substantia prædictorum sit puerorum, igni tradita sine mora est. hoc scandalum antefactum puerulis spacio vnus anni sentitur. Hinc equidem non confidentibus à Rege pueris aliquid boni, propter delictum quod in Arbone commiserunt, recesserunt. Statueruntque fieri homines Arnolphi Carlemanni Regis filij, qui tunc Pannoniam tenuit. Quo audito, Zventibaldus Dux misit nuncios ad eum, & ait illi: *Inimicos meos sustentas, si eos non dimiseris, nec me tecum pacificatum habebis.* Alteram etiam occasionem aduersus eum protulit: *Tui homines in vitam meam, nec minus in Regnum meum dolosè cum Bulgaris consiliauerunt, qui priore anno suum Regnum vastauere. hoc volo mihi cum iuramento, verum non esse, contestari.* quorum neutrum vnquam se facturum Arnolfus renunciauit. Itaque Dux non diu collectis ex omni parte Sclauanorum copiis, magno cum exercitu inuadit Pannoniam immaniter, ac cruenti more lupi mactat, igne & ferro maximam partem deuastat, deterit & conscindit, ita vt non immeritò istam ad miseriam hic versus componi possit,

Hic patria planctus, simul & miserabile funus.

Quo acto dolore per antefactum puerile consilium, spacio vnus anni Dux cum exercitu suo non læsus remeavit in sua.

CETERVM verò instanti anno, quo ista computamus, iterum Dux coagulata multitudine, hostiliter Pannoniam hostilem exercitum infert: vt si quid antea remaneret, nunc quasi ore lupi per totum deuorasset. Tanta enim multitudine in itinere pollebat, vt in vno loco ab ortu ad vesperum lucis exercitus eius prætereire videretur. Cum tanta enim multitudine in Regno Arnolphi per XII. dies exspoliando versabatur. demum prout voluit prosperè reuersus est. Postea quoque missa quadam exercitus sui parte supra Danubium. Quod audientes filij Vuillihelmi & Engilscalchi, qui maiores natu erant, Megingor, & Papo, quibusdam Pannoniorum secum assumptis, contra illos incautè venerunt: sed tamen pugnam certaminis inire non vtile. nam ad illos victoria concessit. Isti fugæ præsidium quærentes, Megingor & Papo in flumine, qui dicitur Hrapa, vitam finiuerunt. Frater verò Berhtoldi Comitis cum aliis quàm plurimis à Sclauanis tentus est. Attendant, iudicent, atque contendant, detractores veri, & quibus huius successoribus rei vel consilij primordia placuerint, placeant etiam subsequencia mala. Viruperare autem pacè, qua conseruata, Pannonia cõseruata est: qua verò vitiata, per spacium tantum isto continuato tertio anno dimidio instanti Pannonia de Hrapa flumine ad Orientem tota deleta est. Serui & ancillæ cum parvulis suis consumpti sunt, primoribus quibusdam tentis, quibusdam occisis: & (quod turpius erat) truncatis manu, lingua, genitalibus, remissi sunt. Hæc enim omnia procul dubiò geruntur siue per misericordiam, siue per iram Dei. Sed iram Dei iustam vindictam fieri appellamus, quæ indubitanter non nisi iusta sit, vnquam euenire creditur. Imperator per Baiouvariam ad Orientem proficiscitur, veniensque prope flumen Tullinam, monte Comiano colloquium habuit. Ibi inter alia veniens Zventibaldus Dux cum principalibus suis, homo (sicut mos est) per manus Imperatoris efficitur, contestatus illi fidelitatem iuramento, & vsque dum Karolus vixisset, nunquam in Regnum suum hostili exercitu esset venturus. Postea veniente Brazlanuorum Duce, qui in id tempus Regnum inter Drauò & Saue

A Sauro flumina tenuit, sui que militiæ subditus adiungitur. Rex per Carentam in Italia perrexit, prosperè Papiam Natalem Christi celebravit.

CAROLVS
III IMP.

DCCCLXXXV.

885.

PROXIMA die S. Epiphaniæ, habito generali Conuentu, Vito Dux Spo-
litanorum, qui antea fuga ab Imperatore lapsus est, cum iuramento excusauit, se
non esse reum Maiestatis, ad fidelitatem Regiam susceptus est. Post obitum Ka-
rolomanni Regis, qui tunc Galliam tenebat, Cæsar Regnum ipsum aggreditur, re-
ceptisque Primoribus, & dispositis ibi rebus, pro vt voluit, remeavit in Franciam
ad edictum Placitum VVormacense obuiam Apostolico. Sed dum ipse Papa iam
medio itineris spatio foret, correptus celeri infirmitate, expirauit. Gotafridus Rex
accusatus, vt in Regnum Francorum cum Nordmannis consuleret, ab ipsis etiam
accusatoribus occisus est. Hugo filius Hlotharij incautè in Regno Imperatoris
agens, oculorum luce orbatus est. Pax in Oriente inter Arnolfum & Zwentibal-
dum, præsentibus scilicet Baiouvariorum Principibus, iusiurando constare fir-
matur.

DCCCLXXXVI.

886.

NATALEM Domini Imperator Radaspona celebravit. Indè inuitatus ab
Apostolico Italiam petiit, Liutvardum Episcopum Romam misit. Ibi multimo-
Bdis rebus, prout complacuit, dispositis, inter alia summus Præsul à Rege interro-
gatus decreuit, vt Episcopis, quorum parochiæ de incendiis gentilium penitus va-
statæ apparent, aliæ Sedes eis non occupatæ concederentur. Die sancto Palmarum
seditio vrbe Papiæ inter satellites Regis & Ciuibus infeliciter orta. Nam ex vna
parte multis occisus, ex alia ciuium vrbis multi vulnerati propter affinitatem Im-
peratoris, qui tunc ad Curtem Olonnam Pascha mansit, timore in fugam lapsi, in
via vitam finiuerunt.

POST Pascha, habito generali Papiæ Conuentu, Imperator per Burgundiam
obuiam Nordmannos in Galliam, qui tunc Parisiis erant, vsque peruenit. Occi-
so ibi Henrico Marchensi Francorum, qui id tempus Niustriam tenuit, Rex pa-
rum prosperè actis rebus, reuertitur in sua. Discordia inter Perengarium co-
gnatum Regis, qui Foro-Iuliense fruitur, & Liutvardum Episcopum oritur.
Propterea Perengarius mittens Vercellinam urbem expoliare, ibique veniens
multis rebus Episcopi abreptis, prout voluit reuersus est.

TEMPORE autumnii plus solitum inundationes aquarum excreuerunt inesti-
mata. Nam in Oriente erumpentibus per littus fluctibus, villæ inopinatè circun-
data subitò feruntur: ita vt cum inhabitantibus viris, feminis, infantulis, vsque
in abyssum delatæ cernuntur. Inter Alpes verò talis rapacitas aquarum & colli-
sio lapidum fuit, vt flexuras & vestigia viarum per diuexa montis latera nullomodo
prospici potuerint.

DCCCLXXXVII.

887.

IMPERATOR Elisacia magna infirmitate adgrauatur. Postea parum con-
ualescens ad Alamanniam proficiscitur, vergens Curtem Podonam, pro do-
lore capitis incisionem accepit. Transacto die sancto Paschæ habitum est Placi-
tum VVeibilinga. Ibi inter alia Berngarius ad fidelitatem Cæsaris peruenit,
magnisque muneribus contumeliam, quam in Liutvardo priori anno commi-
serat, componendo absoluit. Mortuo itaque Buosone, paruulus erat ei filius de fi-
lia Hludouici Italici Regis: quem Imperator ad Rhenum Villa Chiricheim * ve-
niens obuiam, honorificè suscepit ad hominem, sibi que adoptiuum filium cum
iniunxit. Alamanni contra Liutvardum Episcopum dolosè conspirauerunt,
qui tunc maximus consiliator Regis in Palatio fuit, & eum à præsentia Impera-
toris omni honore priuatum abire compellunt. Mox verò Cæsar grauissima infir-
mitate detentus est. Ab illo ergo die malè inuito consilio Franci, & more solito Sa-
xones & Duringi, quibusdam Baiouvariorum Primoribus & Alamannorum am-
mixtis, cogitauerunt deficere à fidelitate Imperatoris, nec minus perficere. Igi-
tur veniente Karolo Imperatore Franconofurt, isti inuitauerunt ARNOLFUM
filium Karlmanni Regis, ipsumque ad Seniores elegerunt, & sine mora sta-

* Kircheim
bodis.

Tom. II.

CCc

ARNOLFVS
IMP.

tuerunt ad Regem extolli. Karolus nitens bellum contra Arnolfum Regem instaurare, sed non proficit. Concussit timore Alamannos, quibus maximè negocium sui Regni habebat commissum. omnes penitus ab eo defecerunt, & etiam ministri ab eo defecti, sub celeri festinatione ad Arnolfum Regem seiunxerunt. Karolus dum se vndique à suis desertum sentit, & nesciens quid sui causæ consilium possit fieri; tandem munera ad Regem direxit, exposcens sua gratiâ vel pauca in Alamannia sibi ad vsum vsque in finem vitæ suæ largiti. quod Rex ita fieri concessit. Sed tamen nec hoc diu apud se retinuit. Nam paucos dies in locis à Rege sibi concessis religiosè morabatur, post Christi Natiuitatem die Id. Ianuar. vltimum diem feliciter clausit, & mirum in modum vsque dum honorificè Augensi Ecclesia sepelitur. Cælum apertum multis cernentibus visum est, vt apertè monstraretur, qui speretis terrenæ dignitatis ab hominibus exuitur, Deo dignus cœlestis patriæ vernula mereretur feliciter haberi.

DCCCLXXXVII I.

888. REX Arnolfus vrbe Radaspona receptis Primoribus Baiouvariorum, Orientales Francos, Saxones, Duringos, Alamannos, magna parte Sclauanorum, Natalem Domini & Pascha ibidem honorificè celebravit. Illò diu morante, multi Reguli in Europa & Regno KAROLI sui patruelis excreuere. Nam PERENGARIUS filius Eberhardi in Italia se Regem facit. RVDOLFVS verò filius Chuonradi superiorem Burgundiam apud se statuit regaliter retinere. Inde itaque HLDVVICVS filius Buosoni, & VVITO filius Lamberti, Galliam Belgicam, necnon Prouinciam, prout Reges habere proposuerunt. ODO filius Rodberti vsque ad Ligerim fluum, & Aquitanicam Prouinciam sibi in vsum vsurpauit. Deinceps ARNOOLFVS se Regem haberi statuit. His auditis, Rex Franciam petiit, habitòque ad Franconofurt generali Conuentu, disposuit aduentare VVormaciam. Quod verò Odo comperiens, salubri vtens consilio, cõtestans se malle suum Regnum gratia cum Regis pacificè habere, quàm vlla iactantiâ contra eius fidelitatem superbire: veniènsque humiliter ad Regem & gratanter, ibi recipitur. Rebus ab vtraque parte, prout placuit, prosperè dispositis, vnusquisque reuersus est in sua. Rex contra Rudolfum Elisaciam progreditur. Inde ad eum misso Alamannico exercitu, ipse per Franciam Baiouvariam reuersus est. Rudolfus enim, inito consilio cum Primoribus Alamannorum, sponte sua ad Regem urbem Radasponam vsque peruenit, multaq; inter illos conuenienter adunata, ipse à Rege cū pace permissus, sicuti venit, ad sua remeavit. Italiam equidem cum exercitu aggredi complacuit. Sed Perengarius, qui parumper antea cum VVitone dimicans cruento tyranno, hoc præcauens, ne Italicum Regnum cum tam valida manu ingressus perperam pateretur, missis ante se Principibus suis, ipse verò oppido Tarentino Regi se præsentavit. Ob id ergo & à Rege est clementer susceptus, nihilque ei antequæsti Regni abstrahitur. Excipiuntur curtes, nauium, & sagum. Exercitui itaque non mora licitum erat domum redeundi. Rex autem paucis secum assumptis, Forum Iuliense penetrans, Curtem Corontanam Natale Domini celebravit. Tanta namque in isto itinere consternatio equinorum cadauerum fit, vt vix vnquam talis fieri memoria mortalibus traditum sit.

DCCCLXXXVIII I.

889. LVITBERTVS Mogontinæ vrbis nobilis Archiepiscopus ab hac vita migravit. Cuius viuendi ordo quali probitate maneret, per omnia longum est explicare. Tamen licèt pauca, in quibusdam Versiculis breuiter expediatur.

Largus erat multum, patiens, humilique, benignus,

Omnibus exemplum in bonitate manens.

Hister qua fluitat, currit Hrenusque bicornis,

Litterulis doctis doctior ipse fuit.

Graue igitur tempus hoc anno incanduit. Nam Italia febris tussiendo per plurimos vexabat, inundationes aquarum plus solito excreuere, ciuilia bella circumquaque regiones conquassantur, pestilentia sparsim, ac fames inopinata, vltra modum incubuit. Grandine verò contritis frugibus mortales inopiam frugum cum miseria patiuntur. Sed inter alia execrabile prodigium in regione Thuringorum

A visum est. Namque è cælo aqua, non (vt solet pluuia) stillatim descendere, sed coaceruatim quasi fluens torrens irruit, per tres villas vno momenti ictu euulsis ædificiis, ter centum cadauera mortuorum impulsione aquarum campo deiecta colligebantur.

ARNVLEVS
IMP.

EXEUNTE mense Medio Rex apud villam, quæ dicitur Forahhem, generale Conuentum habuit, ibique disputans de statu Regni sui, consultum est, vt eodem tenore Primores Francorum, prout Baiouarij, iuramento confirmarent, ne se detraherent à principatu & dominatu filiorum eius, **Z**VVENTIBVLCHI quidem & **R**ATOLDI, qui ei de concubinis erant nati. Quod quidam Francorum ad tempus renuentes, tandem regis satisfaciens voluntati, dextram dare non recusabant: eo tamen modo, vt si de legali sua vxore heres ei non produceretur. Aduenientibus etiam ibidem vndique Nationum Legatis, Nordmannorum scilicet ab Aquilone, Sclauanorum, pacifica optantes. Quos Rex audiuit, & sine mora absoluit. Indè itaque edictum est, in exercitum ire ad Obodritos. Sed antea Placitum Curte Regia Franconofurt haberi cum Francis Regi complacuit. Peruentum igitur est, sicut antea dispositum erat, ad Obodritos cum maximo exercitu. Sed tamen ibi parumper rebus prosperè gestis, Rex data exercitui licentiâ, ad Franconofurt celeri festinatione reuersus est. Indè per Alamanniam paulatim transgrediens Baiouariam vrbe Regino honorificè Natalem Domini celebravit.

DCCCXC.

890.

B **M**E D I A N T E verò Quadragesima, Pannoniam proficiscens, generale Conuentum cum Zvventibaldo Duce, loco qui vulgo appellatur Omuntesperch, habuit. Ibi inter alia præficitur Dux à Formoso Apostolico. Rogatus enixè interpellabat, vt vrbe Româ domum S. Petri visitaret, & Italicum Regnum à malis Christianis, & imminentibus Paganis ereptum, ad suum opus restringendo dignaretur tenere. Sed Rex multimodis causis in suo Regno excrecentibus præpeditus; quamuis non libens, postulata denegauit. Post Pascha mense Medio, villa, quæ dicitur Forahheim, cum suis colloquium habuit. Ibi ad eum filia Hludouici Italicæ Regis, vidua Bosoni tyranni, magnis cum muneribus veniens, honorificè suscepta, ac ad propriam remissa est. Rex ibi rebus dispositis, prout placuit, causâ orationis in Alamannia Augcam Constantiamq; peruenit. Indè regrediens, vrbe Radaspona Natalem Christi celebravit. Salomon Constantiæ Episcopus vir vitæ probabilis obiit. Cui æquiuocus eius Salomon iunior, tertius siquidem tunc eiusdem nominis vocabulo, in sedem Episcopus concessit.

DCCCXCI.

891.

C **R**E X Legatos suos pro renouanda pace ad Marauos transmisit. Embricho Regino vrbe Episcopus, vir patiens, humilis, sobrius, fidusque manebat, grauis ætate feliciter diem vltimum clausit. Ipsa verò ciuitas diuina vltione mirum in modum subito incensa, cum omnibus machinamentis & Ecclesiis IIII. Id. Augusti concremata est, exceptis domo sancti Emmeramni Martyris, & Ecclesia S. Cassiani media vrbe constituta, ab igne diuinitus defensæ sunt. Nordmanni igitur fines Occidentalium Francorum inuadentes, quidam ad defendendum exercitus à Francia dirigitur. Ibi Sundaroldus Mogonciacensis Archiepiscopus incautè illis occurrens interfectus est. In cuius locum Haddo Abbas Augensis Cœnobij, homo subtilis ingenij, Antistes constituitur. Arnolfus ergo Rex ob hoc vlciscendum in Nordmannos cum Francis, Alamanico exercitu inutile secum assumpto, iter arripuit. Sed Alamanni quidem ægrotantes à Rege domum relapsi sunt: ipse cum Francis ad Occidentem prosperè profectus est. Nordmanni deuastata ex maxima parte Hlotharici Regni regione, prope fluium Clyla, loco qui dicitur Louonnum, sepibus more eorum munitione cœpta, securi confederunt. Ex improviso enim Rex & exercitus peruenere ad eundem locum. Transito igitur celeriter eodem fluitio, nec mora mediatum est prælium applicari. Cunctati namque Regi, ne tam valida manus periclitaretur, quia interlarente palude ex parte vna, ex altera circumfluente ripa, non donatur facultas equitibus aggredi. Oculis, cogitatione, consilio, huc illuc peruagabatur, quid consilij opus sit, quod Francis pederentim certare inusitatum est, anxie meditans, tandem Heros Primores Francorum aduocans sic alloquitur patienter: *Viri De-*

Tom. II.

CCc ij

ANVLVS.
I M P.

mini recolescentes, & semper sub Dei gratia patriam taendo, fuistis inuincibiles, inspira-
te animis, si ab inimicis, quando quidem more paganismo furentibus pium sanguinem paren-
tum vestrorum effusum vindicari recolitis, & sacra sub honore Sanctorum Creatoris vestri
Templa euerfa iam in patria vestra cernitis: ministros etiam Dei summo gradu consistentes
prostratos videris. Nunc milites agite, ipsos sceleris factores ante oculos habentes, me pri-
mum equo descendentem, signa manu proferentem sequimini, non nostram, sed eius, qui om-
nia potest, contumeliam vindicantes, inimicos nostros in Dei nomine aggredimur. His in-
citati dictis, omnibus senibus & inuenibus par voluntas & audacia, pedestre bel-
lum aggredere datur: prius Regem flagitantes, vt equitando eos procuraret, ne
quid eis pugnantibus à tergo infidiis inimicorum timendum sit. Clamor Christianis
in cœlum attollitur, nec minus Pagani more suo clamantes, signa horribilia
per castra mouebantur. Euaginati gladiis ex vtraque vt lapis ferro, in inuicem
ad inuicem concursus est. Erat autem ibi gens fortissima inter Nordmannos Da-
norum, quæ numquam antea in aliqua munitione & capta & superata auditur.
Durè certatum est, sed non indui (subueniente gratiâ Dei) victoria ad Christianos
concessit. Nordmanni fugæ præsidium quærentes, flumen, quod antea eis à tergo
pro muro habebatur, pro morte occurrebat. Nam instantibus ex altera parte
cæde Christianis, coacti sunt in flumen præcipitari coaceruatim se per manus &
colla cruribusque complectentes, in profundum per centena & millia numero
mergebatur, ita vt cadaueribus interceptualueum amnis siccum appareret. In eo
prælio cæsi sunt duo Reges eorum, Sigiffridus scilicet & Godafridus, Regia Signa **B**
xvi. ablata, & in Baiouariam in testimonium transmissa sunt. Eodem in loco die
..... Kal. Leitanias Rex celebrare præcipit: ipse cum omni exercitu laudes Deo
canendo processit, qui talem victoriam suis tribuit, vt vno homine tantum occiso de
parte Christianorum (quod compertum est) tanta millia hominum ex altera parte
perierunt.

892.

DCCCXCII.

Rex de Francia cum victoria in Alamannia Curte Regia Vlma honorificè
Natalem Domini celebravit. Inde Orientem proficiscitur, sperans ibi Zvventi-
baldum Ducem obuium habere. Sed ille, more solito, ad Regem venire renuit,
fidem & omnia antè promissa mentitus est. Indè Rex irato animo in Hengistfel-
dono cum Brazlauone Duce colloquium habuit. ibi inter alia quærens tempus &
locum, quomodo possit terram Marauorum intrare. Consultum est enim, vt tri-
bus exercitibus armatis Regnum illud inuaderet. Rex equidem, assumptis secum
Francis, Baioariis, Alamannis, mense Iulio Marauam venit. Ibi per quatuor heb-
domadas cum tanta multitudine, Vngaris etiam ibidem ad se cum expeditione
venientibus, omnem illam regionem incendio deuastandam versabatur. Missos
etiam suos indè ad Bulgarios, & Regem eorum Laudomir, ad renouandum pristi-
nam pacem cum muneribus mense Septembri transmisit, & ne coemptio falis indè
Maruanis daretur, exposcit. Missi autem propter insidias Zvventibaldi Ducis
terrestre iter non valentes habere, de Regno Brazlauonis per fluuium Odogra vs-
que ad Gulpam, dein per fluentes Sauæ fluminis nauigio in Bulgaria perducti. Ibi **C**
à Rege honorificè suscepti, eadem via, qua venerant, cum muneribus mense Maio
reuerfi sunt. Poppo Dux Thuringorum honoribus priuatus est.

893.

DCCCXCIII.

ANTE Quadragesimam Rex per totam Occidentalium Francorum Prouin-
ciam, Monasteria, Episcopatus, causâ orationis obibat. Engilscalchus, iuuenili
audaciâ vir, qui post rapta de concubina Regis filia, ad tempus se Marauos exul
contulit. Post hæc ad gratiam Regis non longum veniens, Marchensis in Ori-
ente effectus est. Ibi audacter contra Primores Baioariæ in rebus sibi summis agens
iudicio, eorum vrbe Radaspona incautè Palatium Regis prolapsus, & Regi præ-
sentatus, obcæcatus est. Hinc etiam & Villihelmus filius patruelis eius Missos
suos ad Zvventibaldum Ducem dirigens, reus Majestatis habebatur. capite de-
truncatus est. Frater quoque eius cum Maruanis exul delitescens, insidio-
so consilio Ducis, cum aliis quamplurimis interfectus est. Arrepto itaque Rex ite-
nere, iterum Regnum Zvventibaldi Ducis ingreditur cum exercitu, maxima parte
illius regionis exspoliata propter insidias positas, magna cum difficultate itineris in
Baioaria ad Regiam Curtem Otingam reuersus est. De qua ei non multum post
filius nascebatur, quem Hado Mogonciacensis Archiepiscopus & Adalpero Au-

A gustæ Vindelicorum Episcopus sacro fonte baptismatis chrismantes, nomine aui sui **HLVDOVVICVM** appellauerunt. Missi autem Formosi Apostolici cum Epistolis & Primoribus Italici Regni ad Regem in Baioaria aduenerunt: enixè deprecantes, vt Italicum Regnum, & res sancti Petri ad suas manus à malis Christianis eruendum aduentaret. quod tunc maximè à **VVidone** tyranno affectatum est. Quod Rex apud urbem **Regino** honorificè recipiens, & cum muneribus postulata annuens, abire permisit. Hyems aspera, & plus solito prolixa extenditur: ita vt mense **Martio** nix in quibusdam locis per quinque dies mensura in profundo vnum pedem habere viseretur. Indè per **Baioariam** maxima penuria vini facta, oues & apes perditæ.

DCCCXCIII.

894.

SONITVS tonitruui magni increpuit v. Kal. Febr. Ipse mox in itinere positus **Natalem Domini** Curte Regia **VVeibilinga** mansit. Indè cum **Alamannico** exercitu **Italiam** intrauit. **Pergamum** ciuitatem primùm cum **Comite VVidonis** **Ambrosio** sibi rebellem sentit. Ob hoc Rex mente commotus, iussit castra exercitus, ipse adequitans, in ambitu supra montem vsque ad murum ciuitatis promoueri. Conferti sunt enim ita vespascente iam die pugnantes, vt cetera pars noctis par obsidentibus & obsessis vigilandum erat. **Aurora** insurgente, Rex **Missarum** solemnitate completa urbem ad expugnandum exercitum per circuitum distribuit **

Deest folium.

potestati reconciliatos se subdidere. Iterum Rex à **Formoso Apostolico per **Epistolas** & **Missos** enixè **Romam** venire inuitatus est. Rex verò cum consilio **Episcoporum** suorum petitionibus suis satisfacere decreuerit, mense **Septembri** de **Francia** & **Alamannia** **Italia** promouit exercitum. Venientes quippe vltra **Padum**, ibi diuiso exercitu **Alamannos** per **Boloniam**, ad **Florentinam** urbem ire permisit, ipse cum **Francis** per superiores partes **Alpium** curtem, quæ dicitur **Turris**, sic vsque ciuitatem **Lunam** progreditur. Ibi **Natale Domini** celebrauit.

DCCCXCV.

895.

IGITUR propter nimiam intempestatem aëris, & immoderatam effusionem imbrium, & vltra modum inundationibus aquarum, omnis exercitus per deuexa montium cacumina impedita sunt, passim errando laboriosè peruagatus. Vnde etiam maxima pestilentia equorum, & plus solito, propter difficultatem itineris aggrauando excreuit. ita verò vt totus penè exercitus supellectile suum inconsumto more per sellatos more equitum boues trahebant. Ad hæc interim malus rumor Regem, necnon exercitum commouit, **Perngarium** scilicet nepotem eius à fidelitate sua defecisse, & in **Italiam** iam pro hoc reuersum esse. Adalpertum videlicet **Marchensem** **Tusciam** mutuis colloquiis **Perngarij**, ne aliquo modo ad **Regis** fidelitatem intenderet.

HIS & talibus auditis, Rex graui molestia, totusque exercitus maxima anxietate & penuriâ præoccupatus, tandem urbem **Romam** aduenerunt. Super hæc omnia nouum genus anxietatis exercitui occurrit. Nam aduentantibus illis **Ageldrudis** vidua **VVidonis** portas in circuitu murorum omnes ferrando præoccupauit, vt omnibus pariter ad domum sancti Petri introitus denegaretur. Quod Rex molestè accipiens, in commune consilium cum omni exercitu ad **Ecclesiam** beati **Pancratij** conuenit. Post, solemnitate **Missarum** celebrata, Rex exercitum vnanimiter interrogauit, quid facto opus sit. Conueniunt omnes cum lactymis, fidem promittentes, confessionem coram Sacerdotibus publicè agentes, indicto vnus diei ieiunio, bello Urbem expugnare in eommune acclamatum est. Cunctantibus ergo cunctis redire in castra, Rex murum prospiciendo circumibat, Dei nutu subito inter obsessos & obsidentes insperatè contentio exoritur, concursus ex omni parte plebis, omnes vociferantes Urbem bello expugnare, omnibus in pugna par voluntas. Nec mora aduenerunt murum, lapidibus defensores murorum depellunt, multitudo virorum portas se constipat, alij securibus & spadis portam & vectes ferratos incidunt, alij murum perfodiunt, alij per scalam muros ascendunt. Sicque Dei prouidentia firmissima & nobilissima vrbs, nullo ex parte Regis de tanto exercitu succumbentè, iam vespascente die, nobiliter cum triumpho expugnata est, Apostolico & Vrbe

Tom. II.

CCc iij

ARNVLVS
IMP.

de inimicis liberato. Omnis namque Senatus Romanorum, necnon Græcorum A Schola, cum vexillis & crucibus ad pontem Miluium venientes, Regem honorificè cum hymnis & laudibus suscipientes, ad urbem perduxerunt. Iam Apostolicus paterno amore diligendo Regem ante paradisum, loco qui dicitur Gradibus Sancti Petri suscipiens, & honestè ad Basilicam beatorum Principum Apostolorum lætificando introduxit, & secundum morem antecessorum suorum, Imperialem consecrationem capiti sibi imponens, Cæsarem Augustum appellauit: dispositis ibi multimodis rebus, omnis Romanorū populus ad sanctum Paulum cum iuramento Imperatori fidem promittentes. Iuramentum verò illud, ne quem lateat, hic inferere proposuimus. *Iuro per hæc omnia Dei mysteria, quòd saluo honore, & lege mea, atque fidelitate domini Formosi Papæ, fidelis sum, & ero, omnibus diebus vitæ meæ, Arnolfo Imperatori, & nunquam me ad illius infidelitatem cum aliquo homine sociabo, & Lamberto filio Agildrude, & ipsi matri suæ ad secularem honorem numquam adiutorium præbebo, & hanc ciuitatem Romam ipsi Lamberto, & matri eius Agildrude, & eorum hominibus, per aliquod ingenium aut argumentum non tradam.* Post hæc autem Constantinus & Stephanus, qui maiores inter Senatum erant, rei Maiestatis esse accusati sunt, quia cum Agildruda prius Urbem capiendam conspirauere. quos Rex sine mora comprehendi, & secum in Baioaria transferri præcepit. Urbem verò ad suas manus custodiendam Faroldo cuidam Vassallo concessit. Ipse xv. tandem die, postquam venerat, ab Urbe digressus est. Comperta denique Agildruda in ciuitate Spoletana morare, quam ad expugnandum mox iter arripuit. Sed antequam ad locum destinatum peruenisset, graui infirmitate capitis detentus, imperfectum reliquit, & cum omni festinatione paruulo filio suo, nomine R A T O L D, qui ei de concubina erat, ad fidem Italicæ gentis Mediolanum dimisso, per vallem Tridentinam mense Maio in Baioariam reuersus est. Sed non multò post etiam filius eius, quem in Italia dereliquit, per lacum Cumensem ad eum reuersus est. Post mortem etenim V Valfredi Forulij Marchensis, qui multum fideliter ad Imperatorem Veronam contendendo retinuit, illicò Perngarius Regnum Italicum inuasit, & vsque ad flumen Adduam, quasi hereditario iure contra Lambertum in participationem recepit. Maginfredus Comes Mediolanensis ab Lambertum filio V Vidonis capitali sententiâ interfectus est: filius eius atque gener oculorum lumine orbari sunt.

A T Romæ Formosus Papa defunctus die sancto Paschæ, in cuius locum consecratur Bonifacius, qui podagrico morbo correptus vix xv. dies superuixisse reperitur. In cuius sedem successit Apostolicus nomine Stephanus, vir famâ infamandus, qui antecessorem suum Formosum inaudito more de sepulcro eiecit, & per aduocatum suæ responsionis depositum foras extra solitum sepulturæ Apostolicæ locum sepeliri præcepit.

P A C E M ergo Græci eodem anno cum Auaris (qui dicuntur Vngari) facientes. quòd eorum conciuēs Pulgari in prauum vertentes, hostili expeditione contra eos insurgunt, & omnem regionem illorum vsque portam Constantinopolitanam deuastando insequuntur. Quod ad vlciscendum Græci astutia sua naues illorum contra Auaros mittunt, ac eos in Regnum Bulgarorum vltra Danuuium transponunt. Illi transpositum manu cum valida gentem Bulgarorum ingressi, maximam partem cædendo neci tradiderunt. Hoc audientes positi in expeditione Bulgari, cum omni festinatione primùm deliberare ab infesto hoste recurrunt, confertòque illico prælio, victi sunt: iterum pari tenore recuperare nitentes, secundo caruere victoria. Tandem miseri incij quam consolationis causam & remedij potuissent inuenire, currunt omnes ad vestigia vetuli illorum Regis Michaëlis, qui eos primùm ad Christianæ Religionis veritatem conuertit, inquirentes quid eis ab imminente periculo euadendum consuleret. Qui indito triduoano ieiunio, pœnitentiam de inlata Christianis iniuria, dein auxilium à Deo querendū esse præmonuit. Quo peracto, durum imminere certamen. pugnantis verò ambabus acerrimè partibus, ad vltimum misericordiâ Dei victoria quamuis cruenta Christianis concessa est. Quis enim gentilium Auarorum strages tantis cõgressionibus enumerâdo possit exponere? quoniam Bulgarorū, ad quos victoria concessit, numero xx. millia equitum cæsa inueniuntur. Stipantibus denique iisdem in partibus inter se conflictibus, Imperator Pannoniam cum vrbe Paludarum tuendam Braxlauoni Duci suo in id tempus commendauit. Leo verò

A Imperator Græcorum Lazarum quendam vocatum Episcopum ad Cæsarem Augustum cum muneribus transmisit. Quem ille apud urbem Radasbonam grater accipiens, paucos cum dies secum retinuit: tandem honoribus ditatum remisit in sua. ARNVLVS IMP.

DCCCXCVII.

897.

CÆSAR verò cum Curte Regia Otingæ Natalem Domini celebravit. aduenientibus ibidem ad eum Marauorum Missis, qui pro pace custodienda, ne exules eorum profugi reciperentur ab Imperatore flagitant. Quos Rex vt audiuit, absoluit, & sine mora abire iussit. Ipse verò, habito generali Conuentu, vrbe Regno propter grauitatem corporis in Baiouaria secretis locis hiemare disposuit. Fames valida per vniuersam regionem Baiouariorum incubuit, itavt multi inediâ confumerentur.

EXEUNTE autem mense Medio*, habitum est Placitum vrbe VVormacia. * Maio Ibi inter alia Zuentibaldus filius Imperatoris ad eum venit. Quem ille benigne suscipiens, quibusdam Primoribus suis, qui priori anno ab eo honoribus priuati sunt, cum eo pacificatis, ceterisque negociis, prout potuit, ibidem inter se dispositis, placabilem licentiam in sua redeundi donauit. Curte verò Triburia, habito generali Conuentu Fuldense Cœnobium causâ orationis petiit. Quo peracto, ad Curtem, quæ dicitur Salz, peruenit, aduenientibus ibi ad eum cum muneribus Soraborum Missis. quos vt audiuit, absoluit, & abire permisit.

B HIS ita expeditis, contigit vt gentis Behemitarum Duces ad Imperatorem ARNVLVVM, qui tunc temporis ciuitate Raduspona moratus est, aduenerunt, offerentes ei munera regia, & sua suorumque fidelium suffragia, contra eorum inimicos Marahabitas scilicet postulantes, à quibus sæpè, vt ipsi testificati sunt, durissimè comprimebantur. Quos ergo Duces Rex Imperator gratuito suscipiens, verbâque consolationis ex pectoribus abundantius inseruit, & lætabundos donoque honoratos patriam in suam abire permisit, totumque illius anni tempus autumnale finitimis in locis Aquilonaribus Danubij Ymbriisque fluminis sese sustentauit. Hac etiam in ratione, si supradictæ genti necessitas auxilij sui immineret, paratus cum suis fidelibus existeret.

DCCCXCVIII.

898.

POSTEA verò, anno Incarnationis Domini DCCCXCVIII. inter duos fratres gentis Marahensium, Moymirum videlicet ac Zentobolchum, eorumque populum, dissensio atque discordia grauissima exorta est; ita etiam, vt si vterque alterum suis viribus insequi atque comprehendere valeret, capitale subiret sententiam. Tunc verò Rex Imperator ista sciens, Marchiones suos, Luitbaldum scilicet, & Arbonem Comitem, vnâ cum ceteris fidelibus suis, parti, quæ ad se spem ac confugium habuit, auxilium ad eorum liberationem protectionemque Bavvarios suos Primates transmisit. At illi in ore gladij, igneque, prout poterant, inimicos suos humiliauerunt, & deuastando necauerunt. Istius ergo dissensionis & disruptæ pacis inter suprâ nominatos fratres Arbo Comes, & Iharico* filio suo instigante, instructor, delatorque, atque proditor esse conuincitur, & ob hanc causam Præfecturâ suâ ad tempus caruit, quam non multò post accepit. Deinceps autem quidam, qui erat quondam Princeps, cum ceteris primoribus gentis Bavvariorum, nomine Erimburtus, qui postea Regi suisque rebellis extitit, à Priznolauo quodam Sclauo Duce, qui & ipse Imperatori fidus probatur, comprehensus dinoscitur, & à Luitbaldo strenuo Comite, aliisque vinculis illigatus Regi à Drantendorf est presentatus, Christi Domini Natale anni instantis finiente. Iterum autem expeditione ordinata tempore hiemali, Bavvariorum Principes cum suis fines Marahabitarum fortiter atque hostiliter inuaserunt, & manu valida loca illorum desertantes, prædâque colligentes, domumque reuertentes, habentes ea...*

TVM verò multis temporibus inauditum scelus, & quod non oportuit facinus, de Regina OTRA diuulgatum est, id est, vt corpus suum in latebroso ac iniquo manciparet coniugio. Quod ipsum Radaspona vrbe mense Iunio, iuxta Primorum præsentium iudicium LXXII. iurantibus definitum comprobatur.

IPSO quoque tempore eiusdem magni & communis Placiti ciuitate Regia Rex paralyti solutus infirmatus est. Secundum autem vt Regi nocium quod-

CCc iij

ARNVLVS
IMP.

dam à viris ac feminis daretur, vt indè paralyticus efficeretur, quorum vnus vocabatur German, qui reus Maieftatis conuictus, & ideò Otingæ decollatus est: alter verò fuga lapsus in Italia latuit. Et alia quoque femina nomine Rodpure, quæ eiusdem sceleris auctrix deprehensa, certa examinatione, inueniebatur, Epilinga in patibulo suspensa, interiit.

DENIQUE non post multum temporis Bavvarij terminos Maraborum confidèter iteratò intrantes, & quæcumque poterant diripiendo populati sunt, & Zvventobolchum puerum filium antiqui Ducis Zvventobolchi, suumque populum, de ergastulo ciuitatis, in quo inclusi morabantur, eripuerunt, ipsamque ciuitatem igni succenderunt, atque in fines patriæ suæ pro misericordiâ secum abduxerunt.

INTERIM autem Isauricus tyrannidem suam sine cessatione contra Regem exercens. Quod vehementer Rex accipiens decreuit nauigio, quia iam tunc infirmus corpore fatigaretur, ciuitatem Mutarensis, in qua ipse Isauricus erat, aggredi. quod & factum est. Illo verò resistente, Rege quoque & suis fortiter viriliterque superantibus, atque ciuitatem oppugnantibus, demum ipse Isauricus vi compulsus, cum vxore, & his quæ ad se pertinebant, exiuit, & Imperatori sese præsentauit. Tunc Rex custodibus illum custodiendum commendauit, quatenus Radasponam produceretur. At ille timens ne puniretur, fugam iniit, & Marchenses vsque fugit. Quorum itaque adiutorio suffultus, vt prius partem Regni subripuit, eandem totum secum retinendo obtinuit. Engilmarus Patauiensis Episcopus obiit, in cuius locum V Vihingus quidam Alamannus contra instituta Patrum prius Marahunensis ab Apostolico destinatus Episcopus, Rege concedente successit. Sed non multò post à Deotmaro Archiepiscopo, ceterisque Suffraganeis suis, contra voluntatem Regis, canonicali iudicio abiectus, ac Richardus ad eandem Sedem Episcopus in idipsum tempus ordinatus est.

900.

DCCCC.

LVDOVICVS
III. IMP.

IMPERATOR vrbe Radispona diem vltimum clausit, & honorificè in domo Emmerammi Martyris Christi à suis sepelitur. **LVDOVICVS** filius eius, qui vnicus tunc paruulus de legali vxore natus illi erat, in Regnum successit. Cuius frater de concubina, **ZVENTIBOLDVS** nomine, Gallicanum Regnum secum retinens, res & Ecclesiarum crudelitate sua immoderatè affectans, maximum crimen, eo quòd Rotpodo Treuirensi Archiepiscopo, contra Sacerdotalem honorem baculo suo in capite percutiens intulit, à suis tam Episcopis quàm Comitibus omnibus desertus est. Ipse verò recuperare nitens, cum paucis contra eos incautè dimicans, vitam cum Regno finiuit.

BATIOVARI per Boëmanniam ipsis secum assumptis, Regnum Marahaurum cuncti per tres hebdomadas deuaftantes intrerunt. Tandem cum omni prosperitate domum reuersi sunt. Interim verò Auari, qui dicuntur Vngari, tota deuaftata Italia, ita vt occisis Episcopis quamplurimis Italici contra eos depellere molientes; in vno prælio vno die ceciderint xx. millia. Ipsi namque eadem via, qua intrauerunt Pannoniam, & maxima parte deuaftantes, regressi sunt. Misos illorum sub dolo ad Baioarios pacem optando, regionem videlicet ad explorandum transmiserunt. Quod, proh dolor! primum malum, & cunctis retrò tranfactis diebus inuisum damnum Baiovarici Regni contulit. Igitur ex improviso cum manu valida, maximo exercitu, vltra Anseum fluium, Regnum Baiovaricum hostiliter inuaserunt, itavt per quinquaginta milliaria in longum & in transfuersum igne & gladio cuncta cædendo & deuaftando iam vna die prostrauerint. Quod comperientes vltiores Baiovarij dolore compulsi, econtra festinare disponunt. Sed hoc Vngari præcognoscentes, cum his quæ deprædauerunt redierunt, vnde venerunt, ad sua in Pannoniam. Interim verò quædam pars de exercitu illorum de Aquilonari parte Danubij fluminis partem illam deuaftando procupere. Quod vt Luitpoldo Comiti compertum foret, molestè hoc patendum ferens, contra exisse cum quibusdam primoribus Baiovariorum, vno tantum Eucharis Patauiensis Sedis Episcopo comitante, vltra Danubium eos insequendum se transposuit. Consertòque illico cum illis prælio; nobiliter dimicatum est, sed nobiliùs triumphatum. Nam in prima congressione belli tanta Dei gratia Christianis occurrit, vt mccc. gentilium inter occisos, & qui se in Danubio merferunt, perempti inueniantur. Vix tantum vnum de Christianis occisum

A in apparatu belli inueniunt, in cœlo indè Deo gratias clamantes ferebant. qui non in multitudine hominum, sed misericordiarum suarum pietate, benè sperantes in se seruasset. Tandem læti post tantam victoriam *..... In eodem namque loco, post victoriam illis cœlitus datam congressi....magno.***

Aliqua desiderantur.

EPITAPHIA ARNVLPHI ET LVDOVICI III. IMPP.

Quæ extant Ratisponæ, in Choro Monasterij S. Emmeramni.

Epitaphium Arnulphi.

HAC ARNVLPHVS humo est *Cæsar Romanus humatus;*
Quem Galli Regem, Boij habuere Ducem.
 Hic *Ædem Emmerane tuam defendit, & auxit:*
Prædia sunt testes, splendidus atque Liber.
Ad nostram cineres Dionysi transtulit urbem,
Fimibus è Gallis quos, pia furta, tulit.
 B *Postquàm nongentos Titan compleuerat annos,*
Cæsar persoluit debita iura necis.

Epitaphium Ludouici III. filij Arnulphi.

PAUVO *sub hoc saxo LVDOVICVS Regia proles,*
Romani Regem quem statuere sibi.
 Mî fuit *ARNVLPHVS genitor, qui proximus illis*
A cornu altaris conspiciendus adest.
 Hic ubi *pertasus vite sua tempora clausit,*
Romani Imperij fors mihi sceptrâ dedit.
 O nimis *infelix! quatuor vix lustra videbam,*
Iniecit rapidas cùm mihi Parca manus.

EXCOMMVNICATIO HOMINVM BALDVINI COMITIS FLANDRIÆ,

Propter occisionem Fulconis Remensis Archiepiscopi ab illis
perpetratam.

Ex veteri Ms. Cod. Nicolai Camusatij Canonici Trecentis.

ANNO DCCCC. Dominicæ Incarnationis pridie Nonas Iul. primo scilicet die quando ordinatus est HERIVEVS in Archiepiscopatu Remensi Episcopus, lecta est excommunicatio hæc quæ sequitur in Ecclesia sanctæ Mariæ REMIS, præsentibus Episcopis infra scriptis. HERIVEVS nomine non merito Remorum Archiepiscopus, ac plebis Dei famulus: VVido Rotomagensium Archiepiscopus, Riculfo Sueffionum Episcopus, Heidolo Nouiomagensium Episcopus, Dodilo Cameracensium Episcopus, Herinandus Morinensium Episcopus, Otgarius Ambianensium Episcopus, Honoratus Beluacensium Episcopus, Mancio Catalaunensium Episcopus, Rodulfus Laudunensium Episcopus, Otrifridus Siluanectensium Episcopus, Angelrannus Meldensium Episcopus, NOTVM sit omnibus vbique sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus tam Cléricis quàm laicis, quòd nos & commissa nobis omnis Ecclesia nimia perturbatur tristitiâ, pro inaudita re post persecutionem temporis Apostolorum, eorùmque successorum: de occisione nimirum patris & pastoris nostri FOLCONIS ab impiis impiè perpetrata, qui pro regni utilitate, & totius sanctæ Ecclesiæ statu, pro viribus die

900.

CAROLVS
SIMPLEX.

noctūque defudans, ac seipsum in defensione omnium Ecclesiarum in hoc Regno, A
 consistentium muro protectionis opponens. Res enim earum à BALDVINO Comite filio BALDVINI ac IVDITH contra omnem legem & diuinam & humanam per-
 uadebantur. idè ab ipsius Balduini hominibus, VVINEMARO, EVVERARDO, &
 RATFRIDO, ceterisque eorum complicibus interfectus crudelissimè occubuit.
 De eius morte totius Ecclesie ordo atque professio meritò contristatur, & lamen-
 ta compassionis ex intimis cordium suspiriis emittit. Quia igitur tale scelus nostris
 temporibus perpetrare non timuerunt, quod antea, nisi fortè à paganis, in Ec-
 clesia non auditum, quia non est actum, in nomine Domini & in virtute sancti Spi-
 ritus, nec non auctoritate Episcopis per beatum Petrum Principem Apostolorum
 diuinitus conlata, ipsos à sanctæ matris Ecclesie gremio segregamus, ac perpetuæ
 maledictionis anathemate eos condemnamus: vt eorum aliquando per hominem
 non fiat recuperatio, nec vlla inter Christianos conuersatio. Sintque maledicti in
 ciuitate, maledicti in agro. Maledictum horreum eorum, & maledictæ reliquie
 eorum. Maledictus fructus ventris eorum, & fructus terræ illorum. Armenta
 bouum suorum, & greges ouium suarum. Maledicti sint ingredientes & egredien-
 tes. Sintque in domo maledicti, in agro profugi. Intestina in secessum fundant, si-
 cut perfidus & infelix Arrius. Veniantque super illos omnes illæ maledictiones,
 quas Dominus per Moysen in populū diuinæ legis præuaricatorem se * esse inten-
 tauit. Sintque anathema maranatha, & pereant in secundo Aduentu Domini. In-
 super quicquid maledictionis sacri Canones, & Apostolicorum virorum Decreta B
 decernunt super homicidis & sacrilegis. Nam illos sacrilegorum nomine nota-
 mus, qui in hunc Christum Domini manum mittere ausi sunt. Omne super illos
 ac perpetuum interitum per iustissimam diuinæ animaduersionis sententiam con-
 geratur. Nullus ergo eis Christianus vel Aue dicat. Nullus Presbyter Missas ali-
 quando celebrare, nec si infirmati fuerint confessiones eorum recipere, vel sacro
 * sanctam sacram * communionem eis, nisi resipuerint, etiam in ipso sine vitæ suæ præsumat
 vnquam dare: sed sepulturâ. asini sepeliantur, & in sterquilinum super faciem
 terræ sint; vt sint in exemplum obprobrii & maledictionis præsentibus genera-
 tionibus & futuris. Et sicut hæc lucernæ de nostris proiectæ manibus hodie extin-
 guuntur, sic eorum lucerna in æternum extinguatur.

FRAGMENTVM GALLICI SCRIPTORIS,
 DE REGE CAROLO DICTO SIMPLICE,

Ex Conrado Abbate Vrspergensis.

GALLIA Celtica ROBERTO collata, CAROLVS in Saxoniam secedit. C
 Cuius vrbes sedesque regias perlustrans, nullo resistente obtinuit. Ibi quo-
 que HEINRICVM Regio genere inelytum, ac indè oriundum, Ducem omni-
 bus donat. * * * Interea Galliarum vrbibus ac oppidis firmiter obtentis, cum
 Paschalis solemnitas immineret, Aquisgrani Palatio sese Rex recepit. Huc ex
 omni Gallia Principes confluunt: huc etiam mediocres multo fauore veniunt:
 adsunt & Duces, ex Saxonia quidem Henricus, ex Gallia Robertus. Quotidie
 secus fores regij cubiculi manent: quotidie egressum Regis à penetralibus aulae
 præstolantur. Cum verò nullum eis à Rege responsum per dies quatuor daretur,
 Henricus id molestissimè ferens, dixisse fertur, aut Haganonem quandoque
 cum Carolo regnaturum, aut Carolum cum Haganone ad rerum mediocritatem
 deuenturum. Indignansque inconsultò discessit. Quod Rex molestè ferens, eum
 reuocare cupiebat, & pro hac re Metropolitanum Remensium Heriueum dirige-
 bat. Cuius luculenta & amica oratione persuasus Dux Henricus ad Regem red-
 dit, multoque ambitionis honore ante eum admissus, in præcipuo gratiæ loco
 familiarissimè recipitur.

Hac tempestate Regenherus vir nobilis, partium Caroli fidissimus tutor, fi-
 nem vitæ accepit. cuius exequiis Carolus interfuit. Hisque peractis, Gisilberto
 eius filio iam adulto paternum honorem coram Principibus, qui confluxerant,

A liberalissimè contulit. Hic cum esset opibus & genere inclytus, & coniugio Gerbergæ Henrici Transrhenensis filiz satis beatus, in nimiam præ insolentia temeritatem præceps ferebatur, multaque pro abiectioe Regis moliebatur. Quo agnito, Carolus à Celtica cum exercitu rediens, cum bellum pararet inferre Belgis, quorum Dux erat Gisilbertus, Belgæ mox non in aperto cum Gisilberto nisi sunt resistere, sed oppidis ac municipiis sese recludunt properè. Ad quos Rex Legatos dirigens, promisit eis se omnia donaturum, si ad se confluerent, quæ à Gisilberto prius in beneficio haberent. Quo capti mox ad Regem per sacramenta redeunt, & contra Gisilbertum pariter consurgunt. Ille verò in oppido Hærburg, quod hinc Mosa, & indè Gullo fluuiis vallatur, alias autem immani hiatu, multoque horrore veptium tutissimum videbatur, cum paucis tunc claudebatur. Huc Rex cum copiis properat, obsidionem locat hinc & indè naualem, alias verò equestrem. Et cum violentius instaret, Gisilbertus clam per murum delapsus, fluuium enatando transmeauit, & cum duobus clientibus Rhenum exulaturus pertransiens, annis aliquot apud socerum suum Heinricum, patrimonio priuatus exulauit. Oppidani verò absque duce relictæ, se subdiderunt Regi. Euoluto autem tempore, Henricus egit apud Regem, vt Gisilbertus reciperetur in gratiam: ea tamen conditione, vt beneficiis, quæ ipse insolenter deduxerat, quæque Rex fauentibus sibi postea contulerat, quamdiu possessores eorum viuerent, careret: ea verò, quorum possessores per annos exilij sui excesserant, Regis miseratione reciperet. Recepit itaque Traiectum, Iuppilam, Harstadium, Marfnam, Littam, Capræmontem, quæ à defunctis derelicta vacabant: ceteros verò, qui sua habebant, ingenti cæde vexabat, donec omnia sua recipiebat. Postea multa contra Regem machinans, socerum adiit, ac plurimum Regi adhærere dissuasit, Celticam solam Regi sufficere posse asserens, Belgicam verò ac Germaniam Regem alio plurimum indigere. Vnde vt ipse Dux Henricus creari Rex non abnueret, multiplici permouebat suasionem. Henricus verò cum illicita eum suadere aduerteret, dictis suadentis admodum restitit, & vt à nefariis quiesceret crebrò admonuit. Gisilbertus verò, cum apud socerum non proficeret, nec Regnum sibi parare posset, in Celticam secedit, & in Neustriam transit, sicque cum Roberto Ortonis Regis fratre, qui erat Dux Celticæ, de negotio eodem consilium pertractat, suggerens ei de Regni susceptione, & Caroli abiectioe. Exultat tyrannus, & sine mora suadenti fauet. Deliberant ergo, sibi que per sacramenta consentiunt. Sicque procedenti tempore collectis Principibus Rex efficitur anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXXI.

922.

PACTVM KAROLI ET HENRICI REGVM.

C IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, diuina propitiante clementia, anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXXVI.* anno verò Regni domni & gloriosissimi Regis Francorum Occidentalium KAROLI XXIX. redintegrante XXIV. largiore verò hereditate indepta X. Indictione IX. anno quoque regni domni & magnificentissimi Regis Francorum Orientalium HEINRICI tertio, inter ipsos præfatos Principes vnanimittatis pactum, ac societatis amicitia, quæ sita repertaque exordia sumpsit, prout visa sunt competentia. Conuenerunt enim ambo illustres Reges, sicut inter se discurrentibus Legatis conuenerant, II. Nonas Nouembris, feria prima. domnus enim Karolus super Rhenum flumen ad Bonnam castrum, & strenuus Henricus ex altera parte Rheni. Et ea tantum die mutuis se visibus intuentes super ripas eiusdem fluminis huc & ultra, vt sui fierent fideles innoxij sacramento, quo hanc eorum conuentionem fuerant polliciti. Verum feria quarta, VII. Idus Nouembris, in medio Rheni fluminis sæpius dicti Principes in nauibus quisque suis in tertiam ascenderunt, quæ ancorata in fluminis medio gratia eorum colloquij fixa erat: ibique in primo hanc sibi vicissim conuenientiam ob statum pacis iuramento sanxerunt ita.

E GO KAROLVS diuina propitiante clementia Rex Francorum Occidentalium, amodò ero huic amico meo Regi Orientali Henrico amicus, sicut amicus

CAROLVS
SIMPLEX.

per rectum debet esse suo amico, secundum meum scire ac posse: ea verò ratione, si ipse mihi iurauerit ipsum eundemque sacramentum, & attenderit quæ promiserit. si me Deus adiuuet, & istæ sanctæ reliquæ. A

E contra Rex Henricus eandem promissionem sacramento eisdem profecutus est verbis subsequenter, vt huius amicitæ firmitas inuiolabiliter obseruetur.

Hæc sunt nomina Episcoporum, qui cum nobilibus ac fidelibus laicis firmitatem, quam præmemorati Reges inter se fecerunt, collaudando acceptauerunt, & manibus suis sacramentum firmauerunt nunquam à se destruendam.

EPISCOPI ex parte domni Regis Karoli. Herimannus Archiepiscopus Agrippinæ, quæ modò est Colonia vocitata, Rodgerus Archiepiscopus Treuironum, Stephanus Præsul Cameracorum, Bouo Episcopus Catalaunensium, Baldricus Traiectensium Episcopus. Hæc nomina Comitum, Matfredus, Erkengerus, Haganus, Boso, V Valtkerus, Isaac, Ragenberus, Theodricus, Adalardus, Adelelmus.

EPISCOPI ex parte Regis inclyti Henrici. Herigerus Archiepiscopus Moguntiacorum, Nichardus Episcopus Mimmogerneferdæ, Dodo Episcopus Onobroggæ, Ricavudo Episcopus Vangionum, quæ nunc dicitur V Varmatia, Hunuardus Episcopus Paderbonensis, Notingus Episcopus Constantiæ Alemanniæ. Hæc sunt nomina Comitum. Eurardus, Chonradus, Herimannus, Hato, Godefredus, Otto, Herimannus, Cobbo, Magenhardus, Fridericus, Foldac. B

POENITENTIA INIUNCTA HIS, QUI BELLO
SVESSIONICO INTER KAROLVM ET ROBERTVM
Reges interfuerunt.

Ex vetusto Cod. Ms. Nicolai Camusatij Canonici Trecentis.

924.

ANNO Dominicæ Incarnationis DCCCXXIV. Episcopatus autem domni SEVLFI II. conuenientes sancti Patres, Seulfus scilicet Remorum Archiepiscopus, Abbo Sueffonicæ vrbis Episcopus, Adelelmus Laudunensis, Stephanus Cameracensis, item Adelelmus Siluanectensis, Airardus tunc inibi ordinatus Nouiomagensis, cum ceterorum eiusdem Remensis dioceseos Episcoporum Legatis, decreuerunt hanc pœnitentiam his, qui bello Sueffionis inter ROBERTVM & KAROLVM acto interfuerant, iniungendam. Videlicet vt tribus quadragesimis per tres annos agant pœnitentiam: ita vt prima quadragesima sint extra Ecclesiam, donec Ecclesiæ Domini reconcilientur. Omnibus verò his tribus quadragesimis, secunda, quarta, & sexta feriâ, in pane, sale, aquâ abstineant, aut redimant. Similiter xv. diebus ante natiuitatem sancti Iohannis Baptistæ, & xv. diebus ante Natiuitatem Domini Saluatoris. Omni quoque vi. feriâ per totum annum, nisi redimerint, aut festiuitas celebris ipsa die acciderit; vel eum infirmitate siue militiâ detentum esse contigerit. C

FRAGMENTVM HISTORICVM,

De destructionibus Ecclesiæ Corbeiensis.

Prima destructio.

MANSIT in tranquilla pace Ecclesia nostra à tempore Baltildis Reginae & filij sui Lotharij Regis, & per tempora aliorum XVI. Regum qui post dictum Lotharium regnauerunt, vsque ad tempus Karoli & Ludouici Regum, & fratrum. In tempore siquidem istorum, scilicet Karoli & Ludouici, venerunt Northmanni qui dicuntur *Norois*, & Dani qui dicuntur *Danois*, in terris istis, &

A & destruxerunt ferro & igne urbem Ambianensium, Atrebatensem, Corbeiam, ^{CAROLVS} Cameracum, Taruennam, fines Morinorum, Menapiorum, Brachatensium, ^{SIMPLEX.} omne quod circa Scaldum flumen erat, Monasteria sanctorum VValarici & Richarij, totum deuastauerunt. Persecutio ista prima fuit destructio.

Secunda destructio Ecclesie nostrae.

ANNO Domini DCCCXCIX. regnauit Carolus Pius, qui occidit apud ciuitatem Suctionis ROBERTVM qui habebat sororem Herberti de Petona in uxorem. Fuit autem occisus iste Robertus à Karolo Rege, pro eo quod ipse fecerat se Regem. Certificato ergo Herberto de morte dicti Roberti consobrini sui, dictum Regem hospitauit sicut proditor. Idem autem Karolus Pius Rex ob longam carceris macerationem sub potestate Herberti proditoris & nefandi sicut exul & martyr mortuus est, & sepultus in basilica S. Fursei Confessoris, quae in eodem castro est. De guerra ista, quae fuit in tempore illorum, & quae fuit postea, fuit destructa Ecclesia nostra & regio tota. Et haec est secunda destructio. 899:

Tertia destructio.

ANNO Domini DCCCXXVIII. Remeauit regnum ad Ludouicum filium Caroli Pij, in cuius tempore destructa fuit iterum Ecclesia nostra de guerra RADULFI Cameracensis, qui fuit nepos memorati LVDOVICI Regis, & etiam tota terra ista. Et haec est tertia destructio. 938:

Quarta destructio.

ITEM adhuc regnante & viuente LVDOVICO Rege, venerunt in terram homines mali & pessimi, ISEMBARDVS & VVERMONDVS, qui grauius destruxerunt Ecclesiam nostram, & totam terram. Hi fuerunt qui rapuerunt de Monasterio S. Stephani *l'Escharboucle*, secum deferentes cum recesserunt. Et haec quarta destructio.

POST hanc quartam destructionem Ecclesiae nostrae, quam fecerunt Huni, scilicet Isembardus & VVermondus, venerunt post decessum alij homines mali & pessimi, qui dicuntur *Loherenc*, in terram istam. De istis hominibus fuerunt isti duo viri, EMMON & GODARDVS. Et hi duo simul fuerunt Comites de Corbeia, de villis, de agris, de siluis, de vineis, de pratis, de pascuis, de furnis, de molinis, de viis rectis & semitis, de domibus, de aedificiis, de cellis, de curtis, de famulis, de mancipiis, de cunctis hominibus, de alta iusticia & de inferiori, & de cunctis alijs rebus sibi adiunctis, vbicumque possent inueniri. Appendebant enim ad Corbeiam vineae, quae circa Monasterium erant, continentes in se XII. bunaria terrae, & amplius, vbi poterant colligi modij XC. de vino, & amplius. Item appendebant Corbeiae culturae quae circa Monasterium erant continentes in se LV. bunaria de terra arabili, & amplius.

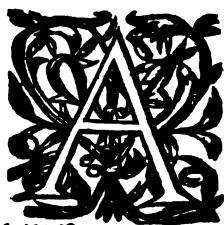
FRODOARDI PRESBYTERI ECCLESIAE REMENSIS CHRONICON.

AB ANNO DCCCCXIX. AD ANNUM DCCCCLXVI.

Cum Appendice aliquot annorum.

VIR doctiss. P. Pitbæus in editione huius Chronici tribus Exemplaribus usus est ex quibus ea quæ ad Virdunenses Episcopos pertinent, sed & alia quadam virgulis inclusa, B illius sunt quod Diuionense appellauit: quanquam Virduni potius descriptum videatur. Nunc autem & ipsa eiusdem editio cum altero Codice antiquissimo Bibliotheca Thuana collata est, ac plerisque in locis emendata.

CAROLVS
SIMPLEX.

ANNO DCCCCLXXVII. & Indictione XII. Nonas Octobris, pre-
cellentissimus Imperator KAROLVS sanctæ recordationis, in-
signisque memoriæ, temporalem finiens cursum, feliciter, vt cre-
dimus, ad gaudia migravit æterna. Hic siquidem fuit serenif-
simi Augusti Hludouici filius, ac nepos gloriosissimi Cæsaris
eiusdem nominis Karoli: cuius celsitudinis atque dulcedinis no-
bilissima propinqua eius Bertrada Abbatissa cum omni congregatione sibi com-
missa supplicationibus deuotissimis assiduè memor, hanc memoriam litteris com-
pendio comprehensam fecit describi, quæ in eius anniuersario annuatim recita-
retur, eiusque memoria semper haberetur.

* * *

919. ANNO Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCCXIX. cecidit Re-
mis grando mirabilis, ouum gallinæ superans magnitudine: quæ verò distende-
batur in latitudine, occupabat medium palmæ. Sed & grandior per alia quæ-
dam loca visa est cecidisse. Hoc anno nihil vini in pago Remensi nisi parum ad-
modum fuit. Nordmanni omnem Britanniam in Cornu-Galliæ, in ora scilicet
maritima, sitam depopulantur, proterunt atque delent, abductis, venditis, ce-
terisque cunctis eiectis Brittonibus. Hungari Italiam, partemque Franciæ, Re-
gnum scilicet Lotharij, deprædantur.

920. ANNO DCCCCXX. penè omnes Franciæ Comites Regem suum Karolum
apud urbem Sueffionem *, quia Haganonem Consiliarium suum, quem de me-
diocribus potentem fecerat, dimittere volebat, reliquerunt. Heriueus autem
Remorum Archiepiscopus accipiens Regem, cum omnes eum deseruissent, du-
xit eum ad hospitia sua in villa quæ dicitur Carcasiria. In crastinum verò vene-
runt in Crusniacum Remensis Episcopij villam. ibique manserunt donec Remis
venirent. Sicque deduxit eum per septem ferè menses, usquequo illi suos Princi-
pes, eumque suo restitueret Regno. Postea profectus est Archiepiscopus Heriueus
super Mosam, propter quoddam castellum in terra sui Episcopij situm, quod nomi-
nant Macerias *, recipiendum, quod tenebat Erlealdus Comes pagi Castricensis
contra illum. quem tunc etiam habebat excommunicatum, propter illa quæ ipsius
Episcopatus familiæ frequentia ingerebat mala, propterque Almontem Eccle-

* Sueffoni-
cam

* M. Ma-
cherias

A *fiæ Remensis, quod furtim irruperat, castrum. Archiepiscopus autem postquam præfarum castellum, id est Macerias, cum suis fidelibus per quatuor ferè hebdomadas obsedisset, deserente tandem illud Erlebaldo recepit. Et dispositis inibi custodiis, reuersus est Remis. Qui Erlebaldus profectus ad Regem, qui tunc morabatur in pago V Varmacensi, sedens contra Henricum Principem Transfrenensem, ibi ab hostibus Regis sibi superuenientibus interfectus est. Hoc anno, sequenti quoque, agitur inter Hilduinum Episcopum & Richarium Abbatem de Episcopatu Tungrensi contentio. Siquidem Rex illud Episcopium Richario, quia Hilduinus à se descuiuit, cui prius ipsum concesserat, dedit. Herimannus verò Archiepiscopus Hilduinum ibi Episcopum, eligente Clero, ac populo fauente, necnon Gisleberto, quem plurimi Lotharienses Principem relicto Karolo Rege delegerant, ordinauit. Karolus verò reuersis ad se Lothariensibus, & ipso Gisleberto, Richario Abbati, non Hilduino Episcopo, ipsum Episcopatum consentiebat. Remis in Monasterio Sancti Petri ad portam Basilicarem, cereus, quem ibi posuerant hi ciues qui Romam ad visitanda Apostolorum limina profecti fuerant, accensus est etiam ter igni cœlesti. Ad idem quoque Monasterium quædam puella aduenerat nomine Ofanna de pago Vonzinse*, carnem non comedens, neque panem ab annis iam duobus edere valens, cui multæ visiones ostendebantur. Hęc in ipsis diebus, hebdomada plena, iacuit immota: & sanguinem cum omni admiratione sudauit ita, vt frons eius tota & facies vsque ad collum operiretur sanguine. in qua vita, vel tantum calor remanserat, halitu etiam tenuissimè spirante:*

B Tunc quoque multa se vidisse perhibuit, ex quibus aliqua dixit, plurima quę videbat, se dicere non audere professa est. Tunc etiam circa Remensem urbem mel in spicis inuentum est, & flores quibusdam in arboribus maturis vel collectis iam fructibus.

* Cod.
Thomanni
Vozinse

ANNO DCCCXXI. incarnati Verbi, Rodulfus Episcopus mōtis Lauduni moritur. Cui succedit Adelelmus eiusdem loci Thesaurarius, Remis à domno Heriueo Episcopus ordinatus. Anglorum Romam proficiscentium plurimi inter angustias Alpium lapidibus à Sarracenis obruti sunt. Synodus apud Trosleium habita, cui præsedit Heriueus Archiepiscopus, præsentem quoque Karolo Rege: cuius obtentu Herlebaldus ibi Castricensis absoluitur. Richardus Marchio de Burgundia obiit. Karolus Rex in Regnum Lotharij abiit, receptisque per vim quibusdam Ricuini infidelis sui præliis, & facta pactione vsque ad Missam sancti Martini cum Heinrico Principe Transfrenensi, reuersus est in montem Lauduni. Tempestates hoc anno diuersis in locis plurimæ, homines quoque fulmine examinati, & domus incensæ. Æstus in æstate magnus, & fœni plurimum. Siccitas ingens tribus ferè continua mensibus, Iulio, Augusto, atque Septembri. Robertus Comes Nordmannos, qui Ligerim fluium occupauerant, per quinque menses obsedit: acceptisque ab eis obsidibus, Britanniam ipsis, quam vastauerant, cum Nannetico pago concessit. quique fidem Christi cœperunt suscipere.

C Erluinus Beluacensis Episcopus obiit. Karolus iterum pacem cum Heiarico firmat.

921.

ANNO DCCCXXII. Karolus Regnum Lothariense ob persecutionē Gisleberti & Ottonis, rapinis, sacrilegiis, atque incendiis, etiam in tempore Quadragesimæ, sicut & tota hieme vastat. Richarius, qui Romam profectus fuerat propter Episcopium Tungrense, reuersus est, ordinatus à Iohanne Papa Episcopus, Hilduino ab ipso Papa excommunicato, qui etiam illò abierat Episcopus. Drogo Episcopus de Tullo moritur, cui succedit Goslinus. Berengario Langobardorum Imperatore Regno ab Optimatibus suis deturbato, Rodulfus Cisalpinæ Galliarum Rex ab ipsis in Regnum admittitur: & Hungari, actione prædicti Berengarij, multis captis oppidis, Italiam depopulantur. Karolo denique Laudunum regresso, Hugo filius Roberti post Pascha super Vidulam venit, vbi apud villam Fimmas, Heriuei Archiepiscopi fideles cum quibusdam Franciæ Comitibus obuios habuit. Quo cum eisdem super Axonam in pagum Laudunensem profecto, propter prædictum Haganonem, cui Rex Abbatiam Rothildis amitæ* suæ, socris

922.

* M. amicæ

CAROLVS
SIMPLIX.

duobus millibus, vsque Mosam, Gislebertum Lothariensem obuium habuit: cum quo à patre, qui eum prosequutus fuerat, & super Axonam in pago Laudunensi sedebat, ad colloquium reuocatus reuertitur. Quo comperto, Karolus, Mosa retransmissa, cum nonnullis qui ad se venerant Lothariensibus, villas Remensis Ecclesiæ deprædari, necnon incendere cœpit. Almontem quoque castrum bellando, non sine clade suorum, cepit, atque diripuit. Robertus igitur super Maternam fluuium Rodulfo filio Richardi genero suo procedit obuiam. quem subsequens Karolus cum Lothariensibus Maternam transit, & castrum Sparnaci direptum est ab Haganonis complicibus. Rotbertus etiam, præfato Rodulfo cum Burgundionibus veniente, fluuium transiens subter Sparnacum non longiùs tribus leugis ab exercitu Karoli castra metatus est. Vbi vna magis ebdomada confederunt vtrimque, ad colloquium ceteri præter Haganonem & Karolum venientes. Hugo interea filius Richardi ad Rotbertum veniens, ducentos circiter ex his, qui cum Haganone erant, obuios habuit in villas Episcopij Remensis abeuntes prædari. Quibus captis, tribus tantum occisis, equos cum armis abstulit, & ad suos ignominia oneratos remisit ceteros. Hinc Rotbertus apud Calmiciacum, & Karolus circa Remis castra metati sunt. Vbi cum tribus continuis confedisset diebus, vna scilicet à ciuitate leuga, & nonnulli ex equis illorum caperentur à ciuibus Remorum, vna tantum die, Dominica videlicet Pentecostes, contra urbem pugnauerunt: vbi nonnullis occisis ex Lothariensibus, vulneratisque plurimis, nox prælium diremit. Audito denique, quòd hi, qui cum Rotberto erant, Laudunum captum haberent, & thesauros Haganonis, qui inibi erant, dispertiti essent, & vnum de fratribus eius ibi comprehendissent, Karolus cum Haganone Laudunum contendit. Lotharienses quidam regrediuntur ad sua, quidam cum Karolo pergunt. Rotbertus super Axonam tentoria fixit. Karolus, abnegato sibi introitu Lauduni, resedit super fluuium Saram, & Rotbertus castra metatus est super Aleam. Et cum cotidie, copiis Rotberti crescentibus, decreverent Karoli, clam tandem secedens cum Haganone trans Mosam proficiscitur. Franci Rotbertum seniore eligunt, ipsique sese committunt. Rotbertus itaque Rex Remis apud sanctum Remigium ab Episcopis & Primatibus Regni constituitur. Heriuicus Remorum Archiepiscopus obiit tertia die post consecrationem Rotberti Regis, scilicet sexto Nonas Iulij, quarto die antequam vicesimum secundum sui Episcopatus expleteret annum. Cui successit in Episcopatum Seulfus, qui tunc eiusdem urbis ministerioungebatur Archidiaconatus. Apud Camaracum visi sunt quasi tres soles apparere, vel Sol tres orbes à se inuicem distantes habere. Item duo in cœlo spicula contra se vtrunque propinquantia, donec nube sunt cooperta. Item duo stipites sibimet in cœlo propinquant, quousque similiter operti sunt nube. Rotbertus filium suum Hugonem in Regnum Lotharij mittit, eum aliquo Francorum agmine propter Capræmontem Gisleberti castrum obsidione liberandum, quod Karolus premebat obsessum. Quo comperto, Karolus obsidionem relinquit, & Hugo, acceptis obsidibus à quibusdam Lothariensibus, ad patrem remeauit. Tertæmotus in pago Camaracensi factus, ex quo domus inibi nonnullæ subuersæ sunt. In pago quoque Parisiaco, in villa quæ dicitur Gesedis*, multa miracula in Ecclesia sancti Petri à quarto superiore anno, ex quo scilicet reliquæ de barba ipsius Apostoli illuc sunt relata, facta memorantur. Ita vt inter cæcos & claudos vel contractos, amplius quàm centum septuaginta sanitate donati referantur. Dæmoniacy verò, quotquot illò abierunt, sano sensu, pulsus dæmonibus, redierunt. præter alia innumerabilia quæ ibidem sunt acta.

* Cod. Dion. Iesedis

923.

ANNO DCCCXXXIII. Rotbertus in Regnū Lothariense proficiscitur, locuturus cum Heinrico, qui ei obuiam venit in pagum Ribuarium super fluuium Ruram. Vbi se inuicem pauerunt, & pacta amicitia, datisque ab alterutro muneribus, discesserunt. Vbi etiam quidam Lotharienses dederunt obsides, & inducias à Rotberto acceperunt vsque in Kal. Octobris. Nordmanni Aquitaniam Aruerniamque deprædantur. Contra quos VVilhelmus Dux Aquitaniorum, & Ragemundus pugnauerunt: & cæsa sunt ibi ex Nordmannis duodecim millia. Boso filius Richardi Ricuinum in lecto languentem occidit. Karolus cum suis Lothariensibus inducias, quas nuper à Rotberto acceperant, infringentibus, Mosam transiens ad Atiniacum venit, & antequam Rotbertus suos fideles adunare poruisset,

A super Axonam insperatè, vbi Rotbertum sub vrbe Sueffionica sedere compere-
rat, adiit: & in crastinum, die Dominica, hora iam sexta præterita, Francis dehinc
illa die prælium non sperantibus, plurimis quoque prudentibus, Karolus Axo-
nam transiit, & super Rotbertum cum armatis Lothariensibus venit. Rotbertus
verò, armatis his qui cum eo erant, contrà processit. Commissioque prælio, multis
ex vtraque parte cadentibus, Rotbertus quoque Rex lanceis perfossus cecidit. Hi
tamen, qui erant ex parte Rotberti, Hugo scilicet filius ipsius, & Heribertus, cum
ceteris, victoria potiti, Karolum cum Lothariensibus in fugam verterunt: sed, ob
mortem Regis sui Rotberti, eos persequi destiterunt. Campum verò obtinue-
runt, spoliâque ab eis, maximè autem rusticanis, & ex Sueffionicæ vrbis suburbio
confluentibus, direpta sunt. Lotharienses denique, perditis multis angariis, quas
Rotgarius Comes accipiens in Laudunum castrum abduxit, relictòque infra Re-
gnum Franciæ Karolo, reuertuntur ad sua. Karolus dehinc Heribertum Comi-
tem, Seulfum Archiepiscopum, ceterosque Regni Primates, multis Legationibus
vt ad se reuertantur exorat. Quod illi renuentes, pro Rodulfo in Burgundiam
transmiserunt, qui ociùs cum multa suorum manu illis occurrit. Auditòque Fran-
ci, quòd Karolus ad se venire Nordmannos mandasset, ne illi coniungerentur, in-
ter Karolum atque Nordmannos super Isaram fluuium cum Rodulfo medijs re-
sederunt. Tuncque, Karolo trans Mosam refugiente, Rodulfum cuncti eligunt.
RODULFVS filius Richardi Rex apud urbem Sueffionicam, in Monasterio sancti
Medardi, constituitur, & Heribertus Comes Bernardum consobrinum suum,
cum aliis Legatis consilium, quod per illos agebatur, vt fertur, ignorantibus, ad
B Karolum dirigit: qui ab eisdem sacramentis persuasus, ad Heribertum cum paucis
proficiscitur. Quique eum in castello suo super Somnam apud Sanctum Quinti-
num suscepit. Indèque his, qui cum eo venerant, remissis, Karolum in quandam
munitionem suam, quæ vocatur Castellum-Theodorici, super Maternâ fluuium
deduci fecit: ibique illum, subministratis victui necessariis, sub custodia detinuit.
& sic ipse Rodulfum Regem in Burgundiam profecutus est. Interea Ragenoldus
Princeps Nordmannorum, qui in fluuio Ligeri versabantur, Karoli frequentibus
Missis iam pridem excitus, Franciam trans Isaram coniunctis sibi plurimis ex Ro-
domo prædatur. Cuius castris superuenientes fideles Heriberti, qui per castella
remanserant, adiunctis sibi Rodulfo priuigno Rotgeri & Ingobranno Comitibus,
prædam ingentem eripuerunt, & captiui mille ibidem liberati sunt. Quo cognito,
Ragenoldus exagitatus furore, in pagum Atrabatensem prædatum progreditur.
Cui obuius factus Comes Adelelmus, sexcentos ex eis strauit, ceteris fuga prola-
psis. Cum quibus Ragenoldus ad munitionum suarum properat refugia, indèque
quantas potest exercere non desinit prædas & latrocinia. Quibus vrgentibus cau-
sis, Rodulfus Rex ab Hugone filio Rotberti accitus, de Burgundia venit ad Com-
pendium super Isaram. & audito quòd Nordmanni pagum Beluacensem depræ-
dabantur, illò transiit cum Seulfo Archiepiscopo, & Heriberto Comite, aliisque
quibusdam, & electis viris fortibus, Itta * fluuio transito ingressus est terram, quæ * M. Ita
C dudum Nordmannis ad fidem Christi venientibus, vt hanc fidem colerent, & pa-
cem haberent, fuerat data. Partem quoque ipsius terræ Rex cum Francis, quia ip-
si Nordmanni pacem, quam pepigerant propter promissiones Karoli, qui eis lati-
tudinem terræ pollicitus fuerat, infregere, cædibus & igne deuastat. His verò
eum rebus intentum Legati adeunt Lothariensium, se suâque ipsi subdere spon-
dentium. Quorum Legatione reuocatus ab hac deuastatione, cum Primatum, qui
secum aderant, consilio, Lothariensibus obuiam pergit: Hugone & Heriberto
Comitibus ad præsidium patriæ trans Isaram relictis. Lotharienses illi obuiam iux-
ta Mosomum veniunt, & vxor ipsius nomine Emma, Regis Rotberti filia, Remis
interim ab Seulfo Archipræsule consecratur Regina. Rodulfus à plurimis Lo-
thariensium susceptus in Regno, petitur à VVigerico Metensium Episcopo re-
ceptum ire quoddam castrum in pagum Elisatium, nomine Zabrenam. Vbi to-
to penè demoratus autumnò, Castellanis *, quia Transfrenenses erant, auxilium ab
Heinrico frustra expectantibus, tandem obsidibus ab eis acceptis, Laudunum ad
vxorè suam reuertitur. Interea Nordmânis quosdam pagos nostros trans Isaram,
& nostratibus eorum terram deprædantibus, crebris alternatim directis Legatio-
nibus, pacem Heriberto Comiti & Seulfo Archiepiscopo pollicentur, ceterisque

RODULFVS
REX.

* M. Ita

* M. Ca-
stellanis qui

RODULFVS
R. R.

Francis qui cum ipsis contra Nordmannos sedebant : si tamen eis terra daretur, A quam spaciosam petebant vltra Sequanam. Rodulfo interea Rege, vt dictum est, Laudunum reuerso, obsides illi mittunt, & inducias ab eo vsque ad medium Maium accipiunt. Dum hæc geruntur, Henricus, inuitantibus se Gisleberto Comite & Rotgario Treuironum Præsule, qui necdum se Rodulfo subdiderant, Rhenum transmisisse, Regnumque Lotharij deprædari nunciatur. Depopulatus est autem quod inter Rhenum & Mosellam interiacet, gregum armentorumque abductione, ac ceterarum opum exhaustu, cum plurimorum quoque iuuentutis captiuitate. Quique audito quòd Rodulfus exercitum non tantummodò è Francia, quin ex omni cogeret Burgundia, in suo se Regno recepit, daris induciis Lothariensibus vsque Kal. Octobris sequentis anni. Ortho tantum, ex his qui se Rodulfo commiserant, ad Henricum defecit. V Vilgericus * Episcopus Zabrenam vt recepit, euertit. Camaracus malè prouiso conflagrauit incendio. Alter Rodulfus Cisalpinæ Galliæ Rex, quem Italici abiecto Rege suo Berengario in Regnum receperant, cum ipso Berengario conflixit, eumque deuicit, vbi mille quingenti viri cecidisse dicuntur. Seulfso Archiepiscopo Archiepiscopalis infula, quæ pallium nominatur, ab Iohanne Papa transmittitur. Multitudo Anglorum limina sancti Petri orationis gratia petentium inter Alpes à Saracenis trucidatur. Dado Viridunensium Episcopus obiit, & Episcopatus eius Hugoni ab Rodulfo Rege conceditur, quique Presbyter Remis ab Seulfso Archiepiscopo consecratur. B

* D. VVilgericus

924.

ANNO DCCCXXIV. incipiente, fit exactio per Franciam pecuniæ collaticiæ, quæ Nordmannis pacto pacis daretur : & Rodulfus Rex profectioem parabat in Aquitaniam, quia VVilhelmus eiusdem regionis Princeps subdi sibi differebat. Qui, comperto quòd Rodulfus in Aquitaniam cum hostili manu properaret, ei obviam super Ligerim venit, & intercurrentibus alternatim Legatis, tandem ad colloquium super ipsum flumen Ligerim infra pagum Augustidunensem conuenere. Vbi tota die immorati, Rodulfus ex hac, VVilhelmus ex illa fluminis ora, nuntiis vtriusque progredientibus : sicque die consumpta, flumen tandem VVilhelmus transiens, ad Rodulfum iam noctu peruenit, & equo desiliens, ad Regem equo insidentem pedibus accessit. Quem postquam Rex osculatus est, vtriusque discessum. In crastino ad Regem regreditur VVilhelmus, & octo dierum acceptis induciis, post finitam ebdomadam sese Regi committit. Et Rex illi Bituricensem pagum restituit, quem illi nuper auxilio fretus Rotberti necdum tamen Regis vidempserat cum ciuitate Biturigis. Heriberto denique Parronam *, & Hugoni filio Rotberti Cinomannis dedit. Seulfus quoque Episcopus terram sancti Remigij coniacentem in Lugdunensi prouincia, de qua Heriueus Episcopus nihil habuerat, ab Hugone de Vienna, qui eidem colloquio intererat, reimpetrauit. Inde reuersi circa quoddam castellum venimus, quod dicitur Mons sancti Ioannis. Hoc Ragenardus inuaserat, ac retinebat. Hortatu tamen nepotum suorum VValonis C & Gisleberti, ceterorumque, quos Rex ad id expugnandum miserat, obsidem Regi filium suum transmisit. Quem Rex exoratus à propinquis Ragenardi, & Hugone fratre suo, recipi iussit : & Ragenardo inducias dedit, ceterosque omnes, qui cum Ragenardo erant, obstrictos sacramento reliquit. Interea Gislebertum Berengarius, qui sororem ipsius habebat, comprehendit, quemque, oblati obsidibus sibi pro eo filiis Ragenarij fratris ipsius Gisleberti, dimisit. Idem verò Gislebertus dimissus, terram Berengarij Ragenariique fratris sui, & Isaac Comitum, deprædationibus plurimis vastat. Post hæc Regi Rodulfo Legatos, vt ab eo reciperetur, dirigit. Quod Rex fidelium suorum consilio, ipsius abominatus periuria & instabilitatem, facere contempsit. Hungari ductu Regis Berengarij, quem Langobardi pepulerant, Italiam depopulantur. Papiam quoque, urbem populosissimam atque opulentissimam, igne succendunt : vbi opes periire innumerabiles, Ecclesiæ XLIII. succensæ, vrbis ipsius Episcopus cum Episcopo Vercellensi, qui secum erat, igne fumoque necatur : atque ex illa penè innumerabili multitudine, ducenti tantum superfuisse memorantur, qui ex reliquiis vrbis incensæ, quas inter cineres legerant, argenti modios octo dederunt Hungaris, vitam murusque ciuitatis vacuæ redimentes. His expletis, Hungari per abruta transeuntes Alpium iuga, veniunt in Galliam. Quos Rodulfus Cisalpinæ Galliæ Rex, & Hugo

* D. Parronam

A Viennensis, inter angustias collium Alpinarum claudunt. vnde inopinato per de-
 uia montis euadentes, Gothiam impetunt. Quos insequentes prædicti Duces, ster-
 nunt ex eis quos reperire poterant. Interea Berengarius Italix Rex à suis interi-
 mitur. Nordmanni cum Francis pacem ineunt sacramentis per Hugonem &
 Heribertum Comites, Seulfum quoque Archiepiscopum, absente Rege Ro-
 dolfo. eius tamen consensu terra illis aueta, Cinomannis & Baiocæ pacto pa-
 cis eis concessæ. Hungari, qui Gothiam vastabant, pestem quandam per-
 pessi, capitum inflatione ac dissinteria penè cuncti, paucis euadentibus, nun-
 ciantur esse consumpti. Rodulfus Rex Franciæ Placitum habuit * apud Atinia-
 cum. Tunc indè profectioem parans in Regnum Lotharij, grauissimo languore
 corripitur: cuius vi recidiua, dum iam conualescere putabatur, opprimitur: & pe-
 ne desperatus à pluribus, Remis ad sanctum Remigium se deferri fecit *. Vbi
 nonnulla dona largitus, ceterum, præter vxoris partem, quicquid sibi thesauro-
 rum supererat, per Monasteria Franciæ Burgundiæq; direxit: & quatuor ebdoma-
 dibus apud sanctum Remigium demoratus, tandem redintegrata sanitate, Sues-
 sionicam petiit urbem, indèque regreditur in Burgundiam. Henricus æquè in ip-
 sis Sarmatarum finibus, valitudine corporis, tota detinetur ætate. Interim contentio
 inter Gislebertum & Ragenarium fratrem eius, nec minor inter Bosonè & Otho-
 nem, cædibus, incendiis, ac deprædationibus vtròbique paratur. Isaac quoque
 Comes quoddam castellum Stephani Camaracensis Episcopi dolosa infestatione
 comprehendens, incendit. Præsidij etiam Heriberti turris super Maternam flu-
 uium, vbi Karolus custodiebatur, subitaneo conflagrauit incendio. Ragenoldus
 eum suis Nordmannis, quia nondum possessionem intra Gallias acceperat, terram
 Hugonis inter Ligerim & Sequanam depopulatur. Synodus Episcoporum Re-
 mensis dioceseos apud Trosleium Octobri mense habita, Seulfo Archiepiscopo
 præsidente, in qua Isaac Comes ad emendationem & satisfactionem venit, pro his
 quæ prauè aduersus Ecclesiam Camaracensem perpetrauerat, & vadatus argenti
 libris * centum, pacatur cum Stephano præfatæ vrbis Episcopo, præsentem Heri-
 berto, & pluribus Franciæ Comitibus. Rodulfus Rex castellum Montis sancti
 Iohannis, id Ragenardo, inuito licet, deserente, recepit. sicque Franciam repetiit.
 VVilhelmus & Hugo filius Rotberti cum Ragenoldo de sua terra paciscuntur, &
 Ragenoldus cum suis Nordmannis in Burgundiam proficiscitur. Inluminaciones
 candelarum hoc anno multæ per diuersa Franciæ loca, orto repente lumine, factæ,
 & visiones Sanctorum cuidam Presbytero nomine Ebrulfo in villari Mosomo pro-
 ximo commanenti ostensæ. Remis in Ecclesia sanctæ Mariæ sollempnitate omnium
 Sanctorum quidam diu contractus, cuius coxæ cruribus inhæserant iunctæ popli-
 tum neruis ita retractis, virtute diuina solutus & erectus est.

RODULFVS
R. E. X.

* D. tenui

* D. petiit

* M. libris

925.

B ANNO DCCCXXXV. redintegrante, Ragenoldus cum suis Nordmannis Burgun-
 diam depopulatur. cum quo VVarnerius & Manasses Comites, Ansegisus & Goz-
 celinus * Præsules, congressi apud montem Calaum, Nordmannorum plusquam
 DCCC. sternunt. VVarnerius Comes ibi, equo cui sedebat occiso, captus & inter-
 ptus est, & Ansegisus Treassinæ vrbis Episcopus vulneratus. Quo Rodulfus Rex
 comperto, in Burgundiam cum quibusdam ex Francia, militibus scilicet Remen-
 sis Ecclesiæ, & Abbone SueSSIONENSI Episcopo, paucis etiam aliis secum comitan-
 tibus, proficiscitur, Heriberto quoque Comite se prosequente. Collectaque ex
 Burgundia militum manu non pauca, venit vsque ad castra Nordmannorum su-
 per Sequanam. Ibique ab iis * qui ex Francia perrexerant, pedestri pugna certa-
 tum ad castra. Videntes verò quòd illi, qui erant cum Rege, pars scilicet exercitus
 maxima, neque castra inuadere, neque equis desilire temptarent, compulsis in ca-
 stra Nordmannis, qui fuerant ad pugnandum egressi, quibusdam quoque prostra-
 tis, à castrorum peruatione discedunt, castraque duobus vel tribus millibus à Nord-
 mannorum castris metantur in girum, Hugone Rotberti filio è contra super Se-
 quanam hac ex parte castra metato. Vbi, propinquiorem castrorum obsidionem
 procrastinantibus Francis, & de die in diem differentibus, naues à Parisio ventu-
 ras expectando, eruptione clam facta quorundam nostrorum, veluti fertur, assen-
 su, Nordmanni sua castra linquentes, & saltum quendam, iter suum tutandi gra-
 tiâ, petentes, euadunt. Nostrorum verò quique regrediuntur ad sua. Ieiuniis itaq;
 cœptis Quadragesimalibus, Heribertus cum Gisleberto, indèque cum Hugone

* D. Got-
selmus.

* M. aliis

DDd iij

RODULFVS
R. X.

locutus, Regem accersit ex Burgundia. Qui festinanter adueniens, Camaracum A
Lothariensibus atque Gisleberto proficiscitur obuiam. Quique hoc Placitum
omittentes, super Mosam ad eum veniunt, sui que Gislebertus & Otho efficiun-
tur. Nordmanni de Rodomo fœdus quod olim pepigerant irrumpentes, pagum
Beluacensem atque Ambianensem depopulantur. Ambianis ciuitas malè proui-
so confugientium igne succensa est. Sic & Atrabatis subito exorto conflagrauit
incendio. Nordmanni vsque ad Nouiomagum prædatum veniunt, & suburba
na succendunt. Castellani cum suburbanis egredientes, Nordmannos repellunt,
sternunt quos poterant, partem suburbij liberant. Baiocenses interim terram
Nordmannorum vltra Sequanam deprædantur. Quo comperto, Parisiaci & ipsi
quoque cum quibusdam fidelibus Hugonis filij Rotberti, & quorundam castello-
rum oppidanis, partem quandam pagi Rothomagensis, qui possidebatur à Nord-
mannis, cis Sequanam, depopulati sunt: villis succensis, pecoribus abductis, non-
nullis etiam Nordmannorum interfectis. Heribertus Comes interea cum paucis
Francorum, quia parum adhuc herbæ inueniebatur equis, transitum Nordman-
nis prohibendi gratia, super Isaram residebat. Nordmanni terræ suæ cognita va-
statione, in sua festinanter rediere. Henricus denique Renum transiens, oppidum
quoddam nomine Tulpiacum, quod Gisleberti fideles tutabantur, vi cepit: nec
diu demoratus, infra Regnum Lotharij ad sua trans Renum regreditur, obsidi-
bus à Gisleberto acceptis. Hilgaudus Comes, & ceteri maritimi Franci, loca sibi
vicina nuper à Nordmannis possessa peruadentes, deuantant. Rodulfus interea de
Burgundia reuertitur in Franciam, & vt se ad bellum contra Nordmannos præpa-
rarent, Francis banno denunciat. Heribertus igitur expeditione cœpta contra B
Nordmannos cum militibus Remensis Ecclesiæ, Arnulfus quoque Comes, & ce-
teri maritimi Franci, præsidium quoddam Nordmannorum adgrediuntur, quò
etiam Rollo Princeps eorum mille Nordmannos præter ipsius inhabitatores op-
pidi ex Rodomo transmiserat. Idem verò castrum secus mare situm vocabatur Auga.
Quod circumdantes Franci, vallum, quo pro antemurali cingebatur, irrumpunt,
murumque infringentes conscendunt. & oppido pugnando potiti, mares cunctos
interimunt, munitionem succendunt. Nonnulli tamen euadentes finitimam quã-
dam occupant insulam. Quam adgredientes Franci, maiore licet mora quam op-
pidum ceperant, capiunt. Quod videntes Nordmanni, qui armis vitam pro posse
tutabantur, postquam spem vitæ amisissent, quidam se fluctibus immergunt, qui-
dam, vt enatarunt, iugulati sunt. Et alij quidem Francorum necabantur gladiis,
alij propriis se oppetebant telis. Sicque omnibus prostratis, & præda non modica
direpta, Franci reuertuntur ad sua. Rodulfus autem Rex cum Hugone & Burgun-
dionibus in pago Beluacensi sedebat. Per idem tempus Sculfus Remorum Archie-
piscopus obiit, expletis in Episcopatu annis tribus & diebus quinque. Heribertus
Comes Remis venit, & vassallos ipsius Ecclesiæ, sed & Clericos de electione re-
ctoris ad suum consilium intendere fecit. Hugo filius Rotberti pactum securitatis
accepit à Nordmannis, terra filiorum Balduini, Rodulfi quoque de Gaugeio, atque C
Hilgaudi, extra securitatem relicta. Episcopatus Remensis Heriberto Comiti
commissus est sub obtentu filij sui Hugonis admodum paruuli, necdum, ceu fere-
batur, quinquennis. Abbo Episcopus Romam petit cum Legatis Heriberti Co-
mitis. Henrico cuncti se Lotharienses committunt, & ipse Bernuino Dadonis
Episcopi nepoti Episcopium Virdunense concedit. Qui & expulso Hugone Pres-
bytero, cui Rodulfus illud dederat, ibidem ordinatur Episcopus.

926. ANNVS DCCCXXVI. incipiebat, & Rodulfus Rex cum Heriberto Comite, &
quibusdam maritimis Francis, Nordmannos in pago Atrabateni quodam saltu
coarctatos obsidebat: cum repente post aliquot dies noctu eruptione cœpta, Nord-
manni castra Regis aggrediuntur. Ibi que Regi, ne à Nordmannis comprehende-
retur, succursum ab Heriberto, succensisque casis quibusdam, pugnatum ad ca-
stra. Nordmanni tandem à castrorum peruatione repulsi recedunt. Rex ibi vul-
neratus, & Hilgaudus Comes interemptus est. Nordmanni mille & centum di-
cuntur ibidem occisi. Sicque Rodulfus Laudunum reuertitur, & Nordmanni vs-
que in pagum Porcensem siluestria loca deprædantur. Hungari quoque Reno
transmeato vsque in pagum Vozinsem * prædis incendiisque desæuiunt. Luna
quartadecima, Sabbato sancto Paschæ, die Kalendarum Aprilium, passa defectum

* D. Von-
zinssem.

A & in pallorem conuersa est, quadam luminis relicta particula, veluti esset secunda. Sicque aurora iam incipiente, in sanguineum tota mutata est colorem. Corpus sancti Remigij, & aliorum quorundam Sanctorum pignora, Hungarorum metu Remis à suis Monasteriis sunt delata. Inter quæ sanctæ quoque Valleburgis reliquæ, ad quas nonnulla exercebantur miracula. Exactio pecuniæ collaticiæ; Nordmannis pacto pacis dandæ, publicè fit per Franciam atque Burgundiam. Data igitur pecunia, pax vtrimque est cum iuramento firmata. Hinc exercitus ex Francia Burgundiæque cum Rodulfo Rege & Heriberto Comite proficiscitur super Ligerim, & acceptis obsidibus ab vrbe Niuernensi, quam frater VVillemi contra Regem tutabatur, in Aquitaniam ad perfequendum VVilhelmum; qui à Rege fortè descuerat, transeunt: insequunturque fugientem, donec rumor infestationis Hungarorum, quòd iterum iam Renum transissent, exercitum in Franciam repedare coëgit. Hugo filius Bertæ Rex Romæ super Italiam constituitur; expulso Rodulfo Cisalpinæ Galliæ Rege, qui Regnum illud peruaferat, & alteri feminae viuentis vxore sua se copulauerat, occiso quoque à filiis Bertæ Butehardo Alamannorum Principe, ipsius Rodulfi focero, qui Alpes cum ipso transmearat, Italiam Regni gratiâ recuperandi, genero. Hugo Presbyter expulsus Verduno defungitur. Ebrardus quoque Transrhenensis in Regnum Lotharij mittitur ab Heinrico, iustitiam faciendi causa, & Lotharienses inter se pace consociat. Rodulfus Comes filius Heiloidis* obiit. Non multò post etiam Rotgarius vitricus
B eius, Comes Laudunensis pagi, decessit. Hugo filius Rotberti filiam Eaduardi regis Anglorum, sororem coniugis Karoli, duxit vxorem.

RODULFVS
R. X.

* D. Heiloidis.

927.

ANNO DCCCCXXVII. inter Rodulfum Regem & Heribertum Comitem, pro Laudunensi Comitatu, quem Heribertus Odoni filio suo dari petebat, concedente illum Rege cuidam filiorum Rotgarij nomine Rotgario*, simultas exoritur. Acies igneæ Remis in cælo mense Martio mane quadam die Dominica visæ. Cui signo pestis euestigio successit, quasi febris & tussis, quæ mixta quoque mortalitate in cunctas Germaniæ Galliæque gentes irrepsit. VVidricus Metensis Antistes defungitur. Heribertus Comes Legatos suos trans Renum dirigit ad Heinricum. Quibus reuersis, euocatur ad colloquium Heinrici per eosdem. Ad quos properans, cum Hugone Rotberti filio pace firmata, muneribus Heinricum honorat, & honoratur ab illo. Ibi etiam Heinricus Episcopium Metensium, contempta electione ipsorum, cuidam, vt ferebatur, Dei seruo dedit, cognomento Bennoni. Hugo filius Rotberti, & Heribertus Comes, contra Nordmannos pergunt, qui super fluuium Ligerim morabantur. Tempestas maxima pagum Laudunensem concussit, & Suessionicum: qua domus euersæ, arborésque multæ fuerunt euulsæ, homines exanimati per loca diuersa quamplures. VVilhelmus Aquitanorum Princeps obiit. Nordmanni de Ligeri postquam obsessi sunt ebdomadibus quinque ab Heriberto & Hugone, datis acceptisque obsidibus, & concessio sibi pago Namnetico, pacem pepigere Francis. Synodus sex Episcoporum apud Trosleium habita, contradicente Rege Rodulfo per Missos Heriberti Comitis, & mandante illi vt Synodum differret, sibi que obuiam ad Compendium veniret. Quod ille agere renuit, Synodo verò interfuit. Vbi Herluinus Comes ad pœnitentiam venit, pro vxore quam duxerat alia viuentis. Post absolutionem Synodi, Heribertus Comes Laudunum ingredi voluit. Præuenit autem eum Rodulfus Rex, missis illò militibus ad custodiam loci. Ipse denique subsecutus, idem castellum ingressus est. At Heribertus Karolum de custodia eiecit, secumque in pagum Veromandinsensem, scilicet ad Sanctum Quintinum deducit. Rodulfus verò in Burgundiam reuertitur, Rotgarij filijs cum vxore sua ad custodiam Lauduni relictis. Qui egredientes, loca quæque deuastant circa Codiciacum Episcopij Remensis castrum. Karolus igitur cum Heriberto colloquium petit Nordmannorum, ad castellum quod Auga vocatur: ibique se filius Rollonis Karolo committit, & amicitiam firmat cum Heriberto. Metus interea falsi rumoris Hungarorum, & fugæ per Regnum Lothariense agitantur & Franciam.

* D. Rotgario.

928.

ANNO DCCCCXXVIII. inchoante, in ipsis sollempnijs ortus Christi, Rodulfus de Burgundia cum hostili Burgundionum manu venit in Franciã, prædando, & etiam loca quædam incédendo. Cui Hugo filius Rotberti obuiam properat: venientésq; super Isaram, inter Rodulfum & Heribertum Comitem sequestrat & medius fuit,

RODULFVS
R. I. X.

& ab Heriberto obsides accepit, donec iterum ad denominatum Placitum conuenirent. Quo facto, Rodulfus in Burgundiam reuertitur, non valens suadere coniugi suæ, Lauduno discedere. At Heribertus Comes Remis cum Karolo venit, indeque litteras mittit Romam Iohanni Papæ, significans ei de restitutione & honore Karoli, vt ille sibi etiam sub excommunicationis interminatione mandauerat, se pro viribus decertare. Rodulfus Rex, & Heribertus Comes, iterum ad Placitum iam infra Quadragesimam veniunt. Regina vxor Rodulfi Laudunum reliquit, & in Burgundiam redit. Heribertus Comes Lauduno potitur, & exinde Placitum cum Nordmannis habuit ipse & Hugo filius Rotberti, amicitiamque cum eis pepigerunt. Filius tamen Heriberti Odo, quem Rollo habebat obsidem, non redditur illi, donec se committit Karolo pater, cum aliis quibusdam Franciæ Comitibus & Episcopis. Tempestates variæ diuersis locis effusæ. Otgarius Ambianensium Præsul, vir sanctus & plenus dierum, obiit. Cuius vita vsque ad annos centum & amplius prolata refertur. Heribertus Comes quandam munitionem filiorum Rotgarij, quam dicunt Moritaniam super Scaldum fluuium, vi cepit & diruit. Interea Missus Heriberti Comitum Romæ reuertitur, nuncians Iohannem Papam à V Vidone fratre Hugonis Regis, propter simultatem quandam inter illos

* T. reclusū exortam, reclusum * in carcerem. Odalricus Aquensis quidam Episcopus in Ecclesia Remensi recipitur ab Heriberto Comite ad celebrandum Episcopale duntaxat ministerium, vice Hugonis ipsius Comitum filij adhuc paruuli, concediturque ipsi Odalrico Abbatia tantum sancti Timothei, cum Præbenda canonica. Heinrichus Germanicus * Princeps cum multitudine Germanorum Renum transit: & supra Mosam veniens, obsidet quoddam castrum Bosonis Comitum nomine Durofostum, pro eo quod Bosonem ad legem venire volebat de quibusdam Abbatibus, & terra Episcopij *, quam potestatis auctoritate ceperat, & pertinaciter Heinrichi præcepta spernens, detinebat. Mittensque ad Bosonem, pacem spondet, si ad se veniat. Qui acceptis obsidibus, pacto securitatis ab Heinricho, venit ad eum, eique fidelitatem, & pacem Regno, iuramento promittit, terram quam vi ceperat reddit, data sibi alia recompensationis gratiâ: pacaturque tam ipse quam Regenarius cum Gisleberto, & ceteris Lothariensibus. Hugo & Heribertus ad Heinrichum colloquij causâ proficiscuntur. Indè reuertentes, obuiam pergunt Regi Rodulfo. Rursusque Heribertus se illi committit, iterum redacto sub custodia Karolo. Deinde cum Rodulfo proficiscitur in Burgundiam, obuiam Hugoni Italiæ Regi. Vindemiæ penè peraguntur infra mensem Augustum. Hugo Rex habens colloquium cum Rodulfo, dedit Heriberto Comiti Prouinciam Viennensem * vice filij sui Odonis. Benno Metensis Episcopus insidiis appetitus, euiratus, luminibusque priuatus est. Rodulfus Rex Remis veniens, pacem facit cum Karolo, reddens ei Atinicum, muneribusque honorans illum.

* D. Germaniæ

* T. Episcopatum,

* M. Viennensem

929. ANNO DCCCCXXVIII. Heribertus & Hugo Comites contra Bosonem Rodulfi Regis fratrem proficiscuntur, propter quosdam Rothildis alodes nuper defunctæ, quos à Bosone peruosos repetebat Hugo gener ipsius Rothildis. At Heribertus Comes Victoriacum Bosonis castellum cepit. & post hæc inducias dant Bosoni vsque ad finem Maij mensis. Bosonem ad Heinrichum profectus, pacem publicè iurare compellitur. Deroldus Medicus Episcopatum Ambianensem adipiscitur, Albero Merensem, Bennoni quadam Abbatia sustentationis tenore concessa. Heribertus & Hugo Monasteriolum castellum Herluini filij Hilgardi Comitum obsident, tandemque acceptis obsidibus reuertuntur. Iohannes Papa, dum à quadam potenti femina cognomine Marocia Principatu priuatus sub custodia detineretur, vt quidam, vi, vt plures astruunt, actus angore defungitur. Karolus quoque apud Perronam * obiit. Simultas inter Hugonem & Heribertum Comites exoritur, recepto Herluino, qui erat Hugonis, ab Heriberto. Viâ Alpiam à Sarracenis obsessæ, à quibus multi Romam proficisci volentes impediti reuertuntur.

* D. Perronam

930. ANNO DCCCCXXX. Rodulfus Rex Nordmannos de Ligeri, qui Aquitaniam deprædationibus infestabant, in pago Lemouiceno vno prælio penè deleuit, & Aquitanos sibi subditos fecit. Heribertus Arnoldum, qui erat Hugonis, recepit. Diuersi motus agitantur bellorum per Franciam inter Hugonem & Heribertum. Rodulfus Rex in Franciam veniens, pacem inter eos atque Bosonem multo labore per diuersa Placita componit, & Heribertus Victoriacum Bosoni

A reddit. A dehelmo Laudunensium Præfule defuncto, Gozbertus nepos eius Episcopus adipiscitur. Heribertus Ansellum Bosonis Vassallum, qui Victoriacum tenebat, cum ipso castello recipit, & Codiciacum illi cum alia terra concedit. Rodulfo Rege in Burgundiam regresso, Lotharienses in Franciam cum Gisleberto obuiam veniunt Hugoni, & oppidum quoddam nomine Duagium, quod Arnoldus tenebat, adactum obsidione capiunt. Interea homines Bosonis Victoriacum prodicione recipiunt, & Mosomum fraude peruadunt. Boso, relictis quibusdam fidelibus suis ad custodiam Mosomi, proficiscitur ad obsidionem castri præmemorati. At Heribertus à quibusdam Mosomensibus euocatus superuenit insperatus, transmissaque Mosa vadis inopinatis, & intrans oppidum, porta latenter à Castellanis aperta, vassallos Bosonis, qui ibi relictis ad munimen loci fuerant, omnes capit. Remis infra & circa Ecclesiam sanctæ Mariæ lumen magnum ab Aquilonari & Orientali parte, paulo ante initium diei, apparuit.

ANNO DCCCXXXI. Rodulfus Viennam profectus, Karolo Constantino Ludouuici Orbi filio, qui eam tenebat, subiectionem pollicitante, reuertitur, & Turonum ad sanctum Martinum orationis gratiâ proficiscitur. Lotharienses interea Duagium capiunt, & Hugo illud Rotgario filio Rotgarij concedit. Heribertus verò castrum sancti Quintini Arnolde pro eo reddidit. Græci Sarracenos per mare insequentes vsque in Fraxinidum saltum, vbi erat refugium ipsorum, & vnde egredientes Italiam sedulis prædabantur incursum, Alpibus etiam occupatis, celeri Deo propitio internicione proterunt, quietam reddentes Alpibus Italiam. Die Purificationis beatæ Dei genitricis Mariæ, Remis in Ecclesia ipsius quidam Canonorum famulus, custos Ecclesiæ sancti Dionysij & sancti Tedulfi, subito perculsus, contractis obrigit neruis tam manuum quàm basium, ruentique sibi pauimenti os visum est adhæsisse lapidi. Quo paulo post resolutus, tam manibus quàm cruribus rigore constrictis, defertur immobilis. Atque post quinta die Dominica manus ei resoluuntur ad Missam, & crura similiter ad Missam quintadecima. Cui res similis die Circumcisionis Domini ante quinque annos in eadem acciderat Ecclesia. Et resolutus ibidem post triginta dies in ipsa Purificationis fuerat sollempnitate. Robertus Episcopus Turonensis Ecclesiæ Romæ remeans, sub Alpibus noctu infra tentoria cum comitatibus secum interimitur à latronibus. Gislebertus filius Manassæ à Rege Rodulfo desciuit propter Aualonem castrum, quod ab eo Emma Regina abstulerat. Simulque recedit Richardus filius VVarnerij ob eandem rationem. Item inter Gislebertum Lothariensem & Bosonem similtas exoritur, pacato Bosone cum Heriberto. castrumque Bosonis Durofostum à Gisleberto capitur. Itemque sub ipsis diebus Moritania, munitio filiorum Rotgarij, ab Arnulfo filio Balduini. & Heribertus amicitiam Gisleberti Lothariensis accipit. Boso relictis Heinrico ad Rodulfum Regem vadit. Indéque rediens, Catalaunicum castrum vi cepit, exussit, atque subuertit, ob inimicitias Bouonis Episcopi, cuius homines quosdam Bosonis membris truncauerant. Rodulfus Rex in Franciam reuertitur, & Heriberto Comite ab illo deficiente, Rex iuncto sibi Hugone, quoddam castrum Heriberti Donincum nomine capit ac diruit. Deinde Atrabatem obsidet. Heribertus Comes, adiunctis sibi per Gislebertum Ducem Lothariensibus, contra Regem vadit, pacisquæ induciis vsque Kal. Octobris vtrinque disceditur. Interim quidam fidelium Heriberti, Remensi ex vrbe profecti, quoddam Hugonis castrum super Vidulam nomine Brainam, quod ipse Hugo ab Episcopo Rotomagensi tulerat, capiunt atque subuertunt. Rodulfus Rex litteras Remis mittit ad Clerum & populum, pro agenda electione Præfulis. Ad quæ illi respondent, se id agere non posse, saluo suo electo, & electione manente quam fecerant. Heribertus Comes ad Heinricum proficiscitur, eique sese committit, & exercitus Regis atque Hugonis Laudunensem & Remensem pagum deprædatur. Rodulfus Rex pergens ad Atiniacum, Hugonem ad Heinricum mittit. à quo Heinricus acceptis obsidibus, & pacta securitate, trans Renum recedit. Interea Brittnoes, qui remanserant Nordmannis in Cornu-Galliæ subditi, cõsurgentes aduersus eos qui se obtinuerant, in ipsis sollempniis sancti Michaelis omnes interemisse dicuntur, qui inter eos morabantur, Nordmannos, cæso primùm duce illorum nomine Felcan. Rodulfus Rex cum Hugone & Bosone, ceterisque suis, Remorum obsidet urbem. Quam tertia tandem hebdomada post obsidionem, aperientibus sibi

RODULFVS
R. X.

931.

* D. Archiepiscopus.

* D. castrum
Donincum

* D. Artoldum eis qui erant in ciuitate, ingressus, ordinari facit ibi Præfulē Artaldum * Monachum ex Cœnobio sancti Remigij, qui iam pridem, ipso tamen anno, reliquerat Heribertum, & transierat ad Hugonem. Bouonem quoque Catalaunensem Episcopum, qui à se descuerat cum Heriberto, Rex capiens, tradit custodiendum Hugoni, & ipsius Episcopatum Miloni Clerico tradidit *. Siq̄ue pergens Laudunum, obsidet inibi Heribertum, qui ibidem sese concluderat cum suis. Nec diu persistens locum petit egrediendi. dat̄que sibi spatio, recedit, dimissa vxore sua in arce, quam infra Laudunum ipse construxerat. Ad quam postea capiendam maioris laboris & moræ opus Regi fuit: qua vix tandem potitus in Burgundiam reuertitur, Aquitanis discordantibus obuiam proficiscens. Incon Nordmannus, qui morabatur in Ligeri, cum suis Britanniam peruat, victisq̄ue & peruasus, & cæsis vel eicctis Brittonibus, regione potitur.

932.

ANNO DCCCCXXXII. Rex Rodulfus in Burgundiam reuersus, quædam castella Gisleberti & Richardi, qui à se descuerant, recepat. Airardus Nouiomenensis Episcopus defungitur, & quidam Clericus eius vr̄bis, qui fieri cupiebat Episcopus, Adelelmum Comitem noctu in ciuitatem latenter muro conscenso recipit. A quo manè loci milites vr̄be propulsi, collecta secum nonnulla suburbanorum manu, ciuitatem aggrediuntur, annitentibusq̄ue qui infra muros remanserant ciuibus, quidam exusta porta, quidam per Ecclesiæ fenestram ingrediuntur. Adelelmus in Ecclesiam confugiens, secus altare cum quibusdam, qui secum introierant, interemptus est, & ciues vr̄bem recipiunt. Heribertus Comes, Hamme * castro recepto, Hebrardum fratrem Herluini, qui illud tenebat, capit. Rodulfus Rex cum Hugone locutus Bouonem Episcopum in gratiam recipit, eique suum, Catalaunense scilicet, Episcopium reddit. V Valbertus Corbeienſis Abbas Nouiomenſibus ordinatur Episcopus. Rodulfus Rex Gisleberto recepto, à Burgundia reuertitur in Franciam. ibique Abbatia sancti Medardi, quam Heribertus tenebat, potitus, regreditur in Burgundiã. Hugo Ambianensem cum quibusdã Episcopis Franciæ obsidens ciuitatē, quam tenebant fideles Heriberti, crebròque quatiens bello, sumptis tandem relinquit obsidibus, & obsidione castrum circūdat S. Quintini. Milo, qui Catalaunense deprædabatur Episcopium, excommunicatur ab Artaldo Archiepiscopo, ceterisque Remensis dioceseos Episcopis. Hugo castellum Sancti Quintini, postquam duobus mensibus obsederat, oppidanorum tandem deditione capit. In crastinum postquam illud ingressus est, contractus vnus in Ecclesia ipsa erigitur. Ragemundus & Ermingaudus Principes Gothiæ Regi se Rodulfo committunt. Lupus quoque Acinarius Vasco, qui equum ferebatur habere annorum plusquam centum, adhuc tamen validissimum. Gislebertus cum Lothariensibus, inuitante se Hugone, Perronam obsidet, vbi congressione frequenti plures occiduntur Lotharienses: reliqui munitionem capere non valentes recedunt, locuto prius Gisleberto Duce cum Rege Rodulfo, mediante Hugone Rodulfus Rex cum Hugone Hamum castellum Heriberti obsidet, acceptisque obsidibus ita relinquit. Gozberto Laudunensium Præfule defuncto, Ingrannus Decanus monasterij Sancti Medardi Episcopus Lauduni ordinatur. Bolo frater Regis, & Bernuinus Episcopus Virdunensis, incendiis inter se deprædationibusq̄ue bacchantur. Heribertus trans Renum ad Heinricum proficiscitur.

933.

* T. Matrocia

ANNO DCCCCXXXIII. missi Remensis Ecclesiæ & Amalricus Romã redeuntes pallium Artaldo Præfule deferunt, nunciãntque Iohannem Papam filium Mariæ, quæ & Marocia * dicitur, sub custodia detineri à fratre suo nomine Albrico, qui matrem quoque suam Marociam clausam seruabat, & Romam contra Hugonem regem tenebat. Hungari se in tres partes diuidunt, quorum pars vna Italiam petit, alia terram Heinrici trans Renum inuadit. Contra quos profectus Henricus cum Baiariis & Saxonibus, ceterisque quibusdam sibi subiectis omnibus, omnes vsque ad internicionem sternit: quorum triginta sex milia cæsa referuntur, præter eos quos absorbit fluiuius, & qui viui capti sunt. Richarius Episcopus Tungrenſis quoddam castellum Bernardi Comitis, quod ipse Bernardus apud Archeias in pago Porcinsē construxerat, euertit, eo quòd suæ in Ecclesiæ terra situm esset. Vienna Rodulfo Regi, tradentibus eam his qui eam tenebant, deditur. V Vilhelmus Princeps Nordmannorum eidem Regi se committit. Cui etiam Rex dat terram Brittonum in ora maritima sitam. Rodulfus Rex munitionem

nem

A nem Heriberti, quæ dicitur Castellum-Theoderici, obsidet ebdomas sex. Postea **V** Valo qui custodiebat illud, Regina Emma se committit: eiusdemq; fidei vel provisioni castrum dimittitur. **V** Valdricus Episcopus Autisiodorensis obiit, & **V** Vido loci * Archidiaconus Episcopium adipiscitur. Synodus inter obsidendum prædictum præsidium celebratur, congregatis nonnullis Franciæ vel Burgundiæ Præsulibus. Cui præfederunt dominus Artaldus Antistes Remorum, & dominus Teudolus * Turonensis Episcopus. Tunc quoque dominus Artaldus Hildegarium ordinavit Episcopum urbis Beluacensis. Odo filius Heriberti Hammum præsidium tenens, pagum Sueffionicum atque Nouiomensem prædis incendiisque proterit. Heribertus pater eius ad Sanctum Quintinum clam veniens, tertia die postquam venit, castrum pugnando cepit, oppidanis non repugnantibus, solis tantum custodibus Hugonis obnitentibus. Quos capiens Heribertus, accepto ab eis sacramento, dimisit ibi: relictis etiam ex suis ad oppidi tutelam complicibus. Quod audiens Hugo, mox adueniens castrum recepit, & quendam nobilem Clericum nomine Teduinum ab Heriberto ibi dimissum apprehendens, suspendio necat; cum quibusdam aliis: nonnullis verò aliis membra diuersa decedit. Indèq; proficiscens cum domno Artaldo Episcopo, munitionem nomine Raugam, tradentibus eam Heriberti custodibus, sine difficultate capit. Hugo Rex Italiæ Romam obsidet, & Saraceni meatus Alpium occupant, atq; vicina quæque loca deprædantur. Artaldus Archiepiscopus Fulbertum vrbi Camaracensi Præsulem ordinat. Heribertus Castrum Theoderici super Maternam fluuium positum, tradentibus illud sibi quibusdam, quos ibi ad custodiam **V** Valo reliquerat, recipit, dispositisque recedit custodibus. Quod audiens Hugo, idem castrum quantocius obsidere procurat.

RODULFVS,

* D. V. Vido eiusdem loci.

* T. Teudolo.

B ANNO DCCCCXXXIII. obsidentibus prænotatam munitionem Rege Rodulfo, & Hugone Comite, quarto tandem mense, ascendente noctu muros custodibus dormientibus **V** Valone cum suis, pars oppidi capitur. arx tamen tutior, ab Heriberti fidelibus retinetur. At Regis militibus insistentibus, non multò post obsides dedunt, & ab obsidione disceditur. Remis in Ecclesia beatæ genitricis Mariæ solemnitate Annunciationis Domini, dum sacrum Missarum ab Artaldo Præsule inibi celebraretur, quidam iuuenis contractis poplirum neruis reperere solitus, repente resolutis extendentibusque se genuum crurumque compagibus, assurgit, retemptatòque gressu iam diu oblita recepit vestigia. Item in Ecclesia sancti Hilarij ante portam Martis cæcus quidam nomine Paulus illuminatur, admonitus prius in fomnis ut ad ipsum locum veniret, ibique lumen recipere deberet. Rex iterum cum Hugone, neglectis ab Heriberto, quos sui dederant, obsidibus, omissam repetit obsidionem *. Henricus Gislebertum & Ebrardum cum Episcopis Regni Lothariensis ad Rodulfum Regem pro Heriberto dirigit, redditòque Regi

934.

Castellum-Theoderici, Hammus atque Perrona Heriberto conceduntur usque Kalend. Octobris. Arnulfus de Flandris filiam Heriberti olim sibi iuramentis alterutro datis depactam sumit vxorem. Heribertus per Veromandensem pagum messes eorum, qui se reliquerant, vel quibus Hugo ipsam terram dederat, colligens, Perronam deduci facit. Ignea Remis in celo acies visæ sunt discurrere, & quasi serpens igneus, & quædam iacula ferri pridie Idus Octobris manè ante lucis exortum. Mox subsecuta est pestis diuersis afficiens humana corpora morbis. Diaconus quidam Viridunensis nomine Adelmarus languore depressus, spiritum visus est amisisse: sed antequam feretro imponeretur reuersus, ita surrexit validus, ut sibi nihil videretur ægritudinis fuisse perpessus. Qui se diuersa suppliciorum vel refrigerij loca vidisse testatur, seque ipsum loco pœnali deputatum, Dei verò genitricis precibus, beato quoque Martino intercedente, ad agendam pœnitentiam præsentis vitæ redditum. Gislebertus cum Lothariensibus in Franciam Heriberto venit in auxilio, velut oppidum Sancti Quintini obsessurus. Sed antequam ad illud perueniret, Missi Hugonis ei venientes obuiam pacem inter Hugonem & Heribertum, dato vtrimque iureiurando, usque ad Maium mensem pepigerunt, & Lotharienses regrediuntur ad sua. Religio regulæ Monachorum in quibusdam Monasteriis per Regnum Lothariense reparatur. & Emma Regina defungitur.

* M. munitionem.

ANNO DCCCCXXXV. Rodulfus Rex quoddam castrum Gosfridi vocabulo Vi-

935.

Tom. II.

E E c

riliacum, quod contra eum quidam Aquitanorum tenebant, obsidens cepit, & ^A
^{RODULFVS.} Gosfrido reddidit. indeque in Franciam remeavit, & Gosfridum trans Remum ad
 Heinricum direxit. Hoc Rege Lauduni degente tumultus ipso die sancto Paschæ
 inter regios & Episcopi milites exoritur, vbi nonnulli non modo laici, sed etiam
 Clerici quidam vulnerati vel interempti sunt. Vnde Rex Sueffionis placitum cum
 Regni Primatibus habuit. Deinde locutus cum Missis Heinrici, ad eius properat
 colloquium. vbi etiam Rodulfus Rex Iurensis interfuit. Pactaque inter ipsos ami-
 citia, etiam Heribertum cum Hugone pacarunt, redditis quibusdam suis eidem Heri-
 berto possessionibus Sed & Henricus Bosone recepto, terram, quam prius habue-
 rat, ei ex magna parte restituit. Hungari per Burgundiam diffunduntur, prædisq;
 incendiis, ac cædibus, non tamen diu, debacchati, cōperto Rodulfi Regis aduentu,
 in Italiam transmeant. Artaldus Archiepiscopus V Vifredum quendam Mona-
 chum Taruuanensi ordinat Ecclesiæ Præsulem. Rodulfus Rex Diuionum castrum,
 quod Boso Comes ceperat, eiusq; complices retinebant, obsidet. Lotharienses cū
 quibusdam Comitibus è Saxonia, Heriberti scilicet amicis, quasi ad colloquium
 Hugonis cum multo exercitu veniunt. Sed quia Hugo castellum Sancti Quintini
 Heriberto renuit reddere, ipsam munitionem obsidet, belloque pressam tutatium
 tandem redditione recipiunt, atque subuertunt: parantēsq; Laudunum obside-
 re, mandato Rodulfi Regis in propria reuertuntur. Interea Boso frater Rodulfi ^B
 Regis in expeditione obsidionis castri S. Quintini moritur, & delatus ad san-
 ctum Remigium sepelitur. Rodulfus Rex graui per totum autumnum decubat
 ægitudine. Nordmanni, qui pagum Biturigensem deprædabantur, à Biturigen-
 sibus & Turonensibus bello aggressi perimuntur. Synodus septem Episcoporum
 apud S. Macram domno Artaldo Archiepiscopo præsidente celebratur, in qua
 prædones & Ecclesiasticarum rerū peruasores ad correptionem venire vocantur.

936.

^{LVDOVICVS ULTRAMARINVS.}

ANNO DCCCXXXVI. Ingrannus Laudunensis Ecclesiæ Episcopus obiit. Sub
 iisdem ferè diebus Rex Rodulfus defungitur, sepeliturque Senonis ad sanctam
 Columbam: cuius Ecclesia, factione quorundam paulò antè fuerat incensa. Brit-
 tones à transmarinis regionibus Alstani Regis præsidio reuertentes terram suam
 repetunt. Hugo Comes trans mare mittit pro accersiendo ad apicem Regni susci-
 piendum ^{LVDOVICO} Karoli filio, quem Rex Alstanus auunculus ipsius, acce-
 pto prius iureiurando à Francorum Legatis, in Franciam cum quibusdam Episco-
 pis & aliis fidelibus suis dirigit. Cui Hugo, & ceteri Francorum Proceres, obuiā
 profecti, mox nauim egresso in ipsis littoreis harenis apud Bononiam sese commit-
 tunt, vt erat vtrimque de pactum. Indèque ab ipsis Laudunum deductus, ac regali
 benedictione ditatus, vngitur, atque coronatur à domno Artaldo Archiepiscopo,
 præsentibus Regni Principibus, cum Episcopis xx. & ampliùs. Episcopatus Lau-
 dunensis datur Rodulfo eiusdem loci Presbytero, à ciuibus concorditer electo,
 quique à domno Artaldo consecratur Episcopus. Rex & Hugo in Burgundiam
 pergunt, & urbem Lingonum, quam Hugo frater Rodulfi ceperat, obsident, fu-
 gientibusque his, qui eam custodire videbantur, sine bello recipiunt: acceptisque ^C
 obsidibus ab Episcopis Burgundiæ vel Primatibus Parisius veniunt. Henrico
 Rege sub iisdem diebus obeunte, contentio de Regno inter filios ipsius agita-
 tur. Rerum tandem summa natu maiori nomine Othoni obuēnit. Luna quarta-
 decima sanguineo colore obducta pridie Nonas Septembris noctem minimè vi-
 debatur illustrare. Iohanne Papa fratre Albrici defuncto, Leo quidam Dei seruus
 Romæ Papa constituitur. Hugo Italix Rex Romam nisus capere, afflicto suo
 exercitu fame, & equorum interitu, pacta tandem pace cum Albrico, dans
 ei filiam suam coniugem, ab obsidione desistit. repertisque quibusdam fratris
 sui Bosonis contra se, vt fertur, insidiis, eundem fratrem suum dolo capit, atque in
 custodia mittit. Sarraceni in Alamanniam prædatū pergunt, & reuertentes multos
 Romam petentes interimunt. Hugo filius Rotberti cū Hugone filio Richardi, dis-
 pertita inter se Burgundia, pacem facit. Adelelmus Siluaneensium Præsul obiit.

937.

ANNO DCCCXXXVII. Siluaneensium Præsul ordinatur Bernuinus, ex Cænobio
 sancti Crispini. V Valberto quoque Nouiomagensium Præsule defuncto, succe-
 dit Transmarus Monasterij sancti Vedasti Præpositus. Ludouicus Rex ab Hu-
 gonis Principis se procuratione separans, marrem suam Lauduni recipit. Hugo
 cum Heriberto pacatur. Heribertus Castellum quod dicitur Theodorici, V Va-

A lone sibi aperiente, recipiens, ipsum VValonem, cum iam suus esset effectus, in vincula coniicit. Cæli pars ardere visa, & Hungarorum persecutio ab eadem parte per Franciam in secuta est: qua villæ & agri depopulati, domus Basilicæque conflagrata, captiuorum abducta multitudo. Nonnullas tamen Ecclesias, ignibus applicitis, non valere succendere. Ecclesiam sanctæ Macræ ^{* dicitur} ^{* T. Magræ} bus etiam segetum metis, quæ parietibus penè ipsius adhærebant, exustis, accendere nequiverunt. In Ecclesiam beati Basoli, cum quidam Hungarorum ascendere super altare nitens aræ manum applicuisset, ipsa manus eius altaris adhæsit lapidibus, nec omninò quiuit auelli, donec ceteris Hungaris aræ saxum circa ipsam manum incidentibus, partem lapidis, qui manui eius inhæserat, in admirationem omnium proferre coactus est Ethnicus. Quidam Presbyter de Bouonis-curte (sic enim villa vocatur eius Ecclesiæ) nomine Adalgarius captus est ab eis, & abductus vsque in pagum Biturigensem. Qui cum esset in vinculis & compedibus ferreis, noctu visio cuidam concaptiuo apparuit, iussumque est vt diceret eidem Presbytero, quatinus fugam caperet, vt se resolutum videret. pariterque cum visione catena ipsius referata est. At ille mortem metuens, quam barbarus ei sæpè minabatur, si eum de fuga fortè reprehendisset, catena sibi pedes reuinciens, & seram quæ exierat à compede requirens, iterum munire sibi sera studuit vincula, non ausus e uadere fuga. Nocte altera iterum visio præmemorata facta est captiua, quæ Presbyterum ad ineundam fugam roboraret. iterumque vincula ipsius resoluta sunt. **B** Animatus ad id tunc tandem Presbyter fugam petiit, & in palude quadam diebus aliquibus latens, vbi præterisse barbaros comperit, patriam tum demum repetiit. Is nobis retulit, quòd viderit in hac captiuitate quendam Orbacensis Cœnobij Monachum nomine Hucbaldum, quem frequenter Ethnici trucidare voluerunt, nec carnem eius incidere potuerunt. Deum ergo cum esse dicere cœperunt. Quidam, vt hic Presbyter refert, nudum eum vidit in medio positum, & sagittis vndique appetitum, nec sommorenus saltem cute præcisa vulneratum. Resiliebant enim ab eius corpore, vt ab adamante, relicta sagittæ, nec signum ictus vllum eius apparebat in cute. Sed & gladio cum omni conatu eum nudum se vidisse perreuci dicit, ac nihilominus caro ipsius intemerata permansit. Brittones ad sua loca post diutinam regressi peregrinationem, cum Nordmannis, qui terram ipsorum contiguam sibi peruaserant, frequentibus dimicant præliis: superiores pluribus existentes, & loca peruasa recipientes. Rodulfus Iurensis ac Cisalpinæ Galliæ Rex obiit. Cui filius paruus Conradus in Regno succedit. Abbo Suestorum Præsul defungitur, & VVido filius Fulconis Andegauenis, sancti Martini Turonensis Canonici, eius Episcopatu potitur.

LYDOVICVS VI. MARINVS.

* T. Magræ

938.

C ANNO DCCCXXXVIII. Rex Ludouicus quoddam castrum nomine Montinacum, quod quidam Serlus latrocinia exercens tenebat, vi cepit. Ipsum verò Serlum per deprecationem domni Artaldi Archiepiscopi vitâ donauit, & oppidum euerit. Heribertum per deprecationem Hugonis ad pacem recepit. Tuscia cum super Mosam, cum villis aliis ad ipsam pertinentibus, quas pater ipsius matri eius dotis iure dederat, quasq; Rotgarius ^{* Comes} tenebat, ipso reddente recepit, dum eas hostili manu repetiit. Inde reuertens Corbenacum castellum, quod pater eius S. Remigio tradiderat, quòdq; peruaserat Heribertus; Rex sibi à Monachis commissum per vim recepit, & homines Heriberti, qui erant in eo, comprehensos, rogante domno Artaldo Archiepiscopo, abire permisit. Hugo Princeps filius Rotberti sororem Othonis Regis Transrenensis, filiam Heinrichi, ducit vxorem. Ludouicus Rex maritima loca petens, castrum quoddam, castrumque ^{* supra mare}, quod dicunt Guisum, restaurare nisus est. Dùmque cum Arnulfo moratur, homines Heriberti quoddam castrum Remensis Ecclesiæ, quod vocant Causostem, super Maternam fluuium, ab Artaldo Præsule constructum, prodente VViperto quoddam capiunt: & Ragebertum, qui eidem castro præerat, secum abducunt, villasque circumpositas crebris deprædantur infestationibus. Interea Ludouicus Rex euocatus ab Artaldo Archiepiscopo regreditur, ingressusque Laudunum, arcem nouam nuper ab Heriberto inibi ædificatam obsidet, multisque machinis suffosso euersoque muro, cum magno tandem capit labore. Inde ad colloquium proficiscitur Hugonis fratris quondam Rodulfi Regis: Odone filio Heriberti, qui se illi nuper commiserat, ad Lauduni tutelam relicto,

* D. Rotgerius.

* D. portu- que, supra mare, que.

LYDOVVICVS
ULTRA-
MARINVS.

* D. Odoi-
ni.

939.

Præmissus verò Hugo ad Regem venit, & amicitiam ei sacramento promittit. Gislebertus cum Lothariensibus Hugoni & Heriberto venit in adiutorium contra Regem Ludouicum, castrumque Petrapontem vi capiunt: Arnulfus Comes & Heribertus inter Regem Ludouicum & Hugonem dilationem accipiunt, pacem sacramento paciscentes vsque ad finem Ianuarij mensis. Nec mora, Ludouicus Rex consilio Hodouuini * & Gerardi, qui dimiserant Rodulfum Episcopum Laudunensem, & transferant ad Hugonem, res vel thesauros Lauduni repertos diripit, atque disperdit.

ANNO DCCCXXXVIII. Ludouicus Rex Hugoni filio Richardi proficiscitur obuiam. Cum quo de Burgundia reuertens, pergit contra Hugonem filium Rotberti, & Vvillum Nordmannorum Principem. Qui, quoniam villas nuper Arnulfi Comitis quasdam prædis & incendiis vastauerat, excommunicatur ab Episcopis qui erant cum Rege, simul cum Heriberto, qui oppida quædam villasque Sancti Remigij peruasas pertinaciter detinebat. Hugo datis obsidibus pacem paciscitur vsque Kal. Iunij. Bernuinus Virdunensis Episcopus obiit. Lotharienses Othonem suum Regem deserunt, & ad Ludouicum Regem veniunt, qui eos recipere distulit, ob amicitiam, quæ inter eos Legatis ipsius Othonis, & Arnulfo Comite mediante, de pacta erat. Castellum Herluini maritimum, quod vocatur Monasteriolum, Comes Arnulfus tradente quodam proditore cepit, & vxorem ipsius Herluini trans mare cum filiis ad Alstannum Regem mittit. Nec longum, collecta Nordmannorum non modica manu, Herluinus castrum pugnando recepit, & ex militibus Arnulfi, quos intus inuenit, nonnullos interemit: quosdam verò propter vxorem recipiendam reseruauit. Lotharienses iterum veniunt ad Regem Ludouicum, & Proceres ipsius Regni, Gislebertus scilicet Dux, & Otho, Isaac atque Theodericus Comites, eidem se Regi committunt. Episcopi verò, quoniam Rex eorum Otho secum detinebat obsidatum, Ludouico Regi se committere differunt. Otho Rex, Reno transmissio, Regnum Lothariense perlustrat, & incendiis prædisque plura loca deuastat. Anglorum classis ab Alstano Rege suo in auxilium Ludouici Regis transmissa, mari transito, loca quæque Morinorum mari deprædatur contigua: nullòque negotio propter quod venerant peracto, remenso mari, propria repetunt loca. Otho Rex colloquium habuit cum Hugone, & Heriberto, Arnulfo, & Vvillmo Nordmannorum Principe, & acceptis ab eis pacti sacramentis, trans Renum regreditur. Rex interea Ludouicus Virdunensem pagum petit, vbi quidam Regni Lothariensis Episcopi sui efficiuntur. Indèque in pagum proficiscitur Elisatium, locutusque cum Hugone Cisalpino, & quibusdam ad se venientibus receptis Lothariensibus, nonnullis quoque Othonis Regis fidelibus trans Renum fugatis, Laudunum reuertitur, & Rodulfum Laudunensem Episcopum prodicione insimulatum castro eiicit. sed & homines ipsius rebus Episcopij priuat, & easdem res suis hominibus confert. Gislebertus Dux Lothariensium trans Renum profectus prædatum, Saxonibus se dum reuertitur insequentibus, in Renum fertur desiluisse cum equo: ibique vi enecatus vndarum postea reperiri non potuit, vt fertur. Quidam tamen ferunt quòd à piscatoribus sit repertus & humatus, atque propter spoliolum ipsius ornamenta celatus. Ludouicus Rex in Regnum Lothariense regressus, relictam Gisleberti Gerbergam duxit vxorem, Othonis scilicet Regis sororem. Collecta diuersorum hominum, quæ Romam petebat, à Sarracenis peruasas & interempta est. Brittones cum Nordmannis confligentes victoriâ potiuntur, & quoddam Nordmannorum castellum cepisse feruntur. Quidam homines Arnulfi terram Herluini deprædantes, ab eodem Herluino perempti sunt. Otho Rex in Regnum Lothariense regrediens, penè cunctos ad se redire coëgit Lotharienses. Hugo Albus ad eius proficiscitur cum Heriberto colloquium. Et reuertentes, loca quædam fidelium Remensis Ecclesiæ deprædantur, incenduntque nonnulla.

940.

ANNO DCCCXLI. Berengarius Virdunensis Episcopus consecratur ab Artaldo Remensi Archiepiscopo. Rex Ludouicus abiit obuiam Vvillmo Principi Nordmannorum, qui venit ad eum in pago Ambianensi, & se illi commisit. At ille dedit ei terram, quam pater eius Karolus Nordmannis concesserat, indèque contra Hugonem perrexit. Quo ad se venire detrectante, reuertitur Laudunum. Dedit autem Rex Artaldo Episcopo *, ac per eum Ec-

* D. Archi-
episcopo.

A clefiz Remenſi, per Præceptionis regiz paginam, Remenſis vrbs moneta iure perpetuo poſſidendam. Sed & omnem Comitatum Remenſem eidem contulit Eccleſiæ. Artaldus Epifcopus Caufoſtem munitionem obſidet, quam quinto tandem die, Ludouico Rege illuc veniente, hi qui erant intus reddentes deſerunt. nec longum, ſubuerſa funditus, ab his qui recepere diſſipatur. Miſſi Hugonis ad Regem veniunt, & de pace cum eis Rex inter Artaldum Præſulem & Heribertum laborare ſtudet. Deinde ad caſtrum quoddam, quod Heriueus nepos Heriuei quondam Archiepiſcopi ſuper fluuium Maternam tenebat, vnde & villas Epifcopij Remenſis circumquaque poſitas deprædabatur, proficiſcitur cum Artaldo Epifcopo. Nec mora, acceptis obſidibus ab ipſo Heriueo, reuertitur Remis: Pergensque in craſtinum ad Sanctum Remigium, ſeſe ipſius Sancti committit interceſſionibus: promittens vadibus libram argenti ſe daturum annis ſingulis. Monachis quoque eiufdem loci Præceptum de eodem caſtello dedit immunitatis: Hugo Princeps filius Rotberti, iunctis ſibi quibuſdam Epifcopis tam Franciæ quam Burgundiæ, cum Heriberto Comite, & V Villoſo Nordmannorum Principe, Remenſem obſidet vrbs. Sexta obſidionis die deſerente omni pene militari manu Artaldum Epifcopum*, & ad Heribertum tranſeunte, idem Comes Heribertus vrbs ingreditur. Artaldus Præſul ad Sanctum Remigium euocatione Procerum & Epifcoporum proſectus, perſuaſus eſt vel conterritus à Principibus Epifcopij ſe procuratione vel poteſtate abdicare. Conceſſaque ſibi Abbatia Sancti Baſoli, & Auennaco Monafterio, ad Sanctum Baſolum commoraturus abceſſit. Hugo & Heribertus locuti cum quibuſdam Lotharienſibus, ad obſidionem Lauduni proficiſcuntur cum Vvilloſo, relicto Remis Hugone Diacono Heriberti filio, iam pridem ad Epifcopatum ipſius vrbs euocato*. Ludouicus Rex poſt ſex vel ſeptem ebdomadas à Burgundia rediens, aſſumpto ſecum Artaldo Archiepiſcopo, cum propinquis ipſius pariter cum eo comitantibus, quorum beneficia Heribertus Comes abſtulerat, in Remenſem venit Campaniam: tranſitque fluuiio Axona, Laudunum contendit. Quo comperto, Hugo & Heribertus, relicta obſidione Lauduni, noctu ad munitionem Petrapontem deproperant. Indeque Othoni Regi obuiam proficiſcuntur. Cui coniuncti, ad Atiniacum eum perducunt, ibique cum Rotgario Comite ipſi Othoni ſeſe committunt. Ludouicus Rex ingreſſus Laudunum, victus ſui prouidet neceſſaria. ſicque cum Hugone Nigro & Vvilloſo Piſtauenſi Burgundiam reperit. Otho Rex Henrico fratri ſuo Regnum Lotharienſe committit. Tùmque cum diuerſarum gentium, quas ſecum abduxerat, multitudine, poſt Ludouicum in Burgundiam proficiſcitur: habens ſecum Conradum filium Rodulſi Regis Iurenſis, quem iam dudum dolo captum, ſibi que adductum retinebat. Caſtraque metatus ſuper Sequanam, obſides ab Hugone Nigro accepit, cum iuramento ne eſſet nocumento Hugoni vel Heriberto, qui ſe ſubdiderant eidem Othoni. Quo facto, reuertitur ad ſua. Hugo filius Heriberti Remis à V Vidone Sueſſionico Præſule Preſbyter ordinatur. Ludouicus Rex Laudunum redit. Ego denique diſponens orationis gratiâ ſepulchrum ſancti Martini viſere, retentus ſum ab Heriberto Comite, clam me quibuſdam accuſantibus apud eum, quòd ſui cauſa nocumenti vel filij ſui vellem proficiſci. Fecitque me ſub cuſtodia detineri, ablatis à me rebus quas de Epifcopatu tenebam, cum Eccleſia quam regebam in Culmiſciaco. Sicque plenis quinque menſibus ſum detentus. Rex Ludouicus Petrapontem munitionem bello aggreſſus eſt, & obſides accipiens, reſeſſit ab ea. Deinde in Regnum Lotharienſe cum Artaldo Epifcopo*, & aliis fidelibus ſuis, proſectus eſt. Otho quoque Rex Reno tranſito aduerſus eum venit, ſed ab eorum fidelibus inter eos induciæ determinatæ ſunt. Puella quædam virgo paupercula, de villa quæ dicitur Lauenna, nomine Flothildis, Viſiones Sanctorum manifeſtè vigilansque & in ſpiritu videre aſſeuerat, ac quædam futura prædicebat. Quæ poſt ſequentem annum in ipſa Natalis Domini nocte deceſſit. Hoc anno acies diuerſorum colorum in cælo viſæ ſunt menſe Decembri nocte Dominica. Collecta tranſmarinorum, ſed & Gallorum, quæ Romam petebat, reuertitur: occiſis eorum nonnullis à Sarracenis. nec potuit Alpes tranſire propter Sarracenos, qui vicum Monafterij S. Mauricij occupauerant.

ANNO DCCCCXLI. Gerlandus Senonenſis Archiepiſcopus vrbe ſua depellitur à Frotmundo, quem Hugo Albus eidem ciuitati præfecerat, culpa-

LVD. OV. VI.
CVS. REX.

to Gerlando quòd Vvaloni fauerit homini Heriberti Comitis, qui Fromundum vel suos à præfata expulerat vrbe. Heribertus Comes Synodum conuocauit ad determinandam controuersiam inter filium ipsius Hugonem, & Artaldum Archiepiscopum. Sed impediente Hugone, atque satagente ne fortè ad fidelitatem & auxilium Ludouuici Regis congregarentur, omisere Conuentum. Rex Ludouuicus Burgundiam petens, comperit Rotgarium Comitem prope se fortè metatum. Quem aggressus, comprehendit cum his qui cum eo erant super fluuium Maternam, secumque in Burgundiam duxit. Hugo & Heribertus Comites Episcopos conuocant Remensis dioceseos. Qui conuenientes apud Sueffionem in Ecclesia sanctorum Crispini & Crispiniani, tractant de statu Remensis Episcopij. definiuntque, conquerentibus Clericis atque nobilibus laicis diu Pastore sedem ipsam vacare, vt quoniam Artaldus Episcopus iurauerat quòd nunquam se de ipso Episcopatu intromitteret, ad ipsius gubernationem reuerti non deberet. Hugo verò filius Heriberti Comitis, qui prius ad ipsum Episcopatum fuerat euocatus, Clero populòque petente, ordinaretur Episcopus. Ibi que me Hugo primum de exilio iussu suo euocat. Indè que Remos aduen-
tes Episcopi, eundem Præfulem electum consecrant apud sanctum Remigium. Rotgarius Comes datis obsidibus dimittitur à Rege Ludouuico, Duagium castellum reddens Arnoldo. Monasterium Sancti Theoderici diuinis illustratur miraculis. Crux maior Ecclesiæ Remensis auro cooperta, gemmisque preciosis ornata, ab eadem furtim auferitur Ecclesia. Canonici Montisfalconis oppressione Viridunensis Episcopi prægrauati, deserentes Cœnobium suum, corpus sancti Balderici patroni sui deferunt Remis. Ludouuicus Rex Burgundiam petens, Rotgarium Comitem cum Hugone Nigro ac Gisleberto pacificauit. Indè que Laudunum remeans, Arnoldum cum Landrico fratre ipsius eodem castro proditionis insimulatos expulit, & Rotgario * Laudunensem Comitatum dedit. Comperitque, quòd Hugo Albus ab obsidendum Laudunum properaret, Burgundia partes cum Artaldo Episcopo & Rotgario Comite repetit. Quo circa Victuriacum * castrum deuersante, Hugo & Heribertus Laudunum obsident. Sumptis autem secum Rex quos vndecumque colligere potuit, in pagum Porcensem venit. Quo audito, Hugo & Heribertus, scilicet quòd Rex eis appropinquaret, obsidione relicta properant contra, & insperatum Regis inuadentes exercitum, nonnullos sternunt, reliquos in fugam vertunt. Rex ipse cum paucis eductus à suis, & eximere se bello coactus, vix euasit: Artaldo Episcopo & Comite Rotgario comitantibus secum. Artaldus Episcopus perditis rebus, quas ibi habuerat, ad Hugonem & Heribertum accessit: & datis sacramentis, prout ab eo quæsierunt, redditisque sibi Abbatibus Sancti Basoli & Auennaco, cum villa Vindenissa, & pacta pace cum Hugone Præfule, ad Sanctum Basolum illic habiturus deuenit. Hugo & Heribertus obsidionem Lauduni relinquunt. Ludouuico Regi filius nascitur, & præmissi Comites cum Vvillielmo locuti, mox Lauduni repetunt obsidionem: prodicionem castri sibi fieri rati. Nullòque, quod arbitrati fuerant, C patratò negotio, reuertuntur in sua. Ludouuicus Rex à Karlo Constantino in Vienna recipitur: & Aquitani ad eum veniunt, illumque suscipiunt. Hugo & Heribertus, Vvillielmus & Arnulfus simul loquuntur, & Heribertus indè ad Othonem ad Regem trans Renum proficiscitur.

942.

ANNO DCCCXLII. Ludouuicus Rex firmatis sibi Aquitanis Laudunum reuertitur. Nec diu morarus, non obtenta pace in Burgundiam reuertitur. Legatus Stephani Papæ nomine Damasus, Episcopus Romæ, ob hanc Legationem peragendam ordinatus, in Franciam venit, afferens Litteras Apostolicæ Sedis ad Principes Regni, cunctosque Franciæ vel Burgundiæ habitatores, vt recipiant Regem suum Ludouuicum. Quod si neglexerint, & eum amplius hostili gladio persecuti fuerint, excommunicationis depromens interminationem. Pro qua re colloquentes Episcopi Remensis dioceseos cum Heriberto Comite, deprecati sunt eum vt intercederet apud Hugonem Principem pro receptione Regis. Proditores quidam Remis reperti, & interfecti sunt: quidam rebus Ecclesiæ priuati, ab vrbe depelluntur. Legati Remensis Ecclesiæ Roma regressi pallium deferunt Hugoni Episcopo ab Stephano Papa transmissum. Cum quibus pariter & Legatio venit Principibus Regni, vt Ludouuicum Regem recipiant, & sic Legatos suos Romæ

A dirigant. Quod si vsque ad Natiuitatem Domini facere non procurauerint, excōmunicandos tunc fore se nouerint. Dominus Odo Abbas pro pace agenda inter Hugonem Regē Italix & Albricum Romanū Patricium apud eundē Regem laborabat. Idem verò Rex Hugo Sarracenos de Fraxinido eorū munitione disperdere conabatur. Rorgarius Comes apud Vvillelmū Nordmannorū Principem functus Legatione pro Ludouico Rege, ibidem defunctus est. Vvillelmus Regem Ludouicum regaliter in Rodomo suscepit. Item Vvillelmus Pictauensis, & Brittones cum suis Principibus, ad Regem venerunt. Cum his ergò Rex super Isaram venit. Hugo verò & Heribertus cum Othone Duce Lothariensium, destructis pontibus, & ablatis nauibus, cum his quoque, quos habere poterant, ex altera parte fluminis confederunt. Et agitata inter eos per internuncios controuersia, tandem dantur induciæ à medio Septembri vsque ad medium Nouembris, & obfides accipiuntur vtrimque: à Rege quidem, filius Heriberti minor. Qui etiam Rex, tam ipse quàm Vvillelmus, sed & Hugo, mittunt obfides Othoni Regi per Othonem Ducem. Fames magna per totam Franciam & Burgundiam, mortalitas quoque maxima bouum grassata est in tantum, vt valde pauca huiusmodi animalia in his remanserint terris. Ludouicus Rex Othoni Regi obuiam proficiscitur, & amicabiliter se mutuò suscipientes, amicitiam suam mutuò firmanct conditionibus. Multumque de pace inter Regem Ludouicum & Hugonem laborans Otho, Hugonem tandem ad eundem Regem conuertit. Heribertus etiam pariter cum æquiuoco filio suo ipsius Regis Ludouici efficitur. Reuertente Rege, Remensis dioceseos Episcopi ad eum veniunt, & ipse quoque Rodulfum Laudunensem recepit, ac suum eidem restituit Episcopium. Dominus Odo venerabilis Abbas, multorum restaurator Monasteriorum, sanctæque Regulæ reparator, Turonis obiit, & sepultus est apud Sanctum Iulianum*.

LVD OV V I A
CVS REX.* D. Marti
num.

9 4 3.

* D. Britan
nam.

B ANNO DCCCCXLIII. Arnulfus Comes Vvillelmum Nordmannorum Principem ad colloquium euocatum dolo perimi fecit. Rex Ludouicus filio ipsius Vvillelmi nato de concubina Britanna* terram Nordmannorum dedit: & quidam Principes ipsius, se Regi committunt, quidam verò Hugoni Duci. Heribertus Comes obiit, quem sepelierunt apud Sanctum Quintinum filij sui. Et audientes Rodulfum filium Rodulfi de Gaugiaco quasi ad inuadendam terram patris eorum aduenisse, aggressi eundem interemerunt. Quo audito, Rex Ludouicus valde tristis efficitur. Arraldus Episcopus, relicto Cœnobio Sancti Basoli, ad Regem profectus est. At ille promittit ei se redditurum Remensem Episcopatum. Quique assumptis secum fratribus suis, & aliis qui abiecti fuerant ab Episcopatu Remensi, Almontem castrum occupat. Cum quibus Rex Ludouicus etiam Mosomum aggressus, repellitur à fidelibus Hugonis Episcopi, quibusdam suorum interemptis. Suburbanas tamen domos quasdam ipsius castri succendit, in quibus multum congestarum periit frugum. Hugo Dux Francorum crebras agit cum Nordmannis, qui pagani aduenerant, vel ad paganismum reuertebantur, congressiones: à quibus peditum ipsius Christianorum multitudo interimitur. At ipse nonnullis quoque Nordmannorum interfectis, ceterisque actis in fugam, urbem* Ebroicas, fauentibus sibi qui tenebant illam Nordmannorum Christianis, obtinet. Ludouicus Rodomum repetens, Turmodum Nordmannum, qui ad idolatriam gentilémque ritum reuersus, adhæc etiam filium Vvillelmi aliósq; cogebat, Regique insidiabatur simul cum Setrico Rege pagano, congressus cum eis interimit. Et Herluino Rodomum committens, reuertitur ad Compendium, vbi eum expectabat Hugo Dux cum nepotibus suis Heriberti filiis, de quibus recipiendis frequens agitabatur intentio. Quorum Rex primùm tunc Hugonem Episcopum mediatoribus Othone Duce Lothariensium, & Adelberone Præfule, Hugone quoque Duce præcipuè insistente recepit. Eo tenore, vt Abbatix, quas reliquerat* ad Regem profectus, Arraldo Episcopo restituerentur. Aliud etiam Episcopium ipsi prouideretur. Fratribus quoque & propinquis eius honores, quos ex Episcopatu Remensi habuerant, redderentur. Postea ceteri quoque filij Heriberti Comitum recipiuntur à Rege. Item Ludouicus Rex Rodomò profectus, Ebroicas* ab Hugone Duce recepit, & apud Parisium depressus infirmitate penè tota decubuit ægrotus ætate. Hugo Præsul Amblidum cepit castrum, atque combussit, quod Rotbertus & Rodulfus fratres Remis expulsi detinebant.

* D. castr
Ebroas* D. demi
gerat

* Ebroas

LUDOVICI Vnde & deprædationes per Episcopium Remense faciébant. Herluinus cum Arnulfo congressus, victoriæque potitus, cum quoque, qui V Vilhelmum Nordmannorum Principem interemerat; occidit, & amputatas * manus ipsius Rodomum transmisit. Item præfatus Hugo Episcopus Altmontem munitionem obsidet, quam tenebat Dodo frater Artaldi Episcopi. Tandemque accepto paruulo ipsius filio obside, discedit, Rege quoque mandante. Hugo Dux filiam Regis ex lauacro sancto suscepit, & Rex ei Ducatum Franciæ delegauit, omnemque Burgundiam ipsius ditioni subiecit. Idem verò Hugo Arnulfum cum Rege pacificauit, cui Rex infensus erat ob necem Vvillelmi. Otho Rex quosdam fideles Ludouici, qui sibi insidiabantur, comprehendit, & in custodia misit. Vnde inter ipsos Reges exoritur scandalum.

944. ANNO DCCCCXLIII. Ludouicus Rex in Aquitaniam proficiscitur cum Regina Gerberga, & locutus cum Ragimundo Gothorum Principe, ceterisque Proceribus Aquitanorum, reuertitur in Franciam. Castrum quoddam vocabulo Montiniacum, in pago Sueffionico situm, quod erat ex Abbatia Sancti Crispini, quam dudum perceperat *, reddentibus eam sibi filiis Heriberti, & Ragenoldo dederat, proditione quorundam oppidanorum fideles Regis ceperunt: occiso Andrea quodam, qui illud tenebat ad fidelitatem filiorum Heriberti, sed & proditore ab Andrea perempto. Ambianensem quoque urbem, quam tenebat Odo filius Heriberti, fauente Deroldo Episcopo, & tradentibus ipsius Episcopi fidelibus, domestici Regis recipiunt. Ex quibus rebus ita gestis exoritur iterum discordia inter Regem & filios Heriberti. Otho Dux Lothariensium vitâ decessit. Hugo Dux Francorum pactum firmat cum Nordmannis, datis vtrimque & acceptis obsidibus. indeque profectioem parat cum filiis Heriberti, obuiam profecturus Othoni Regi in Regnum Lotharij. Sed idem Rex aduentum suum differens, Herimannum quendam Ducem cum ingenti dirigit exercitu. Ludouicus Rex, pace facta inter Herluinum & Arnulfum, castrum Ambianensium eidem Herluino dedit. Filij Heriberti quandam munitionem Radulfi cuiusdam fidelis Ludouici Regis nomine Clastris, sitam in pago Veromandinsæ, proditione capiunt. Et eodem Rodulfo clam euadente, thesauros ipsius inuadunt atque diripiunt, munitiõumque vacuum derelinquunt. Hugo Dux colloquium Herimanni petit, qui missus erat obsidere castella Ragenarij ac Rodulfi fratrum, Ludouici Regis fidelium. Qui resistendi Herimanno præsidium non habentes, veniam, datis muneribus multis ad Othonem Regem, deposcunt. Is equidem Palatium Aquis deueniens, cum Lothariensibus colloquium habuit: vbi Missi Regis Ludouici, sed & Hugonis Ducis Legati ad eum venerunt. Qui Legatos Regis honorificè suscipiens, Legatis aduersabatur Ducis: donec Manasses quidam Missus Hugonis, videns Legatos Ludouici valdè Legationi suæ aduersos existere, mandata sibi ab hoc Rege data nuper ad ipsum Othonem perferenda, quæ prius aperire noluerat, in medium protulit: pandens exprobrationes non modicas, quas sibi Rex Ludouicus Othoni Regi perferre præceperat. quòd scilicet periurus esset Otho de iuramentis quæ Ludouico iurauerat. adiiciens & alia indecora nonnulla. Quibus admodum permotus Otho, Missos Ludouici, quia verbis Manassæ contradicere non valebant, abiiciens, Legatos Hugonis honorabiliter habuit: omnesque sibi fideles ab auxilio seu participatione Ludouici sese submouere præcepit. In Transfrenensibus Germaniæ regionibus quidam homo erat, cui manus abscissa fuerat, & post annos quatuordecim, sicut asserunt qui eum nouerunt, subito dum noctu dormiret ei ex integro restaurata est. In iisdem partibus per quosdam pagos ignei globi ferri videbantur in aëre, quique nonnullas illic circumuolantes incenderunt domos & villas: à quibusdam verò locis, crucibus oppositis, cum benedictione Episcopali, & aqua benedicta, repellebantur. Regij milites Episcopatum Remensem deprædantur, & filij Heriberti Abbatiam sancti Crispini, Ragenoldus quoque Abbatiam sancti Medardi. Sicque alterutris debacchantur rapinis atque deprædationibus. Tempestas nimia facta est in pago Parisiaco, & turbo vehementissimus, quo parietes cuiusdam domus antiquissimæ, qui validissimo constructo cemento in Monte qui dicitur Martyrum diu perstitierant immoti, funditus sunt euersi. Feruntur autem demones tunc ibi sub equicum specie visi, qui Ecclesiam quandam, quæ proxima stabat, destruentes, eius trabes

A parietibus memoratis incusserunt, ac sic eos subruerunt. Vineas quoque Montis ipsius euulserunt, & omnia sata vastauerunt. Subsecuta mox Brittonum perniciēs, qui discordiā inter se Principum Berengarij & Alani diuisi, à Nordmannis, cum quibus pactum inierant, peruasi, & magna cæde attriti. Ciuitas eorum Dodus nomine capta, & Episcopus eiusdem confugientium in Ecclesiam multitudinum stipatione oppressus, & enecatus est. Reparatis denique Brittones viribus certamen ineunt, in quo superiores Nordmannis extitisse visi sunt. Tertia tandem congressione inira, magna ex vtraque parte cecidit multitudo. Victoria verò potiti Nordmanni Brittones vsque ad internecionem cædunt, & eos à terra ipsorum disperdunt. Ipsique Nordmanni, qui nuper à transmarinis venerant regionibus, eorum terram inuadunt. Ludouicus Rex in terram Nordmannorum proficiscitur cum Arnulfo & Herluino, & quibusdam Episcopis Franciæ ac Burgundiæ. Arnulfus itaque præcedens Regem, quosdam Nordmannorum, qui custodias obseruabant apud Arcas, fudit, & Regi transitum præparauit. Sicque Rex Rodomum perueniens, à Nordmannis in urbem suscipitur: quibusdam mare petentibus qui eum nolebant recipere, ceteris omnibus subiugatis. Hugo Dux cum suis, & quibusdam Burgundiæ Proceribus, trans Sequanam faciens iter, Baiocas vsque peruenit, & ciuitatem obsedit, quam Rex ei dederat, si eum ad subiiciendam sibi hanc Nordmannorum gentem adiuuaret. Receptus autem Rex à Nordmannis, mandat Duci vt à præfata ciuitatis obsidione discedat. Quo discedente, Rex in eam ingreditur. Vnde & discordiæ fomes inter Regem concitatur & Ducem. Sed & pro eo quod Rex obsides ab Ebroicensibus, qui Hugoni subditi erant, accepit, quos eidem Duci reddere noluit.

A NNO DCCCXLV. Adhuc Ludouico Rege apud Rodomum degente, 945.
Gerberga Regina filium Lauduni peperit, qui Karolus ad catezizandum vocatus est. Reuersus Rex Laudunum, & cum Arnulfo locutus, dispositis quibusdam rebus, Rodomum regreditur. At Bernardus Siluaneſensis Comes, & Tertaldus cum Heriberto castellum Regis Montiniacum Paschæ diebus aggressi capiunt, incendant, ac diruunt. Idem quoque Bernardus venatores & canes Regis inuadens, equos eorum, vel quæque sibi visa sunt, aufert. Compendium etiam Regalis sedis oppidum peruadit, cum quibusdam villis eidem sedi subiectis. Rex Ludouicus, collecto secum Nordmannorum exercitu, Veromandinsē pagum deprædatur. Assumptoque cum illis Herluino cum parte militum Arnulfi, sed & Artaldo Episcopo cum his, qui dudum Remis eieſti fuerant, Comitibus quoque Bernardo ac Theoderico nepote ipsius, Remorum obsidet urbem. Vastantur circumquaque segetes, villæque diripiuntur, & partim exuruntur: nec non Ecclesiæ plures effringuntur. Quotiens pugnatum ad portas, vel circa murum, vulnerati ex vtraque parte non pauci, quidam etiam interempti sunt. Hugo denique Dux præliatus cum Nordmannis, qui fines suos ingressi fuerant, eos non modica clade fudit, & à terminis suis eiecit. Post hæc Remis ad Regem mittit, dans obsides vt Ragenoldus ex parte Regis ad colloquium sibi occurrat. Quo abeunte, tractat cum eo, vt Rex obsides ab Hugone Episcopo accipiat, & ab obsidione Remensi discedat: quatenus idem Præsul denominato Placito ad reddendam rationem de omnibus, quæ Rex ab eo quæsierat, accedat. Quibus hoc sibi tenore datis, Rex ab obsidione recedit, post quintamdecimam, quo ciuitas obsessa fuerat, diem. Igitur circa Missam sancti Iohannis, Hugo Dux Placitum cum Rege per sequestres habuit, in quo nihil certum de pace inter ipsos componenda gestum, nisi tantum quod inducias ad inuicem sibi dederunt vsque ad medium mensem Augustum. His ita gestis, Rex Ludouicus, assumpto Herluino & quibusdam domesticis suis secum, Rodomum petit. Dominus Theotilo venerandus urbis Turonicæ Præsul obiit, qui dum de pace inter Regem & Principes componenda certaret, hisque studiis occupatus à Lauduno rediret, ægritudine corporis in ipso deprimitur itinere. Cùmque vltimum iam exhalaret spiritum, apparuit signum quoddam luminis per aëra discurrens, cubitum longitudinis habere visum. Cuius lumine ad depellendas noctis tenebras sufficienter perfuncti sunt, qui funus eius deducebant. Tali que potiti solamine per millia ferè, ceu fertur, ducenta, Turonicam vsque corpus eius perferunt urbem. Quodque, in Monasterio Sancti Iuliani, quod idem vir sanctus summa instituerat religione, iuxta sepulchrum dom-

LUDOVICI ni Odonis reuerenter humatur, & exinde ipsum Templum diuinis illustrari ^A
^{CVS ULTRA-} miraculis declaratur. Dum Rex Ludouicus moraretur Rodomi, Haigroldus
^{MARINVS.} Nordmannus, qui Baiocis præerat, mandat ei quòd ad eum venturus esset con-
 dicto tempore vel loco, si Rex ad illum locum accederet. Veniente denique Rege
 cum paucis ad locum denominatum, Haigroldus cum multitudine Nordmanno-
 rum armatus aduenit: inuadensque socios Regis, penè cunctos interimit. Rex so-
 lus fugam inuit, prosequente se Nordmanno quodam sibi fideli. Cum quò Rodo-
 mum veniens, comprehensus est ab aliis Nordmannis, quos sibi fideles esse puta-
 bat, & sub custodia detentus. Hugo quoque Rex Italiæ Regno depulsus à suis, &
 filius ipsius in Regnum susceptus est. Hugo Præsul Almontem castrum obsidens,
 post septem ferme obsidionibus ~~abdominas~~ recipit, reddente illud Odone*, tali sub
 tenore, vt filium ipsius & filium fratris sui suscipiens idem Episcopus, concederet
 eis terram patrum suorum. Hugone Duce de Regis ereptione laborante, Nord-
 manni filios ipsius Regis dari sibi obsides quærunt, nec aliter Regem se dimissuros
 asserunt. Mittitur igitur ad Reginam pro pueris. Illa minorem mittens, maiorem
 fatetur se non esse missuram. Datur igitur minor, & vt Rex dimittatur, Vido
 Suefforum Episcopus sese obsidem tradit. Dimissus itaque Rex à Nordmannis,
 suscipitur ab Hugone Principe: quique committens eum Terbaldo cuidam suo-
 rum, proficiscitur Othoni Regi obuiam. Qui Rex nolens loquicū eo, mittit ad ^B
 eum Conradum Ducem Lothariensium. Cum quo locutus Hugo, insensus Otho-
 ni Regi reuertitur. Richario Tungrensium Præfule defuncto, idem Episcopium
 Rex Otho Hugoni Abbati Monasterij Sancti Maximini nolenti atque refugienti
 dedit, eumque ordinari fecit Episcopum: & ita remeat trans Renum. In pago Pa-
 risiacensi, nec non etiam per diuisos circumquaque pagos, hominum diuersa mem-
 bra ignis plagâ peruaduntur: quæque sensim exusta consumebantur, donec mors
 tandem finiret supplicia. Quorum quidam, nonnulla Sanctorum loca petentes,
 euasere tormenta. Plures tamen Parisius in Ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ
 sanati sunt, adeo vt quotquot illò peruenire potuerint, asserantur ab hac peste sal-
 uari. Quos Hugo quoque Dux stipendiis aluit quotidianis. Horum dum quidam
 vellent ad propria redire, extincto referuescunt incendio, regressique ad Eccle-
 siam liberantur.

946. ANNO DCCCCXLVI. quidam motus inter filios Heriberti agitantur pro he-
 reditatum distributione suarum: qui tamen Hugone Principe auunculo ipsorum
 mediante pacantur, diuisis sibi, prout eis competens visum est, rebus. Hugo Rex
 Italiæ à suis in Regnum recipitur. Edmundus Anglorum Rex Legatos ad Hu-
 gonem Principem pro restitutione Ludouici Regis dirigit, & idem Princeps
 proindè Conuentus publicos cum nepotibus suis, aliisque Regni Primatibus a-
 git, Marinus Papa decessit, cui successit Agapitus: & pax inter Albericum Patri-
 cium & Hugonem Regem Italiæ depaciscitur. Hugo Dux Francorum, ascito se-
 cum Hugone Nigro filio Richardi, ceterisque Regni Primatibus, Ludouicum
 Regem, qui ferè per annum sub custodia detinebatur apud Terbaldum Comitem, ^C
 in Regnum restituit. recepto Lauduno castro, quod Regina Gerberga tenebat, &
 eidem Terbaldo commisso. Qui Dux Hugo renouans Regi Ludouico regium
 honorem vel nomen, ei sese cum ceteris Regni committit Primoribus. Edmun-
 dus Rex transmarinus defungitur. Vxor quoque regis Othonis soror ipsius Edmū-
 di decessit. Regina Gerberga nuper ad Othonem regem fratrem suum Legatio-
 nem direxerat, auxilium deprecans ab eo. Qui maximum colligens ex omni-
 bus Regnis suis exercitum, venit in Franciam, Conradum quoque secum habens
 Cisalpinæ Galliarum Regem. Quibus Rex Ludouicus obuiam profectus, satis ami-
 cabiliter & honorificè suscipitur ab eis. Sicque pariter Laudunum venientes,
 consideratæque castri firmitate, deuerterunt ab eo, Remensem aggredientes vr-
 bem. Quam cingentes obsidione, ingenti vallarunt exercitu. Videns autem
 Hugo Præsul obsidionem se tolerare non posse, neque tantæ resistere multitudi-
 ni, locutus est cum quibusdam Principibus qui videbantur sibi esse amici, videli-
 cet cum Arnulfo qui eius sororem, & Vdone qui amitam ipsius habebat vxo-
 rem, sed & cum Herimanno Vdonis fratre: & quæsiuit ab eis quid sibi foret agen-
 dum. Qui tale consilium dederunt ei, vt egrederetur cum suis, & relinqueret
 urbem, quia id dispositum à Regibus erat vt omnimodis expelleretur, neque in-

A teruenire possent apud Reges pro ipso, quin eruerentur ei oculi, si urbem vi ca- LVD OVVI-
EVS VLTRA-
MARINVS. pi contigisset. Quo consilio percepto, ac suis intimato, post tertiam obsidionis diem, cum penè cunctis qui secum tunc aderant militibus egressus est. Sicque Reges cum Episcopis & Principibus ingredientiés urbem, domnum Artaldum Præsulem, qui dudum fuerat eiectus, iterum intronizari fecerunt. Quem Rotbertus Treuerensis Archiepiscopus & Fredericus Magonciacensis accipientes, vtraque manu eidem sedi restituerunt. Deinde relinquentes Gerbergam Reginam Remis, ipsi Reges cum exercitibus suis terram Hugonis aggrediuntur: & urbem Siluanectensem obsidentes, vt viderunt munitissimam, nec eam valentes expugnare, cæsis quibusdam suorum, dimiserunt. Sicque trans Sequanam contententes, loca quæque præter ciuitates grauibz atterunt prædationibus, terramque Nordmannorum peragrantes, loca plura deuastant. Indè que remeantes, regrediuntur in sua. Deroldus Ambianensium Præsul vitâ decedit.

B ANNO DCCCXLVII. Hugo Princeps moto exercitu in Arnulfi terram profi- 947. ciscitur, obsidè que quædam munitiones ipsius. Nullò que patrato, prout sperauit, negotio, reuertitur in sua. Rex quoque Ludouuicus cum quibusdam Lothariensibus Mosomum, quod Hugo præful Remis eiectus retinebat, obsedit. Sed nec ipse quippiam pro votis efficiens, recedentibus tandem post mensem Lothariensibus, ipse Remos regreditur. Bouo Catalaunensis Episcopus obiit. Eliguntque sibi Catalaunenses quemdam nobilem adolescentem Clericum nomine Gibuinum. Ludouuicus Rex Aquis Pascha cum Othone Rege celebrat, & regiis honoratur ab eo muneribus. Hugo Princeps à quibusdam præsumptiosè persuasus, Remensem cum Hugone Præsule, quasi mox capturus, aggreditur urbem. Frustratò que voto, resistentibus fidelibus Regis & Artaldi Archiepiscopi, octauo postquam aduenerant die, illusi recedunt. Hugo Præsul, adnitente auunculo suo Hugone, ordinat Ambianis Episcopum Terbaldum quemdam Ecclesiæ Sueffionicæ Clericum. Ludouuicus Rex expetente Arnulfo Comite Atrabatem proficiscitur, cum Artaldo Episcopo. Indè que cum Arnulfo ad obsidendum Monasteriolum castrum Rotgarij filij Herluini progrediuntur: pòst que laborem inefficacem, pluriùm que mortes suorum, spe priuati regrediuntur ad propria. Tempesta magna Remis effusa est per vnus omne noctis spatium, cum coruscationibus continuis, & terræ motu: adè vt putei replerentur, & domus nonnullæ subuerterentur. Conuentus Placiti Regum Ludouuici & Othonis super Charam fluuium intrante mense Augusto celebratur: Hugone Principe circa Mosomum & Duodeciacum castra metato, vbi res litis inter Artaldum & Hugonem Remensis Ecclesiæ Præsules ab Episcopis auditur. Et quia Synodus tunc conuocata non fuerat, altercatio determinari non potuit. Synodus autem circa medium mensis Nouembris habenda denunciatur. Interim verò sedes Remensis Artaldo conceditur. Hugo alter Præsul in Mosomo commorari permittitur. Treugæ vel induciæ belli inter Regem Ludouuicum & Hugonem Principem vsque ad Synodi tempus Othone Rege mediante disponuntur. Heriueus nepos Heriuei quondam Archiepiscopi, habens munitionem quam ædificauerat citra Maternam fluuium, villas circumquaque deprædabatur Remensis Episcopij: excommunicatus ad Artaldo Præsule pro his quas inuaserat Ecclesiæ rebus. Contra cuius prædones egressi quadam die Ragenoldus Comes, & Dodo frater ipsius Præsulis, cum quibusdam Ecclesiæ militibus, ipsos grassatores in fugam agunt. Quo audito, idem Heriueus armatis his quos secum habebat militibus, à munitione sua egressus contra nostros ad pugnam, & congressus cum eis, interemptus est cum quibusdam suorum. Ceteri omnes in fugam versi sunt, vulneratis ex vtraque parte nonnullis. Corpus eiusdem Remos à victoribus perlatum est. Hugo Præsul assumens secum Terbaldum de Lauduno, cum aliis nonnullis malefactoribus, in Culmisciacum, ceterasque contiguas villas tempore vindemiæ venit. Qui omne pene vinum ex his colligentes, in diuersos pagos abducunt, Synodus prædicta Virduni habita est, præsidente Rotberto Treuerensi Præsule, cum Artoldo Remensi, Odolrico Aquensi, Adhelberone Mertensi, Gossino Tullensi, Hildebaldo Transrhencensi, Mirnegardo Vuerdensi, Israhele Brittone, præsentibus Brunone Abbate fratre Regis Othonis, Agenoldo quoque & Odilone, cum aliis quibusdam venerandis Abbatibus. Ad quam Hugo Episcopus euocatus, missis

etiam duobus ad eum deducendum Episcopis, Adalberone & Gossino, venire no-
luit. Vniuersa verò Synodus domno Artaldo Remense tenendum adiudicauit
Episcopium. Indicitur iterum Synodus Idus Ianuarij habenda.

948.

ANNO DCCCCXLVIII. Synodus prædicta celebratur in Ecclesia sancti Petri,
ante prospectum castri Mosomi, à domno Rotberto ceterisque Treuerensis dio-
ceseos Episcopis, & aliquibus Remensis. Veniens autem illuc Hugo Præsul, &
locurus cum Rotberto, Synodum noluit ingredi. Literas verò quasdam ex no-
mine Agapiti Papæ misit ad Episcopos per Clericum suum, qui eas Româ detu-
lerat, nihil auctoritatis canonicæ continentis: hoc tantum præcipientes, vt Hu-
goni Remense redderetur Episcopium. Quibus lectis, ineuntes Episcopi consi-
lium cum Abbatibus, & ceteris sapientibus qui aderant, responderunt: non esse
dignum vel congruum, vt mandatum Legationis Apostolicæ, quam dudum Rot-
bertus Archiepiscopus deferente Frederico Præsule Mogonciacensi coram Re-
gibus & Episcopis tam Gallix quàm Germaniæ susceperat, & partem iam præ-
ceptionis ipsius exegerat, propter illas Literas intermitteret, quas insidiator Ar-
taldi Præsulis exhibebat: immò quod regulariter coeptum fuerat, canonicè per-
tractaretur. Sicque præceptum est, vt recitaretur Capitulum XVIII. Carraginen-
sis Concilij de accusato & accusatore. Quo recitato, iudicatum est secundum defini-
tionem ipsius Capituli, vt Artaldo Præsule retinente communionem & parochiam
Remensem, Hugo, qui ad duas iam Synodos euocatus venire contempserat, à
communione & regimine Remensis Episcopij abstineret, donec ad vniuersalem
Synodum, quæ indicebatur Kalend. Augusti, sese purgaturus occurreret. Ipsum-
que Capitulum mox in carta describi fecerunt Episcopi coram se, subnectentes
hanc etiam definitionem suam, & eidem Hugoni miserunt. Qui post alteram
diem eandem cartam Rotberto Præsuli remisit, hoc verbis remandans, quòd ip-
sorum iudicio nequaquam obediturus esset. Arnulfus Comes castrum Monaste-
riolum, fauente Hugone Principe, capit. Interea proclamationis Litteræ à dom-
no Artaldo diriguntur ad Sedem Romanam. Domnus igitur Agapitus Papa Vi-
carium suum Marinum Episcopum mittit ad Othonem, propter euocandam &
aggregandam generalem Synodum. Litteræ quoque ipsius Papæ mittuntur ab
vrbe Romana speciatim quibusdam Episcopis Gallix Germaniæque, vocantes
eos ad Synodum. Quæ Synodus congregata est ex præcepto præfati Papæ in En-
gulenheim Palatio regali, in Ecclesia beati Remigij honore dicata, VII. Id. Iunij,
causa videlicet maximarum dissensionum, quæ agitabantur inter Regem Ludou-

*D. Remo-
rum Archi-
episcopum.

*D. Adal-
dachus.

*D. Reim-
boldus.

*T. Poder-
brunensis.

*D. Eiste-
nensis.

*T. Leo-
suuicensis.

*D. Liefdac
Ripuenis.

uicum & Hugonem Principem: inter Artaldum quoque Remensem * Episcopum
& Hugonem illicite substitutum eidem vrbi Præsulem. Quæ dissensiones omne
perturbauerant regnum Francorum. Ad quam Synodum celebrandam adue-
niente prædicto Marino Sedis Apostolicæ Vicario, conuenerunt etiam Germa-
niæ Præsules, cum quibusdam Galliarum Episcopis, Rotbertus videlicet Tre-
uerensis Archiepiscopus, Artaldus Remensis, Fredericus Maguntiacensis, V Vic-
fredus Coloniensis, Adeldacus * Hammaburgensis, Hildebalus Mirnegardour-
denis, Gossenus Tullensis, Adelbero Mettensis, Berengarius Virduensis, Fulber-
tus Camaracensis, Rodulfus Laudunensis, Richoo V Varmacensis, Rainaldus *
Spirensis, Poppo V Vitziburgensis, Conradus Constantiacensis, Odelricus
Augustensis, Thethardus Hildinesheinsis, Bernardus Alfurtstedensis, Dudo Pa-
derburnensis *, Liopracus Ribunensis, Michaël Radisponensis, Farabertus Tun-
grensis, Dodo Osneburgensis, Eueris Mindensis, Baldricus Traiectensis, Herol-
dus Salzburgensis, Adalbertus Bazsoensis, Starchandus Eistenciensis *, Horath
Leouuicensis *, V Vikardus Basiliensis, Lidac * Ribuenis. Residentibus his Præ-
sulibus in Ecclesia prædicti loci, post præmissas preces secundum ordinem cele-
brandi Concilij, & post lectiones sacræ auctoritatis, ingressis gloriosis Regibus
Othone ac Ludouico, & simul residentibus, post allocutionem præfati Marini
Sedis Apostolicæ Legati, exurgens Ludouicus Rex è latere & confessu domni
Regis Othonis, proclamationis suæ querimoniam propalauit coram præmisso
Romanæ Sedis Vicario, ceterisque confidentibus Episcopis: referens qualiter
acceritus fuerit à transmarinis regionibus per Legatos Hugonis, ceterorumque
Franciæ Principum, ad suscipiendum suæ paternæ hæreditatis Regnum, cuncto-
rumque votis & clamationibus Procerum militiæque Francorum sublimatus &
confe-

A consecratus sit ad apicem regalis moderaminis obtinendum. Postea verò ei-
 ctus sit à præfato Hugone, & dolis appetitus, ac comprehensus, per annum
 integrum sub custodia fuerit ab eo detentus: nec aliter eius absolutio potue-
 rit obtineri, nisi Laudunum castrum, quod solum tunc Regina Gerberga cum
 fidelibus suis ex omnibus suis regni sedibus retinebat, Hugone illud occu-
 pante dimitteret. De his omnibus malis, quæ post Regni susceptionem pas-
 sus fuerat, si quis obiiceret quòd sui facinoris causa eidem fuissent illata, in-
 dè se iuxta Synodale Iudicium, & Regis Othonis præceptionem, purgaret,
 vel certamine singulari defenderet. Deinde surgens Artoldus Archiepiscopus,
 protulit secundum iussionem Papæ Romani, quam ei delegauerat, litis initium
 atque tenorem, quæ versabatur inter ipsum & Hugonem subrogatum sibi
 Ecclesiæ Remensis Antistitem. Post quarum Literarum recitationem, & earum
 propter Reges iuxta Teotiscam linguam interpretationem, ingressus Synodum
 quidam Sigiboldus præmissi Hugonis Clericus, attulit Literas quas Roma de-
 tulerat, quasque iam in alia Synodo Mosomi propalauerat: asserens easdem
 Literas sibi Romæ ab ipso, qui aderat, Marino Vicario datas. Qui Marinus pro-
 ferens Literas, quas idem Sigiboldus Romam tulerat, præcepit eas coram Sy-
 nodo recitari. In quarum recitatione repertum est, prout ipsæ Literæ fate-
 bantur, quòd V Vido Episcopus Suessionicus, Hildegarius quoque Beluacen-
 sis, Rodulfus Laudunensis, ceterique cuncti Remensis dioceseos Episcopi, eas-
 dem Literas ad Sedem delegauerant Apostolicam, pro restauratione Hugonis
 in sede Remensi, & expulsionem Artoldi. Post quarum lectionem exurgentes Ar-
 toldus Præsul, & præfatus Rodulfus, qui in eisdem Literis nominabatur, Ful-
 bertus quoque Camaracensis Antistes, easdem Literas refutarunt: asseren-
 tes, quòd eas antea nunquam viderint vel audierint, neque in earum delega-
 tione consensum præbuerint. Quibus cum idem Clericus contraire non posset,
 licet in eos calumniis obstrepens, præcepit dominus Marinus, suggerens vni-
 uersæ Synodo, vt sibi consilium & rectum iudicium proferrent super huius-
 modi calumniatore, & calumniarum in Episcopos delatore. At illi, postquam
 delator publicè confutatus est falsa detulisse, lectis Capitulis de huiuscemo-
 di calumniatoribus, iudicant & vnanimiter censent eum quo fruebatur ho-
 nore priuari debere, ac secundum Capitulorum tenorem in exilium detrudi.
 Diaconatus igitur, quoungebatur, ministerio multatus, à conspectu Synodi
 reprobatus abscessit. Artoldo verò Præsuli, qui omnibus se Synodis præsen-
 tabilem fecerat, non refugiens Synodale Iudicium, Episcopium Remense iuxta
 Canonum instituta, & Sanctorum Patrum decreta, omnino retinendum atque
 disponendum decernunt, laudant, atque corroborant. Secunda confessionis
 die, post recitatas diuinæ auctoritatis lectiones, & Marini Vicarij allocutio-
 nem, suggestit dominus Rotbertus Treuerensis Archiepiscopus, vt quoniam
 iuxta sacræ legis instituta restauratum atque restitutum fuerat Remense Ar-
 toldo Præsuli Episcopium, in eiusdem sedis inuasorem Synodale perageretur
 Iudicium. Præcepit itaque Marinus Vicarius, vt canonicam super hac præsum-
 ptione Synodus proferret Sententiam. Iubentur ergo sanctæ legis catholica
 recitari Capitula. Quibus recitatis, secundum sacrorum instituta Canonum,
 & sanctorum decreta Patrum, Sixti, Alexandri, Innocentij, Zosimi, Bone-
 facij, Celestini, Leonis, Symmachi, ceterorumque sanctorum Ecclesiæ Dei do-
 ctorum, excommunicauerunt, & ab Ecclesiæ Dei gremio repulerunt prædi-
 ctum Hugonem Remensis Ecclesiæ peruasorem, donec ad pœnitentiam &
 dignam satisfactionem venire procuraret. Ceteris quoque diebus Synodi tra-
 ctata sunt quædam necessaria de incestis coniugiis, & Ecclesiis quæ Presbyte-
 ris in partibus Germaniæ dabantur, immò vendebantur indebitè, & aufere-
 bantur à laicis illicitè: prohibitumque ac statutum, ne id omninò præsumeretur
 ab aliquo. Sed & de aliis Ecclesiæ Dei utilitatibus tractata sunt & definita non-
 nulla. Interea Rex Ludouicus deprecatur Regem Othonem, vt subsidium sibi
 ferat contra Hugonem, & ceteros inimicos suos. Qui petita concedens, iubet vt
 Conradus Dux cum exercitu Lothariensium in eius pergat auxiliū. Interim verò
 dum congregetur exercitus, Rex Ludouicus cum ipso Duce maneat, & Episcopi

LUDOUVICVS
VLTERRA
MARINVS.

Artoldus atque Rodulfus, qui erant cum Rege, ne quid in via pate rentur aduersi, A
degerent cum Lothariensibus Episcopis. Mansimus itaque cum Rotberto Tre-
uerensi, Rodulfus Laudunensis cum Adhelberone Merensi, ebdomas fere
quatuor. Exercitu denique collecto, Lotharienses Episcopi Mosomum petunt,
ipsūque obsidentes castrum atque oppugnantes, milites qui erant ibi cum Hu-
gone ad deditionem compellunt: & acceptis obsidibus, pergunt obuiam Ludou-
uico Regi, & Conrado Duci in partes Laudunensis pagi. Obsident igitur ibi
Dux & exercitus quamdam munitionem, quam ædificauerat & tenebat Ter-
baldus, in loco qui dicitur Monfacutus; qui & Laudunum contra Regem re-
tinebat. Hoc etiam oppidum expugnantes, tandem non sine mora capiunt. In-
dèque Laudunum adeunt, & in Ecclesia sancti Vincentij congregati Episcopi,
prædictum Terbaldum excommunicant. Hugonem verò Principem vocant li-
teris ex parte Marini Legati Apostolicæ Sedis & sua, venire ad emendationem
pro malis quæ contra Regem & Episcopos egerat. V Vido denique Sueffioni-
cæ vrbis Episcopus ad Regem Ludouicum veniens, eidem sese committit, pa-
catūque cum Artoldo Archiepiscopo, satisfaciens illi pro ordinatione Hugo-
nis. Conradus quoque Dux filiam Ludouici Regis sacro de fonte suscepit.
Sicque recepto Mosomo castro & euerso, Lotharienses reuertuntur in sua. Igi-
tur Hugo nullam moram faciens, collecta suorum multa Nordmannorūque B
manu Sueffionicam adgreditur, urbem, & obsidens oppugnat, cæditque nonnul-
los. Iniectis etiam ignibus domum matris Ecclesiæ succendit, simulque claustra
Canonicorum & partem ciuitatis. Nec tamen ipsam capere valens urbem reli-
quit, & quamdam munitionem, quam Ragenoldus Comes Ludouici super Axo-
nam fluuium, in loco qui dicitur Rauciacus, ædificabat, deuenit, ipsamque ad-
huc imperfectam castris vallauit. Sed nec ipsam cepit. villas tamen Remensis Ec-
clesiæ castris suis contiguas deuastauit. Plures quoque colonorum prædones ip-
sus interemerunt, violantes Ecclesias, & in tantum debacchantes, vt in Cul-
misciaco vico tam infra quàm circa Ecclesiam ferè quadraginta homines inter-
ficerent. ipsūque Templum rebus penitus exspoliauerunt. Multisque flagi-
tiis tunc perpetratis, Hugo tandem cum suis regreditur grassatoribus. Itaque
milites, qui hætenus cum Hugone fuerant excommunicato, ad Artoldum Præ-
sulem reuertuntur. Qui nonnullos eorum, redditis eis rebus quas habuerant, re-
cepit, quosdam verò abiecit. Post hæc Treuiros proficiscitur ad Synodum, cum
Episcopis Sueffionico, Rodulfo Laudunensi, & V Vicfredo Morinensi. Quò
peruenientes, Marinum sese præstolantem repererunt, cum Rotberto Archie-
piscopo. Ceterorum verò Lothariensium vel Germanorum Præsulum illic in-
uenere neminem. Considerantibus * igitur illis, sciscitari cœpit Marinus Vica-
rius, quid egisset post præmissam Synodum Hugo Princeps erga ipsos vel Re-
gem Ludouicum. At illi referunt suprà memorata, quæ ipsis & Ecclesiis eorum
intulerat, mala. Requirit ergo de vocatione ipsius Principis Marinus, vtrum
perlatæ fuissent ei Litteræ vocationis, quas ei perferendas delegauerat. Cui C
responderetur ab Artoldo Archiepiscopo, quòd quædam eorum perlata sunt,
quædam verò perferri non potuerunt, earum gerulo ab ipsius grassatoribus inter-
cepto: vocatus tamen fuerit tam litteris quàm quibusdam internuntiis. Requiritur
itaque, si adsit aliquis ex parte ipsius Legatus. Vbi cum nullus fuisset inuentus,
decernitur expectandum, si fortè aduenturus esset in crastinum. Quod cum minimè
contigisset, & omnes qui aderant tam Clerici quàm illustres laici eum excommuni-
candum esse adclamarent; definitur ab Episcopis hanc excommunicationem ad-
huc differendam vsque in diem Synodi tertiam. Tractatur autem de Episcopis, qui
vocati fuerant, & venire distulerant, vel his qui ordinationi Hugonis participes
extiterant. Et V Vido quidem Sueffonicus se culpabilem, prostratus coram Ma-
rino Vicario, & Artoldo Archiepiscopo, confitetur. Intercendentibus autem
pro eo apud Marinum Rotberto & Artoldo Archiepiscopis, absolui ab hac poena
meretur. V Vicfredus Morinensis immunis ab eadem ordinatione reperitur. Ad-
est Transmarini * Nouiomensis Episcopi Legatus quidam Presbyter, astruens
eundem Præsulem ita graui langore detentum, vt ad eandem Synodum venire non
valuerit. Id quoque nostrates, qui aderant, adtestantur Episcopi. Tertia tandem

* fort. Con-
sidentibus.

* Trans-
marini.

A die, insistente præcipuè Liutdulfo Legato & Capellano Regis Othonis, quoniam idem Rex id omninò fieri præcipiebat, excommunicatur Hugo Comes inimicus Ludouuici Regis, pro supra memoratis malis ab ipso perpetratis. Eo tamen modo, donec resipiscat, & ad satisfactionem coram Marino Vicario, vel Episcopis quibus iniuriam fecit, deueniat. Quòd si facere contempserit, Romam proficiscatur. Excommunicantur & duo pseudo-Episcopi ab Hugone damnato ordinati, Tetbaldus & Iuo: prior post expulsionem ipsius in Ambianensi vrbe, alter post damnationem eiusdem Hugonis in Siluanectensi, ab eo constituti. Excommunicatur etiam quidam Clericus Laudunensis nomine Adelomus, quem accusauit Rodulfus Episcopus suus, eò quòd Tetbaldum excommunicatum in Ecclesiam introduxerit. Vocatur Hildegarius Beluacensis Episcopus Literis præfati Marini, vt veniat coram ipso, vel eat Romam rationem redditurus coram domino Papa pro illicita ordinatione prædictorum pseudo-Episcoporum, cui interfuerat. Vocatur & Heribertus Heriberti Comititis filius, ad satisfactionem venire pro malis, quæ contra Episcopos agebat. His ita gestis, Episcopi reuertuntur in sua. Liutdulfus autem Capellanus Othonis Marinum Vicarium deducit ad Regem suum in Saxoniam, vbi consecraturus fuerat Ecclesiam Vuldensis Monasterij. Post cuius consecrationem, idem Marinus, exacta hieme, Romam reuertitur. Hoc anno defunguntur Episcopi, Geruncus Biturigensis, & Rodulfus Laudunensis. Nascitur Regi Ludouuico filius, quem Præsul Artoldus de sacro fonte suscepit, patris ei nomen imponens.

LUDOUVICVS
CVS VLTRE
MARINVS.

B ANNO DCCCCLXIX. Laudunenses, qui fidelitati Ludouuici Regis attendebant, 949. eligunt sibi Præsulem Roriconem Diaconem ipsius Regis fratrem, quemque consecrat Artoldus Archiepiscopus Remis. Qui tamen non receptus Lauduno, apud Petrapontem munitionem resedit. Ambianenses Tetbaldum, quem eis Hugo constituerat Episcopum, exosi, castrum Arnulfo Comiti produnt. Qui aduocans Regem Ludouuicum, oppidum ipsum cepit, Tetbaldum expulit, Ragenbaldum illuc Attrabensem quendam Monachum, quem iidem Ambianenses priùs sibi delegerant, introduxit. Quique Remos à Rege perductus, ordinatur Episcopus ab Artoldo Archiepiscopo. Almontem munitionem, quam tenebat Dodo frater domni Artoldi Episcopi, milites Remensis Ecclesiæ, qui recepti non fuerant ab ipso Præsule, furtiua capiunt prodicione: & aduocantes Hugonem excommunicatum in oppidum suscipiunt, indeque per villas Episcopij circumpositas rapinis desæuiunt. Imminente denique Paschali sollemnitate, Gerberga Regina proficiscitur ad fratrem suum Othonem Regem, & Aquisgrani Palatio Pascha cum ipso celebrat. Ibi tunc diuersarum gentium affuere Legationes, Græcorum scilicet, Italicorum, Anglorum, & aliorum quorundam populorum. Regressa Remos Regina cum fraterni auxiliij pollicitatione, Rex Ludouuicus Laudunum improuisus aggreditur, & noctu muro latenter à suis ascenso, disruptisque portarum seris, oppidum ingreditur: capitque custodes, præter eos qui turrim regis domus conscenderant, quam ipse ad portam castrifundauerat. Hanc itaque capere non valens, à ciuitate secludit, ducto intrinsecus muro. Quo comperto, Hugo Comes illò cum suis proficiscitur, & Rex Conradi Lothariensium Ducis auxilium missa Legatione petit. Hugo verò appropians turri ante portam metatur, & introducens in arcem custodes cum sufficiente victu, recedit à monte. Rex igitur obuiam pergit Conrado, & ipse Dux cum Rege locutus inducias belli disponit inter ipsum & Hugonem vsque ad mensem Augustum, dum Rex idem locuturus pergat ad Regem Othonem. Cum quo postquam locutus est, Remos reuertitur, vbi Adalbertus filius Heriberti ad eum veniens, ipsius efficitur. Ragenoldus Comes, iunctis sibi quibusdam fidelibus Artoldi Præsulis, munitionem quandam construit in fluuio Materna, scilicet apud Maroillum. Codiciacum castrum domno Artoldo Præsuli redditur ab his, qui custodiebant illud ex parte Hugonis Comititis, vel Tetbaldi, quique se committunt eidem Archiepiscopo. Almontem præsidium, quod ingressus cum suis tenebat Hugo quondam Episcopus, obsident Dodo frater domni Artoldi cum fidelibus ipsius, & Theodericus Comes, & ante portam ipsius castrifundauerat. Hugo Comes collecta suorum multa Nordmannorumque manu, Laudunum adit,

LUDOVICVS
VLTRE
MARINVS.
* T. Cau-
dionem.

& suos qui arcis domum tenebant educit, aliosque cum sufficiente victu custodes introducit. Et profectus hinc in pagum Porticensem, supra Caldionem * castra metatur. Indeque ad Regem Ludouicum Remis degentem, quasi pacis potendae gratia, mittit. Insperatusque interim Laudunum aggressus capere nisus est, frustratoque consilio reuertitur in sua. Rex vero, euocato Arnulfo, & quibusdam Lothariensium, post eum proficiscitur vsque in pagum Siluane-nsensem. Arnulfus itaque suburbium ciuitatis ipsius igne succendit, & sic ad propria regrediuntur. Hugo igitur, non modico tam suorum quam Nordmannorum collecto exercitu, in pagum Sueffionicum venit, & missis ad Regem Episcopis, Vidone Autisiodorensi, & Ansegiso Trecafino, Ragenoldum Comitem sibi accersit. Et ita, dato alterutrum iureiurando, treugae sunt acceptae vsque octauas Paschae. Nec longum post, Rex cum Arnulfo locutus est. Ragenoldus Comes castrum quondam Heriuei, videlicet Castellionem, conscenso noctu muro capit, & Dodo frater domni Artoldi tertia deinde die Alrmon-tem simili pene modo recipit. Agapitus Papa Synodum habuit apud Sanctum Petrum, in qua damnationem Hugonis Episcopi apud Ingulenheim factam confirmauit: excommunicans etiam Hugonem Principem, donec Ludouico Regi satisfaciat. Bernardus quidam partium Hugonis, habens castellum super Isaram fluuium nomine Calnacum *, se cum ipso castello committit Adalberto B Comiti. Quaedam Ecclesia in honore sanctae Mariae dicata super Arnarium claris illustratur miraculis, & sanitatum praesidiis. Item altera Ecclesia in ipsius honore super Pidum riuolum sita, pene simili resplendet nitela.

* Colna-
cum.

950. ANNO DCCCC. Rex Ludouicus ad Othonem Regem proficiscitur trans Mosellam, consilium querens & auxilium ab eo de pace fienda inter se & Hugonem. Qui promittit se missurum ei Ducem Conradum cum Lothariensibus, ad id exequendum. Qui Dux veniens cum Episcopis quibusdam & Comitibus, locutus est cum Hugone de paciscenda pace. Quodque apud ipsum inuenit, Ludouico Regi renunciauit. Sicque ad Othonem redit, dimissis apud Ludouicum quibusdam Comitibus, qui voluntatem Regis Hugoni significant. Itaque Rex Ludouicus & Hugo Princeps super Maternam fluuium pacem facturi cum suis deueniunt. Et residentes isti ex hac parte fluuii, illi ex altera, Legatos sibi inuicem mittunt: & mediantibus atque sequestris Conrado Duce, Hugone Nigro, Adelberone quoque ac Fulberto Episcopis, Hugo ad Regem venit, & suus efficitur, pacaturque cum Arnulfo Comite, & Ragenoldo, atque Artoldo Episcopo, reddens Regi turrinam Lauduni. Post haec iterum colloquium Hugo cum Rege apud Compendium habuit, vbi datur Episcopatus Nouiomensis Rodulfo, Archidiaconatus eiusdem Ecclesiae ministerio fungenti, quem ipsi Nouiomenses sibi deligerant dari Praesulem. Nec longum post, Hugo cum exercitu Ambianensem petit urbem, ibique in turri, quam Ragembalduus Episcopus tenebat, recipitur. Alteram vero turrinam, quam Arnulfi Comitis homines custodiebant, obsidet, Rege Lauduni aegritudine decubante. Otho Rex, qui quandam Venedorum magnam obsederat urbem, nomine Praidam *, Regem ipsorum in subiectionem recipit, sed & Hungaros sibi subditos facit. Homines Ragenoldi Comitis quandam munitionem Rodomensis Ecclesiae super fluuium Vidulam sitam, quam vocant Brainam, furtiuo capiunt ingressu. Unde iratus Hugo Princeps, ad Regem mittit, & Rex illud profectus eosdem inuafores expellit. Inde ipsum castrum prioribus reddit custodiis. Deinde colloquium petit Hugonis, quod dum haberetur, custodes castri Codiciaci, qui descuerant a domno Artoldo Praesule, Tetbaldum Comitem in ipso recipiunt oppido. Quare iratus Rex, rogat Hugonem, ut reddat ipsam sibi munitionem. Sed quoniam non potuit obtinere, Tetbaldo Comite modis omnibus obsistente; infensus Laudunum, Hugone inconsulto, recessit, Tetbaldus a Codiciaco plures eorum, quos intus inuenerat, expulit. Dominus Artoldus praefatum Rodulfum Nouiomensium electum Remis ordinat Episcopum. Berengarius quidam Princeps Italiae, veneno, ut ferunt, necato Lothario Rege Hugonis filio, Rex efficitur Italiae.

* D. Proc.
dom.

951. ANNO DCCCCLI. Ludouicus Rex Aquitaniam cum exercitu petit. Sed antequam eandem ingrederetur Prouinciam, Karlus Constantinus Viennae

LUDOUVICVS
VLTRE
MARINVS.

fluuium, munitionem, quam præfati Principes succenderant, restruunt, custodisque ibi plures instituunt. Inde Rex cum Ragenaldo proficiscitur in partes Victuriaci castri, quod tenebat VValterius quidam, qui nuper à Rege defecerat, & cum ipso castro se Heriberto subdiderat. Cuius villas deprædationibus incendiisque detrastant. Necnon Pontigonem fiscum, quem Heribertus inuaserat, aliamque munitionem Rex contra Victuriacum instruit, & quosdam sibi fideles ex partibus VValterij ad custodiam ibi dimittit; ipsamque munitionem Odalrico Abbati cuidam ex Burgundia committit, & sic Laudunum repetit. Nec mora, Remos cum Regina reuertitur. Artoldus Archiepiscopus in Monasterio sancti Basoli Monachos mittit, expulsis Clericis qui seruebant ibi: committens illud Hincmaro & Rotmaro Abbatibus.

953.

ANNO DCCCCLIII. incipiente, Hugo Princeps Legatos mittit ad Regem Ludouicum, pro pace & concordia inter ipsos firmanda: petens vt Regina Gerberga suum petat colloquium. Quod & fecit, muneribusque ab eo honorata Remos rediit. Obtinuitque Hugo à Rege, vt munitio, quæ contra Victuriacum castrum constructa fuerat, solueretur. Placitum ergo concordie ac pacis Rex & Hugo mediante Quadragesima iniere Suesionis. Exoritur interea inter Othonem Regem, & Liudulfum filium eius, Conradum quoque Ducem, & quosdam Regni ipsius Primates, discordia. Nato siquidem Regi filio ex moderna coniuge ferebatur eidem puero Rex Regnum suum promittere: quod olim priusquam Italiam peteret, Liudulfo delegauerat, & Magnates suos eidem promittere fidelitatem iureiurando fecerat. Rex igitur Conradum à Ducatu Lothariensium remouet, & Conradus quærebat vt Regem caperet. Quo comperto, Rex cautè se agere cepit, de interitu verò Conradi quærere, Conradus autem oppida sua munit. At Ragenarius ei iam dudum inimicus, quoddam ipsius ob fidei munitissimum castrum. Collecta igitur Conradus, quanta potuit, militum manu, ad resoluendam properat obsidionem. Quibus mutuo congressis, & pluribus vtrimque interemptis, Conradus in fugam versus est, & in urbem Maguntiam ingreditur. Interea Gerberga Regina Lauduni geminos est enixa, quorum vnus Karolus, alter vocatus est Henricus. Sed Henricus mox post baptismum defunctus est. Synodus quinque Episcoporum apud Sanctum Theodericum in territorio Remensi celebratur, Artoldo Archiepiscopo præsidente. Ad quam vocatus Ragenaldus Comes ob res Ecclesiasticas ab eo peruersas, venire noluit: sed deprecatus est Regem, ne excommunicaretur, vt ad Synodum mitteret. [Cuius excommunicatio, Rege petente, tunc intermissa est. Otho Rex urbem Maguntiam, vbi Conradus se receperat, obsidet, tandemque post duos ferè menses cum egresso ad se Conrado locutus, & obsidibus ab eo acceptis, trans Renum regreditur. Nec mora Conradus dimisso Maguntie militum suorum præsidio, Mettensem appetit urbem, quam mox furtiua peruadit inreptione. Otho Rex vocatus à fratre Henrico, Baioariam petit: quam filius eius Liudulfus, captis quibusdam vrbibus, deuestabat. Conradus, Mettensem quoque urbem, post non modicam ipsius deprædationem, hortatu, ceu fertur, Agenoldi Abbatis reliquit. VVicfredus Colonienfis Antistes defungitur, & Bruno frater Regis Othonis inibi Pontifex ordinatur, cui etiam Rex Otho Regnum Lothariense committit.

954.

ANNO DCCCCLIV. præmemoratus Conradus, pacto cum Hungaris inito, eos per Regnum Lothariense deducit, vsque in terram Ragenarij scilicet æmuli sui, atque Brunonis Episcopi. Nimiàque peracta deprædatione, cum præda magna, captiuorumque multitudine, Regnum ingrediuntur Ludouici. Sicque per pagos Veromandensem, Laudunensem, atque Remensem, Catalaunensem quoque, transeuntes, Burgundiam intrant. Quorum non parua manus tam præliis quàm morbis interiit. ceteri per Italiam reuertuntur in sua. Ludouicus filius Regis Lauduni defungitur. Ludouicus Rex egressus Lauduno, Remensem, velut ibi moraturus, repetit urbem. Antequam verò ad Axonam fluuium perueniret, apparuit ei quasi lupus præcedens. Quem admissio infectus equo, prolabitur, grauitèrque attritus Remos defertur; & protracto langore decubans, elephantiasis peste perfunditur. Quo morbo confectus diem clausit extremum, sepultusque est apud sanctum Remigium. Gerberga Regina mittit ad Hugonem, eius consilium & auxilium petens. Quam ille ad colloquium asciscit, & venientem honorificè suscipit atque consolatur, ac de

A prouectione filij eius in Regnum pollicetur. Liudulfus expulso Heinrico patruo suo, totius Baiariæ nanciscitur Principatum. Lotharienses tam Conradi Ducis infestationibus, quam mutuis inter se deprædationibus, lacerantur. Fulcarius Decanus Monasterij sancti Medardi Nouiomensium Remis ordinatus Episcopus. Fredericus frater Adelberonis Episcopi Hugonis Principis filiam ducit uxorem. Rauciacum munitionem Ragenoldi Heribertus Comes per quosdam satellites suos furtiua inuadit inruptione. **LOTHARIUS** puer filius Ludouuici apud sanctum Remigium Rex consecratur ab Artaldo Archiepiscopo, fauente Hugone Principe, ac Brunone Archiepiscopo, ceterisque Præsulibus ac Proceribus Franciæ, Burgundiæ, atque Aquitanæ. Burgundia quoque & Aquitania Hugoni dantur ab ipso. Castrum Rauciacum Ragenoldo redditur, datis quibusdam villis Heriberto ex parte Ragenoldi, & Regina Gerberga cum filio Rege Laudunum reuertitur. Nec longum post, milites Ragenoldi quandam munitionem Heriberti, quæ dicitur Monsfelicis, trans Maternam fluuium clandestina irreptione capiunt. Heribertus igitur & Robertus frater eius eandem munitionem obsident, & Heribertus Legatos Remis ad Ragenoldum mittit pro reddendo sibi oppido. Abnuuit Ragenoldus, nisi ab obsidione discedatur, & ad examinis rationem conueniant pro subreptis mutuo sibi castris. Quo facto, villas recipit ab Heriberto, quas pro prædicto castro dederat, & oppidum Montisfelicis Heriberto reddit. Albrico Patricio Romanorum defuncto, filius eius Octauianus, cum esset Clericus, Principatum adeptus est: quique postea, defuncto Agapito, suggerentibusque sibi Romanis, Papa urbis efficitur.

LOTHARIUS

955.

B ANNO DCCCCLV. Rex Otho Hungaris de locis suis prædatum progredientibus obuiam profectus, pugnavit cum eis, & vicit, nec eos ingredi Regna sua permisit. Hugo Princeps Gerbergam Reginam cum filio suo Rege Lothario Parisius honorificè ad Pascha suscipiens, decenter secum per plures detinuit dies. Inde cum ipso Rege in Aquitaniam profectus, urbem Pictauim petiit. V Vilelmum verò ibi non inueniunt, ipsam tamen urbem obsident, diuque in eadem obsidione residentes nihil proficiunt. Castrum tamen sanctæ Radegundis vrbi contiguû Ragenoldus Comes clandestina irreptione cepit, & succensum est. Tandem post duos menses exercitu victus indigentia fatigato, ab obsidione disceditur. V Vilelmus, collecto exercitu suo, exercitû Regis insequitur. Quo audito, Rex & Hugo contra redeunt. Quorû multitudinem comminus visa, V Vilelmus in fugam vertitur. Quem regiæ acies insecutæ, multos Aquitanorum interimunt, nonnullos nobilium viuos capiunt. V Vilelmus cum paucis vix euadit. Hungari cum immensis copiis & ingenti multitudine Bajoariam ingrediuntur. volentes venire in Franciam. Contra quos Otho Rex cum Burislao Sarmatarû Principe, & Conrado iâ sibi pacificato, pugnavit: & eosdem Hungaros interimens, cunctos penè deleuit. Conradus autem, qui valde fortiter ea die pugnaerat, & Regem præcipuè de victoria cõfortauerat, ibidem peremptus est. Post hoc bellum, pugnavit Rex Otho cum duobus Sarmatarû Regibus: & suffragante sibi Burislao Rege, quem dudum sibi subdiderat, victoria potitus est. Fulchario Episcopo defuncto, tandem post quinque menses Hadulfus quidam Laudunensis Clericus à Nouiomensibus electus, ab Artaldo, Roricone, & Gibuino, Remis ordinatur Episcopus.

956.

C ANNO DCCCCLVI. Rex Otho Placitum habuit apud Engelenheim cum Lothariensibus, à quibus & obsides accepit de cunctis penè ipsorum oppidis. Item aliud Placitum ab eo post Pascha Colonæ habitum est, vbi non paucos à Lothariensibus thesauros accepit. Moxque pestilentia super Germaniam omnemque Galliam effusa, interiere nonnulli, plures graui sunt langore confecti. Robertus Treuerensis Episcopus, Ragnarius, & Baldricus, ac duo alij Episcopi, ex ea peste sine mora defuncti sunt. Lotharius Rex munitionem quandam super Carum fluuium, quam Ragenarius Comes Vrsioni cuidam Remensis Ecclesiæ militi abstulerat, pugnando recepit. Et infantes Ragenarij, ac milites quosdam ibidem inuentos, secum abduxit. ipsûmque castrum direptum incendit. Hugo Princeps obiit. Gerberga Regina colloquium habuit cum Brunone fratre suo, vbi prædicto Ragenario sui milites & infantes redduntur. Reginæ verò possessiones, quas illi quondam Gislebertus Dux dotis nomine dederat, restituuntur. Episcopatus Treuerensis cuidam Heinrico Regis Othonis propinquo datur. Fulbertus

LOTHARIUS Camaracensis Episcopus defungitur, & ipsum Episcopium cuidam Berengario^A Transfrenensi Clerico tribuitur, nepoti Bouonis Catalaunensis quondam Episcopi. Quique Remis ordinatur ab Artoldo Episcopo.

957. ANNO DCCCCLVII. quadam nocte in mense Ianuario illustrata est Ecclesia Reimensis sanctæ Dei genitricis repente paulò post mediam noctem magno splendore, præsentem domino Artaldo Archiepiscopo, admirante quoque pariter Vvithardo Custode. Lotharius Rex in superiorem profectus est Burgundiam. Bellorum tumultus agitantur inter Brunonem ex Præsule Ducem, & Ragenarium Comitem, ceterosque Lotharienses. Item in Francia inter Balduinum filium Arnulfi, & Rotgarium quondam Herluini, ob castrum Ambianense. Robertus filius Heriberti se | Lothario Regi committit. Lotharius Rex cum matre sua, & amita * sua relicta Hugonis, obuiam pergit in pagum Camaracensem auunculo suo Brunoni. Videns verò Ragenarius non posse se venienti resistere multitudini, ad Brunonem venit. At quia quæsitos dare noluit obsides, eum Bruno comprehendens sub custodia secum deduxit. nec multò post trans Renum in exilium misit. Liudulfus Othonis filius, qui penè totam obtinuerat Italiam, obiit, sepeliturque Maguntia apud sanctum Albanum.

958. ANNO DCCCCLVIII. castrum Codiciacum quidam fideles Artaldi Præsulis clandestina capiunt inruptione. Harduinus, subiectus Terbaldi, cui Terbaldus idem B commiserat castrum, videns oppidum captum, cum suis confugit in arcem. Erat autem turris illa firmissima. Ad quam expugnandam veniens Rex Lotharius cum domno Artaldo, & nonnullis aliis Episcopis atque Comitibus, per duas ferè hanc obsidet ebdomadas. Tandem nepotibus Harduini acceptis obsidibus, ab obsidione disceditur. Tum Terbaldus adueniens oppido non recepitur, reuersusque per pagum Laudunensem & Sueffionicum, rapinis desæuiens, in sua regreditur. Homines Terbaldi munitionem quamdam, quæ vocatur Fara, tradentibus eam sibi quibusdam proditoribus, capiunt. Ad quam obsidendam Rorico Præsul Laudunensis, cum militibus Ecclesiæ Remensis, & aliis, quoscumque ascisci potuit, amicis aduenit. Rege tandem Lothario aduentante, mediantibus Heriberto ac Roberto fratribus, castrum iussione Terbaldi redditur. Otho Rex aduersus Sarmatas abiit. Bruno Coloniensis Archiepiscopus cum exercitu Lothariensium per Franciam proficiscitur in Burgundiam, locuturus cum sororibus ac nepotibus suis.

959. ANNO DCCCCLIX. Bruno etiam * in Franciam venit, & apud Compendium cum Regina sorore, ac nepotibus suis discordantibus pro quibusdam castris, quæ Rex Lotharius ex Burgundia receperat, colloquium habuit. Obsidibusque datis, pacem inter ipsos vsque in futurum tempus Placiti pepigit. Lotharius Rex cum matre Regina Coloniæ proficiscitur in diebus Paschæ, moraturus hac festiuitate cum auunculo suo Brunone. Datæque illi securitate de Regno Lothariense, & quibusdam acceptis ab auunculo donis, Laudunum reuertitur. Lotharienses à Brunone Duce desciscunt, suadente quodam Immone, qui eius pridem Consiliarius extiterat, & ab eo nuper recesserat, propter oppida quædam ipsorum nouitia, quæ G idem Dux euerti præcipiebat, aliæque onera ipsis insueta, quæ illis imponere velle ferebatur. Quibus postmodum reuocatis, Fredericum quendam Comitem eis vice sua præfecit. Arnulfus Comes Remis venit, & Ecclesiam sanctæ Mariæ non modico argenti pondere munerauit. Vnde arcæ, quibus sancti Calixti, sanctique Nicasilij, ac sanctæ Eutropiæ, membra, ceterorumque Sanctorum quorundam pignora continentur, ornatæ vel coopertæ sunt. Sed & quendam Euangeliorum huius Ecclesiæ Librum auro argentoque decorauit. Monasterio quoque sancti Remigij dona contulit. Castrum Diuionum Robertus Comes inuadit, Regis expulsis fidelibus. Quapropter accitus Bruno Regis ac Reginæ petitione in Burgundiam venit cum Lothariensibus, aliisque sibi subditis populis: idemque castrum, sed & Treca ciuitatem, quam præfatus potiebatur Robertus, obsidione vallat.

960. ANNO DCCCCLX. apud Almontem castrum proditores quidam deprehensi sunt à Manasse nepote domini Artaldi Præsulis, ac damnati suspendio. Inter quos etiam Presbyter quidam. Munitio, quam vocant Macerias, sita supra Mosam infra terram Remensis Ecclesiæ, Artaldo Archiepiscopo redditur, coram Frederico Lothariensium | Duce, à Lantberto qui eam tenere prohibebatur. Richardus^{*D. Trans-} filius Vvillielmi Nordmannorum Princeps filiam Hugonis trans Sequanam^{seqani.} *

A quondam Principis duxit vxorem. Diuionem quandam munitionem, quam Regis Lotharij fideles tenebant, Robertus frater Heriberti fidelem Regis se fallens, dolo ingressus inuadit, regiis expulsis custodibus. Ad quam recipiendam Rex cum matre Regina profectus, ipsum obsidet castrum. Bruno Præful cum Lothariensibus, & aliis sibi subditis, illuc adueniens, obsides à Rotberto accepit quos Regi tradidit. Quorum vnus, Odalrici Comitis filius, proditor comprobatus & iudicatus, atque decollatus est: alter viuis retentus. Otho & Hugo filij Hugonis mediante auunculo ipsorum Brunone ad Regem veniunt: ac sui efficiuntur. Quorum Hugonem Rex Ducem constituit, addito illi pago Pictauesi ad terram quam pater ipsius tenuerat, concessa Othoni Burgundia. Audiens autem Bruno quosdam aduersum se Lothariensium insurgere, illò cum festinatione regreditur, Rege ad obsidionem cum suis consobrino dimisso. Quidam Brunonis hostium Rotbertus nomine, Manuuium * castrum munebat, alter. Immo munitionem quam dicunt Caprazmontem. Ad cuius obsidionem appropinquans Bruno, loca circumquaque rebus exhausta reperit, sicque abundantem alimentis obsidet hostem. Datis ergo treugis, Coloniam ingreditur. Rex quoque Lotharius, Diuionis munitione recepta, intromissisque custodibus suis, Laudunum reuersus est.

LOTHARIUS

* D. Nati-
urum.

ANNO DCCCCLXI. VVido Præful Autisiodorensis obiit. Otho filius Hugonis quondam Principis ad Regem Lotharium in ipsis festi Paschalis diebus Laudunum venit. sed & nonnulli tam Franciæ quàm Burgundiæ Proceres. Placitum regale, diuersorumque Conuentus Principum, Suesionis habetur. Ad quod impediendum, si fieri posset, Richardus filius VVillemi Nordmanni accedens, à fidelibus Regis quibusdam peruasus, & interemptis suorum nonnullis, in fugam versus est. Hugo filius Rotgarij quondam Comitis defungitur, & apud Sanctum Remigium sepelitur. Artaldus Remensis Archiepiscopus decessit pridie Kal. Octobris. Lotharius Rex cum matre Gerberga Regina, & quibusdam Franciæ Proceribus, Burgundiam petiit. quò quidam ex Aquitania Præfules ac Primates ad eum uenerunt.

961.

ANNO DCCCCLXII. Gerberga Regina fratris Brunonis colloquium petiit. eique hic frater eius ne Hugoni Remense redderetur Episcopium, prout frater ipsius * petebat, suggestit. Otho Rex Romam pacificè adiit, & amabiliter exceptus, atque honore illic Imperiali sublimatus est. Quod Berengarius Italiæ Rex indignè ferens, regiones, quas regere debebat, incendere, atque vastare cœpit. Lotharius locutus cum Hugone consobrino suo, petitus est ab eo, ut præfato Hugoni Remensem restitueret Episcopatum. indeque inducias paciscuntur vsque ad medium mensis Aprilis. Synodus tredecim Episcoporum in pago Meldensi super Maternam fluuium, ex Remensi videlicet ac Senonensi diocesi, celebratur: præfidente Senonensi Præfule, satagentibus quibusdam Episcopis, ut Hugoni sæpedito redderetur Remense Episcopium. Renitentibus autem præcipuè Roricone Laudunensi, & Gibuino Catalaunensi, Præfulibus: & asserentibus, quod à tot Episcopis excommunicatus à minore numero absolui non poterat. Ita relinquitur vsque ad interrogationem Papæ Romani. Rex Lotharius cum Arnulfo Principe locutus, pacem fecit inter ipsum & nepotem ipsius omonimum eius, quem infensum hic Comes habebat ob necem fratris eiusdem, quem de infidelitate deprehensum idem Comes interim fecerat. Tunc ipse Princeps omnem terram suam in manu Regis dedit, ita tamen ut ipse in vita sua inde honoratus existeret. Tetbaldus quidam cum Nordmannis confligens victus est ab eis, & fuga dilapsus euasit. Qui seniore suum Hugonem proinde offensum * habens, ad Regem venit. A quo, sed & à Gerberga Regina, benignè susceptus, & miti consolatione refocillatus, abscessit. VVifoldus * Abbas Monasterij sancti Benedicti Præful efficitur Carnotensis. Legatio veniens ab Iohanne Papa, intimat præfatum Hugonem quondam Episcopum, tam ab ipso Papa, quàm ab omni Romana Synodo excommunicatum: sed & ab alia Synodo apud Papiam celebrata. Cuius Legationis redditi certiores per Brunonem Archiepiscopum, elegimus ad Episcopum Remensem Odalricum illustrem Clericum Hugonis cuiusdam Comitis filium, fauente Lothario Rege cum Regina matre, præfatoque Brunone. Quique Remis ordinatur ab Episcopis VVidone Suesionico, Roricone Laudunensi, Gibuino Catalaunensi, Hadulfo Nouiomeni, VVicfredo Virduensi. Die Natiui-

962.

* D. fratres
ipsum pe-
tebant.

* D. infen-
sum.

* D. VVi-
foldus.

LOTHARIUS
*T. tandem
spiritu sur-
gens pur-
gatus est
immundo.

963.

tatis Dominæ nostræ Dei genitricis dæmoniacus quidam seruus Gerbergæ Re-^A
ginæ nudus accurrens per mediam Ecclesiam vsque ad altare, ibidem prostratus
iacuit vt mortuus; tandem à nequam * spiritu surgens purgatus est. Ipsa die qui-
dam cæcus nomine Heribertus ibidem est inluminatus.

* D. Flo-
doardo.

964.

ANNO DCCCCLXIII. Odalricus Remensis Archiepiscopus Proceres Franciæ,
qui possessiones quasdam Remensis occupauerant Ecclesiæ, vocari fecit. Ego verò
fractus ætate, & attritus infirmitate, ministerio me abdicauit Prælaturæ, coram
eodem Præsule. Quique me hoc absoluens iugo, imposuit illud per electionem
fratrum meorum nepoti meo Frodoardo* septuagesimo ætatis meæ anno. Catalau-
nensem urbem, præfule Gibuino egresso, Heribertus & Robertus fratres obsi-
dent: explicitisque tandem nudinis, igne succendunt. Milites turre loci qua-
dam consensa liberantur.

965.

ANNO DCCCCLXIV. hiems magna & aspera valde fuit vsque Kalendas Fe-
bruarij mensis. Domnus Præsul Odelricus Tetbaldum quendam Procerem ex-
communicat propter castrum Codiciacum, & quædam prædia sancti Remigij,
quæ improbè obtinuerat, & pertinaciter retinebat. Heribertus Comes villam
Sparnacum ei reddidit, & amicitiam præfati Præsulis impetrauit. Ceteras quoque
villas Remensis Ecclesiæ, quas occupauerat, eidem Pontifici repetenti non ambi-
git reddere.

D. Episco-
porum.

966.

ANNO DCCCCLXV. Otho filius Hugonis, qui Burgundiæ præerat, obiit. Et rectores
eiusdem terræ ad Hugonem & Odonem Clericum fratres ipsius sese conuertunt.
Arnulfo quoque Principe decedente, terram illius Rex Lotharius ingreditur, &
Proceres ipsius Prouinciæ, mediante Roricone Præsule Laudunensi, eidem sub-
iiciuntur Regi. Quo Laudunum repetente, mater ipsius Gerberga Regina cum
filio Karolo puero ibidem remansit. Odelricus Archiepiscopus Sparnacum ab He-
riberto recepit, & Codiciacum à Tetbaldo. quemque à vinculo ex communica-
tionis absoluit, & filio ipsius, qui eidem se commiserat, ipsum concessit castrum.
Otho Imperator ab vrbe Roma regrediens Coloniam venit, ibique Gerbergam
Reginam sororem suam, cum filiis Lothario Rege Karolóque puero ad se venien-
tem, excepit; & cum eis, aliisque magnis Proceribus Placitum magnum habuit.
Qui Romæ, Octauiano Papa, à quo fuerat susceptus, & ad Imperij regenda gu-
bernacula benedictus, ab vrbe digresso, & sæpè illum reuocante Imperatore, à
quo, quia de inreligiositate sua corripiebatur, reuerti nolente, congregata Syno-
do, Iohannem illustrem quendam eiusdem Ecclesiæ Clericum per electionem
Romanorum, Papam ordinari fecit. Sed eo Papiam ingrediente, Octauianus à
Romanis recipitur. nec multo post vita decessit. Iohanne verò cum Imperatore
demorante Papiæ, Romani quendam Benedictum ipsius Ecclesiæ Scriptorium eli-
gunt, atque Pontificem sibi ordinari faciunt: qui in Iohannis electione consense-
rat, & eidem subditus extiterat. Imperator Otho Romam reuersus, conuocata
magna Synodo, Iohanne in sede sua restituto, Benedictum Episcopum* totius
Synodi iudicio depositum secum abduxit, & in Saxoniam direxit.

ANNO DCCCCLXVI. Lotharius Rex vxorem accepit Emmam filiam Regis
quondam Italici. Odelricus Arciepiscopus Ragenoldum Comitem excommuni-
cat pro villis, Ecclesiæ Remensis, quas pertinaciter detinebat. Et ipse Comes loca
quædam eiusdem Episcopij cum suis peruadens, rapinis incendiisque deuastat.

HVCVSQVE CHRONICA FRODOARDI PRESBYTERI.

In Diuionensi Exemplari hoc loco additum est.

Eodem tempore directæ sunt Literæ à quodam Comite Ducis Aquitanorum, hæc
continentes. Duci Aquitanorum G. Rainaldus Comes Portiuensis, quicquid qui-
libet bonus æstimat primum, De colloctione nostra, & de profectioe, de qua me
monuisti, contradico omninò. Nam ætas & alia impedimenta officiant itineri no-
stro. Sed de genealogia, seu de parentela, quam me præsentem narrare volebas, quod
inde noui, Litteris tibi mea cura mandat. Mathildis & Alberada filia fuerunt
Gerbergæ. De Mathilde processit Rodulfus Rex, & Mathildis soror eius. De Al-
berada Ermentrudis. De Mathilde filia Mathildis, Berta. De Ermentrude Agnes.
De Berta Geraldus Geneuensis. De Agnere VVido.

Et hic deficit illud Exemplar. Quæ sequuntur, sunt ex alio vetustiore.

In **ip**so anno vir vitæ venerabilis, & Remensis Ecclesiæ Presbyter, nomine Frodoardus, honore sanctitatis venerandus, castitatis splendore angelicus, fulgore sapientiz cælicus, ceterarumque virtutum insignibus abundanter oppletus, præcedentis Libelli, aliorumque Librorum dictator egregius, quinto Kalendas Aprilis terrenæ peregrinationis relinquens exilia, ciuica, vt credimus, adeptus est iura. Mira & inaudita inundatio pluuiæ, & fragor tonitruï, ac coruscatio fulgoris, decima Kalendas Augusti accidit.

DCCCCLXVII.

DCCCCLXVIII.

DCCCCLXIX.

DCCCCLXX.

DCCCCLXXI.

DCCCCLXXII.

DCCCCLXXIII.

DCCCCLXXIV.

DCCCCLXXV.

ANNO DCCCCLXXVI. destruxit Adelbero nomine non merito Archiepiscopus arcuatum opus, quod erat secus valvas Ecclesiæ sanctæ Mariæ Remensis: supra quod altare sancti Saluatoris habebatur, & fontes miro opere erant positi. Et **B** in ipso tempore Quadragesimæ, maioris ebdomadæ feria quarta, tertia decima Kalendas Maij, Indictione quarta, circa mediam diem, bellum agitur inter Karolum Regis fratrem, & Godefridum atque Arnulfum Lotharienses Comites. In quo bello ceciderunt ex parte Karoli de Proceribus, Emmo de Longia, qui erat miles Hugonis Ducis, & Herdo fidelis Karoli, & alij. Ex parte verò Godefridi multò plures; & ipse Godefridus lanceâ perfossus ad terram cecidit. Tandem à suis post Solis occasum vt cumque sublatus deportatusque est. Qui postea per spatia temporum vixit, sed numquam pristinæ sanitati plenissimè restitutus fuit. Arnulfus quippe, vt ferunt nonnulli, fugam tandiu remeans tenuit, quousque in propria veniens, quiescere quiuït. Ipso in anno tertia decima Kalendas Ianuarij Præsul Rorico sanctæ Laudunensis Ecclesiæ, qui erat langore paralytis correptus, post multas ac debitas Deo pro ipsa infirmitate redditas gratias, vita decessit, videlicet vigilia sancti Thomæ Apostoli post Laudes Dei matutinales. Ipso anno circa mensem Augustum, septem denariis emebatur vini modius.

ANNO DCCCCLXXVII. Adelbero iuuenis, qui erat ex Lotharij natus Regno, Roriconi Episcopo successit tali modo. Septima decima Kalendas Februarij, in Natale sancti Marcelli Papæ donum Episcopij Laudunensis Ecclesiæ in ipsa accepit Ecclesia Lotharij Regis largitione. Deinde nona Kalendas Aprilis, vigilia videlicet Annuntiationis Dominicæ, Presbyter ordinatus in præscripta sanctæ Mariæ Ecclesia ab Archiepiscopo Adelberone, Remis denique postea Kal. Aprilis Episcopus est ordinatus in sancto Palmarum die. Exin Laudunum rediens, sacrum **C** Chrisma sacrauit Ecclesiastico more. Die verò Paschæ primum* in propria resedit sede. Hadulfus Nouiomenis Episcopus, qui erat tempore prolixo paralyti pessimè percussus, Natiuitate sancti Iohannis Baptistæ, quæ tum temporis Dominica accidit die, spiritum exalauit. Ipso anno tempore vindemiæ magna fuit copia vini, in tantum vt non amplius pro vno vini modio venditores, nisi aut quinque, aut quatuor, seu tres denarios ab emptoribus accipiebant.

ANNO DCCCCLXXVIII. vir domini Malcallanus natione Hibernicus in vigilia sancti Vincentij Leuitæ & Martyris vitam transitoriam, quam habebat exsam, deseruit, & cum Deo viuo, cui indefinenter dum adiuueret seruiuit, viuere feliciter inchoauit. Qui præfatus Abbas in corpore humatus quiescit in Ecclesia beati Michaëlis Archangeli. Cuius Abbatiam, dum corporaliter in hoc seculo viuens mansit, pio moderamine rexit.

E X P L I C I T .

Diuionensis Codex, quo in Frodoardi editione non parum adiutus est P. Pithæus, statim initio superioris Chronici, alieno sanè loco, habuit Somnia sine Visiones Flotildæ, cuius sub anno DCCCCL. mentio est. Quæ etsi ad rerum historiam parum pertinere videri possint, & verò in vetustiore Exemplari non extant, emissa tamen noluit, sed hic adici curauit.

ANNO Dominæ Incarnationis DCCCXL. Oſtenſæ ſunt Viſiones, quæ hic A ſunt deſcriptæ, cuidam virgini puellæ nomine Flothildæ, in Lauenna Rēmenſis territorij villa: quas vidit prænominato anno, in menſe Martio, in Quadrageſimali Ieiunio.

Primum quidem raptam ſe vidit eſſe in ſpiritu, & aſſiſtere in quodam miræ pulcritudinis loco, vbi Redemptorem noſtrum ſe vidiffē narrabat ſedentem, & quaſi innixum, vel accubantem ſupra beati Petri Apoſtoli pectus. Cui aſſidebat etiam beatiffima Dei genitrix virgo Maria, quæ beatum Petrum rogauit, vt hanc puellam ſibi donaret. Eſt enim ſubiecta Monafterio ſancti Petri nomine Auennaco. Viditque abeuntes inde Dominum noſtrum & ſanctum Petrum: beatam verò Mariam quaſi tristem inibi remanſiſſe. Tum vidit ſe hæc puella altiùs ſubleuari, & luminaria circa ſe, quaſi candelas adhibitas. Deinde vidit columbam candidiſſimam volantem, de cuius ala dextera decidere ſibi videbatur penna. Poſtea ſtellas ſibi appropinquantem, ſeque vltra Lunam ferri conſpexit, miramque gloriæ pulcritudinem intueri. Item poſt dierum quindecim ſpatium ad eundem ſe locum raptam vidit, vbi erat multitudo ſenum triftantium: inter quos videbatur quidam pulcherrimus ſenex canicie niuea decorus, alba indutus, qui contra prædictos ceteros ſenes videbatur irafci, quique hanc puellam viſus eſt ducere in quendam planiciem, vbi erat arbor valde pulcra, huncque locum ſancti Mauri- B cij dixit eſſe, & hanc puellam ibidem præcepit orare, ibique iuſſit eam ſanctum Laurentium & ſanctum Hilarium deprecari. Hæc vbi cœpit illa referre, poſtea audiuit dæmones in nocte quaſi extra domum patris ſui, vbi illa degebat, ſonitum magnum confuſo furore facientes. Tunc apparuit ei quidam Clericus reueſtitus, ſacras oblationes niuei candoris ferens in manū. Sequenti nocte vidit ſe in medio armorum equitum poſitam, qui eam comprehendere nitebantur, ſed contingere nequaquam valebant. Vnde & inter ſe valde fremebant. Deinde alia nocte vidit ſe ab his comprehendendi, & in quendam puteum iactari, ſeque exinde raptim, vbi ad medium eius deuenit, erui, ac ſuper eos deſerri. Quam idem inimici iterum captare volebant, ſed aduenientes duo præclari Clerici eam exinde auferre, & in quendam pulcherrimum locum, inimicis inſequentibus, deportabant: eamque non eripere de manibus perſequentium poterant, cum eam in quodam lectulo ſtratis cooperuiſſent. Hoſtes enim eam accipientes in quendam vallem profundiſſimam detulerunt, vbi eam deicere volebant, ſed non poterant. Reportarunt autem eam ad quendam aquam maximam, vbi eandem niſi ſunt proieciſſe. quæ vidit aquam ipſam mox diuidi, & inimicis diſparentibus, ſe licenter egredi. In ipſo verò egreſſu, videbatur canis candidus eidem adgaudere, quem tamen illa timens pertransiit, & ad quendam locum in medium decentium Clericorum deuenit, qui eam gratanter excipiebant, & potum ei in vaſe pulcherrimo, quaſi aquam clariffimam, offerebant. Item alia nocte vidit quatuor dæmones vbi erat, ingredientiſ, quos valde timuit: & cum ſe ſignare vellet, vnus eorum quaſi minitans prohibebat, dicens, quòd hoc anno adhuc eorum regnum foret. Vidit etiam Sanctum Remigium & Sanctum Lantbertum cum multitudine albatorum Clericorum libros tenentium, & pedibus nudis aſſiſtentium. Inter quos vidit Artoldum Episcopum. Beatum verò Remigium audiuit dicentem cum mœrore, quòd Francica terra decorem & poteſtatem ſuam perdiſſet, niſi generaliter populi Dominum deprecarentur, ieiunantes certis feriis, & Dei miſericordiam implorantes. Artoldum verò Præſulem increpauit, quòd Deo ſeruire debuiffet, qui in tam magnum periculum introiſſet. Ad quam increpationem ipſe Præſul foras egreſſus eſt, & ab igne abſumi viſus eſt. Deinde beatum Remigium conquerentem cum ceteris audiuit, quid Franci de ſuo Rege facere vellent qui per ipſorum petitionem mare tranſierat, & cui fidelitatem iuramento promiſerant: & quia mentiti Deo & ipſi Regi fuiſſent, & quia Rex ſuper illum niſi Deus, regnaturus non eſſet dum ipſe adiuueret. Vidit quoque Artoldum Episcopum à quatuor Clericis ex præfato incendio eripi. Colloquebatur etiam inter ſe præfata multitudo Clericorum, quòd ſacerdotes Dei non faciebant miniſterium ſuum. Et ſanctum Lantbertum, in cuius honore Eccleſia ipſius villæ dedicata eſt, audiuit à ſe requirentem, vbi eſſent reliquiæ ipſius loci. Vnum autem ex ipſis ſanctis Clericis de iuramentis, quæ tam innumerabiliter ſunt, querentem audiuit, & ſanctum Martinum de ſignis quare

A quare non fiebant, scilicet, quia Deo non placebat, loquentem. Et quomodo starent maiora altaria, si minora deciderent. Præcepitque illi sanctus Lambertus, ut ea quæ viderat enarraret. Postea cum venissent ad ciuitatem homines illarum villarum, inter quos habitabat, Deum precaturi cum crucibus, vidit veniens cum eis vbi appropiauerunt ad murum ciuitatis, ipsum murum dæmonibus opertum: beatum verò Remigium & sanctum Martinum deforis eisdem crucibus obuian-tes. Ad quos dæmones loquebantur, dicentes, quòd eorum hæc vrbs esset, eo quòd opera ipsorum inibi fierent. Audiuitque beatum Remigium ad ipsos dicen-tem, quòd ea die opera Dei ad hanc urbem accederent: qui quasi lacrymans & tri- stis, cum sancto Martino urbem ingressus est, & postea ipsos non vidit donec in Ec- clesiam introiit, ibique iterum eos vidit quasi flexo genu orantes. Post hæc alia vi- ce vidit sanctum Petrum & sanctum Martinum præcipientes sibi, ut veniret ad Hugonem filium Heriberti Comitis, cui tunc redditus erat Episcopatus Re- mensis, & diceret ei ut prohiberet iuramenta quæ tot fiebant, & maximè, Dei amorem iurare. Presbyteros etiam cum feminis habitare; & quia digni non essent Sanctorum reliquias contrectare, qui ipsas quoque litteras ignorarent quas le- gebant. Quæ veniens, retulit eidem Hugoni quod sibi fuerat imperatum. Deinde in ipsa nocte Epiphaniæ vidit se esse apud sanctum Remigium, viditque ibi multos collectos Clericos, & calicem sibi dari quasi ad offerendum sacerdoti. Quem cum obtulisset vni eorum, aspexit duos ex ipsis Clericis egredientes, & eam vsque ad ciuitatem deducentes, atque in Ecclesiam sanctæ Mariæ perducentes: vbi con- spexit inesse multitudinem dæmonum. Et dum ad chorum vsque peruenisset, vidit se à Clericis recipi, & mox omnes eos recessisse, præter illos qui eam deduxe- rant, quos vidit altare sanctæ Trinitatis discooperuisse atque lauisse, & aqua be- nedicta irrigasse. Indèque altare sanctæ Mariæ circumisse, vnique ipsorum clauis cecidisse, quas eam recipere præcipiebat, easque se vidit recepisse. Sed & libros eosdem Clericos contrectare videbat, de quibus dicebat vnus eorum, quare facti fuissent ipsi libri, cum deberent esse in loco vbi semper viderentur quæ inibi ha- bebantur scripta. Tunc vidit ipsos Clericos multitudinem dæmonum de eadem Ecclesia eiecisse, & extra ciuitatem contra Monasteria puellarum expulisse, ibique quasi equum candidum eosdem dæmones in fossatis muri conculcasse. In Purifi- catione quoque sanctæ Mariæ vidit noctu se esse in Ecclesia ipsius viuæ, & vidit ibi beatam Mariam & multitudinem Sanctorum, qui altare ipsius Ecclesiæ de- struere videbantur, atque irrigare aqua benedicta locum ipsius altaris, & tria al- taria pro eo restituebant. Tum quidam eorum pulcherrimus omnium se super al- tare, quod medium restitutum fuerat, prosternebat. Videbatur etiam loqui cum Præsule nostro Hugone, præcipiens ei ut ipsum locum exornaret: viditque ibi multitudinem librorum, & quasi super ipsos libros eundem Præsulem nostrum

C accubitantem. Postea quadam Dominica nocte vidit ad se in domum patris sui in- gredientem sanctum Petrum & sanctum Martinum cum multis aliis: videbátque ibi duo haberi altaria, vnum ante altare positum, & se offerentem oblationem suam. Alia vice vidit quasi cruces illuc deferri, & aquam clarissimam perinde currere, & duas aues candidissimas in eadem aqua se accipere, secúmque deferre. Item vidit se esse in quodam amœno loco, velúmque nigrum se super caput habere. de quo cum requisisset, audiuit quòd fieri nonna deberet. In nocte verò parasceues ante Pascha, vidit se esse ante quendam locum horribilem & igne repletum, ante quem crux erat posita ex vna parte candida, ex altera, qua ipsum locum prospectabat, ignea. In quem locum intromitti videbat multos à dæmonibus, plures tamen & maiores foras remansisse: audiebátque vocem dicentem, quòd hi essent Archidiaconi, & Præpositi, Iudicésque & Maiores, atque Decani, quos ibi videbat residentes. Item quinta feria Paschalis festi videbat duo vasa leguminè plena, vnum pisi, alterum lentis; ex quibus eleemosyna distribuebatur, & vas lentis exhauriebatur, vas verò pisi non deficiebat. Item ea nocte, qua crux ablata fuit ab Ecclesia sanctæ Mariæ Remis, videbat se esse ad portam ciuitatis Treuirensis dictam, & ipsam crucem ferri à nigerrimis hominibus, linteo tamen candido coopertâ: audiebátque vocem rogitantem, quid tum adoraturi isti boni homines essent? & personas de eadem cruce contententes audiuit, ipsamque crucem ab his qui eam detulerant auferebant. Post- ea vidit alia nocte iterum eandem se tenuisse, & subito disparuisse. Cuius crucis

aurum postea ex parte repertum, Remisque relatum est, & quidam huius auctores A sacrilegij capti, atque suspendio interempti sunt. Præfata verò puella, postquam visiones prænotatas viderat, non longum superuixit tempus, sed quasi post circum-lum duorum annorum, in ipsa nocte vigiliarum Natalis Domini obiit, ipsaque die in Ecclesia sancti Lambertii sepulta est.

CONTINUATIO EX ALIO CHRONICO
 QVOD VVILLELMINANGII MONACHI
 S. DIONYSII VIDETVR.

A Petro Pithæo post Frodoardum adiecta.

LOTHARIUS
 977.

ANNO DCCCCLXXVII. Goffridus & Arnulfus Comites expulsi de Comitatu Montensi à Karolo fratre Regis & Hugone Capet Duce Francorum, qui congregato ingenti exercitu filios Raginarij Longi-collis nepotes suos, qui eorum filias vxores duxerant, consensu Lotharij Regis, in hereditatem paternam restituerat, Imperatorem adierunt de expulsionem suam querimoniam facientes: intimantes etiam quòd Rex Francorum Lotharius, quòd impedimentum post obitum Guarnerij auctoritate Imperatoris factum existimaret, iniuriam sibi in personis consanguineorum illatam in terra ipsius Imperatoris personaliter intendebat in proximo vindicare. Sed Imperator paruipendens relata, & cupiens inter ipsum & Regem Franciæ consobrinum suum amorem continuari, Ducatum Lotharingiæ dedit Karolo fratri Lotharij, ipsumque rogauit, vt ab insolentiis istis excogitatis desisteret, & fratris sui motibus obstiteteret quantum posset. Quod & facere studuit: sed nequiuit Regis animum immutare.

978.

ANNO DCCCCLXXVIII. Lotharius Rex Francorum promissi non immemor, congregato exercitu valde copioso, Lotharingiam intrat, & eam sub ditione sua redigit: in ciuitatēque Metensi Baronum recepit homagia. Transiens inde ad Palatium Aquisgrani, vbi Imperator Otho residebat, omnia circumcirca diripuit, Othone, quòd imparatus erat ad pugnam, cum sua vxore fugiente. Ibi que dapibus Imperatoris, & ferculis iam pro prandio paratis, refocillato exercitu, Rex inde distraxit quicquid prædabile potuit reperiri, totamque adiacentem Prouinciam rapinis & incendiis vastauit absque resistantia, & inde sine obice rediit in Franciam. Otho autem Imperator tantam iniuriam ægrè ferens, & properans ad vindictam, post recessum Lotharij cum copioso exercitu per Lotharingiam Franciam ingressus, & Remensem, Laudunensem, Sueffionensemque Prouincias, omnia deuastando, pertransiens, vsque Parisius venit, & suburbium ciuitatis incendit. In Francia quoque manens à Kalendis Octobris vsque ad Kal. Decemb. fines eius diuersa clade vastauit: Ecclesiis tantum, Dei amore, immunitate concessa. Imperator quendam nepotem habebat, qui se extollendo iactauerat, quòd lanceam suam infingeret in portam Parisiensis vrbs. Sed suburbio accenso, cum ad ipsa accessisset, de ciuitate erumpentes eundem cum multis aliis occiderunt. Iam Rex Lotharius, Hugone Capucij Comite Parisiensi & Heinrico Duce Burgundionum fratre suo euocatis, ingentem congregauerat exercitum. Cum quo subitò irruens super hostes, eos fugere compulit, quos etiam persequutus est vsque ad Sueffionensem urbem. Illi autem ingressi fluminis alueum, quod dicitur Axona, nescientes vadum, maximum detrimentum perpeffi sunt. Nam plures multò consumpsit aqua quàm gladius: & tot ibi perierunt, vt etiam aqua redundaret cadaueribus. Aqua enim repleuerat ripas suas. Lotharius autem constanter persequens eos tribus diebus & tribus noctibus, & vsque ad flumen quod fuit intra Ardennam, interfecta ex hostibus maxima multitudine, cum triumpho reuersus est in Franciam. Otho autem Imperator cum his qui euaserant confusè repatrians, non apposuit vltra redire in Franciam.

* ad Mosam fluium qui

ANNO DCCCCLXXX. Lotharius Rex Francorū contra voluntatē Principum Regni sui Remis pacificatus est cū Othone Imperatore, deditque Othoni in beneficium

A Lotharingæ Ducatum. quod magis corda prædictorum Principum contristauit, & maximè Hugonem Capucij Parisiensem Comitè, & Henricum fratrem eius Ducem Burgundiæ. Otho Imperator Italiam repetit, euocatus à Papà vt Ecclesiæ succurreret. Vbi Apuliam & Calabriam Italiæ prouincias ad ius Imperij Græcorum appendentes ad Imperium Romanum conatus trāsferre, maximè propter affinitatem quam occasione vxoris suæ Theofaniæ cum Græcorum Imperatore habebat, à Græcis auxilio Sarracenorum victus, tædio & angore Romæ moritur, & ante beati Petri Ecclesiam in tumba marmorea honorificè sepelitur anno DCCCCLXXXII.

LOTHARIUS

ANNO DCCCCLXXXIV. Quoniam Lotharingi Franciam collimitantes rapinas exercebant, Lotharius Rex inuadere Lotharingiam decreuit, & rursus recuperare. Exercitu igitur congregato, regionem subintravit: Virdunum quoque ad dedicationem coëgit, & Godefridum ipsius vrbis Comitem captiuum secum adduxit.

984.

ANNO DCCCCLXXXV. Lotharius Rex videns Othonem Imperatorem Othonis filium, quem Barones Theutonici de manu Henrici Ducis Bauariæ filij Henrici fratris Othonis primi Imp. extorquentes, in Regno paterno sublimauerant, virtute suorum militum proficere, mandatis & apicibus eius obtemperans, Virdunum urbem reddidit, & Godefridum Comitem de carceribus liberauit, tractatūque concordie cum patre suo iam pactum cum eo stabiliuit.

985.

ANNO DCCCCLXXXVI. Lotharius Rex Franciæ plenus dierum obiit, & Remis in Ecclesia S. Remigij sepultus est, Hugoni Capet cognato suo commendans filium LVDOVICVM iuuenem, qui post eum regnauit.

986.

C ANNO DCCCCLXXXVII. Ludouicus Rex Francorum sine herede moritur, & apud Compendium in Ecclesia sanctorū Martyrum Cornelij & Cypriani sepelitur. Tunc Francis Regnum transferre volentibus ad patruum eius KAROLVM Ducem Lotharingæ fratrem Lotharij Regis, dum ille rem ad consilium defert, & accipere Regnum tardat, Regnum Fræcorum capit HUGO CAPUCII Comes Parisiensis, & Dux Francorum, filius Hugonis Magni Comitum quondam Parisiensis ex Haouide sorore Othonis primi Imperatoris. Hic adminiculante Richardo Duce Normanniæ cum nonnullis Baronibus Regni, eodem anno coronatus in Regem Remis, regnauit annis IX. Etiam eodem anno isto Rex Hugo, vt Regnum securius tenere posset & tueri, ROBERTVM filium suum, robustum equidem iuuenem & agilem, Regem post se designauit, & coronari fecit in vrbe Aurelianensi. Sic, vt aliqui dicunt, translatum est Regnum Francorum de progenie Karoli in progeniem Comitum Parisiensium. Aliis tamen, nec sine causa, viderur quòd in Hugone isto non defecit progenies Karoli Magni. Arnulfus siquidem Imperator Romanorum filius Karolomanni filij Ludouici Germanorum Regis, fratris Karoli Calui Regis Francorum & Imperatoris, genuit Ludouicum iuniorem Imperatorem. Qui Ludouicus duas tantum habuit filias, Placidiam & Matildem: quarum primogenita Placidia nupsit Conrardo filio Conrardi Comitum, qui post Ludouicum iuniorem imperauit. Matildis verò data est vxor Henrico filio Othonis Ducis Saxonum. Qui Henricus mortuo Conrardo & eius vxore Placidia sine heredibus, imperauit cum vxore sua Matilde, de qua genuit primum Othonem Imperatorem, & duas filias, Gerbergam vxorem Ludouici Regis patris istius Ludouici sine herede mortui, & Haouidam matrem istius Hugonis Capucij. Per quæ patet, quòd ipse descenderit de progenie Karoli Magni. Hoc etiam attestatur Innocentius Papa, qui in Decretali sua Ludouicum VI. qui descendit ab isto Hugone Capet, adstruit processisse de progenie Karoli Magni. Quod stare non posset, si iste Hugo de eadem progenie non descendit. Sed nec iste Hugo Regni inuasor aut vsurpator aliquatiter est iudicandus, quem ad tantam dignitatem eiusdem Regni Procere elegerunt & euerunt, quemque & diuinum patri suo factum oraculum ad istud Regnum prædixerat assumendum. In gestis enim sanctorum Richarii & Valerici legitur, quòd Hugo Magnus Comes Parisiensis pater istius Hugonis, ipsorum Sanctorum corpora, quæ translata ab Ecclesiis suis in Flandriam fuerant, & reposita in Ecclesia sancti Bertini apud sanctum Audomarum terrore Normanorum, qui tunc Franciam vastabant, per visionem admonitus ad suas fecit Ecclesias reportari. Ipsi autem Hugoni Magno post hoc factum, per visionem à sancto Valerico dictum fuit, quòd propter hoc quod fecerat, eius generatio post ipsum in Regno Francorum vsque in septimam, id est, in perpetuum regna-

987.

LVDOVICVS V.

HUGO CAPUCII PATER.

HUGO
CAPITVS.

ret. Sic Hugo iste Rex Francorum factus videtur per Domini voluntatem. Istum A igitur Hugonem, qui & de genere Karoli descendit, & qui, velut Aaron, honorem Regni non sibi assumpsit, quin potius ab omnibus Regni Baronibus præcedente diuino oraculo, dicamus ad prædictum Regnum communi omnium consensurite electum, & non temerarium inuasorem.

988. ANNO DCCCCLXXXVIII. Karolus Dux Lotharingæ Regnum Francorum sibi, vt dicebat, ex auita & paterna successione debitum contra Hugonem Caputij Regem consanguineum suum repetit, eumque bello perurgens Laudunum urbem intrat. Hugo autem Rex audiens Karolum hoc tutum municipium expetiisse, vnde poterat facillimè vbique cōtinuare discursiones hostiles, mox collecto exercitu urbem aggreditur, & eam per circuitū obsidione cingi iussit, vt famis inediā tandem ciuitas premeretur, cū aliter capi non posset. Introitus & exitus fedulò custodiuntur. Sed hoc obsessi, mense obsidionis secundo, ægrè ferentes, subito profilientes, castra obsidentium incenderunt, & ipse Rex, pluribus ex suis interceptis, fugiens vix euasit.

989. ANNO DCCCCLXXXIX. Karolus Dux fugato Hugone Rege per Regnum grassando liberè, Montemacutum, locum munitissimum cepit, & expugnauit. Sueffionem vsque vastando procedit. Inde Remos per compendium aggreditur, & capta vrbe per auxilium Aldegarij Presbyteri, Laudunum ingenti onustus prædā B reuersus est.

990. ANNO DCCCCXC. Hugo Rex Francorum collecto exercitu valdè copioso, Laudunum urbem, vbi manebat Karolus Dux Lothoringæ cū vxore sua filia Herberti Comitis Treucarum, obsidere decreuit. Sed cernēs quòd ciuitas vi assultuum inexpugnabilis esset, consilium habuit cum Anselino traditore vetulo Laudunensium Episcopo, qui erat Consiliarius Karoli principalis. Is enim Anselinus Episcopus, nocte quadam cunctis quiescentibus, Hugoni Regi portas aperuit: & tunc captus & vincus Karolus cum vxore sua positus fuit à Rege Hugone Aurelianis in carcere, vbi & tandem mortuus est. Habuit autem Karolus iste duos filios, Ludouicum scilicet, & Karolum, & duas filias, Hauuidam*, & Emengardem. Ludouicus* successit patri in Ducatu Lotharingæ. Emengardis verò nupta fuit Comiti Namursiæ, de qua descendit Balduinus Comes Hannoniæ, cuius filiam Ysabellam desponsauit Philippus Augustus Rex Francorum, & genuit ex ea Ludouicum Regem patrem sancti Ludouici Regis, quem dicimus etiam hoc modo descendisse de progenie Karoli Magni.

* leg. Gerbergam,
* Imò Karolus habuit filium primogenitum nomine Othonem, qui patri successit in Ducatu, non hic Ludouicus, vt ex Sigeberto & aliis cōstat.

*

*

*

EPITAPHIA LOTHARII FRANC. REGIS, GERBERGÆ REGINÆ, ET ALIORVM.

Epitaphium Lotharij, qui vi. Non. Mart. decessit,
à Gerberto positum.

CVIVS ad obsequium coière Duces, bonus omnis
Quem coluit, sate Caesaribus, monumenta doloris
Casar LOTHARI prætendis luce secunda,
Terrifici Martis quod eras conspectus in astro.

VERSVS SVPER TVMBAM GERBERGÆ REGINÆ FRANCIAE.
Quæ iacet in Choro Ecclesiæ S. Remigij Remis.

FRANCORVM specimen, Francis memorabile nomen,
Hoc Regina sacro GERBERGA locatur in antro.
Grandis honor Regni, cui vita Monastica cordi.
Hac Era Remigio sua rerum contulit almo,
Sol quintus Maij quam vidit carne resolui.
Remigij meritis cui detur vita perennis.

A
VERSUS ALII AD HONOREM EIVSDEM GERBERGÆ.

REGVM stirpe fata, rebus specièque beata,
 Moribus ornata, fidei pietate probata,
 Iure superlata Francis GERBERGA vocata,
 Concidit in fata, sed è carne satis decorata.
 Defluit ingrata sanies, & quidquid humata,
 Et desolata caro debet non adamata.
 Non super optata facies, possessio lata,
 Non mihi gemmata vestis fuit hac operata,
 Quin Regina data sim vermibus, ut patre nata
 Paupere. Dilata mors esse potest reserata,
 Non autem ablata. Mala, lector, plange patrata.
 Non semper grata venit ut fuit hora putata.

VERSUS SUPER TUMBAM ARNVLPHI ARCHIEPISCOPI REM.

Quiacet in Choro sancti Remigij.

HIC iacet ARNVLPHVS Regali stemmate fusus,
 Remorum Præsul, nulli pietate secundus.
 Spes inopum, pes debiliùm, pastor Monachorum,
 Assertor veri, rigidi seruator honesti:
 Quem fera mors rapuit, quæ nulli parcere nouit.
 Flucte Patrem Monachi lacrimarum fonte perenni.

VERSUS SUPER TUMBAM ALBRADÆ COMITISSÆ,

Quæ iacet in choro S. Remigij iuxta Gerbergam Reginam,

Hoc ALBRADA locor de puluere puluis in antro,
 Et genus Heroùm proteror hic miserum.
 De primo qualem contraxi puluere sortem,
 Ac causam sortis hac monumenta ferunt.
 Particulas Sol quinque means lustrarat Aquarj,
 Hac me cum tenebris obruit urna suis.

VERSUS SUPER TUMBAM RAGINALDI COMITIS,

Quiacet in eodem Choro S. Remigij.

PLEBIS amor, Procerùmque decus, pietatis amator,
 Hic RAGENOLDE solueris in cinerem.
 Inter opes, clarùmque genus, conspectus in armis,
 Pratuleras ferro, pacis amore, togam.
 Sol quisintodecimo radiabat velleris auro,
 Cum suprema tibi clauserat hora diem.

FRAGMENTVM HISTORIÆ FRANCORVM

A LVDOVICO II. CAROLI CALVI FILIO,
vsque ad HVGONEM cognomento CAPETVM.

Ex antiqua Membrana Floriacensis Cœnobij.

LVDOVI-
CVS II.

HVIVS LVDOVICI tempore gens Normannica, quæ iam bis vagina suæ habitationis exempta piraticam totiens exercuerat, demum de morte patris eius vires resumendo, intra terminos Regni Franciæ liberè paucis resistentibus intulit cladem malignitatis suæ. Et primùm partes Neustriæ aggressa, cædibus & rapinis tota conanimis sui perueritate intenta, quæque vitæ humanæ commoda satagebat in suos vsus redigere. Peregissèque inchoata, nisi Hugo per Gallias Abbatis honore præditus, strenuè Rempubli- **B**cam gubernans, eorum temerarios compescuisset ausus. Qui hortatu Girboldi Autisiodorensium Comitis eosdem aggressus Normannos, tanta strage debaccatus est in illos, vt ex tanta populi numerositate vix superfuerit qui belli euentum renuntiaret. Qua plaga humiliati, Gallias per aliquod spatium temporis quiescere permiserunt. Hic LVDOVICVS sortitus est prænomen NIHIL, siue quoddam vix duobus annis Regno potitus nihil strenuè gessit, seu quod Sanctimoniam quandam Kale Monasterio puellarum abstractam coniugio copulans suo, peccatum, quod nihil est, perpetravit. Huius anno secundo Idibus Octobris eclip- sis Lunæ fuit, cùm esset quartadecima, & eclip- sis Solis est secuta eodem mense, iv. Kalend. Nouembris, Luna xxviii. vtroque sidere in xv. diebus deficiente.

879. LVDOVICVS post administratum biennio Regnum anno ab Incarnatione Domini dcccclxxviiii. diem obiit vltimum, relinquens filium in cunis nomine CAROLVM, qui postea SIMPLEX cognominatus est. Cuius ætatem Franciæ Primores incongruam, vt erat, exercendæ dominationi arbitrati, maximè cùm iam recidui Normannorum nunciarentur motus, & Hugone Abbate iam defuncto, non esset qui eorum furori obsisteret, consilium de summis ineuntibus rebus. Superstant duo filij Roberti Andegauensis Comitis, quem gladio Normanno- **C**rum superiùs corruisse diximus. Senior Odo dicebatur, Robertus alter patrem nomine referens. Sed ex his maiorem natu ODONEM Franci licèt reluctantem, tutorem pueri, Regni que elegere gubernatorem. Qui mente benignus, & Reipublicæ hostes opprimendo strenuè præfuit, & paruulum optimè nutriuit, atque adolescenti & sua repetenti patienter Regna refudit. A quo parte Regni redonatus, quoad vixit tempore, hostibus terribilis, eique semper extitit fidelis. Ab hac fraterni animi mansuetudine in tantum frater eius aberravit ROBERTVS, vt eo defuncto, quia pars ei regiminis, quam germanus ipsius tenuerat, non redhibebatur, palam tyrannidem inuaserit. Quam causam sæpiùs iam memorata effera gens Normannica sibi non obfuturam arbitrata, duce Rainaldo, suarum repetit eradere reliquias rapinarum. Sed Dei virtute perterrita, spe sua frustrata, fugiens natium repudiavit solum. His temporibus Guillelmus Comes Aruernorum & Dux Aquitanicæ Cluniacum fundauit Cœnobium. Sanctus Giraldus Aureliacum fundauit Monasterium. Ebbo quidam Princeps partium Biturigen- sium Dolense Cœnobium ædificauit. Eo tempore cruentæ acies in cœlo apparuerunt. ROBERTVS verò affectatæ tyrannidis potentiam palam cupiens exercere, à quibusdam

ROBERTVS.

A Episcopis diademate regio se coronari, ac sceptro Regni se insigniri partim blanditiis, partim minis extorsit. sed nequaquam huius præsumptionis latos habuit exitus. Denique contra Regem Carolum exercitu moto, tandem in Sueffionis campis commisso ab vtrisque partibus prælio, à Regis eiusdem militibus in bello illo perimitur. Exercitus tamen ipsius victoriam obtinuit. Vnde defectio- nis illius socij nequaquam interitu ipsius sunt terri. Quin potius Herbertus Comes Virmandensium, infando scelere, dominum suum Regemque totius Franciæ iam dictum CAROLVM dolo captum, vinculis irretitum, Paronnam direxit, tenebroso recludendum domicilio. Huius tempore, anno videlicet Dominicæ Incarnationis DCCCCV. mediante Maio, v. feria apparuit stella circa ipsum Septentrionem à parte Circij emittens radium magnum versus Euroaustrum, quasi longissimam hastam inter Leonem & Geminos trans Zodiacum: & visa est ita ferè XXIII. diebus.

CAROLVS
SIMPLEX.

905.

CAROLVS autem clausus ergastulo animam, non corpus custodia exemit, relinquens filium ex Eadgiua Anglorum Regis filia susceptum nomine LVDOVICVM. Hic calamitatis paternæ inuolui metuens procella, ad Anglos-Saxones maternæ affinitatis gratiâ inuitatus se contulit, vbi per multum temporis deguit. Igitur mortuo Carolo, & Roberto ab eius Ducibus, vt dictum est, in pugna Sueffionica interfecto, & Ludouico Caroli filio fugiente ad Anglos, quia Regni status in incertum agebatur, maximè cum Hugoni Roberti filio, qui postea probis actibus Magni nomen promeruit, puerilis obstitet ætas, quo minus regium assumeret diadema, & Herberti cunctos haberet odium propter crudelitatem, quam in dominum suum Regem exercuerat, tandem RODVLPHVS magni & incliti Ducis Burgundionum Ricardi filius Regno sublimatur totius Franciæ, anno ab Incarnatione Domini DCCCCXVII. qui strenuus armis, consilio prouidus, largus muneribus, Regnum quod susceperat in maxima pace & tranquillitate tenuit. Siquidem armis Danorum compescens incurfus perpetuos, Gallias vsque adhuc ab eorum impetu facit manere quietas. Quippe cum per septem annorum spatia iidem Dani, qui & Normanni, Neustriam & Aquitaniam deuastando, Auernum vsque peruenissent, idem Rex gloriosus Rodolphus ab Aquitanis in auxilium euocatus, cum exercitu valido festinus accurrit. Commissioque prælio cum iisdem Normannis in loco qui dicitur ad Distrieta, Deo se iuuante, pene vsque ad interuersionem deleuit ipsos. Qui verò euadere potuerunt, in oris Galliarum super Oceanum confederunt, in urbibus scilicet quas ipsi primo impetu desolauerant, eo tamen pacto, vt Christiani fierent, permittente Rege. Sedemque suam vocauerunt à nomine suo Normanniam. Porrò ipsi Danorum fuere genus. Iuxta quos habitationem habent Britanni, qui pulsi à Britannica insula dudum à Saxonibus, eandem regionem, quam modò incolunt, sibi vindicantes, appellauerunt à sua gente Britanniam, quæ prius Cornu Galliarum dicebatur. Hic quàm feuerus in coercendis sanctæ Dei Ecclesiæ prædonibus, quàm largus in eleemosynis, quanto studio omnem Ecclesiasticum ordinem excoluerit, amator totius pietatis & religionis, non est facile differere. Hic post nonum decimum Imperij sui annum, Incarnationis verò Dominicæ DCCCCXXXVI. obiit, sepultusque est Senonas in Monasterio sanctæ Columbæ virginis, relinquens ibi suam coronam & capellam, altari, calicibus, fiscaliteriis, libris argento & auro decoratis, & aliis insignem ornamentis.

RODVL-
PHVS.

917.

936.

Eo decedente LVDOVICVS Caroli Simplicis filius, quem superius ad Anglos transisse diximus, ab Hugone Magno, cuius superius meminimus, reuocatus, specie tenus Regno redditus est patrio. Hic laboriosa habuit tempora: contra quem Tetboldus Carnotensis Comes inimicitias exercens cepit, incarcerationi, diuque vincum tenuit. Huius temporibus gens Vngariorum vaginam suæ habitationis egressa, totam Galliam peruagata est, cædibus, rapinis, incendiis omnia deuastans. Cui cum nemo contraire auderet, tandem, miseratione Omnipotentis propitia, ad sua rediit, abducens secum greges captiuorum. Hic Gerbergam sororem Othonis Imperatoris in coniugium duxit, ex qua duos filios suscepit, Lotharium, & Carolum. Karolus æuo iunior priuatus in suis ædibus fenuit. Lotharius patri successit. Secundo Vngari Gallias incurfant biennio exacto à prima eorum infestatione, & maximè Aquitaniam depopulati ad propria regrediuntur.

LVDOVI-
CVS VITRA
MARINVS.

G G g iij

954. **LVDovicvs** autem post amministratum per xviii. annos Regnum, diem **A**
 clausit vltimum, anno **Dominicæ Incarnationis dccccliv.** quo anno filius eius
LOTHARIVS in Regem nobiliter Remis est eleuatus. Cuius anno tertio, videli-
 cet **Dominicæ Incarnationis dcccclvi. iv. Nonas Septembris,** Luna versa est in
 956. sanguinem, eodémque anno mense Iunio signum mirabile apparuit in cælo, Dra-
 co scilicet magnus & sine capite. Sequuta statim est mors Hugonis Principis
 Francorum, Burgundionum, Brittonum, atque Normannorum. Eodem anno
 eclipsis Solis facta est xv. Kal. Ianuarij, & stella à prima hora vsque horam ter-
 tiam apparuerunt. Porrò Lotharius per triginta annorum curricula Regno nobi-
 liter amministrato, veneno, vt dicitur, ab vxore potatus obiit anno **Incarnationis**
Dominicæ dcccclxxxv. Cui successit **LVDovicvs** filius eius, huius profapix
**LVDOL-
 EVS IV.** regalis Rex vltimus, qui apud Compendium patre defuncto, sublimatur in Re-
 gno. Hic adolescens immatura præuentus morte destitutum proprio herede Fran-
 corum Principatum, vt pote expers coniugij, dereliquit. Qui etiam, vt refertur,
 malefico periit potu. [Nonnulli * adhuc puerum Blanchiam vel Blandinam acce-
 pisse vxore tradunt.]

* Hænon
 sunt in ve-
 rust.

Decessit verò **Incarnationis Dominicæ anno dcccclxxxvii.** & sepultus
 est Compendio in Monasterio **SS. Cornelij & Cypriani.** Patruus autem ipsius **CA-**
ROLVS, quem priuatum senuisse suprâ prælibauimus, paternum volens obtinere **B**
 Regnum, incassum laborabat. Nam eius voluntas nullum habuit effectum. Eo
 enim spreto, Francorum Primates communi consensu Hugonem, qui tunc Da-
 carum Franciæ strenuè gubernabat, Magni Hugonis filium, cuius iam mentio
 facta est, Nouiomo sublimant Regio folio, eodem anno quo Ludouicus ado-
 lescens obiit: & vnctus est **HVGO** Remis v. Non. Iul. **Carolus** autem captus posi-
 tus in carcere in **Siluanectensi vrbe,** vbi genuit Ludouicum & Carolum, qui mor-
 tuo patre pulsi à Francia ad Imperatorem Romanorum confugerunt. Ita Franco-
 rum Regum secunda deficiente linea, Regnum in tertiam est translatum, in qua
 primus extitit **ROBERTVS,** qui à Carolo, vt diximus, interfectus est. Secundus fi-
 lius filij eius **HUGO,** qui Magnus dictus est. Is Robertum filium suum sibi con-
 sortem legit Regni, & benedixit Remis Kal. Ian. Ipse verò per decem an-
 nos continuos Regno potitus est cum eodem filio Roberto, & defunctus est
 996. **dcccxcvi.** Huius temporibus floruerunt **Fulbertus Carnotensis,** & **Abbo**
Floriacensis.

*Quæ sequuntur in eadem Membrana, pertinent ad Robertum Regem & posteros vsque ad
 annum M C X. dabunturque suo loco.*

AQVITANICAE HISTORIAE FRAGMENTVM,

Recens. emendatum, ac plerisque in locis auctum ex vetustorum Codd. fide.

INTEREA **Carolo Caluo** de sæculo migrante, regnauit pro eo in Francia fi-
 lius eius **LVDovicvs BALVS,** nec vltra Imperium accepit aliquis de Re-
 gibus Franciæ. Sed **Baioarij & Alamanni** ex gente eorum creauerunt sibi Regem
 Ottonem: **Longobardi** similiter ex gente sua Regem **Adalbertum,** deinde **Ar-**
duinum. Et **Romani** de Senatoribus suis eleuauerunt in Regno **Albericum,**
 cuius frater **Octauianus** Papa ordinatus est. Defuncto Rege **Ludouico,** regna-
 uit pro eo filius **CAROLVS** cognomento **INSIPIENS** vel **Minor*.** Quo tem-
 pore, defuncto **VVlgrino** Non. Maij, & sepulto iuxta Basilicam sancti **Epar-**
chij, quinto anno post eum **Oliba** Episcopus diem clausit, & **Anatolus** in loco
 eius Pontifex ordinatus tertio anno vitam finiuit. **VVlgrinus** autem multis
 præliis laborauerat frequenter cum Normannis. Hac de causa ædificauerat ca-
 strum **Martiliacum & Mastatium,** vt essent munimen contra paganos: miseratque
 in **Martiliacum** **Robertum** legis doctum, & cum eo amicum suum fideiissimum

* al. Iunior.
 CAROLVS
 SIMPLEX.

A nomine Ranulfum. fecerátque eum Vicecomitem suum. Idémque Ranulfus habuit tres filios, Lambertum, Arnaldum, atque Odolricum. VVlgrinus verò filiis suis reliquit, Alduino quidem Egolismam, VVillemo verò Petragicam & Aginum, quam assumens vindicauerat propter sororem VVillemi Tholosani, quam in matrimonium acceperat. Tunc Franci coniurantes contra Carolum iuniorem, eiiciunt eum de Regno, & Odone Ducem Aquitaniz eleuant. Quo tempore Rodulfus Rex Burgundiz cum hoste fortissimo Lemouicinum appulit, & congregati sunt contra eum innumerabiles hostes Normannorum. Et commisso prælio in loco qui dicitur ad Destricios, vsque ad internecionem deuastati sunt pagani: & exinde fugientes, non vltra fiduciam præsumperunt veniendi in Aquitaniam. Rodolphus autem gratias Deo, pro cuius amore animam suam posuerat, referens, cum magno triumpho regressus est. Et Normanni regressi sedem sibi in Rotomago constituunt cum Principe suo Ruino*, qui factus Christianus captiuos plures ante se decollare fecit in honore quos colerat Deorum, & item infinitum pondus auri per Ecclesias distribuere iussit Christianorum in honore veri Dei, in cuius nomine baptismum susceperat. Cuius filiam Adelinam Ranulfus Comes Pictauensis vxorem habuit, nullumque ex ea filium suscepit. Habuit autem ex alia coniuge filium nomine Eblum*. Idem Ranulfus consanguineus fuit ipsius VVillemi Comitis Aruernensis, summamque amicitiam cum Ruino* Principe Normannorum habuit. Et quia pugnator erat fortissimus, à Rege Odone valde honorabatur. Et dum regalem Aulam assiduaretur, veneno necatus, in extremis sancto Geraldo ibi tunc præsentem paruulú filium suum Eblum* commisit turandum. Ademarum autem filium Emenonis, Sancia in coniugio copulata Alduino Comiti Eugolismensi, & Guillelmo Petragicensi familiarissimus existens, honore eorum, ac si frater, potiri videbatur. Qui à Rege Odone vocatus ad Palatium, prouectus est Pictauis Comes. Regressusque à Palatio Geraldus clam subductum filium Ranulfi à Pictauis VVillemo Duci Aquitaniz, Comiti Auernis, credidit nutriendum, cuius propinquus erat. Eo tempore ipse VVilhelmus cum non haberet prolem, Cluniacum Monasterium in fundo proprio, quod est in Burgundia, nouiter fecit. Qui cum sororem suam in matrimonio desideraret coniungere sancto Geraldo, nullatenus quiuit, quia cælibem vitam semper ducens, cum sæpè ad copulam suaderetur amore filiorum, respondebat sanctus Geraldus: Vtilius est, inquit, mori sine filiis, quàm relinquere malos heredes. Erat etiam Ademarum Comes Pictauensis amator Ecclesiz. Cumque prolem nec ipse haberet, vnà cum vxore sua Sancia de futuro seculo prospiciens sibi, concessit quædam ex iure proprio Ecclesiis Christi prædia: Sancto Carrofo quidem Voertam, sancto Martiali Moltonium*, Sancto Ioanni Neiriacum, S. Hilario Corcolmum, S. Eparchio Godoruillam. Eo tempore Ebo Bituricensis cœpit ædificare Cœnobium Dolense in honore Dei matris, quod postea integrauit Rodulfus filius eius: vbi magnam cohortem Monachorum congregauit regulariter degentem.

C Hi s diebus Otho Rex Baioariorum, Longobardorum Regnum sibi subiecit. Simili modo defuncto Alberico, consensu Octauiani Papæ, Romanorum Imperator promotus est. Quo defuncto, imperauit filius eius pro eo, id est Otho. Francorum verò Rege Odone obeunte, regnauit pro eo ARNVLPHVS filius eius pauco tempore, & mortuus est. Iterum Carolus minor Regnum suscepit, vnxitque eum Ardebertus Episcopus. Contra quem iterato Francorum Proceres conspirati, eum Regno pellentes, ROTBERTVM Ducem sibi pro eo Regem constituerunt. Tunc inter se diuisi sunt Franci: sed maior pars Rotberto fauebat. Carolus denique accito ab Othone Imperatore auxilio, cum multo exercitu, partim de Baioaria, partim de Francia, ingressus Franciam, conferto prælio Rotbertum interfecit die Ascensionis Domini apud urbem Sueffionis, in quodam prato eidem vrbi contiguo. Regnumque recuperans, Hugoni filio Rotberti Ducatum permisit regendum. Carolo de seculo migrante, LVDOVICVS pro eo regnauit. Quo tempore Nicephorus Imperator Basilium & Constantinum paruulos educans Constantinopoli, Saracenorum Regnum inuasit, & Antiochiam aliásque fortissimas ciuitates expugnans Christianis Græcis restituit. Quem Imperatrix mater Basilij, metuens ne super filios suos tyrannidem ageret, dolo euocatum in Basilica Palatij, dum genibus curuatus in Sabatho sancto Paschæ preces Domino funderet, gladio necare

CAROLVS
SIMPLEX.

ODO.

* Rofco;

* Ebalum.
* Rofco.

* Ebalum.

* Moltonium.

ROBERTVS.

LVDOVICVS

iussit. Quod factum diu latuit, donec suspecti Satrapæ Græcorum monumentum A eius egerentes, confossum corpus gladiis repererunt. Tunc Ademarus Comes Pictauiensis defunctus est, & Pictavis iuxta Basilicam S. Hilarij 14. Nonas Aprilis sepultus. Guillelmus quoque Dux Aruernis mortuus est, & filius Ranulfi Eblus Aruernis & Pictavis simul Comes promotus est. * de filia Ruini. Post mortem siquidem VVlgrini filius eius Alduinus triginta annis vixit. Hic muros ciuitatis Ego-
lismæ restaurare cepit. Quo tempore Gunbaldo Pontificatum agente, repetentes Nortmanni crebras irruptiones per Pictauiensium terminos exercebant. Vnde factum est, vt Monachi Sancti Carosi preciosum lignum crucis ad custodiendum Ego-
lismam deferrent, cum diuersis ornamentis Ecclesiæ: & cessante infestatione Nortmannica, Alduinus in ciuitate sua retinere temptauit omnibus diebus supra-
dictum sanctum lignum, nolens reddere commendatum. Hac de causa iussit adornare Ecclesiam Saluatoris foris muros in capite Basilicæ S. Eparchij, vbi sanctum li-
gnum deputeret. Vnde per annos septem langore corporis multatus est ipse, & in populo suo ita fames vehementissima grassata est, vt quod hætenus incompertum fuit, de vulgo vnus alterum ad deuorandum requireret, & multi alios ferro perim-
entes, carnibus more luporum humanis vescerentur. Quibus actus Alduinus necessitatibus, vno ante mortem suam anno remisit Carrosum preciosum lignum per manus filij sui VVillemi cognomine Sectoris-ferri, cum capsula aurea quam ipse cum gemmis construi imperauerat. Vbi contulit Lubeliaco villam, & mox cef-
savit plaga. Et ipse post annum defunctus vi. Calendas Aprilis, iuxta patrem tumulatus est. Post cuius mortem secundo anno occisi sunt à Bernardo in vltionem Sanciae sororis suæ, quam occidere conati sunt, Lambertus Vicecomes Martiliacensis, & Arnaldus frater eius. VVilhelmus autem Sector-ferri honorem eorum restituit Odolrico fratri eorum, qui minor natu erat. fuitque ei suus Vicecomes, sicut Ranulfus fuerat Vicecomes VVlgrino. Hic denique Bernardus mortuo patre suo VVillemo, qui fuit frater Alduini ex VVlgrino, Comes Petragoriensis effectus est. VVilhelmus verò Sector-ferri Ego-
lismæ Principatum obtinuit, & communem habuerunt totum honorem ipse & Bernardus consanguineus eius. Ademarus tamen supradictus, qui sororem Bernardi Sanciaem vxorem habuit, decem annos superuixit Alduino. Sancia verò vitam terminans 11. Nonas Aprilis, inhumata est iuxta Basilicam beati Eparchij. Eo tempore Gunbalduſ Episcopus decedens, successorem habuit Fulcaldum. Tunc VVilhelmus Sector-ferri & consanguineus eius Bernardus, adgregato conuentu nobilium, iterum restituerunt Monachicum habitum in Basilica beati Eparchij, præficientes eidem Monasterio Mainardum Abbatem. Qui in fronte Basilicæ beati Eparchij construxit elegans Oratorium in nomine sanctæ Resurrectionis. Tunc domnus VVilhelmus per testamentum concessit ad eundem locum beati Eparchij hoc donum: Ecclesiam sancti Hilarij in Petragorico sitam in vicaria Piliacense: Ecclesiam sanctæ Eugeniæ sitam in Santonico in vicaria Pedriacense: Curtem Fradoreuillam & villam Dairtiaco, villam Muiniaco*, villam Romanoreuilla cum ipsa Ecclesia: Mansum vnum in Godoruilla. C
Quod testamentum confirmare iussit, & firmauerunt manibus propriis, quorum nomina hæc sunt, Bernardus Comes, Arnaldus filius Bernardi, Odolricus Vicecomes, Ademarus Vicecomes, Arnaldus filius VVillemi, Ademarus filius VVillemi. Sancto Martiali dedit similiter Cantreciacensem Ecclesiam in Engolismensi, pariterque Manauco Ecclesiam in Leniuicino cum omnibus adiacentiis & massis. Iterio filio suo de Villaboensi dedit Cellam Fruinensem.

INTEREA defuncto Eballo Duce, filiorum eius alter Comes, alter Episcopus factus est. Ebalus enim annuente Ludouico Rege Pontifex Lemouicæ factus est. VVilhelmus verò cognomento Capur-stuppæ Auernis, Vallaris, Lemouicæ, & Pictavis Comes prouectus, Dux Aquitanicæ extitit. Hic suo germano Abbatiam sancti Hilarij ac sancti Maxentij, cum nonnullis aliis possessionibus in Pictauiensi solo præbuit. Fuit autem Eblus bonus pastor Ecclesiæ: ædificauitque castellum Lemouicæ Sedis, castellum S. Hilarij, & Canonicos ibi constituit, quia infestatione Normannorum idem locus à Monachorum prisca habitatione descuerat. Restaurauit & Monasterium sancti Maxentij, & castellum in circuitu perfecit. Restaurauit & Monasterium sancti Michaëlis ad Heremum, & multa alia laudabilia in opere Domini egit. Qui defunctus sepultus est in Basilica supradicti

*Aluirisco.

A Monasterij sancti Archangeli. Tunc Ruino defuncto, filius eius VVilhelmus pro eo Principatum habuit, & Christianus cum gente sua fuit. Quo etiam defuncto, Richardus filius eius in Principatu Rotomagi succedens, Christianus factus ædificauit in Nortmanda*, quæ antea vocabatur Marcha Franciæ, & Britannia, Monasterium sancti Michaëlis de Monte, vbi Monachos ordinauit. Itémque Monasterium Fiscanum in honore summæ Trinitatis, vbi sepultus est ipse, & Monachos ibi posuit.

FRANCORVM interea Rege LVDOVICO vita exeunte, regnavit pro eo **LOTHARIUS** filius eius, ex Gerberga Regina progenitus. Quo tempore Fulcaldus Episcopus Egoismensis, postquam præfuit duodecim annis, defunctus est, & successit in Episcopatu Ebulus, qui & ipse duodecim annis præfuit. VVilhelmus denique Sector-ferri (qui hoc cognomen adeptus est, quòd loricatedum Nortmannum in luctamine ense proprio nomine Corto durissimo per media pectoris & ventris secuit vna tantum percussione) claudens diem, sepultus est iuxta Basilicam beati Eparchij, & per triginta annos pro eo principati sunt Bernardus Comes, deinde filij eius Arnaldus cognomento Borracio, deinde VVilhelmus Talerandus, deinde Ranulfus Bomparius: quem Arnaldus filius VVilhelmi Sectoris-ferri bello prosterbens, Comes Egoismæ in loco patris sui extitit. His temporibus Aimiricus non Monachus, Abbas sancti Martialis, successor Gonfendi, moritur, & in fine Monachus extitit. Quia Rex Ludouicus timens eius tyrannidem, Abbatiam* sancti Martialis ei commiserat, sacramentis tamen iurare fecit eum vt Monachus futuru esset. Tunc Guillelmo Duce Capite-stupæ apud Sanctum Maxentium in Monastico habitu defuncto, & sepulto apud Ecclesiam S. Cypriani, Ducem pro eo filium eius VVilhelmum Aquitania habuit. Rex autem Lotharius terminans vitam, filium reliquit LVDOVICVM, qui vno tantum anno superuixit, & Regnum pro eo accipere voluit CAROLVS patruus eius: sed non potuit, quia Deus meliorem elegit occulto iudicio. Nam Franci in toto communi consilio eum abiciunt, & HVGONEM Ducem filium Hugonis Regem eligunt. Hac de causa Episcopus montis Laudunensis Ascelinus ebdomada maiore ante Pascha, in qua est Cæna Domini, velut Iudas Christum, & ipse tradidit Carolum. Qui Aurelianis in carcere trusus vsque ad mortem, ibi genuit filios Carolum & Ludouicum, & mortuus est. Et expulsus sunt filij eius à Francis, profectique sunt ad Imperatorem Romanorum, & habitauerunt cum eo. Eo tempore Othone secundo moriente, Otho filius eius tertius actu & nomine Imperium assumpsit. Qui Philosophiæ intentus, & lucra Christi cogitans, vt ante tribunal iudicis duplicatum talentum redderet, Domini voluntate populos Vngriæ vna cum Rege eorum ad fidem Christi conuertere meruit. Hic Gerbertum Archiepiscopum Rauennæ propter summam Philosophiam summo amore excolens, ordinauit eum Papam, vocauitque nomen eius Syluestrum. Et Præfectus Romæ Crescentius cum contra Othonem Imperium vellet arripere, tandem coactus, in turte quæ vocatur Intercælos diu euasit: sed expugnata ipsa turte captus, & patibulo suspensus est. His diebus sanctus Abbas Maiolus Cluniacensis migrauit ad Dominum.

*

*

*

ODORANNI MONACHI S. PETRI VIVISENONENSIS CHRONICON,

Quod ille iam sexagenarius cum aliis Opusculis suis in vnum
Corpus collegit anno M. XLV.

*Huius Chronici Fragmentum antehac publicauit P. Pithæus. Sed nunc prodit in-
tegrum ex Bibliotheca Cl. viri Alexandri Petauij Senatoris Parisiensis.*

675. ANNO ab Incarnatione Domini DC LXXV. obiit sanctus Emmo
Senonensis Archiepiscopus. Hic priuilegium libertatis vnà cum
Prouincialibus Episcopis Monachis sancti Petri fecit synodali-
ter temporibus Chlotarij Regis, & Baltechildæ matris eius.
688. ANNO DCLXXXVIII. Pipinus Auster Maior domus Regiz
Principatum Francorum suscepit. Huius temporibus sanctus
Vlfrannus Senonum Archipræful Fresiam prædicare cœpit.
712. ANNO DCCXII. obiit Pipinus senior, & filius eius, qui dicitur Carolus Mar-
tellus, Principatum vsurpauit.
721. ANNO DCCXXI. obiit Beda Presbyter Historiographus Anglorum.
741. ANNO DCCXLI. migravit ad Dominum S. Vlfrannus, & Carolus Princeps
obiit, quo mortuo Carlomannus & Pipinus filij eius Principatum suscipiunt.
750. ANNO DCCCL. Pipinus staturâ pusillus eiectus est in Regem, & Childericus,
qui de stirpe Regis Chlodouei remanserat, tonsoratus. Hic deficit Regnum Chlo-
douei. His temporibus migravit ad Dominum sanctissimus Ebbo Senonum Ar-
chiepiscopus, & sepultus est in Monasterio sancti Petri Apostoli, vbi vsque in præ-
sentem diem gloriosis miraculis fulget.
764. ANNO DCCCLXIV. Pipinus Rex moritur, & filij eius Carolus, qui dicitur Impe-
rator Magnus, & Carlomannus, eliguntur in Regno.
767. ANNO DCCCLXVII. Carlomannus obiit.
804. ANNO DCCCIV. obiit Alcuinus Philosophus, Abbas sancti Martini. Alcu-
nus & Carolus disputauerunt de Philosophia, qui Liber extat.
814. ANNO DCCCXIV. obiit Carolus Imperator Magnus, & Ludouicus filius eius,
qui Pius dicitur, Regnum Francorum, & Imperium Romanorum suscepit.
828. ANNO DCCCXXVIII. obiit Hieremias Senonum Archiepiscopus. Hic præ-
cepta Imperialia sanctæ matris Ecclesiæ Senonum, & Monasteriis, & Cellis ad se
pertinentibus obtinuit, ad munimen & defensionem contra omnes iudiciarias po-
testates.
833. ANNO DCCCXXXIII. Hludouicus Pius Regnum amisit, & Lotharius filius
eius vsurpauit, eodémque anno Hludouicus recepit.
840. ANNO DCCCXL. obiit Hludouicus Pius Imperator.
841. ANNO DCCCXLI. actum est bellum inter Carolum Regem, qui dicitur Caluus,
& Lotharium, & Ludouicum, & Pipinum, apud Fontanetum.
847. ANNO DCCCXLVII. translata sunt Sanctorum Martyrum corpora, Sauinia-
ni, Potentiani, Altini, atque Eodaldi, in Basilica S. Petri à V Venilone Archiepisco-
po, VIII. Kal. Septemb.
865. ANNO DCCCLXV. obiit V Venilo Archiepiscopus Senonum, qui Ludouicum
fratrem

A fratrem Caroli vnxit in Regem in Burgundia. Huic successit Egil Abba.

ANNO DCCCLXX. obiit domnus Egil Archiepiscopus, qui priuilegium sancto Petro fecit de altare Alsonis villæ. Hic Lothario iuniore concedente, & Treiectensium Episcopo iubente, ex ipsius diocesi, & Monasterio quod dicitur Promia, assumptus, à Carolo Rege in Monasterio Flauiniensi Abba est constitutus. Postea Senonum Archiepiscopus ob sui merita factus, quiescit in Monasterio S. Petri. Quo mortuo, Ansegisus venerabilis Episcopatum suscepit. Hic Carolum Caluum vnxit in Regem. 870.
CAROLVS
CALVS.

ANNO DCCCLXXIV. Carolus Imperator tertius, qui dicitur Caluus, filius Hludouici Pij, cum secunda profectioe Romam peteret 111. Cal. Octob. in ipso itinere obiit, & Ludouicus filius eius Regnum suscepit. Huius Caroli temporibus facta sunt Capitula in Pontigone à Leone Apocrisario. 874.

SANCTA Synodus, quæ in nomine Domini, vocatione domni Ioannis ter beatissimi vniuersalis Papæ, & iussione domini Caroli perpetui Augusti congregata est in loco qui vocatur Pontigonis, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVI. Indictione IX. Regni præfati inuictissimi Imperatoris XXXVI. Imperij autem primo, XIIII. Cal. August. hæc Capitula, quæ subtrus adnexa sunt, instituit. 876.

CAP. I. Obente Hludouico, qui Romani Imperij iura regebat, domnus Ioannes ter beatissimus Papa per Iadericum Veliternensem, Formosum Portuensium, Ioannem Arelatinum, necnon per Ansegisum Senonensem, venerabiles Episcopos, domnum Carolum tunc Regem ad limina SS. Apostolorum inuitauit, eumque Ecclesiæ ipsius defensorem auctoremque elegit, imperialique diademate coronauit, eumque præ cunctis solum specialiter eligens, qui Romani Imperij sceptrum teneret. Cuius sacris institutionibus pro debito parentes, quod ipse confirmauit, pari consensu omnes confirmauimus.

CAP. II. Sicut domnus Ioannes Papa sanxit, commonente, & consentiente, ac concedente domno ac gloriosissimo Carolo Imperatore semper Augusto, Ansegisum venerabilem Episcopum Senonum suam vicem tenere, & Primatum ei Galliarum & Germaniarum contulit, in euocanda Synodo, & definiendo canonicè, si quælibet insurrexerint necessaria, & ut grauiora quælibet ad ipsius notitiam referat: & nos vnanimiter omni deuotione laudamus, & ut ita ipse Primatum teneat Galliarum & Germaniarum decernimus, & sancimus, cunctique successores eius in propria vrbe.

ANNO DCCCLXXVIII. Ioannes Papa Romanus ad Gallias veniens, primò Arelatum nauigio aduectus, per Lugdunum, aliàsque ciuitates vsque ad Trecaffinensem urbem accessit, ibique cum Hludouico filio Caroli collocutus ad Italiam repedauit. 878.

ANNO DCCCLXXIX. obiit Ludouicus Rex Bugundionum frater Caroli.

C ANNO DCCCLXXXIII. obiit Ansegisus venerabilis Senonum Archiepiscopus, & sepultus est in Monasterio S. Petri. Hic corpora SS. Præsulum & Confessorum Leonis, Vrsicini, Ambrosij, arque Agricij in Monasterio S. Petri transtulit, & ab vrbe Roma caput S. Gregorij Doctoris plumbo inclusum, cum brachio S. Leonis Doctoris deferens, in eodem Monasterio conseruandum reposuit. Huius temporibus corpora SS. Martyrum Sanctiani arque Augustini de villa quæ dicitur Sanccias à fratribus iam dicti loci, & Presbytero eiusdem nomine Eodaldo trāsata sunt in eodem Monasterio VIII. Kal. Iul. Præterea domnus Ansegisus postquam Primatum totius Galliarum obtinuit, & superna moderatione secundus Papa appellari meruit, Iudæos certa de causa, & Moniales ab vrbe Senonica expulit, & ne vltèrius in ea habitaculum manendi haberent, & sub anathematis iugulo interdixit. 879.
883.

ANNO DCCCLXXXVI. obiit Hludouicus filius Caroli III. Imperatoris. Hoc anno 11. Cal. Decembr. ascenderunt Normanni à Parisius Senonis. Et sequenti mense Maio redierunt in Franciam, iam defuncto Euuardo Archiepiscopo, & ordinato V Valterio in loco eius. Qui eodem anno vnxit O DONEM in Regem. Hic priuilegium Monachis S. Petri fecit de Abbatis electione. 886.
ODO.

ANNO DCCCXCVI. Richardus Princeps Burgundiæ recepit Senonas * contra V Valterium Archiepiscopum, & V Varnerium Comitem. 896.
*al. Scennis;

ANNO DCCCXCVIII. obiit Odo Rex, & Carolus Simplex Regnum accepit. 898.

ANNO DCCCXXII. Robertus Princeps vnctus est in Regem, & eo anno 922.

CAROLVS. **XVII.** Cal. Iul. factum est bellum inter Carolum & Robertum, vbi interfectus est Robertus. Carolo verò à cæde belli victore reuertente, occurrit illi Heribertus infidelium nequissimus, & sub fictæ pacis simulatione in castro, quod Parrona dicitur, vt hospitandi gratia diuerteret compulit, & sic eum dolo captum retinuit. Illic positus Carolus, anno **DCCCCXXIII.** **RODVLPHVM** nobilem filium Richardi Principis Burgundionum, vna cum consilio Hugonis Magni Francorum Ducis, & Procerum Francorum, in Regnum sublimauit. Quo mortuo anno **DCCCCXXXV.** accersiens vna cum Francis Hugo Dux **HLVDOVICVM** filium iam dicti Caroli, datis sacramentis Otgiuæ matri eius, in Regno constituit.

954. **ANNO DCCCCLIV.** obiit Hludouicus Rex, & Lotharius filius eius Regnum suscepit.

LOTHARIVS
956. **ANNO DCCCCLVI.** obiit Hugo Dux Magnus, & filius eius Hugo Ducatum suscepit. Et Gislebertus Comes Burgundionum obiit, & honorem eius cum filia nomine Leudegarde, ex qua postea à Radulpho Diuionensi picipus * factus est, Otho frater Hugonis Ducis recepit. Aliam verò filiam nomine VVeram duxit in matrimonium Robertus Comes Trecafinorum. Mortuo verò Othone, Ainricus frater eius Ducatum suscepit Burgundiæ.

986. **ANNO DCCCCLXXVI.** obiit Lotharius Rex, commisso filio suo **LVDOLVICVS** **VI** co iuvene Hugoni Duci, vna cum Regno.

987. **ANNO DCCCCLXXVII.** obiit Hludouicus Rex iuuenis, qui nihil fecit, donato Regno Hugoni Duci, qui eodem anno Rex factus est à Francis. Et eodem anno Robertus filius eius Regum piissimus Rex ordinatus est. Hic deficit Regnum Caroli Magni.

ROBERTVS. **ANNO DCCCCXCVIII.** obiit **HVGO** Rex, filio suo Roberto regnante.

999. **ANNO DCCCCXCIX.** obiit Seuinus Archiepiscopus, qui iacturam Monasterij sancti Petri, quam Anastasius Archiepiscopus antecessor eius releuare cœperat, in pristinum restituit statum: ibique sub districtione regulari ordinauit Abbatem Rainardum, cuius etiam corpus in eodem Monasterio est sepultum. Hic ab vrbe Roma per manum Ioannis Papæ Archiepiscopale pallium, quo antecessores eius infulati sunt, & Primatum Galliæ suscepit. Hic etiam Monasterium sancti Petri Milidunensis ab imo releuauit, & Monachos in illo mittens, Abbatem VValterium eis præfecit. Hic matrem Ecclesiam S. Stephani, quæ igne cremata fuerat, ab epistiliis erigens, & ex integro perficiens, signis & ornamentis Ecclesiasticis decorauit, & adiunctis sibi Milone Episcopo Trecaffensium & Eriberto Autissiodorensium, Rocleno quoque Niuernensium, cum maximo honore dedicauit. Eadem quoque die ad stipendia Clericorum ibidem Deo famulantium tria Altaria sub priuilegij testamento delegauit. Deinde brachium sancti Leonis Papæ cum digitis sancti Ebonis ab Abbate Rainardo, & à fratribus Monasterij S. Petri multa prece obtinens, auro & gemmis ornauit, & eidem Casæ Dei contulit. Pro quibus mutua vicissitudine, & pro remedio animæ suæ, de altario S. Sauiniani, quod xxx. passus à cripta Monasterij abest, & de altario S. Sanctiani, quod est in villa Sanceias, & de altario S. Petri, quod est in villa quæ Alsonus vocatur, & de altario S. Lupi, quod est in villa quæ Naudus dicitur, perpetua priuilegia vna cum consensu & voluntate Papæ Romani & Coëpiscoporum suorum, Sancto Petro eiusque Monachis fecit. Decreuit etiam vt Abba eiusdem Monasterij in Conuentu Abbatum vel Clericorum post Episcopum primus sedeat, & inter ceteros eiusdem Episcopatus Abbates primatum teneat. Ipse autem talem se exhibeat, vt dignus sit tali honore. Tabulam quoque ex auro & argento ante altare sancti Stephani construxit, de qua postmodum ante Monasterium facta est turris.

1002. **ANNO M. II.** obiit Ainricus Dux Burgundiæ.

1003. **ANNO M. III.** obsedit Robertus Rex Autissiodorum, & vastauit Burgundiam.

1015. **ANNO M. XV.** recepit Robertus Rex ciuitatem Senonum, & Rainardus Abba Monasterij S. Petri obiit. Hic Monasterium S. Petri ab imo renouauit, & claustra Monasterij cum domibus ad se pertinentibus ex toto reædificauit. Tabulam etiam auream & argenteam ante altare construxit, Crucem auream cum

A gemmis fabricavit, signis, codicibus, palliis, sacris vasis, & reliquis ornamentis Ecclesiasticis idem Monasterium diravit. Insuper & regulari tramite Monachos instruens, liberalibus disciplinis edocuit.

ANNO M. XXIII. ODO LANNVS Monachus, postquam Crucifixum & pu- 1023.
teum Monasterij fecit, peccatis suis promerentibus insidias à falsis fratribus per-
pessus, Deo propitio vix mortem euasit. Qui apud S. Dionysium aliquantisper
commoratus, cum maximo honore propriis sedibus est redditus.

ANNO M. XXXI. obiit Rotbertus Rex Pius, qui fuit erga sanctos Dei sup- 1031.
plex, beniuolus, & deuotus, & totius religionis amator egregius. Hic peractis
diuersis restorationibus Ecclesiarum, necnon ornamentis sanctorum corporum,
sanctum corpus sancti Sauiniani auro & gemmis argentoque ornauit. Quod qua-
liter actum sit, paucis est differendum.

FACTVM est, dum quodam tempore Rotbertus Rex Romam peteret, vt
CONSTANTIA Regina vnà cum Hugone filio paruulo Tillo remaneret. Quod
vt Berta Regina dudum causa consanguinitatis à Rege repudiata comperit, pro-
secuta est eum, sperans se fauentibus ad hoc quibusdam Aulicis decreto Aposto-
lico restitutam toro regio. Vnde Constantia Regina timens se amoueri à regio
latere, inenarrabili detinebatur mœrore. Quæ dum nocte quadam ob hoc nimis
cogitationum tumultibus pulsata obdormiret, apparuit ei per visum inenarrabili
claritate circumdatus vir quidam Angelicis decoratus canis, in sacerdotali habi-
tu virgam pastorem gestans manu. Quem nimio terrore perterrita dum requi-
reret quisnam esset, innotuit se esse Episcopum, & appellari Sauinianum. Qui &
dixit: Constans esto Constantia, quia Deo propitio liberata es ab imminente tri-
stia. Illa verò de tam præclara visione perterrita, facto mane cœpit à circum-
stantibus Clericis sollicitè perquirere, si illis in regionibus haberetur Episcopus,
qui Sauinianus diceretur. Quibus ignorantiam suam profitentibus, vnus ex eis,
qui in Monasterio S. Petri fuerat nutritus, redeunte Rege Aureliorum futu-
rus Episcopus, nomine Theodericus, respondit pro omnibus: Est Domina in
Monasterio S. Petri Sauinianus primus Senonum Archiepiscopus, qui per mar-
tyrij triumphum vnà cum sociis peruenit ad cælestis regni brauium. Si huius
Martyris deuotè adieris præsentiam, id quod promisit, absque dilatione noueris
te consecuturam. At illa de tanti viri consilio gaudens effecta, citissimè vnà cum
filio expetiit sancti Petri limina, & diutissimè lacrymas fundens ante corpus beati
Martyris, totisque viribus se committens eius fidei, gaudens remeavit ad propria
de visitatione tanti patroni confortata. Nondum transierat dies tertia, cum su-
bitò adest intempesta nocte Legatus Regis ante ianuam, nuncians in proximo
ad futuram eius præsentiam. Qui Deo ducente propriis sedibus restitutus, vt ve-
rissima approbaretur promissio Martyris, deinceps propriam coniugem magis
quàm carnis dilexit, & sub eius nutu omnia iura regalia, & quæcumque possi-
dere videbatur, manere disposuit. Sed illa minimè oblita promissionis Sancti, fa-
tagere cœpit qualiter exornaretur corpus eius gemmis & auro, quod diu inclu-
sum plumbo ab antiquis Patribus absconditum fuerat sub aruo. Et Regi sug-
gerens sua vota, Deo auxiliante ad ea implenda paratum illuminenit per om-
nia. Qui accersiens O D O R A N N V M eiusdem loci Monachum, qui ad hoc opus
perficiendum videbatur idoneus, commisit vnà cum Regina, eius fidei tantæ pie-
tatis opus. Dederunt igitur Senonis in primis per manum V Valdrici Præpositi
argenti meri libras IV. Deinde Senonis per manum V Vilelmi Cubicularij argen-
ti meri solidos LV. Postea miserunt per manum Odonis Parargij argenti meri so-
lidos XX XV I I. Miserunt etiam à Parisiis per manum Odoranni Monachi auri so-
lidos XV I I. & denarios V I I I. & gemmas pretiosissimas. His ita patrat, restat vt
mirabilia Dei, quæ in fabricis huius operis oculis nostris vidimus, & ex parte ma-
nibus contrectauimus, Christi fidelibus intinemus. Quæ silentio tegere, crimen
est admittere.

I G I T V R occupatus Rex variis seculi curis intermisit aliquantulum, ad
Monasterium mittere sumptus cœpti operis. Tranquillitate verò percepta man-
dauit per Francolinum iam dicto fratri, vt concito gradu veniret Druis ad sus-
cipiendum munus operis. At ille vespertina synaxi expleta, & vt mos est

Monachis, percepta benedictione Abbatis, ire perrexit ad cacumina Druentis A castri. Veniens verò post Solis occasum ad sanctæ Columbæ portum, transfretavit cum suis Icaunam fluvium. Cùmque paululum substitisset in littore, inter ceteras stellas quibus nox illustrabatur, vidit quoddam sydus exurgere, eo quo æstivo tempore solet horam dici primam sol demonstrare. Quod exiliens de sui ortus loco virtute diuina cœpit ferri velociter per aëra, petens cœli eminentiora loca, penè vsque ad illud punctum, quo ea tempestate solet fieri hora sexta. Quem cùm famulus equo præparato, cui insidere debebat, hortaretur, quia nox imminebat, vt ascenderet: Sustine me paululum, inquit, & intuere cum tuo socio mirabilia Dei, quæ hæctenus non vidi. Quo miraculo famuli adtoniti, ignorantes quid præfagij præferret, signaculo Crucis se muniunt, & Deo sanctoque Sauiniano pauefacti toto corde se committunt. Stella verò in loco quo venerat paululum substitit, & retrogrado cursu ad locum vnde venerat in vnus horæ spatio iterum rediit; quam pene vsque ad tertiam vigiliam noctis contemplantes, eam inter cetera sydera implere cursum solitum viderunt ouantes, & inter se quid demonstraret conferentes. Quibus animo occurrit, quòd cœptum iter prospero gressu peragerent, & demum voti compotes conciti ad domum redirent. Dantes præterea sese maturiùs labori cœpti itineris, per squalidam Belsam, eo surgente à mensa peruenierunt ad Palatium Regis. Præmissa verò salutatione Regis & Reginæ, vt veracissima apparerent syderis præfagia: Suscipiens, inquit Monacho Regina, quæ sancto Sauiniano pro posse disposuimus ad præsens mittere munera, festinus reuertere ad propria, quia nos summo mane disposuimus abire alias. Et statim proferens auri tredecim solidos ad publicam monetam Aurelianensem appensos: Si tibi, inquit non sufficit monetæ ponderatio, præbeat fidem proprio oculo iterata propensio. Quo ponderatore, nihil aliud quàm quod Regina prædixerat fuit inuenire. Regressus itaque Monachus voti compos ad Monasterium, postquam Regis ex parte & Reginæ dixit Abbati & fratribus aue, protulit auri fului sancto Sauiniano transmissum munus de cassilide. Appensum ergo palam omnibus, per manum Francolini Ostiarij & Raimberti Cellerarij Regis, trutina urgente inuentum est septem denarios plus habens. Vnde stupefactus frater qui detulerat, & ceteri admirantes, cognouerunt pro certo, quia qui syderis mutatione incundo dignatus est ostendere miraculum, & qui ex nihilo fecit totum mundum, in sacco fidei ob meritum Martyris concessit exuberare fuluum, sub septiformis numero spiritus, aurum. Et qui ad redimendum filios viduæ, Helisæi intercessu fecit super exerescere oleum, exigui auri munusculum deuotione Regis & Reginæ fecit maximum. Et caput Christi Deus, qui per Prophetâ suum dixit, *Argentum & aurum meum est*, quicquid membris suis, id est sanctis Martyribus confert, alterius non est. Postea dedit Rex per manum Odoranni Monachi Senonis, auri uncias octo, & argenti meri solidos xv. In perficiendo verò opere, ne fieret Regioneri fregens requisitio auri & argenti, additæ sunt de thesauro Ecclesiæ quinque uncia auri, & tres libræ argenti meri.

DESCRIPTO itaque apparatu Deo dignissimi operis, operæ precium est exarari miraculum anserino vomere, quod Dei omnipotentia præsentibus nobis dignata est agere in sancti Martyris translatione. Optata festiuitatis eius dies, qua ab antiquis Patribus eius venerabile corpus vna cum focis in Basilica sancti Petri translaturum est adpropinquabat, & Rex aliquantulum Senonis commoratus redire disponebat Parisius. Vnde euocans Archiepiscopum Leothericum, humiliter postulauit, vt Monasterium adiret, & sancti Martyris corpus de locello plumbeo, in quo ab antiquis Patribus positum fuerat, in aurea capsâ, quam illi parauerat, transponderet. At ille sexta feria, cui succedente die Dominica futura præstolabatur festiuitas, ad Monasterium veniens summa cum veneratione, vnâ cum fratribus monita Regis impleuit, corpusque S. Eodaldi, quod cum eo reperit, cum corpore S. Sauiniani ponens, ossa pueri paruuli cum eo humati reposuit vnâ, & expletis Missarum solenniis edêdum abiit. Fratre verò, sub cuius arbitrio & prouidentia totius operis fabrica constabat, in Ghoro Monasterij residere, & imagines argenteas, quas operculo capsæ superponi disposuerat, cera molli refouente, superuenit ex improviso duce puero paruulo quidam cæcus postulans se intromit-

A ti in cripta, vbi S. Sauiniani repositum erat corpus. Qui sciscitatus à Monacho quis esset, & vnde, vel cuius rei gratia aduenisset, professus est se esse rusticum, & in pago VVastinense in villa quæ Fontanas dicitur habere habitaculū ad manendum, & proprio nomine vocari Mainardum. Et ammonitum nocte præterita in somnis, vt ad S. Sauiniani præsentiam veniret, & lumen oculorum ibi reciperet. Erat enim triennium, ex quo lumen amiserat oculorum. Intromissus itaque ad Sanctum diutius orauit, sed nihil luminis ipsa die percipere meruit. Nimio verò suauitatis odore, vt ipse dixit repletus, ad propria est reuersus. Adueniente igitur die Dominica, adest Rex cum suis Episcopis & Proceribus, Abbatibus quoque & Clericis, necnon & populo innumerabili, ad transfuehendum corpus sancti Martyris. Quem suscipiens vnà cum filio suo R O B E R T O, propriis scapulis reposuit cum manibus suis illò, vbi in præsentia veneratur à fidelibus populis. Peraçto deinde solemni officio, & Rege recumbente ad mensam, Monachisque edentibus, sedebat ibi sæpe factus Monachus, vbi eum perendie sedentem supra scriptus inuenerat cæcus. Qui nutu Dei ducente se puero superueniens, dixit se iterum in somnis ammonitum, vt quantocius repeteret S. Sauiniani auxilium. Et proiciens se solo tenus, ante præsentiam Sancti, eius suffragantibus meritis visum recepit. Et qui eousque à paruulo puerulo ducebatur, eo ducente puer ad domum reuertitur. Rex verò surgens à mensa orationis causa, vt mos illi erat, solus remansit in Ecclesia. Qui dum oraret, contigit vt sæpeditus frater Ecclesiam intraret. Quem aspiciens eminus, tranquilla manū innuit, vt accederet propiùs. Cui, Enarra mihi, inquit, S. **B** Potentianus S. Sauiniano quid fuerit. At ille, quòd socius eius in itineris labore, & successor in honore, & collega Martyrij fuerit, humiliter intulit. Tunc Rex grauiter cæpit conqueri, & pugnis pectus tundere, eo quòd eos ab inuicem separasset corpore. Et promittens se eum socio redditurum, commisit eidem fratri triginta & tres solidos meri argenti, vt inde inciperet præparare scrinium S. Potentiani. Sed dum ista agitabat agere, præuentus superna vocatione reddidit Deo debitum patris nostris Adæ.

Cui miserere Deus, clemens, pius atque benignus.

Et sanctis iunge cunctipotens Domine.

Petre memor famuli semper tuis Odoranni.

Sauiniane potens Odorannum respice clemens.

A N N O M X X X I I. obiit Leothericus Archiepiscopus. Hic dedit S. Petro villam qua Arcia dicitur, cum duabus Ecclesiis, S. Michaëlis scilicet, & sanctæ Mariæ, Sanctique Ebonis cum appenditiis suis. Et terram de Tillido, quæ reddit solidos 11. de censu. Hic per manum Gerberti Papæ, qui & Syluester dictus est, pallium Archiepiscopale Romæ suscipiens, Primatum etiam Galliæ per baculum eius rece- 1032.
C pit. Huius temporibus corpus sanctæ Beatæ sororis S. Sanuciani, quod cum eo minus studiose ab Heriberto Canonico latenter fuerat transpositum, ab Odoranno Monacho meliusculè cum eius corpore est collocatum, & caput scrinij eorum auro & argento, quòd ipse labore, vt ita dicam, proprio acquisiuit, ornatum. Corpus S. Serotini discipuli S. Sauiniani in præsentia Capitulo qualiter vel à quibus in Monasterio S. Petri sit delatum, cur minimè scriptum sit, studiosus lector nequam reputet segnitæ nostræ, sed potiùs ignorantæ. Præterea pro certo scimus, quòd Basilica, in qua primùm iacuit, à Nortmannis euersa, & funditus sit deleta. Corpus verò eius in Monasterio S. Petri transpositum in pace requiescit, & fulgens miraculis piè petentibus apud Deum necessaria adquirat.

A

G E N E A L O G I A B E A T I A R N V L P H I
M E T E N S I S E P I S C O P I ,

Quæ ex Regibus Francorum sumpsit initium , & post ipsum in tantum creuit, vt ex ipso genere Imperatores Romani crearentur. nec non Principes, Duces, Comites, Marchiones, & multi alij Barones dicuntur ex ipsius consanguinitate ferè per totum Imperium Christianorum processisse.

Ex vetusta Membrana inter Metensis quondam scolæ reliquias reperta.

A N A F L E D E S Regina Gothorum genuit filios, Childëbertum Regem, Chlotharium Regem, Clodomerum Regem, Theodoricum Regem, & filiam Malabergam Reginam Theoringorum. Hæc genuit filium Lotharium. De fratribus Malabergæ Clotharius genuit filios Guntharium, Childericum, Grannum, Heribertum, Guntrannum Regem, Cilbericum Regem, Sigebertum Regem, & filias Bliithildem & Clotildem. Clodomerus Rex frater Chlotarij Regis genuit Clodoaldum. Theodericus Rex frater Clodomeri Regis genuit Tiebertum. Tiebertus Theobaldum. Guntrannus Rex filius Chlotarij Regis genuit filios, Clodomirum, Clodouem, Lotharium Regem. Lotharius Rex Dagobertum & Charibertum. Dagobertus genuit Clodouem & Sigibertum Reges. Clodoueus genuit Childericum, Lotharium, Theodericum Reges. Theodericus Rex genuit Clodouem & Hildebertum Reges. Hildebertus Rex genuit Dagobertum Regem. Childericus filius Clotharij Regis genuit Theodobertum & Merouem. Sigebertus filius Clotharij genuit Childebertum Regem. Childebertus Rex Theodericum Regem & Theodobertum. Horum Theodericus genuit Childebertum, Corberum, Merouem. Sigebertus genuit Dagobertum Regem.

B L I T H I L D I S filia Clotharij habuit Arnualdum Comitem Palatinum ex Anberto. Arnualdus Comes genuit beatum Arnulphum Comitem Palatinum, qui postea fuit Episcopus Metensis. Hic Arnulphus genuit Anchisum Ducem & Comitem Palatinum, & Glodulphum Episcopum, & VValgifum. Anchisus genuit Pipinum Maiorem domus ex Begga sorore S. Gertrudis de Niuella. Hic genuit Grimoaldum, Drogonem Duces, & Carolum Regem Martellum dictum ex Alpade sorore Dodonis, qui sanctum Lambertum Episcopum Leodiensem martyrizauit. Carolus Martellus genuit Pippinum nanum Regem, & Charolmannum post Monachum, Pippinus Rex genuit Carolum Magnum Regem Franciæ, & post Imperatorem, & Carlomanum Regem. Karolus Imperator genuit Pippinum, Carolum, Lodouicum Pium Imperatorem, Hugonem, & Dodonem * Episcopum. Carolus filius Karoli Imperatoris genuit Berhardum. Berhardus Pippinum. Pippinus Berhardum, Herbertum, & Pippinum. Lodouicus Pius filius Karoli Imperatoris genuit Karolum Regem & Imperatorem Francorum, Lotharium Imperatorem, à quo dicta Lotharingia, & Lodouicum Regem Germaniæ, fratres. Inter hos tres fratres facta est diuisio Regni. Ex his primus Karolus Imperator genuit Carlomanum, Carolum, & Lodouicum Regem Francorum. Hic Karolus Rex genuit Lodouicum Regem. Hic genuit Lotharium Regem Francorum, Lotharium * Ducem. Hic genuit Lodouicum Regem Francorum. Hoc mortuo sine liberis translatum est Regnum ad Hugonem Capet filium Hadeuuidis, de quo postea dicemus.

C L O T H A R I V S Imperator filius Lodouici Pij Imperatoris genuit Lotharium. (Hic excommunicatus fuit.) Lodouicum Imperatorem, Karolum, fratres. Horum Lodouicus genuit Ermengardam & Lodouicum Regem. Lodouicus filius Lodouici Imperatoris Rex Germanorum, genuit tres filios Reges Germanorum, Carlomanum, Lodouicum, & Karolum. Horum Carlomanus genuit Arnulphum Imperatorem. Hic genuit Lodouicum Imperatorem, & Cendeboldum. Lodouico defuncto sine liberis, translatum est Imperium ad quendam

* al. Drogonem.

* leg. Carolum.

A Conrardum de stirpe ipsius, & de Conrado ad Henricum, qui de genere Saxonum primus fuit Imperator: de quo postea dicemus. Sed prius de Hugone, ad quem Regnum Francorum translatum est.

H A D E V V I D I S, Girberga, Bruno Episcopus & Dux Coloniae, Otho Imperator, & Henricus Dux, fratres & sorores fuerunt. Horum Hadeuvidis genuit Hugonem Regem Francorum, & Beatricem uxorem Friderici Ducis. Hugo genuit Robertum Regem Franciae, Robertus Regem Franciae Henricum, & Adela. Henricus Philippum Regem Franciae, & Hugonem Comitem Magnum. Philippus genuit Lodouicum Regem Franciae. Hugo Magnus genuit Rodolphum, & Henricum, & tres sorores eorum. Adela soror Henrici Regis Franciae genuit Mathildem Reginam Anglorum, Balduinum Comitem, & Robertum Comitem. Mathildis genuit Guillelmum & Henricum Reges Anglorum, & Adela Comitissam. Balduinus frater Mathildis genuit Balduinum Comitem, & Arnulphum. Arnulphus genuit Balduinum Comitem. Robertus frater Mathildis genuit Robertum Comitem ex Gertrude. Hic Robertus genuit Balduinum Comitem ex Clementia.

B E A T R I X filia Hadeuvidis superioris genuit Theodericum Ducem. Theodericus Fridericum Ducem, Adela. Fridericus Dux genuit Beatricem & Sofiam. Beatrix genuit Mathildam ex Bonifacio. Sofia genuit Theodericum de Monçon, & Fredericum, fratres. Horum Theodericus genuit Rainaldum, Theodericum, Fridericum, & Vilhelmum, & Stephanum, fratres. Fridericus frater Theoderici de Monçon genuit Petrum de Luscebenborc*. Theodericus filius Theoderici de Monçon genuit Theodericum. Rainaldus frater Stephani Metensis Episcopi genuit Rainaldum, Hugonem, & Theodericum nunc electum Metensem, & quatuor filias. Fridericus frater Episcopi Metensis genuit Lodouicum. Adela soror Friderici Ducis genuit Fulconem & Gallerannum, & filiam vnam quam habuit Henricus de Liemborc* pater Pagani de Arluns. Rainaldus frater Theoderici electi Metensis genuit Theobaldum Comitem de Monçon ex filia Comitis Campaniae, quae fuit soror Reginae Franciae, quae Regina genuit Philippum de Gonesse Regem Franciae ex Lodouico Rege. Philippus Rex genuit Lodouicum, qui mortuus fuit apud Monpancier in reditu de Auenione. Iste Lodouicus genuit Lodouicum, qui modo regnat, anno scilicet Domini M C C L X I. Theobaldus Comes de Monçon habuit duos fratres, Henricum Comitem de Bar, qui mortuus fuit sine liberis, & Rainaldum Episcopum Carnotensem. Ipse vero Theobaldus genuit ex Loreta filia Comitis de Los Thomascetam uxorem Friderici Ducis Lotharingiae, ex qua idem Dux genuit Iacobum Episcopum Metensem, & Theobaldum & Matheum, Duces Lothoringiae.

* al. Lucea
lenburc.

* al. Liemborc.

G I R B E R G A soror Hadeuvidis superioris genuit Lotharium Regem Franciae, & Karolum Ducem, Mathildam, & Albradam, fratres & sorores. Horum Lotharius genuit Lodouicum Regem Franciae. Karolus Dux genuit Ermengardam, Othonem Ducem, & Gerbergam, fratres & sorores. Horum Ermengardis genuit Albertum Comitem, [* & filias duas, Hadeuvidem & Emmam de Los. Horum Albertus genuit Albertum Comitem.] Albertus genuit Fridericum Episcopum, Godefridum, Henricum, Albertum, fratres. De sororibus, Hadeuvidis Theodericum Ducem, & Gerardum Comitem, fratres. Horum Theodericus genuit Simonem Ducem. Simon genuit Matheum Ducem. Matheus Simonem Ducem ex sorore Friderici Imperatoris, & Fridericum de Bittes. Fridericus autem de Bittes genuit Fridericum Ducem Lothoringiae, qui fuit gener Theobaldi Comitis Barenfis, & habuit ex filia eius, sicut praediximus, Iacobum Metensem, Episcopum, Theobaldum & Matheum Duces, & Regnaldum Comitem de Castres. Processit etiam ex eadem stirpe Imperiali domnus Robertus de Florenge, ex cuius consanguinitate descendit venerabilis domnus Philippus Episcopus Metensis, qui modò tenet sedem cathedralem, scilicet anno Domini M. C. C. L. X. I. Gerardus frater Alberti genuit Gisela, & Hugonem*, & Lambertum. Lambertus genuit Henricum Comitem Louaniensem. Hic Henricus genuit Henricum, & Godefridum fratres. Henricus filius Gerbergae genuit Adeidam, Chunegundem, & Adela. Mathildis filia Gerbergae genuit Eustachium Comitem Boloniensem, & Gerbergam Friderici Ducis uxorem. Eustachius Comes genuit Balduinum Regem Hierusalem, Gode-

* Haec omissa
in Membranâ
Metensi, ex
alia vana-
stione nunc
primum ad-
dita sunt.

1 fort. leg.
Theoderici,
& certè
ita videtur,
cùm aliterius
Gerardi supra
non memin-
erit,
quàm illius,
qui fuit frater
Theoderici Ducis.
2 Hic deesse
initium generis
Gerberga
secunda filia
Caroli
Ducis.

H H h iij

fridum Ducem, & post Regem Hierusalem, ex Ida. Gerberga soror Eustachij Comititis ex Friderico Duce habuit filiam mutam*. Hæc genuit Henricum de Lemburc.

* al. Iunthā

MATHILDIS soror Lotharij Regis Franciæ & Karoli Ducis genuit Rodolphum Regem Burgundiæ, Bertam, Guepam, & Mathildam. Horum Berta genuit Othonem Comitem Campaniensem. Hic Otho genuit Theobaldum Comitem. Theobaldus genuit Stephanum, Othonem, Hugonem, fratres, Comites. Guepa soror Bertæ & Mathildis genuit Gisela vxorem Regis Conrardi. Hæc habuit ex Conrado Henricum Imperatorem tertium. Hic Henricus genuit Henricum quartum Imperatorem Cæsarem Augustum ex Agnete. Mathildis soror Guepæ & Bertæ genuit Arnulphum Comitem Flandriensem, Godefridum Ducem, Gozelonem Ducem, fratres. Horum Arnulphus genuit Balduinum. Hic genuit Balduinum ex Chunegunde. Hic genuit Balduinum & Robertum ex Adela. Gozelo frater Arnulphi & Godefridi genuit Godefridum Ducem, Odam, & Regelindam*. Horum Godefridus Dux genuit Godefridum gipposum & Henricum Comitem Louaniæ. Regelindis soror Godefridi Ducis & Odæ genuit Albertum Comitem Nammucensem. Hic Albertus genuit Godefridum, Fridericum, Henricum, & Albertum, fratres.

* al. Gede-
lindam.

ALBRADA soror Lotharij Regis, Karoli Ducis, & Mathildis, genuit Ermen-
drudam. Hæc genuit Agnetem. Hæc aliam Agnetem. Hæc genuit Henricum
quartum Imperatorem ex Henrico Imperatore tertio. Hic Henricus Imperator
genuit Conrardum & Karolum cognomento Henricum ex Berta.

* al. Budi-
cam, Lu-
dicam, &
Iudiam.

OTHO Imperator frater Brunonis Coloniensis Episcopi, & Hentici Ducis,
genuit Hudicam*, & Othonem secundum Imperatorem, fratres. Horum Iudica
genuit Othonem Ducem. Otho Henricum & Chononem fratres. Horum Henri-
cus genuit Conrardum Imperatorem, & Lidulphum, fratres.

HENRICVS Dux frater Othonis primi genuit Henricum Ducem. Hic ge-
nuit Henricum Imperatorem, & Gisela vxorem Stephani Regis Hungrorum.
Hæc genuit Bernardum. Hic genuit Idam Namucensem, & Reginam Francorum,
vxorem Angelberti Marchionis, & Gertrudem Comitissam Flandriensem, & Re-
ginam Nacorum.

Haecenus habuit antiqua Membrana Mediomatricum Ecclesia.

A

A D D E N D A S V P E R I O R I B V S .

DE CAROLO MAGNO.
VERSUS DOMINI MAGISTRI IN AVLA.
sive is Paulus Diaconus, sive Alcuinus fuit.

Sup. pag.
128.

Ex vetusto Cod. MS. eruditi viri Philippi Loyauté in suprema Curia Aduocati.

B

VLMINA cernenti Lectori littera prome,
FRADVLVVS CAROLO condidit ista suo.
Qui quondam propriae fuerat dum scepra secutus
Gentis, in aduersas fata tulere vias.

Attamen hic fidei dominis seruauit honorem,
His Regni quamuis vltima meta foret.
Tandem victoris CAROLI felicibus armis
Cessit, & in melius fors sibi cessit iter.
Huic quoque, dum fidei saluaret munera Regi,
Rex sibi praecelsus plurima dona dedit.
Inter quae SANCTI DIONYSI Rector vt Aulæ
Fieret, indulgit pacificus CAROEVS.
Hanc benefactori construxit prouidus Ædem,
In qua cum famulis gaudeat ipse suis.
Ipse suis seruis, fidei quos vincula nectunt,
Lætitiâ Princeps præbeat armipotens.
More tamen veterum consurgere iussit auorum
Culmina, quæ fulgent Regis amore, domus.
Vt quoties Rector præclara Palatia lustret,
FRADVLFI famuli sit memor illè sui.

C

HANC tibi, præcursor Domini, FRADVLVVS opimam
Condidit ornatam diuinis cultibus Aulam,
Vota tibi reddens, supplex quæ vouerat olim,
Exilij primum cœpit dum nosse laborem.
Annuit his CAROLVS dictis pulcherrimus Heros,
Quem placidum voluit vestris sibi reddere Christus,
Pro meritis famulum, magnis & honoribus auxit,
Nunc sibi soluendi voti est concessa potestas.

NUNC igitur nobis dum cessa est copia fandi,
Nomen amicitiae crescat ubique suæ.
Crescat & audaci assiduum sub pectore votum,
Quod sibi longæuum addet in orbe diem.
Addet & æternam per præmia plurima palmam,
Quam sibi perpetuus seruet in arce Deus.

CARTVLA felicifer dulcia carmina vati,
 Gaudeat vt multis nostro modulamine lustris.
 Audeo nam fari magno succensus amore:
 Care vale, care, care Magister, aue.

IAMQVE ades Hisperiis PIPINVS Rector ab oris,
 Vt cumules CAROLI gaudia magna patris.
 Nam velut Eois consurgit Phœbus ab astris,
 Gentibus Occiduis sic decus ipse nites.
 Expectate diu saltem nunc adfore gaudent
 Alpibus è gelidis te pater atque genus.
 Principe cum tanto plebs, Clerus, ara, Sacerdos,
 Aduentus vestri gaudia magna metunt.
 Nam quantum tardas studuisti fingere moras,
 Sollicitus patrio corde nitebat amor.
 Longius & quantum diludunt gaudia mentem,
 Fortius absentis prolis imago places.
 Hoc germanus agit CAROLVS, præsentia patris
 Carpitur egregij fratris amore sui.
 Moratur, causâque morandi se perimatur*
 Callibus ambiguas difficilèsq; vias.
 Suspirie surgunt, missosque incassat euntes,
 Segnitiam putans quicquid abesse potest.
 Quem CHLODOVVIH, quamuis eodem teneatur amore,
 Solatur, fratris mitius acta ferens.
 Parce, inquit, germane, tuis desiste quereri.
 Adueniet noster, credo, sodalis amor.
 Namque ego præsentis caperem dum præmia noctis,
 Adstetit egregij fratris imago mei.
 Mèque per amplexus & plurima gaudia lusit.
 Dixit abscedens: Prospera cuncta gero.
 Es citò præcaris obtutibus adfore vestris
 Me scito, & CAROLO hæc refer acta meo.
 Nam non complentur crescentis cornua Lunæ
 Quam sibi te socio oscula fida dabo.
 Iam donante Deo non somnia cernimus vltro,
 Somni sed fructus ANGILBERTVS ego.
 Nam te Lingonicis amplector victor in aruis,
 Vix passus verbis miscere verba piis.
 Te patrius vexabat amor, me torret vterque,
 Ipsius assiduus, nunc tuus altus amor.
 Expectate diu, spacium da quæso precanti,
 Vt paucis verbis plurima verba feres.
 Sis felix, solitus nostrum renouare dolorem.
 Nam citò discedens vulnera nostra nouas,
 Sit tecum qui cuncta regit præcellsa vel ima,
 Ducat incolumem per vada, pèrque vnam.
 Vt te suscipiat gremius venerande parentis,
 Christi defensus regmine sanus eas.
 Sic vos coniunctos defensio diua per annos
 Protegat à cunctis munere mactè malis.
 O cur non merui Regis tunc cernere vultus,
 Cùm te complectens oscula pura daret.
 Cum CAROLVS sitiens & CHLVDVVIH anxius Heros
 Ancipitem risum vix sibi corda regunt.
 Quid CHRODTHRVDIS agat, quid BERTA & Regia fari
 Expectans poterit, gaudia tanta ferens?

A
 Quid GIS * & TEODRADA simul cum prole retractant,
 Cetera regali quas tuus agit amor.
 Quid GISLA egregij sponfa præpulchra Tonantis
 Quid LVITGARDIS ouans Regis amore luat.
 Quid HILDIBALDVS præcellens ordine vatis,
 Quidve Duces, Comites, quid puer, atque senes.
 Cunctos altus amor sacratæ legibus vrit,
 Vultibus & vestris lumina fixa tenent.
 Hæc mancant patri & germanis gaudia pacis,
 Hæc mancant Francis festa beata bonis.
 Hoc firmet Christus Regnum dominator ab astris,
 Vt vigeat prolis polleat ipse pater.
 Te CAROLVS germanus amet, tu dilige amantem:
 Vos CHLVDOVVIVH gemino neçite amore pio.
 Ipse repensabit vobis dilectus amorem,
 Sic pariter proprium discite amare patrem.

VERSVS ALII DE CAROLO MAGNO,

ET EIVS LIBERIS.

B

Ex Poemate MS. Theodulphi Aurelianensis Episcopi.

HINC adstent pueri, circumstent indè puellæ:
 Vineæ lætificet sicque nouella patrem.
 Stent KAROLVS, HLVDOVVICQVE simul, quorum vnus ephebus,
 Iam vehit alterius os iuuenale decus.

Et nunc ardentæ acies Rex flectat ad illos,
 Nunc ad virgineum flectat vtrimque chorum.

Scilicet ad BERTAM & CHRÔTRVDH, vbi sit quoque GISLA,
 Pulchrarum vna sôror sit minor ordo trium.
 Est sociata quibus LEVTGARDIS pulchra virago,
 Quæ micat ingenio cum pietatis ope.

BERTAROSAS, CHROTRVDH violas, & lilia GISLA,
 Nectaris ambrosiei præmia quæque ferat.

C
 ROTHALDHOMA, HILTRVDH Cererem, TETDRADA Lizum:
 Quæ variz species, sed decor vnus inest.

Voce valens, sensûque vigil, sermone politus
 Adsit RICVLVS nobilis arte, fide.
 Qui etsi longinquâ fuerit regione moratus,
 Non manibus vacuis iam tamen ipse redit.
 Dulce melos canerem tibi, ni absens dulcis HOMERE esses:
 Sed quoniam es * hinc mea Musa tacet.
 Non ERCAMBALDI sollers præsentia desit,
 Cuius fidam armat bina tabella manum.
 Pendula quæ lateri manuum citò membra reuifat,
 Verbaque suscipiat quæ sine voce canat.

Sret Leuita decens FREDEGIS sociatus OSVLFØ,
 Gnarus vterque artis, doctus vterque benè.
 Nardus & Ercanbald si coniungantur Osulpho,
 Tres mensæ poterunt vnus esse pedes.
 Pinguior hic illo est hic est quoque tenuior illo:
 Sed mensura dedit altior. ecce pares.

VERSUS EIVSDEM THEODVLPHI EPISCOPI, ^A*De FVLRA DO Abbate S. Quinsini.*

QVVM denis lustris ternos minus inclytus annos
 Rex ageret KAROLVS scepra tenendo pia,
 Rebus & humanis exemptus culmina Regni
 Linqueret ingentis Rex Ludouice tibi.
 Dátque octingentis Christi incarnatio felix
 Addere curriculis quatuor atque decem.
 Condere cœpit opus huius venerabilis Aulæ
 Abbas FVLRA DVSNobilitate cluens.
 Namque huic HIERONYMVS, CAROLVS pater extitit illi,
 Qui propriæ specimen gentis ad astra tulit,
 Bella gerens, pacemque tuens, qui culmina Regni
 Ad prolem misit auxiliante Deo.

EPITAPHIA FASTRADÆ REGINÆ CAROLI M. CONIVGIS: ^B*Ex Lib. VII. Antiq. Treuerensium Christophori Brouneri.*

794. ANNO DCCXCIV. Fastrada Caroli coniux vitam reliquit: femina, cui ta-
 met si crudelitatis & sæuiciæ notam ascribat Eginardus, pietatis laude clarif-
 sima. Hæc in vita magno dentium dolore vexata, cum ad D. Goaris Basilicam re-
 medium doloris oratum venisset, continuò, vt supplex facta est, præsentis incom-
 modo caruit. Sepulta est Mogunciaci in æde D. Albani, ante aram beatæ genitri-
 cis Dei Mariæ, in Aquilonari vestibulo, cum iam Richolfus Archiepiscopus Lulli
 successor eodem in loco Monasterium inchoasset. Ceterum Reginz candido
 marmori insculptus sepulcralis hic positus olim titulus.

*Inclyta FASTRADÆ Reginz hic membra quiescunt,
 De medio quam mors rigida flore tulit.
 Nobilis ipsa viro coniuncta & iure potenti est:
 Sed modo cælesti nobilior thalamo.
 Pars illi melior CAROLVS Rex ipse remansit,
 Cui tradat mitis tempora longa Deus.* ^C

Hæc de Fastradæ Reginz titulo ex probæ notæ veterum monumentis, Cœnobi-
 tæ eiusdem loci memoriæ mandauere, cum fortè Mogunciaci primariam ædem in-
 spiciens, Epitaphium ab hoc longè diuersissimum reperiebam eidem Fastradæ po-
 situm, quod ascitatio tamen cultu fucatum, literarumque peregrino quodam du-
 ctu, ac ipso denique metri sono, huic se ætati spontè subtraheret. Ponetur hîc, vt
 penes alios ista quoque sit diiudicatio. Nam priori olim subiectum fuisse, ex clade
 quapiam, vel conflagratione ædis, interpretor.

*FASTRADANA pia CAROLI coniunx vocitata,
 Christo dilecta iacet hoc sub marmore recta,
 Anno septingentesimo nonagesimo quarto
 Quem numerum metro claudere Musa negat.
 * Rex pie, quem gessit Virgo licet hic cinere scit,
 Spiritus heres sit patriæ, qua tristitia nescit.*

* Chitæ
 quem Vir-
 go pepicit.

Adiiciuntur deinde sæculi nobis proximi versus hi.

*Quæ FASTRADANÆ coram monumenta tueris.
 Haud isto primùm fixa fuere loco.
 Ac de sed Albano sacra, casisque propinqui
 Martyribus claro vertice collis erant.
 Nuncea, quod periit flammis hostilibus ades,
 Mota locis zelo sunt monumenta pio.*

**VERSUS DE GEROLDO COMITE,
FRATRE HILDIGARDIS REGINÆ, CAROLI M. CONIVGIS**

Qui in certamine contra. Hunos cæsus est anno DCCXCIX.

*Excerpti è Poëmate VValafridi Strabi Abbatis Augiensis ad
Grimaldum Capellanum.*

QUIN etiam quondam Comitem sacer ille GEROLDVM
Angelus asseruit requiem caprasse beatam,
Martyribusque parem, quo gloria summa beatis
Ciuibus æternæ reddit dulcedinis haustum.
Et quando zelum Domini conceperat, inquit,
Gentibus infidis Christi defendere plebem,
Congrediens, huius sumpsit dispendia vitæ.
Æternis ideò meruit fulgere trophæis,
Munera perpetuè capiens ingentia vitæ.
Hic vir in hac patriâ summa bonitate nitebat,
Moribus egregius, verax, mansuetus, honestus,
Cui Regina soror LVDOVICI cara genetrix
HILDIGARDIS erat, parili bonitate venusta.
Viribus ille potens, sancto que potentior actu.
Defuerat soboles, pariterque & defuit hæres.
His igitur verbis sese compescere cœpit.
Denegat hæredem Dominus, manet ipse superstes.
Quod dedit accipiet, Mariæ commendo beatæ.
Sic votum factis sequitur, magis omnibus isti
Profuit ille loco, cuius nitet Augia donis.
Bella mouet CAROLVS duros tum Cæsar in Hunos.
Hoc cecidit bello populo certante GEROLDVS.
Tunc dominum famuli lacrimis sumpsere referti,
Hucque reportatum tam longa per auia corpus
Insulanensis humus contextit in æde Mariæ.

799.

EPITAPHIVM EIVSDEM GEROLDI COMITIS.

MOLIB sub hac magni seruantur membra GEROLDI,
Huius iura loci cunctis qui viribus auxit,
Pannoniis vera Ecclesiæ pro pace peremptus,
Oppetiit sæuo Septembribus ense Kalendis.
Sideribusque animam dedit, artus Saxo fidelis.
Abstulit, huc retulit, dignoque hinc clausit honore.

FRAGMENTVM CHRONOLOGICVM,

*Quod ex Cod. MS. Sancti Galli apud Heluetios edidit Henricus Canisius Tom. VI.
antiquarum Lætionum.*

Sup. pag. 90.
in fine.

ANNO DCCCIII. ab Incarnatione Domini, Indictione XIV. anno XXXVIII.
regnante CAROLO Imperatore, VIII. Idus Februarij die Veneris, diuisum
est Regnum illius inter filios suos, quantum vnusquisque post illum habe-
ret. **.

803.

FRAGMENTVM

DE LVDOVICO PIO IMP. ET EINARDO ABBATE,

Ex Narratione Odilonis Monachi ad Ingrannum S. Medardi Sueffion. Abbatem, de aduentu & susceptione corporum SS. Martyrum Tiburtij, Marcellini, Petri, & aliorum.

828.

DOMNVS & Augustus noster, videlicet totius Orbis Romani Princeps, Francorumque Regni pater piissimus, felix, & prouidus Imperator totius Monarchiæ, CLYDOVICVS scilicet illius augustæ & venerandæ memoriæ KAROLIMAGNI filius, qui ad liberandum Orbem tyrannicis inordinationibus, & ad comprimenda domestica mala, diuinæ dispositionis sublimatus est gratiâ: postquam paterni suscepit Imperij gubernacula, totius sanctæ Ecclesiæ fideles & filios per quatuor mundi climata pio moderamine prouexit ad supernæ felicitatis emolumenta. Hic inter sibi collatæ virtutis & gratiæ munera, honestæ fidei pariter & documenta dedit, & ornamenta Religionis Ecclesiasticæ multipliciter condecorauit. Multa quoque corpora Sanctorum de pluribus Italiæ partibus in Regna Francorum detulit, vbi maximè populus nobilitate superbus, armorum strenuitate decorus, non minima laude sapientiæ, simul industriæ & prudentiæ, pollet & præualet utique. Cuius ingenij solertia beatissimi & omnifariâ laude dignissimi Sebastiani Martyris corporalis gleba, simul & beatæ memoriæ Gregorij Papæ sanctissima membra penes Suefforum mœnia in Basilica summi Confessoris Christi Medardi deportata pariter & conlata videntur & habita. Cum ergo innumerabilis miraculorum frequentia tunc temporis assiduè fieret in Sanctorum præsentia, per longa mundi spacia tanti odoris fragrantia non minima redolet virtutum notitiâ.

VND E contigit, vt quadam die, dum præfatus Imperator hiemaret Aquisgrani Palatij, sub tempore inter prandium plura cum Optimatibus suis loquendo exorsus est regio more. Inter quæ plurima verborum colloquiâ subitò in beati Sebastiani Martyris impegit translationis gaudia, & virtutum ipsius magnalia. De neglectis quoque Martyrum sepulcris, quorum Romæ ingens esset copia, prolixitas sermonis subsequitur non minima. Factum est autem, dum hæc agerentur, vt quidam Diaconus sanctæ Romanæ Ecclesiæ nomine Deusdona pro suis necessitatibus Regis adiret imploraturus clementiam. Dum verò diutiùs in Palatio moraretur, cum EINARDO Abbate, Palatij Regalis scilicet domestico, familiaritatem illius præ ceteris Palatinis promeruit, & omnem humanitatis exhibitionem ab eodem Abbate sine vlla improperatione suscepit. Inter hæc dum aperto propter quod venerat negotio Romam redire disponderet, ab eodem Abbate multa donaria recepit in sua, & maximè multorum præsentia, ad perficiendam suæ reuersionis diligentiam. Igitur de Aquisgrani Palatio profecti, prædictus scilicet Abbas EINARDVS, & præfatus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus, ad Augustam vsque urbem Suefforum perueniunt. Ea tempestate domnus Imperator ob amorem inclyti Martyris Sebastiani, cum omni apparatu, & suorum Procerum comitatu, in Monasterio deuenerat S. Medardi, sanctum Pascha prout competebar deuotissimè celebraturus. Huic spectaculo vir venerandæ memoriæ HILDVINVS Abba aderat in omnibus, qui & prædictum Abbatem EINARDVM, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconum, altius & honorificè suscepit, & familiaritè tractauit, suorumque secretorum conscios adhibuit. Inter hæc familiaritatis obsequia supra modum iocundati, & immensum lætati, Paschales dies profecuti sunt gaudentes. Denique accepta benedictione repeditionis suæ iamdictus Diaconus diuersæ promissionis admodum largus, beati TIBURTII Martyris Hilduino Abbati promittit venerabile corpus. EINARDO quoque Abbati fideliter spondet, vt si fidelem Legationem secum dirigeret, multas Sanctorum reliquias in propria reciperet. Quibus promissionum dictis vehementer exhilarati, domnus videlicet Hilduinus Abba & Einardus, ambo Legatos diligenter eligunt exquisitos, prudentiâ videlicet industrios, & astuciâ conspicuos. Sic cum præfato Diacono iter aggressi, Romam quanta possunt celeritate præproperè tendunt. * *

FRAGMENTA ALIA.

LVDOVICVS
PIVS.*Ex Libris de Translatione SS. Martyrum Marcellini & Petri,
auctore EINHARDO Abbate.*

CV M adhuc in Palatio positus, ac negotiis secularibus occupatus, otium, quo Caliquando perfrui cupiebam, multimoda cogitatione meditarer, quendam locum secretum, atque à populari frequentia valde remotum nactus, atque illius, cui tunc militaueram, Principis LVDOVICI liberalitate consecutus sum. Is locus est in saltu Germaniæ, qui inter Neccarum & Moenum fluuios medius interiacet, ac moderno tempore ab incolis & circummanentibus Odanwald * appellatur. In quo cum pro modo facultatum ac sumptuum non solum domos & habitacula ad manendum, verum etiam Basilicam diuinis officiis congruentem, non indecori operis ædificassem: dubitare cœpi, in cuius potissimum Sancti vel Martyris nomine atque honore dedicari deberet. Cùmque in hac animi fluctuatione plurimum temporis esset euolutum, contigit vt quidam Diaconus Romanæ Ecclesiæ nomine Deudona, pro suis necessitatibus Regis opem imploraturus ad Palatium veniret.

LIB. I.
CAP. I.* Odonou-
wald.

B Ibique aliquandiu moratus, cum peracto propter quod venerat negocio Romam redire pararet; quadam die humanitatis causâ velut peregrinus ad prandiû nostræ paruitatis à nobis est inuitatus; ibique inter prandendum plura locuti, eo vsque sermocinando peruenimus, vt de translatione corporis beati Sebastiani, ac neglectis Martyrum sepulcris, quorum Romæ ingens copia est, mentio fieret. Indè ad dedicationem nouæ Basilicæ nostræ sermone conuerso, percontari cœpi, quoniam modo ad id peruenire possem, vt aliquid de veris Sanctorum reliquiis, qui Romæ requiescunt, mihi adipisci contingeret. Hic ille primò quidem hæsitauit, & qualiter id fieri posset se nescire respondit. Deinde cum me de hac re sollicitum simul & curiosum esse animaduerteteret, altera die se percontationi meæ responsurum esse promisit.

PO S T hæc cum iterum à me fuisset inuitatus, protinus è sinu libellum mihi porrexit, rogans vt eum solus perlegerem, sibi que de his, quæ in eo scripta erant, quid mihi placeret, indicare non dedignarer. Accepi libellum, & vt ille petiit, solus secretè perlegi. Continebatur in eo, esse sibi domi plurimas Sanctorum reliquias, easque se mihi dare velle, si meo fultus adiutorio Romam reuerti potuisset: comperit sibi fore, quòd duos mulos haberem, quorum si alterum sibi darem, ac secum hominem meum fidelem mitterem, qui illas reliquias ab illo reciperet, mihi que deferret, statim eas mihi esse missurum. Complacuit mihi suadentis consilium, statuique fidem sponsonis incertæ celeriter experiri: ac proinde dato quod petebat iumento, additâ etiam propter viaticum pecuniâ, Notarium meum nomine Ratleicum, quia & ipse orandi causâ Romam eundi votum habebat, cum eo pergere iussi.

II.

IG I T V R de Aquisgrani Palatio profecti (nam ibi eo tempore Imperator cum suo comitatu erat) Augustam Suefforum venerunt: ibique HILDOINO Abbati in Monasterio S. Medardi locuti sunt, quia memoratus Diaconus ei pollicitus est, se efficere posse, vt corpus beati Tiburtij Martyris in eius veniret potestatem. Quibus ille promissionibus illectus, misit cum eis quendam Presbyterum, hominem callidum, nomine Hunum, iubens vt acceptum ab eo memorati Martyris corpus deferret. Indè iter ingressi, Romam quanta potuerunt celeritate perrexerunt.*

III.

GE R V V A R D V S Palatij Bibliothecarius, cui tunc tēporis etiam Palatinorum operum ac structurarum à Rege cura commissa erat, de Nouiomago, veniens, Palatium Aquense petebat. Is cum in memorato fundo (nempe Gangludè in pago Mosano) quadam nocte mansisset, quæ fuit ab hospite suo, si aliquid noui de Palatio nuper audisset. Cui ille, Nihil, inquit, modò apud Aulicos tam celebre est, quàm signa & virtutes quæ sunt in domo EINHARDI per quosdam Sanctos, quorum reliquias in Oratorio domus suæ habere dicitur. Ad quarum venerationem omnes vicini nostri quotidie festinant, & quicūque infirmus illò fuerit adductus, illicò curatur.*

LIB. IV.
CAP. VIII.

Hæc de miraculis beatorum Martyrum, quæ in Palatio gesta sunt, in præsentis Opere commemorasse sufficiat. Nunc ad eas virtutes veniendum est, quæ in his locis factæ sunt, ad quæ religiosi viris petentibus, ac me largiente venerandæ eorūdem Martyrum reliquiæ venerunt, & in quibus hætenus cum magna reue-

CAP. IX.

LVDOVICVS PIVE. rentia coluntur. Quæ primus omnium **GEORGIVS** Presbyter, & Rector Monasterij S. Saluij Martyris, quod in pago Fanomartensi, in vico Valentianas appellato, in ripa Scaldis fluuij situm est, me dante suscepit, & per quendam Diaconum ad memoratum Monasterium de Aquensi Palatio destinauit.*

CAP. X.

ANNO quartodecimo, Christo propitiò, Imperij **LVDOVICI** Augusti, cum ad corroborandam Christiani populi fidem, sicut in initio nascentis Ecclesie, signa & prodigia in ipse Regis Palatio per merita Sanctorum suorum Dominus dignaretur ostendere: petiit & obtinuit **GEORGIVS** Presbyter Aquisgrani Palatio ab **EINHARDO** Abbate reliquias beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri, quorum corpora ipse de Roma per homines suos allata nuper acceperat: easque in capsula, quam auro & gemmis decenter ornaauerat, reconditas, per Diaconum suum, nomine Theohardum, ad Basilicam S. Saluij Martyris, quam ipse tunc temporis per beneficium Regis tenebat, dirigere curauit.*

CAP. XVI.

HÆC sunt miracula atque virtutes, quas Dominus noster Iesus Christus per merita sanctorum Martyrum suorum Marcellini & Petri in vico Valentianas, ad salutem humani generis operari dignatus est. Quæ memoratus **GEORGIVS** Presbyter Libello collecta nobis mittere curauit, & nos huic Operi nostro censuimus inferenda. Hic est **GEORGIVS** Veneticus, qui de patria sua ad Imperatorem venit, & in Aquensi Palatio organum, quod Græcè hydraulica vocatur, mirifica arte composuit.* *

Sup. pag.
350.

DE ADELHARDO COMITE PALATII, postea Abbate Corbeiensis, & de eius fratribus ac sororibus, Caroli M. propinquis.

Ex vita eiusdem Adelhardi, auctore Paschasio Radberto.

QVI (nempe **ADHELARDVS**) cum esset Regali profapia, **PIPINI MAGNI** Regis nepos, **CAROLI** consobrinus Augusti, inter Palatii tyrocinia omni mundi prudentia eruditus, vna cum Terrarum Principe Magistris adhibitus, elegit magis iustitiae fore & veritatis amicus, quam in illicita consentire etiam multis oblectatus blanditiis.

ERANT igitur quinque vnus viri semine propagati: quorum trium Imperator **Augustus** familiari vsus consilio, vna secum fundabili quadratura Francorum Imperium satis admodum dispositum regebat Reipub. augmentatum.

Erat autem maior natu senex noster sanctissimus, ætate ac gratia Domino consecratus: maturior consilio, eximior omnibus sanctitate.

Deinde **VVALA** virorum clarissimus, qui ei successit, postea Monachorum Pater eximius, tunc temporis primus inter primos, & cunctis amabilior vnus. Nimia, familiaritate Regi inherens, & maxima Præfecturæ dignitate subiectus. In Senatu clarior cunctis, in militia verò prudenti animo fortior vniuersis. Quem tanta laus sequebatur in omni vitæ negotio, vt longè plus censeretur amore posse, quam omnium fastus etiam, & tyrannis reliquorum. Erat enim iustitiae custos, & decus honestatis, oppressorum quoque iustus oppressor.

Quibus inhererebat ex latere sexu soror **GVNDRA DA**, nomine dispar, sed virtutibus proculdubio compar, fratribus assiduitate præsens. Siquidem virgo familiarior Regi, nobilium nobilissima: quæ inter venereos Palatii ardores, & iuuenum venustates, etiam inter mulcentia deliciarum, & inter omnia libidinum blandimenta, sola meruit (vt credimus) reportare pudicitiae palmam, & potuit, vt dicitur, carnis spurcicias illæso calle transire.

Reliqui verò duo, videlicet **BERNARIVS** noster, & **THEODRADA** soror eius Deo deuota, quæ iam reddito fructu nuptiarum, secundum castimonie gradum arripuerat, ad pedes Iesu cum Maria domi sedebant: illa quidem Suefione Sanctimonialium regens vitam: iste verò Christi discipulatus nobiscum habens formam. Vtrique tamen ad vnum brauium supernæ vocationis currere festinabant.

A Denique si rursus eos diligenter attendis, tres eorum sunt siquidem qui continentiam triumphum fortiuntur, & duo qui primum castum meditantur connubium: ad postremum verò utriusque par iugum Monasticæ disciplinæ trahunt.

At verò Corbeia tunc multorum quoque ore iamdiu laudata mœrens, ac flens, cum de tanto viduata patrono lugeret, in consolationem sui meruit suscipere **VVALAM** clarissimum virum inter reliquos quos habebat nobiles velut tyro-nem Christi, quem postea post decessum fratris vice Christi gaudens sibi exultat Patrem habere.

Inde igitur est, mi pater omnipotens, quòd **BERNARIUS** noster Lirinum remittitur, **VVALA** verò tuus in Corbeia, ut dixi, tyro recipitur. **THEODRADA** namque quasi innocens sub sancta professione Sueffione relinquitur. Porro præfata **GVNDRADA** ad sanctam Radegundem quondam Reginam mittitur, idcirco ut cui communicauerat ex parte florens inter Palatij discrimina, imitaretur virtutum eius insignia, & cum ea die noctuque Deum exorans, de se suisque interim consolationem consecrando reciperet.

De conditione iam ultra quid loquar, qui, ut præfatus sum, Regali ex progenie clarus effulsit? Necnon & de altera conditione, utrum proprius ut ipsi dicunt adoptiuusne an abdicatus fuerit, ingeram? cum & **BERNARDI** filius fuisse, fratris Magni **PIPINI** Regis, & Dei esse adoptiuus non abnuitur?

Sepulta sunt autem decenter membra charissimi Senis in Basilica beati Petri Apostoli sub fastigio inter eiusdem medioximæ quatuor Ecclesiæ centra, recluso lapide. Super quem octonis sculptum versibus musici carminis haustu dignè legitur.

*Hic iacet eximius meritis, venerabilis Abba
Noster ADELHARDVS, dignus honore senex.
Regia prosapias, Paradisi iure colonus,
Vir caritate probus, moribus, atque fide.
Quem dum sub tumulo recolis tu quisque viator,
Cerne quid es, quideris, mors quia cuncta rapit.
Nam post octanas Domini hic carne solutus
Succedente die astra petiuit ouans.*

VERSUS DE LEGIBVS INSTITVTIS

Sup. pag.
229, in fine.

à Pipino, Carolo M. & aliis Francorum Regibus.

Ex Præfatione Benedicti Leuitæ in Libros III. posteriores Capitulorum eundem Regum.

C

AVREA progenies felici stemmate pollens,
Francorum virtus, perpetuumque decus,
PIPINVS quondam micuit sublimiter, atque
CARLOMANVS agens quæ placuere Deo.
Censores etenim veri pietatis amore
Ecclesiæ Leges instituere sacras.
Quas dum Lector ouans descriptas legerit istic,
Nec minus & Iura posteriora legat.
Hinc Cæsar **KAROLVS** diuino munere frater,
Nobiliter Procures rexit in orbe suos.
Quorum sceptrapiis vnâ moderatus habenis,
Cunctorum vicit in clyta gesta Patrum.
Virtutum gemmis David, reliquosque secutus,
Insigni famâ fulsit vbique sui.
Quid memorem multas domuit quas denique gentes,
E quis & remeans clara trophæa tulit?
Nec mirum, coluit dum Regis iussa superni;
Decernens sanctis Iura tenenda viris.

Tom. II.

IIi ij

Ob quæ promeruit cœlestia scandere regna,
 Qua quoque percepit præmia lar ga satis.
 Inde **LVD OVICVS** Regno successit auito,
 Eximius Princeps, diuus, & Orbis apex.
 Augusto nituit sub quo **GERMANIA** cultu,
 Cultori tribuens commoda multa suo.
 Pacis amator enim Cæsar, pietatis & almæ,
 Consuluit populis, plebibus atque suis.
 Scilicet vt Regum renouans sancita priorum,
 Prudenter titulos adderet ipse pios.
 Quapropter moriens penetrauit sydera cœli,
 Soluens præcelso cantica digna Deo.
 Hinc etiam sequitur soboles veneranda per orbem
 Ipsius insigni nomine digna patris.
LODOVICVS enim fluuij cis littora Rheni
 Imperat, & gentes comprimit ecce feras.
 Necnon **LOTHARIVS** parili ditione potitus,
FRANCORVM Cæsar scepra tremenda vehit.
 Tum **KAROLVS** Regnum Gallorum sorte retentat,
 Nomen aui referens auxiliante Deo.
 Nos quibus illa tenent terni quæ Iura Libelli,
 Obtulimus scripta semper habenda sibi.
 Quorum norma docet iugiter nos viuere rectè,
 Et studiis Domino ritè placere piis.
 Hæc refecant prauos æquo moderamine mores,
 Viuendi normam contribuendo piis.
 Namque patrant multi funestas sæpè rapinas,
 Nonnulli violant Tempia dicata Deo.
 Sunt alij scelerum fœdati labe suorum,
 Fistula quos omnes commemorare nequit.
 Sed cohibet tales Legum censura sacrarum,
 Decretisque vetat ista patrare piis.
 Ergo duces laudare decet per carmina fortes,
 Munere virtutum qui micuère sacro.
FRANCIA sub quorum sceptris tutissima mansit,
 Libertate vigens, colla superba terens.
 Quam variæ gentes dominam timuère seueram:
 Vt pote quas armis cœpit ouando suis.
 Vnde sibi nomen meruit, decus atque perenne,
 Deuictis populis celsa trophæa ferens.
 Cœlestis patriæ donati munere Reges
 Exultant iugiter, & sine fine canunt:
 Alta poli cuius subierunt culmina læti,
 Quos deuota chelys iam resonauit ouans.
 Felices nimium, quos Aula beata receptans,
 Cœlicolis iunxit ciuibus ipsa libens.
 Non ibi iam metuunt furuas nocuâsque tenebras,
 Quin potius veræ lucis amœna vident.
 Sic Euangelici testatur pagina Bibli,
 Quod mundi lumen sit Deus altitonans.
 Hoc iubar exhilarat superiorum corda virorum,
 Irradiânsque procul nubila tetra fugat.
 Hoc etiam Varum cecinit pulcherrimè quidam
 Olim, quod Dominus lux sit amanda Deus.
 Qui decus, & virrus, laus & veneratio semper,
 Imperiûmque manet cuncta per æua sacrum.
 Ipse tibi tribuat prolixæ tempora pacis,
 Credita qui plebi fersque talenta tibi.

FRAGMENTVM
DE NORMANNORVM GESTIS Sup. pag.
387.
CIRCA PARISIACAM VRBEM,
ET DE DIVINA IN EOS VLTIONE,
Tempore Caroli Calui Regis Francorum.

B *Ex Libris Miraculorum sancti Germani Episcopi Parisiensis, quos tunc scriptis mandauit HAIMONVS siue AIMOINVS, Canobij S. Germani de Pratis Monachus.*

EX LIB. I.

A **N**NO Incarnationis Dominicæ DCCCLVI. Regis autem præcel- CAP. I.
846.
lentissimi CAROLI sexto, cum Regnum Francorum post obitum
LVDOVICI Imperatoris varias diuisum esset in partes, & peccata
populi crescerent, sanguisque sanguinem tangeret, Deo permitten-
te, flagitiis quidem exigentibus actum est nostris, ut exteræ nationes
è propriis egrederentur sedibus, videlicet gens Danorum, qui propriè NORT-
MANNI, id est Septentrionales homines appellantur, & superbo tumentique cor-
de cum valido nauium apparatu Christianorum fines intrarent. Qui huc illucque
furentes, atque cum magna superbia cuncta gyrantes, cœperunt vastando diuer-
sas insulas maris: donec nemine sibi resistente fluuium Sequanæ ingressi, Rotho-
mago sorte incredibili applicarent. Cùmque in eadem ciuitate aliquantisper de-
morantes, regionis Principes (quod absque ingenti contritione cordis effari ne-
quimus) adbellandum pigros timidósque aduerterent, exeuntes à nauibus longè
latèque diffusi, cœperunt vtriusque sexus multitudinem trucidare, captiuare,
villas, Monasteria, Ecclesiásque depopulando cremare, totámque suæ libidinis
immensitatem, cum omni crudelitate in populum Dei debacchando exercere:
quousque ad locum, qui vocatur Caroliuenna, ventis velisque suæ malignitati
iusto Dei iudicio secundantibus, ultra spem securi nauigando peruenirent. Tunc
gloriosus Princeps Rex CAROLVS, quia propter subitaneum eorum ascensum
ex toto non poterat, conuocata aliqua exercitus sui parte, venit primùm ad Mona-
sterium macharij Dionysij, ut eius orationibus fultus, securiùs contra Dei suosque
pergeret hostes. Denique ut erat, uti adolescens animo armisque strenuus, ad su-
pradictum locum pugnaturus accessit: paratus non solum dimicare, sed etiam pro
fide próque defensione sanctæ Dei Ecclesiæ laudabiliter mori. Cuius aduersarij
cognoscentes aduentum, diuerterunt ad alteram prædicti fluminis ripam, vbi
quædam parua tantùm pars populi erat. Quibus confestim in fugam versis, in in-
sula quadam eiusdem fluuij ad opprobrium Christianorum plus minus centum vn-
decim captiuos sudibus suspenderunt, multósque alios per domos & arbores con-
fixerunt, atque nonnullos per villas campósque miserabili infecutione trucidan-
tes pæmerunt. Ipsóque sanctissimo Paschalis festiuitatis Sabbato Parisius per-
uenientes, vacuam penitus ipsam urbem, quondam populosam, & omnia in cir-
cuiu illius Monasteria suis habitatoribus deserta repererunt. Timor siquidem &
metus vniuersos inuaserat, utpotè merito iniquitatis diuino enudatos auxilio, at-
que idèò mundanæ defensionis destitutos solatio. Quis, rogo, non doleret, ante-
quam bellum committeretur fugarum exercitum, antequam iaceretur sagitta
confossum, ante scuti allisionem ignominiosè subactum? Vniuersorum namque

ordo penitus in Ecclesia confusus, atque à bonitatis studio permutatus, hoc ipsa A
 priuatione boni vsque ad exitij fomitem digna satis vltione promeruerat. At pius
 Pater, iustus delinquentium semper corrector, correctorumque clemens susce-
 ptor, non hoc intulit, vt nos ob innumera delictorum nostrorum pondera cru-
 delis damnaret, sed vt per immensam benignitatis suæ largitatem afflictos emen-
 daret. Tunc, proh dolor! sanctissimum beati Germani corpus de suo effossum sepul-
 cro, in possessionem quandam eiusdem Ecclesiæ, quæ Cumbis dicitur, delatum
 est. Sed quæ facundia, quisve sermo exponere posset, quælis, dum hæc agerentur,
 quantumque in eadem Ecclesia exitit luctus? Senes itaque ac iuuenes, pueri fle-
 bant & infantes, vt pote nemo sese à lacrymis temperare valens. Similiter & alio-
 rum corpora Sanctorum in eodem pago degentium extrumulata, atque per diuer-
 sa sunt loca deportata, exceptis membris duntaxat macharij Dionysij, sociorum-
 que eius Martyrum. Quæ licet à suis fuerint abstracta sepulchris, propter tamen
 Regis præsentiam non sunt tunc ad alia loca transire compulsæ. Statuerat quippè,
 populo videlicet à se labente, vt vel iam dicti Martyris Monasterium defenderet,
 eò quòd diuæ memoriæ genitor illius eum, cum esset paruulus, eidem Sancto spe-
 ciali traditione commendasset.

CAP. VI. IN memorato denique Caroliuennæ loco ipsi Nortmannorum populi se victo- B
 res, seque superiores esse conspicientes, dum adhuc morarentur, exeuntes è na-
 uibus, Cellam nostram, quæ contra vel secus eundem locum posita est, cursu pro-
 pero festinantes intrauerunt. Vnde miraculum, quod illic tunc factum comperi-
 mus, optimum si narretur putamus. Namque in eadem Cella Ecclesiis Apostoli
 Perrialmique Germani ignem terque quaterque supponere nitentes, cum defe-
 cissent, eas incendere amborum meritis non valentes, claustra eiusdem Cellæ tan-
 dem egressi, horreum, quod ibi erat iuxta positum, intrauerunt, ex quo tantus
 flammæ globus aëris alta petens ascendit, quòd quasdam arbores ultra etiam
 iam dictam Cellam virentes incenderet, ipsas verò Ecclesias intactas integrasque
 vt erant relinqueret. Cum insuper ventus australis validissimè flaret, totumque
 ferè incendium eandem in partem proiiceret, ilicò septentrionalis eregionè spirans
 intumuit, atque in alterius partis latus australem mira conuersione reflectens, om-
 nem vim ardoris pariter retorfit. Ita mirabilis Deus, qui per famulos suos secum
 fulgentes in cœlis semper mira communi pietatis gratiâ operatur in terris.

CAP. VII. CVM igitur Sabbato Paschali diffusa nauium classe Parisius, vt supra dictum
 est, venissent, in crastinum cum suos iam Sol lucifluos emitteret radios, propria
 totum illustrans lampade mundum, è nauibus prorumpentes, ipsam ciuitatem, vt
 præmisimus, vicinâque suburbana absque habitatoribus repererunt. Ingressique C
 Monasterium beatissimi Germani, Dei fanum, residuumque Ecclesiæ, quod secu-
 ritatis damno remanserat apparatus, contaminare, pollutisque manibus cœpe-
 runt destruere. Sed quia Domino miserante, nec ibi virtus defuit eiusdem sanctis-
 simi Patris, minimè debent reticeri, quæ tunc illic totius mundi Creator ad laudem
 sui nominis gratiâ ipsius Pontificis ostendere dignatus est miracula. Quæ quia ne-
 mo nostrum interfuit, penitus ignorabamus: postea tamen à fidelibus Missis L v-
 DOVICI Beuariorum Regis, Kobbone videlicet, aliisque, quos ad Principem
 Nortmannorum H O R I C H nomine Legationis causâ direxerat, ea cognouimus.
 Qui nobis illa fideliter narrauerunt, quemadmodum ipsi intestati sunt coram Ho-
 rich, qui præsentibus ex parte viderunt, atque ex parte ab ipsis, qui tunc in ipsa Ec-
 clesia, quando hæc gesta sunt, simul aderant, Christianis audierunt. Nam cum
 trabes Ecclesiæ miserimus ille populus, quia erant abięgnæ, & idcirco habiles na-
 uigio, incidere tentauisset, tres ex maligno eorum numero ante altaris crepidinem
 beati Stephani inualidi totius virtutis robore ruentes ceciderunt: atque confracti
 incredulas Deoque odibiles animas, aliis timore percussis, exhalantes, perpetuas
 descenderunt ad vmbas, vbi edax vermis eorum non morietur, & nimius eorum
 ignis non extinguetur.

CAP. VIII. CVM QVE illud Dei templum à trabibus ita cassatum, totumque simul depo-
 pularetur Monasterium, accidit vt vnus eorum etiam apud eos nefandissimus, ad
 Confessionem domni Germani strictum gladium polluta gestans manu (mira qui-
 dem dicentur) deueniret, columnamque marmoream, quæ ibidem orantibus ad
 dexteram sita erat, tredecies totius corporis annisu veluti capulans hostem percu-

Ateret. Cui continuò manus dexteræ, qua columnam ipsam inciderat, virilitas eua-^{CAROLVS}
nuit, vt post primum diem, quemadmodum idem Kobbo vidit, qui & eas incisio-^{C. 178.}
nes nobis ignorantibus præsens ostendit, vsque ad infelicem eius ex hac vita de-
cessum semper immobilis aridâque, & vt fuerat extensa, permaneret. Manubrium
verò ferri ita manui compaginaturn inhæserat, vt nunquam ab ea, aliquo ingenio
vel arte, nisi cum cutis parte auelli potuerit. Qui tandiu nimia vexatione com-
patientis corporis cruciatus est, donec miserimam finiret vitam, plenus indigna-
tionis, manibus dæmoniorum deuectus ad tartareas sedes Cocyti, fœtidumque
lacum Auerni.

OPERÆPRECIVM fore credimus, si & illud magnum naretur miraculum. ^{CAP. IX.}
Igitur dum ipsum sanctissimum Oratorium à crudelissima impiè violaretur tur-
ba, tanta subito nebulæ est densitate repletum, eiusdemque obscœni violatores ita
diuini iudicij cæcitate perculsi, quatenus id metu ac tremore nimio paucifacili lin-
quere cupientes, vix ostia vel fores, per quas intrauerant, inuenire valerent. Sic-
que in oberrando diutiùs fatigati, tandem erumpentes quantociùs effugerunt, ta-
li ab illo die tantòque peruasi terrore, quo nec ausi vltèriùs essent quacumque fœ-
ditate ipsam contaminare Ecclesiam. Insuper & ita dysenteria morbo exindè, vt
est vulgatum, sunt afflicti, vt dum quotidie morerentur, nullus ex tanta multitu-
dine se putaret euadere. Interea simulato langore, Legationis causam dirigunt ad
præcellentissimum Regem CAROLVM, vt eos cum pace fideles suscipiens, ad
propriam, dato Regni tributo, redire permetteret patriam. His ita placitis, Rege
B quidem nolente, Principibus tamen quibusdam, vt fatebatur, muneribus læsis,
RAGENARIVS Dux eorum, cunctique Principes, ad Regem, qui tunc in Mona-
sterio macharij Dionysij residebat, adducuntur: per Deos, perque omnia, quibus
maximè se protegi & saluari putabant, testantes numina vel arma, quatenus ne-
quaquam vltèriùs vel sui Regni*, nisi fortè auxiliatores intrarent aut continge-
rent. Qui ita dimissi, atque pro sui euasione, quam minimè sperauerant, gauisi, per
iter quo venerant, accepta auri argentique summa inposita, læti redierunt. Sed
reuertentes, morbo, quo in prædicta Ecclesia perculsi fuerant, quotidie deficientes,
cruciabantur, cruciatique nequissimas miserabiliter animas expirauerunt:
nemine, quos secum habebant, Christianorum huiusmodi plagam sentiente. In
quibus omnibus Dei est consideranda potentia, eiusque pietas amplectenda, qui
tam misericorditer saluat innocentes, tamque terribiliter Sanctos suos mirifican-
dò punit profanos.

RAGENARIVS Dux, auctòrque totius memorati mali, ante præfatum Horich ^{CAP. X.}
Nortmannorum Principem cum ingenti superbia veniens, ostendit ei quod se-
cum hinc apportauerat aurum, argentumque multum: dixitque quòd opinari-
simam Parisius ciuitatem captam haberet, quòdque mansionem Germani senis,
C quæ in eadem terra decentissima habetur, intrasset, insuper & quòd omne CA-
ROLI Regnum sibi ratione tributi subiugatum haberet. Horich autem dum talia
non crederet, iussit iam dictus Ragenarius partem incisæ trabis Monasterij diui
Germani, seramque portæ Parisiacæ vrbis ante eum in testimonium adduci. Præ-
terea retulit ei, quàm bonam, quàmque fertilem, vti omnibus repletam copiis in-
uenisset terram, populum verò eam incolentem ad dimicandum pauidum ac ti-
mètem. Referebátque dicens, quòd maiorem ibi mortui quàm viuentes haberent
virtutem, nullumque sibi inuenerint resistantem, præter Germanum senem mor-
tuum. Hæc cum diceret, tremens ilicò ac pauens corruit in terram, atque terrifi-
ca coepit voce clamare, Germanum coram assistere, eumque se baculo, quem ma-
nu gestabat, grauiter flagellare. Quod videntes Horich videlicet vniuersique sibi
adstantes, ipseque Kobbo LVDOVICI Regis illuc directus Legatus, ex hoc quod
acciderat stupore nimio permoti, admirati sunt. Idem verò Ragenarius sic hu-
miliatus ac repente contritus, aliorum manibus citò sublatus recessit: qui maximis
per triduum tormentis ignominiosè afflictus, præcepit tandem vnâ auream suæ
similitudinis statuam fieri, atque per eundem Kobbonem Germano seni deferri,
spondens se, si euaderet, Christianum deinceps futurum, Deumque Christiano-
rum indubitanter crediturum. Sed quia non erat ex ouibus Christi, idcirco quod
petebat obtinere non meruit. Ita proffusus inflatus, quemadmodum nobis idem
Kobbo manifestum fecit, ac totus turgidus extitit, vt nec auditus, nec visus, nec

CAROLVS
CALVVS.

odoratus, vel gustus in eius corpore mortis tempore discerni potuerit. Sicque diffusis ad postremum visceribus medius crepuit, vitamque miserimus inanem finivit. Statua verò sacris oblationibus indigna, à quibus delegata fuerat retenta, veluti immundissima, à mundissimo cordium inspectore refutata remansit.

CAP. XXI.

SED adhuc qualiter qui residui fuerant ex hac defecerunt vita, prosequendo narremus. Ab eo sanè die, quo Monasterium almi Præsulis Germani ingressi sunt, donec pœnaliter cuncti interirent, ita vt diximus turgenti sunt, Kobbone teste, viscerum inflatione perculsi, quatenus omnis eorum cœtus etiam in patria quotidie moriens periret, præter quos Horich postea iussit occidi. Timens etenim ipse, eiusque Optimates, & populus pariter vniuersus, huiusmodi morte pessima damari, præcepit omnes, qui residui erant, exceptis paucis fugâ lapsis, quos nec mortis credimus euasisse exitium, decollari, eorumque capita, veluti satisfaciens morbo, Christiano, qui captiuus illic erat, populo tradi. Nam ita clades ingrassata Deo permittente sæuiebat in plures, vt penè quicumque morbidum tangeret, eodem exemplò affectus morbo & ipse deficeret. Insuper iussit cunctos captiuos, qui Christianitatis vocabulo censerentur, in Regno suo perquiri, eosque cum libertate & honore absque alicuius contradictione in suam patriam reuertri. Qui etiam hæc, & alia vltra quàm sint inserta, dicebant. Nos tamen ea, quæ à videntibus percipimus, solummodò ponere disposuimus, magnum satis habentes, quòd victoriam, quam populi multitudo communi obstante crimine ex inimicis habere non potuit, beatus Germanus inclyrus meritis, gloriosus miraculis, apud Deum tali donatus triumpho obtinere promeruit.

EX LIBRO II.

CAP. X.

DIGNVM ducimus, quod in sequentibus rythmo continetur, recolendum interferere miraculum. NORTMANNI verò apud eundem locum, qui dicitur Oscellus, in quadam Sequanz insula residetes, Parisius sæpè, dum prorsus placebar, nauali excursu veniebant. Redimebantur ergo omnia in circuitu vicina Monasteria, ne illorum sæuiriâ impositis ignibus cremarentur. Studebantque præterea vicissim, equis, quatenus aliquos nobilium gratiâ pecuniæ capere possent. Vnde veluti ex mitissimi viri domini LVDOVICI Abbatis redemptione non modicum & incomparabile acquirebant lucri negocium. Et quotienscumque tale quid agere disposuissent, dissimulabant se multis diebus ante nullatenus quoquam ire, ne cui illorum furtiuus innotesceret aduentus. Proinde decreuerant mutua silentique consideratione Parisius, siue ad nostrum aliquando percurrere locum, omnésque ibidem sub malè fida securitate commorantes insperatè decipere. Restiterant siquidem in eodem Monasterio, qui ipsum custodirent, Fratres ferè viginti. Quibus matutinale orto iam crepusculo Paschalis sacrosanctæ festiuitatis officium celebrantibus, assunt Nortmanni, qui Parasceue die equis ascensis iter arripuerant veniendi. Quos quidam nostrorum equites præuenientes, eorum eis quamuis serò malignum nunciauerunt aduentum. Illis autem non credentibus, sed magis laudibus diuinis insistentibus, pagani sine mora insequentes venerunt, cunctosque vt erant in Ecclesia circumcinxere psallentes. Tunc, quod magnum fuit declinandi subsidium, clausis in eorum oculis Ecclesiæ portis, omnes sese in quæque latibula vel puteos immergentes absconderunt, quo non ex omnibus nisi vnum equo fidentem, tanti Præsulis suffragantibus meritis, interficerent. Itaque fugientibus ante conspectum eorum ibant: nec aliter inquam verissimè, nisi vt quidam illorum ante epudatos etiam gladios, cum esset dies, illæsi transirent. Quibus ita angelica cœlitus administratione saluatis, interfectis prænunciis, atque aliis in circuitu & in medio Monasterij ex familia plurimis, omnia veluti spurcissimi inuasores quæque in Ecclesia vel extra inuenerant diripientes, cum prouentus exultatione Cellario Fratrum igne supposito reuersi sunt. Tunc vniuersi de qualibuscumque, quibus se abdiderant, egressi latebris, concurrente etiam hinc inde populo ciuitatis, subuerterunt tandem Spiritus sancti gratia ignis ardorem, iam ad cuncta consumenda spacia altiora petentem. Neque, quod postea nostris iteratò conrigit delictis, locus tunc penitus crematus disperuit.

CAP. XVI.

PERVENIMVS ergo psallentes, nimia lassitudine, ac Solis ardore fatigati, hora

A quasi sexta ad Monasterij ianuam. Annus autem circuli resurgentis Christi octingentesimus sexagesimus tertius, dies verò mensis xiv. Kalendas computabatur Augusti. Tunc hymno, *Te Deum laudamus, te Dominum confitemur*, incepto, intrauimus Ecclesiam, deponentes eiusdem sacrosanctum corpus super ipsum, in quo prius iacuerat, sepulcrum. Facta oratione, ac pro omni qui conuenerat cœtu peracta Missarum celebritate, intulimus illud in S. Symphoriani cryptam, vbi primum migrans quieuerat, atque post eiusdem sancti Martyris altare in preparato sibi tumulo venerandum posuimus. Vnde euolutis temporum spatiis, atque Monasterio iam ex parte reedificato, adueniens gloriosus semperque pius Rex CAROLVS, RICHILDIS Regina, simulque Pater & Pastor noster dominus Gauzlinus Abbas, & Ingeluuinus Episcopus, aliique Præsules, siue Regni sui Principes, retulerunt eadem sanctissima membra cum laudibus & hymnis ad proprij locum sepulcri.

CAROLVS
CALVVS.

INSCRIPTIONES DE CAROLO CALVO IMPERATORE.

*Ex veteri Codice Euangeliorum Monasterij S. Dionysij, apud, Ioann. Auentinum
Libro IV. Annalium Boiorum.*

ATQUE is, de quo dixi, aureus Codex, scilicet Liber auratus atque gemmatus, ob honorem diui Dionysij iussu Imperatoris CAROLI CALVI, Rectoris Occidentalium Francorum, aureis litteris scriptus, & Ædi eiusdem diui amplissimæ in agro Parisiorum sitæ dono datus, vitam & diuinam philosophiam Christi Domini Deique nostri, quos quatuor Euangelistas vulgus nuncupat, continet. In liminari pagina Imperator Carolus Caluus, Rex Franciæ Occidentalis, depictus cultu regio, folio residet in alto: dextrâ læuâque adorabundi, ac supplices cornucopiæ exhibent, cum hisce carminibus,

*FRANCIA grata tibi, Rex inclyte, munera defert,
GOTTHIA te pariter cum regnis inchoat altis.*

Circum Regem hæc pentametra exametraq̃ue elegiaca scripta leguntur:

*Hic residet CAROLVS, diuino munere fultus,
Ornat quem pietas, & bonitatis amor.*

E*HLVDVICI iustus erat, quo Rex non iustior alter,
Qui genuit prolem hanc tribuente Deo.*

*Alma viro peperit IVDITH de sanguine claro,
Cum genitor Regnis iura dabat propriis.*

*Hic nomen MAGNICAROLI de nomine sumpsit,
Nomen & indicium, sceptrâ tenendo sua.*

*Istius imperio Codex resplendet, & auro,
Qui bona construxit multa fauente Deo.*

Ad umbilicum hi versiculi sunt;

*Bis quadringenti volitant, & septuaginta
Anni, quo Deus est Virgine natus homo.*

*Ter denis annis CAROLVS regnabat, & vno,
Cum Codex actus illius imperio.*

*Hactenus undosum calamo descripsimus equor,
Listoris ad finem nostra carina venit.*

*Sanguine nos vno patris matrisque creati,
Atque sacerdotis seruat vterque gradum.*

*En Beringarius, Leuthardus, nomine dicti,
Queis fuerat sudor difficilisque nimis.*

*Hic tibi met, Lector, succedant verba precantis,
Vt dicas, cupiant regna beata poli.*

EPITAPHIVM CAROLI CALVI REGIS FRANC. ET IMP.
 Quod in Nantuaciensi Monasterio illi positum fuit.

Ex Nomenclatura Abbatiarum Galliae Cl. Roberti.

HVIVS quoque loci (Nantuz scilicet) Abbas Siagrius interest Sacro Pipini à Papa Stephano apud Sanctum Dionysium peracto, & ab eodem Stephano Episcopus Ostiensis factus. Hic etiam aliquot annos quieuit corpus CAROLI CALVI Regis & Imperatoris, quousque transferretur in Ædem Dionysianam Parisiorum DCCCXCV. Cuius Caroli effigies spectabatur in pariete antequam dealbaretur Ecclesia MDXCIX. cum hoc Epitaphio.

*Hoc Domini CAROLI servantur membra sepulcro,
 Conspicuus Roma qui fuit Imperio,
 Dardaniæque simul gentis, non sceptræ relinquens,
 Sed potius placide regna tenens alia:
 Ecclesiãque pio tenuit moderamine Christi,
 Semper in aduersis tutor & egregius.
 Italiam pergens febribus corrumpitur atris,
 Et rediens nostris abiit in sinibus.
 Quem Deus excelsis dignetur iungere turmis,
 Sanctorumque choris consociare piis.
 Quinta dies mensis lumen cum panderet Orbi
 Octobris, spiritum reddidit ille Deo.*

EPITAPHIVM ALIVD EIDEM CAROLO POSITVM
 in Monasterio S. Dionysij.

IMPERIO CAROLVS CALVVS Regnòque potitus
 &c. vt suprà pag. 472.

FINIS.

A

APPENDIX AD TOMVM II. HISTORICORVM FRANCIÆ.

Continens Epistolas Bonifacij Archiepiscopi Maguntinensis, Aleh-
ni, Eginhardi, Frotharij Episcopi Tullensis, Lupi Abbatis Ferrariensis,
Gerberti, & aliorum: quæ ad HISTORIAM Regum secundæ Stirpis,
seu CAROLINGORVM, quoquomodo pertinent.

BONIFACII ARCHIEPISCOPI MAGVNT, EPISTOLÆ.

B

AD GRIPONEM FILIVM CARLI MAIORIS DOMVS.

EPISTOLA I.

BONIFACIVS *seruus seruorum Dei* GRIPONI *filio CARLI opta-*
bilem in Christo salutem. OBSECO & adiuro pietatem vestram
per Deum Patrem omnipotentem, & per Iesum Christum filium
eius, & per Spiritum sanctum, per sanctam Trinitatem, & vnita-
tem Dei, vt si tibi Deus potestatem donauerit, vt adiuuare studeas
seruos Dei sacerdotes Presbyteros, qui sunt in Thuringia, & Mo-
nachos & ancillas Christi defendere contra Paganorum mali-
tiam, & adiuuare Christianum populum, vt eos Pagani non perdant, & ante tri-
bunal Christi mercedem habeas perpetuam. Et cognoscite, quod memoria vestra
nobiscum est coram Deo, sicut & pater viuus & mater iam olim mihi commenda-
runt. Deprecamur Deum Saluatorem mundi, vt dirigat viam vestram & vitam ad
salutem animæ vestræ, vt in gratiâ Dei semper hîc & in futuro seculo permaneatis.

C Interea mementote, fili carissime, quia iuxta vocem Psalmigraphi, *Omnis homo sicut*
frenum dies eius, & sicut flos agris ita florebit. Et Apostolus ait, *Totus mundus in maligno po-*
situs est. Et item in Euangelio Veritas dixit: *Quid enim proderit homini, si lucretur uni-*
uersum mundum, anima vero sua detrimentum patiatur? Et iterum in Euangelio de gloria
iustorum: *Ecce fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum.* Et Paulus Apostolus de bea-
titudine vitæ æternæ: *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit,*
quid preparauit Deus diligentibus se. Facite ergo, fili, vt mercedis vestræ præmia in alto
cælorum culmine clarescant, & crescant. Valere vos in longitudine dierum in
Christo optamus.

CARLI MAIORIS DOMVS AD EPISCOPOS, DVCES, COMITES ET VICARIOS.

EPISTOLA II.

DOMINIS *sanctis & Apostolicis in Christo patribus Episcopis, Ducibus, Comitibus,*
Vicariis, Domesticis, seu omnibus Agentibus, Iunioribus nostris, seu Missis decurren-
tibus, & amicis nostris, illustris vir CAROLVS Maiordomus bene cupiens vester. COGNO-
SCATIS qualiter Apostolicus vir in Christo Pater BONIFACIVS Episcopus

Tom. II.

KKK

ad nos venit, & nobis suggessit, quòd sub nostro mundeburgio vel defensione eum A recipere deberemus. Quod ita nos gratanti animo hoc fecisse cognoscite. Proinde nos taliter visi, fecimus ei manum nostram roboratam dare, vt vbicumque vbi & vbi ambulare videtur, cum nostro amore, vel sub nostro mundeburdio & defensione quietus vel conseruatus esse debeat, in earatione, vt iustitiam reddat, & similiter iustitiam recipiat. Et si aliqua causatio vel necessitas ei aduenerit, quæ per legem definiri non potuerit, vsque ad nos quietus vel conseruatus esse debeat, tam ipse, quàm qui per ipsum sperare videntur: vt ei nullus vllam contrarietatem vel damnationem aduersus eum facere non debeat, nisi vt omni tempore sub nostro mundeburdio vel defensione quietus vel conseruatus residere debeat. Et vt certius credatur, manu propria subterfirmauimus, & de annulo nostro subter sigillauimus.

BONIFACII ARCHIEPISCOPI AD FVLRADVM

ABBATEM SANCTI DIONYSII,

Pippini Regis Capellanum.

B

EPISTOLA III.

Epist. XCII.
inter editas.

BONIFACIUS seruus seruorum Dei gratiâ Christi Episcopus, carissimo consacerdoti FVLRADO Presbytero perennem in Christo charitatis salutem. FRATERNE dilectionis tuæ spiritalem amicitiam, quam sæpè in necessitatibus meis pro Dei intuitu fecisti, dignas gratias, quantas meruisti, persoluere non possum: sed Deum omnipotentem deprecor, tibi in alto cælorum culmine mercedis præmia in gaudio Angelorum æternaliter retribuatur. Nunc autem in Christi nomine deprecor, vt quod bono initio cœpisti, cum bono fine perficias: id est, vt meo verbo gloriosum & amabilem Regem nostrum PIPPINVM salutaueris, & illi magnas gratias referas de omnibus pietatis operibus quæ tecum fecit: & vt illi referas, quod mihi & amicis meis similiter videtur, vt vitam istam temporalem, & cursum dierum meorum per istas infirmitates citò debeam finire. Propterea deprecor Celsitudinem Regis nostri pro nomine Christi filij Dei, vt mihi nunc viuenti indicare & mandare dignetur circa discipulos meos, qualem mercedem postea de illis facere voluerit. Sunt enim penè omnes peregrini. Quidam Presbyteri per multa loca ad ministerium Ecclesiæ & populorum constituti. Quidam sunt Monachi per Cellulas nostras, & infantes C ad legentes * literas ordinati sunt. Et aliqui seniores, qui longo tempore tecum viuentes laborauerunt, & me adiuuabant. De his omnibus sollicitus sum, vt post obitum meum non disperdantur: sed vt habeant mercedis vestræ consilium, & patrocinium Celsitudinis vestræ: & non sint dispersi sicut oues non habentes pastorem, & populi prope marcam Paganorum non perdant legem Christi. Propterea almitatis vestræ clementiam diligenter in Dei nomine deprecor, vt filiolum meum LVLLVM, & Coepiscopum, si Deus voluerit, & sic clementiæ vestræ placeat, in hoc ministerium populorum & Ecclesiarum componere & constituere faciatis prædicatorem & doctorem Presbyterorum & populorum. Et spero, si Deus voluerit, quòd in illo habeant Presbyteri Magistrū, & Monachi regularem doctorem, & populi Christiani fidelem prædicatorem & pastorem. Propterea hoc maximè fieri peto, quia Presbyteri mei prope marcam Paganorum pauperculam vitam habent. Panem ad manducandum acquirere possunt, sed vestimenta ibi inuenire non possunt, nisi aliundè consilium & adiutorem habeant: vt sustinere & indurare in illis locis ad ministerium populi possint, eodem modo sicut ego illos adiuui. Et si pietas Christi hoc vobis inspirauerit, & hoc quod peto consentire & facere volueritis, per hos missos meos præsentem, aut per litteras pietatis vestræ, hoc mihi mandare & indicare dignemini, vt eo lætior in mercede vestra viuam, vel moriar.

* fert. legendas.

A

PIPPINI REGIS FRANCORVM AD LVLLVM EPISCOPVM

EPISTOLA IV.

PIPPINVS gratiâ Dei Rex Francorum vir illuster domino sancto Patri LVLLO *Epist. XCVI inser editas.*
Episcopo. COGNITVM scimus sanctitati vestræ, qualem pietatem & misericordiam Deus fecit præsentî anno in terra ista. Dedit tribulationem pro delictis nostris: post tribulationem autem, magnam atque mirabilem consolationem, siue abundantiam fructus terræ, quam modò habemus. Et ob hoc, atque pro aliis causis nostris, opus est nobis illi gratias agere, quia dignatus est seruos suos consolari per eius misericordiam. Sic nobis videtur, vt absque ieiunio indicto, vnusquisque Episcopus in sua parochia Litanias faciat, non cum ieiunio, nisi tantum in laude Dei, qui talem nobis abundantiam dedit: & faciat vnusquisque homo suas elemosynas, & pauperes pascat. Et sic præuidere faciatis, & ordinare de verbo nostro, vt vnusquisque homo, aut vellet aut nollet, suam decimam donet. Valete in Christo.

B

BONIFACII AD PIPPINVM REGEM,

EPISTOLA V.

DOMINO excellentissimo PIPPINO Regi Francorum Bonifacius Episcopus in Domino salutem. *Epist. XCIV inser editas.*
 CELSITVDINI vestræ clementiæ magnas gratias agimus, & Dominum IESVM CHRISTVM precantes, vt vobis in regno cœlorum æternam mercedem retribuat, eò quòd petitiones nostras clementer exaudire dignati estis, & senectutem meam atque infirmitatem consolari. Nunc autem, gloriose fili, cognoscas, quia per misericordiam Dei credo, quòd possim in seruitio vestro iterum esse. Propterea petimus vos, vt nobis indicetis, si ad Placitum vestrum debeamus venire, vt vestram voluntatem perficiamus. Quidam seruus Ecclesiæ nostræ, & ipse mendacissimus, qui nos arte fugiebat, Ausfrid nomine, veniens ad nos cum indiculo vestro, rogans vt ei iustitiam faceremus, misimus illum ad vos cum ipsis literis cum misso nostro, vt cognoscatis quia mentitus vobis est: perentes vt nos pro mercede vestra defendatis contra tales falsarios, & eorum mendacijs non credatis. Valete in Deo semper.

C

PIPPINI REGIS AD BONIFACIUM ARCHIEPISCOPVM,

EPISTOLA VI.

PIPPINVS Rex Francorum V. C. Bonifacio Archiepiscopo & Legato Germanico ab *Epist. CLI. inser editas.*
Apostolica Sede directo. QVIA veneranda pietas tua nostram excellentiam postulauit pro Monasterio, quod à te nouiter instructum est in solitudine Buchonia iuxta fluuium Fuldæ, in loco quem beatæ memoriæ CAROLOMANNVS germanus noster legitima donatione tibi concessit, vt sicut ex auctoritate sancti Petri Principis Apostolorum, pro quo Legatione fungeris, priuilegio Sedis Apostolicæ sublimatum esse constat, ita etiam nostræ auctoritatis Præcepto roboretur: placuit nobis tuæ petitioni assensum præbere. Et idèd hanc nostram præceptionis seriem, ob honorem Dei & venerationem S. Petri, conscribi iussimus, per quam priuilegium Sedis Apostol. à b. Zacharia tibi collatum, cum consensu Episcoporum, cunctorumque fidelium nostrorum, per omnia roboramus: præcipientes vt nullus Sacerdotum in Regno nostro diuinitus nobis cōcesso, in præfato Monasterio iurisdictionem

Tom. II.

KKK ij

aliquam sibi vendicet, præter Apostolicam sedem, ita ut nisi ab Abbate Monasterij fuerit inuitatus, nec Missarum solemniam ibi quisquam præsumat celebrare. Sed iuxta id, quod subiectum constat, Apostolicæ Sedi, firmitate priuilegij inconcussè roboratum, permaneat. Locis etiam & rebus, quas tam moderno tempore tener vel possidet, quàm quas futuris temporibus iuribus ipsius Monasterij diuina pietas augere voluerit, ex donis, oblationibus, decimisque fideiũ, absque vllius personæ contradictione firmitate perpetua fruatur. Si autem quisquam nostræ auctoritatis Præcepto repugnare voluerit, sententiam Apostolicæ districtiõis, quæ in priuilegio expressa est, experiatur. Ut tamen hoc, quod ob amorem Dei, & venerationem sancti Petri auctoritate nostra firmauimus, stabile permaneat, manu nostra roboratum, & tam annuli nostri impressione, quàm fideiũ nostrorum ad stipulationem subnixum. Vale.

EPISTOLAE III.

Nunc primùm in lucem edita ex Bibliotheca Thuana.

B

INGERTI AD PIPINVM REGEM,

EPISTOLA I.

DOMINO clementissimo, & à Deo electo & sublimato, PIPPINO Regi quàm magnificentissimo; ille humilis seruus, & clientulus vester, Oratorque per omnia sedulus, per hanc Epistolam vestram magnitudinem in Domino Dominorum opto & mitto sempiternam salutem. Gratias itaque ago omnipotenti Deo, summa cum prosperitate in seruicio Domini mei perueni. receptusque ab eo solita benignitate illius in præsentia gratosus consisto. Multa namque ab eodem piissimo Rege melliflua verba de vestris partibus inquisitus fui, sed in cunctis exquisitionibus quibusque libenter audiri merui. Talibus omnipotens mihi ministravit responsis, quæ animum illius velut suauissima melodiã, ac sacræ iucunditatis gaudio inrigarunt. Et idè ineffabilis illius clementia erga Excellentiam vestram, sicut dignum est, optimam habet voluntatem. Quoniam verò omnia quæ dicta sunt ille seruulus vester viua voce vobis potest narrare fuerunt quidam expares, quos & amicos habere putabam, pectore venenoso currentes, antequam venissem, meam conati sunt accusare miseriam. Sed ille, qui cunctorum nouit occulta, misertus est famulo suo, eorumque machinamenta magis iuuare ceperunt quàm aliquem dolum inurerent. Cuncta verò, quæ latenter mentiendo ad aures præclaras nisi sunt accusare coram cunctis Principibus, idem ipse clementissimus Rex mihi famulo suo dignatus est clementer narrare. quod, & hæc omnia, præfatus ille vestris in auribus prudentius potest referre. Habere autem illum vnum ex veris amicis, & fidelem seruulum, non dubitetis. quia in quantum mens illius præualuit, de profectu vestro in gloria coram Domino nostro viriliter certare studuit ille noster, quem ut anima mea in vestra diligebam amore, non erubuit nec mea suas examinare sagittas: & saltim de parte mea in Regis præsentia verba non vera iactare. Sed ille, qui iniqui Architoelis ad nihilum redegit consilium, voluit & eius subito conterere nequitiam, & gratia Domini potius ut dignus essem mihi benignus concessit: Habeo enim ego seruulus vester dispositum, ut missum meum citius cum potuero in vestro dirigam seruitio. Sed nunc de præsentem pro benedictionis causa per illum dirigo vobis munuscula parua, non tamen paruo voluntatis affectu, id est cunos II. . . . . eos vultu serenissimo respicere digneris. Commendo me, omnesque res sancti il. ac nostras, & cunctis parentibus nostris seruulis vestris sub defensione aliarum vestrarum multis feliciter annis quæso Deu. . . . serenitati vestræ. Confestim cum hunc recensitum habueritis indiculum, igni ad deuorandum trademini. *

EPISTOLA II.

CARVS *carissimo, dilectus dilectissimo, filius in Christo Patri, il. ille humilis illi Abbati*
in Domino sempiternam salutem. Duo enim simul nostro versantur in animo, ad-
 miratio videlicet, & tristitia. Quare? quia postquam à vestra dilectione corpore,
 non mente, separati sumus, neque per missum, neque per mellifluos apices vestros,
 de desiderabili prosperitate vestra, quam Deo teste semper audire, & videre deside-
 ramus, certi effici meruimus. Notum igitur sit sapiētīæ vestræ, quoniam v. Kalend.
 Augustas saumas nostras partibus Palarij dimittere dispositum habemus, & postea
 propter opus Ecclesiæ tres dies stare, easque festinanter deinde Domino auxiliante
 sequi volumus: ea videlicet ratione, vt xviii. Kalend. Septembris ad Magantium
 esse possimus. Nam si vobis placuerit, sicut dispositum habetis, vt per nos venjatis,
 tunc secundum voluntatem vestram iter nostrum disponere habemus. Nulla enim
 B causa est, exceptis his quæ per nullum ingenium mutare possumus, quæ volunta-
 tem vestram, in quantum Christo auspice valemus, nobis dimittere faciat. Fuimus
 namque ad locellum vestrum in loco qui dicitur il. ipsum mansum consideravi-
 mus, ibique nostrum repastum ex nostro adducere præcepimus, & vnà cum nostris
 vestrisque fidelibus in amore vestro illic lætati sumus. Inde nauigio pisces capien-
 do, ad villam . . . . . peruenimus. TASSILO verò, vt speramus, fidelis vester, de his
 quæ ab eo quæsiuimus prudenter nobis in omnibus responsum dedit. Et putamus,
 si eum probaueritis, & secundum scientiam vel doctrinam vestram aliquod serui-
 tium ei iniunxeritis, quòd vobis exindè placere curabit. Precamur denique, vt illo
 Præposito vestro præcipiatis, vt de illo manso quod vestra caritas nobis beneficia-
 uit, bonum certamen secundum promissionem vestram facere studeat, qualiter
 nobis vobisque exindè merces ad crescat. De plumbo autem & materiamine simi-
 liter demandate, qualiter nauigio iuxta volūtatem vestram de Sancto illo vsque ad
 locum vbi Signa confluit in mare, nos ita adducere possimus, quatenus Dominum
 meum Sanctum illum amatorem vestrum vnà cum omnibus Sanctis, quorum reli-
 quias in Monasterio habemus, intercessores exindè habeatis. Deus omnipotens
 eius temporibus in præsentī seculo vos sanum & incolumem custodiat, & in futuro
 cum sanctis Angelis lætabundum efficiat. Amen.

C

CATHVVLPHI AD DOMNVM CAROLVM REGEM,

EPISTOLA III.

DOMINO Regi piissimo, gratia Dei celsissimo, CAROLO vere carissimo, Regno
 Christi rectissimo, vltimus namque CATHVVLPHVS, tamen vester seruulus intimo
 corde puro in spiritu salutem sancto. Domine mi Rex, igitur precor te, vt illius semper
 recorderis, sicut credo, qui de nihilo te creauit, etiam ex minimo fecit ma-
 ximum. Nam terreni nihil est parentis, nisi tantum vt humorem corporis, in qua
 est nascendi, cum sensu voluptatis materiam emittat vel recipiat, & tra * tunc à
 Deo est, in quantum quod peccatum non est. cetera namque à Deo sunt omnia.
 Conceptus scilicet ipse, & corporis informatio, & inspiratio animæ, & partus in-
 columis, & quæcumque deinceps ad hominem conseruatum volentis Dei est, &
 illius munus est quod viuimus, quod spiramus, iuxta illud: *Flatus hominis in ma-
 nu Dei est.* Item, *Manus tue fecerunt me,* & reliqua. Et hæc sunt communia omnibus
 hominibus. Propriis etiã beatitudinibus & specialibus, ô ô Rex mi, honorauit te Rex
 tuus super alteros coætaneos tuos, & super antecessores tuos coronâ gloriæ bea-
 uit te. Prima, de Regis dignitate, Reginaque, sed & insuper. Illorum namque pre-
 cum specialiter Deum precantium, maximè matris, sicut Deo placuit, indè, con-
 ceptus & natus, imò à Deo, Rex mi, & hoc verbum diligenter considera. Secunda,
 quòd primogenitus es, & benedictionem illius, sicut scriptum est, accipies iuxta

illud, *Omne primogenitum quod aperit vuluam sanctum Domino vocabitur.* Tertia vt de A
fratris tui insidiis in omnibus Deus te conseruauit, vt de Iacob & Esau legitur.
Quarta, quod sortisti Regnum cum fratre tuo Francorum. Quinta non minimum
est beatitudinis signum, quod Deus transtulit illum de Regno terreno, & exalta-
uit te super omne hoc Regnum sine sanguinis effusione . . . . mira pietas & ma-
gna clemētia Dei in illa die cum exercitu Francorum. Stultus . . . . sapiens gratiā
egens, vel. Sexta, quod Langobardorum exercitus ante faciem tuam sine publico
bello in fugam conuersus. Septima, Alpes intraſti inimicis fugientibus, opulentif-
simam quoque ciuitatem etiam Papiam cum Rege sine cruoris effusione cum om-
nibus theſauris eius adprehendiſti. Octaua, quod auream & Imperialem Romam
intraſti, & Italiorum Regna cum omnibus precioſis à Rege Regnorum ſuauiſter
accepisti. Quantis etiam modis ante faciem tuam inimicis in fugam conuerſis & vi-
ctor extitiſti, & hoc impletum est de te quod in Pſalmis legitur, *quanquam de Chri-
ſto & de Dauid maximè intelligitur, Perſequar inimicos, & comprehendam illos, & reli-
qua.* Item ex persona Dei patris. *Et inimicos eius in fugam conuertam.* Et iterum. *Et ego
primogenitum ponam illum,* & rel. Et item in Moyſe, *Deus pugnat pro nobis.* Item
ſanctus Paulus. *Si Deus pro nobis, quis contra nos est?* Sic de Iofue, de Dauid, de
Ezechia, de Iuda Machabeo, & rel. Nunc igitur, Domine mi Rex, pro his modis B
beatitudinum, nocte & die cum omnibus exercitibus tuis da gloriam Deo Regi
Regnorum, & gratiarū actiones, cum omni Regno tuo: quod ipſe te exaltauit in ho-
norem gloriæ Regni Europæ, & adhuc etiam maiora præſtat tibi horum namque
prædictorum, ſi illum exaltas cum ſuis hoc modo. Memor eſto ergo ſemper, Rex
mi, Dei Regis tui cum timore & amore, quod tu es in vice illius ſuper omnia mem-
bra eius cuſtodire, & regere, & rationem reddere in die iudicij, etiam per te. & Epi-
ſcopus eſt in ſecundo loco, in vice Chriſti tantum eſt. Ergo conſiderate inter vos di-
ligenter, legem Dei conſtituere ſuper populum Dei, quod Deus tuus dixit tibi, cu-
ius vicem tenes, in Pſalmo, *Et nunc Reges intelligite,* & rel. Item, *Seruite Domino in ti-
more,* & rel. Item, *Adprehendite diſciplinam, ne quando irascatur Dominus,* & rel. Exem-
pla per plurima ſunt, vt legem exaltetis. Primū, pauca vobis ſcribo, ſicut Canones
promunt, & totius Chriſtianitatis lex continet per Dei mandatum. Poſt fidem Dei,
& amorem & timorem, vt ſæpius habeas Enchiridon, quod eſt Librum manua-
lem, legem Dei tui ſcriptam in manibus tuis, vt legas illam omnibus diebus vitæ tuæ.
vt tu ſis in ſapientia diuina, & ſecularibus litteris imbutus, ſicut Dauid, & Salomon,
& ceteri Reges fuerunt. Item dixit Deus ad Moyſem de Regibus: *Cum ſederis in
ſolio Regni ſui, numquam recedet Liber Legis de manibus ſuis. non uxores plures habeat, non
ſuperbum ſuper coſtataneos ſuos, non elatum, non inuidioſum,* & rel. Sed . . . . iudicare in- C
ter pauperem & potentem, & pauperem eripere de manu potentis. & Chri-
ſtianum vendere numquam in paganam gentem dimittere, vx, vx, Chriſti mem-
brum coniungere membro diaboli, animam perdere, redditor precij eius ante
thronum Chriſti. Sponſam Chriſti veſtire cum ornamentis ſuper omnia, id eſt
Eccleſiarum priuilegia conſtituere maxima, Monachorum vitam & Canonicorum
cum Epiſcopis tuis, ſimul Virginum Monasteriorum, regere, & non per laicos,
quod ſcelus . . . . ſed per ſpirituales paſtores emendare. Super omnia Deum timen-
tes, ſicut ſcriptum eſt in lege, Epiſcopos, Preſbyteros, Diaconos, & rel. Comitēs,
Centenarios, Quinquagenarios, Decanos, & rel. munera non accipientes, vt Lex
Dei deſtruatur . . . . pecuniæ, ſed tecum omnia diſponentes in timore Dei ſe-
cundum Legem. quia non ſunt omnes Epiſcopi qui dicuntur Epiſcopi. Sic Co-
mitēs, ſic & rel. ô, ô, vx, vx! Paucas firmiter columnas, vt timeo caſtra Dei, tecum
habes ſuſtentare. Sunt autem octo columnæ Regis iuſti propriæ. In his adtende di-
ligenter. Prima eſt, Veritas in rebus Regalibus. Secunda, Patientia in omni negotio.
Tertia, Largitas in muneribus. Quarta, Perſuaſibilitas in verbis. Quinta, Malorum
corruptio & conſtrictio. Sexta, Bonorum eleuatio & exaltatio. Septima, Leuitas
tributi in populo. Octaua, Æquitas iudicij inter diuitem & pauperem. Has ergo
octo columnas ſi obnixè ſeruas, eris tunc Rex, quod Rex dicitur à regendo, ſicut
Regnum à Regibus: & Regnum tuum erit benedictum cum diebus tuis, cum vxo-
re & filiis. Et tunc erit aëris & tempeſtatum tranquillitas, rerræ, maris, cum omni-
bus in eis naſcentibus fœcunditas. & dominaberis etiam multis feliciter Genti-
bus, & inimici tui ante faciem tuam cadent, & rel. E contra, ſicut dixit ſanctus Pa-

Deut. 17.

Iuſti Regis
octo virtu-
es.

Atricius, pro Regis iniustitia, sui ipsius infelicitas erit, vxoris, filiorum quoque, dissensio populorum, fames, pestilētia, infœcunditas terræ, maris quoque, tempestatibus fructus terrarum diuersis percussi, & ab inimicis suis superatus & expulsus de Regno. Et sicut habes exempla sufficienter in his diebus, & patrum tuorum, sicut de VVaepero, & de Desiderio, filiōque eius, Regnīque illorum, & rel. Sicut Roboan, Achaz, Achab, & reliqui Reges Iudæorum, qui fecerunt malum in conspectu Domini, & non ambulauerunt in mandatis Dei. Tu ergo, Rex mi, hæc omnia lege, & diligenter considera, ne honorem tuum hīc & in futurum perdas. Sed bonum consilium cum sapientibus tuis ini. pone consilium maximè cū timentibus Deum, & ex illis elegeris per ciuitates, & Monasteria, & per omne Regnum tuum leges renouare, & iniusta destruere. Et legem scientibus, munera non accipientibus, sed recta disponentibus, id est cum Episcopis & Comitibus probatis, & rel. vt spinas & tribulos & scandala vitiorum possis de Regno tuo extirpare, & exercitum Christianorum membra Christi piè regere. In primis ergo Pastoribus prædictis canones namque mandant, & lex totius mundi prima Romana, immò Deus, vt sepulcra Christianorum pacem habeant. Sin aliter, puniantur per legem. Maleficos, veneficos, tempestarios, strigas, pithonissas, fures, homicidas, maximè in Ecclesiis Dei . . . . . trias, adulteros, rapaces, falsidicos in publico, vel qui rapiunt Christianos in gentilitatem, periuratores maximè in Ecclesia Dei, & falsa moneta . . . . . non redentes, Ecclesiarum spoliatores, vel raptores viduarum, pupillarum, & orphanorum . . . . . iniuriam facientes, & raptores viduarum, vel virginum, & Sanctimonialium . . . . . & omnia incesta. Hæc & his similia corrigere, vel damnare, pro vindictæ legis . . . . . Administer Dei es in his omnibus & vindex, & rel. . . . . & illum exalta in his omnibus prædictis in laude. quòd ipse te honorificè super omnes antecessores tuos gentis tuæ exaltans, iuxta illud, *Exaltate Dominum Deum nostrum*, & rel. Item, *Iubilate Deo omnis terra. Item, Omnis terra adoret te. Item, Consiteantur tibi Domine omnes Reges terra, & cantent in Canticis Domino*, & rel. Ergo, mi Rex, si vobis placeat hoc consilium pro his omnibus, pro te, & pro exercitu Christianorum, vt vnum diem post ieiunium in anno in honore sanctæ Trinitatis, & vnitatis, & Angelorum, & omnium Sanctorum, celebrem constituas super Regnum tuum, cum consilio Synodi Francorum, & Missam sancti Michaëlis, & sancti Petri passionem in publico celebrare Regno tuo constitues. Hæc & his similia tibi faciente, tunc certè cū magna felicitate & beatitudine, tu & membra Christi tecum, hīc & in futuro regnabitis cum Angelis & Archangelis sine fine, & cum omnibus Sanctis manebitis in gaudio in sc̄cula seculorum, amen. Hæc verò pauca, domne Rex mi, de multis excarpſi, quæ ad memoriam venerunt. Placuit mihi rustico verbo quamuis, sicut sum ignarus, tamen vobis scribere in vestram pietatem, confidens vt meæ stultitiæ venia detur, & vestra merces apud Deum copiosior fiat. Valete apud Deum. Viue feliciter semper in xuum.

Cantemus Regi Regum benè semper honorem.

Nam Christo laudes sanctoque Petro sine fine

Triplīce concentu CARLV S m̄ Rex populorum

Laudemus sanctam Trinitatem, sed Deum vnum.

Quid tibi nam Regnum sine bello fortiter augens?

Hic Deus adiutor validè tibi semper adinstat

Impia qui tulit tibi semper bella per orbem,

Obruit infortes simul, & humiles honorauit.

Nomine nam dignus quoque quo Deus alme vocatur.

Gloria sit semper Trinitati, sed simul vnum.

O, ô, dies prope sunt. Qui nunc tenet teneat, donec

dimidium fiat. Lege, & intellige diligenter.

ALBINI FLACCI ALCHVINI ABBATIS,
CAROLI MAGNI MAGISTRI,
EPISTOLÆ.

AD DOMNUM REGEM CAROLVM,
De prædicatione veræ fidei, & baptismo Catholico
nouellis populis.

EPISTOLA I.

Epist. VII.
inter editas.

DOMINO excellentissimo, & in omni Christi honore deuotissimo CAROLO Regi Germania, Gallie, atque Italia, & sanctis verbi Prædicatoribus, humilis sanctæ matris Ecclesiæ filiulus ALBINVS æterna gloriæ in Christo salutem. GLORIA & laus Deo Patri, & Domino nostro Iesu Christo; quia in gratia sancti Spiritus, per deuotionem & ministerium sanctæ fidei, & bonæ voluntatis vestræ, Christianitatis regnum atque agnitionem veri Dei dilatavit, & plurimos longè latèque populos ab erroribus impietatis in viam veritatis deduxit. Qualis erit tibi gloria, ô beatissime Rex, in die æternæ retributionis, quando hi omnes, qui per tuam sollicitudinem ab idolatriæ cultura ad cognoscendum verum Deum conuersi sunt, te ante tribunal Domini nostri IESU CHRISTI in beata sorte stantem sequentur, & ex his omnibus perpetuæ beatitudinis merces augetur? Ecce quanta deuotione & benignitate pro dilatatione nominis Christi, duriciam infelicis populi SAXONVM per veræ salutis consilium emollire laborasti. Sed quia electio necdum in illis diuina fuisse videtur, remanerent hucusque multi ex illis cum diabolo damnandi in sordibus consuetudinis pessimæ. Tu tamen, ô veritatis & salutis multorum amator, optimam voluntatem maiore gloriâ & laude Christo remunerare placuit. Gentes populósque HVNORVM antiqua feritate & fortitudine formidabiles, tuis suo honore militantibus subdidit sceptris: præuenientèque gratiâ colla diu superbissima sacrae fidei iugo deuinxit, & cæcis ab antiquo tempore mentibus lumen veritatis infudit.

SE D nunc præuideat sapientissima & Deo placabilis deuotio vestra pios populo nouello prædicatores, moribus honestos, scientiâ sacrae fidei edoctos, & Euangelicis præceptis imbutos, sanctorum quoque Apostolorum, & prædicatione verbi Dei exemplis intentos: qui lac, id est suauius præcepta, suis auditoribus in initio fidei ministrare solebant. Dicente Apostolo Paulo, *Etego fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed necdum potestis.* Hoc enim totius mundi prædicator, Christo in se loquente, significauit, vt noua populorum ad fidem conuersio mollioribus, quasi infantilis ætas lacte, esset nutrienda: ne per austeriora præcepta fragilis mens euomat quod bibit. Vnde & ipse Dominus Christus in Euangelio respondit interrogantibus se, quare discipuli illius non ieiunarent, dicens: *Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres. Alioquin vtres rumpuntur, & vinum effundetur, & vtres peribunt.* Alia est enim, vt beatus Hieronymus dicit, puritas virginalis animæ, & nulla prioris vicij contagione polluta: & alia, quæ sordibus, & multorum libidini subiacerit.

HIS ita consideratis, vestra sanctissima pietas sapienti consilio præuideat, si melius sit rudibus populis in principio fidei iugum imponere decimarum, vt plena fiat per singulas domus exactio illarum: an Apostoli quoque ab ipso Deo Christo edocti, & ad prædicandum mundo missi, exactiones decimarum exegissent, vel alicubi demandassent dari, considerandum est. Scimus, quia decimatio substantiæ nostræ

A valde bona est. Sed melius est illam amittere, quàm fidem perdere. Nos verò in fide Catholica nati, nutriti, & edocti, vix consentimus substantiam nostram pleniter decimare. Quantò magis tenera fides, & infantilis animus, & auara mens illarum largitati non consentit? Roborata verò fide, & confirmata consuetudine Christianitatis; tunc quasi viris perfectis fortiora danda sunt præcepta, quæ solida mens religione Christiana non abhorreat.

Illud quoque maximâ considerandum est diligentiam, vt ordinatè fiat prædicationis officium, & baptismi sacramentum: ne nihil proficit sacri ablutio baptismi in corpore, si in anima ratione videnti Catholicæ fidei agnitio non præcesserit. Dicit itaque Apostolus, *Omnia vestra honesta cum ordine fiant.* Et ipse Dominus in Euangelio discipulis suis præcipiens ait: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Huius verò præcepti ordinem beatus Hieronymus in Commentario suo, quem in Euangelium sancti Matthæi scripsit, ita exposuit: Primum doceant omnes gentes, deinde doctas intingant aquâ. Non enim potest fieri, vt corpus baptismi capiat sacramentum, nisi anima fidei susceperit veritatem. Baptizantur autem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: vt quorum vna est diuinitas, sit vna largitio, noménque Trinitatis vnus Deus est. *Docentes eos seruare omnia quaecumque mandauimus vobis.* Ordo præcipuus. Iussit Apostolus, vt primum docerent omnes gentes, deinde fidei tinguere sacramentum: & post fidem ac baptismum quæ essent obseruanda præciperent. Ac ne putemus leuia esse quæ iusta sunt, & pauca, addidit, *Omnia quaecumque mandauimus vobis: vt qui crediderunt, qui in Trinitate fuerint baptizati, omnia faciant quæ præcepta sunt.*

I G I T V R infantes ratione non videntes, aliorum peccatis obnoxij, aliorum fide, confessione per baptismi sacramentum saluari possunt: si confessæ pro se fidei integritatem, congrua adueniente ætate, custodient. Dicit verò Apostolus, *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Illa tantum oris confessio proficit ad salutem, quæ firmiter cordis credulitate tenetur.

Igitur ille ordo in docendo virum ætate perfectum diligenter, vt arbitror, seruandus est, quem beatus Augustinus ordinauit in Libro, cui, *de catechizandis rudibus*, titulum prænotauit. Prius instruendus est homo de animæ immortalitate, & de vita futura, & de retributione bonorum malorumque, & de æternitate vtriusque sortis. Postea, pro quibus peccatis & sceleribus pœnas cum diabolo patiatur æternas; & pro quibus bonis vel benefactis, gloriâ cum Christo fruatur sempiterna. Deinde fides sanctæ Trinitatis diligentissimè docenda est, & aduentus pro salute humani generis filij Dei Domini nostri Iesu Christi in hunc mundum exponendus. Et de mysterio Passionis illius, & veritate Resurrectionis, & gloria Ascensionis in cœlos, & futuro eius aduentu ad iudicandas omnes gentes, & de resurrectione corporum nostrorum, & de æternitate pœnarum in malos, & præmiorum in bonos, mox, vt prædiximus, mens nouella firmanda est. Et hac fide roboratus homo & præparatus, baptizandus est. Et sic tempore oportuno sapius Evangelica præcepta danda sunt per sedulæ prædicationis officium, donec ad crescat in virum, & digna efficiatur Spiritui sancto habitatio, & sit perfectus filius Dei in operibus misericordix, sicut Pater vester cœlestis perfectus est. *Qui viuit & regnat in Trinitate perfecta, & vnitate benedicta, Deus & Dominus per omnia secula seculorum, amen.*

ITEM AD DOMNVM REGEM,

EPISTOLA II.

DOMINO in Domino dominorum dilectissimo DAVID Regi, FLACCVS fidelis *Epist. XII. inser editas.* Orator sempiterna beatitudinis in Christo salutem. REVERTENTI me de VVICUS, propter causas necessarias, quas ibidem habuimus disponere, occurrerunt mihi visitanti religiosissimam SOROREM VESTRAM Excellentix vestrx dulcissimi apices, in vestra prosperitate amabiles, & in diuina misericordia laudabiles, qui numquam in se sperantes deserit. Sicut de domno Apostolico nuper actum, per vestras suauissimas Literas audiuius. Qui etiam vestrx beatissimæ præsentix

gaudet aduenire, vt innotuit nobis cartula benignitatis vestræ. De qua multas bonitati vestræ gratias agimus, quòd solita pietate nostri nominis memoriam habere dignati estis. Non solum de hac præsentis memoria vestræ egregiæ pietati gratias agimus continuas, sed etiam de omni bonitate vestra, quam in nostram peregrinationem verbis vel factis semper ostendistis: fidelis in promissis, verus in perficiendo promissa. Quapropter fides vestra, & caritas non ficta, & intercessio continua in arcano cordis mei thesauro vestram iugiter amplectitur beatitudinem. O dulcissime decus populi Christiani! ô defensio Ecclesiarum Christi! consolatio vitæ præsentis: Quibus tuam beatitudinem omnibus necessarium est votis exaltare, intercessionibus adiuuare, quatenus per vestram prosperitatem Christianum tueatur Imperium, fides Catholica defendatur, iustitiæ regula omnibus innotescat.

Eccè quid actum est de Apostolica Sede in Ciuitate præcipua, in dignitate excellentissima. quæ omnia vestro tantummodo seruantur iudicio, vt prudentissimò consilio sapientiæ vobis à Deo datæ temperata consideratione corrigantur quæ corrigenda sunt, & cõseruentur quæ cõseruanda sunt: & quæ clementer diuina gessit pietas extollantur in laudem nominis illius, qui saluum fecit seruum suum, & liberavit à persecutione execranda infidelitatis. Vestra verò sapientissima animi prudentia, dum omnia intelligat, quid cui conueniat personæ, in benefaciendo, siue in vindicando, fiat quod Deo placeat: & omnibus bona in vobis voluntas ostendatur, laudetur, & ametur. Hoc certissimè pietas vestra agnoscat, quòd nullius hominum auri vel argenti munuscula tantum lætificant Flacci vestri animum, quantum beatitudinis vestræ apices omni gaudio reficiunt. Ideò supplici voto deprecor, vt sæpius inbeatis fieri, quod me semper amare agnoscitis.

De illo itinere verò longo & laborioso Romam eundi, nullatenus infirmum, & cotidianis fractum doloribus corpusculum meæ fragilitatis perficere posse arbitror. Desiderium iam habuiffem, si potestas esset, peragendi. Ideo obsecro clementissimam paternitatis vestræ beniuolentiam, vt dimittatis me fideliter & instanter orationibus cum Deo seruentibus apud S. Martinum vestrum iter adiuuare. Et vtinam, vt quandoque diuina gratia vobis concedat libertatem à populo nefando SAXONVM iter agere, Regna gubernare, iustitias facere, Ecclesias renouare, populum corrigere, singulis personis ac dignitatibus iusta decernere, oppressos defendere, leges statuere, peregrinos consolari, & omnibus vbique ætatis & cœlestis vitæ viam ostendere: vt sit consolatio omnibus in aduentu vestræ pietatis, clarissimisque vestræ nobilitatis filiis benedictio copiosa per vestra benefacta ad crescat, sicut per solius omonymi tui DAVID Deo dilectissimi Regis sanctitatem, vt legitur, omnibus nepotibus suis Regulis Throni potestas cõseruata fuit. In his enim & huiusmodi religionis exercitationibus filiorum exaltatio, & Regni felicitas, & populi sanitas, & frugum vbertas, & totius boni iocunditas: tibi que cœlestis Regni beatitudo, Christo Deo perficiente, crescit, & augetur, dulcissime DAVID, diebus æternis.

*Det tibi consilium pacis, simul atque salutis,
DAVID amor populi, Christus vbique pius:
Omnipotens cuius defendat dextera semper,
Victorem faciens teque, tuosque simul.
Nomen vt aeternum toto laudetur in Orbe,
Illius ex vobis pro pietatis ope.
Aspice, cunctorum vita spes, forma salutis,
Qualiter ad vosmet tota recurrat ouans.
Qui tristis venit, redeat iam latus ad urbem,
Per pia dona patris, consiliumque sacrum.
Quod petit inueniens, quòdque sperauit adeptus,
Hinc quoque laudes hymnidicas referens.
Qui mundo talem tribuit sub tempore nostro
Rectorem sacra regmine iustitia.*

ITEM AD DOMNUM REGEM.

Exhortatio ad iustitiam, pro impietate quæ gesta est
in Apostolico.

EPISTOLA III.

DOMINO dilectissimo, atque omni honore dignissimo DAVID Regi, FLACCVS <sup>Epist. XIII.
inter editas.</sup> *veteranus miles perpetuam in Christo salutem.* LITERAS prosperitatis vestræ, ut consolationis nostræ, magno amore & digno favore suscepimus: Dei omnipotentis clementiam conlaudantes, qui vos fidelēsque vestros prosperis successibus pol- lere fecit, & inimicos sui nominis vestræ potentæ subdidit pedibus. Hoc enim fa- ciat Deus, & hoc addat, ut triumpho terroris vestri inimicas vbique subiciat gentes, & suauissimo suæ dilectionis iugo in Christiana fide ferocissimos subiciat animos: ut solus Deus & Dominus noster Iesus Christus credatur, colatur, atque ametur. Vestra clarissima voluntas in hoc omni labore studio, ut Christi nomen clarifice- tur, & eius diuina potestas per fortitudinis vestræ triumphos multis terrarum Re- gnis innotescat: quatenus non solum magnitudo potestatis te Regem ostendat, sed etiam instantia seminandi verbi Dei in laude nominis Domini nostri Iesu Christi prædicatorem efficiat. Ideo diuina te gratia his duobus mirabiliter ditauit muneri- bus, id est terrenæ felicitatis imperio, & spiritualis sapientiæ latitudine: ut in vtroque proficias, donec ad æternæ beatitudinis peruenias felicitatem. Parce populo Chri- stiano, & Ecclesias Christi defende: ut benedictio superni Regis te fortem efficiat super paganos. Legitur quendam veterum dixisse Poëtarum, cum de laude Imperatorum Romani Regni, si ritè recordor, cecinisset, quales esse debuissent, dicens:

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Quem versiculum beatus Augustinus in Libro de Ciuitate Dei multa laude ex- posuit. Quamuis magis nobis attendendum sit Euangelicis præceptis, quam Vir- giliacis versibus. Nam & ipsa Veritas ait: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et alibi, *Estote misericordes, sicut & Pater vester cælestis misericors est.* ^{Math. 7.}

Quod verò nobis vestræ bonitatis in Christo beata voluntas de Apostolici Pa- storis mirabili fanitate demandare curauit; decet enim omnem populum Christia- num in hac clementia diuinæ protectionis gaudere, & laudare nomen sancti Dei nostri, qui numquam deserit sperantes in se, qui impias compescuit manus à pra- uo voluntatis effectu, volentes cæcatis mentibus lumen suum extinguere, & seip- sos impio consilio proprio priuare capite. Quicquid verò de illis agendum sit, ve- stra cautissima considerare habet sapientia: quæ optimè nouit, quid cui conueniat personæ, & quid cui sit facto retribuendum: vel quomodo ille pius Pastor, diuina ab inimicorum manibus liberatus protectione, securus in sua Sede Deo Christo deseruire valeat.

Quod verò vestræ benignitatis literæ FLACCVS taciturnitatis culpam ingerunt, cum feruor mensis Augusti desidem, non voluntatis efficacia pigrum efficit. De pueris verò nostris quos pedibus paternis Romam pergere præcipis; velim scire, quando, vel vbi, vel quibus comitantibus, vestræ beatitudini occurrere debeant. De quibus in vestræ Excellentie literis scriptum inuenimus, *Quite, inquis, qui- escente, prote tua munera inire valent.* Fateor quidem vobis iubentibus, & iuuantibus, laboris mei possunt inire sudorem. Munera verò mea illis necdum concedo, quæ ve- stra frequenter largitate accipere solebam. Nam & Moyses, quem nobis quasi ad exemplum proponitis, pugna peracta, & Amalechitis fugatis, prædam reductam ipse populo distribuit. Et David, Syriâ per Ioab Principem militiæ subiecta, au- rum & gemmas preciosissimas ad Templi dedicauit ornatum. Sed & Amanitarum Regis diadema proprio imposuit capiti, licet Ioab labores sustinisset militiæ.

Sed & de hoc, quod mihi improperare voluistis, me fumo sordentia Turono- rum tecta auratis Romanorum arcibus præponere: scio vestram legisse prudentiam Salomonicum illud elogium, *Melius, inquit, sedere in angulo domatis, quam cum mu-* ^{Prou. 21.}

liere litigiosa in domo communi. Et ut cum pace dicam, magis ferrum nocet oculis, quam fumus. Turonis enim fumosis tectis contenta, Deo donante, per vestrae bonitatis providentiam in pace permanet. Roma verò, quae fraterna discordia initiata est, insursum diffensionis venenum huc usque tenere non cessat: vestraeque venerandae dignitatis potentiam ad huius pestis compescendam perniciem, è dulcibus Germaniae sedibus festinare compellit. Nos verò lacrymis absentiam, & precibus iter vestrum continuis prosequimur: diuinam humiliter obsecrantes clementiam, quatenus vos, vestrosque simul, cum omni prosperitate sanos ducat, & reducat gaudentes. Vestrae verò pietatis literae nullatenus consentio, ut obliuiscantur mei: sed saepius veniant in spiritu consolationis, ut osculentur iterum, iterumque relegantur, & in cordis thesauro perpetua dulcedine conferuentur.

*Tempora concedat Christus felicia Regni
Huius, & aeterni, DAVID amate, tibi.*

ITEM AD DOMNVM REGEM,
EPISTOLA IV.

*Epist.
XVIII. in
ter editis.*

DOMINO desiderantissimo DAVID Regi, Flaccus matricularius aeternam in Christo salutem. DVLCEDO dilectionis vestrae, & fiducia probatae pietatis, saepius me hortatur vestrae auctoritati dirigere litterulas: officioque syllabarum indagare, quod fragilitas corporis obstat voluntati impleri posse. Sed rerum nouitas superuenientium novos iterum cogit edere apices, ut cartula ferat cordis affectum, & fundat preces ad aures pietatis vestrae: quae nunquam, ut verè fateor, cassatae in conspectu misericordiae vestrae fuerunt. Nec meas pro vestra stabilitate & salute cassatas in conspectu Dei credo, quia libenter diuina suscipit gratia lacrymas, quae ex caritatis fonte profluunt.

** Mercio-
rum.*

Dictum est mihi aliquos ex amicis FLACCI tui, EDELARDVM scilicet Doroenis Ecclesiae Metropolitanum, & primae Sedis in Britannia Pontificem, vestram adire velle pietatem. Ministrum quoque olim OFFANÆ Regis CEILMVNDVM, de regno Mercionum*. Sed & TORHCMVNDVM HEDILREDI Regis fidelem famulum, virum in fide probatum, strenuum in armis: qui fortiter sanguinem Domini sui vindicauit. Hi omnes mihi valde fuerunt fideles, & adiutores itineris mei, vel meorum defensores puerorum, huc illucque discurrentium. De quibus optimam vestram deprecor clementiam, solita benignitate suscipere eos; quia mihi necessarij fuerunt vnusquisque in loco suo. Saepius cognoui Sacerdotes religiosos, & in Christi seruitio deuotos; nec non viros fortes, & fideles in seculari dignitate, vestrae laudabiles esse & quietati. Nam optimus quisquis, & in sua sibipsum probatus conscientia, bonos diligere non dubium est. Edoctus omnipotentis Dei exemplo, qui summum est bonum. Et omnis rationabilis creatura, quantum boni habet, eius bonitate inluminata habere certissimum est. Ipsa Veritate dicente: *Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris: sed habebit lumen vitae.*

*Perpetuam Christi tribuat tibi gratia lucem,
Cum Sanctis pariter DAVID amate Deo.*

ITEM AD DOMNVM REGEM,
EPISTOLA V.

Edit. XIX.

DOMINO piissimo DAVID Regi, Albinus perpetua beatitudinis salutem. SUMMA Deus Trinitas vestrae bonitati, omnium dilectissime DAVID, aeterna restituat beatitudine, quicquid pietatis vel benignitatis in me famulum vestrum, sicut prima cognitione aduentus mei ad vos misericorditer promisistis, ita omnia fidei-ter impletis: & ad cumulum plenissimae veritatis, quae semper vestri pectoris insidet thesauro, censuram addidistis, ut cunctorum luce clarius oculis pateat, auri-
busque

A búsque per longinquas terrarum resonat multorum. Quid enim addi potuit felicitati peregrinationis meæ, vel vestræ bonitatis iudicio super me minus digno, his omnibus donorum largitionibus? Vel quales gratiarum actiones vestræ misericordix condignas persolvere possum, nisi perpetua piæ orationis sedulitate misericordissimi Dei omnipotentis clementiam deprecari, quatenus æterna remuneratione in cœlesti beatitudine omnia multipliciter reddat in meam vestræ largissimæ bonitatis benefacta paruitatem? Quod ut meam liceat apud sanctum Martinum cotidie instantiam agere, supplex suppliciter, humilis humiliter, deuotus deuotè obsecro: quia valde infirmatus corpore, nil aliud itineris vel laboris perficere valeo. Omnis igitur corporis mei, ut verè fateor, dignitas & fortitudo recessit, abiit. & cotidie fugiet; nec in hoc, ut reuereor, seculo reuertetur.

Speravi atque optavi, me, transactis diebus, vestræ adhuc vel semel beatitudinis faciem videre. Sed ingrauescente infirmi corporis flebilitate, omnimodis hoc idem fieri non posse probatum habeo. Quapropter deprecor vestræ inuictæ bonitatis misericordiam, ut nullatenus mens sancta, voluntas benigna, quæ in vobis est, me irascatur infirmitati: sed pia compassione fessum concedat requiescere, orationibusque pro vobis instare, & præuenire faciem æterni Iudicis in confessione & lacrymis. Ut si quoquo modo, Deo Iesu miserante, metuendas antiqui hostis accusationes euadere valeam, & aliquem Sanctorum habere adiutorem merear, mecum stantem, pro meaque intercedentem fragilitate, ne tradar in manus inimicorum meorum.

B O quàm timendus est omni homini dies ille, & quàm necessarium est unicuique præparare se in occursum Domini Dei sui! Hortante nos ipsa Luce, quæ illuminat omnem hominem, atque clamante: *Ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant.* Sed & quomodo in ea luce ambulare debeamus, alio ostendit loco, dicens: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.*

DAVID, in æternum tecum sit gratia CHRISTI,
 Ut vigeas, valeas, victor in orbe potens.
 Post hæc & teneas cœlestia regna beatus,
 Cum Sanctis pariter semper in arce poli.
 Multiplici Christus reddat tibi munera mitis,
 In me quod bonitas contulit ecce tua:
 Gramnia quot tellus habeat, vel litrus arenas,
 Tot, miserante Deo, DAVID, habeto vale.
 Inclitus æternis DAVID feliciter annis,
 In Christo meritis viuat ubique sacris.

C ITEM AD DOMNVM REGEM,

De laude sapientiæ, & de vitæ desiderio quietæ.

EPISTOLA VI.

DOMINO desiderantissimo, & omni honore dignissimo DAVID patri patria, Albinus Edi. XXIII matricularius presentis & future beatitudinis salutem. BENEDICTVS Dominus Deus, & benedicta perpetua illius misericordia super seruos suos. Pro quorum prosperitate & salute vos, dulcissime DAVID, prosperè duxit, & pacificè reduxit, conseruauit, honorauit, & exaltauit; atque in omni loco aduentus vestri lumen iustitiæ pietatisque ante faciem vestræ beatitudinis splendescere fecit. Quatenus totius caligo iniquitatis, nebula peruersitatis, serenissimo sapientiæ vestræ splendore discuteretur. Beata gens, cui diuina clementia tam pium & prudentem præuidebat rectorem. Felix populus, qui à sapiente & pio regitur Principe, sicut in illo Platonico legitur prouerbio, dicentis felicia esse regna, si Philosophi, id est amatores sapientiæ, regnarent, vel Reges philosophiæ studerent: quia nihil sapientiæ in hoc mundo comparari poterit. Hæc est namque, quæ humilem exaltat,

Tom. II.

LLI

& potentem gloriosum efficit, & in omni persona laudabilis existit. In qua decus A est & pulcritudo vitæ præsentis, necnon & gloria perpetuæ beatitudinis: quia solummodo vera est sapientia, quæ beatos & æternos efficit dies. Hæc enim vestram optimam sollicitudinem, domine mi DAVID, semper amare & prædicare agnoscebam; omnesque ad eam discendam exhortari, immò & præmiis honoribusque sollicitare, atque ex diuersis mundi partibus amatores illius vestræ bonæ voluntati adiutores conuocare studuistis. Inter quos, me etiam infimum, eiusdem sanctæ sapientiae vernaculum, de vltimis BRITANNIÆ finibus adsciscere curastis, atque vtinam tam vtilem in domo Dei seruulum, quàm promptulum vestræ obedire voluntati. Quia diligens diligebam in sacratissimo pectore vestro, quod in me vos vel le inuenire intellegebam.

Vnde cotidie auida cordis intentione suspensus in verba venientium auribus, sollicitus eram quid mihi nunciarent de domino meo dulcissimo DAVID: quando domum rediret, quando patriam reuerteretur. Tandem aliquando, quamuis serò, vox optata concurrentium desiderij mei insonuit auribus: iam iamque veniet, iam Alpes transiit, quem tanto animi tui feruore, ô Albine, adesse optasti. Tum ego repetens, iterum atque iterum lacrymabili voce clamaui: O Domine Iesu, quare non das mihi pennas aquilæ? Quare non translationem Abacuch Prophetæ vna die, vel etiam hora concedis, vt amplectar & osculer vestigia illius carississimi mei? & super omne quod in hoc mundo amari potest, dulcissimi oculos videam clarissimos? verba audiam iocundissima? Vel quid tu, inimica tempore importuno, me opprimis febris: & non permittis me solita corporis mei alacritate fungi, vt vel tardè fiat quod citò non valet? Attamen hoc aduentus vestri gratissimo lætus nuncio, confestim Candidum nostrum vestræ obuiam sanctissimæ dilectioni dirigere studui, habens in manu munuscula gratiâ senioris, certus * clientelli, & in ore necessarias Magistri voluntates: quem benignitas vestra vt clementer audiat obsecro.

Tempus est, vt agnoscat infirmitas fragilitatem suam, & tota se conferat in stabilitatem animæ suæ: vt quamuis exterior homo annorum numero, vel morborum molestia conteratur, tamen renouetur desiderio salutis æternæ interior de die in diem. Quod qualiter fieri debeat, mens mea vestræ pietatis expectat consilium. Nam si præceps pugnantium præsumptio sæpe in periculum cadit: quantò magis qui spiritale inire cogitat certamen, si consilio non regitur prudenti, per vices incerta sudat victoria? Quod ne fieret, sancta prohibuit Scriptura dicens: Omnia fac per consilium, postea non poeniteberis. Hoc optimè sciens, mei ipsius minus confiteor, quicquid per Dei miserantis gratiam mihi vestra pietatis prouidentia disposuit agendum, omnimodis prosperè mihi peruenisse probaui. Nam ferè ante hoc quinquennium, seculares occupationes, Deum testor, non ficto corde declinare cogitavi. Sed vestræ piæ prouidentiae consilio, translatus sum in seruitium S. MARTINI, fidei Catholicæ & Ecclesiasticæ sanctioni, donante Deo, proficuum. Non recessit tamen de corde prioris voluntatis effectus, sicut transacto anno vestræ pietati iam prædixi.

Hæc omnia vestra consideret bonitas, & pia promissione disponat, quia, vt prædixi, tota meæ mentis intentio ad bonitatis vestræ verissimè respicit consilium. Nec alio se quolibet credit, quia in te tota infirmitatis senectutisque meæ consolatio intendit. Inter fratres in Ecclesia sancti MARTINI Deo fideliter seruientes viuere, vel requiescere, Deo miserante, sine vlla dubitatione desidero. Eiusdemque beatissimi pectoris * vestri participem esse in vita æterna vestram dilectionem perpetualiter opto. Hocque Deum assiduis precibus obsecro, vt præsens vita excellentiæ vestræ eius Sancti intercessionibus adiuuetur, protegatur, & consistat. Et post hanc æterna cum eodem beatitudine perfrui merearis, domine dilectissime, & delectatissime DAVID.

ITEM AD DOMNUM REGEM.

De prosperitate, & populi Christiani prouidentia.

EPISTOLA VII.

GLORIA & laus Deo omnipotenti, pro salute & prosperitate vestra, dulcissime mi DAVID, atque pro omni honore & sapientia: in quibus te speciali gratiâ omnibus supercellere fecit. Perpetua gratiarum actio resonet, & assidua sanctorum intercessio orationum ad Deum dirigatur; quatenus longæua prosperitate feliciter viuas, valeas, & regnes, ad correctionem & exaltationem sanctæ suæ Ecclesiæ: vt sub protectione tuæ venerandæ potestatis secura quietè Deo deseruiat. Effudi pridem preces supplicationis meæ per Candidum famulum vestrum, quas precor clementi animo vestram suscipere pietatem. Quicquid animus suggestit meus mihi, totum mihi in aures eius, vt conseruaret in corde, vestræque veridico ore patefceret pietati.

Edi. XXIV.

Sed noui rerum euentus novos iterum caritatis penna exarare meam deuotionem apices exhortantur. Audiui siquidem, quod sine dolore & lacrymis non dicam, **M**MAGANFREDVM fidelem vestrum, nobisque carissimum amicum, in Beneuentana diem obisse patria. Vnde rogatus sum à Fratribus sancti Petri, litteras dirigere bonitati vestræ, pro cellulis ad eam antiquitus pertinentibus Ecclesiam, vt merces vestra esset ex illarum aliquibus, si vestræ videatur prouidentia: similiter & pro atrio intra muros ciuitatis, vnde Fratribus sancti Petri habitatio honesta construi potuisset. De his omnibus vestra consideret bonitas, quid Deo placeat, vestroque nomine honorabile fiat, & bonitati amabile.

Sed multo maior & plus necessaria populo Christiano causa occurrit, preces prostrato effundere corpore ante pedes pietatis vestræ. Primò ne irascaris fidelissimæ caritati meæ, qua me maximè debitorem benignitati vestræ verissimè agnosco. Secundo etiam loco, & hoc intimo cordis affectu, deprecor, vt sanctissima sapientia vestræ consideratio prouideat quid Deo placeat, vel quid populo proficiat Christiano de expeditione hostili in Beneuentana terra, ne maius sibi eueniat damnum de fidelibus tuis. Optimè nosti quomodo diuina pro te pugnabat prouidentia. Patrem fratremque huius impiissimi hominis in breui tulit articulo. Sic etiam, sic faciet credimus, si illius sancta voluntas disponit, vt & iste pereat, sine aliquo fidelium damno tuorum eueniat. Talia possunt ferre meliùs ex consilio, quàm aperta **C**expugnatione per tempus finem habere. Quo plus humiliat se homo sub manu omnipotentis Dei, eò citiùs vindicat iniurias seruorum, qui ait: *Mihi vindictam, ego retribuam.* Id est, mihi seruate vindictam, & ego pugnabo pro vobis. Nam David, de quo ipse Dominus tam sublime protulit testimonium, *Inueni David filium Iesse visum secundum cor meum.* Ipse igitur Semei sibi maledicentem prohibuit occidi, optans sibi pro patientia humilitatis suæ à Deo dari benedictionem.

Hæc etiam acutissimæ sapientia inuestigatio disponat, secundum rationis viuacitatem, & secundum salutem fidelium tuorum: considerans quomodo animus illorum sine præsentia beatitudinis tuæ, longum sufferat laborem. Deum inuoco testem, cordis mei hæc plena fide, & perfecto prosperitatis vestræ in omnibus desiderio scripsisse. Obscraus supplici deuotione, hæc eadem patienter vestram legere beatitudinem: nec aliquid iracundia in meam habere præsumptionem, talia vestræ ingerentis sapientia. Licet caritas mea stulta videri valeat, tamen numquam infidelis, nec in minimo nec in maximo inueniri poterit. Fiducia enim probatissimæ humilitatis vestræ hæc scribere præsumpsit.

Fortè quislibet dicit: Quid ille homo alienis se ingerit rebus? Non agnoscit nihil mihi alienum vestræ prosperitatis esse debere: quam super salutem corporis mei, vel vitæ meæ longæuitatem diligere me testor. Tu prosperitas Regni. Tu salus populi. Tu decus Ecclesiæ. Tu omnium protectio fidelium Christi. Nobis igitur sub umbra potentia, & sub tegmine pietatis tuæ, diuina concessit gratia reli-

giosam ducere viram; atque secunda quiete Deo Christo deseruire. Ideo sollicita mente, & pia intentione, pro tua prosperitate & salute curam habere, & intercedere iustum & necessarium habemus, Domine desiderantissime, atque omni honore dignissime DAVID Rex.

AD PONTIFICEM RIGBODVM TREVERENSIS CIVITATIS,
COGNOMENTO MACHARIVM.

EPISTOLA VIII.

Edi.
XXXIV.

PIO Patri, & amico carissimo Machario Monacho & Pontifici, Flaccus Albinus in caritate Christi salutem. Quod Deus coniunxit, seculum non separat. Ecce qui venit ignem mittere in corda suorum, ille faciat ardere quod incendit: nec flumina infidelitatis obruent ignem, qui in altari Dei die noctuque ardere præcipitur. Nec alienum quislibet audeat ignem portare in tabernaculum spiritale, ne occidatur ab eo qui suum semper ardere iussit. Quis est ignis Dei, nisi caritas? & quis alienus, nisi amor seculi? Idem duo seruati sunt ex filiis Aaron propter duo præcepta caritatis, & duo perierunt propter seculi amorem & amatorem illius. Optimam partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea. Amemus quod non auferetur, fugiamus quod auferri potest. Impium est, diligentem non diligere, & retribuenti non retribuere. Quid retribuit nobis Deus? Retribuit nobis pro malis nostris bona sua: retribuemus ei pro bonis suis bona nostra. Quæ sunt bona nostra, nisi ut diligamus eum, & mandata eius obseruemus? Quæ sunt mandata illius, nisi ut diligamus inuicem? In his duobus præceptis tota lex pender & Prophetæ.

Cur ista tam longo repetita principio, nisi ut scias ardorem cordis mei? Pene mihi melius esset, te pauperem habere præsentem, quàm diuitem absentem. Quid mihi diuitiæ, si non habeo quem amo, si non considero quem desidero? Tua potentia mihi est miseria. Vbi est dulcissimum inter nos colloquium? Vbi sacrarum literarum studium desiderabile? Vbi læta facies, quam conspicerere solebam? Vbi communio caritatis, quam fraternus amor hinc inde exercuit? Vbi saltem memoria nominis nostri? Ecce totus præterit annus, quo nec literarum consolatio oculis aduenit, nec salutationis officium auribus insonuit. Quid peccauit pater, ut à filio obliuisceretur? quid magister, ut discipulus neglexerit eum? Fortè exaltatio seculi dedignata est nomen magistri in illo. Aut peregrinatio mea viluit in oculis tuis, aut amor Maronis tulit memoriam mei. O si mihi nomen esset Virgilius! Tunc semper ante oculos luderem tuos, & mea dicta tota pertractares * intentione, & iuxta prouerbium illius, essem apud te,

* al. perscrutaberis.

Tunc felix nimium, quo non felicior ullus.

Quid faciam? an meam doleo infelicitatem, quia non sum quem diligis? an tuam laudo sapientiam, quia diligis illum qui non est? Flaccus recessit, Virgilius accessit: & in locum Magistri nidificat Maro. Hoc dolens dictaui, vel propter obliuionem mei, vel propter absentiam tui: paululum ferociori pumice cartam terens, ut vel iratus aliquid rescriberes. Quia bos lassus * fortius figit vngulam. Incipe vel defendere te, vel me offendere, ut intellegam studium, in quo otium istius anni exercuisti. Et quo thesauro cor implebis tuum, pande nobis, ut tecum gaudeamus in bono tuo. Vtinam Euangelia quatuor, non Æneides duodecim pectus compleant tuum, & te auehat quadriga ad cœlestis regni palatium, vbi est honor indeficiens, & regnum sempiternum: vbi pro me intercedere, credo, memor eris: quia ut illuc venires, exhortari gaudebam.

* al. lassus.

AD MAGENHARIVM COMITEM SENONICÆ
CIVITATIS.

EPISTOLA IX.

Edi.
XXXV.

DILECTO in Christo Magenhario Comiti, humilis Leuita Albinus salutem. AUDIUI vos, vir venerande, nostræ paruitatis optasse cōloquia, & ut verè fateor, vestrāvalde

A desideravi præsentiam, ut dulci conlocutione vestræ prudentiæ consolarer. Sed quia rerum euentu hoc fieri non valuit, visum est mihi condignum, litteris implere quod verbis non potui, & meam in vos ostendere dilectionem, & vobis vtilia per cartam suadere, ut vester profectus meus esset fructus. Ut qui in sublimi dignitate positus es in terris, per opera iustitiæ & misericordiæ cœlestem tibi merearis honorem. Cogita, quod transitoria sunt hæc omnia, quæ in hoc seculo habemus. Et quia necessarium est vnique hominum æternam sibi per temporalia benefacta prometeri gloriam. Quapropter, ut ad perpetuam peruenias, Deo donante, beatitudinem, nulla te seculi delectatio, nulla carnalis concupiscentia impediatur. Sed esto in iudiciis iustus, in operibus misericordiæ pius, viduis & orphanis quasi pater, defendens eos ab omni violentia.

Esto quoque Ecclesiis Christi quasi frater, ut per orationes seruorum Dei, inter pericula hostium, fluminum, viarum, infirmitatum, diuina te protegat dextera, regat, atque conseruet semper vbique. Fac, ut quotidie pauperes de pane tuo comedant, quia miserorum consolatio tibi erit æterna remuneratio. Esto quoque in consiliis prouidus, sapiens in cogitationibus, modestus in sermone, Deum semper habens præsentem, quatenus illius loquens voluntatem*, eius dignus efficiaris protectione. Corpus tuum in castitate, & animum in sobrietate conserua. Fidelis esto ad dominos, quos dedit tibi Deus, ad amicos benignus, ad omnes homines æquus, & miseris largus. Debitoribus, vel in te peccantibus culpas ignosce, ut tibi ignoscat Deus, si quid contra eius fecisti voluntatem.

* al. veritatem.

B Tuis quoque diligenter præcipe subiectis, ut iusti sint in iudiciis, misericordes in miseros, Deum timentes, Ecclesiámque Christi honorantes, ut illorum bonitas tibi in mercedem computerur. Sæpè subiectorum peccata Rectoribus imputantur, si minus diligenter eos admonent Prælati quomodo facere debent: sicut eorum bona dominis profunt ad præmia, qui eos studiosè erudiunt, Deum timere, eiusque obedire præceptis.

Obsecro ne me præsumptuosum arbitreris hæc tibi scribentem. Caritas Christi, & vestræ salutis amor, & vestræ bonitatis fiducia, hæc monuit scribere: optans vos & præsentem habere prosperitatem, & futuram promereri beatitudinem. Diuina vos gratia in omni bonitate florere faciat, vir dilectissime.

AD RIGBODVM EPISCOPVM, QVI ET MAGHARIVS.

EPISTOLA X.

C DILECTO Patri Machario, humilis Leuita Albinus salutem. CARITATIS dulcedinem litterarum officia implere non possunt, tamen quaecumque lumen illius ostendere nituntur. Sicut digito præsens homo ostenditur, ita literis absentis caritas demonstratur. Fateor, meæ mentis dilectio tui tædet absentiam: essetque aliquod amoris refrigerium, si vel tui cordis affectum per alterius audirem os, vel cum litteras legerem, quem ardentius cuperem, intelligerem. Non disiungit seculum, quos Christi caritas coniunxit. Et veniat per eum optata dies videndi, qui omnes dies creauit ad videndum. Multa tecum habuissem conferre, si tuz conloquutionis familiaritate vti valuissem. Veniet tempus, dum vult ille, qui disponit omnia tempora. Cum omni caritatis dulcedine valcas, fili, frater, amice.

AD RICVLVVM ARCHIEPISCOPVM MAGENS:
CIVITATIS, COGNOMENTO DAMOETAM.

EPISTOLA XI.

PROBATISSIMO amico Dameta Albinus salutem. NIMIVM mihi longum videtur tempus, quod tuz dilectionis faciè non vidi, verba nõ audiui. Et quantum ex præ-

Tom. II.

L L iij

sentia tui gaudebat animus, tantum in absentia contristatur. Quid faciet mens nisi si lugeat, dum paucos habet amicos? Proh dolor! Sed illi semper absentes. Tamen quod valeo faciam; te memorans ante Dominum, tibi prospera semper illius concedere clementiam deprecans, cuius dilectione tuum semper impleatur pectus. Hæ sunt veræ diuitiæ, quæ numquam decipiunt habentem, nec in ipsa morte amittuntur, sed plus abundant, dum cernitur quod amatur. Inter temporalia & æterna hoc interest. Aliquid plus diligitur antequam habeatur, viloscit autem cum aduenit. Æternum autem ardentius diligitur adeptum, quàm desideratum. Ideò plus amemus æterna, quàm temporalia, ut in æternitate beatè & feliciter viuere mereamur. Valeto in secula.

AD ANGELBERTVM PRIMICERIVM PALATII
PIPPINI REGIS.

EPISTOLA XII.

B

Edi. XLII.

FIDELI amico & venerabili Angelberto Primicerio, humilis Leuita Albinus salutem. MEMOR conditæ inter nos amicitie, has litteras vobis dirigere præsumpsi, deprecans, ut benignè harum portitorem litterarum suscipere dignemini, & peregrinationis illius viis Dominum Pipinum Regem subuenire deprecamini. Regum verò merces in miserorum iuamine, & maximè peregrinorum, sacra sancti PETRI Principis Apostolorum limina petentium, magna apud diuinam constat esse clementiam. Insuper carissime frater, deuotissimè deflagito, ut dona dulcissima, & mihi multum necessaria, id est, Sanctorum reliquias transmittere cures. Hilarem enim datorem diligit Deus. Qui te abundare faciat in omni bono, & inter Sanctorum gloriam constituat, quorum mihi reliquias tua beneuolentia dirigat. Floreas, fili, virtutum coronis, sapientie decore, & sancta dilectione ad Deum, & bona fide ad homines in æternum.

2. Cor. 9.

*al. AEDIL-
HARDVM.

AD ATHILHARDVM ARCHIEPISCOPVM

ET CEOLVVLVM.

C

EPISTOLA XIII.

Edi. XLI.

KAROLVS gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, ac Patritius Romanorum, Athilhardo Archiepiscopo, & Ceolulfo Coepiscopo illius æternæ beatitudinis salutem. NULLATENVS vestram terræ longinquitatè vel procellosi maris latitudinem, foederatæ in Christo amicitie iura disrumpere fas arbitramur. Seu quâto longiore spacio hamuna diuiditur conuersatio, tanto probatiore fide pietatis pactum seruari debet. Quia sæpè in præsentia timor, vel erubescencia in facie foris ostendit, quod homo intus in corde non retinet. Igitur sancta fides in absentia laudabilis extat, & in præsentia venerabilis consistit. Vnde & in eius fiducia, quam pia olim allocutione præsertes pepigimus, hos miseros patriæ suæ exules vestræ direximus pietati. Deprecantes, ut pro eis intercedere dignemini apud fratrem meum carissimum OFFANVM Regem, quatenus pacificè, & absque alicuius iniustitiæ oppressione in sua liceat conuersare patria, & cuilibet deseruire. Nam Dominus illorū Vmhrin(g)tan diē obiit; qui ut nobis visum fuit, fidelis suo fuisset domino, si in patria licuisset perseuerare. Sed ut mortis euaderet periculum, ut dicere solebat, fugit ad nos: semper paratus se ab omni purgare infidelitate. Quem propter reconciliationem, non propter inimicitias, aliquantisper retinuimus apud nos. His verò contribulibus suis si pacem precari valeatis, remaneant in patria. Sin verò durius de illis frater meus respondeat, illos ad nos remittite in læsos. Melius est peregrinari, quàm perire: in aliena seruire patria, quàm in sua mori. Confido de bonitate fratris mei, si obnixè pro

A illis intercedatis, vt benignè suscipiat eos pro nostro amore, vel magis pro Christi caritate, qui dixit: *Dimittite, & dimittetur vobis*. Intercedentem pro nobis vestram sanctitatem diuina pietas incolomen custodiat in æternum.

AD ADRIANVM PAPAM,

EPISTOLA XIV.

BEATISSIMO, & omni honore dignissimo, & Pontifici magno ADRIANO Papa, *Edic. LXIII*
humillimus omnium sanctæ Ecclesiæ filiorum Albinus aterna beatitudinis salutem.

VENERABILIS, atque toto orbe laudabilis vestræ bonitatis, Pater optime, pietas, mihi vltimo sanctæ Ecclesiæ seruulo quantulamcumque attulit fiduciam vestram deprecandi clementiam, vt me, licet indignum, paternæ pietatis amor in gremium sanctissimæ intercessionis vestræ colligere dignemini. Scio certissimè vestræ deuotionem Sanctitatis pro populo iugiter totius orbis intercedere Christiano: tamen specialius aliquid pro his egisse, qui vestræ almitati seipfos obnixa humilitatis obsecratione commendant, & maiore credulitate ad tantæ auctoritatis confugiunt suffragia. Scio me per sacri baptismatis adunationem de illius esse ouili Pastoris, qui pro suis diuibus animam ponere non dubitauit: quas etiam post acutissimam suæ resurrectionis gloriam beatissimo PETRO Principi Apostolorum, ob trinam magnificæ dilectionis confessionem, pascendas commendauit: cui etiam cælo, terrisque, æternam ligandi ac soluendi potestatem delegauit.

Huius te, excellentissime Pater, vt Vicarium sanctissimæ Sedis agnosco, ita & mirificæ potestatis hæredem esse confiteor. Ecce ego vna sum regiminis vestri ouicula, sed valde peccatorum maculis morbida. Quapropter me totum tuæ offero Sanctitati, Pater piissime, sanandum: & medicinali potentiâ, quæ tibi post longas sanctorum Patrum series hæreditaria successione à Deo Christo tradita esse dignoscitur, me iubeas salutiferæ pietatis verbo à peccatorum vinculis esse solutum. Nam mihi cum Euangelicæ humilitatis regula fas esse video dicendum; *Domine, Matth. 8. non sum dignus, vt intres sub tectum meum; dic verbo, & sanabitur puer meus*. Qui mox, vt sperauit, inuenit: vt credidit, accepit.

C beatissima lingua oris vestri, in qua est æternæ medicina salutis, per quam cæli aperiuntur credentibus! Numquam, obsecro, hæc fileat: semper admoneat & sanet, semper aperiat perpetuæ beatitudinis ad se confugientibus portas. O Domine IESV, fac cum longæua valere & viuere prosperitate: & qui talem populo tuo dedisti Pastorem, hunc pietatis tuæ dexterâ multis temporibus conseruare digneris, quatenus cum multiplici laboris sui mercede ante thronum tuæ veniens gloriæ, audire mereatur: *Euge serue bone & fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te Math. 25. constituam, intra in gaudium Domini tui*.

Iam aliquas petitiones propriæ necessitatis meæ his quoque litteris insererem. Sed quia electissimus domni mei Regis missus, filius equidem meus carissimus ANGILBERTVS, ad beatissimam summæ auctoritatis vestræ dirigitur paternitatem, non esse necesse putavi litteris exarare, quod ille vir fidelis & prudens meliùs viua voce secundum mandatum domni Regis, auribus excellentiæ vestræ poterit intinmare. Nam inter ceteras fidelissimæ directionis, quam ad vos habet, legationes, meæ quoque necessitatis postulationes eidem præfato regiæ voluntatis secretariò commendauit: quem omnibus amicis valde fidelem esse probauimus, maximè vobis, vt verè dignum est, sanctissime Pater, qui vestram laudabili voce bonitatem sæpissimè domno Regi sub præsentia multorum testium narrare solebat, & egregiæ pietatis per vos gesta, puræ fidei verbis de vobis proferre studuit, quatenus piæ dilectionis fidem ostenderet, & vestræ almitatis amorem plurimorum mentibus ingereret.

AD AGINVM EPISCOPVM,

EPISTOLA XV.

Edis. LXP. **D**ILECTISSIMO *Agino Episcopo, Albinus Magister salutem.* RECORDETVR caritas vestra, quod presentis conloquutione aliquas mihi Sanctorum Reliquias dirigere promisisti; ut honorificetur Deus in illis, & nostra protegatur vita cum illis, & vestra accumulatur merces pro illis. Ecce adest gerulus fidelis, filius equidem meus **ANGILBERTVS** * : per cuius manum mittere poteris, quod vester * amicus nobis dirigere curauerit. Obsecro, ut veraciter perficias quod hilariter promittebas. Si quid enim benignitas vestra huius religiosæ petitionis peregerit, humilitas nostra gratissimè accipiet: vobisque, secundum temporis opportunitatem, & voluntatis vestræ agnitionem, remunerare non desistet. Et vbiicumque Sanctorum patrocinia perferuntur, ibi cotidie orationes pro vobis aguntur. Diuina te vbiq; comiretur benedictio, sanctissime Pater.

* al. EN-
GILBERTVS.
* f. nofter.

B

AD FRATRES LVGDVNENSES.

EPISTOLA XVI.

Edis. LXXIX. **R**ELIGIOSÆ in Christo conuersationis vestræ, per **LADRADVM** electum Pontificem laudabilem audiens sollicitudinem, magno esse me gaudio delibutum fateor. Quia Christus fons totius bonitatis, tales adhuc in his diebus, quando multorum refrigescit caritas, sui sancti nominis habet confessores. Qui onera secularium occupationum abicientes, leue Christi iugum propriis imponere cervicibus gestiunt: & veram, quæ foras timorem mittit, caritatem & pectoribus suauiter retinent, & operibus veraciter ostendunt. Sed nunc tota hilaritate mentis cœpti itineris cursus peragendus est: quia qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Quia si torpens pigritia clam boni operis inrepperit, mox malitia palam mali operis succrescit. Origo est iniquitatis, amissio bonitatis. Et dum suæ voluntatis sequitur homo affectum, mox diuinæ seruitutis perdit effectum. Inde prima Angeli ruina fuit, qui in sua gaudens potestate, à summo se declinavit Bono. Et qui gloriosior fuit ceteris in conditione, factus est inferior omnibus in perditione. Vnde se superbia erigit, inde maximè deicitur. Ideò, præcipuè necessaria est Deo seruientibus humilitas obedientiæ. Christus suis parentibus legitur esse subditus, ut nos humilitatis suæ exemplo ad bonum informaret obedientiæ. Quæ est Monachorum vita, nisi caritas, humilitas, & obedientia? Hæ sunt semitæ, quæ ad æternæ arcem ciuitatis euntem deducunt in eis, si Catholica fides, quæ per dilectionem operatur, comitatur currentem in istis.

Math. 10.
& 14.

Luc. 2.

al. vnitate
Prou. 22.

Nouas verò, fratres carissimi, Hispanici erroris sectas tota vobis caute intentione. Sanctorum Patrum in fine sequimini vestigia, & vniuersali Ecclesiæ sanctissima vos adiungite vnanimitate *. Scriptum est, *Terminos Patrum tuorum ne transgrediaris.* Et Symbolo Catholicæ fidei noua nolite inferere, & in Ecclesiasticis Officiis inauditas priscis temporibus traditiones nolite diligere. Per Apostolicæ doctrinæ publicam pergite stratam. Nec per diuerticula cuiuslibet nouitatis in dexteram vel in sinistram à via regia declinate.

[* De adoptione verò, quam quidam iniuriosè Christo Deo ingerere contendunt ex auctoritate Synodali habetis responsum. Vnitas verò personæ, in duabus Christi naturis naturalem Deo Patri Filium esse confirmat. Quia nequaquam in proprio, & in adoptiuo, potest esse persona. Igitur Christus proprius est Deo Patri Filius, & nos per illum adoptiuus, non ille nobiscum adoptiuus. Sicut ille solus sine peccato, sic ille solus sine adoptione. Patre in baptismo attestante: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Et Apostolo: *Qui proprio filio suo non pepercit.* Quid

Aplura de his dicimus, de quibus sufficienter dictum habetis, nisi quòd qui illum adoptiuum Deo patri esse credit, per illum Deo patri adoptiuus esse non creditur?

Audiuimus quoque aliquos in illis partibus adfirmare, sale esse in sacrificium Corporis Christi mittendum. Quam consuetudinem nec vniuersalis obseruat Ecclesia, nec Romana custodit auctoritas. *Tres sunt*, iuxta Apostolum Ioannem, *qui testimonium dant, spiritus, aqua, & sanguis*. Tria sunt, quæ in sacrificio huius testimonij offerenda sunt; panis, & aqua, & vinum. Sicut enim spiritus viuificat corpus, ita panis confirmat cor hominis. Sicut enim sanguine liberauit nos Christus, ita & vino lætificat. Item de aqua, *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum*. Sic & panis, qui in corpus Christi consecratur, absque fermento vllius alterius infectionis, debet esse mundissimus, & aqua absque omni sorde purissima, & vinum absque omni commixtione alterius liquoris, nisi aquæ, purgatissimum. Igitur aqua vtrique conueniat. Ex aqua & farina panis fit, qui consecratur in corpus Christi. Aqua & vinum in sanguinem consecrabitur Christi. Sicut enim aqua & sal, sicut huius sectæ dicunt auctores, vnus sunt naturæ: infunde carnem recentem aqua, & aliam sale consperge, videbis citò si vnã aqua & sal habuerint effectiuam potentiam. Numquid caro Christi computruit in sepulcro, vt nunc sale indigeat corpus eius in sacrificio? Quòd itaque in veteri lege sal præcipitur in victimis habendum, significatio tunc fuit futuræ rei intellegendæ, non obseruatio in præsentì tempore habendæ: sicut omnia Iudaicæ legis sacrificia, quæ iuxta Apostolum in figura contingebant illis. Scripta sunt autem propter nos. Littera enim occidit, Spiritus autem viuificat. Huius verò sacratissimæ oblationis figura in Melchisedech præcessit, qui vinum & panem Deo summo offerre solebat.

Huius quoque mysterij sanctificatio nostræ salutis portendit effectum. In aqua verò, populus intellegitur credentium. In granis tritici, vnde farina efficitur, vt panis fiat, adunatio totius Ecclesiæ designatur: quæ igne sancti Spiritus in vnum decoquitur corpus, vt suo capiti membra compaginentur. Item in aquis, quæ vino miscentur, figura, vt diximus, gentium designatur. In vino autem, sanguis Domini- cæ Passionis ostenditur. Atque ita, dum in Sacramentis aqua tritico vel vino misceatur, fidelis populus Christo incorporatus adiungitur. Sed de huiusmodi figurati- onibus Epistolaris angustia diu me disputare prohibet. Sed & Canones Cartha- ginenses Cap. x x i v. De Sacrificio corporis & sanguinis Domini nihil ampliùs offeratur, quàm ipse Dominus tradidit: hoc est panem & vinum aqua mixtum.

C Tertia quoque nobis de H I S P A N I A, quæ olim Tyrannorum nutrix fuit, nunc verò scismaticorum, contra vniuersalem sanctæ Dei Ecclesiæ consuetudinem, de Baptismo quæstio delata est. Adfirmantes quidam, sub inuocatione sanctæ Trini- tatis vnã esse mersionem agendam. Videtur enim Apostolus huic obseruationi esse contrarius, in eo loco, vbi ait: *Consepulti enim estis in Christo per baptismum*. Sci- mus enim Christum, licet hoc synecdochicè sit intelligendum, tres dies & tres no- ctes in sepulcro fuisse. Ipso dicente ad Iudæos, *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit & filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus nocti- bus*. Possunt tres noctes, tres mersiones, tres eleuationes designare. Sicut Christus tertia die resurrexit, ita & nos tertio die de fonte vitalis lauacri eleuati in nouitate vitæ cum illo ambulemus. Legimus & in Epistola sancti Papæ Leonis, quam de Baptismo ad omnes Siciliæ conscripsit Episcopos: vbi post congruam disputatio- nis seriem ita subiunxit, dicens: *Quamuis ergo & illa quæ ad gloriam pertinent C H R I S T I, in vnã concurrant eandemque personam; totumque quod in illo, & virtutis diuinæ est, & infirmitatis humanæ, ad nostræ reparationis tendat effe- ctum: propriè tamen in morte crucifixi, & in resurrectione mortui, potentia baptis- matis nouam creaturam condi ex vetere, vt in renascentibus & mors Christi ope- retur, & vita*. Dicente beato Paulo Apostolo, *An ignoratis fratres, quia quicumque ba- ptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus, & cetera, quæ latiùs Magister Gentium ad commen- dandum sacramentum baptismatis disputauit. Et apparet ex huius doctrina, rege- nerandis filiis hominum, & in Dei filios adoptandis, illum diem & illud tempus*

electum : in quo per similitudinem formamque mysterij, ea quæ geruntur in membris, his quæ in ipso capite sunt gesta congruerent : dum in baptismatis regula & mors interiit interfectione peccati, & sepulturam triduum imitatur trina demersio, & ab aquis eleuatio resurgens instar de sepulcro. Sed & beatus Hieronymus in Libro secundo Tractatus in Epistolam sancti Pauli ad Ephesios, in expositione sententiæ, *Vnus Deus, una fides, unum baptisma: Vnus Deus & pater omnium, qui super omnes & super omnia, & in omnibus nobis;* de trina mersione ita ait : Si enim, ut æstimaunt Arriani, Deus pater solus est Deus, eadem consequentiâ, solus erit Dominus Iesus Christus, & nec Pater erit Dominus, nec Filius Deus. Sed absit, ut non sit vel in dominatione diuinitas, vel in diuinitate dominatio. Vel vnus est Dominus, & vnus est Deus : quia Patris & Filij dominatio, vna diuinitas est. Propterea & fides vna Deus, quia similiter, in Patrem, & in Filium, & in Spiritum sanctum credimus. Et baptisma vnum. Eodem enim modo in Patrem, & in Filium, & in Spiritum sanctum baptizamur, & ter mergimur, ut Trinitatis vnum appareat sacramentum. Et non baptizamur in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sed in vno nomine, quod intellegitur Deus. Et miror qua consequentiâ in vno vocabulo, eodem opere, & eodem sacramento, naturæ diuersitatem Arrius & Macedonius suspicentur, concordante * impietate discordia, & à creatura in Filio & in Spiritu sancto cœnosum fontem tenentes, diuersos hæreseon riuulos dixerunt vnum baptisma. Et contra Valentinum facit, qui duo baptismata esse contendit, & contra omnes hæreticos, ut sciant non habere se baptismata, sed in vna Christi Ecclesia fontem esse viralem.

Potest vnum baptisma & ita dici, quòd licet ter baptizemur propter mysterium Trinitatis, tamen vnum baptisma reputetur. Vnum quoque baptisma est in aqua, & in spiritu, & igne: & de quo loquitur, *Baptisma habeo baptizari.* Et alibi, *Baptismate meo baptizabimini.* Sunt etiam Versus beati Ambrosij Episcopi de ternarij excellentia nobilissimi, quos ad confirmationem trinæ mersionis huic Epistolæ inferere placuit.

Omnia trina vigent sub maiestate Tonantis.

Tres, Pater, & Verbum, sanctus quoque Spiritus, vnum.

Trina salutaris species crucis, vna redemptrix.

Tertia lux Dominum remeantem à morte recepit.

Trina dies Ionam tenuit sub viscera cæti.

* cernunt
Dominum.

Tres pueri cernere * Deum flagrante camino.

Ter sabaoth sanctum referens benedictio psallit.

Ter mer gendus aqua est, cui gratia plena lauacri.

Testibus & stabilis constat tribus actio cuncta.

Terno mense suis redeunt sua tempora membris.

Tres sunt atates, flos, & robor, egra senectus.

* modij.

Tres moduli * in causis, iudex, defensor, & actor.

Tres in secla gradus, ortus, transcursio, finis.

Tres spem que palpant, requies, lux, gloria vite.

AD LEONEM PAPAM.

EPISTOLA XVII.

Edit.
LXXII.
* al. gloriosissime.

DOMINO beatissimo, atque omni honore nominando Leoni Papa, humilis Leuita Albinus aterna in Christo gloria salutem. SVSCIPIT, obsecro, sanctissima pietas vestra, Pater carissime *, benigno animo nostræ paruitatis litterulas, & me deuotum vestræ dilectionis famulum agnosce. Semper sanctæ Romanæ Sedis beatissimos, quantum valui, Principes & Pastores amaui: cupiens illorum sanctissimis intercessionibus inter oues Christi numerari, quas Deus Christus post resurrectionis suæ gloriam beato PETRO Principi Apostolorum pascendas commendauit. Quod verè dignum esse fateor, omnem illius gregis multitudinem suo Pastori, licet in diuersis terrarum pascuis commorantem, vna caritatis fide, subiectam esse, &

A sicut pio Pastori condecet, magnam commissi sibi gregis curam habere, & sedula pietatis ammonitione, & sanctitatis intercessione præuidere *, ne aliqui ex illis per præcipitia errorum à via veritatis, vel perpetuæ pascuis vitæ exorbitare incipiant. Gregis sanitas gloria est Pastoris, & multiplicatio illius merces æterna.

Ecce tu sanctissime Pater, Pontifex à Deo electus, Vicarius Apostolorum, hæres Patrum, Princeps Ecclesiæ, vnus immaculatæ Columbæ nutritor. In te fides respondeat *, deuotio fulgor, caritas abundet. Congrega nos filios sanctæ Dei Ecclesiæ, paternæ miserationis affectu, tuis sanctissimis orationibus, & dulcissimis sacrarum litterarum exhortationibus, intra firmissimum Ecclesiæ soliditatis ouile, ne aliquis ex nobis errabundus lupina rapacitate foris inueniatur deuorandus. Nam splendentia cœlestis militiæ agmina, natiuitatis Domini nostri I E S U Christi gaudia primò pastoribus, qui supra suos deuotè vigilarunt greges, nuntiare venerunt. Ecce tuis sanctissimis vigiliis ad pastorem sollicitudinem, probatissime Archimandrita, Angelicas à supernis sedibus visitationes adstare non dubitamus: quorum auxilio quæcumque diuinam poposceris pietatem, impetrare te posse credimus. Vnde ego vltimus sacratissimi ouilis vernaculus, & morbida peccatis ouicula, spe præcipuè bonitatis vestræ animatus, ante sanctissimos paternitatis tuæ pedes

B animo prostratus suppliciter deosco, quatenus dirissima * peccatorum meorum vincula per Ecclesiasticam Apostolicæ auctoritatis potestatem soluere digneris, & paternæ pietatis precibus cursum vitæ meæ, qui restat, ad perpetuæ portæ ciuitatis dirigere studeas.

Grandia posco quidem, sed caritas grandia nouit dare. Poscentem pro filia viduam Christi clementia non spernit, sed ait, *O mulier magna est fides tua; fiat tibi sicut vis.* Fides me hortatur hæc poscere, spes confirmat impetrare: caritas, credo, negare non præsumit. Christus pro nobis, cum inimici essemus, mori non dubitauit: quanto magis te, Pater sancte, pro amicis orare velle, credendum est? Sub te pastore augeatur grex Christi. Tu consolator mœrentium, adiutor laborantium, spes ad te clamantium, lux vitæ, religionis decus. Locus in quo stas, omnibus te honorabilem facit, & morum nobilitas laudabilem, & pietatis deuotio amabilem. Et qui sedem sanctorum tenes Patrum, eorum exemplis inhæreas semper, vt cum illis multiplici laboris mercede Domini Dei tui gaudia intrare merearis. Iste filius meus carissimus **ANGILBERTVS** *, vobis patefacere valet nostræ paruitatis erga Apostolicam Sedem deuotionem, etiam & voluntatis nostræ petitiones, quem vestræ paternitati valde fidelem esse agnoui: & idèd nostræ necessitatis causas illi iniunximus, vt per os illius pietatis vestræ aures mei cordis audiant obsecrationes.

AD PAVLINVM PATRIARCHAM.

EPISTOLA XVIII.

VENERANDO viro Paulino Aquileiensi Patriarcha Albinus salutem. ACCEPTIS sapientiæ vestræ apicibus, & caritatis muneribus per hunc huius præsentis cartulæ gerulum, valde sum gauisus, cognoscens prosperitatem vestram, & memoriam nostri, quæ semper paterna pietate vt habeas in orationibus sacris supplex obsecro: memor semper benignæ deuotionis, quam Iob habuit in filios suos. Salus filij, merces est patris: & laus genitoris, filius sapiens. Præsens verò harum portitor litterarum vestro auxilio & patrocinio nostræ sit commendatus petitioni. Ipse viuo officio linguæ nostras vel suas vobis ostendet necessitates. Maiorem nostræ salutationis seriem **ANGILBERTVS** filius communis noster **ROMA** miturus, volente Deo, vobis dirigit. Sed nulla cartula sufficit caritatis éffari dulcedinem, quam pleno ore anima mea de tuo hauserat pectore. Testis est veritatis ille spiritus, per quem caritas diffusa est in cordibus nostris.

*Viuido felix, felix, Pater optime, viue,
Atque memor nati sempe ubique, vale.*

AD I T H E R I V M,
E P I S T O L A X I X.

Edi.
LXXV.

Ioan. 12.
Matth. 12.
Matth. 3.

Matth. 5.

DILECTISSIMO Patri Itherio Albinus salutem. GRATIAS agamus Deo IESU, vulneranti & medenti, flagellanti & consolanti. Dolor corporis, salus est animæ, & infirmitas temporalis, sanitas perpetua. Libenter accipiamus, patienter feramus voluntatem Saluatoris nostri. Sed nunc noli tardare. Fac quod facturus es. Curre dum lucem habes. Festina ad eum qui vocat te. Quod necessitas cogit, voluntas præueniat. Esto scriba sapiens, negotiator fidelis. Vende terrena, & eme cælestia. Quid spectatur dici crastini incertitudo? Non sit dilatio in salute animæ. Quod animo cogitur, opere perficiatur. Quod infirmitas optauit, sanitas peragat. Testis est, qui omnia nouit, mei cordis, hoc plena caritate, & fideli consilio me suadere. Scio, me post te, in loco tuo talem non habere amicum. Sed magis te velim amicum habere in honore permanentem, quàm pereuntem: & intercessorem apud Deum gaudere, quàm largitorem in seculo. Petatur à Deo auxilium, vt amicorum confirmet consilium, & suis iter salutis ostendat, & dirigat in viam pacis quos proprio redemit sanguine. Ecce quali precio empti sumus. Non amemus ea, quæ nos separant ab eo, qui nos vsque ad mortem suæ carnis dilexit. Plurimos dies seculo satis seruiuimus: vel paucos, qui restant, viuamus Deo nostro, vt digni efficiamur faciem illius videre, qui dixit: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Lætus lege, & constanter incipe, feliciter perface, & sit Dominus tecum in æternum.

AD V S V A L D V M,
E P I S T O L A X X.

Edi.
LXXIX.

1. Tim. 4.

* al. ENGLI-
RAMNM.
* al. pedi-
bus.

DOMINI Dei saluatoris mundi sanctissima Congregationi, & pio Patri V s u a l d o, humilis Leuita Albinus salutem. LAUDABILEM vestræ beatitudinis conuersationem, & condignam vestro nomini vitam laudamus, & Dominum in vobis, qui tales sui sancti nominis dignatus est habere confessores. Nec enim frustra speciali vocabulo Monachi Sancti Saluatoris, vocamini: nisi quia estis meritis, quod nomine dicimini. Imò & tam nobilis Rex nobiles debet habere ministros, moribus egregios, in pace concordēs, in corpore castos, in animo sobrios, omni bonitate eximios, clarissimis aduetos triumphis, non fuga vitam defendere, sed in acie firmiter stare, viriliter pugnare, fortiter vincere, quatenus cum gloriosa victoriæ palma æterni Regis ciuitatem intrare mereamini. Hoc considerantes, fratres, adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec cognominetur Christus in vobis. Et ad finem firmum, cœptum iter beatæ conuersationis peragite, vt vnusquisque cum Apostolo dicere dignus efficiatur: *Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. De reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus Iudex.*

Vestræ petitionis & voluntatis ad domnum Regem, quantum valui, fui adiutor, secundum quod mihi fraternitatis vestræ missus suggessit: mihi que adiutricem LIUDGARDAM piissimam in Deo feminam adduxi. Sed obsecramus, vt sanctissimis orationibus vestris nostrum pro vobis laborem remunerare dignemini. Nam olim per ANGLIAM NVM * Archiepiscopum, & sanctæ Capellæ Primicerium, meipsum vestræ commendauit sanctitati. Sed modò quasi singulorum genibus * prouolutus, obsecro vt me in huius vitæ salo fluctuantem pietatis precibus ad portum perpetuæ quietis, diuina donante gratia, transportare dignemini: vt & ego animæ meæ salutem fraternæ intercessionis iuuamine habere merear, & vos æternæ retributionis mercedem à Deo pro caritatis officio dignè accipere mereamini. Omnipotens Deus exaudiat pietatis vestræ preces, & multis prodesse concedat: vobisque perpetuæ præmiæ gloriæ donare dignetur, carissimi, & desiderantissimi fratres.

KAROLI

KAROLI AD HOMERVM,

Admonitio ad Leonem Papam,

EPISTOLA XXI.

KAROLVS gratiâ Dei Rex, & defensor sanctæ Ecclesiæ, Homero Auriculario salutem. Edit.
LXXXIII.
 DIVINA regente misericordia iterum, & prosperè te adducente ad dom-
 num APOSTOLICVM Patrem nostrum, amoneas eum diligenter de omni ho-
 nestate vitæ suæ, & præcipuè de sanctorum obseruatione Canonum. De pia san-
 ctæ Dei Ecclesiæ gubernatione secundum opportunitatem conlationis inter vos,
 & animi illius conuenientiam. Ingerâsque ei sapiùs, quàm paucorum honor ille
 quem præsentialiter habet, annorum, quàm multorum est perpetualiter merces:
 quæ datur benè laboranti in eo. Et de simoniaca subuertenda hæresi diligentissimè
 suadeas illi, quæ sanctû Ecclesiæ corpus multis malè maculat in locis. Et quicquid
 B mente teneas sapiùs querelis agirasse inter nos. Sed qualis mihi esset conlatio cum
 beato ADRIANO Papa prædecessore illius, de construendo Monasterio ad sanctum
 Paulum, nullatenus dimittas suggerere illi, vt volente Deo reuertens, certum mihi
 responsum habeas referre. Dominus Deus ducat te, & deducat, cum omni prosperi-
 tate. Dominus Deus regat & dirigat in omni bonitate cor illius, vt faciens faciat
 quod sanctæ suæ proficiat Ecclesiæ. Vt sit nobis pius Pater, & pro nobis præcipuus
 intercessor, vt idem Deus, & Dominus noster Iesus Christus nos in sua florere fa-
 ciat voluntate, & cursum, qui superest nobis, vitæ nostræ, ad perpetuæ stabilitatis
 quietem perducere dignetur. Vade cum prosperitate, proficiens in veritate, reuer-
 surus cum gaudio, Homeriane puer.

ITEM KAROLI AD LEONEM PAPAM,

EPISTOLA XXII.

CKAROLVS gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, ac Patritius Romanorum, Edit.
LXXXIV.
 Leoni Pape perpetuæ beatitudinis in Christo salutem. PERLECTI excellentiæ ve-
 stræ litteris, & audita Decretali Cartula, valde, vt fateor, gauisi sumus seu in ele-
 ctionis vnanimitate, seu in humilitatis nostræ obedientia, & in promissionis ad nos
 fidelitate. In quibus omnibus ex intimo cordis affectu multiplices diuinæ pietati
 agentes gratias: quia nobis post lacrymabile doloris vulnus, quod animæ nostræ
 dilectissimi Patris & fidelissimi amici obitus inflixit, talem vobis solita suæ clemen-
 tiæ prouidentia solatium perdonare dignatus est. Vnde & vestræ sanctitati quasi
 vicario lætitiæ munere, per eiusdem Dei & Domini nostri Iesu Christi misericor-
 diam, qui sanctæ suæ Ecclesiæ in vestræ beatitudinis exaltatione consuluit, nostram
 omniumque fidelium nostrorum demandamus prosperitatem. Necnon & paci-
 ficam in Dei voluntate totius Regni nostri innotescimus vnanimitatem: vt æquè
 in nostræ deuotionis gaudeatis, sicut & nos in vestræ sanctitatis lætemur succes-
 sibus.

Sed & hoc vestræ sanctissimæ beniuolentiæ innotescimus, quòd cum dilectionis
 munera Patri meo dulcissimo, prædecessori vestro dirigere paraueram, vt carita-
 tis, quam in eo habui, munificentæ largitate monstrarem magnitudinem, & sua-
 uissimæ inter nos familiaritatis fidelitas multorum ostenderetur oculis: Ecce subi-
 tò, quod sine dolore non dicam, sine lacrymis non cogito præ tristitia; obitus il-
 lius legatione consternatus, & vbi lætitiæ paraueram insignia, ibi me tristitiæ tur-
 bauerunt lugubria. Et si Apostolus de mortuis contristari prohiberet, tamen cari-
 tas lacrymas elicere non cessat. Non quasi mortuum plangentes, sed quasi me-
 lius cum Christo viuentem recordantes. Si nos corporali præsentia amisisset,

Tom. II.

M M a

non tamen spiritali suffragio illum nos amittere arbitramur. Sed magnum diuina nobis præuidebat gratia solatium, dum vos, vir venerande, in locum illius subrogauit: ut esset, qui cotidie apud beatum Petrum Principem Apostolorum pro totius Ecclesiæ stabilitate; & qui pro salute mea, meorumque fidelium, immò & pro totius stabilitate regni nobis à Deo dati intercederet, & paterna pietate nos in filium sibi adoptaret dilectionis pacificam vnanimitatem.

ANGILBERTVM manulem vestræ familiaritatis vestræ direximus sanctitati, quem prius, sicut promisimus per religiosos viros CAMPOLVM & ANASTASIVM, beatissimo Patri nostro, prædecessori vestro, dirigere curauimus, sed ut præfati sumus, dum exenia omnia parata erant, lugubri paternæ mortis nuntio repente tardatum est iter illius: sed modò lætiores de vestræ sanctitatis successione facti, quod desiderauimus in illo pio Patre agere, in vobis perficere studemus. Illique omnia iniunximus, quæ vel nobis voluntaria, vel vobis necessaria esse videbantur: ut ex conlatione mutua conferatis, quicquid ad exaltationem sanctæ Dei Ecclesiæ, vel ad stabilitatem honoris vestri, vel Patriatus nostri firmitatem necessarium intellexeretis. Sicut enim cū beatissimo prædecessore vestro sanctæ paternitatis pactum ini, sic cum beatitudine vestra eiusdem fidei & caritatis inuiolabile fœdus statuere desidero. Quatenus Apostolicæ Sanctitatis vestræ diuina donante gratia, sanctorum aduocata precibus me vbique Apostolica benedictio consequatur, & sanctissima Romanæ Ecclesiæ Sedes, Deo donante, nostra semper deuotione defendatur.

Nostrum est, secundum auxilium diuinæ pietatis, sanctam vbique Christi Ecclesiam ab incurso paganorum, & ab infidelium deuastatione, armis defendere foris, & intus Catholicæ fidei agnitione munire. Vestrum est, sanctissime Pater, eleuatis ad Deum cum Moyse manibus, nostram adiuuare militiam: quatenus vobis intercedentibus, Deo ductore & datore, populus Christianus super inimicos sui sancti nominis vbique semper habeat victoriam, & nomen Domini nostri IESU CHRISTI toto clarificetur in orbe. Vestræ verò auctoritatis prudentia Canones vbique sequatur, quatenus totius sanctitatis exempla omnibus euidenter in vestra fulgeant conuersatione. Et sanctæ admonitionis exhortatio audiatur ab ore, quatenus luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. Omnipotens Deus vestræ auctoritatis beatitudinem ad sanctæ suæ Ecclesiæ exaltationem per multa annorum curricula incolorem conseruare dignetur.

ITEM KAROLI AD REGEM OFFAM,

EPISTOLA XXIII.

Edit.
LXXXV.

KAROLVS gratiâ Dei Rex Francorum, & defensor sanctæ Dei Ecclesiæ, dilecto fratri & amico OFFÆ Regi salutem. PRESBYTER iste, & Scottus, apud nos moratus est aliquanto tempore in parrochia HILDEBOLDI Coloniensis Episcopi, sed reprehensibilis factus, ut fertur, à quodam accusatore, quod carnem diebus quadragesimalibus comedisset. Nostri verò Sacerdotes iudicare renuerunt, quia plenum testimonium accusantium super eum non inuenerunt. Tamen nec eum loco consueto habitationis suæ propter infamiam diutiùs morari permiserunt: ne Sacerdotalis honor apud imperitum vulgus vilesceret, vel rumigera loquela aliqui hortarentur violare sanctum ieiunium. Visum est nostris sacerdotibus illum ad sui Episcopi, vbi Deo votum fecit, dirigere iudicium. Idcirco vestram deprecamur prouidentiam, ut iubeatis illum secundum opportunitatem temporis & prouectionis, in suam transponere patriam, ut ibi iudicetur, vnde exiit. Nam ibi quoque sanctæ Dei Ecclesiæ puritas in moribus, & firmitas in fide, & honestas in conuersatione, secundum Canonicam sanctionem diligenter obseruari debet: ut vna, perfecta, & immaculata columba, cuius pennæ de argentatæ, & posteriora eius in specie auri clarescere debent. Vita, & Christo detur in æternum.

A

AD DOMNVM REGEM.

EPISTOLA XXIII.

DOMINE mi dilectissime, & dulcissime, & omnium desiderantissime mi DA- Edi. XE.
VID: tristis est FLACCVS vester propter infirmitatem vestram. Opto, & toto corde Deum deprecor, vt citò conualeatis, vt gaudium nostrum sit plenum in vobis, & sanitas vestra sit plena anima & corpore. Domine mi, memor sit pietas vestra captiuorum, dum est PIPPINVS tuus tecum, propter gratiarum actiones mirabilis beneficij, quod vobiscum de HYNIS diuina fecit clementia: & propter prosperitatem imminentium rerum, vt clementissima illius potentia omnes aduersarios sui sancti nominis vestris velociter subiiciat pedibus: sed & de peccantibus in vos, si fieri possit, & vestræ videatur prouidentia, aliqua de aliquibus fiat indulgentia & remissio. Tamen propter incognitas illorum causas cautiùs de his loquor. Vos enim ipsi optimè scitis quod vtile est Regno vobis à Deo dato; & **B** paci sanctæ Dei Ecclesiæ proficuum. Facientes faciatis in omnibus voluntatem Dei, quatenus illius sanctissima gratia vos proficientes vbique protegat, regat, & custodiat, Domine, & dulcissime, & desiderantissime.

AD PIPPINVM,

EPISTOLA XXIV.

NOBILISSIMO nobisque amantiſſimo filio Pippino in Christi dilectione salutem. Edi. XCI.
GRATIAS agimus beniuolentiæ tuæ, simul & pietati domni Regis, qui piè consentit petitioni redemptionis captiuorum. Scio vos in talibus pietatis operibus promereri benedictionem, & longæuam regni prosperitatem adipisci. Et tu, excellentissime iuuenis, nobilitatem generationis morum nobilitate adornare studeas. Et Dei omnipotentis voluntatem atque honorem tota virtute implere contende; quatenus illius inæstimabilis pietas folium Regni tui exalter, & terminos dilater, & gentes tuæ subiiciat potestati. Esto largus in miseris, pius in peregrinis, deuotus in seruitio Christi: seruos illos & Ecclesias honorificè tractans, & vt sedula illorum oratio te adiuuet. Esto honestus in conuersatione, castus in corpore. Lætare cum muliere adolescentiæ tuæ, & non sint alienæ participes tui: vt benedictio tibi à Deo data in longam nepotum procedat posteritatem. Esto fortis in aduersarios, fidelis in amicos, humilis Christianis, terribilis paganis, affabilis miseris, prouidus in consiliis. Vtere consilio senum, & seruitio iuuenum. Et æquitatis iudicia in Regno tuo, & laus Dei vbique horis competentibus resonet, & maximè in præsentia pietatis tuæ. Quia huiusmodi deuotio in officiis Ecclesiasticis Deo te amabilem faciet, & hominibus honorabilem efficiet. Sint tibi sobrietatis cogitationes in corde, veritatis verba in ore, honestatis exempla in moribus: vt te diuina vbique clementia exaltet & custodiat. Hæc obsecro carta tecum in testimonium amoris mei pergat. Et si non sit digna tuæ venerationis cingulo suspendi, tamen eius ammonitio digna sit in corde tuæ sapientiæ recondi.

Vive Deo florens, læta gaudensque salute.

Dextera te Christi protegat, atque regat.

Obsecro, commendes Albini vt nomen vbique,

O fili, famulis per tua regna Dei.

AD DVLCISSIMVM FILIVM HOMERVM,
EPISTOLA XXV.

Edit. XCII.

DILECTISSIMO *filio vir fluctuans salutem.* Te abeunte, tentavi sæpius ad portum stabilitatis venire: sed Rector rerum, & dispensator animarum necdum concessit posse, quod olim fecit velle. Adhuc ex radice cordis nascentes cogitationum ramusculos ventus tentationum flagellat, vt consolationis flores, & refectionis fructus nutriri nequiverint. Tota nocte laborantes nihil cepimus. quia necdum in litore IESVS stetit, præcipiens in dexteram nauigij rete mitti. Patrocinia Sanctorum non obliuiscere. Res Ecclesiasticæ pulcritudinis oculis occurrentes noli neglegere, vt acquiras. Nostra rusticitas auara est de talibus: vestra nobilitas larga est de omnibus. Memor esto Poëticæ præfagij:

Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

Hoc de te, tuoque itinere prophetarum esse quis dubitat? si Christum SIBYLLA, eiusque labores, prædixit venturum, cur non NASO HOMERVM, eiusque B itinera præcecinit? Paululum propter refectionem animi rhetorica lusi lepeditate.

Ioan. 14.

Sed vt iterum ad seriem rugosa fronte reuertar: Te verò vnanimem deposcens amicum, te custodem animi obsecrans, vt consilium salutis animarum nostrarum, cum suffragiis sanctorum Apostolorum à Deo depreceris. Nam nos ambos, vt recognosco, quædam necessitatis catena constringit, & libero cursu voluntatis castra intrare non permittit: nec est qui compedes rumpere valeat, nisi qui inferni ferrea claustra contriuit: qui est via, & veritas, & vita. Via, pergentibus per illum: veritas, venientibus ad illum: vita, manentibus in illo. Quid habeo plus scribere? quia omnia necessaria nosti. iuxta opportunitatem portantis, semper dirige mihi literas, vt sciam de prosperitate tua, & itinere tuo, quando, vel quò venias miserante Deo.

*Prospera cuncta, precor, faciat tibi Christus, HOMERE,
Qui te conseruet semper ubique. Vale.*

AD DAMOETAM FILIVM,
EPISTOLA XXVI.

G

Edit.
XCIII.

FLACCVS *Albinus Flavio Damæta filio carissimo salutem.* Tuæ congaudeo dilectioni, & præstatæ fidei congratulor. quia semper vbique te fidelem inueni, & beniuolum erga me agnoui, sicut filium in patrem; nec aliter inueni, nisi vt voluntas tua semper meam subsequuta est voluntatem. Ideo tædium habet animus meus de absentia faciei tuæ: tamen in caritate cordis mei, te semper præsentem habeo, Deumque pro tua deprecor prosperitate, vt te mihi in gaudium, tibi que ipsi in salutem longæuis conseruare dignetur temporibus. Sed valde sollicitus sum de itinere tuæ profectiois in hostem, quia plurima solent in talibus euenire pericula rebus. Tamen qui iustitiam habet eundi, & pro Deo decertandi, fiduciam potest habere de auxilio illius, pro cuius amore tantum subire laborem non formidat. Tu verò iter tuum confessione confirmare, elemosynis roborare, orationibus seruorum Dei vndique munire memento: vt Angelus Domini te inter omnia aduersa tueatur, & comitetur, quatenus cum securitate vadas, & cum pace reuertaris.

Ego penè quasi orbarus filiis remaneo domi. Damæta Saxoniam, Homerus Italiam, Candidus Britanniam recessit: Martinus in Vicos apud sanctum Iodocum infirmus remansit. pro cuius sanitate, vt Dei depreceris clementiam, obnixè flagito. De Mopso, qui apud S. Martinum, sicut audisti, infirmatus est, nihil aliud audiui

A certum, nec te abeunte missos illius vidi. Sed pene tristitia totus absorptus fui in filia mea, quæ tres dies penè desperata fuit. Sed modò donante diuina misericordia per preces seruorum Dei, & eleemosynarum largitatem, benè consolati sumus in ea, quia benè recuperata est. Ecce qualibus pater tuus agiratus est fluctibus. Tu, fili carissime, cum tuæ reuerentiæ commilitonibus pro eo intercedere satage, quatenus spiritus consolationis hos eius animi motus tranquilla pace componere dignetur, & DAVID dilectum suum, & vos omnes victores cum gaudio reducat in patriam. Æternæ patriæ ciuem te faciat diuina clementia, dilectissime fili.

AD AERICVM DVCEM,

EPISTOLA XXVII.

VENERANDO viro *Aerico Duci, Albinus Magister salutem.* SATIS mihi factæ ^{Edir. XCIV.}lectionis intentio, & piæ humilitatis conuersatio placet in vobis, & in qua ^{*al. diligenti} meæ paruitatis familiariter mansuinculam visitare non spreuistis. Vnde & gratias agimus vestræ benignitati, Deumque dilectissime * pro vestra deprecamur sospitate, quatenus tuæ fortitudinis dexteram contra aduersarios sancti sui nominis ^{genus} vetricem vbique faciat, & ab omni aduersitate diabolicæ fraudis, seu à cunctis inimicorum insidiis, suæ magnæ pietatis potentiâ clementer custodiat: cuius sanctissimam voluntatem in obseruatione mandatorum illius, quantum humanæ possibile sit fragilitati, intentissime efficiens, vt te in prosperis regere, & in aduersis protegere dignetur. Plura tibi, vis venerande, de Christianæ pietatis obseruatione fortè scripsissem, si tibi doctor egregius, & pius cœlestis vitæ præceptor PAVLINVS meus præsto non esset: de cuius corde emanat fons viuentis aquæ, in vitam salientis æternam. Illum habeas tibi salutis æternæ conciliatorem, ne alicubi tuæ conuersationis pes impingat: sed recto itinere currens, diuina donante gratiâ, ad perpetuæ portas vitæ peruenire mereatur. Viue, & vale feliciter in æternum.

KAROLI REGIS, AD NICEPHORVM IMPERATOREM

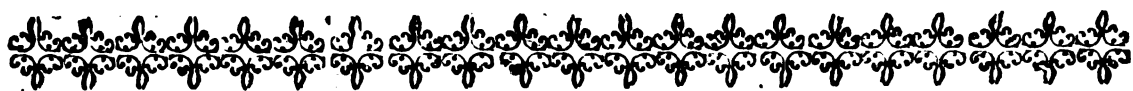
CONSTANTINOPOLITANVM.

EPISTOLA XXVIII.

CVM in omni humanæ actionis initio Domini sit auxilium inuocandum, maxime in hoc, quod modo inter nos DEO mediante agitur, negotio, Domini & Saluatoris nostri IESV Christi omni modo sunt imploranda suffragia: vt qui nomine illius signati sumus, & in dispensatione passionis eius ab æterno mortis periculo nos redemptos esse confidimus, ea quæ ipso inspirante inchoamus, ad honestum & vtilem perfectionis terminum perducere mereamur: in cuius nomine, atque honore Legatū fraternitatis tuæ, quem ad bonæ recordationis filium nostrum PIPINVM regem misistis, ARSATIVM scilicet, gloriosum spatarium ad nos cum verbis, & literis . . . . tuæ, benignè atque honorificè suscepimus. Et quamuis ad nos missus non fuisset, veluti ad nos missum, adhibita diligenti cura, & audiuimus, & cum eo, de his quæ detulit, quia prudentem animaduertimus, colloquutionem habuimus. Nec immeritò, cum tanta esset, non solum in literis, quas attulit, sed etiam in verbis, quæ ex ore illius nostris auribus insonuerunt, optatæ ac semper optandæ pacis copia, vt valdè nos, & quibuscumque Deum amantibus huiuscemodi Legatio placere potuisset: quæ utique tanto fuit caritatis, ac pacis fauo resperfa, vt in palato cordis cuiusque fidelis veram possent sapere dulcedinem, possètque iudicari penitus insipiens, cui talia videntur insipida. Propter quod postquam illum in fines Regni nostri peruenisse comperimus, veluti præscij optimæ, ac Deo complacitæ legationis eius, temperare nequiuimus, opportunè cum ad nostram præsentiam venire fecimus: maxime tamen, quod is, ad quem illum

missum esse constabat, dilectus filius noster P I P I N V S Rex, diuino iudicio iam rebus humanis excesserat, neque nos illum cum infecto negotio tanto, ad quod perficiendum directus erat, vacuum reuerti, pati potuimus.

Et non solum propter hoc, sed etiam quod ex tempore, quo primo Imperij tui anno M I C H A E L E M Metropolitanum, & populum, Assiduum Abbatem, Callistumque gloriosum candidatum, ad constituendam nobiscum pacem, & fœderanda, atque adunanda hæc duo in Christi caritate, longæua tua misit dilectio. Veluti in specula positi, longa fuimus exspectatione suspensi, præstolantes, siue per Legatum, siue per epistolam, quando meritorum scriptis nostris, amabilia fraternitatis tuæ responsa susciperem. Iamque, ut se habet humanæ mentis infirmitas, prope desperatio cordi nostro incipiebat oboriri. Sed fidentes, sperabamus in eo, qui nunquam deserit sperantes in se, quod secundum Apostolum, labor noster in ipso vacuus, & inanis esse non deberet: ac desiderium nostrum, quod, ut confidimus, ipsius inspiratione concipimus, secundum diuitias misericordiæ suæ, complere, & quodcumque ad effectum perducere deberet. Idcirco audito aduentu memorati Legati dilectionis tuæ, Arsatij gloriosi spararij, magnoperè gauisi sumus, confidentes, nos de rebus incertis ad optatam certitudinem peruenturos, & de his, quæ prædictis missis tuis ad te perferenda dedimus, responsum esse recepturos. Et re vera ita factum est. Sensimus enim ex parte mea, quod desideramus, ad completionem votorum nostrorum, diuini fauorem auxiliij, & in verbis, ac literis, quæ per legationem memorati Legati perlata sunt, quamuis ad filium nostrum scripta, & directa essent, non minimam nos desideratæ responsionis accepisse portionem. Proinde omnipotenti D E O, non quales debuimus, sed quales potuimus, gratias agimus, quod cordi dilectionis tuæ, quam quæsiuimus, ac desiderabilem pacis voluntatem inspirare dignatus est, orantes secundum Apostolum, ut D E V S, qui vobis in hac pace velle tribuit, ipse perficere tribuisset. Propter quod nihil morantes, sed omni cunctatione, ac dubitatione penitus abiecta Legatos nostros præparauimus ad tuam amabilem fraternitatem dirigendos.

ALCHVINI ABBATIS CARMINA

EPITAPHIUM FVLRA DI ABBATIS

SANCTI DIONYSII.

Carm.
CXXIII.

R E S B Y T E R egregius valde & venerabilis Abba,
Strenuus actu, opere, pectore, mente pius,
Corpore F V L R A D V S tumulo requiescit in isto.
Notus in Orbe procul noster in Orbe Pater.

Inclutus iste sacra fuerat Pastorque Capellæ,
Hic decus Ecclesiæ promptus in omne bonum.
Hæc domus alma Dei magno est renouata decore,
Ut cernis, ector, tempore quippe suo.
Iste pio Patres magno dilexit amore,
Reliquias quorum hæc domus alma tenet,
Credimus idcirco cælo societur ut illis,
In terris quoniam semper amauit eos.

EPITAPHIUM MAGINARII, QUI FVLRADO SVCCESSIT.

Carm.
CXXIV.

Hic sit sub pedibus tibi, M A G I N A R E, Magistri
Iam sacra mundanis temporibus requies.
Te pius ille Pater teneris nutriuit ab annis,
Tu quoque successor eius honoris eras.

A Hoc, heu! perparuum rexisti tempus ouile,
 Floribus in mediis mors mala te tulerat.
 Sed quem Christus amat, illi mors nulla nocebit:
 Post mortem melius viuit in arce Poli.
 Moribus in suis quapropter viuite Christo,
 Qui legere vultis carmina nostra, precor.
 Obsecro, meque piis precibus commédite Christo,
 Vt mereat ciuis vrbis adesse Deus.

VERSUS DE ARA SANCTI PETRI,

Quam Hildeboldus Præsul apud Coloniam Regis KAROLI iussu metallis vestiuit.

B Rex KAROLVS Christi magno deuoribus amore
 Iusserat hanc aram sacris vestire metallis,
 Ad decus Ecclesiæ, propriam sibi metæque salutem.
 Petrus Apostolico princeps in agmine primus
 Hoc altare regat, simul & hæc templa tuetur,
 Adiuuet & precibus famulorum vota suorum.
 Hoc opus Antistes Rege mandante peregit
 HILDILBALDVS ouans Agripina Præsul in vrbe.
 Hic pro Rege Patres Christo pia munera ferte,
 Vt conseruet eum cœlestis gratia semper.
 Hæc est alma domus donis solidata supernis.
 Hanc regat omnipotēs magno cum Principe Petro.
 Sit tibi certa salus, veniæ spes, ianua vitæ,
 Quisquis corde pio lacrymas hac fundis in aula.

Carm.
CCVIII.

EPITAPHIUM HADRIANI I. PAPÆ

Quo Carolus Magnus sepulcrum ipsius decorauit.

C Hic Pater Ecclesiæ, Romæ decus, inclytus auctor,
 HADRIANVS requiem Papa beatus habet.
 Vir cui vita Deus, pietas lex, gloria Christus,
 Pastor Apostolicus, promptus ad omne bonum,
 Nobilis ex magna genitus iam gente parentum,
 Sed sacris longè nobilior meritis.
 Exornare studens deuoto pectore Pastor,
 Semper vbique suo templa sacrata Deo.
 Ecclesias donis, populos & dogmate sancto
 Imbuit, & cunctis pandit ad astra viam.
 Pauperibus largus, nulli pietate secundus,
 Et pro plebe sacris peruigil in precibus.
 Doctrinis, opibus, muris erexerat arces,
 Vrbs caput Orbis, honor inclyta Roma, tuas.
 Mors cui nil nocuit, Christi quæ morte perempta est,
 Ianua sed vitæ mors melioris erat.
 Post patrem lacrymis KAROLVS hæc carmina scripsi.
 Tu mihi dulcis amor, te modo plango, Pater.
 Tu memor esto mei, sequitur te mens mea semper.
 Cum Christo teneas regna beata poli.
 Te clerus, populus magno dilexit amore,
 Omnibus vnus amor, optimæ Præsul, eras.
 Nomina iungo simul titulis, clarissime, nostra,
 HADRIANVS KAROLVS, Rex ego, tuque Pater.

Carm.
CCXVII.

MMm iiij

Quisque legas versus, deuoto pectore supplex,
 Amborum, nutis dic, miserere Deus.
 Hæc tua nunc teneat requies, carissime, membra,
 Cum sanctis anima gaudeat alma Dei.
 Vltima quippe tuas donec ruba clamet in aures,
 Principe cum Petro surge videre Deum.
 Auditorus eris vocem, scio, Iudicis almam:
 Intra nunc Domini gaudia magna tui.
 Tum memor esto tui nati, Pater optime, posco,
 Cum patre, dic, natus pergat & iste meus.
 O pete regna, Pater felix, cœlestia Christi,
 Inde tuum precibus auxiliare gregem.
 Dum sol igni como rutilus splendet ab axe,
 Laus tua sancte Pater, semper in Orbe manet.
 Sedit beatæ memoriæ H A D R I A N V S Papa
 Annos XXIII. M. X. D. XVII. Obiit VII. Kal. Ian.

V E R S V S   A D   C A R O L V M
Imperatorem.

Carm.
 CCLXXI.

C A R M I N A dilecto faciat mea fistula D A V I D,
 Laurigero David carmine dignus erit.
 David amor populi, David laus, gloria plebis,
 Atque decus Regni, spēsque corona suis.
 Ite per Hespericas Musæ concentibus vrbes,
 Clamantes, David semper vbique vale.
 Terra, polus, pelagus, resonet hoc voce sonora,
 Dicat & Orbis honor, sit cui vita salus.
 Hoc optent precibus simul agmina sancta polorum,
 Hoc tribuat clemens Christus ab arce poli.
 Vt viuat, tegnet multis feliciter annis
 Ad laudem populi David in Orbe pius.
 Transacto & felix præsentis tempore vitæ,
 Cum Christo teneat regna beata poli.
 Ad te nunc David referat mea fistula voces,
 Quas precor vt solita iam pietate legas.
 Te mea mens sequitur, sequitur quoque carmen amoris,
 Decantat, laudat nocte diēque simul.
 Atque piē patris Martini pronus ad aram,
 En poscit lacrymis prospera cuncta mihi.
 Tecum sancte Pater pergat miseratio semper,
 Iustitiæque decus, & pietatis amor.
 Gaudeat vt populuste iam veniente per vrbes,
 Totus vbique simul, cum senibus iuuenes.
 Hoc tua perueniat bonitas, Pater optime Regni,
 Vt tua permaneat laus, honor, atque decus.
 Tu Pater es patriæ, præclari & Pastor ouilis.
 Te timeat prauus, te pius omnis amet.
 Nec tibi subripiat quorundam praua voluntas,
 Qui sua fortè volunt, nec tua, nec Domini.
 Roma caput mundi, primum quoque culmen honoris,
 In qua gazarum munera sancta latent.
 Quæ modo disrupto plangit sua viscera fœtu,
 Per te sanabit faucia membra citò:
 Vt pater & populus concordi pace regantur,
 Vt mens vna fiat, quos habet vna fides.
 Quos genuit Christo Christi confessus amorem
 Clauiger æthe rius Petrus in orbe pius.

A Ne turbata fluat per mundum fluminis vnda,
 Vnde solebat aqua pura manare prius.
 Plurima nempe tibi sunt emendanda per Orbem,
 O Rex, ô rector, ô decus Ecclesiæ.
 Simoniaca quidem pululat malè pestis in Orbe,
 Muneribus dantur mystica dona Dei.
 Quæ Deus æternus cunctis impendere gratis
 Iusserat, vt gratis accipit ipse dator,
 Stat quoque iudicium causæ sub munere dantis,
 Sportula iustitiam vertit in ore senis.
 Muneribusque datis veniunt ad pocula testes,
 Impia iam purgat ebrierasque reum.
 Opprimit & miseros quorumdam sæua potestas.
 Impleat vt saccos diues ab ore suos.
 Impunè discurrunt facientes furta latrones,
 Vltiores scelerum sunt etiam socij.
B Talia compefcat tua, Rex, veneranda potestas,
 Rectorem Regni te Deus instituit.
 Grex est quippe tuus populus, tu pastor ouilis,
 Nobilis, egregij, magnus in Orbe Pater.
 Vt tua nobilitas sic & sapientia cunctis
 Præceller, virtus, laus, honor, atque decus.
 Ad te respiciunt famulorum vota tuorum,
 Quid tua expectantes mens pia præcipiat:
 Ipsa caput mundi spectat te Roma patronum,
 Cum Patre & populo pacis amore pio.
 Quos reuocare quidem studeat tua sancta voluntas
 Ad pacis donum per pia verba Dei.
 Erige subiectos, & iam depone superbos,
 Vt pax & pietas regnet vbique sacra.
 Pastor Apostolicus iam primus in Orbe Sacerdos,
 Per te cum populo gaudeat ipse Pater.
 Rector & Ecclesiæ per te Rex ritè regatur,
 Et te magnipotens dextra regat Domini.
C Vt felix viuas lato regnator in Orbe,
 Proficiens facias cuncta Deo placita.
 Angelus ætheria veniens cœlestis ab arce,
 Qui tecum maneat nocte dièque simul.
 Prosperè qui semper te, Rex, deducat cuntem,
 Et redeuntis iter protegat atque regat.
 Vt te suscipiat victorem F R A N C I A gaudens,
 Obuia palmatis & manibus veniat.
 Hoc tribuat Christus mundi mitissimus auctor,
 Vt veniens venias, Dauid amate, citò.
 Hoc mihi cuntpotens donet clementia Christi,
 Vt videam faciem lætus in Orbe tuam.
 O Pater, ô Pastor, rector, spes alma tuorum,
 Sit tibi vita, salus sit sine fine. Vale.

CAROLI M. IMP.
AD PIPINVM FILIVM IN ITALIA REGNANTEM,
EPISTOLA.

Extat apud
Sigoniam
an. 802.

CAROLVS serenissimus Augustus à Deo coronatus, Magnus, pacificus Imperator, Romanorum gubernans Imperium, ac per misericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum, dilectissimo filio suo PIPINO glorioso Regi sempiternam in Domino salutem. Pervenit ad aures clementiæ nostræ, quòd aliqui Duces, eorúmque Iuniores, Castaldij, Vicarij, Centenarij, Venatores, & ceteri per singula territoria habitantes, vel discurrentes mansionaticos, & par . . . . . accipiunt non solum à liberis hominibus, sed etiam ab Ecclesiis Dei, Monasteriis videlicet virorum ac puellarum, & Zenodochiis, atque per diuersas plebes, insuper seruientes Ecclesiarum Dei in eorum operâ, id est in vineis, campis, seu pratis, necnon & in eorum ædificiis illos faciunt operari, sed carnaticum & vinum contra omnem iniustitiam ab eis exactare non cessant: & multas patiuntur oppressiones, nisi Ecclesiæ Dei seruientes. Ideò, carissime fili, has literas ad tuam dilectionem direximus, vt hoc anno hanc causam diligenter & prudenter inquirere facias: & si veritas est, quod ita factum sit, deinceps omnimodis emendare & corrigere studeas; quatenus in diebus nostris citius pax Ecclesiarum Dei, siue illarum seruientium in omnibus conseruetur, & vt merces copiosa nobis, & tibi exindè iugiter accrescat. Audiimus etiam quòd quædam Capitula, quæ in lege scribi iussimus, per alia loca aliqui ex nostris ac vestris dicunt, quòd nos nequaquam hanc causam per nosmetipsos conditam * habeamus, & ideò eam nolunt obedire, ac consentire, ac pro lege tenere. Tu valde nosti quomodo vel qualiter tecum locuti sumus de ipsis Capitulis. Et ideò admonemus tuam amabilem dilectionem, vt per vniuersum Regnum tibi à Deo commissum ea nota facias, & obedire atque implere præcipias.

EGHINARDI ABBATIS EPISTOLAE.

Ex vetusto Codice MS. Laudunensi.

EPISTOLA I.

DILECTISSIMO *in Christo fratri ANSGISO venerabili sempiter-*
nam in Domino salutem. OBSEURO dilectionem tuam, vt non gra-
uiter, sed potius misericorditer & amicabiliter accipere digneris,
quod apud te pro necessitate huius quondam hominis nostri, nunc
autem hominis domni LOTHARII, apud te intercedo, vt eum
beneficium quod ego illi dedi, sub qualicumque . . . . . ha-
bere permittas, vsque dum nos illi de altero beneficio ex largi-
tate dominorum nostrorum aliquam consolationem Domino adiuuante facere
potuerimus. Habebitis me magis promptum atque deuotum ad vestram volunta-
tem atque vtilitatem perficiendam, si meas petitiones in hac causa adimplere di-
gnamini.

II.

RELIGIOSO *Christi famulo GOZBERTO venerabili Abbati Eghinardus peccator.*
PRECOR vt sanctitas vestra cognoscere dignetur de causa hominis istius no-
mine Bebonis, quod ego beneficium illi dedi de Monasterio S. Chlodoualdi pro-
pter hoc quod mihi benè seruibat. Sed postquam eum domno Lothario com-
mendauimus, impetraui à domno Imperatore vt ei confirmationem faceret de eodem
beneficio ad dies vitæ suæ. Propter hoc rogo & obsecro dilectionem vestram, ne
illi permittatis aliud impedimentum fieri de ipso beneficio, donec nos Domino vo-
lente vobiscum loquamur. Hæc idè vobis mando, quia cognosco quorumdam
hominum prauam voluntatem, & infinitam cupiditatem, quæ de proximorum
damnis nullam habent curam, in eo quod suæ auidissimæ cupiditati satisfacere
valeant. Opto vt semper valeatis in Domino.

III.

REVERENTISSIMO *Christi famulo Amalharo Eghinardus peccator.* NESCIO quis
præuenit aduentum pueri vestri, qui mihi litteras vestras attulit, & effecit vt
tibi mandaret . . . . . quatenus proximo Palmarum die ad Imperatorem venisses.
Sed postquam . . . . . litteras vestras accepi, & Imperatorem de his quæ voluisti
interrogavi, præcepit mihi vobis scribere, vt sanctum Paschæ diem domi celebra-
setis, & ceterum comitatum vestrum post vos venire iuberetis, eo modo vt quando
ille ad vos in Palatio venisset, mandatis acceptis, & ratione legationis vestræ vobis
insinuata, sine mora iter vestrum adgredi valeatis. Opto vt semper benè valeatis
in Domino.

IV.

DOMINO sancto & merito venerabili OTGARIO reuer. Archiepiscopo Eghinar-
dus peccator. FRATER iste nomine VVERDRICUS de congregatione S. Bonifacij
est, & conuersatur apud nos per licentiam Abbatis sui, pro eo quod noster propin-
quus est. Quem ideo . . . . . mittimus, vt eum ad Diaconatus officium ordinare
iubeatis, si videritis canonicè fieri posse per talem rationem, quæ continetur in

Epistola Abbatis eius, quam nuper ad me cum eum de eadem causa consulerem atque rogarem direxit. quam etiam vobis per eundem fratrem ad legendum misi. In qua ut arbitror statim intelligere potestis, vtrum illa consecratio modò fieri possit, an in aliud tempus differenda sit. Oro & opto, vt sanctitatem vestram sibi deuotè seruientem superna gratia semper & vbique custodiat, sanctissime ac reuerentissime Pater.

V.

VENERABILI in Christo IACOBO reuerentissimo Episcopo Eghinardus peccator. ISTE Clericus nomine Otmarus detulit mihi litteras sanctitatis vestræ, in quibus me rogastis, vt eidem Clerico licentiam darem vobiscum manendi, qui in hac regione & natus & nutritus est. Et ego qualitatem causæ considerans, decreui ad sensum præbere petitioni vestræ, eo videlicet modo, vt idem Clericus cum suis fratribus & matre sicut rogastis, licentiam habeant vobiscum manendi, & censum suum annis singulis persoluant ad S. Seruatium, sicut eis à fratribus nostris constitutum est. De ordinatione verò eiusdem Clerici in vestra sit potestate, vt inde faciatis quicquid vobis optimum esse videbitur. quia vos & mores & conuersationem illius cognoscitis, & scitis vtrum ad aliquem ordinem sacrum suscipiendum idoneus sit. Opto sanctitatem vestram nostri memorem semper in Christo benè valere.

VI.

DILECTISSIMIS in Christo Fratribus & deuotis Christi famulis Egilolfo, & Humberto aeternam in Domino salutem. SCIO vos non latere, quòd bonæ memoriæ VVolfgarius Episcopus me petente beneficiauit homini nostro Gerberto in pago Dubargauve, in loco qui dicitur Aſgbah de ratione S. Kiliani mansos III. & mancipia XII. Sed quia in hoc diutius manere non potuit, nisi dum ille in corpore vixit, precor benignitatem vestram, vt memoratum Gerbertum illud beneficium habere permittatis sicut modò habuit, vsque dum in hac sede Episcopus fuerit ordinatus: & inter me & illum conuenerit, quid de ipso beneficio fieri debeat in futurum. Opto vt semper benè valeatis in Domino.

VII.

MAGNIFICO & honorabili atque inlustri viro POPPONI glorioso Comiti Eghinardus in Domino salutem. . . . . res homines confugerunt ad limina beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri, fatentes se culpabiles esse, qui in præsentia vestra conuicti . . . . . quodam furto quod commiserunt furando feramina in Dominica foreste. cuius partem compositionis iam soluerunt, & adhuc soluere. . . . . sed vt asserunt non habent vnde soluere propter paupertatem suam. Proinde precamur benignitatem vestram, vt eis propter amorem Christi Martyrum, ad quos confugerunt, in quantum possibile est parcere dignemini, ne penitus pereant per huiusmodi culpam, sed potiùs sentiant sibi apud vos profuisse, quòd ad sanctorum Martyrum sepulchra confugerunt. Opto vt semper benè valeatis in Domino.

VIII.

*fort. Rotgario.

DOMINO sancto & merito vener. R. G. R. O. * reuer. Episcopo. PRESBYTER quidam nomine Hruodradus venit ad me, dicens se esse de fisco vestro Manniaco, & accepisse licentiam à Chorepiscopo vestro & ceteris fratribus Romam pergendi, & hoc in mense Martio: Sed post cum venisset ad Mogontiacum, non potuisse inuenire homines cum quibus illud iter peragere potuisset. ac propter hoc diuertit ad quendam pagensem nostrum, qui ei cognitus fuerat, nomine Hildebertus, & mansit apud eum donec inueniret homines Romam euntes, quos se nunc inuentos habere dicit; & rogauit me vt apud vos impetrarè ei licentiam illud iter peragendi. Vult enim, sicut ipse asserit, illud iter quã celerrimè potuerit peragere, & ad locum suum reuerti. Propter hoc precor sanctitatem vestram, vt ei sicut ipse rogat licentiam donare dignemini, & vt illi non noceat quòd tam diu inter vias moratus est. quia multis impedimentis accidentibus inuitus fecit quòd emendare non potuit.

Optamus

A Optamus Sanctitatem vestram nostræ imbecillitatis memorem semper, in Christo benè valere, sanctissime ac reuerentissime Pater.

IX.

DILECTISSIMO fratri GEBVINO *glorioso Comiti Palatij Eghinardus in Domino salutē.*
ROGO dilectionem vestram, vt hunc pagensem nostrum nomine Dauid necessitates suas tibi referre volentem exaudire digneris: & si causam eius rationabilem esse cognoueris, locum ei facias ad domnum Imperatorem se reclamare. Est enim idem homo domni Hlutharij. & idè non tantùm propter petitionem meam, sed propter honorem & amorem senioris sui, debes illum adiuuare. Opto, vt te sanum & incolumem citò videre merear.

X.

DOMINO *sancto & merito vener. HETTIREUY. Archiepiscopo Eghinardus peccator.*
SICVT ex litteris Sanctitatis vestræ vos velle cognouimus, ita sine dilatione facere curauimus: mittendo videlicet vobis reliquias, quas vos habere velle ad dedicationem nouæ Basilicæ vestræ scripsistis. Et quidem libenter id fecimus, qui talem fiduciam in vobis habemus, vt quæcumque particula de sacris beatorum Martyrum cineribus ad vos peruenerit, talis ei honor exhibeatur, qualem totis eorum corporibus exhibere debueramus, nisi desidia & negligentia à debito illis honore retardaret. Quod autem per nos cognoscere voluistis, nimirè vos de his certiores reddere valeamus, qui pene nihil inde ad nostram notitiam sciet peruenire, neque nos de his magnopere curiosi sumus. de quorum cognitione nullam utilitatem, & patuam percipimus voluptatem. Optamus Sanctitatem vestram nostræ imbecillitatis memorem in Christo semper bene valere, sanctissime & reuerentissime Pater.

XI.

MAGNIFICO & honorabili atque inlustri viro HRVOTBERTO *glorioso Comiti æternam in Domino salutem Eghinardus peccator.* ROGO benignitatem vestram, vt mihi mandare dignemini, quid vobis placeat vel vt modè fieri debeat de causa Alahfridi hominis nostri, vtrum ex toto dimittenda sit, an ille adhuc sperare debeat, ad suam iustitiam per vestrum adiutorium peruenire mereatur. Nam ego totam causam, & qualiter à vobis per veraces homines inquisita est, simul cum
C ADALHARDO & GEBVINO Comitibus Palatij, domno Imperatori indicati, & ille respondit mihi mirum sibi videri, cur illa causam finita non fuisset. Ideo precor dilectionem vestram, vt non mihi mandare dedignemini, quid prædictus homo noster de ipsa sua causa facere debeat. Opto vt semper benè valeatis in Domino.

XII.

IN Christi nomine Eghinardus Abbas Luthardo Presbytero & Erchemberto Vicedomino, *fidelibus nostris in Domino salutem.* NOTVM sit vobis, quòd nos V Villibaldo Presbytero fideli vt credimus nostro iniunctum habemus, vt censum nostrum recipiat ab hominibus nostris, tam apud S. Bauonem, quam in Blandinio Monasterio. Propter hoc mittimus illum ad vos, quia volumus vt ei adiutorium faciatis, vt eum ad nos perferre valeat. Et cum receptus fuerit, volumus vt vos illum ad hoc adiuuetis, vt eundem censum & pleniter, & in bono argento recipiat. Opto semper benè valeatis in Domino.

XIII.

MAGNIFICO & honorabili atque inlustri viro POPPONT *glorioso Comiti Eghinardus sempiternam in Domino salutem.* DICTVM est mihi, quòd me rogasses, vt de tribus Capitulis te certum facerem. Quod utique mihi ad faciendum de vno illorum difficile est: id est femina, quam tu melius quàm ego nosti, si à te sine culpa in coniugium possit adsumi. Nam de dispensa, quam in Aquis accepistis, nullam volo aliam retributionem nisi amicitiam tuam. De Iopila verò quando in simul fuerimus locuti, iuxta quod tunc inter nos conuenerit tacere paratus sum. & ideo tibi modò plura per litteras meas indicare non possum. Opto vt semper benè valeatis in Domino.

XIV.

A

DILECTISSIMO *fratri Geruuardo Eghinardus sempiternam in Domino salutem.*
DV|B I V M mihi est, vtrum de te sentire debeam, quòd aut litteras meas non intellexisses, aut de periculo meo non curasses. Sed facilius in eum sensum adducar, vt arbitrer propter aliquas occupationes scripta mea à te parum diligenter lecta & intellecta fuisse, quàm vt credam caritatem tuam comminati mihi periculi curam non habuisse. Hortaris enim, immò consilium das, vt omissis Martyrum excubiis, quibus indefinenter adesse & interesse iussus sum, Palatium petam: cùm mihi septem dierum absentia pœnalis futura denunciata sit. quæ non solùm in morain Palatio faciendâ, sed ne in itinere quod ad Palatium pergendum est caueri potest, præsertim à me qui tam propter viæ difficultatem, quàm corporis imbecillam valetudinem, rarò celerius quàm septem dierum spacio de Aquis ad Martyrum limina potui peruenire. Sed iam nunc rogo atque obnixè deprecor, vt scriptum quod tibi misi iterum relegere atque intellegere, mihi que, sicut te iam dudum per litteras meas rogavi, quid tibi de illa reuelatione atque mandatis, quibus obstrictus sum, videatur, rescribere non graueris. Non deerunt perlatores, si hoc quod scripseris Bonotto Vicedomino nostro mittere volueris. Opto vos semper benè in Domino valere, carissime atque amantissime frater & domine.

B

XV.

DILECTISSIMÆ *sorori BLIDTHRVT, Boma amica & benè cupiens tua, eternam in Domino salutem.* **Q**V I D A M seruus vester de Makeabah nomine V Venilo quandam liberam feminam accepit sibi in coniugium, & modo timendo iram vestram simul & domini sui Albuini, confugit ad limina sanctorum Marcellini & Petri. Pro quo rogo caritatem tuam, vt mea vice apud illum intercedere digneris, quatenus ei liceat cum sua & tua gratia feminam illam quam accepit habere. Opto vt semper bene valeatis.

XVI.

DILECTISSIMO *amico nostro HATTONI glorioso Comiti Eghinardus eternam in Domino salutem.* **Q**V I D A M homo vester nomine Hunno venit ad limina sanctorum Marcellini & Petri, veniam postulans pro eo quòd conseruam suam ancillam vestram sibi in coniugium sociasset sine vestra iussione. Propter hoc precamur benignitatem vestram, vt à nobis indulgētiam de hoc facto percipere mereatur, si delictum eius veniâ dignum fuerit iuuentū. Opto vt semper bene valeatis in Domino.

XVII.

C

REVERENTISSIMO *Christi famulo HRABANO vener. Abbati Eghinardus peccator.* **Q**V I D A M homo vester nomine Gundhartus rogauit nos pro se apud vestram sanctitatem intercedere, vt sine offensione vestra, immò cum gratia vestra sibi liceat iter exercitale, quod præsentis tēpore agendum est, omittere, ac domi manere: asserens se ad hanc remansionem magna cogi necessitate, pro eo quòd fido-fusus sit, & cum inimicis suis, & his qui vitæ eius insidiantur, hoc iter agere non audeat. præsertim cum illo Comite, cum quo ire iubetur, quem sibi dicit esse inimicissimum. Ideò rogat vt eum in tantum periculum vestræ iussionis auctoritas non impellat. sibi curæ esse, seque prouidere, vt cum exactore heribanni, si venerit & eum compellauerit, sine vestro labore se pacificet. Non vos rogaem de hac causa, nisi angustias eius atque pericula comperta haberem. Opto vt semper bene valeatis.

XVIII.

DILECTO *amico nostro Marchrado Vicedomino Eghinardus eternam in Domino salutem.* Duo serui S. Martini de villa Hedabah nomine V Villirannus & Orbertus fugerunt ad limina beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri, pro eo quòd frater eorum quendam socium suum occidisset: rogantes, vt eis liceat solvere illum vveregeldum pro fratre suo, & vt ei membra perdonentur. Proinde rogamus dilectionem tuam, vt in quantum possibile est ei parcere digneris propter amorem, Dei & Sanctorum eius, ad quorum limina confugerunt. Opto vt semper benè valeas in Domino.

A

XIX.

IN nomine Domini Dei & saluatoris nostri IESU Christi, HLVDVICVS diuina ordinante providentiâ Imperator Augustus, G. Comit. NOTVM sit tibi, quia volumus vt quando hæc Epistola nostra ad te venerit, statim sine vlla dilatione præpares te ad hoc, vt xv. Kal. Ianuar. id est vi. diebus ante Natale Domini obuiam Misso nostro H. venias in villa nostra quæ dicitur Heilambrunno. Et quicquid ille tibi de verbo nostro simul cum aliis Comitibus & fidelibus nostris ad faciendum iniunxerit, facere studeas, & taliter exindè agas, qualiter in tua fidelitate bonam habemus fiduciam. Benè vale.

XX.

IN nomine Domini Dei & saluatoris nostri IESU Christi, HLVDVICVS ordinante diuina providentiâ Imperator Augustus, H. fidei nostro. NOTVM sit tibi, quòd volumus, vt vnum de filiis tuis vasallis nostris, quem tu noueris quòd hoc melius facere possit, præparatum esse iubeas, vt quando R. Comes & H. missus noster per illum nobis aliquid mandare voluerint, sine mora vel tarditate ad Turonos pergere possit. quia ibi aut nos ipsos, aut dilectam coniugem nostram Domino valente inuenturus est. Vide vt nullam exindè habeas negligentiam, si gratiam nostram velis habere. Opto vt semper benè valeas in Domino.

XXI.

IN nomine Domini Dei & Saluatoris nostri IESU Christi, HLVDVICVS diuina ordinante providentiâ Imperator August. T. fidei nostro. NOTVM sit tibi quia volumus, vt ad hoc te præpares vt quodcumque HRT. *Comes & H. missus noster per te nobis aliquid mandare voluerint, statim sine mora vel aliqua tarditate cum ipso mandato ad Turonos pergere possis. quia ibi aut nos ipsos, aut dilectam coniugem nostram, Domino volente, inuenturus es. Vide nullam exinde habeas negligentiam, si gratiam nostram velis habere. *Hrotbertus.

XXII.

CDILECTO fratri & amico A. Misse Dominico, Eghinardus sempiternam in Domino salutem. PVTABAM tibi benè cognitum esse, quòd homines nostri, quos in istis partibus habemus, secundum ordinationem & iussionem domini Imperatoris ad custodiam maritimam fuerunt non solum eo tempore, quando ille . . . oriam profectus est, sed etiam quando Aurelianos perrexit. Et idè non videtur mihi iustum esse, vt heribannum soluere debeant, qui non aliubi fuerunt, nisi vbi ipse Imperator præcepit. Et idè precor dilectionem tuam, vt nobis spacium indè dones, donec domnus Imperator venerit, & nos illum ammonēbimus de iussione sua. & ille tunc præceperit, qualiter illi placuerit. Opto vt semper benè valeatis in Domino.

XXIII.

IN Christi nomine Abbas Eghinardus, Vicedomino & fidei nostro salutem. NOTVM sit, quia volumus vt homines aliquos mittas ad Aquis, qui mansiones nostras emendent atque restaurent, & ea quæ nobis ibi necessaria sunt ad habendum, id est farinam, bracam, vinum, formatem, & cetera secundum consuetudinem tempore opportuno illuc venire facias. Boues verò qui occidendi sunt volumus vt facias ad Ludiuacam venire & ibi occidere. vnum ex his volumus vt dari facias Hruotlonge, & illa minutalia atque interanea, quæ ad nostrum opus seruari non possunt, volumus vt dentur ad illam familiam quæ ibidem est. Nos verò, Domino adiuuante, si vita comes fuerit, volumus circa Missam sancti Martini ad Palatium venire. & idè volumus vt hæc omnia iunioribus nota facias, eisque ex verbo nostro præcipias, vt similiter de expensa nostra faciant, sicut te facere præcipimus. Benè vale.

Tom. II.

NNn ij

IN *Christi nomine Eghinardus dictus Abbas, N. in Domino salutem.* N O T V M tibi facimus, quia cerâ indigemus ad seruitium nostrum, & hoc in istis locis recuperare non possumus, quia partus prouentus mellis fuit per hos duos annos in istis regionibus. Idèd volumus vt tractes atque consideres cum N. qualiter si fieri potest vnâ soumatam nobis faciatis simul cum uasallis nostris, qui ad nos de istis partibus post Missam sancti Baſonis reuertuntur. Benè vale, & ora pro nobis.

XXV.

DO M I N O *sancto & merito venerabili N. reuer. Eghinardus peccator.* Quidam seruus S. Mariz nomine N. ad uestræ Sanctitatis pertinens potestatem, venit ad limina beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri, pro scelere quod commisit, interficiendo socium suum propter scandalum quod inter eos fuit exortum. Proindè precamur Sanctitatem uestram, vt ob reuerentiam eorundem Martyrum, ad quorum limina confugit, ei parere dignemini, vt indulta membrorum integritate, verberumque pœna, liceat illi solutione pecuniæ componere atque emendare quod mala voluntate commisit. Optamus Sanctitatem uestram semper in Christo **B** benè valere, sanctissime ac reuerentissime Pater.

XXVI.

EV. S. S. FRVMOLDVS filius N. Comitis, cuius N... sororem habet, magis infirmitate quàm senectute confectus, (nam continuo ac graui pedum dolore vexatur) habet beneficium non grande in Burgundia, in pago Genauuense, ubi pater eius Comes fuit, & timet illud perdere nisi uestra benignitas illi opituletur, eo quòd præ infirmitate qua premitur ad Palatium venire non potest. Idcirco precatur vt in ista necessitate domnum Imperatorem rogare dignemini, vt permittat se habere beneficium quod auus eius illi concessit, & pater habere permisit: quousque viribus receptis ad eius præsentiam venerit, ac se sollempni more commendauerit. Bene vale igulorum * amantissime. sic optet igulus tuus vetulus & infirmus.

XXVII.

MA G N I F I C O *& honorabili atque illustri viro N. glorioso Comiti, Eghinardus sempiternam in Domino salutem.* N. vassus, dominicus frater vxoris N. Comitis, morbo pedum & senectute grauis volebat venire ad domnum Imperatorem: sed non potuit propter infirmitatem suam. Cùm primùm potuerit venit ad seruitium **C** eius. Interim postulat vt sibi liceat beneficium suum habere, quod ei domnus Karolus Imperator dedit in Burgundia in pago Genauuense, vsque dum ille ad præsentiam eius venerit, ac se in manus eius commendauerit. Mihi quoque rectum & vtile videtur vt ita fiat, sicut ipse desiderat, quia vir bonus ac prudens est, & bonæ famæ inter vicinos suos, & vos benè faciatis, si eum in hac re adiuuare dignemini. Opto vt semper benè valeatis in Domino.

XXVIII.

MA G N I F I C O *& honorabili atque illustri R. glorioso Comiti, Eghinardus aternam in Domino salutem.* R O G O benignitatem uestram, vt hunc iuuenem N. apud domnum Imperatorem adiuuare dignemini, vt beneficium quod ipse & frater suus habent non perdant. Habent enim in pago Turnacense mansos xv. & ultra Renum mansos v. Ipse vult cum beneficio quod in Turnacense est seruire domno Imperatori, & vt frater suus cum illo quod ultra Renum est, se ad N. commendet, & tamen communiter illud beneficium totum habeant. sed ille non vult ei ad hoc consentire, nisi domnus Imperator illi præcipiat. Nam nisi hoc factum fuerit, perdunt illud beneficium quod ultra Renum habent. Idèd precatur bonitatem uestram, vt indè domnum Imperatorem rogare dignemini, vt fratrem eius sic facere iubeat. & ipse paratus est facere firmitatem, qualem domno Imperatori placuerit, quod beneficium suum communiter cum fratre suo habere non vult semper. Opto vt semper benè valeatis in Domino.

XXIX.

A

DOMINO sancto & merito venerabili N. summi Dei Sacerdoti, Eghinardus peccator. VENTEM ad nos Eburonem propinquum & fidelem vestrum gratanti animo suscepimus, existimantes eum diutiùs apud nos esse mansurum. Sed quia ille ad vos redire festinat, nolimus illum sine litteris nostris dimittere, ne si vacuis manibus rediret, ad nos non venisse putaretur. De his tamen causis, unde se certi aliquid ad vos allaturum existimauit, nihil vobis certi significare, aut per illum indicare possum, quia mutatio rerum, quæ nuper in hoc Regno facta est, in tantum nos conturbauit, ut penitus ignoremus quid agere debeamus, nisi ut secundum verba Iosaphat oculos nostros ad Dominum dirigamus, & iuxta verba Philonis impleretur diuinum, quando humanum cessat, auxilium. Ipsum autem latorem præsentium Eburonem, quamuis nobis propinquus sit, carissimum vestræ dilectioni commendamus. Confidimus enim in Deo, licet nunc fieri non posset, quod eum iterum operulante diuina clementia lætum & hilarem opportuno tempore ad vos remittere debemus. Optamus ut sanctitatem vestram benè valentem, & nostri memorem diuina gratia semper & vbique custodiat.

B

XXX.

KARISSIMO filio VV sin in Domino salutem. VEREOR namque fili, & valde metuo, quod relicto ouili negotii nec mei memor esse debeas. quia iuuentus immatura, nisi frenis disciplinæ coercita, haud facîle per iustitiæ incedit vias. Quam obrem, minate, stude probos æmulari mores, & quem te semper sequi hortabar ne villo pacto offensum habere velis: sed professionis tuæ memor, quantum ipse annuerit tui te totum commisisti, eius mandatis insiste discendis. His edoctus, & in opere eorum assuetus nullo vitalis scientiæ eòmodo carebis. Sicut te præsens monui in studio discendi te exere, & quicquid ex ipso lucidissimo & abundantissimo magni Oratoris ingenio assequi nobilis scientiæ potueris, nihil intactum relinque. maximè autem probos mores illius, quibus excellit, imitari memento. quoniam Grammatica & Rhetorica, ceteraque liberalium artium studia vana sunt, & valde nociua seruis Dei, nisi per gratiam diuinam bonis moribus subesse noscantur. quia scientia inflat, caritas verò ædificat. Melius mihi quidem est, ut te mortuum videre contingat, quam inflatum & scatentem vitis. Non enim Saluator à se miraculorum facta, sed mansuetudinem & cordis humilitatem discere præcepit. Quid plura? sæpè hæc & alia huiusmodi à me audisti. Utinam aliquando contingat istis delectari, quibus mundicia cordis corporisque per Dei auxilium assequitur! Misi igitur tibi verba & nomina obscura ex Libris Vitruuij quæ ad præsens occurrere poterant, ut eorum noticiam ibidem perquirereres. Et credo quod eorum maxima pars tibi demonstrari possit in capsella, quam dominus E. columnis eburneis ad instar antiquorum operum fabricauit. Et propter illud quod Vitruuius nominat scenographiam, interroga quid sit quod Virgilius in III. Georgicorum libro scenam vocat. Dicit enim,

*Ad delubra innat casus videre iuuenos,
Vel scena ut versis discedat frontibus, utque
Purpurea intexti tollant aulea Britanni. Vale.*

XXXI.

DOMINO sancto & merito vener. Episcopo, Eghinardus sempiternam in Domino salutem. QUAMVIS me multum contristet, quod te, amantissime Domine, per... in hoc molestissimo corporis vestri labore positum: audio tamè non minimam capere consolationem, quod hunc laborem tibi proficere, & ad purgationem animæ pertinere non ignoro. Credo enim quod idè te diuina misericordia tamdiu in hoc morbo corporali macerari permittat, quod te hoc corpore migrantem emendatum recipiat. De orationibus verò pro te faciendis certā facio caritatem tuam, in quantum mihi Deus vires & possibilitatem cōcedere dignatus fuerit, per eos quos auditione dignos æstimare possum, certare curabo, quemadmodum & te erga meā pusillanimitate

Tom. II.

NNn ij

tatem fiduciam habere cognosco. De recuperanda corporis salute licet numquam sit desperandum, quia potens est Deus de creatura sua facere quicquid voluerit: tamen melius est unicuique nostrum ad certa se præparare, quam propter incerta quod necessarium est, velut meliora sperando, negligere. Opto ut semper bene valeas in Domino.

XXXII.

KARISSIMO meo Eghinardus peccator iam in extremo positus, tuos tamen tuorumque donec superest status Deo teste fidelis. COMMENDO, dilectissime mi, tuæ caritati animam è corpore subdito peccatis egressam, ut eam in tuo, tuorumque fidelium cõsortio adscribi digneris: quatenus sanctarum studiis orationum, piorumque precibus fratrum misera adiuuata anima locum quiddam refrigerij accipere mereatur. His itaque propter nimiam magnamque angustiam carnis vel spiritus breuiter prælibatis, deprecor dilectissime mi, ut summam pro amore Dei ac meæ vilitatis amicitie Ecclesiarum meæ paruitati commissarum adhibeas curam, ne post obitum meum lupi locum sanctitatis inuadant rapaces, gregemque humillimum dispergant. Sed potius eis talis concedatur rector, qui Deum amare nouerit vel timere, & his qui subditi sunt medioeriter subuenire. Fratres verò nostri tuique fidelissimi ex Monasterio N. frater quidam inter eos, proximum mihi sibi præesse optauerunt; iuuenem quidem ætate, sed moribus ut puto senem, cuiusque progeniem benè nosti, filius N. frater N. & multorum nobilium proximus, quem V Vormaciam direxerunt, & adhuc viuentem me dum N. me visitare dignatus est, præsentem commendauerunt. Qui valde & cum multis lacrymis mihi vel propinquis meis adstante N. Comite promisit. . . . . N. precibus compulsus annuit. Quòd si apud Deum factum sit, ipsum loco meo oprassent. Vnde memento dulcissime, ut hoc non differatur, sed ut fiat maximè adhibe certamen. Mitto pallium vnum, quem rogo fratribus ad S. Seruatium dare iubeas, ut mei mentionem faciant. Tuæ caritati mulum meum dare præcepi. IMMA soror dilectissima his esto adiutrix, tibi que animam commendo. Iam plura loqui angustia non permittit. at tamen animam meam iterum precibus vestris commendo.

XXXIII.

DILECTIS in Christo fratribus & amicis N. Comiti, N. Iudici, gloriosis Missis domini Imperatoris, Eghinardus in Domino salutem. HOMINES nostri, qui de istis partibus ad nos veniunt, solent nobis narrare de bona voluntate & de benignitate vestra erga nos, in eo quòd homines nostros seruatis, & eis parcitis in qualicumque loco illis parcere potestis, tam in heribannis, quàm in aliis causis ad vestrum iustitiam pertinentibus. Vnde vobis, ut dignum est, magnas agimus gratias, Deumque rogamus & Sanctos eius, ut vobis non solum hinc in præsentis vita, sed etiam in futura congruam factis vestris mercedem retribuere dignetur. Promittimus etiam quòd & nostram paruitatem ad voluntatem vestram faciendam paratam habere debeatis. Benè valere.

XXXIV.

AD LOTHARIUM ADMONITIO.

VIVAT Dominus meus piissimus Augustus in perpetuum. Quantam curam & sollicitudinem erga magnitudinem vestram mea pusillitas gerat, non facilè verbis explicare valeo. quoniam æquè vos atque piissimum Dominum meum patrem vestrum semper dilexi, & æqualiter ambos saluos esse volui, postquam vos in societatem nominis & Regni cõsensu totius populi sui adsumpsit, meæque paruitati præcepit ut vestri curam gererem, ac vos de moribus corrigendis, & honestis atque vtilibus sectandis sedulò commonerem. Sed licet in his meam operam minus quàm debuit vtilis vobis sitis experti, tamen voluntas fidelis non defuit, nec adhuc quidem deest, quæ me tacere non permittat. quin potius cogit ut vos de vestra cognoscat, quòd quidam homines sua potius quàm vestra commoda querentes mansuetudinem vestram sollicitent, vobisque persuadere conentur, ut postposito paterno consilio, & obedientia debita derelicta locum vobis ad regendum atque custodiendum à piissimo genitore vestro commissum dinictatis, & ad illum ipso inuito, & neque volente neque iubente veniatis, & apud eum quamuis illi non

A placeat permaneatis. quo quid peruersius vel indecentius excogitari potest? Videte qualis sit, & quantum mali habeat ista persuasio. In primis siquidem, vt meæ pusillitati videretur, hortatur vos vt Dei præceptum, quo parentibus honor exhiberi iubetur, parui pendatis, & longæuitatem, quæ pro remuneratione conseruati mandati promittitur, pro nihilo habeatis. Deinde, vt abiecta obedientiâ inobedientiam pro illa adsumatis, & contra eum, sub quo subiectionem humiliter vos agere debueratis, per elationem contumaciter erigatis. tum vt per contemptum & inobedientiam caritate depulsa, discordia, quæ numquam inter vos vel nominari debuit, in tantum excrescat, vt inter quos amor esse debuit odium enascatur. quod ne veniat summopere cauendum est. Credo enim prudentiam vestram minus latere, quanta abominatio sit apud Deum filius contumax & parentibus inobediens, cum eum Deus, sicut in Deuteronomio legere potestis, per Moysen ab omni populo lapidari præcepit. Quapropter admonendum censeo neptitatem vestram, vt per prudentiam à Deo vobis concessam caueatis periculum vestrum. neque arbitremini hanc diuinam sententiam posse à quolibet contemni, licet in veteri lege conscripta sit. Est enim vna de multis, quas maiores ac doctores nostri, cum videlicet patres tam præsentibus quàm præteritis temporibus, tam Christianis quàm Iudæis, obseruandas esse censuerunt. Amo vos, Deus scit, & ideo tam fiducialiter ammonéo. nec vos vilitatem personæ admonentis, sed salubritatem consilij considerare debetis. Opt.

XXXV.

DOMINO sancto & merito vener. N. reuerentissimo Abbati N. peccator. AMICORVM meorum relatione didici, N. Abbatem an Episcopum nominare debeam ignoro. quis ille sit vos optimè nostis, quod in rebus ad suum profectum pertinentibus vestro salubri & prudentissimo soleat uti consilio. Quapropter visum est mihi vestram sanctitatem precari, vt apud memoratum virum pro nepote ipsius Eburone, qui nunc Metis moratur, loqui, eumque rogare dignemini, vt eum spe quam illi fecerat non fraudaret, sed potiùs in promissa ei erga se benignitate permanere veller. In eo videlicet, vt in paupertate constitutum de facultatibus suis adiuuare dignetur, vt propter penuriam & indigentiam rerum necessariorum necessitas illi non eueniat illum locum omittendi, in quo eum ipse constituit. Quod profectò eueniet, nisi ab eo ne eueniat fuerit antè prouisum. leuiter hoc prouideri poterit, si in promissis suis, quibus eum ad sibi consentiendum permanere voluerit. Opto sanctitatem vestram nostræ pusillitatis memorem semper in Christo benè valere in Domino.

XXXVI.

DILECTO fratri & amico carissimo N. Eghinardus aternam in Domino salutem. N. Comes rogauit me, vt te precarer de illis porcis, quos tu in eius ministerium ad pascendum misisti: vt ei liceret eosdem porcos sibi retinere, vsquequo crassiores & meliores fierent, & ille eos iusto precio ad opus dominicum comparasset. Ille enim sciens nostram amicitiam, putauit me hoc apud te impetrare potuisse. Ego in tua dilectione confidens, peto vt voluntatem eius in hac causa adimplere non graueris. Opto vt semper benè valeas in Domino.

XXXVII.

IN Christi nomine Eghinardus N. Vicedomino. MIRAMVR valde propter quid omnia sic remanere potuissent, sicut remanserunt quæ tibi facienda commisimus. Nam sicut audiuimus, de illa annona, siue ad farinam, siue ad bracem faciendam, quam ad Mulinheim mittere debuisti, nihil misisti. nec aliud aliquid, nisi triginta porcos, & illos ipsos non bonos, sed mediocres, & tres modios de legumine. De cetero nihil. Et non solum hoc, sed etiam illud quod in toto hiberno isto, nec te, nec missum tuum aliquem videre potuimus, qui nobis aliquid de istis partibus adnuntiaret. Quod si maiorem utilitatem de Fredeflare habere non possumus, nisi quantum tu nos inde habere fecisti, nescimus cur illud beneficium habere debeamus. Nunc ergo si tibi de gratia nostra vlla cura sit, rogamus vt negligentiam tuam emendare studeas, & nos citò certos efficias quid de te sperare debemus.

NNa iij

XXXVIII.

DILECTO fratri N. Eghinardus in Domino salutem. VOLVIMVS vt Egmunalo de verbo nostro præcipiat, vt faciat nobis lateres quadratos habentes in omnem partem duos pedes manuales, & quatuor digitos in crassitudinem, numero LX. & alios minores similiter quadratos habentes in omnem partem vnum semissem & quatuor digitos, & in crassitudine digitos tres, numero CC. Misimus tibi per hunc hominem de semine lapitri. quod volumus vt in largo loco seminari fatias, qui solet in magnam herbam excrescere. Bene valete.

XXXIX.

HLVDVICI IMP. AD EMERITANOS.

IN nomine Domini Dei & Saluatoris nostri IESV Christi HLVDVICVS diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus. Omnibus Primatibus, & cuncto populo Emeritano in Domino salutem. Audiuius tribulationem vestram, & multimodas angustias, quas patimini per crudelitatem Regis Abdiramam, qui vos per nimiam cupiditatem rerum vestrarum, quas vobis auferre conatus est, sæpissimè violenter oppressit. Sicut & patrem eius Abolaz fecisse comperimus, qui iniustis superpositionibus censum, cuius debitores non eratis, sibi soluere cogebat, & propter hoc de amicis inimicos, & de obedientibus sibi contrarios atque inobedientes effecerat. quia & libertatem vobis tollere, & iniustis cæsis ac tributis vos onerare atque humiliare molitus est. Sed, vt audiuius, vos semper sicut viri fortes iniurias ab iniquis Regibus vobis inlatas fortiter repulistis, & crudelitati atque auiditati eorum viriliter restitistis. Quod & vos modò facere multorum relatione didicimus. Quapropter complacuit nobis ad vos has litteras dirigere, vosque consolari, atque exhortari, vt in ea qua cœpistis libertatis vestræ defensione contra crudelissimum Regem perseueretis, & furori atque sæuitiæ illius, sicut hætenus fecistis, cedere non dignemini. Et quia idem Rex certissimus aduersarius & inimicus tam noster quàm & vester est, communi consilio contra sæuitiam eius dimicemus. Volumus enim cum Dei omnipotentis adiutorio proxima æstate exercitum nostrum ad Marcam vestram mittere, vt ibi præparatus sedeat, & expectet donec vos mandetis quando promouere debeat, si ita vobis bonum visum fuerit. vt propter vos adiuuandos eundem exercitum contra communes inimicos nostros, qui in Marca nostra resident, dirigamus. Ad hoc vt si Abdiraman vel exercitus eius contra vos venire voluerit, isti per nostrum exercitum impediatur, vt illi & exercitus eius in adiutorium contra vos venire non valeant. Nam certos vos facimus, quòd si ab illo vos auertere, & ad nos conuertere volueritis, antiquam libertatem vestram plenissimè, & sine vlla diminutione vobis vti concedimus, & absque causa vel tributo immunes vos esse permittimus, & non aliam legem, nisi qua ipsi viuere volueritis, vos tenere iubemus, nec aliter erga vos agere volumus, nisi vt vos amicos & socios in defensione Regni nostri honorificè habeamus. Optamus vos in Domino semper bene valere.

XL.

COGNOSCERE dignetur piissima Domina nostra, quòd ego seruus vester postquam de Aquis exiui, tantis corporis incommodis affectus sum, vt de Traiecto vix decimo die peruenire possem ad Valentianas. Ibi me tam magnus renium simul ac splenis dolor inuasit, vt ne vnum quidem miliarium in integro die valeam equitando conficere. Quapropter supplico pietati vestræ, vt mihi liceat cum gratia vestra nauigando ire ad sanctum. N. ibique iacere quousque mihi Deus omnipotens vires ad iter faciendum dare dignabitur. Nam cum primùm equitare potuero, vel ad vos, vel ad domnum Imperatorem venire festinabo, vtrum vobis placuerit vt faciam. Nunc humiliter deprecor pietatem vestram, vt me apud misericordissimum Dominum meum, cum ad illum veneritis, excusare dignemini; de eo quòd ad vos non veni. Deus testis est, quòd de valetudine mea nullam falsitatem vobis scripsi. Et non solum hoc, sed etiam quòd multò grauiora sunt alia quædam

A incommoda quæ patior in memetipso, de quibus nisi fidelissimo nullam possum habere locutionem. Hoc tamen scitote, quòd maiorem vobis coram Deo mercedem in præsentem adquirere non potestis, quàm si effeceritis ut mihi liceat ad seruitium sanctorum Christi Martyrum, cum primùm valuerò festinare. Possum enim illuc in quindecim diebus de sancto N. nauigando peruenire. Si me imbecillitas corporis non impediret, non has litteras mitterem, sed potius ipse venirem, & in his quæ apud vos aguntur simul vobiscum essem*. Nunc in magnis angustiis positus oro benignitatem vestram; ut apud piissimum domnum & Imperatorem nostrum pro me intercedere dignemini. Nam iussit mihi Regina, quando de Aquis egressa est, quia simul cum ea ire non poteram, post se ad Compendium venire. Cuius præceptis obtemperans cum magna difficultate vix in decem diebus veni ad Valentianas. Inde quia equitare non valui, vsque ad sanctum N. nauigavi. Nam & nimia ventris solutio, & renium dolor sic in me alternando sibi succedunt, ut nulla dies fuerit postquam de Aquis promoueri, quin hac vel illa infirmitate laborarem. Sunt pariter hæc & alia quæ mihi ex illo morbo, in quo anno præterito iacui, cõtingerant, dextri videlicet femoris continuus torpor, ac splenis penè intolerabilis dolor. His passionibus affectus valde tristem ac penè omni iucunditate carentem duco vitam. in eo maximè quòd timeo me aliubi quàm velim, & aliud agentem, quàm sanctis Christi Martyribus seruientem, esse moriturum. Quapropter adiuro vos & obtestor per beatos Christi Martyres Marcellinum & Petrum, ut pro mea paruitate apud piissimum Imperatorem intercedere dignemini, ut non mihi succensere velit pro eo quòd illi, sicut hi qui potuerunt, in occursum non venissem. Venissem si potuissem, & veniam cum primùm potuero. & siue absens siue præsens, fidelis ei permanebo. Precor igitur caritatem vestram, ut tam de actis quàm de agendis apud vos rebus per litteras vestras me quantò celerius potueritis certum facere dignemini. Opto ut semper benè valeatis in Domino. Omnia quæ nunc in hoc Regno geruntur, reuelantibus Christi Martyribus, ante biennium futura prædicta sunt.

* Dicitur
vnam hic
conseruabit.

XLII.

MAGNO Domino seruus modicus. MEMORE esse Dominum meum piissimum quomodo mihi licentiam dedistis, ut quando Domina mea ad vos pergeret, tunc ego ad beatorum Christi Martyrum seruietium faciendum proficiscerer. sic facere volui. Sed Domina mea iussit me post se ad Compendium venire. Et ego iussis eius obediens, cum primùm caballos meos habere potui, post illam ad Compendium pergere cœpi. In qua profectioe splenis simul ac renium dolore correptus in tantum affectus sum, ut vix in decem diebus de Traiecto ad Valentianas venissem. Ibi cum me iam equitare non posse sentirem, veni mane ad sanctum N. nauigandi. . . . Atque ibi nunc in magnis angustiis ac doloribus positus, quæso atque oro ut pietas vestra mihi licentiam dare dignetur pergendi ad locum, in quo piorum patronorum vestrorum sacra corpora quiescunt. Possem enim illuc nauigio in xv. diebus de sancto N. venire. Magnam vobis coram Deo mercedem cõparare potestis, si me ad seruitium Sanctorum suorum ire permittitis, si tamen illò viuus peruenire potuero. Credo quòd illi sancti Martyres pro vobis apud Deum intercedere debeant, si eorum seruitium vestro seruitio anteponere volueritis. Nam ego in nullo alio loco Regni vestri maiorem profectum vobis facere possum, quàm ibi, si me ad hoc adiuuare volueritis.

XLIII.

DOMINO sancto & merito venerabili N. reuerentissimo Episcopo, Eghinardus peccator: OMNIPOTENTI Deo & Domino nostro IESU Christo quantas valeo gratias agere non cesso, quia gloriosissimum & à Deo conseruatum semperque conseruandum, Dominum meum. HL. Augustum saluum & incolumè, ac te mihi carissimum vnà cum illo de Italia venisse cognoui. & opto atque oro, ut ille me citò permittat illò venire, vbi vestrà corporali præsentia perfrui merear. Tamè interim paruitatè meã tuæ caritati, ac per te illius pietati commendo, ac deprecor, ut ex nullius persuasione sinistri aliquid de mea pusillitate suspicari dignemini. Testor Deum, & sanctos Martyres Marcellinum & Petrum, quòd amorem & deuotionem, qua erga

vos affectum me esse scio, vobis explicare non valeo. Et ideò fiducialiter peto, vt **A** cum venero tales vos erga me inuenire merear, qualiter me de vobis meritum esse non dubito. Opto Sanctitatem vestram nostræ imbecillitatis memorem in Christo semper bene valere.

XLIV.

DOMINO *sancto ac merito venerabili E. E. S. S.* QVAMVIS per plura sint, de quibus cognoscendis mihi cura esse potest, duo tamen sunt quorum me in præfenti maior curiositas tenet. Vnum, vbi & quando generalis ille Conuentus habendus sit. alterum si dominus HLOTARIUS in Italiam reuert, aut cum patre manere debeat. De his duobus certum me facere caritas tua non grauetur. Nam horum notitia plus quàm ceterarum rerum, quæ apud vos aguntur, indigeo, quoniam ex his pendet quid ego facere debeam, si diuina pietas mihi fauere dignabitur, vt aliquid vtilitatis facere valeam. Opto vt te, amicorum meorum amantissime, bene valentem citò videre merear.

XLV.

DILECTISSIMO *fratri G. glorioso Comiti, atque Optimati, Eghinardus sempiternam in Domino salutem.* SEMPER benignolam erga me sensi dilectionem vestram, sed numquam plus quàm modò, quando mihi licentiam impetrauistis pergendi ad seruitium sanctorum Marcellini & Petri, qui ob hoc factum apud Deum intercessuri sunt. Et ideò benignitati vestræ quantas valeo gratias ago, & obnixè deprecor, vt secundum bonam consuetudinem vestram pro me semper esse dignemini tam apud dominum Imperatorem, quàm apud filios eius, maximèque apud dominum Hlotharium Aug. in cuius pietate licet immeritus magnam habeo fiduciam. Ceterùm rogo vos, vt pro pictore deuoto iuniore vestro mercedem habere velitis, & eum adiuuare, & apud dominum Imperatorem pro illo intercedere dignemini, si congruum locum videritis, ne per cuiuscumque inuidiam beneficium suum amittat, quod dominis suis bene seruiendo adquisiuit. Mihi non est necesse vobis nominare, qui sunt illi quos in hac causa timeat, quoniam æquè mihi ac vobis noti sunt. Tantùm rogo, vt in quantum potestis eum adiuuare dignemini. Opto vt semper bene valeatis in Domino.

XLVI.

SVMM A *veneratione dignissimo N. reuerentissimo Abbati, Eghinardus peccator.* SICVT Sine petitionis meæ memorem esse, sic te promissionis tuæ oblitum esse non arbitror, licet multa & varia rerum impedimenta postea accidissent, quæ illud colloquium nostrum non solum ad tempus sopire, sed etiam obliuioni perpetuè tradere potuissent. Illud dico colloquium, quando in Palatium simul positi de testo Basilicæ beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri, quam ego nunc licet cum magna difficultate construere molior, locuti sumus, & constitit inter nos de plumbo emendo contra pretium quinquaginta librarum. Sed quamuis opus Basilicæ nondum ad hoc perductum sit, vt tegendi necessitas me admonere compellat, tamen propter incertum vitæ mortalis terminum semper videtur esse festinandum, vt bonum quod nobis inchoatum Domino auxiliante perficiatur. Proinde precor benignitatem tuam, vt me de eodem plumbo emendo per litteras tuas digneris facere certiore. vt scire valeam si aliquid indè adhuc inchoatum sit, & si nondum inchoatum est, quando inchoari, & Domino adiuuante perfici id ipsum negocium debeat. Ideirco oro tuam permagnam caritatem, vt me de hac re per litteras tuas certiore facere non graueris. Opto vt mei memor semper bene valeas in Domino.

XLVII.

* Deest in
titi Epistola.

*** **D**E statu rerum Palatarum nihil mihi scribere peto, quia nihil ex his quæ aguntur audire delectat. De ceteris amicitis meis, si te excepto aliquis remansit, magna est mihi cura cognoscere vbi sitis, & quid agatis. Ideo caritati tuæ has litteras mittere curau, vt te commonefacerem scribere mihi de his quæ aguntur erga te. id est quali vteris valitudine, vel quando euenire possit, vt

A vita comite ad inuicem nos videamus. Sæpè enim te videre, ac tecum loqui desideravi: sed numquam audentius quàm modò, quia numquam mihi maior incubuit necessitas, vt de agenda vita cum amico conferrem atque tractarem. quod cum nemine libentiùs facio quàm tecum, quòd in nullius fide maiorem habeo fiduciam. Misi per hunc puerum litteras ad N. Abbatem, quem rogo si ire potuerit, per aliquem tuorum vsque ad illum deduci facias, aut si fortè propter lassitudinem iumentorum, vt venire solet, longiùs ire non poterit, precor vt litteras quas Folconi mitto ab eo accipias, & ei per aliquem dirigas, cùmque preceris, vt mihi respondeat, atque responsum quod ei dare placuerit tibi remittat. & tu ad me cùm primùm idoneum perlatores inueneris, ipsum responsum facias peruenire. Opto te, amicorum amantissime, semper in Christo benè valere, & mei memorem esse.

XLVIII.

B **D**OMINO sancto & merito venerabili N. reuerentissimo, Eghinardus peccator. ISTE Presbyter nomine N. rogauit me plurimùm vt pro illo apud vos intercederem, vt erga illum misericorditer agere dignaremini. qui sicut ipse asserit in magna paupertate constitutus est, & nunc maximè quando ipsum paruum beneficiolum, quod habuit in Baioaria. ablatum est ab illo, & alteri datù. & nunc nescit quid agere, vel qualiter seniori suo seruire debeat, nisi per vestram intercessionem dominus HL. ei aliquod solatium ad vitam præsentem sustentandam dare dignabitur. Opto vt mei memor semper benè valeas in Domino, & paruitatem meam piissimo Imperatori commendare digneris.

XLIX.

C **D**ILECTISSIMO fratri ac fidissimo amico N. glorioso Optimati, Eghinardus æternam in Domino salutem. QVI fidem vestram tam benè probatam habeo, vt nullatenus dubitare possim, quin in omnibus meis meorumque necessitatibus ad vestræ caritatis auxilium confugiam. Idcirco & nunc præsentis pagenses & familiares meos Am... & Theotoum cum his litteris ad vos direxi, precans vt eos more solito amanter suscipere, & in necessitatibus eorum, quas vobis insinuauerint, apud dominum HL. Augustum, & piissimum patrem eius adiuuare dignemini, sic vt illi similiter in vobis, sicut & ego, magnam habeant fiduciam. Opto vt semper benè valeatis, amicorum optime atque carissime.

L.

DOMNVS meus piissimus genitor vester iussit N. .... de Monasterio N. vt nobis adiutores & cooperatores .... in constructione beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri patronorum vestrorum. Sed illi, vt mihi videtur, nihil de illo opere facturi sunt, nisi iussio clementiæ vestræ ad eos veniat, vt eis denud præcipiat, vt secundum dispositionem domni & genitoris vestri nos adiuuet in opere prædicto. Quapropter vt vobis causam memorati operis notam facerem, has meæ paruitatis supplicatorias litteras vestræ magnitudini mittere curavi, per quas rogo & humiliter peto, vt propter amorem & honorem Christi Martyrum patronorum vestrorum, curam habere dignemini de constructione Basilicæ illorum, vt per vestrum adiutorium hoc perficiatur, & detis nobis ad memoratos Episcopos sacram iussionem vestram per litteras gloriosissimæ auctoritatis vestræ, quas contemnere non audeant. & inde vobis coram Deo merces ad crescat, & beati Martyres pro vobis intercedant, & Regnum vestrum semper augeatur atque firmetur, & tutum ac defensum maneat ab insidiis atque infestatione malignorum spirituum, & maleuolorum hominum. Opto & oro, vt benè valeat Dominus meus Rex, & viuat in æternum.

LI.

PRO quodam amico & familiare meo, N. .... videlicet fidele vestro pietati vestræ supplicare volo, vt eum suscipere dignemini, & quando in vestras manus se commendauerit, aliquam consolationem ei faciatis de beneficiis, quæ hîc in nostra vicinia absoluta & aperta esse noscuntur. Est enim homo nobilis & bonæ fidei,

benè quoque doctus ad seruiendum vtiliùs in qualicumque negocio quod ei fuerit iniunctum. Seruiuit enim auo & patri vestro fideliter & strenuè. sic & vobis facere paratus est, si Deus illi vitam & sanitatem concedere voluerit. Nam adhuc valde infirmus est, & idè non potest ad vestram pietatem venire. veniet cum primum potuerit. Proinde precor pietatem vestram, vt me scire permittatis quid illi de vestra bonitatis parte promittere possim. vt in bona spe viuat, donec ad vestram peruenerit præsentiam.

LII.

IN *Christi nomine Eghinardus Abbas N. Presbytero, & N. Vicidomino, fidelibus nostris, in Domino salutem.* NOTVM sit vobis, quia volumus vt eulogias præparari faciatis secundum consuetudinem, sicut solet homo ad opus Dominici facere, tam ad opus domni HL. quàm & N. conjugis eius. & quando ille de Audriaca villa ad Compendium reuersus fuerit, tunc volumus vt ibi fiant præsentatæ, & postea volumus vt per breuem nobis indicetis, qualiter illas vel ab illa fuissent receptæ. Benè valete.

LIII.

IN *Christi nomine Eghinardus Abbas illo fidei nostro salutem.* TV nosti quòd iuxta quod potuimus voluntatem tuam adimplere curauimus, in eo quòd filiam tuam tibi reddere facimus. Et ideo rogamus te, vt propter honorem & amorem sancti N. . . & nostrum nobis consentias ad hoc, vt si illum hominem ad libertatem venire faciamus, eandem filiam tuam permittas in coniugium accipere, quia meliùs nobis videtur esse, vt iterum illi homini, si liber factus fuerit, coniungatur, quàm vt ab omnibus repudietur. Benè valete.

LIV.

IN *Christi nomine Eghinardus Abbas N. humili Abbati fidei atque dilecto aternam in Christo salutem.* MEMOREM te esse non dubito, qualiter tate tuo mihi commisisti. Et quoniam ita se habet vt tua propria decreuit voluntas, meum vtique deinceps est, vt vbiicumque opportunum fuerit tibi tuisque condignum suffragium, in quantum nosse & posse accesserit, omnibus modis impendam. Ergo notum sit dilectioni vestræ, quoniam N. vasallus noster, nec non & filia tua amore coniugij alter alterum adipisci, Domino fauente, & vestra voluntate cupiunt. Quamobrem ad vos mittere decreui, innotescentes quòd tam matri & fratri, quàm & omnibus propinquis, si vobis placet vt fiat, congruum esse videtur. Insuper etiam ego non solum vt confirmetur volo, sed vt honorificè prout citius esse poterit, si mihi ad perficiendum potestatem dederitis, tam in beneficiis quàm & in aliis rebus condignè supplere cupio. Insuper idem ipse præfatus vasallus dotem dabit, auget munera. tantummodo huic rei superest, vt & vos ipsi ad hoc opus perficiendum per præsens venire non differatis, aut vt à nobis perficiatur licentiam concedatis. Scimus enim quid per præsens Domino fauente explere possumus. Sed quid futura pariat dies ignoramus. Ideo scriptum est, Non cesset manus tua, nō cesset pes tuus, sed quodcumque . . . . . operare. His ita præmissis rogamus, vt tam per hunc missum, quàm per litteras vestras nos de hac re certos reddere studeas. Benè valete.

LV.

DE ORDINATIONE, PRECANDO.

. . . . . E.P. Propter paucitatem ministrorum altaris cogit me necessitas supplicare Sanctitati tuæ, vt hunc Clericum nomine N. ad gradum Diaconatus ordinare dignemini. Est enim non solum ætate, sed etiam eruditione ad hoc idoneus. Et idè misimus illum ad vestræ benignitatis præsentiam, vt eum à vobis iterum ad prædictum gradum consecratum recipere mereamur. Opto vos in Christo semper benè valere.

Novo

A

LVI.

NOVO & insolito siderum ortu infausta quædam & tristia potius quàm læta vel prospera miseris ventura significari mortalibus, penè omnibus veterum æstimauit auctoritas. Sola sacri Euangelij Scriptura salutarem nouæ Stellæ apparitionem fuisse testatur, quam Chaldæorum vidisse sapientes, & recentem æterni Regis ortum de illius clarissimo fulgore conicientes, munera tantæ Majestati conuenientia venerabiliter obtulisse narrantur. Sed eius stellæ, quæ nuper apparuit, horrida & parum læta facies, ab omnibus qui eam se vidisse testati sunt, fuisse, ac minaciter flagrasse nunciatur. quæ vt reor congrua meritis nostris præfagia fecit, & cladem qua digni sumus venturam indicauit. Quid enim interest vtrum homine vel stella nunciante imminens ira generi prædicetur humano? Hoc tantùm est necessarium, vel intelligatur superuacuum non fuisse sideris . . . . . sed ammonuisse mortales, vt pœnitendo, & Domini misericordiam flectendo futurum certent declinare periculum. Sic in prædicatione Ionæ Niniæ subuersio ciuitatis, quæ fuerat per illum prænunciata hominibus . . . . . diuina miseratione dilata est. Fecitque Deus . . . . . per Hieremiam Prophetam permisit, cùm cum in domum figuli * * *.

LVII.

MAGNIFICO & honorabili atque inlustri viro N. glorioso Comiti, Eghinardus æternam in Domino salutem. DOMNVS Imperator mandauit per Dagolfum venatorem, N. Comes faceret conuenire ad vnum locum illos Comites qui sunt in Austria, id est Hattonem, & Popponem, & Gebehardum, & ceteros socios eorum, vt inter se considerarent quid agendum esset, si aliquid noui de partibus Baioariæ fuisset exortum. Tunc visum est illis benè esse, vt & tu & Atto in eodem placito fuissetis. Ideo rogant vos, vt consideretis, atque illis mandetis in quali loco videatur aptissimum esse vbi illis conloquium. Nam H. videtur, vt hoc benè esse possit.

LVIII.

OPTVTVBVS præstantissimi Antistitis humillimi clientuli vestri apices præcipuæ seruitutis dirigere satagunt: intimantes deuotionem iuxta modum eorum possibilitati pronam fieri. Si almitas vestræ celsitudinis mandare non dedignauerit in omni obsequio vestro vestrorumque, & deinceps siue iuxta clementiam præsentis vestræ positi, seu vbiicumque versare videntur, libenter professi sunt vestris mellifluis obtemperare mandatis. Nunc verò quamuis nullis exigentibus meritis, tamen alloquio vestræ promissionis consiliū monere non titubant pietatem vestræ caritatis. Valeat beatitudo vestra.

LIX.

HONORANDO atque sublimato, & spiritu sapientia repleto . . . . . Magistro atque præcipuo Capellano domine Imperatricis . . . . . vestri fideles clientuli per hanc scedam paruitatis nostræ . . . . . beatitudinis vestra optamus perennem salutem. RECORDETVR bonitas vestra de causa quam quondam locuti fuimus, vt sicut nos exhortastis, & largire promisistis, ita feliciter implere procuretis apud illum quem vos scitis, & inquirete vtrum nos ad illum, an parte in alia tendere debeamus, Et nobis per fidelem gerulum, aut per vestros apices citò remandare dignemini. Pro confidentia enim magna quam in vobis habemus, tam audacter vobis scripsimus necessitatem nostram. De vestra verò sospirate nobis intimare dignemini, quia vestra fanitas nostra est læticia, & vestra læticia nostrum est gaudium. Hoc optamus, hoc desideramus, hoc cupimus audire, vt fiat multis feliciter annis. Valere nunc & semper, vir gloriosissime in Christo IESV, & in omnibus Sanctis eius. Amen.

LX.

INLUSTRIS dignitatis virum, atque nobilissima sublimitatis dominū M. V. & gloriosum, fidelissimi ac deuotissimi, vestræque in omnibus Excellentia paratissimi famuli fideli & opt.

Tom. II.

OOO

abili aggredimur seruiuo. MAXIMAS & si fieri posset . . . . . sublimitatis vestræ A
 Celsitudini referimus grates, quòd nostræ petitioni assensum præbentes ad effe-
 ctum perduxistis de Capella in villa Lenfi constituta. Tamen misistis . . . . . qui nos
 exinde vestire venit, id ipsum sicut iussistis fecisset, nisi hominis VV. fratris vestri
 hoc contradixissent. Attamen ipse locus valde vastatus est, ita vt nullum omninò
 tegumen tectorum inibi remanserit, quod non venditum, alienatum, vastatúm-
 que sit, excepta Basilica quæ etiam ex parte corruit. Nos autem causâ vestræ mer-
 cedis hoc fixum in animo habuimus, vt quæ præsentì anno acquirere possemus,
 ad restorationem loci expenderemus. quod & facere cupimus, si ita per mans. . . . .
 statuit atque decreuit. Vester itaque Missus . . . . . laboratis nihil ibi inuenit, quia
 omnia vastata erant, excepta dominicata decima, quam ex vestro verbo saluari
 præcepit . . . . . debeat an non, à nobis penitus ignoratur. Hæc idè vestræ subli-
 mitati exposuimus, vt vestra Celsitudo cogitet & statuat, quomodo restaurari pos-
 sit. & ne periculum alicuius proueniat, si domus Deo dicata negligatur, & adnul-
 letur. Quicquid ergo vestræ Excellentiæ exindè libuerit, per vestrum Missum no-
 stræ modicitati insinuare dignetur. Vestram sublimitatem diutino tempore Chri-
 stus protegat, paritèrque ad vitam æternam perducatur, Amen.

LXI.

B

PRÆVIÒ *insigni atque egregia nobilitatis viro N. VV. & G. vestræ sublimitati per om-*
nia deuoti & dediti fidele in omnibus obsequium atque seruitium optamus. QVONIAM
 sublimitas vestra nostræ modicitati aliquod seruiuum iniungere voluit, quia id ad
 effectum nondum venit, causam vestræ Celsitudini innotescimus. Clericus fratris
 vestri A. quem vestro iussu conseruitio ipsius A. suscepimus, indiculum quem no-
 stræ paruitati misistis secum abstulit, vt excusationem vestro fratri ex nostra parte
 faceret, quòd pro vestro seruiuo opus eiusdem imperfectum remaneret, & in ipso
 indiculo mensuræ quas nobis transmisisistis pariter ablatæ sunt, quæ à nobis hæc-
 tenus nullomodo reperiri possunt. Quapropter ipsas mensuras nobis transmittite,
 & quantum valemus de vestro seruiuo elaborare curabimus. Valore in Domino
 vestram sublimitatem iugiter exoptamus.

LXII.

EMINENTISSIMÆ *atque excellentissima summæque veneratione nominandæ HER-*
EMENGARDI Imperatrici Augusta N. . . totis visibus omni que seruitutis affectu fide-
lis, prosperitatem atque beatitudinem in IESU Christo Domino opto perennem. EPISTOLAM
 vestræ sublimitatis ad me perlatam qualibus vobis placuit refertam sermonibus C
 accepi, acceptamque perlegi. Perlectæ paucis respondere decreui. Dixistis nam-
 que insperatam ad vos peruenisse opinionem, scilicet quòd pacem Ecclesiæ per-
 turbare, & fraternam euertere niteret concordiam. & hoc opus dæmonibus ad-
 scripsistis. Dæmones quippe, vt manifestissimè patet, dissensione & perturbatio-
 ne bonorum hominum gaudent, & discordia delectantur. Et hoc verum est, quia
 quisquis zelo stimulatus liuoris in pace consistentem Ecclesiam nefariis conatibus
 turbat, & veræ fraternitatis dissidium amat, particeps dæmoniorum efficitur. A
 quorum participatione Domini misericordia immunem me perpetuò reddere di-
 gnetur. Non enim vniuersalem discordiam cupit, qui tantum iustitiam propriam
 querit. Et idè dæmonum opus minimè ago, quia non iniquitatem, sed potiùs
 æquitatem & iustitiam quero. Nam si ratio consideretur, ille veriùs & dicendus
 & credendus est particeps esse dæmonum, qui iniquitatem diligit, & iustitiam non
 facit. & ita discordiam semper æquitati præponit, & ab hac intentione numquam
 recedit, sicut ille est qui Seniores vestrum incitat, vt taliter aduersum me agat.
 Si enim benefactorum esset memoria, & præterita recolerentur tempora, inueni-
 retis me sæpiùs pro Seniore vestro certasse, vt pacem haberet & concordiam: &
 propterea totum in me odium prouocasse, quod tempore beatæ memoriæ domni
 Imperatoris erupit. ita vt eius offensam incurrerem propter illum, & omnes penè
 Maiores natu Francorum aduersum me indignarentur. Post obitum etiam illius
 quotiens pro vtilitate illius me opposuerim, reminisci potestis si vultis. Nam quan-

A tum in me fuit, semper in hoc laboravi, ut ipsi inter se concordēs efficerentur. Et in hoc Senior meus, & fideles eius hæcenus persistunt, & perseverare cupiunt, si ex parte illius ritè obseruatum fuerit. Nunc autem versa vice pro amore pacis talibus remuneror præmiis. & qui pro aliorum iustitia laboravi, iustitiam meam perdididi, & ob hoc imitator dæmonum dicor, quòd tantum iustitiam requiro. Ego denique naturam ceterorum hominum habeo, quia eos qui mihi bona faciunt diligo, & eos qui mihi vbicumque possunt aduersantur refugio atque declino. Propterea ergo de pace eorum studui, ut non deterior, sed melior indè fierem. Quisquis igitur vobis dicit, quòd inter filios Senioris mei, qui me nutriuit, discordias seminem, fallitur. Neque enim in hoc Seniorum discordiam, & Regni perturbationem esse arbitror, si iustitiam meam quæsero. De qua nequaquam prius silebo, donec eam Christo annuentè adipiscar. Quidam verò arbitrantur me idcirco Seniori vestro infidelem esse, quia Senioremeum non reliqui, & illi me non subdididi. Quòd si hoc propter res transitorias facerem, neque illi, neque cuiquam rectè intelligenti postmodum acceptus essem. De discordia autem istorum Regum valde metuo, & dolens dico, quia dum illi puerile attendentes consilium discordes inter se existunt, citò forsitan, quòd utinam absit, externorum sapientum & fortium inimicorum virtute & studio ad seram concordiam reuocabuntur, qui nos vndique circumdant. Quòd autem subiunxistis, quòd quædam loca sancta adire decreuerim, atque à iure proprio subtrahere tentauerim, non satis intelligo quid dicere velitis. Non enim recolo me vsquam hoc egisse, quia per Domini clementiam, & Senioris mei misericordiam, tantam rerum copiam habeo, ut nihil de locis sanctis iniuste abstrahere sit necesse. Idcirco autem tam multa inutilia & vana facile de me credere potestis, quia multa & innumera vobis mendacia de me dicta sunt ab his quibus benè creditis, qui vobis vera dicere deberent. Quòd verò addidistis familiaritatem vestram me habuisse, vsque dum animum meum erga vos beneuolum esse sentistis; scitote gratissimam utique mihi fuisse familiaritatem vestram. sed in quo nunc eam offenderim nescio. Et licet vos repentina quædam & subita exagitet mutatio, ego tamen in fide semel cæpta libentissimè perseverabo. Ceterum, obsecro serenitatem vestram, ut reiectis ab animo tumultuantium indignationum procellis, & remotis mendacium hominum adulationibus, blandum atque tranquillum pectoris portum pandite, meque solita mentis lenitate infra tutissimi lictoris sinum vndè abiectus fueram reuocate. ut absque vllò dubietatis scrupulo, sicut hæcenus fui, fidelis vobis existere queam. Nam si quid boni postea didici, eo deinceps vtilior & fidelior vobis ero, quò magis in studio doctrinæ profeci. Veruntamen Deus solus nouit qua mentis puritate, & ex quanta cordis deuotione fidelis vobis fuerim, & sum, & semper esse cupiam.

Multò plures erant in Codice Ms. sed lineis adeo passim exesis & corrosis, ut describi non potuerint.

FROTHARII EPISCOPI TVLLENSIS EPISTOLÆ.

Ex antiquis Membris Carnotensibus nunc primum edita.

EPISTOLA I.

GREGIO viro, & cum summa veneratione nominando HILDVINO à Deo electo Patri & Magistro, Frotharius humilis Episcopus perpetua beatitudinis in Domino opto salutem. SALVTE corporis & animæ vestram iugiter celsitudinem potiri, & felici sublimatione tam in cœlesti virtutum charismate, quàm in terrænæ dignitatis nitore diutiùs augmentari, toto mentis adnifu, totius animi intellectu, toto pectoris robore desideramus, optamus, poscimus. Cupimus nihilominus vestræ dignitatis ora contemplari, vestræ solertiz eloquiis in Domino perfrui: quin etiam templa piissimæ religionis intueri, quibus & spiritalia monita capiamus, & salutaria sanctitatis ornamenta sumamus. Nam et si corporali intuitu vestri ordinis splendidissimum nequeo contemplari decorem, sed assiduè cum spiritualibus cum ineffabili gaudio contemplor obturibus. Immo & mihi meisque huiusmodi vestigia frequenti adhortatione non omitto inculcare sectanda. Non enim valeo tantæ iucunditatis gesta, & tam pia diuinæ seruitutis obsequia memoriâ non retinere, quæ apud vestram deuotissimam paternitatem me constat nuper vidisse. Quis enim semel ea conspiciens non animo salubriter infigendo depingat, quorum recordatio summx pietatis est solidatio? quorum executio perpetuæ quietis est adeptio? Iussio diuina mihi omnibusque vestræ deuotionis exercitia cernentibus pro fauore, vt ea prosequi dignè valeamus, adspiret, & vobis pro ostenso sectandi operis exemplo perpetuæ recompensationis præmia feliciter concedat. Amen.

DOMIMO Imperatori literis innotescimus ego & Smaracodus Abba, qualiter Ismundus Abba & Monachi eius quadam simultate à se inuicem discordent. Vestra pia sollicitudo agat, vt illi Monachi votum suum Deo promissum implere valeant, & easdem literas ad eius præsentiam vestra paupertas deferat.

I I.

ILLVSTRISSIMO viro & toto affectu colendo ac desiderando Gerungo summo Sacri Palatii Ostiario, Frotharius gratia Dei Episcopus æternam in Christo salutem. VESTRÆ prosperitatis, vestrique profectus semper sumus memores. Et idcirco diuinam misericordiam sæpiùs pro vestra salute imploramus, vt vos ad sua mandata perficienda iugiter accendat, & ad multorum profectum longæuo tempore conseruet: & sic piè, sobriè, & iustè viuentem præsentis naufragij pelagus transmeare amminiculo faciat, vt post ad portum quietis æternæ perductum perenni retributione feliciter coronet. Sciatis igitur nos in huiusmodi intentione assiduè manere, & his diebus pro vita & sanitate vestra Missas tantas & Psalteria tanta Fratres nostros decantasse. Sciatis denique nos domno Imperatori literas per præsentem missum nostrum dirigere; vnde petimus, vt si domnus Hildoinus deest, ante domnum Imperatorem vos eum mittatis. Valete in Domino semper, & nostri memor estote.

A

III.

AD AUREM misericordiam vestram reducimus, piissime Imperator, ego Frotharius Episcopus & Smaracodus Abba, quod tempore Fortunati Mediolanensis Monasterij Abbatis, per iussionem vestram Smaracodus ipsius Monasterij Monachis portionem de Abbacia dedit, ut regulariter viverent. Et idcirco bene & secundum Regulam vixerunt, quousque Fortunatus recessit. Sed cum suscepisset Hismundus ipsum Monasterium, recepit illorum portionem, & promisit se eis omnia necessaria regulariter administraturum. Quod postea sapius aliter illis euenisse testantur. Vnde & nunc venerunt ad nos, reclamantes & dicentes se nec regulariter viuere interius, nec regulariter alimenta corporis sumere exterius. Venimus itaque pariter illuc, & ita esse inuenimus, & cognouimus ex parte negligentiam ipsorum Monachorum, ex parte negligentiam Abbatis eorum. Promisit ergo iterum se per omnia emendare velle quidquid haftenus negligenter ex sua parte fuerat actum. Cui rei & nos consensimus, & ut illi Monachi ad sensum præberent laborauimus. Sed illi timentes ne, sicut sapius euenerat, aut per eum, aut per eius ministros illius promissio frustraretur, nec eius promissionibus iam amplius credere, nec eius emendationem se recipere posse dixerunt, nisi illis portio redderetur, sicut dudum illis dare iussistis. Quod quia ipse sine vestra iussione nullatenus se facturum dixit, ideo illi omnes pariter communi intentione, communique prece postulauerunt, ut illis licentiam darem ad vestram pietatis presentiam recurrenti, & vestram misericordiam implorandi: dicentes se magis velle de eodem Monasterio expelli, & in peregrinatione, & mendicitate viuere, quam falsis promissionibus ulterius credere, & sub falso Monachorum nomine militare. Quamobrem dedimus eis licentiam ad vos veniendi. Hæc autem vestre sapientiam innotuimus, ut priusquam ad vos veniant causas acclamationis eorum dinoscatis.

I V.

EXCELLENTISSIMO ac Nobilissimo viro celsaque honore dignissimo, nom^{*} summo^{*} Forid Ge[?] Sacri Palatii Ostiario, Frotharius humilis Episcopus, & omnis Tullensis Ecclesia, Canon^{rungo, ut supra.} nicorum videlicet & Monachorum, Virginum, ceterorumque fidelium ceterua, æternam in Christo optamus salutem. MEMORES vestri in sacris orationibus sumus, & Deum cœli ac terræ pro sospitate corporis & animæ vestre sapius deprecamur, scilicet ut vos & in hac vita ad profectum nostrum aliorumque fidelium diutius conseruet incolumem, & post obitum vitæ æternæ tribuat feliciter esse participem. Sciat igitur sublimitas vestra, quod postquam nuper ad vos direxi missum nostrum, Synodum parochiæ nostræ plenè conuocaui, & pro salute vestra Missas & Psalteria decantari feci. quod & sapius agere ob vestri prosperitatem & debemus, & cupimus. Vos verò nostri semper reminiscimini, & pro necessitatibus atque profectibus Ecclesiæ nostræ laborare ne pigritemini, videlicet de illa ratione, pro qua ad vos Cataloniam^{* Catalanensis.} vassallum nostrum direxi, & nunc domno N. exinde literas dirigimus, vestramque beniuolentiam precamur, ut cum illo pariter ex hoc decertetis, N. id ipsum suadeatis ut vobis de huiusmodi causa consentiat, quia ad eius ministerium eadem possessiuncula pertinet. Taliter hinc vestra sollicitudo vigilet, qualiter in vobis fideles vestri confidimus. Valere semper in Christo.

V.

NOBILISSIMO viro, & cum omni honore nominando N. Frotharius Episcopus æternam in Domino opto salutem. NOTUM sit dilectioni vestre, quia semper vestri memores sumus in sacris orationibus, & vestram sanitatem iugiter manere desideramus. Vnde & modò pro vobis decantari feci Missas & Psalteria. Vos quoque nostri semper reminiscimini, & quidquid vobis iste missus noster significauerit, facere studete. Valete in Domino ter, quater, & centies.

Θ Θ ο iij

V I.

A

NOBILISSIMO viro, & nimia dilectionis affectu colendo *Sichardo* diuina prouisione venerabili Magistro, Frotharius Episcopus humilissimus & presentis & perpetuae felicitatis in Domino opto salutem. QUANTVM vestrae celsitudinis statum omnigenis opibus iugiter florere, & omnibus prosperis vbique exuberare desideremus, & diuinæ cognitionis nouit intuitus, & mox vt occasio venerit seruiendi, vestrae cognoscere poterit industriae sensus. Quod & nunc quidem veraciter, vt credimus, agnoscit, quia prudenter intelligit charitatem quibuslibet præpeditam obstaculis, & in corde inuiolabiliter teneri, & in operis exercitio plerumque non exhiberi. Sed si quid haecenus de vestris obsequiis minus egimus, vestra nos iussio deinceps admonet, vt sicut dignum est, vobis sedula seruitute famulemur. Ceterum obsecramus vestrae pietatis clementiam, vt hunc puerum famulum vestrum *Haudulfi* Comitum filium, ante Seniore nostrum *Domnum Lotharium* introducatis, & causas necessitatis ei quas vobis innotuerit apud eum digna impetratione obtineatis: vt quemadmodum de multis aliis, ita & de isto vestra amplificetur eleemosyna & merces, & in præfenti tempore de nobis & de ipso habeatis seruitium, & à Deo sempiternæ recompensationis accipiatis præmium.

B

V II.

INNOTESCO clementiæ vestrae, serenissima Imperatrix, ego Frotharius humilis Episcopus, quod quaedam iniustitias fecerunt in nostra parochia missi vestri, id est nomen illis, quia alias Ecclesias à nobis secundum Ecclesiasticam dispositionem ordinatas aliter ordinauerunt, & abstulerunt de quibusdam Ecclesiis hoc quod ad illas iuste & rationabiliter pertinebat. Sed & de Ecclesia istius Presbyteri vestri tulerunt dimidium mansum, & dimidiam suam decimam, & dederunt homini laico contra canonica statuta, & contra ministerium ac voluntatem nostram. Nos autem scimus quod vestra iussio & vestra voluntas fuit, vt rectitudinem & iustitiam facerent, & contra ministerium sacrum nihil præsumerent. Quamobrem si vestra voluntas est vt emendetur, mandate nobis, & nos secundum vestrum præceptum hæc omnia ita emendabimus vt vestra exinde crescat eleemosyna, & merces augeatur æterna. Semper Ecclesiam Dei defendite, & Ecclesiasticam legem exaltate, vt vos omnipotens Dominus ab omni malo defendat, & ad exaltationem cælestis regni feliciter perducatur, Amen.

V III.

NOBILISSIMO viro & toto mihi affectu colendo *DROGONI* gratia cooperante *C. diuina Metensis Sedis Antistiti*, perpetuam in Christo opto salutem. DESIDERABILEM tuæ dignitatis personam oppido contemplari proficuo aspectu desidero, & de vtilibus quibusque ac nostro ministerio congruentibus rebus tecum salutifera conlatione sermocinari cupio. Profectò enim in verbis tuis, vt pote gratiosis atque dulcoratis, inuenietur amici gratia, & summæ iucunditatis in labiis tuis resonabit suauitas, quibus & salutare audientis visceribus poculum, & vitale tribuatur alimentum. Sed huius desiderij mei atque voluntatis paulò post, si vita comes fuerit, obtinebo effectum, tunc videlicet cum pro denunciata militia Hesperiam proficisci cœperimus: aut cum peracto militari certamine ad conuentum generalem Palatio * confluerimus. His explicitis, tuæ innotescimus dilectioni, *Leutfredum* huius Epistolæ gerulum nos adisse, poscentem vt de sui connubij, quod inter nos asseueratur exercuisse, tibi significemus rationem. Cuius rei ad præfens inuestigare ad liquidum nequiuimus certitudinem, quam vobis significantius, cum ad prædictum deuenierimus Palatium, intimare poterimus. Valere te in Christo feliciter opto.

I X.

EXCELLENTISSIMÆ nobilitatis viro, & cum summa veneratione nominando *Hilduino* à Deo electo Patri & Magistro, Frotharius Episcoporum humilissimus, & omnis *Tullensis Ecclesie*, *Canonicorum videlicet*, & *Monachorum*, *Virginum*, ceterorumque fidelium

A *caterua, sempiterna felicitatis in Christo salutem.* PERSPICVVM nobis est, paternitatem vestram ad utilitatem profectumque sanctæ Ecclesiæ nutu ordinante diuino cœlitus ordinatam, videlicet vt vestro patrocinio multi & temporaliter & spiritualiter foueantur, & in sancta religione diutissimè conseruentur. Quamobrem diuersas hominum vos constat suscipere causas, & susceptas ad aures deferre Imperiales, vt ob huiusmodi laborem & studium sempiterna vobis augetur merces & præmium. Quocirca & nos quoque suppliciter flagitamus, vt diutiùs ad ornamentum sanctæ Ecclesiæ conseruemini, & familiæ Christianæ proficuum iugiter præbeatis gaudium. Sciat itaque celsitudo vestra, nos his diebus concilium subditorum nostrorum conuocasse, & pro salute cordis ac corporis vestri Missas & Psalteria decantari fecisse, quod & crebrius agere ob felicitatem vestri & debemus & cupimus. Vos autem nostri solita pietate reminiscamini, & causam necessitudinis, atque utilitatis Ecclesiæ nostræ, quæ vobis nuper significata est, si competens adfuerit locus, domno Imperatori significare non dedignemini; scilicet de duobus mansis ad Basilicam beati N. . . pertinentibus, & quondam de possessione beati Stephani subtractis, quos ille tenet, qui imbecillitate corporis prægrauante nec ad militiam valet egredi, nec ad Palatium quippe deseruire. Quæ possessiuncula, si vestræ clementiæ libet vt in ius debitum reddatur, secundum constitutionem vestram, eiusdem præfato possessori vel per præstariam, vel per beneficium **B** valet restitui. Tandem vt domus Dei non amittat quod ei iustè debetur & competit. Sunt quoque & alio loco sex mansi alix Basilicæ in honore beati N. . . constructæ adiacentes, sed & alij quadraginta Ecclesiæ beati N. . . . pertinentes, eodem modo de iure Ecclesiæ nostræ dudum subtracti, de quibus dissitudine * pri- * *Desuetudine* scæ constitutionis inolescente, nec censu soluitur vllus. Hinc igitur vestra vigilet pia sollicitudo, vt quod olim iuri Ecclesiastico iustè mancipatum est, per vestram prouidentiam illuc tempore congruo redhibeatur perpetuo possidendum, ita duntaxat vt nec Ecclesia rebus debitis defraudetur, nec possessores earum eadem possessione priuentur. Nunc tamen ne nostræ paruitatis petitio vestræ celsitudinis auribus oneri existat, tantum de prædictis duobus mansis modo laborare dignemini. De reliquis, cum ad vestram sublimitatem deuenero, & eorundem seriem testamentorum vestræ industriæ liquidius propalauero, hinc inde qualiter visum vestræ serenitati fuerit, agere quibit. Sed & cum de iisdem aliquid loqui vobis placuerit, si illum fidelem vestrum, amicum nostrum, vobiscum adsumpseritis, per omnia vestris ex hoc obsecundabit obsequiis. Taliter hinc vestra agat prudentia, qualiter in vestra tuitione filij vestri confidimus. Paternitatem vestram nostris iugiter suffragantem profectibus cœlestis protectio vsquequaque muniendo gubernet, & sempiterno vigore prosperè valere concedat.

X.

NOBILISSIMÆ dignitatis viro, & celsò honore dignissimo Drogoni diuina fauente gratia Ecclesiæ Metensis Episcopo, Frotharius exiguus item Episcopus perpetuam in Christo opto salutem. AMOREM & dilectionem vestri pio cultu conseruans felicem vitam longæuis annorum curriculis vos ducere gratulamur, & id nutu concedi superno sedulò flagitamus. A vobis quoque eiusdem mihi caritatis iura rependi, & inuiolabiliter conseruari suppliciter expeto, vt hoc spiritualiter glutino vobis connexus & vestris conloquiis recreer, & salutiferis studiis atque exemplis proficue informer. Ceterum, sciat vestra dilectio mihi oppido displicere de quibusdam Monachis Cœnobij vestri, cui Erlefredus rector esse videtur. Cum enim nostræ parochiæ isdem adiaceat locus, & habitatores eius nostro munimine Deo aduente protegi debeant; egrediuntur quidam eorum parochiam nostram absque nostro permisso & licentia, quasi ob quasdam reclamaciones, & quò tendant penitus ignoro. Porro si ad vos veniunt, aut molestiam vestris auribus inferunt, ordo canonicus erga nos debuerat conseruari, vt mihi illorum querelæ paterent, & nostro pari consultu correctio eis congrua daretur. Quod quia hætenus negligenter omissum est, vestra id deinceps industria digna emendatione corrigi debeat: vt nec vestræ aures vltèriùs hac in re molestentur, nec nobis ius canonicum, & reuerentia debita auferatur. Est præterea alia vestræ dominationis Cella sita in V Varenngissi villa, quam etiam Monachi sine mea licentia inhabitare noscuntur. Sed

quia inter eos me constat adoleuisse, in Cœnobio videlicet Gorzensi, hæc utcum- A
que mea paruitas tolerat. Denique illud vestræ paternitati non fileo, quòd quæ-
dam vestri iuris Basilicæ in providentia nostra consistunt, quæ nec mansorum sub-
iectione fulciuntur, nec Sacerdotum præsentia custodiuntur. Pro quibus omni-
bus vestra ordinatio Legatum ad nos mittat, quo instante hæc emendentur. Ante-
quam enim in præfatis Cellis vel Ecclesiis congrua emendatio fiat, nihil nobis de
eorum ordinationibus vel dispositionibus Ecclesiasticis præsumendum est. Nam
& in præmissis Monasterio Volgensi, quidam vestri missi ob rectitudinem facien-
dam illuc directi, nihil utilitatis, ni fallor, ibi gesserunt: sed magis discordiam
multiplicantes, eosdem Fratres deteriores per omnia reddiderunt. Decet verò ut
& in Monasteriis, & in Ecclesiis, & in omnibus quæ vestræ ditioni subdita sunt,
talis ordinatio & rectitudo seruetur, quatenus & nos & vniuersi finitimi vestri ve-
stris exemplis instituamur, & per vos ad veræ religionis studium utcumque perdu-
camur, veluti per summum Pastorem ac rectorem nobilissimum plebis. Valeat pa-
ternitas vestra prolixo tempore feliciter in Christo. Amen.

XI.

EXCELLENTISSIMÆ nobilitatis viro, & gloriose dignitatis apice sublimato Hilduino,
à Deo electo Patri & Magistro, Frotharius Episcoporum extimus, & vniuersa Ecclesia B
Leucorum ciuitatis perennem in Christo suppliciter optamus salutem. Vt longæuis tempo-
ribus vestra felici vigore & prospero cursu valeat paternitas, creberrimis precum
supplicationibus diuinam clementiam & ore & corde deposcimus. Dum enim ve-
stri regiminis tutelam nobis solito Dei gratia præesse anhuerit, cœlestis protectio-
nis munimen nostris adesse profectibus veraci experimento dinoscimus. Nunc
itaque vestra misericordia, quemadmodum semper consuevit, pro nostra labora-
re dignetur necessitudine, quia seruitium nobis valde onerosum iniungitur, quod
absque difficultate nequaquam vires nostræ peragere possunt. Præcipitur enim ut
in Aquis Palatio operemur, & laboribus ibidem peragendis insudemus. Sed ab
hoc opere alia seruitia & necessitates nos reuocant, & si vestræ pietati libet, etiam
opportunam satis excusationem prætendunt. Recordari siquidem vestra paternitas
valet, quòd cum in Palatio Gundumuillæ domnus Imperator hoc anno staret, ve-
stram continens manum, iussit ut in fronte ipsius Palatij solarij opus construerem,
de quo in Capellam veniretur. Adiecit quoque, quòd quempiam illic plerumque
manere suisset, vestri personam tacite innotescens. Præcepit nihilominus, ut in
pariete ipsius domus ligneo, alterum operis lapidei parietem superadiicerem, &
quamlibet huiusmodi opera sint festinanter explenda. Et tamen adhuc tertius la-
bor nostræ cœptæ Basilicæ adhibendus, de qua nihil postquam hinc secessistis egi- C
mus: quia impediti sunt hætenus homunculi propter tempus hyemis, & tempus sa-
tionis. Istiusmodi laboribus addita est nobis nolentibus necessitudo, & miseræ in-
felicitatis aduersitas. Quidam namque seruus peccati ac noster, inuidens sodali
suo cellarario nostro, ob quod ei in ministerio præferretur, horreo, quo ruri segetes
erant redactæ, quarum esu nos sustentari vsque tempus messis credebamus, pesti-
ferum latenter ignem supposuit, & mox vniuersa quæ illic habebatur consumpsit:
seruus infelix, seruus ingratus, & sæuo anathemate permultandus, qui tantæ vi-
tæ subsidiis sub momento priuauit. Denique familiam sancti Stephani adeo præ-
teritorum annorum fames adnihilauit, & ad tantæ perduxit paupertatis miseriam,
ut vix sumptibus fragilis vitæ sustentari vllatenus valeant. Vnde nec censum ab
eis debitum exigere possum, nisi ex opere manuum, pro quo rursus à me pascun-
tur, & nec sic recuperari vtiliter queunt. Hæc & supradicta pia consideratione
perpendere dignamini, & à prædicto seruitio nos liberare ne pigeatis. Alioquin
per me ipsum ad præsentiam domni Imperatoris, & vestram præsentiam suppli-
citer obsecrabo, ut hoc onus curæ pastoralis à me submoueatis, quia illud mea par-
uitas taliter ferre non valet. & valde vtilius est me ab istiusmodi cura submoueri,
quàm per meæ auctoritatis fiduciam tot oues Domini exitio discriminis interire.
Agat ergo Dominus meus ex hac petitione erga me, ut benè semper egit, & valeat
per multa annorum curricula feliciter in Christo. Amen.

A

XII.

REVRENDO, *omni que honore dignissimo Domino & Patri Frothario Præfulum benignissimo, Vicardus minimus Abbatum cum Fratribus meis perennis gloria opto salutem.* QUAM gratiarum actionem de beneficiis, quæ solo mercedis cœlestis intuitu paruitati nostræ impenditis, virorum optime, vobis rependemus, qui non solum pastorali curâ intima nostra, verum pia quoque sollicitudine exteriora nostræ substantiæ procurare dignamini? Insuper ad cumulum vestræ caritatis circa nos demonstrandum, quod nobis auro ditius esse potest, S. Apri reliquias, nec non & beatæ suæ conuersationis actus, humilitati nostræ nunc mittere estis dignati. Sed pro his omnibus, pro cuius amore hoc geritis, prorsus vobis ipse manentis retributionis fructum restituere non obliuiscetur. Quod tamen possumus, minimas preces nostras supernæ maiestati vestræ salutis causa offerre meminerimus: & in temporalibus vbicumque nobis dignatio vestra imperare voluerit, deuotissimi, paratissimi que fore studebimus. Agat itaque benignitas vestra vt benignè cœpir, non solum de rebus & hominibus super ipsas commorantibus, quæ in promptu nobis sunt: sed & de illis, quas idem ipsi homines nostri, qui passim & liberè habitare videntur, emerunt. vt videlicet semper Domini saluatoris respectui sint mancipatæ, cum illis ipsis qui eas possident. Qualiter autem super hoc agendum sit, vestræ prudentiæ manifestius liquet. Videtur tamen nobis, si vos vtile iudicaueritis, vt quicumque de ipsis mancipiis sunt qui se subtrahere de nostra dominatione moluntur, seruitutem suam coram vobis reuadiare faciat, vt deinceps per iustitiam subacti hanc fraudem perpetrare nequeant. Mittimus dignationi vestræ donationem illarum rerum exemplatam, pariter cum ipsa & domni Imperatoris exemplationis Cartam, quam nostro Monasterio de teloneo, vt nusquam in toto suo Regno à nobis exigeretur, fecit. emunitatem etiam similiter exemplatam. Valere vos multum optamus, Domine & Pater, feliciter in Christo.

XIII.

EXIMIO *mihique per dilecto Frothario Episcopo Aldricus sempiternam salutem.* ORATIONVM vestrarum opitulatione fulciri necesse habui, sicut ipse vobis eam expetens sæpè testatus sum. Sed nunc illa vsquequaque indigeo, cum vt vos æstimo audisse indigno mihi Episcopalis cura iniuncta est, quæ me sicut indignum, ita quoque imparatum inuenit. Nam cum olim Monasticæ disciplinæ operam dans Fratrum curam ipsis cogentibus susceperim, quod ferre compellor, nullatenus potuit esse suspectum. Quamobrem excepta Dei clementia totum me ad precum vestrarum confero, reliquorumque amicorum familiare præsidium, obsecrans vt virium mearum fragilitatem earum iugitate adiuuare dignemini. Et quia prudentiæ meæ fiduciam ad tantum opus idoneè exequendum nullam habeo, quæso vt vestra sacra intentio apud Deum obtinere elaboret, quatenus & me ipsum syncerè custodiam, & commissorum mihi curam eo miserante venerabiliter saltim exerceam. Benignitatem benè ex hoc agentem Dominum perpetua incolumitate beatificare opto, reuerentissime Præsul.

XIV.

EXCELLENTISSIMO *atque summo honore dignissimo Hilduino à Deo electo Patri & Magistro, Frotharius Episcoporum humillimus, & vniuersa Tullensis Ecclesia cetera perpetua benedictionis in Christo opto salutem.* DE OMNIBVS necessitatibus atque indigentis nostris ad vos semper recurrimus, vtpote patrem vnicum & defensorem piissimum, cuius patrociniò assiduè indigemus, cuius amminiculo sæpius subleuamur. Constat quippe protectionem vestram ianuam adesse salutis, vestrumque regimen portum solidissimæ quietis. Subueniat itaque solito nobis clementia vestra, & paterno succurrat affectu. Importuni vobis crebrius supplicando existimus, sed vestræ celsitudinis serenitas nullatenus nos ob eandem importunitatem aspernetur: verum ingruentis necessitudinis indigentiam considerare dignetur. Dominus enim Imperator suggestionem meam quandam villam Basilicæ sancti Apri reddidit, quam Pipinus auus ipsius eidem donauit. Hanc verò per beneficium nostrum

quidam Hispanus nomine Ioseph haftenus tenuit, eamque dum adhuc viueret desertam fecit, & ad nihilum deduxit: & ipsius loci seruiantes opprimendo destruxit. Ipse autem nunc de hac vita migravit, & residua est illi coniux ipsius cum filio paruulo, qui sunt ex familia domni Imperatoris. Sed & ipsa causa charitatis & dilectionis, vel per elemosynam domni Imperatoris, de eodem beneficio decem mansos & vineam quadraginta modios vini fere valentem dare volui. reliquos verò viginti mansos ad opus Fratrum praedictae Ecclesiae restituere curavi. Praedicta autem mulier datum mentem dispexit, & nunc ad Palatium veniens totum ipsum beneficium furtim, & absque nostra nititur praeripere voluntate. Vestra verò prudentia id agere nunc secundum pristinae pietatis consuetudinem dignetur, ut praedictae res in possessione S. Apri permaneant, & ipsorum Fratrum vobis debita victualia praebent: quatenus & S. Apri merita, & ipsorum Fratrum piae postulationes vobis proficiant in vitam aeternam. Valere vos semper optamus, sancte ac reuerentissime Pater.

XV.

* Senonica. **E**XCELLENTISSIMAE *uenerationis honore dignissimo Hilduino Domino vere sanctissimo Senonice* * plebis humillima deuotio aeterna prosperitatis in Domino saluam. **Q**UIA diuina inspirante misericordia fastidiosae importunitatis nostrae clamoribus, mi Domine, saepe compati dignati estis: idcirco etiamnum nimia compulsi necessitate vestrae Celsitudinis aures inquietare praesumpsimus. Nouimus etenim, reuerentissime Domine, quomodo prioribus petitionibus nostris benignè & misericorditer adfistere dignati estis, quomodo etiam à nullis nostris meritis, & quod nunquam futurum sperabamus, alteram nobis electionem impetrare, ac concedere studuistis. Sed quoniam peccatis nostris, ut credimus, exigentibus, vota & desideria, quibus Sanctitatem vestram roties pulsare ausi sumus, plurimum impedita ad effectum peruenire non meruerunt, idcirco & hac vice ad vos causas miseriae nostrae referre compulsi sumus. Fecimus, Domine mi, & nunc secundam electionem, & inuenimus hominem ex nostris à puero nobis benè notum, genere & moribus non infamem, docilem aetate, huic officio congruum, litterariae professionis non usquequaque ignarum, diuinæ quoque scientiae non penitus expertem, quarundam etiam aliarum artium portionem habentem. Quem cum obrulissetimus, nullatenus putantes reiiciendum, ipsis Missis Dominicis impediens, quod optauimus non meruimus adipisci. Propterea vestrae pietatis vestigiis animo prouoluti flebiliter postulamus, ut tamdiu rem suspendere dignemini, quousque cum scripto homine ad vestram Celsitudinem properantes, ipsi vobis melius nostram pandamus memoriam. Et si quidem ad hoc onus ferendum persona quam dicimus sufficere minúsue poterit, dignationis vestrae iudicio aut suscipiatur, aut reprobetur. Dum amplius nec nos adquisitis occasionibus quidam sic crucient, nec à nobis abiectissimis vestra mansuetissima sublimitas diutius inquietetur. His itaque clementiae vestrae suggestis, atque utinam impetratis, oramus supernam misericordiam ut multimoda vos prosperitate valere concedat, & aeternae beatitudinis gaudia consequi quandoque permittat. **EXIMIO DOMINO ET VERE SANCTISSIMO HILDVINO SACRIS NEGOTIIS A DEO PRAELATO SENONICAE VRBIS ABIECTA HUMILIS ECCLESIAE PERPET.**

XVI.

INCLYTO & omni nobilitate praclaro **EINHARDO** Domino Sanctissimo Senonicae Ecclesiae humillima deuotio. **PRESVMPSIMVS** mi Domine, auribus clementiae vestrae necessitatis nostrae causas humiliter innotescere, ut per vestram pietatem de his celeriter mereamur consolationem recipere. Notum vobis esse credimus, quòd nobis indignissimis à domno Imperatore concessum fuerat, ut ex nobis ipsis electionem faciendi haberemus licentiam. Sed cum illum, quem scitis, elegissetimus, & à serenitate domni Imperatoris non pleniter fuisset receptus, permissum nobis iterum est ut alium, si potuissemus, ex nobis huic officio congruum inueniremus. Sed cum esset inuentus, ut credimus, in Dei & domni Imperatoris seruitio habilis, nescimus ob quam causam à Missis Dominicis non est plena beneuo-

A lencia susceptus. Vnde vestram oramus benignitatem, vt ex nobis in adiutorium esse dignemini; quatenus ipsum, de quo dicimus, ad præsentiam domni Imperatoris nos ipsi deducamus, & qualiter iusserit discutiatur, & probetur si nobis prodesse valeat, & in seruitio Dei aptus esse possit, an minus. Optamus vos diuinis semper muniti præsiidiis, & immortalitatis corona quandoque gloriari, piissime & reuerentissime Domine. **SANCTISSIMO ET PISSIMO DOMINO EINHARDO MERITO VENERABILI SENONICÆ VRBIS VILIS ET ABIECTA CONGREGATIO.**

XVII.

I NCLYTÆ & omni nobilitate clarissima **I**VDITH gloriosa Imperatrici, *Senonica Ecclesia humillima deuotio.* **P**RÆSUMPSIMVS, mi Domina, aatribus clementiæ vestræ necessitatis nostræ causas humiliter innotescere, vt per vestram pietatem de his celeriter mereamur consolationem recipere. Notum vobis esse credimus, quòd nobis indignissimis à domno Imperatore concessum fuerit, vt ex nobis ipsis electionem faciendi haberemus licentiam. Sed cùm illum, quem scitis, elegissemus, & à serenitate domni Imperatoris non plenè fuisset receptus, permissum nobis est iterum, vt alium si potuissemus ex nobis huic officio congruum inueniremus. Sed cùm esset inuentus, vt credimus, in Dei & vestro seruitio habilis, nescimus ob quam causam à Missis Dominicis non est plena beneuolentia susceptus. **V**nde vestram oramus benignitatem, vt ex hoc nobis in adiutorium esse dignemini: quatenus causa suspendatur, donec ipsum, de quo dicimus, ad præsentiam domni Imperatoris, & vestram, nos ipsi deducamus, & qualiter iusseritis discutiatur, & probetur si nobis prodesse valeat, & in seruitio vestro aptus esse possit, an minus. Optamus vos diuinis semper muniti præsiidiis, & immortalitatis coronâ quandoque gloriari, piissima & serenissima Domina. **EXCELLENTISSIMÆ ET OMNI NOBILITATE CLARISSIMÆ IVDITH IMPERATRICI PLEBIS SENONICÆ HUMILLIMA DEVOTIO.**

XVIII.

DOMINO beatissimo, & vnica dilectionis affectu colendo **Hetti** *suprema largiente providentia Treuerorum Ecclesie Archiepiscopo, Frotharius Episcoporum extimus in Christo salutem.* **T**ANTO ardore æstuo vestræ paternitatis sublimitatem inuendi atque affandi, ac si multorum iam temporum labantur volumina, quibus vestro aspectu vel vestris conloquiis perfrui nequiuierim. Nam & inde me vsquequaque fateor anxari, quòd nuper mihi de Palatio regredienti defuit facultas vobiscum loquendi. Vnde & inexplabilibus desideriis ora dulcerudinis vestræ his in partibus citiùs inuisere opto. Quapropter vestris literis mihi significari expeto, quando huc pro legatione vobis iniuncta veniro, vel quando Synodale Concilium iuxta modernam constitutionem debeat conuocare. De his ob id præcipuè sollicitus maneo, quia & ipse secundum Imperiale præceptum ad prouidendas mansiones, in quibus Legati suscipi debent, scilicet à Monte Iouis vsque Palatium Aquis ire debeo, & infra mensem Octobrem egrediens ante solemnitatem beati Andreæ domum regredi cupio. Sed si vos infra eundem mensem has in partes proficisci cognouero, præsens adesse curabo, vt vestri famulator & adiutor in omnibus existens, à vobis rursus & in spiritalibus rebus congruum supplementum recipere merear. Nostri in omnibus reminiscentem vos in Christo benè opto valere.

XIX.

FROTHARIUS *miserordia Dei Episcopus VVighardo merito & sanctitate venerabili Abbati, & vniuersa Congregationi salutem.* **D**E profectu atque utilitate vestra sollicitudinem & curam me assiduè sciatis habere, & de his quæ nuper significastis, seu de Clerici vestri ordinatione, quidquid rationabiliter & idoneè possumus adimplere velle. Ceterùm, peto vt vestro amminiculo tria carra vini de Bonna faciatis nobis perduci ad Palatium Aquis, & quidquid iterum vobis de nostro seruitio competit remandate. **Valete in Domino semper.**

XX.

FROTHARIUS *gratiâ Dei Episcopus Tullensis Ecclesia Aglemaro venerabili Abbati perpetuam in Christo opto salutem.* NOVERIT me dilectio tua corporis incolumitate utcumque vigere, & pro sospitate cordis ac corporis tui supernæ pietatis clementiam sæpius flagitare. Cupio enim te longæva felicitate potiri, & post huius vitæ calcem supernæ quietis charismate perenniter recreari. Ceterum, sciat me fraternitas vestra in nouis Ecclesiæ nostræ ædificiis vestro suffragio indigere. Vnde peto ut nobis mittas ad decorandos parietes colores diuersos, qui ad manum habentur, videlicet auri pigmentum, folium Indicum, minium, lazur, atque prufinum, & de viuo argento iuxta facultatem. Hæc nobis dirigit, & à nobis debitum seruitium iterum exigit. Caritatis enim indissolubili nexu adstricti vicissim nobis famulari, & fraterna obsequia redhibere compellimur. Valete in Domino semper.

VESTRA dudum largissima à Deo data prouidentia ouile sanctæ Ecclesiæ ita manibus meis commisit, ut inruentium luporum morsus contrairerem, eosque pariter quanta voluisssem virtute comprimerem atque necarem. Sed quia adhuc de eodem certamine tempus rationem reddendi non est, referam tamen interim vestræ industriæ in nece luporum corporalium qualiter decertavi. Postquam enim **B** illud Episcopium mihi commendastis, interfeci in vestris forestibus lupos **CCXL**. interfeci dico, quia me iubente & ingenuante capti fuerunt. Explicite. Amen.

XXI.

FROTHARIUS *gratiâ Dei humilis Episcopus, nimie dilectionis affectu colendo HVGONI famulo Christi deuotissimo æternam in Domino salutem.* QUIA vos famum ac sospitem fore per instantem vestræ Celsitudinis nuntium cognoscere merui, summa quidem cordis alacritate gauisus sum. Felicitatem enim vobis corde & corpore inesse semper desidero, & id omnibus votis exposco. Sed inde minus gratulatus sum, quòd tam citò vestræ dignitatis præsentia ad tempus priuamur. Putabamus siquidem hætenus, atque desiderabamus, ut de tam pia celsaque progenie duz saltim lucernæ nobis remanerent, quarum splendore & meritis nos & vicinos nostros inluminare, atque in meliorare gauderemus. Ceterum ex hoc non modicè contristor, quia nec adhuc vobis, prout debueram, seruitium impendi, nec modò, ut oportuerit, diuersis curis ingruentibus, famulari sufficio. Nam ad horum itinerum incommoda, quæ vel nunc egimus, vel æturi sumus, seu ad dona regalia, quæ ad Palatium dirigitur, penè quidquid ex optimis equibus habuimus distribuere compulsi sumus. Pauci qui remanent huc vsque equabus progignendi causa inhz- **C** serunt. Vnde & nunc carnibus consumpti cum decore ad solita obsequia mancipari nequeunt. Proinde quia ad præsens talem non habuimus, qui ad subuectionem vestram dignus existeret, sciat vestra beniuolentia, quòd cum regressus Deo adiuuante de prædicto itinere fuero, talem præparabo qui vel vobis has in partes repedanti, vel vestro misso sine rubore dari possit. Illud autem quod vestræ industriæ carius & ditius fuit, reliquias videlicet S. Apri Confessoris Christi, vobis dirigitur. S. Apri subsidium implorantes, ut huc cum incolumitate festinè redeatis, & à nostra deuotione digni seruitij commoda capiatis. Valere vos in Christo feliciter optamus.

XXII.

FROTHARIUS *gratiâ Dei Episcopus reuerentissimo ac tota deuotione colendo illo venerabili Abbati, & vniuersæ Congregationi sub regimine vestro Deo militanti, in Domino opto salutem.* NOVERIT dilectio vestra, me corpore utcumque vigere, vestræque salutis cupidum fore. Ceterum immensas vestræ dilectioni rependimus gratias, quia fidelem virum, & sacris artificiis idoneum nobis direxistis. Cuius quidem industria artis admodum placet, eiusque religionis dignitas grata spectantibus existit. Quem peracto obedientiæ suæ officio ad vos remitemus, ex illa rem, Domini annuente gratia, vestris conspectibus repræsentamus. Valeat vestra dignitas in Domino.

EXCEL-

XXIII.

A **EX**CELLENTISSIMO ac nobilissimo viro, celsoque honore dignissimo, GERUNGO summo sacri Palatii Ostiario, Frotharius humilis Episcopus, & omnis Tullensis Ecclesie, Canoniorum videlicet, Monachorum, Virginum, ceterorumque fidelium caterua, aeternam in Christo optamus salutem. MEMORES vestri in sacris orationibus sumus, & Deum coeli ac terræ pro sospitate corporis & animæ vestræ sæpius deprecamur. Scilicet ut vos & in hac vita ad profectum nostrum, aliorumque fidelium, diutius conseruet incolumem, & post obitum vitæ aeternæ tribuat feliciter esse participem. Ceterum, nouerit celsitudo vestra me oratorem vestrum multis necessitatibus vrgueri, quibus compellor ad præsentiam domni Imperatoris venire, eiusque pedibus suppliciter prouolui: quatenus eius misericordia per vestrum adiutorium, & de ingruentibus modò necessitatibus solatium. * Quapropter deprecor magnitudinem clementiæ vestræ, ut mihi secretè per vestras literas, vel per præsentem missum nostrum remandare dignemini, quo tempore venire possim ad vos, & per vestrum consilium atque auxilium illi necessitates meas valeam significare. Valere vos opto in Christo.

XXIV.

B **N**OBILISSIMO viro, & cum omni honore nominando GERUNGO, Frotharius gratia Dei Episcopus aeternam in Domino salutem. SEMPER vestri in sacris orationibus memores sumus, petentes ut vobis longæ vitæ sanitas in hostem prædoneatur, & post aeterna requies tribuatur. Sciatis igitur, quòd postquam nuper vobiscum in Palatio locutus sum, Missas c. & Pfalteria l. pro vestra salute decantari fecerimus. Vos autem precamur, ut more solito mei memores sitis, & si in partes Hispaniæ propter custodiam & sollicitudinem me Senior noster isto hyeme futuro destinare voluerit, vos ab illo seruitio excusare me dignemini. Nostis enim quia ipse domnus Imperator sequenti anno locum nostrum vult visitare, & tunc illi seruire non potero sicut cupio, nisi à prædicto seruitio per vos fuero absolutus. Vale multum in Domino.

XXV.

IN nomine Domini nostri Iesu Christi. HETI misericordia Dei Archiepiscopus Diæceseos Treuirensis, nec non & Legatus Hluduuico serenissimo Imperatori venerabili Fratri Frothario Tullensi Episcopo aeternam salutem. NOTVM fit tibi, quia terribile Imperium ad nos peruenit domni Imperatoris, ut omnibus notum faceremus qui in nostra Legatione manere videntur, quatenus vniuersi se præparent, qualiter proficisci valeant ad bellum in Italiam, quoniam insidiantem satana Bernardus Rex disponit rebellare illi. Propterea tibi mandamus atque præcipimus de verbo domni Imperatoris, ut solerti sagacitate studeas cum summa festinatione omnibus Abbatibus, Abbatissis, Comitibus Vassis Dominicis, vel cuncto populo parrochiæ tuæ, quibus conuenit militiam regiæ potestati exhibere, in * quatenus omnes præparati sint: ut si vesperè eis adnuntiatum fuerit, manè, & si manè, vesperi, absque vlla tarditate proficiscantur in partes Italiæ, quia domnus Imperator suum iter præparat, ut quanto citius poterit in partes illas vna cum fidelibus suis pergat.

XXVI.

FROTHARIUS gratia Dei Ecclesia Tullensis Antistes, Teutderico & Ragenardo venerabilibus viris, cum vniuerso grege vobis commisso, perpetuæ beatitudinis in Domino opto salutem. QUOTIES vestræ dignitatis personam cum his, qui vobis sub nostro regimine subditi sunt, benè ac salubriter vigere cognosco, diuinæ pietati vberrimas gratias refero. Quoties verò vel vos ac plebem vestram ad diocesim nostram pertinentem vtrumque infirmari, vel periclitari audio, ingenti mœrore ac doloris anxietate afficior, & veluti pro filiis charissimis, atque ouibus propriis vndique contristor. Quod his diebus fateor accidisse, cum scilicet mortiferam pestem acerrimè grassatam me contigit agnouisse. Siquidem significatum mihi est, deuastatione luporum quosdam vestrorum hominum superatos, & ruinis subitis funditus ab hac vita esse extinctos. Quam quidem plagam per fraudem diabolicam, diuino iudicio permittente, in omnibus factam esse non ambigo. Siquidem peccatis nostris exigentibus multi aduersa, permittente Deo, patimur, quæ minimè nobis acciderent si ei ut dignum fuerat tota mente quotidie famularemur. Quod enim cum graui

gemina dicendum est, abundat iniquitas, refrigescit charitas multorum. Ob hoc tot plagas cœlesti censura disponente ingruentes, tot aduersitates dæmonicæ investigationis miseria nostra tolerat generi humano infestas. Siquidem cum his præteritis annis inopiam famis multimodam ob ariditatem segetum, vel grandinis irruptionem, perpeffi fuerimus; præsentem anno fertilitatem messium, atque vberitatem vinearum murium deuastatione consumptam conspicimus. Ad extremum, quod cum luctu dicendum est, luporum rabida infestatione animas hominum Christianas subito necari videmus. Quæ facta cur nostræ præsentis non antea significaueritis, vsquequaque miror. Venissem quippe ad vos, & tam per verbi prædicationem, quam per manus impositionem ac confirmationem, pectora fluctuantium hominum corroborare satagerem. Quod quia adhuc non, in proximis diebus, si vita comes fuerit, acturus sum. Nunc autem moneo, vt præcipiatis omnes Presbyteros in illis locis commanentes ad vestra Monasteria pariter conuenire, & per triduum ieiuniis & letaniis insistere, cilicio & sacco obuolui, cinere conspergi, & communi supplicatione Domini clementiam obnixè deprecari: vt eius exuberans misericordia non secundum merita nos diiudicet, nec secundum iniquitatum nostrarum scelera ultionem ex nobis capiat. quin potius propitiatus expectet, & ad pœnitentiam recurrentes misericorditer suscipere dignetur. Omnem itaque populum ad confessionem & pœnitentiam pro peccatis suis Sacerdotes prouocent, & quæ ignoranter à plebe commissa sunt digna emendatione soluantur: ne subito nos exitialis morbus absumat, & inferni voracitas perenniter cruciandos absorbeat. Et si mens nostra charitatis amore Dei conspectibus renuit famulari, saltim mortis formidine à malis retracta in salutiferis actibus conualescat.

XXVII.

HIEREMIAS *minimus Christi famulus, carissimo & semper diligendo & amplectendo Fratri Frothario venerabili Episcopo sempiternam opto salutem.* Quid gratiarum actionem referam pro his quæ meæ paruitati per præsentem internuncium remanere dignatus es, nescio. Vnum tamen scribo, quia charitas tua, sicut consuevit facere, liberali modo se facturam promisit. Et si quidem si aliter sinceritas tua significasset, nullo modo credere potuissem, quamuis tu mihi totus notus, & manifestissime sis manifestus. Nunc autem præmisi hunc puerum nostrum ante carra nostra, & cetera stipendia, vt de eis iubere digneris, sicut tuæ dilectioni mihi mandare placuit: eo scilicet modo, vt cuncta salua perducantur ad locum, quò ire iubemur. Præterea contigit in nostra Prouincia præsentem anno sal fore carissimum, eo quòd propter pluuias in aeris * maritimis, vbi fieri solebat, non potuisset perfici vsque ad hoc tempus, quo nobis videtur, vt ibi aliquid indè, licet non pleniter, fieri possit. Quapropter nisi libram, vt consideretis qualiter carra nostra sale inde mihi reuertantur onusta, quia absque sapore salis Christiani vita, vt nostis, infatuata est. Hoc aut ita age sicut rogo, aut ipsum argentum tuis vsibus retine. Omnipotentis virtus te à malis omnibus opto protegat, & quæ sibi beneplacita sunt tota mente sectari faciat.

XXVIII.

HETTI *gratia Dei Archiepiscopus venerabili in Christo & cum summa reuerentia nominando Frothario Episcopo Tullensi saluberrimam implorat in Domino salutem.* MEMINISSE volumus sagacitatem vestram monitionis, quam instanti anno simillimis apicibus suscepistis expressam. Non nescitis enim, cum qua cautela hoc mandatum suscepimus domni Imperatoris, nos in Diocesi nostra, & Episcopi singuli in Parrochiis suis, id est de regula augendæ Religionis, & de in ministratoriis canonicorum officinis: vt si quibus in locis benè comptæ essent, deinceps cum summa diligentia ornarentur. Nunc autem in proximo est placitum, quo sine dubio sciscitabitur de obtemperacione mandati sui Dominus mandati. Quapropter scrutemini diligenter in Parrochia vestra, in vestris aliorumque Monasteriis, si præfata regula dignè per omnia conseruetur. Et si officinæ iuxta ipsius decreta constructæ atque innouatæ contineantur: vt cum Imperiali solertia præsentabimur, deiecta procul molimenta aliorum vna nobiscum ex omnibus illi à nobis veritas nuntietur. Per trienniū enim hæc monitio facta est. Idcirco nulla potest inueniri occasio. Ideoque quantò cuique fuerit imperfectior, tantò & fragilior. Valete in Domino, & paruitatis nostræ nolite obliuisci. Deus pacis & dilectionis sit vobiscum. Amen.

XXIX.

REVERENTISSIMO ac desiderantissimo Domino Patri ac Fratri Frothario Ecclesie Tullonensis Episcopo *, permissione atque ordinatione divina Lingonensis Episcopus sem- * Albericus
 pisernam in Domino Iesu Christo opto salutem. NECESSARIUM & consequens esse putamus de his, quibus nos dispensatio diuina præesse voluit, debitam semper curam & sollicitudinem gerere: ut illa scilicet quæ illis necessaria & utilia esse videntur, nostris valeant vel precibus, vel obsequiis adipisci. Vnde & clericum nostrum Bertigango nomine dignationi ac deuotioni vestræ direximus: ut sicut vobis moris & consuetudinis est, ad officium Sacerdotij ordinare eum non dignemini. Immo quia sic de humanitate ac benignitate vestra confidimus, dignamini tamen libenter audire. Et si vos in aliquo impedit, ut eum ordinare non conueniat, opuscula vestra nobis libertatem concedat, ut eum ordinare licentiam habeamus. Nos autem, siue quod ad Deum pertinet famulatu, siue omnibus officiis, quibus tam sublimis persona honorari debet, promptos semper ac deuotissimos nullatenus dubitetis. Optime semper in Domino valeatis, reuerentissime ac desiderantissime Pater Domine & frater.

XXX.

VNICE dilectionis affectu colendo Domino Patri & Coepiscopo Frothario Albericus indignus & inutilis nomine tenus tantum Episcopus imprecatur felicitatem. Si secundo in omnibus vtimini euentu, estis ut iugi optamus voto. De cetero, innotescimus dilectioni vestræ, quia quemdam vicum habemus in vestra parrochia, qui dicitur Bosonis Monasterium. Sed nunc & nomen pariter cum priuilegio ac censu perdit, propter Feudericum scilicet à vobis dedicatas nouas Capellas. Vnde tuam fraternam deprecor dilectionem, ut secundum sinceritatem Episcopalem ac Ecclesiasticam sanctionem agatis, ne propter nouellas Capellas antiquissima quod per tot annos tenuit perdat Ecclesia, & mihi non sit necesse pro hoc Episcopalem pulsare conuentum. quia vos non absque culpa, & ego reus esse potero, si per nos amittit quod semper tenuit. Sed de hoc quicquid decernit vestra paternitas, nobis recipite per harum gerulum literarum. Opto vestram sanctitatem à Domino gubernari, mei meminisse.

XXXI.

REVERENTISSIMO ac tota dilectione colendo Hittoni gratia Dei Episcopo, Frotharius humilis Tullensis Episcopus aternam opto salutem. VESTRÆ paternitatis statum feliciter ybique vigere, & in omnibus prosperè agere desideramus. Quamobrem & diuinam sæpius clementiam omni intentione imploramus, omni prece deposcimus, toto nisu, toto animo obsecramus, ut vestræ bonæ deuotionis profectum semper adaugeat, vestræ remunerationis fructu salubriter reseruat. In labentis temporis cursu cum multa vos sospitare diuini consequet, ut & hic multorum orneris gloria filiorum, & in cælis plurimorum societis contubernio Sanctorum. Vos quoque, vestroque regimini subditos obsecramus fideles, ut nostri reminiscetes in sacris orationibus vicem rependant, nostramque fragilitatem orando manire, atque rueri non desinant. His ita omissis, vestræ dilectioni innotescimus nuntiatum nobis esse, quod inter vos & Bertarium fidelem vassallum nostrum quædam contentio sit oborta, pro eo quod illius seruus vestram ancillam furto subductam aliquandiu celauerit, & in sua potestate retinuerit. * Cetera desiderantur.

EPISTOLÆ TRES RECLAMATORIAE
 AD LYDOVICVM PIVM IMPERATOREM.

I.

IN nomine Domini nostri Iesu Christi, HLODOVICO Magno Imperatori. DOMINATIONI vestræ, Domine mi, quod loqui non audeo, sed pro magna necessitate mea peto sanctitatem vestram, ego ATTOTAM indignus Presbyter, & de natiuitate mea seruus vester sum. Modò peto sanctitatem vestram, ut dignetur consolationem vestram in me peccatorem im-

* Fortuui-
nus.

pēdere: quia non habeo refugium vllum nisi ad vos, & vbi tota gens refugium A
habet. Fortuuius * Clericus habet Ecclesiam vnam in Comitatu ERKENGARIO.
Deinde hortauit me Fortuuius cantare in illa Ecclesia, & super omnia habere de-
buissem medietatem de illa decima. In eo modo sic seruiui ad illam Ecclesiam an-
num & dimidium, quo nihil indè accepi, vnde nos conuentionem habuimus.
Postea rogavi illum partem meam de illa decima, & ille exarsit nimio furore in ani-
mo suo super me, & venit per noctem super me cum parentibus suis, Albrico, &
Kebahardo, & V Volframmo. sic flagellauerunt me, vsque dum vix animam diui-
serunt in corpore meo. Ego miser miserimus petiui Dei misericordiam, & san-
ctum Remedium. & reclamaui per nomen vestrum, & illi dixerunt: Nec Sancti,
nec homo vllus me liberare debuisset de manibus eorum. Postea traxerunt me ad
altare sancti Remedij, & fecerunt me iurare stabilitatem ad illam Ecclesiam. &
aliud sacramentum fecerunt me iurare, vt non debuisssem è diebus meis reclama-
re me ad vestram Pietatem, nec ad Missum vestrum, vt mihi fecissent iustitiam.
Tunc petiui iustitiam meam ad illos, sed minimè inueni. Modò timeo inconfec-
rationem meam. timeo quod illi non timuerunt. Propter hoc deprecor sanctita-
tem vestram, vt ad iustitiam meam valeam peruenire. quod non possum inuenire
nec iustitiam, nec misericordiam apud illos, nisi per misericordiam vestram, &
pro redemptione animi patris vestri, cui seruus antea fui.

I I.

B

PISSIMIS auribus vestris; clementissime ac gloriose Imperator, non præsum-
ptionis audacia, sed pro magna necessitate mea, suggerere conabor: qualiter
à me peccatore, & mea sorore, paterna hereditas nostra erat primò elongata,
& adhuc etiam abstracta. Et ideò, piissime Imperator, & omnium indigentium
misericordissime suffragator, multum indigemus patrocínio vestro: quatenus per
misericordiam ac eleemosynam vestram, ad ipsam hereditatem peruenire valeam:
eo quòd vllò modo aliter nobis ea restitui non valet, nisi per vestram deuotissimam
semperque beneuolam iustè faciendi clementiam. His ita, Domine mi, vrcum-
que prædictis, audire dignetur Excellentia vestra reclamationem miseræ no-
stræ. Fuit namque nobis, serenissime Imperator, pater nomine Richart, & pa-
truelis nomine Richolf, ambo Saxones, & hereditas eorum in ipsa extiterat Saxo-
nia. Dum autem in seruiçio patris vestri felicitis memoriæ domini CAROLI Im-
peratoris extiterunt, propinqui eorum atque pagenses, causa Christianitatis, furo-
re se super eos turbantes, omnia quæ in domibus propriæ elaborationis habuerunt,
cuncta raptim diripuerunt, sed quòd in fide Christianitatis velle eos persistere sen-
serunt, & eam negare vllò modo noluerunt. Postea verò contigit vt dominus Im-
perator patruelem meum Richolf miserit in Missaticum super Elbam, cum his in-
feriùs scriptis, id est . . . . . Comite, Gotesedo Comite, ... Comite, & . . . . .
Qui omnes vnà ibidem fuerunt occisi propter Christianitatis stabilimentum. Quo C
audito, perrexit pater meus Richart nunciare hoc domino Imperatori CAROLO:
& dum in illa via fuit, apprehensa est ipsa mater mea ab eisdem viris, qui illos præ-
fatos Missos antea interfecerunt, & inter manus fideiussorum commendatam reli-
querunt, ceteraque omnia, quæ ibidem in sumptibus vel aliis quibuslibet rebus re-
perta sunt, secum per rapinam diuiserunt. Quod cum compertum fuit patri meo,
transiit latenter, & eam quasi furtim arripuit, fugitque cum ea in pagum, qui vo-
catur *Marstheim*, in maternam hereditatem suam. Et sic mansit ibi, donec ex iussio-
ne domini Imperatoris Saxones facta transmigatione de Saxonia per partes educti
sunt: & tunc etiam temporis cum eisdem pater meus & mater educti fuerunt.
Quibus verò eductis, & in ipsa transmigatione per quanta qualibet spatia com-
morantibus, à propria abalienati terra, de hac luce pater meus interueniente ex-
tremo die substractus est, & remansit sola mater mea, & ego, sororque mea: &
adhuc Deo miserante nos tres superstites existimus. non tamen peruenimus ad
paternam hereditatem nostram. Ideoque, piissime Imperator, qui omnibus pau-
peribus, etiam cunctis indigentibus stabile refugium pro Dei amore misericor-
diter impendere non cessatis, nobis quoque paterna hereditate despoliatis pro
vestra eleemosyna auxiliari sub hac reclamatione nostra vrcumque faciatis,

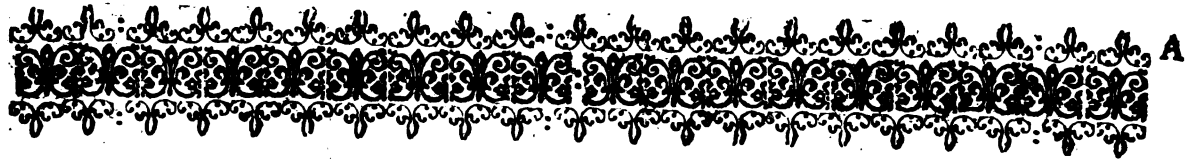
A & per fideles vestros id ipsum inuestigare dignemini, vtrum iustè ad nos pertinere debeat an non: si tamen apud vestram sanctissimam decretum fuerit Excellentiam. Multi enim testes de ipsis pagis super hac ipsa re adhiberi possunt, qui hanc rem benè sciunt, & eam detegere veraciter valebunt, ô clementissime ac serenissime Imperator.

III.

DOMINO in Domino dominorum optimo, victorique maximo H L V D O V I C O Imperatoris gloriosissimo. virtus, vita, victoria, salusque continua longævis temporibus per omnipotentem Dominum hæc omnia vobis stabilita. L I T E R A S quidem humillimas summæ Magnitudini vestræ adpræsentare suppliciter conamur, & probatissimam clementiam vestram appellamus, totus Clerus, omnisque plebs sub carissima dominatione vestra degens in parochia Mogontiensis Ecclesiæ: non hæc faciens per audaciam, neque per præsumptionem, sed propter nimiam necessitatem, quæ quotidie in ipsa parochia grassatur, absente diu & procul versante suo Pastore. O Domine piissime, nonne vestra clarissima potestas, sanctissimæque voluntas in hoc se studio semper exercuit, vt CHRISTI nomen clarificetur, colatur atque ametur, & eius diuina potestas per fortitudinis vestræ constantiam multis terrarum locis innotescat? Vnde & probatissima sollicitudo vestra laborare non cessat, vt Ecclesia

B Christi Domini nostri custodiat, adunetur, regatur, tueatur, & à perfidorum doctrinis intrinsecus purgetur. Et ad hoc studium cum magna deuotione satis prompti existitis ob impetranda præmia patriæ cœlestis, & æternæ beatitudinis. Idcirco, Domine, quoniam talia circa Dei Ecclesias agitis, nolite obliuisci Ecclesiarum plebibusque in parochia nostra consistentium, ne diutiùs somno torpescant Pastore carentes. Quapropter clementissime Domine, precamur omnes, precamur singuli, quasi corporaliter dulcissimis pedibus vestris prouoluti, vt Pastorem, quem iam pridem vestra largissima concedente gratiâ suscepimus, eundem iterum pro elemosyna vestra suscepturi gaudeamus: vt in ipsa sede, super qua eum prudentissima sapientia vestra confedere fecit, Domino Christo, & Sanctis eius, vobisque valeat deseruire: quatenus vestra miserate misericordiâ, Ecclesia sancti Martini sanctique Albani Martyris Christi ab eo viduata non fiat, in quorum honore atque amore, sicut optimè nouit carissima sapientia vestra, priùs eum ibi disposuistis officio fungi Sacerdotis. Scimus enim eum vobis esse in omnibus fidelem, beneuolum, humiliter subiectum, ritæque benignum, & in eo maximè libentèrque laboraturum, quo valeat benè piissima Excellentia vestra in hoc tempore illæsa existere, & in æterna beatitudine cum Sanctis omnibus triumphata in cœlo gaudere. Sed quid dignè nostra ex parte possumus obtendere contra sagacissimam sapientiam vestram, dum nullus tam doctus, tamque idoneus prudentiâ sit, quem vestra non præcellat industria? Felix populus, felixque omnis clerus, qui tali Principe regitur, talique defensore gubernatur, protegitur. Hoc faciat Deus, & hoc addat, quatenus non solum magnitudo potestatis vestræ Principem vos esse ostendat, sed etiam instantia gubernandi domos Dei in laudem sancti nominis eius protectorem & gloriosum triumphatorem longè latèrque perficiat. His ita, Domine, vt cumque suppliciter prædictis, recordari deuotissimam clementiam vestram optamus, de Pastore nostro exiguo vestro famulo O T G E R O, intercedentibus his Sanctis superiùs nominatis, vt sicut cœpistis, ita perficiatis: quatenus in sua sede vestra concedente gratia, Deo & Sanctis eius seruiat, vestramque orationem cum nobis omnibus die noctuque exercent. Amen.

BEATI LVPI ABBATIS FERRARIENSIS EPISTOLÆ.

*Ex editione Papirij Massoni, quæ cum vetusto Cod. Ms. recens collata est,
& plerisque in locis emendata.*

PRÆFATIO PAPIRII MASSONI.

FERRARIA antiquum nomen adhuc retinet, estque Monasterium Gallia in diocesi Senonum, quod Bethemiticam etiam appellatur, quatuor tantum millibus à Montargi oppido distans, in Lugdunensi via ad Lupam amnem sito, qui in Sequanam influit. Eius Monasterij **B** Abbatem fuisse LVPRM, & ex Synodo Suessonensi habita Caroli Calvi temporibus anno DCCCXLIII. & ex hoc Epistolarum Libro satis apparet. Quin & sancti Iudoci Monasterio, vel Cella maritima ad ostium Cantij, inter Stapulas & Montroliam vrbes posita, etiam præerat. Quam sibi ereptam, & Odulfo Comiti attributam à Rege, posteaque redditam, pluribus Epistolis nunc queritur, nunc laetatur. Sunt autem hæ non contemnenda, propter rerum, & eorum ad quos scribuntur, dignitatem. Nam ad dominum Apostolicum Benedictum III. scribit, & Leonis decessoris eius Epistolâ ad Nomenonium mentionem facit. Ad maximos Principes Lotharium Casavem, Carolum Gallia, & Edilulphum Anglia Reges. Sed ad Carolum multo plures leguntur, quod Senonibus & Francorum genti in Gallia imperaret. Ad doctos quoque suæ ætatis viros, Einhardum & Rabanum, quos præceptores suos honorificè vocat: Ionam Aurelianensem Episcopum, cuius extant Libri de cultu imaginum eidem Carolo dicati, Hincmarum doctissimum Rhemorum Metropolitanum, & Hilduinum à quo scripta sunt Arcopagitica. Vt alios præteream, excepto Marcuado Abbate Prumiensi. Prumia vulgò Prom Monasterium est in finibus Trevirorum. Et virum illum magni fecisse Lupus videtur. Ac ipse quidem ab Aldrico decessore Guenilani Episcopi Senonum, in Germaniam studiorum causâ missus est, quod in ea Prouincia tunc florent litera. Fuitque deinceps curiosus optimorum Librorum, & quos à Germania, Italia, Anglia, Galliâque sibi ad exscribendam mitti petiit, ut ex pluribus locis apparebit. Ceterum, quia unicum Exemplar harum Epistolarum in veteribus membranis à Petro Daniele ex ipso Monasterio Ferraria allatum penes me habui, idque propter vetustatem multis locis corruptum, quibusdam lacerum & mutilum; fieri non poterit ut hic Liber integer & incorruptus doctis hominibus videatur. Maluimus tamen utramque affectum legi, quam omnino non esse. Inueniuntur enim fortasse alia, quamquam hoc scio in tota Senonum prouincia non reperiri, ubi & multa Monasteria & frequentes Ecclesie sunt, & Lupus honestissimis parentibus natus est. Vtilitatem verò magnam afferet iis, qui volent illius temporis calamitates nosse, quæ nostris nihilò misiores fuerunt.

AD EINHARDVM, EPISTOLA I.

HARRISSIMO nostro Einhardo Lupus salutem. Diu cunctatus sum, desiderantissime hominum, auderem necne excellentiæ vestræ scribere. Et cum me ab hoc officio aliæ rationabiles causæ, tum etiam ea maximè deterrebat, quod posse id contingere videbatur, ut dum vestram cuperem amicitiam comparare, offensam incurrerem. Scilicet quod præpropere & inusitato profus ordine, ab ipso familiaritatis munere inchoauerim, qui nec primordia notitiæ contigissem. Ita vehementer æstuanti, facilis, & modesta, & quæ sanè philosophiam deceat, animi vestri natura tantæ rei obtinendæ spem tribuit. Verum ut aliquid rationis afferre

A videar, taceo quidem secularium literarum de amicitia sententias, ne quoniam eis adprimè incubuistis, Horatianum illud doctissimorum ore tritum meritò accipiam: *In Siluam ne ligna feras*. Dominus certè noster, nedum aliquam aspernandi amicos occasionem relinqueret, diligendos omnes inimicos præscripsit. Itaque patienter quæso & benignè aduertite animum, dum altiùs meas repeto cogitationes, vt nosse possitis quàm hoc non perperam nec iuuenili moliar leuitate. Amor literarum ab ipso ferè initio pueritiæ mihi est innatus, nec earum, vt nunc à plerisque vocantur, supersticiosa otia fastidio sunt. Et nisi intercessisset inopia præceptorum, & longo situ collapsa priorum studia penè interissent, largiente Domino, meæ auiditati satisfacere forsitan potuissem. Siquidem vestra memoria per famosissimum Imperatorem CAROLVM, cui literæ eo vsque deferre debent, vt æternam ei parent memoriam, cœpta reuocari, aliquantum quidem extulere caput, satisque constitit veritate subnixum præclarum Ciceronis dictum: *Honos alit artes, & accenduntur omnes ad studia gloria*. Nunc oneri sunt qui aliquid discere affectant, & velut in edito sitos loco studiosos quosque imperiti vulgò aspectantes, siquid in eis culpæ deprehenderint, id non humano vitio, sed qualitati disciplinarum assignant. Ita dum alij dignam Sapientiæ palmam non capiunt, alij famam verentur indignam, à tam præclaro opere destiterunt. Mihi satis apparet propter

B seipsam appetenda Sapientia. Cui indagandæ à sancto Metropolitanò Episcopo Aldrico delegatus, doctorem Grammaticæ fortitus sum, præceptaque ab eo artis accepi, quoniam à Grammatica ad Rhetoricam, & deinceps ordine ad ceteras liberales disciplinas transire hoc tempore fabula tantùm est. Cùm deinde Auctorum voluminibus spatari aliquantulum cœpisssem, & dictatus nostra ætate confecti displicerent, propterea quòd ab illa Tulliana ceterorumque grauitate, quam insignes quoque Christianæ religionis viri æmulati sunt, aberrarent, venit in manus meas opus vestrum quo memorati Imperatoris clarissima gesta, (liceat mihi absque suspitione adulationis dicere) clarissimè literis allegastis. Ibi elegantiam sensuum, ibi raritatem coniunctionum, quam in Auctoribus notaueram, ibidemque non longissimis periodis impeditas & implicitas, ac modicis absolutas spaciis sententias inueniens, amplexus sum. Quare cùm & ante propter opinionem vestram, quam sapiente viro dignam imbiberam, tum præcipuè propter expertam mihi illius libri facundiam, desiderauì deinceps aliquam nancisci oportunitatem, vt vos præsentem alloqui possem, vt quemadmodum vos meæ paruitati vestra tum probitas, tum sapientiã fecerat claros, ita me vestræ sublimitati meus etiam erga vos amor, & erga disciplinas studium commendaret. Neque verò id optare desistam, quamdiu ipse incolumes in hac vita vos esse cognouero. Quod posse contingere hoc magis in

C spem ducor, quo ex Gallia huc in Transrhenanam concedens regionem, vobis vicinior factus sum. Nam à præfato Episcopo ad venerabilem Rabanum directus sum, vti ab eo ingressum caperem diuinarum Scripturarum. Ergo cùm ad vos iturum hinc eius nuncium comperissem, primò quasdam verborum obscuritates, à vobis vti elucidarentur, mittendas proposui. Deinde præstare visum est, vt etiam hanc Epistolam dirigere debuisssem, quæ si à vobis dignanter accepta fuerit, exoptabili me affectum munere gratulabor. Sed semel pudoris transgressus limitem, etiam hoc postulo, vt quosdam Librorum vestrorum mihi hîc posito commodetis. Quamquam multò sit minus. Libros quàm amicitiam flagitare. Sunt autem hi, Tullij de Rhetorica Liber, quem quidem habeo, sed in plerisque mendosum. Quare cum Codice istic reperto illum contuli, & quem certiorum putabam mendosiorum inueni. Item eiusdem Auctoris de Rhetorica tres Libri in disputatione ac dialogo de Oratore, quos vos habere arbitror, propterea quòd in breui voluminum vestrorum post commemorationem Libri ad Herennium, interpositis quibusdam aliis, scriptum reperi: Ciceronis de Rhetorica. Item, explanatio in libros Ciceronis. Præterea Auli Gellij Noctium Atticarum. Sed & alij plures in prædicto breui, quos, si Deus apud vos mihi gratiam dederit, istis remisissis accipiens describendos mihi dum hîc sum auidissimè curare cupio. Exonerate quæso verecundiam meam, quæ supplico facientes: meque rimantem amaras literarum radices, earum iam iocundissimis expleti fructibus, illo vestro facundissimo eloquio incitate. Quæ si meruero, tantorum beneficiorum gratia quoad vixero semper mihi habebitur. Nam quæ vos eorum merito sit remuneratio securura, non opus est dicere. Pluri

ma scribenda in alia mens fuggessit, sed vestrum ingenium meis ineptiis ultra remorari non debui, quod scio vel exterioribus occupatum vtilitatibus, vel circa intimas & abditas Philosophiæ rationes intentum.

AD EVNDEM, EPISTOLA II.

DESIDERANTISSIMO *præceptori Einhardo, Lupus.* MOLESTISSIMO nuncio de excessu venerabilis vestræ coniugis æstuanti, plusquam vnquam vobis nunc optarem adesse, vt vestram mœstitiã vel mea compassione leuarem: vel concepto sensu ex diuinis eloquiis assiduo sermone solarer. Verum donec id Deus præstet etiam possibile suggero, vt memores humanæ conditionis, quam merito peccati contraximus, modicè sapienterque feratis quod accidit. Neque enim huic infortunio cedere debetis, qui blandimenta lætioris fortunæ forti semper animo deuicistis. Inuocato itaque Domino nunc illas tolerantia vires expromite, ad quas charissimum quemlibet casu simili deprehensum probabiliter vocaretis. Opto vos valere feliciter.

EINHARDI AD LVPVM, EPISTOLA III.

EINHARDVS *Lupo suo salutem.* OMNIA mihi studia, omnesque curas tam ad meas quàm amicorum causas pertinentes exemit & excussit dolor, quem ex morte olim fidissimæ coniugis, iam nunc charissimæ sororis sociæ, grauissimum cepi. Nec finiri posse videtur, quoniam extinctionis illius qualitatem adeo tenaciter memoria retinet, vt inde penitus non possit auelli. Huc accedit, quod ipsum dolorem identidem accumulatur, & vulnus semel acceptum exulcerat, quod vota scilicet nostra nihil valere permessa sunt. Ac spes, quas in Martyrum meritis atque interuentione collocauimus, expectationem nostram ex asse frustrata est. Inde euenit vt solantium verba, quæ aliorum mœstitiæ mederi solent, plagam cordis nostri recrudescere potius faciant atque rescindant: cum me æquanimitè ferre iubent infortunij molestias, quas ipsi non sentiunt. Atque in eo censent mihi gratulandum, in quo nullum gaudij vel lætitiæ valent demonstrare vestigium. Quis est enim mortalium, cui mens constet, quique sanum sapiat, qui sortem suam non desinat: & qui infelicem ac miserrimum non iudicet, cum in afflictione positus eum, quem votis suis faururum fore crediderat, auersum atque inexorabilem experitur? Hæccine talia tibi videntur, vt suspiria, vt lachrymas homuncioni tantillo commouere, vt ipsum ad gemitum & planctum concitare, vt etiam in desperationis baratrum deicere potuissent? Et vtrique deiecissent, nisi diuinæ miseratio- nis ope suffultus, quid in huiusmodi causis aut casibus maiores ac meliores nostri tenendum seruandumque sanxissent, ad inquirendum subitò me conuertissem. Erant ad manum doctores egregij, nedum non spernendi, verum omnimodis audiendi atque sequendi. Gloriosus videlicet Martyr Cyprianus, & illustrissimi diuinarum literarum expositores Augustinus atque Hieronymus. Quorum sententiis ac saluberrimis persuasionibus animatus, depressum graui mœrore cor sursum leuare conatus sum, cœpique mecum sedulò reputare, quid super excessu charissimæ contubernalis sentire deberem. Cuius mortalitatem magis quàm vitam videbam esse finitam. Tentavi etiam si possem à memetipso exigere, vt id ratione apud me fieret, quod longa dies solet efficere: scilicet vt vulnus, quod animo nostro nondum sperata morte repentinus casus inflixit, cicatricem ducere, ac spontaneæ consolationis medicamento sanescere inciperet. Sed vulneris magnitudo facilitati resistit. Et licet saluberrima sint quæ à memoratis doctoribus ad mitigandum grauem dolorem velut à peritissimis idemque mitissimis medicis offeruntur, plaga quæ adhuc sanguinem trahit sanandi maturitatem nondum admittit. Hic fortasse miraris, ac dicis, ex huiusmodi occasione natum dolorem tam longum ac diuturnum esse non debuisse, quasi in dolentis sit potestate quando id finiatur, quod ille quando inciperet, neque in potestate habuit, neque præsciuit. Metiri tamen posse videtur doloris ac mœroris magnitudo, siue diuturnitas, dictorum quæ acciderunt damnorum quantitate. Quæ ego cum quotidie in omni actione, in omni negotio, in tota domus ac familiæ administratione, in cunctis, quæ vel ad diuinum, vel humanum officium pertinent, disponendis atque ordinandis, immaniter sentiam:

A quí fieri potest, vt vulnus, quod tot ac tanta incommoda intulit, cum crebro tangitur non recrudescat potius & renouetur, quam sanescat aut solidetur? Arbitror enim, nec vereor, quod hæc opinio falsum me habeat, hunc dolorem atque anxietatem, quæ mihi de charissimæ contubernalis occasione exorta est, perenniter mecum perseueraturam: donec id ipsum temporis spacium, quod Dominus mihi ad hanc miseram & temporalem viram concedere voluerit, debito sibi termino finiatur. Quam tamen proficuum potius mihi, quam noxiam, hætenus experior: cum animum ad læta & prospera festinantem velut quibusdam frenis atque habenis remoratur ac retinet, mentemque ad reuocationem pietatis reuocet, quam ad spem & amorem longæ uitatis odium atque obliuio senectutis illexerat. Video mihi non multum superesse temporis ad viuendum, licet quantum id esse debeat mihi penitus ignoretur. Sed hoc certissimum teneo, & recens natum citò posse mori, & senem diu non posse viuere. Ac proinde longè vtilius ac beatius fore censeo, ipsam temporis incerti breuitatem cum luctu quam lætitia ducere. Quia si, secundum Dominicam vocem, beati ac felices erunt qui lamentantur & lugent: econtrariò infelices ac miseri fient, qui dies suos in iugi & continua lætitia finire non metuunt. Gratias ago atque habeo charitati tuæ, quod me per literas tuas consolari dignatus es. Neque enim maius aut certius tuæ erga me dilectionis indicium dare potuisti, quam ægro atque iacenti manum exhortationis porrigendo, monendoque vt surgerem: quem mente prostratum, ac mœrore depressum ignorare non poteras. Benè vale, charissime ac desiderantissime fili.

AD EINHARDVM, EPISTOLA IV.

EPISTOLAM vestræ dignationis calamitatem, quæ dudum vobis contigit, grauitèr querentem, haudquaquam mediocriter commota mente perlegi, confectumque vestrum animum tam diuturni mœroris anxietate vehementer indolui. Et quamuis qui me longè præstent amicorum solatia, tentauerint hunc tantum leuare dolorem, nec tamen ob eam rem profecerint, vt literis vestris satis eminet, quod ipsi casus vestri considerationem non satis ad se admiserunt: eo vsque vt eorum quidam super excessu gratissimæ quondam vxoris gratulandum monerent. Quod vt opinor nihil ad consolationem pertinet, non tam ætatis leuitate & ingenij, quod exiguum sentio, confidentia, quam pro erga vos amoris magnitudine hæc rursus qualiacumque sint in vestri solatium non sum veritus cudere. Siquidem conscius mihi sum, intimum me nobilissimæ illius feminæ morte cum vestra tum etiam ipsius vice traxisse dolorem, quem atrociter exasperantem vestræ literæ

C fateor recrudescere coegerunt. Vnde nequaquam desperauerim, quod aliis necdum sit datum, mihi vt aliquod solatium vobis persuadere possim à Domino reseruatam. Vilibus plerumque remedium quæritur, quod preciosissimis & artis vigilantissima compositis diligentia frustra diu tentatum est. Itaque firmamentum iusti, vt vobis videtur, doloris vestri duas in partes Epistolas mihi reddendo diuisistis. Earum prima, quæ & vel maxima, illa est quod vota vestra & spes, quam in sanctorum Martyrum intercessione locaueratis, vos velut irrita fefellerunt. Altera, quæ proximè primam accedit, quod sinister ille casus quantum vobis importauerit incommodi, quotidianis metiri negotiis cogimini, dum vos onus domesticarum diuinarumque rerum, quod illius memorabilis feminæ fida societas leue fecerat, vestris ex toto impositum ac relictum ceruicibus obruit. Reuera valida vtraque res, & quæ præter sapientem, qui aduersa quoque modicè ferre didicerit, facile quemlibet sua mole possit opprimere. Ac primò quidem, quam proposui pariter conabor non subuertere, ac penitus auferre, quod prorsus impossibile perfectis etiam oratoribus si esset, video multò magis mihi: sed tenuare, imbecillè que inspectu rationis efficere. Certè hinc mouemini, certè hinc afficimini, quod vos cassa vota frustrata sint, ac spes in Martyribus, immo in Domino sita illuserit. Quasi verò id vobis omnimodò constet, quod tantoperè poposcistis vestræ vxorisque saluti conducere. Quod sane si vobis satis exploratum fuisset, acrioris iustique doloris ingens esse videbatur fomes, dum vos non quasi filium corriperet, sed veluti in aduersarium diuina censura desæuisset. Attamen sic quoque non desperationis baratrum subeundum, sed diuinitas insensa precibus assiduis ac summissa

fuerat flectenda patientiâ. Nunc autem cum Deus omnes homines saluos velit **A**
 fieri, ac in nomine ipsius, qui Saluator dicitur, nemo postulet nisi qui propriâ saluti
 proficua flagitarit, cumque vos in nomine Saluatoris plena fide petieritis: quis non
 opinetur non exauditâs quidem vos ad temporale votum, exauditâs autem ad per-
 petuam salutem? Ergo planè firmissimè crediderim, & vobis, & vxori, eius etiam
 immaturo excessu consultum. Quæritis quemadmodum? nempe quòd coniuges
 ex duobus corporibus in vnam redacti compagem, licèt concordissimè vixerint,
 non vno letho resoluuntur: & quantum ad vscatum naturæ pertinet ordinem, ne-
 cesse est vnum alteri superesse. Hinc iam vestra prudentiâ intelligit, quòd sen-
 tentia in hominem diuinitus emissa, *Terra es, & in terram ibis*, differri aliquantulum
 potest: in perpetuum autem vitari non potest. Fidis optandum coniugibus, cum
 vter eorum remansurus sit, eum fore superstitem qui sit & ad calamitatem feren-
 dam robustior, & ad iusta de more Christiano curanda magis idoneus. Non enim
 sexu differentia virtutis, sed animo capienda est. Alioqui non video religiosi con-
 iuges quemadmodum sibi sincero amore deuincti sint, cum hæc ita se habere indu-
 bitata ratio persuadeat. Planum igitur est, verisimile esse non illi feminx venera-
 bili solùm, sed etiam vobis adeo magnum quiddam præstitum: dum quod vobis eli-
 gendum fuerat ipse vltro ingesserit, quamquam occulto, minimè tamen iniusto
 iudicio. Certè illa etsi ex vestro confortio multa didicerat, ita vt non sui sexus mo-
 dò, verùm etiam turbam virorum sua insigni prudentia, grauitate, atque honesta-
 te, quæ res magnam vitæ humanæ tribuunt dignitatem, longè superaret, ac cor-
 pore femina, animo in virum profecerat, ad sapientiæ vestræ fastigium nunquam
 penitus aspirasset. Nunquam tantum robur, semperque similem, quam in vobis
 singulariter omnes mirantur, constantiam vllis vnquam profectibus æquauisset.
 Nunquam, si superuixisset, tantum vestræ, quantum vos & illius & vestræ perpe-
 tuæ saluti procurare potuisset. Ac per hoc, quoniam dum in hoc fragili versamus
 corpore omni perturbationis ira vacare non possumus, quin aliquando aliqua ægri-
 tudinis molestia quatiatur: quod posse sapienti contingere philosophi putave-
 runt, hoc vobis euenire optem, vt casus aduersos, vt primo aspectu apparet, qui-
 bus vulgò inculta mortalium multitudo subruitur, vestræ mentis sapientia sen-
 su emolliat, immò diuinæ voluntari vestram contemperet. Deinde quia vitæ
 huius obscurissimas tenebras sermo diuinus irradiat, iuxta illud; *Lucerna pedibus
 meis verbum tuum, & lumen semitis meis*, quomodo ipse formet eandem vitam pepi-
 tus intruendum est. Nimirum in Dominica oratione quotidie dicimus, *Fiat volun-
 tas tua*, scilicet non nostra, quæ ignara rerum sibi salubrium falli consuecit, sed
 tua, quæ vt pote Dei futura prænoscit. Saluator quoque noster passione impen-
 dente cum dixisset, *Pater si fieri potest transseat à me calix iste*, assumpti hominis infir-
 mitatem, immò membrorum suorum, propter quod ad has preces descenderat,
 imbecillitatem, sic diuina virtute consolidat. *Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut
 tu*. Scilicet fallere fallique nescius magister, quod Deus suo nos exemplo instituit,
 vt cum aduersa vrgerent, sic ea depellere precibus conaremur, vt in his etiam con-
 tra nostrum votum eius fieri voluntatem salubriter amplecteremur. Recolite quæ-
 so Paulum, cuius tanta erat eminentia, vt in tertium raptus cælum audierit arca-
 na verba sanctæ Trinitatis, quæ non licet homini loqui: tamen Dominum orasse,
 quo à se angelum Sathanæ, quo tribulatur, summoueret, nec obtinisse quod vo-
 luit, sed quod profuit. Reuocate in memoriâ Dauidem, quatenus se pro impe-
 tranda filio vita macerarit. Et certè cum tantus esset Propheta, ne responsum qui-
 dem diuinum tam immani confectus mœrore promeruit. *Quæcumque autem scripta
 sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem
 habeamus*. Ergo perpendite qualiter Dauid cassam precum suarum expertus in-
 stantiam, consolationem ratione perceperit, ac iustitiæ Dei subiectus humiliter
 acquieuerit. Non estis tam fundatæ fortitudinis, quod præfato dictum est Apосто-
 lo vobis responsum accipite: *Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur*.
 Siquidem & ipse mœrorem scriptæ orationis, si quis ei subortus fuerat, hoc admo-
 nitus oraculo aliud oportere deposuit. Huiusmodi præceptis & exemplis sacre
 Scripturæ campi exuberant. Quæ, quoniam, vt insignis ait Poëta, *Non canimus sur-
 dis*, epistolarisque coartat angustia, præteriens vobis considerata relinquo. Suf-
 fecerit hæc tantum tetigisse, quæ sola recepta vulneris huius tumorem, quantum

A mea fert opinio, mulcere atque lenire, largiente Domino, poterunt. Quamquam multa mihi volenti aliud etiam occurrat, quod hoc Dei iudicium clementiæ potius quam iracundiæ videri possit certissimum documentum. Namque flagellat omnem filium quem recipit. Affectum vestrum in vxoris amore forsitan subdiuissum non passus, putari potest ad se solum amandum reuocauisse, ac si quid eius corpori intemperanter diligendo plus iusto à vobis indultum fuerat, eiusdem corporis subtractione punisse. Cùmque per Prophetam loquitur: *Non consurget duplex tribulatio*, quod LXX. Interpretum sic expressit translatio, *Non iudicat Dominus bis in idipsum*, hic emendare dignatus est, quod vt homo excessistis. Nemo enim mundus à sorde. ne quid grauius in vos quandoque decerneret. Quare Dei amplecti debetis immensam pietatem, qui vos sua dignos iudicauerit correctione: quàm offensam metuere, disciplinæ illius verbera sustinentes. *Fili*, inquit Salomon, *noli deficere à disciplina Domini, & ne fatigeris cùm ab eo argueris. Quem enim Dominus diligit corripit, & quasi pater in filio complacet sibi.* Denique quorum istic peccata non visitat, quosque florere pro voto permittit, in hos post mortem idem ira defecit. De talibus in Psalmis legimus, *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Et in Iob: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Præterea hoc mihi subiicit mens, voluisse Dominum rebus ipsis vos experiri, quàm sit infelix qui in perpetuum abiungatur ab ipso, in quo & perpetua & vera delectatio, si tam immaniter afficiat, licet fidissimi atque charissimi, tamen hominis momentanea separatio. Cùm hæc verisimilia esse videantur, abolete quæso quantum potestis de qua sermo habetur mœrorem, & cum Iob dicite: *Dominus dedit, Dominus abstulit. Sicut Domino placuit ita factum est. Sit nomen Domini benedictum.* Et cum Apostolo: *In Dei spatiamini laudibus dicentes, Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.* Restat pars altera suscepti negotij, quæ stringenda breuiter est, ne fortè plura dicens, sim oneri qui gestiam esse solatio. Hinc instaurari, immò perseverare doloris vulnus asseruistis, quod duplicatus quotidie dispositionis labor quid boni perdidistis admoneat, ac propterea nec finiri posse videatur. Id esse verissimum ipse concesserim, illudque quod inter alia posuistis, non posse pro voluntate hominem dolori finem imponere, quem nec præsciat, nec imminet queat effugere, vehementer approbo, satisque catholicè dictum intueor. Non est enim in potestate hominis via eius, sed à Domino gressus hominum diriguntur, & humani libertas arbitrij eget omnimodo auxilio gratiæ Dei. Sed planè quæ facta sunt, infecta esse non possunt, nec dolor reuocare valet semel præterita, nec est in homine vnde à seipso petat auxilium. Quocirca deprehensi quibuslibet angustiis, quo veriùs nos sentinus fragiliores, hoc oportet celerius ad diuinæ miserationis subsidium, velut ad portum tutissimum, confugiamus. Eleganterque illud dictum est: *Necesse est adesse diuinum, vbi humanum cessat auxilium.* Nec longus, dummodo conemur, terendus est labor. Nam qui ad se hoc modo vocat; *Venite ad me qui laboratis*, nitentes adiuuat, ad se peruenientes informat, in se permanentes proculdubio coronat. Quare quod dixistis, memoratum dolorem quoad viueretis mansurum vobiscum, expressit hoc à vobis, sentio, concreta longo vsu magnitudo amoris. Sed in ea vos obstinatione animum relinquere quantum audeo dehortor. Siquidem & illi, cuius causa emerit, nihil immoderatum præderit, & vobis multum nisi deponatur officiet. Quinimò totum vos curandum sanandumque Domino permittite, cui est perfacile, quod nostra natura difficillimum iudicat. Nam quis sperauit in Domino, & deceptus est? Obsecro totum cor vestrum ad rogandum Dominum effundite. Præstare vult qui se vt rogetur admonuit, *Petite & accipietis.* Petite vt ipse vobis affectum inspiret rogandi, & effectum ipse tribuat impetrandi. Dicite quod clarissimus idemque suauissimus auctor Augustinus. *Da quod iubes, & iube quod vis.* Siquidem sua nos Deus gratia, vt velle ac posse aliquid boni queamus, & præuenit & subsequitur. Quod euidenter in Psalmis didicimus, vbi scriptum est: *Deus meus, misericordia eius præuenit me usque. Et Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vite mee.* Adquiescite Spiritui sancto per David moniti: *Iacta in Domino curam tuam, & ipse te enurriet.* Ac Domino fiducialiter dicite: *Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me.* Et cum Apostolo iam exultantes in Domini laudibus ingeminare poteritis; *Omnia possum in eo qui me confortat.* Tristitia

enim seculi mortem operatur, haud dubium quin spirituales: sed & corporales; A
 ut optime nostis, sæpe consciscit. Quamobrem ærumnis vitiorum, quibus premimur, contristemur, & ab eorum falsa dulcedine, quanta possumus amaritudine separari nitamur: ac huius incolatum vite, in qua sine querela non viuitur, modeste feramus. Ceterum veniam à Deo expectantes, in eo plena fide lætemur. Denique illud, quod in Euangelio promittitur: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*, non de iis qui lugent de amissione charorum & temporalium commodorum, verum de illis qui mœrent initio sciuneti à mortifera vitiorum delectatione, donec virtutibus Spiritus sancti gratia consolationem recipiant; vel de his, qui propter sua proximorum-ve peccata salubriter affliguntur, propter, ve illius felicitis vitæ dilationem, cui votis omnibus suspiramus, rectissime intelligitur. Proinde petentes quondam vxori refrigerium sempiternum, quæ mortem, ut credimus, non incurrit, sed exiit: vobis patientiam, & in bonis actibus perseverantiam atque profectum postulate à Domino Deo vestro, & dicto citius consolationem vestro infundet pectori. Ita ut audiatis Apostolum cohortantem: *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete*. Ego sane, quod dignati estis vestros æstus mecum communicare, attentius & pro illa & pro vobis supplicare conabor. Credo quamuis non meo merito, vestra tamen Dominum humilitate placandum, qui absque respectu vestræ magnitudinis, cum meâ paritate conferre tam seria non horruistis. Ostendi, ut potui, & humana ratione, & diuinis auctoritatibus, non vos exauditores ad votum patienter ferendum, dolorisque vulnus, quod irremediabile videbatur, quemadmodum mitigari posset. B
 Vestræ prudentiæ ac solitiæ dignationis erit, quæ pia intentione non docendi, sed commemorandi causa profusa sunt, æquè pia mente lætitare: & si qua in his capi possit vtilitas, pro iure amicitie vestram deputare. Libellum de adoranda Cruce meo iudicio vtilissimum, quem meo nomini dedicastis, ut par fuit, amplexus sum. Atque vtinam morem mihi gerentes, sic omnia quæcumque ab initio enodanda vobis misi, vel hoc anno reliqui, aperire non grauaremini. Profectò non mihi solum, sed multis videretur hic labor prodesse. Tamen & pro hoc quod nunc mihi nec opinanti misistis, & pro aliis quibus à vobis institutus iam antea sum, maximas agens habensque gratias, quid Deus vestræ indulgentissimæ dignetur inspirare pietati sollicitus præstolabor. Medio Maio vita comite hinc recedere decreui, quo tempore, Domino volente, sicut vobis si recordamini dixi, ad vos venturus sum, & aliquot apud vos dies facturum: ut & Libros vestros vobis restituum, & quibus indigero discam, fruârque aliquamdiu vestro suauissimo alloquio, atque informer mihi gratissimo vestræ grauitatis & honestatis exemplo. Nam me hoc tempore discessurum inanis vobis fama mentita est. Quod etsi, quod penitus nolo, contingeret, sic quoque ad vos sine dubio properarem. Tantus enim mihi vestri amor incumbit, ut nullatenus vobis infalutatis, sanctorumque Martyrum neglecto patrocinio, ad patriam remearem. Cupio te mei memorem benè valere in Domino, prosperisque pollere successibus, domine desiderantissime Pater, & de me optime per omnia merite. C

AD EVNDEM EINHARDVM, EPISTOLA V.

FIDISSIMO Patri Einhardo Lupus salutem. MEMORIAM vos habere mei quàm gratum habeam, nequaquam facile dictu est, præsertim cum eminentiæ vestræ sublimitas eousque se submiserit, ut vtroneæ salutationis munus ac vitæ meruerim: quamuis optauerim vestris refici litteris, quantumque iam æstus rei notæ deferbuerit discere, atque si vobis hinc à paruitate mea quicquam persuaderi potuerit. Ego certè quemadmodum pollicitus sum, & pro illius charissimæ sempiterno refrigerio specialiter ac quotidie Dominum supplico; & quod vobis vel in præsentibus, vel futura vita conducibile credo, vigilantibus perseverantia postulare non desino. Proficiam ne aliquid vos forsitan sentiat, haudquaquam tantum dubitauerim harum fructum petitionum in diuina miseratione reponere, ac licet ferum, quantum ad voti spectat impatientiam, maturum tamen propter illius iustitiæ pondus sine dubio præstolari. Obsecro autem legite Libri sancti Augustini de Ciuitate Dei XXI. Titulum XXI. & videte si non his quæ scripsi paria de eadem calamitate vir ille diuini ingenij senserit. quæ planè numquam antè legeram. Sed cum postea ea percurrissim,

A currissem, admodum miratus sum mea tam similia sensu fuisse, ut ab his colorem traxisse penitus viderentur. Ceterum profectio in patriam, ac per hoc ad vos, tempus aliquantum producere coactus sum. Namque venerabili viro Marcuardo, per quem mea reuersio administranda est, cum in Italiam Legatus mitteretur, ac me prius ad suum colloquium ut amicissimum euocauisset, mihi constat, ut hinc die qua significaueram vobis recedens sanctitatem vestram petere debuissim. Verum illustri Abbas Rhabanus postmodum regressus à Palatio foret, nec ne, per id temporis istic propter Legationem sibi commissam ad liquidum scire non potuit. Atque ob eam rem hortatus est, ut reditum meum ad Non. Iun. differrem, quando solemnitas sancti Bonifacii se abesse minimè sineret, nisi fortè ipsi quoque Imperialis iussionis, & ea quàm grauissima, præiudicaret auctoritas. Itaque, cum suam post regressionem Marcuardus ex me quæsitum, quando potissimum reuerti vellem, misisset: memoratæ rei causa equos huc adducendos ut pridie Non. Iun. curaret petij; quo Christo propitio v i i i. Idus eiusdem mensis iter ad vos possem arripere. Quod ille si vita comes fuerit indubitanter implebit. Quare certum diem quidem, quo ad vos venturus sim, exprimere non audeo. Sed intra eam hebdomadam, quæ Non. Iun. cœperit, omninò me venturum, Deo volente confirmo. Atque vtinam exoneratum omni curarum molestia vestrum reperite tunc merear animum, ut non vacet modò pro solita dignatione quæcumque amicalia videbuntur mecum conferere: verum etiam vbi vel meum vel aliorum me deficit, vestrum adsit consultum ingenium. Cui quantum assurgam, quantumque deferam, quantum denique eo me vel adiutum, vel adiuuandum credam, ut adulationis morsum effugiam, nolo amplius dicere. Deus viderit, cuius id ipsum gratia procurauit. Interim hæc quæ subieci, paterna, qua me semper fouetis, pietate considerare dignemini, ut ea præuisa mihi facilius expediatis. In priori Libro Arithmeticæ Boëtius, quarto Capitulo, sic ponit: *Quod autem dictum est secundum duorum generum contrarias passiones, huiusmodi est, ab eo loco vsque ad hæc verba, quæ paucis interiectis subiiciuntur, Spatio est maxima, paruisima quantitate: minùs mihi quàm velim clarum est. In eodem Libro x x x i. Capitulo negat esse difficile diligentibus, præter quas ipse expresserit partes, multiplices super partientis secundum monstratum à se modum ceteras reperiri. Quòd si per vos plenè quod paulo præmisit superius intellexero, vbi ait: *Vocabunturque hi secundum proprias partes duplex super bipartiens, & sequentia; nimirum mihi non erit difficile. Idem Auctor eximius secundo eiusdem Operis Libro, itémque secundo capite, Et ut ait, inquit, Nichomachus inuositaton**, siue ut alibi reperi inuositatum teorema, proficiens &c. Quæ verba Græca quam habeant proprietatem, nescio si rectè acceperim. In eodem Libro Cap. x x v. ab eo loco vbi scriptum est: *Omnis quoque cubus, qui ex tetragonorum superficie in profunditatem corporis creuit, vsque ad eum, Angulos verò v i i i. quorum singulis sub tribus eiusmodi continetur qualiter priorem**, fuere tetragoni, vnde cubus ipse productus est, ut verbo ipsius loquar, figuram rei subtilis non assequor; & ut per vos eius intellectum capiam vehementer indigeo. In Victorij quoque calculum præuia Dei gratia, vestràque doctrina, ingredi cupio. Quinetiam in eiusmodi dictionibus, ut est *aratum, salubris*, & similia, quæ non modò positione, sed etiam natura penultimam videntur habere productam, magna hæsitatio est: in qua me adhuc laborare profiteor, vtrum-nam naturæ seruiendum sit, ut penultima, ut est longa, pronuntietur: an propter illud quod Donatus ait, si penultima positione longa fuerit, ipsa acuetur, ut *catulus*; ita tamen si positione longa, non ex muta & liquida fuerit. Nam mutabit accentum, ut *pharetra*, in natura simul & tali positione productis, communis syllaba naturæ præiudicet, & accentus in antepenultimam transferatur. Namque nihil in Auctoribus solidum adhuc reperire potui, vnde vter eorum sensus aut astrui aut abdicari mihi posse videatur. Erit igitur vestræ prudentiæ hanc ambiguitatem dirimere, & vtrum eorum aliquo documento fortissimo roborare. Si quidem ad difficultatem, quod certam hinc nullius reperio regulam, accedit etiam hoc quod in metro eiusmodi, ut est *aratum*, semper productam inuenio penultimam. Cùm si in naturaliter quoque longis communis syllaba valeat, manifestum sit aratra nominatiuo, accusatiuo, & vocatiuo pluralibus, per dactylum poni potuisse. Sunt & alia complura interroganda, quæ notata teneo, quæque commodius, si Deus, vósque permiseritis, præsens disquiram.*

Et obsecro per quam mihi pietatem gratuito semper exhibuistis, ut quoad veniam **A** ad vos, quæ necessaria mihi scitis me vnde discam, nisi ex vobis restare, ex abditis vestræ memoriæ diligentius eruere, ac mihi iuro charitatis & amicitiae vltro aperire dignemini: ut semina in me vestri figentes ingenij, frugem illius ad plurimos transmittatis. Præterea scriptor regius Bertcaudus dicitur antiquarum literarum, dumtaxat earum quæ maximæ sunt, & vnciales à quibusdam vocari existimantur, habere mensuram descriptam. Itaque si penes vos est, mittite mihi eam per hunc quæso pictorem, cum redierit, scedula tamen diligentissimè sigillo munita. Aulum Gellium misissem, nisi rursus illum Abbas retinisset, questus necdum sibi eum esse descriptum. Scripturum se tamen vobis dixit, quod præfatum Librum vi mihi extorserit. Verùm & illum, & omnes ceteros, quibus vestra liberalitate fruor, per me, si Deus vult, vobis ipse restituet. Abdita in lege, & maximè Græca nomina, & alia ex Seruio item Græca, quæ initio vobis direxi, saltem nunc etiam ne grauemini explanare. Valeas clarissime præceptor, & Pater dulcissime, prosperisque perpetuò successibus polléas.

AD REGINBERTVM, EPISTOLA VI.

CHARISSIMO & desiderantissimo Reginberto Lupus & Adalgus æternam salutem. GRAVITER in me Lupum literæ tuæ inuictæ sunt, quòd videlicet omni germanitate atque natura eousq; mentem exuerim, ut in felicitatem tuam saltem **B** consolatoriis apicibus fastidissem lenire, quando alterius subsidij conferendi nulla copia prouenisset. Vnde collegi literas meas nequaquam tibi redditas, quas per Marcuardum Abbatem à Transrhenanis partibus ante hoc fermè triennium direxi, nec tamen illius incuria. Namque ipse, cum te minimè inuenisset, gentili nostro Bodoni, quem nobis fidum credebat, monstratas literas tibi tradendas reliquit. Quod ille si compleuisset, cognouisses me fraterna pietate, non tua modò penitus miseratum incommoda, sed etiam recuperandæ fortunæ iam tum consilium agitasse. Verùm omittamus ista, quibus aut fraus aut negligentia detraxit effectum, præsentia magis vrgent. Hilarioris fortunæ faciem tibi aliquantulum aperiri utcumque gratulamur, nec eius indulgentia te abuti volumus: sed omnem illius fructum in tua tuorumque vtilitate collocare. Id quemadmodum facere debes meliùs intelliges, si tibi quæ nostra sunt innotescat. Superiore anno annitentibus amicis in præsentiam Imperatoris deductus sum, & ab eo atque Regina benignè omnino exceptus, & nunc, hoc est x. Kal. Octobr. Indictione prima, ad Palatium Regina, qua plurimum valet, euocante promoueo, multique existimant fore ut citò mihi gradus dignitatis aliquis conferatur. Quòd si diuina exuberante gratia euenerit, non dubites ilicò te arcescendum, ut vna permissu Imperatoris degentes, communium studiorum exercitatione iucundissima perfruamur. Sin autem spes nostras euentus eluserit, rescribe, an velis me per amicos ut ab Imperatore locus tibi quidem reddatur in Monasterio tuo: apud me autem studendi gratia, quatenus **C** vterque nostrum voluerit, conferatur. Cùm hæc ita se habeant, hortor ne diuinæ Scripturæ nulla tibi fuerit cura, cuius & vsus frequens est, & cognitio salutaris. Atque illud quæso præcipuè ut in mente habeas, firmaque semper memoriâ complectaris: *Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, & sequentia.* Librum quem flagitasti misissem, nisi lator defuisset idoneus. Verùm & illum, & omnes quotquot diuinitus accepero, tecum, si vita comes fuerit, communicare desidero, tuæque non minùs quàm mea commoda indefinenter curabo. Siquidem puerilia iam deposui, tener animum causarum amor vtilium. Ad quæ deprehendenda plurimum me adiuuari optimè de nobis meriti Adalgi germani nostri confiteor instantia, cuius nomine huius etiam Epistolæ vestibulum illustraui.

AD EVNDEM, EPISTOLA VII.

ÆQUVM ne fuisse putas, cum te mearum rerum fidissimum fecissem custodem, si me tuarum exortem diu manere paterer? Ceterùm quanta me tui cura possideat, nedum tui nemo dubitauerit, si sospitatem nobis & quam anime præcipio facultatem Deus suffecerit. Namque quod scripsi, non eo te modo, quo

A disposueras, apud me nunc posse studere, cum ad me veneris, & nostra quæ literis comprehendendi non possunt cognoueris, tua comprobabit prudentia. Quamquam si nulla mei status peruenerit, satius est, ut apprimè sis, & in Virgiliana lectione, ut optime potes, proficias. Abundabis enim otio, meaque prona in te diligentia quam temetipso, ut vis, magistro non tam fructuosè quam laboriosè proficias. Domino enim largiente, & possum & adesse tibi incredibiliter cupio. Feci autem literas ad Auduinum & Ebrorum de tua reuersione, quam uisitationis adumbraui uocabulo. Verum deliberatio nostra, postquam ueneris, manendum redeundumne tibi sit, facile inueniet. Præsentiam tamen tuam Kalendis Iulij, absque vlla retractatione, mihi exhibe. quam differri maximum non finit quod impendat negotium. Benè vale.

AD ADALGARDVM, EPISTOLA VIII.

SINGULARITER unicæque dilecto Adalgaro Lupus in Domino salutem. OBSERVAVITVS voluntati tuæ, quamquam grauatè, literas has ipse formaui, quæ si breuiores quam uouisses ut erunt fuerint, tibi debebis imputare: qui à me inextricabiliter implicito, duo vno tempore eodèmq; angustissimo munera extorsisti. Sed ne diu te morer in talibus, intelligendum reor quod Priscianus ait in aliis non rarissimè, non àb solutè quibuslibet uerbis, scilicet vnde illi sermo erat, anomalis.

B Namque quod alia penultima primæ & secundæ personæ producant, Seruius auctor est, qui in eo versu ubi Virgilius systolen fecit his uerbis: *Egerimus nostri, & nimium meminisse necesse est.* r, inquit metri necessitate corripuit. Item Iuuenus, *Ne sanctum canibus dederitis nēue uelitis*, licet quidam præteritum perfectum subiunctiui & futurum differre scribant. Rarissimè autem id fieri in aliis anomalis; præter *uoluerimus, ritis, ederimus, ritis*, & si quia sunt cetera huiusmodi, ut mea fert opinio, expressit: quorum penultimas incunctanter producimus. *Docberis* per e, penultimam dicendum, ipse Priscianus astruit, qui si eum in actiuo, sic etiam in passiuo præsentis temporis declinationem dicitur docere, aliorum temporum declinationem absque perfecto, & his qui ex eo nascuntur, quæ fit, inquit, secundum vnâquamque ex tribus coniugationibus. Ergo sicut præsens tertiæ coniugationis passiuum ab actiuo fit, interposita r, tantum ut ipse uigilanter admonuit in e, mutata, hoc est *legeris*, non *legeris* eodè modo, quia *docebo* seruat deductionem tertiæ coniugationis *doceris*, actiuo conuertit in e. Multa ex hac & priore quæstione dici posse intelligo, sed epistolæ breuitas ea me reticere compellit. Habeo uerò tibi plurimas gratias, quod in Macrobio corrigendo fraternum adhibuisti laborem. Quamquam librum, cuius mihi exinde folium direxisti, præoptarem uidere. Est enim reuera uenerabilis, & exactissimæ diligentia. Nec minus tibi gratulor pro commento Boëtij, nescio tamen adhuc an totum hinc contineatur, aut si tuum sit, aut si cum alio id contuleris.

C Hinc autem recastigatum in perpetuum uelim, ut nihil mihi vnquam aut scribas, aut dicas ambiguum, quod tamen ipse compertum habeas, & in morem oraculorum Apollinis sententiam tuam aliqua obliquitate confundas. Siquidem neque utrum Liber Tusculanarum nobis esset scriptus, neque quid Agio ageret, neque quos Libros inueneris, neque quod me satis sollicitat, utrum hoc secessu emolumentum sis aliquod assécutus, expressisti. Ceterum exercitus, & alij more tuo agunt, nec his noui aliquid accidit, nisi quod interuentu Bosonij & Frosm. & librum recepti & in societatem obnitentibus omnibus sum admissus. Benè vale.

AD LEOTERICVM, EPISTOLA IX.

LVPVS Abbas dilecto suo Leoterico salutem. MOLIMINA hostium nostrorum, quæ literis nostris ex integro cognoscere concupisti, tam numero tam callida tamque tumentia extiterunt, ut si plenè exponeretur, Libri magnitudinem uindicarent. Vnde factum est, ut hac uice scriptori parcerem, tibi autem & quibusque beneuolis beneficij diuini seriem non quidem denegarem, sed in aliud tempus commodius ut credo differrem. Exitum tamen non tacui, propter quem & mihi & omnibus mei studiosis ingentes Deo sunt gratiæ & habendæ & referendæ. Guichardo, si cognoscendæ ueritatis desiderio opus nostrum expetit, arbitror non negandum: Cauendum tamen prudenter, nedum prætendit discendi desiderium, nocendi aditum subdola mente rimetur. Benè vale.

* ad MAR- AD MARCVVADV M * ABBATEM PRVMIENSEM. A
GVVAR-
DVM. EPISTOLA X.

LITERARVM vestrarum non aliam, quàm fuit, esse decebat sententiam, cum olim tantus nos charitatis feruor affecerit, vt eius refrigerandi ne parua quidem remanere posset suspicio. Res, quam secreto paruitati meæ significastis, quàm grata sit, æquis oculis, vt puto, Deus aspicit, & vobis ab eo qui pertulit fideliter exponetur. Gratiâ liberalitati vestræ super muneribus mihi & fratribus missis artificiosè non ego referre, cum pro comperto teneatis, quòd sicut vestram beneuolentiam in nos singulariter experti sumus, ita priuatam quandam eius dignitatem animo speculemur. Ceterùm, vt ea quæ monuistis in me Deus operetur, vestrum erit assiduis orationibus impetrare: scilicet vt qui nostri vobis infudit curam, profectus concedat audire lætitiâ. Quid super Suetonio Tranquillo, & Iosepho à vobis fieri optem, demonstrabit Egil nostrarum rerum fidus interpret. Salutate omnes Fratres ex nostra paruitate, specialitèrque Gerungum, Falcoldum, & Ausbaldum *, & vt nostri benignè meminerint dignamini postulare.

* ad Ausbaldum.

AD LOTHARIVM REGEM, PRO CELLA S. IVDOCI.
EPISTOLA XI.

DOMINE præcellentissime Auguste, nos Fratres ex Cœnobio Ferrariensi, ^B multis & maximis hoc anno pressi angustiis, erubescimus quòd toriens Cel- situdinis vestræ maiestatem inquietare compellimur. Tamen recordantes quòd pro vobis fideliter orauimus & oramus, & promissionem adiutorij vestri tenentes, non desperamus nos impetraturos quod petimus. Cellam sancti Iudoci, quam magnus Carolus quondam Alcuino ad eleemosynam exhibendam peregrinis commiserat, beatæ memoriæ pater vester nobis eâ ratione concessit, sicut edictum illius attestatur, vt quod eleemosynæ superesset in nostrum vsu cederet. Hanc per surreptionem Rhuodingus à vobis obtinuit, nobisque legitimam donationem patris vestri repetentibus imposterum crimen inurit. Vnde petimus, vt inspecto edicto patris vestri, pro reuerentia beati Petri & beatæ Mariæ & Pauli, apud quos communem Dominum pro vobis exoramus, si hoc negotium terminare dignemini, vt non solum inuasor Cellæ illius in præsentia iustè redarguatur, verùm etiam posteris calumniandi nos occasio auferatur. Nam & si Dominus noster pater quondam vester hoc nobis munus non concessisset, tam intentè pro vobis & laborauimus & laboramus, vt si eandem Cellam aut amplius quid à vestra excellentia peteremus, non esse nobis negandum vnanimiter confidamus. Ipse autem Deus inspiret prudentiæ vestræ, vt sicut hoc scandalum vestro tempore cœpit, ita etiam per vos firmissimum finem accipiat, vt hoc beneficio & nos & posteri nostri pro vobis, & filiis vestris nitamur eum attentius implorare, vósque sic tribuat imperare in terris, vt æternum regnum possideatis in cœlis.

AD PARDVLVM EPISCOPVM LAVDVNENSEM. ^C
EPISTOLA XII.

CLARISSIMO *Præsuli Pardo Lupus plurimam salutem.* CVM repeto memoria, intimos vos esse Regi, nihil miror quando ad fidei vestræ meritum & sine inuidia sapientiæ metior priuilegium, immò gaudeo plurimum quòd iacentes res Ecclesiasticas credo vestra industria subleuandas. Proinde fiducia familiaritatis hortor & moneo, ne perceptam à Deo gratiam negligatis. Talentum enim, vt optimè nostis, cum vsura restituendum à Domino accepistis. Ecce quanta vobis lucrandi vltro confertur occasio. Monachi sanctæ Columbæ priuilegio & antiquorum & præsentium muniti Episcoporum, Regumque & Imperatorum, & priscis & recentibus instructi Edictis, spem recuperationis aliquam nacti pietatis regiæ porrum petunt, vbi tutum perfrugium vestra intercessione cupiunt inuenire. Dignamini, quæso, legere quæ ferunt, & vt à Rege clementer audiantur efficere, & prudentiæ vestræ laudabili acumine ne grauemini aperire. Hij qui ante eum feliciter regnauerunt, quàm proficuum sibi & patriæ iudicauerunt, si Dei seruis postulata conce-

A detent. Ferte opem indigentibus, præstate refrigerium laborantibus, sit vestrum memoriale saltem aliquorum Dei feruorum instaurata libertas. Occupationum vestrarum intuitu parcius rem suggero, quàm vestra mirabilis capacitas effectu tanti boni sufficienter intellectam desiderantibus patefaciat. Benignè mei memores cupio vos valere feliciter.

AD EDILVLFVM REGEM ANGLORVM, EPISTOLA XIII.

AD laudem & gloriam Dei magnis laudibus offerendo Edilulfo Regi, omnium feruorum Dei vltimus Lupus Abbas ex Monasterio sancti Iudoci, præsentis temporis felicitatem & beatitudinis æterna salutem. **Q**UONIAM regiminis vestri opinionem bonam cognouimus, & vires vobis à Deo collatas contra inimicos Christi audiuimus: omnipotentem Deum, qui easdem vires tribuit, precamur, vt contra omnes Christiani nominis hostes vos insuperabiles faciat, qui potestate sua incomprehensibili, sed tamen iusta, omnia semper dispensat. Verùm quia meam paruitatem à vestra Excellentia separat continens, obsequendo notus vobis fieri cupio, maximè postquam vestrum in Dei cultu feruorem ex Felice didici, qui Epistolarum vestrarum officio fungebatur. Præcipite igitur quicquid possibile mihi creditis, & me in omnibus **B** ad famulandum paratum inuenietis. Sed vt vos ad promerendum Dominum excitemus, certandi vobis prioribus materiam ostendimus, & in præsentis specialè, & in futuro seculo mercedem proculdubio præbituram. Ecclesiam in Monasterio nostro, quod est mediterraneum, & Ferrarias appellatur, ac Betlehem à conditore impositum nomen possidet, operire plumbo molimur, post Dominum in honore beati Petri, & omnium ceterorum Apostolorum consecratam. Cuius operis si dignamini vos esse participes, precamur. Estote igitur in Dei honorem ad hoc perficiendum adiutores, non meriti nostri, sed respectu diuinæ mercedis, quia qui sine vestra largitione pro vobis intercessores sumus, alacriores erimus si vobis & nobis profuturum, ad animæ tantummodo remedium, munus acceperimus. Erimus tamen, sicut ante significauimus, in omne, quicquid nobis possibile iniunxeritis, parati. Omnipotens Deus ad propagationem, & conseruationem suæ fidei, vos & posteritatem vestram diuissimè regionis vestræ faciat esse participes, & quandoque sempiternæ beatitudinis heredes.

AD FELICEM, EPISTOLA XIV.

DILECTISSIMO amico Felici, Lupus Abbas Monasterij Ferrariensis, atque sancti Iudoci, salutem. **L**ICET aliquot anni fluxerint, ex quo nos inuicem, largiente Dei gratia, in Monasterio Ferrariensi primò cognouimus, nec postea euenerit **C** opportunitas, quod optaui, vt familiariter loqueremur: tamen quia in neutro nostrum feruor charitatis refrixit, precor vt apud laudabilem vestrum Edilulfum mea petitio vestrà diligentia fortiatùr effectum. Siquidem recordatur quantæ illum liberalitatis prædicaueritis, per literas flagito, vt quoniam statui Ecclesiam beati Petri principis Apostolorum in Monasterio Ferrariensi tegere plumbo, ad diuturnitatem contignationis, vt ad augmentum bonorum suorum, ex eodè plumbi metallo ad memoratum opus, quatum ei Deus inspirauerit, nobis dignetur largiri. Quod si exuberante Dei clementia, & vestra cooperante industria, obtinero, vestræ rursus erit sollicitudinis, vt munificentia illius beneficium ad villam Stapulas prouehatur. Nos autem sicut & in literis præfato Regi directis expressimus, & pro illo semper orare parati sumus, & si quid possibile nobis iniunxerit, celeriter exequi. Cupio vos valere feliciter.

AD LEOTALDVM, EPISTOLA XV.

LVPVS Abbas Leotaldo suo; salutem. **N**ON eram nescius te id animo continere, quod literis expressisti: quoniam penè omnia sunt mihi ac frequenter in oculis, quibus modis benevolentia germanus animus sit solitus respondere. Vnde autem te certiore fieri poposcisti indulgentia det, scias me pro tempore benè valere, meisque dispositionibus, quas iustitia semper condire cupio, nihil quod sciam obsistere. Quamobrem bono animo esto, & pro nostra communi salute hoc sancto

tempore instantiùs deprecare. Patrem patratum nomen esse gradus sacerdotalis existimo, cum is qui eo fungeretur tantum venerationis à ciuibus mereretur, vt eorum pater factus diceretur, per quem ea faciebant, quæ in Seruio legis: vt hostes, quos viribus superare moliebantur, priùs religione terrerent. A

AD ORSMARVM METROPOL. TVRONVM.
EPISTOLA XVI.

REVERENTISSIMO *Orsmaro Metropol. Lupus in Domino salutem.* GERMANI mei vestrique fidiſſimi relatione postquam mihi vestra opinio innotuit, miro semper ardeo desiderio experiri, quod illius diligentia delectabiliter prælibaui. Maximâsque sanctitati vestræ ago & habeo gratias, quod vtrò certare beneficiis non fastidistis, memoratum fratrem episcopaliter excipiendo, & benignè fouendo: paruitatem verò meam ad vestrum amorem sincerissimo affectu inuitando. Quod an pura mente depromam facilè vestra prudentia colliget, si facultatem demonstrandi diuina vniquam gratiâ nactus fuero. Interim quod iam didicimus, quantum de vobis præsumere debeamus impendio supplicamus, vt Commentarios Boëtij in Topica Ciceronis, quos in chartaceo Codice, siue vt emendatiùs aliis dicendum videretur, chartinaceo, Amalricus in armario sancti Martini habet, obtentos ab eo nobis per hunc, quem ob hoc direximus, nuntium dirigatis. Monemûsque, vt cum quilibet quæſierit cuiquam præfatum Codicem commodaturi B sitis, nostra nomina supprimentes, quòd quibusdam propinquis vestris id magnoperè flagitantibus velitis eum mittere respondeatis. Si autem per vos illum accipere meruerimus, optimè tractabimus, & tempore opportuno remitemus. Super vestra incolumitate, nobis quo gratissima prosperitate, literis nos certiores facere dignemini, & ne aliqua ex parte ad vos frustra miserimus pariter procurate.

EPISTOLA XVII.

QUAM QUAM vasta terrarum amplitudo diuersis nos secernat locis, tamen quia charitas illius, qui per fidem facit vnanimes habitare in domo Ecclesiæ, nos concordia sociat religione: æquum est, vt quæ dictante vtilitate vicissim vobis scribimus, germana reuerentia complectamur. Itaque frater vester post longos errores ad nos deuenit, delictique sui qualitatem simpliciter exposuit, quam literis comprehendere otiosum iudicauimus, quando & rebus & verbis illius scire volentibus absque difficultate constabit. Cuius condolentes calamitati, & congratulantes conuersioni, sanctitati vestræ has tenuitatis nostræ literas destinandas decreuimus, quibus imploramus vt excessus illius vindictam nostræ deprecationi remittere non dedignemini. Siquidem temeritatis suæ adeo dignum refert pretium, vt si qui fortè sint eius inimici, tantæ, tam molestæ, tam denique infructuosæ peregrinationis illius exsaturari possint iniuria. Perdoctorem hominum adquiescens circunventioni, penè vsque ad vltimas Galliarum partes adductus est, omnique opè nudatus, inde ad vos magno cum rubore, vt videtis, reuertitur. Quocirca vestra C clementia nostris flexa precibus, & culpam dignanter indulgeat, & pietatis gremium ei citiùs pœnitenti aperiat.

QVIBVSDAM FRATRIBVS EX MONASTERIO S. AMANDI.
EPISTOLA XVIII.

CHARISSIMIS *Fratribus Lupus in Domino salutem.* CVRAM vestri nec me cupidè appetisse, nec insolenter excepisse vidistis, quòd paruitatem meam duplici onere grauari, non prouehi facilè sentiebam. Et nunc eandem curam in promptu est conicere, me libenter deponere, nec alicui eam gerenti aliquatenus inuidere. Siquidem & sine dolore amittuntur, quæ absque delectationis illecebra possidentur, & iuxta beatum Apostolum siue ex veritate siue ex occasione Christus annuntietur, & in hoc gloriatur & glorificatur. Proinde videtur mihi obediendum vobis esse cui præcipitur, & ad generale Placitum occurrendum, quod in prædico quodam Parisiorum cui Bonogilo nomen est incipiet Kal. Iulij celebrari. Sacris

A edictis Regis obniti, præsertim hoc tempore, periculosum existimo. Exiguitatem verò meam, si vita comes fuerit, absque difficultate in Conuentu reperietis. Quòd si tardius quàm voluissetis præsentibus vobis redditæ fuerint literæ, noueritis vestras 1 x. Kal. Iul. mihi fuisse allatas, & meas postredie eius diei traditas. Mei benignè memores cupio vos valere feliciter.

AD HERIBOLDVM EPISCOPVM, EPISTOLA XIX.

EXCELLENTISSIMO *Præsuli Heribaldo Lupus.* QUIDAM vestrorum Monachus, cui Ioanni nomen est, nobiscum in Monasterio nostro versatur, propter quandam necessitatem à quodam Fratre nostro vocatus, à me autem postea retentus, quòd & nobis prodest, & in Cœnobio eius vt audiimus indigentia laboratur. Quò congregari vndique Fratres vos præcepisse comperiens, celsitudini vestræ hos direxi apices, postulans vt & hunc mihi aliquandiu concedatis, & quantum audeo suppliciter implorans, vt secundum ingenitam vobis benignitatem, & impositam officij diligentiam, loco illi consulatis: ne fortè fratrum penuria, non solum bona vestra obscurer, verùm etiam Dei nostri, ad cuius quotidie iudicium properamus, prouocet offensam, & irreuocabilem acceleret vindictam. Res Ecclesiasticæ, & animarum cura, quanta cautela tractanda sint, nec admonita vestra videt prudentia. Proinde & vobis & illis Fratribus consulite, vt & de vestra indulgentia, & de illorum subleuatione glorificetur Deus, qui singulis citò retribuet quod merentur. Valeas Domine charissime, meique præcipuè in sacris orationibus meminisse digneris.

AD ALTVINVM, EPISTOLA XX.

CHARISSIMO *Fratri Aluino Lupus plurimam salutem.* LITERÆ sanctitatis tuæ 111. Kal. Maij mihi redditæ sunt, quarum sententia pronum in me tuum declarauit affectum, haud quaquam sanè aliter, quàm perceperam animo ac firmissimè retinebam. Namque cùm tam concorditer, tamque iucundè, ac forsantam proficuè aliquandiu peregrè vixerimus, quì poterat amor tam longo vsu concretus labefactari? Infirmitatem verò, quam contigisse mihi audisti, cognoscas exuberante circa me, vt semper & in omnibus, diuina gratia detrimenti nihil, at emolumentum plurimum addidisse. Quippe nihil incommodi propter formidinem solam tulit. Orta enim in dextro inguine pustula, impendentem solum minata est mortem. Tantam autem orationum peperit copiam, quacumque meum casum dissipauerat, vt opinari audeam cum diuino mihi beneficio procuratam. Regressus à trans-Rhenanis partibus, vbi statum loci nostri deprehendi, morem gerere statui quibus debebam, & fauente Dei clementia, firmissima fruor quiete, otiumque meum est mihi pergratum conducibili lectionis negotio. Vides igitur nullos me itus moliri, ac reditus. Quocirca si tibi necessarium ducis meum colloquium, adultam ætatem propter pabuli penuriam præstoleris oportet, quando non impediende cura equorum facere nobiscum dies aliquot valeas. Interim quæ ex me quæstisti, ea duntaxat quorum videor mihi attigisse notitiam, quàm possum breuiter absoluo. Communem syllabam ex muta & liquida fieri in eis solum, quæ per naturam breuia sunt, nequaquam dubitauerim. Primò quòd natura penè semper arti præiudicat. Deinde quòd vt sentiam huiusmodi suadent pronunciationes, peccator creat ex se femininum *peccatrix*: amator, *amatrix*: venator, *venatrix*; multaque similia, in quibus penultima syllaba nullus vnumquam dubitauit ponendum accentum. Nam si positionem sequeremur, femininum genus acuta antepenultima proferremus. Quòd quàm sit absurdum, immò barbarum, quis non intelligat? Postremò quæcumque natura produxerit, nullius Poëtæ testimonio vsquam correpta reperio, quamquam diu sit quòd id vigilanter quæsierim. Videtur ergo mihi, & quibusdam doctis, eisdemque studiosissimis viris, qui mecum talia pensitarunt, *salubris, aratrum*, & similia, accentu penultimo indubitanter moderanda. *Bibliothecam*, quemadmodum enuntiare debeamus, Martialis versu ostenditur,

Quem mea non totam Bibliotheca capit.

In versibus moralibus, quos Alcuinus dicitur edidisse, statera sic posita est:

QQq iij

Non tibi sit modius duplex, nec statera duplex.

Blasphemus Græcum esse non dubitabit, nisi qui id per p. & h. scribi parum attendit. A
Itaque Græcus quidam Græcos *blasphemus* dicere correpta penultima mihi constanter afferuit, & ipsum Einhardus noster astruxit. Tamen Aurelius Prudentius, qui apud plerosque vehementissimè celebratur, id nomen sic posuit. --- *Diuisor blasphemæ Domini*. Hinc igitur longe latèque manauit, vt *blasphemus* & *blasphemo*, accentum in penultima syllaba sortirentur. *Nundinas* in Theodulfi Carminè legi producta penultima. Quod vtrum eius, an præceptorum auctoritate, penes illum fides habeatur. *Loquelam* & *querelam* per vnum l, Capri orthographiam sequentes, proferimus. *Medelam* verò, sicut *suadelam*, absque retractatione diceremus, ni coniugationis similitudinem confunderet diuersitas generis, & omnium penè exemplariù non contemnenda repugnaret concordia. Quamobrem in medio relinquamus, nec temerè nostrum permutemus vsum, quoad si non sufficiunt quæ dixi, vel à nobis vel ab obnitentibus aliquid robustius inueniatur. Sistrum, musicum est instrumentum, quod Isis, vt scripsisti, manu gestare fingebatur: accessus & recessus Nili fluminis, eo significans. Vnde Cleopatram Virgilius, vt commentitiam eius potestatem sibi arrogasse solita subtilitate aperiret, -- *Patrio*, inquit, *vocat agmina cistro*. *Fialas* correpta penultima ea causa dicimus, quòd *fialæ* dicuntur quia fiunt ex vitro, quod Græci *hialim* appellant. *Hialim* autem habes in Virgilio: -- *Carpebant hialim saxuro fucata colore*. Item apud Martialem -- *Quid tibi cum fiala ligulam committere posses*. De Cometis, qui visi sunt, rimendum potius, quàm differendum videtur. B
Et quia de his nil vsquam diuina loquitur auctoritas, id opinari, immò metuere possumus, quod Gentiles illis apparentibus vsu deprehenderunt. Hi portendere Cometas pestilentiam, & famem, & bella tradiderunt. Hinc Mantuanus vates morte Cæsaris, ac bellis ciuilibus imminentibus, inter alia quæ ponit monstra: -- *Nec dirì*, inquit, *totiens arsere Cometa*. Iosephus quoque, priusquam euertetur Hierusalem, fuisse stellam in morem gladij per totum annum super eandem urbem. Sed vt in spem aliquam adducamur clementiora experiendi, refert Pompeius Trogus, Mitridatis Regis futuram excellentiam Cometâ præmonstratâ, his verbis: Nam & eo quo genitus est anno, & eo quo regnare primum cœpit, stella Cometes per vtrumque tempus septuaginta diebus ita eluxit, vt cælum omne flagrare videretur. Quartam cæli partem occupauerat, & fulgoris sui radiis nitorem solis vicerat; & cum moreretur occumberetque, quatuor horarum spatium consumebat. Vidi ego præterea hoc Aprili, post mediam ferme noctem, stellam quandam sub obscuram, quæ sub Leone posita, radium ad spicam Virginis vsque porrexerit. Quam rem aliquot dies scrupulosè obseruans, stellam eandem contemplantus sum. Sed radium deinceps non vidi: deinde ipsa quoque stella sublata est. Librum quem petisti, multi, quibus non erat commodandus, meum post reditum flagitarunt. Quare ablegandum illum aliquòd, ne perire contingeret, penè statui. Hunc à me cum veneris forsitan impetrabis. Nam huic Clerico, etsi quòd tibi fidus est, hunc committi posse videbam, tamen non satis tutò, quòd pedes erat, te non aduertisse miratus sum. C
Ceterum vt me super Episcopo nostro plenè certum non reddideris, tuli molestè, quoniam nullius me causæ quantum illius fatigant. Iam verò penè stomachor, quoniam non scripsisti quid Probus noster exerceat, scilicet vtrum in saltu Germaniæ disciplinas liberales, vt seridò dicere solitus erat, ordine currat. An certè inchoatam Satyram, quod magis existimo, struens, Ciceronem & Virgilium, ceterosque opinione eius probatissimos viros, in electorum collegium admittat. Ne frustra Dominus sanguinem fuderit, & in inferno otium triuerit, si verum sit illud Propheticum: *Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero inferne*. Vale charissime, & in amore nostro benignè perseuera. Ex paruitate mea digneris salutare Præpositum, & congregationem vestram, & precati vt pro me, & patre meo atque matre, Dominum exorare dignentur.

AD IONAM EPISCOPVM AVRELIANENSEM.
EPISTOLA XXI.

MOLETE vos tulisse mearum literarum sententiam, non mediocriter mirari solco, cum si ea paulò diligentius consideretur, non modò dignitati ve-

Astra nihil derogauerit, verum etiam detulerit plurimum; quando id quod nos magna cogebat facere necessitas, ut vestra pace posset fieri exorauit. Tantum enim abest me vestram cogitasse iniuriam, ut sincera charitate optem gradum vestrum prædicationemque vos integritate vitæ semper æquare: nihilque in ea prorsus apparere, quod sanctitatis vestræ opinionem fuscare præualeat. Hinc fuit, quod propinqui vestri Agij vobis exposui, quæ à multis culparetur, immodicam rapacitatem: utque vestra id fecisse iactabatur voluntate, cum à vobis deinceps compereretur, extra illam ea omnia gessisse inspicere volentibus emeretur. Et quamquam frustra prioris iacturæ querelam omiserim, & de illa, quam postmodum intulit, impellentibus his qui maximo affecti fuerant damno, questus fuerim Domino nostro, atque ille ut ea in re lex conseruaretur, se velle responderit persequi negotium: reuerentiæ vestræ consideratione destiti, hortantibus id clarissimo viro Eriboldo, & venerabili Fulcone, qui mallent me maximarum rerum quàm amicitia vestræ dispendia sustinere. Ut autem verè vobis confitear, quod cupio vos episcopaliter accipere in vrbe vestra, & in villulis, quas extrinsecus habebamus. Nec tantum quidem nobis relictum est vnde familia viueret, agrique fœnus acciperent. Fuit autem ibi non contemnenda vini & annonæ copia, salis quoque aliquantulum. Quæ vendita ut vestimentorum nobis præbitura erant solatia, & in expeditionibus, quæ hoc reipublicæ turbulento tempore exiguntur, quantulamcumque facultatem argenti.

B Quarum rerum tantam nunc patior anxietatem, ut illud mihi solum occurrat dicendum: *Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me.* Hinc enim me fratrum vexat inopia, hinc impendenda itineribus vehementer affligit pecunia: & penè omnibus rebus nostris vndique aut sublatis aut deuastatis, nusquam nisi in Dei amicorumque suffragio auxilium valeo reperire. Ceterum de Abbate quondam nostro, falsa nescio quæ vobis relata esse audio, & ne apud vos ea vltius præualeant, quæ super ea gesta sunt, quàm verissimè sanctitati vestræ significo, Dominus noster ne in Monasterio nostro esse permetteretur, iussit: præfatus de eo talia, quæ melius reticentur. Id reuersus ad Monasterium quàm mollissimè eide m Abbatu edixi, atque illi hominibus qui eum deducerent deputatis, equis, & vestimentis, & argento ad viaticum concessis, cum iussu domini Regis secundo Kalendas Decembris promouerem, constitui ut intra 111. Non. memorati mensis Monasterio decederet, quod eo die ante dominum Regem me venturum sperarem. Quod cum iuxta meam opinionem fecissem per solemnem exceptionem, quæ fuit quidnam de præfato Abbate fecissem. Ego, qui crederem sic eundem Abbatem gessisse, ut nobis conuenerat, præceptum eius me super eo compleuisse respondi. Accepta igitur licentia, cum pridie Idus Decembres Monasterio propinquassem, comperi sæpeditum Abbatem ibi adhuc morari. Hinc vehementer anxius, quod aliter Domino nostro dixeram, aliter inueniebam: præmissi nocte qui ei honestè diceret,

C ut primo diluculo egrederetur, non esse honestum ut aut ego meum differrem ingressum, aut illum ibi contra Domini nostri præceptum inuenirem. Cumque illè mandasset se in crastinum exire disposuisse, ne aliquam inimicis calumniandi ansam relinquerem, remandauit me non antè ingressurum, quàm ipse egrederetur. Ita ille Cœnobium egressus est, permissis sibi omnibus, quæ illi antè largitus fueram, & nonnullis insuper attributis. Quam rem aulicis familiaribus meis continuo significauit, & opportunè egomet Domino nostro exposui, & mendacia quæ inde sererentur declarauit. Non aliter me facere debuisse eis concorditer visum est. Viderint qui alia inde sparserant, an perperam fecerint. Ego certè simplicem in hac parte oculum habens, lucidum fore corpus meum diuina auctoritate confido. Opto vos valere feliciter, & bonis omnibus abundare.

AD HLVDOVICVM VIRVM CLARISSIMVM.
EPISTOLA XXII.

QUANTVM congaudeam successibus vestris prosperioribus, etiam si non scriberem facile possetis ex antiquo nostro amore colligere. Illud forsitan iuste flagitauerim, ut vestra Celsitudo paruitatem meam non asperneretur, sed olim concessam notitiam condescensionemque retinere dignetur. Me verò nouerit in sui obsequium fideliter præparatum. Ceterum vestram opinatissimam flagito liberali-

tatem, vt duos nostros famulos à vestris fabris, quos peritissimos vos habere longè A
 latèque fama vulgavit, auri & argenti operibus erudiri iubeatis, vestro beneficio
 nobis & vicinis nostris plurimum profuturos. Vnde ne nostra vota nimium differ-
 rentur, si quòd petimus obtinere meruerimus, vnum eorum, quos dirigere cupi-
 mus, ea iam imbuendum arte procurauimus. Aurum præterea, quod hic frater no-
 ster apud vos deposuit, eidem iubete restitui, vt opere inspecto quid nobis agen-
 dum sit æstimare valeamus. Opto vos valere feliciter, & virtutum indices capere
 incrementum.

AD EVNDEM EX ODONIS PARTE. EPISTOLA XXIII.

CLARISSIMIS honoribus merito decorato Hludouico vltimus Abbatum Odo & vni-
 uersa Ferrariensis Cœnobij vnanimitas plurimam salutem. **Q**UOTIENS aliqua per-
 turbationis vel necessitatis procella quætimur, ad beneuolentiæ vestræ portum se-
 cûti confugimus: quæ omnibus ad benefaciendum exposita, neminem repellit, qui
 sese opem petendo ingesserit. Vetùm ne vos in longum ducamus, meministis nobis
 Zachariam Abbatem hoc anno commissum, quando & vestra prudentia in tantum
 nobis fauit, vt penè non nobis, sed aliis commendaretur. Nunc idem Abbas domi-
 num Regem adit, quid ei potissimum agendum sit ab eo quæsiturus. Habeat igitur
 vestra insignis Industria tenuitatis nostræ considerationem, & dignetur elaborare,
 vt vel ad locum vnde ad nos venit, vel ad alium quemlibet iam dirigatur, quia vt B
 rem vobis vti est simpliciter fateamur, non mediocriter nos grauant expensæ, quæ
 illius hominibus tribuuntur, vnde per vos subleuari deposcimus: vt sit, vnde aliis ad
 nos confluentibus hospitalitatis gratiam impendere valeamus.

ITEM AD QVEM SVpra. EPISTOLA XXIV.

SVMMIS honoribus dignissimo Hludouico, Odo Abbatum vltimus plurimam in Domino
 salutem. **A**FFECTVM vestræ beneuolentiæ pronum in paruitatem meam luce
 clariùs peruidens, ago multiplices gratias, Dominumque fore pietati vestræ retri-
 butorem exopto. Ipse autem paratus sum, si quid iubere vestra dignetur excellen-
 tia, fideliter obtemperare. Ceterum, impellit me necessitas iterum vestri adiutorij
 patrociniū suppliciter implorare. Namque postquam vobis auxiliantibus impe-
 trata licentia, ab expeditione Aquitanica grauatus infirmitate redij, eadem penè
 semper attritus, necdum reualui. Quæ res ne cum aliis ad conductum occurrerem
 placitum prohibuit. Misi tamen homines nostros vnà cum Comite pagi, qui expe-
 ditionis officia more solito exequerentur. Vestram igitur supplicamus pietatem, vt
 nos offensæ metu leuare dignemini. Siquidem quamquam ad obsequendum cum
 aliis paratissimam haberem voluntatem, imbecillitati tamen obuiare non potui.

ITEM AD QVEM SVpra. EPISTOLA XXV. C

OMNI reuerentia apice suspiciendo viro clarissimo Hludouico, O. omnium Abbatum vlti-
 mus, & vniuersa Ferrariensis Cœnobij societas in Domino salutem. **N**ON sumus ne-
 scij multarum maximarumque causarum vndique confluentium vos molibus op-
 primi, eisque componendis vix tempora ipsa sufficere. Sed vestræ pietati eousque
 confidimus, vt apud vos nostris rebus locum semper patere credamus. Explicari
 autem vix potest, quàm simus parati vestræ voluntati, si quid iubere dignemini, ob-
 temperare, & condignis excellentiam vestram obsequiis prosequi. Interim quod
 valemus, deuotissimas preces Domino Deo nostro pro vestra salute atque prospe-
 ritate, quam & nostram ducimus, indefinenter dependimus. Vos autem accipite
 iterum petitionem nostram, & vt effectum obtineat quæsumus dignanter instate.
 Homines nostri toto hoc fere biennio aut nobiscum aut soli generalis expeditionis
 difficultatibus fatigati censu rei familiaris, in huiusmodi seruitio effuso onere pau-
 pertatis grauantur. Subueniat itaque illis vestra insignis clementia, & si possit fieri,
 licentiam domum reuertendi obtineant, vt possint paululum respirare, atque fu-
 turi seruitij rursus impendia præparare. Ceterum fama versatur inter nos, Clericos
 Palatij diuersorum Cœnobijs sibi dominium optare: atque poscere: quibus

A nulla sit alia cura, nisi ut suæ auaritiæ, oppressione seruorum Dei, satisficiant. Vnde in hac parte supplicamus vestram nobis vigilare prudentiam, ut tenuitas nostra per vos esse valeat tuta. Namque quia haud procul à nobis educati estis, apud nos quoque fuistis, qualitas Monasterij nostri vos minimè latet, ubi præter studium religionis, quo sibi nomen inter alia Cœnobio vindicauit, non est quod expectandum sit ei qui se magni facit. Nisi fortè tam sacrilegus quis inueniatur, qui stipendia Domino seruientium in suos audeat usus conuertere, & eorum inopiam suam luxuriam facere. Ergo vestra industria hinc quoque nobis prospiciat, ut per vos accepta securitate liberiùs pro vobis Domino supplicemus.

MARCVVARDO ABBATI, ET SVHARDO.
EPISTOLA XXVI.

REVERENTISSIMIS atque clarissimis patribus Marcuardo & Suhardo O. sempiternam salutem. HOMINIBVS vestris, qui ad vos proficiscebantur, oportunitatem scribendi nobis vltro ingerentibus, officium nequaquam negleximus literarum, vestramque sanctitatem precamur ut vicissim quàm potestis celerius nobis literas dirigatis, vestræ sospitatis qualitatem modùmque prosperitatis continentes. Nos autem in quodam mediterraneo positi fluctuamus incerti, dum deprehendere non valemus quinam potissimum regionem nostram sibi debeat vindicare. Namque sicut relatio vestrorum hominum declarauit, varia hinc fertur opinio. Tamen suppliciter vestram poscimus paternitatem, ut si consensus omnium in Lotharium pronior fuerit, & apud eum sicut optamus, & credimus, diuina vobis locum ad seruorum Dei vtilitatem concesserit clementia, memores nostri esse non dedignemini, & peruersorum improbitatem ne pigeat vos quantum potestis à nostra paruitate, opitulante Dei gratia, propulsare. Optamus vos benè valere, & lætioribus in dies augeri successibus.

AD IONAM EPISCOPVM. EPISTOLA XXVII.

REVERENTISSIMO Prasuli Iona Lupus aternam in Domino salutem. LIBRVM vestrum sicut rogastis excurrimus, sed ut parcissimè dicamus in eo mutare nihil volumus, ut operis vestri sitis ipsi correctores, cuius estis auctores. Siquidem expendenda nobis fuit teneritudinis & tenuitatis nostræ ratio, & ætatis ac ordinis vestri habenda consideratio, nec facilitatem ac delectationem quandam reprehendendi, quam in quibusdam notare solemus, debuimus imitari.

C AD EVNDEM. EPISTOLA XXVIII.

REVERENTISSIMO Iona Episcopo opto perpetuam salutem. PRIDIE, hoc est, IV. Idus Augustas, post horam nonam homines nostri ab expeditione Aquitanica reuersi, cuncta prospera retulerunt. Namque Aquitanicæ tutela tripartito diuisa est secundum opportunitatem locorum, militarium virorum multitudine distributa. Quarum vni parti, quæ apud Clatummontem agit, præest Modoinus Augustodunensium Episcopus, & Aubertus Auallensium Comes, cum aliis quibusdam. Alteri, quæ Lemouicis versatur, præsidet Gerardus Princeps quondam & charus Pipini Regis, cum sociis ad idem negotium idoneis. Tertiæ verò prælatus est Reindardus Comes Ecolesinæ constitutus. Dominum autem Regem eodem die, hoc est IV. Iduum Augustarum, ad Sanctum Martinum venire nunciauerunt, inde verò eius transitum per urbem Aurelianensium. Quod putauerim verisimile, quoniam magnæ indolis Ludouicus Epistolare in Palatio gerens officium, mandare mihi studuit, ut aut ad urbem Turonum, aut certè Aurelianensium domino Regi occurrerem. sic temperans hortamentum, si tamen per urbem Aurelianensium iter habuerit. Ceterum Gumboldus & Vgo redeunt supplices ad Regem, & proprios honores recuperaturi creduntur. Ipse verò Rex VIIII. Kal. Septembris ad Carisiacum, vita comite, venire disposuit.

DVm abundante iniquitate charitas iam refrixerit multorum, & plures lætari videmus cum malè fecerint, & in rebus pessimis exultare, quando peccatis nostris Republica dissipata impunè peruerforum grassatur infania, legumque metus aboletur: maximo debemus affici gaudio, si saltem aliquis inueniatur, qui memor futurorum seculi fugientis contemptum pia mente concipiat, & operante Dei gratia perfectionis apicem apprehendat. Quòd mihi quia moliri visi sunt duo Presbyteri nostri, quorum alter Ardegarius, alter Baldricus vocatur, vnum eorum (nam alterum in euitabilis necessitas retinebat) vestræ reuerentiæ direxi, adiuncto militari viro, qui eum in itinere tueretur: vt à Presbytero vtriusque desiderium agnosceretis, & nuntij nostri relatione testator eorum vita, prior & præsens deuotio appareret. Vestra verò prudentia relinquendi suos eis titulos copiam negauit facturam, vt liberiùs & districtiùs institutionem beati Benedicti sequantur, nisi fortè nostra paruitas auctoritatem vobis depromat absque vitio posse fieri. Id tamen nunquam in controuersiam vocatum, vel audierim vquam, vel magistra lectione compererim, tamen simpliciter quod sentio vestræ auctoritati aperiam. Dominus Iesus diuiti legalium præceptorum sibi obseruantiam arroganti, & audaciùs quid sibi deesset percontanti: *Vade, inquit, & vende omnia quæ habes, & cetera.* Vbi aperuit voluntariam paupertatem fore fructuosam, si illud impleatur quod alibi docet: *Discite à me quia mitis sum, & humilis corde,* & reliqua. Quod nusquam fieri aut tutiùs aut meliùs potest, quàm in Monasterio vbi sic libertas voluntatis propriæ pro Dei amore, quod est laboriosissimum, refecatur, vt ex arbitrio Prioris subiectorum actio cuncta formetur. Quamquam quidam nostrorum exuberante Dei gratia ingenti vigore animi consortia humana vitauerint, & præfata Dominica sententia iam implera, solitudines penetrauerint, & constanter in Dei opere penè totam ætatem consumpserint. Ab ea igitur perfectione, quam Deus etiam laicis proposuit, absit vt summoueat Sacerdotes. Sed dicat aliquis. *Quid plebes facient, quarum ab eis fuerat canonicè cura suscepta?* Nimirum qui hos ad implendum illud vocat, quod in Psalmo canimus: *Vacate, & videte, quia ego sum Deus,* procurabit alios quos animabus gubernandis præficiat. At, inquit, quemadmodum carnalem copulam non licet resolvere, nisi causa fornicationis: ita susceptam semel pastorem curam nefas est deponere, quandiu ouium saluti consuli potest. Concedimus, nisi fortè coniugium qui constituit ipse dissoluat, & qui regimen imposuit ipse, vt sibi liberiùs vacetur, id relinquere occulta inspiratione præcipiat. Namque qui iussit, vt quod Deus coniunxit homo non separet, idemque Deus est, quotiens libuit coniugia separauit: aded vt etiam probabiles vtriusque sexus personas optimè nouerimus, rescisso carnali commercio, in sacris locis separatim Domino militasse. Iam verò de Presbyteris quid dicam, cum nullum ferè Monachorum reperiatur Monasterium, quòd non aliqui eorum seculi tumultus declinantes concesserint. Quos si perperam fecisse conemur asserere, obruemur eorundem auctoritate qui nos & sanctitate superant, & sapientià fortè præcedunt. Neque enim frustra scriptum est: *Timor Domini ipsa est sapientia, & redire a. m. l. t. l. g. fi. a.* Siquidem vt de coniugiis taceam, quæ ob Dei amorem separata sunt, quorum magna nobis suppetit copia, certè Ferrariensis Monasterij, cui indignus deseruio, quondam nobis Abbas & Presbyter Sigulfus, qui vsque ad senium Canonico habitu laudabiliter vixerat, sponte se potestate exiit, & nostram, hoc est Monachicam Religionem, assumpsit, atque donec diem obiret suo passus est subiici discipulo, quem ipsius voluntate ac Fratrum consensu Imperator LVDOVICVS memorato loco Abbatem præfecerat. Quin etiam decessor vester beatæ memoriæ Aldricus, qui præfati Cæsaris iussu, & mirabili bonorum annisu, nobis, cum esset Abbas, ablati, & Ecclesiæ Senonicæ Pontifex factus est, ad nos immutabiliter proposuerat regredi, Episcopali cura omissa, quando hanc vitam vt credimus feliciore mutauit. Quis hos viros Canones ignorasse dicat, nisi priùs ipse desipiat? Profectò primordia fidei Christianæ recolebant, quæ beatus Lucas commendans, ostendit tunc illis omnia fuisse comunia, quando postquam singuli agrorum & quarumlibet possessionum pretia Apostolis, prout cuique opus erat, diuidenda permiserant, ipsi Deo soli vacabant, & erat eis cor vnum, & anima vna in Domino.

Nec

A Nec ab hac sancta societate Sacerdotes exclusos inuenio, cum præfatus Euangelista hinc etiam nos instruendos prospiciens: *Multa*, inquit, *turba Sacerdotum*. O felices, siquidem tamen qua longissimè absumus à tam sanctorum virorum perfectione, tamen vestigia, & quædam vt ita dixerim liniamenta formæ Apostolicæ retinemus, dum nemo nostrum aliquid sibi vindicat, nec in seculares curas dissipare animum permittitur, & orationum, & abstinentiæ legitimam constitutionem persolvere regulari rigore, cui nos sponte submisimus, coarctamur. Nec mirandum, sed episcopaliter compatiendum vobis est, si multos Monachorum experti sitis à sua professione detestabiliter deuiare, cum & natura humana prona sit ad malum, & hostis noster bono semini superseminare semper gestiat zizania. Ceterum; vt mea & multorum fert opinio, nullus intra sanctam Ecclesiam ordo est, vbi certius promereri Dominum fidelis anima possit, quàm si monasticæ disciplinæ studeat propositum integrè obseruare. Verùm ne nos magnifacere videamur, beatus Gregorius, cuius tanta in Ecclesia resplendet auctoritas, patrem nostrum Benedictum his verbis commendat. Scripsit Monachorum regulam discretionem præcipuam, sermone luculentam. Sanctus autem Benedictus Sacerdotes suscipi in Monasterium & posse & debere ostendit, cum quamquã non facilem, tamen eis promittat ingressum, & retinendi officium ex Abbatis iussione præbet auctoritatem. Quod nullo modo faceret, si soli admittendi essent criminosi. Nam & eos quidem interdum, sed difficillimè & vehementer compunctos recipimus. Venit enim filius hominis quærere, & saluare quod perierat. Cum igitur beatus Gregorius Regulam Patris nostri Benedicti approbat, eadem autem Regula Sacerdotes cum officio suscipiendos censet, nisi qui contentioso spiritu laborat, & susceptos iam inde ab initio nostri Ordinis esse integræ vitæ Sacerdotes in Monasterium, minimè dubitat. Quapropter vestra paternitas dignetur hæc studiosius pertractare, & Presbyteris ad melius de bono tendentibus non cunctetur licentiæ aditum referare: ne fortè quod nullatenus optamus, videamini Ordini nostro prouisa cœlitus incrementa derogare, quem summi & optimi Pontifices non solum non infamauerunt, verùm etiam vt par fuit suis & laudibus ornauerunt, & exhortationibus cumularunt. Neque enim sacrorum Canonum suspicienda censura, quantum dispicere valuimus, vsquam nostram infirmat sententiam, quam & auctoritate diuina & præclaris exemplis roborandam curauimus. Illud potissimum à vestra eximietate obtinuerimus, ne nostram admonitionem grauemini, quam non venditandæ scientiæ studio, sed implendæ charitatis officio assumptam, & rerum pondere & stili lenitate satis, vt opinor, apparet.

AD GODESCALCVM MONACHVM. EPIST. XXX.

C NI veritus fuisset, vt me ab obseruatione charitatis auersum, nullius flecti posset precibus putando, eandem charitatem offenderes, etiam nunc silentij latebram fouens, nihil ad ea quæ consuluisti respondissem, duabus videlicet ex causis. Altera, ne otio tuo materiam exercendi ingenij vel imminuerem, vel detraherem. Altera, vt habita consideratione illorum, quos super eadem quæstione te sollicitasse olim cognoui, mediocritatem meam non præiudicare quorundam excellentiæ æstimatione propria comprobarem. Verùm autem illorum colloquio & rescripto potitus, quid ego hinc sentiam desideras experiri, quoniam de eisdem quæstionibus diuersa sentire quousque contra fidem non est, aut nulla aut parua culpa est. Quid mihi sentire visus sit beatissimus ac doctissimus Augustinus, in eo loco quem enodandum proposui, non grauabor exponere. Et illa quidem prior quæstio, quam quia nullis diuinarum Scripturarum exemplis, aut testimoniis, aut ægrè aut nequaquam definiri poterat, in medio relinquit, penitus omittatur: scilicet an in illo cunctis exoptabili fidelibus culmine resurrectionis oculi carnis aliquid sint mentis simile habituri. Siquidem futuras earum rerum imagines aliqua nos mentis acrimonia posse apprehendere, quæ illius tanti auctoris ingenium sint transgressæ, si vel opinari possemus, esset id extremæ dementiæ. Nec tamen felicitati nostræ in illa resurrectione aliquid derogabitur, si diuinitatis excellentia carnalibus oculis conspicua non fuerit: quando nullum hoc tempore dispendium intelligentiæ nos pati sentimus, si rationem, quam mentis acumine contuemur, manu perpetua, quod est incorporea, palpare non possumus. Nec indignum aliquid nostra patietur natura, si spiritus lon-

gè sublimiori donetur excellentia, qui iam indè ab initio nostræ natiuitatis tantùm excelluit, vt & in eo, etsi aliquandiu decolor propter peccatum, semper tamen Dei perseverauerit imago, & ab eo in vnam eandemque personam radacta gubernata sit caro. Alteram verò quæstionem, quibus verbis idem præcellentiſſimus Auctor moderatus sit, vigilanter considerantes, eorum mentem dispiciamus. *Aur quod est, inquit, ad intelligendum facilius, ita nobis erit Deus notus atque conspicuus, vt videatur spiritus in singulis nobis, videatur ab altero, videatur in seipso, videatur in cælo nouo & terra noua, atque in omni quæ tunc fuerit creatura.* Hætenus quid hæc verba obscuritatis pariant non video. Quippe clarissimus, Auctorque diuinæ auctoritatis obseruantissimus, quemadmodum sit futurus Deus omnia in omnibus, copiosius explicat: scilicet quòd electis diuina gratia ad angelicam prouectis æquitatem, remoto pristinæ ignorantie nubilo, semetipsum plenè manifestet, ac sua ineffabili visione in perpetuum beatificet, tantæque suæ præsentis lætificet euidencia, vt vniuscuiusque spiritus dubitare non possit, quin nobis & reliquis sanctis omnibus insit Deus, æquè cui-libet atque alicui creaturæ: ita vt rationabilem tantummodo sui notitia glorificet, irrationabilem verò, hoc est terram & cælum, præsens vbique totus gubernando contineat. Ac per hoc rationabili aderit per notitiam & præsentiam, irrationabili per suam præsentiam, quæ tamen longè præstantius quàm nunc ad electorum notionem deducta, vt augmentum scientiæ, ita etiam incrementum felicitatis factura est. Nam & nunc præsentia sua regit cælum & terram, cuius veridica vox est: *Cælum & terram ego impleo.* Sed ad comprehendendum quemadmodum totus in cælo, totus in terra sit, acies mentis nostræ caligat: quandiu corpus quod corrumpitur adgrauat animam, ne naturæ suæ vim liberè queat exerere, quod cum totius corruptionis non molestia modò, verùm etiam suspicione fuerit liberatum, glorificata duntaxat non mutata natura. Neque hinc nos errare permisit, qui ait: *Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere,* tantàmque cum spiritu, cui nunc repugnat habuerit concordiam, vt cum eo deinceps nec velit peccare, nec possit. Idem spiritus Domino suo tunc verè inhærendo, vnum cum eo effectus, intueri merebitur habitatorem sui, similiùmque creaturarum, ceterarum verò rectorem. Hæc est visio, in qua scilicet constabit & secuta felicitas, & felix securitas. Cui videndæ oculos non corporis, sed cordis, hoc est mentis, mundare veritas præcipit: *Beati, inquit, mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Huiusmodi verò mundationem fides hinc inchoat, illic charitas consummat. Nam quousque affectus noster dicere Domino possit; *Quid mihi est in cælo, & à te quid volus super terram?* hoc est quamdiu in cælestis alicuius creaturæ potentia, vel excellentiæ mundanæ illecebra, & non in Domino, à quo sumus conditi, spem nostræ beatitudinis reponimus, crassum glaucoma nostris obductum oculis patimur. At cum salubriter ea sordere cœperint, quæ priùs animum nostrum perniciosè aut cludebant opinionum falsitate, aut oblectabant fallaci suauitate: paulatim Dei clementia fatifcente caligine, noster visus recuperatur, ac diuinorum præceptorum indies exacuitur collirio, donec deposita mortalitatis sarcina, ad videndum eum, in quem tota fuerat translata intentio, perducatur. Præmonstratis verbis, super quorum sententia, non vt voluimus, sed vt valuimus, (res, quam significat, incomprehensibilis est) diuulè locuti sumus. Idem mirabilis Auctor subiicit, & per corpora in omni corpore, quocumque fuerint spiritualis corporis oculi acie perueniente directi. Hic vel parum seculari literatura imbutus, nemo dubitat à communi subaudiendum, & vt videatur spiritu per corpora in omni corpore. Opinionem enim illam, vt videri possit Dominus carnalibus oculis, nisi aliquid mentis obtinuerint, ipse manifestissimè remouet. Quid verò in eo voluerit intelligi, quod ait, *Per corpora in omni corpore,* scrupulosius quæri posset, nisi eandem rem adhibita quadam similitudine præstruxisset. Denique præmisit: *Vitam quidem suam hand dubium quin spiritus, qua nunc viuit in corpore, & hæc terrena membra vegetat, facitque viuentia, interiori sensu quisque non per corporeos oculos nouit. Aliorum vero vitas, cum sint inuisibiles, per corpus videt. Nam vnde viuentia discernimus à non viuentibus corpora, nisi corpora simul vitasque videamus, quas nisi per corpus videre non possumus?* Siquidem hac eius tam luculenta sententia colligitur, quòd per corpora, hoc est, per corporis oculos in omni corpore, quod idem conspexerint oculi, videndus sit Deus non in sua substantia, quod priuilegium spiritui reseruatur; sed in euidentissima gubernationis præsentia. Sic enim

A cum per sensus corporeos vitas aliorum in corpore intuemur, non vitas inuisibiles aspiciamus, sed eas tamen inesse viuificationis potentia dubitare non possumus. Nec sustinebunt quicquam contumeliæ oculi, si spiritu Deum vbique præsentem comprehendente, illi eum tantummodo in corporibus, quod direxerint aciem, quemadmodum superius ostendi, poterunt intueri. Sicut neque nunc patiuntur aliquid ignominia, cum sensu aurium dulcissimum quemlibet sonum capiente, ipsi intra metas proprii muneris cohibentur. Hic à me monstratus intellectus capituli, omnibus te quas proposuisti quaestionum angustiis liberabit. Inter quæ etiam oculis nihil simile mentis habentibus in quouis corpore, nec proprie, nec figurate, Dominum fore conspicuum declarabit. Namque proprietatem eius cognitione spiritus sibi dignitas vindicabit. Quod autem tam euidenter creaturas suas diuina reget maiestas, vt ne oculos quidem corporeos latere possit: nihil præterquam quod geritur significare, omnis qui sobriè sapit, facillè aduertit. Ad hunc enim exitum circumstantia, sine superstitione peruicacia considerata, cautum instructumque lectorem perducunt. Quod aded mihi constat, vt etiam beatissimum Augustinum, si reuiuisceret, aliter quemquam sensisse, credam non mediocriter miraturum. Proinde semper soluendo, & numquam persoluendo charitatis debito, te, suspiciende frater, exhortor, vt nequaquam vltra in talibus tuum ingenium conteras: ne his vltra quàm oportet occupatus, ad vtiliora vestiganda, siue docenda, minus sufficias.

B Quid tantopere quaeramus quod nobis nosse necdum forsitan expedit? Certè diuinitus illustrata mens Deo loquitur: *Oculus non vidit Dominum absque te, quæ preparasti expectantibus te; & nos illius ineffabilis visionis plenissimam rationem complecti animò, concretis vitiorum sordibus adhuc grauato, desideramus?* In amplissimo Scripturarum sanctarum campo interim spatiemur, earumque meditationi nos penitus totòsque dedamus, faciemque Domini humiliter, piè, ac semper quaeramus, quoniam inquirentibus Dominum non deficiet omne bonum. Eius erit clementia, vt dum considerata nostra conditione, altiora nobis non quaerimus, nec fortiora scrutamur, nos ad sublimiora & robustiora sustollere, purgatisque nostræ mentis obtutibus, quibus videri se posse reuelauit, semetipsum dignetur ostendere. Ceterum daturus nec ne sit oculus post resurrectionem aliquid simile, mentis eius arbitrio relinquamus, cuius iudicio & hæc & alia innumera impunè quoad mortaliter viuatur ignoramus. Quaternionem, quem reperisti, nescio quis mihi sublegerat. Verborum verò, quorum flagitasti rationem, quia hæc plenaria statim omnibus occurrit, & eam indagare maximè causarum moles, quibus assiduè obruor, inhibuerunt, in aliud tempus distuli. Quamquam non sim nescius, Græcorum sermonum proprietates à Græcis potius expectandas. Sanè si quando scribendum paruitati meæ decreueris, obsecro superfluis aut falsis laudibus non oneres, sed magis Domino supplices, vt me semper suæ laudis audium faciat: meæ

C verò laudis fructum in illud tempus differat, quo laus erit vnicuique ab eo.

AD GVENILONEM. EPISTOLA XXXI.

S V M M A *veneratione colendo insigni Præsuli Gueniloni, Lupus plurimam salutem. C v x* Sad Regem proficisceretur, & præmissilem sciscitari, quid me facere vellet, & ipse verò præcepisset, vt festiuitate beati Martini ad Monasterium eiusdem præclari Confessoris ei occurrerem, eum verò utilitas publica aliò traxisset: missis iterum nuntiis per amicos, obtinui cum gratia licentiam reuertendi. Cur autem, sicut constituerat Dominus noster Rex, ad sanctum Martinum non accesserit, hæc vt nuntij nostri retulere causa fuit, quod Britanni sibi præter solitum diffidentes, Regem nostrum in Britanniam versus euocauere, vt pars quæ contra NOMENOMVM sentiebat, ad eum turò deficeret. De P I P I N O, vnde vestra quaesiuistis paternitas, nihil certi in Palatio dicebatur. Leuiter tantum fama iactabat, eos, qui nuper ab eo desciuissent, in concordiam redituros. Quidam verò de Aquitania venientes, Nortmānos inter Burdegalam & Santones eruptionem his diebus fecisse retulere, & nostros, id est Christianos, pedestri cum eis prælio congressos, & miserabiliter, nisi quos fuga eripere potuit, peremptos. In quo bello comprehensum Ducem Vasconum S I E V I N V M, & peremptum etiam iurando testati sunt. Quæ res, quàm vera sit Dominica sententia, *Omne Regnum in seipsum diuisum desolabitur*

& discordiam amplectentibus qui fructus maneat, manifestat. Benè vos valere cupimus. A

AD LVDOVICVM. EPISTOLA XXXII.

DESIDERANTISSIMO *suo Ludouico Abbatum summo, Lupus presentem & futuram salutem.* DICI non potest, quanto nuper dolore adfectus sim, cum in hac Reip. calamitate feliciter fallax fama disperferit, vos quoque inter alios cecidisse. Hunc mœrorem nullus vnquam dies, vt verè fatear, nisi cum vltimo mihi spiritu abstulisset. At veritate comperta, vt par fuit inexplicabili gaudio exultavi, quòd is viueret, cum quo si possem, & esset necesse, iuxta illud Horatianum, --- *meos diuiderem libenter annos.* Immensas itaque gratias omnipotenti Domino, omnium charissime, refero, quòd te mihi seruaui: quo seruato, ipse quoque seruatus sum. Præterea Domini nostri Regis aduersitati condolens, & ereptioni supra modum congaudens, instar illius Euangelicæ viduæ, quæ duo minuta in gazophylacium misit, quidquid muneris consequi potui per vos offerendum direxi. Quod gratum ei, sicut mihi & expedire videtis, quæso dignamini facere. Ideo autem dixi illi, me totum quod inuenire valuissem fideliter misisse, quòd propter eius frequens seruitium, quod prius à præcessoribus meis non exigebatur, & propter Cellæ nostræ subtractionem, & frumenti ante inauditam penuriam, omnia iam exhausta sunt: ita vt emptitio frumento Fratres iam inter se integrè sustententur, B
 eodem tanta prolixitate vsque ad nouas fruges victuri. Nec suffecere quæ ad communes vsus parata fuerant, sed vrgente ineuitabili necessitate, paucissima vasa, & cetera ornamenta Ecclesiæ nostræ dolentibus omnibus distrahuntur. Quæ res quòd redundet, & quantum publicam prosperitatem impedire possit, nec ammonita vestra videt prudentia. Proinde vestram supplex imploro pietatem, vt Regi meas, & Fratrum necessitates, immò iam veras miseras aperiat: suggerentes, vt quòd suo maximo periculo in beatum Petrum & nos fecit, voti memor, quo se hoc anno obligauit, tandem aliquando immutare dignetur: vt & Principem Apostolorum in suis rebus dubiis adiutorem, & nos omnes ex corde possit habere intercessores. Neque enim contemnere debet orationes seruorum Domini, cum de vno quolibet iusto dicitur: *Multum valet deprecatio iusti assidua.* & de pluribus Domini cultoribus sacer insonet Psalmus: *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationum eorum exaudiet.* Nec de nostri instauratione Cœnobij tantum, verum etiam de totius Ecclesiæ statu, sollicitè vobis admonendum est, ne fortè, quòd absit, quam integram accepit scissam nobis flentibus, hostibus autem eius tam occultis quàm manifestis irridentibus, relinquere compellatur. Vtinam ei non contingat, quòd Dominus suis contemptoribus comminatur, *Sola vexatio intellectum dabit auditui.* Nec experiatur quòd ait Apostolus: *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.* In expeditione Aquitanica olim, vt nostis, omnia perdidit. Superiore anno missus in Burgundiam, decem equos amisit. Nunc nos quàm significauit premit inopia. C
 Cupio etiam, si Deo placet, quòd didici, & semper disco, docere. Quas res, præter vltimam, (ea enim velut Reipub. inutilis iudicaretur, quæ meo iudicio ceterarum est grauissima) si me euocare voluerit ad Comitatum Regium, quæso suggerite. Quoniam nisi spoliem aliquod altare, aut Fratres importabili affligam inedia, non habeo vnde octo dies in eius possim versari seruitio, donec nouæ fruges optatam referant facultatem. Nisi autem absque periculo possitis, militarium hominum nostrorum nolo vos ocium deprecari, quamquam & illis quàm sit necessarium vltro cognoscitis. Congratulationis cartulam, si vtilem futuram ex morum eius qualitate deprehenderitis, hoc est vt ea ad benè agendum aliquo modo incitetur, ei ex paruitatis meæ nomine tradendam curate. Sin autem, quid animo contineant vos nosse suffecerit. De annuis donis, quæ adhuc penes me habeo, quid mihi agendum sit, per meum nuntium remandate. Munusculi similitudinem, quam nimia verecundia, quòd aliud non habui, celsitudini vestræ direxi, memores primæ amicitie nostræ, quæso ne dignemini aspernari, exiguitatis meæ benignè memores. Benè vos valere cupio, & ad bonorum emolumentum prosperis semper augeri successibus.

AEKHORTATIO AD DOMINVM REGEM CAROLVM.
EPISTOLA XXXIII.

PRÆCELLENTISSIME Domine, etsi dicere audeam amantissime: audira nuper status vestri aduersitate, ineffabili dolore distabui. Namque mecum reputabam vestræ nobilitatis indolem, quam cupio ætatis maturitate, ac sapientiæ grauitate consummari, nimis immaturè nobis ablatam. Id quia irrecuperabile videbatur, quoniam id constanter fallax fama iactaret, totum me cum Fratribus, qui mecum Deo seruire saragunt, ad impetrandam salutem animæ vestræ contuleram. Cui vehementer timebam quorundam non satis Deum timentium persuasiones obesse. Verùm quoniam sospitate vestra donati sumus incredibili gaudio repleti, sincera fide maiestatem vestræ Celsitudinis admonemus, vt omnipotenti Deo nobiscum maximas gratias habeatis, & referatis, qui nobis quantum se amare debeatis ostendit: cùm, vt pace cunctorum dixerim, humano cessante auxilio, ipse vos potenter & piè seruauit, & quantum de eo præsumere debeatis manifestare dignatus est. Nolite igitur casu contrario nimium contristari, sed potiùs credite veridicis verbis eius; *Sine me nihil potestis facere. & Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. & Omnia quaecumque voluit Dominus fecit in cælo, & in terra. & Omnis voluntas mea fiet. & Non saluatur Rex per multam virtutem. & Non est Domino saluare difficile in multitudine, vel in paucis. & Qui glorificat me glorificabo eum, qui autem contemnunt me erunt ignobiles.* Et spreto carnalium consilio, de quibus dicitur: *Dominus dissipat consilia gentium, &c. Consilium autem Domini in aeternum manet.* Acquiescite consilio, quod per Prophetam ipse dignatur dare mortalibus: *Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te nutriet. & Sperantes in Domino misericordia circumdabit. & Cùm esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es. & Immola Deo sacrificium, & inuoca me, &c.* Præterea mementote quòd Salomon ad regendum populum Israël, cui diu in maxima pace præsedit, sapientiam potissimum postulauit. Nec spernatis etiam eorum hortamenta, qui Deum ignorantes, vtilia non tam sibi, quàm nobis vidè. In quibus inuenitur, quòd antequam aliquid incipiamus, prudenter quid agendum sit debeamus inquirere: & cùm inuenerimus, matura festinatione proficere; & quod diu apparandum sit bellum, vt celeriter vincatur. Hæc breuiter Celsitudini vestræ suggessi, vt diuina & humana auctoritate quid vobis agendum sit, indubitanter possitis cognoscere. Det autem ipse Deus, vt spiritaliter & corporaliter, quantum cupio, valeatis.

AD ALTVINVM SENONENSEM MONACHVM.

EPISTOLA XXXIV.

VENERABILI Fratri Aluino Lupus perpetuam salutem. Si tanta facilitate discuti possent à quoquam, quanta mouentur quæstiones, olim ad consummatam studiosi quique sapientiam euassent. Nunc literarum studiis pene obsoletis, quotus quisque inueniri possit, qui de magistrorum imperitia, librorum penuria, otij denique inopia meritò non queratur? Quominus indignari mihi debes, si per exiguum otij, quod mihi vix obtingit indagandis quæ nesciam, quàm ventilandis quæ iam consecutus sum iudicem expendendum. Nec, vt opinor erro, si quibus diuino fauore viam intelligentiæ & aperui, & planiorem feci, quam præcesserit sequendi necessitatem indicam. Hoc est lectione magistra, vel vtens vel vsus, si auditoribus meis aut præsentibus id ipsum sermone, aut absentibus obstinato imponam silentio. Obtinuit tamen tua instantia, vt quædam ex iis quæ studiosè quæstisti enuclearem, *Locuples* penultimam genitiui producere, sic apud Priscianum probatur in lib. v. cùm de nominibus in *es* productam desinentibus disputaret. *Appellatiua verò, inquit, si sint ad homines pertinentia, quæ apud Græcos communia, & mobilia, apud nos communia sunt: vt heres, locuples.* Item in vij. penultima tertiæ declinationis quando produci debeat & corripi, mira diligentia ostendens: *Producitur, inquit, in his, quorum nominatiuum in longam desinit seu natura, seu positione: vt sol solis, infans infantis.* Excipiuntur in *on* desinentia Græca; & in *o* tam Latina quàm notha, quæ aliquando corripunt, aliquando producunt penultimam genitiui. Præterea in *m, s,* vel *b, s, t, p, s,*

vel *x*, desinentia, quæ penultimam genitiui sæpe corripunt. Item *par, lar, vas, pes,* A
Ceres, compos, bos, sus, grus, quæ producentia nominatiuos, corripunt penultimam
genitiui. Cùm igitur producta nominatiuo, vt natura & positione, penultimas
genitiuorum consequenter producant, his exceptis nominibus, quæ longa obser-
uantia deprehensa notauit, quoniam, ipso teste, *locuples,* in *es* productam finitur,
eodem auctore genitiuo longa penultima profertur. Quod possem etiam poetico
testimonio confirmare, nisi apud contentiosos quoque tanti viri tantum posset au-
toritas. *Locupletato* autem, quod penultima producta nequaquam dubito proferen-
dum, sicut quoniam *robar roboris* corripitur, *roboro* eadem penultima correpta pro-
nuntiatur, actiuum esse in Cicerone possumus confirmare. Qua significatione
etiam in Psalmo positum canimus: *Multiplicasti locupletare eam.* Apud memoratum
auctorem Priscianum, in iam dicto VII. Lib. quid sentire de pronuntiatione *mulieris*
debeamus deprehendi potest. In eo enim in *ex* correptam masculina, feminina,
neutra, & communia inueniri dicit: in *er* autem producta Græca masculina, &
vnum Latium, & magis nothum, atque in sequentibus. *Corripientia,* inquit, *no-*
minatiuum, in quibusdam corripunt penultimam genitiui, in quibusdam producant. Produ-
cunt in *al* & in *el* neutra, & in *ar* neutra, deriuatiua. In *or* quoque desinentia alia
producant penultimam genitiui, vt *cursor, cursoris*; alia corripunt vt *Hector, Hecto-*
ris; alia verò omnia, quæ nominatiui terminationem corripunt, similiter penulti-
mam genitiui corripunt. Excipitur, inquit, quod simplicis declinationem ser-
uauit in composito, quamuis corripiat extremitatem nominatiui. Ergo si *mulier* B
desinit in *er* correptam, vnde nulla dubitatio est, nec inter excepta ab eo est posi-
tum secundum eum correpta penultima genitiuus eius efferetur. Ad hanc rem ro-
borandam nullum adhuc poeticum habeo testimonium. Et quoniam, vt ipse ait,
nihil ex omni parte perfectum in humanis est inuentionibus, ab eo forsitan est non
ignorantia, sed obliuione prætermisum. Quare in vsu mutando auctoritatis meæ
periculum nolo facere, donec aut mea, aut amicorum diligentia aliquid hinc si
non solidius, aut euidentius valeat inueniri. *Vlscor, & vindico,* cur dixerit idem
auctor insignis in vtraque significatione accipiendum, idem explanat: subinferens
tam pro læso quàm contra lædentem accipiendum, vnde & vindicta non solum
pœna, sed etiam liberatio accipitur. Quamuis & ex Virgilianis versibus sensus
eius in promptu sit rectè considerantibus. In eo enim quod posuit,

Vlta virum penas inimico à fratre recepi,

Vlta pro læso facit. Læsus enim Sicharbas, siue vt poetica licentia ponit Virgilius,
Sichæus à Pigmaliōne fratre Didonis erat, à quo fuerat morte multatus. Mari-
tum autem postea Dido *vlta* est, non ei, vt pote qui erat extinctus, pœnam ali-
quam inferendo, sed Pigmaliōnem, propter quem scelus commiserat, pecunia pri-
uando. Itaque supplicium de eo qui læserat, pro eo qui læsus erat, sumpsit. Ita
pro læso idem verbum accipitur, quo sensu acciperetur etiam si metro permitten-
te dicere potuisset, vindicari virum. Sequens exemplum quod est: *Nunquam om-*
nes, hodie moriemur inulti, contra lædentem accipitur. Cùm enim Æneas socios ad C
repugnandum Græcis, qui in suam potestatem urbem redegerant, animaret, vsus
est eo verbo, vt fingit Virgilius, quo significauit vindictam & vltionem suorum
gentilium qui iam occidissent, & sui antequam occidissent, viriliter à lædentibus
exigendum. Illud quod sequitur tangere nolui, donec in Liuiō *vigantius* inda-
garem, *Propitius* & per sibilum pronuntiarī etiam à non parum doctis semper audi-
ui. Et in antiquissimis exemplaribus nunquam nisi per *i*, scriptum inueni. *Stupeo,*
an conuertat in præterito *u*, præsentis in *i*, apud Priscianum non discernitur. In
veteribus tamen codicibus indifferenter expressum inuenies. Patronum nostrum
Episcopum incolumem esse vehementer exulto. Probum autem non tam aliquid
edidisse admiror, quàm non omnibus iam scribendi materiam abstulisse. Bene
vale, & pro me, patrèque meo, & matre, & per te, & per ceteros amicos Domi-
num exorare, si me amas, quæso ne cesses.

AD EBRARDVM MONACHVM, SVVM PROPINQVVM,
EPISTOLA XXXV.

ASSIDVIS vr̄ges me, charissime, petitionibus, vt antiquitatem nostræ propinquitatis & amicitiz singularis literis prosequens, scribam aliquid quod esse tibi possit si non vsui, saltē delectationi. Hoc forsitan dignè fecissem, si cū opus postulas materiam præbuisset. Verū, quia gratum tibi fore dum scribam, quidquid illud sit, polliceris, in exquirenda materia nolui me operosa torquere diligentia, multo minus in elegantiā solerti verborum. Quod igitur mihi nihil tale molienti occurrit extemporaliter explicabo. Reminiscētem in his nostris regionibus sapientiam quosdam studiosissimè colere pergratum habeo. Sed hinc haud quaquam mediocriter moueor, quòd quidam nostrū partem illius appetentes insolenter partem repudiant. Omnium autem consensu nihil in ea est, quod iure excipi aut possit, aut debeat. Quare apparet nos ipsos nobis esse contrarios, dum insipienter sapientiam consequi cogitamus. Etenim plerique ex ea cultum sermonis quærimus, & paucos admodum reperias, qui ex ea morum probitatem, quod longè conducibilius est, proponant addiscere. Sic linguæ vitia reformidamus, & purgare contendimus: vitæ verò delicta paruipendimus & augemus. Sed cū omnis sapientia à Domino Deo sit, vt literæ diuinæ demonstrant, ordine congruo **B** eam appetamus, & proculdubio consequemur. Id autem nobis ex diuina auctoritate depromitur: *Fili, inquit, concupisti sapientiam, serua mandata, & Dominus præbet eam tibi.* Vbi etiam quid sit sapientia summè ac pulcherrimè definitur. *Timor Domini, inquit, est sapientia, & recedere à malo intelligentia.* Ceterū de his qui perperam viuunt, & integrè loqui concupiscunt, & corruptos sermones quàm mores aspernantur, sic instruuntur. *Omnis labor hominis in ore eius, & anima illius non replebitur.* Quia dignum profectò est, vt qui primas partes eruditioni tribuit, non sanctitati, à refectione sapientiz exitiali ieiunio excludatur: Quocirca si vigilanter poliēdo incūbimus eloquio, multò maximè consequendæ honestati atque iustitiz operam impendamus oportet. Sed cū variz sint sectæ Philosophorum, suo vnaquæque genere perfectæ, quarum nulla alij præiudicat, quominus cultores suos in Philosophiz sacrarium introducat, & discordi concordia omnes quodammodo vniantur; palam est propositorum diuersitatem, qua pacatissimus Dei populus inseparabiliter, vt ita dixerim, separatur, non officere ad benè viuendum, & vario itinere piè venientibus matris Ecclesiz templum esse apertum, quando vnicuique ordini sua constet perfectio. Quanquam id postremum hoc sit certius, quo diuina præstant humanis. Itaque hortor indolem tuæ nobilitatis, vti quicūque Religionis Christianæ gradus præ ceteris tibi animo federit, seruata ceterorum reuerentia in eo cooperante Domino indies proficias, & integrum te in eo exhibeas. Quòd si potes **C** ex bono ad meliorem, atque ab imo ad summum euadere, id te niti summa intentione persuadere velim, vt laboriosius auctori militans, ab eo gloriosius coroneris. Iacta cogitatum tuum in Domino, vt ab eo inter incerta, perpetuò felicia, & feliciter perpetua consequaris. Illudque ante omnia semper in oculis habeas, quòd ipse te fecerit, quòd perditum reformarit, quòd tam crebris, tam copiosis, tamque proficuis auxerit beneficiis, vt hinc illum laudandi concepta materia, dum ei gratias de acceptis & habes & refers muneribus, fias ad accipiēda maiora dignior, & fretus humilitate perseuerantiam in bonis actibus (quod est donum inamissibile) fortiaris. Sane dum his studiis occuparis, honestas artes & ingenio dignas nolim negligenter prætereas; verū postules earum scientiam ab eo, qui dat omnibus affluenter. & non improperat, & iuxta mensuram fidei tuæ tibi haud dubiè tribuentur. Valeas, charissime, & desideratissime; & longa florens ætate salutiferis quotidie crescas virtutibus, meique semper benignè memineris.

RRr iiij

SI subitaneam nobis tuam attulisses præsentiam, infertilis profectò laboris restulisses dispendium. Namque, ita me variis & ineuitabilibus inuolutum offendisses negotiis, vt vix intra multos dies vna hora vacuas tibi aures præbere potuissem. Quinetiam Abbatis absentia intentioni tuæ plurimum derogasset. Itaque quòd & ego, quemadmodum supra expressi, sum occupatus: & Abbas vix autumnò reuersus creditur, si tibi ad nos veniendum existimaris, opportunitatis vides expectandum commercium. Ceterum germanum tuum, vt supplicasti, orationibus, quòd potero, iuuare contendam.

AD HERIBOLDVM AVTISSIODOR. EPISCOPVM.
EPISTOLA XXXVII.

SVSPECTÆ mihi amplitudinis vestræ nuper missæ fuerunt litteræ. Idcirco stemperandum responsione putavi, quoad rei veritatem rescirem. Nunc quoniam communis frater & earumdem litterarum fidem, & vestri status patefecit veritatem; bonæ valetudinis vobis recuperationem quàm celerrimam exoptans, breuiter litteris respondeo. Si natura memores, quæ nos arctissimo necessitudinis vinculo nexuit, pristiniq; amoris qui nos vnice singulariterque deuinxit, quorum vnum est euentus, alterum iudicij, sinceram mihi beneuolentiam exhibendam decreuistis, imò quia decreuistis, locorum interstitia quæ mihi questi estis detrimento esse non poterunt. Siquidem & frequenter inuicem videre nobis facultas est, & si quis casus impedierit, literale nobis haudquaquam deest commercium, quo vicissim intentiones nostras (si vestra eousque se summittit sublimitas) familiariter possumus reuelare. Ceterum codicem annotationum beati Hieronymi in Prophetas, necdum à me lectum, vobis morem gerens dirigo, quem vestra diligentia citò aut exscribendum aut legendum procuret, nobisque restitui iubeat. Vnde vos monendum iudicavi, ne fortè vobis in multis assiduisque occupatis negotiis, nihil vobis collatura, nobis earumdem rerum obesset dilatio. Atque vtrinam altissimum diuinumque vestrum ingenium, quantum posset fieri à communibus auersum negotiis, ad indaganda humanæ vel diuinæ sapientiæ transferretur secreta, profectò vestra nobilitas officijque clarissimus gradus, dignum sua amplitudine cepisset emolumentum. Quod nolim eo dictum à me accipiatis, vt me in hac parte perfectum iactanter existimem, aut vobis in aliquo profus conferendum, nedum præferendum opiner. Sed sicut vos conuenientibus cumulatòs congratulor honoribus, ita etiam ingeniis, maximè quæ excellent artibus, ornatos nosse desidero. Caius Iulius Cæsar Historiographus Romanorum nullus est. Commentarij belli Gallici, quorum ad nos manauit opinio tantum, extant, nec quantum ad historiam quòd compertum habeam quicquam aliud. Nam ceterarum eius rerum gestarum, postquam idem Iulius totius penè Orbis terrarum * molibus est oppressus, Hirtius eius Notarius in Commentarios seriem referendam suscepit. Eiusdem itaque Iulij Commentarios, vt primùm habere potuero, vobis dirigendos curabo. Cupio vos valere feliciter.

* al. causarum mobilibus.

AD REGEM CAROLVM, EPISTOLA XXXVIII.

EXCELLENTISSIMO Domino, iudicioque sapientium multis & maximis Regnis dignissimo, summa veneratione nominando inlyto Regi Carolo, deuotissimus per omnia Lupus. LICET ineuitabilis necessitas me ad tempus vestris aspectibus subtrahat, sic tamen animus meus vobis agglutinator est, vt vos, & vestra semper in oculis habeam, & vt absque adulationis fuco verum vobis confitear, vix comprehensibili amore complectar. Nam cur ab omnibus bonis debeatis amari, facile in vobis eminet; vnde quantum capio, quantum sufficio, quantum intelligo, vobis fidelis sum. Ceterum præsentem meam necessitatem per venerabilem Ludouicum, qui vobis non minus quàm decet fidus, Maiestati vestræ notas facere studui, quibus peto, secundum datam diuinitus vobis prudentiam, cui omnes congratulamur, piè

A consulatis: ut Dei vestrique seruitij talia nunc valeam in primordio ponere fundamenta, quæ futuri obsequij deuotis molitionibus, opitulante eiusdem Dei gratia, & vestro fauore, respondeant. Me autem noueritis quotiescumque possum Dei clementiam intentis precibus implorare, ut concedat vobis prolixam hospitalem, incruentam victoriam, perpetuam pacem, vitiorum odium, possessionem virtutum, sicque vos faciat regnare in terris, ut Regnum non amittatis in cœlis.

AD EBROINVM EPISCOPVM.
EPISTOLA XXXIX.

CLARISSIMO *Ebroino Lupus perpetuam salutem.* CAUSAS meas Ludouicò nostro significauì, quas his literis repetere superfluum duxi, cum eas, quæ illi redditæ sunt, vos lecturos & velim & sciam. Tantum postulo, ut in omnibus ita mihi adesse dignemini, sicut me confidere illis etiam literis cognoscetis. Misi vobis eburneum pectinem, quem quæso ut in vestro retineatis vsu, quo inter pectendum arctior vobis memoria imprimatur. Benè vos valere cupio.

AD RABANVM PRÆCEPTOREM SVVM.
EPISTOLA XL.

B

REVERENDISSIMO *Patri, eximioque præceptori Rabano, Lupus plurimam salutem.* NON potui hactenus gratias vobis agere, tamen quantas affectu habuerim occultorum cognitor semper inspexit. Deinceps autem si idem Deus vitam vestram produxerit, optatamque pacem reformauerit, non erit impossibile quid animo geram factis ostendere. Namque consensu Fratrum nostrorum x. Kal. Decembr. Cœnobium Ferrariense mihi commissum est, Dominusque noster Carolus mira me dignatione fouens gratia sua donauit. Vestra igitur beneuolentia me, vnâque congregationem mihi creditam, sacris orationibus quæso commendare dignetur, ut sicut studia mea plurimum eruditione adiuuistis, sic officij difficultatem assiduis precibus temperetis. Ceterum, audiui sarcinam administrationis vestræ vos deposuisse, & rebus diuinis solummodò nunc esse intentos: Hatoni verò nostro curam sudoris plenam reliquisse. Cuius rei ordinem, simulque alia quæcunque videbuntur, beatitudinis vestræ literis expectabo cognoscere. Opto vos benè valere, meique perpetuò dignanter meminisse.

AD IMMONEM. EPISTOLA XLI.

CSANCTITATIS merito sincere suspiciendo venerabili *Immoni, Lupus æternam salutem.* EPISTOLAM vestram me quàm molliter mulcentem, amicitiaque memoriam suauiter refrigerantem, ut par fuit, summa delectatione perlegi: eique sensa menti penitus illapsa diligenti memoriam commendati. Nam si verè, ut scripsistis, me inter charissimos numeratis, erit forsitan venerabile quod peregrinationis molestia, præfertim tot quot inueniri facile potuerant neglectis oportunitatibus, epistolari solatio me leuare spreuistis. Quanquam tanti contemptus dolorem vehementer exulceret non actum quod sæpè inter nos constitit, ut quotiescumque nancisci possent occasionem, quæ cognoscenda mihi essent, vos potissimum panderetis. Verùm hæc aliàs. Ceterum, propitio Domino Deo nostro, sospes regressus sum, præterque Domini ac nutritoris mei Aldici, quantum ad me attinet, plenum infortunij obitum, & quorundam aliorum amicorum, non est quod mihi extrinsecus accidisse admodum triste crediderim. Cur autem vobis significari petieritis quos libros in Germania vel scripserim vel legerim: demiratus sum, nec satis causam comprehendere potui: nisi fortè mei experimentum argute capere voluistis, propositis duabus rebus, quarum altera si cessisset videri poterat ostentationis, altera imprudentiæ puerilis. Itaque simpliciter vobis aperio, principem operam me illic destinasse lectioni, & ad obliuionis remedium, & eruditionis augmentum, libros pauculos parauisse, nec Germanicæ linguæ captum amore, ut ineptissime quidam iactauerunt, sarcinam subiisse tanti tamque diuturni laboris. Quod autem studio humilitatis me inuigilare diuinis auctoritatibus

monuistis, pergratum habeo, & velim credatis me hactenus id agere, vt quod Deus me fecit, quodque suis beneficiis donauit, totum eius gratiæ assignem, & vt ea in me conseruans amplificet, summis precibus flagitem. Siquidem ad ea quæ proposuistis, illud etiam Euangelicum addicio: *Habete sal in vobis. & Pacem habete in vobis.* & quod secretorum cœlestium conscius docet Paulus, *Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Nec illud me fugit, quam omnino me magnum non sentiam, *Quando magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Ad quæ tam multa, tam fortia, tandemque salubria hinc teneo documenta, vt ne somnare quidem possim diuinorum beneficiorum mihi aliquid arrogandum, sed planè qui aliqua diuina eminet gratiâ, non potest effugere varias diuersorum opiniones. Quandoquidem de Salvatore nostro, in quem nulla prorsus reprehensionis cadit suspicio, *Alij dicebant, quia bonus est, alij autem non, sed seducit inrbam.* Quare sapienti firmissimum erit illic ac singulare suffugium, *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* Benignè mei memores cupio vos benè valere.

AD HINGMARVM EPISCOPVM REMENSEM.

EPISTOLA XLII.

NON sum nescius, cum tantis diuinæ gratiæ muneribus abundetis, vtrò vos cogitare apud Principem iuandi bonos facultatem diuinitus accepisse, vt quod in se non habent in vobis possideant, & remunerandæ vestræ industriæ materiam præbeant. Proinde familiaritatis fiduciâ moneo, vt dum tempus habetis, vfuram talenti multiplicare curetis: vt instar Solis, benevolentæ vestræ splendor cunctos irradiet, nec quenquam excipiat, nisi qui superba cæcitate lucem iustitiæ aspernatur. Nobilitatem vestræ generositatis ornat eruditio salutaris, altitudinem officij commendat religio professionis. Hæc vestræ Celsitudini non arrogantiæ vitio, sed amicitæ studio scripsi, vt quoniam in vobis & nobilitas & sapientiæ conuenerunt, quantum hæc societas valeat etiam nolentibus emineat, qui ipsa quoque lumina Ecclesiæ obscurare contendunt. Loci nostri iactura vobis nota est, vt scilicet Rex Cellam nobis nulla mea culpa subtraxerit, quam pater eius etiam edicto contulerat, quod comperisset monachicâ Religionem apud nos durare non posse, nisi facultatum fulciretur augmento. Itaque ad tantam inopiam deuoluti sumus, vt hoc anno vix duorum mensium frumenti sustentaculum habeamus. Famuli, quorum seruitio carere non possumus, penè nudi sunt, nec quid his faciamus habemus. Plerique Fratrum nuditatem attritis atque scissis vestimentis vitare coguntur, hospitalitatē paupertate compellimur imminuere, & hoc turbulento Reipub. tempore, his expensis, quæ maiores nostri congregauerunt, à Rege clementiam, à communi Domino patientiam flagitamus. Itaque tædio necessitatum afflicti, vacationem officij, ad quod à Fratribus & electus sum, subinde cogito. Verùm ab ea, & secularium perniciofa voracitate, & impatientiæ crimine, si in tanta perturbatione eosdem Fratres relinquam, deducor. Cum enim pro viribus, immò vltra vires Regi seruijerim, & pro eo semper intentè orem, non solum vt aliquid mediocritati nostri Cœnobij conferret non merui, verùm etiam hanc notam incurri, vt partem eius optimam seculari homini traderet, non regendam, sed euertendam. Fecerit hoc mea vilitas. Cur tantorum virorum, qui mecum Deo seruiunt, est contempta sanctitas? Vestro admonitu nosse debet, esse inter nos aliquos, de quibus meritò Scriptura testetur: *Voluntatem timentium se faciet. & Qui tangit vos, quasi qui tangit pupillam oculi mei.* Quid ei secularis illius excellentia contulit? Nunquid illi postea gentem aliquam barbaram subiugauit? aut hoc sibi diffidens Regnum composuit? At si votum, quo vobis credo suggerentibus in Ecclesia beati Dionysij se obligauit, ex integro, absque respectu vllius personæ, Deo persoluisset, immò primò consiliis, quæ in Verno quæsitæ & inuenta sunt, acquiescisset, iam eum in pace regnare fecisset ille, de quo sacræ continent literæ; *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.* Canones eosdem, siue, vt vos vocatis, Capitula meo stilo tunc comprehensa vobis direxi, de quorum æquitate credo ætas posterior iudicabit, & deuotionis meæ non erit immemor cordium renūmque scrutator. Vos autem interim mihi quæso, & quibuscumque

A similia patientibus, Mardochei constantiam, Hester pietatem impendite; ut hostes famulorum Dei vestra diligentia, imò diuina virtute, non ut tempore, cuius mentionem facio, ad suam perniciem, sed ad perpetuam salutem vincantur & opprimantur. Benè vos valere optamus.

AD HLVDVICVM ABBATEM. EPISTOLA XLIII.

PRÆCELLENTISSIMO *Abbati Hludonico, Lupus aternam salutem.* DEBITA dona, quæ per vos Rex iussit, direxi, quæ ut ei grata fiant, vestra beneuolentia non aspernabitur procurare. Quia verò Odulphum cum Regina ad Regem venturum audiui, supplico ut memores nostri esse dignemini, scilicet ut Cellam nostram, in qua præter solum nihil penè aliud iam relictum est, tandem aliquando recipiam, quia eam nulla culpa mea perdidit, nec eas facultates noster habet locus, ut sine præfata Cella in eo durare possit religio. Namque inde cera Ecclesiæ, fratribus & famulis vestimenta, pisces, caseus, & legumina ministrabantur. Quibus omnibus utinam non ad duplum detrimentum Domus* nostræ gementes careamus. Admonete igitur eum sui periculi, ut & sibi & nobis aliisque similiter à se afflictis consulat, nec timeat Dominum nostra consolatione placare, quem non timuit acerba oppressione offendere. Siquidem generalis religiosorum adfertio est, præter vindictam vltimam, quæ impendat, nunquam eum felicitatis operatæ prosperitatem adepturum, donec redintegret Ecclesiam, quam diuisit, & grauibus ac maturis bonorum, hoc est, Deum timentium consiliis adquiescat. Benè vos valere cupio.

AD HINCMARVM. EPISTOLA XLIV.

SVMMÀ *veneratione suscipiendo Hincmaro Antistiti, Lupus omnimodam salutem.* EFFECTVM petitionis meæ nuper à Rege vestra digressio impediuit, quam urgente necessitate his literis refrico, ut mea saltem importunitate, quæ ipsum quoque ingenuum pudorem excludit, vos ad subueniendum mihi & aliis eadem patientibus impellam. Neque enim congregandi auri, argentique, ac aliarum pretiosarum specierum sublatam nobis dolemus materiam: sed vnde vitam mediocriter sustentabamus, hoc est, vnde vestimenta, & alimentorum consequeremur omni tempore adiumenta. Cogimur itaque attrita & refarta ferre vestimenta, & fatnem penè semper solis oleribus & emperitiis leguminibus temperare. Hinc queruntur infirmi, apud nos consueta requirunt, nec inueniunt. Hospites præsentia tempora infamant, & Deus ad vindictam sine dubio prouocatur. Verùm quia sicut priori Epistolæ non adulatoriè, sed seriò comprehendi, totius Ecclesiæ causa vos dignitate ornatos, & familiaritate Principis donatos credimus, idque rebus cupimus approbari. Dum adesse Odulphus dicitur elaborare dignamini, ut se Rex tanto peccato exuat, & nos tam ingenti penuria liberet, ne tam eum nostra oratio subleuet, quàm afflictio importabilis deprimat. Siquidem vestra suggestionem institutus, magnam potest habere opportunitatem, ut quod perperam fecit immutet, scilicet si secularibus, quibus res Ecclesiasticas impertitus est, enumeret, quæ seipsum & illos post consecuta sint incommoda, & iratum Deum non nisi sua ei restituant esse placandum. Nec aliter eos virtutem & consilium recepturos, nisi ex corde ad ipsum Deum reuersi, rapinis abstineant, & suæ imbecillitatis conscij, eius omnipotentis se submittant. Quod nisi facere Dominus noster Rex accelerauerit, & trepidauerit, vbi non est timor, vltra quàm dici potest formido, ne citissimè suis inimicis gaudium paret exoptatum, nobis autem vnicè se amantibus opprobrium derelinquat. Benè vos valere cupio, & in dies ad meliora proficere. Imitatus veteres eruditionis artificio, etiam nunc nostra recuperare molitus essem, nisi hoc frustra tentans experimento proprio comperissem: & iam si Virgilius reuiuisceret, & totas tripertiti Operis vires mouendis quorundam cordibus expenderet, nec lectionem quidem præsentium adepturum.

AD DOMINVM CAROLVM REGEM. EPIST. XLV.

OMNIPOTENTIS Dei quæso recordamini, qui gratis dedit vobis vitam, nobilitatem, pulchritudinem, potentiam, laudabilemque prudentiam: & quod maius est omnibus, sui cognitionem. Et honorate eum in seruis eius, quia

ipſi vtpote habenti omnia, conferre nihil poteſtis. Polliceri dignatur ille, *Beati A*
mifericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Eſtote nobis nimium indigenſi-
 bus miſericordes, vt pro nobis beatitudinem miſericordium ipſe vobis reſtituat.
 Plus minúſve quadriennium eſt, ex quo L X X I I. Monachi, quos ad eorum votum
 electionémque mihi commiſiſtis, quique indefinenter vobis in diuerſa occupatis,
 pro ſalute ac proſperitate veſtra excubant, propter abſtractas facultates patiuntur
 incredibilem veſtimentorum, leguminum, ac piſcium indigentiam. Et publica
 hospitalitas peregrinis, iuxta conſtitutionem priorum Regum, exhibenda inter-
 miſſa eſt. Famuli Monasterij ſqualore torquentur & frigore, neq̄ poſſunt ſubue-
 nire miſeris, quoniam ab aliis multitudo collecta mihi relicta eſt, & copia vnde ſuf-
 tentabantur ablata. Siquidem intercedente glorioſa matre veſtra, ſereniſ. pater
 veſter Ludouicus Auguſtus ad remedium animæ ſuæ, ac ſalutem poſteritatis, ſup-
 plementum hoc Cœnobio noſtro contulerat. Nec tamen cùm id haberemus, no-
 xia diſfluebamus abundantia, vt in delicias intemperanter ſolueremur: quia, quæ
 Regula concedit, integris facultatibus Monasterij vix poterant procurari. Nunc
 autem longè pauciora conſecuti, abſtinemus inuiti, algemus coacti: pueros, ſenes,
 atque infirmos propter inopiam non ſouemus. In tanta calamitate patri & matri
 veſtræ quotidianas preces & annum officiũ perſoluimus, quaſi quod illicontulere
 poſſideamus. Fecerunt enim illi totum quod potuerunt, & donum ſuum robu-
 tiſſimè firmauerunt. Tangat itaque vos affectus eorum, per quos eſſe cœpiſtis. In-
 ſtaurate illorum eleemoſynam, ingenti periculo hætenus intermiſſam, nec obli-
 uiſcamini noſtri. Etenim vos iam eleemoſyna indigetis. Tempus eſt vt Dei timor
 atque amor veſtram compungat mentem, quia iam peruenit corpus ad virilem
 ætatem. Nec differatis quæſo vlteriùs bonum, quod vos velle dicitis, quoniam
 cùm neſciatis quid ſuperuentura pariat dies, tamen quia nobiſcum quotidie ad
 eius iudicium tenditis, cui veriſſimè dicitur, *Tu reddes unicuique ſecundum opera ſua,*
 dubitare nequaquam poteſtis. Horribile eſt autem incidere in manus Dei viuentis.
 Nec verò dicere dignemini vos non poſſe. Siquidem, vt ait Apoſtolus, *Deus non*
irridetur. Scit ille quantum poteſtatis contulit, qui non niſi quod iuſtum eſt exigit,
 nec trepidetis timore, vbi non eſt timor. Audete potiùs benefacere, ſi in hac vita
 proſperè, & in futura feliciter deſideratis regnare. Cur enim non conſtanter au-
 deatis immutare, quod nullus iuſtum eſſe poſſit oſtendere? Conſenſu bonorum
 omnium iuſtum eſt quod poſcimus, poſſibile regali potentia, neceſſarium nobis,
 vtile non tam nobis quàm vobis. Nos enim ex hoc beneficio temporalem conſe-
 quemur uſum, vos autem accedentibus aliis bonis, præmium ſempiternum. Fle-
 ctant igitur pietatem veſtram iuſtiſſimæ ſupplicationes, humillimæ preces, quas
 maxima extorquet egeſtas. Et vt nunc perficere dignemini, quod tunc firmiſſimè
 conſceſtiſtis, cùm vobis Dauidicum illud ſeruandum propoſui, *Fixum eſt quod loquu-*
ſus ſum. Namque nec aliter decet veſtram nobilitatem atque præbitatem, quæ om-
 nibus imitabilis eſſe debet, nec verò aliter conuenit veſtræ ſaluti atque Reipub.
 paci. Nos autem nec in debito famulatu reddendo inueniemur ſegnes, & in pla-
 canda vobis quantum poterimus diuinitate curabimus eſſe feruentes.

CVIDAM NECESSARIO. EPISTOLA XLVI.

I V S T A copioſaque ſuppente materia, ne dubitetis tu & quos fideles iudicaſti
 perfidi commenta ſubuertere, qui impudentia ſingulari & beneficiis meis vt in
 Monasterio noſtro ſubiſtens vritur, & lacerare non deſinit à quo fouetur: itaque
 opertus ignominia, & refertus inuidia, vnde ſe non valet expedire, me conatur
 propellere. Et quia fugit eum optata victoria, mirabili amentia ſerere infamiam
 delectatur: illi ſimilis, qui quod ſe nequaquam recuperaturum cognoscit, amoliri
 ab aliis non quieſcit. Cur autem eum non conſtantiffimè inuiſtis & inſolubilibus
 argumentis opprimatis, quem iuxta fidem diuini oraculi anima Dei deteſtetur,
 quod humana diuinæque iura permiscens, ſeminet inter eos diſcordias, quos vel
 natura protulit, vel religio fratres fecit? Tu verò nullis omninò maleficiis à loco
 noſtro auellaris, quod ope diuina nec illud continget quod formidas, & eueniet
 citò quod optas, conſequentérque ſecuri ſtudebimus. ita mihi iam explorata ſunt
 omnia. Demotheus noſter ipſo interdum caule indiget, & cibario nonnumquam
 panis

A pane altus fert modicè: desperatione quoque vini ad hoc perditus est, ut venali ceruisia delectetur, & vel in hoc Tullium superat, cum quod ille dormiens, id iste vigilans patitur. Ita nec lateribus robur comparatur, nec vocis conseruandæ cura laborat. Rhetoricæ magis actionis immemor, retinendæ vitæ facultate contentus est. Verùm enim uerò auctor bonorum omnium nostram & vestram inopiam larga, ut credimus, opulencia abolebit.

EIDEM. EPISTOLA XLVII.

NON est quicquam quod metuas. Nam & domestici & extranei hostes, tamen plurimum sibi, nihil mihi oberunt: quod protegere meam paruitatem dignabitur, qui me sibi iussit & dedit confidere. Proinde irridenda omnis illorum molitio est, qui vel implacabili cruciantur inuidia, vel inexhausta cupiditate torquentur.

SAR. EPISTOLA XLVIII.

CONTENTIONIS obstinatione posita, & superandi peruiacacia æquius æstimator necessitatum, vide ut affluens annonæ copia, quam tibi commisi, proficit utilitatibus nostris. Namque sationi & animalium pabulo, & cuius ingentem te habere curam desidero, iustæ hospitalitati adhibita diligentia, non dubito super futurum quod præstare non mediocre commodum possit.

AD HINC MARVM EPISCOPVM.
EPISTOLA XLIX.

SVSPICIENDO *Antistiti Hincmaro, Lupus omnimodam salutem.* ANGVSTIAM nostram, quæ temporis cum prolixitas, tum etiam asperitas peperit, nuncius à me directus vobis exposuit, nec aliud in paternitate vestra, quam quod de ea præsumebam, inuenit. Sanè priores certauimus officio, nec tantum poposcimus quantum præstitimus, scilicet implendæ materiam charitatis. Itaque nobis omnium, quorum indiget vsus, penuriam tam diu laborantibus, magna properantia subuenite, ut promissionum beneuolentiam optatus largitatis consequatur effectus. Hospitatur autem in villa, quæ antiphraasticòs Viniacus vocatur, & ab Attiniaco in Africum plus minusve vno miliario distat. Hoc ideo ut etiam de vectura cogitet vestra insignis prudentia, quod huius quoque rei nulla nobis facultas est, quò, & quanto, & quando vos ituri sitis, litteris per hunc latorem vicissim redditis pandere dignemini: ut interim & quando, & quid nobis agendum sit, valeamus prospicere.

CVIDAM FIDO. EPISTOLA L.

NON ignoras prolixo temporis laborem, quem recuperandæ Cellæ studio assumpsi, quo adhuc flagrans iussu Regis vita comite ad colloquium proficiscar, quod Reges ad Traiectum habituri sunt, pecunia nobis iam nulla est, quæ tanto spatio vix potuit sufficere. Proinde quia non videbatur consilium imperfectos conatus relinquere, donec euidenter appareat qui eos consequatur effectus: non usquequaque inhonestum credidi, opem ab amicis petere, quorum fides mihi non fluxa in similibus inuenta est. Itaque maxima spe ad Dominum Rhodingum direxi, cui cum nostro nuntio, aut si commodius iudicaueris, separatim huius meæ necessitatis volo causam aperias, eamque quam mollissimis precibus flectas, ut sicut semper nunc mihi subueniat, & continuò per hunc meum nuntium argento, quò in hoc vtar itinere, iuuet me liberaliter: ut & in Cœnobij nostri, pro qua satagimus, instauratione particeps existat, & me sibi deuotiolem, si id fieri possit, efficiat. Si quid etiam ab aliquo tibi datum habes, mihi mittere ingenti necessitate Arē-
ralo * ne graueris. Quoniam nihil tam pretiosum aut paruum dirigere poteris, quod non patiamur pro victu expendere.

FRATRIBVS FERRARIENSIBVS. EPISTOLA LI. A

DILECTIS *Fratribus*, quòd gaudium capiant de R. SI forte veſtrùm aliquis ambigit, repetat illud memoria quod auctoritas diuina, neque rapaces regnum Dei poſſeſſuros, affirmat, & vltra dubius eſſe non poterit. Præceptor verò eius ne ſe inſolabile argumentum reperire gloriatur, accipiat omnium villarum noſtrarum meum, inquam, eſſe regimen & laborem, vſum verò fructuum ipſum etiam ſecundum meam diſpoſitionem fratrum eſſe communem. Ita nec ſecularem Religio minuit poteſtatem, nec poteſtas confundit Religionem. Interim proſpiciſte noſtris equis, ne à magiſtro aut à diſcipulo ſubſtrahantur, & abſque vllò in hac parte meo reſpectu, quidquid ſecundum leges valetis, contra violentiam peruaſoris agere contendite. Industriam veſtram hoc mihi gratiorem ſcientes futuram, quo maior & illuſtrior fuerit, mihi potiora molienti quod oportunitas hinc, imò Deus permiſerit, curæ erit perficere. Ego quoniam cum Rege ad Traiectum, Deo volente, iturus ſum, quo ei ad colloquium Fratres occurrent, & recipiendæ Cellæ bona mihi ſpes eſt, nec poſſum ad eſſe vobis, vt vnusquiſque veſtrùm agat mecum quod ſolet & debet. Sicut ſuperiore anno conuenit nobis, qui poteſt agere ſtudeat, quouſque rediens ſi aliquid ſit immutandum cognoſcam. Satio ſtudioſiſſimè procuretur, & quod noſtri boues poſt ſolemne debitum non ſuffecerunt, frequentes impleant corrogationes. Benè vos valere cupio, & diligentiffimè orare pro nobis. B

PRÆPOSITO SALVTEM. EPISTOLA LII.

FRATER noſter probabilia fecit quæcunque ab te gererentur, quod mihi cordi fuit: moneo que te, vt ſicut cœpiſti in officio ſincera fide permanes. Furioſum illum, ſuper quo ſcripſiſti, quia etiam pœnitens ſuſpectus mihi eſt, & germana ſanctitate vſque ad faſtidium ſatiamur, vehementer me recuſaturum cognoſce. Ach ſe iniecerit, ne tridui moras excedat, ceteris perſuade: quia quod toleremus, non opus eſt nobis extrinſecus quærere.

AD REGEM CAROLVM. EPISTOLA LIII.

PRÆCELLENTISSIME Rex, licèt tacendo, loquendo, ac ſcribendo, nihil hæcenus profecerim, tamen quia Dei cauſa eſt quam ago, quieſcere non audeo. Pro veſtra ſalute ac proſperitate vos admoneo, & ſupplex flagito, vt voſmetipſos liberetis periculo, meque deuotiſſimum vobis famulum, ſecundum frequentes veſtras promiſſiones, aſperrimo ſubleuetis labore. Quæ beatæ memoriæ pater veſter, intercedente glorioſa matre, peregrinis, & Dei ſeruis largiti ſunt, ob redemptionem animarum ſuarum; hæc afflicti variis neceſſitatibus, quatuor annorum ſpatio, quia omnes ad eſſe non poſſunt, per me repoſcunt à vobis, vt ipſa etiam eorum verba ſciatis. Dicunt iniuſtum eſſe, vt à vobis fame torqueantur, & frigore; cum aſſiduè pro veſtra temporali & perpetua ſalute cogantur orare, nec vos omninò conſecuturos felicitatem quam deſideretis, donec cum paruulo noſtro ſancto Petro in gratiam amicitie redeatis. Ac ne putetis eos iocari, ſeridè conſirmant ſenes noſtri experimento ſe proprio comperiſſe, idque ſibi pueris à ſenibus eſſe traditum, quòd quicumque Monasterio noſtro inſigne aliquod intulerit damnum, niſi citò reſipuerit, magnum incurrerit incommodum, aut ſanitatibus & vitæ pertulerit diſpendium. Ne igitur tali re aut ſimilibus veſtram impediatis proſperitatem, nec ſeruorum Dei penuriam contemnatis, nec ſalutem veſtram dubiam faciatis, reddite potiùs Deo vota veſtra, dum poteſtis, ad cuius iudicium nimis tremendum quotidie properatis nobiſcum, in quo abſque reſpectu dignitatum, aut perſonarum, vnusquiſque recipiet quod meretur. Vita hæc breuis, & incerta eſt, & iuniores vobis quotidie moriantur. Ipſe verò Deus promittit & minatur, *Qui glorificat me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, &c.* Ad virilem ætatem per ducti eſtis, ne timeatis iuſtitiã facere, vt per eam thronus veſter firmetur. Domine mi Rex conſidera, quòd ſicut nuper in exhortatione prudenter dictum eſt, iam pater es, & in magnis adhuc verſaris laboribus: & talem te omnibus exhibe, vt boni te cupiant & optent videre fortunatum atque felicem auum, & poſt huius vitæ tranſitum, cœleſtis patriæ poſſeſſorem.

A NECESSARIO. EPISTOLA LIV.

NO n ignorabam haud aliter te quam volebam, quamque oportebat facturum, & maleficia illius perditissimi maxima ingenti auctoritate præuenturum. Unde & tibi gratulor, & omnipotenti Deo, si non dignas, certè quantas possum & ago & habeo gratias, qui sic me necessariis aliqua in parte destituit, vt tamen hoc dispendium fidissimi deuotione suppleret. Nec verò ille impudenter inimicus solùm cauendus & eludendus est, verùm & hi, quos nuper dubitando præfeci, tuâ semper industria confirmandi: vt dicto audientes existerent contendant, nec sibi vllatenus reniti tutum arbitrentur. Vultus noster cum redierit forsitan tibi metum detrahet, interim sine pauere ingratos.

AD MARCVVARDVM ABBATEM PRVMIENSEM.
EPISTOLA LV.

DESIDERABILI maximaque veneratione suspiciendo Marcuardo Abbati clarissimo Lupus præsentem & futuram salutem. NITHARDI aduentus ad Siluacum, quò me Monasterij necessitas traxerat, vehementer me lætificauit, cuius præsentia factum est, vt hæ litteræ vestræ paternitati redderentur, cum vos esse sospites, & communem filium Eigilem ex validissima infirmitate, opitulante fauore diuino, reualuisse ostendit. Tantam siquidem expertus sum vestram beneuolentiam & liberalitatem, vt nemini, quam vobis, me maiorem debere sentiam deuotionem. Verùm quamquam temporis malitia obstiterit, ne possem hætenus obsequiis pandere quod meritò concupisco, bonitate vestra præfusus, audeo supplicare, ne ad Regem nostrum venire grauemini, quia & res vestras forsitan recuperare poteritis, & nobis in recipienda Cella sancti Iudoci prodesse plurimum, super qua & vobis iam & mihi sæpissimè, & Ludouico nuperrimè tam seriò promisit, vt si adesse dignemini, dilationis nullum possit inuenire perfugium. Ita & rei discrimine terrebitur, quòd & peregrinis nobisque Monachis à suo patre & matre relicta stipendia sustulit, & promissorum suorum serie constringetur, vt saltem tunc faciat, quòd olim se facturum spondit. Pridie Kal. Decemb. ad comitatum accessi, & ingentibus dispendiis atque laboribus cum Rege versor, assiduè spes meas differente, propter absentiam, vt fatetur, Odulsi, qui languere dicitur, nec tam periculosè vt vel admonitus corrigatur, quòd optaremus, nec tam grauiter vt moriatur, quòd propter eius certissimam damnationem doleremus. Properate itaque, vt quoniam propiores aliquantulum facti sumus post tanta spacia desideratis refoueat alloquiis, & vestro annisu, auctore diuina gratia liberet angoribus vix ferendis. Tales quæso nostris estote pueris, quales non modò nostris, verùm etiam vulgo fuistis omnibus paternitatem vestram piè quærentibus. Exiguitatis meæ nomine charissimum Eigilem, & reliquos omnes fratres dignamini salutare. Laboriosissimum difficillimo tempore negotium, præsertim nihil meritùs vobis imponere haudquaquam præsumpissimè, nisi quòd Rex noster vos ad colloquium inuitare comperissimè: Aded vt mihi quoque hoc tempore præceperit vt si fortè ad Monasterium nostrum accederetis, ad se vos deducendos curarem: vtque licentiam impetraturi inter alià commodè Imperatori suggerere possitis, à me fratribusque nostris, qui pro eo semper oremus, vos precibus fatigari, vt quoniam de loco nostro sitis, à quo vos corpore duntaxat Ecclesiastica vtilitas abduxerit, isque diminutione facultatum vehementer attenuetur, atque religioni paupertas impedimento sit, intercessionis opem instaurationi eius impensissimo studio conferatis. Vale Domine patèrque charissime, Lupique tui semper benignè memineris.

RATBERTO ABBATI. EPISTOLA LVI.

BONIS omnibus amplectendo Ratberto, Lupus in Domino salutem. HABITA diligenter opportunitatis ratione, suggessi domino Regi, annitente Vulgefizo nostro super fuone, id vos postulare, vt quoniam nec ad Monasterium remeasset, & verisimile esset eum quæ fuerit solitus iterare, si quando reuerti tentaret, ne in sui aliorumque perniciem potestatis eius præsidio muniretur. Siquidem esset indignū

eius maiestate nisi resipiscentibus peruerfis aperire accessum, nedum impunitatis indulgere securitatem. Ille quo solet vultu cum graciosus apparet, prius quaedam alia iure se, ipsi Monacho deinceps negaturum auctoritatis aditum respondit, quo haecenus vti contempserit, atque hoc sibi satius videri ne pereat, ut constringatur conuenienti custodia, priusquam societatis communionem recuperet. Nos vero tametsi offerret quæ sperare vix omnino possemus, idque ut par erat amplecteremur, vos nec citra decretum regulæ subsistere, nec ultra velle progredi constanter astruimus. De liberalitate vestra quid sentiam, notui præcipiti declarare præconio, donec experiret in copia piscium quæ ventura erat, cum maxima tum etiam ut optinabar optima, mei supergrederetur ingenioli facultatem.

EIDEM. EPISTOLA LVII.

DILECTISSIMO *Abbati Roberto Lupus omnimodam salutem.* Quod flagitantis exequi absque dilatione contendi, euolutisque ratiocinationibus multis, ad hanc virum compuli conditionem, ut non modò noceat nihil, verum etiam profuit plurimum, si erga eius propinquum, qui tempore tumultus discessit, & instaurata pace reuerteretur, benigni extiteritis. Id vos & libenter facturos, & etiam in omnibus quæ iubere dignaretur obsequuturos, dum eius gratia fruere, fiducialiter sponendi: atque eò usque institi donec firmissimè promitteret, nihil se vobis effecturum, nisi prius mecum causam conferret. Itaque modum petitionis meæ hoc fine terminaui, ut si quando rebelles eius fauore suas querelas fulciri deposcerent, non vulgò adquiesceret, verum res duntaxat dignas vestræ conscientie reseruaret. Quædam alia comperi tam cautè reuelanda, ut ea literis comprehendere tutum non putauerim, tamque necessaria cognitu, ut quàm potestis celerius prætenta qualibet alia utilitate, mihi ad colloquium occurrere debeatis. Ceterum, nisi iam molestum sit, profecturo mihi cum Rege si Deus vult ad Siluacum nuncium dirigite, ut cum gratias agere cœpero, vberius dicendi copia frustra conantem plurima non destituat. Ut verò epistolam seriò claudam, obsecro ne sim vobis oneri, quòd nimis familiaritatis fiducia multa postulo: quia si vitam & prosperitatem Deus mihi concesserit, non sum nunc ad accipiendum paratior, quàm quondam ad largiendum esse curabo.

EIDEM. EPISTOLA LVIII.

QUOD petiistis nec dum Regi suggesti, quòd oportunitas defuit. Maturabo tamen vobis, cooperante Domino, morem gerere, communi honestate seruata. Benè valete.

AD MARCVVARDVM ABBATEM. EPISTOLA LIX. C

NON ignoratis, credo, Reges nostros apud Traiectum hebdomade secunda Quadragesimæ celebraturos colloquium, quòd me trahit Ecclesiastica necessitas. Qua vrgentè, ut vobis iam aliis expressi libens, cum Rege quartum ago mensè, ita ut ne die quidem à comitatu abfuerim. Præbearigitur se mihi saltem illic desiderabilis vestra paternitas, ut nostra familiariter viua tandem voce valeamus cognoscere. Si quid præterea, ut passim soletis, omnibus nobis quoque facultas fuerit impendere, libenter nos accepturos cognoscite. Debent enim parentes thesaurizare filiis, ut fallere nescia diuini spiritus confirmat auctoritas. Benignè me memores, cupio vos valere feliciter.

AD EVNDEM. EPISTOLA LX.

CHARISSIMO *patri Marcunardo Lupus.* OFFICIOSA humanitas vestra vicit petitionem meam, quæ leuiter tetigit quòd temporis poscebat necessitas. Proinde fuit ea gratior, quàm æstimare valeant ærumnarum expertes. Molestissimè autem fero, quòd vobis non visis discedo: quanquam consolatur meam mœstitiam, quòd post Pascha nostram vos visitaturos pollicemini paruitatem. Commodè

Autem & me præsentem id vos facturos puto, si secunda hebdomade mensis Maji iter ad nos arripiatis. Nam quinto decimo die post Pascha Synodus magna, ut aiunt, apud Attiniacum celebrabitur, cui me abesse nequaquam, ut credo, nostri Præsules patientur. De Cella nostra nihil aliud paternitati vestræ possum exprimere, nisi quod promissionum ubertas spes nobis varias pene quotidie pariat, & quod sicut omnium propè malorum, illius quoque rei effectus incertus sit, Abbas Monasterij quod Germanicè *Saligstas* appellatur, cui nomen est Ratlegio, partem quandam cuiusdam libri faciet mihi describi, eamque vestro mihi reddendam nuntio se traditurum promittit; atque obsecrat ut tabulas, quas Hilpius pictor beatis voluit Martyribus, hebdomada secunda post Pascha ipsi dirigerè dignemini. Quod etiam causa petitionis meæ vos maturare cupio, ut cum ad nos veneritis, præfatam partem ipsius libri nobis adferendam curetis. In pueris multum nobis præstiteritis, si quod cœpistis paternâ pietate non grauemini consummare. Capitis autem dolorem nepoti meo parcitas potus forsitan detrahet, si eius appetentior fuerit deprehensus. Alioquin nostro curandus reseruetur medico, qui omnes, quarum nullam non ignorat, depellere se posse confidit infirmitates. Integerrimè vos amans felicissimè valere desidero, & ut me semper apud Dominum præcipuè iuare dignemini supplex efflagito.

B AD GVIGMVNDVM EBORACENSEM EPISCOPVM.
EPISTOLA LXI.

REVERENTISSIMO, magnâque veneratione suspiciendo Guigmundo Eboracensis Ecclesie Antistiti, cunctisque sub eo Domino Deo famulantibus, Lupus Abbas, & uniuersa Canonij Ferrariensis congregatio in Domino salutem. INGENS fluxit spatium temporis, per quod turbationibus variis crebrescentibus, societas, quæ à præcessoribus nostris, auctore Domino, inita est, nulla præter orationes protulit indicia charitatis. Nunc autem aperiente se gratia pacis, & recepta Cella sancti Iudoci, unde & hæc scribimus, curauimus ut par fuit priores certare officio, vosque siue ad repetendam siue ad declarandam amicitiam prouocare. Ac primùm illud ante omnia suppliciter poscimus, ut & in priuatis & in publicis precibus nostri memores esse dignemini. Deinde volumus ut vicissim nobis prestare studeamus quidquid gratiosum fore literis vtrinque directis constiterit, & facultas permiserit. Maturate igitur vestram nobis pandere voluntatem, ut & ad morigerandum vobis continuò præparemur, & fructu dilectionis Dominus Deus noster glorificetur ac delectetur. Cupio vos valere feliciter, amantissimi Patres.

AD ALTISIGVM ABBATEM. EPISTOLA LXII.

VENERABILI Altisigo Abbati, Lupus Monasterij Bethlehemitici siue Ferrariensis Abbas in Domino salutem. INGENTI clementia Dei nostri discordiæ peste mitigata, quæ totas Gallias Germaniamque hactenus vexauit atrociter, inter ipsâ pacis exordia fœdus, quod inter nostram vestramque olim fuit Ecclesiam, directis ad reuerendum Guigmundum Episcopum literis, studui renouare. Quia verò vos amore sapientiæ, cuius & ego sum auidus, flagrare comperi, vel secundum illud Tullij, *pares cum paribus facile congregantur*. Et iuxta receptæ Scripturæ assertionem; *Omne animal diligit sibi simile*. Sic oninis homo. Hac epistola meam offero & vestram expeto amicitiam, ut nobis vicissim cum in sacris orationibus, tum etiam in quibuslibet aliis vtilitatibus prodesse curemus. Atque ut quod polliceor vos exequamini priores, obnixè flagito ut quæstiones beati Hieronymi, quas teste Cassiodoro in vetus & nouum Testamentum elaborauit, Bedæ quoque vestri similiter quæstiones in vtrumque Testamentum: item memorati Hieronymi libros Explanationum in Hieremiam, præter sex primos, qui apud nos reperiuntur, ceteros qui sequuntur: præterea Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libros xij. per certissimos nuntios mihi ad Cellam sancti Iudoci, quæ tandem aliquando nobis redita est, dirigatis tradendos Lantrano, qui benè vobis notus est, ibique exscribendos, vobisque quàm potuerit fieri celerius remittendos. Quod si omnes non potueritis, at aliquos ne grauemini destinare: recepturi à Deo præmium impletæ

charitatis, à nobis autem quamcunque possibilem duntaxat iusseritis vicem tanti A laboris. Valere, nòsque mox vt se opportunitas obtulerit, exoptabili responfò la-
tificare.

AD PRVDENTIVM EPISCOPVM. EPIST. LXIII.

CHARISSIMO suo Prudentio Lupus in Domino salutem. SEPTIMO Idus April. Heriboldus Episcopus paulò antè regressus à Rege, mandauit mihi ex præcepto eiusdem Regis, vt quoniam se ipse Legationis functione absoluisset, eandem nos strenuè ac celeriter exequeremur, vt in Conuentu generali memoratus Rex de singulis locis posset certior fieri. Itaque quia & tempus appropinquat, nec sine difficultate, maximè propter equorum pabulum, colloqui possumus, nec verò ante copiam herbæ quod iubetur inchoare: & valetudinem vestram, & quid super hac re vobis placeat, continuò directis literis declarate. Vt autem hinc meam sententiam vobis aperiam, superuacuum iudico locorum statum, quem iam perspeximus; iterum adire, quando nulla sit correctio subsecuta, & in Aurelianensi ac Senonico, & vestro ac nostro pago restent quædam Cœnobia, in quibus tempus interire terere possumus: vt sicut in aliis locis, ita & in his etiam emendanda per nos Rex cognoscat, & ne in Legatis eius ipsius iussio contemnatur, si voluerit, sentiat. Quantrenim simus habiti, imò ipse qui nos miserat, nobis impensus honor patefecit, & Monasteriorum instaurata religio. Proinde antequam Legationem adori-
mur, Regi per me de his quæ videbuntur suggerere statui, & tractorias accipere, & tunc fauente Dei gratia proficisci. Vicissim ergo sensum vestrum literis exprimere, vt optimum factu ex vtriusque ingenio colligatur. Illud autem non vos fugiat, quantumcunque in hac Legatione laborauerimus, nec nobis nec hominibus nostris aliquid remittendum, quin agamus quod ceteri, si motus his qui hactenus vexarunt extiterint similes.

EXHORTATIO AD REGEM CAROLVM.
EPISTOLA LXIV.

VT pacificè feliciterque regneris, obseruanda vobis fideli deuotione collegi. Creatori vestro Deo & iudici futuro gratias habere semper & agite, qui vos hactenus malis pluribus liberauit, & bonis multiplicibus exornauit. Vtque vobis initium, profectum, atque perseuerantiam in bonis actibus largiatur, quotidianis precibus flagitate. Cùm essetis paruuli, loquebamini vt paruuli, sapiebatis vt paruuli. Nunc autem ad virilem perducti ætatem, secundum eundem Apostolum, in quo euidenter Dei spiritus loquebatur, euacuate quæ fuerunt paruuli. Scilicet stulta quoque atque inania declinantes, rationabilia præsentis & futuræ salutis profutura sectamini. Quæ agenda sunt prospicite diligenter, & retractate subtiliter, communicato consilio cum Dei vestrisque perfectè fidelibus: quia vt diuinum nos instruit eloquium, *Qui sibi nequam est, cui bonus eris?* Nec vos cuiuslibet ita subiiciatis, vt ad eius arbitrium omnia faciatis. Cur enim regium nomen prætenditis, si regnare nescitis? Vt pace cunctorum dixerim, non expedit vobis & populo vt aliquem vobis æquetis, nedum præponatis: quoniam Deus, qui scit quid sit in homine, præmonet, *Ne des potestatem filiis tuis in vira, quia melius est vt illi te deprecantur quam tu illos.* Si filiis hoc non est concedendum, quantò minus aliis? Vicem vos gerere Dei quis ignorat? At ipse dicit, *Gloriam meam alteri non dabo.* Non admittantur ergo à vobis monitores, quos baiulos vulgus appellat, ne gloriam vestram inter se ipsi partiantur, & meliorum amorem alienent à vobis imitatione Dei. Nolite personaliter iudicare, sed in eadem causa diues, mediocris, & pauper, eundem vos sentiant: vt sit quod potentes terreat, & quod mulceat non resistentes. Benè semel gesta numquam nisi in melius immutaueritis, vt fidem vestram atque constantiam cuncti mirentur. Fugite leuitatem, morum maturitatem apprehendite, vt vestra probitas cunctis possit prodesse subiectis. Vitæ malorum societatem, quoniam vt scriptum recolitis, *Corrumpunt mores bonos colloquia mala.* Amplectimini bonorum Collegium, quoniam, *cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris. & cum electo electus eris, & cum peruerso peruersus eris.* Et apud eundem Regem & Prophetam

A pulcherrimè dicitur, *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. &, Ne metuatis potentes, quos ipsi fecistis, & quos cum vultis exterrere potestis.* Ne confidatis in Principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus, sed transferre spem vestram ad eum, qui fecit cœlum & terram, qui custodit veritatem in seculum. Concipite honestam veritatem, ut quod vos non decet præstare, nemo scienter à vobis audeat postulare. Cogitate multa, nec dicatis omnia, quia vel iuxta diuinam Scripturam, qui custodit os suum, custodit ab angustiis animam suam, vel iuxta secularem licerarum * *et litterarum.* sententiam: *Quod occultum velis, nemini dixeris.* Quomodo namque poteris ab alio exigere silentium, quod tibi ipse non præstas? &, *Non potest vox missa reuerti.* Communem vtilitatem & oportunitatem omnium charissimam vobis omnes intelligant, ut certatim omnes sibi vos præferre contendant. Diuinas & humanas leges iustas duntaxat nemo sinatur contemnere, quia malorum impunitas, vitiorum semper peperit incrementum. Humilitas cuncta opera vestra venustet, quia scriptum est: *Quid superbis terra & cinis?* Et, *quanto magnus es, humiliat te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Et ipse redemptor noster admonet: *Discite à me quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animi vestri.* Eleemosynis assiduis Deum vobis placate, secundum illud, *Miserere anime tue placens Deo,* quia ut sacræ continent litteræ, eleemosyna à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Saluator quoque hanc ita commendat, *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Glorificate Deum in omnibus, quoniam ipse testatur, *Qui glorificat me glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Rex etiam & Propheta eximius sic sibi Deum præponit: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Hæc studiosè custodientes, Deo, & bonis quibusque placebitis: rebelles, Deo ut credimus pro vobis pugnante, comprimētis atque vincetis, & post regnum temporale atque laboriosum, consequemini sempiternum & verè quietum.

FRATRIBVS QVIBVS PRÆERAT. EPIST. LXV.

DILECTIS *Fratribus suis, Lupus Abbas in Domino salutem.* FLAGRANTE cupitate hostes nostri multa quidem conati sunt, sed protegente nos Domino meritisque Sanctorum spe sua deieci sunt: eodemque opitulante nunquam optatum sibi consequentur effectum. Quod vobis declarare studui, ut Deo & Sanctis eius dignæ gratiæ referantur, & recepta securitate mentes vestræ quietis gratia perfruantur.

AD REGINFRIDVM EPISCOPVM. EPIST. LXVI.

CREVERENTISSIMO *Præsuli Reginfrido Lupus in Domino salutem.* PROPECTVRIS Romam transitum nobis fore haud longè ab vrbe vestra didicimus, ubi vestram humanitatem quam animo percipimus re ipsa cupimus experiri: maximeque cuius nobis penitus copia deest, Italicæ monetæ argento, quod solum vsui futurum est nobis, permutandi, id interrogati concorditer quique confirmant. Conspectum quoque vestrum, fauente Domino, nobis exhibebitis, ut officij beneficium hac ut decet gratia cumuletis. Sanè aduentus nostri certum tempus præfigere non præualeo, tamen hunc futurum aut præcipiti æstate, aut prima suspicor parte autumnii. Benè vos valere cupio.

AD V. EPISTOLA LXVII.

VENERABILI *V. Lupus.* NEC opinanti mihi, optanti tamen videndi vos occasio sese obrulit, quod ab vrbe, quæ in vestra cura & patrocínio requiescit, Romam proficiscentibus, quod ipse tendo, iter patere cognoui. Facite itaque, ut possitis aliis occupationibus, sinceræ charitatis fruamur alloquiis, de præsentis vtilitate & futura salute tractemus. Ociosum autem existimo præmonere, ut me iuuare his quæ vsus poposcerit studeatis, cum nihil derogare debeam vestræ prudentiæ, & liberalitati confidere plurimum. Peritiam ergo regionis, in qua versamini, affectumque patriæ, in qua orri sumus, præstare nobis concedite. Transibo verò, si Deus vult, per vos, ut opinor, aut extrema æstate, aut certè primo autumnio. Cupio vos valere feliciter.

AD DOMINVM MARCVVARDVM ABBATEM. A

EPISTOLA LXVIII.

CHARISSIMO ac desiderantissimo patri Marcuardo Lupus plurimam salutem. ORATIONIS gratia, & quarundam Ecclesiasticarum studio causarum, quas, Deo volente, reuersus, cum vos videro, paternitati vestrae aperiam, Romam proficiscor, & quoniam in conficiendis rebus Apostolici notitia indigebo, ea vero sine munerum intercessione iniri commodè non potest, velut ad paternum, imo ad maternum gremium, ad vos confugio: supplicans, vt sicut nunquam mihi nulla necessitate defuistis, ita in hac adesse dignemini, mihi que, si vlllo modo potestis, per presentes nuncios duo saga veneti coloris, & totidem lintea, quae Germanicè *glizza* vocantur, dirigatis, quae illi comperi esse charissima. Horum si fuerit vobis integritas ardua, ne quicquam videbitur nobis ipsa medietas contemnenda. Namque ita seculari eruditione docti sumus, vt sperantes minora, maiora poscamus. Ac ne ingenio nostro latiore defuisse materiam suspicemini, si equo tolutario, vel quolibet alio fortissimo, nostrum iter subleuaueritis, plurimum nobis collarum esse ducebimus. Sane nihil me obtinuisse molestè non feram, si communicatis his literis cum communi filio Egile, risum vterque vestrum tenuerit. Cupio vos valere feliciter, meique benignè memoriam gerere.

AD ANSBALDVM. EPISTOLA LXIX. B

DILECTO suo Ansbaldo Lupus salutem. MOLESTE tuli quòd tanta opportunitate comperta, vt parcissimè dicam, nihil mihi & mandare & scribere voluisti. Tamen quanquam curam nostri tam facilè deposueris, quod in te reprehendo ipse nequaquam imitabor, sed me aspernante pio complectar colloquio. Tullianas Epistolas, quas misisti, cum nostris conferri faciam, vt ex vtrisque si possit fieri veritas exculpatur. Tu autem huic nostro cursori trade, vt ex eo, quem me impetraturum credo, quae deesse illi Egil noster aperuit, suppleantur. Bonè vale, & tuis me semper orationibus protege.

AD MARCVVARDVM, EPISTOLA LXX.

DESIDERANTISSIMO & integritate vitae merito suspiciendo Marcuardo Abbati Lupus perpetuam salutem. DIGNAS vobis rependere gratias non valemus, sed non idcirco & verbis id tentare non debemus. Siquidem inter alia, quae nobis iam plurima praestitistis, linguarum vestrae pueros nostros fecistis participes, cuius vsum hoc tempore pernecessarium nemo nisi nimis tardus ignorat. Itaque non istis gratam rem solùm, verùm etiam vtilissimam nobis omnibus contulistis. Dilectissimum fratrem Egilem & ceteros iv. Non. Sept. lætus excepi. Sed vt congruum curationi tempus impenderent, iusto celerius dimissimus, ea conditione obstrictos, vt per nos dum redierint proficiscantur. Sumus enim de eorum sanitate & ipsorum & vestri causa vehementer solliciti. Ceterùm hunc nouicium cursorem nostrum vestrae sanctitati commendamus, omni genere conuersationis professioni suae respondentem, nisi quòd adhuc credo propter timores nocturnos solus cubare non potest. Opto vos valere feliciter, meique semper paterno affectu meminisse.

AD REGEM CAROLVM ANTE RECUPERATIONEM CELLÆ.
EPISTOLA LXXI.

PRÆCELLENTISSIME Domine mi Rex, humiliter supplico, vt suggestionem tui deuotissimi famuli digneris prudenter cognoscere, & clementer tractare. Religiosissimus nuper LVDOVICVS vestrae nobilitatis auctor, ad petitionem gloriosissimæ memoriæ Iudith Augustæ matris vestrae, Cellam sancti Iudoci Monasterio Ferrariensi contulit, & suum donum Præcepto firmavit, vt & Monachi absque inopia in Monasterio Domino seruirent, & in præfata Cella hospitalitatem iuxta Domini timorem peregrinis impenderent, atque pro vtriusque salute

A & prosperitate Dominum delectabiliter exorarent. Eorum eleemosynam primò benignè concessistis, nouò etiam Præcepto firmastis. Sed postea ad persuasione[m] eorum, qui cum Dei offensione non timent direfcere, euacuata duplici eleemofyna, votum secularium de memorata Cella implere coacti estis. Quam ob causam nunc Domini serui, qui pro vobis assidue orant, hoc triennio consueta vestimenta non accipiunt, & quæ efferre compelluntur, attrita & pleraque refarta sunt. Leguminibus emptitiis sustentantur. Piscium & casei consolationem rarissime consequuntur. Famuli debita in Dominum tamen accipiunt, quæ omnia nobis ex prædicta Cella ministrabantur. In qua intermissam transmarinorum curam, aliorumque pauperam & neglectam sui culturam, vti nam vobis Deus non imputet. Me præter communem necessitatem & singularem laborem grauissimus pudor onerat, quia id quod alij Abbates ad stabilitatem religionis munificentia imperiali consecuti sunt, ego quasi omnium vilissimus & inutilissimus, amisi. Tamen spem gerens recuperandi meo seruitio quod nulla in vos culpa, vt Deus testis est, perdidij, maxime cum vestram promissionem inde teneam, quam fallere nefas est, imploro quod iuste reposcimus, ne vterius differatis: sed continuo vobis nobisque dignèmini consulere, vt & Deum faciatis vobis propitium, & nos vltimos famulos vestros reddatis ad intercedendum pro vobis omni tempore promptiores.

B AD DIDONEM EX PERSONA MARCVVARDI.
EPISTOLA LXXII.

REVERENTISSIMO & plurimorum præconijs celebrando Didoni Abbati, Marcuuardus plurimam salutem. ARTIS nostræ singularis peritia multorum ore peruulgata, fratris Nichardi potissimum relatione nobis innotuit. Quo etiam referente comperimus, passim vos accessum indigentibus aperire, & sempiternam vsuram temporali ægotantium remedio procurare. Vnde tamen vobis adhuc sumus ignoti, non dubitauimus propter eiusdem Religionis vnitatem, cuius etiam vos obseruantissimos gratulamur, materiam præstandi nobis beneficij vltro proponere, parati vestræ opinatissimæ liberalitati modis quibuscunque possumus respondere. Namque hi filij nostri, quos & vestros optamus, molestia corporis laborabant, quam aliquot adhibiti apud nos medici propulsare nequiverunt. Hos Domino & vestræ charitati fidentes curandos vobis offerimus: vt per vos optatæ sanitatis solatia recuperantes, auctori eiusdem nobiscum gratias referant; & vestro labori illi quidem deuotionem, quam solam possunt, vtpote Monachi, repensent: nos autem dignum omnino seruitium persoluamus. Petitionem nostram diu verbis extendere nolimus, ne fortè de vestræ charitatis perfectione dubitare videremur, quæ non solum ignotis, verum etiam inimicis prodesse contendit. Et ideo, vt optimè nostis, latum mandatum attestacione prophetica confirmatur. Optamus vos valere feliciter, & nos nunc postulantes quod . . . . . quandoque præstare.

C AD GVENILONEM. EPISTOLA LXXIII.

REVERENTISSIMO *Annistiti Gueniloni* . . . . . cuius lectione vestro victus amore penè . . . . . per communem propinquum nostrum ab ra . . . . . dirigite. Quem quantopere diligantur . . . . . quod eum præter vos nulli vquam passus sim . . . . . autem Ecclesiæ nostræ quod fanum app . . . . . æquissimum iam decreuistis, & . . . . . quætere ipsi optimè intelligitis. Quamquam in proximo conuentu vobis gratias retulerim, putans penitus litem esse sopitam, noueritis nihil esse definitum, sed ad votum eorum, qui etiam iniuste non erubescunt, immò appetunt esse victores, occasione dilationis Presbytero vestro præparatum quod quæsiuit emolumentum, ac nostro quam fastidit iam spem inanem relictam. Proinde vestra insignis prudentia, quæ didicit ex Euangelio non personaliter iudicare, instructa etiam illo veteri præcepto: *Iuste iudica proximo tuo*, iudicij veritatem, vt cœpit, constanter & citò perficiat, ne, quod absit, abutantur vestra nobilitate, qui cupiditatis patrociniū suscipere. Nam & ipsa illis ad subuersionem Ecclesiæ nostræ Oratorium nouum commenta est, & ne veritati acquiescant, vnanimitatemque charitatis dissoluant, adhuc indefessa hortatur. Peto etiam vt ad supplicationem Gerohaldi Presbyteri Lan. Diaconum eius

propinquum, in ipsius titulo dignemini ordinare, quoniam difficultate visus ..... frequenter non sufficit sacerdotale munus implere. Cete- - - - perfectione quæso me fieri è vestigio certiorum - - - - - digno tamen qualicumque paruitatis meæ discedatis - - - - - valere feliciter.

AD EVNDEM. EPISTOLA LXXIV.

REVERENTISSIMO *Præsuli Gueniloni Lupus in Domino salutem.* T. Litulum per hunc ..... agite, quia illo non mediocriter indigemus. Bene - - - - - tamen postulauimus, dignamini implere - - - - - sanctos ordines largiemini participem cum - - - - - infensum infirmitas illius promotione - - - - - meum quod elaboravi delibero ar. .... veritate precij quo redempti sumus ipse vobis elegi ostendere, quàm per quemlibet dirigere, vt otio nobis diuinitus collato, tantarum rerum vtilitatem faciliùs mecum possitis aduertere.

AD BERTOLDVM. EPISTOLA LXXV.

DILECTO *suo Bertoldo Lupus salutem.* IN hoc, quem nuper habuimus, Conuentu, quamquam voluissim, idque Episcopo vestro dixisse demiror contigisse, ne nos inuicem videremus. Præter alia verò quæ inter nos familiariter conferrentur, statueram vos precari quod nunc efflagito, vt in saltu apud Matrinicum B vestram largiamini nobis viginti arbores, earumque commodetis aliquot caesores, vt iuncti nostris nauiculam nobis componant meliorem, quam inuenire possimus venalem. Per hunc ergo nuncium quod vobis concedere placuerit remandate.

AD HINC MARVM. EPISTOLA LXXVI.

CLARISSIMO *Præsuli Hincmaro, Lupus perpetuam salutem.* COLLECTANEVM Bedæ in Apostolum ex operibus Augustini veritus sum dirigere, propterea quòd tantus est Liber, vt nec sinu celari, nec pera posset satis commodè contineri. Quamquam si alterutrum fieret formidanda esset obuia improborum rapacitas, quam profectò pulchritudo ipsius codicis accendisset. & ita forsitan & mihi, & vobis perisset. Proinde tutò vobis memoratum volumen ipse commodaturus sum, cum primò, si Deus vult, aliquo nos contigerit sospites conuenire. Pineas autem nuces, quot cursor ferre potuit, hoc est decem, mittendas curavi: rescriptum vestrum, quo notarij vt scripsistis me priuauit impedimentum, cursor idem noster ad hoc directus, vt à vobis propositum est, accipiat, vt lectione illius & erudiat vel delectet. Benignè vos mei memores opto valere feliciter.

AD PARDVLVM LAVDVNENSEM. EPIST. LXXVII.

CARISSIMO *Pardulo Lupus plurimam salutem.* SECVNDVM quod statuistis direxi nuncium, qui super meis recentibus literis quid vobis visum fuerit, & C quæcunque cognitu necessaria iudicaueritis, comprehensa vestris apicibus reportaret. Peto itaque ne illum vacuum aut tardiùs remittatis. Cupio vos valete feliciter.

EIDEM. EPISTOLA LXXVIII.

VNICE' *singulariterque dilecto Pardulo Episcopo, Lupus in Domino salutem.* SACRIS Domini Regis non sum euocatus, propterea ad Conuentum non veni. Literarum ipsarum exemplar dirigendum curavi, vt si fortè mentio de me inciderit, iustè me remansisse possitis ostendere. Ceterùm, quia me intra conspectum familiaritatis admisistis, quæso vt & nunc, & quotiescumque possibilitatem Dominus largitus fuerit, tutum vestra intercessione reddere curetis. Ego, vt nostis, hostem ferire, ac vitare non didici, nec verò cetera pedestris ac equestris militiæ officia exequi, nec rex noster solis bellatoribus indiget. Admonitu vestro, & si opus fuerit, si expeditio ingruerit obsecro doceatur: vt quoniam studia mea non magnificat,

A vel dignetur considerare propositum, & alia mihi iniungere, quæ ab illo penitus non abhorreant. Id, si me sincerè amatis, sic potestis efficere, ut non solum offensæ contraham nihil, verùm etiam gratiæ consequar aliquid. Ita mihi comperta & probata est vestra prudentia. Itaque dum tempus & locum habetis, & mihi & quibuscumque valetis, quæso succurrite, certi & Dominum iustum retributorem futurum, & nos sinceram beneficiorum memoriam habituros. Literas quæ me lætificent remittite, & mei benignè semper memores benè valete.

AD ROTRANNVM MONACHVM. EPIST. LXXIX.

CARISSIMO *suo R. Lupus salutem.* QUONIAM ad Conuentum non euocatus, nolui me vltro ingerere, venerabili Episcopo Hincmaro literas dirigens, inter alia Hilmeradi nostri causam apud eum studui commendare. Ex eisdem literis verba hic posui, ut eidem Hilmerado possitis ostendere, quàm velim rebus eius fauere. Hilmeradus, inquam, quem Rex Ambianensium esse Episcopum iussit, quadam mihi necessitudine coniunctus est, cui supplico pro sit quod apud vos plurimum valeo. Nam licet desit ei forsitan aliquid eruditionis, tamen poterit esse utilis, cum & vestræ doctrinæ parebit. Et si plenè non potest docere instituta diuina, poterit tamen facere vnde & ipse & eum sequentes efficiant salutis æternæ capaces. Hæc ad illum sic scripsi, vos quæso ut in cœpta semper amicitia maneatis, certi me nunquam ab officio recessurum. Benè valete.

AD VSVARDVM ABBATEM. EPISTOLA LXXX.

DILECTO *Vsuardo Abbati & Archidiacono, Lupus in Domino salutem.* NON estis obliuisci quemadmodum vobis præsentibus, maioribus Ecclesiæ vestræ constitutum Synodi, decretumque Metropolitanam Amuli ostenderim super Presbytero Godelgario, terruerimque vos, nisi Præceptum Domini nostri Regis, confirmaretis quod sancta Synodus & Metropolitanus iussisset, impleretis, futurum ut iacturam grauis exilij pateremini. Verùm quia id hæcenus distulistis, & memoratus Presbyter tam diuturnam calamitatem cupit effugere, Synodali & Metropolitanam simulque auctoritate Regia commoneo, ut quod pro me vobis iniunctum est sine dilatione perficiatis, ne fortè pro triplici contemptu multiplicem vindictam sustinere cogamini. Breues etiam, quos de facultate Monasterij vestri mittere debuistis, ut apud Sedelocum mihi reddantur absque vlla excusatione, procurate. Benè valete.

AD AMVLVM EPISCOPVM EX PARTE GVENILONIS ET GHERRARDI. EPISTOLA LXXXI.

CREVERENTISSIMO & clarissimo *Præsuli Amulo, Guenilo Episcopus & Gherrardus Comes plurimam salutem.* MULTA & magna iussu Domini nostri Regis, ex eius parte familiarissimè vobis mandata reuelassemus, si quod ipse oprauit, quod etiam suis vobis literis significauit, nos quoque plurimum volumus, ad Augustudunensem urbem vacuum fuisset vobis expectationi nostræ occurrere. Sed quod nuncij vestri certissimas impossibilitatis vestræ causas nobis prodiderunt, quæ copiosè multipliciterque dicenda verbis nobis commisit, sensuum veritate seruata, conati sumus vestræ sapientiæ compendiosis literis aperire. Præcepit itaque, ut eius vobis sermonibus diceremus, se fideliter tenere, quod Rex regum, idemque Sacerdos sacerdotum, qui solus potuit Ecclesiam regere, quam redemit, postquam humanitatem suam in cælum euexit, semper cum suis futurus diuinitate, potestatem suam ad eandem gubernandam Ecclesiam in Sacerdotes diuisit, & Reges: ut quod sancti docerent Pontifices, & ipsi implerent & impleri facerent deuotissimi Reges. Quamobrem se cupere debitam sanctitati vestræ impendere reuerentiam, sicut ei quem sciat diuinitatis cultum integrè velle seruare: atque vicissim postulare, ut cum eo tale fœdus concordie ineatis, ut vbiicumque Ecclesiasticæ utilitati in portione Regni diuinitus sibi collata vestræ auctoritatis dispositione in re tanta cupit consulere, vnanimitate vestri consensus continuo adiuuetur. Et ne vos longis ambagibus diutiùs fatigemus, recens incommodum Augustudunensis Ecclesiæ, &

prolixa perturbatio, flexit eius pietatem, vt sua largitate vestraq̃ue promotione ta- A
lem ei præficiat, qui ruinas illius & spiritualiter & seculariter strenuè sarcire suffi-
ciat. Est autem, quem benignitati vestræ plurimùm commendat, propinquus eius
Bernus, ab ætate memoriæ gloriosæ Imperatoris LVDOVICI tenetè educatus,
& claris ornatus honoribus, quem & ipse hoc suo tempore multis experimentis in-
uenit idoneum, & opitulante gratia Dei tanto negotio credit aptissimum. In hoc
probatissimorum eius Consiliariorum acquiescit consensus. Idque vestræ pruden-
tiæ Dominus noster nobis iussit, suggerere non esse nouicium aut temerarium;
quòd ex Palatio honorabilioribus maximè Ecclesiis procurat Antistites. Nam Pi-
pinus, à quo per maximum Carolum & religiosissimum Ludouicum Imperatores,
duxit Rex noster originem, exposita necessitate huius regni Zachariæ Romano
Papæ in Synodo, cui Martyr Bonifacius interfuit, eius accepit consensum, vt acer-
bitati temporis industria sibi probatissimorum deccentibus Episcopis mederetur:
ne fortè simplicitate Pontificum posset contingere, quòd in hac Heduum vrbe,
cuius nos nunc cura exercet, eueniat. Proinde se petere, vt honorem à Papa Ro-
mano maioribus eius, & Regibus, & Imperatoribus concessum, & à Lugdunensis
Ecclesiæ Metropolitanis, cui auctore Deo præsideris, nunquam hætenus infirma-
tum, à vobis nulla vestra iniuria consequatur. Quòd si in hac parte speret non fue-
rit, facturum sit vt in Regno eius vestrum ministerium debitam semper veneratio-
nem obtineat, & optatum exitum sortiatur. Cuius petitioni nostras nos supplices B
iungimus preces, vt quòd tantis viris videtur optimum, vobis quoque complaceat,
vt in obsequendo vobis non solùm nos, verùm etiam illos faciatis, quod optamus,
cupidissimos debitores. Idque impetratum à vestra fidissima nobis familiaritate
volumus, vt quod vobis Deus inspirauerit, nobis quàm celerrimè litteris ostenda-
tis, vt per nos citiùs Dominus noster Rex, quod plurimum cupit, beneuolam in se
vestram cognoscens voluntatem, dignas Deo referat gratias, & antequam necessi-
tate Regni longiùs abducatur, damnosam Præsulis dilationem recipiat, vobisque
Godelfca- fidissimum adiutorem dirigat ordinandum. Godelfadam* etiam, quem ex Pala-
a. tio suo more prædecessorum Regum maiorum suorum, vt ante monstratum est,
Cabilonensi præficit Ecclesiæ, flagitat idem Rex, in hac Quadragesima non graue-
mini ordinare. Quòd si per absentiam Theobaldi Episcopi visum fuerit impossibile,
quocumque tempore constitueritis, congruum vobis curabimus ex Episcopis no-
stris facere supplementum: vt quod profit populo Christiano, absque dilatione
per vos Deus implere dignetur.

AD GVENILONEM METROPOLITANVM.
EPISTOLA LXXXII.

R E V E R E N T I S S I M O *Præsuli Gueniloni Lupus salutem.* Hic Presbyter, cui no-
men est Erlegaudus, ex Ecclesia sancti Petri & nostra queritur pati se calum- O
niam, & de suo gradu periclitari. Proindè vestram poscimus paternitatem, vt ei
iustè ac rationabiliter adesse dignemini, ne quorumlibet insidiis opprimatur, qui
forsitan diuini timoris obliti superare innoxium peruicaciter moliuntur. Prostr ita-
que huic & illis vestra prudentia, vt & hic si est innoxius liberetur, & illi, qui pec-
care in proximi læsione conantur, non inueniant facultatem. Quod donec inspi-
rante Deo perficiatis, & Synodi tempus adueniat, si potest fieri, & vestræ sanctitati
videtur exequendi officij, quæsumus recipiat libertatem: ne secundum inimico-
rum votum, quorum se testimonio purgare possit, inuenire non valeat. Benè vos
valere cupimus.

AD LVDOVICVM, ANTE RECUPERATIONEM CELLE.
EPISTOLA LXXXIII.

E X C E L L E N T I S S I M O *bonisque omnibus charissimo Ludouico Abbati, Lupus pluri-
mam salutem.* Iussu Regis ad Palatium dirigens nuncium, ad vos cum iussu
accedere, vt quæ mihi agenda sint per vos veraciter atque celeriter possim cogno-
scere. Proindè vestra insignis beneuolentia mihi necessaria cognitu litteris com-
prehendat, quibus certior factus rebus gerendis occurram. Vnum impensè flagi-
tauerim,

A tauerim, vt si mollitiones, quæ occultè, vt fertur, cum Britannis exercentur, effectum habituræ credantur, non aspernemini significare, quod frustra experrum infructuosum, periculosumque laborem etiam strenuorum animi valde refugiunt, & compertum atque in literas relatam est, nequaquam inuitos ad bellum esse cogendos. De recuperanda Cella nostra si se locus obtulerit, quemadmodum in omnibus nos iuuare contendite, vt vestra industria & Rex maximo purgetur peccato, & nos tandem aliquando necessitate nimia liberemur. Ita semper, vt cupio, valeatis.

AD NOMEN OIUM PRIOREM GENTIS BRITANNICÆ.
EPISTOLA LXXXIV.

L ANDRANNVS Turonum Metropolitanus Episcopus, Dodo Andegauorum, Aldricus Cenomanorum Episcopus, Guenilo Senonum Metropol. Episcopus, Heriboldus Ausisiodori Episcopus, Prudentius Tricassinorum, Agius Aurelianorum, Ercanradus Parisiorum, Hubertus Meldorum, Helias Carnutum, Herimannus Niernorum, Hincmarus Remorum Metropolitanus Episcopus, Immo Nouiomagi, Pardulus Lugduni, Rbothadus Saesionum, Hlimeradus Ambianorum, Erpoinus Siluanecti, Ermenfridus Bellouacorum, Paulus Rothomagi Metropolitanus Episcopus, Saxoboldus Saionum Episcopus, Freulfus Lexouiorum, Valfridus Baiocensium, Nomenoto Priori Gentis Britannica salutem, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

B DOMINVS quidem Deus occulto, iusto tamen iudicio, permisit esse te Rectorem gentis tuæ. In quo tamen regimine qualem te exhibueris, testis est conscientia tua, & amaræ querimoniarum diuersarum Ecclesiarum, & afflictiones nobilium & ignobilium, diuitum & pauperum, viduarum & orphanorum, quos damnablem cupiditate, & horribili crudelitate vexasti. Sed quia Christianum nomen non penitus abiiecisti, & nos ex Apostolica successione debitores sumus omnibus, vt benè agentes ad perseuerantiam exhortemur, delinquentes autem ad penitentiam auctoritate diuina prouocemus, vehementissimè tuis excessibus condolemus, & à tuo interitu paterna & Episcopali sollicitudine te cupimus reuocare.

Cupiditate tua vastata est terra Christianorum, templa Dei partim destructa, partim incensa, cum Sanctorum ossibus ceterisque reliquiis, possessiones Ecclesiarum, quæ fuerunt vota fidelium, redemptio animarum, patrimonia pauperum illicitè in tuos vsus redacta. Hereditates nobilium ablatae, & maxima multitudo hominum & interfecta & seruitute oppressa. Rapinae crudelissimæ perpetratae, adulteria & corruptiones virginum passim commissa. Episcopi legitimi sedibus propriis expulsi, & vt mitiùs loquamur, quia dicere nolumus, fures & latrones mercenarij introducti. Patroni nostri beati Martini quondam diocesis, ex qua vos esse negare non potestis, violata. Omnes postremo Ecclesiastici Ordines perturbati, quod nimis dolendo & compatiendo dicimus.

C Satis hæc ad tuam perditionem sufficiebant. Sed ad cumulum malorum auxisti temeritatem, & omnem læsisti Christianitatem, dum Vicarium beati Petri Leonem Apostolicum, cui dedit Deus primatum in omni orbe terrarum, spreuisti. Cum enim eum postulasses vt in libro suo te scriberet, & pro te Dei clementiam exoraret, & ille directis literis se id facturum promississet, si se monentem obedienter audires: non solum nihil eorum quæ mandauerat fecisti, sed ne literas quidem ipsas recepisti, & quia nolebas à malo desinere, timuisti benè monentem audire. In eo igitur læsisti Apostolos, quorum est princeps Petrus. Læsisti Episcopos, qui iam cum Deo regnant in cælis, & miraculis coruscant in terris. Læsisti & nos, qui etsi non habeamus eorum meritum, idem tamen diuina gratia possidemus officium. Nuper etiam excipiens Lambertum, quem Ecclesia materna pietate ex aliqua parte receperat, ea scilicet conditione, vt se corrigeret, & mala solita perfectè declinaret: fecisti te participem, imò auctorem perturbationis populi Christiani. Eum enim amator pacis dominus noster Rex etiam ad tuam suasionem remouerat à finibus tuis, & aliis honoribus decorauerat, & nunc eum rebellare conantem, velut in gremium recepisti, & vt in malo proficiat fouere non desinis. Iube afferri libros tuos, in eis comminantem Dominum audies, *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Deum amicitia iungis*: & non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus dignos esse morte inuenies.

Nec ignoras quòd certi fines ab exordio dominationis Francorum fuerint, quos ipsi vindicauerunt sibi, & certi quos perentibus concesserunt Britannis. Quomodo ergo despicias legem Dei, quæ præcipit: *Ne transgrediaris terminos, quos posuere patres tui?* & terram Francorum iniuste tibi defendere conaris? nec formidas illud: *Maledictus qui transgressus fuerit terminos proximi sui?* O quid facturus es in die magni iudicij, cum tibi reddenda erit ratio de tuis annis, mensibus, horis, momentis? & hoc erit celeriter. Verum est enim quòd iuuenis possit citò mori, sed senex diu non possit viuere. Ante te prolixum fuit seculum, post te quoque Deo certum est quantum durabit. Pro hac vita breuissima noli tibi sempiternam miseriam comparare.

Nisi deponas peruationem alienorum, oppressiones omnium, societates perditorum, & recipias admonitionem Sedis Apostolicæ nostræque vnanimitatis, non tibi prodesset fides, nec quæcunque putas bona opera. quia Saluator dicit: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum.* Cogita quid mereatur qui scandalizauerit vnum de pusillis, & ita poteris colligere, quam in gentem sis perlaturus, nisi resipueris, damnationem, qui partem maximam populi Christiani grauissimè perturbasti. Quamobrem monemus, te obsecramus, obtestamur tuæ salutis cupidi, pone finem malis tuis, conuertere ad Dominum, cuius nemo nostrum potest effugere iudicium. Fac fructus dignos pœnitentiæ, hoc est, quia granditer deliquisti, granditer bona exerce: vt non solum non torquearis cum diabolo & reprobis in inferno, verum etiam gaudeas cum Deo & electis eius in cælo. Id quoque tibi pollicemur, quia si te Deo restitueris, apud eum intercessores pro peccatis tuis esse cupimus, & apud pium Principem nostrum, vt tibi tuæque posteritati benignè consulat, conabimur obtinere. Maximum reatum te contraxisse scimus, quòd Epistolam Sedis Apostolicæ respuisti, existimans aliqua in ea tibi noxia contineri. Sed quia exemplar eius venerabilis Papa dignatus est dirigere, notum tibi facimus nihil in ea contineri, quod ad tuam pertineat læsionem, & propterea parati sumus si vis secundò Legatum Sedis memoratæ cum scriptis toti mundo venerandis dirigere. Quòd si eum non receperis, nos qui monuimus excusabiles erimus: si autem receperis & auscultaueris, & Dominum & beatum Petrum propitios, & nos habebis in fide coniunctos, & intercessione proficuos. Si verò nos benignè monentes contempseris, certum tibi sit nunquam tibi futurum locum in cælo, & citò non futurum in terra, quòd tua culpa separatus ab Apostolica & nostra Societate, anathematis ultione locum habebis (quod auertat Deus) in tartaro. Hoc etiam per tuum ministerium denunciamus Lamberti hominibus, & quibuslibet gentis tuæ, quòd si communicauerint ipsi, & rebellionem eius consenserint, anathemate condemnabuntur, & traditi Satanæ sine fine peribunt. Conuersos autem recipimus, & in pace Christiana permanere optamus, atque pro eis parati sumus domini nostri Regis clementiam quantum possumus flectere.

AD MARCVVARDVM. EPISTOLA LXXXV.

REVERENTISSIMO & clarissimo patri Marcuardo L. perpetuam salutem. NUPER à magnificentissimis epulis reuersus, hoc est, à Britannica expeditione, vix resumpto spiritu per cursorem hunc prosperitatis vestræ veritatem discere cupio, vt quod propriis angoribus æstuo, saltem vestris secundis successibus requiescam. Dominus meus Rex, vester alumnus, cum me deliciis, quas grauabat, liberaret, suo vos nomine saluari præcepit: quod quàm libenter faciam æstimare potestis. Charissimum nostrum, hoc est, communem filium Eigilem Presbyterum, Aufbertum, ceterosque Fratres, paruitatis meæ nomine dignamini salutare. Cuppas viatico aptas forma & qualitate preciosissimas, ligneas duntaxat, mihi cum opportunum vobis fuerit curate dirigere: quia dum video preciosiores, quas aliis tribuistis, propemodum inuidiæ morbum incurro. Cupio vos valere feliciter.

AD HATTONEM. EPISTOLA LXXXVI.

CHARISSIMO suo Hattoni, Lupus in Domino salutem. QUANQUAM occupationes ineuitabiles colloquium nostrum, quod frequens esse debuit, impe-

A diant, tamen eis paululùm perdilatis nosmetipfos consolari oportet, ne salutaria consilia, quibus inuicem auctore Deo iuuare possumus, ad nostrum detrimentum vltius negligantur. Curate igitur hoc mense Octobri die quo significaueritis ad Arceias vestras mihi occurrere, vt loco vtrisque medio conuenientes, opportunè possimus de rebus necessariis consultare. Noueritis etiam Odacrum Abbatem & consanguineum nostrum, libram auri, quam nostis, instante Viuiano repetere, cuius humanitas nulla inhumanitate exasperanda est. Maturè cursorem hunc remittite, vt tempore quo significaueritis valeam vobis ad memoratum locum occurrere. Cùm iam emissem cursorem, superuenit Rath. & causas vestras nuda veritate patefecit. Quibus cognitis, accelerandum colloquium multò mihi maximè visum est, vt rebus asperis demonstrante Deo per subtilem tractatum prudenter possimus occurrere. Interim quemadmodum idem Rath. qui nihil meritis imperum indignationis excepit, restitatur, elaborate, quia vehemens indignitas est, quòd propter rem ad se nihil pertinentem, tam diuturni laboris præmio vacuatur.

AD HVGONEM ABBATEM, EPISTOLA LXXXVII.

B FRATRES nostri, qui ad vos directi sunt, retulere nobis commotionem vestram, quæ occasione illius hominis accidit, qui cum aliis malefactoribus rapinam sectando, sibi vitam auferri coëgit. Cuius rei nos non fuisse conscios optimè nostis. Vnde cùm id venerabilis filius vester, nobisque familiaris Stephanus, non sicut res erat, sed sicuti falsò relatum fuerat, narrasset, misimus Præpositum nostrum talium peritum, & vt eius ætatem atque nobilitatem decet anxie religiosum, qui secundum prudentiam, quam in seculo hauserat, causam cum vestro nuncio discerneret, & finiret. Verùm quia qui iustitiam quærebat, ipse implere volebat, exitum res non potuit inuenire. Itaque has literas Celsitudini vestræ dirigendas curauimus, quibus placare cupimus animi vestri motum, quem nequaquam vlla nostra negligentia, aut peruicacia prouocauimus. Potentia enim culminis vestri nequaquam personis, sed iustis causis fauere debet. Nec utilitatem nostram, sed diuinam maiestatem, cuius quamquam indigni serui sumus, & beati Petri reuerentiam attendere, nec nobis aliquid mali comminari aut inferre, qui sic iustitiam repetimus sicut reddere parati sumus. Hoc etiam prudentiam vestri culminis commonemus, ne propter defensionem perditorum hominum patrocinium beati Petri, & nostram antiquam familiaritatem aspernemini: sed cogitantes quod scriptum est, *Quia sperantes in Domino misericordia circumdabit: &, Omnis qui se humiliat exaltabitur*, ita exortam contouersiam sopire dignemini, vt nec nos grauari patiamini, nec vestros impunè malè agere permittatis, ne fortè, quod absit, Dei vindicta in vos propter iniquorum consensum redundet. Optamus vos benè valere, & sicut nobilitatem & sapientiam vestram decet, in omnibus agere.

AD HVGONEM ABBATEM. EPISTOLA LXXXVIII.

SVMMA veneratione suspiciendo Hugoni Abbatum summo, Lupus presentem & futuram salutem. POST QUAM vos nosse cœpi, diu in vestram venire notitiam fateor concupiui. Quod tandem vestra dignatione consecutus, plurimum vobis confidere audeo, dùm & singularem in vobis nobilitatem, & conuenientem nobilitati sapientiam, frequenter confidero. Qua causa cùm mihi quod nec timueram, nec vt opinor merueram, contigisset, vt dominus Rex Cellam Cœnobij nostri, vnde editum & ipsius, & patris eius domini LVDOVICI Serenissimi Augusti habemus, nobis ablatam Odulfo Comiti daret, eamque vt eum decebat, Deo inspirante, & amplissimo viro Adalh. cooperante, nobis restituisset, vos potissimum hortante ipso Adalh. credidi expetendos, qui & ipsius Odulfi periculofam auiditatem prudenter compesceretis, & nobis benignè memoratam Cellam restitueretis. Vestra igitur longè latèque bonitas peruulgata, nobis vehementer indigentibus pro Dei amore, secundum literas regias, quàm celerrimè fieri potest subueniat, vt & calamitatis nostræ commiseratio præmium vobis pariat sempiternum, & à nobis & à posteris nostris beneficij vestri memoria fideliter celebretur.

AD PARDVLVM EX PARTE REGINÆ.
EPISTOLA LXXXIX.

IN nomine Dei solius & omnipotentis Irmindrudis diuina ordinante gratia Regina, venerando Pardulo Episcopo. Res nouas, super quibus vos nihil posse scribere significastis, nisi quod per Rhotbertum iam mandaueratis, prosperas exuberante Dei gratia prouenire cupimus & audire. Diem verò vestræ ordinationis, nostris & nostrorum precibus, vobis vtinam profuturis, solemnem facere studebimus. Præterea quæ misistis munera grata nobis fuere, & stolæ cuius imposuistis laborem libenter experiri curabimus, & secundum vestram suggestionem, propitio Deo, qui nos fecit, & tantis bonis cumulauit, noxium studebimus otium euitare. Vestris tamen semper efficacibus iuuemur orationibus, quia nihil vñquam nobis præstabitis, quod non de vestra probabili fidelitate præsumpserimus. Hoc à vestra benignitate impetratum volumus, vt pro his, qui in defensione patriæ suas posuerunt animas, Dei clementiam suppliciter flagitetis, & superstitionibus eorum hominibus auxiliimini quantumcumque vobis possibile fuerit.

AD ODACRVM ABBATEM. EPISTOLA XC.

TERTIO Non. Iulij Deo propitio ad Monasterium nostrum reuersus, primum vt potui vestræ prudentiæ has literas dirigendas curavi, quibus totis affectibus vestræ benevolentiæ gratias refero, quòd Fratres nostros & ceteros homines tantæ calamitatis angustiâ deprehensos, aperto caritatis gremio excepistis, & materna pietate fouistis. Quorum relatio adeo me lætificauit, vt epistolaris angustia vix valeat indicium meæ in vos voluntatis aperire, cum & germanos meos singulari dilectione tractotis, & amplissima liberalitate nostris omnibus, quantam vix vñquam sperare potuerant, præbeatis. Proindè opto vt diuina gratia, cuius munere tales estis, exiguitati meæ largiri dignetur, vt quantulumcumque vicem rependere sufficiam, integra verè merces ab eo vobis restituatur, qui summam præceptorum suorum in soliditate charitatis constituit.

AD MARCVVARDVM ABBATEM. EPISTOLA XCI.

IN Aquitanica congressione manifesta morte liberatus, post captiuitatis molestias solutus vtroque periculo, ingenti Dei gratia, cui maximè præfidebam, & Sanctorum eius beneficio, præterea cuiusdam Turpionis, ereptus, integra valetudine ad Monasterium III. Nonas Iulij remeauimus. Vbi quod vltro sciebam, & fratrum meorum Hattonis & Ratharij relatu, & literarum vestrarum lectione certior factus sum, mea calamitate vos vehementer commoueri. Iamque mihi videre videor vos ingenti gaudio exultare, cum me condolebatis aut captiuum aut mortuum, accipiatis incolumem in Monasterio residere. Ego vicissim Fratresque omnes de vestra tam fructuosa reuersione maxima lætitia gratulamur, & Domino Deo nostro gratias ingentes referimus, quòd non solum vestram excellentiam nobis restituit, verum etiam vestro labore duplex patrociniū Sanctorum prouidit. Pro vestra quidem incolumitate & regressione quotidie Deo supplicabamus, Sanctorum autem per lectionem voto continentes vestris amabilibus Deo studiis, vt suspicaremur de vobis talia, facile abducebamur. Nunc Deum in commune laudamus, qui supra quàm petere audebamus largitus est. Illud vnum ad cumulum gaudiorum restat, vt præsentiam vestram nobis exhibeatis. Quod vos haudquaquam posse literæ vestræ professæ sunt, nos hoc eas promississe tenebimus. Quod si feceritis, cum paruitati nostræ plurimum, tum etiam vobis aliquid conferetis. Siquidem & nobis consolationem & virtutis incitamentum suggeretis, & Fratrum, qui vestrum post discessum decedentium supplere locum, noticiam & firmiorē si possit fieri lucrabimini charitatem. Quæso præterea, vt ad sanctum Bonifacium solerter aliquem Monachum dirigatis, qui ex vestra parte Hattonem Abbatem deposcat, vt vobis Suctonium Tranquillum de vita Cæsaris, qui apud eos in duos nec magnos codices diuisus est, ad rescribendum dirigat; mihi que eum aut ipsi, quod nimium

A opro, afferatis, aut si hæc felicitas nostris differetur peccatis, per certissimum nuncium mittendum curetis. Namque in hac regione nusquam inuenitur, & credimus hoc quoque nos beneficium vestra liberalitate consecuturos. Filium Guafonis nepotem meum, vestrumque propinquum, & cum eo duos alios puerulos nobiles, & quandoque si Deus vult, nostro Monasterio nostro seruitio profuturos, propter Germanicæ linguæ nanciscendam scientiam, vestræ sanctitati mittere cupio, qui tres duobus tantummodo pædagogis contenti sunt. Quod vtrum dignemini præstare, vt primùm se facultas obtulerit ne grauemini aperire. Sterilitatem vini superiore anno passi sumus, aliis rebus pro tempore abundamus, & largiente Dei gratia aliquantula pace fruimur, nisi quòd seculares quidam, qui vellent nostrum inuadere Monasterium, nobis moliuntur insidias. Vnde vobis est studiosè propter charitatis debitum persoluendum, Deus orandus vt quod nobis maximè conducit in corde Principum operetur.

AD LVDVICVM. EPISTOLA XCII.

PRÆCELLENTISSIMO atque clarissimo Abbatum summo Ludovico, Lupus plurimam salutem. OCCUPATIONVM vestrarum considerationem habens, paucis vobis aperio magnum Adalh. cum adhuc proficisceretur mihi serio promississe, quòd nunc opportunitate se vltro ingerentè Cellam sancti Iudoci nobis recuperaturus esset, & ne quis apud Regem nobis aliquid nocere posset in omnibus prouisurus. Cùm autem ab Aquitania Dei seruatus clementia reuersus essem, & à tantis calamitatibus, quas pro Regis fidelitate passus fueram, vellem aliquantulum requiescere, fama dispersit datum nostrum Monasterium Egilberto. Itaque de vtroque memores amicitie nostræ, solito more me adiuuare contendite: præsertim cùm & meam fidem in Regem & seruitium cognoscatis, & fieri magnam indignitatem facillè comprehendatis, me cum prædicto Egilberto conferri, nedum mihi cum præferri. Quæ proponere in tali negotio debeatis, breuiter amplexus essem, nisi naturali prudentia & eruditionis copia vobis vltro suggererentur. Cupio vos bene valere, & paruitatis meæ memores lætioribus in dies augeri successibus.

AD DOMINVM REGEM CAROLVM.
EPISTOLA XCIII.

EXPLICARI facillè non potest, quàm cupiam, Domine mi Rex gloriose CAROLE, ego vltimus vester famulus, in omnibus vestram prosperitatem & spiritalem & secularem. Propterea aliquoties & verbis & scriptis vltro me ingessi, vt mea deuotio, opitulante Dei gratia, vestræ prodesset felicitati. Nunc etiam quod vtilissimum vobis & vestro Regno multa meditantè occurrit, paucis aperio. Observantia iustitiæ non solum apud Dominum meritum vobis comparat, verùm etiam terrenam potestatem confirmat. Bonorum societas profectum vobis & laudem parit, ad exemplum beati David, qui se imitandum proponens, ait: *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.* Segregatio etiam peruerforum æquè laudabilis est, vt idem ipse David instituit: *Non habitabis in medio domus meæ, qui facit superbiam, qui loquitur iniqua, nec direxit in conspectu oculorum meorum.* Quòd autem fidissimus quisque debeat esse familiarissimus, illa sententia instruitur, Quæ pestis ad nocendum efficacior esse potest quàm familiaris inimicus? Quorum consilio Respublica, Domino faciente, de quo dicitur: *Fiat pax in virtute tua,* possit esse tuta & quieta, sanctæ literæ his verbis insinuant: *Multitudo sapientium sanitas est orbi terrarum.* Hi enim intelligunt quòd non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Et in Davidis consiliis: *Ab æquitate tramite non recedunt.* Vnde & eadem consilia ab ipso Domino ad vtilis diriguntur effectus. Alibi etiam satis hinc apertè docemur, vbi legimus, *Consilium semper à sapiente perquire.* Sapientem hinc intelligimus, quem aut experientia docuit, aut lectio erudiuit, aut inspiratio diuina ceteris prætulit. Magnum aliquid facturi, quæso recolite memoria illud quòd prudentissimè dictum est: *Antequam incipias consulto, et vbi consulueris maturè factò opus est.* Sic enim & præcipitatio vitabitur, & nocitura dilatio.

Romani orbis terrarum Domini quibus consiliariis vsi sunt, hac vna & breui sententia ad vestram nostramque vtilitatem considerare dignamini. Fidum erat & al-
 rum Reipub. pectus Curia, silentique salubritate munitum & vallatum vndique, A
 cuius limen intrantes abiecta priuata charitate, publicam induebant. Tales quæso,
 tales quærite, qui publicam dilectionem, hoc est totius populi, præferant priuatis
 commodis: & miserante Domino motus isti molestissimi conquietent. Imperato-
 rum gesta breuissimè comprehensa vestræ maiestati offerenda curauit, vt facile in eis
 inspiciatis, quæ vobis vel imitanda sint, vel cauenda. Maximè autem Traianum &
 Theodosium suggero contemplandos, quia ex eorum actibus multa vtilissimè pote-
 ritis ad imitandum assumere. Ita diutissimè regnetis, vt semper Deus regnet in
 vobis.

AD MARCVVARDVM. EPISTOLA XCIV.

RELIGIOSISSIMO Patri Marcuardo Lupus in Domino salutem. Si prudenter
 cogitemus quod originalis peccati merito iustissima Dei vindicta exules facti
 sumus, cum aduersæ nobis contingunt non mirabimur. Repulsi enim à lætitiæ pa-
 tria, in vallem lachrimarum sumus deiectioni. Domini potius ineffabilis clementia
 suspicienda, piæque laudanda est, quæ nos nec in ipsa ira deserit, & tristia blandis
 plerumque temperat: ne mœrore victi, in desperationis baratrum corruamus. Vn-
 de culpanda quorundam temeritas est, qui gratiæ diuinæ continuis assuefacti be-
 neficiis, dum aliquibus tanguntur incommodis, peccata querelis augent, quorum B
 debita nec admoniti recognoscere debuerant. Credibile tamen est in numero fi-
 delium aliquos esse sanctitate, quam diuinitus acceperint, egregios: quorum non
 tam delicta curentur aduersis, quam merita augeantur. Neque enim soli beato Iob
 Deus munus hoc contulit, quem ad imitandum seruis suis in arce patientiæ collo-
 cauit. Qui vicit in illo, vincit in multis, cum quibus se futurum vsque in finem se-
 culi pollicetur. Si cuius felicitatem nulla vnquam perturbatio interpellet, quam
 tardus est, nisi metum hinc concipiat, ne cum purpurato diuite quondam audiat:
*Recepisti bona in vita tua. Et quomodo non eum illa veridica terreat sententia: Du-
 cunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt?* Ille verò qui vigili memoria
 reperat: *Flagellat Deus omnem filium quem recipit, si morbo grauetur, excessu neces-
 situdinum temperetur, substantiæ imminutione vel amissione pulsetur: quomodo
 non ad affectum gratias agendi pio parenti excitetur, cuius cura se dignum corre-
 ptionis priuilegio ipso instruente præsumitur? Futuræ vitæ dulcedo segniùs appe-
 teretur, nisi sæpiùs præsentis amaritudo sentiretur. Multi hac qualis est delectan-
 tur, nimirum plures delectarentur, si assidua prosperitas vota omnium sequeretur.*
 Proinde quis non videat incomprehensibili Dei pietate per molestant huius vitæ
 mutabilitatem impelli nos quodam modo ad capeffendam alterius vitæ immutabi-
 litatem, impelli nos pietate per molestant huius vitæ mutabilitatem? Dominus Ie-
 sus, qui cum Patre & Spiritu sancto beatitudo nostra erit, eos qui eius magisterio
 adhaerebant ad toleranda aduersa suo exemplo sic informat: *Sicut misit me Pater, &
 ego misso vos, ne se diligi desperarent ab eo cum variis quaterentur incommodis,* C
 quando dilectissimum patri filium per eadem transisse recolerent. Nec quid eis im-
 mineret occultans in mundo, *in quo pressuram habebitis, sed, confidite, ego vici mundum,*
 scilicet vt superandi vires in illo se habere cognoscerent, qui omnipotens esset.
 Sanctus Apostolus, in quo euidenter Dei spiritus loquebatur, sua tempora videns,
 nostra præuidens: *Qui volunt, ait, vivere in Christo, persecutionem patiuntur.* Persecutio-
 nem autem hanc religiosi intelligimus inferri, vel ab immundis spiritibus, vel à
 prauis hominibus. Verùm siue Deus temperet, siue temperari permittat, ne mu-
 liebriter pauidi succumbamus, alibi nos his verbis confirmat, *Fidelis Deus, qui non
 patietur vos tentari supra quàm potestis, sed faciet cum tentatione exitum, vt possitis sustinere.*
 Nihil itaque importabile nobis euenisse causamur, quoniam qui certamen propo-
 nit, si postuletur fideliter vincendi copiam subministrat. Benedicamus ergo eum
 in omni tempore, qui & prosperis nos inuitat, & aduersis castigat, & sit semper
 laus eius in ore nostro: vt quod ipso largiente in secula seculorum facturi sumus
 beati, iam nunc meditemur deuoti. Hæc adeo per solationem strictim vitandi fa-
 stidij gratia comprehensa sanctitati vestræ dirigere studui, quæ vobis credo esse

A proficua, quia & ex charitatis fonte petita sunt, & ex eodem fonte manarunt. Mei benignè memores cupio vos valere feliciter.

AD HERIBOLDVM EX PARTE REGINÆ.
EPISTOLA XCV.

IN nomine Domini solius & omnipotentis Irmindrudis ipsius gratia ordinante Regina, Heriboldo venerabili Episcopo salutem. **Q**VONIAM diuturna infirmitas gratum nobis vestræ sanctitatis denegat colloquium, absenti scribimus quod præsentem libentiùs diceremus. Germanus vester destitutus honoribus propter homines qui ei famulari sunt, maximè anxius nostræ pietatis opem expetit, confidens post Dominum, nostra opera se calamitatis molestiam euasurum, quam solita mansuetudine miserantes, opportunitatem Domino præbente, cupimus adiuuare. Verùm ut in Palatio voluntatis nostræ præstolari possit effectum, suademus ne grauemini eius indigentiam collatis necessariis temperare. Cùm enim soleat vestra largitas ministrare postulata externis, etiam germano indigenti non sine spe diuinæ retributionis idem valet præstare. Quod faciliè sacris monstraremus eloquiis, nisi vltro ea vobis occurrere crederemus, & nostræ vestræque personæ haberemus considerationem. Impendite igitur debitum religioni & necessitudini affectum, & in orationibus nostri assiduè memores benè valete.

B

AD CAROLVM REGEM. EPISTOLA XCVI.

GLORIOSO Domino præcellentissimo Regi Carolo integrè fidelis Lupus. **C**VM à vestra Maiestate digrederer, præcepistis ut impendente Quadragesima quiddam vobis dirigerem, vnde caperetis fructum aliquem ædificationis. Sermonem itaque beati Augustini, in quo iurandi consuetudinem dissuadet, quàmque sit ferale peritium ostendit, vestræ prudentiæ destinavi: profuturum vobis plurimùm credens, si vobis admonentibus quidam assiduè iurare desistant, & quod rectè iurauerint non contemnant. Non adulandi vitio in gratiam vestram dico, sed desiderio salutis eorum, qui nobiscum in cælum inuocant. Quicumque fidem vobis iureiurando firmauerunt, si ab ea saltem latenter deficiunt, iam sibi mortem animæ intulerunt: nec possunt esse filij Dei, qui nolunt esse pacifici. Admoneantur ergo nostra industria sui periculi, & saluberrima institutione tanti doctoris ad correctionis remedium inuitentur. Misi præterea Celsitudini vestræ gemmas, quas dudum opifex noster exsculpendas, & poliendas acceperat, quarum formam atque nitorem, si approbaueritis, memorato artificij gratulabor. Opto & oro ut bene semper agatis, & propitio Deo felici successu diutissimè gaudeatis.

AD HILDVINVM. EPISTOLA XCVII.

C

PRÆCELLENTISSIMO Abbati Hilduino, Lupus temporalem & perpetuam salutem. **R**ECORDANS nostri conuictus in vestra adolescentia, & initio meæ iuuentutis consuetudinem, & cogitans quòd vestra nobilitas morumque probitas blandimentis fortunæ nullatenus valeat immutari, quemadmodum tunc familiariter loquebamur, ita nunc vobis simpliciter scribo. Omnibus, ut pluribus videtur, vestri propositi in largiendis opibus omnipotens vos Deus prætulit, & sine dubio cui tantum contulit, plurimùm ab eo reposcet. Ipse enim dicit: *Qui glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Itaque non sit vobis oneri quod illaturus sum. Honorate illum timore ipsius, & amore, qui vos tam sublimiter honorauit, & dum nobis bona suppetunt in hoc seculo, curate illi qui hæc dedit indefinenter placere: nec vos decipiat transitoria felicitas mundi, cui perpetua promittitur beatitudo cæli. Exercete vbicumque potestis iustitiam, & quibuscumque sufficitis impendite misericordiam: quia qui vobis benè agendi facultatem largitus est, quamdiu id promissurus sit ignoratis. Ipsius vox est: *Vigilate, quia nescitis diem neque horam.* Nos etiam, qui vos vnicè diligimus, & per vos solatium aliquod habituros confidimus, aliquantulam diurnitatem dignitatis vos possessuros credimus, si vos largitori bonorum omnium deuotè sum miseritis, donec vos videre merear absque fastidio. Hæc frequenter legite aut recolite, ut sicut de vo-

TTT iij

stra excellentia gloriamur, ita de probitate certius exultemus. Peto etiam, ut A propinquum meum Abbatem Cellæ vestræ quæ dicitur Cor. quia Deo, ut credimus, & bonis omnibus, ut palam est, pro sua probitate placet, honorificè suscipiatis, benignè tractetis: & quod sufficere credo, sicut vestram decet nobilitatem, & honestam eruditionem, ac bonæ famæ augmentum, sic dignemini consulere illi semper in omnibus, tantum semper, quantum cupiunt qui bene sciunt. In seculo & in Domino valeas.

AD GVENILONEM EIVSQUE SVFFRAGANEOS.
EPISTOLA XCVIII.

RELIGIOSISSIMIS Patribus, & Fratribus Gueniloni Metropolitano Senonica sedis Antistiti, & uniuerso Clero eius, & ceterarum Ecclesiarum Præsulibus, qua Diocesi memorata Sedis censentur, cunctis in eis Domino famulantibus, Clerus matris Ecclesie Parisiorum, & Fratres Cænobij sancti Dionysij, & sancti Germani, & beata Genouefa, ac Fossatensis, diuersorumque Monasteriorum unanimitas, præsentem & futuram salutem. VENERABILEM Pastorem nostrum Ercanradum nuper decessisse cum longè latèque vulgatum sit, tum sanctitatem vestram latere non potuit, nòsque affici mœstitia de uocatione Patris defuncti, ac sollicitudine promoueri de electione successuri, prudentia vestra intelligit. Cùm enim principaliter se futurum Dominus Iesus polliceatur cum his qui principes religionis existunt, non patimur diu carere Antistite, cuius doctrina ad salutem nostram instituatur, exemplo informemur, benedictionibus in nomine Domini muniamur. Eius, utpote bonorum omnium auctoris, nequaquam nos cura destitutos firmissimè credimus, dum ipse curas nostras sua clementia sustulit, & vota vltronea benignitate præuenit. Namque ipse, in cuius manu cor Regis est, gloriosi Domini nostri Caroli, quemadmodum plenè confidimus, menti infudit, ut eius nos regimini committeret, quem in diuinis & humanis rebus sui fidissimum multis experimentis probasset. Igitur Dei pronam in nos amplectentes misericordiã, & Regis nostri piã suspicientes præuidentiam, Æneam, cuius præconia præmisimus, concorditer omnes elegimus. Æneam Patrem, & Æneam Pontificem habere optamus. Quamuis enim tanta prudentiã ac probitate præcellentissimus Rex noster polleat, ut solùm eius iudicium de viro memorato posset sufficere, tamen conditionis humanæ nescij, futurorum curiosi, Aulicorum nos ipsi propositum ac mores longè prius inspeximus, & inter graues probabilesque personas & sanctitate feruentes, hunc, quem Antistitem habere cupimus, quotquot eum nosse potuimus, ut nunc palam est absque errore annumerauimus. Proinde sancti Patres annitimini, ne diuini, & regij beneficij torqueamur, sed nobis suspensis, nobis desiderantibus, nobis flagitantibus, ponatur celeriter lucerna super candelabrum: ut lumen veritatis populus Dei videat, & æmula deuotione Præsulis vestigia tenens, sempiternæ beatitudini præparetur. Professionem verò nostri consensus in Æneam, Deo annuente, per vestrum ministerium nobis futurum Antistitem subscriptionibus nostris cerratim roborauimus: ut nostra unanimitate comperta, votum summa proporantia compleatis.

RESRIPTVM EPISCOPORVM AD IPSOS.
EPISTOLA XCIX.

GVENILO sancta Senonica Sedis Metropolitanus Episcopus, Heribertus Autissiodori Episcopus, Agius Aurelianorum, Prudentius Tricassium, Her. Niuernensium, Froib. Carnatum, Hildeg. Meldorum, Clero matris Ecclesie Parisiorum, & cunctis in diuersis Cænobiis sub ea Domino militantibus, salutem. De excessu reuertentissimi Coëpiscopi nostri Ercanradi non mediocriter anxij, vestrique mœroris participes, tandem iustissimæ dispositionis Dei memores consolationes recipimus, dum vos sub pastore bono agentes, qui summè bonus est, vicarium eius scilicet visibilem, ministerisque nostri confortem absque dilatione expetere vestris literis tenentibus lineas rationis cognouimus. Præparatum enim à Domino ei bonum exitum credimus, cuius munere talem videmus patere ingressum: quamquã nobis futurus nunc socius olim fuit præcognitus, & meritò suæ probitatis amabilis. Quis enim vel leuiter tetigit Pa-

A latium, cui labor *Æneæ* non innotuit, & feruor in diuinis rebus non apparuit? Quamobrem electionem uestram in eo factam Deo propitio libenter sequimur, vt cum profuturum populo eius, ad dignitatem Pontificatus promouendum concorditer decernamus. Sit igitur vobis pastor, qui pro suis in Deum meritis benè complacuit, & sequentes eius veracem doctrinam, & sancta opera imitantes, ad cœlestis regni pascua properate felices. Ordinationi autem eius subscripsimus concorditer vniuersi, vt securi ministerio potestatis eius fruamini.

ADMONITIO. EPISTOLA C.

DIVERSIS malis afflicti, causam eorundem malorum debemus cognoscere, & cognitam, auxiliante Dei misericordia, euitare. Causam prosperitatis & aduersitatis Spiritus sanctus apertè demonstrat his verbis: *Iustitia eleuat gentem, miserios facit populos peccatum*. Peccatum, quo miseri efficimur, hoc esse credibile est, quod cum simus fide Christiani, destruimus factis nostram professionem. & quia beatitudini sempiternæ felicitatem præponimus temporalem, & illam nisi respicamus perdimus, & hanc, quæ quantulacumque posset esse, si recti esse vellemus, non apprehendimus. Quia ergo vindicta Dei & in hac vita temporaliter incipit, & vsque ad alteram, quæ finem non habet, nisi conuersio subueniat, pertendit, & hic sæpè bonos bona temporalia comitantur. Alibi autem eosdem bonos æterna

B bona coronant, siue prælatos siue subditos. Omnes deponamus excusationem, & cum sibi vnusquisque nostrum sit conscius, in quibus maximè Deum offendit, communiter eum & obedienter audiamus monentem, *Redite preuaricatores ad cor*. Itémque, *Lauamini, mundi estote. Auferite malum cogitationum uestrarum ab oculis meis. Quiescite agere peruersè, discite benefacere*. vt per pœnitentiæ salubrem cursum, perueniamus ad indulgentiæ tutissimum portum. Ita enim valebimus non solum effugere mala præsentia, verum etiam bona sperare ventura. Dediscamus sola carnalia appetere. De consequendis spiritualibus aliquando cogitemus, & vt nostræ cupiditates temperentur, & modum aliquem teneant, veniat nobis in memoriam celer eorum transitus, quos in dignitatibus vidimus, nec obliuiscamur quod eos quotidie sequimur. Ad mortem enim sine intermissione properamus. Repetamus mores, quibus hoc Regnum creuit, & viguit. Nullæ sint factiones, nullæ conspirationes inter nos, qui patrem inuocamus Dominum: quibus dicunt Pontifices, *Pax vobis*, & pro quibus omnes concorditer orant Sacerdotes: *Da propitius pacem in diebus nostris, & pax Domini sit semper vobiscum*, & quibus polliceri Deus dignatur: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur*. Illa comminatio eius non videatur nobis contemptibilis: *Va illi, per quem scandalum venit*: ne fortè, quod ipse auerrat, sola vexatio det aliquando intellectum auditui, vt infelici experimento, quod nunc non credimus, aut nos nescire fingimus, in tormentis positi sentiamus. Prædas & rapinas conuersationi Christianæ nimis contrarias, & à regno Dei miserrimos excludentes, penitus deponamus. Contra hos enim sic sermo Apostolicus fremit, *Neque rapaces regnum possidebunt*. Pro Dei timore atque amore lucra propria intermittamus, bono communi & publico certatim & vnanimiter consulamus: vt dum tranquillitatem fidelibus præstare nitimur, & vires resistendi infidelibus recuperemus, & ab eo, qui est omnipotens, vtriusque pacis, id est qualis nunc esse potest, & illius consummatæ quæ solis electis dabitur, gaudia consequamur. Illud autem neminem nostrum fugiat, quibusque doctissimis vsque ad nostram ætatem probatum & creditum, quia per concordiam paræ res crescunt, per discordiam verò maximæ dilabuntur: ne fortè dum cupimus nostra securius tenere, vel ad maiora capienda felicius conscendere, iusto Dei iudicio ruina nos Regni, quam nostris dis-sentionibus præparamus, inuoluat, & in perniciem animæ & corporis pertrahat.

AD EPISCOPOS DE PEREGRINORVM RECEPTIONE
EX PARTE GVENILONIS. EPISTOLA CI.

REVERENTISSIMIS Præsulibus Italia & Gallie, ceterisque Dei fidelibus, *Guenilo Senonum Metropolitanus Episcopus in Domino saluem*. **Q**UOTIENS, iusta extante causa, sanctitatem uestram alloquimur, charitas, quæ diffusa est in cordibus nostris

per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, id agendi tribuit fiduciam: præsertim A
 cum gratuito negotio pietatis proueniat incrementum. Monachi Prouinciæ ac
 dioceseos nostræ ex Monasterio quod appellatur Bethleem, siue Ferrarias, nomine
 Aldulphus & Acarius, Presbyterij gradu ornati, diuino vt credimus instinctu Ro-
 mam proficisci orandi studio destinarunt, & nostra Abbatisque sui nobis admo-
 dum dilecti Lupi accepta licentia propositum exequentur, quos vestræ paternita-
 ti de more commendamus: implorantes, vt quia laborem peregrinationis pro
 æterna remuneratione susceperunt, consolationem in vobis in eundo ac redeundo
 eam inueniant, qua deuoti à religiosis fouentur. Eritis enim mercedis eorum par-
 ticipes, si laboris fueritis beneuoli adiutores. Cupimus vos valere feliciter.

ITEM EX PARTE ABBATIS. EPISTOLA CII.

PLV RIMA *veneratione suscipiendis Episcopis Italie ac Gallia, reliquisque Christiana
 religione pollentibus, Lupus Abbas ex Monasterio quod dicitur Bethleem siue Ferrarias,
 sium in diocesi Senonica urbis, cui præest reuerentissimus Guenilo, presentem & futuram sa-
 lutem.* QVAMVIS vergente in occasum mundo, non dubito in electorum corde
 feruere charitatem, quæ meritò in sacris eloquiis latum appellatur mandatum: ac
 propterea non erubescio postulare ab illis aliquid, quibus nihil præstiterim, & quos B
 penitus facie nesciam, ea bonis vsitatissima charitate, Deus qui nos facit vnanimis
 habitare in domo perpetuis bonis transcuntia mutare, lucrum esse maximum in-
 struit. Proinde suggero sanctæ paternitati vestræ, Monachos & Presbyteros, quo-
 rum alter vocatur Aldulfus, alter Acarius ex nostro collegio Romam supplica-
 tum proficisci statuisse, & Antistitis memorati, ac nostro permissu, quod exopta-
 uerant, adimplere. Vestra ergo beneuolentia euntibus illis ac redeuntibus subsi-
 dium dignetur impendere, quia & sufficiens viaticum tanto itinere ferre fuit eis
 impossibile, & mercedis eorum vos credimus fore consortes, si experti fuerint la-
 boris sui pro Dei nomine cooperatores.

AD DOMINVM APOSTOLICVM. EPISTOLA CIII.

DOMINO *præcellentissimo, & omnibus Christianis vnicè singulariterque venerando
 vniuersali Papæ Benedicto, vltimus Abbatum Lupus ex Monasterio Gallia, quod voca-
 tur Bethleem siue Ferraria, presentem prosperitatem, & futuram beatitudinem.* TEMPORE
 decessoris vestri beatæ memoriæ Leonis, functus Legatione Romæ, cui auctore
 Deo præsidetis, & ab eodem Antistite exceptus benignè atque tractatus, postquam
 vos non esse inferiores religione fama declarauit, nec tantum potestatis beatissimi C
 Petri participes, verum etiam humilitatis quam in allocutione Cornelij vulgavit
 heredes, vera morum vestrorum expensio certa ratione perdocuit: ausus sum ego
 tantillus cognitioni vestræ sublimitatis me scriptis ingerere, meamque exiguita-
 tem & fratrum meorum Monachorum vnanimiorem eximietati vestræ committere:
 vt vestris sanctis orationibus mereamur à Deo & in præsentis vita consolatio-
 nem, & in futura communionem salutis feliciter consequi. Fratres præterea &
 compresbiteros nostros Aldulphum & Acarium, qui spontaneam peregrinatio-
 nem pro nomine Domini susceperunt, & quamquam laboriosissimè ad memoriam
 beatissimorum Apostolorum, ceterorumque Sanctorum tandem aliquando per-
 tulerunt, specialiter vestræ mansuetudini commendamus, vt eos pietate compe-
 tenti fouere dignemini, & consuetudinibus Ecclesiasticis, quæ variè in diuersis lo-
 cis tenentur, diligenter instruere: vt per eos ad nos, & ad ceteros quosque talia
 piè quærentes, institutio Romana perueniat. Siquidem in quibuscumque ad reli-
 gionem & honestatem pertinentibus ambiguitatem creat varietas, vt optima quæ-
 que eniteant, illuc sollicita inuestigatione credimus recurrentum, vnde vbique fi-
 dei manauit exordium. Ceterum, quia parentes thesaurizare debent filiis, vt Do-
 ctor Gentium manifestat, nosque vobis obsequentiissimi filij esse cupimus, Com-
 mentarios beati Hieronymi in Hieremiam post sextum Librum vsque in finem
 prædicti Prophetæ, per eosdem Fratres nobis mitti deprecimur in codice reueren-
 dæ veritatis: vestræ sanctitati, si id obtinuerimus, postquam celeriter exscriptus
 fuerit, sine dubio remittendos. Nam in nostris regionibus nusquam vllus post sex-

Arum commentarium potuit inueniri, & optamus in vobis recuperare quicquid paruitati nostræ deesse sentimus. Petimus etiam Tullium de Oratore, & xij. libros Institutionum Oratoriarum Quintiliani, qui vno nec ingenti volumine continentur, quorum vtriusque Auctorum partes habemus, verum plenitudinem per vos desideramus obtinere. Pari intentione Donati Commentum in Terentium flagitamus. Quæ Auctorum Opera si vestra liberalitas nobis largita fuerit, Deo annuente, cum memorato sancti Hieronymi codice, fideliter omnino restituenda curabimus. Sanctitatem vestram ad totius Ecclesiæ vtilitatem diuina clementia diuturnis temporibus conseruare dignetur.

AD REGIMBERTVM. EPISTOLA CIV.

CHARISSIMO *suo Regimberto Lupus in Domino salutem.* DESIDERAMVS quidem aduentum vestrum, vt dignum est, quem iam certæ litteræ sponderunt: sed suademus vigilantissima cautione tutum iter eligendum, propterea quod in Regno CAROLI Regis nostri nouis exortis rebus, impunè latrocinia committuntur, & nihil securius atque constantius, quàm rapinarum violentia frequentatur. Talis igitur est commeantium quærenda societas, quorum numero atque virtute improborum factio euitetur, aut si necesse fuerit repellatur. Catilinarium & Iugurthinum Sallustij libròsque Verrinarum, & si quos alios vel corruptos nos habere, vel penitus non habere cognoscitis, nobis asserere dignemini, vt vestro beneficio & vitiosi corrigantur, & non habiti nunquàmque nisi per vos habendi, hoc gratius quo insperatiùs acquirantur. Cupio vos valere feliciter.

AD MARCVVARDVM. EPISTOLA CV.

CHARISSIMIS *suis Marcuardo & Egili, Lupus plurimam salutem.* OCTAVO Idus Augusti literas vestras accepi, cum essem in Faræ Monasterio proficiscens ad generale Placitum quod Rex noster indixerat futurum vi. Id. prædicti mensis. Quia itaque quatuor mecum tantummodò Fratres habebam, & ceterorum voluntatem plenè scire non poteram, & mira nimium res contigerat, quod scilicet in Monasterio nostro educatus, postquam diuinam admonitionem assiduè audierat, nullam persecutionem passus, matura ætate non heremum expetierat: sed proprio relicto habitu, dignitatem secularem, quod diu meditatus & confessus plurimis fuerat, lucraturus abierat, similibus paria facturis felix iter paraturus, & nunc ad suggestionem vestram proposito mutato, ad Dominum reuerti velle scribebatur à vobis: sanctitati vestræ notum facio, veræ illius conuersioni, si contigerit, me valde gratulaturum, & quæcumque in me commisit pœnitenti ex animo dimissurum. Vos, dum à Placito regredior, quod propter Dominum cœpistis, instanter elaborare perficere, videlicet vt integrè ad domum reuertatur, & suam culpam in alium deinceps transfundere non nitatur. Temperantiæ studeat, conspirationes non repetat, murmurum auctor nec particeps existat: seditiones nec faciat, nec foueat. Sed quietem & ipse habeat, & alios habere permittat, & generaliter iuxta Dei præceptum, declinet à malo, & faciat bonum, & in diebus nostris in loco nostro nihil patierur vnde iustè queratur. Mox autem vt rediero, fauente Dei gratia, vt vestræ suggestioni Fratres parcant elaborare contendam, illorùmque consensum sanctitati vestræ literis exprimam, & domino Imperatori, cui propter singularem, & vbiq; diuulgatam pietatem deuotissimi sumus, digno rescripto satisfacere curabimus. Benignè memorem nostri sanctitatem vestram felicissimè optamus, vnicè singularitèrque nobis Patres dilecti.

DE RECEPTIONE PEREGRINORVM. EPIST. CVI.

OMNIBVS *Dei omnipotentis fidelibus, Guenilo Senonum Metropolitanus Episcopus salutem.* MONACHVS quidam nostræ Dioceseos nomine D. ex Monasterio quod appellatur Ferrariense, diuino vt credimus instinctu (est enim valde religiosus) laborem peregrinationis assumpsit, vt pro se fratribusque suis Monachis, ac pro nobis apud beatissimos Apostolos Petrum & Paulum, ceterosque sanctos, Dei

misericordiam imploraret, & quod suis non posset eorum orationibus obtineret. A Hunc vestræ committimus charitati, obsecrantes vt pro amore Dei, sicut seruum eum excipiat, tractetis, atque dimittatis siue euntem siue redeuntem. Decet enim vt vbiunque religionem suam, hoc est Christianam, inuenerit, suam quoque patriam recognoscat, & inter ceteros hunc quoque faciatis amicum, qui suos in æterna tabernacula recepturus est.

ITEM VNDE SVpra. EPISTOLA CVII.

DOMINIS reuerentissimis Christiana Religione pollentibus, Lupus Abbas ex Monasterio Gallie, quod appellatur Beshleem, siue Ferrariense, plurimam salutem. MONACHVS noster, cui nomen est Doliualdus, magna simplicitate ac laudabili deuotione vir, spiritu Dei, vt omninò credimus, accensus, cum venerabilis Metropolitanus Episcopi nostri G. ac nostra benedictione pro se ac pro nobis Deum & sanctos Apostolos Petrum & Paulum precaturus Romam proficiscitur: quo maiorem laborem assumpsit, hoc certius se exaudiendum confidens. Hunc vestræ sanctitati, probitati eius testimonium perhibentes, commendamus. Nec dubitetis huic impendere quod bono cuique indigenti præbendum est, quoniam licet sit expers literarum, mandata Dei, quæ non legit in codice, demonstrat in opere, omniumque inter quos versatur non amorem solùm, verùm etiam venerationem breui meretur. Vos itaque sic eum quæsumus vel euntem vel reuertentem tractare dignemini, vt ab illo, cuius verus est cultor, securi perenne præmium expectetis. B

AD DOMINVM LOTHARIVM. EPISTOLA CVIII.

PRÆCELLENTISSIMO Domino Lothario glorioso Augusto, vltimus Abbatum Lupus, & omnis Monasterij Ferrariensis unanimitas præsentem felicitatem & futuram beatitudinem. QVAMQVAM inter administrationem terreni Regni, de cœlestis acquisitione vos cogitare magnam spem vestræ salutis tribuat his qui sincerè vos diligunt, quòd sempiternum præmium bonis operibus comparatis: tamen hoc eos maximè lætificat, vt absque fuco adulationis quod sentimus simpliciter eloquamur, quòd potestatem culminis vestri gratissima Deo & hominibus pietate ornatis. In hac enim perseverantes, inter eos annumerabimini quibus promittere dignatur Saluator, *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Nos deuotissimi famuli vestri specialiter Maieitati vestræ gratias agimus, quia fratrem nostrum G. ideo fratrem, quia audimus conuersum à suo proposito deuium, & auctoritate reuocastis, & mira dignatione, etiam intercessione, quæ vim iussionis merito obtinet, ad nostrum collegium reduxistis. Debemus igitur vobis assignare post Deum nos eius correctionem, ille suam salutem. Nam quod scripta vestra significabant, vt resumpto habitu in officio condendarum epistolarum perseveraret, nec vos decebat, & nobis consentire erat impossibile: quoniam propositum nostrum vix mediocriter intra claustra Monasterij custoditur, nedum inter tumultus mundanos à quolibet, præsertim si non satis cautè valeat adimpleri. Dominus & Saluator noster ad tutelam & pacem populi Christiani, quem redemit, diurna sospitate in hac vos vita contineat, & in futura gloria sempiterna coronet. C

AD MARCVVARDVM ET EGILEM. EPIST. CIX.

CHARISSIMIS suis Marcuardo & Egili, Lupus omnisque Ferrariensis Cœnobij Societas præsentem & futuram salutem. TANDEM à Placito me reuerso ad Monasterium, Fratribusque vestra diligentia conuersione G. exposita, ab omnibus talium capacibus sanctitati vestræ relatæ sunt dignæ gratiæ. Illi autem congratulatum, quod audiebant depositam certæ perditionis temeritatem, & resumptam obtinendæ salutis intentionem. Redeat itaque securus, si ex animo est vt optamus conuersus, quia vnde Angeli totius ex parte spectati gaudium habent, crudele est nos non exultare, qui in multis offendimus omnes. Siquidem quacumque occasione quis ad Dominum recurrat, gaudendum esse nobis, luxuriosus ille filius misericordiæ patris receptus informat: cui apud eundem patrem non fuit egestas opprobrio, quam

A quam gratis reformata dignitas aboleuit. Litteras domino Imperatori vobis legendas, ac sigillo munitas Maieftati eius per vos honorificè offerendas direximus; vt voluntatem nostram etiam in eis rectam inspiceretis. Folchricum & Mauricium cupimus cum fratre memorato redire, vt piratio, quo vnice delectantur (nam hoc anno penuria vini timetur) nobiscum fruantur. Raritas tamen fructuum ipsorum defuturum, vt prodamus veritatem, minatur: ceruisiam verò sterilis annonæ prouentus. Tutò igitur naturali potu, quo salubritas animæ corporisque nonnunquam acquiritur, omnes utemur: non hausta lutulenta cisterna, sed puteali perspicuitate aut vitrei riuu decursu. Optamus vos valere feliciter, & paruitatis nostræ benignè in omnibus meminisse.

AD HILDVINVM. EPISTOLA CX.

NO BILITATIS, dignitatis & moderatiõis apice conspicuo Hilduino Ecclesiasticorum Magistro, Lupus presentem & futuram prosperitatem. **N**ON est mirandum amplitudinem vestram putasse tutò committi nobis thesauri custodiam; propterea quòd Monasterij nostri situs vobis non erat compertus. Hunc enim si cognouissetis, non modo diuturno conseruandum, sed ne tridui quidem spatio habendum eum nobis direxissetis. Namque tamen si piratarum huc difficilis videtur accessus; quibus iam peccatis nostris talia merentibus, nihil longinquum non est propinquum, nihil arduum est inuium: tamen infirmitas nostri loci, & exiguitas hominum, qui sint idonei resistere, accendit rapacium auiditatem: præsertim cum siluis recti possunt aduolare nulla munitione, nulla hominum obstante frequentia, & vicinia saluum recepti, sic diuersi diffugere, vt ipsi pecunia securi potiantur, inanem laborem inquirentibus derelinquant. Hæc ita esse & homines vestri nuper inspexerunt, & hic Iuo, qui diu nobiscum versatus est, poterit approbare. Proinde vestra meritò laudata, & laudanda prudentia, prospiciat nostræ formidini, & suæ rei ac preciosæ pericula aliò transferenda procuret, ne si quod veremur contigerit, vos sera pœnitentia torqueamini: nos verò quam non meremur incurramus offensionem. Eximietatem vestram cupio valere feliciter.

AD ODONEM. ABBATEM EPISTOLA CXI.

CHARISSIMO suo Odoni Abbatum clarissimo, Lupus plurimam salutem. **M**AGNIS & innumeris vestræ liberalitatis affectus beneficiis, si quas animo retineo gratias verbis explicare conarer, non Epistolæ solùm, verùm etiam voluminis modum excederem. Amplitudo vestra nostram exiguitatem non despexit, egestatem vbertate nimia subleuauit, nec tale quid me suspicari audentem, vt pote longè impari, fidissima sibi amicitia coæquauit. Cuius ego suauissimis fructibus perfruens, tamen si facultate destituor, non desino anxius meditari saltem affectum mei animi declarare. Omnium siquidem amicorum, quos ab ineunte ætate diuina mihi pietas contulit, firmissimè vos teneo principem; nec cuiusquam alterius vt vestra dignatione & largissima humanitate me sentio obligatum: adeo vt cum hæc repeto, roboris molestiam haudquaquam valeam euitare. Atque vnum ac singulare fessum reperio solatium, quod diuina gratia, quæ me nihil huiusmodi merentem in tantum culmen societatis euexit, collatura sit, ne in perpetuum erubescam. Quæso ne putetis sic me delinimentis fallacibus vobis illudere, quando quidem tam sint apud me quæ leuiter rango seria, vt in eis dignè explicandis quæ sita laboret oratio. Ceterum, vtinam fallax fama vulgauerit, in præcinctu contra barbaros quosdam vestrorum grauiter sauciatos, in quibus admodum dilectum nobis G. lethalibus confossum vulneribus vix euasurum hinc vehementi dolore afflictus, opemque intercessionis cum fratribus meis continuas, super statu eorū cupio vestris litteris maturè fieri certior. Ingenti quoque vestri cura sollicitor, cum vos inermes incautè in media discrimina prorumpere solitos recogito, inque iuuenilem agilitatem vincendi rapit auiditas. Proinde benigna deuotione suadeo, vt sola dispositione contenti, quæ tantum modo vestro proposito congruit, armatos exequi permittatis quod instrumentis bellicis proficetur. Denique multum proficit, qui prudētibus consiliis cōpetenter sibi & aliis prospicit. Quare seruate vos vestro loco, seruate vos amicis, seruate bonis omnibus;

nec committatis quod mecum plurimi lugeant. Emptionem ferri, quòd propter messem erat difficillima, distulimus, paraturi nauem quam ædificamus vos recipere, nisi naulum recusetis auferre. Dirigite impèdenti Septembri, si priùs non fuerit opportunum quemadmodum nobis conuenit, Fratres qui saltus partem assignent. Infaustum etiã faustum efferant, & responsa de omnibus quæ mandaueritis fideliter referant. Persica, quæ pollicitus sum, per cursorem, quem iam benè cognoscitis, misi. Ea si ut vereor vorauerit, vel vi sibi erepra questus fuerit, extorquere precibus, ut vel ossa tradat, nisi tamen & ipsa consumpserit, ut iucundissimorum persicorum sitis quandoque participes.

ITEM AD EVNDEM. EPISTOLA CXII.

CHARISSIMO *Odoni Lupus perpetuam salutem.* NUPER mihi litteras redditas si possem diuinare, à vobis ipsis quàm ab alio compositas, conueniens forsitan reperissem responsum. Nunc ambiguo deterritus, quibus verbis uti valeam, quibusve sententiis, anxie quæro: ne apud vos metas moderationis excedam, quandoquidem vestræ personæ singulariter mihi consideratio iugiter sit habenda. Quis enim me ferendum iudicaret, si vos, quibus præter gratias plurima, immo omnia debeo, sinistra suspitionis arguerem? Nam si alium scirem Epistolæ auctorem, cohibito dolore doceri flagitarem, quibus tandem modis fidei studium aperiri præciperet, qui litteras, ut ita dixerim, calamo in veritate tincto perscriptas, suspectas tam inuerecundè fecisset. Ego enim nihil vnquam de humanis rebus homini locutus sum verius, nihil amico reuelauit purius, nihil retinere decreui constantius. In rebus aliis libenter exercendi, aut delectandi gratia admitto ridicula. Porro in professione amicitie contemplandæ, tanti tamque diuini muneris serua sola complector. Hinc quiddam acutè de persicorum numero inuentum approbarem, si sic commendaretur sublimitas virginalis, ut non sperneretur humilitas coniugalis. Denique virginis filius non modò non damnauit coniugium, verùm etiã eius initium, nuptias videlicet, primo miraculo illustrauit. Placet itaque ac vehementissimè virginalis integritas, sed non despicitur ne ab ipso quidem Domino coniugalis societas. Iam illud quàm lepidum est, quòd recipi mecum in nauem imponendæ vobis mercedis taxatione refugitis. Sed si vos necessitatis articulus, quod futurum arbitror, constrinxerit, quem offerentem tam insolenter repellitis, iustè recusantem prospicite, ne impudenter implorare cogamini. Verùm ut grauitatem stilus reperat, strenuè profligatos barbaros, & ad interuersionem casos, vestra, immò Dei virtute gaudeo, vósque ipsos & vestros ineffabiliter exulto discrimine liberatos: nec minus partim admonitos, partim expertos, tandem vos credere non temerè fortunam, nec sæpè tentandam. Pro G. reliquisque in defensionem partiæ sauciatis, non cessabimus preces fundere, quousque vestra relatio paruitatem nostram sanitate illis restituta lætificet. Faustum dirigi postulauit, non quem refellit Augustinus, sed quem notat in Decretis Gelasius. Vinum vobis mercandi curam deposueram, propterea quod desperabatis possibile vobis futurum ad nos destinare, nostrorum discordia & barbarorum impediende audacia. Quoniam verò recenti me sollicitastis admonitione, quanquam vindemix apud nos non est quantus iactabatur prouentus, vincere sterilitatem anni labore contendam, si consilium, quod vobis nuncius meus exponet, placuerit. Illud autem quod pollicitus sum cum direxero, cognoscetis quanta proprietate intelligam indulgentiam Apostoli qua se audiores vini tuentur: *Modico vino utere.* Circumlepti enim conditionis necessitate, non aliud quàm à me missum bibendi modum dedisse nomine medici me sentire animaduertetis, licèt minaciter Epistolam terminauerim. Cupio vos valere feliciter.

AD LVDOVICVM ABBATEM. EPISTOLA CXIII.

CLARISSIMO *Abbatum Ludonico presentem & futuram salutem.* Non dubito vbertate diuinæ gratiæ factum, ut vestra sublimitas meæ humilitati dignaretur condescendere, & me in qualicumque amicorum ordine numerare. Per vos enim & sæpè alias, & proximè, intolerabili me incommodo diuina pietas liberauit, cum molesta nimis & diuturna statio imponeretur. Vestris itaque innumeris &

A assiduis beneficiis me imparem credens, & confitens respondere, omnipotentem imploro, cuius munere tantam & in me, & in omnes opis egentes estis benivolentiam consecuti. Ceterum homines mei frequentibus exhausti expeditionibus, audita protectione domini Regis Britanniam versus, & denunciati olim Placiti aliquam sperantes dilationem, poposcerunt ut vos consulere, ubi & quando vobis iungi deberem. Proinde vestra indulgentissima moderatio nostras metiens difficultates, dignetur nobis litteris exprimere, quamdiu post præstitutum Placiti diem tutò morari possimus: ita ut nec desimus Placito, & aliquid spatij vestro nos consilio regente lucremur. Illud etiam ne fastidiatis subiungere, si absque periculo piratarum navis nostra expensam vehens possit tenere cursum per Sequanam, & inde per Confluentem Isaræ usque ad Credilium progredi. De vestra exoptabili sospitate super omnia parvitatem meam lætificare, meique benignè memores, benè semper valete.

AD EVNDEM. EPISTOLA CXIV.

B **C**LARISSIMO *Abbatum Ludouico Lupus plurimam salutem.* VESTRIS frequentibus, immò assiduis beneficiis obligatus, doleo rebus me non posse rependere gratias. Propterea id proximè conatus sum litteris agere, nec ruboris mei angustias amplitudinis vestræ dignatio fastidiuit. Vnde quod solum possum ingenuè fateor, artiori parvitatem meam debiti vinculo deuinxistis. Hæc tam ingens vestra beneuolentia, & in me, & in omnes, à quo sole infunditur, ab eo credo remunerabitur. Nos, qui vestri post Deum indigemus continuis petitionibus, æternæ illius retributionis augmenta præbemus. Positus in itinere comperi dominum Regem, ne tunc quidem quando constituerat, ad vos reuersum. Proinde dilationem flagrantibus hominibus meis, ut soleo, ad præsidium consilij vestri confugio. Quod sic quæso moderamini, quæ mihi agenda sint præscribentes, ut & ab offensus esse valeam, & si in retundendis aut opprimendis Barbaris, inspirante Deo, efficax molitio statuitur, pro viribus meæ tenuitatis adiutor existam. Quantum cupio in perpetuum valeatis.

AD ERCANR. EX GV. ET ALIORVM PERSONIS. EPISTOLA CXV.

C **R**EVERENTISSIMO *Præsuli Ercanrado; G. H. & Ag. Episcopi, & uniuersa Synodus apud Murratum in Dei nomine congregata perpetuam salutem.* SANCTITATE vestræ gratias agimus, quòd quamquam tardiusculè, tamen vestrum vicarium direxistis, qui pondera deliberationum nostrarum nobiscum exciperet, definiendisque rebus necessarium conamen adhiberet. Sed persona vestra apud simplices quosque tantum amplius contulisset auctoritatis, quantum præcedit apice dignitatis. Proinde quia peccatis nostris merentibus turbulentissimum tempus est, & tot sibi succedentibus annis exuberante iniquitate, defuit facultas celebrandi Conuentum, ac Regis cor Deus ita molliuit, ut nobis aliquam correctionis largiatur opportunitatem, momenta verò vitæ nostræ nullam sui transitus dilationem recipiunt: causam ipsius Dei nostri haudquaquam segniter debemus curare, nec nos ab executione officij, quod indigni suscepimus, vlla nisi impossibilitatis necessitate subtrahere. quoniam ut scriptum est, *Homo videt in facie, Deus autem in corde, qui redditurus est*, ut alibi verissimè dicitur, *unicuique secundum opera sua.* Atque utinam super erogarem aliquid, ut ipse rediens optata mercede cumlaret. Charitatis igitur nostra detrimenta, ubi aliquot discipuli benè iam instituti immatura morte decesserunt, compensare illorum eruditione, qui vel in profectu positi suæ professionis augmenta desiderant, vel eorum qui felicibus iudiciis spem sui profectus plurimi, id nobis cupientibus, iam dederunt, nimirum crederem me totius boni auctorem tam fructuoso promereri labore. Ut ergo particeps efficiatur doctrinæ memoratus puer, cui iustè consulitis, si licentiam & litteras sui habet Episcopi, perducatur ad nos à dilectissimo Remigio i v. Kal. Iul. & gratia Dei opitulante conabimur cum aliis illi quoque prodesse.

m ferri, quod prope
 z d h i c a m u s v o s n o r
 e m b r i, s i p r i u s n o r i a
 f a l s u s p a r t e m i n f r a
 s q u æ m a n d a u e r u n t
 , q u e m i a m d e t e r m i
 u e s t u s f u e r i t, e r r o r
 f e r i t, v t i u c i n d i c a t

OLA CXII

V P E R m i b i l i t e r m e n
 p o s i t a s, c o n s u e t u d i
 u i b u s v e r b u m d i c t o
 m o d e r a t i o n e m u n
 r a t i o i n g r e t e r m i n a
 g r a t i a s p l u r i m a m
 u n f o r e m f r a t r u m
 n o d i s f i d e l i b u s t e m
 e r i c a t e r o d o p a l i a
 q u a m d e h u m a n i t a t e
 d i c t u r n e t e d e t e r m i n a
 g r a t i a d i m n o r i a m f e m
 u e d i u i n m e n e r a l i t a t e
 m e r o m e n t u m s p e r i t a m
 p a r t e r e r h u m a n a s c o m p
 c o n a g u m, v e r u m d i m n o
 e t. P r a t e r i t, q u æ r e v e h e m
 a d p l o q u e d e r D o m i n o c o n s
 p e r e m i n r a t e m i m p o n e
 e t t a n t u m d i s, q u o d f u t u r
 n o t a n t e r e p e l l u s p u b l i c e r e c
 n o n. V e r u m v e g r a t a t e m
 e r r o r e m e r a b o, v e l u r
 e t e r e r u n d o d i f f e r e n t i a
 t o s, t a n d e m v e s c r e d e r u n t
 i q u æ i n d e f e n s i o n e m i n f r a
 i t a r e l a t i o p a r t e m i n f r a
 d a l a u i, n o n q u e r i t u r
 n v o b i s m e r c a n t i a m s p e
 s f u e r u m a d n o s t r a m s p e
 a Q u o n i a m v e r u m d i m n o
 i d n o s n o n e s t t a n t u m
 e n d a m, s i c o n s u e t u d i
 u o d p o l l i c i t u m a d d i c t o
 g e n t i a m A p o s t o l i c u m
 c o n d i t i o n i s m e n t e m
 n e m e d i c i m e l i t e r u n t
 C u p i o v o s v a l e t e

EPISTOLA CXIII

- f u i t u m f e l i c i t e m. N a r d i
 l i m i t a s m e æ h u m i l i t a t e
 o r u m o r d i n e n u m e r a t e. I t
 o m m o d o d i u i n a p e r a l i b e
 a r. V e l t r i s i t a q u e m e m o r

FRATRIBVS EX COENOBIO SANCTI GERMANI A
ALTISSIODORENSIS. EPISTOLA CXVI.

SANCTIS *Patribus in Monasterio beati Germani Domino excellenter militantibus, Lupus* *Scum socia congregatione Ferrariensi copiosam in Domino salutem.* SEMPER quidem in Coenobiorum nostrorum habitatoribus vera charitas viguit, sed nunquam tamen certis indiciis, vt nostro tempore, sui magnitudinem declarauit. Ac in nobis si quid præter solitum exercuisset, supprimendum videretur, ne immemores beneficij exprobrationem nos formare aliquis æstimaret. De vobis liberum nobis est præsertim vera narrare, ad diuinæ laudis augmentum. Et quoniam confidentiùs experta asserimus, quàm audita, à memetipso inchoandum decreui, fidem propositioni facturus. Cùm proximo autumno insignis Rex noster Carolus Autissiodorum venisset, & comitatus eius proxima loca penè omnia occupasset, egentes hospitij, vos potissimum adeundos credidimus. Nec spe nostra falsi officiosè sumus excepti, & publicum vestrum conuietum regio famulatu nobis penitus adimente, quacunque hora elabi potuimus, nequaquam sensimus importunitatem nostram vobis oneri extitisse. Postquam per charissimum propinquum Remigium, & gratissimum auditorem meum Fridilonem, sanctitati vestræ satis fecimus, ostendentes votum nostrum, quibus reniti non valebamus, mandata Regis aliò quàm vellemus auertere, discessuri ne gratias quidem in Conuentu referendi copiam habuimus, quoniam moras omnes differendæ Legationis impossibilitas auferbat. Vnde in hac parte memoratos amantissimos Fratres vicem nostram implere obsecrauimus, donec per nos id ipsum exequi Diuinitas largiretur. Ad hæc quæ suprâ retulimus terrente prædonum improbitate, ornamenta Ecclesiæ nostræ occultanda curastis, nec ad id præstandum inuenti estis difficiles. Quæ secum reputans dilectissimus Frater noster S. & cum sibi tum etiam pluribus aliis nostrum multa benignè collata recensens, impendente, vt metuebamus, ruina nostri loci, quam & nostra peccata, & piratarum vicinia minabantur, vos elegit, non apud quos peregrinaretur, sed intra quorum collegium admissus, vicarium nostri loci contubernium possideret. Verùm id etiam alij postulauerunt, optantes, licet diuersis in Monasteriis consistere, quàm cum maiorum suorum parte in villa versari. Quanquam igitur Deus incertus vtrum sua pietate in perpetuum subuersionem nostri Monasterij remouerit, an aliqua latente causa ad tempus distulerit, tamen prædictus frater, quod obrinendum conceperat, perseuerauit flagitare. Quod vtinam vobis annuentibus consequatur, ne simili causa coactus, vltiora compellatur sectari. Supplicamusque vt eum apud vos consistentem piè foueatis, quia meorum laborum diu participes fuit, & pro sua probitate ac strenuitate semper gratus omnibus, & vniuersaliter utilis est iudicatus. Præterea vestræ sanctitati plurimum confisi, misimus Fratrem Bernegaudum rudem adhuc Monachum, roganti vestræ paternitati obsecraturum, & in suo proposito perfectiorum exemplis atque doctrina studiosius confirmandum. Exiguitatis nostræ benignè memores optamus vos valere feliciter.

AD ANSBOLDVM. EPISTOLA CXVII.

REVERENTISSIMO *A. Abbati, & vniuersis Fratribus, Lupus & omnis Ferrariensis* *Cænoby societas in Domino salutem.* ASPERRIMIS difficultatibus euidis, gaudemus vos tandem aliquando gratia diuina loco proprio restitutos, nec illud non libenter accipimus, quòd nostram in vos pronam voluntatem pio affectu, iucundisque sermonibus prosequimini: quamquam longè plura atque maiora vobis præstita cuperemus. Tribulationes nostras partim dolenter audistis, partim anxij aspectistis, sed eas temperante vel penitus auferente Domino Deo nostro, cum vestro commodo vobis vestrisque, qui nos adierint, desideramus vsui esse ac sincerissimæ voluptati. Vt igitur familiaritas olim inita vberiori proficiat incremento, in occidua plaga recuperatæ facultates fuerint adiumento, dum excursus & recursus per nos quæ vtrunque gerantur aperiet. Cupimus vos nostri benignè memores semper valere feliciter.

A AD HERARDVM EPISCOPVM. EPISTOLA CXVIII.

REVERENTISSIMO *Turonice Ecclesie Antistiti Herardo Lupus, & Bethlehemitici Cænobij unanimitas plurimam in Domino salutem.* QVEMADMODVM scribere dignati estis, diuinitus cum exiguitate nostra familiaritatis fœdera sociastis. Charitas enim, vt scribit Apostolus, à Domino est, quæ maximè in his eminet qui sincera amicitia fœderantur. Vtinam autem vel orando spiritaliter, vel obsequendo seculariter, aliquid vobis conferre possemus! Profectò nostram in vos voluntatem fideliter aperiremus, quod in charissimo nobis fratre T. declaramus, quem secundum petitionem vestram ad regendos Monachos in Cella Roclena concedimus. Qui cuius momenti apud nos sit, ex officio quod laboriosissimè gessit facile est æstimare. Supplicamus autem sanctitatem vestram, vt eum assidua pietate foueatis, sentiâtque paternum in vobis affectum, cuius dulcedine semper inter mundi amarissimas molestias recreetur.

AD ÆNEAM EPISCOPVM. EPISTOLA CXIX.

BCHARISSIMO *suo Aeneæ Lupus aternam salutem.* DOCTRINÆ studiosissimo Regi nostro, quemadmodum vobis post alia intentionem meam aperui, quod liberalium disciplinarum laborem recolendo, & alios instituendo, fauente totius boni auctore Deo, vellem repetere si otium ipse habiturus præmij communionem sua indulgentia concessisset; quod votum meum, sereno vultu, sermonibusque blandis amplexus, vt ad effectum valerem perducere, se curaturum promisit: Id vobis continuò significandum credidi, ne oblata occasione nesciretis, ad tantæ rei adnissum quibus esset inuitandus alloquiis. Me verò Monasterium ingredientem tristis excepit nuncius, ostendens Hildegarium vestrum, qui neptem meam habebat in coniugium, decessisse. Vnde proprio affectu, & propinquorum vtriusque lineæ impulsu asserentium, me apud vos plurimum posse, sanctitati vestræ has literas destinaui: supplicans, vt filio ipsius, super quo postulauit, concedere dignemini beneficium. Tutorem verò, qui & moribus vestris congruat, & militatè obsequium exigat, laudabili prudentia statuatis. Relicta memorari viri, eiusque propinqui, decenter vos si obtinuerò venerari studebunt. Deus autem aliis eorum bonis suffragantibus meritis, in eorum collegium aggregabit, quibus pollicetur, *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Cupio vos valere feliciter.

AD ARBRICEN. EPISCOPVM. EPISTOLA CXX.

CDESIDERABILI *Pontifici A. Lupus & Fratres eius Monachi sempiternam salutem.* DVSPENSI ad benignissimas promissiones vestras tempus frustra stitere dolemus; cum infestationes prædonum non possumus habere suspectas. Proinde vt vestrum acceleretur votum, nostrumque depellatur periculum, suppliciter imploramus, vt propter cœlestem retributionem ipsi dignemini ad aliquem locum fatigari, quò non sit mihi & quibusdam fratribus impossibilis accessus, vt & vos nobis exponentibus nostram necessitatem, & nos vobis aperientibus, vestram voluntatem plenè valeamus cognoscere. Cum loco autem diem mensis exprimitè; ne dubietate aliqua confundamur.

AD VVLFADVM ABBATEM. EPISTOLA CXXI.

VNANIMI *suo Vulfado Lupus omnimodam salutem.* FAMA vulgavit aduentum Regis aliter futurum, quàm fuerat ab eo dispositum: Causas igitur huius immutationis, & quo tandem tempore venturus sit, aut vbi interim moraturus, familiaribus literis aperite: vt ex eis quid mihi agendum sit, inspirante Dei fauore, valeat æstimare. Relatio enim cursoris fidem non inuenit, quoniam frequenter euidenti mendacio maculatur. Valere.

AD GERHARDVM. EPISTOLA CXXII.

A

PRÆCELLENTISSIMO Duci G. & clarissima coniugi eius B. Lupus presentem & futuram salutem. SEMPER insignis fama de probitate vestra bonos quosque lætificauit, sed nunc in omnium notitia vberius effloruit, cum eandem probitatem vestram successu profuturo Christianis omnibus diuinitas comprobauit. Illi laudes, illi gratiæ, illi exquisita præconia, quo auctore hostes molestissimos partim fugastis. Cum verò quæ primo polliceri, postea promittere dignati estis, largiti fueritis, conabimur gratias cumulare. Ceterum, quod diligenter scrutamini, noueritis Monachum & discipulum meum nonnumquam à nostro Monasterio aufugisse, sed ad petitionem beatæ memoriæ Marcuardi Abbatis ex Prumia, aut perperam à nobis eum honestè directum, & cum illo aliquandiu conuersatum, quorundam inuidiosorum vitasse insidias, & inde discendi studio, & quietis amore, in vrbe Lugdunensium constitisse. Reuerentissimis autem viris Remigio memoratæ urbis Metropolitano, & H. Gratianopolitano instanter postulantibus, & conuersationem memorati fratris laudantibus, quamquam olim meam verbis habuisset licentiam, etiam regulares literas accepisse, quæ prolatæ quid de eo sentiam, fidei relatione fatebuntur. Literas etiam eum Ecclesiasticas habere à venerabili Episcopo nostro G. certissimè scio, nec impedire aliquid, si Deus eum vocat, quo iustè eius infirmari possit electio. Benè apud nos conuersatus est, quo plurimum indiget Ecclesia. Idoneus est ad docendum, Regalibus & Pontificalibus fultus est Epistolis, progenitorum nobilitate ornatur. In secundo proposito iudicio prædictorum Antistitum, inter quos elegit, deuotè perdurat. Quid restat, nisi vt quod sanctis Præsulibus Deus inspirauerit fiat? Quid autem mirum, si aliquando asperius aliquid super eo locutus sum? Illud culpa fuit inimicorum eius impudenter falsa vulgantium. Istud quod nunc literis alligo meum est iudicium, constanter prima visa, & postea comperta narrantis. Cupio vos valere feliciter.

AD ANSBOLDVM. EPISTOLA CXXIII.

CHARISSIMO suo Ansboldo Lupus indeficientem salutem. VEHEMENS ac generalis necessitas, vt comperistis, abduxerat, ac propterea nequiuimus, quemadmodum vterque nostrum cupiebat, dum reuenteremini, fido recreari colloquio. Erit autem diuinæ gratiæ istud quandoque compensare dispendium. Interim sinceritate amoris probabiliter delectemur. Ceterum redditæ sunt nobis dudum literæ diem ingressus vestri in Monasterium ostendentes. Quibus in Conuentu recitatis, & ab omnibus meritò collaudatis, rescripsimus quæ nobis consequentia videbantur. His autem recentibus inspectis, intelleximus illas nec dum vobis fuisse perlatas. Nunc verò idem Nonis Martij vos easdem habere opinamur: atque idèò quæ continentur eisdem otiosum esse reperere. Fratres omnes affabiliter salutate, & vt pro nobis, vt pote sibi deuotissimis, orare dignentur, suppliciter obtinete. Optimè vos valere optamus.

AD GVENILONEM EPISCOPVM. EPIST. CXXIV.

C

REVERENTISSIMO Gueniloni Pontifici Lupus presentem & futuram salutem. NON est mirum, si vos tamdiu Metropolitanus Episcopus mendacio fefellit, quando Dauid nequam seruus verisimili figmento ad horam deceptus. Prædiorum, quibus donatus fuerat, medierate seruus ille multatus est. Episcopo verò timendum est, ne promissionum cœlestium integritate priuetur, cum teste sapientissimo Salomone, eum detestetur anima Dei, qui seminat inter fratres discordias, & hoc & omnia quæ ab imprudentibus velut tædio & impossibilitate contemnenda ducuntur, facillimè iudicij exitum sortientur. Cum tanta euidencia in memoriam cuncta reuocabuntur, vt nec auctores malorū purgare obiecta, immò declarata conentur, nec vlla rationalis creatura inde dubitare præualeat quæ Creatoris æquitas omnibus proposuerit cognoscenda. Ibi, nisi satisfecerit, eum trepidare frustra videbitis, quem vera referre vt homo falsi credidistis. Quomodo enim tantæ possem effici prauitatis, vt depositionem eius cuperem, cuius acceperam diuinitus conse-

A crationem? Testem eum securus facio, cuius experiemur vtrumque iudicium: quoniam postquam præesse cœpistis, & dignati estis me in familiaritatem assumere, semper optavi vos & in sanctitate proficere, & dignitate augeri. Et si meis rebus integris sinistrum aliquid, quod Deus auertat, vobis contigisset, paratus fui opem ferre pro viribus, & me amicissimum modis omnibus euidentissimè comprobare. Quòd si me perfidiam incurrisse recolerem, tantum scelus negatione non tenerem, sed confessione supplici veniam obtinere conarer. Nam cui vel parum facras intuenti literas non vltro ac sæpissimè occurrat: *Qui parat foueam proximo suo, incidet in eam?* Hæc quàm vera sint, vtinam aperiatur in præsentem, qui omni ambiguitate remota patefaciet in futuro, ac me in hac parte penitus innocentem insolubilem familiaritatem vestram ad vtilitatem vtriusque tribuat obtinere. Quod aliunde compereram, vòsque dignati estis mandare, si Deus annuerit, Dominus Rex fiet nobis vicinus. Post cuius digressum, si vobis placet, vt primò fieri potuerit, desiderio congruo vtrique loco vos adire, & sequestra spiritualiter gratia recuperare amicitiam, quam spiritus maligni maleuolentia aliquantulum perturbauit. Tunc etiam referre poterò, quid super fratre Bernegaudo sancti Germani Monacho annuerint, quidque solum absque nostro damno præstare valeamus fugitiuo nostro, qui nuper clementiam vestram precibus inquietauit. Exiguitatis meæ memores, semper cupio vos valere feliciter.

B AD FOLERICVM. EPISTOLA CXXV.

R E V E R E N T I S S I M O *Præsuli Folcrico, Lupus temporalem & aternam salutem.* AFFLUENTIAM gratiæ diuino munere vobis indultam, literis comprehendere placuit, ad laudem illius qui dedit, & ad condemnationem auaritiæ, commendationemque inuictissimæ charitatis. Nam cum aliquam insulam Sequanæ pagani crudelissimi piratæ applicuissent, quæ sita est sub Meleduni oppido ab aliis recens exusto, & eorum viciniam nobis, vt erat, periculosissimam, nisi Dei miseratio subueniret, duceremus, nec in Monasterio consistere audebamus, nec quò migrare possemus depressi ærumna tantæ calamitatis inueniebamus. Inter hæc cum me grauius ægrotantem visitatum venissetis, ac nos ingenti exterritos metu offendissetis, illico absque vilo deliberationis tædio nostrum exonerastis pudorem, & præuenientes nostram supplicationem, obtulistis prædium Aquense, dominationis vestræ præcipuum, in quo tutius maliciam temporis vitaremus, tenendæ nostræ professionis opportunitate non penitus destituti. Præterea largissimam humanitatem vos præbituros vix credibili beniuolentia ostendistis, hic incomparabili consolatione per vos vltro nobis diuinitus oblata, præsertim in tam immani discrimine quid faceremus, conati sumus, vt par erat, Deo, & vobis saltem gratias referre. Sed succumbente ingenio nequiuimus eas dignè mente concipere, nedum ore profere.

C Ergo attoniti, abundante vbique iniquitate, & refrigescente charitate multorum, admirati sumus diebus nostris aliquem repertum, qui cum tanto rei familiaris detrimento, & imminutione, indigentibus subueniret. Nimirum hoc fuit à Fratribus necessitatem patientibus non claudere viscera, hoc fuit Episcopaliter compati, hoc postremò charitatem implere. Verùm quoniam exuberans Dei nostri clementia, regens indulgentia innumeras maximasque culpas nostras, minas prædonum, quibus vastatis longè latèque celeberrimis locis etiam sedem negotiatorum Cappas se petiturum iactabat, subuertitur, ac eos à nobis, quod vtinam ab omnibus Christianis faciat! auertit. Nec hac vice auulsi à nostro Cœnobio cogemur peregrinari. Optamus omnes quasi concessio nobis vñ beneficio, vt sit vobis tam copiosi boni salua merces, repræsentanda Deo cum cœperit electos glorificare, & gratiam pro gratia reddere. Paruitas autem nostra penè inaudita vestra liberalitate obligata, numquam erit vobis ingrata - - - ad obsequendum paratissimam quibuscunque valuerit iudiciis confirmabit. Sit tamen Aquensis fundus tempore prælationis vestræ, quod Deus diuturnum esse concedat, nostro refugio, si infelicitas similis acciderit, destinatus: contineantur ædificia, hortus etiam diligentius excolatur, quod rectè facere disposuistis. Agri ad hoc apti vitibus consecrantur, acerui frugum iusti laboris industria multiplicentur, vt & vobis suppetat quod de more quotannis domesticis tribuatis, & quod opem quærentibus miseri-

corditer largiamini. Et si illò nos, quod admodum formidamus, peccatis nostris id **A** exigentibus, vltima necessitas traxerit, latibuli nostri asperitas memoratis subsidiis leniatur. Quid autem velimus super his, quæ à nobis dignati estis accipere, cur quæritis? Quare non aspicitis quòta portio sit nostræ seruitutis, si vestro maximo beneficio conferatur? Ac ne huiusmodi, quam non ferimus, dissimulatione nos galidè ampliora suspicemini elicere, meditari quæ cogitamus absque obscuritate exprimimus. Comperistis, quamquam locus noster Bethleem, hoc est, domus panis appelletur, panis nos penuriam citò passuros, nisi vestra aliorumque amicorum benignitas suffragetur. Proinde pollicitationis vestræ memores, potestis nos clientes vestros mensè gratis alere dimidio, non sine vsura quasi ex debito sustentare. Ac ne nos impudentiæ, imò stultitiæ arguatis, recolite Rhetoricæ à nobis non improbari peritiam, quæ instituit vt cum minora impetrare disponimus, maiora poscamos. Cupimus vos valere feliciter, & vestræ dignitatis eminentiam honestis iugiter moribus & sanctis actibus exornare.

AD GVENILONEM. EPISTOLA CXXVI.

REVERENTISSIMO Pontifici Gueniloni, Lupus præsentem & futuram salutem. **B** SANCTITATIS vestræ litteris alacriter paruissem, nisi votum meum molestia corporis impedisset. Nam cum per diuturnas & asperas huius anni ægritudines benè reualescerem, subito tussim incurri, quæ meatus obstruens, pene totam mihi spirandi facultatem adimebat. Hinc factum est, vt multum sanguinis detraherem, maximamque imbecillitatem contraherem. Proinde nusquam audeo progredi, donec quietis ac medicamentorum, immò diuinitatis ope mihi quantulumcumque sospitas reformetur. Vnanimis tantum vobis in omnibus supplicabo, & ad idem agendum Fratres meos hortabor, vt Deus inspiret vobis consilium, quo generaliter profitis omnibus Christianis: ne peccatum iniustitiæ, quæ nos iam miseros fecit, in damnationem pertrahat sempiternam. In diebus Pontificatus vestri ad tantam libertatem vitia proruperunt, vt vindicata impunitate a pertis quibusque nec Deus, nec Rex, nec Episcopus timeatur. Quid moramini? quid vltra expectatis? Aut Deus vestra industria & auctoritate ad æquitatem reducet res humanas, aut hæc malorum incrementa post inauditas contumelias penè omnes, qui pauci remanserunt, opprimet. Innocentes videtis, quia secundum beatum Esaiam, *Qui recedit à malo præde patuit*, nec tutus quisquam contra violentiam raptorum est, nisi qui viribus præualet, aut in eorum concessit collegium. Cupio vos valere feliciter, & paruitatis meæ memoriam habere benignam atque continuam.

AD ODONEM PRÆSVLEM. EPISTOLA CXXVII.

VNICE singulariterque dilecto Præsuli Odoni, Lupus plurimam salutem. **C** MAXIMIS pluribusque beneficiis adiutus securus ad vos decurro, his etiam vsurus quæ per nuncios meos vos præbiturum esse mandastis. Verum quia non misistis equum, nec idoneum qui me ex luto inferret habebam, naui ad vos si Deus vult cursum tenebo. Ergo vestra indulgentissima pietas, quæ me gratis & vltro fouendum recepit naui egressum, ne patiatur durioris equi succussatura vexari. Locum vbi tendamus vobis vicinum, & congrua equis pabula cum vestris, sicut mandare dignati estis, vos procuraturum non dubito. Cursor noster, donec veniamus, quod opinor futurum suffragante Dei clementia Kal. Iunij, pauperis apud vos locum implebit: & si permissus fuerit, obseruabit fragmenta ne percant, pocula etiam non gratiam amittant humore siccabit.

EPISTOLÆ
GERBERTI
 REMORVM PRIMO,
 DEINDE RAVENNATVM
 ARCHIEPISCOPI,
 ET TANDEM ROMANI PONTIFICIS
 SILVESTRI SECVNDI.

B Ex editione Ioannis Baptista Massoni Papij fratris, quæ Ms. Codicis ope mendis quamplurimis, quibus scatebat, est repurgata.

OTHONI CÆSARI.
 EPISTOLA I.

DOMINO suo Othoni Cæsari semper Augusto, Gerbertus quondam liber. DVM Regnorum publica perpendo negotia, serenissimi Domini mei aures propriis occupare expauesco. Loquatur Dominus meus seruo suo propriis Epistolis solito more, ut eius seruitutis fiat exhibitio, tollatur ambiguitas Epistolarum, quæ Cæsaris nostri grauitatem sæpè nobis compertam agentibus, cognitam non repræsentant. Denique signum erit nobis vos velle, aut nolle, sententia prolata bene aut non bene. Quantum enim in nobis est, quod possibile est esse, consequens est nos perficere, si vestrum cognouerimus velle. O! dicat dominus Gerebertus Episcopus sententiam nostræ innocentiae super Brouingo, & Isimbardo: dicant Litesfredus & Gerardus, cur eorum beneficium perceperit Rodulfus. Non dicatur maiestatis reus, cui pro Cæsare stare semper fuit gloria, contra Cæsarem ignominia.

Ad eundem Cæsarem. EPISTOLA II.

SERENISSIMIS auribus Domini mei malle referre læta, quàm tristia. Sed scùm videam Monachos meos artenuari fame, premi nuditate, tacere quomodo potero? Tolerabile quidem hoc malum, si non etiam simul melior spes foret ablata. Nescio quibus codicibus, quos libellos vocant, totum Sanctuarium Domini venditarum est. Collecta pecunia nusquam reperitur, apothecæ & horrea exhausta sunt, sed in marsupiiis nihil est. Quid ergo peccator hic facio? si cum gratia Domini mei fieri posset, satius esset me solum apud Gallos egere, quàm cum tot egentibus mendicare apud Italos. Rainerius Francigena nobis intimus, vestrique honoris cupidus, de statu Imperij vestri meæ fidei multa commisit vobis referenda, non autem Legato credenda, sed nec chartis inferenda, nisi vestro consultu:

Gereberto Episcopo Terdonensi. EPISTOLA III.

ONOSTRI spes consilij, præsentis mali statum stultum est dissimulare, loqui inuidiosum, ne odio personarum agi videamur. Si licet Abbati quibuscumque personis tradere immobilia Monasterij libellario nomine, mobilia obtentu

eleemosynarum, nec relinquere si qua fortè residua sunt, eorum heredem fieri Monachum, specialiter quò spectat noui Abbatis ordinatio? Petroaldi dicuntur fuisse omnia, Abbatis nulla: & ita esse constat, quoniam nihil nobis relictum est præter recta & communem usum simplicium elementorum. Epistola Domini mei iubet Petroaldum coli, tenere quod tenuit: duplicatur pondus parentibus positis in eadem trutina. Vires negotij perpendite, considerate quid amiserim, quid securus sim, præter gratiam Domini mei, suscipite onus amici consilio & auxilio, & quid sit faciendum rescribite.

Gerbertus Bosoni in Christo salutem. EPISTOLA IV.

RECEDANT multa verba, & sequamur facta. Sanctuarium Domini mei nec pecunia nec amicitia vobis damus, nec si datum est ab aliquo, consentimus. Fœnum quod vestri tulerunt beato Columbano restituite, si experiri non vultis quid possimus cum gratia Domini nostri Cæsaris, amicorum consilio & auxilio. his conditionibus leges amicitiae non refutamus.

Petro Episcopo Papiensi. EPISTOLA V.

QUOD Abbatiam sancti Columbani habere videmur, Italicorum nulli gratias agimus. Si ante Dominum nostrum à vobis laudati sumus, non indebitas vobis reddidimus laudes. Mutua exposcitis colloquia, & à rapinis nostrae Ecclesiae non cessatis. Nostra velut propria militibus diuiditis, qui diuersa in integrum reuocare debuistis. Rapite, prædamini, vires Italiae contra nos concutite. Opportunum tempus nati estis. Dominus noster bellorum certamine occupatur, nos nec manus paratas eum iuuare detinebimus, nec quod eius officij est temerè usurpabimus. Si pace uti poterimus, seruitio nostri Cæsaris operam dabimus, cum praesentes tum absentes. Sin, eius tantum praesentia nostram solabitur inopiam, & quoniam (ut ait Poëta) nusquam tuta fides, & quia finguntur nec visa, nec audita, voluntatem nostram vobis non nisi scriptis aperimus, nec vestram aliter recipimus.

Dominae suae Adelaidi semper Augustae, Gerbertus. EPISTOLA VI.

DE beneficiis, & libellariis, ex parte, nostrum velle ex voto Domini nostri Cæsaris executi sumus. Recorderetur Domina mea, quòd innuerit seruo suo se oraturam pro pluribus, aliter quàm fieri possit. Ex quo à vobis discessimus, nec Griphonem, nec eius nuntium vidimus. Terram, quam nostris fidelibus heri concessimus, cras quomodo auferemus? At si omnia quae omnes iubent fiunt, quid hic facimus? & si totum damus, quid tenebimus? Griphoni vbi possimus beneficium nullum concedimus.

Gerbertus quondam Scholasticus, Airardo suo salutem. EPISTOLA VII.

PETITIONIBVS tuis annuimus, nostra ut exequaris negotia, velut propria monemus. Plinius emendetur, Eugraphius recipiatur: qui Orbacis & apud sanctum Basolum sunt, perscribantur. Fac quod oramus, ut faciamus quod oras.

Ad Adalberonem Remorum Archiepiscopum. EPISTOLA VIII.

MANTVÆ quid egerim super negotiis vestris, praesens melius explicabo verbis, quàm absens scriptis. Claves librorum quas mitterem ignoravi, propter communem usum similibus ferarum. Historiam Iulij Cæsaris à domino Azone Abbate Deruensi ad rescribendum nobis acquirite, ut vos, penes quos nos habemus, habeatis, & quod reperimus speretis, id est octo volumina Boëtij de Astrologia, praclarissima quoque figurarum Geometriae, aliisque non minus admiranda. Fortunam nostram sola vestra conturbat absentia noctesque diesque.

A

Gisilberto Abbati. EPISTOLA IX.

SI benè valetis gaudemus. Indigentiam vestram putamus nostram: quam patimur, vt releuetis rogamus. De morbis ac remediis oculorum Demosthenes Philosophus librum edidit: qui inscribitur Ophthalmicus. eius principium si habetis, habemus, simulque finem Ciceronis pro Rege Deiotaro. Valete.

Ad Cæsarem. EPISTOLA X.

PRINCIPIANI Monasterij duo fratres, velut exules & peregrini, à nobis recepti sunt, qui desolationem sui loci à Laudensi Episcopo, Neophitòque Abbate factam, molestissimè ferunt: simulque referunt se alicui Ecclesiæ minimè subiaccere debere. Erit ergo vestræ prudentiæ ac pietatis, vt nec Laudensis Ecclesia debito priuetur honore odio Pastoris, nec Monasterium subiaceat tyrannidi deuastatoris.

Idem ad eundem. EPISTOLA XI.

QUID ora caudæque vulpium blandiuntur hîc Domino meo? Aut exeant de Palatio, aut suos repræsentent satellites qui edicta Cæsaris contemnunt, qui Legatos eius interficere moliantur, qui ipsum asino coxquant. Taceo de me, quem nouo locutionis genere equum emissarium susurrant, vxorem & filios habentem, propter partem familiæ meæ de Francia recollectam. Vitis abest pudor. O tempora! ô mores! vbinam gentium viuo? Si patriam sequor, sanctissimam fidem relinquo: si non sequor, exulo. Sed potius licet cum fide in Palatio exulare, quàm sine fide in Latio regnare.

Hugoni suo Gerbertus quondam Scholasticus. EPISTOLA XII.

SECONDVM amplitudinem mei animi amplissimis honoribus ditauit me Dominus meus. Nam quæ pars Italiæ possessiones beati Columbani non continet? Hoc quidem ita ex largitate & beneuolentia nostri Cæsaris, fortuna verò aliter instruit. Secundum amplitudinem quippe amici mei amplissimis me oneravit hostibus. Nam quæ pars Italiæ meos non habet hostes? Vires meæ impares sunt viribus Italiæ. Conditio pacis hæc est, si spoliatus seruo ferire desinent, vestrum districtis persequentur gladiis: vbi gladio ferire nequibunt, iaculis verborum appetent. Contemnetur Imperialis maiestas, cum in me, cum in seipsa in diuisione Sanctuarij Domini secundum libellarias leges facta: quia consentire nolo, perfidus, crudelis, tyrannus cognominor. Ipse Cæsar omnium hominum excellentissimus, à furciferis asino coxquatur. O amicorum fidissime, ne deseras amicum consilio & auxilio. Recordare quòd te orauerim, me malle esse militem in Cæsarianis castris, quàm Regem in extraneis.

Ad Ecbertum Archiepiscopum Treuirensis. EPISTOLA XIII.

VESTRAM felicitatem, gloriam existimamus esse nostram. Incommoditatem si quam sustinetis, simul patimur. Domini nostri Cæsaris magnanimitatem, intentionem, appetitum bonorum virorum supereminentem cognouistis. Proinde si deliberatis an Scholasticos in Italiam ad nos vsque dirigatis, consilium nostrum in aperto est. quod laudabitis laudabimus, quod feretis feremus.

Papæ Ioanni. EPISTOLA XIV.

BEATISSIMO Papæ Ioanni. Gerbertus solo nomine officij Bobiensis Cænobi Abbas. **Q**VO me vertam? proh pudor! Sedem Apostolicam si appello, irrideor, nec ad vos propter hostes est veniendi facultas, nec de Italia egrediendi libera potestas. Morari difficile, quando nec in Monasterio nec extra quicquam nobis relictum est, præter virgam pastorem & Apostolicam benedictionem. Dominam Imizam, quia vos diligit, diligimus. Per eam nobis & nuntiis & Epistolis significabitis, quicquid

nos facere voletis : simulque nos per eam vobis quicquid de statu & molimine Regnorum cognouerimus, vestra interesse. Valete. A

Petroaldo Monacho. EPISTOLA XV.

MAENAM intelligentiam tuam, Frater, ne turbent fluitantia. Qui te quondam florentem Dominum clamabant & patrem, nunc confertum habere dedignantur & parem. Sors omnia versat. In dandis & accipiendis, vt Monachum decet, & nosti, nostra licentia vttere. Ne negligas quod condiximus, vt tui memoriam frequentiorom habeamus.

Geraldo Abbati Avriliacensi. EPISTOLA XVI.

OCCIDIT, occidit, mi Pater, status Ecclesiarum Domini. Respub. periit, Sanctuarium Domini peruaditur, populus præda fit hostium. Consule, Pater, quò me conuertam. Milites quidem mei arma sumere, castra munire parati. Sed quæ spes sine rectore patriæ, cum fidem, mores, animos, quòrumdam Itolorum pernoscamus? Cessimus ergo fortunæ, studiâ que nostra tempore intermissa, animo retenta repetimus, quibus si placet magistrum quondam nostrum Raimundum interesse cupimus, interim dum Gal. Decembribus Romam iter intendamus. B

Ad eundem. EPISTOLA XVII.

PATER meus Adalbero Remorum Archiepiscopus vos benè valere cupit, & quia vestram præsentiam non adiit, conturbatio Regnorum fecit, specialisque contra suam Ecclesiam commotio Heriberti Tricassini, & Ottonis Comitis filij Tedbaldi. Qui status Regnorum penes vos sit scire cupit, & an Hugo, quem vestra lingua Abba comitem dicitis, vxorem duxerit. Quæ sua sunt nostra putate, & ne vestra gratis appetat, quid sui vobis placeat significate. Hoc signo, sagum lincum operosum vobis mittit, sicut olim per vestrum Airardum alterum miserat, sed planum. De multiplicatione & diuisione numerorum libellum à Ioseph Hispano editum Abbas Guarnerius penes vos reliquit, eius exemplar in commune rogamus. Si limina beatorum Remigij & Dionysij datur vobis copia videndi, nuntio præmissis vestris alloquiis poterimus condelectari.

Fratribus Bobiensibus. EPISTOLA XVIII.

SCRIPTVRA sancta dicit, *Qui sicte Dominum querunt, nunquam inuenire mereantur.* Qui regulam sancti Benedicti professi estis, & Pastorem deserendo abiecitistis, colla tyrannis sponte subdidistis. Non de omnibus dico tyrannis vestris Ducibus. Ante tribunal Christi quomodo apparere vultis? hæc quidem non causa retinendi honoris scribo, sed loquenda loquens, cura pastoralis animam meam crimine libero, non audientes implico. Apostolica priuilegia reuoluite, anathemata quæ mihi ostenditis ad memoriam reducite, insuper intelligite quod sacri Canones dicunt: *Qui excommunicatis quolibet modo se iunxerit, excommunicatus sit.* Videte in quanto periculo res vestræ sitæ sint. Supernus Iudex faciat vos sua præcepta cognoscere, & ea opere implere.

Rainaudo Monacho. EPISTOLA XIX.

RECTE quidem, Frater, conquereris super Abbatis tui priuatione. Oves in conuallibus ante ora luporum absque pastore, Monachi in Monasterio absque Abbate. Secundum scire tuum & posse, bene te velle & facere adhortor, & moneo. Vnius anni tria diuersa imperia super te docent quæ vides, fallacia & inconstantia. Futuram desolationem, non tantum parietum, quantum animarum, ingemisce, & de Domini misericordia noli desperare.

Adclaudi

A

Adelaidi Imperatrici. EPISTOLA XX.

MULTA quidem peccata mea ante Deum, sed contra Dominam meam, qui ut à seruitio repellar, fidem promissam nunquam violavi, commissa non prodidi, pietatem sine auaritia exercere me putavi. Si erravi circa voluntatem vestram quid modicum, fecit hoc improvidentia, non deliberatio: sintque vobis satis continuatæ iam in penitentia quadragesimæ. quod certè sic confido esse. Prævaluit ad tempus quorundam nobilium pauperum cæca cupiditas, nunc prævaleat vestra quæ semper fuit circa iustitiam pietas. Fauet ad hoc diuinitas, Regna vobis concilians, & Reges potentes vestro Imperio subdens. Mea sententia hæc est. Quam fidem filio Dominæ meæ A. seruavi, eam matri seruabo. Si nequeo præsens, saltem absens benè loquendo, benè optando, benè orando.

Ecemanno Palatino Monacho. EPISTOLA XXI.

BENEVOLENTIAM tuam circa me sentiens, mi Frater, tanti hominis gratulor amicitia. Eum verè te constantem in fide cum in me tum in his qui se tibi crediderunt, liquidò deprehensum*. Neque enim domus admirabilis femine te aliter charum haberet. Suscipies igitur onus amici, bona verba suggeres, Epistolas meas benignè interpretaberis, mea negotia tua putabis.

B

Domina Imiza. EPISTOLA XXII.

FELICEM me iudico tantæ femine agnitione & amicitia, cuius fidem firmam, constantiam longævam admirari non sufficiunt Galli mei. Et quamvis vestra prudentia non egeat ammonitione, tamen quia vos conlaborantes & condolentes nostro infortunio sentimus, Dominum Papam conveniri nuntiis & Epistolis vestris volumus, ac nostris: & si quos & specialiter & in communi habemus fautores & adiutores, ut qui simul tristamur propitia diuinitate gaudeamus. Dominam meam Theophaniam Imperatricem nomine meo convenite. Reges Francorum filio suo favere dicite, nihilque eos aliud conari, nisi tyrannidem Henrici Regem se facere volentis sub nomine Aduocationis, velle destruere.

Domino Ioanni Papa. EPISTOLA XXIII.

GRAVITER & iniquo animo fero, peruari, diripi Sanctuarium Domini creditum mihi à sancta Romana & Apostolica Ecclesia. Porrò, quid deinceps stabilietur, si id dissolvitur quod actum est consensu Principis, Episcoporum electione, Cleri & populi voluntate, postremò omnium hominum excellentissimi Papæ consecratione: si præcepta violantur, priuilegia contemnuntur, diuinæ & humanæ leges sustolluntur. Qua spe vos ad eundi periculum faciam, ne dedignemini sacris apicibus significare. Alioquin ne miremini si his castris me applico, ubi maxima portio legis humanæ, nulla diuinæ: humanitas quippe prima in actiuis, diuinitas secunda in speculatiuis. Fiet hoc mea pusillanimitate, vestra cessante magnanimitate.

Lupitò Barchinonensi. EPISTOLA XXIV.

LICET apud te nulla mea sint merita, nobilitas tamen ac affabilitas tua me adducit in te confidere, de te præsumere. Itaque librum de Astrologia translatum à te, mihi petenti dirige, & si quid mei voles in recompensationem indubitatè reposce.

Bonifilio Gerundensi Episcopo. EPISTOLA XXV.

MULTA quidem auctoritas vestri nominis me mouet, cum ad videndum & alloquendum, tum etiam ad obtemperandum: & hoc diu negatum distulit negata libertas ea cum dolore concessa. Domino meo Ottone Cæsare iam non superstitite, fas & amicis loqui, & eorum imperiis obsequi. Si qua nobis significare

voletis, vsque ad Calendas Nouembris Remis, viij. Cal. Ianuar. Romæ erimus, A si pace vti poterimus. De multiplicatione & diuisione numerorum Ioseph sapiens sententias quasdam edidit, eas pater meus Adalbero Remorum Archiepiscopus vestro studio habere cupit.

Ecberto Archiepiscopo Treuirensi ex persona Adalberonis.

EPISTOLA XXVI.

LABEFACTARI Rempubicam vestram quorundam ignauia cum perhorrescimus, tum erubescimus, & priuilegio amoris nostri circa vos, & communi patriæ cognatione. Pauci-ne creati sunt Reges, qui nouum filio Domini vestri præponere vultis? Forte quia Græcus est, vt dicitis, more Græcorum conregnantem instituere vultis. Quò recessit sanctissima fides? Exciderunt ne animo beneficia Ottonum vobis conlata? Magnam intelligentiam vestram reuocate, generositate perpendite, ne perpetuò dedecori generi vestro esse velitis. Si vires vos destituere acclamatis, meliora sentientes perquirite, nos fautores, coadiutores in talibus negotiis fore, confidite. In perturbatione & confusione omnium rerum, quis alterius leuabit onus? Postremò si salua dignitate vestri nominis urbem Treuitorum tutari non valetis, Remorum vtrique nostrum sit satis: ditioresque erimus quàm Eucharius quondam, & Sixtus. Id vobis ratum ignominiam auferet, irritum nos liberos efficiet. B

Villegiso Moguntino Archiepiscopo ex persona eiusdem. EPIST. XXVII.

MAGNA, Pater, constantia conlaborandum pro habenda ratione pacis atque Motij. Regnorum perturbatio aliud quid est quàm Ecclesiarum desolatio? Nos quidem pietas & multa circa nos Ottonum beneficia filio Cæsaris aduersari non sinunt. Denique res nostras ad auxilium promouimus. Vniúsque partis partum, si placet, communi consensu in sempiternum stabiliemus. Nihil à vobis nisi salua fidelitate Domini nostri perquiremus. Hæc Domino teste loquimur, & plena fide vestræ prudentiæ committimus. Qui duos Ottones conatus est extinguere, tertium volet superesse. Mementote illius Tulliani, *Stultum est ab eis fidem exigere, à quibus mulsores deceptus sis.* Simulque etiam quod non frustra diuinitas contulit vobis nosse ac posse, quid super his approbetis, & his contraria sentiatis, quive faueant & à vobis dissideant, tutis significate rescriptis. Altitudo vestri consilij prouideat rebus beati Remigij vobis vicinis, ne aut prædo rapax eas rapiat, & ne Otto, qui debet esse tutor, sit deuaftator. In his quoque vestrum velle liceat cognoscere.

Ex persona Hierusalem deuaftata, vniuersali Ecclesiæ. C

EPISTOLA XXVIII.

EA quæ est Hierosolimis, vniuersali Ecclesiæ sceptris Regnorum imperanti. Cum benèdigeas immaculata sponsa Domini, cuius membrum esse me fateor, spes mihi maxima per te caput attollendi iam penè attritum. An quicquam diffiderem de te, rerum Domina, si me recognoscis tuam? Quisquam ne tuorum famosam cladem illatam mihi putare debet ad se minimè pertinere, vtque rerum infima abhorrere? Et quamuis nunc deiecta, tamen habuit me Orbis terrarum optimam sui partem. Penes me Prophetarum oracula, Patriarcharum insignia. Hinc clara lumina mundi Apostoli prodierunt, hinc Christi fidem reperit Orbis terrarum, apud me Redemptorem suum inuenit. Etenim quamuis vbique sit diuinitate, tamen hinc humanitate natus, passus, sepultus, hinc ad coelos elatus. Sed cum Propheta dixerit, *Erit sepulchrum eius gloriosum*, paganis loca sancta subuertentibus, tentat diabolus reddere inglorium. Enitere ergo miles Christi, esto signifer & compugnator, & quod armis nequis, consilij & opum auxilio subueni. Quid est quod das, aut cui das? nempe ex multo modicum, & ei qui omne quod habet gratis dedit, nec tam ingratis recepit, & hic eum multiplicat, & in futuro remunerat. Per me benedicat tibi, vt largiendo crescat & peccata relaxet, vt secum regnando viuas.

A *Ex persona Adalberonis Archiepiscopi, Vualoni eiusque pertinacibus.*

EPISTOLA XXIX.

HA CTENVS stultitiam vestram patienter tulimus, nunc quia Synodalia decreta parui penditis, vocari contemnitis, humana diuinis præfertis, ad conuentum nostrorum fratrum apud Gualdonis-cortem habendum in Cal. Iulii, vos iterum audiendos vocamus. Eò autem venite, aut sententiam damnationis eadem die, quo animo vultis, vestris confautoribus expectate:

Ex persona Adalberonis Notegario Episcopo Leodicensi EPIST. XXX.

NE malè mereri quæso, mi Pater, de nostra existimetis amicitia fratrem meum Godefridum non ex condicito Regem aduisse, & ex condicito quò voluistis non venisse. Bona quippe deliberatio rapuit, sed occasione læsi pedis fortunā retardauit. Sit ergo vestræ prudentiæ amici causam agere, pro se stare, de eo vt no-
B stis, & vt æquum est, ex fide promittere. Nos quidem rem herilis vestri pueri iuxta quod statuistis effecimus, & si in melius commutaueritis, diuinitate propitia in melius compensabimus. Vestra negocia vt nostra compensabimus. Is quem nostis nobis intimus, vobisque fidissimus, interpretis apud Regiam maiestatem vt decuit fuit, quod expectistis firmiter obtentum sine inimicorum respectu. Et quia totum non est credendum chartis, indictum Conuentum vos adire volumus, vestramque præsentiam vsque in iij. Kal. Iunias præstolari faciemus. Opportuno tempore occurrendum, ne cum te subtraxeris fiat inportuum:

Controuersia Diederici Episcopi Metensis, contra Carolum. EPIST. XXXI.

DI EDERICVS seruus seruorum Domini, Imperatorum amator, prolisque iustissimus tutor, Carolo sanguine nepoti, sed fidei impudentissimo violatori. FIDEM à nemine vnquam bonorum violatam, vt nosti, præsentem venerando Notegario Episcopo; teque licet non nobilioribus, tamen veritate excellentioribus præsentibus; ante beati Ioannis aram, in sacra verba datam, leuissime transfuga, nec in hanc nec in illam partem fidem habens, cæcus te amor regnandi debilitatum negligere coëgit. Et quid mirum si in nepotem pestem tui sordidissimi cordis euomis, qui cruenta manu & ad omne scelus semper promptissima cum latronum grege & furum manipulo, dum fratri tuo nobili Francorum Regi Laudinum ciuitatem suam, inquam suam, numquam vtique tuam, dolo malo furripes, eumque Regno fraudares, & Imperatoriam sororem, Regni que sui consortem infamares, tuisque mendatiis commaculares? Nihil vnquam pensi habuistis, dilatate, incrassate, impinguate, qui non secutus patrum tuorum vestigia, dereliquisti Dominum factorem tuum. Recordare, os tuum impudens quoties digito compesquerim, dum turpia in Remensem Archiepiscopum, turpiora in Reginam dementiando serpentino sibilu effudisti. Quid in Laudunensem Episcopum feceris ipse nosti melius, breui tu Lothariensium Regni angulo latitans, vanissimoque, supercilio te toti præesse iactans. Quid neptis vtriusque nostrum femina, te te viro melior, cum nobilis indolis filio: quid Apostolorum vicarij Ecclesie sanctæ ouilis pastores, quos tu canino dente noctu & interdum rodere conaris: quid alij præterea Principes, qui nihil tuo iuri debent, eiusdem habeant Dominoque auctore possideant reminiscere: & ita tandem inania excutiens somnia, frontemque falsissimo poculo debriatam expurgans, poteris metiri nil esse quod agis ad nil diuino nutu deueniendum quod moliris. Quorum ergo haud pro merito ascriptus numero, ligandi soluendique donatus honore, mihi indigno pastoralis virga commissam defensus Ecclesiam: Ecclesiam dico, non aliam quam summi Pastoris sanguine redemptam, quam tu, diuinum ius contemnens, cum tuis complicibus lacerare, atque dilaniare pro posse tuo contendis: horribilem spernens illam Dominicam vocem, qua tonatur, *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei*, & aliam qua eodem modo dicitur, *Qui vos spernit me spernit*. Tua hætenus vulnera curare studens, infudi oleum & vinum, idem mitia secretò per familiares nostros asperis publicè miscens. Abhinc nisi resipiscas

Spiritus sancti gladio, qui mihi commissus est, cum tibi computribilibus membris rescindam, atque igni tradam inextinguibili: ut sicut fides tua, si non contempneres, esset cum superis, ita contēnenti sit perpetuò cum inferis. Quando iam confirmatis vestibus & cœlestis Hierusalem clausis portis à Virginis filio ipsius ciuitatis sponso diceretur reprobis, *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui praparatus est diabolo & Angelis eius*, sicut scriptum est, *Va qui pradaris! nonne & ipse pradaberis?* Caue ne in ea præda inueniaris, in qua qui inuenitur ab æterna hereditate extorris redditur.

Infatuet Dominus consilium Architofoel.

Gerbertus ex persona Caroli.

EPISTOLA XXXII.

CAROLVS sola Dei gratia si quid est, Diederico hypocrisarum idea, Imperatorum infidissimo, prolisque parricida ac in commune hosti Reip. GRAVITATIS siquidem meæ fuerat, maledicta tua taciturnitate premere, nec pensi habere quod petulantia magis tyranni, quàm iudicium protulit Sacerdotis. Sed ne silentium tuis coniurationis videatur facere confessionem, summam tuorum scelerum paucis attingam, & de maximis minima referam. Consilij quoque mei nonnulla prætermittam, ut qui velut inanis vter spiritu intumuisi, meo ut tu desipis increassati, impinguati, dilatati, pressus pondere derumescas. Cur domnam Ducem Beatricem cum filio Regni que Primatibus à nobis prætendis delusam? Te miser non sentis, nec quemquam pene fore tuæ coniurationis participem. Non solus, nec in angulo fidem integerrimam filio nostri Cæsaris astruo, ut tu nocturno mero eructas. Adsunt mecum Galliarum Principes, Reges Francorum, velis nolis præclarissimi Lotharienses fide deuoti. His est curæ filius Cæsaris, hi nec Regnum quærunt eripere, ut tu, nec conregnantem instituere. Tu diuina & humana confudisti iura, de que legibus oscitans ut limax in suo conclauis cornupeta tibi videris. Cur pastorali officio minas intendis? Quasi verò tu Pastor, & non lupo rapax, & potiùs alter Iudas, si Iudas Apostolus, qui Dominum suum xxx. prodidit argenteis, & tu Episcopus qui Dominum tuum Regem heredem Regni Regno priuasti, spe famosissimi quæstus. Paruum tibi hoc, pœnas de eo quantum ad te sine carentes velut de hoste sumpsiisti. Siccine Ottonum promeruerunt beneficia? Denique nunquam ad eos fidem habuisse, non solius filij causa conuinceris. An cum Lotharium Regem Francorum, quem gloriosum vocas, cum maximè oderis, hunc inquam cum Regno pellebas, meque regnare cogebas, fidemne ei & mihi promissam seruabas? Mihi promissam dico ante aram, quam impudenter nominas. Profectò intelligis quid feceris. Contra fratrem meum, ac sororem Domini tui, me arma parare impellebas, ut omne genus nostrum regium mutuis vulneribus confoderes, tyrannos nomine Regum substitueres, cum quibus contempto Sacerdotio vacuis aulis incubare posses. Lædere me putas, si eos læsisse dicas, quorum gloria glorior, auersa opinione affligor. Verum aliter est, immanitas scelerum tuorum occultare te propria non patitur flagitia. Et quamuis purgatione uti velis, per emotionem in personam tuam pallor subindè, ac subindè rubor, silentium in loquendo subitū, verba subita prioribus non cohærentia, etiam non quærentibus ingens tormentum conscientiarum produnt. Erubescere miser, & quod te solum scire putasti, ad omnium notitiam peruenisse cognosce. Peccatis tuis innoxios noli commaculare, & vitia tua turpissima aliorum metiri manibus toties periurio pollutis. Cessa sacrosancta violare, & qui nobis indicis prior remedium pœnitentiæ, quære publicum. Periurium peregisti, urbem propriam rapinis exhausti, depopulatus es Ecclesiam tibi (ut ais) creditam. Acquiesco, redde ergo eo quod abusus es custodia Domine tuæ quam humiliasti, erepta libertate, imposta seruitute. Et qui pupilla Domini scriberis, pupilli & viduæ lachrimis mensam tuam luxu Euangelici diuitis extruxisti, eiusmodi miseris montes aureos coaceruasti. Super his infelix ingemisce priuatim & publicè, alioquin audi quid tibi intenditur, *Quoniam venient dies in te, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, eo quod non cognouisti tempus visitationis tuæ.*

A *Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde. Superbia eius & arrogantia eius plusquam fortitudo.*

Purgatio Gerberti ob controuersiam à se descriptam.

EPISTOLA XXXIII.

DOMINO & reuerentissimo Prasuli Diederico G. fidelis Cæsaris. O decus Romani Imperij: tantum-ne rationis patri quondam Reipub. deperisse dicemus, vt populus cum pastore velut ignauum pecus præda sit hostium? Generositatem, magnanimitatem, prudentiam vestram, tanquam tres fortissimas Legiones pro domo Israël opponite, ducem his diuinitatem præficite: ne qui felicitatem vestram, gloriam existimauius nostram, si decus Imperij amittimus, proinde inglorij reddamur. Et nos quidem hæc dicimus, non vt amonitione egeatis, sed vt mentem nostram pro vobis sollicitam interpretemur. Quo genere interpretationis nuper vsi sumus, in controuersia acerrimi hostis, vestram maiestatem exacerbantis, vbi culpam infidi interpretis subisse veremur, dum motibus animorum eius orationem non æquauius. At si hæc intentio placet, deinceps elaborabimus, & amicorum atque inimicorum affectus diligentius exprimemus, vt quid sequi, quid vitare debeatis, per nos plena fide pernoctatis. Quam in re vobis lucem, hosti tenebras offudisse gaudemus. Valere.

Vuilligiso Maguntino Archiepiscopo. EPISTOLA XXXIV.

MVLTA chartis non credimus, quæ legatis committimus, vt huic Abbati Airardo sibi intimo Pater meus Adalbero Remorum Archiepiscopus, vobis per omnia fidus; multa commisit; de statu & pæce Regnorum vobiscum habenda. Insuper ea quæ per Epistolam vobis significauit, sic se habere Dominum restem inuocat. Vt sibi sic legato credite, & quæ vobis placeant, si non est aptum scriptis, ei viuus rependite verbis. Sed ô mi Pater! mœrens simili de causa mœrentem quibus affabor verbis? Cæsare destituti, præda hostium sumus. Cæsarem in filio superesse putauimus. O quis prodidit! quis nobis alteram lucem eripuit? Agnum matri, non lupo committi oportuit. Me quidem doloris immanitas mihi consulere non patitur, nunc fertur animus præceps in hostes Italos, qui meâ funditus diripiunt: nunc quasi meliora deliberans; terrarum longinqua petit. Sed dum redit Otto, dumque hærent infixi pectore vultus, dum Socraticæ disputationes ipsius frequentes occurrunt, refringitur impetus, & peregrinationis meæ rædium apud Gallos utcumque releuatur. Consule Pater, etsi erga maiestatem vestram nulla mea sunt merita, tamen nec defuit, nec defectus aberit, si fortuna vt quondam riserit. Cum tempus opportunum hacti eritis, & cum Imperatricibus, & cum his ad quos referre putabitis, me seruum fidelem Cæsaris ab exilio reuocabitis, qui nihil deliqui nisi quod Cæsari fidelis exiti. Vos ergo soli onus meum fertis, quod nec amicis Principibus communicare curau, donec experirer quid per eum quem potissimum iudico fieri posset.

Geraldo Abbati Auriliacensi. EPISTOLA XXXV.

QVANTIS occupationibus Reipub. detineatur noster, vt ita dicamus, fiduciaris Pater Adalbero Remorum Archiepiscopus, & tarditas huius legati indicat, & præsens ab vrbe Remensi absentia. Causa negotium continens, status Regnorum est. Nam dum à Lothariensis Regni Primatibus obsides accipit, dum filio Imperatoris parere cogit sub Regis Francorum clientela, dumque Henricum in Gallia regnare prohibet, vestro nomini conuenientia, quæ mitteret non habuit. At si vobis gratum fore senserit, vestem autò textam, quam verecundè veterem misit, nouâ immutabit, quod breuitas temporis non habuit: stola insuper Phrygijs operis adiuncta, cum ceteris eiusdem generis. Statum Regni nostri, quidue agat & moliatur ille Hugo Raimundi, per vos scire cupit. In communi hoc sentimus, quod vobis ratum, nobis præstantissimum.

Tom. II.

XXx iij

Ex persona Adalberonis Vuidoni Abbati Gandauensi Gerbertus.

A

EPISTOLA XXXVI.

FRVSTRA sibi arcem Religionis attribuunt, qui præcipuas Religionis partes euerunt. Qui charitatem non habet, qui fidem promissam negligit, is-ne Religionem tuetur? Si fraterna colloquia nobis exhibuistis, & qualibuscumque nuntiis lætari fecistis, tanto temporum interuallo (conscientia testis est) arctius sua retinent, quàm aliena concupiscunt. Ex vestris Fratribus quendam adoptauimus, sed noster qui redire debuit retentus est. Rescribite ergo saltem quid ex his animo sederit, & si qui nostrorum puerorum penes vos institui possint, & si est, quando id fieri debeat.

Roberto Palatino. EPISTOLA XXXVII.

* Theo-
phaniam.

PLVRIMVM te mei meminisse puto, quem dies noctesque priuatis curis interfero. Itaque & Dominam meam Theuphanu* mei recordari facies, quam semper cupio benè valere, & cum filio feliciter imperare. Cuius memoriam vt æquum est frequentem habeo, ad cuius auxilium me quàm plurimos declamatores, vt nosti, exacuisse Gallia testis est. Ergo tui officij erit rescire & rescribere, an in Francia velut miles succenturiatus pro castris Cæsaris remaneam, an paratus omne periculum subire vos adeam, an potiùs ad iter quod tu & Domina mea benè nouisti, me præparem, vt Papiz in Palatio dispositum est: simulque non tacebis, B vbi, & quando, & quid tu de hac reseruias. Hoc quoque te nosse velim, quæcumque in eodem Palatio tuis auribus commisi de fide, pietate, stabilitate illius famosi Adalberonis Archiepiscopi erga herilem nostri Cæsaris filium, & fidenter, sic se habere iuxta eius scire & posse.

Ecberto Archiepiscopo Treuirensi ex persona Adalberonis.

EPISTOLA XXXVIII.

PERICVLOSA tempora non omnia committunt chartis, quæ fidissimis credentur legatis. Ea quæ per nostrum G. nobis significastis, lætitiæ & iucunditatis plena fuerunt, de statu Ecclesiarum Dei atque Regnorum, & per quem virum hæc fieri possent. Quem si vt tyrannum timui, sed nunc plenum fidei & sapientiæ miramur. Quæ circa nos de eo spondidistis efficit. Quæ à nobis de eo vobis exposcitis stabilita sunt, & cum maximo silentio vestrorum secretorum, & cum maxima fide nostrorum factorum.

Notegario Episcopo Leodiensi. EPISTOLA XXXIX.

VIGILAS ne P.P. famosissimæ quondam fidei pro castris Cæsaris, an cæcæ premente fortuna, & temporis ignorantia, diuina & humana iura pessundari simul non cernis? Ecce palam destituitur, cui ob paterna merita fidem deuouisti, deuotam seruare debuisti. Germanum Brisaca Rhenani littoris, Francorum Reges clam nunc adeunt. Henricus Reip. hostis dictus Cal. Febr. occurrit. Consule mi Pater, modis omnibus resistendum, ne conueniant aduersus Dominum & aduersus Christum tuum. Turba regnans, Regnorum perturbatio. Si totam difficile est excludere partem, delige potiorem. Ego quidem, cui ob beneficia Ottonis est multa fides, circa herilem filium sic protinus delibero. Nouimus Henrici alta consilia, Francorum imperum. Sed quem finem habeat non ignoramus. Ne consortem Regni facias, quem semel admissum repellere nequeas.

Stephano Romana Ecclesia Diacono. EPISTOLA XL.

DVBIA Reip. tempora, mi Frater, Gallias me reperere coegerunt. Tota Italia Roma mihi visa est, Romanorum mores mundus perhorrescit. In quo nunc statu Roma est, qui Pontifices & Domini rerum sunt: quos exitus habuit ille meus, specialiter, inquam meus, cui te commisi. Hæc & quæ circa te sint tibi læta

A obstantibus significare non dubites. Mihi quidem ac nostro A. Archiepiscopo Sueronios Tranquillos, Quintosque Aurelios, cum ceteris, quos nosti, per Guidonem Suesonicum Comitem discretè ac sine lite, quis cuius sit, remittes, & quæ nomini tuo conuenientia paremus edisces. Ea quoque, quæ de Græcorum Imperio, Francorum Regno, Italorum molimine, certa cognoueris, nos tibi amicos celare non debebis. Quod non habet verborum copia, continent sententiarum pondera.

Adalberoni Episcopo Virdunensi. EPISTOLA XLI.

NVMERVM linearum Epistolæ huius ne spectetis. In paucis multa perpendite. Tempora periculosa libertatem tulerunt dicendi quæ velis dilucidè. Cùmque fortuna Franciæ proficiat actu & opere, rapta occasione ex tempore fidelissimis conuenimus Legatis. Pro parte virorum Godefridi, fœdus quod quondam inter se ac inter Ortonem nostrum Cæsarem conuenerat, vos velle innouare promissimus: adiuncto in fœdere filio, quo vnico gaudet. Hoc ipsum Cæsarem morientem experisse persuasimus per dilectissimum sibi filium Godefridi. Hæc itaque res in commune visa est solis nobis & filio Cæsaris. Quam cœptam si prouehere vultis, vel destituere, ociùs rescribetis. An simus in hoc negotio quamuis alicui periculoso, & in tuto otio, quæ molimina, quive imperus hac ratione conquirent, non facilè est dictu.

Ex persona Adalberonis Notegario Episcopo Leodiensi. EPIST. XLII.

EX condicito quidem legatum, sed præsentis negotij omni scientia vacuum, frater meus vobis dirigit, ne aut mendatio aut inertia denoteretur. xv. Cal. Ianuar. Treuirensis Archiepiscopum allocuturi, quod pleniùs pernoscemus, pleniùs prudentiæ vestræ quamproximè significare curabimus.

Eidem ex persona Godefridi. EPISTOLA XLIII.

SECVNDVM promissa Treuerensis Archiepiscopi, ordinationem A. nostri iij. Non. Ianuar. inspecturi, vbi adhuc decreuerit ducem itineris vestri V. Cal. præmittemus, & quæ certiora cognouerimus denunciabimus. Eò fratrem nostrum venturum dubium habemus.

Ecberto Abbati Turonensi. EPISTOLA XLIV.

CVM mei memoriam frequentem habeatis, inter honesta vti plurimis accepi beatum me fore puto, si sum is qui iudicio tanti viri inueniar dignus amari. Sed quia nonis sum qui cum Panetio interdum ab vtili seiungam honestum, sed potiùs cum Tullio omni vtili admisceam: has honestissimas atque sanctissimas amicitias nulla ex parte suo cuique vtili vacare volo. Cùmque ratio morum dicendique ratio à Philosophia non separentur, cum studio benè viuendi semper coniunxi studium benè dicendi. Quamuis solum benè viuere præstantius sit eo quod est benè dicere: curisque regiminis absoluto, alterum satis sit sine altero. At nobis in Reipub. occupatis vtraque necessaria. Nam & appositè dicere ad persuadendum, & animos furentium suauis oratione ab impetu retinere, summa vtilitas. Cui rei præparandæ Bibliothecam assiduè comparo, & sicut Romæ dudum ac in aliis partibus Italiæ, in Germania quoque & Belgica Scriptores, Auctorumque exemplaria multitudine nummorum redemi, adiutus benevolentia ac studio amicorum comprouincialium. Sic identidem apud vos per vos fieri sinite, vt exorem. Quos scribi velimus, in fine Epistolæ designabimus. Scribenti membranam sumptusque necessarios ad vestrum imperium dirigemus, vestri insuper beneficij non immemores. Denique ne plura locuti legibus Epistolæ abutamur, causa tanti laboris contemptus malè fidæ fortunæ, quem contemptum nobis non parit sola natura vt multis, sed elaborata doctrina. Proinde in otio, in negotio, & docemus quod scimus, & addiscimus quod nescimus.

XXx iij

Raimundo Monacho Auriliacensi. EPISTOLA XLV. A

QUANTO amore vestri teneamur, mouerunt Latini, ac barbari, qui sunt particeps fructus nostri laboris. Eorum votum vestram expetit presentiam: Quippe cum in propatulo sit nos curarum plenos, non ob alterius causam studij loco immoratos. His curis sola Philosophia vnicum repertum est remedium, cuius quidem ex studiis multa persape commoda suscepimus, velut hoc turbulento tempore motum fortunæ refregimus, cum in alios, tum in nos grauius saeuientis. Etenim cum is status Reipub. in Italia esset, ut sub iuga tyrannorum turpiter esset eundum, si profiteremur innocentiam, vel si niti viribus tentarem: clientelæ vndique forent procurandæ, castra munienda, rapinæ, incendia, homicidia exercenda. Delegimus certum otium studiorum, quam incertum negotium bellorum. Et quoniam vestigia Philosophiæ dum sequimur non consequimur, impetus tumultuantis animi non omnes repressimus, modò recurrimus ad ea quæ reliquimus, nunc Hispaniæ Principes adimus familiaris nostri Abbatis Guarini adhortatione commoti, hunc sacris litteris Dominæ nostræ Theophanu Imperatricis semper Augustæ, semperamandæ, semper colendæ, prioribus diuellemur cœptis. In tanta rerum inconstantia, doloris metus, gaudij appetitus, fidissimi patris Geraldii, quem hæc non tangunt, specialis filius Gerbertus sequendorum deposcit B sententiam. Vale, valeat pater Geraldus, valeat frater Airaldus, valeat sanctissimus ordo, meus altor & informator, inique sit memor in sanctis petitionibus, ac Patris A. Archiepiscopi Remorum sibi per omnia deuoti.

Geraldo Abbati. EPISTOLA XLVI.

AN quicquam melius amicis Diuinitas mortalibus concesserit nescio, si modò filij sunt qui dignè expetiti dignèque videantur habiti. Felix dies, felix hora, qua licuit nouisse virum, cuius nominis recordatio omnes à nobis molestias detorserit. Eius si presentia vel interdum fruerer, beatiorem me non frustra putarem. Quod ut fieret, sedes mihi non ignobiles in Italia collocaueram. Sed inuoluit mundum cæca fortuna, quæ premit caligine, an præcipitet, an dirigat me modò tendentem hac, modò illac. Adhærent vultus amici infixi pectore, eum dico, qui est Dominus & Pater meus Geraldus, cuius deliberatio nostra fiet executio.

Adalberoni vocato Episcopo Verdunensi & Hermanno fratribus.

EPISTOLA XLVII.

FELICES quibus paterna virtus exemplar sit imitabile. Vester genitor hoc petit. Repentinus casus ne vos deterreat, filio Cæsaris fidem quam promisistis inuiolaram seruate, omnia castra ab hostibus tuemini, denique nec Scarponnam, nec Haidonis castellum, nec quidlibet eorum quæ vobis reliquit, Francis reliqueritis: illecti aut vana spe suæ liberationis, aut terrore sui eruciatus, aut filij Frederici. Hæc præcepta magnanimus pater generosis filiis dedit. Sentiant in vobis hostes non se totum cepisse Godefridum, auxilia vndique comparate, liberatores patriæ, vos similes patri in omnibus repræsentate. XVII. Calen. Aprilis me interpretem fieri voluit sibi sui que fidissimum. C

Innominato. EPISTOLA XLVIII.

OBSCURAM Epistolam & sine nomine paucis absoluimus. Lotharius Rex Franciæ prælatus est solo nomine, Hugo verò non nomine, sed actu & opere. Eius amicitiam, si in commune expetissetis, filiumque ipsius cum filio Cæsaris colligassetis, iamdudum Reges Francorum hostes non sentiretis.

Notegario Episcopo Leodicensi. EPISTOLA XLIX.

SPECTABILE faciunt nomen vestrum presentia tempora, quibus paucorum laudatur probitas, multorum prædicatur improbitas. Speculatur nunc amicus vester Godefridus, qui amicorum se potius quam sua amauerint, qui vxori ac li-

Aberis fidem laturo forent, si se vltima rapuiffet dies. Et quia tantus vir de vobis optimè fentit, hoc folùm indicio effe potefl, quanta in vobis eniteat virtus. Qui fe amant, quique fui funt, hortatur & ammonet vt Dominæ fuæ Teuphanu, filioque eius fidem habeant, minimè viribus hoftium fint infraeti, nullo terreantur cafu. Adcrit læta dies, quæ patriæ proditores & liberatores verè fuppliciis & præmiis diftinguat, difgreget. Fidiffimum vobis Adalberonem Remorum Archiepifcopum nullo modo harum rerum confcium facietis, qui quanta prematur tyrannidè, teftantur Epiftolæ ad Archiepifcopos veftros directæ, in quibus nihil eorum quæ voluerint fcripfit, fed quæ tyrannus extorferit ofcitant.

Mathildi Comitiſſæ. EPISTOLA L.

DE P O N A T Domina mea Mathildis omnem querimoniam, clariffimus veſter coniunx Godefridus inter pares præcipuus, ac ipſis victoribus formidabilis, hoc præcepit. Exhilarate mentem, quia ſpiritus triftis exſiccatur offa, confilia turbat. Dominæ Teuphanu Imperatrici ſemper Auguſtæ ac filio eius ſemper Auguſtæ cum filiis veſtris fidem puriffimam ſeruate. Pactum cum Francis hoſtibus nullo modo facite, Francorum Reges auerſamini. Caſtra omnia ſic tenete, ſic defendite, vt nullam in his habeant partem aduerſarij veſtri, ſcilicet neque pro ſpe liberationis mariti, neque pro terrore peremptionis eius, aut filij Friderici. Hæc xi. Cal. Aprilis ad flumen Matronam meæ fidei commiſit, quæ vobis plena fide retuli.

Sigifredo Comitis filio, Gerbertus. EPISTOLA LI.

NI M I V M amorem circa parentes veſtros, qui nunc exules ſunt habentes, eos ad flumen Matronam xi. Cal. Aprilis allocuti ſumus. Et quæ Dominam noſtram Teuphanu de ſua fidelitate ſcire voluerunt, per Epiftolam mandamus. Et quia cum benevolentia Ottonis & Heriberti, quorum cuſtodiam ſeruantur, eos alloqui valemus, quæcumque & vos & Domina noſtra eis mandare volet, litteris nos habere facietis. Hoc inſuper veſtræ fidei committimus, quia ſi Hugonem vobis in amicitiam colligaueritis, omnes impetus Francorum facilè deuitare valebitis.

Domine Theuphanu Imperatrici. EPISTOLA LII.

CV P I E N T I mihi vos adire ſecundum imperium veſtrum, non fruſtra reſiſta eſt Diuinitas. Nam xi. Cal. Aprilis captos Comites allocutus, Godefridum, patruumque eius Sigifridum, inter hoſtium cuneos ſolus repertus ſum veſtrarum partium, cui fidenter de ſtatu Imperij veſtri ſuas ſententias concrederent. Scripſi itaque exhortatorias Epiftolas ſecundum intellectum eorum, coniugibus, liberis, amicis: vt in fide veſtra perſtent, nullo hoſtium incurſu terreantur, eorumque exemplo, ſi fortuna tulerit, exilium potiùs eligant pro fide vobis ſeruanda, quàm patriæ ſolum cum perfidia. Hos ego viros imprimis cariffimos habeo, quibus grauius eſt quòd veſtra negotia non valent exequi, quàm quòd captiuitati hoſtium videntur addicti. Sed quia Principum diſſentio interitus Regnorum eſt, Principum veſtrorum concordia remedium tantorum malorum nobis fore videretur. Funiculus quippe triplex difficile rumpitur. Noueritis etiam Reges Francorum nos non æquis oculis intueri, eo quòd de veſtra fidelitate eis contraria ſentiamus, ſimulque quòd multa familiaritate fruamur Adalberonis Archiepifcopi Remorum, quem ſimili de cauſa inſectantes infidiffimum ſibi putant. In his omnibus quid nos velitis facere, & ſi inter hoſtes via patuerit vlla, quòd & quando veſtram præſentiam poſſumus adire certius ſignificate nobis, paratis per omnia vobis obtemperare. Reſ eò proceſſit, vt iam non de ſua expulſione agatur, quòd malum tolerabile eſſet, ſed de vita & ſanguine certent. Hoc mihi ſecum commune eſt, quaſi ſe contra conatus regioſ incitant. Moles denique oppreſſionis tanta eſt, veſtrique nominis tanta inuidia, vt ſuas miſerias nullis audeat vobis ſignificare reſcriptis. Sed hæc tyrannis ſi inualuerit, locuſque ad vos profugiendi patuerit ſibi, non fruſtra de vobis meliora ſenſerit, ſpem certam habuerit, qui vobis ac filio veſtro in quo valuit ſuffragium meditarus eſt.

Ex persona Adalberonis Lothario Regi. EPISTOLA LIII. A

EPISTOLA vestri nominis impressione ignota, signis incognitis, tantummodo per certum nuntium perlata, nobis mœrorem pertulit. Iubet enim ambitum Monasterij sancti Pauli penitus auelli, quasi hostilis munitionis castrum. Vnde Sacerdoti iniungendum non est, quod cuius etiam tyranno formidabile esse potest: maximèque cum plurimi sint qui talibus gaudeant, si id efficiendi tanta inest voluptas. Porrò hunc locum non esse aptum hostibus ea res probat, quòd natura circa urbem plures fabricauit aptiores, atque si ita hostibus placuerit, ad muniendum expeditiores. Noueritis autem nos vestræ salutis ac fidelitati & semper velle prospicere, & semper velle obtemperare, diuino respectu ante prælato. Sed quod de urbium custodia prolonganda imperastis, milites audire non sufferunt, sui que eos promissi pœnitet, egestate & inopia omnia conficiente.

Treuirensi Archiepiscopo ex persona Adalberonis. EPISTOLA LIV.

PRIOREM Epistolam pro solo imperio Domini mei, me vestræ paternitati misisse minimè celare volo, cui omnia debeo. Et quoniam quam fidem Domino meo promisistis, eam nepos meus promittere & seruare paratus fuit, eam à nobis B obtinuit licentiam, quam maiorum promulgauit auctoritas. Sed quoniam pacto eius sorduerit fidelitas, nostram intelligentiam latet. Hunc ergo Adalberonem quomodo aut vocabimus, aut excommunicabimus: aut ut idem faciant alios orabimus? Ergo quia id legibus non valemus, nec ipsi facimus, nec alios ut faciant, horramur: ne aut nos, aut de nobis benè meritos in præcipitium trahere videamur. Et quia Rex cœlestis dicit, *Reddite quæ sunt Cesaris Cesari, quæ sunt Dei Deo*, nostris legibus puram fidem, purum seruitutis obsequium semper impendemus, in nullo deuiabimus, Domini tamen partes priores faciemus. Sed quoniam quæ Domini sunt hoc tempore pauci prouiderunt, si quando legem Domini zelamus, aut perfidia aut alio quolibet vitio denotamur: eoque fit, ut (ita dicam) inter malleum & incudem positus sine iactura animæ & corporis spes euadendi sit difficilis. Si qua ergo vobis sunt viscera pietatis, si semper vos ut fratrem, ac potius ut patrem coluimus, suscipite onus amici consilio & auxilio, ut qui in prosperis de vobis benè sperauimus, in aduersis ne desperemus. At ea quæ dicimus, non homini, sed fidei magni sacerdotis celanda confitemur, Dominum testem adhibemus, terribilem vltorem dupliciter inclamantes his proditis in nostri læsionem.

Idem eidem. EPISTOLA LV.

CVM litteris vestris multitudine curatum absoluamur, aliis rursus inuoluimur. C Ecce enim de constantia vestri amoris, de fide & pietate circa nos gratulamur. Sed quis vestram intelligentiam eò detorsit, ut quæcūque nostri affines sentiunt eadem putares nos sentire? Dominum Henticum cum oderim nescio, cur diligam scio. Sed eius dilectionis nunc quis fructus exterior? aliis quippe rebus Diuinitas necessitatem imponit, aliis deæca fortuna interstrepit. Denique tanta mole rerum ,, pressi non poëticè, sed sapienter dictum putamus, *Leuius sit patiētia quicquid corrigere nefas: & si non potest fieri quod vis, id saltem velis quod possis.* In votis hoc ,, habemus, brachia peccatorum conterantur, confirmet autem id Deus. Vnum est enodationis indigens, qui vestræ matris ac Reginæ olim eram fidissimus interpretes, cur hoc negotio prius, potiusque per alios quàm per vos plurima rescisco? & quoniam, ut professus sum ac profiteor, omnia vobis debeo, ut mihi sic vobis timo. ,, Diuerso quippe modo in commune nobis dicitur, *Qui stat videat ne cadat.* In commune itaque consulendum, quod ut fieri possit omnium me participem faciatis, qui vestrorum conuentus adinuenit Diusburch. Id quoque quod Regalis potestas à Duce Beatrice ac vestris Primatibus exigat, si vestram intelligentiam latet, ut rumor est, diligenter inuestigatum significate, quidue animi vobis in eo sit. Ceterum de vobis, ut cœpimus, optimè sentimus, & qua fide vobis nostra committimus, eadem vestra suscipimus.

A

Idem eidem. EPISTOLA LVI.

GOZBERTVM Monachum sicut numquam contra vestrum velle tenere ten-
tauimus, sic ex nostra sententia prima die Rogationum vsque Mosonum re-
ducemus. Et quia tanto tempore eo vsi sumus, non erimus apud vos tanti imme-
mores beneficij. Si ergo non placet eum diutiùs fore nobiscum, illic à vestris susci-
piatur, quoniam nostris longiùs progrediendi facultas non datur, cum propter ho-
stium copiam, tum propter zelum callidè nobis aduersantium.

Obiectio in Adalberonem. EPISTOLA LVII.

PERFIDIAE ac infidelitatis crimine in regiam Majestatem arguor detineri, eo
quòd nepotem meum, Clericum videlicet meæ Ecclesiæ, licentiã donauerim,
quia & Palatium adierit, & dono alterius Regis Episcopatum acceperit, eius Re-
gni quòd Senior Lotharius Rex in proprium ius reuocauerat, quòdque gradus
Ecclesiasticos ei postmodum contulerim, absque licentia & auctoritate Senio-
ris mei.

Purgatio. EPISTOLA LVIII.

BCVM Senior meus Rex Lotharius Lothariense Regnum non haberet, nec re-
uocaret fratris mei filium, vix tandem sic obtinui fide interposita, vt si vsus
aliquando exposceret, sibi suisque absque pertinacia redderem. At cum ageretur
vt Senior meus filio Imperatoris aduocatus foret, eaque de causa dati obsides es-
sent, fratris mei crebris Legatis filium repetiuit, me segniter accipientem, fidei
violatorem increpitans, rem suam à multis interturbati, eum se statum prodere
dicit, terribilem iudicem extremi iudicij ultorem spretæ fidei ac consanguinitatis
proclamat. Ergo quia Senior meus de reuocatione Regni nihil mihi dixerit, sed
de sola aduocatione, nec dandi licentiam Clerico interdixerat, sed insuper bene-
uolè consenserat, vt à Legatis meis intellexi, si ea facere vellent quæ pater suis spo-
ponderat, & proficiscentem absolui, & vt id pro quo obsides dati erant sincerissimè
conseruaret, fidem exegi, quam & hactenus obtulit, & adhuc vt credimus offert.
Gradum Diaconatus ac Presbyteratus ei contuli, ne à nobis emancipatus in acci-
piendo alteri manciparetur, & ne Ecclesia nostra inuidiæ pateret, Subdiacono ex
se ad Episcopalem apicem assumpto, simulque quod hi gradus, nec Prouincias,
nec Ciuitates, nec villas quæ Regnorum sunt conferunt, sed quæ potiùs cœlestis
sunt regni: id est aduersari vitiis, coli virtutes. In quo mihi crimen perfidiæ ac in-
fidelitatis protendebatur, ostendi, vt arbitror, & me fidem maximè habuisse, & fi-
delitatem Seniori meo imprimis conseruasse.

C

Domino Metensi Episcopo Diederico. EPISTOLA LIX.

QVI actus vel dispositio regia in præsentis sit, dubitatio Legati Henrici Idibus
Maij patefecit, cuius in reditu curiositas sciscitandi, & plurima perquirendi,
aliud vultu prætere, aliud mente gerere significauit. Dux Hugo ad sexcentos
milites collegisse dicitur. Ea fama Conuentum Francorum Compendiaco Palatio
habitum V. Idus Maias subitò dissoluit ac liquefecit. Interfuerunt de vestris qui-
dem Dux Carolus, Comes Reinharius, de nostris Herbertus Trecassinus, sed Ot-
to acriori cura exclusus, adfuit etiam Gibeuinus. Episcopus Laudunensis Adal-
bero frater Gocilonis, obside pacis filio fratris Bardæ dato, ea conditione euasit, vt
quod Sigifridus ac Godefridus facturi sint, faciant. Quid hoc sit, Francis spes me-
ra, nobis res certa. Tantum superest, quam patriam in manibus consilio & auxilio
& viribus tenetis, hostibus consilio & auxilio destitutis tradere ne velitis. Urbem
Virdunensium à paucis prædonibus quietè tueri, inquieto & iniquo animo fero,
nisi fortè hoc maiori differtur consilio, vt vnde non sperant præcipiti excidio ta-
bescant.

Res celanda multis committi non vult. Quod diuerso stilo nobis scribitur, aduersis tractari non iniuria putatur. Silentium amici vestri Adalberonis proprium statum, simulque Ecclesiarum Domini, ac Palatij Francorum indicat. Quod ut potero breuiter accingam. Ego fidelium Cæsaris non immemor. Coniuratio in filium Cæsaris ac in vos & acta est & agitur, non solum à Principibus, inter quos Carolus Dux iam non in occulto est: sed etiam à militibus, quos spē aut metu alicui est possibile. Dux Hugo xiv. Calendas Iulij Regem ac Reginam osculatus est tandem astutiā quorundam, ut in coniuratione tanti viri nomen fore putaretur. quod minime est, nec fore putamus hac tempestate. Sigifridus Comes ad sua rediit, Godefridus Comes, si Castrilucium cum Hainao Reniero redderet, seque filiumque suum Comitatu ac Episcopatu priuaret Virdunensi: de reliquo integram fidem Francorum Regibus exhiberet, datis obsidibus fortassis ad sua remeare valeret. Finis Theoderici Ducis Hugonem Ducem respicit, Ottonem Heribertus. Fidum vobis Adalberonem Archiepiscopum pax sequestra nunc tandem conciliat, eo pacto, ut interim instituat perpetua. Qua in re vestrum, suorumque, pro quorum nomine antefertur, nec fieri potest ut quicquam instituat, quod vestra suorumque saluti obsistere possit. Latens ac furtiua expeditio nescio quibus vestrorum subito intenditur. Quid trans Rhenum gesseritis, nos de vestra salute lætantes non celabitis.

Adalberoni Archiepiscopo Gerbertus. EPISTOLA LXI.

VT voluistis consultum est, mora vestra vsque ad determinatum colloquium in commune laudata. Amicitia Hugonis non segniter expetenda, sed omnino conandum ne bene cœpta malè abutamur. Nam quidem intelligentia hæc est, sed nescio quonam pacto frater vester Godefridus atque Rainherius, Gobthero meo, quem Turonium miseram, dixerunt, vos præsto adfore, ut si quem nuncium Odo vobis mitteret, & alloqui possetis, & quæ significaret opere adimpleretis. Ceterum Dux Hugo nacta occasione ex dissentione Episcopi Parisiensis & Abbatis Gual. Abbatem nostrum Airardum inter ceteros ad se venire orat. Id ut peragat persuasum iri posse confidimus. Colloquio soluto moras omnes soluite, vrbique ac vestris vos restituite.

Beatrici Duci ex persona Adalberonis. EPISTOLA LXII.

SUPER his quæ certiùs vobis significari queritis, nil amplius nouimus quam sicut præsentibus diximus, aut legatione nostra accepistis. Ceterum vobis liberis amicis ad votum prosperari saluo honore regio & optamus, & si sit congratulamur. Nostra negotia vestra putate. Apud Ducem Hugonem de vestra mente pura, fide constanti absque hæsitacione præsumite. Denique quod à vobis exigimus, suo tempore vestro obsequio impendemus. Imprimis quoque gratias habemus, quod de plurimis à vobis certiores existimus. Meing. Monachum expetitione Abbatis Rai. diu perquisitum Corbeiam liquisse, Rothomagum adisse audiuius. In quo, si dabitur facultas, vestrum velle in omnibus exequi conabimur.

Eidem. EPISTOLA LXIII.

REBVS vobis ad votum cedentibus non immerito congratulamur. Et quia Rignorata frequenter per vos addiscimus, vestrumque affectum circa nos sincerum experimur, inter præcipua ponimus. Sed quæ res institutum colloquium Dominarum sic commutauit, ut solus Dux veniat Henricus? Id an dolo alterius partis agatur, & qui Principum eò venturi sunt si nouistis, orantibus nobis plena fide perorabitis.

Idem Duci Beatrici. EPISTOLA LXIV.

EXCELLENTIAM acuminis vestri videor videre, pace inter Principes stabilita, Repub. bene disposita, ac per vos in melius commutata. Vnum tantum est

A est quod plurimos mouet, Treuirensis Archiepiscopus tanto molimine ordinationem differentem, aut se cum Duce ac Lothariensi Regno manibus Francorum velle tradere, vósque celare quod colloquium Viriduni habendum verisimile facit, aut his maiora velle machinari, iubetur amico vestro A. ordinationem nepotis destruat. Num Rex aut Primas est Treuerensium? factionem Archiepiscopi hoc negotium vndecumque continere videtur. Inuigilet ergo vestra prudentia, & quod se tantarum rerum pondera vergant, perquirite, & an Dux Henricus fidem vobis seruaturus sit prouidete.

Nithardo Abbati Medeleccensi. EPISTOLA LXV.

SEMPER quidem plurimorum vtilitati prospiciendum, priuatique commodis publica præferenda. Fratrem Gaut. subito cum re omni familiari parata ac paranda redire cogitis, nulla temporis ratione habita. Soli ne tantos motus civilis belli non sensistis? qui Domini rerum ac Principes esse videmur, itinere frequenti equis attritis comites rariores habemus. Tædio Monasterij eum nolle redire dixistis, id ne verum sit quoquo modo reduceim tenetis. Consequitur ergo vt in hoc experiamur paucorum-ne commodum, an multorum, sit vobis pretiosius.

Ex persona Adalberonis Notegario Episcopo Leodicensi. EPIST. LXVI.

COLLECTIONEM Episcoporum propter quæ significatum est, non esse factam, tarditati perlatae Epistolæ imputandum. Disputabitur autem de his in aduentu vestro, & si ita visum fuerit, amplius postmodum priuatim & in commune deliberabitur. Ceterum, qui frater meus se suaque ad vos pertinere putat, multum que spei suæ salutis vobis attribuit, Gualterum militem à peruatione prædiorum sui Vuazonis cohibere debetis: eoque facto & sinistrum rumorem vitabitis, & proprio officio non defuisse videbimini.

Eidem ex persona eiusdem. EPISTOLA LXVII.

EI qui cum sapiente rationem instituerit non multa oratione in laborandum. Quod vestris vi ereptum est restituetur. Fidei spondentis amici credite. Si id satis non est, obses accipiat ab his, quibus sua rursus restitui orauimus, nec differendum propter instantis fori necessitatem, & quia de vobis optimè præsumimus. Dum hæc dictauimus, obsides ab obsesso castro, vt in crastinum reddendo, nos accepisse significamus. Metis colloquium Dominorum habendum est, vos quam plurimum interesse optamus. Si relictum vt institutum est, causam effectricem per vos nosse laboramus. Quid priuatim vos scire oportebit, priuata docebunt tempora:

Abbati Rainero. EPISTOLA LXVIII.

QUAMVIS intelligentiam vestram non lateat artem artium regimen esse animarum, tamen tam occupatis in Repub. suggessisse non inutile visum est. Fratrem Menig. quem suauis eloquio, affabilitate paterna transmarina mutare coegistis, hærentem ac dubium quibus valuimus sententiis vestram mansuetudinem sibi notam experiri persuasimus. Erit ergo docti viri, more boni medici, melita proferre, ne primo gustu amatis ingestis antidotis, salutem suam formidabundus incipiat expauescere. Hac conditione si placet suscipite, si displicet, ne forte proditoris fungamur officio, quod velit redire æquo animo ferte.

Ecberto Archiepiscopo Treuirensi. EPISTOLA LXIX.

NON exsecutum esse quod ab vrbe Viridunensi de reditu fratris G. mandauimus, acrior cura præsentium tempore effecit, dum & quod nolumus necessitas infert, & quod volumus aufert. Nunc tandem ne benè meritis appareamus ingrati, clementiæ vestræ vt possumus remittimus: hoc vnum à solita beneuolentiæ

vestra expetentes, vt experiatur vestram affabilitatem ob nostram commendationem, & si pace vestra fieri potest, ne careat studiis quibus impensius operam dare disposuit.

Abbati Maiolo Cluniacensi. EPISTOLA LXX.

ET si vigilantia cura super vestro grege assidue occupati estis, propensioris est tamen charitatis, si alieni gregis contagio interdum medemini. Floriacensis Cenobii, propter reuerentiam Patris Benedicti summum locum penes Monachos, vt aiunt, peruasor occupauit. Si vos tacetis, quis loquetur? Hoc incorrecto, quis improbus similia non sperabit? Nos quidem hæc zelo diuini amoris dicimus, & vt nostro examine si probus est recipiatur, si improbus omnium Abbatum ac Monastici Ordinis societate, ad pœnam suæ damnationis priuetur. Quod vobis ratum litteris vestris nobis fiet acceptissimum.

Abbati Geraldo Auriliacensi. EPISTOLA LXXI.

ONIMIVM dilecte Deo, ardere bellis Orbem terrarum vides, & ad Omnipotentem manus pro statu Ecclesiarum Domini non erigis. Salutiferum quidem iter charitatisque plenum ad limina beati Geraldi nos habere cupitis. Cui voto vtinam faueat Diuinitas! Sed id quàm difficile factu sit facile intelligitur, nisi vestra obtineant merita. De Rege Ludouico quis habeatur consulitis, & an exercitus Francorum auxilium Borello laturus sit. Horum primum à nobis minimè quæri oportet, quoniam, vt ait Salustius, omnes homines qui de rebus dubiis consulunt oportet esse remotos ab ira, odio, misericordia. Alterum suapte natura adesse, & non esse æqualiter vergens, nostra intelligentia magis videtur tendere ad non esse. Organa porro, & quæ vobis dirigi præcepistis, in Italia conseruantur, pace Regnorum facta vestris obtutibus repræsentanda. Quæ hosti iuris sunt, vt vestra spectate. Desiderabilem præsentiam pij Patris, vel causa beati Remigij Francorum Apostoli desiderantibus filiis exhibete, vt nostrum impossibile vestro soluaturs possibile.

Stephano Diacono, data VI. Non. Martias. EPISTOLA LXXII.

EXEQVIIS domini Lotharij Regis occupati, multa tibi quærenti pauca rescriptimus. Lotharienses dudum capti omnes elapsi sunt, præter Comitem Godefridum, de quo in breui meliora sperantur. Quæ penes te tuosque agantur rescribe, atque per hunc Legatum libros tua industria nobis rescriptos, consummata charitate remitte.

Nithardo Abbati Medelecensi. EPISTOLA LXXIII.

QUOD vestra præsentia interdum non perfruimur, turbulentæ Reipub. imputatur. Vos solùm graua pati putatis, quæque asperrima ceteris sunt ignoratis. Sed cum agantur homines dubia sorte, mihi que non nostris, incerto certa quæraturs sedes, cur tamdiu penes me deposita malè fidæ fortunæ thesaurizatis? Et quia, vt potè fidissimus fidissimo loquor, maturate iter. Nam aut Imperialis citò me colliget Aula, aut quantociùs ommissa diu repetet Hiberia.

Ecberto Archiepiscopo ex persona Adalberonis. EPISTOLA LXXIV.

QVAMVIS sciam ex voto meo nulla beneficia vestris meritis respondere posse, æstuat tamen animus, & quod re nequit, sequitur affectu. Priuilegium vestri amoris circa nos sæpenumerò litteris, sæpenumerò nuntiis, sæpenumerò rebus ipsis experti sumus. Et quoniam sanctas petitiones pro nobis Domino obtulistis, quàm non inaniter eas effuderitis, testis est beneuolentia Dominæ Augustæ nobis reddita vi. Nonas Martias. Qua die gloriosissimus Rex Lotharius, Francorum clarissimum fidus, mundo substractus est. Is, quem caruisse regali gratia putastis, nulla familiaritate seclusus est.

A *Ex persona Hemmæ Reginae ad matrem. EPISTOLA LXXV.*

DOMINÆ Adelaidi Imperatrici semper Augustæ Hemmæ quondam Regina, nunc lumine Francorum orbata. ELAPSA sunt tempora mearum deliciarum, tempora decoris mei, ô mi Domina, & ô dulcis mater: dum is quo florente florebam, quo regnante regnabam, coniugem in perpetuum viduam fecit. O amara dies VI. Nonarum Martiarum, quæ mihi virum eripuit! quæ me in has misérias præcipitavit! Intelligat pia mater gemitum & angustias filia doloribus plenæ. Non esse me penitus præoptarem, nisi Diuinitas solatio reliquisset mihi matrem. O quando videbo, quando alloquar! Nostri quidem vestrae præsentia, ac Regis Contr. in vicinia Romarici montis, vbi confinium Regnorum est, xv. Calend. Iunij, me ac filium meum occurrere volunt. Sed hæc môra mille annorum mihi est. Noueritis interim Francorum Principes mihi ac filio simul fidem sacramento firmasse. In hoc, & in reliquis, quæ sequenda, quæ vitanda sint, vestro iudicio vtemur. Ut non solum H. Regina, sed omnium dicamini mater Regnorum. Recordamini præterea verborum vestrorum, quod virum meum præ me dilexeritis, quodque ipse præ me vos amauerit. Profint animæ eius hi dulces affectus, & quod temporaliter exhibere non valetis, spiritualiter recompensetis per sanctos Patres, id est

B Episcopos, Abbates, Monachos, ac per seruos Domini quosque religiosissimos.

Epitaphium Regis Francorum Lotharij. LXXVI.

CVIUS ad obsequium coiere Duces, bonus omnis
Quem coluit, fate Cæsaribus, monumenta doloris
Cæsar Lothari præ tendis luce secunda,
Terrifici Martis quod eras conspectus in astro.

Epitaphium Ducis Friderici. LXXVII.

FRANCORVM placito nomen tulit hic Friderici:
Quem proavi fudere Duces à sanguine Regum,
Officio meritisque parem sopor vltimus hausit.
Mercurij quum celsa domus tibi Phœbe pateret.

Epitaphium Adalberti Scholastici. LXXVIII.

CEDITE nobilibus studium rationis adeptæ,
Dicit Adalbertum te Belgica flore iuuentæ,
Stare diu non passa, tulit fortuna recursus,
Bis senas Februi cum produxisset Apollo.

Epitaphium Ottonis Imperatoris LXXIX.

CVIUS ad imperium tremere duces, tulit hostis
Quem Dominum, populique suum nouere parentem,
Otto decus Diuum Cæsar charissime nobis,
Immeritis rapuit te lux septena Decembris.

Inuectiua in Viridunensium Ecclesiam. LXXX.

QUOD remedium morbis tuis inueniemus, Viridunensium execrata ciuitas
Vnitatem sanctæ Domini Ecclesiæ scidisti, sanctissimam societatem humani
generis abruptisti. Quid enim aliud egeris, cum Pastorem tuum voluntate hereditarij Regis, consensu & fauore comprouincialium Episcoporum electum, ac in super Episcopali benedictione donatum, adhuc pertinax minimè recognoscis? tēque velut membrum mutilum ac deforme, sine vnitatem corporis, ex olea in oleastrum inferere tentas? Ideo Pastorem non recognoscis, quia Regem tuum Regno

priuare moliris. Non est tui iuris creare novos Reges ac Principes, id est sub infolira transire iuga. Grauiſſimum est peccatum tuum, impia ciuitas. Non confregit aries muros tuos, non fame infecti milites, nullo telorum genere peruasi sunt. Sanctuarium Domini corrupisti, Sanctuarium Domini peruasisti, ac possides. Speculunca latronum facta es. Hostes humani generis amici tui obliti virginum, sanctique thori consanguinitatis & muneris, & iam in sacris diebus & in sacris locis horrendum lupanar fecerunt te. Altaria Domini calcibus allisa ac ligonibus effossa sunt. Opes Religiosorum & pauperum rapinae & incendiis patuerunt. Reuertere, reuertere ad pacem Ecclesiarum, & ad unitatem Regnorum, ciuitas virtutum expultrix, ac vitiorum receptrix. Et vos si qui estis, Domini pars melior, redite & separamini velut oues ab hœdis. Nouimus antesignanos pollutæ ciuitatis, nouimus satellites manipulares, quos diuino gladio ferendos hæctenus patientiâ tulimus. Nunc cæcitate mentis pressos & caligine mortis confopitos, sententia damnationis ex diuinis legibus promulgata, communi omnium bonorum consultu percutimus.

* Inf. Euarardo & Ebrardo,

Ecberdo* Abbati Turonensi. EPISTOLA LXXXI.

VBI summa religionis norma esse debuit, summum esse illapsum crimen non immerito nos permouit & exterruit. Sed quis erit auctor huius correctionis, tacentibus cunctis Primatibus vestri ordinis? Nos quidem venerabili Abbati Maiolo super his pauca præscripsimus, quia sapientem in paucis multa intelligere scimus. Huic tanto negotio, & vt veriùs fateamur tantæ audaciæ vlciscendæ à nobis Dux designatus est. Eius sententiam qui prior nostrum nouerit, alteri sine mora significabit.

Adsoni Abbati Deruensi. EPISTOLA LXXXII.

RVMPE moras omnes mi pater, & III. & ij. Cal. Iul. egredere de Vr Chaldeorum. Obtemperandum veteranis amicis ac in fide diu probatis. Noster Adalbero pater patriæ, quondam vobis fidus, & nunc fidissimus, morarum impatiens, vestram expetit præsentiam. Nefas absenti significare ea quæ volumus præsentem dicere. Charissima vobis ac nobis librorum volumina vestrum iter sunt comitata. Hoc tantum dixisse sufficiat.

Bobiensibus. EPISTOLA LXXXIII.

GERBERTVS gratia Domini siquid est plurimam salutem dicit dilectissimis sibi filiis Bobiensibus vtriusque ordinis. REM dignam vestroque nomini conuenientem penitus egistis, Patrem querendo, Patrem visitando, quia iure vos veros filios esse docuistis. Ergo & pro vestra diligentia, & pro fide constanti circa me, nunc absens grates habeo, & mox propitia diuinitate præsens debitas exhibebo. Ego quidem etsi iam propemodum in portu constiti, vos tamen malignis fluctibus iactari iniquo animo fero. Sed scimus Dominum omnia posse, eumque motum prece pauperum confidimus afflictis opem ilico laturum fore.

Hugoni Marchioni. EPISTOLA LXXXIV.

NON immerito vos plurimi facio, & vos & vestra votis & laudibus effero, qui tam occupati mei meminisse dignamini. Inter honesta hoc, itaque inter præcipua ponimus, ac proinde ad vos fidem plurimam habemus: & vt nostri memoria non excidat propensius oramus, & vt fessis iam rebus beati Columbani subueniatis, preces quas valemus absentes effundimus.

Cononi Italico Marchioni. EPISTOLA LXXXV.

QVAMVIS nullis officiorum meritis vestram promereamur gratiam, virtus tamen ac nobilitas vestri generis, ac propria, adducit nos de vobis benè sentire,

A meliora sperare. Quòd si à paruis maxima iuuari possunt, honori vestro studia nostra non deerunt in loco & tempore. Consultando, bona verba suggerenda, vt dum vobis fortuna riserit, sub vestris alis nostra mediocritas requiescere possit.

Ex persona Adalberonis Theophania Imperatrici.

EPISTOLA LXXXVI.

ETSI hætenus vos ob merita vestri viri excellentissimi Augusti sempérque memorandi, vt Dominam colui: specialia tamen nunc beneficia vestra, vestrique filij, & præteritam continent dilectionem, & fidem nostram ad vos ac vestros plurimam augment. Fouet nostra Ecclesia inter præcipuos thesauros pignus vestræ amicitiz circa nos. Sentiat ergo beatus Remigius tantæ Dominæ fauorem, si fieri potest, in recipiendis rebus amissis, cum propter sui merita, tum propter nostra si qua placebunt exhibenda seruitia. Sentiamus & nos gratiam iam benè fundatam, scilicet vt Legato, & meliùs scriptis, de pace, & pacis conditione cum nostro Rege habenda dignemini significare nobis, per omnia paratis, quantum fas est fidem sincerissimam exhibere. Sicque saluti vestræ ac nostræ in commune melius poterimus consulere.

Constantino Scolaſtico Floriacensi. EPISTOLA LXXXVII.

BSAPIENTER & peritè ille vir Domini peruasorem improbandum esse censuit, sed rem ad se minus spectare significauit. Ipsum ante insignia honoris infamem, fautores in religiosos augendam infamiam, si sanctorum priuatur consortio, cautè prudentérque differuit. Matura ergo iter, & xvj. Cal. Septemb. nos reuise, vt in his omnibus per te plenius instruamur, simulque læteris animaduersione nostra in peruasorem, & qui te cœnum nostris putauit in naribus, de se dictum existimet, réque tymiama vaporatum redolere perhorrescat. Comitentur iter tuum Tulliana opuscula, & de Repub. & in Verrem, & quæ pro defensione multorum plurima Romanæ eloquentiz parens conscripsit.

Ex persona Adalberonis Archiepiscopi Abbati Maiolò Cluniacensi.

EPISTOLA LXXXVIII.

PRÆCLARA quidem exhortatio vestra in peruasorem. Sed cum scriptum sit, *Quæ cepit Iesus facere & ducere*, cur diuersa imperia, diuersa cœli climata prærenditis, vt ei, quem reum statuistis, aliis non communicantibus communicetis? Restiterunt sancti Patres hæresibus, nec putauerunt ad se non pertinere, quicquid alicubi malè gestum audire. Vna est quippe Ecclesia Catholica toto terrarum Orbe diffusa. Verba vestra sunt, imò per vos sancti Spiritus. Nec erit Christi fidelis, cui hæc ambitiosa audacia non fiet detestabilis. Detestamini ergo peruasorem, sentiat vos sibi non fauere, non sibi communicare, ac per vos non solum quosque Religiosos vestri ordinis, sed etiam si fieri potest Romani Pontificis se maledictis vgeri. Et quomodo rem vt erat cognouistis, cognitam secundum dignitatem vestri nominis diiudicastis: nos nostrique omnes velut fidissimi comites tantum ducem sequemur, nec vnquam huic peruasori ac tam probò improbò adprobato, vestro sine iussu communicabimus.

Idem Abbati Eberdo * Turonensi. EPISTOLA LXXXIX.

QVÆ morum grauitas vobis insit, quàm integer vitæ actus, quàm purum eloquium, litteræ vestræ palam fecerunt. Itaque studium pietatis ac seueritatis vestræ mouit nos ite in vestram sententiam, virque ille Deo plenus, ad quem nullam fidem habemus. Summoquebimus ergo illum perfidum à societate nostra nostrorumque iudicio tantorum Patrum, isque nobis habebitur hostis, qui in sententiam reuerendi Patris Maioli, colendi Patris Eberdi dicere non dicenda attentabit. Quòd si diuinitate propitia fauorem Principum obtinebimus, ad hæc vtilia maiora iungemus.

Tom. II.

YYy iij

* Ebrardo
& Euuras-
do.

Ad Imperatricem Theophaniam, & ad filium Ottonem, ex persona Adalberonis. ^A

EPISTOLA XC.

IN quem cumulum ira furorque Regis in nos proruperit, testis est impetus eius repentinus & inopinatus, vixque sine multa cæde partium repulsus. Qui fidi internuntij erant, castra diruere, quæ sub vestro regimine sunt, nobis imperabant: offerre iusiurandum secundum eorum libidinem, aut vrbe Regnòque excedere. Interserebant antiquam benevolentiam diui Augusti O. circa nos, nostrumque familiare obsequium. Hæc & his similia propriæ salutis in præsentiarum oblitere. Ferte ergo certum solatium tempore incerto, nec dubia spe deludamur, qui in conseruanda vobis fide numquam dubitauimus, vj. Cal. April. Conuentus Francorum indictus est, ibique crimine infidelitatis pulsabimur, quòd Episcopum Viridunensem licentia donauerimus, quòdque in Presbyterij honorem promouerimus, & vt res fiat impossibilis à nobis idem reperendus. Si hæc ita se habuerint, vestri nostrique fideles Gerbertus ac Renierus, secundum quod voluistis, Nouiomago vobis minimè occurrere poterunt. Sed vestra clementia Colonix, quò post venturi sunt, tanto ducem aptum itineri eis prouideat. II. Cal. Mart. Ottonem & Heribertum Comites alloquemur, iterumque datis obsidibus quos recepimus, fratrem ^B meum vestræ seruituti remittere attentabimus. Quibus angustiis ob fidem vobis seruatum sempèrque seruandam premamur, paucis expressimus. Salutare vestrum auxilium vestra ex parte constanti animo expectamus, & vt hoc ipsum hostes lateat obsecramus, ne acrior eorum in nos exardescat ira.

Distichon in Calice.

Hinc stris atque fames fugiunt, properate fideles.
Diuidit in populos has Præsul Adalbero gazas.

In Donariis.

Virgo Maria tuus tibi Præsul Adalbero munus.

Raimundo Aureliacensi Abbati. EPISTOLA XCI.

CLARISSIMO patre Geraldo orbatus, non totus superesse visus sum. Sed te desiderantissimo secundum vota mea in Patrem creato, denuò totus in filium renascor. Nec solus vestro honore gaudeo, gaudet Pater Adalbero, se suaque vobis ex animo conferens, tantò arctiùs, quantò amplius luce religionis ac scientiæ conlucetis: cuius ob meritum amorem, ferè continuum triennium in Francia consumpsi. Ibi dum iras Regum, tumultus populorum, Regnorumque dissidentium ^C æstus perfero, tanto tædio affectus sum, vt curam pastoralitatis suscepisse penè me pœniteret. At quoniam Domina mea Theophania Imperatrix semper Augusta, viii. Cal. April. proficisci me secum in Saxoniam iubet, eoque quosdam ex meis Monachis ac militibus ab Italia conuenire iussi, nunc non habeam quod certum scribam super organis in Italia positis, ac Monacho dirigendo qui ea conducatur, præsertim cum sine præsentia Dominæ meæ Theophaniæ credere me non ausim fidei meorum militum quia Itali sunt. Nec satis sciam vtrum exercitum ante autumnum in Italiam deducam, an in Germania demoremur, vt quam plurimas copias contra Ludouicum Regem Francorum, nisi quicuerit, comparemus, qui amicis inquentissimus, perniciosissimis hostibus non multum inquietus, quis sit, quidque de eo intelligi oporteat, velox exitus comprobabit. Clara indoles diuæ memoriæ Ottonis Cæsaris, pace inter Duces ac Principes redintegrata, proxima ætate legiones militum duxit in Sarmatas, quos ea lingua Guinidos dicunt, ibique vi. & xl. vrbes munitissimas sua præsentia ac militum robore cepit, diruit, atque vastauit. Salutat vos, & Airardum, Adalbero Remorum Archiepiscopus, simulque omne collegium Aureliacensis Cænobij, me adiuncto per omnia vobis deuotissimo. Iterum iterumque valete.

A

Bernardo Monacho. EPISTOLA XCII.

QVÆRIS, dulcissime frater, quæ & qualia gerantur à me, & an ea sint com-
moda & incommoda. Huic petitioni an satisfacere paucis possim addubito,
quod altiùs ea rimanti nulla esse videantur: aut si quolibet modo sunt, maximam
partem incommodorum secum trahunt. Primùm quòd in publicis causis versari
nunc temeritatis est, quippe vbi diuina & humana confunduntur iura, propter im-
mensam auaritiam perditissimorum hominum, idque solum ius fore statuitur, quod
libido ac vis more ferarum extorserit. Ast in priuatis id præ me fero, quòd amicos in
aduersis nulla oppressus calamitate destitui. Sed an memoria dignum sit aliorum iu-
dicio derelinquo, & quod Italia excessi, ne cum hostibus Domini ac filij Senioris
mei D. M. Ottonis quolibet modo cogerer pacisci, & quòd interdum nobi-
lissimis scholasticis disciplinarum liberalium suavis fructus ad vescendum offero.
Quorum ob amorem & in exacto autumno quandam figuram edidi artis Rhetori-
cæ depositam in vi. & xx. membranis sibi inuicem connexis & concatenatis in mo-
dum ante longioris numeri, qui sit ex bis XIII. Opus sane expertibus mirabile, stu-
diosius vtile, ad res Rhetorum fugaces & caliginosissimas comprehendendas, atque
in animo collocandas. Ergo si quisquam vestrum cura talium rerum permouetur,
& in Musica perdiscenda, & in his quæ sunt ex organis, quod per me adimplere ne-
queo, si cognouero certum velle domini Abbatis Raimundi, cui omnia debeo,
B per Constantium Floriacensem supplere curabo. Est enim nobilis, Scholasticus ad-
primè eruditus, mihi que in amicitia coniunctissimus. Vale, dulcissime Frater, meâ-
que semper dilectione mutuo fructuere, nostrâque bona putato esse communia.

Adalberoni Archiepiscopo. EPISTOLA XCIII.

CORRUPTISSIMI temporis est, non posse decerni secundum popularem
côpionem, quid sit magis vtile. Vtile est quod agitis sententia multorum, vti-
lius cum plures iudicant in vrbe sedere, paucam & ignauissimam prædonum deter-
rere manum, cum præsentia vestra tum militum numerositate. Vestrum fratrem
vos debere alloqui censent, audire quæ velint Otto & Heribertus, mutua subito
exposcentes colloquia. Quibus etsi nulla in est fides, tamen pro fortuna eis vten-
dum. Certè cum in metu sunt, periculum ipsorum ab eis exiget, quod propria non
exegerit fides.

Ad eundem. EPISTOLA XCIV.

COSTAVO Cal. Octob. Reinherius à responsis Remos rediit, vestra negotia ex-
ecurus. Eius sententia hæc est, si de fratris fortuna cerrum finem cognosce-
re vultis, ac nulli mortalium indicanda nisi vobis, i v. Cal. ad Altouillare fratri ac
Comitibus occurrere, nepotem vestrum Hecilonem, ac primos vestri generis con-
sanguineos iterum nusquam sinatis abire. Magna res seridè agitur. Mosomum & Ma-
cerias multitudine militum communitæ. Dux Cono pro suo Ottone insidias moli-
tur, sed facilè remedium penes nos reperietur. Laudunensis Episcopus consilio Or-
tonis & Heriberti sibi fauentium Ducem adiit, eo loci quem dicunt Dordingum,
Redire, mora sit nulla.

Ex persona Remensium Abbatum Fratibus Floriacensibus.

EPISTOLA XCV.

NON immeritò nos vnus collegij esse profiteamur, qui vestra felicitate erigi-
mur, vestro infortunio etiam opinione clarissimorum hominum humiliamur.
Hanc sanctissimam societatem castissimamque amicitiam quorundam fœdat am-
bitio lasciuia, detestabilis audacia, dum per factionem is vobis præficitur Pater,
quem verissimi non metuant damnare Patres. Et quomodo vna est Ecclesia Catho-
lica, cunctorumque fidelium vna societas, à sententiis eorum non deuiare decreui-
mus, qui in Ecclesia Domini, velut clarissimæ stellæ relucet in perpetuas æter-
nitates. An non lucidissima stella reuerendus Pater Maiolus? an non præfulgidum

YYy iij

Ebrardus. *fidus Pater Eberdus* *? alter in Epistola, quam Patri nostro venerabili Adalberoni Archiepiscopo nuper direxit (quærebatur enim eius sententia de prælatura Patris vestri) inter cetera sic dicit: Persona quidem vobis iam olim infami conuersatione erat famosa, sed huiusmodi arbitrato præter spem habita. Item in eadem post aliquanta, Quantum ergo nostra interest vicinos & contribules adhortari studuimus, si hoc nefas eliminare nequeunt, sanctorum consortio priuandum infamabunt, nec erit Christi fidelis cui hæc ambitiosa audacia non fiet derestabilis. Facta laudare non possumus, quid futurum sit nescimus. Clamat alter, simulque nos denotans, inquit: Nec minus nos grauât quod Magistratus ille Cœnobialis, quem stare credimus in vertice Religionis, dum vobis submilitat, à vobis discors, nos erroneos iudicare audeat. Et quis enim fraudulenta ambitione elatum audeat adprobare, cum Pater Benedictus dicat, omnem exaltationem genus esse superbiæ? Item in fine eiusdem Epistolæ: Et si vobis non videtur fatuum, æterna clausura eius ad nos damnabimus aditum. Faciant, iudicent Primates vtlibet, nos pauperes Christi fauor aut timor secularium ab hac sententia non flectet. Attendite ad hæc, ô socij & commilitones, secernite vos oues Christi ab eo qui non est pastor, sed lupus ouium depopulator. Prætendat sibi Reges, Duces seculi, Principes, qui se fauore solummodò eorum Monachorum Principem fecit, nec erubuit se ingerere qui ex humilitate debuerat refugere. Hactenus ignorantia nos deuiasse sufficiat, careat nostro consortio, qui talium Patrum damnatur iudicio. Tunc nobis tantum vniatur, cum eorum sententia fuerit reconciliatus, quorum iudicio nostro est nunc consortio priuatus. B

Fratribus Blandiniacensibus. EPISTOLA XCVI.

QVI me vobis Fratrem adoptastis, orbitatem vestram vt sentiremus magnopere effecistis: virque ille venerabilis memoriæ nos sui memores in æternum honestis obtinuit officiis. Ergo agite, Patrem vobis dignum citius exquirite, ne grex Dominicus fluctuet sine pastore. Nostra ope si indigetis vtimini, & consilio, & auxilio iuxta vires ac scientiam. Libros nostros festinantiùs remittite, & si is qui per Claudianum rescribi debuit, insuper mittetur, erit res dignissima vobis ac vestra charitate.

Ex persona Hemme Reginae ad matrem. EPISTOLA XCVII.

AGRAVATVS est dolor meus, ô mi Domina, ô dulce matris nomen, dum coniugem perdi. Spes in filio fuit, is hostis factus est. A me recesserunt dulcissimi quondam mei amici ad ignominiam meam, ac totius generis mei. Nefandissima in Laudunensem confinxerunt Episcopum. Persequuntur eum, proprioque spoliare contendunt honore, vt inuratur mihi ignominia sempiterna, quæ sit quasi iustissima causa amittendi honoris mei. Adesto pia mater filiz doloribus plena. Gloriantur hostes mei non superesse mihi fratrem, propinquum, amicum, qui auxilium ferre possit. Intendat ad hæc pia Domina, redeat vestra nurus in gratiam. Sit mihi per vos exorabilis, liceatque suum mihi diligere filium, quem meum patior vt inimicum. Astringite mihi Principes vestri Regni, proderit eis mea conjunctio. Otto & Heribertus Comites potentissimi mecum in vestro consilio erunt. Si fieri potest, absoluite nos curis, vt mutuis fruamur colloquiis. Sin, antiquam sapientiam vestram vndique colligite, Francis vnde non sperant contraria parate, vt in nos grauiter sæuiens eorum refundatur impetus. Et interim quid vobis sit faciendum, & scriptis significate, & nuntio fidissimo.

Ex persona Laudunensis Episcopi ad Episcopos. EPISTOLA XCVIII.

QVAMVIS regia potestate per quorundam hominum factionem à propria sede sum ad præfens exclusus, Episcopali tamen officio minimè sum priuatus: nec damnant crimina falsò illata, quem innocens in hac parte non remordet conscientia. Sentiatur ergo grex pastoris absentiam, sentiam & ego vos meam dolere vicem. Itaque monco, rogo, oro, obsecro, ac pro nomine terribilis semper viuentis Domini obtestor, me Ecclesiæ meæ quolibet modo, per quamlibet personam, san-

A tum crisma tribuatis, nec Episcopalem benedictionem, & Missarum solemniam in mea parrochia peragatis, quia scriptum est, Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. At si diuina & humana contempnitis iura, nec nostris monitis adquiescitis: quamquam diuina ultione sitis feriendi, tamen ad maiorem audientiam Ecclesiasticæ legis vos prouocatum iri pernoscat.

Ex persona Adalberonis Archiepiscopi ad Bellouacensem. EPIST. XCIX.

RESPONDERE scriptis vestris necessarium ad præsens non duximus, cum ad indictum colloquium de singulis pro modulo nostro accuratiùs vobis satisfacere possimus. Et quoniam nostrum ob amorem priuata posthabent negotia, nostrisque sedulo operam datis, inter præcipua ponimus, memori animo recondimus, præstitis non minora recompensaturi beneficia, si se infida retorserit fortuna.

Ecberto Archiepiscopo Treuirenfi. EPISTOLA C.

QUANTVM vtilitatis Reipub. contulerit, quantumue collatura sit pax inter Reges nostros benè fundata, testis est ciuitas Viridunensium sine cæde & sanguine, sine obsidibus, sine pecuniis in integrum Imperio vestro restituta. Testis erit Colonia, rebus sibi diu subtractis in integrum restituendis. Quod utique maturiùs foret, nisi acrior cura Regnorum nuper in conficienda pace longiùs nos detinisset, propter inuersos mores quorundam nostrorum. Nunc itaque tempus opportunum nacti, obsequio vestro adsumus. Monemus vti Dudo ac Gesilbertus Comes rerum Ecclesiæ vestræ peruafores sine dilatione excommunicentur. Monetur frater, ne amicus vester Adalbero Remorum Archiepiscopus super Dudone, Guido Sueffonicus Episcopus super Gesilberto, ne filios suæ Ecclesiæ impunè vos lædere sinant: sed excommunicatos à vobis excommunicent, donec consequantur à vobis veniam digna satisfactione, qui conati sunt Sanctuarium Domini hæreditate possidere. Quid Domina nostra Theophania Imperatrix semper Augusta insequenti tempore rerum publicarum sit actura, quibusue in locis demoratur, & an Saxonum exercitus victor à consueto hoste redierit, significatum iri nobis plena fide oramus: vestra vestrorumque auersa tristi vultu accepturi, prospera iucundissimo animo laturi ac perlaturi.

Ecberto Archiepiscopo Treuirenfi. EPISTOLA CI.

MULTITVDINE curarum festinatæ Legationis, simulque viarum prolixitate pressi, desiderabili colloquio vestro magna cum mœstitia priuati sumus. Sed refecit nos præsentia spectabilis viri Folmari, in quo vestra virtus intellecta est, dum eo vtimini ministro, qui voluntatem Domini etiam non monitus laudabiliter expleat. Addicti ergo sumus vestræ seruituti, cum hac re, tum etiam plurima dilectione Senioris nostri Adalberonis circa nos, qui earum rerum quas fecimus participes vos fore per omnia voluit. IV. Cal. April. Domina Dux Beatrix apud Palatium Compendiacum hoc effecerat, vt VIII. Cal. Iunij ad Montem Falconis Dominæ Adelaidi Imperatrici, Duci Carolo, Rex Ludouicus, Regina Hemma, Dux Henricus, causa conficiendæ pacis occurrerent. Sed quoniam per ignorantiam Dominæ Theophaniæ Imperatricis semper Augustæ hoc fiebat, dolum subesse intelligentes, vt per se potiùs pax fieret, consulimus, vtque priùs per vos quæ conditio pacis foret experiretur. Quod laudatum est, vestrique itineris socij denominati xv. Cal. Iunij Francorum colloquio nobis occurrendum. Ibi que si pacem cum Rege Senior noster confecerit, pro pace Regnorum plurimum elaborabit. Magnæ intelligentiæ vestræ pauca suggessisse satis est. Ceterum de terra, quæ in nostris partibus vi vobis eripitur, monemus ad præsens tacere, postmodum demonstraturi quid exindè facere debeatis.

Adalberoni Archiepiscopo. EPISTOLA CII.

QVA fiducia, quæue cautela colloquia Ottonis & Heriberti expetenda vobis sint prouidete, ne fortè propter præsentem obsidionem Caprimontis noua

in vos nouis dolis vndecumque comparentur consilia. Mementote fortis Guifridi * Godefridi *, & Viridunensis Episcopi, ob peruationem castri Luciliburgi. A

Domina Theophania Imperatrici ex persona Adalberonis Archiepiscopi.

EPISTOLA CIII.

XVI. Cal. Iunij fratre meo de inferni tenebris liberato, quædam lux vestri honoris oriri visa est. Sed eam lucem ne cæco igne cupiditatis Otto & Heribertus Comites corrumpant, summoperè elaborandum. Itaque iustas & honestas petitiones fratris mei clementer audietis, cum pro sui merito, tum pro vestra benevolentia in me: iniustas autem, & quas tyrannus irrationabiliter extorsit, in destructionem Ecclesiarum Domini, ac in dedecus vestri generis, prudenti consilio deuia bitis. Num villas Viridunensis Episcopi, quas pro redemptione sua, vnà cum filio Adalberone Episcopo inuitus donat Godefridus Comes, iureiurando in perpetuum ab Ecclesia alienabitis? Num castra in eisdem ad eorum votum extruere patiemini, qui nunc furtiuas delectorum militum contrahunt copias, vt in vos si apud Caprimontem estis impetum faciant? Nam quia Dux Theodoricus Saranacam villam peruasit, quasi in vltionem Reginae, Iuueniacum oppidum se inuadere simulat, scelus facturi si vobiscum paucam persenserint manum. Hæc dixi, mentem pro vobis omnino sollicitam habens, & plena fide executurus quæcumque per G. vobis fidissimum significastis, qui hoc sibi donari petit, vt vestrae partis fuerit verissimus interpretes. B

Ecberto Treuirensi Archiepiscopo, ex persona Adalberonis Archiepiscopi.

EPISTOLA CIV.

DESTINATO operi designatas mittimus species, admirabilem formam, & quæ mentem & oculos pascat, frater efficiet fratri, soror sorori. Exiguam materiam nostram, magnum ac celebre ingenium vestrum nobilitabit, cum adiectione virri, tum compositione artificis elegantis.

Fratribus Blandiniacensibus, ex persona Adalberonis. EPISTOLA CV.

QVOSQUE abutemini patientiâ fidissimi quondam, vt putabatur, amici? Caritatem verborum prætenditis, rapinam exercere parati. Cur sanctissimam societatem abrumpitis? Quosdam codices nobis vestra sponte obtulistis, sed nostri iuris nostræque Ecclesie contra diuinas humanasque leges retinetis. Aut librorum restitutione cum adiuncto charitas redintegabitur, aut depositum malè retentum benè merito supplicio condemnabitur.

Ecberto Archiepiscopo Treuirensi. EPISTOLA CVI.

QUIA diu optato consilio vestro non perfrui mur, non satis patienti animo toleramus, instamus, casusque interstrepentes reuincere laboramus. Synodus in partibus Rheni, vt fama est, indicta: nostrorumque Episcoporum cum validiores morbi, tum etiam regia negotia, quam vna volumus inturbant Synodum. Sed ne interim otio torpeamus, beati Ottonis suffragia ad præsens expetere in animo est, vnde per vos reditum habere disponimus, vt prolixam disiunctionem nostram ea coniunctione castigemus. Et quoniam per Verdunum iter nobis est, eò crucem vestra scientia vt speramus elaboratam, si fieri potest, Cal. Nouembris dirigite, sitque hoc pignus amicitie. Ita opus placens dum oculis crebrius ingeretur, indissolubilis amor in dies augmentabitur. G

Ex persona Regis Hugonis, Siguino Archiepiscopo Senonensi. EPIST. CVII.

RE GALI potentia in nullo abuti volentes, omnia negotia Reipub. in consultatione & sententia fidelium nostrorum disponimus, vosque eorum participes fore dignissimos iudicamus. Itaque honestè ac benigno affectu vos monemus, vt ante Kalend. Nouembris, eam fidem, quam ceteri nobis firmauerunt, confir-

A metis ob pacem & concordiam sanctæ Domini Ecclesiæ, totiúsque populi Christiani: ne si fortè, quod non optamus, persuasione quorundam prauorum diligenter vobis exequenda minus audiat, sententiam Domini Papæ & comprouincialium Episcoporum duriolem perferatis, nostraque omnibus nota mansuetudo iustissimum correctionis assumat zelum regali potentia.

Ecberto Archiepiscopo Treuirénsi, ex persona Adalberonis. EPIST. CVIII.

ETSI beneficiis vestris in animo est suo tempore respondere, tamen vti hæc eadem accumulentur, sancta societas præsumit. Sit ergo nostro obtentu Hidilo fratris mei Presbyter nexu excommunicationis liber, donec in proximo Conuentu causa eius discussa aut innocentem reddat, aut nos ab iniusta petitione absoluat. Sit etiam is qui relator nostrorum librorum esse debet, Sacramentalis auro decentissimè insigniti lator. Quippe nonnulla quæ placuerint quàm citissimè rescribemus, ac per eundem latorem volumen nullo genere inferius deponemus.

Eidem. EPISTOLA CIX.

OMNI difficultate rerum à cæpto itinere interclusi, expetendum censuimus portum salutis. Nam decliuum montium torrentes continui intercipiunt, campestria sic iuges aquæ vestiunt, vt villis cum habitatoribus sublatis, armentis enectis, terrorem ingerant diluuij renouandi: spe melioris auræ à Physicis sublata. Refugimus itaque ad vos tamquam ad arcam Noe, Treuerimque inuisere totis viribus conamur: beati Ottonis per vim extorta obsequia in beati Petri Apostolorum Principis deuotionem relaturi.

Ad Comprouinciales. EPISTOLA CX.

MULTA super statu Ecclesiarum Domini, multa super publicis priuatísque negotiis ratiocinaturi, cum nostræ Diocescos confratribus charissimo vos inuitamus affectu, non tantum nostri, quantum vestri causa honoris ac vtilitatis. Locus loquendi, Mons sanctæ Mariæ Terdonensis, tempus III. Iduum Decemb. Valete.

Basilio & Constantino Imperatoribus orthodoxis, Hugo gratia Domini Rex Francorum. EPISTOLA CXI.

CVM nobilitas vestri generis, tum etiam gloria magnorum actuum, ad amorem vestrum nos hortatur & cogit. Hi quippe esse videmini, quorum amicitia nihil dignius in humanis rebus possit existimari. Hanc sanctissimam amicitiam, iustissimamque societatem sic expetimus, vt nec Regna nec opes vestras in ea requiramus. Sed hæc conditio quæ nostri iuris sunt vestra efficit, magnoque vsui si placet hæc nostra coniunctio erit, magnosque fructus efferet. Etenim nobis obstantibus nec Gallus, nec Germanus fines laceffet Romani Imperij. Ergo vt hæc bona fiant perpetua, quoniam est nobis vnicus filius & ipse Rex, nec ei parem in matrimonio aptare possumus, propter affinitatem vicinorum Regum, filiam sancti Imperij præcipuo affectu quærimus. Quod si hæc petita serenissimis auribus vestris placuerint, aut scriptis Imperialibus, aut nunciis fidis nos certos reddite: vt per nostros Legatos vestra maiestate dignos quæ sonuerint chartis, compleantur in rebus.

Ex persona Regis Hugonis Borello Marchioni. EPISTOLA CXII.

QUIA misericordia Domini præueniens, Regnum Francorum quietissimum nobis contulit, vestræ inquietudini quamprimum subuenire statuimus, consilio & auxilio nostrorum omnium fidelium. Si ergo fidem totiens nobis nostrisque antecessoribus per internuntios oblatam conseruare vultis, ne fortè vestras partes ad euntes vana spe vestri solatij deludamur, mox vt exercitum nostrum per Aquitaniam diffusum cognoueritis, cum paucis ad nos vsque properate, vt & fidem promissam confirmetis, & vias exercitui necessarias doceatis. Qua in parte si fore

mauultis, nobisque potius obedire delegistis, quàm Ismaelitis, Legatos ad nos vsque in Pascha dirigite, qui & nos de vestra fidelitate lætificent, & vos de nostro aduentu certissimos reddant.

Ex persona Adalberonis Archiepiscopi, Rhotardo Cameracensi.

EPISTOLA CXIII.

HIS litteris acceptis Balduinum, quem nuper excommunicauimus, excommunicate, ob suam uxorem malè derelictam: & quod negligentia diutius est dilatatum, obedientia corrigatur. Nihilque sibi profuerit Romam adisse, Dominum Papam mendaciis deluisse, cum Paulus dicat, *Si quis vobis aliud annunciauerit præterquam accepistis, etiam Angelus, anathema sit.* Estote ergo nobiscum diuinarum legum defensores, qui sacerdotalis dignitatis gaudetis esse participes.

Ex persona Adalberonis. EPISTOLA CXIV.

MOLESTIA vestra deiectione releuati sumus, addidimus, etiam & addemus supplicationes quas poterimus, & si quid ars medicinae labori nostro suggeret, quàm proximè dirigemus. Permouemur autem aliquantulum, quòd tam serò quæ circa vos essent nobis significastis, & maximè super causa fratris ac nepotis nostri. Mox quippe vt vestra legimus, ac nostrum Legatum à Palatio accepimus, qui omnia, quæ fuissent, Ar. filium eius regio dono accepisse firmaret. In quo aliud solatium non habemus, nisi quod milites plurimum ab eo dissentire scimus. Porro & in hoc elaborabimus, in quibus vestrum velle cognoscemus.

Carolo Duci. EPISTOLA CXV.

SI quid Excellentia vestra nostra seruitus conferre potest, in hoc plurimum sgaudemus. Et quia nunc ad vos secundum imperium vestrum non venimus, militum vestrorum hac illacque discurrentium terror effecit. Porro autem, si de nostra presentia curatis, eos mittite quorum fidei nos credere audeamus, quòsque duces itineris cum securitate habere possimus. Et vt intelligatis hæc dici cum magna fide, recordamini consilij nostri, & colloctionis in Palatio Ingelheim, & videte si quod promisi vobis de pace inter Reges diu quaesita peractum est. Interim fideliter ammoneo, vt Reginam ac Episcopum secundum dignitatem vestram lenissimè tractetis, & ne vos concludi inter mœnia vllatenus patiamini.

Abati Romulfo Senonensi. EPISTOLA CXVI.

DIVINITATE propicia benè valentes, vt ampliùs valeatis optamus. Gratia & beneuolentia Principum, vti semper vsi sumus, vtimur, spem bonam in rem conuersam iri, suo tempore expectantes. Vbinam potissimum moraturi frequenti tempore, incertum propter incerta tempora. Operi nostro, quod non paruae quantitatis fore scripsistis, quia mensuram voluminis ignorauimus, solidos duos per clericum quem misistis misimus, idemque si insinuetis faciemus, donec completo opere dicatis, Sufficit.

Dominæ Theophaniæ, mittenda pro Episcopatu. EPISTOLA CXVII.

SEMPER quidem vtilitati vestrae prospicere volumus, ac prospiciendo gaudemus. Quippe qui nos nostraque omnia vestrae seruituti deuouerimus. Ex tanto ergo affectu, tantoque amore, à vestra munificentia præsumimus petere quod scimus per fidissimos nuntios olim nobis concessum esse: id est si in Regnorum confinio quolibet Ecclesia vacaret pastore, in ea non alium constituendum, nisi quem vestra vtilitati omnimodè aptum sano iudicio delegerimus. Et quia omnibus provincialibus notum Italia expulsus, sed in fide non ficta perstantem habemus Abbatem Gerbertum, hunc Ecclesiae præfici modis quibus possumus oramus. Qui nobis quidem est verus filius, vobis verò per omnia obsequentissimus seruus. Cuius
absentia

Absentia etsi nimium grauamur, tamen ob communia beneficia priuata posthabemus. Super his vestrum velle experiri quantocius sacris rescriptis obnixè efflagitamus.

Clero & populo mittenda. EPISTOLA CXVIII.

MVLTVM mœroris, multumque anxietatis inulit nobis acerba mors vestri patris, nostrique dilectissimi fratris. Nunc itaque Deus totis pulsandus mœdullis, vt vobis patrem, ac nobis idoneum restituat fratrem. Sit interim vestra peruiuil cura, vt secundum diuinas & humanas leges res defuncti Episcopi tam mobiles quàm immobiles futuro referuentur Episcopo: ne si, quod absit, malè cautum fuerit, in negligentes cum regalis censura, tum etiam grauior adhibeatur diuina sententia.

Hemma quondam Regina Domina Augusta Theophania.

EPISTOLA CXIX.

PIETAS vestri nominis subueniat afflictæ, & à prædonibus captiuatæ. Et mihi quondam fuit & genus, & dignitas, ac Regium nomen. Nunc quasi sine genere, sine dignitate, omnibus afficiot contumeliosius, ancilla captiua crudelissimorum hostium facta. Et quomodo ille impius Carolus vocem meam audiret, qui vestram audire contempsit? & vos quidem me vestra memoria dignam habuistis, quæ fieri circa me velletis imperastis, hicque regiam urbem occupauit. Parere alicui non putat suo nomini conuenire. Nolo ei spiritum explicare, quo sibi Regna inaniter promittit. Hoc tantum oro, ne in me feminam illidatur, dum in mares retunditur.

Domina Augusta Theophania, nomine Hugonis Regis. V. I. D. K. V. A. Z.

EPISTOLA CXX.

BENEVOLENTIAM ac affabilitatem vestram circa nos sentientes, obsides à Carolo accipere, & obsidionem soluere secundum voluntatem vestram volumus, fidissimam societatem ac sanctam amicitiam conseruare cupientes. Porro hic Carolus Legatos & imperium vestrum contemnens, nec super his acquiescit, nec Reginam relinquit, nec ab Episcopo ullos obsides accipit: Et hic quidem viderit, quid sua sibi profit pertinacia. Vestram autem amicitiam ad nos in perpetuum confirmare cupientes, sociam ac participem nostri regni A. decreuimus vobis occurrere ad villam Saranicum xj. Cal. Sept. Ea quæ inter vos de bono & æquo sanxeritis, inter nos ac filium vestrum sine dolo & fraude in perpetuum conseruaruri.

Treuerensi V. V. D. K. A. EPISTOLA CXXI.

NON temerè esse credendum rumoribus cum sapè sitis experti, nunc experimini. Diuina quippe gratia præueniente, ac precum vestrarum instantia suffragante, omnibus Episcopi rebus potimur, vt antè: nec quicquam ex tanta fama aliud fuit, nisi quod post meridiem occupatis militibus regiis vino & somno, oppidani totis viribus eruptionem fecerunt, nostrisque resistentibus ac eos repellentibus, à mendicis cremata sunt castra. quo incendio omnis apparatus obsidionis absumptus est. Quæ damna viii. Cal. Sept. multipliciùs restauranda sunt. Immenfas porrò vobis rependimus grates, quòd tam præcipuo affectu nostri geritis curam. Quod continuari cum sanctis petitionibus & optamus & otamus, eadem voto ac desiderio vsque in finem protensuri.

Adalbero Archiepiscopus Remensis Carolo Duci. EPISTOLA CXXII.

QUOMODO à me consilium quæritis, qui me inter infidissimos hostes deputatis? Quomodo patrem nominatis, cui vitam extorquere vultis? Denique non sic promerui, sed perditorum hominum dolosa consilia semper fugi, ac fugio, non de vobis dico. Recordamini, quia dicitis vt recorder, quid vobiscum contulerim

de vestra salute, cum primùm nos adistis, quid consilij dederim super adeundis Regni Primatibus. Nam quis eram, ut solus Regem imponerem Francis? Publica sunt hæc negotia, non priuata. Odisse me putatis regium genus? Testor Redemptorem meum, quia non odi. Quid potissimum vobis sit faciendum queritis. Hoc cum difficile dictu sit, nec satis scio, nec si sciam dicere ausim. Amicitiam meam exposcitis? Utinam adsit ea dies, qua honestè liceat vestris interesse obsequiis. Quamuis enim Sanctuarium Domini peruaseritis, Reginam, cui quæ nouimus iurastis, comprehenderitis, Episcopum Laudunensem carceri mancipaueritis, Episcoporum anathema neglexeritis, taceo de Seniore meo, contra quem ultra vites negotium suscepistis: tamen beneficij, quo erga me vsi estis cum telis hostium, quæ subduxistis, immemor esse non possum. Plura dicerem, & quod vestri fautores imprimis sint deceptores, ac suorum negociorum per vos, ut experiemini, effectores. Sed non est huius temporis. Nam merus est hæc eadem dixisse, ac prioribus scriptis vestris non respondisse. Idem est in causa, quoniam cautè tenemus scriptum, Nusquam tuta fides. Rationes harum rerum tractare, conferre, communicare quolibet modo liceret, si R. K. I. G. H. H. T. Z. V. datis obsidibus ad nos vsque peruenire posset, cui talia credere fas est, sine quo nihil talium agere possumus & debemus.

Thietmaro Maguntino. EPISTOLA CXXIII.

LABORE obsidionis in Carolum defatigatus, ac vi febrium grauitor exagitat, sincerum affectum meum circa te, dulcissime frater, explicare non satis valeo. Hoc tantum significo, impera, obsequemur, sitque nostra amicitia eadem velle atque eadem nolle. Et quia inter graues æstus curarum sola Philosophia quasi quoddam remedium esse potest, vbicumque partes eius imperfectas habemus, suppleat industria vestra. Ad præsens autem rescribite tantùm quod deest nobis in primo volumine secundæ editionis Boëtij in libro peri hermenias, hoc est ab eo loco vbi scriptum est. *Non currit verò & non laborat. Non verbum dico cum significat quidem tempus, vsque ad eum locum vbi dicitur, ipsa quidem secundum se dicta verba nomina sunt, & significant aliquid hic præceptis, idem parte deficientis commentarij.* Beneficij vestri non erimus immemores, fidem mentè conceptam non deseremus, quod voletis pro viribus exequemur.

A. H. C. H. J. U. B. Z. EPISTOLA CXXIV.

ANTIQUIS Palatiis meis vsque ad fundamenta dirutis, etiam renascens Palatium, quod mihi ædificare instituistis, diluuiò vestri pene absorbtum est. Instamus, ac propriis sumptibus fabricam tanti operis nouis artificibus insignimus, ne vestro superuentu ad suburbana cogamur demigrare cubilia. Huic tam ingenti negotio adhuc dierum xv. spatium attribuite, vestrumque architectum A. remittite, qui cæpta perficiat non meis sumptibus, sicque nos ad perstringendam ^{* ar-} ^{tingendam.} ^{* ar-} cem montemque ab ipsis radicibus conuellendum cum totis copiis, si ea voluptas in animo est, expectate.

Incerto. EPISTOLA CXXV.

CVM multos nobis natura affinitate iungat, multos affectione, nullius amicitia fructus suauior est, quam is qui fundamento nititur charitatis. Nam cuius obsequia aliquando sensimus aut elegantiora vestris aut iucundiora? Denique in tanta perturbatione nostræ Reipub. cum perfidiâ militum assiduè patimur, assiduo oculos ad vos reducimus, ut spes certa est, non frustra solatium relaturi. Et quoniam vos & grauari & defatigari nisi in summa rerum necessitudine nolumus, Z. Z. Q. M. B. & si sic iudicatis quemuis alium tantum cum militum robore, subsidio & V. Q. O. V. E. X. II. Kal. Octo. vt & nostri refugæ perterriti redeant, & hostes nouis ac insperatis copiis intabescant.

A

Incerto. EPISTOLA CXXVI.

QUIA auersa valetudine releuati estis, non immerito longum mœrorem nobis diminuis. Gaudemus quippe si gaudetis, tristamur si tristamini. Sic sancta societas vnum & idem sentiens manet: nec nos soli dulcem affectum vestrum circa nos sentimus, sentiunt & illi qui admirabile opus crucis à vobis nostro nomini elaboratæ non sine magna oblectatione conspiciunt, in quo pignus amicitiz æternitatem sibi affectat.

Incerto. EPISTOLA CXXVII.

MOLIMVR, conamur, quod volumus agimus, quod nolumus nequimus. Ecce Rai. atque G. quos missum iri ad vos vsque inuistis, alter solita valetudine fatigatur, alter insolita quidem, sed cum tædio sui finita imperium vestrum exequi minimè potuerunt. Exequetur autem R. quàm proximè in melius commutatus, cuius obsequiis * Hermannum Comitem adfore iamdudum in animo est. Et quia quanto silentio quantaque fide nostra secreta commiserimus nouistis, vices nostras nostrique Legati apud Comitem Heribertum vos agere rogamus: facturi quidquid prudentiori consilio decerneretis. Finitoque foro, vti audita, relata, inuenta, conferre nobiscum dignemini, obsecramus, vestro per omnia vsuri consilio sapienti.

* al. olim sequentis.

B

Adelaidi Matri Regnorum. EPISTOLA CXXVIII.

QUIBUS angustiis Domina quondam Hemma afficiatur, quantoque prematur angore, testis est Epistola ipsius ad D. Q. V. M. H. E. iamdudum directa, cuius exemplar vobis misimus, vt & quid actum sit sciretis, & quàm nihil sibi profuerit, & vt causam doli, si tamen dolus est, inuestigetis. Certè clarissimam Dominam & Matrem Regnorum vos hactenus fuisse manifestum est, nostris periculis, si qua ingruerint, credidimus velle succurrere, nedum filiz quondam dilectæ, siue potestas erepta est siue non est, filiz non subuenire, in mœsticia est. Hortamur tamen vos explorare apud Carolum per valentes Legatos, vtrum velit eam vobis reddere, aut creditam commendare. Videtur quippe ideo illam sic obstinato animo retinere, ne videatur sine causa cepisse.

V.V.D.A.H.G.I.D.V.I.D. EPISTOLA CXXIX.

QVAMVIS vos in propriis causis nouerim satis occupari, tamen commune periculum magis sollicitos reddere debet. Scitis quas conuentiones cum Odone & Heriberto Comitibus habuerimus, & cur obsides donauerimus. Instant, & promissam amicitiam requirunt. Itaque nunciis eorum respondere debeo de meæ ac vestra voluntate III. Non. Sept. Mores, studia, dolos, fraudes eorum, inter quos habito, scitis. Redite ergo vsque Bublionem, vti vobiscum loqui possim de his quæ mandare non possum. Sunt enim res grandes, & ad vos multum pertinentes, & quia ciuitatem sine forti periculo dimittere non possum, si placet, manus Comitum * veniet vobis obuiam, quæ vos omni securitate ad nos vsque perducatur. Valete, & quæ vobis cordi, velocius remandate.

* Manac. Comes.

Rainaudo Monacho. EPISTOLA CXXX.

NON existimes, dulcissime Frater, vitio meo fieri, quòd tandiu fratrum meorum præsentia careo. Postquam à te digressus sum, crebris itineribus causam patris mei Columbani pro viribus executus sum. Regnorum ambitio, dira & miseranda tempora fas verterunt in nefas, nulli iure rependitur sua fides. Ego tamen, cum sciam omnia ex Domini pendere sententia, quæ simul corda & regna filiorum hominum permutat, exitum rerum patienter expecto. Idem quoque facere te & moneo & hortor. Vnum autem interim plurimum exposco, quod & sine periculo ac detrimento tui fiat, & me tibi quàm maximè in amicitia constringat. Nostri

Tom. II.

ZZz ij

quanto studio librorum exemplaria vndique conquiram, nosti quot Scriptores in vrbibus aut in agris Italiae passim habeantur. Age ergo, & te solo conscio ex tuis sumptibus fac ut mihi scribantur M. Manilius de Astrologia, Victorinus de Rhetorica, Demosthenis Ophthalmicus. Spondeo tibi frater, & certum teneo, quia obsequium hoc fidele, & hanc laudabilem obedientiam sub sancto silentio habeo, & quicquid erogaueris cumulatim remittam, secundum tua scripta, & quo tempore iusseris. Tantum significa, cui & tua munera & nostra porrigamus scripta, frequentiusque nos tuis literis laetifica. Nec sit metus ad quorumlibet notitiam peruenire, quae sub nostra deposueris fide.

EPISTOLA CXXXI.

QUOD benevolentia vestra secundum dignitatem vestri nominis assidue perfruiamur, plurimum congaudemus, cum nostri utilitate, tum vestri honoris prouectione. Latamur nunc praesentia nepotis Adalberonis Verdunensium Episcopi, qui vos habita ratione loci & temporis cum copiis adfore pollicitus est. Itaque ei non dissimilem, quantum ad affectionem animi spectat, magnitudinem vestram vrbis Remorum exhibebitis xii. Cal. Octob. Quod & Monachum latorem Epistolae celabitis, & reincto silentio tegetis, uti occultus ac improuisus ad nos possit esse vester aduentus.

EPISTOLA CXXXII.

QUANTUM consilij quantumque rationis prouida in mente versetis, cum aliis innotuerit, tum exitus viarum Caroli manifestius prodiderunt. Sed si eum a Prouincia vestra velut hostem propulsare nisi estis, amicorum vestrorum, Hemmæ Reginae, & Episcopi Adalberonis meminisse debuistis, & si velit amicum in Regnum sublimare, nihilominus eorum obliuisci non oportuit, simulque apud infidos maleficia beneficiis non superari. Significate ergo si quid harum rerum in melius per vos commutari possit, & cur indictum colloquium pro pace inter Reges neglectum sit, & si saltem futura quies inter eos constat. Interea si quicquam benevolentia promeruimus, multum petimus, multumque oramus, ne militi nostro VVe. pro Ber. praedictum fiat. Est quippe eis commune praedium in lite cum Ecclesia, vultque B. sibi cedi in partem ex noui operis Capella, quod non possit iure haberi nisi ex æquo facta diuisione. Bene valete, ac nostrum codicem, si placet, per fidum nuncium resignate.

Z. R. B. I. EPISTOLA CXXXIII.

ANXIE quidem iam dudum vestram praesentiam frustramur, multa vestris consiliis disponenda reseruamus. Nostis quam paucorum fidei Reipub. negotia sunt committenda. Itaque optamus, monemus, oramus omni affectu charitatis adfore vos Remis x. Cal. Octob. cum pro summis rationibus, quas vobis tantum credere fas est, tum etiam pro habenda ordinatione O. Siluaneensis Episcopi designati.

Remigio Monacho Treuirensi. EPISTOLA CXXXIV.

BE NE quidem intellexistis de numero D. quomodo se ipsum metiatur. Semel namque vnus, vnus est, sed non idcirco omnis numerus se ipsum metitur, vt scripsisti, qui sibi æquus est. Nam cum semel iv. sint iv. non ideo iv. metiuntur i. v. sed potius duo: bis enim bini, iv. sunt. Porro i. littera quam sub figura x. adnotatam reperisti, x. significat unitates, quae in sex & iv. distributæ sequialteram efficiunt proportionem. Idem quoque in v i. & duobus perspici licet, vbi unitas est differentia. Sphaeram tibi nullam misimus, nec ad praesens vllam habemus, nec est res parui laboris tam occupatis in ciuilibus causis. Si ergo te cura tantarum detineret rerum, volumen Achilleidos Statij diligenter compositum nobis dirige, vt Sphaeram, quam gratis propter difficultatem sui non poteritis habere, tuo munere valeas extorquere.

A

Archiepiscopo. EPISTOLA CXXXV.

SICUT audita peregrinatio vestra mororem nobis intulit, ita permutatus tu-
mor dilati itineris quasi fructum lætitiæ importauit. Anxiabamur quippè cum
vestri absentia, tum quòd tantæ personæ meritis non respondebant honores. Ela-
boramus ergo, & quòd breuitas temporis non habuit spacio temporis attribuimus,
ac munera iuxta vires paramus. Vires dicimus, quia nostis inter quos habitemus,
quanta perfidia quorundam exagitemur, quia etiam obsidio Laudunensis vr̄bis
præterita pace sequestra intermissa est, x. Cal. Nouemb. repetenda. Quamobrem
sicut monuimus, monemus, & pro solatio militum si indiguerimus, & pro auxilio
capti confratris nostri A. vr̄que B. & G. vestra exhortatione digniores se repræ-
sentent germanos, in tanto discrimine rerum.

EPISTOLA CXXXVI.

NE grauitè & iniquo animo feras iustissimam correctionem Domini, dulcis-
sime frater. Diuinitas quippe non dignatur impios suo flagello, æternis cru-
ciatibus reseruans puniendos. Disce constantiam seruare in aduersis. Et si Iob &
nostri ordinis antiquos Sacerdotes non vales imitari, saltem nostri temporis laicum
B hominem, tibi que affinem, exemplar habeto, Comitem Godefridum. Nos quidem
tuæ salutis immemores non erimus, nec quicquam eorum quæ pro te fieri oporteat
intentatum relinquemus. Nouerit ergo I. V. Q. omnia quæ circa te sunt, vt lega-
tum nostrum Parisius in festo beati Dionysij certissimum in omnibus reddere pos-
sit, vt si obsidio futura est, & non est, alia atque alia refringantur consilia. Vale
feliciter, & hoc vnum attende, ne te præcipitem dederis, vt fatius fuerit alio mo-
do periisse, quàm per interitum tibi tuisque posteris æternum oprobrium reliquis-
se. Iterum vale, & à I. V. I. Q. Z. H. Z. A. plurimum caue, vt à perfido & impostore.

EPISTOLA CXXXVII.

ABSENTIA militum nostrorum res quam petistis plenum non habuit effectum,
est tamen in voto, & in eorum reditu quòd poterimus exequemur. Sed si per-
peruam pacem rusticis Asineti optatis veniam Com. Cen. & vt ad nos vsque quàm
proximè, vt & in merita comparentur consilia, & vestra militaris manus digna no-
bis conferat solatia, iuxta quòd per eum significabimus. Hæc tuis auribus com-
mittimus propter hostium multiplices insidias.

EPISTOLA CXXXVIII.

GRATVLAM VR meliori habitudine corporis instaurata in vobis, simulque
quòd nostram scire voluistis. Nos quidem Domino propitio & bene valemus,
& optima quæque votis optamus, nec cœptam amicitiam scienter violare moli-
mur, nec acceptam à nostris iniuriam propulsare, sed à Cal. Ianu. vsque ad initium
Quadragesimæ, in confinio nostræ Franciæ, Burgundiæ, ac Lothariensis Regni
occurrere vobis parati sumus, sicut designabitis diem certum, & locum suo nomi-
ne descriptum: vt pax & concordia Regnorum, & Ecclesiarum Domini, nostro
vicio non destituatur.

EPISTOLA CXXXIX.

ERVDITO homini, atque puram fidem, quæ hodie patiorum est, constanter
tenenti, duo verba Christi, & nostrum consilium aperiemus, & propositæ quæ-
stioni satisfaciemus. Dicimus autem, *Reddite quæ sunt Cesaris Cesari, & quæ sunt
Dei Deo.* &, *Sine mortuos sepelire mortuos suos.* His animaduersis, legitime iniuncta ab
Episcopo honestè prosequimini. Contra fas porro à quolibet prolata deuitabitis.
Non inhonestè vtantur suo tempore filij tenebrarum, filij Belial: nos filij lucis, filij
pacis, qui spem in homine velut scœnum arescente, non ponimus. Cum patientia
expectemus illud Prophete, *Vidi impium superexaltatum & eleuatum super cedros Libani,
transiit, & ecce non erat: quasi sui eum, & non est inuentus locus eius.*

Tom. II.

ZZz ij

BENEFICIIS liberatoris nostri grates persolvere dignas non sufficimus: etiam membra nostra, quæ infernus absorbuisset in vobis visus est, ab eius faucibus crepta, victore Christo lætamur. Verùm quod huius temporis est monemus, vti nostro colloquio perdiscatis quæ appetenda, quæ vitanda vobis sint, priusquam nostri Regni Principum Conuentibus misceamini. Simul etiam aut litteris aut fido nuncio significate, vtrum tuta videatur vobis ad præsens profectio A.H. atque Ra. ad Comitem Ottonem, & quò conueniant.

EPISTOLA CXLI.

DIVTIVS consultando nihil tutius in commune repertum est, quàm à colloquio vestri Senioris ad præsens abstinere, si fieri potest honestè. Si autem non potestis maiorum causarum summas attingere, nihil nisi euidenter vtile definire bonum est. Porro omnium bonorum fide Ra. feria V. vestrum legatum Siluanectis præstolabitur, vel Carnorim profecturus si laudabitis, & Compendiacum reuersurus si sic annuetis.

Adalbero Episcopus R. & Scholaris Abbas, Constantino suo.

EPISTOLA CXLII.

CONGRATVLAMVR tibi, dulcissime Frater, peruasore atque hoste Monasticæ Religionis, ad multorum salutem humanis rebus exempto. Insta ergo, & si iam Patrem tua ac Fratrum dilectione dignum habes, habeamus cum & nos præsentem tua opera proximè in festo beati Remigij, vt affectus noster à Floriacensibus te faciente paululum abalienatus, te faciente sit plurimum reconciliatus. Quòd si hæc omnia fieri minus possint, liceat nobis & tua tantùm perfrui præsentia, si quid vnquam præstitimus quod placuerit, & si dignaris præstare quod placere possit.

EPISTOLA CXLIII.

SI cam, quam in maximis rebus benevolentiam sine affectu contulistis, nunc in minimis causis præstatis, non paruam laudem nec minimum fructum sperare debetis. Laborastis quippe vt liberaremur ab hoste, sed contempti estis modò, quia liberauit nos Dominus de ore leonis. Solitam operam impendite, vt imperio Senioris ac Domine vestre ille violentus prædo saltim supellectilem nostram reddere cogatur. Non aurum quærimus, nec massas argenti, sed quibus carere dedecus est. Dicimus autem aulæ, tapetia, & iis similia, simulque petimus nostram fidem, non ex eius fide perpendi, qui nihil vnquam spondit, quod ratum fore decreuerit.

EPISTOLA CXLIV.

SICVT Epistola regij nominis, quam vobis misimus, continet, monemus, rogamus, obsecramus, vt exequi curetis, cum pro vestra benevolentia circa nos, tum propter pacem Ecclesie Domini pace Principum prouenturam, nisi fortè desiderabili præsentia vestra frustramur, apud fidos infidi ac suspecti habemur.

Parisiensi Episcopo Gerbertus. EPISTOLA CXLV.

ET SI omnis Ecclesia Catholica vna atque eadem est, singulis tamen Sacerdotibus modus quidam præscriptus est, quò se extendere, vbi terminos debeant collocare. Itaque in causa Rotberti Abbatis, ob eam quam seruamus ac semper vobis seruare volumus fidem, hæc tria consultando proponimus. Primum, non esse nostri iuris falcem in aliena messe ponere: in quo multiplices rependimus grates etiam indebito dignari nos honore. Secundum, sancti Dionysij Cœnobium eius esse reuerentiæ ac dignitatis, vt nullius ibi magistratus debeat deponi aut imponi sine comprouincialium, quorum interest, consensu ac fauore solemnium. Tertium

A proponimus, si rem in dilatione ponitis, vestræ mansuetudini suggerendum, quicquid honestius & vtilius cum religiosissimis & amplissimis viris inuenimus.

EPISTOLA CXLVI.

DECIMO Cal. Ianuar. à Rege acceptam Epistolam fraternitati vestræ diximus per R. æquiuocum patri, in qua vester ac fratris mei aduentus in vrbe Remorum expetebatur, v. Cal. Ianuar. regiis Legatis obuiam occursuri, qui ex condito quidem venerunt, sed vos non inuenerunt. Porro exemplar prioris Epistolæ nostræ nunc mittimus, postulantes datum iri subitum responsum voluntatis propriæ simul & actionis.

Hemma quondam Regina Francorum. EPISTOLA CXLVII.

ACERBA sunt hæc tempora, Sacerdos Domini, quibus sanctissima fides vsquequaque rarefcit. Sed mementote illius quam semper promisistis, quàmque à vobis conseruandam credere malim. Moueat vos mea captiuitas, prædonum manus. Apud scientem loquor, ego illa Hemma quondam Francorum Regina, quæ tot milibus imperaui, nunc nec vernaculos comites habeo, quibus saltim stipata conuentus adeam tanti Ducis Henrici, nec desiderabili præsentia vestra frui licet causa captandæ salutis atque consilij. Adsitis ergo nostræ causæ differendæ, **B** non determinandæ vsque ad mutua verba. De castro Q. G. R. dicimus, nec patiamini fratrem vestrum dici proditorem, quem hætenus probauimus in fide non ficta permanentem. Interea, quoniam rerum nostrarum, vt scitis, procurator nec rediit, nec quid ei obuenerit audiuius, ne vacua manu redeatis. Diu expectatam pecuniam in oculis vestris referte, mercedem ac gratiam ob merita beneficia relaturi cum ex hoc, tum ex aliis sæpenumerò collatis.

Gerbertus Scholaris Abbas Remigio Monacho Treuirensi. EPIST. CXLVIII.

PRÆGRAVAT affectus tuus, amantissime Frater, opus Achilleidos, quod benè quidem incepisti, sed defecisti dum exemplar defecit. Itaque & nos beneficij non immemores, difficillimi operis incepimus Sphæram, quæ & tornò iam sit expolita, & artificiosè equino corio obuoluta. Sed si nimia cura fatigaris habendi simplici fuco interstinctam, circa Martias Cal. eam expecta, nisi fortè cum horizonte ac diuerforum colorum pulchritudine insignitam præstoleris, annum perhorrescas laborem. Ceterum de dato & accepto inter nostros clientes scire iure constitit, vt nihil redderet qui nihil deberet.

EPISTOLA CXLIX.

SATIS quidem molestè absentiam vestram ferimus, sed maiori cura premimur sob ignorantiam earum rerum quæ circa vos geruntur. Nam cuius affectuum sumus participes, eius certè progressus & exitus viarum ignorare minimè debemus. Festinate ergo & litteris planum facere quid communium negotiorum ac priuatorum postmodum egeritis, agatis, mox agere disponatis, simulque significate quid nos facere velitis. In electione Episcopi 11. Iduum Februar. habenda, qua die & potiùs pridie vestra præstolabimur responsa, & quid Ansel. apud Comites egerit, & cur eius nuncium adhuc minimè viderimus, & vtrum Regem ac Comites priùs conuenire debeamus, & si iter ad iniunctum colloquium Calæ differre debeamus, & si eò venieris, & cuius fauore hæc & his similia, plenissimam fidem ad vos habentibus plena fide deponite.

EPISTOLA CL.

GRATVITÆ benevolentia vestræ nullis respondemus meritis. Quid enim contulimus aliquando dignum legatione Roderici? Hoc solum superest vt intelligamus, quomodo dictum sit, ne cuiuspian Regis vel Episcopi commoda vestris ac Senioris vestri commodis anteferamus. Non satis quippe patet, vtrum relictis omnibus quæ possidemus, iubeatis sequi vos ac vestra: an quodam genere

loquendi spe consolatoria tantum nos releuare velitis ab impetu scruentis fortunæ. Rex Hugo ac vicini Episcopi, & qui Sedem Remorum ambiunt, plurima offerunt. Sed nulla à nobis adhuc recepta sunt, nec sine vestro consultu quicquam agere molimur. Ea gratia Regem adire distulimus, ne forte ab eo rapti vestra imperia refugisse videremur, ob dulcissimum affectum cari patris mei Adalberonis omnibus mortalibus anteponenda, quæ in vobis quodammodo intueri desiderabile est. Cetera, quæ in nobis mentis essent, & quæ fieri circa vos vellemus, Roderico diligenter exequenda commisimus.

Gerbertus salutem sibi scribenti sub nomine reuerendi patris Adalberonis Verdunensis Episcopi. EPISTOLA CLI.

SI de meo statu quæris, bona sententia quicumque familiaritatem præterdis, silleat respondere, tua pace me positum in aduersis, virum fortem sequi, non consequi. Ceterum Reipub. causas non significo, quoniam quid scribam nescio. Specialia tamen fratris morbo calculi laborantis plenius exequeretur, si inuenta à prioribus intueri liceret. Nunc particula antidoti philoantropos ac eius scriptura contentus, tuo vitio imputa si quod paratum est ad salutem, non seruando dietam, verteris in perniciem. Nec me auctore quæ medicorum sunt tractare velis, præfertim cum scientiam eorum tantum affectauerim, officium semper fugerim.

Remigio fratri, Gerbertus. EPISTOLA CLII.

ID momentum ac ea vis erat Domini mei & Patris mei Adalberonis in causis pendentibus ex æterno, vt eo in rerum principia resolutio in primordiale chaos putaretur mundus relabi. In tanta igitur perturbatione, & vt ita dicam confusione mortalium officiorum immemor, quid optares, quid peteres, incautiùs perspexisti. Num in eius modo discrimine Republica derelicta demigrandum fuit ad philosophorum commenta, interdum non necessaria? Tacco de me, cui nullæ mortes intendebantur: & quod Pater Adalbero me successorem sibi designauerat, cum totius Cleri, & omnium Episcoporum, ac quorundam militum fauore, & quod omnium rerum, quæ displicerent, me auctorem fuisse contenderent. Nam amici, qui familiaritate beati Patris Adalberonis mecum vsi fuerunt, mecumque laborabant, ob tornatile lignum deserendi erant. Patere ergo patienter moras necessitate impositas, ac meliora tempora expecta, quibus valeant resuscitari studia iampridem in nobis emortua.

* al. Imperator Otto
Gerberto
Magistro
suo.

G. Philosophorum peritissimo, atque tribus Philosophiæ partibus laureato, Otto quod sibi*. EPISTOLA CLIII.

* al. felicitatis.

AMANTISSIMÆ vestræ dilectionis omnibus venerandam, nobis adiungi volumus excellentiam, & tanti patroni sempiternam nobiscum stabilitatem adoptamus, quia vestræ doctrinæ disciplinata proceritas nostræ simplicitati semper fuit haud fastidians auctoritas. At tamen vt omni ambage dimota ad vos nudæ veritatis fruamur loquela, iudicauimus, & firmum disposuimus, vt vobis manifestet hoc nostræ voluntatis Epistola, quod in hac re summa nostræ adoptionis & singularitas est petitionis, quatenus nobis indoctis, & malè disciplinatis, vestra solers prouidentia in scriptis, nec non & dictis, non præter solitum adhibeat studium correctionis, & in Republ. consilium summæ fidelitatis*. Huius ergo nostræ voluntatis in non neganda insinuatione, volumus vos Saxoniam rusticitatem abhorre- re, sed Græcisam nostram subtilitatem ad id studij magis vos prouocare: quoniam si est qui suscitaret illam, apud nos inuenietur Græcorum industriæ aliqua scintilla. Cuius rei gratia, huic nostro igniculo vestræ scientiæ flamma abundanter apposita, humili prece deposcimus, vt Græcorum viuax ingenium Deo adiutore suscitaretis, & nos Arithmeticiæ librum edoceatis, vt pleniter eius instructi documentis aliquid priorum intelligamus subtilitatis. Quid autem de hac re vobis agendum placeat, quidue displiceat, vestra paternitas litteris nobis nuntiare non differat.

A Valete. Versus nunquam composui, nec in studio habui, dum in vsu habuero, & in eis viguero*, quot habet viros Gallia, tot vobis mittam carmina.

* *al. flo-ruero.*

Gerbertus Othoni Casari. EPISTOLA CLIV.

DOMINO & glorioso Othoni Casari semper Augusto Gerbertus gratia Dei Remorum Episcopus, quicquid tanto Imperatore dignum. SUPEREMINENTI beneuolentiæ vestræ, qua in sempiternum digni vestro iudicamur obsequio, fortasse votis, sed respondere non valemus meritis. Si quo enim tenui scientiæ igniculo accendimur, totum hoc gloria vestra peperit, patris virtus aluit, aui magnificentia comparauit. Quid ergo? Thesauris vestris non inferimus proprios, sed resignamus acceptos, quos partim assecutos, partim vos quamproximè assecuturos indicio est, honesta & utilitas ac vestra maiestate digna petitio. Nisi enim firmum teneretis ac fixum, vim numerorum vel in se omnium rerum continere primordia, vel ex sese profundere, non eorum plenam perfectamque notitiam tanto festinaretis studio: & nisi moralis Philosophiæ grauitatem amplecteremini, non ita verbis vestris custos omnium virtutum impressa esset humilitas. Non tamen animi sibi benè conscij tacita est subtilitas, cum eius vt ita dicam oratoriam facultatem & à se & à Græcorum fonte profluentem oratoriè docuistis. Vbi nescio quid diuinum exprimitur, cum homo genere Græcus, imperio Romanus, quasi hereditario iure thesauros sibi Græcæ ac Romanæ repetit sapientiæ. Paremus ergo, Cæsar, Imperialibus edictis, tum in hoc, tum in omnibus quæcumque diuina maiestas vestra decreuerit. Non enim deesse possumus obsequio, qui nihil inter humanas res dulcius aspiciamus vestro Imperio.

Otho Augustus Imperator reuerentissimo Papæ Gerberto*.

EPISTOLA CLV.

* *al. Reuerentissimo Papæ Gerberto Otto Dei Gratia Imp. Augustus.*

QUIA diuinitate propicia non solum sanguinis linea, verum etiam inter cunctos mortales quadam sui generis eminentiâ connectimur affectu, qualitate circa Domini cultum non dispares esse debemus. Ideoque nostro animo vestrum meruentes ingenium, hunc Abbatem Petrum vestro commendamus Apostolatui, vt quæ honesta & utilia circa suum Monasterium fore agenda, & à se & à nostro legato cognoueritis, cum omni diligentia exequi studeatis: vt dum Martyrum memorias in commune honoramus, eorum beneficia in commune sentiamus. Valete.

Otho gratia Domini Imperator Augustus R. Comiti salutem.

EPISTOLA CLVI.

DIVERSA Regni negotia interdum cogunt nos incidere diuersa imperia. Hinc est, quod Abbatiam sancti Vincentij Capuz sitam ob quarundam rerum necessitudines nuper Iohanni Monacho donauimus, Rothfrido Abbate nec adiudicato, nec deposito. Proinde respectu misericordiæ eidem Abbati Rothfrido concedimus Cellam sanctæ Mariæ, cum omnibus ad se pertinentibus, in Maris Comitatu, in eo loco qui dicitur Apininici, cum reliquis rebus sancti Vincentij in eodem Comitatu positis. Cellam quoque sanctæ Mariæ in partibus Beneuenti, vbi dicitur Sanus-locus, cum omnibus sancti Vincentij rebus in terra Beneuentana sitis. Vnde tibi & Beneuentano Principi præcipimus, vt sicut res vobis vicinæ sunt, ita ob nostram fidelitatem Rothfridum Abbatem eius res tenere iuuetis sine vlla contradictione.

Domina Adelaidi Imp. semper Augustæ Otto gratia Domini Imperator Augustus. EPISTOLA CLVII.

QUIA secundum vota & desideria vestra diuinitas nobis iura Imperij contulit felici successu, diuinitatem quidem adoramus, vobis verò grates rependimus. Scimus enim & intelligimus maternum affectum, & studia pietatis, quibus

rebus obsequio vestro deesse non possumus. Proinde quia, dum promouemur, vester honor attollitur, Rempub. per vos promoueri, ac promotam feliciter in suo statu regi multum oramus & optamus. Valete.

Reuerentissimo Papa Gerberto Otho gratia Dei Imperator Augustus.

EPISTOLA CLVIII.

QUIA temporis difficultate adstrictus vestris votis satisfacere nequeo, vehementi moerore afficior. Moueor enim pietatis affectu circa vos, sed naturæ necessitas suo iure omnia constringens, qualitates Italici aëris qualitatibus mei corporis quadam sui generis contrarietate opponit. Mutamur ergo solum corpore, vobiscum mansuri mente, vestroque solatio atque subsidio primores Italiae relinquimus. Hugonem Tuscum vobis per omnia fidum, S. Comitem Spoletinis & Camerinis præfectum, cui octo Comitatus, qui sub lite sunt, vestrum ob amorem contulimus, nostrumque Legatum eis ad præsens præfecimus, ut populi rectorem habeant, & vobis eius opera debita seruitia adhibeant.

Adelaidi Regina. EPISTOLA CLIX.

DOMINE & gloriosa Adelaidi Regina semper Augusta Gerbertus gratia Domini Remorum Episcopus, & omnibus suis confratribus & Coepiscopis Remorum Dioeceses, bene valere in Christo. EPISTOLA vestri nominis læta principia pertulit, monita salubria habuit, sed tristi fine conclusa est. Suauem quippe animi vestri affectum circa me ostendit, ad propriam Sedem reditum maturare admonuit. Sed quid sibi voluit tam acerba conclusio? Ita enim se habet: Cognoscite quia si modò huiusmodi monita parui penderit, vtemur nostrorum & rebus & consiliis absque crimine vestri. Me vrbi Remorum præsidente, quando non licuit, licet, vel licebit vestris uti consiliis, & rebus mihi commissis? An melius licuit Arnulfo eam obtinente? Sed ille eam vobis dolo & fraude abstulit, ego contra multorum dolos & fraudes vobis eam multis vigiliis multoque labore conseruavi. Mirum nimis est vestrorum hostium vos non sentire insidias. Qui enim Arnulfum ad vestri Regni confusio-nem suæ Sedi restituere quærunt, non sibi hoc tutum fore putant, nisi me prius qualibet occasione perdant. Quod multum verisimile esse duplici capimus argumento, quia me Remis nuper posito eum absoluere decreuistis: & quia Leo Romanus Abbas ut absolueretur obtinuit, ob confirmandum Senioris mei Regis Roberti nouum coniugium, ut mihi à Remensibus per litteras significatum est. Accedit ad hoc discrimen fides à præsentibus Corte-Calmiciaca à Gibuino Gibuini nepote peruasa. In finitus, credo, erat villarum numerus, nec ad possidendum sufficere poterant Remenses, nisi ad colonias obtinendas inuitarentur Cathalau-nenses. Quid ergo? Si Arnulfus absoluendus est, vel si Guibinus, vel alius quilibet in sede mea intronizandus est, reditum meum sine capitis mei periculo intelligere non est. Quod ita esse, sed vos minus animaduertere, dubitare non debeo. Noui enim studia vestra omnibus mortalibus prædicanda, noui animi vestri dulcissimos affectus circa me. Quibus si respondere nequeo meritis, respondebo votis. Quæcirca ut mea vobis minus ingeram, de que me omnino raccam, quem diuina gratia à periculis immensitate liberat, & in quantum ad me solum attinet, in omni felicitate disponit & conseruat, per terribile nomen omnipotentis Dei oro & deprecor, ut Remensi Ecclesiæ desolatae & attritæ si quolibet modo valeatis subueniatis. Quæ quoniam Regni Francorum caput est, si deperierit, ut membra sequantur necesse est. At quomodo non deperit, quæ sub nomine duorum quasi inter malleum & incudem, disposita, dum eorum neutrum Rectorem approbat, velut inter vndas maris sine remige fluctuat? Quid porro fieri putatis, si tertius sine iudicio Ecclesiæ ad numerum accesserit? Neque verò hæc loquor, tanquam augur aut diuinus. Memini etiam meos conspirasse non solum milites, sed & Clericos, ut nemo mecum comederet, nemo sacris interesset. Taceo de vilitate & contemptu, nihil dico de grauissimis iniuriis sæpè mihi à pluribus illatis. Ad hæc ut redeam prouocatis, & ut grauiora patiar, minas superaddit Epistola. Quid est, ô diuina Majestas? ad cõne me infatuatum, vel à te abalienatum putant, ut vel

A gladios imminentes non videam, vel Ecclesiam tuam scismate confundam? Ego verò improborum versutias acutè conspicio, & contra omnia scismata vnitatem Ecclesiæ, si sic decretum est, morte mea defendo. Peto ergo, ô Domina mea semper Augusta, item à fratribus meis Coëpiscopis, qui pro causa traditoris Arnulphi, siue iustè siue iniustè sub anathemate positi sunt, vt me iudicium Ecclesiæ expectantem patienter ferant. Neque enim Ecclesiam, quam Episcoporum iudicio regendam accepi, sine Episcoporum iudicio relinquere volo. Nec rursus contra Episcoporum iudicium, vbi maior auctoritas adsit, eam quasi per vim retinere dispono. Quæ iudicia dum expecto, exilium, quod à multis felix putatur, non sine multo dolore tolero.

EPISTOLA CLX.

OCTVRIT mihi Senioris mei Regis ROTBERTI clara facies, lætus aspectus, vñitata colloquia, sermones vestri sapientiâ & grauitate pleni, tum Principum & Episcoporum grata affabilitas, quæ mihi dum eripitur, ipsa quodammodo vita onerosa est. Sola mihi solatio est clari Cæsaris Othonis pietas, beniuolentia, liberalitas, qui tanto amore vos vestràque diligit, vt dies noctesque mecum sermonem conferat, vbi & quando vos familiariter videre possit: coæuum sibi & studiis consimilem Seniore meum Regem Rotbertum alloqui & complexari. Si ergo **B** Romanum iter, quod causa plurimum Synodi me detinet, hoc tempore dilatatum fuerit, circa Nouembr. Kal. me expectabitis, & harum rerum interpretem fidissimum, & per omnia vobis obedientem.

Constantino suo Gerbertus Scholasticus. EPISTOLA CLXI.

VIs amicitiz penè impossibilia redigit ad possibilia. Nam quomodo rationes numerorum abaci explicare contenderemus, nisi te adhortante, ô mi dulce solamen laborum Constantine? Iraque quum aliquot lustra iam transierint, ex quo nec librum, nec exercitium harum rerum habuerimus, quædam repetita memoria eisdem verbis proferimus, quædam eisdem sententiis. Nec putet Philosophus sine literis hæc alicui arti vel sibi esse contraria. Quid enim diceret esse digitos, articulos, minuta, qui auditor maiorum fore dedignatur? Vult tamen videri solus scire, quod mecum ignorat, vt ait Flaccus. Quid cum idem numerus modò simplex, modò compositus: nunc digitus, nunc constituatur vt articulus? Habes ergo (talium diligens inuestigator) viam rationis, breuem quidem verbis, sed prolixam sententiis, & ad collectionem interuallorum & distributionem in actualibus geometrici radij secundum inclinationem, & erectionem in speculationibus & actualibus simul dimensiones cæli & terræ plena fide comparatam.

EPISTOLÆ ALIÆ GERBERTI.

*Nunc primum ex Ms. Exemplari Iacobi Sirmondi Societ. IESV
in lucem edita.*

ELECTIO ARNULFI Remorum Archiepiscopi à GERBERTO edita.

EPISTOLA I.

SANCTÆ ac vniuersali Ecclesiæ Catholicæ salutem dicunt filij Remorum Metropolis. **D**IVÆ memoriæ patre nostro A. sensus corporeos relinquente, clarum lumen Pastoris amisimus, præda hostium facti sumus. Itaque dum molimur, conamur tanti viri refarcire ruinas. Elapsa sunt canonica tempora, violatæ sunt leges, quibus cauetur nullam Sedem amplius triginta dierum spacio vacare licere. Nuncque tandem pulsantibus diuina lux se apparuit, & quò sequeremur ostendit, depulso antichristo, simoniaca hæresi damnata. Nos, inquam, qui dicimur Episcopi dioceseos Remorum Metropolis, cum omni Clero, diuersi ordinis populo acclamante, orthodoxis Regibus nostris consentientibus, eligimus nobis in Præfulem virum pietate præstantem, fide insignem, constantiâ mirabilem, in consiliis prouidum, rebus gerendis aptum. In quo hæc virtutes, quæ sic clarè relucunt, indicio sunt ceteras abesse non posse. **ARNULPHVM** dicimus Regis Lotharij filium. Quem etsi altus sanguis vitio temporis sub anathemate positus aliquo infecto contagio; sed tamen hunc mater Ecclesiæ purificans mysticis abluit sacramentis: hunc, inquam, dicimus Laudunensis Ecclesiæ filium, & vt veriùs fateamur Remensis. Ea quippe ciuitas Remense territorium, Remensis parochia est: nec sic à beato Remigio diuisa, vt fieret aliena. Nimirum ille vir Deo plenus, vnitatem appetens, non scissionem affectans, sic scidit vt cohæretet velut pars in toto. Et quis & quantus futurus esset intelligens, natale solum beavit sacerdotij dignitate. Eligimus ergo hunc **ARNULPHVM** hinc ortum, hinc educatum, simoniacæ hæresis expertem, à factione tyrannica remotum, sua cuique debita iura reddentem, Sanctuarium Dei non dissipantem. Sint procul ab electione nostra dolus & . . . . . nec putent eam ad se pertinere filij Belial, filij pacis & concordix stabilem & solidam in perpetuum faciant confirmando, corroborando, subscribendo.

Ex persona Arnulphi Remensis Episcopi. EPISTOLA II.

ET SI adhuc neque in re publica, neque in priuata, nulla merita nobis sint, his tamen animus minimè deest, specialiùsque quodammodo inardescimus ad comparandos ac retinendos vestros affectus. Ob id itaque Gerardum antiquum militem vestrum vim inferentem, ac beneficium nostri fidelis Guenirici peruadentem patientiâ ferimus, vtque eum quiescere iubeatis, oramus. Et si fortè dissimulauerit, vtrumque monitorem experiatur sui iustissimum hostem.

E. Episcopo Treuerensi ex persona eiusdem. EPISTOLA III.

SCIENS beneuolentiam, vel potiùs pietatem vestram, qua semper vsi estis circa beatæ recordationis prædecessorem meum, felicior me iudico, si eam sic accipio vti acceptam terminus nesciat. Itaque ex abundanti charitate à vobis factò principio congaudemus, ac mutua dilectione frui indissolubiliter optamus. Et
quia

A quia tumultus dissidentium Regnorum, ac nouitas nostræ ordinationis decernere ac perficere, qui animosè impediunt actuum nostrorum moderamina, consolidatæ prudentiæ vestræ delegamus: simul quoque oramus si fieri potest definitè præscribi, vbi & quando post reditum vestrum à Palatio conuenire possimus, simulque ad præsens certi, si quid rerum nouarum didiceritis; post plenius instruendi quod planius pernoscetis. Magnum argumentum est in sanctissima amicitia, ac firma societate nos in æternum mansuros, cum eisdem vtamur auctoribus, quibus apud prædecessorem meum in otio & negotio semper vsi estis interpretibus.

EPISTOLA IV.

PLRIMUM intelligo vos intelligere motus animi mei, eoque amplius vos accurate diligo, & amplector. Recordor quippe honestissimæ ammonitionis, qua me satis diu à communionem quorundam Principum suspendistis, quid velletis significastis. Oro ergo per venerabile nomen patris mei, & per inuiolatam fidem, qua se suosque semper colui, ne cogar eorum hominum obliuisci, quos ob eius amorem meis commodis neglectis præcipue semper dilexi. Dominæ meæ Theophanæ seruata fides circa se suumque filium, ne sinat me fore gloriam suorum hostium, quos propter se si quando valui abduxi in obprobrium & contemptum. Iterum in commune oro, & obsecro ne eius vobis displiceat seruitus, cui vestrum Imperium, honor, potestas, hætenus placuerunt. Facite vestra liberalitate ne absentia honestatis, fuga optimarum artium, efficiar sectator Carilinæ, qui in ocio & negotio præceptorum Marci Tullij diligens fui executor.

EPISTOLA V.

NON alienum est à vestra humanitate, & à sacrosancto sacerdotio, quærentibus consilium consilium dare. Nulli mortalium aliquando iusiurandum præbui, nisi D. M. Othoni. Id ad dominam meam Th. ac filium eius Oth. Aug. permanasse ratus sum. quippe cum in tribus vnum quidem quodammodo intellexerim. Quousque ergo hanc fidem seruandam censeatis? Dico equidem quod spoliatus amplissimis rebus Imperiali dono collatis, Apostolica benedictione confirmatis, nec vna saltim villulâ ob fidem retentam vel retinendam donatus sum. Dico quod inter grauissimos hostes vestros positus, nullis eorum beneficiis quamuis ingentibus oblatis inflexus sum. Quousque ergo id genus amicitie exercebo? Consulite, ac solatium imploranti præbete, etsi non ob mea merita, sed tamen & propter vestra erga omnes semper laudata beneficia.

EPISTOLA VI.

CONCEPTAM lætitiâ Romani itineris, quo vester comitatus ac dominæ Theophanæ semper Augustæ futurum alloquium ampliorem fecerat, Senioris mei prohibitio conturbat. Vices ergo meas velut amicus amici obtinete. Et vt pallium à domino Papa per vos consequamur, & gratiam dominæ nostræ per vos cœptam retineamus. Cuius obsequio, Deo annuente, in Paschâ erimus, nec ququam erit qui vos ab eius ac filij sui fidelitate ac seruitio prohibere possit.

Rainardo Monacho Bobiensi. EPISTOLA VII.

QUIDAM Tetbaldus, vt ipse ferebat, Monachus Bobiensis præterita ætate ad nos venit, per quem nostra scripta tibi direximus, quibus tuæ litteræ non satis respondent. Itaque & exemplar prioris Epistolæ remittimus, & tuæ petitioni hoc modo consulimus. Si sub Regula Patris Benedicti ac Spirituali Abbate tibi militare delectat in alio Monasterio, mea licentiâ vttere. nec obstit tibi transitus causa religionis, & impetio Abbatis tui factus. Ceterum in dando & accipiendo frena licentiæ relaxamus partim, partim restringimus: hoc modo seruata discretione, vt quod iure & sine offensione diuinarum legum dandum ac recipiendum est, des ac recipias. Nec putes ad meam licentiam pertinere, si quid tyranno aut impio spontè tribueris, vel ab eis acceperis.

Remigio Monacho Treuerensi. EPISTOLA VIII.

A

TETITIO tua, dulcissime Frater, totiens repetita, quibus iactemur fluctibus satis ostendit. Nescis, nescis quæ naufragia pertulerimus, postquam à te digressi sumus. Grauiissimis quippe laboribus æstiuus & continuus eos contraximus morbos, quibus pestilens autumnus penè vitam extorsit. Accessit ad hæc violenta fortuna, cuncta quæ dederat repetens per eos prædones, qui urbem Remorum depopulati sunt. Nunc amicorum captiuitatem deflemus, & an sedes nobis sint permutandæ peruigili cura deliberamus. Eo in luctu, eoque in mœrore nostra patria est. Timor & tremor muros circumdant, inopia ciues premit. Clerus vtriusque ordinis propter futuram vastitatem ingemit. Ergo sit tui muneris manus leuare ad omnipotentem pro nobis. Et si diuinitas pœnam alleuiauerit peccati, erimus non immemores tui per omnia beneficij.

Gerbertus Raimundo. EPISTOLA IX.

NOSTRO reuerentissimo Patri Raimundo Du. Filius. Quo in portu agam nauim gubernatore amisso, scire vos, dulcissime Pater, & quinam sit status in Francorum R. p. * Ego cum statuissem non discedere à clientela & consilio Patris mei beati Ad. repente sic eo priuatus sum, vt me superesse expauescerem. Quippè cum esset nobis cor vnum, & anima vna, nec hostes eius eum putarent translatum, cum me superesse viderent, me ad inuidiam KAROLI nostram patriam tunc & nunc vexantis digito notabant, qui Reges deponerem, Regesque ordinarem. Et qui R. p. perimixtus eram, cum R. p. periclitabar, velut in perditionem nostræ vrbis pars prædæ maxima fui. Eaque res iter meum in Italiam penitus distulit, vbi & organa etiam seruantur, & optima portio meæ supellectilis. Non enim potuimus obistere præcipiti fortunæ, nec Diuinitas declarauit adhuc quonam in portu me sistere velit. Igitur de me & de meis fortunis grauisuri, expectant exitum instantis fortunæ. Dabo operam pro viribus, nec quicquam eorum quæ fieri oporteat intermittam, donec optatis perfruar sedibus, reddamque Deo vota mea in Sion. Vale amantiissime Pater, valeat frater Ariardus, valeat sanctissimum Collegium tibi subiectum, meique sitis memores in contemplatiuis cum Patre meo Adal.

Venerabili adhuc Episcopo A. Gerbertus. EPISTOLA X.

ITANE socordix atque dubiis casibus credidisti, vt gladios euerici imminentes non videas? arietes ac vineas ilia tua pulsantes non sentias? Recordare quælo quid actum sit, ô felix quondam & dulcis amice, sub imperio Patris mei Adalberonis. Diui Aug. Lotharij germanus frater heres Regni Regno expulsus est. Eius æmuli, vt opinio multorum est, inter Reges creati sunt. Quo iure legitimus heres exheredatus est, quo iure Regno priuatus est, & quò in paternam domum rediit? Quæ decreta Romanorum Pontificum infantes baptizari vetuerunt? Qui sacri Canones innocentes Presbyteros ab altaribus remouerunt? Agit Abraham cum Deo causam, vt in Sodomis debeat perdere iustum cum impio: Et tu Pastor non dubitas addicere pœnæ noxium simul & innoxium? Sed quid ego hæc minima, cum sciam accusationem tuam à Sacerdotibus Dei descriptam, & plenam criminibus, grauidam sceleribus? Electi sunt Iudices, quorum iudicio si defueris, de absentia nihil lucraberis. Et si adfueris, Episcopus esse cessabis. Inuentus est qui tuas vices sortiatur. Curre ergo dum aliquid orij superest, neque spem tuam ponas in Liguri & Sequana, nihil profuturus. Ego quidem factionum, conspirationum, Iuriconsulti ac consulentium conscius, ob fidele silentium hæc tibi causâ veteris amicitix habui dicere, vt te lethargo alleuiarem. Tuum sit plenius remedium querere, qui etiam in comitalem morbum videris decidisse. Vale.

A

EPISTOLA XI.

IMMENSÆ benevolentiz ac potius pietati vestræ circa nos immensas repen-
dimus grates. Quanti nos habeatis compassione vestra profectò declarastis. De-
claramus ergo & nos quid in futurum moliamur, non solum ex his quæ cum pau-
cissimis pernoctamus, sed etiam ex anathemate in prædones Remensis vr̄bis iam
promulgato. Cuius exemplar vobis mittimus, vt ex eo pernoscat̄is cuius animi si-
mus; simulque nos maiora aggressuros, quæ suo tempori reseruamus. Omnia enim
tempus habent. Dicimus tacenda, tacemus dicenda. Agimus quod nolumus,
quod volumus nequimus. Ita sunt omnia plena perturbationis, ac potius confu-
sionis: nec se sic ingerunt expetenda, quemadmodum deuitanda. Nam si oblata
esset rationabilis facultas, iamdudum vestra colloquia expetissemus. Regium no-
men, quod apud Francos pene emortuum est, magnis consiliis, magnis viribus re-
fuscitasset̄: sed propter impia tempora, propter perditissimorum iniqua com-
menta, clam agimus quod palam non possumus. Veniet, veniet, inquam, dies;
& prope est, in qua vniuscuiusque nostrum probentur & cogitata, & dicta & facta.
Interim præscriptas vobis metas recognoscite, nec maiora Regni negocia velitis
definire sine Metropolitan̄i conscientia, nec sententiam in his præcipitate quæ
B quo animo fiant ignoratis. Prudentiam roburque vestrum reseruate, tunc fortis-
sima pectora hostibus pro nobis exposituri, cum videritis victricia signa nobis du-
ctoribus anteferri.

EPISTOLA XII.

MARE fluctuans ingressi naufragamur & ingemiscimus. nusquam tuta littor̄
ra, nusquam portus occurrit. In vobis quietem quærimus. In vobis certè
est, quod cum dederitis non desit, accipienti supersit. Petimus ergo omni affectu
charitatis vos affore Remis 11. Kal. Aprilis, si iure amicitiz quicquam promerui-
mus, aut promereri posse putamus.

Romulfo Abbati Senonensi. EPISTOLA XIII.

OFFICIA dantis & accipientis muneribus vestris executi estis. Nihil enim no-
bis antiquius in humanis rebus clarissimorum hominum scientia, quæ vtrique
multiplicibus librorum voluminibus explicatur. Agite ergo vt cœpistis, & fluenta
M. Tullij sitienti præbete. M. Tullius mediis se ingerat curis, quibus post vr̄bis no-
stræ perditionem sic implicamur, vt ante oculos hominum felices, nostro iudicio
habeamur infelices. Quæ mundi sunt quærimus, inuenimus, perficimus, & vt
C ita dicam principes sceleris facti sumus. Fer opem, Pater, vt diuinitas, quæ multi-
tudine peccatorum excluditur, tuis precibus inflexa redeat, nos visitet, & nobis-
cum habitet, tuæque præsentia, si fieri potest, lætemur, qui beati Patris Ad. ab-
sentiâ tristamur.

E. Archiepiscopo Treuerensi. EPISTOLA XIV.

PERVENIT, beatissime Pater, gladius vsque ad animam: gladiis hostium vni-
dique perstringimur. Hinc fide promissa Regibus Francorum vrgemur. Hinc
potestati Principis KAROLI Regnum ad se reuocantis addicti, permutare domi-
nos, aut exules fieri cogimur. Hoc solum spei superest, quodd vos præscia diuini-
tas germanitate quadam nobis deuinxit, & vt inuicem onera portemus effecit. Ad
vos itaque confugimus tanquam ad rectum præsidium, tanquam ad aram pruden-
tiz, tanquam ad diuinarum atque humanarum legum interpretes. Eruntque per-
lata consulta filiis vestris cœlestia oracula.

G. sal. dicit R. sibi dilecto. EPISTOLA XV.

GRANDIA quidem poscis, dulcissime frater, sed tuis meritis non indebita.
Nam quid est tam optabile, quod benevolentia tua non promereatur? quid

tam humile quod conferri amicis hæc tempora sinant? Itaque cum tibi desit artifex medendi, nobis remediorum materia, superfedimus describere ea quæ medicorum peritissimi vtilia iudicauerint vitiato iecori. Quem morbum tu corruptè postuma, nostri apostema, Celsus Cornelius à Græcis *πυκνόν* dicit appellari.

Romulfo Abbati Senonensi. EPISTOLA XVI.

MAGNO curarum pondere in momento temporis alleuiatum iri existimamus deliberationibus nostris ad vtile & honestum æquè inflexis. Quod utique puris affectibus vestris in diuina speculatione ut cœptum, ita consummandum est. Sicque aptiori loco mutua perfruendum caritate.

Brunoni Episcopo Lingonensi. EPISTOLA XVII.

SERENISSIMI Augusti domini nostri desiderabilem præsentiam vestram causa consultandi iam dudum exoptant. Moneo ergo vos atque rogo causâ salutis totius Reipublicæ, quamprimum maturare iter. Et quia vos apud Roccium audiui pro mea salute, merear nunc Siluanectis audiri pro omnium bonorum liberatione.

Ecberto Archiepiscopo Treuerensi. EPISTOLA XVIII.

ETSI prudentiam vestram in multis expertus sim, nuper tamen plurimum intellexi, cum querimoniam, quam ex persona Ar. Archiepiscopi subornaue-ram, subtili responso perstrinxistis. Veritus itaque sum famulante conscientia, ne in oculis vestris displicerem, qui mihi metipso displicere iam cœperam: eo quod non socius viciorum, sed princeps diudicaret maximorum scelerum. Ille ego, qui sub Imperio beatæ memoriæ patris mei Ad. militaueram in scholâ omnium virtutum, nunc ego regiam incolo Aulam, cum Sacerdotibus Dei verba vitæ conferens. Nec ob amorem Karoli vel Arnulfi passus sum diutiùs fieri organum diaboli, pro mendacio contra veritatem declamando. Oro itaque antiqua beneuolentia vestra dignus inueniri. Quippe existimatione vestra conscientiam meam detexi, ut ex me pernoscatis, quid de perditione Remorum intelligere debeatis.

Adalberoni Episcopo Verdunensi. EPISTOLA XIX.

OMNIUM consiliorum meorum participi ac conscio non multa verba facturus sum. Satis enim post patris mei beati Ad. ad Dominum discessum cur tanto tempore Remis commoratus sum, quod ante perditionem vrbs & post perditionem abire contenderim. Sæpiùs quoque illud Terentianum recepistis, Si non potest fieri quod vis, id velis quod possis. Et nunc quidem beneficiorum ac pietatis vestræ circa me non immemor, conceptum amorem erga vos vestrosque conferuo, eoque me beatiorem fieri iudico. Quomodo enim non diligam diligentes me? Sentio quippe vos condelectari, quod sceleratorum hominum conciliabula effugerim, quod communioni Ecclesiasticæ restitutus sim. Agite ergo causam amici solito more, id est ut Lelius ab Elueriis vel Sueuis redeat, Aquilæ dilecto diligendus conquiratur par, ut operum nostrorum sit finis consummata caritas.

EPISTOLA XX.

PRÆCIPUAM ac singularem amicitiam vestram dum artiùs amplectimur, multorum hominum inuidiam toleramus, maximèque eorum qui senioris vestri contra nos consilia conturbant. Crescit malum indies. Multiplicantur inimici nostri, maioremque sumunt audaciam spe dissidentium Regnorum. Si ergo ea in vobis est virtus quam credimus & optamus, sentiamus non nobis obesse quod vestrum amorem amori Regis O. præposuimus. Sentiant inimici nostri per vos stabilem esse Regnorum concordiam, quam sine suo consultu posse fieri negant. Et quia credibilibus Legatis inter hostes difficilis est via, vos Legatorum nostrorum vi-

Aces explete. quod honestum iudicabitis pro nobis spondete. Sic de nobis absentibus præsumite tanquam de præsentibus: & si quid salutare reperietis, quamprimum literis vel nunciis significate, ut ignorantibus nostris æmulis per fidissimos internuncios vtriusque partis cœpta amicitia corroboretur. Hoc idè dicimus, quia maioris auctoritatis legatos cum sui magno periculo sine certa causa mittere nolumus: & quia conuentus Regum laboriosus est, & hoc tempore per omnia inutilis propter maliuolos vtriusque partis. Quòd si prauorum hominum consilia conualuisse senseritis, nec honestam & vtilem posse fieri amicitiam, imprimis quod maximum est consilium simul & auxilium à vobis imploramus. neque nos deludi vana expectatione sinatis, quos omni genere amicitiarum & affinitatis dignos hætenus duxistis.

EPISTOLA XXI.

FELICITAS vestra gloriam simul nobis parit & solatium. Vbi enim est vna caro, & vnus sanguis, ibi & vnus affectus. Abiit illa dies, nec redeat vquam, in qua vester mœror ineluctabilem nobis parit dolorem. Et nunc quidem in pace, sicut & tunc in angustia, nos nostraque vestro condonamus obsequio, ut si quid magnum vestraque dignum memoria vel vi vel ingenio aggredi conamini, nostra vtamini opera, diligentia, consilio, ingenio, viribus. Quòd si quieti & silentio studetis, & ad præsens & in æternum liceat nobis gaudere vobis cum pace & quiete. Nec glorientur æmuli vestri nominis plus sese obesse, quàm vos prodesse. Sit si fieri potest inter nos ac Seniore vestrum honestus habitus amicitiarum. Præscribite sequenda & vitanda, nec patiamini dolis & fraudibus nos circumscribi, qui nullorum hominum amicitiam contra vos decreuimus sequi.

Episcopi Remorum dioceseos salutem dicunt reuerentissimo Patri R.

EPISTOLA XXII.

QVONIAM frater & coepiscopus noster A. infra suam Ecclesiam captus, propter vim hostium, ut fertur, non satis quæ sui iuris sunt exequi valet: nos nostri officij non immemores, quod olim in famosissimos prædones suo consilio feceramus, repetiuimus. Hoc addito, quòd in cibo & potu contra diuinum ac humanum ius nulla misericordia abusi sumus, ut ipse; sed insuper Duces & Comites, & conscios totius factionis anathemate damnauimus, eamque Ecclesiam à diuino officio suspendimus. Ceteris Christianis fidelibus sufficere posse iudicantes. Itaque decreti atque anathematis exemplar vobis mittimus, nostræque sententiæ vos fauere, atque idem facere hortamur, monemus, oramus.

Garinberto Abbati. EPISTOLA XXIII.

QUOD nostri curam geritis, nostrisque lætamini commodis, debitas rependimus grates. Nec sic locis disparamur remotis, nec ea vtimur fortuna, diuinitate propitia, ut antiquas non valeamus exercere amicitias. Procurabo igitur quod iussistis, & quoad potero persuasione vel gratiâ Augustorum vti, à vicinia Remorum procul dimouebo exercitum, donec in vrbe recondatis, si quid residui habetis in agris. Procurate itaque & vos filium meum Aquilam, donec per fidissimos mihi remittatis amicos. Et ne ignoretis quæ Synodus Episcoporum nostræ dioceseos decreuerit, exemplar rerum gestarum vobis nostrisque mitto sociis, ut exindè pernoscatis quid sequi, quid vitare debeatis.

Libellus repudij Gerberti Arnulpho Archiepiscopo. EPISTOLA XXIV.

DIV multumque mihi in animo replicanti infelicem statum nostræ vrbis, nec exitum malorum sine strage bonorum reperienti, ea tandem sententia placuit, quæ & præsentibus mederetur incommodis, & in futurum præcaueret amicis. Permutamus itaque solum solo, dominium dominio, vestraque beneficia emancipati vobis nostrisque æmulis ad inuidiam relinquimus, ne fidelitatis promissæ hinc arguamur, inde genere amicitiarum ad patrum vestrum quodammodo

se habentium perstringamur. Nihil enim alteri debetur eo quo viuimus pacto, fide **A** in alteram partem prætentata. Nam si vos saluos esse volumus, quomodo patruo vestro præsumus? Item si patruo vestro præsumus, quomodo vos esse saluos volumus? Hanc litem sic dirimimus, ad alios demigrando; nec vobis nec illi quicquam præter beneuolentiam debeamus gratuitam. Eam si amplectimini, domos, quas proprio labore multis sumptibus exædificauimus, mihi meisque cum sua suppellectili reseruate. Ecclesias quoque, quas solemnibus ac legitimis donationibus iuxta morem Prouinciæ consecuti sumus, nullis præiudiciis attingi oramus, de reliquo non multum deprecaturi. Hoc facto me olim libera colla gerentem ad obsequia vestra honestè inuitabitis. Nec dubium erit, si hos terminos prætergrediemini, quin omnia quæ possidebamus vt à multis accepimus, æmulis nostris sacramento contuleritis, tunc cum secundum affectum vestrum acutissima pro vobis dictarem consilia. Nec præteritorum malorum poterimus obliuisci, cum præsentibus ammonemur iudiciis.

Electio Gerberti Remorum Archiepiscopi. EPISTOLA XXV.

SEMPER quidem, dilectissimi fratres, iudicia Dei iusta sunt, sed interdum occulta. Ecce enim post dissolutionem beatæ memoriæ Patris A. quendam ex **B** regio semine prodeantem nobis Ecclesiæque Remensi præfecimus, & clamore multitudinis impulsus, Scriptura dicente, *Vox populi vox Dei*, & sanctorum Canonum institutis desiderium ac vota Cleri ac populi in electione Episcopi perquirentium: caligauit acies mentis nostræ litteram incautè sequendo, concordem sententiam diuinarum scripturarum parum inuestigando. Non erat quippe vox Dei vox populi clamantis, *Crucifige, crucifige*. Ergo non omnis vox populi vox Dei est; nec omnis Cleri & populi vota & desideria in electione Episcopi perquirenda sunt: sed tantum simplicis & incorrupti, id est spe quæstus minimè electi. Sententiæ Patrum exponendæ. Non liceat, inquit, turbis electionem facere eorum qui ad Sacerdotium prouocantur, sed iudicium sit Episcoporum, vt cum ipsi qui ordinandus est probent, si in sermone, & in fide, & in Episcopali vita edoctus est. Nos igitur Episcopi Remorum dioceseos secundum has constitutiones Patrum, fauore & conuenientia vtriusque Principis nostri domni **V G O N I S** Augusti, & excellentissimi Regis **R O B E R T I**, assensu quoque eorum qui Dei sunt in Clero & populo, eligimus nobis Archiepiscopum Abbatem **GERBERTVM** ætate maturum, natura prudentem, docibilem, affabilem, misericordem. nec præferimus illi vagam adolescentiam, ambitionem se extollentem, omnia temerè ministrantem: immò nec talibus subiugari patienter auditu perferimus, quorum sapientia & consilio Ecclesiastica ac ciuilia iura amministrari non posse scimus. Cùmque in vnoquoque Episcopo sit hoc speculandum, maximè tamen in eo qui ceteris præest Metropolitano. Eligimus itaque hunc Girbertum, qui * * * fuit. Huius vitam ac mores à **G** puero nouimus, studium in diuinis ac humanis rebus experti sumus. Huius consilii ac magisterio informari quærimus. Eius electionem subscribendo confirmamus, stabilimus, corroboramus communi omnium bonorum consultu.

Professio fidei Gerberti Remorum Archiepiscopi. XXVI.

EGO **GERBERTVS** gratiâ Dei præueniente mox futurus Archiepiscopus Remorum, ante omnia fidei documenta verbis simplicibus assero, id est Patrem & Filium & Spiritum sanctum vnum Deum esse confirmo, totamque in Trinitate deitatem coessentialem & consubstantialem & coæternalem & omnipotentem prædico. Singulam quamque in Trinitate personam verum Deum, & totas tres personas vnum Deum profiteor. Incarnationem diuinam non in Patre, neque in Spiritu sancto, sed in Filio tantum credo: vt qui erat in diuinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine matris filius, Deus verus ex patre, homo verus ex matre. Carnem ex matris visceribus habentem, & animam humanam rationalem simul in eo vtriusque naturæ, id est hominem & Deum, vnam personam, vnum filium, vnum Christum, vnum Dominum, creaturarum omnium quæ sunt & auctorem, & dominum, & rectorem cum Patre & Spiritu sancto confiteor. Passum esse vera car-

A nis passione, mortuum vera corporis sui morte, surrexisset vera carnis suæ resurrectione, & vera animæ * resurrectione, in qua veniet iudicare viuos & mortuos, * assero. Noui & veteris Testamēti vnum eundemque credo auctorem & dominum & Deum. Diabolum non per conditionem, sed per arbitrium factum esse malum. Credo huius, quam gestamus, & non alterius, carnis resurrectionem. Credo iudicium futurum, & recepturos singulos pro his quæ gesserunt vel pœnas vel præmia. Nuptias non prohibeo, secunda matrimonia non damno. Carnium præceptionem non culpo. Pœnitentibus reconciliatis communicari debere confiteor. In baptismo omnia peccata, id est tam illud originale contractum, quàm ea quæ voluntariè admissa sunt, dimitti credo. Et extra Ecclesiam Catholicam nullum saluari confiteor. Sanctas Synodos quatuor, quas vniuersalis mater Ecclesia confirmat, confirmo.

Gerbertus Ottoni Casari. EPISTOLA XXVII.

DOMINO glorioso Ottoni Casari semper Augusto Romanorum Imperatori Gerbertus Episcopus debile seruitus obsequium. **A**BSENTIAM vestram longitudine terrarum disiuncti omninò molestè ferimus. Et quod fama nimium deuia rerum præclare quidem à vobis gestarum, vt semper, nec vllam vobis scintillam attulit. **B** De vira & moribus Harmandi Comitis hoc tempore à me alienum est, ita gemitus & suspiria fratris & significare mea vobis plurimum refert. Conqueritur quippe ille nobilis vir fratrem suum apud Gorziam fame necati contra suam suorumque natalium dignitatem, ignominiaque ducit hoc sempiternæ. Quod si verum est, quid sibi volunt tam dira supplicia? quod genus mortis acerbius fame? Omnia pœnarum genera sola fames exuperat. mortem ipsam contemnit, ac eam contra naturæ vsum in se prouocat. Remouete quæso tam immanè nefas, & petenti fratri fratrem adhuc vt dicit spirantem reddite. Eorum conditiones tantùm mementote qui capiunt & capiuntur; ne capti post libertatem aut per se aut per suos capientes, vel amicos capientium pro causa captionis lædere valeant.

Gerbertus Ottoni. EPISTOLA XXVIII.

DOMINO excellentissimo Ottoni Casari semper Augusto, suorum Episcoporum minimus semper & ubique debita seruitus obsequia. **C**VM inter humanas res nihil dulcius vestro aspiciamus Imperio, sollicitis pro vobis nihil dulcius significare potuistis, quàm vestri Imperij summam gloriam, summam cum dignitate constantiam. Et quænam certè maior in Principe gloria? quæ laudabilior in summo Duce constantia, quàm legiones cogere, in hostilem terram irrumpere, hostium imperium sua præsentia sustinere, seipsum pro patria, pro religione, pro suorum reique publicæ salute maximis periculis opponere? Quæ facta quàm felices exitus habuerunt. Minori sumus affecti cura ob legationem Leonis Abbatis vobis directam super illo Arnulfo. sed neque animo infedit ea Legatio, quæ omninò falsa est. sed quæ Leo Abbas à meis Gallis promissa exegit, vera fore putauit. Aut si ita est, noui ingenitam vobis beniuolentiam, talibus ausis & velle & posse obsistere. Et quoniam noster Leo iter suum ad vos intenderit volando, vt ipse scripsit, vi. Id. Sept. quando primùm allata venit Epistola, iniquis vt credo memorata ventis, nihil super Arnulfo consultum est. Sed fert secum alia vt magnis inuenta ingenijs, ita magnis finienda consilijs. Æternum vale vobis vester G. Et quia vt magnificè magnificum Sasbach contulistis, æterno Imperio vestro æternum se dicat vester Gerbertus. Et quia R. S. V. D. æterno obsequio vestro se mancipat G. vester. Hinc à vobis liberaliter collata, sed à quodam nescio cur ablata, restitui sibi petiit vester G. Extremus numerorum abaci vestrum definiat.

EPISTOLA XXIX.

DOMINO & reuerentissimo Patri ill. G. filius. **S**ANCTISSIMAS amicitias firmissimasque societates luculenta oratione quàm dulces, quàmue vtilis essent expressistis, meque tanto fructu diuinitatis participem sociumque esse & fore dignati estis. Quid enim est aliud vera amicitia, nisi diuinitatis præcipuum

munus? Hac igitur amicitia vestra fretus, deque ea bene præsumens, atque imposterum meliora sperans, Arnulfi reditum ad urbem Remorum non expauesco, sed si ita peruenerit, ut Hungerius qui voluit retulit, ob quam causam de Hur Caldeorum liberari confido, vestrisque obsequiis non deesse. Quodque semper volui, semper optavi, hæc causa comitem indiuiduum efficiet, eique solempne imperium appellamus. Quare quid dulcius, quid præstantius? Non ergo suspirandum pro causa amici vobis fuit, vel erit, cum ex toto, cum ex communi voto & deliberatione cuncta prouenerint, sintque prouentura diuinitate propitia, vobis consulentibus, amicis iuuantibus, imperio vestro omnia feliciter exequente, & procurante. Valete, & ob res nostri Cæsaris bene gestas, bene se habentes mecum gaudete. Iterum & numerosius valete.

Ottoni Casari & Augusto Imperatori quoque Romano Gerbertus.

EPISTOLA XXX.

DOMINO & glorioso semper Augusto Ottoni Casari Gerbertus. Scio me diuinitatem in multis offendisse, & offendere, sed vos vel vestros in quo offendisse redarguor nescio, & ut mea seruitus sic repente displicuerit. Utinam à vestra munificentia cum gloria tanta collata aut non licuisset suscipere, aut suscepta cum tanta confusione perdere. Quid hoc esse putem? quod utique dedistis, aut dare potuistis, aut non potuistis. Si non potuistis, cur posse simulaistis? si autem potuistis, quis ignotus & sine nomine Imperator Imperatori nostro notissimo, & per orbem terrarum famosissimo imperat? In quibus tenebris ille furcifer latitat? In lucem veniat, & crucifigatur, ut nostro Cæsari liberè imperare liceat. A multis creditum est, me apud vestram pietatem posse opitulari multis. Nunc operæ precium est habere patronos, quos olim defendendos suscepi, maiorque fides hostibus meis habenda, quam amicis. Amici quippe salubria cuncta, prospera omnia docuerunt. Hostes nec præcepta, nec beneficia mihi profutura, dulcia principia amarus exitus habitura, seu prophetico, seu fanatico spiritu prædixerunt. Quæ quidem mihi plus quam velim tristitia, sed Imperiali personæ minùs conuenientia. Tribus, ut ita dicam, seculi ætatibus, vobis, patri, auo, inter hostes & tela fidem purissimam exhibui, meam quantulamquamque personam Regibus furentibus, populis insanientibus pro vestra salute opposui. Per inuia & solitudines, per incurfus & occurfus prædonum, fame & siti, vi frigoris & æstus excruciatum, infractus inter tot tempestates exiit, ut mortem potius præoptarem, quam filium Cæsaris tunc captiuum Imperantem non viderem. Vidi & gauisus sum, & utinam liceat vsque in finem gaudere, & vobiscum dies meos in pace finire.

Adalberto Archiepiscopo, Abbati Maioris Monasterij. EPIST. XXXI.

SERVAT natura vices, terræque bona, non suo iudicio diu infœcunda, mirandos flores fructusque parturit. Ecce enim beati Martini Cellula Monachorum agmina iam dudum emortua resuscitat. Martini virtus in suis discipulis dinoscitur. E quibus beatæ conuersationis alumnam tanquam exemplar vitæ & morum accepisse Osulphum gaudemus. Huius sanctissimos affectus vestris affectibus consociandos offerimus, ut qui se singulari certamine antiquo hosti opposuit, precum vestrarum clypeo victor euadat. Alleuiemur ergo nos vestris meritis, qui nostris prægrauamur offensis.

Gerbertus Arnulpho Aurelianensi Episcopo. EPISTOLA XXXII.

MVLTVM mortalibus diuinitas largita est, & mei animi custos, quibus fidem contulit, & scientiam non negauit. Hinc Petrus Christum Dei filium agnoscit, & agnitum fideliter confitetur. Hinc est quod iustus ex fide viuít. Huic fidei idè scientiam copulamur, quia stulti fidem non habere dicuntur. Hanc vos habere fidem illa generosi animi præclara scientia indicat: hoc vestræ orationis series manifestat, qua eam inter nos æternari cupitis. Habeo igitur & rependo gratias tantorum munerum largitori, & quod mihi in nullo à me dissentientem ami-

A cum referuauerit, & quod æmulis nostris verisimilia non tamen vera narrantibus minus credidit. Hoc tui muneris esse, bone Iesu, qui facis vnanimes habitare in domo: hoc ego Sacerdos tuus coram te confiteor venerabilem artificem * tuum
A. me colere, diligere, amare; cunctisque mei ordinis quos hodie nouerim corde & ore proferre. Procul ergo esto omnis fraus & dolus, pax & fraternitas hinc adesto, ut qui alterum lædit vtrumque læserit. Me Christi potentia protegente non vis tyrannica ab hoc deterrebit incœpto; non minx Regum, quas in hoc Paschali festo pertulimus graues. Accusabamur quippe Monachos sancti Dionysij iniuste damnasse. Urgebamur coram damnatis diuina obsequia celebrare, nec priuilegiis Romanæ Ecclesiæ Monasterio beati Dionysij factis contraire debere. Ad hoc opponebatur nobis, priuilegiis Canonum auctoritate promulgatis nos assensum præbituros: nec si quid contra leges Ecclesiasticas decretum sit pro lege recepturos. Sed cum in me specialiter pondus causæ retorqueretur, mei iuris illum non esse aiebam, nec me in meorum dominorum proflire iniuriam, ut insimulabar, ipso- rum interesse cuius culpâ cadem proferant, videre. Cum sententia secularium Monachorum obtinuisset parti . . . . . Hoc itaque se habere filius vestræ beatitudinis testis est **F V L C O**, qui mei animi amaritudinem non sine lacrymarum effusione cognouit. Dolebam quippe, ac multum doleo . . . . . vos insuper nescio à quo delatore insimulatum esse quasi regij honoris insidiatorem, & qui . . . . . Non
B ergo, ut vobis relatum est, mea valentia in vos sæuit, nec elocutio dura absenti amico detraxit. Sed dum vos excusare nisus sum, me penè accusatum Palatinis canibus obieci. Sit itaque inter nos, ut vultis, est tantum, non autem est & non: sit auxilium in commune & consilium. Quod etiam in sacris per data verba, si vestræ sublimitati placet, confirmandum fore censeo, ut amoto motu omnium suspicionum sit nobis cor vnum & anima vna.

Gerbertus Constantino Miciacensi Abbati. EPISTOLA XXXIII.

SATIIS super venerabilis **A.** legatione miratus sum. Referebat quippe *. Hæc autem omnia non dolores, sed initia dolorum sunt. Maius est quod queritur, & quod appetitur, quàm ego humilis & paruus, verumque prouerbum est, Tua res agitur paries cum proximus ardet. Et diuinus sermo: *A sanctuario meo incipite*, id est à regni fundamento, & ab arce. Hoc factum qui doli comitentur, in aperto est. Hoc enim concesso, dignitas vel potius grauitas confunditur sacerdotalis, status Regni periclitatur. Quod si hoc inconsultis Episcopis agitur, Episcoporum potestas, grauitas, dignitas adnullatur. Qui Episcopum quamuis sceleratum sacerdotio priuare nec potuerunt, nec debuerunt. Si verò consultis, ipsi suæ damnationis testes sunt, qui à se non iudicandum iudicauerunt. Et qui contra professionem suam & subscriptionem suam in libello abdicationis à seipsis factam venire præsumperunt. Reducetur ad memoriam eius captio, carcer prolixus, alterius in eius sedem ordinatio, ordinatores, ordinatus, atque ab eo ordinati calumniæ subiacebunt. Ipsi quoque Reges in peccatis singulis peccatores apparebunt. Nec sibi quisquam blandiatur, quolibet conquassato, se incolomi, nec falso nomine spon- sionis decipiatur. cum res & facta non ex indulgentia Iudicum, sed ex stabilitate pendeant causarum.

Leodicensi Episcopo Nocherio. EPISTOLA XXXIV.

LICET non ignoremus, ex quo fonte motus animi vestri in nos profluxerint, tamen ex officio nostro præstare debemus, sine graui lite, quantum vestra interest. ut hic fons arefcat, & hic motus conquiescat. Igitur ad petitionem venerabilis **V V.** Argentinæ ciuitatis Episcopi nudius tertius descripsi materiam malorum nostri temporis; & quid inter partes conueniret vel disconueniret, aperui, vobis tanquam probatis Iudicibus direxi. Et nunc ad votum meorum hostium, quia ex toto orbe fieri non potest, saltem ex toto nostrorum Principum regimine, ut vniuersale cogatur Concilium, modis quibus valeo elaboro. Ed conueniendi & disceptandi non solum curiosis, sed etiam hostibus libera datur facultas. Tantum quippe à nobis abest maleficium, tantumque in innocentia confidimus, ut regulare

iudicium non solum non deuitemus, sed etiam quasi toto orbe fugiens prosequamur. Ecce nunc tertio moniti si presentiam suam exhibere noluerint, & appellatio & litis retractatio lege preemptoria sopientur. In qua re vestrum est animaduvertere, cui ira Domini comminatur dicentis: *Vae illi per quem scandalum venit!* Cum enim Paulus Apostolus dicat, *Nos quidem predicamus Christum IESUM, Iudeis quidem scandalum, Grecis autem stultitiam.* Non itaque Paulo est vae, sed his, ut ait Propheta, qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Nouit Dominus qui sunt eius, nouit qui sui permoueantur zelo. Sed si Deus pro nobis, quis contra nos? Oro ergo & deprecor per eam, si qua est in vobis pietas, ut non plus meis hostibus, quam vobis de me credatis. Experimini an sim qui fuerim, scilicet vobis per omnia deuotus & obsequens, in commune fidus amicis, æqui & veri amantissimus, sine dolo & superbia, vestra vestrorumque usus amicitia, qui non meo vicio perditam à vestra virtute reposco: ea negata multum doliturus, itemque recepta multum gauisurus.

G. Abbati S. Geraldi, & Fratibus. EPISTOLA XXXV.

PRO mei loci atque ordinis officio magnorum negotiorum occupationibus ad plurima distractus, nec legatis nec litteris quæ circa me geruntur hætenus vobis significare volui. Nunc quoniam frater . . . . sicut per antiquiorem . . . **B** regulum scripseram, dum urbem Remorum causa Dei fugio, vrbi Remorum gratiæ Dei prælatus sum. Quæ res gentes & populos in mei excitauit inuidiam. Et quia viribus nequeunt, legibus vlcersi quærunt. Estque tolerabilior armorum colluctatio, quam legum disceptatio. Et quamuis æmulis meis dicendi arte, & legum prolixa interpretatione, quantum mea interest, satisfecerim, non tamen adhuc semel cœpta deposuerunt odia. Adeste ergo reuerendi Patres, vestroque alumno fuis ad Deum precibus opem ferite. Discipuli victoria, magistri est gloria. In commune quidem omnibus vobis pro mei institutione grates rependo, sed specialius patri R. Cui, si quid scientiæ in me est, post Deum inter omnes mortales gratias rependo. Nunc . . . . valeat sanctum Collegium vestrum . . . . valeant quondam mei noti vel affinitate coniuncti, si qui supersunt, quorum tantum speciem nec omnia satis noui: non eorum aliquo fastu oblitus, sed barbarorum feritate mæceratus, totusque, ut ita dicam, alteratus. Quæ adulescens didici, iuuenis amisi: & quæ iuuenis concupiui, senex contempsi. Tales fructus affero mihi. O voluptas! talia mundi honores pariunt gaudia. Credite ergo mihi experto. In quantum Principes exterius attollit gloria, in tantum cruciatus angit interiùs.

EPISTOLA XXXVI.

CONSVLVISTIS, vtrum is qui sororem suæ coniugis adulterio polluit, post perpetratam pœnitentiam ad priorem copulam redire debeat, an alteram sortiri. Et alterum quidem permittitur, alterum penitus inhibetur. In Conciliis Africanis titulo XLIX. placuit ut secundum Euangelicam & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur, sed ita maneat ut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad pœnitentiam redigantur. Quod si mulier duxerit alterum, non prius accipiat communionem, quam is quem reliquit de seculo exierit: nisi fortè necessitas infirmitatis dare compulerit. Agat ergo hic ad vltimum pœnitentiam lege eorum qui se incesto polluerunt, sed scilicet decennalem. Femina quoque nihilominus cognata, & si fieri potest, castitatem professa, quod calore iuuentutis vrgeretur: timendumque ne à Sathana tentetur. Nihil inde melius nouimus, quam quod Leo Papa de similibus dicit. Adulescens, inquit, si continens esse non potest, vxoris remedio potest sustineri. Ad hunc modum dici potest, ut si hæc adultera se continere non potest, nubat, ut ait Apostolus, tantum in Domino.

Gerbertus Leoni Pontifici. EPISTOLA XXXVII.

SCIENTS magnam benevolentiam vestram erga me, tanti viri amicitia felicem me iudico. Enimvero quia nostra seruitus minus vobis obsecundata est quæ

A oportuerit, non maliuolentiæ adscribendum est, sed necessitati. Inter varios quippe tumultus, quibus assidue quatimur, vix aliquis idoneus reperitur, cui tuto secreta pectoris referentur. Ita sibi virtutis arcem dolus & fraus, simulatio & dissimulatio, vicissim occupauerunt. Hinc est quod postquam à me digressi estis, nulla literarum mutua perfunctione vsi sumus, nisi ea quæ vobis sub triplicatæ crucis signo direximus. Itaque nos & nostra sub vestra dispositione ita constituimus; vt qui fortè nos læserit, domno Leoni Pontifici iniuriam inrogasse visus sit. Nec erit deinceps nostri iuris quid, quantum, quibus, & quando placitura parentur: sed domno Leoni diligens aderit obsequium ministri. Saluto domnum Episcopum amicum per omnia reuerendum: multū de eius sapientia & eloquentia præsumens, & singulari morum probitate, ac per hoc obsequio eius me obnoxium reddens.

Gerbertus Iohanni Papa. EPISTOLA XXXVIII.

SANCTISSIMO vestro Apostolatui potuisse subripi me cuiuspiam peruationis streum videri, dolore vehementi afficior, & totis visceribus ingemisco. Eo quippe animo in Ecclesia Dei hactenus versatus sum, vt multis profuerim, neminem læserim. Non ergo Arnulfi peccata prodidi, sed publicè peccantem reliqui: non spe, vt mei æmuli dicunt, capeffendi eius honoris, testis est Deus, & qui me nouerunt, sed ne communicarem peccatis alienis.

EPISTOLA XXXIX.

QUIA vestris interdum non vtimur alloquiis, non satis æquo animo ferimus. Per hæc enim mutua manet caritas, dissociata coeunt, aspera mitescunt, similitates intereunt, multaque præsentium comparantur commoda. At dum ista motu temporum minus assequitur, vt epistolaris breuitas inter nos affectus explicet, petimus beniuolentiam vestram pro fratre . . . . . vt proficit ei apud vos nostra intercessio, plúsque sibi nostra obtineat Epistola, quàm fortuitu cuiuspiam oblata munera. Temporibus difficultatibus additi regulariter conuenire, & quæ Dei sunt quærere, hactenus non satis valuimus. Nunc quia Deo miserante respirare datur, censemus, vósque interesse omni euitabili excusatione postposita monemus & oramus. Licet omnibus Sacerdotibus disciplinæ forma æqualiter proponatur, & cognoscendi & obseruandi sacros Canones Spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentiâ consecratos; nobis tamen artiùs indicitur quod in exemplar morum & vitæ à pastoribus acceptum in subditum gregem gratiosius propagetur. Cùm ergo pecuniam in facie anteponimus, cur sanctarum legum iura illicita cupiditate calcamus? Et hæc quidem Dominus, & clamores quos assidue patimur, non sicut tyrannus tyrannorum præiudicio, sed sicut Sacerdos Sacerdotum iudicio, pensetis, discernatis, diiudicetis. Hos motus compescite, has querelas sopite; morum grauitate, annorum teneritudine superate. Lectio continua, & interrogatio assidua mentem vestram exacuat. Cur iudicium . . . . . nos latuit? Cur ad maiorem audientiam prouocans suis rebus priuatus est? Quod si non prouocans, sed tacens spoliatus, quare in eum prolatum iudicium ad nos non est relatum? Si hæc itaque scienter egistis, lex in contumaces est: si ignoranter, vtique venia danda hoc pacto, vt inlegaliter ablata Presbytero restituantur legaliter: postquam, si ita videbitur, iudicium legibus innouetur, ne si existimetis filium meum R. suæ diffidere causæ, quia nunc ex condicito non occurrit. Pluribus enim occupati negociis, eum examini vestro dirigere vsque in xv. Kal. nequimus. Quas moras sibi non obfuturas pro summa beneuolentia vestra circa nos omnimodis deprecamur. Quod si hæc mansuetè feceritis, & in eius iudicio sine personarum acceptione iudicaueritis, plurima nos debere obsequio vestro facietis.

Gerbertus & omnes Episcopi dioceseos Remensium, peruasoribus eiusdem.

EPISTOLA XL.

GIRBERTVS gratiâ Dei Remorum Episcopus, Guido Sueffonicus, Adalbero Laudunensis, R. Nouiomensis, Rot. Cameracensis, O. Siluanectensis, F. Am-

bianensis, B. Moriensis, Her. Belluacensis, per gratiam sancti Spiritus Episcopi, vobis Girberto & his qui subscripti sunt peruasoribus, carnificibus, atque tyrannis. Diu modestia Sacerdotum furoris vestri rabiem sustinuit, & adhuc patienter expectat. Quousque ergo insania vestra sanis intellectibus nostris obsister? Quousque dissimulatio prauorum simplicium quietem turbabit? Cædes Clero infertis A Cleri, Monachorum, & pauperum rapinis non cessatis. Conuenimus ergo conscientiam vestram omnes Episcopi Remorum dioceseos, & ad satisfactionem inuitamus, spaciumque pœnitentiæ vsque in proximis Kalendis attribuimus: tunc vos aut infertiles Ecclesiæ palmites recognituri, aut tanquam inutile lignum ab agro Dei gladio sancti Spiritus excisuri.

Erneo Beluagorum Episcopo. EPISTOLA XLII.

QVOD tanto tempore dilectum nobis D. retinuimus, non maliuolentiæ causa, sed summæ utilitatis vestræ, & vobis honestum & utile parere possit. Et nunc quidem illum patriam parentisque, sed & omne amicorum genus nostrum ob amorem dereliquentem vestræ caritati, vt petitis, dirigimus. Quem velut thesaurum inestimabilem è sinu nostro in vestri iura transfundimus. Suscipite ergo illum in disciplinis liberalibus eruditum, in opificum magisterio edoctum, à multis multa mercede expetitur, sed à nobis obtentum. Quem sic tractari & custodiri volumus, vt dolorem ei partum ex nostra absentia vestra subleuet indulgentia. Eaque munificentia & liberalitate illum habetote, quæ deceat G. Remorum Archiepiscopum dantem, & Bellouagorum Episcopum accipientem.

EPISTOLA XLII.

OPORTEBAT te virginem spectabilem patris pacta & constituta laudare & corroborare. Sed quoniam ea dissoluisti, & quæ insuper egisti pernegare contendis, inuitamus te ad tui peccati recognitionem. Te quoque R. à direptione rerum . . . . . cessare iubemus, & malè peruasa restituere. Nec te . . . . . prætereundum existimes, te inquam tonsurâ Clericum, sed vita & moribus * triennium cum tuo complice N. Vos, inquam, omnes aut dignos pœnitentiæ fructus Ecclesiæ Catholicæ ostendetis, aut velut ethnici & publicani ab Ecclesia Catholica gladio sancti Spiritus propulsabimini.

EPISTOLA XLIII.

SVSCEPTA querimonia, reuerende Pater, scripsimus cum fratribus & Coepiscopis nostris pro eadem causa. contemptoribus quoque vestris commonitorias misimus litteras. Erit ergo vestræ prudentiæ propter pacis caritatisque custodiam, si resipuerint, eos velut exorbitantes filios blandè suscipere. Quod si, quod absit, in malitia perseuerauerint, tunc in celebri Ecclesiæ loco nostræ vocationis scripta ad legendum proponi iubemus. Deinde excommunicationem rationabiliter conscriptam, & à vobis solemniter celebratam celebri affigi loco, eiusque exemplar nobis dirigi, vt idem in nostris fiat Ecclesiis. Et quoniam eruditum vobis Clericum mitti orastis, qui in his & in aliis adiumento esse posset, cum redierit meus D. dabimus operam vt vestris deseruiat obsequiis.

EPISTOLA XLIV.

QVANTO moderamine salus animarum tractanda sit, & vestra fraternitas noquit, summopere pensandum est, vt ne quid nimis. Ecce enim dum iudicij seueritatem in Ecclesiam s. exercetis, modum à patribus constitutum transcedistis. Nam quæ Concilia vel decreta paruulos baptizari, vel fideles in cimiteriis sepeliri vetuerunt? Quod si is locus interdicto vestro, & vt solemniter dicamus, vestro banno iure tenetur adstrictus, liceret innocentibus parochianis ad alia transmigrare loca, suisque legaliter vti sacris. Moneo igitur paternitatem vestram modum iudicij temperare, totumque negocium ita pertractare, vt ante oculos diuinæ Majestatis placere possitis, & Coepiscoporum iudicio non displiceatis. Varios mali temporis

Aris diu iam sufferens motus, ad vestrum solatium tanquam ad tutissimum confugio portū. Alioquin, aut vestra solabimur ope, aut peregrina nobis experenda subsidia.

Gerbertus Adhelaïdi Imperatrici. EPISTOLA XLV.

SÆPENV MERO mecum reputans vbinam fides, veritas, pietas, & iustitia, domicilium sibi fecerint, vestra solū pietas & maiestas occurrere potuit, quæ virtus multiplex semper inhabitauit, atque possedit. Ad vos ergo tanquam speciale templum misericordiæ supplex confugio, vestrumque semper salubre consilium & auxilium reposco. Quia enim . . . . . in me vnum acerba fremunt, vitamque cum sanguine poscunt. Additur ad malorum cumulum . . . . . sæuit & ipsa quæ solatio debuit esse Roma. Oro ergo & deprecor vestra vestro imperio mitescant Regna. Ego quippe totus vbique vester vestrum expecto examen & leuamen. Idque solum certum esse nosse qui velle, quod vobis constiterit placuisse.

EPISTOLA XLVI.

HV MANAS res æterno regi consilio cum semper diuinitas ostenderit, tum præcipuè vestro tempore consiliorum suorum vos esse materiam voluit. **B**altauit enim vos & humiliavit, eamque humilitatem sua bonitate modificans, extenuans, atque cum summa multorum populorum prosequente fauore, vestræ Sedi restituit, & tanquam aurum in fornace probatum in sua domo clariùs relucere iussit. Laudo igitur & glorifico misericordias & miserationes eius cum in vobis, tum in me, quem peregrinum, totòque, vt ita dicam, Orbe profugum quandoque requiescere iussit, certaque consistere terra. Dirigo vobis multum dilectum, quem à sacro fonte me suscipere voluistis. Sed vtrum nobis erudiendum mittere debeatis, non est nostri iudicij. Si enim recusamus, ingrati fortasse apparemus: & si laudamus, quiddam est sinistrum puero. Quod temporum difficultas intulerit, nostro imputabitur vitio.

Gerbertus Fulconi Episcopo Ambianensi. EPISTOLA XLVII.

IN TER varias magnarum rerum occupationes nulla molestia magis afficimur, quam vestrorum excessuum crebra relatione. Etsi enim totius Metropolis Remorum cura nobis iniuncta est, sed vestri potissimum, qui & amorum teneritudine, & morum leuitate pondus Sacerdotale necdum ferre didicistis. Cur ergo contra pactum in commune statutum vsque ad tempus Concilij peruationem in propria parœchia fecistis? Nec in hoc enim alleuiamini, si res Ecclesiæ sunt quas diripuistis, cum hoc nisi legibus fieri non liceat. Accessit ad hoc illicitum armorum præsumptio, Ecclesiæ violatio, quasi Sacerdoti omnia in Ecclesiis liceant. Sed, ait Apostolus, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Licent per liberum arbitrium, quo malè vsi estis; sed non expediunt per iura diuina, quæ contempsistis. Monemus itaque fraternitatem vestram errata corrigere, & nobis quos offendistis si placet satisfacere: vt horum excessuum recognitio, multorum peccatorū possit esse abolitio.

Gerbertus Archembaldo Archiepiscopo Turonensi. EPIST. XLVIII.

QV ERELAM vestram non sine fraterna compassione suscepimus. Vnde consilium & auxilium, quantum nostra interest, non differimus. Quia enim Clerus, vt dicitis, beati Martini benedictionem vestram tenuit, fiat vt scriptum est: *Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Pro accepta verò iniuria repulsionis, puluerem calciamenti excutiendum esse contra illos Dominus docet.

Adelaïdi Imperatrici Gerbertus. EPISTOLA XLIX.

IN CREDIBILI penè & nimium scelerata relatione tanto dolore affectus sum, vt lumen oculorum propè plorando amiserim. Sed quia iubetis vt vos ad eam, consolationemque impendam, rem quidem bonam, sed impossibilem imperatis. Transierunt enim dies mei, ô dulcis Domina & gloriosa, senectus mea mihi diem minatur vltimum. Latera pleuresis occupat, tinniunt aures, distillant oculi, t-

tumque corpus continuis pungitur stimulis. Totus hic annus me in lecto à doloribus decumbentem vidit, & nunc vix resurgentem recidiui dolores alternis precipitant diebus. Quòd si quid requiei à doloribus dabitur, vestri beneficii immemor esse non poterò. Licet sufficere posse videatur quòd Synodus Nicæna de communionem priuatis definit, vt hi qui abiiciuntur ab aliis non recipiantur, omni iussioni vestræ paremus tum in his, tum in quibuslibet honestis & competentibus negociis. Sed quia cum magno moderamine salus animarum tractanda est, nec quisquam præproperè à corpore & sanguine Filij Dei summouendus, per quòd mysterium vera viuatur vita, & quo iuste priuatus viuens mortuus est: dignum ducimus militarem virum nostra primò ammonitione conueniendum, si fortè respiscat, & vestræ reuerentiæ satisfaciatur. Et nos quidem illum iam dudum pro his proque aliis excessibus, à liminibus tantum Ecclesiæ cum aliis quibusdam summouimus, post separaturi à corpore Domini, ac deinde à fidelium communionem: vt his quibusdam gradibus suæ salutis ammonetur: & vnius contagio pro huius temporis malè necessaria sub nomine militari cohabitatione, populus Dei minus inficiatur, solusque suam interim portet malitiam, ignominiam, & ruinam.

Canonicis Sancti Martini ex persona Episcoporum. EPISTOLA L.

OMNES Episcopi qui ad Concilium venerunt in Ecclesia sancti Pauli, omnibus Clericis de Monasterio sancti Martini. Audita famà vestræ rebellionis contra fratrem nostrum Turonicæ ciuitatis Episcopum, has litteras direximus, in commune decernentes, quatenus aut cum vestro Episcopo redeatis in gratiam, aut ad placitum Chelæ habendum veniatis pro discordia diu retenta rationem redditori VII. Id. Maij. Quòd si non feceritis, sciatis vos percelli censura canonicæ distictionis.

Gerbertus Arnulfo Aurelianensi Episcopo. EPISTOLA LI.

NVLLO genere locutionis affectum animi nostri erga vos explicare valeo, quippe qui omni simulatione mei capitis periclitarer. Quæ mihi vitanda essent, quæue sequenda docuistis, monuistis, præscripsistis. Et nunc quidem omniconamine, omnique nisu secundum meum scire & posse grates quas valeo rependo, vestræque clientelæ & dispositioni me meaque omnia committo; non dubiam spem pro me gerens præclara principia felices habitura. Et quoniam Synodum . . . . . vnde obnixè precor ne ingentes curæ, quæ me ad præsens totum sibi vindicant, Ecclesiæ nostræ officiant. Dum enim post paululum diuinitate propitia respirare licebit, & de his & de aliis in vestra præsentia vestrâ expectabimus sententiam.

Gerbertus Metensi Episcopo. EPISTOLA LII.

LICET ea quæ in nobis est virtus multis antè innotuerit modis, nunc tamen ex superabundanti verbis & sententiis affectum sui explicans vel super candelabrum effulsit. Quia enim Apostolus ait, *Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus*, me à fratrum meorum indebita persecutione liberatum læto animo accepistis, vòsque meis periculis nunc interfuisse doluistis. Quapropter & absens grates rependo, & præsens seruitutis pensum si libet excipio. Ceterum . . . . . alia memoratu digna non satis adhuc comperta habemus.

Gerbertus Verdunensi Episcopo. EPISTOLA LIII.

COMMUNES filij R. & D. lætificauerunt nos ex dulci rerum commutatione. Quia enim, vt ait Apostolus, *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*, nec vos simplicitate gaudentes quorundam Gallorum affectus varios & perplexos dulces in ore, amaros in corde subito deprehendere potuistis, ad nulla eorum commentitia stuporis plena non immeritò mutati estis. Sed quia ingenita vobis prudentia diutius inludi non potuit, eorum simulationem ac dissimulationem vos ad plenum intellexisse gaudemus. Vnde filium nostrum D. quem in multa rerum scientia eruditum interpretem fidum omnium quæ in commune placeant habere poterimus. Vale.

A

Azelino Episcopo Laudunensi. EPISTOLA LIV.

SILVESTER *Episcopus servus servorum Dei, Azelino Episcopo Laudunensi.* SUPER salute & Apostolica benedictione, nihil est quod admirari possis, quoniam sub Pontificali nomine homo etiam moribus esse desisti. Si fides mortalem Deo sociat, perfidia nihilominus rationabilem brutis animalibus æquat. Cùm hoc totum te sapere constet, vehementer admiramur nativam te conditionem reliquisse, & nova & inaudita scelera inhumanius perpetrasse. Epistola Regis ROBERTI & suorum Pontificum, Apostolicis & Imperialibus oblata est manibus, quæ te coram vniuerso Clero ac populo his publicis accusat criminibus. Ad Synodum habitam Compendio cùm à Remensi & Turonensi Archiepiscopis, ceterisque confratribus inuitatus fueris; acceptis à quibusdam eorum & aliorum sacramentis, pro vitæ & membrorum, atque captiōnis securitate, tandem venisse diceris. Synodalem seueritatem cùm tibi met ipsi conscius metidè perhorresceres, ad misericordiæ preces eadem Epistola teste venisti. Legibus te non posse obiectis respondere manifestasti. Dominum tuum Regem offendisse te non negasti. Indulgentiam tantummodò postulans per vniuersam Synodum, Regis gratiam innouatis periuriis obtinuisti. Datis obsidibus, Archidiacono scilicet tuo, & altero milite, turres Lauduni te redituum promissisti. Magistrum tuum Remensem Archiepiscopum pro accipiendis turribus sub Iudæ specie tecum ducens, capere voluisti. Carcer quippe ceterorum fraudis in eum conceptæ detegit dolum. O Iuda magistri prodicionem inno-uans, & Pontificalem gloriam nostris temporibus deturpans! Cùm Magistrum Archiepiscopum tradere velis, Domino Regi non parceres, si posses. In carcere tenes traditos milites, & fefelisse non vereris Regem. Ex orationum Epistolis, quoties te monuimus, & ab his periculis eruere te desudamus! Sed quoniam irruentibus peccatorum cumulis te coercere nequiuimus, in hac proxima Paschali ebdomada Romæ te adesse præcipimus, & generaliter ibi habendæ Synodo repræsentate te monemus. Huius ergo inuitationis nostræ nulla occasione sis transgressor, vel suspensor, quoniam nisi adfueris, Synodiæ auctoritati in eodem Concilio subiacebis, & de absentia nihil lucraberis. Viarum excusatio nulla te premat, quoniam in Lothariensi Regno nullæ te manent insidiæ, Italia verò nullam præterdit formidinem. Nisi corporis molestia occupatus fueris, aliter excusatio nulla esse poterit. Sed testes mittendi sunt, qui & tuum languorem confirment, & accusatoribus tuis respondeant, & legibus te expurgent.

B

Arnulpho Archiepiscopo Remensi. EPISTOLA LV.

SILVESTER *Episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio ARNULFO sanctæ Remensis Ecclesiæ Archiepiscopo.* APOSTOLICI culminis est non solum peccantibus consulere, verum etiam lapsos erigere, & propriis priuatos gradibus, reparatæ dignitatis insignibus informare, vt & Petro soluendi libera sit potestas, & Romanæ gloriæ vbique fulgeat dignitas. Quapropter tibi Arnulfo Remensi Archiepiscopo quibusdam excessibus pontificali honore priuato subuenire dignum duximus, vt quia tua abdicatio Romano assensu caruit, Romanæ pietatis munere credaris posse reparari. Est enim Petro ea summa facultas, ad quam nulla mortalium æquiparari valeat felicitas. Concedimus ergo per huius priuilegij nostri statuta, tibi baculo & anulo redditis, Archiepiscopali officio fungi, & omnibus insignibus quæcumque ad sanctæ metropolim Remensis Ecclesiæ pertinent, solito more perfrui. Pallio solemnitatibus statutis vtaris, benedictionem Regum Francorum & tibi subiectorum Episcoporum obtineas, & omne magisterium quod tui antecessores habuisse visi sunt, nostra auctoritate Apostolica geras. Præcipimus etiam vt nullus mortalium in Synodo, aut in quacumque parte abdicationis tuæ crimen tibi quoquomodo opponere præsumat, vel hac occasione in improprietate contra te verba exardeat; sed nostra te vbique auctoritas muniat, etiam si conscientia reatus accurrat. Confirmamus insuper tibi & concedimus Archiepiscopatum Remensem in integrum, cum omnibus Episcopatibus sibi subiectis, seu cum omnibus Monasteriis, plebibus, titulis & Capellis, atque cortibus, castellis, villis, ca-

Ex Codice
Ms. S. Remensis
Remensis.

Tom. II.

BBbb ij

salibus, & cum omnibus rebus ad Ecclesiam Remensem pertinentibus, salvo & A
 inuiolabili testamento beati Remigij Francorum Apostoli. Statuentes Apostolica
 censurâ sub diuini iudicij obtestatione, & anathematis interdictione, vt nulli vn-
 quam nostrorum successorum Pontificum, vel aliæ quælibet magnæ paræque per-
 sonæ hoc nostrum priuilegium infringere liceat. Si quis verò, quod absit, hoc Ro-
 manum decretum violare tentauerit, anathema sit.

ASSONIS MONACHI AD GERBERGAM R.

De Antichristo.

EPISTOLA.

EXCELLENTISSIMÆ Regina, ac regali dignitate pollenti, Deo dilectæ, omnibusque
 Sanctis amabili, Monachorum matri, & Sanctorum Duci, Domina Regina Gerberga, Fra-
 ter Assosorum omnium seruatorum, ultimam gloriam & pacem sempiternam. Ex quo, Domi-
 na mater misericordiæ vestræ germen promerui, semper vobis in omnibus fidelis
 fui, tanquam proprius seruus. Vnde, quamuis indignæ sint apud Dominum pre-
 ces orationis meæ, tam pro vobis & pro Seniore vestro domno Rege, necnon &
 pro filiorum vestrorum incolumitate, Dei nostri misericordiâ exoro, vt vobis & cul-
 men imperij in hac vita dignetur conseruare, & vos faciat in cœlis post hanc vitam
 secum feliciter regnare. Igitur, quia pium studium habetis scripturas audire, &
 frequenter loqui de nostro Redemptore, siue etiam scire de Antichristi impietate
 & persecutione, necnon & potestate eius & generatione, sicut mihi seruo vestro
 dignata estis præcipere, volui aliquando vobis scribere, & de Antichristo ex parte
 certam reddere. Quamuis non indigeatis à me hoc audire, quæ apud vos habetis
 prudentissimum Pastorem domnum Roriconem, clarissimum speculum totius sa-
 pientiz atque eloquentiz hac valde nostra ætate, &c.

FINIS.

A

ANNALIVM EGINHARDI

EMENDATIONES.

Ex Ms. Exemplari illustrissimi quondam Georgij Cardinalis de Armaniaco, quod Vir Cl. ac Nobil. Nicolaus Fabricius Peirescius, Regius in suprema Aquensi Curia Senator, post eorundem Annalium impressionem iam completam Lutetiam misit.

Pag. 233.

L Inea 32. Hochsigburg. *leg.* Hocseburg.

lin. 36. *post* Theodoricum, *add.* iterum.

lin. penult. *vacabat*, *leg.* laborabat.

B

Pag. 234.

lin. 14. Schaninge. *leg.* Skahningi.

lin. 31. *post*, melius esse illum, *add.* vocari.

lin. 51. *post*, apud fratrem, *add.* suum.

Pag. 235.

lin. 5. propter erepta Romanæ Ecclesiæ per Regem Langobardorum dominia Italianam manu valida ingr. *leg.* propter iustitiam beati Petri Apostoli à Rege Langobardorum exigendam, Italianam cum valida manu ingreditur.

lin. 17. pro restituendis quæ Romanæ Eccl. ablata fuerant, *leg.* pro reddendâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ iustitia.

lin. 21. & ad reddendum eâ, quæ Rom. Ecclesiæ abstulerat, *leg.* & de reddendâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ iustitia.

Pag. 236.

lin. 5. commemorantem, *leg.* commonentem.

lin. 7. se res Ecclesiarum bello exacturum, *leg.* bello se res & iustitias Ecclesiarum exacturum.

lin. 13. qui ad finem, *leg.* qui ad fidem.

lin. 26. Limouicam, *leg.* Lemouecas.

lin. 29. peruenit, *leg.* conuersa est.

C *lin.* 33. Toarcis, *leg.* Thoarcij.

lin. 50. sanctum Pascha, *leg.* Paschalis festi solemne.

Pag. 237.

lin. 5. Salmoniaci, *leg.* Salmonciaci.

lin. 13. Gauuldensem, *leg.* Gauuldanum.

lin. 20. moratus, *leg.* confidens.

lin. 27. 28. Eberovicus cum alia prædicti Ducis sorore, *leg.* Ebrouvicus cum alia, quàm prædictâ, Ducis sorore.

lin. 39. Nouiamago, *leg.* Nouiomô.

lin. 40. KAROLVS Aquasgrani, *leg.* Karolusque, qui maior natuerat, Aquasgrani.

lin. ult. ea conditione, vt nisi dicto obediens esset, *leg.* ea conditione mandata, si dicto audiens sibi non fuisset.

Pag. 238.

lin. 4. Dornoniam, *leg.* Dordonam.

lin. 40. & sanctum Pascha, *leg.* & sanctam Paschalis festi solemnitatem.

lin. 42. *post* Langobardorum, *add.* oppressionem.

lin. 52. Gebennam, *leg.* Gencuam.

Pag. 239.

lin. 46. occurrens, *leg.* accurrens.

lin. 50. Rotgaudum, *leg.* Hruodgaudum.

Tom. II.

Bbbb iii

lin. ult. post Sigiburgum, add. aliud castellum.

Pag. 240.

lin. 1. post fuerant, add. constituti.

lin. 4. post Lippiam vsque, add. fluuium.

lin. 6. petere statuit: contractisque copiis, leg. sine mora statuit exercitu esse petendam: contractisque ingentibus copiis.

lin. 17. post profectus, add. est.

lin. 22. fallaciter, leg. feliciter.

lin. 48. post locorum, add. statim.

lin. ult. hiemaret, leg. hiemare constituerat.

Pag. 241.

lin. 14. Rhenum traiecit, & vsque &c. leg. Rhenum in eo loco, qui Lipchan vocatur, cum exercitu traiecit.

lin. 17. post V Viseram add. fluuium.

lin. 18. Angeri, leg. Angarij.

lin. 25. omnium, leg. omnes.

lin. 34. mansit, leg. manendo compleuit.

lin. 38. post, vnxitque, add. cum.

lin. 41. Episcopus, leg. Archiepiscopus.

lin. 45. 46. vt eis subiectus esset ac obediens, leg. scilicet vt subiectus & obediens eis esse deberet.

lin. 48. commemorato Duci, leg. cum memorato Duce.

lin. 56. post, & Pascha, add. eodem in loco.

Pag. 242.

lin. 6. audiuit & soluit, leg. & absoluit.

lin. 10. Euringorum, leg. Thuringorum.

lin. 12. Cubiculario Geillone, leg. Camerario Gillone.

lin. 15. quàm celerrimè, leg. quanta possent celeritate.

lin. 18. post audierant, add. esse.

lin. 31. 32. ad fugientem contendunt, &c. leg. ad fugientium terga insequenda, spoliâque diripienda, prout quemque velocitas equi sui tulerat, qua Saxones pro castris in acie stabant, vnusquisque eorum summa festinatione contendit. Quò cum esset malè peruentum.

lin. 44. eo quòd re, leg. eo quòd is re.

lin. 52. post defectione, add. ad eum.

*lin. 55. disposuerat, leg. dispositum habebat. *ibid.* Thietmelle, leg. Theotmelli.*

Pag. 243.

lin. 8. post Orientem, add. iter.

lin. 23. subsistere, leg. sedere.

lin. 25. Schaninge, leg. Sahningi.

lin. 27. Draigni iuxta Lippiam fluuium occurrisset exer. leg. Draigiu iuxta Lippiam fluuium Saxonum occur. exerc.

lin. 29. exteris, leg. ceteris.

*lin. 32. quod Dekidroburg, leg. quod dicitur Schidirbrug. *Ibid.* in qua V Visura & V Vagarna, leg. in quo V Visura & V Varharna.*

lin. 46. nomine Bardengau, leg. vocabulo Bardengoo.

lin. 47. Albionem, leg. Abbionem.

lin. ult. immodica, leg. non modica.

Pag. 244.

lin. 3. exilij pœna, leg. deportatione.

lin. 14. in qua Beneuentum situm est, leg. quæ nunc Beneuentus vocatur.

lin. 19. cum maxima celeritate, leg. quanta potuit celeritate.

lin. 26. post accessit, add. ibique castris positus confedit.

lin. 27. propositum, leg. intentionem.

lin. 32. obsidis loco, leg. obsidatus gratiâ.

lin. 35. obstringerent, leg. firmarent.

lin. 37. sanctum Pascha, leg. Paschale festum.

lin. 39. Romæ esset, leg. Romæ ageret.

- A** *lin. 40.* Hunrichum, *leg.* Henricum.
lin. 42. sedula admodum instantiâ, *leg.* quanta potuit instantiâ.
lin. 46. quando huius pacis firmitatem, *leg.* quam huius pacationis firmi.
lin. vli. de promissa fide præstare vellet, *leg.* de promissa sibi fidelitate facere vellet.
 Pag. 245.

- lin. 4.* Pferinga, *leg.* Pferinga.
lin. 17. post eodem, *add.* Conuentu.
lin. 20. Luitburga, *leg.* Liutberga.
lin. 29. libens, *leg.* libenter.
lin. 31. perhibebantur, *leg.* reperti sunt.
 Pag. 246.

- lin. 3.* in sua, *leg.* & sua.
lin. 6. post senectutis, *add.* longè.
lin. 16. nulla expeditio, *leg.* nullum iter exercitale.
lin. 21. Salz, *leg.* Saltz.
lin. 23. aqua in V Vormaciam, *del. in.*
lin. 24. conuersabatur, *leg.* versabatur.
lin. 27. Transacto vere, *leg.* Transacta verni temperie.
B *lin. 29.* quàm primùm posset, *leg.* quantò celerius posset.
lin. 30. post, com meatibus, *add.* congregatis.
lin. 31. Cubiculario, *leg.* Camerario.
lin. 44. ad locum, quo is, *leg.* ad locum, in quo is.
lin. 49. Behemannos, *leg.* Beheimos.
 Pag. 247.

- lin. 5. 6.* opinionis, *leg.* intentionis.
lin. 10. hæresim confessus est, *leg.* hæresim suam damnauit.
lin. 14. Ardulfum, *leg.* Fordulfum, *al.* Fardulfum.
lin. 23. decreuisset, *leg.* disposuisset.
lin. 24. post V Visiram, *add.* fluuium.
lin. 26. 27. Persuasum tunc Regi erat &c. *leg.* Et cùm ei persuasum esset à quibusdam, qui sibi compertum esse dicebant, quòd si inter Radantiam & Alomonum fluuios eiusmodi fossa duceretur, quæ esset nauium capax, posse commodè à Danubio in Rhenum nauigari, quia horum fluuiorum alter Danubio, alter Mœno miscetur: confestim cum omni comitatu suo ad locum venit, ac magna hominum multitudine congregata, totum &c.
lin. 33. imbutam, cœptum opus, *leg.* infectam, opus quod fiebat.
lin. 44. Rex ad condemnandam hæresim Felicianam, *leg.* Rex propter condemnationem hæresis Felicianæ.

- C** *lin. 47.* Legati Romani Pontificis, *leg.* Legati sanctæ Romanæ Ecclesiæ.
 Pag. 248.

- lin. 1.* Sintfelt, *leg.* Sinotfeldus.
lin. 16. V Viltzan, *leg.* Virzinum.
lin. 24. anno priori, *leg.* anno superiore.
lin. 32. Ericus, *leg.* Henricus.
lin. 45. fide, *leg.* fidelitate.
lin. 46. post Rex, *add.* verò.
lin. 47. post Pascha, *add.* more solito.
lin. 50. subiiciebatur, *leg.* subiacebat.
lin. 53. submitit, *leg.* permisit.
 Pag. 249.

- lin. 4.* post, Sumpto igitur, *add.* secum.
lin. 10. Asturicæ atque Gallicæ, *leg.* Asturicæ atque Galleciæ.
lin. 17. Ver accederet, *leg.* Ver appeteret.
lin. 24. Munda nomen, *leg.* Minda nomen.
lin. 29. post proficiscuntur, *add.* Nam Abodriti Auxiliares Francorum semper fuerunt, ex quo semel ab eis in societatem recepti sunt. Quorum Dux Thasco &c.
lin. 45. Mauros videlicet septem, *leg.* octo.
lin. 55. à Romanis positas, *leg.* dispositas.

- lin. 15.* Gerholti, *leg.* Geroldi.
lin. 26. se traditurum, *leg.* dediturum.
lin. 41. Obiit autem prid. Non. *leg.* Obiit autem diem 11. Non.
lin. 46. de Rauenna cum filio, *leg.* de Rauenna simul cum filio suo.

- lin. 1.* inuocatoque Trinitatis, *leg.* sanctæ Trinitatis.
lin. 17. sec. legem Romanorum, vt crimine læsæ Maiestatis rei, *leg.* sec. legem Romanam, vt Maiestatis rei.
lin. 20. damnati, *leg.* deportati.
lin. 28. concutiebatur, *leg.* concussa est. *ibid.* diuī, *leg.* sancti.
lin. 34-35. Hipporhediam, *leg.* Eporediam.
lin. 42. subuchi possent. *leg.* subucherentur.
lin. 46. Reate, *leg.* Teate.
lin. 50. 51. propter niuēs Alpinas illuc transitum habere non poterat, *leg.* propter niues Alpes traicere non poterat.
lin. 55. pacis confirmandæ gratiā, *leg.* propter pacem confirmandam. *ibid.* post vicissim, *add.* propter ipsum.
lin. vlt. post Aquisgrani, *add.* Palatio.

- lin. 2.* ciuitatis Italiz, *leg.* ciuitas in Italia.
lin. 3. Nuceria, *leg.* Luceria.
lin. 5. misso exercitu, *leg.* misso Saxonum exercitu.
lin. 17. Sels, & conditionem, *leg.* Saltz, & pactum.
lin. 18. Imperatoris Romam, *leg.* Imperatoris Romani.
lin. 32. Arduennam venit, *leg.* Ard. petit.
lin. 33. nuncium est, *leg.* allatum est.
lin. 40. post Mantua, *add.* ciuitate.
lin. penult. post ritum, *add.* Caganum.
lin. vlt. Behemanni, *leg.* Behaimi.

- lin. 1.* Lechonem, *al.* Bethonem.
lin. 2. Vogesum siluam, *leg.* Vosego silua.
lin. 4. Vogesum, *leg.* Vosogum.
lin. 6. Ibi ambo, *leg.* Ibique ambo.
lin. 9. V Vilharius, *leg.* V Villeri.
lin. 16. partem regere, *leg.* partem tueri & regere.
lin. 23. ibique Quadragesimale, *leg.* ibique sanctum Quadragesimale.
lin. 41. sciuente, *leg.* sentiente.
lin. 45. Hoc autem 11. Kal. *leg.* Hoc anno pridie Kal.
lin. 50. XVI. Kal. *leg.* XIII. Kal.

- lin. 3.* Erant omnia, *leg.* Erant enim omnia.
lin. 17. misit Corsicam, *leg.* misit in Corsicam.
lin. 18. illuc venire constituerant, *leg.* illuc prædatum venire consueuerant.
lin. 20. multis suorum cæsis, *leg.* multis suorum amissis.
lin. 27. 28. in Venetia se continebat, *leg.* sedebat in Venetia.
lin. 30. Aquis, *leg.* Aquisgrani.
lin. 33. ibi Quadragesimali ieiunio celebrato, ac sancto Paschate, *leg.* transacto ibi Quadragesimali ieiunio, celebrato etiam sancto Paschate.
lin. 39. Thraiconem, *leg.* Drasconem.
lin. 46. Hilinones, *leg.* Linones. *Ibid.* ad Godefridum defec. *leg.* ad Godefridum Regem.
lin. 51. ipsoque domum reuer. *leg.* ipsoque in Regnum suum reuer.

- lin. 3.* carpenta, *leg.* carra.
lin. 5. Nordhumborum, *leg.* Nordanhumborum. *Ibid.* Ardulf, *leg.* Eardulf.
lin. 9. ea tempestate, *leg.* tunc temporis.

- A** *lin. 10.* post Britannia, add. natione sua.
lin. 11. sancto Othmaro, leg. sancto Audomaro.
lin. 14. & Pascha celebrauit, leg. & sanctum Pascha ibidem celebrauit.
lin. 22. omnes conatus, al. omnes inchoatus.
lin. 23. regionibus, leg. partibus.
lin. 25. vbi eam, leg. postquam eam.
lin. 27. Nordhumbrorum, leg. Nordanhumbrorum.
lin. 35. significauit, leg. mandauit.
lin. 36. Imperatorem sibi infensum, ob id. leg. quòd Imperator ei fuisset iratus, pro eo quòd.
lin. 38. ab illis prius, leg. ab illo imprimis.
lin. 52. Bernhardus, leg. Bernharius.
lin. penult. trans Albim, leg. trans Albiam fluuium.

Pag. 256.

- lin. 8.* in confinio, leg. comercio.
lin. 10. præsidia disposuit, leg. præsidia imposuit.
lin. 11. se cum omnibus suis eius obsequio traditurum, leg. sese, cum omnibus quæ habebat, in deditionem illi venire velle promisit.
lin. 12. Eclipsis Lunæ facta est, leg. contigit.
B *lin. 16.* cum omnibus, leg. cum eius omnibus.
lin. 17. interuenientibus causis mansit, leg. imminentibus causis remansit.
lin. 21. Subactaque, leg. Subiectaque.
lin. 25. Id. Iun. leg. Id. Ianuarias.
lin. 29. terrenaque prælia, leg. ternaque prælia.
lin. 31. Regem verò domi, leg. Regem verò Godefridum domi.
lin. 34. primò classi, leg. primò quidem classi. *ibid.* post Rheno add. flumine.
lin. 36. Rex Persarum, al. Rex Sarracenorum.
lin. 37. Congregatis tandem copiis, celerrimè, leg. Congregatisque tandem copiis, quanta potuit celeritate.
lin. 40. configere, leg. congregari.
lin. 45. Et Pipinum Regem, leg. Et Pipinum filium eius Regem.
lin. 48. nunciatur, leg. narratur.
lin. 52. in illius generis animalia mortalitas, leg. illius generis animalium mortalitas.
lin. 54. Rege Saracenorum, al. Rege Hispaniæ.
lin. penult. Sol viii. Id. Iul. leg. Sol vii. Id. Iunij. *ibid.* xviii. Kal. leg. xix. Kal.

Pag. 257.

- lin. 5.* Arsaphio, leg. Arfasio.
lin. 7. Hatto, al. Haydo.
C *lin. 12.* Indicta, leg. Condicta.
lin. 17. xii. primoribus, leg. x. primoribus.
lin. 19. VValach filius Bernhardi, Burchardus, Vnrochus, &c. leg. VValach Comes filius Bernhardi, Burchardus Comes, Vnrochus Comes, Vodo Comes, Bernardus Comes, Egbertus Comes, Theotericus Comes, Abbo Comes, Ostdag Comes, VVigman Comes.
lin. 21. Hancvvin, leg. Ancum.
lin. 22. Osfred cognomento &c. leg. Osfrid cognomento Turdimalo, & Oarstein, & Suomi, & Vrm, & alius Osfrid filius Heilige, & Osfrid de Schenaouue, & Hebbi, & Aouuin.
lin. 25. Regni totidem, leg. Regni sui totidem.
lin. 30. Ipse autem propter, leg. ipse autem interea propter.
lin. 32. farumque ibi, leg. turrimumque ibi.
lin. 38. venère Cani, Zauci, Principes Auarum &c. leg. venère Canirauci Princeps Auarum, & Thudum, & alij primores ac Duces.
lin. 46. neque vterque regnare potuisset: leg. neque inter eos, vter regnare deberet, conuenire potuissent.
lin. 54. Theognistum, leg. Theognostum.
lin. 56. in Epistola, leg. in Ecclesia.
lin. ult. reuersi Romam, in Basilica, leg. reuertendo Romam, venientes in Basilica.

- lin. 4. Italiam venit, *leg.* Ital. ventura dicebatur.
 lin. 5. quousque, *leg.* quoad vsque.
 lin. 6. quæ in Sardiniam venerat, *leg.* quæ ad Sardiniam est delata.
 lin. 16. incipiente verno tempore, *leg.* verni temperie.
 lin. 24. nepotem suum ex Pipino filio, *leg.* filium Pipini filij sui.
 lin. 29. in supradictis ciuitatibus, *leg.* in supradictis quinque ciuit.
 lin. 34. post Danorum, *add.* in loco eis deputato.
 lin. 38. Cuius Princeps, *etc. leg.* Cuius Principes ac populus eis subiici.
 lin. 41. vndique, *leg.* vndecumque.
 lin. 46. & eo amplius captiuos, *leg.* & eo amplius Corsos captiuos.
 lin. 48. commissioque bello cum eis, *leg.* commissioque cum Sardis prælio.
 lin. 51. Leo Papæ Patricij, *leg.* Bardæ Patricij.
 lin. 52. Crumas Rex, *leg.* Crunas Rex.
 lin. 54. post accessit, *add.* & iuxta portam ciuitatis castra posuit.

- lin. 3. Regni autem XLVII. *leg.* regni autem XLVII. subactæque Italiae XLIV.
 lin. 11. missa, *leg.* directa.
 lin. 17. Richuvinum Pictauiensem, *leg.* Richoinum Pictauium.
 lin. 19. misit, *leg.* direxit.
 lin. 20. fines misit, *leg.* partes dimisit.
 lin. 31. quemadmodum, *leg.* sicut.
 lin. 41. VII. tandem die in litore, *leg.* septimo tandem die in loco qui dicitur.....
 in litore.
 lin. 48. Priusquam tamen illuc veniret, *leg.* Sed antequam illuc veniret, id est, cum
 adhuc domi esset.
 lin. 54 & ipse secum, *leg.* & ipse cum eo.
 lin. penult. nunciauit, *leg.* mandauit.

- lin. 12. ditionibus, *leg.* territoriis.
 lin. 15. seditionem illam, *leg.* seditionem illorum.
 lin. 16. per Legatos Imperatori nunciauit, *leg.* per Legatos suos Imperatori re-
 ciauit.
 lin. 22. quieuit, *leg.* conquieuit, *Ibid.* Pyreneum habitant, *leg.* Pyrenzum montem
 hab.
 lin. 23. Siguinum, *al.* Siginum.
 lin. 28. à seculo migravit, *leg.* de corpore migravit.
 lin. 33. magno eum honore suscepit, *leg.* cum magno eum ibidem honore fusc.
 lin. 36. opinè, *leg.* opiparè.
 lin. 37. fortissimo robore, *leg.* firmissimo.
 lin. 44. Aquasgrani, *leg.* ad Aquasgrani.
 lin. 52. Cadolach, *leg.* Cadolane.
 lin. 53. Albigarius, *leg.* Abgarius.

- lin. 6. impositum, *leg.* impactum.
 lin. 14. depressit, *leg.* deposuit.
 lin. 15. quàm quod, *leg.* præter quod.
 lin. 18. opera medicorum, *leg.* instantiâ medicorum.
 lin. 29. & Sclaomiri, *leg.* & Sclauorum.
 lin. 34. post hæc, *leg.* posthac.
 lin. 36. imperauit, *leg.* impetrauit.
 lin. 41. Vogeso, *leg.* Vofego.
 lin. 47. ad Italiam festinasset, *leg.* Italiam intrare festinasset.
 lin. 49. Quem secuti sunt alij, & non solum, *leg.* Quem ceteri secuti, non solum.
 lin. 52. Cubicularius, *leg.* Camerarius. *Ibid.* Meginharij, *al.* Reginharij.

- lin. 4. post Pascha, *leg.* post sanctum Pascha.
 lin. 5. & Bernhardum Regem, *leg.* simul & Bernhardum.

- A** *lin.* 8. exilio proscribi, *leg.* exilio deportari.
lin. 13. *post* ab exercitu, *add.* Imperatoris.
lin. 18. v. Non. Octob. *leg.* v. i. Nonas.
lin. 22. accusantes, *leg.* excusantes.
lin. 24. ad fines nostros, *leg.* & ad fines nostros.
lin. 53. vicinas gentes, *leg.* vicinas iuxta se gentes.
lin. 55. ditioni eius se permittere &c. *leg.* ditioni eius semper inniti gestiebat, ne hoc
 efficeret curare cœpit, ac falsis &c.

Pag. 263.

- lin.* 3. iuxta, *leg.* circa.
lin. 7. Dragomofus, *leg.* Dragamosus.
lin. 11. respiceret, *leg.* conspiceret.
lin. 13. ubicumque poterat, *leg.* quacumque potuit.
lin. 14. regione coegit, *leg.* regione sua coegit.
lin. 33. Bero Comes, *al.* Bera Comes.
lin. 36. proscriptus, *leg.* deportatus.
lin. 54. 55. qui Carcafaum fluuium habitant, *leg.* qui circa Sauum fluuium habi-
 tent. Saracenorum, *leg.* Hispaniæ.

Pag. 264.

- B** *lin.* 7. discesserunt, *leg.* recesserunt.
lin. 17. vernum tempus, *leg.* verni temperiem. *ibid.* viii. Kal. *leg.* ix. Kal.
lin. 18. post actum, *leg.* post peractum.
lin. 35. Vogesi, *leg.* Vofegi.
lin. 39. Michaelis Comitris, domesticorum insidiis, *leg.* Michaelis Comitris Dome-
 sticorum, insidiis &c.
lin. 51. in quo Lotharius, *leg.* in quo dominus Lotharius.
lin. 53. Romani Pontificis, *leg.* Romanæ Ecclesiæ.
lin. 54. Florus cum magnis, *leg.* Florus super Istri cum magnis.

Pag. 265.

- lin.* 4. euocatum, *leg.* reuocatum.
lin. 5. & Bernarium, *leg.* cum quo & Bernhardum.
lin. 17. maximi amnes, Rhenus videlicet, &c. *leg.* maximi ac famosissimi amnes,
 Rhenus videlicet ac Danubius, Albiſque.
lin. 20. pontibus vineta, *leg.* pontibus iuncta.
lin. 30. sustulit, *leg.* subrexit.
lin. 33. Brixie Comes, *leg.* Brixie ciuitatis Comes.
lin. 42. Siscia ciuitate, *leg.* sua ciuitate.
lin. 47. Delbende, *leg.* Delberdo.

- C** *lin.* 51. regressi sunt, *leg.* reuersi sunt.

Pag. 266.

- lin.* 1. Eum tamen, *leg.* Quem tamen.
lin. 3. regiones, *leg.* partes. [appellatur.]
lin. 4. hiematum ad Franconofurt, *leg.* ad hiemandum in loco, qui Franconofurd
lin. 5. finium, *leg.* partium.
lin. 8. Behemannorum, *leg.* Behaimorum.
lin. 12. ædificiis nouis, quemadmodum secum statuerat, *leg.* opere nouo ædificiis,
 sicut dispositum habuerat.
lin. 15. ibidem, *leg.* in eodem loco.
lin. 20. 21. Meligastus & Celadragus. Erant enim, *leg.* Milegatus & Cealadragus.
 Erant iidem.
lin. 23. totius Regni summa, *leg.* citius Regni summa.
lin. 24. V Vilsi filium eius, *leg.* populus V Vltzorum. *ibid.* qui maior erat, *leg.* quia
 maior natu erat.
lin. 32. fideliter, *leg.* fidelem.
lin. 38. 39. Regni coronam, & Imperatoris & Augusti nomen, *leg.* & Regni coro-
 nam, & Imperatoris Augusti nomen.
lin. 49. Liudemullum, *leg.* Liudemulsum.
lin. 51. Romanæ Ecclesiæ, *leg.* sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

- lin. 5.* Ipse reliquum, *leg.* ipse verò reliquum.
lin. 8. rei certitudinem, *leg.* rei gestæ certitudinem.
lin. 10. purgavit: & interfectores prædictorum, *leg.* purificavit: & interf. præd. hominum.
lin. 23. ire permissus est, *leg.* redire permissus est.
lin. 28. regionibus, *leg.* partibus.
lin. 35. Frihsazi, *al.* Ternsazi.

- lin. 5.* Ille ad hæc. *leg.* Et ille quidem ad hæc.
lin. 7. instigauerat, *leg.* parauerat.
lin. 14. ad xv. Cal. *leg.* ad xii. Cal.
lin. 15. post Imperatoris, *add.* qui ad eum mittebantur. *Ibid.* post Gradenfis, *add.* Veneticorum.
lin. 22. Romam ire iussit, vt à Pontifice examinaretur, *leg.* ad examinandum eum Romano Pontifici direxit.
lin. 24. venisset, *leg.* peruenisset.
lin. 25. ipsos vsque, *leg.* ipsos quidem vsque.
lin. 26. manere præcepit, *leg.* fecit opperiri.
lin. 29. à Bulgaris iniquè infestari se quererentur. *leg.* de Bulgarorum iniqua infestatione quererentur.
lin. 32. qui minor vocabatur, *leg.* qui iunior vocab.
lin. 37. in ipso Pyrenzo, *leg.* in ipso Pyrenzi iugo.
lin. 38. secum habuere, *leg.* secum duxerant.
lin. 40. qua consanguineus, *leg.* quasi qui consanguineus.
lin. 41. præceptum, *leg.* mandatum.
lin. 52. verno tempore, *leg.* verna temperie.
lin. penult. habiturum, *leg.* habere velle.

- lin. 1.* in eo Conuentu, *leg.* in eodem Conuentu.
lin. 2. V Vihormachus, *leg.* V Vihomarchus.
lin. 12. Vogesum ad Rumerici arcem, *leg.* Vosegum ad Rumatici montem.
lin. 16. Regionibus, *leg.* partibus.
lin. 18. fecit. Completis itaque. *leg.* iussit. Completisque.
lin. 25. Christiano more susceperat, *leg.* Christiano more sumendo perceperat.
lin. 27. integrum, *leg.* plenum.
lin. 34. vt sine mora, *leg.* vt sine morarum interpositione.
lin. 37. Illo verò, *leg.* Illóque.
lin. 43. Aquisgrani, nam ibi, &c. *leg.* Aquisgranum, vbi.
lin. 44. Cum quibus vbi, *leg.* Cum quibus cum.
lin. 45. & conclusum, *leg.* atque dispositum.
lin. 46. ibidem totam sequentem æstatem transegit, *leg.* æstatem in deputato sibi loco transegit.
lin. 47. medio Maio, *leg.* medio mense Maio.
lin. 50. Romani Pontificis, *leg.* sanctæ Sedis Apostolicæ, Romanæ videlicet Ecclesiæ.
lin. 51. regionibus, *leg.* partibus.
lin. 53. missi, *leg.* directi. *Ibid.* principes, *leg.* primores.

- lin. 5. & 6.* Affuerunt & in eodem Conuentu Baldericus, &c. *leg.* Baldricus verò & Geroldus Comites, ac Pannonici limitis Præfecti, in eodem Conuentu adfuere: & adhuc &c.
lin. 17. minuisset, *leg.* comminuit.
lin. 18. post, quod petebat, *add.* iussu eiusdem Regis.
lin. 30. optimos tamen ac præstantissimos, *leg.* meliores tamen ac præstantiores.
lin. 35. Sueffoniam, *leg.* Sueffionem.
lin. 42. quo idem passus est, *leg.* quo idem beatissimus Martyr passus esse dinoscitur.

lin. 51. filius Beronis, *al.* filius Berani. *Ibid.* & alij complures, *leg.* necnon & alij complures.

lin. 52. *post.* Saracenis, *add.* ac Mauris.

Pag. 271.

lin. 3. persuasione, *leg.* persuasionibus.

lin. 13. Nouiomagum, *leg.* Niumagum.

lin. 22. eis rectores, *leg.* super eos rectores.

lin. 24. vix mensem, *add.* vix vnum mensem.

lin. 25. Presbyter sancti Marci, *leg.* Presbyter tituli sancti Marci.

lin. 26. populi, examinaret, *leg.* populi, qualis esset examinavit.

lin. 28. Quos Imperator benignè, *leg.* Quos ille ibi benignè.

lin. 34. ratio esset habita, *del.* esset.

lin. 35. *post.* culpabiles, *del.* fuissent.

lin. 36. Badericus etiam Dux, *leg.* Similiter & Baldericus Dux.

lin. 37. 38. honoribus priuatus, & Marca inter quatuor, *leg.* honoribus quos habebat, priuatus, & Marca, quam solus tenebat, inter quatuor, &c.

lin. 43. Legatos, *leg.* Missos.

lin. 47. Lotharium filium, *leg.* Lotharium filium suum.

Pag. 272.

lin. 4. facerent exposuerunt se tamen, *leg.* facerent exposuere, & tamen.

lin. 12. aliquot, *leg.* aliquantis.

lin. 14. Cal. Iun. *leg.* Cal. Iul.

lin. 16. solemnitatem S. Martini, *leg.* Missam S. Martini.

lin. 17. diuersis Conuentibus, *leg.* in diuersis.

lin. 20. in ipso Quadragesimali, *leg.* in ipso sancto Quadragesimali.

lin. 24. Imperator diuersis, *leg.* Imperator verò in diuersis.

lin. 29. regiones, *leg.* partes.

lin. 30. multitudo, *leg.* generalitas.

lin. 31. Medio Iulio, *leg.* medio circiter Iulio. *Ibid.* sed vbi vanam esse competerat, &c. *leg.* sed vbi vana esse comperit, quæ de Nordmannis fama disperferat, sicut priùs dispositum habebat, medio Augusto, &c.

lin. 33. post annua dona, *add.* solemniter.

lin. 35. regionibus venerant, *leg.* terris ad eam venerant. *Ibid.* Lotharium quoque filium, *leg.* Lotharium quoque filium suum finito illo Conuentu in Italiam direxit.

lin. 41. reuersus, ibidem sancti Martini, *leg.* reuersus est, vbi & Missam sancti Martini, ac festiuitatem beati Andreæ.

FINIS.

BONIFACII MOGVNTINENSIS ARCHIEPISCOPI,
EPISTOLÆ III.

Addenda illis, quæ iam edita sunt suprapag. 661.

AD ANDHVNVNVM ABBATEM, EPIST. I.

*Inter editas
Epist. XLII.*

DILECTISSIMO in Christo charitatis vinculo nodato Patri Andhuno visceralem salutem. QVARE non transmisisti vestimenta, quæ debuisti mittere de Fresarum Prouincia? Nunc, per Deum omnipotentem, ex templo fac ut veniant. Indica nobis aliquid de Episcopo nostro, an ad Synodum Ducis Occidentalium Prouinciarum perrexisset, an ad filiū CARLOMANNI: & per Epistolam nobis rescribe, & hunc pergentem nuncium iterum citò reuerte nomine Hartleih. Quæso te Domine, ut facias eum illic manentem sine labore, & huc pergentem. Valete, ô flores Ecclesiæ, & orate pro nobis, & nos pro vobis, ut pax Christi maneat in nobis. Amen.

CAROLVM.

AD CEORLVM * REGEM FRANCORVM, EPIST. II.

*Inter editas
LXXI.*

DOMINO gloriosissimo atque precellentissimo CEORLO Regi Francorum, Eanvolfhumilis Abbas optabilem sospitatem. PROPTER hæc omnipotens Deus bonos quosque ad populorum regimina perducit, ut per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona suæ pietatis impendat. Quod in Francorum Gente factum cognouimus, cui vestra gloria idcirco est præposita, ut per bona, quæ vobis concessa sunt, etiam subiectæ vobis Genti superna beneficia præstarentur. Et ideò, gloriose Rex, eam quam accepisti diuinitus gratiam sollicita mente custodi. Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina. Zelum rectitudinis tuæ in eorum conuersione multiplica, idolorum cultus insequere, fanorum ædificia euerre. Subditorum mores, & magna vitæ munditiâ exhortando, terrendo, blandiendo, & boni operis exemplo monstrando ædifica: ut illum retributorem inuenias in cælo, cuius nomen atque cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim vestræ quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cuius vos honorem quæritis, & seruat in gētibus. Præterea scire vestram gloriam volumus, quia nos obnixè & indefinenter deprecaturi supernam pietatem pro incolumitate tua, & gentis tuæ. Propterea sublimitatem tuam humiliter deprecantes, ut nostri memor esse, nosque loco amicorum suscipere digneris: ut qui te in orationibus crebris Domino commendare fatagimus, ipsi te protectorem habere valeamus & patronum. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam, quam cœpit, perficiat, atque vitam vestram & hinc per multorum annorum curricula extendat, & post longa tempora in cælestis vos patriæ congregatione recipiat. Incolumem Excellentiam vestram gratia superna custodiat, Domine dilectissime. Scripta Indiæ. XI. VIII. Kal. Iunias.

ALHREDI REGIS ANGLORVM AD LVLLVM, EPIST. III.

*Inter editas
XC.*

ALHREDVS Rex & Osgeofa Regina Lullo venerabili Episcopo nobis perpetuali amicitia copulato in Christo salutem. SCRIPTA beatitudinis tuæ simul cum muneribus literis assignatis debita gratulationis reuerentiâ suscepimus, maximasque omnipotenti Deo egimus gratias, quod te in tam longa peregrinatione desudantem, & in Christi agonibus decertantem optatæ conseruauit sospitati. Et ideò reuertentibus venerabilibus viris, gaudium nostrum sacrorum apicum attestacione signamus, ac petimus, uti quotidianis orationibus Episcopatus tuus studium ac votum suum circa salutem nostram dignetur impendere. Nos quoque simul cum nominibus nostrorum amicorum, & propinquorum, quæ hinc subscripta sunt, litterarum custodia facias contineri, orationibusque & Missarum celebrationibus, perpetuis Dei patrociniis commendemur. &c. Illudque pietati nostræ satis placuisse cognosce, quod sanctimonia tua de Ecclesiarum aut populi perturbatione sollicita est. quæ etiam ut fierent, Dei aliquo dispensacionis consilio credimus esse prouisa. Nostris quoque, dilectissime frater, Legationibus ad Dominum vestrum, gloriosissimum Regem CARL, obsecramus consulendo subuenias: ut pax & amicitia, quæ omnibus conueniunt, facias stabiliter inter nos confirmari.

F I N I S.

I N D E X
R E R V M A C V E R B O R V M
Q V Æ I N T O M O I I . C O N T I N E N T V R .

A

A R O N Rex Sarracenorum,
pag. 47. a. 85. b
Aaron Rex Persarum, 126. b.
c. 127. a. 539. c
Aaron Regis Persarum Legati
& munera ad Carolum M.

19. b. 42. a. 60. b. 65. a. 80. c. 99. b. 167. a. 178.
a. 251. b. 256. b. 540. c
Abaidunus Dux Tortosæ, 292. b
Abacomitatus, 336. a
Abbatiz ad ius Regium pertinentes, 112. a
Abbie, seu **Albio**, Saxo baptizatus, 33. c. 54. c. c.
55. a. 74. c. 78. a. 148. b. 243
Abbo, 378. a
Abbo Abbas, 421. a
Abbo Monachus S. Germani de Pratis Paris. 499
Abbo Episcopus Autissiodorensis, 430. a
Abbo Maurogenensis Episcopus, 438. a
Abbo Metensis Episcopus, 204. a
Abbo Neuernensis Episcopus, 459. c
Abbo Suessorum Præsul, 605. b
Abbo Comes, 48. a. 65. c. 86. a
Abbo Patricius, 227. a
Abbo Pictavis Præfectus, 288. a
Abdella, seu **Adabdella** Rex Sarracenorum, 18.
a. 39. c. 58. b. 78. c. 160. b. 248. c. 249. a
Abdella Legatus Regis Persarum, 21. a. 44. b. 62.
b. 83. a
Abdirahman filius Abulaz Regis Sarraceno-
rum, 47. c. 65. b. 256. c. 260. c. 270. a. 271. c.
297. b
Abdirhaman Sarracenorum Rex, 304. c. 532. b
Abinlarbi Sarracenorum, Rex, 12. a. *vide* **Ibina-**
larabi.
Abitaurus Sarracenorum Rex, 9. a. 21. c. *vide*
Abutaurus.
Abodriti, 18. b. 39. a. 40. a. 45. b. 46. a. 58. c. 64. a.
79. a. 83. b. 84. b. 98. a. 99. b. 158. c. 161. b. 248.
a. 249. b. 250. a. 254. c. 259. b. c. 260. c. 261. b.
266. a. 270. b. 302. b
Abodriti Carolo Magno subiecti, 296. b. defi-
ciunt à **Lud. Pio**, 298. c
Abodritis dati pagi trans Albiam, 43. a. 61. a
Abola fluuius, 537. c
Abolaz Regis Abdiraman pater, 704. c
Abotrij, 56. c
Abraham Amiratus in confinio Africæ præsi-
dens, 42. a. 60. b. 80. c. 251. b

Tom. II.

Abrincatinum, 186. a
Abulaz Rex Sarracenorum Hispaniæ, 47. c. 48.
c. 65. b. 85. c. 86. c. 256. c. 258. a. 260. a. c. 263. c.
296. c. 301. a. 541. c
Abulabaz elefantinomen, 19. c. 42. b. 60. c. 81. a.
252. a
Abumaruan Dux Sarracenus, 271. a. 305. a. 545. b
Abutaurus Rex Sarracenorum, 31. b. 53. a. 73. a.
240. c. 288. c. 536. b
Acies in cælo apparent, 587. c. 388. b
Acies igneæ visæ in cælo, 597. b. 601. c
Adalardus, 440. b
Adalhardus Abbas, 345. c. 346. b. 554. c
Adalardus Abbas Corbeiz, 46. b. 64. b. 84. c. 55.
c. 265. a. b. 301. b. 490. b. 541. a. 652.
Adalardus Comes, 14. a. 28. b. 50. c. 70. c. 138. b.
588. a
Adalhardus Comes Palatij, 266. c. 302. minor
dictus, 268. b. **Dux Spoletanus**, *ibid.*
Adalbero Laudunensis Episcopus, 623. b
Adalbero Metensis Episcopus, 598. c
Adalbero Remensis Archiepiscopus, 817. c
Adalbero Virdunensis Episcopus, 799. a
Adalbero Augustæ Vindelicorum Episcopus,
580. c
Adalbertus, 346. c. 440. b
Adalbertus Archiepiscopus, 836. c
Adalbertus Barsoensis Episcopus, 612. c
Adalbertus Mautiennæ Episcopus, 481. b
Adalbertus Longobardorum Rex, 632. c
Adalbertus Tusciæ Marchensis, 581. b
Adalbertus Comes, 315. 547. a. 616. b
Adalbertus miles pater V Verinberti Sacerdotis,
122. a. c
Adalclmus Comes, 464. a. 509. b
Adalgarius Episcopus, 404. c
Adalgarius Augustidunensis Episcopus, 460. b
Adalgarius à V Vaisario Duce obses Pipino Re-
gi datus, 26. c. 236. a
Adalgarius Comes, 314. a
Adalgaudus Vercellensis Episcopus, 458. c
Adalgifus Comes, 395. b
Adalgifus. Cubicularius in Saxoniam à Carolo
M. missus, 15. c. 32. c. 54. a. 74. a. 145. c. 146.
b. 242. a. b. 537. a
Adalgifus. filius Desiderij R. Langobardorum
14. b. 29. b. 51. c. 96. a. b. 139. b. 206. 214. b. 215.
b. c. 239. a. 536. a
Adalgifus Bencuentanorum Dux, 564. c
Adalulfus Episcopus, 341. c

C C c c ij

INDEX

Adalungus Abbas S. Vedasti, 106. a. 266. c. 281. 282. a. 303. a		Agiulfus Metensis Episcopus,	201. a
Adaluvinus satelles regius,	572. c	Aglemarus Abbas,	720. a
Adarna fluuius,	15. a. 31. b. 73. a. 241. a	Agledulfi Regis mors,	6. c
Addua flumen,	582. b	Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus,	313. a
Adefonsus Rex Galliciarum, 78. c. 289. c. vide Hade- fonsus.		Ailuuart satelles regius,	572. c
Adelaid filia Pipini Regis, 202. b. & eius Epita- phium,	202. c. 203. a	Aimarus Ruthenensis Episcopus,	460. b
Adelaid, seu Adheleidis, filia Caroli M. 202. c. & eius Epitaphium,	203	Aimiricus Abbas S. Martialis,	633. b
Adelhais filia Pipini R. Italiae,	101. a	Aimo Albigenfibus Praefectus,	288. a
Adelais Augusta,	790	Ainalarabi Saracenus,	536. b
Adelardus Veronensis Episcopus,	258. c	Ainricus Saxo,	513. a
Adelardus Archiepiscopus,	387. b. 390. a	Ainricus Dux Burgundiae,	638. c
Adalbertus Dux Austrasiorum,	368. c	Aio, siue Aigo, Langobardus de Foro-Julij, 47. c. 65. b. 85. c. 257. a. 541. c	
Adeldacus Hammaburgensis Episcopus,	612. c	Airardus Nouiomensis Episcopus,	600. a
Adeltrudis, seu Adaltruth, Caroli M. filia ex concubina,	100. c	Airboldus Comes,	439. a
Adelelmus,	466. a	Aisti, populi,	98. b
Adelelmus Comes,	588. a. 600. a	Aistulphus Langobardorum Rex, 205. c. 206. a. 209. 210. 211. 212. 213.	
Adelelmus Episcopus Laudunensis,	591. b	Aiterius obles à Vvaifario Duce Regi Pipino datus,	26. c
Adelelmus Siluanectensis Episcopus,	602. c	Aiulfus Archiepiscopus,	341. b
Adelericus Vasco,	288. c	Aiso perfidus & profugus, 270. a. c. 271. a. 304. c	
Adelhardus,	365. b. 378. a	Alamanni,	99. a. 111. b. 143. c. 150. c. 169. a 175. c
Adelgarius,	373. b	Alamannia,	88. c. 266. a. 318. a
Adelgarius Missus Caroli,	364. c	Alamannia à Carlomanno Principe vastata, 3. b. 4. a. 7. b. c. 11. c. 24. c. 233. c	
Adelina Ruini Nortmanni filia,	633. a	Alamannica terra,	281. b
Adelluida Caroli M. concubina,	100. c	Alamannorum fines,	6. a
Ademarus Consul,	521. b	Alanus Britonum Princeps,	609. a
Ademarus Comes Genue, 82. c. vide Hadu- marus.		Alara fluuius,	31. c. 47. b. 54. a. 85. b. 242. c
Ademarus Pictaviensis Comes,	633. b	Alaruz Rex Sarracenorum,	72. e
Aderna, fluuius Saxoniarum,	22. a. 144. a	Alasacense sigoltarium,	116. b
Adertensis pagus,	329	Albericus Episcopus,	325
Adertisus pagus,	420. c	Alberici Episcopi obitus,	22. b
Adelbertus Comes,	367. b	Albericus Comes,	459. a
Ado Episcopus,	341. c	Albericus Romanus Patricius,	607. a
Adotbertus à Vvaifario Duce ad Pippinum Re- gem Missus,	26. c	Albericus Octauiani Papae frater,	600. c 632. c
Adrebalduus Flauiniacensis Monasterij Abbas,	314. b. 316. b	Albertus Bonifacij filius,	571. b
Adrianus Papa, 28. c. 136. c. 137. c. 145. a. 156. b. 157. c. 206. a. c. 288. a. 351. b. 402. c. 535. c. 561. c		Albertus Comes Pertensis,	314. c
Adrumerici castellum, 82. a. vide Rumerici.		Albia, siue Albis, fluuius, 15. b. c. 18. a. 19. c. 20. c. 31. c. 33. a. a. 40. a. 53. b. 65. 74. b. 79. a. 96. c. 144. c. 147. c. 241. b. 243. b. 257. b. 524. c. 537. b. 541. a	
Adso Abbas Deruentis,	808. b	Albienfibus pagus à Pipino R. conquisitus, 27. b. 237. a	
Aduentius Metensis Episcopus,	430. a	Albigarius Vnrochi nepos,	260. c
Adulfus, seu Aldulfus Diaconus Leonis III. Papae Legatus in Britanniam, 45. c. 46. a. 63. c. 84. a. b. 255. a. b		Albigarius Missus Lud. Pij,	297. c
Alfredus Anglorum Rex,	497. c	Albigenfibus tribute leuati.	289
Aeneas Parisij Episcopus,	438. a. 785	Albinus cognomento Alcuuinus, Caroli Magni praefector,	102. c. 108. b
Aetas valde frigida,	374. c	Albinus doctissimus,	111. a
Aetherius Viuatiensis Episcopus,	460. a. 481	Albinus Caroli M. deliciosus Romam ab eo missus,	214. c
Agano Episcopus,	341. c	Albinus Cubicularius Leonis III. Papae, 218. b. 249. c	
Agapitus Papa,	610. b	Albola fluuius,	36. b. 56. e
Agathon Archiepiscopus Legatus Graecorum Imp.	567. b	Alcane Monasterium in Bauaria,	323. c
Agenoldus Abbas,	611. c	Alcedronensis pagus,	548. a
Agenulfus Gabalitanensis Episcopus,	460. a	Alchuinus cognomento Albinus, 538. a. Philo- sophus,	636. c
Agilmarus Aruennus Episcopus,	460. a	Aldegarius Presbyter,	628. b
Agilmarus Viennensis Episcopus,	402. a	Aldramnus audacissimus Francus,	518. c
Aginus Veronensis Episcopus,	395. b		
Agius Aurelianorum Episcopus,	413. a. 769. a		

RERVM AC VERBORVM.

Alcuinus hærefem Felicianam destruit, 207. a		Ambra fluuius; 243. b	33. b. 54. c. 74. c. 147. c.
Alchuini Abbatis Epistolæ, seqq.	676. 677. &	Ambrosius Comes, 581. a	
Alciodorensis vrbs,	369. b	Ambrosius Lucensis Episcopus, 395. b	
Alciodrifus pagus, 421. b		Amicho Abbas, 4. c	
Alcmona, seu Alcmanus, fluuius, 38. b. 157. a.		Amiratus, 42. a. 60. b. 80. c. 251. b	
538. a		Amoroꝝ Cæsaraugustæ Præfectus, 46. c. 47. c.	
Aldarius Monachus, 400. b		64. c. 65. b. 85. a. 256. a. c	
Aldeardis Regina, Caroli M. coniux, 37. b. 74. b. vide Hildegardis.		Amulo Lugdunensis Episcopus, 402. a	
Aldricus Cenomanorum Episcopus, 413. b.		Amulus Episcopus, 767. b	
769. a		Ancona, 250. c	
Alduinus Auenionensis Episcopus, 460. a		Andana, 455. b	
Alduinus Egoismensis Comes, 633. a		Andreas Episcopus & Capellanus Caroli M., 227. b	
Alea fluuius, 592. b		Andreas Referendarius Desiderij R. Langobardorum, 214. b	
Aledrannus, 388. c		Andreas Florentiæ Episcopus, 459. a	
Aletrannus Pontis-Hisariæ Præfectus, 528. c		Andegavi, 7. a	
S. Alexandri Monast. 417. a		Andegauis, 3. b	
Alfdeni Dux Northmannorum, 169. c		Andegauorum ciuitas; 262. a. 299. c	
Algifus filius Desiderij Regis Langobardorum, 225. a. 226. b. 228. a. vide Adalgifus.		Andegauensis vrbs à Nortmannis capta, 400. c	
Alheyda Caroli Martelli mater, 331. c		Andiacum Palatium, 289. b	
Alifidæ mors, 3. b		Andruerpa ciuitas, 546. b	
Alifatia regio, 555. a		Anepus ducit Francorum exercitum in Suauos, 11. a	
Almaricus Cumenfis Episcopus, 395. b		Aneta falconis, 130. b	
Alnidus villa, 349. b		Anesus fluuius, 155. b. 246. b	
Alodum, seu Alodis, 31. a. 72. c		Angandeo Danus; 48. a. 65. c. 257. b	
Alofeburch Monast. 324. a		Angarij Saxonum populus, 137. b. 140. b. Carolo M. se dedunt, 144. b	
Alquinus, 176. c. vide Alcuinus.		Angelbertus Mediolanensis Archiepiscopus, 395. b	
Alfatia, 4. a		Angelbertus primicerius Palatij, 678. a	
Alfensis pagus, 88. b		Angeldrudis Vvidonis vxor, 581. c	
Alfonus villa, 638. c		Angelrannus Meldensium Episcopus, 585. c	
Alstanus Anglorum Rex, 602. b		Angilbertus Nithardi pater, 351. a	
Alstenius, 483. c		Angilbertus Abbas, 37. c. 39. b. 57. a. 58. a. 77. c. 78. b. 248. b	
Alta petra, 454. b		Angilbertus Abbas S. Richarij, 159. b. 352. c	
Altembure Monast. in Bauaria, 323. c		Angilrannus Archiepiscopus Mediomatricis Ecclesie, 37. b. 684. c	
Altfridus Episcopus, 440. b. 554. a. 560. a		Angrarij, seu Angarij, 29. c. 52. a. 71. c. 241. a	
Altifigus Abbas, 761. c		Angri populi, 552. b	
Altmarus Episcopus, 420. c		Angulifamum, 9. c	
Altmonscastrum, 592. a		Anianæ Monasterium, 293. c. 324. a	
Altuinus Senonensis Monachus, 749. 752.		Anisa fluuius, 17. a. 36. c. 57. a. 77. c. 537. c	
Altum-fagium Monast. 324. b		Annulus b. Arnulfi Episcopi ab eo in Mosellam proiectus, 201. b	
Altus mons, 455. b		Ansa Desiderij Regis Langobardorum vxor, 4. c	
Aluea Saxoniz fluuius, 9. a		Ansbaldus, 764. b	
Aluernicus pagus à Pipino Rege captus, 8. a		Ansbertus Mediolanensis Episcopus, 458. c	
Aluernum, 26. c		Ansbertus vir filiz Chlotarij Regis, 1. b. 68. c. Senator, 2. a. nobilis Francus, 68. c	
Amadeus Pinnensis Episcopus, 395. b		Ansboldus Abbas, 784	
Amalharius Treuerensis Episcopus, 49. a. 66. c. 86. c. 258. a. 259. a. 277. c. 295. c. 542. b		Anscarius Subdiaconus, 434. c	
Amalluuio, seu Amallouinus Missus Caroli M. 33. c. 55. a. 74. c. 243. c		Anschericus Episcopus, 518. c	
Amalricus Episcopus, 341. c		Anscherus Abbas, 353. c	
Amalricus Archiepiscopus, 412. c	344. a. 392. b.	Anschifus b. Arnulfi ex coniugio filius, 201. c.	
Amalricus Comes, 389. a		202. c	
Amaluuinus, 148. b		Anschifus Dux, 275. c	
Amaluuinus Archiepiscopus, 341. c		Ansegaudus Abrincatum Episcopus, 415. c	
Amau pagus, 329		Ansegifilus pater Pippini Maioris Domus, 1. b. 68. c	
Ambiani, 262. b		68. c	
Ambianorum ciuitas incensa, 396. a		Ansegifus Treccasinus Episcopus, 616. a	
Amblidum castrum, 607. c		Ansegifus Senonensis Episcopus, 404. b. 452. b. 637. a	
Ambulfus Abbas Cœnobij Nonaliciensis, 227.			
Ambo Ecclesiz, 19. a. 41. b			

INDEX

- Ansegisus Episcopus in pugna vulneratus,** 595. c
Anseus fluuius, 584. b
Ansfridus Abbas Nonantulae, 271. b
Anselinus Laudunensis Episcopus Caroli Lotharingae Ducis traditor, 628. b. 635. b
Anselmus Lemouicensis Episcopus, 460. a
Anshelmus Comes Palatii Caroli Magni Regis, 97. b
Anshelmus Mediolanensis Episcopus, 261. c. 280. 299. b
Anternacum castellum, 556. a
Antiphonarij S. Gregorij, 75. c
Antiphonarij Francorum 75. c
S. Antonij Monasterium, 324. a
Antrum Cœnobium, 386. b
Anulo, seu Anolo, nepos Herioldi R. Danorum, 48. b. 66. a. 86. b. 257. c
Anulo Danorum Princeps, 542. a
Aouuin Legatus Danorum Regis ad Carolum M. 48. b. 66. a. 86. a. 257. b
Apocriarius, seu Palatii Custos, 491. b
Apocriarij, 199. b
Apostolicus, 15. b. 34. b. c. 38. b. c. 41. c. 51. a. 55. b. 76. a. 187. b. 197. b. c. 223. b
Aquæ cœlo torrentis instar cadit, 579. a
Aquæ intercutis morbus, 95. b
Aquæ, vrbs, 31. a. 281. c. villa, 293. a
Aquarum inundationes, 3. b. 6. c. 33. b. 74. b
Aquarum naturaliter calentium vapores, 101. c
Aquense Palatium, 254. a. 267. b. 548. a
Aquensis Basilica, 180. b
Aquensis Aula, sedes Caroli M. 164. c. 166. c. 168. b. 172. c. 178. b
Aquensis Regia, 158. b
Aquensia balnea, 178. b
Aquis villa, 13. a. 27. b. c
Aquis Palatium, 36. a. 17. b. c. 39. b. c. 57. c. 78. a. prima sedes regni Francici, 376. a
Aquisgranum, 236. c. 237. c. 281. a
Aquisgrani Palatium, 18. b. 39. b. 40. a. c. 41. a. 42. c. 245. c. 248. b
Aquisgrani Palatium à Carolo M. conditum, 102. a. 152. c
Aquisgram Basilica b. Mariæ à Carolo M. constructa, 100. a. 102. c. 119. a. c
Aquisgrani Basilica tegulis plumbeis tecta, 272. b
Aquisgrani thermæ, 131. c
Aquisgranensis pactio inter Carolum Caluum & Lud. fratrem, 453. a
Aquitania, 2. b. 3. c. 4. a. b. 13. c. 27. c. 50. b. 70. a. 88. 205. 237. c. 282. a
Aquitania à Pipino vastata, 27. a. 236. 237
Aquitania Pipino filio Ludouici Pij commendata, 261. b
Aquitaniæ Regnum, 22. a. b. 53. c. 73. c. 169. a
Aquitanicum bellum à Carolo M. gestum, 95. c. 236. 237.
Aquitani, 111. b
Aquitanici fidem violant, 388. c
Aragisus Dux Beneuenti, 23. a. 537. b
Aran Episcopus, 565. b
Arbo Comes, 575. c. 583. b
Arbona, 4. b
Arcæ vrbs, 609. a
Archambaldus Turonensis Episcopus, 841
Archambaldus Commentariensis Impetij, 294. a
Archicapellanus sacri Palatii, 319. a
Archiminister sacri Palatii, 459. a
Arcia villa, 641. b
Arcisifæ, 421. a
Ardantia fluuius, 538. a
Ardebertus Episcopus, 633. c
Arduenna, 42. b. 61. a. 81. c. 252. a. 258. b. 263. b. 264. b. 265. c. 267. a. 300. c
Arduicus Vefontionum Episcopus, 437. c
Arduinus Longobardorum Rex, 632. c
Ardulfus Rex Nordhumbroꝝ, 255. a. b. vide Eardulfus.
Ardulfus Dux, 149. a
Ardulfus Langobardus Abbas S. Dionysij, 247. a
Arelas, 105. c
Arelatum, 71. a
Arelati Concilium iussu Caroli M. habitum, 49. c. 66. c. 87. a. 258. b
Argentaria, 282. a. 374. a
Argentomagus, 237. a
Argentomum castrum à Pipino R. restauratum, 13. a. 27. b. 237. a.
Argentoratum, 566. c
Arigis, seu Arigisus, & Aragisus Dux Beneuentanorum, 16. b. 34. a. 55. b. 75. a. 97. c. 149. b. 244. b
Aristalium, 13. c. 14. a. 15. c. 71. a. 466. a. vide Aristalium.
Arlon, 455. a
Arna, riuus, 616. b
Arnaldus, seu Arnoldus, paror S. Arnulfi, 1. b. 2. a. 68. c
Arnaldus Dux, 400. a
Arnaldus Borracius, 635. a
Arnaldus Ranulfi Vicecomitis filius, 633. a
Arnaldus Ebrodunensis Episcopus, 530. b
Arnaldus Leucorum Episcopus, 460. b
Arno Iuuauenisium Episcopus, 220. c. 221. a
Arnaoldus Metensis Episcopus, 201. a
Arnaoldus Episcopus, 465. b
Arnoldus filius Drogonis, 3. b
Arnseus lacus, 544. a
S. Arnulfus Metensis Episcopus, 1. b. 2. a. 68. c. 201. c. 202. c. Maiordomus, seu moderator Palatii, 201. b. Dux, seu Princeps Francorum, 175. a. 275. c.
b. Arnulfi Basilica, 320. a
b. Arnulfi Monasterium in vrbe Metensi, Regum Francorum Mausoleum, 202
b. Arnulphi Genealogia, 642. a
Arnulfus Archiepiscopus Remensis, 843. b
Arnulphus Aurelianensis Episcopus, 836. c
Arnulfus Tullensis Episcopus, 437. c
b. Arnulfus Odonis Francorum Regis filius, 633. c
Arnulfus Karlomanni R. filius, 572. a. Rex creatur, 529. a. Imp. eligitur, 577. c. eius res gestæ, ibid. & seqq.
Arnulfus Imp. Romæ à Papa coronatur, 582. a. obit, 584. b
Arnulfi Imp. Oratio ad Francos, 579. c. eius victoria contra Nortmannos, 580. a

RERVM AC VERBORVM.

<i>Arnulfi Imperatoris encomium</i> , 180. a. Epitaphium, 585. a	<i>Auaricum bellum à Carolo Magno gestum</i> , 98. b
<i>Arnulfus Comes</i> , 464. a. 596. b. 604. a. 623. b	<i>Auarici limitis custodes</i> , 269. c
<i>Arnulfus de Flandris</i> , 601. b	<i>Audacer, seu Audacrus Missus Caroli M.</i> 35. c. 56. c. 77. a
<i>Arnus Episcopus</i> , 150. a. 564. c	<i>Audoinus Episcopus</i> , 7. b
<i>Arnus Episcopus Tassilonis Ducis Missus</i> , 34. b. 76. a. 244. c	<i>S. Audomarus, vrbs</i> , 525. a
<i>Arnus Archiepiscopus</i> , 219. a	<i>Audradus Modicus</i> , 390. c
<i>Arnustus</i> , 440. b	<i>Audriaca villa</i> , 708. a
<i>Arola, fluius</i> , 74. a. <i>vide Alara</i> .	<i>Audulfus Senescallus Caroli M.</i> 16. a. 33. c. 55. a. 244. a
<i>Arrabo fluius</i> , 155. c	<i>Auenio à Sarracenis capta</i> , 531. c
<i>Arrianorum opinio de Trinitate</i> , 682	<i>Auennacum Monasterium</i> , 605. b. 624. a
<i>Artafius Protospatarius</i> , 48. c. 66. b. 86. b. 257. c	<i>Auffridus Abbas</i> , 305. c.
<i>Artafius Spatarius Legatus Nicephori Imp. ad Carolum Magnum</i> , 47. c. 65. b. 85. c. 257. a. 689. c	<i>Auga castrum</i> , 596. b
<i>Arsenius Eugubinus Episcopus</i> , 596. b	<i>Augea vrbs</i> , 579. b
<i>Arsenius Episcopus Legatus Papæ Nicolai</i> , 560. b	<i>Augense Cœnobium</i> , 579. c
<i>Artaldus Remensis Archiepiscopus</i> , 600. a. 611. a	<i>Augia</i> , 349. b
<i>Artes liberales quàm studiosè à Carolo M. cultæ</i> , 102. c	<i>Augusta ciuitas in Baioaria</i> , 55. c. 150. c
<i>Arudi populi</i> , 55. 2. b	<i>Augusta Prætoria</i> , 99. a
<i>Aruernorum vrbs</i> , 317. c	<i>Augusta Vindelica</i> , 546. a
<i>Ascharius Comes</i> , 218. b	<i>Augustana vallis</i> , 88. c
<i>Asgbah locus</i> , 696. b	<i>Augustidunum</i> , 186. a
<i>Asilo Monasterium</i> , 324. b	<i>S. Augustini Monasterium iuxta Ticinum</i> , 108. a
<i>Assa, fluius</i> , 9. b	<i>Augustodunum</i> , 312. b. 389. c
<i>Astidus Abbas</i> , 690. a	<i>Aussa, fluius Auarum</i> , 23. b
<i>Astio Dux Austreleudorum</i> , 71. c. <i>vide Hassio</i> .	<i>Aunarius Autissiodorensis Episcopus</i> , 471. c
<i>Astio Monachus</i> , 844. a	<i>Aurelicum Monast.</i> 630. c
<i>Astenidum</i> , 466. a	<i>Aureliana ciuitas</i> , 288. a
<i>Astures populi</i> , 290. c	<i>Aureliani</i> , 41. a. 79. c
<i>Asturia</i> , 18. a. 40. a. b. 99. b	<i>Aurelianis ciuitas</i> , 13. a. 27. b. 59. b
<i>Arala filia Pipini R. Italiz</i> , 101. a	<i>Aurelianensis ciuitas</i> , 186. a. 284. c
<i>Athilhardus Archiepiscopus</i> , 678. c	<i>Aurelianus Lugdunensis Episcopus</i> , 459. c. 481. a
<i>Athirua Sarracenorum Rex</i> , 531. c	<i>Aureolus Comes</i> , 64. c. 85. a. 256. a
<i>Atoariz</i> , 329	<i>Ausona ciuitas</i> , 289. c. 304. c
<i>Atrabatis vrbs incensa</i> , 596. a	<i>Austerban</i> , 329
<i>Attepertus Monachus Cœnobij Noualicienfis</i> , 227. c	<i>Austrasia</i> , 1. b. 2. a. 15. a
<i>Atuniacus, seu Attiniacum</i> , 7. a. 8. a. 13. a. 27. b. 236. c. 265. b. c. 301. c. 366. a	<i>Austrasij</i> , 29. c. 35. a. 55. c
<i>Attiniacus villa</i> , 14. a. 28. b. 50. c. 74. c. 238. b. 244. a	<i>Austrasiorum Ducatus</i> , 2. c
<i>Attiniacus, villa regia</i> , 148. b	<i>Austrauidus Comes Pipini</i> , 185. c
<i>Attiniacum Palatium</i> , 13. a. 22. c. 312. c	<i>Austreberta virgo</i> , 525. a
<i>Atto Episcopus</i> , 219. a. <i>vide Hatto</i> .	<i>Austreleudi</i> , 29. c. 52. a. 71. c
<i>Atto Virdunensis Episcopus</i> , 435. a. 440. b	<i>Austria</i> , 22. c. 31. a. c. 53. a. b. 73. a. b. 88. c
<i>Auan Comes</i> , 572. c	<i>Autcharius Dux Pipini R. Missus ad Stephanum III. Papam</i> , 209. a
<i>Aualensis pagus</i> , 88. b	<i>Autcharius cum vxore & filiis Carlomanni Regis fugam ad Desiderium Regem Langobardorum arripit</i> , 214. a. <i>se cum eis Carolo M. tradit</i> , 215. c
<i>Aualifus</i> , 421. b	<i>Autissiodorensis pagus</i> , 352. b
<i>Aualo castrum</i> , 599. b	<i>Autissiodorensis bellum inter filios Ludouici Pij</i> , 387. b
<i>Auari, seu Auares</i> , 23. b. 32. b. 74. a. 289. a	<i>Autissiodorum ciuitas</i> , 15. a. 38. b. 240. c
<i>Auari Francis subduntur</i> , 16. c. 17. a. 35. c. 56. c. 57. a. 77. a. <i>à fide deficiunt</i> , 18. c. 37. c. 59. a. 79. b	<i>Autulfus Seneschalcus</i> , 537. b.
<i>Auari vassi Caroli M. Regis</i> , 35. b	<i>Axona fluius</i> , 529. b
<i>Auari, qui & Vngati dicuntur, Italiam vastant</i> , 584. b	<i>Azan Præfectus ciuitatis Oſcz</i> , 18. c. 41. a. 59. b. 79. c. 164. a. 250. b
<i>Auarum Legati ad Carolum M. Regem</i> , 18. a. 39. c. 78. c	<i>Azelinus Episcopus Laudunensis</i> , 843. a
<i>Auaria</i> , 187. b	<i>Azenarius Abbas Noualicienfis Cœnobij</i> , 224. a
<i>Auarica victoria Caroli M.</i> 187. b. c	<i>Azenarius Comes</i> , 303. b
	<i>Azinarius VValco</i> , 268. b
	<i>Azo Eporedienfis Episcopus</i> , 458. c

INDEX

B	
Baciacus villa S. Eparchij,	70.b
Bacium Palatium,	388.c
Badaradus Episcopus,	341.c
Baddenfeldum,	144.a
Baganonifus pagus,	420.c
Bagasinus pagus,	421. a
Bagoariz,	23
Bagoarium,	23.a
Bagoariorum Regnum,	23.a
Bagoariorum fines omnes in ditione Caroli M. recepti,	23.a.b
Bahaluc Sarracenorum Dux,	289.c
Bahaluc Sarraceni Missi ad Ludouic. Pium, <i>ibid.</i>	
Baierna villa,	436.c
Bainus sanctus,	525.a
Baioaria, 11.b. 13.55. c.86.b. 168.c. 316.c	
Baioaria Ludouico filio Ludouici Pij commenda-	261.b
data,	
Baioariz Regnum,	9.c
Baioariz Ducatus, 12. a. 25. a. b. 56. a. in Comi-	
tatum à Carolo M. redactus,	98.a
Baioariz, 2.c. 16. 35. a. b. 56. a. 76. b. c. 99. a. 111.	
b. 150. 245	
Baioaricum bellum à Carolo M. gestum,	97.c.
98.a	
Baiocassinum,	186.a
Baiuaria,	329
Baldebortus Episcopus,	4. a. b
Baldericus Foroouliensis Dux, 263. a. 300. b.	
305. c. 545. b	
Baldricus Comes & Auarici limitis custos, 269.	
c. 270. a. 271. b. 304. b	
Baldricus Traiectensis Episcopus, 588. a. 612. c	
Baldricus Legarus Lud. Pij ad Saxones, 259. c.	
296. b	
Balduinus Hannoniæ Comes,	628. b
Balduinus Iudith raptor,	443. a
Balduini Flandriæ Comitibus homines excommu-	
nicati,	585. b
Baleares insulæ à Mauris deprædatæ, 40. c. 58. c.	
79. a. 161. c. 249. c. à Francis defenduntur, 40.	
c. 59. a. 79. b	
Balearicum mare,	99. a
Baleatica littora,	175. c
Balma,	454. a
Balma Monasterium,	323. c
Baltechilda Chlotariz Regis mater,	636. b
Baltfridus Baiocacensium Episcopus,	415. c
Baltheus spatæ colligatus,	121. b
Bangolf Abbas,	536. c
Bangulfus Abbas Fuldensis,	540. a
Banis munitio,	617. a
Bannum & Bannire,	441. b
Banno Franci ad bellum vocati,	596. b
Baptismus qua ratione conferri debeat, 669. a.	
681. c	
Baradadus Episcopus Saxonicus vel Sessioni-	
cus,	284
Barcinona ciuitas Hispaniæ, 9. a. 17. c. 18. a. 19. b.	
39. c. 42. b. 58. a. 60. b. 78. b. 80. c. 160. a. 248. c.	
251. c. 290. capta,	291. a. 388. b
Barcinonenses,	271. a
S. Bardelinus apud Forouicum,	223. c
Bardengauui,	33. c. 54. c. 74. c
Bardenvic,	248. 2
Bardinc pagus Saxoniz,	10. b
Bardingaudi, seu Bardingangi, 16. a. 18. c. 40.	
b. 54. c. 59. a	
Bardo Comes,	553. c. 572. c
Bardongauenses,	73. b
Bardonvich vicus,	158. c
Bardungauæ Saxoniz pagus,	22. c
Bargengauenses,	15. b
Barrense,	455. b
Barrensis pagus,	362. b
Barrius pagus,	420. c
Bartholomeus Cancellarius Caroli M. Regis,	
70. b.	
Bartholomeus Archiepiscopus,	395. c
Basa fluuius,	537. a
b. Basilea,	282. a
Basiliscus Haderonsi R. Galliciæ Legatus ad Ca-	
rolum M. 40. b. 58. c. 79. a. 249. c	
Basilus Imp. Constantinop.	402. c. 815. b
Basincionum,	454. c
Basiniacum,	454. b
Basin locus,	427. c
S. Basoli Abbatia,	605. b
Basula,	453. c
Bataurorum insula.	100. a
Batua locus,	454. a. 483. c
Bauaria,	283. b
Baudidaune villa,	70. b
Baugoria,	25. a
Baugoariz à Carolo M. superati,	9. c
S. Bauo,	525. a
S. Bauonis Monasterium,	525. b
Bauuaria,	9. b
Bauuariz,	10. a
Bauzarum,	35. a. 76. b
Beatrix Dux,	804. b
Beatus Dux Venetiæ, 20. b. 43. c. 46. a. 61. c. 82. a.	
84. a. 253. c. 255. b	
Beda Presbyter Anglus.	636. b
Bedagouua,	454. a
Bedense, & Bedensis pagus,	362. b. 455. a
Bedonna,	317. a
Begga filia Pipini Maioris Domus,	68. c. 69
Behem, seu Beeheim terra,	20. c. 44. a
Behemani,	130. a. 246. 252. c. 266. a
Behemi Sclauorum natio,	168. c
Behheimi,	61. c
Behemitarum munera ad Arnulfum Imper. 583. b	
Behehuni,	43. b
Beiuueriz,	6. a
Beiuuaria,	6. a
Belifus pagus,	421. a
Belnifus pagus,	421. a
Bellouacus vrbs inuenta à Nortmannis,	389. c
Bellus mons,	324. c
S. Benedicti corpus in Franciam translatum,	
69. a	
S. Benedicti Monasterium iuxta Cassinam ar-	
cem,	25. a. 234. a
S. Benedicti Monasterium super Ligerim, 95. a.	
207. a. 208. b. 323. c	
Benedictus Papa,	401. a
Benedictus Cremonensis Episcopus,	458. c
Benedictus Abbas,	298. b
Benedictus Archidiaconus Sedis Apostolicæ,	
267. a. 303. a	

RERVM AC VERBORVM.

<i>Benedictus Rom. Ecclesiz doctiss. Cantor.</i>		<i>Bernardus Barcinonæ Comes, 270. c. 305. a. 546.</i>	
75. c		b. a. <i>Camerarius in Palatio Ludouici Pij,</i>	
<i>Beneficium & Beneficia, 25. a. 89. c. 115. a. 221. b.</i>		272. b. 306. c. <i>Dux Septimaniz,</i>	316. a.
234. b		360. b	
<i>Beneficia publica,</i>	119. c	<i>Bernardus Madafconz Princeps,</i>	573. a
<i>Beneficiate,</i>	88. c	<i>Bernardus Comes Petragorienfis,</i>	634. b
<i>Benemaugius Rex Spanorum,</i>	23. b	<i>Bernardus Siluanectensis Comes,</i>	609. b
<i>Beneuentana terra à Carolo Magno adquisita,</i>		<i>Bernardus Episcopus,</i>	219. a. 309. b
9. b		<i>Bernardus Alfurstedensis Episcopus,</i>	612. c
<i>Beneuentani Carolo Magno subduntur,</i>	34. a.	<i>Bernardus Viennensis Episcopus,</i>	315. a.
b. 41. a. b. 42. a. 60. a. 75. a. 80. a. 244. b.		402. a	
251. b		<i>Bernardus Monachus,</i>	811
<i>Beneuentanorum Legati ad Ludouicum Pium,</i>	278. a	<i>Bernarius Monachus Corbeiz frater Adelardi</i>	
<i>Beneuentorum tributum, Francorum Regibus</i>		<i>Abbatis,</i>	265. a. 301. b. 652. c
<i>persolui solitum,</i>	259. b	<i>Bernarius Gratianopolitanus Episcopus,</i>	460. a
<i>Beneuentanus Ducatus à Carolo M. subactus,</i>	149. b	481. b	
<i>Beneuentum, 16. b. 23. a. 34. a. 55. b. 75. a. 244.</i>		<i>Bernarius Episcopus V Vormaciensis, 46. b. ubi</i>	
a. b		<i>malè Cormaricensis. 64. b. 84. c. ubi malè Co-</i>	
<i>Benno Merensis Episcopus,</i>	597. b	<i>loniensis,</i>	255. c. 541. a
<i>Bera Comes Barcinonæ præfectus,</i>	291. b.	<i>Berno Nortmannus in Galliam irrupit,</i>	
300. c		390. a	
<i>Beraldus,</i>	306. a	<i>Bernoldus,</i>	440. b
<i>Berardus Virdunensis Episcopus,</i>	460. b	<i>Bernoinus Viennensis Archiepiscopus,</i>	325. c.
<i>Berch Monast. in Bauaria.</i>	324. a.	530. b	
454. a		<i>Bernuinus Episcopus,</i>	106. a
<i>Bereharius Comes,</i>	272. a	<i>Bernuinus Siluanectensis Episcopus,</i>	602. c
<i>Bero Comes,</i>	106. b	<i>Bernuinus Virdunensis Episcopus,</i>	596. c
<i>Berdango, pagus,</i>	148. b	<i>Bero Comes Barcinonæ,</i>	263. b
<i>Berengarius,</i>	440. b. 577. c	<i>Berta, siue Bertane & Bertrada Regina, Pipini</i>	
<i>Berengarius Britonum Princeps,</i>	609. a	<i>vxor, Caroli Magni mater, 4. c. 8. b. 9. b. Ber-</i>	
<i>Berengarius Dux propinquus Imp. Lud. 284. c.</i>		<i>ta, 13. b. c. 15. c. 22. b. 26. a. 27. c. 28. a. 33. a.</i>	
285		50. a. 53. c. 54. b. 70. c. 74. b. 100. c. 186. b. 235.	
<i>Berengarius Comes,</i>	325. 557. a	a. 238. a. 243. a	
<i>Berengarius Tolosæ Comes,</i>	262. b. 300. a	<i>Berta Caroli M. filia,</i>	100. b. 192. b. 351. a
<i>Berengarius Huronici Comitis filius,</i>	315. a	<i>Bertaldus Comes.</i>	531. a
<i>Berengarius filius Eberhardi,</i>	578. a	<i>Bertcaudus Scriptor regius,</i>	734. a
<i>Berengarius Caroli III. Imp. consanguineus,</i>		<i>S. Bertharius Aquitanus,</i>	185. b
575. b. <i>Arnulfi Imp. nepos, 581. b. Regnum</i>		<i>Berthulfus Treuerorum Episcopus,</i>	563. c.
<i>Italiæ inuadit,</i>	578. a. 582. b. 616. c	<i>Bertmundus Lugdunensis Prouinciæ Præfectus,</i>	
<i>Berengarius Longobardorum Imperator,</i>	591. c	560. a	
591. c		<i>Bertmundus Ebredunensis Episcopus,</i>	459. c
<i>Berengarius Italiæ Rex regno expellitur, 594. a.</i>		<i>Berhtoldus Comes,</i>	576. c
<i>à suis interficitur,</i>	595. a	<i>Bertrada Abatissa Caroli Regis propinqua,</i>	
<i>Berengarius Cameracensis Episcopus,</i>	620. a	590. b	
<i>Berengarius Virdunensis Episcopus,</i>	604. c.	<i>Bertrais seu Bertraidis filia Pipini R. Italiæ,</i>	
612. c		101. a	
<i>Beorngar, seu Berengarius.</i>	498. b	<i>Bertricus Comes Palatij Ludouici Pij,</i>	269. a
<i>Bernachavilla,</i>	372. a	b. c. 304. a	
<i>Bernardus Caroli M. auunculus, 14. a. 28. c. 51. a.</i>		<i>Betto Missus Regis,</i>	427. c
71. a. 138. b. 238. c		<i>Beuueria,</i>	3. c. 4. a.
<i>Bernardus Pipini Magni frater, Adelardi Cor-</i>		<i>Biburg villa,</i>	568. a
<i>beiz Abbatis pater,</i>	652. a	<i>Binga,</i>	375. b
<i>Bernardus filius Pipini R. Italiæ, 48. c. 66. b. 86.</i>		<i>Bingia,</i>	263. b
<i>c. 258. a. 346. a. Rex à Carolo M. constitui-</i>		<i>Birico V Vapincensis Episcopus, 460. a. 481. b</i>	
<i>tur,</i>	49. a. 66. c. 86. c. 179. c	<i>Bisontium venatio,</i>	125. c
<i>Bernardus Rex Italiæ, 101. a. 207. c. 259. b. c.</i>		<i>Biffancion villa partis Burgundiæ,</i>	186. a
260. a		<i>Biterræ,</i>	323. a
<i>Bernardi Regis Italiæ rebellio aduersus Ludo-</i>		<i>Biturica à Pipino Rege conquisita, 4. b. 8. a. 33.</i>	
<i>uicum Pium, 261. b. c. 299. a. & eius suppli-</i>		a. 26. c. 236. b	
<i>cium, 262. a. 280. b. 299. b. 360. a. 542.</i>		<i>Bituricæ,</i>	13. a. b. 364. c
543		<i>in Bituricis scara Francorum à Pipino R. con-</i>	
<i>Bernardus filius Caroli Crassi Imp.</i>	130. a	<i>locata,</i>	27. b. 237. a
<i>Bernardus Comes, 48. a. 86. a. 395. c. 459. a</i>		<i>Bituriges,</i>	105. e
<i>Bernhardus Dux,</i>	281. a	<i>Biturgia ciuitas,</i>	288. a
		<i>Blachernæ,</i>	358. a
		<i>Blandinium Monasterium,</i>	697. c

INDEX

Blesense castrum,	312.b	Brettones, 163.c. 164.a. <i>vide</i> Brittones.	
Blesensis pagus,	362.b	Briacus,	555.a
Blesitchouua,	454.a	Brieferra,	526.c
Blichildis filia Clotharij Regis, 2.a. vxor An-		Briganticus lacus,	556.b
sberti nobilis. Franci,	68.c	S. Brioci Monasterium,	407.c
Bobiensis Monasterij Præpositura,	110.c	Brionensis ager,	362.b
Bocensis pagus,	71.c	Brionisæ,	421.a
Boconia solitudo,	533.b	Britanni Francis. ab initio subditi, 439. c. cum	
Bodo sacelles regius,	572.c	eis pacem ineunt,	595.a
Bodo Aquensis Episcopus,	458.c	Britanni mercatores,	330.c
Bodradus Comes Palatij,	459.a	Britannorum Prouincia tota à Francis subiuga-	
Boemani,	99.b	ta,	40.c. 59.b. 79.c
Boemanicum bellum in Carolo filio Caroli Ma-		Britannia,	16.a. 33. c. 75.a
gni gestum,	98.c	Britannia cismarina,	149. a. 244.a
Boëmi perfidi,	550.b	Britannia insula, 45. c. 46. c. 244.a. 255.a. ab	
Boioaria,	220.c	Anglis & Saxonibus inuasa,	149.a
Boiarij, seu Boij, qualiter ad fidem Christianam		Britannia noua,	386.b
conuerfi,	220. c. 221	Britannia à Ludouico Pio Imp. in potestatem	
Boiariorum Comites, ac Duces,	221.b	suam redigitur, 262.a. 268. a. 281. a. 299.c	
Bolensis pagus,	329	Britannia Nortmannis conceditur,	591.b
Bonifacius,	311.c. 316.a	Britanniæ summitas Aquilonaris, 49.b. 67.a.	
Bonifacius VI. Papa,	582.b	87.a. 258. c.	
Bonifacius Episcopus, 4.a Pipinum vngit in Re-		Britanniæ marca,	40. c. 59.a. 79.c. 265.c
gem. 12. a. 25. c. 234. b. Martyr efficitur, 7. c. 12.		Britannici limitis Præfectus,	97. b. 250. b
b. 25. c. 234. c. 235		Britannici limitis custodes,	269.c
Bonifacius Comes,	316. b	Brittones à Carolo M. exercitu superati, 16.a.	
Bonifacius Comes Corsicæ,	272. 306	33. c. 34. 55. à 75. a. 97. c. 148. 149. 163.	
Bonifacij Monasterium,	323. c	244. a	
Bonifacij Episcopi Mogunt. Epistola,	661.	Brittones à Ludouico Pio Imp. domiti, 262. a.	
662. & 1099.		268. a	
Bonifilius Gerondensis Episcopus,	793. c	Brittones superant Francos,	388. a. 390. b
Bonna castrum,	587. c	Brittonum perfidia, 48. a. 65. c. 86. a. impetus,	
Bonigilus villa,	311. a	314. c	
Bonolium,	388. a	ad Brittonum Episcopos Synodalis Epistola,	
Bononia ciuitas maritima 48. a. 66. a. 257. b. 314.		439. a	
b. 394. a		Brun Dux,	572. c
Borellus Marchio,	815. c	Brunsbere, locus in Saxonia, 14. c. 29. c. 51. c.	
Borna Dux Guduscanorum, 262. b. Dalmatiæ,		140. a. 239. b	
263. a. b. 264. b. 300. b. 544. b		Bruno Othonis Imp. frater, Coloniensis Epi-	
Boso,	440. b	scopus, 618. c. ex Præfule fit Dux,	620. a
Bosq Comes à Ludouico Rege in Taurinensem		Bruno Dux Angrauiorum,	29. c. 71. c
ciuitatem missus,	227. b	Bruno Episcopus Lingonensis,	832. a
Boso Richildis Reginæ frater,	398. a	Bruno Abbas Othonis frater,	611. c
Boso Comes,	395. b. 588. a. 598. c. 600. c	Bucki pagus,	29. c. 140. b. 239. b
Boso Dux,	459. a	Bacholt pagus,	241. a
Boso Rex designatus, 480. & eiusdem respon-		Bachonia solitudo,	663. e
sio ad Synodum Mantalensem,	482. a	Buin vicus in Aquitania,	301. a
Boso Abbas S. Bened. cti,	341. c	Bargari, seu Bulgari, 48. b. 66. a. 67. a. 86. b. 118.	
Bosonis Monasterium,	723. b	c. 123. a. 221. b. 257. 258. c. 262. b. c. 267. c. 271. b.	
Bouo,	365. a	299. c. 303. c	
Bouo Episcopus Catalaunensis,	588. a. 599. b	Bulgarorum Legatio ad Ludouicum Pium Imp.	
Boum pestilentia,	47. b. 85. c. 256. c. 264. a	268. b. c. 269. a. 281. a	
Bobus iunctis, & bubulco agente, carpenta Re-		Bullus V Vallagiæ Præfectus,	288. a
gum olim agi solita,	94. c	Bundium, siue Buin, vicus in Aquitanico litto-	
Brachanti Comitatus.	455. b	re,	264. a
Brachatenfes,	589. a	Bunna ciuitas,	573. c
Bradardus Episcopus,	341. b	Burbonæ, seu Burbonis castrum, 8. a. 13. a. 26. c.	
Bragb. utum,	329	236. b. 535. a	
Braidingus Matisconensis Episcopus,	415. c	Burchardus Comes, 48. a. 86. a. 106. b. 257. b	
Braina castrum, 599. c. munitio,	616. c	Burchardus Comes Stabuli Caroli M. 44. c. 62.	
Brandæ,	133. c	c. 83. b. 254. a	
Brantofmis,	28. a	Burchardus Episcopus,	421. a
Brantofmum Monasterium in Aquit.	324. b	Burchardus Carnotensis Episcopus,	413. a
Brazlanuori,	576. c	Burchardus V Virzeburgensis Episcopus, 25. b.	
Brechal villa,	349. b	234. b	
Breona villa,	436. c	Burchardus Diaconus,	392. c

R E R V M A C V E R B O R V M

Burchardus Diaconus,	392.c	Campidonense Cœnobium,	354.b
Burdegalis capta à Nortmannis,	388.a	Campita Monasterium in Alemannia,	323.c
Burellus Comes,	289.c.291.b	Campulus Sacellarius,	41.c.60.a.80.b.251.b.
Burgaretus Præfectus venatoribus Regiis,	314.c		217.c.218.219.b.220.b
Burghardus Comes Scabuli,	540.c	Camp locus in Vosage,	43. b
Burghartus Episcopus,	533. c	Campus locus vnde sic dictus,	37.1.77.c
Burgundia, 20.c.51.a.44.a. 53.a.62.a. 73.a.88.c.		Campus, Hunorum Regia,	248.c
	169.a.253.b	Campus mendacij, seu mentitus,	282.a.309.c.
Burgundia Transurenfis,	402	Campus, seu pugna, ad examinationem veritatis,	90. a
Burgundia Alamanniæ contermina,	266.a	Cancelli Palatij,	110.a.119.c
Burgundio Comes,	290.c	Cancellarius,	70.b
Burfa Monast. in Bauaria,	313.c	Cancellarius summus,	491.b
Buriaburg castrum,	14. b. 29.a.51.b.71.a	Cancro filius V Villisuinidis,	205.a
Burisslaus Sarmatarum Princeps,	619.b	Canes Germanici,	126.c
Burnad vicus Aquitanicus,	524.b	Canizauci Princeps Auarum,	48.b. 66.a.257.b
Buticularius,	491.b	Canonicalis habitus in Monasterio S. Eparchij,	70.b
Byrra fluvius,	94.c	Cantandi Magistri,	114. c
		Cantela castrum,	13.a.26.c.236.b.535.a
		Cantilena Romana,	204.c
		Cantilena Metensis,	75.c.111.c
		Cantilenæ Ecclesiasticæ diuersitas inter Roma- nos & alias nationes,	75.b.a.111.a.b
		Cantio Senensis Episcopus,	395.b
		Cantores Romani,	75.b.c.76.b
		Cantreciacensis Ecclesia,	634.b
		Capcanus, seu Cappanus Hunnorum Princeps,	43.b.540. b. vide Caganus.
		Capa S. Martini,	108.c
		Capella Regum Francorum vnde sic dicta,	108. c
		Capella Caroli Magni,	105.c
		Capellæ Regiæ Abbas & Minister,	351
		Capellanus,	13.c.28.b.50.c.70.b.119.b
		Capellanus Regis,	217.b.218.b.227.b
		Capillos filijs Principum incidendi siue tonden- di mos,	205.c.213.c
		Capitanei Ministeriales,	494.a
		Capitanei Brittonum,	16.a.34.a.55.a.75.a
		Caprazons locus,	587.a
		Capua, 16.b.34.a.55.b.75.a.97.c.149.c.244.b	
		Caput-montium villa,	555. b
		Carantani,	543.c
		Carantanorum regio,	211.a.263.a.b.306.b
		Carbonaria,	365.a
		Carbonata villa, 136.b. vide Corbonacus.	
		Carcassona,	323.a.590.c
		Cardona castrum,	289.c
		Caria,	88.c
		Carentenz ciuitas	365.b
		Carentinus pagus,	421.a
		Carinthia regio,	557.b
		Carisiacus, 8.a.12.c.13.a.26.c.27.a. 210.a.234.c.	
			236.a.b.c.264.a.305.b.362.c
		Carisiacus villa, 14.b.15. 20.a.29.c. 32.b.53.c.71.	
			c.73.b.139.168. b.239. b.241. c. villa regia, 311.
			c. Palatium,
		apud Carisiacum Palatium acta à Carolo Caluo,	271. a.
			419. b. 461.a
		CARLOMANNVS Princeps filius Caroli Martelli, 2.c.3.c.4.a.7.b.11.c.24.c.233.b.c.	
			533.b.636.b. proficiscitur Romam, 4.a.7. c.
			12. a.25.233.c.234. Monachus efficitur, 2.c.
			12.a.25.c.26.a.95.a.208.b.210.234.235.a
		CARLOMANNVS Rex Pipini filius, 2. c. 4.	

C

Aballicare,	115.b
Caballus,	110.a.192.c
Caballus Caroli Magni ferrei coloris,	132.c
Cabilo ciuitas,	236. a. 261. c
Cabilonis Concilium à Carolo Magno habitum,	66.c.87.a.258. b
Cabillionensis pagus,	88.b
Cabillonum, seu Cabullonum ciuitas,	284.b.
	299.a.312.a
Cabrius vicus,	225.a
Cadalus,	300.a
Cadelonensis vrbs,	372.a.377. b
Cadhellonica vrbs,	368. c
Cadolach, seu Cadolaus custos confinium Dal- matiz, 260. c. Comes & Marcz Foroiulensis Præfectus,	262.b.c.300.b
Cadurcia,	13.a.27.a.236. b
Casaraugusta vrbs,	290.c.536. b
Cuffinstang, locus in suburbio Mogunciensis vrbs,	39.a.57.c.78.a
Caganus,	15.c.32. b.74. a.145. b.242. a
Caganus Princeps Hunnorum, 20.a.43. b.61. b.	
	81.c.252.c.538. b
Cala, Monasterium puellarum,	23.a.591.c
Calabria,	152. b
Calapius fluuius,	300. b
Calaus mons,	595.6
Calceamenta veterum Francorum aurata,	121. b
Calculatores,	76. b
Caldio locus,	616. a
Calmiciacum lœus,	592. a
Calmontis,	454. b. 455. a
Calnacum castrum,	616. b
Calniacus villa,	862. a
Camarias insula,	326. a
Camalecensis pagus,	529
Cambus amnis,	155. c
Cameracus,	262. b. 454. b
Camerarius,	145. c. 491. b
Camerarius Palatij,	272. b
Camilon, villa S. Eparchij,	70. b
Caminata.	120. a
Caminata dormitoria,	109. c
Camizifus pagus,	420. c
Campanarium,	119. b
Campanum fusile,	119. b

INDEX

- c.7.c.8.b.13.b.c.21.c.25.c.26.28.a.50.b.70.a.
 95.b.136.b.175.c.213.c.238.a.535.b. Caro-
 li Magni frater, 287.a.636.b
**Carlomanni Regis vxor & filij fugam ad Desi-
 derium Regem Langobardorum arripiunt,**
 214. a. b. c. se Carolo Magno regi tradunt,
 215.c. Carlomannus Caroli M. filius, 22. b. 354.
 b. à Papa Adriano baptizatus, ac Pipinus no-
 minatus, 187.a.206.c.207.2
Carlomannus Caroli Calui filius, 403. a. pro-
 pter rebellionem contra Patrem oculis orba-
 tus, 405.2
CARLOMANNVS frater Caroli Crassi Imp.
 131. a. Ludouici Germanici filius bis vincit
 Rasticem, 562. a. res nouas molitur, 557. a.
 obiit, 573.2
CARLOMANNVS Rex Ludouici Balbi filius,
 405. a. 483. & seqq.
 à Carne & vino abstinebatur in Litanis, 188. a
 Carnes diebus Quadragesimæ prohibitz, 155.c
 Carnes quadrupedum ac volatilium sexta feria
 non comedebat Carolus M. 112.c
 Carnium abstinencia in Quadragesima, 38.b
 Carniolenses, 300.c
 Carnontum, 20. a. 61. b. 82. a. 252.c
 Carnotense, 186.a
 S. Caroffi Monasterium, 293.c
 Caroliuenna, locus, 655.c
CAROLVS MARTELLVS filius Pippini,
 Maiordomus, 1. b. 2. b. c. 7. a. b. c. 11. b. c. 24. a.
 68. c. 69. a. b. 94. c. 102. 2. 233. c. 276. a. 531. c.
 532
Caroli Martelli gesta, 3. b. c. 7. a. b. 11. 532. & seqq.
 Epistola ad Episcopos, Duces, &c. 661
CAROLVS Pippini Regis primogenitus, 2. c.
 26. c. 202. a. 205. c. 209. b. 213. c. 236. b. Rex
 Francorum constitutus & vnctus, 2. c. 8. b. 13.
 b. 25. c. 27. c. 50. b. 69. c. 70. a. 95. b. 209. c. 237.
 c. Magnus dictus, 9. c. 31. c. 54. b. 60. a. 68. b. 69.
 c. 106. 114. 136. 202. a. 215. a. 218. c. 222. a. Patri-
 cius Romanorum, 5. c. 69. c. 215. c. 214. 217.
 Aduocatus S. Petri, 69. b. Consul, 187. a. Im-
 perator & Augustus 19. a. 41. c. 60. a. 80. b. 99. c.
 103. b. 166. a. 199. b. c. 200. c. 207. c. 219. c. 276. a.
 oleo à capite ad pedes vnctus, 199. b. 200. c.
 Basilus à Grecis appellatus, 48. c. 86. b.
 c. 257. c. Dauid dictus, 195. b. 230. b
Carolus Magnus à Stephano Papa vnctus, 111.
 Regnum Francorum suscipit, 535. b. in Hispa-
 niam pergit aduersus Sarrac. 287. b. Romam
 proficiscitur, ibique Imperator coronatur,
 290. a. 539. b
Carolus Magnus qualiter Leonem Papam ad se
 venientem excepit, 188. 189. qualiter ab Ha-
 driano Pontifice in vrbe Roma susceptus est
 est, 216. b. c. 217
Carolus Magnus Caput orbis, 118. a. Caput
 Francorum, 121. c. Imperator ac defensor Ec-
 clesiz Rom. 118. b. Episcoporum Episcopus,
 117. c. omnibus atatum omnium Regibus ac
 Ducibus prefertur, 184. a. b
CAROLI Magni Regis Francorum res cum
 Aquitanis & Vafconibus, 13. c. 27. c. 28. 70.
 2. 95. c. 97. b. 143. a. b. 176. a. 237. c. 240. b. c. cū
 Saxonibus, 14. 15. 17. 18. 28. b. 29. 30. 31. 32. c.
 33. 51. 52. 53. 54. 70. c. 71. 72. 73. 74. 78. 81. b. 96.
 137. 138. 139. 240. 242. 243. 248. 249. cum Lan-
 gobardis, 14. a. c. 28. c. 29. a. b. 51. a. b. 71. 95. c.
 96. 137. 138. 206. b. c. 238. c. cum Saracenis His-
 paniz, 9. a. 15. a. 21. c. 33. b. 53. a. 73. a. 143. a. 240.
 c. cum Brittonibus, 16. a. 33. c. 34. a. 40. c. 55. a.
 65. c. 75. a. 97. c. cum Beneuentanis, 16. b. c. 19.
 b. 34. a. b. 41. a. b. 42. a. 55. b. 59. c. 60. a. 75. a.
 80. a. 97. 149. 244. a. 251. b. cum Auaris siue
 Hunnis, 16. c. 17. a. 56. c. 57. a. 66. 77. a. 78. b. c.
 98. 151. b. 153. c. 154. 106. 157. 220. 246. b. c. 248.
 b. cum Abodritis, 18. b. 45. 63. 64. 79. a. b. 84. b.
 158. b. 255. cum Sclauis, 20. b. c. 32. b. c. 43. b. 74.
 a. 98. a. 145. c. 146. a. 152. 220. c. 242. a. cum
 Bliozanis, 97. c. 98. a. 150. cum Danis, 19. c. 43.
 45. 46. 47. 48. 49. 65. 83. 84. 85. 86. 98. c. 99.
 c. 254. 330. 255. c. 256. 257.
**Caroli M. Regis res cum Desiderio Rege Lango-
 bardorum,** 214. 215. 216. 224. 225. & seqq. cum
 Offa Rege Anglorum, 221. 222. 223. cum Ha-
 driano I. Papa, 214. 215. 216. cum Leone III.
 217. 218. 219.
Caroli Magni Regis Francorum gesta, 4. c. 5. 6.
 8. 9. 10. 11. 14. & seqq. 21. 22. 23. 27. c. 28. 29. &
 seqq. laudes, 173. 174. & seqq. 186. c. 189. 190.
 origo & claritas generis, 68. 174. c. Maiores,
 201. a. b. bella, 96. & seqq. opera, 99. 100. vxo-
 res ac liberi, 100. 101. 202. 203. virtutes & mo-
 res, 201. 202. 176. 177. statura, 178. c. 230. 231.
 valetudo, 178. c. 179. a. temperantia, 179. b.
 studium antiquitatis & Historiarum, 179. b. vi-
 gilantia, 179. b. prudentia in hostibus arcen-
 dis, 179. b. c. opera publica, 180. b. religiosa
 pietas, 180. c. benignitas in egenos, 181. a. b.
 Amor erga Sedem Romanam, 181. c. cura le-
 gum & prisorum monumentorum, 182. a.
 mors & sepultura, 104. 183. a. 277. Epita-
 phium, 104. 228. c. 229. a. corporis in sepulcro
 compositio, qualis, 229
Caroli Magni Imp. Epistola, 187. b. c. 678. 685.
 686. 689. 694
Carolus filius Caroli M. Regis Francorum, 10. c.
 16. 20. 22. a. 33. b. 40. b. 41. a. 45. 54. c. 57. b. 59.
 a. 61. a. 78. a. 82. 83. c. 88. 104. 147. c. 163. a. 169.
 170. 243. b. 247. c. 250. a. 252. b. 254. b. 276. 294
 iunior dictus, 98. c
Carolus Pipini Regis Aquit. frater tonsuratur,
 388. b. Moguntiz fit Episcopus, 553. b
CAROLVS CALVVS Ludouici Pij filius ex
 Judith, 281. b. 303. b. Rex, 6. 6. c. 637. a. cum
 fratre & nepote fœdus init, 556. c. 560. a. ti-
 miditatis accusatur, 571. regnum Lotharij sus-
 cipit, 562. c. regnum Italiz adit, & à Ioanne
 Papa in Imperatorem coronatur, 568. c. 569. a.
 moritur, 571
Caroli Calui Capitula, 406. & seqq. Mandata
 ad Francos & Aquitanos missa, 425. gesta,
 364. & seqq. electio in Imp. ab Italis facta,
 438. b
Portio Regni Carolo Caluo à patre tributa,
 362. b
Benedictiones Episcoporum super Carolum
Caluum Regem, 431. b
de Carolo Caluo inscriptiones, 659. b
Caroli Calui Epitaphium, 472. 660. a
Carolus Caroli Calui filius, 403. a
Carolus Lotharij Imp. filius, 402. a
 Caro-

INDEX

Clinga Monasterium,	324.a	Conradus,	377.c
Cluniacum Cœnobium,	630.c	Conradus Italiae Rex,	603.b.610.c
Cluse,	14.a.28.c.29.a.51.b.71.a.88.b	Conradus Iudith Reginz frater,	281.b.308.a
Cluse Francorum,	210.c	<i>vide</i> Chuonradus.	
Cluse Italiae,	261.c	Conradus Constantiensis Episcopus,	612.c
Cluse Langobardorum,	12.b.25.c.211.a.212.a.	Constabis Sacellarius ab Heirena Imp. missus ad	
235.a		Carolus M.	199.a
Clyla studius,	579.c	Constantia Regis Roberti vxor,	639.a
Cobbo Comes,	588.a	Constantinum,	186.a
Codicium Remense castrum,	597.c.615.c	Constantinus Imp.	12.c.22.b.40.b.58.c.79.a.
Coduscum populi,	299.c	139.b.151.c.152.177.c.199.a.235.b.239.a.244.	
Corsii pars ardere visa,	603.a	245.b.c.815.b	
Cœluulfus Episcopus,	678	Constantinus Basilij Imp. filius,	402.c
Cœnulfus Rex in Britannia insula,	46.a.84.b.255.b	Constantinus Imp. Constantinop. organum mit-	
Colonia,	376.c.453.c	tit Pippino,	534.c
Columbense genicium,	123.b	Constantinus Irenes Imp. filius à suis excœcatus,	
Comæ capitis depositio,	23.a	249.b	
Comagenus ciuitas,	246.c	Constantinus Imp. Sarracenum regnum inua-	
Comes Palatij,	97.b.102.b.124.b.242.a.	dit,	633.c
491.b		Constantinus Senator Rom. perfidus,	582.a
Comes Stabuli,	44.c.124.b.242.a.254.a.	Constantinus Miciacensis Abbas,	837.b
491.b		Constantinus Scholasticus Floriacensis,	809
Cometes,	261.a.374.c.387.b	Constantinus Sylei Episcopus,	358.a
Cometes & inundatio cum fame per Galliam &		Conturbium,	29.a
Germaniam,	561.c	Corbanacum locus,	535.c
Cometes cum prodigijs,	568.b	Corbeiz Monasterium,	46.b.64.b.84.c.255.c.
Cometa gladio similis,	543.a.546.c.548.b	265.a.307.c.323.c	
Cometa in signo Virginis,	315.b	Corbeiensis Ecclesie destructiones,	588.c
Comiacum castrum,	212.b	Corbeiz nouz Monasterium in Saxonia,	
Comiacus, seu Comiadus insula,	45.c.84.a.	344.b	
255.a		Corbennacum,	473.b
Comianus mons,	576.c	Corbennacum castellum,	603.c
Comigatus,	9.b	Corbonacus villa,	13.c.28.b.70.c.238.b
Comisberg, seu Cumeoberg,	17.a.37.a	Corbonifus,	421.a
Comites curam operum ex Regali p̄cepto fa-		Corcolmum p̄dium,	633.b
ciendorum habere soliti,	119.c	Corduba,	47.b.85.b.256.c.290.c
Comites in confinio barbarorum constituti,	112.a	Corihisus pagus,	421.a
Commerciacus villa territorij Tullensis,	267.b.	Coriosolitarum regio,	244.a
269.b.281.b.545.a		Cormaricus, seu Cormaricum Monasterium,	
Commercium Hispaniæ atque Galliæ,	85.a	393.a.525.b	
Compendium,	12.c.281.b.305.b	Corsii,	49.b
Compendium villa,	15.a.26.a.31.c.53.b.73.b.	Corsica insula,	20.c.41.a.c.46.a.47.a.c.62.a.
235.241.a		82.b.83.a.84.b.251.b.254.a.256.b.c.272.a	
Compendium Palatium,	260.b.266.c.267.a.	Cortriacum,	527.b
271.a		SS. Cosmæ & Damiani corpora in Noualicien-	
Compendium Regalis sedis oppidum,	609.b	si Cœnobio,	227.a
Computatorie artis Magistri,	75.a.76.a	Couoionus ex Cambliaco vico,	324.c
Concas Monasterium,	293.c.314.b	Couoius,	325.a
Concilium de processione Spiritus sancti à Ca-		Credentiz,	33.c.74.c.90.a
rolo M. habitum,	46.b.84.c.	Creditarij à Lud. Pio missi ad omnes Regni par-	
255.c		tes,	296.a
Concilium à Stephano IV. Papa in Romana		Creauza Monast. in Bauaria,	323.c
vrbe congregatum, cui x i i. Episcopi ex Fran-		Crisiacum locus,	466.a
cia interfuerunt,	215.c	Crispinus,	455.a
Concilia iussu Caroli M. super statu Ecclesiarum		Cruciniacum,	263.b
corrigo per Gallias celebrata,	49.a.66.c.	Crucis signum super vestimentis hominum,	22.
87.a.258.b		c.207.a	
Condatus locus,	483.c	Crucis iudicium,	90.a
Condrust.	455.a	S. Crucis Monasterium,	323.c.324.b
Confluens,	317.a	Crumas Rex Bulgarorum,	67.a.87.b.
Confluens castellum,	556.c	258.c	
Confluens Rheni,	263.b	Crufniacum villa in agro Remensi,	590.c
Confluentum,	373.b	Cuba,	113.a
Cono Italicus Marchio,	808.c	Culdini Monast.	454.c
		Culmifciacum,	603.c.611.c
		Cufftagum,	17.b

RERVM AC VERBORVM.

Cunberg seu Gummiberg mons,	155.c.537.c	96.a.b.c.132.a.137.c.138.c.139.206.a.c.215.214
Cundachar vassallus Carlmanni perfidia pœnas luit,	562.a	215.217.224.225.226.227.235.b.238.c.239.a
Cunibertus Comes,	459.a	536.a
Cunibertus Episcopus,	219.a	Dessilo, 4.b.6.a.b. vide Tassilo.
Curia Regia,	135.a	Destricium,
Curciensis Ducatus,	88.c	Deuizefi Rex Sarracenorum,
Curtis Olonna,	577.b	Deus dona Rom. Ecclesiaz Diaconus,
Curtis Podona,	577.c	Diaconissa,
Curtraium,	483.b	Dido Abbas,
Cortricusus,	420.c	Diedericus Metensis Episcopus,
Cuspis fluuius,	544.a	S. Dionysij Monasterium,
Cziztiborus Sorabus,	554.a	Discalceati in Litaniis,
		Distrieta locus in Aquitania,
		Distrieta Aquense,
		Diuionensis Comitatus,
		Diuitia ad Rhenum,
		Dociacum,
		Dodilo Cameracensis Episcopus,
		Dodo Episcopus,
		Dodo Andegauorum Episcopus,
		Dodo Osnobrogga Episcopus,
		Dolense Cœnobium,
		Dolum Monasterium,
		Dolus ciuitas Britonum,
		Dominicus Abbas de Monte Oliueti,
		304. b
		Domoculta, prædia sic appellata,
		Donatus,
		Donatus Ecclesiaz Fesolanz Episcopus,
		Donatus Hostiensis Episcopus,
		Donatus Episcopus Iadera, 20.b.43.c.61.c.82. a.233.a
		Donatus Comes,
		Donincum castrum,
		Dorciacus, villa,
		Dordonia, seu Dordona fluuius,
		388. a
		Dorestatum,
		Dornonia,
		Dosora Monasterium,
		Doteiacus villa,
		Dortona ciuitas,
		Douuina ciuitas,
		Dragauiti Rex VVilforum,
		Dragitus Rex Sclauaniorum,
		Drago Rex VVinidorum,
		Dragoidus Rex VVilciorum,
		Draofcio Rex VVinnetum,
		Draeco, seu Drafoco Dux Abodritorum,
		63.a
		Draus fluuius, 220.c.221.a.263.a.c.300.b.546. b.576.c
		Dreini VVestfalorum pagus,
		Droegangus Abbas,
		Drogo, siue Drogus Campaniaz Dux, 2.a.3.a.b. 6.c.11.a
		Drogo Caroli M. filius ex concubina,
		Metensis Episcopus, 266.c.280.b.319.a.360.a. 394.a
		Drogo Tullensis Episcopus,
		Drona fluuius,
		Duagium oppidum, 599. a. castellum,
		Duas diues locus in Aquitania, 15. c.28.a.50.b. 70.a.237.c
		Dubargauue pagus,
		Dudo Paderburnensis Episcopus.
		DD dd ij

INDEX

Dudo fatelles regius,	572.c	Ebroinus Pictaueusis Episcopus,	317.b
Duitia vrbs,	143.c	Ebulus Engolismensis Episcopus,	635.a
Duitia ad Renum, 15.a.21. b. 53. a. ad fluentia		Eburifus Abodritus vincit,	18.b.58.c
Mofellæ,	240.c	Eburifus Legatus Caroli Magni,	538.c
Dulgium,	31.a	Ecbertus Abbas Turonensis,	799.b.808.a
Dulgum facere,	31.a	Ecbertus Treuirensis Archiepiscopus,	791.
Dulminse,	455.a	794. a	
Dunifus pagus,	421.a	Ecclesia S. Petri Apostoli summopere à Carolo	
Duodeciacum,	611.b	M. culta,	103.a.b
Durandus Diaconus,	322.b	Ecclesiæ S. Petri cura à Regibus Francorum	
Durcafinus pagus,	421.a	suscepta,	90.a.b
Duretia ad Rhenum,	31.b	Ecclesiæ Regales, siue ad ius Regum pertinen-	
Durgouue pagus,	88.c	tes,	119.c
Durgouum,	130. a	Ecclesiarum res à Carolo Martello laicis tradita,	
Dura, 4.c.villa,	26.c.236.a	2. c	
Duria villa, 12.c.13.c.14. c.15.a.28.a.29.c.31.c.50.		Ecclesiarum ordinandarum, vel de nouo con-	
c.51.c.70.c.71.c.140.a.238.a.239.b		struendarum, cura ad quos spectabat,	119.c
Duria fluuius,	224.b	Ecclesiastica res totius Italiae à Carolo M. ordi-	
Durofostum castrum,	598.b	nata,	251.b
Dusera Monast.	324.a	Ecemannus Palatinus Monachus,	793.a
Dusica villa,	560.a	Echa,	455.b
Dusmifus Comitatus,	421.a	Echardus,	437.b
Duralus fluuius,	325.b	Eddo Comes,	106.b
		Edelardus Doroensis Episcopus,	671.b
E		Edelulphus Anglorum Rex,	413. c.737.a
Eadburch Regina, filia Offæ Merciorum		Edhilingi nobiles Saxonum,	376.c
Regis, 221.c. Carolum M. Francorum R.		Edith Dux timidissimus,	280.c
pro viro stultè ambit,	222.a	Edmundus Comes,	325
Eadgiva Caroli Simplicis vxor,	651.a	Edmundi Anglorum Regis Legati ad Hugonem	
Earnulfus nepos Caroli Crassi, 498. a. vide Ar-		pro restitutione Lud.	610.b
nulfus.		Edoldus Regiensis Episcopus,	481.b
Eardulfus, seu Ardulfus Nordanhumborum		Egbertus,	377.b
Rex, 45.c.46.a.84.a.255. a.541.a		Egbertus Comes, 46.c.48.a.64.b.65.c.84.c.	
Eazan Oscæ vrbs Prefectus,	559.a	86.a.256.a	
Ebalus,	520.a	Egfridus Comes Tolosæ,	378.b
Ebalus Dux Lemouicæ Episcopus,	634.c	Eggibardus Comes,	310.c
Ebbo Gratianopolitanus Episcopus,	437.b	Eggedo inter amicos Bernardi Regis Italiae pri-	
Ebbo Senonum Archiepiscopus,	636.b	mus,	261.c.299.b
Eberhardus,	377.b	Eggihardus Comes,	546.c
Eberhardus, seu Eberaldus, Magister Pincerna-		Eghartus mensæ Caroli M. præpositus,	97.b
rum Caroli M. 32.a.53. c.73.c.241.c		S. Egidij Monast. in Septimania,	324.a
Eberhardi obitus,	4.a	Egidora fluuius, 45.c.47.c.83.c.259.b.296.b.	
Eberuicus Aquitanus,	237.b	306.a.542.a	
Eberuinus Caroli M. Regis Legatus in Saxo-		Egil Abbas Prumiensis,	355.b
niam, 249. vide Eburifus.		Egil Abba Senonensis Episcopus,	637.a
Ebilatbius à Carolo M. victus, ac in Franciam		Egilolfus,	696.b
ductus,	9.a	Eginhardus, 253.b 353.b. vide Einhardus.	
Eblus V Vafco,	268.b	Eginhardi Abbatis Epistolæ,	695. & seqq
Ebo Bituricensis,	633. c	Egino Comes,	574.c
Ebo Remensis Episcopus, 267.b. impudicus &		Egitreus exhortator Bernhardi in patrum Lud.	
crudelis, 282. fugiens captus & custodiæ tradi-		Pium luminibus priuatus,	280.b
tus,	285.c.313.a	Egolisma ciuitas,	70.b.237.c
Ebo Remensis Episcopus verbum Dei prædicat		Ehericus Foroiulienis Dux,	538.b
apud Normannos,	544.b	Eigil Abbas Fuldenis,	544.b
Ebonis depositio,	340.c	Eihstat locus,	535.c
Ebolus Abbas,	502.c	Eilbertus Comensis Episcopus,	458.c
Eborea,	89.a	Einhardus, 20.c.43.c.61.c.82.b.106.b.253.b	
Eborreheim Monast.	324.a.454.b	Einhardus Abbas,	568.a.610
Ebrardus Monachus,	751	Einhardus Scriptor vitæ Caroli Magni,	167.c
Ebrardus latro insignis à Carolo M. deuictus,		Einhardi Epistola ad Lupum Ferrariensem,	728
224.c		Einhardi vita,	91.92
Ebreccinus pagus,	421.a	Eirardus Lixouiensium Episcopus,	415.c
Ebricinum,	186.a	Elbus Comes,	303.b
Ebrodunum ciuitas,	105.c	Elbus Ranulfi Pictaueusis filius,	631.a
Ebroinus Episcopus,	755.a	Eldradus Abbas Cœnobij Noualiciensis, 127.c.	
		229.b	

RERVM AC VERBORVM.

Elefatus à Rege Perfarum ad Carolum M. missus 19. b. c. 42. b. 60. b. 65. a. 81. a. 167. a. 251. c. 256. b	Eribertus Autissiodorensis Episcopus, 638. b
Elipandus Toleti Episcopus, 207. a. 246. c.	Erius, 365. b
247	Ericus Comes aduersus Hunnos à Carolo M. de-
Elifachar Abbas, 305. a. 307. c	stinatus, 220. c
Elifata, 361. a. 374. a	Ericus Dux Foroiuliensis, 17. c. 18. c. 39. b. 78. b.
Elifacia, 577. c	98. c. 159. b. 248. b
Elifarius pagus, 593. c	Erichus Dux limitis Italici ab Hunnis occisus, 163. c
Elifarij Comitatus II. 454. b	Ericus apud Tarsaticam Liburniz ciuitatem in-
Elischouue, 454. b	terfectus, 250. a
Embrico Radasbonæ Episcopus, 565. b.	Erilangus Comes, 505. c
579. b	Erimbertus Bauuarius, 583. c
Ermengardis Caroli Lotharingæ Ducis filia, 628. b	Eriolth Danus à Lud. Pio de fonte baptis. eleua-
Emenus, 317. b	tus, 281. a
Emeritanus populus, 704. a	Erkingarius, 440. b
Emma Regis Roberti filia, 593. c	Erlebaldu Comes, 590. c
Emma Lotharij Regis filij Lud. Vltam. vxor, 621. c.	Erloinus Constantiz Episcopus, 415. c
Emmerammus martyr, 569. a	Erluimus Episcopus Beluacensis, 591. b
Emmingus, 48. a. vide Hemmingus.	Ermenardus Obacensis Monachus, 343. c
Emmo de Longia, 623. b	Ermenfridus Bellouacorum Episcopus, 769. a
Emmo Senonensis Archiepiscopus, 636. b	Ermengarda Hugonis Comititis filia vxor Lotha-
Emmo Corbeiz Comes, 589. b	rij Imp. 301. b
Empuriz, 323. a	Ermengardis mulier cæca visum recipit, 349. a
Emuhslus Dalmata, 544. b	Ermenricus Episcopus ad fidem prædicandam missus, 561. a
Engelramnus Episcopus, 491. b	Ermenful locus in Saxonia, 8. b. 14. a. 28. b.
Engilbertus Abbas, 57. a. 107. a. vide Angilber-	70. c
tus.	Ermingaudus Gothiz Princeps, 600. b
Engildruda Bosonis Comititis vxor, 558. c	Erminius Episcopus, 341. c
Engilmatus Parauienfis Episcopus, 584. a	Ermoldus Abbas, 322. c
Engilrammus Comes, 560. a	Erpf Comes, 553. c
Engilramni Comitatus, 420. c	Erpfesfurt locus, 552. b
Engiscalcus Missus Regis, 420. c	Erpoinus Siluaneensis Episcopus, 415. c. 769. a
Engiscalcus Dux Carlmanni, 564. a	Erpuinus Episcopus, 341. c
Engiscalcus Marchensis in Oriente, 580. c	Erudatis Monasterium, 324. a
Engiscalcus in Baioaria Princeps, 575. b	Ereus Beluagorum Episcopus, 840. a
Engolesima ciuitas, 28. a	Essesfeld castrum, 261. b. 541. a
S. Eparchius Egolismensis vrbis patronus, 70. a	Essesfeld locus super ripa Sturiz fluminis, 46. c.
S. Eparchij Monasterium apud Egolismam, 70. b	84. c. 256. a
Episcopi Synodali decreto ob conspirationem depositi, ac Monasteriis mancipati, 262. a	Etherius Capellanus Notarius Caroli M. Regis 217. b
Episcopi XII. ex Francorum regionibus Ro-	Etlidi, 22. a
mam ad Stephanum IV. Papam missi, 213. c	Euastus Astensis Episcopus, 223. c
Eporegia, seu Eporeia, 19. b. 42. a. 60. b. 80. c	Eucharius Patauensis Episcopus, 584. c
Eprernacum, 454. c	Eudo, siue Eodo, Dux, 2. b. 3. b. 7. a. b. 11. b
Equitania, 3. b. vide Aquitania.	Eudonis filij, 7. b. 11. c
Equolesina ciuitas, 28. a. 50. b	Eudo Dux Aquitanorum, 69. b. 205. c. 532. a
Equorum ccc. tributum Saxonibus impositum, 26. b. 235. c	Eueris Mindenensis Episcopus, 612. c
Equus annos plusquam centum natus, 600. b	S. Eugendi Monasterium, 323. c
Erambertus Comes, 572. a	S. Eugeniz Monast. 324. a
Ercanbaldus, seu Erchenbaldus Notarius Caroli M. 42. a. 60. b. 80. c. 251. c	Eugenius Papa, 267. c. 268. c. 270. b. 271. b. 281. a.
Ercanradus Parisiorum Episcopus, 769. a	303. b
Erchambertus Baiocensis Episcopus, 438. a.	Eurardus, 440. b
460. a	Eurardus Comes, 588. a
Erchanraus Catalaunensis Episcopus, 430. a	Eurogilum Palatium, 289. b
Erchengarius Comes, 106. b	Eustorgius Tolonenfis Episcopus, 481. b
Eresburg castrum, 14. a. 28. b. 50. c. 137. b. 140. a.	Euuarardus Fulconis Rem. Episcopi interfe-
141. b. 144. c. 238. b. 535. c	ctor, 586. a
Ereheim, 454. b	Euuarardus Senonensis Archiepiscopus, 529. a
Eribertus frater Bernardi Ducis, 360. c	637. c
Tom. II.	Exarchatus Rauennæ, 206. b. 208. b. Rom. Eccle-
	siz à Pipino Rege donatus, 26. a. 212. c. 235. b. a
	Carolo Magno confirmatus, 217. b. c
	Excrcationis supplicium, 18. 40. 58. 79. 90. c. 101.
	b. 218. a. 262. a
	Exemeno Episcopus, 372. b

INDEX

- F** Agit locus, 370.b
 Falconarius, 491.b
 Falconis mons, 454.c.521.b
 Fames magna, 22.a.38.b.551.b.607.a
 Fames per omnem Italiam & Germaniam, 566.
 c. per Galliam & Germaniam, 568.b
 Fames ingens in Engolismensi Comitatu,
 634. a
 Fanomartensis pagus, 652.a
 Fara munitio, 620.b
 Farabertus Tungrensis Episcopus, 612.c
 Fariniacum Monasterium, 323.c
 Fardulfus Abbas, Caroli M. Missus ad diuer-
 sos pagos, 186.a
 Faringa, locus super Danubium fluium, 35.a.
 56. a. 76.b
 Farlus Francorum Rex. *Vide* Carolus Crassus.
 Faroldus Arnulfi Imp. vassallus, 582.a
 Fastarius Episcopus, 439.a
 Farus Bononiæ ad dirigendos nauigantium cur-
 sus, 257.b
 Fasciolæ, 125.c
 Fasciolæ crûrales vermiculatæ veterum Franco-
 rum, 102. a. 121.b
 Fastrada, seu Fastradane Regina Caroli M. con-
 iux, 15.c. 22.b. 33. a. b. 34. c. 38. c. 54. b. c. 55. c. 57.
 b. 74. b. 76. b. 78. a. 100. b. 101. 158. 187. 243. a.
 244. c. 247. a. c. 289. a. 337. a
 Fastradæ Reginz Epitaphia, 642. b
 Fauentina ciuitas, 206.b
 Fauerniacum, 454.a
 in Febribus cibi abstinentia indicta, 104.a
 Fedentiacus Comitatus, 290.c
 Felecan Nortmannorum Dux, 599.c
 Felicianæ hæresis, 17. a. b. 37. b. c. 38. c. 57. a. 77. c.
 78. a. 156. 247. a. c. 558. a
 Felix Aureolus Petragoricensis Episcopus, 85. a
 Felix Cortopitensis Episcopus, 407. b
 Felix Episcopus Hispanus, hæreticus, 207. a. 246.
 c. 247.
 Felix Episcopus Orgelitanus, 156. a. 352. c
 Felix Siciliensis Episcopus, 414. a
 146. c
 Ferdi, locus, 150. c
 Feringa, 206. b
 Ferrariæ Ducatus, 293. c. 323. 726
 Ferrariense Monasterium, 293. c. 323. 726
 Fidei prædicatio baptismum præcedere debet,
 669. a
 Fidelitas super corpora Sanctorum iurari solita,
 5. c. 12. c. 26. a. 235. b. c
 Fidenciacum territorium, 400. a
 293. c
 S. Filiberti Monasterium, 591. c
 Fimmæ villa, 635. a
 Fiscanum Monast. 264. a
 Flandrense littus, 389. a
 Flandria à Danis populatur, 117. a
 Flasco, 135. b
 Flascilones, 317. b
 Flatera, 389. c
 Flauiacum Monast. 316. b
 Flauiniacense Monasterium.
 Florentia ciuitas, 16. b. 34. a. 55. a. 149. b. 244. a.
 581. b
 S. Florentij Monasterium, 293. c
 Flores in arboribus maturis fructibus, 591. b
 Floriacus, villa, 69. a
 Floriaci Monast. 526. b
 Florus Papæ Legatus ad Lud. Pium, 301. b
 Flothildis puellæ visiones, 605. c. 624. c
 699.
 Fladaha fluius, 565. b
 S. Fludualdus, 370. b
 Foderum annonæ militaris, 289. b
 Fœderis inter Carolum Caluam & Ludouicum
 fratrem initi formula, 381. 382
 Folchardus Episcopus, 552. b
 Folco Abbas, 464. b
 Folcoinus Episcopus, 420. c
 Folcratus Arelatensis Dux, 549. b
 Folcuuarrus Comes, 572. c
 Foltricus Episcopus, 787
 Fontanctum, 369. c
 Fontanidus, 476
 Fontinata villa, 548. a
 Fontinellense Monast. 387. b
 Forachheim, seu Forcheim villa, 554. a. 565.
 568. a
 Formosus Missus Adriani Papæ ad Tassilonem
 Ducem, 32. a. 53. c. 73. c. 241. c
 Formosus Legatus Apostolicus, 455. c
 Formosus Portuensis Episcopus, 637. a
 Formosus Papa Legatos ad Arnulphum Impera-
 torem mittit, 581. a
 Foroiulij, seu Foroiulienfis ciuitas à Carolo Ma-
 gno capta, 30. a. 52. b. 72. a. 105. c. 133. a.
 151. c
 Foroiulij Ducatus, 96. a
 Foroiulienfis Marca, 245. b. 262. b. c
 Forouicum, 223. c
 Fortunatus Patriarcha Gradenfis, 264. c. 268. a
 Fortunatus Mediolacensis Abbas, 713. a
 Fossa-Gualdi locus, 525. c
 Fossatus Monast. 324. a
 Fossatum inter Alemanam & Radantiam, 17. a.
 38. b. 57. b. 77. c. 247. b
 Fossatum in confinio Africæ, 42. a. 60. b. 80. c.
 251. b
 Fossæ Mariliz, 455. a
 Fradorenilla Curtis, 634. b
 Framildis mulier ab infirmitate manus curata,
 349. a
 Franci, Chrtsticolæ à longo tempore, 137. a.
 155. a
 Franci veteres qua propriè lingua vsi fuerint,
 385. a
 Franci res feliciter gerunt in Hisp. 191. Torto-
 sam capiunt, 292. c
 Franci Australes, 302. b
 Franci Orientales, 143. c. 175. c. 262. b
 88. c
 Francia, 116. c. 128. 1
 Francia Antiqua, 115. c
 Francia Noua, 263. b. 266. a
 Francia Orientalis, 263. b. 266. a
 Franciæ nomine Cisalpinæ omnes Prouinciæ si-
 gnificatæ, 111. b
 Franeicum castrum iuxta Dononiam, 258. a
 Franco Tungrensis Episcopus, 438. a. 460. b
 Franconfort, seu Franconofuri & Franenofurt,
 17. b. 38. c. 57. 78. a. 128. 157. c. 107. 281. 282

RERVM AC VERBORVM.

Franconofurt Palatium, 259. c. 266. a. 314. b. villa, 272. c. 302. a	234. c. 235. a. 238. b. Confiliarius, 212. c. 213. b. c.
Francorum gentis exordium à Troianis, 201. a. c.	Fulradus Abbas, 22. b. 25. 209. 344. c. 416. c
Francorum antiquorum ornatus, 121. b	Fulradi Abbatis Epitaphium, 690. c
Francorum nomine quæ nationes sub Carolo M. comprehensæ, 111. b	de Fulrado Abbate versus, 648. a
Francorum vitia tria, 523. b	Furonensis Conuentus, 478. c. & eius Statuta, <i>ibid.</i>
Francorum potentia Romanis & Græcis semper suspecta, 99. c	Fulum, 100. e
diuisio regni Francorum inter filios Ludouici Pij 316. c. 327. 360.	G
Franderes, 329	G Abiana cortis, 216. c
Fratellus Camerinus Episcopus, 395. b	Gallicia, 9. a. 99. b
Fraxinidus factus, 599. a	Gallicula, 25. c
Freculfus Lexouienfis Episcopus, 341. b. 769. a	Gaiferus, 50. b. <i>Vide V Vaiferius.</i>
Fredebertus Basiliensis Episcopus, 437. c	Gailo Caroli Magni Legatus, 537. a. <i>Vide V Vailo</i>
Fredericus, 370. a. 464. b	Gairfridus Comes, 388. a
Fredericus Comes, 620. c	Gallus in Gallia apud Carolum M. deinde in Italia liberalibus disciplinis imbutus, 110. c
Fredericus Lotharingæ Dux, 620. c	S. Galli Monasterium, 127. c
Fredericus Mogontiacensis Episcopus, 611. a	Galthera fluuius, 529. c
Fredericus Adelberonis Episcopi frater, 617. a	Galunæ Monasterium, 293. c
Fremersheim, 290	Gand, seu Ganda, 48. a. 86. a. 257. b
Fresones, 77. b. 169. a. 175. c. <i>vide Frifones.</i>	Gandauum oppidum, 525. b
Fresonica pallia, 126. c. saga, 135. b	Gandauum Monast. 527. a
Fridolo Tolosæ custos, 388. c	Gandum Monasterium, 483. b
Fridugifus Abbas, 106. b	S. Gangulfus, 454. a
Friilingi ingenuiles inter Saxones dicti, 376. c	Garamannus Missus Caroli M. 77. a
Frisia, 3. c. 4. a. 7. b. 46. c. 47. a. 61. c. 84. c. 85. b. 88. c. 247. b. 256. b. 270. a. 454. b	Garimberrus Abbas, 833. c
Frisiacum littus, 64. c. 85. b	Garonna, 13. b. 27. b
Frisiones, 16. a. 33. b. 36. b. c. 47. a. 54. b. 56. c. 77. b. 85. a. 246. c. 296. a	Garonna fluuius Aquitanorum & Vasconum conterminus, 287. b
Frisones Eriolth Dano datâ Ludouico Pio, 281. b	Garfandus seu Garuhandus frater Lupi V Vasconum Ducis, 262. b. c
Frisones Danorum tributarij, 256. b	Garfula Regina Caroli M. vxor, 140. b
Fritiflar, seu Fridiflar, locus a quo Baslica à S. Bonifacio consecrata, 14. b. 29. a. 51. b. 71. b. 138. c. 239. a. 536. a	Garurbus Episcopus, 439. a
Frodoinus Abbas Monasterij Nualiciensis, 224. a. b. 225. b. 226. c. 227	Gaualdanum, 27. b
Frola, seu Froia Legatus Hadefosi R. Galliciæ ad Carolum M. 18. a. 49. b. 58. b. 79. a. 249. c.	Gaualdensis pagus, 237. a
Fronciacus castrum à Carolo M. dificatum, 13. c. 28. a. 50. c. 70. b. 95. c. 238. a	Gauensis vicus, 225. c
Frotharius Episcopus, 341. c. 05. b. 459. c	S. Gaugericus, 455. a
Frotarij Episcopi Tullensis Episto, 712. & seqq.	S. Gaugericus Monast. 527. b
Frorgaudus Episcopus, 8. b	Gaufbertus Comes, 389. a
Froemundus Senonensis vrbis Præfatus, 605. c	Gausprandus Pistoriensis Episcopus, 395. b
Fulbertus, 362. a	Gaufselmus Comes, 311. a
Fulbertus Cameracensis Episcopus, 601. b. 612. c.	Gauziacum locus, 529. a
Fulbertus Carnotensis Episcopus, 384	Gauzlenus, 446. c
Fulcaldus Engolismæ Episcopus, 634. b	Gauzlenus Abba Archicancellarius, 460. b. 464
Fulcarius Nouiomensis Episcopus, 619. a	Gauzmarus, 465. e
Fulco, 441. 632. b	Gebehardus Episcopus, 440. b
Fulco Episcopus Ambianensis, 841. b	Gebehardus Dux, 283. c. 284. c
Fulco Abbas, 311. 343. a	Gebenna Burgundiæ ciuitas, 238. c
Fulco Presbyter, 191. b	Geboinus Comes Palatij, 697. a
Fuldense Cœnobium, 531. b	Geilo Comes Stabuli, 145. c. 146. 242. a
Fulradus, 12. 52. b	Geilo Comes Missus à Carolo M. in Saxoniam, 74. a
Fulradus Missus Pippini Regis, 534. c. pellanus eius, 13. c. 14. a. 25. b. 28. b. 50. c. c.	Gelemannus Comes Pippini, 185. c
	Gelu magnum, 8. a
	Genedium Cœnobium, 6. b
	Geminus mons, 224. b
	Gemiticum Monasterium, 9. c
	Gemmeticum, 387. b
	b. Gentianus, 484. b
	Gentiliacus, 13. a. 27. b. 256. b
	Genua ciuitas, 4. a. 14. a. 20. c. 28. c. 44. a. 62. a. 71. a. 81. c. 238. b. 253. b

INDEX

Georgius Episcopus Caroli M. Missus ad Hadrianum Papam,	214.c	Gisla Lotharij Regis filia,	327.e
Georgius Regionarius Rom. vrbis,	314.b	Gisibertus Lotharij filiam rapit,	349.b
Georgius Presbyter de Venetia,	270.a	Gisibertus Belgarum Dux,	386.c
Georgius Veneticus,	652.a	Gisibertus Abbas,	791
Georgius Abba in monte Oliueti, 21. b. 44. b. 62. b. 83. z. 253. c. 254. a		Gisebertus,	365. a. 440. b
S. Georgij Monast.	324. a	Gisebertus Comes Mansuariorum,	372. a
Georgij Martyris Basilica,	312. b	Gisebertus Burgundiae Comes,	638. a
Geraldus,	304. b. 367. a. 464. b	Gisebertus Lothariensis,	592. a. 604. b
Geraldus vir sanctus,	633. b	Gisebertus Episcopus,	341. c
Geraldus Abbas Auriliacensis,	792	Gisebertus Carnotensis Episcopus,	438. a. 459. c
Geraldus Comes,	106. b. 317. b	Gislemarus filius VVapthonis Maioris Domus,	2. a
Gerardus Comes Parisiensis,	362. b. 365. b	Gisus Firmanæ Ecclesiæ Episcopus,	395. b
Gerardus Exiguus Laudunensis Episcopus,	458. e	Glacies insolita,	265. a
Gerberga filia VVilhelmi Comitis, 312. b. in Ararim mersa,	362. a	Glaciei fragmentum ex aëre decidens,	268. c
Gerbirch Ducis Bernhardi soror, crudelissimè à Lothario accepta,	284. b	Gladus Hunicus,	223. b
Gerberga Regina mater Lud. Ultramarini Heriberto nubit,	617. b	Gluomi Normannici limitis custos,	261. b
Gerberga Lud. Ultramarini vxor,	604. c	Godardus Corbeis Comes,	589. b
Gerbergæ Reginae Epitaphium,	628. b	Godefridus,	314. b
Gerbertus Scholaris Abbas,	823. b	Godefridas Dux,	551. a
Gerberri Remensis primò, deinde Rauennensis Episcopi Epistolæ,	789. & seqq.	Godefridus Dux Alamannorum,	276. a
Gerboldus,	517. b	Godefridus Rex Danorum, 19. c. 43. a. 45. a. 46. a. c. 47. c. 61. a. 8. b. 83. b. 84. b. 98. c. 99. 130. 252. b. 254. c. 552. 56. 306. a. 389. a. 57. a	Godefridus Normannorum Rex, 296. a. 297. a
Gerboldus Cabillonensis Episcopus,	459. c	Godefridus Cenes,	526. c. 588. a
Gerebertus Terdonensis Episcopus,	789	Godefridus Lthariensis Comes,	623
Gerfridus,	353. a	Godefridus Comes, Missus Caroli M. ad varias ciuitates,	186. a
Gericheshheim villa,	564. b	Godelaibus Dux Abodritarum, 45. b. 63. a. b. 83. c. 254. c	
Gerhardus, 365. b. Dux,	786	Godelfadus Cabillonensium Episcopus,	415. c
Gerlandus Archiepiscopus Senonensis,	605. c	Godeschabus Caroli M. Regis Legatus ad Danos,	161. a. 249. b
Germardus Arausicensis Episcopus,	481. b	Godescacus Monachus,	745. c
Germarius Comes,	219. a	Godó Metensis Episcopus,	204. a
Geroldus Comes, 18. c. Buariaz Praefectus, 40. c. 59. a. 79. b. 98. c. 163. c. 250. a. 539. a		Godorulla prædix,	633. b
Geroldus Comes & Auarici limitis custos, 269. c. 270. a		Goduscari, seu Dnscani,	300. b
Geroldi Comitis Epitaphium,	649. c	Goericus Episcopus Metensis,	204
de Geroldo Comite Versus,	649. a	Gorgonius Mayr,	535. b
Geroldus Comes Legatus Bernardo Regi Italiae à Ludouico Pio Imp. datus,	259. c	Gorzense Cornetium,	716. a
Geroldus Missus Lud. Pij,	296. b	Gorzia Monastium, 21. b. 356. b. à Chrodegango Episcopo Metensi constructum,	204. c. 205. a
Geroldus Ambianensis Episcopus,	459. b	Gostenus Abb.,	405. b
Gerricus Capis prælatus,	294. a	Gostinus Tunsis Episcopus,	611. c
Gerricus Comes,	572. c	Gostfridus haldi Ducis nepos,	400. c
Gerfunda Caroli M. concubina,	100. c	Gotbertus Comes,	464. b
Geruinus Centulensis Abbas,	356. a	Gotescalcus/tesbyter hereticus,	550. b
Geruncus Biturigenis Episcopus,	615. a	Gothi,	291. b
Gerunda,	9. a. 323. a	Gothia,	88. b. 89. a
Gerundenfes,	271. a	Gotselmu,	421. a
Gerungus Ostiariorum Magister,	265. c	Gotselinus Comes,	311. a. 312. b
Gerungus summus sacri Palatij Ostiarius,	712. c	Gozbaldus Episcopus,	553. a
Geruntius, seu Geruncus Ostiarius,	302. a	Gozbaldus Abbas,	283. b
Geruardus,	106. b	Gozbertus,	515. c
Geruardus Palatij Bibliothecarius,	651. c	Gozbertus Aquitanus,	552. c
Gesedis villa,	592. c	Gozbertus Laudunensis Episcopus,	599. a
Ghiuoldi fossa,	389. c	Gozbertus Abbas,	695. b
Gibuinus Catalaunensis Episcopus,	611. b	Gozelus Abbas,	476. c
Girboldus Autissiodorensis Comes,	630. b	Gozelus,	362. a
Gisla, seu Gisela, Caroli M. Regis filia,	15. b. 32. a. 53. c. 73. c. 100. b. 192. b. 241. b	Gozheus,	7. b
Gislanæ natiuitas,	2. a	Gozia,	102. b
		Gozli Episcopus Parisiensis,	421. b
		Gozmissus Regis,	

RERVM AC VERBORVM.

- Grabfeldon locus, 551.b
 Gradus ciuitas, 264.c
 Græcorum Legati veniunt ad Ludouic. Pium. 277.c. ad Lud. Germanicum, 565.a
 Græcorum exercitus à Francis superatur, 537.b
 Grahamannus Missus Caroli Magni, 35.c. 56.b.
 77.2
 Grammaticæ artis Magistri, 75.c. 76.a
 Grandi-Vallis, 454.b
 Grando cum tempestatibus, 565.c
 Grando oui magnitudinem superans, 590.b
 Graphiones, 216.a. 217.b
 Gregorius Rom. Pontifex, 281.c. 282.a.
 314.b
 Gregorius Papa, 31. à filiis Lud. Pij in Franciam euocatur, 309. 361. a. illisque se adiungit, 546.a
 Gregorius Rauennensis Archiepiscopus, 395.b
 Gregorius Presbyter, 304.b
 Gregorius Diaconus Missus à Michaele Imp. Constantinop. ad Car. Magnum, 295.c
 Grimaldus, 531.c. 542.a
 Grimaldus Capellanus, 649.a
 Grimoldus Episcopus, 433.b
 Grimoldus Abbas, 283.c
 Grimoldus filius Pippini I. Maior Domus, 1.b
 Grimoldus alter Pippini Iunioris filius, 2. a. b. c. 11. b. iustus & modestus, 2.b
 Grimoldus Dux Beneuentanorum, filius Arigis, 16. b. c. 34. b. 35. c. 42. c. 48. c. 66. b. 86. c. 55. b. 56. b. 60. c. 75. 77. a. 81. b. 97. c. 149. 244. b. 245. c. 252. b. 258. a. 259. b. 262. b. 296. a
 Gripho, seu Grippo, Pippini Regis frater, 2. c. 4. a. 7. c. 12. a. b. 25. 233. b. 234. a. 533. c
 Gradabona vicus, 544. b
 Gualdonis-Curtis, 795. a
 Guarandum paganus, 356. b
 Gudurm Danus, 552. 2
 Gumbaldus Episcopus, 634. b
 Gumbaldus Archiepiscopus, 343. b
 Gundacharus Comes, 557. b
 Gundrada Adelhardi soror, 652. c
 Guduscani, 262. b. 263. a
 Guenilo Episcopus, 765. c
 Guenilo Senonensis Episcopus, 412. c
 Guerinus Comes, 311. b
 386. b
 Guhardus Nannorensis Episcopus, 761. b
 Guido Comes, 59. a. vide V Vido. 630. c
 Guigmundus Eboracensis Episcopus, 388. a
 Guillelmus Aruernorum Comes, 603. a
 Guillelmus Dux Burgundalis, 587. a
 Guisum Castrum supra mare, 101. a
 Gullo fluius, 716. b
 Gundrada filia Pipini R. Italiae, 455. b. 575. a
 Gundumuilla Palatium, 302. c
 Gundulfus Metensis Episcopus, 481. b
 Guntardus Matifconensis Episcopus, 361. a
 Guntaldus Monachus ambitiosus, 390. a
 Guntaldus Episcopus martyrio affectus, 388. a
 Guntbertus Ebroicensis Episcopus, 415. c
 Guntboldus, 367. a
 Guntharius Archiepiscopus, 430. a. 437. c
 Guntherus Agrippinae Coloniae Archiepiscopus, 397. b. 554. 557. c
 Guntharij & Teurgaudi Episcoporum Epistola ad Nicolaum Papam, 559. a
 Guntpoldus satelles Carlomanni, 561. a
 Gurple manibus, quid, 72. c
 Gutia, 3. c
- ## H
- Abdarraghman Arabum Rex, 399. c
 Hadaboldus Archiepiscopus, 325
 Hadabrannus Missus Regis, 427. c
 Hadauart Mimidensis Episcopus, 552. c
 Haddo Mogontiae Archiepiscopus, 579. c
 Hadebertus aurifex, 465. c
 Hadebertus Siluaneensis, 459. c
 Hadeonsus Rex Gallaciae & Asturiae, 18. a. b. 40. a. b. 58. b. 78. b. 79. a. 99. b. 160. c. 161. c. 178. a. 249. a. b
 Hademarus Legatus Ludouici Pij, 290. b
 Hadericus Legatus Apostolicus, 455. c
 Hadofuns, seu Adelonsus Galliciae Rex, 538. c
 Haigroldus Normannus, 610. 2
 Hadrianus I. Papa, 14. a. 15. b. 16. b. 17. 28. c. 32. a. 34. a. 37. c. 39. b. 51. a. 57. a. c. 71. a. 73. c. 77. c. 78. a. 95. c. 101. 238. b. c. 244. c
 Hadriani Papae res cum Carolo M. Rege Francorum, 214. 215. 216
 Hadriani Papae Epitaphium, 691. b
 pro Hadriano Papa intercedi apud Deum per Ecclesias Angliae, requirit Carolus Magnus, 223. a
 Hadulfus Nouiomenensis Episcopus, 619. c
 Hadulla, seu Haduloba, locus, vbi Oceanus Saxoniam alluit, 182. 58. b. 78. c
 Hadulobar locus in Saxoniam, 39. c
 Hadumarus Comes Genuae, 20. c. 44. a. 62. a. 253. b. 540. c
 Hagano Bergomensis Episcopus, 397. b
 Hagano Comes, 588. a
 Hagano Caroli Simplicis Consiliarius, 590. c
 Haido, seu Hatto, Episcopus Basilensis, 47. c. 65. b. 85. c. 257. a. 541. c
 Hainricus Comes à Sarracenis captus, postea remissus, 65. b. 541. c
 Haistulphus, 8. a
 Haistulphus Langobardorum Rex, 12. b. 25. c. 26. a. 96. a. 235. a. 534
 Halbdenus Sigifridi Danorum Regis frater, 566. b
 Halidulfus Rex, 3. b
 Haligarius Camaraeensis Episcopus, 271. b. 305. c
 Halpdani Godefridi R. Dan. Missus, 537. a
 Halt, 362. b
 Hammaburg, castellum in Saxoniam, 544. b
 Hammum castrum, 600. a
 Hamur Zaddonis frater, 291
 Hancvvin Danus, 48. a. 65. c. 257. b
 Haouida mater Hugonis Capucij, 627. b
 Hatcarius Episcopus, 341. c
 Hardingus Comes, 459. a
 Hardradus, seu Hartradus Comes, 148. c. 243. c
 261. c

INDEX.

Hardratus Dux Austriæ,	280.b	Heistolui obitus,	4.b
Hardoinus Missus Regis,	421.a	Heistulfus Archiepiscopus,	325
Harduinus,	337.b	Helgaudus Comes, 60.c. <i>Vide Helingaudus.</i>	
Haribertus, seu Heribertus Abbas,	4.b.c	Helias Carnutum Episcopus,	769.a
Harifliz linguâ Theodisca, quid,	16.c.35.b	Helias Treassinæ vrbis Episcopus,	314.c
Haristellum super fluuio V Vespera,	10.b	Helias Vafionensis Episcopus,	481.b
Harstallium villa, 14.c.15.a.30.c.31.b.33.a.51.a. 52.c.238.b.240.c.295.a.299.c.587.a		Helingaudus, seu Heingaldus Comes Constanti- nopolim à Carolo M. missus, 19.b.42.b.60. c.81.a.251.c	
Harnidus Nichardi frater,	351.c.379.b	Helingoth Comes.	219.a
Harmiscara,	467.b	Helipandus Tolertanus Episcopus,	156.a
Harnus Episcopus,	553.a	Helisachar Presbyter & Abbas, 270.c.322.b. 355.c	
Hartmannus,	440.b	Helmerici Abbatis obitus,	22.b
Hartmutus Abbas S. Galli,	127.c	Hemico Diensis Episcopus,	460.b.481.b
Hafa fluuius Saxoniz, 9.b.33.a.54.b.74.b.97.a. 147.a		Hemma Ludouici Germanici vxor, 568.b. obit, 569.a	
Hasbania,	329	Hemma Regina Lotharij Regis vidua, 897.a	
Hasbanij Comitatus IV.	455.b	Hemmingus frater Herioldi Regis Danorum, 48.c.86.c	
Hasbaniensis pagus,	204.b.310.573.b	Hemmingus Rex Danorum. 47.c.48.b.65.c. 66.a.85.c.257.a.c.541.c.542.a	
Haslaclocus,	527.c	Hemmo Halberensis Episcopus,	552.b
Hassi, pagus,	138.c	Henaldus Nordmannus,	551.c
Hassio Austrelendorum Dux,	29.c.51.a.71.c	Hengistfeldonum locus,	580.b
Hassiorum pagus,	241.a	Henricus Marchensis Francorum,	577.b
Hassorum termini,	239.a	Henricus Germaniz Princeps,	598.b
Herhumarus,	346.b	Henricus Dux Foroiulienfis, 352.c. <i>Vide Hei- ricus.</i>	
Hatto Fuldensis Abbas,	553.b	Henricus Comes,	526.c
Hatto Episcopus,	770.c	Henricus Abbas, 76.a. <i>Vide Hunricus.</i>	
Hatto ligatus,	3.c	Herardus Turonensis Episcopus,	437.c. 785
Hatto frater Hunaldi Ducis,	185.c	Herbanni,	526.c
Hatto Comes, 106.b.375.b.588.a.698.b		Herbertus Virmandensis Comes, 631.a.638.a	
Hattuarie,	454.a	Herbertus de Perona, 589.a. proditor Caroli Re- gis, <i>ibid.</i>	
Hattuarij,	421.a	Herena Imperatrix, 19.b.40.42.b.60.c.81.a.538. c. <i>vide Irene.</i>	
Hattuariorum terra à Saxonibus deuastata, 6.c. 11.b		Herenfridus,	365.a
Haudulfus Comes,	714.a	Heresburg castrum, 5.14.c.21.c.22.29.c.30.a. 52.b.71.c.72.a.238.b.239.c.	
Hauuida Caroli Lotharingiz Ducis filia, 628.b		Herestallium, 28.b.c. <i>vide Haristallium.</i>	
Hebbi Legatus Regis Danorum, 48.b.66.a. 86.257.b		Heribannum soluere,	699.c
Hebrardus frater Herluini,	600.a	Heribertus,	292.c
Hebroinus Mzior Domus,	1.b.2.a	Heribertus Rex Langobardorum,	3.b.6.c
Hechi locus in Saxonia,	346.c	Heribertus Bernardi frater,	307.b
Hedabach villa,	698.c	Heribertus Comes, 609.b. Carolum Simplicem in custodia detinet,	593.b. 598.b
Hedenulfus Laudunensis Episcopus,	460.a	Heribertus Abbas Fontinellensis,	388.c
Hedilredus Rex,	672.b	Heribodesheim,	454.a
Hegibertus,	370.a	Heriboldus Autissiodorensis Episcopus,	752
Hegilo,	365.b	Herici Monachi Epistola ad Carolum Cal- uum Imp. qua summum eius æga optimas di- sciplinas studium commendatur,	470.b 588.a
Hegouue pagus,	88.c	Herigerus Mogontiz Episcopus,	440.b
Heilambrunnum villa,	699.a	Herimannus,	565.b.608.b
Heilba magnus Saxoniz fluuius,	22.a	Herimannus Dux,	588.a
Heiminus Episcopus,	325	Herimannus Comes,	588.a
Heimrichus Comes,	564.b	Herimannus Agrippinensis Episcopus,	412.b
Heinardus,	305.b	Herimannus Nivernensis Episcopus, 769.a	
Heingaudus Comes,	539.c	Herimandus Morinensis Episcopus,	585.c 375.b
Heinricus è Regia stirpe oriundus Saxonum Dux,	586.c	Herioldus,	296.a.542.a
Heinricus Othonis frater,	618.b	Herioldus Danus,	
Heinricus Regis Othonis propinquus Treue- rensis Episcopus,	619.c		
Heinricus Ludouici Ultramarini filius,	618.b		
Heinricus Burgundionum Dux,	626.c		
Heinricus Abbas,	421.a		
Heirardus Lixouienfis Episcopus,	460.a		
Heirene Imperatrix, 199.a. b. à Carolo M. po- stulatur ad nuptias,	199.c		
Heinricus Dux Foroiulienfis, 39.b.40.c.57.c.59. a. <i>vide Ericus.</i>			

RERVM AC VERBORVM.

Herioldus Nortmannus baptizatur,	304.b	Hildebranaus Sagiorum Episcopus,	415.c. 438.a. 460.a
Herioldus Rex,	306.a	Hildegardis, seu Hildegarda Regina Caroli M. coniux,	15.b.c. 22.a. 32.a.c. 53.c. 54.b. 73.b. 100.b. 112.b. 113.c. 123.c. 186.c. 202.a. 215.c. 242.c. 276.a. 287.b. 354.b. 539.b. 649.a
Herioldus Rex Danorum, 48. b. c. 66. a. c. 86. b. c. 257. c. 258. a. 259. b. 260. c. 263. b. 265. a. 266. 267. b. 269. c. 270. a. 271. c. 542. a		Hildegardis Reginae obitus,	5.a. 9.b. 537.a. Epitaphium,
Herisburgus in Saxonia,	8. b. c. 96. 288. b	Hildegard filia Caroli M.	202. c. & eius Epitaphium,
Herispogius Brito,	386. b	Hildegardis soror Caroli Calui,	204. a
Heristelli,	39. c. 79. a. 141. a. 147. 160. b. 249. a	Hildegarius,	373. b
Heriuus Remensis Archiepiscopus,	185. c. 590. c	Hildegarius Episcopus,	430. a
Heriuus Heriuei Archiepiscopi Rem. nepos,	611. c	Hildegarius Episcopus occisus in Saxonia,	25. b. 234. b. 12. b
Herluinus Comes.	597. c	Hildegarius Coloniensis Archiepiscopus,	514. b
Herluinus Episcopus,	430. a	Hildegarius Episcopus Beluacensis,	601. 613. a
Hermenfridus Francus Hebroini interfectus,	1. b	Hildegarius Meldensis Episcopus,	438. a
Hermengarda Regina Lud. Pij vxor,	289. c. Augusta appellata & coronata à Stephano Papa,	HILDERICVS Rex Francorum,	25. b. tonsoratus, ac in Monasterium missus,
278. c. obit,	280. c. 299. 543. b	234. b. Rex Merovingorum vltimus,	534. b. vide Childericus,
Hermensul,	50. c. 51. a. vide Ermensul.	Hildhigim Episcopus Halberensis,	552. b
Hermingarius Comes Emporitanus,	49. b. 67. a. 87. a. 258. c	Hildibaldus Archiepiscopus & Capellanus Caroli M. Regis,	218. b. 219. a
Hermintrudis Reginae Caroli Calui coniugis consecratio,	446. c	Hildiboldus,	352. b
Hermoldus Nigellus,	384. b	Hildiboldus Episcopus,	491. b
Hernustus Dux,	550. b	Hildigardus,	353. a
Heroldus Salzburchensis Episcopus,	612. c	Hildigarius Comes,	106. b
Heronicus Aquitanus,	27. c	Hildiuuardus Episcopus,	353. c
Hessi,	440. b	Hildradus Albenfis Episcopus,	458. c
Hessi, seu Hesso, vnus è primoribus Saxonum,	140. b. 239. b. vide Haffio.	Hildratus,	3. c
Hessij populi,	532. a	Hiltrudis, seu Hiltrud Caroli M. filia,	100. b. 192. c
Hestulphus Archiepiscopus,	543. c	Hilduinus Presbyter,	491. b
Hetdo fidelis Caroli Lotharij fratris,	623. b	Hilduinus Abbas,	348. a. 429. c. 460. b. c. 650. c. 775. c
Hetto Episcopus, 106. a. ad Constantinopolim à Carolo M. destinatus,	124. c. 125. a	Hilduinus Abbas S. Dionysij,	270. b. 304. c. 362. b. 365. b
Hetti, seu Hettus Archiepiscopus,	325. 341. c	Hilduinus Archicapellanus Ludouici Pij,	281. b
Hethi. Treuerorum Archiepiscopus,	319. a	Hilduinus Astenfis Episcopus,	458. c
Hibernia Scotorum insula, 48. c. 66. b. 86. c. 107. c. 258. a		Hilerda,	290. a
Hiberus, fluuius,	291. b. c	Hilgaudus Comes,	596. a
Hidulphus Episcopus,	7. a	Hiliones, 254. c. 257. b. vide Linones.	
Hiems dura,	4. b	Hilionicum bellum à Caroli M. filio Carolo gestum,	98. c
Hiems pestilens,	45. a. 63. a. 83. b. 254. b	Hilmedradis Caroli M. concubina, Pipinimater,	37. c
Hiems prolixa & aspera,	265. a. 267. c	Hilmeradus Comes Palatij,	389. b
Hiems perfrigida & diuturna, 380. a. asperior & longior solito,	535. b. 556. b. 567. b. 572. c	Hilmeradus Ambianensis Episcopus,	415. c. 438. a. 769. a
Hieremias Archiepiscopus Senonensis,	325. 636. c	Hilpericus Rex, 531. c. à Carolo Martello fugatur,	532. a
Hieronymus frater Pipini Regis,	211. b	Hiltrudis,	295. a
Hieronymus Lausanensis Episcopus,	481. b	Hiltrudis soror Pippini, 534. a. Baioariae Ducissa,	25. a. 234. a. b
S. Hilarij Monasterium,	324. a	Himiltrudis Caroli M. concubina,	202. b
Hilariacum Monasterium,	205. a	Hincmarus Archiepiscopus Remensis,	343. b. 392. b. 403. c. 412. c. 754. a. 769. a
Hildebaldus Episcopus,	106. a	Hincmarus Lauduni Clauati Episcopus,	405. b. 438. a
Hildebaldus Archicapellanus sacri Palatij,	297. a	Hincmarus Abbas,	618. a
Hildebaldus Transrenensis Episcopus,	611. c	Hiona fluuius,	529. a
Hildebaldus Mirnegardouurdenfis Episcopus,	612. c	Hirararius Comes Pipini gener.	517. b
Hildebertus Francorum Rex,	531. c	Hirena Augusta, 161. b. vide Herena & Irene.	
Hildeboldus Episcopus,	464. b	Hirmenaldus,	370. a
Hildeboldus Coloniensis Episcopus,	686. c		
Hildeboldus Sueslionensis Episcopus,	459. c		
Hildebrandus Comes,	270. c. 305. a		
Hildebrandus Dux Spoletanus, 15. a. 16. c. 31. c. 35. c. 53. b. 56. b. 77. a. 144. a. 152. b. 245. c. 536. c			

INDEX

Hirmentrudis Caroli Calui vxor,	380.a	Hrabanus Archiepiscopus,	551.a
Hirminfredus Presbyter,	342.b	Hrampertus Episcopus,	341.c
Hirminfridus Beluacensium Episcopus,	415.c	Hrapa flumen,	576.c
Hirmino Abbas,	106.a	Hringus Auarorum, seu Hunnorum, Regia, 17.	
Hirminful, factum Saxonum,	21.c	c. 39. b. 57. c. 78. b. 159. b. c. 248. b. 352. c	
Hisa fluuius,	527.c	Hriustri Fresonum pagus,	157.a
Hismundus Mediolacensis Abbas,	715.a	Hrobertus Missus Regis,	421.b
Hispani à Carolo M. deuicti, 31. b. 53. a. 73. a.	249.	Hrodolphus Missus Regis,	421.a
Hispanis priuilegia à Ludouico Pio concessa,	321. b	Hrotgatz in Saxonia interfectus,	21.c
Hispania à Sarracenis inuasa,	205.c	Hrodgaudus Langobardus, 141.a. Dux Foroiu-	
Hispania à Carolo M. subiugata, 73. a. à Ludou-		liensis,	<i>ibid.</i>
uico Caroli M. filio vastata, 46. a. 248. c.	255. b	Hrothrudis,	3.b
Hispania Tyrannorum & Schismaticorum nu-	681.c	Hruodgangus Metensis Episcopus,	555.b
trix,		Hruodolfus Comes Palatij,	555.c
Hispaniæ multa pars à Ducibus Caroli M. Sar-	222.c	Hruodrua, seu Hruodtrudis, Caroli Magni filia,	
racenis ablata,		537. b. 541. <i>vide</i> Rothrudis.	
Hispanica Marcha,	271. a. b. c. 272. b	Hruodulfus,	355. c. 440. b
Hispanici limitis Custodes,	46. c. 256. a	Hruotbertus Comes,	697. b
269. c		Hruotfridus Notarius & Abbas,	45. c. 84. a
Hirto,	429. c	Hrothhuulf, seu Rodulfus,	498. b
Hludouicus Abbas,	421. a. 755. a	Hucbertus Meldensium Episcopus, 475. c. 769. a	
Hludouicus Centulæ Abbas, 355. a. <i>vide</i> Ludo-		Huculin, seu Hulcului, locus in Saxonia, 33. b.	
uicus.		74. b	
HLVDVICVS F. Caroli Magni Rex super		Huettagoe pagus,	243. b
Aquitaniam vnctus, 15. b. 18. a. 20. c. 22. b. 32. a.		Hug, siue Hugo, Comes Turonicus, 47. c. 65. b.	
38. b. 39. c. 43. c. 53. c. 58. b. 61. c. 73. c. 74. a. 78. c.		85. c. 257. a. 541. c	
100. 241. b. c. 248. c. 249. a. <i>vide</i> Ludouicus.		Hugo,	365. b. 440. b
Paetiones inter Hludouicum & Carolum Re-		Hugo Caroli M. filius ex concubina, 100. c.	
ges,	448. c	beato Frodoi 10 Abbati ad educandum com-	
Hlotharius Caroli M. Regis filius,	202. b.	mendatus, 226. c. Abbas Cœnobij Nouali-	
Hlotharius Rex, 532. a. <i>vide</i> Lotharius.		ciensis, 227. b. c. adest funeri Caroli Imp.	
Hochsburg castrum in Saxonia,	235. c	patris sui, 229. a. in Cœnobio S. Medardi obit,	
Hodo Episcopus,	442. a	ac sepelitur, 229. b. miraculis claret, <i>ibid.</i>	
Hodoinus,	295. b	Hugo frater Lud. Pij tonsuratus, 180. b. 360. a	
Hodumsteti locus super Albiam fluuium, 43. a.	61. a. 152. b	Hugo Comes, Lotharij Imp. socer, 264. c	
Hohbuoki castrum Albiz flumini adpositum,	47. b. 48. a. 65. a. c. 256. c. 257. b. 541. c	Hugo Ludouici Germaniæ Regis filius obit,	
Holtingi populi,	552. b	572. c	
Homburch,	454. b	Hugo Missus Regis,	421. b
Homouua,	454. b	Hugo perfidus,	281. b. 285. a. 360
Honorarus Beluacensis Episcopus,	585. c	Hugo Abbas,	310. c. 311. b. 771. b
Hora fluuius,	244. c	Hugo Abbas Nortmannos delet,	630. b
Horath Leouuicensis Episcopus,	612. c	Hugo Lotharij filius ex V Valdrada, 572. b. ty-	
Horheim, villa,	241. b	rannidem exercet in Gallia, <i>ibid.</i> excœcatur,	
Horich Nortmannorum Princeps,	656. c	577. a	
Horicus filius Godefridi Regis Danorum,	271. a	Hugo Bettæ filius Italiæ Rex,	597. a
Horoheim locus,	533. c	Hugo Comes,	280. c. 301. b. 305. b
Horologium ex aurichalco mirificè compo-	44. c. 62. c. 83. a. 214. a	Hugo Comes excommunicatur in Synodo Tre-	
situm,		uirensi, 615. a. 616. a. obit,	619. c
Horrea,	454. a	Hugo Heriberti Comitis filius Remensis Epi-	
Horta vrbs,	596. c	scopus ordinatur,	606. a
Horuc Danorum Rex,	552. e	Hugo Rotgarij Comitis filius,	621. b
Hoserus Dux Nortmannorum,	389. b	Hugo Niger,	605. b
Hoffæ,	125. c	Hugo Dux Burgundiæ,	356. a
Hostilitas,	3. c	Hugo Rodulfi Regis frater,	602. b
Hostis,	7. b. c. 9. a. c. 36. c	Hugo Roberti Regis filius, 593. b. filiam Edu-	
Houchingus filius Godefridi Ducis Alamanno-	276. a	uardi Anglorum Regis vxorem ducit,	597. b
rum,		604. b	
Hoxonensis pagus,	186. a	Hugo Albus,	614. a
Hrabanus Abbas,	698. c	Hugo Princeps citatur ab Episcopis,	626. a
Hrabanus Abbas Fuldenfis,	544. b	Hugo Hugonis Principis filius, 621. a. Dux	
		Francorum,	626. a
		Hugo Capucius Rex eligitur, 631. b. 635. b. 638.	
		b. Regnum Francorum capit, 527. eius pro-	
		<i>ibid.</i>	
		genies,	808. c
		Hugo Marchio,	
		Hugo Abbas Tungrensium Episcopus ordina-	
		tur,	610. b
			Hugo

RERVM AC VERBORVM.

Hugo Floriacensis,	357.a	17. b. 38. c. 57. b. 157. c
Humbertus,	696. b	de Imaginibus Sanctorum Synodus apud Gen-
Humbertus Comes,	288. a	tiliacum,
Hunaldus Aquitanorum Dux, 2. c. 11. c. 13. c. 24. c.		13. b. 27. b
27. c. 28. a. 50. b. 95. c. 233. b. 237. c. 287. b.		Imino Aquitanicus Princeps,
533. b		403. b
Hunaldus Dux Aquitaniae Monachus Romae		Imiza Domina,
effectus votum frangit, 185. c. 208. b. post		793. b
Vvaifarj filij sui mortem resumit arma,		Immo Nouiomensis Episcopus,
186. a		415. c. 753. c.
Hunfridus,	440. b	Imo Comes Petragoriensis,
Hunfridus Comes,	303. a	400. a
Hunfridus Comes Curienfis,	266. c	Incon Nortmannus. Britannia potitur.
Hunfridus Dux Rethiae,	281. a	600. a
Hungari Italiam & partem Franciae populantur,		Inda,
590. c. Aquitaniam depradantur,	617. b	454. a
Hungari capitis inflatione & dysenteria cuncti		Inda Monast.
pene absumpti,	595. a	573. b
Hungarorum persecutio,	603. a	India,
Hungarius Episcopus,	421. a	99. c
Hungarius Traiectensis Episcopus,	557. c	Induo Dux Nauerrorum,
Hunni,	113. c. 118. c	389. a
Hunni qualiter ad fidem Christianam conuersi,		Ingelinhaim, siue Ingelenhaim, & Ingelheim, 14.
220. c. 221		b. 16. c. 29. b. 35. b. 56. a. 76. c. 100. a. 151. a. 245. a
Hunni à Carolo M. domiti, 98. b. c. 123. a. 154.		289. a. 304. b. 341. c
155. 156. 157. 246. b. c. 248. b. vide Auari,		Ingelheim Palatium,
Hunni à Sclauis infestantur, 20. a. 43. b. 61. b. c.		262. c. 270. b
252. c		Ingelgerus,
Hunni Baiuarii ab Oriente contermini, 97. c.		464. b
ab iis caeduntur,	245. a	Ingeltrannus Abbas,
Hunni, 220. c. à Carolo M. vastata.	10. a	352. b
Hunorum terra nouem circulis cincta, 122. c		380. a
Hunorum res cum Francis, 154. a. b. 155.		Ingeluuinus Parisiensis Episcopus, 459. c. 659. a
Hunorum Legatio ad Carolum M. 23. b. 153. c.		Ingeniui,
246. a. 249. a		22. a
Hunorum gens Francorum potestati subiecta,		Ingenuitas,
207. b		31. a. 72. c
Hunricus Abbas,	150. a	Ingilberga Regina,
Hunricus Abba Tassilonis Ducis Missus, 34. b.		455. b
76. a. 244. c		Ingiltrudis Bosonis vxor,
Hunulcirt,	455. a	398. b
Hunuardus Paderbonensis Episcopus, 588. a		Ingiluuinus Missus Regis,
		421. a
		Ingobertus,
		295. a
		Ingobertus Comes,
		325
		Ingobertus Missus Caroli Magni ad Lud. filium,
		292. a
		Ingobertus Episcopus,
		32. b
		Ingobertus Monachus,
		342. a
		Ingobranus Comes,
		593. b
		Ingoldestat,
		88. b
		Ingrammus Dux,
		276. b
		Ingrammus Comes Hermengardae Reginae pater,
		289. c
		Ingrannus Episcopus Laudunensis,
		600. c
		Ingulenheim villa regia, 280. c. 281. a. vide Inge-
		linhaim.
		Ingumarus Rhemensis Episcopus, 550. b. vide
		Hincmarus.
		Insularum Cœnobium,
		587. b
		Ioannes Papa, 404. c. in Galliam venit,
		405. b
		Ioannes illustris Clericus Papa eligitur,
		622. b
		Ioannes Papa sub custodia retinetur, 571. b. 598.
		malleolo percussus obit,
		575
		Ioannes Episcopus,
		106. a
		Ioannes Arelatensis Episcopus, 297. a. 637. a
		Ioannes Aretinus Episcopus,
		404. 458. c
		Ioannes Cameracensis Episcopus,
		459. c
		Ioannes Picensis Episcopus,
		325. b
		Ioannes Rothomagensis Episcopus,
		459. c
		Ioannes Episcopus Siluae Candidae, 259. c. 266.
		267. 296. b. 303. a
		Ioannes Ticinensis Episcopus,
		458. c
		Ioannes Tusculanensis Episcopus, 404. b. 459. b
		Ioannes Monachus Hierosolymitanus, 541. a
		Ioannes Comes,
		395. b
		Iona fluuius,
		498. a
		Ionas Aduorum Episcopus,
		415. c
		Iocundiacum Palatium,
		308. c
		Iopila,
		26. b. 235. c
		Iopulum,
		12. c
		Ioseph Archiepiscopus,
		341. c. 387. b
		Ioseph Eporediensis Episcopus,
		325. b

E E e

INDEX

- Iosippus, 363. b. 377. b
 Iouis mons, 17. a. 28. c. 71. a. 138. b. 238. c
 Irene Imperatrix, 18. b. 19. b. c. 40. a.
 251. c
 Islanda insula, 83. c. 84. b
 Irmengardis, seu Irmingarda Regina, vxor Lu-
 douici Pij Imp. 262. a. 276. b
 Irmengardis vxor Lotharij Imp. 264. c. & eius
 Epitaphium, 398. b
 Irmingarius Comes, 258. c. *vide* Hermenga-
 rius.
 Irminful, Saxonum simulacrum, 137. b. 238. b.
 535. c. *vide* Ermenful.
 Isaac Iudæus à Carolo M. ad Regem Perfarum
 Missus, 42. a. 60. c. 80. c. 81. a. 251. c
 Isaac Comes, 588. a. 604. b
 Isaac Episcopus Lingonensis, 434. c.
 459. c
 Isarnus Episcopus, 76. a. *vide* Arnus.
 Isembardus, 291. b. 292. c
 Isembardus Missus Regis, 421. a
 Isembardus filius VVarini, 125. c. 126. a. 388. c
 Isembardus Hunus, 589. b
 Isidorus VViliefindi frater, 399. c
 Ismundus Abba, 712. c
 Israhel Britto, 611. c
 Italia à Carolo M. subiugata, 14. b. 19. b. 51. c. 71.
 c. 96. 259. a
 Italia terræ motu concussa, 19. b. 42. a. 60. b. 166.
 b. c. 251. b
 Italiae Regnum, 22. a. b. 53. c. 73. c
 Italiae res publicæ & Ecclesiasticæ à Carolo M.
 ordinatæ, 251. b
 Itherius Aruernis præfectus, 288. a
 Itherius Aquitanus, 26. c. 236. a
 Itta fluuius, 593. b
 Iudæi-Burdegalam produunt, 525. a
 Iudith filia VVelfi Ducis, seu Comitiss, vxor
 Lud. Pij, 262. 280. c. 281. a. 300. a. 543. b
 Iudith Caroli Calui filia, 423. a. & eius coronatio
 cum Anglorum Regi desponsata est. c.
 Ingurrus Hunnorum Princeps, 145. 242. a. 538.
vide Vigurrus.
 Iuna fluuius, 529. b
 Iuppila vrbs, 587. a
 Iura Nationum, quæ scripta non erant, Caro-
 lus M. literis mandari iussit, 103. c
 Iustitiæ S. Petri, 12. b. 14. a. 25. c. 26. a. 28. c. 51. a
 Iustitiæ Ecclesiarum Aquitanicæ, 26. b
 Iutaus Corepiscopus, 342. a
 Iuuauenensis Ecclesia, & eius dignitas, 221. a
 Iuuuatum ciuitas, 105. c
 Iuuenacus super Tolueram, 70. b
- L
- L** Adasclaus Dalmaticæ Dux, 264. b
 Ladasceus nepos Botnæ, 301. b
 Laidradus Episcopus, 106. a. 680. b
 Lambertus, 361. b
 Lambertus Vuidonis Regis Italicæ filius, 582. a
 Lambertus Comes, 386. b. 545. a. *vide* Lant-
 bertus.
 Lambertus Vicecomes Martiliacensis, 633. a
 Landrada mater Chrodegangi Episcopi Meten-
 sis, 204. b
- Landrannus Turonensis Episcopus, 325
 769. a
 Landricus Aquitanicus Princeps, 403. b
 Landricus prodicionis infimulatus, 606. b
 Langobardi à Pipino Rege superati, 7. c. à Ca-
 rolo M. deuicti, 29. b. 51. c. 95. c. 96. a. 137. c.
 138. 139. 206. c. 238. c
 Langobardia, 4. b. c. 7. c. 377. b
 Langobardorum fraudulentissimi in Franciam à
 Carolo M. exiliati, 5. c. 6. a
 Langobardorum Regnum à Carolo M. Rege
 conquisitum, 21. c. 217. c. quamdiu durauit,
 206. c
 Lantbertus, 295. a. 304. a
 Lantbertus Comes, 307. b. c
 Lantbertus VVironis filius, 571. b
 Lantbertus Matiscensis Episcopus, 459. c
 Lantfridus, 2. c. 3. c. 7. b. 11. b.
 534. a
 Lantfridus alter, 4. a. 7. c. 12. a
 Lantfridus à Carolo M. ad Regem Perfarum
 Missus, 42. a. 60. b. 80. c. 251. c
 Lantuuinus, 446. c
 Larua, dæmon, qualis, 216. c
 Lateranense patriarchium, 281. a
 Laubix, 455. a
 Laudi castrum, 529. c
 Laudomir Bulgarorum Rex, 580. b
 Laudunensis pagus, 329.
 Laudunifus, 420. c
 Laudunum Monasterium puellarum, 23. a
 Laudunum ciuitas à Grifone fratre Pipini occu-
 pata, 233. b
 Laudunum Clauatum, 1. b
 Lauenna villa, 605. c. 624. a
 Lauetum locus, 528. a
 Launif locus, 466. a
 Launus Episcopus Egolesimensis, Pipini R. Ca-
 pellanus, 70. b
 S. Laurentij Monasterium, 293. c. 324. a
 Lauresheim Monasterium, 239. b. 535. b
 Lazzi seruales inter Saxones, 376. c
 Lebraha Monast. 416. c
 Lecfeld locus in Baloaria, 35. a. 55. c.
 76. b
 Lech, Lechus, seu Lechnus amnis, 3. c. 6. a. 98. a.
 150. c
 Lecho Sclauorum Dux, 20. b. 43. b. 61. c. Rex.
 540. b
 Leges Francorum dux, 103. c
 Leges populorum à Carolo Magno collectæ,
 182. a
 de Legibus institutis à Pipino & Carolo M. ver-
 sus, 69. b
 Lemouicæ, seu Lemouicæ, 13. a. 26. c. 27. a
 Lemouica ciuitas, 282. a. à Pipino conquisita,
 8. b
 Lens locus, 466. a
 Leo Imp. Constantinopolitanus, 259. a. 260. a. c.
 261. b. 264. c. 296. a. 301. b
 Leo Imp. Bardæ Patricij filius, 67. a. 87. b.
 258. c
 Leo Græcorum Imp. munera ad Arnulfum Imp.
 mittit, 583. a
 Leo Basilij Imp. filius, 403. a
 Leo Magister militum, 304. a

RERVM AC VERBORVM.

Leo Spatarlus natione Siculus, 47. c. 65. b. Legatus Irenes Imp. ad Carolum M. 19. b. 42. b. 60. c. 81. a. 251. c. 539. c.	52. b. 53. b. c. 54. a. 72. b. c. 73. b. 141. 144. 195. 240. a. 241. a. 242. 537. a
Leo Papa, 10. c. 17. c. 18. b. c. 19. 20. a. 39. b. 40. b. 41. b. 43. a. 57. c. 58. c. 59. c. 61. b. c. 78. b. 79. b. 81. c. 118. 159. a. 161. 165. 168. 199. b. 200. c. 207. a. 248. b. 249. c. 250. a. c. 252. b. 259. c. 260. a. b. 278. b. 296. b. 602. c	Lippuibrunden in Saxonia, 22. b. Lisuinus ager, 421. a Litca, locus in Saxonia, 72. a Litta vrbs, 587. a Litterarum Studia à Carolo Magno restaurata, 727. a
Leonis Papæ res cum Carolo M. Rege Francorum, 217. 218. 219	Liubi Rex VVilforum, 266. b. 302. b. Liudgarda piissima femina, 684. c Liudgardis, seu Liudgardis Regina, Caroli Magni vxor, 18. c. 41. a. 59. b. 79. c. 100. b. 164. c
de Leonis Papæ ad Carolum Magnum aduentu, Carmen, 188. 189	Liudemullus auunculus Bornæ Dalmaciæ Ducis, 266. c
Leo Contumcellensis Episcopus, 269. c	Liudeuitus, 300. b. 301. a. b. c. 287. c. 778
Leo Nomenclator, 264. b. 266. c. Missus Paschalis PP. 301. a	Liudeuitus Dux Pannoniæ inferioris, 262. b. c. 263. a. b. 264. b. 265. b. 266. c
Leo Missus Lotharij, 314. b	Liudeuiticum bellum, 264. b. 265. c
Leo Marmaricus ad Carolum M. ab Africa delatus, 126. b	Liudulfus filius Othonis, 618. a. obit, 620. a
Leonis venatio, 126. c	Liudulfus Legatus Othonis, 615. a
Leonis & tauri certamen coram Pipino Rege, 131. b	Liuhidi, villa, 54. c
Leodia, 13. c	Liuhni, locus in Saxonia, 57. c. 538. b
Leodicum, vicus publicus, 28. a. 70. b. 238. a	Liugæ, 454. a. 455. a
Leodium, 50. c	Liuinum, 186. a
Leodoinus Massiliensis Episcopus, 481. b	Liutadus Vincensis Episcopus, 344. a
Leodoinus Mutinensis Episcopus, 458. c	Liutardus Comes, 290. c. 292
Leopardulus Archiepiscopus, 392. b	Liurburga vxor Tassilonis Ducis Baiuuariorum, 6. b. 76. 77. a. vide Leutbergane,
Leothericus Archiepiscopus Senonensis, 640. c	Liutfridus, 440. b
Leotoldus in Burgundia Comes, 617. a	Liutfridus Comes, 459. a
Letaniæ per triduum, 23. b. 36. c. 57. a. 77. c. 187. c	Liuthardus nobilis Laicus, 440. b
Letardus Comes, 464. b	Liutharius, 440. b
Leudegardis Gisleberti Burgundiæ Comitis filia 638. a	Liutharius Comes, 572. c
Leutbergane, seu Liutbergane, quæ & Liutberga vxor Tassilonis Ducis Baiuuariorum, 16. c. 35. b. 36. a. 56. a. c. 76. c. 151. b. 245. b	Liutolfus Comes, 572. c
Leuteuitus rector inferioris Pannoniæ, 299. c	Liutuuardus Episcopus, 577. a
Leutfridus Comes, 453. b	Loco-positi, 278. a
Leutulfus, 440. b	Locustarum immensa multitudo in Gallia, 401. b. 566. c
Liberalis Oximensis Episcopus, 407. b	Lomentis, 455. b
Liburnia: Vide Tharsatica ciuitas.	Longeuchi, 15. a. 31. b. 53. a
Liburnorum arua, 176. a	Longlare, 12. c. 13. a. 26. b. 27. a. 235. c. 236. b
Lidac Ribuenfis Episcopus, 612. c	Longobardi à Pipino Rege subiugati, 131. b
Lidbexi locus, 536. b	Longobardi humiliati, & à Carolo M. in seruitium accepti, 132. a. Vide Langobardi.
Lidpach, locus in Saxonia, 29. c.	Longobardia, 88. b
52. a	Longobardia maior, 199. b
Liduit Dux Sclauorum Orientalium, 280. c	Longobardicum bellum à Carolo M. gestum, 95. 96. a. b
Liestrop portus, 63. b. 83. c	Lorishaim Monasterium, 205. a
Liger fluuius, 88. b	Loruuium Monast. 324. a
Ligutium, 466. a	LOTHARIVS filius Ludouici Pij Imp. 259. b. 264. c. 265. a. 276. b. Imperij socius à patre cõstitutus, 207. c. 261. b. in Italiam ab eo mittitur, 265. c. 268. a. 296. a. à Paschali Papa Imp. coronatur, 266. a. impius & crudelis, 284. b. à patre successor omnium regnorum factus, 280. a. 281. b. audita patris morte Legatos per totam Franciam mittit. 364. b. expeditionem aduersus fratres adornat, & prælium committit, 370. b. 548. a. illius res gestæ, 394. a. 547. & seqq. Regnum inter filios diuidit, 402. Regno cedit, & Monasterium ingreditur, <i>ibid.</i> c. v. Epitaphium, 398. b
Lihesi, locus super fluuio Aderna, 15. a. 31. b. 53. a. 73. a	LOTHARIVS Lotharij Imp. filius, 402. a. E E e ij
Limodia ciuitas à Pippino Rege conquisita, 4. b. vide Lemouicæ.	
Limouica oppidum, 236. b	
Lini, seu Linones, 169. c	
Linones, 45. b. 48. a. 65. c. 83. c. 86. a. 541. a	
Lingonica vrbs, 372. a	
Lingonum ciuitas, 312. b	
Lingux truncatio, seu amputatio, 18. b. 40. b. 58. c. 79. b. 218. a. 249. c	
Lioptacus Ribuenfis Episcopus, 612. c	
Lippehim, seu Lippenheim in Saxonia, 5. a. 15. a. 31. c. 243. a. 250. a. 256. b. 541. b	
Lippia, fluuius, 5. a. 9. a. 14. c. 15. b. c. 30. c. 31. c. 32. b.	

INDEX

- dimissa vxore legitima alteram ducit, 397. b.
 557. c. fœdus cum Carolo Caluo init, 388. b.
 obit, 562. b
 Regni Lotharij diuisio inter Lud. & Carolum
 Caluum, 453. c
 Lotharius Caroli Calui filius, 403. a
LOTHARIUS Ludouici Ultramarini filius Rex
 Francor. 619. a. 631. c. 635. a. Othonem Imper.
 cum suis in fugam vertit, 616. c. cum eodem
 Othone pacem facit, eique dat Lotharingæ
 Regnum, 626. c. obit, 627. b. eiusque Epi-
 taphium, 628. b. 807. b
 Lotharius Rex Italiæ veneno sublatus, 616. c
 Louonium locus, 579. c
 Luccas-castrum, 11. c. 24. 233. b
 Luceria ciuitas in deditionem Caroli M. venit,
 42. b. c. 60. c. 539
Ludoch Sclauorum Dux, 20. c
LVDOVICVS PIVS Rex Aquitaniz, 46. a.
 63. c. 88. c. 104. a. 160. c. 169. a. 202. b. 207. a.
 227. b. 255. b. 276. a. Imperialis nominis con-
 fors à patre efficitur, 49. a. 66. c. 86. c. 171. b.
 182. c. 258. b. 276. c. 277. ius reddit tribus
 diebus per singulas hebdomadas, 294. a. eum
 ab Aquitania euocat pater iam senex, *ibid.*
 Regnum suscipit post obitum patris Caroli
 Magni, 277. b. dotes illius animi & corporis,
 270. a. 293. b
LVDOVICVS PIVS Imp. à Francis declara-
 tur, 295. b. qualiter Nordmannos baptizari
 curauit, 134. b. c. quantum p̄is ac religiosis o-
 peribus intentus, 134. c. 135. a. 650. mittit per
 omnia regna sua Legatos qui inquirerent si
 cui iniustitia facta esset, 278. a. 542. b. à filiis
 suis & ab Episcopis malè tractatur, 282. b.
 283. 310. a. 360. c. 361. a. idem in Regnum resti-
 tutus parit omnibus qui eum coacti relique-
 rant, 284. moritur, 320. a
LVDOVICI Pij Imperatoris res cum Imp̄.
 Constantinopol. 259. a. 260. c. 261. b. 264. c.
 268. a. 271. b. cum Regibus Danorum, 259. b.
 260. c. 263. b. 265. a. 266. a. 267. b. 270. a. 271. a.
 c. cum Pontificibus Romanis, 259. 260. 261. a.
 264. b. c. 266. c. 267. a. c. 268. a. c. 269. c.
 270. b. 271. b. c. cum Regibus Sarraceno-
 rum, 260. c. 270. c. 271. cum Britonibus, 262.
 a. cum Beneuentanis, 259. b. 262. b. cum Pan-
 noniz Ducibus, 262. b. c. 263. a. b. c. 264. b. c.
 265. c. cum Abodritis & Sclauis, 259. 260.
 266. a. b. 267. 269. 270. b. cum Bulgaris, 268.
 b. 269. b
 Ludouici Pij exauكتورatio, 331. b. Deuotio &
 munificencia erga sanctum Sebastianum Mar-
 tyrem, 334. c. conquestio de crudelitate
 filiorum suorum, defectione militum, & sui
 depositione, 336. b. pœnitencia quam egit,
 544. a
 Ludouici Pij Imp. Epistola ad Emeritanos, qua
 eos hortatur ad libertatem defendendam,
 704. a
 in Lud. Pium conspiratio, 307. b. 309. b
 ad Ludouic. Pium Epistolæ reclamatoriz, 723. c
LVDOVICVS II. Imp. Lotharij filius, 794.
 553. b. & seqq. eius mors, 568. c. Epitaphium,
 399. a
LVDOVICVS III. Imp. Arnulfi filius, 581.
 Patri succedit, 584. b. eius Epitaphium, 585. a
LVDOVICVS BALBUS Rex Franc. Caroli Calui
 filius, eiusque res gestæ, 403. 483. & seqq. 630.
 b. 632. c. coronatio, 473. obitus, 572. a
 ad Ludouicum Balbum Epistola Hincmari, 475
LVDOVICVS filius Ludouici Pij Imp. 276.
 281. 299. a. 405. a. Baioriz à patre Rex præ-
 ficitur, 221. b. 261. Rex Germaniz, 127. a. c.
 134. a. cognomento Magnus, 127. c. illustris,
 131. c. c. Aduocatus Monasterij S. Galli, 127. c.
 obit, 569. b
 Ludouici Germaniz Regis exhortatio ad Caro-
 lum Caluum per Legatos missa, 569
 Ludouici Germaniz Regis & filiorum eius res
 gestæ, 553. & seqq. 562. b
LVDOVICVS II. Germaniz Rex, 573. c. 636.
 c. Carolum Caluum patrum suum acie vi-
 ctum fugere cogit, 570. b
LVDOVICVS IV. Francorum Rex, 632. a. 635. b. in
 Angliam se recipit, 631. a. 633. c. Ultramarinus
 dictus, 602. à Francis ad regnum suscipiendum
 accersitur, 602. b. VVilhelmo Duci Norr-
 mannorum terram dat, 604. c. Comitatum
 Remensem ipsi concedit Eccleziæ, 605. a. com-
 prenditur à Nortmannis & in custodia deti-
 netur, 610. a. liberatur ab Hugone, *ibid.* pacem
 cum eodem init, 616. b. 618. a. Elephantialis
 morbo interit, 618. c
LVDOVICVS V. Rex Lud. Ultramarini filius,
 615. a. sine hærede moritur, 627. b
 Ludouicus Caroli Lotharingiz Ducis filius,
 628. b
 Ludouicus Bosonis filius Rex Prouinciz, 531. a
 Ludouicus Abbas S. Dionysij, 525. c
 Ludra Monasterium, 324. a
 Lugdunensis pagus, 88. b. 315. a
 Lugdunum, 454. c
 Luidi villa, 33. b
 Luitbaldus Marchio, 583. b
 Luitbertus Moguntiz Episcopus, 440. b. 557. b
 Luitfredus præpositus Domui Caroli M. 120. a. b
 Luitgardus vxor Caroli M. 191. c. *vide* Liutgardis.
 Luitosa, 455. a
 Luitpoldus Comes, 584. c
 Luitprandus Langobardorum Rex, 205. c. 223
 Lullus Archiepiscopus, 23. a. 534. b
 Luna ciuitas, 581. b
 Luna sanguinei coloris, 602. c
 Lunz defectus, 306. b. 387. c. 596. c
 Lunis, siue Luini, locus in Saxonia, 39. a. 78. a
 Lupitus Barchinonensis, 793. c
 Lupus Princeps, 287. b
 Lupus, seu Lupo, VVasconum Dux, 13. c. 28. a.
 50. c. 70. b. 95. c. 237. c
 Lupus Centulli dictus, 262. b. 300. a
 Lupus Episcopus, 341. c
 Lupus Textinz Episcopus, 395. b
 Lupus Abbas Ferrariensis, 355. a. & eius Episto-
 la, 726. & seqq.
 Lutecia alio nomine dicta Parisius, 288. a
 Lutera, 454. a
 Lutrahahof ciuitas, 88. b
 Lutrinæ pelles, 102. a
 Luua fluius Sequanz confluens, 367. b
 Luuanium vrbs, 528. b
 Luxouium, 454. a

M

M Aalina,	455.a	S. Marcellinus,	372.a
Maceriaz, castellum in agro Remensi,		SS. Marcellini & Petri corpora in Franciam delata,	271.b. 305.b
590.c		Marchæ,	327.c
Maceriaz munitio,	620.c	Marcha Hispanica,	305.c
Macharius Treuerensis Episcopus,	676.a	Marchensis dignitatis nomen,	580.c
Macula atrii coloris in Sole,	104.b	Marchiones, 271.c. 321. b. finibus Regni tuendis præfecti,	288.b
Macuuardus Abbas Prumiensis,	736.a. 759.a. 760.a	Marchisi,	494.c
Madalelmus Vasallus Dominicus,	312.b	Marconus Tyrannus,	325.a
Madascona vrbs,	573.a	Marcus Archiepiscopus Ephesi,	310.b
Madasconis ciuitas,	378.a	Marcuuardus Abbas,	284.b. 355.b
Madelgarda, seu Mathalgardis, Caroli M. con- cubina,	100.b	Marcuuart Episcopus,	572.c
Madelgaudus Missus Caroli Magni ad diuersos pagos,	186.a	Maria ab Amnia, puella Armeniaco, Constantini Imp. vxor,	199.a
Madhelgaudus,	379.b	S. Maria in Lemouicas Monast.	324.b
Madrecifus pagus,	421.a	S. Mariz Capariensis Monast.	324.a
Madricense,	186.a	S. Mariz ad Orubionem Monast.	293.c. 324.a
Magafridus inclytus Francigena tempore Pipini Francorum Ducis,	223.c	S. Mariz Sueslionis Monast.	323.c
Maganfredus Carolo Magno fidelis,	675.a	Marinus Papa,	575.a
Magenardus Episcopus, Missus Caroli Magni ad diuersos pagos,	186.a	Marinus Episcopus Agapiti Papæ Vicarius.	612.b
Magenhardus Comes,	588.a	Marinus Diaconus Rom.	402.c
Megenharius Senonicus Comes,	676.c	Marleua, villa S. Eparchij,	70.b
Magenfridus Caroli M. Dux aduersus Hunnos,	155.a	Marmora à Roma & Rauenna ad Aquisgranum deuecta,	102.c. 180.b
Magenfridus Comes Mediolanensis,	582.b	Marocia potens femina,	598.c
Maghelmus Regis Missus,	544.c	Maroilum locus,	615.c
Maginarij Abbatis Epitaphium,	690.c	Conuentus apud Marfnam primus,	408. a. se- cundus,
Magis- Campus, 21. c. vide Maij Campus.			410
Magnacus, super fluumium Toluera,	70.b	Murtiliacum castrum,	632.c
Magnilocus, Monasterium,	293. c. 324. a	Martinus Dux, 1. b. 7. c. Maior Domus in Austria,	1. b
Magnus Archiepiscopus, Missus Caroli M. ad varias ciuitates,	186.a	S. Martini Abbatia iuxta Turonicam ciuitatem,	108. b. à Nortmannis incensa,
Magontia,	80. a. 362. c		393. a
Mai' campus,	4. c. 5. a. 7. c	Martis campus, 4. b. mutatus in menscm Maium;	7. c
Mainardus Abbas S. Eparchij,	634. b	Martis sydus,	28. b. 58. c. 79. a
Maiolus Abbas Cluniacensis,	635. c. 806. a	Maruani,	266. a
Maiordomus & Maiordomatus,	531. c	S. Marulus, villa;	349. b
Maiores Domus,	1. 2. 94. c	Mafagobbi,	362. b
Maiorica insula,	49. b. 87. a. 161. c. 249. c	Mafau superior,	454. a. 455. b
Malcallanus Hibernus Abbas,	623. c	Mafau subterior,	454. a. 455. a
Mallum,	321. c	Masciacum Monasterium;	293. c
Malum autem in culmine recti Basilicæ Aquen- sis,	104. c	Masonis Monasterium,	454. b
Malmundarium Monast.	573. b	Massilia,	3. c. 7. b. 14. a. 28. c
Mamalus Patricius Heirenz Imp. Legatus ad Carolum M.	199. a	Mastatum castrum,	632. c
Manasses nepos Artaldi Præfulis,	620. c	Mastracurij Monast.	324. b
Manasses Comes,	595. b	Materna fluuius,	616. b
Manufer, Monasterium in Bauaria,	323. c	Materre, siue Matrona,	498. a
Mancate membris.	90. c.	Mathfridus,	307. a. 440. b
Mancio Caralaunensis Episcopus,	585. c	Mathfridus perfidus,	281. b. 285. a. 360. b
Mangilus Britto,	388. a	Mathfridus Comes,	305. b. 464. b. 588. a
Manibus se in vassaticum tradere, 76. c. vide, Vaf- faticum.		Mathasco Monast. in Bauaria,	323. c
Mahniacus fiscus,	696. c	Mathildis Comitissa,	801. a
Manfionarius;	491. b	Matifconensis pagus,	88. b
Mantua ciuitas,	252. c. 540. a	Matricensis Comes,	266. a
Manuuium castrum,	621. a	Matualis villa,	312. b
Marabitæ populi,	583. b	Mauri miræ calliditatis,	292. b
Marauai, & Marauani, 574. c.	380. c	Mauricum Sarracenis in Hispania, 291. c. Cor- sicam insulam vastant, 20. c. 44. a. c. 46. a. 47. a. 49. 62. a. 82. b. 83. a. 84. b. 253. b. 254. a. 256. b. c. Baleares insulas deprædantur, 40. c. 58. c. 79. a. 249. c. à Francis vincuntur, 40. c. 58. 59. a. 79. b. 161. c. 250. b	
Tom. II.		Mauri Beneuentum inuadunt,	379. 9

INDEX

- ibid.* 268.a.271.b
- Mauri captiui ad Carolum M. Regem ex Hispania missi, 18.b.40.b.58.c.79.a.249.c.128.c
 Maurorum piratica, 310.a.324.a.454.b.210.c
 Mauri-Monasterium, 209.b
 Maurienna, 266.
 S. Mauricij Monasterium, 266.
 Mauringus, seu Moringus Brixiz Comes, 266.
 c.268.b
 Maurinus Comes, 395.c
 Mauritania, 18.a.39.c.58.b.249.a.533.a
 Maurontus Dux, 293.c.324.b
 S. Maxentij Monasterium, 454.a
 S. Maximinus, 386.a
 Meciacus locus, 324.a
 Mechema Monast. in Bauaria, 229.a.b.
 S. Medardi Confessoris Monasterium, 270.b.310.a.336.b
 Medenenti, 329
 Medici Caroli M., 101.c
 Mediolanum, 15.b.32.a.53.c.73.c.241.b
 Mediomatricum, seu Metis, 310.a.430
 Medefulli, 15.b.31.c.53.b.73.b.241.a.536.c
 Meduana fluuius, 401.a
 Megeni Monasterium, 454.a
 Meginarius vir sapiens & strenuus, 289.c
 Meginfridus Cubicularius Caroli M. Regis, 246.b
 Megingor Engiscalchi filius, 576.b
 Meginhardus Comes, 48.b.65.c.106.c
 Meginhardus Rothomagensis Episcopus, 352.c
 Meginherius Comes, 106.b
 Meisa, 117.c
 Melaredum Monasterium, 324.a
 Melbarium, 455.a
 Melcianum, 186.a.329.421.a
 Melidunense, 186.a
 Meligastus VVilforum Rex, 266.b
 Mella Abbatia, 454.c
 Melocineus amictus, 192.b
 Membrorum mancatio, 90.c
 Monadiuij Monast., 324.a
 Menapij populi, 527.b
 Menatæ Monasterium, 293.c
 Menpifcon, 329.c
 Mentæ Regiæ Magister, seu Præfectus, 97.b.
 124.b.c.244.a. *vide* Senescallus.
 Mentæ argenteæ Caroli M., 106.a
 Mensibus nomina à Carolo M. iuxta patriam linguam imposta, 103.c.182.b
 Mercurius Magister militum, 396.c
 Mercurij stella in Sole, 21.a.44.b.62.b.82.c.
 253.c
 Merlegium villa, 310.a
 Mertebechi, 455.a
 Merouingorum gens, 94.a
 Metense oppidum, 111.b
 Metense, seu Metisca cantilena, 75.c.111.c
 Metense Magisterium cantandi, 75.c
 Metropolitanæ ciuitates XXI. in Regno Caroli M. & quænam illæ, 105.b.c
 Michael Imperator, 48.b.66.b.67.a.87.b.257.c.258.c.295.c.301
 Michael Patricius, Irenes Legatus ad Carolum, M. 18.b.40.a.58.c.79.a.161.c.249.c.538.c
 Michael Sicilia Præfectus, 40.c.59.a.79.b.250
 Michael Comes Domesticorum, 264.c. Impe-
 rator,
 Michael Episcopus, Legatus Nicephori Imp. ad Carolum M. 19.c.42.c.48.b.61.66.81.b.86.b.
 252.a.257
 Michael Radisponensis Episcopus, 612.c
 Michaelis Monasterium, 323.c.635.a
 Milegastus Liubi filius, 302.b
 Miliciacum, 377.b
 Milido vrbs, 372.b
 Milidunensis pagus, 362.b
 Milidunifus, 421.a
 Miliduoeh Sclauorum Dux, 44.a.62.a.82.b.
 540.b
 Milo Episcopus Catalaunensis, 600.a
 Milo Episcopus Trecaflensium, 638.b
 Milonis Comitatus, 421.a
 Minda, locus in Saxonia, 40.a.79.a
 Minorica insula, 161.c.249.c
 Mintriacus villa, 349.a
 Mirnegardus Vuerdensis Episcopus, 611.c
 Missa S. Martini, 315.b
 Missa à Lud. Pio ordinata, 325.b
 Modoinus Episcopus, 341.b
 Mœnus fluuius, 246.B.247.b.270.b.547.c
 Mogontia, 13.c.28.b.281.c.283.b
 Mogontia Metropolis Germaniæ, 552.a
 Mogonciacum, 41.a.59.c.104.b.105.c.164.c.
 238.b.248.a.250.c.317.a
 Mogonciaci pons, 258.a
 Mogonciaci Concilium iussu Caroli M. habitum, 49.a.66.c.87.a.258.b
 362.b
 Moilla Comitatus, 549.c
 Moimarus Sclaus, 221.b
 Moimarus Dux Morauorum, 583.b
 Moimirus Marahensium Princeps, 364.c
 Moin fluuius in Renum confluens, 633.b
 Moltonium prædium, 680.c
 Monachorum vita quænam sit, 598.c
 Monasteriolum castellum, 315
 Monogoldus Comes, 70.b
 Mons, villa S. Eparchij, 614.a
 Monfacutus, 617.c
 Monsfelicis locus, 594.b
 Mons S. Ioannis castellum, 608.c
 Mons Mutyrum, 626.a
 Montensis Comitatus, 70.b
 Monterio super Tolueram, 603.b
 Montiniacum Castrum, 13.b.27.c.237.b
 Montis, locus prope Gironam, 606.b
 Montisfalconis Cœnobium, 454.a
 Morbach, 282.b
 Morhardus Comes Palatinus, 88.b
 Morienna, 502.c
 Moringus, 598.a
 Moritania propugnaculum super Scaldum, 262.a
 Mormanus Brittonum Rex, 288.c
 Mors-Gothorum Septimaniz locus, 421.a
 Moruisus pagus, 62.a
 Mosa fluuius, 651.c
 Mosanus pagus, 20.c.43.c.62.a.329
 Mosella, 130.b
 Mosellanus pagus, 204.c
 Mosellensis, 455.a
 Mosminse, 599.a
 Mosomum oppidum, 565.b
 Moyssan Dux,

- Muiniacum villa, 634.b
 Muli Hispani, 126.a
 Mundeburdium, 662.c
 Murcare vngues, 120.c
 Murmannus, seu Marmonius, Dux Britannia & Ludouico Pio victus & interfectus, 280.c.
 299.c.543
 Musciacum Monasterium, 293.c.324.b.a
 Muscum, 87.a
 Mutarensis ciuitas, 584.a
 Mutina, 89.a
- N
- N**abor Martyr, 535.b
 S. Naboris corpus in Hilariaco Monasterio collocatum, 205.a
 Namnetum, 524.c
 Namnetica vrbs, 586.b
 Nantarius Abbas S. Otuari, 45.c.63.c.84.a.
 255.a
 Nantogilum, 311.c
 Nantusdis Monasterium, 323.c.660.a
 Nanus, 129.b
 Narbona, 290.b.323.a
 Nauarra à Carolo Magno subiugata, 73.a
 Nauarri, 20.c.31.b.44.a.62.a.82.c.99.a.143.a.
 240.a.253.b.à Carolo Magno deuicti, 53.a.
 240.b
 Naudus villa, 638.c
 S. Nazarius iuxta Rhenum, 6.a
 S. Nazarij corpus in Monasterio Lorishaim collocatum, 205.a
 S. Nazarij Ecclesia, & eius dedicatio, 239.b
 S. Nazarij Monasterium, 281.c.323.c
 Neapolitanorum Legati ad Ludouicum Pium, 270.a
 Nebi auus Hiltegardis Reginae, 276.a
 Neccarus fluuius, 651.a
 Negociantibus nauigatio interdicta inter Carolum Magnum Regem Francorum, & Offam Anglorum Regem, 222.c. restituta, 223.a
 Neiriacum pradium, 633.b
 Nemausus, 533.a
 Nemetum vrbs Germaniae, 569.c
 Neomagum, 307.c
 Neumaga ciuitas, 30.c
 Neustria, 31.c.53.b.73.b.290.a
 Neustria Carolo Caluo à patre Lud. Pio attribuitur, 316. a. Nortmannis traditur, 530.a
 Nibelungus, 353.a
 Nibelungus Childebrandi filius, 354.a
 Nicea Prouinciae Narbonensis ciuitas à Mauris vastata, 49.b.67.a.258.c
 Nicephorus Imperator, 47.c.48.b.65.b.256.c.
 540.a
 Nicephorus Legatus Leonis Imp. Constantinop. ad Ludouicum Pium, 260.c.261.b.297.c
 Nicephori Imp. Legati ad Carolum M. 19.c.20.c.61.a.81.b.252.a
 Nicetas Siciliae Rector, 18. a. 39. c. 58. b. 78. c. 249. a. 538. c
 Nicetas Patricius, 20.c.44.a.45.a.62.a.82.c.83.b.253.b.254.b
 Nicolaus Papa, 397.a. Metensem Synodum anathematizat, 588.a
 Nicolaus Anagninae Ecclesiae Episcopus, 396. b
 Nigilli Monasterium, 323.c
 Niomaga, seu Niumaga, 14.c.52.c.72.c
 Nirachouua, 454.a
 Nithardus Mimmogerneferdæ Episcopus, 588.a
 Nithardus Abbas Medelecensis, 865.a
 Nithardus Caroli Magni nepos, 351.a
 Nithardi prosapia, *ibid.*
 Nithardi historia de dissensionibus filiorum Ludouici Pij, 359
 Niu Monasterium, 454.a
 Niuernensis vrbs, 366.a
 Niuernensis pagus, 88.b
 Niuernis ciuitas, 13. a. 27. a. 88. b
 Niuernisus, 421.b
 Niuilungus Missus Regis, 421.b
 Niustria, seu Nuiustria, 25. b. 88. c. *vide* Neustria.
 Nocherius Leodicensis Episcopus, 837.c
 Nomentum, 41. b 59. c. 80. a
 Nominoius, 325. a. 386. b. Dux Britannorum, 366. b. Tyrannus, 388. c. 407. b. gentis Britannicae Prior, 769
 Nonantula, Monasterium, 49. a. 66. c. 86. c.
 258. a. 271. b. 305. c
 Nordanhumbri, seu Nordhumbri, 45. c. 83. c.
 255. a
 Nordebertus Maior Domus, 2. a
 Norica, 128. a. 403. b
 Noricae Alpes, 88. c. 263. b
 Norica regna, 150. c
 Noricus sinus, 170. b
 Nordmanni, 98. b. *vide* Nortmanni.
 Nortbertus Rhegiensis Episcopus, 259. a. 260. a.
 296. a
 Nortchaudus Episcopus Vercellensis, 395. b
 Northalbingi Saxones, 160. 161. b
 Northgouue pagus, 88. c
 Northuuegia, vnde Northmanni, 524. a
 Nortleudi, 15. b. 31. c. 73. b
 Nortliudi trans Albim sedentes, 18. a. b. c. 40. a. b.
 58. b. 59. a. 79. a. b. 250. a
 Nortmania, seu Normandia, 15. a. 31. a. 32. c. 72. c.
 267. b. 635. a
 Nortmanni, 15. c. 32. b. 74. a. 242. c. 249. b
 Nortmanni dicti Norois, 588. c
 Nortmanni Hiberniam aggressi à Scottis profligantur, 48. c. 66. b. 86. c. 258. a
 Nortmanni Francorum fines infestant tempore Caroli M. 130. b. c
 Nortmanni Gallicum atque Germanicum litus infestantes à Carolo Magno domantur, 100. a. b
 Nortmanni qualiter Ludouicum Pium Imp. venerarentur, 134. b.
 Nortmanni Nannetensem vrbs diripiunt, 386. b. 388. a. Britanniam populantur, 590. c
 Nortmanni Galliae fines praevidantur, 301. a. à Lud. III. ad internecionem caduntur, 483. c. pene omnes delecti, 598. c. 630. b
 Nortmanni Britones ad internecionem cadunt, 609. a. ab Hugone Duce caduntur, 609. b

Nortmannorum confinia trans Albim fluium, 49. a. 86. c. 87. a. 258. b
 Nortmannorum pyratia, 128. c. 130. c. 164. c. 264. a
 Nortmannorum incursiones, 292. a. irruptio in Galliam, 389. b
 Nortmannorum Legati ad Ludouicum Germaniz Regem, 134. a
 Nortmannorum Missi pro pace, 302. a. 304. a
 Nortmannorum irruptio in Frisiam, 314. a
 Nortmannorum res gesta in Francia, 524. & seqq. 655. & seqq.
 exactio Nortmannis constituta, 460. c
 Notegarius Episcopus Leodicensis, 795. a
 Noringus Constanciae Episcopus, 554. b. 588. a
 Notra, fluius, 70. b
 Noua-Cella Monasterium, 535. b
 Naualicense Monasterium, 224. a. c. 323. c
 Nouempopulana Regio, 389. b
 Nouesium castellum, 526. b
 Nouiliacum Monasterium, 293. c
 Nouiomagus, 20. c. 43. c. 62. a. 142. a. 237. c. 240. a. 261. b. 264. b. 298. a
 Nouiomagus castrum ad fluium Valum, seu Vahalam, 281. b
 Nouiomagi Palatium à Carolo M. constructum, 100. a
 Nouiomensis Episcopatus, 325
 Nouiomum ciuitas, 13. b. 27. c. 60. a
 Nouum-castellum iuxta Arduennam, 233. b

O

O Bactrus, fluius, 25. a. 29. c. 31. c. 52. a. 53. b. 71. c. 73. b. 234. a. 239. b. 241. b. 533. c
 Oceanus Gallicus, 59. b. 79. c
 Oceanus Occidentalis, 45. c. 83. c
 Octavianus Albrici Patricij filius Papa efficitur, 619. b. 632. c
 Odacer Abbas, 772. c
 Odalricus Hugonis Comitis filius Remensis Episcopus eligitur, 621. c
 Odalricus Aquensis Episcopus, 598. a. 611. c
 Odelricus Augustensis Episcopus, 612. c
 Odelricus Missus Regis, 420. c
 Odeluertus Aquensis Episcopus, 395. b
 Odilo, 295. a
 Odilo Dux Baioariorum, 2. c. 24. c. 233. c. 533. b
 Odilo Abbas, 611. c
 Odiferburg castrum, 24. c
 Odo, 362. a. 498. b
 Odo Roberti filius Rex creatur, 520. c. Regnum Franc. inuadit, 578. b
 Odo Dux Aquitaniz Rex electus, 633. a. Caroli Simplicis tutor, 630. c. Rex vnctus, 637. c
 Odo consobrinus Bernardi Ducis, 307. b
 Odo Caroli Magni Legatus, 47. b. 65. a. 85. b. 256. c
 Odo Heriberti filius, 598. a. 608. a
 Odo Comes, 307. a. 311. b
 Odo Paratgius, 639. c
 Odo vir illustris, 388. c
 Odo Beluagorum Episcopus, 404. c. 460. a
 Odo Abbas, 607. a. 781. b
 Odogra fluius, 580. b
 Odolricus Ranulfi Vicecomitis filius, 633. a

Odonuuald locus in Germania, 651. a
 Odorannus Monachus sancti Petri Viui, 636. a
 Odornensis pagus, 362. b
 Odornense, 454. b. 455. b
 Odra villa, 466. a
 Odulfus, 365. a
 Odulfus Comes, 106. b
 Oestarsale, Orientalis maris sinus, 63. b. 83. c
 Offa Rex Merciorum in Britannia insula, & eius res cum Carolo Magno, 221. c. 222. 223
 Offana Rex, 672. b
 Offonis villa, 454. a
 Offunuilarij Monasterium ultra Rhenum, 323. c.
 Oggerus vnus de primis Caroli M. Principibus, 132. a. b
 Ohsburg castrum, 533. c
 Olisipona vltima Hispaniz ciuitas, 18. b. 40. b. 58. c. 79. a. 249. c. 539. a
 Oliuetimons, 304. b
 Oloha vrbs, 538. b
 Olcum Monasterium, 77. a
 Omortag Rex Bulgarorum, 267. c. 544. b
 Omuntesperch locus, 579. b
 Orahim villa, 31. c. 53. b. 73. b. 241. b
 Organum, 270. a
 Organa musica, 114. c
 Organa in Franciam allata, 4. b. 8. a
 Organa Pipino Regi ab Imp. Constantino missa, 12. c. 26. a. 235. b
 Orgellis ciuitas, 156. a. 246. c
 Orhaim locus supra fluium Obacrum, 25. a. 234. a
 Orichus Rex Nortmannorum, 525. b
 Orobiothæ, seu Orobitæ, 46. a. 64. a. 84. b. 255. b
 Ortona Italiz ciuitas, 539. c
 Ortona ciuitas Italiz, 42. b
 Osanna puella sanguinem sudans, 591. a
 Osbertus Missus Regis, 421. a
 Osca Hispaniz ciuitas, 9. a. 160. a. 164. a. 248. c. 250. b. 290. a. obsidetur à Francis Duce Heriberto, 292. c
 Oscellus locus, 436. c. in insula Sequanz, 658. b
 Oscellus insula, 526. a
 Osdac Comes, 48. a. 65. c. 86. a. 257. b
 Osfrid cognomento Turdimulo, 48. a. 65. c. 257. b
 Osfrid filius Heiligem, 48. a. 65. c. 257. b
 Osfrid de Scanaouue, 48. a. 65. c. 257. b
 Osmarus Turonum Metropolitanus, 738
 Osterlingi, Saxonum populus, 137. b. 140. b
 Osterfalt, 255. a
 Ostfali, 137. b. 239. b. 241. a. Carolo M. se dedunt, 144. b. vide V Vestfali.
 Ostfaloa locus, 290. a
 Ostiarius, 114. a. 491. c
 Ostiariorum Magister, 265. c
 Ora Regina, 583. c
 Orbertus, 4. a. 367. b
 Ostridus Siluanectensis Episcopus, 585. c
 Orgarius Mogontiz Archiepiscopus, 319. a. 342. c. 367. b. 695. c
 Otgarus Episcopus insidiator, 283. c

R E R V M A C V E R B O R V M.

Otgerus Ambianensis Episcopus, 484. b. 383. c. 598. a	Papilio, 21. b. 44. b. 63. a. 254. a
Otho Germaniæ Princeps, 602. c. 604. a. 605. Rex Baiuvariorum, & Langobardorum ac Romanorum Imp. 633. c. Romæ Imperatoria dignitate ornatus est, 621. b	Papilio miræ pulchritudinis, 18. a. 40. a. 58. b
Othonis Augusti Epistolę ad Gerbertum Papam 825. b. 828. a	Papo Engisfalchi filius, 576. b
Otho Hugonis Principis filius, 621. a	Pappolus Metensis Episcopus, 201. a
Otho Lothariensium Dux, 607. c	S. Papuli Monast. 324. a
Otho Comes, 554. c	Paradisus, 353. c
Ottinga Curtis regia, 580. a	Paratura, 121. b
Otlinga Saxonia, 421. a	Pardulus Episcopus, 344. a
S. Otmarii Monasterium, 45. c. 84. a	Pardulus Lugdunensis Episcopus, 413. a. 736. c. 766. b
Ottramnus Viennensis Episcopus, 459. c. 481. a	Parisia ciuitas à Paganis obsessa, 498. a
Ottulfus Trecassinus Episcopus, 460. b	Parisiacus pagus, 362. b
Ouacra fluuius, 140. b	Parisiacum, 186. a
Oxmifus, 421. a	Parisijs, 41. a. 79. c
P	Paristorum vrbs, 310. c
P Adabrunnum, 40. b. 39. a. 79. b	Parisus, 59. b. 95. b. 209. c
Paderbrunnen, 30. c. 33. c. 52. c. 54. c. 72. c. 74. a. c. 163. a. Vide Patresbrunna,	Parisus capta à Nortmannis, 388. a. 390. b
Paderbutnen, 52. c	Paronna oppidum, 631. a
Padrabrunna, 240. a. 242. c. 259. c	Parthenis pagus, 362. b
Padrabunnum, 536. b	Paschalis I. Papà, 261. a. 264. b. 266. b. c
Padraprunnum Palatium, 549. b	Paschalis Papa, Stephano succedit, 278. c. obiit, 281. a
Padresburnon, 21. c. 22. c	Paschalis PP. se ab homicidij suspitione purgat apud Lud. Pium, 303. a
Padus fluuius, 89. a	Paschalis Nomenclator, 41. c. 60. a. 80. b. 217. c. 218. 219. b. 220. b. 251.
Pagnum Monasterium ab Aistulpho R. Langobardorum constructum, 228. c	S. Pascentij Monasterium, 293. c
Palatia à Carolo M. ædificata, 500. a	Passius Rom. Ecclesię Legatus, 353. a
Palatini, 109. a. b. 114. a. b. 117. c. 120. b. 143. b. 145. c	Patauim insula Reni, 526. a
Palatium Aquisgranense à Carolo M. constructum, 119. c. 120. a	Particus saltus, 390. a
Palatij archium, 49. a. 66. c. 87. a. 258. b	Pathalbrunnon, 142. b
Palatij Præfecti, 94. c	Patherbrunna in Saxonia, 346. c
Pallium veterum Francorum quale, 121. b. c	Patra fluuius, 195. c
Pallium Caroli M. pendulum & nocturnum, 120. b. 121. b	Patresbrunna, 8. c. 10. b. 15. a. c. 18. c. 288. b. 296. c
Pallia Fresonica, 126. c	Patricij nomen, 19. a. 41. c. 60. a. 69. b. 80. b. 166. a. 251. a
Pallia serica, 44. c. 62. c. 83. a. 119. a. 254. a	Patricij Romanorum nomen Pipino & filiis eius attributum, 213. c
Pampalona ciuitas à Carolo M. adquisita, 9. a. 21. c. destructa, 15. a. 31. a. 53. a. 293. b	Patriciatus ordo & honor, 226. c. 239. a
Pampilionenses, 20. c. 44. a. 62. a. 82. c. 253. b	Pauca ciuitas, 4. c. 5. c
Pampilona, 31. a. 73. a. 303. b	Paulinus Aquilegiensis Patriarcha, 207. a. 352. c
Pana, fluuius V Vinidorum, 23. b	Paulinus Patriarcha Foroiulienis, 540. a
Pannonia Hunnorum siue Auarum prouincia, 98. b	Paulus Papa, 4. c. 13. b. 27. c. 237. b. 535. b
Pannonia inferior, 262. b. c	Paulus Placentia Episcopus, 458. c
Pannonia superior, 263. c	Paulus Episcopus Rothomagensis, 388. b. 415. c. 769. a
Pannonia à Zuuintibaldo Duce crudeliter vastata, 576. b	Paulus Dux Iaderæ, 20. b. 43. c. 61. c. 82. a. 84. a. 253. a.
Pannoniæ, 17. c. 19. c. 39. b. 42. c. 48. a. 58. a. 65. c. 78. b. 99. b. 155. 176. a. 220. c. 248. b. c	Paulus Cefaloniæ Præfectus, 47. a. 64. c. 85. a. 256. b
Pannoniæ inferioris pars in beneficium à Ludouico Rege Boiariorum Prinninæ Duci data, 221. b	Paulus Dux classis è Constantinopoli in Dalmatiam missa, 45. c. 84. a. 255. b
Papia ciuitas, 25. c. 235. b. 89. a. 302. b. 396. a. 404.	Pedes Langobardorum in metiendis aruis quales, 223. c
Papia à Rege Pipino obsessa, 211. a. 212. b. à Carolo M. capta, 14. b. 29. a. b. 51. c. 71. b. c. 138. c. 139. a. 206. c. 215. c. 216. 226	Pectauis, 3. c
Papia ciuitas Francis reddita, 8. c. ab Hungaris incensa, 594. c	Pedobruna, 4. c
	Pellicium berbicum, 133. b. c
	Pentapolis S. Petro à Rege Pipino tradita, 12. c. 26. a. 235. b. 534. c
	Pera peregrinalis Caroli M. 87. c
	Pergamum ciuitas Italiæ, 581. a
	Perona Palatium, 388. b
	Peronâ Scotorum incensa à paganis, 483. b
	Pertica, saltus, 373. c

INDEX

- Pertifus, 420.c
 Pestilentia magna, 601.c
 Pestilentia propter mollitiem hiberni temporis, 42.a. 80.c. 251.b
 Pestilentia ingens hominum per totam Franciam, 267.c
 Pestilentia pecudum, 170. a. boum, 47.b. 85.c. 256. c. 571. c. hominum & boum, 264.a
 Pestis magna, 374.c. 543.c
 Pestis magna in Norica, 574. c
 Pestis magna in boues graffatur, 541.c
 Petremamulum, 390.a
 Petrazpons Castrum, 604.a
 Petroaldus Monachus, 792
 Petrocia, 27.b. 237.b
 Petragoricum, 237.c
 Petrocoricum, 13.b. 28.a
 Petrogorigum, 27.c
 Petrocorium vrbs incensa à Nortmannis, 525. b
 Petrus Hadriani Papæ Missus ad Carolum M. Regem, 14. a. 28. c. 71. a. 138. a. 238. c
 Petrus Centumcellensis Episcopus, 264. b
 Missus Paschalis PP. 301. a. 314. b
 Petrus Episcopus Papiensis, 790
 Petrus Volaterrensis Episcopus, 395. b
 Petrus Abbas Nonantulæ, 49. a. 66. c. 86. c. 258. 259. a. 295. c. 542. b
 Petrus Pisanus Diaconus Caroli M. in Grammatica Magister, 102. c
 S. Petri Monasterium in Mosellensi pago à Chrodegango Episcopo Motensi constructum, 204. c
 sancti Petri in Lunate Monast. 324. a
 S. Philiberti Monast. in Aquitania, 324. b
 Picianum Monasterium, 324. b
 Pico Scolanensis Episcopus, 395. b
 Pictavi, 318. a
 Vetus-Pictavis, seu Vetus-Pictaviium, 24. c. 233. c
 Pictaviium ciuitas, 94. c
 Pidus riuulus, 616. b
 Pigmenta, 114. c. 124. a. 126. a
 Pigmenta & aromata, 87. c
 Pincernarum Magister, 32. a. 53. c. 73. c. 241. c
 Pincelsus pagus, 421. a
 Pinciense, 186. a
 Pippinus I. Maiordomus apud Austrasiam, 1. b. 68. c
 Pippinus filius Ansegisi Maior Domus in Austrasiis, 1. b. 2. a. b. 6. c. 11. a. b. 68. c. 69. a. 202. a. 205. b. c. 276. a. 531. b. 636. b
 PIPPINVS Dux, seu Princeps Francorum, Caroli Martelli F. 2. c. 4. a. 11. c. 24. c. 94. c. 95. a. 202. a. 233. a. 234. & seqq. 276. 533. b. 636. b. Rex à Francis constitutus, 2. c. 4. a. 7. c. 12. b. 25. b. 69. b. à Stephano Papa, vnctus 2. c. 12. b. 25. c. 209. c. item à Bonifacio Episcopo, 12. a. 25. b. 234. b. dictus Pius, 68. c.
 PIPPINI Regis Francorum gesta, 4. b. c. 6. c. 7. c. 8. 11. 12. 13. 25. 26. & seqq. 208. 209. 210. 233. 234. & seqq.
 Pipini Regis Epistolæ ad Lullum Episcopum, 663. a. ad Bonifacium Archiepiscopum, *ibid.*
 ad Pippinum Regem Epistolæ, 663. 664. B. 665. a
 Pippinus filius Pippini Regis, 4. b. 8. a. 12. c. 26. b. 235. c. 317. b
 Pippinus filius Carlomanni Regis, 8. b
 PIPPINVS Caroli Magni filius Romæ baptizatus, 73. c. 100. 145. b. 187. a. 206. c
 PIPPINVS Caroli M. filius Italiz Rex, 15. b. 17. c. 18. a. c. 19. b. 20. c. 32. a. 34. a. 55. a. 38. b. 39. b. c. 42. a. 43. c. 53. c. 56. b. 58. a. 59. c. 60. a. 61. c. 62. a. 73. c. 78. b. 241. b. c. 248. b. c. 249. a. 253. b
 Pippini R. Italiz gesta, 22. a. b. 45. a. 46. a. 47. a. 74. b. 64. c. 65. a. 88. 100. c. 150. c. 159. c. 165. a. 168. c. 170. b. c. 187. c. 192. 196. b. 202. b. 207. a. b. 218. c. 220. c. 254. a. 256. c. 276. a. b. moritur, 294. a
 Pippinus iunior Caroli M. filius, 10. a. 32. a. 53. c. 289. e
 Pippinus Caroli M. ex concubina filius, 101. b. 202. b. 237. 289. a. aduersus patrem coniurat, 37. 38. 101. b. 129. 156. c. in Monasterium reuertitur, 38. a. 101. b. 247. 1
 PIPPINVS filius Ludouici Pij Imp. 259. b. 276. b. Aquitaniz Rex, 261. b. 263. a. 265. c. 266. a. 271. a. 296
 Pippinus filius Pippini R. Aquitaniz tyrannidem affectat, 388. a. attonsus, 415. c
 de Pippini pœnitentia consilium Hincmari, 414. a
 Pippinus filius Bernardi Regis Langobardorum 365. b
 Pisz ciuitas, 526. a
 Pizis castrum, 390. a
 Pistensis Synodi capitula, 442. a
 Placitum, quid, 142. a. b
 Placitum generale Regis, 280. c
 Placitum inter Lud. & Hugonem, 609. c
 Pleuresis, 104. a
 Plestrudis Pippini vxor, 2. b. 331. c
 Pluuiz largissimæ, 388. c
 Polemniacum, 454. a
 Pompelone, 143. a. 240. b. 268. b
 Pons super nauigia, 37. c. 57. b
 Pons-Hisaræ vrbs, 528. c
 Pons Magonciacensis, 119. c. 180. b. à Carolo M. constructus, 100. a. 104. b
 Pontico, 404. a
 Pontigo fiscus, 618. a. 459
 Ponticon villa regia, 555. a
 Pontifices ex obscuro loco oriundi quibus sint moribus, 279. b
 Pontionum, 528. b
 Pontiu, 421. a
 Pontium, 329
 Pontium in Ambianensi Diocesi, 351. c
 Poppo Thuringorum Rex, 580. c
 Poppo Fresonum Dux, 332. c
 Poppo Comes, 573. a. 696. b
 Poppo V Vitziburgensis Episcopus, 612. c
 Populonium ciuitas Tusciæ maritima, 46. a. 64. a. 84. b. 255. b
 Porcensis pagus, 596. c. 606. b
 Portense, 455. b
 Portianum, 329. 420. c
 Porticensis pagus, 616. a
 Præbenda canonica, 598. b

RERV AC VERBORVM.

Præceptum regium,	70.b	Raginfridus Danorum Rex,	542.a
Prcida Venedorum vrbs,	616.c	Raginfridus Meldensis Episcopus,	460.a
Predenocenti,	266.a.268.b	Ragnerus Nortmannorum Dux,	388.a.
Primatus sedis Senonensis,	404.b	390.b	
Primicerius Palatij Regij,	351.a	Raimbertus Cellerarius Regis,	640.b
Prinnina Dux Pannoniz inferioris,	221.b	Raimundus Monachus Auriliacensis,	800.a.
Priznolauus Sclauorum Dux,	583.c	810. b	
Protosecreta,	212.a	Rainaldus Comes Portiuensis,	622.c
Protospatrius,	48. c. 66. b. 86. b. 257. c	Rainaldus Nanneris Comes,	386.a
Prouincia,	3. c. 7. b. 31. a. 53. a. 73. a. 88. b. 89. a	Rainardus Abbas S. Petri,	638. b
Prouinense,	186. a	Rainardus Monachus Bobiensis,	829. c
Prouinifus,	421. a	Rainaudus Monachus,	792
Prudentius Episcopus Tricassinorum,	792	Rainaldus Spirensis Episcopus,	612. c
Pruina aspera,	18. c	Rainerus,	464. b
Prumia,	101. b. 310. a	Rainerus Abbas,	805. c
Prumiense Monasterium,	553. b. b. 573. b	Rainesburgus ciuitas,	10. a
Pfalmodium Monasterium in Septimania,	324. a	Rampo ad Lud. Pium Missus,	294. c
Purprisum,	478. c	Rangarius Friso,	2. b
Pyrenæi iuga & saltus, 97. b. 143. a. 240. c. mons,	246. c	Rangarius Episcopus,	328
		Ranulfus Bomparius,	635. a
		Ranulfus Comes,	526. c
		Ranulfus Pictauorum Comes, 400. c. à Nort-	
		mannis occisus,	403. b
		Ranulfus Vicecomes,	633. a
		Rapertus Comes Legatus Caroli M. in Italiam,	227. b
		Rasbaci Monast.	348. b. 349. a
		Rastices Sclauorum Rex,	549. c
		Rastizus nepoti struit insidias,	563. a
		Rataldus Episcopus,	311. c
		Rataldus Argentariensis Episcopus,	438. a
		Ratbertus Missus Caroli M. Imp. 21. a. 44. b. 61. a.	
		b. 83. a. 253. c	
		Ratbertus Valentinensis Episcopus, 438. a. 469. b.	
		2. 481. b	
		Ratbertus Abbas,	759. c
		Ratbodus,	440. b
		Ratbodus Dux Frisonum,	2. a. b. 3. b. 7. a.
		11. b	
		Ratbodus Frisonum Rex,	205. c. 531. c
		Ratbodus Dux termini Sclauorum ac Boiario-	
		rum,	221. b
		Ratbornus Augustanus Episcopus,	458. c
		Ratchis Rex Langobardorum, postea Mona-	
		chus,	206. a. 213
		Ratfridus Fulconis Archiepiscopi interfecto-	
		rum,	586. a
		Ratfridus Auenionensis Episcopus,	481. b
		Ratgarius Abbas Fuldensis,	540. a. 543. a
		Rathaldus Episcopus,	299. a
		Ratharius Comes, <i>vide</i> Hiratarius.	
		Ratoldus Arnulfi Imp. filius,	579. a
		Ratolfus Dux Serabici limitis,	567. c
		Ratulfus Episcopus,	341. c
		Ratumagus, 41. a. <i>vide</i> Rothomagus.	
		Rambertus Noniomensis Episcopus,	484. b
		Rauciacus, seu Rauciacum,	614. b. 619. a
		Rauenna. 289. a. famosa,	165. a
		Rauenna S. Petro à Rege Pippino tradita,	12. c.
		26. a. 235. b	
		Rauenna Exarchatus, 206. b. 208. b. Romanæ	
		Ecclesiæ à Pipino R. datus, 214. c. à Carolo	
		M. confirmatus,	217. b
		à propinquo,	601. a
		Rauciacum,	389. b
		Reate ciuitas Italiæ,	60. a

Q

Q uadragesimæ dies qualiter à Carolo M. peragebantur,	111. c. 112. a
Quadragesimale ieiunium, 20. c. 43. c. 62. a. 82. b.	
83. b. 253. b. 272. b	
Quentauuich portus,	388. a. 390. b
Quentouicus,	329
Quirinus Subdiaconus Rom. Ecclesiæ, 267. a. c.	
303. c. Primicerius,	271. c. 305. c
Quermaricus Venetensis Episcopus,	324. c

R

R aba fluuius,	37. b. 57. a. 537. c
Rabanus,	753. b
S. Rabuualus,	467. c
Racipertus Episcopus Nuceriensis,	394. b
Radantia,	17. a. 38. b. 57. b. 77. c. 78. a. 157. a
Radaßona Baiariæ ciuitas,	562. c
S. Radegundis Monast.	293. c. 307. b
Radespona vrbs,	561. a
Radolfus Comes, pater Falstræ Reginz,	147. b. 243. a
Radulfus Cameracensis nepos Caroli Pij,	589. a
Radulfus Remorum Archiepiscopus,	353. c
Rafa Huniz fluuius,	10. a
Ragamfridus Diaconus,	414. a
Raganefburg,	56. c. 57. b
Raganfredus,	476. a
Ragebertus Caufostis castri præfectus,	603. c
Ragembaldus Ambianensis Episcopus,	635. b
Ragemundus Gothiæ Princeps,	600. b
Ragenarius Nortmannorum Dux,	657. b
Ragenarius Comes,	502. c
Ragenbertus Comes,	588. a
Ragenelmus Tornacensis Episcopus,	459. c
Ragenisburg, seu Ragnisburg, 17. a. 38. b. <i>vide</i> Reganesburg.	
Reganesburgum,	188. a
Ragenfredus Maiordomus, 2. b. 3. b. c. 7. a. b. 11. a.	
b. 531. c	
Raginarius Longi-collus,	626. a

INDEX

- Rebaldus Abbas,** 311.a
Recho Episcopus, 115.b
Redones, ciuitas terminis Britannia contigua, 268.a.389.a
Referendarius, 204.b.214.b
Reganesburg, 36.a.37.b.38.a.b.77.b.c.ciuitas
Baioaria, 23.b.155.c.538.a.556.c
Regarda Bauara, 354.b
Regenoldus Nortmannorum Princeps, 593.b
Burgundiam populatur, 545.b
Reginoldus Dux occisus, 388.a.390.b
Regenspurg, 128.b
Regenherus Carolo Simplici fidissimus, 586.c
Regensium termini, 89.a
Regimbertus, 779
Regina Caroli M. concubina, 100.c
Reginardus Comes, 317.b
Reginerius Abbas, 459.a
Reginfredus Rex Danorum, 48.b.c.66.a.a.c.
86.b.c.257.c.258.a.259.b
Reginfridus Episcopus, 763.b
Reginhardus Cubicularius Bernardi Regis Ita-
lia, 261.c
Reginhardus filius Reginharij Comitis,
261.c
Reginhardus exhortator Bernardi in patrum
Ludouicum Pium luminibus priuatus, 280.b.
299.b
Regis officium, 670.b
Regis iusti columnae septem, 666.c
Regis iniustitiam quae sequuntur mala, 667.a
Reginum ciuitas, 155.c.156.a.246.c.579.a
Regium ciuitas, 89.a
Regnum Francorum inter Carolum & Carlo-
mannum Pipini Regis filios partitum,
95.b
Regni Francorum diuisio per Carolum M. inter
filios suos, 20.41.43.c.82.88.89. & seqq.168.
169
Reinardus Comes Ecolinae, 743.c
Reinelmus Episcopus, 464.b
Remadius Rothomagensis Episcopus, 7.c
Remensis pagus, 329
Remensis Synodus apud Troseium habita,
595.b
Remigius Lugdunensis Episcopus, 437.c
Remigius Monachus Treuirensis, 810.c
S. Remigij Monasterium, 297.a
Remis ciuitas, 105.c
Remis Concilium iussu Caroli M. celebratum,
49.a.66.c.87.a.258.b
Remistagnus à Pipino R. captus, 13.b.27.c
Remtianus ager, 420.c
Renefburg, 57.c.289.a
Reoculfus Episcopus, 531.a
Reric Emporium Danorum, 45.b.46.c.83.c.
84.c.541.a
Respogius Nomenol filius, 389.b
Restis villa, 309.a
Rethica terra, 280
Retia, 122.b.128.a
Rheinhardus exhortator Bernardi in patrum
Lud. Pium excrucatus, 280.b
Rhenus fluuius, 82.b.c
Rheni fluminis exundatio, 2
Rhiustri pagus, 247.b. Comitatus in Frisia 279.
- Rhodaid filia Caroli M. Regis,** 192.c
Rhodanus, 238.b
Rhodrud filia Caroli M. natu maior, 192.a. *vide*
Rothrudis.
Rhothadus Suesfionum Episcopus, 769.a
Rhothardus Cameracensis, 816.a
Rhuotbertus Comes, 325. *Vide* Rotbertus.
Rhuotfridus Comes, 325
Rhuothardus Episcopus, 375.c
Ribbodo Abbas, 353.c. *Vide* Rihboto.
Ribuarię, 329
Ribuarij, 362.b
Ribuariatum Comitatus, 454.a
Ribuarius pagus, 592.c
Ricauudo Vangionum Episcopus, 588.a
Richardus, 363.b.379.b
Richardus V Varnerij filius, 599.b
Richardus Marchio de Burgundia, 591. b. Bur-
gundia Princeps, 637.c
Richardus Dux, 511.a
Richardus Nortmannorum Princeps, 620.c
Richardus Comes, 289.b.314.a.c.325.
459.a
Richardus perfidus, 283.c
Richardus Agathensis Episcopus, 481.b
Richardus Patauiensis Episcopus, 584.b
Richarius Tungrensis Episcopus à Ioanne Papa
ordinatus, 591.c
S. Richarius, 351.c
S. Richarij Monasterium, 248.b.250.b
Richildis Caroli Calui primam concubina, dein-
de vxor. 404.a.659.a. coronatur in Imperatri-
cem, 405.a
Richolfus Episcopus Mogontiacensis, 337.b
Richoo Varmacensis Episcopus, 612.c
Richuinus, 370.a.440.b
Richuuius Comes, 106.b
Richuuius Pictauiensis Comes, 259.a.260.a.
296.a
Richuinus Missus Regis, 415.a
Riculfus Comes, 106.b
Riculfus Episcopus, 106.a
Riculfus Archiepiscopus Magensis, 677.c
Riculfus Diaconus Missus Adriani Papae ad Taf-
silonem Ducem, 32.a.33.c.73.2.241.c
Ridrioburg, 54.c
Rihboto Treuirensis Archiepiscopus, 43.b.
540.b
Rihboto Abbas, 349.a
Rinch, siue Ringus, Hunnorum Regia, 220.c.
248.b. vide Hringus.
Ripuarie, 242.b.573.b
Rituda, 370.b
Riustri Comitatus in Frisia, 304. b. *vide* Rhiu-
stri.
Robertus Andegauorum Comes, 400. à Nort-
mannis pugnando occisus, 526.c.630.c
Robertus Comes Odonis frater, 502. c. Cel-
ticæ Dux, 587. b. tyrannidem inuadit, 630.c.
633.c.637.c. Remis Rex creatur à Francis, 591.
b. occiditur pugnando contra Carolum Sim-
plicem, 589.a.593
ROBERTVS Hugonis Capucij filius viuo pa-
tre Rex coronatur, 627.b.638.b
Robertus Autifiodorensis, 357.a
Robertus Palatinus, 798.a
Robertus

RERVM AC VERBORVM.

- Robertus Treuerensis Episcopus,** 611.a
Robertus Tironensis Archiepiscopus, 599.b
Rocce, 13. b. 27. b
Roclenus Episcopus Niuernensis, 638. b
Rodanus fluuius, 292. a
RODVIVS Richardi filius Rex Franc. constituitur, 593. a. 631. b. 638. a. Francos banno ad bellum vocat, 596. a. Nortmannos pene omnes vno pralio delet, 598. c. moritur, 602. b
Rodigangus Abbas Missus Pipini Regis ad Stephanum Papam, 208. c. 209. a. pallio donatus, & Archiepiscopus ordinatus ab eodem Stephano Papa, 213. b
Rodingus Episcopus, 341. c
Rodo seu Rollo Dux Nortmannorum, 530. a
Rodomensis pars Sequanz, 186. a
Rodomum ciuitas, 13. b. 27. c. 596. b
Rodulfus Galliz Cifalpinz Rex, 591. c. 594. a. 602. a
Rodulfus Rex Burgundiz, 633. a. paganos vincit, *ibid.*
Rodulfus Comes, 527. a
Rodulfus de Gaugeio, 596. c. 607. b
Rodolphus primus Palatij consiliarius, 403. b
Rodolphus Iudith Reginz frater, 360. b
Rodolphus Biturigum Archiepiscopus, 435. c. Archiepiscopus Aquitaniz, 403. b
Rodulfus Laudunensis Episcopus, 585. c. 591. b. 602. b. 604. b. 612. c. 616. b
Roliacus super s. Notram, 70. b
Roliacus minor, 70. b
Rollo Nortmannorum Princeps, 596. b
Roma ab Arnulfo Imp. capta, 581. c
Romaldus, seu Romaldus Arigis Beneuentanorum Ducis filius, 16. b. 34. a. 75. a. 97. c. 149. c. 244. b
Romana lex, 19. b. 41. c. 60. a. 80. a. 251.
Romani Optimates fidem promittunt Lothario Imperatori, 395. c
Romanoreuilla, 634. c
Romerici mons, 311. c. 454. a
Romoldi Comitatus, 421. a
Romulfus Abbas Senonensis, 816. b
Rorico Lud. Ultramarini frater Ludunensis Episcopus, 615. b
Roricus Danorum Dux, 389. a
Roricus Nortmannorum Rex, 524. c
Roric Nortmannus, 550. c
Rosciliona, 323. a
Roselmus Theatz, seu Reatz, Præfectus exilio damnatus, 19. b. 42. b. 60. b. 81. a. 251. c. 539. c
Rostagnus Arelatenfis Episcopus, 459. c. 481. b
Rostagnus Comes Gerundz, 290. c
Rotbertus Archiepiscopus Aquensis, 481. b
Rotbertus Cenomanensis Episcopus, 438. a
Rothaus Dux Foroiulienfis, 206. c. *vide* Rothgaudus.
Rotfridus, seu Rutfridus Notarius & Abbas, 63. c. 255. a. *vide* Hruotfridus.
Rotgarius, 522. c
Rotgarius Comes, 593. a. 597.
Rotgarius Treuicorum Episcopus, 588. a. 594. a
Rotgaudus Langobardus, 4. c. 8. c. 14. c. 30. a. 52. a
Tom. II.
72. a. Dux Foroiulienfium, 96. 239. c. *vide* Hrodgaudus.
Rothadus Sueffionensis Episcopus, 341. c. 413. c
Rothaid, seu Rothaidis, filia Pippini Regis, 202. b. eius Epitaphium, c
Rothais Caroli M. filia, 100. b
Rothardus Dux, 209. b
Rotbermus Cubiculatius Regis, 392. b
Rothegarius Comes, 219. a
Rothegarius Lemouicis Præfectus, 288. a
Rothildis Caroli M. filia ex concubina, 100. c
Rothildis Caroli Simplicis amita, 591. c
Rothonenfis locus, 325. b
Rotlandus Britannici limitis Præfectus, 97. b
Rotmarus Abbas, 618. a
Rotmenfis ager, 421. a
Rotmundus Comes, 267. b
Rotomacensis vrbs, 367. a
Rotomagus, 59. b. 105. c. ciuitas, 237. c. 262. b. 263. b. 268. a. incensa à Nortmannis, 387. a
Rotrud, Rotarud, Rotrudis, & Rotrudis, filia Caroli M. Regis, 22. b. 47. 100. b. 177. c. 199. a. 354. b
Rottannus Monachus, 767. a
Roruma, 524. a
Rorumum, 525. b
Rudolfus Iudith Reginz frater, 282. b
Rudolfus Chuonradi filius Burgundiam occupat, 578. a
Ruinus Nortmannorum Princeps, 635. a
Rumerici castellum, 20. b. 43. c. 61. c. 82. a
Rumerici mons, 269. a. 301. a. 308. b
Rumelicus, villa, 320. b
Ruodbertus Comes à Nortmannis pugnando occiditur, 561. b
Ruodgaudus Longobardus regnum affectat, 536. b
Ruodoldus Comes, 564. c
Ruodolphus Nortmannus tributum exigit à subditis Lud. Germanici, 567. a
Ruodolfus Fuldensis Monachus, 560. b
Ruolium, 472. c
Rura fluuius, 592. c
Rufcellio, 290. c
Ruthgangus Pontifex, 276. b. *vide* Chrodegangus, & Rotigangus.

S

- Sabaria,** 20. a. 61. b. 81. c. 82. a. 252. c. 540. b
Sabbatinus Ienuensis Episcopus, 458. c
Sablonariz, 446. b
Sabotia, 88. b
Sacellarius, 270. a. 491. c
Sacramentum, quod Romanus Clerus & populus Lothario Imperatori præstiterunt, 207. c
Sacramentum inter Carolum Caluum & Ludouicum, 374. b
Sacramentum quod Lotharius & Carolus mutuo iurarunt, 423. b
Sacramentum fidelitatis Carolo Caluo ab omnibus subditis præstitum, 455. c
Sacramentum à Pop. Romano Arnulfo Imperatori præstitum, 582. a.
Sacramentale, seu Sacramenti formula, quod Carolo M. Regi fideles eius præstabant, 186. b
 F F F

INDEX

Item Carolo Caluo,	422.a	b.53.a.72.c.73.a.143.a.240.c	
Sigifus pagus,	421.a	Sarraceni multa Hispaniz parte à Francis depulsi,	222.c
Sagmata,	105.c	Sarraceni à Grecis caesi,	599.a
Sagum Venetum,	102.a	Sarracenorū Legati ad Lud. Pium,	308.b
Sala fluuius 19.c.20.c.44.a.61.a.62.a.81.b.82.b.99.a.145.c.147.153.c.246.b.252.a		Sathulcurtis villa,	527.e
Salaco Aletensis Episcopus,	407.b	Saugonna fluuius,	377.c
Salerna, seu Salernum, 16.b.34.a.55.b.75.a.149.c.244.b		Sauinianus primus Scnonum Archiepiscopus,	639.b
Salices, villa,	349.b	S. Sauini Monast. in Aquit.	293. c.324.b
Salmoncecum,	13.a	Sauiniacum Monast.	324.a
Salmonciacus, 13.c.27.b.28.b.50.c.70.c.237.a.238.a.373.b.466.a		Sauo, seu Saua, flumen,	577.a.580.c
Salmoringum,	455.b	Saxoboldus Saiorum Episcopus,	769.a
Salomon Britonum Rex,	401.a	Saxonia, 88.c. Germaniz pars non modica,	99. b
Salomon Episcopus,	440.b	Saxonia à Francis vastata, 3.b.c.4.a.b.c.5.7.8.b.9.10.21.c.22	
Salomon Constantiz Episcopus,	579.b	Saxonia à Carolo M. conquisita, & inter Presbyteros ac Episcopos ab eo diuisa, 22.a.33.c.75.a	
Salomon Episcopus Mogontiz,	549.c	Saxonia Transalbiana,	272.b.298.c
Silofa,	13.c.28.a.50.c.70.c	Saxones qui & quales, 96.b in Franciam veniunt	5.a. Hattuariorum terram deuantant, 6.c.11.b
Saltzburg ciuitas,	105.c	Saxones à Francis deuincuntur, 5.a.7.8.a.c.9.10.12.b.22.a.26.b.235. c. baptizantur, 8.c.21.c.30.c.31.a.52.c.55.a.72.c.141.c. fidem mentuntur, 9.10.22. ad Christianitatem reuertuntur,	22.c.376.c
S. Saluatoris Monast.	407.b	Saxones à Carolo M. Rege superantur, 14.15.16.17.18.29.30.81.32.33.51.52.53.54.70.c.71.72.73.74.78.81. b. 137.138.140.147.158.239.242.243.249. ad fidem Christianam conuersi,	376.c
Salucia,	238.a	Saxones in Franciam à Carolo M. translati, 19.c.42.c.43.a.81.b.232	
S. Saluius,	455.a	Saxones fœdere Francis sociati, ac populus vnus effecti,	167.b.c
Salz locus super Sala fluuio, 19.c.61.a.81.b.252.a		Saxones Orientales,	147.b.243.b.256.c
Salz Palatium regale, 153.c.167. b.246.b.289.a.540.a.583.a		Saxones Trans-Albani, 42.c.60.c.61.a.249. b. c.252.a	
Samarobriua Ambianorum ciuitas,	526.a	Saxonici Comites Carolo Magno subiecti,	296. b
Saminium Prouincia,	95.a.234.a	Saxonici limitis Præfecti,	261.b
Samuel Episcopus,	341.c	Saxonicum bellum à Carolo M. gestum, 96.b.97.123.a.b.290.b	
Sancia Ademari Pictauiensis vxor,	633.b	Saxonum tellus, & fines, 136.c. natura, 137. a. populi tres,	a.b
Sancecias villa,	637.c	Saxonum gens in tres ordines diuisa, 376.c. subacta à Carolo Magno,	290.b
Sancius Comes,	399.c	Saxonum populus nefandus,	670.c
Sanctio Dux,	400.a	Scadebolt locus,	466.a
Sanctimoniales,	53.a.73.a.116.b.219.a	Scaingi, seu Scainingi locus in Saxonia,	33.b.274.b
Sanctones,	13.b.27.c.237.b	Scalda fluuius,	525.c
Sanctonica ciuitas,	237.b.260.a	Scaldis,	48.a.66.a.86.a.483.c.589.a
Sanguis Christi in Mantua ciuitate repertus, 43.a.61.b.81.c.252.c		Scanzia insula vnde Nortmanni,	524.a
Sanguis de terra profluens, 22.c.207.a. de cœlo 22.c.207.a		Scara & Scaræ, 14. a.b.27.b.29.b.31.b.33.c.53.a.71.a.73.a	
Sanila Gothus,	301.a	Scario, ostiarius,	114.c
Sanila Comes,	312.b	Scarponinse,	455.a
Saohseburg castrum in Saxonia,	11.c	Scauini & Iudices,	227.b
Sapientia venalis à Scotis in Regno Franciz propòsita,	107.c.108.a	Sceptrum aureum Caroli M.	87.c.113.c
Sapientiz laus,	673.c	Schola Palatij Caroli M.	110.c.132.b
Saponaria villa,	439.a	Scholæ Palatij Magister,	109.c
Sara fluuius,	592.b	Scholæ Gallorum, seu Francorum,	75.c
Sarachouua superior,	454.b	Scholæ Militiæ Romanz,	216.a.394.b
Sarachouua subterior,	454.a	Sciethrop portus,	45.b
Sarcini, 3.b.c. vide Sarraceni.			
Sardinia, 44.c.62.c.66.83.b.254.a.258.a.c.272.a			
Sardinia à Mauris vastata,	47.a.256.a		
Sardorum insula,	306.b		
Sarecini,	11.b		
Sarisauugusta Spaniz ciuitas,	22.a		
Sarraceni,	281.b		
Sarraceni Hispaniam inuadunt,	205.a		
Sarraceni ab Eudone expugnati,	7.a.205.c		
Sarraceni à Carolo Principe duobus præliis victi 7. b. 94. c.202.a.205.c.532.b.533.a. à Francia eiekti,	223.c.224.a		
Sarraceni Baleares iusulas deprædantur, 79. a. à Francis expelluntur,	c		
Sarraceni Hispaniz à Carolo M. deuicti, 15.a.31.			

RERVM AC VERBORVM.

Scidinburg,	16.4	Sergius Bibliothecarius Romanae Ecclesiae,	267.
Scidrioburg castrum,	33.b.74.c.197.c	8.303.a	
Sclademarus,	521.b	Sertus villa S. Eparchij,	70.b
Scladistat,	14.c.30.a	Serui fugitiui,	89.c
Sclagamarus Presbyter, Princeps à Sclauis creatur,	564.a	Serui casati,	89.c
Sclaomir Abotritorum Rex,	261.b.262.b.	Serricus Rex Paganus,	607.c
265.a.300.a.543.b		Seulcort villa,	483
Sclauania,	17.a.23.b.36.a.77.b	Seulfus Remensis Episcopus,	392.b
Sclauamij à Carolo M. subiugati,	23.b	Seuninus Archiepiscopus,	638.b
Sclauanorum legatio ad Carolum M.	245.c	Siagrius Abbas,	660.a
Sclauj,	18.c.40.b.118.c.271.b	Sicoris fluuius Hispaniz,	302.a
Sclauj sub dominio Caroli M.	17.a.36.a.b.56.c.	Sigahardus Abbas Fuldenfis,	565.b
77.b.98.b.c.145.222.c		Sigardus,	440.b
Sclauj rebelles,	15.c.32.74.a.145.c.242.a.b	Sigebertus,	516.b
Sclauj à Ludouico Pio victi,	278.280.c	Sigeburgus, seu Sigisburgus, castrum,	8.c.14.c.
Sclauj Baioariam infestant,	361.c	21.c.29.c.51.c.71.c.140.a.239.c.556.a	
Sclauj Beheimi,	43.b	Sigefridus nepos Godofridi R. Danorum,	48.
Sclauj cognomento Lini,	169.c	b.66.a.86.b.257.c	
Sclauj Margenses,	549.b	Sigefridus Nortmannorum Rex,	302.a.528.c
Sclauj Orientales,	259.c.266.a	Sigehardus Comes,	557.a
Sclauj dicti Sorabi,	20.c.44.a.62.a.82.b	Sigenandus Constantiensis Episcopus,	460.a
260.a.b.266.a		Sigenulfus,	379.c
Sclauj Suburbj,	36.b.56.c	Sigeri,	440.b
Sclauj dicti V Vilzi,	36.a.45.b.56.c.63.b.83.c.	Sigibaldus Metensis Episcopus,	204.b
152.c.254.c		Sigiboldus Clericus,	613.a
Sclauicum bellum à Carolo M. gestum,	98.b.c	Sigifridus Rex Normannorum,	32.b.74.a.145.
Sclauorum sedes,	144.c	b.161.a.240.b.242.a.249.b.542.a.566.a. Chri-	
Sclauorum terra à Francis depopulata,	20.b.c.	stianus fit,	574.c
43.b		Sigifridus Regiensis Episcopus,	395.b
Scoralia castrum,	27.b.237.b	Sigihardus Sigenulfi frater,	379.c
Scoti Hiberniz,	48.c.66.b.86.c.107.c.258.a	Sigimundus à Carolo M. ad Regem Perfarum	
Scotorum Reges ad voluntatem Caroli M. inclinati,	99.b.178.a	missus,	42.a.60.b.80.c.251.c
Scouenauua Monast.	324.a	Siginolfus Beneuentanorum Princeps,	396.a
Scudingum,	454.b	Sigloardus,	344.a
Scultzurburna Monast.	324.a	Sigo Dux Beneuentanorum,	262.b.299.c
Scutum aureum Caroli M. à Leone Papa consecratum,	87.c	Sigoltarium,	116.b
Scuta colore rubeo,	30.b.72.b	Sigona, siue Sequana,	498.a
S. Sebastiani ossa ad Sueffionicam ciuitatem delata,	270.b.304.c	Sigrammus pater Chrodegangi Episcopi.	204.b
Seburici populi,	399.c	Siguinus Archiepiscopus Senonensis.	814
Secundicerius,	213.c	Siguinus V Vasconum Dux,	260.b.297.747.c
Segart Beneuentanorum Dux,	402.a	Siguinus Burdigalis Præfectus,	288.a
Segemundus Meldensis Episcopus,	521.a	Sigufina vallis,	224.c
Segeuertus,	516.b	Sigualdus mons,	361.b
Segonna,	186.a	Silendi locus in Nortmannorum terra,	296.b
Segufiana vallis,	88.b.c	Silentiarius,	208.c.212.351.c
Segufianum castrum,	13.b.27.c.237.b	Silentiarij munus quale fuerit,	357.b
Segufianus, seu Senescalcus,	16.a.33.c.55.a.75.a	Silida fluuius,	292
491.b		Silu, seu Silli, locus super ripa Mosæ,	20.c.44.a.
Senonica vrbs,	367.b	62.a.82.c.253.b	
Senonicus pagus,	362.b	Siluacus,	355.b.
Sentiaca villa,	548.b	Conuentus apud Siluacum,	418.a
Septimania,	31.a.53.a.73.a.88.b.89.a.100.a.	Siluester Papa,	633
316.a		S. Siluestri Monasterium in Serapte monte,	12.a.
Sequana amnis, à 12.59.b. gelu constrictus,	388.b	25.a.91.a.234.a	
Sequanz ostium,	264.a	Simeon Episcopus,	341.c.342.b
S. Sequani Monasterium,	323.c	Simia Perfica,	126.a
Sergius Papa,	394.b	Sinciacum,	375.b
Sergius Dux Romanus.	259.c	Sinifelt, seu Sintfelt, campus,	17.b.39.a.57.c.
Sergius Dux Missus, Leonis P.	269.b	78.a.248.a.538.a	
Sergius secundicerius ad Francorum Reges Carolum & Carlomanum, à Stephano IV. Patris missus,	213.c	Sinric Danorum Rex,	516.c
Tom. II.		Siscia ciuitas,	265.c.544.b
		Sisimundus Aprutiensis Episcopus,	395.b
		Sisinnius frater Tarasij Constantinopol. Episcopi,	18.b.40.b.58.c.79.a.151.c.249.b.559.a
		Sithiu Monasterium,	524.c
		Siulli populi,	562.a.570.g

INDEX

Slavi qualiter ad fidem Christianam conuersi, 220.c.221		Stephanus Comes,	106.b.
Slauonia,	221.a	Sterilitas frugum maxima,	573.b
Slieftorff portus,	254.c	Stiuagium,	454.a
Slieftorp locus in confinio Saxoniz, & regni Danorum, 19.c.43.a.61.a.81.c.254.c		Stracholtus vitrearius seruus S. Galli,	135.c
Smeldingi,	45.b.46.b.83.c.84.b.254.c.541.a	Stramiacus locus.	315.a.
Smaracodus Abbas,	712.c	Strazburg,	374.a.453.c
Sol triplex Camaracivifus,	592.b	Studium liberalium artium in Francia,	76.a
Solis defectus, 571.c. eclipfus, 370.b. 537.b. 543.a		Studia liberalia qualiter à Carolo M. culta, 100. c.102. c.108.a.110.c	
Solis deliquium insolitum,	318.b	Sturbius Comes,	288.a
Solemniacum Monasterium,	293.c.400.a.b	Sturia fluuius,	46.c.69.b.84.c.256.a.261.b
Solennat locus,	370.b	Sturmi Abbas Fuldenfis,	536.c
Solocense,	454.b	Suanihildis vxor Caroli Martelli,	233.b
Somma flumen,	526.a	Suabi, siue Suauu populi,	6.c.7.b.11.a.552.b
S. Sophiz Capella,	335.c	Suarisaha Monasterium,	323.c
Sorabi,	145.c	Sublannus Venetenfis Episcopus,	407.b
Sorabi Sclauu, 242.a. 260.a. b. 265.c. 266.a.c. deficiunt ab Imperio Ludouici Pij,	297.a	Suburbi Sclauu,	36.b
Soraborum sedes,	20.c.44.a.62.a	Sucho Dux Abodritorum,	18.b
Soset, seu Sofatum villa,	349.b	Suentana locus,	161.b
Spania,	5.a.15.a.21.c	Suentisium,	454.b
Sparnacum villa,	407.c. castrum, 592.a	Sueni populi,	527.b
Spata,	121.b.125.c.128.c.130.a.131.b	Sueones,	49.b.67.a.98.b.258.c
Spatz Regum Normannorum pro sempiterna subiectione vel deditione ad Ludouicum R. Germaniz missi,	134.a	Sueffiona,	234.b
Spatarius,	47.c.65.b	Sueffionis ciuitas,	3.b.7.c.12.a.27.c.50.b.70.a
Spicucenus terminus,	325.b	Sueffionica ciuitas,	270.b
Spira,	374.c	Sueffionum vrbs,	310.a
de Spiritu sancti processione Concilium à Ca- rolo M. habitum,	46.b.84.c.255.a.541.a	Sueffionicum bellum inter Carolum & Rober- tum Reges, & pœnitentia iniuncta iis qui illi interfuerant,	588.b
Spoitiman Dux,	565.b	Suestre Abbatia,	453.c
Spolecum,	18.c.19.b.40.b.60.a.79.b.249.c	Suitbertus Episcopus,	6.c
Spoletanus Ducatus,	89.a.245.c	Suidbertus Reginensis Episcopus,	241.c
Stabilinus socer Huotgardi,	8.c	Summaharna vicus,	349.b
Stablaus Monasterium,	313.c.573.b	Sumniacum,	455.a
Stadinifus pagus,	420.c	Sundaroldus Moguntiz Archiepiscopus,	379.c
Stampensis pagus,	362.b	Suntali siue Sental mons in Saxonia,	32.c.
Stampiense,	186.a	54.a.146.a.242.b.537.a	
Stampifus,	421.a	Suppo,	299.a
Stangfurd,	33.b.74.b	Suppo Brixiz Comes, 265.b. 459.a. Dux Spole- tanus, <i>ibid.</i> 267.c. 268.b	
Starchandus Elstenciensis Episcopus,	612.c	Suricinium Monast.	324.b
Stellingua,	377.a	Suuigerus,	25.a.234.b
Stephanus Papa in Franciam venit, ac Pipinum ungit in Regem, 2.c.4.a. b. 7.c.12. b. 25.c. 205.c. 206.a. 208.b. 209.b. c. 234.c		Sydtoc Dux Danorum,	389.c
Stephani Papæ res cum Pipino Rege, 208. 209. 210. 211. 212. 213		Sympertus Episcopus, 37. b. 73. c. <i>vide</i> Ingbertus.	
Stephani Papæ legatio ad Carolum & Carlo- mannum Reges Francorum,	213.c	Symphorianus Abbas,	351.c
Stephanus IV. Papa, 260. b. 278. b. Ludouicum Pium Imp. Remis coronat, 260. b. 278. b. mo- rietur,	261.a. 297.a. 542.c	Synodus generalis Episcoporum,	388.c
Stephanus VII. Papa Bonifacium VI. è sepul- chro eiicit.	582.b	Synodus Constantinopolitana,	402.c
Stephanus Episcopus Missus Adriani Papæ. 78. 2. 157. c. 538. a		Synodus septima Græcorum de adorandis ima- ginibus,	17. b. 38. c. 57. b. 157. c. 247. c
Stephanus Romanæ Ecclesiæ Diaconus,	798.c	Synodus Gallicana,	404.a
Stephanus Senator Rom. perfidus,	582.a	Synodus Coloniz habita,	563.c
Stephanus Africanus Presbyter,	741.c	Synodus apud Franconofurt à Carolo M. con- gregata,	38. c. 78. a. 157. c
Stephanus Aruernorum Præsul,	617.a	Synodus apud Franconofurt contra Felicianam hæresim,	207.a
Stephanus Cameracorum Episcopus,	588.a	Synodus apud Gentiliacum,	13. b. 27. b
Stephanus Nepefinus Episcopus,	402.c	Synodus ad villam Ingilenhaim,	35. b. 62. b
Stephanus Missus Caroli M. ad diuersos pagos, 186.a		Synodus apud S. Macram.	602.b
		Synodus in pago Meldensu habita,	621.b
		Synodus Metensis,	430. 557. c
		Synodus apud Mogontiam,	554.a
		Synodus Mosomi habita,	612.a
		Synodus Pontigone habita,	637.a
		Synodus Sueffionensis,	412.b
		Synodus apud S. Theodericum habita,	618.b
		Synodus apud Ticinum acta,	458.a

R E R V M A C V E R B O R V M.

Synodus Treuirensis, 614.b
 Synodus apud Trosleium habita, 591.b
 Synodus Tullensis apud Saponarias, 434.b
 Synodus apud Vermeriam, 415
 Synodus apud Vormaciam, 22.c
 Synopsis, 104.c

Teutberga Lotharij, Regis vxor, 558.b
 Teutboldus Lingonensium Episcopus, 415.c
 Teutgaudus Treuerensis Archiepiscopus, 397.b
 437.c

Teutherus, 337.c
 Teutrannus Tarantasiensis Episcopus, 481.b
 Teutricus Abbas, 484.a
 Teutuadum locus, 475.c
 Texander Comitatus, 455.b

Thaculfus Dux, 550.b
 Thaculfus Sacellarius Ludouici Pij, 270.a
 Thasco Dux Abodritorum, 161.b. *vide* Thrasco,
 Theodad, seu Theodadum locus in Aquitania,

26.c.236.a.259.a
 Theodrada filia Pipini R. Italiz, 101.a
 Theodrada Caroli M. filia, 100.b.191.c

Theganus Corepiscopus Ecclesie Treuirensis,
 273.274

Theobaldus Vafconum Dux, 533.b
 Theodistu Legarus Nicetæ ad Carolum M.18.
 a.39.c.58.b.78.c.249.a

Theodaldus, 5.c.7.c
 Theodo Abbas S. Martini, 546.b

Theodo, siue Theoto, qui & Teudo, filius Taf-
 filonis Baiouariorum Ducis, 6.a.b.16.c.23.a.35-
 a.56.a.b.76.c.77.a.98.a.111.c.245.a

Theodonuilla, siue Theodonis villa, 14.a.15.c.
 28.c.32.c.43.c.51.a.71.a.138.a.146.c.238.c.
 242.c.264.c.301.b.377.b

Theodonis-villa Palatum regium, 20.b.c.45.
 c.253.a.281.c.285

Theodenhou Palatum, 546.b
 Theodericus, 365.b

Theodericus Saxo à Carlomanno & Pipino ca-
 prus, 11.c.24.c.233.c

Theodericus Comes, 48.a.65.c.86.a.257.b.453.c
 604.b

Theodericus Comes propinquus Caroli M. Re-
 gis, 242.a.b.246.b.c.247.b

Theodericus Dux, seu Comes, aduersus Hunnos
 missus, 155.a.156.c

Theodericus Caroli M. filius ex concubina. 100.c
 Theodericus Episcopus, 342.a.b

Theodericus Abbas, 421.a
 Theodericus vir audacissimus, 518.c

Theodoinus, 353.a
 Theodora Adelhardi soror, 652.c

Theodericus Episcopus, 431.b
 Theodericus Vefontionum Episcopus, 460.b
 481.b

S. Theodorici Monast. 606.a
 Theodorus Nomenclator, 259.c.261.c.296.b.
 297.c. Primicerius, 266.c.301.b

Theodorus Rom. Ecclesie doctiff. Cantor, 75.c
 Theodorus Episcopus Papiensis, 226.a

Theodorus, siue Theodatus, qui & Adalgifus,
 Maioris Longobardiz Rex, 199.b. Patricius &
 Prator Siciliz, *ibid.* à Francis in Sicilia preem-
 prus, *ibid.* *vide* Adalgifus,

Theodorus Hunorum Caganus, 20.a.43.b.252.c
 Theodorus Siciliz Præfectus, 152.a.245.c

Theodradus Saxo, 345.c
 Theodricus Comes, 588.a

Theodulfus Episcopus, 106.a
 Theodulfus Aurelianensis Episcopus, 261.c.280.
 b.294.c.294.a.297.a.299.b.647

FF ff ii j

T

TAbamuziles Dux Obodritorum, 557.a
 Tado Mediolanensis Archiepiscopus, 558.b
 Tancho Monachus S. Galli, 119.b
 Tanculfus sacrorum Scriniorum Prælatus,
 304.c

Tarasius Constantinopol. Episcopus, 18.b.40.b.
 58.c.79.a.249.b.539.a

Taruifianus portus, 21.a.44.a.62.a.82.c.253.c
 Taruifium, seu Taruifium ciuitas, 8.c. à Caro-
 lo M. capta 30.a.52.b.72.a

Tardanus, 420.c
 Tarduna, 405.a

Tarentasia, 88.b.325
 Tarracona ciuitas, 291.b

Tarfatica Liburniz ciuitas, 40.c.59.a.163.c.250.
 a.539.a

Tartona Italiz ciuitas, 310.a
 Tassilo Dux Baiouariorum, 2.c.7.c.9.b.c.11.a.23.a.
 25.a.26.a.27.a.32.b.34.b.c.35.a.b.53.c.55.c.56.
 a.73.c.76.a.88.b.c.97.c.150.a.c.151.207.a.235.
 b.236.b.244.c.245.a.b. Pipini R. nepos, 534.
 a. *vide* D. ssilo.

Tauriacus vicus, 369.c
 Taurinensis ciuitas, 226.a.227.b

Teata ciuitas Italiz capta & incensa, 19.b.42.b.
 81.a.251.c.519.c

Tedoad locus in Aquitania, 112.c
 Tegnauser Monasterium in Bauaria, 323.c

Tellau regio, 421.a
 Tentoria atrij vario colore facta ad Carolum
 M. Imp. missa, 21.b.44.c.83.a.169.b.254.a

Teodacrus Missus Regis, 420.c
 Teotbaldus, 366.a

Teotmala, seu Theotmali, & Theotmaldum,
 locus in Saxonia, 15.c.35.a.54.b.74.b.97.a

Terracia regio, 527.c
 Terramotus, 19.b.42.a.c.60.b.80.c.166.b.251.
 b.260.a.272.b.306.b.379.b.387.c.539.c.553.
 a.554.a.592.c

Teruanensis Episcopus, 325
 Testamentum Caroli M. Imperatoris, de diui-
 sione Regni inter filios suos, 20.41.43.61.c.
 82.88.89. & seqq.

Testebrant Comitatus, 454.a
 Tetbaldus Comes, 609.b

Tetbaldus de Lauduno, 611.c
 Tetbaldus pseudo-Episcopus, 615.a

Tetbaldus Ambianensis Episcopus, 611.b
 Tetbertus, 521.a

Tetboldus Carnotensis Comes Lud. Ultramari-
 num in custodia detinet, 631.c

Tetmarus, 455.a
 Theudoaldus filius Grimoldi, Maiordomus, 2.b

Teudolus Episcopus Turonensis, 601.a
 Teudone-villa, 74.a. *vide* Theodone-villa.

Teudulfus Dorronensis Episcopus, 458.c
 Teutbaldus, 367.b

INDEX

- Theognostus Protospatarius, 48. c. 66. b. 86. b. 257. c
- Theophanes Protospatarius, 199. a
- Theophania Imperatrix, 793. b
- Theophilactus Nomenclator, 271. 305. c
- Theophilactus Episcopus, Missus Adriani Papæ ad Synodum Francofordiensem, 78. a. 157. c. 538. a
- Theophilus Presbyter Irenes Imp. Legatus ad Carolum M. 18. b. 40. a. 58. c. 79. a. 151. c. 249. c. 538. c
- Theotarius Gerundensis Episcopus, 460. b
- Theotbalduus in Alsatia, 4. a
- Theotbalduus Princeps militiæ Hugonis, 573. a
- Theotbertus Comes, 302. a
- Theotbertus filius Tassilonis Baioariorum Ducis, 6. b
- S. Theotfridi Monasterium, 293. c
- Theorgaudus Treuerensis Episcopus, 587. c
- Theotharius Comes, 267. b
- Theotilo Turonensis Episcopus, 609. c
- Lumen in funere Theotilonis Episcopi per tenebras visum, 609. c
- Theotisci, 356. a
- Theotricus Mimidensis Episcopus, 552. c
- Theoduadum Palatium, 282. a. 289
- Theofauri Caroli M. qualiter ab ipso ante obitum diuisi, 105. a. b
- Theohardus Hildinesheimsis Episcopus, 612. c
- Theudericus Episcopus, 440. b
- Theudisca lingua, 326. a
- Theudsinda filia Ratbodi Ducis, vxor Grimoldi Maiorisdorus, 2. a
- Theutberga Lotharij Imperat. vxor, 397. b
- Thietbertus Comes Matricensis, 266. a
- Thietmarus Maguntinus, 818. b
- Thietmelli, locus in Saxonia, 242. c. 537. a. *vide* Theotmala.
- Thiopa pseudo-prophetissa, 549. c
- Thiotherius Comes, 572. c
- Thiotonis villa, 548. c
- Thiotric satelles regius, 572. c
- Thiotricus Comes, 572. c
- Thiotrich Episcopus, 572. c
- Thomas Archiepiscopus Mediolanensis, 15. b. 32. a. 53. c. 73. c. 241. b
- Thomæ Patriarchæ Hierosolymitani Legatio ad Carolum M. Imp. 21. a. 44. b. 62. c. 83. a. 253. c
- Thoringi, 35. a. 56. a. 175. c. 318. a
- Thoringia, 33. b. 54. b. 74. b
- Thrasco Obodritorum Princeps, 543. a
- Thrasco Dux Abodritorum, 40. a. 58. b. 249. b. 254. c. 255. c. 256. a. 543. a. *Vide* Drasco.
- Thudum in gente Auarum potens, 17. b. 39. a. 57. c. 78. b. 159. a. 248. a. b. se cum populo Regi Carolo M. tradit, 17. c. 39. b. 58. a. 78. b. 159. c. 248. c
- Thuringi, 145. c. in Carolum M. Regem Francorum conspirant, 5. a. b. ipsi ac filiis eius fidelitatem iurant, c
- S. Tiberij Monasterium, 324. a
- S. Tiburcius, 372. a
- Ticinum, 96. a. 139. a. à Carolo M. obsessum & captum, 238. c. 239. *vide* Papia.
- Ticini ciuitas à Francis capta, 21. c
- Tillidus pagus, 641. b
- S. Timothei Abbatia, 598. b
- Timotiani, 262. b. c. 299. c
- Tinnon fiscus, 483. b
- Tiotho Fuldensis Abbas, 556. a
- Toarchis, seu Toarcis, 13. a. 27. a. 236. b
- Tolosa, 4. c. à Pipino Rege capta, 13. b. 27. b. 237. a
- Tolosa rebellis, 388. b
- Toluera fluuius, 70. b
- Tomolatium super fl. Dornonam, 70. b
- Tonitrua immensa, 23. a
- Tonsura, seu Tonsuratio, 6. b. 23. a. 35. c. 56. b
- Torciacus villa S. Eparchij, 70. b
- Torhemundus Hedilredi Regis fidelis minister. 672. b
- Toringa, 363. c
- Toringarius Concordiensis Episcopus, 395. b
- Torinna, 27. b. 237. b
- Tornacum ciuitas, 527. a
- Tornedrisus, 421. a
- Tortosa, 291. b. 292. a
- Tortoldus Diaconus, 434. b
- Tracolfus Dux, 554. b. Sorabus, 567. b
- Tragonitus Rex Vvilzorum, 362. b
- Trahammalant, 362. b
- Traiectum, 372. b. 408. a
- Transmarus Nouiomagensis Episcopus, 602. c
- Trasco, seu Trasco, & Trasugo Dux Abodritorum, 45. b. 46. b. c. 64. a. 79. a. 84. b. 538. c. 540. *vide* Thrasico,
- Treca, 186. a
- Tremulæ, 75. c
- Treugæ inter Lud. R. & Hugonem, 611. b
- Treueris, 433. c
- Treuirensis oppidum, 111. b
- Triciacus, villa S. Eparchij, 70. b
- Triantum, 35. a. 56. a. 76. b
- Triburæ, 317. a
- Triburis villa, 568. a
- Triburia curtis, 583. a
- Tricasinus pagus, 362. b
- Tricassinum, 186. a
- Tridentina vallis, 150. c
- Trogo filius Caroli Metensis Episcopus, 111. c. *vide* Drogo.
- Troiana profapia, 201. c. 202. c
- Trosleium locus, 591. b
- Tudum Princeps Auarum, 48. b. 66. a. 257. b. 538. b
- Tuitium è regione Coloniz, 143. c
- Tullensis ager, 362. b
- Tullense territorium, 267. b. 269. b.
- Tullina flumen, 576. c
- Tullum, 454. c
- Tulpiacum oppidum, 596. a
- Tumbæ, 455. a
- Tunglo vnus de Soraborum primoribus, 269. c.
270. b. Soraborum Dux, 304. b
- Tungris, 454. c
- Turingia, 88. c
- Turmodus Nortmannus, 607. c
- Turones, 105. c
- Turonis, 18. c. 41. a. a. 59. b. 79. c
- Turonis Concilium iussu Caroli M. habitum, 49. a. 66. c. 87. r. 258. b
- Turonica vrbs, 164. c

RERVM AC VERBORVM.

Turonicus pagus,	88.b	Vermeria,	
Turonicum castrum,	122.c	Vernum,	415.c
Tuscia,	206. a. 213. a. b. 272. a	Vernum Palatium,	290. b
Tusciacum oppidum,	602. b	Verona ciuitas,	406. b
Tusiacum,	442. c	Vertiniacus, villa,	215. c
Tussis validissima,	387. c. 390. a	Vesoncium ciuitas metropolis,	53. b
		454. c	105. c. 325. c.
		Vetus Pictauis,	11. c
V Adifus ager,	420. c	Vexillum ciuitatis Hierusalem,	19. a. 41. c. 60.
Valada Monasterium in Septimania,		a. 80. b. 251. a	
293. c		Vexillum Rom. vrbs Carolo M. Regi directum,	
Valentiana,	13. c. 28. b. 70. c. 380. a. 652. a.	17. c. 39. b. 57. c. 159. a. 248. b	
Conuentus apud Valentianas,	417. b	Vexilla vrbs Romæ Carolo M. obuam missa,	
Valentina ciuitas,	526. a	59. c. 80. a	
Valentinus Conuentus,	530. b	Vezzillo Comes,	576. a
Valfridus Baiocensis Episcopus,	769. a	Viberg, seu Viburg castrum in Saxonia,	25. b.
Vallensis regio,	305. a	234. b	
Vallis Asperij Monast.	324. a	Vicentonia fluuius,	386. a
Vallis clusæ,	454. b	S. Victoricius,	348. a. 484. a
Vallis-Ibana in Hisp.	291. c	Victoriacum castellum,	598. c. 606. b. 618. a
Valus, seu Vahalia fluuius,	281. b	Vidula fluuius,	616. c
Vangionum ciuitas,	313. b. 363. c	Vienna ciuitas,	13. b. 105. c. 235. a. 257. a. 311. b.
Vasnacus super Tolueram,	70. b	454. c	
Vassalli,	114. b. 115. a. 134. c. 135. c	Vigurrus,	15. c. 17. c. 31. b. 39. b. 57. c. 74. a. 78. b.
Vassaticum,	12. c. 26. 35. a. 56. a. 76. c. 235. b.	242. a	
322. a.		Villa magna Monast.	324. a
Vassi,	6. a. 35. b. 187. c. 322. c	Villa-Rubea, villa maxima in Hisp.	291. b. c
Vassi Domini,	320. a	Villegifus Moguntinus Archiepiscopus,	793.
Vassi Caroli M. Regis,	245. a	b. 797. b	
Vassi quinam sint,	287. c	Vinciacus,	3. b. 7. a. 47. b
Vaurensis Comitatus,	455. a	Vindenissa villa,	606. b
Vceria,	454. c. 455. b	Vindoilifus pagus,	421. a
Vdalticus Bertæ frater,	354. b	Vindulfus,	421. a
Vdalticus frater Hildigardæ Reginæ Caroli M.	112. b	Vinez vento percussæ,	393. a
coniugie,	528. c	Vini magna copia,	623. c
Vedigal Nortmannis persolutum,	266. c.	Vircasinus ager,	421. a
S. Vedasti Monasterium,		Virciniacus, villa,	15. a. 31. c. 73. b. 291. a
303. a		Virdomadensis pagus.	329
Veltres, caniculæ,	115. b	in Virdunensem Ecclesiam inuectiua,	807. c
Venandi assiduitas quid in Carolo M. efficit,	126. c	Virga aurea Caroli M.	113. c
		Viridunum,	310. a. 454. c
Venatio Regibus Francorum gentilitia, 100. c.	101. c	Viriliacum castrum,	601. c
Venatio regalis,	42. b. 252. a. a. 261. b	Virtudifus pagus,	420. c
Venatio verni temporis,	265. c	Vifacus, super Tolueram,	70. b
Venatio autumnalis,	266. a. 269. a	Vifera fluuius Saxoniz,	9. a. 10. b
Venatores principales quatuor,	491. b	Vifurgis fluuius,	535. c
Venatorium exercitium Regum,	263. b	Vitnau, regio,	421. a
Venedæ,	299. c	S. Vitus Martyr,	345. a. 348. c
Venedi in Britannia,	262. a	Viuariz,	454. c. 455. b
Venercha Monasterium,	324. b	Viuariensis parochia,	402. a
Venetia, 45. c. 47. a. 64. c. 83. b. 84. a. 85. a. 255. a.		Viuianus,	362. a
256. a. b. c		Viuianus Comes,	388. b
Venetia Ducis, 20. b. 43. c. 47. a. 61. c. 82. a. 84. a.		Viciacus villa S. Eparchij,	70. b
85. a. 253. a. 255. b. 256. b		Vlma Alemanniz villa,	554. b
Vetorum regio in Britannia cismarina,	4. a	Vlma Curtis regia,	580. b
		Vnctio Regalis,	12. a. b
Venti duodecim propriis appellationibus à Carolo M. insigniti,	103. c. 182. b	Vndoenensis fluuius,	325. b
de Vera Monasterium,	293. c	Vngenensis pagus,	329
Vercellæ,	89. a	Vngerus Traiectensis Episcopus,	437. c
Vercellum vrbs,	404. c	Vnrocus Comes, 48. a. 65. c. 86. a. 106. b. 257. b.	
Veredæ quid sint,	321. b	260. c	
Vermaria Palatium,	389. a	Voces collusibiles & secabiles in cantu,	75. c
Vermendifus ager,	420. c	Vodo,	361. c
		Vodo Comes,	48. a. 65. c. 86. a.
		257. b	
		Vodo Comes Aurelianensis,	546. b

E E c iij

INDEX

Vodo Hiemintrudis Reginz pater,	380.a	VValdgaudus Episcopus,	106.a
Voerta pradium,	633.b	VValdo Abbas,	557.a
Vogesus sylua,	253. a. 269.2	VValtarius,	446.c
Vogesi salcus,	261. b.c. 264.b	VValtbertus Abrincatenus Episcopus,	438.a
Volda Monast. S. Bonifacij,	341.a	VValterius Abbas S. Petri,	638.b
Vonzinse,	591.a	VValterus Episcopus,	464.b
Vonzisus pagus,	410.c	VValterus Aurelianensis Episcopus,	459.c
Vofagus sylua,	43. b. 61. c. 82. a. 299. a. 301. a.	VValterius Senonum Archiepiscopus,	637.b
304.2		VValtkerus Comes,	588.a
Vofgenfe Monasterium,	716.c	VValtruda Lotharij concubina,	558.b
Vrbs Karoli, ciuitas in finibus Saxonum à Fran-		VValtrudis Pipini Ducis vxor,	531.c
cis ædificata,	8.c	VValus fluuius,	389.a
Vrcifus pagus,	420. c	S. VValandregifilus,	525.2
Vrorum venatio,	125.c	VVangionum ciuitas,	52. c. 9. c
S. VVrfus in Salodoro,	454. b	VVantones,	229. c
Vrfus Numidicus ab Africa ad Carolum M. de-		VVara locus,	466. a
clarus,	126. b	VVarasch,	454. b
Vrta flumen,	455. a	VVaratho Maior Domus,	2.2
Vfualdus Abbas,	684. b. 767. b	VVardera locus,	389. c
Vtica,	306. b	VVarenfis,	329
Vtrech,	453. c	VVarinus, seu VVerinus,	307. b
Vtro Comes,	505. c. 557. a	VVarinus persecutor S. Otmari,	125. c
Vtta,	567. b	VVarinus Comes, 14. a. 28. b. 50. c. 70. c. 138. b	
VVactæ quid significant,	321. b	VVarinus Aruerni Comes,	262. b
VVahalis fluuius,	100. a	VVarinus Dux,	378. b
VVaharna, seu VVarana & VVagarna, flu-		VVarinus nobilissimus Monachus,	347. c
uius,	33. b. 54. c. 74. c. 243. b	VVarmacia, 22. a. 28. a. b. 30. c. 33. 34. a. c. 50. c. 52. c.	
VVaiferus, seu VVaifarius Dux Aquitaniz,	4. c. 8. a. b. 12. a. 13. b. 26. b. c. 27. c. 95. a. 185. c. 202. 234. b. 236. a. 237. b. 534. a	53. b. 55. c. 70. c. 74. b. 244. a	
VVailo in Saxoniam à Carolo M. missus,	32. c. 54. a. vide Geilo.	VVarna fluuius,	147. c
VVaizzagauui, pagus,	33. b	VVarnarius,	367. a. 440. b
VVala, seu VVailo Comes, filius Bernardi,	48. a. 65. c. 66. b. 86. a. c. 106. b. 257. a. b. 258. a	VVarnarius Comes,	295. a. 595. b
VVala summæ apud Carolum Mag. auctoritatis,	295. a. affinis Lud. Pij,	VVarnarius religiosus vir à Pipino Romam mis-	
302. a		sus,	211. c
VValach Monachus frater Adelardi Abbatis,	265. b. 652. c. in Italiam cum Lothario Imp. mittitur,	VValagus,	374. c
265. c		VValcones natura leues,	288. c. 290. c. 542. b
VValach Abbas,	307. c	VValcones à Pippino debellati,	202. 300. c. à Carolo M. deuicti, 15. a. 31. b. 53. a. 240. b. c.
VVala Missus Lotharij,	313. c. 314. c	VValcones Francos in Pyrenæorum saltu vin-	
VVala Antiffiodorensis Episcopus,	460. b	cunt,	143. a. 240. b. c
VValah Metensis Episcopus occiditur contra		VValcones à fidelitate Ludouico Pio Imp. debi-	
Nortmannos pugnans,	574. a	ta deficiunt,	260. b. 297. a
VValacria insula,	524. b. 546. c	VValconia, 3. c. 4. b. 7. b. 8. a. b. 11. b. 12. a. 13. c. 25. c.	
VValafridus Strabo Augienfis Abbas,	274. 649. a	27. c. 50. b. 70. a. 73. a. 88. b. 89. a. 95. c. 237. c	
VValahesheim villa,	571. c	VValconum montes,	143. a
VValanas,	361. a	VValsticum,	372. b
VValaricus ducit Francorum exercitum contra		VV. floi,	455. b
Suauos,	11. a	VVastenisus ager,	421. a
VValbertus Corbeiz Abbas,	600. b. 602. c	VVastinenfis pagus,	362. b. 641. a
VValtcaudus Missus Regis,	420. c	S. VVasulphus,	525. a
VValcaudi Comitatus,	420. c	VVauzannaga, pagus,	33. b
VValdrada Lotharij Imper. concubina,	397. b	VVeibilinga vrbs,	577. c. curtis regia, 381. a
VValdricus Episcopus Antiffiodorensis,	601. a	VVeirnhart satelles regius,	572. c
VValefridus Vceticensis Episcopus,	481. b	VVeizenbrunicum Monast.	324. a
VValefridus Comes,	459. a	VVelandus Nortmannorum Dux,	526. a
VValdricus Præpositus,	639. c	VVeletabi, seu VVelezabi,	98. a. 99. b. 245. c
S. VValerici Monast.	526. a	VVelpo, seu VVelpus Comes,	262. c
VValfredus Foroiulij Marchensis,	582. b	VVelfus Dux de stripe Bauarorum,	280. c
VValo Adhaldi frater,	346. b. 347. c. vide	VVelpho Abbas,	464. b
VVala.		VVenilo Archiepiscopus,	344. a. 387. b. 390. a. 392. b
VValo Metensis Episcopus,	527. c	VVenilo Rothomagensis Episcopus,	436. a
VValo Castri Theodorici custos,	601. a	VVenilo Archiepiscopus Senonensis,	636. c
		Libellus Caroli Calui aduersus VVenilonem	
		Archiepiscopum Senonensem,	436
		Epistola Synodalis ad VVenilonem Archiepi-	
		scopum Senonensem,	437

R E R V M A C V E R B O R V M.

VVeriniacus vicus, 144. a. vide Virciniacus.		VVilhelmus Caput Stuppæ,	634. c
VVerinbertus Sacerdos,	122. a	VVilhelmus Nortmannorum Princeps,	600. c
VVerimbria,	307. a	VVilhelmus Claromontinis,	522. c
VVerinharius Comes,	560. b	VVilhelmus Petragorienfis Comes,	633. a
VVerinharius Engiscalchi filius,	576. a	VVilhelmus Pictaviensis,	605. b. 617. a
VVerinus Aruernorum Comes,	300. a	VVilhelmus Sector-ferri,	634. b
VVermundus Hunus,	589. b	VVilhelmus Talerandus,	635. a
VVernarius Episcopus,	439. a	VVilhelmus Tolosanus Comes,	633. a
VVertra,	466. a	VVilhelmus Valconum Præfectus,	288. c
VVertra Roberti Trecafinorum Comitiss vxor,	638. a	VVilhelmus Cadurcorum Episcopus,	460. a
VVerstarfolda, regio Danorum, 49. b. 67. a. 87. a.	258. b	VVillemundus filius Beronis Comitiss,	270. c.
VVestfali à Carolo M. deuicti, 144. b. 147. a.	b. c	VVillemundus filius Beronis Comitiss,	305. a
VVestfali à Francis superati, 15. b. 16. a. 30. a. 31. c. 33. b. 52. a. 53. b. 54. c. 72. a. 73. b. 74. b. c. 239. c.	241. a. 243. a. 537. a	VVilibaldus Episcopus,	533. c
VVestfalorum sedes,	137. b	VVilliesindus Pampilonensis Episcopus,	399. c
VVestri,	7. b	VVilsi, seu VVilzi populi, 17. a. 36. a. 45. b. 56. c. 67. b. 64. 83. c. 85. b. 98. a. 130. a. 152. c. 153. a. 246. a.	250. a. 254. c. 255. c. 257. b. 258. a. 266. a
VVestrigon,	7. b	VVilzi fluuius,	537. c
VVichardus Basiliensis Episcopus,	612. c	VVinemarum Fulconis Remens. Archiepiscopi interfecto,	586. b
VVidbaldus Petragoricis Præfectus,	288. a	VVinfridus Episcopus,	532. a
VVido,	465. c	VVinidi, 130. a. à Carolo M. subiugati,	23. b
VVido Comes, in marca Britannia præsidens,	40. c. 59. a. 79. c. 163. c. 250. b	VVineghisus Francus, Missus Caroli M. 35. c. 56. b. 75. a. 245. c	
VVido Italia Tyrannus, 581. a. vide VVito.		VVinichisus, seu VVinigisus Spoletanus Dux, seu Comes, 19. c. 40. b. 42. c. 59. a. 60. c. 79. b. 81. b. 162. c. 207. b. 218. b. 245. c. 249. c. 252. a. 263. b. 296. c. 539. a	
VVido Rotomagensis Archiepiscopus,	585. c	VVinnetes à Carolo M. superati,	9. c
VVido Episcopus Autisiodorensis,	601. a	S. VVinocus,	525. a
VVido Suesforum Episcopus,	603. b	VVinzellilla villa,	551. a
VVido Vellauensis Episcopus,	460. a	VVirundus Abbas,	40. b. 51. a. 79. b. 207. b.
VVido Abbas Gandauensis,	798. a		539. a
VVidochindus, seu VVidikindus, 22. b. c. 32. b. 52. c. 54. a. c. 72. c. 74. b. 142. b. 145. c. 146. a. 148. b. 240. b. 242. a. vide VVitichindus.		VVirzinburg, seu VVirtziburgus, 78. a. 247. c.	533. c
VVidricus Comes,	464. b	VVisera, seu VVisora, & VVisara, fluuius, 14. c. 22. a. 28. c. 29. c. 33. b. 51. c. 52. a. 54. b. c. 71. a. 71. c. 74. c. 85. b. 137. c. 140. b. 242. b. 243. b. 347. a.	541. b
VVidricus Merensis Episcopus,	597. b	VVitagarius Abba,	440. b
VVifredus Colonienfis Præsul,	612. c	VVitagarius Episcopus, Abbas Noualiciensis,	224. b
VVifredus Taruanensis Episcopus,	602. a	VVitha, seu VVido,	498. b
VVifredus Virdunensis Episcopus,	621. c	VVithmotinga, seu VViguodinga,	10. b
Vuifridus Comes,	395. c	VVithhindus, seu VVitigingus, & VVitochindus, Saxo, 15. a. c. 16. a. 31. a. b. 52. b. 53. b	
S. VVigberti Monasterium,	323. c	VVitissan Dux,	565. b
VVigericus Metensis Episcopus,	593. c	VVitmaus pagus,	527. b
VVigmannus Comes,	572. c	VVito Comes Tuscianorum,	575. a
VVigricus,	44. b	VVito Dux,	539. a
VVihingus Patauiensis Episcopus,	584. a	VVito Dux Spolitanorum,	577. a
VVihormachus Brito rebellis ac perfidus, 265. c. 269. a. 302. a. 303. c. 545. a		VVitsidus VVinedum Dux,	10. b
VVilciorum patria,	6. b	VVittha emporium,	546. c
VVilharius, seu VVileri & VVillerius, ac VVilharenus, Dux Venetia, 6. c. 11. a. 20. b. 43. c. 46. a. 47. a. 53. a. 63. c. 82. a. 84. a. 255. b		VVitzan Rex Abodritorum,	158. c. 537. c
VVilharius, seu VVlcharius Archiepiscopus, 13. c. 28. b. 50. c. 70. c. 238. b		VVitzan Rex VVinidorum,	23. b
VVilbertus Archiepiscopus,	325	VVizgaugi pagus,	16. a
VVilbertus Episcopus,	465. b	VViztrachus Dux,	553. c
VVilbertus Colonia Archiepiscopus,	563. a	VVizzan, seu VViltzan, Princeps Abotritorum,	36. b. 39. a. 56. c. 57. c. 78. a. 246. a. 248. a
VVilbertus Rotomagensis Archiepiscopus,	289. b	VVizzunburg,	374. c
VVilbertus Catalaunorum Episcopus, 460. a		VVldense Monasterium,	615. a
VVilhelmus Comes Strabuli,	310. c. 312. a	VVldo Comes,	395. b
VVilhelmus primus Signifer,	290. c	VVlfadus Abbas,	440. b. 460. b. 785
VVilhelmus Cubicularius,	639. c	VVlfardus Abba & Confiliarius Caroli M. Regis,	214. c
VVilhelmus filius Bernardi Ducis, 371. a. 388. b		VVlfardus Regis homo,	387. b
VVilhelmus Dux Aquitania, 592. c. obit. 597. b			

INDEX RERVM AC VERBORVM.

VVfarius Episcopus,	106.a	VVftixind Saxo,	337.a
VVfoaldus apud Austrasiam Dux,	1.b		
VVfodus Carnotensis Episcopus,	611.c	Z	
VVlfrannus,	465.c.525.a	Z Abarna,	374.a
VVlfrannus Senonum Præful,	636.b	Zabrena castrum,	593.c
VVlgares, 123.a. <i>vide</i> Bulgares.		Zacharias Papa,	1.c.4.a.25.b.69.b.234.b.
VVlgrinus Comes,	632.c		534.a
VVeperus Rex,	667.a	Zacharias Presbyter Hierosolymam à Carolo	
VVolfaldus Dux,	531.c	M. missus, 18.c.41.a.59.b.c.79.c.80.b.164.b.	
VVolfarius Episcopus,	696.b		250.b.251.a
VVolfoldus Cremonensis Episcopus,	261.e	Zaddo Dux Barzinnonz,	290.a.b
	280.b.299.b	Zatus Barcinonz Præfectus, 18.a.19.b.39.c.42.	
VVononirus Sclauus,	17.c.39.b.57.c.78.b		b.58.a.60.b.81.a.160.a.248.c.251.c.538.b.
VVoradus à Carolo M. in Saxoniam missus, 32.			539.c
	c54.a.74.a. Comes Palatij,	Zuentibaldus Rastizi nepos,	562.b
	242.a	Zuentobolchus Marahensum Princeps,	583.b.
VVormacia, 4.c.6.a.9.b.c.22.c.356.c.141.c.238.			584.a
	b.280.c.281.b.316.b	Zuentibulchus Arnulphi Imp. filius,	523.a.
VVormaciensis pagus,	267.a		579.a.583.a.584.b
VVosega filua,	20.b		
VVormatia,	14.a.c.16.b		

F I N I S.

CORRIGENDA.

- P**ag. 6. lin. 4. Lintburga, leg. Liutburga.
 Pag. 13. lin. 13. ad Lattiniacum, leg. ad Attiniacum.
 Pag. 14. lin. 5. Presburg, leg. Eresburg.
 Pag. 20. lin. 40. per Eiardum, leg. per Einhardum.
 Pag. 21. lin. 21. tentoria attulit varij colore, leg. tentoria atrij vario colore.
 Pag. 36. lin. 16. Tragonito, leg. Tragouiro. lin. 26. Labola, leg. Albola.
 Pag. 41. lin. 55. Paschalis nomine Dator, leg. Paschalis Nomenclator.
 Pag. 43. lin. 33. qui vocatur, leg. qui vocantur. lin. 34. in Vosago, leg. in Vosago.
 Pag. 46. lin. 34. Episcopus Cormaricensis, leg. Episcopus VVormaciensis.
 Pag. 47. lin. 5. Celafanz praefectus, leg. Cefalaniz Praefectus.
 Pag. 62. lig. 18. 19. ad Taruisiam portus, leg. ad Taruisiani portus.
 Pag. 64. lin. 26. Bernharius Episcopus, Arrius Episcopus VVarmaciensis, leg. Bernharius Episcopus VVarmaciensis, ceteris deletis. & in margine pro Colonienfis, repono VVarmaciensis.
 Pag. 88. lin. 44. Bernarius Episcopus Cormaricensis, & Arius Episcopus VVarmaciz. Sic habet Ms. Codex, sed male. Nam legendum, ut Pag. 255. Bernarius Episcopus VVormaciensis.
 Pag. 220. lin. 33. anno Natiu. Domini DCCXVI. leg. anno Natiu. Domini DCCXCVI.
 Pag. 221. lin. 8. ipse Aruon, leg. ipse Arnon.
 Pag. 223. lin. 32. valle Segufiana, leg. valle Segufua.
 Pag. 242. lin. 10. in fines Euringorum, leg. in fines Thuringorum.
 Pag. 255. lin. 52. Bernhardus Episc. leg. Bernharius Episc.
 Pag. 263. lin. 54. Carcafaum, leg. circa Sauum.
 Pag. 264. lin. 39. Michaelis Comitis, Domesticorum infidiis. sic distingu. Michaelis Comitis Domesticorum, infidiis. &c.
 Pag. 338. lin. antepen. in inscript. add. De exilio Iudith Imperatricis Ludouici Pij coniugis.
 Pag. 388. lin. 55. ISEBARDVS, leg. ISEMBARDVS.
 Pag. 389. lin. 4. INDVONIS & Micionis*, add. in marg. Sic est. in Cod. Ms. fort. legendum, INGVONIS, (seu INIGONIS) & SANCIONIS.
 Pag. 398. lin. 5. vxorem Bosonius, leg. vxorem Bosonis.
 Pag. 443. lin. 16. nos noster Hlotharius, leg. nepos noster,
 Pag. 456. lin. 18. Regni, Primores, dele virgulam.
 Pag. 487. lin. 3. post noui Regis, add. Carlomanni.
 Pag. 497. lin. 31. Et de diuisione, leg. Et de Diuisione.
 Pag. 508. lin. 14. pedentim, leg. pedetentim.
 Pag. 525. lin. 22. sancti Bauoris, leg. sancti Bauonis.
 Pag. 652. lin. 7. in ipse Regis Palatio, leg. in ipso. Item lin. 23. de Adelharde Comite Palatij postea Abbate, leg. de Adelharde Abbate.
 Pag. 560. lin. 31. Colonam, leg. Coloniam.
 Pag. 660. lin. 2. in Nantuaciensi, leg. in Nantuacensi.
 Pag. 893. in margine Epist. v. leg. Lib. v. Epist. v.

507 *Leptone 4*

u

